אסור ליכתוב על הספר
ויתר ליכתוב על הספר אסור ליכתוב על הספר
ויתר ליכתוב על הספר אסור ליכתוב על הספר
אסור ליכתוב על הספר ויתר ליכתוב על הספר
ויתר ליכתוב על הספר אסור ליכתוב על הספר
אסור ליכתוב על הספר
ויתר ליכתוב על הספר אסור ליכתוב על הספר
אסור ליכתוב על הספר
ויתר ליכתוב על הספר אסור ליכתוב על הספר

בסיום סנהדרין

ספר מצות הגדול

אשר חבר הרב רבינו משה מקוצי:

כי עם שגית לרוב מעלתו׳ אבל טוב אחריתו
מראשיתו׳ בפרט שאחר שמנו עליו שכל
העיון׳ ובכל מה׳ שהביא הרב ז״ל בבינו אבלו
ציון׳ שיהא קל לנמצא׳ כ״ון הלא תמצא׳
והוא מורה מקום מכל שיתא סדרי
משנה׳ ותלמוד ירושלמי׳
ומהתוספתא׳ומכילתא׳
ומתורת כהנים
הנקרא
ספרא׳ ומספרי׳ ומשאלתות׳ ומהאלפסי׳
ומיימוני ואשירי׳ ומספר התרומה׳
באיזו סימן׳ באיזו פרק׳
ובאיזו דף׳ ובאיזו
דבור מהתוספות׳
עם ביאורי
מהר״ר אייזק שטיין וביאורי מהר״ר אליה מזרחי׳

נדפס בבית דניאל בומבירגי בשנת ש״ז לפ״ק

בוויניציאה.

שברתי לישועתיך ה׳ ומצותיך עשיתי

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי׳

הדריכני בנתיב מצותיך כי בו חפצתי׳

קבל תורה מפי ארון העולם מסיני ומסרה ליהושע שכן כתוב ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל׳ ויהושע מסרה לשבעים זקנים לנהג ישראל אחריו בדרך ישרה׳ שכן הוא אומר ויעבד ישראל את ה׳ כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים׳ והזקנים מסרוה לנביאים׳ ונביאי׳ הראשונים מסרוה לנביאים האחרונים׳ והם חגי זכריה ומלאכי׳ והם מסרוה לאנשי כנסת הגדולה׳ ומהם קבלו החכמה דור אחר דור מאז ועד עתה׳ וכאשר הגלתה הגולה בימי יהויכין מלך יהודה אשר גלו עמו חורי יהודה ובנימין׳ ונביאי הצדק עמהם דניאל וחבורתו׳ ועזרא הסופר וחבורתו׳ ומרדכי וחבורתו׳ וגם ירמיה וברוך הוגלו אחריכן לבבל כשנכבשה ארץ מצרים ביד נבוכד נצר ועמו הורידם לבבל׳ ומאותו היום והלאה ישיבת החכמה לא זזה ממקום בנהרדעא היושבת על נהר פרת׳ ושם וועד לרוב לחכמים עד היום הזה׳ והם תלמידי חכמים אשר למדו כפי הנביאים המוגלים עם יכניהו׳ וכשעלו בני הגולה עם זרובבל לירושלי׳ ואחרי כן עלו מקצתם עם עזרא וקבעו ישיבת החכמ׳ בירושלם׳ לא כל בני הגולה עלו עמהם אלא נשאר המון רב מישראל בבבל׳ ואף על פי שנקבעה ישיבת החכמ׳ בירושלם ישיבת החכמה אשר בנהרדעא לא פסקה׳ ומישיבת ארץ ישראל ומישיבת בבל תלמידי׳ חכמים ונביאים׳ פשט׳ הוראה לכל ישראל ומפיהם חיים כל ישראל ודור אחר דור עד היום הזה׳ ויתבוננו כל הנבראים כי באמת גילה הקב״ה למשה פירוש כל מצוה ומצוה׳ ושיעור כל דבר ודבר׳ ודקדוקיה׳ היטב׳ והיא תורה שבעל פה והוא פירוש התורה והודה והדר׳ ולפיכך שהה משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה ולמד פירושיה ודקדוקיה׳ שאם לא היה לו ליתן אלא הלוחות היה יכול ליתן לו בשעה קלה ולא איחרו ארבעים יום כי אם לבאר פירושי המצוה ודקדוקיהן היטב׳ ולולי כי ניתן פירוש לתורה בעל פה היתה כל התורה כסמיות ועיוורון כי המקראות שוברין וסותרין זה את זה׳ כגון ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים שלשי׳ וארבע מאות שנה׳ ומצינו שקהת בן לוי מיורדי מצרים היה׳ ואם תמנה כל שני חיי קהת מאה ושלשי׳ ושלש׳ וכל שני עמרם שהם מאה ושלשים ושבע׳ ומשה שהיה בן שמנים שנה כשדבר עמו הקב״ה במצרים׳ לא יעלו כולם כי אם שלש מאות וחמשים׳ וכן בשבעים נפש שירדו אבותינו למצרים שהם שבעים על הכלל׳ וכשאתה מונה אותם על הפרט הם שבעים חסר אחת׳ וכן במניין הלוים נמנים על הכלל עשרים ושנים אלף וכשאתה מונה אותם על הפרט הם יתרים שלש מאות׳ וכן בגביית הכסף שכתוב בקע לגולגולת מחצית השקל בשקל הקודש לכל העובר על הפקודים לשש מאות אלף ולשלשת אלפי׳ וחמש מאות וחמשים׳ וכתיב ויהי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרוכת מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים׳ נכללו כל השקלים הללו של ישראל למאת ככר ונשארו אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל׳ ולפי חשבון השקלים הם מאתים ככר׳ וכן כתוב אחד אומ׳ שבעת ימים תאכל מצות׳ וכתוב אחד אומר ששת ימים תאכל מצות׳ כתוב אחד אומר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם׳ וכתוב אחד אומר אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם׳ ואם השבתת שאור ביום ראשון של חג המצות איך יתקיי׳ שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם׳ הרי נמצא שאור בבית במקצת יום ראשון ולא ימלאו שבעת ימים שלמי׳ בלא שאור׳ וכן כתוב אחד אומר שבעה שבועות תספור לך שאין לך לספר אלא ארבעים ותשעה יום׳ וכתוב אחד אומר תספרו חמשים יום׳ כתוב אחד אומר וזבחת פסח לה׳ אלהיך צאן ובקר יש במשמעו שיוכל להביא פסח מן הצאן ומן הבקר׳ וכתו׳ אח׳ אומ׳ שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו משמע ולא מן הבקר׳ כתוב אחד אומר כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה׳׳ וכתוב אחד אומר אך בכור אשר יבוכר לה׳ בבהמה לא יקדיש איש אותו׳ כתוב אחד אומר כי תראה חמור וגו׳ משמע ראיה אפי׳ מרחוק׳ וכתוב אחד אומ׳ כי תפגע שור אויביך משמע כאדם שפוגע בחבירו׳ כתו׳ אחד אומר וירד ה׳ על הר סיני׳ וכתוב אחד אומר כי מן השמים דברתי עמכם׳ וכאלה רבים לא יוכל להתבאר פתרונם כי אם על ידי תורה שבעל פה שהוא מסורת ביד החכמים׳ ועוד סימני עוף טהור אין אתה יכול לברר מדברי תורה כי אם מתורה שבעל פה׳ וכן סימני בהמה וחיה לידע אי זו חלבה אסור ואיזו חלבה מותר לא יתבאר כי אם מתורה שבעל פה׳ וגם לברר איזו חלב ואיזו שומן לא יוכל להיות מבואר אם לא

הקדמה

על ידי תורה שבעל פה׳ והתורה שבכתב סתומים אמריה וכעין רמזו הן׳ ואין אדם יכול להתבונן בה לידע אפילו דין קל׳ ולא לידע אפילו הכשר מצוה אחת׳ לפי שהזהיר הקב״ה על השבת לשומרה להיות חייב מיתה למי שמחללה בזדון ואין לידע יציאותיה ומנין מלאכותיה ושיעוריה במה יתחייבו על זדונן סקילה ועל שגגתן חטאת כי אם על פי הקבלה מתורה שבעל פה׳ וכן צוה הקב״ה לעשות סוכה׳ ואין לידע שיעורה כמה וכמה דפנותיה ודתי סיכוכיה כי אם מתורת משנה ותלמוד יודע הכשירה ופיסולה׳ וכן במילה אם למול ולפרוע או למול בלא פריעה כדרך שהישמע[illegible] עושים׳ ובכמה תפסל המילה׳ ויפסל הגוף מלאכול בתרומה [illegible]ים ולעבוד עבודה במקדש׳ וכן מצות ציצית לא תתבאר כמה חוטין הוא נותן וכמה קשרים ושיעור החוטין וקשריהן׳ וכן מצות תפילין לא יתבאר מהו טוטפות ועניין הפרשיות והבתים וקביעותן היאך הן׳ ומצות מזוזה היאך וכתיבתה ומקום קביעותה אם מימין הפתח אם משמאל אם בגובהו אם בשיפולו׳ כל אלה לולי שפירשה הקדוש ב״ה למשה לא נודע פתרונם׳ וכן כל איסורין שבתורה דם וחלב פיגול ונותר וזר שאכל תרומה כמה שיעור אכילתו להתחייב׳ וכן האוכל ושותה ביום הכפורים כמה שיעור אכילתו ושתייתו לפי שבכל איסורין שבתורה נכתב לא תאכל דבר פלוני ופלוני וביום הכפורים אין כתוב בו לא תאכל כי אם אשר לא תעונה מה ראה הכתוב לשנות יום הכפורים משאר איסורין שבתורה׳ וכן טומאת מת ונגעים ונבלות ושרצים שיעור טומאתן׳ וכן כל דקדוקי המסורת וסמניות שבתורה וטעמי הנקודות והתלויות שבמקרא לא יוודע פתרונם כי אם בתורה שבעל פה׳ ואמרינן במסכת

דף לז

נדרים בפרק אין בין המודר הנאה מקרא סופרים ועיטור סופרים וקריין ולא כתבין כתבין ולא קריין הלכה למשה מסיני׳ ועל כי התורה רבה ועצומה מאד אשר הכתב לא יכילנה כמה שאמר דוד לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד׳ וכן ישעיה אמר ה׳ חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר׳ לכך כתב הקב״ה זכרון המצות בקוצר בתורה שבכתב ופתרונם ודקדוקיהם בתורה שבעל פה׳ ועוד טעם אחר בפרקי דרבי אליעזר מפני שראה הקב״ה שעתידין אומות העולם לכתוב עשרים וארבע ספרים שיש בספר תורה נביאים וכתובים ולהפכם לרעה ולמינות׳ מסר סימנין למשה בעל פה׳ ולא הסכימו מן השמים לכתבן עד לאחר שעמדו אמונת אדום וישמעאל פן יעתיקו אותם הגוים ויהפכו אותם לרעה כמו שעשו בתורה שבכתב׳ ולעתיד לבא ישאל הקב״ה מי הם בניו׳ ובני ישראל מביאים ספר תורה׳ והאומות מביאים ספר תורה׳ אילו אומרים שהם בניו׳ ואילו אומרים שהם בניו׳ והקב״ה שואל מי יש לו הסימנים שמסר בסיני בעל פה ואין מי שיודע אותם כי אם ישראל׳ וזהו שכתוב בנביאים אכתוב לו רובי תורתי כמו זר נחשבו׳ ולפי שמסר הקב״ה עצמו פירוש התורה ועיקרה בעל פה הנמסר מאיש לאיש בכל דור ודור׳ לכך הזהיר הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא לסור מדברי הכמים ימין ושמאל׳ שנאמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל׳ וכתיב ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימי ההם׳ וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא יהיה בימיו אלא מזהיר על כל איש לשמוע אל השופט אשר יהיה בימיו׳ ונאמ׳ והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן העומד לשרת שם את ה׳ אלהיך או אל השופט זה ראש סנהדרי גדולה ומת האיש ההוא׳ ולמיום שנכתם חזון ונביא ונסתלקה רוח הקדש מישראל העמיד הקב״ה את החכמי׳ שהיו תלמידי הנביאים לתקן לישראל כל תקנות טובות והרביצו תורה בישראל הם ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם עד היום

הזה׳ כעניין שכתוב בחזון דניאל ומשכילי עם יבינו לרבים ועם יודעי אלהיו יחזיקו ועשו׳ צא ולמד כמה תקנות טובות עשו לישראל התקינו ליחד שם הנכבד והנורא ערב ובקר׳ כמו שכתוב בשכבך ובקומך׳ ולברך על יציאת המאורות בשחר ועל אהבת עמו ישראל לפניה׳ ולאחריה לחתום בגאל ישראל כמו שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך׳ וכמו כן בערב לברך שתים לפניה על יציאת הכוכבים ועל אהבת עמו ישראל׳ שכן הוא אומר אהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד׳ ולברך שתי ברכות לאחרית והוא שאמר דוד להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות׳ והוא שכתוב שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך כנגד שבע ברכו׳ אילו הקבועות ביום ובלילה לפני קרית שמע ולאחריה׳ והתקינו שמונה עשרה ברכות של תפילה להתפלל בלחש ובעמידה כדרך שמצינו בתפלת חנה שכתוב בה והנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעו וקולה לא ישמע׳ שלש ברכו׳ הראשונות יש בהן שבחו של הבורא׳ ואחר כך ישאל אדם צרכיו לפני בוראו ולבקש ממנו חנינות דיעה והשכל׳ ואחר כך להתחנן על עסקי התשובה להשיב אותנו ליראתו בלבב שלם׳ ואחר כך להתחנן על עסקי הסליחה׳ ואחר כך על הגאולה לגאול אותנו שנית כאשר הבטיחנו׳ ואחר כך על הרפואה לרפאות תחלואנו׳ ואחר כך לברך שנותינו׳ ואחר כך על קיבוץ גליות׳ להשיב שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחלה׳ ולעשות דין ברשעים ולגדע קרנם ולרומם קרנות צדיקים׳ ולבנות ירושלים׳ ולהצמיח מלכות בית דוד׳ ולשמוע תפלת עמו׳ ולהשיב עבודת בית המקדש למקומה׳ ולזבוח זבחי תודה ולהודות לשמו׳ ולברך עמו ישראל בשלום׳

דף יז

ושנו חכמים בפרק שני דמגילה מאה ועשרים זקנים ומהם כמה נביאים תקנו שמנה עשרה ברכות על הסדר והם סדורות דבר דבור על אופניו זו אחר זו מטעמי המקראות׳ והתקינו להתפלל שלשה פעמים ביום כמו שכתוב ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי׳ וכמו שכתוב בדניאל וזמנין תלתא ביומא הוה בריך על ברכוהי ומצלי ומודי קדם אלהיה׳ ולהתפלל נגד ירושלם כמו שנאמר והתפללו לה׳ דרך ארצם׳ וכן בדניאל וכוין פתיחין ליה בעליתיה נגד ירושלים׳ והתקינו לברך על המזון לפניו ברכה אחרת כגון שמצינו בשמואל הנביא כי הוא יברך הזבח ואחרי כן יאכלו הקרואים׳ ובירושלמי מפרש לברך אחריו כמו שכתוב בתורה ואכלת ושבעת וברכת וגומר׳ ולברך על כל פרי ופרי כעין ברכותיו ככל אשר כתבנו בספר מצות עשה׳ וברכת הריח של בשמים וברכת ההודיה׳ ולברך על חידוש הלבנה׳ וראיית הקשת והרעמים׳ ככל אשר בארנו שם׳ והתקינו שיברך כל אחד ואחד מישראל מאה ברכות בכל יום כאשר בארנו שם וכל זה עשו בשביל שיהו ישראל דבקים במקום ללכת אחריו לעבדו בלבב שלם׳ והתקינו להושיב מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר׳ ולקרות בתורה בשני ובחמשי ובשבתות ובימים טובים׳ ולברך ברכת התורה כמו שכתוב בעזרא ויברך עזרא את ה׳ האלהים הגדול׳ ואחר כך פותח בתורה וכל זה כדי שלא תשתכח תורה מישראל׳ ואסרו פתם של גוים ויינם ובישולם כמו שכתוב בדניאל וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וביין משתיו שלא להתערב בעם הארץ ולהתחתן בם׳ ודורו של דניאל לא שמו על לבם מה שהוא שם על לבו נתערבו בעמי הארצות ונשאו נשים נכריו׳ ויד השרים והסגני׳ היתה במעל הזה ראשונה׳ ואשר יתבונן בספר זה בכל מצוה ומצוה יראה כמה עשו סייג לתורה ועשו הרחקות מדבריהם שלא יגעו ישראל בגוף האיסור של תורה׳ ובימי רבינו הקדוש הקרוי רבי בלשון משנה שנתן לו הקדוש ברוך הוא חן בעיני

אנטונינוס

אנטונינוס מלך רומי וקיבץ כל חכמי הארצות ויסד ששה סדרי משנה על פי הקבלה׳ וכמעט נחלקו יחיד ומרובים ומפני צרות החורבן לא עמדו ע׳ מקצת דברי שבהם בהסכמה אחת׳ ועל כיוצא בזה הזהירה תורה אחרי רבים להטות׳

פ״ק דף א ובמסכת עדיות מפר׳ שלכך נקבעו דברי היחיד בין המרובים במשנה אף על פי שדבריו בטלים׳ ומפני שאם יאמר אדם כך שמעתי יאמרו לו כדבריו איש פלוני שמעת׳ ואחרי כן עמדו צרות רבות ונתפזרו הכמי הדורות ונולדו ספיקות בביאור המשנה מפני שנתמעטו הלבבות׳ ועמדו אמוראים רב בבבל׳ ורבי יוחנן בארץ ישרא׳ ותלמידהם אחריהם׳ וביארו טעמי המשנה ומחלקותיה כאשר האריך הזמן מפני הפיזור הגדול ולא היו חכמי הארצות בדעה אחת ובהסכמה אחת בפירוש המשנה עד שעמד רב אשי בשלש מאות ושמונה וחמשים שנה אחר החורבן כמו שכתוב בכתב רב שרירא גאון אבא של רב האי גאון׳ האיש ההוא רב אשי היה ראש ישיבות גליות ישראל׳ ומימות ר׳ עד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד׳ ונתן לו הקדוש ברוך הוא חן בעיני מלך פרס ושלח וקיבץ כל חכמי ישראל שבכל הארצות והעמידו פירוש המשנה על מתכונתו׳ והוא הנקרא תלמוד בבלי׳ וסדרוהו בהסכמת כל חכמי הדור׳ ואחרי כן עמדו צרות רבות ונתפזרו חכמי ישראל פיזור גדול ונתמעטו הלבבות והתחילו לכתוב התלמוד בספר׳ וראו הגאונים שעמדו אחרי האמוראים שאין יכולין הספיק ללמוד לרבים כל התלמוד ועשו ספרי׳ קצרים מהלכות פסוקות לקיים תורה בישראל׳ רב יהודאי גאון עשה הלכות גדולות׳ ורבי יצחק מפ״ס עשה חיבור וקראוהו רב אלפס׳ וכן רבים כל אחד ואחד ספרו׳ והנה אחרי כן גם דבריהם היו סתומים מפני שנתמעטו הלבבות ועמד האיש הגדול רבי׳ משה ב״ר מיימון היה מקורדובה ובא בארץ ישמעא׳ ועשה חיבור מכל התורה חיבור נאה ומשובח והאיר עיני ישראל ובכל החכמות היה רב מופלא לא נשמע בדורות אחרונות כמהו׳ ורבים נתאמצו בתורה על ידי ספריו שפשטו בארץ אדום ובארץ ישמעאל׳ אמנם לא הביא הגאון שום ראיה בספריו׳ וכל אדם שיורה מתוך ספריו ויבקשו ממנו כתב ראיה מניין אם לא למד הראיה או אפילו למדה ואינו זוכרה יהא לו הדבר ההוא כחלום בלא פתרון׳ וגם בכמה מקומו׳ על פירושיו ועל פסקיו חולקין עמודי התור׳ ואשיותיה׳ והם רבינו שלמה ברבי יצחק׳ ורבינו יעקב בן רבינו מאיר׳ ורבינו יצחק בר שמואל אשר כל חכמי ישרא׳ האחרוני׳ שותין מימיהם׳ וגם בחשבון המצות חולקין עליו שהוא מונה אלמנה ויתום לא תענון בלאו אחד׳ ועמוני ומואבי בלאו אחד׳ ושאור ודבש בלאו אחד׳ ואתנן ומחיר בלאו אחד׳ וחרצן וזג בלאו אחד׳ ורחים ורכב בלאו אחד׳ ופצוע דכא וכרות שפכה בלאו אחר׳ ונא ומבושל בלאו אחד ומפני זה דחק עצמו למצוא לאוין דחוקין למלא חשבונו׳ ובשם רבי׳ שלמ׳ בר יצחק בארנו בספר

סימ׳ ס״ח ס״ט מצו׳ לא תעש׳ במצו׳ שאור ודבש בל תקטירו שהם במניין שני לאוין׳ כמו אלמנה וגרושה שגם הוא מודה שהם שני לאוין אע״פ שנכתבו בלאו אחד׳ ושם הבאנו ראיות מבוארות על הדברים האלה׳ וכן בחשבון העשה כתב לנכרי תשיך זו מצות עשה׳

פרש׳ כי תצא דף נא עמוד א וכן לנכרי תגוש׳ ואמת הוא כי בספרי מצא דבר זה׳ אבל תלמוד שלנו עיקר שסותר שאינו עשה לעניין הנכרי׳ שאומר

דף ע בפרק איזהו נשך לא סגי דלאו הכי׳ אלא כך פירושו לנכרי אתה רשאי להלוות ברבית אבל לא לישראל׳ ולענין ישראל נחשב לאו הבא מכלל עשה׳ ויהיה כאשר היתה סבה מן השמים שאסבב בארצות להוכיח גליות ישראל נתתי את פני לסדר בעל פה המצות׳ כל מצוה ומצוה כמאמרה יסודות המצוה ולא כל חילוקיה׳ למען לא אשגה בתוכחתה׳

ובכמה מקומות בקשו ממני לכתוב יחוד המצוה על פי הראיות ולעשות ממנו ספר׳ ואירא לעשות כן לעשות ספר תורה לרבים כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי׳ ובתחילת אלף הששי בא אלי עניין מראה בחלום קום עשה ספר תורה משני חלקים׳ ואתבונן על המראה והנה השני חלקים לכתוב ספר מצות עשה בחלק אחד׳ וספר מצות לא תעשה בחלק שני׳ ולכן הנני משה בן יעקב נתתי פני לחבר שני הספרים׳ ומכל מלמדי השכלתי להביא ראיות קצרות בכל היכולת ולא בלשון תלמוד ממש כי בכמה מקומות שינתי הלשון לכותבו בלשון צח וקצר למען ירוץ הקורא בו׳ וגם סדרתים בפרשיות קטנות ליתן ריוח להתבונן בין פרשה לפרשה׳ ויעזרני אלהי גליות ישראל יתברך שמו על המלאכה לעשות אותה׳ וגם בעניין לאוין בא אלי בחלום ענין מראה בזה הלשון׳ הנה שכחת את העיקר השמר לך פן תשכח את ה׳ אלהיך כי לא היה בדעתי לחברו במניין הלאוין׳ וגם רבינו משה לא הזכירו במניין׳ ואתבונן אליו בבקר והנה יסוד גדול הוא ביראת השם וחיברתיו בעיקרים גדולים במקומן׳ וה׳ אלהים יודע כי לפי דעתי איני משקר מעניין המראות׳ וה׳ יודע כי לא הזכרתים בספר זה אלא למען יתחזקו ישראל בתורה ובתוכחה וחפץ ה׳ בידי יצלח׳

והאלך הרמזים בעזרת מלך ישראל וגואלו :

אלה המצות אשר צוה ה׳ את משה אל בני ישראל בהר סיני׳

א לא יהיה לך אלהים אחרים על פני אסרה תורה בהם הקיום והשיתוף׳ — ויסמע יתרו

ב לא תחללו את שם קדשי בארנו שם מהו חלול השם והעונש׳ — אמור

ג לא תעשון כן לה׳ אלהיכם בארנו שם אסור מחיקת שמות הקדושים ואסור נתיצת אבן אחרת מן המקדש׳ — ראה

ד לא תנסו את ה׳ בארנו שם מהו נסיון ושמותר לנסות במעשר׳ — ואתחנן

ה לא תשנא את אחיך בלבבך שם בארנו מצוה זו שמותר לשנוא אדם רשע שאין מקבל תוכחה׳ — קדושים

ו שלא להלבין פני אדם בישראל שנאמר הוכח תוכיח וגומ׳ ולא תשא עליו חטא׳ — קדושים

ז שלא להונות עבד שברח מחוצה לארץ לארץ שנא׳ עמך ישב בקרבך וגומ׳ — כי תצא

ח שלא לענות אלמנה ושלא לענות יתום שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון ומי שלבו נוקפו למנו׳ בשני לאוין ימנא שלא להונות עבד שברח מחוצה לארץ לארץ שנאמר לא תוננו׳ — משפטים

ט שלא לרגל בחברו שנאמר לא תלך רכיל בעמך שם בארנו הלכות לשון הרע׳ — כי תצא

י לא תשא שמע שוא אזהרה למקבל לשון הרע ואזהרה לדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חברו׳ — משפטים

יא לא תקום בארנו שם מה היא הנקימה׳ — קדושים

יב לא תטור בארנו שם מה היא הנטירה׳ — קדושים

יג אפילו זקן גדול אסור לפרוש מן התורה שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך וכתיב השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים׳ — ואתחנן ושניהם בפסוק אחד

יד שלא לפנות אחר עבודה זרה לא במחשבה ולא — ואתחנן

בדבור ולא בראייה שנא׳ ופן תשא עיניך השמימה וראית השמש ואת הירח וגומ׳ ונאמר אל תפנו אל האלילים ופן תדרוש לאלהיהם לאמ׳ איכה יעבדו וגומר׳ ואתחנן קדושים ראה

טו שלא לתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים שנ׳ לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגומ׳׳ שלח לך

יו שאנו מוזהרים על׳ ברכת השם שנאמר אלהים לא תקלל ובלא שום אזהרה הואיל ונאמ׳ בעונש ונוקב שם ה׳ מות יומת הרי זו מצות לא תעשה וזו הכלל כל שענש עליו הכתוב כרת או מיתת ב״ד הרי זו לא תעש׳ חוץ ממילה ופסח שהם בכרת והם מצות עשה׳ משפטים אמור

רז נאמר בדברות ולא תעבדם אזהרה שלא לעבוד ע״ז בדברים שדרכה לעבוד בהם׳ וישמע יתרו

יח נאמר בפר׳ משפטים ולא תעבדם מקרא זה ללמד על המגפף והמנשק לכל עבודה זרה ואפילו שאין דרך עבודתה בכך׳

יט שלא להשתחוות לשום עבודה זרה אפילו אין דרך עבודתה בכך שנאמר לא תשתחוה להם׳ וישמע יתרו

כ לא תעשה לך פסל וכל תמונה להזהיר על העושה לעצמו ואף על פי שלא עבדה׳ וישמע יתרו

כא ואלהי מסכה לא תעשו להזהיר אף על העושה אותה לגוי׳ קדושים

כב שלא לעשות צורת אדם הבולטת אף לגוי שנא׳ לא תעשו אתי אלהי כסף׳ וישמע יתרו

כג שלא להדיח בני ישראל אחר עבודה זרה שנאמר ולא ישמע על׳ פיך׳ משפטים

כד שלא להנות בממון עיר הנדחת שנאמר לא ידבק בידך מאומה מן החרם׳ ראה

כה שלא לבנות עיר הנדחת שנאמר לא תבנה עוד׳ ראה

כו שלא להסית אדם מישראל אחר עבודה זרה שנא׳ במסית לא יוסיפו לעשות שם בארנו הלכות מסית ראה

כז שלא לאהוב את המסית שנאמר לא תאבה לו׳ ראה

כח שלא לעזרו בשום עזר שנאמר לא תשמע אליו׳ ראה

כט שלא להצילו שנאמר לא תחוס עינך עליו׳ ראה

ל שלא ילמד המוסת זכות על׳ המסית שנ׳ לא תחמול עליו׳ ראה

לא אם יודע המוסת על המסית חובה שלא ישתוק ממנה שנאמר לא תכסה עליו׳ ראה

לב שלא להתנבא בשם עבודה זרה שנאמר ושם אלהים אחרים לא תזכירו ובכלל לאו זה שלא יאמר אדם לחברו שמור לי בצד עבודה זרה פלונית׳ משפטים

לב שלא לשמוע למתנבא בשם עבודה זרה אפילו נתן אות או מופת שנאמר לא תשמע אל דברי הנביא ההוא׳ ראה

לד שלא להתנבא בשקר שנאמר ומת הנביא ההוא׳ שופטים

לה שלא לירא מהריגת נביא שקר שנאמר ולא תגור ממנו׳ שופטים

לו שלא לשאול באוב שנאמ׳ לא ימצא בך שואל אוב׳ שופטים

לז שלא לשאול בידעוני שנאמר וידעוני׳ שופטים

לח שלא לעשות מעשה אוב שנ׳ אל תפנו אל האובות׳ קדושים

לט שלא לעשות מעשה ידעוני שנאמ׳ ואל הידעונים׳ קדושים

מ שלא להעביר מזרעו למולך שנאמר ומזרעך לא תתן להעביר למולך׳ אחרי

מא שלא להקים מצבת אבן אחת שנאמר ולא תקים לך מצבה׳ שופטים

מב ופסל ומצבה לא תקימו לכם ותניא בתורת כהנים להזהיר בא על המקים פסל אף על פי שלא עבדו ולא עשאו׳ בהר

מג שלא ליתן אבן משכית להשתחוות עליה בפישוט ידים ורגלים שנא׳ ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות׳ בהר

מד שלא ליטע אילן במקדש שנאמ׳ לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ואפילו אכסדראות של עץ אסור לעשות במקדש שנאמר כל עץ׳ שופטים

מה שלא ליהנות מעבודה זרה ומכל משמשיה שנ׳ לא תביא תועבה אל ביתך ודברים האסורים למכור להם ואל יעתיק אדם במצורה זו הלכות יין נסך כלל כי אם במצות השמר לך פן תכרות ברית ליושב הארץ וקרא לך ואכלת מזבחו המסודר בעניין איסורי מאכלות׳ עקב וכי תשא קח תזנח כנ

מו שלא ליהנות מציפוי נעבד שנאמ׳ לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך׳ עקב

מז שלא לכרות ברית לשבעה עממים בארצינו שנא׳ לא תכרות להם ברית׳ ואתחנן

מח שלא ליתן חנייה לגוי בקרקע בארץ ישראל שנא׳ לא תחנם ודרשנו בו לשון חן וחנייה והנם׳ ואתחנן

מט שלא להושיב אחד משבעה עממים בארצינו שנא׳ לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי ולא הוצרך מקרא זה אלא בכנעניי׳ הדרים בחוצה לארץ שלא בצטוינו להורגם׳ משפטים

נ שלא ללכת בדרכי האמורי שנאמר ולא תלכו בחוקות הגוי וגומ׳ ונאמ׳ ובחוקותיהם לא תלכו׳ קדושים אחרי

נא שלא לנחש שנאמר לא תנחשו׳ קדושים

נב שלא לקסום שנ׳ לא ימצא בך וגומ׳ וקוסם קסמים שופטים

נג שלא לעונן שנאמר לא תעוננו׳ קדושים

נד שלא לחבר חבר שנ׳ לא ימצא בך וגומ׳ וחובר חבר שופטים

נה שלא לכשף שנאמר לא ימצא וגומ׳ ומכשף׳ שופטים

נו שלא לדרוש אל המתים שנאמ׳ ודורש אל המתים׳ שופטים

נז שלא לגלח בתער פאת הראש שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם׳ קדושים

נח שלא להשחית פאת הזקן בתער שנאמ׳ לא תשחית פאת זקנך׳ קדושים

נט שלא יהיה כלי גבר על אשה ושלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה׳ כי תצא

ס שלא ילבש גבר שמלת אשה ושלא יתקן איש בתיקוני אשה׳ כי תצא

סא שלא יכתו׳ איש בשריטה בבשרו ויקעקע השריטה בצבע שנא׳ וכתובת קעקע לא תתנו בבשרכם׳ קדושים

סב שלא ישרוט אדם בבשרו על המת שנ׳ ושרט לנפ׳ לא תתנו בבשרכם ושריטה וגדידה אחת היא׳ קדושים

סג נאמר בישראל לא תשימו קרחה בין עיניכם למת ובכהנים לא יקרחו קרחה בראשם ובג״ש קרחה קרחה אנו למדים שלא דבר בכהנים כי אם למת ולחייב ישראל על קרחת הראש כבין העינים׳ ראה אמור

סד השמר לך פן תשכח את ה׳ אלהיך לאו זה נאמ׳ אלי במראה לכותבו ויסדתיו אזהרה לגסי הרוח ואחרי כן מצאתיו במסכת סוטה׳ עקב

סה וביום השביעי שבת לה׳ אלהיך לא תעשה כל מלאכה שם בארנו ארבעים אבות מלאכות חסר אחת ותולדותיהן האסורין הנוספין עליהם מדברי סופרים׳ וישמע יתרו

כו בשלח שלא יצא אדם חוץ לתחום בשבת שנאמר אל יצא איש ממקומו ביום השביעי׳

כז ויקהל שלא ישרפו בית דין בשבת מי שנתחייב שריפה שנא׳ לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת והוא הדין לשאר עונשים׳

סח אמור שלא לעשות מלאכה ביום הכפורים שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו׳

סט אמור שלא לאכול ולשתות ביום הכיפורים שנאמר כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה וכל שיש בו כרת או מיתה הרי זו באזהרת לאו׳ ובארנו שם הלכות עינוי יום הכיפורים של תורה ושל דבריהם ועניין התקיעה של אחריו׳

ע אמור שלא לעשות מלאכה בראשון של פסח כמו שכתו׳ שם׳

עא אמור שלא לעשות מלאכה בשביעי של פסח כמו שכתו׳ שם׳

עב אמור שלא לעשות מלאכה בחג השבועות כמו שכתוב שם׳

עג אמור שלא לעשות מלאכה בראש השנה כמו שכתו׳ שם׳

עד אמור שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של חג הסכות כמו שכתוב שם׳

עה אמור שלא לעשות מלאכה בשמיני החג כמו שכתוב שם בארנו שם הלכות יום טוב׳ והלכות חול המועד׳ והלכות איסור מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה׳

עו בא שלא לאכול חמץ בפסח שנ׳ לא יאכל חמץ בארנו שם שביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה יש בו איסור מן התורה אבל אין בו לאו לרבי שמעון ולרבי יהודה שהלכה כמותו יש בו לאו׳

עז עח בא המניח חמץ ברשותו בפסח עובר שני לאוין שנאמ׳ לא יראה לך שאור בכל גבולך׳ ונאמר שאור לא ימצא בבתיכם׳ ואיסור חמץ עצמו והשאור שבו מחמיצים אחד הוא שנאמר ולא יראה לך חמץ׳

עט בא שלא לאכול דבר שיש בו תערובת חמץ שנאמר כל מחמצת לא תאכלו בארנו במצות אילו הלכות חמץ ותערובתו והגעלת הכלים הבלועים מחמץ׳

ואלה הם לאוין מסדר נשים

פ תצא **לא** יהיה קדש מבני ישראל ולא תהיה קדישה מבנות ישראל פירש אונקלוס שלא ישא ישראל שפחה ולא תינשא בת ישראל לעבד ועניין לאו אחד הוא ובארנו שם מי קרוי עבד ומי קרוי שפחה׳

פא משפטים שארה כסותה ועונתה לא יגרע בארנו שם דין המזונות והכסו׳ והעונה׳ ודין שחייב אדם במזונות בניו הקטני׳ ודין לוותה ואכלה ודין מניעת קרובי׳ מלבא לבית והרחקת פריצים ודין לאיזה מקום אדם יכול להוציא את אשתו ממקומה׳ ודין הבנות בעישור נכסים׳ ודין האלמנות ודין מציאת האשה ומעשה ידיה׳ ודין אשה המניקה׳ ודין גרושה המניקה והבן ישאר עם אמו עד שש והבת לעולם׳ ודין נכסים שיזכה בהן הבעל כשיכנוס׳ ודין אשה מברחת ואין איש מבריח׳ ודין נותן מתנה לאשתו ודין קבל פקדונות מן הנשים ומן הקטנים׳

פב כי תצא שלא יחזיר אדם גרושתו אחר שנשאת לאחר או נתארסה לאחר שנאמר והלכה והיתה לאיש אחר לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה ושם בארנו דין יצא קול שנתקדשה לאחר ובא אחר וקדשה׳ ודין יצא קול של פסול על הגט׳

פג כי תצא שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסיר רש׳ היבם מעליה שנא׳ לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר׳

פד כי תצא שלא יגרש האונס את אנוסתו שנאמר לא יוכל לשלחה כל ימיו׳

פה קדושים אל תחלל בתך להזנותה תני׳ בספרי ובפ׳ הנשרפי׳ זה המוסר בתו שלא לשם אישות ובדרך רמז אמרו שם בתלמוד זה המשיא בתו לזקן׳

פו כי תצא שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו שנאמ׳ לא יוכל לשלחה כל ימיו׳

פז פח נשא הזהירה תורה על מנחת קנאות שנאמר לא יצוק עליה שמן ולא יתן עליה לבונה׳

פט אחרי שלא לגלות ערות האב עצמו יתירה על אזהרת של משכב זכור שנאמר ערות אביך לא תגלה׳.

צ אחרי שלא לגלות ערות אחי האב עצמו יתירה על אזהרה של משכב זכור שנאמ׳ ערות אחי אביך לא תגלה׳

צא אחרי שלא לגלות ערות אשת האב שנאמר ערות אשת אביו לא תגלה אף לאחר מיתת האב׳

צב אחרי שלא לגלות ערות אמו אפילו היא אנוסת אביו שנאמר ערות אמך לא תגלה׳

צג אחרי שלא לגלות ערות אשת הבן שנאמר ערות כלתך לא תגלה׳

צד אחרי ואת זכר לא תשכב משכבי אשה׳

צה אחרי ובכל בהמתך לא תתן שכבתך׳

צו אחרי ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה׳

צז אחרי / וישמע יתרו / קדושים ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה ונ׳ לא תנאף ואין ניאוף אלא באשת איש שנא׳ מות יומת הנואף והנואפת ובלאוין אלו נאמ׳ אילו נערה המאורסה בסקילה ואשת איש בחנק ובת כהן בשרפה׳

צח אחרי שלא לגלות ערות בת הבת שנאמר ערות בת בנך לא תגלה׳

צט אחרי שלא לגלות ערות בת הבת שנאמר ערות בת בתך לא תגלה׳

ק שלא לגלות ערות הבת ורבותינו למדוה יש׳ מהן בקל וחומר ויש מהן בגזרה שוה׳

קא אחרי שלא לגלות ערות אשה ובתה שנאמר ערות אשה ובתה לא תגלה׳

קב אחרי שלא לגלות ערות אשה ובת בנה שנ׳ את בת בנ׳׳

קג אחרי שלא לגלות ערו׳ אשה ובת בתה שנ׳ ואת בת בתה׳

קד אחרי שלא לגלות ערות אחותו מנשואת אביו שנא׳ ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא לא תגלה ערותה׳

קה אחרי שלא לגלות ערות אחותו אפי׳ היא מאנוסת אביו שנאמר אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותה׳

קו א כי ערות אחות אביך לא תגלה׳

קז אחרי ערות אחות אמך לא תגלה׳

קח אחרי ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה׳

קט אחרי ערות אשת אחיך לא תגלה בא להזהיר אף לאחר מיתת אחיו בארנו שם מה בין כרת לערירי׳

אחרי קי שלא לגלות ערות אשת אחי אביך אף לאח' מית' דודו שנאמר ערות אחי אביך לא תגלה ואל אשתו לא תקרב דודת' היא בארנו שם כל השניו' לעריות האסורות מדבריהם וכן קרובת זקוקתו וכן קרובת חלוצתו והנטען על האשה אסור בקרובותיה הכל מדבריהם׳

אחרי קיא ואל אשה בנדת טומאת' לא תקרב לגלות ערותה בארנו שם הלכו' נדה וטומאתה לבעלה וטהרתה׳

ואתחנן קיב בשבעה עממים כתוב לא תתחתן בם ומפר' בספ' הערל' אף כשיתגיירו יעבור משעת הקידושי' אבל בגיותן אין בהם שום תפיסת קידושין אבל משאר אומות מותר להתחת' רק בגר עמוני ומואבי בארנו שם אסור הבא על הגויה׳

כי תצא קיג שלא ישא עמוני בת ישרא' שנאמר לא יבא עמוני׳

כי תצא קיד שלא ישא מואבי בת ישראל שנאמר ומואבי׳

כי תצא קטו שלא להרחיק זרע עשו מן הקהל אלא עד ג' דורות שנאמר לא תתעב אדומי׳

כי תצא קטז שלא להרחיק מצרי מלבא בקהל אלא עד ג' דורות שנאמר לא תתעב מצרי שם בארנו עניין כל הגרי' והיאך מתגיירים אותם׳

כי תצא קיז שלא ישא ממזר בת ישראל שנאמר לא יבא ממזר בקהל ה' בארנו שם באיזה דבר יחשב ממזר׳

כי תצא קיח מי שנפצעו בצים שלו לא ישא בת ישראל שנאמר לא יבא פצוע דכא בקהל ה'׳

כי תצא קיט מי שנכרת הגיד שלו עד שלא נשתייר מן העטרה כלום לא ישא ישראלית שנאמר וכרות שפכה׳

אמור קכ שלא יסרס אדם זכר מאחד מכל המינים לא אדם ולא בהמה ולא עוף שנאמר ובארצכם לא תעשו׳

אמור קכא שלא ישא כהן זונה שנאמר אשה זונה לא יקחו בארנו שם מה היא זונה ודין אשת כהן שנאנסה׳

אמור קכב שלא ישא כהן חללה שנאמר וחללה לא יקחו ושם ביארנו דין חללה׳

אמור קכג שלא ישא כהן גרושה שנאמ' ואשה גרושה מאישה לא יקחו׳

אמור קכד שלא ישא כהן גדול אלמנה שנאמ' אלמנה וגרושה וחללה זונה׳

אמור קכה שלא יבעול כהן אלמנה אפי' בלא קידושין מפני שמחללה שנאמר לא יחלל זרעו בעמיו הרי הוא מוזהר שלא לחלל זרעו עניין הכתוב שלא יחלל כשרים לא את האשה ולא את זרעו בארנו שם כי הערוה כגמר ביאה בכל העריות חוץ משפחה חרופה׳

אחרי קכו שלא לקרב לעריות בדברים המביאין לידי גילוי ערוה כגון חיבוק ונישוק שנאמר אל כל שאר בשרו לא תקריבו לגלות ערותה בקריבה המביא לידי גילוי ערוה הכתוב מדבר בארנו שם דין ייחוד ודין נשים מסוללות ודין השחתת זרע והיאך יתנהג אדם עם אשתו במטה ודין מגרש אשתו היאך יתנהג עמה ודין במי ראוי לידבק׳

אלו הם לאוין של איסורי מאכלות

שמיני קכז שלא לאכול בהמה טמאה שנאמר את זה לא תאכלו׳

שמיני קכח שלא לאכול עוף טמא שנאמר את אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו׳

קכט שלא לאכול דג טמא שנאמר מבשרם לא תאכלו׳ שמיני

קל שלא לאכול הגב טמא שנאמר כל שרץ העוף טמא הוא לא יאכל׳ שמיני

קלא שלא לאכול שרץ הארץ שנאמר כל השרץ השורץ׳ שמיני

קלב שלא לאכול שרץ המים שנאמר וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו בארנו שם דין תולעי' הנמצאים בפירות או בבשר או בכלי' ודין שרביטי פולין שיש בו תולעת או ביצה אסורה שנתבשלה עם אחרות׳ ודין סימני בצים וסימני עוברי דגים׳ ודין ביצת נבלה וטריפ' וחלבון וחלב בהמה טמאה וחלב האדם ועד כמה תינוק יונק ודין דבש דבורי' ובכלל זה בהמה טמאה השסועה אפילו נולדה מבהמה טהורה׳ שמיני

קלג שלא לאכול מבהמה שמתה מאליה שנאמר לא תאכלו כל נבלה ובכלל לאו זה בהמה שנולדה עד ליל שמיני׳ ראה

קלד שלא לאכול טרפה שנאמר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו בארנו שם עקר הטרפ' האמורה בתורה שטרפה ארי או דוב ונוטה למות וכשם שבנבילה אין חילוק באיזה עניין שנתנבלה כך אין חילוק בטרפה באיזה עניין שנטרפה ונוטה למות כגון על ידי נבילה וטרפות הריאה ושאר טרפו' שבארנו שם בספר מצות עשה אצל הלכות שחיטה ועוד בארנו שם עם לאו זה דין שוחט בהמה מסוכנת ודין קיבות נבלות וטרפות׳ משפטים

קלה שור הנסקל לא יאכל את בשרו׳ משפטים

קלו שלא לאכול אבר מן החי שנאמר לא תאכל הנפש עם הבשר שם בארנו דין עובר הנמצא בבהמה לעניין חלבו וגידו ודמו׳ ראה

קלז וכל דם לא תאכלו שם בארנו איסור דם וכל ענייני מליחה ודין סכין הבלוע מאיסור׳ צו

קלח כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו שם בארנו כל דין חלב ומין במינו וטעם כעיקר׳ צו

קלט לא יאכלו בני ישראל גיד הנשה שם בארנו דין גיד הנשה וניקורו ומהו קרוי בריה׳ וישלח

קמ קמא לא תבשל גדי בחלב אמו שלשה פעמים ותנ' דבי רבי ישמעאל אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול ובכל מקום איסור הנאה ואסו' אכילה לאו אחד הם ולא נמנ' בחשבון כי אם שני לאוין ובארנו שם כל עניני בשר בחלב ודין חתיכה עצמה נעשית נבלה ודין כחל ודין כף חולבת בתבשיל של בשר או להפך׳ ודין דברים האסורי' שנתערבו ודין כל דבר שאיסורו מן התורה אסור לעשות בו סחור' ודין גבינות שנעשו מבהמה טרפה׳ משפטים כי תצא ראה

קמב שלא לאכול פת מתבואה חדשה קודם הפסח שנ' ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה׳ שלשתם פסוק אחד באמור

קמג שלא לאכול קלי מן החדש שנאמר וקלי׳

קמד שלא לאכול כרמל מתבואה חדשה שנאמ' וכרמל׳

קמה שלא לאכול כלאי הכרם שנאמ' פן תקדש המלאה ותניא נאמר כאן קדש ונאמר להלן כל זר לא יאכל קדש מה להלן איסור אכילה והנאה אף כאן איסור אכילה והנאה׳ כי תצא אמור

קמו שלא לאכול ערלה שנאמר ערלים לא יאכל שם בארנו דין ערלה בארץ ובחוצה לארץ ודין פדיון נטע רבעי׳ קדושים

קמז

אמור קמז שלא לאכול טבל והטבל הוא דבר שחייב ב
בתרומות ומעשרות ולא הוציאו ממנו תרומה שנ׳
ולא יחללו את שם קדשי בני ישראל אשר ירימו
לה׳ בעתידים ליתרם הכתוב מדבר וענין הכתוב
לא ינהגו בו מנהג חולין בשלא הורמו קדשים
העתידים ליתרם מהם ׳

כי תשא קמח שלא לאכול תקרובת עבודה זרה ולא לשתות יין
נסיכם שנאמר השמר לך פן תכרות ברית ליושב
הארץ וזבחו לאלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחו
בכלל לאו זה יין שנתנסך לעבודה זרה שהוא
עיקר שמחתם בזבח וכאן ראוי להעתיק הלכות יין
נסך וכללתי במצוה זו הלכו׳ גיעולי גוי׳ ובישוליהן
ודין קטן אוכל נבילות ושלא לשתות בכלים
מאוסים ׳

אמור קמט ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד

כי תצא קנ לא תקח האם על הבנים ׳

אילו הן לאוין של סדר נזיקין

קדושים קנא לא תעשו עול במשפט במדה ובמשקל ובמשורה
במשפט המדות רוצה לומר ׳

כי תצא קנב שלא ישהא אדם בביתו מדה חסרה או משקל חסר
שנאמר לא יהיה בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה
לא יהיה בביתך איפה ואיפה וגומר ׳

שופטים קנג שלא להשיג גבול רעך שנאמר לא תשיג גבול
רעך ׳

וע׳ יתרו קנד שלא לגנוב נפש מישראל שנאמר לא תגנוב ׳

קדושים קנה שלא לגנוב ממון שנאמר לא תגנובו ׳

קדושים קנו מי שבא לידו ממון הבעלים ברצונם שלא לעכבו
שנאמר לא תעשוק את רעך ׳

קדושים קנז ולא תגזול ולפי שאמר רבא בפרק המקבל שעשק
וגזל הכל אחד נמנה דגרסינן בפרק חלק אמר רבא
כל המחזיק במחלוק׳ עובר בלאו שנאמר לא יהיה
כקרח וכעדתו ׳

וע׳ יתרו קנח לא תחמוד ׳

כי תצא קנט כתוב בהשבת אבידה לא תוכל להתעלם ׳

וע׳ יתרו קס לא תרצח שם בארנו דין הבא במחתרת ׳

מסעי קסא לא תקחו כפר לנפש רוצח ׳

מסעי קסב שלא ליקח כופר להציל מגלות שנאמר לא תקחו
כופר לנפש רוצח לנוס אל עיר מקלטו ׳

מסעי קסג רוצח שהרג בזדון אין ממיתין אותו עד שידונו
אותו בית דין שנאמר ולא ימות הרוצח עד עומדו
לפני העדה למשפט ׳

כי תצא קסד שלא לחוס על הרודף שנאמר וקצותה את כפה
ולא תחוס עינך ׳

קדושים קסה לא תעמוד על דם רעך ׳

שופטים קסו שלא לעבוד ולזרוע בנחל איתן שנאמר אשר לא
יעבד ולא יזרע ׳

כי תצא קסז שלא להניח מכשול שנאמר לא תשים דמי׳ בביתך

קדושים קסח שלא להכשיל תם בדרך שנאמ׳ לפני עור לא תתן
מכשול ׳

כי תצא קסט שלא נוכל להתעלם מלעזור כאשר יראה בהמת
חברו הטעונה נופלת שנאמר לא תראה חמור
אחיך או שורו נופלים בדרך והתעלמת ׳

בהר קע וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל
תונו איש את אחיו ותניא בתורת כהנים באונאת
ממון הכתוב מדבר שם בארנו דיני אונאה ודין
מוכר ואירע אונס במכר ׳

קעא ולא תונו איש את עמיתו תני׳ בתור׳ כהני׳ באונאת בהר
דברים הכתוב מדבר ׳

קעב וגר לא תונו ׳ משפטים

קעג ולא תלחצנו ׳ משפטים

קעד שלא לעבוד בעבד עברי בפרך שנאמר ובאחיכם בהר
בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך ׳

קעה שלא למכור עבד עברי בהכרזה שנאמר לא ימכרו בהר
ממכרת עבד ׳

קעו שלא יעבוד בעבד עברי עבודה של גנאי שנאמר בהר
לא תעבוד בו עבודת עבד ׳

קעז שלא נניח לעבד עברי הנמכר לגוי שירדנו בפרך בהר
שנאמר לא ירדנו בפרך לעיניך ׳

קעח שלא ישלח עבדו ריקם בצאתו מאתו שנאמר ולא ראה
תשלחנו ריקם ׳

קעט שלא ימכור אדם בתו לשפחה אחר שפחות שנאמר משפטים
לעם נכרי לא ימשול למוכרה בבגדו בה ׳

קפ לא תסגיר עבד אל אדניו בעבד שברח מחוצה כי תצא
לארץ לארץ הכתוב מדבר ׳

קפא שלא לאחר פעולת שכיר שנאמר לא תלין פעולת קדושים
שכיר ׳

קפב שלא יקח השכיר יותר מאכילתו שנאמ׳ ואל כליך כי תצא
לא תתן ׳

קפג שלא יקצור הפועל בדבר שדרכו לקצור ולא לבצור כי תצא
בדבר שדרכו לבצור לצורך אכילתו שנאמ׳ וקטפת
מלילות בידך וחרמש לא תניף על קמת רעך ׳

קפד שלא לחסום בהמה בשעת מלאכה בדבר שאוכלת כי תצא
ממנו ונהנית שנאמר לא תחסום שור בדישו ׳

קפה אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה משפטים
לו כנושה ׳

קפו כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו כי תצא
לעבוט עבוטו ׳

קפז שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך כי תצא
לו שנאמר ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו ׳

קפח לא תחבול בגד אלמנה ׳ כי תצא

קפט קץ לא יחבול רחים ורכב בפרק המקבל מפר׳ שחייב כי תצא
על הרחי׳ בפני עצמו ועל הרכב בפני עצמו לפיכך
נמנין בב׳ לאוין ׳

קצא שלא להלוות בריבית לישראל שנאמר את כספך בהר
לא תתן לו בנשך ׳

קצב שלא ללות בריבית מישראל שנאמר לא תשיך כי תצא
לאחיך נשך כסף אזהרה ללוה שלא ישך למלוה ׳

קצג שלא להשית יד בין לוה למלוה בריבית לא להיות משפטים
לא ערב ולא עד ולא לכתוב שטר ביניהם שנאמר
לא תשימון עליו נשך במצו׳ זו בארנו דיני הריבית

קצד שלא למנות בדיינין איש שאין בקי בדיני׳ שנאמר דברים
לא תכירו פנים במשפט ׳

קצה שלא לנטות אחרי רבים בדיני נפשות אם רבו משפטים
המחייבין יותר על המזכין באיש אחד עד שיהיו
שנים שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות ׳

קצו אם ידבר מופלא שבדיינין בדיני נפשות אסור משפטים
לנטות מדבריו שנאמר לא תענה על רב לנטות
רב כתי׳ לפיכך מתחילין בדיני נפשות מן הקטנים
שבסנהדרין ׳

כי תצא קנז שלא ילין הצלוב על העץ שנא׳ ולא תלין נבלתו ׳
משפטים קנח מכשפה לא תחיה הוא הדין למכשף אלא שדבר הכתוב בהווה ׳
כי תצא קנט שלא להוסיף במלקות המחוייב שנאמר לא יוסיף פן יוסיף שם בארנו דין מכה חברו ׳
משפטים ר שלא להרוג הרוצח אפי׳ חרב בידו ודם מטפטף והורג מפרפר עד שיראו שני העדים גופו של דבר שנאמר ונקי וצדיק אל תהרוג מכאן למדו רבותינו שמחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה ׳
כי תצא רא שלא לענוש האנוסה שנאמר ולנערה לא תעשה דבר ׳
סופטים רב שלא להוס על הרוצח שנאמ׳ ולא תהוס עינך עליו ובערת דם הנקי ׳
משפטים רג שלא לרחם על העני בדין שנאמר ודל לא תהדר בריבו ונאמ׳ לא תשא פני דל ׳ קדושים
קדושים רד שלא לכבד פני גדול בדין שנ׳ לא תהדר פני גדול׳
קדושים רה לא תעשו עול במשפט ונ׳ לא תטה משפט ׳ סופ׳
משפטים רו לא תטה משפט גר יתום ׳
דברים רז שלא ירא הדיין מאדם בדין שנאמר לא תגורו מפני איש ׳
סופטים רח לא תקח שוחד שם בארנו עניין הדיינין שיכולין לגדור פרץ לפי שעה שלא כדין ודין הזמנת בית דין ונדוי והזמנה שלהם ׳
רט שלא לקלל לא דיין ולא נשיא ׳
משפטים רי או ראש או מלך שנאמר אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור ׳
קדושים ריא שלא לקלל אחד מישראל שנאמר לא תקלל חרש׳
ואתחנן ריב שלא לקלל את עצמו שנאמר השמר לך ושמור נפש׳ך מאד ׳
סופטים ריג לא יקום עד אחד באיש ׳
משפטים ריד שלא יעיד רשע שנ׳ אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס שם בארנו כל הפסולי׳ להעיד לבד פסול קרובים ׳
כי תצא רטו שלא יעיד קרוב שנאמר לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים הוא הדין לקרובי׳ אחרים שם בארנו כל הפסולים להעיד מחמת קרובים ׳
וישמע יתרו רטז לא תענה ברעך עד שקר במעיד בבית דין הכתוב מדבר ׳
סופטים ריז שלא להמרות על פי בית דין הגדול שנאמר לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל שם בארנו דין זקן ממרא ׳
משפטים ריח שלא לקלל אביו ואמו שנאמר ומקלל אביו ואמו מות יומת ׳
משפטים ריט שלא להכות אביו ואמו שנאמר ומכה אביו ואמו מות יומת וכבר בארנו שזה הכלל כל שיש בו כרת או מיתה הרי זו מצות לא תעשה וחוץ מפסח ומילה ולפיכך נחשבין אילו שני לאוין במניין אף על פי שאזהרה שלהם יוצאת מכלל לאוין שנמנו כבר הואיל ואין באותן שני לאוין שנמנו כבר עונש כרת ומיתה עניין זה צ״ל במברך את השם ׳
קדושים רכ לא תאכלו על הדם אזהרה לבן סורר ומורה שאכילתו מביאתו לידי מיתת בית דין ועו׳ אזהרות דרשי׳ ממנו ושם בארנו הלכות בן סורר ומורה ׳
סופטים רכא שלא למנות איש על ישראל מקהל גוים שנאמר לא תוכל לתת עליך איש נכרי ׳
סופטים רכב מלך לא ירבה לו נשים ׳

רכג ולא ירבה לו סוסים ׳ סופטים
רכד וכסף וזהב לא ירבה לו מאד ׳ סופטים
רכה שלא להחיות אדם משבעה עממים שנאמר לא תחיה כל נשמה ׳ סופטים
רכו שלא להסיר מלבבו מעשה עמלק הרעה שעשה לנו שנאמר לא תשכח ׳ כי תצא
רכז שלא ישובו העם מצרימה שנא׳ לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד ׳ סופטים
רכח שלא לקרא לשלום לעמון ומואב בתחילה בשעת המלחמה כשאר גוים שנאמר לא תדרוש שלומם וטובתם ׳ כי תצא
רכט שלא להשחית אלני מאכל במצור שנאמר לא תשחית את עצה שם בארנו איסור השחתה מכל דבר ׳ סופטים
רל שלא יתחייב חתן בדבר מצורכי רבי׳ כל שנתו שנ׳ לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר ׳ כי תצא
רלא שלא יראו ולא יפחדו אנשי הצבא מאויביה בשעת מלחמה שנאמר לא תערצו מפניהם ׳ סופטים
רלב שלא למכור אשת יפת תואר שנ׳ ומכור לא תמכרנ׳ בכסף ׳ כי תצא
רלג שלא יכבוש אשת יפת תואר לשפחה שנאמר לא תתעמר בה ׳ כי תצא
רלד שלא יטמא למת כהן הדיוט שנאמר לנפש לא יטמא בעמיו ׳ אמור
רלה שלא יכנס כהן הדיוט באהל המת ובתורת כהנים לימד אותה בגזירה שוה דלא יטמא האמור בכהן גדול שם בארנו שם הקרובים שמטמאי׳ להם ודין קברי גוים אם מטמאין באהל ודין הגוסס ששנינו שאינו מטמא ׳ אמור
רלו שלא יטמא כהן גדול אף לקרובים שנאמר לאביו ולאמו לא יטמא ׳ אמור
רלז שלא יכנס עם המת באהל שנאמר על כל נפשות מת לא יבא ׳ אמור
רלח לא תשא את שם ה׳ אלהיך לשוא ׳ וישמע יתרו
רלט לא תשבעו בשמי לשקר זו שבועת ביטוי ׳ קדושים
רם שלא לכחש בממון חבירו שנאמר לא תכחשו ׳ קדושים
רמא שלא לישבע על כפירת ממון חבירו שנאמר לא תשקרו כלומ׳ לא תשבעו לשק׳ בממון שיש לחברך בידך שם ביארנו דין שבועת הפיקדון ודין שבוע׳ העדות וחילוקי שבועה באיזה עניין חלה ובאיזה עניין התראה ׳ קדושים
רמב שלא לעבור על דברים שאדם אוסר עצמו בהם שנאמר לא יחל דברו שם בארנו מה בין נדרים לשבוע׳ ביטוי ודין הנדר באיזה עניין יחול ובאיזה עניין התרתו ודין בן כמה שנים נדרו קיים ודין הפרת נדרים של אב ושל הבעל ׳ מטות

סמכה לאוין יש בנזיר ואילו הן ׳

רמג שלא ישתה הנזיר יין ושכר ולא שרייתו ולא חומץ שלהם ׳ נשא
רמד שלא יאכל גוף הפרי כגון ענבים לחים ׳ נשא
רמה שלא יאכל ענבים יבשים הנקראים צימוקים ׳ נשא
רמו שלא יאכל פסולת הפרי כגון החרצנים ׳ נשא
רמז שלא יאכל זגים והוא החיצון שנאמ׳ מחרצנים ועד זג לא יאכל ׳ נשא
רמח שלא יכנס באהל המת שנאמר על כל נפשות מת לא יבא ׳ נשא

נשא רמט שלא יטמא למתים שנא׳ לאביו ולאמו לא יטמא׳

נשא רן תער לא יעבור על ראשו באלו הלאוין בארנו הלכות נדרי נזיר באיזה עניין יחול נזירות ודין טומאתו ותגלחתו׳

בחוקותי רנא שלא למכור שדה החרם שנאמר לא ימכר׳

בחוקותי רנב שלא לפדות שדה החרם שנאמר לא יגאל׳

משפטים רנג שלא יקדים תרו׳ לביכורי׳ ולא מעשר ראשון לתרו׳ ולא מעשר שיני לראשון שנא׳ מליאתך ודמעך לא תאחר כלומ׳ לא תאחר דבר שראוי להקדימו׳

אמור רנד שלא יאכל זר תרומה שנא׳ וכל זר לא יאכל קודש

אמור רנה שלא יאכל אפי׳ תושב כהן ושכיר תרומה שנאמר תושב כהן ושכיר לא יאכל בו שם בארנו מי ראוי מביתו של כהן לאכול תרומה׳

אמור רנו שלא תאכל בת כהן הנשאת לזר חזה ושוק שנא׳ ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשי׳ לא תאכל ואפילו בעלה מת בלא זרע שחוזרת לתרומת בית אביה שנא׳ מלחם אביה תאכל ולא חזה ושוק׳

אמור רנז שלא יאכל כהן טמא תרומה שנא׳ איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר׳

אמור רנח שלא יאכל ערל תרומה והוא הדין לשאר קדשים רבותינו למדוה בפרק הערל בגזרה שוה דתושב ושכיר תושב ושכיר מפסח ושם בארנו מקצת חלוקים השנוים במסכת תרומה ובפרק הערל ושאר מקובות בתלמוד׳

ראה רנט שלא לאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלם שנ׳ לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך׳

ראה רס שלש לאכול מעשר שיני של תירוש חוץ לירושלם שנאמר ותירושך׳

ראה רסא שלא לאכול מעשר שני של יצהר חוץ לירושלם שנאמר ויצהריך׳

תבא רסב שלא לאכול מעשר שני בטומאה ואפי׳ בירושלם עד שיפדה שנאמ׳ לא בערתי ממנו בטמא ואזהרתו מלא תוכל לאכול בשעריך בפרק הערל׳

תבא רסג שלא לאכול מעשר שיני באנינות שנא׳ לא אכלתי באוני ממנו ואם לא ימצא לאו באזהרתו אלא יוצא מכלל עשה דושמחת כמו בביכורים נמנה שלא לאכול קדשים באנינות שנ׳ ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה׳ ואף אם ימצא לאו באזהרה במעשר הרי שניהן לאו אחד הם שלא יאכל קדשים באנינו׳ ואין למנותם שניה׳ כי אם הכל בלאו אחד׳

תבא רסד שלא להוציא מעות מעשר שני בשאר דברי׳ שאין בהם אכילה ושתייה וסיכה שנא׳ לא נתתי ממנו למת כלומר לא הוצאתי ממנו בדבר שאינו מקיים חיות הגוף ואם בזה לא ימצא אזהרת לאו נמנה תחתיו שלא יאכל ערל במעשר ובפרק הערל למדורת בגזדה שורה נאמר ממנו בפסח ונאמר ממנו במעשר מרה ממנו דגבי פסח ערל אסור בו אף ממנו דגבי מעשר ערל אסור בו ואם ימצא לאו בלא נתתי ממנו למרת נאמר שעניין לאו אחד הם מעשר ותרומה כי שניהם נקראין קודש ובשניהם ערל אסור׳

ראה רסה שלא יאכל כהן ביכורים קודם הנחה בעזרה שנא׳ לא תוכל לאכול וגומר ואמר מר ותרומת ידיך אילו הביכורים׳

רסו שלא לעבוד אדמה בשביעית שנ׳ שדך לא תזרע׳ בהר

רסז שלא לעבוד אילן בשביעי׳ שנא׳ וכרמך לא תזמור במצות אילו בארנו איסור עבודת שביעית׳ בהר

רסח שלא לקצור ספיחי שביעית כדרך שקוצרין בשאר השנים שנאמר את ספיח קצירך לא תקצור׳ בהר

רסט שלא לאסוף פירות האילן בשביעית כדרך שאוספין בשאר השנים שנא׳ ואת ענבי נזירך לא תבצור׳ בהר

רע שלא יתבע הלואה שעברה עליו שביעית שנאמר לא יגוש את רעהו׳ ראה

רעא שלא ימנע מלהלוות לעני מפני השמיטה שנאמר השמר לך ושמור נפשך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה והשמר הוא לאו בכל מקום דתניא אמר מר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה׳ ראה

רעב שלא לעבוד בשנת היובל עבודת קרקע שנאמ׳ לא תזרעו׳ בהר

רעג שלא לקצור ספיחי יובל כשאר שנים שנאמר לא תקצרו את ספיחי׳ בהר

רעד שלא לאסוף פירות יובל כאסיפת שאר שנים שנא׳ לא תבצרו את נזיריה׳ בהר

רעה שלא למכור שדה בארץ ישראל לצמיתות שנאמר והארץ לא תמכר לצמיתות׳ בהר

רעו שלא יקח כל שבט לוי חלק ונחלה בארץ שנאמר ונחלה לא יהיה לו זו נחלת שאר שבטים בקרב אחיו זו נחלת חמשת אחיו כאמו ברייתא זו שנויה בספרי׳ שופטים

רעז שלא יקח כל שבט לוי חלק בביזה בשעת כיבוש הארץ שנאמר לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישר׳ פי׳ חלק בביז׳ ונחלה בארץ שופטים

רעח שלא לשנות מגרש ערי הלוים ושדותיהן שנאמר ושדה מגרש עריהם לא ימכר ומפרש בסוף מס׳ ערכין שלא ימכר הוא לא ישתנ׳ ולא קאמר מכירה ממש שהרי כתוב גאולת עולם תהיה ללוי׳ מכלל שנמכר׳ בהר

רעט שלא לזרוע כלאי זרעים שנ׳ שדך לא תזרע כלאים שם בארנו דין כלאי זרעים׳ קדושים

רפ שלא לזרוע כלאים בכרם שנאמר לא תזרע כרמך כלאים שם בארנו דיני כלאי הכרם׳ כי תצא

רפא שלא להרביע בהמה מין בשאינו מינו שנאמר בהמתך לא תרביע כלאים׳ קדושים

רפב שלא לעשות מלאכה בשני מיני בהמה כאחד שנ׳ לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו׳ כי תצא

רפג לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו ונאמר ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך שם בארנו הלכות כלאי בגדים׳ כי תצא

רפד שלא יקצור אדם כל שדהו שנאמר לא תכלה פאת שדך בקצרך׳ אמור

רפה שלא ללקוט השבלי׳ אחת או שתים הנופלי׳ בשע׳ קצירה שנאמר ולקט קצירך לא תלקט׳ אמור

רפו שלא ללקט פרט הכרם שנ׳ ופרט כרמך לא תלקט זה הנושר בשעת בצירה גרגיר אחד או שנים׳ קדושים

רפז שלא לבצור עוללות הכרם שנ׳ וכרמך לא תעולל קדושים

רפח שלא ליקח עומר השכחה שנאמ׳ לא תשוב לקחתו ושכחה ופאה נוהגים באילן שנא׳ כי תחבוט זתיך לא תפאר אחריך ותניא בספרי ובפרק הזרוע מביאה כי תצא כי תצא

מביאה לא תטול תפארתו במנה זו פאה אחריך זו שכחה עניין לאו אחד הוא שלא יקח שכחה וכן פאת האלן עם לאו פאת השדה הכל אחד ׳

ראה רפט שלא יעלים עיניו מן הצדקה שנאמ׳ לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון ׳

אלו הן מצות לא תעשה התלויין במקדש:

וישמע יתרו רצ שלא לבנות אבני מזבח גזית שנאמר לא תבנה אתהן גזית ׳

וישמע יתרו רצא שלא לפסוע על המזב׳ שנאמר לא תעלה במעלות על מזבחי ׳

כי תשא רצב שלא יסוך אדם זר בשמן המשחה שעשה משה שנאמר על בשר אדם לא ייסך ׳

כי תשא רצג שלא לעשותם במתכונתם שמן המשחה שנאמר וכמתכונתו לא תעשו כמוהו ׳

כי תשא רצד שלא לעשות כמתכונת הקטורת שנא׳ וכמתכונתו לא תעשו ׳

תצוה רצה שלא להקריב על מזבח הזהב שבהיכל כי אם הקטרת שבכל יום בלבד שנאמר לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה וגומ׳ ׳

תרומה רצו שלא להוציא בדי הארון כשנושאין אותו בכתף שנאמר לא יסורו ממנו ׳

קרח רצז שלא יתעסקו הכהנים בעבודת לוים ולא לוים בעבודות כהנים שנאמר אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם הם גם אתם לא יקרבו פירוש לעבודה ׳

תצוה רצח שלא יקרע פי המעיל של כהן גדול שנ׳ לא יקרע ׳

תצוה רצט שלא יפרק אדם ארת החשן מעל האפוד בשעת עבודה שנאמר לא יזח החשן מעל האפוד ׳

שמיני ש שלא יכנס במקדש ולא יורה בתורה שתויי יין שנ׳ יין ושכר אל׳ תשת וגומ׳ להורות את בני ישראל ׳

שמיני שא שלא יגדל כהן גדול פרע לעולם שהרי תמיד הוא במקדש שנאמר את ראשו לא יפרע ׳

שמיני שב שלא יקרע את בגדיו שנאמר ובגדיו לא יפרום וכן כהנים הדיוטים ביום שמתחנכין לעבודה שנאמר ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם אל תפרומו ולא תמותו ופרועי ראש ופרומי בגדים ששמשו במית׳ כדתני׳ בפר׳ הנשרפין ׳

אחרי שג שלא יכנס כהן גדול אל ההיכל בכל עת שנאמר ואל יבא בכל עת אל הקדש ׳

נשא שד שלא יכנסו המצורעים במחנה ישראל היא ירושלים והזבים והזבות ובעלי קרי בהר הבית וטמא מת לא יכנס בעזרה שנאמר ולא יטמאו את מחניהם תן מחנה לזה ומחנה לזה דברי ר׳ יהודה ורבי שמעון חולק עליו במצורע ׳

אמור שה שלא יעבוד כהן טמא שנאמר וינזרו מקדשי וגומ׳ ׳

אמור שו שלא יעבוד כהן טבול יום עד שיעריב שמשו שנ׳ קדושים יהיו לאלהיהם ולא יחללו וגומ׳ ומעמידו בפרק הנשרפין בטבול יום ׳

אמור שז שלא יכנס בעל מום אפילו בלא עבודה אל הפרוכת ואל המזבח שנאמר אך אל הפרוכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו ׳

אמור שח שלא יעבוד כהן בעל מום אפילו מום עובר שנאמ׳ כל אשר בו מום לא יקרב ׳

קרח שט שלא יעבוד זר במקדש שנא׳ וזר לא יקרב אליכם ׳

כולם באמור שי ארבעה לאוין יש בבעלי מומין למזבח שהרי

שיא ג׳ פעמים לא תקריבו בפרשת אמור להזהיר על

שיב הקדישן ושחיטתן והריקת דמן כשהוא אומר ואשה

שיג לא תתנו מהם להזהיר על הקטרתן ואפילו בעל מום עובר בכלל שנאמר אשר בו מום לא יקרב כך שנינו בתורת כהנים ׳

אמור שיד שלא להקריב בעל מום מיד הגוים שנאמ׳ בפרשת בעלי מומים ומיד בן נכר לא תקריבו ׳

אמור שטו שלא ליתן מום בקדשים שנאמר כל מום לא יהיה בו ׳

כי תצא שיו שלא להקריב אתנן זונה שנא׳ לא תביא אתנן זונה

כי תצא שיז שלא להקריב מחיר כלב שנאמר ומחיר כלב ׳

ויקרא שיח שלא להקטיר שאור שנאמר כל שאור לא תקטירו ׳

ויקרא שיט שלא להקטיר דבש שנאמר וכל דבש לא תקטירו ׳

ויקרא שך שלא להקריב קרבן בלא מלח שנאמר לא תשבית מלח ברית אלהיך ׳

ראה שכא שלא לאכול בשר העולה שנ׳ לא תוכל לאכול וגו׳ ונדריך אשר תדור וגומר כלומר לא תוכל לאכול נדריך וזו היא אזהרה של כל מועל שלא יהנה מן הקדשים האסור ליהנות מהן ואם נהנה מעל ׳

צו שכב שלא תאכל מנחת כהן שנאמ׳ כל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל ׳

צו שכג שלא לאכול בשר חטאת הנעשת בפנים שנאמר וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד וגו׳ לא תאכל ׳

ראה שכד שלא לאכול בשר קדשים קודם זריקת דמים שנא׳ לא תוכל לאכול וגומר ונדבותיך כלומר לא תוכל לאכול נדבותיך קודם זריקת הדם ׳

ראה שכה שלא יאכלו הכהנים בשר קדשי קדשים חוץ לעזר׳ שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגומר׳ בקרך וצאנך ותניא בפר׳ אילו הן הלוקין שלא בא הכתוב אלא לאסור בשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה לפי שכל דבר שיאכל חוץ למקום אכילתו לא תוכל לאכול בשעריך אקרא בו ׳

תצוה שכו שלא יאכל זר בשר קדש קדשים שנאמר וכל זר לא יאכל כי קדש הם ׳

ויקרא שכז שלא יבדיל בחטאת העוף שנאמר ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל ׳

ויקרא שכח שלא ליתן שמן במנחת חוטא שנאמר לא יצוק עליה שמן ׳

ויקרא שכט שלא ליתן לבונה במנחת חוטא שנאמר ולא יתן עליה לבונה ׳

צו של שלא לעשות שיורי מנחת חמץ שנ׳ לא תאפ׳ חמץ ׳

כי תצא שלא שלא לאחר הנדרים והנדבות שנדר ושנדב שנאמ׳ כי תדור נדר לה׳ אלהיך לא תאחר לשלמו ׳

ראה שלב שלא להעלות קדשים בחוץ שנאמר השמר לך פן תעלה עולתיך בכל מקום אשר תרא׳ כי אם במקום אשר יבחר שם תעלה עולתיך ושם תעשה ׳

אחרי שלב שלא לשחוט קדשים בחוץ שנאמר אשר ישחט מחוץ למחנה ואל פתח אוהל מועד לא הביאו וגומ׳ ונכרתה עונש שמענו ואזהרה מניין אמר קרא ושם תעשה הוקשה עשייה להעלאה עוד למדה במסכ׳ זבחים בגזירה שוה ׳

צו שלד שלא לכבות אש המזבח שנאמר אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה ׳

צו מלה שלא להותיר מבשר התודה עד הבקר שנאמר לא יניח ממנו עד בקר והוא הדין לשאר קדשים שאין מניחין אותן אחר זמן אכילתן ׳

תצוה מלו שלא לאכול נותר שנאמר ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הם ׳

צו וקדושים מלז שלא לאכול פיגול למדוה בגזירה שוה עון עון מנותר שם בארנו עניין פיגול בקרבנות ובמנחות ודין מחשבת שלא לשמן ׳

צו מלח שלא לאכול בשר קדש שנטמא שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ׳

תזריע מלט שלא יאכל טמא את הקדשים שנאמר בכל קדש לא תגע אזהרה לאוכל עוד למדו אזהרה בזבחים ובמכות בגזירה שוה ׳

ראה ממ שלא לעבוד בקדשים שנ׳ לא תעבוד בבכור שורך׳

ראה ממא שלא לגזוז את הקדשים שנ׳ ולא תגוז בכור צאנך ׳

ראה ממב שלא לאכול בשר תמים חוץ לירושלים שנאמ׳ לא תוכל לאכול בשעריך ובכורות בקרך וצאנך ׳

קרח ממג שלא לפדות בכור בהמה טהורה שנ׳ אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה ׳

בחוקותי ממד שלא לגאול מעשר בהמה שנאמר לא יגאל ׳

בחוקותי ממה שלא להמיר שנא׳ לא יחלפנו ולא ימיר שם בארנו דין תמורה ׳

בחוקותי ממו שלא לשנות הקדשים מקדושה לקדושה שנאמר בבכור לא יקדיש איש אותו ׳

משפטים ממז שלא ישחט הפסח ועדיין חמץ קיים שנאמר לא תשחט על חמץ דם זבחי ׳

משפטים ממח שלא ילין אמורי הפסח למזבח מלהעלו׳ עד הבקר שנאמר לא ילין חלב חגי עד בקר ׳

ראה ממט שלא ילין מן הבשר אשר תזב׳ בערב ביום הראשון לבקר תניא בפר׳ אילו דברים בפסחים לימד על חגיגה ארבעה עשר שלא להותיר עד יום השלישי וזה שנאמר לבקר לבקרו של יום שני של פסח שהוא שלישי לשחיטתו ׳

בא מנ שלא לאכול מבשר הפסח נא שנאמר לא תאכל ממנו נא ׳

בא מנא שלא לאכול מבש׳ הפסח׳ מבושל שנ׳ ובשל מבושל׳

בא מנב שלא להוציא בשר הפסח מן החבורה שנאמר לא תוציא מן הבית ׳

בא מנג שלא יאכל משומד מן הפסח שנאמר כל בן נכר לא יאכל בו שנתנכרו מעשיו ׳

בא מנד שלא להאכיל בשר פסח לגר תושב שנאמר תושב ושכיר לא יאכל בו ותני׳ במכילתין תושב זה הגר

בא מנה שלא יאכל ערל בפסח שנ׳ וכל ערל לא יאכל בו ׳

בא מנו שלא לשבור עצם בפסח ראשון שנאמר ועצם לא תשברו בו ׳

בהעלותך מנז שלא לשבור עצם בפסח שני שנאמר ועצם לא ישברו בו ׳

בא מנח שלא להותיר מבשר הפסח שנאמר לא תותירו ממנו עד בקר ׳

בהעלותך מנט שלא להותיר מבשר פסח שני שנאמר לא ישאירו ממנו עד בקר ׳

משפטים מס שלא לעלו׳ לחג בלא קרבן שנא׳ לא יראו פני ריקם

ראה מסא שלא לעזוב הלוים אלא נותנין להם מתנותיהם ומשמחין אותם בכל רגל ורגל שנאמר השמר לך פן תעזוב הלוי ׳

תזריע מסב שלא יגלח שער הנתק שנא׳ ואת הנתק לא יגלח ׳

כי תצא מסג שלא לתלוש סימני צרעת שנאמר השמר בנגע ׳

ראה מסד שלא להוסיף על המצוה שבתו׳ לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה שהיא פירוש והיא שיאמר שהיא תוספת מן התורה כגון שיאמר על ארבעה בתים של תפילין שיש לעשו׳ מן התורה חמשה וכן כל כיוצא בזה שנאמר את כל הדברים אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשו׳ לא תוסיפו עליו ׳

ראה מסה שלא לגרוע מכל המצות האמורות בתורה כגון ארבעה בתים של תפילין לעשות שלש וכן כל כיוצא בזה שנאמר לא תגרעו ממנו ׳

נשלמו רמזי המצות לא תעשה מניינם

במניין ימות החמה

המצוה

הראשונה שלא לעלות במחשבה שיש שום אלוה זולתי ה'
שנאמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני
(מיכאן אסרה תורה הקיום והשיתוף אף · לך מנאתי כמ"כ
יתרו פרשת ו' על פי שלא עבד') ותניא במכילתא לפי · יסן נוסן ויען כי
שנאמ' לא תעשה לך פסל העשוי כבר מניין · גם קימני הספר
שלא יקיים תלמוד לומר לא יהיה לך ואין · מוריס עליו מ
מקרא יוצא מידי פשוטו ומלשון על פני · מלאכי לכי להניקו
דורש במדרש כפשוטו שאסור לשתף שם · גם כן
שמים ודבר אחר וזהו מה שאומר שם אין
דף סג מקרא יוצא מידי פשוטו ובפרק ארבע מיתות שאומ' שם שכל
המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם שנאמר בלתי
לה' לבדו המקרא ההוא בא לעונש וזה לאזהרה ואומר רבינו
כתוס' סס יעקב שמה שכתוב כי דברנו בה' זבך וכן חרב לה' ולגדעון
אין זה שיתוף לאלהות וארנות ב

שלא לחלל את השם שנאמר לא תחללו את שם
דף פו קדשי וגרסינן במסכת יומא פרק אחרון עבר
על מצות עשה ועשה תשובה אינו זז משם עד שמוחלין לו
מיד שנאמר שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם עבר אדם
על מצות לא תעשה ועשה תשובה תשוב' תולה ויום הכפורים
מכפר שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם עבר אדם על כריתו'
ומיתות ב"ד תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין
שנאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם אבל כל מי שיש
בידו חילול השם תשובה ויום הכיפורים ויסורין תולין ומיתה
ממרקת ועל זה נאמר ונגלה באזני וגומ' אם יכופר העון הזה
דף פו עד תמותון ומפרש התם היכי דמי חילול השם אמר רבא
כגון תלמיד חכם דשקיל בישרא מבי מטבחיא ולא יהיב
דמי לאלתר ומעמידה במקום שאין דרך הטבח לשאול
הקפותיו רב נחמן בר יצחק אמר כגון דאמרי אינשי שרא ליה
מרי' לפלני' רבינ' בר אבודימי אמר כגון תלמיד חכם שחביריו
בושים מחמת שמועתו מהלכה זו אתה למד שחילול השם
קרוי תלמיד חכם שאינו נזהר במעשיו וגורם שאומרים עליו
דופי ואני דרשתי לגליות ישרא' כי המשקרים לגוים וגונבים
להם הם בכלל מחללי השם שגורמים שיאמרו הגוים אין
תורה לישראל ואומר שארית ישראל לא יעשו עולה ולא
פר' כן זומא דף ט ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית ותנן במסכת
אבות כל המחלל שם שמים בסתר נפרעים ממנו בגלוי אחד
פרק קמא דקידושין דף מ' ועיין דף מ' בתוספות ורש"י שוגג ואחד מזיד בחילול השם ואין מקיפין בחלול השם ובפר'
קמא דקידושין אומ' שאם היו עונותיו וזכיותיו מחצ' על מחצה
וחלול השם בכלל העבירות מכרעת ג

כתוב בפרשת ראה ונתצתם את מזבחותם ושברתם
את מצבותם ואשריהם תשרפו באש ופסילי
אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא וכתיב
בלה דף לט בסמוך לא תעשו כן לה' אלהיכם ובספרי דורש מכאן שהנותץ
עמוד א אבן אחד מן ההיכל או מן המזבח ומן העזרה שעובר בלא
תעשה רבי ישמעאל אומר מניין למוחק אות אחת מן השמות
המוקדשין שעובר בלא תעשה שנאמר ואבדתם את שמם
דף לה וכתיב בתריה לא תעשו כן לה' אלהיכם ובפרק שבועות
פל"ד דף מ"ד ע"א העדות ובמסכת סופרים מפרש השמות המוקדשין כתוב

בהלכו' גדולו' כתב שם שלא במקומו פירוש במקו' שאין ראוי
פ' כמה אשה ליכתב לא קדיש כוליה גיליון דידיה כדתניא היה כתוב על
ס"א ופ"ק דער ידות הכלים ועל כרעי המטה הרי זה יגוד ויגנוז פירוש יחתוך
דף ו מקומו ויגנז מכלל זה אתה למד שאם כת' שם על יריעה בס"ת
או תפילין ואפי' בטעות שכל היריעה קדושה ובלבד שנתכוון
דף קג לכתוב שם דכוונה בעינן כדמוכח בפרק הבונה ובמסכת
כה דף מ"ר ע סופרי' דתניא הרי שהיה צריך לכתו' את השם ונתכוון לכתוב
יהודה וטעה ולא הטיל בו ד"לת שאומ' חכמים שאינו מקודש
אף בהעברת קולמוס והביא הרב רבי אליעזר ממי"ץ ראיה על
דף כו זה מדקאמ' במועד קטן בפרק בתרא אמ' רב הונא הרואה ספר
תורה שנשרף חייב לקרוע שתי קריעות אחת על הגויל ואחת
על הכתב שנאמר ויהי דבר ה' אל ירמיהו אחרי שרוף המלך
את המגילה ואת הדברים באש וכתוב שם למעלה ולא קרעו
בגדיהם המלך וכל עבדיו מכלל דהיה להם לקרוע ד

כתוב בפרשת ואתחנן ולא תנסו את ה' אלהיכם פי'
שלא יאמר אדם אעשה מצוה זו ואראה אם
דף ט אתברך ובתענית פרק קמא מקשה עלה מדכתוב עשר תעשר
ופירש רבי יוחנן עשר בשביל שתתעשר ותירץ שם חוץ מזו
שנאמר הביאו את המעשר אל בית האוצר ובחנוני נא בזאת
אמר ה' אם לא אפתח לכם ארובות השמים והריקותי לכם
ברכה עד בלי די מאי עד בלי די עד שיבלו שפתותיכם מלומר
די די והא דתניא האומר סלע זו לצדקה כדי שאחיה אני ובני
דף י ע"ב הרי זה צדיק גמור בפרק קמא דב"ב מעמידה בישראל שגומרין
אבות פרק קמא בלבם לתת הן יחיה הן לא יחיה ועל דרך זה שנינו אל תהיו
דף ה כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס ואם לא
יקבלו פרס מתחרטין ה

שלא תשנא את אחיך בלבבך אין לוקין על לאו זה
קדושים פרש' ו לפי שאין בו מעשה ותניא בתור' כהני' ומביאה
דף יז בפר' יש בערכין יכול לא יכנו ולא יסרטנו ולא יקללנו תלמוד
לומר בלבבך בשנאה שבלב הכתוב מדבר וגרסינן בפרק
דף לח שלישי דיומא על מעשה בית גרמו בלחם הפני' ובית אבטינס
בקטרת שבקשו חכמי' לדחותם ממקומם ולא יכלו מכאן אמר
בן עזאי בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך ומשלך יתנו לך
ואין אדם נוגע במוכן לחבירו על כן אל ישנא אדם את חבירו
מיימו' דף יט פ"ו כשמרויח אצלו ודואג פן יקפח פרנסתו כשיחטא איש
דהלכות דעות לאיש לא ישנאנו וישתוק כמו שנאמר ברשעים ולא דבר
אבשלום עם אמנון אלא מצוה להודיע ולומר לו למה עשית לי
כך וכך שנא' הוכח תוכיח את עמיתך ואם חזר בו ובקש ממנו
למחול לו לא יהא המוחל אכזרי שנאמר ויתפלל אברהם אל
דף נג האלהים כמו ששנינו בפרק החובל אמנם אם ראה אדם באדם
דבר עבירה והוכיחו פעמים רבות ולא קיבלו מותר לשנאותו
דף קיג כדאמר בפרק ערבי פסחים כי תראה חמור שונאך רובץ
דמיירי בזה הענין שראה בו דבר עבירה שמותר לשנאותו
וכן כתוב יראת ה' שנאת רע ו

שלא להלבין פני אדם מישראל שנ' הוכח תוכיח את
עמיתך ולא תשא עליו חטא כלומר לא תוכיחנו
בדברים קשים עד שיהיו פניו משתנות כדדרשינן בפרק יש
דף יז בערכין ואם הקפידה תורה שלא לבייש אדם במקום תוכחה
דף נח קן שלא במקום תוכחה ואמרינן בפרק הזהב כל המלבין פני
סס חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא וכן לא יכנה אדם שם
לחבירו שהוא בוש ממנו בוא בדברים שבין אדם לחבירו
אבל בדברי שמים אם לא חזר בו בסתר מלביני' אותו ברבים
ומפרסמין חטאו בפניו ומחרפין ומקללין אותו עד שיחזור
למוטב כמו שעשו כל הנביאים לישראל

שלא להונות עבד שברח מחוצה לארץ לארץ שנאמר
עמך ישב בקרבך וגו' באחר שעריך בטוב לו לא

תוננו ומצוה זו בעבד שברח מחוצה לארץ לארץ כמו שיתבאר
במצות עשה קפ׳ ח

שלא לענות יתום ואלמנה מפני שנפשם שפלה עד
מאד ורוחם נמוכה ואף על פי שהם בעלי עושר
אפילו אלמנותיו של מלך ויתומים של מלך מוזהרים אנו
עליהם שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון ואף על פי שפירש
רבינו שלמה שהוא הדין לכל אדם אלא שדבר הכתוב בהווה בפירוש חומש בפרשת משפטי
לפי שהן תשושי כח ודבר מצוי לענותם מכל מקום אני אומר
שתפש אלמנה ויתום מפני הברית הכרותה להם שכל זמן
שהם צועקים על מעניהם הן נענין שנאמר על זה כי אם צעוק
יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו ונאמ׳ אבי יתומים ודיין אלמנות
בד״א בזמן שעינה אותן לצורך עצמו אבל עינה אותם ליישרם מיימו׳ רפ״ט בפרק ו
בדרך טובה הרי זה מותר ואף על פי כן ינהגם יותר ברחמים
משאר כל אדם אחד יתום מאב ואחד יתום מאם נחשב יתום
עד שיגדל ולא יצטרך גדול להטפל בו אלא עושה צרכיו
כשאר הגדולים׳ ט

שלא לרגל בחברו שנאמר לא תלך רכיל בעמך
ואף על פי שאין לוקין על לאו זה עון גדול הוא
וגורם להרוג נפשות רבות מישראל לכך נסמך לו לא תעמוד
על דם רעך וכתיב הולכי רכיל היו בך למען שפוך דם׳ צא
ולמד מה אירע לדואג האדומי איזהו רכיל המגלה לחבירו
דברים שדיבר ממנו אדם בסתר ותניא במסכת סנהדרין מניין פרק זה בורר דף לא
לדיין שלא יאמר אני מזכה וחבריי מחייבין אבל מה אעשה
שחברי רבו עלי לכך נאמר לא תלך רכיל בעמך ויש עון אחר
שהוא גדול מזה והוא בכלל לאו זה והוא המספר בגנות חברו
אף על פי שאומר אמת וכ״ש האומר שקר ומוציא שם רע על
חבירו ועיקרי הלכות לשון הרע מפרש בפרק יש בערכין דף טו
ותניא אמר רבי אליעזר בן פרטא בוא וראה כמה גדול כחה שם
של לשון הרע מנלן ממרגלים ומה המוציא שם רע על העצים
ועל האבנים כך המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה
ואמרינן בירושלמי דמסכת פיאה ובתוספתא דפיאה על שלש פ״ק דף טו ע״ד (פ״ק דף כו ע״ג)
עבירות נפרעין מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא
ע״ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ולשון הרע כנגד כולם וכן
בפרק יש בערכין אומר שבע״ז הוא אומר אנא חטא העם הזה דף טו
חטאה גדולה׳ ובגילוי עריות אומר איך אעשה הרעה הגדולה
הזאת ובשפיכו׳ דמי׳ כתיב גדול עוני מנשוא ובלשון הרע כתי׳
לשון מדברת גדולות ללמדך שהוא כנגד כולם וכן יש במדר׳
ובירושלמי דפיאה שבימי אחאב היו נוצחין המלחמות מפני פ״ק דף יו ע״א
שלא היה בהן לשון הרע שלא הלשינו על עובדיה שהחיה את
הנביאים ובסוף ימי שאול שהיה בהם לשון הרע היו נופלין
אף על פי שלא היו עובדי עבודה זרה כמו שהיו בימי אחאב
גרסינן בע״כין כל המכפר לשון הרע כאילו כופר בעיקר שנ׳ שם בדף יו
אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו׳ ועוד
אמרו ג׳ לשון הרע הורגתן האומרו והמקבלו ואותו שאמרוהו שם
עליו והמקבלו נענש יותר מן האומרו׳ ואמרינן עוד בפרק יש
בערכין היכי דמי לישנא בישא כגון דאמרי היכא איכא נורא שם
בי פלניא דשכיחי בישרא וכורי פי׳ אפילו זה לשון הרע ויש
דברים שהן אבק לשון הרע כגון שיאמר שתקו מן פלוני איני
רוצה להודיע מה שאני יודע ממנו וכן כל כיוצא בזה ואמר
בפרק גט פשוט תני רב דימי לעולם אל יספר אדם בטובתו דף קסד
של חברו שמתוך טובתו בא לידי רעתו פיר׳ אל יספר בטובתו
בפני שונאיו ועל זה אמר שלמה מברך רעהו בקול גדול קללה
תחשב לו אבל בפני אוהביו מותר כדתניא חמשה תלמידים אבות פ״ב דף ז
היו לו לרבן יוחנן בן זכאי הוא היה מונה שבחן גרסינן ביומא
פרק קמא אמר רבי מוסיא מניין לאומר לחברו דבר שהוא דף ד
בבל יאמר עד שיאמר לו לך ואמור תלמוד לומר מאהל מועד
לאמור לאו אמור בדברים הללו אלא אם כן נתן לו רשות
גרסינן בפרק קמא דגיטין דשלח רבי אלעזר למר עוקבא עיין שם בדף ז
אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אף על פי שרשע לנגדי
ומצערני אשמרה לפי מחסום לא השכם והערב לבית המדרש
והם כלים מאליהם עוד גרסינן בפרק יש בערכין אמר רבא דף יו
כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא
בישא וכתב רבינו משה והוא שלא יתכוין להעביר הקול פרק ז׳ מהלכות דעות דף יט
ולגלותו יותר ואם האומ׳ הדבר הזהיר שלא לאומרו אפי׳ אמרו
בפני רבים יש בו לשון הרע כדאמר בפרק זה בורר בסנהדרין דף לא
דההוא תלמידא דגלי מילתא דמתאמרא בבי מדרשא בתר
עשרין ותרתין שנין ואפקיה רבי אמי מבי מדרשא ואמר דין
גלי רזיא׳ י

שלא יקבל אדם לשון הרע דכתיב בפרשת משפטים
לא תשא שמע שוא וגומ׳ וגרסינן בפרק ערבי
פסחים אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה כל המכפר דף קיח
לשון הרע וכל המקבל לשון הרע וכל המעיד עדו׳ שקר בחברו
ראוי להשליכו לכלבים שנאמר לכלב תשליכון אותו וכתיב
בתריה לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות
עד חמס קרי ביה לא תשא וקרי ביה לא תשיא עוד דרשינן
מיניה בשבועות ובסנהדרין אסור לדיין שישמע דברי בעל דף לא) דף ז
דין קודם שיבא בעל דין חברו גרסינן בנדה פרק האשה אמר דף סא
רבא האי לישנא בישא אף על גב דלקבולי לא מבעי למיחש
ליה מיבעי דכתיב והבור אשר השליך שם ישמעאל את כל
פגרי האנשים אשר היכה ביד גדליה בן אחיקם וכי גדליה בן
אחיקם הרגן והלא ישמעאל הרגן אלא מתוך שהיה לו לחוש
לעצת יוחנן בן קרח ולא חש מעלה עליו הכתוב כאלו הרגן
ואם אדם רואה בחברו צדדים ועניינים שנראה הדבר אמת
רשאי להאמין ולקבל כדאמ׳ בשבת פרק במה בהמה לא קיבל דף כו
דוד לשון הרע מ״ט דברים נכרים הוא ביה במפיבושת׳
עוד גרסינן בירושלמי דפאה רבי שמואל ברבי נחמני בשם פ״ק דף יו ע״א
רבי יונתן אמר מותר לומר לשון הרע על בעלי המחלוקת שנ׳
ואני אבא אחריך ומלאתי את דבריך׳ יא

הנוקם על חבירו עובר בלא תעשה שנאמר לא
תקום ואף על פי שאינו לוקה על לאו זה מיימונ׳ שם דף יט
מכל מקו׳ דיעה רעה היא עד מאד במסכ׳ יומא בפרק בראשונה דף כג
ובת״כ מפרש מה היא הנקימה כגון ראובן שאמר לשמעון קדושים פרש׳ ד
השאילני קרדומך אמר ליה איני משאילך למחר נצטרך
שמעון לשאול מראובן אמר ליה השאילני קרדומך אמר לו
ראובן איני משאילך כדרך שלא השאלתני כששאלתי ממך הרי
זה נוקם וכן כל כיוצא בזה׳ יב

כל הנוטר לאחד מישראל עובר בלא תעשה
שנאמר לא תטור מפרש במסכת יומא כדף׳ דלעיל
ובת״כ מה היא הנטירה כגון ראובן שאמר לשמעון השאילני כפר׳ דלעיל
קרדומך ענהו שמעון איני משאילך למחר נצטרך שמעון
לראובן אמר לו השאילני קרדומך ענהו ראובן הריני משאילך
ואיני כמותך ולא אשלם לך מעשיך העושה זה וכיוצא בו הרי
זה עובר בלא תטור׳ עוד שם אומר רבי יוחנן כל תלמיד חכם כדף כג
שאינו נוקם ונוטר איבה כנחש אינו תלמיד חכם והכתיב לא
תקום ולא תטור ההוא בממון הוא דכתיב ומסיק שם דת״ח עיין שם
צריך שיהא עלוב ולא עולב שומע חרפתו ואינו משיב ולעולם
דנקיט ליה בליביה וכי מפייסין ליה מפיים
וכתב רבי׳ משה דהתם מיירי בתלמיד חכם סוף פ״ז דהלכו׳
שביזוהו בפרהסיא שאסור לו למחול על תלמוד תורה
כבודו ואם מחל נענש מפני שזה בזיון התור׳ דף כג
אבל אם לא ביזהו בפרהסיא לא ושאר כל
אדם שמתקוטטים עם חביריהם אף על פי שאין לאו בזה אם
ינקום

שם בדף כג ינקום מחבירו מדת חסידו׳ היא להעביר על מדותיו כדאמרי׳
כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו וכן דוד היה
משתבח במדותיו הטובות ואמר אם גמלתי שולמי רע וגומ׳ ׳
בריש בתרא דמגילה דף כח והוא חסידא דכל איכת דסליק לפוריא הוה אמר שרי ומחיל
כל מאן דמצערן לי ׳ יג

הפורש מן התורה אפילו זקן מופלג עובר בלא
תעשה שנא׳ ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך
דף ח והודעתם לבניך ולבני בניך ׳ ותנן במסכת אבות כל השוכח
דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו
שנאמר השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים
אשר ראו עיניך יכול אפילו תקפה עליו משנתו תלמוד לומר
ופן יסורו מלבבך הא אינו מתחייב עד שישב ויסירם מלבו
בדף נט ובפר׳שתי הלחם אמרינן שעובר בשני לאוין שהרי כל מקום
שנא׳ השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה׳ גרסינן בפרק קמא
דף ה דכתובות תנו רבנן אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלי׳מפני
דף יט שהם נכוות תחילה לאברים וביומא פרק קמא גרסינן אמר
רבא השח שיחת חולין עובר בעשה דתנו רבנן ודברת בם ולא
בתפלה ודברת בם ולא בדברים אחרים׳ פירש רב אהאי תורה
בקול רם אבל תפלה בלחש שנ׳ וקולה
לא ישמע ובירושלמי מפרש בקרית | עיין בפר׳ היה קורא
שמע אתה יכול לדבר בין הפרקי׳ ולא | דף ה׳ עמוד ב׳ וכתו׳
דף לח בתפלה כלל׳ גרסינן בפרק ג׳ דיומא | פרק היה קורא שלנו
אמ׳ רב כל המשכח דבר אחד מתלמודו | דף יג
גורם גלות לבניו שנאמר ותשכח תורת
אלהיך אשכח בניך גם אני׳ א״ר אבהו אף מורידי׳אותו מגדולתו
שנאמר כי אתה הדעת מאסת ואמאסך מכהן לי׳ יד

שלא לפנות אחר עז וכל הפונה אחריה בדרך שהוא
עשה בה מעשה הרי זה לוקה שנאמר ופן תשא
עיניך השמימה וראית את השמש וגומ׳ ׳ וכתיב השמרו לכם
דף קמט פן יפתה לבבכם ואמרינן בשבת פר׳ שואל שהצורה עצמה
אסור להסתכל בה משום שנא׳אל תפנו אל האלילים׳ובענין
זה נאמר ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדון הגוי׳ האלה
שלא תשאל על דרך עבודתה היאך היא ואף על פי שאין אתה
עובד שדבר זה גורם לך להפנות אחריה ולעשות כמה שהם
עושים שנאמר ואעשה כן גם אני כל הלאוין הללו מעניין אחד
שלא לפנות אחר עז כלל לא במחשבה ולא בראייה ולא
בדיבור ובתוספתא שנינו לא יטייל אדם עם תועים ואפילו
בריש קמא דמס׳ עז דף שם עמוד א לצאת לדרך ואפי׳מקדים ואפילו מחשיך ואפי׳ מתיירא מפני
גוים ולסטים ורוח רעה שנ׳לא תלכו אחרי אלהים אחרים׳ טו

שלא לתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים שנאמ׳
ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם׳ דרשו
דף יג כל הסוגיא רבותי׳בפ״ק דברכות אחרי לבבכם זו מינות פירוש שלא יפנה
אחר שום מחשבה שעל ידה יוכל לבא לידי מינות לפי קוצר
דעתו׳ כיצד פעמים יחשב ביחוד השם
ברוך הוא שמא הוא שמא אינו מה למעלה | לפ אין דורשין
מה למטה מה לפנים מה לאחור ופעמים | דף יא ועיין
יחשוב על תורה שבעל פה שמא היא מן | בתוס׳ סוף פרק
השמי׳ שמא אינה ועל ידי כך השטן מסיתו | הקורא עומד דף
ויבא לידי מינות׳ ואחרי עיניכם זו זנות | כה
ולאו זה אף ע״פ שגורם לאדם לטורדו מן
העולם הבא אין בו מלקות כדין לאו שאין בו מעשה׳ יו

שאנו מוזהרין על ברכת השם שנ׳ אלהים לא תקלל
ונאמר בעונשו
ונוקב שם ה׳ יומת׳ וזה הכלל | עיין לעיל בסימני הספר סימן ר״ט
כל שענש עליו הכתו׳ כרת או | ולקמן במצוה ר״ט ובתחלת מצות
מיתת בית דין הרי זה מצות | כ״ט גם לקמן במצוה לד גם נראים
| אילו הן הלוקין אומר מזה בדף יג

לא תעשה חוץ ממילה ופסח שהן בכרת והן מצות עשה ואמרי׳
כל הסוגיא גוף כו בפרק ד׳מיתות אין המגדף חייב סקילה עד שיפרש את השם
המיוחד פי׳בכתיבתו ויש אומ׳ אף בקריאתו ויברך אותו בשם
מן השמות שאינן נמחקין שנא׳ ונוקב שם ה׳ בנוקבו שם עד
שיברך שם בשם ועל שם המיוחד חייב סקילה ועל הכנויין
באזהרה׳ בכל יום דנין את העדים בכינוי יכה יוסי את יוסי
נגמר הדין מוציאין כל האד׳לחוץ ושואלין את הגדול שבעדים
ואומרי׳לו אמור מה ששמעת בפירוש והוא אומ׳והדיינין עומדין
על רגליהם וקורעין ולא מאחין והשני אומר אף אני כמותו
שמעתי ואם היו העדים רבים צריך כל אחד ואחד מהם לומר
שם בדף ס כזה שמעתי כל השומע ברכת השם חייב לקרוע ואפילו על
ברכת הכינוי חיי׳לקרוע והוא שישמענה מישראל אחד השומע
מפיו ואחד השומע מפי השומע אבל השומע מפי הגוי אינו
חייב לקרוע ולא קרעו אליקים ושבנא אלא מפני שהיה רב
שקה ישראל משומד׳ כל העדים והדיינין סומכין ידיהן על
ראש המגדף ואומרים דמך בראשך שאתה גרמת לך ואין לך
בכל הרוגי ב״ד מי שסומכין עליו אלא על מגדף בלבד שנאמ׳
דף קכט ומבואר בתוס׳ שם ובפי׳ רבי׳ בס׳ בב׳ בתרא דכרי׳ דף פו וסמכו כל השומעים את ידיהם וגומר׳ גרסינן בפ׳ יש נוחלין
כל תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ ממגדף ועובד עז כו׳ פיר׳
שאם בירך אחד את ה׳או אמר לעז זוה אתה וחזר בו אפי׳תוך
כדי דיבור והוא שיעור שלום עליך ר׳ אינו כלום אלא נסקל׳
המגדף שלא בעדי׳הרי זה בכרת שנא׳והנפש אשר תעשה ביד
רמה מן האזרח ומן הגר את ה׳הוא מגדף ונכרתה וגומ׳ ׳ ובפ״ק
דף ז דכריתות אמרי רבנן שב׳ ליתן כרת למברך את השם׳ כשם
שתולין המגדף לאחר סקילה שנאמר כי קללת אלהים תלוי
וגו׳כך תולין העובד עז אחר סקילה ואין שאר הנסקלין נתלין
דף מה אלא אלו ששניהם כופרין בעיקר כדאמרי׳בפרק נגמר הדין׳
בפ׳ ד׳ מיתו׳ דף כז ותניא איש איש מה ת״ל איש איש לרבות את הגוים שמצווין
על ברכת השם כישראל׳ יז

שלא לעבוד עז בדברי׳שדרכה להעבד בהם שנ׳ בדברות
הראשונות והאחרונות לא תעבדם וכל העובד עז
ברצונו בזדון חייב כרת ואם יש עדי׳ והתרא׳חייב סקילה ואם
כל הסוגיא מתחילה ועי׳ סוף מבוארת מחמשתית הב׳ מ״ר מיתו׳ דף ס׳ ודף ס א ירין מתכוין לביזוי תמכא בדף סו עבד בשוגג מביא חטאת קבועה׳ הפוער עצמו לפעור שזו היא
עבודתו וכן הזורק אבן למרקולים לשם עבודה חייב מית׳ ואם
נתכוון לבזותה מביא חטאת על שגגתו׳הפוער עצמו למרקולי׳
או שזורק אבן לפעור פטור מפני שאין זה דרך עבודתם שנא׳
איכה יעבדו הגוים האלה וגומ׳ ׳ ואין סוקלין ב״ד עובדי עז עד
שידעו בודאי שעבדו דרך עבודתה בד״א בשאר עבודות אבל
המזבח והמקטר והמנסך ומשתחוה כל העובד באח׳מארבעתן
לכל מיני עז שבעולם חייב אע״פ שאין דרכה בכך כיצד הרי
שזבח למרקולים או שנסך לפעור חייב שנ׳ זובח לאלהים יחרם
זביחה בכלל עבוד׳ היתה ולמה יצאת לו׳לך מה זביח׳ מיוחדת
שעובדים בה לשם בפנים וחייב בה הזובח לאל אחר סקילה
בין היתה דרך עבודת׳ בזביחה בין אין דרך עבודתה בכך חייב
עליה אף כל עבודה שהיא מיוחדת לשם אם עבד בה לאל אחר
בין שהית׳ דרך עבודתה בכך בין שאין דרך עבודת׳ בכך חייב
עליה׳ למדנו מזבח מקטר מנסך שהם עבודות פני׳ מיוחדות
לשם אבל משתחוה שאינו דומה כל כך עבודה לא למדנו
דף ס ב ואמרינן בפ״ד מיתות ג׳ פעמים לא תשתחוה האמורים בתורה
למה חד לעז שדרך עבודתה
בהשתחוא׳ ואחד לעז שאין דרך | מנאתי בספרים מוגהים
עבודת׳ בכך ואחד לחלק שעל | כהסתה:אה בכף ועיין שם
כל עבודה בפני עצמה יתחייב | בגמרא שמורה כן כהדיא׳
שם בדף סא איתמר העובד עז מאהבה או
מיראה אביי אמר חייב ורבא אמ׳ פטור פירש ה״ר אליעזר ממיץ
דמיירי בעז שלא נעשית מעולם עז לא מאהב׳ אדם או מיראת
אדם

אדם כגון אנדרטי של מלך וכגון המן שהביאו בעניין זו
סס השמועה בפרק ד׳ מיתות וכן עקר כוונתו של עובד · יח
לא תעבדם אחר כתוב בפרש׳ משפטי׳ ללמד על המגפף
והמנשק לעבודה זרה וכל העובד דרך כבוד עובר
במשנה שם דף ס בלא תעשה אפילו אין דרך עבודתה בכך · יט
שלא להשתחוות לשום עבודה זרה שנאמר לא
תשתחוה להם ואף על פי שאין דרך עבודתה
פ״ק דף יב בכך כאשר ביארנו · גרסינן במסכת עבודה זרה ישב לו קוץ
ברגלו לפני עבודה זרה לא ישחה ויטלנו מפני שנראה
כמשתחוה לה · נתפזרו לו מעות בפניה לא ישחה ויטלם מפני
שנראה כמשתחוה לה אלא ישב ואחר כך יטלם ואומר שם
אם אינו נראה מותר מאי אינו נרא׳ אילימא
דלא מיתחזי והאמר רב כל מקום שאסרו סס והעיקר כפ׳
חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי במה אסה דף
חדרים אסור אלא אינו נראה כגון שהופך סד
עצמו לצדדין מכאן יש ללמוד שהלכה כרב
פ״ט דף לב ע״א שמקשה סתם התלמוד מדבריו · אמנם בירושלמי דכלאים
מקשה מכמה משניות על רב ואינו מתרץ כלום · עוד גרסינן
כפ״ק דע״ז דף יב התם פרצופות המקלחות מים לפני עבודה זרה לא יניח פיו
על פיהם וישתה מפני שנראה כמנשק לעבודה זרה · כ
העושה עבודה זרה לעצמו אף על פי שלא עשאה
אלא לעצמו ואף על פי שלא עבדה לוקה
שנאמר לא תעשה לך פסל וכל תמונה · כא
העושה עבודה זרה בידו לאחרים אפילו עשאה
לגוי לוקה שנאמר ואלהי מסכה לא תעשו
ריש פ׳ כל הדיוסים בתורת כהנים לפיכך העושה עבודה זרה לעצמו לוקה שתים · כב
שלא לעשות צורה לנוי אף על פי שאינה עבודה
זרה שנאמר לא תעשון אתי אלהי כסף וגומר
כלומר צורת אדם של כסף ושל זהב לנוי כדי שלא יטעו
בהן הטועים ויכמו שהם של עבודה זרה ואין אסור לנוי
אלא צורת אדם בלבד והוא שתהא בולטת אבל משוקעת או
דף מג צורת של סמנין מותרת כדאיתא בפרק כל הצלמים · כתב מורי
סס בתו׳ ד״ה טבעת כי בה״ג העמיד טבעת דרב יהודה דאמ׳ סמי עיניה דדין בצורה
דרקון והא דחיישי׳ שם לחשד באנדרטי לפי שהוא צלם גמור
ויש בו כל הגוף אבל פרצוף אדם לבדו לא מצינו שיהא אסור
ואומר אני שאין להקל בזה מאחר שאין כאן ראיה ברורה
דף מב שנינו בפרק כל הצלמים רבן שמעון בן גמליאל אומר שעל
דף מג המכובדים אסורים שעל המבוזים מותרין ובגמרא מפרש
בתוספות סס מבוזין מטפחות וסריגים ורבינו חננאל
גורס מטבעות ובירושלמי אומר דכוסות פרק ג׳ דף מב
וקיתון מבוזין הם שדרך לשקען במים · עמוד ד
סס בדף מג טבעת שיש עליה חותם שהיא צורת אדם
אם היתה הצורה בולטת אסור להניחה ומותר לחתום בה ואם
היתה שוקעת מותר להניחה ואסור לחתום בה מפני שהחותם
סס תעשה הצורה בולטת · ואמרינן נמי שאסור לעשות דמות חמה
ולבנה וכוכבים ומזלות שנאמר לא תעשו אתי אלהי כסף לא
תעשו כ׳ מורת שמשי שהם אתי במרום ואפילו אין הצורה
בתוספ׳ סס בולטת בו שברקיע הם שקועים וכן פר״ת
ור״י בד״א בעושה אבל במוצא שנינו המוצ׳ עיין סס בסוגיא
כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דגמרא ותספה
דרקון יוליכם לים המלח פירש דרקון הוא דף מב
בדף מג עניין נחש ואומר שם שיש לו ציצין בין
עיין בדף מב פירקי צואריו · צורת הבהמה וחיה ועוף וצורות ירקות אילנות
ופרחים מותר לצור אותם ואפילו הצורה בולטת · כג
שלא להדיח בני ישראל אחר ע״ז שנאמ׳ לא ישמע על פיך
דף סב זו אזהרה למדיח כדאיתא בפרק ד׳ מיתות ואמרינן

נמי התם שמדיחי עיר מישראל הרי אלו נסקלין לרבנן דרבי כדף סז
שמעון אף על פי שלא עבדו עבודה זרה אלא הדיחו את יושבי
עירם עד שעבדו אותה · כד
שלא להנות בממון עיר הנדחת והנהנה ממנה בכל שהוא
לוקה שנ׳ לא ידבק בידך מאומה מן החרם · כה
שלא לבנות עיר הנדחת עוד והבונה אותה לוקה שנאמ׳
לא תבנה עוד · ודרשינן בחלק לא תבנה עוד אבל דף קיא
נעשים גנות ופרדסים · כו
שלא להסית אדם מישראל אחר ע״ז שנאמר במסית
וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות
וגומ׳ סדר ההלכו׳ בפרק ד׳ מיתות שהמסית שהסית בין בלשון דף סא וסז
רבים בין בלשון יחיד הרי זה נסקל אע״פי שלא עבדו עבודה
זרה עדיין לא המסית ולא המוסת כיצד האומר לחבירו נלך
ונעבוד לך ועבוד הרי זה מסית הסית לשנים הרי הן עדיו והם
מביאים אותו לבית דין ומעידין עליו שכך היה אומר להן
וסוקלין אותו ואין המסית צריך התראה אמר לאחד הרי הוא
אומר לו יש לי חברים רוצים בכך ומערים עליו כדי שיסירה
בפני שנים כדי להורגו ואם לא רצה המסית להסית לשנים
מפני היראה מצוה להכמין עדים בסתר · כל חייבי מיתות
שבתורה אין מכמינים עליהם עדים חוץ מזו כיצד מכמינים
עליו המוסת מביא שנים ומעמידן במקו׳ אפל כדי שלא יראה
אותם המסית ויראו אותו וישמעו דבריו ויאמר למסית אמור
מה שאמרת לי ביחוד והוא אומר לו והמוסת משיבו והיאך
נניח את הבורא ונלך ונעבוד את העצים ואת האבנים אם
חזר בו או שתק פטור ואם אמר לו כך היא חובותינו וכך יפה
לנו העומדים שם בסתר מביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו
ומצוה ביד המוסת תחילה להורגו שנ׳ ידך תהיה בו בראשונה
להמיתו ומה בין מסית למדיח מסית יחידים מדיח את
המרובין · כז
שלא לאהוב את המסית שנאמר ולא תאבה לו ·
כח
שלא לעזור לו בשום עזר שנ׳ ולא תשמע אליו ותניא
סוגיות אילו עיקרס בספרי פ׳ פרשת ראה דף מח עמוד ב לפי שנאמר בשונא עזוב תעזוב יכול אתה עוזב
לזה ת״ל ולא תשמע אליו · כט
שלא להצילו שנאמר לא תחוס עינך עליו ותני׳ לפי
שנאמר לא תעמוד על דם ריעך יכול אין אתה
עומד על דמו של זה ת״ל לא תחוס עינך עליו · ל
שלא ילמד המוסת זכות על המסית שנאמר לא
תחמול · לא
אם ידע המוסת חובה על המסית שלא ישתוק ממנה
שנאמר ולא תכסה עליו · לב
שלא להתנבא בשם ע״ז שנאמר ושם אלהים אחרים ל
תזכירו ובכלל לאו זה שלא יאמר אדם לחבירו
בדף סג כל הסוגיא שמור לי בצד ע״ז פלונית כדאמ׳ בפרק ד׳ מיתות והוא הדין
שבכל עניין אסור להזכיר שם ע״ז שהרי המקרא נכתב בסתמא
אלא אם כן היא ע״ז הכתובה בתורה שמותר להזכיר שמה ומה
שאומר לא יאמר שמור לי דבר ההווה תפש ומרקולים אומר
סס בתו׳ דף סד רבינו יעקב ששמה קילוס לשון שבח וחכמים החליפו שמה
בבכורות דף ל קוליס לשון גנאי ומר לשון הילוף כמו במר דכתא במר
בחולין דף כד דשחוטה ובכלל לאו זה הנודר בשם ע״ז והנשבע בשם ע״ז לוקה
והא דאמרינן שם אסור לאדם שיעשה שותפות עם הגוי שמא
יתחייב לו שבועה ונשבע בע״ז שלו והתורה אמרה לא ישמע
על פיך זהו בלשון אחר אשר שם · אבל בלשון שיבי שאומ׳ לא
ישמע על פיך אזהר׳ למדיח נפק׳ לן אסור לגרום לאחרי׳ לישב׳
ולידור בשם ע״ז משם אלהים אחרים לא תזכירו שנינו בפרק
הנחנקין שהמתנבא בשם ע״ז אפילו כיון את ההלכה לטמא דף פט

את הטמא ולטהר את הטהור אם התרו בו בפני שנים הרי זה בחנק שנאמר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת׳ ל ג

שלא לשמוע למתנבא בשם עז אפילו נתן אות או מופת שנא׳ לא תשמע אל דברי הנבי׳ ההו׳ ל ד

שלא להתנבא שקר מז ענש אותו הכתוב מיתת בד וזה הכלל כל שענש עליו הכתוב כרת או מיתת בד הרי זה מצות לא תעשה חוץ ממילה ופסח שהן בכרת והן מצות עשה ואולי אזהרתו מלא תכחשו ולא תשקרו שאפילו על עמיתו הוזהר ואף על פי שאין מזהירין מן הדין גילוי מילתא הוא׳ ל ה

עיין לעיל כסית הספר קיחן ר״ט ולקמן כמכו ר״ט

שלא למנוע מהריגת נביא שקר ולא נירא ממנו שנא׳ לא תגורו ממנו אחד המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה או׳ מי ששמע דברי נביא חבירו ואומר שוה הדבר נאמר לו והוא מתנבא בו הרי זה נביא שקר ומיתתו בחנק שנא׳ אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי זה המתנבא מה שלא שמע אשר לא צויתיו הא לחבירו ציויתי זה המתנבא מה שנאמר לחבירו כדאיתא בפרק הנחנקין׳ ל ו

דף פט

שלא לשאל באוב כגון שאול ששאל בבעלת אוב שנ׳ לא ימצא בך מעביר וגומר ושואל אוב כך קבלתי מרבותי׳ ורשי פי׳ מאל תפנו אל האובות ואי איפשר לומר כן שהרי בפונה יש כרת שנאמר והנפש אשר תפנה אל האובות וגו׳ והכרתי ושנינו בפ״ד מיתות שבעל אוב בכרת או בסקילה והנשאל בהן באזהרה בלבד׳ ל ז

כפרק ד׳ מיתות כמ׳ נכה דף ס ה ועיין סס כתוק׳

סס

שלא לישאל בידעוני שנאמר וידעוני פירוש שלא לבקש אדם הבקי במעשה ידעוני לעשותו בשבילו׳ ל ח

שלא לפנות אחר אוב כגון בעלת אוב עצמה דשאול שעושה מעשה אוב שנאמר אל תפנו אל האובות ואל הידעונים והעושה אוב או ידעוני ברצונו בזדון חייב כרת שנאמר והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים וגומר׳ ואם יש שם עדים והתראה נסקל שנאמ׳ ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני באבן ירגמו אותם דמיהם בם היה שוגג מביא חטאת קבועה שנינו בפרק ד׳ מיתות בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו ותניא בעל אוב זה המדבר בין הפרקים פירו׳ עולה המת ויושב בין פירקי המכשף או בין שיחיו ומדבר בקול נמוך מאד כאילו יוצא מתחת לארץ שנאמר והיה כאוב מארץ קולך ועוד יש מעשה אחר של אוב הנשא בגלגולת של מת כדאיתא התם ומדברת בלט על ידי לחשים שלו׳ ל ט

סס

סס

דף ס ה

שלא לפנו׳ אחר ידעוני הוא האד׳ עצמו העושה מעשה ידעוני שנאמר ואל הידעונים וידעוני זה המניח עצם של חיה ששמה ידוע בפיו והוא מדבר מאליו׳ ובסדר זרעים כתב רבי׳ שמשון איש ירושלים בשם רבינו מאיר בר ר׳ קלונימוס מאשפירא שהיא חיה ששמה ידוע וכמין חבל גדול יוצא משורש שבארץ ששם גדלה אותה חיה כעין אותן קישואין ודלועין אלא שהידוע צורתו בצורת אדם בכל דבר בצורת פנים בגוף וידי׳ ורגלי׳ ומטיבורו מחובר לחבל היוצא מן השורש ואין כל בריה רשאה ליקרב במלא החבל שטורפת והורגת את הכל וכמלא החבל רועה כל סביבותיה וכשבאים לצוד אותה מורים בחיצים מרחוק אל החבל עד שהוא נפסק והיא מתה מיד וזכן יש בירושלמי דכלאים גבי אבני השדה ברנש דטור הוא והוא חי מן

במסכת כלאים פ״ח כפיר׳ תמנה דף ל כ

פ״ח דף לא ע״ב וגם סס כפי׳ רבי׳ שמשון תכימו׳

טיבוריה איפסיק טבוריה לא חיי׳ מ

שלא להעביר מזרעו למולך שנאמר ומזרעך לא תתן להעביר למולך ולהלן הוא אומר לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש כיצד היו עושי׳ מדליק אש גדולה ולוקח מקצת זרעו ומוסרן לכומרין עובדים האש ואותן הכומרים נותנין הבן לאביו אחרי שנמסר להם להעבירו באש ברשותם ואבי הבן הוא שמעביר בנו או בתו על האש ברשות הכומרין ומעביר אותו מצד זה לצד זה בתוך השלהבת כמו משוורתא דפוריא פיר׳ כמו שמדלגין בפורים על האש במהירות מצד זה לצד זה כן מפרש רבא שזהו דרך העברה ותניא כוותיה העבירו ברגל פטור פירוש שלא בקפיצה ולא היו שורפין את בניהם כלל למולך מדתנן המעביר עצמו למולך פטור ועוד תניא העביר כל זרעו פטור שנאמ׳ כי מזרעו נתן למולך מקצת זרעו ולא כל זרעו ויש טעם בזה לתשוב׳ המיני׳ מפני שבמיתת בד מתכפרין המומתין וזה עשה כל כך עבירה גדולה שאין הקבה רוצה שיהא לו שום כפרה ומטעם זה אני אומ׳ שנסתפק משה במברך את השם שמא פטור הוא ממיתת בד אף על פי שאפילו מקלל אביו ואמו הוא בסקילה החמורה יותר מכל המיתות הנותן מזרעו למולך ברצונו במזיד חייב כרת בשוגג חייב חטאת קבועה ואם עשה בעדים והתראה נסקל שנאמר עם הארץ ירגמוהו וגומ׳ ומלשון לא תתן להעביר ומלשון לא ימצא בך מעביר מדקדק בפרק ד׳ מיתות שאם מסר לכומרים ולא העבירו או העבירו ולא מסרו שפטור מסקילה ומפרש שם אחד זרע הכשר ואחד זרע פסול ואחד זרע זרעו על כל יוצאי ירכו חייב ומולך לאו עבודה זרה הוא דתנן סתם משנה בפר׳ ד׳ מיתות הנסקלין העובד עבודה זרה והנותן מזרעו למולך אלמא קתני להו בתרתי ונפקא מינה שאם זבח או קטר לפני מולך שפטור׳ מ א

כל הכוניה בכריתך מיתות דף סר

סס

דף כב

שלא להקים מצבת אבן להקריב עליה אפי׳ לשמים אף על פי שהייתה מצבה אהובה לפני המקום בימי האבות אחרי כן שנאה מפני שעשאוה כנעני׳ לחוק לעז שנאמר לא תקים לך מצבה אשר שנא ה׳ אלקיך כל המקים מצבה לוקה׳ מ ב

שלא להקים פסל אף על פי שלא עשאו ולא עבדו לוקה שנאמר ופסל ומצבה לא תקימו לכם ותניא בת״כ בפרשת בהר סיני׳ מה מצבה בבל תקים אף פסל בבל תקים׳ מ ג

כרס״ט דף כו עמוד א

שלא ליתן אבן משכית להשתחוות עליה והמשתחוה עליה לוקה שנ׳ ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה ואמר עולא במסכת מגילה לא אסרה תורה אלא פישוט ידים ורגלים אמנם מדברי סופרים אסור כל צידי השתחואה מדאמ׳ שם חזינא להו לאביי ורבא דמצלי אצלויי שלא יהיו נראין כמשתחוין וכן כתב רב האי גאון בד״א בשאר ארצות אבל במקדש מותר להשתחוו׳ לשם על האבנים שאינו מוזהר אלא בארצכם ולא במקדש וראוי להציע מחלצו׳ בבתי כנסיות הרצופין באבנים או מיני קש ותבן כדי להבדיל בין פני הציבור והאבנים׳ מ ד

דף כב

כדף כב מיימוני פ״ו דהלכות עבודה זרה׳ דף כ ו וכריתות הוא נגמרא שם נדף כ ב

שלא ליטע אילן במקדש שנאמ׳ ולא תטע לך אשירה כל עץ אצל מזבח ה׳ אלקיך׳ ובסיפרי ובמסכת תמיד מוכיח כי הנוטע אילן אצל המזב׳ או בכל העזר׳ בין אילן סרק בין אילן מאכל אעפ שהוא עושה אותו לנוי הרי זה לוקה ואסור לעשות אכסדראות של עץ במקדש כדרך שעושים בחצרות ואף על פי שהוא בבנין ואינו עץ נטוע הוו החקרה יתירה שנא׳ כל עץ׳ מפני שזה היה דרך עז שנוטעים אילנות בצד מזבח שלה כדי שיקבצו שם העם ומוכיח במסכת תמיד שכל האכסדראות והסככות היוצאות מן הכתלים שהיו במקדש

ספרי דף קל ע״ד

כדף כח

סס

במקדש של אבן היו ולא של עץ׳

מה שלא ליהנות מע״ז ומכל משמשיה שנאמר ולא תביא תועבה אל ביתך והנהנה מאחד מהן לוקה שתים אחת משום לא תביא ואחת משום לא ידבק וגומ׳ ועבודה זרה נקרא כל דבר שעשאו גוי או ישראל אלוה ושנינו בע״ז פרק רבי ישמעאל ע״ז של נכרי אסורה מיד שנאמר פסילי אלהיהם תשרפון באש משפסלו נעשה לו אלוה ושל ישראל אינו אסורה בהנאה עד שתעבד שנאמר ושם בסתר עד שיעשה לה דברים שבסתר שהם עבודתה׳ ומשמשי עבודה זרה בין של גוי בין של ישראל אינן אסורין עד שיעבדו שנאמר אבד תאבדון את כל המקומות ותניא התם בכלים שנשתמשו לעבודה זרה הכתוב מדבר וכתיב אשר עבדו שם הגוים אין אסורין עד שיעבדו׳ עבד ומכר עבודה זרה ומשמשיה או תקרובת שלה הרי הדמים אסורים בהנאה ואסורין בכל שהו כע״ז עצמה שנאמר והיית חרם כמוהו כל שאתה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו׳ האשרה בין שהיתה נעבדת בין שהיתה עבודה זרה תחתיה אסור לישב בצילה ואסור לעבור תחתיה אם יש לו דרך אחרת ואם אין לו דרך אחרת עובר תחתיה במרוצה כדאמר רב ששת לשמעיה כי מטית להתם ארהיטני וביראת שבנאו מתחילה לעבוד׳ זרה הרי זה אסור הכניס לתוכ׳ עבודה זרה והוציאוה הרי זה מותר׳ המוציא כסות וכלי׳ ומעות בראש עבודה זרה אם מצאן דרך ביזיון הרי אילו מותרים ואם מצאן דרך כבוד הרי אילו אסורין כדדרשינן בפרק רבי ישמעאל מקרא דותראו את שיקוציהן ואת גילוליהן כסף וזהב אשר עמהם מוכיחות ההלכות שם ובפרק כל הצלמים שעבודה זרה של גוים שבטלוה קודם שבאתה ליד ישראל הרי זו מותרת בהנאה שנאמ׳ פסילי אלהיהם תשרפון באש כשבאו לידינו והם נוהגי׳ בהן מנהג אלהות אבל אם בטלו הרי אילו מותרי׳ ע״ז של ישראל אינה בטילה לעולם אפילו היה לגוי בה שותפות אין ביטולו מועיל כלום אלא אסורה בהנאה לעולם וטעונה גניזה וכן ע״ז של גוי שבאת ליד ישראל ואחר כך בטלה הגוי אין ביטולו מועיל כלום אלא אסור׳ בהנאה לעולם גזירה משום ע״ז של ישראל עצמה כדמפרש התם וכתב רבי אליעזר ממ״יץ דמשמשי עבודה זרה ונוייה אם באו ליד ישראל ואחר כך בטלם הגוי שמותרין שאין להחמיר בהם על ידי גזירה זאת כמו בעבודה זרה עצמה עוד מוכיח שם שגוי שביטל עבודה זרה בין שלו בין של גוים אחרים בעל כרחו אף על פי שאנסו ישראל על כך הרי זו בטילה ובלבד שיהא הגוי המבטל עובד עבודה זרה׳ המבטל ע״ז ביטל משמשיה ביטל משמשיה הן מותרין והיא אסורה ותקרובת עבודה זרה אין לה ביטול עולמית משום דאיתקש למת שאין לה ביטול עולמית שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים׳ ושנינו שם כיצד מבטלה קוטע ראש אזנה או ראש חוטמה פחסה בפניה פירוש השפיל בליטת צורת הפנים אף על פי שלא חסרה בטלה מכרה או משכנה בין לגוי בין לישראל לא בטלה לרבנן דרבי אבל מכרה לצורף ישראל הרי זה בטלה דמסתמא לחבלה מכרה מצא שברי עבודה זרה מותרין מצא תבנית יד או רגל עומדין על בסיסן הרי אילו אסורין ועבודה זרה שנשתברה מאליה קיימא לן כרבי יוחנן דאמר בפרק כל הצלמים שאסורה מתוך הלכות אילו למדנו שצריך ישראל להזהר שלא ליקחנה במשכון ולא יהנה ממשמשי עבודה זרה ונוייה כגון גביעיה ומחתותיה ומעילה ומטרוניות שלובשים בשעת עבודתה אבל נרות של שעוה שמביאין דורון לע״ז ומדליקים בפניה אם משכנן הכומ׳ מכרן או נתנן לישראל

עיין בתוס׳ ותמצא אם משכינן וסס כל הסוגי׳ כדה נעינן כעין פני דף כ׳

כתב מורי רבינו יהודה בשם רבי׳ יצחק שאין לך ביטול גדול מזה דשוב אינו רוצה להדליקן בפני עבודה זרה אלא לצורכו נוטלן אמנם במטרונות שלובשין בשעת עבודתן פסק רבינו שמואל בשם רבינו שלמה שנוי שלהם הוא ולא של עבודה זרה ומותרין בלא ביטול׳ שנינו בתחילת מסכת עבודה זרה לפני אידיהם של גוים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמהם במקח וממכר ולהלוותם וללוות מהן ולפורעם ולהפרע מהן ואוקמינא בגמרא במלוה בשטר או שעל המשכון אבל מלוה על פה נפרעין מהן מפני שהוא כמציל מידם׳ אמר שמואל בגולה אין אסור אלא יום אידם בלבד פירוש בגולה בחוצה לארץ מפני שאינם כל כך עובדי עבודה זרה ופירש רבינו שמואל בשם רש״י דווקא ניש״ל וקיס״ח שהן עיקר אידם וראש יראתם אסור׳ ואפילו אותם יש להתיר במקום שיש לגוי איבה כדמוכח שם דקאמר ההוא מינא דשדר דינרא קיסריינא לרבי יהודה נשיאה ביום אידם אמר אי לא אקבליה הויא ליה איבה׳ עוד יש היתר אחר בגוי שאנו מכירין שאינו אדוק בעבוד׳ זרה ולא אזיל ומודה כדאמרינן התם רבא שדר קורבנא לבר ששך ביום אידו אמר קים לי בגוויה דלא אזיל ומודה פירוש קורבנא דורון עוד יש היתר אחר במקו׳ שצריך להחניפו כדאמרינן בירושלמי בגוי המכירו מותר מפני שהוא כמחניף לו ותניא נכנס בעיר ומצאן שמחים שמח עמהם מפני שהוא כמחניף להם׳ גרסינן בפרק שיני דעבודה זרה אמר שמואל גוי ההולך לתרפות בהליכה אסור לשאת ולתת עמו בחזרה מותר׳ אסור למכור לבונה לגלח ולכומר דמירי דתקרובת הוא וכן שעוה אסור למכור לגוי ביום איד קנדליר שלהם אבל שעוה בשאר ימי׳ ולבונה לשאר גוים מותר למכור דתנן כתמן מותר ופירושן אסור פירוש כתמן שאינו יודע למה קונה אותן פירושן שוודאי לוקחן בשביל ע״ז וכן גביעים שפגם הגוי ובטלן ואחר כך קנאם ישראל הרי זה אסור למוכרם לגוי לפי שהכומר יעשה בו תפלה לעבודה זרה ועובר הישראל משום לפני עור וגומ׳׳ וכן ספרים הראוין לעבודה זרה אסור למוכרן לגוים מפני שהכומ׳ קורא בו ומזמר ומשבח לעבודה זרה ואפילו לגוי שאינו כומר אסור למוכרם משום דוודאי הגוי ימכרנו או יתננו לכומר והוי כמו עצים שאסור למכור לכומרים לשרוף תקרובת שלהם כדאיתא פרק קונם אבל בסתם מתיר שם רב אשי דרוב עצים להסקה ניתנו׳ ישראל שהיה לו עבודה זרה בידו ומכרה אמרנו למעלה שהדמים אסורים אבל גוי שמכר עבודה זרה שלו אמרינן בפר׳ בתרא דעבודה זרה שהדמים מותרים אלא אם כן ידוע שמקצה אותם לעבודה זרה אחרת דבהכי מיירי ההיא דפרק אין מעמידין דקאמר התם גוי נמי נימא עבודה זרה זבין דמי עבודה זרה איכא בידיה ואסורין כן פירש רבינו יעקב הילכך מותר לקבל חוב מן הכומרים אף על פי שמכרו עבודה זרה כדי לשלם החוב׳ ויריד שקבעו הכומרים לקבל בה המכס וישראל מוכרין שם בהמות ובגדים ולוקחים מכס ממה שקנה ומכר ואמר רבי יוחנן מהנה אסור יש לפרש דהיינו בזמן שהמכס לקנות ממנו תשמישי עבודה זרה ואם גוי מוכר חפץ שלו בשוק או ביריד שאומר בכך וכך יהיה ועוד פשוט לעבודה זרה פלונית לבנותה זה הישראל אסור לקח דהיינו מהנה אסור ואם אומר ועוד פשוט לאלוה יכול להיות דמותר דשמא יתננו לעניי גוים׳ בת ישראל לא תילד את הנכרית לפי שמיילדת בן לעבודה זרה והני מילי בחנם אבל בשכר מותר משום

כל הסוגי׳ מ״ה ת׳ר׳ כתוס׳ כד״ה חנ״ב ק״כח דף יד וכה״גה מיימוני׳ דף כח ועיקר מסבר התרומה סית׳ קל״ח וגם הא״שרי מכילה כדף פ״ב ע״ב׳

פר׳ כתרא דמכות דף כב
דף כ״א ונ״כ
סס
סס כדף כד
פ׳ כל הצלמי׳ דף מח
סס
סס כדף מז
דף כא
כדף נב׳ כדף מב
דף כב
סס
כדף מב
כדף מג
סס כדף כב
סס כדף כ
כדף נב
פ׳ כל הצלמי׳ דף מח
סס

דף ב
דף ו
כדף יא
בהג״ה מיימונית כל הסוגי׳ בדף כח
כדף יד
בפ׳ כתר׳ דף כה
פ״ק דף לט ע״ב
דף לב
פ״ק דף יג
סס
דף סב
הייני שלא עבר ומכר וכו׳ כתוספות המנוה
דף סד
דף לב
בתו׳ ב״ק גה״להכות דף יב
פ״ק דף יג והסוגיא בתוס׳ שם
עיין בהג״ה מיימו׳ דף כח כ׳ אין מעמידין דף כו

איכה אבל נכרית מיילדת בת ישראל בזמן שאחרות עומדות
על גבה ולא בינה לבינה דלמא קטלא ליה שמנהרת
ידה במקום שמוהו רופף ואין ניכר שהרגתו · בת ישראל לא שם
תיניק בן גויה ואפילו בשכר דלא שייך משום איבה בהא
אבל נכרית מניקה של ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה
וכתב רבינו ברוך ונראה דאפילו אין ישראל בבית מותר אם בספרו סימן קנג
יש בעיר ישראל יוצא ונכנס אבל הלכו כל הישראלי׳ חוץ לעיר
ונשארה המנקת גויה בעיר הרי זה אסור · מותר להתרפאות דף כז ובתו׳ שם כל הכותי
מן הגוים חולה שאין בו סכנה ואם הוא מומחה אפילו יש בו
סכנ׳ מות׳ ולגבי הקזה רובן מומחין הן אבל מן המינין ומן הגוי׳
שיאמרו לחש של ע״ז אסור וכן מן הגוי שיאמר ליקח ממעיין
או מאילן לפני עבודה זרה אסור אבל אם אמר לו סתם קח
מימי מעיין או מאילן פלוני אף על פי שאינו מוציא דבר זרה
אלא בעבודה זרה מותר כיון שלא תלה רפואתו בעבודה זרה
ואם היה מוצאו במקום אחר היו מועילין
כמו אילו כדאיתא בירושלמי׳ בפרק מי | פרק אין מעמידין
שאחזו משמע שמותר לרפאו׳ הגוי לכל | דף מ ע״ד ופרק מי | דף ע
הפחות בשכר שאומר שם רב שימי בר׳ | שאחזו דף יד ע״ד ·
אשי עבד ליה לההוא גוי אסותא לדבר | ובתו׳ גם כן מניחי׳
אחר ואיתסי ועל זה סמך רבינו משה | אותו שם בדף כו
להיות רופא בארץ מצרים לישמעאלים
אף על פי שיש לדחות שעשה רב שימי כן לנסותה אם טובה
היא לעשות לישראל · אסור לאיש להסתפר מן הגוי ביהוד דף כט ובתוס׳ שם בד״ה הסוגיא
אם לא הישראל רואה במראה דלמא קטיל ליה אף על פי
שלכאורה אסור לראות במראה משום
לא ילבש גבר וגומ׳ מדהתירו לבית רבי | בירושלמי פ״ב דע״ז
דווקא לראו׳ במראה מפני שהיו קרובים | דף מ״א ע״ב וכן
למלכות וגם אמרו כי המסתפר מן | בתוספתא פ״ג | גם כן שם בתוספת׳ וירושלמי
הכותי איש רואה במראה אם לא תאמ׳ | דף ש״ז ע״ב
הפי׳ כי אין רואה היינו אינו צריך והא
דבפר׳ שואל מוקי טעמא דאיסור מראה בשבת דווקא של דף קמט
מתכת שלא ישיר נימין המדולדלין היינו באשה אבל באיש
אפילו בחול אסור אמנם יש שמסתכלין במראה להאיר
עיניהם שאומרים חכמי הרופאים שהוא טוב לזה ורחמנא
לבא בעי כי כל לבבות הוא דורש · מ ו

שלא ליהנות מציפוי נעבד כיצד כגון כל דבר שאין
בו תפיסת ידי אדם כמו ההרי׳ והגבעו׳ והאילנות
אף ע״פ שהנעבד עצמו מותר בהנאה שנא׳ אלהיהם על ההרים
ולא ההרים אלהיהם צפויין אסור כמו ששנינו בפרק כל
הצלמים והנהנה מהן בכל שהו לוקה שנאמר לא תחמוד דף מה
כסף וזהב עליהם ולקחת לך וכל ציפוי עבודה זרה הרי הן
בכלל משמשיה · מ ז

שלא לכרות ברית לשבעה עממים שנא׳ לא תכרות
להם ולאלהיהם ברית אבל בשאר אומות לא
נאסרה כריתת ברית כמו שמצינו בגבעונים שאמרו להם
אולי בקרבי אתה יושב ואיך אכרות לך ברית וכתיב ויכרתו
שלמה וחירם ברית · מ ח

שלא ליתן לגוי חנייה בקרקע ארץ ישראל שנאמר
לא תחנם ומטעם זה שנינו בפר׳ קמא דע״ז אין דף כא
מוכרים להם בתים ושדות בארץ ישראל אבל בחוצה לארץ
מותר · שלשה דברים דרשו רבותינו ממקרא זה לשון חנייה שם בברית קמח דף כ
כאשר בארנו ולשון חן שאסור לומר כמה נאה גוי זה שלא
ימשך אחריו ללמוד ממעשיו ואם כן מדבר באותם שלא
נצטוינו עליהם להורגם ולשון חנינה לכך אמר עליהם
במסכת עבודה זרה לא מעלין אותם מן הבור ולא מורידין דף יג
ועיקר פשוטו לא תרחם עליהם אלא תהרגם ומדבר בשבעה

האומות האמורי והכנעני וגומ׳ · הנה בפרק קמא דע״ז אמר דף כא
שמותר למכור לגוים בחוצה לארץ בתים ושדות אמר רב
יוסף ובלבד שלא יעשה שכונה ואין שכונה פחותה מג׳ בתים
הילכך אסור למכור להם ג׳ בתים זה בצד זה לשלשה גוים
אם שום ישראל נשאר סמוך להם דילמא הני תלתא גוים
מייעצי עליה עיצה רעה וקטלין ליה או מזקי ליה · עוד שם נדף כא
אמרינן אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו
מפני שמכנים הגוי עבודה זרה לתוכו והתורה אמרה לא
תביא תועבה אל ביתך דאגרא לא קניא אבל משכיר להם
בתים לעשות אוצר ועכשיו נהגו העם להשכיר אף לדירה ·
ומביא אבי אמי רבינו חיים כהן ראיה לזה מדאמרינן בתו׳ שם כל הם
בירושלמי הא במקום שאמרו למכור כגון בחוצה לארץ פ״ק דף ת׳ ס
מותר למכור אפילו לבית דירה ולהשכיר אף לבית דירה
אף על פי שבסוריאה אין זה הכלל שהרי תנא בתוספתא
שמותר למכור ואסור להשכיר · וזהו לשון התוספתא · אין פ״ב דף שם ע
משכירים להם בתים ושדות בארץ ישראל ובסוריא מוכרים
בתים ומשכירין שדות ובחוצה לארץ מוכרים אילו ואילו ·
כאן וכאן לא ישכיר בית דירה פירוש כאן וכאן בארץ ישראל
ובסוריא דרישא מדבר אבל בח״ל מותר כדאיתא בירושלמי · היינו דלעיל
וטעם שאמרנו בחוצה לארץ שמותר להשכיר משום דמן
התור׳ אין אסור אלא בבית שישראל עמו דר בו דומיא דמזוזה
שהיא חובת הדר ומדברי סופרים אסרו בביתו אפילו אינו
דר שם וכשמכרה או השכירה לא רצו לגזור · מ ט עיין שם בתוס׳

שלא להושיב אחד משבעה עממין עובדי ע״ז בארצנו
שנאמר לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי
למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות וגומר · מכאן אמרו
במסכת סוטה שאם נתגיירו מקבלין אותן שאין להוש עוד פ״ח ובע״א דף
ללמוד ממעשיהם במה דברים אמורים בכנענים הדרי׳ בחוצה
לארץ אבל הדרים בארץ ישראל אין מקבלין אותן שהרי
בגבעונים שמלו בימי יהושע כתיב ולא היכום בני ישראל כי
בשבעו להם נשיאי העדה · נ

שלא ללכת בחוקות הגוים לא במלבושיהן ולא
במנהגיהם שנאמר ולא תלכו בחוקת הגוי וגומ׳
ונא׳ ובחקותיהן לא תלכו ונאמר השמר לך פן תנקש אחריהם
וגומ׳ הכל בעניין אחד הוא מזהיר שיהא ישראל מובדלין מן
הגוים במלבוש במנהג בדבור וכן הוא אומר ואבדיל אתכם
מן העמים · ישראל שהיה קרוב למלכות וצריך לישב לפני
מלכיהם הרי זה מתנאה מקצרת כמנהגם כדאמרינן התם
בסוף סוטה אבטולס ברבי ראובן התירו לו לכפר קומי כדרך דף מט
הגוים מפני שהיו קרובי׳ למלכות ובתוספתא דשבת מונה כל פ״ו דף קס״ד ע״ב
מה שהיתה קבלה ביד חכמים מחקותיהם ודרכי האמורי ·
נ א

שלא לנחש כגוים שנאמר לא תנחשו כיצד הוא
הניחוש מפרש בסנהדרין פרק ארבעה מיתות דף סה
כגון אילו האומרים הואיל ונפלה פתי מפי או נפל מקלי
מידי איני הולך למקום פלוני היום שאם אלך אין הפצי
נעשין · וכן האומר אל תתחיל בי שחרית הוא מוצאי
שבת הוא ר״ח הוא · ובעניין זה קצת הא דמפרש בפרק במה
אשה שהאומר שחטו תרנגולת זו שקראה כתרנגול שהטו דף סז
התרנגול זה שקרא כמו עורב הרי זה מדרכי האמורי שהוא
ניחוש · וכן המשים לעצמו סימן אם יארע לי כך וכך אעשה
דבר פלוני ואם לא יארע לי לא אעשה כאליעזר עבד אברהם
וכיהונתן בן שאו׳ כל העוש׳ מעשה מפני דברי׳ אילו לוקה ואם
לחשך אדם לומ׳ והיא׳ עשו אליעזר ויהונתן הדבר הזה והלא בן
נח מוזהר על הניחוש כדאמרי׳ בפ״ד מיתות יש לומר שאליעזר דף כו
לא סמך על הדבר ולא נתן הנזמים תחילה ואחר כך שאל

בת מי את כמו שכתוב בפרשה ראשונה אלא כמו שכתוב בפ' אחרת ששאל תחלה בת מי את ואחר כך נתן הנזמי' ויונתן בן שאול לזרזאת נערו עשה כן ובלאו הכי היה עולה כך מפרש רבי' יצחק בפרק גיד הנשה' עוד מפ' בגיד הנשה בית ותנוק ואשה אף על פי שאסור לנחש יש בן סימן אם הצליח ג' פעמים אחר שבנה הבית או אחר שנולד התינוק או נשא אשה או לא הצליח שנאמר יוסף איננו ושמעו' איננו ואת בנימן תקחו עלי היו כלנה ומצינו כמה גדולים שאמרו לינוקא פסוק לי פסוקיך ר' יוחנן בפרק גיד הנשה ורב ששת בפרק מי שאחזו ועושים מעשה כדברי הפסוק והושבין זה כעין נבואה' נ ב

(כתו' סס דף נה סס נגוז) (סס' דף סח)

שלא לקסום שנאמר לא ימצא בך וגומ' וקוסם קסמים יש כשיוצאי' לדרך בודקין בקסמי' קודם צאתם ולוקחים קסמים מעץ ומקלפין אותם מצד אחד ומצד השני מניח הקליפה ולוקח הקיסם וזורקו' מידו אם כשנפל נמצאת הקליפה למעלה זהו איש ואחר כך זורק קיסם אחר אם מחשוף הלבן עולה למעלה אומר זו היא אשה הרי איש ואחר כך אשה זהו סימן טוב והולך לדרכו או עושה המעשה שחפץ לעשות ואם מחשוף הלבן נראה תחלה ואח"כ הקליפה אומר הרי אשה ואח"כ איש ונמנע ואם הקליפה למעלה בשניהם או מחשוף הלבן למעלה בשני' הרי איש אחר איש או אשה אחר אשה ודרכו בינונית ועדיין עושין כן בארץ אשקלבוניאה ועל שם הקיסמים נקרא קוסם קסמי' הוא שאמר הנביא עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו' נ ג

(קידושין פר' ג' דף סז) (דף סה)

שלא לעונן שנ' לא תעוננו תניא בת"כ לא תעוננו אלו אוחזי העינים והא דאמר פרק ד' מיתות האוחז את העינים פטור זהו פטור ממיתת בית דין של מכשף מפני שאינו עושה מעשה ואף מן המלקות פטור לדברי האומר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ובפר' ד' מיתות מפר' ר' עקיבא לא תעוננו אילו נותנין העונ' כמו אצטגנונים שיאמרו יום פלוני רע יום פלוני טוב וכיוצא בזה האומרים לא נתחיל דבר זה אלא בראש חדש' נ ד

שלא להבר חבר שנאמר לא ימצא בך וגומ' וחובר חבר פירו' שמצרף ומחבר נחשי' ועקרבים או שאר חיות למקום אחד על ידי לחש' נ ה

(דף סז) (כדף סז) (דף קא) (סס) (סס)

שלא לכשף שנאמר לא ימצא בך וגומ' ומכשף' והמכשף חייב סקילה והוא שעושה מעשה שנאמר מכשפה לא תחיה דבר הכתוב בהווה והוא הדין למכשף ובפרק ארבע מיתות דורש ר' עקיבא שהוא בסקילה כמו שנא' אם בהמה אם איש לא יחיה ובן עזאי ור' יהודה דורשים סקילה ממקום אחר' ודרשינן נמי התם בלטיהם אלו מעשה כשפים בלהטיהם אלו מעשה השדים למדנו שהשבעת שדים אינו מעשה כשפים (אמנם בפרק חלק בספרי' ישנים גר' אמר רב הונא ס הלכ' כר' יוסי שאוסר לשאול בשדים אף בחול ואף ר' יוסי לא אסר אלא משום סכנה והא דתניא בפ' חלק דדווק' שרי שמן ושרי ביצ' מותרין לשאול בהן מפני שמכזבין שמא אינן שדים') וצריך להתיישב במקרא זה אם לוקין על אזהרותיו מפני שניתן לאזהרת מיתת בית דין דמכשף ואין לוקין על לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ורבינו משה כתב דלוקין על אזהרותיו' נ ו

כך מצאתי שכתוב מן הספרים אין סכן נאלספי וכאשרי כרק ד' מיתות וכ' חלק וכן בהגהה מיימונית בפ"א דהלכות ע"ז משמע דגרסי' הלכה אבל ברוב ספרים ישנים מצאתי גירסת הספר כך'

ובפרק חלק בספרים ישנים ג גרסינן אמר רב הונא אין הלכה כר' יוסי שאסר לשאול בשדים אף בחול' ואף ר' יוסי לא אסר אלא מפני הסכנה' ותניא בפרק חלק שרי שמן ושרי ביצה מותר לשאול בהם אלא מפני שמכזבין' וצריך להתישב במקרא זה וכו'

(כ"ה דהלכות ע"ז דף כ טו"ע סס)

(בפ' ד' מיתות דף סה)

שלא לדרוש אל המתים שנא' לא ימצא בך וגו' ודורש אל המתים וזה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שיבא אליו המת בחלום ויודיעו דבר שהוא צריך לישאל ונראה לי שבעל אוב נמי עובר משום לאו זה שדורש אל המתים' נ ז

(דף כ) (סס כדף כא) (קידושין פ"א דף כ) (כדף כ) (דף כ) (דף י) (דף כז) (דף כט ובמכות דף לה)

שלא לגלח פיאות הראש כמו שהיו עושין כומרי עבודה זרה שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם' ותנן בפרק אילו הן הלוקין שהמגלח שני צדעיו אפי' בבת אחת ובהתראה אחת לוקה שתים והפיאות הם הצדעין כדמחזי רב ששת בין פירקי ראשו ובתורת כהנים נמי תניא הכי ומיית לה התם שהם הצדעין ואיזוהי הקפה זה המשוה צדעיו לאחורי אזניו ופדחתו ומסיק שם שאף הניקף לוקה אם סייע למקיף שעתה יש בו מעשה וקיימא לן כרב הונא דאמר בפרק שני נזירין שהמקיף את הקטן חייב ובפ"ק דבב' מציעא נמי אזלא סוגיא אליבירה ובפרק שני נזירים קאמר דבין רב הונא ובין רב אדא החולק עליו סבירא להו שהקפת כל הראש שמיה הקפה' ותנן בקידושין פרק קמא כל מצות לא תעשה שבתורה אחד האנשים ואחד הנשים חייבין שנאמר איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם חוץ מבל תקיף ומבל תשחית ובל יטמא למתים לפיכך האשה שגלחה פאת ראש האיש או שנתגלחה פטורה הואיל ואינה בבל תשחית פאת זקנך שאין לה זקן אינה בבל תקיף' ופיאה זו שמניחין בצדע לא נתנו לה חכמים שיעור וכתב רבינו משה שמענו וקבלנו מזקנינו שלא יניח פחות מארבעה שערות' ואומר אני שיש להתיישב בדבר משום דתניא בתוספתא דמכות יש תולש שתי שערות וחייב משום נזיר ומשום מקיף עוד דורש בתוספתא לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנך הוקשו יחד ללמד מה בהקפה לוקה הניקף אם סייע למקיף אף בהשחתה כן ומה השחתה אינו חייב אלא בתער שהוא גלוח שיש בו השחתה אף בהקפה כן' ומה ששנינו בתורת כהנים פרשת מצורע הראש אסור במספרי' כבתער והזקן אינו אסור במספרים כבתער התם מיירי בנזיר כדמוכח שם וכן פירושו הראש בנזיר והזקן בכל אדם ותניא נמי גבי נזיר בפר' שלשה מינין תער לא יעבור על ראשו אין לי אלא תער תלש ומירט ושיפשף מניין תלמוד לומ' קדש יהיה מכל מקום' קבלתי בתחילת מסכת שבועות שאסור להשחית הפיאות על ידי גוי אע"פי שאין מלקות אלא במסייע איסורא מיהו איכא שאין צריך שיהו המקיף והניקף בני חיובא שהרי המקיף את הקטן חייב וכן מוכיח בפ' ג' מינין שאומ' שם דגילוח מצורע בתער מפני שדוחה עשה שלו לאו דהשחתת זקן ואם היה איפשר לקיים את שניהם על ידי גוי לא היה לאו דהשחתת זקן נדחה' כתב רבינו משה דאשה אף על פי שאין בה מלקו' הרי היא אסורה לגלח פאת ראש הזכר ואפילו הקטן אסור לה לגלחו אמנם שמואל ורב הונא משמע שמתירים בפרק שני נזירים' נ ח

(כ"כ דהלכות ע"ז דף כט) (כו' אחרו' דף ל"ה ע' א' ועיין בכו' רבי' בסוס דכוף מכות דף כ"ב) (פרש"י וכתוספ' ריש פרק קמא דסכועו' ד"כ כל הסוגיא) (דף לט) (עיין בתו' סס דף ב ובתו' כרק ב' נזירין דף כז) (דף מ) (כ"כ דהלכות ע"ז דף כט) (דף כז)

(קידושין פרק א') (דף לה) (דף לה) (דף כ) (סס כדף כא) (בפ' דלעיל ובמכות סס כדף כ)

שלא להשחית פיאות הזקן שנאמר לא תשחית פאת זקנך ותניא בתורת כהנים ומביאה בקידושין פר' קמא איזהו גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער יכול ליקטו במלקט ורהיטני יהא חייב בהשחתה זו תלמוד לומר בכהנים ופאת זקנם לא יגלחו ואין זה גילוח והתם ילפינן גזיר' שוה פאת פאת ישר' מכהני' ליתן האמור של זה בזה אבל בתער מצינו גילוח דכתב יגלח בתער השכירה' ושנינו בפרק אילו הן הלוקין חייב אדם על הזקן שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה מחזי רב ששת בין פירקי הזקן ותניא בתורת כהנים פאת זקנך סוף הזקן שבולת הזקן' פירוש שיוצא

השיער באותה בליטה כעין שבולת והם לחי העליון. ולחי
התחתון מימין ולחי העליון והתחתון משמאל וסוף הזקן הוא
שנטירו בלעז מנטון׳ ורבינו חננאל אינו מונה לחי התחתון — עיין בתוספות דסוף מכות דף כח עמוד ב
אלא שתי פאות השפה׳ נט

לא יהיה כלי גבר על אשה בסמוך אפרשנו׳ ס

ולא ילבש גבר שמלת אשה גרסינן בפרק שני נזירין — כל הסוגיא נזיר דף נט
אמ׳ רבי יוחנן המעביר שער של בית השחי ובית
הערוה לוקה משום לא ילבש גבר וגומ׳ סבר לה כר׳ אליעזר בן
יעקב שמפרש הלאוין כן שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה
ולא יתקן איש כתיקוני אשה והלכה כרבי אליעזר בן יעקב
בכל מקום וכן תירגם אונקלוס ולא יהא תיקון זיין דגבר על — פרשת כי תצא
איתתא ולא יתקן גבר כתיקוני אתתא׳ והא דתניא העברת
שיער מדברי סופרים כתנא קמא דרבי אליעזר בן יעקב
דמפרש המקרא כפשוטו שלא ילבש איש מלבושים המיוחדי׳
לנשים כגון צעיף וקיינשא וכיוצא בו לשבת בין הנשים
לניאוף וכן אשה לשבת בין האנשים׳ ואומר אני שרבי אליעזר
בן יעקב נמי מודה בזאת לתנא קמא שאין מקרא יוצא מידי
פשוטו׳ גרסינן עוד בפרק שני נזירין אמר רב מיקל אדם כל — דף נח
גופו בתער מיתבי המעביר שער בית השחי ובית הערוה לוקה
ומתרץ הא בתער הא במספרים ומקשה והה רב בתער קאמר
ומתרץ כעין תער קאמר משמע דבמספרים כעין תער מותר
אפילו בית השחי ובית הערוה׳ והא דבעי רב מרבי חייא מהו — בדף נט
לגלח שער בית הערוה מפרש
רבינו יעקב מהו לגלח בתער
אמר ליה אסור אמר ליה והא
קא גדילי פירוש כיון דגדיל
ומצטער אפילו בתער היה לנו
להתיר כיון שאין עושה משום
יפוי ומתרץ גבול יש לו כל זמן
שמגדל נושר וצריך לומר שלא

בתוספות פרק החולץ תמצא כל הסוגיא עד סוף התניא מבואר היטב בדבור המתחיל לא עשה׳ דף מ׳ח ובתוספות פר׳ מצות חליצה׳ דף יד עמוד ב

היה יודע רב ברייתות שהביא למעלה שאוסרות ובערוך
גרסינן כגרסת הספרים שלנו׳ אמנם בהלכות גדולות שכתב
רבינו יוסף טוב עלם וכתוב בסופו סליק סיפרא דרב יהודאי
גאון והלכות נזיר אין בהן אבל כתוב בהלכות נדה גירסא זו׳
אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער מיתיבי המעביר שער בית
השחי ובית הערוה לוקה ומתרץ כי קאמר רב בשאר אברים
ושאר איברים מי שרי והתניא העברת שער מדברי סופרים
ומתרץ כי קאמר רב דשאר איברים שרו במספרים כי תניא
ההיא בתער והא רב בתער קאמר כעין תער קאמר משמע
לפי גירסא זו כי דווקא בשאר איברים מתיר רב במספרים
בעין תער אבל שער בית השחי ובית הערוה אף במספרים
בעין תער אסור רק שהוא מדברי סופרים שהרי אינו לוקה
אלא בתער ומה שכתוב במפיבושת לא עשה רגליו ומפרש
רבי יצחק שלא העביר שער בית הערוה כדמשמע בפר׳ מצות — דף קג
חליצה דקאמ׳ לישנא מעליא נקט צריך לומ׳ דבימי דוד עדיין
לא גזרו על כך׳ ובהלכות גדולות שלנו מצינו גירסא זו רק
שגורס בתירוץ אלא הא בתער הא במספרים והוזר בו מן
תירוץ הראשון דודאי במספרים מותר אף בית השחי ובית
הערוה ובתער אסור מן התורה ושאר איברים אסורים בתער
מדברי סופרים׳ ובתשובת הגאונים כתוב דבית השיחי ובית
הערוה אם מגלח מראשו ועד רגליו מותר פירוש במספרים
כעין תער כדמשמע לשון רב מיקל אדם כל גופו בתער׳ סא

כתוב בפרשת קדושים וכתובת קעקע לא תתנו
בבשרכם אני ה׳ פי׳ כתובת קעקע האמורה
בתורה הוא שישרטט על בשרו וימלא מקום השריטה כחול
או דיו וכיוצא בהן זה היה מנהג הגוי׳ שרושמין עצמן לעבודה
זרה שלהן כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה׳
שנינו בפרק אלו הן הלוקין שאינו חייב עד שיעשה שני — כל הסוגיא נדף כא
הדברים שיכתו׳ בשריטה וגם יקעקע בצבע וקיימא לן כרבנן
דאמרי התם דכל כתובת קעקע אסור אף על גב דאיכא
דפליג עלייהו ואמר אינו חייב עד שיכתוב שם עבודה זרה
וקיימא לן כרב אשי דאמר התם דמותר ליתן אפר מקלה
על גבי מכתו דמכתו מוכיח עליו ושרי׳ סב

כתוב בפרשת קדושים ושרט לא תתנו בבשרכם
וכן בכהנים כתוב ובבשרם לא ישרטו
שרטת ודורש בתורת כהנים שחייב על כל שריטה ושריטה — קדושים פ׳ ו׳ ומביא׳ ברת הלוקין דף
והוא שהתרו בו על כל אחד ואחד וגדידה ושריטה אחת היא — שם נדף כ
ובכלל לא תתגודדו אזהרה אף לעבודה זרה שחוק עבודה
זרה כן שנאמר ויתגודדו כמשפטים בחרבות וברמחים ותניא
בפרק אלו הן הלוקין על המת בין ביד בין בכלי חייב ועל — דף כא
עבודה זרה ביד פטור בכלי חייב שנאמר בהרבות׳ ומה
שמצינו בפרק ד׳ מיתות שכשנפטר רבי אליעזר היה רבי — דף סח
עקיבא מכה בעצמו עד שדמו שותת לארץ על התורה ועל
המצוה היה עושה כך כמו שאומר שם הרבה מעות יש
לי ואין לי שלחני להרצותם ובכלל לא תתגודדו דרשינן
בפרק קמא דיבמות אל תעשו אגודות אגודות שלא יהו — דף יד
שני בתי דינין בעיר אחת זה נוהג מנהג אחד וזה נוהג מנהג
אחר׳ סג

נאמר בישראל ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת
ונאמר בכהנים לא יקרחו קרחה בראשם
ותני׳ בתורת כהנים לחייב על כל קרחה וקרחה בין ביד בין — ומביא׳ ברת הלוקין דף כ
בסם והוא שהתרו בו על כל קרחה וקרחה ואם בבת אחת
באו כגון שהטביל חמש אצבעותיו בסם והניח בחמשה
מקומות בראשו בבת אחת אף על פי שהיא התראה אחת
לוקה חמש כדאיתא פרק שלישי דמכות גרסינן בירושלמי — דף כ פ׳ קידושין דף סא עמוד ג
רב הונא מפקיד לחבריה פקדון לנשיכון כד יהון קיימיה על
מיתיה דלא ליתלשון בשעריהון שלא יבאו לידי קרחה
שנאמר כי עם קדוש אתה דמשמע אחד אנשים ואחד נשים
ותניא בת״כ ובקידושין פרק קמא הרי אתה דן קרחה קרחה — דף לו
לגזירה שוה מה קרחה האמורה בישראל למת דווקא אף קרחה
האמורה בכהנים למת דווקא ומה קרחה האמורה בכהנים
חייב על כל הראש כבין העינים אף בישראל כן וכמה שיעור
הקרחה אמרינן בפר׳ אלו הן הלוקין אמר רבי יוחנן משום רבי — דף כ
אליעזר בן שמעון כגריס פנוי בלא שיער ורבינו משה — פ״ב דהלכ׳ ע״ז דף
תפס שיטתו כן ולא כברייתא שאומר שתי שערות׳ סד — שם נדף כ

השמר לך פן תשכח את ה׳ אלהיך אזהרה שלא
יתגאו בני ישראל כשהקדוש ברוך הוא
משפיע להם טובה ויאמרו שבריוח שלהם ועמלם הרויחו כל
זה ולא יחזיקו טובה להקדוש ברוך הוא מחמת גאונם שעל זה
עונה זה המקרא ואומר גם בפרשה׳ ואתחנן ובתים טובים
מלאים כל טוב אשר מלאת וגומ׳ ואכלת ושבעת השמר לך פן
תשכח וגומר וזה הפירוש שפירשתי מפורש בסמוך פן תאכל
ושבעת ובתי׳ טובים תבנה וישבת ובקרך וצאנך ירבין וכסף
וזהב ירבה לך וגומ׳ ורם לבבך ושכחת את ה׳ אלהיך המוציאך
מארץ מצרים וגומר ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי
את החיל הזה וזכרת את ה׳ אלהיך כי הוא הנותן לך כח
לעשות חיל ומכאן אזהרה שלא יתגאה האדם במה שחננו
הבורא הן בממון הן ביופי הן בחכמה אלא יש לו להיות ענו
מאד ושפל ברך לפני ה׳ אלהים ואנשים ולהודות לבוראו
שחננו זה המעלה ובמוסר השירה כתוב הלה׳ תגמלו זאת וגומ׳
הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך ושבח הכתוב הענוה
שנ׳ והאיש משה ענו מאד׳ ואמרינן בירושלמי דמסכת שבת

פרק

נדף נ׳ עמוד ג׳ ומכילתא בתוספות פרק מכות חלינה כדבור ה התחיל המסולייס דף קג

פרק קמא מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסולייתא פירוש למנעלה שנאמר ראשית הכמה יראת ה׳ וגומר׳ ונאמר עקב ענוה יראת ה׳ ׳ ודרך שתשרה שכינה על הענוים שנאמר אשכון את דכא ושפל רוח ודרשי׳ במסכת
דף ה סוטה שכל המשפיל עצמו מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולן שנאמר זבחי אלקים רוח נשברה ולא עוד אלא שתפילתו מקובלת שנאמר לב נשבר ונדכא וגומר׳ ואני דרשתי עוד כי אפילו משאלות לבם ותאותם שומע הקדוש ברוך הוא וממלא רצונם אף על פי שלא התפללו על זה שנאמר תאות ענוים שמעת ה׳ תכין לבם תקשיב אזנך תפלת ענוים לא נאמר אלא תאות תכין לבם כלומר מה שחושבים בלבם ׳ צאו וראו מה פירוש דוד מלך ישראל ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם׳ כלומר יש לי לדמות עצמי לתולעת שהוא תחת העפר בחרפה כך כשאדם מת העפר למעלה מראשו ולכך היה שפל לפני האלקי׳ שהיה מפזז ומכרכר לפני בוראו כמו שאמר למיכל והייתי שפל בעיני ולפני אנשים כשקילל אותו שמעי בן גירא אמר הניחו לו וכל זה גרמה לו הענוה היתירה׳ והאריכו רבותינו בגנאי
דף ה גסי הרוח במסכת סוטה שנקראו תועבה כדכתיב תועבת ה׳ כל גבה לב ולא יראו בנחמת ציון כדכתב כי אז אסיר מקרבך את עליזי גאותך ולא תוסיף לגובהה עוד בהר קדשי והשארתי בקרבך עם עני ודל והסו בשם ה׳ ואינו ר״ל עם עני ממש שהרי כתוב כי לי איים יקוו ואניות תרשיש כבראשונה להביא בנייך מרחוק ככפם וזהבם אתם אלא רוצה לומר עם ענו וכן תרגם יונתן עם ענותן ואומר בכפר משלי גאות
בתס׳ סכו׳ דף ט אדם תשפילנו ושפל רוח יתמוך כבוד ׳ ואמרו רבותינו מאד מאד הוי שפל רוח שתקות אנוש רימה ׳ ומותר האדם מן הבהמה אין כי אם עבודת הבורא יוצר הכל ולעשות לו נחת רוח׳ תוכחת הענוה דרשתי לרבים כך אבל לחברה על לאו זה ולמנות זה בלאו לא היה דעתי גם רבינו משה לא חיברו ולא הזכירו בחשבון הלאוין וכשהגעתי להשלים עד כאן הלאוין אקרא בחלום במראית הלילה הנה שכחת את העיקר השמר לך פן תשכח את ה׳ והתבוננתי עליו בבקר והנה יסוד גדול הוא ביראת השם והואלתי לחברו בעזרת
כדף ה יהיב חכמתא לחכימין אחרי כן עיינתי בספ׳ פר׳ קמא דסוטה וגרסינן שם בהדיא אזהרה לגסי הרוח מניין רב נחמן ברבי יצחק אמר מהכא ורם לבבך ושכחת את ה׳ וכתיב השמר פן תשכח את יי׳ וכדרבי אבין אמר רבי אלעאי דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה׳

הלכות שבת סה

צוה הקב״ה בדברות הראשונות והאחרונות שלא לעשות מלאכה בשבת שנאמר וביום השביעי שבת לה׳ אלהיך לא תעשה כל מלאכה והזהיר גם באמור אל הכהני׳ ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתו׳ מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו וענש בפרשת ויקהל וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה׳ כל העושה בו מלאכה יומת ומיתה זו נתפרשה בפרשת מקושש שהיא בסקילה בזמן שיש שם עדים והתראה אין שם עדים והתראה הן בכרת ואם עשה בשגגה חייב קרבן חטאת קבועה׳ ומה הן
דף עג המלאכו׳ שנינו בפרק כלל גדול במסכת שבת אבות מלאכות ארבעי׳ חסר אחת ואלו הן׳ החורש׳ הזורע׳ הקוצר׳ המעמר׳ הדש׳ הזורה׳ הבורר׳ הטוחן׳ המרקד׳ הלש׳ האופה׳ הגוזז את הצמר׳ המלבנו׳ והמנפצו׳ והצובעו׳ והטוואו׳ המיסך׳ העושה שתי בתי נירין׳ האורג שני חוטין׳ הבוצע שני חוטין׳ הקושר׳ המתיר׳ התופר שתי תפירות׳ הקורע על מנת לתפור שתי תפירות׳ הצד צבי׳ השוחטו׳ המפשיטו׳ המולחו׳ המעבדו׳ והממחקו׳ והמחתכו׳ הכותב שתי אותיות׳ והמוחק על מנת לכתוב ב׳ אותיות׳ הבונה׳ הסותר׳ המכבה׳ המבעיר׳ המכה בפטיש׳ המוציא מרשות לרשות׳ כל אילו המלאכות וכל שהוא מעניינם הם הנקראים אבות מלאכות׳ כיצד הוא ענייניהם׳

החורש אמרינן התם דהחורש או החופר או העושה חריץ הרי זה אב מלאכה שכל אחד ואחד חפירה היא בקרקע ועניין אחד הוא׳ וכן אחד הזורע זרעים או הנוטע אילנות או המבריך אילנות או המרכיב או הזומר גפנים כל אלו אב אחד הם מאבות מלאכות ועניין אחד הוא שכל אחת מהן לצמח דבר הוא מתכוין ועל דרך זה שאר האבות ותניא רבי יוסי אומר הנה אבות מהנה תולדות והתולדות הם המלאכו׳ שאינן מעניין האב אלא דומים לאב׳ כיצד כדאמ׳ בפרק כלל גדול היתה לו גבשושית פירש כעין תל קטן ונטלה או שהייתה לו גומא וסתמה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש׳ ובריש מועד קטן מסיק אביי דמשקה מים לזרעים חייב משום חורש ומשום זורע׳ וכן בשאר האבות יש להם תולדות על דרך זו שאמרנו׳ אחד העושה אב מאבות מלאכות או תולדה מן התולדות במזיד חייב כרת בעדים נסקל בשוגג חייב חטאת קבועה ואין בהן הפרש אלא לעניין הקרבן כדמפרש בפרק כלל גדול שאם עשה שתי אבות או שתי תולדות משתי אבות בשוגג בהעלם אחד חייב שני חטאות ׳ ואם עשה אב ותולדה שלו בשוגג בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ׳ וכן העושה הרבה מלאכו׳ מעין מלאכה אחת כאותם שהזכרתי למעלה שחורש וחופר ועושה חריץ בשוגג בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת׳ מההיא דמועד קטן שהבאתי למעלה יש ללמוד שצריך ליזהר כשאוכלין בשבת בפרדס ורוחצין ידיהן שלא יפלו מים על העשבים ואף על גב דקיימא לן כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר הא אמרינן בשבת פרק רבי אליעזר ובכתובות פרק קמא דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות פירוש הוא מודה בדבר שאי איפשר שלא תעש׳ מלאכה כמו שאי איפשר למי שפסקו ראשו ולא ימות והכא נמי כשנופלין המים אי אפשר שלא ישקה העשבים ומגדל אמנם לפי׳ הערוך שמפרש דפסיק רישיה בדבר דלא ניחא ליה מותר וראיותיו מפורשות לפנים במלאכת שחיטה אין ראיה לנו לאסור לכל הפחות באוכל בגנות חבירו שאינו נהנה בגידול העשבים ואף אם יהא אסור במים ביין ששורף את העשבים אין לחוש׳ תניא רבי שמעון אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ ומסיק עולא בפרק במה מדליקין מחלוקת בקטנים אבל בגדולים דברי הכל מותר מסקינן בפרק המצניע האידנא דקיימא לן כרבי שמעון שרי אפילו לכתחלה לרבץ את הבית אבל לכבד אסור כדאמר בפרק כל הכלים רבי אליעזר אומר אף מכבדות של תמרה מותר לטלטל בשבת ומדקדק אי מחמה לצל אמאי ואם היה מותר לכבד את הבית מה היה שואל אמאי הא רבי שמעון מתיר לטלטל דבר שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל אלא ודאי שמע מינה שאסור לכבד את הקרקע שמא ישוה גומו׳ שהיא תולדה דחורש וכן אמרו חכמים בפ׳ המוציא שאסור לפנות בשדה ניר בשבת גזירה שמא ישוה גומו׳ שהיא תולדה דחורש ומותר לדרוס הרוק שעל גבי הקרקע והולך לפי תומו כדאיתא בפרק כל כתבי הקדש ונשים המשחקות באגוזים וכיוצא בהן אסורות לשחק בהן בשבת שמא יבאו

מכורסים לקמן במכות קת״ו | כדף עב | כדף ע | דף עב | דף ב | דף עב | כדף קח | בשב״כ דניכה דף כב | דף קלב | דף ו | בערוך פסק דף קפ״א | כהיפוך הדף | עמוד א | כ׳ במה מדליקין כ ט | סס | דף נה | דף קכד | דף פא | דף קכא

דף קד להשוות גומות כדאיתא בפרק בתרא דעירובין ואף על פי
כן אין למנוע להם כי שמא לא יניחו בשביל כך והנח להם
כתו' פ' תולין דף קמח לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין · ופי' רבינו יצחק
בכל אלה שמא ישוה גומות במתכוין שישכחו שבת מחמת
טירדתם שהרי דבר שאין מתכוין מותר ובלבד שלא יהא
פסיק רישיה ·

דף ע"ג **הקוצר** תניא בפרק כלל גדול הקוצר בתבואה
הבוצר בענבים הגודר בתמרי' המוסק בזתי'
האורה בתאנים כולן מלאכה אחת הן והעושה אותם בשוגג
בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת · תולש חייב משום קוצר
כל' המכניס דף כה לפיכך אסור לרדות דבש מכוורתו מפני שהוא כתולש
כל מקום שתמצא חייב חטאת הוא באב מלאכה או תולדה
דאורייתא וכל מקום שתמצא פטור אבל אסור היא תולדה
דף לו דרבנן · ותנן בביצה בפרק משילין אלו משום שבות אין
עולין באילן ומפרש שם גזירה שמא יתלוש ואמרינן נמי
דף ק בעירובין בפרק המוציא תפילין אסור להלך על גבי עשבים
בשבת במקום שאי איפשר לו שלא יתלוש ואמרינן נמי בפרק
דף לז לולב הגזול אתרוג במחובר אסור להריח בו דכיון דלאכילה
קאי אי שרית ליה אתי למגזייה כל אלה וכיוצא בהן היא
בכל' המוצא תפילין דף ק תולדה דרבנן וכן אמרו אין עולין באילן בין לח בין יבש ואין
נתלין באילן ואין נסמכין באילן ולא יעלה מבעוד יום לישב
שם כל היום כולו ואין משתמשין במחובר לקרקע כלל
דף נט גזירה שמא יעלה ויתלוש ואמרינן בפרק המוציא תפילין
אילן שאין שרשיו גבוהים מן הארץ שלשה טפחים הרי הן
כארץ ומותר לישב עליו · פירות שנשרו
עיין בתוספו' פרק בשבת אסור לאוכלן עד מוצאי שבת
קמא דביצה ד"ה גזירה שמא יתלוש וטעם זה הוא דווקא
גזירה סתמא דף ג בפירו' האילן שקלים הן לינשר ובעודה
בכפו יבלענ' אבל בלפת וצנון שהו' צריך
מרא וחצינ' להסירם לא יועיל טעם זה אלא טעם הקצאה
דהוי כמוקצה דגרוגרות וצימוקין דמודה רבי שמעון כמה
דף כד שפירש רבי' שלמה בפרק אין צדין דמודה ר' שמעון במוקצה
דמחובר וטעם הקצאה לא שייך בפירות האילן דאיכא יושב
פ' משילין דף לו ומצפה מתי יפלו · אין רוכבין על גבי בהמה בשבת גזירה
שמא יחתוך זמורה להנהיגה ואין נתלין בבהמה ולא יעלה
עליה מבעוד יום לישב עליה בשבת ואין נסמכין לצידי
דף קנה בהמה וצידי צדדין מותר כדאיתא בפרק בתרא דשבת ·

המעמר כל כינוס דבר גידולי קרקע נקרא מעמר
דף ע"ג) דף ע"ד כדאמר בפרק כלל גדול אמ' אביי האי מאן
דעביד חלתא חייב אחת עשרה חטאות חלתא פירוש כוורת
ואחד מן החטאות הוא מפני כינוס העצים הילכך יזהר אדם
דף לג שלא לאסוף פירו' ולקבצם יחד דהוי כמעמר מיהו בפ' המביא
מוכיח שאין עימור אלא כשלוקחן ממקום גידולן ומקבצם
יחד כעין קמה קצורה שמעמר השיבולין כדתנן התם מגבב
דף עג עצים מן החצר ומדליק ואמר רבא בפרק כלל גדול האי מאן
דכניף מלחא ממלחתא חייב משום מעמר ששם גדל המלח
וכאן נמי יש לפרש במלקט קנים שנתלשו במקום גידולם ·

דף עג **הדש** תולדה דאורייתא היא דתניא הדש והמנפץ
והמנפט כולן מלאכה אחת הן פירש דש
בתבואה מנפץ פשתן מנפט צמר גפן בקשת מגרעינים ·
דף קמג תולדה דרבנן היא דמסקינן בשבת פרק חבית זתים וענבים
אין סוחטין אותם ואם יצאו מעצמן אסורין ושאר הפירות
כגון פרישין ועוזרדין סוחטין אותן לכתחלה בשבת תותים
ורמונים אסור לסוחטן בשבת לדברי הכל ואם יצאו מעצמן
אם הוכנו למשקה היוצא מהם אסור ואם לאוכלין היוצא
דף קמד מהן מותר כרבי יהודה · תו גרסינן התם אמר שמואל סוחט

אדם אשכול ענבים לתוך קדירה שיש שם תבשיל אבל לא
עיין יתו' פ כ"ג נר' מכרק דף ע ג לתוך הקערה ריקנית קסבר דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי
פירוש כאוכל המותר דמי כיון שבא מאוכל מותר ונכנס מיד
באוכל מותר הילכך אף בשבת מותר לעשות כן אמר רב
סס חסדא מדברי רבינו נלמד חול"ב אדם עז לתוך הקדירה ולא
לתוך הקערה ואם יש בקערה פירורין
כתוספו' סס ועיין שפיר דמי ודווקא ביום טוב ועז העומדת
גם כן כתו' די דף לאכילה שיכול לשוחטה ביום טוב
קן עמוד כ אבל לא בשבת וכן פירש רב יהודאי
גאון' ראיתי כתוב בהלכו' גדולו' קדמוני'
דרב יהודא גאון שרי למיעבד ביומא טבא מידי דמישתי
ביומי כי מיפא ובשולי וליכא למיחש משום סחיטה ושריוה
רבנן במתיבתא עכ"ל · ואיני רואה היתר סחיטה ב"ט אלא כעין
שביארנו וכן כתב מורי רבינו יהודה בשם ר' יצחק כי הר"ר
יוסף התיר לדוך שומין ב"ט ולקחת הבוסר ולדוך ולסחוט
משקין של הבוסר על השומין הנדוכין משום דהוי משקין
הבא לאוכל כסחיטת אשכול בקדירה ולא הודה לו רבי יעקב
דדווקא נקט אשכול של ענבים שענבים ראוין לאכילה אבל
בוסר אינו ראוי לאכילה כי אותן שאוכלין בטלה דעתן אצל
כל אדם והוי כבורר אוכל מתוך פסולת עד כאן לשון מורי ·
פ' אעפי דף ס גרסינן בכתובות גונח יונק חלב בשבת מאי טעמא יונק
מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן והא דאמר
דף קיד בפרק חרש נוהגין היינו שהיינו יונקים מבהמה טהורה ביום
כתוספ' סס טוב אומר רבינו יעקב דמשמע הלשון דבבריאים קאמר
ובמקום צערא צמא לא גזרו רבנן ביום טוב אבל בשבת אסור
דף קמה וגונח אף בשבת מותר מסקינן התם בפרק חבית כבושים
ושלקות שסחטן לגופן מותר כשמואל ורבי יוחנן למימיהם
פטור אבל אסור כרב ושמואל דתניא דבי מנשה מסייע להו
פירו' כבושים כגון בשר ודגים ודברים אחרים נכבשים בחומץ
ומלח ונקרא שוצי בלעז · דיני סחיטה אסור לאדם ליכנס
במים בשבת אם בגדיו נוגעין במים פן יסחטם כדאמרינן
דף קיג בשבת פרק אילו קשרים וסחיטה דמיא הויא תולדה דליבון
שהיא אב מלאכה ואם הוא הולך לדבר מצוה כגון שהיה
הולך להקביל פני רבו מותר ולא גזרינן מידי כדאמר בפרק
דף עז) דף יח בתרא דיומא ואמר בפרק יום טוב דנידה מערמת וטובלת
בבגדיה ואם יש טינוף בבגדיה מקנחת
כל הקונה כתו' ס"פ בסמרטוט · והורה רבינו יעקב לנשים
מ' פרנס דף קי מניקות שתתינוקות ליכלכו בגדיהם
כל"ה קמי תקוכריא שמותרות ליטול ידיהם ולקנח במקום
הליכלוך כדי שתוכל להתפלל שאין זה
אלא דרך ליכלוך שאין מעביר מי רגלים לבדם אלא מעביר
המים האחרים עמהם וגם במקום מצוה הקילו בכמה
מקומו' כאשר בארנו ורבינו שמשון כתב בשם ר' יצחק שקשה
לו לומר כך הואיל ומתכוונות לטהר הליכלוך והמסקנא כך
היא הבגד שיש עליו טינוף שאין ליתן עליו מים דשרייתו זו
דף נד) דף קמב היא כיבוסו כדאמר בפרק דם חטאת ובפר' נוטל מאחר שיש
שם טינוף אבל אם אין שם טינוף אין נתינת מים בבגד קרוי
כיבוס ואינו אסור אלא משום גזירה שמא יסחוט דהוי ליבון
ובמקו' מצוה לא גזור כדפי' לעיל וכן מקנח ידיו במפה שאינו
מתכוין ללבן ואין שם רק מעט מים ואין אלא דרך ליכלוך
במה דברים אמורים במים אבל ביין ושמן ושאר משקין שאין
מלבנין אין חוששין אם בגדיו טובל בהן ובלבד שלא יסחוט
הבגד שאסור משו' דש שמוציא מתוכו המשקה וליכא למיגזר
שמא יסחוט לצור' המשקה הבלוע בבגד דאין זה רגילו' שהרי
אין חפץ באותו משקה ולכך מסננין יין בסודרין כדתנן בפר'
דף קלט תולין אבל סתימת כד וחבית שהיה למעלה והסתימה היה
מבגד

מבגד או נעורת פשתן ובלוע׳ מיין אסור לתוחבה בחוזק בנקב
לפי שהמשקה נסחט לתוך הכלי והוי דש כדאמרי׳ התם פרק
דף קמ א תולין לא ליהדק איניש אודרא אפומא דשישא פירו׳ מוך בפי
צלוחית ואם כן מן הצד כגון ברזא הכרוכה מקנבוס או פשתן
והיא בנקב החבית מן הצד אם יש כלי תחת החבית לקבל
מה שנופל אסור למשוך באותו ברזא לפי שהמשקה נסחט וגם
אינו הולך לאיבוד כיון שיש כלי תחת החבית וחשוב כמו
סתימ׳ פך למעלה דאסור ואם אין כלי תחת החבית דהשת׳ מה
שנסחט מן הבגד הכרוך בברז׳ נופל לארץ לאיבוד
ולא ניחא ליה באותו משק׳ לפי הערוך מותר למשוך
בברזא ומביא ראיה מדאמרינן בפרק הבונה גבי
תולש עולשין בשבת בקרקע חבירו שאינו חושש
לייפותו והוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה שאינו

עיין בערך פסק דף קמ״א וכאשירי פרק הבונה דף קג׳ שמביא כל ראיותיו כדף קג עמוד ד׳

דף קי חייב דלא הויא מלאכת מחשבת׳ וכן מוכח בפרק כל כתבי
דף לג הקדש גבי מפשיטין את הפסח ובפר׳ לולב הגזול גבי ממעטין
ענפים מן ההדס ביום טוב דפסיק רישיה
שאינו נהנה בו אינו אסור ומסוכריא דנזיית׳
דאסור להדוקה ביומא טבא פירוש סתימת
נקב החבית זהו כשהו׳ למעלה שאין המשק׳
הנסחט הולך לאיבוד ורבי׳ יצחק בר׳ שמוא׳
מפר׳ דאיסורא דרבנן מיהא איכא אף ע״פ
דף קמג שהמשקה הולך לאיבוד כדאמ׳ בפרק נוטל
כפוג אם אין לו בית אחיזה אין מקנחין בו

פרק ח׳ שרצים דף קי״א ופרק קמ״א דכתובות דף ו׳ ועיין שם בתוספ׳ ותמצ׳ כל הקושי׳ מתחלה ועד סוף

את הקערה מן השומן והמאכל אע״פ שהנסחט מן הספוג הוא
ספכוא לעיל דבר נפסד ומההיא דהבונה אין ראיה נהי דחיוב חטאת ליכא
איסורא דרבנן מיהא איכא ובפר׳ כל כתבי עיקר הטעם מפני
שאין שם שיעור להתחייב ובפרק לולב הגזול מצורה שאני
ומסקינן שאסור למשוך בברזא הכרוכה במוכין אפילו היא מן
דף קלט הצד וגם אין כלי תחת החבית גרסינן בפרק תולין אמר זעירי
נותן אדם יין צלול או מים צלולים לתוך המשמר׳ ואינו חושש
משום בורר אם יש בהן קיסמין קצת כיון שיכולין לשתותו כן
בקודם ומשום סחיטה ליכא למיגזר אף ע״פ שהן מים שהרי
המשמר׳ עשויה לכך ולא קפיד בליבונה כדאמ׳ גבי פרוונקא
דף מח בפרק במה טומנין אבל בסודר במים אסור אבל ביין מותר
הגהה הייימונית פ׳ ח׳ דהלכות שבת דף פ״ח ומכאן הורה רבינו יצחק ברבי שמואל הלכה למעשה על
משקין של שקדים כתושין מערב שבת שמותר לסנן דרך
סודין או דרך מטפחת בשבת דמשום בורר ליכא כיון שיכולין
לשתותו מקמי הכי בלא סינון ושמא יסחוט לא גזרינן אלא
הגהה מיימונית בפ׳ ח׳ דלעיל במים שהבגד מתלבן ומתכבס בכך פסקו רבותינו כי גיגית
מלאה ענבים בעוטין ויש הרבה יין צלול בגיגית ושוהא שם
שבוע או יותר מותר ליקח בשבת מן היין שבגיגית אע״פ שכל
שעה יוצא המשקה מתוך הענבים השהוקין כיון שמערב שבת
היה שם כבר הרבה יין צלול ואותו שיוצא בשבת כל זמן
שיוצא מעט מעט מתערב ומתבטל ביין שכבר יוצא ולבדו
מעולם לא היה שם יין עליו שאם היה עליו כשיוצ׳ בשבת שם
פ״ק דביצ׳ דף ג׳ ול׳ יין קודם שיתבטל אין לו תקנה בביטול כדאמרינן דבר שיש
לו מתירין כגון זה לאחר השבת אפילו באלף לא בטיל וכן
כשהענבי׳ שלמי׳ ונותנין יין צלול עליהן וקורין אותו גר״שפיא
מותר למשוך יין בשבת אע״פ שהענבי׳ מתבקעין ויוצא מהן יין
בשבת מאחר שבשעת יציאת היין מתערב ומתבטל ביין צלול
דף יט של היתר והא דאמר בסוף פ״ק דשבת במחוסרין דיכה אסור
היינוכי ליכא יין צלול מע״ש ומתמצה היין בשבת מן הענבים
המרוסקין וכן ענבים שדרכן היטיב והוציא היין ונתנו שם
מים לעשות תמד מותר למשוך מהן ולשתות ואפילו לא נתנו
שם מים לא היין זב ומתמצה מאיליו מותר כיון דשחקו היטב
פ״ב דף ב׳ תחילה כרבי ישמעאל דאית ליה במסכת עדיות ומייתי לה
דף יט בפ״ק דשבת דכל מידי דאתי ממילא מיקמי שבת שפיר דמי

ואין כאן איסור משו׳ משקין שזבו כדתנן גבי הבוסר והמלילו׳
שריסקה מע״ש והלכה כר׳ ישמעאל דמוקמינן כתם מתניתין שם כדף יט
דהתם כוותיה׳ המפרק הרי זה תולדה דדש כדף יח
החולב את הבהמה חייב משום שהו׳ מפרק סוף פר׳ המצניע
וכן הסוחט זתי׳ או ענבי׳ חייב משום מפרק׳ דף צ״ה ועיין
הזורה והבורר׳ והמרקד׳ אמר שם בתוספות׳
בכלל גדו׳ שג׳ אילו דומין דף עב
עניניהן זה לזה ומפני מה מנו אותם ג׳ מפני שכל מלאכה
שהיתה במשכן מונין אותה בפני עצמה׳ המחבץ אמרינן התם ס״פ המצניע דף צ״ה
שהיא תולדה דבורר׳ וכן הבורר שמרים מתוך המשקין לרבא
הרי זה תולדה דבורר ולר׳ זירא תולדה דמרקד כדאיתא בפרק
תולין׳ ובפרק כלל גדול פסק רבינו חננאל שיש שלשה עניני דף קלח) דף עד
ברירות בלאלתר כיצד הבורר אוכל מתוך פסולת או שהיו
לפניו שני מיני אוכלין ובירר מין ממין אחר בנפה ובכברה
חייב בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור וביד מותר לכתחילה
במה דברים אמורים שבורר לאכול לאלתר אבל אם בירר
להניח אפי׳ לבו ביום נעשה כבורר לאוצר וחייב ואפילו בירר
ביד והבורר פסולת מתוך האוכל אפילו בידו ולאלתר חייב׳
הטוחן כל השוחק תבלין וסמנין במכתשת הרי זה טוחן
וחייב ותולדתן א״ר פפא האי מאן דפרים סילק׳ שם
חייב משום טוחן פי׳ שמחת׳ ירק תלוש׳ וכן האי מאן דסלית שם
סילתי חייב משום טוחן פי׳ שמנסר עצים להנו׳ בנסורת שלהן
וכתב רבי יוסף בשם רבי׳ שמואל שמותר לפרר לחם שמאחר
שנטחן כבר לא מצינו טוחן אחר טוחן כתב הרב רמב״ם הצריך בפ׳ כ״א דהלכות שבת
לדוק פלפלין וכיוצא בהן ליתן לתוך המאכל בשבת הרי זה דף קטו
כותש ביד הסכין ובקערה אבל במכתשת חייב מפני שהוא
טוחן וכן פיר׳ רבינו יצחק בפ׳ תולין׳ דף קמ א
הלש תולדה שאסור ליתן מים לצורך פרה או תרנגולין
בסובין כר׳ דאסר בפרק בתרא דשבת וסתם מתני׳ דף קנה
דפ״ק אין שורין דיו וסמנין כוותיה ואם נתן המים מבעוד יום דף יז
מותר בשבת להוליך המקל פעם אחת שתי ופעם אחת ערב
כדי שיהיו המורסן והמים מעורבין יחד ואמ׳ רב יהודה מנערן
בכלי פי׳ ינענע הכלי היטב כדי שיתערבו יחד כדאיתא בפרק
מי שהחשיך׳ וחרדל שלשו מערב שבת וכן שום שכתשו דף קנו
ודסקו מבעוד יום מבחול אמרי׳ בפ׳ תולין למחר ממחו ביד או דף קמ
בכלי פי׳ יערב בהן באצבעו או בכלי ונותן לתוכו דבש ובלבד
שלא יטרוף הדבש בכף לתוך החרדל וצריך לומר הא דשרי
לערב המשקה בחרדל או בשום בשבת היינו דווקא כשנתן
המשקה מבעוד יום אבל בשבת אסור לתת מים או יין בחרדל
או בשום שנשחקו מאתמול כדאיתא בירושלמי פרק כלל דף י עמוד א
גדול האי מאן דשחיק תומא כד מפר׳ ברישיה חייב משום דש
דמבחר בקליפות חייב משום בורר כד שחיק במדוכתא חייב
משום טוחן דיהיב משקין חייב משום לש ומההיא דירוש׳
אין לאסור לקלוף שומים ובצלים לאכול לאלתר דההוא
דירוש׳ לא מיירי בקולף לאכול לאלתר ולכן אסור כמו שפיר׳
ר״ח למעלה וחייב משום דש דקאמ׳ בירושלמי נרא׳ לי דמיירי
בשוחקו עם קליפתו שדומה לדש בתבואה אבל שוחק שום
קלוף הוי טוחן גמור׳
האופה אמרי׳ בפ׳ כלל גדול דה״ה מבשל ומפני שהתחיל דף עד
בסדר פת נקט אופה תנן בפרק כירה האילפס דף מב
והקדרה שהעבירו מרותחין לא יתן לתוכו תבלין מפני שהוא
כלי ראשון אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי
וגרסינן בגמרא איכא דאמר סבר רב יוסף למימר מלח הרי כל הסוגיא שם
הוא כתבלין דבכלי ראשון מיהא בשלה אמר ליה אביי תני ר׳ כדף מב
חייא דמלח אינו כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשלה והיינו
דרב נחמן דאמר צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא
וזה הלשון נראה עיקר שאינו חולק על רב נחמן ולא כלשון
אחר

אחר שחולק יותר מדאי על רב נחמן שאומר שמלח אפי׳ בכלי שיני נמי בשלה כל זמן שהיד סולדת בו׳ והמחמיר תבא עליו ברכ׳ ׳גרסי׳ בי״ר׳ שלמי מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליו מלמעלה רבי יונה אומר אסור עירוי ככלי ראשון חיליה רבי יונה מן הדא וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שמבשל בו עירה לתוכו רותח מניי׳ ת״ל אשר תבושל בו מ״מ התיבון תמן כלי חרש בולע תבלין אין מתבשלין והתני אף בכלי נחשת כן אית לך למימר כלי נחשת בולע בתמיה וכן הלכה ואף על פי דקי״ל כשמואל דאית ליה בפרק כיצד צולין דתתאה גבר מ״מ מודי שמואל בערוי דמבשל כדי קליפה לכל הפחות הילכך אם עירו מים רותחים מכלי ראשון על התרנגולת קודם שנמלח אסור בה כדי קליפ׳ שבישל בה דמה׳ אמנם אם הנוצה שוכבת באותו עניין בשעת העירוי שהנוצה מהלכת למטה מותרת לגמרי לפי שהנוצה מפסקת בין המים לבשר יותר מכדי קליפה ולכתחלה אין למלוג התרנגולת כי אם בכלי שני׳ כתב מורי שמעינן מן הירושלמי שאמרנו דדוקא על ידי עירוי שמבשל דבר חי כשמערין עליו בולע גם הכלי מה שמערין לתוכו אבל דבר המונח בכלי שיני כבר אינו בולע שאין כח בכלי שיני לעניין בליע׳ יתר מלעניין בישול ומטעם זה אומ׳ רבי׳ יצחק כשנמלגו תרנגולין הרבה בכלי אחת ונמצא אחת מהן טריפה שמעשים בכל יום שמתירין האחרון וכן הלכה ומה שנהגו לרחוץ צואר התרנגולת אחר שחיטה הוא מפני שפעמים נותנין אותו מים על האש להרתיח אחר המילוג ואם היה ממשות הדם בעין ורוחצות בו קערות אחר כך נמצא שהיה בו דם בכלי ראשון׳ דיני ענייני הטמנה מוכיחות ההלכות כי מותר לתת קדירה מערב שבת על פיטפוט שקורין טרפייד בלע׳ אע״פ שיש אש תחתיו ושוהא הקדירה שם בשבת כדאמרינן בפר׳ כירה שאם התבשיל כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אף על פי שאינה גרופה וקטומה כחנניה הואיל וסתם מתניתין כוותיה כדאמר רבא לש״ס׳ ובתנור שהבלו גדול אסור׳ ואפי׳ תבשיל שמצטמק ויפה לו ומשביח להשהות הרבה על האש מותר בכירה כרבי יוחנן וכן פוסק רבינו חננאל׳ אבל צריך ליתנו מבעוד יום כדי שיוכל להתחמם קודם חשיכה אם היה צונן והא דתנן לא יתן עד שיגרוף ומפרש בגמרא לא יחזיר ואפילו מערב שבת התם מיירי בשעת שלא היה יכול להתחמם קודם חשיכה אם היה צונן׳ אבל לסמוך הקדירה אצל האש מותר אפילו סמוך לחשיכה ממש׳ אבל לא נתבשל המאכל כמאכל בן דרוסאי אסור להשהותו ע״ג כירה ואפילו מבעוד יום אם אינה גרופה מגחלים או אינה קטומ׳ ואם שכח ושהה אסור בשבת לאוכלה ולא דמי למבשל בשבת דקיימא לן בשוגג יאכל דהתם ליכא לאיערומי שלא נהשדו ישראל לבשל במזיד׳ תבשיל חי שלא בישל כלל או שבישל כל צרכו אם השליך לתוכו אבר חי סמוך לבין השמשות נעשה הכל כתבשיל חי ומותר לשהותו על גבי כירה בשבת שאינה גרופה ואינה קטומה ואף בתנור שיש לו הבל יותר מותר ופירש רש״י הטעם שהרי ודאי לא על דעת לאוכלה הליל הניחה שם ולצורך מחר לא יבא לחתות שהרי יש לה שהות לבשל כל הלילה ובחופה רגילין ליתן היורה מערב שבת על הפיטפוט שקורין טרפייד והאש בוער ומכסין היורה בנסרים ועבדי הגוים מחממין אותה בשבת אם לא

פרק כירה דף ל״ו עמוד ב׳ ותכונא כתו׳ שם דף מ׳ ב׳ ונפר׳ כל שעה ת׳ ובפ״ס חטא׳ דף צ״ה ובהם תו׳ בל הקושיא

התוספות דף ל״ו ותוספתא דנמר׳ בדף ל״ז ועיין כתו׳ בדבור המתחיל וכ״ה אומרים דף ל״ו וכאזכרי דף קע״ה עמוד ד

נתקרר׳ כל כך שלא היתה ראויה לאכילה דוגמת טעם מאכל בן דרוסאי קוד׳ שחממו אותה הגוי׳ אם כן אין חששא בחימום ושריא לאכול׳ ואע״פ שמותר להשהות הקדירה על גבי כירה שיש בה גחלים בוערות מ״מ אם עושה הטמנה כמו שרגילין לעשות׳ אם כן גילה בדעתו שלא תתקרר ומקפיד בכך ואסור שהרי תנן אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום ואפילו על גבי מלח סיד וגפת שהוא פסולת זתי׳ גזירה שמא יטמין ברמץ ועל ידי כן שמא יחתה בגחלים ואפילו הקדירה מבושלת כל צרכה דהא בסתם קדירו׳ שרגילין להטמין מיירי מתניתין וסתם קדירות בין השמשות רותחו׳ הן ומבושלות כל צורכן׳ ומה שנותנין הקדיר׳ על המקום שהו׳ חם מאד בשעה שטומנין אותה ופעמי׳ נותנין אותה בגומא שחממוה היטב אין כאן איסור אף על פי שמוסיף הבל דלא אסרי להטמין בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ אלא בדבר הדומה לרמץ שמטלטל׳ ואסור לתת גחלי׳ בוערות תחת הקדירה שמטמין אע״פ שאין גחלים סביבה׳ כדאמר קופה שטמן בה אסור להניח הקופה על הגפת ואם מצא למחר קצת גחלים בוערות עם הדשן שטמן בו הקדיר׳ אין בכך כלום כיון שעיקר הטמנת היתה מדבר היתר׳ ולהכי לא דמי למעשה דאנשי טבריא ולשכח קדיר׳ על גבי כירה בשבת דאסור דעיקר הדבר נעשה באיסור׳ ופירות חיות מותר להטמין אפי׳ סמוך לחשיכ׳ כיון שנאכלות כמות שהן חיות אמנם משחשיכה אסור להטמינם ולא להוסיף כיסוי עליה׳ אפי׳ על קדירה שאינה מבושלת כל צרכה אע״פ שהתבשיל כמאכל בן דרוסאי דבתוס׳ כיסוי בשב׳ הוי ליה מבשל בשבת וכ״ש שאסור לתת התפוחים אצל האש בשבת לצלותן ולא המים משחשיכה אלא כדי להפיג צינתן׳ ת״ר אע״פ שאמרו אין טומנין משחשיכה אבל אם בא להוסיף מוסיף׳ כיצד רשב״ג אומר נוטל הסדינין ומניח הגלופקרין נוטל הגלופקרין ומניח הסדינין׳ וכן היה אומר רבן שמעון בן גמליאל קולא אחר׳ בהטמנה כו׳ ׳נ׳ לר״י דלא גרסינן כיצד דתנא קמא לא שרי אלא להוסיף ולא להחליף׳ ורבן שמעון בן גמליאל מתיר להחליף שאם בא לפרש דברי ת״ק באיזה עניין מתיר להוסיף והלא כשנוטל הגלופקרין ומניח הסדינין אינו אלא פוחת אלא ודאי חולקין הם והלכה כחכמי׳׳ ואם לא הטמין מבעוד יום אסור להטמין משתחשך אע״פ שהקדירה מבושלת כל צורכה והיכא דאטמין בהיתר מבעוד יום מותר ליקח מן התבשיל משתחש׳ ולחזור ולכסותו כדתנן נתגלה פי׳ משתחש׳ מותר לכסותו ותניא נוטל הסדינין ומניח הגלופקרין אבל נתגלה מבעוד יום אסור לכסותו משתחשך דדמי לתחילת הטמנ׳ ולהכי נקט לשון נתגלה בדיעבד לדקדק דווק׳ נתגלה משתחשך אבל נתגלה מבעוד יום אסור לכסותו ורבי שמשון כתב בשם רבי׳ יצחק דאפי׳ נתגלה מבעוד יום מותר לכסותו משחשיכה כדמשמע הלשון ובלבד שלא יגלהו מבעוד יום לדעת שלא לכסותו עד שתחשך׳ אמנם ראיתי בירושלמי נתגלה מבעוד יום מכסהו מבעוד יום נתגלה משתחש׳ מכסהו משתחשך׳ תניא בפ״ק דחולין ובכמה מקומו׳ המבשל בשבת בשוגג יאכל פי׳ אפי׳ הוא עצמו ואפי׳ בו ביום כדמוכ׳ בפ׳ כירה במזיד לא יאכל דברי ר׳ מאיר פירש לא יאכל הוא ולא אחרי׳ אבל למוצאי שבת יאכל אפי׳ הוא עצמו בכדי שיעשו׳ ר׳ יהודה אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת פי׳ שוגג דרבי יהודה כמזיד דר׳ מאיר וכן מוכיח בפ״ק דחולין דבעי לאוקומי מתניתין

בפרק במה מדליקין דף ל״ד ועיין בתוספות ד״ה במה טומנין שחלוקים בין הטמנה להטמנה׳ ובפירוש התוספות להר״מ ס״פ במה טומנין תטמנה טעם דגזרינן גזירה לגזירה בסמוכה חלא גזירה בדף קנ״ג׳

ריש פ׳ במה טומנין דף מ״ז

המגיה בתוס׳ ... היתר להטמנה ... בדף מ״ח

שם דף מ״ז

בפרק כירה דף ל״ח ולתתן מבושל

בתוס׳ שם בדף מ״ח מבושל

בדף כ׳

בדף כ״ח

בתוספ׳ שם

שם

בתוס׳ שם בד״ה כסהו ונתגלה

ב׳ במה טומנין דף ... עמוד א׳

דף ט״ו בגיטין דף כ״ב ובכתובו׳ דף ל״ד

דף ל״ח

דף ט״ו

עיין בכל״ס׳ שם כל׳ רש חטאת דף כ״ה

דף ע׳

תפסר התרומ׳ סימ׳ כ״ל ר

בדף כ׳

בדף ל״ז ועיין שם בתוספות ... רב ספת׳ בדף ל״ז ... בתו׳ שם

עיין בדף ל״ז

בדף ל״ח

בפ״ק דף י״ח

שם

בהגהה מיימוניות פ׳ ג׳ ... כל הסוגיא תחלה וסוף ... סימן ל״ה

דהשוחט בשבת וביום הכיפורים שחיטתו כשירה ואסורה
באכילה ליומה במזיד ורבי מאיר אומ׳ בשוגג ור׳ יהודה במזיד
לא יאכל עולמית פירוש הוא לא יאכל אבל אחרים אוכלים
שאם היה אסור אף לאחרים מה בין מזיד דרבי יהודה למזיד
דף ט ו דרבי יוחנן הסנדלר דאסר לכולי עלמא ׳ ומסקינן התם כי
מורי להו רב לתלמידיו מורי למו כר׳ מאיר וכי דריש בפירקיה
פסיק כרבי יהודה משום עמי הארץ הילכך כר׳ יהודה נדרוש
אנן אף על גב דקיימא לן כרבי מאיר ותנן נמי סתם משנה
דף מ ט במסכת תרומות המבשל בשבת בשוגג יאכל ׳ גרסי׳ בירושלמי
ה עמוד ד׳ | לזמיר שלנו כרין | זמח דף י ח דכירה לא תמלא אשה קדירה עססיות ותרמוסין ותתנם לתוך
התנור ע״ש עם חשיכה ואם נתנתה למוצאי שבת אסורים בכדי
שיעשו אמר רבי יוסי בשוגג ור׳ יהודה כו׳ מכאן שימתין בכדי
שיעשו כדי שלא יהא נהנה ממלאכת שבת ׳ בסוף פרק קמא
דף כ דשבת מוכיח שמותר לתת סמוך להשיכה שפוד של בשר או
עוף אם הוא מנותח לנתחים בתוך התנור ופיו מכוסה אף על
פי שיש אש בתוך התנור ואף על פי שאינו כמאכל בן דרוסאי
דף יח כרב אשי דשרי גדי בשיל ולא בשיל בין שריק בין לא שריק
דף כ ומוקמינן לה במנותח אבל עוף או טלה שלם אסור עד שיהא
כמאכל בן דרוסאי דפסח דווקא שרי התם משום דבני חבורה
זריזין הן אבל חוץ לתנור סמוך לאש אסור אף במנתח אלא
דף יט אם כן הוא כמאכל בן דרוסאי קודם כדתנן אין צולין בשר
דף כ בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ׳ ואמרי׳ עלה וכמה כדי
דף יח שיצולו כמאכל בן דרוסאי ומוקי לה בבישרא אגומרי פירוש
דף יט חוץ לתנור סמוך לגחלים ולצורך לאכול בלילה ׳ תנן
אין נותנין פת לתנור עם חשיכה ולא חררה על גבי גחלים
אלא כדי שיקרמו פניה ׳ רבי אליעזר אומר כדי שיקרמו פנים
המדובקי׳ לתנור ולהקל אתא כדמוכח
בירושלמי דקאמר מודי רבי אליעזר
בלחם הפני׳ כו׳ הילכך עוגה או פשטיד
או פלאדן יתנו סמוך לחשיכ׳ על מקו׳
חם כדי לאפות בערת שיקרמו את
פני העיסה תחתון ועליון ומה שבתוכ׳
כמאכל בן דרוסאי קודם השבת ׳

פרק קמא דף ד׳ עמוד כ׳ ובתוספות שם דף כ׳ ורש״י פי׳ שם להיפך׳ ובתוספות פרק התודה מפרש איזו קרוי הקרמ׳ פנים דף ע ח

דף מ מוכיח בפרק כירה דיין ומים ושמן
מותר לפשר בכלי שיני כדאמר רבי לרב יצחק בר אבודימי
הנח בכלי שיני ותן אבל בכלי ראשון אסור לפשר גזירה פן
יבשל וגם לתת כנגד המדורה אסור לפשר ׳ אבל כדי להפיג
צינתו מותר כיון שאין דעתו להשהותו רק זמן מועט ׳ עוד
דף לט והמסכה דף לח מוכיח שם במעשה דאנשי טבריא שאסור לרחוץ כל גופו
בחמין בשבת ואפילו להשתטף פסקינן כרבי יהודה דאמר
אפילו הוחמו מערב שבת ואפילו בקרקע שאין כל כך לגזור
פן יבא לחמם בשבת עצמה אבל בחמי טבריא ודוגמתם
ודף מ׳ ושם כל הסוגיא בקרקע דווקא מותר ׳ כדתניא מרחץ שפקקו נקביו מע״ש
כו׳ ׳ ואסרו רחיצה וגם אסרו זיעה בלא רחיצה והתירו חמי
טבריא והוא הדין אם אינו נכנס בחמין אלא רוחץ אבר אבר
לבדו עד שירחץ כל גופו בעניין זה שאסור אבל פניו ידיו
ורגליו מותר כשהוחמו מערב שבת ואפילו הוחמו בכלי ולא
גזרינן פן יבא לחמם בשבת עצמה ׳ וכן אמר שמואל ותניא
כוותיה חמין שהוחמו מע״ש למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו
אבל לא כל גופו אבר אבר ואין צריך לומר חמין שהוחמו
ביום טוב מלשון זה משמע שראוי להחמיר כשהוחמו ביום
טוב יותר אם כן שמא אף בהוחמו בקרקע נאסור מה שאנו
דף לט מתירין בהוחמו בע״ש שמוכיח שם שאם החמין הן בקרקע
מותר לשפוך מן המים על כל גופו אבר אבר ׳ דהיינו
ושם בתוספ׳ להשתטף כרבי שמעון דמתניתין כוותיה דשריא להשתטף
בעניין זה ׳ בד״א בהוחמו מערב שבת אבל בהוחמו בשבת

אסור אפילו ידיו לחודיה אפילו הן בקרקע אבל ביום טוב
שם ובפרק ב דביצה דף כח תנן ב״ש אומרים לא יחם אדם חמין לרגלו ובית הילל מתירין
אף על פי שיש דברים בשיטה זו שיש מפרשין השמועה
בעניין אחר כן תופשים כל רבותינו עיקר כאשר בארנו ׳
דף ד בפרק קמא דשבת מסקינן שאם שכח והדביק פת בתנור
בשבת ונזכר מותר לו לרדות קודם שתאפה ויבא לידי מלאכ׳
גמורה שרדיית הפת אף על פי שהיא אינה מלאכה אסרו
דף ק יז אותה חכמים שמא יבא לאפות כדתניא בפר׳ כל כתבי הקדש
המדביק פת בתנור מבעוד יום וקדש עליו היום מציל ממנה
מזון שלש סעודות ואומר לאחרים באו והצילו לכם ואף על
פי שאינה מלאכה כשהוא מציל לא ירדה במרדה אלא בסכין
כדי לשנות ׳ פסק הר״ר אליעזר אע״פי שאין בישול אחר בישול
דף קמ״ה כדתנן בפרק חבית שנשברה כל שבא בחמין מלפני השבת
מדיחין אותו בחמין בשבת ׳ פיר׳ בחמין בכלי ראשון שנתבשל
כל צרכו מכל מקום יש בישול אחר אפוי וצלי דקיימא
בפר׳ כל שעה דף מ ח לן כרבי יוסי דאמר יוצאין בפסח במצות רקיקי שרוי אבל
לא במבושל אחר אפייה אף על גב שלא נמוח שהבישול
שאחר כן מבטל האפייה ורבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי
יוסי וכן פסק בה״ג כרבי יוסי הלכך יזהר אדם שלא יתן פת
אפויה אף בכלי שני בשבת במקום שהיד סולדת בו גם
מצלי יזהר אדם ׳ ובשר או דג מבושל לא יתן אצל האש בחום
גדול שהיד סולדת בו ׳ ואם עשה חילל את השבת והוששני
לו מסקילה וחטאת ׳ עד כאן לשונו ׳ ומכלי שיני שכתב
הרב דומה שתופס עיקר דיש דברים שמתבשלין אף בכלי
שיני כדאמר לעיל דמלח בכלי שיני נמי בשלה ואין אנו
בקיאין בדברים הקלים להתבשל וראוי להחמיר בכולן
כרין קמא דף מ ט עמוד ב ובירושלמי דמעשרות גרסינן מה בין כלי ראשון לכלי שיני
אמר רבי בון בכלי ראשון אין היד שולטת בכלי שני היד
שולטת ׳ אמר רבי יונה אף בכלי שיני אין היד שולטת אלא
עשו הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שיני אמרינן
דף מא בפרק כירה המיחם שפינהו ויש בו מים חמים לא יתן לתוכו
מים מועטים כדי שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי
להפשיר ׳

הגוזז עיקרו של גוזז הוא שגוזז צמר או שער מעל
הבהמה חיה ותולדה דאורייתא הוא דאמר
דף ע ה ריש לקיש בפרק כלל גדול התולש כנף חייב משום גוזז מפני
שדרך כנף בתלישה והקוטמו חייב משום מחתך והמהדקו
דף כ ח חייב משום ממחק ובפר׳ הלוקח בהמה מסקינן דשוחט בהמה
בי״ט עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השע׳ ובלבד
שלא יזיזנו ממקומו ובעוף לא יתלוש מפני שהוא דרכו ׳
דף קמ ט ובתולדה דרבנן דתנן בפרק שואל אין רואין במראה של
מתכות בשבת ומפרש התם מפני שאדם עשוי להסיר בה
נימין המדולדלות שאינן שוות לשאר שערות עוד יש תולדה
דף צ ד דאורייתא ותולדה דרבנן בפרק המצניע דאמר התם הנוטל
מלא פי הזוג בשבת שהם שתי שערות חייב משום גוזז רבי
אליעזר אומר אחת ומודים חכמי׳ לרבי אליעזר במלקט לבנות
מתוך שחורות שאפילו אחת חייב ודבר זה אפילו בחול אסור
שם משום לא ילבש גבר וגומ׳ ׳ ותנן התולש צפורניו בידו או
בשיניו וכן שערו ושפמו וזקנו רבי אליעזר מחייב חטאת
שם וחכמים אוסרין משום שבות ׳ תניא רבי שמעון בן אלעזר
אומר צפורן שפירשה רובה וציצין שפרשו רובן ביד מותר
בכלי פטור אבל אסור וביד מותר לא אמרן אלא שפרשו כלפי
עיין בתוס׳ שם מעלה ומצערות אותו ׳ ונחלקו רבינו שלמה ורבינו יעקב
בפירוש דכלפי מעלה אם לצד הגוף אם לצד החוץ לא פירשו
רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת ׳ המלבן
דף צ ד תולדה דאורייתא למלבן אמרינן בזבחים פרק דם חטאת
אמר

אמר רבא זרק סודר למים חייב חטאת ומפרש טעמא דשרויי׳
בגד זהו כיבוסו וליבונו כשיש שם טינוף ומכאן פוסק בהלכו׳
גדולות אם נפל יין על בגד בשבת שאסור להשליך עליו מים׳
לענ׳ כהיפוך הלך ודיני סחיטה מפורשין במלאכת דש שיש סחיט׳ שהיא תולדת
ליבון ויש שהיא תולדת דש׳ תולדה דרבנן תנן בפרק
דף קמ״ו חבית שנשברה מי שנשרו כליו במים מהלך בהן ואינו חושש
דף לה ועיין בתוס׳ ובפרק משילין מוכיח שפירו׳ מי שנשרו לשון נשירה ונפילה
הגיע להצר החיצונה שוטחם בחמה אבל לא כנגד העם ותני
שם עלה רבי אליעזר ורבי שמעון אוסרין לשוטחן בחמה אפילו
שם שלא כנגד העם סברי לה כרב דאמר כל דבר שאסרו חכמים
מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור׳ והלכה כרב
דף י״ב דסתמא תלמודא הכי אית ליה במסכת עבודה זרה גבי מעות
שנפלו לפני ע״ז לא ישחה ויטלם מפני שנראה כמשתחוה
לע״ז ואם אינו נראה מותר׳ ומדקדק שם מאי אינו נראה
אילימא דלא מיתחזי לעלמ׳ והאמ׳ רב כל דבר שאסרו חכמים
בפ׳ חבית דף קמ״ח דף קס״ג וכו׳ וכן פסק רב אלפס ואמרינן בפרק תולין טיט שעל בגדו
מכסכסו מבפנים ולא מבחוץ ומותר לגוררו בצפורן עוד
בדף קמ״א אמרינן התם טיט שעל גבי רגלו מקנחו בקורה וכו׳ בפרק
דף קמ״ז חבית אמרינן עוד המנער טליתו בשבת חייב חטאת ואוקמא
בחדתי ואוכמי דקפיד עלייהו דהוי כמלבן פירש רבי׳ שלמה
עיין בתוס׳ שם יצחקי ורבי׳ חננאל מפני האבק ורבינו יצחק קבל מרבי׳ יעקב
שמנערו מפני מים או גשמים שנפלו על טליתו שבעניין זה
מדברת משנתינו ודומה יותר תיקון מנעירה לצורך אבק׳
דף נ״ד ובפרק דם חטאת אמרינן שכשוך מותר במנעל כיבוס אסור
דף קמ״ב ותנן בשבת פרק נוטל כר שיש עליה לשלשת יקנחנה
בסמרטוט ואם הוא של עור נותן עליו מים עד שתכלה׳

המנפץ בין במנפץ בין במלבן אין חילוק בין צמר
ופשתן לדברים אחרים במה דברי׳ אמורים
בפשתן שאין בו גבעולין אבל יש בו גבעולין הרי הוא תולדות
פרק כלל גדול דף ע״ד עמוד ג׳ דש תולדה דאורייתא דאמרינן בירושלמי ההין דנפיץ סיב או
גמי או הוצין חייב משום מנפץ ההין כמו מי שמנפץ ומזה
למדנו שהמנפץ את הגידין עד שיעשו כצמר כדי לטוות אותן
הרי זה תולדות מנפץ וחייב׳

דף ע״ה **הצובע** מסקינן בפרק כלל גדול לרב דשוחט חייב
משום נטילת נשמה ומשום צובע כדאמרי׳
התם שרצונו שיהא נצבע בית השחיטה בדם כדי שיראו בני
ב״ש דשבת דף קכ״ד ע״ב אדם שנשחטה מחדש ויקחו ממנו וגרסינן בתוספתא מניין
למאדים שהוא חייב שנאמר עורות אלים מאודמים וגרסינן
בדף י׳ ע״ב בירושלמי מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בשרביט
שם בעורות האלים והדם נצרר שם ונצבע וגרסינן בירושלמי
הפוקסת חייבת משום צובע פירוש כמין בצק מדבקת בפני׳
דף נ״ה וכשנוטלתו מאדים וגרסינן נמי בפרק המצניע אשה לא
תעביר שרק על פניה מפני שצובעת בכל זה לא מצינו חייב
אלא כשאדם הפץ באותה צביעה׳

הטווה אורך ד׳ טפחים
מכל דבר הנטווה
חייב׳ המיסך אורדיר בלעז׳
ועושה שתי בתי נירו׳ פיר׳
ליצ״ש בלעז׳ והאורג שני
חוטים הוא הדין קולע שני נימין
פ׳ האורג דף ק״ה ושיעור האריגה והקליעה על אורך
שתי אצבעות׳

והפוצע שני חוטין פירוש
מנתק שני חוטין
לשם צורך אריגה ובכפרי ארץ
ישמעאל וספרד גורסי׳ הבוצע בבי״ת

כן הוא במיימוני פרק ט׳
דשבת דף נ׳ ובסמ״ק מגיה
ר״ף אבן לפי גירסת הגמ׳
ומשנה דפ׳ האורג דף ק״ה
וק״ו לא משמע כן דכותב
שיעור לאריגה בבית
ולטוויה כבית כפול ואח״כ
כתב בעל הספר עצמו
דשיעור לאריגה אורך ב׳
אצבעות ולפי זה היה
שיעור טוייה אורך ארבע׳
אצבעו׳ ולא ד׳ טפחי׳ וצ״ע׳

ופירש רבינו משה בוצע מפריש השתי מעל הערב או הערב בפ׳ ט דף צ
מעל השתי לצורך האריגה תולדה דאורייתא גרסינן בפ׳ כלל
גדול אמ׳ אביי האי מאן דעביד הלתא פיר׳ כוורת חייב משום דף ע״ד
אחת עשרה חטאות ושלש מהן מיסך ועושה שתי בתי נירין
ואורג׳

והקושר והמתיר אומר ש״ם שכן ציידי חלזון קושרין בדף ע״ד
הרשת ומתירין׳ גרסינן בפ׳ אלו קשרין גבי דף קי״ב
היתר רצועות מנעל הא דתניא חייב חטאת בדאושכפי פירש
דרצען שתוחב ראש הרצועה במנעל דרך הנקב וקושרה בפני׳
שלא תצא והא דתניא פטור אבל אסור בדרבנן פירוש תלמיד
חכם שהרצועה שכורך סביב רגלו אינה כרוכה בחוזק ואינה
מהודקה יפה ושומט ולפעמים נועלו עם הרצוע׳ הכרוכ׳ סביב
מנעלו בלא התרה קשר והא דתניא איזך מותר לכתחילה
ברבני מהוזאי פירש שקושרין הרצועות סביב מנעלו ורגלו
ברוחק וצריך להתירו בכל ערבית כך פירש רבינו שלמה וה״ר עיין בהגהה חייב׳
מפרש שמנעל של תלמידי חכמי׳ כורכין אות׳ ברוחק וקושרין פ׳ י׳ דף ב׳ חיוב תרומה סי׳ ל״ח
ואין חולצין מנעליהן מרגליהם אלא בליל שבת לפי שלומדי׳
בכל הלילות של חול ושוכבים מעט במלבושיהם הלכך פטור
אבל אסור ולפי׳ זה אסור לקשור שני ראשי האבנט ברצועה
בתוך המכנסיים בשבת כי אם בעניבה וטוב לעשות בראש
האבנט כמו שעושין לחגורות כעין בוקלא בלעז או של ברזל
או של שאר מתכ׳ ומוכיח בפ׳ אילו קשרי׳ שכל קשר שחייבין דף קי״א
על קישורו כך חייבין על היתירו וכל קשר שפטור אבל אסור
כך היתירו וכל קשר שמותר לקושרו כך מותר להיתירו גרסי׳
בירושלמי דאילו קשרין נשמטו רצועות המנעל מותר להחזיר דף טו ע״א
הרצועות למקומן ובלבד שלא יקשור׳ וה״ה דלי שנפסק לא דף קי״ג
יהא קושרו אלא עונבו כדרבנן דסתמא דתלמודא פריך בפרק
המוציא תפילין גבי תפילין שאין מקושרות ולעניביה מיענב׳ דף נ״ז

התופר שני תפירות׳ אמר רבי יוחנן והוא שקשר שני בדף ע״ד
ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שתעמוד התפירה
ולא תשמט אבל אם תפר יותר על שתי תפירות אף על פי
שלא קשר חייב שהרי מתקיימת התפירה ואמר מר זוטרא בר בדף ע״ה
טוביה המותח חוט של תפירה בשבת חי׳ חטאת פי׳ שנתרווחה
התפירה ונתרווחו הנקבים והוא מותח החוט להדק את
התפירה חייב׳ מדקדק הרב רבי אליעזר ממיץ למה אין
תופר שתי תפירות חייב גם משום קושר שהרי אין מתחייב
אלא אם כן קשרן׳ ופוסק מכאן שאין נקרא קשר של קיימא
אלא אם כן עשה קשר על גבי קשר אמנם יש קשרים
שמתקיימין בקשר אחד כגון שקושר חבל אחד בראש ואינו
קושר שני ראשיו וכיוצא בזה ודאי נחשב קשר של קיימא
אף בקשר אחד׳

הקורע על מנת לתפור שתי תפירות שכן יריעה
שנפל בה דרנה פירוש תולע קורעים אותה בדף ע״ה
ותופרי׳ אותה אבל קורע להפסידה פטור מפני שהוא מקלקל
ואמרינן בפרק האורג הקורע בחמתו או על מתו הואיל והמתו דף ק״ה
שוככת בדבר זה הוי כמתקן וחייב לר׳ יהודה שאמר מלאכה
שאינה צריכ׳ לגופ׳ חייב עליה אבל ר״י פוסק לפני׳ כר׳ שמעון׳ לקמ׳ בע״א מט

הצד מוכחת ההלכה שעיקר חיוב צידה הוא בדבר בדף ק״ו
שדרך מינו לצוד אותו כגון חיה ועוף ודגים והו׳
שיצוד אותו למקו׳ שאינו מחוסר צידה כגון שרדף אחרי הצבי
עד שיכנסו למקום צר שיכול ליטלו בשחייה אחת הצד את שם
הישן ואת הסומא חייב הצד צבי זקן או חגר או חולה או קטן
פטור הצד חיה או עוף שברשותו כגון אווזין ותרנגולים ויוני׳ לפ׳ שמ״ר דף
עליה פטו׳ הצד פרעוש ר׳ יהושע פוטר הואיל ואין במינו ניצוד׳ שם בדף ק״ז
ואע״פ שר׳ אליעזר מחייב הלכה כר׳ יהושע וכל זה שהו׳ פטור מ״מ
אסור מדרבנן ואסור לצוד פרעוש בשעת שקופצת מכאן ולכאן
אבל

אבל בשערה שעוקצת מותר ליקח אותה ולהשליכה דדבר
שאין בו אלא איסורא דרבנן במקום צערא לא גזרו ׳
גרסינן בפרק האורג אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל (דף ק ז)
אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר חד הא דתנן צבי שנכנס (דף ק ו)
לבית וישב הראשון על הפתח ומלאהו ובא השני וישב
בצידו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני
פטור וזה הפטור פירש פטור ומותר כדמסיים בסיפא הא למה
זה דומה לנועל ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו ואידך
דתנן במסכת עדיות המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה (דף ג)
חייב ואם להוציא ממנה לחה פטור ומנלן דפטור ומותר דתנן
בפרק כל הכלים שמטלטלין מחט של יד ליטול בה את הקוץ (דף קכב)
ופרי׳ וניחוש דילמא חביל ביה ומקלקל
בחבורה חייב ומתרץ דאפילו חביל
ביה הויא מלאכה שאינה צריכה לגופ׳
ופטר עליה רבי שמעון ואין כאן אלא
איסורא דרבנן ובמקום צערא לא גזור
ואפילו לר׳ יהודה דאמ׳ מלאכה שאינה
צריכה לגופה חייב עליה קסב׳ מקלקל

בפרק המצניע תמצ׳ כל הסוגיא דף פד ופ״ה ועיין בתוס׳ פרק האורג שם ותמצא מבואר יותר ׳

בחבורה פטור ואין כאן אלא איסורא דרבנן ובמקום צערא לא
גזור ׳ מכאן מביא רבינו יצחק ראייה דפסיק רישי׳ דלא ניחא (בתוספות׳ כד״ה משובר׳ דף ו)
ליה אסור שהרי במתכוין להוציא לחה היה אסור מדרבנן אי
לאו משום דבמקום צערא לא גזרו אף על פי שלענין הפה
הוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה דאי ניחא בפה כי לא מכוין
נמי חייב ואידך דתנן הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא (בייות דף ג)
ישכנו פטור ומנלן דפטור ומותר דתנן בפרק כל כתבי הקדש (דף קכא)
כופין קערה של חרש על הנר בשביל שלא תאחוז בקורה
ועל צואת קטן ועל עקרב שלא תשוך ׳ ברישׁ שמנה שרצים (דף קז)
מוכיח דהנך דפטורין ומותרין היינו אליבא דרבי שמעון דאמ׳
מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ושמואל אליביה
מיירי אבל שמואל גופיה סבירא ליה בזבחים פרק כל התדיר (דף צג)
כר׳ יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייבין עליה
ופוסק רבינו יצחק דכרבי שמעון קיימא לן דהא רבא דהוה
בתראה סבירא ליה בפרק נוטל כוותיה ׳ תנן שמנה שרצים (קמא ׳ דף קז)
האמורי׳ בתורה הצדן והחובל בהן חייב פירוש אף על פי שלא
יצא מהן דם אלא נצרר דסופו לצאת ושאר שקצים שאין להם
עור החובל בהן פטור פירו׳ עד שיצא מהם דם דודאי אין סופו
לצאת דכיון שאין להם עור מי מעכבו והצדן לצורך חייב
שלא לצורך פטור וברישא לא הוצרך לפרש לצורך שמאחר
שיש להם עור סתם צידתן לצורך ׳

השוחט פירוש שבוט שוחט משו׳ מאי מחייב משום (כלל גדול דף עה)
נטילת נשמה שהיתה באלים ותחשים
במשכן ואמרו בירושלמי פרק כלל גדול שעל כל הוצאת דם (דף י ע״ג)
חייב משום נטילת נשמה ׳ ההונק את החי עד שימות הרי זה
תולדת שוחט לפיכך אמר שמואל בפרק ח׳ שרצים אם העלה (דף קז)
דג מספל מלא מים והניחו עד שמת חייב משום חונק ולא עד
שימות אלא מסקי׳ דכיון שיבש בו כסלע בין סנפיריו חייב
שמעתה אין יכול לחיות ובירושלמי דכלל גדול אמרינן רבנן (דף י ע״א)
דקיסרין אמרי ההוא דצייד כוורא וכל דבר שאתה מבדילו
מחיותו חייב משום קוצר ׳ רמשים שהן פרים ורבים מזכר (דף קז)
ונקבה כגון הפרעושים חייב ההורג אותם כהורג בהמה וחיה
אבל כינה ששורצת מבשר האדם מן הזיעה ונקראת פידוקיי״ו
מתירין בית הלל להורגה ורבא נמי מקטע להו בפ״ק דשבת ׳ (דף יב)
מסקינן בפר׳ כל כתבי חיה ורמש שהם נושכין וממיתין ודאי (דף קכא)
כגון זבוב שבמצרים וצרעה שבנינוה ועקרב שבהדייב ונחש
שבארץ ישראל וכלב שוטה שבכל מקום מותר להורגם בשבת
כשיראום ושאר כל המזיקין אם היו רצים אחריו מותר להורגן

בשבת ואם היו יושבים במקומן או בורחים מלפניו אסור
להורגן ואם דורסן לפי תומו בשעת הלוכו והרגן מותר ׳ תנן
בפרק המוצא תפילין כהן שלקה באצבעו פי׳ ולאו אורח ארעא (דף קג וכל הסוגיא עד ולכירנו״ל מחבר התרומה סימן רמב)
שתראה מכתו עם העבודה כורך עליה גמי במקדש אבל לא
במדינ׳ ואם מתכוין להוציא דם כאן וכאן אסור ונראה דטעמא
דאבל לא במדינה משום גזירה אטו להוציא דם הנזכר בסיפא
וכן הוו הנך בבות דמייתין התם בפרק המוצא תפילין ׳ אמנם (בדף קב)
בפרק שיני דזבחים מפר׳ עליה הא קמ״ל דגמי מסי משמע (דף יט ופס בדף קג)
דהיינו טעמא דאבל לא במדינה ובירושלמי דכל כתבי משמ׳ (דף טו ע״ג)
שהגמי מרפא דאמר ר׳ לקה באצבעו בשבת נותן עליה ספוג
מבפנים וקשר עליה גמי יבש מבחוץ למדנו שהספוג אינו
מרפא לא משמר משמע נמי שגמי יבש מרפא ותניא בתוספת׳
דכלים שהרופא נותנו על גבי המכה שיהא מוצץ הליחה ואני (קפו דף תש״ג ע״ב)
רגיל לפרש דלצדדין קתני אבל לא במדינה גמי יבש מפני
שמרפא וגמי לח מפני שמוציא דם ׳ ומותר להניח צלצול בגד (תוס׳ פס דף קד)
קטן על גבי מכתו בשבת שהוא רך ורחב ואינו מוציא דם ׳
בפרק קמא דכתובות מסקינן הילכתא מותר לבעול בתחילה (דף ז)
בשבת ואין כאן איסור חבורה והטעמים מפורשים שם ׳ (בדף ו)

המפשיט מן העור כדי לעשות
קמיע חייב ׳
והמעבד מן העור כדי לעשו׳
קמיע חייב אחד
המולח ואחד המעבד שהמליחה מן
העיבוד היא והכי נמי אמרינן בפ׳ כלל
גדול המולחו והמעבדו היינו מולח (דף עה)

משתעית הגמ׳ לפר׳ המוציא דף ע ט מוכח אלו הסיעורים ועיין במגיד משנה פרק י״א׳ דף צב׳

היינו מעבד והכל אחד הוא ומשני אפיק חדא מנייהו ועייל
שרטוט פיר׳ כשרוצה לחתוך העור משרטט תחילה כדי שיכוין
חיתוכו ומסיק רבא דאין עיבוד באוכלין ומ״מ מצינו איסור (פס)
מליחת אוכלי׳ מדרבנן שלא לעשות כמעש׳ חול כדאמר בפר׳ ח׳
שרצים דביצה לאביי מותר למלוח אבל צנון אסור למלוח כדי (דף קח)
לשהו׳ בתוך המלח יותר מחתיכ׳ אח׳ אבל לטבו׳ פעם אח׳ במלח
שרי כרב נחמן וכת׳ רבי׳ שמשון שיש ליזהר שלא למלוח בשב׳
פולין ועדשים שנתבשלו הרבה יחד עם קליפתן וגרסינן בפר׳
שמונה שרצים אין עושין מי מלח מרובין לתת בתוך הכבשי׳ (פס)
אבל עושי׳ מי מלח מועטים ואוכל בהן פתו ונות׳ לתו׳ התבשיל
ואע״פ שר׳ יוסי הולק ואוסר מסקינן בפ״ק דעירובין דאין הלכה (דף יד)
כר׳ יוסי בחילמי הוא מה שאמרנו הילכך מותר לעשו׳ מי מלח
מועטין לערב מים ומלח יחד ולשפוך על נתחי עוף צלוי ואפי׳
ר׳ יוסי שרי התם כשנותן שמן לכתחלה לתוך המים או לתוך (כדף קח)
המלח הלכך אפי׳ לר׳ יוסי אם מפזר מלח על נתחי העוף ואח״כ
נותן עליהן מים או יין ומנענע יחד מותר ושמנונית העוף
ולחלוחיתו ממתק כח המלח ובליל פסח שחל להיות בשבת
מות׳ לערב חומץ ומלח או יין ומלח בשבת כדי לעשו׳ בו טיבול
ראשון כרבנן דשרו מי מלח מועטין אבל בחרוסת אומ׳ ר׳ יעקב (פס)
ורבי׳ יצחק שאינו נזכר במשנה עד טיבול שיני ושם הוא עיקר
עם המרור כדאיתא בפ׳ ערבי פסחים וקוד׳ המצו׳ אין למלאות (דף קיד)
כריכו ממנו ׳ גרסינן בפ״ק דביצה לגבי יום טוב אומר שמואל (דף יא)
מולח אד׳ כמה חתיכו׳ בשר אע״פ שאינו צריך אלא לחתיכ׳ אח׳ רב
אדא מערי׳ ומלח להו גרמי גרמי׳ ותולד׳ דרב׳ לעיבוד עור כדתנ׳
בביצה פ״ק א׳ נותנין העור לפני הדורסן בה״ה ומתירי׳ ומפר׳ שם (פס)
שאפי׳ בה״ה אין מתירין אלא כדי שלא יבא להכנע משמחת י״ט
מלשהו׳ בהמו׳ ואם לא הי׳ כן אסו׳ מפני שדומ׳ דריס׳ העור לעיבו׳
וכתב רבי׳ משה שהעוש׳ כן בשבת הוה תולד׳ דאורייתא׳ למעבד (פ״א דף כב)
וחייב ׳ הממקחו תולד׳ דאור׳ א״ר יוסי בר׳ חנינ׳ השף את העור (נדף עה ועיין גם ברתוספות)
בין העמודי׳ בשבת חיי׳ משו׳ ממחק ומפ׳ בירושלמי שזו המחיק׳ (כדף י ע״ג)
היתה במשכן ואליבא המחרו רטי׳ בשבת חייב משום ממחק
וגרסינן

דף קמו גרסי' בפ' חבית לא יתן שעוה בנקב המגופה מפני שהו' ממרח'

המחתך המחתך מן העור כדי לעשו' קמיע חייב
וכל דבר שאדם מחתך ומקפיד על
דף עד מדתו נקראת מלאכת מחתך כדאמר בפרק כלל גדול דהחותך
סס כנף לצורך חייב משום מחתך ואמר אביי האי מאן דעביד
חלתא היא כוורת חייב אחת עשרה חטאות ואחד מהן הוא
דף לג מחתך קנים במדה׳ בפרק המביא מסקינן כי הנוטל קיסם
של עץ מלפניו וקוטמו להצות בו שיניו חייב וכל דבר שהוא
ראוי למאכל בהמה כגון תבן ועשבים לחין והוצין וכיוצא בהן
כדף לג מותר לקטום אותם בשבת מפני שאין בחיתוכן שום תיקון
ומותר לקטום עצי בשמי' להריח בהן כדאמרינן התם דמפשח
רב יהודה אלוותה פי' אלוותה מקלות׳

הכותב שתי אותיות׳ לכתוב במקום **והמוחק** על מנת המחק
שתי אותיות חייב סתם כתיבה אינה אלא בקלף ובדיו תולדה
נפ' הבונה קד דאורייתא דתנן כתב בסם ובסיקרא וכל דבר המקיים חייב
סס תולדה דרבנן דתנן בפרק הבונה כתב במשקין ובמי פירות
דף נד וכל דבר שאינו מתקיי' פטור אבל אסור תניא בפרק המצניע
הכוחלת רבי אליעזר מחייב חטאת וחכמים אוסרין משום
סס שבות ואמרינן בגמרא דכוחלת היא תולדה דכותבת׳ תולדה
דף קמח דרבנן למוחק דתנן בפרק שואל מונה אדם את אורחיו ואת
כדף קמט פרפרותיו מפיו ולא מן הכתב מאי טעמא אמר רב ביבי גזירה
דפ הבונה קכ שמא ימחוק ומסקינן אפילו בכותבו בכותל גבוה׳ הבונה תנן
הבונה כל שהוא חייב והקודח כל שהוא חייב ולמעלה
כדף יב עב במלאכת הורש הבאתי שהמשווה פני קרקע בבירה כגון
שהשפיל תל או מילא חריץ הרי זה בונה וחייב ודרשינן
כדף קכ התם עייל שופתא בקופינא דמרא פירוש שהכניס עץ
להיות בית יד של קורדום בנקב הקורדום או בנקב המרא
הרי זה תולדת בונה וכן כל כיוצא בזה וכן התוקע עץ בעץ
כפ' ביצה מז כדאמרינן מטה של תרסיים לא יתקע ואם תקע חייב חטאת
שיש בניין בכלים ודווקא במקום שצריך גבורה ואומנות
יש בניין וסתירה בכלים אבל לא במקום שאין צריך גבורה
דף קכב ואומנות׳ דהא תניא בריש פרק כל הכלים דלת של
שידה תיבה ומגדל נוטלין ולא מחזירין גזירה שמא יתקע
וכן מוכיח גבי החזרה תריסין ומנורה של חליות שמתיר
דף א׳ דף מז במסכת ביצה ובסוף כירה אמרינן שהיו עושים האמוראים
מעשה כרבי שמעון בן גמליאל דאמר אם היה רפוי מותר׳
המגבן את הגבינה הרי זה תולדת בונה כדאמר בפרק
דף נה המצניע דולב חייב משום מפרק מחבץ חייב משום בורר
מגבן חייב משום בונה ואינו חייב עד שיגבן כגרוגרת תולדה
דף קלז דרבנן דתנן בפרק תולין שחכמים אומרים אין תולין את
המשמרת ביום טוב מפני שאין עושין אהל עראי בתחלה
דף לב ביום טוב וכל שכן בשבת׳ אמרינן בביצה פרק המביא
אהל קבע אסרה תורה וגזרו חכמים על אהל עראי משום
אהל קבע בניין קבע אסרה תורה וגזרו רבנן על בניין
דף קלט עראי משום בנין קבע׳ ובפרק תולין אמרינן פרוונקא
אפלגא דכובא שרי כולא כובא אסיר פירש בגד שמכסה
פי החבית לא יכסה בו את כולה מפני שנעשה אהל אבל
דף קכה מכסה בו את מקצת פיה ובפרק כל הכלים גרסינן דחכמים
אומרין אין עושים אהל עראי בתחלה ביום טוב אבל
מוסיפים עליו אף בשבת וכל מקום שיש אהל טפח מערב
שבת או מעוט למחר פושטו ומרויחו יותר דלא הוי אוהל
דף קכ אלא תוספת ושרי והכי נמי אמרינן בעירובין פרק בתרא
זילו כרוכו בודי' היא מהצלת ושיירו בה טפח למחר פשטוה
דמוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי׳ מסקינן בפרק מי
דף קד שהוציאוהו נפל דופן שלישי של סוכה לא יעמיד בה כלים
ולא יזקוף את המטה לפרוש עליה סדין לפי שאין עושין
אהל עראי ודווקא דופן שלישי שהוא מעיקר מחיצות
המתירות את הסוכה אבל דופן רביעי שאינו מתיר הסוכה
מותר לזקוף שם המטה לפרוש עליה סדין׳ וגרסינן בפרק
דף צב כל גגות שמואל ורב הוו יתבי בההוא חצר נפלה המחיצה
המפסקת בין חצר לחצר אמר שמואל נגידו לי גלימא
דקסבר דבלא שום מחיצה מטלטלין עד עיקר מחיצה דקסבר
כיון שהותר למקצת שבת הותר לכולה הילכך אין מחיצה
זו של גלימא באה להתיר אהדרינהו רב לאפיה דקסבר אם
אין שם מחיצה אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות הילכך
מחיצת הגלימא באה להתיר לטלטל ואסור לנטותה ובההיא
כדף צב וכפל' דף ע עובדא הלכתא כשמואל דהא קיימא לן שם דדיורין הבאין
בשבת לא אסרי דהואיל והותרה מקצת שבת הותרה כולה
פ'כל גגו' דף וכן פסק רב אלפס הרי למדנו דכל מחיצה מן הצד שאינה
צריכה להתיר שום דבר שמותר לנטותה בשבת ואמרינן נמי
דף קלח יד בפרק תולין ובפרק בתרא דעירובין וילון מותר לנטותו
ומותר לפורקו בשבת וכן כילת התנים שאין בגגה טפח ולא
בחית מפוריא טפח מותר לנטותה ומותר לפורקה בפרק
דף צב כל גגות דרש מרימר גדוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין
ומסקינן שם שכן הלכה ולפיכך שתי חצירות זו למעלה מזו
ויש בעליונה גדור חמשה ומחיצה חמשה לא מיבעיא בתחתונ'
שמותר לטלטל בה הואיל ורואה פני עשרה שבזה אפילו רב
סס חסדא שחולק על מרימר מודה דלא אף בעליונה מותר לטלטל
דף קא דף בה גרסינן בפרק בתרא דעירובין ובפרק המביא אמר רב
יהודה ביעתא מדורתא פוריא קדרא חביתא מלמעלה
כתים' סס דף למטה שרי מלמטה למעלה אסור פירש רבינו יעקב ביעתא
שני סדרי בצים וסדר בצי' מלמעלה ומדורתא שני סדרי עצים
כתו' פ' התינו' וסדר עצים מלמעלה פוראי היא כעין קוקחא בלעז היא מטה
גדולה שמחיצותיה מגיעות עד לארץ ונוטים באמצעה עור
גדולה וקושרין אותם בלולאות סביב סביב׳ וקידרא היא
קדירה אחת על שתים חביתא חבית אחת על שתים שכל
אילו דומים לבניין שמחיצותיהם מגיעות עד לארץ׳ הלכך
סס כתוס' דף כשמתחיל מלמטה למעלה אסור ולא תימא דרב יהודה כרב
סבירא ליה דקסבר כר' יהודה במסכ' שבת
בכמה מקומות ובכתובות דדבר שאין מתכוין אסור אלא
ובכתובות הוא אפי' לרבי שמעון נמי אסור כיון שמתכוין
בפרק קמא דף ה לסדרם בעניין זה אבל לקבוע שלחן על
סמיכותיו כיון שאין מחיצות מגיעות עד
דף קכה לארץ מותר בכל עניין׳ מסקינן בפרק כל הכלים שפקק
החלון בזמן שהוא מתוקן לכך אף על פי שאינו קשור ואינו
תלוי מותר לפקק בו את החלון׳

והסותר דווקא סותר על מנת לבנות אבל סותר על
עיין בפרק במה מדליקין ובתוספות
דף לא מנת לקלקל פטור ויש מותר בכלים
דף קמו ועיי' ססב שמותר כדתנן בפרק חבית שובר אדם
חבית לאכול ממנה גרוגרות׳ וקאמר שמואל בביצה פרק
דף לא המביא חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך
וחותמות שבכלים מתיר מפקיע וחותך אחד שבת ואחד
יום טוב׳ מכאן הורה הרב רבי אליעזר ממיץ שאם נאבדה
מפתח של תיבה והוא צריך לפותחה לצורך שבת
ישברנה לכתחלה ואין בדבר חשש איסור אבל רבינו שמשון
דף לד כתב וזה לשונו אמר רבי דמההיא דבכל מערבין יש ללמוד
דדווקא בקשור בחבל מפקיע וחותך אבל פותחת של
עץ ושל מתכת אסור לשבר ולהפקיע מדקשיא לן גבי
נתן עירובו במגדל אמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום
אחר דפשיטא ליה שאין יכול להפקיע בפותחת וליטול
העירוב

העירוב אף על פי דסתם המגדל שבכל התלמוד הוא כלי כמו
הצד צבי לבית וצפור למגדל וכמו ההיא דתחילת פרק כל
הכלים עד כאן דבריו׳

דף קכב

דף כב המכבה והמבעיר

תניא בביצה פר׳ שיני הנותן שמן לנר חייב משום מבעיר

דף יב והמסתפק ממנו חייב משום מכבה׳ מסקינן בפרק קמא דשבת
שאסור לקרות לאור הנר בשבת אלא אם כן קורא אחר עמו
ובמקום אחד יקראו שניהן אבל אסור לקרות בשני מקומות
אפי׳ בספר אחד כל זה שמא יטה הנר ונמצא מבעיר שממשיך
שם השמן לפי הפתילה ואמר רבא ואפילו הנר גבוה שתי קומות
שם לא חלקו באיסור אמר רב הונא ובאור המדורה אפילו עשרה
בני אדם ואפילו בענין אחד אסור לקרות. שקל יותר לנעע
לפידים וביום הכפורים שרגילין לומר סליחות ותפילו׳ לאור
הנר וקורא בספר יחידי התם אימת יום הכפורים עליו ואימת
ציבור עליו וגם צורך שעה להרבות תחנונים אבל ליל יום
טוב שחל להיות בשבת אין החזן אומר מעריב ופיוט בתוך
המחזור לאור הנר ביחידי שאינו כל כך צורך שעה לומר
שם פיוט אמר רבה בר שמואל אבל מסדר הוא ראשי הפרשיות
פירש מריץ בפיו ראשי כל הפרשיות בספר יחידי לאור הנר
ומתוך שראש הפרשה שגור בפיו הוא נזכר בכולה׳ וכן הדין
בליל ראשון של פסח שחל להיות בשבת והפץ לומר האגדה
לאור הנר אסור אלא צריך שיקרא אחר עמו בספרו ולעיין עמו
מי שאינו יודע לקרות אינו מועיל ואם בעיוני כל ראש פרשה
ופרש׳ יודע לגמור את כולה בעל פה טוב הדבר כדפרישית׳ וכן
בתוספ׳ שם מסקינן שלא יפלה כליו לאור הנר וגם להבחין בין בגדו לבגד
יג עמוד ד חבירו אסור׳ למעלה בדיני הטמנה אמרנו דגרסינן בשלהי פ׳
דף לד במה מדליקין אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד
יום גזירה שמא יטמין ברמץ של גחלים וזה אסור פן יהתה
דף כ בגחלים משתחשך ותניא בכריתות פרק כפק אכל התותה
בגחלים בשבת חייב שתים מפני שמכבה את התחתונות
ומבעיר את העליונות דברי רבי אליעזר ברבי צדוק והכמים
כדף כ אומרים אינו חייב אלא אחת׳ בסוף פרק קמא דשבת מסקינן
שאסור ליתן עצים באש סמוך לחשיכה ערב שבת אלא אם כן
נאחז האור ברוב העצים קודם חשכה אבל
סילתי פירוש קיסמי דקין שרי דנדלקין בקל ובפחמין אפילו כל שהו נדלקין מותר שהולך ומתפשט האש מעט מעט וליכא (וכגמרא שם לא משמע כן וצריך עיון׳)
דף כ למיגזר שמא יחתה׳ בפרק במה מדליקין
תנן שאין עושין פתילה שמדליקין בה בשבת מדברי׳ שהאש
מסכסך בו כגון צמר הנעשה מקליפה דקה שסמוכה לגוף
הארז תחת הקליפה עבה וזה קרוי בלשון משנה לכש׳ ולא
בצמר העשויה מקליפה דקה הסמוכה לאילן ערבה תחת
הקליפה עבה וזה קרוי בלשון משנה פתילת האידן ולא
בפשתה שאינה נפוצה וקרוייה בלשון משנה חוסן וכן לא
שם מצמרי הבהמות ולא משער׳ ומאיזה דבר עושין פתילה
מדברים שהאור נתלית בהן כגון הפשתה הנפוצה ובגדי שש
וקנבוס שקורין קאנבו בלעז וצמר גפן שקורין
קוטון אומר רבינו יעקב שמותר לעשות מהם פתילות וכן הוא מנהג בכל מקום ואף על (תו׳ שם כדף כז כל הקנ״יא)
שם כדף כז גב דתנן כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו
אלא פשתן הני קנבוס וצמר גפן לאו יוצא מן העץ הם דאמר
דף מ ב בפרק כיצד מברכין כל היכא דשקיל פירא הדר מפיק גווזא
מברכין בורא פרי העץ והני הענף אינו מוציא פרי בשנה
שם שנייה׳ ופשתן שהוצרך להתיר לפי שהוא קרוי עץ שנאמר
ותטמנם בפשתי העץ ועוד אומר הרב רבי אליעזר ממיץ שאינו
נקרא יוצא מן העץ אלא הנקלף מן העץ קליפה העליונה

כעין פשתן דאי מפרש הגדל מן העץ לא הוצרך לשנות
לכש ופתילת האידן׳ כרך דבר שמדליקין בו על גבי דבר דף כא
שאין מדליקין בו אם להעבות את הפתילה פירש כדי להוסיף
אורה אסור ואם להקפות את הפתילה כדי שתהא עומדת
למעלה ולא תשלשל למטה מותר׳ אמר עולא המדליק צריך כדף כא
שידליק ברוב היוצא פירוש ברוב הפתילה היוצא מן השמן
או מן השעוה׳ שמן שמדליקין בו בשבת צריך שיהא נמשך
אחר הפתילה אבל שמנים שאינם נמשכין
אחר הפתילה כגון זפת ושעוה ושמן קיק ואליה וחלב אין מדליקין בהן מפני מה אין מדליקין בפתילות שאין האור נתלה (כולם במשנה ריש פר׳ ב׳ דף כ)
בהן ולא בשמנים שאין נמשכי׳ אח׳ הפתילה גזירה שמא יהא כדף כא
אור הנר אפל ויטה אותה בשעה שישתמש לאורה ונמצא
מבעיר׳ חלב מבושל כלומר מהותך וצלו׳ וקרבי דגי׳ שנימוחו
אין נותן לתוכו שמן כל שהו ומדליק דדילמא רבנן דאסרי
לירה להו דרב ברונא דשרי דקאמר
תלמודא דלא מסיימי איזה תנא לית ליה דרב ברונא׳ וכן כל שמני׳ שאמרו חכמים שאין מדליקין בהן אפי׳ עירבן (עיין כדף כד ודף כו ומילתא דרב ברונא כדף כא)
בשמנים שמדליקין בהן לא ידליק כדף כא
מפני שאינן נמשכין׳ אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע כדף כד
שמא יניחנו ויצא והובה עליו לישב לאור הנר׳ ולא בצרי עיין כדף כה׳ דף כו
מפני שריחו טוב שמא יקח ממנו מן הנר ועוד מפני שהוא
עף ולא בנפט לבן ואפילו בחול מפני שהוא עף ויבא לידי שם
סכנה והלכה כחכמים שאומרין שמותר להדליק לכתחלה כדף כד והתוספתא
בשאר שמנים כגון שמן צנון ושמן לפת ושומשמין וכל כדף כו
כיוצא בהן אין אסור אלא אילו שמנו חכמים בלבד׳ בירושל׳ רחבוכה דף ב
פסקו רבותינו שהזפת ושעוה וחלב מותר לעשות מהן
כעין פתילה ארוכה שקורין קנדילא בלעז להאיר על השלחן
בשבת דהא דתנן לא בזפת ולא בשעוה היינו לתת מהם שם
חתיכה על הפתילה אבל לעשות כעין פתילה מותר כדאמר
התם מהו דתימא לפתילתא נמי לא קא משמע לן דשרי׳ ונר כדף כ
הדולק מערב שבת במרתף לראו׳ ולמשוך היין או בחדר אסור
להיזות מחלב כי אם מדברים שמדליקין בהן לאכול דאמר
רב חסדא שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם לצורך כדף כא
שבת מדליקין בהן בחול בחנוכה דכבתה אין זקוק לה אבל
בשבת אין מדליקין משום דמותר להשתמש לאורה ואיכא
למיגזר שמא יטה ונר חנוכה היתה בחוץ על הפתח ושם לא
היו אוכלין וקאמ׳ דכיון שיכול להשתמש לאורה איכ׳ למיחש
לשמא יטה והוא הדין לנר של מרתף או של חדר גרסי׳ בשבת דף כב ודף מ
ובפסחים אמר אביי כל מילי דמר הוא רבה הוה עביד כרב דף קא
בר מהני תלת דעביד כשמואל שאומר שמותר להתיר ציצית
מטלית זו וליתנו בטלית אחרת ושאומר הלכה כרבי שמעון
שמתיר לגרור מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות
חריץ ושאומר מדליקין מנר לנר פירו׳ לא מיבעיא נר של מצוה
מנר של מצוה דשרי כיון דליכא בזויי מצוה וטעמא אכחושי
מצוה עלה בקושיא ולא אפי׳ נר של חול מותר להדליק מנר של שם כדף כב
מצוה היכא שרוצה להדליק מנר של חול נר של מצוה אחרת
וכתב הרב רבינו ברוך הן נרות שבת הן נרות חנוכה הן נרות בספרו סימן רכט
בית הכנסת מותר אבל נר של חול לצורך עצמו לכולי
עלמא אסור כדמוכח בפרק במה מדליקין דאמר התם דאין כדף כב
שוקלין דינרי זהב כנגד דינרי כסף של מעש׳ שיני ואפי׳ לחלל
עליה מעשר שיני אחר גזירה שמא לא יכוין משקלותיו ונמצא
שלא שקל דינרי זהב של חול לצורך מצוה אמרינן בסוף כירה דף מב
אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו שמן בשבת שהרי מבטל
כלי מהיכנו ואם נתנו שם מבעוד יום מותר ונותנין כלי תחת כדף מז
הנר

הכוגיא בתו' ספ הנר בשבת לקבל בו ניצוצות׳ ואסור ליתן בתוך אותו כלי
מים ואפילו מערב שבת מפני שהוא מקרב כיבוי הניצוצות
דף קד ומוקמינן לה אפילו לרבנן דאמרינן בפרק כל כתבי גרם
כיבוי מותר וטעמא כיון שהמים בעין ובודאי יפלו הניצוצות
ובכוונת כיבוי נותן המים הרי אילו כמכבה בידים אבל אילו
צלוחיות של בית הכנסת שנותנין שם מים להגביה את השמן
בפ"ק דף יב או שלא ישבר הכלי מותר׳ כלים הדומין זה לזה ואינן ניכרין
אלא בעיון הרבה אסור להקריבן לאור הנר ולהבחין ביניהם
שמא ישהה ויטה לפיכך שמש שאינו קבוע אסור לבדוק כוכו׳
דף קד וקערות לאור הנר מפני שאינו מכירן׳ גרסינן בפרק כל כתבי
ר׳ שמעון בן ננס אומר פורסין עור גדי על שידה תיבה ומגדל
שאחז בה האור׳ וכן עושין מחיצה בכלים אפילו מלאים מים
ואפילו חדשים הראוים להתבקע ועל ידי כן תכבה הדליקה
ספ דגרם כיבוי מותר כדאיתא בגמרא׳ אמר רב
יהודה טלית שאחז בה האור נותנים בה מים — עיין ספ כתו׳
מצד אחד אם כבתה כבתה וקאמר ו סבר כר׳ — ולעיל כדיני
ספ שמעון בן ננס דשרי גרם כיבוי תנו רבנן נר — קטוטה׳
שעל גבי טבלא כגון קרושול בלעז שפתילה
דולקת בו מערב שבת מנער הטבלא ונופלת ואם כבתה כבת׳
ספ ומוקי לה בשכח דלא נעשה בסיס לדבר האסור מיהו אמרינן
דף ל' עמוד ב' בתוס' ספ מנילות עלה בירושלמי בפרק כירה אמר ר׳ יוחנן קרוב זה לידי חיוב
חטאת לפניו משום מבעיר לאחריו משום מכבה פירש אם
ימשך השמן לפניו או אחריו אמ׳ שמואל בן ר׳ אבא קומי ר׳ אסא
בכבתה א"ל תנוח רוחך ולא גרסינן בירושלמי ואם כבתה
ספ כדף קד כבתה׳ תנא נר שאחורי הדלת פירש נר שנקבע בגוף הדלת
כמו שרגילין להניח נרות חנוכה בדלת פותח ונועל כדרכו
לייט עלה רב על מי שעושה כן דהוי פסיק רישיה דוודאי
יכבהו ודווקא כשפותח ונועל כדרכו אבל בנחת בנחת ונזהר
בפ"ה דף פג בשע׳ שפותח ובשע׳ שנועל מותר וכן כתב ר׳ משה בן ר׳ מיימון
ספ כדף קד אמר שמואל פותח אדם דלת כנגד מדורה ולייט עלה אביי
דגזר רוח מצויה שאינו מבעיר אטו רוח שאינ׳ מצוייה שמבעיר׳
דף י ע"ב תניא בירושלמי דפר׳ כירה נר המונח כנגד הדלת פותח ונועל
בשבת ובלבד שלא יתכוין לכבות ולהבעיר רב ושמואל פתרין
לה בששכח ומקללין למאן דעביד כן יכרת ה׳ לאיש אשר
דף קכא יעשינה׳ מסקינן הלכה בפרק כל כתבי שנכרי שבא לכבות
הדליקה אין אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין שביתתו
עליה׳ אבל קטן שבא לכבו׳ אין שומעי׳ לו שכן שביתתו עליהן
ספ) דף קיד ובפר׳ כל כתבי פרק חרש מפרש דווק׳ קטן העושה לדעת אביו
אבל כשאינו עושה לדעת אביו קיימא לן קטן אוכל נבילו׳ אין
ספ בית דין מצווין להפרישו׳ אמר רבי אמי בדליקה התירו לומר
דף ע כל המכבה אינו מפסיד׳ ובפרק דמדיר קאמר למעוטי שאר
איסור שבת לאפוקי מהלכות גדולות שפירשו שאין חילוק
דף קיז בין דליקה לשאר אסורי שבת׳ מסקינן בפרק כל כתבי שאם
נפלה דליקה בשבת בחצר שאינו מציל כל מה שבאותו חצר
לחצר אחרת שבאותו מבוי אף על פי שעירבו גזירה שמא
יכבה הדליקה כדי שיציל מפני שהאדם
בהול על ממונו לפיכך גזרו שלא יציל אלא — עיין כתוס׳ כרק
מזון שהוא צריך לו לאותו שבת וכלי׳ שהו׳ — כירה ממתרץ מ"ג
צריך להשתמש בהן בשבת ובגדים שיכול — דנגי מת אמרינן
ללבוש שנמצא מתיאש מן הכל ואינו בא — איפכא דף מד
לידי כיבוי ואם לא עירבו אפילו מזונו
וכליו אינו מציל ומה הוא מציל למזונו אם נפלה דליקה
ספ בלילי שבת מצילין מזון שלשה סעודות הראוי לאדם
לאדם הראוי לבהמה לבהמה׳ נפלה בשחרית מצילין
מזון שתי סעודות׳ נפלה במנחה מזון סעודה אחת ומפרש רב
כדף קד הונא בז"א בבא לקפל פירש שבא לקבץ ממקומות הרבה

כלים הרבה או שהיה ממלא כלי ומוציאו ומערה וחוזר
וממלא אותו פעם שנייה הוא שאינו מציל אלא מה שהוא
צריך לו אבל אם הציל כלי אחד בהוצאה אחרת אף על פי
ספ שיש לו כמה סעודות מותר והיינו דתנן מצילין סל מלא
ככרות אף על פי שיש בו מאה ככרות ומיירי בעניין זה והוא
הדין אם פירש טליתו וקיבץ בה כל מה שיכול והוציאה
ספ מליאה בבת אחת מותר ואומר לאחרים באו והצילו לכם כו׳
אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו או כלי אחד שמחזיק
אפילו דבר גדול והרי הוא של מציל אם לא רוצה המציל
ספ לקחתו ונותנו לבעליו מותר לו ליקח הינו אחר השבת שכר
עמלו ואין זה שכר שבת שהרי אין שם מלאכה ולא איסור
שלא הוציאה אלא במקום מעורב ומה שהוא מציל ללבושו
ספ לובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול להתעטף׳
בספרי כוף סי' ומוציא לחצר שאינה מעורבת כך פוסק רבינו ברוך אבל רבי
פ"כג דף משה כתב דדווקא במעורבת ופושט וחוזר ולובש ומוצא ואומ׳
לאחרים באו והצילו לכם וכל אחד לובש ומתעטף ומוציא
כדף קטו והרי הן שלו כמו המאכל שהרי מן ההפקר הן זוכין׳ מצילין
כל כתבי הקדש שיש בחצר לחצר אחרת שבאותה מבוי ואף
על פי שלא עירבו ובלבד שיהא מבוי שלש מחיצות ולחי
ספ ובברית כמה אחד׳ הברכות הם התפילה והקמיעים אף על פי שיש בהן
אותיות של שם ומעניינות הרבה של תורה אין מצילין אותו
מפני הדליקה פירוש רבינו יצחק דווקא בימי התנאים
והאמורים שלא נתנו ליכתב לא התלמוד ולא תפילות
משום דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבן אבל
עיין בפרק הני דף ס עכשיו שרבתה השכחה אנו מתירין לכתוב את הכל משום
עת לעשות לה׳ הפרו תורתיך ושפיר מצילין הכל מפני הדליקה
דף קיו הן תלמוד הן תפלות׳ מצילין תיק הספר עם הספר אף על
פי שיש בתוכו מעות ומכאן יש להוכיח שאם היו תפילין
בתוך ארנקי של מעות מערב שבת והייתה דליקה בשבת
שיציל המעות אגב תפילין למקום הראוי להציל תפילין
למבוי שאינו מפולש ואין די להציל ארנקי של מעות שהן
מוקצה כמו אבנים אגב טבעות שיש בארנקי דשמא הטבעת
ר"פ נוטל דף ק בטל אגב המעות ששוים יותר ולא דמי לנוטל בנו ואבן בידו
דף טו ע"ב כלכלה ואבן בתוכה׳ מיהו בירושלמי יש דסקיא מלאה מעות
נותן עליה ככר ומטלטלה מפני הדליקה ומיהו בשילהי פרק
דף קמב נוטל אמרינן לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד
תי' ר"פ כל כתבי ושמא בדליקה מודה תלמוד שלנו לדברי הירושלמי אומ׳ רבי
בעמוד ב יעקב שמה שאמרנו למעלה שלא התירו רק הכלי הצריכין
לו ודווקא מזון שלש סעודות זהו דווקא כשהדליקה באותה
בית דמתוך שבהול אי שרית ליה טפי אתי לכבויי אבל
כשהדליקה בבית אחר מותר להציל כל מה שיחפוץ בחצר
חבירו המעורבת עוד אומר הרב רבי
ברוך דווקא לחצר ולמבוי שסמוכין — נספרו סימן רמ"ה
לרשו׳ הרבים וגם אינן מקורין שאין גג — ועיין כמ"רח חיים
עליהם ומיחלף לרשות הרבים לדידהו — סימן שכ"ח
דהוו להו רשות הרבים דאורייתא
רחבים שש עשרה אמה ומפולשי׳ משער לשער ומצוי׳ בו ששי׳
ריבוא אבל בבירת חבירו שיש לו גג ויש לו שם עירוב יכול
להציל כל מה שירצה ועוד שאין לנו רשות הרבי׳ גמור וליכא
למיגזר לאיסורא דאורייתא׳

פ"כג דף ע"ו **המכה בפטיש** על כל גמר מלאכה חייב משום
מכה בפטיש כגון המנפח בכלי
זכוכית והמסתת את האבן על שם שהאומן שמלאכתו
בפטיש מכה בפטיש על הכלי בשעת גמר מלאכה
ספ להחליקו ולתקנו כן פירוש רבינו יצחק ואמר רב יהודה
האי מאן דשקיל אקופי מגלימא חייב משום מכה בפטיש.

והני

והני מילי הוא דקפיד עלייהו׳ פירש אקופי הם בליטו׳ ראשי
דף ג החוטין הנראין על הבגדים לאחר גמר אריגתן וגרסינן במכות
אמר רב הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת פירוש משום
מכה בפטיש׳

בפ׳ תמא דשבת דף ב **והמוציא מרשות לרשות** מדקדק התלמוד מלשון
זה שאפילו מרשות הרבי׳
לרשות היחיד קרי הוצאה וטעמא מאי דכל עקירת חפץ
דף נו ממקומו תנא קרוי ליה הוצאה מיהו אמרינן בפרק הזורק
דהוצאת מרשות היחיד לרשו׳ הרבים אב הכנסה מרשו׳ הרבים
שם לרשות היחיד תולדה׳ דייקא בהזורק הוצאה היכא כתיבה
בתוס׳ שם ובתוס׳ פירוש אף על גב דבמשכן הויא מתוך שאינה נראית מלאכה
פ״ק דף ב לא גמרינן ממשכן ואי לא דכתיבה לא מחשבינן ליה מלאכה
פ״ק דשבת דף ב׳ ע״ב ובירושלמי אומר בזה הלשון מניין שהוצאה קרויה מלאכה
שם בשניהם ומייתי לה קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה איש ואשה אל
יעשו עוד מלאכ׳ לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא שנמנעו
שם בהזורק העם להוציא הנדבה מבתיהן ליתן לגזברים ומשה והגזברים
היו עומדים במחנה לויה שהוא רשות הרבים וקאמרי להו אל
שם ועיין בתוס׳ שם תפיקו ותיתו מרשות היחיד לרשות הרבים ומנלן דבשבת
קאי גמרינן העברה העברה מיום הכפורי׳ מה להלן ביום אסור
שם בגי׳ פרק קמא אף כאן ביום אסור׳ וגרסינן בירושלמי אמר רבי חייא בשם
רבי אילא אפילו הכנסה את שמעת מינה כשם שנמנעו העם
מלהוציא מבתים וליתן לגיזברים כך נמנעו הגיזברי׳ מלקבל
מידם ולהכנים ללישכה׳ וכשאתה עושה כל העקירה וההנחה
פ״ק דשבת דף ב היא אסורא דאורייתא זה עקר וזה מניח שניהן פטורין אבל
כל הסוגיא שם דף ו אסורים׳ ת״ר ד׳ רשויות לשבת רשות הרבים ורשות היחיד
כרמלית ומקום פטור איזהו רשות היחיד חריץ שהוא עמוק
עשרה טפחים ורחב ארבעה וכן גדר שהוא גבוה עשרה
ורחב ארבעה וכל שכן היקף מחיצה גבוה עשרה טפחים
שמקיף ארבעה טפחים וכן תל המתלקט גבוה עשרה טפחים
דף ק ומתוך ארבע אמו׳ הרי הוא רשות היחיד כדאיתא בפר׳ הזורק׳
שם בפרק קמא איזהו רשות הרבים סרטיא הוא דרך כבושה ופלטיא גדולה
הוא מקום השוק שמתקבצים בו ומבואות המפולשות ורחבים
שש עשרה אמה אין מוציאין ואין מכניסין מרשות זו לרשות
זו ואם הכניס והוציא בשוגג חייב חטאת במזיד ענש כרת
ונסקל בהתראה אבל ים ובקעה כגון שדות דלא דרסי בה
רבים והכרמלית רחבה ארבעה ובמקום שרבים רגילין אלא
אינה רחבה ששה עשר אמה או אין שולטין ששי׳ ריבוא דומיא
שם דדגלי מדבר וכן עמוד רחב ארבע וגבוה שלשה או יותר אבל
אין גבוה ט׳ דאם גבוה תשיעי מכתפי עלה רבים ומקרי ר״ה כל
אלה קרויין כרמלית ואין להם לא דין רשות הרבים ולא דין
ר״ה׳ ולשון כרמלי׳ מפרש בירושלמי כר ומלא לא נגמר היטב
כך כרמלית אין לא דין רשות זה ולא דין רשות זה ואין
מוציאין ואין מכניסין ממנו לא לרשות הרבים לא לר״הי ואם
שם בפ״ק דף ז הוציאו והכניסו פטור אבל אסור׳ אמר רבי יוחנן אין כרמלית
פחותה מארבע רחב אבל מקום פטור הוי מקום ברשות הרבי׳
שאין לו רחב ד׳ וגבוה שלשה ומותר לטלטל ממנו לרשות
היחיד או לרשות הרבים ואם המקום שאינו רחב ארבעה
שם בדף ח וגבוה ג׳ עומד בין ר״הי לרשו׳ הרבים על זה אמ׳ רבי יוחנן מקו׳
שאין בו ד׳ על ד׳ מותר לבני רשו׳ הרבי׳ או לבני רשות היחיד
לכתף עליו פירו׳ לתת משוי או חבילה על אותו מקום ובלבד
שלא יחליפו פי׳ שבני רשות הרבים לא יקחו אליה׳ חפץ שבני
רשות היחיד נתנו שם שיש לגזור פן יביאו חפץ מרשו׳ הרבים
לרשות היחיד דרך אותו מקום פטור בלא שום הנחה שם
שם בדף ה באמצע ואם כן יהא חייב דתנו רבנן המוציא מחנות לפלטיא
דרך סטיו שהוא כרמלית ומן התורה הוא מקום פטור חייב׳
הזורק דף ק הזורק למעלה מעשר׳ טפחי׳ באויר רשו׳ הרבים ולמעלה מעשר׳

באויר כרמלית בדבר שאינו מסויים כגון פני הכותל הם
מקום פטור אבל אויר רשות היחיד עולה עד לרקיע׳ מסקינן
בפרק הזורק שהמעביר חפץ מתחילת ארבע לסוף ארבע דף צו
ברשות הרבים הרי זה כמוציא מרשות לרשות וחייב׳ הזורק
מרשות לרשות או המושיט מרשות לרשות הרי זה תולדת
המוציא וחייב וכן הזורק או המושיט מתחלת ארבע לסוף
ארבע ברשות הרבים הרי זה תולדת המוציא וחייב׳ דרשינן
בערובין בפרק מי שהוציאוהו שבו איש תחתיו שלא יטלטל דף מח
חוץ לארבע אמותיו בר״ה אלא בתוך ריבוע זה של ארבע אמות
על ארבע אמות יש לו לטלטל שהיא כמדת ארך אדם בינוני
כשיפשוט ידיו ורגליו ובאמה שלו מודדים לו ואם היה ננס שם
באבריו נותנין לו בארבע אמות בינונית של אדם׳ לפיכך
מותר אדם לעקור חפץ ברשות הרבים וליתנו לחבירו שעמו ל״פ המוציא תפילין
בתוך ארבע אמות וכן חבירו לחבירו אף על פי שהחפץ הולך דף צה
כמה מילין בשבת מותר׳
הואיל ויש לו לאד׳ לטלטל בכל
המרובע הזה שהוא ארבע אמו׳
על ארבע אמות נמצא מטלטל
באורך אלכסונו של מרובע זה
שהוא חמש אמו׳ ושלשה חומשי׳

עיין כל הסוגיא במתניתין
פל״ב דשבת דף צה ובפרק
מי שהוציאוהו דף מח ועיין
שם בתו׳ רש״י ור״ת בתיקפות

אמות דכל שיעורי ארבע אמות שאמרנו הן ואלכסונן ופחות
מזה פטור (אבל אסור) מסקינן בפרק בתרא דערובין לרבנן ב״ב אין זה ירף צח
עומד אדם ברשות הרבים ומטלטל ברשו׳ היחיד כולה ועומד
אדם ברשו׳ היחיד ומטלטל ברשו׳ הרבי׳ ובלבד שלא יוציא חוץ
לד׳ אמות ואם הוציא פטור מפני שהוא ברשות אחר׳ וכן עומד שם בדף קא
אדם ברשו׳ היחיד ופותח בר״ה ופותח ברשות היחיד׳ עוד
שנינו שם לא יעמוד אדם בר״הי וישתה ברשו׳ הרבי׳ בר״ה וישת׳ בדף צט
ברשות היחיד אלא אם כן הכניס ראשו ורובו למקום שהוא
שותה ומוקמינן לה התם כשהיה שותה בכלים נאים שהוא
צריך להם גזירה שמא יוציאם אבל אם היו כלים שאינם
נאים שאינו צריך להם מותר וכן אליבא דרבא אם היה הבור שם
בכרמלית אף על פי שהכלים נאים מכנים ראשו בלבד
ושותה במקומו אף על פי שלא הכניס ראשו ורובו׳ שנינו
בפרק כיצד משתתפין גזוזטרא שהיא למעלה מן הים אין דף פז
ממלאין ממנה בשבת אלא אם כן עושה לו מחיצה גבוה עשרה
טפחים בין למעלה לגזוזטרא או מלמטה פירוש מלמעלה כל
סביבותיה או סביב נקב ד׳ על ד׳ במקום החקוק באמצעיתה
בין מלמטה מחוברת לגזוזטרא מתחתיה ורואין זו המחיצות
התלוים כאילו ירדה ונגעה על המים ומסקינן לחד לישנא
בגמרא דאפילו לשפוך מותר אף על פי שהים מוליך שופכין בדף פח
חוץ למחיצה הגזוזטרא ופוסקים הגאונים כזה הלשון שמיקל
בשל סופרים ומיכאן יש להתיר אותם בתי כסאות שהם על
המים הואיל ויש בהן מחיצה למעלה עוד שנינו שם חצר בדף פח
שהיא פחותה מד׳ אמות אין שופכין לתוכה מים בשבת מפני
שיוצאין ברשות הרבים במהרה אלא אם כן עשו לה עוקה
מחזקת סאתים בין בחצר בין ברשות הרבים בצד החצר כדי
שיהא המים נקבצי׳ לתוכה רק שאם היא מבחוץ צריך לקמור
העוקה פירו׳ לכסות הגומא מלמעלה בנסרין כדי שיפלו המי׳
מידיו לתוך מקום פטור ותניא עלה בתוספתא אף על פי פ״ו דף רכ״ט ע״ב
שנתמלאת העוקה מבעוד יום שופכים לה מים בשבת אף על
פי שהמים יוצאים ממנה לר״ה לכל הפחות בימות הגשמים
כדמפורש בגמרא שהחצירות מתקלקלות וסתם צינורות שם בדף פח
מקלחין אבל בימות החמה אין שופכים לה אלא סאתים׳
שנינו עוד שם ר׳ אליעזר בן יעקב אומר ביב הוא חריץ שקמור בדף פח
ד׳ אמות בר״ה שופכין לתוכו מים בשבת פירש רבינו שמואל בתוס׳ שם
טעם קמירת הביב מפני החשד שהרואה המים שיוצאין מן

הביב אינו ניכר שמן החצר הם יוצאי' הואיל ומופלגי' מן החצר
סם ורבי' שלמה פירש שבשיעור ארבע אמות על ארבע אמות יש
שיעור לבלוע סאתים מים שאדם עשוי להסתפק מהם בכל
סם) סם כתסכת יום כדאיתא בגמרא · וחכמים אומרי' לא ישפוך על פי הביב
כלום' בתוך החריץ ואף על פי שיש אורך עד יציאת' מאה אמה
סם כדאמר בגמרא גזרה שמא יאמרו צינורו של פלוני מקלח
מים בשבת לרשו' הרבים אבל שופך חוץ ויורדין לביב ובגמר'
סם גרסי' תניא במה דברי' אמורי' בימו' החמ' אבל בימות הגשמים
שופך ושונה ואינו נמנע שסתם צינורות מקלחין הן ואדם
כתו' סם רוצה שיבלעו המים במקומן · ופירש רבינו יעקב וכן רבינו
כפ' טו דף ק משה דהאי במה דברי' אמורים קאי על לא ישפוך על הביב ·
פסק רבינו שמואל שמותר לשפוך מים ואף על פי שהולכין
לרשות אחרת שאינה מעורבת ואין צריך קמירה מרשות
דף פח לרשות וכן מוכח בגמרא דסוף פרק כיצד משתתפין דשתי
עליות שלא עירבן ולפניהם חצר פחותה מד' אמות לשפוך
מימיהם שאותה עליה שעשתה עוקה מותרת לשפוך על
הדיוטא והן יורדין לעוקה אף על פי שאין החצר מעורבת ·
דף ק בפרק הזורק אמרינן דשופכין דספינה שופכין אותם על
דופני הספינה והם יורדין לים דכהו בכרמלית לא גזרו רבנן
כפ' טו דף ק מכאן פוסק רבינו משה שאם היה שופך על פי הביב והמים
יוצאין לכרמלית הרי זה מותר ואפילו
בימות החמה · ורבינו יעקב מחלק דשאני — כתו' סם דף ק
ספינה דאין דרכה להיות אצל רשות הרבי' — ובפרק כיצד
ואין שייך לגזור בה כל כך כמו בבירה — משתתפין דף
דף יב אמרינן בפ' קמא דעירובין שאמר רב יהודה — פח
שלשון ים הנכנ' לחצר ופרץ הדופן במלואו
אם עשה פס אחת בראש הכותל מותר למלאות מן המי' לפנים
סם מן מקום המחיצה · ות"ר חצר שנפרץ ביותר מעשר ונכנס בה
לשון ים אין ממלאים ממנו בשבת ·
וגם אין מטלטלין בחצר חוץ לים מפני — סם · ועיין לקמן
שנפרץ למקום האסור לו · אם צריך לחפץ — במצות עירובין
שברשות הרבים או יש לו חפץ בבית אחר — בסוף הספר
שלו או להביא יין ורשות הרבים מפסקת
יוליך לשם תינוקות אם יקחוהו מאליהן טוב הדבר כדאיתא
דף קיג בפרק חרש גבי מפתיחות בית המדרש שנאבדו אמ' רבי פרת
לידבר טליא וטליתא להתם ואם לא יבחינו להביאם יעשה
מחיצה של בני אדם שלא ידעו שלשם מחיצה נאספו ויסדרם
שלא יהא שלשה טפחי' בין זה לזה ויועילו כמו קנים כדאיתא
דף מד בפרק מי שהוציאוהו גבי זיקי דאישתאר בריסקא במחוזא
אבל בבית חבירו לא יועיל לזה לפי שצריך עירוב · וערב שבת
כפ"ק דשב' דף יב עם חשיכה צריך למשמש בגדיו כדתני חנניה אם יהא סכינו
עליו או מחט בבגדו או מעות בכיסו ועל ידי כן יסלקם מפני
השב' · אשה נדה ורגילה לתת בהול בגד כעין סינר מלאחוריה
סמוך לבשרה שיפול שם נידתה ולא יטנפו שאר בגדיה
וקושרתו ברצועות או בחוט של משיחה לפניה אסור ללובשו
בשבת כדי להוציאו לבוש בכרמלית דמשוי הוא ולא מלבוש
דף יא כדמוכח בפרק קמא דשבת דכל אצולי מטינוף משוי הוא
דף פב ולא דמי לסינר שתיקן עזרא שתהא אשה הוגרת בו בפ' מרוכה
דף נב וכן פרק המצניע אשה החוגרת בסינר והוציאה חפץ בתוכו
בין מלפניה ובין אחריה חייב משום החפץ ולא משום הסינר
אותו הסינר היה דרך מלבוש שהבגד היה בין לפניה בין
לאחריה משום צניעות כמו מכנסיים · אסור לילך בספינה
דף קלט בשבת כדאמרינן בפר' תולין ואפי'
נכנס בה מערב שבת משום דנראה — תו' בפרק מי שהוציאוהו
כשט וגזרה שמא יעשה חבית של — דף מג ובאלפסי דף
שייטין או גזירה שמא ינהיגנה — קי"ט עמוד א

ארבע אמות דרך המים שהן כרמלית וכל שכן אם הולך חוץ
דף מג לתחום דאסור דבעיא היא בפר' מי שהוציאוהו אם יש תחומים
למעלה מעשרה ולא איפשיטא · ואם שלשה ימים נכנס בה
קודם השבת שרי להיות בה וללכת בתוכה אפילו בשבת
כפ"ק דשב' דף יט כדתניא אין מפליגי' בספינה פחות מג' ימים קודם השבת אף
לבית שמאי וכל שכן לבית הילל
דתניא בירושלמי בפ"ק דשבת אין — דף ל' עמוד א וכתו' כל'
מפליגין לים הגדול לא בערב — מי שהוציאוהו מכיאו
שבת ולא בחמשי בשב' בית שמאי — דף מג ובאלפסי קי"ט
אוסרין אפילו ברביעי ובית הילל — עמוד א
סם בדף יט מתירין · ואם לדבר מצוה שרי
אפילו מערב שבת ולעבור ים האי שקורין אינג'לטירא דרך
רייפא רגילים לעבור ביום אחד כשיש להם רוח טוב ומותר
ליכנס בספינה בבקר בע"ש אפילו שלא לדבר מצוה כדאמר
בדף יט התם דמצור לצידן אפילו מע"ש מותר ומה שפסק רבי' שמואל
כדברי הלכות גדולות שפסקו כל היכא דקנה שביתה מהולא
שפיר דמי למיתב בה בשבתא וסגיי אין נראה לרבי' יצחק
דהא אסרי מערב שבת אם לא מצור לצידן · אמנם בכל ענין
שנכנס בספינה או בהיתר או אפי' בשבת עצמה מותר ללכת
בכל הספינה אפילו שהלך חוץ לתחום ואף על פי שלא שבת
דף מב באויר מחיצות מבעוד יום כרב דפסק בפרק מי שהוציאוהו
בדף מא כרב גמליאל בדיר ובסהר ובספינה · דתנן ש"ם מי שהוציאוהו
גוים והוליכוהו לעיר אחרת שיש לה מחיצות או נתנוהו בדיר
או בסהר שיש לו היקף גדול או בספינה
מהלך את כולה וכן פסק רב אלפס כרב — בפרק שהוציאוהו דף קכח
בדף מז וכן משמע ש"ם גבי דכרי דאתו למברכתא ·
וכן אומ' שם שהמפרש לים הגדול בספינה
אף על פי שהוא חוץ לתחום ששבת בו מהלך את כולה והלכה
דף מא כמותו · עוד שנינו ש"ם פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשיכה
אמרו לו לרבן גמליאל מה אנו לירד מן הספינה אמר ליה
מותרין אתם שכבר הייתי מסתכל והיינו בתוך התחום עד
שלא חשכה אמנם בלא זה אם הוציאוהו גוים מן הספינה
בחזקה והוליכוהו לעיר שיש בה מחיצות מותר להלך את
עיין כתו' סם בדף מ כולה אבל בקרון אסור לילך אף על פי שהגוי מנהיג את
פר' חסילין דף ל הבהמה מפני שנשתמש בבהמה ותנן אין רוכבין על גבי
במגלה סם בהמה גזירה שמא יחתוך זמורה להנהיגה ואפילו צדדין כגון
דף קנה) סם בר קנג זה אמרינן בפרק מי שהחשיך דאסור · מי שהחשיך לו בדרך
נותן כיסו לנכרי או חבילתו והוא אחד משמנה עשר דברים
בפ' קמא דשב' דף י שגזרו שלא יוליכנה פחות פחות מד' אמות ואם אין שם נכרי
או אין מאמינו יתננה על הסוס מבעוד יום ואם רוצה הסוס
לעמוד יטלנה מעליו וכשיתחיל ללכת יתננה עליו שלא
תעשה הבהמה עקירה והנחה משתכנס השבת ואם אין בהמה
עמו ויש עמו קטן יתננה לקטן ישראל ואם אין שם לא זה ולא
זה יוליכנה פחות פחות מד' אמות ויעשה הנחה קודם שיגמור
ד' אמות · ואם דואג פן יראוה הגוים ויגזלוה ממנו יניחנה
עליו וירוץ שלא יעמוד כלל וכשיהיה על פתח ביתו יזרקנה
כלאחר יד קודם שיעמוד והשתא לא עשה כלל איסורא
דאורייתא דהא מבעוד יום התחיל לרוץ · ואם כן לא עשה
עקירה משהתחיל שבת וכן אמר רב הונא היתה חבילתו
דף קנג על כתפיו רהיט ומייתי לה בפרק בתרא · ונראין הדברי' דאם
בספר התרומה סימן רכו ירא פן יבואו עבדי המושל ליקח המעות שבתיבתו בשבת או
כספו או זהבו שאינם כלים מותר להצניען במקום שירצה
ברשות היחיד אף על פי שהם מוקצים שהרי גדולה מזו התירו
משום פסידא להוליך פחות פחות מד' אמות דרך ר"ה שיש
כדלעיל בדף יז לחוש לאיסורא דאורייתא וכל שכן הא ודווקא בדליקה לא
התירו להציל מעות אם לא שיש ספר עמה דילמ' אתי לכבוי ·
תניא

דף כט בסוף פרק קמא דשבת נותנין מזונות לגוי ולכלב בחצר ואם
יצא אין נזקקין לו אבל לחזיר אסור ליתן כלל כדאיתא בפרק
דף קנה בתרא שאסור לגדל חזירים אם כן אין מזונותיו עליך כמו
כלב או גוי שהוא משום דרכי שלום כדאמרינן בפרק
דף סא הניזקין מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי
דף נב שלום׳ בפרק במה בהמה יוצאה מוכיח דפרה
אסורה לצאת בשבת בחבל שבצוארה לפי שאינה
צריכה שמירה ואין להתפחד שמא תברח וכל נטירותא
שם יתירתא לבהמה משוי הוא׳ דהכי אמר רב פרה לשמור אסור
כדף נט ולא כשמואל דשרי דבפרק יש בכור פסקינן כרב באיסורי
כל הסוגיא בספר התרומ׳ סימן רלו לגבי שמואל׳ חמור אסור לצאת בפרומביא לפי שנשמר
בטוב באפסר או בשיר שהוא חבל כרוך בצוארו אבל סוס
מותר לצאת בפרומביא שהוא חזק יותר מחמור ואף על גב
שם כדף נא דתניא ארבע בהמות יוצאות באפסר החמור והסוס והגמל
והפרד ונטירות׳ יתירת׳ משוי הוא ואסור מכל מקום פרומביא
לא מיקרי נטירותא יתירתא אבל חמור נוח יותר ודי לו בשיר
וגם באפסר מותר ואין יכול לכוין השמירה ולצמצם שלא
שם במשנה להוסיף מעט שהרי שנינו הסוס בשיר ואפילו הכי תניא בד׳
שם בהמות שהסוס יוצא באפסר וכן לובדקים תניא באפסר
שם ובמתניתין תנן בפרומביא׳ אפילו הכי יש שמחמירין שלא
להוציא סוס בפרומביא אבל אפסר עם פרומביא ביחד בסוס
ודאי אסור דמשוי הוא׳ וגמל מותר באפסר לבדו או בפרומביא
שם לבדה אבל בחוטם אסור׳ ועגלים מותרין לצאת בחבל לפי
שם כדף נב שצריכים שמירה ובורחי׳ יותר מפרה גדולה כדעבי׳ רב הונא׳
שם כדף נד וכשמוציא הסוס לרשות הרבים ותופס האפסר בידו צריך
שלא יצא החבל חוץ לידו טפח וגם צריך שיגביה מן הקרקע
בספרו סימ׳ רלו טפח החבל שבין ראש הבהמה לידו׳ ואומר הרב רבי ברוך
שאסור להניח זמם בחוטמו של עגל כמו שרגילין לעשות ויש
בו יתידות דקות שלא יינק הפרה בשדה דמשוי הוא דוגמא
שם כדף נד דתנן ולא פרה בעור הקופר שקורין הריצון כי היכי דלא
למציוה יאלי׳ אין הסוס יוצא לרה עם האוכף שעליו ולא
שם והטעם כתו׳ בדף נג חמור במרדעת שעליו אלא אם כן קשורה בו מעש וחמור
דוק׳ שרי בקשירה מפני שמצטער יותר בצינה כדאמרי אינשי
כדף נג חמרא אפילו בתקופת תמוז קריר ליה׳ וכן אסור להסיר
האוכף מעל הסוס ומרדעת מעל החמור אפילו בחצירו אבל
שם יכול להתיר החבק מתחתיו ומוליכה ומביאה בחצר ואם יפול
מאליו יפול אבל מותר ליתנו לכתחלה על גבי החמור בשבת
ר׳ בחצרו מפני הקור שלא יצטנן ועל הסוס אסור׳ אסור להעמיד
שם הסוס במים כדי לצנן גזרה משום שחיקת סמנין בשב׳ כדתניא
בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים כדי לצנן אף על
שם גב דאמרינן התם שחיקת סמנים תנאי היא ודרש רבא הלכה
כרבי יאשיה דמיקל דווקא חולכה בחצר שרי רבי יאשיה כדי
שתתרפא לשלשל שאין ניכר כל כך משום רפואה אבל
דף נד להעמידה במי׳ איכא הוכחה טפי לרפואה ואסור׳ ואין בהמה
יוצאה בזוג שבצוארה לכרמלית אע״פ שהו׳ פקוק משום דמיחזי
כמאן דאזיל לחינגא פי׳ לחינגא לשוק למוכרה וגם משו׳ משוי
אבל בחצר מותר ובלבד שיהא הזוג פקוק ואינו משמיע קול
שם והוא הדין לתרנגול אסור כעין בהמה׳ ואין הסוס יוצא בסולם
שבצוארו כשיש לו מכה שעושים לו שלא יכוף ראשו לחכך
בשיניו על המכה ולא ברצועה שברגליו שעושין לו כדי שלא
שם יגעו רגליו זו את זו בלכתו ולא תרנגולין בחוטין שקושרין
להם לסימן שלא יתחלפו ולא ברצועה שברגליהם שעושין
להם שלא יברחו וגם לא ישליכו צרורות על כלים בלכתם׳
שם כדף נד ולא יצא לא העגל ולא הפר׳ בגימון פירוש עול שבצוארו ולא
סוס וחמור כמו כן׃ ואם ב׳ סוסים או ב׳ גמלים קשורין
שם זה בזה אסור להוליכן דמחזי כמאן דאזיל לחינגא למוכרה

בשוק אבל שתי בהמות שאינם קשורות מותר להוליכם יחד
בידו אחת׳ בפרק במה אשה יוצאת מוכיח שאשה אינה יוצאה
בחוטין של צמר או של פשתן או רצועות הכרוכות סביב דף נז
שערות ראשה דלמא מתרמיא לה טבילה של מצוה ותסיר
אותם משום חציצה ומייתי להו ארבע אמות ברשות הרבים
כך פירש רבינו יצחק דבכרוכות מיירי אבל אם הם בתוך כתו׳ שם
קליעת שערת ראשה מותר דיש איסור בסתירת הקליעה
כדאמ׳ בפרק המצניע הגודלת חייבת משום בונה ואם החוטין דף צה
הן חלולים כעין תיכי חלילתה מסקינן דמותר אפילו הם שם דף נז
כרוכות סביב השערות משום דליכא בהן חציצה ואינה צריכה
להסירם משום חציצה ואם הם מוזהבות שמקפדת בטינופם
אסור בכל ענין שמסירתן בשעת טבילה פן יטנפו כך פירש
רבי׳ יצחק לשון דמיטנפי הכתוב בתלמוד אבל רבינו שלמה שם
פירוש דמיטנפי שהן מטונפו׳ כבר ואם טובלת בעודן בראשה עיין ש[...]
יהא נמחה ליכלוך שעל החוטין על בשרה ולכך צריכ׳ להסירם
מן ראשה דלמא אתי לאתויינהו ד׳ אמות ברה׳׳ ואומר הה״ב ר׳
ברוך שיכול להיות דבכל ענין מותר לדידן דלית לן רה רחב נבספרו סוף סימן רלט
שש עשרה אמה ושילכו שם ששים רבוא וליכא למיגזר מידי
ואפילו לתנאים שהיה להם רשות הרבים רחב שש עשרה לא
מצינו בכרמלית שאסור כ״א בתכשיטין דווקא׳

דיני תכשיטי אשה

חשוק של כסף או של זהב סביב ראש׳
ואין צעיף עליו דהיינו עיר של זהב והיינו עיין בספר
עטרות כלות דאסרו אפילו בחול לכלות התרומה סימן
דווקא כדאיתא בפרק אחרון דסוטה ואין זה רלט ותתכח דף מט
כלילא דדרשינן התם בפרק במה אשה דשרי תכנו״ר׳ דף נט
לצאת בו וכן אישפיגל בלעז דהיינו מחט
שאינה נקובה שראשה אחד עב וסוגרת בה מפתחי צוארה או
הצעיף וטבעת שאין עליה חותם בכל אלה תנן לא תצא לרה כדף נז שם
ואם יוצאת אינה חייבת ואסורי׳ דלמ׳ שלפא ומחויא׃ ורב אמר דף סד
אף בחצר המעורבת אסורין מדתנן בכבול ופאה נכרית שם במשנה
יוצאין בחצר ואף בכרמלית דדווקא ולא בכבול ברשו׳ הרבים
תנן ונקט בחצר להשמיענו שהאחרי׳ אסורים אף בחצר׃ ונזמי דף כט
האף כמו כן אסורין ופירש בירושלמי
שהן דפוס שעל גבי החוטם אבל נזמי פרק במה אשה דף
האוזן פיר׳ רבינו שלמה דמהודקין היטב מ עמוד ב שם כדף נט
ומותרין׃ אמנ׳ ר׳ יעקב אומ׳ דכל תכשיטין כתו׳ שם בר״ה ר׳ ענני דף סד
אילו מותרין דבשל סופרים הלך אחר המיקל ואם כן הלכה
כרבי ענני ברבי ששון דלא אסר כי אם ברשות הרבי׳ ופליג שם כדף סד
אמתני׳ ואם כן לדידן דלית לן רשות הרבים גמורה מותר
ובירושלמי גרסינן דברים שאסרו לצאת בהן לרשות הרבים כדף ז ע״ב
בשבת ואם יצא חייב חטאת אסור לצאת בהן אף לחצר
המעורבת ודברים שאין חייב בהן חטאת מותר לצאת בהן
לחצר המעורבת׃ ואומר הרב רבי
ברוך לישב המנהג שנהגו היתר ואפי׳ כל הסוגיא עד סוף
לדברי מתניתין דאסר׳ בכרמלית וחצר בספרו סימן ל״ט׳
היינו לדידהו דאית להו רשות הרבים וכתו׳ שם תכיאו דף
אבל לדידן דלית לן רק כרמלית מותר קד ותכיאים עוד
דליכא למיגזר מידי ואף לדידהו הוי טעם אחר להיתר׳
כמו גזירה לגזירה דאסרו כרמלית אטו
רשות הרבים וברשות הרבים עצמה גזירה דלמא שלפא
ומחוי הלכך לדידן לא גזרו דלית לן רק כרמלית׃ אבל
לדידן לא נתיר הא דתנן לא יעמוד אדם ברה וישתה ברהי׳ נעירובין פרק כתרא דף כט ועיין בספ׳ התרומה שם׳
וכן לא ירוק ולא ישתין ובכרמלית נמי אומר שם דהוא
היא׳ ברה דידן נמי אסור דהתם מזומן הדבר לעשו׳ ולדידהו
לא הוי אלא חדא גזירה פן יביא אליו הכלי׃ ונושקא של

כדף ס ב כסף או של זהב דהוא כוליאר דהיינו מכבנתא דתנן בה חייב.
חטאת גם לדידן אסור דכל שאסור מן התורה ברשות הרבים
אסור אפילו לדידן אף על פי דלית לן רק כרמלית וטעמא
שם כדף ס ב דחייבת חטאת פירש רבי׳ שלמה דאינה תכשיט אלא להראות
עושר והיינו משוי׳ אמנם אם תקועה בשלשלת של כסף
שעתה יש שם תכשיטות עליה מותר׳ או אם יש מחט באותה
בשוקא שסוגרת בה מפתחי מלבושה סביב צוארה והויא כמו
איישפיגל בלעז שהוא תכשיט׳ וזה הדבר פשוט לסמוך
היתר ודוגמת זו רגילות עשירות להוציא בשבת מפתח של
כסף או של זהב ויש בה מחט לסגור מפתחי חלוקה של צוארה
או של קוטא ועושות כן מפני יראת העבדים או השפחות
שגונבות המפתח מתיבות שלהם ונותנות כל המפתחות של
תיבותם בתיבה אחת שמפתח שלה של זהב ונושאת אותו
בצוארה והוי תכשיט כמו מפתח של זהב שיצא
פ׳ במה אשה בו רבן גמליאל כדאמרינן בירושלמי ואף על
דף ח ע״א שגערו בו חביריו משום תכשיט יש לומר אדם
עיין בפ׳ מי שהפך דף יב חשוב שאני: עתה התרנו תכשיטי אשה לדידן
דלית לן רק כרמלית דלדידהו אפילו ברשות הרבים אינן
אסורין אלא דילמא שלפא ומחויא וכן טבעת שיש עליה חותם
מותר באיש ואפילו ברה״ר גמורה דלא גזרינן
כפר׳ במה אשה באיש דילמא שליף ומחוי כדתניא קמיע לא
סלנו דף ס א יקשרנו בשיר ובטבעת אלמא האיש נושא
טבעת ושיר׳ וכן בירושלמי תכשיטי אשה
שם כדף ז עמוד ד וגם באידי דף תף עמוד ד אסורין לפי שהן שחצניות משמע אבל באיש לא גזרינן ולא
קשי׳ ממפתח של זהב שיצא בו רבן גמליאל וגערו בו חביריו
כדפרישית לעיל דאדם חשוב שאני׳ אמנם בירושלמי
דפרק במה אשה אומר על עניין רבן
שם כדף ח ע״א גמליאל שמענו אחד האיש ואחד האשה
וכאשירי׳ מכותו אסורין׳ ושמא מפתח של זהב שאני שהו׳
כדף ז ע״ד כדף קפא ע״א תכשיט גדול׳ עוד גרסינן שם א״ר אילא
כל המחובר לכסות הרי הוא ככסות ותני׳
יוצא הוא בזוגין שבכסותו ואינו יוצא בזוגין שבצוארו ואומר
כדף ח ע״ב אחר כך בעון קומי ר׳ יונתן מהו מפיק בהדין מוניקא פי׳ רביד
זהב אמ׳ לו אסור משום תכשיט ומקשינן אי משום תכשיט היה
לו לדניאל להיות אסור דכתיב והמניכא דדהבא על צואריה
ואי משום משוי בשבת נימא כל המחובר לכסות הרי הוא
ככסות׳ אבל טבעת שיש עליה חותם לאשה וטבעת שאין
בכרית במה אשה דף ס ב עליה חותם לאיש שניהן אסורין אפילו לדידן דהא תנן בהן
חייב חטאת ואם כן בכרמלית אסור אפי׳ לדידן׳ והיינו דאמר
שם כדף ס) שם עולא והילופיהן באיש׳ לא יצא האיש בשריון שדומה שרו[illegible]
לצאת למלחמה ואם יצא אינו חייב חטאת׳ ואומר רבי׳ יצחק
בר רבי שמואל שמותר לאשה לקשור סביב בתי שוקים שלה
רצועה או משיחה פן ישתלשו למטה אף על פי שאין המשיחה
שם כדף ס ב או הרצועה קשורה בהן כמו בירית דאמר רב הונא א״ר יוחנן
דהוא בשתי רגלים ויוצאין בהן וכבלי׳ דאמר התם דאין יוצאין
בהן והו כשיש שלשלת מזו לזו: ובני אדם הנחבשין ויש
כבלי׳ ברגליהם פן יברחו מנהג הוא שיוצאין בהן לר״ה ואומ׳ ר׳
יצחק שמותר ואינו משוי וליכא למיגזר בהן דילמא מיפסיק
כדף ס ד ואתי לאתויי ארבע אמות ברה לפי שתקועין היטב׳ תנן
כדף ס ה יוצאין במוך שבסנדל תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור אבל
במנעל שלנו מותר לצאת במוך שבתוכו דלא מצי נפיל כמו
שם במשנה מסנדל ואפילו בשבת יכול ליתנו לכתחילה וסיפא דקתני
ובלבד שלא תתן לכתחילה ואם נפל לא תחזיר לא קאי אלא
אפילפל וגרגיר מלח שבפיה שנראה כשנותן בשבת בפיו
שרוצה להוליכו במקום אחר דודך ר״ה ומערים להוציאו בעניין
גם כן במשנה שם זה׳ ויוצאה אשה במוך שנתנה באותו מקום כשהיא נדה פן

יפול דם על בשרה ויצערנה כשהוא יבש׳ אבל שלא יטנפו
דף יא בגדיה אסור כדמשמע פ״ק דשבת דכל אצולי מטינוף משוי
שם במשנה הוא ואסור: ואדם שיש לו ריח הפה מותר לתת פילפל בפיו
ולצאת לרשות הרבים אבל ספק אם צריך ליתנו מע״ש כמו
כדף ס ה גרגיר מלח: מותר לכתחלה ליתן אגוז בטליתו או בפרבלו
משני צדדין ולכרוך שם הלולאות שתוחב שם ראשו או אבן
אם התקינו מערב שבת אבל על המטבע אסור בשבת לפרוף
פירוש לכרוך דנראה כמערים להוציאו ולהוליכו במקום אחר
שם ולא לצורך מלבוש׳ אבל אם פרף וכרך מערב שבת אף על
המטבע מותר׳ וכן מותר ליתן אגוז לכתחלה בשבת בראש
בתי שוקים ולכרוך שם רצועה כדי למתוח הבתי. שוקים:
ומותר לצאת בשבת בשני סרבלי׳ מפני הצינה אפי׳ יהא אסור
שם כדף כט לצאת בשבת בשני חגורות כדקאמר תלמודא תרי הימיינו
קאמרת ועוד שגם שם יש פירוש
כדף סא כפירו׳ רש״י מכותו אחר להיתר׳ מותר לצאת בשבת
שם בקמיע תלוי בצוארו בשבי׳ חולי שעליו
או בשביל שלא יחלה עוד אם ידאג
מחולי ואפילו מחולי שאין בו סכנה ודווקא אם האדם
שם הנותנו הוא מומחה דתניא כל שריפא ושנה ושילש פי׳ שאדם
זה הנותנו ריפא שלשה בני אדם כל אחד משונה מחברו וכל
אחד מלחש משונה שבאותו לחש שריפא זה לא ריפא זה ואף
על פי שלחש הכתוב בזה הקמיע לא ריפא רק פעם אחת זהו
אדם מומחה וכל קמיעין שיתן אדם זה מותר לצאת בהם
בשבת ואפי׳ לא ריפא לחש זה שום אדם אבל אינו קרוי אדם
מומחה על שם שריפא שלשה בני אדם על ידי תחבושת או
שם משקה אלא אם כן הוא מומחה מקמיעין׳ והוא הדין אם הרופא
אינו מומחה אלא הקמיע לבדו הוא מומחה כדתניא איזהו
קמיע מומחה כל שריפא שלשה פעמים חולי אחד בין לאדם
אחד בין לג׳ בני אדם ואפילו יתננו נכרי ללחש זה לאדם זה
מותר לצאת בו בשבת אבל אם ריפא שלשה חלאים משונים
לאדם אחד מג׳ לחשי׳ לא איתמחי גברא בהכי אלא אם כן ריפא
שלשה בני אדם: מותר ליכנס בבית הכסא בקמיע דאימתחי
שם כדף ס ב גברא או איתמחי קמיעא כיון שמחופה עור אע״פי שכתוב בו
כדף ס ו שמות תניא בפרק במה אשה יוצאין באבן תקומה בשבת הוא
אבן שהאשה נושא׳ שלא תפיל משו׳ ר׳ מאיר אמרו אף במשקל
שם אבן תקומה והוא דאיכוון ותקיל פי׳ שמוציא את האבן מכוונת
כדף ס ה למשקלה עוד תנן בפ׳ במה אשה הקיטע יוצא בקב שלו דברי
רבי מאיר ור׳ יוסי אוסר סמוכות שלו טמאים מדרס ויוצאין בהן
בשבת׳ פירש הרב רבי יוסף בר׳ משה המכונה דון בינדי״ט
עיין נתי׳ שם בד״ה הקיטע זכן תופסין רבותינו עיקר שמדבר באדם שנקטעו שני רגליו
ועושין במקומן שני דפוסי רגל של עץ כעין קבין ונותן בהן
ראשי שוקיו שלא יבחנו בני אדם היושבי׳ אצלו שנקטעו רגליו
וכופף לאחריו שתי רגליו ועושה שתי סומכות של עץ דוגמת
אישקנצא בלעז ונותן בהן ארכובותיו וקוש׳ הסמוכו׳ לירכותיו
והולך בדרך במקלו וסבורין העולם שמחמת חולי הוא הולך
כן ולא מחמת שנקטעו רגליו רבי יוסי אוסר לצאת באותו
קבין דילמא מיפסיק ואתי לאיתוייהו ארבע אמות ברשות
דף עח וכו׳ גם הסוגיא בתו׳ שם הרבים כן מפרש בפרק בתרא דיומא והטעם הזה דכיון שהן
של עץ וקשה אינו יכול להדקו סביב רגלו ונפיל וגם חליצה
פסולה בו כמו קטן במנעל גדול שאינו יכול להלך בו ובפרק
דף קג מצות חליצה דשרי לחלוץ במנעל של עץ במחופה עור לפי
שעל ידי העור יכול לקושרו שלא יפול ולהדקו סביב רגלו
ומכאן יש ראייה לחגר או שכווצו גידי שוקיו שמותר ללכת
בשבת במקלות ברה״ר ואפילו רבי יוסי אינו אוסר אלא מטעם
שם במשנה דף [illegible] הקב ולא מטעם המקלות׳ ועוד ראייה מדקתני סיפא כסא
וסמוכות שלו טמאים מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ופירש
רש״י

רש"י מי שכווצו גידי שוקיו או גידי ארכובותיו שאף על
ידי ארכובותיו אינו יכול לילך נותן עגבותיו בקב רחב ויושב
שם וקושר הקב בגופו ויש לו שני ספסלים קטנים בשתי ידיו
שנשען עליו ונדחף בהן ויוצאין בספסלים בשבת והא דקתני
אין יוצאין בהן בשבת היינו בסמוכות שלו׳ ופירוש רבינו
סמ שלמה סמוכות הן ברגליו שתלויין באויר לפניו ואין נוגעין
לארץ ועושה להם סמוכות של עור או של עץ ופעמים נסמך
עליהם כשעולה בקרקע גבוה ולכך אין יוצאין בהן לפי שאין
צריכין לו אי נמי זימנין דמישתלפי מפני שאינן נוגעי׳ בארץ
ואתי לאתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים אלמא הספסלים
שבידיו לסמוך בהן מותר לצאת בהן בשבת והוא הדין
נתו׳ סמ בדף כה למקלות׳ וכן הורה רבינו יעקב אבל זקנים שמנענעים
גופן אסור לצאת בשבת במקלות לסמוך בהן בשביל ללכת
בהן דרך ישרה כיון דלתרוצי סוגיא דלהילוך עבידי וטהורים
כדף ק ו כדתניא מקל של זקנים טהורה וקאמר טעמא דלא עבידא כ"א
דף קמ א ללכת דרך ישרה׳ בפרק תולין תנו רבנן לא יצא קטן במנעל
גדול פן יפול המנעל מרגלו ואתי לאיתויי אבל יוצא בחלוק
סמ גדול ולא תצא האשה במנעל מרופט פירוש קרוע מלמעלה
סמ משום דמחכו עלה ושלפא ומייתא ליה ולא תצא אשה במנעל
חדש בשבת אלא אם כן יוצאה בה שעה אחת מבעוד יום לפי
שהיא מקפדת שיהא המנעל למדת רגלה ואם אינו מיושר
ברגלה לרצונה שלפא ומייתא לה אבל אדם שאינו מקפיד
מותר לצאת במנעל שלא ניסהו בחול׳ עוד
דף קלח שם ובעירובין אמר רב שישא בריה דרב אידי פרק כתרא
סמ סיינא שרי והתניא סיינא אסיר ומסקינן לא דף קב
קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק פירוש
כובע של בד שנותנין בראש כשהוא מהודק בראשו מותר
לצאת בו כגון שיש משיחה או רצועה תחת צוארו וקושרו שם
דליכא למיחש שמא יפול׳ וכן נוהגין באשכנז ולותי"ר לשאת
כובעין בראשיהן אבל לא מיהדק בחוזקה בראשו אסור לצאת
בו פן יגביהנו הרוח ויפול ואתי לאתויי בשבת׳ אבל כובעין
של צמר וא"למוצש אפילו בלא שום קשירה כשהן מהודקים
דף כה היטב מותר לצאת בהן׳ מסקינן בפרק בתרא דעירובין המוצא
תפילין בשבת כיצד הוא עושה לובשן כדרכן ומניח של ראש
בראשו ושל יד בידו ונכנס וחולצן בביתו וחוזר ויוצא ולובש
זוג שיני וחולצן עד שיכניס את כולן׳ ואם היו הרבה ולא ישאר
מן היום כדי להכניסן דרך מלבוש הרי זה מחשיך עליהם
סמ כדף כז ומכניסן במוצאי שבת׳ ואם היה בימי השמד שמתירא לישב
ולשומרם עד הערב מפני הגוים מכסן במקומן ומניחן והולך׳
סמ היה מתירא להחשיך עליהם מפני ליסטין נוטל את כולן כאחד
ומוליכן פחות פחות מד׳ אמות או נותנן לחברו וחברו לחברו עד
שמגיע לחצר החיצונה ב"ד כשהיו בהן רצועות והיו מקושרו׳
קשר של תפילין שודאי תפילין הן אבל אם לא היו רצועותיה׳
מקושרות אינו נזקק להם ועוד שאינו יכול לקושרן׳ בפרק
דף י ב קמא דשבת אמרינן מותר לצאת בתפילין ע"ש עם חשיכה
הואיל וחייב אדם למשמש בתפילין בכל עת ואינו שוכחן׳
שכח ויצא בהן ברשות הרבים ונזכר שיש לו תפילין בראשו
דף טו אמרינן בפרק קמא דביצה שמכס׳ את ראשו
עד שמגיע לביתו או לבית המדרש׳ אסור פ׳ סור סנגת
להוציא משא על הבהמה וחיה ועוף בשבת וזה את הפרק דף
שנאמר למען ינוח שורך והמורך דבר הכתוב כ ד
בהווה׃ ואם הוציאו אף על פי שהישראל
פרק מי שהחשיך דף קנד בחמר אחר בהמתו בשבת פטור אף על פי שיש בדבר לאו שנ׳
לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך וגומר ובהמתך מכל מקום
אין לוקין עליו לפי שהוא לאו הניתן לאזהרת מיתת בית דין
ואין לוקין על לאו כגון זה׳

כשלמו עיקרי אבות מלאכות ותולדותיהן על הסדר ויש עוד
סרסין וענפין ובאלרס בעזרת הנותן ליעף כח׳

גרסינן

דף יח בפרק קמא דשבת תנו רבנן מניחין
קילור בעין ואספלנית ע"ג מכה ע"ש
ומתרפאת והולכת כל השבת כולה אבל לא בשבת גזירה
דף קכ שמא ישחוק סמנין בשב׳ ואם נפל תנן בפרק המוציא תפילין
מחזירין רטיה במקדש בשבת אבל לא במדינה ודווקא אם
נפלה בארץ אבל אם נפלה על הכלי מחזירין אותה כדאיתא
דף ח ע"ב התם׳ גרסינן בירושלמי דפרק במה אשה אמר רבי יוסי מכה
שנתרפאה נותנין עליה רטיה שאינו אלא כמשמרה ונותנין
עלה על גבי מכה בשבת שאינו אלא כמשמרה אמר ר׳ תנחום
חוץ מעלי גפנים שהן לרפואה׳ והא דשרי בפרק שמנה
דף קח שרצים קלורים אפילו בשבת היינו לתת על גב העין ומסקינן
התם שלעצום עיניו ולפתוח כדי שיכנס הקילור שעל גב העין
בעין אסור והכא מיירי בתוך העין ממש הלכך מערב שבת
כל הסוגיא פרק קמא דשבת דף יח דווקא מותר ולא בשבת׃ ואין נותנין חטים בתוך הרחיי׳ אלא
כדי שיטחנו מערב שבת ואמר רבה הטעם מפני שמשמעת
קול ויאמרו רחיים של פלוני טוחנות בשבת ויסברו דבשבת
נתו׳ סמ בר"ה והסתה נתנו החטין׳ רב יוסף אמר משום שביתת כלים׳ ופסק ר"ח
דהלכה כרבה דרבה ורב יוסף הלכה כרבה וסתמא דתלמודא
כדף יט סמ נמי הכי אית ליה דקאמר לקבן מאי שנא דבית שמאי שרו
לטעון קורות של בית הבד על הזתי׳ והענבי׳ המרוסקי׳ והולכין
כדף יז ומתמצי׳ בשבת יותר ממלאכות דמתניתין אין פורסין מצודה
ואין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור׳ ומתרץ התלמוד
כולהו דאי עביד להו בשבת חייב חטאת
עיין סמ בתים׳ גזרו בהן ע"ש אם חשיכה והשתא אמאי לא
כדכור המתחיל אמר בלא גזרה משום שביתת כלים ואף
וליתא מר׳ על פי שהדבר מונח מערב שבת בכלי כיון
שישנו בתוכו בשבת אסור מן התורה אלא
ודאי שביתת כלים שרי הילכך מותר לתת גחלי׳ מערב שבת
בכלי מנוקב שעושין מבריחי ברזל ומתחממין בו בשב׳ ומותר
להשאיל איתו קרדומו ומחבתו מערב שבת לגוי אף על פי
שיעשה בו הגוי מלאכה בשבת
צריך עיין בספר דהא בית הילל לית להו שביתת כלים
סמ כדף יט התרומה סימן ר"כ לרבה׃ תנו רבנן לא ישכיר כליו לגוי
וכתו׳ סמ מע"ש וברביעי ובחמישי מותר׃ ואיסור
כתו׳ סמ זה אינו משום שביתת כלים דהא בית
הילל אין חוששין לזה ועוד אם כן אף ברביעי ובחמשי יאסר
אם ישנו לכליו ביד גוי בשבת וגם אינו מדבר בשוכרו לימים
אלא לשבוע או לחדש דאי בשוכר כליו לימים אפי׳ כשנותנן
ביד גוי ברביעי ובחמשי יהא אסור אם ישהא ביד גוי בשבת
כמו שוכר לשמור פרה אדומה ולשמור הזרעים ועומר דשכיר
דף כח יום אסור שנרא׳ כשכיר שבת בפרק הזהב לא בשוכרו לשבוע
או לחדש מיירי ואפילו הכי אסור לשוכרו מערב שבת דכיון
דקרוב כל כך וסמוך נראה ששוכרו לשבת עצמה׳ אבל שלה
בחנם מותר ואפי׳ בערב שבת אבל בשב׳ עצמה אסור להשאיל
כדף יח לגוי וכן תנו רבנן בית שמאי אומרי׳ לא ימכור אדם חפצו לגוי
ולא ישאילנו ולא ילוונו ולא יתן לו במתנה אלא כדי שיגיע
בביתו למקו׳ שרוצה הגוי להוליכו שם שהיה שם קודם השבת
ורבי עקיבא אומ׳ לבית הילל כדי שיצא הגוי מפתח ביתו של
ישראל שהשאילו אף על פי שהגוי נושאו בשבת אבל בשבת
עצמה אסור הוא להשאיל לגוי כ"א מערב שבת עם חשיכה
כדי שיצא מפתח ביתו וטעמא שהרואה סבור שישראל צוה
לגוי להוליכו חוץ לבית ברשות הרבים שהרי בשבת עצמו
מוציאו מבית ישראל ולא ידעו שהגוי נושאו לצורך עצמו כתוב

ספ׳ מצו׳ ג ג 3 iii בספר

סימן רכ"א בכפר התרומה אבל בהמתו אסור להשאיל לגוי אפילו הרבה
רחוק משבת ולא בשכר ולא בחנם אם יודע שעושה בו מלאכה
בשבת משום שנאמר למען ינוח שורך וחמורך · עד כאן
דף מט ע"ב דבריו · וככר בארנו בעניין אסור והתר שאין לסמוך על
דבריו של גוי כלל לא לאיסור ולא
להיתר : ואפי' לב"ש שאמרו בפרק קמא — דף יח אות' כן הגה' אליכא דרבי חקי וע"ש ·
דשבת שבועי' הפקר בשביתת כלים
זהו דווקא בכלים שאי איפשר בלא הם
כגון נר הדולק בשבת וקדירה שעל
גבי כירה אבל לא בשאר כלים קו בבהמה שלא יועיל
דף יז כן כתב רבי שמשון איש ירושלים : תנן בית שמאי אומר אין
נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו
מבעוד יום ובכולן בה"ה מתירין עם
פ"ק דף ד ע"ב השמש·גרסי' בירושלמי דשבת ועבודה — פ"ק דף לט ע"ב וכתו' פ"ק דע"ז ית.תנא כל הסוגיא כל"ה הריסא דף כא
זרה תניא אומני גוים שהיו עושין
עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך ביתו
של גוי מותר אומר ר' שמעון בן אלעזר
בדא בקיבולת אבל בשכיר יום אסור
בדא בתלוש מן הקרקע אבל במחובר אסור ובעיר אחרת
בין כך ובין כך מותר מה בין כך ובין כך מותר בין בתלוש
בין במחובר בין בשכיר יום בין בקיבולת אמר ר' אילא בין
בתלוש בין במחובר ובלבד בקיבולת רבי שמעון בן ביסנא
בשם רבי אומר הלכה כרבי שמעון בן אלעזר בשבת ואבל
וע"ז ע"כ לשון הירושלמי · ואף על גב דאין הלכה כרבי שמעון
בן רבי אלעזר גבי מחובר של שדה אלא כרבן שמעון בן
גמליאל וכסתם מתניתין פרק קמא
דע"ז דשרי להשכיר שדהו לגוי למחצה — הכל שם בדף כא וגם כתו' פרק קמא דשבת דף יז
לשליש ולרביע וחורש וזורע בשבת
משום דגוי בשלו הוא טורח ואריסותיה
קעביד דלא אסורה סתם מתניתין
אלא דווקא מרחץ להשכיר לגוי מפני שנקראת על שמו אבל
שדה לגוי שרי אין דומה מחובר של שדה למחובר של בירת
דדווקא שדה שרגילות לקבלו באריסי' למחצ' לשליש ולרביע
ושייך לומר גוי אריסותיה קעביד אבל בית רגילות להשכיר
פועלים שכירי יום ולא יאמרו הרואה גוי קבלנותיה
קעביד · מכאן פסק רבינו יצחק ברבי
שמואל שאסור לעשות כל קבולת — גם כן כתו' דפר' קמא דשבת ופרק קמא דעבודה זרה גם
במחובר בתוך התחום כדמוכח בתוספת'
דף שם עמוד א' דפרק קמא דעבודה זרה ובירושלמי
איננו דלעיל ולא מיבעיא הבניין עצמו דאסורה דלא
אפי' לתקן האבנים נמי אסור אפילו רחוק מן החומה ואפילו
בביתו של גוי כיון דצורך מחובר הוא דבמחובר כי האי גוונא
פליגי ופסיק כר' שמעון בן אלעזר דאילו לעשות הבנין אפילו
רבנן מודו דאסור דהא ברשות ישראל הוא דאף תלוש לא שריא
אלא בביתו של נכרי · אסור לומר לגוי מערב שבת תעשה
פ"ק דשבת דף יז כך וכך בשבת שהרי בית הילל שמתירין עם השמש היינו
שהגוי עושה המלאכה מאליו אבל אינו מתיר לומר לו לעשות
בשבת : אבל מותר לומר מדוע לא עשית כך בשבת שעברה
אף על פי שעל ידי כך יעשה הגוי כך בשבת הבאה מותר
להניח לעבדו גוי לעשות מלאכתו בשבת כשהמלאכה לגוי
דף ט ושם התוספ' כתו' עצמו וליכא לאו דלמען ינוח כדאיתא פ"ד מהמוכרי כפרה ·
פ"ק דשבת דף יט אין משלחין איגר' ביד גוי מערב שבת היכא שיודעין שנושאן
הגוי בשבת לפי שניכר יותר שכתב ישראל ביד גוי הוא
ויסברו שבשבת נתנו לו אבל אם קצץ ליתן לו מעות בכך
מותר דגוי אדעתא דנפשיה קעביד · אבל אם הדליק הנר
דף קכ"ב או עשה האש בשביל ישראל תנן בפרק כל כתבי הקדש

לא ישתמש ישראל לאורו אע"פי שקצץ ושכרו לכך לפי שגוף
ישראל נהנה ממלאכת שבת הנעשית בשבילו ולא דמי לשולח
אגרות דאין גוף הישראל נהנה מגוף השליחות לכך אם קצץ
פ"ג דף מט מותר · תנן סתם משנה במסכת תרומות המבשל בשבת
בשוגג יאכל ודווקא מבשל דחזי מקמי בישולו לכוס מותר
דף לח אפילו לבו ביום ואפילו הוא עצמו כדמוכח
בפרק כירה וכן היה מורה רב לתלמידיו : — פ"ק דחולין
שם אבל שוחט בשבת בשוגג אסור ליהנות בו — דף טו
באותה שבת : וכן אם עשה ישראל מלאכה
בשבת בשוגג בדבר שאינה אכילה כגון להדליק הנר או עשה
כבש אסור ליהנות בהן באותה שבת דדמי לשוחט דאסור
משום דמקוד' לא היה ראוי כלל : ואם גוי עשה מלאכ' בשבת
בפ' כל כתבי דף קכ"ב בשביל עצמו מותר ישראל ליהנו' אפי' באותה שבת כדתנן גוי
שהדליק את הנר או עשה כבש או מילא מים לבהמתו ישתמ'
ישראל לאורו וירד בו ישראל וישקה מהם ישראל היינו אפילו
שם באותה שבת כמו רבן גמליאל וזקנים שירדו בכבש בשבת :
אבל בעניין אכילה כמו גוי שבישל בשבת לצורך עצמו
בשר דגים או ביצים יש צדדין לאסור
ולחלק שבדבר אכילה ראוי להחמיר — וכמרדכי פרק ככל מערבין מ"ל טעמא כדף ר כל עמוד ב
יותר מבגוי שהדליק את הנר שישתמש
ישראל לאורו ולא דמי להא דתנן
פ"ב דף מט במסכת תרומות המבשל בשבת בשוגג
יאכל דהתם ליכא למיגזר פן יבשל הישראל מזיד שאין
להחזיקו כרשע לבשל במזיד בשבת ולעשו' איסורא דאורייתא
אבל יקיל בעיניו לומר לגוי לבשל בשבת שאין כאן איסורא
בספר התרומה סימן רמ"ח אלא מדברי סופרים · ועל הלחם שאפה גוי בשבת וגם שמא
נטחנו החיטין ונרקד בשבת יש פני' להתיר כמו מבשל בשבת
יאכל וכמו נכרי שהדליק את הנר שישתמש ישראל לאורו ויש
פנים לאיסור כדמפרש לעיל דלא דמי למבשל דהתם ליכא
למיגזר שמא יהיה הישראל רשע לבשל במזיד אבל יקל לומר
לגוי לבשל ועוד שמא יש לדמותו לשוחט מפני שהקמח לא
היה ראוי לכוס מקודם לכן ואין לומר שהלחם מותר דהא
כדף קכ"ז פסקינן שלהי שבת כר' שמעון דשרי במוקצ' בר מנר שהדליקו
בה באותה שבת דדחייה בידי' לא דמי דשמא הכא מודה רבי
שמעון דהוי כמוקצה דגרוגרות וצימוקים כיון שנטחן ונרקד
דף כד ונאפה בשבת כדאמרינן בפרק אין צדין גוי שהביא דורון
שם לישראל אם יש במינו במחובר אסור ופי' רבי שלמה דאפילו
רבי שמעון מודה בהא דהוי כמוקצה דגרוגרות וצימוקי' דאמר
דף מה בפרק כירה דמודה רבי שמעון בהא ורבינו יעקב היה אוסר
להרב רבי יצחק בן רבי מרדכי לאכול לחם שנאפה בשבת ·
כתו' פ' אין צדין כד' ולערב דף כד ואם גוי ליקט פירות לעצמו בשבת או ביום טוב או צד דגים
חיה או עוף בשביל גוי אסור הישראל ליהנות בו משום מוקצה
פ"ק דביצ' דף והוא הדין בשרו מאליהן או ניצודו מאליה' כמו ביצה שנולדה
ביום טוב זה לא תאכל ביום טוב זה כמו פירות שנשרו
ומשקין שזבו מאליהן דאסורין : אבל למוצאי שבת מותרי' מיד
פ"ב דף סו ואין צריך להמתין בכדי שיעשו כדתנן במסכ' מכשירין מרחץ
המרחצת בשב' אם רוב גוים למוצאי שבת רוחץ בה מיד : ואם
בשביל ישראל ליקט הגוי פירות וצד הדגים חיה או עוף בשבת
או ביום טוב אסור למוצאי שבת בכדי שיעשו כדאמרי' בפרק
כדף כד אין צדין גוי שהביא דורון לישראל אם יש במינו במחובר אסור
דף ח לערב בכדי שיעשו · וכן בפרק בכל מערבין גוי שגזז הדס
לאפרין של ישר' ואסור להו רבא למוצאי שבת בכדי שיעשו :
ואם הדגים והעופות נצודו בשביל ישראל ביום טוב ראשון או
פירות שנתלשו ביום טוב ראשון בשביל ישראל ויש במינו
בפ' אין צדין דף כ"ד כתו' ורש"י בפרק אין צדין דף כד במחובר אמרינן דאסורין לערב בכדי שיעשו פירש בהלכות
גדולות של רב יהודאי גאון לערב יום טוב שני שיהא ראוי

לעשות מלאכה שלא ירויח במעשה י"ט הנעשרת בשבילו פן
יאמר לגוי ביום טוב ראשון ללקט כדי שיהא מותרות לו ביום
דף ה ע"ב טוב שיני ובעניין זה אומר בירושלמי דפרק כירה גבי שברת
מכאן שאתה אומר לו ימתין למוצאי שבת בכדי שיעשו כמי
שלא נהנה מחמרת שברת כלום
ורבינו גרשם ורבי שלמה ור' קלונימוס
איש רומי מפרשי' לע"ט ראשו' כדגרסי'
דף לט בפרק בכל מערבין דההוא בר טביא
דאיתצד ביום טוב ראשון ואישחיט
ביום טוב שיני רב נחמן ורב חסדא אכול ורב ששת לא אכל
ספ"ק דף ב לבסוף הדר ביה וכן ביצה שנולדה בזה מותרת בזה ואומר
רבינו יצחק דלא דמי דגבי ביצה דבר הנעשת מאיליו הוא
ואין שייך שם שום גזירה אלא איסור מוקצה לבדו וגבי ההוא
בר טביא נמי יש לפרש שנצוד בשביל גוי או מיירי שניצוד
מאליו על ידי מצודורת שפרוסות מערב יום טוב ואין שייך
גם שם אלא איסור מוקצה לבדו ולכך מתיר ביום טוב שיני
מיד בלא בכדי שיעשו משום דשני יום טוב של גליורת הן
שתי קדושו' שמחמת ספק נעשי' והאחד חול ולא שייך איסור
מוקצה בחול ואמר לי רבינו יהודה בן רבי יצחק כי רבו רבינו
יצחק בן רבי שמואל היה נוהג הלכה למעשה כדברי הלכורת
גדולות · אמנם בר"ה אף בדבר הנעשה מאיליו או בשביל גוי
דף ד פסקינ' בפרק קמא דביצה שנולדה בזה אסורה בזה דקדושה
אחת הן לפי שאף בזמן שבירת המקדש קיים פעמים שהיו
עושין ראש השנה שני ימים כגון שבאו עדים מן המנחה
ולמעלה שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש כדאיתא
דף כב במסכת ראש השנה וכן הפירות והדגים אסורין עד למוצאי
דף ד יום טוב שיני מיד ופסקינן נמי בפרק קמא דביצה כרב דאסר
אף בפסח עצרת וסוכות אם היו סמוכין לשברת לפנירה או
לאחריה דביצה שנולדה בזה אסורה בזה וכן הדין בפירות
ודגים אסורין עד החול והטעם הוא דאף על גב דהלכה כארבע
סס זקנים ואליבא דרבי אלעזר דאמר שתי קדושות הן שבת ויום
סס טוב מכל מקום אסורין משום הכנה דרבה דאין יום טוב מכין
לשבת ולא שבת מכין ליום טוב: ואם ספק
אם נלקטו ביום טוב אם לא הא תנן ספק
מוכן אסור : ואם ליקט הגוי בשבת פירות
וצד דגים בשביל גוים ובשביל ישראל
אסור למוצאי שבת בכדי שיעשו כמו שמפורש בירושלמי :
אבל אין ידוע אם בשביל ישר' ליקטן וצד דגי' אם בשב' לאו או
להפך שידוע לכל שבשביל ישרא' נעשה אבל ספק אם נלקטו
היום בשבת אם לאו אותו היום אסור משום ספק מוכן אמנם
דף קכא הם מותרין למוצאי שברת מיד כשמואל דפרק שואל דאמר
אין צריך להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו · ואף על גב
דף מט דהלכה כרב באיסורי כדאיתא פרק יש בכור מכל מקו' הלכה
דף קכא כשמואל כדפסיק תלמודא פרק שואל גבי הא דתנן גוי
שהביא חלילין לא יספוד בהן הישרא' אלא אם כן באו ממקו'
קרוב ומפרש רב שידוע בודאי שבאו ממקום קרוב ולא
מחוץ לתחום ואף על פי שדרך רשורת הרבים באו יש לומר
דממקום קרוב כל כך לא מהני הבאתן : אבל ספק אסור
סס עד בכדי שיעשו ושמואל סבר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו
פיר' חששה זו לקולא יש לנו לומר שבאו ממקום קרוב ומותר
פ' דחכינה דף טו כמו חיישינן שמא באמבטי עיבר' ושריא
לכהן: ה"ג בספרים ישנים ובפירוש ר"ח תנן
כוותיה דשמואל מרחץ המרחצת בשברת
אם רוב גוים למוצאי שבת רוחץ בה מיד ·
ואם רוב ישראל צריך להמתין בכדי
שיעשו · מחצה על מחצה בכדי שיעשו · רבי יהודה אומר

ברש"י ותוס' סס כל
הסוגי' עד סוף כל"ה
ולערכ' דף כל

פרק אין צדין
דף כל

ייגו שהכי' לעיל גייס דשבת חוץ לאון

כתו' ומסכה הי"א
במסכת מכשירי'
פ"כ דף סו

אם יש רשות מותר מיד · פירו' רשות דגוי חשוב שישנו
בעיר שיש לו אז לומר שבשביל גוי נתחמם אלמא ספיקא
שרי כשמואל · ומרבנן דאסרי בכדי שיעשו במחצה על מחצה
לא תיקשי לשמואל שהרי יש לומר דסברי רבנן דודאי לשם
שניהם נתחמם בשביל גוים ובשביל ישרא' ולכך אסור דהיאך
יהא ספק אם בשביל גוים לבד נתחמם אם בשביל ישראל
לבד נתחמם הלא לא חממוהו בשביל איש אחד כל זה פירוש
סס כלף קכא רבינו שלמה ותופס גירסא זו עיקר · הרי למדנו מכאן דדבר
שנעשה בשביל ישראל וגם בשביל גוים אסור למוצאי שבת
בכדי שיעשו וגם משמע קצת בירושלמי
שילהי פרק כל כתבי הקדש בעובדא
דאיקלע שמוא' בבית גוי אדליק גוי בוצינ'
בשבת' והפך שמוא' אפויי אייתי גוי שטרא
וקרא ביה ידע שמואל דלאו בגינותיה
אדליק הדר שמואל אפויי וקאמר הדא
אמרה נעשה בשביל ישראל ובשביל גוי מותר וקאמר דלמא
משום דאין מכריחין את האדם לצאת מביתו אבל בעלמא
סס אסור · מיהו יש ספר ירושלמי שגורס הדא אמרה נעשה
בשביל ישראל ובשביל גוי אסור ונראה דטעות סופר ·
ומשפט פירות או דבר הבא מחוץ לתחום בשברת בשביל
דף מ ישראל זה מותר לישראל אחר כדאיתא בפרק בכל מערבין
דף כה ובפרק אין צדין ולאותו ישראל
שנעשה בשבילו צריך להמתין
למוצאי שבת בכדי שיעשו אף
על גב דהויא איסורא דתחומים
דרבנן · ויש קצת ראייה מדתנן
דף קכא בפרק שואל גוי שהביא חלילין
לא יספוד בהן ישראל אלא אם
כן באו ממקום קרוב משמע
דאם נודע שבשביל ישראל
באו מחוץ לתחום שלא יספוד בהן עד כדי שיבואו למוצאי
סס שברת ממקום שהביאם דהא מדמה לה לעיל למרחץ
סס שנתחמם ויש לדחות דבמרת החמירו יותר שהרי חפרו קבר
בשביל ישראל בשבת בפלטיא שהוא פרהסיא יתירא לא
יקבור בו אותו מת עולמית ומכל מקום נכון להחמיר ואף על
פי שיש לדחות אדיחוי לא סמכינן · וגם שמא אין הלילה מן
החשבון לפי שאין רגילות בלילה להביא ממקום רחוק וצריך
פ' כל כתבי דף קכב להמתין בכדי שיעשו ביום למחרת שבת : ועל המים שעבד
או שפחה שואב בשבת מבור שהוא רחב ארבעה ועמוק עשרה
כתו' סס ומביאין דרך רשות הרבים לבית ישראל מתיר רבינו יעקב
אם לא אמר לו הישראל להביא אף על פי שבשביל ישראל
מביא כיון שיכול הישראל לילך ולירד בבור ולשתורת שם
סס דווקא לבהמ' אסרה מתניתין דתנן מילא מים לבהמתו משקה
ישר' אחריו שאינו מכירו ואם בשביל ישרא' מילא אסור ותניא
פ' י דף קכו ע"א בתוספתא דבמכירו אסור מפני שמרגילו לעשורת כן בשבת
פ' עושין פסין דף כ אחרת כדאשכחן גבי פסי ביראות שלא הוצרכו אלא לבהמה
פ' כל כתבי דף קכב אבל לאדם מטפס ועולה מטפס ויורד ובברייתא דליקט עשבי'
בשביל ישראל לא יאכיל לבהמתו מוקי לה רבי' יעקב בתרי
כתו' סס עברי נהרא שאין ישראל יכול להוליך בהמתו שם וכל שכן
אם הגוי מביא מן הנהר שמותר שהיה יכול הישראל לשתות
שם בקל ולאותו שמחמיר שם ואינו רוצה לסמוך על היתר זה
מותר לשתות אם הגוי הביא בשביל ישראל אחר לדידן דלית
לן רשות הרבי' רק כרמלית וליכא רק איסור דרבנן כגון פירו'
שבאו מחוץ לתחום בשביל ישראל
זה מותר לישרא' אחר · ואם נר אחד
דולק בשבת וגוי הדליק עוד הרבה

דף טו עמוד ד
וכן הוא בסוף כל
כתבי שלנו דף
קכב

הגהה
וסס פי' רש"י הטע' דבתחומין
דרבנן הקילו וטעם אחר כ'
לומ' דבתחומין לתחום אסו' גזירה
שמא ישלח להביא בשבילו
והכא בשביל ישראל זה מותר
לישראל אחר דליכא למיגזר
ביה כשאין מכירו ·

הגהה מיימו' פ"ו דף פ"ד
מספ' התרומ' סימ' רכב

נרות או נתן הרבה עצים באש מותר ישראל ליהנות מהן כיון
שמתחילה הי׳ה יכול קצת ליהנות מן הנר ומן האש וכן אם
עשה הגוי האש בשביל תינוק או לעשות לתינוק מאכלו או
בשביל חולה גדול שאין בו סכנה מותר לבריא׳ גרסינן
דף ס ע״א בירושלמי פרק קמא דביצה רב חסדא שאל מיחלפא שיטתיה
דרב תמן הוא עביד ליה שתי קדושות פיר׳
דרב פסק בפר׳ בכל מערבין כארבע זקנים בירושלמי דף
ואליבא דרבי אליעזר דאמ׳ שבת ויום טוב כא ע״ב ובתלמוד
שתי קדושות הן והכא הוא עביד ליה שלנו בדף ל״ח
קדושה אחת דאיפליגו שירי פתילה ושירי
מדורה שירי שמן שכבו בשבת מהו להדליקן ביום טוב רב
ורבי חנינא תרוייהו אמרין אסור ורבי יוחנן אמר מותר פירוש
בספרו סימן רכ״ב רבינו ברוך בר׳ יצחק דרב חסדא לטעמיה דלית ליה הכנה
סס דרבה בפרק בכל מערבין ולהכי קאמר טעמא דרב משום
קדושה אחת אבל אנן דאית לן הכנה דרבה הוי טעמא דרב
משום הכנה דרבה שהפתילה והשמן והמדורה שתחילת
כיבויין היה בשבת היא הכנתן שעל ידי כן נוחות יותר לחזור
ולהדליקן וכן שירי שמן נמי נעשה צלול יותר כשהדליקו
דף ד בו והלכה כרב כדפסקינן בפרק קמא דביצה על כיוצא בזה
אף על פי שר׳ יוחנן חולק עליו ודין זה נוהג אליבא דרב ללשון
דהכנה בשני ימים טובים של ראש השנה או יום טוב הסמוך
לשבת לפניה או לאחריה וכן הלפידי׳ שהובערו קצת ביום טוב
ראשון וכבו אסור לחזור ולהדליקו ביום טוב שיני של ראש
השנה אלא אם כן הובערו בחול בעי״ט וכבו אותן וכן לפידים
שנותרו משבת ונכבו אסור להדליקן ביום טוב שלאחריו כי
הכיבוי הוא הכנה שטובות הן יותר לחזור ולהדליקן וצריך
דף ד עצים אחרים מוכנים להרבות ולערב בהן כדאמר בפרק קמא
דביצה מרבה עליה׳ עצים מוכני׳ ומסיקו ומבטלן׳ אמנם בשני
ימים טובי׳ של גליות של פסח עצרת וסוכות אין חוששין בכל
אלה שיום אחד חול ואיסור הכנה לא שייך מיום טוב לחול
דביצה שנולדה בשבת או ביום טוב מותרות בחול וכן פירות
שנשרו מאליהן בשבת או ביום טוב מותרין
למחר בחול עד כאן דבריו׳ אמנם רבינו וכן הס נסית
שמשון איש ירושלים כתב בתוספת׳ דביצה קבר ואלוף סיח
שאין שייך כלל טעם הכנה בירושלמי כל״ב
שהזכרנו לעיל ולא ירד לטעם זה כלל
מדנקט שירי שמן והלכה כר׳ יוחנן ומורי רבי׳ יהוד׳ כתב שלבו
דף קכ״ב נוקפו להחמיר ע״כ׃ מסקינן בריש פרק כל הכלים שכל כלי
שמלאכתו להיתר מות׳ לטלטלו מחמה לצל או להצניעו שלא׳
יגנב ואם מלאכתו לאיסור כגון קורנס של נפחים וכיוצא
בו מותר לטלטלו לצורך גופו או לצורך מקומו אבל מחמה
לצל או שלא יגנב אסור אפילו לרבי שמעון שמיקל במוקצה
נכוף קכ״ד דגרסינן התם אמר רבי אל׳עזר מכבדות של תמרה שמכבדין
בהן את הבית מותר לטלטלן ופריך אי מחמה לצל בהא לימא
רבי אליעזר דמותר הא מלאכתו לאיסור הוא ומדלא מתרץ
אין הכי נמי דסבר לה כרבי שמעון ש״מ דאפילו לרבי שמעון
דבר שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו מחמה לצל וגם למדנו
שם שאסור לכבד את הבית אף לר׳ שמעון אף על פי שמתיר
רבי שמעון לרבץ את הבית בסוף פרק
המצניע ולא כה״ג שבתירות לכבד את דף צ״ה ועיין
ולפ כל הכלים דף קכ״ב הבית תנן מחט נקוב׳ של יד מות׳ לטלטלה כתו׳ סס
ליטול בה את הקוץ אף ע״ג דחביל ומוציא
דם משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור אבל אסור
מדרבנן לרבי שמעון ובמקום צער פטור ומותר כדאית׳ שילהי
דף ק״ו פרק האורג אמנם אסור ל׳צאת בה לרשו׳ הרבים לסגור חלוקו
סביב צוארו או אשה לקשור צעיפה׳ אבל במחט שאינה

נקובה מותר לצאת׳ בעניין הזה בשיש לה ראש מצד אחד
כעין אישפינגלא בלעז הוא נקרא תכשיט׳ מחט נקובה שניטל
חור שלה או עוקצה אמרינן התם שהיא כאבן ואסור לטלטלה נכוף קכ״ג
אמרינן בפרק כיצד צולין ובפרק גיד הנשה שכל מקו׳ שנחלקו נכוף ע״ד ודף צג
רב אחא ורבינא הל׳כה כדברי המיקל והם נחלקו בסוף מסכת
שבת בעניין מוקצ׳ והמיקל משניהם אומר שהלכה כר׳ שמעון דף קנ״ז
בכל דיני מוקצה דשרי במוקצה מחמת מיאוס ובמוקצ׳ מחמת
איסור חוץ מנר שהדליקו באותה שבת דדחייה בידים אבל
במוקצה מחמת חסרון כיס מודה רבי שמעון דאסור דתנן
בפרק כל הכלים כל הכלים ניטלין חוץ ממסר הגדול ויתד דף קכ״ג
של מחרישה וסכין המיוחד לשחיטה וסכינא דאושכפי׳
גרסינן בפרק מפנין ד״נ מליח מותר לטלטלו אפילו לא בשלו דף קכ״ח
אבל בשאינו מליח אסור לטלטלו אבל בשר אפילו תפל וחי
מותר לטלטלו מסקינן בפרק נוטל לרב נחמן דלבירה הילל דף קמ״ג
מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין הראויין לאכילת בהמה
אבל דברים שאינן ראויין למאכל בהמה אסורין להגביהן
אלא לנער השלחן או המפה כמו מעות שעל הכר מנער את סס נכוף קמ״ב
הכר והן נופלות וכן באבן על החבית׳ בד״א בשכח אבל סס
במניח אסור לנער ופי׳ של מניח היינו שמניח שם המעות או
דבר האיסור כדי לשהות שם כל השבת כולה אבל אם נתן
שם במזיד מערב שבת כדי לטלטל למחר
בשבת מותר לנער כמו שכח כדתנן טומנין פר׳ במה טומנין
בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן למחר אלא דף מ״ט
נוטל את הכיסוי והן נופלות כך פירש רבי׳
יצחק בכתב ידו ודלא כפי׳ רש״י דסוף פרק
דף כ״א ועיין במה טומנין׃ תנן מעות שעל הכר מנער פ׳ נוטל דף קמ״ב
בתוספו׳ סס את הכר והן נופלות אמר רבי יוחנן לא
שנו אלא לצורך גופו שצריך לכר לישב
עליו אבל לצורך מקומו מטלטל הכר עם המעות ויניח הכל
למקום אחר שאם ינער הכר שם לא יוכל לישב באותו מקו׳׃
מסקינן שאסור ליטול התינוק אם אבן בידו או דינר דלא סס נכוף קמ״א
שרי מתניתין נוטל אדם את בנו והאבן בידו אלא בתינוק שיש
לו גיעגועין על אביו ואף על פי כן בדינר אסור שמא יפול
מיד התינוק ויטלנה אביו׳ תנן בפרק תולין מסננין יין דף קל״ט
בסודרין לתוך הכלי ובלבד שלא יעשה גומא בסודר לקבל
היין מפני שדבר זה מעשה חול ויין עכור אסור לסנן לפי
שנראה כבורר ובין הגיתו׳ שכולן עכורין מותר׳ מסקינן התם נכוף קס
שאסור לגרוף את האבוס אפילו היא של אבן או של עץ
גזירה אטו של קרקע שאסור לגרוף ולכבד פן ישוה גומות וגם
מכאן ראייה שאסור לכבד את הבית בשבת׳ אמנם השלחן
מותר לגרוף הפירורין או התיבה בשבת שאין שייך שם
לגזור׳ וגרסינן התם אמר אביי מקמי חמרא לוקחין מותר נכוף קס
האוכל ויהבי׳ קמי תורא׳ אבל מקמי תורא לא שקלי׳ בשבת
מותר התבן והאוכל כדי ליתן לפני החמור ובפר׳ מפני סס
שהחמור אין רירו יוצא מפיו ומותרו ראוי לבהמה אחרת ואין
זה טילטול שלא לצורך הילכך צריך לדקדק בשאר בהמות
אם מותר לתת מפיה שנשאר לזו לפני זו שאין מינה׳ הקש סס נכוף קמ״א
שעל המטה לא ינענענו בידו כדי לשכב עליו אבל מנענעו
בגופו דטילטול מן הצד לא שמיה טילטול ואם הקש היה
מאכל בהמה מותר בשבת לטלטלו ואם היה עליו כר או סדין
מבעוד יום מותר בשבת לנענעו בידו אף על פי שאינו ראוי
למאכל בהמה׳ אמר רבא טיט שעל גבי רגלו מקנחו בכותל סס
ואין מקנחו בקרקע משום אשוויה גומות מר בריה דרבינא סס
אמ׳ אפילו בכותל אסור משום בונה שמוסיף טיט על הכותל
אלא יקנחנו בקורה רב פפא אמר אחד זה ואחד זה מותר
וצריך לי׳ישב הלכה כדברי מ׳תני׳ רבי חייא אין מגררין טיט עיין בתוספו׳ סס נכוף קכ״ט ע״ב

בגג

כלף קמ א) סס בגב הסכין לא ממנעל חדש ולא ממנעל ישן כו׳ וסך אדם כל
סס גופו שמן בשבת ׳ תניא שומטין מנעל מעל גבי האימוס ׳
פירוש דפוס של עץ שבתוך המנעל ויסירו הדפוס כדי ליקח
המנעל כרבא דאמר מלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך
דף קכב מקומו מותר והלכה כמותו ׳ מסקינן בפרק כל כתבי שמותר
לאדם להעמיד בהמתו על גבי עשבים
מחוברי׳ והיא אוכלת ותני׳ במכילתיה יכול (מספטי׳ פרשה כ׳)
לא יניח בהמתו לעקור ולתלוש ולאכול (וכתו׳ סס קכ״ח)
בפר׳ כל כתבי דלעיל תלמוד לומר למען ינוח ואין זה נייח: אבל
לא יעמיד אותה על גבי דבר שמוקצה : ועובר בפנקה כדי
שתחזיר פניה לדבר המוקצה ותאכל ממנו וכן ביום טוב ׳
דף קמג תנן בפרק חבית חבית שנשברה מצילין מזון שלש סעודות
היינו בהרבה כלים אם בא להציל בהן :
ובלבד שלא יקלוט הקילוח מאויר בכלי (פרק כל כתבי)
אלא יניח הכלי על הארץ אבל בחד מנא (דף קיז)
כמה דבעי יציל ואפילו
(פרק חבית דף) טובא ובאיזה עניין שירצה׳ דרש רב שישא
(קמו) בריה דרב אידי משמיה דרבי יוחנן הלכה
כרבי יאשיה דמיקל ומתיר לתרת גובתא
הוא קנה חלול לתוך החבית בשבת אע״פי שלא ניסהו תחילה
סס מבהול אם ראוי לאותו נקב של חבית זו ומפ׳ התלמוד להתוך
הקנה חלול לתקנו שיוכל ליכנס בחור החבירת אסור אפילו
סס כלף קמז ביום טוב ׳ אמר רבי יוחנן היוצא בטלית מקופלת על כתיפו
סס חייב חטאת פעם אחת יצא רבי לשדה והיו שני צידי טליתו
מונחין על כתפו פירוש שני צידי טליתו התלויין לפניו אחד
מימין ואחד משמאל קפלן והניחן על כתיפו אמר ליה רבי
יהושע בן זירוז בזו חייב רבי מאיר חטאת ושלשל רבי את
סס טליתו׳ אמר רבי יהודה מעשה בהורקנוס בנו של ר׳ אליעזר
שיצא בסודר שעל כתיפו ונימא כרוכה באצבעו וכשבא הדבר
לפני חכמים אמרו אף על פי שאין נימא כרוכה לו באצבעו
סס מותר וכן פוסק רב נחמן אם כן אדם שנפסקו לו לולאות
טליתו מותר לצאת בטליתו לבושה סביביו
בכל מקום שירצה וכתב מ״ו שאם נתקו (כתו׳ פרק במה)
חוטי הסרבל ויש שם נקב רוחב שיוכל (טומנין דף מח)
לתהוב החוט בהם יכניסנו בתוכו ויענבנו
אמנם אם הלולאות שנפסקו מוזהבות אם הם תלויות בו
חשובות הם ואינם בטלות לגבי הטלית ואסור לצאת בהן
דף קלט משום משוי וכן אומר בפרק חולין דהא דאמר רב הונא היוצא
בטלית שאינה מצויינת כהילכתה בשבת חייב חטאת היינו
כתו׳ סס משום דהנהו חוטי חשיבי ולא בטלי ופי׳ רבינו חננאל שאינו
מבטלם לפי שחשובים הם בעיניו שדעתו ליתן באותו טלית
סס ציצית רביעית אבל רבינו שלמה פירש שחשיבותן לפי שהן
של תכלת שזהו דבר שאינו מצוי אבל בדבר התלוי ואינו
חשוב מותר לצאת בו לכתחילה כמו שמוכיח שם גבי כילה ׳
ומיהו אין בידינו כח לברר אם הלולאות של משי שלא יהא
גם כן כתו׳ סס חשובות וראוי לאסור לצאת בהן בשבת ׳ ואותן לולאות של
משי הקבועות באבנט מותר לצאת בהן יחף הואיל וראויות
לקשור בה אחד מראשי המכנסיים התלויי׳ למטה להגביהן מן
דף כא הארץ כמו שהוא מנהג תניא בסוף פרק במה טומנין אין
מרסקין לא את השלג ולא את הברד אבל נותנו לתוך כוס
חמין לצננו או לתוך הקערה ואינו חושש אף על פי שעל
ידי כן הוא נמחה מכאן הביא רבינו
ברוך ראיה לפשידא בימות החורף (בספרו סימן)
שצריך לשמור בשבת שלא יתבינה (רלה)
סמוך לאש לחמם מפני השמנונית הנקרש
ועתה נמחה על ידו עד כאן לשונו ׳ ויותר יש מכאן ראיה
להיתר מלאיסור ׳ סכין ומפרכסין לאדם אומר רבינו יצחק (ס׳ נוה כתוח דף כג)
דווקא שמן שכבר הוא נמחה סכין אבל חלב ושומן לא לפי
שנמחה בידו והוה ליה נולד כמו אין מרסקין לא את השלג
ולא את הברד ובחול מותר לסוך חטטין מחלב ומאיסור אף
דף פו על גב דסיכה כשתיי׳ בפרק רבי עקיבא מותבא כמי׳ בקרבו
וכשמן בעצמותיו ׳ וזר אסור לסוך בשמן של תרומה מלא
דף לב יחללו בפרק בנות כותים קראי אסמכתא בעלמא ומדרבנן
אין איסור לא כי עביד לתענוג אבל משום צערא כגון חטטין
דף עז או למכה שרי דהא בפרק יום הכפורים שנינו מי שיש לו
דף ז חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ׳ ובפרק קמא דכריתות
אמרינן כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו
(בספרו סימן תלח) ואינו חושש פירוש משפשף עצמו כתב רבינו ברוך ותינוקות
נראה שאסור לסוך גופן מחלב וחזיר שאין זה אלא תענוג אבל
יניח לגויה לסוכן ולהאכילן ולהזהיר גדולים על הקטנים אין
אסור אלא דווקא כי סכו להו בידים אך
לפירוש רבינו יעקב מותר אפילו לסוך (כתו׳ פרק בנות)
ישראל מחלב ומחזיר שאמר דדווקא סיכת (כותים דף לב)
שמן דאסמוכה רבנן אקרא אסור אבל שאר
סיכה לא ׳ ומפרכסין לאדם פירוש מותר להסיר גילדי צואה
וגלדי מכה ואפילו משום תענוג ולבהמה משום תענוג אסור
ומשום צערא שרי ׳ ומורסא שיש בה קויטורא מותר להוציא
ממנה לחה אף על פי שיש בה דם כדאיתא בפרק קמא
דף ז דכתובות גבי מתניתין דהמפיס מורסא להוציא לחה פטור
ומפרש דאף על גב דאירת בה דם משום דדם מיפקד פקיד
אבל אם מתכוין לה לעשות פה ולהכניס בה
הרוח ולהוציא הלחה חייב ׳ ספק סכנת (פרק בתרא דיומ׳)
נפשות דוחה את השבת לפיכך חולה שיש (דף פג)
בו סכנה מותר להדליק ולכבות בשבילו
ושוחטין ואופין ומבשלין : ולא סכנה ברורה בלבד לא אפילו
ספק סכנה כגון שרופ׳ אחד אומר שהו׳ צריך ורופא אחד אומר
שאינו צריך מחללין עליו את השבת כדאיתא בפרק בתרא
סס כדף פג דיומא : והשיב רבינו יצחק בר שמואל כי כל בני אדם חשובין
סס דף פד בקיאין במקצת וספק נפשות להקל ׳ כשעושין דברים אילו
אין עושין אותן לא על ידי קטנים ולא על ידי נשים כדי שלא
תהא שבת קלה בעיניהם אלא על ידי גדולים ונבונים ועוד
פירוש ד׳ בר׳ אשר שהטעם שלא יביא לידי דיחוי : ואסור
(פרק בתרא דיומא דף פה ע״ב) להתאחר כדי לשאול אם הדבר מותר כדאמרינן בירושלמי
הנשאל הרי זה מגונה והשואל הרי זה שופך דמים והרי
(בגמרא שלנו דף פה) הכתוב אומר וחי בהם ולא שימות בהם : גרסינן בפרק אין
דף כח מעמידין אמר רב גב היד וגב הרגל ומכה שבחלל הגוף מן
השפה ולפני׳ כלומ׳ בין בפיו בין במעיו בין בכבד בין בטחול
הרי זה חולה שיש בו סכנה ומחללין עליו את השבת : אמר
סס שמואל הך פרעתא פי׳ מכת חרב בכל מקום שהיא מחללין
סס עליה השבת : רב יהודה התיר לכחול עין בשבת ואפי׳ לשחוק
סמנין ולהביאם דרך ר״ה מותר שיש סכנה בדבר כמו שאומר
דשורייני דעינא בליבא תלו פירוש שורייני מקורות הראיה :
סס ובאיזה חולי התירו אמר רב יהודה כגון רירא עבה היוצאת
מתוך העין תדיר ודייצא אפויינט בלעז ודמעתא על ידי גודל
הכאב וקדחא הוא החימום הגדול שבעין ותחילת אוכלא פי׳
מניישון לאפוקי סוף אוכלא פי׳ סוף החולי שכב׳ נתרפ׳ במקצ׳
(פרק בתרא דיומא דף פג) ופצוחי עינא להאיר העין זה אסור לעשות בשבת : מי שנשכו
כלב שוט׳ או אח׳ מזוחלי עפר שממיתין אפי׳ היה ספק ממיתין
(פרק קמא דחולין דף טו) ספק אין ממיתין עושי׳ לו כל צרכי רפואה להצילו : המבשל
לחולה בשב׳ ואכל החולה והותי׳ אסור לברי׳ לאכול מן המותר
גזיר׳ שמא ירבה בשבילו אבל השוח׳ לחולה בשב׳ מות׳ לבריא
לאכול הימנו בשר חי שאין בדבר איסור תוספת שנגזור שמא
ירבה

דף קכט ירבה בשבילו וכן כל כיוצא בזה: אמרינן במסכת שבת פרק
כות נ׳ נכיה דף כב מפנין חולה שאין בו סכנה אומ׳ לגוי ועושה לו כל צרכיו: וכן
בוחל עיניו הגוי בשבת אף על פי שאין בו
כל הסוגיא פרק סכנה: היולדת כשכורעת לילד הרי היא
מפנין קכח בסכנת נפשות ומחללין עליה את השבת
קוראין לה אשה חכמה ממקום למקום
וחותכין לה את הטיבור וקושרין אותו ואם היתה צריכה לנר
בשעת חבליה מדליק לה את הנר ואפילו הייתה סומא מפני
שדעתה מתיישבת עליה בזה ואם צריכה לשמן וכיוצא בו
מביאין לה וכל שאיפשר לשנות משנין בשעת ההבאה כגון
שתביא לה חבירתה כלי תלוי בשערה ואם אי איפשר מביאה
פרק אין מעמידין דף כו כדרכה׳ אין מיילדין את הגויה בשבת ואפילו בשכר ואין
חוששין לאיבה ואפילו אין שם חילול:
כל הסוגיא פרק היולדת שמתחיל הדם להיות שותת עד
מפנין דף קכט שתלד ואחר שתלד עד שלש׳ ימים מחללין
עליה את השב׳ ועושי׳ לה כל צרכ׳ בין שאמ׳
צריכה אני בין שאמרה אינה צריכה ומשלשה ועד ז׳ אם אמרה
אין צריכה אני אין מחללין ואם שתקה ואין צריך לומר אם
אמרה צריכה אני מחללין ומשבע׳ ועד שלשי׳ הרי היא כחולה
שאין בו סכנה ואפילו אמרה צריכה אני אין עושין לה מלאכה
אלא על ידי גוי: עושין מדורה ליולדת ואפילו בימות החמה
מפני שהצינה קשה לה הרבה במקומות הקור׳ אבל אין עושין
שם מדורה לחולה להתחמם בה: אדם שהקיז דם ונצטנן עושין
שם לו מדורה אפילו בתקופת תמוז׳ מרחיצין את הולד בשבת
ביום שנולד אחר שחותכין טיבורו אפילו בחמין שהוחמו
בשבת ומולחין ומלפפין אותו מפני שסכנה היא אם לא עשו
כ׳ ר״א דמילה דף קלד כל אילו׳ וכן מרחיצין אותו לפני המילה ולאחר המילה וביום
השלישי אפילו בחמין שהוחמו בשבת
לקמן בספר מצו׳ מפני הסכנה כמו שבארנו במצות מילה׳
דף ז בפ״ק דערכין אמר שמואל האשה שישבה עשה קיטן כא
על המשבר ומתה מביאין סכין בשבת
אפילו דרך רשות הרבים וקורעין את כריסה ומוציאין את
הולד שמא ימצא חי שספק נפשות דוחה את השבת ואפילו
דף פד לזה שאין חזקתו חי׳ מסקינן בפרק בתרא דיומא מפקחינן
פיקח נפש בשבת ואין צריך ליטול רשות מבית דין והמקדים
להציל את הנפש הרי זה משובח כיצד ראה תינוק שנפל לים
פורש מצודה ומעלהו אף על פי שהוא צד דגים עמו ננעלה
הדלת בפני התינוק שובר את הדלת ומוציאו אף על פי שהוא
מפצל עצים שראויים למלאכה שמא יבעת התינוק וימות:
שם וכן מותר לכבות הדליקה להציל הנפש שיראי׳ פן ישרף שם:
גם בדף פה מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם מפקחין
עליו מצאוהו חי אף על פי שנתרוצץ ואי איפשר שיבריא
מפקחין עליו ומוציאין אותו לחיי אותה שעה׳ תניא בפר׳ מי
דף מה שהוציאוהו גוים שצרו על עיירות ישראל אם ידוע שלא באו
אלא על עיסקי ממון אין מחללין עליהן את השבת ואם באו
על עיסקי נפשו׳ או שערכו מלחמה סתם או שצרו סתם יוצאין
עליה בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת כדאיתא התם
שם ומצוה על כל ישראל לצאת ממקומם וללכת מזויינים לעזור
שם לאחיהם שבמצור וכשיצילו את אחיהם מותר להם לחזור
בכלי זיין שלהם למקומם בשבת כדי שלא להכשילם לעתיד
לבא: וכן זועקין ומתחננין בשב׳ אף על היחיד הנרדף כדתניא
דף כב במסכת תענית ואין זועקין ומתחננין על הדבר בשבת׳
שדה של ישראל שקיבלה גוי לחרוש ולזרוע ולקצור למחצה
לשליש ולרביע מותר לטרוח בו גוי בשבת כדאמר בפרק
דף כא קמא דעבודה זרה דאריס אריסותיה קעביד ואם אין נותן
בית דשבת דף ד ע״ב לו רק מעות לטרוח אסור כדפסק בירושלמי כרבי שמעון בן

כדף כ ע״ב עזר דאסר קיבולת במחובר לקרקע ולמעלה הארכתי בדבר
פ״ק דע״ז דף כא זה: ומרחץ אסור כדאמר התם דמרחץ לאריסותיה לא עבדי
אינשי אמנם תנור יכול להיות דמותר כמו שדה דרגילות הוא
לשוכרו לשליש ולרביע ואינו כמו מרחץ׳ תניא ומייתי
כדף כה לה בע״ז ישראל וגוי שקבלו שדה בשותפות לא יאמר לגוי טול
חלקך בשבת ואני אטול חלקי בחול ואם התנו מתחילה
עיין כפרש״י שם מותר ואם באו לחשבון אסור פירוש ואם לא התנו מתחילה
ולקח הגוי את ימי השבת מעצמו בלא ציווי של ישראל אם
אמר לו ישראל כמה ימי שבתו׳ נטלת ואטול גם אני ימי החול
כנגדן אסור: וכן המשפט במרחץ כדתניא בתוספתא דמסכת
דף כ ט ע״ב וכתו׳ שם מביא׳ ברי״ה לא יאמר דף כב דמאי פרק המקבל שדה ישראל וגוי שלקחו מרחץ בשותפות
לא יאמר לגוי טול חלקך בשבת ואני חלקי בחול והוא הדין
בתנור ואם התנו מתחילה קודם שקנו את השדה או המרחץ
או התנור שלא יהא לישראל חלק בהם ביום השבת כ״א לגוי
זה מותר ופר״ח דה״ה רחיים של גוים:
כפ׳ קמא דף כב ומסיק רב גביה מבי כתיל טיבא דרב׳ בע״ז
ועיין כרש״י שם שמותר לומר לגוי עמול וזמור בשני ערלה
ותיטול הפירות של אותן השנים ואני או
שלוחי נטרח אחרי כן גם שלש שנים אחרות כנגדן ואני
אטול את הפירות הרי זה מותר וכשר
מיימו׳ פ״ו דף פה הדבר ואפילו לא התנו מתחילה׳ הנותן
ועיין שם כמגיד מעות לגוי להתעסק בהן אף על פי שהגוי
משנה נושא ונותן בשבת חולק עמו בשוה בשכר
וכן הורו כל הגאונים: עוד אמרינן בפרק
דף סב בתרא דעבודה זרה ישראל וגוי שנשתתפו לקנות סחורה
אחת והיה שם ע״ז ודברים אחרים לא יאמר ישראל לגוי טול
אתה ע״ז ואני אטול כנגדן דברים אחרים׳ ישראל שיש לו
שוורי׳ ומשכירן לגוי לחרוש בהן עד אחר זמן וחורש בהן בשב׳
בימי ר׳ שלמה שאלו דבר זה ויש שהיו מתירין אם הגוי קיבל
עליו אחריות מיתה וגניבה עליו וגם יוקרא וזולא דהשתא הוי
כמו צאן ברזל לישראל ויש שאוסרין בכל ענין דאין הגוי יכול
למוכרה ונקראת בהמתו של ישראל בכל מקום שהיא וישראל
דף נח מצוה על שביתתה׳ תניא בפרק הזהב השוכר את הפועל
לשמור את הפרה ואת התינוק לא יתן לו את שכרו של שבת
לפיכך אין אחריו׳ של שבת עליו ואם היה השכיר שכיר שבת
או שנה נותן לו שכרו משלם לפיכך אחריות שבת עליו ולא
יאמר לו תן לי שכרי של שבת אלא אומר לו תן לי שכרי של
דף קס שנה זו או של כ׳ יום׳ גרסינן בפרק שמנה שרצים אמר מר
עוקבא מי שנגפה ידו או רגלו צומת׳ ביין ואינו חושש אבל לא
בחומץ מפני שנרא׳ יותר רפואה וכל מעשה רפואה אסרו בשב׳
שם גזירה שמא ישחוק סמנין׳ אמנם אם נגף בגב היד או בגב
הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליה את השבת׳ אין
שם רוחצין במים שמשלשלין ולא במי משרה הבאושין ולא בים
סדו׳ ולא במים הרעים שבי׳ הגדול שהוא ים אינגילטירא כמו
שכתוב בספר יוסיפון מפני שכל אילו צער הם וכתיב וקראת
לשבת עונג לפיכך אם לא נשתהא בהן אלא עלה מיד אף על
שם כדף קיא פי שיש לו חטטין בראשו מותר: וחושש בשיניו לא יגמע
בהם את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו שאף ע״פ שכשאין לו
חולי בשיניו החומץ מקלקל את השינים שנא׳ כחומץ לשינים
מכל מקום כשיש לו חולי בשינים מרפאו
שם ועיין כתוס׳ ומסקינן לא יגמע בהן את החומץ ויפלוט
שם כדף קט שם כל״ה כי תנן אבל מגמע הוא ובולע: לא יאכל אדם
דברים שאינם מאכל בריאין ולא דברים
המשלשלין כגון לענה וכיוצא בהן וכן לא ישתה דברים שאין
שם דרך הבריאים לשתותן כגון שבשלו בו עשבים וסמנין׳ אבל
אוכל אדם אוכלין ומשקין שדרך הבריאין לשתותן ולאוכלן
כמו

כמו הירקות הקרות כגון החורף והכוסבר והלוג לוגורת׳ והחמות כגון החורף בלשון ערבי ונקרא קרשון או לנייש אף ע״פ שהן מרפאין ואוכלן כדי להתרפאות בהן מותר הואיל והן מאכל בריאין וכן השמנים שדרך הבריאי׳ לסוך בהן מותר לסוך בהן בשבת אף ע״פ שנתכוון לרפואה ושאין הבריאין
סס דף קי״א סכין בהן אסורין: הרושש במתניתין לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ואפילו שמן וורד מותר במקום שמצוי שמן ורד והבריאין סכין אותו וכן פוסק רב לשם: תניא בתוספתא אין לועסין המצטכי ואין שפין את השינים בסם בשבת בזמן שמתכוין לרפואה ואם נתכוון לריח הפה מותר׳ פירוש מצטכי הוא לשון ערבי והוא סם הנקרא משטיק בלשון הגוי׳
דף יד תניא במכלת ע״ז אין מוכרין לגוים בהמה גסה עגלי׳ וסייחים
דף טו שלמים ושבורין ומפרש שם הטעם גזירה שמא ישאילם או ישכירם לגוי ועובר משום למען ינוח שורך וחמורך ששכירות
סס אינו קונה׳ עוד מפרש טעם אחר משום נסיוני שפעמים דסמוך לשקיעת החמה דמעלי שבתא מוכר ואומר ישראל לגוי לנסותה ושומעת קול בעל׳ה ישראל והולכת מחמתו ועובר משום מחמר אחר בהמתו בשבת דאסור משום לא תעשה כל
דף קכד מלאכה אתה וגומר כדאיתא בפרק מי שהחשיך אבל לא רצה לומר הטעם משום למען ינוח דשמא משום גזירת איסור בהמתו שאינו תלוי בגופו לא היו אסורין למכור לגוי׳ רבא
סס דף טו שרי לזבוני חמרא אידא דספסיר פירו׳ ע״י סרסור אי משום נסיוני לא ידעה לקליה ואי משום שאלה ושכירות כיון דלאו דידיה היא לא מושיל ולא מוגר ועוד שלא יתגלה מום הבהמ׳
סס רב הונא זבין ההיא פרה לגוי אמר ליה רב חסדא מאי טעמא
סס דף יד עביד מר הכי אמר ליה אימ׳ לשחיטה זבין ומתניתין דקתני אין מוכרין מדברת שפירוש לו הגוי למלאכה אני צריך לה ובהמה טמאה אפילו בסתמא אסיר דהא לאו לאכילה קיימא כך פירו׳ רש״י ורבינו שמואל ורבינו יעקב מחלקין עוד בעניין אחר אבל אינן סותרין פירוש רבינו שלמה וצריך למצוא היתר למנהגינו שאנו מוכרין להם הכל דאע״ג דפסיק תלמוד׳
דף יו כרבי יהודה בן בתירא שמתיר בסוס זהו מטעם שעושין בו מלאכה שאין חייבין עליה חטאת שבימי חכמים היו מיוחדים הסוסים לרכיבה ולעופות אבל עכשיו רגילין להרוש בהן ולמשוך בקרון ויש לפר׳ שעתה אין אנו בקיאין כל כך בקול ואין לחוש לנסיוני דשמעה לקליה כמה שאנו מתירין ע״י כפסר מפני שאין מכרת

כל הסוגיא עד סופה כתוס׳ סס
דף טו

קולו ומשום שאלה ושכירות נמי ליכא למיחש שהרי אין אנו רגילין להשאיל עכשיו לגוי ולא לקנות בהמה כדי להשכיר לאחרים כך פירוש רבינו יעקב ורבינו יצחק מפרש שבימי חכמים היו הרבה יהודים ביחד והיו יכולין למכור זה לזה אבל עכשיו שאין אנו כ״א מעט במקום אחד איכא הפסד אם
ס״כן דף טו לא היינו מוכרין לגוים ומהאי טעמא שרי התם למכור להם חטים ושעורי׳ משום פסידא אמנם מזה הטעם אין אנו מתירין למכור להם בהמו׳ אלא כשישנן בידו כבר אבל אסור לכתחלה
דף קי״ג לקנותם כדי למכרם לגוים אמרינן בפרק אילו קשרים אין מקפלין את הכלים בשבת כדרך שעושין בחול בבגדיו כשכבסו אותן ואם לא היה לו כלי אחר להחליפו מות׳ לקפלו ולפושטו ולהתכסות בו כדי להתנאות בו בשבת והוא שיהיה בגד לבן וחדש שהרי הוא מתמעך ומתלכלך מיד וכשיקפל
דף קמ״ו לא יקפל אלא איש אחד אבל לקפל בשנים אסור בפרק חבית אמרינן העושה נקב שהוא עשוי להכנים ולהוציא כגון נקב שבלול התרנגולים שהוא עשוי להכנים האויר ולהוציא ההבל הרי זה חייב משום מכה בפטיש לפיכך גזרו על כל נקב אפי׳ היה עשוי להוציא בלבד או להכנים בלבד שלא יבא לעשות

נקב שחייבין עליו ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב חדש ואין מוסיפין בו אבל פותחין נקב ישן והוא שלא יהא הנקב למטה מן השמרים שהרי זה עשוי לחזק ואסור לפותחן:
עוד שם שובר אדם את החבית כדי לאכול ממנה גרוגרות ומבי׳ אדם חבית של יין ומתיז את ראשו בסייף לפני האורחי׳ ואינו חושש שאין כוונתו אלא להראות נדיבות לבו: וכשם שאסו׳ לפתוח כל נקב כך אסור לסתום כל נקב ואם הניח שם אוכל כדי להצניעו ונמצא הנקב נסתם אמרינן בפרק תולין שהוא מותר ומותר להערים בדבר זה׳ כל דבר שהוא גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש ומפני זה הגודר או המתקן כלי באיזה דבר שתקן חייב: לפיכך אסור להשמיע קול של שיר בשבת בין בכלי שיר כגון כנורות ונבלים בין בשאר דברים אפילו להכות באצבע ע״ג הקרקע או על הלוח אחרת כנגד אחת כדרך המשוררי׳ או לקרקש האגוז לתינוק או לשחוק לו בזוג כדי שישתוק כל זה וכיוצא בזה אסור שמא יתקן כלי שיר: וכן אמר רב בפרק בתרא דעירובין נשים המשחקות באגוזים אסור פירוש לזרוק אחת ולקבל אחת בהשמעת קול ואמר רב נשים המשחקות בתפוחים אסור פירוש לגררם על גבי קרקע דילמא אתי לאשווי גומות והוא הדין להטות בין תפוחים בין אגוזים בתוך הגומא שאסור: אמנם אין למחות בנשים ובתינוקות המשחקות באגוזים כיון שידוע שאין מקבלים מהן הנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין: ואין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין בשבת גזירה שמא יתקן כלי שיר: ולספק כלאחר יד מותר כדאמ׳ בירושלמי בהלולי דר׳ שמעון בר׳ הוו מטפחין אחורי ידיהון בשבתא: בפרק בתרא דעירובין אוסר עולא להקיש על הדלת בשבת מפני השמעת קול ואל רבא לא אסרו אלא בקול של שיר בלבד ואיתיביה ממתניתין ממלאין מבור הגולה במקדש אבל לא במדינה פירוש מפני שהגלגל משמיע קול כך דעת המקשה ומתרץ דמה שהו׳ אסור גזירה שמא ימלא לגנתו ולחורבתו: אמימר התיר למלאות בגלגל במחוזא מפני שאין שם לא גנה ולא חורבה משמע שסובר כתירוצו של רבא וכן הלכה וכן פסק רב אלפס ועוד כתב ואף על פי שבירושלמי דמסכת ביצה אוסר להקיש על הדלת תלמוד של בבל עיקר שהוא בתראה ורבא ואמימ׳ היו בקיאין בירושלמי יותר ממנו וידעו שאין כך הלכה׳ אין שטין על פני המים גזירה שמא יעשה חבית של שייטין: בפרק חבית אמרינן אסור להניח עלה של הדס וכיוצא בו בתוך הנקב שבחבית כדי שיקלח היין מפני שהוא כעושה מרזב בשבת׳ תניא בפרק במה טומנין אסור לחוף כלי כסף בגרתקון מפני שהוא מלבנן כדרך שהאומנים עושין ונמצא כמתקן כלי וגומר מלאכתו בשבת אבל חופפין אותה בחול ובנתר וכן כל הכלים חופפין אותן בכל דבר: תנו רבנן בפרק כל כתבי אסור להדיח קערות ואילפסים וכיוצא בהן מפני שהוא כמתקן אלא אם כן הדיחן לאכול בהן סעודה אחרת באותה שבת אבל כלי שתייה כגון כוסות וקיתוניות מותר להדיחן בכל עת שאין קבע לשתייה: ואין מציעין את המטות בשבת כדי לישן עליהן במוצאי שבת אבל מציעין מלילי שבת לשבת כדאית׳ בפרק אילו קשרים׳ אסור להטביל כלים בשבת כדאיתא בפרק יום טוב במסכת ביצה מפני שהוא כמתקן כלי אבל אדם טמא מותר לטבול מפני שנראה כמקר: ואין מגביהין תרומות ומעשרות מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתוקן׳ כותב מאבות מלאכות לפיכך אסור לכחול

פרק תולין דף קנ ע״א ולקמן כמנו׳ ע״ה מכיתו
כל הסוגיא כסף
כתרא דערוכין דף רכג

כל המצניע דף צד — לכחול בפוך וכיוצא בו בשבת מפני שהוא ככותב : ואסור
פ' שואל דף קמח — ללוות ולהלות גזירה שמא יכתוב : בפרק שואל אמרינן לא
ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו לשכור לו :
שם בדף קמח — שואל אדם מחברו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו
הלויני אומר רבי' יצחק כי בלשונינו אין חילוק בין משמעות
שאלה להלואה לפיכך לא יזכיר לא לשון
מסירה או נתינה : ואסור לשקול ולמנות — משמעות הגמל'
פ' משילין דף לו — ולמדוד בין בכלי בין ביד : אין דנין בשב' — קן שם בדף קנט
ולא חולצין ולא מיבמין ולא מקדשי' גזירה
דף מט — שמא יכתוב : שנינו במסכת תרומות פ"ב המגביה תרומות
ומעשרות ביום טוב או בשבת בשוגג יאכל ממה שתיקן את
שם — הפירות׳ המטביל כלים בשבת בשוגג ישתמש בהן אבל
המקנה לחבירו בשבת אף מזיד קנה כדאיתא בירושלמי :
בדף קמט — עוד מסקינן בפרק שואל אסור להפיס ולשחק בקוביא
מפני שהוא כמקח וממכר ומפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו
על מנה גדולה כנגד מנה קטנה מפני שאינם מקפידין :
דף קן — עוד בפרק שואל אסור לחשוב חשבונות שהוא צריך להם
בשבת בין שעבר בין שעתיד להיות גזירה שמא יכתוב
לפיכך חשבונות שאין בהן צורך מותר לחשבן בשבת כיצד
כמה תבואה היה לנו בשבת פלוני כמה דינרי' הוציא בחתנות
בנו וכיוצ' באילו בכלל שיחה בטילה הם שאין בהן צורך כלל
והמחשב אותן בשבת כמחשב אותן בחול :
עוד שם אסור לקרו' בשטרי הדיוטות שלא — בדף קמט וכפ'
בדף קמט — יהא בחול ויבא למחוק : ואסור לקרו' בכתב — כל כתבי דף
המהלך מתחת הצורה ותחת הדיוקני — קיט
בשבת : ואף לקרות בכתובים בשבת
פ' כל כתבי דף קיו — בשעת בית המדרש אסור גזירה משום ביטול בית המדרש
כדי שלא יהא כל אחד יושב בביתו וקורא ומונע עצמו מבית
המדרש : יש דברים שהן אסורין בשבת אף על פי שאינן
דומין למלאכה ואין מביאין לידי מלאכה מפני מה נאסרו
משום שנא' אם תשיב משבת רגליך עשות חפצך ביום קדשי
וגומ' וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך
ודבר דבר לפיכך אסור לאד' להלך בחפציו — בפרק שואל דף
בשב' ואפי' לדבר בהן כגון שידבר לשותפו — קן ובפרק אילו
מה ימכור למחר או מה יקנה או היאך יבנה — קשרי' דף קיג
בית זה ובאיזה סחורה ילך למקו' פלוני כל
זה וכיוצא בזה אסור שנ' ודבר דבר דיבור אסור והרהור מותר :
פ' בכל מערבין דף לח — אסור לאדם לפקוד גנותיו ושדותיו בשבת כדי לראות מה הן
צריכין או היאך פירותיהן מתבשלין שהרי זה מהלך לעשות
חפציו : מותר אדם לומר לפועל הנראה בעיניך שתעמוד עמי
דף קן — לערב כדפסקינן התם בפרק שואל ופירש ר"י הנראה בעיניך
שתוכל לעמוד עמי לערב אבל לא יאמ' לו היה לי נכון לעמוד
עמי לערב שנמצא עושה חפציו בשבת :
ואסור לרוץ ולדלג בשבת שנאמר מעשות — פ' אילו קשרים
דרכי' שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך — דף קיג
כל המוציא תפילין דף קז — של חול : ויורד אדם לבור שיח ומערה אפי'
פ' אילו קשרי' דף קיג — הן מאה אמה ומטפס ויורד ושותה ומטפס ועולה : ואסור
להרבות בשיחה בטילה שנאמר ודבר דבר שלא יהא דבורך
דף ו — של שבת כדבורך של חול : גרסינן בברכות פרק קמא מותר
לרוץ בשבת לדבר מצוה כגון שירוץ לב"ה או לבית המדרש׳
דף ה' דף קן — ואמרינן בכתובות פ"ק ובפרק שואל מחשבין חשבונות של
מצוה והוא הדין שמודדין מדידה של מצוה כגון מקוה לידע
דף קנז — אם יש בו שיעור כדאיתא בסוף מסכת שבת : ואמרינן בפ"ק
דף ה ובפרק שואל דף קן — דכתובות פוסקין צדקה לעניים והולכין לבתי כנסיות ולבתי
מדרשות ואפי' לטרטיאות וטרקלין של גוים לפקח על עיסקי
רבים בשבת ומשדכי' על התינוקו' לארס ועל התינוק ללמדו

דף יב — ספר וללמדו אומנות׳ ובפ"ק דשבת אמר מבקו' חולין והנכנס
לבקר את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפוא' קרובה לבא :
ומחשכי' על התחום לקרב עצמו בשב' עד סוף התחו' כדי שיהא
קרוב לפקח על עסקי כלה ועל עיסקי המת להביא לו ארון
דף קנא — ותכריכין כמו ששנינו בפרק שואל : — בסוף מסכת שבת
ואמרינן בתוספתא שאומרים לו לך — דף קעט עמוד ב'
למקום פלוני לא מצאת שם הבא — ומכילתא שם בפרק
ממקום פלוני לא מצאת במנה הבא — שואל קנא׳
במאתים ובלבד שלא יזכיר לו סכום
המקח שכל אילו וכיוצא בהן מצוה הם ונאמר מעשות חפציך׳
דף יט — חפציך אסורין חפצי שמים מותרין׳ תניא בפ"ק ד שבת ר' אומר
מפליגי' בים הגדול בערב שבת לדבר מצוה ופוסק עמו לשבו'
דף עז — ואינו שובת : ומסקינן במסכת נדרים בפרק נערה שמפירין
נדרים בשבת בין לצורך שבת בין שלא לצורך שבת שאין
בדף עז) בסוף מסכ' — הלכ' כאותו הזוג שחולק על זה כדאית' התם׳ ותניא בתוספת'
שבת דף קעט — מפני מה אמרו נדרי שבת מפירין אותן בשבת שאם חשכה
שם בפרק נער' — אינו יכול להפר : ומתירין אותן לצורך השב' דווקא אף על פי
שהיה להם פנאי להתירם מערב שבת שדברים אילו דברי
דף קנז — מצות הן וכן מסקינן בסוף מסכת שבת : כל הדברים שהן
אסורין משום שבות לא גזרו עליהן בין השמשות כדברי
דף לב — רבי שסתם משנה כמותו בפרק בכל מערבין אלא בעצמו של
יום הוא שהן אסורי' אבל בבין השמשו'
מותרי' והוא שיהיה בהן צור' דבר מצוה — עיין במיימו' ובמגיד
או דוחק כגון שהיה טרוד ונהפז לדבר — משנה שם בפר' כל
כל הכלים ביו"ט שם בדף קכב — זה : אסרו חכמים לטלטל מקצת דברי' — דף קכא
בשבת כדרך שהוא עושה בחול ומפני
מה נגעו באיסור זה אמרו חכמים מה אם הזהירו נביאים וצוו
שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול ולא שיחת השב'
כשיחת החול שנ' ודבר דב' ק"ו שלא יהא טלטול השבת כטלטול
החול כדי שלא יהא השבת כיום החול בעיניו ויבא להגביה
כלי מפינה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא
בהן שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו
ונמצא שלא שבת ובטל מצוה שנ' בתור' וביום השביעי תשבות
ועוד כשישב ויטלטל כלי' שמלאכתן לאיסור איפש' שיתעסק
בהן מעט ויבא לידי מלאכה ועוד טעם אחר מפני שמקצת
העם אינם בעלי אומנות אלא בטלין כל ימיהם כגון הטיילין
ויושבי קרנות שכל ימיהן שובתין ממלאכה ואם יהיה
מותר לילך ולטלטל ולדבר כשאר כל הימים נמצא שלא
שבת שביתה הניכרת לפיכך שביתה מדברים אלו היא שוה
בכל מקום ומפני דברים אילו נגעו באיסור הטילטול ואסרו
שלא לטלטל אלא כלים הצריך להם בלבד : מסקינן בפרק
דף קכד — כל הכלים שכל הכלים הניטלין בשבת שנשתברו שבריהן
ניטלין אפילו נשתברו בשבת לת"ק דרבי יהודה והוא שיהו
שבריהן עושין מעין מלאכה כגון שברי עריבה לכסות פי
החבית שברי זכוכית לכסות בהן פי הפך : פירות שאסור
לאוכלן כגון פירות שאינם מעושרים או תרומה טמאה אסור
לטלטל אבל מטלטל ישראל את התרומה אף על פי שאינה
דף קכז — ראויה לו כדאיתא בפרק מפנין : אמר רב בפרק במה
דף כ — טומנין המכניס קופה של עפר לביתו אם ייחד לה קרן זוית
מערב שבת מטלטלו בשבת ועושה בה כל צרכיו : וכבר
דף מו ע"ב דף מג — בארנו למעלה הא דמסקינן בפרק כירה שאסור לבטל כלי
מהיכנו כיצד לא יתן כלי תחת הנר בשב' לקבל בו את השמן
הנוטף שהשמן שבנר אסור לטלטל ולכשיפול לכלי אסור
לטלטל הכלי שהיה מותר וכן כל כיוצא בזה : לפיכך אין
שם — נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה אבל כופה עליה
הכלי וכן כופה הכלי על כל דבר שאסור לטלטלו שהרי לא

בטלו

בטלו שהרי אם ירפוץ יטלנו ונותנין כלי תחרת הנר לקבל — שם כדף מח
הניצוצות כמו שבארנו למעלה מפני שאין בהן ממש ומותר — כדף יז עמוד ב
לטלטל הכלי: משמע בפרק מפני שהבהמה שנפלה לבור או — דף קכח
לאמת המים אסור להעלותה בידו ואם יכול ליתן לה פרנסה
במקומן מפרנסין אותה עד מוצאי שבת עוד מסקינן בפרק
מפנין תרנגולת שברחה אין מדדין אותה מפני שהיא — שם
נשמטת מן היד ונמצאו אגפיה נתלשין אבל דוחין אותה עד
שתכנס: אף על פי שאסור לטלטל המת אמרינן בשבת
בפרק שואל שסכין אותו ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיז בו — דף קנא
אבר ושומטין את הכר מתחתיו כדי שיהיה מוטל על החול
בשביל שיצטנן ומביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין על
כריסו כדי שלא יתפח ופוקקין את נקביו שלא תכנס בהן הרוח
וקושרי׳ את הלחי לא שיעלה אלא שלא יוסיף ואין מאמצין
את עיניו בשבת: מסקינן בפרק כירה מת המוטל בחמה — דף מג
מביח עליו ככר או תינוק ומטלטלו ואם אין שם ככר ולא
תינוק מצילין אותו מפני הדליקה מכל מקו׳ שמא יבא לכבות
מתוך שבהול אדם על מתו: אמר רב נחמן בפרק המצניע — דף צד
מת שהסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והן מתבזים
ממנו מותר להוציאו לכרמלית שגדול כבוד הבריות שדוחה
את לא תעשה שבתורה שהוא לא תסור בכל הדברים אשר
יגידו לך ואם היה להם מקום אחר לצאת בו אין מוציאין
אותו ממקומו אבל יוצאין הם וכן פירוש גאון דבמת שהסריח
מדבר ועל כל זאת פירש רבינו שמשון שלא התירו אלא
על ידי ככר או תינוק: קמיע שאינו מומחה אף על פי שאין
יוצאין בו כדאיתא פרק במה אשה מכל מקום מטלטלין — דף ס
אותו: גיזי צמר אין מטלטלין אותן מפני שהוא מקפיד עליהן
לפיכך אם יחדן לתשמיש מותר והשלחין הם עורו׳ שהופשטו
מותרין לטלטלן בין שהן של בעל הבית בין שהן של אומן
מפני שאינו מקפיד עליהן כדאית׳ פרק במה טומנין: ובפרק — דף מט
המוציא יין נמנו וגמרו שמותר להכניס אבנים לבירת הכסא — דף פא
מלא היד: מוכיח בפ׳ כל כתבי שכל דב׳ מטונף כגון צואה ורעי — דף קכא
וכיוצא בהן אם היו בחצר שיושבין בה מותר להוציאן לאשפה
או לבית הכסא וזהו הנקרא גרף של רעי ואם היו בחצר אחרת
כופין עליה כלי כדי שלא יצא הקטן ויתלכלך בהן: ואמ׳ בפר׳
כירה שמטלטלין כנונא מפני עפרו אף על פי שיש עליה — דף מז
שברי עצים מפני שהוא כגרף של רעי לאביי ולרבא כעפר
המוכן: ואמ׳ בסוף פרק נוטל שאין עושין גרף של רעי — דף קמג
לכתחילה בשבת אבל אם נעשה מאליו או שעבר ועשאו
מוציאין אותו: בפרק המוציא תפילין אמר נגר שיש בראשו — דף קא
קלוסטרא שמוכיח עליו שהוא כלי וראוי לכתוש בו פילפלין
ואינה קורה כשאר קורות נועלין בה בשבת כרבי יוסי: אם
אין בראשו קלוסטרא אם היה קשור ותלוי בדלת נועלים בו
לדברי הכל וכן אם היה ניטל ואגודו עמו אבל אם היה אגוד
קבוע בדלת והיה הנגר נשמט כמין קורה ומניחין אותו בזוית
והוזרי׳ ונועלי׳ בו כשרוצי׳ הרי זה אסור לנעול בו לר׳ יהוד׳ שאין — שם כדף קב
תורת כלי עליו ואין בו אגד להוכיח עליו: ופוסק רבי׳ יעקב
שהוא הדין אם אין בראשו קלוסטרא ועושה בו תיקון ושיפוי
לשם נגר שמועיל שהלכה כר׳ יוחנן שפוסק בפרק כל הכלים — דף קכו ועי׳ בתו׳ שם
כרבן שמעון בן גמליאל דלא בעי אלא הזמנה בעלמא ואינו
מצריך שום קשירה בנגר אלא תורת כלי ואף על גב דבפרק
בתרא דעירובין פוסק שמואל הלכה כרבי יהודה שמצריך — דף קב
קשירה בנגר מכל מקום שמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן
ואף על פי שרבא מפרש דברי שמואל אפילו יסבור רבא כר׳ — שם
יוחנן יכול הוא לפרש דברי שמואל ואף על פי שפוסק ר׳ יוחנן
בירושלמי כרבי יהודה יש לומר דלעניין כן פוסק כמותו שאם — פרק המוציא תפילין כדף כו עמוד ב
לא עשה בו שום תיקון לשם נגר שצריך קשירה מכל מקום

יש מחמירים בדבר להצריך קשירה מפני שרבא מפרש דברי
שמואל:

סו

שלא יצא אדם חוץ לתחום המדינה בשבת וכל היוצא
חוץ לתחום שבת בשבת לוקה שנאמר אל יצא — בפרק דעירובין דף יז
איש ממקומו ביום השביעי זהו תחום העיר ולא נתנה תורה
שיעור לתחום זה אבל חכמים העתיקו שתחום זה חוץ לשנים
עשר מיל כנגד מחנה ישראל וכן אמר להם משה רבינו לא
תצאו חוץ למחנה: ומדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר
אלא עד אלפים אמה אבל חוץ לאלפים אמה אסור שאלפים
הוא מגרש הערים והסמיכוה במסכת עירובין לגזירה שוה: — בפרק מי שהוציאוהו דף נא
נמצא שמותר לאדם לילך בשבת את כל העיר אפילו היתה
כנינוה בין שהיתה מוקפת חומה בין שלא היתה מוקפת
חומה וכן מותר לאדם להלך חוץ לעיר אלפים אמה מרובעים
כטבלא מרובעת כדי שיהא נשכר את הזויות כרבנן דרבי
חנינא בן אנטיגנוס בפרק מי שהוציאוהו ואם יצא חוץ לאלפים — דף מט
אמה מכין אותו מכת מרדו׳ עד שנים עשר מיל אבל אם יצא
והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל אפילו אמה אחת
לוקה מן התורה: ודבר זה שבארנו
מוכיח בירושלמי וזה לשונו הגיעך — כל הקונה כפ׳ ככל
סוף תחומי שבת שאינן מהוורין דבר — מערכין דף כח ע״א
תור׳ ר׳ מנא בעי ניחא אלפים שאינו מהוור — ובכתובות פרק קמא
ארבעת אלפים מהוור הוא ר״ש בן ביסנא — דעירובין מכילתא כדף
בשם ר׳ אחא אין לך מהוור מכולם אלא — קטו ע״ד
תחום שנים עשר מיל כנגד מחנה ישר׳
משמע שזה מהוור אפילו לרבנן דרבי
עקיבא לפי עניין זה כשאומר במסכת — בתק׳ סוטה פ׳ כ שם
שבת בפרק כלל גדול דירע לה בשבת — דף כז — דף סט
במאי ומתרץ דידע לה בתחומין וליבא
דר׳ עקיבא היה יכול לומר דידע לה בתחומין דשנים עשר מיל
ואפילו אליבא דרבנן: המינין אומרים אל יצא איש ממקומו
כמשמעו והשיב רבינו משולם ברבי קלונימוס להקהו׳ שיניה׳
מנבואת ישעיה ויחזקאל שכתו׳ בנבואת ישעיה והיה מדי חדש
בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחות ׳ ובנבואת
יחזקאל כתיב והשתחוו עם הארץ פתח השער ההוא בשבתות
ובחדשי׳ לפני ה׳ ואם היה אסור לזוז ממקומו איך יבא כל בשר
להשתחות בבית המקדש: אמ׳ שמואל — הג״ה
בפרק מי שהוציאוהו היה מהלך בבקעה — וכן ירושלמי פ׳ — דף מב
ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפים — מקוסו עניס ב
פסיעות בינוניות וזהו תחום שבת: מי — כזדכר איך נדע
שכלתה לו מדתו בחצי העיר אף על פי — מתקומס׳ ע״ב
שאינו מהלך אלא עד סוף מדתו מותר
לטלטל בכל העיר על ידי זריק׳ כדתני׳ בפרק מי שהוציאוהו: — שם
עוד מוכיח שם מי שהיה בא בדרך ליכנס במדינה — כדף נב
בין שהיה בא בים בין שהיה בא בחרבה אם נכנס
באלפים אמה קרוב לעיר קודם השבת אף על פי שלא הגיע
למדינה אלא בשבת הרי זה יכנס ויהלך את כולה וחוצה לה
אלפים אמה לכל רוח: עוד שנינו שם מי שיצא חוץ לתחום — כדף נב
אפילו אמה אחת לא יכנס פירוש רבינו
משה שארב׳ אמות שיש לו לאדם תחילתן — בפרק כז דשבת
ממקום שהוא עומד בו לפיכך כיון שיצא — דף קכז
חוץ מתחומו אמה או יתר ישב במקומו
ואין לו להלך אלא בתוך ארבע אמות מעמידת רגליו ולחוץ
ורבינו יצחק פירש לא יכנס להיות כאילו לא יצא אבל ארבע — תנח״ה במיית׳ שם
אמות יש לו כשאר יוצא חוץ לתחום ומותר ליכנס בתוך
תחומו הראשון עד ארבע אמותיו: וכן מי שהחשיך לו חוץ — שם כדף מה
לתחום המדינה אפילו אמה אחת הרי זה לא יכנס אלא יהלך
ממקום

ממקום שנכנס עליו השבת והוא עומד בו אלפים אמה:
ואם כלתה מדתו במקצת העיר מהלך עד סוף מדתו (עיין בתניר חסכה כפ' כו ולעיל)
מדתו: שנינו בפרק מי שהוציאוהו מי שיצא חוץ לתחום שלא (דף מא)
לדעת כגון שהוציאוהו גוים או רוח רעה או שוגג ויצא אין לו
אלא ארבע אמות חזר לדעת אין לו אלא ארבע אמות החזירוהו
כאילו לא יצא ואם נתנוהו בד"הי כגון שנתנוהו גוי בדיר וסהר
ומערה או ספינה או בעיר אחרת אמר רב הלכה כרבן גמליאל (דף מב)
שאומ' שיש לו להלך את כולה: וכן אם יצא לאח' מאילו בשוגג
ונזכר והוא בתוכה מהלך את כולה: יצא חוץ לתחום לדעת
אף על פי שהוא בתוך רה"י כגון דיר וסהר אין לו אלא ארבע
אמות וצריך להתישב בנכנס בספינה לדעת בשבת ומפליגה
חוץ לתחום אם מותר להלך את כולה או אין לו אלא ד' אמות
ולמעלה בארנו בשם ר"י שמותר להלך את כולה: אמר רבה (דף יד ע"ל)
פרק מי שהוציאוהו כל מי שאין לו לזוז ממקומו אלא בתוך (דף מא)
ארבע אמות אם נצרך לנקביו הרי זה יוצא ומרחיק ונפנה
שגדול כבוד הבריו' שדוחה לא תעשה שבתורה וחוזר למקומו
ואם נכנס במקצת התחום שיצא ממנו בעת שירחיק לפנות
אמרי נהרדעי הואיל ונכנס ברשות יכנס כאילו לא יצא והוא (שם)
שלא יצא לכתחילה לדעת אבל אם יצא לדעת אף ע"פ
שנכנס אין לו אלא ד' אמות. שנינו שם כל היוצאים להציל (דף מד)
נפשות ישראל מיד נהר או מיד מפולת יש להם אלפים אמה
לכל רוח ממקום שהצילו בו: ואם היתה יד גוים תקיפה והיו (דף מה)
מפחידין לשבות במקום שהצילו הרי אילו חוזרין בשבת
למקומן בכלי זיינם: מסקינן בפרק כיצד מעברין שכל בית (דף נה)
דירה שהוא יוצא מן המדינה אם בינו לבין המדינה שבעים
אמה ושני שלישי אמה שהוא כשיעור בית סאתים המרובעות
או פחו' מזה הרי זה מצטרף למדינה ונחשב ממנה וכשמודדין
לה אלפים אמה לכל רוח מודדין חוץ מבית דירה זה היה בית
קרוב למדינה לשבעים אמה ובית שיני קרוב לו בשבעי' אמה
וכן עד מהלך כמה ימים הרי הכל במדינה אחת: וכשמודדין (שם)
מודדין חוץ לבית אחרון והוא שיהיה בית אחרון בית דירה
ארבע אמו' או יתר וכן בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזנים (שם)
ובית עבודה זרה שיש בו בית דירה לכומרים והאוצרות שיש
בהן בית דירה הקבר והגשר שיש בהן בית דירה ושלש מחיצו'
שאין עליה תקרה ויש בהן ארבע אמות על ארבע אמות
והבורגנין ובירת הבנוי בהן ושתי מחיצות שיש עליהם (שם)
תקרה ומעזיבה ומערה שיש בניין על פיה ויש בה בית דירה
כל אילו מצטרפין עמה אם היו בתוך שבעים אמה ושירים:
ומאותו הבית היוצ' רואין כאילו חוט מתוח על כל פני המדי' (שם)
ומודדין חוץ לאותו החוט אלפים אמה: גרסינן בנדרי' הנודר (פרק הנודר מן הירק דף נו)
מן העיר מותר ליכנס בתחומים ואסור ליכנס בעיבורה ומנלן
דעיבורה של עיר כעיר אמר רבי יוחנן דאמר קרא ויהי בהיות
יהושע ביריחו אילימא ביריחו ממש והכתיב ויריחו סוגרת
ומסוגרת אלא שמ' בעיבורה. נחזור לפרק כיצד מעברין היו (כדף נז)
שתי עירו' סמוכות זו לזו אם יש ביניהם מאה אמה וארבעים
ואחת ושליש כדי שיהא שבעים אמה ושיריים של זו ושבעים
אמה ושיריים של זו חושבים שתיהן כעיר אחת נמצאת כל
עיר מהן מהלכת את כל העיר השנייה וחוצה לה אלפים אמה.
עיר שהיתה ארוכה או מרובעת הואיל ויש לה ארבעה זויות (שם כדף נה)
שוות מניחין אותה כמות שהיא ומודדין לה אלפים אמה לכל
רוח מארבע רוחות: היתה עגולה עושין לה זויות ורואין אותה
כאילו היא בתוך המרובע ומודדין חוץ
מצלעות אותו מרובע אלפים אמה לכל (כדף נו ועיין בפי' רש"י שם)
רוח שנמצא משתכר את הזויות וכשהו'
מרבערת מרבעה בריבוע העולם כדי
שתהא כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם
ומכוונות כנגדה: היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחד (דף נה)
רואין אותה כאילו היא כולה רחבה: היתה עשוייה כמין (שם)
גאם כזה. ד או שהיתה עשוייה כקשת אם יש
בין שני ראשיה פחות מארבעת אלפים אמות מודדין לה מן
היתר ורואין הקשת כאילו הוא מלא בתים: ואם היו בין (שם)
שני ראשים ד' אלפים אין מודדין לה אלא מן הקשת: עוד (עיין בתוס' שם נדף כה) ועיי"ש)
שם אמר רב הונא עיר שיושבת על שפת הנחל אם יש לפניו
דקה הוא בניין רחב ארבע אמות על שפת הנחל כדי שיעמדו
עליה וישתמשו בנחל נמצא הנחל בכל העיר ומודדין לה
אלפים משפת הנחל השנייה ויעשה הנחל כולו בכלל המדינה
מפני הדקה הבנוייה בצדו ואם אין שם דקה אין מודדין אלא
מפתח בתיהן ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם. ואמר
רב הונא יושבי צריפין אין מודדין להם אלא מפתח בתיהן (שם)
ואם היו שם שלש חצירו' של שני בתים הודבקו כולן ומרבעין
אותן ונותנין להם אלפים אמה לכל רוח כשאר עיירות. שנינו
שם אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה לא פחות ולא (כדף נז)
יותר ובחבל של פשתן כדי שלא ימשך יותר אמרינן בכתובו'
פרק שני אפילו עבד אפילו שפחה נאמנין לומ' עד כאן תחום (דף כח)
שבת ונאמן הגדול לומר זכור אני שעד כאן היינו באין בשבת
כשהייתי קטן וסומכין על עדותו בדבר זה ולא הלכו בו הכמי' (בפ' כיצד מעברין דף נח)
אלא להקל מפני ששיעור אלפים מדבריהם. סז

אין עונשין בשבת אף על פי שהעונש מצות עשה
אינו דוחה את השבת כדאיתא ביבמות (פ"ק דף ו)
ובסנהדרין כיצד הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה (פרק אחר דיני ממונות דף לה)
אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת שנאמר לא תבערו
אש בכל משבותיכם ביום השבת. זו אזהרה לבית דין שלא
ישרפו בשבת מי שנתחייב שריפה והוא הדין למי שנתחייב
שאר עונשין אמרינן במדרש ויברך אלהים את יום השביעי
ברכו בטעם תבשילין ברכו באור פניו שמאירים פני שומרי
שבת ביום השבת ברכו שאין לו זוג שאין עושין שני ימים
שבת ברכו שאינו נדחה אבל ימים טובים נדחין על ידי
עיבור וסימן טא"ן.

הלכות יום הכפורים סח

כל העושה מלאכה ביום הכפורים בטל מצות עשה
המפורשת בספר מצות עשה ועובר על לא תעשה (מצות לא)
שנאמר ובעשור לחדש וגומ' כל מלאכ' עבודה לא תעשו ותנן (בפרק קמא דמגילה דף ז)
אין בין שבת ליוה"כ אלא שזדון מלאכה שבת בסקילה וביום
הכפורים בכרת הא לכל דבריהם זה וזה שוין בין לענין עושה
מלאכה בשגגה שחייב בשניה' קרבן חטא' קבועה בין באיסור
מלאכה דאורייתא ודרבנן בין באיסור טלטול ובפרק אמרו לו (דף יד)
מסיק דלית לדרפרס דאמר דאין עירו' ואיסור הוצאה ליום
הכפורים וכל שכן ליום טוב. סט

כל האוכל ושותה ביה"כ ביטל מצות עשה המפורש' בספר
מצות עשה ועובר על לא תעשה שנאמר כי כל הנפש (מצוה לב)
אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה: מאחר שענש הכתו' (עיין לעיל במצות יו ולקמן במצות ר"ט)
כרת למי שלא התענה למדנו שמוזהרי' בו על אכילה ושתייה:
וכל האוכל ושותה בו בשוגג חייב קרבן חטאת קבועה. וכבר
ביארנו בספר מצות עשה שיום הכפורים אסור גם ברחיצה (מצוה לב)
ובסיכה בנעילת הסנדל ובתשמיש המטה גם בארנו שם
שתוספת יום הכפורי' מן התורה בכניסתו וביציאתו: אמרינן
בביצה בפרק המביא הני נשי דידן דאכלי ושתו עד אורתא ולא (דף ל)
מחינן בידיהון הנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו
מזידין וכן כל כיוצא בזה: מסקינן בפרק יום הכפורים (דף עט)
שהאוכל

שהאוכל מאכלי' הראויין לאדם ככותב' גסה כמוה וכגרעניתא
יום הכפורים דף ו עמוד ד יבתו' שם מגילה ביום הכפורים הרי זה חייב כרת וגרסינן בירושלמי הדא
אמרה צריך למעך חללה שאין משערים אלא בה וכגרעינתה
דף פ ושיעור זה פחות מכביצה' תניא ר' אומר כל שיעורין שבתורה
בכזית חוץ מטומאת אוכלין ששינה הכתוב במשמעו ושינו
חכמים בשיעורו דכתיב מכל האוכל אשר יאכל אוכל הנאכל
בבת אחת ושיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזיק יותר
מכביצת תרנגולת כמו כן יום הכפורים ששינה הכתוב
במשמעו שנאמר תענו את נפשותיכם ולא כתיב לא תאכלו
סס כדף פא ושינו חכמים בשיעורו בככותבת' וכי קאמר חייב כרת הני
מילי אגופיה דיומא אבל אתוספת יום הכפורים לא מיחייב
דכתיב כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה
על עצומו של יום ענוש כרת ואין ענוש כרת על התוספת והוא
הדין שאין ענוש כרת אם עשה מלאכה בתוספת ותניא בתורת
כדף פא כהנים ומביאה שם יכול לא תהא התוספת בעונש אבל תהא
בכלל אזהרת לאו תלמוד לומר כל מלאכה לא תעשו בעצם
היום הזה על עצומו של יום הוא מוזהר בלאו ולא על התוספת
ומה במלאכה לא הזהיר אלא במקום שענש אף בעינוי לא
הזהיר בלאו אלא במקום שענש משם אתה למד שאין בתוספ'
סס כדף עג רק עשה' כל האוכלין מצטרפין לשיעור כותבת וכן השותה
משקה הראוי לשתיית אדם כמלא לוגמא של שותה כל אחד
כדף פ ואחד לפי לוגמיו חייב' ואמר התם וכמה מלא לוגמיו כדי
שיסלקנה לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו ושיעור זה באדם
כדף עג בינוני פחות מרביעית' וכל המשקין מצטרפין לשיעור אחד'
דף עג עוד מרבינן שם מנפשותיכם אחד האוכל דברים המותרין או
שאכל אוכלין האסורין כגון פיגול ונותר וטבל ונבילות או
טריפות או דם הואיל ואכל אוכלין הראויין לאדם הרי זה
סס כדף פ חייב כרת משום אוכל ביום הכפורים' תניא שיעורין של
סס כדף עד עונשין הלכה למשה מסיני' ובחצי שיעור נחלקו רבי יוחנן
אומר אסור מן התורה כיון דחזי לאיצטרופי ריש לקיש אמר
מותר אכילה בעינן וליכא והלכה כרבי יוחנן לגבי ריש לקיש
דף צח ורב אשי נמי דהוא בתראה סבר כרבי יוחנן בפרק גיד הנשה
לפיכך האוכל או השותה חצי שיעור מכין אותו מכת מרדות'
סס כדף פא אמר רבא כס זנגביל יבישא ופילפלין וכיוצא בהן ביום
הכפורים פטור מכרת פירוש כס הכוסס והיכא דאיכא
חולה דאי לא אכיל מסתכין שרי למיכל ביומא דכיפורי'
כדף פב ותניא עוברה שהריחה בשר קודש או בשר חזיר תוחבין לה
כוש ברוטב אם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין
אותה רוטב עצמו אם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין
אותה שומן עצמו שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא
כדף עט עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים' ומסקינן התם
שמאכילין אותה פחות פחות מכשיעור עד שיהא להדי' ומי
כדף פג שאחזו בולמוס מאכילין אותו מיד מה שימצאו אפילו דברים
סס טמאים עד שיאורו עיניו' אמרי דבי רבי ינאי חולה אומר
צריך ורופא אומר אין צריך שומעין לחולה' חולה אומר אין
צריך ורופא אומר צריך שומעין לרופא' רופא אחד אומר
צריך ושנים אומרים אין צריך אין דבריו של אחד במקום
שנים וכן שנים במקום שלשה וכן שלשה במקום ארבעה
רופא אחד אומר צריך ואחד אומר אינו צריך מחללינן עליה
שבתא ומוכלינן ליה מפני שספק נפשות להקל' פסק
סס כדף פב בהלכות גדולות דהלכה כר' יוחנן דאמר בן עשר בן אחד עשר
אין מענין אותו אבל מחנכין אותו לשעות כיצד היה רגיל
לאכול בשתים מאכילו בשלש היה רגיל בשלש מאכילו
בארבע ובן שלש עשרה בתינוק ובת שתים עשרה בתינוקת
דף נ משלים מן התורה' וכן גרסינן בפרק נערה אמר אביי אמרת
לי אם בר שית למקרא בר עשר למשנה בר תליסר

שנין לתעניתא מעת לעת ובתינוקת מבת תריסר
משמע דסבירא ליה כרבי יוחנן ולשון
כפ ר' דיונ' דף סכב התוספתא משמע נמי כר' יוחנן דתני'
עמוד א' ושם מגילה התינוקות מחנכים אותם סמוך לפרקן
בפרק יום הכפורים לפני שנה ולפני שתי'
בפרק ב' דהלכות שביעית עשור דף תז — דף פ"ב ועיין בתו"ס ס — פ' יו' הכפורים ורב אלפס ורבי' משה
דף סיז פירוש דהלכה כרב
נחמן דאמר בן תשע ובן עשר מחנכין אותו
בן אחת עשרה מתענה ומשלים מדברי סופרים כדי להנכו
בפרק יום הכפורים דף עג במצות' יום הכפורים אסור ברחיצה בין בחמין בין
בצונן בין כל גופו בין אבר אחד אפילו אצבע קטנה אסור
להושיטה במים אפילו מלך וכלה לדברי רבנן דרבי אליעזר
סס כדף עז ותניא אסור לרחוץ מקצת גופו ככל גופו ואם היו ידיו
כתו' סס מלוכלכות בטיט וצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש' ורבי' יעקב
אומר שבבקר יכול אדם לרחוץ כדרכו שאין לך מלוכלכות
בטיט ובצואה יותר מידים בבקר דאמר התם שרוח רעה שורה
עליהן ונקראת בת מלך וסכנה הוא ליגע בעיניו או בחוטמיו
דף קז ולא לפיו קודם נטילה והא דתנא דבי מנשה בפרק כל הבשר
אשה מדיחה ידה אחת במים ונותנת פת לבנה קטן מפני רוח
רעה השורה על הידים ששמה שיבתא התם מיירי אפילו אחר
בטילת שחרית שרגילה לשרות על הידי' בעת שרוצין להאכיל
התינוקות ואותה רוח רעה אינה מצוי' בינינו ואין אנו נזהרים
ממנה כדרך שאין אנו נזהרים מגילוי מפני שאין נחשים
מצויים בינינו וממים אחרונים מפני שאין מלח סדומית מצוי
דף קד עב בינינו' תניא בירושלמי דפרק קמא דתענית ובפרק בתרא
דף מד ע"ד יבתלמוד שלנו כדף עז דיומא הורה רבי אחאי בבא מן הדרך והיו רגליו כהות עליו
דף סכב עא מותר לרחצם במים ובתוספת' דיומא תניא וכן היה רבן שמעון
בן גמליאל אומר היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה מדיחן
כב' יוםהכפורים דף עח במים כדי שלא יטנפו כליו ואין שם מחלוקת בדבר' ותניא
אסור לישב על גבי טיט המטפחת ביום הכפורים ומסקינן
דמיירי בטיט שהוא לח ביותר שיש בו טופח כדי להטפיח פי'
שאם יניח ידו עליו ותעלה בה ליחלוחית שאם הדביק אותה
סס לידו אחר' תדבק בה ליחלוחית אסור לישב עליה' לא ימלא
אדם כלי חרש מים ויצטנן בו שהמים נוזלין מדופנו ואפי' כלי
מתכו' אסו' שמא ינתזו המים על בשרו ומותר להצטנן בפירות'
סס ר' יהושע בן לוי בכל ערב י"ה היו מביאין לו מטפחת ושורה
אותה במים ועושה אותה כמין כלים נגובים למחר מעבירה
על גבי עיניו ואינו חושש פירוש כלים נגובים שסוחט כל
המטפחת עד שלא נשאר בה טופח על מנת להטפיח' כתב
מו' רבי' יהודה שאין ענין זה דשריית מפה מדבר אלא לקרר
בהגה"ה מיימו' כרק ג' דשביתת עשור דף תז עצמו ולהעבירה על גבי עיניו שהרי פיר' רבי' שמואל ור"י בר
אשר שאם היסך רגליו מותר לרחוץ ידיו משום הכון לקראת
אלהיך ישראל וכן נראה למו' דה"ה דשייך הכון אף בקטנים
כדף עז אפי' לא שיפשף' תניא שומרי פירו' בשדו' וההולך להקביל
פני רבו או מי שגדול ממנו עובר עד צוארו במים ואין חושש
ובלבד שלא יוציאו ידיהם מתח' שולי בגדיהם כדרך שעושין
בחול ומי שעבר במים לדבר מצוה מותר לו לחזור במים שאם
כביצה כר' ב' דף יח יבתעני' דף יג ובכר ח' יברכים דף קיא לא תתיר לו לחזור אינו הולך ונמצא נכשל מן המצוה' תניא
כל חייבי טבילות טובלים כדרכן בין בתשעה באב בין
בי"ה ומתשעה באב אין כך הלכה כאשר בארנו בהלכות
לקמן בתו') (כדף קיא עז נדה' אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו בין סיכה שהיא של
תענוג בין סיכה שאינה של תענוג ואם היה חולה אף על פי
שאין בו סכנה או שיש לו חטטי' בראשו סך כדרכו ואינו חושש
וכן הוא בהגהה מיימו' כר' ג' דלעיל אבל בע' בירושלמי דלא תשיע כן בפרק בתרא דיומא דף מד עמוד ד והא דגרסינן בירושלמי הדא דאת אמרת בסיכה שהיא
של תענוג אבל שאינה של תענוג מותר שמא אינו מתיר אלא
כגון לחולה ולחטטין' אסור לנעול מנעל וסנדל ואפילו ברגלו

דף עח אחת ומותר לצאת בסנדל של גמי וכיוצא בהן דקאמר התם
אביי נפיק בדהוצי רבא נפיק בדיקולי רבה בריך סודרא
דף מד עמוד ב אכרעיה ונפיק׳ ובירושלמי דיומא אמרינן יוצאין באנפליאות
בדף ק ב של בגד וכן בפרק מצות חליצה תניא מטייל אדם בתוך
ביתו באנפיליאות של בגד
ובתוספתא אוסר׳ התינוקות
בדף עח אף על פי שהן מותרי׳ באכילה
ושתייה וברחיצה וסיכה מונעין
אותם ממנעל וסנדל וכן כתב
מו׳ שמותר לגוי לרחוץ התינוק

ריש פרק ד׳ דיומא דף ס כב עמוד א׳ ועיין בתוספות פרק בתרא דיומא שמכונה בדף כ ג עמוד א

אפילו בחמין שהוחמו בו ביום דסתם תינוק חולה אצל חמין
וחולה שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה ואמרינן נמי בפר׳ יום
דף עח הכפורים כל מידי דאית ביה רביתא לינוקא לא גזור ביה
פ״ק דחולי׳ דף כד רבנן והיינו רחיצה וסיכה דאמר ר׳ חנינא חמין ושמן שסכתני
אמי בילדותי הם עמדו לי בזקנותי׳ פסק רבינו יעקב שמותר
ליתן כוס של ברכת מילה לתינוק ביה ולא חיישי׳ דילמ׳ אתי
למיסרך כיון שאין זה דבר קבוע ולא דמי להא דאמר בפרק
דף מ בכל מערבין דאין מברכין זמן על הכוס ביה דהיכי ליעביד
ליתביה לינוקא אתי למסרך לשתו׳ גם כן כשיהא גדול דהתם
ודאי כיון שיהא המנהג בכל שנה ליתן לתינוק לשתות ביה
אתי למיסרך לשתו׳ אפי׳ כשיהיה גדול׳ ר׳ יצחק הלוי וגדולים
בפרק תמא דר״ה דף כא אחרים היו נוהגין להתענות ממחר׳ יה מההיא דרבא הוה יתיב
תרי יומי בתעניתא ואישתכח כוותיה׳ ואותם הנוהגים כן
אין להם לאכול במוצאי יה כלל עד לילה אחרת ולשמור
כל הסוגיא בתוכפו׳ פרק אילו קורי׳ כה״ה ולמתי דף קיד עצמם למחרת מכל מלאכה׳ נהגו העם לתקוע קשרק במוצאי
יה ואין זה זכר ליובל שאם כן לא היו עושין כך בכל שנה
אלא בזמן היובל ועוד ביה עצמו היה דינו וחכמה היא ואינה
מלאכה אלא יש לומ׳ שנתקן משום דאמרינן במדרש במוצאי
יום הכפורי׳ בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך׳
וכן יסד הפייט אדר גמר מיצוי אכול דצוי ורצוי׳ ומפני שאין
יום טוב זה מפורסם עשו בו תקנה לפרסמו ולכך תוקעין
בפרק נמה מדליקין דף לה קשרק כדאמר תוקע ומריע ותוקע ואין צריך להמתין עד
אחר הבדלה בהונן הדעת מפני שהיא חכמה ואינה מלאכה
ואפילו בשבת אין איסור לתקוע ג״א גזירה שמא יוציא השופר
מרשות לרשות ללמוד סדר התקיעות ואין כאן לחוש בתקיעה
מועטת כזו׳ וקבלתי ממורי רבינו יהודה בר רבי יצחק אחר
שהשלים תפילת נעילה אומר קדיש ואחר כך ז׳ פעמים ה׳ הוא
האלהים לפי שהשכינה עולה למעלה משבעה רקיעים ואחר
כך שמע ישראל פעם אחת ומיד תוקעין משום דכתיב עלה
אלהים בתרועה ה׳ בקול שופר׳
ע

הלכות יום טוב

שלא לעשות מלאכה בראשון של פסח׳ ע א
שלא לעשות מלאכה בשביעי של פסח׳ ע ב
שלא לעשות מלאכה בחג השבועות׳ ע ג
שלא לעשות מלאכה בראש השנה׳ ע ד
שלא לעשו׳ מלאכה בחג הסכות ביום הראשון׳ ע ה
שלא לעשות מלאכה בשמיני של חג כל העושה
מלאכה באחד מששת ימים הללו ביטל מצות
במכות לג ולד לה ולו לז ולח עשה המפורשו׳ בכפר מצות עשה ועובר על לא תעשה שכתוב
בכולן לאו שלא לעשות מלאכ׳ בהם ואם עשה בעדי׳ ובהתראה
לוקה מן התורה׳ כל מלאכה שהיא לצורך אוכל נפש מותר
לעשותה ביום טוב׳ שנאמר כל מלאכה לא יעשה בהם אך
אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם׳ ואיסור כל
המלאכות דאורייתא׳ ודרבנן משבת ילפינן בדבר שאינו צורך
דף יב יום טוב כלל כגון הוצאת אבנים לבית הילד׳ בפ״ק דביצה
כא פרש׳ ט וכל כיוצא בזה׳ ותניא במכלתיה כל מלאכ׳ לא יעשה בהן לא
תעשה אתה ולא יעשה חברך ולא יעשה הגוי מלאכתך משמע
מכאן שאסור לישראל להניח לגוי לעשות מלאכתו בין ביום
טוב בין בשבת דאורייתא אבל אם מסר לו הישראל המלאכה
מערב שבת מותר ובלבד שיהא בביתו של גוי כאשר בארנו
בדף כ עמוד בהלכות שבת׳ אמנם יש לומר שהיא אסמכתא בעלמא שאם
היתה מן התורה לא היו מתירין חכמים לעשותה אף בביתו
של גוי ואף מסרה מערב שבת ולשון לא יעשה הכתוב בתור׳
מוכיח קצת שהוא דרשה גמורה׳ אף צורך אוכל נפש שמותר
דוקא בדברים שאי איפשר לעשותן מערב יום טוב׳ לפיכך
לשין ואופין ושוחטין ומבשלין ביום טוב שאם עשה את אילו
מערב יום טוב יש בכך הפסד או חסרון טעם וכן כל כיוצא
בזה אבל אין קוצרין ולא דשין ולא זורין ולא בוררין ולא
טוחנין ולא מרקדין ביום טוב שכל אילו וכיוצא בהן איפשר
לעשותן מערב יום טוב ואין בכך הפסד ולא חסרון טעם
והרקדה שאמרנו שאסורה ביום טוב הני מילי פעם ראשונה
אבל לרקד פעם שנייה דילמא נפל בה צרות או קיסם מותר
ובלבד שישנ׳ במקצת שלא יראה כמעשה חול כדדרש רבה
בכל׳ אין צדין דף בר רב הונא הלכה שונין את הקמח ומסי׳ התם דצריך שינוי
כא׳ קמא דביצ׳ דף דדביתהו דרב אשי היתה שונה אגבא דפתור׳ ומדתנ׳ והמלח
במדוך של עץ למדנו שכל מלאכת אוכל נפש מותרת על ידי
שינוי אפי׳ בדבר שאינו מפיג טעמו ואיפשר לעשו׳ מערב יום
בפ״ק דף ס״א וכת טוב׳ ותניא בתוספת׳ הפילפלין כתבלין שבית הילל מתירין
דביצ׳ דף קמא מכות כדרכן אף במדוך של אבן והא דאמ׳ בסוף ר׳ אליעזר תולין הני
הסוגיא בדף פילפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינ׳ שרי תרתי תרתי אסיר
רבא אמ׳ כיון דמשני אפי׳ טובא נמי התם בשבת מיירי דבעי
בתוספות שם שינוי ולא כמו שפירש שם רבינו שלמה ורח והשאלתו׳ דרב
הייני שהבינו לעי אחאי דביום טוב מיירי וליתא כדאיתא בתוספתא וגם
בפ׳ תולין דלס שם היה לו לפרש בהדי׳ ביום טוב כיון דכולה מסכתא איירי
דף כג בשבת׳ והא דאסרינן בפ׳ שיני דביצה לטחון פלפלין בריחי׳
שלהן והן מולינ״יש בלעז כדמוכח התם שיש בו ג׳ כלי׳ ריחים
דף יד שאני משום דמחזי כעובד׳ דחול׳ עוד גרסינן בביצה פ״ק רב
ששת שמע קול מכתשת ביום טוב אמר זה לא היו עושין
בביתי ומקש׳ ושמא היו כותשין על ידי הטייה ומתרץ ששמע
הקול צלול מפני שהיו כותשין כדרכן ומק׳ עוד ושמא תבלין
היו כותשין שאין צריך הטייה ושינוי ומתרץ כי ידע שלא
היו כותשין תבלין כי יש להם קול ניבוח משמע שכל מיני
תבלין נדוכין כדרכן ודווק׳ במלח צריך הטייה׳ ותניא בביצה
דף כא פ׳ שיני נפש יכול אפי׳ נפש בהמה ת״ל לכם לכם ולא לגוים
לכם ולא לכלבים דברי ר׳ יוסי הגלילי וכן הלכה שהרי בית
בדף כ הילל דורשין כן באותו פרק ואין הלכה כר׳ עקיבא שאומר
דלבהמה מותר ולא ממעט מלכם אלא גוים ועוד שסתם לנו
דף עד מתני׳ במסכת חלה כר׳ יוסי הגלילי דתנן התם עיסת הכלבים
בזמן שאין הרועי׳ אוכלין ממנה אינה נעשית ביום טוב והוי
כתם משנה ומחלוקת בברייתא׳ והלכה כסתם משנה כך פסק
בכל׳ רביצה דף ח רב אלפס ובתשובת הגאוני׳׳ ומכשירי אוכל נפש שאי איפשר
לעשותן מערב יום טוב כגון סכין שנפגמה ביום טוב ושפוד
בכ׳ אין צדין דף כ שנרצם וגריפ׳ תנור ביום טוב פלוגתא דר׳ יהודה ורבנן דתניא
אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד ר׳ יהודה אומ׳ אף
מכשירי אוכל נפש ואפי׳ ר׳ יהודה לא שרי אלא במכשירין שאי
איפשר לעשותן מערב יום טוב דכתיב הוא לבדו יעשה לכם
שם ודרשינן הוא ולא מכשיריו כגון מכשירין שאיפשר לעשותן
מע״ט ודרשינן לכם לכל צרכיכם לרבו׳ מכשירין שאי איפשר
בדף כח לעשותן מערב יום טוב ופוסק שם הלכה כר׳ יהודה אומ׳ רבינו
יצחק בר׳ שמו׳ דמכשירין דין הוא שיהו מותרין מן התורה בכל
ענין׳

עניין אם לא מיעט רחמנא הוא שהרי כך יהיו טובים אם נעשו
אתמול כאילו נעשו היום אבל אוכל נפש ודאי אסור מן התור׳
אלא בדבר המתקלקל אם נעשה אתמול: ולהכי גזרינן בפירו׳
פרק קמא דביצה דף ג
הבושרי׳ גזירה שמא יתלוש ובמשקין שזבו גזירה שמא יסחוט
מפני שתלישה וסחיט׳ אסורין מן התור׳ בדבר שאינו מתקלקל
אם נעש׳ מאתמול שאם נאמר שתלישה וסחיטה עצמה אסורין
מדרבנן גזיר׳ י״ט אטו שבת אם כן היא גופה
גזירה ואנן ניקו׳ ונגזר גזירה לגזירה: כתב
וכפירו׳ רש״י שם
בה״ג אע״ג דסת׳ לן תנא במתני׳ כרבנן בפ״ק
תתנא הטעם
דמגילה אין בין י״ט לשבת אלא אוכל נפש
בדף ב
דף ז
בלבד כיון דמותבי׳ ממתני׳ דמשילין פירו׳
בפרק משילין דף לז ובפרק כל הכלי׳ דף קכד
דרך ארובה בי״ט לאין בין י״ט לשבת ומתרץ רב פפא דההיא
דאין בין יום טוב לשבת כבי׳ שמאי וההיא דמשילין כב״ה ורבי
יהודה כב״ה וכן הלכה: ומידי דלאו לצורך אוכל נפש לא
מיבעי׳ במלאכה דאורייתא דאסיר ביום טוב אלא אפי׳ שבות
דרבנן נמי אסיר דתנן כל שחייבים עליו משום שבות משום
בפרק משילין דף לו
רשות משום מצוה חייבין ביום טוב׳ וסכין שנפגמה ביום
בפרק אין צדין דף כח
טוב אף על גב דהלכה כרבי יהודה דשרי אמרו חכמים הלכה
ואין מורין כן דילמ׳ אתי לאיחלופי בסכי׳ שנפגמה מערב י״ט׳
ר״י התיר בתשובה אחת ללבן בי״ט מחבת שקור׳ טרפ״א שאפו
בו ביום פ״לדון ואחר הליבון אפו תחתיה מיד פשטיד״א של
בשר דמשום תיקון כלי אין כאן איסור דנרא׳ כמחממה לבשל
תחתיה ומשום מכשי׳ נמי ליכא שהרי הבערה זו צריכה לבשל
דבלא כן צריך לצורך אוכל נפש׳ תניא היה אוכל בתאנים
פרק אין צדין דף ו ובפ׳ כירה דף מה
והותיר והעלן לגג לעשות גרוגרות ענבים והותיר והעלן לגג
לעשות מהן צימוקי׳ לא יאכל עד שיזמין ואפילו לרבי שמעון
ועיין אליבא דרבי [illegible] שם בפ׳ כירה
דלית לה מוקצה בגרוגרו׳ וצימוקים אוסר:
ובירושלמי גרסינן מאי שנא הני הואיל
בפרק המביא דף
ומסריחות בינתים: אמר רב נחמן עז
קכ ע״ב וכתו׳
לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגול לביצתה
לפ׳ כירה תניא
בפרק קמא דשבת דף יט
ותורי לרדי׳ ותמרי דעיסק׳ באנו למחלוקת
שם
ר׳ יהודה ור׳ שמעון דרבי יהודה דאית ליה
מוקצה אסר ורבי שמעון שרי והלכה כרבי שמעון בכל איסורי
בסוף מסכת שבת דף קנז
מוקצה בר במוקצה מחמת איסור דדחייה בידים: ואין
חילוק בין שבת ליום טוב כדמותבינן בסוף מסכת שבת
דף קנז
דסתמא דתלמודא מקשה שם לרבי יוחנן שמדבר על שבת
מסתם משנה דל״ט משמ׳ דאין חילוק׳ ואע״ג דבמוקצה הלכה
כר׳ שמעון דשרי בנולד אסור כגון מנא דמיתבר ביום טוב
דאסיר לשורפו ולבשל בו דהוה ליה נולד דדרש רבא אשרה
בפרק המביא דף ל ובפרק נוטל דף קמג
לא תכבים לבית העצי׳ ליטול מהן אוד משום דקמתקנא מנא
בי״ט ותיקון כלי בי״ט אסור ואוד שנשבר ביום טוב אין מסיקין
אותו ביום טוב לפי שמסיקין בכלי׳ ואין מסיקין בשברי כלים
דהוה ליה נולד ואסור: כל זאת השיטה פי׳ בה״ג דרב יהודאי
גאון אמנם לא היו צריכו׳ לפרש טעם אוד משו׳ תיקון כלי אלא
משו׳ מוקצה כגון בעצי׳ רטובים שאינם ראויי׳ להסקה דבהדיא
סובר רבא בפרק נוטל כר׳ יהודה במוקצה ואין כן הלכה ורבי׳
דף קמב
שלמה ורבינו תם מסכימים לזה: ועוד מביא רבינו תם ראיה
כתו׳ שם
דנולד אסור מדקאמ׳ סתם תלמוד׳ דסוף פרק נוטל הני גרעיני
שם
תמרי פרסיתא אסור לטלטולינהו וכי תימא היינו משום
דאפילו לבהמה לא חזו לא היא כדמוכח בפרק במה
מדליקין׳ והא דפריך בסוף כירה על ר׳ יוחנן מדרב נחמן
כט׳ דף מה
דאמר מאן דלית ליה מוקצ׳ לית ליה נולד לא קיימא לן הכי:
ובריש ביצה דאמרינן דר׳ סתם לן כר׳ יהודה ביום טוב במוקצה
דף ב
כדי שלא יזלזלו ביום טוב על ידי שהותר להם מלאכת אוכל
נפש אין כן הלכה: ועוד יש לפרש דלא סתם לנו כמותו אלא
בנולד וקורה שנשבר׳ הוי נולד כמו שברי כלים וכן כתב רבי׳:
ועיין מתני׳ ד׳ המביא דף לא

פרק ב דף תנה
משה בהלכות יום טוב שיש בה איסור נולד אבל מרה שאין
מבקעין עצים מן הקורה זהו משום מוקצה מחמת חסרון כיס
דאפילו ר׳ שמעון מודה דהיינו ארזי דסוף מסכת שבת׳ ורבי׳
דף קנז
משה בר מיימון תפש שיטתו כרב נחמן דריש מסכת ביצה
דף ב
דקאמר דגבי שבת סתם לן תנא כר׳ שמעון אבל גבי יום טוב
סתם לן כרבי יהודה ואומר רבינו שלמה ורבינו יעקב שרב
נחמן דחק עצמו לפי שיטתו ואין צריך לומ׳ כן לשא׳ האמוראי׳
לרב יוסף ולרבה ולרב יצחק ובפרק המביא גרסינן והילכתא
כולם שם דף לג
ענף חד כגון בקוץ יבישא שרי לצלות בו רטיבא אסיר ופירוש
בדף ב
שם רבינו שלמה דהך הילכתא אליבא דמאן דאית ליה מוקצה
אבל אנן כר׳ שמעון סבירא לן וכולהו שרו וכעניין זה נאמר
גבי אין סומכין את הקדירה בבקעה וזהו דוחק שיפסוק
שם בדף לג
התלמוד דלא כהילכתא
ופירש רבי׳ יעקב דהך דהמביא
עיין באלפסי פרק המביא
דאין סומכין לאו משום מוקצה
דף כא עמוד א וגם כתו׳
אלא משום דגזרינן יום טוב
תתנא קנת שם בדף לג:
אטו שבת כדמסיק בפרק כל
הכלים ומסיק התם דמתני׳ דהכא בית שמאי היא אבל בית
דף קכד
הלל שרו והא דאסר הכא ברטיבא לאו משו׳ דאית ליה כבית
שמאי דאמרו לא ניתנו עצים אלא להסקה משום גזירת יום
טוב אטו שבת אלא אליבא דבית הילל פוסק והיכא דחזו
להסקה שרו בית הילל לכל דבר לסמוך הקדירה וכיוצא בו
אבל רטיבא דלא חזי להסקה אסרי׳ לכל דבר אף לעשו׳ ממנו
שפוד לצלות בו׳ וביצה שנולדה ביום טוב לא מבעיא באכילה
דאסירה אלא אפילו לטלטל אסירה דתנו רבנן אחת ביצה
פ״ק דף ב
שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין
אותה לכסות בה את הכלי כו׳ אבל כופין עליה כלי בשביל
שלא תשבר וספקה אסורה: נתערבה באלף כולם אסורו׳ שהרי
שם
למחר יותרו כולן ודבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל:
והיכא דאיקלע יום טוב בחד בשבתא ואית יילידא בשבתא
אסיר למיכל ביום טוב דאיתמר שבת ויום טוב רב אמר נולדה
שם בדף ב
בזה אסורה בזה ורבי יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה
ותרוייהו סבירא להו דשבת ויום טוב שתי קדושות הן מיהו
רב אית ליה הכנה דרבה ורבי יוחנן לית ליה הכנה דרבה
דאמר רבה והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו ואין צריך
בדף ב
לומר הכנה דבידים שהרי כבר כתוב את אשר תאפו אפו אלא
בפרש״י שם
בכל הכנו׳ מדבר ללמדינו שחול מכין לשבת וחול מכין ליום
טוב שהרי השישי משמע שמבורר שהוא חול ואין יום טוב
מכין לשבת ואין שבת מכין ליום טוב לפיכך ביצה שנולדה
ביום טוב אחר השב׳ אסור׳ אע״פ שהתרנגולת עומדת לאכילה
מפני שמאתמול נגמרת הביצה נמצא שבת מכין אותה ליום
טוב ואסרוה בכל יום טוב גזירה משום יום טוב אחר השבת
שם
וכן ביצה שנולדה בכל שבת גזירה משום שבת שאחר יום
טוב׳ והשוחט את התרנגולת ביום טוב ומצא בה ביצי׳ גמורות
שם
הרי אילו מותרות שאין זה מצוי תמיד ודבר שאינו מצוי אלא
במקרה לא גזרו: ושני ימים טובי׳ של ראש השנה נולדה בזה
אסורה בזה דאיתמר שני ימי׳ טובי׳ של ראש השנה רב ושמואל
שם בדף ד
דאמרי תרוייהו נולדה בזה אסורה בזה: ושני ימים טובים של
גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ושמואל אמ׳ נולדה בזה
שם
אסורה בזה ואמר רבא הילכתא כוותיה דרב בהני תלת בין
בדף ה
לקולא בין לחומרא׳ ולגבי מת אפילו בשני ימים ש׳ ראש
השנה יתעסקו בו ישראל ביום טוב שיני דאמר רבא מת ביום
בדף ו
טוב ראשון יתעסקו בו עממי׳ ביום טוב שיני יתעסקו בו ישראל
ואפי׳ בשני ימים טובי׳ של ראש השנה מה שאין כן בביצ׳ ואמר
רב אשי בפ״ק דביצה אפי׳ לא אישתהי המת ואין לחוש כל כך
שם
שיסריח וגרסינן בפרק ר׳ אליעזר תולין שלחו להו לבני בשכר
דף קלט

לפי שלא היו בני תורה כת לא יתעסקו בו לא יהודאין ולא
ארמאין לא ביום טוב ראשון ולא ביום טוב שיני ועוד מסיק
דף ו
רבינו בפרק קמא דביצה האידנא דאיכא חברי חיישינן
שכופין את הישראלים לעשות מלאכתן לא יתעסקו בו ישרא׳
בל הכוניה כתו׳ שם
ביום טוב שיני וכן הורה רבינו תם עכשו כדברי רבינא מפני
השר׳ ור׳י בן אחותו אומר כי אין לאסור עתה מטעם זה
מאחר שאין מצוי בינינו שיכופו ישראל למלאכה ומטעם זה
אין אנו נוהגין איסור בגילוי מפני שאין נחשים מצויין בינינו
עכשיו וגם מההיא דבני בשכר אין ראייה שהרי במסכ׳ עבודה
דף נט
זרה בשילהי פרק רבי ישמעאל גבי רבי חייא בר אבא דאיקלע
לגבלא אסר להו תורמוס דשלקי גוי׳ לפי שאינן בני תור׳ ואנו
נוהגין להתיר בכל הנאכל כמו שהוא חי וכל שאינו עולה על
שולחן מלכים ולא מחמרינן מטעם לפי שאינן בני תורה ׳ וכן
כתו׳ שם
פוסק שם גם ר׳ת : וגם כתב מו׳ כי מעשה בא לפני זקני הרב
רבי יהודה והרב רבי יוסף אחיו והתירו
ותמה רבינו תם היאך התירו ׳ אמר בפרק
דף ז
קמא דביצ׳ דאפי׳ בדק בקינו של תרנגולת
מערב יום טוב ולא מצא בה ביצים ולמחר
קודם עלות השחר השכי׳ ומצא בה ביצים

כתו׳ דפ׳ קמא דביצה דף ו׳ תמצא הטעם דסלקא קבורה מתי׳ דאוושא מילתא וכו׳ ע״ש

מותרות אם יש זכר עד ששים בתים דכל שתשמישו ביום
נולד ביום ואם כן ודאי יצתה מאתמול רובה וחזרה לכך אומר
שם
רבי יוחנן שמותר לאוכלה ביום טוב אבל אם אין זכר וכפנא
מארעא פעמים יולדת בלילה ולא נתירנה מכפק מטעם
שאמרנו שמא יצתה רובה שזהו דבר שאינו מצוי אבל אם לא
בדק מותרו׳ כי שמא מאתמול נולדו שכן רוב תרנגולת יולדת
ביום ׳ תניא אפרוח שנולד ביום טוב אסור משום מוקצה רבי
אליעזר בן יעקב אומר אף בחול אסור מפני שלא נתפתחו
כוף ס ר׳ דף ו
עיניו כדאמרינן באילו טריפות ובפרק קמא דביצה ׳
שם כוף ו
ועגל שנולד ביום טוב מותר לשוחטו ביום טוב מפני שמוכן
אגב אמו שאילו שחט את אמו היה זה שבמעיה מותר ביום
דף קלו
טוב אף על פי שלא נולד ׳ ובפרק רבי אליעזר דמילה מעמי׳
בשכלו לו חדשיו בודאי שיצא מכלל נפל וקאמ׳ התם רב פפא
ורב הונא ברי׳ דרבי יהשע איקלעו לבי רב אידי בר אבין עבד
להו עגלא תילתא ביומא שביעאה פירש הכינו לצרכיהם עגל
שמן ביום השביעי שנולד אמרו ליה אי אחריתו ליה עד
לאורתא אכליה מניה השתא לא אכליה מיניה
שם כוף קלה
פירש אם המתנתם עד הלילה היינו אוכלין ממנו דתניא
כל ששהא שמנה ימים בבהמה אין נפל ׳ העושה אבות
מלאכו׳ הרבה ביום טוב בהתרא׳ כגון שזרע ובנה וארג בהתרא׳
אחת אינו לוקה אלא אחת חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק
דף כא
מלאכות ליום טוב כדאיתא במכות פרק אחרון ׳ כל מלאכה
שחייבין עליה בשבת אם עשה אותה ביום טוב שלא לצורך
אכילת יום טוב לוקה חוץ מן ההוצאה מרשות לרשו׳ וההבערה
שמתוך שהותרו לצורך אכילה ביום טוב הותרו שלא לצורך
בפ׳ קמא דביצה דף יב ועיין גם כתו׳ שם בד״ה דילמא׳
אכילה ובלבד שיהא צורך יום טוב קצת מדקאמר התם אלא
מעתה הוציא אבנים לבית הילל הכי נמי
דלא מיחייב : אבל הכיבוי לא הותר ביום
דף כג עמוד ב ובאשירי גם כן תמצא בדף מח עמוד ג ע״ש
טוב ובירושלמי דסוף ביצה קאמר מהו
להדליק נר של בטלה ביום טוב חזקיה
אמר אסור ומסיק אמ׳ רבי אבונא תמן תני

כן המסקנא בפרק י״ט דף כב ועיין באשירי בדף מח עמוד ב

בית שמאי אוסרין ובית הילל מתירין רבי נחום אחוה דרבי
אילא בעי קמי דרבי יוחנן אמר ליה לא תאסור ולא תשרי ׳
פ׳ אילו עוברין דף מו
אין אופין ואין מבשלין ביום טוב מה שיאכל בחול דלא
הותרו מלאכה שהיא לצורך אכילה אלא כדי ליהנות ביום
טוב : עשה כדי לאכול בי״ט והותיר מותר לאכול המותר בחול
פ׳ י״ט דף יז
ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור מפני שהחמירו במערים

והטעם מבואר (לקמן בדיני עירובי תבשילין) דף כה
יותר מבמזיד ׳ שנינו בפ׳ אין צדין מי שהיתה לו בהמ׳ מסוכנ׳
בי״ט לא ישחו׳ אותה בי״ט אלא אם כן יודע שיוכל לאכול כזית
ממנה צלי מבעו׳ יום כדי שלא ישחוט בי״ט מה שיאכל בחול
פ׳ י״ט דף יז
וכן כל כיוצא בזה ׳ ממלא את הקדירה בשר אף על פי שאינו
צריך אלא לחתיכה אחת וממלא נחתום חבית של מים אף על
פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד וממלאה אשה תנור פת אף
על פי שאינה צריכה אלא לככר אחת שבזמן שהפת מרובה היא
כפ״ק דף יח
נאפת יפה : ומולח אדם כמה חתיכות בשר אף על פי שאינו
צריך אלא לחתיכה אחת ואומר התם רב אדא מערים ומלח
גרמא גרמא ויש חילוק בהערמו׳ שיש אסורה ויש מותרת שלא
בפ׳ י״ט דף כא
יבא להמנע משמח׳ יום טוב : המבשל ביום טוב לגוי׳ ולבהמה
או להניח לחול קיימא לן כרבה במסכת
פרק אילו עוברים דף מו
כ״ף מח
פסחי׳ דאמ׳ אינו לוקה דמיתוקמא כוותיה
כרבי אליעזר ופסקינן הילכתא כוותיה
והטעם הוא הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה ׳ רחיצ׳ סיכה
הרי הן כאכילה ושתייה ועושין אותה ביום טוב שנא׳ אך אשר
היינו כ״ה בפ׳ י״ט דף כא
יאכל לכל נפש לכל צורך הגוף לפיכ׳ מחממין חמי׳ ביום טוב
ורוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו משום גזירת
מרחץ ׳ וחמין שהוחמו מערב יום טוב פסק
הגאון שרוחץ בהן כל גופו ביום טוב שלא
נזרו על דבר זה אלא בשבת בלבד ׳ יש
דברים אסורין ביום טוב ומותרין בשבת

בהלכות פרק י״ט דף כב וכן תמצא באשירי דף מח ע״א

בפ׳ י״ט דף כא
כגון הא דאמרינן מזמנין גוי בשבת ואין מזמני׳ גוי בי״ט גזירה
שמא ירבה בשבילו אבל אם בא מאליו אוכל עמהם במה
דף מה
שכבר הכינו ׳ וכגון הא דאמרן בפרק כירה מניחין נר על גבי
אילן בשבת אבל לא ביום טוב כיון דשרי לטלטלו לא בדיל
דף כג
מיניה ואתי לאשתמושי במחובר : שנינו בפרק אין צדין
ביברין של חיה ועוף ודגים אין צדין מהן ביום טוב בכל
שמחוסר צידה שצריך לומר הבא מצודה ונצודינו ואין נותנין
לפניהם מזונות והיכא דאיכא מצודה של חיה ועופות ודגים
שם בדף כד
דמיתצדו ביום טוב אסיר למיכל מהן דתנן מצודות של חיות
ועופות ודגים שעשאן מערב יום טוב לא יטול מהן אלא אם
שם
כן יודע שניצודו מערב יום טוב ואפילו ספק אסור דאמרינן
כספק רבן גמליאל מתיר ורבי יהושע אוסר ואמר רב יהודה אמר
שם
שמואל אין הלכה כרבן גמליאל : ודין גוי שהביא דורון לישראל
אם יש מאותו המין במחובר אסור : ולערב י״ט שני אסורין בכדי
בפרש״י ותו׳ שם
שיעשו כדברי הלכות גדולות דרב יהודאי גאון ׳ ובהלכות
(בדף כ עמוד ב) (דף ח)
שבת הארכתי בדבר זה : גרסינן בפרק בכל מערבין ההוא
לפתא דאתא למחוזא חזי רבא דכמישא והתיר לקנות ממנה
שודאי בעקרה מאתמול מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי
הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר כל שכן האי
דאדעתא דגוים אתי כיון דחזא דמפשן ומייתי אסר להו ׳ אמר
רבא עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב לתוך התנור מרבה
עליהם עצים מוכנים ומסיקן שבטלים ברוב דאיסור נולד
דף ד׳ ושם כל הכוניה ועיין גם בתו׳ שם בפר׳ המביא דף לח
דרבנן ובדרבנן מבטלין איסור לכתחילה כדמסקינן במסכת
ביצה פ״ק ואף על גב דקל כרב אשי דאמר התם דבר שיש לו
מתירין אף בדרבנן לא בטיל הני מילי היכא דאיכא לאיסור
בעיניה אבל הכא מיקלא קלי לאיסורא ׳ אין מבקעין עצים
מסדרי הקורות מפני שהן מוקצין מחמת חסרון כיס דאפילו
שם
רבי שמעון מודה ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב מפני
בפ׳ במה מדליקין
שהוא נולד : אכל אגוזים ותמרים ביום טוב אין מסיקין
דף ח
בקליפיהן מפני שהן נולד ׳ מסקינן בפרק קמא דביצה
המכנים עפר מערב יום טוב אם ייחד לו קרן זוית הרי זה
שם
מוכן ומותר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו : וכן אפר שהוסק
ביום טוב כל זמן שהוא חם כדי לצלות בו ביצה מות׳ לטלטלו
דעדיין אש הוא ואם לאו אסור לטלטלו מפני שהוא נולד ׳
ובירושלמי

ובירושלמי אמר באפר שהוסק ביום טוב
אסור בד"א בשלא שחט אבל שחט מוטב
שיטול מאפר שהוסק בי"ט מי שהיה לו אפר
מוכן או אפר שמותר לטלטלו הרי זה שוחט
בהמה וחיה ועוף ומכסה ואם אין לו עפר
מוכן הרי זה לא ישחוט ואם עבר ושחט לא
יכסה דמן עד הערב ולפי הירושלמי יש לו תקנה כדפי' : וגם
מורי כת' דהיכא דשחט כבר ואין לו עפר מוכן
שיכול לכסות באין מוכן כדאמרי' ומודין שאם
שחט שיחפור בדקר ויכסה ועוד כת' בשם ר"ת
כשאומר שם מוחלפת השיטה שזו היא ההיא
דהשוחט ומתירין בה לחפור בדקר לכתחילה ואין צריך עפר
מוכן לכסוי כלל כ"א לשאר צרכין וכן היה זכו' רבינו תם שלא
היו רגילי' מקודם להכין שום עפר לשחוט : מסקינן בבכורות
פרק הלוקח בהמה שהשוחט בהמה ביום טוב מותר לו לתלוש
צמר למקום הסכין ובלבד שלא יזיזנו ממקומו אלא ישאר שם
מכובך כשאר צמר הצואר אבל בעוף לא ימרוט מפני שזהו
דרכו בחול ונמצא תולש ביום טוב : מסקינן בפ"ק דביצה
המפשיט עור הבהמה ביום טוב לא ימלחנו שזהו עיבוד ונמצא
עושה מלאכ' שלא לצורך אכילה אבל נותנו לפני בית הדרים'
כדי שידרכו עליו ולא יפסיד ולא התירו דבר זה אלא מפני
שמחת יום טוב כדי שלא ימנע מלשחוט : ומותר למלוח בשר
לצלי על גבי העור ומערימין בדבר כיצד מולח מעט בשר כאן
ומעט כאן עד שימלח כולו' בד"א במולח לצלי שאינו צריך
מלח הרבה אבל לקדירה אסור למלוח על גבי העור : וכן אין
מולחין את החלבים ואין מהפכין בהן ואין שוטחין אותן על
גבי יתידות מפני שאינן ראויים לאכילה : תנו רבנן בפרק
המביא מולגין את הראש ואת הרגלים ומהבהבין אותם באור
אבל אין טופלי' אותם בסיד ובחרסית ולא באדמה : ואין גוזזין
את הירק בתספורת שלו אבל מתקנין את האוכל שיש בה
קוצין כגון קונדס ועכביות בתספורת : תני בבראשית רבה
דרב אושעיא קוץ זה הקונדס דרדר אילו
העכביות : בפרק כל שעה מתירים בית
הילל ללוש פת עבה ביום טוב ואומר שם
מאי פת עבה פת מרובה ומוכיח בירושלמי
שרוצה לומר רקיקין דקין שמפרש שם שמותר שמתוך שאתה
מייגעו אינו אופה אלא כדי צורכו פירוש שיש לו טורח ברקיקי'
יותר : הלש עיסה מערב יום טוב אין מפריש ממנה חלה ביום
טוב ואם לשה ביום טוב מפריש ממנה חלה : היתה העיסה
טמאה או שנטמאה החלה לא יאפה את החלה שאין אופין
ומבשלין ביום טוב אלא לאכול והו לשריפה עומדת וכן אין
שורפין אותה ביום טוב שאין שורפים קדשים שנטמאו ביום
טוב ששריפת קדשי' שנטמאו מצות עשה שנאמר באש תשרף
ועשיית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בה עשה ולא
תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה : בפרק אלו עוברין
מפרש כיצד יעשה בה יניחנה עד הערב וישרוף אותה : היה
יום טוב של פסח שאם יניחנה תחמיץ פסקינן שם הלכה כר'
אליעזר שאומר לא תקרא לה שם עד שתאפה ולא יפריש את
החלה בצק אלא יאפה כל העיסה טמאה ואחר כך יפריש את
החלה לחם : ואומר שם רבינו יעקב שאם אירע שקרא לה שם
הכל מודים שיעשה כבן בתירא שאומר שם שתטיל העיסה
במים צוננין שלא תחמיץ ורבינו יעקב ורבינו יצחק מפרשים
כי בכל ימים טובים קורא שם חלה בחלה דידן שהיא חלת
חוצה לארץ ואופה אחר כך דאמר שמואל במסכת בכורות אין
תרומה חוצה לארץ אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו
מגופו : הילכך אפייה לצורך היא אם יש בעיר כהן קטן שלא

כפ"ק דף ס' ע"ב ובתו' שם מביאו בד"ה את רב יהול ועיין גם כתוס' דף מ"ה ע"ב

שם בדף מ'

כמסכת שם בדף ב' ועיין בגמרא בדף ג'

בדף ט' וכל הסוגי' בתו' שם בד"ה את' רבי יוחנן

דף כ"ו

דף י"א

שם

שם

דף ל"ד

שם

פרשה כ'

דף ל"ז ובפר' י"ט דף כ"ב

בפ' יום טוב דף כ"ה נומר ג' ובתו' מביאו שם בדף כ"ב

כפ"ק דף ט'

דף מ"ו

בדף מ"ח

תו' שם בד"ה תטיל צוננין דף מ"ו

ג"כ בתו' שם בד"ה עד שתאפה

פרק עד כמה ושם כל הסוגי' בדף כ"ז

ראה קרי או אפילו גדול שטבל לקריו או לבטלה ברוב חולין
ואוכלה אף בימי טומאתו (ומותר לטלטל אף לזר) ובמקום
שאין שם כהן בעיר אופה תחילה וקורא שם ומותר לטלטלה
כמו שמטלטלי' את הלוף מפני שהו' מאכל לעורבי' אפי' לאדם
שאין לו עורבים כיון שהלוף ראוי לאדם אחר שיש לו עורבים
וכמו זר שמותר לטלטל תרומה טהורה כדאיתא בפרק מפנין
ומסתמא בכל מקום אפילו אין שם כהן וכן בלא זה כיון
דמותר לטלטלה בשעת קריאת השם מותר לטלטלה אחר כך
קודם שיניחנה לארץ כמו צריך למקומו דשרי בפ' כל הכלים
למאן דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל : בפרק המביא
מסקינן אין אופין בפורני חדשה גזירה שמא תפחת ותפסיד
הלחם וימנע משמחת יום טוב : וגרסינן בירושלמי רבי יודא
ברבי ישמעאל הורה מדוחק להביא כירה חדשה מבית האומן
לשפות עליה קדירה ביום טוב : ויש רוצים ללמוד מכאן
שאסור לבשל בקדירה חדשה ביו' טוב בתחילה וצריך ליתנה
על האש מערב יום טוב אבל יש לחלק בין קדירות שלנו
לכירה : תני רבי חייא ברבי יוסי בפרק המביא אין גורפין
תנור וכירים אבל מכבשין את האפר ואם אי אפשר לאפות
בו או לצלות בו אלא אם כן גרפו מותר וסותמין פי התנור
בטיט או ברפש שבסביבות הנהר והוא שרככו מאמש אבל
לגבל טיט ביום טוב אסור אמר רבינא ודשן מותר פירו' לגבל
ביום טוב לסתום פי התנור לפי שאינו בר
גבול כך פי' רבינו שלמה שם ורבינו משה
וקשה לרבינו יעקב דבפרק מי שהחשיך
ובפרק קמא דשבת מוכיח שראוי לחייבו
יותר במידי דלאו בר גיבול דנתינת מים
זהו גיבולו טפי מבמידי דבר גיבול הוא ומפרש רבינו יעקב
דקאי רבינא אמתניתין דאין גורפין תנור וכירים דמתקן
מנא כרבנן דאסרי מכשירי אוכל נפש אבל מכבשין כלומר
משכיבין העפר והאפר שיהא חלק דלא חשיב תיקון ואתא
רבינא לאשמועינן דשרי הדשן לגרוף אפילו באיפשר לתקן
מערב יום טוב עד כאן לשונו : אין עושין גבינה ביום טוב
שאם גבן מערב יום טוב אין בזה חסרון טעם : אין כותשין
את הריפות במכתשת גדול אבל כותשין במכתשת קטנה
שהוא שינוי לה ובארץ ישראל אפילו בקטנה אסור שהתבואה
שלהם טובה היא ואם כותשין אותה מערב יום טוב אין בכך
הפסד : אין מוציאין האש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא
מן המתכות שלא הותר ביום טוב להבעיר אלא מאש מצויה :
אין מסלקין פי הנר למעלה כדי שתכבה ואין מסירין את
השמן ממנה דגרסינן בפרק יום טוב מעשה בעולא שבא ללון
ביו' טוב בבית רב יהודה ובא שמש של עולא וזקף הנר לגרום
הכיבוי על ידי שיסתלק השמן לאחריו ולא ימשך אל הפתילה
והקשה רב יהודה לעולא מדתני' הנותן שמן בנר חייב משום
מבעיר והמסתפק ממנה חייב משום מכבה לרבי יהודה דאמ'
מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ואם כן לרבי שמעון
פטור אבל אסור כמו שמוכיח בפרק שיני דשבת גבי מכבה
מפני החולה הא למדת שאסור לגרום
הכיבוי והשיבו עולא שהדין עמו ושלא
מדעתו עשה השמש כן : ואינו הותך ראש
הפתילה בכלי אלא נופץ את ראשה בידו :
אגודה של עצים שהדליקה במדורה העץ שלא אחז בו האש
מותר לשומטו ואינו דומה למסיר שמן מן הנר כך פירש רב
אלפס הא דאמר קנבא שרי בפרק יום טוב ׳ ורבינו שלמה
פירש קנבא למחוט ראש הפתילה שנעשת פיחם ואין נראה
דהא בפרק המביא אומרה בלשון אחר אמר רב מוחטין את
הפתילה ביום טוב : עוד בפ' יום טוב אין מכבין את הדליקה

כמ"ס אין דף ז'

דף קכ"ו וקכ"ז

דף קכ"ד

דף ל"ב

כפ"ק דמ"ת דף כ"ח ע"א

עיי' בהגה' מיימוני' פ"ג דהלכות יום טוב דף קל"ז

דף ל"ב

שם

בפרק ג' דהלכות יום טוב דף קל"ז ועיין שם בהגהה בפ"ה דהלכ' שבת דף כ"ח

דף קנ"ה

דף י"ח

דפ' המביא שם דף ל"ב

פרק ל"א דחילה דף קל"ד

פ"ק דביצ' דף י"ד

פרק המביא דף ל"ג

דף כ"ב

דף ל'

עיין בתוספו' פרק י"ט שם ובהגהות כדף מ"ח עמוד ב'

פ' המביא דף ל"ב

בפ' י"ט דף כ"ב (דף רכ"ז)

דף ל"ב

דף כ"ב

כדי להציל ממון ביום טוב כדרך שאין מכבין בשבת אלא
מניחה וירצא: ואין מכבין את הבקעת אפי׳ כדי שלא תתעשן
דף כב הבית כרבנן שכל האמוראים סוברין כן בפרק יום טוב אף על
דף כח גב דבפרק אין צדין פסקינן כר׳ יהודה במכשירין מכל מקום
בדבר שאינו צורך אוכל נפש החמירו : ואין מכבין את הנר
בש״ט דף כב מפני תשמיש המטה אלא כופה עליה כלי או מחיצה עושה
בינו לבין הנר או מוציאו לבית אחר ואם אינו יכול לעשות
אחד מכל אילו הרי זה אסור לכבות ואסור לשמש
עד שתכבה מאליה: מותר לטלטל את הנר בעוד ממסמיני׳ הנת׳ רכ׳כיר דף מ״ה
שהוא דולק ואין גוזרין שמא יכבה: בפ׳ המביא
דף לד כדי יין אמרינן אין נופחין במפוח ביום טוב כדי שלא יעשה
כדרך שהאומנים עושין אבל נופחים בשפופרת כתב רבינו
שמשון ובמפוחים קטנים שלנו מותר הרגילין לבעלי בתים
בלבד ולא לאומני׳ לא למלאכת נפחות ולא לצורפי זהב וכסף
ומכל מקו׳ אין להקל מדלא שרי אלא בשפופרת והיינו שפופרת
של קנה ארוך נקובה מעבר אל עבר: ראשה אחת בפיו וראשה
דף לג אחת מקרב אצל האש ונופח : עוד מביא בפרק המביא אין
עושין פיחמין ואין גודלין את הפתילה ולא מהבהבין אותה
ולא חותכין אותה לשנים בכלי אבל ממעכה ביד ושורה אותה
בשמן ומניחין אותה בין שתי נרות ומדליק באמצע ונמצא
דף כח הפתילה נדלקת בפי שתי נרות: אמרינן בפרק אין צדין אין
משחיזין את הסכין במשחזת שלה אבל מחדדה על גבי עץ או
על חרש או אבן ואין מורין דבר זה לרבים כדי שלא יבאו
לחדדה במשחזת במה דברים אמורים כשיכול לחתוך בדוחק
או שנפגמה אבל אם אינה יכולה לחתוך כלל אין משחיזין
אותה אפילו על גבי העץ שמא יבא לשחזה במשחזת ומפני
סם זה אסרו לראות סכין לעם הארץ ביום טוב שמא תהיה פגומה
ויאמר לו אסור לשחוט בה משום פגימתה וילך ויחדדנה
במשחזת וחכם שראה את הסכין לעצמו הרי זה משאילה לעם
סם הארץ אבל רבינו שלמה פירוש בפרק אין צדין שאסרו להראו׳
את הסכין לחכם מפני שנראה כמעשה חול בפרהסיא כסחור׳
מכירת בשר וחכם רואה לעצמו שאין בזה כל כך בפרהסיא:
דף לא אמרינן בביצה פרק המביא אין מבקעין עצים ביום טוב לא
בקורדום ולא במגל ולא במגירה אלא בקופיץ ובצד החד שלו
אבל לא בצד הרחב מפני שהוא כקורדום ולמה אסרו בקורדו׳
וכיוצא בו שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול שהרי אפשר
היה לו לבקע עצים מערב יום טוב: ולא
רצו לאסור הביקוע לגמרי מפני שאיפשר מיימוני פ״ד דהלכות יט דף קל״א ועיין בתשירי בדף כ׳ ע״ג
שיפגע בעץ עבה ולא יכול להבעירו וימנע
מלבשל לפיכך התירו לבקע בשינוי וכל
הדברים הדומין לזה מזה הטע׳ התירו בהן מה שהתירו ואסרו
דף יא בהם מה שאסרו : אמרינן בפרק קמא דביצה לבית הילל
שמסלקין תריסין חנוי׳ ומחזירין אותן ביום טוב כדי שיוציא
תבלין מה שצריך להן מן החנות ולא ימנע משמחת יום טוב
בד״א כשיש להם ציר באמצע אבל יש להם צירמן הצד אסור
גזירה שמא יתקע ושאין להם ציר כל עיקר אפילו בבית מותר
דף קכח להחזיר: שנינו בפרק מפנין אין מיילדין את הבהמה ביום
טוב אבל מסעדין כיצד אוחז בוולד שלא תפול לארץ ונופח
בפ׳ אין צדין דף כ״ז לו בחוטמו ונותן לו דד לתוך פיו דברים רבים גזרו ביום טוב
משום גזירת מקח וממכר כיצד אין פוסקין דמים לכתחילה
על הבהמה ביום טוב אלא מביא שני בהמות שוות זו לזו
ושוחטין אחת מהן ומחלקין ביניהם ולמחר יודעים כמה דמי
השנייה וכל אחד ואחד נותן דמי חלקו : וכשהם מחלקים
סם ביניהם לא יאמר זה אני בסלע ואתה בשנים שאין מזכירין
שום דמים אלא זה נוטל שליש וזה נוטל רביע : ולכשהן
סם דף כח מחלקין לא ישקלו במאזנים שאין משגיחין בכף מאזנים כל

עיקר אפילו ליתן בו בשר לשמרו מן העכברים אסור אם היו
המאזנים תלויין מפני שנראה כשוקל בכף מאזנים : וטבח
אומן אסור לשקול בידו ואסור לשקול בכלי מלא מים ואין
סם מטילין גורל על המנות : לא יאמר אדם לטבח תן לי בדינר
בשר אלא תן לי חלק אחד ולמחר עושין חשבון על שויו: וכן
לא יקח מבעלי החנות במדה ובמשקל אלא כיצד הוא עושה
אומר לחנווני מלא לי כלי זה ולמחר נותן לו שויו ואפילו
המיוחד למדה ימלאנו והוא שלא יזכור לו שם מדה כך מסיק
סם דף כט רבא אליבא דרבנן לר׳ יהודה וכן הלכה׳ גרסינן בפרק אי זהו
דף עה נשך אמר שמואל בני חבורה המקפידין זה על זה עוברים
בשבת וביום טוב משום מדה משקל ומניין ומשו׳ לוין ופורעי׳
בפ׳ שואל דף קמ״ח ביום טוב כדתנן במסכת שבת לא יאמר הלויני גזירה שמא
דף כט יכתוב : דרש רבנא עוקבא בפרק אין צדין לא ימדוד אדם
שעורים ויתן לפני בהמתו אבל משער ונותן לה אבל נחתום
מודד תבלין ונותן לתוך קדירתו כדי שלא יקדיח תבשילו:
סם אמר רב אשה מודדת קמח ונותנת לתוך עיסתה כדי שתיטול
מעיסתה חלה בעין יפה ושמואל אמר אסור והא תנא דבי שמואל
מותר אמר אביי שמואל הלכה למעשה אתא
לאשמעינן דאסור : וכן פוסק רבינו משה בפ״ד דף ק״ה וכה״ג סם כל הכוני׳ וכן בתשירי דף כ׳ ע״א
אע״פ דבשאר מקומות הלכה כרב באיסורי
וכן פסק בתשובת הגאונים בשם ישיבת
דפומבדיתא דאסור מפני שיכול למדוד מערב יום טוב ולא
צורך קדירה הוא דניבא שמא יפחות טעמו או יקדיח תבשילו
אבל שדרו ממתיבתא דסורא דהלכה כרב דשרי חדא דהלכה
כרב באיסורי ועוד דתנא דבי שמואל כוותיה: תנו רבנן בסוף
דף כט פרק אין צדין הולך אדם אצל חנווני הרגיל אצלו ואומר לו תן
לי עשרים ביצים ועשרים אגוזים שכן דרך בעל הבית להיות
מונה בתוך ביתו עשרה אפרסקין ו׳ רימוני׳ ובלבד שלא יאמר
לו סכום מדה רבי שמעון בן אלעזר אומר ובלבד שלא יזכור
סם לו סכום מקח פירוש רבינו שלמה סכום מדה קב או קביים
בתוספו׳ סם סכום מקח דמים ורבינו הננאל גורים סכום מנין כדברי
ת״ק ולא גרסינן סכום מדה וכן גרסינן
בתוספתא והלכות גדולות שלא יאמר כך מ״נ רבינה דף ס׳ ע״ג ובתשירי מביא כל הכוני בדף כ׳ ע״א
וכך אגוזים נטלת קח עדיין כך וכך כדי
שיהו מאה או מאתים בין הכל ורבי שמעון
בן אלעזר מתיר אף על פי שמזכיר סכום מניין מאחר שאין
מזכיר סכום מקח שלא יאמר תן לי כך וכך
להשלים הדינר : גרסינן בירושלמי תני מ״ק דביצ׳ דף ס ע״ג ובתשירי מביא בדף מ״ו ע״א
שאסור להוציא המפתח ובית הלל מתירין
אמר רב הושעיא בר יצחק הדא דאת אמר
במפתח של אוכלין אבל במפתח של כלים לא : אף על פי
כדלעי׳ בהיכוך הדף שהותרה הוצאה ביום טוב אפילו שלא לצורך אוכל נפש רק
שיהא צורך יום טוב קצת לא ישא משאות גדולות כדרך
שהוא עושה בחול אבל צריך לשנות ואם אי אפשר לשנות
דף כט מותר כדתנן בריש פרק המביא : המביא כדי יין ממקום
למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתיפו
דף קכז אף על גב דמסקינן בפרק מפנין דמיעוטא בהילוכא עדיף
הני מילי היכא דלא הוי כעי׳ חול כגון באותו בית מזוית לזוית
אבל היכא דמיחזי כעובדא דחול מוטב שיביא על כתיפו אף
בפ׳ אין צדין דף כ״ה על פי שמרבה בהילוך כדתנן נמי לעיל דאין מביאה במוט
ובמטה אלא בידו איברים איברים אף על פי שמרבה בהילוך
ל״פ המביא דף כ״ט המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחוריו אלא מוליכה
בידו וכן משאות שדרך לישא אותם במוט ישא אותם על גבו
מאחוריו ושדרכו לישא אותם מאחוריו ישא אותן על כתיפו
ושדרכן לישא בכתף ישא אותן בידו לפניו או יפרוס עליהם
סם דף ל בגד וכן כל כיוצא בזה משינוי המשא ואפילו משנה
להחמיר

גדף ל להחמיר וכן פירש רבינו שלמה שם גבי דדהו באגדא לדרו באכפא דדרו וכו׳ והוא כעניין שאמרנו ואפילו אינו להקל מכל מקום אין לחוש מאחר שמשנה ממעשה חול ואם אי איפשר לשנות נושא ומביא כדרכו בו״א בנושא על האד׳ אבל נושא על הבהמה לא יביא כלל שלא יעשה כדרך שעושה
סס כדף לג בחול: אין מנהיגין את הבהמה במקל: ואין הסומא יוצא במקלו אף על גב דפי׳ בהילכות פרק אין צדין דף כה
כדף יט ע״ד שבת במלאכת הוצאה שהקיטע יוצא בסמוכות שלו והם כמקלו לא דמי לסומא דלא עביד לא לתרוצי סוגיא:
פ׳ אין צדין דף כה שחט בהמה בשדה לא יביאנה לעיר במוט ובמטה אלא
דף ד׳ וט׳ מביאה אברים אברים׳ מסקינן בפרק קמא דביצה כל דבר שניאותין בו בחול אף על פי שאין ניאותין בו ביום טוב כגון תפילין מותר לשלחו לחבירו ביום טוב ואין צריך לומר דבר שניאותים בו ביום טוב וכל דבר שאין ניאותין בו בחול עד שיעשה בו מעשה כגון חטין וכל מיני תבואה שצריכין טחינה אין משלחין אותו ביום טוב מפני שאסור לטחון ביום טוב אבל משלחים בהמה וחיה ועוף אפילו חיים שמותר לשחוט ביום טוב וכן כל כיוצא בזה: כל דבר שמותר לשלחו ביום
כדף יד טוב כשישלחנו לחבירו לתשודה לא ישלחנו בשור ואין שורה פחותה משלשה בני אדם כיצד הרי ששולח לחבירו ייגות או בהמות ביד שלשה וארבעה בני אדם כאחד בזה אחר זה וכולן הולכין בשורה אחת הרי זה אסור שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול שלח שלשה מינין ביד ג׳ בני אדם כאחד
כדף יד הרי זה מותר שנשאר שם בתיקו וספיק׳ בדברי סופרי׳ להקל:
דף כב שמעינ׳ בפרק שני דביצה מדברי אמימר שמותר לכחול העין
בפ״ב דף טו שאין בו סכנה ביום טוב שיני של גליות: יום טוב שחל להיו׳ בע״ב שבת אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת ואיסור זה מדברי סופרים הוא כדי שלא יבא לבשל מיום טוב לחול שק״ו הוא לשבת אינו מבשל לחול לא כל שכן לפיכך אם עשה תבשיל מערב יום טוב שהוא סומך עליו ואופה מיום טוב לשבת הרי זה מותר ותבשיל זה שסומך עליו הוא הנקרא עירובי תבשילין זו דברי רבי׳ משה אבל כל רבותינו שבצרפת שוים דאף ע״ג דהכנה מן התור׳ דרבה אפילו מיום טוב לשבת לב׳ דהלכות יט דף קס״ב וכוותיה ק״ל אף ע״פ כן מועיל עירובי תבשיל דרבה לטעמיה
דף מו דאמר בפרק אילו עוברין גבי אופה מיום טוב לחול דליכא איסורא דאורייתא הואיל ואי מיקלעי ליה אורחין חזי ליה
כדף מח ומיתוקמא שם מילתא דרבה כר׳ אלעזר ופוסק שם כמותו:
בתו׳ סס בד״ה רבה דף מו ואיסור הכנה דאוריית׳ משכחת לה כגון סמוך לחשיכה שאין שהות לאורחין לאוכלו מבעוד יום: עוד לשון אחר פי׳ רבינו יצחק בר׳ אשר כי בזה תלוי איסור הכנה כשהוא מכין דבר שאינו ראוי היום ליהנות בו כגון קניית שביתה שהוא צורך מחר וכגון ביצה שנגמרה היום שלידתה למחר: ומה שאומר
כפ׳ יט דף טו שם רב אשי הטעם כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת קו מיו׳ טוב לחול על טעם העירוב עומד שלכך נתקן שיאמרו שאפילו מיום טוב לשבת אין אופין אלא אם כן התחיל קודם יום טוב שאין אלא כגומר ביום טוב קו שאין אופין מיום טוב לחול וכן פירוש שם רש״י: פסק בהלכות גדו׳ות וכן פסק רבינו יעקב והרב רבינו שמעון מפלא״יד דעירובי תבשיל צריכין פת ותבשיל׳ והא דאמר אביי בפרק יום כל הקונ׳ בתו׳ פ״ב דע״ז בד״ה והשלכות דף לז ובתו׳ פרק יט בד״ה את רבא דף יז
דף יז טוב לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא הני
כדף יז מילי לבשל אבל לאפות בעי פת וכן הא דאמר רבא התם הלכה כתנא דידן אליבא דבית הילל דאמר תבשיל אחד התם נמי כשאין צריך לאפיית פת דכולה אירת להו דרשה דרבי
כדף טו אלעזר דאמר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על

המבושל׳ ואומר רבינו יצחק דלאו דברי הכל היא דתניא גם כן בתו׳ סס
בתוספתא העושה תבשיל מערב י״ט אופה ומבשל עליו לשב׳ פ״כ דרבי׳ דף ס׳ ע״ב
ומטמינין עליו את החמין עוד תניא התם רשאין בני מבוי בתוספתא דלעיל
לעשות תבשיל לאפות ולבשל עליו ורשאין לעשות שיתוף למבוי ובהדיא פליגי ר׳ אליעזר ור׳ יהושע בירושלמי ר׳ אליעזר גרסינן ולא ר׳ אלעזר דר׳ אליעזר בר פלוגתיה דר׳ יהושע וק״ל כר׳ יהושע דר׳ אליעזר שמותי הוא ומה שלא חש התלמוד להביא בפרק יום טוב דברי ריש פרק יט דף ס ע״א ובתוס׳ מכיות כל הקונית סס כדף מז ע״ג כדף טו
רבי יהושע לאו משום דלא יהא הלכה כמותו אלא דר׳ אליעזר מייתי משום דמקרא הוא דורש ותלמודא מהדר ואזיל מנא
הני מילי׳ וזה לשון הירושלמי רבי אליעזר אומר אופין על דלעיל
האפוי ומבשלין על המבושל מה טעם אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ר׳ יהושע אומ׳ אופין ומבשלין על המבושל ואשר תאפו אפו דריש ליה ר׳ יהושע במכילתיה הרוצה אפוי כשלח בכרס׳ המן פרש׳ ה
היה מתאפה לו והרוצה בישול היה מתבשל לו כלומר מעשה ניסים היו נעשים במן ומילתיה דר׳ אליעזר נמי איתא התם וגם רש״י פסק בשם רבינו יצחק בר יהודה דסגי בתבשיל אחד
וכתב ר״י אף על פי כן בעבור המנהג ובעבור לצאת ידי כל נ״כ בתו׳ דלעיל
רבותי׳ נוהג אני לערב גם בפת: ולמה נקר׳ שמו עירוב שכשם שעושי׳ העירוב בחצרו׳ ובמבואו׳ ערב שבת משו׳ היכר כדי שלא יעלה על דעתו שמותר להוציא מרשו׳ לרשות כך זה התבשיל משום היכר וזכרון שלא ידמו ויחשבו שמותר מיימוני׳ פרק ו׳ דיום טוב דף רסב ועיין שם בכיאוריו
לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין׳ אף על פי שעירובי תחומין בעינן שתי סעודות לכל אחד ובעירובי חצירות פת שלימה ובשיתופי מבואות כגרוגרת לכל אחד ואחד בעירובי תבשיל הקלו שיעורו בכזית בין לאחד בין למאה ואף בסופו הואיל וצורך
אכילה הוא צריך שיעור זה כדמסקינ׳ התם מה שאין כן בשאר כפ״ט דף יו
עירובין ששיריהן בכל שהו ותנן אכלו או שאבד לא יבשל כדף טו
עליו לכתחילה אמר אביי נקיטינן התחיל בעיסתו ונאכל כדף יז
עירובו או שאבד הרי זה גומר׳ המניח עירובי תבשילין כדי שיסמוך עליהם הוא ואחרים צריך לזכות להן כדרך שמזכה כל הקונית סס כדף יו
בעירובי שבת וכל שזוכה בעירובי שבת זוכה בעירובי תבשילין וכל שאינו זוכה בעירובי שבת אינו זוכה בזה ואין צריך להודיע לאילו שזכה להם בע״ב יום טוב דהא שמואל מע״ב אכולה נהרדעא אבל הן צריכין ביום טוב לידע שכבר זיכה להן ככר אחד ועירב להם ואחר כך יסמכו עליו ויאפו ויבשלו עליו אף על פי שלא ידעו אלא ביום טוב הרי אילו מותרין דמכריז רבי יעקב בר אידי מי שלא הניח עירובי תבשילין יבוא ויסמוך על שלנו עד תחו׳ שבת׳ המניח עירובי תבשילין חייב לברך אשר קדשנו במצותיו וצינו על מצות עירוב ואומר בעירוב זה יותר לי ולכל בני העיר לאפו׳ ולבשל מיום טוב של מחר לשבת אמנם נהגו העולם בשעה שמניחין עירובי תבשילין לומ׳ לאפו׳ ולבשל ולהטמי׳ ולהדליק דבהדיא
מזכיר בפרק יום טוב איסור הטמנה והדלקת הנר למי שלא דף כב
הניח עירובי תבשילין וכן משמ׳ בתוספתא שהבאתי למעלה:
תניא מי שלא הניח עירובי תבשילין הרי זה לא יאפה ולא סס כדף יז
יבשל לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים ואחרי׳ אופין ומבשלין לו: מי
שלא הניח עירובי תבשילין ובשל ואפה ביו׳ טוב לאכול ביום סס
טוב והותיר או שזימן אורחין ולא באו הרי זה אוכל המותר למחר ואם הערים הרי זה אסור לאכלו עבר ואפה ובשל לשבת אין אוסרין עליו ולמה החמירו ואסרו על המערי׳ ולא
אסרו על המזיד שאם תתיר למערים נמצאו הכל מערימין כפ״ב סס

וישתקע שם עירובי תבשילין אבל המזיד אינו מצוי ואם עבר
היום לא יעבור פעם אחרת : שני ימים טובים שחלו להיות
בחמישי וערב שבת עושה עירובי תבשילין מיום רביע שהוא
ערב יום טוב · שכח ולא הניח מניח בראשון ומתנ׳ כיצד מניח (גמרא יום טוב דף יז)
עירובי תבשילין ביום ה׳ ואומר אם היום יום טוב ולמחר חול
למחר אבשל ואאפה לשבת ואיני צריך כלום ואם היום חול
ולמחר יום טוב בעירוב זה יותר לי לאפות ולבשל ולהטמין
ולהדליק מיום טוב שלמחר לשבת בד״א בשני ימים טובי׳ של
גליות אבל שני ימים טובים של ראש השנה אם שכח ולא
הניח ביום הרביעי שוב אינו מניח כדמסקי׳ התם כתב רבינו (בפ״ק דף ו)
משה שכל הדברים הללו שאמרנו היו בזמן שבית המקדש (בפרק ו׳ דהלכות יט דף קסב)
קיים שהיו ב״ד של ארץ ישראל מקדשין על פי הראיה והיו
בני הגולה עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק לפי שלא
היו יודעין יום שקדשו בו בארץ ישראל אבל היום שבני ארץ
ישראל סומכין על השבון ומקדשין עליו אין יום טוב שיני
להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד וכך שלחו מתם הזהרו (בפ״ק דף ד)
בכם מנהג אבותיכם בידיכם אף על פי דבקיאי בקיבועא
דירחא ולפיכך נראה לו שאין מערב אדם ומתנ׳ בזמן הזה לא
עירובי חצירות ולא עירובי תבשילין ולא שיתופי מבואות ·
כתב רב אלפס קיימא לן דיום טוב צריך עירובי תחומין ואין (בפ״ק דביצה דף רכב)
צריך עירובי הוצאה אבל יום הכפורים צריך עירובי חצירות
ושתופי מבואות כשבת דתניא בעירובין אמרו להם ב״ה לבית (פ׳ בכל מערבי׳ דף ל)
שמאי אי אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכפורים אף על
פי שאסור לאכול כך מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה
וכן הלכה : כשם שמצוה לענג
בשבת ולכבדו כך כל ימים טובים (כמו שמבררת בפ״ט כיתן ל)
שנאמר ולקדוש י״י מכובד וכל ימים
טובים נאמר בהן מקראי קדש וכן תניא כל המבזה את
המועדות כאילו נטפל לעבודה זרה ואסמכוה אהאי קרא אלהי (בפ׳ ערבי פסחים דף קיח)
מסכה לא תעשה לך וכתיב בתריה את חג המצות תשמור ·
שבעת ימי פסח ושמנ׳ ימי החג עם שאר ימי טובי׳ כולן אסורין
בהספד ותענית · וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא (פ׳ ערבי פסחי׳ דף קט)
ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר ושמחת
בחגך וגומר אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן
שלמים כמו שאנו מבארים בהלכות חגיגה יש בכלל השמחה (גפ״ק כיתן רכט)
לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו שאין
מקרא יוצא מידי פשוטו : כיצד הקטנים נותן להם קליות (סס)
ומגדנות ואגוזים והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי
ממונו והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא
בבשר ואין שמחה אלא ביין : גרסינן בפרק יום טוב כתוב (דף טו)
אחד אומר עצרת לה׳ וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם
מכאן אמר רבי יהושע חלקיהו חציו לה׳ לבית המדרש וחציו
לכם לאכילה ושתייה ואין הלכה כרבי אליעזר שאומר או
כולו לגבוה או כולו לכם : ובפסחי׳ פרק אילו דברים גרסינן (דף קח)
הכל מודים בעצרת ושבת שצריך חציו לכם עצרת מפני
שניתנה בו תורה ושבת משום עונג אבל בשאר ימי טובי׳ דולק
ר׳ אליעזר ואומ׳ או כולו לה׳ או כולו לכם : וכשהוא אוכל ושותה
ביום טוב חייב להאכיל לגר ליתו׳ ולאלמנה עם שאר העניים
האומללין ומי שאינו מחלק מסעודתו לעניי׳ עליו הכתו׳ אומר
זבחיהם כלחם אוני׳ להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם
וגומר ושמחה כזו הוא קלון להם שנאמ׳ וזריתי פרש על פניכם
פרש חגיכם : כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשוך
עצמו ביין ובשחוק ובקלות ראש שנאמר תחת אשר לא עבדת
ה׳ אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל הא למות שלא
נצטוינו אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל ואי אפשר
לעבוד את ה׳ לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא

מתוך שכרות : תנן בפרק משילין כל שחייבין עליו משום (דף לו)
שבות משום רשות משום מצוה בשבת חייבין עליו ביום טוב
כלומר כל דבר שבות שאין בו מצוה כלל או דבר רשות שיש
בו קצת מצוה או דבר שיש בו מצוה ממש וחייבו חכמים (כן כלשון ועש)
לשבות מהן בשבת כמו כן חייבו חכמים לשבות מהן ביום
טוב אילו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי
בהמה ולא שטין על פני המים ולא מטפחין ולא מספקין ולא
מרקדין ואילו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין ובתוספת׳ (בר רכינה דף ט ער)
מוסיף ולא מגרשין אמנ׳ בפ׳ הזורק מוכיח שהתירו לגרש בשב׳ (דף עז)
במקום שיש לחוש שמא תזקק ליבם ולא חולצין ולא מיבמין
ואילו הן משום מצוה לא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין
תרומה ומעשרות כל אילו ביום טוב אמרו קל וחומר בשבת
וטעם כולם מפרש שם בגמרא ופיר׳ רבינו שלמה מטפחין יד (כדף לו ע״ב)
על יד מספקין כף על ירך ובירושלמי לא משמע כן דקאמר (פ״ק משילין דף סג ע״א)
עלה לא מספקין סיפוק שהוא מחמתו כמו דארת אמר ויחר
אף בלק אל בלעם ויספוק כפיו ולא מטפחין טפוח שהוא
לרצונו משמע דשניהם יד על יד אלא שזה מחמתו וזה לרצונו
וכיון דעושין להשמעת קול גזרינן שמא יתקן כלי שיר מיהו
בפירוש רבינו שלמה נמי אשכחן קרא דכתיב ספקתי ידי
על ירך תו גרסינן בירושלמי בהילולי דרבי שמעון ברבי הוו (סס)
מטפחין אחורי ידיהון בשבתא עבר רבי מאיר ואמר רבותינו
התורה שבת שמע רבי ואמ׳ מי הוא זה שבא לרדותינו בביתינו
שמע רבי מאיר קלידה דרבי וערק נפקי פריי בתרידה פירוש
פריי פוצעים אפרוח קדלידה פירוש נפל כובעו בברחו וראהו
רבי מאחוריו בלבד ושוב לא ראהו משמע שמתיר רבי דבר זה
ובמסכת נדה משמע שיש לסמוך על דבריו משום דהוו שכיחי (בפ״ב דף יד)
רבים גבירה ומחדדן שמעתתיה עוד מסיק
שם על משנתינו שלמעלה לא דנין כו׳ (היינו בירושלמי דלעיל ובתוספי׳ מכי׳ כל הכונית בדף נ״א עמוד ג׳ יע״ר וכן בהלכה דף רכ״ו)
וכולן שעשו אף מזידין מה שעשה עשוי
אף בשבת ושמעינן מינה מאן דעבר ואקני
מקרקעי או מטלטלי הקנאתו הקנאה :
וההיא דאין מקדשין מוקי לה בפרק משילין כשיש לו אשה (כדף לו)
ובני׳ משמע שאם אין לו מותר וקצת משמע
בירושלמי דיומא פרק קמא דבכל ענין (דף לח עמוד ד׳ ובתו׳ פס מני׳ בר״ה והא מגיה קעניר דף לו)
אסור לקדש אשה בשבת דמפרש טעמא
דאין מקדשין משום דנמצא כקונה קניין
בשבת והדר מסיק אמר רבי מנא חדא (סס)
אמרה הלין דכנסין ארמלן צריך לכונסן מבעוד יום שלא יהא
כקונה קניין בשבת ומיהו ההוא נמי איכא לאוקומי בשיש לו
אשה ובנים : וכתב ר״ת בתשובתו כי בדוחק גדול התירו לקדש
בשב׳ ולא היה מורה כן הלכה למעשה ובהא פליג הירושלמי
על תלמוד שלנו דהתם מפרש טעמ׳ דאין מקדשין משום קונה
קניין דהיינו משום דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר ובגמרא
שלנו מפרש וכולהו מ״ט גזירה שמא יכתוב : גרסינן בפרק (נדף לז)
המביא א״ל רבא בר רב חנין לאביי והלא אנו רואי׳ בני אדם (דף ל)
שמספקין ומרקדין ומטפחין ואין אנו גוערין בהן א״ל הנח להן
לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מזידין ומסיק שאפילו
באיסור מן התורה מניחים להם : וטעם ולא מגביהין תרומות
ומעשרות מפני שמתקן הטבל ומיהו היכא דקרא שם מבעוד
יום שאמר שאני עתיד להפריש למחר שרי לתקן אפי׳ בשבת
מה שלצורך שבת ולא מיבעיא דמאי אלא אפילו ודאי טבל
כדאית׳ בירושלמי בריש פ׳ בתר׳ דדמאי דא״ר ינאי הוה ליה טבל (דף כו ע״א)
ודאי שאל לר׳ חייא רבה מהו לתקנה בשבתא אמר ליה למען
תלמ׳ ליראה את ה׳ אלהיך כל הימים אפי׳ בשבת : תניא בפרק
המביא רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם מלפניו לחצות בו (דף לג)
שיניו וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבוס של בהמה

ושוין

ושוין בקיסם שלא יקטמנו כו׳ פירש רבינו יצחק טעמא דרבנן
משום דמיחזי כמתקן כלי ואפילו רבי שמעון מודה אבל מן
האבוס של בהמה או הראוי לאבוס שרי כדאמר רב יהודה סס כדף לג
אוכלי בהמה כגון קש ועלי קנים אין בהן משום תיקון כלי :
ומותר לקטום ולתקן קש של שבולין בשבת לחצות בו שיניו
לשון רבי שלמה: ואמרי׳ התם דלרבנן קוטם עצי בשמי׳ להריח סס
מותר לכתחילה : רבין בר רב אדא ורבא בר רב הונא תרוייהו סס
אמרו כי הוינן בי רב יהודה היה מסעף ענפי׳ במקלות קשים
וראויין לעשות בית יד לקורדום והוא היה מפשתן להריח ויש
שם ברייתא שאוסרה והיא כר׳ אליעזר ומשמע מכאן דמותר
להריח בבשמי׳ ביום טוב ולא כדברי האומרים דאין מברכי׳
על הבשמים בשעת הבדלה ביום טוב שחל להיות במוצאי
שבת שמא יקטמנו מן המחובר דהכא שרינן בהריא ולא
גזרינן : אבל אומר רבינו יצחק הטעם דתענוג יום טוב
והשמחה משיבין הנפש שנאבדה ולא דמי להא דאמרינן כתו׳ סס
בפרק חבית האי טרפא דאסא אסיר גזירה שמא יקטום דהתם דף קמו
לאו משום מחובר דמיירי לתת עלה של הדס בנקב החבית
שהעלה עשוי כמרזב והיין זב דרך שם וגזי׳ שמא יקטום העלה
מן הענף והוה ליה כמתקן כלי ולפי שעלה אחד קל להנתק
גזרינן בית טפי שמא יקטום העלה מן הענף כדגזרינן בסוף
פרק שיני דגיטין גבי גט דפוסל רבא כשכתבו על עלה של דף כב
עציץ נקוב גזירה שמא יקטום : בפרק משילין אמרינן גרף דף לו
של רעי מותר להוציאו לאשפה ואפילו הרעי בפני עצמו
כדמוכח בעכבר מת שנמצא בבשמים של רב אשי ביום טוב סס
וצוה להוציאו בידים וגם בשבת נמי מותר כמו שמוכיח בפרק
כל כתבי : בהמות מדבריות שבאו ביום טוב בשביל גוי יש דף קכא
בפרק כירה שתי לשונות בלשון אחד אומר דמודה ר׳ שמעון דף מה
בהן דמדמה להו למקצה דגרוגרות וצימוקין ולאידך לישנא
שרי רבי שמעון למישחטינהו ופוסק בהלכות גדולות כלישנא
דלקולא דכל היכא דאיכא תרי לישני ולא איפסוק הילכתא
כחד מנייהו בדאורייתא עבדינן לחומרא בדרבנן עבדינן
לקולא : מסקנא דמילתא כרבי שמעון סבירא לן דלית ליה כ״כ כתר׳ רשכת
מוקצה לא ביום טוב ולא בשב׳ אבל מודה הוא במקצה מחמת דף קנז
חסרון כיס ובמוקצה דגרוגרות וצמוקין ובמוקצ׳ דמחובר כמו סס
שפי׳ רבי׳ שלמה גבי גוי שהביא דורון ובהלכות שבת הארכנו כ״כ אין צדין דף כד
בדבר זה ושם פירשנו משפט כל דבר הנצור והנלקט מן סימן ל״ה דף כח
המחובר ביום טוב ואין הלכה כמותו במוקצה מחמת איסור
דדחייה בידים כמו נר שהדליקו באותה שבת כדאיתא בסוף
מסכת שבת ומודה הוא במוקצה דאבנים ומודה בקוץ רטוב דף קנז
כדפירשתי לעיל דכיון דלא חזי להסקה אסרי בית הילל לכל כדף כז
דבר אבל בנולד סבירא לן דאסיר ׳ כדפיר׳ גם כן סס

הלכות חול המועד

בפרק אין דורשין דריש כל מלאכת עבודה דף יח
לא תעשו לימד על חולו של מועד
שאסור בעשיית מלאכה תניא אידך ששת ימים תאכל מצות סס
וביום השביעי עצרת מה שביעי עצור אף ששי עצור אי מה
שביעי עצור בכל מלאכה אף ששי עצור בכל מלאכה תלמוד
לומר השביעי שביעי עצור בכל מלאכ׳ ולא ששי הא לא מסרו
הכתוב אלא לחכמי׳ להודיע איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה
מותרת והתירו כל דבר האבד : עוד מביא
בהלכות גדולות ההיא דאמרינן במגילה ימים כ״ה תז׳ עי׳ תר
שאין בהן ביטול מלאכה לעם כגון ראשי דף כב
חדשים וחולו של מועד קורין ארבעה מהכא משמע שאין
איסור מלאכה בחול המועד מן התורה כמו בראשי חדשים
ואיסור מלאכה לנשים בראשי חדשים ואיסור מלאכה לאנשי׳
בחול המועד הכל מדברי סופרים כאשר יתבאר אומר רבינו
יעקב דכל המקראות שמביאין התנאין בפרק
אין דורשין אינו אלא אסמכתא בעלמא דאי ר״י ית וכתו׳
מדאורייתא לא היו חכמים מקילין לחלק ש״ז כל הכונית
מלבם בין דבר האבד לשאינו אבד דבדאורייתא אין שייך
לחלק ואף על גב דאמרינן התם לא מסרו הכתוב אלא לחכמים
מכל מקום אי איפשר שהיו חכמים מקילין כל כך אי הוה
איסור דאורייתא וכן משמע בתחלת מועד קטן ובסוף פרק מי דף ב
שהפך דקאמר מועד משום טירחא הוא ולא טירחא הוא פירש דף יג
כשטורח נראה מבזה את המועדות והא דאמרינן בתחלת מי
שהפך אבל איסור מלאכה מדרבנן חולו של מועד איסור דף יא
מלאכה דאורייתא היינו דסמכינן לה אקראי דאורייתא אבל
אסמכתא דאבל והפכתי חגיכם לאבל דברי קבלה הם :
שנינו בתחלת מועד קטן משקין בית השלחין במועד מן דף ב
המעיין שממשיכו ומשקה בו אבל לא ידלה מן הבריכ׳ וישקה
שיש שם טורח גדול ובית השלחין היא ארץ צמאה שיפסידו
כל האילנות שבה אם לא ישקוה ולכך הותר : הלכה כר׳ יוסי
דאמר כל דבר שיש בו הפסד אם לא נעשה עושה כדרכו ואין בכ״ב, רמ״ת דף י״ב
צריך שינוי דרבינא ורב אשי מוקמי סתם מתניתין כוותיה :
ואסור לאדם לאחר מלאכות אילו וכיוצא בהן ויניח כדי סס
לעשותן במועד מפני שהוא פנוי וכל המכוין מלאכתו והניחה
במועד ועשאן במוע׳ בית דין מאבדין אותה ומפקירין אותה
לכל : ואם כיון מלאכתו ומת אין קונסין בנו אחריו ואין סס כדף יב
מאבדין ממנו ואין מונעין את הבן מלעשות אותה מלאכה
במועד שלא תאבד ׳ חולו של מועד אף על פי שהוא
אסור בהספד ותענית מותר לספוד בו תלמיד חכם בפניו כ״כ׳ אילו מגלחי׳
אבל אחר שיקבר אסור לסופדו בו וכן בר״ח בחנוכה ובפורים : דף כז
ובשם רבינו שלמה מצינו כתוב שקרע על מת אחד בחולו של
מועד אף על פי שאין אבילות נוהג : אמנם הבראה אין שייך בתו׳ סס כדף כ
מאחר שאין אבילות וגם לאחר המועד אין להברו׳ מאחר שאין
סעודה ראשונה אין מקום להבראה וכן פוסק רבינו שלמה :
גרסינן בירושלמי דמועד קטן רבי קרוספדאי נפטר במועד ס״ס כת׳ דף
עשו עליו הבראה והיו סבורין שמדעת ר׳ אמי עשו כן ולבסוף כג ע״ב
נודע שלא היה מדעתו אבל בחנוכה ובר״ח משמע שלדברי
הכל מברין ׳ שנינו בפרק אילו מגלחין נשים במועד מענות כדף כח
אבל לא מטפחות ולא מקוננות נקבר המת אינן מענו׳ בראשי
חדשים בחנוכה ובפורים בפני המת מענות מטפחות אבל
לא מקוננות איזהו עינוי שכולם עונות כאחת קינה אחת
אומרת וכולן עונות : ובפרק קמא דמועד קטן שנינו שאסור דף ח
לאדם שיספוד על מתו קודם הרגל שלשים יום כדי שלא יבא
הרגל והוא נעצב ולבו דואג ומזכיר הצער אלא יסיר הדאגה
מלבו ויכוין לבו לשמחה : ההדיוט תופר כדרכו הד הדיוט סס
אמרי דבי ר׳ ינאי כל שאינו יכול להוציא מלא מחט בבת אחת סס כדף י
ר׳ יוסי ברבי חנינא אומר כל שאינו יכול לכוין אימרא בשפת
חלוקו : והאומן מכליב מאי מכליב רבי יוחנן אומר מפסע פי׳ סס
מרחיב תפירתו רבא בר שמואל אומר כלבתא פיר׳ כשיני כלב
שאינו מכוין אלא זה למעלה וזה למטה : בפרק מי שהפך דף יג
אמרי׳ כל מלאכות שהן לצורך המועד כשעושין אותן אומניהם
עושין אותן בצינעא כיצד הציידין והטוחנין והבוצרים למכור
בשוק הרי אילו עושין בצינעא לצורך המועד והעושה שלא
לצורך המועד אסור ואם עשה לצורך המועד והותיר הרי זה
מותר : ובפרק קמא אמרינן עושין כל צרכי הרבים במועד דף ב
כיצד מתקנין קילקולי המים שברשות הרבים ומתקנין את
הדרכים ואת הרחובות וחופרים לרבים בורות שיחין ומערות

ונהרות ומודדי׳ את המקואות וכל מקוה שנמצא חסר מרגילין
סם כדף ו לו מים ומשלימין שיעורו : ויוצאין שלוחי בית דין להפקיר
את הכלאים ופודים את השבויין ואת ההקדשות ודנין דיני
נפשות ודיני ממונות במועד ודיני מכות ומי שלא קיבל עליו
את הדין משמתי׳ אותו במועד וכשם שדנין במועד כך כותבין
כל מעשה בית דין במועד והדומה לו כדאיתא
בפרק ואילו מגלחין כיצד כותבין הדיינין איגרות כל הסוגיא בדף יח
שום ואיגרות מזון ומפרש
בירושלמי איגרו׳ שום שום היתומי׳ ואיגרו׳ באילו מגלחין דף פ״ב עמוד א
מזון האלמנה והבנות אמנם בכלל גם
שומות ששמין לבעל חוב וכותבין שטרי חליצה ומיאונין
וכל הדברים הדומין להם מדברים הצריכים לדיינין לכותבם
כדי שיזכרום כגון טענות בעלי דינין ודברים שקבלו עליהם
גם כן שם בדף יח כגון איש פלוני נאמן עלי איש פלוני ידון : מי שצריך
ללות במועד ולא האמינו המלוה הרי זה כותב שטר חוב וכן
כותבים גיטי נשים ושוברות ומתנות שכל אלה כצרכי רבים
שם הם : ואסור לכתוב במועד ספרים ותפילין ומזוזות ואין
מגיהין אפילו אות אחת אף בספר תורה שבעזרה מפני שזו
מלאכה שאינה לצורך המועד אבל כותב אדם
תפילין ומזוזות לעצמו : ובירושלמי מפרש רב גם כן שם בדף ע״ב ע״א
בדא להניח פירוש להניחם אחר המועד אבל
להניחם במועד אפי׳ להניחם לאחרי׳ יכול לכותבן והירושלמי
בסמ״ע סימן כ״ה הבאתי בהלכות תפילין : וטווה תכלת לבגדו ואם אין לו מה
יאכל כותב ומוכר תפילין לאחרים כדי פרנסתו וכותבים
איגרות של רשות כתוב בה״ג איגרו׳ של רשות פיסקי דרשות׳
גם כן שם וכתו׳ תכיא שם בדף י״ח אבל דיסקי אסור למכתבינהו אבל בירושלמי כתב שהן
איגרות של שאילת שלום וכן כתבו רבינו
בב״ה דהלכו׳ י״ט דף קס״ה משה ורב אלפס ותניא באילו מגלחין דף פ״א
בתוספת׳ שכות׳ חשבונותיו בפ״ב דמ״ק דף ס״ב עמוד ב
ומחשב יצאותיו שכתיבות אילו אין אדם
נזהר בתיקונן ונמצא כמעשה הדיוט במלאכות : עושין כל
בפ״ק דף ח צרכי המת במועד גוזזין שערו ומכבסין כסותו ועושין לו ארון
ואם לא היו להם נסרים מביאין לו קורות ונוסרין מהן נסרים
בצינעא בתוך הבית כרבן שמעון בן גמליאל : וגרסינן
בפ״ק דף כ׳ ע״ד בירושלמי שאם היה אדם מפורסם פירוש בעל שם עושין לו
שם בדף ח אפילו בשוק : אין נושאין נשי׳ ולא מייבמין במועד כדי שלא
תשתכח שמחת יום טוב בשמחת הנישואין אבל מחזיר את
גרושתו ומארסים נשים במועד כדתני דבי שמואל שם בפרק
דף יח ואילו מגלחין ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין ולא סעודת
נישואין שלא לערב שמחה בשמחה שנאמר מלא שבוע זאת
בפ״ק דף פ׳ ע״ד ונתנה לך גם את זאת וגומר כדאיתא בירושלמי אבל בתלמוד
בפ״ק דף ט שלנו נפקא לן הא מבניין בית המקדש דכתיב ויעש שלמה
את החג שבעת ימים ושבעת ימים שלא לערב
שמחת הבניין בשמחת החג : אין מגלחין ואין פרק אילו מגלחין דף יד
מכבסין במועד גזירה שמא ישהא אדם עצמו
לתוך המועד ויבא יום טוב ראשון והוא מנוול
לפיכך כל מי שאי איפשר לו לכבס ולגלח מערב יום טוב הרי
זה מותר לכבס ולגלח כיצד אבל שחל שביעי
שלו להיות ביום טוב או שחל להיות בערב יום מיימו׳ פ״ז דיו״ט דף קס״ה ועיין שם במ״ת
טוב והרי הוא שבת שאי איפשר
לגלח והיוצ׳ מבית השבייה ומבית שם בדף יג במשנה
האסורים ומי שהיה מנודה ולא התירוהו אלא
שם בדף יז במועד הרי אילו מגלחי׳ במועד : וכולן שהיה להם פנאי לגלח
קודם הרגל ולא גלחו הרי אילו אסורין : מותר ליטול שפה
בחול המועד וליטול צפרני׳ אפילו בכלי כי לדברי הכל הלכה
דף יז כרבי יוסי במועד בפרק ואילו מגלחין והוא מתיר וכן רבי

כדף יח התירם כמו שאומר שם אחר כך אמנם רבותינו שבצרפת
מצריכין שינוי מפני שאומר שם שקלינהו לטופריה בשיניה
ועוד אומר שם דבנגוסטרי אסור : ורב אלפס
כל הסוגי׳ שם בדף סף כתב דדוקא באבל אסור בנגוסטרי אבל במועד
כנת׳ כדף יח מותר תדע דקאמר התם רבי יוחנן הוה יתיב
בי מדרשא ושקליה לטופריה בשיניה וזרקינהו שמע מינה
תלת ולמדה אינו אומר שמע מינה ארבע דבנגוסטרי אסור
אלא ודאי להכי נקט בי מדרשא שלא היה שם נגוסטרי שאלו
היה שם נגוסטרי היה עושה בנגוסטרי ונראין דבריו : מעברת
אשה שער מבית השחי ומבית הערוה בין ביד
בין בכלי ועושה כל תכשיטיה במועד כוחלת בפרק קמא במשנה וכנת׳ דף ז׳ ודף ח׳
ופוקסת ומעברת סרק על פניה וטופלת עצמה
בסיד וכיוצא בו והוא שתוכל לקופלו
במועד : הזבים והזבות נדות ויולדות וכל העולים בפר׳ אילו מגלחין דף יד
מטומאה לטהרה במועד הרי אילו מותרין לכבס
כדף יח וכן כל כלי פשתן מותרי׳ לכבסן במועד מפני שהן
צריכין תמיד כיבוס אפילו נתכבסו בערב יום טוב : ומי שאין
שם וכדף יד לו אלא חלוק אחד אפילו אינו של פשתן מותר לכבסו במועד :
שם מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות
הספוג הרי אילו מותרי׳ לכבס וגרסי׳ בירושלמי בפ׳ אלו מגלחין דף פ״ב עמוד א וכתו׳ תכיא
בגדי הקטנים בגדי נשים מותרין לכבסן בחול שם בד״ה סלין
המועד : אמר רבא בשילהי פרק קמא דמועד לו דף יד
כדף י קטן פרגמטיא כל שהו אסורה אמר רבי
יוסי ברבי אבין ובדבר האבד מותר וגרסינן
בירושלמי שאם היה דבר האבד שאינו מצוי בפרק ב׳ דמ״ק דף פא עמוד ב׳ וכתוס׳ תכיא
תמיד לאחר המועד כגון ספינות שיירות שבאו כדף לג ע״ג
או שהן מבקשין לצאת ומכרו בזול או לקחו
ביוקר הרי זה מותר למכור או לקנות : גרסינן
שם וגם בתוספי׳ שם עוד בירושלמי אמר רבי יוסי ברבי בון אגרא לקרנא אי ידע
דאי לא מיזדבן והוא פחות מן קרנא מיזדבן ואי לא
לא מיזדבן מכאן משמע דאין קרוי דבר האבד אלא אם
כן פוחת מן הקרן אם ימתין עד לאחר המועד וכמו ההיא
כדף י דמועד קטן דרבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשנוותא דלא
שריבן ליה רק משום דהאידנא משתכח ולבתר יומא לא
משתכח והילכך מפסיד הקרן אבל בשביל שימכרנה יותר
ביוקר אין להתיר : אמנם מוכר כדי שיהו לו מעות בריוח
שם כדף מ״ה עמוד ב וגם בתוספי׳ שם להוציא בשמחת המועד מותר דגרסינן בירושלמי רבי יוסי
ורבי אלעזר מפקדי לרבי אושעיא דהוה פריש פירוש שהיה
פורש מלמכור אי את ידע דאת מזבן ואת שתי גבן זבין רבי
יונה הוה ליה ספרין אתא שאיל לרב הונא מהו מזדבנינון
במועדא אמר ליה שרי מחדי את במועדא פירוש לשמוח שתי
את קונדיטון במועדא : ועל הלוואות שמלוין
בחול המועד כתב ר״י בתשובה שלא היה נראה כתו׳ שם בד״ה פרקמטיא דף י׳ וגם בתוספי׳ שם
לרבינו יעקב לאסור משום פרגמטיא אלא
משא ומתן של סחורה ולא הלוואות וההיא
דרבינא דמסיק זוזי בבני אקרא דשנוותא דלא
שרי רב אשי אלא משום דבשאר יומי לא משתכחי ליה אותה
הלוא׳ לא היתה אלא כעין פרגמטיא שהיה נותן להן מעות ביין
דף עב כדי להרויח כדי שיהיה לו יותר כדאמרינ׳ באיזהו נשך רבינא
הוה יהיב זוזי לבני אקרא דשנוותא ושפכי ליה טפי תרי
כופייתה אתא לקמיה דרב אשי אמ׳ ליה ומי שרי הכי אמ׳ ליה
היינו שהבאתי לעיל מיניה אהולי הוא דמחלי גבך והיינו ההוא עובדא גופא דמועד קטן
אבל הלוואה גופא אינה כעין פרגמטיא ושרי וכתב רבינו
יצחק ומאחר שהיה רבינו תם מתיר ורוב בני אדם נוהגין בו
היתר אין בידי לאסור להם והמחמיר תבא עליו ברכה ואני
רגיל לומר למלוים בחול המועד שיקחו הריבית של אותו

שבוע

שבוע מיד מן הגוי ויוציאוהו ליתרון שמרת יום טוב כי ההיא
דף יג דירושלמי שהבאתי למעלה ע״כ דבריו: מסקינן בפ׳ מי שהפך
אין לוקחים בתים ועבדי׳ ובהמה אלא לצורך המועד: אמרינן
שם בסוף פרק מי שהפך מוכרי פירות כסות וכלים מוכרים
בצינעא לצורך המועד כיצד אם היתה החנות פתוחה לזוית
או למבוי פותח כדרכו ואם היתה פתוחה לרשות הרבים
פותח אחת ונועל אחת וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות
שם מוציא ומעטר את השוק בפירו׳ בשביל כבוד יום טוב: מוכרי
דף יב תבלין מוכרין כדרכן בפרהסיא: תניא בפרק מי שהפך כל
שאסור לעשו׳ במועד אין אומרי׳ לגוי לעשותו במועד: אם אין
דף יב לו מה יאכל הרי זה עושה כדי פרנסתו וכן עושה סחורה כדי
שם פרנסתו: ומותר לעשיר לשכור פועלים עניים שאין להם
לאכול לעשות מלאכה שהיא אסורה במועד כדי שיפול שכרו
שם להתפרנס בו: וכן לוקחין דברי׳ שאינם לצורך המועד אם הם
דף יב צורך המוכ׳ שאין לו מה יאכל תניא שוכרין השכיר על המלאכ׳
במועד לעשותו לאחר המועד ובלבד שלא ישקול ולא ימדוד
שם ולא ימנה כדרך שהוא עושה בחול: אמר שמואל מקבלי
קיבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר ואין חילוק
בין בשבת ובין במועד בין באבל משפט אחד להם כאשר
דף כ ע״ג כתוב בירושלמי שהבאתי בהלכות שבת: רבי אליעזר בן
דף ו יעקב אומר בפרק קמא מושכין את המים מאילן לאילן אבל
לא ישקה את כל השד׳ הרע׳ שלא שתו לפני המועד לא ישקם
במועד מפני שצריכין מים רבים ויבא לידי טורח וחכמים
שם מתירין בזה ובזה: אמר רבינא שמע מינה האי תרביצא שרי
לתרבוצי בחולא דמועדא: פסק הרב רבי יוסף שמותר להסיר
גבשושית בתוך הבית מאחר שאין שם חרישה ה״א אסור התם
דף ז אלא במקום שראוי לחרישה׳ כותל חצר שנפל בונהו כדרכו:
דף יא וכן הציר והדלת והמנעול והמגורה שנשברו מתקנן במועד
כדרכן בין בשל ברזל בין בשל עץ שזהו הפסד גדול הוא
שאם יניח הפתח פתוח דלתות שבורות נמצא
מאבד כל אשר בבית׳ וכבר בארנו דקי״ל (למעלה בתחילת הענין)
כרבי יוסי שכל שיש בו הפסד אין צריך
דף י שינוי: אמר רבא בונה אדם איצטבא לישב עליה או לישן
דף ח עליה: אין חופרין קבר להיות מוכן למת שימות אבל למי
שמת כבר מותר אף ביום טוב שיני: ואין מפנין את המת
שם ואת העצמות מקבר לקבר: מסרגין את המטות כרבנן אף
על פי שרבי יוסי חולק ואומר דדווקא ממתחין שאם היה רפוי
ממתחו מכל מקו׳ קי״ל כסתם משנה דשריא: וגרסי׳ בירושלמי
רבי אסא הורה לרבי שמואל ברבי חנינא לסרוג המטות
דף י שתי וערב ודווקא לצורך המועד: ונוקרין את הרחיים:
וזופתין את החבית כדי שלא יפסיד את היין וזופתין כוזתא
מפני שאין בו טורח כשני הלשונו׳ להקל: רבא שרא לכסכוסי
דף י קרמי׳ פי׳ לרכך את הבגדים בידים מפני שהוא עושה מעשה
הדיוט כך פירוש רבינו משה ורבינו יצחק פי׳ ליסאר בלעז
שמחליקין את הבגדים באבן זכוכית לאחר הכיבוס והוא
גיהוץ: לשון אחר לכסכוסי במי קמח שזהו אנפזיר בלעז
וראשון עיק׳ דכיסכוס הוא לשון שיפשוף כדאמרינן בפ׳ תולין
דף י טיט שעל בגדו מכסכסו מבפנים ולא מבחוץ: אמר רב יצחק
א״ר אמי אמר רב חסדא קטורי בידיה אסור פי׳ לעשות קישרי
בית הידים מפני שהוא עושה מעשה אומן וכן כל כיוצא בזה
דף ח כך פי׳ רבינו משה גירסא אחרת קיטרי בירי
כמו בירית והם בתי שוקים ואסור לקמטן וכן
בתי ידים וכן פרה והוא רידויר בלעז: כוס
דף י שהכוב עליו מותר ליטול צפרניו פן ינקפם בזו: וכל שכן
כתו׳ שם ברזל הכוס שמותר שיותר הוא דבר האבד ואין צריך להזכירו
דף י וכן פסק הרב רבי יצחק ברבי מרדכי: ולסרקו כדי לייפותו

מותר: תניא מקיזין דם לבהמה ואין מונעם ממנה רפואה: שם
מביאים כלים שהן לצורך המועד מבית האומן כגון כדים (בפ׳ מי שהפך דף יג)
וכסתות וצלוחיות אבל כלי׳ שאינם לצורך המועד אין מביאין
ואם אין לאומן מה יאכל נותן לו שכרו ומניחן אצלו: ואם
אינו מאמינו מניחן במקום קרוב שיוכל למצא מקו׳ המשתמר שם
אבל לא יביאם לביתו: אסור לתקן מנעלים בחול המועד
דדווקא עולי רגלים מתקנים כדאיתא בפרק מקום שנהגו דף כה
ואין מחשיבו דבר האבד הואיל ויכול לקנות חדשים: כתו׳ שם

כשלמו הילכות חול המועד׳

בפרק מקום שנהגו אמרי׳ שאסור לעשות מלאכה בערבי (ברך כ״ל הסוגיא)
ימי׳ טובי׳ מן המנחה ולמעלה כמו בערבי שבתות
וכל העושה מלאכה בהן אינו רואה סימן ברכה וגוער׳ בו אבל
אין מכין אותו מכת מרדות ואין צריך לומר שאין מנדין אותו
חוץ מערב פסח אחר חצות שכל העושה בו מלאכה אחר חצות
מנדין אותו ואין צריך לומר שמכין אותו מכת מרדות אם לא
נדוהו לפי שיום ארבעה עשר בניסן אינו כשאר ערבי ימים
טובים מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן כדמפ׳ בירושלמי (פ׳ מקום שנהגו דף ל ע״ג ובתוס׳ שם כל הסוגיא בריש פרקא)
וזמן חיוב פסח מתחיל בחצות ומשמע שם בירו׳ דאף ביחיד
בשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן אסור במלאכה כל
היום הואיל וזמנו כל היום ועשיית תמיד אינה מונעת מלאכ׳
דאם כן מתי תתקיים ואספת דגנך ועכשיו בזמן הזה נמי
אסור כמו כן ביום הקרבן מדברי סופרי׳ כחולו של מועד אמנם
הוא קל מחולו של מועד שהרי אינו אסור אלא מחצי היום
שהוא זמן שחיטה אבל מהנץ החמה עד חצי היום תלוי במנהג
מקום שנהגו לעשות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין
עושין: ואפי׳ במקום שנהגו לעשות לא יתחיל לעשו׳ בתחלה (כל הסוגיא שם ברך כה ותליכה דחכמים)
בי״ד אע״פ שיכול לגומרה קודם חצות אלא שלש אומניו׳ בלבד
הן שמתחילין במקום שנהגו לעשות ועושין עד חצות ואילו
הן החייטין והספרים והכובסין אבל שאר האומנויות אם
התחילו בהן קודם י״ד הוא שגומר עד חצות שאין העם
שם צריכין לשאר אומניות צורך הרבה: מוליכין ומביאים כלים
מבית האומן בי״ד עד חצות אף על פי שאינו לצורך המועד:
שם וגורפין זבל מתחת הבהמה ומביאין אותו לאשפה ומושיבין
שובכין לתרנגולין׳ הלכות אילו בפרק מקום שנהגו׳
דף ל ע״ד גרסינן בירושלמי דמקום שנהגו נשייא דנהיגי דלא למיעבד
עבידת באפוקי שבתא אינו מנהג עד דאיתפני
סדרא מנהגא פירוש רבינו יצחק עד שיתפללו (כתו׳ שם בד״ה העושה מלאכ׳ דף נ׳)
סדר קדושה: בערובתא דשבתא אינו מנהג׳
ממנחתא ולעיל מנהג: ביומא דירחא מנהג:
דלא למישתי חמרא מן דעייל אב מנהג׳
ואומר אחר כך רבי אליעזר בשם רבי אבין כל (שם בירושלמי וכתו׳ בד״ה אי אתה רשאי דף נא)
דבר שאינו יודע שהוא מותר והוא טועה בו
באיסור נשאל ומתירי׳ לו וכל דבר שהוא יודע
בו שהו׳ מותר והוא נוהג בו מנהג איסור נשאל
אין מתירין לו׳ נשלמו הלכות ערבי שבתות וערבי ימי׳ טובי׳

הלכות חמץ

ע׳

אסור לאכול חמץ ביום י״ד מחצי היום ולמעלה
שהו׳ מתחילת שעה שביעי׳ ביום והעובר
על זה לוקה מן התורה אם הלכה כרבי יהודה שנאמר לא
תאכל עליו חמץ שבעת ימי׳ תאכל עליו מצות ודרשינן בפרק
דף כח כל שעה לרבי יהודה שהלכה כמותו לגבי רבי שמעון דעליו
דחמץ קאי אשעת זביחת הפסח כלומר לא תאכל חמץ משעה
שראויה לשחיטת הפסח שהוא בין הערבי׳ והוא חצי היום אף
על פי

כב׳ קמא רהלכות חמץ דף קע
על פי שעליו דמצות אשעת אכילת הפסח קאי בשיטה זו
כתב רבינו משה הלאו וקשה על זה שהרי
דף ל׳ ולקמ׳ בכי׳ע״ז מכית רבה ושמואל
פוסק שם רבא ושמואל כרבי שמעון שאומר
שם חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר
בתו׳ בד״ה לס אומר דף כ״ח חבור בכר קמא רף ד׳ וה׳
עליו בולא כלום ואף על פי שפי׳ שם רבינו יצחק דברי רבי
שמעון דדוקא לאו אין בו אבל מאך חלק ותשביתו שמעינן
ביעור שלא כדרך הנאה למעט אכילה ולכך מצרי׳ שם בפ״ק
דף י״א
דפסחי׳ שריפה בשש בתרומה טהורה מכל מקום לאו אין בו:
עיין בהג״ה מיימו׳ שם בכ׳ א׳ דף קע
ואומר אני שדעת הרב היה שאין פוסק רבא כרבי שמעון אלא
מחמץ לאחר זמנו אבל מלפני זמנו שלא מצי׳ שיפסוק כמותו
דף מ״ו
אין לנו להוציא פסק זה מן הכלל שפוסק בפרק מי שהוציאוהו
בפרק כל שעה דף כ״ח
ר׳ יהודה ור׳ שמעון הלכה כרבי יהודה ור׳ יהודה אומ׳ שם תלתא
לאוי כתיבי לא תאכל עליו חמץ לפני זמנו לא יאכל חמץ
שם
לתוך זמנו כל מחמצת לא תאכלו לאחר זמנו ור׳ שמעון דורש
המקראות לדברים אחרים ודורש קרא דכל מחמצת לכדתניא
בתו׳ שם מבואר
מחמצת אין לי אלא נתחמץ מאליו נתחמץ מחמ׳ דבר אחר כגון
מחמת שמרי יין שנתייבשו וכיוצא בזה מניין תלמוד לומ׳ כל
עיין בהשירי פ׳ כל שעה דף ק״ל ע״א
מחמצת לא תאכלו ומדרשת זה המקרא בלבד פוסק רבא כר׳
שמעון ואף על פי כן נראה לי שאין למנותו בלאוי כי לגמרי
פוסק כר׳ שמעון מאח׳ שלא פי׳ במה פוסק ובמה אינו פוסק וכן
נראה אל הרב רבי יהיאל ברבי יוסף ומכל מקום אף לרבי
היינו מאך חלק שהבאת לעיל
שמעון יש בו איסור מן התורה כאשר בארנו׳ אבל בעניין זה
אין לאו כי אם בפסח וזה בלבד אנו מונין כאן: והלכה כרבי
בפ״ק דף י״א
יהודה שאומר אוכלין חמץ כל ארבע שעות ראשונות של יום
שם בדף י״ב
ושעה חמישית אין אוכלין בה חמץ גזירה משום יום המעונן
בדף י״א
שמא יטעה בין המישית לששית: ושורפים בתחילת שש
שמשעה ששית אסורה בהנאה מדברי סופרים: והאוכל חמץ
בפסח כל שהו הרי זה אסור מן התורה שנאמר ולא יאכל חמץ
ואף על פי כן אינו חייב קרבן או כרת אלא על שיעור שהוא
כזית והאוכל פחות מכזית במזיד מכין אותו מכת מרדות:
כל האוכל כזית חמץ בפסח מתחילת חמשה עשר עד סוף אחד
ועשרים בניסן במזיד חייב כרת שנאמר כי כל אוכל חמץ
ונכרתה ובשוגג חייב קרבן חטאת קבועה
פ׳ העור והרוטב דף קך
פרק כל שעה דף כ״ח
אחד האוכל ואחד המזהרה ושותה: החמץ
בפסח אסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ
שם בדף כח
לא יהיה בו היתר אכילה ואין הלכה כרבי יוסי הגלילי דאמר
שמותר בהנאה׳ עז עח

המניח חמץ ברשותו בפסח אף על פי שלא
אכל עובר בשני לאוין שנאמר לא
מבואר בברייתא בכ״ח דף ה
יראה לך שאור בכל גבוליך ונאמר שאור לא ימצא בבתיכם
ואיסור החמץ עצמו והשאור שבו מחמיצין
היינו כבה׳ במשנה דפרק קמא דביצה דף ב׳ ובגמרא דף ז׳
אחד הוא: אינו עובר משום כל יראה וכל
ימצא ללקות עליהם אלא אם כן קנה חמץ
בפסח או חמצו כדי שיעשה בו עיס׳ אבל אם
בתוספתא פ״ק דביצה דף רב״ו ע״ב
היה לו חמץ קוד׳ הפס׳ ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו
אף על פי שעבר על שני לאוין אינו לוקה מן התורה מפני
בריש פרק קמא דף ר״ט ע״א
שלא עשה מעש׳ ומכין אותו מכת מרדו׳: תניא בתוספת׳ דב״צ
שאור מהמץ אחרים חמץ שנתחמץ מאחרים מאימתי קרוי
בפרק כל שעה דף ל
שאור משיפסל מלאכול לכלב: אמ׳ רבא הילכתא חמץ בזמנו
פי׳ בתוך הפסח בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו כרב
שלא בזמנו פירוש לאחר הפסח בין במינו בין שלא במינו
מותר כר׳ שמעון ומקשה והאמר רבא דרבי שמעון קניס בחמץ
לאחר זמנו לאוסרו הואיל ועבר עליו בבל יראה ובל ימצא
שם
ומתרץ הני מילי בעיניה אבל על
כל הכוני׳ בתו׳ שם ובתו׳ כ׳ גיד הנש׳ דף צ״ז ולקמן במצות ק״לח
ידי תערוב׳ לא: השיב רב יהודאי
גאון מדאמר רבא בחמץ בפסח

במשהו כרב מכאן יש לדקדק שסובר בשאר איסורין כרבי
בב׳ כתר׳ רע״ז דף ע״ר
יוחנן וריש לקיש דאמרי כל איסורין שבתורה בששים חוץ
שם׳ דף נ״ז
מטבל ויין נסך ותניא כוותיהו וכן סובר רבא בפר׳ גיד הנשה
ודווקא חמץ יש להחמיר לפי שחמור מאד שחייבין עליו כרת
ועוברין עליו בבל יראה ובל ימצא ואין בני אדם רגילין להיו׳
בדילי׳ ממנו בשאר ימות השנה ולכך מחמיר אף בשלא במינו
במשהו שלא יבא להקל במינו מה שאין כן בטבל ויין נסך
שהם שלא במינן בנותן טעם והא דאמרינן בפרק אחרון
דף ס״ו
דעבודה זרה על יין של איסור המעורב בענבים וחמץ של
היתי׳ איסור שנתערב בעיסה׳ שעורין של היתר וסובר שם
רבא שמין במינו במשהו אומ׳ ר׳ יעקב דביין נסך שנתנסך ע״ז
מדבר שם ואותו חמץ הוא של טבל שבזה הכל מודי׳ דבמשהו
ועוד אומר רבינו יעקב שכתוב בה״ג אמר רבא הילכתא חמץ
בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור ומדקדקים מדלא יהיב
רבא שיעורה למילתיה ש״מ במשהו כרב אם כן דומה שלא
היה כתוב בספרים שלהם במשהו כרב ויכול להיות שרוצה
רבא לומר אסור בששים ולא הוצרך לפרש לפי שכבר פסק
דף צ״ז ולית בגו׳ שם
בפרק גיד הנשה כל איסורים שבתורה בששים וכן פוסק
בשאלתות דרב אחאי גאון שחמץ בפסח בששים אפס רבינו
יעקב לא היה רוצה להקל לעשות מעשה וכשהיו מוצאין חטה
בתוך התרנגולות מבושלת בפסח לא היה מתירה רק היה
מתיר לשהותה עד לאחר הפסח׳ כל קדירו׳ של חרס שנשתמש
דף ל׳
בהן חמץ בחמין אמר שמואל בפרק כל שעה שמשהה אותם
עד לאחר הפסח ומבשל בהן כל מה שירצה כר׳
היינו שהבאת לעיל דפסק כר׳ שמעון
שמעון וכן סובר רבא לעיל וכן הלכה: כל כלי
חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש
שם בדף ל׳
בהן מצה חוץ מכלי שמניחין בו את השאור
שם
וכלי שמניחין בו חרוסת מפני שחימוצו קשה: וכן עריבות
שלשין בהן את החמץ ומניחין אותו שם עד שיחמיץ הרי הן
כבית שאור ואין משתמשין בהן בפסח רבינו יעקב ורבינו
שמשון בר ר׳ יונה אסרו מדוכין שלנו אף בהגעלה מפני שהם
עיין בהשירי פ׳ כל שעה דף ק״ל ע״ד
בית חרוסת ואומר הרב רבי יהודה בן הרב רבי יום טוב שלא
נאסרו אלא ללוש בהן מצה כמו שמשמע הלשון משתמש בהן
מצה אבל לשאר תשמישין סגי בהגעלה וכן פוסק רבינו יצחק
ומדוכות של גוי אף לשאר תשמישין צריכין הגעלה לפי
שנותני׳ שם רוטב נבילה ושמנוניתה עם הפלפלי׳ והא דתניא
פ׳ י׳ דף תס״ח ע״א
בתוספתא דזבחים כלי אבנים אין טעונין מריקה ושטיפה
אלא מדיחה ההוא מדיחן הוי פירוש כמו מגעילין כלומר
מדיחין במים רותחין וכן שונה שם למעלה מבבא זו רבי
שמעון אומר קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה
אלא מדיחן מפני שנותן טעם ומדקתני שנותן טעם יש ללמוד
דההוא מדיחן היינו מגעילין ועוד פשיטא דקדשים קלים
לאחר שהם נותר בכלי נחשת טעונין הגעלה כי אפי׳ בתרומה
שאין צריך שטיפה בצונן צריך הגעלה בחמין כמו שיש בפרק
דף צ״ז
דם חטאת וכן הפירוש אין טעונין דין מריקה ושטיפה האמור
במקרא שזהו מריקה בחמין ושטיפה בצונן
בפרק דם חטאת דף צ״ז ולקמן מביאה
לדברי חכמים ולדברי רבי מריקה בצונן
ושטיפה בצונן אלא די במריקה בחמין ומה
בתוספתא דלעיל
שאינו שונה מפני שנותן טעם גבי כלי
אבנים זהו מפני ששנאו כבר לענין קדשים קלים וכן מצינו
דף ס״ה א׳ ע״ד
בתוספת׳ דעבודה זרה פרק אחרון ששונה שם מדיחן במקום
מגעילן וכן היא שם הלוקח כלים מן הגוי׳ הכוסות והצלוחיו׳
מדיחן בצונן פירוש הואיל ונשתמשו בהם בצונן היורות
והקומקמוסין מדיחן ברותחין השפודין והאסכלאות מלבנן:
בפרק כתר׳ דע״ז דף ע״ו
בעניין היורו׳ בפר׳ כיצד מגעילן נותן יורה קטנה לתוך יורה
גדולה ויורה גדולה מקיף על שפתה בצק או טיט כדי שתקבל
מים

מים הרבה ויעברו המים הרותחין על שפתה שכענ״ין שבלעו
שפתי היורה את האיסור מניצוצות שנתזו מן הרתיחה כך (ועיין בכלו' רש״י סס)
בשעה פליטתה הואיל ונתמלא יפה מעלה ניצוצות על שפתה
ופולט וכתב מו׳רבי יהודה שכמו כן היה יכול
לעשות עירוי מאחר שפסקנו למעלה שהוא (בהלכות שבת דף י״ג עמוד ג)
ככלי ראשון א״ל רבינא לרב אשי הני סכיני (פרק כל שעה דף ל)
דפסחא היכי עבדי ל״הו אמר ליה קתייהו בטינא ופרזלייהו
בנורא והילכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון פירוש
כל זה מדברי רב אשי כלומר אני מחמיר על עצמי ללבנן אף
על פי שהלכה דשריין בהגעלה : ודווקא גבי חמץ דהתירה
בלע אבל במקום שאיסורא בלע תניא בתוספתא דע״ז סכין (פ׳ כתר׳ דף ס״ב ע״ד)
מלבנה וגרסינן בירושלמי סכין תוחב׳ שלשה פעמים בקרקע (בכו׳ מסכ׳ ע״ז דף ס״ה ע״ב)
ודיו הוא דאת אמר בסכין קטנה אבל בסכין גדולה צריכה
ליבון והליבון שאמרנו שיהא הניצוצות מנתזין ממנה פי׳ סכין
גדולה דרך להפך בה בשר באש ולכך כאיסורה באש כך
התירה באש והא דאמר דסכין קטנה די בתחיבה זהו לחתוך
בה צונן : ובתלמודינו בע״ז אומר נועצה עשר פעמים בקרקע (בפ׳ כתר׳ דף ע״ו וכל הסוגיא בתו׳ סס)
קשה אבל לחתוך בה דבר חם צריך הגעלה :
אין לדקדק היאך מגעילין כלים והלא אין (תו׳ בפ׳ כל שעה בד״ה ו׳שהיתה דף ל)
מבטלין איסור לכתחלה דתנן במסכת תרומה (פ״ה דף כ)
סאה של תרומה שנפלה לתוך מאה סאין הכר
אחת של חולין ואחר כך נפלה שם סאה של חולין אם בשוגג
נפלה תעלה ואם במזיד הפילה לא תעלה ובפרק קמא
דחגיגה בירושלמי אמר רבי אבהו בשם רבי אחא דה״ה לכל (דף ע״ו ע״ד)
איסורים שבתורה וי״ל דווקא לאכול האיסור על ידי הביטול
אז אין מבטלין אבל גבי כלים אין עושין שום
דבר מן המים שנפלט בהן האיסור · נכון שלא (בתו׳ פרק כתר׳ דעבוד׳ זרה דף ע״ו כל הסוגיא)
להגעיל כלי בן יומו אם לא יהיה במים ששים
כיוצא בו שהרי המים נאסרין מחמת פליטת
כלי הנגעל וחוזרין ונבלעין בכלי הנגעל וכשמגעילין כלי
שאינו בן יומו אפילו אין ששים במים שבירה אין נאסרין
מחמת פליטת האיסור כי הכלי אינו נותן טעם במים כי אם
לפגם ומותר אפס ערב פסח שמגעילין כלים משום איסור
חמץ מותר להגעיל קודם ארבע שעות אפי׳ אותן שהם בני יומן
שנשתמש בהן חמץ רותח באותו יום שהרי יש כאן שלשה
נותני טעם של היתר בטרם יבא האיסור כיצד החמץ נותן
טעם בקערה והקערה נתנה טעם במים והמים חזרו ונתנו
טעם בקערה ועדיין איסור חמץ לא הגיע אבל לאחר ארבע
שעות לא יגעיל כלי בן יומו אלא אם כן יש שם ששים מן
המים כי מיד שהחמץ נפלט מן הקערה ל׳ המים נעשי׳ נבילה
וחוזרין ונבלעי׳ בכלי ואוסרי׳ אותן : וכלי שאינו בן יומו מותר
להגעילו בכלי כשר ויש מחמירין ומגעילין אותו בכלי אסור
שאינו בן יומו ושיעור בן יומו זהו מעת לעת :
אמנם השיב ר״ת בתשובה אחת כי פירוש כל (ג״כ בתו׳ סס וכן בתוס׳ ריש דף נ״ז עמוד ה׳)
רבותינו דלינת לילה פוגמת וכן מוכיח הלשון
דאמר דלא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא
ואינו אומר מעת לעת אמנם מאחר שאין ידוע לנו מי גורם
פגימ׳ הטעם או תחילת לילה או סופו או כולה צריך שתעמוד
כל הלילה בלא בישול ועל דא אנא סמיך והמחמיר תבא
עליו ברכה ויש להוש מפני החסרון עכ״ל ור״י אומר כי לדברי
המחמיר ומצריך מעת לעת יתיישב יותר מה שמצריך הכתוב
שבירה ומריקה ושטיפה אחר בישול חטאת כי כל טעת
טבשלוה בכלי חרס או נחשת אפילו שחרית בתחילת היום
בעמוד השחר דלמחר יהיו בלועין הכלים מאיסור נותר כי
אין כאן נותן טעם לפגם שהרי הוא בתוך מעת לעת וכיון
שחל עליהם חיוב מריקה ושטיפה תולא פקע ואין תקנה

להשהותם עד יום השני כדי שלא יהא בני יומן אומר הרב
רבי אליעזר דבכל איסורין שבתורה כשנבלע האיסור במקצת
הכלי אין צריך הגעלה כ״א במקום בליעתו חוץ מבליעת
(דף נ ו) קדשים כדאמר בפרק דם חטאת אות׳ פרט לתרומה אמר אביי
לכדמר דאמר מר גבי קדשים ומורק ושוטף במים ולא
ביין ולא במזוג ובתרומה אפי׳ ביין ובמזוג רבא אמר לא נצרכ׳
אלא לכדתניא בישל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל
הכלי ובתרומה אין צריך עולא אמר לא נצרכה אלא לשטיפה
יתירתא שאינה בתרומה ושלשה האמוראים אינם חולקים
וכל אחד אומ׳ אמת והלכה פירשו רב האי גאון ומר רב נהילאי
שכשמסירין הכלי הנגעל מן היורה רותחת ששופכים על
(בתו׳ כ׳ כת׳ דע״ז דף ע״ו) הכלי מים צוננין מיד וכן נהגו העם ולא נתברר בזה טעם
צריך לעשות כן שהרי אם בשביל שלא יבלעו בתוך הכלי
המים רותחין שפלט בהן האיסור הלא קודם שיספיק לשוטפו
במים צוננין יש לנו לומר שהמים של איסור נבלעו בכלי
ועוד אם מגעילין כלי בן יומו והמי׳ אסורין מחמת שאין במים
ששים הלא מיד בעודן במים חוזר ובולע ואם מגעיל כלי
שאינו בן יומו הלא אין המים נאסרין כלל כאשר כתבתי
(בקידושין כה) למעלה ובספר התרומה כתב בשם רבינו יצחק הטעם מפני
(דף נ ו) שאנו אומרים בפרק דם חטאת בזבחים תנו רבנן ומורק
ושוטף במים מריקה ושטיפה בצונן דברי רבי וחכמים
אומרי׳ מריקה בחמין ושטיפה בצונן כגיעולי גוים והוא הדין
שנעשה גיעולי גוים כקדשי׳ ואין נ״ל שלשם כך הפירוש שאין
לעשות מריקה בצונן כדברי רבי אלא בחמין כגיעולי גוים
ולשם הוא אומר ששטיפה בצונן יתירה היא בקדשים ואין
צריך לעשות כן באיסור אחר אפילו בתרומה שהיא במיתה
אם בשלוה בקדירה להתיר הקדירה לזרים וכל שכן באיסור
אחר כגון נבילה והזיר אמנם אומר אבי אמי רבינו חיים
ברבי חננאל הכהן כי איסור תרומה קל מאיסור נבילה
(פרק אחרון דף מ״ח ע״א) כדמוכח בירושלמי דתרומות דפריך ותני גבי תרומות
כלי שבישל בו תרומה מגעילו נ״פ בחמין פירוש בכלי שני
וגבי נבילה תניא כלי שבישל בו נבילה מגעילו באור פירוש
(סס) בכלי ראשון כעין שאנו עושין ובירושלמי שלפנינו אין כתוב
כי אם מגעילו שלשה פעמים בחמין ואין למדין ממנה
לענין נבילה ומקשה שם תרומה דעון מיתה התרת נבילה
דאיסור לאו לא כל שכן ומשני תרומות ומעשרות קבלו
מעצמן כלומר ישראל קבלו מעצמן להפריש תרומות ומעשרות
בבית שיני ולכך אין להחמיר בהן דאין זה איסור גמור
אבל נבילה אסר הכתו׳ ול״פירוש זה יתיישב
אף בקדיר׳ של נחשת ורבינו שמשון פירש (בפי׳ המשניו׳ ריש פ׳ תרומות ופס יתבאר הירושלמי במסכת ...ת דף ס׳)
בשל חרס ובחמין ובכלי ראשון רוצה לומר
ובנבילה אין לו תקנה ואין קשה מדברי
(דף נ ו) זקני לדברי כי לשם בזבחים אומר אותה
פרט לתרומה ובתרומה דאורייתא בבית ראשון מיירי :
(דף ל׳ ולת כל אחרי סס דף ק״ל ע״ב) אומר רבינו יעקב דהא דאמרינן בפסחים פרק כל שעה
הני מאני דקוניא אסור לאשתמושי בהו בפסחא היינו דווקא
חיתוך זכוכית והוא מן החול ככלי חרס כדאמר בפרק קמא
(דף ט ו) דשבת אבל חיתוך עופרת מותרין בהגעלה ככלי מתכות ·
(כל הסוגיא בבית קית׳ כה) חטה שנמצאה בעופות ערב פסח והם מלוחים או
צלויים ישליך החטה והכל מותר כיון שנתבטל טעם חמץ
בששים קודם הפסח אינו חוזר וניעור לאסור במשהו
כשיבא פסח דאינו במשהו עד שיהא בכרת שזהו בפסח
(בבדק בתרא דבכורות דף ל״ג) וראיה מדתנן צמר גמלים ורחלים שטרפן זה בזה אם הרוב
מן הגמלים מותר להביא פשתי׳ לשם : וכן בשר מליח ישן או
גבינה או דגים מלוחים שלא נבדק המלח מן החמץ : וכן
בעור אווז שנפשט ונמלח קודם הפסח ולא נבדק המלח
מותרין

מותרין בפסח אבל בשומן מחותך לפני הפסח אסור בשביל
המחבת שמבשלין בה לחם שקו׳ שלנקוק או מיטגנין ריש׳ולש
בתוכה גם פעמים שנשאר לאחר הטיגון מעט שומן במחבת
ומחזיר אותו שומן לקדירה עם שאר השומן הרוצה לטגן בו
בפסח: וכן הדין בחביות פעמים נותנין עיסה בשולים לדבק
הנסרים מותר היין לשתות בפסח כיון שטעם חמץ ביין
נתבטל קודם הפסח ובתוך הפסח אינו נותן טעם ביין שהרי
כבר הוקשה החמץ אבל סמוך לפסח שני חדשים אם נתן
עיסה בשולים אסור לשתות בפסח מאותו חבית לפי שעדיין
העיסה רכה וגם תוך ימי פסח נותן טעם ביין: כתב רבינו
שמשון בתוספתא דמנחות במסקנא מתוך הסברא נראה בין
לעניין טומאה בין לעניין איסור דכל דבר שהוא שלם שהוא
ניכר בשלמותו שלא נתעכל ולא נלעס כגון חטין שלמים
שבגללי בקר דקאמר בפרק רבי
ישמעאל דלקטן לאכילה מיטמו
במנחות דף ס״ט וכל הכוני׳ בתו׳ שם בד״ה דבלע
טומאה אוכלין ודגים שלמים כגון דג
דף ז׳ ולקמן בכיתן ק׳ לב טהור שבלע דג טמא כדתנן בפרק קמא דבכורות שאסור
באכילה ולהכי נקט בלע מפני שהוא שלם כל אילו אינו
דף פא עיכול בפרק בתרא דיומא זר שבלע שזפין של תרומה והקיאן
ובא אחר ובלען שפטור השני פירוש שזפין פרונש בלעז אומר
גם כן בתו׳ דלעיל אבי אמי רבינו חיים כהן שאע״פי שהם שלמים ולא נתעכלו
פטור השני לפי שכבר נתחללה כמו שמצינו בפרק קמא
דף ז דכריתות כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו
ואינו חושש ומפרש שם הטעם מפני שנתחללה כבר וזאבים
דף קט שבלעו תינוקות וטהרו את הבשר בפרק רבי ישמעאל אף על
פי דנקט שבלעו מסתברא שלא היו שלמים: ואותן חטין
שנמצאו במעי תרנגולת בפסח ראוי להחמיר ולאסור אם
נתבשלו או נצלו עמהם דלא הוי עכול ויש בהן איסור חמץ
פ׳ י״א דף לב ולא דמי להיא דאהלות גבי בשר המת כמה ישהא במעי׳
ויהא עיכול בעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף ששם
מדבר בבשר המת שנלעס ולא נכנס שלם בגוף: אומר הרב
דף סח רבי אליעזר ממיץ דהא דמסקינן בשילהי ז עבודה זרה נותן
טעם לפגם מותר הני מילי באיסורים שאין איסורן בכל שהו
אבל חמץ בפסח שאיסורו בכל שהו אלמא לאו בטעמא תליא
מילתא נותן טעם לפגם אסור וראייה לך דאמרינן בפרק כל
דף ל שעה אמ׳ רב קדירות בפסח ישברו ואמאי לישהינהו עד לאחר
הפסח וליעביד בהו שלא במינן ומשני גזירה דילמא אתי
שם בדף כט למיעבד בהו במינן פירוש ובמינן אמר רב דאסור וטעם זה
שבקדירות פגו׳ הוא לאחר יום ראשון ומה יש להוש אם עביד
שם בהו במינן אפילו בפסח וכרב ק״ל בהא דקאמר חמץ בזמנו
שם בדף ל בין במינו ובין שלא במינו בכל שהו שהרי רבא פוסק כן שמע
מינה נותן טעם לפגם אסור: ועוד אומר הרב רבי אליעזר
ממיץ שהמץ שאוסר במשהו היינו בדבר לח ומתערב אבל
ביבש כגון שנמצ׳ על בשר מלוח או צלי או מצה רותחת חותך
מקום פיעפועו לפי אומד הדעת וריבוי החמץ ודיו: עד כא״ן
דבריו: אבל מורי רבינו יהודה בשם רבו רבינו יצחק ורבינו
יעקב אומר דבכל מקום נותן טעם לפגם מותר: חמץ נקרא
משנבקעה העיסה ונתערבו סדקי העיסה זה בזה כדתנן בפרק
בלהכוני׳ דף מח אלו עוברין סידוק ישרף והאוכלו ענוש כרת ובשיאור נחלקו
רבי מאיר ורבי יהודה שרבי מאיר אומר שיאור כל שהכסיפו
פניו כאדם שעמדו לו שערותיו ורבי יהודה אומ׳ שיאור כקרני
דף מג חגבים ואמרינן התם דשיאור דרבי מאיר אליבא דרבי מאיר
ישרף ואין כרת באכילתו אלא מלקות שהושבו כחמץ נוקשה
ואינו כשאור גמור שראוי להחמיץ אחרים ושיאור דרבי יהודה
לרבי יהודה ישרף ופטור על אכילתו ושיאור דרבי מאיר לרבי
שם יהודה מצה מעלייתא היא מיהו מדרבנן בעלמא אסור כדאמר

ונותנו לפני כלבו שיאור דרבי יהודה לרבי מאיר ענוש כרת
ופסק רב אלפס כרבי מאיר שהרי שונהו במשנה בלשון רבים
והכמים אומרי׳ זה וזה ענוש כרת פירוש זה והוא שיאור כקרני
חגבי׳ וסידוק שנתערבו סדקיו ומי שאינו בקי באילו הסימנים
דף מו מסקינ׳ באילו עוברי׳ אם פי׳ מלעסוק בעיס׳
ושהה כדי שיהלך אדם מיל כבר החמיץ
היינו רביע שעה וחלק אחד מכ׳ בשעה ועיין בתו׳ פרק קמא דפסחים ותמצא החשבון כך בד״ה אמר דף יא
וישרף׳ ע״ט
אין חייבין כרת אלא על אכילת
עצמו של חמץ אבל עירוב
בפרק אלו עוברין דף מג חמץ כגון כותח הבבלי ושכר המדי וכל
הדומה להם מדברים שהחמץ מעורב בהן אם אכלו בפסח
שם בדף מ ד לוקה ואין בו כרת שנאמר כל מחמצת לא תאכלו במה דברים
אמורים כשאכל כזית חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת פרס
הוא שלוקה מן התורה אבל על פחות מיכן אינו לוקה אבל
בפ״ק דף ה מכין אותו מכת מרדות: כתוב בתורה לא יראה לך חמץ יכול
אם טמן אותו או הפקידו גוי אצלו וקיבל עליו אחריות לא
יהא עובר תלמוד לומר שאור לא ימצא בבתיכם אפי׳ הפקידו
גוי אצלו או הטמינו יכול לא יהא עובר אלא בביתו שדר
בו מניין לרבות כל שברשותו תלמוד לומר בכל גבולך יכול
יהא חייב לבער מרשותו המץ של גוי או של הקדש תלמוד
לומר לא יראה לך שאור שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה
שם בדף ו של אחרים ושל גבוה׳ אבל צריך לעשות מחיצה גבוה עשרה
טפחים בפני חמצו של גוי שמא יבא להסתפק ממנו אבל אם
של הקדש הוא אינו צריך מפני שהכל פורשין מן ההקדש
כדי שלא יבאו לידי מעילה מכאן למדנו שגוי שהפקיד חמצו
אצל ישראל אם קיבל עליו ישראל אחריותו שאם אבד או
בדף מ ב נגנב שישלם לו דמיו נעשה כשלו וחייב לבער׳ תנן אילו
עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי אילו
שלשה הן חמץ דגן גמור על ידי תערובת וזיתום המצרי וזומן
של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים הן חמץ
נוקשה בעיניה ומסיים בסיפא זה הכלל כל שהוא מין דגן
הרי זה עובר עליו בפסח הרי אילו באזהרה ואין בהן משום
שם בדף כט ע״ב כרת ומעבידן כולן בירושלמי שיש בהן תערובת מים דמי
פירות אין מחמיצין: ומשמע דהך סיפא לפרושי עוברין
שם דרישא אתי ואי כפי׳ רבינו שלמה שפירש אילו עוברין בבל
יראה ובל ימצא פשיטא דליכא כרת בבל יראה ועוד דחמץ
מעורב ונוקשה בעיניה אפילו באכילה לא מיחייב אי לאו
בדף מ ג דרבינהו בקרא בגמרא מכל מחמצת ומהיכא תיתי לן אזהרת
בתו׳ שם מ ב בל יראה אלא פירוש רבינו יעקב אילו עוברין מעל השלחן
שיש לאו באכילתן: ואומר רבינו
עיין בתוספות שם דף קל״ב ע״ד יעקב דשכר שלנו איכא בל יראה לכ״ע
שיש שנותנין בו שעורי׳ כל כך עד שיש בו
כזירת בכדי אכילת פרס דבהכי מורו כולי עלמא כדמשמע
בדף מ ד התם בגמרא: ומכל מקום לא נברך על השכר בורא פרי
האדמה דמאן נימא לן דהוי כמו קימחא דשערי דאיכא מאן
בפ׳ כיצד מברכי׳ דף כ״ו דאמר דמברכי עליה בורא פרי האדמה דהתם ודאי אישתני
לעילויא: למדנו מכאן שמותר לקיי׳ בפסח דבר שיש בו חמץ
מעורב וכן חמץ נוקשה בעיניה נוקשה פי׳ רע וקשה לאוכלו:
דף לה אמרי׳ בפרק כל שעה שאין אסור משום חמץ בפסח אלא חמשה
מיני דגן והם שני מיני חטה שהן החטה והכוסמת ושלש׳ מיני
שעורין השעורה ושבולת שועל ושיפון אבל מיני קטנית כמו
אורז ודוחן ופולין ועדשים וכיוצא בהן אין בהן משום חמץ
ואפילו לש קמחן במים חמין וכסהו בבגדים עד שנתפח כמו
בצק שהחמיץ זה מותר באכילה שאין זה חימוץ אלא סירחון
דף קיד ואמרי׳ בערבי פסחי׳ מאי שני תבשילין סילקא ואורזא שמ״ע לית
בפ׳ כל שעה דף לה דחש להא דרבי יוחנן בן נורי דאמר אורז מין דגן הוא: וכל
שאין

בפר׳ כל שעה דף לה — שאין חייבין עליו משום חמץ אין אדם יוצא בהן משום מצה
שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות ׳
חמשה מיני דגן אילו אם לשן במי פירו׳ בלבד בלא שום מים
בעולם אין באין לידי חימוץ ואפילו הניחן כל היום כולו עד
שנתפח הבצק הרי זה מותר באכילה שאין מי פירות מחמיצין
כלף מ — אבל מסריחין דהכי קסבר ש״ס רבא והלכה כמותו : מי פירות
הן כמו יין וזתים ותפוחים ומי רמונים וכל כיוצא בהם משאר
יינות שמנים ומשקין ולא מבעיא דבש תמרים אלא אפילו
דבש דבורי׳ נחשב מי פירות דכתיב כאשר תעשנה הדבורים
בפרק בתר׳ דכתובה דף מח — ומתרגם רב יוסף כמה דמנתזן דבריתא ושייטן ברום עלמא
ומייתן דובשא מעשבי טוריא : במה דברים אמורים שלא
נתערב בהן שום מים אבל אם נתערב בהן מים כל שהוא הרי
בפ׳ כל שעה דף לו — אילו מחמיצין ובהכי מיירי ההיא דאמרינן אם לש ביין ושמן
דף כ ז — ודבש תשרף : ובפרק כל המנחות באות מצה אמרינן אשר
שם — תקריבו לרבות מנחת נסכים לאיסור חימוץ ומקשה מנחת
נסכים מי פירות הן ומי פירות אין חמיצין ומשני אמר ריש
לקיש זאת אומר׳ מנחת נסכים מגבלה במים וכשירה דכיון
שמעורב מים עם השמן מחמיץ ׳ והא
במס׳ תרומו׳ פ׳ כ״ דף כח ומביאה במנחו׳ דף כד — דתנן תפוח שרסקו ונתנו לתוך העיסה
והחמיצה הרי זו אסורה התם מיירי בעיסה
שכבר נילושה במים כדמשמע הלשון
וגרסינן בירושלמי הדא דאת אמר׳ במחמץ
בתרומו׳ פ׳ דף מ ז ע״א ובפרק כל שעה דף כט ע״א — בגופו של תפוח כלומר שכבר נילושה
במים ומשים גוף התפוח בתוכו לחמצו
אבל במחמיץ במימיו כלומר שכל העיסה
נילושה במי התפוח מותר אמנ׳ בירושלמי
בפרק כל שעה דף כט עמוד ג ובתוספו׳ מנחות דף קלח עמוד א׳ וסם למעלה כלהבוגיה — במקום אחר משמע דמי פירות אפילו בפני
עצמן מחמיצין דקאמר רבי שמואל ברבי
יצחק הוה ליה יין תוסס פירוש מתוק יהב
בגויה שעורי׳ בדיל דיחמע פי׳ כדי שיחמיץ
שם — אתא שאיל לרבי מנא אמר ליה צריך אתה לבער : חד מן
אילין דבי ביראי הוה ליה גרבא דמישח׳ גו אוצרא דחיטי אתא
שאיל לרבנין אמרו ליה זיל גרוף מה דתחותיהן ושמא
הירושלמי סובר כאביי דאסר אבל אנן קיימ׳ לן כרבא דשרי :
ומעשה היה והתיר רבי יצחק ברבי אברהם ללוש מצות ביין
מפני שורקו מים שלנו מפני מת אחד אף על פי שאי איפשר
ליין בלא טיפת מים ואף לכתחילה רגילין לתת בו מים בשע׳
הבציר׳ כדי להתי׳ נצוק בכלי גוי בלא טעם
בפרק בת׳ דעבודה זרה דף ע ב ולקמן בזמנות קמח — דנצוק אינו חיבור אף על פי כן אין להוש
למים הואיל וכבר נתבטלו המי׳ ביין קודם
שלשו את העיסה וכן רבינו משה היה מתיר
עפ״י הלכו׳ חמץ דף קעז — חימוץ מי פירות אבל רבי יצחק ברבי שמואל כתב בתשובה
אחת שירא להקל מפני הירושלמי שמחמיר בהלכה למעשה :
אמנם בתוספ׳ דפסחים פי׳ רבינו שמשון בשם ר״י ור״ת היתר
גמור בחימוץ מי פירות וכן פיר׳ רבינו יוסף
התו׳ פרק כל שעה ברה מי פירות דף לה — טוב עלם בסדר שבת הגדול ובמי בצים
נסתפק רבינו שלמה אם מחמיצין מפני
שמתפיחין את העיסה : בד״א בשאר ימי
פסח אז מותר ללוש במי פירו׳ לבדן אבל בלילה הראשונ׳ אסור
משום דהוה ליה מצה עשירה ואמר להו רבי יהושע בן לוי
בפר׳ כל שעה דף לו — לבנתיה יומא קמא לא תלושו לי בחלבה מכאן ואילך לושו
לי מעט בחלבא כעינא דתורא שיהא נאכל מיד ולא יבא
מכשול שיאכלוהו עם הבשר : אין מבשלין את החטין במים
דף לט — כמו ריפות וקמח כדאמר בפרק כל שע׳ דאדמבשל בשולי
שם כלף מ — חמועי מחמעא מותר ללתות חטין במים כדי להסיר סובן
וטוחנין אותן מיד ודוקא חטין מותר לבלול במים מפני שהן

קשים אבל שעורים רפים ומחמצין מהרה ואסור ונהגו העם
אף בחטין שלא ללתות גזירה שמא ישהו במים ויחמיצו :
חכמים הראשונים היו נזהרים בדגן שהיו אוכלין ממנו בפסח
לשומרו משעה קצירה שלא יבאו עליו מים שלא יהא בו שום
שם כלף מ — חימוץ ואסמכוה על מקרא זה ושמרתם את המצות כלומר
שם — הזהרו במצה ושמרו אותה מכל צד חימוץ : דגן שנטבע בנהר
או שנפל עליו מים כשם שאסור לאוכלו כך אסור לקיימו אלא
מוכרו לישראל ומודיעו כדי שיאכלנו קודם הפסח או מוכרו
לגוים מעט לכל אחד ואחד כדי שיכלה קודם הפסח שמא
שם כלף לט — יחזור הגוי וימכרנו לישראל : דגן שנפל עליו דלף כל זמן
שהוא טורד טיפה אחר טיפה אפילו כל היום כולו אינו בא
לידי חימוץ אבל כשפוסק אם נשתהא כשיעור הרי זה אסור :
כתוב בהלכות גדולות אסור למילש מצה אלא במיא דביית׳
מאי טעמ׳ כיון דלא בייתי חבילי פי׳ חמימי ומחמעי ליה לעי״ס
שם כלף מ כ׳ שם — דאמר רב יהודה אשה לא תלוש אלא במים שלנו ודרש רבא
אשה לא תלוש לא בחמ׳ ולא בחמין ולא בחמי חמה ולא במים
הגרופין מן המוליאר ולא תגביה ידה מן התנור עד שתגמור
את הפת וצריכה שני כלים של מים אחד שמקטפת בו היכא
דקאפיא נהמא ואחד שמצננת בו את הידים והיכא דעברה
שם — ולשה בהני דאמר׳ אסור למיכל מההוא נהמא דאיבעיא להו
עברה ולשה מהו מר זוטרא שרי ורב אסי אסיר והלכתא כרב
אשי והיכ׳ דעבר ולש עיסה גוי או חש״ו דלאו בני שימור נינהו
אע״ג דבשעת אפייה עבד לה שימור ישראל בר דעה לא נפיק
בה ידי חובתיה ׳ עכ״ל ׳ למדנו מדבריהם דרב אשי דאסר
שם — אכולהו קאי אף אמים שלנו ולא כפיר׳ רבי׳ שלמה שפי׳ עברה
ולשה דאחמין דווקא קאי : ואומר הר״ר אליעזר ממייץ דווקא
עברה שהזידה ולשה אבל אם שגגה ולשו מותר ולכתחילה
שם — לשין בהן היכא דלא איפשר כדקאמר בשלהי כל שע׳ דדרשה
רב מתנה בפפוניא אשה לא תלוש אלא במים שלנו למחר
אייתו כ״ע חצבייהו לגביה ולא מצינו שהתענו מלאכול ופי׳
שם — רבינו שלמה הטעם דמים שלנו לפי שהחמה מהלכת בימי
ניסן שהוא עדיין מימות הגשמים בשפולו של רקיע ומעיינות
רותחין ולפי טעמו השואבן בבקר ומשהן עד הערב מותר
ומההיא דפפוניא אין ראייה מעתה : אך נ״ל הטעם לפי שהחמ׳
מהלכת בלילה תחת הקרקע כחכמי אומות העולם כדאיתא
דף נ ד — בפר׳ מי שהיה טמא אמר רבי נראין דבריהם הילכך אין להם
תקנה אלא אם כן שלא יהו בלילה במחובר ולפי זה הטעם
השואבם בתחילת הלילה המותרת מיד ולפי זה הטעם אסור
לאחר שאיבתם לאחר התחלת הלילה ׳ ע״כ לשון הרב רבי
אליעזר ממייץ ׳ והרב יהודה בר׳ נתן פסק בפירושו מפסחים
שאסור לאפות קודם עמוד השחר ואם אפו ראוי לאסור האפוי
דאימר סוף הלילה גורם הצינון אמנם אין שייך איסור זה
אלא לפי׳ רבי׳ שלמה ולא לפי׳ הרב רבי אליעזר ממייץ : אומר
הרב רבי יחיאל שראה שהתיר מורי רבינו יהודה ברבי׳ יצחק
מים שלא לנו שנתבטלו ברוב מים שלנו הואיל ונתבטלו כבר
קודם הלישה והותרו : לא תשב האשה תחת השמש ותלוש
ולאו דווקא תחת השמש אלא אפילו ללוש תחת הרקיע ביום
דף כח — המעונן אסור כדאמר ביומא פרק הממונה יומא דעיבא כוליה
שם — שמשא וקאמר דנפקא מינה לכדרבא דאמר אשה לא תלוש
לא בחמה כו׳ ומטעם זה ראוי להזהר קצת שלא להוליך המים
פרק כל שעה דף כ ט ע״ב — לבית התנור מגולות תחת הרקיע : גרסינן בירושלמי
מצה ישנה באנו למחלוקת בית שמאי ובית הילל פירו׳ כשם
בפ״ק דסוכה דף ט — שחולקין בסוכה ישנה דבית הילל מתירין ואפילו לא עשאה
בפרק כל שעה דף לח והבוגיה בגמ׳ דף לח — לשם החג כך חולקין במצה ישנה ותנן חלות תודה ורקיקי
נזיר אם עשאן למכור בשוק יוצא בהן ועל כרחיך בשלשה
עשר מיירי דאי בארבעה עשר אין מביאין תודה לפי
שממעט

פרק ג׳ דפסחי׳ דף רסב ע״ד שממעט באכילה ותניא בתוספתא י״ד שחל להיות בשבת
מבערין את הכל מלפני השבת ואופה לו מצה מערב שבת
מכל אלה משמע שמצה שנעשית קודם ביעור חמץ שכשרה:
דף מח גרסינן בפרק אלו עוברין אמר רב קבא מלוגנאה לפסחא
וכן לחלה והוא שיעור חמשת רבעים קמח צפוריות ועוד שהן
שם שש ירושלמיות: כתב רבי׳ שלמה ויותר משיעור זה אין ללוש
כפ״ח דף קעה כדי שיוכל לשמרם מן החימוץ: וכתב רבינו משה בר מיימון
אם עשה עיסה יותר על שיעור זה הפת מותרות וכן נוהגין
שם בפרק אלו עוברין באשכנז לכתחילה: אמר רב יוסף הני נשי דידן נוהג למיפא
קפיזא קפיזא׳ פירוש שלשת לוגין ביחד בלבד ואחר כך
מצרפן בסל להתחייב בחלה כרבי אליעזר
במ״ז חלה פרק ב׳ דף עה ולקמן בס״מ כי״ז קמ״ח דתנן העושה עיסתו קביים פירוש קב קב
ונגעו זה בזה פטורין מן החלה עד שישוכו
רבי אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל
הסל מצרפן לחלה פירוש בלא נשיכה רק שיגעו יחד ואמר
שם בפרק אלו עוברין שמואל הלכה כרבי אליעזר: ודווקא שאין בכל אחת כשיעור
צריך שניהם צירוף סל ונגיעה אבל אם יש בכל אחת כשיעור
צירוף סל בלא נגיעה נמי מהני בכל דבר שאינו מקפיד על
פ״ב דחלה דף כח ע״ד תערובתו כדאמרינן בירושלמי והא דאמר בסוטה בפרק
דף ל כשם שתי עיסות אחת טמאה ואחת טהורה נוטל כדי חלה מן
הטהורה ונותן פחות מכביצה באמצע כדי לתרום מן המוקף
והתם רבי אליעזר קאמר לה ואין דיי לו בצירוף סל בלא
נגיעה זהו מפני שמקפיד על תערובת טמאה וטהורה:
בפ׳ כל שע׳ דף לז אין עושין סריקין המצויירי׳ בפסח מפני שהאשה שוהה עליהן
ומחמצן בעת עשייתן ואפילו בדפוס גזירה שמא יעשה בלא
שם כדף מב דפוס: מי תשמישו של נחתום ישפכו במקום מדרון מפני
שם כדף לט שמחמיצין: אין שורין את המורסן ומניחין לפני התרנגולין
שמא יחמיץ אבל הולטין להן המורסן ברותחין וכבר נהגו רוב
העם שלא לחלוט שמא לא ירתיח המים יפה: ולא
שם ילעוס אדם חטין ויתן על גבי מכתו מפני שמחמיצו׳: גרסינן
דף כב בפרק הקומץ רבה מצה שתבלה בקצה בשומשמין ובכל מיני
פ״ב דפסחי׳ דף רסב ע״ד תבלין כשרה מצה היא אלא שנקרא׳ מצה מתובלת: ובתוספתא
תניא יוצאין במצה המתובלת בפסח׳

נשלמו הלכות חמץ

ובעזרת האל נתחיל הלאוין מסדר נשים פ

לא תהיה קדשה מבנות ישראל פשוטו של מקרא זו
אשה הנבעלת לשם זנות בלא קידושין כמו
הקדשה שנכתב בעניין יהודה ותמר אמנם אונקלוס תרגם
בפרשת תצא לא יהיה קדש בבני ישראל וגו׳ לא יסב בר ישראל
אתתא אמתא ולא תהיה קדשה וגו׳ ולא תהא בת ישראל איתתא
לגבר עבד הא למדת שרוצה לפרש לאוין אילו שלא ישא
ישראל שפחה ולא תנשא בת ישראל לעבד עבד ושפחה
נקראים אחד מן האומות שנמכר לישראל שגופו קנוי לישראל
אבל הנמכרים לגוים אינם נקראים עבד ושפחה שאינם קוני׳
גופן ואינם קנויין להם אלא למעשה ידיהם כדאמר בגיטין
דף לח פרק השולח מהם תקנו עבד ואמה אתם קונים מהם ולא הם
קונים מכם ולא הם קונים זה מזה לגופם אלא למעשה ידיהם׳
דף טו עבד עברי מותר בשפחה כדאמרינן בקידושין פרק קמא
אם אדוניו יתן לו אשה מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית:
וממזר מותר בשפחה כדתנן בפרק האומר
דף סט ולקמן בסימן קי״ח בקידושין רבי טרפון אומר יכולין ממזרים
ליטהר כיצד ממזר נושא שפחה הוולד עבד
שהררו הוולד בן חורין ומסקינן דלרבי טרפון מותר לכתחלה
שם לעשות כן ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון
והטעם דכתיב לא יהיה קדש יצא ממזר שכבר הוא
קדש׳ פא

שארה כסותה ועונתה לא יגרע צוה הקב״ה שהנושא
אשה לא יגרע ממנה שאר כסות ועונה
דף מז ובפירוש המקרא נחלקו רבותינו בכתובו׳ פרק נערה שחכמים
אומרים שארה אלו מזונות כסותה כמשמעו ועונתה תשמיש
ורבי אליעזר בן יעקב אומר כסותה ועונתה לפי עונתה תן
לה כסותה שלא יתן לה חדשים בימות החמה ושחקים בימות
הגשמים שארה לפי שארה תן לה כסותה שלא יתן של
במקצת ספרים אין זה ילדה לזקנה ושל זקנה לילדה (ולרבי אליעזר בן יעקב
מזונות ועונתה מדרבנן) ותניא
בתוס׳ פ״ק מכילה כדף מ״ח וע״ש בתוספתא לרבי אליעזר בן יעקב
מזונות מניין ומה דברים שאין בהן
קיום נפש כגון כסותה אין רשאי למנוע ממנה דברים שיש
בהן קיום נפש לא כל שכן עונה מניין ומה דברים שלא
נשאת עליהן מתחילה אינו רשאי למנוע ממנה דברים
שם כדף מח שנשאת עליהן מתחילה לא כל שכן: תני רב יוסף שארה
זו קירוב בשר שלא ינהג בה מנהג פרסיי׳ שמשמשין מטותיהן
בלבושיהן מסייע לה לרב הונא דאמר האומר אי איפשי
אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה: ושיעור
דף סא העונה והמזונות והכסות מפורשים בפרק אף על פי דתנן
עונה האמורה בתורה הטיילין הם בני אדם פנויין ובטלין
בכל יום הפועלין אם עושין מלאכה בעיר אחרת פעם אחת
בשבת ואם בעירם שתים בשבת החמרים אחת בשבת
הגמלים אחת לשלשים יום הספנים אחת לששה חדשים
דברי רבי אליעזר והטעם שמאחר שהעונה סתומה בתורה
יש לפרש לפי הנראה הכל לפי טורח אומנותו ינהיג עצמו׳
שם כדף סד מזון וכסות דתנן המשרה אשתו על ידי שליש כלומר שנותן
לה מזונות על ידי שליש לא יפחות לה בכל שבוע מקביים
שם חטים או ארבע קבין שעורין אמר רבי יוסי לא פסק שעורים
כפלים בחטים אלא רבי ישמעאל מפני שהיה סמוך לאדום
שם שהשעורים אדומיות רעות הם: ונותן לה חצי קב קטנית
וחצי לוג שמן וקב גרוגרות או מנה דבילה הם תאנים
הנדרכות בעיגול ואם אין לו פוסק לעומתם פירות ממקום
אחר ונותן לה מטה ומפץ ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת
ונותן לה כיפה לראשה וחגור למתניה ומנעלים לרגליה
כדף סה ממועד למועד׳ ואומר שם שהתנא היה דר במקום הרים
שאין דיי לאשה בפחות משלשה זוגות
שם במשנה דלעיל מנעלים לשנה: ונותן לה בגדים של חמשים
כדף סה זוז משנה לשנה ומפרש שם שהם חמשים
זוזי פשיטי כלומר זוזי מדינה שזוז צורי שוה
גם כן במשנ׳ שם שמנה מהם: ואינו נותן לה לא חדשים בימות החמה ולא
שחקים בימות הגשמים אבל נותן לה חדשים בימות
הגשמים ולובשת בלאותיהן בימות החמה׳ והשחקים הן
שם כדף סה מותר הכסות הרי הן שלה כדי שתתכסה בהם בימי נידותה׳
מתוך שיטת התלמוד למדנו שכל תנא היה דן בארצו לפי
עניין הארץ שהיה דר בה אם כן עכשיו ראוי לדון שפוסקין
לה בכל יום שתי סעודות בינוניות של בני אדם הדרים
באותה העיר ואין משערין לא בחולה ולא בגרגרן ומאותו
מאכל שרגילין בינוניים של אנשי אותה העיר לאכול:
וכן תמצ׳ שם בדף ס״ה וכן פוסקין לה מעט יין לשתות אם היה מנהג המקום שישתו
שם במשנה דלעיל הנשי׳ יין: ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעש׳ ידיה ומוסיפין
כדף סה לה על מזונותיה׳ ואמר רבי יהושע בן לוי נותנין לה יין
בתו׳ שם בד״ה בלו׳ אין דף סג שהוא יפה לחלב ורבי׳ אליהו היה אומר שחייב אדם להשכיר

עצמו לפרנס אשתו כדכתבינן בכתובה ואנא אפלח ואוקיר
כך התוספתא שם פרק כד ואיזון ואפרנס׃ ופוסקין לה ג׳ סעודות בשבת בשר או דגים
כמנהג המקום ואומר שם התלמוד שנותן לה בכל שבת מעה
כדף קד כסף לצרכה כגון לצורך כיבוסי נשים ומרחץ׃ הדברים
שם שאמרנו במזונות ובכסות זהו דווקא בעני שבישראל אבל
בפרק יב דהלכות אישות דף רמז במכובד הכל לפי כבודו׃ כתב רבינו משה שאם היה עני
ביותר ואינו יכול ליתן אפילו כפי הצורך כופין אותו להוציא
ותהיה כתובתה לחוב עליו עד שתמצא ידו ויתן׃ בפרק אף
על פי דרש רבי שילא כשם שאדם חייב במזונות אשתו כך
הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש
שנים ומשם ואילך תקנת חכמים היא להאכיל עד שיגדלו
דף מט כדאיתא פרק נערה ואם לא רצה גוערין בו ומכלימין אותו
ברבים לאמר לו עורבא בעי בני וההוא גברא לא בעי בני כן
אומרים לו בצבור במה דברים אמורים באיש שאינו אמוד
ואינו ידוע אם ראוי ליתן צדקה אם לאו אבל אם היה אמוד
שיש לו ממון הראוי ליתן צדקה המספקת להם מוציאין ממנו
בדף מט בעל כרחו משום צדקה וזנין אותן עד שיגדלו כדמסקינן התם׳
דף קז בפרק בתרא דכתובות אמרינן מי שהלך למדינת הים ובאת
אשתו לבית דין לתבוע מזונות שלשה חדשים הראשונים
מיום הליכתו אין פוסקין לה מזונות חזקה היא שאין אדם
מניח ביתו ריקן מכאן ואילך פוסקין לה מזונות כרב שאומר
שם כן׃ ואם היו לו נכסים בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין
למזונותיהן ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבא בעלה
ואם מצא שעשתה הרי זו שלו וכן אם לא עמדה בבית דין
אלא מכרה עצמה לצורך מזונות מכרה
בכתובות הכותב דף פז קיים ואינה צריכה הכרזה ולא שבועה
בכתובות דף קח כהנן שאומר שם כן עד שיבא בעלה ויטעון
וכן תוספות לי בתו׳ שם ועי׳ פסקתי לה מזונות שאומר שם שהוא נאמן ופסק רבינו יצחק
נאמן להצריכה שבועה שאם לא תהא נאמנת בשבעה לא
תמצא מי שילוה לה מפני שירא להפסיד׃ וכן אם באת לגבות
וס כדף קה כתובת׳ לאחר מותו אז מגלגלין עליה שבועה שלא מכרה
אלא למזונות שהוצרכו לה׃ וכשם שב״ד מוכרין למזון האשה
שהלך בעלה למדינת הים כך מוכרין למזון בניו ובנותיו
עד שש שני׳ אבל יתר משש שנים אין זנין אותן מנכסיו שלא
בפניו אף על פי שהוא אמוד וכן אומר שם בכתובות בפרק
דף מח נערה שנתפתת׳ שמי שנש׳ ב״ד יורדין לנכסיו ומוכרין וזנין
אשתו ובניו ובנותיו שהם בני שש או פחות ומפרנסין אותן׃
הלך בעלה למדינת הים ולוותה ואכלה כשיבא חייב לשלם
אפילו לא לוותה בבית דין וכן מוכיח גם מתוך פירוש רש״י
דף קז בכתובות פרק בתרא בעניין דברי חנן שאומר כן׃ עמד אחד
מדעת עצמו וזנין משלו אם יבא הבעל אין חיי׳ לשלם לו והרי
זה איבד מעותיו מפני שלא ציוהו לזונה והיא לא לותה הימנו
כדף קז אבל אם לותה הימנו חייב לשלם׃ וכן אמרינן התם כיצד
אמרו ממאנת אין לה מזונות כגון שהלך בעלה למדינת הים
ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה אינו משלם משמע הא אם לא
מיאנה משלם׃ אמנם מקצת רבותינו שבצרפת נוהגים בשם
רבינו יעקב שתצטרך שתלוה האשה בבית דין מההיא דפרק
שם בתרא דכתובות מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונו׳
ובא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי קדמו בית דין
בנערה דף כח ע״ד ופסקו מה שפסקו פסקו׳ ואמרינן בירושלמי ור״ח הביאו בפר׳
נערה ובקבורת׳ תניא לא רצה הבעל לקוברה וקברה האב
מוציאין ממנו בדין רבי יוסי אומ׳ בין אב ובין אחר גובה שלא
עלה על דעתו שתהא אשתו מושלכת לכלבים ולמזונות בין
אב בין אחר אינו גובה׃ כמו שאמרנו לעניין המזונות כך
הדין לעניין הבגדים הכל לפי המקום ולפי המנהג שהרי יש
מקומות שהבגדים ביוקר הרבה ויש מקומות שהן בזול אלא

העיקר שסומכים עליו הוא שמחייבין אותו ליתן לה בגדים
הראויים לימות הגשמים ולימות החמה בפחות שלובשת כל
אשה בעלת בית שם באותו מדינה וכל שיש לו על האיש
מזונות בין בחייו בין לאחר מותו יש לו כסות וכלי בית ומדור
וכל שבית דין מוכרין למזונותיו כך מוכרין
בפרק יג דהלכות דף רמט לכלי בית וכסותו ומדורו׃ כתב רבינו משה
האומר לאשתו אין רצוני שיבא לביתי אביך
ואמך ואחיך ואחיותיך שומעין לו ותהא היא הולכת להם
כשאירע להם דבר ותלך בית אביה פעם ושנים בחדש ובכל
רגל ורגל ולא יכנסו הם אלא אם כן אירע לה דבר כגון חולי או
לידה שאין כופין את האדם שיכנסו אחרים ברשותו׳ וכן היא
שאמרה אין רצוני שיכנס אצלי אמך ואחיותיך ואיני עומדת
עמהם בחצר אחד מפני שהם מריעי׳לי ומצירי׳לי שומעין לה׃
שם בתייתו׳ האיש שאמר איני דר במדור זה מפני שבני אדם רעים פריצי׳
בשכונתי שומעין לו׳ ואף על פי שלא הוחזקו בפריצות שכך
צוו חכמים הרחק משכן רע וכן היא שאמרה כך שומעין לה׃
שם כל הישוב ארצות ארצות הוא כגון ארץ מצרים ארץ כנען
וארץ תימן וארץ שנער וארץ כוש וצרפת ואשכנז וכיוצא בהן
וכל ארץ וארץ יש בה כרכים וכפרים׃ ועדי ישראל לעניין
דף קי נישואין שנינו בפרק אחרון דכתובות כי שלש ארצו׳ הן יהודה
ועבר הירדן והגליל איש שהיה מארץ אחת ונשא אשה בארץ
אחרת כופין אותה ויוצאת עמו לארצו או תצא בלא כתובה
שעל מנת כן נשאה אף על פי שלא פירש
סוף פ׳ בתר׳ דכתובו׳ דף קי״ג ע״ד וגם בתו׳ שם מכילה כדאיתא בתוספתא אבל הנושא אשה
באחת מן הארצות והוא מאנשי אות׳ הארץ
אינו יכול להוציאה לארץ אחר׳ אבל מוציא
שם כדף קי מכרך לכרך ומכפר לכפר באותה הארץ ואינו יכול להוציאה
מכפר לכרך ומכרך לכפר אף באות׳ הארץ שיש דברי׳ שישיבת
הכרך טובה להם ויש דברים שישיבת הכפר טובה להם׳
כשמוציאה מכרך לכרך או מכפר לכפר באותה הארץ אינו
מוציאה מנוה היפה לנוה הרע ולא מרע
היינו אליבא דרשב״ג שם במשנה והבירו׳ מהרייתו׳ דף רמט וצריך עיין סבגמרא לא משמע כבירושו׳ ליפה מפני שנוה היפ׳ בודק פי׳ מפני שהיא
צריכה להטפל ולבדוק עצמה בנוה היפה
כדי שלא תהא קלה בעיניו וכעורה ורש״י
פי׳ בודק את הגוף למי שבא מנוה רע שהו׳
עיד כדית דף ל שנוי ווסת ומתוך כך חלאים באים עליו וכן פירו׳ בערוך וכן
בתוספת׳ דלעיל לא יוציאנה ממקום שרובו ישראל למקום שרובו גוים ובכל
מקום מוציאין ממקום שרובו גוים למקום שרובו ישראל בדא
מחוצה לארץ לחוצה לארץ או מא״י לא״י אבל מחוצה לארץ
שם ובתלמוד דף קי לארץ ישראל כופין לעלות אפילו מנוה היפה לנוה הרע אפילו
ממקום שרובו ישראל למקום שרובו גוים מעלין ואין מוציאין
מארץ ישראל לחוצה לארץ ואפילו מנוה הרע שרובן גוים
שם לנוה היפה שרובו ישראל אמר האיש לעלות לארץ ישראל
והיא אינה רוצה תצא בלא כתובה אמרה היא לעלות והוא
אינו רוצה יוציא ויתן כתובה והוא הדין לכל מקו׳ מארץ ישראל
בתוספתא שם עם ירושלם שהכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין
משם והכל מעלים לירושלם ואין הכל מוציאין משם׃
בעיטור ד כבר בארנו למעלה עונת הפועלים׃ ותלמידי חכמים עונתן
בפ׳ אע״פ דף סב פעם אחת בשבת מפני שתלמוד תורה מתיש כחן ודרך
תלמידי חכמים לשמש מטתן מלילי שבת ללילי שבת׃
מתני׳ וגמ׳ שם היכולת ביד האשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא
שם למקו׳ קרוב שלא ימנע מעונתה׃ וכן יש לה למנוע אותו לצאת
ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה׃ ותלמידי
היינו ל״ב׳ דחכמים חכמי׳ יוצאין לתלמוד תורה שתי׳ ושלש שנים שלא ברשות׃
שם האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה היא נקראה מורדת
בדף סג שם ושואלי׳ אותה מפני מה מרדה אם אמר׳ מאיס עלי ואינו יכולה
לשכב

לשכב עמו מדעתי כופין אותו לגרשה לפי שאינה כשבויה
שתיבעל לשנוי לה ותצא בלא כתובה כלל ותטול בלאותיה
הקיימים בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן
בין מנכסי׳ שלא נתחייב באחריותן ואינה נוטלת משל בעלה
כלום ואפילו מנעל שברגלה ומטפחת שבראשה שלקחן לה
פושטת ונותנת וכן כל מה שנתן לה בעלה מתנה מחזרת
אותו שלא נתן לה ע׳ מנת שתטול ותצא: ואם מרדה מתחת
בעלה כדי לצערו ואמר׳ הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה
שם דף סג לי כך וכך או מפני שקללני שולחין לה מבית דין ואומרים
לה הוי יודע שאם את עומדת במרדך אפילו כתובתי׳ מאה מנה
הפסדת אותה ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי
מדרשות ד׳ שבתות זו אחר זו ולא בכל יום דהא בהדיא קתני
פרק ה דכתובות דף תקכ״ג עמוד ג בתוספתא פעם אחת בשבת ואומרים פלונית מרדה על בעלה
ואחר ההכרזה שולחין ואומרים לה אם את עומדת במרדך
כתו׳ שם׳ שם הפסדת כתובתיך וכן פוסק רבינו יעקב כרבא ורמי בר חמא
שנמלכים בה להוכיחה שני פעמים אחת קודם הכרזה ואחת
שם דף סד לאחר הכרזה: ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא ואין לה
מזונות מהבעל כל שנים עשר חדש וכשהיא יוצאה לסוף שני׳
עשר חדש תצא בלא כתובה ותחזיר כל דבר שהוא של בעל:
שם ושהוא שלה מבלאותיה אם תפסה אין מוציאין מידה ואם
תפשן הבעל אין מוציאין מידו וכל מה שאבד מנכסיה שקיבל
כל הסוגיא כתו׳ שם דף סג הבעל באחריותו עליו אינו משלם לה כלום: ורבינו יעקב
פירוש להפך כי דין זה אחרון במאיס עלי אבל במרידה אחרת
שם תטול בלאותיה כי הפסד שבעה דינרים תנן הפסד בלאותיה
לא תנן: וכלל הדבר לדברי רבינו יעקב במורדת דבעינא
ליה ומצערנא ליה מכריזין ד׳ שבתות ונמלכין בה להתרות
אותו ב׳ פעמים פעם אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה
ובמורדת דמאיס עלי לא הוא ולא כתובתו משהינן לה תריסר
ירחי שתא ואח״כ תצא בלא כתובה והפסידה בלאותיה אם
תפשם הבעל ובכל מה שכתב לה בעל אפילו תפשה מוציאין
שם זהו דין התלמוד שמפורש במסכת כתובות: ויש גאוני׳ שכתבו
מנהגים אחרים ולא פשטו בכל ישראל אמנם רב׳ שרירא
בה״ג שם דף ת״כ ובאשירי דף קל״ב עמוד ב גאון כתב בדין המורדת דלא משהין לה אגיט׳ כלל פן תצאנה
בנות ישראל לתרבות רעה אלא נותנין לה גט מיד כתקנת
הגאונים אחר ארבע שבתות ובכל מה שכתב לה הבעל אפי׳
תפשה מוציאין מידה אבל מה שהביאה אין מוציאין מידה:
בפ״ג דאישו׳ דף ל״ח במורדת דמאיס עלי שבארנו שוים רבינו שלמה ורבינו משה
בתו׳ שם דף סג שיגרשנה בעל כרחו כאשר בארנו וחולק עליהם רבינו יעקב
דף מט׳ דף קי״ג שהרי בפיר׳ שנינו בהנזקין וכן שנינו בפרק חרש האיש אינו
מוציא אלא לרצונו אפשר דמשהי לה אגיטא ומפר׳ כל שמועה
זו כשהבעל רוצה לגרשה רק שיהיה פטור מן הכתובה גם לח
איש רומי פירש בפירושו זה הלשון אם אמר לה הבעל אתן
ריש פרקא דף נ״ה לך גט: אלמנה ניזונית מנכסי יתומים כל ימי אלמנותה עד
שתטול כתובתה ומשתבעה כתובתה בבית דין אין לה מזונו׳
דף כ״ל כדאמר שמואל בפרק נערה פירש רבינו יצחק דכל שכן תבעוה
שם ועיין בתו׳ שם לינשא ונתפייסה דאין לה מזונות ומה שאומר בפרק נערה
לית הילכתא בכל הני שמעתתא לא קאי אתבעוה לינשא:
שם ובפ׳ אלמנה דף נ״ז וכן אם מכרה כתובתה כולה או משכנה כתובתה או עשתה
כתובתה אפותיקי לאחר והיא שתאמר פה תגבה חובך אין
לה מזונות מן היורשין אבל אם מכרה מקצתה יש לה מזונות
פ׳ הנושא דף ת״ג ומשתתארס האלמנה אין לה מזונות: כשם שניזונת
אחר מותו מנכסיו כך נותני׳ לה כסות וכלי תשמיש ומדור
שהיתה יושבת בו בחיי בעלה ומשתמשת בכלים
ובכרים ובכסתות בעבדים ושפחות שנשתמשה בהן בחיי
דף קג׳ בעלה ותניא שם בפרק הנושא נפל המדור אין חייבין לבנותו
ואם אמרה הניחו לי ואני אבננו משלי אין שומעין לה

וכן לא תחזיק בדקו ולא טוחה אותו שהיא בעיא ולא
שם נפשטה אלא תשב בו כמות שהוא או תצא ואמר רב נחמן
ויורשים שמכרו מדור האלמנה לא עשו ולא
מיימוני פרק י״ח דהלכות אישות דף ר כ״ז ועיין באשירי פ׳ נערה דף קכ״ט ע״ב כלום: נפל הבית או שלא היה לבעלה בית
אלא בשכר נותנין לה מדור לפי כבודה וכן
מזונותיה וכסותה נותנין לה לפי כבודה׳ וכן
שם ובפ׳ נערה דף מ״ח אם היה כבוד בעלה גדול מכבודה נותנין לה
לפי כבודו שעולה עמו ואין יורדת עמו ואפילו לאחר מיתה:
פרק הנושא דף קג ברכת הבית ברובה כיצד חמשה שהיו מזונות כל אחד מהן
קב כשיאכל לבדו אם היו חמשתן בבית אחד אוכלים בעירוב
אחד מספיק להם ד׳ קבין והוא הדין לשאר צרכי הבית לפיכך
אלמנה שאמרה איני זזה מבית אבי תפסקו לי מזונות
ותנו לי שם יכולין היורשין לומר אם את אצלנו יש לך מזונות
ואם לאו לא נתן לך מזונות אלא לפי ברכת הבית כמו ששנינו
שם בפרק הנושא ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים
כתו׳ שם שומעים לה ורבינו חננאל פירש ברכת הבית ברובה כגון נר
דף נ״ב לאחד נר למאה וכיוצא בזה: תניא בפרק נערה אלמנה שחלתה
אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה הרי זה כמזונות ויורשים
חייבין בה ואם היא רפואה שיש לה קצבה
דף נ״ה ועיין בתייתו ובהסגו׳ פרק י״ח דלעיל מתרפאת מכתובתה: מסקינן בפ׳ אלמנה ניזונת
מתה האלמנה יורשי הבעל חייבין בקבורתה
ויורשים כתובתה אבל לא יורשיה יורשים
כתובתה ואם נשבעה שבועת אלמנה ואחר כך מתה יורשיה
יורשין כתובתה והם חייבין בקבורתה אבל לא יורשי הבעל:
בדף נ״ט מעשה ידי האלמנה ליורשין כמה ששנינו שם׳ ויורש שאמר
לאלמנה טלי מעשה ידיך במזונותיך אין שומעין לו אבל היא
שרצתה בזה שומעין לה: ואמר רבי יוסי ברבי חנינא בפרק
דף נ״ו אלמנה ניזונת כל מלאכו׳ שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה
ליתומים חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו
שם ורגליו: אמר שמואל מציאת האלמנה לעצמה ופירות נכסים
שהכניסה לבעל לעצמה ואין ליורש בהן כלום שהרי פרקונה
תחת פירות ומאחר שאם נשבית אין היורשין חייבין לפדותה
דף נ״ב כדאמר בפרק נערה אין להם פירות והנכסים עצמן שהם
נדונייתה נוטלת אותן בלא שבועה ואין ליורשין בהם דין
בעולם אלא אם כן הותירו בחיי הבעל והיו נכסי צאן ברזל
שהמותר לבעל: ואם מתה האלמנה בלא
פ׳ האשה שנפלו דף פ׳ שבועה יורשיה יורשין נדונייתה אף על פי
שהיא נכסי צאן ברזל ואם היה בהם מותר
דף נ״ו המותר ליורשי הבעל גרסינן בפרק אלמנה ניזונת אמר רבי
אליעזר אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה
תפסה אמר רבינא לא אמר׳ אלא למזוני אבל לכתובה מפקין
מינה פירוש מזוני הואיל ולא גבי ממשעבדי והוי נמי תנאי
ב״ד אלמוה רבנן להועיל בה תפיסה יותר מכתובה מתקיף
שם לה מר בר רב אשי מאי שנא כתובה ממזונות הלא דין שניהם
שוה לגבות ממקרקעי אלא בשניהם מה שתפסה תפסה אמר
ליה רב יעקב בר נפתלי לרבינא הכי אמרינן משמיה דרבא
כתו׳ שם כוות׳ פירש הרב רבי יהודה בר נתן דווקא בתפיסה דלאחר
דף פ״ד מיתה אבל תפסה מחיים אמר רבא גופיה לעיל בפרק הכותב
דמהניא אף לכתובה דקאמר שם גבי תפיסת ב״ח ואשה
בכתובתה ולרבי עקיבא לא מהניא תפיסה כלל אמר רבא
דף נ״ח אמר רב נחמן שתפס מחיים וכן בפרק אלמנה ההיא איתתא
דתפסא כסא דכספא בכתובה וקתבעה מזוני אמר להו רבא
זילו הבו לה מזוני ונעמידנה כשתפסה מחיים הואיל ורבא
ורבינא בשיטה אחרת פוסקין ה״ג ורבינו
בפרק י״ח דאישו׳ דף רכ״ח והכוג׳ בהגהה שם משה כמותם ואף על פי שפסק בתשובת
הגאונים הלכה כמר בר רב אשי בכוליה

תלמודא

בתשובת הגאוני׳ הלכה כמר בר רב אשי בכוליה תלמודא בר
לקמן בסמ״ע סימן כה ממיפך שבועה ואודיתא איכא למימר דדברי מר בר רב אשי
אינן אלא אתקפתא בעלמא ולא שיסבור
וכל הסוגי׳ כתו׳ שסדף נ״ו ובפר׳ הכותב דף פ״ב וע״ש כן אמנם רבינו חננאל פסק כמר בר רב אשי
וגם פי׳ דדברי רבינא בתפיסה מחיים ודווקא
למזוני מהני אבל משום כתובה לא דלא
נתנה כתובה לגבות מהיים ומר בר אשי אמר
דאף לכתובה מועלת תפיסה מחיים כרבא אמר רב נחמן
דף פ״ד ,דף נ״ו בפרק הכותב וכרבא דפרק אלמנה גבי כסא דכספא ודרב
יעקב בר נפתלי שאומר דרבא כרבינא ליתא דודאי רבא
כמר בר רב אשי סבירא ליה ואפשר שרב יעקב בר נפתלי
סובר דההיא דהכותב אתפישת בעל חוב קאי ולא אכתובה
וההיא דכסא דכספא נעמידנה כשתפשה אחר מיתה ומכל
מקום המסקנא כדברי רבינו חננאל שהלכה כדברי מר בר
רב אשי ואף לדבריו מועלת תפיסה לכתובה מחיים ׳ אלמנה
שבאת לבית דין לתבוע מזונות הורו הגאונים ורבותיו של
מיימו׳ פרק י״ח דאישות דף רנ״ח רבינו משה שאין לה מזונות מבית דין עד שתשבע שהרי זו
באה ליפרע מנכסי יתומים וכל הבא ליפרע מנכסי יתומים
לא יפרע אלא בשבועה אלמנה שפסקו לה בית דין מזונות
אין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבאו היורשין ויתבעוה
אם מצאו לה מעשה ידיה נוטלין אותם ואם לאו הולכין
סס בדף רכ״ט בפרק הכותב דף תד לדרכן ונראה לרבינו משה שאם היו היורשין קטנים בית דין
מחשבין עמה ופוסקין לה מזונות על מעשה ידיה׃ אלמנה
שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אין לה
עיין במיימוני׳ ובהגהותיו פ״ט דאישות דף ל״ם מזונות ולא מזון הבנות שמא מחלה כתובתה
או מכרה או משכנה ואף על פי שלא טען
היורש אנו טוענים לו ואומרים לה הביאי
כתובתיך והשבעי וטלי מזונות אא״כ אין דרכן לכתוב כתובה
ויש מרבותינו שבצרפת חולקין על זה
בפרק יש״א דבבא מציעא דף י״ז מההיא דהטוען אחר מעשה בית דין לא
אמר כלום ׳ מסקינן בפרק אלמנה
דף נ״ו ניזונית אלמנה ענייה ששהתה שתי שנים ולא תבעה מזונות
או עשירה ששהתה שלש שנים ולא תבעה ויתרה ואין לה
מזונות בשנים שעברו אלא משעה שתבעה ואם שהתה פחות
מזה אפילו יום אחד לא ויתרה לא נוטלת מזון השני׳ שעברו׃
סס עוד תני רבי לוי בפרק אלמנה ניזונת אלמנה שתבעה מזונות
מן היורשין הם אומרים נתננו והיא אומרת לא נטלתי כל
זמן שלא נשאת על היתומי׳ להביא ראיה או תשבע שבוע׳ היס׳
ותטול משניסת עליה להביא ראייה או ישבע היורש שבועת
דף כט ע״ב היסת שנתן וכיוצ׳ בזה תניא בירושלמי דנע״ר לעניין כתובה׃
דף כ נ מסקינן בפרק נערה שמתנאי כתובה שתהיינה הבנות ניזונות
סס בדף מ נ מנכסי אביהן אחר מותו עד שיתארסו או יתבגרו׃ ובת הניזונת
מנכסי אביה לאחר מותו מעשה ידיה ומציאתה לעצמה ולא
לאחיה׳ פוסקין לבת מזונו׳ וכסות ומדור מנכסי אביה ומוכרין
בלא הכרזה כדרך שפוסקין לאלמנה אלא שהאשה פוסקין לה
לפי כבוד׳ ולפי כבוד בעלה ולבנו׳ פוסקין להם
במיימונית הלכ׳ דף סט דבר המספיק להם בלבד׃ ואין הבנו׳ נשבעות
המארס בת הניזונת מן האחין חייב במזונות
דף כ נ משעת האירוסין כדמסקינן בפרק נערה שהרי אין לה מזונות
מהאחין משנתארסה ואינה בוגרת שנאמר שתזון עצמה ואין
אדם רוצה שתתבזה ארוסתו ותלך ותשאל על הפתחין׃ עוד
בדף כ נ אמרי׳ שם נשאת הבת ומיאנה או נתגרשה או נתארמלה אפי׳
חיא שומרת יבם הואיל וחזרה לבית אביה ועדיין לא בגרה
הרי זו ניזונת מנכסי אביה עד שתתבגר או עד שתתארס׃
דף קל ט שנינו בפרק מי שמת מי שמת והניח בנים ובנות ירשו הבנים
כל הנכסים והם זנין אחיותיהן עד שיבגרו או עד שיתארסו

בד״א כשהניח נכסים שאיפשר שיזונו מהן הבנות והבנים
כאחד עד שיבגרו הבנות אע״פ שנתמעטו אח״כ ואלו הנקראים
נכסים מרובים אבל אם אין בנכסים שהניח אלא פחות מזה
מוציאין מהם מזונות לבנות עד שיבגרו או עד שיתארסו
ונותנים השאר לבנים ואם אין שם אלא כדי מזון הבנו׳ בלבד
הבנות ניזונות מהן עד שיתבגרו או עד שיתארסו והבני׳ ישאלו
דף ק״ח והכותב׳ כתו׳ סס על הפתחים ואף על פי שאמר אדמון בפרק בתרא דכתובות
וכי בשביל שאני זכר הפסדתי ואומר רבן גמליאל רואה אני
סס בדף קט את דברי אדמון ואמר מר כל מקום שאמר רבן גמליאל כן
הלכה כמותו מכל מקום בזה אין הלכה כמותו אלא כחכמים
כי אף אדמון אינו חולק אלא תמה ורבן גמליאל שראה דבריו
דף קל ט זהו שיש לתמוה וכרבנן סובר סתם התלמוד בפרק מי שמת
דף מ נ ובפרק נערה אמר רבי יוחנן עשו האלמנה אצל הבת כבת
אצל האחין בנכסין מועטין משמע שסובר כרבנן׃ במה דברי׳
מיימו׳ כ״ט דף רס אמורי׳ כשהניח קרקע אבל אם הניח מטלטלין הואיל ובתקנת
הגאונים הוא שיזונו הבנות מן המטלטלין הרי הבנים והבנות
ניזונות כאחד מן הנכסים האילו המועטין שלא תקנו להם
במטלטלין אלא כדי שיהיו כבנים וכן הורו הגאונים׃ צוו
בפ׳ נערה דף נ ב חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו כדי שתינשא בו וזהו
הנקרא פרנסה ׳ ואם מת האב אומדין דעתו כמה היה דעתו
ליתן לפרנסתה ונותנין לה והלכותיה מפורשות בפרק
דף ס״ח ופי׳ ר״ת בתו׳ פרק נערה בד״ה ומחי עליה דף ס מציאת האשה׃ ופירש ר״ת ששמין האב לגרע כחה ליתן לה
פחות מעישור אבל לא ליפות כחה ליתן לה יותר מעישור
נכסים שחושבן אעבורי אחסנתא ומניין אנו יודעין אומד
דעתו חוקרין מריעיו ומיודעיו משאו ומתנו וכן אם השיא
בת בחייו אומדין בה ואם לא ידעו בית דין אומדן דעתו
סס בדף סח נותנין לה עישור נכסין לפרנסה׃ הניח בנות רבות כל שתבא
תחלה להנשא נותנין העישור נכסים ושלאחריה עישור ממה
ששיירה ראשונה ושלאחריה ממה ששיירה שנייה ואם באו
כולן להנשא כאחת אחר שנטלו זו אחר זו העישור ממה
ששיירו שלפניה׳ חוזרות וחולקות העישורי׳ בשוה׃ עישור זה
סס שהוא לפרנסה אינו מתנאי כתובה׃
במיימו׳ פ״כ דאישות דף רס״א וכהנה סס לפיכך אפילו בתקנת אחרונים אינו נוטל
ברכא״ סס דף ס״ט ועיין בלפכי סס דף תק״א אלא מן הקרקע לדברי ר״ח׃
וכן בכית לקמן בסמ״ע סימן ת״ח ע״ש ולדברי רבי׳ שמשון נגבית אף מן המטלטלין׃
ויש לה לגבו׳ עישור זה משכירו׳
סס וע״ש בתו׳ ברה תח״ה דכיתי הקרקע אף לרה ואם רצו האחי׳
ליתן להם מעות כנגד שכירות הקרקע נותנין׃
בדף סט עוד מסקינן שם הבת בעישור זה כב״ח של
אחים היא לפיכך נוטלת אותו מן הבינונית בלא שבועה ואם
מתו האחין נוטלת אותו מבניהן מן הזיבורית בשבועה שהרי
היא נפרעת מנכסי יתומים והבא ליפרע מנכסי יתומים לא
סס יפרע אלא בשבועה ומן הזבורית ׳ והאחין שמכרו או משכנו
קרקע אביהן הבת טורפת מן הלקוחו׳ פרנסתה כדרך שטורפין
בדף סח כל בעלי חובות מן הלקוחות׃ מי שצוה בשעת מיתתו אל
תפרנסו מנכסי לבנותי שומעין לו שאין זה מתנאי כתובה
דף מ נ מסקינן בפרק נערה מי שמת והניח אלמנה ובת מזונו׳ האלמנה
קודמין למזונות הבת בנכסים מועטין וכן אם נישאת הבת
דף נ ו אינה נוטלת עישור נכסים מפני מזונות האלמנה׃ בפרק אע״פ
פסקינן הלכה כר׳ אלעזר בן עזריה שאומר שאם נתארמלה או
נתגרשה מן הנישואי׳ גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה
מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה׃
דף מ ז גרסינן בפרק נערה תנו רבנן כתב לה פירו׳ כסות וכלי׳ שיבאו
עמה מבית אביה לבית בעלה מתה לא זכה הבעל בדברים
האלו משום רבי נתן אמרו זכה הבעל בדברים הללו ופי׳ רבי׳
סס שלמה שזאת הברייתא מדברת באירוסין וקשה שהרי שונה

כדף מו אותה על המשנה דנשאת שהיא ברשות הבעל ועוד למה זכה
לרבי נתן הלא לא פסק עד שתבא לבית בעלה לא בנישואין
מדבר וטעמ׳ דת״ק שאומדין דעתו של אב שלא הקנה הנדוניא
אלא על מנת שתהנה בתו ממנה כמו הבעל והיינו כר׳ אליעזר
סהכיא לעיל בסמוך בן עזריה דאזיל בתר אומדנ׳ ורבי נתן אינו הולך אחר אומדנא
והואיל וזאת השמועה מדברת בנדוניית
חתני׳ שלא זכו בה נראה לרבי יעקב שאין כל הסוגיא מתחילה ועד כוף כתו׳ כדה כתב לה דף מז
חייבין לשלם להם ועבד כשמעתיה וכן
בחקותי כרס״ה׳ ר״ח פסק כת״ק והא דתניא בת״כ ותם לריק
כהכם זה המשיא בתו ונתן עליה ממון ולא הספיקו שבעת
ימי המשתה עד שמתה בתו הרי זה מאבד בתו ומאבד ממונו
התם שאני שכבר נתן וזכה הבעל אמנם רבינו יעקב גזר ותקן
לשלם אפילו זכה אם מתה תוך שנה ולא פשטה גזירתו בכל
ריש פרקא דף כה ישראל : מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה ועיקרי המלאכו׳
דף נט מפורשות בפרק אע״פ ומה שהיא עושה הכל כמנהג המדינה
מקום שדרכן לארוג אורגת לרקום רוקמת לטוות צמר או
פשתן טווה אבל אם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל
המלאכות האילו אינו כופה אותה אלא לטוות הצמר בלבד
שהפשתן מזיק את הפה ואת השפתים׳
והטיווי היא המלאכה המיוחדת לאשה במסכת יומא פרק שני שעירי׳ דף סו
שנ׳ וכל אשה חכמת לב בידיה טוו : דחקה
כ׳ מציא׳ האש׳ דף סו עצמה ועשתה יותר מן הראוי לה המותר לבעלה : היה לו ולה
בפרק אף על פי דף נט ממון הרבה אפילו היה לה כמה שפחות אינה יושבת לבטלה
כלל בלא מלאכה שהבטלה מביאה לידי זימה אבל אין כופין
אותה לעשו׳ מלאכ׳ כל היום כולו אלא לפי רוב הממון ממעטת
סס במלאכה המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכ׳ כלל יוציא ויתן
סס כדף סא כתוב׳ שהבטלה מביא׳ לידי זימה : וכן כל אשה רוחצת לבעלה
פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה
ועומדת ומשמשת בפני בעלה כגון שתתן לו מים או כלים או
תטול מלפניו וכיוצא בדברי׳ אילו אבל אינה עומדת ומשמשת
בפני בנו או בפני אביו ומלאכות אילו עושה אותן היא בפני
עצמה ואפילו היה לה כמה שפחות אין עושין מלאכות אילו
לבעל אלא אשתו : ויש מלאכות אחרות שהאשה עושה לבעל
סס כדף נט בזמן שהם עניים ואילו הן אופה את הפת בתנור : ועזרא
בב׳ מרוב׳ דף כב תיקן שתהיה אשה משכמת ואופה כדי שתהיה הפת מצויה
כדף נט דלעיל לעניים : ומבשלת את התבשילין ומכבסת את הבגדי׳ ומניקה
סס כדף סא את בנה ונותנת תבן לפני בהמתו ולא לפני בקרו ומטחנת
כדף נט כיצד מטחנת יושבת בריחים ומשמרת את הקמח ואם דרכן
סס לטחון בריחים של יד טוחנת במה דברים אמורים בעניי׳ אבל
אם הכניסה לו שפחה אחת או נכסים שראויים לקנות מהן
שפחה אחת אינה מטחנת ולא אופה ולא מכבסת ולא נותנת
תבן לפני בהמתו הכניסה לו שתים או נכסים שראויין לקנות
שתים אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה אבל נותנת אותו
כדף סד לשפח׳ להניק : האשה כל זמן שהיא מניק׳ פוחתין לה ממעשה
ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה דברים
שיפין לחלב׳ אמרינן בירושלמי ילדה פרק אף על פי דף ל׳ ע״א ובתוספו׳ מכילתא כדף קל ע״ר
תאומים אין כופין אותה להניק את שניה׳
אלא מניקה אחד ושוכר הבעל להניק השני
פ״ו דכתובות דף תקנ״ב ע״ג תניא בתוספת׳ הרי שרצתה האשה להניק בן חבירת׳ עם בנה
הבעל מעכב ואינו מניחה אלא להניק בנו בלבד : נדרה שלא
כ׳ אע״פ דף נט להניק בנה הבעל כופה ומניקתו עד שיהא בן עשרים וארבעה
דף כד חדש אחד לזכר ואחד לנקבה : בסוף נערה שנתפתתה אמר
במשנה דף כב שמואל הלכה כאנשי גליל דאמרי אלמנה ניזונת כל ימי מיגר
כתו׳ דף נד אלמנות ואין יכולין לסלק׳ בכתובת׳ ופסק ר״ת במקו׳ שיש מנהג
הלך אחר המנהג ובמקום שאין מנהג הלכה כשמואל בדיני׳
פ׳ אלמנה כתובות דף לד ע״ב ובירושלמי גרסינן דרב יהוד׳ בשם שמואל אמ׳ מוחלת כתובתה

ליתומים נזונת משלהם : האשה שנתגרשה אין כופין אותה בפרק אף על כי דף נט
להניק אלא אם רצתה נותן לה שכרה ומניקתו ואם לא רצתה
נותנת לו את בנו ומטפל בו במה דברים אמורים שלא הניקה
אותו עד שהכירה אבל הכירה אפילו היה סומא אין מפרישין סס כדף ס
אותו מאמו מפני סכנת הוולד אלא כופין אותה ומניקתו בשכר
עד עשרים וארבעה חדשים : גרושה אין לה מזונות אף על פי כל הסוגיא במיימוני
שהיא מניקה את בנה אבל נותן לה יתר על שכרה דברים כס״כ דאיפות דף
שהקטן צריך להם מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בהם ניסף ועיין בבילוריו
אבל מעוברת גרושה אין לה כלום שלמו עשרים וארבעה
חדשים וגמלתו אם רצתה המגורשת שיהא בנה אצלה אין
מפרישין אותו הימנה עד שיהא בן שש שנים גמורות אלא
כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו ואחר השש
שנים יש לאב לומר אם הוא אצלי אתן לו מזונות ואם הוא
אצל אמו לא אתן לו כלום והבת אצל אמה לעולם כדמסקינן
בפרק הנושא ואפילו לאחר שש כיצד היה האב ראוי לצדקה דף קב
מוציאין ממנו הראוי לה בעל כרחו וזנין אותה והיא אצל אמה
ואפילו נשאת האם לאחר בתה אצלה ואביה זן אותה אצלה
משום צדקה עד שימות האב ותיזון מנכסיו אחר מותו בתנאי
כתובה והיא אצל אמה ואם לא רצתה האם שיהו בניה אצלה
אחר שגמלתה אחד זכרי׳ ואחד נקבו׳ הרשו׳ בידה ונותנת אותן
לאביהן או משלכת אותן לקהל אם אין להם אב והם מטפלין
בהן : אין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנוס וכשכנס כל פרק האשה דף עח
הנכסים הידועין לה בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל הבעל
אוכל כל פירותיהן בחייה ואין לה יכולת למכור הפירות ואם
מתה בחיי בעלה יורש את הכל ובאוש׳ התקינו האשה שמכרה סס ובפרק נערה דף נ
בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא הגוף מיד
הלקוחות בלא דמים ואם הדמים שלקוחה מן הלקוחות קיימין
בעצמן מחזירין ללקוחות במה דברים אמורים בנכסים
הידועים לבעל אבל אם נפלו לה נכסים במדינה אחרת ולא
ידע בהן הבעל ומכרה אותן מכרה קיים כר׳ שמעון שאומר
כן בפרק האשה שנפלו׳ בפרק האשה שנפלו מוכיח שהאשה דף עח (דף עט)
שרוצה שתבריח מקצת נכסיה מבעלה וכתבתן לאחרים קנאו
אותם אחרים אלא אם כן כתבה לו קנה מהיום ולכשארצה
אבל מברחת כל נכסיה לא קנו ואפי׳ לא כתבה כן וההברחה
קיימת שאף על פי שלא קנה הלוקח לא קנה בעל שעשאום
כנכסים שאינן ידועים לבעל ואליבא דרבי שמעון ופסק
רבינו יעקב באדם המבריח נכסיו שלא ישתעבדו לכתובות כתו׳ סס כל הסוגי׳ כר״ה עפלוס
אשה ולבעל חוב שהשטר קיים וקנאם לוקח מאחר שאם
לא קנאם לוקח שיחול השיעבוד אם כן אין לומר שנתכוון
להבריח מאחר שעל ידי כן אינו מוברח : הנותן מתנה לאשתו
בין שנתן לה קרקע בין שנתן לה מעות ולקחה בהן קרקע
אמרי׳ בפרק חזקת הבתים שאין לבעל פירות במתנה זו וכן דף נא
הנותן מתנה לאשה על מנת שלא יהא הבעל אוכל פירותיה
אלא יהיו פירותיה לאשה לכמה שתרצה אין הבעל אוכל פירות
מתנה זו׳ עוד שם תנו רבנן אין מקבלין פקדונו׳ לא מן הנשי׳ כדף נא
ולא מן העבדים ולא מן הקטנים׳ ואם עבר וקיבל מן האשה
יחזיר לאשה ואם מתה יחזיר לבעלה׳ מן העבד יחזיר לעבד
ואם מת יחזיר לרבו׳ פי׳ רבינו שמואל ונראה בעיני דהוא הדין
אם נשתחרר העבד יחזיר לרבו שהרי היה עבד כשהפקידו
אצלו וסתם עבדים גזלנים הם׳ אבל נתגרשה האשה ואחר כך
מתה יחזיר ליורשיה דמשנתגרשה אין הבעל יורשה דסתמא
לאו גזלנית היא קיבל מן הקטן יקנה לו ספר תורה או דבר סס כדף נב
שאוכל פירותיו׳ וכולן שאמרו בשעת מיתתן פקדון זה של
פלוני הוא אם היו בחזקת נאמנים אצל זה שהפקדון אצלו
יעשה כמו שצוו׳ ואם לאו יתן ליורשיהם׳ פ ב

המגרש את אשתו בין מן האירוסין בין מן הנישואין
והלכה

והלכה ונשאת לאחר או נתארסה לו אסורה לחזור לראשון
שנאמ׳ והלכה והיתה לאיש אחר לא יוכל בעלה הראשון אשר
כפ׳ קמא דיבמות דף יא שלחה לשוב לקחתה כך אומרים חכמים ומה אני מקיי׳ אחרי
אשר הוטמאה לרבות אשה המזנה תחת בעלה שנאסרה על
בעלה ולוקה על לאו זה ורבי יוסי בן כפור אומר במסכת
סס יבמות מן הנישואין אסורה מן הארוסין מותרת דכתיב אחרי
אשר הוטמאה והלכה כחכמים כמו שאומר התלמוד בסוף
דף פט גיטין יצא עליה קול שנתקדשה לראשון ובא אחר וקדשה
קידושי תורה מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא
ראשון לא שלא יאמר מחזיר גרושתו מן האירוסין הוא הרי
למדת שאפילו מן הארוסין לארוסין אסורה לחזור לו ודווקא
בקידושין אבל זינתה מותרת לחזור לו כדמוכח
דף יח בסוטה בפרק היה מביא עוד אומר שם יצא עליה בפר׳ בתר׳ דגיטי׳ דף פ״ט
קול מזה ומזה אמר אמימ׳ מותרת לשניהם כלומר
בתו׳ סס דף כ אף מגרש שיני ונושא ראשון : מעשה אירע בגט
שיצא עליו קול של פסול והצריך רבינו יעקב גט אחר מפני
הלעז ודקדק מכאן שאינה צריכה להמתין שלשה חדשים אחר
גט שיני כיון שאינו בא אלא להפסיק הקול כמו שלא החמירו
כאן לחוש משום מחזיר גרושתו מן האירוסין לאוסר׳ לראשון
הואיל ואין כאן אלא קול ׳ פג

שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסיר רשות היבם
מעליה שנאמ׳ לא תהיה אשת המת החוצ׳ לאיש
בשמואל בפר׳ האשה רבה דף כב זר ואם נשאת לאחר ובעלה לוקין שניהם הוא והיא ומוציאה
בגט ׳ ואפילו היו לו כמה בנים ונאסרה עליו ועל היבם והיבם
בתו׳ סס בד״ה אבל חכמים חולץ ואחר כך מותרת לאחרים וכן פסקו ר״ח
סס בדף תלד ורב אלפס והביאו ראיה מן הירושלמי וזה וס בדף י״א ע״א ובפ׳ תורת גט דף מ״ט עמוד ב
לשון הירושלמי יבמה שנשאת בלא חליצה
רבי ירמיה אומר זה חולץ וזה מקיים רבי יהודה בן פזי בשם
רבי יוחנן אומר תצא רבי אסא אומר בשם רבי אילא תצא
רבי אסא שאל לרבי פנחס איך רבי סבר א״ל כרבי ירמיה א״ל
חזור בך ואם לא כן אנא אכתוב עליך זקן ממרא אמר רבי
זירא מתני׳ מסייע ליה לרבי יוחנן תצא מזה ומזה ושלש עשרה
דברים בה דברי ר״מ שאומר בשם ר׳ עקיבא רבו אבל חכמים
אומרים אין ממזר מיבמה הא לצאת תצא ואומרים שם בפרק
דף כב האשה שהלך בעלה שאם נתקדשה בלבד בלא חליצה נותן
בתו׳ סס בד״ה נותן לה כל הסוגיא לה הזר שקדשה גט ומותרת ליבם ואומר רבינו תם בדא
כשרוצה היבם לייבם אבל אם אין רוצה ליבם חולץ לה
ומותרת לזה שקדשה וכן הורה הלכה למעשה דבקידושין
בדף כב לא קנסינן אפי׳ באשה שהלך בעלה למדינת הים כדתנן שם
בגמ׳ סס שמותרת לחזור לו ומה שמקשה שם היאך חולץ לה ומותרת
לבעל אם כן מצינו חוטא שקדשה באיסור נשכר זהו מפני
שמשמע לו חולץ יבם בעל כרחו אף על פי שרוצה ליבם :
דף יח מסקינן במסכת סוטה פרק היה מביא שהיבמה שזינתה והיא
זקוקה ליבם לא נאסרה על היבם אלא רצה מיבם רצה חולץ
שאין הלכה כרב המנונא דאסר ׳ פד

נסימן כד **כבר** בארנו בספר מצות עשה שהמאנס את האשה
שותה בעציצו אפילו היא חגרת או סומא כופין
אותו לכנוס וצותה תורה שאינו מוציאה לעולם שנאמר לא
יוכל לשלחה כל ימיו ומכל מקום אין לוקין עליה שהרי נתקו
הכתוב לעשה ולו תהיה לאשה וכל ימיו מוזהר בעמוד והחזר
ואם עבר ושלחה בגט כופין אותו להחזיר ׳ פה

אל תחלל את בתך להזנותה תניא בת״כ בפרשת
בפס׳ ז׳ ומביאה בפרק הנשרפים דף עו קידושים זה המוסר בתו שלא לשם אישות וכן
המוסרת עצמה שלא לשם אישות פירוש מייחדת עצמה
לזנות לכל ותניא בסיפא דברייתא יכול על מעשה יחידי פירו׳
אם מסר את בתו לאדם אחד להיו׳ לפלגש וכן היא שנתפתתה

למפתה שהיא עברה בלאו זה תלמוד לומר ומלאה הארץ
כפ״ב דהלכות נערה בתולה דף ד״ס זמה ולא מעשה יחידי : את זו דרש רבינו משה ברבי מימון
שזה שכתוב בתורה על תחלל בתך להזנותה שלא יאמר
האב הואיל ולא חייבה תורה מפתה ואונס אלא שיתן ממון
לאב הריני שוכר את בתי הבתולה לבא עליה למי שארצה
או אניח זה לבא עליה בחנם שיש לאדם למחול וליתן את
ממונו לכל מי שירצה לכך נאמר אל תחלל את בתך להזנותה
שזה שחייבה תורה לאונס ומפתה ממון ולא מלקות הוינו
כשאירע הדבר במקרה שלא מדעת אביה ולא הכינה עצמה
לכך שדבר זה אינו הווה תמיד ואינו מצוי אבל זה שהפקיר
בתו הבתולה להיות מוכנת לכל מי שירצה לבא עליה גורם
שתמלא הארץ זמה ונמצא שהאב נושא את בתו והאח נושא
את אחותו שאם תתעבר ותלד לא יודע בן מי הוא : והמכין
בתו לכך הרי היא קדשה ולוקין הבועל והנבעלת משום לא
תהיה קדשה ואין קונסין אותו שלא חייבה תורה קנס אלא
לאונס ומפתה אבל זו שהכינה עצמה לכך בין מדעתה בין
מדעת אביה הרי זו קדשה ואיסור קדש׳ אחד הוא בין בבתולה
בפ׳ אלו נער׳ דף לו בין בבעולה : ולפיכך אמרו חכמים שמי שיצאה עליה שם רע
קימן כ כ בילדותה אין לה קנס כמו שכתבנו בספר מצות עשה שהרי
זו בחזקה שהפקירה עצמה לדבר זה לרצונה ׳ פו

המוציא שם רע על בתולת ישראל נתפרשו דיניו
נסימן כח בספר מצו׳ עשה והזהירה תורה שאם נמצא
הדבר שקר שתהיה לו לאשה עולמית ולא יוכל לשלחה כל
ימיו ושילוח זה בגט כמו ושלחה מביתו ואם עבר ושלחה בגט
לעיל בסימ׳ כ״ד כופין אותו ומחזיר ואינו לוקה כמו שבארנו באונס ׳ פז פח

הזהירה תורה על מנחת קנאות לא יצוק עליה שמן
ולא יתן עליה לבונה ואם נתן לוקה על
כ׳ היה מביא דף ט ו השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה ושאר דיני הסוטה
נסימן כ ו נתפרשו בספר מצות עשה ׳

אילו הן סדר לאוין של איסורי ביאה וכלל הדבר כל האזהרות
כולן של כל העריות נתפרשו בפרשת אחרי מות וכתוב בסוף
כלן כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות
העושות שניהם במשמע האיש והאשה והכרת הוא אף בלא
עדים והתראה אבל אם יש עדים והתראה יש מקצתן שהן
נסקלין ויש מקצתן שהן נשרפין ויש מקצתן שהן נחנקין יתר
כ׳ ד׳ מיתו׳ דף נג על הכרת השוה בכולן : ואלו הן הנסקלין הבא על האם ועל
אשת האב ועל הכלה ועל הזכור ועל הבהמה והאשה המביאה
עליה את הבהמה ונער״ה המאורסה : באלה השבעה נתפרשו
סקילתן בפרשת קדושים תהיו : וכל מקום שנאמר בתורה
סס בדף נד דמיהם בם הרי זו סקילה וזה בנה אב שנאמר באוב וידעוני
באבן ירגמו אותם דמיהם בם : פט

הזהירה תורה שלא לגלות ערות האב עצמו יתירה
על האזהרה של משכב זכור שנאמר ערות
דף כד אביך לא תגלה וכן פירשוה רבותינו בפרק ארבע מיתות ׳ צ

שלא לגלות ערות אחי האב עצמו יתירה על אזהרת
משכב זכור שנאמר ערות אחי אביך לא תגלה
סס וכן מפרש בפרק ארבע מיתות ׳ צא

שלא לגלות ערות אשת האב בין בחיים בין לאחר
מיתת האב שנאמר ערות אשת אביך לא תגלה
ערות אביך היא ומלשון ערות אביך היא שלא הוצרך ליכתב
סס אנו למדים בפרק ארבע מיתות שבא לרבות לאחר מיתה
ובפרשת קדשים כתיב איש אשר ישכב את אשת אביו ערות
אביו גלה מות יומתו שניהם דמיה׳ בם וכל דמיהם בם האמור
לעיל בסי׳ כ״ט בפרשה היא סקילה כאשר בארנו ומערות אביו גלה שלא

היה צריך ליכתב אנו למדין שבא לרבות עונש סקילה לבא
על אשת אביו לאחר מיתת אביו׳ צב

שלא לגלות ערות אמו אפילו אינה אשת אביו
אלא היתה אנוסתו או מפותתו שנאמר וערות
אמך לא תגלה אמך היא לא תגלה ערותה ומלשון אמך
היא לא תגלה ערותה שלא הוצרך ליכתב לאזהר׳ אנו למדין
דף נד בפרק ארבע מיתו׳ אם אינו עניין לאזהרה תניהו עניין לעונש
סקילה באמו שאינ׳ אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו: צג

שלא לבא על כלתו ״ין כותי בנו בין לאחר מיתת
בנו בין מן הארוסי׳ בין מן הנישואי׳ כמו ששנינו
דף נג בפרק ארבעה מיתות שנאמר ערות כלתך לא תגלה אשת
סס בנך היא לא תגלה ערותה: וקבלנו מרבותינו כי מלא תגלה
ערותה שלא הוצרך ליכתב לאזהרת כלה אנו למדין שבא
לרבות אחר מיתת בנו: וענש סקילה בפרש׳ קדושים שנאמר
ואיש אשר ישכב את כלתו מות יומתו שניהם תבל עשו
דמיהם בם: ועונש דלאחר מיתת בנו אנו למדין בגזירה שוה
דמיהם בם דמיהם בם מאשת אב ועוד גרסינן בת״כ אשת בנך
פרט לשפחה ונכרית ואנוסה בנו ומפותת בנו שאין אני קורא
בהן אשת בנך: צד

שלא לשכב עם זכר דכתיב בפרשת אחרי מות ואת
זכר לא תשכב משכבי אשה
בפרק ד׳ מיתו׳ דף נד ואזהרה לנשכב דרשו רבותינו לא תשכב לא
תשכב וענש סקילה בפרשת קדושים ואיש
אשר ישכב את זכר משכבי אשה תועבה עשו שניהם דמיהם
סס בם ומתוך ההלכות אשר בפרק ארבע מיתות אנו למדין
שאין השוכב חייב סקילה אלא אם כן הנשכב בן ט׳ שנים
סס שכך סובר רב שם ושנינו ברייתא כמותו ואין הגדול הנשכב
חייב אלא אם כן השוכב בן ט׳ שנים וכן
בפרק יוצא דופן דף מה שנינו במסכת נדה בן ט׳ שנים ויום אחד
שבא על אחת מכל העריות שבתורה כולן
מומתין על ידו והוא פטור ועוד למדו
בפרק ד׳ מיתות דף נד רבותינו מלשון משכבי אשה שיש משכב
שני באשה שהוא כיוצא בו במשכב
זכור: צה

שלא לשכב עם בהמה שנאמר ובכל בהמה לא
בכל הכונס דף נד תתן שכבתך ואנו דורשין בפרק ארבע מיתות
גם אזהרה לנשכב מלשון שכבתך הנשמע גם שכיבתך וענש
סקילה שנאמר ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת ואת
הבהמה תהרוגו ומצינו במסית הנסקל שכתוב שם כי הרג
תהרגנו ואומר ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה
והרגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו דמיהם בם למדנו
עונש לשוכב עונש לנשכב מניין ת״ל בפרשת משפטים כל
שוכב עם בהמה מות יומת אם אינו עניין לשוכב שכבר
למדנוהו תנהו עניי׳ לנשכב ונכת׳ לשון שוכב לדרו׳ שהנשכב
בעונש השוכב בסקילה שאם לא כן הייתי אומר שזו היא
המיתה האמורה בתורה כתם שהיא חנק ויש להסתפק למה
לא נלמד עונש לנשכב מלשון שכבתו הנשמע גם שכיבתו׳
סס ואין חילוק בין בהמה גדולה לקטנה: צו

ואשה לא תעמד לפני בהמה לרבעה תבל היא
וענש סקילה ואשה אשר תקרב אל כל
בהמה לרבעה אותה והרגת את האשה ואת הבהמ׳ מות יומתו
דמיהם בם ולמדנו בכל התורה כולה חיה בכלל בהמ׳ ואפשר
שגם רביעת עוף בכלל בהמה שנלמד בהמה בהמה משבת
שכתו׳ שם באיסור מלאכ׳ וכל בהמתך והיה
בפ׳ שור שנגח הפרה דף נד ועוף בכלל כמו שיש במסכת בבא קמא
ולעניין קרבנו׳ נמי מסקינן בפרק המזבח
מקדש שיש נרבע בעופות: צז דף פה

שלא לבא על נערה המאורסה שנ׳ וא׳ אשת עמיתך
לא תתן שכבתך לזר׳ לטמא׳ בה ואמרו רבותי׳
שנערה המאורסה בכלל אשת עמיתך היא למדנו אזהר׳ לאיש
אזהרה לאשה מניין תלמוד לומר בי׳ הדברות לא תנאף ואין
ניאוף אלא באשת איש שנאמר בפרשת קדושים ואיש אשר
ינאף את אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו מות יומ׳ הנואף
והנואפת ואף על פי שאזהרת לא תנאף נאמרה בלשון זכר הא
בפ״ק דקידושין דף לה תני דבי רבי ישמעאל איש או אשה כי יעשו מכל חטא׳ האדם
השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה: וענש סקילה
בפרשת תצא כי יהיה נערה בתולה מאורשה לאיש ומצא איש
בעיר ושכב עמה והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההוא
וסקלתם אותם באבנים ומתו ודרשו רבותינו בפרק נערה
דף מח שנתפתת׳ נער׳ בסקילה ולא בוגרת בתולה ולא בעולה מאורס׳
סס ולא נשואה ועוד דרשו רבותינו מבית אביה הכתוב בעניין
פרט לשמסר האב לשלוחי הבעל להוליכה לבית בעלה
שמאותה שעה והלאה אם זינתה נידונת בחנק בפרק אילו
דף ת נערות נחלקו רבי מאיר והחכמים רבי מאיר סובר נערה ולא
קטנה והחכמים אומרי׳ נערה חסר ה״א ואפילו קטנה במשמע
והמקרא של והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההיא ודאי
דבר זה אינו מדבר אלא בנערה דקטנה אינה בת עונשין
סימן מח וכל דיני קדושין ואישות נתפרשו בספר מצות עשה: וגם
סימן פא בספר זה בלאו של שארה כסותה ועונתה לא יגרע׳ ואילו
ל״ב הנשרפין דף עה. הן העריות שהן בשריפה הבא על בת כהן והבא על בת
אשתו ועל בת בת׳ ועל בת בנה ועל אם אשתו ועל אם אמה
ועל אם אביה ועל בתו ועל בת בתו ועל בת בנו והם עשר
נשים בשריפה בת כהן מניין שנאמר באמור אל הכהנים ובת
איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף
דף נ ודרש׳ בפ״ד מיתות יכול אפילו פנויה וזינתה תשרף נאמ׳ כאן
אביה ונאמר להל׳ן אביה במוציא שם רע לזנות בית אביה
מה להלן זנות עם זיקת הבעל אף כאן זנות עם זיקת הבעל
כדף דלעיל ואומ׳ שם חכמים דווקא נשואה בת כהן בשריפה אבל ארוס׳
בסקילה כדין ארוסה בת ישראל שאם אתה אומר בשריפה
אם כן הקלתה במיתתה שהרי סקילה חמורה משריפה ואתה
בא לדונה בשריפה הקלה והרי הכתוב דומה שבא להחמיר
סס עליה ודרשו רבותי׳ היא באש תשרף ולא בועלה ולא זוממיה
לא מיתתן בחנק מצינו עונש שריפה מבת כהן ואזהרת׳ בפר׳
אחרי ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה
בה: צח

שלא	לבעול בת הבן	צט
שלא	לבעול בת הבת	ק
שלא	לבעול הבת	קא
שלא	לבעול אשה ובתה	קב
שלא	לבעול אשה ובת בנה	קג

שלא לישא אשה ובת בתה: כתוב בפרשת אחרי מות
ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותן כי
ערותך הנה מצינו אזהרה לבת בתו ולבת בנו אזהרה לבתו
דף עו מניין וגרסינן בפרק הנשרפין אביי אמר קל וחומר ומה על
בת בתו חייב על בתו לא כל שכן ואף על פי שאין מזהירין
לאוין מקל וחומר דבר זה אינו חסר כי אם גילוי העניין
סס במקצת ורב יצחק בר רבי אבודימי אמר נלמדנה בגזירה
שוה הנה הנה זמה זמה נאמר כאן כי ערותך הנה ונאמר
להלן בסוף הפרשה ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה
ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה היא
מה להלן עשה בתה כבת בנה ובת בתה אף כאן עשה
בתו כבת בנו ובת בתו ומה הנה האמור שם כתוב זמה
עמו

עמו אף הנה האמור כאן נעשה כאילו כתוב זמה עמו
ומעכשיו נלמד עונש שריפה בבתו ובת בנו ובת בתו ובתה
ובת בתה ובת בנה בגזירה שוה נאמר כאן זמה ונאמר להלן
בפרשת קדושים איש כי יקח את אשה ואת אמה זמה היא
באש ישרפו אותו ואתהן מה זמה הכתוב שם בשרפה אף
ע"ש נדף ע"ה זמה הכתוב כאן בשריפה ויש בכלל אשה ובתה אשה ובת
בנה אשה ובת בתה חמותו ואם חמותו ואם חמיו אמרו
דף נ"ז רבותינו בפרק נושאין על האנוסה שזה שכתוב בתורה ערות
בת בנך וגומ' דמשמע הא בת בנה ובת בתה תגלה שבזרעו
מאנוסתו הכתוב מדבר מדלא כתיב בה שאר לפיכך הבא על
בתו מנשואתו חייב שתים משום בתו ומשו' ערות אשה ובתה:
ובחמותו לאחר מיתת אשתו נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא
דף ע"ו בפרק הנשרפין אם היא בשריפה דתניא רבי ישמעאל אומר
באש ישרפו אותו ואתהן אותו ואת אחת מהן שכך בלשון יווני
וכן בלשון אשכנז קורין לאחת הן ללמד שאפילו לא היתה
אלא אחת בחיים חייב ורבי עקיבא דורש אותו ואתהן אותו
ואת שתיהן ואם אינו ענין לשריפת שתי נשים שזה אין יכול
להיות תניהו ענין לדרוש שיהיו שתיהן קיימות ואומר שם
דקסבר רבי עקיבא חמותו לאחר מיתת אשתו איסורא בעלמא
הוא דאיכא פירוש זאת האיסור אינה מדברי
כס' כ' דיבמות דף כ"א סופרים שאינו מונה אותה עם השניות אלא
איסורא מן התורה דארור שוכב עם חותנתו
דף נ"ד וגרסינן בפרק האשה רבה חמותו לאחר מיתה נהי דמיעטה
קרא משריפה מאיסורא לא מיעטה רחמנא אלמא איכא
איסורא דאוריתא: שנינו ביבמות פרק
דף כ"א וכל הסוגיא כתו' סס שני מות' אדם באשת חמיו אבל בירושלמי
סס נדף ג' ע"ד אומר אשת חמיו אסורה מפני מראית העין
ואם תאמר תורה היא לאסור הרי דוד נשא רצפה בת איה
שהיתה אשת שאול חמיו שנאמר ואתנה לך את נשי אדוניך
בחיקיך ומעשה באחד שהיה טבחו טבוח ויינו מזוג לישא
אשת חמיו והפסיד רבי את סעודתו ואסר
דף כ"ז והטעם לקמן בסימן ק"י לו בפרק נושאין על האנוס אמרי' שהנטען
מן האשה אסור באמה ובתה ובאחותה
סס והא דתנו רבנן אנס אשה מותר לישא בתה היינו לאח' מיתה:
אין לך ערוה בחנק אלא בעולת בעל בלבד שנאמר איש אשר
ינאף את אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו מות יומת
בפרק ד' מיתות דף נ"ב הנואף והנואפת ותניא איש פרט לקטן פה' מבן ט' שהנבעלת
לו פטורה שלפטור הקטן אינו צריך שהרי אינו בן עונשי' אבל
דף מ"ה אם הוא בן תשע שנים שנינו בפרק יוצא דופן בן תשע שנים
ויום אחד שבא על אחת מכל עריות האמורות בתורה כלן
מן הברייתא דלעיל מומתין על ידו והוא פטור: אשר ינאף את אשת איש פרט
לאשת קטן אפילו היתה יבמה שבא עליה בן ט' וקנאה אף
על פי כן הבא עליה פטור. אשת רעהו פרט לאשת גוי פי' בין
ארוסת גוי בין נשואת גוי הבא עליהן אינו במית' דתניא בפר'
דף ע"א בן סורר ומורה בן נח שבא על אשת חבירו ואחר כך נתגייר
פטור משמע הא אם לא נתגייר חייב ובנשואה מדבר דאילו
דף נ"ז בארוסה פטור כדמפרש בפרק ד' מיתות בעולת בעל יש להם
נדף ע"א נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם ובפרק בן סורר ומורה
מוכיח שמה שהוא פטור כשנתגייר זהו מפני שאם היה עושה
עתה דבר זה לא היה מתחייב ודווקא ממיתה ממעט הבא על
אשת גוי אבל מדאורייתא איסורא יש מדהוצרך להתיר אשת
דף כ"א גוי ביפת תואר דתניא בפ"ק דקידושין וראית בשביה אשת
סוף הברייתא דלעיל יפת תואר אשת אפילו אשת איש: מות יומת הנואף והנואפת
בחנק שכל מיתה האמורה בתורה סתם אינו אלא חנק כמו
בפרק ד' מיתות דף נ"ב שמפרש שם נאמר מיתה סתם בידי שמים שנאמר ואת קדשי
בני ישראל לא תחללו ולא תמותו ונאמרה מיתה סתם בידי
אדם מות יומת מה מיתה האמורה סתם בידי שמים אין בה
רושם אף מיתה סתם האמור' בידי אדם אין בה רושם ואזהרת
היינו לעיל בסימן כ"ז אשת איש כתובה במצות נערה המאורסה ואל אשת עמיתך
לא תתן שכבתך וגומר וכתיב בעשרת הדברות לא תנאף
דף מ"ז ודרשינן עוד בפרק כל הנשבעים מלא תנאף לא תגרום ניאוף
בערך עקב דף תקסט אזהרה לעוקב אחר המנאף פירוש בעירוך הולך על עקיביו
להביא לחבירו נשים לניאוף. קד קה

ואילו העריו' שהם בכרת בלבד והם שבע נשי' אחותו.
ואחו' אביו ואחות. אמו. ואחו' אשתו ואשת אחיו
ואשת אחי אביו. והנדה. אחותו מניין שנא' בפרש' אחרי מות
ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ
דף ה' לא תגלה ערותה תניא במכו' פרק קמא אין לי אלא בת אביו
שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו. בת אביו ובת אמו
מניין שהרי היה לו לכתוב ערות אחותך סתמא אם היה בא
לאסור בכל ענין תלמוד לומר ערות בת אשת אביך מולדת
אביך אחותך היא לא תגלה ערותה ואף על פי שבק"ו היה
יכול ללמוד דבר זה הוצרך מקרא זה ללמד שאין מזהירין
בפרק ב' דיבמות דף כב לאוין מדין קל וחומר: הבא על אחותו שהיא בת נשואת אביו
חייב שתים אחת משום ערות אחותך לא תגלה ואחת משום
ערות בת אשת אביך לא תגלה שיש כאן שני לאוין אבל על
אחותו מאנוסת אביו אינו חייב אלא משום אחותו בלבד
ועונשה מפורש בפרשת קדושים ואיש אשר יקח את אחותו
בת אביו או בת אמו וראה את ערותה והיא תרא' את ערותו חסד
הוא ונכרתו לעיני בני עמם ערות אחותו גלה עונו ישא
דף ה' ותניא במכות פרק קמא אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו
בת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו מניין תלמוד לומר
ערות אחותו גלה ואף על פי שבקל וחומר היה יכול ללמוד
דבר זה הוצרך מקרא זה ללמד שאין עונשין מדין קל וחומר
ואחותו נקראת אפילו נולדה מחייבי כריתות ומחייבי מיתות
דף כב בית דין דתנן בפרק כיצד ביבמות מי שיש לו אח מכל מקום
זוקק את אשת אחיו לייבום ואחיו הוא לכל דבר חוץ ממי שיש
לו אח מן השפחה ומן הנכרית מפני שהולד שפחה ונכרית
סס כמוה ואמרינן בגמרא מ"מ לאתויי מאי לאתויי ממזר. קו

אחות אב מניין כתוב בפרש' אחרי ערות אחות אביך
לא תגלה שאר אביך היא. קז

אחות אם מניין שנאמר ערות אחות אמך לא תגלה
בפרק הבא על יבמתו דף נד שאר אמך היא ותניא אין לי אלא אחות אביו
מן האב ואחות האם מן האב דמשפחת אב קרוייה משפחה
אחות אביו מן האם אחות אמו מן האם מניין תלמוד לומר
בפרש' קדושים ערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה שאין
תלמוד להזהיר שכבר הזהיר בפרש' אחרי אלא בא ללמוד
דאפילו מן האם ועונשן בכרת האמור בפרש' אחרי מות בסוף
כל העריות ונכרתו הנפשות העושות. קח

אחות אשה מניין שנאמר בפרש' אחרי ואשה אל אחותה
לא תקח לצרור לגלו' ערותה עליה בחייה וענש
דף מט בסוף הענין ונכרתו הנפשות העושות ותנן בפ' החולץ אשתו
שמתה מותר באחותה והטעם מפני שלא אסרה הכתוב אלא
דף סז בחייה מוכיח בפרק האומר ששני מקראות נכתבו באחות
אשה אחד לכתחלה שאסור לקדשה דכתיב לא תקח לא
תקדש ואחד בדיעבד שאם קדש אותה אין קידושין תופסין
לו בה ולוקה עליה דכתיב ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש
סס אחר ולא לקרובים ומוקמינן לה באחות אשה וכל העריות
נדף סז וסח הוקשו לאחות אשה חוץ מנדה כדאמ' התם מזה המקרא כי כל
אשר יעשה מכל התועבו' האל הוקשו כלן לאחות אשה. קט

אשת אחיו לאחר מיתת אחיו או גרושין מניין שנאמר בפ'
אחרי ערו' אשת אחיך לא תגלה ודורש בפ' הבא על

דף כה יבמתו אין לי אלא אשת אחיו מן האב כמו שמצינו באשת
אחי אביו שאין האיסור אלא באשת אחי האב מן האב כמו
לקמן ריש סימן ה׳ שיתבאר אשת אחיו מן האם מניין ת״ל ערות אחיך היא
שמיותר לדרשה זו והעונש בכרת שהרי נאמר בסוף הענין
כל הסוגיא בתו׳ דכ״ת דיבמות בד״ה אחת אחיו דף ב ונכרתו הנפשות העושות ומה שכתוב בפרשת קדושים ואיש
אשר יקח את אשת אחיו נדה היא ערות אחיו גילה ערירים
יהיו דורש בת״כ לא אמרתי אלא באשת אח שהיא כנדה שיש
לה היתר ויש לה איסור בחיי אחיו לאחר גרושין ואיזו זו אשת
אחיו מן האב אבל באשת אחיו מאמו אין עונש ערירי אף על
פי שהוא בכרת ומה בין כרת לערירי כרת הוא שנענש
מיתה בין חמשים שנה לששים שנה כמו שאומר במועד קטן
דף כח בפרק בתרא רב יוסף כי מטא לשיתין שנין עבד יומא טבא
לרבנן אמר פלטי לי מכרת אמרו ליה אי מכרת דשני פליט
מר מכרת דיומי מי פליט מר דאמרינן מת בשלשה ימים זו
מיתת כרת ועוד יש ללמוד משם כיון שלא אמרו לו מכרת
דבני מי פלט מר שהוא נכרת ואין זרעו נכרת ועוד אומר
דף דלעיל שם מת קודם ששים זהו מיתת כרת והא דלא חשיב לי׳ משום
כבודו של שמואל הרמתי שמת בחמשים ושתים שנה שקצר
הקדוש ברוך הוא את ימיו שלא יראה במיתת שאול הרי מדמה
זה לכרת ושמואל הרמתי בני׳ היו לו שנא׳ ויהי כי זקן שמואל
ולא הלכו בניו בדרכיו הרי למדת שבכרת הוא נכרת ואין
בתו׳ שם ובתו׳ דלעיל זרעו נכרת : ובירושלמי דורשו עוד מאל תכריתו את שבט
משפחות הקהתי כלומר אל תמהרו כרת שלהם להכריתם
מעבודתם קודם חמשים שנה אבל משיגיעו לחמשים כתוב
ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ומדמה זה לכרת אף
על פי שהיו ללוים בנים : ובעונש ערירים דרשינן בפרק הבא
דף כה על יבמתו נאמר באשת אח ערירי׳ יהיו ונאמר בדודתו ערירים
ימותו הא כיצד יש לו בנים קוברן אין לו בנים הולך ערירים
דף כד ועוד דורש שם מה נדה אע״פ שיש לה היתר בשע׳ איסורא היא
בכרת אף אשת אחיו אע״פ שיש לה היתר בשעת איסורא היא
בכרת והוא בחיי אחיו לאחר גירושין דבעודה תחתיו יש כאן
מיתת הנק שהיא אשת איש׳ ק י

אשת אחי אביו לאחר מיתת דודו מניין שכתו׳ בפרש׳
אחרי מות ערות אחי אביך לא תגלה וגו׳ אשתו
לא תקרב דודתך היא ועונש כרת מונכרתו הנפשות העושות
וגם עונש ערירי יש שם שנאמר בפרשת קדושים ואיש אשר
בפרק הבא על יבמתו דף נ״ד ישכב את דודתו ערות דודו גלה ערירים ימותו׳ ודורש שם
נאמר כאן ערות דודו גלה ונאמר להלן או דודו או בן דודו
יגאלנו מה להלן מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא
מן האם והתם מנלן אמר קרא אחד ממשפחתו יגאלנו ומשפחת
אב קרויה משפחה דווקא ולא משפחת האם שנא׳ למשפחותם
דף כ״א כל הסוגיא שם בדף כ׳ ע״ב לבית אבותם בפרק שני דיבמות ובירושלמי מסקי׳ שיש נשי׳
אחרות שהן אסורות מפי הקבלה ואסורות מדברי סופרים
לעשות גדר לעריות והם הנקראות שניות מפני שהן שניות
לעריות וכל אחת מהן נקראת שנייה ועשרים נשים
הן ואילו הן

א אם אמו וזו אין לה הפסק אפילו אם אם עד למעלה אסורה
ב והיא בירושלמי אם אבי אמו בלבד (שם)
ג ואם אביו וזו אין לו הפסק אפילו אם אם אביו עד למעלה אסורה
ד והיא בירושלמי ואם אבי אביו בלבד (שם)
ה ואשת אבי אביו וזו אין לו הפסק אפילו אשת יעקב אסורה על אחד ממנו
ו אשת אבי אמו בלבד
ז ואשת אחי האב מן האם בלבד
ח ואשת אחי האם בין מן האב בין מן האם (אין לו הפסק)
ט וכלת בנו וזו אין לה הפסק אפילו כלת בן בנו בן בנו עד סוף העולם אסורה
י וכלת בתו בלבד
יא ובת בת בנו בלבד
יב ובת בן בנו בלבד (עם בתו בר״ה שם יתר דף כב)
יג ובת בת בתו בלבד
יד ובת בן בתו בלבד
טו ובת בת בן אשתו בלבד
יו ובת בת בת אשתו בלבד
יז ואם אם אבי אשתו בלבד
יח ואם אב אבי אשתו בלבד
יט ואם אם אם אשתו בלבד
כ ואם אב אם אשתו בלבד זה שכתבנו באבו׳ אבות אשתו
בלבד שיש להן הפסק וכן בבת בת בתו ובת בת בנו
וכן בבת בת בתה ובת בת בנה שיש להן הפסק זהו לדברי ר״ח
ור״מ שפוסקין דכל תיקו מדברי סופרים לקולא שהיא בעיא
בס״ב דיבמות דף כב שם ולא איפשיט׳ אם יש להן הפסק או אין להן הפסק ונחלקו
על יהן גדולים ואומרים דכל תיקו דאיסורא לחומרא ואין להן
דף מ הפסק מסקינן בפרק החולץ שאיסור אחות גרושה מדברי
תורה ואיסור אחות חלוצה מדברי סופרים וכללו של דבר כל
קרובות האסורות באשתו גרושה אסורות ביבמתו החלוצה
דף מא וכן אומר שם שאסור ליבם לישא קרובת זקוקתו עד שייבם
אחד מאחיו לה או יחליץ ותסור זיקתו מעליה וכל זה מדברי
דף כט סופרים וכן צוו חכמים בפרק נושאין על האנוסה שהנטען על
האשה מעבירה אסור לישא אמה ובתה ואחותה ואם אמה ואם
אביה ובת בתה ובת בנה והטעם מפני שהנטענת רגילה עם
כל אילו ויבא לידי קילקול׳

כ״מ רק כי מן הא׳ בלבד ומן הא״ם אי׳ לה הפסק יגרי׳ עי׳ דכנ״א לא תוס׳ הנ׳ כלל ועיין בכתו׳ מהר״ר ישראל כימ קע״ב

הלכות נידה

ק״א

הנדה מניין שנאמר בפרשת אחרי ואל אשה בנדת
טומאתה לא תקרב לגלות ערותה והעונש כתוב
בפר׳ קדושים ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה ערותה את
מקור׳ הערה והיא גלתה את מקור דמיה ונכרתו שניהם מקרב
עמם׳ ונדה נקראת כשדם יוצא מן המקור והוא הנקרא חדר
פ״ב דף יז בלשון משנה במסכת נדה ועל ידי הדם טמאה שבעה שנאמר
בפרש׳ זאת תהיה ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה
במשנה שם דף יט שבעת ימים תהיה בנדתה׳ חמשה דמי׳ טמאין באשה והשאר
טהורין ואלו הן האדום והשחור כקרן כרכום כמימי אדמה
שם בגמ׳ דף כ וכיין מזוג : האדום כיצד הוא עינו כעמוד ראשון שיצא ראשון
שם מדם הקזה של אדם נותן הדם בכוס ומקיף לו ורואה : השחור
שם עינו כעין הדיו היבש : כקרן כרכום כיצד יביא כרכום לח
בגוש אדמה שעליו ולוקח מן הברור שבו הקנה האמצעי שלו
שכולו כמו קנה הוא ובכל אחד שלש קנים ובכל קנה וקנה ג׳
עלין ומקיף הדם לעלה האמצעי שבקנה האמצעי ורואה בו :
שם כמימי אדמה כיצד יביא אדמה מבקעת סכני וכיוצ׳ בה שהיא
אדומה ונותן עליה מים בכלי עד שיעלו המים על העפר
כקליפת השום ואין שיעור לא למי׳ ולא לעפר ומעכרם בכלי
ומשער בהן לשעתו ובמקומן כשהן עכורין ואם צללו חוזר
סוף פרק ג׳ דנידה דף תשע״ג ומעכרן אמנם בתוספתא שנים צללו לא יחזור ויעכרם פעם
שנייה ותלמוד שלנו עיקר׳ ארבע מראו׳ הללו אם מראה הדם
כמראה כל אחד מהן או עמוק מהן הרי זה טמא׳ היה דיהה
שם דף כ במראה הרי זה טהור כבר קפרא שהיה גדול מכל האמוראים
החולקים עליו כיצד היה הדם שחור יותר מן הדיו היבש הרי

זה טמא היה פחות ממנו כגון שהיה מראהו כעין תאנה
שחורה או כעין העורב הרי זה טהור וכן בשאר השלשה
מראות ורבינו שמואל פירש בשחור עמוק ממנו טמא כגון
פ"כ דנדה דף כ ע"ב שהוא לבן יותר ממנו כמראה חמה עמוקה מן הצל ובירושלמי
סס כלף כא גרסינן שחור מקדיר טהור מצחצח טמא : כיין מזוג כיצד חלק
אחד יין מן השרוני של ארץ ישראל חי וחדש ושני חלקי
מים היה מראה הדם עמוק ממנו או דיהה ממנו הרי זה טהור
עד שיהא כמזג זה בלבד : דם הנדה ודם הזיבה ודם הקושי
ודם היולדת ודם טוהר כולן דם אחד ומן המקור הוא בא
דף לה דקיימא לן בפרק בנות כותים כרב דאמר כולן מעיין אחד
והתורה טמאתו והתורה טהרתו ובזמנים בלבד הוא
שישתנה דינו ותהיה רואה דם זו טהורה וזו נדה וזו זבה
כיצד כשתראה האשה דם תחילה או כשתראה בשעת ווסתה
והוא העת שקבעה לנדתה הרי זו נדה כל שבעת הימים בין
ראתה כל שבעה בין לא ראתה אלא טיפה ראשונה בלבד
וטובלת לערב ומשמשת / ראתה דם ביום השמיני הרי זה
דם זיבה מפני שהוא בלא עת נדתה וכל דם ודם שתראה
באותן הימים שבין ווסת נדה לווסת נדה הרי זה דם זיבה
בס' נידה דף ע"ב והלכה למשה מסיני שאין בין זמן נדה לזמן נידה אלא אחד
עשר יום בלבד : כל שבעת הימים שנקבע לה ווסת בתחילתן
הם נקראין ימי נדתה בין ראתה דם בין לא ראתה ומפני מה
נקראין ימי נדתה מפני שהן ראויין לנדה וכל דם שתראה
בהם תחשב לדם נדה וכל אחד עשר יום שאחר השבעה
נקראים ימי זיבתה בין ראתה בין לא ראתה ולמה נקראין
ימי זיבתה מפני שהן ראויין לזיבה וכל דם שתראה בהן דם
זיבה יחשב והזהר בשתי שמות אלו שהן ימי נדתה וימי
זיבתה : כל ימי האשה מיום שנקבע לה ווסת עד שתמות
או עד שיעקור הווסת ליום אחר תספו' לעולם שבעה מתחילת
יום הווסת ואחריהם אחד עשר יום ואחריהם שבעה ואחריהם
י"א יום ותזהר במניין כדי שתדע בעת שתראה דם אם בימי
נדה ראתה אם בימי זיבה שכל ימיה של אשה כך הם שבעה
ימי הנדה ואחד עשר יום שהן ימי זיבה אא"כ הפסיקה הלידה
פרק בנות כותים דף ל"ז ול"ח כמו שמוכיח במסכת נדה : אשה שראתה דם בימי זיבתה
יום אחד בלבד או שני ימים זה אחר זה נקראת זיבה
קטנה ונקראת שומרת יום כנגד יום ואם ראתה שלשה ימי' זה
אחר זה הרי זו זבה גמורה והיא נקראת זבה גדולה ונקראת
זבה סתם שנאמר ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים מיעוט
עיין בפרק קמא דמגילה דף ח ימים שנים רבים שלשה אין בין זבה גדולה לזבה קטנה אלא
ספירת שבעה והבאת קרבן שזבה גדולה צריכ' לספור ז' נקיים
וזבה קטנה אינה סופרת אלא יום אחד בלבד ואינה מביאה
קרבן וזבה גדולה מביאה קרבן כשתטהר אבל לעניין טומאה
ופ' כריתות תנורע ואיסור ביאה שתיהן שוות / ותניא בת"כ ולאיש אשר ישכב עם
טמאה להביא הבא על שומרת יום כנגד יום : כיצד ראתה דם
בימי זיבתה בין שראתה דם בתחילת הלילה בין שראתה
בתחילת היום הרי אותו יום כולו טמא וכאילו לא פסק הדם
מעת שראתה עד ששקעה החמה ומשמרת כל הלילה ואם לא
ראתה כלום בלילה משכמת למחר וטובלת לאחר הנץ החמה
פ"כ דף כ כדתנן במגילה וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ
החמה : ומשמרת כל היום כולו אם לא ראת' כלום הרי זה יום
אחד טהור כנגד היום הטמא והרי מותרת לבעלה / לערב
ראת' דם גם בשיני בין בלילו בין ביומו אח' שטבלה הרי היום
השיני טמא ומשמרת כל ליל שלישי ואם לא ראתה משכמת
למחר וטובלת אחר הנץ החמה ומשמרת כל היום כולו ואם
לא ראתה כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד שני ימים טמאים
ומותרת לבעלה / לערב ראתה דם גם ביום ג' בין בלילו בין
ביומו הרי זו זבה גדולה מאחר ששלשת הימים היו רצופים

דף כ"ו כדמוכח בסוף פרק בא סימן וצריך לספור שבעה ימים
טהורים בלא דם שנאמר וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר
וטובלת ביום השביעי אחר הנץ החמה והרי היא מותרת
לבעלה לערב וביום השמיני מביאה קרבנה שתי תורים או
שני בני יונה : האשה שראת דם יום אחד עשר לבדו אינה
בכ"מ בתר' דנידה כל הסוגיא דף ע"ב צריכה שימור יום המחרת אלא מותרת באותו יום עצמו
לערב אבל מדברי סופרים צריכה שימור ואם ראתה יום
עשירי צריכה שימור לרבי יוחנן יום אחד עשר כנגדו מן
התורה אבל אם ראתה יום עשירי ויום אחד עשר שעכשיו
כלו ימי זיבה ומתחילין ימי נדה צריכה שימור יום שנים עשר
לרבי יוחנן מן התורה ויש אומרים מדברי סופרים מאחר
שעברו ימי זיבה וכן מוכיח בפרק בא סימן : זבה קטנה
דף כ"ו שם בס"פ בתרא דף ע"ב שטבלה בלילה של יום השימור או זבה גדולה שטבלה בליל
שביעי כאלו לא טבלה והרי היא כנדה שטבלה בתוך שבעה
וכל אילו החילוקין של נדות וזבות מפורשים בסוף מסכת
סס נדה לרבי אלעזר בן עזריה הלכה למשה מסיני ולרבי עקיבא
מן המקראות : זבה שספרה ששה ימים נקיים ובשביעי ראתה
דם אפילו סמוך לשקיעת החמה סתרה הכל וחוזרת למנות
מאחר היום הטמא שבעה ימים נקיים :
פ"ק בנות כותי' דף ל"ג ולקמן בהפיך הדף ומבי' כל הסוגיא פולטה שכבת זרע בתוך ימי הספיר' סותרת
יום אחד מפני שהיא כזב שראה קרי
שסותר יום אחד : במסכת נדה בפרק בנו'
דף ל"ב וכפ' יוצא דופן דף מ"ד כותים דרשו רבותינו מריבוי המקרא שאשה בת יום אחד
מטמאה בנדה ובת עשרה ימי' מטמאה בזיבה : ונדה וזבה שוין
לעניין בחכ"ם סימן בבשרה חרדל כרת מקוה פי' בבשרה שכל
במס' כריתות פרק יוצא דופן דף מ' וכנג' דף מ"א הנשים מטמאות בבית החיצון אף על פי שלא יצא הדם חוץ
לרחם שכותלי בית הרחם העמידוהו / ושתיהן מטמאין כעין
החרדל ובפחות מיכן ושתיהן בכרת ושתיהן כשירה טבילתן
רפ"נ דף תשע"ט ע"ב במקוה כדתניא בתוספתא דמסכת זבים חומר בזב מבזבה
שהזב טעון מים חיים והזבה אפילו במי
מקוה : אחד הבא על הנדה כל שבעת
בכמה מקומות וכן כל הסוגיא בתיימו' פ"ר דהלכות איסורי ביאה דף ס"ך הימים ואפילו לא ראתה אלא יום ראשון
ואחד הבא על היולדת זכר כל שבעה
או יולדת נקבה כל ארבעה עשר או
על הזבה כל ימי זובה וספירתה הכל בכרת שנאמר בנדה
שבעת ימים תהיה בנדתה ובזבה נאמר כל ימי זוב טומאתה
בימי נדתה תהיה טמאה היא וביולדת נאמר כימי נדת דוותה
תטמא ונאמר וטמאה שבועים כנדתה במה דברים אמורים
שהטומאה תלויה בימים כשטבלה במי מקוה אחר הימים
הספורים אבל נדה זבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה הבא
על אחת מהן אפילו אחר כמה שנים חייב כרת שבימים
וטבילה תלה הכתוב שנא' ורחצו במים זה בניין אב לכל טמא
שהוא בטומאתו עד שיטבול : ועוד דרשו רבותינו בפרק במה
דף ס"ד אשה שבעה ימים תהיה בנדתה בנדתה תהא עד שתבא במים
ומכאן לטבילת נדה מן התורה ורב היי גאון פירש שלמדנו
טבילה לנדה מן התורה בק"ו ממגעה שנאמר והנוגע במשכבה
ירחץ במים / ורבינו יעקב מפרש שלמדנו מכלי מדין שנאמ'
דף ע"ה שם אך במי נדה יתחטא ודורש בסוף עבודה זרה במי' שהנדה
טובלת בהם ובדברי הקבלה כתוב ביום ההוא יהיה מקור
דף ו נפתח לבית דוד לחטאת ולנדה / אמרינן בפרק קמא דיומא
דף ג ובפרק האשה בפסחים כל חייבי טבילות טבילתן ביום
ואפילו בועל נדה טבילתו ביום חוץ מן הנדה והיולדת
שהרי הוא אומר בנדה שבעת ימים תהיה בנדתה השבעה
כולן כנדה וטובלת בליל שמיני וכן יולדת זכר בליל שמיני
וכן יולדת נקבה בליל חמשה עשר שביולדת נאמר וטמאה
שבועיים כנדתה כל השבועים כנדות : כל שאמרנו בנדה

ובזבה וביולדת במה דברים אמורים בימים קדמונים שהיה
ב"ד הגדול מצויין והיו שם חכמי' גדולים שמכירין את הדמים
אם נולד להם ספק בראיות או בימי נדה וזבה יעלו לבית דין
הגדול וישאלו כמו שהבטיחה תורה עליהם שנאמר כי יפלא
ממך דבר בין דם לדם בין דם נדה לדם לידה ולדם זיבה
ובאותן הימים היו בנות ישראל נזהרות ומשמרות ווסתותיהם
וסופרו' תמיד ימי נדה וימי זיבה וטורח גדול יש במניין הימים
ופעמים רבות יבאו לידי ספק שאפילו ראתה הבת דם ביום
הלידה מאותו היום מתחילין לה למנו' ימי נדה וימי זיבה כמו
שבארנו ולפיכך לא תטמא הבת בזיבה עד עשרה ימים שאם (לעיל בתחלה זו)
ראתה דם ביום שנולדה הרי זה נדה שבעה ושלשה ימי' סמוך
לנדתה הרי עשרה ימי' הנה למדת שמתחילת ראייה מתחלת
למנות ימי נדה וימי זיבה כל ימיה ואפילו ראתה והיא קטנה
ובימי חכמי התלמוד נסתפק דבר זה בראיית הדמים
כדאמרינן בפרק כל היד שרבי זירא ורבא לא היו רואים דם (דף כ)
ונתקלקלו הווסתות לפי שלא היה כח בכל הנשים למנות ימי
נדה וימי זיבה ולפיכך החמירו חכמים בדבר וגזרו שיהא
כל ימי האשה כימי זיבתה ויהיה כל דם שתראה כספק
דם זיבות עוד אמר רבי זירא שמהיום ההוא בנות ישראל (בפ' בתרא' דף סו)
החמירו על עצמן חומרא יתירא על זו ונהגו בכל גלי' ישראל
שכל בת שתראה דם אפילו לא ראתה אלא טיפת דם כחרדל
בלבד ופסק הדם סופרת לה שבעה נקיים מלבד יום שפסקה
בו בין שראתה בעת נדתה בין שראתה בלא עת נדתה בין
ראתה יום אחד או שנים או השבעה כולן או יותר משיפסוק
הדם סופרת שבעה ימים נקיים כזבה גדולה וטובלת בליל
שמיני וכן היולדת בזמן הזה הרי היא כיולדת בזוב וצריכה
שבעה נקיים: יום שפוסקת בו אינו ממניין
השבעה שהרי שנינו הכותי' מטמאי' משכב (נדה פ' בנו' כותים דף לה ועיין בדף לב)
התחתון כעליון ומפרש הטעם משום דיום (בגמרא בדף לג)
שפוסקת בו סופרתו למניין שבעה: גרסי'
בפרק אחרון דנדה אמר ליה רב פפי לרבא מאחר שכל הנשי' (דף סו וכל הכותי' בתו' שם)
בספק זבות למה אינן טובלות ביום אמ' ליה משום דר' שמעון
דתניא אחר תטהר אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת
בנתיים רבי שמעון אומר אחר תטהר אחר מעשה תטהר אבל
אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק פירש (פירשו רש"י בפ' בנו' כותים דף לג)
רבינו שלמה שאומר רבי שמעון שאסור לטבול ביום שמא
תבא לידי ספק שמא תשמש מטתה ויהא בספק שמא תראה (בפ' בתרא דלעיל)
דם ביום זה אחר הטבילה ונמצאת זבה למפרע וכן פיר' רבינו
יעקב בתשובתו ל' רבינו משולם אבל רבי'
משה פירש שאסור לשמש עד הערב שמא (בפרק י' דאיסורי ביאה דף ס"ה אבל בע דבכוף פרק ד"ה וכתבתי שם בדף ס"ה דמשמע שהכי בהפך)
תבא לידי ספק וכן משמע קצת בפרק
המפלת בהלכה של טועה שאומר שם ביום (בדף כט)
אחד ועשרים יום למה אינה משמשת ומפר'
משום דרבי שמעון וכו' משמע דאתשמיש
עומד דאילו הטבילה מצריך אותו תנא לעשות משום טבילה
בזמנה מצוה כמו שמוכיח שם וקשה לפירושו מהו שמא תבא
לידי ספק הלא כשמשה כבר באה לידי ספק אולי תראה
ועוד שאף חכמים לא נחלקו שאסורה לשמש כמו ששנינו
בפרק אחרון שהאשה ששמשה אחר הטבילה שלאחר הנץ החמ' (בדף עב)
ששומרת יום כנגד יום עושה שזו תרבו' רעה ומנעת ובעילתה
תלוייה ועוד בפרק אחרון דנדה באותה שהבאתי מביא דברי (דף סז)
ר' שמעון על הטבילה וצריך לפרש אותה דהמפלת כן שאומר (בדף כט)
שם שהואיל ויש כפיקורת רבות בעניין הטועה תהא מותרת
אף לשמש ומשני הא מני רבי שמעון שמחמיר בספק ולכן
בטועה התשמיש לכל הפחות אסור אבל בטבילה מודה רבי
שמעון בעניין הטועה שהיא מותרת הואיל ויש בה כפקו' רבו'

וגם מוכיח שם שעושה שלשים וחמש טבילות בלא תשמיש
כמו כן אין לחוש אם עושה גם טבילה זו: הלכה למעשה הוא
שהאשה ביום שפוסקת בו מלראות תלבש בגדים לבני' נקיים
מכתמי' קודם שיהיה לילה ותתחיל לספור למחרת שבעת ימי
כפירתה וכל ז' ימי כפירתה צריכה ליקח בגד פשתן נקי ולבן
או מוך ולהכניסו באותו מקום בעומק ולחורין ולסדקין שכן
מוכיח בפ"ק דנדה שאומר שם כשהיא ממהרת אינה מכניסתו (דף ה)
לחורין ולסדקין: ולהוציאו ולראות אם ניכר בו שום אדמומית
וכן עושה שחרית וערבית בשחר כשעומדת ממטתה וערבית
כשהולכת לבית הכנסת קודם שיהא לילה ואם שכחה ולא
בדקה עצמה כי אם יום שפסקה בו לערב. ולמחרת שהוא יום
ראשון של ספירה בדקה עצמה שחרית וערבית ולא בדקה
עצמה עד יום השביעי כמו כן שחרית וערבי' מותר' וטובלת
בלילה וטהורה כדתנן בפרק אחרון הזב והזבה שבדקו עצמן (דף סח)
יום ראשון ומצאו טהור ויום שביעי ומצאו טהור ושאר הימים
לא בדקו רבי אליעזר אומר הרי אילו בחזקת טהורין רבי
עקיבא אומר אין להם אלא יום שביעי בלבד: ובפרק ראשון (דף ז)
פוסק שמואל כרבי אליעזר בארבע וזו אחת מהן אבל אם
בדקה יום ראשון ויום שמיני' בלבד ולא ביום השביעי בזה
נחלקו רב ורבי חנינא בפרק אחרון ואליבא דרבי אליעזר (דף ס"ט כל הכותי')
שרב מתיר הואיל ובדקה בתחילתן של שבעה אף על פי
שלא בדקה בסופן ורבי חנינא אוסר הואיל ולא בדקה בסופן
ואומ' שם שכמו שמתיר רב תחילתן אף על פי שאין סופן כך
מתיר סופן אף על פי שאין תחילתן כלומר שבודקה עצמה
יום שביעי ולא בדקה יום ראשון והואיל ולא נתברר הלכה
כדברי מי ראוי להחמיר כדברי רבי חנינא שלא יהא יותר
מחמשה ימים בין בדיקה לבדיקה מלבד יום שפסקה בו
שצריכה לבדוק לערב כדי להפריש בטהרה ואם בדקה
עצמה לערב של יום שפוסק' בו כדי להפסיק בטהר' ולמחרת
שהוא יום ראשון לא בדקה גם ביום הז' לא בדקה עד יום
השמיני בזה אפי' רב מוד' שאינו מועיל כלו' שהרי אין כאן לא
תחילתן ולא סופן ובכפר הפך פוסק רב ור' חנינא הלכ' כרב
ומכל מקום מאחר שאי' זה פסק מבורר ראוי להחמיר בדבר:
וכל אותן הימים שהיא טמאה אסור ליגע בבעלה אפילו
באצבע קטנה כדאמרינ' בפר' קמא דמסכת שבת שאמר אליהו (דף יג)
לאשה שמת בעלה בחצי ימיו בימי נדות' מהו אצליך אמרה
לו חס ושלום אפי' באצבע קטנה לא נגע בי ואפי' ליתן מידו
לידה את המפתח או הפך אחר היה רבינו שלמה נזהר אע"פ (בתו' שם)
שמתוך ההלכה לא למדנו אלא הושטת כוס של יין שהוא
דבר של חבה שאסור מיד ליד כדאמרינ' בפר' אף על פי רבא (דף כ"א ופס' כל הכותי' בתו')
מנח ליה אבי סדיא רב פפא לשרשיפא הוא כפסל: בפרק אף
על פי אמר רב הונא כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה (דף סא)
עושה לבעלה חוץ ממזיגת כוס והצעת המטה
בפניו והרחצת פניו ידיו ורגליו ובסדר אליהו שכתו' שם שאמר (בפ"ק דשבת דלעיל וגם כל הכותי' בתו' שם)
לה שמא הבאת לו את הפך שמא הבא' לו את השמן ונגע ביך
פי' שעל ידי כך נגע ביך כדמשמע הלשון וגם שמן לסיכה
הוא דבר חיבה: וכל חומר שיש לאשה ביום שרואה כך יש
להחמיר בימי ליבונה שלובשת בגדים לבני' וסופרת שבעה
נקיים ואפילו אחר הכפירה אסורה לבעלה עד שתטבול ככל
חומר ימים שרואה וכמעשה דאליהו שאמר לאשה בימי (דלעיל)
ליבוניך מהו אצליך ואמרה לו אכל עמי ושתה עמי וישן עמי
בקירוב בשר אך שסינר היה מפסיק בינו לביני ונענש אותו
חסיד ומת: דרשינן בפרק קמא דשבת המקרא שנאמר אשת (שם)
רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא קרב מה אשת רעהו הוא
בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשה נדה אסור' לישן עם בעלה
במטה אחת אפי' הוא בבגדו והיא בבגד' גם אסו' לבעל' לאכול

על

על השלחן שאשתו אוכלת עליו כשהיא נדה אלא א״כ יש שם
שום שינוי לחם או קנקן בין קערה שלו לקערה שלה כמו
בפ״ת דשבת דף י״א: ששנינו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה וגם בפרק
דף יג קמא דשבת מדמה דבר זה לשני בני אדם שמכירין זה את זה
שאסורים לאכול על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה אלא אם
כן יש ביניה׳ שינוי והפסק להכירא: ואינה מוזגת לו את הכוס
ואינה מצעת לו את המטה בפניו ואינה מרחצת לו פניו ידיו
ורגליו אפילו בשפיכות מים שאינה נוגעת בו כדאיתא בפרק
דף סא אף על פי: האשה שאמרה לבעלה טמאה אני ואחר כך אמרה
דף כב לא כי טהורה אני בזה אומר בפרק שני דכתובות שאינה
נאמנת לומר משטה הייתי בך בתחילה וצריך הבעל לפרוש
הימנה עד שתספור שבעה נקיים ותטבול׳ ואם נתנה אמתלא
לדבריה למה אמרה כן מתחילה או מחמת טעות או מחמת
שלא היתה בריאה ולא היה בה כח לתשמי׳
נאמנ׳ ומותר׳ לבעלה מיד גרסי׳ בירושלמי
שמואל רצה להזקק לאשתו אמר׳ לו טמאה
אני למחרת אמרה לו טהורה אני אמר

שם פרק ב׳ עזור ג׳ ובתוס׳ שם מכילו נדה ואפילו הכי

לה אתמול טמאה שמירון טהורה בתמיה פירוש שמירון אחר
המתנה מועטת כמו ואביו שמר את הדבר אמרה לו אתמול
לא היה בי כח: הנה דברנו ביודעת שראת דם אבל מצאה
כתם בחלוקה או בסדינה אם יודעת שיש לה חבורה או גרב
שאם היתה מסירה הגלד והקליפה היתה מוציאה דם טהורה
דתולה כתם זה בזה או בבנה או בבעלה ששכבו עמה או אשה
אחרת ויודעת שיש להם מכה או גרב שיכולה להוציא דם על
ידי הוצאת הקליפה כמו כן טהורה דתולה בהן ואף על פי
שעתה אינו מוציא דם מכל מקום שמא הפפו וגררו את עצמן
עד שהוציאו דם בלא ראות או נתעסקה בצפור או בבשר
אדום או שישבה בצד העסוקין בהן שיכולה לתלו׳ בהן שמשם
בא הדם תולה בהם וטהורה ואפילו הכתם גדול מפני שאיסור
כתמים מדברי סופרים שנאמר דם יהיה זובה בבשרה ולא
כתם הלכו בהן להקל: ואם אין מכה ולא גרב לא בה ולא
באחר ששוכב עמה וגם לא נתעסקה בדבר אדום אם הכתם
גדול כגרים של פול ועוד טמאה דמאי זה מקום בא אם לא מן
המקור: ואם הכתם פחות מכגרים של פול ועוד הוא חצי פול
רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר תולה במאכולת ואף על פי
שלא הרגה מאכלות תולה בה וטהורה שאין לך מטה ומטה
שאין בה כמה טיפי דמים ואם באת להחמיר בזה לא תמצא
אשה שטהורה לבעלה לכך עד כגרים תולה בדם מאכולת
היא פרעוש וכנה וטהורה כל זה שנינו בפר׳
דף יד הרואה כתם וכן הלכה וכן אומר בפרק
כל היד שצריך כגרים ועוד להוציא

דף נ״ח כל הסוגיא מתחילה ועד סוף

מספק דם מאכולת וכן סוברים רב חסדא ורבי חנינא ורבי
דף נח ונט ינאי ורבי אבהו בפרק הרואה כתם וכן הלכה ומכאן אני
סימן כב סותר מה שכתב בספר התרומה דדווקא פחות מכגרים תולה׳
ומה שאמרנו שהכתם הנמצ׳ בחלוק או בסדין טהור עד כגרים
רבינו דנגעים דף לט ושיעורו תשע עדשות שלש על שלש והטעם לפי שתולה
במאכולת אין חילוק בדבר בין יהא כתם עגול בין יהא משוך
וארוך טהורה אם אין בה כגרים ואפילו לרבי אליעזר בן צדוק
דף נח שאומר בפרק הרואה כתם משוך בכל שהו טמא ופוסק
דף נט שם שמואל כמותו זהו דווקא אם נמצא על עד שבדקה בו אבל
בכתם הנמצא בחלוק ובסדין אפילו משוך טהור עד כגרים
ומביא ראיה רבי׳ יצחק לדבר זה מדתניא
בתוספתא רבי אליעזר בן צדוק אומר משוך
טמא בכל שהו׳ מפני שהו׳ דם הקינות משמ׳
שמאחר שנותן טעם לדבריו מפני שהו׳ דם
הקינות שבכתם הנמצא בחלוק ובס׳ין טהור: גרסינן בפרק

פרק ז׳ דנדה דף נ״ח עזור ב׳ וכן מכיח כפ״ת דלעיל

הרואה כתם עיר שיש בה חזירי׳ אין חוששין לכתמי׳ פי׳ רבינו דף נח
שמואל ואפילו יתר מכגרים ואפילו למטה מן החגור ואפילו כתו׳ שם
אין לה מכה שיכולה להגלע ולהוציא דם אמנם אין מנהג
להקל כל כך בכתמים אלא במקום שיש הוכחה שעברה
ביניהם: עוד שם בדקה קרקע עולם וישבה עליו ומצאה דם כדף נז
טהורה דכל דבר שאין מקבל טומאה לא גזרו עליו משום
כתמים והוא הדין אם נמצא דם על בית הכסא שישבה
עליו: בפרק האשה שלש נשים שלבשו חלוק אחד זו אחר זו דף נט
ואחר כך נמצא עליו כתם: וכן אם ישנו במטה אחת כאחת כדף ס
ונמצ׳ דם תחת אחת מהן כלן טמאות: והאש׳ שהשאילה חלוקה כדף נט
לנדה בין לישראלית בין לגויה תולה בה: השאילתו כדף ס
לבעלת הכתם אין תולה בה׳ אסור לאדם שיבא על אשתו
סמוך לווסתה שמא תראה דם בשעת תשמיש שנאמ׳ והזרתם
את בני ישראל מטומאתם וסמיך ליה והדוה בנדתה כדגרסינן
בפרק האשה וכמה אמר רבי יהודה עונה או יום או לילה זו דף סג
היא עונה ואם היה דרכה לראות ביום אסורה לשמש מתחילת
היום ואם היה דרכה לראות בלילה אסורה לשמש מתחילת
הלילה עבר ווסתה ולא ראתה אסורה לשמש עד שתעבור
עונת הווסת כיצד היה דרכה לראות בשש שעות ביום אסור
לשמש בתחלת היום עברו שש שעות ביום ולא ראתה אסורה
לשמש עד הערב ואם היה דרכה לראות בלילה בשש שעות
ועברו ולא ראתה אסורה לשמש עד שתזרח השמש כן מוכיח
שם בעניין שפוסק הלכה כרבי יהודה: גרסינן ביבמות פרק כדף דלעיל
הבא על יבמתו היוצא לדרך חייב לפקוד את אשתו אמר דף סב
רבא לא נצרכא אלא אפילו סמוך לווסתה אותה פקידה אינה
בתשמיש שדבר זה אסור כאשר בארנו אלא מדברי רצוי
ופיוסים ואין חוששין שמא יבא עליה אמנם רבינו שמשון
איש ירושלם כתב בפרק הבא על יבמתו שאותה פקידה כתו׳ שם כל הסוגיא
בתשמיש ממש שכן משמע הלשון וקסבר כמאן דאמר בנדה
בפרק כל היד ווסתות דרבנן וכוותיה קיימא לן כמו שפוסק דף יו
בשאלתות פרשת אחרי מות ומדווסתות דרבנן סמוך לווסתה
נמי דרבנן ובשעה שיוצא לדרך אוקמוה אדאורייתא שאם
בדברים רוצה לומר אפילו באשתו נדה היה מותר ואף על פי
כן המחמיר תבא עליו ברכה: שנינו בפ׳ ראשון דנידה שהאשה דף י״א וע״ש גם כדף ד׳
צריכה לבדוק עצמה פעמי׳ ביום בשחרית ובין השמשו׳ ובשעה
שהיא עוברת לשמש את ביתה ובגמרא אמר רב יהודה אמר שם
שמואל לא שנו אלא באשה עסוקה בטהרות שמתוך
שצריכה בדיקה לטהרות צריכה בדיקה גם לבעלה אבל
אם אינה עסוקה בטהרות אינה צריכה בדיקה לבעלה
ואומר שם מאי קמ״ל תנינא בפרק שני כל הנשים בחזקת דף טו
טהרה לבעליהן אי מהתם הייתי אומר באשה שיש לה וסת
קמ״ל שמואל אפילו באשה שאין לה ווסת ומקשה והא אמרה בפ״ת דף י״א דלעיל
שמואל חדא זימנא דאמר רב ירמיה בר אבא אמר שמואל
אשה שאין לו ווסת אסורה לשמש עד שתבדוק והעמדנוה שם כדף יב
דווקא בעסוקה בטהרות ומתרץ חדא מכלל חברתה בדף י״א דלעיל וע״ש בתו׳
איתמר ואומר שם תניא נמי הכי בד״א לטהרות אבל
לבעלה מותרת בד״א כשהניחה בחזקת טהורה אבל אם
הניחה בחזקת טמאה לעולם היא בטומאתה עד שתאמר לו
טהורה אני ומסתמא זאת הברייתא מדברת אפילו באין לה כתו׳ שם כל הסוגיא מתחילה ועד סוף
וסת שהרי לא מצא התנא חילוק להחמיר כי אם בהניחה
בחזקת טמאה ואף על פי שיש ברייתא לפנים שמחלקת שם כדף יב
בעניין זה אבל אם הניחה בחזקת טמאה וכו׳ ומעמיד אותה
שם דווקא ביש לה ווסת ואין חושש לחלק באין לה ווסת
והניחה בחזקת טהרה יש לפרש ששם משמיענו חידוש שבין
ערה בין ישנה צריכה שתאמר טהורה אני אבל אם הניחה
בחזקת טהורה אפילו אין לה ווסת אם היא ערה ותבעה
ותשמיש

לתשמיש אינה בחזקת טמאה דכיון דתבעה אין לך בדיקה
בדף י"ב ועיין גם שם בתו׳ גדולה מזו אפילו לטהרות כמו שאומר שם שמאחר שתבעה
ומרצה אותה אם ראתה היתה נזכרת ואומ׳ לו ועוד יש לפרש
דהכא סמיך ארישא דברייתא אחרת
כס״ג דנידה דתש״עג וכן בתו׳ דלעי׳ ובכס״ת סימן נ״ג מנו״הר יותר השנויה בתוספת׳ מעוברת ומניקה שראת׳
דם בועלה טהור למפרע וכל אשה שיש
לה ווסת ושאר כל הנשים פירו׳ שאין להן
וסת טמאות במגע פירוש לטהרו׳ וטהורות
דף יז לבעליהן׳ גרסינן לקמן בפרק שני אמר רבי זירא בעל נפש
כלומר אדם חסיד לא יבעול וישנה פירוש בלא בדיקה רבא
אמ׳ בועל ושונה בלא בדיקה שאין צריך בדיקה כי אם לטהרו׳
ואומר שם תניא נמי הכי במה דברים אמורים לטהרות וכו׳
כמו שאמרנו למעלה מכל אלה יש ללמוד שאשה אינה צריכה
לבדוק את עצמה לא שחרית וערבית ולא בין השמשות ולא
בשעת תשמיש ואפילו אין לה ווסת וכן כתב מורי במסקנא :
דף טז גרסינן בפרק כל היד אשה שיש לה ווסת בעלה מחשב ימי
שם דף כ ע״א וסתה ובא עליה ואומר בירושלמי הדא אמרה שאסור לאשה
לעמוד בימי טומאתה אלא יש לה לטבול מיד וכן ראיתי
גיסי ר״ש ברבי שמשון שהיה מנהיג לבתו לטבול אף בזורף
דף יז בזמנה אף על פי שאין בעלה בעיר׳ אמ׳ בשבועות פרק שני
אדם שהיה משמש מטתו עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי לא
יפרו׳ מיד בעוד שהוא בקושין שהרי יציאתו הנאה לו כביאתו
ואם פירש והוא בקושיו חייב כרת כמי שבעל׳ נדה והוא הדין
שם בדף יח לשאר עריות אלא כיצד יעשה נועץ צפורני רגליו בקרקע
ושוהה ומזדעזע ומפנה לבו בפחד ורתת גדול עד שימות
דף לג האבר ואח״כ נשמט ממנה׳ גרסינן בפ׳ בנות כותי׳ בעי רמי בר
חמה פולטת שכבת זרע מהו שתסתור בזיבה וואה הויא
וכתרה או נוגעת הויא ולא סתרה אמר רבא לפום הורפא
שבשתא נהי דסתרה כמה תסתור שבעה דיה כבועלה שאין
קרי סותר בזיבה רק יום אחד ואם תאמר שתסתור יום אחד
ואחר תטהר אמר רחמנא שלא תהא טומאה מפסקת בנתים
והשיבו רמי בר חמא וליטעמיך גבי זב נמי היכי סתר יום אחד
לטהרתו אמר רחמנא שלא תהא מפסקת טומאה בנתים אלא
מאי אית לך למימר שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהם
כתו׳ שם הכא נמי שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהם ואומר ר״י
שרבא קבל דברי רמי בר חמא וכן משמע מתוך פר״ח שפירש
דף מב דבעיא דרמי בר חמא לא איפשיטא ועוד דבפרק יוצא דופן
סוברים אביי ורבא ורב יוסף דרואה הויא וסתרה הילכך
למדנו הלכה למעשה שהאשה ששמשה בלילה וראת למחרת
דם או כתם צריכה להמתי׳ שש עונו׳ שלמו׳
דף פ״ו ועיין בתו׳ פרק בנות כותים דלעיל ובחסירי שם בדף כ״ח עמוד ב׳ גם כן כל הסוגיא כרבנן דפרק רבי עקיבא במסכת שבת
שהם שלשה ימים שלימי׳ לילה ויום שמא
בכל יום תפלוט שכבת זרע והוי סותרת
יום הפליטה לפיכך אם שמשה במוצאי
שבת וראת׳ בו ביום אינה מתחלת לכפור
עד יום חמישי בשב׳ ובערב רביעי תבדוק עצמה כדי להפסיק
בטהרה ותלבש חלוק לבן או תרחץ במים הכתם ותתחיל
לכפור מליל חמישי ואילך ותבדוק עצמה כל ימי הכפירה
שחרית וערבית ותרחץ ביום רביעי בחמין שהוא יום שביעי
ותטבול בליל חמישי ומותר ואם רצת׳ להתחיל לכפור למחרת
ראיית הדם או הכתם אם תרחץ בחמין ותקנח עצמה יפה
במטלית או במוך שתכניס באותו מקום להסיר שכבת זרע
אז תוכל להתחיל לכפור למחרת וכן מוכיח בפרשת שמיני
דף קד דמסכת מקוואות ששנינו שם האשה ששמשה וירדה וטבלה
ולא כבדה הבית כאלו לא טבלה משמע דקודם טבילה יכולה
לכבד ולקנח וכענין זה מסתמא מדבר בפרק אלמנת לכהן

דף סט גדול שאומר שם גבי משמשת שאם מת בעלה טובלת ואוכלת
דף מ״א ומ״כ בתרומה לערב׳ בפרק יוצא דופן אמרינן דכי כתיב ורחצו
במים וטמאו עד הערב מדבר בהטבילוה במטה ולא נתהפכה
אבל נתהפכה כל שלשה ימים אסורה לאכול בתרומה דאי
איפשר שלא תפלוט בודאי ומוכיח שם דווקא הטבילוה במטה
ונתהפכה ודאי פולטת אבל אם הלכה ברגליה אין כאן ודאות
ובספר התרומה סימן נ״ה אלא הדבר בספק אם תפלוט ומה שאין מעמיד שם המקרא
על ידי קינוח ורחיצ׳ שזה מועיל כאשר בארנו מפני שמשמעו׳
המקרא משמע שבלא עשיית שום מעשה טובלת וטהורה
לערב׳ אדם הנושא את הבתולה הלכה אף על פי שראתה דם
בתחילת הבעילה לא יחוש אלא יגמור כל ביאתו ואחר כך
יפרוש שכך סוברים רבי ינאי ורבי יוחנן בירושלמי ובנדה
דף סח פרק תינוקת פוסקין כן רב ושמואל ומאחר שצריך לפרוש
מחמת הדם תתנהג בהמתנת שש עונות לפליטה ובספירה
בפרק בנות כותים במשנה ובגמרא דף לו ככל אשר בארנו למעלה : מעוברת שהתחילה להצטער
ואחזתה חבלי לידה והתחיל הדם לצאת קודם שתלד אותו
הדם הוא הנקרא דם הקושי והיאך דינו אם בא בימי נדתה
הרי הוא דם נדה והרי זו טמאה נדה ואם בא בימי זיבה הרי זו
טהורה שנאמר בזבה דם יהיה זובה בבשרה׳ ודורש במסכת
שם בגמרא נדה זובה מחמת עצמה ולא מחמת וולד
היינו כרבנן בפרק תינוקת דף סו ובלבד שתלד וולד חי אבל אם הפילה אין
שם קושי לנפלים ובפ׳ תינוקת אומ׳ רבא שאם
הפילה אשה נפל ואינה יודעת אם ראתה אם לאו טמאה שאי
אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ובפ״ד מחוסרי כפרה במסכת
דף י כריתות אמר רבא שם אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ונראה
שם לפרש שרבא אומר כן במסכת כריתות אליבא דההיא ברייתא
וליה לא סבירא ליה ובשאלתות דרב אחאי פירש שבמסכת
כריתות מדבר בנפל שלא נגמרה צורתו הילכך לכל הפחות
אנחנו שאין אנו בקיאין בגמר צורת הוולד אשה שילדה בין
וולד של קיימא בין נפל יש לנו לפסוק שאי איפשר לפתיחת
הקבר בלא דם ונשים שלנו חשבינן להו כיולדות בזוב מדרבי
בפ׳ בתר׳ דניד׳ דף ס״ו זירא דאמר בטיפת דם כחרדל יושבות ז׳ נקיים והמשפט כן
עיין בפרק בנ׳ כותי׳ דף לה ול״ו ותמצא מבואר כל הסוגיא הוא שיולדת בזוב שלא פסק דמה אין לה דם טוהר אלא כל דם
שתראה כדם זיבה הוא עד שתספור ז׳ נקיים אחר שתשלים ז׳
לזכור ושבועיים לנקבה ואחר כך תטבול ואפילו ראתה דם
אחרי כן בתוך ארבעי׳ יום מלידת הזכר ושמוני׳ מלידת נקבה
הכתוב קראם דמי טהרה ובסוף ימי טוהר אסורה לשמש
דף קיג כדאמרינן בערבי פסחים וכמה אמר רב יהודה עונה ופירוש
שם רבינו שמואל לילה אחת כגון ליל ארבעים ואחד לזכר או ליל
שמנים ואחד לנקיבה ואפילו לא תראה שמתוך שהורגל
לשמש עד עתה כל ימי טוהר אפילו תראה דם יש לחוש
שלפעמים שתראה דם ולא ירגישו בדבר אבל רבינו שלמה
שם פירש עונה לילה ויום וזה לא מצינו בכל התלמוד שתקרא
עונה כי אם יום אחד לבדו או לילה לבדה : האשה היולדת
בזמן הזה וכפרה שבעה ימים נקיים כמשפטה ולא טבלה
ואחר כך ראתה דם הרי זו טובלת ומותרת לבעלה מיד שכל
ימי טוהר אין ראויין לא לנדה ולא לזבה אבל דם עצמו טמא
ומטמא כדין דם הנדה עד שתטבול כן אומרי׳ בית הילל בפרק
דף לד בנו׳ כותי׳ שמטמא לח ויבש׳ זה שאמרנו בראיית הדם שקודם
טבילת היולדת לא תמנע האש׳ מלטבול מביא
דף לז ירד״ת בתו׳ שם רבינו יעקב ראיה לדבר מדאמרי׳ בפרק בנות
כותים גבי יולדת נקבה בזוב שפסקה
מלראות בשבוע ראשון ובשבוע שני לא פסקת לדברי
האומר ימי לידתה שאינה רואה בהן עולין לספירת זיבתה
ששבוע ראשון עולה ואין שבוע שני שראת׳ בו סותר הספירה
אף על פי שהוא דם טמא כל שכן דם טוהר שאינו סותר

דף ל״ז כל הסוגיא
בפרק בנות כותיים תניא רבי מרינוס אומר אין לידה סותרת
בזיבה פירוש שאם כפרה מקצת שבעה ואחר כך ילדה ובשעת
לידה לא ראתה אינה סותרת אף על פי שראתה בתוך השבע׳
של לידה זכר או בתוך י״ד של לידת נקבה תשלים אחר כך
ותטבול ומותרת וסובר רבי מרינוס וכן סובר רבא בסמוך
אליבא דרבי מרינוס שאיפשר לפתיחת הקבר בלא דם
איבעיא להו מהו שתעלה פירוש אם לא ראתה בתוך השבעה
של לידת זכר או בתוך י״ד של נקבה אם עולין לכפירה זיבתה
שראתה קודם לידה או לא או אם ילדה בזוב ובימי לידתה
לא ראתה או אפילו ראתה בתחילת שבעה לזכר וי״ד לנקבה
ובסופן לא ראתה בשנים או שלשה ימים מהו שיעלו למנין
שבעה ותשלים אחר כך פירש רבינו
בתו׳ סס כל הסוגיא תו״ס
שלמה בתשובה שזו הבעיא היא אליבא
דרבי מרינוס דאילו לפנים בפרק בא
דף כ׳
סימן שואל התלמוד ימי לידתה שאינה רואה בהן מהו שיעלו
כו׳ ואין שיטת התלמוד לשאל בעיא אחרת שתי פעמים
בתוך הגמרא ונחלקו על זה אביי ורבא
בפרק בנות כותיים דלעיל
אליבא דר׳ מרינוס אביי אמר כשם שאינה
סותרת כך אינה עולה ואינו סובר כברייתא׳
דף כ׳
דפרק בא סימן שסוברת עולה ורבא אמר שסובר רבי מרינוס
דדווקא אינה סותרת אבל עולה כברייתא דפרק בא סימן לפי
זה אין לנו כח לפסוק כרבא מאחר שלא נחלקו כי אם בדעת
רבי מרינוס וכן מוכיח לשון סותרת שהזכירו בדבריהם אבל
לדעת עצמם יכולין לסבור שניהן דאין עולין או יסברו דעולי׳
כברייתא דסוף פרק בא סימן ובשאלתות דרב אחאי פוסק
כרבא מפני שאין הלכה כאביי בשמועות אלא ביע״ל קג״ם וכן
פסק רב סעדיה בחיבור טומאה וטהרה שיסד דעולים וכן
בדברי רבינו חננאל ורב אלפס וה״ג והולק רבינו יעקב על
כולן ואומר שהלכה כאביי דאמר אין עולין דרב פפא שהוא
דף כ׳
בתראה סובר כן בפרק בא סימן ומפרש הברייתא שלשם
שסוברת כן ואומר רבינו יעקב שלמ״ד של לידתה היא למ״ד
של יע״ל קג״ם ולפי שכבר קדם סימן היו״ד לא אמר יע״י יאוש
עד ימי שתיבת יע״ל נוהה יותר להזכיר בגירסא ועוד מדקדק
דף ל׳
רבינו יעקב בפרק המפלת בברייתא דאשה טועה שאמר שם
ש״מ ש״מ מג׳ דברים ועוד היה יכול לומר ש״מ רביעי ש״מ
ימי לידתה שאינה רואה בהן אין עולין לספירת זיבתה ומפר׳
שלכך לא חש לומר כן שלמדנו זה מתוך הברייתא מפני שזה
פשוט לתלמוד אבל השלש דברים שלומד שם הם דבר חידוש
ודוהה ד׳ ראייה זו שלכך לא אמ׳ זה הש״מ מפני שאין מחלוקת
בדבר זה שלאביי לדברי הכל אין עולין
בפרק בנות כותים דף ל״ז
ורבא נמי מודה דלרבי אליעזר אין עולין
ואותה ברייתא כרבי אליעזר ולכך לא חש
לאומרו ואדרבה קשה לפירו׳ רבינו יעקב למה אין אביי עצמו
מביא אות׳ ראיה דברייתא׳ דטועה לדבריו ועוד שכל הקדמונים
והגאוני׳ וסדר תנאי׳ ואמוראים פירוש דלמ״ד של יע״ל קג״ם היא
למ״ד של לחי העומד מאיו ואעפ״כ נהגו בצרפת להחמיר כרבי׳
יעקב לומר שאין עולין הואיל והדבר יצא מפיו ׳ גרסינן בפרק
דף ס״ח
אחרון דמסכת נדה אמר רבי יוחנן אשה לא תחוף בערב
שבת ותטבול למוצאי שבת ותמה על עצמך היאך אשה
חופפת ביום וטובלת בלילה והילכתא אשה לא תחוף אלא
בלילה קשיא הילכתא אהילכתא שאומר שם עוד
שהילכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה ומתרץ לא
קשיא הא דאיפשר הא דלא איפשר ופירוש שם רבינו שלמה
ותמה על עצמה היאך אשה חופפת וכו׳ כלומר בקושי התירו
להרחיק טבילתה מחפיפתה אלא מפני שבעניין זה טוב יותר
לחוף ביום שאם חופפת בלילה מתוך שתאבה לבעלה

ממהרת ואין חופפת כראוי ופירוש הא דאיפשר לחוף ביום
כגון בימי החול חופפת ביום הא דלא איפשר לחוף ביום כי
אם בלילה כגון שחל ליל טבילתה במוצאי שבת שאם חופף
ערב שבת לא תהא סמוכ׳ לטבילתה לכך חופפת ליל טבילתה
במוצאי שבת ׳ אפס במקום שאינה יכולה לחוף במוצאי שבת
כלף ס״ז
כגון שאירע בו יום טוב פסקינן שם כרב חסדא שאומר שם
דהאשה חופפת בע״ש שבת וטובלת במוצאי שבת או בליל
שיני של יום טוב שלאחר השבת ׳ ובשאלתו׳ דרב אחאי פרש׳
בסימן נ״ו ובתו׳ סס כר״ה כך אמרינן ס״ח כל הסוגיא
אחרי בנות מפרש להפך הא דאיפשר לחוף בלילה לא תחוף
לא בלילה ולא ביום הא דלא איפשר לחוף בלילה כגון שהיה
שבת או יום טוב אז אינה חופפת בלילה ולפי זה הפירוש
נשים שלנו שחופפות תמיד ביום הואיל ונכנסות שם בחמין
בעוד היום גדול ושוהות שם עד הערב חשובה חפיפה זו
כאילו היא בלילה לדברי הכל ׳ ורבי׳ יעקב מפר׳ שאין מדבר
כלל בימי החול אלא כך הוא אומר במקום שאפשר לחוף
במוצאי שבת תחוף בלילה ולא תרחיק לחוף מע״ש אבל במקו׳
שאי איפשר לחוף במוצאי שבת כגון שאירע בו י״ט אז חופפת
בע״ש אע״פ שטבילתה בליל מוצאי שבת או בליל שיני בשבת
שהוא י״ט ולכל הפירושי׳ נשים שלנו שחופפות ורוחצו׳ בחמין
עד הערב וטובלות בלילה מנהג כשר הוא ׳ טוב ונכון הדבר
לאשה החופפו׳ מע״ש וטובלת למוצאי שבת שתרחץ מע״ש כל
גופה וראשה וכשיהיה מוצאי שבת תחמם קדירה גדולה
מלאה מים חמין ותשפשף שם גופה בידים ותסרק גם ראשה
עוד במסרק היטב ואם הוא יום טוב במוצאי שבת או חל
טבילתה ליל שיני בשבת והרי שני ימים טובים אירע באחד
בשבת שאינה יכולה לרחוץ בחמין כלל ולא לסרוק כלל
ראשה אז תרחוץ בחמין מע״ש ותחוף ותסרוק ותשמור עצמה
בימים שבנתי׳ בכל היכולת מכל טינוף ובליל טבילתה תנקר
ותחצוץ שיניה בטוב מפני המאכל שאכלה בימים שבנתים
שלא ישאר פירורין ולא בשר ולא עצם שאם היה שום דבר
בין שיניה בשעת טבילתה יהיה חוצץ שאף על פי שאין צריך
ביאת מים בשיניה מכל מקום ראוים לביאת מים בעינן שהרי
סס נדף ק״ו׳ דף ס״ז כל הסוגיא
מעשה היה בשפחתו של בית רבי שטבלה ומצאה עצם בין
שיניה והצריכה רבי טבילה אחרת ׃ בנדה פרק אחרון שני׳ רב
ור׳ יוחנן שנדה בין בזמנה כגון בשביעי בין שלא בזמנה כגון
בשמיני ובתשיעי לא תטבול אלא בלילה בשביעי לא תטבול
אלא בלילה מן התורה שהרי צריכה ז׳
כן הוא בנ״ת סי׳ ק״א וכן תוס׳ בכל׳ סי׳ סס
ימים שלמים לילה ויום ובשמיני ובט׳ לא
תטבול אלא בלילה משום סרך בתה פיר׳
שתהא בתה סבורה שהוא יום ה׳ ותעשה כך היא לעצמה
ותטבול ביום ה׳ ׳ ואומר שם שהתקין רב אידי בר אבין בעיר
נרש שיטבלו הנשים ביום הח׳ מפני פחד האריות וכן רב אחא
בר יעקב בעירו מפני פחד הגנבים וכן רב יהודה בעירו מפני
הצינה וכן רב במחוזא מפני שומרי העיר המעלילים אותם
ההולכים בלילו׳ ואם לא כך היו כולם מצריכי׳ לטבול בלילה
ע״ס בתו׳ כר״ה משום סרך ותמנה תבואר
אף על פי שבימיהם היתה נוהגת חומרא דרבי זירא כדגרסינן
התם אמר ליה רב פפי לרבא מכדי האידנא כולהו ספק זובת
שוינהו רבנן לטבלו ביממא והשיב לו שאין לעשות כן משום
דף ל״ז ע״ב כל הסוגיא בתו׳ דלעיל
דר׳ שמעון ודב׳ זה בארנו למעלה׃ רבי׳ שמואל היה מצריך ללכת
לטבול אחר חשיכ׳ ור״ת לא היה מצרי׳ רק כשתשוב מן הטבילה
יהיה חשיכה ומו׳ כתב שנכון להחמיר כרבי׳ שמואל משום סרך
בתה שלא תאמר שאמה מבעוד יום טבלה ורבי׳ משולם התיר
בעיר שיש לחוש מפני גנבי׳ או מפני שומרי העיר לחוף בערב
שבת שהו׳ יום ז׳ שלה ולטבול למחרת ביום השבת שהוא יום
השמיני שלה ואסר רבי׳ יעקב לעשות כן מפני שיש כאן שתי
קולות קולא אחת לטבול ביום שיש לחוש לסרך בתה וקולא
אחרת

אחרת להרחיק החפיפה מן הטבילה ושתי קולות ביחד לא
מצינו שיתיר התלמוד ׳ האשה צריכה בשעת טבילה להרחיב
ירכותיה שלא יגעו זה לזה ולא לגופה ולפשוט זרועותי׳ מעל
גופה כדי שיכנסו המים בכל מקום. כדאמר ריש לקיש בפרק
דף סז אחרון דנידה אשה לא תטבול אלא כדרך גדילתה דתנן במסכ׳
נגעים האיש נראה כעודר וכמוסק זתים והאשה נראית
כעורכת פת וכמניקה את בנה ובכפרים במסכת נדה לא
כתיב כעורכת אלא כאורגת׃ אמנם פירוש בערוך כי היכי
דבעינן דרך גדילתה כשהיא בודקת לטהרה מנגעים הכי נמי
בעינן שתטבול דרך גדילתה לטהרות אבל לבע״ה לא צריך׃
ופירוש זה הדבר דרך גדילתה כמו דרך גידוליה כמו שרגילה
להיו׳ כשהיא הולכ׳ כדמפרש והולך והמשנ׳
מפרש בת״כ ולכל מראה עיני הכהן פרט תזריע כרס׳ נגעים פרשה ח
לבית הסתרים מכאן אמרו האיש נראה
כעודר בבית הסתרים וכמוסק בבית השחי כלומר צריך לכוף
את עצמו כאילו הוא עודר כדי שיראנו הכהן ואם אין ראוי
לראות בעניין זה טהור שאין צריך לכוף יותר שיתר על כן
חשוב בית הסתרים וטהור וגם צריך לפשוט זרועותיו כמוסק
זתים כדי שיראה הכהן בית השחי והאש׳ כעורכת פת לפשוט
זרועותיה ולפסוק ירכיה במקצרת כדי להתחזק לערוך את
הפת בחוזק וכמניקהאת בנה לעניין להגביה הדד כאורגת
בעמודים שמגבהת יד הימנית עד שמגלה בית השחי יתר על
כן הוא בית הסתרים ואין קפידא אם אין מים באין שם רק
פ״ח דף סד שיהא ראוי לביאת מים שנינו במסכת מקוואות נתנה שערה
בפיה קרצה שפתותיה כלומר דחקה שפתותיה לא עלתה לה
דף סז טבילה ואמ׳ רבי יוחנן בפרק אחרון דנידה עצמה עיניה ביותר
פתחה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה שצריך ראוי לביאת
שם כדף סו מים ואמר רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה
מדיחה בית קמטיה אף על פי שאין צריכין לביאת מים צריך
שם שיהו ראוין לביאת מים אמר רבא האשה לא תעמוד על גבי
כלי חרס ותטבול מפני שנבעתת לטבול ותמהר ולא תטבול
יפה ומשום טעם זה אומר שם אשה לא תטבול בנמל מפני
שם כדף סז שנבעתת מהמון עם המתאספים שם ואבוה דשמואל הוה
עביד מפצי לבנתיה פי׳ מחצלות לפורשם לצניעו׳
שלא יראום בני אדם וימהרו לטבול כך פירוש ר״ח כתו׳ שם בדף כ״ו
בערך כף דף קי״י והערוך וכן אומר רבי׳ יעקב ולא גרסינן מה שכתוב
שם בכפרים ואף על גב דליכא השתא אימר ברדיוני נפל
כדף סז כלומר על ידי נדידה נפלו כי גרסא זו על מה שאומ׳ שם נתנה
תבשיל לבנה וטבלה לא ע׳תה לה טבילה
מפני השמנונית שעל ידיה ובכפרים ישני׳ בתו׳ שם כד״ה פתחה עיניה כל הכוגי׳
ובפירוש ר״ח ובספר רב
אלפס כתוב אחר פתחה עיניה ביותר וכו׳ בהלכות נידה במסכ׳ סבועות דף סב
ולית הילכתא ככל הני שמעתת׳ כי איתמ׳
כדף סז הני לטהרות אבל לבעלה לא כי הא דאמ׳ ר״ש לקיש אשה לא
תטבול אלא דרך גדילתה ופיר׳ בערוך כי היכי דבעינן דרך
גדילתה כשהיא בודקת לטהר׳ מנגעה הכי נמי בעינן שתטבול
דרך גדילתה לטהרות אבל לבעל לא משמע דקאי אההיא
שם דאשה לא תטבול אלא דרך גדילתה ואריבדא דכוסילתא
ואנתנה תבשיל לבנה ואפתחה עיניה ביותר וכן גבי כלי חרס
ונמל ורבינו שלמה מחקה מפני שכל האמוראים שאמרו
דברים ההם היו בבבל שאין שם טהרות ועוד היה מקשה כמה
דברי׳ אבל רבינו יעקב אומר כי אותה הגירסא היא
פ״ט דף סה בחיבור רב סעדיה ובה״ג וגם רבי׳ משה
כתבה ואין לשנותה וכן מצינו במסכ׳ בפכ״ל ב׳ דהלכות מקוואות דף תק״לח
מקוואות דקאמר ואלו חוצצין באדם וקחשיב
בית הסתרים משמע דבעינן ביאת מים ממש

ועל כרחך היינו לטהרות דאילו לבעלה לא בעינן ביאת מים
ממש אלא ראוי לביאת מים כדאיתא בנדה פרק בתרא אמנם דף סז
רואה אני בזה את דברי הרב רבי אליעזר שאומ׳ דאף לגירסא
זו אינו אומר לית הילכתא אלא בדיעבד אבל לכתחילה צריך
ליזהר בכולן ואמר רבא בפרק אחרון דנידה טבלה ועלתה שם
ונמצא עליה דבר חוצץ אם באותו יום שחפפה טבלה אינה
צריכ׳ לחוף ולטבול פעם אחרת ואם לאו צריכה לחוף ולטבול
והא דאמר בפרק קמא דחולין טבל ועלה ונמצא עליו דבר דף י
חוצץ לא עלתה לו טבילה עד שיאמר בריא לי שלא היה עלי
קודם לכן בשעת טבילה יש להעמידה בשלא טבל סמוך
להפיפה ורבינו יעקב תירץ שבמסכת חולין מדבר בגוף כל הכוגי׳ בתו׳ בתו׳ דכידה כד״ה כמוך דף כו ובה״ל דף ב
שאין שם חפיפה לכך צריך לומר בריא לי אבל במסכת נדה
מדבר בראש שחפף ומביא ראייה שחפיפות אינה בגוף כא
בראש מדאמר רבא אשה לא תחוף אלא בחמין ואפילו בחמי שם כדף סו
חמה תוכל לחוף משום דמשרו מזיא כך ראה מורי בפי׳ רבינו
חננאל ולא גרסינן אבל בקרידי לא משום דמשרו מזייא ודומה
שהיה רוצה לפרש משהו כעין שרייה כלומר שהשיער נחפף
היטב על ידם עוד מביא ראייה מפרק חלק גבי אבישי בן דף כה
צרויה שהיה חופף את ראשו וכן הילל שהיה חופף ראשו
במסכת שבת ובמסכת נזיר נזיר חופף ראשו ומפספס אבל פ״כ דף לח
לא סורק וכן לא יחוף ראשו באדמה ועוד ראייה מהא דאמר שם
בבבא קמא פרק מרובה גבי עזרא שתיקן חפיפה ׳ דאורייתא דף פב
עיוני בעלמא דילמא מיקטר כלומר שנקשר השער ובא עזרא
ותיקן חפיפה ומה שאומר בכתובות משחא דחפיפות קאמ׳ מר פ״כ דף יז
לשם מדבר בחשטין שבראש ׳ והרב רבי׳ שמחה כתב במחזור
ויטרי בשם רבינו שלמה כי חפיפה היא בכל הגוף מדאמרינן
בפרק בתר׳ דנדה גבי אשתו של ראש גולה שהיתה בכעס עם דף סח
בעלה והלך רב נחמן לפייסה והיתה רוצה לדחו׳ הטבילה עד
למחר ואמר לה למה תמתיני עד למחר אטו עבדי חסרת דודי׳
חסרת טשטקי חסרת ופי׳ רבי׳ שלמה טשטקי כסא לישב עליו
במרחץ דודי להחם מרחץ ואם לא היה צריך לחוף אלא ראשה
לא היה צריך כל זה אמנם רבי חננאל פירוש דודי חסרת
להחם בהן חמין ולהשליך במקוה מפני הצינה ואף לפירוש
רבי׳ שלמה שפי׳ לרחוץ בחמין יש לפרש שלאחר שתעלה מן
המים הצוננים תכנס בחמין להחם גופה וטשטקי פיר׳ רבינו
סעדיה מסרקות ב״מ נכון להחמיר לעשות חפיפה בכל הגוף
ולסרוק ראשה במסרק פן נתקשרו השערות דא״ר הונא נימא שם כדף סז
אחת קשורה חוצצת שלש אינה חוצצת שתים איני יודע ורבי
יוחנן אמר אנו אין לנו אלא אחת והלכה כרבי יוחנן שהו׳ רבו׃
וצריך להסיר כל גלד וכל מכה מעליה כדאמר רמי בר חמא שם
האי ריבדא דכוסילתא פירוש מכה של הקזה עד תלתא יומי
לא חייצה שעדיין הגלד לח הוא מכאן ואילך חוצץ שנתייבש
ונדבק בדוחק על הבשר ואפילו מצטער אם יסיר הגלד מעל
המכה או אבעבועות שחין שעתה לא היה דעתו להסיר וקרוי
אינו מקפיד מכל מקום רגילות הוא להסיר הכל או ימתין עד
שיתרפא ויוכל להסיר בקל כל זה פירוש רבינו יצחק בתשובה
אחת תניא בתוספתא דמקוואות הצואה שתחת הצפורן שלא ספ״ו דתוספתא
כנגד הבשר והטיט והבצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר
הרי אילו חוצצין ופירוש רבינו תם בתשובה אחרת שמדבר וכן הוא לקמ׳ בכל ביתן כ״ה בהלכו׳ נטילת ידים
בטיט הדומה לבצק שנדבק מאד כגון טיט של יוצרים אבל
לא בטיט אחר וצואה תדע שהרי תנן במסכת מקוואות אילו פ״ט דף סה
שאין חוצצין לכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן
עוד אומר רבינו יעקב דאפילו בטיט ובצק אם יש ממנו כל
כך מעט שאין מקפיד מיעוטו שאינו מקפיד אין חוצץ׃ אמר
מר עוקבא ליפלוף שבעין ששנינו במסכת מקוואות שאינו בפ״ב דהל׳ ובה״ג דף כה
חוצץ דווקא בלח אבל אם היה יבש חוצץ פירוש ליפלוף
ליחה

שם ליחה לבנה קצ"אה בלעז ומה ששנינו במסכת מקוואו' ליפלוף
שחוץ לעין חוצץ זהו מפני שסתמו יבש אבל אותו שבתו' העין
סתמו לח ולא הוצרך לפרש זה בגוף המשנה ורבי'
יעקב מפרש שחוץ לעין חוצץ בין לח בין יבש — וכן פירשו התוס' שם
שם בדף ס ז אמנם לגירסא דגרסינן ה"מ לטהרות ליפלוף
וריבדא דכוסילתא אין חוצצין לכל הפחות בדיעבד כאשר
בארנו לעיל: נהגו הנשים לחתוך הצפרנים קודם הטבילה
מפני חששה של טיט ובצק שתחת הצפורן וכשאירע טבילה
בחול המועד תחתך צפורניה בשינוי או
דרך שינוי דבמועד קטן אמרינן דאין — פרק בתרא דף י"ח וכל הסוגיא בתו' שם
איסור לגלח הצפרני' במועד אלא בנגוסטרי
פירוש במספרי' ושמ' ה"ה בסכין שגם בסכין
דגילוח הוא לגלחם או שפחתה גויה תגלחם לא וכן נכון
לעשות דאף על גב דאמירה לגוי שבות במועד בכאן במקום
מצוה מותר ויותר טוב בעניין זה משתעשה היא בעצמה ואם
אין לה גויה תנקר בעצמה בטוב הטיט שתחת
הצפורן ודיידה אמנם רב אלפס פסק דבח"ה — בפ' אלו מגלחין דף שף
מותר אף בגנוסטרי ומה שאוסר לשם זהו
דף כט ע"א דווקא באבל ודבריו כתבתי בהלכו' חול המועד' שנינו במסכ'
וף פי' דף ס"ו מקוואות חץ שהוא תחוב באדם בזמן שנראה חוצץ אם
אין נראה טובל ואוכל בתרומתו ותניא
בתוספתא אם קדם עליו העור דברי הכל — שם בפרק בתרא דף תשע"ו עמוד ב'
אינו חוצץ ומפרש רבינו יצחק שהחץ או
הקוץ שמדברת בו הברייתא היה נראה אם לא היתה הקרימה
של עור אבל אם הוא כל כך בעומק שאינו נראה אינו חוצץ
שם אפילו בלא קרימה כדמשמע בסוף המשנה ואשה שהשתינה
ומצאה דם בתוך מימי רגליה פסקו שמואל ורבי אבא כרבי
דף נט יוסי שאומר בפרק האשה שהיא טהורה והטעם הוא מפני
שדם זה מן המקור לא בא אלא ממקום מי רגלים בפרק
דף קה אחרון דנדה תנו רבנן הרואה דם מחמת תשמיש פירוש כגון
שרואה דם לאחר תשמיש מיד או אחר זמן כדי
שתרד מן המטה ותבדוק עצמה שבכך הוי — מבואר בפר' כל היד דף י"ד
חיוב אשם תלוי וכל שכן אם נמצא הדם על
שלו כשפירש ממנה בזה העניין קרוי מחמת תשמיש הרי
זו מותרת עוד לשמש פעם שנייה לאחר שתטהר ואם עדיין
ראתה מחמת תשמיש מותרת עוד לשמש פעם שלישית
שם בדף ס ו ואם עדיין ראתה מחמת תשמיש אומרת הברייתא שלא
תשמש עוד לזה הבעל אלא תתגרש ותנשא לאחר נשאת לשיני
וראת דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושנייה
ושלישית מכאן ואילך לא תשמש אלא תתגרש ותינשא
לשלישי נשאה לשלישי וראת דם מחמת תשמיש משמש
פעם ראשונה שנייה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש עד
שם שתבדוק עצמה כיצד בודקת עצמה מביאה שפופרת פירוש
קנה של אבר ופיה רצוף שיהא חלק ולא יסרט את הבשר
ובתוכה מכחול ומוך מונח על ראשו אם נמצא דם על ראש
המכחול בראש המוך בידוע שהוא בא מן המקור ואם לאו
בידוע שהוא מן הצדדין ונאמנת אשה לומ' מכה יש לה באותו
מקום שממנה יוצאה דם פירש לטהרה שלא בשעת וסתה
י תשע"ד ע"ב ותניא בתוספתא דנדה פרק בתרא וכולן בודקים אותם
בשפופר' חוץ מן הבתולה מפני שדמיה טהורים
ומקשה התלמוד ותבדוק עצמ' בביאה שלישית — שם כל הסוגיא בדף ס"ו
של בעל ראשון ומתרץ לפי שאין כל האצבעו'
שוות והוזר ומקשה ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל
שלישי ומתרץ לפי שאין כל כח הבעילות שוות ופירוש רבינו
שלמה שכן מקשה התלמוד מתחילה למה תתגרש מן הראשון
אלא תבדוק עצמה ומתרץ לפי שאין כל האצבעות שוות

ומאחר שמזה הטעם יכול להתירה לשני בלא בדיקה מוטב
שתתגרש ותינשא לאחר עד שתתחזק בשלש אצבעות ולא
תשאר לראשון בשגגת כרת משמע לפירושו שאסורה לשמש
עוד לבעל ראשון אפילו בבדיקה מאחר שהוחזקה לו שלשה
פעמים וגם יכולה למצא היתר לעצמה להתגרש ולינשא
לשיני בלא בדיקה וקשה לרבינו יצחק על זה דאם לראשון
אסורה אף בבדיקה אם כן לבו של בעל שיני ושלישי נוקפו
ופורש ועוד מקשה רבינו יצחק לפירושו שמסתמא שכמו
שקושיא שנייה שמקשה התלמוד ותבדוק בביאה ראשונה
של בעל שלישי ולמה מותרת לו בלא בדיק' ומתרץ לפי שאין
כל הכחות שוות כמו כן מסתמא מקשה מתחילה למה מותרת
לשיני בלא בדיקה הלא הוחזקה כבר ג"פ אם כן תבדוק עצמה
תחילה ומתרץ אין חזקה של בעל ראשון קרויה חזקה
לבעל שיני דאין כל האצבעות שוות ואפילו ראתה לראשון
מן המקור אולי לא תראה לשיני אבל ודאי אם רוצה לבדוק
את עצמה ולישאר לראשון הרשות בידה כמו שמותרת
לבעלה שלישי על ידי בדיקה ומה שלא פירוש התנא הבדיק'
לאחר פעם שלישית של ראשון כדי שתשאר עמו כמו שפירש
לבעל שלישי נראה דמשום עצה טובה דהשתא מותרת לשיני
בלא בדיקה מטעם ספק ספיקא שמא לא בא דם מן המקור
אלא מן הצדדין ואפילו בא לראשון מן המקור שמא לא יבא
לבעל שיני דאין כל האצבעות שוות אבל אם היתה בודקת
לראשון ותראה דם בראש מכחול שעכשיו נתברר שמן המקור
בא לא תהא מותרת לשיני דטעם שאין כל האצבעות שוות
בלבד ולפי פירוש זה אם אוהבת בעלה הראשון ורוצה ליכנס
בספק זה שתהא אסורה לכל אדם ועגונה כל ימיה אם תראה
בראש המכחול הרשו' בידה לבדוק עצמה תחת
הראשון וכן משמע בתוספתא דמותרת לראשון — פרק ח' דנידה דף תשע"ד ע"ב
בבדיקה ששונה שם עד כמה מותרת לינשא
עד שלשה אנשים יתר מכאן אסורה לשמש עד שתבדוק ואינו
מפרש שמביאה רביעית דראשון אסורה אף בבדיקה משמע
שעיקרה נשנית להשמיענו התר בלא בדיקה ועוד האריך ר"י
בתשובתו להרב רבינו ברוך מריגנשפורק ודווקא ברואה מיד
לאחר תשמיש כשיעור שפירשתי בתחלת השמועה אבל אם
ראתה לאחר זמן שפירשתי אינה אסורה לו בכך אפי' פעמים
רבות אלא מותרת לו לאחר שבעה נקיים וטבילתה ואם יש
רופא שסבור לרפואתה ולעצור הדם מלבא על ידי תשמיש
טוב הדבר לנסות את הרפואה פעם ראשונה ושנייה קודם
שהוחזקה אבל לאחר פעם שלישית צריך להתיישב אם תוכל
לסמוך על הרפואה ואפילו הוא רופא מומחה בדבר זה
ולשמש אחר כך פעם רביעית' פוסק רבי'
יצחק דנדה שאירע טבילתה ליל ט' באב — כתו' כ' בת' רביד' כד"ה והילכתא דף ס"ח
אסורה לטבול ואין הלכה
דף י"א וכפ"ב דביצה דף י"ח — כאותה ברייתא דתניא בפרק ח' שרצים כל
חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה
ספ"ק דף יג באב בין ביום הכפורים שהרי במסכת תענית חולק רבי
חנינא סגן הכהנים ואומר כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו
בפ"ב דביצה דף ס"א ע"ב טבילה אחת בשנה ואמרינן בירושלמי על זה הורה
רבי לוי כהדא דרבי חנינא סגן הכהנים: בפרק בתרא
דף ס ו דנדה אמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב ז' נקיי'
ואין חילוק בין גדולה לקטנ' דכשם שגדולה רואה דם מחמת
חימוד כן קטנ' רואה דם מחמ' חימוד: ואם נשאת קודם הספיר'
החתן אסור לישן בחדר שהכלה שם אלא אם כן יש עמהם אחר
באותו חדר כיון שעדיין לא בא מעולם אל אשה זאת אסור
להתייח' עמה אולי יהא יצרו תוקפו ויבא עליה באיסו' כדאמר'
דף ד בפרק קמא דכתובות שאם פירסה כלה נדה ולא בעל הוא
ישן

ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים גרסינן בנדה פרק
דף כ״ז וכל הסוגיא תמצא שם מבואר בפרש״י
אחרון שאבוה דשמואל היה עושה לבנותיו
דף ס״ה וגם שם מבי׳ בפרש״י ובבכורו׳ פרק מעש׳ בהמ׳ דף נ״ה וכן אין בין המודר דף מ׳
מקוואו׳ בימי ניסן ומפ׳ בפ׳ במה אשה שמא
ירבו הגשמי׳ הנוטפין על הזוחלין הנובעי׳
שמיני פרשה י׳
ותניא בת״כ אך מעיין מיעוט לדרוש
מעיין מטהר בזוחלין פירש רבינו יעקב מכח ראיות וכן פירש
בה״ג שמעיין מטהר אף בזוחלין והוא הדין באשבורן אבל
המקוה אינו מטהר אלא במים נחים באשבורן ולא בזוחלין
וכיון דרבו נוטפים שהם מי גשמים והם זוחלין פסולי׳ למקוה
ופוסק רבינו יעקב שאנחנו מותרין עתה לטבול בנהרות
אף בימי ניסן אף על פי שהן זוחלין דאין לחוש לרבו הנוטפין
פ״ג דף כה
דהא תניא במסכת תענית אין לך כל טפח וטפח שיורד
מלמעלה שאין התהום עולה לקראתו
בפרק המה אשה דף ס״ה
טפחיים וכן אמר שמואל נהרא מכיפיה
מיבריך כלומר עיקר מה שגדל הנהר גדל
מסלע שלו וממקורו הוא מתברך ושאר דיני
בסמ״ע סימן רמ״ח
מקוה יתבארו בהלכות מקוואות: שנינו בפרק
דף ל
המפלת שאין צורת הוולד נגמרת פחות
מארבעים יום אחד לזכר ואחד לנקבה הילכך המפלת
בתוך ארבעים יום אינה טמאה לידה ואפילו ביום הארבעים
הפילה ביום ארבעים ואחד מאחר התשמיש הרי זו כספק
יולדת וטמאה שבועיים אפילו לא ראתה כיולדת נקיבה ואין
שם בדף כד
לה ימי טוהר כלל: המפלת צורת אדם דקה ביותר ואינה
ניכרת יפה הרי זו תשב לזכר ולנקבה כלומר שיש לה
חומר ימי טומאה דנקיבה וחומר ימי טהרה דזכר וזהו
שם בדף כה
הנקרא שפיר מרוקם אבא שאול אומר איזהו שפיר מרוקם
כתו׳ שם
תחילת ברייתו של אדם כרשון כך גירסת רבינו ת״ם ורבינו
חננאל והתוספ׳ כלו׳ חגב דהכי מתרגמינ׳ סו״עם רשונא
דף מה
ובפרק בתרא דסוטה אומר אבא שאול שתחלת ברייתו
מטיבורו ולא מראשו: גוייתו
בפרק המפלת דלעיל כל הסוגיא
בעדשה פירוש רש״י הוא הגיד שתי
עיניו כשתי טיפות זבוב מרוחקות
זו מזו שני חוטמיו כשתי טיפי זבוב מקורבין זה לזה פיו
מתוח כחוט השערה וחיתוך רגלים וידים אין לו׳ נתבארה
צורתו יותר מזה ועדיין אין ניכר בין זכר לנקבה אין בודקין
אותו במי׳ לא בשמן שהשמן מצחצחו ומבי׳ קיסם שראשו חלק
ומנענע באותו מקום מלמעלה למטה אם מסכסך בידוע
שהוא זכר ואם ראה באותו מקום כשעורה סדוקה הרי זו
נקבה ובכל אילו הרקימות של נפלים אין נותנים להם ימי
דף כה
טוהר עד שישעיר הולד כדמסקינן בפרק המפלת: חומרא
גדולה החמירו על עצמן בבבל ובארץ ישראל ובכפרד ובארץ
המערב היא ממלכת מרוק שאין נותנין דמי טוהר ליולדת
כלל וכל דם שרואה בתוך מלאת סופרת לו ז׳ נקיים כמו
אחר מלאת אבל בלונברדיאה ואשכנז ואגפירה וצרפת וארץ
האי בועלין על דם טוהר כדין התלמוד
בפרק בתרא דנדה דף ס״ו ולעיל במעט בתחילת המצוה
שחומרא דרבי זירא אינה אלא בדם טמא
ולא ביושבת על דמי טהרה: קיב

שבעה

אומו׳ הזהיר עליהן הכתו׳
בפרש׳ ואתחנן שנאמ׳ ונשל גוים רבי׳ מפניך
החתי והגרגשי והאמרי והכנעני והפריזי והחוי והיבוסי וכתיב
אחר כך לא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח
לבנך כי יסיר את בנך מאחרי פשוטו של מקרא שבגיותם
הכתוב מדבר שהם בני הסרה יותר מכל
בפ״ק דחולין דף י״ג
האומות כמו שאמרו רבותינו דגוים שבח״ל
דף עו
לאו עובדי ע״ז הם אלא מנהג אבותיהן בידיהם ובפרק הערל
דורש רבא שאותו לאו דלא תתחתן דמשמע דמשעת חיתון
הן הקידושין עובר בלאו ואפילו לא בעל זה אינו אלא
בגירותן שיש שם תפיסת קידושין ורחב הזונה שנתגיירה
ונשאה יהושע מאומה אחרת היתה ולא משבעה אומות אבל
בגיותן אינו עובר בלאו עד שיבעול וכשבעל עובר בלאו
דכתיב לא תקח לבנך כי יסיר את בנך מאחרי אבל שאר
אומות שנתגיירו מותר להתחתן בהם שהרי מאחר שהוצרך
הכתוב לאסור גר עמוני ומואבי מכלל דשאר גרי׳ מותרי׳ לבא
בקהל מאחר שאין הלכה כרבי שמעון שדורש במסכת יבמות
דף כג (דף סח)
בפרק שני ובקידושין פרק האומר שאף שאר האומו׳ בגיותן
בלאו דכתי׳ לא תקח לבנך שדורש כי יסיר לרבו׳ כל המסירי׳
וחכמים חולקי׳ עליו ואומרי׳ שאין הכתוב לדבר אלא בשבעה
אומות דווקא כאשר בארנו הילכך הבא על שאר גויות
משאר אומות אינו לוקה אלא אם כן הוא כהן שלוקה עליה
משום זונה ובבעילה בלבד הוא לוקה שהרי אינה בת קידושין
ואף על פי שאין ישראל הבא על הגויה לוקה מן התורה אם
בועלה בפרהסיא והוא שיבעול לעיני עשרה מישראל או יותר
אם פגעו בו קנאין לשמים והרגוהו הרי אילו משובחין וזריזין
פרק הנשרפין דף כב
ודבר זה הלכה למשה מסיני כמו שיש במסכת סנהדרין
וראייה לדבר מעשה פנחס וזמרי ואין הקנאי רשאי לפגוע
בו אלא בשעת מעשה כזמרי שנאמר ואת האשה אל קבתה
אבל אם פירש ממנה אין הורגים אותו ואם הרגו נהרג עליו
ואם בא הקנאי ליטול רשות מבי׳ דין להורגו אין מורי׳ כך אף
על גב שהוא בשעת מעשה ולא עוד אלא אפילו בא הקנאי
להרוג את הבועל ונשמט הבועל והרג את הקנאי כדי להציל
דף לו
את עצמו מידו אין הבועל נהרג עליו בע״ז פרק אין מעמידין
אמרינן שבית דין של חשמונאי גזרו שהבא על הגויה אף
בצינעא חייב עליה משום נשג״ז נדה שפחה גויה זונה ועון
זה אף על פי שאין בו מיתת בית דין ולא מלקות אל יהי קל
בעיניך שיש בו הפסד יותר מבכל העריות כיוצא בו שהרי
מוליד בן לע״ז ומתייחס אחר הגויה שאין בנו הבא מן הגויה
דף יז (פ״ג דף סח)
קרוי בנך אלא בנה כדאמר׳ ביבמות פ׳ קמא ובקידושין ודבר
זה גורם להדבק בגוי׳ שהבדילנו הקדוש ברוך הוא מהם ולשוב
מאחרי ה׳ ולמעול בו והרי שלח הקב״ה ביד נביאיו שעונשו בכר׳
חמור יותר מכרתה של תורה שנאמר בנבואת מלאכי בגדה
יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלי׳ כי חלל יהודה את
קדש ה׳ אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה׳ לאיש אשר יעשנ׳
עד ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה׳ צבאו׳ ודרשו רבותינו
פרק הנשרפי׳ הסוגיא בדף
במסכת סנהדרין אם ישראל הוא לא יהיה לו עד בחכמי׳ ועונה
בתלמידי׳ ואם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה לה׳ צבאות
הא למדת שהבועל את הגויה כאילו נתחתן לע״ז שנ׳ ובעל בת
אל נכר ונקר׳ מחלל קדש לה׳ והארכתי בדרשות כאילו בגלו׳
ירושלם אשר בספרד והוציאו נשים נכריו׳ רבו׳ בשנת תתקצ״ו
לפרט שבח לאדון הכל: קיג קיד

בפרשת

תצא כתוב לא יבא עמוני ומואבי
בקהל ה׳ הנה בארנו במצות שאור
סימן ס״ח
ודבש בל תקטירו בשם רבינו שלמה ובשם רבינו יצחק
שמואבי לאו בפני עצמו ועמוני לאו בפני עצמו ושנינו ביבמו׳
דף עו
פרק הערל עמוני ומואבי אסורין ואיסורן איסור עולם הזכרים
אפילו בני בניהם עד סוף כל הדורות אסורין לישא ישראלית
אבל הנקבות מותרות מיד כשאר אומות וכן קבלו מבית
שם בדף עז
דין של שמואל הרמתי והוא קבל דבר זה הלכה למשה
מסיני עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית והטעם מפרש
המקרא על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים והרב
רבי יוסי מקורטרש היה אומר כי בעמון היה טעם זה כי
מתוך המקרא משמע כי מואבי׳ קדמו כמו בני עשו שנא׳ אוכל
בכסף תשבירני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי כאשר
עשו

עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער אבל במואב מפרש אחר כך טעם אחר ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגומ׳ וכשם שטעם זה למואב לבדו כך טעם ראשון לעמון לבדו וגם משני הטעמים יש ללמוד שנשים מותרות שאין דרכן לקדם ולא לשכור וכן יש בירושלמי דהערל׳

קטו

דף ט ע״ב שלא להרחיק זרע עשו מן הקהל מלישא בת ישראל אלא עד שלשה דורות שנאמר לא תתעב אדומי כי אחיך הוא׳

קיו

שלא להרחיק מצרי מלבא בקהל לישא בת ישראל אלא עד שלש דורות שנאמר לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו בני׳ אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה׳ : מצרי ואדומי אחד זכר ואחד נקבה דור ראשון ודור שני אסורין לבא בקהל שנאמר דור שלישי ולא דור שני ולאו הבא מכלל עשה הוא בעונש עשה ולא בעונש לאו : ומצרית מעוברת שנתגיירה בנה מצרי שני : כבר בארנו למעלה ששבעה עממין אסורין לבא בקהל אף לאחר שנתגיירו שנאמר לא תתחתן בם ואמרינן בפרק הערל דבגירותם איתא להו איסור חתנות והדבר ידוע שלא מצינו מי שנתגייר מהם אלא הגבעוני׳ ואמרינן בירושלמי נתינים יהושע ריחקם כלום ריחקם אם לא משום פסול משפחה פירוש שאסורין לבא בקהל שאם תאמר שריחקם משום פסול עבודות שגזרו עליהם להיות עבדים מעתה הבא על הנתינה היא הגבעונית לא יהא לה קנס ושנינו במשנה שלימה שיש לה קנס : יהושע גזר על הגבעוני׳ להיות משועבדים למקדש שנאמר חוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהים תלה שעבודם במקדש לכך נקראים נתיני׳ לפי שנתנם לעבודת המקדש ואם לא היתה כאן אלא גזירת יהושע כשחרב המקדש בראשונה לא היה עליהם שום שעבוד אלא בא דוד וגזר עליהם שעבוד לישראל אף שלא בזמן הבירה וכן מפורש בעזרא ומן הנתיני׳ אשר נתן דוד והשרים לעבודת הלוים נתינים מאתים ועשרים הרי שקרויין נתיני׳ אף בגולה ולמה גזר עליהם לפי שראה עזות ואכזריות שהיתה בהן בעת שבקשו שבעה בני שאול בחיר השם לתלותם והרגום ולא ריחמו עליהם ואומר רבינו יעקב שמה שאומר בפרק הערל שאמר דוד שלש סימנים יש בישראל רחמנים וביישני׳ וגומלי חסדים והגבעונים שאין להם סימנים הללו אינם ראויין לידבק בהן ולא בא לומר שאם היו בהם סימנים אילו שמותר לישא מהם ולהנשא להם שהרי מן התורה אסורין בדבר זה אלא לידבק במעשיהן ולהניחם משוחררים כישראל רוצה לומר ומה שאמר בפרק הערל בימי רבי בקשו להתיר נתינים רוצה לומר להתיר שעבודם ואמרו הלקנו נתיר חלק מזבח מי יתיר וכיון שלא נוכל להתיר חלק מזבח גם חלקינו לא נתיר שלא ישתכח חלק מזבח כשיבנה בית המקדש ועכשיו בזמן הזה כל הגרים מותרים לבא בישראל מיד דתניא בתוספתא דמסכת ידים ומביאה בברכות פרק תפילת השחר שבא יהודה גר העמוני לפני חכמים ושאל להם מה אני לבא בקהל והמסקנא שהתירוהו לבא בקהל מפני שכבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל העולם כולו ועירבבם זה בזה והגלה כל אומה ואומה ממקומה והואיל ונתערבו האומות האסורות באומו׳ המותרות שהן רוב הותר הכל שכל הפורש מן האומות להתגייר חזקתו שמן הרוב פורש ומה שאמרו הסנהדרין בגולה לאחשורוש כשבא ליטול עצה מהם להרוג את ושתי ואמרו לו לך קח עצה מחכמי מואב שהן מיושבין שנאמר שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא על שמריו לא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר דוחים היו את המלך פן יחרה אפו עליהם באשר תשוב דמתו מושתי ומן המקרא אין ראיה שהרי הוא נאמ׳ קודם בלבולו של סנחריב תניא בתוספתא דקידושין אמר רבי יהודה מנימין גר המצרי היה לי חבר מתלמידי ר׳ עקיבא אמ׳ אני מצרי ראשון אשיא לבני מצרי שנייה כדי שיהא בן בני ראוי לבא בקהל אמר לו רבי עקיבא טעית שכבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל כל העולם כולו אמנם בתוספתא דמסכת ידים תניא אמר לו רבן גמליאל אף גר המצרי יהא מותר אמר לו ר׳ יהושע למצריים נתן להם הכתוב קצבה שנאמר מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן העמים אשר נפוצו שם וישבו על אדמתם פירוש וחזרו לקביעותם ונאסרו וצריך להתיישב בדבר ורבינו שמשון איש ירושלם כתב כי בחלק משמע שעמון ומואב לא בלבלם סנחריב כי אם נבוכד נאצר שאומר שם עמון ומואב שכיני בישי דישראל הוו שלחו לנבוכד נאצר תא עליהו וירמיה נמי כתב עשה לך מוסרות ומוטות ושלחתם אל מלך אדום ואל מלך מואב ואל מלך בני עמון ביד המלאכים הבאים אל ירושלם אל צדקיהו משמע שאחר סנחריב היו שכיני ישראל והיו משועבדים לצדקיהו ובלבלם נבוכד נאצר אחרי כן וכמו שבלבל עמון ומואב כן בלבל מצרי׳ אחר ששבו מבלבולו של סנחריב ולפי שהתחיל סנחריב הבלבול נקט סנחריב ועיקרו אחורבן נבוכד נאצר קא סמיך וכתיב בירמיה בחורבן שחרב נבוכד נאצר את עמון הילילי חשבון כי שודדה עי צעקנה בנות רבה ובמצרי׳ כתיב כלי גולה עשי לך יושבת בת מצרים יש מדקדקים שאדומים לא נתבלבלו דאמרינן בעבו״ה זר״ה ששאל אנטונינוס המלך לרבי אם יהיה לו חלק לעולםהבא ואמר לו הן והשיב לו אנטונינוס והכתיב שמה אדום מלכיה ושריה ועוד מדקדק שם התלמוד גבי יום גינוסיא של מלכים ומי מוקמי בני עשו מלכא בר מלכא והכתיב הנה קטן נתתיך בגוי׳ בזוי אתה מאד שאין מעמידין מלך בן מלך משמע שאדום לא נתבלבל יש לפרש שאין בלבול מועיל בזרע המלכים שמתוך חשיבותם יש להם שם וניכרים בכל מקום בפרק שיני דמסכת כריתות אומר שבשלשה דברים נכנסו ישראל לברית במילה ובטבילה ובהרצאת דמים של קרבן שהרי מילה היתה במצרים שנאמר וכל ערל לא יאכל בו ומל אותם משה רבי׳ שכולם בטלו ברית מילה במצרים חוץ משבט לוי ועליהם נאמר ובריתך ינצורו וטבילה היתה במדבר קודם מתן תורה שנאמר וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם וקרבן שנאמר וישלח נערי בני ישראל על ידי כל ישראל הקריבום וכן לדורות כשירצה הגוי ליכנס בברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ולקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת דמים של קרבן ואם נקבה היא טבילה וקרבן שנאמר ככם כגר מה אתם במילה וטבילה והרצאת דמים של קרבן אף הגר כן ומהו קרבן הגר עולת בהמה או שתי תורים או שני בני יונה ושניהם עולות ובזמן הזה שאין שם קרבן צריך מילה וטבילה וכשיבנה בית המקדש יביא קרבנו : גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול וצריך שיטבול בפני שלשה כמו שאומר בפ׳ החולץ והואיל והדבר צריך בית דין אין מטבילין אותו לא בשבת ולא ביום טוב ולא בלילה ואם הטבילוהו

הרי

[Marginal references, right margin:] דף ט ע״ב · ז כדף עח · דף ע״ו · ה הכונית בכ׳ ערל דף ע״ט · ז בר״ה נתיני׳ · סס · סס · דף כט · כא׳

[Marginal references, inner margins:] כמסכת בפר׳ הערל דף ע״ו · כסוף תק״ב עמוד ג · פרק אלו נערות דף כ״ט עמוד א׳ ובפרק ר׳ יוחנן דף ס״ה עמוד ג׳ · פרק אלו נערו׳ דף כ״ט · כל הסוגיא בתו׳ סס בר״ה זמנין דף ע״ו · כל׳ כ׳ דף תש״ף ע״ב · בפ״ק דמגילה דף י״ב · פרק בתרא דף תל״כו עמוד ג׳ ומביאה בפ׳ הערל דף ע״ו ובפ״ק דסוטה דף ט׳ ובתו׳ סס כל הסוגיא · כל׳ ב׳ דף תש״ף עמוד ב · דף נ״ו · פ״ק דף י · כדף י · דף ט · בפרק החולץ דף מ״ו · סס · סס

בכרית אחד דייני תמוכית דף כב עמוד ב ממסכתי' הברייתי סס דף מז הרי זה גר כדאמ' בירושלמי דיינין שטעו ודנו בלילה דיניהם
דין שנאמר ושפטו את העם בכל עת ׳ ובה"ג פסק מטבילין
בשבת לכתחילה: טבל בינו לבין עצמו אפילו
בפני שני' אינו גר וכן א"ר יוחנן ור"ל בירושלמי בפ"ק דסנהדרי' דף יח ע"א
שנים שדנו אין דיניהם דין ובגר כתיב משפט
שנאמר משפט אחד יהיה לכם ולגר וכתיב ושפטתם צדק
בין איש ובין אחיו ובין גרו : וגר קטן מטבילין אותו על
דף יא דעת בית דין שזכות הוא לו כדאמרינן בכתובות פרק ראשון
דף עח ואמרינן ביבמות פרק הערל מעוברת שנתגיירה וטבלה אין
דף מז בנה צריך טבילה: בפרק החולץ אמרינן מי שבא ואמר גר
אני יכול נקבלנו תלמוד לומר וכי יגור אתך גר אתך במוחזק
כתו' סס בה"ה ביבמות דף מז לך כלומ' שיביא עדים ומפרש רבינו יעקב במה דברי' אמורים
שאנו מכירים בו שהוא גוי מעיקרו אבל אם אין אנו מכירין
בו נאמן במגו שהיה יכול לומר ישראל אני והיה נאמן כמו
דף מה שהיו הכמים אומרים פרק החולץ לבני אדם שהם פגומים
דף ג שיגלה או יקח אשה פגומה כיוצא בו ובפסחים פרק ראשון
גבי ההוא גוי דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים ולא היו
בודקין אחריו ומעשים בכל יום שאורחים באים ואין אנו
בודקין אחריהן ושותים אנו עמהם יין ואוכלין משחיטתם :
כשם שמלין ומטבילין את הגרים כך מטבילין ומלין את
בפרק החולץ דף מה העבדים הנלקחים מן הגוים לשם עבדות הלוקח עבד מן
הגוי וקדם העבד וטבל לשם בן חורין קנה את עצמו והוא
סס בדף מו שיאמר בשעת טבילה הריני טובל בפניכם לשם גרות ואם
טבל בפני רבו אינו צריך לפרש אלא כיון שטבל נשתחרר
סס לפיכך צריך רבו לתקפו במים עד שיעלה וישים עליו משוי
כשיעלה להראות שהוא תחת שיעבודו ואין העבד טובל אלא
בפני שלשה וביום כגר שמקצת גרות הוא זה׳ כשישתחרר
העבד צריך טבילה אחרת בפני ג' וביום שגומר גרותו כרבי
סס בדף מז שמעון בן אלעזר ויהיה כישראל ואין צריך לקבל עליו עול מצו'
סס ולהודיעו עיקרי הדת שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות
סס וכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה
דף כד אמרינן ביבמות פרק שני שאחד גר שנתגייר לשם אשה
ואחד גיורת שנתגיירה לשם איש והמתגייר לשם שלחן של
מלכים ולשם עבדי שלמה הלכה כלם גרים הם ולכך קיימו
שמשון הגבור ושלמה המלך את נשותיה' אף על פי שנתגיירו
פ"ק דף יז ע"א לשם דבר אחר ובירושלמי דסוטה אמרינן בעניין דלילה אמר
רבי שמואל בר נחמני דרך נישואין היו ואם כן נתגיירה: תנו
דף מז כל הסוגיא רבנן בפר' החולץ גר שבא להתגייר אומרי' לו מה ראית שבאת
להתגייר אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דווים וסחופים
ומטורפים ככפינ' המטורפת בים אם אמר יודע אני שכן הוא
ואיני כדיי מקבלין אותו מיד ומודיעין אותו מקצ' מצות קלות
ומקצת מצות חמורות ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופיאה
ומעשר עני פיר' שמא יחזור בו מלהתגייר לפי שמקפידין על
פחות משוה פרוטה ומודיעין אותו עונשין של מצות ואומרי' לו
הוי יודע שעד שלא באת לתורה זו אכלת חלב ואי אתה ענוש
כרת חללת שבת אי אתה ענוש סקילה וכשם שמודיעין אותו
מקצת עונשין של מצות כך מודיעין אותו מתן שכרן של
מצות ואומר לו הוי יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקי'
השומרים המצות הכתובות בתורה זו ומה שתראה ישראל
בצער בעולם הזה טובה צפונה להם שאינם יכולין לקבל רוב
הטובה בעולם הזה כאומות העולם שמא ירום לבבם ויחטאו
ויפסדו שכר עולם הבא כעניין שנאמר וישמן ישורון ויבעט
ואין הקב"ה מביא להם רוב פורענות כדי שלא יאבדו אלא
כל האומות כלים ובישראל כתיב לא מאסתים ולא געלתים
לכלותם ואין מרבין עליו הזכרת עונשין ואין מדקדקין עליו
שנאמר ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר

אליה ומכל מקום מזכירין לו מקצת עונשין כדי שלא יאמר
אחר מכאן אלו הייתי יודע כן לא הייתי מתגייר ובפר' החולץ דף מז
אמר הטעם שמזכירין להם העונשים מפני שהוא טוב
לישראל שלא יתגיירו גרים דאמר רבי חלבו קשים גרים
לישראל כספחת שנאמר ונספחו על בית
כתו' סס וכתו' כ"כל היד דף יג ותו' פ"ק יוחסין דף ע יעקב לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות
ולומדים ישראל ממעשיהם צא ולמד מה
אירע במדבר במעשה העגל ובקברות
התאוה שהאספסוף היו בהן תחילה וגם מתערבין בישרא' ואין
שכינה שורה אלא על משפחות המיוחסו' מישרא' ועוד שבכמה
מקומות הזהירה תורה על אונאת הגר ואין אנו יכולין בטוב
להזהר על אונאתן ויש עוד מפרשים קשים גרים לישראל
כספחת מפני שהקב"ה רואה מעשיהם הטובים שעזבו כל
משפחותם וכל טוב העולם הזה בשביל לעבור הקב"ה וישראל
אין עובדין אותו בלב שלם ואני ראיתי במדרש אמ' ריש לקיש
גדולים גרים בזמן הזה מישראל בעמידתן על הר סיני שהם
ראו הקולות והלפידים והנפלאות הגדולות ושמעו קול אלהים
חיים מדבר והגרים לא ראו מדבר זה כלל ובאים בצר
ובמצוק להסתופף בצל כנפי שכינה: נחזור לעניין ראשון
אחר שהודיעוהו הדברים שבארנו אם קבל עליו להתגייר בפרק החולץ דלעיל
אין משהין את המצוה אלא מוהלין אותו מיד ומשהין אותו
עד שיתרפא רפואה שלימה קודם שיטבלוהו מפני הסכנה
נתרפא מטבילין אותו מיד ושלשה עומדין על גביו ומודיעין
אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות טבל ועלה
הרי הוא כישראל לכל דבר ואם אחר כך נשתמד ואחר סס
שנשתמד קדש אשה צריכה ממנו גט ואם היתה אשה נשים סס
מושיבות אותה במים עד צוארה והדיינין מבחוץ ומודיעין
אותה מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות בעוד שהיא
יושבת במים ואחר כך טובלת בפניהם והם מחזירין פניהם
ויוצאין כדי שלא יראו אותה בעלותה מן המים
כתו' סס נר"ה דרבי יוסי דף מ"ו פסק בה"ג דקטן שנולד כשהוא מהול אינו צריך
להטיף ממנו דם ברית וסובר כמו האמוראים
שאומר כן בפרק רבי אליעזר דמילה אבל גר דף קלה
שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית שסובר
שהלכה כרבי יוסי שאומר כן בפרק החולץ וגם בתחילת פרק דף מו
הערל חולקים התנאים בגר שנתגייר כשהוא מהול אם נמול דף עא
ביום או אפילו בלילה אבל כלם מודים שצריך הטפת דם
ברית וכן ראוי לחלק בין קטן שלא היה לו ערלה מעולם
לגר שהיתה לו ערלה והמילה שעשה בגיותו אינה כלום לכך
צריך להטיף ממנו דם ברית ורבינו חננאל פסק במסכת
שבת להפך וכן משמע בפרק רבי
דף קלה יבפק דר"ה כתו' סס וכתו' כ' החולץ דלעיל אליעזר דמילה דאמר רבי אליעזר הקפר
לא נחלקו בית שמאי ובית הילל על
נולד מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו על
גר שנתגייר כשהוא מהול שב"ה אומרי' אין צריך להטיף ממנו
דם ברית ויש שם ברייתא אחרת כזו אלא שמסיים בה על מה
נחלקו בקטן לחלל עליו את השבת שב"ה אומרת אין מחללין
דחיישינן שמא ערלה כבושה היא כרבה שאומר שם כן כלומ' כדף דלעיל
העור דבוק בבשר ומחמת ספק זה אומר שצריך להטיף
ממנו דם ברית ומדקדק רב אלפס מדאמר רבה שהוא סס בדף קכב
בתראה אהדא ברייתא שמע מינה שהלכה היא והלכה כרבה
לגבי רב יוסף שחולק עליו הילכך צריך להטיף ממנו דם
ברית בחול אבל לא בשבת וזאת השיב רב האי גאון באלפסי סס וכן
וששאלתם נולד כשהו' מהול צריך להטיף ממנו דם ברית או לא באשירי סס בדף
צריך להתיישב בדבר בנחת ולבדוק יפה יפה בידים ובמראו' קל"ה עמוד ד
עינים ולא בברזל ואין מברכין על המילה אלא אם כן נראית
לו

לו ערלה כבושה ורואין ונזהרין היאך מלים אותו אם נראית לו ערלה ממתינין לו הרבה ואין חוששי' לשמיני שמא יביאוהו לידי סכנה עד כאן לשונו ומאח' שרב האי גאון ור"ח ורב אלפס בשיטה אחת אין לסור מדבריהם שבקטן צריך הטפת דם ברית' קיז

הוזהרה תורה על ממזר בפרשת תצא לא יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל

בפ' הערל דף ע"ח ה' כלומר לעולם אסורין אחד זכרים ואחד נקבות באיסור זה ושנינו בפ' החולץ איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא

כדף מ"ט דברי רבי עקיבא ורבי שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים והלכה כדבריו ור' יהושע אומר כל שחייבים

שם עליו מיתת בית דין וטעם כולם מפרש בגמרא פוסק בה"ג וכן

וכן הוא' בתו' שם ה"רי שהלכה כשמעון התימני אף על פי שאין למידין מהלכה

דף ק"ל הכתובה במשנה ובריתא כדאיתא בבבא בתרא מכל מקום הלכה כשמעון התימני שהרי שנינו סתם משנה כמותו בפרק

דף ק"ו האומר ושנויות שם הלכות פסוקות וכיוצא באותה משנה

דף ק"כ סתמא קורא הילכתא פסיקתא בפר' הגוזל קמא וגם ר' אליעזר

דף ל"ו בן יעקב שמשנתו קב ונקי סובר בפרק החולץ יש ממזר

שם כדף ל"ז מאשת אח ותניא ר' אליעזר בן יעקב אומר לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך במדינה אחרת וישא אשה אחרת שמא יזדווג זה לזה ונמצא אח נושא אחותו ונתמלא כל העולם ממזרים ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה אבל מחייבי לאוין אין ממזר

דף מ"ה דפסקינן בפרק החולץ הלכה שגוי ועבד שבא על בת ישראל

בנמו' דף י"ד הוולד כשר ואמרינן בפרק ראשון פשיטא שבני חייבי

דף ע"ח לאוין כשרים נינהו ובפרק אחרון דקדושין אומר הכל מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה אלמא יש תפיסת קידושין אפילו בלאו דשאר ואם כן אין הוולד

דלעיל ממזר: וטעם דשמעון התימני אף על פי שמפי הקבלה אמר

שם כדף מ"ט כן הסמיכו על המקרא שנאמר ולא יגלה כנף אביו וסובר שבשומר' יבם של אביו הכתוב מדבר שהיא עליו בכרת וסמיך ליה לא יבא ממזר ללמד שיש ממזר ממחייבי כריתות וזהו מכל העריות כולן אף מחייבי מיתות בית דין שבכולן כרת

והטע' מדרש שם ואף על פי כן אומר שם שהכל מודים בבא על הנדה שהוולד

בתו' שם בר"ה אינו ממזר: ומה שאמרנו שאילו המקראות הם סמוכין והרי

וכתי' לא יבא מפסי' לא יבא פצוע דכא וכרו' שפכ' יש לפרש שמאחר שאינה בני בנים לא חשיב הפסק: ומניין שלא יבא דכתיב גבי ממזר ופצוע דכא וכרו' שפכה עמוני ומואבי מצרי ואדו' בביא' בעילה הכתוב מדבר כביאה בא אל אשת אחיו וכביאה ויבא אליה ותהר לו ולא נפרשנו כביאה ולא יבא אל תוך המחנ' וכבואכם אל אהל מועד שפירושן לא יכנסו לתוך הקהל ולא יכנסו לאהל מוע' אמרת צא ולמד משלש עשר' מדות שהתור' נדרשת בהן דבר הלמד מענייננו במה העניין מדבר בעריות ובבעילת איסור כדכתיב לא יגלה את כנף אביו אף כאן בביאת ערוה

דף מ"ט ובבעילת איסור הכתוב מדבר: גרסינן בפרק החולץ ובפרק

דף ס"ח האומר אמר אביי הכל מודים בבא על הנדה שאין הוולד ממזר מאי טעמא ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהא

דף ע"ב בה הויה ובפרק עשרה יוחסין פוסק כרבי יוסי שאומר ממזרים

מן התיימו' פרק ט"ו דאיסורי ביא' דף ש"ל"ח ונתינים טהורים לבא בקהל לעתיד לבא: אחד ממזר שנשא ישראלית ואחד ישראל שנשא ממזרת כיון שבעלו אחר קידושין לוקה קידש ולא בעל אינו לוקה בעל ולא קדש אינו לוקה משום ממזרת שאין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה

לקמן בכו' תכ"ה בלא קידושין אלא כהן גדול באלמנה כמו שיתבאר: בפרק

דף מ"ה החולץ פסקינן גוי ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר בין בפנוי' בין באשת איש בין באונס בין ברצון וגוי ועבד הבא על הממזרת הוולד ממזר וממזר הבא על הגויה הוולד גוי בתגייר הרי הוא כשר כשאר גרים ואם בא על השפחה הוולד

עבד שחררו הוולד כשר כשאר עבדים משוחררי' ומותרין בבת

ומכואר במשנה פרק האומר דף ס"ט ודף כו ובגמרא דף כ"ח ישראל זה הכלל בן הבא מן העבד ומן הגוי ומן השפחה ומן הגויה הרי הוא כמוהו לפיכך פוסק בפרק האומר כרבי טרפון שאומ' יכולין ממזרין ליטהר כיצד ממזר מותר מתחילה לישא שפח' כדי לטהר את בניו שהרי כשנולד הבן הוא עבד שחררו

כדף ע"ב הוולד בן חורין: בפרק עשר' יוחסין מסקינן ממזר מותר לישא גיורת וכן הממזרת מותרת לגר והבנים משניהם ממזרים

דף ס"ז כרבי יוסי כדאיתא בפרק האומר שהוולד הולך אחר הפגום' שנאמר בקהל ה' וקהל גרי' לא איקרי קהל ה':

בפ"י יוחסין דף ע"ג

בברייתא שם דף ע"ה גיורת שנשאת לגר וילד' בן אף על פי שהורתו ולידתו בקדושה הרי זה מותר בממזרת וכן בן בנו עד שישתקע שם גיותו ממנו ולא יודע

פשוט ומבואר בכמ' מקומות שהוא גר ואח"כ יאסר בממזרת: ואחד הגרי' ואחד העבדי' משוחררים

מהתיימו' פרק ט"ו דאיסורי ביאה דף ש"ט ומבואר שם בת"ת דין אחד לכולם: אבל גר שנשא בת ישראל או ישראל שנשא גיורת הוולד ישראל לכל דבר ואסור בממזרת: שלשה ממזרים הם ממזר ודאי ממזר ספק ממזר מדברי סופרי':

לעיל בעמוד שבסמוך ממזר ודאי כאשר בארנו: ממזר ספק זה הבא מספק ערוה כגון הבא על האשה שנתקדשה ספק קידושין או שנתגרשה ספק גרושין וכיוצא בהן: והאשה

לפ' האש' רב' דף פ"ט ומבואר שם בגמרא דף פ"ט ששמעה שמת בעלה ונשאת והרי בעלה קיים ובא בעלה הראשון עליה והיא תחת השיני הרי הבן ממזר

בפ"י יוחסין דף ע"ג כל הסוגיא מדברי סופרי': דין תורה שספק ממזר מותר לבא בקהל שנאמר לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי אסו' ולא ממזר ספק אבל חכמי' עשו מעלה ביוחסין ואמרו כל הספיקות

היינו כרבי אליעזר שם דף ע"ד ורב פסק כוותיה כדף ע"ה לבא בקהל וממזר ספק אסור בממזר' ודאי ואפי' בממזר' ספק אסור שמא אחד אין ממזר והשני ממזר ודאי דאין לספיקות תקנה אלא שישאו מן הגרים אבל ממזר של דבריה' מותר לישא ממזרת של דבריהם: גרסי'

דף כ"ז במסכ' סוטה בפ' ארוסה אשת איש שיצא' עליה קול שהיא מזנה והכל מרננים אחריה אין חוששין לבניה שמא ממזרים הם שרוב בעילות אחר הבעל ומותר לישא בתה לכתחלה אלא אם כן היתה מפקרת עצמה לכל לכתחילה

בפרק האומ' דף ע"ח ובפ' החולץ דף מ"ז בפרהסיא: האב שהוחזק שזה הוא בנו ואמ' בני זה ממזר נאמן ואם יש לאותו בן בנים

בפרק החולץ דלעיל אינו נאמן אף על הבן כמו שמוכיח שם שלא האמינה אותו תורה אלא על בנו שנאמ' כי את הבכור בן השנואה יכיר ודרש רבי יהודה יכירנו לאחרים וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר שהוא ממזר או בן גרושה וחלוצה כמו שאומר

שם בפרק החולץ ובן גרושה וחלוצה שאומר בפרק החולץ

בתו' שם כל הסוגיא פירש רבינו אליהו דנפקא ליה מדכתיב בן השנואה יכיר שדורש שם ששנואה בנישואין וכן משמע בירושלמי

דף ק"ו ע"א בפרק אחרון דקידושין' ורבינו יצחק פירש מדנאמן לומר זה בני בכור אפילו בתינוק בין הבנים וכשהוא אומר על הקטן שהוא בכור אם כן עושה הגדולים ממזרים אלמא על בנו נאמן לפוסלו לפיכך נאמן לומר בן גרושה הוא והלכה

דף ק"כ"ז כרבי יהודה דאמר בפרק יש נוחלין כשאומר על התינוק

דף מ"ז כל הסוגיא בין הבנים בכור הוא נאמן עוד תניא בפרק החולץ מעשה בגוי שבא לפני רבי יהודה אמר לו נתגיירתי ביני לבין

ע"ש כתו' עצמי אמר לו יש לך עדים שנתגיירת אמר ליה לא אמר ליה יש לך בנים אמר ליה הן אמר ליה לדבריך גוי אתה ואין

ע"ש כתו' כר"ה נחמן עדות לגוי ואי אתה נאמן לפסול את בניך כך מפרש שם רב נחמן בר יצחק דברי רבי יהודה ופוסק שם הילכתא כרב

ספ' מצו' ו א 6 i נחמן

נתמן בר רבי יצחק משמע שאם יש עדות לגוי שנאמן
לפסול בניו אפילו שלא ע״י הכרת בכור וכן פוסק בשאלתות
פרשת וארא וכן פוסק רבי׳ משה ולא כמו שפוסק בה״ג שאינו
נאמן לפסול את בניו אלא במקום הכרת בכורה כמו שאמר
על תינוק בין הבנים שהוא בכור : קיח קיט

לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה׳ ושנינו בפר׳
הערל שמותרים לישא גיורת ומשוחררות : ושנינו
עוד בפרק הערל איזהו פצוע דכא כל שנפצעו ביצי׳ שלו אפי׳
אחת מהן ׳ ותניא אפי׳ נקבו או נמקו או שחסרו פי׳ ניקבו נקב
מפולש שכל נקבים שבתלמוד מפולשין
הן כדתנא ניקבה המרה נקבו הדקין וגבי
אתרוג נמי שנינו ניקב והסר כל שהו
ואמרינן בגמרא ניקב נקב מפולש בכל שהו שאינו מפולש
בכאיסר איזהו כרות שפכה כל שנכרת הגיד שלו ואם
נשתייר מן העטרה אפילו כחוט השערה מקיף לכל הגיד הרי
זה כשר ומניין שפצוע דכא באותו מקום וכן כרות שפכה
במתניתין תנא שלכך הם סמוכין ללא יבא ממזר ללמד מה
להלן פסולו על ידי מקום ביאה אף פצוע דכא וכרות שפכה
פסולו על ידי מקום ביאה פסול ובהלכות חליצה כתוב בספר
התרומ׳ שסומכין העולם להכשיר בני אדם הנתוקי׳ שכורתין
מהן ביצה אחרת על כרה שנשנה בכרם
ביבנה שכל מי שאין לו אלא ביצה אחת
הרי הוא כסריס חמה וכשר ולפי שהיו שם
שורות תלמידי חכמים רבים לכך נקרא
כרם : אמנם בה״ג מפורש משנת הכרם
באדם שנולד כן בביצה אחרת אבל אם כרתו מכנה
ביצה אחרת מודה למשנתינו דפרק
הערל שפוסלת ורבינו שמשון כתב חזינן
כמה בני אדם שכורתין מהן ביצה אחרת
ומולידין לכך אומר רבי יעקב דאפילו בידי
אדם כשר והא דתנן כל שנפצעו בצים שלו
אפילו אחד מהן יש לומר פצוע גרע מניטל כעין שמצינו
בנקב הטחול בעביו דגרע מניטל ואפילו אם תימצי לומר
שחולק מכל מקום המשנה השנויה בכרם עיקר ואף על פי
שאומר שהוא כסריס חמה מכל מקום יש לו רפואה ופעמים
שמוליד מדמכשר ליה ובירושלמי משמע שהוא כשר לבא
בקהל אלא שאינו מוליד דאמר שמואל אם יבא לפני בעל
ביצה אחת אני מכשירו כר׳ ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה
אמר ר׳ יודן אמר רבי יוחנן ובלבד של ימין עד כאן הירושלמי
פירש אם של ימין תיבה אחת ורצה לומר כי יותר טוב נטילת
ביצה שלמה מפצוע ויותר נראה לרי׳ שהם שני תיבות של ימין
כלומר שתשאר ביצה של ימין והומר׳ גדולה היא וטוב להזהיר
הרופאים להתוך של שמאל אם אפשר ומשמע שם מתוך
המסקנא דרבי ישמעאל איירי בידי אדם וכולם סוברים כרבי
ישמעאל שכשר לבא בקהל אלא שאין מוליד : שלשה עניני
אברים יש לזרע והם הגיד והבצים והשבילים שבהן תתבשל
שכבת זרע והם הנקראים הוטי ביצי׳ ואמר
רבא כיון שנפצע אחד משלשה אברים אלו
או נכרת או נידך אפילו אחד מן הבצים
או אחד מחוטי הבצים הרי זה פסול : ולפי׳
ר״ת נוכל לפרש כי כרות בכולן שאמר רבא לא דיבר על אחד
מהבצים ׳ אמר שמואל שכל פסול שאמר בענין זה כשלא היו
בידי שמים אלא בידי אדם על ידי פשיעתו כגון שכרתו אדם
או הכהו קוץ אבל אם נולד כך או על ידי חולי אירע לו
כשר לבא בקהל ואומר שם שכל זה למדנו ממכה שהסמיכו
ללא יבא ממזר שפסולו לא בא בידי שמים : שנינו בספרי

Margin references, right column:
- נתי׳ שם
- בפרק ט׳ו דאיסורי ביאה דף פ״לט
- דף ע ו
- דף ע
- שם כדף ע ה
- בפרק אלו טריפות דף מב
- בפ׳ לולב הגזול דף לד
- שם כדף ל ו
- בפ׳ הערל דף ע
- שם כדף ע ה
- שם
- סימן קלג
- פרק הערל דף ע״ה ולקמן בחלק מ״ע סימן ג׳ב דף קל״ו עמוד ב׳
- דף ע
- כל הסוגי׳ מ״וס נתו׳ שם בר״ה כלין כו דף ע״ה ובאיסורי דף י׳ עמוד ר׳
- שם כדף ע
- בפ׳ אלו טריפו׳ דף נ״ה
- פרק הערל דף ט ע״ה
- שם
- בפרק הערל דף ע״ה והאיתנר-קס הסוגי׳ לפי כפרתו
- ודלעיל תוס׳ ע״ה נתו׳ דלעיל
- שם
- תוס׳ דף כ ע״ב

ומביאה בירושלמי דפרק הערל שפצוע דכא יש לו רפוא׳ וחוזר
להכשרו אבל כרות שפכה אינו חוזר וזו הלכות רופאים פירש
הרב רבי אליעזר ממיץ וזה לשונו הא דתניא בפרק הערל ניקב
הגיד פסול מפני שהוא שותרת נכתם כשר וזהו פסול החוזר
להכשירו פירוש פסול הוולד שנולד מאשתו שהרי הוא ממזר
מאחר שבעל אשה זו אינו מוליד אבל הבעל עצמו כשר לבא
בקהל ועוד אומר שם מעשה היה בפומבדיתא באחד שנסתם
שביל של שכבת זרע שלו והוציא במקום קטנים ופסק רב
מרי בר רחל שהואיל שמוציא שכבת זרע שלא במקו׳ הוצאתו
אין הזרע מתבשל ואין ראוי להוליד ואם הבן הנולד לאשתו
של זה ודאי ממזר הוא אבל הבעל עצמו
כשר לבא בקהל שאינו אלא עקור והמפרש
שזה האיש פסול לבא בקהל מפני שהוא
כרות שפכה טועה שהרי שנינו נסתם כשר וזהו פסול
שחוזר להכשירו וכרות שפכה שנינו בספרי שאין לו רפואה
וגם אין לפסול האיש הזה מפני פסולי פצוע דכא שהרי
סתימה זו שנסתם שבילו בידי שמים היתה ואמר שמואל
פצוע דכא בידי שמים כשר ועוד גרסינן בכפרים ישנים
במסכת בכורות בפרק אילו מומין תנו רבנן שני נקבים יש
באדם אחד מוציא שתן ואחד מוציא זרע ואין בין זה לזה אלא
כדי קליפת השום נקבו זה לתוך זה נעשה עקור ולא גרסינן
שם נעשה כרות שפכה והלכה למדה מעניינ׳ שכולה מדברת
בעקירות ועוד לא יתכן לומר כי נקב וכרות דבר אחד כי שני
דברים הם עד כאן דבריו ׳ קכ

כתוב בפרשת אמור אל הכהנים ובארצכם לא תעשו
ולמע״ה ממקרא זה כתיב ומעוך וכתות ונתוק
וכרות וגומר ודורש מכאן בת״כ שאסור להפסיד איברי הזרע
בין באדם בין בבהמה בין בחיה ועוף אחד טמאים ואחד
טהורים בין בארץ בין בחוצה לארץ וכן קבלו מפי השמועה
שזה שנאמר ובארצכם לא תעשו עניין הכתוב כך הוא שלא
יעשה דבר זה בישראל בכל הארצות אשר תשבו בין בגופן
בין בגוף אחרים שזה הכלל בכל מצוה שהיא חובת הגוף
שנוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ ואמרינן בחגיגה שאלו
את בן זומא מהו לסרס את הכלב אמר להם כל שבארצכם
לא תעשו ובבכורות פרק כל פסולים אמרינן אמר רבי חייא
בר אבא הכל מודים במסרס אחר מסרס שהוא חייב כגון שבא
אחד וכרת את הגיד ובא אחר וכרת את הבצים או נתקן כולן
לוקין דכתיב ונתוק וכרות אם על כורת חייב על נותק לא כל
שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב ומוכיח בפרק
אילו מומין כורת הוא שכורת מקצת ההוטין שהביצים תלויין
בהן נותק שנתקן כולן ובין כורת ובין נותק שניה׳ בתוך הכיס
והמסרס את הנקבה בין באדם בין בבהמה בין כשאר מינים
פטור והא דתניא בת״כ מניין שאף הנקבו׳ בסירוס תלמוד לומ׳
כי משחתם בהם מום בם לאיסור הקרבה ברבה אותם כמו
שכתוב בסוף המקרא לא תקריבו ולא לאיסור סירוס בפרק
שמנה שרצים מוכיח שהמשקה כוס של עיקרין לאדם כדי
לסרסו בזכר אסור בנקבה מותר והוא הדין לשאר מינין וכן
משמע בפרק הבא על יבמתו שהאשה מותרת לשתו׳ כוס של
עיקרין שמסרסין אותה שלא תלד גבי יהודית דביתהו של ר׳
חייא וכתב רבינו משה שסירוס בזכר אסור ואין לוקין
עליו אסור לומר לגוי לסרס בהמה שלנו כדמוכח בפרק
השוכר את הפועלים דסבירא לן ארבי חידקא שאומר בני נח
מצווין על הסירוס ועובר משום לפני עור לא תתן מכשול
ואם לקחה הגוי מעצמו וסירס אותה מותר ואומר שם שמר זוטרא היו מחמירין על עצמן והיו מחליפין זה לזה
כשאירע שלקחה גוי מעצמו ואף על פי שאין צריך ואומ׳ אבות
דשמואל

Margin references, left column:
- דף ט ע״ב
- דף ע ו
- עיין בכל״מי פ׳ אלו טריפות דף מ״ח
- בפרק הערל דף ע״ה
- היינו לפירש״י אלו טריפות דלעיל
- היינו ברייתא דלעיל
- בפרק הערל דף ע״ה
- דף מ״ד
- ת״כ פ׳ אמור במרשה ז
- בפ״ב דף י״ד
- דף נ״ג
- דף ל״ט
- בפרק נ׳ לעיל
- דף קי״א
- דף ס״ה
- בפרק ז׳ דאיסורי ביאה דף פ״א
- דף נ׳ בלהבא

דשמואל שאם הערי׳ ישראל על דבר זה קונסין אותו למוכרה
לישראל אחר ואפילו לבנו גדול מותר למוכרה אם הקנהו
לבנו קטן רב אחי אסר ורב אסי שרי ופוסק בשאלתות כרב בפיגון קה
אסי דשרי ואפילו מוטל בעריסה נמי שרי ורבינו משה פוסק כוף כרית יו דלעיל
כדברי האוסר ׳

קכא

הזהיר הכתוב בפרש׳ אמור שלא ישא כהן זונה דכתיב
אשה זונה לא יקחו ומה היא זונה שנינו בת״כ אמור פרש׳ א
ומביאה בפרק הבא על יבמתו זונה כשמה פיר׳ שזנתה תחת בברייתא דף כ״א
בעלה דברי רבי אליעזר בן יעקב רבי עקיבא אומר זונה זו
מופקרת רבי מתיא בן חרש אומר אפילו הלך בעלה לבית
דין הגדול והוליכה להשקותה מים המרים אחר שקינא לה
ונסתרה והיא אסורה לבעלה עד שתשתה ובא עליה עשאה
זונה ואם מת אסורה לכהן שסובר שנעשית זונה בכל בעילת
איסור ורבי יהודה אומר זונה זו אילונית היא אשה עקרה
שאינה יולדת והרי היא אסור׳ לכהן ומפרש שם הטעם דכתיב בגמרא לעיל מיניה
הזנו ולא יפרוצו כל ביאה שאין בה פריצה וריבוי אינה אלא
בעילת זנות וחכמים אומרים אין זונה אלא גיורת ומשוחררת בברייתא דלעיל
פיר׳ ואפילו נתגיירה פחותה מבת שלש שנים לפי שבאתה מן
הגוים השטופים בזמה וכן מוכח בפ׳ הבא על יבמתו גבי עיר דף ס
אחת שהיתה באו׳ ; ושנבעלה בעילת זנות פירוש לאותן שאין פי׳ דחכמי׳ דלעיל
קידושין תופסין בהן כדאמר בתמורה בפרק כל האסורין מה בדף כט
עריות דלא תפס בהן קידושין והויא זונה ; עוד שם אומר רבא בדף כט
כהן הבא על הגויה לוקה עליה משום זונה דאורייתא ; ר׳ אליעזר בברייתא דלעיל
אומר פנוי הבא על הפנוייה שלא לשם אישות עשאה זונה
ומדאמ׳ רב עמרם אין הלכה כר׳ אליעזר שמע מינה הא כדברי שם
כולן הלכה וחוששין לדברי כולם להחמיר ; עוד שם אמר רבא דף נו
אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טמאה שנאמ׳ לא
יכול בעלה הראשון וגומר הכל בכלל זה שאם נבעלו נאסרו
על בעליהן פרט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה שמותרת
לבעלה שנא׳ והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת אבל אשת
כהן באיסורא עומדת שהרי היא זונה ; אמר רב ששת אשת שם
ישראל שנאנסה אף על פי שמותר׳ לבעלה אסור׳ היא לכהונה׳
כתוב בה״ג בהילכות מיאון מה ששנינו בכתובות פרק קמא דף יג
ראוה מדברת עם איש אחד ואומרי׳ לה מה טיבו של זה ואמר׳
איש פלוני וכהן הוא רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת
להשיאה לכהונה ומפ׳ בגמרא מאי מדברת זעירי אמר נסתרה שם
הני מילי נסתרה עם ישראל אבל נסתרה עם הגוי הרי היא
כשבויה ופסולה לכהונה עד כאן דבריהם אמרינן בכתובות שם ובפרק ב׳ דף כ״ז ובכתובה מקומות
שהשבויה שנפדית והיא בת שלש שנים ויום אחד או יותר
אסורה לכהונה מפני שהיא ספק זונה שמא נבעלה לגוי ;
ואם יש לה עד אחד שלא נתייחדה עם הגוי הרי היא כשירה שם
לכהונה ; ואפי׳ עבד או שפחה או קרוב נאמן לעדות זו ; ושתי שם
שבויות שמעידות כל אחת מהן על חברתה הרי אלו נאמנות שם בדף כג
הואיל וכל הספיקות מדברי סופרים לפיכך הקילו בשבוייה ;
והאשה שנתחבשה בידי גוים על ידי נפשות אסורה לבעלה שם בדף כו במשנה
פירש הר״יץ מדלא קאמר אסורה לכהונה שמ׳ דאף לבעלה וכן כתו׳ שם
ישראל קאמר דחיישינן שמא נתרצית למצוא חן כשנתחבשה
על ידי נפשות ובשיד גוים תקפה אומר דאף על ידי ממון שם בגמרא
אסורה לבעלה משמע לבעלה דומיא לבעלה דמתניתין
או שמא אגב מתניתין נקטיה ודווקא לכהונה אסורה אבל
מו׳ רבינו יהודה כתב בשם ר״י ור״ת והרב ר״י בן ר״מ שכולה
ההיא דממון מדבר׳ באשת כהן הנה למדנו מכאן דאף על גב
דרחמנא אפקריה לזרעיה דגוי ה״מ לעניין חייס אבל ביאת
גוי לא אפקריה ונאסרה לבעלה ואמרינן נמי בסוטה פרק
ארוסה דגוי מקנאין על ידו ומאחר שאסורה לבעל אסורה דף כו
לבועל אף אם יתגייר הגוי אחר כך כך פסק רב אלפס ור״י בר

קכב רבי מרדכי ׳

שלא יקח כהן חללה שנאמר וחללה לא יקחו ותניא
בפרק עשרה יוחסין איזהו חללה זו שנולדה דף עז
מאיסורי כהונה וכן אחת מן הנשים האסורות לכהונ׳ שנבעלה
לכהן נתחללה אבל הכהן עצמו שעובר
העבירה לא נתחלל ובין שנבעלה באונס מבואר בריש פ׳ הבא על יבמתו דף נג ובגמרא דף כד
או בשגגה בין כדרכה בין שלא כדרכה
משהערה בה נתחללה ׳
והוא שיהא הכהן בן תשע שנים ויום אחד מבואר בכרית יבמה רוסן דף מד ומח
ומעלה ותהיה זו האשה האסורה לו בת
שלש שנים ויום אחד ומעלה ; ואם
הוליד ממנה בן בין זרה שחללה בין כהן בפרק עשרה יוחסין דלעיל
אחר הוולד חלל ; חלל ודאי שאינו מספק
גרושה הרי הוא כזר ונושא גרושה ומטמא למתים שנאמ׳ אמור
אל הכהנים בני אהרן אף על פי שהן בני בני אהרן עד שיהיו
שם דף עב בכהונתם ; כהן זכר הוא שאסור לישא חללה וזונה ולפיכך
אסור בגיורת ומשוחררת ובנבעלה לחייבי כריתו׳ וגם בנבעלה
לחייבי לאוין אף ע״פ שאינה זונה הואיל ותפסי בהו קידושין
דף סח מוכיח בפרק אלמנה שאסורה לכהן מזה המקרא דכתיב ובת
כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל כיון
שנבעלה למי שזר אצלה מעיקרא פסולה לכהונ׳ אבל הכהנת
מותרת לינשא לחלל ולגר ולמשוחרר כדאמר רב בפרק יש
דף פד מותרות שלא הוזהרו כשירות לינשא לפסולים שנאמר בני
דף עג אהרן ולא בנות אהרן ודורש רבא בפרק עשרה יוחסין הגר
מותר לישא ממזרת ומותר לישא כהנת ; חלל שנשא כשירה
דף עז זרעו ממנה חללין כדאיתא פרק בתרא דקדושין וכן בן בן
בנו אפילו אחר אלף דור שבן החלל הזכר חלל הוא לעולם
שם ואם היתה בת אסורה לכהונה שהרי היא חללה אבל ישראל
שנשא חללה הוולד כשר ואם היתה בת כשרה לכהונה ; וכן
ישראל שנשא גרושה הבת כשירה לכהונה וכן גר שנשא בת
ישראל בתו כשרה לכהונה כרבי אליעזר בן יעקב בפרק קמא
דף פג) דף עז דבכורים ובפרק בתרא דקדושין ואין הלכה כרבי יהודה
בדף עח שפוסל ׳ מסקינן שם גר שנשא גיורת בתו אסורה לכהן
לכתחלה ואם נשאת כבר מותר לקיימה כרבי יוסי ׳ מוכיחות
דף כב ההלכות במסכת כתובות בפרק שני שמי שבא בזמן הזה
ואמר כהן אני אינו נאמן ואין מעלין אותו לכהונה על פי
עצמו ולא יקרא בתורה ראשון ולא ישא את כפיו ולא יאכל
קדשי הגבול כגון חלות עד שיהיה לו עד אחד אבל אוסר עצמו
בגרושה זונה וחללה ואינו מטמא למתים ואם נשא או נטמא
שם בדף כו לוקה ; ואם היה מסיח לפי תומו נאמן כיצד מעשה באחד
שהיה מסיח לפי תומו ואמר זכור אני כשהייתי תינוק והייתי
ע״ש כתו׳ מורכב על כתפו של אבי והוציאני מבית הספר והפשיטני את
כתנתי והטבילני לאכול בתרומה לערב וחברי בדלין ממני
והיו קורין אותי יוחנן אוכל חלות והעלהו רבינו הקדוש
בתחילת המכוה בב׳ תחלת כתובות דף יד לכהונה על פיו ׳ שלשה חללין הן חלל מן התור׳ כאשר בארנו
וחלל ספק מספק גרושה וחלל של דבריהם מחלוצה שבא
כהן עליה שהיא חללה וזרעה מכהן חללים
מדבריה׳ כדאמ׳ בפרק עשרה יוחסין גרושה דף עח ובפרק ב׳ דיבמו׳ דף כד ובכל׳ יש מותרות דף פה
מדברי תורה חלוצה
מדברי ספרי׳ כל שאינו כך מסק׳ בפ׳ נושאין על האנוסה במסכה דף נט
חלל מן התורה נותנין עליו חומרי כהנים
שאינו מטמא למתים ונושא אשה הראויה
לכהן וחומרי ישראל שאינו אוכל בתרומה ואם אכל או נטמא
או נשא גרושה מכין אותו מכת מרדות ׳

קכג

הזהיר הכתוב בפרשת אמור ואשה גרושה מאישה
לא יקחו ואם אמר לה הא גיטך ותהא מגורשת

ממני ולא תהא מותרת לכל אדם זהו ריח הגט שפוסל בכהונה אעפ״ שאינו גט גמור שהוא פסול כדדרשינן בפרק האשה רבה ובמסכת גיטין ואשה גרושה מאישה לא יקחו אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסלה מן הכהונה ובפרק עשרה יוחסין נחלקו אביי ורבא בכהן גדול בגרושה אביי אמר קדש לוקה בעל לוקה ורבא אמר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה מאי טעמא לא יקח משום לא יחלל וקיימא לן כרבא דאמר דצריך קידושין ובעילה ואז לוקה שתים משום לא יקח ומשום לא יחלל׳ קכד

שלא יקח כהן גדול אלמנה שנאמר בפרשת אמר אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח

ושנינו בפרק הבא על יבמתו כהן גדול לא ישא את האלמנ׳ בין מן הארוסין בין מן הנשואין וכהן גדול הוא בין נמשח בשמן המשחה בין מרובה בגדים ואף משוח מלחמ׳ כדתניא בהוריות פרק אהרן והכהן הגדול מאחיו זה כהן גדול שנמשח אשר יוצק על ראשו בשמן המשחה זה משוח מלחמה ומלא את ידיו ללבוש את הבגדים זה מרובה בגדים על כל״ם הוא אומר אחר כך את ראשו לא יפרע וגומר ואלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח ותניא וכולן אין נוהגין במשוח מלחמה חוץ מה׳ דברים האמורים בפרשה ואלו הן לא פורע ולא פורם ואין מטמא אל הקרובים ומצווה על הבתולה ואסור באלמנה ותניא בת״כ ומביאה במסכת יומא נמשח יום אחד או נתרבה יום אחד דין כהן גדול נוהג בו׳ קכה

כהן גדול שבעל אלמנה לוקה ואף על פי שלא קידש שנ׳ ולא יחלל כיון שבעלה חללה ופסלה מן הכהונה

בדאמרינן בפרק עשרה יוחסין שמודה רבא בכך אבל זונה וחללה וגרושה הרי הן מחוללות מקודם בעילתן׃ קדש כהן גדול אלמנה ובעלה לוקה שתים אחת משום אלמנה לא יקח ואחת משום לא יחלל׳ ובין כ״ג ובין כהן הדיוט שנשא אשה מן הארבע ולא בעל אינו לוקה וכל מקום שהוא לוקה היא לוקה וכל מקום שהוא אינו לוקה היא אינה לוקה שאין הפרש בין איש לאשה לעונשין אלא בשפחה חרופה בלבד׃ באשר יתבאר זה שאמרנו שבבעילת אלמנה לוקה והרי הכתוב אומר ולא יחלל את זרעו בעמיו ענין הכתוב שלא יחלל בשרו׳ לא האשה ולא זרעו בעמיו זו אשתו׃

וכל פסולי כהונה גדולה אם אירס האשה בעודה כשירה לו ואחר כך נתמנה להיות כ״ג יכנוס והטעם משום דיקח הכתוב במקרא קידושין הוא׃ בפ׳ הבא על יבמתו דף נ״ט

וכל העריות החמורות וקלות חייבי מיתות בית דין וחייבי כריתות וחייבי לאוין ועשה בכולן חשובה העראה כגמר ביאה כדתנן פרק הבא על יבמתו אחד המערה ואחד הגומר ולא חילק בין ביאה לביאה והעראה היכן היא כתובה אמר עולא ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה מכאן להעראה מן התור׳ ושאר כל העריו׳ למדות מנדה דאמר רבי יונה ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה הוקשו כל העריות כולן לנדה מה נדה בהעראה אף כולן בהעראה׃ למדנו חייבי כריתות מנדה חייבי לאוין מניין מדגלי רחמנ׳ שצריך שכבת זרע להלקות שפחה חרופה כמו שיתבאר שמענו דשאר חייבי לאוין לוקין בהעראה למדנו חייבי לאוין השוין לכל׳ חייבי לאוין דכהונה מניין בגזירה שוה דקיחה קיחה מחייבי מיתות וכריתות שנא׳ בכולן לא יקח׳ חייבי עשה כגון מצרי ואדומי בדור שיני שהרי כתיב דור שלישי יבא להם ולא דור שיני ולאו הבא מכלל עשה עשה ומניין שבהעראה בלבד עובר בעשה בגזירה שוה ביאה האמורה כאן מביאה האמור׳ בלאוין לענין ממזר ופצוע דכא ופירוש העראה זו הכנסת עטרה שכל האמוראים לגד רבה בר רב הונא מורין כרבי יוחנן שאומר כן ואף על פי שחולק שמואל על רבי יוחנן ואומר העראה זו נשיקה אבר אין דבריו של שמואל כלום במקום רבי יוחנן כמו שאומר בפרק מי שהוציאוהו שמואל ורבי יוחנן הלכה כר״י וגם אומר במסכת ביצה דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן כל שכן שמואל שהרי רב הלכה כמותו באיסורין בכל מקום כשחולק על שמואל׃ שפחה חרופה האמור בתורה שהזכרנו מפרש בפ״ז מחוסרי כפרה שהיא חציה שפחה וחציה בת חורין ומקודשת לעבד עברי שנאמר לא יומתו כי לא חופשה הא נשתחררה כולה חייבין עליה מיתת בית דין שהרי תעשה אשת איש גמורה׃ ביאה שפחה זו משונה מכל ביאות האמורות בתורה שהרי היא לוקה שנאמר בקורת תהיה והוא חייב קרבן אשם שנאמר והביא את אשמו אחד שוגג ואחד מזיד בשפחה חרופה מביא אשם והבא עליה שלא כדרכה או הערה בה פטור האיש מאשם והאשה פטורה ממלקות שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וגומ׳ קכו

יך קל בפרק יש בכל רן מטוהטעם נאסורי פרק סור סנגת״ר וה׳ דף קנג ע״א

כל הבא על הערוה מן העריות דרך אברים או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר הרי זה לוקה מן התורה שנאמר לא תעשו מכל התועבות האלה ואלו הן הקות המתפרצים בתועבות הזימה ונאמר לא תקרבו לגלות ערוה בקריבה המביאה לידי גלוי ערוה הכתוב מדבר ותניא בת״כ יכול יהא ענוש כרת על הקריבה תלמוד לומר ונכרתו הנפשות העושות׳ העושות בכרת ואין נענשין כרת על הקריבה אבל לאו יש שם ותניא עוד שם אין לי אלא שלא יגלה מניין שלא יקרב תלמוד לומר לא תקרב אין לי אלא נדה בלא תקרב ולא תגלה מניין לשאר עריות תלמוד לומ׳ לא תקרבו לגלות ערוה׳ לפיכך אמרו חכמים שאסור לו לאדם לשחוק עם הנשי׳ ולא לקרוץ בידיו ורגליו ולא לרמוז בעיניו ולא להסתכל בהן ואפי׳ לשמוע קולה ולהרהר בהן ולראות שערן אסור וגם מטעם זה אסור להתייחד עם העריות שהדברי׳ האילו מביאין לידי גילוי ערוה ואפילו בפני אשה פנויה אסרו הכמים להסתכל דרך זנות הרי הוא אומר ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה׃ וכן אסור להסתכל בבגדי צבע ישנים קצת של אשה שהוא מכיר ואפילו שטוחים על גבי כותל כדאיתא בפרק קמא דעבודה זרה שעל ידי כן מהרהר בה ואומר בפרק בתרא דיומא טוב מראה עיני׳ באשה יותר מגופה של מעשה לפיכך צריך ליזהר מאד בדבר׃ ואם נתכוון להסתכל בה כדי לישא אות׳ אם תישר בעיניו מות׳ וגם חייב הוא לעשות כן כאשר בארנו במצות קידושין שאסור לאד׳ ליקדש אשה עד שיראנה׃ מסקינן בפרק בתרא דקידושין שמותר לאב לחבק את בתו ולנשקה ותישן עמו בקירוב בשר וכן האם עם בנה כל זמן שהן קטנים הגדילו ונעשה הבן גדול והבת גדול אסור והוא שיהו שדים נכונו ושער צמח זה ישן בכסותו וזו ישנה בכסותה ואם היתה הבת בושה לעמוד בפני אביה ערומה או נשאת וכן אם האם בושה לעמוד לפני בנה ערומה אף על פי שהם קטנים משהגיעו ליכלם מהם אינם ישנים עמהם אלא בכסותם׳ נשים המסוללות זו בזו אסור ומעשה מצרית הוא שהזהרנו עלין שנאמר במעשה ארץ

במסכת הבות פרק נ׳ דף ס׳ תנן שחוק וקלות ראש וכו וכן בתנו׳ דרבי נתן

פרק אין עומדין דף כ״ה

בפר׳ ליוחסין דף פ׳ ובפרק ב׳ דעבודה זרה דף ל״ו

בפרק ב׳ דקידושין דף מ״א

בכתובות דף קכה ע״א

כל הכותית במסכת דף ב׳ ובגמר׳ דף פ״א

מצרים

אחרי מות כוף כרסה י״ב
מצרים ואמרו חכמים בתורת כהנים מה היו עושין איש נושא
איש ואשה נושאת אשה ואף על פי שמעש׳ זה אסור אין מלקין
עליו שאין בו לאו מיוחד והרי אין שם ביאה כלל לפיכך אינם
בפרק הערל דלעיל
נאסרות לכהונה משום זנות ולא לבעלה וראוי להכותן מכת
מרדות הואיל ועשו איסור ויש לאיש להקפיד על אשתו בדבר
זה ולמנוע הנשים הידועות בכך מלהכנס לה ומלצאת היא
בפרק כל היד דף י״ו וי״ת
אליהם : אמרו חכמים שאסור לשמש מטתו לאור הנר וגם
אמרו שישראל קדושים הם ואין משמשים מטותיהן ביום
ותלמיד חכם שהוא צנוע מאפיל עליה בטליתו והוא מותר וכן
פרק אלו מותרין דף כ
אסרו חכמי׳ במסכ׳ נדרי׳ שלא ישמש מטתו ולבו מחשב באשה
אחר׳ ולא יבעול מתוך שכרו׳ ולא מתוך מריב׳ ולא מתוך שנאה
ולא יבא עליה על כרחה והיא יריאה ממנו ולא כשיהיה האחד
מנודה ולא יבא עליה אחר שגמר בלבו לגרשה ואם עשה כן
הבני׳ אינם הגוני׳ אלא מהן עזי פנים
ומהן מורדין ופושעים : וכן אסרו
חכמים על האיש שידור בבית חמיו
שזו עזות פנים היא : ולא יכנס עמו
למרחץ ולא יכנס עם אביו למרחץ
ולא עם בעל אחותו ולא עם

בפרק קמא דקדושין דף י״ב ובפרק ל״ג ביבמות דף כ״ב ובפר׳ המוכר פירו׳ דף צ״ח וצ״ט דבגמרא לא קיימ׳ הא׳ טעמא וכן המחבר עצמו לקמ׳ בכתע בכימ׳ מחדף קכ״ה עמוד א׳

תלמידו ואם הוא צריך לתלמידו מותר להכנס עמו ויש
מקומו׳ שנהגו שלא יכנסו שני אחי׳ למרחץ
כדאית׳ פ׳מקום שנהגו :

דף כ״א כל הסוגיא מתחילתה

ולא תהלך אשה בשוק
ובנה אחריה גזירה שמא יתפשו בנה ותלך

בפרק ב׳ דסנהדרין דף י״ט

אחריו להחזירו ויתעוללו בה הרשעים שתפשוהו דרך שחוק :
בכל היד דף י״ג
אסור לאדם להוציא ש״ז לבטלה לפיכך לא יהא אדם דש
שם
מבפנים וזורה מבחוץ : ואילו שמנאפים ביד ומוציאין שכבת
ע״ז כתו׳
זרע לא די להם שאיסור גדול הוא אלא שהעושה זה בנידוי
הוא יושב ועליהם נאמר ידיכם דמים מלאו וכאילו הרגו את
שם
הנפש : וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא עצמו
כמ״ם אין זה
לידי הירהור (והסמיכוהו על זה המקרא) ודורשו רבי פנחס
דף ת ו
ונשמרת מכל דבר רע בפרק נערה שנתפתתה ודרשה
תו׳ פרק קמא דענודה זרה דף ת
גמורה היא ולא אסמכתא שהרי מעמידה שם אזהרה למוציא
שם רע ואחר כך אומר ואידך מבעי ליה לכדרבי פנחס וכו׳
אלא אם יבא לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי והשחת׳ לדברי
פרק כיצד מעברין דף נ״ר
תורה שהיא אילת אהבי׳ ויעלת חן: לפיכך
אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה
עד שיטה מעט כדי שלא יבא לידי קושי :
ולא יסתכל בבהמה וחיה ועוף בשעה

פרק כל היד דף י״ד ובפרק היה קורא דף י״ד

דף כ
שנזקקים זה לזה כדאיתא פרק קמא דעבודה זרה : ומותר
למרביעי בהמה להכניס במכחול בשפופרת כדאיתא בפרק
דף כ א
השוכר הפועלים מפני שהן עסוקין במלאכתן ולא יבאו לידי
הרהור : מי שפגע באשה בשוק אסור להלך אחריה אלא רץ
דף י ח
ומסלקה לצדדין או לאחריו כדאיתא פרק עושין פסין : ולא
יעבור אדם על פתח אשה זונה עד שירחיק ארבע אמות שנא׳
דף י ז
אל תקרב אל פתח ביתה כדאיתא בפרק קמא דעבודה זרה :
פרק כל היד דף י״ג
ואסור למי שאינו נשוי לשלוח יד במבושיו שלא יבא לידי
הרהור ואפילו מתחת טיבורו לא יכניס אדם ידו׳ ואם ישתין
מים לא יאחז באמ׳ שלא יבא לידי הרהור ואם היה נשוי מותר
ובין נשוי ובין שאינו נשוי לא יושיט ידו לאמה כלל אלא בשעה
שהוא נצרך לנקביו אמנם אומר מורי כי הר״י היה מסופק אם
נשוי מותר דווקא להשתין אבל להתחכך אסור או שמא מותר
דף ע ו
להתחכך : אמרו בפרק הנשרפין שמצות חכמים להשיא אדם
בניו ובנותיו סמוך לפרקן שאם יניחם יבא לידי זנו׳ או הרהור
שם
ועל זה נאמ׳ ופקדת נוך ולא תחטא : ולא ישא זקן ילדה שדבר
זה גורם לזנות והזכירו על זה אל תחלל בתך להזנותה וכן

כל הסוגיא עד סופה דף כ״ז וכ״ח
אמרו חכמים בכתובות פ׳שני שמי שמגרש אשתו מן הנשואין
לא תינשא בשכונתו שמא יבא לידי זנות ואם היה כהן לא
תדור עמו במבוי פירש רשי אף קודם שנשאת וכן יש במסכת
פ״ב דף ל״ח ע״ב
שמחו׳ וכפר קטן נידון כמבוי : היה לה מלוה אצלו עוש׳ שליח
לתובעו : וגרושה שבאה עם המגרש לדין מנדין אותן או
מכין אותן מכת מרדות ואם נתגרשה מן האירוסין מותר
לתובעו בדין ולדור עמו במבוי ואם היה לבו גס בה אף
מן הארוסין אסור ופי׳ רשי כל זה מדבר בכהן ואין לנו ראיה
בישראל שיאסר לדור עמה בחצר אחד לפירושו : ומי נדחה
מפני מי היא נדחת מפניו ואם היה החצר שלה הוא נדחה
מפניה : אסור לאדם שישא אשה ודעתו לגרשה שנאמר אל
תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך. ואם הודיעו
בתחילה שהוא נושא אותה לימים ידועים
מותר כדאית׳ בפרק החולץ :

דף ל״ז כל הסוגיא

לא ישא אדם אשה לא

בפר׳ הבא על יבמתו דף ס״ר

ממשפחת מצורעים ולא ממשפחת נכפים
והוא שהוחזקו שלשה פעמים שיבואו בניהם כך׳ ובפרק הבא
שם
על יבמתו פוסק כרבי שהאשה שנשאת לשני אנשים ומתו
לשלישי לא תנשא ואם נשאה לא תצא ואפילו נתקדשה
יכנוס: לא ישא עם הארץ כהנת שזה במו חלל לזרעו של אהרן
פרק אלו עוברין דף מ״ט כל הסוגי׳ מתחלה ועד סוף
ואם נשא אמרו חכמים בפסחי׳ שאין זוגן עולה יפה : ולא ישא
אדם בת עם הארץ שאם מת או גולה בניו עמי הארץ שאין אמן
יודעת כתר תורה : ולא ישיא בתו לעם הארץ שכל המשיאה
אותה לו כאילו כפתה אותה ונתנה לפני ארי מה ארי מברה
ואוכל ואין לו בושת פנים אף עם הארץ מכה ובועל ואין לו
בושת פנים להמתין עד שיפייסנה׳ ולעולם ימכור אדם כל
מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם שאם מת או גולה בניו
תלמידי חכמים וכן ישיא בתו לתלמיד חכם שאין דבר מגונה
ולא מריבה בתוך ביתו של ת״ח׳ אסור
להתייחד עם ערוה מן העריות בין זקנה
בין ילדה כאשר בארנו מפני שהיא קריבה

בפרק ו׳ יוחסין דף פ׳ וכפ״כ דע״ז דף ל״ו

בתחילת המכוה
המביאה לידי גילוי ערוה חוץ מן האם עם בנה והאב עם בתו
שם
והבעל עם אשתו נדה אלא הכלה בלבד שפרסה נדה קודם
שתתבעל כאשר בארנו בהלכות נדה ולא
לעיל בסוף סימ׳ קי״ח וכן משמע בפ׳ קמא דכתובות דף ד
נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה
לפיכך אין אסור להתייחד עמהן ואף על

בפרק עשרה יוחסין דף פ״ב

שם בדף פ״א
פי כן גדולי החכמי׳ היה מחמירין על עצמן ומרחיקין הבהמה
כדי שלא יתייחדו עמה : כותב רבינו
משה שאיסור ייחוד עריות מפי הקבלה
אמנם רמוזה על המקרא בפרק בתרא

בפרק ב״ב דע״ז ובריש ביאה דף ס״ב

דף פ) דף ל ו
דקידושין ובפרק אין מעמידין אמר בפירש
ייחוד דאורייתא הוא : כשאירע מעשה אמנון
ותמר גזר דוד ובית דין על ייחוד פנויה

שם כל הסוגיא וכפ׳ ב׳ דסנהדרין דף כ״א

ואחר כך גזרו חשמונים על ביאת גויה אף בצינעא ואחר כך
גזרו שמאי והלל על ייחוד גויה : נמצ׳ כל המתייחד עם האשה
שאסור להתייחד עמה בין ישראלית בין גויה מכין אותו מכת
מרדות חוץ מאשה איש שאף על פי שאסור להתייחד עמה
אם נתייחד עמה אין לוקין שלא להוציא לעז על בניה שהם
דף פ א
ממזרים כדאיתא בפרק בתרא דקידושין ושם עיקרי הלכות
דף כ ה
ייחוד׳ מסקי׳ בפ׳שני דעבודה זרה כל אשה שאסור להתייחד
עמה אם היתה אשתו עמו הרי זה מותר להתייחד עמה מפני
שם
שאשתו משמרתו אבל לא תתייחד ישראלית עם הגוי אפילו
אשתו עמו מפני שהגוים אינם בני בושת׳
בפרק בתרא דקידושין לא תתייחד אשה
אחת אפילו עם אנשים הרבה עד שתהיה

בדף פ׳ מן המסכ׳ וגמ׳ משמע כן

שם בדף פ א
שם אשתו של אחד מהם אלא אם כן הם כשרים כרבי חנינא

ספ׳מצו׳ ו ג 6 iii בר

סס נמסכה דף כ׳ ועיי׳ סס נתו׳ בר פפי וחבירין׃ וכן לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים אבל
(סס בדף כ״ב) עם שלש מותר׳ אבל כל שעסקיו עם הנשי׳ לא יתייחד אף עם
נשי׳ הרבה׃ אנשי׳ הרבה עם נשי׳ הרב׳ אין חוששין בייחוד׳ היו
סס נדן כ״א האנשים מבחוץ והנשים מבפני׳ או להפך ופירשה אשה לבין
האנשי׳ והאיש לבין הנשי׳ אסורין משו׳ ייחוד׳ גרסי׳ בירושלמי
פ״ק דף י״ו ע״ד דסוטה רבי חייא ברבי יוסי שלח בתר אתתיה אמר יסקון עמה
תלתא תלמידי שאם יפנה אחד מהן תתייחד עם השנים וכן
(סס בי׳ יוחכין דף כ״א) המסקנא בגמרא שלנו׳ מותר להתייחד עם שתי יבמו׳ או עם
שתי צרות או עם אשה וחמותה או עם אשה ובת בע״ה או עם
אשה ובתה חמותה מפני ששונאות זו את זו ואין מהפות זו על
סס ז וכן מותר להתייחד עם אשה שיש עמה תינוקת קטנ׳ שיודע׳
טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה שיראה לזנות בפניה
פן תגלה את סודה׃ ולא גזרו אלא על ייחוד שיהא האיש בן
סס נדף פ״א י״ג שנה והאשה בת שלשה׃ אמר רבא אשת איש שהיה בעלה
בעיר אינה הוששת לייחוד מפני שאימת בעלה עליה ואם
היה זה גם בה כגון שגדלה עמו שהיתה קרובתו לא יתייחד
עמה אף על פי שבעלה בעיר כמו שאומר רב יוסף שם שקולו
דרגא מתותי׳ רב ביבי וכן כל המתייחד עם האשה והיה הפתח
פתוח לר״ה אין חוששין משום ייחוד כדאמר רב יוסף שם עוד
נדף פ״ב אומר שם מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני שאמורת
הבנים באות לבית הכפר בגלל בניהם וכן אשה לא תלמד
קטנים מפני אביה׳ שהם באי׳ בגלל בניהם
כדמשמע סס ובירו׳ דסוף קדוסי׳ דף כ״ו עמוד ב׳ ונמצאו מתייחדים עמה ואין צריך שתהא
אשת המלמד שרויה עמו בבית הספר אלא
היא בביתה והוא מלמד
בפרק ב׳ דסנהדרין דף י״ט במקומו׳ תקנו חכמים שיהו נשי׳ מספרות
בבית הכסא זו לזו כדי שלא יכנס שם איש
בך משמע בכר׳ אין מעמידין דף כ״ב משום יחוד׃ אסור לתלמיד חכם לשכון בחצר שיש בו אלמנה
אף על פי שאינו מתייחד עמה מפני החשד אלא אם כן היתה
אשתו עמו וכן אלמנה אסורה לגדל כלב מפני
סס בפ׳ איזהו נסך דף ע״א החשד כדאיתא בפרק אין מעמידין ולא תקנה
אשה עבדים זכרים ואפילו קטני׳ מפני החשד׳
דף פ״ז בפרק השוכר את הפועלים גבי איה שרה אשתך משמע
ששואלים בשלום אשה על ידי בעלה וכתב מורי במה דברים
אמורים כששואל לבעלה בשלומה אבל שיהא בעלה שליח
ליתן לו שלום אסור כדאיתא פרק בתרא
דף פ׳ בפרק בתרא דמכות דף כ״ג דקדושין׃ אמרו חכמים גזל ועריות נפשו
של אדם מתאוה להן
בפרק גט פשוט דף קס״ה ומחמדתן ואמרי׳ עוד שרוב העולם נכשלי׳
באיסור גזל ומיעוט בעריות והכל באבק
לשון הרע לפיכך ראוי לו לאדם לקדש עצמו לפנו׳ לבו לדברי
תורה ויסיר מחשבתו מהבלי עולם ומן השחוק ומן השכרו׳ ומן
בפ׳ בתרא דקדושי׳ דף פ״א הייחוד שהו׳ הגורם הגדול׃ גדולי החכמי׳ כגון ר׳ טרפון ור׳ מאיר
היו אומרים לתלמידיהן הזהרו בי מפני בתי הזהרו כי מפני
כלתי כדי ללמד לתלמידיהן שלא יתביישו מדבר זה ויתנהגו
סס בקדוש׳ ובטהרה׃ אמר רב יהודה אמ׳ רב אסי מתייחד אדם עם
אחותו ודר עם אמו ועם בתו כי אמרה קמיה דשמואל א״ל אסור
להתייחד עם כל העריות שבתורה אומר הר״יץ דשמו׳ מדרבנן
מחמיר מהתייחד עם כלן ואפילו עם בהמה וצריך להתיישב
הלכה כדברי מי דשמא הלכה כרב אסי שדומה שהירה גדול
דף פ׳ משמואל כדאמרינן במרובה שמואל לא על מקמי דרב אסי
והמחמיר תבא עליו ברכה וגם מורי רבינו יהודה כתב ואנן
בפ׳ יוחכין דף פ״ב קיימא לן כרבנן דרבי יהודה דאמרינן לא נחשדו ישראל על
סס נדף פ״א משכב זכור ועל הבהמה ואומ׳ הר״יץ דאף על גב דאמר שמואל
אין משתמשין באשה בין גדולה בין קטנה מכל מקו׳ סמכינן
סס נדף פ״ב אהא דאמר בסוף קדושין הכל לשם שמים מותר׳ ק כ ז

אלו הן לאוין של איסורי מאכלות

מחולק בבכורי׳ פרס׳ ראה דף ת״א ע״ד ובת״כ פרסת סמיני פרק ג׳ **מכלל** שנאמר וכל בהמה מפרסת פרס׳ ושוסעת שסע
מעלת גרה וגומר שומע אני שכל שאינה מעלת
גרה ומפרסת פרסה לא תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה
הוא׳ ובגמל ובארנבת ובשפן וחזיר נאמר את זה לא תאכלו
ממעלה הגרה וממפריסי הפרסה וגומ׳ הא למדת שהם בלא
תעשה אף על פי שיש בהן סימן אחד ואין צריך לומר אותם
שאין בהן סימן כלל שיאסור אכילתם בלא תעשה יתר על
זה הסיעיר מחולק בכמה מקומו׳ דסתי׳ אכילה איכה בחוקה מכזית עשה הבא מכלל אותה תאכלו ושיעור אכילתם ללקו׳ בכזית׃
האדם אף על פי שנאמר בו ויהי האדם לנפש חיה אינו בכלל
מיני חיה בעלת פרסה לפיכך האוכל מבשרו בין חי בין מת
אינה לוקה אבל אסור הוא בעשה שהרי מנה הכתוב שבעה
מיני חיה ואמר בהן זאת החיה אשר תאכלו הא כל שהו חוץ
מהן לא תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה לפי זה הא דגרסי׳
סמיני פרק ד בתורת כהנים הוא טמא ואין דם וחלב ובשר של מהלכי שתי׳
טמא אלא טהור אינו מעניין אחד כי החלב שפירש אמו ינן
דף כ׳ וכל הכוניא׳ בתו׳ פסולקין נדף מ״ה עמוד ב בפרק אף על פי שאפילו מצורת פרישה אין בו וכמו כן דם
וחלב אינו מעניין אחד כמו שאומ׳ שם וחילופא בדם דאמרינן
שעל הככר גודרו שבין השינים מוצצו׳ ק כ ח
האוכל כזית מבשר עוף טמא לוקה מן התורה שנא׳
ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו ועוד
עובר על עשה שנאמר כל צפור טהורה תאכלו הא טמאה לא
תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה׳ ק כ ט
האוכל כזית מדג טמא לוקה שנאמר ושקץ יהיו
לכם מבשרם לא תאכלו ועובר על עשה כל
אשר לו סנפיר וקשקשת אותם תאכלו
בפרק אלו טריפות דף ס״ו מכלל שמי שאין לו סנפיר וקשקשת לא
דף ס״ז יאכל ובפרק אלו טריפות תני דבי דבי
ישמעאל במים במים שני פעמים הרי הם שני ריבויין ביחד
והטל מיעוט בימים ובנחלים ביניהן ודודשיהו בריבה ומיעט
וריבה ודורש שם דווקא בימים ובנחלים מי שיש לו סימן
טהרה אכול אבל מי שאין לו סימן טהרה לא תאכל הא בכלי׳
בבודות שיחין ומערות העצורין בכלים אפילו מי שאין לו
תאכל׳ ק ל
חגב טמא הרי הוא בכלל שרץ העוף והאוכל כזית
משרץ העוף לוקה שנאמר כל שרץ העוף טמא
הוא לכם לא יאכל ואיזהו שרץ העוף כגון זבוב ויתוש ודבורה
סימן כ״ט וצרעה וכיוצ׳ בהן וכבר בארנו בספר מצות עשה סימני בהמה
וחיה וסימני עופות וסימני דגים וסימני חגבים׳ ק ל א
האוכל כזית משרץ הארץ לוק׳ שנ׳ וכל השרץ השור׳
על הארץ שקץ הוא לא יאכל אבל שמנה
שרצים האמורים בתורה האוכל כעדשה מבשרן לוקה שיעור
אכילתן כשיעור טומאתן בד״א כשאכל מהן לאח׳ מיתתן אבל
דף י״ז אכל מהן בחייהן צריך כזית כדאיתא במעילה פרק קדשי
בכמה מקומו׳ ומהם בפלק דעירובין דף ד׳ ובפר׳ קמ״א דסוכה דף ה׳ מזבח וכל השיעורין הלכה למשה מסיני׳ ק ל ב
האוכל כזית משרץ המים לוקה מן התורה שנאמר
אל תשקצו את נפשותיכ׳ בכל השרץ השורץ
ולא תטמאו בהם הרי כלל בלאו זה שרץ הארץ ושרץ העוף
ושרץ המים ומהו׳ שרץ המים כל שאינן בצורת הדגים
בכמה מקומות בתלמוד לא דג טמא ולא דג טהור ואף על פי שלאו שבכללו׳ אין לוקין
עליו זהו במקום שאין שם לאו אלא הוא אבל במקום שיש שם
לאו שלא הוא לוקין על כל אזהרותיו ואמר מר בפרק כל
דף כ׳ שעה אכל פוטיתא הוא שרץ המים לוקה ארבע הוא לאו
זה ולא תטמאו בהן הרי ב׳ ובבשרם לא תאכלו הרי ג׳ ולאו
רביעי במשנה תורה וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא
תאכלו

תאכלו עוד אומ' שם אכל נמלה לוקה חמש לאוין דשרץ הארץ תמצאם בסדר בסוף פרשת שמיני ושנים מהן הן הלאוין שהזכרנו לא תשקצו נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהן והאוכל צרעה לוק' שש חמש לאוין דשרץ הארץ שהזכרנו ולאו דשרץ העוף הכתוב במשנה תורה וכל שרץ העוף שקץ לא יאכל ומה שאינו מונה בלאוין דשרץ הארץ הלאו הכתוב בקדושים ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה מפני שאותו המקרא מדבר בשמנה שרצים דווקא כמו שכתוב אחר כך אשר הבדלתי לכם לטמא במובדלי' הכתוב מדבר. וכן מפרש שם במסכת מעילה בפרק קדשי מזבח: אמר שמואל בפרק אילו טריפו' קישות שהתליעה באיביה כלומר בעוד שהיא מחוברת באילן אסורה התולעת משו' שרץ השורץ על הארץ ופירש רבי' שלמה שכיון שמהלכת התולעת בתוך הקישו' והיא מחוברת לקרקע הרי היא כשורצת על גבי קרקע אבל אם התליעה בתלוש מותרת התולעת ואמרינן לימא מסייע ליה דתני חדא על הארץ להוציא זיזין שבעדשים והתולעי' שבתמרי' שאינן על הארץ ומותרין ותניא בברייתא' אחרת כל לרבות תולעים שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים שאסורים וסובר שברייתא שמתרת בתלוש ושאוסרת בתולעת שבזתים בעודן מחוברים בעיקרי זתים כעין דבריו של שמואל ודוחה שלא תסייע לשמואל מכאן כי הברייתא שמתרת מדברת כשהתליעה במחובר וחולקת על שמואל והברייתא האוסרת מדברת כשהתליע האילן עצמו דיקא נמי דקתני בעיקרי זיתים דמשמע בעיקרי העץ מכאן מוקדק רת והריץ בר אשר שאין הלכה כשמואל שאומר התלמוד דיקא נמי לסתור דבריו ובה"ג ובשאלתות דרב אחאי פוסק הלכה כשמואל מדקאמר רב פפא בפרק אילו טריפות שמע מינה מדרב הונא הא דאמר שמואל קישות שהתליעה באיביה אסור הני תמרי שהתליעו לבתר תריס' ירחי שתא שרו משמ' שפוסק שהתמרים שהתליעו במחובר אסורים וכששהו שנים עשר חדש משנעקרו ונמצא בהן תולעת ודאי התליעו בתלוש דאמ' רב הונא כל בריה שאין לה עצם אין מתקיים שנים עשר חדש ויש להחמיר כדבריהם כי גם הברייתות שלמעלה יש לפרשה שלא יקשו לשמואל כאשר בארנו למעלה: התולעת שהתליעה הפרי בתלוש שהתרנו בד"א שלא יצא חי אבל אם יצא חי מן חלל הפרי אפילו על גב הפרי אסור משום השרץ השורץ וגומר כמו שמפרש שם והתולעי' שנמצאו בשרביטי גושש של פולין ופו"יש שאותם באו במחובר אסורין ואותן זבובי' שבתוך גוף הפולין עצמן באין בתלוש ומותרין ואינם אסורין אלא אם כן פירשו חיים ומשפירשו אינם חוזרי' ונכנסין לכך כשנמצאו בתבשיל של קדירה עם הפולין והם מתים מותרים שבתלוש גדלו בפולין ואין בהן משום השרץ השורץ על הארץ ויש שמחמירים ונותנין אותן תחילה לבשל במים רותחין כדי שימותו מיד בתוך הפולין שאם ישימו הפולין במים צוננים אולי מחמרת המים יצאו הזבובים לחוץ בתוך המים ונאסרו ומתי' שם בשעת רתיחה והרי אוכלם בקערה: שרביטי גושש של פולים ושל פו"יש שנתבשלו ונמצא תולע באחד מהם השרביט שנמצא בה התולע זורק לחוץ והשאר יש שאוסרין ואפילו על ידי ששים של היתר שיש במחבת וכן דגים קטנים שנתבשלו ונמצא באחד מהם דג טמא הדג טמא זורק לחוץ והשאר יש שאוסרין אפילו על ידי ששים לפי שכשמערה המים חמין פעמים בסוף העירוי עם מעט מים ישנו לדג טמא עם עשרים דגים או שלשים ונאסרו וחוזרין ונוגעין חמין לכל שאר הדגים ואומר הרב רבי ברוך בן רבינו יצחק שהן מותרין מפני שאותן העשרי' או השלשים שנאסרו בטלים ברוב בתערובתם כי אין שייך לומר בריה לא בטלה אלא בבריה שאיסורה מחמת עצמה ולא מחמת בליעת איסור אחר ואינן חוזרין ואוסרין השאר שבמחברת אף על פי שנוגעין בהן חמין לפי שאיסור הנבלע ואין איסורו מחמת עצמו אינו חוזר ונפלט ביבש לא על ידי מים שעמהן כמו שנבאר בעזרת הבורא במצות בשר בחלב אמנם ביצים שנתבשלו ונמצא באחד מהן אפרוח או דם הכל אסור דאין רגילות לבשל בצים כל כך ביחד שיהא עשרים בצים או שלשים שנאסרו בטלין בתערובת ברוב של היתר לכן טוב להמתין עד שיצטננו קודם שיוציאם מן המים שנתבשלו שם ואם רוצה למהר ישים מים צוננין עמהן לצננם תחילה: כתב מורי רבינו יהודה כי אף על פי כן לא היה מצריך רבינו יצחק להגעיל המחבת כי אמר בשביל ספק כזה אין לחוש שנשארו לבסוף אלא חעמד המחבת בחזקת כשרות שהיתה מתחילה ועוד היה רבי' שמשון אומר טעם אחר להתיר שיש לנו לומ' דאיסורה ברובה איתא כדאמרינן בפרק התערובות גבי טבעת של עבודה זרה שנתערבה הילכך אין לתלו' שבסוף העירוי עם מעט מים נשאר שם הדג טמא: תניא את נבלתם תשקצו לרבות דרני' שבבהמה פירוש הם תולעים הנמצאים בכבד או בחתיכת בשר שבאו מחיי הבהמה: וכן פוסק שם הילכת' קוקוני אסירי ופרת הם תולעים שבדג שבאו מחיי הדג שאין לפרש תולעים שבבשר שאם כן רב שישא שמתירם יקשה היאך חולק על הברייתא אמנם אם לאחר מיתה באו התולעים בחתיכת בשר מחמת סרחון או בחתיכת דג או בגבינה אז אפי' התולעי' מותרין שאף על פי שאומר שם תולעים שפירשו על גג תמרה אסורין בד"א כשפירשו מחיים אבל תולעים מתים שנמצאו בקערה שנפלו מן הבשר שהוסרח אין בכך כלום וגם אין לחוש שפירשו מחיים חוץ לחתיכה דמסתמא אותן שהיו לחוץ נפלו כשהדיחו הבשר: וכן בארנו למעלה שהמים שבכלי' ושבבורות ובשיחין ובמערות שהן עצורין ככלים שהשריצו תולעים ששותה ושותה מהן ואינו נמנע ואף על פי שבולע בשעת שתייה מאותן התולעים והוא הדין שאותן יבחושין שהן זבובים קטנים הנמצאים ביין ובשכר שהן מותרין בד"א בשלא פירשו ממקו' ברייתן אבל אם פרש השרץ אף על פי שחזר לתוך הכלי או לתוך הבור אסור פיר' לדופני החבית וחזר ונפל לתוך המים או לתוך השכר מותר וכן אם פירש לדופני הבור או המערה וחזר למי' מותר: תניא את נבלתם תשקצו לרבות יבחושין שסיננן לפיכך אם סינן את היין או השכר ואכל היבחושין או היתושין או התולעים אחר שסיננן ורחשו על המסננת לוקה משום שרץ המי' או שרץ העוף אף על פי שחזרו לתוך הכלי אחר שסיננן ומטעם זה אוסר רב הונא שם לסנן שכר על קסמים בלילה שמא לא יראה היבחושים אם יפרשו על המסננת ואחר כך יפלו לתוך הכלי ולא ירגיש: זה שהזכרנו למעלה שבאכילת שרצי' צריך כזית בד"א כשאכל מבריה גדולה אבל האוכל בריה טמא' בפני עצמה כולה הרי זה לוקה מן התורה ואפילו היתה פחותה מחרדל בין שאכלה מתה בין שאכלה חיה כדאמ' במכות ובפסחים אכל נמלה לוקה חמש: כל המאכל היוצ' מן המינין האסורין שלוקה על אכילתן הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התור' כגון חלב בהמה וחיה טמאין וביצי עוף ודג הטמא כמו שיתבאר: אמר חזקיה בפרק אלו טריפות מניין לביצה טמאה שהיא אסורה שנאמר ואת בת היענה וכי בת יש להליענה לא זו היא ביצתה ואומר הריץ שמן הדין אפילו ביצת עוף טהור

ספ' מצו' ו ר 6 iiii אסורה

כתו' סס
דף י) דף סז
סס
כתו' סס כל הקוגיה
דף כח
סס
דף סז
כל סוגיו' אלו בס"ת סימן לה
בססרו סס וכסו קנר מכות' יות' סס
סימן קז ויחאה דף כח עמוד ב
דף עד
בפרק אלו ט' יפות דף כז
כתו' סס
סס כל הסוגיה
בעיה היא סס ולא איפסיטא וכל תיקו דאורייתא לחומרא
בסימן קכ"ט וכנזכר סס בדף סו וסז
סס בדף סז
בסימן קלא
בדין אלו הן הלוקי' דף יג
בדין כל סעה דף כב
דף סד
בתו' סס נדה סאס דיקתה

אסור׳ כאבר מן החי שלא מצינו דבר הבא מן החי שיהא מותר
בפרק שילוח הקן דף קמ והתירה הכתוב בפרשת שלוח הקן שדורש שם ואת הבנים
תקח לך בראויין לך כגון ביצים טהורים פרט לעוף טהור
הרובץ על ביצי עוף טמא שאין הבנים ראויין לך אלא
לכלביך והיתר זה חדוש הילכך היה לנו לומר שגם ביצי עוף
טמא יהיו מותרין לכך הוצרך הפסוק לאסור ביצה טמאה
דף ו ובעניין זה אומר בפרק קמא דבכורות שדורש שם הגמל
הגמל לאסור חלב בהמה טמאה ואומר שם שצריך הפסוק
לאסור מפני שמן הדין אפילו חלב בהמה טהורה אסור שלא
מצינו דבר הבא מן החי שיהא מותר והתירתו תורה שנאמר
זבת חלב ודבש הילכך אפילו של בהמ׳ טמאה נמי יהא מותר
הואיל וההיתר חידוש הוא לכך צריך הגמל הגמל לאסור
חלבו ואף על פי שיש עתה שני דברי׳ הבאי׳ מן החי דמותרין
החלב והביצים מ״מ נחשבים חידוש מפני שאין שניהן באין
דף סג מן החי בעניין אחד׳ בפר׳ אילו טריפות ת״ר לוקחין ביצים מן
הגוי׳ ואין חוששין להם לא משום נבילות ולא משום טריפות
ומסיק ובלבד שיאמר הגוי משל עוף פלוני הם אילו הביצים
שם ואנו מכירים שאותו עוף פלוני טהור ומקשה התלמוד למה
צריך שיאמר הגוי כן ולבדוק בסימנים דתניא כסימני ביצים
כך סימני עוברי דגים ראשו אחד כד כלומר רחב ועב ועגול
וראשה אחד חד חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים טהורה כן
סימנין של עוברי דגים יבדוק בהן כשהן שלמים אם ראשו
אחד כד וראשו אחד חד א״כ הם מדגים טהורים ומתרץ דסימני
בצים אינם מן התורה לסמוך עליה׳ מפני שביצי עורב דומין
לביצי יונה הילכך אנו צריכים לדברי
כתי׳ שם דף ס״ר בד״ה סימנין כל המונח הגוי כאשר בארנו: ומה שאנו לוקחין
עתה ביצי׳ מן הגוי׳ אע״פ שאינם אומרי׳
של עוף פלוני הם אנו סומכין על רוב ביצים המצויים בינינו
שהם של עופות טהורים ומה שאנו לוקחין מן הגוים כגון
אובליאש וקנטיאה הם מיני פת הנילושים בבצים אף על פי
דף סד שבפר׳ אלו טרפות אוסר ליקח מן הגוי׳ בצים טרופות בקערה
זהו לפי שאמרו אין מוכרין ביצים של עוף טריפה לגוי פן
יחזור וימכרם לישראל אלא אם כן הם טרופות בקערה אבל
בעיסה שנילושה בבצים אין ניכרת שום ריעותא ויש לסמוך
על רוב ביצים שבינינו שאינן של עוף טריפה וגם אין לחוש
שמא היה בהם דם דרוב ביצים אין להם דם ומעשים בכל
יום שאוכלים ביצים צלויות אף על פי שאין יכולת ליבדק׳
וכתב מורי רבי׳ יהודה דמעשה היה ואכל מהן רשב״ם ור״תם
אחיו אמנם לבסוף היה ר״תם נזהר מהם מפני שאנו אומ׳ בפר׳
דף לח ועיין שם כתו׳ אין מעמידין ביצה שצלאה גוי בבית גוי שאסור׳ משו׳ בישולי
גוים ואין גזירה בישולי גוים בכלל היתר גזירת הפת ששתי
בפ״ק דשבת דף יז גזירות היו שגזירת הפת היתה בשמנה עשר דבר שגזרו
תלמידי שמאי והילל וגזירת שלוקות בשולי גוים קדמה מהם
דף לז ועיין שם כתו׳ הרבה עד שהיה התלמו׳ ד״ל בפ׳ אין מעמידין שהיא מן התורה
ואומר הר״יץ שאין נראה לאסור עיסה הנילושה בביצים
מטעם בישולי גוים של ביצים מאחר שאין הביצים בעין
שנתערבו בעיסה והעיסה עיקר שהרי אנו מברכין עליה
המוציא לחם מן הארץ אפס מטעם זה אין להתיר אותם
פשטידא של דגים שאפו גוים שהשמנונית הוא בעין על
העיסה וגם מתחלתו נאסר משום בישולי גוים ואינו דומה
לעיסה הנילושה בבצים שהביצי׳ נתבטלה בתחילה בעודה
חיה ולא נאסרה מעולם: אומר רבינו
גם כן כתו׳ בפ׳ אלו טריפו׳ בדיבור דלעיל תם אע״פ שאמרנו כי סימני ביצים אין
לסמוך עליה׳ מפני שביצי עורב דומין
לביצי יונה מ״מ סימני עוברי דגי׳ דאורייתא׳ ויש לסמוך עליהם
דף ח׳ ונס שם המונח כתו׳ דאמרי׳ בפר׳ אין מעמידין קירבי דגים ועוברן אינם נקחי׳ אלא

מישראל מומחה שלקחן מן הגוי שמאחר שהוא מומחה להכירו
אין יכול הגוי להטעותו ולמכור לו עוברי דגים טמאין ומקשה
התלמוד למה לי מומחה ולבדוק בסימני עוברי דגים דתניא
שהם כסימני ביצים כאשר בארנו למעלה ומתרץ כשנימוחו
לאחר שבאו ליד הישראל ועתה מדקדק ר״ת למה אינו מתרץ
סימני עוברי דגים לאו דאורייתא כמו שמתרץ גבי ביצים
אלא ש״מ שיש לסמוך עליה׳ ועוד סומכין העולם לאכול אותו
דג שקורין ברבוטא על סימנים של עובריה אעפ״י שאין לה
קשקשת ואומרים מפני כן שודאי נשרו הקשקשין כשעולה מן
המים והר״יץ בן אחותו היה אומר כי יש לדחות קצת אותה כתו׳ דלעיל
ראיה ולפרש כן למה לי מומחה לבדוק בסימנים כלו׳ כשיאמ׳
של דג פלוני טהור הם וגם יש סימנים שיש תרתי לטיבותא
היה לו להועיל בעניין זה אפילו בביצי עוף שאינן דאורייתא
הלמה לי מומחה על זה הוצרך לתרץ כשנימוחו ואם תאמר
יעמידנה בלא אמ׳ של דג פלוני טהור הם ובלא נימוחו ויתרץ
סימנין לאו דאורייתא׳ יש לומ׳ מפני שרוצה להעמיד בכל עניי׳
אפי׳ אמ׳ של דג פלוני טהור לכך הוצרך לו׳ כשנימוחו ועל מה
שאומר שנהגו לאכול ברבוטא לאו בכל מקום נהגו כן כי
באשכנז נהגו שלא לאוכלה: שנינו במסכת עדיות ביצת פ״ה דף ה
נבילה אם יש כמוה נמכרת בשוק בית שמאי מתירין ובית
הילל אוסרין ומודים בביצת טריפה שהיא אסורה מפני
שהגדילה באיסור ומקשה בה״ג שבית הילל חושבין הביצה כתו׳ פרק הדר בד״ה אפילו ביצת׳ דף סב
כבשר נבילה ובפ״ק דביצ׳ תני׳ השוחט את התרנגולת ומצא בה דף ו׳
ביצים גמורות שאינן מעורות בגידין מותרות לאוכלן בחלב
לדברי הכל ותרצו דגבי בשר נבילה שאיסורה מן התורה
החמירו בבצי׳ אבל גבי בשר עוף בחלב שהוא מדברי סופרים
הקילו ור״ת תירץ דבביצת נבילה החמירו מפני שנבילה כתו׳ דלעיל
דבר דאסור הוא אבל בשר בחלב שכל אחד ואחד היתר בפני
עצמו לא החמירו אבל לתירוץ ה״ג קשה דמשמע בפרק כל
הבשר דבשר עוף בחלב מן התורה שגוזר שם העלאה על דף קד
השלחן אטו אכילה שמא יאכלנו באילפס רותח עם הגבינה
ואם בשר עוף בחלב דרבנן אם כן היא גזירה לגזירה העלאה
אטו אכילה ואכילת עוף אטו אכילת בהמה: ביצת נבילה
שאוסרין בית הילל מדברי סופרי׳ הוא שהרי ביצה זו גדילתא
בהיתר בחיה אבל ביצה טריפה היא ספיקא דאורייתא דשמ׳
בשעה שנטרפה התרנגולת לא היתה הביצה כי אם בשר
מעורה בגידים בלא קליפה והרי היא כמו גוף האם ואחרי כן
נגמרת בקליפתה בפרק גיד הנשה נושא ונותן התלמוד דף צז וצח
בביצי עוף טמא ששלקן עם ביצים טהורים אם יש בהן כח
לאסור משום דאמרי אינשי כמיא דביעי בעלמא ונשאר
הדבר בדיחוי לכן טוב להחמיר והא דתנו רבנן בפרק אילו
טריפות גיעולי בצים מותרין ופירש רשי ביצים טהורים דף ס״ד וכל המונח ולית כתו׳ שם
ששלקן עם טמאין אין פליטת הגיעול של טמאין אוסרתן
כדאמרי׳ בפרק גיד הנשה כמים דביעי בעלמ׳ שאין להם טעם דף צז
חולק רבינו תם על פי׳ זה שאין עניין השמועה בזה אלא נרא׳
לו כמו שמפרש בערוך שהכו התרנגולת על רחמה ומפלת בערך נפל
ביצים שלא נגמרו ולשון גיעול נופל זה כגון שורו עיבר
ולא יגעיל ואשמעינן שאין חשובין כאבר מן החי אעפ״י שלא
נגמרו ומותרין ובזה העניין מדבר השמוע׳ ש״ם בהיתר ביצים בפרק אלו טריפות דלעיל
מוזרות שזהו בהיתר הביצים עצמן וכפי׳ זה משמע בתוס׳
דמסכת תרומות ששנינו שם ביצים טהורות ששלקן עם פ״ט דף קב ע״ב
ביצים טמאות אם יש בהן בנותן טעם אסורו׳ ואם לאו מותרות
גיעולי ביצים מותרין באכילה בצים ששלקן ונמצא באחד
מהן אפרוח אם יש בה בנותן טעם אסורות ואם לאו מותרות
בצים המוזרו׳ נפש היפה תאכלם מצא באחד מהן דם זורק
את הדם ואוכל השאר ואוכל דם דגים וחגבים בין חיין בין
מתים

מתים ואין חושש עד כאן לשון הברייתא הרי למדת שגיעולי
ביצים וביצים ששלקן שני דברים הם ׳
פרק י׳ דף מ"ז ע"ב וגם בתו׳ דלעיל מכיח׳ וכהגה׳ מיימוני׳ פרק ט"ו דהלכות מאכלות אסורות דף ס"ע
ובירושלמי דמסכת תרומו׳ אומר מעשה
בא לפני רב הונא ואמר קליפי איסור
מעלין את ההיתר אמר רבי זעירא הדא
דאת אמרת ששלקן בקליפיהן אבל
קלופות בשאינן קלופות צריכין שיעור אחר מפני גיעולי בצי׳
משמע שגיעולי בצים מדבר בבישול כפי׳ רש"י ונראה שמפני
סם בירושלמי דלעיל
גיעולי ביצי׳ אינו מן הגירסה ושום תלמיד הגיהו שהרי כתוב
אחר כך שורו עיבר ולא יגעיל ואין זה דומה לזה אם לא נפר׳
דף קל כפירוש הערוך ׃ תנו רבנן בפרק אלו טריפו׳ נמצא על הביצה
קורט דם זורק את הדם ואוכל השאר ומעמידה כשנמצא דם
על הקשר ומפרש אחר כך דווקא של חלבון כלומר קשר של
חלבון אבל נמצא על חלמון שלח כלומר על קשר של חלמון
כל הביצה אסורה שדם שעל קשר החלמון אסור מן התורה
וחשוב כבשר מפני שממנו אפרוח נוצר וכן
פרק י׳ דף מ"ז עמוד ב׳ יבמות פרק אלו טריפו׳ דף ס"ד מכיחה בד"ה והוה
אמ׳ רבי זעירא במסכת תרומות בירושלמי
בחלמון אסור והוא שנמצא על זכרותו של
חלמון על הקשר שממנו האפרוח נוצר ׃
ואם נמצא הדם במקום אחר בביצה שאין
לא על קשר של חלמון ולא על קשר של חלבון אף הדם מותר
דף כא כמו שמוכיח במסכת כריתות בפרק דם שחיטה דתניא יצא
דם ביצים שאינו מין בשר יצא דם דגים וחגבים שכולו היתר
משמע שכמו שדם דגים וחגבים מותר אף
כך מסיק סס ולקמן בתחילת סימן קל"ב מכיחה דף מו ע"ג
מדברי סופרים כל זמן שהוא עליהם וניכר
שהוא מהם כמו כן דם
בפרק אלו טריפות דלעי׳ ובתו׳ סס מכוח׳ יותר
ביצים ורש"י פירש והוא
שנמצא הדם על קשר שלה אבל אם
נתפשט הדם חוץ לקשר החלבון אף הביצ׳
אסורה וזהו מפני שהדם על הקשר נתפשט חוץ לקשר אבל
אם אין דם כלל על הקשר מודה שהכל מותר כאשר בארנו
ויש שאין רוצי׳ לסמוך על זה וקולפין מקום הדם אף כשנמצא
במקום אחר בביצה ׃ ביצה שמרוקמת ויש בה צורת אפרוח יש
בה איסורא כל זמן שהאפרוח בתוך הקליפה ׳ ואם יצא לחוץ
מותר מיד לרבנן ׳ ולרבי אליעזר בן יעקב אסור עד שיתפתחו
דף ו עיניו כדאיתא בפרק קמא דביצה ׃ אף על פי שחלב בהמה
טמאה וביצי עוף טמא אסורין מן התורה
מיימו׳ פ"ג דמאכלות דף ס"ו ויזכוהו סס במ"ת
אין לוקין עליהם שנא׳ מבשרם לא תאכלו
על הבשר הוא לוקה ואינו לוקה על הביצה
ועל החלב והרי האוכל
בפרק בתרא דיומא דף ע"ד
אותם כאוכל חצי שיעור שהוא אסור מן
התורה ואינו לוקה אבל מכין אותו מכת
כך משמע בפרק כל הבסר במסכת כסיר׳ סיכקה מן הטריפה דף ק"ו
מרדות ׳ בהמ׳ טהורה שנטרפ׳ חלבה אסור
כחלב בהמ׳ טמאה ׃ וכן
במסכ׳ פרק ה׳ דמסכ׳ עריות דף ה
ביצ׳ עוף טהור שנטרף
כביצ׳ עוף טמא אפרוח
של ביצת טריפה מותרת שאין מינו טמא כדמסקינן בתמורה
דף לא פרק כל האיסורין ׃ היה העוף ספק טריפה אומר בפרק אילו
דף כח טריפות שכל הביצים שתלד בשחלא ראשונה כלומר ערימה
ראשונה משהין אותן אם טענה ערימה שנייה והתחילה לילד
הותרו הראשונו׳ שאם היתה טריפה לא היתה יולדת עוד ואם
פרק אין מעמידין דף לה לא ילדה הרי הן אסורות ׃ חלב בהמה טמאה אינו נקפ׳ ועומד
כחלב בהמה טהור׳ ואם נתערב חלב בהמ׳ טהור׳ בחלב בהמה
טמאה כשתעמוד אותם יעמוד חלב הטהור׳ ויצא חלב הטמאה
עם הקום של גבינ׳ והם מי חלב ומפני זה יתן הדין שכל חלב
הנמצ׳ ביד גוי אסור שמא עירב בו חלב בהמה טמאה וגבינות

הגוי׳ מותרות שאין חלב בהמה טמאה מתגבן אבל בימי חכמי
המשנה גזרו על גבינות הגוים ואסרוה כדאיתא בפרק אין
דף לה (סס דף מ"ח ע"ר) מעמידין ובירושלמי גרסי׳ חלב שחלבו גוי ואין ישרא׳ רוא׳ רב
ירמיה אומ׳ אסור מפני שמערבין בו חלב בהמ׳ טמאה ר׳ יהושע
בן לוי אומ׳ מפני הגילוי ׃ עוד אמרו בספ׳ העתי׳ בשם הירושלמי
דפ"ק דשב׳ שחמאותיהן מ"ח דבר דקתני התם תני ר׳ שמעון בן
יוחי בו ביו׳ גזרו על פיתן ועל שמנן ועל כבושיה׳ וכל מלוחיהן
דף נ ע"ב וגבינותיהם וחמאותיהן אמנם בירושלמי שלפנינו אין שם
דף לה חמאותיהן ובכל הספרי׳ שלנו בתלמודינו בפרק אין מעמידין
אומר שאסור מטעם חלב טמא כרבי ירמיה וכן פירש רש"י
בתו׳ סס כל הקונה ורבינו חננאל תפש שיטתו כרבי יהושע בן לוי ופירש דאגב
איטפא עומד הארס שם ואף על פי שעכשיו אין אנו נזהרין
בגילוי אין להקל בגבינות הגוים מפני שנגזר במנין כמו
כדף לה שאומר שם גזירה חדשה היא ואף על פי שבטל הטעם צריך
דף ה מניין אחר להתירו כדמוכח בפרק קמא דביצה מדכתיב שובו
לכם לאהליכם ׃ שאלו את רבינו יצחק על הרבה גבינו׳ שעשה
ישראל בבירת הגוים והניחום שם ארבעה ימים או חמשה
להתייבש ונתייבש והיו חתומין בחותם בדפוס של עץ ושכחו
הדפוס בבית הגוים ויראין פן זייף הגוים וחתם אחריכן כמו
כן אחרים באותו דפוס והשיב כי מאחר שאיסור גבינות
גוים משום גילוי כרבי יהושע בן לוי שדבריו עיקר ואין אנו
נזהרין עכשיו משום גילוי יש להתיר הגבינות כי התורה
חסה על ממונן של ישראל ויש לומר שירא הגוי לזייף
ובהרבה עניינים יחוש הגוי כיון שהיהודי רגיל לעשות חותמו
במקו׳ מיוח׳ שיש לו בחותמו טביעו׳ עין או סימן ׃ וגם כשנותני׳
להם עורות לעבד לשם כתבי הקדש מסמנין בנקבים באמצע
הדפין במרצע כגון אותיו׳ והרבה נקל לגוי לזייף כי יכול לתת
העורו׳ הנקובי׳ על שאינן נקובים וינקב כעין שעשה הישראל
ואעפ"כ אין חוששי׳ לזיוף כי ירא שמא לא יכוון וגם ירא הגוי
פן יבין הישראל הדבר מחמת שהגבינות שנעשו אח"כ לחות
יותר ׳ ועוד השיב שראה רבי יעקב שהקפיד על אחד שהיו
רחלותיו אצל גוי אחד והיה שולח שם בכל בקר את בתו לראו׳
ולא היתה מספקת לבא שם עד שחלבו רובו או כולו ׃ הורו
מקצת גאוני׳ שכל גבינות הגוים אסורות בין שהעמידן בדבר
האוסר בין שהעמידם בדבר המותר שכללם בגזירתם הכל
כדף לה אפי׳ במקום שאין שם טעמי דאיסור המפורשי׳ שם גזירה אטו
במקום שיש טעמי דאיסור ועוד שם ערבו בו חלב טמא אעפ"י
שאינו נקפה נשאר ממנו בין חריצי הגבינה כמו שאומר שם
בפרק אין מעמידין דף מ"ח ע"ר ובתו׳ סס ב"ה לבי ... דף לה ועיין סס איכ׳ דקאי ביני אטפי ׃ לדברי ר׳ יהוש׳ בן לוי שאומ׳ בירושלמי
מפני הגילוי גרסינן בירושלמי ויעמיד פי׳ ויבשנה א"ר שמואל
בר יצחק מפני ארס הנתון בין הנקבים פי׳ ואין מניח ליבש כן
סס כדף לט כתב מורי ורבי׳ חננאל מפרש גם בגמרא שלנו כדברי ר׳ יהושע
סס בן לוי ׃ אמרינן בפרק אין מעמידין ישרא׳ שישב בצד העדר
של גוים והלך הגוי והביא לו חלב מן העדר אף על פי שיש
בעדר בהמה טמאה הרי זו מותר אף על פי שלא ראה אותו
חולב והוא שיכול לראותו כשהוא חולב כשיעמוד שהגוי
מתיירא לחלוב מן הטמאה שמא יעמוד ויראה אותו ׃ מסקינן
דף ס בפרק אף על פי חלב האדם מותר באכילה אף על פי שבשר
לעיל בסימן קכ"ה האדם אסור באכילה בעשה כאשר בארנו ובתורת כהנים
פרק ד׳ דף כב פרשת שמיני גרסינן ומבואר בכריתות פרק דם שחיטה
יכול יהא דם חלב ובשר של מהלכי שתים בלא תעשה על
בפרק אף על פי דף ס׳ כל הכונס אכילתו ת"ל הוא טמא למעטם אבל אסרו חכמים לגדול לינק
אותו מן השדים אלא הולבת אשה לתוך הכלי וגדול שינק מן
חשד כיונק מן השרץ ומכין אותו מכת מרדות עוד פוסק שם
רב יוסף כדברי רבי יהושע בן לוי שיונק תינוק והולך אפילו
ד׳ וחמש שני׳ ואם נמלוהו ופירש שלשה ימים או יותר מחמת

בוריו

סס כלף ל ע״א בוריו ולא מחמרת חוליו כדאיתא בירושלמי אינו חוזר ויונק
והוא שגמלוהו אחר ארבעה ועשרים חדש אבל בתוך זמן זה
אפילו גמלוהו חדש או שנים מותר לחזור ולינק עד סוף ארבע׳
פ״ק דף מ ע״ג ועשרים חדש: גרסינן בירושלמי דעבודה זרה ומביאה מקצתה
דף ק יד בגמרא שלנו בפרק חרש ביבמות תני יונק התינוק והלך מן
הנכרית ומן הבהמה טמאה ומביאין לו חלב מכל מקום ואין
חוששין לא משום שקץ ולא משום טמאה:
בפרק קמא דבכורו׳ דף ה סתם משנה שנינו כל היוצא מן הנקרא
טמא טמא ומן הטהור טהור הילכך פרה
שילדה כמין סוס או חמור מותר וסוסיא שילדה כמין פרה
סס כלף ז אסורה׳ אבל דג טהור שבלע דג טמא אסור ודג טהור הנמצא
סס במעי דג טמא מותר כדאמר רב אשי בפרק קמא דבכורות
שאין דגים משריצים אלא במינן ואם כן ודאי בלעו: תניא
סס בפרק קמא דבכורות מפני מה אמרו דבש דבורים מותר והרי
הוא יוצא מן הטמא מפני שאינו מתמצית גופן אלא כונסין
אותו מכל העשבים בתוך פיהן ומקיאות אותו בכורת בימות
החמה כדי שימצאו אותן לאכול ממנו בימות הגשמים ומטעם
זה היה ראוי להתיר אף דבש הצרעים וכן פוסק רבינו יעקב
פ״ו דף סט מדתנן סתם משנה במסכת מכשירין דבש הצרעין טהור
ומותר באכילה: אבל רבינו יצחק בן אחותו פוסק שהוא אסור
בפ׳ קמא דבכורות דף ז כרבי יעקב שאוסרו שם בברייתא אף על פי שמתיר דבש
דבורים מגזירת הכתוב שנאמר את זה לא תאכלו מכל שרץ
העוף אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ ואי זה זה דבש
דבורים אף על פי כן אוסר דבש הצרעין שאינו בכלל ההיתר
מפני שאינו נקרא דבש סתם כדבש דבורים אלא יש לו שם
לווי שנקרא דבש הצרעים ונקרא שם הטמא עליהן וכן סובר
שם רב ששת כרבי יעקב שאין דבש דבורי׳ מותר אלא מגזירת
הכתוב שהיה ראוי לאוסרו הואיל והיה בתוך גופו של טמא:
דבש דבורים אף על פי שגופי השרצים של דבורים שהם
אסורים מעורבים על הדבש וכשמפרישין הדבש מהם מהמין
אותם ומרתיחין אותן אין לחוש דקיימא לן נותן טעם לפגם
מותר ועוד שהדבורים הם כנבלה סרוחה מעיקרא שמותר
אליבא דמאן דאמר נמי נותן טעם לפגם אסור כדאיתא
בפרק בתרא דף כ״ח כד במסכת עבודה זרה: אמ׳ רב בנדה פרק המפלת בהמה טהורה
שילדה או שנמצא בה ברייה שיש לה שני גבים ושני שדראות
אסורה באכילה והלכה כרב באיסורי וזו היא השסוע׳ שנאסרה
בתורה שנאמר את זה לא תאכלו וגומר השסועה כך קבלו
דף ס רבותינו בפרק אילו טריפות מפי השמועה שזו היא בריה
שנולדה שסועה לשתי בהמות׳ ק ל ג

האוכל כזית מבשר בהמה שמתה או חיה שמתה או עוף שמתה לוקה שנאמר לא תאכלו כל
במשנה פ׳ השוחט דף לב נבלה וכל שלא נשחט כראוי הרי זו נבילה
ובהלכות שחיטה יתבאר השחיטה׳ שהיא (בסמ״ע סימן כ״ג דף קמ)
כראוי והשחיט׳ שאינ׳ כראוי אין אסור משו׳
נבילה אלא מינין טהורין בלבד מפני שהם
ראויים לשחיטה׳ אבל במיני׳ טמאין שאין (כך משמע בפר׳ גיד הנשה דף ק׳ משום דאין איסור חל על איסור וע״ש בברייתא דרבי יהודה)
שחיטה מועלת בהן בין שנשחט׳ בין שמתה
כדרכ׳ בין שהתך בשר מן החי ממנ׳ ואכלה
אינו לוקה לא משום נבילה וטריפה אלא
משום אוכל בשר בהמה טמאה: האוכל כזית מבשר נפל
בהמה טהורה לוקה משום אוכל
נבילה: ואסור לאכול מן הבהמה (כך משמע בפרק בהמה המקשה דף עה)
שנולדה עד ליל שמיני כדאיתא בפרק
דף קל״ו רבי אליעזר דמילה שכל שלא שהה בבהמה עד יום שמיני
סס הרי זה כנפל ומתיר שם בליל שמיני ואם נודע שכלו לו
כך הו׳ בפ״ק דבכורו׳ דף ח חדשיו בבטן ואחר כך נולד שהם תשעה חדשים לבהמה גסה

וחמשה לדקה הרי זה מותר ביום שנולד׳ ק ל ד

האוכל כזית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורין שנטרפו לוקה שנאמר ובשר בשדה טריפה
לא תאכלו טריפה האמורה בתורה זו שטרפה חית היער כגון במיימו׳ כל הסוגיא בפרק ד׳ דמאכלות דף ס״ת
ארי ונמר וכיוצא בהן וכן עוף שטרף אותו עוף הדורס ואין
אתה יכול לומר שטרפה והמיתה שאם מתה הרי זו נבלה ומה
לי מתה מחמת עצמה או הכה אותה בסייף והמיתה או שברה
ארי והמיתה הא אינו מדבר אלא כשנטרפה ולא מתה אם
הטרפה שלא מתה אסורה׳ יכול אם בא הזאב וגרר הגדי
ברגלו או בזנבו או באזנו ורדף והצילו מפיו יהיה אסור שהרי
נטרף תלמוד לומר ובשר בשדה וגומר לכלב תשליכון אותו
שיעשה אותו בשר הראוי לכלב הא למדת שהטרפה האמורה
היא טרפה שטרפה אותה חית היער ושברה אותה ונטת למות
ועדיין לא מתה אף על פי שקדם ושחט קודם שתמות הרי זו
אסורה משום טריפה הואיל ואי אפשר לחיות ממכה זו הבאה
עליה הרי למדת שהתורה אסרה מתה והיא הנבלה ואסרה
הנוטה למות מחמת מכותיה ואף על פי שעדיין לא מתה
והיא הטריפ׳ וכשם שלא תחלוק במתה בין מתה מחמת עצמה
בין שנפלה ומתה בין שנחנקה ומתה בין שדרסה חיה והרגתה
כך לא תחלק בנוטה למות בין שטרפתה חיה ושברתה בין
שנפלה מן הגג ונשתברו רוב צלעותיה בין שנפלה ונתרסקו
רוב איבריה בין שזרק חץ וניקב לבה או ריאתה בין שבא לה
חולי מחמת עצמה וניקב לבה או ריאת׳ או שבר רוב צלעותיה
וכיוצא בהן הואיל והיא נוטה למות מכל מקום הרי זו טריפה
בין שהיה הגורם בידי בשר ודם בין שהיה בידי שמים אם כן
למה נאמר בתורה טריפה דבר הכתוב בהווה שאם לא
תאמר כן לא תאסור אלא בשנטרפה בשדה אבל נטרפה
בחצר לא תאסור הא למדת שאין הכתוב מדבר אלא בהווה
ועניין הכתוב שהנוטה למות מחמת מכותיה דאי איפשר
לחיות מחמת מכה זו אסורה: מכאן אמרו חכמים בפרק אלו
טריפות זה הכלל כל שאין כמוה חיה דף מ״ב
טריפה ובהלכות שחיטה יתבאר איזה חולי (בסמ״ע סימן כ״ג דף קמ״ח)
עושה אותה טריפה ואיזה חולי אין עושה
אותה טריפה כמו שאומר שם שאין לך להוסיף בטריפות כלף כד
אלא אותם שמנו חכמים: וכן
החותך בשר מן החי מן הטהורים (בפרק בהמה המקשה דף כ״ח וכן משמע בפרק גיד הנשה דף ק״ב)
הרי אותו הבשר טריפה והאוכל
ממנו כזית לוקה משום אוכל
טריפה שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה ומה
לי טריפה אותה חיה ומה לי חתכה בסכין מה לי בכולה מה
לי במקצתה הרי הוא אומר ובשר בשדה טריפה כיון שנעשית
הבהמה בשר בשדה הרי היא טריפה: וולד הטריפה מותר
כרבי יהושע דפליג על רבי אליעזר בפרק אילו טריפות דף נ״ח
ואומר דעובר לאו ירך אמו הוא ואומר
הר״יף דבכל מקום עובר ירך אמו חוץ (וכן הוא בתו׳ שם בד״ה והלכתא)
מלעניין טריפות מפני שהטרפות תלוי
בחיות והעובר יש לו חיות בפני עצמו ולא אמרינן שנטרף עם
אמו: בהמה שהיא חולה מפני שתש כחה והיא מסוכנת פרק השוחט דף ל״ז
ונטה למות הואיל ולא אירעה מכה באחד מאבריה הממיתין
אותה הרי זו מותרת שלא אסרה תורה אלא כעין טרפות חית
היער שעשה בה מכה הממיתה אותה: המסוכנת שאמרנו
היא כל שמעמידין אותה ואינה עומדת אף על פי שהיא סס
אוכלת מאכל הבריאות אם שחטה ולא פירכסה כלל
הרי היא נבילה ולוקין עליה׳ ואם פירכסה הרי זה מותרת:
וצריך שיהא הפירכוס בסוף השחיטה אבל בתחילתה אינו
מועיל כדאיתא במסכת חולין בפרק השוחט׳ ואף על פי דף ל״ח
שהיא

שהיא מותרת בעניין זה אומר שם שגדולי ישראל מחמירין דף לז
על עצמן ולא היו אוכלין ממנה: הפירכוס שאמרנו כיצד
מפרש בפרק השוחט שבבהמה דקה ובחיה בין דקה בין גסה דף לח
בין שפשטה ידה והחזירתה בין שפשטה רגלה אף על פי
שלא החזירת או שכפפה רגלה בלבד הרי זה פירכוס ומותרת
אבל אם פשטה ידה ולא החזירתה הרי זו אסורה שאין זה
אלא הוצאת הנפש: ובהמה גסה אחד היד ואחד הרגל בין
שפשטה ולא כפפה בין שכפפה ולא פשטה הרי זה פירכוס
ומותרת ואם לא פשטה לא ידה ולא רגלה ולא כפפה כלל הרי
זו נבילה: ובעוף אפילו לא ריפרף אלא בעינו ולא כשכש בגמרא שם
לא בזנבו הרי זה פירכוס: והשוחט את המסוכנת בלילה ולא
ידע אם פירכסה אם לאו הרי זו ספק נבילה ואסורה. אבל
השוחט את הבריאה ולא פירכסה הרי זו מותרת וכן שנינו
בפרק השוחט שהשוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא ממנו דם דף לב
הרי אלו מותרין ואין אומרין שמא מתה היא: שנינו בפרק כל
הבשר המעמיד חלב בעור של קיבה אם יש בו בנותן טעם דף קיו
הרי זה אסור ואם אין בו בנותן טעם כגון פחות משישים הרי
זה מותר פירש אף על פי שהעור העמיד החלב זהו מחמת
חוזק וכח שלו ולא מחמת נתינת טעם: כשירה שינקה מן שם במתניתא
הטריפה קיבתה אסורה טריפה שינקה מן הכשירה קיבתה
מותרת מפני שכנוס במעיה ואין החלב מגופה אלא מן
הכשירה שזאת ינקה ממנה ובגמ' גורס ברוב הספרים והילכתא שם כל הקוניה
אין מעמידין בעור של הקיבה אבל מעמידין בקיבת נבילה
ובקיבת שחיטת נכרי ואין חוששין שמא ינקה מן הטמאה
ומעמידין בקיבה כשירה שינקה מן הטריפה וכל שכן בטריפ'
שינקה מן הכשירה. מאי טעמא חלב המכונס בעור פירשא
בעלמא הוא עד כאן לשון הגמרא וגם בירושלמי דעבודה
זרה גרסינן רבי יוסא בשם רבי יוחנן בראשונה היו אומרים פרק אין מעמידין דף מא עמוד ג
אין מעמידין לא בקיבת נבילה ולא בקיבת גוי הזרו לומ' בין
בזה ובין בזה מותר רבי יוסף בר רבי אבין בשם רבי יוחנן
אומר מעשה בבני שמוע שבקעו להם זאבים יותר מג' מאות
צאן ובא מעשה לפני חכמים והתירו קיבותיהן אמרו ביצרה
גידולי גופה קיבה ממקום אחר באת ואומר
רבינו תם שאין חולק פסק זה על משנתינו
ששנינו כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה
אסורה ששני עניינים של חלב יש בתוך
הקיבה חלב צלול וחלב קרוש ומשנתינו מדברת בחלב צלול
שדין חלב גמור יש עליו ואם נמלח עם העור אסור מטעם
בשר בחלב ופסק הגמרא מדבר בחלב הקרוש שאותו חשוב
פירשא ואותו הקרוש אם נמלח בתוך הקיבה מותר. אפס אין
להקל בזה עכשיו לפי שנראה כאוכל נבילות וטריפות אם
היה מעמיד בקיבת נבילה ובקיבת שחיטת נכרי אבל אם
העמיד בדיעבד או נתערב אחד באחד מותר אף על פי שלשון דלעיל
הירושלמי והגמרא מוכיח ודאי שמעמידין לכתחילה יש
נמנעים להתיר משום מראית העין ומאותה קיבות שאנו
לוקחין מגדיים וטלאים שלנו ואנו מניחין הקיבה בתוך העור
לאחר שחיטה ופעמים ששוהה בעור יום אחד שלם או יותר
בלא מליחה יש לדקדק למה אין הקיבה נאסרת לפי שהיא
נבלעת על ידי השרייה מטעמו של עור שהרי מצינו ששריית
יום שלם מבלעת ומפלטת לעניין בשר בחלב שאומ'
במסכת פסחים שחידוש הוא דאי תרו ליה כוליה יומא בחלב' כ"אלו עוברין דף מד
שרי מן התורה ומדרבנן אסיר ומפלטת לעניין עירוי ביין נסך פרק אין מעמידין דף לה
שמערה המים מערה לערה וגם עור הקיבה תאסור החלב
הצלול ואוסרין זה את זה ונראה ודאי שיש להחמיר בדבר ואם
תאמר ששם בגמרא ובמסכת עבודה זרה מפרש טעם איסור פ' כל הבשר דף קיו' פרק אין מעמידין דף לב והכו' בתו' שם
גבינות הגוי מפני שמעמידין אותם בעור קיבת נבילה משמע

שאם היו מעמידין אותם בעור קיבה כשירה שאין לחוש
והלא שנינו בפרק כל הבשר שאסור כאשר בארנו ויש לפרש דף קיז
שמשום בשר בחלב לא היו אוסרין הגבינו' מכספק מפני שאין
כאן איסור אלא מדברי סופרים שהרי לא אסרה תורה אלא
דרך בישול. קלה

נאמר בשור הנסקל ולא יאכל את בשרו ותניא
בפסחים ממשמע שנאמר סקול יסקל השור פרק כל שעה דף כב
איני יודע שלא יאכל את בשרו שהרי היא נבילה מה תלמוד
לומר לא יאכל את בשרו מגיד לך הכתוב שאם לא סקלו
ושחטו לאחר שנגמר דינו שאסור באכילה ובהנאה כמו
שדורש שם ואם אכל כזית מבשרו לוקה: קלו

לא תאכל הנפש עם הבשר מפרש בפרק גיד הנשה דף קב
שזה המקרא בא לאסור אבר מן החי דאבר קרוי
נפש שאם יחתכנו לא ישוב עוד כנפש הנטולה שאינה
חוזרת וכן משמעות המקרא לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר
כלומר בעוד החיות עם הבשר ועל אבר מן החי הוא אומר
לבני נח אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו ואמר בפרק גיד
הנשה שאיסור אבר מן החי נוהג בבהמה חיה ועוף הטהורים דף קא
אבל לא בטמאים כדברי חכמים ומסיק שם שבן נח מוזהר דף קב
על הטמאים כטהורים: אמר רב אבר מן החי צריך כזית שם
פי' משהו בשר וגידים ועצמות משלימים מאי טעמא אכילה
כתיבה ביה וכל אכילה עד דאיכא כזית תניא הרוצה לאכול פרק השוחט דף לג
מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר מבית השחיטה
ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה וממתין לה עד שתצא נפשה
ואחד גוי ואחד ישראל מותרין בו: בפרק בהמה המקשה בדף סח כל הקוניה
מסקינן הלכה כרב ושמואל דאמר שהעובר שהוציא את ידו
ואת רגלו נאסר אותו אבר לעולם בין שנשחט אמו קודם
שחתכו בין שחתכו קודם שנשחט אמו ואפי' החזיר אותו אבר
למעי אמו ואחר כך נשחטה ואף אם נולד הוולד אחר שחיטת
האם וחיה כמה שנים הרי אותו האבר אסור משום טריפה
שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו נאסר כבשר שפירש מן החי
שנאמר ובשר בשדה וגו' כיון שיצא למקום שהוא לו כשדה
טרפה כמו שבארנו שדברי רבי יוחנן שמתיר האבר עלו
בתיובתא: הוציא מקצת האבר ונשאר מקצתו בפנים אפילו
לא נשאר אלא מיעוטו היוצא אסור ושבפנים מותר כרבי
יוחנן שמדבר זה לא עלו דבריו בתיובתא: שנינו בפרק בהמה
המקשה שהשוחט את הבהמה ומצא בה עובר חי אף על פי דף עד
שהוא בן תשעה חדשים גמורים ואיפשר שיחיה אמרו שם
חכמים ששחיטת אמו מטהרתו: ואם הפריס על גבי הקרקע בדף עה כל הקוניה
צריך שחיטה מפני מראית העין וכן פוסק שם רב אשי ואף
על פי שר' שמעון בן שזורי חולק על זה מסיק שם שאין הלכה
כמותו אלא במסוכן ובתרומת מעש' של דמאי הם שני דברי':
ואף על פי שדרכו זאב לאחר שיצא קודם שנשחט התירו שם
רב אשי מפני שמן התורה חשוב כשחוט מתחילתו: תניא גיד שם דף עד וכל גיד הנשה דף כב
הנשה נוהג בשליל הוא העובר הנמצא בבהמה וחלבו אסור
דברי רבי מאיר ורבי יהודה אומר חלבו וגידו מותר ומפרש
שם רבי אושעיא מחלוקת בבן תשעה שרבי יהודה הוא
חכמים שאומר שבן תשעה חי שחיטת אמו מטהרתו ולכך
מתיר חלבו וגידו אפס דמו אסור דאמר רבי יוחנן אף לדברי שם
המתיר בחלבו אוסר בדמו: קיימא לן כרבא שאומר בפרק
בהמה המקשה שארבעה סימנין הכשירה תורה בעובר בן דף עה
תשעה שנמצא בבהמה שאם נמצאת האם טריפ' שעכשיו אין
שחיטת סימני אמו מועילי' לו יועילו לו סימני עצמו וישחטוהו
ומותר אבל בן שמונ' הרי הוא כנפל ואין שחיטת עצמו כלום
לכך כשנמצאת האם טריפ' טוב לאסור כל הוולדות הנמצאות
בתוכה מספק שמא אינן בני תשעה חדשים: קלז

הזהירה

הזהירה תורה בפרשת צו וכל דם לא תאכלו בכל
מושבותיכם לעוף ולבהמה וחיה בכלל בהמה
שנאמר זאת הבהמה אשר תאכלו וכתיב אחריו איל וצבי
ויחמו וכל האוכל כזית מן הדם במזיד חייב כרת בשוגג מביא
חטאת קבועה שנא׳ כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה הנפש
מדפה ג׳ו סוף פ׳ט׳ו
ההיא מעמיה ׳ תניא בתורת כהני׳ ומביאה בכריתות פרק דם
דף כ
שחיטה כל דם לא תאכלו שומע אני אף דם מהלכי שתי׳ כגון
דם האדם ודם שרצים ודם בצים ודם דגים וחגבים הכל בכלל
תלמוד לומר לעוף ולבהמ׳ מה עוף ובהמה מיוחדין שיש בהן
טומאה קלה היא טומאת מגע וטומאה חמורה היא טומאת
משא ויש בהן איסור אם לא נשחטו והיתר אם נשחטו והן
שם דף כא
מין בשר יצא דם מהלכי שתים שאין בהן טומאה קלה לאחר
מיתה שאף הנוגע במת הוא אב הטומאה וכזית מן המת
שהיפהו בבצק טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת יצא דם
שרצים שאין בהן טומאת משא יצא דם דגים והגבים שכולם
היתר שהרי אין טעונים שחיטה יצא דם בצים שלא נמצא
בסימן ק׳ל׳ב דף מ׳ה ע׳א
על הקשר כאשר בארנו למעלה שאינו מין בשר ומסיק
שם דדם דגים שכנסו בלא קשקשין שהוא אסור : עוד
שם
מפרש׳ בברייתא שאם נכתב עוף בלבד לא היה אוסר כי אם
דם עוף וכיוצא בו בלבד שאין בצמרו משום כלאים אבל לא
בהמה ואם לא נכתב רק בהמה בלבד לא הייתי אוסר כי אם
דם בהמה וכיוצא בה בלבד שאינה באיסור אם על בנים
אבל לא עוף לכן הוצרכו שניהם ליכתב לעוף ולבהמה :
דף כ
שנינו בכריתות בפרק דם שחיטה דם שחיטה בבהמה
מכרס נתו׳ שם
חיה ועוף בין טמאין בין טהורין או דם נחירה או דם עיקור
או דם הקזה שהנשמה יוצאה בו חייבין עליו כרת ותניא
שם כדף כב
בברייתא איזהו דם הקזה שהנשמה תלויה בו כל זמן שמקלח
יצא דם התמצית מפני שהוא שותת ומוכיח שם ששלש׳ גוונים
דמים יורדים בשתיתה הראשון שחור והשני אדום ואחר כך
מתחיל לקלח ואחר כך כשנתמעט הדם שותת בקירוב
ושלשתן קרויין דם התמצית לרבי יוחנן : שנינו בפרק כל
דף קט
הבשר הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר עליו
דף כב
וגרסינן עלה במסכת כריתות פר׳ דם שחיטה א״ר זירא אמר רב
לא שנו אלא בלב עוף שאין בדמו כזית אבל בלב בהמ׳ הואיל
ויש בדמו כזית ענוש כרת ופירוש רשי שענוש כרת אף לאחר
בישולו ורוצה לומ׳ שאינו סובר כאותו אמורא שאומ׳ בהקומץ
דף כא
רבה דם שבשלו אינו עובר עליו שנ׳ כי הדם הוא בנפש יכפר
לא חייב הכתוב אלא על הדם הראוי לכפרה וזה הואיל וקרוש
הוא על ידי בישול אינו ראוי לכפרה לכל הפחות בחטאות
הפנימיות שנאמר וטבל והזה ומתוך שקרוש הוא אינו ראוי
שם
לטבילה והזאה אלא סובר רב כאותו אמורא שאומ׳ שחייב על
דם שבשלו הואיל וראוי לכפרה בחטאות החיצונות שנא׳ ולקח
ונתן ובר נתינה ולקיחה הוא אף על פי שהוא קרוש אפס יש
ליישב דברי רב לדברי הכל ולפרש כי לא קרעו אינו עובר
עליו מדבר בין אכלו חי בין אכלו מבושל ועל זה מפרש רב
שבלב בהמה ענוש כרת אם אכלו חי : והילך לשון הגמרא
פרק דם שחיטה דף כ״ב
על זה בכריתו׳ וכן כתוב בה״ג מתיבי דם הכליות ודם הטחול
ודם הלב דם האיברי׳ הרי אילו בלא תעשה ומתרץ ההוא בדם
דאתי ללב מעלמא כי קאמ׳ רב דענוש כרת בדם הלב עצמו ׳
ומקשה אי דם דאתי ללב מעלמא היינו דם האיברים ולמה
הוצרך להזכיר שניהן ומתרץ וכי דם הכליו׳ אינו דם האיברים
אלא מזכיר קצת דם האיברים בפרט כגון דם הכליות ודם
שם
הלב ואח׳ כך שונה כל האיברי׳ בכלל ומפרש התלמוד מהיכא
אתי ללב דם מעלמא אמר רבי זירא בשעת יציאת נשמה דם
מישרף שריף פי׳ מדם האברי׳ למסקנת גירס׳ זו דם הלב עצמו
בכרת ודם הכנוס בתוכו בלאו ואני קבלתי הגירסא להפך
שדם הלב עצמו בלאו כמו דם הטחול והכליות שמדבר בדם
של עצמם ודם הכנוס בתוך הלב בשעת יציאת נשמה מישרף
פרק כל הבשר דף ק׳ט
שריף מדם הנפש וכן כתבו הרב רבי אליעזר ממיץ : תני׳ הלב
קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר
דף עד
בפרק כיצד צולין רוצה לפשוט מכאן כבולעו כך פולטו
ודוחה שם שאני לב דשיע פיר׳ שהלב חלק
נתו׳ שם ובפרק כל הבשר דלעיל בד״ה הלב קורעו
ולא בלע שום דבר מן הדם ואומר רבינו
תם שאין לסמוך על אותו דיחוי להתיר לב
שנתבשל עם דמו בקדירה לאחר שקרעוהו
כי למסקנא שנפשט כבולעו כך פולטו אין צריך עוד אותו
דיחוי ולא נאמר עוד שהלב שיע לפיכך קורעו לאחר בישולו
פי׳ אחר צלייתו ששייך בו כבולעו כך פולטו דמה שבלע פלט
ונפל לארץ אבל נתבשל הלב בקדיר׳ דאין מועיל מה שפולט
שנשאר הדם בקדירה צריך ששים מדם הלב ואם אין ששים
מדם הלב אף הלב עצמו אסור לפי שחוזר
נהגה כלסירי פרק כל הנסר דף ק׳נ׳ג עמוד ג
ובולע דם שפלט : מעשה בטלה אחד
שנמלח ונתבשל עם הלב ולא קרעוהו
תחילה והשיב הר״ץ ברבי שמואל אם יש
ששים בין המים והטלה כנגד דם הלב נראה לי שהוא מותר
אם היה הלב כל שעה מכוסה במים אך לא נתיר עתה מטעם
זה לפי שנ״ל שרשי היה משער בכל החתיכה אף על פי שהכל
דף ד
מכוסה במים עד כאן לשונו גרסינן בכריתות פרק ראשון אמר
רבא שלש כריתות האמורות בדם למה אחד לדם קדשי׳ ואחד
לדם חולין ואחד לדם חיה הכעון כיכוי שאילמלא לא ריבתא
תורה הייתי אומר שפטור בדם חולין ודם חיה לפי שנאמר כי
הדם הוא בנפש יכפר דמשמע עניין המקרא בדם המכפר :
שם
ואמר רבא ה׳ לאוין האמורים בדם למה אחד לדם קדשי׳ ואחד
לדם חולין ואחד לדם חיה ואחד לדם התמצית ואחד לדם
האיברים ומעמיד שם איסור דם האיברים כשפירש אבל אם
דף טז
לא פירש מותר כמו שמוכיח בחולין פרק קמא ובמסכת שבת
דף קכט
פרק מפנין שאד׳ מותר לאכול בשר חי בלא
דף ק״ה וכל הסוגיא מוכ״ורת נתו׳ שם
מליחה : גרסינן בפרק כל הבשר אמר ליה
רב אמי לרב כפרא כשתעלה לארץ ישראל
תשאל מהן כבד מה אתם מורים בה אם מותר לבשלה
בקדירה עם בשר אם לאו הרי שנינו כתם
סוף פרק י׳ דף ל״ט ועיין נתו׳ דלעיל
משנה במסכת תרומות הכבד אוסרת ואינה
נאסרת מפני שפולטת ואינה בולעת ופיר׳
אינה נאסרת כך הוא אינה נאסרת כשמבושלת לבדה בקדירה
שטרודה תמיד לפלוט ואפילו שלוקה לגמרי שמסתמ׳ היה לה
לגמור פליטתה אף על פי כן הואיל ויש בה רוב דם פולטת
תמיד ואינה בולעת לעולם וכן הלכה אבל הכבד אוסרת
שמא אין הפי׳ שתאסור בשר שמבושלת עמה בפליטת דמה
כי הכבד כולו דם והתירו הקב״ה כמו שאנו אומרים בפרק כל
נדף קט
הבשר אסר לן דמא שרא לן כבדא אלא לצדדין היא שנוייה
שאם זו הכבד מנבלה או טריפה אוסרת בשר המבושל עמה
מחמת שמנונית הטריפה רשי היה מפרש שאילה זו שאמרנו
בכבד שנמלחה ואף על פי כן שמא אין יוצא כל דם שבה על
ידי מליחה ורבינו תם בן בתו פירש דאם נמלחה פשיטא
שמותר לבשלה עם בשר שהרי נהגו העולם לבשלה עם בשר
לאחר צלייה ומסתמא הוא הדין אחר מליחה שיש לנו להתיר
שפולט על ידי מליחה כמו על ידי צלייה כי מליח כרותח
דצלי ולכך פירש בה״ג דשיעור מליחה לקדיר׳ כשיעור צלייה
ושאלה זו פירש רבינו תם בכבד שלא נמלחה ומסתפק בזה
שמאחר שהכבד כולו דם והתירו הקב״ה ואפילו הדם הפורש
דף כב
ממנו מותר מן התורה כדתניא בפרק דם שחיטה דם הטחול
ודם הכליות דם האיברים דם הלב הרי אלו בלא תעשה ואינו
מונה

מונה דם הכבד עמהם ואפילו באסור מדרבנן הדם היוצא
ממנה על ידי מליחה לפי שהוא כעין גזירה אשר שאר דם
(שם דף כ א) כמו שאמרו חכמים בדם האדם שאף על פי שהוא מותר
מן התורה אפילו פורש כמו שאמרו
(כריתות קכ״ז) (שם ובכרת אף על פי דף כ) למעלה מכל מקום אמרו דם שבין
השינים מוצצו אבל שעל הכבד גוררו
לפי שהוא בעין מכל מקום בבישול הכבד שאין ניכר כלל
(פרק כל הבשר דף קי״א) שם דם בעין יהא מותר: כשעלה רב ספרא לארץ ישראל ושאל
שאילה זו השיבו רבי זריקה אני ורבי ינאי בנו של רבי אמי
נתארחנו בבית רבי יהודה בנו של רבי שמעון בן פזי והביאו
לפנינו קניא בקופיה ואכלנוהו פירוש קניא בקופיה הקנה
עם כל המחובר לו הריאה והלב והכבד וכולם נתבשלו יחד
(כתו׳ דלעיל) וצריך לומר לפירוש רבינו תם שיודע היה שהכבד לא במלח
אע״פ שהריאה והלב במלחו שכמה דברים היו עושין להראות
(שם) דבר חידוש לתלמידים והקשה רב אשי שאין ראיה משם כי
שמא פי הקנה חוץ לקדירה היה וסימפוני הכבד שופכים
דרך קנה הכבד לתוך קנה הגדול של ריאה ויוצא הדם דרך
הללו חוץ לקדירה או שמא חלוט היה מתחלה בחומץ ומכת
החומץ הוא נצמת ושוב אינו פולט דם עולמית ודמו הנבלע
בתוכו מותר כל זמן שלא יצא ומסיק שם שאותו חומץ שנצמת
בו הכבד מותר שלא פלטה הדם לתוכו שאם פלט דם לתוכו
כלל היתה הכבד חוזרת ובולעת שאינה טרודה לפלוט מחמת
שצמתה החומץ: הרי סדרנו השאלה והתשובה שעלתה
(שם כדף תס״ו) בידינו שאין להוכיח ההיתר ורב אלפס כתב שמנהג בכל
ישראל שלא לבשל כבד בקדירה אלא אחר צלייתן אבל לא
אחר מליחה כתב מורי ואי אישתלי ועבד כדברי רבינו יעקב
(כדף קי״א) עבד: מסקינן שם שמי שצולה כבד שלם צריך לקרוע שתי
וערב והחתך יהיה למטה שיזוב ממנו הדם הכנוס בסמפונות
אבל טחול אין בו סימפונות ואין צריך קריעה אפילו לקדירה
שהרי לשמואל היו עושין לו תבשיל של טחול שלם ביום
הקזה וכתוב בהלכות גדולות אם לא קרע הכבד מתחלה
קורעו לאחר בישולו ומותר ויצא דם הכנוס בסמפונות ואין
לחוש לדם הסמפונות שמא חזר ונבלע בכבד אחר כך מפני
(שם) שטרודה לפלוט ועוד שכבולעו כך פולטו: דרש מרימר
הילכתא בין כבד בין כחל מותר לצלותו בשפוד אחד תחת
בשר שהדם נשרק ונופל מעל הכבד ומעל הכחל לארץ ואין
לחוש אם שמנונית הבשר נופל על הכחל ונדבק שם מאחר
(כתו׳ שם) שקרעוהו שתי וערב וטחוהו בכותל וכל שכן בקדירה עם בשר
שיש ללמוד מכאן שמותר לאחר שקרעוהו ומסקינן שם אבל
אסור לצלות לכתחילה כבד או כחל על הבשר בשפוד אחד
מחמת שיש בכבד רוב דם ורואין הכל הדם יורד בשפע על
הבשר ומכל מקום בדיעבד מותר שכל הדם הנופל על הבשר
נשרק ונופל לארץ וכן כחל לכתחלה אסור שאף על פי
שקרעוהו ויצא כל חלבו יוצא ממנו לבנונית כעין חלב ונסרך
על הבשר ונראה כבשר בחלב ובדיעבד מותר שאין זה חלב
בד״א לבני בבל שהתנורים שלהם פיהם למעלה והיה השפוד
זקוף אבל שפודים שלנו שהם מושכבים ופעמים שראש זה
עליון פעמים שהוא תחתון ולכך לעולם לכתחלה אסור
לצלו בשפוד אחד לא כחל ולא כבד עם בשר ובדיעבד מותר
והוא הדין במליחה: ויש שנותנין כלי לקבל השומן היוצא
(שם) מן הצלי והוא הנקרא בי דוגי בלשון ארמי ואף בשר על הכבד
אסור בעניין זה לפי שדם הכבד נוטף לתוך הבי דוגי ונמצא
אוכלו ומה שמניחין כלי תחת האווזין לקבל השומן הרי
(דף קי״ב) מפרש התלמוד לפנים שנותנין שני גללי מלח בתוך הכלי
והדם נגרר אצל המלח לשולים והשומן צף למעלה ומניחין
בתוך הכלי מראה אדמומית שבשולים אבל כבד אף על ידי
מלח אין לו תקנה לפי שדם שלו צף תמיד אפס אין נכון (כתו׳ שם)
לעשות כן עתה באווזין לפי שפירש בהלכות גדולות שתופס
התלמוד לשון תרי גללי דמילחא כלומר מעט מלח אבל מלח
הרבה פוסק כח הדם ועושה אותו צלול כמים ומתערב עם
השומן ואין אנו בקיאין בדבר שלא להרבות ושלא למעט ואין (שם)
לנו ליתן כלי לקבל השומן של צלי אלא אם כן שהה הצלי
שיעור מליחה קודם שנתנוהו אצל האש: אמר רב נחמן סכין (שם דף קי״א)
ששחט בה ובלועה מדם רותח של בית השחיטה אם בא לחתוך
בה דבר רותח יגעילנה ולחתוך בה צונן צריך הדחה או לקנח
בבלאי מטליות: ואמר שמואל קערה שמלח בה בשר (שם)
אסור לאכול בה רותח לפי שמליח כרותח ובלועה מדם
רותח: מסקינן בפרק גיד
הנשה שחוטין שאנו נוטלין מן (דף צ״ג ומנחות שם בחסירי דף קס״ו עמוד ג)
הכתף ומן הלחיים אסורין משום
דם והרוצה לצלותם צריכין חתיכה לפי שהן בתוך הכתף ואין
להם מקום לפלוט ולקדירה צריכין חתיכה ומליחה: כתב
מורי אם נצלה היד עם אותן החוטין מצאתי בשם רבי שמותר
הבשר דכבולעו כך פולטו שכמו שבולע הבשר מדם החוטין
כך פולטו לחוץ ואפילו קליפה נמי לא צריך אלא נטילת
החוטין שהרי העור של חוטים ושל מזרקי מגין כלפי הדם
ואינו אוסר הבשר וגם הדם מתיבש ואינו מלחלח לפלוט:
אומצא דאסמיק היא חתיכת בשר שיש בה דם מרובה (שם)
וביצי זכר וכן וורידי צואר לצלי אין צריכין מליחה ושמא
אפילו חתיכה אין צריך הואיל ויש להם מקום וריוח לפלוט
ולקדירה צריכין חתיכה ומליחה וצלי שאמרנו אפילו בצלי
של גבי הגחלים ממש מותר שכח האור שואב הדם: ראש
כבש וגדי שנתנוהו במים והטמינוהו ברמץ להסיר את (שם)
השער אם העמידו בית השחיטה למטה שיוכל הדם לצאת
מותר ואם לאו אסור המוח בלבד לפי שמתבשל בדם הקרום
אבל הראש עצמו מותר כך פסק בהלכו׳ גדולו׳ ודווקא בראש (כתו׳ שם)
יש חילוק לפי שיש בו עצמות ודברים המעכבים את הדם
מלצאת אבל תרנגולת ורגלי בהמה מותר בכל עניין:

עתה נבאר בע״ה דיני מליחה

מעשה היה בגוזל אחד שנשחט ונפל לתוך כד של (פרק כל הבשר דף קי״ב)
כותח שיש בו חלב ומלח והתירו רב חנינא
בריה דרב מפשרוניא שסובר שמה שאומר שמואל מליח הרי
הוא כרותח זהו דווקא כשאין נאכל מחמת מלחו פירש רש״י
אינו נח לאכול מחמת רוב מלח שבו עד ששורין ומדיחין אותו
במי׳ כעין מליחת בשר להצניע אבל הכותח הזה נאכל במלחו
הוא והרב רבינו יעקב ישראל פירש שקורא אינו נאכל מחמת (כתו׳ שם כל הסוגיא)
מלחו בשר מלוח כעין עיבוד כמו שאנו אומרים בפרק כלל
גדול מי שמלח בשר חייב משום מעבד וכגון שצריך להוליך (דף ע״ה)
הבשר לדרך רחוקה שאז מולחה מאד ואין נראה לרבינו תם
כי בהרבה מקומות מביא במסכת חולין דברי שמואל ואין
סברא לומר כי בכל המקומות שמבי׳ דבריו נמלח הבשר כעין
עיבוד שרוצין להוליכו לדרך או כעין מליחת בשר להצניע
ואומר רבינו יעקב שכל מליחות שאנו עושין לקדירה חשובי׳
אינם נאכלות מחמת מלחן מדפירש בהלכות גדולות שיעור
מליחה כשיעור צלייה לפי שיוצא הדם על ידי מליחה כמו על
ידי צלייה דמליח כרותח דצלי ועוד
גרסינן בפרק הקומץ רבה לא תשבית (דף כ״א וכתו׳ שם כל הסוגיא)
מלח ברית אלהיך מעל מנחתך ולא מעל
דמך ומדקדק התלמוד למה לי פסוק למעט דם ממלח פשיטא
שאין צריך מלח שאם היה מלוח בטל מתורת דם דאמר זעירי
אמר

אמר רבי חנינא דם שבשלו אינו עובר עליו ורב יהודה
אמר זעירי דם שמלחו אינו עובר עליו ורב יהודה דידיה אמר
אברים שצלאם והעלן אין בהן משום ריח ויש לדקדק משם
שמליחות שרגילין לעשות בקדשים הם כבישול ועל מליחות
סס של קדשים אמר אביי וכן לקדיר' אם כן כל מליחו' של קדירה
צריכין להיות כמו בישול : והילך הברייתא השנויה שם
תניא כל קרבן מנחתך במלח תמלח אי במלח יכול תבוננו
סס ומפרש רב אשי שרוצה לומר יכול יתן טעם כבינה ומפרש
כתו' סס רבינו הם מעט מלח רק להסיר טעם התפל כבינה המיישרת
את האדם שנכנסה בעט מעט בגוף תלמוד לומר תמלח
שצריך מליחה מרובה אי תמלח יכול במי מלח פירוש מי מלח
מרובים כאלאבורה בלעז תלמוד לומר במלח כיצד עושה
מביא את האבר ונותן עליו מלח וחוזר והופכו ונותן עליו
מלח ומעליהו אמר אביי וכן לקדירה · אפס לפירוש רבינו
חננאל ובסדר קדשים כתב יד רבינו גרשם מאור הגולה
גרים וכן לצלי ואומר הר"יץ בר' שמואל שאין גירסא זו מכוונת
דאין צריך מליחה כלל לצלי שהרי דם האברים כל זמן שלא
דף כ ב פירש מותר גמור כמו שיש בפרק דם שחיטה ואותו דם
שנפלט אינו חוזר ונבלע אלא נופל לארץ ומטעם זה אומר
דף קי ב שמואל בפרק כל הבשר ככר שהתך עליה בשר אסור לאכלה
לפי שמתוך דוחק הסכין נפלט דם שבתוך הבשר בתוך
הככר אבל הבשר מותר אף על פי שלא נפלט עדיין כל
דמו שדם האברים מותר כל זמן שלא פירש ומזה אין הלכה
סס כשמואל שאוסר הככר אלא כרבא שמתירו הואיל והבשר
סס כדף קי ב נצלה כל צרכו : לפנים בהלכה שלנו אומר שמואל השובר
מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה הרי זה מכביד הבשר
וגוזל את הבריות שלוקחין את הבשר במשקל ומבליע דם
סס באיברים ושאלו בני הישיבה היאך רוצה לומר מכביד הבשר
וגוזל את הבריות משום דמבליע דם באיברים וכתוב
בספר רבינו גרשם הא לדידיה באומצא שפיר דמי או
דילמא לדידיה נמי אסור תיקו פירוש באומצא לאוכלה
חיה לפי שדם האיברים מותר כל זמן שלא פירש או דילמא
לדידיה נמי אסור הואיל והבליע בו דם ממקום אחר מכל זה
יש לדקדק דלא צלי ולא בשר חי צריכים מליחה וכן מוכיח
דף טו) דף קכה בפרק קמא דחולין ובפרק כסוי · ומה שאנו אומרים בפרק
דף יח קמא דביצה ושוין שמולחין עליו בשר לצלי לא מפני שצריך
כתו' סס מליחה לצלי אלא משמיענו שמותר למלח בשר על העור
ביום טוב מליחה מועטת כמו שרגילות לעשות לצלי להסיר
טעם התפל ואין כאן איסור עיבוד העור · וקשה לר"יץ
בר אברהם על גירסא זו וכן לקדירה ומפרשת שתמלח בא
לרבות ואין משמעות המקרא מתמלח שיהא יותר ממלח וגם
ראייה שמביאין דם שמלחו הוי כמו דם שבישלו אינה ראיה
שאין מביא התלמוד שני דברים יחד מפני זה אלא מפני סדר
גרסתו שקבלם בזה הסדר שכמו כן מביא אברים שצלאן
שאין ענייננו דומה להם ואדרבה מביא ראיה שצריך מליחה
דף ל"ז ע"ב לצלי מדאמרינן בירושלמי דפרק שני דנדרים על האומר הרי
עלי כבשר מליח וכיין נסך אם של שמים נדר הרי זה אסור
שזהו דבר הנדור ואם של ע"ז נדר הרי זה מותר ומדקדק שם
מלוח לעולם או מלוח לשעה לישמעינה מן הדא אם של
שמים נדר הרי זה אסור אם כן מדבר במליח לשעה ואיזהו
מליח לשעה כהדא דתנינן כיצד עושה מביא את האבר
ונותן עליו מלח והופכו ונותן עליו מלח ומעלהו א"ר אבא בר
מרי שניא היא שאם משהין אותן הם נמלחים ואין זה מליח
לשעה אם כן משמע שמליחות קדשים קורא מליח לשעה וזהו
כעין מליחה צלי ותמלח בא למעט שאם היה בא לרבות מניין
הוא יודע שמליחות קדשים אינו כמו מלוח לעולם אמנם לפי

התירוץ אינו מליח לשעה כמו שהוא אומר שאם משהא אותן
הם נמלחים ובפרק רבה הקומץ כך הפירוש יכול יתן טעם דף כ"ח ולעיל
כבינה שנותנת טעם גדול באדם תלמוד לומר תמלח שדי
במליחה מועטת כדמסיק מביא את האבר ונותן עליו מלח
וכו' וגרסינן וכן לצלי די במליחה זו אבל לקדירה אין די
במליחה זו כי צריך לשפשף בידיו שיבלע בו המלח והטעם
שאמר למעלה שצלי אין צריך מליחה מפני שדם האיברים
מותר כל זמן שלא פירש ואותו שפירש נופל לארץ אין עניין
טעם זה בתרנגולת או אווז שהם חלולים ופורש הדם מלמעלה
למטה בתוך החלל והרי הוא כאילו פורש מחתיכה לחתיכה
ופעמים שהאווז או התרנגולת נצלים יפה מצד אחד ופלטי
כל דם אותו צד ואין נצלים יפה מצד אחד ולא פלטו כל דם
שלו וכמו כן אינו פולט כל דם שבא לו מלמעלה לפירוש זה
נכון למי שהוא רוצה לצלות עוף שלם שימלחנו מבחוץ
ומבפנים וישהא כשיעור מליחה ואחר כך ידיחנו ויצלה אותו
נחזור לעניין הגוזל שנופל לכותח שאומר שם בפרק כל
הבשר במה דברים אמורים שהוא מותר שנפל בו חי אבל אם דף קי"ב
היה הגוזל צלי צריך קליפה ואם יש בו בקעים אסור כולו
פרש"י הואיל והוא צלי משמע שאין בקעים אוסרין בדבר חי
וכן אם הוא מתובל בתבלין לפי שהתבלין מרככין אותו
ונבלע החלב בכולו · אמ' שמואל דגים ועופות שמלחו זה עם סס
זה אסורין מט' הדגים קרוש שלהם רך ורפה וקודמין ופולטין
ציר שלהן ועופות בשר שלהם צומת וקמוט · ולאחר שנחו
הדגים מלפלוט פולטין עדיין העופו' וחוזר הדם ונבלע בדגים
ואף על פי שמלחן בכלי מנוקב אין להתיר הדגים מטעם
דדם מישרק שריק לפי שהדגים בשר שלהם רך ורפה ובולע
בקל והדגים הללו אין חוזרין ואוסרין העופות בצירן שנתיר
אותן מטעם משרק שריק ומה שאינו שונה בלשון זה דגים כתו' סס
שמלחן עם עופות אסורין לפי שהיה משמע שאפילו העופות
תפל והדגים מלוחים עמהם אסורין כמו דג טהור שמלחו עם
דג טמא דבסמוך שמעמידו בטהור מליח וטמא תפל וזה היה סס כדף קי"ב גם כן כתו' סס בד"ה הדגים
שקר כי בעניין זה לא היו הדגים אסורין במה דברים אמורים
בעופות ודגים אבל בשר ובשר מעשים בכל יום שמולחין
חתיכות הרבה זו אחר זו והדבר פשוט שכשמולחין חתיכה
אחרונה שכבר שהתה הראשונה שיעור מליחה ואף על פי כן
מותרות לפי שדם משרק שריק ואפילו יש גומות בחתיכות
שאינו יכול להיו' נשרק מכל מקום הואיל ושמו חתיכה שנייה
על החתיכה הראשונ' עד שלא גמר' פליטת דמה וכן השלישית
על השנייה הם לעולם פתוחות ומה שבולעות פולטות ועוד
אומר הר"יץ ברבי שמואל כי אפילו נסתמה חתיכה ראשונה
מלפלוט דם מכל מקום פתוחה לפלוט ציר יום או יומים
ובתוך הזמן הזה כל מה שבולעת פולטת : ואם שהה הבשר
במלח כדי שיעור צלייה על דף אחד ואחר כך שמוהו בגיגית
והיה שם כל הלילה ולמחר נמצא הכלי מלא מן המליחה
שיצא מן הבשר אירע מעשה בבית רש"י והתיר דמאחר כתו' דלעיל כל הכתיבה
ששהא הבשר במלח כדי שיעור מליחה טרם אשר שמוהו
בכלי והיה ראוי להדיחו ולבשלו בקדירה אם כן כל מה
שפולט מכאן ואילך אין זה כי אם מוחל הבשר וליחלוחיתה
ועל כרחינו אין איסור באותו מוחל אלא מחמת המלח
שעל הבשר שנימוח בתוך המוחל והמלח בלוע מדם ואם
מכח זה באנו לאסור את הבשר לפי שהמלח יעשה כרותח
אם כן מטעם זה יאסר כל הבשר שבעולם כשמניחין אותו
במים שבתוך הכלי להדיחו שנימוח המלח שעל הבשר בתוך
המים ועושה אותו כרותח וכן בחתיכות המלוחות זו על גב זו
תמצא בהן לאחר שמונה ימים או יותר גומות מלאות ציר
בין חתיכה לחתיכה והמלח נימוח בתוכו וכבר נסתמה כל
פליטתו

פליטתו והיה לו לאסור כדי קליפה בחתיכה אלא ודאי צריך
לומר שדם המלח נתייבש בו ואין עוד בו כח לצאת ועוד טעם
אחר הגון דלאחר שנתן המלח כחו בבשר והפליט דמה פסק
כחו ומחמת אותו מלח לא יחשב כרותח עוד וכעניין זה אנו
אומרים בפרק כיצד צולין החומץ שחולטו בו פעם אחת אין דף על
חולטין בו פעם אחרת ואומר שם מאי שנא מחומץ מתמהא
פירוש חלש שאנו חולטין בו ואומר כי לשם יש קיוהא של פרי דף עה
וכחו בעין. אבל בזה שנתן כחו אין עוד קיוהא שלו בעין ·
ואין חמרה דבר זה לגוזל שנפל בכותח שאמרנו למעלה בהיפוך הדף ע״ב
שהיה נחשב כרותח אם לא היה הכותח נאכל מחמרת מלחו
אף על פי שהכותח היה מלוח מימים רבים שהרי לשם לא
פסק כח המלח שלא הפליט שום דבר אפס אין להקל בבשר
שנמצא בציר שכבר נהגו העם הדבר לאיסור יש נוהגין
בחתיכת בשר מלוח כשרוצין ליתן אותה בקדירה והיא
מלוחה יותר מדאי וצריך לשרות אותה במים שמדיחים אותה
קודם השרייה כי שרייה מבלעת דם שבמלח בתוך החתיכה:
אפס אין שרייה מבלעת הדם שבמלח בתוך החתיכה אם
אין שורין אותה יום שלם כאשר בארנו למעלה בעניין הקיבה בסימן תל״ד דף מ״ו ע״א
וכן כתב מורי כי ציר המעורב במים הרבה אין לחוש בו
לעשותו כרותח: ומה שעושין העולם שמולחין בשר על גב
הקערה כפויה ואין נאסרת הקערה לפי שנשרק הדם ונופל
לארץ ואם יש גומא בגב הקערה הקערה ודאי נאסרת
דמליחת כרותח · ומעשה היה בבית רב מרי בר רחל שמלחו בפרק כל הבשר דף קי״ב
בשר שחוטה עם בשר טריפה בכלי מנוקב שאין לחוש לדם
ואסרה רבא מדתניא הטמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפה
שלהן וציר נוח לבלוע יותר מן הדם פירוש שכתוב בשרצים
הטמאים לכם בכל השרץ והוי יתירא לרבות כל אלו פירוש
קיפה דקדקת שבשולי קדירה הנלעז פונדרילא ואומר הר״יץ בתו׳ שם
כי ודאי ממשרת אנו למדין טעם כעיקר בכל התורה כולה
בפסחים והוצרך כאן לרוטבן וקיפה שלהן להשמיענו דמיחוי באלו עוברין דף מ״ד
כממש אם המהה השרץ וגמעו לחייבו על השתיירה כעל
האכילה ולפנים בפרק העור והרוטב מביאו על הממחה ארת דף ק״כ
החלב וגמעו ודבר זה לא הייתי רואה מריבוי ציר שהייתי
מעמידו בהקפהו ואכלו וציר ורוטב וקיפה מתרבים מריבוי
אחר כי שקולין הם: תניא טהור מליח וטמא תפל מותר טמא בכל הבש׳ דף קי״ג
מליח וטהור תפל אסור אומר הר״יץ דגבי מליח כרותח אין בתו׳ שם
שייך לומר לא עילאה גבר ולא תתאה גבר ולא שנא זה אצל
זה ולא שנא שוכבין זה על זה אם הטמא תפל מותר הטהור
ואפילו קליפה אין צריך ואף על פי שבחם על ידי האור אנו
אומרים בפרק כיצד צולין כשהאחד חם דאדמיקר ליה בלע דף ע״ו
וצריך קליפה: יש ללמוד מכאן דאין צריך להגעיל דפוסי בתו׳ לעיל
גביני הגוים ומותר לעשות בהן גבינה לישראל ולמולחה
בתוכו שהרי זה כמו טהור מליח וטמא תפל שאין עניין מליחה
בעץ ולא נעשה עץ רותח על ידי המליחה ואין כח למלח
להפליט מה שבלוע בעץ ומתכת וחרס ואבן ומעשים בכל
יום דמלח שבקערה שמשתמשין בה בשר לוקחין ממנו לתת
בתוך החלב והמחמיר תע״ב:
טמא מליח וטהור תפל כבר
אמרנו שהוא אסור ואין די
בקליפה אפילו בכלי מנוקב
כי ציר נוח ליבלע יותר מן
הדם והו׳ הדין שניהן מלוחין
אף ע״פ שהטהור טרוד לפלוט
בולע · ואגב ששנה ברישא
טהור מליח וטמא תפל שנה
בסיפא טמא מליח וטהור

הג״הה

מעשה בא לפני מורי הר׳ פ״ז״ל
בבני מעיים שמלחו ושהו כדי
מליחה וקודם שהודחו נפלו בתוך
חלב שקורי׳ תיג״א בלעז שבתבשל
על האש והקירו החלב הקרוש
ונשאר הצלול וקורין דפורי״א
וצונן היה והתיר הבני מעיים
על ידי הדחה מטעם טהור מליח
וטמא תפל שאין כח בדם של

הבני מעיים ליכנס בחלב ולחזור
ולאסור הבני מעיים · אבל אם
אסר הוא חלב · ואני דנתי לפניו
דבלא זה הטעם יש להתירן
מאחר שאין מחזיקין דם בבני
מעיים אם כן אין כח בדם עוד בפרק כל הבשר דף קי״ג ולקמן בסמוך מביאו
לחזור ולאסור הבני מעיים ·
עד כאן ·

תפל: מעניין הלכות אילו
יש ללמוד שבשר כשר ובשר
נבילה שנגעו זה בזה אם
השחוט מלוח לבד הכל מות׳ ·
ואם הנבילה לבדה מלוחה
הכל אסור כדין טמא מליח
וטהור תפל · ובשר וגבינה
שנגעו זה בזה כשהן לחי׳ אם
שניהן מלוחים ואינם יבשים
שניהן אסורין · ואם הבשר מלוחה והגבינה תפל הגבינה
אסור והבשר מותר · ואם הגבינה מלוחה והבשר תפל הבשר
אסור והגבינה מותרת · אבל בשר חי או צלי שנפל עליו חלב
בין יש מלח בחלב לבדו או בבשר לבדו הכל אסור עד ששים
כיון שהאיסור הוא צלול רק שיהא שם מלח כראוי שיחשב
כרותח מחמת אותו המלח · והגוזל שנפל לכותח שהותר זהו
מפני שהגוזל היה תפל וגם הכותח לא היה בו כי אם מעט
מלח ואם אין מלח לא בבשר ולא בחלב אם אין שם בקעים
הכל מותר בהדחה רק שיהא הבשר חי כעניין הגוזל שאמרנו · לעיל בעמוד ב
ואם צלי הוא אפילו בלא בקעים צריך קליפה: בד״א בדבר
שהוא חם על ידי מליחה אבל בדבר שהוא חם על ידי האור
כגון בשר או נבילה שאחד חם מחמת בישול או מחמרת דבר
אחר אין לה דין טהור מליח וטמא טפל אלא יש להן דין אחר
שרב ושמואל נחלקו בזה בפרק כיצד צולין לרב עילאה גבר דף ע״ג
ולשמואל תתאה גבר והלכתא כשמואל דתניא כוותיה ואם
בשר נבלה החמה למט׳ והשחיטה הצונג׳ למעלה השחוט אסור׳
דתתאה גבר ואם השחוטה הצוננת למטה והנבלה החמה
למעלה אז השחוטה כשירה דאין התחתון הצונן בולע מחמת
החם שעליו ומ״מ קליפה מיהא צריך כדמפר׳ בפרק כיצד צולין שם
דאדמיקר ליה בלע פורתא: ובשר שחוטה שנמלח עם בשר
נבילה אפילו בכלי מנוקב כבר בארנו שהשחוטה נאסרת מן לעיל בעמוד שבסמוך
התורה דצירן של טמאים מן התורה ואם ספק לחומרא · אבל
דג טהור שנמלח עם דג טמא אסור מדרבנן דציר דגים
טמאין מדברי סופרים כמו שאומר בפרק גיד הנשה שאני ציר דף צ״ט וכל הסוגיא בתו׳ שם
דגים דזיעה בעלמא הוא ואם ספק לקולא כמו הרינגי וצ׳פלי
וסלמ״ן שהגוים מוכרין מלוחין וספק אם מלחן עמהן דגים
טמאין נהגו העם לאוכלן שמותרין מספק אע״פי שבת״כ דורש
בפרשה דגים טמאים שקץ הוא לכם לאסור צירן ורוטבן וכו׳
אסמכתא בעלמא היא אבל הדרשה שדרשנו גבי נבילה דרשה
גמורה היא כמו שמוכיח בפ׳ ראשון של מסכת בכורו׳ שמקשה דף ו׳
שם למה צריך פסוק לאסור חלב בהמה טמאה מה נשתנה
מציר שאנו דורשין לאסור מהטמאים: שתי חתיכות בשר
ע״ג זו והעליונה מלוחה ופולטת על התחתונה יחזור וימלח
התחתונה והכל מותר: אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן פרק כל הבשר דף קי״ג
מדיחו במי׳ תחלה ומולחו יפה יפה ואחר כך מדיחו יפה יפה
פיר׳ הדחה ראשונה היא מפני דם קרוש שעל החתיכה ועל ידי
המלח נבלע קצת בחתיכ׳ ואינו יכול לצאת לכך צריך הדחה ·
ומולחו והופכו וחוזר ומולחו ולקדירה צריך לשפשף בידיו
לדברי רבינו יצחק בר רבי אברהם ומדיחו שני פעמי׳ הדחה הייסוד לעיל ע״ב
ראשונה להעביר המלח הבלוע מן חרס והדחה שנייה להעביר
אותן המים האסורין מהדחת מלח שנשאר על הבשר: ואם
גוי או עבד שם בשר בקדירה ולא ראה ישראל אם הדיחו
הבשר אם לאו אף על פי שכתב רב האי גאון שאין סומכין על
דבריו של גוי לא לאיסור ולא להיתר לאיסור מדאמר בפרק
אחרון דיבמות תניא גוי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר דף קכ״ב
פירות הללו של ערלה הן של עוקה הן פי׳ רשי שהיא שם עיר
שבא״י שפירותיה משתמרי׳ וצריכין להתעשר ורבות׳ פי׳ לשון

גדר כמו ויעזקהו ובשביעית מדבר דתניא בת"כ אי אתה בוצר
מן המשומר של נטע רבעי הן לא אמר כלום לא נתכוון זה
אלא להשביח מקחו לומר שהם מאילן בחור ולא להיתר
(בפ' גיד הנשה דף כ"ה)
מדאמר רב בשר שנתעלמה מן העין אסור · מכל מקום יש
להתיר כאן אם יודע הגוי מנהג ישראל והיה שם שום ישראל
יוצא ונכנס או שום קטן בר דעת בבית שירא פן יגיד הדבר ·
(דף ל)
ועוד אנו אומרים בעבודה זרה פרק אין מעמידין גוים נהי
דאיסורא לא קפדי אנקיותא קפדי וזהו נקיות להדיחם אחר
אחר המליחה ורבינו יצחק בר אברהם פי'
(ועיין בתו' פרק כל הבשר דף צ"ז בד"ה כמכינן וכתמן נכי' ק"ל בהיפוך הדף ע"ד)
שלא להתיר זה לא על ידי טעימת קפילא
ארמאה פיר' הגוי הבקי בטעימת תבשילין
לדעת אם יש בקדירה טעם מלח יותר
מדאי · אמנם בבשר יבש בימות הקיץ
שנתייבש בהורף כתב מורי דלא חשיב כרותח אם אינו לח
(בפרק כל הבשר דף קי"ג)
קצת: אמר רב משרשיא אין מחזיקין דם בבני מעיין לאסור
אם לא נמלחו ובאילו בני מעיים אמרו בכרכשא שקורין
טבחיא' והבני מעיים כרס ובית הכוסות והמסס ודקין הסובבין
הכנתא שהיא קרוייה אינטליליי בלעז · אבל הלב והריאה
והכבד וכנתא גופא יש בהן דם וצריכין מליחה · כתב רב
יהודאי גאון שזה השומן הקרוי כנתא יש בה וורידין קטנים
של דם ואף על פי שחתכה ומלחה אסורה בין בשור בין
בכבש ועז עד שיוצא הוורידי' קטנים עד כאן דבריו ויש ליישב
(דף צ"ז ע"ב)
דבריו שאף על פי שפסקנו למעלה בוורידי צוואר שדיין
בכתיחה ומליחה מכל מקום וורידי שומן הכנתא דקין מאד
(שם)
ואין יוצאין מהן דם אף בחתיכה ומליחה · ואמר שמואל אין
מולחין בשר אלא על גבי כלי מנוקב ויכול למלוח אפי' כמה
חתיכות ביחד ואין לחוש לדם הפורש שיבלע בחבירתה
כי משרק שריק וגם כל מה שבולעת פולטת הכל כאשר
(בתו' שם)
ביארנו למעלה ואין להתיר מטעם משרק שריק אם היו
שופכים דם רותח על צלי בשעת צלייה אינמי אפילו דם צונן
חיה אוסרו משום דתתאה גבר ואוסר כדי קליפה או כדי
נטילה · דדווקא גבי דם הנפלט ונוטף עם הציר על ידי צלייה
מצינו טעם משרק שריק: וגם נכון להזהר שפעמים שחותכין
בסכין את הבשר או הכבד בשעת צלייה לנסות אם צלוי
הרבה ופעמים שמקום החתך מלא דם לפי שעדיין לא נגמר
מלצלות ופעמים שהוא עושה שם גומא והיא מליאה דם רותח
ואוסרת הסכי' כי שם אין יכול להיות שריק ואפילו בלא גומא
ראוי לאסור הסכין מחמת הדם שהוא חם
(שם בדף קי"א ולעיל בדף צ"ז ע"ב תכילתה)
כמו בסכין ששחט בה וצריך להתיישב
בדבר וכן כתב מורי ·
(בפ"ו דהלכו' מאכלו' האסורות דף ס"ב)
כתב רבינו משה וכן ראיתי כתו' בה"ג דרב
יהודאי גאון אין מולחין את הבשר אלא
במלח עבה כחול הגס שהמלח הדק כקמח נבלע בבשר ולא
יוצא דם וצריך לנפץ כל הבשר מן המלח ואחר כך ידיחנו ·
(דף קי"ג)
ושורש דבר זה לקחו בפרק כל הבשר שאומר שם רב דימי
מנהרדעא מלח לה במלחא גלליתא ומנפץ לה ועוד כתב
(בפ"ו ולעיל)
רבינו משה שאחר מליחה והדחת הבשר שישליך מיד הבשר
לתוך המים הרותחין ולא לתוך המים הפושרין כדי שיתלבן
מיד ולא יצא דם: עופות שהניחן שלמים ומלא חללן בשר
ובצים וצלאן הרי אילו מותרין אף על פי שהבשר שבתוכו חי
(דף ע"ד)
ואפילו פיהן למעלה כדפסקינן בפרק כיצד צולין הילכתא
מולייתא שרי שפולטת אף על פי דפום לעיל ואם היא בעיסה
צריך למלחה קודם ולהדיחה · ומה שמתיר שם טיפול באווז
בלא מליחה לא כמו שפירש רשי שהיא פשטיד' שהרי התנור
יבש מתחתיו ונראה לעין שאין פולט אלא מפרש ר"י שטיפול
(דף ח)
היינו טיחה בעלמא: גרסינן בפרק קמא דחולין שהרוצה

להשתמש בסכין של גוים צריך ללבנה באור ומפרש כן גם
(פ' בת' רע"ז) (סוף ע"ז דף ס"ה דע"ז ע"ד)
בתוספתא ובירושלמי' גרסינן הסכין שפה בקרקע קשה והיא
טהורה הדא דאיתמר בסכין קטנה אבל בסכין גדולה צריכא
ליבון והליבון שאמ' שיהו הניצוצו' מנתזין הימנ' וכן אמ' בסוף
(דף ע"ו)
מסכת עבודה זרה מלבנה עד שתסיר קליפתה ופירוש הר"י
(כל הבוניה בתו' שם)
דבסכינים גדולים שדרך לצלות בהן בשר ולהפך בשר מעל
(סוף ע"ז דף ל ע"א)
הגחלים צריך ליבון ולא בקטנים וכן בארנו במצות הגעלה
(בפ' י"ז דלעיל דף ס"ח)
לעניין חמץ · ורבינו משה וכן הר"י פירוש דבסכינים קטנים
שאין דרך להיות בהן גומות די בנעיצת עשר פעמים בקרקע
(דלעיל· ובירושלמי לא הזכיר כ"ח ג"כ וכן הביאו לעי' בהכג הגעלה ועיי' שם בתו)
קשה כמו שמפרש בירושלמי ובסוף מסכת ע"ז וגם מוכיח שם
שאף בקטנים דווקא להתוך בה צונן די בנעיצה אבל
לחתוך בה רותח אפי' אין בה גומות או בגדולה שיש בה גומות
(בפ' י"ז דלעיל בד"ה הסכי)
אפילו לחתוך בה צונן צריך ליבון וכן כתב רבינו משה וכן
מצאתי בתלמידי הר"י ברבי אברהם שאם לא ליבנ' והשחיזה
יפה בריחי' שלה שמועיל כמו הליבון שהניצוצו' מנתזין ממנה
גם היה ר"בא מדקדק מדמצריך ליבון שאין מועיל שפשוף
(ב"ק דחולין דף ח)
בפחמים במקום הגומות · ומי ששחט בסכין של גוים קודם
(בתו' שם מבואר)
שהכשירה רב אמר קולף בית השחיטה ומדבר כשאנו יודעין
(והטעם בתו' בר' אין מעמידין בד"ה א משום דף ל"ח)
בו שהוא בן יומו שהרי בכמה מקומות מוכיח במסכת ע"ז
שסתם כלים של גוים אינם בני יומן אי נמי קסבר נותן טעם
לפגם אסור במקום שמשביח מעיקרו ואף על גב דגבי עכברא
(בפרק בתרא דע"ז דף ס"ח)
בשיכרה מספקא ליה לרב שם אי נותן טעם לפגם מותר או
אסור זהו מפני שפוגם מעיקרו ולפי פירוש זה לא יהא הלכה
כרב שהרי בכל מקום קי"ל הלכה נותן טעם לפגם מותר
(בפ"ק דחולין דלעיל)
אלא יהא הלכה כרבה בר בר חנא שאומר מדיח וכן פסק רבי'
(בפ"ז דמאכלות דף ס"ח)
משה ובלשון אחד מפרש שסובר רב בית השחיט' רותח וללשון
אחר סובר בית השחיטה צונן ומכל מקום קולף שאגב דוחק
(בתו' שם)
הסכין בולע ואומר הר"י שמה שאומר שהסכין בולע על ידי
הדוחק זהו דווקא גבי בית השחיטה שהוא קצת רותח אבל גוי
המפשיט בהמה בסכין שלו אין כל הבהמה טעונה קליפה
(דף קי"א)
תדע שהרי אומר בפרק כל הבשר צנון שחתכו בסכין שחתכו
בו בשר רותח אסור לאכלו בכותח דאגב חורפא דצנון בלע
אבל משום דוחק הסכין אינו אומר שיהא בולע: סכין טריפה
(בפ"ק דחולין דף ח)
פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בחמין וחד אמר בצונן
פירו' סכין שבלוע משמנונית טריפה ורוצה לשחוט בה בהמה
אחרת אבל לחתוך בה רותח אפילו סכין ששחט בה כשירה
(דף קי"א)
אמרינן בפרק כל הבשר שאסור לחתוך בה רותח ובה"ג מביא
אותו דבר לפסק הלכה אבל לשחוט בהמה אחרת אין נאסר
בסכין ששחט בה כשר' אפילו מלוכלך הרבה בדם דבלא זה
יש הרבה דם בבית השחיט' מבהמה עצמה ואינה בולעת מפני
(שם ועיי' בתו')
שטרודה להוציא דם וגם דם משרק שריק ומסיק הלכ' כדברי
האומר שאין צריך הגעלה אלא להדיח בצונן ואם יש בלאי
מטלניות לקנחה בהן די ויש חילוק בין זה לסכין של גוים
(שם)
שחתכו בו איסור רותח ואסור תדיר ופוסק ר"י זה לשונו אף
על פי שפוסק כאן בית השחיטה צונן זהו דווקא לענין סכין
של היתר הוא שפוסק הלכה להיתר שאין נאסר בבליעה זו
שקשה היא לבלוע אלא על ידי רתיחה אבל לעניין סכין
האסור כגון של גוים אינו פוסק להיתר מפני שהסכין אסור
והבשר רך לבלוע · אומר הר"י בר אברהם שצריך לדקדק
בהדחה סכין שיש בה שמנונית במי' צוננים כי צריך להעביר
תחילה השמנונית כולו עד שיתן מים על הסכין ויהיו המים
זבים מזנבה לראשה ומראשה לזנבה שבעוד שיש שמנונית
המים מתעכבין ואינן יכולין לזוב: לא תאכלנו למען ייטב
(דף כ"ג)
לך כתוב בדם ושנינו בפרק בתרא דמסכת מכות אם הדם
שנפשו של אדם קצה בו כן גזל ועריות לא כל שכן שזוכה לו
ולדורותיו עד סוף כל הדורות ·

כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו מקרא זה כתוב
פרשה כו פרק ט ו בפרשת צו ותניא בתורת כהנים שור או כשב או
במס׳ קית׳ דכריתו׳ עז פרט לבהמה טמאה לחיה ולעופות: והאוכל כזית חלב
במזיד ענוש כרת בשוגג מביא חטאת קבועה ועוד שנינו
בגמ׳ דף ד שם בברייתא פחות מכזית שאינו בכלל עונש יכול לא יהא
בכלל אזהרה תלמוד לומ׳ כל חלב וברייתא זאת היא סייעתא
לר׳ יוחנן שאומ׳ חצי שיעור אסור מן התורה
בפרק אחרון דמסכת יומא: שנינו בתורת (דף ע״ר ולעיל בכית׳ תלב דף מ״ה ע״א)
בפרק דלעיל כהנים כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר
יקריבו ממנה קרבן לה׳ אין לי אלא חלב תמימי׳ הראויין ליקרב
חלב בעלי מומין מניין תלמוד לומר מן הבהמה׳ חלב חולין
מניין תלמוד לומר כי כל אוכל חלב׳ אם כן למה נאמר אשר
יקריבו ללמדך שדווקא חלב שכמותו כשר ליקרב אסרתי
לך׳ יצא חלב שעל גבי דפנות עד כאן דברי הברייתא:
ונראה שמה שהוצרך למעט חלב שעל גבי דפנות זהו לפי
שהוא דומה לשאר חלב גמור שהוא כשמלה פרושה וקרום
דק יש עליו ונקלף החלב מעל הבשר בקל שאילו הם סימני
חלב בחלב המכסה את הקרב׳ אבל שומן אליה ושומן יותרת
אין צריכין מיעוט אף על פי שכמותו כשר ליקרב לפי שהם
אינן דומין כלל לשאר חלב האסור׳ או כשהן קריבין אינן
קריבין בתורת חלב אלא בכלל אליה ויותרת המה ולא
הוצרכנו לטעם זה להתיר חלב האליה שהרי נלמד זה ממה
שנא׳ כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו למה הוצרך אם לומר
תכדק תמ״ח דכריתו׳ דף ר פרט לחיה מאשר יקריבו נלמד זה׳ אלא ללמדך שכל חלב
שאין שוה בשור או כשב ועז איננו חלב וחלב האליה איננו
דף קי״ז קרב אלא בכבש בלבד וכן מפרש בפרק כל הבשר אבל
בפרק גיד הנשה דף צ״ג לשומן יותרת הוצרכנו לטעם שביארנו: אמר שמואל חלב
המכוסה במתניים שקורין לונב״י יש בלעז אסור אף על פי
שחלב שהבשר חופה אותו מותר אין זה חשוב חיפוי בשר לפי
שכשהבהמה הולכת אבריה נעים ומתני׳ פעמים שנמשכין
למעלה והכסלים נמשכים למטה ואין החלב נכסה בהן:
סס חלב שעל המסס ובית הכוסות חלב שעל הקרב הוא וחייבין
סס עליו כרת תרבא דקליבוסתא פירש רבינו שלמה חלב
הקליבוסת שהוא עצם קטן ומונח על העצם שקורין הנקנה
ומחובר לקולית האליה מלמעלה ועליו יש חלב תחות המתן
שקור׳ לונבי״ל בלעז ומחלב שעל הכסלים הוא וחייבין עליו
כרת על זה כתב רבי אליעזר ממי״ץ ז״ל סמוך לזנב יש שומן
האליה ועליה יש חלב הקילבוסת שאמרנו ואותו חלב ושומן
האליה דבוקים זה בזה ואין ביניהן אלא גיד אחד לבן כעין
הקרום ומראהו כמראה שומן מה שעל אותו גיד שהוא כעין
קרום לבן אסור בכרת ומה שתחתיו מותר מטעם חלב שהבשר
חופה אותו וצריך לגרור אותו הגיד יפה יפה ולפי שהוא לבן
טועים בו כמה בני אדם ואין יודעין להפריש בין חלב לשומן
בר״ש פרשת ויקרא עד כאן דבריו: ובשאלתות דרב אחאי ובהלכות גדולו׳ כתבו
חלב שעל הכסלי׳ הוא חלב שעל הקילבוסת במקום שהירכים
בפ״ז דמאכלות דף ס״ה מתחברות וכן כתב רבי׳ משה חלב שבעיקרי הירכו׳ מבפנים
חייבים עליו כרת והוא החלב שעל הכסלים: החלב המכסה
את הקרב מונח על הקרב כשמלה פרושה׳ וחלב שעל דד
דף צג הטחול בעוביו ממנו הוא ולכך אומר בפרק גיד הנשה בהלכו׳
אילו שחייבי׳ עליו כרת והוא כעין קרום אבל הקרום שבטחול
למטה מזה אין אסור אלא מדברי סופרי׳: ואת כל החלב אשר
(ויקרא כד ר״ן דף מ״ט) על הקרב תניא בתורת כהנים ומביאה באילו טריפות רבי
ישמעאל אומר להביא חלב שעל גבי הקיבה רבי עקיבא אומ׳
להביא חלב שעל גבי הדקין וקיימא לן הלכה כדברי שניהם
כיצד כי בקיבה יש שני עניני חלב שחלב שעל הקיבה עקום
דף נ כמו הקשת אומר בפרק אילו טריפות שלדברי הכל הכל
אסור אבל חלב שבמקום היתר והיא חוט משוך כמו יתר בני
ארץ ישראל מתירין אותו׳ ובני בבל אוסרים אותו׳ וכל בני
חוצה לארץ נמשכין אחר תלמוד בבלי נמצא שחלב דאקשתא
ודאיתרא שניהם אסורין לנו: ובחלב שעל הדקין נמי הלכה
כרבי עקיבא דאמר רב יהודה ראש המעיים באמה צריך
בפרק גיד הנשה דף צ״ג לגרור החלב שעליה וזהו חלב שעל הדקין ופירש שם רש״י
משהקיבה מתחלת להתקצר והדקין יוצאין ממנה צריך
לגרור החלב שלהן עד אמה נמצאת אומר החלבין שענוש
עליהן כרת הם החלב המכסה את הקרב והחלב שעל הכליות
וחלב שעל הכסלים וחלב שעל המסס ובית הכוסות והחלב
שבעיקרי המתנים וחלב שעל הקיבה דאיתרא ודאקשתא
וחלב שעל הדקין עד אמה משהקיבה מתחלת להתקצר אבל
שאר חלב המעיים הנשאר והן הדקין המלופפין וחלב הלב
מותר׳ ויש מן הגאונים שאומרים שראש המעיים הזה שצריך
לגררו הוא המעי שיצא בו הרעי שהו׳ סוף
בפרק ז׳ דמאכלות דף ס״ה המעי׳ כך כתב רבינו משה
בכר׳ גיד הנשה דף צ״ג בחלב שעל הכליו׳ יש שני
קרומין אחד עליון מלמעלה לחלב קרום דק
וחייבין עליו כרת שהוא מגוף חלב הכליות אבל קרום
התחתון המפסיק בין החלב לכליות איננו אסור כי אם מדברי
סס סופרים: קרום שבכסלים סמוך לחזה עם קרום הבשר
שסביב לדפנות שחותכין כדי לתחוב ידו שם כדי לבדוק את
הריאה אסור משום חלב מדברי סופרים נמצאו הקרומים
האסורין משום חלב שלשה׳ קרום שעל הטחול׳ קרום שעל
הכסלים׳ קרום שעל הכליות: לובן כוליא שבתוך החריץ
דף צג מתפשט והולך בתוך הכוליא ויש מחמירין בפרק גיד הנשה
לחטט אותו לובן מעיקרו אבל אומר שם אביי שנראה שאין
לאסור אלא אותו הנראה מבחוץ׳ אבל המובלע בתוך הכליו׳
לא אסרה תורה שנאמר על הכליות ולא שבתוך הכליות
דף צג וכיוצא בדבר זה אומר שמואל שם שהחלב שהבשר חופה
אותו מותר כמו חלב שעל הכסלים שתחת הכליות הנראה
בגובה הכסלים ולמטה מאותו מקום נבלע אותו חלב תחת
בשר אדום דק ומתפש׳ תחת אותו בשר בכל הכסלי׳ ומשהבשר
חופה מותר שנא׳ על הכסלים ולא שבתוך הכסלים ומטעם זה
פוסק בשאלתות פרש׳ וישב כאביי המתי׳ לובן כוליא שבתוך
החריץ: ופיר׳ ישנים של רבינו שלמה
סס וכן הקונית בתו׳ סס כר״ה אחר אביי נמצא כתוב כדברי שמואל שכשכלה
למטה אותו בשר החופה יוצא ממנו
קרום לבן ועב מלבד קרום דק מאד ההולך בכל הכסלים
שאסור משום חלב ותחת אותו קרום עב יש לובן חלב ויש
שנוהגין איסור באותו חלב לפי שאין חושבין אותו קרום
חיפוי בשר אבל בארץ אשכנז נוהגים בו היתר ועוד כתוב שם
ובלובן כוליא הלך אחר המחמיר מאחר שלא פסק התלמוד
הלכה כדברי מי והמיקל לא הפסיד: חוטין שבחלב אסורין
מדברי סופרים ולא מן התורה שהרי חלב אמר הכתוב ולא
חוטין ואותן החוטין נמצאים בטחול ובכסלים ובכליות: כל
דף צ״ב הלכות שאמרנו בעניין זה עיקרן בפרק גיד הנשה ואומר עוד
שם שחמשה חוטין יש בכסלים והם אסורין משום חלב מדברי
סופרים שלשה חוטין בימין ושני חוטין יש בשמאל השלשה
מתפצלין לשנים שנים והשנים מתפצלין לשלשה שלשה
וסמוך לשחיטה כשהבהמה חמה יכול להסיר אותם בקל אבל
לאחר שנצטננה קשה יותר וצריך לחטט אחריהם עד שימצאם
במספ׳ הזה וראשו אחד מחובר למעלה לשדר׳ וראשי הפיצולי׳
נמצאים תחת החזה בראשי הצלעות: בפרק קמא דשחיטת
דף ח חולין אומר שסכין שחתך בה חלבים לא יחתוך בה בשר וכלי
שהדיחו בו חלבים לא ידיח בו בשר לפיכך צריך הטבח

להתקין ג׳ סכינין אחד ששוחט בה ואח׳ שמחתך בה בשר ואחד
שמחתך בה חלבי׳ ואם הוא מנהג הטבחי׳ להדיח הבשר בחנות
צריך להתקין שני כלים של מים אחד שמדיח בו בשר ואחד
שמדיח בו חלבים : עוד אומר שם שאסור לטבח לפרוש חלב דף לע״ל
הכסלי׳ ע״ל הבש׳ כדי לנאותן שהקרום שעל החלב דק ויתמעך
ביד הטבחים ויזוב החלב ויבלע בבשר ׳ וכתב רבינו שמשך
דווקא מיד לאחר ניתוח שעודו חם אבל כשנתקרר יפה מותר
שהרי נאמר וישימו החלבים על החזות : עוד אמרינן בפ׳ גיד
הנשה שהטבח נאמן על חטיטת הגיד וניקור החלב ׳ וטבח דף צ״ג
שנמצא אחריו חלב אם היה כשעורה מעבירין אותו ׳ ואם שם
נמצא אחריו כזית חלב אפילו במקומות הרבה מכין אותו
מכת מרדו׳ ומעבירין אותו : עוד בפר׳ גיד הנשה אמר רב הונא דף צ״ו
גדי שצלאו בחלבו אסור לאכול מן הבשר אפילו מראש אזנו
פי׳ לפי שחלב מפעפע אפילו מלמטה למעלה שהרי בשר צונן
על חלב רותח אסור לדברי האומר בפר׳ כיצד צולין שהתחתון דף ע״ו
מתגבר ואין די בקליפה : ומה שנוהגין כשמולחי׳ בשר הרבה בתו׳ פרק גיד הנשה
ומניחין בגיגית ופעמים שחתיכה אחרת חציה בתוך הציר דף צ״ו ברה אפילו
וחציה חוץ לציר והותכין מה שבתוך הציר ומשליכין לחוץ מרוס
ומעט למעלה כדי קליפה מפני שהשוב ככבוש בתוכו ומה
שחוץ לציר מותר לפי שאין דם מפעפע ואפי׳ יש שומן בבשר
שבתוך הציר אין אנו אומרי׳ שיעשה השומן נבלה מחמת הדם
ויפעפע למעלה שזה הכלל שאין לומר חתיכה עצמה נעשית
נבילה לאסור אלא במקום שהאיסור שהיא נעשית נבילה על
ידו יכול לילך עם טעם ההתיכה וכאן אין הדם יכול לפעפע
עם השומן למעלה ומטע׳ זה שבארנו דבר הנאסר כדי קליפה
אין חוזר ואוסר כדי קליפה ומלח הבלוע מן הדם אין אוסר
הבשר אף על פי שלאחר שנעשה נבילה נ״ט בבשר שהרי כל
בשר שנמלח כששוהא במלחו יום או יומי׳ יש בו טעם מליחות
וצריך לומ׳ אע״פ שנבלע בבשר טעם המלח טעם הדם שבמלח
לא נבלע בו כלל : וגדי כחוש שצלאו בחלבו קולף ואוכל עד שם דף צ״ז
שמגיע לחלבו לפי שאין חלבו מפעפע ואפי׳ מפעפע מעט יש
בו חלב ובטל בששים ואומר רבינו יצחק
בר שמואל דלאו דווקא עד שמגיע לחלבו וכן בתו׳ שם דף צ״ו ברה עד שמגיע
שהרי צריך להניח כדי קליפה סמוך
לחלב ואפי׳ כדי נטילת מקום בעומק צריך שיניח ׳ וכן מוכיח
בפר׳ כיצד צולין שאו׳ שם נטף מרוטבו של פסח כשצולין אותו דף ע״ה
על החרס וחזר אליו אותו טיף שנתחמם מן החרס יטול את
מקומו מן הפסח לפי שמתבשל על ידי חמימו׳ אותו טיף והרי
הכתוב אומר צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר ואין לנו שום
הוכחה שיהא רותח לצלי די בקליפה ובפרק כל הבשר שאו׳ דף קי״ב
על הגוזל שנפל לכותח שאם הוא צלי צריך קליפ׳ לשם בצלי
צונן מדבר ואף על פי כן צריך קליפה לפי שהגוזל רך ובול״ע :
אמר רב הונא בר רב יהודה מעשה היה והתיר רבי יוחנן בפרק גיד הנשה דף צ״ז
כוליא שנצלית בחלבה ופירוש רבינו שלמה שהתירה מפני
שמפסיק הקרום והקרום אינו אוסר בכוליא שום דבר לפי
שאיסורו מדברי סופרים וכן לובן כוליא שאמר למעלה שרבי בעמוד שבסמוך
יוחנן מחמיר שם לשרש אחריו ואף על פי כן סובר כאן שאין דף צ״ג
אוסר הכוליא לפי שאיסור מדברי סופרי׳ :
עוד בפ׳ גיד הנש׳ אמ׳ רבא מין בשאינו מינו דף צ״ז וכל הסוגיא
שאד׳ יכול להבחין טעמו ושניהן של היתר מ״וס תכוא׳ שם בתו׳ בארוכות
שיכול בן ברית לטעמו כגון תרומ׳ שנפלה
בתבשיל חולין יטעימנו כהן ואם אין התרומה נותנת טעם
בחולין יאכל אף התבשיל לזרים : מין בשאינו מינו של איסור
כגון חלב שנפל בקדירה או בשר בחלב מותר לסמוך על
הקפילא הוא גוי בקי בטעימה שיטעום אותו לפי תומו ולא
יודיעוהו שצריכין לו לדבר איסור והיתר ׳ ובמקום שלא ימצא
אותו גוי סתם נותן טעם שערו חכמים בששים ׳ וכן מין במינו
שאין אדם יכול להבחין טעמו בששי׳ ע״פ דברי רבא ׳ ומדקדק
רבינו יעקב שבלא מין במינו מצא רבא שני החילוקים שאם׳
חלוק ששים והלוק טעימה ולא היה מפרש וחילוק ששי׳ במין
ומינו אם לא שסובר שכך הלכה ויש לתמוה שהרי בפ׳ אחרון
דף ס״ו של מסכת ע״ז על יין של איסור המעורב בענבים וחמץ של
חיטי איסור שנתערב בעיסת שעורין של היתר וסובר שם רבא
שמין במינו במשהו ׳ ואומ׳ רבינו יעקב דביין נסך מדבר שם
בע״ז ׳ ואותו חמץ הוא של טבל שהרי רבי יוחנן וריש לקיש
דף ע״ג אומרים שניהם בסוף מסכת ע״ז כל איסורין שבתורה בנותן
טעם חוץ מטבל ויין נסך ומביא שם ברייתא שנוייה כדבריהם ׳
ופסק רבינו יעקב שהלכה כך במין במינו בששים שהרי רבא
שהוא מן האמוראים האחרונים פוסק כך ׳ וכן שאלו לפני רב
יהודאי גאון כל איסורין שבתורה מין במינו במשהו כרב
שם ושמואל שאומר כן בסוף מסכת ע״ז או בנ״ט כרבי יוחנן וריש
לקיש והשיב להם מדאמר רבא במסכת פסחים בפרק כל
דף ל׳ שעה גבי חמץ במשהו כרב משם יש לדקדק שבשאר איסורין
סובר כרבי יוחנן וריש לקיש ׳ אפס בחמץ יש להחמיר לפי
שחמור מאד שחייבין עליו כרת ועוברין עליו בבל יראה ובל
ימצא ואין בני אדם רגילין להיות בדילין הימנו בשאר ימות
השנה הילכך מחמיר אף בשלא במינו במשהו ׳ שלא יבא
להקל במינו ׳ מה שאין כן בטבל ויין נסך שהן שלא במינו
בנותן טעם ולענין חמץ הארכנו בדבר
זה : ועוד יש להביא ראייה שכן הלכה לעיל בסימן ע״ז דף כ״ט עמוד ד
דמין במינו בששים דרב ורבי יוחנן הלכה
כרבי יוחנן ורבי יוחנן סובר בששים ועוד מצינו רבי יהושע בן
בפרק גיד הנשה דף צ״ח לוי שסובר לפנים כל אסורין שבתורה בששי׳ אפילו מין במינו
שמביא סעד לדבריו מזרוע בשלה המבושלת עם האיל ׳
ובסדר תנאים ואמוראים כתב יד רבי יוסף טב עלם וכן רבי
חננאל והלכות גדולות פוסקין כרבי יהושע בן לוי בכל מקום
אפילו לגבי רבי יוחנן וכל שכן לגבי רב ושמואל : ועוד יש
דף ע״ט להביא ראיה מפרק התערובות במסכת זבחים בשמועה של
חרסן של זב וזבה שסובר רבי אליעזר בן יעקב מין במינו בטל
בששים ומשנה רבי אלעזר בן יעקב קב ונקי כלומר במקומות
מועטין נזכר אבל הלכה כמותו בכל מקום ׳ וכן סתם התלמוד
דף ל״ח סובר בסוף מסכת ביצה בענין חטין בהטין שמין במינו בטל
בששים ׳ וכן הלכות גדולות של אספמיא פוסקות חתיכות
בחתיכות בנותן טעם מכח דבריו של רבא מכל מ״ה יש ללמוד
שכך הלכה שמין במינו בששים פסק בהלכות גדולות דשרץ
אין טעמו בטל אלא באלף ואין זה אמת שהרי פוסק התלמוד
דף ס״ח בפרק אחרון דעבודה זרה גבי עכברא בשיכרא שהוא בששים
פ״י דף מ״ז ע׳ ומה שיש בירושלמי דתרומות הורה רבי יוסי בר רבי בון
בעכברא אחד באלף עכברא שם מקום הוא ועומד שם על דג
דף צ״ז טמא שכבשו עם דג טהור ׳ עוד בפרק גיד הנשה אמר שמואל
מליח הרי הוא כרותח דצלי כבוש בחומץ ובתבלין וכבש בהן
איסור והיתר יחד ובלעו קרוי שוצ״י הרי הוא כמבושל חלב או
שם איסור אחר שנפל בקדירה וצריך לשער ששים ומשערים
ברוטב ובחתיכות ובקיפה הוא דקדקת שבשילי הקדירה
שם בדף צ״ח ובלעז פונדרילה ׳ ואין מסייע עובי הקדירה לשער ששי׳ ולא
מה שבלעה הקדירה מן ההיתר כי כמו כן בלעה הקדירה
מן האיסור ואין לעמוד על הדבר וששים שאמרנו הוא מלבד
שם בדף צ״ז האסור שאין האיסור מכניין ששים :

בעזרת הבור׳ נפרש שמועה זו של זרוע בשלה בקוצר וממנה נלמד הלכה למעשה :

דף נ ח **דתניא** בפרק גיד הנשה ולקח הכהן הזרוע בשלה מן
האיל אין בשלה אלא שלימה פירו׳ כמו בשלה
בלמ״ר דגושה במה שיש לה כלום׳ כמו שהוא רבי שמעון אומר
אין בשלה אלא שנתבשלה עם האיל וזה היתר שבמקום אחר
סס אסור כיוצא בו ומפרש רבא כגון טעם כעיקר ובקדשים אסור
וכאן מותר פירוש טעם חשוב שהוא כעיקר ממשו של איסור
במינו בקדשים כגון בפחות מרוב׳ שהרי מן התור׳ בטל ברוב
דף ע ח בין בחולין בין בקדשי׳ כמו שאומר ריש לקיש בפר׳ התערובת
הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור שכל אחד
דף כ ב בטל ברוב : ועוד אנו אומרים בפרק הקומץ רבה בעניין שתי
מנחות שנקמצו ונתערבו זו בזו בטלות ברוב לדברי חכמים
שאומ׳ מין במינו בטל׳ ואין להלק בין התערובת ההוא לדבר
שיש בו רוטב שהרי קמח בקמח הוא ונתערב יפה ולכך חולק
שם רבי יהודה ואומר שאינו בטל אף על פי שאין אומר כן כי
דף ק ח ג אם בדבר לח שהרי במסכת שבת בפרק נוטל מודה ר׳ יהודה
שתרומת חטין עולה באחד ומאה ודבר לח למד ממה שכתוב
בפרש׳ אחרי ולקח מדם הפר ומדם השעיר
וסובר ר׳ יהודה שמערה דם שניהם לכלי
אחד והדבר ידוע שדם הפר מרובה משל
שעיר ועדיין קורא אותו דם השעיר הא

בפרק הקומץ רבה לעיל ובפרק גיד הנשה דף נח

סס למרת שאינו בטל׳ וחכמים אומרים דווקא בדם שהוא עצמו
עולה למזבח אינו בטל אבל בשאר קדשים וחולין בטל הרי
הביאנו לך ראיות שמין במינו בטל ברוב אפילו בקדשים׳
ומה שאמר רבא דטעם כעיקר בקדשים אסור זהו בפחות מרוב
כאשר באדנו׳ ובזרוע בשלה מותר אף בפחות מרוב שפעמים
שהזרוע מקצרת מן האיל חוץ לרוטב ונותן הזרוע טעם במה
שהוץ לרוטב שבכלי עניין שיבשל התירו
הכתוב׳ וששים שמזכיר התלמוד על זרוע
בשלה אין זה אלא רמז ואסמכתא בעלמא׳

בפרק גיד הנשה דף נח

ועיקר הדבר מפי הקבלה : נחזור לסדר השמועה שמדקדק
סס דף נ ט התלמוד למה לא נלמד שטעם כעיקר יהא מות׳ מזרוע בשלה
והשיבו על כן שכתוב לעניין חטאת כל אשר יגע בבשרה
יקדש להיות כמוה שאם פסולה היא תפסל הנוגעת׳ ואם היא
כתו׳ סז כשירה תאכל כחמור שבה׳ ופירש רבי חננאל כגון שבישל
שלמים של אתמול בקדירה שבישל בה חטאת היום שנותן
עליו הכתוב חומר חטאת ואסור לזרי׳ לנשים ולעבדים׳ וחומר
שלמים שאין מושך זמן אכילתן כי אם עד הלילה׳ וחטאת
דהיום זמן אכילתן עד למחר : ומפרש רבי
יצחק בן רבינו שמואל שאע״פ שבפסחים
דף מ ד בפרק אלו עוברין אנו דורשין טעם כעיקר

וכן הוא כתוב׳ סס כד״ה גלי

ממשרת הכתוב בנזיר׳ וזה המקרא של חטאת אנו דורשין שם
להתיר מצטרף לאיסור׳ יכול להיות שסובר כאן כמו גירסא
דף ל ז אחת בנזיר פרק שלשה מינין שדורש שם שני המקראו׳ חטאת
ומשרת לטעם כעיקר׳ ומפרש שם למה
הוצרכנו שניהן ומדקדק עדיין התלמוד מה
ראית ללמוד מחטאת יותר מזרוע בשלה׳

בפרק גיד הנשה דף נ״ט

ומשיב לפי שזרוע בשלה הוא חידוש שצוה הכתוב לבשל
איסו׳ עם ההיתר לכתחילה ואין למדין מחידוש עד כאן שיטת
סס כדף נ ח השמועה׳ אבל רבינו שלמה פירוש לא נצרכא לטעם כל שהו
שהוא כעיקר ממשו של איסור בקדשים׳ ואינו בטל אפילו
בששים או במאה׳ ובזרוע בשלה מותר בששים או במאה׳
ואף על פי שאין ללמוד קדשים להתיר בששים או במאה
מזרוע בשלה מדגלי רחמנא גבי חטאת וכו׳׳ מכל מקו׳ חולין
נלמד מזרוע בשלה להתיר בששים או במאה שהרי מאחרי
רבים להטות אנו למדין שבטלים ברוב׳ ונלמד מזרוע בשלה
להחמיר שלא יבטלו אלא בששים׳ שסובר רבא טעם כעיקר

בחולין דרבנן׳ ולכך תפס דבקדשים אסור מפני שבחולין
מותר׳ ובמסכ׳ פסחי׳ שדורש ממשרת שטעם כעיקר אסמכתא

בפרק אלו עוברין דף מ״ד ורף מו

הוא : ועוד מביא ראיה שלפנים בפרק כל הבשר בעניין טיפת
חלב שנפלה על החתיכה שאוסרת בנותן טעם ומדקדק אביי
שם מאחר שצריך נתינת טעם אם כן אין בשר בחלב חידוש
ולמדין ממנו לאסור טעם כעיקר במקום אחר ומשיב לו רבא
שלעולם הוא חידוש ואין למדין ממנו ומה שצריך נתינת
טעם לפי שדרך בישול אסרה תורה ואין יכול להיות בישול
שלא יהא בו נתינת טעם עד כאן דבריו : וכבר סתרנו דבר זה
שאמר כי טעם כל דהו אסור בקדשים שהרי
הוכחנו שמין במינו בקדשים בטל ברוב ומה
שאומר כי דדרשה דמשרת

לעיל בעמוד סבב זוך

אסמכתא היא אין נראה לרבינו יעקב
שהרי כמו שרבי עקיב׳
שורש להתיר מצטרף
לאיסור שלוקה עליו

כתו׳ פרק גיד הנשה דף נ״ח כד״ה רבא ובתוספו׳ פס דף קל״ט ע״ח מבותר יותר

בפרק אלו עוברין דף מ״ה

כמו כן לחכמים שדורשין משרת לטעם כעיקר לוקה עליו
וראייתו מדרבא דיחוי הוא שאמר רבא ואין לסמוך עליו וכן
פסק בהלכות גדולות דטעם כעיקר מן התורה דמין שאינו
מינו מקרא דמשרת : ועוד מביא שם דברי אביי שאומר טעם
כעיקר דאורייתא ודיחוי רבא אינו מביא כלל ודבא שתפס
דבריו בקדשים מפני שבקדשים עומד והוא הדין לחולין סוף
דבר זה לפי דברי רבי יעקב והלכות גדולות כי מין במינו
בטל ברוב מן התורה אף בקדשים׳ וכל שכן בחולין׳ ומדברי
סופרים אינו בטל עד שיהא בששים׳ ומין בשאינו מינו מן
התורה טעם כעיקר מקרא דמשרת וזהו כשיש כזית בכדי
אכילת פרס ללקות עליו אף בחולין וכל שכן בקדשים׳ וזהו
כדף סז מה שאומר בפרק אחרון של מסכת עבודה זרה אמר רבי יוחנן
טעמו וממשו של איסור אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי
אכילת פרס אבל טעמו ולא ממשו שהקדירה כל כך גדולה
שלא יוכל לאכול כל הזית של איסור בכדי אכילת פרס אסור
עד ששים ואין לוקין עליו׳ והא לך הירושלמי שראיתי בנזיר
דף נ ד ע״ב פרק שלשה מינין וממנו תלמוד מה בין טעם כעיקר להתיר
מצטרף לאיסור וגם משמע שם לכאורה שיש מחלוקת
אמוראים אם טעם כעיקר מדברי תורה או מדברי סופרים
וכן כתב שם רבי זעירא אמר כל נותנין טעמין אין לוקין חוץ
מנותן טעם דמנזיר פירוש שסובר בכל מקום טעם כעיקר
מדברי סופרים חוץ מנזיר אבל היתר מצטרף לאיסור אינו
אפילו בנזיר שסובר שהמקרא של חטאת הנדרש בפרק אלו
דף מ ה עוברין להיתר מצטרף לאיסור אינו נדרש אלא לטעם כעיקר
וכן מקר׳ של נזיר הוא משרת לטעם כעיקר : והרי נזיר וחטאת
שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין במקום אחד לאסור
טעם כעיקר מן התורה ובעניין זה רוצה התלמוד לומר בפרק
סס אילו עוברין אליבא דרבנן וחולק עליו רבי אבא וזה לשונו ר׳
אבא בר ממל אומר כל נותני טעמי׳ אין איסור והית׳ מצטרפין
ובנזיר איסור והיתר מצטרפין פירוש שסובר בכל מקום טעם
כעיקר מן התורה אבל היתר מצטרף לאיסור אינו אלא בנזיר
ומסיים בה מתניתין מסייעתא לרבי זירא כזית יין שנפל
לקדירה ואכל ממנה כזית פטור עד שיאכל את כולה פי׳ בכדי
אכילת פרס על דעתיה דר׳ אבא כיון שאכל ממנה כזית יהא
חייב פירוש אם היה אמת כדעתו של רבי אבא שבנזיר איסור
והיתר מצטרפין מכיון שאכל ממנה כזית בין איסור בין היתר
יהא חייב ואח״כ אומר מתני׳ מסייעתא לר׳ אבא ומביא ברייתא
סס כדף מ ד דפסחים דת״ר שנכתב משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה
ענבים במים ויש בהן טעם יין אסור ומיכאן אתה דן בכל
התורה כלה עד כאן דברי הירושלמי : אמרה תורה חלב

בב׳ השוחט דף לז ובכר גיד הנש׳ דף ק״ג

נבילה והלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו ולמה הוצרך להזהיר לא תאכלוהו וכי מפני שהו׳ נבילה הותר איסורו אלא אמרה תורה יבא איסור נבילה וטריפה ויחול על איסור חלב והאוכל מחלב נבילה וטריפה חייב משום אוכל
שם חלב ומשום אוכל נבילה וטריפה ולזה קורא התלמוד איסור מוסיף שמתוך שנוסף האיסור בבשרה שהיה מותר נוסף על החלב לפיכך לוקה שתים: קלט

כתוב בפרשת וישלח על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך ואמרו
דף ק הכמים בפרק גיד הנשה שבסיני נצטוו ישראל על כך אלא שנכתבה במקומה להודיע מאיזה טעם נאסר ומפר׳ עוד בפר׳
דף צא וצג גיד הנשה ששני גידין הם פנימי סמוך לעצם אסור וחייבין עליו מלקות ופירוש רבינו שלמה כי הגיד הזה הוא גיד ארוך וראשו מחובר בעצם האליה ויורד ומתפשט על הכף הוא עוגל בשר הנתון על עצם הקולית וכשמגיע למקום חיבור הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך לעצם ומשם ואילך נכנס לצד פנימי של ירך שתחת הבשר לאורך הירך עד הארכובה התחתונה לצומת הגידין: ועוד יש גיד אחר והוא חיצון סמוך לבשר ואסור ואין חייבין עליו והגיד הזה הוא גיד קצר ואינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף ולכך אין חייבין עליו שהרי לא אסרה תורה אלא שעל הכף וקורהו
שם בתלמוד חיצון על שם שהוא נתון כולו בצד חיצון של ירך:
רו׳פירק׳ דף פט שנינו שם גיד הנשה נוהג בבהמה וחיה בירך של ימין ובירך של שמאל ואינו נוהג בעוף מפני שאין לו כף הירך בעוגל
בגמ׳ דף צב כבהמה הילכך אם ימצא עוף שיש לו כף כבהמה ראוי
בדף צב להחמיר בו: הלכה כרבי מאיר שאומר שם שגיד הנשה
בדף צו מחטט אחריו שרשיו וקנוקנותיו בכל מקום שהן שכך הורה שמואל לבר פאלי וגם חותך שומן הגיד מעיקרו בכל מקום שהוא נתפשט ונשרש בבשר שאף על פי ששומן הגיד מותר מן התורה וגם קנוקנותיו שהרי גיד אסרה תורה ולא שומן וקנוקנות אף על פי כן אסורין מדברי סופרים כמו
בדף צא שאומר שם שומנו מותר וישראל קדושים נהגו בו איסור
פרש׳ ע״ח דף נ ובבראשית רבה גרסינן הני פקקוליתא דגיד הנשה שריין וישראל קדושים נהגו בו איסור פירוש פקקוליתא הם קנוקנו׳ כמו ששנינו בסדר זרעי׳ הפקולית שבגפן:
אמר רבי אבהו א״ר אליעזר כל מקום שנ׳ בתור׳ לא יאכל לא תאכל ולא תאכלו ולא (בכמה דוכתי ובפרק כל שעה דף כא)
יאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנא׳ במשמ׳ עד שיפרט לך הכתוב התיר הנאה כדרך שפרט לך בנבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ובטריפה לכלב תשליכון אותו
דף כב ובחלבה נאמר יעשה לכל מלאכה ומקשה בפרק כל שעה על זה והרי גיד שהזהירה תורה לא יאכלו ושנינו בפרק גיד
דף צג הנשה שמותר אדם לשלוח לנכרי ירך שגיד הנש׳ בתוכו ונותן לו הירך שלימה בפני הישראל ואין חוששין שמא יאכל ממנה הישראל זה קודם שינטל הגיד ממנו שהרי מקומו ניכר לפיכך אם היתה הירך התוכה לא יתננה לגוי בפני ישראל עד שיטול הגיד שמא יאכל ממנה ישראל הרי למדת שגיד הנשה מותר בהנאה ובמסקנת ההלכ׳ שמה שגיד הנשה מותר בהנאה זהו לדברי האומר יש בגידין בנותן טעם וכשהותרה נבילה בהנאה היא (כן הוא בפ׳ כל שעה דף כ״ב)
והלברה וגידה הותרה בהנאה שהרי הגיד כמו הבשר אבל לדברי האומר אין בגידין בנותן טעם אין הגיד כבשר ואסור בהנאה מתוך כך היה פוסק הרב רבי אליעזר ממיץ שגיד הנשה אסור בהנאה שהרי בפרק גיד הנשה פוסק הלכ׳ אין בגידין בנותן טעם: (דף צ״ט וכן הוא בתו׳ שם)
לפי מה שפוסק אין בגידין בנותן טעם

ירך שנתבשל בה גיד הנשה מותרת וחולץ הגיד וזורקו אפס שומנו של גיד פירש רש״י שיש בו בנותן טעם ואסור והרב ר״י בן בתו׳ פירש שמאחר שאין איסור בשומנו של גיד כי אם מחמת הגיד כל מקו׳ שאין הגיד אוסר אין השומן אוסר: שם (בתו׳ שם כל הסוגיא בר״ה פת״ז ותלב דף כ״ז)
האוכל כזית מגיד הנשה לוקה אכלו כולו ואין בו כזית חייב מלקו׳ מפני שהגיד בריה איסור בפני עצמה היא וזה הכלל אומר ר׳ יצחק שכל דבר ששמו עליו (בדף צ״ו במס׳ וגמרא וכל הסוגיא עד סוף המכוה בתו׳ שם בר״ה מאי טעמא)
בעודו שלם וכשאינו שלם אבד שמו זהו קרוי בריה כגון גיד אם אינו שלם אינו קרוי גיד כי אם חתיכת גיד וכן חצי נמלה אין קרוי שרץ וכשהזהיר הכתוב מלאכול הרי הוא כאילו פיר׳ לא תאכלנו בין גדול בין קטן וכן הוא אומר בפרק שלישי
של מסכת שבועות שהמפרש שבועה שלא אוכל כל שהו הרי הוא כבריה מטעם שפירשתי שגם בריה אסור בכל שהו מטעם שהוא כאילו פירש הכתוב כך ולשון אכילה הכתובה בגיד ושרצים ולא כתב תשקצו ללמדינו שאם יש בהן ארבעה וחמשה זיתים ואכל זית אחת חייב אבל חתיכת נבילה קרויה נבילה ולכך אין דין בריה עליה וצרי׳ כזית דף כא
אפי׳ באוכלה כולה שכך כתו׳ בסוף זה הפר׳ אכל צפור טהורה בחייה בכל שהו אבל (היינו פרק גיד הנשה דף ק״ב)
אכלה במיתתה צריך כזית וטמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהו וכן חצי חטה וחצי אגוז קרוי טבל ולכך אין דין בריה עליהם ולכך אנו אומרים בפרק אלו הן הלוקין כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב בכזית ורבי שמעון חולק לשם ואומר בכל שהו מפני שמחשיבו בריה ומחלקין לשם דף יג
חכמים בין ברייה נשמה לדבר שאין בו נשמה ולא היו צריכין לחילוק זה כי אף (בדף י״ג וגם שם בתו׳ זאת הסוגיא)
אם היתה בחטה נשמה אין דין בריה עליה מטעם שביארנו:
אבל חכמים אינם אלא כמתווכחים על דברי רבי שמעון שמחשיב חטה בריה לעניין מלקות והלא אתה בעצמך אין אתה מחשיבה בריה לענין בטול שהרי הכל מודים שתרומת חטין עולה באחד ומאה: קמ קמא

לא תבשל גדי בחלב אמו כתוב בתורה ג״פ בפרשת משפטי׳ ובפר׳ תשא ובפר׳ ראה
ותניא דבי ר׳ ישמעאל אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול (בפרק כל הבשר דף קטו ועיין לקמן בסימן קמב)
ומי שבישל חצי זית בשר וחצי זית חלב לוק׳ לדברי לוי אע״פ שלא אכלו וגם האוכל כזית משניהם מן הבשר ומן החלב שנתבשלו כאחד לוקה יש להסביר לתשובת המינין שלא שתק הכתוב מלאסור האכילה לא מפני שאסור הבישול כלומר אפילו בישולו אסור ואין צריך לומר אכילתו והנאתו כמו ששתק מלאסור הבת מאח׳ שאסר בת הבת: וגדי
דף קיג ג״פ דורש שמואל בפרק כל הבשר אחד להשמיענו שאיסור בשר בחלב חל על איסור נבילה וחלב אם בישלו בחלב ואחד לרבות השליל שבישלו בחלב שמתחייב עליו ואחד למעט בהמה טמאה שלא יתחייב עליה משום בשר בחלב: ושלשה
שם בחלב אמו דורש מחלב אמו ולא בחלב זכר אם נשתנה הוא והיו לו דדין בחלב אמו ולא בחלב שחוטה שאינה ראויי׳ להיו׳
שם בדף קיד אם בחלב אמו ולא בחלב בהמה טמאה ואין לי אלא בחלב אמו גדי בחלב פרה ורחל מניין תלמוד לומר בחלב אמו דמאחר שכתוב באחד מהן בחלב אמו היה יכול לכתו׳ בשנים האחרים באמו והייתי יודע שרוצה לומר בחלב אמו היא עצמה בחלבה מניין תלמוד לומר בחלב אמו כל הדברים שאומר בתור׳ שבעל פה נמסרו והסמיכום על המקרא בכלל גדי נכלל ולד השור ולד העז וולד השה עד שיפרוט ואומר גדי עזים ולא נאמר

סס נאמר גדי בחלב אמו אלא שדבר הכתוב בהוה תניא המבשל
במי חלב פטור דם שבשלו בחלב פטור העצמות והגידין
והקרנים והטלפים שבשל בחלב פטור שנינו בפרק כל
דף קג הבשר אסור לבשל בחלב מהם מדברי תורה מהם מדברי
בדף קד סופרים לדברי רבי עקיבא שאומר חיה ועוף אינו מן התורה
ובשר דגים וחגבים מותרין לבשל בחלב ואסור להעלות בשר
סס עם הגבינה על השלחן אפילו בשר עוף כדברי בית הילל
ומפרש שם באיזה שלחן אמרו בשלחן שאוכל עליו אבל שלחן
שסודר עליו את התבשיל נותן זה בצד זה ואינו חושש
סס בדף קז וצורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהיו
נוגעים זה בזה שאף על פי שצוננין הן יצטרך בהן הרחקה
סס רבן שמעון בן גמליאל אומר שני אכסנאים שנתארחו לפונדוק
אחד זה בא מן הצפון וזה בא מן הדרום זה בא בחתיכתו וזה
בא בגבינתו אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה ואין
חוששין מאחר שאין מכירין זה את זה ולא אסרו אלא מעין
תפיסה אחת ופירש רבינו שלמה תפיסה אחת מעין כרך אחד
כלומר שמכירין זה את זה ואין שום דבר מפסיק ביניהן
ומנהג הוא להשים לחם או קנקן להפסיק בין אוכלי בשר
דף כ לאוכלי גבינה וכן מוכיח בעבודה זרה בפרק רבי ישמעאל
בעניין אבני מרקולים שקרוי תפיסה אחת שתי אבנים ואין
שום דבר גבוה מפסיק ביניהם וכשיש דבר גבוה מפסיק
בנתים קרוי שתי תפיסות אמר רב חסדא
אכל בשר אסור לאכול גבינה פירוש עד
סעודה אחרת שכן היה נוהג מר עוקבא
בפרק כל הבשר דף קה
ובשר שבין השינים נדון כבשר גמור שנאמר הבשר עודנו בין
שיניהם אכל גבינה מותר לאכול בשר פירוש אף באותה
סס סעודה רק שיעשה קנוח והדחה דתניא ששוין בית שמאי ובית
סס הילל שמדיח והוא הדין למקנח ומפרש ר״ח ורבינו שלמה
שרוצה לומר שצריך שניהם הדחה וקינוח ומנהגו של רבינו
יצחק ברבי אברה׳ לאחר שאכל גבינה היה עושה הדחה לידיו
ולפיו ומשים אצבעותיו לתוך פיו כדי לבדוק יפה שלא ישאר
שום דבר בפיו ואחר כך עושה קנוח בפת ומסקנא פוסק שם
דף קה בפרק כל הבשר שבכל דבר יכולין לקנח לבד מקמח ותמרים
וירקות אבל מורי רבינו יהודה כתב שהיה נוהג ר׳ בר׳ שמואל
ששורה פת במים או ביין ואוכל שעולה בשביל שניהן
קנוח והדחת הפת או כשאכל דבר שמקנחין בו ושתה מים או
סס בדף קד יין אחר כך: רב יצחק בנו של רב משרשיא נתארח בבית
רב אשי והביאו לו גבינה ואכל הביאו לו בשר ואכל ולא נטל
סס ידיו אמר לו והתני אגרא עוף וגבינה נאכלים באפיקורן
כלומר דרך הפקר בלא קינוח הפה ובלא נטילת ידים אבל
בשר וגבינה לא פירש אבל בשר וגבינה
צריך קינוח הפה ונטילת ידים ואינו מדבר
באוכל בשר ואחר כך גבינה שבזה לא יהא
די בקינוח והדחה ואין מותר לאכול גבינה
כל הבונ״א מ״ס ול״ת בתו׳ סס בד״ה עוף וגבינה
עד סעודה אחרת אלא ודאי בגבינה ואחר כך בשר מדבר ולפי
שתפש אגרא עוף בדבריו תחילה תפש גם כאן בשר תחילה
והשיב להם רבי יצחק כי הדברים שאמרתם שצריך נטילת
ידים זהו בלילה אבל ביום שיש אורה גדולה הרי אני רואה
שאין שום דבר נדבק בידי ומכל מקום הדחת הפה וקנוח
בפת עושה ורבינו יעקב מפרש וכן בה״ג אמר רב חסדא אכל
בשר אסור לאכול גבינה פירוש עד שיעשה קנוח הפה ונטילת
ידים ומר עוקבא שהיה נוהג שלא היה אוכל גבינה עד סעודה
אחרת מחמיר על עצמו היה אכל גבינה מותר לאכול בשר
בלא קינוח הפה שהרי גבינה אין נדבקת בין השיני׳ וגם בלא
נטילת ידים ביום אבל בלילה צריך נטילת ידים ומקשה כך
לרב יצחק עוף וגבינה דווקא אבל בשר וגבינה לא אף על פי

שאין צריך לגבינה ואחר כך בשר בקינוח הפה לכל הפחות
צריך נטילת ידים והעולם נהגו כשאכלו בשר אפילו בשר
עוף שלא לאכול גבינה עד סעודה אחרת ומפרש רבינו יצחק
שאינו מדבר בסעודה שרגילין לעשות אחרת שחרית ואחרת
ערבית אלא אפילו אם סילק מיד ובירך
מותר שלא חלקו חכמים ורבינו משה כתב
שצריך שש שעו׳ בין סעודה לסעודה ומפר׳
בסוף כ״ט דמ״א כלות דף שמ״ט
רבינו יעקב טעם דברי אגרא לפי שעוף אינו נדבק בידים
ובשיני׳ ובחנכיים ויש לפרש עוד דבריו לפי שסובר בשר עוף כתו׳ לעיל
בחלב מדברי סופרים שסובר כרבי עקיב׳ שאומ׳ שם חיה ועוף בדף קד
אינו מן התור׳ ותפש עוף בדבריו לפי שמצוי יות׳ מחיה ומתוך
זה הפירוש מתיישב מה שלא נהגו העולם כמותו כי יכולין
לסבור שבשר עוף בחלב אסור מן התורה מדמחמירין בית
הילל כל כך שאוסרין אפילו להעלותן עם הגבינ׳ על השולחן סס
פן יבא לאוכלן באילפס רותח עם הגבינה וגרסינן בירושלמי
דפרק אלו דברים בפסחים אמר רבי יוסי חדא אמרה חדא דף לג ע״ר
דאכל חובין ובעי למיכל קופר צריך למבעריה פתיתין פירש
מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך למבער מעל השלחן
שיורי הפת שנאכל עם הגבינה: שנינו בפר׳ כל הבשר טיפת דף קח
חלב שנפלה על חתיכת בשר אם יש בנותן טעם באות׳ חתיכה
אסור ניער את הקדירה אם יש בנותן טעם בקדירה אסור עד
כאן המשנה לדברי רבי חנינא ורבי יוחנן שאומר אפשר סס בגמרא
לסוחטו אסור כיצד חתיכת בשר שנאסרה מחמת טיפת חלב
או דבר אחר ונעשית נבילה ואחר כך נתן אותו חתיכה בתוך
הקדירה שיש בה הרבה חתיכות בשר והאיסור נסחט ממנה
ואוסר החתיכות שבקדירה עד ששים ואם יש ששים חתיכות
של היתר לבטל אותה חתיכ׳ אף על פי שהאיסור נסחט ממנה
ונתבטל בשאר חתיכות אמר רבי יוחנן שאותה חתיכה לעולם
אסורה והלכה כמותו לגבי שמואל וריש לקיש שאומרים סס
מותרת ולפי עניין זה כך פירש המשנה טיפת חלב שנפלה
על חתיכת בשר ואין ששים באותה התיכה לבטל הטיפה
נאסרה החתיכה ונעשית נבלה לפי שיש בה נתינת טעם
של חלב ואם אחר כך ניעור את הקדירה בכף ועל ידי כן
נכנסה החתיכה בתוך הרוטב אז צריך ששים בקדירה לבטל
החתיכה שנאסרה ומכל מקום אותה חתיכה אסורה עולמית
ואם מיד שנפלה הטיפה ניעור הקדירה אין צריך כי אם ששי׳
בקדירה לבטל הטיפה מתוך פירוש רבינו שלמה שפי׳ בגמרא סס
מוכיח שרוצה לומר שאפילו החתיכה בתוך הרוטב כשנפלה
טיפת חלב עליה אם לא ניער וכיסה אין מסייע הרוטב לבטל
טעם הטיפה אבל כשניער את הקדירה מוליך הוא את הטיפה
בכל הקדיר׳ ומסייע כל מה שבתוכה לבטל הטיפ׳ וכן כשכסה
הקדיר׳ עולות הרתיחות משוליה לפיה אפס נראה לפרש שאם
החתיכה שנפל עליה האיסור מקצתם בתוך הרוטב מתערב
הטעם בכל מה שבקדירה ואפילו לא ניער ולא כיסה וכל מה
שבקדירה מסייע לבטל טעם האיסור ומשנתינו מדברת כגון
שיש חתיכה אחר לגמרי חוץ לרוטב ומונחת עם שאר חתיכות
שמקצתן בתוך הרוטב ומקצתן חוץ לרוטב ונפלה הטיפה על
אותה חתיכה שכולה חוץ לרוטב ואין מתפשט טעם החלב
ויוצא לחוץ מן החתיכה ואין מפעפע מחתיכה לחתיכה אלא
אם כן ניער וכיסה ולפירו׳ זה היה יכול לחלק בלא ניער וכסה
ולשנות אם היתה החתיכה בתוך הרוטב אם יש נותן טעם
בקדירה אלא שונה ניער מפני שדבר פשוט הוא שבכל עניין
שתהא אותה חתיכה מונחת שנפלה עליה הטיפה מצטרף כל
מה שיש בקדירה לבטל החתיכה עם הטיפה ואם לא ניער את
הקדירה וסילק את החתיכה שנעשית נבילה אינה נאסרה
אפילו אותה חתיכה שהיתה נוגעת בה ובעניין זה אומר

סס התלמוד בגמרא שכשלא ניער כלל מבלע בלע מיפלט לא
פליט שאף על פי שחתיכה שאיסורה מחמת עצמה כגון של
נבילה היתה אוסרת חברתה במגעה אם היתה חמה כמו שאומ׳
דף עו בפרק כיצד צולין חם לתוך חם דברי הכל אסור מכל מקום
הואיל ואין חתיכה זו נאסרה אלא מחמת בליעה אינה אוסרת
הנוגעת בה ביבש אלא על ידי רוטב כניער וכיס׳ : וגרסינן
דף כו בזבחים פרק דם חטאת דם לא מפעפע בשול מפעפע כלומר
מתפשט בכל הכלי כתב מורי מכאן נוהג רבי שאם נפלה
טיפת חלב על גבה של קדירה רותחת באור שמפעפע בכל
חרס של קדירה וחתיכה עצמה נעשית נבילה ובכולה. קדירה
משערינן שהחלב מתפשט בכל הקדיר׳ ואין לו מקום להתבטל
בששים עד כאן לשונו : פירש הרב רבי
אפרים הגדול מריגנשבורק שמה שאנו
אומרים חתיכה עצמה נעשית נבילה
וצריך ששים לבטל כל החתיכה ואין די
בששים לבטל הבליעה כמו שמוכיח
בגמרא על טיפת חלב שנפלה על החתיכ׳
שחכמים אומרים עד שיתן טעם ברוטב
ובקיפה ובחתיכות שהם סוברים איפשר לסוחטו אסור ואין
במינו בטל שיהיה פירו׳ דבריהם עד שתתן החתיכה טעם הלא
הטיפה בד״א בבשר בחלב שכל אחד לבדו היתר וכשנתערבו
נאסרו כל החתיכות גוף האיסור ושרשו שאם אכל חצי זית מן
הבשר וחצי זית מן החלב מצטרף ללקות על ואבל בשאר
איסורין שאינו חייב עד שיאכל מן היתר כל כך שיהא בו
כזית איסור בכדי אכילת פרס שאין ההיתר מצטרף
לאיסור ולכך אם נפלה אותה חתיכה אחר כך ברוטב לא
יצטרך רק ששים לבטל האיסור הבלוע ואף על פי שחתיכה
לעולם אסורה כי הלכה היא שאיפשר לסוחטו אסור מכל
מקום הרוטב ושאר החתיכות מותרים אם יש ששים מן
האיסור הבלוע ומביא ראיה מדאמר
התם ההוא כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא
דבישרא ובכל התלמוד דיקולא הוא סל
והיה שם סל מלא חתיכות של בשר רותח ואומר שם שנשער
הזית בכל הבשר שבסל ואין אומר שם החתיכה עצמה
שנפל החלב עליה נעשית נבילה שאין בה כדי לבטלה
ותאסור שאר החתיכות ואין ראיה משם כלל שאם נאמר
שהחלב כחלב שאמרנו למעלה שאין מפעפע מחתיכה
לחתיכה ביבש אם כן אותה חתיכה שנפל עליה החלב
אסורה והשאר מותרות ואם הוא מפעפע מחתיכה לחתיכה
אם כן בדין הוא שכל החתיכות מסייעות לבטלן ועוד הביא
ראיות לדבריו ודחייותיהן לפיכך נראה דאין לעשות מעשה
להקל כדבריו כי כל רבותינו הקדמוני׳ חולקין עליו : ומקשה
רבי יצחק על פירושו מדאמר רב בפרק גיד הנשה חתיכה
של נבילה ושל דג טמא כיון שנתנה טעם בחתיכה שאצלה
פי׳ דבר זה הוא כעין שביארנו למעלה שיש חתיכה של היתר
כולה חוץ לרוטב ושוכבת חתיכה של נבילה עליה ונותנת בה
טעם ונעשית החתיכה של היתר נבילה שאין בה ששים לבט׳
הטעם ואחר כך ניער את הקדירה בכף ועירב הכל אוסר׳ כל
החתיכות שבקדירה אפילו הם אלף שסובר רב כרבי יהודה
שאומ׳ מין במינו אינו בטל : ומדקדק שם למה לי שתתן טעם
בחתיכה של היתר הלא החתיכה של נבילה בתוך הקדירה
של היתר שניער אותה ובכך יש די לאסור כל החתיכות ואומ׳
שם רבא מפני שהיתי אומר מין במינו ודבר אחר סלק את
מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו פירוש מין
במינו כגון נבילה ושחוטה ודבר אחר הוא רוטב סלק החתיכות
היתר כמי שאינו שאינו מבטל את האיסור ולא מוסיפו אלא

סלקהו כמי שאינו בקדירה זו ונשארו הנבילה והרוטב ויש
ברוטב כדי לבטל חתיכ׳ אחת ואין בו כדי לבטל שתי חתיכות
הילכך כשלא נתנה הנבילה טעם בחתיכה הנוגעת בה אין
כאן אלא חתיכת הנבילה ובטלה ברוטב אבל כשנתנה טעם
הרי יש כאן שתי חתיכות של איסור ואין ברוטב כדי לבטל
שתיהם עד כאן שיטת ההלכה׳ ועתה קשה לפירוש הרב רבי
אפרים כי לפירושו אפילו נתנה הנבילה טעם בחתיכ׳ הנוגעת
בה אין צריך לבטל החתיכה הבלועה כי אם שיעור הבליעה
ואין צריך רוטב אלא כדי לבטל חתיכת הנבילה כמו שהיתה
קודם שנתנה טעם ומתרצי׳ ברוחק ואין לי להאריך : אמר
רב איפשר לסוחטו אסור ומקשה הספר והא איתמר כחל
בשר שנפל לתוך יורה של חלב אמר רב בשר אסור חלב מותר
פירוש שיש ששים בחלב לבטל טעם הבשר ואין ששי׳ בבשר
לבטל טעם החלב ואם איתא שרב סובר איפש׳ לסוחטו אסור
למה החלב מותר והלא חלב נבילה הוא פירוש מעט החלב
הנבלע בבשר ונאסר באותה שעה וכשחזר ונסחט מן הבשר
ונפלט לחוץ עם שאר החלב הוא אסור ואוסר כל החלב
סס שביורה שהרי סובר רב כרבי יהודה שאומר מין במינו בטל
ומתרץ כגון שנפל לתוך יורה של חלב רותחת דמיבלע בלע
מיפלט לא פליט פירוש שמה שבולע השתא אינו פולט שכל
זמן שאינו נח מרתיחותיו אינו פולט אבל מה שבלע קודם
לכן הוא פולט שהרי דבר הנראה לעינים כשנותנים ירק
בקדירה רותחת משתנה מראית המים ומוריק ובשר שמן
נימוח בתוכה ונראית השמנונית על הרוטב ומעשי׳ בכל יום
כשמגעילי׳ כלי׳ בתוך יור׳ רותח׳ לפי שפולט בה בטוב האיסור
שבלעו קודם לכן כך פי׳ רשי ורבי יעקב מוצאת השמוע׳ מוכיח
רבי שמו׳ ורבי׳ יעקב שלמעלה בעניין חתיכה נבילה שהרוטב
הבלוע בה נעשית נבילה וכשחוזר ונסחט ונפלט לחוץ ברוטב
אוסר כל הרוטב מפני שהוא מינו כעניין שאנו אומר כאן גבי
חלב וצריך עוד ששים בחתיכת היתר לבטל הרוטב הנבלע
בחתיכות נבילה ע״י סלק את הרוטב מינו כמי שאינו וחתיכו׳
שאינו מינו רבין עליו ומבטלין אותו ואומר רבי׳ יצחק שחילוק
גדול יש ביניה׳ שהרי החלב הנפלט איסורו מחמת עצמו שבי׳
הבשר ובין החלב גוף האיסור ושרשו אבל ברוטב הנבלע
בנבילה שאין אסור אלא מחמת הנבילה אין להחמיר בו יותר
ממה שאם היה כולו נבילה שהיה בטל בשאינו מינו ברוטב
נסימן כ״נ ובספר התרומ׳ פוסק מתוך כך שמלח הבלוע מדם כגון שיורי
מליחת בשר ונתנוהו בקדירה או שמו בקדירה בשר מליח
בלא הדחה בעוד המלח בלוע מן הדם עליו אם יש ששים כדי
שיעור של מלח הכל מותר ואין צריך יותר אף על פי שהמלח
נעשה נבילה וגם נותן טעם בקדירה ביותר מאלף הכל מותר
לפי שהמלח אין לו כח לאסור יותר מאילו היו כולה דם שאין
להחמיר בנאסר יותר מן האוסר ואין למלח הזה הנאסר מחמ׳
בליעה דין מלח של הקדש ושל עבודה זרה שאוסר עד נתינת
טעמו שזהו יותר מאלף מפני שאיסורו מחמת עצמו ורבינו
יצחק ברבי אברהם וגיסו רבינו שמשון חולקין עליו בדבר
ואומרים שמאחר שהמלח נימוח עם הדם כולו ומתערב בכל
הקדירה ומוליך איסורו עמו יש לשער כאילו הדם כולו מלח
דף נט ומביאין ראיה ממה שאנו אומ׳ בפר׳ גיד הנשה ר׳ יהודה אומר
רביעית ציר דגים טמאין צריך סאתים של ציר טהור לבטלו
ולמה צריך כל כך הלא אין החומץ והמלח שבציר אסור אלא
מחמת שמנונית דג טמא והשמנונית היה בטל בששים אלא
מאחר שהחומץ והמלח והשמנוני׳ מתערבין יחד ומוליכים את
האיסור עמהן יש לנו לשער כאילו השמנונים כולו חומץ
ומלח ודווקא בציר וכיוצא בו מתבטל טעמו אבל בקדירה
של מים ובשר אין בטל החומץ והמלח אפילו באלף ונחזור
לתרוץ

כל הסוגי׳ תוס׳ בתו׳ פרק גיד הנשה דף ק״ח נדה כספרים

בפרק כל הבשר דף ק״ח

בפרק גיד הנשה דף כ״ח

דנית כל הסוגיא

בעמוד סנס״ז

בתו׳ סס כדיבור דלעיל

בפרק כל הבשר דף ק״ח

בתו׳ סס כד״ה סבס

סס כד״ה תוס׳ כל הסוגיא

לתרץ שביארנו למעלה שנפל לתוך יורה רותחת שמקשה
הספר סוף סוף כי ניח הדר פליט פיר׳ כשנחה היורה מרתיחת׳
פולט הכזית חלב שנבלע בה ואוסר כל חלב שביורה מפני
שהו׳ מינו ומתרץ כשקדם וסילק הכזי׳ בשר
בטרם תנוח היור׳ מרתיחתו ומסקינן שאין
הלכה כרבי יהודה שאומר מין במינו אינו
בטל׳

עיין לעיל בסי׳ קל״ח ד״ה מ״ט ע״ר יתמ״ת כל רתיותיו

דין כחל

דף קט
סמ

שנינו בפר׳ כל הבשר הכחל קורעו ומוציא
את חלבו לא קרעו אינו עובר עליו ובגמר׳
יש שני לשונות בעניין זה אליבא דרב בלשון ראשון אומר
אינו עובר עליו ומותר לפי ששנה למעלה באותה משנה
לעניין הלב שאם לא קרעו אינו עובר עליו אבל איסור יש
ברבר שנה גם כאן אינו עובר עליו אף על פי שגם איסור אין
כאן ובלשון שני אומר אינו עובר ואסור ותניא כלשון ראשון
סמ כחל שבשלו בחלבו מותר אמר רבי אלעזר אין הכחל צריך
קריעה שתי וערב ושהוי בכותל אלא לקדירה אבל לצלי אין
סמ כל הכוניא צריך כי אם קריעה קצת אמרה ילתא אשת רב נחמן לרב נחמן
כל מה שאס׳ לנו הקב״ה התיר לנו דוגמתו אסר לנו דם התי׳ לנו
כבד אסר לנו חזיר התיר לנו מוח של דג הקרוי שיבוטא וספרו
לי הבאי׳ מבבל שהו׳ מצוי שם והו׳ דג גדול מאד ונקרא שיבוט׳
אסר לנו אשת איש התיר לנו גרושה בחיי בעלה ועת׳ אני רוצ׳
לאכול דבר שיהא דוגמה כבשר בחלב אם אוכל למצא דבר
זה ואמ׳ רב נחמן לשמשיה זווקא לה כחלי פירו׳ תצלו לה כחל
נפוח מחלב כמו ארמאי זווקנאי במסכת
עבודה זרה ומתיר בלא קריעה אף
לכתחילה ומקשה הספר והתנן הכחל

פרק אין מעמידין דף לה

קורעו ומוציא חלבו ומתרץ שזהו לקדירה ומה ששונה אינו
עובר עליו הפירוש הוא אבל איסור יש ומקשה והתנן כחל
שבשלו בחלבו מותר דמשמע בשלו דיעבד אבל לכתחילה
צריך קריעה ומתרץ שאגב שרוצה לשנות בסיפא קיבה
שבשלה בחלבה אסורה לפי שהחלב כנוס בתוכה דאפילו
בדיעבד אסור שונה גם כאן לשון דיעבד עד כאן שיטת
הגמרא ומפרש רבינו שלמה כל השמועה לצלי ולכך אומר
בלשון ראשון אינו עובר עליו ומותר אפילו לא יעשה קריעה
לבסוף דמה שנפלט הוא נופל לארץ ומה שלא פירש מותר
שאיסור חלב שחוטה מדברי סופרים כשפירש וכשלא פירש
לא גזרו בה איסור אבל לקדירה אסור אפילו קרעו לבסוף
דנפלט וחוזר ונבלע ואוסר הכחל ומכל מקום צריך קריעה
לכתחילה אף לצלי רק שאין צריך כל כך קריעה לצלי כאשר
דלעיל מפורש בדברי רבי אלעזר והלכה כלשון ראשון דתניא
כוותיה כחל שבשלה בחלבה מותר ופירוש שמבשלו שצלאו
כמו ויבשלו הפסח בדברי הימים עד כאן פירושו ויראה לי
דלעיל שיכול להיות שהלכה כרב נחמן שמיקל עדיין יותר ואומר
שאין צריך קריעה לכתחילה בצלי שהרי עשה מעשה כן
ומעשה רב ועוד שבשל סופרים הלך אחר
המיקל ורבינו יעקב מפרש שאין חילוק
בין צלי לקדירה ואין בשר עמו שאף על

כל הכוניא בתו׳ שם כד״ה ההוא לקדירה

פי שפירש החלב וחוזר ונבלע אין אוסר הכחל מאחר שלא
סמ נשתנה טעמו מכמות שהיה תחילה ולקדירה שאומר התלמוד
בדברי רבי אליעזר ורב נחמן זהו לקדירה עם בשר וכן ישנו
בסדר קדשים שכתב רבינו גרשם מאור הגולה שאומר החלב
הפורש קולט טעם הבשר וחוזר ונבלע ומשתנה טעם הכחל
וכן פירוש המשנ׳ הכחל קורעו שתי וערב וטחו בכותל לקדיר׳
עם הבשר ולצלי ולקדירה בלא בשר קריעה מקצת ולכך
לא הזכיר במשנה שתי וערב שאין עניין זה בצלי לא קרעו
לקדירה כי אם מקצת ולצלי כלל אמר בלשון ראשון שמותר

ותניא כוותיה כחל שבשלו בחלבו מותר ומדבר בצלי או
בקדירה בלא בשר דמשמע לשון הברייתא שאין כאן איסור
אלא הכחל בחלבו ומזה לבד מביא תניא כוותיה אבל לא
לקדירה עם בשר ויכול להיות שאין הלכה כמותו בזה ורב
נחמן מפרש משנתינו לקדירה עם בשר דווקא ושני לשונות
דרב הם בקדירה עם בשר אבל לצלי או לקדירה בלא בשר
אין צריך קריעה כלל אף לכתחילה ולכל הפירושים כחל
שקרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשלו עם בשר ואין
חילוק מן כחל שהוא מבהמה מניקה לכחל שאינה מבהמה
סמ בדף קי ועיין בטור אורח חיים סימן תל״ה מניקה כמו שמצינו ברמי בר תמרי שליקט כל הכחלי׳ בעירו
של רב הסדא ואכלם צלויים ותניא
בתוספתא כחל של מניקה קרעו ומוציא
חלבה ומה שאסר רב בכורא כחל לאכול

בפרק ח׳ דחולין דף תשמ״ד עמוד ג

סמ בגמרא דלעיל

אפילו צלי ואפילו בקריעה הא אמר רב כהנא רב בקערה
פרוצה מצא וגדר בה גדר כלומר ראה שמזלזלין היו בבשר
דף צ״ז כל הכוניא בגמרא ותו׳ בחלב והחמיר עליהן : בפרק גיד הנשה מפרש אף על פי
שבשאר איסורין צריך שיהא ששים של היתר לבטל האיסור
ואין האיסור ממניין ששים הכחל שנתבשל בקדירה עם בשר
הואיל וכחל מין היתר הוא וגם חלב הנבלע בו אינו אסור מן
התורה כי חלב שחוטה מדברי סופרים שיעורו בששים וכחל
מן המניין אפס אין להתיר על ידי ביטול זה כי אם הקדירה
והתבשיל אבל הכחל עצמו אסור לפי שעד שלא נצטמ׳ נתנה
הקדירה טעם בכחל ונבלע טעם הבשר והחלב בגומו׳ שבכחל
ולא יסתט משם האיסור לעולם לפי שעשוי גומות גומות ואם
הכחל הזה נפל אחר כך לקדירה אחרת אוסר אותה אע״פ שיש
לו לתלות להקל כל מה שסופו לפלוט יצא בקדירה ראשונה
כמו שאנו מקילין בו לעניין ששים מטעם שאמרנו מכל מקום
הואיל ואסרוהו חכמים עשאוהו כחתיכה נבילה לעניין לאסור
קדירה אחרת וששים שאנו מצריכין בכחל זהו ששים כמות
כולו לפי שכמה פעמים בלע ופלט ואין לעמוד על הדבר כמה
איסו׳ יצא ממנו עד כאן שיטת התלמוד וכן הדין אם הכניסו כף
חולבת בתוך קדירה של בשר רותחת או להפך שבכל מה
שנכנס מן הכף בקדירה יש לשער שאין לעמוד על הדבר כמה
איסור יצא ממנה אבל מה שלא נכנס בקדיר׳ אין צריך לבטל
אפילו היא של מתכת שכשהם מקצתו הם כולו כדאיתא
דף עד בפרק כיצד צולין מכל מקום אינו מוליך בליעתו בכולו׳
והרי יש לך כאן חמשה דינין׳ הראשון כף חולבת בת יומא
בקדירה של בשר אם יש ששים ממה שתחב מן הכף בקדירה
הקדירה והתבשיל מותרין והכף אסורה מפני שבלועה הוא
מבשר ומחלב ואם אין ששים הכל אסור והכלי׳ הללו שאסרנו
מותר לתת לתוכן צונן ופירות אף על פי שבלועים מאיסור
הנאה שהרי החבירה הבלועה מיין נסך אמרינן בפרק אין
דף לג מעמידין שמותר לתת לתוכה שכר אף על פי שחרס הדרייני
נדף לג שהוא שברי חרסים חדשים הבלועין מיין נסך ואומר שם
שאסור לסמוך בו כרעי המטה זהו לפי שרוצה בקיומו מפני
היין הבלוע בו שמפליטין אותו במים ע״י שרייה : הדין השני
כשאין הכף בת יומא הכל מותר הקדירה והתבשיל ואפילו
אין ששים לבטל אבל הכף מ״מ אסורה שהרי בלועה מטעם
בשר לכך אסור לתוחבה בקדירה של חלב ואוסרתה ואף
בדיעבד בתוך מעת לעת וגם בקדירה של בשר אסור לתוחבה
לכתחילה שיש בה איסור אף על פי שאינה בת יומא שגזרו
חכמים פן יבא להקל בבת יומא ואין סברא לומר שנגעלה
כשנתחבה בקדירה של בשר ופלטה החלב : הדין השלישי
שצריך החכם לחקור ולדרוש אם משנתחבה הכף בקדירה
נתנו מים בקדירה דאין מצטרף לששים המים ששמו אחר
כך : הדין הרביעי אם נשפכו המים שבקדירה והדבר עומד

כפרק גיד הנשה דף נח בספק אם היה ששים אם לאו לדברי רבינו שלמה שאומ׳ טעם
כעיקר מדברי סופרי׳ דנין בספיק׳ זו להקל
ולדברי רבינו יעקב שאומ׳ טעם כעיקר מן (כתו׳ פס ולעיל בכי׳ קלח דף ג עמוד א הביא כל הסוגיא)
התורה דנין בספיקה זו להחמיר אפס אדם
שאינו בקי לשער זה אינו קרוי ספיקה:
הדין החמישי כתו׳ בספר התרומ׳ כשהחכם (סימן ע״ה וכתו׳ פרק בתרא דעבודה זרה מביאו בר״ה בת יומא דף עו)
בא להתיר תבשיל המבושל בכלי אסור
על ידי שהקדירה אינה בת יומא או פעמי׳
שכבר עבר שבוע צריך לחקור אם בכלי
הוחמו בו מים בתוך מעת לעת שעשו בו האיסור שכך שוין
המים לבדם כמו האיסור עצמו שכל המים נעשו נבילה מאחר
שלא היה בהן ששים לבטל פליטת האיסור שבכל הקדירה
יש לשער וחזרו ונבלעו אמנם אם לא נשתמש בתוך הקדירה
כי אם דבר היתר כגון בשר היתר ואחר מעת לעת בשלו בו
חלב ובנתים נתנו מים חמין בקדירה זה אין החמין אוסרים
הקדירה להחשיבה לחלב הבא אחרי כן כבת יומא:

דין בטול ביצה אסורה:

ביצה שיש בה אפרוח או דם על הקשר של חלמון
בששים והיא אסורה בששי׳
ואחד והיא מותר׳ כך המסקנ׳ בפ׳ גיד הנשה (דף צ״ח וזהטע׳ גאחרי שסדף קמ״ח ע״א ג ובתייימוני פרק ט״ו דמאכלות טעם אחר דף סעי)
במה דברים אמורין בזמן שמכירה אבל
אם אין מכירה אינה בטילה אם הלכה
דף ג כאותו תנא האומר בתחילת מסכת ביצה
שכל דבר שמנין אותו בשום פעם אינו בטל וכן פוסק בספר
סימן כ התרומה אבל רבינו יצחק ברבי אברהם אומר שהלכה כרבי
דף פח (ע״ב) יוחנן האומר בפרק הערל ובפרק התערובות את שדרכו
לימנות שנינו שאינו בטל כלומר אין דבר חשוב שבמניין
אלא דבר המיוחד למניין לעולם ולא דבר שפעמי׳ מונין אותן
ופעמים אין מונין אותן וביצים פעמי׳ מוכרין סל מלא באומד
ומתוך כך התיר קורקבן של תרנגולת נבילה שנתערבה
בקורקבנין כשרין ואומר שבטל ברוב ואומר שאין זה דבר
שבמניין וגם אין לאסור הקורקבן מכח דבר הראוי להתכבד
פ׳ הנודר מן הירק דף נד שאינו בטל שאין הקורקבן ראוי להתכבד דאמרינן במסכת
נדרים קרבים לא בני מיכל נינהו ואוכליהון לאו בר איניש
דף ז ובפרק ראשון דביצה גרסינן מידי דהוה אקורקבנין ובני
מעיים אף על גב דבישרא נינהו כיון דאיכא אינשא דאכלי
בפרק ז׳ דמאכלות דף סע״ז ואיכא אינשי דלא אכלי כו׳ ורבינו משה פסק שאין הלכה לא
כרבי יוחנן ולא כריש לקיש כי שניהם אליבא דרבי מאיר
דף ג נחלקו בתחלת מסכת ביצה אלא הלכה כחכמים שחולקין
עליו ואומרים שאף דבר שדרכו למנות בטל ושבעה דברים
הן בלבד שאינן בטלים אגוזי פרך ורימוני באדן כו׳
שם תניא בתחלת מסכת ביצה ספק ביצה טריפה אסורה
כתו׳ שם ואם נתערבה באלף כולן אסורות ואומר רבינו יעקב
דנתערבה עומד על ודאי ביצה טריפה שבתחלת הברייתא
דאילו אספיקה למה כולן אסורות והלא ספק ספיקא הוא
דף ע״ד ואמר שמואל בפרק התערובת ספק ספיקא אסור בע״ז ולא
בשאר איסורין ואף בעבודה זרה אין הלכה כמותו אלא כרב
דף ט באיסורי ורב שרי וכן בפרק קמא דכתובות האומר פתח פתוח
מצאתי נאמן לאוסרה עליו ומקשה שם למה נאמן והלא
ספק ספיקא הוא ספק אם זינתה תחתיו אם לאו ואם תמצא
בכמה סימן ע׳ לומר תחתיו ספק באונס ספק ברצון ורבינו ברוך כתב בשם
רבינו יצחק דנתערבה קאי אספיקה שכן פשט הברייתא
שמאחר שהיא אסורה מן התורה ומתחייב עליה אשם תלוי
אם היה כרת בודאה לכן כשנתערבה אין נחשבת אלא ספיקא

אחת ואינה בטילה אפילו באלף לאותו תנא ואף על פי שפסק
רבינו יצחק ברבי אברהם למעלה שאין הלכה כאותו תנא
מכל מקום אתה יכול ללמד מכאן לבריה ודבר שבמנין ודבר
הראוי להתכבד אם קודם שנתערב אסור הספק מן התורה
שלא נתבטל ברוב שאין להתירם על ידי טעם ספק ספיקא
לפי עניין זה תרנגולת או בהמה או ביצה והם ספק טריפה
או חתיכה שנאסרה מספק ונתערבה עם אחרת של היתר
וכיוצא בהן שכל אחת היא ספק דאורייתא כיון שלא נתערבו
ברוב אם הספיקה נתערבה באלף כולן אסורות כדין דבר
שבמניין שאינו בטל כמו אם נתערב בודאי של איסור אבל
אם האיסורין נתערבו בודאי תחילה בשנים דהשתא מותר
הכל מן התורה מטעם רוב אבל מדרבנן אסור משום דהוי
דבר שבמניין אם נפל אחד מן התערובת ברוב הכל מותר
מטעם ספק ספיקא כגון מרבויא לריבויא שיש שם שני (בפרק התערובו׳ כל הסוגיא דף ע״ד)
בטולים ברוב או ספק ספיקא שהכל בגוף הדבר בלא תערוב׳
נמי מותר ומורי כתב בזבחים ומכח זה לא רצה ר״י להתיר על
ישראל אחד שהיו לו רגלי בהמה בבית טבח גוי והיו הרוב
חתומין ומקצתם לא היו חתומים ושכחן והביאום ונתערבו
כולן ולא הוכרו ולא רצה ר״י להתירם לו מטעם ספק ספיקה
ספק הוחלפו בבית הגוי או לא ואם ת״ל הוחלפו נתבטלו הן
ברוב הכשרים דכיון דליכא שני בטולין ברוב אין להתיר כיון
דהוי כל שדרכו למנו׳ עד כאן לשונו: תשע חניות כולן מוכרו׳ (בפרק תמא דכתובו׳ דף ט״ו ובפרק גיד הנשה דף צ״ה)
בשר שחוטה ואחת מוכרות בשר נבילה ולקח מאחד מהן
ואינו יודע מאיזה לקח ספיקו אסור שכל איסור הקבוע בין
היתר נידון כמחצה על מחצה: ושני עניינים קבוע הן הקבוע
הזה שהאיסור מבורר מקומו מן התורה ויש עוד קבוע מדברי
סופרים איסור והיתר המעורבי׳ יחד כגון שור הנסקל שנתערב (לפ התערובות דף ע״א)
מחיים עם שאר שורים וחטאת המתה שנתערב עם שאר
חטאות שמן התורה בטלה ברוב ואמרינן בזבחים בפרק
התערובות שבעלי חיים חשובין ואינן בטילין וקרהו לשם (דף ע״ב)
קבוע וכן כל דבר שיש לו מתירין כגון ביצה שנולד ביום (כריס ביצה דף ג׳ וד׳)
טוב שיש לה היתר אחר יום טוב שאומרים חכמים שאפילו
באלף כמותה אינה בטילה וכן תניא בפרק הנודר מן הירק (דף נ״ז)
כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש לא
נתנו בו חכמים שיעור וגרסינן בירושלמי
דנדרי׳ בד״א במינו אבל שלא במינו בנותן (פ׳ הנוד׳ מן הירק ושל דף לט עמוד ד)
טעם ובסוף ביצה שאומר לעניין תחומים (במס׳ דף ל״ז ומת׳ דף ל״ח ול״ט)
שמים ומלח אינן בטלין בעיסה מפני שיש להם מתירין לשם
המים והמלח שהעיסה נעשית מהן נחשבין מן העיסה: וכן
יין נסך וחתיכ׳ הראויה להתכבד ובריא שלימה ודבר שבמניין (ככמה אקיומית)
בעודו שלם כל אלה אינן בטלין וחשובין קבוע מדרבנן וכן
כתב מורי בשם ר״י שמפורש בירושלמי דמסכת שביעית
פרק שלשה ארצות דקתני התם זה הכלל שהיה רבי (דף ל״ו ע״ב וכפי׳ לס שם כל הסוגיא בדף מ״ח תוס׳ ג)
שמעון אומר משום רבי יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון
טבל ומעשר שיני והקדש וחדש לא נתנו לו חכמים שיעור
אלא מין במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם ודבר
שאין לו מתירין בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם
והגירסא כך היא נכונה מדפריך עלה דהא מילתא בירושלמי (שם)
והרי שביעית דאין לה מתירין ולא נתנו לה חכמים שעור
דתנן במסכת שביעית דשביעית אסורה בכל שהו במינו (סוף כ״ז דף מ״ג)
ושלא במינו בנותן טעם ודין שנים קבועין הללו חלוקין שהרי
בקבוע דתשע חנויות שהוא מן התורה אם פירש ממקום
הקביעות שלא בפנינו מותר מטעם שסברא היא שכל הפורש
מן הרוב פורש שאם פירש בפנינו לא הפסיד קביעותיו כמו
שמוכיח בפרק קמא דפסחים ואין לגזור שמא יקח מן הקבוע (דף ט)
מאחר שהקבוע ניכר ויודע האיסור היכן הוא אבל בקבוע
שהוא

שהוא מדברי סופרים מאחר שמן התורה בטל ברוב אף
הפורש אסור שאם היינו מתירין הפורש יבא להתיר הקבוע
דף ע ג כמו שאומר בפרק התערובות על אותה
שכתבתי למעלה כך פירש רבינו יצחק
ורבינו יעקב היה מחלק דווקא בקדשים
יש להחמיר בפורש כמו שאומר בפרק
דף ע ג התערובת אבל לא בחולין וכשנכנס זאב
לערר ודרס בהם שני׳ או שלשה היה מתיר
הפורש מפני שיש לו לומר מן הרוב פירש

כתו׳ כ׳ קתא דבכתי׳ דף ע׳ כה״ה היינו ורל׳ יעקב ב״נ׳ פרק גיד הנשה דף כ״ה כה״ה הכא כת׳ וכן בתשירים דף קכ״ז עמוד ד

ואין נראה לרבינו יצחק בן אחותו אלא כמו שאמרנו: כל
רבותינו שבצרפת הקדמונים שוין שאין הלכה כרב שאומר
כדף נח בפ׳ גיד הנש׳ בשר שנתעלם מן העין אסור שמא נתחלף בבשר
אסור שהרי כמה משניות חלקו עליו שמביא שם בגמרא והוא
מתרצ׳ בתירוצי׳ דחוקין ואין לסמוך עליה׳ ועוד לשון התלמוד
שואל ורב היכי אכיל בישרא ומשיב בצוורה והתומה ואין
שואל היאך אנו אוכלים בשר לפי שאין אנו תופסין הלכה
כמותו ומסיק שם לעניין בשר שאבד דבין בסימ׳ בין בטביעו׳
דף נ ו עין מותרת: שנינו בפרק גיד הנשה גיד הנשה שנתערב עם
כדף נט שאר הגידין כולן אסורין ומקשה התלמוד וליבטיל ברובה
פירוש שמין במינו בדבר יבש בטל ברוב אפילו מדברי
סופרים לכל הפחות לשני בני אדם אבל לאדם אחד שיאכל
כדף ק בודאי האיסור יש להחמיר ומשני שאני הגיד דבריה הוא
בתוספה דנע״ל וכן חתיכה של נבילה ושל דג טמא שנתערבה עם שאר
כדף ק חתיכות איגה בטילה ומקשה התלמוד וליבטיל ברובה
ומתרץ שאני החתיכה הואיל וראויה להתכבד לפני האורחין
בתוס׳ פ״ס כל הבוניה תו״ס פירוש אם תתבטל יהא ראויה להתכבד לפני האורחין אפילו
ישראל ואין הטעם מפני שעד שלא נתערבו ראויה להתכבד
לפני האורחין גוים שהרי חתיכת בשר בחלב שאסור׳ בהנאה
דף ע ד ואין ראשי ליתנה לגוים שנינו בפרק אחרון של מסכת ע״ז
שאינה בטילה ואין יכול להיורת שם הטעם אלא מפני שאם
תתבטל תהא ראויה להתכבד לפני האורחין אפי׳ ישראל ומזה
דף פ א הטעם עצמו שנינו בפרק הע״ל בברייתא שחתיכת חטאת
טהורה שנתערבה בחתיכות חולין שאינה בטילה אבל
חתיכת חטאת טמאה שנתערבה עם שאר חתיכות של חטאת
טהורה אומר לשם שהיא בטלה שאין זה קרוי ראוי להתכבד
כיון שאסורה לזרים ולנשי׳ ואינה ראויה אלא לזכרי כהונה
אפילו כשתבטל׳ בד״א בבריה ודבר שבמניין ודבר הראוי׳
להתכבד שאסור׳ מחמ׳ עצמן אבל נאסרו מחמת בליע׳ איסור
אין זה הדין עליהם ובטלין ברוב וחתיכ׳ בשר בחלב חשובה
כאיסורא מחמת עצמו הואיל וכל אחד בפני עצמו של התיר
וכשהתבשלם יחד נאסרין: תרומה עולה באחד ומאה במינו
סוף פרשת קרח ודורש בספרי מכל חלבו את מקדשו ממנו שאם חזר ונפל
בתוכו מה שאתה מרי׳ ממנו הרי הו׳ מקדשו ובתרומת מעשר
שהוא אחד ממאה מדבר בעניין ומלמדינו שאם חזרה לתוך
התשעים ותשעה מקדשו מכאן אמרו תרומ׳ במא׳ עם האיסו׳
אסורה במאה והיא מותרת ואסמכתא בעלמא היא שהרי
דף ע כ מן התורה בטלה ברוב כדמוכח בפר׳ הע״ל גבי שתי קופות
אחת של חולין ואחת של תרומה וכו׳ שאני או׳ חולין לתו׳ חולין
נפלו אמר רבי יוחנן והוא שרבו חולין על התרומה: הערלה
וכלאי הכרם הואיל שכפל איסורן שהן אסורין בהנאה כפלו
גלנ דערלה דף פ בעלייתן ואמרו שעולין באחד ומאתים אמנ׳ מן התורה בטלי׳
דף כד ברוב כדאיתא בפ׳ הניזקין גבי אגוזי פרך של ערלה שנפלו
בכר׳ אלו עוברין דף מח לתוך של היתר ונתבצעו׳ ודרשה דמן המאתים אסמכתא הי׳
במה דברים אמורים כשנתערב במינו אבל שלא במינו יש
גפ״ב דערלה דף פ בהן בנ״ט אינו בטל אין בהן בנ״ט בששים: שנינו התרומה
ותרומת מעשר החלה והביכורים שכולם נקראים תרומ׳ עלי׳

באחד ומאה וצריך להרים מן המדומע כשיעור התרומה
פ״ס גדף ס״א עמוד ד שנפלה והשאר מותר ומפר׳ בירושלמי מפני גזל השבט כלומ׳
מפני גזל הכהן ומעלה היא בתרומה ואין צריך לעשות כן
לאיסור אחר שנתבטל: בריה ודבר שבמניין ודבר הראוי
כך מפורש בפרק גיד הנשה דף ח׳ וכן בתשירים דף קכ״ט עמוד ג להתכבד שנתערבו ביבש כבר ביארנו דינם: אבל
אם נתבטלו ברוטב עם כיוצא בהן אם יש ששים ברוטב
לבטל החתיכה הגדולה שבקדירה הרוטב מותר שהרי מן
הדין אף החתיכות מותרו רק מתוך שאין האיסור ניכר אנו
מספקין בכל חתיכה וחתיכה, שהיא של איסור: גרסינן
דף ק י א בפר׳ כל הבשר אמר חזקיה משמיה דאביי הלכה דגי׳ שעלו
בקערה מותרי׳ לאוכלן בכותח פירוש דגים רותחין שעלו מן
הצלי לתוך הקערה שאכלו בה בשר רותח מותרים הדגים
לאוכלן בכותח שיש בה חלב לפי שנ״ט בר נות׳ טע׳ הו׳ שהבש׳
נותן טעם בקערה והקערה בדגי׳ ועדיין שני טעמי׳ הללו של
היתר וכ״ש נתבשל ובמחבת שיש כאן שלשה טעמים של היתר
הבשר נ״ט במחבת והמחבת במים והמים בדגים ואף על פי
שהדגים נוגעין קצת במחבת מ״מ רוב הטעם נפלט במים:
בתו׳ פ״ס כל הבשר ד״ה הלכתא וקערות מקונחות שמשתמשין בהן בשר שהודחו במחבת
שמשתמשי׳ בה חלב ושניהן בני יומן אם המחב׳ על האש הכל
אסור ואין דומ׳ כלל לדגי׳ שעלו בקערה שלש׳ כשהטעם השני
של בשר בדגי׳ עדיין הכל היתר ואותו טעם שיני נכנ׳ בכותח
אבל בכאן מיד כשהטעם שיני של בשר ושל חלב נכנס במים
מיד נאסרין המים וחוזרין ואוסרין הקערות והמחבת אבל
אם המחבת אינה בת יומא אינה אוסרת שום דבר והרי היא
כמו שאינ׳ ולא עוד אלא שאין נאסרת לבשל בה חלב שהרי יש
כאן שלשה נותני טעמים של היתר מן הבשר בקערה ומשם
למי׳ ומן המים למחבת ועדיין היתר הוא כיון שאינ׳ בת יומא
אפס דגים שצלאן בשפוד שצלו בו בשר שמא יש להחמיר
כרק בתרא דף עו בהן יותר מדגים שעלו בקערה ומ״ה שאומ׳ שם במסכת ע״ז כל
יום ויום נעשה גיעול לחברו ומותר לצלות שלמים של היום
בשפוד שצלו בו שלמים אתמול ולא נאמר שממעט באכילת
שלמים שהרי נאכלין לשני ימים ולילה אחד ועתה שבלעו
שלמי׳ של היום משלמי׳ של אתמול אין נאכלין אלא עד הלילה
וזה לא נאמר ומותרין עד הלילה של מחר אין ללמוד משם
היתר לנצלה שהרי שם הטעם מפני שמין במינו בטל ברוב
מן התורה ובכלי המקדש העמידוהו על של תורה וגם אין
דף ל להביא ראיה לאסור לנצלה ממה שאומר בפרק כל שעה אין
טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה עד
שיסיק את התנור פעם שנייה פן יבא לאכול הפת ההוא עם
חלב ולשם שני טעמים יש האליה בתנור והתנור בפת ויש
לחלק כי לשם שמנונית בתנור אי איפשר להתקנח יפה והוא
נותן טעם הבא מן הממש ולכך אסור: עוד גרסינן בפרק
דף ק י א כל הבשר צנון שחתכו בסכין שחתך בו בשר רותח אסור
לאכלו בכותח לפי שמתוך חריפות הצנון ודוחק הסכין בולע
יותר מדגים הרותחין ועוד שפעמים שיש על הסכין שמנונית
קרוש ואינו ניכר וכשהותך הצנון הרי הוא נותן טעם הבא מן
הממש אבל סתם קערה רגילין לקנח משומן הקרוש שעליה
בתו׳ פ״ס דף קי״ב מחמת מיאוס וצריך להזהר כמו כן בשומים ובצלים
בספרו סימן ס החריפים: וכתב רבינו ברוך שיכול להיות שנדמה אותם
בכר׳ אין מעמידין דף לט לקורט של חלתית שנפסק בסכין של גוים דאגב חורפא
מחליא ליה והוי לשבח אמנם אף לפי דבריו בד״א שחתכו בו
הבצלים דק דק כדרך שעושין לקדיר׳ אבל לא חתכו כ״א מצד
אחד אף על פי שאין די בגריד לבי פסקיה מ״מ יחתוך מקומו
כתו׳ דלעיל בעומק ודיו ואם אירע הדבר שחתכו בצלים ושומים בסכין
חולבת בת יומא ונתנו בקדיר׳ די בששי׳ מן הבליעה לבד כי
אין לומר בבליעת היתר חתיכ׳ עצמה נעשית נבילה ומחמיר
התלמוד

(בפרק כל הבשר דף קי״ב) התלמוד בקלחין תרדין כמו בצנון אבל בקישוא׳ אין מצריך
כ״א לגרור מקו׳ ההתך ובקלחי׳ לפת מיקל לגמרי לפי שהלפת
מתוק ואין טעם שומן ניכר בו ועוד מיקל אם התך התך אחד
של לפת וחתך אחד של תרדין וכן תמיד לפי שמתיקות הלפת
מבטל טעם השמנונית מן הסכין ואין התרדין מקבלין טעם
(פס כל הבשר) הימנו אמר רב נחמן אסור להניח כד של מלח אצל כד של
חלב בתיבה אחת פן יפול מן החלב לתוך המלח בלא ראורת
וימלחו ממנו קדירות של בשר אבל כד של בשר ממש אצל כד
של חלב מותר שנזהרין בני בית מזה אבל במלח אין נזהרין
כל כך וכן מותר להניח כד של חומץ אצל כד חלב אף על פי
שדרך החומץ לתת לתוך התבשיל ואין חוששין שמא יפול מן
החלב בחומץ ויחזור ויתן ממנו לתבשיל לפי שאפילו יפול מן
הכותח בחומץ מתבטל שם וגם אין נותן טעם בחומץ אבל
חלב או כותח הנופל במלח נראה וניכר הוא מפני שהוא עבה
(דף ע״ו) תניא בפרק כיצד צולין פת שאפאה עם צלי בתנור אסור
לאוכלו בכותח ופירש רבינו שלמה שאין
(פרק בתרא דף כ״ו ובתו׳ שם כל הבשר) הלכה כן דהא קי״ל כרבא דאמר במסכת ע״ז
גבי ההי׳ בת תהיא דריחא לאו מילתא היא
פרח קנה שקוע בפי חבית ומאות׳ קנה בולט קנה קטן כמין
דד ומריח היין דרך אותה דד זה קרוי בת תהיא ורבי יעקב
פוסק שכן הלכה ומודה רב׳ בכאן שאסור דריחא דאית ביה
פטומ׳ שאני ועוד אומר רבינו יעקב דווקא בתנורים קטנים
דנפיש טעם פטומייהו שהתנורים שבימי חכמים קטנים היו
אבל בתנורים גדולין כעין שלנו מותר לאפות פת עם צלי
שיש שם אויר גדול וכן כתב הר״ר אליעזר ממיץ בשם רבי יעקב
(בפרק כיצד צולין רכעיל) עוד אומר שם דג שנצלה עם בשר אסור לאוכלו בכותח רב
אשי אמר אפילו במילחא נמי לא דקשי לריחא ולדבר אחר:
(דף ל) תניא בפרק כל שעה אין לשין את העיסה בחלב ואם
(פס כדף ל״ו) לש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה ומסיק דכעינא
דתורא שרי פירוש מותר ללוש בחלב עוגה קטנה כעינו של
שור מפני שנאכלת מיד ולא יבא לידי שכחה שיאכלנ׳ עם בשר
(דף ק״ה) גרסינן בפרק כל הבשר מים שבאמצע סעודה רשות היא׳
אותה הנטילה אמר רב נחמן לא שנו אלא בי׳ תבשיל לתבשיל
(כתו׳ שם) מפ׳ ר׳ יעקב כי בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה שאין
הבשר בעין ולא הגבינה בעין ואין שם אלא הטעם אבל בין
תבשיל לגבינה חובה פירוש מן תבשיל של בשר לגבינה של
(פרק ז׳ דשביעית דף ל״ז ע״ג) אחריו חובה: בירושלמי אומר כללו של דבר כל שאיסורו מן
התורה אסור לעשות בו סחורה וכל שאיסורו מדברי סופרים
כגון הלב שהלבו גוי ואין ישראל רואהו וכגבינות הגוי׳ מות׳
לעשו׳ בהן סחורה ומקש׳ הירושלמי והלא נהגו העולם לעשות
סחורה בסוס וחמור ובגמל ומתרץ למלאכתו הוא גדל עוד
(פרק ז׳ דף כ״ג) (דף מ״ב) שנינו במסכת שביעי׳ ומביאה בפ׳ כל שעה הצייד שנזדמנו
לו חיה או עוף ודגים טמאים מותרים למוכרן אבל לא יכוון
מלאכתו לטמאין ומכאן הורו הגאוני׳ לאדם שגבה חבית של
יין של גוי׳ בחובו שיכול למוכרו: בהמ׳ ששחטו ונמצא׳ טריפה
מעשה היה והתיר רבינו שמואל כל הגבינו׳ שעשאו ממנה כל
השנה מטעם שנעמידנה על חזקתה והשתא היא דנטרפה
(דף י״א וכל הסוגיא בתו׳ שם בד״ה אתיא מפרה) ואם תאמר אם כן בפרק ראשון דחולין שאומר מניין שהולכין
אחר הרוב ולמד מפרה אדומה ומעדי׳ זוממין כמו שאומ׳ שם
ומקשה דילמא טריפה נינהו אלא לאו משום דאזלינן בתר
רובה ומה הוכחה עושה שהרי אין לומר שהם טריפה שיש לי
לומ׳ העמיד על חזקתם שלא נולדה טריפ׳
(בפרק אלו טריפות דף כ״ז) למאן דאמר טריפה אינה חיה ויש לומר
שמקשה למאן דאמר טריפה חיה ואומר
מורי בשם זקני רבינו היים דכיון שלא נתבררה אותה חזקה
מעולם אין לסמוך עליה והרב רבי יוסף איש ירושלם פירש
שכל זמן שלא הוכחנו שהולכין אחר הרוב אין חזקה זו
שאמרנו כלום כיון שלא נתבררה מעולם אבל למסקנא
שהוכיח ממקום אחר שהולכין אחר הרוב הרוב עושה חזקה
מבוררת הלכך הגבינים מותרין וכן התירם רב יהודאי גאון
בהילכות אותו ואת בנו אלא במקום שנודע שקודם שנשחטה
היתה טריפה כמו ביתרת שלא בדרא דאוני וכיוצא בזה
שהוא טרפות הבא מן הבטן אז הגבינים אסורין:

קמב קמג קמד

להם קלי וכרמל הנה סדרנו לאוי׳ של איסורי מאכלות
(סימן ק״ת וק״ח) ממיני נפש חיה וכפרנו בבשר בחלב שני לאוין
אחד שלא לבשלו והשני שלא לאוכלו ואף על פי שדורשין לא
תבשל שלישי לאיסור הנאה בכל התורה נחשבין איסו׳ אכיל׳ה
והנאה בלאו אחד ובענין זה יסדם רבינו
(בספר מניין המצות סימן קכ״ו וקכ״ז) משה ויש איסורים אחרים של תורה בזרע
הארץ והם החדש וכלאי הכרם והערלה
והטבל והחדש נבאר תחילה בעזרת השם:
(במשנה פ״ק ר׳ ישמעאל במנחות דף ע) החטים הכוסמין והשעורין ושיבולת שועל
והשיפון מנ״ה המש׳ המינין בלבד הזהירה
תורה שלא לאכול מהחדש שלהם קודם שיקרב העומ׳ בששה
עשר בניסן שנאמר בפרשת אמור ולחם וקלי וכרמל לא
תאכל עד עצם היום הזה עד הביאכם קרבן אלהיכם והאוכל
כזית קלי כזית כרמל כזית לחם לוקה שלש מלקיות תניא
(אמור פרשה י״א) בתורת כהנים אילו נאמר קלי וכרמל לא תאכלו הייתי אומר
אף הקטנית בכלל תלמוד לומר לחם מה לחם מיוחד של
חמשת מינין אף כאן של חמשת מינין: איסור חדש נוהג בכל
מקום ובכל זמן בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ ומושב
הכתוב בחדש רוצה לומר כל מקום שאתם יושבים וכן סובר
(דף ס״ח) רבינא בפרק רבי ישמעאל ונוהג בין בפני הבית בין שלא
בפני הבית אלא בזמן שבית המקדש קיים משיקרב
העומר הותר החדש בירושלם והמקומות הרחוקין מותרין
אחר חצות שאין בית דין מתעצלין בו עד אחר חצות כדאיתא
(שם) בפרק רבי ישמעאל: משחרב בית המקדש דרש רבי יוחנן בן
(שם) זכאי שיום הנף כולו אסור שנאמר עד עצם היום הזה עד עצומו
של יום וכובר עד ועד בכלל ומקרא זה מדבר אחר החורבן
שבזמן שבית המקדש קיים אמרה תורה עד הביאכם את
קרבן וגומר הא למדת שיום הנף העומר שהוא יום ששה
עשר בניסן אסור מן התורה בזמן הזה לפיכך במקומות
שעושין שני ימים טובים אסור בכל יום שבעה עשר בניסן
(שם) עד לערב מדברי סופרי׳ כדאמר רבינא בפרק רבי ישמעאל:
(שם דף ע) כל תבואה שהשרישה קודם הקרבת העומר אף על פי שלא
נגמרה אלא אחר שקרב העומר מותרת באכילה ותבואה
שהשרישה אחר שיקרב העומר הרי זו אסור׳ עד שיקרב העומר
של שנה הבאה ודין זה בכל מקום ובכל זמן מן התורה השיב
רבינו יצחק ברבי שמואל בתשובה אחת כי החדש הזרוע
בחוצה לארץ אסור אבל מספק אין לנו לאסור כי רוב
תבואות שלנו נזרעות ונשרשות קודם העומר בין חרפי
בין אפלי ובלומברדיאה רובן זורעין שבולת שועל אחר
הפסח ואף על פי כן מותר מאחר שאין דלתות מדינות
נעולות ויכול לבא שם מצרפת שרובן זורעין קודם הפסח
מותר׳

קמה

כלאי הכרם הן מי שזורע
(בכת׳ תקומות וכפר׳ קמ״א דקדושין דף ל״ט ועיין לקמן בכי׳ דף) חטה ושעורה וחרצן
במפולת יד כיחד בין שזרען ישראל
בין שזרען גוי בין שעלו מאליהן שניהן
אסורים באכילה ובהנאה שנאמר פן תקדש המלאה
הזרע כלומר פן תרחק ותאסור את שתיהם ודרשינן בפרק כל

הבשר

דף קטו הבשר פן תוקד אש וגם תניא נאמר כאן פן תקדש ונאמ׳ להלן
כל זר לא יאכל קדש מה להלן איסור אכילה והנאה אף כאן
איסור אכילה והנא׳ לפיכך האוכל כזית מכלאי הכרם בין מן
התבואה בין מן הענבים לוקה מן התורה
בפרק ב׳ דערלה דף כ ושניהם מצטרפין זה עם זה בד״א שנזרעו
בארץ ישראל שנאמר
פרק קמא דקדושין דף לט כרמך אבל בחוצה לארץ כלאי הכרם
מדברי סופרים: בלאו לא תזרע כלאים
לקמן בסימן ל״ב יתבאר איזה מין אסור בכלאי הכרם ואיזה מין מותר וכל
ענייני שרשי אסוריהם יתבארו שם בע״ה׳ ק מ ו
הנוטע אילן מאכל הפירות שעושה אותו אילן כל
שלש שנים משהיה נטוע הרי אילו אסורין
באכילה ובהנאה שנאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים
לא יאכל וכל האוכל מהן כזית לוקה מן התורה במה דברים
אמורים בנוטע בארץ ישראל שנאמר כי תבאו אל הארץ אבל
איסור ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני כדאמר בפרק
דף לז קמא דקידושין וכן הלכה למשה מסיני שודאי ערלה בחוצה
בסמ״ע סימן קל״ט לארץ אסורה וספיקה מותרת ובהלכות נטע רבעי יתבאר
דברים האסורים משום ערלה ודברים המותרין ותניא בפרק
דף לח ובפר׳ בתר׳ דערלה דף פ״ג קמא דקידושין ומסקנא כך היא שספק ערלה וכלאי הכרם
בארץ ישראל אסור ובסוריא שהוא ארם צובה שכבש דוד מותר
כיצד היה כרם ערלה וענבים נמכרים חוצה לו היה ירק זרוע
בכרם וירק נמכר חוצה לו שמא ממנו הוא זה שמא מאחר
בסוריא מותר ובחוצה לארץ אפילו ראה הענבים יוצאין מכרם
הערלה או ירק יוצא מן הכרם לוקח מהן והוא שלא יראה אותו
בוצר מן הערלה או לוקט מן הירק בידו: כרם שהוא ספק
ערלה או ספק כלאים בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר ואין
דף פג צ״ל בחוצה לארץ כדאיתא בפרק בתרא דערלה: שנינו בפרק
דף לו קמא דקידושין מצוה שאינ׳ תלויה בארץ נוהגת בארץ ובחוצה
לארץ וכל שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן
הערלה וכלאי הכרם רבי אליעזר אומר אף החדש: שנינו
דף פג סתם משנה בסוף מסכת ערלה החדש אסור מן התורה בכל
מקו׳ והערלה הלכה והכלאי׳ מדברי סופרי׳
שם דף פ״ג עזיד כ׳ ובתוס׳ פ״ק דקדושין מכילו נר״ה כל מנוה וגרסינן בירושלמי רבי יונה בעי למה לא
תנינן אף החלה פירו׳ אפילו היא מדרבנן
דף לו שהרי שונה כלאים שהן מדרבנן ומתרץ
שם אמ׳ רב יוסף לא בשנית משנתינו אלא
בדברים הנוהגים בישראל ובגוים אבל חלה אין נוהגת בגוים
הא למדת שערלה וכלאי הכרם וחדש נוהגין בח״ל אף בשל
דף קכב גוים וגם אומר בסוף יבמות גוי שהיה מוכר פירו׳ בסוף ואמר
פירות הללו של ערלה הן של נטע רבעי הן לא אמר כלום
לא נתכוין זה אלא להשביח מקחו שהפירות מאילן בחור הם
דף לח טובים יותר ועוד אומר בפרק אין מעמידין שגבינות הגוים
אסורין מפני שמעמידין אותה בשרף ערלה וצריך לדקדק
מאחר שערלה וכלאים נוהגים בשל גוי׳ היאך מתירין לשתות
יין עתה לפי שנוהגין עכשיו בכרמים שלנו כשזומרים אותם
בכל שנה ושנה שנועצים ראש הגפנים בארץ וקורין לזה
פרוב״ירה בלעז ואחר שהשריש ראש הגפנים בארץ חותכין
אותו להבדילן מן השרשים ונעשה כשני גפנים ועניין זה
דף ט קרוי הבריכה ותניא בפרק קמא דר״ה לעניין ערלה אחד הנוטע
פרוסים פרק ה ואחד המבריך ואחד המרכיב והא דתניא בתורת כהנים
ונטעתם פרט למבריך ומרכיב זה כשלא חתכו באמצע שעדיין
מחובר הוא באילן הזקן ונותן רבינו יצחק טעם להיתר
מפני שאני דן בכל אחד שאינו ערלה וספק מותר מאחר
דף לט שלא ראינוהו לוקט ואף על פי שמסיק בפרק קמא דקידושין
סתם ספיקה שלא להורות ברבים מכל מקום אמת הוא שספק
מותר וגם פירש שם רבינו גרשם כי לא אמר לסתם ספיקה
אלא להם שהיו מקילין גם בודאי שהיו אומרים אין ערלה
בחוצה לארץ וגם כשנותנין הענבים בגיגית גדולות שמא
נתבטלו באחד ומאתי׳ אחרי כן כתוב רבינו
כל הכגונ׳ כתי׳ פרק קמא דקדושי׳ דף לז נר״ה כל מנוה שמשון בן רבי אברהם וזה לשונו שוב
בדקתי בעובדי כרמים ואמרו לי כי רוב
כרמים מוברכים שרוב הכרם באותו עשר
ידות כמעט על ידי הברכה שקורין פרוב״יר ושאלתי היאך
מבריכין ואמרו לי כשיש לשרש שלש ראשי׳ או ארבע שיוצא
מן השרש ועושין הפירות סמוך לשרש מכסין בעפר כל אותם
ראשים מלמטה ואין ניכר השורש הראשון כלל ונרא׳ הראשון
כששה גפנים יוצאין כל אחד מן הקרקע ואין דומה בעניין
זה איסור ערלה כלל שלעולם קיים שורש הראשון ולא גרע
במה שנתכסה ונטמן בארץ עד כאן
בפרק י׳ דאיכורי׳ והלכות דף מ״ע דבריו׳ נראה לרבינו משה שאין דין נטע
רבעי נוהג בחוצה לארץ אבל אוכל פירות
שנה רביעית בלא פדיון כלל שלא אסרו אלא הערלה וקל
וחומר הדברים ומה סוריא שהיא חייבת במעשרות ובשביעית
מדבריהם אינה חייבת בנטע רבעי כמו שיתבאר בהלכות
בסמ״ע סימן קל״ז נטע רבעי חוצה לארץ לא כל שכן שלא יהא נטע רבעי נוהג
בפרק כיצד מברכין דף לה בה וגם ור״י דקדק בתשובה אחת מההיא דכל המיקל בארץ
הלכה כמותו בחוצה לארץ שאין נטע רבעי
שם בדף ל״ו והקונ׳ כתו׳ שם נוהג בחוצה לארץ משום דבארץ איכא
דלית ליה רבעי אלא בכרם ושוב מצא
בסימן ק כן בתשובת דשאלתות דרב אחאי אבל בארץ נוהג בין בפני
בסימן דלעיל הבית בין שלא בפני הבית ובהלכות נטע רבעי יתבאר
משפטי פדיונו ודין אכילתו מאימתי מונין לערלה ולרבעי
כיצד פודין פירות רבעי בזמן הזה אחר שאוסף אותם מברך
ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו
על פדיון נטע רבעי ואחר כן פודה אותן אפילו בפרוטה אחת
ואומר הרי אלו פדויין בפרוטה זו ומשליך אותה פרוטה לים
המלח או מחללו על שוה פרוטה מפירות אחרות ואומר כל
פירות אילו מחוללים על חטין אלו או על שעורין אלו וכיוצא
בהן ושורף אותן כדי שלא יהא תקלה לאחרים וכן בכרם
רבעי השיב רבינו יצחק בתשובה אחת אחרי ששאלתות דרב
אחאי שהוא בר סמכא וקדמון וגם רב יהודאי גאון מביא
מדבריו ראיה בהרבה מקומות פוסק שיכול לחלל שוה מנה
על שוה פרוטה ראוי הוא לסמוך עליו
בפרק הזהב דף כז ובפרק המקדיש דף כ״ט וכן בכל הקדשות אמר שמואל הקדש
שוה מנה שחלל על שוה פרוטה מחולל׳
ואומר התלמוד במסכת ערכין בפרק
דף כט המקדיש אימר דאמר שמואל שחללו בדיעבד לכתחילה מי
אמר ומתרץ בד״א בזמן שבית המקדש קיים ומשום פסידא
דהקדש אבל בזמן הזה אפילו לכתחילה׳ ק מ ז
כל אוכל שהוא חייב להפריש ממנו תרומה ומעשר
נקרא טבל קודם הפרשה ואסור לאכול ממנו שנ׳
ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו לה׳ ודורש בפרק
דף פג הנשרפין בעתידין ליתרם הכתו׳ מדבר שכן משמ׳ ירימו להבא
ופי׳ הכתוב כך היא שלא ינהגו בו מנהג חולין ועדיין קדשים
שעתידין ליתרם מהם לא הורמו והאוכל כזית מן הטבל קודם
שיפרוש ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר חייב מיתה בידי
שם שמים כמו שאומר גמר חילול חילול מתרומה שנאמר בה ולא
אמור קוף פו ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו ובת״כ דורש כל זה מן
המקרא שנאמר אחר זה המקרא של ולא יחללו שכתוב אחר
ר״ה דף ח ע״א כך והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיה׳ ותני׳ בספרי
דף יג ומביאה בפרק בתרא דמכורת יכול לא יהיו חייבין אלא
על

על הטבל שלא הורמו ממנו כלום הורם ממנו תרומה גדולה
ולא הורם ממנו מעשר ראשון ומעשר שיני ואפילו מעשר עני
מניין תלמוד לומר לא תוכל לאכול בשעריך וגומ׳ ולהלן הוא
אומר ואכלו בשעריך ושבעו מה להלן מעשר עני אף כאן
מעשר עני ואין בטבל זה מית׳ אלא מלקו׳ שאין מית׳ אלא בטבל
הטבול לתרומה גדולה או לתרומת מעשר ובהלכות תרומות
ומעשרות יתבאר כל משפטי תרומות ומעשרות דברים שהם
עיקרי המצוה: והאוכל כזית מטבל של דבריהם כגון דבר
הגדל בעציץ שאינו נקוב ושאר פירות שאינן דגן ותירוש
ויצהר וכן האוכל מכלאי הכרם וערלה של חוצה לארץ מכין
אותו מכת מרדות וכל עונשי טבל אין חילוק בין כהן ללוי
וישראל כי כולם שוין בדבר ואיסורי מאכלות שבקדשי׳ ואיסו׳
יוצא מן הגפן לנזיר יתבאר כל אחד במקומו והלכה למשה
מסיני ששיעור כל האכילות בכזית למלקות לכרת ולמיתה — פרק כת״א דיומא דף פ׳ ובכמה מקומו׳ בפרק שבועות ת״יין
ואיסור חמץ בפסח ודיניו ואיסור אכילה ביום הכפורים
נתבארו במקומן:

הלכות יין נסך וכלים האסורים קמח

כתוב בפ׳ כי תשא השמר לך פן תכרות ברית ליושב
הארץ וזנו אחרי אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקר׳
לך ואכלת מזבחו וכשם שהזהירה תורה שלא לאכול מזבח
עבודה זרה בכלל איסור זה שלא לשתות מיין שנתנסך לע״ז
שזהו עיקר שמחתם בזבח ע״ז והכתוב משוה אותם בעונש
שנא׳ אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מאחר שאיסור
זה משום ע״ז איסורו בכל שהו ואסור בהנאה שנאמר ויצמדו
לבעל פעור ויאכלו זבחי מתי׳ מה מת אסור בהנאה דגמרינן
שם שם מעגלה ערופה כדאיתא בפרק אין מעמידין אף זבח — דף ל״ט כל הקונ״א
ע״ז אסור בהנאה והיין בכלל כאשר ביארנו: יין הגוים שאין
אנו יודעין אם נתנסך אם לא נתנסך הוא הנקרא סתם יינם
והרי הוא אסור בשתייה ובהנאה מדברי סופרים והשותה — בפרק אין מעמידין דף ל״א ול״ו
מסתם יינם רביעית מכין אותו מכת מרדות וכל יין שיגע בו
הגוי הרי זה אסור שמא נסך אותו שמחשבת הגוי לע״ז ויינו
של ישראל שנגע בו הגוי דינו כסת׳ יינם שהוא אסור בהנאה — כך משמע בפרק רבי ישמעאל דף נ״ח
ויינן של ישמעאלים ומגען שאומרי׳ עליהן שאין מנסכין אסור
בשתייה שגזרו על יינן משום בנותיהן כדאיתא בפרק קמא
דשבת ובמסכת ע״ז צא ולמד מה אירע בתקלת פעור על ידי — דף י״ז) דף ל״ו
היין ובדניאל כתיב וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת
בג המלך וביין משתם ובני דורו שלא שמו לבן על זאת
ושתו מיין הגוים כולם נתערבו בעמי הארץ ולקחו להם נשי׳
אשדודיות ועמוניות חתיות ויד השרים והסגנים היתה במעל
זה ראשונה כך דרשתי בספרד: אין מתנסך לע״ז אלא — שם דף כ״ט
יין שראוי להקריבו על גבי המזבח לפיכך לא גזרו במגעו
של יין מבושל מדשתי ליה שמואל ואבלט שהיה גוי ויש לו — שם דף ל׳
גבול לאחר שהרתיח על האור קרוי מבושל: חומץ אף על פי
שהתלמוד מתיר ליגע בו גוי מכל מקום לדידן אסור דאין — שם דף כ״ט ובתו׳ שם הקונ׳ נר״ה אי מהם
אנו בקיאי׳ בשיעור חזוקו מתי קרוי חומץ ומתי קרוי יין: ואמ׳
רב יוסף חומץ שכר של גוים אסור מפני שמערבי׳ בהן שמרי — שם דף ל״א
יין אמר רבא ומאוצר מותר שאם ערבו בו היה מסריח: וכן — דף ל״ב
בוסר אסור לומר לגוי לסוחטו וליגע בו אחר שנסחט דאין — בתו׳ דף כ״ט כל הקונ״א בד״ה ולעיל
אנו בקיאין בשיעורו מתי קרוי בוסר ומתי קרוי ענבים: ויש
שהיו רוצין לסמוך להיתר מדתנן במסכת שביעית הבוסר — פ״ד דף נ״ח
משהביא מים אוכל בו פתו בשדה כו׳ הרי שנקרא ליחלוחית
שבבוסר מים מכל מקום אומר רבינו יעקב אין אנו בקיאים
מתי קרוי מים ומתי קרוי יין ופעם אחת היו כל היינו׳ של שנה
אחת בוסר ולא נתבשלו יפה וכי תאמר שלא נהג יין נסך
באותה שנה: ועוד ללשון שני שפירש רש״י בפרק כל הצ״ט — דף נ״א
משעת כניס׳ המי׳ לבוסר בכל עניין אסור: יין שנתנו בתבשיל
או עם משקי׳ אחרי׳ ונגע בו גוי קוד׳ שהרתיח
על האור מותר והאיידי מדתניא ומייתי — בפרק אין מעמידין ובתו׳ שם דף ל׳
לה בפ״ק דחולין אלונתית כברייתא מותרת — דף ו
פי׳ כברייתא שלקחה גוי מישרא׳ עשוייה מיינו של ישרא׳ ואיזו
היא אלונתית יין ישן ומים צלולין ואפרסמון שהיוצאין מן
המרחץ רגילין לשתותו כדי לצנן ותניא נמי רישא בתוספתא — פרק ה דע״ז דף סב״א ע״א
אלונתית של גוים אסורה מפני שתחילות יין פירו׳ שתחילתו
יין של גוי משמע הא תחילות יין של ישראל אינו נאסר במגע
גוי: שכר של גוים אסור לשתותן בבית הגוי משום גזירת
חתנות דהא רב פפא אפקא ליה אבבא דחנותא ואם נתאכסן — בפרק אין מעמידין דף ל״א
בבית הגוי מותר אבל דבש ושאר משקין מותרין אפי׳ בבית
הגוי ומי תותים וכל משקין שיקרים יותר מיין אוסרין לשתו׳
אם לא ראוהו ישראל כשמשכו גוי מן החבית שמא עירב בו
יין להגדיל המדה אבל בחבית אין להוש שמא עירבו בו יין
שהרי היה מתקלקל ואם היין יותר יקר מן המשקה אין לחוש
שערבו יין להרשיע כדמוכח שם גבי קיסתא דמוריסא בלומ׳ — דף ל״ד
קיסת׳ דחמרא בארב׳ לומא: מתוך ההלכות שבפ׳ אין מעמידין — דף ל״ב ול״ג
למדנו דין נודות הגוים וקנקניהם שאם הם חדשים זפותים
אסורין פיר׳ רבינו משה שהתירה בהדחה בלבד ואם הן ישנים — בפרק י״א דמאכלות אסורות דף ט״א
זפותים מיישנן שנים עשר חדש או יחזירם לאור עד שיתרפה
זפת שעליהן או יתן לתוכה מים שלשה ימים ומערה ומחליף
מים אחרים כל מעת לעת וישנים שאינם זפותים כמו כן
מיישנן או מערן שאין לחשב אין מכניסו לקיום אלא כגון
כוסות או משפך וכיוצא בהן כתוב בספר התרומה שנודות — סימן קס״א
וקנקנים של ישראל הזפותין ויש בהן יין ומשקה טופח עליהם
ונגע בהם גוי צריכין לכתחילה עירוי או הגעלה ולא סגי
בהדחה שפעמי׳ שנשר הזפת ממקומו ויש בהן מקומו׳ מליאות
יין כמו מעצרת׳ דבי רב דפלי פלויי ומלי חמרא תותיה ואמר — בפרק בתרא דע״ז דף ע״ד
לא סגי בניגוב אמנם אף בדיעבד קשה בעיני להתיר שהרי
אומ׳ שם לש״ נודות ולש״ קנקני׳ ולש״ דידן ולש״ דידהו במסקנא — בפרק אין מעמידין דף ל״ג
מיישנן או מערן או יחזירם לאור עד שיתרפה הזפת שעליהן:
ומורי רבינו יהודה פירש בשם ר״ת שנראה לו גירסא התוספ׳ — בתו׳ שם כל הקונ״א מוע״ס בד״ה כך היא גירסת הספרים
שמחלק בין נודות לקנקנים וזו הוא הגירסא בקוצר ופירושו
נודות הגוים גרודין מותרין חדשים זפותין אסורין ופירוש
גרודין שאין בהם זפת מותרין אפי׳ ישנים דכיון דאין מכניסין
לקיום משכשכה במים ומותרין ואפילו היה בהן זפת אלא
שנקלף דיין בשכשוך סגי כדמוכח בפרק אחרון גבי הא — במסכת ע״ז דף ע״ד
דמקשה מההוא דאף על פי שקלף את הזפת אסורה לההיא
דגת ומחץ שאינן זפותין: חדשים וזפותין אסורין פי׳ חדשים
שדומה לחדשי׳ שלא היה בהן יין מעולם אף על פי כן אסורין
שמאחר שהן זפותין אין ניכר בהן כל כך ואע״פ שאין מכניסן
לקיום צריכין עירוי מפני שזפת בולע אפילו בפעם אחת ולא
משום יין הנתון בשעת זפיתה דהא איכא למ״ד דהוי כזורק — בפרק אין מעמידין
מים לטיט: תניא אחר כך קנקנים של גוים חדשים מותרין — שם (דף ל״ג כל הקונ״א
ישנים זפותין אסורין פירו׳ חדשים מותרין דודאי לא היה שם
יין מעולם שמאחר שאינן זפותים היה ניכר מיד וישנים או
זפותין אסורין פיר׳ אפילו פעם אחת נקראין ישנים או זפותין
אפילו נראין חדשים אסורין מפני שאין ניכר כל כך אם שמו
בהן יין לפי שיטה זו סובר שנודות אין מכניסין לקיום אבל
קנקני׳ מכניסין לקיום אמנם אמרינן בירושלמי קנקני הגוים — שם דף ת״א ע״ב
חדשים מותרין אף על פי שהן זפותין וישני׳ אסורין אף על פי
שאינן זפותין ור״ת התיר לסוף ימיו בוט״ש וקאנש שלנו אע״פ — בתו׳ דלעיל
שזפותים וחושבן אין מכניסן לקיום ואמ׳ כי מנהג קדמון הוא
להתירם בשכשוך לפי שיש בהן תרתי לטיבות׳ חדא שהן של

עץ ואין נבלע בהן היין כל כך על ידי זפיתה ועוד שאין
תדירות כל כך ביין ולא דמי לכלי הגת שהן של עץ הזפותין
שאסורין שהן תדירות מאד מיין: חביות של גוים אף על גב
סס דף לג דקנסא אסור פירש לכפורת החבית על האש מכל מקום אם
האש גדול כל כך וחזק בפנים שידו כולדת בחוץ מותר וחשוב
סס כמו הגעלה חביורת של גוים מותר לתת לתוכן שכר ושאר
משקין אבל יין אסור לתת לתוכן אפי׳ לאחר שנותן בה׳ שאר
משקין ואם נתן בה׳ ציר או מורייס ששורף היין האסור הבלוע
סס דף לד אז מותר לתת אחרי כן יין של היתר: החרצנים והזגין של
סס בפרק בתרא דף עד גוים מותרים לאחר שנים עשר חדש: והגת של גוי שדרך
בה אם אינה זפותה של עץ ושל אבן ינגב ואם זפותה צריך
קילוף זפת ודין זה באבן כשדרך בה ובשל עץ אף בלא דרך
סס בה ואם הגת של חרס דרש רבא נעוה ארתחו פירוש הגת
סס הרתיחו ברותחי׳ תרגומו של גת הוא נעוה ואם היה זפותה הגן
של חרס אף על פי שקלף את הזפת הרי זו אסור אלא מיישנה
סס או מערה או מחזירה לאור עד שיתרפה הזפת׳ ואם הגת של
ישראל ודרך בה תחילה ואחר כך נגע גוי ביין שבגת או אפילו
דרך בה אין צריך רק הדחה ואם זפותה צריכה קלוף זפת: גת
סס ומחץ ומשפך משפט אחד להן כמו שמצינו דרבנן אסרי שם
בשהן של חרש אף בניגוב ומשוי׳ אותם והוא הדין כלי המדה
כגון המוריא וההין שמשפט אחד להם ובשל עץ ובשל אבן
כך משמע סס ינגבן ואם זפותין יקלוף הזפת: וגת שיש בה נעורת של פשתן
או בלאי בגדים בין נסר לנסר כמו שרגילורת לדבקן יחד
אפילו אינה זפותה אין די בניגוב:
גיגיות גדולות אם רגילות לדרוך בהן עיין באשירי סס דף נ״ו עמוד א׳
ודרך בהן גוי תחילה יש להן דין גת
להצריך ניגוב כי אין לומר כי בגת דווקא צריך ניגוב שנכנס
בה היין בדוחק וכובד הקורה אין לומר כן שהרי בגיתו׳ שלהן
לא היו דורכין כי אם ברגל ולא היה בהן קורה
כי אם בבירת הבד כדאמרינן שם מהו לדרוך בפר׳ ר׳ ישמעאל דף נ״ו
עם הנכרי בגרת ומקשרה והא קמנסך ברגל
ואפילו הכי מצריך ניגוב והוא הדין בגיגיורת גדולות: ודין
ניגוב מים ואפר ארבע פעמים ואם יש בהם ליחלוחי׳ מקדים
האפר למים ואם הם יבשין צריך להקדים המים. כדאיתא
דף ע״ה בפר׳ בתרא דעבודה זרה ולפירו׳ רבי׳ שלמה מים נחשבין אחד
ואפר אחד ואין צריך לכל היותר כי אם שני פעמי׳ מים ואפר:
סס אותן גיגיות גדולות או גיתות שלא דרך בהן גוי מאשתקד
צריכורת ניגוב או שהיו שנים עשר חדש מסוף ימי הבציר
דאשתקד עד האידנא: גת או גיגית שדרך בהן גוי היום וישר׳
דרך בהן אחר כך וגם המשיך בהן היין היה מתיר רבי׳ יעקב
מטעם דיין שלא נתנסך לעבודה זרה בטל בששים או משום
סס דף ס״ו חמרא חדתא בעינבי דאמר רב׳ בתר שמא אזלינן והוה ליה
מין בשאינו מינו ואפי׳ לאחר שנתן בה הגרגותני מותר מטעם
סלק מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה
עליו ומבטלו ורב אדא דאמר החזיר פרק רבי ישמעאל דף ס״ו וע״ש בתו׳
הגורגותני לגת אסורה לית ליה סלק את
בפרק בתרא דף ס״ו מינו כמי שאינו או אית ליה כאביי ואמר בתר טעמא אזלינן
ומין במינו הוא ואם הגיגית שהיא אסורה מלאה ענבי׳ דרוכין
אם עדיין לא נמשך ממנה כלום טוב לפנותה בגיגית כשירה
ולהמשיך היין שם ולא נצטרך לטעם רבי׳
יעקב דאמ׳ יין ביין בששים כתו׳ פרק בתרא דף ע״ג ד״ה יין ביין
דף ע״ה כל הכוגיא מסקי׳ בפ׳ אחרון דעבוד׳ זרה
לענין יין נסך. כלי הגרת שדרך בהן הנכרי
הדפי׳ והעדשין והלולבין מדיחן׳ העקלין של נצרין
פיר׳ בערוך שוטים כמו ונצר משרשיו יפרה ופירש בערך כבס דף תמ״ג
בפר׳ עלפח דף קה׳ עדשים גלגל כעדשה של טיט ומכבידו על הדפין

של ענבים אבל גת עצמה צריכה ניגוב כן פורת אבל לפי
בפרק בתרא דף ס״א ע״ר התוספתא שגורס מנגבן יכול להיות כפרש״י שפירש עדשים
גת עצמו׳ ושל בצבוץ פירש קנבוס מנגבן של שיפה ושל גמי
מיישנן שנים עשר חדש רבי יוסי אומר הרוצה לטהרן מיד
מגעילן ברותחין או חולטן במי זתים או מניחן תחרת הצנור
שמימיו מקלחין או במעיין שמימיו רודפין שתים עשרה
שעות ואחר כך יותרו: שק שמשמרין בו יין של צמר מנגבה
של שער מדיחה של שש מיישנה שנים עשר חדש׳ ואם
יש בו קשרים מתירן׳ וכן הסלים והכפיפות שדורכין בהם
אם היו תפורין בחבלים מנגבן ואם תפורין בפשתן מיישנם
שנים עשר חדש ואם יש בהן קשרי׳ מתירן כדמסיק
דף ע״ה כל הכוגיא בפרק בתרא דעבודה זרה: כתב
מורי כי רבי׳ תם היתר כשפותח כתו׳ כ׳ אין מעמידין דף ל״ג ד״ה יכניה
החבי׳ משוליה ושופך לתוכה מכלי ראשון
אפילו מגלגל אחר כך החבירת כדי שיעברו המים בכולה
סס דף לד ושמא יש להקל משום דתשמישו בצונן כדאמרי׳
הייכו סס בפר׳ בתרא דף ע״ה גבי מאני דקוניא ומצינו למעלה חולטן במי
זתים ובשאר איסורין צריכין הגעלה: סל
סס וגרגותני אם היו של גוים והם של שיפה ושל גמי מיישנן כמו
עקלין או שמא אפי׳ הן של קני׳ נחמיר בהן כמו בשל שיפ׳ ושל
גמי ואם של ישר׳ הם ונגע בהן גוי כשהיה בהן יין משק׳ טופח
שמא סגי בהדחה כמו גרת של ישראל שנגע בה גוי או שמא
כיון שהוא חמור יותר מגת של גוי שאין די לו בניגוב כשהוא
של גוי גם של ישראל אין די לו בהדחה: כלי חרס חדש צריך
שיתן בהן מים בתחילה שלשה פעמים כדפירש רש״י גבי
דף לג כוסורת של חרס בפרק אין מעמידין שפוסק שם פעם ראשון
ושיני אסור ושלישי מותר והוא הדין שמועיל אם ישהא בהן
המים זמן גדול עד שיהו המים בלועים בהן ואם לא עשה כן
לא זה ולא זה אם נתן בהן גוי יין אסורין וצריכי עירוי מים
כתו׳ סס שלשה ימים׳ ורבי׳ יעקב פירש שלשם מדבר כשנתנו בכוסו׳
של יין הגוים ופוסק התלמוד שדי לו בהדחה שלשה פעמים
לאחר שיהיה בהן יין נסך: יש מקומות שהגוים מחמיצין
העיסה משמרי יין שמייבשין אותו בתנור תחילה ויש מתירין
סס דף לד הפת כמו דורדיא דאר׳ מאי דשרי לבתר תריסר
ירחי שתא ורבינו יעקב אסר דהיינו דווקא כתוס׳ סס כל הכוגיא
שמרים שנתמדו במים ונסחטו ואותן קרויין
דורדיא אבל שמרים קרוי אותו שלא היה בהן מים מעולם
ואותן אינן מועיל לייבש בתנור ולא שנים עשר חדש וכן
ראיתי בתוספתא שמרי יין שיבשו אסורים
בהנאה בירושלמי קאמר שמרים של בפרק קמא דמסכת דמאי דף כ״ב ע״א
עבודה זרה לאחר שנתייבשו מותרין:
גיגית של ענבים דרוכי׳ מותר להניח ליגע
בפרק רבי ישמעאל דף נה בהן גוי אפילו לכתחילה דאמר רב הונא
אינו נעשה יין נסך עד שימשך וזהו עד
שיתן סל וגורגותני לשם ולקח ישראל מן היין שבסל מאותה
שעה ואילך אם נגע גוי ביין שבגיגית נאסר הכל ואם לא נגע
רק בזגים ובחרצנים אין הכל נאסר אלא אם כן טופח כדי
להטפיח עליהן שמחבר את הכל ואפילו לא לקח הישראל מן
היין שבסל נקראת המשכה כיון שהיין צלול נכנס בתוך
סס הסל ונבדל מן הזגין ומן החרצנין לדברי רבינו שלמה אפילו
בלא נתינרת סל אלא שפינה הענבים אילך ואילך ויין צלול
כנוס באמצע נקראת המשכה ושמא לדבריו זהו כשלא נשאר
ענבים עד שולי הגיגית במקום שהיין צלול כנוס שם: כתב
כתו׳ סס מורי רבינו יהודה יש שהיו רוצים למצא חן בעיני הגוים והיו
דורכים עמם בגיגירת קודם המשכה ושמע רבינו יעקב
סס והקפיד ורצה לנדותם כי אסרו לפי משנה אחרונה לדרוך

עם הנכרי בגת קודם המשכה אטו אחר המשכה ואף על פי
דף נו שאינו גוזר שם כשיד הגוי צרורה וקשורה ואינו יכול לנסך
אטו שאינה צרורה ומתוך דברי רבינו
בפרק י״א דהלכות אסורות דף ט״א משה משמע שאותו תינוק בן שש שהורה
שם כדף נו להתי׳ כשידו צרור׳ טעה
מספר התרומ׳ סימן קכ״ח כי בכל עניין שונה אין דורכין ׳ גיגית
שהיא דרוכה ועדיין לא המשיכו ממנו
ורוצה ישראל או גוי ליקח ממנו בכוס לנכות אם הוא טוב אם
לאו יקח יין וענבים יחד כדי שלא תחשב המשכה ותיאסר
כל הגיגית אם יגע בה גוי אחר כך אמנם אפילו לקח בכוס
יין צלול יכול להיות שאינו נחשב המשכה בשביל דבר מועט
כזה וגם לא נתכוין להמשיך כי אם לנכות אבל אותו שבכוס
חשוב יין ונאסר במגע גוי ואם אחרי שנאסר אותו שבכוס
החזירו לגיגית דרוכה הכל מותר ואפילו נמשך מן הגיגית
מטעם סליק את מינו כמי שאינו וזגים והרצנים שקרויין אינו
בפ׳ בתר׳ דע״ז דף כ״ו מינו לרבא דאמר בתר שמא אזלינן רבין עליו ומבטלין אותו
שם ואפילו לאביי דאמר חמרא חדתא בענבי בתר טעמא אזלינן
והכל מין במינו הוא מ״מ מותר בששים
כתו׳ שם בד״ה יין ביין דף ע״ג לפירוש רבינו יעקב דמפרש דדווקא יין
שנתנסך לעבודה זרה אסור במשהו דומיא
דמים במים דתנן התם וכן כתוב בתשובת הגאונים כתב יד
רבי׳ יוסף טוב עלם שמדבר ביין שנתנסך
כתו׳ פרק ד׳ ישמעאל בד״ה הכונ׳ בד״ה אמר רב הונא דף נ״ה לעבודה זרה׃ גיגיות מליאות ענבי׳ דרוכין
ובעוטין ושוהין בבית הגוי שבוע או יותר
ויש הרבה מקומות שישראל קונים אחר
כך יין שם ואין חוששין שמא המשיך הגוי ממנה ונאסר כל
שם דף מ ד ע״ב מה שנשאר שם וגם בירושלמי אמרינן דאם העלים אינו אסור
ודוחק הוא לומר שבירושלמי מיירי בגיגית שאינה מליאה
שלשם אם המשיך ממנה אין החסרון ניכר אבל אם הגיגית
מליאה שאם המשיך ממנה קצת ניכר החסרון לשם אין לחוש
שמא לאחר שהמשיך חזר ומלאה והמחמיר טוב הדבר לתת
בגד על פי הגיגית ועושה חותם מיד שבצר הענבים ודרכן׃
גוי שנגע ביין ונתכוון ליגע וגם היה יודע שהוא יין אף על
פי שלא נתכוון לנסך אסור בהנאה כי
בפרק רבי ישמעאל דף נ״ז ונ״ח ההוא גוי דשיכשך בידיה בדוולא להראות
שהוא יין ואסר שמואל ורבי יוחנן בהנאה
שם וגם ראיה מאגרדמים גוי שקדה במינקרת והעלה שמציץ
בפיו דרך קנה ואסרו בהנאה׃ אם נגע גוי בידו ליין שלא
נתכוין אפילו ליגע כגון שהלכה ידו על היין בלא ידיעתו
שם דף נז אסור בשתייה ומותר בהנאה כי ההוא דסליק לדיקלא בהדי
דנחית נגע בחמרא שלא בכוונה ושרי רב לזבוני לגוים ולא
גרסינן התם נגע ברישא דלוליבא ׳ ועוד יש ראיה להתיר
שם בהנאה אפילו כי נגע בידו בלא כוונת מגע מהא דתניא
מדדו ביד ימכר ואפילו לרבי נתן דאמר אסור בהנאה זהו
מפני שמתכוין ליגע ביין וגזר טרוד למדוד אטו מתכוין ליגע
בלא טירדא ׃ נגע גוי בידו ביין וסבור שהוא משקה אחר
שם כדף נח כמו כן מותר בהנאה ואסור בשתייה כדתניא התם גוי
שהושיט ידו לחבית של יין וכסבור שהוא של שמן זה היה
מעשה ואמרו ימכר וכל שכן היכא דלא נתכוון ליגע שמותר
בהנאה ׃ נגע גוי ביין בקנה או בדבר אחר שאינו ידו אם
יודע שהוא יין ונתכוין ליגע אסור בהנאה אף על פי שלא
נתכוין לנסך ואם טרוד בדבר אחר כגון למדוד וכיוצא בזה
שם כדף ס תנן מדדו בקנה ימכר ואין הלכה כרבי שמעון דשרי בשתייה
ואם לא נתכוין כלל ליגע ביין כמו כן אסור בשתייה לפי מה
שם כדף נז דגרסי׳ ברישא דלוליבא שלא בכוונה ושרייה רב לזבוני לגוים
דף נח אבל לשתות אסור וכן מקשה שם והא קא נגע בנטלא פירוש

שתחב הנטלא בתוך היין שבדוולא ואסור אע״פ שהיה סבור
שם דף ס׳ ובנזיר תמוה שם בפי׳ רשי דף ל׳ שהוא שכר ולגירסא זו צריך לחלק בין זה לזורק חבירת לבור
בחמתו דשאני התם שאינו אוחזה בידו ואינו קל להזיז יין
כתו׳ שם כל הכינוי דף נ״ו שבבור ולכך מותר ולפירוש רבי יעקב והגאונים דלא גרסינן
ברישא דלוליבא אלא בידו היה ולכך אסרו בשתייה אבל אם
בדבר אחר נגע היה מותר אף בשתייה כיון שלא נתכוין כלל
ליגע ליין כמו זרק חבית לבור בחמתו מותר אף בשתיית אף
עיין שם בפירוש לשירק כ״ח על גב דאזיל מיני׳ ומיני׳ ומה שמקשה שם והא קא נגע בנטלא
לא גרסינן ברוב ספרים בנטלא ומי שגרסו כך הפירוש והא
קא נגע ביין כששואב בנטלא מתוך כובא והוה ליה מגעו
שלא בכוונ׳ שהו׳ סובר שהוא שכר ואסו׳ אם שפך גוי יין מכלי
אל כלי אם היה סבור שהוא שכר או משקה אחר מותר אף
שם כדף נח בשתייה כעובדא דר׳ יוחנן בן ארזא דאתא גוי ואוריק אורוקי
ושרא אף בשתייה מפני שהיה סבור הגוי שהוא שכר והו׳ הדין
אם נושא גוי יין בגיגית מליאה יין במוט ובלכתו נפל מן היין
לחוץ שלא בכוונתו מותר אף בשתייה אפילו מה שנפל וכן
כתו׳ דף ע״ב בד״ה כוכי של גוי פירש רבינו שמואל בפרק בתרא אם שפך גוי יין מכלי אל
כלי בכוונה וגם היה יודע שהוא יין מה שנפל לחוץ אסור
אף בהנאה כעובדא דרבי יוחנן בן ארזא דחד אסר אפילו
בהנאה לפי שהגוי היה יודע שהוא יין ומוקמינן לה באוריק
בפרק רבי ישמעאל דף ס אורוקי וכן אמר רב פפא גוי אדנא של יין וישראל אכובא
ריקנות ושפך גוי האדנא בתוך הכובא חמרא אסור אפילו
בהנאה כדפרישית אבל מה שנשאר בכלי שלא עירה עדיין
בפרק בתר׳ דף ע״ב מותר אפילו בשתייה למאן דאמר נצוק אינו חיבור ולמאן
שם דאמר נצוק חיבור מותר אי מיקטף אקטופי כדאמ׳ גבי מערה
חבי׳ של יין כשר לבור של יין נסך קילוח שמחבית לבור אסו׳
ומה שבחבית מותר באיקטף ולדברי האומ׳ דנצוק אינו חבור
מוקי לה בגוי המערה דמה דלבראי גזור רבנן שיצא על ידי
כהו ומה דלגואי לא גזור ומה שנפל לחוץ דאמרינן דאסור
היינו דווקא כי עירה גוי לבדו אבל סייע לו ישראל לערות
מותר הכל ישראל שבא לערות כלי גדול מלא יין אל כלי אחר
שם אסור לומר לגוי לבא לסייעו כדאמר רב לשופכאי לא לסייעי
גוים בהדייכו דילמא מישתליתו וסמכיתו עליה אמנם אם
בפ׳ רבי ישמעאל דף ס סייע גוי עם ישראל כשר היין ואמר רב פפא גוי אכוב׳ ריקני׳
וישראל אדנא וישראל מוריק היין מותר ואם הגוי מצדד
הכובא אסור דילמא נגע כך פירש רבינו שלמה והרב רבי
כתו׳ שם יצחק ברבי מאיר פירש דאסור מפני שמצדד הכובא בשעה
דף ע״ב שהיין מקלח לתוכה הוה ליה כנוגע בקנה׃ פסק רבינו שלמה
והכוגית כתו׳ שם בפרק אחרון דנצוק חיבור ובשם רבינו יעקב קבלנו דנצוק
שם אינו חיבור שהרי רב נחמן ורב ששת ורבי חייא לכאור׳ סוברין
אינו חיבור ודוחין כל ראיות רב הונא שאומר חיבור וכן גבי
שם גישתא אמר ליה רב פפא לרבא שמע מינה נצוק חיבור אמר
שם כדף ע״ב ליה לא וכו׳ ׃ ועוד דרבה בר רב הונא אשתי בקני שקנים הוא
כלי מוקף קנים מתוכם וכשמוצצין אחד מן הקנים מתמלאין
כל הקנים ויכולין כמה בני אדם לשתות ביחד זה בקנה זה
וזה בקנה זה ומותר ישראל וגוי לשתות יחד כשקדם ופסק
ישראל מלשתות אבל קדם גוי ופסק אסור שחוזר היין שנוגע
בו הגוי ונתערב באחר דאי לאו דשמיע מאביו דהדר בי׳ לא
היה חולק על ישיבתו של אביו ורבו ׃ וכן משמע בפרק רבי
דף נ״ו וכתו׳ שם ישמעאל שמדקדק על דברי רב הונא שמע מינה נצוק חיבור
ואין אומר אין הכי נמי דרב הונא לטעמיה דאמ׳ נצוק חיבור
אלמא משמע דפשיטא ליה דהדר ביה׃ המשפיל קורה כבידה
של גת על גבי תפוח של ענבים לא יניח לגוי לגלגל לבדו
שם בדף ס׳ והכונ׳ כתו׳ שם בד״ה הו דרבינו חננאל פסק כמאן דאסר אפילו בכח כחו ואף על
גב דבמעצרתא שלנו יש שלש כחורת אין חילוק בין שנים
בפ׳ בתר׳ דף כ״ה לשלשה׃ יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיחם ואם מבוקעות
או שנטל

דף מד ע״ב או שנטל העוקץ הרי הן כמבוקעו׳ כדאמרי׳ בירושלמי ואסורו׳
שם כדף סו בנותן טעם כרבא והוא הדין בחטין שהן מבוקעות ובתיר
שם רבא בפרק אחרון למכור לגוי׳ החטין שנפל עליהן היין נסך:
אסור להניח לגוי לישא כלי מלא יין פן יגע ביין דאמר רב
פרק רבי ישמעאל דף ס פפא כובא חסירא שריא מליא אסורה והני מילי כשנושא הדלי
בין ידיו או על כתיפו אבל במוט או לישא הדלי דרך טבעתו
מותר ולא גזרינן דילמא נגע ביין אבל
שם ובה״ת בית׳ קע״ט מבואר יותר נוד שפיו סתום או עקום אמר רב אשי
זיקא בין מליאה בין חסירה שרי דאין
דרך ניסוך בכך וכן הלכה ולא כרב פפא דאסר מכאן התיר
כתו׳ שם רבינו יעקב על ברזא שהיתה רפויה בחבית ועל סתימת
המגופה שהיתה רפויה על פי חבית ובא גוי וחדקה בפנים
וגם בפיטס גדול שלא היו השולים מהודקין ובא יהודי ושם
נעורת של פשתן והיה תופש כנגד הנקב ומנע קצת היין
מלצאת ולא כל כך ובא הנגר גוי והעמידו בהדוק כנגד הסדק
בסכין עד שסתם הפיטס כל זה התיר שאין זה דרך ניסוך
בכך ויראה לי דהא דגרסינן בירושלמי דפרק אחד דיני
דף כב ע״ב ממונות אמר רב יהודה אין מדקדקים ביין נסך שעל כיוצא
בענייני׳ם אלו אמר כן: גוי שזרק צרור או שום דבר בתוך היין
מרחוק ואפילו בכוונה מותר אפי׳ בשתייה
פרק רבי ישמעאל דף מ״ר ע״ב דאמרינן בירושלמי תני שמואל בשם רבי
אבהו אין זריקה אוסרת ביין נסך: וגוי
המטפח על פי החבית מרותחת כשהיין תוסס אסור בשתייה
דף ס כמו ששנינו בפרק רבי ישמעאל: גיגית
תו׳ שם בד״ה מהו דף כ״ט שיש בה ענבי׳ דרוכין והמשיכו ממנה
אסור להניח שיביא הגוי ענבים בסלים
ולשופכן בגיגית מפני שהאשכולות דבוקות זו בזו והוו כמו
שם בדף ס א אזיל מיגירה ומיגירה שלא בחמתו דאסור וצריך שיסייע לו
הישראל לשפוך ואם שפך ולא סייע אסור אם לא זרק מרחוק:
שם בדף ס ח ואסור שישפוך גוי מים לתוך כלי של יין משום לך לך אמרי׳
נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב: חבית שהיין יוצא דרך
סדקין מותר להניח לגוי לתת בו חשוקין ולהדקה ולא דמי
לחבית הנבקע׳ לאורכה ואתא גוי וחבקיה
שם בדף ס׳ והכוגיה בתו׳ שם בד״ה מעשה דאסור אבל לתחוב נעורת או מטלית
בסדקין שהיין יוצא בו אם הוא סביב
השולים מקום שמתחברים אל דופני החבירת שם מותר לפי
שאינו תוחב כנגד חלל החבירת שראשי השולים מפסיקין
שתחובין בחריצין שבדופני החבית סביב סביב והורה ליה
נפ׳ נת׳ דף ע ב טפי מקטפרס ואפילו באמצע חבור השולי׳ אם אין חלל בסדק
אך הנסרים אין מחוברין ודבוקין בחוזק זה לזה כמו כן מותר
לגוי לתחוב שם מטלית או נעור׳ ובלבד שלא יתחבם ויכנסם
עד חלל החבית: גוי שתחב אצבע בתוך נקב חבית של יין
שהיין יוצא דרך שם הכל אסור בהנאה או
בפרק ב׳ דטבול יום דף ע״ג ומביאה שם בפרק רבי ישמעאל דף ס תחב שם ברזא לסתום כמו חבי׳ של תרומ׳
שנקבה בין מפיה בין משוליה ונגע בה
טבול יום דהכל טמא׳ וכן אם נגע הברזא
שהיה כבר בתוך נקב של יין הכל אסור
בהנאה ואם הניח ידו על הנקב שלא יזוב אבל לא נכנס בתוך
שם החלל מעשה היה ואמר רב פפא לחד לישנא דעד ברזא חמרא
מק״ב דמלכות דף ס״ע״ב אסור ופי׳ רבינו שלמה ורבינו משה דעד ברזא אסור חמרא
בהנאה משם ולמטה מותר בשתייה ודבר נפלא הוא זה שיין
ישכב זה על זה וחציו יהא אסור אף בהנאה וחציו יהא מותר
אף בשתייה אלא נפר׳ דעד ברזא אסור בהנאה ומשם ולמטה
מותר בהנאה אבל אסור בשתייה פסקו
כל הכוגיה בתו׳ שם בד״ה אמר רב פפא רבינו חננאל ורבינו שלמה שאין הלכה
שם כרב פפא שהרי העמידה רב יימר כתנאי

ודברי רב פפא כיחידאה אלא הכל אסור בהנאה וגם רבינו
יעקב פסק שאין הלכה כרב פפא שהרי רבא חולק עליו בפרק
דף ע״ב וגם בתו׳ שם הסוגיה אחרון גבי ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובת גישתא
פי׳ ב׳ קנים חלולין וחתוכין בשיפוע ומדבקין ראשיה׳ מלמעלה
ושני ראשין פונים מלמט׳ כזה ומניחי׳ אחד מן הראשין בחבית
המלאה עד שמגיע לשולי׳ וראש הקנ׳ השיני׳ נותן בפיו ומוצץ
מעט עד שעולה היין ושומטו מפיו ומניח חבית ריקנית כנגד
הקילוח והיין עולה כולו מהבית לחבית והניח הגוי ידו עליו
ומנעו מלצאת ואסר רבא כל היין אע״פי שלא היתה הגישתא
מגעת עד שולי החבית כך פירש רבינו תם א״ל רב פפא ש״מ
נצוק חיבור א״ל לא שאני הכא דכולי חמרא בתר גישתא גריר
ומפרש שם רבי׳ יעקב שהגישת׳ לא הית׳ מגעת לשולי החבית
ורבא אסר כל היין אפילו מה שתחת הגישתא כיון שכל היין
מתנענע תחילה לצאת ובהנחת ידו שם הרי ניבוח הכל וחשוב
כאילו נגע בכולן הרי שרבא חולק על רב פפא והלכ׳ כמותו:
פוסקין רבותי׳ שבצרפת הקדמוני׳ שיין של גוי בזמן הזה אסור
בשתייה ומותר בהנאה שהרי פוסק רבינו
בפרק רבי ישמעאל דף נ״ז וכל הסוגיה בתוספות שם בד״ה לאתויי מדרכ יעקב כרב שמחמי׳ בתינוק ומיקל בעבדי׳
שאומר שם תינוק בן יומו עושה יין נסך
ליאס׳ בשתייה ועבדי׳ שמלו וטבלו מותרין
בנגיעת יין ישרא׳ אף על פי שלא נשתקע
שם עבודה זרה מפיהם ואין הלכה כשמואל שמיקל בתינוק
בן יומו ומתיר מגעו בשתייה ומחמיר בעבדים שמלו וטבלו
ואוסר מגען בשתייה עד שישתקע שם עבודה זרה מפיהם
ופירש רבינו שמואל והר״יבן בשם רבינו שלמה כי כתוב
בתשובת הגאונים שהגוים בזמן הזה אין רגילין לנסך והרי
הן כתינוק בן יומו ומותר בהנאה אמנם לדברי ההלכות
גדולות ורבינו חננאל שפוסקין כשמואל מדקאמר רבי יהושע
שם בן לוי כוותיה אם נשוה מגע גוי לתינוק יהא מותר אף
בשתייה אבל אין נראה לרבינו יעקב לפסוק אלא כרב
והראיה שמביאין מרבי יהושע בן לוי שאומר על דברי שמואל
בכמה נשתקע שם עבודה זרה מפיה׳ בשנים עשר חדש עיקר
דף נ״ח דבריו נאמר בהחולץ גבי לוקח עבדים מן הגוים שמגלגל
עמו שנים עשר חדש והתלמוד הביאו
בפרק רבי ישמעאל דלעיל לפר׳ דברי שמואל בכמה הוי שקוע לפיכך
אין ראיה משם לפי מה שאמ׳ יכול הישרא׳
ליקח אותו מן הגוי בחובו ויין של ישראל שנגע בו גוי מותר
למוכרו והמחמיר שלא ליקח אותו מן הגוי בחובו מכל מקום
אם נגע גוי ביינו של ישראל מכרו לאותו גוי שנסכו מאי
שם בדף נ ט טעמא שקל מיגירה מאי דאזקי׳ כדאמרינן רב אשי וכן נכון
לעשות אם יכול: נכרי שקנה יין כשר מישראל ומחתימו
הישראל חותם בתוך חותם כגון שמילא כל החבית חשוקים
ועשה שולים כפולים משני צדדין ומוליכן הגוי למקום אחר
למכור ופעמים מתאכסן בעיר שכולה גוים וגם הפתח נעול
שם בדף ס א מותר בשתייה דברייתא דמטהר יינו של נכרי בחצר אחרת
אסור אף על פי שיש ביד ישראל מפתח וחותם היינו דווקא
כשעשה הגוי את היין מכרמיו ודרכו ישראל אבל קנה
מישראל יין עשוי כיון שטורח כל כך לא טרח ומזייף ועוד
כתו׳ שם התיר רבינו יעקב אפילו יינו של גוי מכרמיו שטהרו ישראל
משום דברייתא לא אסרה אלא מפתח אחד או חותם אחד אבל
דף לא חותם בתוך חותם מותר דבפ׳ אין מעמידין חזינא דאיכ׳ חילוק
בין חותם אחד לחותם בתוך חותם: ואם הגוי המוליך חביות
של יין נתאכסן בעיר שכולה גוים והיה פתח פתוח לר״ה אז
מותר אפי׳ בחותם אחד דמירת׳ מישראלי׳
בפרק רבי ישמעאל דף ס״א שעוברים שם לפעמים כעין שאומר
שם דמרתת מרוכלים ישראל שעוברין

שם לפעמים : יין שהוא של ישראל ושולחו ביד גוי בעיר אחרת
ופעמים שלן בעיר שכולה גוים מותר אפי׳ בחותם אחד כרבי
אלעזר דאמר יין משתמר בחותם אחד ורב פסק כוותיה וגם — בפרק אין מעמידין
בפרק בתרא אמרינן האידנא קי״ל כר׳ אלעזר דלא חייש לזיופא — דף כ ט (דף לא)
אבל מצא החותם נשבר או המפתח נסתר היין אסור ולא
קשיא ממסכת טהרות פ״ח דשרי בטהרות כ״ש ביין נסך דתנן — דף כח
חבית שהניח מכוסה ומצא מגולה ר׳ מטמא וחכמים מטהרין
שהגנבים נמלכו והלכו להם דהתם מיירי ביוצא ונכנס ומחמ׳
כן נמלכו והלכו להם : וכשהחותם שלם צריך שיכיר חותמו
לבסוף לאחר שהוא בא כמו שמחלק שם בפ׳ אין מעמידין בין — דף לא וכל הסוגיא בתו׳ שם בד״ה דאמר רב
מכיר חותמו לאין מכיר או שמא די שישלח לישר׳ חבירו היאך
החותם עשוי ובאיזה עניין וזה יודיע לגוי תחילה שישלח
לישראל חבירו עניין החותם ואז מירתת מלזייף תדע
שיש להלק בזה שהרי רב עצמו אומר בסוף פרק אין מעמידין — דף לט
חביתא אסור בחותם אחד פירוש סימן התיכרת דג. שאין
בה סימן ובשר או יין או תכלת חמפ״ג פי׳ חלתית מוריים פת
וגבינה מותרין בחותם אחד ולפי זה קשה דרב אדרב שהרי
פוסק רב כרבי אליעזר דאמר יין משתמר בחותם אחד אלא — שם בדף לא
ההיא דחבי״ת מדברת באין הוזר ורואהו לבסוף וכן פיר׳ לנו
מורי רבי יהודה אבל רבינו יעקב פיר׳ דההיא דאין מעמידין
מדברת בישראל חשוד שכך מדברת עניין ההוכרה ההיא
למעלה וישראל חשוד אינו ירא כל כך כמו הגוי שסובר — שם דף לט
שיאמינוהו אבל בירושלמי משמע שבגוי מדבר : עוד אמר — שם דף מא ע״ב
לנו מורי כי רבינו יצחק היה שותה מיין הבא בהביורה שלנו
ביד גוים ושולים כפולים רק בביתו היה מחמיר על זה ופעם
אחת לא היה לו יין ושלח לאלצודא ושמע שלא היו נזהרי׳ יפה
מניגוב ואע״פ כן שתה ממנו כל ימות הקיץ מפני שלא היה
בריא ואחר כך צוה להכשיר את החבית : ונכון הדבר לכתום — כל הכונו׳ מ״ס בתו׳
פי החבית בנעורת או בשום דבר ולתת עור על הסתימה — פרק בתרא דף נ״ט
קבוע במסמרות ולכתוב אותיות חציין על העור והציין על — בד״ה מאי טעמ׳ ובתו׳
דופני החבי׳ שאם יגביה הגוי העור לא ידע ליישבו כבתחילה — פרק אין מעמידין דף לא בד״ה השולח
ועוד יתן חשוק אחד שקורין צירקולייה בלע״ז סביב השולים
במקום שמתחברין אל דופני החבית ולקבעו במסמרות
מפני הנעורת התחובה שם סביב שלא יוציאם הגוי להוציא
היין דרך שם ולתוחבה אחר כך אל מקומו הראשון׳ ולכל
הברזות להותכן ולקבוע עליהן עור במסמרות או לקבוע
עליהן נסרין במסמרות לכסות כל השולים והברזות וצריך
שישלח הישראל כתבו מזה וגם יודיע לגוי היאך התמו ובאיזה
עניין : יש מחמירין לאסור אפילו על ידי חותם על המגופה
ועל הברזות ואפילו בהכרת הותם פן ינעוץ הגוי מסמר
או הודו של סכין בין הנסרים ויוציא מעט יין׳ והתלמוד
שמתיר זהו בהביותיהן שהיו של חרס שאין לחוש לכך ואין — בפרק בתרא דף כ״ט
להחמיר כל כך לחוש לזה׳ ויש מקילין להתיר בחותם אחד
בלא הכרת הותם וגם אין שולחין לחביריהן היאך עשוי
וכשהמעש׳ בא בדיעבד אין לנו ראיה ברור׳ לאסור: שולח אדם
חביותיו ריקניו׳ כדי לתקנן בבית הגוי ושוהין שם יום או יומי׳
ואין צריכין הותם שבכלים גדולים כאלה אין רגילו׳ שישתמש
בהן גוי לשעה׳ והא דאמרינן בסוף ע״ז רבא כי הוה משדר — דף עד
חביותיו להרפניא סחיף להו אפומייהו והתי׳ להו אברזונייהו
קסבר כל דבר שמכניכו לקיום אפילו שעה אחת גזרו ביה
רבנן פירוש סחיף להו כו׳ נותנם בדיסקיא פיה למטה
וחותם פי השק כלפי שוליהם משום חותם בתוך חותם זהו — בכי׳ רפ״י פרק אין
להם דווקא מפני שהיו חביותיהם של חרס קטנות : יינו של — מעמידין דף לא מבואר יותר
ישראל שהניחו ברשות גוי ופתח פתוח לר״ה והישראל הלך — בפרק רבי ישמעאל
להוץ מותר אם לא הודיעו היכן הלך אבל אם הודיעו — דף כח
שהפליג ובתוך כך יוכל הגוי ליגע ביין אסור אבל אם ישראל

אחר דר בעיר מותר דמירתת מיניה׳ ובמקום שאסור פירש
כתו׳ פרק בתרא דנעיל — רבינו שמואל זהו דווקא במקום שיוכל להביא מים תחת
חסרון היין שהוציא או להחליף טוב ברע אבל כדי ליגע
בחנם לא חיישינן ושמא הני מילי בחבית אבל בגיגית או
כוס של יין נראה דאסור בלא שתיית שיעור למלאת החסרון
שכן דרך ליגע ליין שלפניו דרך מתעסק אבל אם יש מגופה
על החבית מקרקע יבשה או נתר או עור קבוע במסמרות
מותר ולא חיישינן לסתימה פירוש לנקוב המגופה ולסותמה
בב׳ בת׳ דף נ״ט — דהא הלכה כר״שבג דלא חייש להכי וגם לא חיישינן להסיר
שם — כל המגופה ולעשות אחרת כמוה דהא הלכה כר׳ אלעזר דלא
יבמות שם בתו׳ ב׳ והאידנא וכסת׳ קפ״ב — חייש לזיופ׳ ושני הפסקי׳ צריכי אבל נעורת או מטלית תחוב
בפי חבית אפילו תחוב בדוחק אין זה חותם דגוי לא מירתת
להסירו ולהחזירו ואסור לשלוח חביות מעיר לעיר בעניין זה :
כב״ב רבי ישמ׳ דף כ״א ועיין בתו׳ וכי נשיך — יינו של ישראל שהוא ברשות ישראל בלא שום חותם והפתח
נעול והלך לו הישראל לחוץ ובשובו מצא שם גוי אם אינו
נתפש כגנב היין אסור פירוש שיכול לומ׳ בשביל כן נכנסתי
במרתף לבקש תרנגולת או טענה אחר׳ ואם אין לו שום טענה
שם — שיוכל לומ׳ מדוע הלך לשם היין מותר : ואם יש שם חלון או
סדק בכותל או חוץ לכותל יש מקום גבוה שיוכלו לראות שם
דף ע — היין כפתח פתוח דמי ומותר כדפסק שם רבא כפרק בתרא
דף כב (דף — דע״ז בהלכות אילו : בגיטין בפ׳ הניזקין ובפ׳ האומר בקידושין
גבי אמ׳ לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלא שותק נאמ׳ ואמרי׳
דף פז — עליה בפרק האשה רבה ממאי משום דעד אחד מהימן דילמא
משום דשתיקה כהודאה דמיא אבל אם אמר איני יודע אינו
נאמן כיון שאינו בידו על זה אומר רבינו יעקב שכשאדם
אומ׳ לחבירו שנתנסך יינו צרי׳ ליזהר שלא ישתוק או יכחישנו
או יאמר איני יודע אמנם אם ידענו בו ששתק מחמת שאינו
יודע אין שתיקתו הודאה וכן בכל דיני שבעולם לא תחשב
שתיקתו הודאה בכיוצא בזה והא לך לשון מורי רבינו יהודה
והגה׳ בתו׳ שם : אמר אביי דף — שכתב בפרק הניזקין פסק רבינו יעקב שאם עשה אדם יין
לחבירו ומצאו ולא אמר לו דבר ואחר כך אמ׳ לו יינך נתנסך
אינו נאמן אבל אם בפעם ראשונה אמר כן נאמן אפילו
שם ועיין גם פרק האומר ד״ל — מכחישו כיון שהיה בידו כדבא ואם לא היה בידו ואמר לבעל
היין שנתנסך אינו נאמן אם הכחישו או אם אמ׳ לו איני יודע
אבל אם שתק נאמן וסעד מצא לדבריו בתשובת רבינו
משולם בר׳ קלונימוס כאשר כתב בספר הישר ואומר הרב
רבינו אלחנן על זה שלא תחשוב שתיקתו כהודאה אלא
בדבר שרגלים לדבר שהיה לו לידע עד כאן לשונו : סיפר לנו
מורי רבינו יהודה שמעשה היה והלכו היהודים מישוב אחד
למניין ביום הכפורי׳ והניחה יהודית אחת מפתח המרתף ביד
שכינתה גויה או ביד שפחתה אין זכור אני איזו והתיר רבינו
יעקב את היין מפני שאומר׳ הגויה דיהודאי לא מנטרי שבתא
דף ע (יפה תן אמר עו — כדאי׳ בפ׳ בתר׳ דע״ז : אמרי׳ בירושלמי מעשה שהפליגו קרנות
של בית רבי הטעונות יין ארבעה מילין בין טבריא לציפורי
והתירו את היין מפני שיש בדרך כוכין ואטדים וסוברין שהן
בני אדם ויראין ליגע ביין : בפרשת כלי מדין אמר תורה
שבכל כלי מתכות כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש
וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו
במים המקרא הזה אינו מדבר בטהרתן מידי טומאה שאין
לך טומאה שעולה על ידי האש אלא על ידי טבילה בנהר או
במי מקוה ומשמעות המקרא שמדבר בכלי סעודה שכל דבר
שתשמישו באש כגון השפודין והאסכלאות תעבירו באש
דף עו — ומפרש במסכת עבודה זרה בסופה מלבנן באש עד שתסיר
שם בדף עה — קליפתן ואח״כ אמר הכתו׳ וטהר כלומר הוסיף להם טהר׳ אחרת
והוא להטבילן במים אחר הליבון ובכמה מים פי׳ הכתוב אך
שם — במי נדה יתחטא כלו׳ במים שהנדה טובלת בהן והם ארבעים

סאה: וכל אשר לא יבא באש כלומ׳ שאין עיק׳ תשמישו על ידי
האש לבדו אלא על ידי המין כגון הקדירות והיורות תעבירו — בברייתא שם
במים כלומר מגעילן במים רותחין ואחר כך מטבילן כמו
שפי׳ הכתוב לעניין הליבון וכן פירש רבי׳ שמו׳ דדווק׳ מגעילן
תחילה ואחר כך מטבילן לשון הברייתא אבל הטביל ואח׳ כך
הגעיל הוי כטובל ושרץ בידו ואין נראה לרבינו יצחק שהרי — בן הו׳ כתו׳ שם בד״ה מגעילן
אפילו כלים חדשי׳ צריכין טבילה ואם כן אין הטבילה בשביל
הטומאה׳ אמר רב נחמן אפילו כלים חדשים צריכין טבילה — שם
דהא ישנים ולבנן כחדשים דמו ואפילו הכי בעי טבילה
וכתב מורי דספרי תניא המטביל סכין צריך להעביר חלודה
וטעמא אמר רבינו יצחק משום הציצה ובמקפיד עליה: אמר
רב חייא בריה דרב הונא לא אסרה תורה אלא קדירה בת — שם
יומא בלבד שהקדרה שבשל בה הגוי היום בשר נבלה צריך
הגעלה עם הטבילה אבל שאינה בת יומא אינ׳ צריכה הגעלה
שכבר נפגם טעם השומן שבקדירה ונותן טעם לפגם מותר
ואינה צריכה אלא טבילה בלבד כמו הלוקח כלי מתכות
חדשים שמטבילן ומותרין ואמר רב אשי שכלי זכוכית הואיל — שם
וכשנשתברו יש להם תקנה הם ככלי מתכות וצריכין טבילה׳
וכן במסקנא שכלי חרס השועין באבר צריכין טבילה: — שם
כלי מתכו׳ של סעודה אמורי׳ בפרשה אבל כלי עץ כלי אבנים — שם
אין טעונין טבילה אלא אם כן נשתמשו בהן גוי׳ בצונן מדיחן
ואם בחמין מגעילן וכלי חרס שנשתמש בו גוים בחמין אין
להם תקנה שהרי התור׳ העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי
דופיו לעולם שנאמר וכל כלי חרס אשר תבושל בו ישבר אמר
רבה בר אבוה לא שנו שכלי מתכות צריכין טבילה אלא — שם
בלקוחין וכמעשה מדין אבל שאולין אין צריכין טבילה ושאלו
בני הישיב׳ מה נא׳ בממושכני׳ והשיב מר בר רב אשי כי מעש׳ — שם
היה ומשכן גוי כוס של כסף לרב אשי אבי והלך אבי והטבילו
ושתה בו אבל איני יודע אם הטבילו מפני שסובר ממושכנין
כלקוחין או מפני שראה שאין בדעת הגוי לפדותו עוד והרי
לא נפשטה שאלה זו ופסק רבינו משה להקל ומקצת — בב״ח דמאכלות
רבותי׳ שבצרפת כמו כן ויש מטבילין אותן בלא ברכה: אע״פ — דף פ״ח (כתו׳ שם
שלא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא אסרו חכמים קדירה — פסדף ע׳ז
שאינה בת יומא אטו בת יומא בד״א לכתחילה אבל בדיעבד
התבשיל שנתבשל בה מותר מפני שנותן טעם לפגם: יש
דברים אחרים שאסרו אותם הכמים ואף על פי שאין לאיסורן
עיקר מן התורה גזרו עליהן כדי להתרחק מן הגוים שלא
יתערבו בהן ישראל ויבאו לידי התנות ואלו הן אסרו לשתות
עמהן בבתיהם אפילו שכר של תמרים ושל שעורין כאשר
בארנו למעלה ואומר שם רב פפא כשהיה רוצה לשתו׳ משכר — דף כ״ה (בפר׳ אין מעמידין דף ל״א
הגוים היה מצוה להביאו לפתח החנות שלא יראה כשותה עם
הגוים ותניא בתוספתא דת״כ יין תפוח מן האוצר מותר היה — מכילתא בס״פ אין
נמכר בשוק אסור מפני שמזייף פירוש מערבין בו יין ונראה — מעמידין דף ח
דווקא במקום שהיין יותר בזול מיין תפוחים אז צריך שיראה
ישראל כשמושכין אותו מן החבית ואומר רבינו משה כי על — בפרק י״ז דלעיל
יין תפוחים לא גזרו כי דבר שאינו מצוי
הוא: וגזרו על פתן ועל בשוליהם ואף על — במשנה פרק אין מעמידין דף ל״ה
פי שגזרו על פתן אמרי׳
בירושלמי פת׳ עממו עליו והתירוהו מפני — פרק אין מעמידין דף מ״א ע״ד ובס׳ קמא דסבת דף ג׳ ע״ג
חיי נפש כגון שהתענה
שלשה ימים עוד אומר — פרק כל שעה דף כ״ח עמוד ד
בירושלמי גבי חמץ של נכרי שעבר עליו
הפסח מותר בהנאה משמע אבל באכילה אסורה הדא דאת
אמרת במקום שנהגו שלא לאכול פת של גוים אבל במקום
שנהגו לאכול פת של גוים אף באכילה מותר ואות׳ שהבאתי
למעלה שבמקום שהתענה שלשה ימים התירוהו זה במקום

שנהגו שלא לאכול ואפילו במקום שנהגו איסור אמרינן
בפרק אין מעמידין שאם הדליק הגוי את התנור ואפה בו — דף ל״ח
ישראל או שהדליק ישראל ואפה בו גוי או שהדליק גוי ואפה
הגוי ובא ישראל ובער את האש מעט הואיל ונשתתף במלאכ׳
הפת הרי זו מותרת ואפילו לא זרק אלא עץ אחד לתוך התנור — כתו׳ שם
התיר כל הפת שבו כדאיתא בדברי׳ שבין בני בבל לבני ארץ
ישראל שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת שלהן אסור
ובירושלמי דעבודה זרה גרסינן רבינו יהודה הנשיא התיר — פרק אין מעמידין דף מ״ב ע״א
חלוט של גוי מפני שמחוסר מעשה האור
ועוד כתב מורי שרבינו יצחק היה מיקל — כתו׳ שם דף ל״ה בד״ה מכלל
להתיר שיאכל הנזהר מפת של גוים עם
שאינו נזהר בקערה אחת ואין לחוש על טעם פת של גוים
כמו שלא גזרו על התערובת של דמאי: גרסינן בפרק אין
מעמידין אמר רב שמואל בר יצחק אמר רב כל שנאכל כמות — דף ל״ח
שהוא חי אין בו משום בישולי גוים לפיכך הדבש שבשלוהו
גוי מותר שאומר כתם התלמוד דבש למאי ניחוש לה אי — שם דף ל״ט
משום בישולי גוים נאכל כמו׳ שהוא חי ואי משום גיעולי
גוים נותן טעם לפגם הוא שמותר ולשון אחר אומר אמר רב — כדף ל״ח
שמואל בר׳ יצחק אמר רב כל שאינו עולה על שולחן מלכים
ללפת בו את הפת אין בו משום בישולי
גוים ואומר רבינו יעקב שזה הלשון בא — כתו׳ שם בד״ה איכא בנייהו
להקל כמו שאומר אחר כך איכא בנייהו
דגים קטנים שאף על פי שאין נאכלים כמו׳ שהן חיין הואיל
ואינן עולין על שלחן מלכים אין בהן משום בישולי גוים
אבל לא בא להחמיר ולומר שאפילו בדבר שנאכל כמו׳ שהוא
חי כמו הדבש יש בו משום בישולי גוים הואיל ועולה על
שלחן של מלכים שאם כן היה התלמוד אומר איכא בנייהו
דבש וגבינה אלא ודאי לשון אחרון מודה לקולות של לשון
ראשון אבל לשון ראשון אינו מודה לקולות של לשון אחרון
הילכך הלכה כקולות של ראשון שהכל מודין בהם וגם סתם
התלמוד אומר כן בעניין הדבש כאשר ביארנו והלכה כלשון
אחרון שהרי רבי יוחנן תופסו עיקר וסובר כן בפרק החולץ — דף מ״ו
ובפרק רבי ישמעאל במסכת עבודה זרה לפיכך לא תמצא — דף נ״ט
דבר שיאסר משום בישולי גוים אלא אם כן אינו נאכל כמות
שהוא חי וגם שיהא עולה על שולחן של מלכי׳ כגון בשר דגים
גדולים וביצים כן פסקו רבינו יעקב ורבינו
משה שהרי עיקר הגזירה משום חתנות — בפרק י״ז דמאכלות דף ס״ע
שמא יזמיננו הגוי בסעודה ודבר שאינו
עולה על שלחן של מלכים לאכול בו את הפת אין אדם מזמן
חבירו עליו ביצה שצלאה גוי פסקינן הלכה בפרק אין
מעמידין כרבי יוחנן דאסר: גרסינן בפרק יום טוב במסכת — דף ל״ח
ביצה אמר רב דגים קטנים שמלחן ישראל או גוי הרי הם כמי — דף י״ז
שנתבשלו מקצת בישול ונאכלין כמו׳ שהן חיין ואם צלאן גוי
אחר כך מותרין דאיתמר בפרק אין מעמידין דגמליה חזקיה — דף ל״ח
ובר קפרא שרו ורבי יוחנן אסר ופסק רב אלפס בשם גאון
דהלכה כחזקיה ובר קפרא דאינהו רבים לגבי רבי יוחנן: כל
שבשלו ישראל מעט בין בתחילה בין בסוף מותר לכך אומר
בפרק אין מעמידין הניח הגוי בשר או קדירה על גבי האש — שם
והפך הישראל בבשר והגים בקדירה או שהניח ישראל וגמר
הגוי הרי זה מותר משמע אפי׳ בשלו הגוי הרבה יותר ממאכל
בן דרוסאי הואיל וגמרו ישראל מות׳ וכן קבלתי
מרבי׳ יהודה: עוד קבלנו ממנו דשכר אין בו — כתו׳ שם דף ל״א בד״ה יתרווייהו
משום בישולי גוי׳ כמו שתתבואה בטילה במים
לעניין ברכה: שמן של גוי׳ רב אמ׳ דניאל גזר עליו ושמואל אמר — כס דף ל״ה
זליפתן של כלי׳ אוסרתן והמסקנא בפ׳ אין מעמידין דר׳ יהודה — דף ל״ו
הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירוהו משום שסובר נותן טעם

לפגם מותר לפי זה משנתינו שאוסר׳ השמן סובר׳ שנ״ט לפגם סס דף ל ה
אסור וקשה היאך יתכן לומר כן והלא שנינו שם משנה שלמה כדף ל ט
שמתרת הדבש ומפרש בגמרא שאין לחוש לגיעולי גוי׳ מפני סס
שנותן טעם לפגם מותר וצריך לחלק דודאי בעניין הדבש
הכל מודים בו מפני שאפילו היה בן יומו שמנונית בדבש
פוגם מעיקרו אבל שמנונית בשמן שאם היה בן יומו היה
משביחו יש לנו לאסור לפיכך היה צריך לומר שמה שחשבו
בעניין השמן נותן טעם לפגם מפני
שסתם כלים של גוים אינן בני יומן וגם כתו׳ סס דף לח מכל׳ טעמ בה״ה אי משום
מטעם זה מתיר שם חמין של גוים שחממו כדף לח
גוים בין ביורה קטנה בין ביורה גדולה:
עוד בפ׳ אין מעמידין אומ׳ קורט של חלתית בתוס׳ דף לה והט׳ בגמרא דף לט
של גוים אסור באכילה מפני שמחתכין
אותן בסכין שלהן ואע״ג דנותן טעם לפגם כות׳ אגב חריפו׳
החלתית מתקן אותו שמנוני׳ שבסכין והרי הוא נ״ט לשבח:
אמרינן בפרק חרש ביבמות קטן אוכל נבילות וטריפות אין דף קיד
בית דין מצווין להפרישו אלא שלא יאכילנו בידים אפי׳ דברי׳
שאיסורן מדברי סופרים: וכן קטן שבא לכבות הדליקה אין
בית דין מצווין להפרישו ומה ששנינו בפרק כל כתבי הקדש דף קכא
קטן שבא לכבות הדליקה אין שומעי׳ לו מפני ששביתתו
עליך הרי מעמיד ר׳ יוחנן ביבמו׳ בקטן שהוא בן דעת קצרת דף קיד
ועושה לדעת אביו ׳ ואע״פ כן מצוה להרגילו בקדושה ובטהרה
שנאמ׳ חנוך לנער על פי דרכו: אמרינן בפרק אילו הן הלוקין דף יז
מי ששותה מים בכלים המאוסים כגון בכלי זכוכי׳ של מקיזי
דם וכיוצא בהן עובר משום בל תשקצו את נפשותיכם ומטעם
זה יש ליזהר מכל מאכ׳׳ו ומכל משקין שהן בכלים מאוסין או
שנתערב בהן דבר מיאוס וכן אומ׳ שם שהמשהא נקביו עובר
משום בל תשקצו מלבר דהו׳ אין קשי׳ שמביא על עצמו ומתחיי׳ כדף לעיל
בנפשו וכן לא יאכל בידים מזוהמות וצריך ליזה׳ בכל הדברי׳
האלה ולהתנהג בקדושה ובטהרה כמו שנאמר והתקדשתם
והיתם קדושים: קמט

כתוב

בפרשה אמו׳ בעניין הקדשים ושור או שה אותו
ואת בנו לא תשחטו ביום
אחד ושנינו אותו ואת בנו נוהג בין בארץ בריש פר׳ אותו ואת בנו דף עח
בין בחוצה לארץ בחולין ובמוקדשין ואינו
נוהג בחיה ובעוף ׳ כדתניא בתורת כהנים שור ולא חיה שה אמור פרש׳ ח
ולא עוף שאם היינו לומדין שור שור משבת לרבות את
הכל אם כן שה למה נכתב והשוחט אותו ואת בנו ביום אחד סס
הבשר מותר באכילה והשוחט לוקה ואינו לוקה אלא על
שחיטת האחרון לפיכך אם שחט אחד משניהם ובא חבירו
ושחט את השיני חבירו לוקה ושנינו שם שנים שלקחו כדף פב
פרה ובנה זה שלקח ראשון ישחוט ראשון תניא בתורת אמור פרש׳ ח
כהנים לא תשחטו פרט לשוחט ונתנבלה בידו שמותר לשחוט
את השני: וכן הנוחר והמעקר פטור מאותו ואת בנו אבל סס דף פא
השוחט לכלבים או לרפואה או לגוים חייב תנו רבנן אותו סס דף עט
ואת בנו נוהג בכלאים כגון כבש שבא על העז ושחט את העז
ובנה לוקה או להפך אבל בכוי נחלקו שהחכמים אומרים נוהג
ור׳ אליעזר אומ׳ אינו נוהג בו ומפ׳ רב חסדא איזהו כוי שנחלקו סס
בו חכמים ורבי אליעזר: ומפרש במסקנא שנחלקו בין נולד סס
מתיש הבא על הצביה בין נולד מצבי הבא על העז ובין רבי סס
אליעזר ובין חכמים מסופקין אם חוששין לזרע האב או אין
חוששין דלא שהחכמי׳ אמרי׳ שה ואפי׳ מקצת שה אמרי׳ ור׳ אליעזר סס כדף פ
סובר שאין אומרים כן וכן מפרש בפרק הזרוע ובפרק אותו דף קלב
ואת בנו מסקינן שרבי יהוד׳ מסופק כמו כן אם חוששין לזרע דף עט
האב: ואוסר לקשור בקרון שתי פרדות להנהיגם עד שידע
שוות מאב ומאם ובסוף מסכת כתובות פוסק הלכה כרבי דף קיא
יהודה בפרדות וגם רבי אבא מצינו שצורה לשמש ש״ו שלא כפ׳ אותו ואת בנו דף עט
יביא פרדות בקרון אלא אם כן דומו׳ יחד וגם רב פפא שאומ׳ סס
שכשאמו גדולה ובנו קטן שהוא בן חמור וכשאמו קטן
ובנו גדול הוא בן הסוס משמע שהיה אוסר אם אין דומין זה
לזה תניא אותו ואת בנו נוהג בנקבות שזה בנה ודאי סס דף עח
וכתיב בנו שמשמע מי שבנו כרוך אחריו זהו האם אבל האב
והבן מותר לשחוט ביום אחד וחנניה אמר אף באב ובבן
נוהג שסובר חוששין לזרע האב אמר שמואל הלכה כחנניה סס דף עט
ובנו לאו דווקא דהוא הדין בתו ומסיק שם שלדברי חנניא
כל מיני פרדות אחד הן ומותרין לקושרן בקרון אף על פי
שאינן שוות מאב ומאם כיון שחוששין לזרע האב וכן חשוב
צד אב כמו צד האם: פסקו ה״ג ורב אלפס שאין הלכה סס דף תסג
כחנניה לא באותו ואת בנו ולא בפרדות מאחר שמצינו
בפרק אחרון דכתובות שפוסק הלכה כרבי יהודה בפרדות דף קיא
וגם האמוראים היו נוהגים כן כאשר ביארנו למעלה אמנם
פסק שפסק שמואל כחנניה יכול להתקיים לאסו׳ מספק מאחר
שרבי אליעזר והחכמים ור׳ יהודה מסופקין אם חוששין לזרע האב
אבל אינו לוקה מאחר שאנו מסופקו׳ בדבר ואונקלוס שתרגם
ושור או שה ותורתא או שיתא תפס דבריו באם ללקות עליו
אבל מודה שאף באב ובבן אסור מספק
כאשר בארנו: שנינו בארבעה פרקים בפרק אותו ואת בנו דף כג
בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך
להודיעו לומר כבר מכרתי לאחר או בתה או אמה לשוחטה
כדי שימתין זה האחרון ולא ישחוט עד למחר ואלו הן ערב
יום טוב האחרון של חג וערב יום טוב הראשון של פסח וערב
עצרת וערב ראש השנה אמר רבי יהודה אמתי בזמן
שראה זה שלקח באחרונה נחפז לקנות והיה בסוף היום
שחזקתו שהוא שוחט בתה אבל אם היה ריוח ביום אינו צריך
להודיעו שמא לא ישחוט אלא למחר ומודה רבי יהודה
במוכ׳ את האם לחתן ואת הבת לכלה שצריך להודיע שהדבר
ידוע ששניהם שוחטין ביום אחד תניא אם לא הודיעו הולך סס
ושוחט ואינו נמנע ׳ פירוש למדת מכאן שאף על פי שרבי
יהודה אוסר באב ובבן מספק תפש בדבריו האם מפני שהוא
הודאי ללקות עליו כאשר ביארנו על תרגומו של אונקלוס
שנינו יום אחד האמור באותו ואת בנו הלילה הולך אחר היום סס
כמו ביום אחד האמור במעשה בראשית לפיכך שחט הראשון
בתחילת ליל רביעי לא ישחוט השיני עד תחילת ליל חמישי
ואין חילוק בין שחט הבן תחילה לשחט האב תחילה׳ קנ

צפור

טהורה הרובצת על האפרוחים שאין מפריחין
או על ביצי עוף טהור ולקח האם על הבנים
ושחטן הבשר מותר באכילה ולוקה על שחיטת האם שנאמר
לא תקח האם על הבנים וכן אם מתה קודם שישלחנו לוקה
ואם שלחה אחר שלקחה אומרו חכמי׳ בפרק שלוח הקן דאינו דף קמא
לוקה ׳ זה הכלל בכל מצות לא תעשה שבתורה שניתק לעשה
חייב לקיים העשה שבה ואם קיימו הרי זה פטו׳ ואם לא קיימו
לוקה: לא יקח אדם האם על הבני׳ אפי׳ לטהר בה את המצורע סס
שאין עשה דטהרת מצורע דוחה לא תעשה ועשה ושאר דיני
שילוח הקן מפורשים בספר מצות עשה: ומה במצוה קלה סימן סח
שהיא כשוה איסר אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים פרק שלוח הקן קמ״ב
קו במצות חמורות שבתורה ׳

סדר לאוין של נזיקין: קנא

לא תעשו עול: קנב
לא יהיה בכיסך: כתוב בפרשה קדושים לא תעשו
עול במשפט במדה במשקל ובמשורה ותניא

בתב

קדושים פרק ח בת״כ אם בדין הרי הדין אמור אם כן למה נאמר במשפט
במדה מלמד שהמודד נקרא דיין שאם שיקר במדה נקרא עם
שה״ת סימן פי׳ עוול משוקץ שנוי חרם תועב׳ כי בכל אלה נכתב
תועב׳ וכתיב במשקולת כי תועבת ה׳ כל עושה אלה כל עושה
עוול וגורם חמשה דברים מטמא את הארץ ומחלל את השם
ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל להרב ומגלה אותם
מארצם: ומדה זו מדת הארץ במשקל זו טורטני ותניא בפרק
דף פט)דף קא המוכר את הספינה ובפרק איזהו נשך במדה זו מדת קרקע
שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים פירו׳
רבינו שמואל שבימות החמה החבל יבש וקצר יותר מבימות
הגשמים ור״ח פירוש שבימות הגשמים הקרקע קווץ ובימות
החמה מתבקע ומוסיף במדתו: במשקל שלא יטמין
משקלותיו במלח פירוש רבינו שמואל מפני שהוא מכביד ואין
כתו׳ שם נראה לר״ת דהא משמע דבמוכר איירי דומיא דבמשורה שלא
ירתיח לכן מפרש ר״ת שהוא מיקל המשקולת ושואב הכוכד׳
וכן יש בירושלמי מפני שהמלח שואב את המשקל ובמשורה
שלא ירתיח שלא ישפו׳ לתוך המדה במקום גבוה כדי שיעלה
הקצף אישקומא בלעז ונראה כמלא ולעניין זה יש בה שורה
פרושה כגון בדבר יקר הוצרך ליכתוב לעבור משעת הרתחה
דף סא כדאמ׳ נמי בפרק איזהו נשך לאו דכתב רחמנא גבי משקלות
למה לי לטומן משקלותיו במלח ומקשינן האי גזילה מעליית׳
הוא ומשני לעבור עליו משעה עשייה והדברים קל והומר ומה
משורה שהיא קטנה כ״כ שלשים וששה יש מהן בלוג הקפידה
תורה על רתיחתה שהיא פחות ממאה בלוג קל וחומר ברתיחת
מיימוני פ״ח דהל׳ גנ׳ ועיין שם כמ״ת דף תקנ״ד כלי גדול: אע״פי שהמודד או השוקל הסר גונב אינו משלם
תשלומי כפל אלא משלם לו המדה או המשקל ואין לוקין על
לאו זה כפני שהוא חייב בתשלומין: כל שמשהא בביתו או
בחנותו מדה חסרה או משקל חסר עובר בלא תעשה שנאמר
בפר׳ תצא לא יהיה לך בכסך אבן ואבן גדולה וקטנה לא יהיה
לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה בפרק המוכר את
דף פט הספינה שאסור אפילו לעשות המדה עביט של מימי רגלים
ואף על פי שאינו לוקח ומוכר בה שמא יבא מי שאינו יודע
שהיא חסרה וימדוד בה ואין לוקין על לאו זה לפי שאין בו
שם מעשה: היו המדות והמשקלות של בני העיר חתומות בחותם
ידוע וזו המדה או המשקל בלא חותם הרי זה מותר להשהותם
מנח׳ דף כג ע״א לשאר תשמישי הבית ותניא בספרי יכול לא יעשה אדם
ליטרא רביע ליטרא סאה וחצי סאה תלמוד לומר גדולה או
קטנה גדולה שמכחשת את הקטנה ומסקינן בפרק המוכר את
דף צ הספינה שטועין בני אדם ברובע׳ הילכך עושה אדם מדותיו
שם דף פט סאה ותרקב דהינו חצי סאה ורביע סאה וקב וחצי קב ורובע
הקב ותומן פי׳ ג׳ ביצים מדה המחזקת שמינית הקב וחצי תומן
עיין כ׳ כל הסוגיא הם ביצה ומחצה ועוכלא וכמה היה עוכלא אחד מחמש׳ ברובע
דהיינו ביצה וחומש ביצה כך הגירסא בתוספתא ובפירש ר״ח:
אבל לא יעשה קביים שלא יתחלף ברובע הסאה שהוא קב
ומחצה ומקשה התלמוד אם כן לא יעשה חצי תומן ועוכלא
שהן אינם יתירין זה על זה כי אם חומש וחצי חומש והו׳ פחות
מרביע וכל שכן שנוח לטעו׳ בהן שהרי העוכלא ששה חומשין
ואם היה חצי תומן יתר שני חומשין מעוכלא אז היה יתר רביע
והוא אינו יתר אלא חומש וחצי חומש כל זה פירוש ר״ח ועיקר
ומתרץ דבמדות קטנות בקיאין בני אדם ולא יבאו לטעות וכן
במדות הלח עושה הין וחצי הין ורביעית ההין לוג וחצי לוג
רביעית הלוג שמינית הלוג דהיינו חצי ביצה ורביע ביצה
מיימוני בנ׳ פרק׳ שם וחצי שמינית כך הגירסא בתוספתא אבל בספרים שלנו גורס
ואחד משמנ׳ בשמיני׳ ומדה זו שמה קורטוב
כרת ה דכב׳ בתרא דף רכ״ב וכן היא בתוספתא שלפנינו ואמר רבי
חיים כהן אבי אמי שזאת הגירסא עיקר

דף ה מדגרסינן בסוטה פרק קמא כל אדם שיש בו גסות הרוח
עוכרתו קל וחומר מים ומה ים שיש בו כמה רביעיות הרוח
עוכרתו אדם שאין בו אלא רביעית לא כ״ש פירוש רביעית דם
ואומ׳ שם ותלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמנה בשמינית
ואם אין אנו גורסי׳ כאן אחד משמונה בשמינית היכן מצא זה
השיעו׳ ואומ׳ אני שאין זה הוכחה שהרי זה השיעו׳ במקום אחר
פ׳ בתר׳ דף פ״ב ע״ב בסוף תוספת׳ דתרומות גבי תרומת מעשר והבאתיה במצות
כמ״ע סי׳ קל״ר (דף ס) התרו׳ וכן במשנ׳ בפרק בתר׳ דתרומו׳ ומ״מ שמענו שהיא מדה
כדברי זקני: ולא אסרו לעשות רביעית ההין ושלישית ההין
אע״פ שמתחלפין זה בזה הואיל והיו במקדש מימו׳ משה רבי׳:
דינא גזל הגוי בפרק הגוזל בתר׳ דף קי״ג אחד הנושא ונותן עם ישר׳ או עם הגוי עובד ע״ז אם מדד או
שקל בחסר עובר בלא תעשה וחייב להחזי׳ וכן אסור להטעו׳
את הגוים בחשבון אלא ידקדק עמו שנא׳ וחשב עם קונהו ואף
על פי שהו׳ כבוש תח׳ ידך קו לגוי שאינו כבוש תחת ידך והרי
הכתוב כלל כי תועבת ה׳ אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול
דף קיא ואפי׳ לדברי האומ׳ בפרק המקבל שגזלו של גוי מות׳ זהו בגוי
שצערו לישראל ואף בזו אין הלכה כמותו אבל בחנם אף הוא
מודה שאסור לגזול הגוי והקפידה תורה על גזל הרשעים כמו
פ״ דף כ״ז ע״ב שנאמר ותמלא הארץ חמס וכן ראיתי בתוספתא דב״ק הגוזל
את הגוי חייב להחזיר לו וחמור גזל הגוי מגזל יהודי מפני
כל המוכ׳ את הספינ׳ חילול השם: אמר רבי לוי גדול עונשן של מידות מעונשן של
שם כל הסוגיא (דף פ״ח) כתו׳ עריות ומסיק שעריות איפשר בתשובה כל זמן שלא הוליד
ממזר אבל אם הוליד ממזר הרי זה מעוות לא יוכל לתקון
דף כב כדאמ׳ ביבמו׳ פר׳ שני וגבי מדות שגוזל את הרבים לא אפשר
בתשובה דאינו יודע למי ישיב ואף על גב דאמרינן בפרק
דף כט אין צדין יעשה בהן צרכי רבים לאו תשובה גמורה היא כיון
שאינו משיב לבעלי׳ אלא מה שאפשר לו לעשות עושה ומצות
עשה של צידוק המאזנים והמשקלות נתבארו בספר מצות
עשה׳ קנג
סימן עב
כתוב בפרשת שופטים אל תסיג גבול רעך אשר
גבלו ראשונים בנחלתך אשר תנחל ותניא
שופטים דף מ״נ ע״ב בספרי מה תלמוד לומר אם בפרהסיא הרי כבר נאמר לא
תגזול ואם בסתר הרי כבר נאמר לא תגנובו הא למדת
שהעוקר תחומו של חבירו בארץ ישראל עובר בשני לאוין
ואינו עובר על לאו זה דלא תשיג אלא בארץ ישראל שנאמר
בנחלתך אשר תנחל: קנד
דף פו כתוב בעשרת הדברו׳ לא תגנוב ותני׳ בפר׳ הנחנקין
בגונב נפשות הכתוב מדב׳ לא תגנובו בגונב
ממון צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן דבר
הלמד מעניינו לא תגנובו כתוב אצל לא תכחשו ולא תשקרו
דמיירי בממון ואין העניין מדבר בנפשות אבל לא תגנוב
דעניין מדבר בנפשות לא תרצח ולא תנאף אע״פי שגם בממון
מדבר העניין לא תענה לא תחמוד מכל מקום אם אינו עניין
לממון שהרי כבר אמור תנהו עניין לנפשו׳ כעין אות׳ הכתובי׳
למעלה הימנו וכן המוכר נפשות הרי בכלל לא ימכרו ממכר׳
שם עבד: ואין לוקין על שני לאוין הללו מפני שהן לאו הניתן
לאזהרת מיתת בית דין שנאמ׳ וכי ימצא איש גונב נפש וגומר
במשנה שם דף פ״ה ומיתתו בחנק: ואין הגנב חייב מיתת חנק עד שיגנוב את
הישראל ויכניסנו לרשותו וישתמש בו וימכרנו לאחרים שנא
תכולתו שם׳ בגמרא והתעמר בו ומכרו וחכמי׳ שחולקין על ר׳ יהודה אומרים אפילו
כל הסוגיא בברייתא לא נשתמש בו אלא בפחות משוה פרוטה הרי זה שימושו גנבו
שם ונשתמש בו ומכרו ועדיי׳ הגנב ברשו׳ עצמו שלא הכניסו גנב
לרשותו פטור: גנבו והוציאו לרשותו ונשתמש בו ולא מכרו או
מכרו קודם שנשתמש בו או נשתמש בו ומכרו לאח׳ מקרוביו
של גנוב כגון שמכר לאביו או מאחיו והרי זה פטור שנא׳ גונב
נפש מאחיו עד שיבדילנו מאחיו ומקרוביו במכיר׳ והגונב את

ארת בנו או אחיו הקטן ובעל הבירת שגנב אחד מבני ביתו הסמוכין על שולחנו ומלמד תינוקות שגנב אחד מן הלומדים אצלו אף על פי שנשתמש בו ומכרו פטור שנאמר ונמצא בידו פרט לאילו שהיו מצויין בידו כבר: אחד הגונב את הגדול או הגונב ארת הקטן בן יומו שכלו לו חדשיו בין זכר בין נקב׳ בין שהירה הגנב איש או אשה הרי אלו נהרגין שנאמר גונב נפש מאחיו מ״מ ואח׳ הגונב את ישרא׳ או שגנב גר או עבד משוחרר שנ׳נפש מאחיו מ״מ ואלו בכלל אחינו הם לתורה ולמצוה גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין חכמים פוטרין ועיקרי הלכורת אלו בפרק אילו הן הנחנקין: קנה

דף פה ופי בסימן שבכמוך קדושים פרק ג

בפרשת קדושים כתוב לא תגנובו כבר בארנו למעלה שבממון הכתוב מדבר ותניא בת״כ מכלל שנא׳ בגנבה שנים ישלם למדנו עונש אזהרה מניין תלמוד לומ׳ לא תגנובו׳ לא תגנובו על מנת למיקט לא תגנובו על מנ׳לשלם תשלומי כפל ארבע׳ וחמשה בן בג בג אומר לא תגנובו משלך מבית אחרים אלא שבור ארת שיניו ואומר לו שלי אני נוטל ותניא בתוספתא דבבא קמא שלש׳גנבים הם הראשון שבכולם גונב דעת הבריות מרבה לו בתקרובות ויודע שאינו מקבלו ומסרב בו לאכל ויודע בו שאינו אוכל ותניא במסכת סוטה לפי שגנב אבשלום שלש גנבו׳ לב אביו ולב בית דין ולב כל ישראל נתקעו בו שלשה שבטים שנ׳ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום וגונב דערת הבריות נקרא גנב שנאמ׳ ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישרא׳ וכתיב ותגנוב את לבבי: גרסינן בפרק גיד הנשה אמר שמואל אסור לגנוב דעת הבריו׳ ואפי׳דעת הגוים ויש ליתן טעם אף על גב דכתיב לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו לא תגנובו לא קאי אבעמיתו במליצת הלשון דאם כן הירה לו לומר מעמיתו ועוד כי ניגון טעם מפסיקו כדאמרינן במסכת נדרים בפר׳ אין בין המודר הנאה ושום שכל ט׳ו פסוקי טעמי׳משמ׳שפסוקי טעמים מן התורה: כל הגונב ממון משוה פרוטה ומעלה עובר על לא תגנובו ואין לוקין על לאו זה שהרי ניתן לתשלומין: אחד הגונב ממון לישראל ואחד הגונב ממון גוי עובד עבודה זרה: ואסור לגנוב כל שהו דין תורה: איזהו גנב זה הלוקח ממון חבירו בסתר בלא ידיעת הבעלים כדאמר בפר׳הכונס כיון דמיחבא מאינשי גנב הוא אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא ובחוזק יד אין זה גנב אלא גזלן׳ ולסטים מזויין שגנב אין זה גנב אלא גזלן אף על פי שאין הבעלים יודעין בעת שגנב ומצורת עשה לדון בדיני הגנבה מפורש בספר מצורת עשה: קנו קנז

דף פה ופי׳ / פ״ו דף כז ע״ב / פ״ק דף ט / דף כ״ד / דף ל״ז / פרק הגוזל בתרא דף קי״ג / כך משמע בפרק ד׳ מיתות׳ דף כ״ז וכ״ט / דף כ״ז / עיי׳ בתוי׳ ובביאורי ב״א דהלכות גניבה דף תק״ח / סימן ע״א

בפרשת קדושי׳לא תעשוק את רעך ולא תגזול איזהו גוזל זה הלוקח ממון חבירו בחזק׳כגון שחטף מטלטלין מידו או שנכנס לרשותו שלא ברצל הבעלים ונטל כלים משם או שתקף בעבדיו ובהמתו ונשתמש בהן או שירד לתו׳שדהו ואכל פירותיו וכל כיוצ׳בזה הוא הגזל כעניין שנאמר ויגזול החנית מיד המצרי איזהו עושק זה שבא ממון חבירו לידו ברצון הבעלים וכיון שתבעו כבש הממון אצלו ולא החזירו כגון שהי׳ לו ביד חבירו פקדון או הלוא׳או שכירו׳ והוא תובעו ואין יכול להוציאו בדיינין מפני שהו׳ אלם וקשה אף על פי שפשוטו כך הוא מכל מקום אמר רבא בפר׳ המקבל זהו עשק זהו גזל להכי אפקירה רחמנא בתרי לישני לעבור עליו בשני לאוין לפי עניין זה לאו אחד הוא ונמנה תחתיו הא דגרסינן בפרק חלק אמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנא׳ ולא יהיה כקרח וכעדתו וגו׳: הגוזל או עושק שוה

פרק מרובה דף ע״ט / פרק המקבל דף קי״א / דף ק׳

פרוטה עובר על לא תעשה ואין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקו לעשה שחייב להחזיר כאשר בארנו בספר מצורת עשה ואפילו שרף את הגזילה אשר גזל אינו לוקה שהרי חייב לשלם דמיה וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו ואסור לגזול כל שהוא דין תורה ואפילו מגוי עובד עבודה זרה אסור לגוזלו או לעושקו ואם גזלו או עשקו יחזיר כמו שהבאתי למעלה מן התוספתא וכל דיני הגזילה מפורשין בספר מצות עשה: קנח

סימן עג / בכה׳ סי׳ קנב / בסימן עג

כתוב בעשרת הדברות לא תחמוד וכתו׳שם עוד לא תתאוה והכל אחד ותני׳במכילתיה לא תחמוד יכול אפילו בדברי׳תלמוד לומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך עד שיעשה מעשה ובפרק קמא דב״מ גרסינן דאמר רב הונא שומר שאמ׳הריני משלם ואיני נשבע משביעי׳אותו שבועה שאינה ברשותו ומקשה היאך ישבע והלא חשוד הוא לעבור על לא תחמוד׳ ומתרץ לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו פי׳ רבינו משה והר׳ אליעזר ממיץ ואינו חשיד על לא תחמוד לפי דעתו ואף על פי שעיקר לא תחמוד בדמים לפי׳זה משמע אף על פי שנתן לו דמים יקרים הרי זה עובר בלא תחמוד: וקשה לפירוש זה שהרי בפר׳ זה בורר אומר דחמסן שנותן דמי׳איננו פסול אלא מדברי סופרים ויש לפרש בלא דמי משמע להו וכך הוא אמת: כתב רבינו משה לא תתאוה אין תאוה אלא בלב ומשעת שהתאוה בלבו עובר בלאו דלא תתאוה אף על פי שלא עשה מעש׳ התאוה מביאו לידי חימוד והחמוד לידי גזל כמו שנ׳וחמדו בתי׳ וגזלו שאם לא יתננה לו ברצון יגזלנה בחזקה וגזל מביא לידי שפיכות דמים כמו שמצינו במעשה אחאב ונבות: הנה למדת שהמתאוה עובר בלאו אחד׳ עשה מעשה כגון שהפציר ברעים ובקש שיתננה לו ונתנה לו עובר בב׳לאוין לא תתאוה ולא תחמוד ואם גזל עובר בשלשה לאוין עד כאן דבריו: ולא יתכן לומר כן כי כן כתוב בדברות לא תחמוד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך ולפי דבריו החמיר בבית מבאשת איש אלא החמוד והתאוה הכל אחד וכן פירשו אונקלוס לא תרוג׳ וכן ונחמד למראה מתרגמינן דמרגג׳ למיחזי וכן פירש רבינו שלמה כי הכל אחד: קנט

יתרו סוף פרשה ח׳ / דף ה׳ / דף כ״ה וכל הסוגי׳ בתו׳ שם / כל הסוגיא מתחילה ועם בב״א דהלכות גזילה דף תק״ו

כתוב בפרשת תצא כן תעשה לכל אבידרת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאת לא תוכל להתעלם וכתיב לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחי׳ והתעלמרת מהם והרי עניין זה אם תראה לא תתעלם ופי׳רבא בפרק אלו מציאות ראובן שראה סלע שנפלה משמעון ונטלה לפני יאוש על מנת לגוזלה עובר בכולן משום בל תגזול ומשו׳השב תשיבם ומשו׳ לא תוכל להתעלם ואפי׳החזיר לו הסלע לאחר הייאוש זו מתנה הי׳וכבר עבר על האיסורין נטלה לפני יאוש על מנת להחזיר ולאח׳ייאוש נתכוון לגוזלה עובר משו׳השב תשיבם המתין עד שנתייאשו הבעלים ונטל אינו עובר אלא משו׳לא תוכל להתעלם בלבד וכל דיני השב׳אבדרה יתבארו בספר מצות עשה: קס

בכרוס תוחוב כתי׳ ואתחנן / דף כ״ו / סימן ע״ד

לא תרצח צוה הקב״ה בדברות ראשונורת ואחרונות ועונש בפרשרת אלה מסעי שנאמר כל מכה נפש לפי עדים ירצח הרוצח ואם רצח הרוצח בזדון בפני עדים מיתתו בסייף שנ׳ נקום ינקם ודרשו רבותינו על פי הקבלה זו מיתת סייף כמו שנ׳חרב נקמת נקם ברית: ורציחה נקראת בכל עניין שאדם נהרג בו כמו שנאמר ואם בכלי ברזל הכהו וימת רוצח הו׳ מות יומת הרוצ׳ונאמ׳אם בכלי עץ הכהו וימות רוצח הוא ונאמר אם בשנאה יהדפנו או השליך עליו בצדירה ותנא

בפרק ד׳ מיתות דף נ״ב

מסכי דף קי ע״א
ותניא בספרי הרי את דן בניין אב מביניהם הצד השוה שבהן שמחמת הממיתין מת וחייב אף כל שמחמ׳ הממיתין מת חייב ואפילו גוסס דאמרי׳ רוב גוססין למיתה ההורגו חייב כדאיתא
דף עח
בפרק הנשרפין בגוסס בידי שמים דכולי עלמא לא פליגי
דף קנ״א
דחייב והיינו דתנן במסכת שבת פרק שואל המעמץ עיניו של מת עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים ואומר במסכת סנהדרין שלכך נברא אדם יחידי שכל המאבד נפש אחד מישר׳ כאילו

בפרק אחד דיני ממונות דף לז

איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחד מישראל כאילו קיים עולם מלא והרודף אחר חבירו להורגו או בא לגזול ממונו בכלי זייני רשאי הנרדף להורגו שנאמר אם במחתרת ימצא
דף עב
הגנב והוכה ומת אין לו דמים ושנינו בפרק בן סורר ומורה
שם
הבא במחתרת נידון על שם סופו והטעם מפרש רבא בגמרא אין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויודע שיעמוד בעל הממון בפניו ועל דעת להורגו הוא הולך ואמרה תורה אם בא להורגך השכם להורגו היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב הבא עליו אינו בא להורגו ולא בא אלא על עיסקי ממון אסור להורגו ואם הרגו הרי הוא הורג נפש שנאמר אם זרחה השמש עליו דמים לו אם ברור לך הדבר כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגהו אבל בסתמא הרגהו לפיכך אב הבא במחתרת על בנו אינו נהרג שודאי שלא יהרגהו אבל הבן הבא על האב
שם
נהרג וגרסינן בפרק בן סורר ומורה אמר רב כל מאן דאתי עלאי במחתרתא קטילנא ליה לבר מרב חנינא בר שילא דקי׳
שם
לי בגויה דמרחם עלאי כאב על בן: ת״ר אין לי אלא מחתרת גגו חצירו וקרפיפו מניין תלמוד לומר ימצא הגנב מכל מקום אם כן מה תלמוד לומר מחתרת מפני שרוב גנבי׳ מצויים במחתרת: הגנב שגנב ויצא או שלא גנב ומצאו יוצא מן המחתרת

כך משמע שם בירוש׳ דף כ״ו ע״ג

הואיל ופנה עורף ואינו רודף יש לו דמים: וכן אם הקיפוהו עדים או בני אדם אף על פי שעדיין הוא ברשות זה שבא עליו אינו נהרג ואין צריך לומר אם בא לבית דין שאינו נהרג וזהו שתירגם אונקלוס אם זרחה השמש וגו׳ אם עינא דסהדא נפלת עלוהי וכן הבא במחתרת לתוך גינתו או לתוך שדהו או לתוך הדיר יש לו דמים שחזקתו

כך משמע מן הברייתא דלעיל דלא ריבתה אלא גגו וכו׳ שבע״ה מצוי כהם

שבא על הממון בלבד לפי שאין הבעלים מצויין במקומות אילו: הרב רבי אליעזר ממ״ץ היה מדמה עניין המסור לבא במחתרת לפי שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ולכך מותר
דף קי״ז
להרגו כדאמרינן בפר׳ הגוזל אחרון רב כהנא שמטיה לקועיה דההוא מסור׳ קסא

מוזהרין בית דין שלא ליקח כופר מן הרוצח ואפילו נותן כל ממון שבעולם ואפילו רצה גואל הדם לפוטרו שנאמר לא תקחו כופר לנפש רוצח ונאמר לא תחניפו את הארץ כי הדם הוא יחניף׳ קסב

הזהירה תורה שלא ליקח כופר להציל מגלות הרוצח בשגגה שנאמר ולא תקחו כופר לנפש רוצח לנוס אל עיר מקלטו וגו׳ קסג

רוצח שהרג בזדון אין ממיתין אותו העדים ולא הרואין עד שיבואו לבית דין וידונוהו למיתה שנאמר ולא ימות הרוצח עד עומדו לפני העדה למשפט והוא הדין לכל מחוייבי מיתות ב״ד שעברו ועשו שאין ממיתין אותו עד שיגמור דינו בבית דין: אמרה תורה שופך דם האדם באדם דמו ישפך זה

מיימו׳ פ״ב דהלכות רוצח דף תק״עט

ההורג בעצמו שלא ע״י שליח׳ אך את דמכם לנפשותיכ׳ אדרוש זה ההורג את עצמו׳ ומיד כל חיה אדרשנו זה המוסר את חבירו לפני חיה לטרפו׳ מיד האדם מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם זה השוכר אחרי׳ להרוג את חבירו: ובפירוש נאמר בשלשתן לשון דרישה הרי דינו מסור לשמים
בפ׳ הנשרפים דף כ״ח
ואף על פי כן חייבין בית דין להכותו מכה רבה ולאסו׳ אותו שנים רבות במצור ובמצוק לשבור את זרוע הרשעים ואם היתה השעה צריכה לכך הרשות בידן להרגו להוראת שעה:
פ׳ יוה״כ דף מ״ד
ההורג את הקטן בן יומו שכלו לו חדשיו הרי זה נהרג עליו:
דף עח
אמר רבא בפרק הנשרפים ההורג את הטריפה אע״פ שאוכל ושותה ומהלך בשוק פטור מדיני אדם וכל אדם בחזקת שלם עד שיודע בודאי שהוא טריפה אבל אדם טריפה שהרג את הנפש נהרג שנאמר ובערת הרע מקרבך והוא שהרג בפני בית דין אבל בפני עדים פטור שמא יוזמו העדים ואם הוזמו אין נהרגין שהרי לא זממו אלא להרוג טריפה וכל עדו׳ שאינ׳ ראויה להזמה בדיני נפשות אינה עדות: אחד ההורג את

מיימוני פ״ב דהלכות רוצח דף תק״עט

ישראל או ההורג עבד כנעני הרי זה נהרג עליו שהרי העבד קבל עליו מצות והרי הוא נוסף על נחלת השם׳ חילוק יש בין עבדו לעבד אחרים שעבדו יש לו רשות להכותו לפיכך אם הכה את עבדו הכאה שיש בה כדי להמית ונטה למו׳ ועמד כ״ד שעות ואחר כך מת אינו נהרג עליו אף על פי שמת מחמת המכה שנאמר אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם איזהו יום שהוא כיומים הוי אומר זה מעת לעת אבל המכה עבד שאינו שלו אפילו מת לאחר כמה ימים מחמת המכה הואיל והכהו ויש בו כדי להמית הרי זה נהרג עליו כשאר בני חורין:
בפרק דלעיל
נר׳ לרבי׳ משה שהמכ׳ עבדו בסכין ובסייף או באבן ובאגרוף וכיוצא בהן ואמדוהו למיתה ומת אינו בדין יום או יומים אלא אפילו מת לאחר שנה נהרג עליו לכך נאמ׳ בשבט שלא נתנה לו התורה רשות להכותו אלא בשבט ומקל ורצועה וכיוצא בהן בלא רציחה: המכה חבירו בזדון באבן או בעץ

בפרק הנשרפים דף ע״ט

והמיתו אומדין דבר שהכהו בו ומקום שהכהו עליו אם ראוי אותו חפץ להמיתו באבר זה או אינו ראוי שנאמר באבן יד אשר ימות בה הכהו או בכלי עץ יד שיהא בהן מלא היד וראויה להמית ונאמר אשר ימות בה מכאן שאומדין מקום המכה וכח ההכאה וכח המוכ׳ וכח המכה שאינו דומה חולה
שם דף ע״ו
וחלש המכה לכח בריא וגבור המכה: תניא רבי אומר כלי ברזל לא נתנה תור׳ שיעור שממית בכל שהו שנאמ׳ אם בכלי ברזל הכהו וימות רוצח הוא ואפילו במחט והוא שיהיה לו חד כמו מחט או שפוד או סכין ושאין כיוצא בהן אומדין אותו כמו העץ והאבן׳ ולא בכלי לבד אלא אפילו הכהו בידו או ברגלו והרגו אומדי׳ כח המכה וכח הנהרג ומקום המכה: וכן
שם
אם דחפו מראש הגג ונפל אומדי׳ גובה המקו׳ שהפילו מעליו שנאמר או באיבה הכהו בידו וימות מות יומת המכה אף על פי שנאמר בידו הצריך הכתוב להיות ההכאה באיבה מכלל שמשערין כח ההכאה וכן לעניין הדחיפה נאמר אם בשנאה
בס״ג דרוצ׳ דף תק״עט
יהדפנו: וכתב רבינו משה יראה לי שכל שאין בגובהו עשר טפחי׳ אין בו כדי להמי׳ כדרך שאמרו בבור

בפרק שור שנגח את הפרה דף כ

דף עט
לעניין בהמ׳: תנא דבי חזקיה בפ׳ הנשרפי׳ נאמר מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת הקיש מכה אד׳ למכה בהמה מה מכה בהמה לא חלקת בין שוגג למזיד בין מתכוין לאינו מתכוי׳ בין דרך ירידה לדרך עליה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין בשוגג בין במזיד בין מתכוין לשאינו מתכוין בין דרך עליה לדרך ירידה בכל אלה לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון:
כל הסוגיא כתו׳ שם
בשלש׳ ענייני ממון מדבר תנא דבי חזקיה כי בין שוגג למזיד מדבר בממון אחר עם המיתה ואומר שכמו שמזיד פטור שנ׳ ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם יהיה אסון לא יענש כך שוגג פטור מן התשלומין ובזאת ודאי הלכה כתנא דבי חזקיה
דף ל״ח) דף ל״ה
שעל זה מביאה בפרק אלו נערות ובפרק המניח ואומר שם

דף לח בפרק אלו נערות ומי איכא דלית להו לתנא דבי חזקיה : אבל
בין מתכוין לשאין מתכוין מדבר לפטור מדמי הנהרג שכמו
שמתכוין פטור שנאמר אם כופר יושת עליו ולא על האדם
דף כז כדדרשינן בפרק כיצד הרגל כך שאין מתכוין לזה אלא לזה
נס׳הנשרפי׳דף ע״ט ועל זה אומ׳ ש״ם כי הך דתנא דבי חזקיה מפקא מדרבי ומפקא
מדרבנן כי רבי אומר שם נתכוין להרוג את זה והרג את זה
חייב ממון ופטור מן המיתה ׳ ורבנן אומרים כי מתכוין להרוג
זה והרג את זה חייב מיתה ופטור ממון ואומר כי לתנא דבי
חזקיה לאו בר קטלה הוא ולאו בר ממונא הוא שאם היה חייב
מיתה לא היה צריך להביא פסוק לפוטרו ממון׳ מאחר שרבי
ורבנן חולקין עליו יראה לי שאין הלכה
רי״ם פרק ר׳ דרוצח דף תק״עט ועיין ש״ס במגדל עוז
כמותו אלא כרבנן : ורבי׳ משה פסק הלכה
לגמרי כתנא דבי חזקיה : ובין דרך ירידה
לדרך עלייה בא לומר שכמו שהרגו במזיד
בדרך עלייה שלא נתנה שגגתו לכפרה לא שקלינן מיניה
ממונא ומפטריה מקטלא כך דרך ירידה אף על פי שנתנה
שגגתו לכפרה לא שקלינן מיניה ממונא וניפטריה מקטלא
דף לז ובעניין זה אומר בפרק אילו נערות : בפרק הנשרפין תנו
דף עח רבנן הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות
כך משמ׳ ש״ס מברייתא שלחריה
וכל אחד יש בו כדי להמית ומת בין
שהוכהו בזה אחר זה בין שהכהו כאח׳ כולן
פטורין ממיתת בית דין שנאמר כל נפש אדם שיהיה אחד
שהרג כל הנפש והוא הדין לדהפוהו שנים לתוך המים או
שהיו רבים יושבים ויצא חץ מביניהן והרג כולן פטורין כמו
דף פ שאומר ש״ם אחר כך : זרקו בו עשרה אבן זה אחר זה וכל אחד
מהן אין בו כדי להמית וזרק אחד אבן באחרונה ויש בו
כדי להמית ומת הרי זה האחרון נהרג עליו : אמרינן בפרק
דף פא הנשרפין שההורג נפשות בעדו׳ מיוחדת כגון שלא היו השני
עדים רואים אותו כאחד אלא ראהו האחד אחר האחד או
שהרג בפני שני עדים בלא התראה או שהוכחשו העדים
בבדיקות ולא הוכחשו בחקירות כל אלו רצחנים הן וכונסין
אותן לכיפה ומאכילין אותן לחם צר ומים לחץ עד שיצאו
מעיהן ואחר כך מאכילין אותן שעורין עד שכריסן נבקעת
מכובד החולי ואין עושין דבר זה לשאר מחוייבי מיתות בית
דין שכשאינם חייבין מיתה פוטרין אותן : אף על פי שיש
עונות חמורות משפיכות דמים אין בהן השחתת ישובו של
עולם כשפיכות דמים אפי׳ ע״ז ואין צריך לומר עריות או חילול
שבת שאינו כשפיכות דמים שאילו עונות הם הן מעבירו׳ שבין
אדם להקב״ה אבל שפיכו׳ דמים מעבירו׳ שבינו לבין חבירו וכל
מי שיש בידו עון זה הרי הוא רשע גמור ואין כל המצות שעשה
כל ימיו שקולין כנגד עון זה מן הדין שנאמר במשלי אדם
עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו ׳ צא ולמד מאחאב
עובד ע״ז שהרי נאמ׳ רק לא היה כאחאב וגו׳ וכשנסדרו עונותיו
וזכיותיו לפני אלהי הרוחות לא נמצאו דבר שחייבו כליה
ולא היה דבר אחר ששקול כנגדו אלא דמי נבות שנאמר ותצא
הרוח ותעמוד זו רוח נבות ויאמר לו תפתה וגם תוכל והרי
אותו הרשע לא הרג בידו אלא סבב קל והומ׳ להורג ביד : המינין
ועושין עבירות להכעיס והאפיקורסין הם שכופרין בתורה
ובנביאים מורידין לבור ולא מעלין אבל הגוים עובדי עבודה
זרה והרועים בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין אבל ישראל
העושין עבירות להנאתן מצוה להצילן ואסור לעמוד על דמן
פרק אין מעמידין דף כו
כדאיתא במסכת עבודה זרה׳ קסד
תנא דף כג ע״א
הזהירה תורה שלא לחוס על הרודף כמו שדורש
בספרי ממקרא שנאמר וקצותה את כפה
ולא תחוס עיניך לרבנן דרבי יהודה עניין הכתוב שכל החושב
להכות את חבירו הכאה שממיתה אותו אחד במבושין ואחד

בכל דבר שיש בו סכנת נפשות מצורת עשה להציל הנרדף
סימן עז בכפו של רודף כשאר באדנו בספר מצות עשה ואם אין יכולין
מצילין אותו אף בנפשו שנאמר לא תחוס עיניך לפיכך שנו
דף ל חכמים בפרק שביעי דמסכת אהלות כך שהעוברה שהיא
מקשה לילד מותר לחתוך העובר במעירה בין בסם בין ביד
מפני שהוא כרודף אחריה להורגה ואם משהוציא את ראשו
אין נוגעין בו מפני שאין דוחין נפש מפני נפש וזהו טבעו של
פרש׳כי תצא עולם : ולפי ברייתא שהביא רבינו שלמה בפירוש חומש
וקצות׳ את כפה ממון בגזירה שוה דלא תחוס לא תחוס מעדים
בברייתא דלעיל זוממין ורבי יהודה שנאה בספרי וחולק על תנא קמא גם בזה
יש בו עשה ולא תעשה׳ קסה
הזהירה תורה בפרשת קדושים לא תעמוד על דם
קדושים פרק ד ריעך ותניא בתורת כהנים מניין שאם
ראית את חבירך טובע בנהר או לסטים או חיה רעה באין עליו
שאתה חייב להצילו תלמוד לומר לא תעמוד על דם ריעך
ומניין שאף לרודף לאחר חבירו להורגו או רודף אחר נערה
המאורסה שאתה חייב להצילה בנפשו תלמוד לומר לא
בסימן דלעיל מיניה תעמוד על דם ריעך עד כאן הברייתא ולמודה הביאנו דבר
זה מלא תחוס עיניך וצריך להתיישב בדבר כי לפי הנראה
יש כאן שני לאוין בדבר זה וכן כתב רבינו
דף עג משה אמנם בפרק בן סורר ומורה דוחה
בסוף פ״א דהלכות רוצח דף תק״עט
שאין זו הברייתא אמת ׳ וניתן להצילו
בנפשו דורש מדהוקש רוצח לנערה המאורסה שנאמר כי
כאשר יקום איש על רעהו ורצחו וגומר : ברודף אחר נערה
המאורסה כתוב אין מושיע לה הא אם יש לה מושיע מושיעה
בכל דבר שהוא יכול להושיעה ואפילו בהריגת הרודף והוא
שם דף עג הדין לשאר כל העריות חוץ מן הבהמה אבל הזכור מצילין
אותו בנפש הרודף כשאר כל העריו׳ אבל הרודף אחר בהמה
לרובעה או שרדף לעשות מלאכ׳ בשבת או לע״ז אע״פ ששברת
וע״ז עיקרי הדעת אין ממיתין אותו עד שיעשה ויביאוהו לב״ד
דף עד וידונוהו וימות כך המסקנא בפרק בן סורר ומורה : כל היכול
שם להציל באחד מאבריו ולא טרח בכך אלא הציל בנפשו של
רודף והרגו הרי זה שופך דמים וחייב מיתה אבל ב״ד אין
דף כז ממיתין אותו : שנינו במסכת תרומות פ״ח נשים שאמרו להם
גוים תנו לנו אחת מכם ונטמ׳ אותה ואם לאו הרי אנו מטמאים
את כולכם יטמאו כולן ואל ימסרו להם נפש אחרת מישראל
שם פרק ז׳ דף כ׳ עמוד א׳ וכן לעניין הריגה שונה בתוספתא יהרגו את כולם ואל
ימסרו להם נפש אחת מישראל וגרסי׳ עלה
שם פרק ח׳ דף מ״ו עמוד ב׳
בירושלמי יחדו להם אח׳ ימסרוהו אמ׳ ריש
לקיש והוא שחייב מיתה כשבע בן
בכרי ואמר רבי יוחנן אף על פי שאינו חייב מיתה׳ קסו
הזהירה תורה שלא לעבוד ושלא לזרוע בגופו של קרקע
במקום שנתערפה שם העגלה המובא׳ על החלל
הנמצא שנאמר בפרשת שופטים והורידו את העגלה אל נחל
איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע פיר׳ אשר צויתי שלא לעבוד
דף מה ושלא לזרוע ושנינו במסכ׳ סוטה פר׳ אחרון מקומ׳ אסור לזרוע
דף מו ולעבוד ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים ותניא ש״ם
שופטים דף ת״ז ע״ד ובסיפרי לא יזרע זריעה בכלל לא יעבד היתה ולמה יצאת
להקיש אליה ולומר לך מה זריעה מיוחדת עבודת קרקע אף
כל עבודת קרקע יצאו ניקור אבנים וסריקת פשתן שאינם
עבודת קרקע׳ קסז
לא תשים דמים בביתך לא לעניין מעקה בלבד
דבר הכתוב אלא כל דבר המזיק כדאמרינן
דף מא בכתובות בפר׳ אילו נערות ר׳ נתן אומר מניין שלא יעמיד אדם
סולם רעוע בתוך ביתו ולא יגדל כלב רע בתוך ביתו תלמוד
לומר לא תשי׳ דמים בביתך אבל כלב שאינו רע מותר לגדל
כדאמרינן

דף כב כדאמרינן בפרק שיני דעבודה זרה האי ארמלתא לא תרבי
כלבא באושפיזיה מפני החשד ומשמע דאחר מותר׳ קסח

כתוב בפרשת קדושים לפני עור לא תתן מכשול
בכלל אזהרה זו כל דבר שאדם מוזהר והוא
עור באותו דבר שאינו יודע: או אפילו יודע ואינו יכול לעש׳
איסור זה ובא חבירו והמציא לו עובר בלפני עור לא תתן
פ״ק דף יג מכשול כדתנן במסכת עבודה זרה אילו דברים אסורין למכור
דף צג לגוים וכו׳: בפרק גיד הנשה שנינו שולח אדם ירך לנכרי
שגיד הנשה בתוכו מפני שמקומו ניכר הא אין מקומו ניכר
אסור שמא יאכילנה לישראל: ושנינו עוד
בתוספת׳ דמסכ׳ כלאי׳ בגד שאבד בו כלאי׳ (בפרק בתרא דף ס״ה עמוד ד׳ ומביא׳ כגיד׳ פרק האשה דף כ״ח)
ואינו ניכר שם לא ימכרנו לגוי שמא
ימכרנו לישראל אבל לא אבד שהוא ניכר (ובפרק בתרא דע״ז דף כ״ה)
בפרק ט דכלאים דף לג מותר למוכרו כדתנן מוכרי כסות מוכרים
כדרכן פירוש כסות כלאים אחרי שישראל רואה
פרק קמא דף ו ויכול ליזהר: עוד תניא בעבודה
זרה ובפסחים מניין שלא יושיט (פרק כל שעה דף כ״ב)
אדם כוס של יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח
שם ת״ל לפני עור לא תתן מכשול ומעמידין דקאי בתרי עברי
נהרא שאינו יכול ליקחנה אם לא יושיטנה לו ולכך תפס לשון
ג׳ פ״ק דע״ז דף ו הושטה והוא הדין שאסור להושיט דבר איסור למשומדים
ג׳ פרשת קדושי׳ סוף פרק ג כעניין זה עוד דרשו רבותי׳ מלאו זה הבא לשאול עצה ממך תן
לו עצה הוגנת׳ קסט

כתוב בפרש׳ תצא לא תרא׳ חמור אחיך או שורו נופלי׳
בדרך והתעלמת מהם הקים תקי׳ עמו פירו׳ אל
תעמוד מנגד בראותך אלא תלך ותסייענו הרי זה מצורת לא
סימן פ ופ״א תעשה וכל דיני פריקה וטעינה נתבארנו בספר מצות עשה׳

הלכות אונאות: קע

וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו
בה״ר ריש פרק ד איש את אחיו ותניא בתורת כהנים באונאת ממון
הכתו׳ מדבר שהרי באונאת דברים כתוב. מקרא אחר לא תונו
איש את עמיתו: ושיעור אונאת ממון לא נתפרש בתורה אבל
דף מט שנינו בפרק הזהב האונאה ארבעה כסף מעשרי׳ וארבעה כסף
שם לסלע שתות למקח׳ ואיתמר רב אמ׳ שתות מקח שנינו ושמואל
אמר שתות מעות נמי שנינו והלכה כשמואל בדיניה לגבי רב
שם ועוד דתניא כוותיה הילכך מי שמכר שוה שש בחמש או שוה
חמש בשש ונתאנה לוקח משתות המעות וחומש המקח או
שם בדף נ וכל הסוגיא כתו׳ שם שוה שש בשבע הרי זו אונאה: ואמר רבא הילכתא פחות
משתות נקנה מקח והרי זה מחילה פירו׳ לאלתר כדמוכח שם
דף נא גבי מכירת וורשכי: יתר משתות בטל מקח ושניהן חוזרין ויש
אומרים שאין חוזר אלא המתאנה אבל המאנה אינו חוזר אלא
דף פד אם כן המתאנה תובע אונאתו כך אמרינן בפרק הספינה גבי
שתות אי לאו דאוניתו לא מצית הדרת בך השתא מצית הדרת
בך׳ ויש לחלק דיתר משתות אין ראוי המקח להתקיים והרי
הוא כאילו לא מכר כלל ושניהן חוזרין: שתות קנה ומחזיר
כתו׳ דלעיל האונאה פירוש רבי׳ יעקב שתות רצה קנה וכן סובר רב חסדא
דף פג בפרק הספינה ולא הוצרך רבא לפרש רצה משום דקאי על
בפרק הזהב דף נא משנה דהתם מי שהוטל עליו ידו על העליונה רצה כו׳: וזה
וזה פי׳ שתות ויתר משתות בכדי שיראה לתגר או לקרובו׳
שם דף נ ומזה בלבד מביא תניא כוותיה דרבא ולא מדרבי נתן שהרי
סדף נא ועיין כתו׳ דלעיל רבי נתן ל״ל קנה בעל כרחו בשתו׳ לרבא כדמסי׳ בסוף ההלכה
דכיון דלא קאי אמתניתין היה לו לרבי נתן לפרש רצה: אמר
שם דף נ רב נחמן לא שנו שיש לו זמן זה אלא לוקח שנתאנה שהרי
המקח בידו ומראהו אבל מוכר שנתאנה לעולם חוזר׳ ואמר׳

שם דף נא רבא לש׳ אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית כלי
שם במשנה תשמישו שיקרין בעיניו אין לו עליו אונא׳: כשם שיש אונאה
להדיוט שנתאנה כך יש אונאה לתגר שנתאנה: כתב רבינו
ריש פרק י״ג דהלכו׳ מכירה דף תקנ״ח משה כי המחליף כלים בכלים או בהמה בבהמה אפילו מחט
בשיריים או טלה בסוס אין לו אונאה שזה רוצה במחט יותר
מן השיריים אבל המחליף פירות בפירות בין ששמו אותם
קודם המכירה בין ששמו אותם אחר המכירה יש להן אונאה
ונראה טעמו מפני שאין עושין חליפין כי אם מכלים ובהמות
בפרק הזהב דף מ״ו ודרך חליפין שבנעל קטן קונין דבר גדול: אמר רב הונא היו
לו מעות בכיסו ואמר לו מכור לי פרתך באילו קנה ומחזיר
אונאה וכן לקח סל מלא פירות שאין ידועה מדתו ואמר לו
שם דף נא מכור לי אילו בסלע או בשתים קנה ומחזיר אונאה: תניא
בד״א שיש דין אונאה בסתם אבל מפרש כגון מוכר שאומר
ללוקח חפץ שאני מוכר לך במאתים יודע אני שאינה שוה
אלא מנה ע״מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה וכן
הלוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך במנה יודע אני
ששוה מאתים ע״מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה:
שם ובסתם נמי איתמר האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי
אונאה רב אמר יש לו עליו אונאה ושמואל אמר אין לו עליו
שם אונאה אמר רב ענן פירוש לי מר שמואל בד״א שאומר אין לך
עלי אונאה אבל אמר על מנת שאין בו אונאה הרי יש בו
אונאה ונחלקו גאונים בזה יש שפוסק כשמואל שהרי בפר׳ יש
דף מט בכור פוסק כמותו בדינין לגבי רב ויש שפוסק כרב מפני שזו
איסורא היא והלכה כמותו באיסורים וכן
פסק רבינו משה וכן פסק בשאלתות מכח (בפרק י״ג דמכירה דף תקנ״ט והגהו׳ בה״גה שם והשאלתות בסימן קי״ג)
ברייתא של מעלה דיש אונאה בסתם:
ודווקא דטעה בכדי שהדעת טועה אמרינן
דהוזר אבל בכדי שאין הדעת טועה אמרינן
דף עח בפרק הספינה כי אמרינן אונאה בטול מקח ה״מ בכדי שהדעת
טועה אבל בכדי שאין הדעת טועה אימר מתנה הוא דיהיב
בפרק הזהב דף כו ליה: שנינו שם אלו דברים שאין להם אונאה הקרקעות
שם והעבדים והשטרות וההקדשות ודורש בגמרא מניין לנו דבר
זה דתניא או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד יצאו
קרקעות שאינם מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעו׳ יצאו
שטרות שאין גופן קנוי ומכור שאין עומדין אלא לראייה
דף מב שבהן עמיתך ולא הקדש: פירוש רבא בפרק האיש מקדש
דבקרקעות לא יבטל המקח אפילו ביתר משתות וכן אמר רב
דף קח נחמן דבתראה הוא והילכתא כוותיה בדיניה בפרק המקבל
וכן במאתן ושוה מאה אין אונאה לקרקעות וכן אמר
דף יד רבה בר עולא בפרק קמא דבבא קמא שקרקע הוא הדבר
השוה לכל כסף מכל אלה יש ללמוד שאין הלכה כרבי אמי
בפרק הזהב דף כ״ז ספ דף כט בפ׳ האיש מקדש דלעיל ור׳ יוחנן שאומר ביטול מקח יש לקרקעו׳ וכן פסק רב אלפס:
במה דברים אמורים במוכר נכסי עצמו אבל שליח שטעה
בכל שהו בין במטלטלין בין קרקעות אומר שם שהוא חוזר:
בפרק י״ג דמכירה דף תקנ״ט ופוסק רבינו משה שאפוטרפוס של יתומים
כשליח ומה שאומר רבא בפרק אלמנה (דף ק׳ והסוגיא כתו׳ שם ובתוספי׳ פרק הזהב דף קמ״א ע״ב מבואר יותר)
בזונית דשליח כדיינים אומר רבינו תם
דבשליח של דיינים מדבר שם׳ אמנם
ד׳ לד ריש ע״ג גרסינן בירושלמי בפרק אלמנה ניזונית
גבי אלמנה שכתובתה מאתים ומכרה שוה מאתים במנה או
להפך נתקבלה כתובתה ומקשה ואין סופה לחזור משום מקח
טעות ומעמידה שם לרבי יוחנן כשהוקיר המקח אם כן סובר
רבי יוחנן בשוה מאתים במנה שיש להם ביטול מקח׳ וכן
דף כז אמר רב נחמן משמיה דחסא שאומר בפרק הזהב יש ביטול
מקח לקרקעות איפשר שסובר בזה כרבי יוחנן וגם אי פשר
דף קח דרב נחמן משמיה דנפשי׳ סובר כן ומה שהזכיר בפר׳ המקבל

באה במאתן לאו דווקא אלא מעט פחות כך פי׳ ר״ת ור״ח: אמר
(כדף מ ב) רבא אמר רב נחמן בפר׳ האיש מקדש האחין שחלקו מטלטלין
הרי הן כלקוחו׳ פחות משתו׳ קנה מקח יתר על שתו׳ בטול מקח
בשתו׳ קנה מקח ומחזיר אונא׳ ואם התנו ביניהן שיחלקוהו בשו׳
הדיינים וטעו בשתו׳ בטל החלוקה שדיינין ששמו ופחתו שתו׳
(שם ובפרק אלמנה ניזונית (כתו׳ שם דף ק׳ בסניהם) או הותירו שתו׳ מכרן בטל כרבנן שרב נחמן פוסק כמותן ושיט׳
זו כתבתי לפי גירס׳ ר״ח והלכו׳ גו ולו׳ שתופש׳ רבי׳ יעקב עיקר׳
ומדקדק ר״ת מדאמר רבא אמר רב נחמן דלקוחות הן מחזירין
זה לזה ביובל שהלכה דאין ברירה: אין הלכה כרבי יהודה
(בפרק הזהב דף נו) שאמר שם אף המוכר ספר תורה בהמה ומרגלית אין להם
אונאה אלא כחכמים שאומרים אין לך דבר שאין בה אונאה
חוץ מד׳ דברים שאמרנו וכן פסק רב האי בספר מקח וממכר:
(שם) כשם שאין אונאה לקרקע כך שכירות קרקע אין לו אונאה
ואפילו שכר טרקלין גדול בדינר בשנה או רפת קטנה בדינר
(שם) בכל יום ויום אין לו אונאה: השוכר את הפועל לעשות עמו
בין בקרקעות בין במטלטלין אין לו אונאה מפני שהוא
כקונה אותו לזמן ועבדים אין בהן אונאה:
(דף נח ומזבוחר כתי׳ שם) תניא בפרק הזהב הנושא והנותן באמנה
ואמר כך וכך אני משתכר
(בפרק הספינה דף פ״ט) אין לו עליו אונאה: אבל ב״ד מעמידי׳ אגרדמי׳
פירוש שוטר ממונה בין למדות בין לשערים
לקרנא ולרבי יצחק והורה גאון כך: ולא ישתכר המוכר יתר
(דף צ) על שתות כדאיתא בפרק המוכר את הספינה: בד״א בדברים
(שם דף צ א) שיש בהן חיי נפש כגון ייִנות שמנים וסלתות אבל העיקרים
כגון הכמון והקושט והלבונה וכיוצא בהן משתכר כל מה
(שם) שירצה: ואין משתכר פעמים בבצים אלא התגר הראשון הוא
(שם דף צ) מוכרן בשכר והלוקח ממנו מוכרן בקרן בלבד: אין אוצרין
פירות שיש בהן חיי נפש בארץ ישראל וכן בכל מקום שרובן
ישראל שהרי דבר זה גורם צער לישראל בד״א בלוקח פירות
מן השוק אבל במכנים משלו מותר לו לעשות אותם אוצר
(שם) דף ח) כדאיתא בפרק הספינה: בפרק קמא דבבא בתרא אמרינן
רשאין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ולהסיע
(שם דף ט) מדת דין תורה ולקנוס העובר על קיצתן: ורשאין בני העיר
לפסוק ביניהן שלא יעשה אחד ביו׳ שיעשה בו חבירו וכן כיוצ׳
בזה וכל מי שיעבור על התנאי יענשו אותו כך וכך׳ בד״א
(שם) במדינה שאין בה אדם חשוב ונשמע לתקן את העיר אבל יש
בה אדם חשוב אין תנאי שלהן מועיל כלום ואין רשאי׳ לענוש
אדם אלא על פי חכם: אמר רבא בפ׳ האיש
(דף מ״ב ובפר׳ הזהב דף נו מוכיח כתו׳ דמיירי אף בקרקעו׳) מקדש המוכר לחבירו במשקל או במדה
או במניין בין במטלטלין בין בקרקעות
וטעה בכל שהו חוזר לעולם שאין אונאה
אלא בדמים אבל בחשבון חוזר שזה קניין בטעות
(בפ׳ הזהב דף ע״ט) הוא וכן כתב רב אלפס בשם רב האי גאון כי
המוכר לחבירו קרקע או עבד או בהמה או שאר
מטלטלין ונמצא במקח מום שלא ידע בו מחזירן אפילו אחר
כמה שנים שזה מקח טעות הוא והוא שלא ישתמש במקח זה
אחר שידע בו מום אבל אם נשתמש בו אחר שראה בו מום
הרי זה מחל ואינו יכול לחזור: כל
(כל הסוגיא כמיימו׳ פרק טו׳ דמכירה דף תל״ח) שהסמיכו עליו בני המדינה שהוא מום
שמחזירי׳ בו מקח זה מחזירי׳ וכל שהסכימו
עליו שאינו מום הרי זה אינו מחזיר בו לא
אם כן פירוש שכל הנושא ונותן כתם על מנהג המדינה הוא
סומך: כל הלוקח כתם אינו לוקח אלא דבר השלם מכל
מום ואם פירש המוכר ואומר על מנת שאין אתה חוזר עלי
במום הרי זה חוזר עד שיפרוש המום שיש בו בממכרו וימחול
הלוקח או עד שיאמר לו כל מום שימצא במקח זה הפחת

דמיו כך וכך קבלתי אותו שהמוחל צריך לידע דבר שימחול
(דף צ ב) בו ויפרש אותו כמו המפרש באונאה תניא בפר׳ המוכר פירות
המוכר עבד או שפחה אין בו מקח טעות אלא במום המבטלו
ממלאכתו או נמצ׳ בו חולי מאוס אבל נמצ׳ גנב או קוביוסטוס
אין זה מקח טעות שסתם עבדים יש בהן הרעות האלו אלא
(דף צ״ג כל הסוגיא) אם כן פירש: בפרק המוכר פירות מסקינן המוכר זרעוני גינת
שאין עצמן של זרעונין נאכלין וזרען ולא צמחו חיי׳ באחריותן
ומחזיר לו הדמים שלקח ממנו שחזקתן לזריעה אמנ׳ אם לקתה
הארץ בברד תולין בברד׳ וכן כל כיוצא בזה: מכר לו זרעים
הנאכלים אפילו זרע פשתן שהרוב קונין אותו לזריעה הואיל
ויש אוכלין אותו אינו חייב באחריות זריעתו ואם הודיעו
שהוא קנה לזרע חייב באחריותו והוא הדין לדברים אחרים
(מיימו׳ פ״ו דמכי׳ דף תל״ח ע״ס במג׳ עוז) הנמכרים לרפואה ולצביעה וכן כל כיוצא בזה: מכאן אתה
למד שכל הלוקח מקח מחבירו והודיעו שהוא מוליכו למדינה
פלונית למוכרו שם ואחר שהוליכו שם נמצא בו מום אינו
יכול לומר לו החזר לי מקחי לכאן לא מחזיר לו הדמי׳ והמוכר
מטפל להביא ממכרו או למוכרו שם אפילו אבד או נגנב אחר
שהודיעו הרי הוא ברשות המוכר אבל אם לא הודיעו שיוליכו
למדינה אחר׳ והוליכו ונמצא שם בו מום הרי הוא ברשו׳ הלוקח
עד שיחזיר המקח במומו למוכר: הלוקח מקח ונמצא בו מום
ואבד אחר כך או נגנב הרי זה ברשות הלוקח עד שיחזירו׳
ואם התליע ונפסד מחמת אורך הזמן אחר שהודיעו הרי זה
ברשות מוכר ואם היה לו להודיעו למוכר ולא הודיעו הרי זה
ברשות לוקח: המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן יכול לומר לו
לשחיטה מכרתיו לך שהלכה כשמואל שאומר כן שם בפרק
(דף צ ב) המוכר פירות: בד״א כשהיה הלוקח קונה לשחיטה ולחרישה
ואם היה יודע שקנה לחרישה בלבד הרי זה מקח טעות וחוזר
(דף לז) וכן כל כיוצא בזה: שנינו בפרק כל פסולין המוכר בהמה
לטבח ושחטה ונמצאת טריפה אם נודע בודאי שהיתה טריפה
כשלקחה הרי זה מחזיר לו את השחוטה ויחזיר המוכר את
(דף ז) הדמים: בביצה פ״ק אמרינן שהמוכר ביצי תרנגולת שחוטה
בכלל של חיה אם לאכילה קנה מחזיר אונאה ואם לאפרוחים
(דף מ ב) מקח טעות הוא: מוכיח בפרק המפקיד שהמוכר שור לחבירו
שאין לו טוחנו׳ והניחו הלוקח עם הבק׳ שלו והיה מניח המאכל
לפני כולן ואוכלין ולא היה יודע שזה לא היה אוכל עד שמת
ברעב הרי זה מחזיר לו את הנבילה ויחזיר לו הדמים וכן כל
(שם) כיוצא בזה: היה המוכר סרסור שלוקח מזה ומוכר לזה ואינו
משהא המקח עמו ולא ידע במום זה הרי הסרסור נשבע שבוע׳
היסת שלא ידע במום זה ויפטר מפני שהיה על הלוקח לבדוק
את השור בפני עצמו ולהחזיר לו קודם שימות והיה הסרסור
מחזירו על המוכר ראשון והואיל ולא עשה הוא הפסיד את
(כדף דלעיל) עצמו: עוד אומר שם שאם היה הלוקח אפוטרופוס של יתומי׳
ואחר שלקחו מסרו לבקרו לשמרו ואומר שם נימ׳ לאפוטרופוס
(כתו׳ שם) זיל שלים יאמר אני מסרתיו לבקרא ולא פשעתי בו משמע
שהאפוטרופוס של יתומים משלמין אם פשעו ובפרק שור
(דף לט) שנגח ד׳ וה׳ אומר שור של יתומין שנגח משלם מעליית יתומי׳
אבל לא מעליית אפוטרופוס דילמא מימנע ולא עבדי׳ התם
שאני שכל עיקר מינוי האפוטרופוס לא היה מפני תקנת
(שם) היתומין לא מפני תקנת העולם לשלם להן הזיקן כמו שאומר
מעמידי׳ להן אפוטרופוס ומעידי׳ בהן בפני אפוטרופוס לפיכך
(דף לז) נמנעין יותר בקל: במסכת בכורו׳ בפרק כל הפסולים מוכיח
שהמוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור׳ פירו׳ ונמצאו טבלי׳
יין ונמצא יין נסך מה שאכלו אכלו ומחזיר להם את הדמים׳
וכן כל המוכר דבר שאסור לאוכלו מן התורה כך הוא דינו
בין שהיה איסורו בכרת בין שהיה איסורו בלאו בלבד אבל
המוכר דבר שאיסור אכילתו מדברי סופרים אם היו הפירות
קיימין

קיימין מחזיר את הפירות ונוטל דמיו ואם אכלן אין המוכר
מחזיר לו כלום וכל איסורי הנאה בין מן התורה בין מדבריהם
דף פ״ג כל הכונ״ח מחזיר הדמים ואין בהן דין מכירה כלל : בפרק הספינה
אמרינן ארבע מדות במוכרין מכר לו חטין יפות ונמצאו רעות
הלוקח יכול לחזור בו ולא המוכר רעות ונמצאו יפות׳ המוכר
יכול לחזור ולא הלוקח רעות ונמצאו רעות יפות ונמצאו יפות
אף על פי שאינן יפות שאין למעלה מהן ולא רעו׳ שאין למטה
מהן והרי יש שם אונאה שתות אין אחד מהן יכול לחזו׳ בו לא
קנה ומחזיר אונאה ורבי׳ שמואל פי׳ בבבא זו שאין שם אונאה
כלל ומה שאומר שאין אחד מהן יכול לחזור בו משנה שאינה
צריכה היא ואגב שאר הבבות נשנית שאילו יש שם אונא׳ רצה
בתחילת התכוה קנה רצה חוזר וכן פרש׳ לעיל בדין אונאה שתות אבל
המוכר חטין שחמתית ונמצאת לבנה או לבנ׳ ונמצא׳ שחמתית
יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין כל אחד משניהם יכול לחזור
בחבירו שאין זה המין שאומר לחבירו שימכור לו וכן כל
דף צ ח כיוצא בזה : מסקינן בפרק המוכר פירות המוכר יין לחבירו
ונתנו הלוקח בקנקנים והחמיץ מיד אינו חייב באחריותו אף
על פי שאמר לו לתבשיל אני צריך מכר לו את היין והרי הוא
בקנקני המוכר והחמיץ אם אמ׳ לו למקפה אני צריך והחמיץ
מחזיר ואומר לו הרי יינך וקנקנך שאני לא קניתי לשתותו אלא
לבשל מעט מעט ואם לא אמר לו למקפה אני צריך אינו יכול
לחזור שהרי אומ׳ לו למה לא שתי׳ אותו ולא היה לך להשהותו
סס דף צ ו עד שיחמיץ : המוכר חבית של שכר לחבירו והחבי׳ של מוכר
והחמיצה בתוך שלשה ימים הראשונים הרי זו ברשות המוכר
סס ומחזיר את הדמים מכאן ואילך ברשות לוקח ועבד רב יוסף
עובדא בשיכרא כוותיה דרב ובחמרא כוותיה דשמואל שאפילו
בשלשה ימים הראשונים הוא ברשות לוקח דחמרא אכתפה
דגברי שוורא כלומר על ידי נדנוד המשא מקלקל כך פירש
בתו׳ (בדף צ״ח) סס רבינו תם : עוד שם אמ׳ רבא המוכר חבית של יין לחבירו כדי
למוכרה מעט מעט והחמיצה במחיצתה או בשלישת׳ חוזרת
למוכר ואם שינה הלוקח נקב שלה או שהגיע יום השוק ושהה
סס ולא מכר הרי היא ברשות לוקח וכן אמר רבא המקבל חבית
של יין מחבירו למחצית שכר כדי להוליכה למקו׳ פלו׳ למוכרה
שם וקודם שהגיע לשם הוזל היין או החמיצה הרי זו ברשות
סס המוכר כדברי רבי אלעזר בר׳ יוסי מפני שהחבית והיין שלו׳
מבואר בארוכות בפרק גיד הנשה דף צ״ד וכן כל כיוצא בזה : אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או
לגנוב דעתן אפילו דעתו של גוי ואחד גוים ואחד ישראלים
שוים בדבר זה ואם היה יודע שיש בממכרו מום יודיעו
ללוקח ואפילו לגנוב דעת הבריות בדברים אסור : שנינו בפ׳
דף ס הזהב ביין התירו לערב קשה ברך בין הגתות בלבד מפני
שמשביחו ואם היה טעמו ניכר תניא רבי אחא אומר מותר
לערב בכל מקום שכל דבר שניכר טעמו הלוקח מרגיש אותו
סס לפיכך מותר לו לערב אותו : אסור לערב שמרים בין ביין בין
בשמן ואפילו כל שהו ואפילו שמרי׳ של אמש בשמרי׳ של יום
אסור אבל אם עירה היין מכלי אל כלי נותן שמרי׳ לתוכו : יש
מקומות שנהגו שיהיו כל הפירות ברורים ומנוקים מכל דבר
ושיהיו היינות והשמנים צלולים ולא ימכרו שמרים כלל ויש
מקומות שנהגו אפילו היו בהן מחצה שמרים או שהי׳ בפירות
מחצה עפר או תבן או מין אחד ימכור כמות שהוא והכל בזה
רפ״נ דף כ״ו ע״ג וכיוצא בזה כמנהג המדינה לפיכך א׳ בירושלמי דכלאי׳ ובפ׳
(לח) דף צ ג בתרא דביצה בגמרא שלנו׳ ובפרק המוכר פירו׳ הבור׳ צרור
מתוך גרנו של חבירו נותן לו דמי חטין כשיעור צרור שבירר
שאילו הניחו היה נמכר במדת החטין ואם תאמר יחזירנו הרי
דף לח אמרו אסור לערב כל שהו : בפרק שבועת העדות גרסינן
אמר שמואל ואשר לא טוב עשה בעמיו זה הלוקח שדה שיש
עליה עסיקין וכן מן הדין אסור למכור לחבירו קרקע או

מטלטלין שיש עליה עסיקין פירוש עוררין ויש בהן דין עד
שיודיעוהו שאף על פי שאחריותו עליו אין אדם רוצה שיתן
מעותיו ויורד לדין ויהיה נתבע מאחרים : פסק רבא בפר׳ קמא
דף טו דבבא מציעא אחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה
בין בשטרי מקח וממכר הילכך כל המוכר קרקע או עבד או
שאר מטלטלין הרי זה חייב באחריותו כיצד אם הוציאו
המקח מן הלוקח מחמת המוכ׳ חוזר הלוקח ונוטל כל הדמים
שנתן למוכר שהרי נלקח המקח מחמתו כך הוא הדין בכל
ממכר אף על פי שלא פירש הלוקח דבר זה אלא קנה סתם
אפי׳ מכר קרקע בשטר ולא הזכיר בו אחריות הרי זה באחריות
בד״א כשהוציאו המקח מיד הלוקח בב״ד של ישראל כגון שהיה
המקח מטלטלין והיו גנובים או גזולים או שהיתה הקרקע
גזולה או שבא ב״ח של מוכר וטרפ׳ מיד הלוקח והכל בבית דין
של ישראל אבל אם גוי הוא שהוציא המקח מיד הלוקח בין
בדין מלך בין בערכאות שלהן אין המוכר חייב באחריותו
(דף מ״ה ע״ב) כך פסק אמימר בפרק חזקת הבתים : מסקינן בפ׳ מי שאחזו
שהמוכר קרקע לחבירו והתנה עמו שכל אונס שיולד בקרקע
זו יהא חייב לשלם אפי׳ בא גוי וגזלה מחמ׳ המוכר חייב לשלם
אבל אם נפסק הנהר שהיה משקה אותה או שחזר הנה׳ לעבור
בתוכ׳ ונעשת בריכ׳ וכן כל כיוצא בזה פסק שם רבא שהרי זה
פטור שאונס שאינו מצוי הוא זה ואינו בכלל תנאי זה שלא
דף מ״ד כל הסוגיא עלה על לב המוכר שיבא דבר זה : מסקינן בפרק חזק׳ הבתים
המוכר קרקע לחבירו והתנה המוכר שלא יהא עליו אחריות
אפילו נודע בודאי שזו הארץ גזולה ויצאה מיד הלוקח אין
המוכר חייב לשלם כלום כרב זביד שאומר כן שם ואין צריך
לומר אם בא ב״ח וטרפה שאינו מחזיר לו כלום שכל תנאי
בפרק י״ט דמכירה דף ת״ר שבממון תנאו קיי׳ זו דברי רבינו משה : אבל רבינו יצחק פסק
כרב פפא שחולק על רב זביד ואומר דנמצאת שאינה שלו
חוזר עליו דאינו מכר כלום מאחר שנגזל טורף קרן ופירות
אבל בב״ח שאינו טורף פירות כל זמן שלא טרפה נחשב
דף טו המכר מכר : וכן מוכיח בפר׳ קמא דבבא מציעא גבי הכיר בה
שאינה שלו ולקחה שנחלקו שם רב ושמואל ואמרו שהמעות
פקדון או מתנה׳ ואם כן מדבר שלא באחריות׳ מכלל דדומיא
דהכי בלא הכיר בה לדברי הכל יש לו מעות מן המוכר : גרסי׳
דף ח) דף יד בפרק קמא דבבא קמא ובפרק קמא דב״מ אמר אביי ראובן
שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ובא לוי ב״ח דראובן
והוציאה מיד שמעון אם אין שמעון כל כך פקח לעמוד עמו
בדין ולסתור דבריו או שאמר לבית דין הגדול אני רוצה לילך
ושמעון אינו יכול לילך ורצה ראובן לעשות דין עם לוי עושה
ואין יכול לומ׳ לו מה לי ולך והלא אין עליך אחריות לאו בעל
דברי׳ דידי את שהרי ראובן אומ׳ לו אין רצוני שתהיה לשמעון
דף צג תרעומת עלי שהרי הפסיד בגללי : בכתובו׳ בפ׳ מי שהיה נשוי
אמר רבא ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וחזר
ולקחה משמעון באחריות ובא ב״ח של ראובן לטרוף אותה
ממנו אינו יכול לחזור על שמעון שאף על פי שלא קבל ראובן
אחריות לשמעון אחריות של עצמו קבל עליו שלא יהא הוא
המוכר והוא המוציא לעצמו אבל אם בא ב״ח של יעקב אביהם
וטרפה מיד ראובן חוזר בכל הדמי׳ על שמעון מפני ששמעון
קיבל עליו אחריות וראובן לא קבל לשמעון אחריות של
אחרים כלל :

קעא

בפרשת בהר

אל תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך
בהר רפ״ד כל הסוגיא אני ה׳ ותניא בתורת כהנים ומביאה בפרק
דף כח הזהב שבאונאת דברים הכתוב מדבר שאם לאונאת ממון הרי
כבר אמר לא תונו איש את אחיו כיצד אם היה בעל תשוב׳ לא
יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם הוא בן גרים לא יאמר לו
פה שאכל נבילות וטריפות יבא וילמד תורה שנתנה למשה
מסיני

מסיני מפי הגבורה אם הוו ייסורין באין עליו או היה מקבר בניו לא יאמר לו כדרך שאמרו חביריו לאיוב הלא יראתך כסלתך זכור נא מי הוא נקי אבד ׳ ובכלל לאו זה השואל דבר חכמה למי שאינו יודע אותה חכמה שזה דבר המסור ללב ׳ ותניא רבי יהודה אומר אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים שהוא דבר המסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך : תניא בפרק הזהב לא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך עם שאתך בתורה ובמצו׳ אל תונו למדנו שלא הזהיר הכתוב באונאת דברים אלא על יראי ה׳ ואמרינן במדרש שאם הונה אותך אתה רשאי להונותו שאינו קרוי עמיתך : ואמרינן במסכת מגילה האי מאן דסני שומעניה פירוש שיצא עליו שם רע בודאי שרי לבזוייה בגימל ושין פי׳ גייפא שיטא פי׳ אחר בן גויה או בן שפחה פי׳ אחר גערת שמת כמו ששנינו במועד קטן ברב יהודה שנדה לאותו תלמיד דסני שומעניה ואמרי׳ נמי האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקריה עבריינא : בשלשה דברים גדולה אונאת דברי׳ מאונאת ממון שזה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון זה בממונו וזה בגופו וזה לא נאמר בו ויראת וזה נאמר בו ויראת וכל הצועק מאונאת דברי׳ נענה מיד שנאמר כי אני ה׳ ואמר רב חסדא כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה : קעב קעג

(בגליון: זה אינו מן הברייתא והוא מן המיימו׳ עיין שם במ״ע כ״ד דהלכות מכירה דף ת״ר ׳ בברייתא דלעיל ׳ דף נט ׳ בפ׳ הקור׳ דף כה ׳ כ׳ אלו מגלחי׳ דף יז ׳ בה׳ כירה דף ח ׳ בפרק הזהב דף נח ׳ שם דף נט)

בפרשת משפטים כתוב וגר לא תונה ולא תלחצנו ובפרש׳ קדושים כתוב וכי יגור אתכם גר בארצכם לא תונו אותו כאזרח מכם יהיה לכם ולגר הגר אתכם מפרש בפר׳ עד כמה בזמן שקיבל עליו כל התורה כולה כאח׳ מכם לא תונו אותו ויש ספרי׳ הרב׳ שאינו כלל שם בפרוש עד כמה אלא כך הוא שם גר שבא לקבל עליו דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו : האונה את הגר אף בדברים עובר בשני לאוין משום לא תונו איש את עמיתו ומשום וגר לא תונו והאונה אותו בממון עובר משום אל תונו איש את אחיו ומשום לא תונו ומה שאומ׳ בפרק הזהב שעובר בשלשה לאוין כולל כל הלאוין יחד וכן אם לחצו בממון תניא בפרק הזהב שעובר משום לא תלחצנו וגר לא תלחץ ולא תהיה לו כנושה ׳ וילך עם הגר לפנים משורת הדין ולא יעמיד עצמו על דין תורה ׳ קעד

(בגליון: במסכת בכורות דף ל ׳ דף נט ׳ שם)

ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בפרך בפרשת בהר מכאן אסרה תורה שלא לעבוד בעבד עברי בפרך ותניא בת״כ בו אי אתה רודה בפרך אבל אתה רודה בבן חורין ונלמד פרך זה מפרך האמור במצרים ויעבידו מצרים את בני ישרא׳ בפרך : ותניא בפרך שהוו מחליפין עבודת נשים לאנשים ועבודת אנשים לנשים עבודת יום לעבודת לילה ועבוד׳ לילה לעבודת יום : ותניא לא תרדה בו בפרך לא יאמר לו החם לי כוס הזה והוא אינו צריך צנן את הכוס הזה והוא אינו צריך ואם תאמר לעצמי אני עושה דבר זה המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך : קעה

(בגליון: בהר פרק ז ׳ שם ׳ שם)

כתוב בפרשת בהר כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד פירו׳ לא ימכרו בהכרז׳ לומ׳ ולהכריז כאן יש עבד לימכר כדתניא בת״כ לא יעמידנו בסימטא ולא יעמידנו על אבן הלקח : קעו

(בגליון: שם)

כתוב בפרש׳ בהר וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא תעבוד בו עבודת עבד פירוש עבודות של גנאי שיהא נראה כעבד כדתניא בת״כ שלא ינעול לו מנעליו ולא יחלוץ ולא יוליך כליו אחריו לבית המרחץ בו אי אתה עובד אבל אתה עובד בבני חורין עבודת עבד שהרי אין לו בושת בזה שאינו עובדו אלא ברצונו ׳ קעז

(בגליון: שם)

עבד עברי הנמכר לגוי אם רודהו הגוי בפרך הרי ישראל מצוין למונעו ואם הניחוהו עוברין בלא תעשה שנאמר לא ירדנו בפרך לעיניך ואין אנו זקוקים ליכנס ברשותו של גוי לראות ולבדוק אחריו שלא יעבדנו בפרך שנאמר לעיניך : קעח

כל המשלח עבדו ואמתו העבריה ריקם בצאתם מאתו עובר בלא תעשה שנ׳ וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם והרי הכתוב נתקו לעשה שנ׳ העניק תעניק לו וכתיב ואף לאמתך תעשה כן והיוצא בגרעון כסף אין מעניקין אותו כדאיתא בפ״ק דקידושין שנאמ׳ וכי תשלחנו חפשי וגו׳ מי שמשלוחו חפשי מעמך כגון היוצא בשש או ביובל או במיתת האדון ואמה העבריה בסימנין אבל זה אין שילוחו חפשי מעמך כי העבד נתן שאר הדמים שנשאר לו לעבוד בהן ועל ידי כן יצא : קעט

(בגליון: דף יז)

בפרשת משפטים אשר לא יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגדו בה תניא בפרק קמא דקידושין לגירסת ספרים ישנים וכן גורס רבינו יעקב בבגדו בה כיון שפירס טליתו עליה שוב אינו רשאי למוכרה דברי רבי אלעזר בן יעקב רבי עקיבא אומר בבגדו בה כיון שבגד בה האב שמכרה אפילו יצאה מרשות האדון בעודה קטנה שוב אינו רשאי למוכרה אבל לשפחות אחר אישות יכול למוכרה ולר׳ אלעזר הפירוש שאין האדון יכול למכרה לאחר וגם האב אינו יכול למכרה לשפחות אחר אישות כדמסקינן התם : ונראין הדברים לרבינו משה שהוא הדין לעבד עברי שאין אדון יכול למוכרו ולא הוצרך הכתוב לאסור דבר זה באמה אלא מפני שיש לו לייעדה לבנו לכך נאמר לעם נכרי לא ימשול למכרה : קפ

(בגליון: דף יח והסוגיא כתו שם ׳ בפרק ד דהלכות עבדים דף תלו)

כתוב בפרשת תצא לא תסגיר עבד אל אדוניו אשר ינצל אליך מעם אדוניו בפרק השולח מפרש ר׳ אחאי בדבי יאשיה שמדבר בעבד שברח מחוצה לארץ לארץ שאין מחזירין אותו לעבדו ואומר׳ לרבו שיכתוב לו גט שיחרור ויכתוב עליו שטר חוב בדמיו עד שתשיג ידו ויתן לו ואם לא רצה האדון לשחררו בית די׳ מפקיעין שיעבודו מעליו וילך לו : עבד זה שברח לארץ ישראל הרי זה גר צדק והוסיף לו הכתוב אזהרה אחרת למי שאונה אותו מפני שהוא שפל רוח יותר מן הגר לכך צוה עליו הכתוב שנ׳ עמך ישב בקרבך וגומר באחת שעריך בטוב לו לא תוננו ומכל מקום בכלל אזהרת הגר הוא והכל עניין לאו אחד הוא והדעת מכרעת שהם שני לאוין ולא נמנה כל אלמנה ויתום לא תענון כי אם בלאו אחד : קפא

(בגליון: דף מה כל הסוגיא ׳ והוא לעיל בסימן ח)

הזהירה תורה בפרשת קדושים לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר מפרש בפרק המקבל שזהו שכיר יום שגובה כל הלילה שאח׳ יום השכירו ועל שכי׳ לילה הזהיר בפרשת כי תצא לא תעשוק שכיר עני ואביון מאחיך או מגרך אשר בארצך בשעריך ביומו תתן שכרו זה שכיר לילה שגובה כל היום שאחר ליל השכירו ושכיר שעות של יום גובה כל היום ושכיר שעות של לילה גובה כל הלילה וכל היום דקיימ׳ לן כשמואל בדיני שמפ׳ כן : ושכיר חדש שכיר שנה יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום : כל הכובש שכר שכיר כאילו הוא נוטל נשמתו ממנו שנא׳ ואליו הוא נושא את נפשו : ועובר בארבע אזהרו׳ ועש׳ משו׳ לא תעשוק ׳ ומשום לא תגזול ׳ ומשו׳ לא תלין פעולת שכיר ׳ ומשום

(בגליון: דף קי ׳ שם דף קיא ׳ שם דף קיב ׳ שם דף קיא ׳ כך מצאתי בספר ירושלמי וכן משמע שם אליבא דשמואל שפסק המחבר כמותו ׳ וכן הוא גם בסת׳ מתניתי׳ שם דף קי״ב)

שם ומשום לא תבא עליו השמש ׳ ומשום ביומו תתן שכרו : וגר
תושב יש בו משו׳ ביומו תתן שכרו׳ ואם איחרו אינו עובר בלא
שם דף קי תעשה׃ תניא ממשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר איני יודע
עד בקר מה ת״ל עד בקר מלמד שאינו עובר אלא עד בקר
ראשון בלבד ׳ מכאן ואילך עובר בלאו של דבריהם אל תאמר
דף קיא לרעך לך ושוב : שנינו שם אחד שכר אדם ובהמה וכלי׳
יש בהן משום ביומו תתן שכרו ומשו׳ לא תלין שנאמר בארצך
שם כל אשר בארצך כך מפרש בגמרא ואף על פי שזה המקרא
אינו מדבר בשכיר לילה מ״מ שכיר לילה לומד שם בגזירה
תורת כהנים פרק ג שוה שכיר שכיר ובתורת כהנים תניא אין לי אלא שכר האדם
שכר הבהמה וכלים וקרקעות מניין תלמוד לומר לא תלין
פעולת שכיר פעולת כל דבר במשמ׳ ׃לא תבעו או אין לו במה
בפרק האיזהו נשך דף קי״ב לפרוע או המחאו אצל חנווני ואצל שלחני דורש שם מלא
תלין פעולת שכיר אתך.שאינו עובר בלאו והלכתא כרבה
שאומ׳ שם שאם לא פרעו החנווני שחוז׳ הפועל על הבעל הבי׳
שם דף קכח וכן פסק רב אלפס ורב מתתיה גאון דדיוק המשנה כמותו
ואינו עובר מיעבר הוא דלא עבר הא מהדר מצי הדר ומה
פרק ז דשבועות דף לח ע״א שאומר בירושלמי העמיד בעל הבית פועלים אצל השלחני
אין להן אצל הבעל הבית כלום ההיא כרב ששת ואנן כרבה
פרק קי״ב דלעיל קל כל זה פירוש רב אלפס׃ נתן טליתו לאומן וגמרו והודיעו
אפילו איחרו עשרה ימים כל זמן שהכלי ביד האומן אינו
עובר עליו נתנה לו בחצי היום כיון ששקע עליו החמה עובר
משום בל תלין שהקבלנות כשכירות הו׳ וחייב ליתן לו בזמנו
שם וכן מסיק רב ששת : קפב

כתוב פרש׳ תצא כי תבא בכרם רעיך ואכלת ענבים
כנפשיך שבעך ואל כליך לא תתן ותניא בפר׳
דף (ספרי) פט השוכר הפועלי׳ בביאת פועל הכתוב מדבר וכן תניא כי תבא
בכרם רעיך ואכלת ולא מוצץ ענבי׳ ולהשליך הפסולת ענבים
שם דף פח ולא ענבי׳ ודבר אחר שלא יאכלם לא בפת ולא במלח׃כנפשך
מה נפשך אם חסמת פטור אף ההוסס את הפועל פטו׳ שבעך
ולא אכילה גסה ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נותן לכלים
של ב״ה אתה אוכל וזהו דווקא בשעת גמר מלאכה בשע׳ שאין
שם דף פז אתה נותן לכליו של בעל הבית אי אתה אוכל כדתנן ואילו
אוכלין מן התור׳ העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכ׳
הרי למדנו מכאן אזהר׳ שלא יקח הפועל יתר על אכילתו ואין
לוקין על לאו זה שהרי אם עשה כן חייב לשלם : קפג

כתוב בפרש׳ תצא כי תבא בקמת רעיך וקטפת
מלילות בידך וחרמש לא תניף על קמת
בספרי פרש׳ תצא דף כח ע״ב רעיך ותניא בידך ולא במגל ולא בחרמש וכאשר הזהיר
לפועל שלא לקטוף קמה ולאכל כ״א ביד כך הזהיר בכרם שלא
לבצור לצורך אכילתו בדבר שדרכו לבצור שהרי סמוכים זה
בפרק קמא דיבמות דף ד לזה ואפילו רבי יהודה דלא דריש סמוכין במשנה תורה דריש
ועוד דכתיב כי תבא בכרם רעיך.וכתיב וכי תבא בקמת רעיך
וי״ו מוסיף על עניין ראשון ולמדין זה מזה אמנם בספרי ספרד
פרק י״ב דהלכות שכירות דתלכה אין שם וי״ו ורבי׳ משה כתב שלא יאכל הפועל כשיבצור הכרם
עד שימלא סלו ואחר כך אוכל עד שיעריהו למקום אחר ושאר
סימן נא הילכות פועל ושכירות יתבארו בספר מצו׳ עשה׃ קפד

לא תחסום שור בדישו כתו׳ בפרש׳ תצא מכאן הזהירה
תורה שבהמה העושה מלאכה בגידולי קרקע בין
במחובר בין בתלוש שלא יחסמנה ואם חסמה לוקה ותנן בפ׳
ב״ק דף נד הפרה אחד השור ואחד כל בהמה חיה ועוף לפריק׳ ולהסימה
שלמדנו שור שור משבת שכתוב שם וכל בהמתך לרבות את
דף פט הכל ובפרק הפועלים תניא מה דישה מיוחד בגידולי קרקע
גמר מלאכתו ולא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה אף כל
שם דף צ כיוצא בזה איתמר חסמה בקול רבי יוחנן אמ׳ חייב וריש לקיש
אמר פטור והלכה כרבי יוחנן והטעם מפני שבדבורו נעשה

מעשה ׳ וכן מצינו בפרק קמא דתמורה דאמר רבי יוחנן רבי דף ג
יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי כל לא תעשה שבתורה
שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל
חבירו בשם אמר רבי יוחנן לתנא אל תשנה מימר מפני שם
שבדבורו נעשה מעשה׃ אמר לגוי חסום פרתי ודוש בה היא
בעיא שם ולא נפשטה הילכך אסור ואינו לוקה׃ קפה פרק הפועלים דף צ

אם בסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו
כנושה מכאן שכל הנוגש את העני והו׳ יודע שאין
לו מה יחזיר עובר בלא תעשה ׳ וגם מפורש בפרק איזהו נשך דף עה
שאסור לאדם להראות לבעל חובו בזמן שיודע שאין לו ואפי׳
לעבור לפניו שלא יפחידו פן יחשוב בלבו שבא לנגשו
ולתובעו׳ קפו

כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו
לעבוט עבוטו בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה
בו יוציא אליך את העבוט החוצה ׳ ושנינו בפרק המקבל דף קיג
המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בבית דין ולא יכנס לביתו
ליטול את משכונו שנאמ׳ בחוץ תעמוד ׳ ותניא לביתו אי אתה שם דף קטו
נכנס אבל אתה נכנס לשכר חמר ׳ שכר כתף ׳ שכר פונדוק ׳
יכול אפילו זקפן עליו במלוה תלמוד לומר כי תשה ברעך
משאת מאומה ׳ ותניא בספרי יכול לא ימשכננו מכפני׳ אבל תנח דף כח ע״ב עיין שם
ממשכנו מבחוץ תלמוד לומ׳ לעבוט עבוטו בחוץ׳ כשהוא אומר
והאיש לרבות שליח בית דין ׳ ואמרינן בפרק המקבל ששליח דף קיג
ב״ד אינו רשאי ליכנס בביתו של לוה למשכנו מבפנים אבל
מבחוץ ממשכנו בזרוע ׳ ובעל חוב אף בחוץ לא ימשכננו כך
אמר שמואל ׳ ואף על פי שיש תנאים חולקין בדבריו הלכה שם
כמותו ׳ ומה שאנו אומרים והאיש לרבות שליח בית דין זהו
לעניין שלא ימשכננו בפנים כבעל חוב שבדבר הנראה יש
לנו להעמיד הריבוי׃ עבר המלוה ומשכן הלוה אינו לוקה מיימוני פ״ג דהלכות שכירות דף תל״ע ועי״ש במגדל עוז
שהרי ניתק לעשה דהשבת העבוט ואם אבד המשכון לוקה
הואיל ואי איפשר לו לקיים העשה ׳ קפז

שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך לו
שנא׳ בפרשת תצא ואם איש עני הוא לא תשכב
בעבוטו ותניא לא תשכב ועבוטו עמך ׳ ואמר רב ששת בפרק
המקבל עני לא תשכב ועבוטו עמך הא עשיר שכב ועבוטו דף קיד
עמך ׳ וכבר בארנו בספר מצות עשה שמקרא זה מדבר בכסות סימן כד
לילה שניתן למשכן ביום ומקרא שכתוב עד בא השמש
תשיבנו לו מדבר בכסות יום שנתן למשכן בלילה וכדתנן שם דף קיג
מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ותניא במה שם דף קיד
דברים אמורים שמשכנו שלא בשעת הלואתו שבזה מדבר
העניין שמדבר בשליח בית דין אבל משכנו בשעת הלואתו
אינו חייב להחזיר לו ׳ קפח

לא תחבול בגד אלמנה ושנינו בפרק המקבל אלמנ׳ דף קטו
בין ענייה בין עשירה אין ממשכנין אותה וסתם
משנה זו מפורש בגמרא בברייתא שהיא דברי רבי יהודה שם
ואף על פי שרבי שמעון חולק עליו הלכה כרבי יהודה כדאמ׳
בפרק החולץ סתם משנה ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם דף מב
משנה ועוד דאמר בפרק מי שהוציאוהו רבי יהודה ור׳ שמעון דף מו
הלכה כרבי יהודה ׳ קפט קץ

המלוה את חבירו ובא למשכנו על ידי שליח ב״ד לא
ימשכננו בדברי׳ שעושין בהן אוכל נפש שנ׳
לא יחבול ריחים ורכב כי נפש הוא חובל :
ותניא בפרק המקבל אין לי אלא ריחים
ורכב מניין לרבות כל דבר כגון הערבות
של עץ והיורו׳ והקדירות וסכין של שחיטה
וכיוצא בזה תלמוד לומר כי נפש הוא
חובל ׳ אם כן מה תלמוד לומר ריחים ורכב

דף קט״ו ולו׳ הברייתא שם כסיטה זו אלא שנים במסכ׳ שם בדף קט״ו מסת׳ כך ועיקר מנחתי בספרי פרשת תנח דף כח ע״ד

לומר

לומר לך מה ריחים ורכב שהן מיוחדין שהן שני כלים ועושין
מלאכה אחת וחייבים שני לאוין על זה בעצמו ועל זה בעצמו
אף כל שהן שני כלים אף על פי שאין המלאכה נעשית אלא
מבין שניהם כגון זוג של מכפרים לגזוז ירק וצמד של פרות
לדוש בתבואה חייבין על זה בעצמו ועל זה בעצמו׳ אבל
סם דף קי״ג מחרישה מותר לחבול כדתנן ואת המהרישה ביום : ואוכל
בתו׳ סם דף קי״ג בד״ה כלים נפש עצמו פוסק רבי יצחק שמותר לחבול׳

הלכות רבית: קצא קצב קצג

בעניין הרבית יש שלשה לאוין האחד שלא להלוות
ברבית לישראל שנא׳ את כספך לא תתן לו
בנשך השני שלא ללות מישרא׳ ברבית שנא׳ לא תשיך לאחיך
אזהר׳ ללוה שלא ישך למלוה׳ השלישי שלא להשית יד בין
מלוה ללוה ברבית לא להיו׳ ערב ולא עד ולא לכתוב ביניהם
דף ע שטר שנאמר לא תשימון עליו נשך : שנינו בפרק איזהו נשך
מקבלין צאן ברזל מן הגוים ולוין מהם ומלוין אותן ברבית
וכן בגר תושב שאף על פי שכתוב כי ימוך אחיך ומטה ידו
עמך גר ותושב וחי עמך אל תקח מאתו נשך ותרבית אין גר
סם דף ע״א תושב בכלל הלאו כדמפרש רב נחמן בר יצחק דלא כתיב
מאתם אלא מאתו משמע מישראל לבדו : שני לשונות יש
סם דף ע הראשון אוסר רב הונא מדבריהם ריבית הגוי אלא בכדי חייו׳
כדף ע״א ובשיני מתירו׳ ופוסק רבינו תם
בתוספ׳ סם דף ע׳ בד״ה תשיך כלשון שיני שמקיל בשל סופרי׳ : ואמ׳
סם דף ס רבא אי אתה מוצא נשך בלא תרבית
ותרבית בלא נשך ולמה חלקו הכתוב לעבור עליו בשני
לאוין : ואע״ג דכסף ואוכל כתובי׳ במקרא לאו דווקא היא דהוא
סם דף ס״א הדין לכל דבר דתניא מניין לרבות כל דבר ת״ל נשך כל דבר
סם דף ע״ה אשר ישך : ואפי׳ נשך דבור אסור כגון הקדמ׳ שלום למי שאינו
כן הוא סם במשנה רגיל׳ או כגון שאמר לו דע כי בא איש פלוני ממקום פלוני :
בשתדקדק בדברי׳ תמצא שהמלוה ברבית עובר בששה לאוין
לא תהיה לו כנושה׳ את כספך לא תתן לו בנשך׳ בנשך
ובמרבית לא תתן אכלך׳ אל תקח מאתו נשך ותרבית׳ לא
תשימון עליו נשך׳ ולפני עור לא תתן מכשול׳ והלוה עובר
בשלשה לאוין ועשה אחד׳ והם לא תשיך לאחיך׳ ולאחיך
לא תשיך׳ ולפני עור לא תתן מכשול׳ ועשה דלנכרי תשיך
תנא דף כ״א ע״א הא לאחיך לא תשיך ולאו הבא מכלל עשה עשה׳ ובספרי
דורש לנכרי תשיך זו מצות עשה אבל בתלמוד שלנו סותר
דף ע דבר זה בפרק איזהו נשך ואומר לא סגי דלאו הכי ומפר׳ שלא
בא אלא לומר הא לאחיך לא תשיך כאשר ביארנו : והערב
והעדים עוברין משום לא תשימון עליו נשך׳ ומשום לפני
עור לא תתן מכשול : אף על פי שהלו׳ והמלוה עוברין על כל
אילו הלאוי׳ אין לוקין מפני שניתן להשבון שכל המלו׳ בריבי׳
אם היתה ריבית קצוצה שהיא אסורה מן התורה הרי זו יוצאה
דף ס״א)דף ס״ב בדיינין כרבי אלעזר שפוסק שם הלכה כמותו ומוציאין אותה
סם מן המלוה ומחזירין ללוה׳ ואם מת המלוה אין מוציאין מיד
הבנים שנאמר אל תקח מאתו נשך ותרבית לאב דווקא הזהיר
ולא לבנים׳ אמנם על לא תשימון פירוש ר״י שלוקה כשגובה
דף ס״ב(סם שהרי נגמרה השימה׳ וכן מוכיח שם : הניח להם אביהם פרה
או טלית של רבית וכל דבר המסויים חייבין להחזיר מפני
כבוד אביהם׳ ומקשה שם והני מי מיחייב בכבוד אביהם קרי
באן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ומתרץ שעשה
סימן ע״ג תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת : כבר בארנו בכפר מצו׳
דף צ״ד עשה מה ששנינו בפרק הגוזל קמא הגזלנין ומלוה בריבית
כתו׳ סם שהחזירו אין מקבלין מהן והולך רבינו יעקב על זה : שטר
שכתוב בו רבית בין קצוצה בין של דבריהם גובהארת הקרן

ולא את הריבית כרבנן דרבי מאיר שאין הלכה כרבי מאיר בפרק איזהו נשך דף ע״ב וכתו׳ סם
בקנסותיו כמו שפסקו הגאונים : קידם
היינו כרבי אלעזר דלעיל וגבה הכל מוציאין ממנו הרבית קצוצה
אבל אבק רבי׳ שהוא מדבריהם אינו גובה
מן הלוה למלוה ואין מחזירין אותו מן המלוה ללוה : כל
הכותב שטר רבית ככותב ומעיד עליו ע״ים שכפר באלהי סם דף ע״א
ישראל׳ וכן הלוה והמלוה בריבית בינם ובין עצמו הרי
הם ככופרים באלהי ישראל וכופרים
היינו כהסכמת סתורה עליה יבית׳ אמרי׳ כמבות׳ סם דף ס״א ביציאת מצרים שנאמר את כספך לא
תתן לו בנשך וגומ׳ אני ה׳ אלהיכם אשר
הוצאתי אתכ׳ מארץ
סם דף ע״ה כל הקונית מצרים : אסור לאדם להלוות בניו ובני
ביתו בריבית אע״פי שאינו מקפיד ומתנה
הוא שנותן להם הרי הוא אסור שמא ירגילם בדבר זה׳ אבל
תלמידי חכמים שהלוו זה לזה ונותנים לו יתר על מה שהלוה
ממנו הרי זה מותר שהדבר ידוע שלא נתן לו אלא מתנה בלב
שלם שהרי הם יודעין חומר איסור הרבית וחרדין יותר מכל
אדם ואף על פי כן אינו הגון לתלמידי חכמים להיות רגילין
בדבר זה שלא ירגילו המון העם בזה : ואף לתלמידי חכמי׳ אמ׳
רבינו יעקב שאינו מתיר אלא בדבר מועט שידוע שבלא זה וכן הוא כתו׳ סם
היה נותן לו אבל לא בדבר מרובה : אמר רב נחמן המלוה את סם דף כ״ג כל הקונית
חבירו ומצא הלוה יתר או שהחזיר לו חובו ומצא יתר אם בכדי
שהדעת טועה חייב להחזיר ואם לאו מתנה הוא שנתן לו או
גזילה היתה לו והבליע לו בחשבון׳ בכמה הדעת טועה באחד
ובשתים או בחמש או בעשר לאותן שדרכן למנו׳ בחמישיו׳ או
בעשיריות : בפרק הגוזל קמא המלוה את חבירו על המטבע דף צ״ז
פי׳ רבינו שלמה בסוף ימיו בתשובה אחת כגון שהלווהו מעו׳
על מנת שישלם לו מעות ולא שאר סחורה׳ והוא הדין למוכר
לחבירו לזמן על המטב׳ על מנת שישלם לו מטבע׳ וכן הכותב
לאשתו בכתובת׳ מטבע ידוע ופי׳ משקלו׳ והוסיפו על משקלו
אם הוזלו הפירות מחמת התוספת מנכה לו שיעור התוספת
מפני איסור ריבית אפילו הוסיפו עליו כל שהו ואם לא הוזלו
מחמת התוספת אין כאן רבית ואינו מנכה לו אלא נותן לו
ממטבע היוצא באותו שעה׳ במה דברים אמורים כשהוסיפו
עליהן עד חמשיתו כגון שהיה משקלו ארב׳ ועשאוהו ה׳ שער
השיעור הזה אין קפידא ודעת הלוה לכך אם ישתנה המטבע
אבל אם הוסיפו עליו יתר על חמשיתו מנכה לו כל התוספת
אף על פי שלא הוזלו הפירות׳ והוא הדין למלוה על המטבע
ופיחתו ממנו וכן פי׳ ר״ח ורב אלפס : א׳ שמואל המלו׳ את חבירו סם דף מ״ח (כדף דלעיל)
על המטבע ונפסל אם יכול להוציאו במדינה אחרת ויש לו
דרך לאותה מדינ׳ נותן לו ממטבע שהלוהו ואו׳ לו לך והוציאו
במקום פלוני׳ וכל שכן אם סוחרי אותה מדינה מצויין לכאן
שדי במטבע שהלוהו׳ ואם אין לו דרך לשם הוא נותן לו
ממטבע היוצא באותה שעה׳ וכן בכתובה : אף על פי ששנינו
שם במשנה גזל מטבע ונפסל אומר לו הרי שלך לפניך ואינו דף צ״ז
משלם לו מטבע חדש זהו מפני שבתור׳ גזלנו׳ היה אצלו וכיון
שמחזי׳ אותו מטבע עצמו שגזל פטור׳ אבל מלוה להוצאה
ניתנה ומחזיר לו מעות אחרי׳ הילכך אפי׳ מחזי׳ לו אותן מעות
עצמן אין זה פרעון עד שישלם ממטבע חדש ובלבד שלא
יהא שם צד ריבית כאותו עניין שביארנו למעלה כך פי׳ רבי׳
שלמה בתשובה אחת : הורה רבינו משה שהלוה שמחל בס״ר דהלכות מלוה ולוה דף תר״עו
למלוה הריבית שלקח ממנו או שעתיד לקחת ממנו וקנו מידו
שמחל שהמחילה מועלת כדא׳ הגזלני׳ ומלוי׳ בריבי׳ שהחזירו בפרק הגוזל קמא דף צ״ד
אין מקבלין מהן ואין נראה לי זאת הראיה שלשם הפקיעו בד׳
ממו׳ הלוה מפני תקנת השבי׳׳ וגם הוא כתב שהגאוני׳ חולקין
עליו בזה : אמ׳ רב ששת נכסי יתומי׳ מות׳ להלוותם לאר׳ באמן בכ׳ איזהו נשך דף

שיש לו נכסים טובים קרוב לשכר ורחוק להפסד כיצד אומר
לו תהיה נושא ונותן בהן ואם יהיה שם ריוח תן להם מן הריוח
חלק ואם יש שם הפסד אתה תפסיד לבדך שזה כאבק ריבית
וכל אבק ריבית אינה אסורה אלא מדבריהם ובנכסי יתומין
דף ע״א לא גזרו : שנינו שם ישראל שלוה מעות מן הגוי בריבית
ובקש להחזירם לו ומצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני
מעלה לך כדרך שאתה מעלה לגוי הרי זה רבית קצוצה ואם
שם העמידו אצל הגוי מותר מפרש לה רב פפא בנושא ונותן ביד
שנטל הגוי מעותיו וחזר ונתנם לישראל אחר מותר אף על פי
שם שנראה קצת שלדעת הישראל עושה כן : וגוי שלוה מעות
מישראל ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמ׳ לו
תנם לי ואני מעלה לך כדרך שאתה מעלה לישראל הרי זה
כל הסוגיא בתו׳ שם מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור פירוש רבינו שלמה ור״ח
וגאוני המערב שאף על פי שנתן הגוי המעות בידו הואיל
ומדעת הישראל נתן הרי זו ריבית קצוצה ומכאן פסק ר״ח שיש
שליחות לגוי מדבריהם לעניין חומרא אבל רבינו יעקב פסק
שאין שליחות לגוי אף לחומרא ורב פפא שהעמידה בנושא
ונותן ביד עונה גם על הסיפא שאינו אסור אלא בנושא הישראל
ונתן ביד הישראל אחר אמנם הרב ר׳ אלעזר
כמ״ה דבבא מציעא דף קנ״ב ע״ג ממיץ הביא ראיה מן התוספתא שיש
שליחות לגוי לחומרא דתניא ישראל שאמ׳
לגוי הא לך שכרך וצא הלוה מעותי בריבית אסור וגוי שאמ׳
לישראל הא לך שכרך והלוה מעותי בריבית מותר אבל אסור
לעשות כן מפני מראית העין אבל נראה בעיניו שהיא
כתובה בשיבוש שהיאך יהא מותר בסיפא גוי שאמר לישראל
וכו׳ אם כן מצינו שליחות לגוי לקולא וכן ראוי להיו׳ שם ישראל
שאומ׳ לגוי הא לך שכרך וצא הלוה מעותי בריבית מותר אבל
אסור לעשות כן מפני מראית העין וגוי שאמר לישראל הלוה
מעותי אסור מכל מקום למדנו שיש שליחו׳ לגוי לחומרא וכן
משמע גם מתוך דברי רב יהודאי גאון בהלכו׳ גדולות ונראה
לי כי גירסא ראשונה עיקר ומה שמותר זהו כשהדבר ידוע
שהמעות באחריו׳ הגוי וראיה עוד מדתניא
כ׳ איזהו נשך דף י׳ ע״ג והתוספ׳ בפרק דלעיל בירושלמי ובתוספת׳ מעו׳ ישראל המופקדות
ביד גוי מותר להלוותן בריבית כו׳ זה הכלל
כל שבאחריות ישראל אסור באחריות גוי
מותר ישראל שנעשה אפוטרופא לגוי או סנטירו מותר ללוות
ממנו בריבית וגוי שנעשה אפוטרופא לישראל או סנטירו אסור
ללוות ממנו בריבית הרי משמע כגירסא
פרק איזהו נשך דף ס״א ועיין שם בתו׳ ראשונה שבתוספתא של מעלה : אמר רבא
יציאת מצרים דכתיב גבי ריבית למה אמר
הקדוש ברוך הוא אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של
בכור לשאינה של בכור אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה
מעותיו בגוי ומלוה אותם לישראל בריבית פי׳ כגון שאומר לו
ראובן לשמעון קח משכוני ולוה לי מעות מגוי פלוני הרגיל
אצלך והלך שמעון ולקחם משלו ומטעה את ראובן לומר מן
דף ע״א הגוי לקחתי׳ יש פירושי׳ אחרים וזה עיקר : מסקינן שם כי גוי
שהלוה לישראל בריבית אסור לישראל אחר להיות לו ערב
שכיון שבדיניה׳ שתובע את הערב תחילה נמצא הערב תובע
את הישראל בריבית שישראל ערב חייב בה לגוי לפיכך אם
קבל עליו הגוי שלא יתבע הערב תחלה הרי זה מותר : אם
שם כסף תלוה את עמי עמי וגוי עמי קודם שמצוה להקדי׳ הלואת
דף ס״ח ישראל בחנם מהלואת הגוי בריבית : שנינו שם אין מושיבי׳
חנווני למחצית שכר ולא יתן לו מעו׳ ליקח בהן פירו׳ למחצית
שכר אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל בטל וכל דיני העסק
סימן פ״ב בארנו בספר מצות עשה במצורת וכי תמכרו ממכר לעמיתך
דף ס״ח בדיני השותפות פסקינן שם שהמשתתף עם חבירו במעות או
בקרקע או הנותן לו עסק לא יצרף השכר עם הקרן שמא לא
דף ע״א יהיה שם שכר ונמצאו באין לידי ריבית : שנינו שם ר״ג אומר
יש ריבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת כיצד נתן עיניו ללוות
והיה משלח לו דורון בשביל שילוונו הרי זה ריבית מוקדמת
לוה ממנו והחזיר לו מעותיו ואחר כך שלח לו דורון מפני
מעותיו שהיו בטילו׳ אצלו הרי זה ריבית מאוחרת ואין ריבית
מוקדמת ומאוחרת אסורה אלא במפרש מפני ההלואה אבל
בסתם מותר ודווקא מתנה מועטת שאין כאן פירסום שמפני
ההלואה נותן לו אבל מתנה מרובה אפילו בסתמא אסור : יש
דברים שהן כמו ריבית ומותרין כיצד לוקח אדם שטרותיו של
חבירו ומלוותו בפחות ואינו חושש משום
שם דף י׳ ע״א ומכוא׳ בהגהה באלפסי שם דף קנ״ב עמוד ב ריבי׳ כדאית׳ בירושלמי
בפרק ה׳ דב״מ דף קכ״ב עמוד א ובתוספת׳ : ובתלמודינו
דף ס״ט בפרק איזהו נשך אומר
שמותר לתרת לחבירו דינר כדי שילוה לפלוני מאה דנרין
שלא אסרה תורה אלא ריבי׳ הבאה מלוה למלוה וכן אומר אדם
לחבירו הילך דינר זה ואומר לפלוני שילויני שלא נתן לו
שם דף ס״ט אלא שכר אמירה : תני רבי חייא אומר יש דברים שהן מותרי׳
ואסור לעשותן מפני הערמת ריבית כיצד אמר לו הלויני מנה
אמר לו מנה אין לי חטין במנה יש לי ונתן לו חטין במנה
וחזר ולקח ממנו בתשעים הרי זה מותר אבל אסרוהו מפני
הערמת רבית שהרי נתן לו תשעים ולקח ממנו מנה ואם
עבר ועשה כן הרי זה מוציא ממנו מנה בדין שאפילו אבק
שם דף ס״ט ריבית אין כאן : רב חמא היה רגיל להשכיר מעותיו פירוש
בתו׳ שם כל הסוגיא רבינו יצחק שהיה מקבל עליו אחריות אונסין ולכך היה עולה
על דעתו שיהיה מותר וכלו מעותיו למדנו שאסור להשכיר
הדינרין שאין זה דומה למשכי׳ הכלי שהכלי חוזר בעצמו וזה
מוציא דינרין אילו ומביא דינרין אחרי׳ נמצא זה אבק ריבית
בפרק ה׳ דב״מ דף קכ״ב ע״א והא דתניא בתוספתא מותר אדם להשכיר מעותיו לשלחני
להתנאות בהן לשם המעות חוזרין בעצמן ולכך מותר ועוד
בגמ׳ דלעיל מפרש שם טעם אחר כלי ניכר פחתו שלו והשכר נראה מפני
שמקבל עליו הפחת הילכך אפי׳ היה נותן לו המרא לכלותה
במלאכתו ולשלם אחרת מותר אבל מעות אינו ניכר פחת
שלהן משבאו לידו ואין נראה השכר שלהן אלא שכר מלוה :
מצאתי בשם רבינו יעקב שהמקבל מעות להצי ריוח וכופר
ואומר כי מלוה בריבית היא אף על גב דאיבעי פטר נפשיה
בפרעתי או באומר לא לויתי ואיכא מגו אע״פ כן אינו נאמן
דאין אדם משים עצמו רשע : כל הלואה בתוספת בין נשך
כסף בין נשך אוכל הרי זה ריבית של תורה ויוצאה בדיינין
שם דף ס״ד וכן המלו׳ את חבירו והתנה עמו שידור בחצרו חנם עד שיחזיר
לו הלואתו או ששכר ממנו בפחות וקצב לו הדבר שפוחת לו
מן השכ׳ עד שיחזיר לו הלואתו או שמשכן בידו מקו׳ שפירותיו
מצוין בעת ההלואה כגון שמשכן חצירו על מנת שידור בו
בחנם הרי זו ריבית של תורה ויוצאה בדיינין וכיוצ׳ במשכנתא
דף ס״ז זו קורא התלמוד משכנתא בלא נכייתא אבל המלוה את
חבירו ומשכן לו שדהו על מנת שיאכל פירותיה כל ימי
המשכונתא אף על פי שאין מנכה לו כלום הרי זה אבק ריבית
ואינה יוצאה בדיינין שאין הממשכן שדהו דומה לממשכן
חצרו שהרי אין בשדה פירות מצויין בעת ההלואה ואיפשר
שירויח ויהיה שם פירות ואיפשר שיפסיד בזריעתו ובעבודתה
דף ס״ב ולפיכך הוא אבק ריבית : וזהו מה שאמר שם רבינא לרב
אשי הרי משכנתא בלא נכייתא בדינינו אין מחזירין ממלוה
שם דף ס״ז ללוה : ועוד אמר רב אשי המלו׳ את חבירו ומשכן לו את השדה
עד זמן קצוב או עד שיביא לו מעות ויסתלק והיה המלו׳ אוכל
כל פירותיו אפילו אכל כשיעור חובו אין מסלקין אותו בולא׳
כלום שאם תסלקנו בלא מעות הרי זה כמו שהוציא ממנו
בדיינין

שם בדיינין ׳ לפיכך אין הלכה כאותו רבינא דהשיב ואפיק פירי
בבשכנתא דשדה ׳ ואין זה אותו רבינא שהיה תלמיד חבר לרב
אשי שאותו אמרנו לבעל״ה שהוא סובר במשכנתא דשדה
שהוא אבק ריבית אלא רבינא אחר שהיה קדמון הוא רבינא
רף מ״ח והכי כתו׳ שם דפרק אילו טריפו׳ בעניין טרפו׳ הריאה שבא רב יוסף להשיב
בפרק איזהו נשך דף כ״ז על דבריו: עוד יש משכנתא אחרת הקרויה משכנתא בנכיית׳
כגון שהלוהו ק׳ דינרי׳ ומשכן לו בהן חצירו או שדהו ואמר לו
המלוה הריני מנכה לך כערה כסף כל שנה בשכר קרקע זו
כדי שיהו כל פירותיה שלי בחצר וכיוצ׳ בו אסור ׳ אבל בשדה
שם והכונה כתו׳ וכיוצא בו מותר ׳ כי הא דרבינא אכיל בנכייתא ואף על פי
שם דאמר רב האי צורבא מרבנן אפילו בנכייתא לא ניכול
רבינא לא היה רוצה להחזיק עצמו כצורב׳ מרבנן ׳ כך הורו
גאוני המערב וכל רבו׳ שבצרפת רבינו שלמה ובית דינו ׳ אבל
בתו׳ שם דף ס״ד בד״ה וכ״ת ישכור ר״ת אומר שאין חילוק בין בית לחצר ושורה דבית נמי פעמים
שנופל או נשרף ובדבריו יש תמיהות ׳ ומפרש עוד דווקא
המלוה את חבירו בלא משכון החצר שלו לא ידור בו חנם או
בפחו׳ ׳ אבל מלווהו על חצרו׳ שהלוה אינו יכול להשכיר חצרו
ומותר להשכיר בפחות שהרי כל מה שנותן לו המלוה ריוח הו׳
לו׳ ומפרש שזו היא נכייתא דרבינא הוה אכיל: אמנם בשדה
ובכרם לא יתכ׳ טעם זה שהרי בעל כרחו של מלוה יקח הלוה
שם בדף ס״ד את הפירו׳ וימכרם או יקדם המלוה כשווי׳: שנינו המלוה את
חבירו לא ידור בחצירו חנם ולא ישכור ממנו בפחות אף על
פי שאין החצר עשויה לשכור ואי׳ דרך בעל החצר להשכי׳ ואם
דר צריך להעלות לו שכר ואם לא העלה לו הרי זה אבק רבית
לפי שלא התנ׳ עמו שילוהו וידור בחצירו כדאמ׳ שם רב נחמן
ללשון הראשון ואף על פי שבלשון שיני אומר שאינו אסור
אלא באומ׳ לו הלויני ודור בחצירי שמתחילה לשם כך הלווהו
בדף ס״ה מ״מ כלשון ראשון הלכה שהרי רבא סובר שם כאותו לשון:
בתו׳ שם בד״ה הכל תנא ודווקא דירת חצר שהיא בפרהסי׳ יותר מדאי אבל סוכו וכליו
אי לא קיימו לאגרא ומתחילה היה רגיל להשאילו אינו דומה
מן המי מוכי פרק ו׳ דמלוה דף תרע״ג וע״ש בביאורינו שיהא אסור: וכן הורו הגאוני׳ שהמלוה חבירו ולאחר זמן תבע
חובו ואמר הלוה דור בחצרי עד שאחזיר לך את חובך הרי זה
אבק ריבית לפי שלא קצץ לו בשעת הלואה שנאמר לא תתן
ספ״ק דף כ״ז ועיין שם בתו׳ בד״ה נמיסכב לו בנשך: משכנתא דסורא מותר׳ אפילו לצורבא מרבנן כיצד
כגון שהלוהו ק׳ דינרים ומשכן לו בירת או שדה והתנה עמו
שאחר עשר שנים תחזור קרקע זו לבעליה הנם הרי זה מותר
לאכול פירותיה כל עשר שני׳ ואפילו היו שוין אלף דינר בכל
שנה שאין זה הלואה אלא כמי שלקח פירותיה בפחות: וכן
אם התנה בעל השדה עמו כל זמן שיביא לו מעות יחשב לו
שם דף ס״ח לכל שנה ויסלקנו ממנה הרי זה מותר: הממשכן כתם אינו
בדף כ״ז יכול להוציאו עד שני׳ עשר חדש ׳ וכל מקו׳ שאינו יכול לסלקו
עד סוף זמנו ׳ בעל חוב של מלוה גובה ממנה מן היתומים
שנחשבת כקרקע ׳ והבכור נוטל פי שנים ואין שביעית
משמטתה ׳ ומקום שמנהגם לסלק המלוה בכל עת שיביא לו
מעותיו אין ב״ח של מלוה גובה ממנה מן היתומין ואין הבכור
נוטל בה פי שנים ושביעית משמטתה: אמנם במשכון של
דף מ״ח מטלטלין שהן לגמרי ברשותו אמרינן בפרק הזהב ובסוף
רן (בפר׳ איזהו נשך דף ס״ה מה) שבועת הדיינין דאינו משמט: המוכר בית או שדה ואמר
המוכר ללוקח לכשיהיו לי מעות תחזור
לי הקרקע לא קנה ואומר שם שכל הפירו׳
שאכל ריבית קצוצה היא ויצאה בדיינין:
דף ס״ח שנינו שם מרבין על השכר ולא על המכר
כיצד השכיר לו חצרו ואמר לו אם מעכשיו
אתה נותן לי הרי היא לך בעשר סלעין
לשנה ואם של חדש בחדש סלע בחדש
מותר: מכר לו שדהו ואמר לו אם מעכשיו

היינו כרבינא שם דף כ״ז וע״ש בתוס׳ בד״ה בירי ובהלכות ספרק קמ״א עבוכן דעת התו׳ מוכי וע״ש בכ״ו דלעיל במגיד משנה׳ וכהנה שם בהתפהפרק׳

אתה נותן לי הרי היא לך באלף זוז ואם לגורן בשנים עשר
שם מנה אסור ׳ והטעם מפרש בגמרא דשכירות אינו משתלמת
אלא לבסוף אבל במכר שזמן פירעון מיד אגר נטר לי הוא
שם דף ס״ג ואסור: ואמר רב נחמן כללא דריביתא כל אגר נטר לי אסור ׳
אמנם דבר ששמו שכך שוה לגורן ותחילת המכר לגורן יכול
לומר לו תן לי בפחות מיד ואינו חושש משום ריבית כדתניא
בכ״י ר״מ דף קנ״ב ע״ד בתוספתא: אסור להרבות בשכר אדם כיצד לא יאמר אדם
לחבירו עשה עמי מלאכה שהיא שוה דינר היום ואני אעשה
עמך בשבוע האחרת מלאכה שהיא שוה שתים לפיכך אומר
בדף ע״ה שם שלא יאמר אדם לחבירו נכש עמי היום ואעדור עמך ׳
עדור עמי ואנכש עמך ׳ ולא יאמר חרוש עמי בגריד ואני
אחרוש עמך ברביעה שהרי טורח החרישה בימות הגשמים
שם בדף ב״ה כל הכונה יותר: אמ׳ רב חמא טרשא דידי ודאי שרי פירוש טרשא למכור
סחורה בהמתנה יותר מדמיה והיה מוכר במקום הזול כשער
שהיה נמכר במקום היוקר וממתין להם והם מעלין אותה
למקום היוקר והוא מקבל עליו אחריו׳ הדרך בהליכ׳ והלקוחות
משתכרים בפרקמטיא שלוקחים שם במעותיו ומביאין לכאן
ואחריות החזרה עליהן ומאחר שאינן מקבלים עליהן אחריות
אינו מלוה אצלם עד שהפרגמטיא נמכרת והן מקבלין את
המעות ואותן המעות נעשות מלוה ואין כאן רבית: ועוד אומר
שם מאי טעמא ניחא להו דליקו ברשות רב חמא דכל היכא
עיין שם כתו׳ דאזלי שבקי להו מכסא ונקטין להו שוקא ׳ ומסקינן והלכתא
שם כטרשא דרב חמא: אמר רב נחמן טרשא דידי שרי פי׳ למכור
סחורה בהמתנה יותר מכדי דמיה ובלבד שלא יפרוש לו אם
מעכשיו הרי היא לך בפחות אלא ימכור סתם בכך וכך ליום
שהכונה דלעיל פלוני ולכך אינו דומה להיא דאין מרבין על המכר דהתם
במפרש ׳ ואפילו בסתם שמתיר רב נחמן אינו מתיר אלא
בדבר שאין דמיו ידועין כגון חפץ הנמכר בחמש לכל ומכרו
לשנה בשש שאין זה דומה לאגר נטר כי גם עתה יכול למצא
בן אדם שצריך לו שיתן לו שש אבל שורה חמש בעשר הירה
מודה דאסור אפי׳ בסתם: וגם בטרשא זו
שם בדף ס״ח פסקו רב האי ורבינו יעקב הלכה מדקאמ׳ (בתוספו׳ שם בד״ה והלכתא)
ולית הילכת׳ כטרש׳ דרב פפא מפני שמדבר
בקצץ ׳ אם מעכשיו הרי לך בכך ואינו אומר שאין הלכה
שם דף ע״ב כטרשא דרב נחמן: פרדיסא רב אסר ושמואל שרי והלכתא
כרב באיסורי פירוש אסור להקנות פרי הפרדס קודם שיגמר
ויתבשל מפני שזהו קנה עתה בדינר שוה שני דנרין כשיגמר
נמצאת התוספת בשביל ההקפה ומודי רב בתורא דנפיש
כתו׳ שם פסודייהו פירוש רז״ל אם קנה עגל בזול ויהיה אצל הבעלים
עד שיגדיל הרי זה מותר שהרי אם מת או כחש ברשות הלוקח
שם דף ס״ד הוא והמיתה מצויה תמיד: אמר אביי מותר לאדם לתת דמי
חבירת של יין לחבירו ולומר לו אם החמיצה מכאן ועד יום
פלוני הרי היא ברשותך אבל הוקרה או הוזלה הרי היא שלי
שרי כיון שקבל עליו הזול הרי זה קרוב לשכר ולהפסד וכן
כל כיוצא בזה: מותר להשכיר סיר של נחשת וכיוצא בו
ונוטל השכר ודמי מה שפיחת ממשקלה וכן כל כיוצא בזה
שם דף ע׳ כדמוכח גבי דולא דהוה לבני מר עוקבא רק שיקבל עליו
הוסכא דנחשא פירוש חסרון של נחשת כלומר מה ששוה
כתו׳ שם הנחשת פחות מפני שנשרף אבל בקבלת זולא אין די ׳ ומכאן
למדנו שאסור ליתן עסקא למחצית שכר קרוב לשכר ורחוק
להפסד אפי׳ במקום שמקבל עליו זולא ואינו דומה לחבית של
שם דף ע׳ יין של מעלה שהרי שם הוא מכר גמור: שנינו אין מקבלי׳ צאן
בפרק ה׳ מלוה ולוה דף תרע״ט ברזל מישראל פירש רבי׳ שלמה ורבינו משה מפני שזה אבק
ריבית וכיצד הן צאן ברזל הרי שהיו לו מאה צאן וקבלם
ממנו להטפל בהן ויהיו הגיזות והוולדות והחלב לאמצע עד
זמן אחד כמו שהתנו ביניהם ואם מתו או הוזלו הצאן הרי

המקבל

המקבל משלם דמיהן כמו שאומר שם דקביל עליה אונסא
וזולא הרי זה אסור שבעל הצאן קרוב לשכר ורחוק להפסד
לפיכ' אם קבל עליו בעל הצאן שאם הוקרו או הוזלו או נטרפו
יהיו ברשותו הרי זה מותר וכן כל כיוצא בזה אבל בקבלת
נתו' סס כל הסוגיא
זול בלבד אין די כאשר בארנו למעלה: ורבינו יעקב פירש
סס דף י ע"ב
שזה ריבית של תורה וכן מוכיח בירושלמי שאומר איזהו צאן
ברזל · אמ' לו האיך הרי מאה צאן עשויות עליך במאה דינרים
וולדן וגיזתן וחלבן שלך ואם מתו חייב אתה באחריותן ואתה
מעלה לי סלע מכל אחת ואחת באחרונה משלך הרי זה אסור:
סס דף סח
משכרת אשה לחברתה תרנגולת לישב על הבצים בשני
דף ע"ב
אפרוחים ואין בהן משום ריבית: שנינו שם אין פוסקין על
הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין אף על פי שאין
בברייתא סס
לזה יש לזה · כיצד היה השער לחטי' קבוע בשוק ארבע סאים
בסלע הרי זה פוסק עמו על מאה סאין ונותן לו כה סלעים
ואם יתן לו מאה סאין של חטים לאחר זמן בעת שיהו החטין
סאה בסלע אין בזה ריבית כלל אף על פי שלא היה למוכר
חטין כלל בעת שפסק · בד"א כשלא היה לו כלום מאותו המין
שפסק עליו אבל אם היה למוכר מאותו המין כלומר אף על פי
שלא נגמרה מלאכתו הרי זה מותר לפסוק עליו אף על פי
במשנה דלעיל
שעדיין לא יצא השער כיצד היה הוא תחילה לקוצרים הרי זה
פוסק עמו על החטין אף על פי שעדיין הן גדיש · ופוסק על
היין משיבצור הענבים ויתנם בעביט · ועל השמן משנתן
הזתים במעטן וכן כל כיוצא בזה · רק שלא יהא מחוסר שלש
סס דף ע"ד
מלאכות כגון גדיש לח שמחוסר הנחה בשמש כדי שיבש
ודישה והריה · בזה אינו פוסק עליו אלא אם כן יצא השער
וכן כל כיוצא בזה · ודווקא כפי השער פוסקין · אבל לזולזל
בדף ס"ג וע"ס נתו'
אצלו באין לו אסור · כמו שאומר שם רב נחמן האי מאן
דיהיב זוזי לקיראה פירוש מוכר חלות שעוה וקאזלי ארבעה
בזוזא ואמר ליה יהיבנא לך חמשא חמש' בזוזא · איתנהו גביה
שרי ליתנהו אסיר דטרשא בדבר שדמיו ידועין אסור כמו
סס בדף ע"ב
שבארנו למעלה: אמר רבי יוסי אמר רבי יוחנן ואין פוסקין
אלא על שער של דורמוס הוא איטליז רב וגדול של מדינה אף
על פי שאינו גדול כשער הבא על ידי אוצרו' שנפתחו וספינות
הבאות דרך הנהר · אבל בשוק של עיירות אין פוסקין שאין
שערי' שלהן נמשך וקבוע · ויש גאונים שפוסקין כרבי יוחנן ·
סס דף ס"ב
אבל נראה שאין הלכה כרבי יוחנן וראייה דאמר רב עושין
אמנה בפירות פיר' המוכר יכול לקיים נאמנותו לשלם פירות
אחר שהוקרו מאחר שפסקו עליו אחר שיצא השער ואין עושין
אמנה בדמים פי' אין יכו' לקיים נאמנותו לשלם דמי הפירות
אחר שהוקרו דכיון דזוזי יהב זוזי שקל מיחזי כריבית' שקבל
סס
סלע ומחזיר שתים · והולך ר' ינאי על זה ואומר מה לי הן מה
לי דמיהן ועושין אמנה אף בדמים שכמו שמותר לקבל הן כך
קנ וכל הסוגיא נתו' סס
מותר לקבל דמיהן · ומטעם זה משמע בהגוזל קמא דרב כהנ'
יהב זוזי אכיתנא ואייקר כיתנא של רבי
ינאי היה מותר ליטול את דמיו · ואמר רבא
השתא דאמר רבי ינאי מה לי הן מה לי
דמיהן מה לי דמיהן מה לי הן נמי אמרינן
ופוסקי' על השע' אע"פ שאין לו שכמו שאילו
בפרק איזהו נשך דף סג וכל הסוגי' בכרו' לפסי ועיין סס נתו' גדה ופוסקין
היו לו דמי המעות שמקבל שהן החטין היה מותר לפסוק · כך
מאחר שיש לו הן המעו' מותר לפסוק מפני שבדמי' אילו יכול
היינו מתניתין דלעיל
ליקח · ועתה קשיא מה משמיענו רבא מהנית' היא יצא השער
פוסקין אלא בא לחדש שאף בשער של עיירו' פוסקין · והלכה
בדף סה
כרבא שלמד כן כר' ינאי רבו של ר' יוחנן שפוסק שם כמותו:
בד"א בפוסק על חשבון הסאין כאשר בארנו אבל בפוסק על
חשבון המעות שאמר לו הא לך כה סלעי' ותפרנסני מדי חדש
בחדשו כל השנה צריך לפסוק עמו כשער הגבוה שאם יוזלו

יותר משער של עכשיו שיתן לו כשער הזול של אמצע השנה
סס דף ע"ד
או סופה אבל אם לא פסק עמו כשער הגבוה והוזלו נותן לו
כשער שהיו שוין כשנתן לו המעות ומי שיחזור בו מקבל מי
סס
שפרע: רש"י פירש דפוסק על שער הגבוה אכולה מתניתין
סס
קאי: בד"א בפוסק על דעת עצמו אבל היה שליח לאחרים בין
המוכר בין הלוקח אינו נוטל אלא כשער הזול או מחזיר הדמי'
ואינו מקבל מי שפרע שהרי המשלח אומר לתקוני שלחתיך
ולא לעוותי: כשם שמותר למוכר לפסוק על השער שבשוק
כך מותר ללות הפירות סתם ופורעין סתם בלא קביעות זמן
ובלא קציצת מעות על שער שבשוק שהלכה כרב הונא ורבי
סס דף ע"ב
אלעזר שאומרים כן · כיצד היה השער קבוע וידוע לשניהם
ולוה מחבירו עשרה סאין חייב להחזיר לו עשרה סאין אף ע"פ
שהוקרו החטין שהרי כשלוה ממנו היה השער ידוע ואילו רצה
היה קונה ומחזיר לו שהרי לא קבע לו זמן · ואפילו לא יצא
השער אם היה לו מאותו המין שלוה הרי זה מותר ללות סתם
היינו כר' ינאי סס דף ע"ה
בלא קביעות זמן ופורעין סתם · ואפילו לא היתה לו אלא סאה
בלבד לוה עליה כמה סאין · היתה לו טיפה אחת של שמן או
יין לוה עליה כמה גרבי יין או שמן · לא
היה לו מאותו המין כלום ולא יצא השער
הרי זה אסור ללות סאה בסאה עד שיעשה
דמים · ואם לוה ולא עשאם דמים והוזלו
ברייתא סס
מחזיר לו הפירות במדה שלוה או במשקל
ואם הוקרו נוטל דמים שהיו שוים בשעת
הלואה: אף על פי שיש לו מאותו המין או שיצא השער הרי
זה אסור ללות סאה בסאה עד זמן קבוע אלא לוה סתם ופורע
סס
באיזה זמן שיפרע דתנן לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור
חטין ואני נותן לך לגורן אבל אומר לו הלויני עד שיבא בני או
עד שאמצא המפתח: כשם שאסרו חכמי' ללות סאה בסאה כך
אסרו ללות כסף בכסף וזהב בזהב וכל דבר שאין תורת מטבע
דף מ"ד
עליו כדמוכח בפרק הזהב וגם דינרי זהב בדינרי זהב שאומ' שם
שאסור ללוות דחשיב פירי אלא אם כן אומר לו הלויני עד
סס דף מ"ו
שיבא בני או עד שאמצא המפתח: וכן מטבע שפסלו המלך
ואין נמכר אלא במשקל חשוב פירי: ומה שזהב נחשב פירי
בדף מ"ד
זהו לגבי נפשיה או לגבי כסף דחריף כדמסיק שם אבל לגבי
סס דף מ"ח
כל מטלטלין חשוב מטבע דקיימא לן אין דינר זהב קונה
טלית: אין מעמידין מלוה על גבי פירות באין לו ואפילו יצא
בפרק איזהו נשך דף ס"ג
השער דתני רבי אושעיא הרי שהיה נושה בחבירו מנה והלך
ועמד על גרנו ואמר לו תן לי מעותי שאני רוצה ליקח בהן
חיטין אמר לו חיטין יש לי שאני נותן לך צא ועשאם עלי
כשער של עכשיו יש לו מותר אין לו אסור מדקתני כשער של
עכשיו ש"מ ביצא השער מיירי ואפילו הכי קתני אין לו אסור
סס וסת' מתניתין בריש פירקא
וקיימא לן כרבי אושעיא שהרי מעמיד סתם משנה כמותו:

אילו הן משפטי הדיינים: קצד

כתוב בפרשת דברים לא תכירו פנים במשפט ותניא
דברים דף י"ח ע"ב כל הסוגיא
בספרי אזהרה זו לממונה להושיב דיינים שלא
יאמר איש פלוני נאה או גבור אושיבנו דיין איש פלוני קרובי
אושיבנו דיין בעיר והוא אינו בקי בדינין נמצא מחייב
את הזכאי ומזכה את החייב מעלה הכתוב עליו שמינהו כאילו
הכיר פנים בדין · כקטן כגדול תשמעון שיהא חביב עליך דין
של פרוטה כדין של ק' מנה אם קדם ובא לפניך חתכהו תחילה
דף ח
כדמפרש בפרק קמא דסנהדרין: ד"א שלא תאמ' זה עני וחברו
עשיר ומצוה לפרנסו אזכה את העני ונמצא מתפרנס בנקיות:
דבר אחר שלא תאמר היאך אני פוגם כבודו של עשיר גדול
זה בשביל דינר אזכנו עכשיו ולכשיצא לחוץ אומר לו תן לו
שאתה

שאתה חייב לו: קצה קצו

הזהרה תורה בפ׳ משפטי׳ שלא להרוג אם המחייבי׳ רבו על המזכין באיש אחד עד שיהא יתר שנים ועוד אזהרה שאם ידבר מופלא שבדיינן בדיני נפשות שאסור לנטות מדבריו לפיכך מתחילין בדיני נפשו׳ מן הצד׳ לקטנים שבהן שוטים תחילה שאמרו דעתן שנאמ׳ לא תהיה אחרי רבים לרעות לחייב מיתה בשביל שרבו המחייבין על המזכין ולא תענה על הרב לנטות מדבריו. לפי שהו׳ הסר יוד דרשו בו כן׳ ופעמים שתלך אחרי רבים להטות ואימתי בזמן שהן שני׳ המכריעין המחייבין יותר מן המזכין: ושנינו בפרק קמא דסנהדרין ממשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני שתהיה עמהם לטובה מכאן אמרו דיני נפשות מטין ע׳ פי דיין אחד לזכות ועפ׳ שנים לחובה׳ ועיקר זה המקרא משמע בדיני נפשות שאמר לרעות דאילו בדיני ממונות מה שהוא טוב לזה רע לזה׳ ומפני שאמרו רבותינו שבכל התורה כולה אף על פי שהדרשה אמת שנאמ׳ וכפטיש יפוצץ סלע שהפטיש מתחלק לכמה ניצוצות׳ מכל מקום אין מקרא יוצא מידי פשוטו שגם בפשוטו צריך לדרוש לא תהיה אחרי רבים לרעות אם ראית רשעים מטי משפט אל תאמר הואיל והן רבים אהיה אחריהם ואם ישאלך הנדון מה דעתך בדין זה לא תענגו על אותו הריב לנטות אחר אותן הרבים להטות את המשפט מאמתו אלא אמור המשפט כאשר הוא וקולר יהא תלוי בצואר הרבים: קצז

ריש פרק אחד דיני ממונות דף ל ג
שם
שם דף לו
ריש פירקא
בכמה מקומו׳ ומהם בפ׳ אחד דיני ממו׳ דף לד ועיין בתו׳

וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא ושנינו בפרק נגמ׳ הדין לא הרוגי ב״ד בלבד אמרו אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו: ואמרי׳ בגמרא אמר ר׳ יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מניין למלין את מתו שעובר בלא תעשה שנאמר כי קבר תקברנו מה ת״ל תקברנו מכאן למלין את מתו שעובר בלא תעשה׳ ואית דאמרי א״ר יוחנן משום ר׳ שמעון בן יוחי רמז לקבורה מן התורה מניין תלמוד לומר כי קבר תקברנו מת״ל תקברנו מכאן רמז לקבורה מן התורה:

דף מו
שם

קצח

כתוב בפרשת משפטים מכשפה לא תחיה׳ ותניא בפר׳ ד׳מ ת״ו אחד האיש ואחד האשה ולא נאמר מכשפה אלא שדבר הכתוב בהווה שנשים כשפי׳ מצויין בהן׳ ומיתתן במה אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו לומ׳ לך מה אוב וידעוני בסקילה אף כל המכשפי׳ בסקילה כל מחויב מיתת בית דין שלא המיתו אותו ב״ד לא עברו על מצות לא תעשה חוץ מן המכשף: קצט

דף סז
שם

כתוב בפרש׳ תצא לא יוסיף פן יוסיף להכותו על אלה מכה רבה ותניא בספרי אם הוסיף עובר בלאו אין לי אלא בזמן שמוסיף על מניין הכתוב על כל אומד שאמדוהו ב״ד מניין תלמוד לומר לא יוסיף מכל מקום אין לי אלא מכה רבה מכה מועטת מניין ת״ל על אלה׳ לפיכך אמר בפרק אלו הן הלוקין שאם הוסיף רצועה אחת על האומד ומת הרי זה גולה ואם לא מת הרי עבר החזן על מצות לא תעשה: והוא הדין לכל מכה חבירו שעובר בלא תעשה ומה אם זה שנתנה התורה רשות להכותו צוה הקב״ה שלא להכותו יתר על רשעו קל והומר לשאר בני אדם: לפיכך אמרי׳ בפ׳ אילו נערות שכל המכה את חבירו אפי׳ הכאה שאין בת שוה פרוטה לוקה אבל אם יש בה שוה פרוטה הואיל וחייב לשלם ממון שבפי׳ רבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין אין אדם משלם ולוקה שנאמר

תנא דף כב עמוד ב וכיצא דבריתא בפר׳ אלו הן הלוקין דף כג
דף כב
דף לג ולב

כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות: ואמרינן בפרק ארבע מיתות אמ׳ רבי שמעון בן לקיש כל המגביה ידו על חבירו נקרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך: רב הונא אמר תקצץ ידו שנאמר וזרוע רמה תשבר רב הונא קץ ידא: רבי אלעזר אומר אין לו תקנה אלא בקבורה שנאמר איש זרוע לו הארץ: והמכ׳ לשם מוסר אינו עובר ע׳ בל תוסיף כמו ששנינו בפרק אילו הן הגולין מה חטיבת עצים ביער רשות אף כל רשות יצא האב הרודה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח בית דין ונאמר בספר עזרא ואכה מהם אנשים ואמרטם וגומר: ר

דף נ״ח פ׳ כל הכותבין
דף ח

כתוב בפרשת משפטים ונקי וצדיק אל תהרוג׳ בפרק אחד דיני ממונות תניא מניין ליוצא מב״ד חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות שמחזירין אותו תלמו׳ לומר ונקי אל תהרוג וזה אע״פ שאינו צדיק שלא נצטדק בבית דין מכל מקום נקי הוא מדין מיתה שהרי יש לזכותו ומניין ליוצא מבית דין זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה להמיתו שאין מחזירין אותו לבית דין לחייבו ת״ל וצדיק אל תהרוג זה שנצטדק בדין אע״פ שיכול להיו׳ שאינו נקי אל תהרוג אותו׳ כי לא אצדיק רשע אם מידך יצא זכאי מידי לא יצא זכאי יש לי הרבה שלוחי׳ ליפרע ממנו׳ ותניא שם דהוא הדין חייבי גליות וחייבי מלקיו׳: ובכלל לאו זה הא דתנו רבנן בפרק אחד דיני ממונות שאומ׳ בית דין לעידי נפשות שמא ראיתם שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתם אחריו ומצאתן חרב בידו ודם מטפטף והרוג מפרפר אם כן ראיתם אין בדבריכם כלום אין הורגין בעדות זו אלא על פי ראיית שני עדים ועל זה וכיוצא בזה נאמר ונקי וצדיק אל תהרוג כלומר הואיל ויש צד לנקותו ולהצדיקו אל תהרגהו׳ ר א

דף לג
כדף דלעיל
דף לז

כל מי שעשה דבר שחייבי׳ עליו מית׳ בית דין באונס אין ממיתין אותו׳ ואפילו היה מצוה שיהרג ולא יעבור אף על פי שחילל את השם הואיל והוא אנוס אינו נהרג שנאמר ולנערה לא תעשה דבר אזהרה לבית דין שלא יעשו משפט בדבר שנעשה באונס: בפרק הבא על יבמתו אמרינן שהאיש שאנסוהו עד שבא על הערוה חייב מיתת בית דין שאין קישוי אלא לדעת אבל האשה שנבעלה באונס איפלו אמר׳ אחר שנאנסה הניחו לו הרי זו פטורה מפני שיצרה תקפה בסוף הביאה ונתגבר עליה: ר ב

בע״ז פ׳ רבי ישמעאל דף כז
דף כג ועיין בתו׳
בפ׳ נערה שנתפתתה דף כח

אסור לב״ד לחוס על ההורג שלא יאמרו כבר נהרג זה ומה תועלת יש בהריגת האחר ונמצאו מתרשלים בהריגתו שנאמר ולא תחוס עינך עליו ובערת דם הנקי: וכן אסור לב״ד לחוס מי שנתחייב קנס שלא יאמרו עני הוא זה שלא בכוונה עשה אלא מגבין ממנו כל מה שיש לו בלא חנינה שנאמר לא תחוס עינך עליו: רג רד

בסדר כתו׳ שופטי דף מו עמוד ו

הזהרה תורה שלא לרחם העני בדין ושלא להדר גדול שנאמ׳ ודל לא תהדר בריבו׳ תירגם אונקלוס בדיניה׳ נאמר לא תשא פני דל אזהרת לאו על עשה שפירשנו למע״ה לעניין כקטן כגדול תשמעו׳ שלא יאמר זה עני הוא וחברו עשיר מצוה לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בנקיות׳ וגם לא יהדרנו בדברים מפני שסבור לעשו׳ מצוה יותר מן האחר: ולא תהדר פני גדול שלא יאמר גדול הוא זה ובן גדולים הוא היאך אביישנו בשביל דינר אחד אזכנו ולכשיצא לחוץ אומר לו תן לו שאתה חייב לו ודא שלא יאמ׳ גדול הוא חזקתו שאינו משקר יש לי להאמינו יותר מן האחר ולהדר פניו׳ אף על פי שלא יפסוק הדבר

כסימן קנד
נתורת כהני׳ פרשת קדושים פרק ד

כי אם

כי אם על פי עדים מפני שעל ידי כן מסתתמים טענותיו של
עני׳ ר ח ר ו

בתוב בפרש׳ קדושים לא תעשו עול במשפט, ותניא
קדושים פרק ד בתורת כהנים המעול משפט נקרא ה׳
שמות עוול משוקץ שנאוי חרם תועבה׳ וכנגדן גורם חמשה
דברי׳ מטמא את הארץ׳ ומחלל את השם׳ ומסלק את השכינה
ומפיל את ישראל בחרב: ומגלה אותם מארצם׳ וכולם דורש
שם מן המקרא׳ והרי לאו זה בכלל לא תטה משפט: כל המטה
משפט אחד מישראל עובר בשני לאוין לא תעשו עול במשפט
ולא תטה משפט׳ ואם היה אביון עובר בשלשה לאוין שנ׳ לא
תטה משפט אביונך בריבו׳ ואם היה גר עובר בד׳ לאוין שנ׳
לא תטה משפט גר ואם היה יתום עובר בה׳ לאוין שנ׳ משפט
גר יתום׳ וראוי למנו׳ כאן שני לאוין בלבד׳ לא תטה משפט גר
עניין לאו בפני עצמו׳ וכל השאר בלאו אחד: ר ז

דף י **בפרק** קמא דסנהדרין דורש שנים שבאו לפניו
לדין אחד רך ואחד קש׳ עד שלא תשמע
את דבריהם או משתמע דבריהם ואי אתה יודע להיכן הדין
נוטה אתה רשאי לומר איני נזקק לכם שמא יתחייב חזק
ונמצא רודף לדיי׳ אבל משתשמע דבריהם ותדע להיכן הדין
נוטה אי אתה רשאי לומר איני נזקק לכם שנאמר לא תגורו
שם מפני איש: רבי יהושע בן קרחה אומר מניין לתלמיד היושב
בפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר מניין שלא ישתוק
שם תלמוד לומר לא תגורו מפני איש: ויהיו הדיינין יודעים מי הם
דנים ומי עתיד ליפרע מהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל
בקרב אלהים ישפוט׳ וכן ביהושפט ויאמר לשופטים ראו מה
אתם עושים כי לא לאדם תשפטו כי לה׳׳ שמא יאמ׳ הדיין מה
לי בצער הזה תלמוד לומ׳ עמכם בדבר המשפט אין לו לדיין
אלא מה שעיניו רואות: ר ח

פרשת שופטים **בתוב** בפרשת שופטים לא תקח שוחד תניא בספרי
דף מ״ר (דף ק״ה) ומייתי לה בכתובות בפרק שני דייני גזירות
לא תקח שוחד מה תלמוד לומר אם לזכות החייב ולחייב את
הזכאי הרי כבר נאמר לא תטה משפט אלא אפילו לזכות את
פרק עד כמה דף כ״ט הזכאי ולחייב את החייב: ושנינו בבכורות הנוטל שכר לדון
דיניו בטלין׳ להעיד עדותו בטלה: ואמר רב פפא בפ׳ אחרון
דף ק״ה דף ק״ה כל הסוגיא דכתובות מאי שחד שהוא חד כלומר הרי הוא כגופו ואין אדם
רואה חובה לעצמו: ותניא בפרק שני דייני גזירות ושוחד לא
תקח אינו אומ׳ שחד ממון אלא אפי׳ שוחד דברים כמו שמספר
שם מעשה בשמואל שהיה עובר בספינה ופשט אחד ידו
וסייעו בעלייתו והיה לו דין ואמר לו הריני פסול לך
לדון: וכן באחד שהעביר נוצה של עוף מעל הדיין וכן אחד
שכסה רוק לפני הדיין וכן אחד שהביא מתנה אחת ממתנות
כהונה לדיין בכולן מחשיבו שם שוחד דברים: וכן בפ׳ קמא
דף ח דסנהדרין רב שאמר לאושפיזכנו פסילנא לך לדינא אמנם
וכן הוא בתו׳ שם אומ׳ שם ר״י שמרחיק היה את עצמו אבל מן הדין אינו נפסל:
ומדברי סופרי׳ אסור שכר בטלה דלא מוכח כדתניא בפ׳ שני
דף ק״ה דייני גזירות מכוער הדיין שנוטל שכר לדון אלא שדינו דין
ומעמיד׳ בשכר בטלה דלא מוכח: אבל בשכר בטלה דמוכחא
שם מותר׳ כמו שאמ׳ בקרנא שהיה דיין הוה שקיל איסתיר׳ מזכאי
ואיסתירא מחייב ודיין דינא׳ ומסיק שהיתה שכר בטלה
דמוכח׳ דקרנא הוה תהי חמרא ויהבו ליה זוזא פירוש תהי
שם מריח איזהו טוב וראוי להתקיים׳ ודייני גזלות שהיו נוטלין
כתו׳ שם שכרם מתרומת הלשכה פיר׳ רבינו יצחק דהתם שלא בתור׳
שכר היו נוטלין אלא מפני שכל שעה היו יושבים בדין ולא היו
עסוקין בשום מלאכה ולא היה להם במה להתפרנס והיה
בפ״ק דף י״ח ע״ב מוטל על הציבור לפרנסם: גרסינן בירושלמי דסנהדרין רב
הונא הוה רעי תורין והוה ידע סהדותא לבר אנש אמר ליה תא
מסהיד עילואי א״ל הב לי אגרי׳ ותני כך נותנין לדיין שכר
בפ׳ שני דייני גזירות דף ק״ה בטלונו ולעד שכר בטלונו: עוד אומ׳ שם שכל דיין ששואל שאלה
פסול לדין זה שהשאילו, בד״א כשלא היה לו לדיין להשאיל
אבל היה לו לדיין להשאיל כשר שהרי גם הוא שואל ממנו:
ועוד אומר שם לא לידון איניש לא למאן דרחי׳ ליה ולא למאן
דסני ליה למאן דרחים ליה לא חזי ליה חובת׳ למאן דסני ליה
וכן הוא בתו׳ שם לא חזי ליה זכותא ואומר רבינו שמשון שאין מדבר באוהב
גמור כגון שושבינו ולא בשונא גמור שלא דבר עמו ג׳ ימים
פרק זה בורר דף כ״ט שאין זה חידוש׳ ובסנהדרין אמ׳ ששני תלמידי חכמי׳ ששונאי׳
זה את זה שאין יושבין בדי׳ זה עם זה: כל דיין שנוטל ממו׳
מזה ונותן לזה שלא כדין הקב״ה גוב׳ ממנו
בר״פ ק׳ דהלכות דף י״ה ובפ״ק דסנהדרין דף ז נפשו שנ׳ וקבע את קובעיהם נפש לפיכך
צוו חכמים הוו מתונים בדין׳ וכן באיוב
ביבמות דף ק״ט הוא אומר ודין לא ידעתי אחקרהו: וכן בפרק בית שמאי אומ׳
תבא רעה לתוקע עצמו בדבר הלכה כמו דיינא דאתא דינא
קמיה וגמר הילכתא ומדמי מילתא למילתא ואית ליה רב ולא
בפ׳ קמא דסנהדרין דף ז אזיל למישאל: ואמר רבי יוחנן לעולם יראה דיין עצמו
כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגהינם פתוח׳ מתחתיו: וגר׳
שם פ״ג דף כ״א ריש ע״ג ובתוס׳ שם מביה דף קנ״ה ע״ד בירושלמי רב הונא כי הוה ידע זכותא לאיניש ולא ידע ליה
פתח ליה איהו על שם פתח פיך לאלם:
בפר׳ קמא דסנהדרין דף ז אסור לדיין לשמוע דברים מבעלי דינין
זה שלא בפני זה שנאמר שמוע בין
אחיכ׳ ואם עבר ושמע עובר משום לא תשא שמע שוא ובכלל
לאו זה אזהרה למעיד עדות שקר ומקבל לשון הרע ומספר
לקמן י בפ׳ קמא דסנהדרין דלעיל לשון הרע והזכרתיו למעלה אצל לא תלך רכיל: וכן בעל דין
מוזהר שלא ישמיע דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו
קרי ביה לא תשיא: אע״פ שאמרה תורה לא תטה משפט הרשו׳
ביד בית דין לגדור פרץ להוראת שעה כפי הצורך דתניא
דף מ״ו בפרק נגמר הדין א״ר אליעזר בן יעקב שמעתי שבית דין
מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא
כדי לעשות סייג לתורה ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת
בימי יוונים והביאוהו לב׳ דין וסקלוהו לא מפני שראוי לכך
אלא שהשעה צריכה לכך׳ ושוב מעשה באח׳ שבא על אשתו
תחת התאינ׳ והביאוהו לבית דין והלקוהו לא מפני שראוי׳ לכך
אלא מפני שהשעה צריכה לכך׳ ומעשה
שם דף מ״ה והסיבה כדפרש״י שם דף מ״ד היה ותלה שמעון בן שטח שמונים נשים
באשקלון ביום אחד ולא היה שם כל
דרכי הדרישה והחקירה וההתראה ולא עדות ברורה אלא
הוראת שעה היתה כפי מה שראה׳ וכן
בפר׳ בתרא דקדושין דף פ״א אמרינן שמלקין על לא
פרק החובל עוזר דף כ״ה טוב׳ השמועה ואמרינן
במגילת האי מאן דסני שומעניה שרי
פרק בתרא דף י״ו כל הסוגיא לבזוייה וכו׳: וגרסינן במועד קטן אמר רב מנלן דקבעינן בי
דינא ומשדרינן שליחא שנ׳ וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם
בני אליאב: ומנלן דמזמנינן לדינא דכתיב ויאמ׳ משה לקרח
אתה וכל עדתך היו וגומ׳: לקמיה רבה פלני׳ דכתיב לפני ה׳:
את וגברא פלניא דכתיב אתה והם: דקבעינן זימנא מנלן
דכתב מחר: ומנלן דאי מתפקר גבי שליחא דבי דינא
ואתא ואמר לא מיחזי כלישנא בישא דכתיב העיני האנשים
ההם תנקר וגומ׳: ומנלן דמשמתינן דכתיב אורו מרוז: דהכי
עיין שם בפרש״י סבר גברא רבא פלני מנלן דכתיב אמר מלאך ה׳: ומנלן
דמחרמינן דכתיב אורו ארור: דקאי בד׳ אמות דיליה מנלן
דכתיב יושביה: דפרטינן חטאיה בציבורא דכתיב כי לא
באו לעזרת ה׳: ותלמיד שנדה לכבוד שמים מנודה לרב
דף ח (דף י) כדמוכח בפרק ואילו מגלחין ובפרק קמא דסנהדרין דקאמר
דף י״ז מפיקנא לך רב מאונך׳ והא דאמרינן במועד קטן מנודה

לתלמיד אינו מנודה לרב זהו כשנדהו התלמיד לכבודו
דף יד כדמסקינן שם : בפרק ואילו מגלחין מסופק אם מנודה נוהג
שם דף טו נידוי ברגל ׳ ואם חייב אף בחול בעטיפת הראש ׳ ובהנחת
תפילין ׳ ובקריעה׳ ובכפיית המטה׳ ואם הוא מותר ברחיצה׳
ובנעילת הסנדל׳ ובתשמיש המטה׳ ואם הוא מותר בשאלת
שם שלום ולא נפשטו׳ ומביא ברייתא מנודה שונה ושונה לו׳
נשכר ונשכרין לו׳ מוחרם לא שונה ולא שונין לו ולא נשכר
ולא נשכרין לו אבל שונה הוא לעצמו שלא יפסיד מתלמודו ׳
שם דף יו ואסור לספר ולכבס : ומסקינן כי מנדין ומתירין לאלתר
למזון אבל לאפקירות׳ אין מתירין אלא לאחר שלשים יום :
ושם אמר אמימר הילכתא הני בי תלתא דשמתי ׳ אתו בי
שם דף יז תלתא אחרינא ושרו : ואמר רב תלמיד חכם מנדה לעצמו
שם דף יו ומפר לעצמו : ומנלן דמפקרינן נכסי דכתיב בעזרא וכל
אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרי׳ והזקנים יחרם כל
שם רכושו מכאן שהפקר בית דין הפקר : וכן יש לדיין להריב
ולהכות ולקלל לצורך שעה שנאמר ואריב עמהם ואקללם
שם ואכה בהם אנשים ואמרטם ואשביעם באלהים : וכן יש רשות
לדיין לכפות ידים ורגלים ולאסור בבית האיסורין ולדחורת
ולסחוב על הארץ שנאמר הן למורת הן לשרושי הן לענוש
שם נכסין ולאיסורין : ובפר׳ אילו מגלחין מפרש לשרושי שמנדין
לאלתר ושונין לאחר שלשים יום ומהרימין לאחר ששים יום :
ואעפ שיש רשות לדיין לכל זה אסור לו להטיל
אימה יתירה על הצבור ולא יפסיע על ראשי בפ״ק דסנהדרין דף ז
דף ח עם קדש ׳ וגרסינן בפרק קמא דסנהדרין כתיב
ואצוה את שפטיכם וכתיב ואצוה אתכם אמר רבי שמלאי
אזהרה לצבור שתהא אימת דיין עליהם ואזהרה לדיין שיסבול
את הציבור ועד כמה כאשר ישא האומן את היונק : לפי
שהוזהרו ישראל להיות אימת הדיין עליהם כיון שנתמנה
אדם פרנס על הצבור אסור לעשות מלאכה בפני שלשה
דף ע כדאיתא בקידושין בפרק אחרון ׳ ולא לאכול ולשתות
בסעודת הרשות ובכנסיות עמי הארץ ויזהר מן השחוק וקלות
דף יא ראש בפני רבים : גרסינן בפרק הגולין במכות קללת חכם
אפילו בהנם אפילו על תנאי היא באה ונידוי על תנאי אפילו
מעצמו צריך הפרה וכל זה לומד שם ממקראות : בפרק קמא
דף יב דקידושי׳ אמרינן שכל המצער שליח ב״ד יש לבית דין להכותו
דף קיב מכת מרדות : וגרסינן בהגוזל בתרא אמר רבא שליח בית דין
מהימן כבי תרי לומ׳ שלא רצה לבא לעניין שמנדין אותו אבל
שם דף קיג אין כותבין שטר שמתא הנקרא בתלמוד פתיחא אלא על פי
שנים מפני שעליו ליתן שכר הסופר בטרם יקרעו השטר
דף ח כשיתפייסו עמו ויש כאן הוצאת ממון : בפרק קמא דסנהדרין
אמר רבא הני בי תלתא דיתבי בדינא ואזל שליחא דבי דינא
ואזמין מפומא דחד לא אמר כלום והני מילי בלא יומא דדינא
דף קיב אבל ביומא דדינא לית לן בה : ואמר רבא בפרק הגזל בתרא
קבעינן זימנא אפי׳ על פי אשה או על פי השכנים לאו׳ שאינו
בשע׳ הזמנ׳ בעיר ויש לו לבא בו ביום ׳ שלא ישכחו מלהזמינו
וגם כשאין דרכו לפני פתח ב״ד שאם היה דרכו לפני פתח
בית דין לא יחושו להזמינו כי יאמרו בית דין יראוהו כשיעבו׳
כדף קיג שם : ואומר שם דכתבינן פתיחה עילוה על דלא אתא לדינא
כי אתא לדינא קרעינן לפתיח׳ וכמו כן כתבינן על דלא ציית
שם כיון דאמר צייתנא קרעינן : אמר רב חסדא קבעינן זמן שיני
וחמישי ושיני למחר כתבינן פתיחא אבל איתתא דשכיחא
במתא אי קבעו לה זמן בצפרא ולא אתת כתבי׳ עלה פתיח׳
שם לאורתא : אמר רב חסדא לא מקבעינן זימנא לא ביומי ניסן
ולא ביומי תשרי ולא בערבי שבתות וימים טובים אבל מניסן
לבתר ניסן קבעינן וכן מתשרי לבתר תשרי קבעינן זימנא
אבל ממעלי שבתא לבתר שבתא לא מקבעינן משום דטריד :

גרסינן בפרק הבירת והעליה אמר רבי יוחנן זמן בירת דין דף קיח
שלשי׳ יום ואמר רבינו יצחק זהו דווק׳ בדבר שיש בו טורח כגון
סתירת כותל וקציצת אילן השנויים שם וכן בסתם מלוה : כתו׳ שם
רט רי ריא ריב
הזהירה תורה שלא לקלל את הדיין מישראל שנאמר
אלהים לא תקלל :
וכן הזהירה תורה שלא לקלל ראש סנהדרי גדולה או בס״ר תיתית דף סו
המלך שנאמר ונשיא בעמך לא תאור :
וכן הזהירה תורה שלא לקלל אחד מישראל הכשרים
שנאמר לא תקלל חרש ׳ ולמה נאמר חרש שאפי׳
זה שאינו שומע ולא נצטער בקללה זו לוק׳ על
קללתו׳ ותניא בפרק שבועת העדות ובתורת דף לו יעיין שם בתו׳
כהנים מה חרש מיוחד שהוא בחיים אף כל תדופיס ב״ס ג׳
שהוא בחיים ׳ יצא המקלל את המת שהוא פטור ׳
וכן הזהירה תורה שלא לקלל עצמו כדאיתא בפרק
שבועת העדות שנאמר השמר לך ושמור נפשך דף לו
מאד ואמר רבי אבין אמר רבי אילעא כל מקום שנאמ׳ השמר שם
פן ואל אינו אלא לא תעשה : לא הזהירה תורה על כלן אלא
אלא בכשרים שנאמר ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה בפרק הנחנקין
עמך : ונמצא למד שהמקלל אחד מישראל בין איש בין אשה דף כה
בין קטן בין גדול לוקה אחת ׳ ואם קלל דיין לוקה שתים ׳
ואם קלל נשיא לוקה שלש : אף על פי שהמקלל אביו ואמו
אינו חייב אלא עד שיקללם בשם ׳ המקלל עצמו או חברו במשנה פרק ד
או דיין או נשיא אפי׳ בכל הכינויין כגון הנון או רחום וכיוצא תיתו׳ דף סו
בהן חייב כמו ששנינו בפרק שבועת העדות לפיכך אם קלל דף לה
בכל לשון חייב שהשמות שקוראין בהן הגוים להקב״ה הרי
הם בכלל הכינויין : ואינן לוקה עד שיתרו בו בפני עדי׳ כשרי׳
כשאר כל חייבי לאוין : בכלל ארור בו נידוי דכתי׳ אורו ארור
יושביה ׳ בו קללה דכתיב ארור האיש אשר יעש׳ פסל ומסכה׳
בו שבועה דכתיב וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש
וגומר כדאיתא בפרק שבועת העדות ׳ ריג דף לו
כתוב בפרשת שפטים לא יקום עד אחד באיש לכל
עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא ותניא
בספרי לא יקום עד אחד באיש אין לי אלא בדיני ממונות סוטה דף מו עד
בדיני נפשות מניין ת״ל לכל עון ׳ קרבנות מניין תלמוד לומר
ולכל חטאת ׳ לריכו׳ מניין ת״ל בכל חטא אשר יחטא לכל ולכל
בכל לרבות להעלות לכהונה ולהוריד מן הכהונה ׳ ולרבות היינו כרבי יהוו
את האשה ׳ וכי מאחר שסופינו לרבות לכל דבר מה ת״ל ד״ב רכתובו׳ דף
באיש לומר לך באיש אינו קם אבל קם הוא באשה להשיאה ולע׳ ל בכיומן ק
דברי רבי יהודה ׳ רבי יוסי אומר לעון אינו קם אבל קם הוא פסק כרבנן דמע
לשבוע׳ : ולמדנו מכאן שעד אחד שיודע בחבירו עון דבר שאין וכן הוא גם בפרק
ראוי להשביעו שלא יקום להעיד עליו ואם קם והעיד עליו שבועת הדיינין ד
לוקה דשום ביש הוא דקא מפיק עליה כדאמרי׳ בערבי פסחים דף קיג
טוביה חטא אתא זיגוד קמסהיד עליה נגדיה רבא לזיגוד פירש
משום לאו דלא יקום : אמנם אותו מלקות מדרבנן היה שהרי
במסכת סנהדרין למדין מכורת מדיני נפשורת בגזירה שוה פ״ק דף י
דרשע רשע ודיני נפשו׳ אין דנין אלא בזמן שסנהדרי נוהגת :
ומה שמצינו בקידושין בפר׳ האומר באותו סומא שהעיד שליח דף סו
שזינתה אשתו א״ל מר שמואל אי מהימן ליה כבי תרי זיל
אפקה ולא גער ביה מר שמואל על מה שהעיד ביחידי׳ ובפרק
הניזקין גרסינן ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי א״ל ספר תורה דף כד
שכתבתי לפלוני אזכרות שלו לא כתבתים לשמן ׳ ובפרק
הכותב דאמרה ליה בת רב חסדא לרבא ידענא בה בההיא דף פה
אתתא דחשודה אשבועתא ולא גער בה יש לומר הפרשת
איסורא שאני : בשני מקומות האמינה תורה עד אחד בסוטה רפ״ק דסוטה דף
שלא תשתה מי המרים ובעגלה ערופה שלא תערף וכן סס כר׳ נתנו׳ דף
מדבריהם

מדבריהם בעדות אשה שיעיד לה שמת בעלה ואמרי׳ בכוטה פרק עגלה ערופה ובפרק האשה שהלכה ובכמה מקומו׳ שכל מקו׳ שעד אחד מועיל אשה ופסול מועילי׳׳

(נרי׳ פר׳ החלפה רבה דף ר״ח ועי״ש נתו׳ בר״ה מתוך) (דף מ״ו) (דף קי״ז)

חוץ מעד אחד המחייבו שבועה דאמ׳ מר כל מקו׳ שב׳ מחייבי׳ אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה: שנינו בפ״ק דמכות ע״פ שני׳ עדים או על פי שלשה עדים אם עדות מתקיימת בשני׳ למה פרט לך הכתו׳ ג׳ אלא להקיש ג׳ לשני׳ מה ג׳ מזימין את השני׳ אף שנים מזימין את השלשה׳ ומניין אפילו הן מאה ת״ל עדים: רבי שמעון בן יוחי אומר מה שנים אין נהרגים עד שיזומו כולן׳ אף שלש׳ אין נהרגי׳ עד שיזומו כולן׳ ומניין אפי׳ הן מאה תלמוד לומר עדים: רבי עקיבא אומר לא בא שלישי להקל עליו אלא להחמיר עליו כחביריו פי׳ דלהקל לא הוצרך שהרי כתוב במקום אחר והנה עד שקר העד עד שתשקר כל העדו׳ כולה׳ ואם ענש הכתוב למטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה׳ על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב למטפל לעושה מצוה כעושה מצוה: ומה שנים נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטילה אף שלשה אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטילה׳ ומניין אפילו הן מאה ת״ל עדים׳ ומפרש רבא בגמ׳ והוא שיעיד כל אחד ואחד בתוך כדי דבור של חבירו אמר רבי יוסי בד״א בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר: רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש׳ ומפרש רבא בגמ׳ וליבא דר׳ שיילינן להו אי למיחזי אתיתו אי לאסהידו אתיתו וכל אותם שיאמרו שבאו לאסהודי כשנקבצו לראות זה שהרג אם נמצ׳ אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטילה: רב יהודה אמ׳ שמואל הלכה כר׳ יוסי׳ ורב נחמן אמר הלכה כר׳׳ ונר׳ לי שהלכה כרב נחמן אע״פ ששמואל רבו שהרי בפרק קמא דסנהדרין מעמיד רבינא שהוא בתראה דברי ר׳ מאיר כר׳ יוסי ודברי רבנן כר׳ וכן פוסק רבי׳ משה ורב אלפס אבל לא פרשו הטעם:

(כל׳ שבוע׳ הדיינים דף מ׳ ובמיימו׳ רפ״ה דהלכו׳ עדו׳ מכוחר יותר דף תס״ד) דף ה

(ר דף י׳ ועי״ש בתו׳ הנה מיימו׳ פר׳ ה עדות דף תס״ד) (סם במשנה ועיין סם בתוס׳)

סם / סם / דף ט / (הערו׳ סם דף רכ״ג תס״ד)

ריד

הרשעים

פסולין לעדות מן התורה שנ׳ אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס. ודרשו רבותי׳ בפרק זה בורר ובמרובה אל תשת רשע עד: ובפשוטו אפי׳ עד כשר שידע בחברו שהוא רשע ואין הדיינין מכירין רשעו אסור להעיד עמו אעפ״י שהעדו׳ אמת מפני שמצטרף עמו ונמצא זה הכשר השית ידו עם הרשע עד שנתקבלה עדותו׳ ואין צריך לומר עד כשר שהוא יודע בעדות חבירו ויודע שהעד השני עד שקר שאסור לו להעיד שנאמ׳ אל תשת ידך עם רשע: ובפרק זה בורר אמר רב אין העדים חותמין אלא אם כן יודעין מי חותם עמהן: איזהו רשע כל מי שעבר עבירה שחייבין עליה מלקות זהו רשע ופסול לעדות שהרי התורה קראה למחוייב מלקות רשע שנא׳ והיה אם בן הכות הרשע׳ ואין צריך לומר למחוייב במיתת ב״ד שהוא פסול שנ׳ אשר הוא רשע למות׳ עבר על עבירה שחיי׳ עליה מלקות מן התורה הרי זה פסול מן התורה׳ ואם היה החיוב שבה מדבריהם הרי זה פסול מדבריהם: ועוד יש רשעים שהן בני תשלומין ואינם בני מלקות הואיל ולוקחין ממון שאינו שלהם בחמס פסולין שנאמר כי יקום עד חמס באיש כגון הגנבים והחמסנים אע״פ שהחזיר הרי זה פסול לעדות מעת שגזל או שגנב: וכן עד זומם אעפ״י שהוזם בעדות ממון ושילם הרי זה פסול מן התור׳ לכל העדיו׳ ומאימתי הוא נפסל אביי אמ׳ למפר׳ הוא נפסל כלומ׳ מעת שהעיד בב״ד אעפ״י שלא הוזם על אותו עדות עד אחר כמה ימים מאי טעמא מעידנא דאסהיד הוה ליה רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד והלכה כאביי:

(דף כ״ה וכ״ז) (דף ע״ב) / דף כג (כך מסקנא סם דף כ״ה וכ״ז) / סם / סם דף כז / סם / סם

וכן המלוה בריבית אחד המלוה ואחד הלוה שניהם פסולים לעדות אם ריבית קצוצה עשו הרי הם פסולים מן התור׳ ואם אבק ריבית עשו הרי הן פסולין מדבריהם׳ ועיקר הלכות אלו כולן בפרק זה בורר: עוד מפרש שם שכל העובר על גזל של דבריהם הרי הוא פסול מדבריהם כגון החמסנין הלוקחין קרקע או מטלטלין שלא ברצון בעלים אע״פ שנותנין הממון הרי אילו פסולין מדבריהם: וכן הרועים אחד הרועה בהמה דקה ואחד הרועה בהמה גסה של עצמו הרי אילו פסולים שחזקתן פושטין בגזל ומניחין בהמת׳ לרעות בשדו׳ ופרדיסות של אחרי׳ ולפיכך אמר רב יהודה שם סתם רועה בהמה פסול לעדות׳ ומגדלי בהמה דקה בארץ ישראל פסולין׳ אבל בחוצה לארץ כשרי׳ ומותר לגדל בהמה גסה בכל מקו׳: וכן המוכסין סתמן פסולין מפני שחזקתן לוקחין יותר מדבר הקצוב להן בדין המלכות ולוקחין היותר לעצמן׳ אבל גבאי מנת המלך סתמ׳ כשרין עד שיודע שגבו יותר מן הראוי: וכן מפריחי יוני׳ ביישוב פסולים מפני שחזקתן שגוזלין יונים של אחרי׳ בחנם: וכן סוחרי שביעית והם בני אדם שיושבין בטלין כל ששת השנים כדאיתא בירושלמי דשבועות וכיון שבאת שביעית פושטין ידיהם ומתחילין לישא וליתן בפירות שביעית: וכן המשחק בקוביא והוא שלא תהא לו אומנות אחרת אלא הוא כרבי יהודה שפוסק ר׳ אבהו כמותו׳ ואף על פי שאמר שמואל בפרק שואל דלשחק בקוביא אף בחול אסור אומר רבינו יעקב מדאינו מבואר בפרק זה בורר במקום דברי ר׳ יהודה ש״מ שאינה עיקר ואין כך הלכה: וכן הדין בכל מיני קוביא בקליפי אגוזים ורימונים: א״ר נחמן גנב בניסן וגנב בתשרי לא שמיה גנב והני מילי באריסא ודבר מועט ודבר שנגמרה מלאכתו:

סם דף כה / (מרן׳ כ״ר עד דף כ״ז) (דף כה) / סם / סם / סם יבב״מ רוב׳ דף ע״ט / פ״ק זה בורר דף כ״ה / סם / סם דף כו / פ״ק ז דף ל״ז ע״ר ובסנהדרין פרק ג דף כ״ה ע״א / (בפר׳ זה בורר דף כ״ד וסם בתו׳ תוכחת כל דיני פחות) / סם דף כו / דף קנט / (וכן היא בתו׳ סם) / דף כו / סם דף כה / סם דף כו

ועשרה מיני פסלות הן הנשים שנאמר על פי שנים עדים לשון זכר: ועבדים׳ וגוים שנאמר ועשית׳ לו כאש׳ זמם לעשו׳ לאחיו מכלל שאחיו כמוהו׳ והקטנים פסולין שנאמר ועמדו שני האנשים ולא הקטנים׳ והרי הוא קטן עד שיביא שתי שערו׳ אחר שלש עשרה שנה גמורות: ואם הגיע לעשרי׳ שנה ולא הביא שתי שערו׳ ונולד בו סימן מסימני סריס הרי זה סרים ויעיד ואם לא נולד בו סימני סרים לא יעיד עד רוב שנותיו: קטן שהגיע לכלל שנותיו שנראו בו סימני גדלו׳ מלמעלה אינו צריך בדיקה ואם לאו אין מקבלין עדותו עד שיבדק׳ ובפרק מי שמת אמר רב הונא בריה דרב יהושע בן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות עדותו עדות אעפ״י שאין יודע בטיב משא ומתן: אמר מר זוטרא לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי לא: וכן השוטים׳ והחרשים׳ והסומים׳ והנוגעים בעדו׳׳ והרשעים כאשר בארנו׳ והקרובים כאשר יתבאר׳ וכן הבזויין כדאמרינן במסכת קידושין ת״ר האוכל בשוק הרי זה ככלב ויש אומרי׳ אף פסול לעדות׳ אמר רב אידי בר אבין הלכה כיש אומרים׳ ופיר׳ רבינו יעקב דווקא באוכל פת׳ ור״ח מפרש אף בפירות בחוטף פחו׳ פחות משוה פרוטה׳ ואוכל׳ והא דאמרי׳ בירושלמי דר׳ שמעון בר׳ הוה קאכיל בשוקא חזייה ר׳ מאיר אמ׳ אין שבח לתלמידי חכמים לעשות כן לשם באוכל פירו׳ משלו׳ שאין לחוש כל כך באו׳ אחר: גרסינן בפרק אחד דיני ממונות הסומא באחת מעיניו כשר דקרינן ביה או ראה: וגרסי׳ בפרק

(ברי׳ פרק שבועת העדות דף ל) / (בפרק החובל דף כ״ח) / (כך מסקנ׳ בפ׳ מי שמת דף קנ״ה ובב״ב רכתוב׳ דף כ״ח ממתניתין דהלכ׳ לאחזין להעיד׳ ועיין סם גם בתו׳) / (בב׳ יונה רוכן דף מ״ו סם ובפרק מי שמת דף קנ״ה) / (כך מסק׳ בריש כ״בח כימן דף מ״ח והוא תלמון המיימו׳ רפ״ט דעדות דף תסמ״ה ובכ״ב דהלכות אישו׳ דף ר ל״ח ועיין סם במגדל עוז) / דף קנה / סם / (שלמתם בבריית׳ כר׳ יש נוחלין דף קכ״ח) / (בב׳ תזנת הבתי׳ דף מ״נ ובכמה מקומות) / לקמן בכימן רט״ו / פ״ק דף מ׳ / (בתו׳ סם כל הסוגיה) / (פ״ג דמעשרות דף כ ע״ר) / דף ל׳

דף קכח יש נוחלין שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא היה יודע לו
בעדות קרקע עד שלא נסתמא ונסתמא פסול · ושמואל אמר
שם כשר אפשר דמכוין מצרנא · ואין הלכה כשמואל דמותבינן
ליה מברייתא דקתני זה הכלל כל שתחילתו וסופו בכשרות
כשר כגון פתח ונסתמא וחזר ונפתחה אבל כל שתחילתו או
סופו בפסול פסול : אף על פי שסומא כשר לדון
היינו בסמ״ג סימן כז כאשר בארנו בסנהדרין פסול להעיד והא דתנן
דף מט בנדה פ׳ בא סימן כל הכשר
סנהדרין כ וכב׳ אחד דיני ממונות דף לד כל הסוגיות לדון כשר להעיד ההיא רבי מאיר היא
דפסל סומא לדון : גרסינן בפרק זה בורר
דף כו אמר רב נחמן אוכלי דבר אחר פירוש מקבלי
צדקה מן הגוים פסולין לעדות מדבריהם והני מילי בפרהסיא
אבל בצינעא לא ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דאיפשר
לאיתזוני בצינעא וקמבזי נפשיה בפרהסיא אבל לא איפשר
כדף כו ליה · לא · היותיה היא : עוד שם החשוד על העריות כשר
כתו׳ שם לעדו׳ · פי׳ רבי׳ יעקב שבא על הערוה ודאי מפני שיצרו תקפו :
מה בין פסול מן התורה לעדות לפסול מדבריהם שהפסול
מן התור׳ שהעיד עדותו בטילה אע״פ שלא הכריזו עליו בבתי
כנסיות ובבתי מדרשות והפסול מדבריהם צריך הכרזה וכל
עדו׳ שהעיד קודם שהכריזו עליו מקבלין אותה כך אמ׳ רבא
דף כו) דף כה שם בפר׳ זה בורר : עוד שם בר בייתוס אסהידו בי׳ תרי סהדי
חד אמר קמי דידי אוזיף בריביתא וחד אמר לדידי אוזפן
ברבית׳ פסליה רבא לבר בייתוס · והא רבא הוא דאמר לוה
בריבית פסול לעדות דהוה ליה רשע והתורה אמרה אל תשת
רשע עד · רבא לטעמיה דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין
אדם משים עצמו רשע ופלגינן דיבוריה שהלוה בריבית ולא
כך תשו׳ סם יההגו קצרתי דלהסריכהו רב הונא בדף כז שהלוה לו : כל הנפסל בעביר׳ אם העידו עליו שני עדי׳ שעשה
עבירה פלונית אע״פ שלא התרו בו הרי זה פסול לעדות אלא
אם כן אותה עבירה אינה ידועה כל כך וקרוב העושה להיות
שוגג שצריכין להזהירו ואחר כך יפסל : משומד לדבר אחד
פ״ק דף ד לא הוי משומד לכל התורה כולה כדאיתא במסכת חולין
לפיכ׳ רשע בעביר׳ אחת ששחט שחיטתו כשיר׳ שעד אחד נאמן
באיסורי׳ אבל החשוד על הדבר אינו נאמן על שלו אבל נאמן
על של אחרים חזקה אין אדם חוטא כדי שיהנו אחרים כר״שבג
דף סה דפסקי׳ כוותיה בפרק בתרא דיומא : כל מי שנתחייב מלקות
מדין בתרא דף כג כיון שלקה בב״ד חזר לכשרותו כדאמרי׳ במסכ׳ מכות ונקלה
אחיך לעיניך אחר שלק׳ הרי הוא אחיך אבל שאר פסול עדות
שהם פסולין משום ממון שחמסו או שגזלו ששלמו צריכים
תשובה והרי הן פסולין עד שיודע בהם שחזרו מדרכם
דף כה כל הסוגיא הרעה : מאימתי חזרת מלוה בריבית אמרינן בפרק זה בורר
משיקרעו את שטרותיהם מעצמן ויחזרו בהן חזרה גמורה
שלא ילוו ברבית אפי׳ לגוי : מאימתי חזרת המשחקים בקוביא
משישברו פספסיהן ויעשו בהן הזרה גמור׳ שלא ישחקו עוד
אפי׳ בהנם : מאימתי חזרת מפריחי יונים משישברו את הכלי׳
שצדין בהם ויחזרו בהם הזרה גמורה שאפילו במדבר לא
היו עושין : מאימתי חזרת סוחרי שביעית משתגיע שביעית
אחרת ויבדלו ולא הזרת דברים בלבד אלא כותב אני פלוני
בן פלוני כנסתי מאתי׳ זוז מפירות שביעית והרי הם נתונים
בפ״ג דשבועות דף לז סימני לד במתנ׳ לעניים : גרסי׳ בירושלמי מאמתי חזרת המועל בשבועה
משיבא לבית דין שאין מכירין אותו ויאמר להם חשוד אני או
יתחייב שבועה בב״ד שאין מכירין אותו בממון חשוב וישלם
ולא ירצה לישבע : וכן טבח שהיה בודק לעצמו ויצתה טריפה
מתחת ידו הרי זה פסול לעדות עד שיראה ממעשיו שיעשה
תשובה שילבש שחורים ויתכסה שחורים וילך למקום שאין
מכירין אותו ויחזיר אבדה בממון חשוב או יוציא טריפה
דף כה מתחת ידו בדבר חשוב כדאיתא בפ׳ זה בורר :

דף כז גרסינן בפרק זה בורר ת״ר לא יומתו אבות על בנים
ובנים לא יומתו על אבות מה תלמוד לומר
אם ללמד שלא יומתו אבות בעון בנים הרי כבר נאמר איש
בחטאו יומת אלא שלא יומתו אבות בעדות בנים ובנים לא
סם דף כ״ח כל הסוגיא יומתו בעדות אבות : אשכחן קרובי האב דפסולין לעדות
קרובי האם מנלן אמר קרא אבות אבות תרי זימני אם אינו
ענין לקרובי האב תניהו ענין לקרובי האם לפסול עדותם :
אשכחן לחובה לזכות מנלן יומתו יומתו תרי זימני אם אינו
ענין לחובה תניהו ענין לזכות : אשכחן אבות לבנים ובנים
לאבות וכ״ש אבות להדדי בנים להדדי שהם שיני בשני מנלן
א״כ לכתוב קרא לא יומתו אבות על בן מאי בנים דאפי׳ בנים
להדדי בנים לעלמא מנלן שלא יעידו אם כן לכתוב קרא בן
על אבות אי נמי הם על אבות מאי ובנים דאפי׳ בנים לעלמא:
אשכחן בדיני נפשו׳ בדיני ממונות מנלן אמ׳ קרא משפט אחד
סם דף כ״ח ע וכג׳ נכי סם דף כ׳ יהיה לכם : ובירו׳ גרסי׳ ורב אלפס הביאו מניין שלא יהיו
העדים קרובים זה לזה מפני שאם הוזמו נהרגין זה בעדות
זה שהרי אין נהרגין עד שיזומו שניה׳ · ומניין שלא יהיו העדי׳
קרובי׳ לדיינים מפני שלא ירצה הדיין לקבל הזמה על קרובו
והוה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה · ומניין פסול קורבא
בדיינים כמו בעדים מפני שאמרה תורה הרוג ע״פ עדים וע״פ
דיינים מה בעדים שלא יהא שם צד קורבא אף בדיינין לא
יהא שם צד קורבא והלכתא אפי׳ אין שם קורבא כי אם לערב
דף ז פסולין דאי לית לי׳ בתר ערבא אזל כדאיתא בפ׳ קמא דמכות
עכ״ל : לפי ענין ההלכה האחין זה עם זה ראשון בראשון
ובניהם זה עם זה שיני בשיני ובני בניהם זה עם זה שלישי
בג׳ שיני בשיני ואין צריך לומר שיני בראשון שניהם פסולין :
דף קכח וגר׳ בפ׳ יש נוחלין שלח ליה ר׳ אבא לרב יוסף בר חמא הלכה
שלישי בשיני כשר · רבא אמר אף בראשון · מר בר רב אשי
עיין סם כתו׳ כדף דלעיל אכשר באבא דאבא ולית הילכת׳ כוותיה · משמע אבל באבא
דאבא׳ דאיתפלג דרא כשר לדברי הכל · ושם פוסק הלכה
כר׳ אבא : פוסק רבינו יעקב שאי׳ הלכה כרבא דמכשר שלישי
בדף קכ״ט ופסק ר׳ יעקב וכל הסוגיא בתו׳ סם ובתו׳ פר׳ בורר דף כ״ח בד״ה בראשון והא דקא׳ התם הלכ׳ דפסקי׳ כר׳ אבא לאפוקי ממאי
אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוי׳ כך הפי׳ כיון שאינו אלא מוסיף
לא היה לו לומ׳ הילכתא כר׳ אבא לאפוקי מרבא דאינו מוציא
בלשון הזה מאחר שאינו אלא מוסיף אלא הוה ליה למימ׳ לית
בג׳ דסנהדרין דף עב וגם בתשובו׳ מביא כל הסוגיא קכ״ר ע״ר הלכתא כרבא · וכן משמ׳ בירושלמי דקאמר משה מהו באשת
פנחס לעדות · אמר רבי יוחנן מותר לכתחילה · מדנקט אשת
פנחס מכלל דלפנחס לא יעיד דהוה ליה שלישי בראשון · ומה
דף כט שאינו אומ׳ אשה כבעלה כדאמ׳ בפ׳ זה בורר באשת חורגו׳ משו׳
דהת׳ אתפלג דרא : וכן פס׳ בה״ג דג׳ בראשון פסו׳ מדרבנן ונרא׳
סם וכן פסק רש״י סם דהאי מדרבנן טעו׳ סופר הוא דלא כתוב היה שם מדרב שדורש
מיתורא דוי״ו ובני׳ לרבו׳ דור שלישי לפסול על הראשון ובפ׳ יש
דף קכ״ח בפרק דף כ״ז רעדי׳ תש״מ נוחלין פוסק רבי׳ שמואל וכן רבי׳ משה הלכ׳ כרבא וכמתני׳ דפ׳
זה בורר דפסלה שיני בשיני ושיני בראשון וטפי לא ואי׳ להקל
בדבר מאחר שחולק עליהם ר״ת והג״ וכירושלמי: כדרך שמנית
ראשון בראשון ושיני בשיני ושלישי בשלישי בזכרי׳ כך תמנה
סם דף כח בנקבות באחיו׳ או באח ואחותו · וכל אשה שאתה פסו׳ לה כך
אתה פסו׳ לבעלה · וכל בעל שאת׳ פסו׳ לו כך אתה פסו׳ לאשתו
שהאשה כבעלה חוץ משלישי בראשון כאשר בארנו למעלה :
ותרי בעל כאשתו לא אמרי׳ בקורבא שנתרחק׳ קצת · ואפי׳ אם
סם לקח זה האש׳ וזה לקח בת אחות׳ שהרי מסקי׳ בפ׳ זה בורר הלכ׳
כר׳ יוסי דאמ׳ גיסו לבדו ובא למעט חתנו דאלו בנו ליכ׳ למעט
היינו דתני ר׳ חייא סם דהא ברייתא ר׳ יוסי היא דקתני בה בעל אחות אמו פסולין זה
בזה וגיסו הוא שני הנשוא׳ לשתי אחיות ואי״כ יש ללמוד דכ״ש
וכן הסוגיא בתו׳ בד״ה גיסו שנים הנשואים לבנות שתי אחיות דכשרים כך פסק ר״י · אבל
לקח זה האשה וזה בתה וכן בעלי אחיות פסולין זה לזה : ורב
אלפס

סס רל״ה ועיין בהטירי סס דף קכ״ד ע״ד אלפס כתב שלא בא גיסו לבדו למעט בנו וחתנו מאחו׳ אשתו
אלא למעט כנו וחתנו של גיסו מאשה אחרת׳
סס דף כ״ח עמוד ב והכי מפרש בירושלמי גיסו אי״ת תנא תני
יש לו בנים וחתני׳ ואית תנא תני אין לו בנים
וחתנים׳ מאן דא׳ יש לו בנים וחתנים מאחות אשתו׳ ומאן דא׳
מיימו׳ כ״ג דעדות דף תס״ו אין לו בנים וחתנים מאשה אחרת: כל איש שאין אתה מעיד
עליו מפני שהוא בעל קרובתך הרי אתה מעיד לשאר קרוביו
כגון בנו ואחיו׳ וכל אשה שאין אתה מעיד עליה מפני שהיא
בב״ת כולר דף כ״ח אשת קרוביך הרי אתה מעיד לשאר קרוביה: א״ר חסדא אבי
סס חתן ואבי כלה מעידי׳ זה לזה: רב אלשר באחי האח מן האם
סס שיעידו זה לזה שהרי אין ביניהם קורבה כלל: האיש פסול
סס לחורגו לבדו וחורגו לו׳ ומסקי׳ דאשת חורגו כחורגו׳ וחורגו
הוא בן אשתו מאיש אחר אבל הוא כשר לבן חורגו: ובפר׳ זה
סס בורר מדקדק מתוך המשנה אחי חמותי לא יעיד לי׳ ובן אחי
חמותי לא יעיד לי׳ בן אחות חמותי לא יעיד לי׳ ובן אחי חמי
סס ובן אחות חמי לא יעידו לי: ומסקי׳ שאין מעיד אדם לאשתו
ארוסה משום דאיקרבה דעתי׳ לגבה אבל לקרוביה כשר עד
שישאנה: זה שפסלה תורה עדו׳ קרובים גזירת המלך היא ולא
מפני שהם בחזקת אוהבים זה את זה
כדמשמע סס וכת״ס מכלתי׳ שהרי אף לקרובו סונאו אינו מעיד (שהרי אינו מעיד לו אף להובתו) לפיכך
דף כז שנינו בפרק זה בורר שהאוהב והשונא
אף על פי שלא דבר עמו שלשה ימים
באיבה כשירים לעדות׳
והטעם בהטירי סס דף קכ״ה ע״א אף על פי שהן פסולין לדין: שנינו
דף כז שם שכל הקרוב לו באות׳ שעה ונתרחק הרי
זה כשר׳ וכן הלכה ואין הלכה כרבי יהודה שאומ׳ שם אפילו
זס דף ב״ת (במשנה דלעיל) מתה בתו ויש לו בנים ממנה הרי התנו קרוב לו׳ תניא בפ׳ יש
דף קכח נוחלין היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו
הרי זה פסול שכל שתחילתו או סופו בפסול פסול: לפיכ׳ היה
יודע בעדות כשהיה קטן והגדיל אין עדותו עדות׳ ושנינו
דף כח בפרק שני דכתובות שיש דברים מדבריהם שאדם נאמן
להעיד בגודלו על מה שראה בקטנו נאמן לומר זה כתב ידו
של אבי או של אחי מפני שקיום שטרות מדבריהם זכור אני
בפלונית שנשאת ונעשה לה מנהג בתולות הואיל ורוב נשים
בתולות נשאות׳ ועד כאן היינו באין בשבת שצמצום התחום
סס בברייתא עד אלפים אמה בלבד מדבריהם: אבל אם היה גוי או עבד
כשראה דברים אילו והעיד אחר שנתגייר ונשתחרר אינו
נאמן: כל עדו׳ שיראה לדיין שיש לזה העד שום הנאה בעולם
בעדות זו לא יקבל עדותו לפיכך בני העיר שבא שום מערער
עליהם בדבר שהוא לכל בני העיר כגון המעיין והמרחץ אין
דנין אותו בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיי׳ מאנשי אותה
העיר עד שיסלק עצמו ממנו בקניין גמור ואחר כך יעיד או
מ״נ וסס תשמעות הכונ׳ ועיי׳ בה״ג ה ייחו׳ פט״ו ידין כדתניא בפרק חזקת הבתים האומר דין ודברים אין לי
על שדה זו אינו כלום אלא אם כן קנו מידו דמדין ודברים סילק
עדות דף תשע״ו (דף מג) את עצמו ולא מגוף השדה: תניא בפרק חזקת הבתים בני
העיר שנגנב ס״ת שלהם הואיל ולשמיעה הוא עשוי שאי אפש׳
לאדם לסלק את עצמו ממנו אין דנין אותו בדייני אותה העיר
סס ואין מביאין ראייה מאנשי אותה העיר: וכן האומר תנו מנה
לעניי׳ עירי אין דנין אותו בדייני אות׳ העי׳ ואין מביאין ראייה
מאנשי אותה העיר וכן כל כיוצא בזה: ר י ז

כתוב בדברות הראשונות והאחרונות לא תענה
ברעך עד שקר׳ ובמעיד עדות בב״ד במקום
שאינו יכול לחזור ולהגיד הכתו׳ מדבר׳ וכן כל עדות שבתורה
דילמד סתום מן המפורש דכתוב גבי שמיעת קול אלה בפרשת
ויקרא נפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או
(דף לא) שבו׳ כר׳ דף יג ידע אם לא יגיד ונשא עונו׳ ואמרינן בת״כ ובשבועת העדות
השביע עליהן חוץ לבית דין וכפרו פטורין׳ וטעמ׳ אמר אביי סס דף ל ב
אם לא יגיד ונשא עונו לא אמרתי אלא במקום שאילו מגיד
זה׳ מתחייב זה ממון׳ בפר׳ זה בורר מפרש במשנה שמאיימין דף כט
על עידי ממון ובגמרא אומר שאומרי׳ להם סהדי שקרי אפילו סס
אאוגרייהו זילי שנאמר והושיבו שני אנשים בני בליעל נגדו
ויעידוהו וגומר׳ ועונש המעידין שקר מזכירין להם: ואחר כך במשנה דלעיל
מוציאין כל אדם לחוץ ומשיירין גדול שבעדי׳ ואומרי׳ לו אמור
היאך אתה יודע שזה חייב לזה אם אמר שהוא אמר לי שהוא
חייב לו או איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום׳
עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו׳ ואז מכניסין את
העד השיני ובודקין אותו אם נמצאו דבריהם מכוונים נושאין
ונותנים בדבר וגומרין את הדין ר י ז

כי יפלא ממך דבר למשפט וגומר וקמת ועלית אל
המקום וגומר לא תסור מכל הדבר אשר יגידו
לך ימין ושמאל׳ והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע וגומר
ומת האיש ההוא בחנק׳ והוא הנקרא זקן ממרא: זקן ממרא
האמור בתורה הוא תלמיד חכם שהגיע להוראה ואין נעלם
ממנו דבר אלא דבר מופלא שנאמר כי יפלא ממך דבר׳ וזהו
דף פו מה ששנינו בפרק הנחנקין תלמיד שהורה לעשות פטור
כדף פז ועיקר דיני זקן ממרא מפורשין שם: ותניא שם אינו חייב אלא
אם כן חולק עליהן בדבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו
חטאת או בדבר המביא לכך דברי רבי מאיר׳ שאפילו דיני
תבוא״ריס סס בנזירה ור״סי דף פח ממונות יכול לבא לכך׳ כגון לקדש בו את האשה שאם הדין
דין אמת אין הממון שגבו בית דין גזל והאשה מקודשת׳ ואם
בעיבור השנה נחלקו׳ יכול לבא לידי חמץ בפס׳ ואם בטומא׳
כ״ק פ״ז כל נ״ס נ״א נחלקו לעניין ליכנס למקדש׳ מ״ט דרבי מאיר גמר דבר דבר
כתוב כאן כי יפלא ממך דבר ונאמר שם ונעלם דבר מעיני
העדה ושם מדבר בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו
חטאת: רבי יהודה אומר בדבר שעיקרו מן התורה ופירושו
מדברי סופרים שנאמר על פי התורה אשר יורוך עד דאיכא
תורה ויורוך: ורבי שמעון אומר אשר יגידו לך מן המקו׳ ההוא
סס דף פח אפי׳ דקדוק אחד מדברי סופרים: א״ר אלעזר א״ר אושעיא אינו
חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תור׳ ופירושו מדברי סופרים
ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע ואין לנו אלא
בס״פ דהלכות ממרי דף תס״נא תפילין ואליבא דר׳ יהודה׳ פי׳ רבי׳ משה אינו
חייב בדבר שאין בו כרת וחטא׳ כ״א בתפילין:
כדף פ״ח דלעיל ומקש׳ הספר והאיכ׳ לולב דעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי
סופרים ויש בו להוסיף וכל המוסיף גורע׳ ומתרץ בלולב
מאי סביר׳ לן אי סביר׳ לן דא׳ צריך אגד האי לחודיה קאי והאי
עיין סס בתו׳ בד״ה הי כבירא לחודיה קאי ואין כאן תוספת׳ ואי סביר׳ לן דצריך אגד גורע
ועומד הוא׳ ומקשה עוד והאיכא ציצית דעקרו מדברי תורה
ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף וכל המוסיף גורע׳
ומתרץ בציצית מאי סבירא לן אי סבירא לן דקשר העליון
לאו דאורייתא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי סבירא
סס דף פט ליה דקשר העליון מדאורייתא גרוע ועומד הוא׳ ומקשה אם
כן תפילין נמי תאמר כן אי עבד ארבע בתי ואייתי אחריני
ואנח גבייהו האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי עבד חמש׳
בתי גרוע ועומד הוא ומתרץ׳ הא א״ר זירא בית החיצון שאינו
רואה את האויר פסול אע״ג דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה
דף פו קאי: שנינו בפרק אלו הן הנחנקין שזקן ממרא והחולקין עמו
עולין לב״ד שעל פתח הר הבית ואומר כך דרשתי וכן דרשו
חבריי כך למדתי וכך למדו חבריי׳ אם שמעו אמרו להם׳ ואם
לאו באין לזה שעל פתח העזר׳ אם שמעו אמרו להם׳ ואם לאו
אילו ואילו באין לב״ד שבלשכת הגזית שמשם תור׳ יוצא׳ לישר׳
שנאמר אל המקו׳ אשר יבחר ה׳: חזר לעירו ושנה ולמד כדרך
שלמד פטור׳ ואם הורה לעשות חייב שנאמר והאיש אשר

יעשה בזדון וגומר · אינו חייב עד שיעשה מעשה או יורה
לעשות · כיון שראו עדים שעשה כן גומרים דינו למיתה בב״ד
סם דף פט שבעירו : ואין ממיתין אותו בעירו אלא מעלין אותו לב״ד
הגדול שבירושלים ומשמרים אותו עד הרגל וממיתין אותו
שם דף פח ברגל שנאמר וכל ישראל ישמעו וייראו : רבי אלעזר אומר
אפילו היה הזקן ממרא אומר מפי השמועה והן אומרים כן
נראה בעינינו נהרג שלא ירבו עשות מחלוקת בישראל : וכן
שם דף למעלה אומר שם אם רצו ב״ד למחול לו אינם יכולין שלא ירבו
שם דף נ״ו ובמד׳ קמא סם דף יד מחלוקת בישראל : מצאן חוץ ללשכת הגזית והמרה עליהן
פטור שנאמר וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם :
בפרק אין מעמידין דף כו הכופר בתורה שבע״פ הם המינין שמורידין
ולא מעלין : ופסק רבינו משה בבני אדם בפרק ג׳ דממרים דף תש״ן
שהם מיני׳ על ידי שגדלום אבותיהם בעניין
זה הרי הן אנוסין וכתינוק שנשב׳ לבין הגוי׳ ומצוה להמשיכם
בדרכי שלום ולהחזירם בתשובה ואין להורידם כל כך
במהרה : ריח

אזהרה למקלל אביו ואמו מלא תקלל חרש כמו
דף לו שדורש בשבועות פ״ד מה חרש מיוחד
שהוא בחיים אף כל שהוא בחיים : והמקלל אביו או אמו נסקל
שנא׳ אביו ואמו קלל דמיו בו ולפיכך נחשב בלאו בפני עצמו
דף סו שבקללת חרש אין שם מיתת ב״ד : ותניא בפ״ד מיתו׳ איש איש
כי יקלל אביו ואמו · איש איש לרבו׳ את האש׳ ואין לי אלא אביו
ואמו · אביו לבד · או אמו לבד מניין ת״ל אביו ואמו קילל פי׳
בסוף המקרא סמך הקללה אצל האם ובראש המקרא סמך
הקללה אצל האב דברי רבי יאשיה · ר׳ יונתן אומר אינו צריך
משמע שניהם כאחד ומשמע אחד אחד עד שיפרוט לך הכתו׳
שם יחדיו : שנינו במשנה שהמקלל אביו ואמו אינו חייב עד
שיקללם בשם מן השמות המיוחדין אבל אם קללם בכינוי
פטור מן הסקילה ומ״מ לוקה כדרך שלוקה על קללת כל אדם
כשר בישראל : וכן המקלל אבי אביו ואבי אמו הרי הוא כמקלל
אחד משאר ישראל : ריט

אזהרה למכה אביו ואמו בכלל אזהר׳ לא יוסיף שהו׳ לאו׳
דהואיל והוא מוזהר שלא להכו׳ שום אדם מישרא׳
בסימן קנט הרי אביו ואמו בכלל׳ וכבר כתבנו למעלה לאו זה ופירושו׳ וכן
לעיל בסימן לט לאו של מקלל הוא ופירושו ממ נחשבו׳ מקלל אביו ואמו ומכה
אותם שני לאוין בפני עצמן הואיל והייבין עליהן מיתת ב״ד
כי אפילו לא מצינו שם שום אזהרה · המיתה או הכרת היא
עיין לעיל בסימן יו האזהרה : וכן המכר׳ השם מזה הטעם נחשב לאו בפני עצמו
אף על פי שאזהרתו מאלהים לא תקלל שלמדנו גם ממנו
בתחלה׳ בפרק קמא דקידושין דף לה הסוה דכתיב אסה לאיש וכו׳ אזהר׳ למקלל דיין : בין איש בין אשה המכ׳ אביו ואמו מיתתו
בחנק שנאמר מכה אביו ואמו מות יומת ·
ומיתה האמורה בתור׳ כתם אינו אלא חנק : ריש פרק הנחנקין דף פד
דף פה כל הסוגיא ושנינו בפרק הנחנקין המכה אביו ואמו
אינו חייב מיתה עד שיעשה בהם חבורה · והמכה אות׳ לאחר
מיתה פטור · וזה חומר שבמקלל ממכה שהמקלל לאח׳ מיתה
חייב סקילה · ובגמרא דורש כל זה מן המקראות ומקשה שם
וליתני נמי חומר במכה מהמקלל שהמכ׳ נפש ענש בו בשלא
בעמך כבעמך מה שאין כן במקלל שנאמר ונשיא בעמך לא
תאור בעושה מעשה עמך · ומתרץ קסבר מקשי׳ הכאה לקללה :
דף כב וכן שנינו ביבמות פרק כיצד מי שיש לו אפילו בן ממזר חייב
על קללתו ועל הכאתו ובנו הוא לכל דבר חוץ ממי שיש לו מן
השפחה ומן הנכרית · ומקשה שם איקרי כאן ונשיא בעמך לא
תאור בעושה מעשה עמך ומתרץ כשעשה תשוב׳ : ואף על פי
בפ׳ הנחנקין דף פה שיש מחלוקת בדבר זה בברייתא אי מקשינן הכאה לקללה
בפ׳ הנחנקין דף פב אי לא סתמי המשניות עיקר כדאיתא במסכת יבמות : אבעיא
בפ׳ הנחנקין דף פד להו בן מהו שיקיז דם לאביו · רבי חנינא אמר מותר דכתב

ואהבת לרעך כמוך · ואף על פי שמותר לכתחילה לא יעשה
אלא אם כן אין שם שיקיז לו ומצטער כמו שאומר בפר׳ הנחנקין דף פד
רב פפא לא שביק ליה לבריה למשקל ליה סילוא פי׳ קוץ התוחב
בבשרו שמא יחבול בו · מר בריה דרבינא לא שביק לי׳ לבריה
למיפתח ליה בעותא פירו׳ מורסא : ואף על פי שאמר שבאדם
רשע אין מתחייב הבן מיתה על הכאתו ועל קללתו מ״מ אסור
שם דף פה לו לעשות כן דתנא דבי רבי ישמעאל לכל אין הבן נעשה
שליח לאביו להכותו ולקללו חוץ ממסית שהרי אמרה תורה
לא תחמול ולא תכסה עליו : הורו הגאוני׳ שמי שנתחייב שבוע׳
לבנו אינו משביעו בשבועת האלה כמו שרגילים להחרים
באלה ובנידוי בשמתא ומיוצא בזה שהרי זה בא לקללת אביו
אלא משביעו שבועה שאין בה אלה · ולא על ההכאה והקללה
בלבד הקפידה תורה אלא אפילו על הבזיון שכל המבז׳ אביו
ואמו אפילו בדברים ואפי׳ ברמיזה הרי זה ארור מפי הגבורה
שנ׳ ארור מקלה אביו ואמו וגומ׳ הרי הוא אומר עין תלעג לאב ·
ותבוז ליקהת אם פי׳ לקיבוץ קמטים שבפניה : רך

דף ס״ג כל הסוגיא לא תאכלו על הדם בפ״ד מיתות דורש מכאן אזהרה לבן
סורר ומורה כלומר לא תאכל אכילה המביאה לידי
שפיכות דמים שהרי אינו נהרג אלא על אכילה מכוערת שאכל
שנ׳ זולל וסובא ואין לוקין על לאו זה לפי שהוא לאו שבכללו׳
שכמה דרשות דורש מזה · שסנהדרין שהרגו את הנפש לא
יטעמו כלום כל אותו היום : ועוד אזהר׳ שאין מברין על הרוגי
ב״ד : ועוד אזהרה שלא יאכל אדם קוד׳ שיתפלל על דמו כדאית׳
פ״ק דף י״א׳ דף י׳ ריש פירקא בברכות : ולכך הוצרך שם בפרק סורר ומורה ללמוד מלקות
ממיכרו : שנינו בפרק בן סורר ומורה מאימתי נעשה בן סורר
ומור׳ משיביא שתי שערו׳ עד שיקיף זקן התחתון ולא העליון
אלא שדברו חכמים בלשון נקייה שנ׳ כי יהיה לאיש בן סורר
ומורה · כי יהיה לאיש בן · בן הסמוך לגבורתו של איש · וזהו
כשהביא שתי שערות · בן ולא בת · בן ולא איש וכשהקיף הרי
שם דף סח הוא איש׳ קטן פטו׳ שלא בא לכלל המצו׳ · ובגמ׳ אר׳ כרוספדאי
אר׳ שבתאי כל ימיו של בן סורר ומורה אינו אלא שלש חדשים
בלבד שהרי משהביא שתי שערו׳ ראוי להוליד ואחר ג׳ חדשים
ניכר העובר ואמרה תורה בן ולא הראוי לקרותו אב · ואעפ״
שלא הקיף הזקן עדיין׳ או אם הקיף אפי׳ קודם שלשה חדשים
דף ע וע״א כל הסוגיא מ״ש פטור שנ׳ בן ולא איש : מסקנות ההלכו׳ ש״ם שאין בן סורר ומור׳
חייב סקילה עד שיגנוב משל אביו ויקנה בשר בזול ויין בזול
ויאכל אותם חוץ לרשות אביו בחבורה שכולם סריקים פירו׳
ריקים תרגומו סריקים · ויאכל בשר חי ואינו חי מבושל ואינו
מבושל כדרך שהגנבים אוכלין · וישתה היין מזוג ואינו מזוג
בדרך שהגרגנים שותים׳ שבכל העניין הזה הוא נמשך יותר ·
והוא שיאכל תרטימ׳ בשר פירו׳ חצי מנה · וישתה חצי לוג יין
האיטלקי בסעודה אחת · אבל בסעודת מצוה אפילו כולם
ריקים אינו נמשך אחר זה ופטור : אכל נבילות וטרפות פטור
שנ׳ איננו שומע בקולינו זולל וסובא ולא בקולו של מקו׳ : אכל
כל מאכל ולא אכל בשר׳ שתה כל משק׳ ולא שתה יין אינו נעש׳
בן סורר ומורה שנ׳ זולל וסובא · ואף על פי שאין ראיה לדבר
זכר לדבר שנאמר אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו : כיצד
דנין בן סורר ומורה מביאין אותו אביו ואמו תחילה לב״ד של
שלשה ואומרים להם בנינו זה סורר ומורה · ומביאין שם שני
עדים שגנב משל אביו וקנה בשר ויין במה שגנב׳ ואכל אותה
האכילה ברשו׳ אחרי׳ באותו העניין שאמרנו׳ ומלקין אותו שנ׳
ויסרו אותו : חזר וגנב משל אביו ואכל אכילה זו אביו ואמו
מביאין אותו לב״ד של עשרים ושלשה ומביאין שנים ומעידין
עליו שגנב ואכל אכילה זו האמורה׳ אחר שהותרו בו · וזו היא
עדות אחרונה אפי׳ היו שנים הראשונים הם האחרוני׳ : ואחר
שמקבלין עדותן בודקי׳ אותו שמא הקיף השער את כל הגיד
אם לא

אם לא הקיף ולא שלמו לו ג׳ חדשי׳ גומרי׳ את כל דינו כדרך
כל הרוגי בית דין וסוקלין אותו ׳ ואינו נסקל עד שיהיו שם
שלשה הראשונים שנ׳ בנינו זה זהו שלקה בפניכם : עוד שנינו
דף עא שם היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה אמו רוצה ואביו אינו רוצ׳
שם אינו נעשה בן סורר ומורה שנאמר ותפשו בו אביו ואמו : היה
אחד מהם גידם או חיגר או אילם או סומא או חרש אינו נעשה
בן סורר ומורה שנאמר ותפשו בו ולא גידמין ׳ והוציאו אותו
ולא חיגרין ׳ ואמרו ולא אילמין ׳ בנינו זה ולא סומין ׳ איננו שומע
בפרק סימ׳ תי׳ יהוא זכ׳ הכתנקין דף פ״ט בקולנו ולא חרשין ׳ וכבר בארנו במקו׳ אחר שבן סורר ומורה
הוא אחד מן הארבעה שצריכין הכרזה שכותבין לכל ישראל
פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומור׳ שהרי כתוב בו וכל ישראל
ישמעו ויראו :

ר כ א

לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא
בפרק החולץ דף מ״ה מכאן שאין מעמידין שום שררה ולא דיין על
בכר התוכל (דף פ״ח) (דף מ״ה) ישראל אלא מישראל ולא מגרים : ובפרק החולץ אומר שאם
אמו מישראל אחיך קרינא ביה בד״א בשאר
שרדות אבל במלכות תניא בתוספתא אין
בפ״ד דסנהדרין דף רפ״ח ע״ג מעמידין מלך אלא מן המשיאין לכהונה
והטעם משום שנאמ׳ מקרב אחיך תשים עליך מלך ממובחרין
שבאחיך : ולכך נתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה שהחניפו
לאגריפס ואמרו לו אחינו אתה כדאמרינן במסכת סוטה ׳ וזהו
ג׳ט כ״חרי׳ דף מא דף ג ומכוה׳ שם בתו מה שאומר בפרק קמא דבבא בתרא בעניין הורדוס שאמר
מאן דריש מקרב אחיך תשים עליך מלך רבנן שהרגם מפני
שדורשין ממובחרים שבאחיך ׳

ר כ ב

בסנהדרין דף כ״א לא ירבה לו נשים רבו׳ אמרו על פי הקבלה בפ׳ כהן גדול
שמות׳ לישא עד שמנה עשר נשי׳ בין נשי׳ בין פלגשים
וזהו מה שנא׳ לדוד שהיו לו שש נשים ואם מעט ואוסיפה לך
כהנה וכהנ׳ : ואמר רבא שם נשים בכתובה וקידושין פלגשים
דף כט ע״ד בלא כתובה וקידושין : וגרסינן בירושלמי דפרק אף על פי
רבי מאיר אומר פלגש אין לה כתובה רבי יהודה אומר יש לה
כתובה אבל לא תנאי כתובה : כתב רבינו
פרק ד דהלכו׳ מלכי׳ דף תש״ס משה שהדיוט אסור בפלגש אלא באמה
העבריה בלבד אחר הייעוד ׳

ר כ ג

דף כ״א כל הכנוגיה מלך לא ירבה לו סוסים ושנינו בפרק כהן גדול
סוסים בטלין הוא דאינו מרבה לו אבל מרבה
לו כדי רכבו ופרשיו ׳ ומניין שאפי׳ סוס אחד והוא בטל שעובר
בלא ירבה תלמוד לומר למען הרבות סוס׳ וכי מאחר שאפילו
על סוס אחד עובר בלא ירבה למה לי למיכתב סוסים לעבור
בלא ירבה על כל סוס וסוס ׳

ר כ ד

דף כא מלך כסף וזהב לא ירבה לו מאד ׳ ושני׳ בפרק כ״ג לו
הוא דאינו מרבה כלום׳ להניח בבית גנזיו אבל
מרבה הוא כדי ליתן לאכסניא של מלך׳ הוא ליתן לחיילותיו
ופרשיו ועבדיו׳ ויביא את הכסף לאוצר בית ה׳ תחת ידי נאמני
ישר׳ להיו׳ מוכן לצרכי ישר׳ ולמלחמותיה׳ :
בפרק בן סורר ומור׳ דף ע ובדברי קבלה מלך אסו׳ לשתו׳ דרך שכרו׳
שנאמר אל למלכים שתה יין ׳ והמלך
אסור להיות שטוף בנשים לכלות כחו שנאמר אל תתן לנשים
חילך וכל זה ליישרו לדרך האמת ׳

ר כ ה

בל מי שבא לידו אחד מן השבעה עממים החתי
והגרגשי וגומר ולא הרגו עובר בלא תעשה
בעוד שישראל שוכנים בארץ ישראל שנאמר לא תחיה כל
נשמה וכבר נמחה זכרם מתחת השמים ׳

ר כ ו

בשם שנמחה שבעת עממים כך נצטוו ישראל למחות
את זכר עמלק שנ׳ תמחה את זכר עמלק מתחת
השמים לא תשכח ובשתי מצות אלו גם יש מצות עשה כאשר
בימן קט׳ יק״ז בארנו בספר מצות עשה : מצוה זו אינה נוהגת לא לימות מלך
המשיח לאחר כיבוש הארץ שנ׳ והיה בהניח ה׳ אלהיך לך מכל
אויבך וגומ׳ תמחה את זכר עמלק מתחת השמים :

ר כ ז

צוה הקב״ה שלא ישובו ישראל למצרים שנ׳ לא תוסיפו
בג״מ חלק דף כ״ט ע״ד ובהלכבי שם מכותו דף רפ״ג לשוב בדרך הזה עוד ׳ וגרסינן בירו׳ לישיבה אי
אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולפרגמטיא ולכבוש הארץ
ויש תימה על כמה קהילות השוכנים שם וגם רבינו משה בר
מיימון הלך לשם לגור ושמא טעמו משום שעלה סנחריב
ובילבל כל העולם כולו וגם מצרים נתבלבלו כדתניא בתוס׳
פ״ה דף תל״כו ע״ג דקידושין אמר לו רבי עקיבא למניימין גר המצרי טעית כבר
עלה סנחריב וכו׳ ׳ אמנם מצינו רבי יהושע שנחלק עליו במס׳
פ״ב דף תש״ף ע״ב ידים בתוספתא ואומר שם למצרים נתן להם הכתוב קצבה
שנאמר מקץ ארבעים שנה אקבץ מצרים מן העמים אשר
דף נא נפוצו שם וישובו על אדמתם ׳ וגם בסוכה פרק החליל אומר
ובאלכסנדריא מ״ט דאיענוש משו׳ דעברו אהאי קרא דלא תוסיפו
לשוב וגו׳ ואותו מעשה היה אחר בלבול של סנחריב ׳ ואין לנו
טעם להתיר אם לא נפרש כפירו׳ הרב רבי אליעזר ממ״ץ לא
תוסיפו וגומר לא אסרה תורה אלא בדרך הזה כלומר מארץ
ישראל למצרים אבל משאר ארצות מותר ׳

ר כ ח

כתוב בעמון ומואב לא תדרוש שלומם וטובתם כל
ימיך לעולם ׳ לפי שבשאר מלחמו׳ כתי׳ וקראת
בספרי פרשה תצא דף כ ע״ג אליה לשלום יכול אף אילו כן תלמוד לומ׳ לא תדרוש שלומם
ואף על פי שאין שואלין בשלומם השלימו מעצמן תחילה
שם מקבלין אותן ׳ ובספרי תניא מכלל שנאמר בטוב לו לא תוננו
יכול אף אילו כן ת״ל וטובתם אמנם אומר הרב רבי אליעזר
ממיץ בד״א בדרישת שלו׳ אבל תשלומי שלו׳ מות׳ כגון אם עשו
עמך חסד מותר לפקדם לשלום שנא׳ וימת מלך עמון וימלוך
חנון בנו תחתיו וכתיב ויאמ׳ דוד אעשה חסד עם חנון כאשר
עשה אביו עמי חסד וישלח דוד לנחמו וגו׳ :

ר כ ט

כי תצור על עיר ימים רבים להלחם עליה לתופשה לא
תשחית ארת עצה לנדוח עליה גרזן כי ממנו תאכל
ואותו לא תכרו׳ כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור מכאן
שאסו׳ לכרו׳ ולהשחית כל אילני מאכל ולא במצור בלבד דהא
דף נא אמרינן בפרק החובל דקלא דטעין קבא אסיר למקצייה ואם
היה מעולה בדמים לבניין מלפירות מותר וגם כשהשרשים
דף נב מכחישים את הגפנים ביניקתם צורת שמואל בפרק החובל
לקצץ האילן : ופירש רבינו שמואל כי זה כמו לא כלומר אלא
אותו עץ מאכל שהאדם יכול לבא שם בין האילנות מפניך
במצור ולירות בחיצים מבין האילנות אותו עץ אתה כותר
לכרות : רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית
דף נא וכרת : וגרסינן בפרק החובל רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל ׳
כי לא עץ מאכל זה אלן סרק ודורש כן מפני שהיה לו ליכתוב
רק עץ אשר לא עץ מאכל הוא ׳ ופירש
בפרק ו דמלכים דף תש״כא רבינו משה אשר תדע כלומר שידעת
שהיה עץ מאכל מתחילה ועתה היזקין
בגמרא שם ואינו עושה אלא דבר מועט ׳ אבל רבינו שלמה פירש אם אינך
יודע קרוב למצור אלא הוא קחנו ואפילו של מאכל הוא :
ומכאן למדנו איסור השחתה בכל דבר דהא גרסינן במסכת
כן הוא בגמרא שם דף לב קידושין פרק קמא דרב הונא קרע מאנירה באפיה בריה
למיחזי אי קפיד אי לא קפיד ומקשה שם והא קעבר משום
דף קכט בל תשחית ׳ וגרסינן בשבת בפרק מפנין רבא בקעו ליה
ספסל אחרת לעשות לו אש להתחמם אל אביי והא קעבר מ׳
משום בל תשחית אמר לי׳ בל תשחית דגופאי עדיף : וכן בפרק
דף ינד החולץ גר׳ אמר רב יוסף כאן שנה ר׳ לא ישפוך אדם מי בורו
ואחרי׳ צריכין להם ׳ ואם אדם משחית שום דבר להטיל אימה
על בני ביתו כדי שיראו ממנו ויהיה שלום בביתו מותר ׳
ששכר הטלת יראתו מרובה על השחתתו כדאמרינן בשבת

דף קה פרק האורג רב ששת שדי מוניני ארישא דאמתיה רב הונא תבר נכתמא׳ ר ל

בפרשת תצא כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר נקי יהי׳ לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח מכאן שנינו

דף מג בסוטה בפרק משוח מלחמה שמי שנטע כרם וחללו או בנה בית וחנכו והנושא ארוסתו והכונס את יבמתו שלא יצא בצבא כלל ולא יעבור עליהם שום עול מן הצבא לא לספק

שם מים ומזון ולא לתקן את הדרכים ודורש נקי יהיה לרבות כרמו לביתו כמשמעו׳ אשתו זה שכונ׳ ארוכתו׳ אשר לקח להבי׳ את יבימתו׳ ויש כאן גם עשה דנקי יהיה לביתו כאשר

סימן קנא בארנו בספר מצו׳ עשה ושני לאוין אילו עניין אחד הוא׳ ר ל א

כתוב בפרשת שפטים אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכ׳ אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניה׳ ד׳ לאוין הללו עניין אחד הם והן כנגד ארבע׳

בפרק משוח מלחמה דף מב דברים שמלכי אומו׳ העולם עושין במלחמו׳ מגיפין בתריסיהן להקישן זה לזה כדי להשמיע קול שיפחדו שכנגדם וינוסו׳ ומצהלין בסוסיהן להשמיע שעטת סוסיהן׳ וצווחין בקולם׳ ותוקעין בשופרו׳ ובמיני משמיעי קול׳ והזהירה תורה לכך אל ירך לבבכם מצהלות סוסים ואל תראו מהגפת תריסין׳ ואל תחפזו מקול הקרנות׳ ואל תערצו מקול הצווחה כי ה׳ אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם וכ׳ לא תערוץ מפניה׳ כי ה׳ אלהיך בקרב׳ אל גדול ונורא׳ ר ל ב ר ל ג

יפת תואר שלא חפץ בה אדוניה משלחה לנפשה ואם ימכר אותה עובר בלא תעשה שנאמר והיה אם לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכור לא תמכרנה בכסף׳ וכן אם כבש אות׳ אחר שנבעלה לשו׳ שפחו׳ משישתמש בה לוקה שנאמר לא תתעמר בה לא תשמש בה ופירש רבינו

בפירש חומש פרשת תצא שלמה בשם רבי׳ משה הדרשן שכן בלשון פרסי קורא לעבודת שימוש עמרא׳ ר ל ד ר ל ה

אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו ותני׳ אמור ואמרת להזהיר

בהלכות ריש הלכות טומאה תכילה ועם בפירושיו דף כט — דף קיד גדולים על הקטנים׳ ובפרק חרש אמרינן מאי לאו דאמרינן להו דלא ליטמו ומסיק לא׳ בא שלא יטמאו אותן בידים: בני אהרן יכול החללים תלמוד לומר הכהנים׳

בהלכות דלעיל ובת״כ ריש פרשת אמור בני אהרן אף בעלי מומין במשמע׳ בני אהרן ולא בנות אהרן׳ לא יטמא בעמיו בעוד שהמת בתו׳

ריש פרשת אמור ובהלכות דלעיל עמיו יצא מת מצוה׳ לנפש תני׳ בתו׳ כהנים לרבות את הדם׳ מניין לרבות כל הטמאו׳

בסמ״ג סימן ר לח הפורשות מן המת תלמוד לומר לנפש׳ ובהלכות טומאת מת יתבאר כל ענייני טומאות מת ויש כאן ב׳ לאוין שלא יטמא

אמור פרשה ב למת׳ ושלא יכנס עם המת באהל דתניא בתור׳ כהני׳ נאמר לא יטמא בכהן גדול ונאמר לא יטמא בכהן הדיוט מה לא יטמא האמור בכהן גדול חייב בבל יבא ובבל יטמא׳ אף לא יטמא האמור בכהן הדיוט חייב בבל יבא ובבל יטמא׳ וכן מצינו

לקמן בסימן רמ״ג דף ער ע״ג בנזיר שאין קדושתו אלא לשערו שחייב

דף כ״ח בתוס׳ בד״ה מתנע כל הכוניה בשניהם׳ בפרק הבא על יבמתו פוסק רבינו יעקב שאין הלכה כרבי שמעון בן

שם יוחי שאומר קברי גוים אין מטמאין באהל דהא רשב״ג חולק

ב״מ דף לו עליו במשנה במסכת אהלות׳ וכל

בפרק גט פשוט דף קע״ר ובכ׳ מי שאחזו דף עה׳ ובפרק זה בורר דף ל׳ ובפ״ק מקוואות מקו׳ ששנ׳ רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וכו׳ וצריכין כהני׳ ליזהר מקברי גוים׳ והיא עובדה דאליהו

בפרק המקבל דף קיד שהיה עומד בבית הקברות של גוים ואמר לו רבה בר אבוה לאו כהן ניהו מר ואמר ליה הך דרבי שמעון בן יוחי דהוי הוא שאמר לו ועיקר טעמו היה סומך על רוב

ארונו׳ שיש בהן פותח טפח ובסדר אליהו מצינו שאמר אליהו שהוא מזרעו של רחל שכן כתוב בייחוסו של בנימן ואליהו

בת״כ ריש פרש׳ אמור ובהלכות דלעיל דף י׳ וזכריה בני ירוחם: כי אם לשארו הקרוב אליו לשארו זו אשתו׳ הקרוב ולא הארוסה׳ אליו ולא הגרושה׳ לאמו לאביו ולבנו ולבתו מה אמו ואביו בני קיימא אף בנו ובתו בני קיימא׳ יצאו נפלים׳ ומה בנו ובתו שהן יורשין אף לאחיו ולאחותו מן האב שהם יורשין׳ ואחותו ארוסה אמרינן בפרק הבא על

דף ס׳ כל הכוניה ע״ש יבמתו רבי מאיר ורבי יהודה אומרי׳ מטמא לה ורבי יוסי ורבי שמעון אומרים אין מטמא לה׳ והלכה כרבי יוסי ורבי שמעון וטעמייהו מדכתב ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש לה יטמא ודרשינן אשר לא היתה לאיש פרט לארוסה׳ הקרובה לרבות ארוסה שנתגרשה׳ אליו לרבות הבוגרת׳ ולרבי מאיר ולרבי יהודה ולר׳ יוסי מרבינ׳ אף מוכת עץ אבל אנוסה ומפותה אין מטמ׳ לה דברי

בתורת כהני׳ דלעיל וגם בהלכות דלעיל כל הכוני׳ הלכ׳ ומעשה דיוסף הכהן נתבאר בפרק טבול יום דף ק׳ הכל דכתיב הבתולה: לה יטמא מצוה ומטמאין אותו בעל כרחו׳ כמו שטמאו את יוסף הכהן על אשתו שמת׳ בערב פסח: לה יטמא על הודאי הוא מיטמא ואינו מיטמא

וברייתא דה״ג במסכת שמחות כ״ד דף לח סלהי ע״ג על הספק׳ ובהלכו׳ גדולות מביא ברייתא ספק אחיו כספק אינו אחיו ספק בנו ספק אינו בנו מתאבל ואונן ואינו מיטמא׳ איזהו אנינות מיום המיתה עד יום הקבורה דברי רבי וחכמי׳ אומרים אין לו איסור באנינות אלא יום המיתה בלבד: לה יטמא ואינו מטמא לאחרים עמה שלא יאמר הואיל ונטמאתי בשביל אבא אלקט עצמות פלוני: לה יטמא ואינו מטמא על איבריה׳ אין הכהן מיטמא לאבר מן החי מן אביו ולא לעצם מעצמות אביו׳ וכן המלקט עצמות אביו אין מטמא להם אע״פ שהשדרה קיימת׳ נקטע ראשו של אביו אין מטמ׳ לו כדדרשי׳

דף מ״ג ומ״ד כל הכוניה בפ״ג מינים במסכת נזיר לאביו ולאמו שלמים ולא חסרים וה״ה שאר קרובים: מת תופס ארבע אמות לטומאה ומסקינן

דף מ ד בפ׳ משוח מלחמה דאם יש מחיצה מותר:

בהלכות טומאה דף ע״א והתוספתא בפ״ק דאהילות דף כ״ו ועל הגוסס פסק בה״ג ורב אלפס כדתנן במשניות אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו אפילו מגויד אפילו גוסס׳ ואפילו

דף מ״ג כל הכוניה לדברי האומר בנזיר פ״ג מינין גבי להחלו דרבנן אומרים עד שעת מיתה׳ ורבי אומר במותם עד שעה שימות׳ ואיכא מאן דאמרי גוסס איכא בינייהו דרבנן אמרי להחלו אפילו גוסס מטמא׳ מ״מ הלכה כרבי דהוי סתם משנה ומחלוקת בברייתא והרב ר׳ אליעזר ממיץ היה מחמיר בגוסס שהרי המשנה דוחה

דף מ ג שם במסכת נזיר בפ״ג מינין הני מילי לעניין אהל אבל לעניין

שם אחולי מתהיל׳ ואפילו לר׳ יוחנן דאמ׳ משמעות דורשין איכא בינייהו שמא אין חולק על ריש לקיש בזה שרבנן יהיו אוסרין

מתמתניתין ת״כ דלא ובב׳ הלש׳ רבה דן בגוסס: לא יטמא בעל בעמיו להחלו לא יטמא לאשתו פסולה שהוא מחולל בה בעודה עמו וכן פשוטו של מקרא לא יטמא בעל בשארו בעוד שהוא בתוך עמיו שיש לה קוברין אחרים שאינו מת מצוה ובאיזה שאר אמרתי באותו שאר שהו׳ להחלו להתחלל הוא מכהונתו: כהן שנכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה ואחר שידע התרו בו אם קפץ ויצא פטור ואם ישב שם כדי השתחואה הרי זה לוקה אמנם היא בעיא בפרק

דף יז ידיעות הטומאה אי גמירי שהייה למלקות אי גמירי שהייה בחוץ לעזרה ולא נפשטה וכתב מורי דבשהייה אין שם מלקות

כך מסמ׳ בנ״ג מי דף מ״ב אלא אסור מלקות דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו נכנס ויצא וחזר ונכנס ויצא התרו בו על כל פעם ופעם לוקה על כל

דף יג כניסה וכניסה בפ״ק דע״ז א״ר יוחנן הלכה כרבי יוסי שאומר מותר לכהן ליטמא בבית הפרס או בחוצה לארץ לדבר מצוה בזמן שאין שם דרך לא הוא כגון שהלך לישא אשה או ללמוד

תורה

תורה אעפי שיש שם מי שילמדוהו בארץ ישראל לא מן כל אדם זוכה ללמוד׳ וכן אמרו במסכת ברכות שמדלגין עו׳ גבי ארונות של מתים לצאת לקראת מלכים ואפילו לקראת מלכי גוים להבחין בינם לבין מלכי ישראל כשיחזור כבודם למקומן׳ וכן מטמא בטומאה של דבריהם לדון עם הגוים ולערער עמהם מפני שהוא כמציל מידם׳ רלו רלז

כ׳מיסיתי דף כ

בפ״ק דע״ז דף י״ג

כהן גדול אינו מטמא לקרובים שנא׳ לאביו ולאמו לא יטמא וכן אינו נכנס עם מת באהל ואפילו עם קרוביו שנ׳ על כל נפשות מת לא יבא הא למדת שחייב בלא יבא וחייב בלא יטמא׳ כיצד נגע או נשא לוק׳ אחת׳ נכנס לאהל וישב שם עד שמת המת עליו או שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו גג השידה והרי הטומאה וביאה באין כאחת הרי זה לוקה שתים משום לא יבא ומשום לא יטמא כדאיתא במסכת נזיר: עוד שם ובפרק כ״ג כהן שפגע במת מצוה בדרך מטמא לו ואפילו כהן גדול חייב ליטמא לו ולקוברו׳ ואיזהו מת מצוה זה אחד מישר׳ שהיה מושלך בדרך ואין לו קוברין והיה הכהן לבדו ואין עמו אחר אפי׳ קרא שם בדרך אין לו עונה אבל אם כשקר׳ אחרי׳ עונין אותו אין זה מת מצוה בלא קורא לאחרי׳ ויבואו ויתעסקו בו׳ ואפי׳ היה עמו נזיר יטמא הנזיר שאין קדושתו קדושת עולם ולא יטמא אפי׳ כהן הדיוט׳ היה שם כ״ג וכהן הדיוט יטמא כהן הדיוט ואל יטמא כהן גדול, וכן ישנו במסכת שמחות׳

עיין לקמן בסוף סי׳ רמ״ג דף ע״ר ע״ג

פ״ג מיכין דף מ״ג / בנזיר דף מ״ז

בפ״ג מיכין דף מ״ג

פס כפ׳ כ״ג דף מ״ז

פ״ר דף ל״ח ע״ר

אלו הן לאוין משבועות ונדרים: רלח

כתוב בדברות הראשונות והאחרונות לא תשא את שם ה׳ אלהיך לשוא כי לא ינקה ה׳ את אשר ישא את שמו לשוא ובפ״ג דשבועות מפ׳ בשבועות שוא שלשה חילוקין האחד שנשבע לשנו׳ את הידוע כמו על עמוד של שיש שהוא של זהב׳ וכן כל כיוצ׳ בזה והוא שיהא ידוע לשלשה בני אדם כדברי עולא: והחילוק השיני שנשבע שראה גמל פורח באויר דבר שאינו יכול להיות׳ ובכלל זה נשבע על דבר שאין בו כח לעשותו כגון שנשבע שלא יישן ג׳ ימי׳ ולילה ויו׳ רצופין או שלא יטעום כלום שבעה ימים רצופין׳ החילוק השלישי שנשבע לבטל את המצו׳ כגון שנשבע שלא להתעטף בציצית ושלא יניח תפילין ושלא ישב בסוכה בחג הסכות ולא יאכל מצה בליל פסח: והורה גאון שבכלל זה הנשבע שלא יכנס בתקנת הקהל׳ וכן ראיתי בתשובת רבינו יוסף טוב עלם ובתשובת הגאונים ור׳ בר יהודה ולשי: עוד יש שם חילוק רביעי בירו׳ ההן דמישתבע על תרין דאינון תרין חייב משום שבועת שוא׳ כל הנשבע אחד מארבע שבועות הללו עובר בלא תעשה׳ ואם היה מזיד לוקה שנ׳ כי לא ינקה ה׳ אבל ב״ד מלקין אותו ומנקין אותו׳ ומותר במה שנשבע כדאמר רבי יוחנן בפ״ג דשבועות גבי שינה׳ ואם היה שוגג פטור מכולם׳ רלט

דף כ״ט פס״טס

פס דף כ״ה

פס דף ל״ד ע״ר / בתלמודינו פס דף כ״ח

דף כ״ה

ולא תשבעו בשמי לשקר ותניא לפי שנאמר לא תשא את שם ה׳ אלהיך לשוא אין לי אלא בשם המיוחד בלבד מניין לרבות כל הכנויין ת״ל לא תשבעו בשמי לשקר בכל השמות שיש לי׳ ולמדנו בכאן אזהרה לשבועת ביטוי האמור׳ במקרא או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב כלומר אוכל ולא אוכל׳ ומריבוי לכל אשר יבטא מתרבה לשעבר כגון אכלתי ולא אכלתי כרבי עקיבא בפ״ג דשבועות׳ נשבע על אחת מאילו ושיקר כגון שנשבע שלא יאכל ואכל או נשבע שאכל ולא אכל הרי זה שבועת שקר כרבין אמר רבי יוחנן בפ״ג דשבועות ולוקה אם במזיד היה׳ ואם בשוגג מביא קרבן עולה ויורד שנאמר ונעלם ממנו והוא ידע ואשם׳

בת״כ פרש׳ קדושים פרק ג

בפ״ג דשבועות דף כ׳ וכ״ח

דף כ״ה וכ״ו

דף כ״א

רמ רמא

לא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו מפרש בתורת כהני׳ בפרש׳ קדושים לפי שנ׳ עונש בעניין כפירת הפקדון ומלוה וגזל ועשק או מצא אבידה וכחש בה עונש שמענו אזהרה מניין׳ תלמוד לומר לא תכחשו הרי זו אזהרה לכפירות ממון׳ ולפי שנאמר בעניין הכפירה או מכל אשר ישבע עליו לשקר עונש שמענו אזהרה מניין׳ תלמוד לומ׳ לא תשקרו איש בעמיתו זו היא שבועת הפיקדון שהכתו׳ מפרש שמשלם קרן ומוסיף חומש ומקריב אשם ודאי אף במזיד שאין כתוב שם ונעלם לפטור את המזיד לפיכך בין מזיד בין שוגג מקריב אשם: בפרק שבועת הפיקדון מפרש שהמזיד שאמרנו הוא שיזיד בפקדון או בממון שנתחייב בו׳ וידע בו בשעת שבועה׳ אבל אם שגג ושכח שיש אצלו ממון וכפר ונשבע ואח׳כך ידע הרי זה אנוס ופטור מכלום׳ וכן אם לא ידע שאסור לישבע לשקר על כפירת ממון הרי זה פטור׳ אם כן היאך היא שגגת שבועת הפקדון כגון שנעלם ממנו אם חייבין עליה קרבן אם לאו וידע שאסורה ושיש לו אצלו ממון וזו היא שגגתה׳ וזדונה שידע שחייבין עליה קרבן׳

פרק ג ובפרק הגוזל קמא מכילתא דף ק״ה

דף ל״ו

שבועת העדות אזהרתה בכלל לא תשבעו בשמי לשקר׳ וכיצד היא העדים שידעו עדו׳ ממון ותבעם בעל העדו׳ להעיד לו וכפרו בעדות׳ ולא העידו ונשבעו לו שאין יודעים לו עדות׳ זו היא שנקראת שבועת העדות׳ וחייבין על שבועה זו קרבן עולה ויורד בין שהיו שוגגין בין שהיו מזידין כדמפרש בפרק שבועת העדות שנאמר נפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגומ׳ ולא נאמר שם ונעלם לפטור את המזיד׳ כיצד שגגת שבועת העדו׳ כגון שנעלם ממנו שחייבין עליה קרבן וידע ששבועה זו אסורה ושהיא שקר׳ וזדונה שידע שחייבין עליה קרבן׳ אבל אם לא ידע שהיא אסור׳ או ששכחו העדו׳ ונשבעו על שקר הרי אלו אנוסין ופטורין אף מן הקרבן: אחד הנשבע אחד מארבע מיני שבועות אילו מפי׳ עצמו׳ ואחד המושבע מפי אחרים וענה אמן׳ ודורשו שמואל בסוף פ״ג דשבועות מואמרה האשה אמן אמן ולאו דווקא אמן אלא אפילו אמר דברים שעניין שלהן כאמן כגון שאמ׳ הן או מחויי׳ אני שבוע׳ זו קבלתי עלי שבוע׳ זו וכיוצ׳ בהן הרי זה כנשב׳ גמו׳ אחד הנשבע או שהשביעו אחר בשם המיוח׳ או באח׳ מן הכנויין כגון שנשבע במי ששמו חנון או במי ששמו רחום במי ששמו ארך אפים וכיוצא בהן בכל לשון הרי זו שבועה גמורה׳ ותנן בסוטה אילו נאמרין בכלל לשון פרשת סוטה ווידוי מעשר׳ ק״ש ותפילה׳ ברכת המזון׳ ושבועת העדות׳ ושבועת הפקדון: עוד מפרש בפרק שבועת העדות שאלה ואדור הרי הן כשבועה והוא שיזכיר שם מן השמות או כינוי מן הכינויין כיצד כגון שאמר יהא באלה או בארור למי ששמו חנון מי שיאכל דבר פלוני ואכל הרי זה נשבע על שקר׳ וכן בשאר מיני שבועות וכן האומר שבועה ביי׳ או במי ששמו חנון שלא אוכל ואכל׳ שאיני יודע עדות לך והוא יודע הרי זה חייב: אמר אלה או ארור או שבועה ולא הזכיר שם ולא כינוי הרי זה אסור בדבר שנשבע עליו אבל אינו לוקה ולא מביא קרבן אם עבר על שבועתו עד שיהיה בה שם מן השמות המיוחדים או כינוי מן הכינויין כמו שבארנו׳ ותנן כל כינוי שבועה כשבועה כגון שבותה שקוקה והוא שיהו אנשי המקו׳ עלגין וקורין לשבועה כן: וכן אומ בפ׳ שבועת העדות האומ׳ לאו לאו שני פעמים דרך שבועה או הן הן והזכי׳ שם או כינוי הרי זה כנשבע׳ וכן ימין שבועה ושמאל שבועה שנאמר נשבע ה׳ בימינו ובזרוע עוזו׳ וכן המסקנא בפרק שבועת העדות שבכל האלות והשבועות צריך שם או כינוי וגם מביא שם דברים אלו על מה שאמה שבשבועות צריך שם או כינוי׳ השיב ר׳ הבטחה בתקיע׳ כף היה אומר רבי׳ תם שהיא ככריתות ברית והיה נראה להחמיר

בפרק שבועת העדות דף ל״ה

במתני׳ שם ריש פירקא דף ל׳ / דף ל״ה

במתני׳ דלעיל

דף כ״ט וכן תמורה בסוף פ״ב דף ל״ו

בפ׳ שבועת העדות דף ל״ה

לב׳ אלו נאמרי׳ דף ל״ה

דף ל״ה ול״ו

תיו״ו׳ פ״ב דהלכות שבועות דף ס״ב

בפ״ק דנדרים דף י׳

דף ל״ו

בפרק דנדרים דף ג

דף ל״ה

דף ל״ו

בה יותר מבנדר ושבועה והיה דורש מן הפסוק ובזה באלה להפר ברית והנה נתן ידו בכל אלה לא ימלט ׳ ואף על פי שלא מצינו בשום מקום מפורש שתהיה זו הנתינת יד תקיעת כף אלא איפשר להיות שהיה נתינת יד לישבע בספר תורה מ״מ איפשר שתקיעת כף היתה שם ואף על פי כן אם יש מכשול רב והפסד מרובה בדבר ויבא בכך לעבור מוטב לאכול בשר תמותות שחוטות ולא לאכול בשר תמותות נבלות ויתירנה חכם כי קצת הדעת מכרעת דלא חמירא משבועה ולא נהגו הדורות להחמיר בה יותר אלא להקל להמנע מעונש שבועה

דף כ — ועושין תקיעת כף עד כאן דבריו : אמר רבא בפ״ג דשבועות שמע חברו נשבע ואמר ואני כמותך הוא״ל ולא יצתה שבועה מפיו ולא השביעו חבירו הרי זה פטור וזהו מתפיס בשבועה שהוא פטור ׳ וכן אם נשבע שלא אוכל בשר זה וחזר ואמר הרי הפת זו כבשר זה הרי זה פטור על הפת שהרי לא הוציא שבוע׳ עליה אלא התפיסה ואף על פי שהוא פטור מן המלקות או מן הקרבן אסור לו לאכול אותה הפת שהתפיסה בשבועה : מי

בפרק ג דשבועות דף כ״ו — שנתכוון לשבועה וגמר בלבו שלא יאכל היום או שלא ישתה היום ושדבר זה אסור עליו בשבועה ולא הוציא בשפתיו הרי זה מותר שנאמר לבטא בשפתים אין הנשבע חייב עד שיוציא

שם — עניין השבועה בשפתיו : וכן אם גמר בלבו להשבע וטעה והוציא בשפתיו דבר שלא היה בלבו הרי זה מותר ובכל מיני שבועות צריך שיהא פיו ולבו שוין : וכן כתב הר׳ יצחק בר מאיר כי הנשאל לחכם יהא נזהר שלא יאמר מתחרט אני על תחילת הנדר אלא אם כן פיו ולבו שוין : גמר בלבו שלא לאכל פת הטין ונשבע שלא לאכול פת סתם אין אסור אלא בפת חיטין ודרשו בפ״ג דשבועות מכל אשר יבטא וגומר ׳ וקשה

(דף כ״ו וכתיקפ׳ שם כל הסוגיא)

דף כ ז — על זה דבפ״ד נדרים תנן נודרין להרגין ולהרמין ולמוכסין שהן

בדף כח — של תרומה כו׳ שהן של בית המלך וכו׳ ומסקינן שם שאף נשבעין ואף פותהין להם לבית הילל אם תרצו אעשה נדר זה

שם — או שבועה זו ׳ ומפרש בגמרא דאמר יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם אינן של בית המלך ואומר בלבו היום ומוציא משפתיו סתם ואף על גב דקיימא לן דברי׳ שבלב אינן דברים לגבי אונסין שאני ׳ ואם כן בכאן שאינו אנוס יאסר בכל פת ׳ ויש להלק ששם מדבר בעם הארץ שאין להתיר לו אלא באונסין שלא יבהוג קלות ראש בנדרים אבל בתלמיד הכם אפילו שלא

עמוד ב — במקום אונס מותר כמו שמצינו במסכת כלה ברבי עקיבא

דף כ — שהיה נשבע בשפתיו ומבטל בלבו ׳ וגם בפרק ואילו מותרין תנן נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים וכו׳ וכולן אין נשאלין עליהן ומפרש שם בגמרא שאין צריכין שאלה בדא בתלמיד חכם אבל בעם הארץ שבא לישאל עונשין אותו

כך משמע בפ׳ שבוע׳ העדות דף ל ב וכפ׳ בתרא דנדרי׳ דף כ״ג ובפי׳ רבי׳ נסים שם — ומחמירין עליו והנשבע וחזר בו בתוך כדי דיבור והוא כדי שיאמר תלמיד לרב שלום עליך ר׳ הרי זה מותר ונעקרה השבועה והוא שיפרש בפיו ההזר כמו שפי׳ השבועה : כל הנשבע אחת מד׳ מיני שבועות אילו באונס פטור מכלום

(כך משמע בפ״ד נדרי׳ דף כ״ג דמקשה וכיון דלא כל נדר וכו׳ ע״ש בתוספי׳ ותוס׳ הנוה׳ בפס ה״ה מתין דף י״ט ע״ב)

דף כ״ו וכתו׳ שם כל הסוגייא — דת״ר בפ״ג דשבועות לכל אשר יבטא האדם בשבועה פרט לאנוס כדרב כהנא ורב אסי כי הוו קיימי מקמיה דרב מר משתבע דהכי אמר רב ומר

דף כה — משתבע דהכי אמר רב ומסיק דשרי משו׳ דליביה אנסיה ובפ״ד נדרים נמי קאבר היכי דמי שבועות דשגגות דמותרין כדרב

דף ל היינו שם בתו׳ כל הסוגיא — כהנא ורב אסי ׳ ולא דמי לההיא דפרק השולח שאמרה יהנה סם והמות באחד מבניה ונענשה דשאני התם שמתחילה היה לה לדקדק שסופה לבא לידי שבועה אם יאבד ׳ וההיא דסוף

דף לג — ד׳ אחין דקאמר ׳ לרבי חייא ׳ בר קפרא שקורי משקר ׳ לא

בפ׳ דנדרים דף כ״ר — לעניין עונש שבועה אמ׳ כן אלא במה שטעה רוצה לומ׳ וכן נדרי

הבאי מותרין כיצד כגון שראה חילות גדולות וחומה גבוהה ונדר ואמ׳ קונם שראיתי חיל פלוני והם כיוצאי מצרי׳ ושראיתי חומת עיר פלוני גבוהה עד לרקיע שזה לא גמר בלבו שהדבר כן לא פחו׳ ולא יותר ולא נתכוון אלא לכפ׳ שיש שם עם רב מאד

כדף כס — והחומה גבוהה מאד ׳ אבל שבועת הבאי אסורו׳ כדפסקי׳ התם אם אמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי בשבועה אם לא ראיתי בדרך הזה כיוצאי מצרים מפני שבשבועה על דעת העומדים

רל״כ דנדרים דף תרס״ו עמוד א — שם נשבע וצריך לדקדק יותר : ובתוספת׳ אומר

(פרק ד נדרים דף לח ע״א) — ששבועות הבאי מותרות ומקשה ל״ה בירושלמי ומתרץ דההיא באין מעמידין והכא במעמידין

פי׳ שבמתכוין אומר כך ואין דעתו להבאי כך פי׳ הרב ר׳ אהרן ׳ ורבי׳ יעקב כתב בספרו דשבועו׳ הבאי אסורו׳ היינו משום דהוי שבועת שוא ומותר בפירות העולם ולוקה ׳ והיינו ממש ההיא

הייני דיוקמיק כן התם מתניתי׳ דלית היא שבועת שוא וכו׳ כאומר יאסרו עלי כו׳ פירות וכו׳ ועיין שם בתו׳ דף כ״ט וכאהביר פרק ד׳ נדרים דף י״ו עמוד ג — דשבועות עכ״ל ׳ ולפי׳ זה מותרות דתוספתא אפירות

(דף כח) — קאי : עוד בפ״ג דשבועות מי שנשבע שלא יאכל היום ואכל פחות מכזית פטור שאין אכילה פחותה מכזית והרי הוא כאוכל חצי שיעור מנבילות וטריפות ואם אמ׳ שבוע׳ שלא אוכל דבר זה ואכלו חייב ואפילו היה דבר שנשבע עליו כזרע חרדל או נשבע שלא יטעום כלום ואכל כל שהו חייב : מי

שם דף כב — שנשבע שלא יאכל ושתה חייב ששתייה בכלל אכילה לפיכך

שם — אם אכל ושתה אינו חייב אלא אחת : שבועה שלא אוכל ושלא אשת׳ ואכל ושתה חייב שתי׳ שגלה בדעתו שלא כלל השתייה

שם דף כ״א וכ״ב ו כ״ו — עם האכילה : עוד בפ״ג דשבוע׳ שבוע׳ שלא אוכל ואכל אוכלין האסורין מן התורה פטור משום שבועת ביטוי דמושבע ועומד

לעיל נכיתן ל״לה — מהר סיני הוא ואין שבועה חלה עליהן : כבר בארנו שהנשבע לבטל המצוה חייב משום שבועת שוא אבל פטור משבועת ביטוי וכן נשבע לקיים המצוה ולא קיים פטור משבוע׳ ביטוי שאין שבועת ביטוי חלה אלא על דברי הרשות שאם רצה עושה

כל הסוגיא שם דף כ״ז — ואם לא רצה אינו עושה שנ׳ להרע או להטיב לפיכך כל הנשב׳ להרע לאחרים פטור משבועת ביטוי כגון שנשבע שיכה פלוני או יקללנו מפני שהוא מוזהר שלא לעשו׳ ׳ נשבע להרע לעצמו כגון שנשבע שיחבול עצמו אע״פ שאינו רשאי שבוע׳ חלה עליו׳ ואם עבר ולא עשה חייב משום שבועת ביטוי נשבע להטיב לאחרים בדבר שיש בידו לעשות ועבר ולא עשה חייב משום

פרק ג דשבועות דף כ״ד ע״ב — שבועת ביטוי : גרסינן בירושלמי נשבע שלא יאכל מצה שנה או שנתים הרי זה אסו׳ לאכול מצה בלילי פסח ואם אכל חייב משום שבועת ביטוי ואין זו שבועת שוא שהרי לא נשבע שלא יאכל מצה בליל הפסח אלא כלל כל העתים שאכילת מצה בהן רשות עם עת שאכילת מצה בה חובה ומתוך שחלה שבועה על שאר הימים חלה על ליל הפסח ׳ וכן כל כיוצא בזה כגון שנשבע שלא ישב בצל סוכה לעולם : מי שנשבע שבועת ביטוי ונתחרט על שבועתו ונתהפכה דעתו לדעת אחרת או שנולד לו דבר שלא היה בדעתו בשעת השבועה ונתחרט על ידי כן הרי זה נשאל לחכם אחד או לג׳ הדיוטות במקום שאין שם חכם כדאית׳ בבכורות פ׳

(דף ל״ו והרב כתמן שם דף ל״ז) — כל הפסולין ובנדרי׳ ׳ ומתירין לו שבועתו ׳ ואומר שם חכם כגון מאן אמר רב נחמן

פרק נערה דף ע״ו וכפרק נדרים דף כ״ו ונפי׳ רבי׳ נסים שם דף כ״ג — כגון אנא ׳ ודבר זה אין לו עיקר בתורה שבכתב לפיכך אמרו

בפרק קמא דחגיגה דף י — רבותינו היתר נדרים פורחים באויר ׳ אלא כך למדו רבותינו רב מפי רב מפי משה רבינו שזה שאמר הכתוב לא יחל דברו כלומ׳ הוא לא יחלל נדרו דרך קלות ראש בשאט הנפש כעניין שנ׳ וחללת את שם ה׳ אלהיך אני ה׳ ׳ אבל אחרים מוחלין לו

בפרקים דלעיל וכן משמע כמי בפ׳ בתרא דנדרים דף כ״א — כלומר יש להם רשות להתיר שבועתו כדאיתא במסכת נדרים ובחגיגה : ואין אדם רשאי להתיר שבועה או נדר במקום שיש גדול ממנו בחכמה ׳ ובמקום רבו אסור להתיר לו אלא מדעת

דף ח נגי דקאמר שם תלת — רבו כדאמ׳ בפרק קמא דנדרים : זה שנשבע צריך שיבא לפני

חכם

החכם להתיר לו בין איש ובין אשה ואינו עוש' שליח להשאיל
לו על נדרו · והבעל נעשה שליח לחרטת
דף ח' ודאחר אינו נעשה שליח מבואר שם בנזיר רבי נכים אשתו כדאיתא בפ"ק דנדרים · ומתירין לה
ובלבד שיהו השלשה מקובצים אבל לא
כתו' שם הטעם בדף ג' ע"א יקבץ אותם להתיר לה לכתחילה : אמנם
שיטה זו לפי גירסת הספרי' שכתוב שם רבינא הוה ליה נדרה
לדביתהו אתא לקמיה דרב אשי ובעא מיניה אם הבעל נעשה
היינו גירסת רש"ס כתו' שם דף ג ע"א שליח לחרטת אשתו והיא גירסת ה"ג אבל לא לגירסא אחרת
דגרסינן ה"ל נדויא לדביתהו ובמקום הרטת גרסינן להתדרת
אשתו והיא נראית עיקר שעל עניין נידוי מדברת כל ההלכה
וגם אין עניין נדרי נשים כי אם בפרקים
שם בפרק נערה דף ע"ח ובפ' כל הכסוני דף לו אחרוני' דנדרי' : כיצד מתירין יבא הנשבע
להכם מומחה או לג' הדיוטות אם אין שם
בפר' השולח דף לה ובפרק מוזין חלו בבכורות דף מ"ה מומחה · וצריך לפרט הנדר או השבועה
ואומר אני נשבעתי על כך ונחמתי ואילו הייתי יודע שאני
מצטער בדבר זה עד כה או שיארע לי כך וכך לא הייתי נשבע
ואלו היתה דעתי כמו עתה לא הייתי נשבע .והחכם או גדול
בפ"ר נדרים דף כ"א השלשה אומ' וכבר נחמת והוא אומר הן · ולשון התלמוד אומר
וכדו תהית או לבך עלך · וה"ה החכם אומ' שרי לך או מות לך
או מחול לך וכל כיוצא בעניין זה בכל לשון · אבל אם אמר
שם בפ' נערה דף עז לו מופר לך או נעקרה שבועתך לא אמר כלום שאין מפר אלא
בפ"ק מחלין דף יח הבעל או האב רבינו שמואל פיר' הטעם בב"ב כי הפרה היא
בלא שום טעם כמו בריתי הפר אבל בלשון היתר צריך טעם :
דף עז הקרובים כשרים להתיר נדרים ושבועות ובפרק נערה פוסק
רב נחמן הלכה נשאלין בנדרים מעומד יהידי · ובלילה ·
שם ונכמוך מכל' שבת דף קנז ובקרובים · וגם נשאלים נדרים בשבת לצורך השבת : ראובן
שהשביע לשמעון וענה אמן או קבל לו השבועה ונחם שמעון
על שבועתו ונשאל עליה אין מתירין לא בפני ראובן שהשביעו
דף סה כדגרסינן בנדרים פרק רבי אלעזר במדין נדרת במדין לך
והתר נדריך ואומר רבינו יצחק כי דווקא לכתחילה צריך
בפניו אבל לא בדיעבד כדמוכח בפרק
דף ס"ה רלעי' ומבואר שם בנזיר רבי נכים דף לה וכל הסוגיא כתו' שם בד"ה ליחוש השולח וגם ראיה מצדקיה שהיה צדיק
גמו' ונשאל שלא בפני נבוכד נצר ולכתחילה
נמי לא אמרן אלא באדם שעשה לו טובה כגון משה שנתן לו
יתרו בתו על ידי שבועתו וכן נבוכד נצר הוציא את צדקיה
ממאסר על ידי כן אבל באדם אחר אפילו לכתחילה כדמוכח
בכותה דף לו בפרק אילו נאמרים דקאמר ליה פרעה ליוסף זיל איתשיל
בפ' הפותחין בנדרים דף לט ע"ב אשבועתיך שהשביעיך אביך · ובירושלמי משמע שצריך
שיודיע לו שהתירוהו מפני החשד : גרסינן בפ"ד נדרים אמר
דף כב רב נחמן הלכה פותחין בחרטה ונזקקין להתיר שבוע' שנשבע
באלהי ישראל ופיר' רבינו יעקב פותחין בחרטה לבדה בלא
טעם כגון שיאמר החכם כדו תהית כלומ' מתחרט אתה עכשיו
על שנדרת כל עיקר · ולשון כדו עכשיו כמו וכדו פטרית · או
לבך עלך כלומר אם היתה דעתך בעת השבועה כמו עתה
היית נשבע כאשר בארנו למעלה : ובספר העתים כתב כי מר
יהודאי גאון היה נמנע מלהתיר שבועות · ואשר אחריו נשאו
קל וחומר בעצמן זולתי לדבר מצוה · ואמר כי נדרי לא נשנית
בבירת המדרש לפניו יותר ממאה שנה ואין מי יודע לדקדק
דף וז בה כראוי : גרסינן בפרק אילו הן הלוקין אמר אמימר הילכת'
נדר שהודר ברבים יש לו הפרה · על דעת רבים אין לו הפרה
דף לו עיין שם כתו' ואפילו ללישנא דגרסינן בפרק השולח אפילו למאן דאמר
נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ·
בכל מקום לא בא לפסוק שלא יהא הפרה אלא בעל דעת
רבים · אבל להודר ברבים יש לו הפרה · וכן פסקו הגאונים :
ונדר שהודר על דעת רבי' אין לו הפרה אלא לדבר מצוה דאנן
פרק השולח דלעיל כהדי דדרבים ניחא להו לקיים המצוה כי ההו' מלמד תינוקו'

דהוה פשע בינוקי להכות' מכה רבה ואדריה רב אחא על דעת
דף מו רבי' ואהדריה דלא אישתכח דדייק כוותיה : וגרסי' בפ' השולח
כתו' שם דף לו נרה אבל וכמה רבים רב נחמן אמר שלשה ר' יצחק אומ' עשרה · ופירוש
רבים שמזכיר שם פלוני ופלוני אבל רבים סתמא · או יחיד
יכן הוא כתו' שם סוף יו"ד כרה רב נחמן יכול חכם להתירו · והא לך לשון רבינו שמשון נראה דעל
(יו"ד כט) דעת רבים לא בעי אלא שנים דבפר' שבועת העדות כשאמר
להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני משביע
אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי ופי' רשי' דהיינו על דעת
רבים · אמנם לפי טעם זה אין היתר לחרמות שגוזרין על דעת
המקום ועל דעת הקהל · ונראה דלא אמר משה כן אלא כדי
כדף דלעיל שלא יערימו כדמפר' שם גבי בית דין משום קניא דרבא · ואם
תתמה על דעת יחיד נמי לא יהא לו הפרה כיון דתלה בו נדרו
יש לומר שמבטל דעתו משום רבים ולא משום יחיד עוד כתב
בשם ר"י מה טעם נדר על דעת רבים אין לו הפרה מפני שאין
חכם מתיר אלא על ידי חרטה או פתח של נדר טעות כדאיתא
דף כב בפ"ד נדרים ועל דעת רבים אין לו הפרה מפני שאין חרטתם
שוה אבל לדבר מצוה כולם מסכימים ונחרטים בדעת אחת ·
אבל בעל שגזירת הכתוב הוא שמפר בלא פתח וחרטה אין
לחלק בנדרי אשתו בין ברבים בין על דעת רבים עד כאן
היינו לקמן בסמ"ע סימן מח דף קכ"ו עד גבי שבוע האמ' מגילה לשונו : ור"י חולק על זה במצות קדושין :
בפרק ט' דנדרים דף סה מי שנשבע ולא ניחם על שבועתו וראו ב"ד
שהיתר שבועה זו גורם למצוה ולשלום בין
איש לאשתו בין אדם לחבירו ושקיום שבועה זו גורם לעבירה
ולקטטה פותחין לו פתח ונושאין ונותנין עמו בדבר ומודיעים
לו דברים שגורמת שבועתו עד שיתנחם ואם ניחם בדבריהם
מתירין לו ואם לא ניחם ועמד במריו הרי זה יקיים שבועתו :
דף ל"ג ועיקר הסוגי' שם בפרק ר' אליעזר דף ס"ו והטעם בפי' הר"ם שם אין פותחין בנולד כדאיתא בפ"ד נדרים כיצד נשבע שלא
יהנה מפלוני ונעשה סופר העיר הואיל ולא ניחם על שבועתו
אין פותחין לו בדבר זה אפי' אמר הוא עצמו אילו הייתי יודע
כן לא הייתי נשבע אין מתירין לו הואיל ועדיין לא ניחם
אלא רצונו שלא יהנה לו ושלא יעשה זה כופר אבל אם ניחם
הוא בעצמו מעיקרו מפני הנולד מתירין לו וכן כל כיוצא
בזה · ודווקא בנולד שאינו מצוי ותדיר אבל בנולד המצוי
דף כב ותדיר מסיק בפ"ד נדרים דפותחין · וכמו שכתבתי פסק
בפרק י' דשבועות דף סה רבינו משה בעניין הנולד · וגם הרב רבי אליעזר ממיץ
פסק דההיא דאין פותחין בנולד זהו כשאינו מתחרט אלא
מנולד ואילך אבל אם מתחרט מעיקרו אפילו בנולד דלא
שם דף כא מסיק אדעתיה יבטל הנדר וראיה מההיא דכדו תהית ולבך
עלך שלא חקר אם הודר בו מחמת נולד שאינו מצוי · ומטעם
דף כב וכב זה אינו מקשה בפ"ד נדרים בכמה מקומות והא אין פותחין
פרק בית שמאי דף לב בנולד : גרסינן בנזיר אמר רבא אף על גב דאמור רבנן אין
פותחין בנולד אבל פותחין בתנאי נולד ואמר שם כגון
נזירים שנדרו קודם שחרב בירת המקדש ואחר כך חרב שאין
אומרים להם אלו הייתם יודעים שיחרב בירת המקדש כולם
הייתם נודרים אבל פותחין בתנאי נולד כלומר אומרים להם
אלו בא לכם אדם בשערת הנדר שהירה משקר לכם ואומר
שמאותה שעה חרב בית המקדש כלום הייתם נודרים וכן כל
בפר' מתנה דנדרים דף כ כל הסוגיא כיוצא בזה : מי שנשבע על דבר ונשבע שלא יתיר שבועה זו
וניחם הרי זה נשאל על השבועה האחרונה תחילה שנשבע
שלא יתיר ואחר כך ישאל על הראשונה · נשבע שלא ידבר
עם פלוני ונשבע אחר כך שאם ישאל על שבועה זו ויתירוה
יהא אסור לשתות יין לעולם וניחם הרי זה נשאל על השבועה
הראשונה ומתירה ואחר כך ישאל על השנייה שאין מתירין
נדר או שבועה שעדיין לא חלו לפיכך אם היה עומד בניסן
ונשבע שלא יאכל בשר מאייר ואילך עד סוף החודש אינו
דף ג נשאל עד שיכנס אייר : תניא בפר' אחרון דנדרים קונם שאני

נהגה

נהנה מפלוני והריני נזיר לכשאשת עליו נשאל על נדרו ואחר כך על נזרו: שבועה שלא אוכל היום שבועה שלא אוכל היום שבועה שלא אוכל היום שבועה שלא אוכלנה שלש פעמים ונשאל על שבועה ראשונה והותרה הרי זה חייב משום שבועה שנייה׳ וכן אם ישאל על השנייה חייב על השלישית נשאל על השלישית בלבד חייב משום ראשונה ושנייה אם כן מפני מה אמרו אין שבועה חלה על שבועה שאם לא נשאל ואכלה אינו חייב אלא אחת כדאיתא בפרק שיני דנדרים:

בל הכונ׳ דף י״ח במשנה דף ל״ו ובגמ׳ דף ל״ח

בפרק שבועת הפקדון מפרש שאם תבעו בממון שאם יודה לו ויאמ׳ כן הדבר לא יהיה חייב לשלם כגון שתבעו בקנס שאין אדם משלם קנס על פי עצמו וכפר ונשבע הרי זה פטור משבועת הפקדון וחייב משום שבועת ביטוי׳ וכן אם תבעו בקרקע או בעבד או בשטר וכפר ונשבע פטור משבועת הפקדון וחייב בשבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר׳ ולמה נפטר משבועת הפקדון לפי שנאמר בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אביד׳ הכל מטלטלין שאם יודה בהן יוציא ממון מתחת ידו יצאו קרקעות שאינן מטלטלין והרי הן לפני בעליהן ובחזקתן ויצאו עבדי׳ שהוקשו לקרקעות ויצאו שטרות שאין גופן ממון:

שם דף ל״ז

וכן בשבועת העדות אם העדות מקרקעות או מעבדי׳ או משטרות וכפרו ונשבעו פטורי׳ משבועת העדות שאין חייבין אלא על כפירת ממון שדומה לפקדון:

שם

וכן המשביע עידי קנס וכפרו פטורין משבועת העדות:

כך פסק במיימ׳ בפרק ט׳ דשבועות דף ס״ח ע״ב ובעיה היא בפר׳ שבועת העדות דף ל״ג ונשאר בתיקו ... טה

גם זה תפס המיימ׳ שם פרק ז׳ דף ס״ג ובעיה היא בפ׳ שבועת הפקדון דף ל״ז

הנשבע שבועת הפקדון במזיד אף על פי שנשבע לשקר והתרו בו עדים בשעת שבועתו אינו לוקה אבל מביא אשמו בלבד שהרי הכתוב הוציאו מכלל חייבי מלקיו׳ וחייבו אשם בין במזיד בין בשוגג׳ וכן בשבועת העדות אינו חייב אלא קרבן בלבד:

כך תפס״מ שם בדף ל״ז וכתו׳ כל״ה הזיד

אין העדים חייבים בשבועת העדו׳ עד שיכפרו עדותן בב״ד׳ בין שנשבעו או השביען בב״ד בין שנשבעו או שהשביען חוץ לב״ד הכפירה בב״ד בלבד שנא׳ אם לא יגיד ונשא עונו לא אמרתי אלא במקום שאילו מגיד זה מתחייב זה ממון כדאיתא בפרק שבועת העדות:

דף ל״ב ל״ג שם

היה עד אחד והשביעו פטור משבוע׳ העדו׳ שאין עד אחד מחייב ממון:

בפ״ג דשבועו׳ דף כ״א ובפרק ו׳ דף ל״ט

אע״פ שהנשבע לשוא ולשקר לוקה והנשבע שבועת העדות או שבועת הפקדון מביא קרבן אין מתכפר להן עון השבועה כולו שנאמ׳ כי לא ינקה ה׳ אין לזה נקיות מדין שמים עד שיפרע ממנו על השם הגדול שחלל שנאמר וחללת את שם ה׳ אלהיך אני ה׳׳ לפיכך צריך אדם להזהר בעון זה יותר מכל העבירות:

בפרק שבוע׳ העדות דף ל״ה

מי שנשבע בשמים ובארץ אף על פי שאין כוונתו אלא למי שבראם אין זו שבועה׳ וכן הנשבע בנביאים ובכתובים אף על פי שאין כוונתו אלא למי ששלח נביא זה או למי שצוה בכתב זה אין זו שבועה׳ ואע״פ שאין אלו שבועות מאיימין עליהם ומלמדין את העם ומראין בעיניהם שזו שבועה שלא ינהגו קלות ראש בכך ומתירין להן:

מיימו׳ פ״ב דשבועו׳ דף רכ״ט

דף י״ד

ומסקינן בפרק שני דנדרים שהנשבע בתורה אם נשבע במה שכתוב בה דעתו על ההזכרות׳ ואם נשבע בה סתם דעתו על הגויל ואין כאן שבועה׳ נטלה בידו ונשבע במה שכתוב בה ואסור:

שם

הנשבע בתורה סתם אם תלמיד חכם הוא אינו צריך שאילה לחכם ואם עם הארץ הוא צריך שאילה לחכם כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות:

במיימו׳ דלעיל דף ת׳ כל הכונה

קטנים שנשבעו והן יודעין טעם השבועה כופין אותן לעמוד בדבריהם שלא ינהגו קלות ראש בשבועות אף על פי שאינן חייבין׳ ואם נשבע בדבר שאין יכול לעמוד בו אלא אם כן נזוק כגון שנדר להתענות מכין אותו וגוערין בו ומראין לו שהותרה שבועתו כדי שלא יהא רגיל להקל ראש בשבועות:

צריך להזהר בקטנים הרבה וללמד לשונם דבר אמת בלא שבועה כדי שלא יהיו רגילין להשבע תמיד כגוים וזה הדבר כמו חובה הוא על אבותיהם ועל מלמדי תינוקות:

דף ז׳ כל הכונה

בפ׳ קמא דנדרים אמר ר׳ יוחנן השומע הזכרת השם מפי חבירו לשוא או שנשבע לפניו לשקר או שברך ברכה שאינה צריכה שהוא עובר משום נושא שם ה׳ לשוא כמו שבארנו בהלכות ברכות הרי זה חייב לנדותו ואם לא נידהו הוא עצמו יהא בנידוי וצריך להתיר אותו מיד כדי שלא יהא מכשול לאחרים שהרי אינו ידוע שנידהו׳ ואם תאמר יודיעו נמצא כל העולם בנידוי שהרי למדו לשונם העוה ושבועה תמיד בד״א כשהיה הנשבע הזה או המברך לבטלה מזיד אבל אם היה שוגג ולא ידע שהוא אסור אינו חייב לנדותו׳

כס״מ סימן ... דף קי״ח ע״ח

ואומר רבינו משה שאסור לנדותו מפני שהוא שוגג אלא מזהירו ומתרה בו שלא ירגיל לשונו בכך׳ ולא שבועה לשוא בלבד היא אסורה אלא אפילו להזכיר שם אחד מן השמות המיוחדין לבטלה אסור אפילו בלא שבועה כדדרשינן במסכת תמורה מאת ה׳ אלהיך תירא׳ ואם טעה הלשון והוציא שם לבטלה ימהר ויאמר ברוך הוא לעולם ועד או שבח אחר׳ וכעניין זה אומר בירושלמי דכיצד מברכין ההוא דנסיב פוגלא ומברך עילויה והוא לא אתא בידיה צריך לברוכי עליה תניינות וצריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שלא להזכיר שם שמים לבטלה:

בכ״ב דשבועות דף ת׳

פ״ק דף ד׳

דף י׳ ע״א

אף על פי שמותר להשאל על השבועה ואין בזה דופי ומי שלבו נוקפו בדבר זה אינו אלא שמץ מינות אף על פי כן ראוי להזהר בדבר זה ואין נזקקין להתיר אלא מפני דבר מצוה או צורך גדול וטוב לו לאדם שלא ישבע כלל ואם עבר ונשבע צריך שיצטער ויעמוד בשבועתו שנאמר נשבע להרע ולא ימיר וכתיב עושה אלה לא ימוט לעולם׳ ומצינו במסכת כתובות ברבי יהושע בן לוי שזכה על ידי כך ליכנס בגן עדן חי שלא התיר מעולם שבועתו:

פ׳ המדיר דף ע״ז

דף ח׳

גרסינן בפרק קמא דנדרים אמר רב מניין שנשבעין לקיים המצוה לזרז עצמו אף על פי שהוא מושבע ועומד מהר סיני שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך׳

רמב

איש כי ידור נדר לה׳ או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו׳ לפיכך אם אמר פרי זה אסור עלי אפילו ענב אחד ואפילו פרי קטן ממנו ואכלו לוקה מן התורה ואפילו אכל ממנו כל שהוא שאין לנדרים שיעור שכל הנודר מן הדבר הרי הוא כמפרש כל שהו׳ אבל אם אמר אכילה מפרי פלוני אסורה עלי אינו לוקה עד שיהא בו כזית:

בפ״ג דשבועו׳ דף כ׳ תשמעות כל הכיני

ארבעה דברים יש בין נדרים לשבועות ביטוי׳ ששבוע׳ ביטוי אין שבועה חלה על שבוע׳ ובנדרים יחל נדר על נדר:

בפ״ב דנדרים דף י׳

דף כ׳

דף כ׳

דף כה וכ״ז

דף י״ו

המתפיס בשבועה פטור כדאיתא בפ״ג דשבועו׳׳ ובנדרים חייב כדאיתא בפרק מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו אין שבועת ביטוי חלה אלא על דבר הרשות כדאיתא בפ״ג דשבועות ובפ״ב דנדרים׳ ונדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות:

בפ״ג דשבועו׳ דף כ׳ ובפרק ב׳ דנדרים ו׳ ט״ו וי״ו

שבועת ביטוי חלה על דבר שיש בו ממש ועל דבר שאין בו ממש׳ ונדרים אינן חלי׳ אלא על דבר שיש בו ממש:

כיצד יחול נדר על נדר האומר הרי עלי קרבן אם אוכל ככר זו הרי עלי נדר אם אוכלנה הרי עלי קרבן אם אוכלנה ואכלה חייב על כל אחת ואחת כדאיתא בפרק שני דנדרים וכן כל כיוצא בזה:

דף י״ז

בפרק מי שאמר תניין דף כ׳

כיצד המתפיס בנדרים חייב׳ שמע חבירו שנדר ואמר ואני כמוך בתוך כדי דיבור הרי זה אס״ר במה שנאסר בו חבירו׳ שמע השלישי את זה שאמר ואני ואמר ואני אפי׳ היו מאה וכל אחד מהן אמר ואני כמוך בתוך כדי דיבורו של חבירו הרי כלן אסורין: וכן האומ׳ הבשר הזה אסור עלי וחזר ואמר אפילו אחד

כמה ימים והפת זו כבשר הזה הרי הפת נתפסת ונאסרת חזר
ואמר ודבש זה כפת זו ויין זה כדבש הזה אפי' היו מאה בעניין
זה כולן אסורי' הרי שמת אביו או רבו ונדר שיצו' אותו היו' וצם
ולאח' כמה שני' אמ' הרי יום זה עלי כיום שמת בו אביו או רבו
הרי זה אסור לאכול בו ביום כלום שהרי התפיס יום זה ואסרו
כיום האסור לו וכן כל כיוצ' בזה ודורשו שמוא' בפ"ג דשבועות
מכי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור : עוד שם ובפרק שני
דנדרי' מפרש שחלין הנדרים על דבר מצוה כדבר הרשות כגון
האומר הרי מצה בלילי פסח אסורה עלי או ישיבת סוכה בחג
אסורה עלי או תפילין אסורין בנטילה עלי הרי אילו אסורין
עליו ואם אכל או ישב או נטל לוקה וכן כל כיוצא בזה ואין
צריך לומר במי שאמר הרי עלי קרבן אם אוכל מצה בלילי
הפסח שחייב בקרבן ומפני מה נדרים חלים על דבר מצוה
והשבועה אינה חלה על דבר מצוה מפני שהנשבע אוסר עצמו
על דבר שנשבע עליו והנודר אוסר דבר הנדור על עצמו נמצא
הנשבע לבטל את המצוה אוס' את עצמו בזה וכבר עצמו מושבע
עליה מהר סיני ואין שבועה חלה על שבועה אבל האוסר
דבר זה בנדר אותו הדבר הוא שנאס' ואותו הדבר אינו מושבע
ועומד מהר סיני ומוכיח בפרק שני דנדרים שאם אמ' ישיבת
סוכה עלי שבועה שדומה לנדר שחל בעניין זה מדכתיב ליי'
גם בשבועה כמו כן יחול שנאמר לה' או השבע שבועה אבל
שבועה שלא אשב בסוכה אין זה חל וכן פירוש חומר
בנדרים מבשבועות שהנדר בכל אותו עניין שחל על דבר
הרשות חל על דבר המצוה כגון שאמר ישיבת סוכה קונם עלי
אבל אם אמר קונם שלא אשב בסוכה אינו חל אפילו בסוכת
הרשות אבל בשבועה יש עניין שחל על דבר הרשות ואינו
חל על דבר מצוה כגון שבועה שלא אשב בסוכה : כשאתה
מתבונן בפסוקים תמצא שהדברים מראין כן כמו שקיבלו
חכמים מפי השמועה שהרי הוא אומר בשבועת בטוי להרע
או להיטיב שמשמעו בדבר הרשות שיאכל וישתה היום או
שיצום היום וכיוצא בהן ובנדרים הוא אומר ככל היוצא מפיו
יעשה ולא חלק בין לדבר מצוה בין לדבר הרשות : הנודר
שיצום בשבת או ביום טוב חייב לצום שהנדרי' חלים על דבר
מצוה וכן הנודר שיצום שיני וחמישי כל ימיו ופגע בהן ימים
טובים חייב לצום פגע בה חנוכה ופורים ידחה נדרו מפני
שהימים האילו הואיל ואיסור הצום בהם מדברי סופרים הרי
הן צריכין חיזוק וידחה נדרו מפני גזירת הכמים כדאיתא
בפרק קמא דתענית וכן מחלק בפרק קמא דר"ה בין חנוכה
ופורים לשאר ימים טובים מטעם זה ואומר שם שבטלה
מגילת תענית חוץ מחנוכה ופורים פירוש מגילת תענית היא
מגילה שכתוב בה אילין יומיא דלא להתענאה בהון : כיצד
אין הנדרים חלין אלא על דבר שיש בו ממש האומר דבורי
עליך קרבן אינו אסור לדבר עמו שהדיבור אין בו ממש וכן
אם אומר לו דיבורי אסור עליך ואין זה כאומר פירותי עליך
קרבן או פירותי אסורין עליך שהן אסורין
עליו לפיכך האומר לחבירו קרבן שאני
מדבר עמך או שאני מהלך עמך או שאמ'
קרבן שאני ישן שאני מדבר שאני מהלך
אין הנדרים חלין בכל אלו מפני שאין בהן
ממש כדאיתא בפ"ב דנדרים והא דתניא
בפ"ג דשבועו' איזהו איסו' נדר האמור בתור'
האומר הרי עלי שלא אוכל בשר לא דקדק
בלשונו אבל האו' יאסר פי לדיבורו וידי למעשיה ורגלי להילוכן
ועיני לשינתן הרי הנדר חל עליהם לפיכך האומ' לחבירו קרבן
פי מלדבר עמך וידי מלעשות עמך ורגלי מלהלך עמך הרי זה
אסור כדאיתא בפרק קמא דנדרים הנודר בדברים שאין בהם

ממש ואסרן אע"פי שאין הנדר חל עליהן אין מורין לו להקל
הואיל ובדעתו שהנדר חל עליהם ומתירין לו נדרו אע"פ שלא
נאסר שלא ינהגו קלות ראש בנדרי' וגם הר"ר אלחנן כתב בפ'
ואילו מותרי' צריך להחמיר לאדם שנודר קונם שאני ישן קונם
שאני מדבר משום דרבינא לכל הפחות אשכחן דאית ליה בל
יחל מדרבנן בדבר שאין בו ממש : מסקינן בפ"ד דנדרי' שנדרי
אונסים ונדרי שגגו' ונדרי הבאי הרי אילו
מותרין כדרך שבארנו בשבועות : הרי
שהדירוהו האונסין או המוכסין ואמרו לו
נדור לנו שהבשר אסור עליך אם יש עמך דבר שחייב במכס
ונדר ואמר הרי הפרה והבשר והיין אסורין עלי הרי זה מותר
בכל אף על פי שהוסיף על מה שבקשו ממנו וכל הנדרים
האילו צריך שיכוין בלבו לדבר המותר כגון שישים בלבו
שיהו אסורין עליו אותו היום בלבד או אותה שעה וכיוצא בזה
וסומך על דברים שבלבו הואיל והוא אנוס ואינו יכול להוציא
בשפתיו ונמצא בשעה שידור להם אין פיו ולבו שוין כמו
שבארנו בשבועות ולשון הבאי פירש רבינו תם שהוא לשון
המקרא מה הבמה אשר אתם הבאים שמה תירגם יונתן
הבאים משתטן : וכן נדרי זרוזין מותרין כיצד כגון שהדיר
חבירו שיאכל אצלו ונדר זה שלא יאכל מפני שאינו רוצה
להטריח עליו בין אכל בין לא אכל שניהן פטורין : וכן המוכר
שנדר שלא ימכור חפץ זה אלא בסלע והלוקח נדר שלא יקחנו
אלא בשקל ורצו בג' דינרין שניהן פטורים וכן כל כיוצ' בזה לפי
שכל אחד מהם לא גמר בלבו ולא נדר אלא כדי לזרז את
חבירו : נראה שהלכה כשמואל שאומר שם ארבעה
נדרים אילו הן צריכין התרת חכם שהרי
בירושלמי סובר רב כמותו וחולקין על רב
אסי וגם לשון המשנה : ששונה התירו
משמע כן וגם רב יוסף מתני לה לקולא :
וגרסינן בירושלמי בפ"ב דנדרים ובתוספתא מניין שאפילו
ארבעה מיני נדרים אילו שהן מותרין שאסור לו לאדם להיות
נודר בהן על מנת לבטלן תלמוד לומ' לא יחל דברו לא יעשה
דברו חולין מי שנדר וניחם על נדרו הרי זה נשאל לחכם
ומתירו ודין היתר נדרים כדין היתר שבועות שאין מתיר אלא
חכם מובהק או שלשה הדיוטות במקום שאין חכם ובלשון
שמתירין השבועה מתירין הנדר וכן כל שאר העניינ' שבארנו
השבועו' כולן בנדרי' כדרך שהן בשבועות
ואין מתירין הנדר עד שיחול כמו בשבוע' :
וכשם שנשאלין על נדרי האיסר כן נשאלין
על נדרי הקדש לבית הילל דאמרי' במסכ'
נזיר אין הקדש טעות הקדש ומתידין אותו
בין נדרי קדשי בדק הבית בין נדרי קדשי
מזבח ואין נשאלין על התמורה וכשם שאב
ובעל מיפר נדרי האיסר כך מיפר נדרי
ההקדש הדומין לנדרי האיסר : אמרי' בפ'
מי שאמ' הריני נזיר ושמע חבירו מי שנדר
ושמע חבירו ואמ' ואני ושמע הג' ואמר ואני
ונשאל הראשו' על נדרו או על שבועתו והות'
הותרו כולן אבל אם נשאל האחרון האחרון
מות' וכולן אסורין נשאל הב' השיני והג'
מותר והראשון אסור : וכן שנינו בפרק רבי אליעזר בנדרים
הנשבע או הנודר שאיני נהנה לכול'כם ונשאל על נדרו או על
שבועתו על אחד מהם והותר הותרו כולם שהנדר שהותר
מקצתו הותר כולו אמר שאיני נהנה לא לזה ולא לזה ולזה
הותר הראשון הותרו כולן הותר האחרון האחרון מותר וכולן
אסורין האומר הרי פירות אילו אסורין עלי היום אם אלך
למקום

(Margin notes, right side:)
ד' כ ושם כל הסוגי'
דף כ"ה וכל הסוגיא
תוס' שם ד"ה מה ואין כן
דף י"ו
דף י"ו
ס ובפר"ג דשבועו' דף כ"ה
ובתו' דלעיל מבואר
ומשמע שם בפרק רבי אליעזר דף כו
דף יב (דף יט)
בכולהו גרי' רבי' כמי שהכי בכלא יוד עיין בפירוש פ"ב דנדרים במשנה דף יד
דף טו וי"ו
דף כ ע"ש בתו' ד"ה שלא אוכל
דף י"ג

(Margin notes, left side:)
בפ"ב דנדרים דף טו
דף כא
לעיל בסימן ה"א דף סט ע"ג וע"ד
שם דף כ"ח כל הסוגיא
בסימן דלעיל דף ס"ט ע"ג
שם דף כ וכג
שם דף כ
כדף כא
שם דף לז ע"ר וכן כל הסוגיא בתשרי שם דף י"ח ע"ד
כדף כ
כדף כא
דף לז ע"ב והתוספ' שם בכו"ר דף תרכ"ז עמוד ג
בסי' דלעיל דף ס"ט ע"ד
גם כן בסימן דלעיל דף ע ע"ב
בפרק נערה דף ע"ח ובפ' דערכין דף כ"ג
כ"ש שם דף לא ויש נוסחאו' בכ"ע כיון קל"ב דף קכ"ז ע"ד
כך משמע בפרק ב' שם דלעיל
פשוט ומבואר הוא וכן משמע בפ' בתרא דנדרים דף פ"ה דקתני קונם שאני עושה לפיך יפר ומוקי לה כגון שאמרה יקדשו ידי לעושהם
דף כ
דף פו

למקום פלו׳ למחר הרי זה אסור לאכול אותו היום גזירה שמא
ילך למחר לאותו מקום כדאמ׳ רב יהודה גבי שינה בפר׳ אילו
מותרין ואם עבר ואכלן אותו היום והלך למחר לאותו מקום דף יד
לוקה: אמר הרי הן אסורין עלי למחר אם אלך היום למקום כה״נ מורה רב יהודה
פלוני הרי זה מותר לילך היום לאותו מקום ויאסרו עליו אותן
הפירו׳ למחר וכן כל כיוצ׳ בזה מפני שהאד׳ זהיר בדבר האסור
שלא לעשותו ואינו נזהר בתנאי שגורם לאסור דבר המותר:
הנודר לצום בעשרה ימים באיזה יום שירצה והיה מתענה בפ״ק דתענית דף יב
באחד מהן והוצרך לדבר מצוה או מפני כבוד אדם גדול הרי
זה אוכל ופורע יום אחר שהרי לא קבע הימים בתחילת הנדר:
גרסינן בירושלמי תני חדא המתענה ושכח ואכל ישלי׳ ותניא בנדרי׳ פ׳ קונם דף ח ע״ר ובתוספ׳ פ׳ קמא דתענית ומביאו ע״ש שלהי דף לד
אידך איבד תעניתו לא קשיא הא דקאמר ישלים כגון דאמר
יום זה והא דקאמר איבד תעניתו כשנדר להתענות יום כתם:
בפר׳ שני דברכות מסקינן שהשרוי בתענית טועם עד רביעית דף יד
ואין בכך כלום ופירוש רבינו הננאל כגון שהוזר ופולט: כתו׳ שם
האומר הרי פירות אילו עלי קרבן או שאמ׳ הרי הן עלי כקרבן
הרי בלו אסורין עליו׳ ומפני שאיפשר שידור אדם קרבן ויעשה
בהמה שהיתה חול ותאסר׳ אבל האומר מאכל פלוני עלי
כבשר חזיר כנבילות וטריפות אין כאן נדר שנאמר כי ידור
נדר עד שידור בדבר הנדור כדאיתא בפ׳ שני דנדרים׳ החטאת דף יד וע״ש בתוספי דף יח ע״ב
והאשם אף על פי שאינן באין בנדר או בנדבה איפשר לנודר
להביא אותם מחמת נדרו׳ שהנודר בנזיר מביא חטאת ואם
נטמא מביא אשם: לפיכך האומ׳ פירו׳ אילו עלי כחטא׳ וכאשם
או שאמר הרי הן חטאת או הרי הן אשם הרי אילו אסורין:
שנינו בפרק קמא דנדרים כל כינוי נדרים כנדרים והרמים ריש פירקא
כחרמים וכו׳ פירוש יש מקומות שהאנשים עלגים ומפסידין
הלשון ומכנין דבר בדבר אחר הולכין שם אחר הכינוי׳ כיצד שם דף י
כל כינוי קרבן כקרבן האומר הרי עלי קונם קונח קונן הרי
אילו כינוי לקרבן׳ חרק חרף חרך הרי אילו כינויין לחרם׳
וכן כל כיוצא בזה הולכין אחר לשון כלל העם שבאותו מקום׳
וכן אמר רבי יוחנן כינויין לשון גוים הם: שם
וכשם שאוסר עצמו בכינויין כך אם הקדיש
בכינויין הרי הן הקדש׳ וכינויי הכינוין בדף י דלעיל
בירושלמי שם דף לו עמוד ג
מותרין בין בנדרי איסר בין בנדרי הקדש: עוד אומר שם דף ה
האומר לחבירו מודר אני הנאה ממך משמע דבר זה שלא ידבר
עמו׳ מופרש אני ממך משמע שלא ישא ויתן עמו׳ מרוחק אני
ממך משמע שלא ישב עמו בארבע אמות׳ וכן אם אמר לו
מנודה אני לך׳ או משומת אני לך משמעו כן אבל אם אמר לו
מודר אני ממך שלא אוכל לך או מרוחק אני ממך שלא אוכל
לך או מופרש אני ממך שלא אוכל לך הרי זה אסור לאכול לו:
מסקינן בפרק שני דנדרים הנודר בתורה כגון שאמר פירות דף יד
אילו עלי כזו לא אמ׳ כלום ואיננו צריך שאלה לחכם אלא אם
כן היה עם הארץ כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים נדר במה
שכתוב בתורה הרי זה אסור שהרי כתוב איסר ונדר ואם נטלה
בידו ונדר בה הרי זה כמו שנדר במה שכתוב בה: בפרק קמא דף ח
דנדרים אמר רב גידל אמר רב האומר לחבירו נשכים ונשנה
פרק אחד עליו להשכים ולשנו׳ שזה הוא כמו נדר׳ וכן האומר
אשנה פרק זה׳ ומקשה שם והלא מושבע ועומד מהר סיני
ואין שבועה חלה על שבוע׳ ומאי קמ״ל דשרי ליה לזרוזי נפשיה
היינו דרב גידל קמייתא דאמר שנשבעין לקיים המצוה ומשני שם
כיון דאי בעי פטר נפשיה בקרית שמע דשחרית וערבית משו׳
הכי חלה עליה שבועה ומדקדק ר״י מדמקשה היינו דרב גידל וכן הוא בתו׳ שם דף ב ע״ד
קמייתא דאמר שנשבעים לקיים את המצוה משמע שגם כאן
נשבע אשנה פרק זה: אחד הנודר מפי עצמו או שהדירו חבירו
ואמר אמן או דבר שענייננו כעניין אמן שהוא קבלת דברים
אסור׳ ואין הנודר נאסר בדבר שאסר על עצמו עד שיוציא

לעיל בכי״מ ר״ה דף ט ע״ב וכ׳ דף כח ושם פירקא מקומם
בשפתיו ויהא פיו ולבו שוין כאחד כמו שנתבאר בשבועות׳
וכן שנינו במסכת תרומה בפרק שלישי המתכוין לומר עולה
ואמר שלמי׳ שאיני נכנס לבית זה ואמ׳ לזה שאיני נהנה לזה
ואומר לזה לא אמר כלום עד שיהו פיו ולבו שוים: שנינו בפ״ד
דף כג נדרים ר׳ אליעזר בן יעקב אומ׳ הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל
השנ׳ כולה יעמוד בראש השנ׳ ויאמ׳ כל נדר שאני עתיד לידור
כל זאת השנה יהא בטל ובלבד שיהא זכור התנאי בשעת
שם כל הכוניא מתחילהועם הנדר׳ ומקשה הספר אדרבה כשהוא זוכר את התנאי בשעת
הנדר הרי נדרו קיים שהרי ביטל את התנאי בנדר זה ומתרץ
אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר מן התנאי ואח״כ
בפירוש רבינו כבי מבואר שם יותר נזכר מן התנאי הרי נדרו בטל׳ ורבא אינו חולק על שיטת
התלמוד ותירוצו של אביי אלא מחזר להעמיד לשון המשנה
דף כד כמו שעושה במקום אחר שם גבי שבועת הבאי׳ ומפרש לשון
המשנה כגון שהתנה בר״ה ואחר כך נדר ונזכר בשעת שנדר
שיש לו תנאי ושכח על איזה דבר התנה אם מאכילה ושתייה
או מדברים אחרים אם אמר על דעת הראשונה אני עושה
ואח״כ נזכר שמזה הדבר התנה אין נדרו נדר שהרי בטלו׳ ואם
לא אמר על דעת הראשונה אני עושה כבר בטל התנאי וקיים
הנדר שהרי זכר בשעת הנדר שיש שם תנאי ואעפ״כ נדר׳ ואומ׳
שם סבר רב הונא בר חנינא למידרשיה בפרקא כלומ׳ לדרוש
ברבים המשנה כפי׳ של אביי א״ל רבא תנא מסתם לה סתומי
מבואר שם בכי׳ הרא״ש שלא ינהגו קלות ראש בנדרי׳ נר׳ לפי דבריו שאינו מפרש ואת
בעי למדרשה לה בפירקא: ונהג העולם לומר בכל נדרי מיום
הכפורים זה עד יום כפורים הע״ל׳ ודנדרנא להבא משמע
דף יט כדאמרינן בפ״ג דשבועות שאוכל דאכילנא משמע כרבי
אליעזר בן יעקב וכדפירש ליה אביי׳ ואין בית התפילה כמו
בית דרשה בפרקא מאחר שלא אמר בפירוש מותרין אתם׳
בב״מ כימן ת״ה ואומר אותו ג״פ לפרסם הדבר כעין שבארנו בתרומת הלשכה׳
שם סימן קנ״ט ובקצירת העומר׳ ולא משתרי בהכי אלא בנדרי יחיד דאיכא
רגילותא וקילותא אבל חרמו׳ דרבי׳ ושבועו׳ ב״ד שמשביעי׳ על
דעתם אינן בכלל הזה שאי איפשר שלא יהא אחד מהם זכור
מן התנאי בשעת החרם או השבועה כל
בפרק ב דהלכות נדרים דף ת״ח זה פירוש רבינו יעקב: כתב רבינו משה
יש גאונים אומרי׳ שאין כל הדברים האילו
נוהגין אלא בנדרים ולא בשבועות׳
ויש שמורים שדין הנדרים והשבועות
בעניינים אילו אחד הן וכי יש לו להקדים
בתו׳ שם כל הכוניא בהריכות שלהי דף ה וריש דף ו ושם תוס׳ טעם למנהגינו שאומרים כל נדרי בליל יוה״כ כמור
כ״ר נדרי׳ דף כ״ז ע״ב תנאי לשבועתו כדרך שאמר בנדרים ואני ראיתי בירושלמי
כך משמע בפרק א׳ בין המודר דף מ״ו ובירושלמי שם ד׳ לח עמוד ד על עניין זה תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות ההפקר אף
על פי שאינו נדר הרי הוא כמו נדר שאינו יכול לחזור
בו ומה הוא ההפקר הוא שיאמר אדם נכסים אילו הפקר
לכל׳ בין בקרקעות בין במטלטלין׳ וכיצד דין ההפקר כל
הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו ואפילו זה שהפקירו
דינו בו כדין כל אדם אם קדם וזכה בו קנהו: שנינו במסכת
פ״ו דף ח פיאה שבית הילל אומר המפקיר לעניים אבל לא לעשירים
שם דף יט ע״ו אינו הפקר עד שיפקיר לכל כשמיטה ודרשו בירושלמי
מתשמטנה ונטשתה מה ת״ל ונטשתה יש לך נטישה אחרת
דף מ״ה שהיא כזו ואיזו היא זו הפקר: בסוף פרק אין בין המודר א״ר
יהושע בן לוי דין תורה אפילו הפקיר בפני אחד הרי זה הפקר
אבל מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה כדי
בדף מ״ג עיין שם בכי׳ הרא״ש שיהא אחד זוכה אם ירצה והשני׳ עדים: עוד שם תני׳ המפקיר
שדהו ולא זכה בו אדם כל ג׳ ימים יכול לחזור בו אחר ג׳ ימים
אינו יכול לחזור בו אבל אם קדם וזכה בו הרי הוא כזוכה מן
דף נ״ב ההפקר בין הוא בין אחר: מסקינן בפרק הנודר מן המבושל
מי שאסר עליו מין ממיני מאכל בין בנדר בין בשבועה
ונתבשל עם מינין אחרים או נתערב עמהם הרי זה מותר
במינין

במינין המותרין אף על פי שיש בהן טעם המין האסור ׳ ואם
אסר עצמו בפירות אלו ונתערבו באחרים אם יש בהם טעם
דבר האסור אסורין ואם לאו מותרין ׳ כיצד נאסר בבשר או
ביין הרי זה מותר לאכול מרק וירקות שנתבשלו עם הבשר
ועם היין אף על פי שיש בהן טעם הבשר או טעם היין ואינו
אסור אלא באכילת בשר בפני עצמו או לשתות יין בפני עצמו ׳
נאסר בבשר זה או ביין זה ונתבשל עם הירק אם יש בירקות
טעם בשר או טעם יין אסורין ואם לאו מותרין שזה הבשר
וזה היין נעשה כמו בשר נבילות ושקצים ׳ נתערב יין זה
שאסרו על עצמו ביין אחר אפילו טיפה
בחבית נאסר הכל מפני שיש לו להשאל
על נדרו נעשה כדבר שיש לו מתירין
שאינו בטל במינו : שנינו בפרק אין בין
דף לג מביאה בפרק נערה דכתובות דף קח
המודר ראובן שנאסרה עליו הנאת שמעון
בין בנדר בין בשבועה מותר לשמעון לפרוע
חוב שעליו שהרי לא הגיע ליד ראובן
כלום אלא מנע ממנו התביעה ומניעת

הכי איתא בפרק ז' דנדרים דף נ"ט קונמו מנוה לאיתסוקי ע עלייהו וכו' ועיקר הכונ' בירושלמי שם בפ"ו דף לט ע"ד ובפי' רבינו כסים מביאו שם בדף כב במשנה

התביעה אינו בכלל איסור הנאה וקורהו שם מבריח ארי אף
דף כח וכתוס' שם מבואר יותר
על פי שיש הפסד למבריח ׳ וצריך להתיישב בההיא דהכונס
שאומר מבריח ארי לירה לירה פסידא ומפרש דמיירי שם
במבריח שלא מדעתו של מבריח כגון שתקפו חבירו לכך
סוף מתני' דלעיל דף לה וגמ' דף לו
ובעניין זה המדבר שם במבריח שהוא עצמו לא ידע : ומלמדו
תורה שבעל פה שהרי אסור ליטול עליה שכר אבל לא תורה
שבכתב שנוטלין עליה שכר ׳ ומותר ללמד את בנו ומקריב
דף יט
את קרבנותיו דאמר רב הונא בריה דרב יהושע ביומא
דף כב
ובקדושין פרק קמא הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו : שנינו
דף מו
בפרק השותפין היה לשמעון מרחץ ובית הבד מושכרין בעיר
אם היה לשמעון בהן תפיסת יד כגון שהניח מהן כל שהוא
לעצמו ולא שכרו אפילו הניח במרחץ אמבטי אחד ובבית
הבד עקל אחד אסור לראובן להכנס לאותו מרחץ ולדרוך
בגת ׳ ואם לא הניח לעצמו כלום אלא שכר הכל הרי זה
מותר שאין אני קורא בזה איש כי יקדיש את ביתו ׳ אף על
פי שנקרא ביתו לעניין לא תביא תועבה אל ביתך בפרק
דף טו
ראשון דמסכת ע"ז דשכירות אינה קונה ׳ ויש חילוק בין נדר
דף כא
להקדש גמור שהרי אומר בערכין בפרק האומר משקלי עלי
המשכיר בית לחבירו והקדישו הדר בו מעלה שכר להקדש
פ"ח דף קנג ע"ד
וכן ישנה בתוספתא דבבא מציעא ׳ ובירושלמי דפרק מקום
דף לא ע"ב
שנהגו מסיים במה דברים אמורים בזמן שלא הקדים לו שכרו
אבל הקדים לו שכרו הרי זה דר בתוכו בחינם ׳ והטעם הוא
שבנדרי הלך אחר לשון בני אדם ואין נקרא ביתו כשהשאילו
או השכירו וכן השיב רבינו יעקב ׳ והא דאמרינן בפרק אחרון
פו) דף כט
דנדרים ובפרק אף על פי שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה
ממך תקדוש דקדשה ׳ משמע משום דאמר ליה לכשאפדנה
אבל אמר מעכשיו אינה קדושה ׳ זה פירש רבינו יצחק ברבי
אברהם מפני שממשכן דומה למשכיר שהקדי' לו שכרו שאין
פהביא לעיל
יכול להקדיש כדאיתא בירושלמי ׳ ואף על פי שבפרק איזהו
דף עב
נשך גבי רב מרי בר רחל שמשכן לו גוי בירה אחד משמע
שאדם יכול למכור דבר הממושכן ביד אחרים ומסתמא הוא
הדין למושכר ביד אחרים אפילו הקדים לו שכרו אומר אני
דף לח
דגבי הקדש שני דכתיב ביתו : תניא בפרק אין בין המודר
המדיר את בנו מפני שאינו עוסק בתורה ונאסר בהניית אביו
הרי זה האב מותר למלאת לו חבית של מים ולהדליק לו את
הנר ולצלות לו דג קטן שאין כוונתו אלא להנאה גדולה
ודברים אילו לגבי הבן אינן חשובין : הורו הגאונים שמי
שנשבע או נדר שלא ידבר עם חבירו הרי זה מותר לכתוב לו
בכתב ולדבר עם אחר והוא שומע הענין שירצה להשמיעו :

ראיתי תשובה שהשיב ר' על המדיר את חבירו על דעת רבים
והיה בית הכנסת בתוך ביתו של מדיר ואין מניין בעיר אפילו
עם המודר והשיב שדבר מצוה הוא להתירו מאחר שכבר
קבעו שם מקום לתפילתן : הלכות אילו מבוארות בנדרים
דף מו ומח
בפרק השותפין חוץ מבבא ראשונה זו היא משנה בפרק אין
דף לג
בין המודר שנים שנאסרה הנאת כל אחד ואחד מהם על גבי
חבירו בין בנדר בין בשבועה הרי אילו מותרין לחזיר אבידה
זה לזה מפני שהוא מצוה ובמקום שדרכו שנוטל שכר להחזיר
אבדה יפול השכר להקדש שאם יטול שכר נמצא נהנה ואם
בפרק השותפין דף מח
לא יטול נמצא מהנה : ומותרים בדברים שהם בשותפות כל
ישראל כגון הר הבית והלשכות והעזורות והבאר שבאמצע
הדרך ואסורין בדברים שהם בשותפות כל אנשי העיר כגון
הרחבה שבעיר והמרחץ ובית הכנסת והתיבה והספרים ׳
וכיצד יעשו כדי שיהו מותרים בדברים אילו כל אחד מהם
כותב חלקו לנשיא או לאחד משאר העם ומזכה לו בחלקו על
ידי אחר ונמצא כל אחד מהם כשיכנס למרחץ שהוא לכל
אנשי העיר או לבית הכנסת אינו נכנס לרשות חבירו אלא
לרשות אחרים שהרי כל אחד מהם נסתלק
מחלקו במקו' זה ונתנו במתנה : היו שניה'
שותפין בחצר אם יש בה דין חלוקה הרי
אילו אסורים ליכנס לה עד שיחלוקו ויכנס
כל אחד ואחד לחלקו׳ ואם אין בה דין חלוק' כל אחד ואח' נכנס
לביתו והוא אומר בתוך שלי אני נכנס ׳
ובין כך ובין כך שניהם אסורין מלהעמיד
ריחי' ותנור ולגדל תרנגולין בחצר זו : שני'
שהיו שותפין בחצר ונדר אחד מהם שלא
יהנה בו השני כופין את
הנודר למכור חלקו ׳ נדר שלא יהנה הוא
בחלק שני הרי זה מותר ליכנס בביתו
מפני שברשותו הוא נכנס אבל אינו יכול
להשתמש בחצר כמו שביארנו : היה אחד מן השוק אסור
בהנאת אחד משניהם הרי זה מותר ליכנס לחצר זו מפני
שהוא אומר לתוך של חברך אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך
שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב שאומר שם
כן בפרק השותפין ׳ ואומר רבינו יצחק
שם
דמכח שיש ברירה בדאורייתא פוסק כמותו׳
דף כא
וכן משמע בפרק הפדה ׳ ורבינו יעקב אומ'
שמכח שחושבו ויתור והרי ויתור מותר
פוסק כמותו ׳ וזהו כהלכתיה ולא כטעמיה שודאי רבי
דף מג
אלעזר סובר יש ברירה : שנינו בפ' אין בין המודר מי שהיתה
הנאתו אסורה על חבירו ואין לחבירו מה יאכל הולך אצל
חנוני ואומר איש פלוני אסור בהנאתי ואיני יודע מה אעשה
אם הלך החנוני ונתן לו ובא ונטל מזה הרי זה מותר ׳ היה
ביתו לבנות גדרו לגדור שדהו לקצור והלך אצל פועלי' ואמר
איש פלוני אסור בהנאתי ואיני יודע מה אעשה והלכו הן ועשו
עמו ובאו לזה ונתן להם שכרם הרי זה מותר שנמצא זה פורע
לעיל בעמוד שבסמוך
לו חובו וכבר בארנו שזה מותר לפרוע לו חובו :
היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחר
במתנה והלה מות' בה ואם אין עמהן אחר מניח על
הסלע ואומ' הרי הן מופקרי' לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל
דף מח
שנינו בפרק השותפין נתן לאחר מתנה ואמר לו הרי סעודה זו
נתונה לך במתנ' ויבא פלוני שהוא אסור בהנייתי ויאכל עמנו
הרי זה אסו' ולא עוד אלא אפי' נתן לו סתם וחזר ואמ' רצונך שיב'
איש פלו' ויאכל עמנו אם הוכיח סופו על תחלתו שלא נתן לו
אלא על מנת שיבא פלו' ויאכל הרי זה אסור׳ כגון שהית' סעודה
גדולה והו' רוצה שיבא אביו או רבו וכיוצא בהן לאכול מסעוד'

במשנ' שם ריש פרק דף מה ודין חלוקה בגמרא דף מו

במתני' דלעיל דף מו ומבואר בפירוש רבינו נסי' וכתו' שם דף ט ע"ג

במתני' דלעיל ועי' בפרושיו ובחשירי דף כא ע"ב

דף מו וכונית לי' ור"ת כתו' שם דף ט עמוד ר' ובפי' רבינו נסים בדף מה ע"ש

במתניתי' דלעיל

זו שהרי

זו שהרי סעודתו מוכחת עליו שלא להקנות לו נתכוון ׳
וכן כל כיוצא בזה ׳ ועל מה שאומר על
זה כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה
מקודשת אינה מתנה כבר בארנו בהלכות
אתרוג בספר מצות עשה בשם רבינו יצחק
שכך הפי׳ שאינה מתנה חשוב׳ כלל לעניין
שום כח שיהא לו בה דבר ׳ שלא נתנה לו
כלל אלא כדי שיבא אביו ויאכל ׳ שעל ידי
שהיא גרועה כל כך אם הקדישה אינה מקודשת׳ אינה מתנה׳
ואינו מזכיר שם הקדש אלא מפני שעל הקדש היה אותו מעשה
דבית חורון׳ אבל ודאי אפי׳ במקום שאינו יכול להקדיש׳ הויא
המתנה מתנה כאשר הבאתי שם ראיות הרבה על זה: בפ׳ רבי
אלעזר בנדרים מסקינן מי שנדר או שנשבע ופיר׳ בשעת נדרו
דבר שנדר או נשבע בגללו הרי זה כמי שתלה נדרו או שבועתו
באותו דבר ואם לא נתקיים אותו דבר שנשבע בגללו הרי זה
מותר ׳ כיצד נדר או נשבע שלא ישא אשה פלוני׳ שאביה רע ׳
שאיני נכנס לבית זה שכלב רע בתוכו ׳ מתו או שעשה האב
תשובה הרי זה מותר שזה כמי שנדר או נשבע שלא ישא אשה
פלונית ולא יכנס לבית זה אלא אם כן נסתלק ההיזק׳ וכן כל
כיוצא בזה: אמרינן בפ״ד דנדרי׳ הנודר או הנשבע שאינו נושא
אשה פלונית הכעורה ונמצאת נאה ׳ שחורה ונמצאת לבנה ׳
קצרה ונמצאת ארוכה או שאין אשתי נהנית לי שגנבה את
כיסי ׳ ושהכתה את בני ונודע שלא גנבה ושלא הכתה הרי זה
מותר מפני שהוא נדר טעות והוא בכלל נדרי שגגות דמותרין׳
ואין זה כתולה נדרו בדבר ולא נתקיים הדבר שהרי הסבה
שבגללה נדר לא היתה מצויה וטעות היה ׳ ולא עוד אלא מי
שראה אנשים מרחוק אוכלים תאנים שלו ואמר להם הרי הם
עליכם קרבן ׳ וכיון שקרב אליהם והביט והרי זה אחיו ואביו
הרי אילו מותרין ואע״פ שלא פי׳ הסיבה שהדירן בגללה הרי זה
כמי שפיר׳ שהדבר מוכיח שלא אסר עליהם אלא מפני שהיה
בדעתו שהן זרים ׳ וכן כל כיוצא בזה: עוד שם כל נדר שהותר
מקצתו הותר כולו וכן בשבועה ׳ כיצד ראה אנשים מרחוק
אוכלין פירותיו ואמר הרי הן עליכם קרבן וכשהגיע אליהם
ראה והנה הם אביו ואנשים זרים הואיל ואביו מותר כולם
מותרי׳ ׳ ואפי׳ אמר אילו הייתי יודע כן הייתי אומ׳ פלוני ופלוני
אסורין ואבי מותר הרי אילו מותרין ׳ אבל אם אמר כשהגיע
אליהם אילו הייתי יודע שאבי ביניכם הייתי אומר כולכם
אסורין חוץ מאבי הרי כולם אסורין חוץ מאביו שהרי גילה
דעתו שלא התיר מקצת הנדר לרבה׳ ולרבא אף בזה כולם
מותרין לבית הילל ׳ וכן שנינו בפ״ר אליעזר האומר יין קרבן
עלי מפני שהיין רע לבני מעי׳ אמרו לו הרי המיושן יפה לבני
מעי׳ אם אמ׳ אילו הייתי כן יודע הייתי אומ׳ החדש אסור והישן
מותר מותר בחדש ובישן ׳ אבל אם אמר אילו הייתי יודע כן
הייתי אומר כל היינות אסורות עלי חוץ מן המיושן הרי זה
מותר במיושן בלבד ׳ וכן כל כיוצא בזה: בפרק קונם שנינו
כי כל הנודר או הנשבע רואין בדברים שבגללן נשבע או נדר
ולמדין מהם לאיזה דבר שנתכוון והולכין אח׳ העניין ולא אחר
כל משמעו׳ הדיבור ׳ כיצד הקורא לחבירו שיסעד אצלו ומיאן
ונשבע או נדר שלא יכנס לביתו או לא ישתה לו טיפת צונן
הרי זה מותר ליכנס לביתו ולשתו׳ לו צונן שלא נתכוון זה אלא
שלא יאכל עמו בסעודה זו ׳ וכן כל כיוצ׳ בזה ׳ תניא בתוספת׳
דבבא קמא ומביאה בפר׳ מרוב׳ מי שנשבע או נדר שישא אשה
או שיקנה בית או שיצא בשיירא או שיפרוש בים אין מחייבין
אותו לישא או לקנות או לצאת מיד אלא עד שימצ׳ דבר ההגון
לו ׳ מעשה באחת שנדר׳ שכל מי שיתבע אותה תנש׳ לו וקפצו
עליה בני אדם ואמרו חכמי׳ לא נתכוונה זו אלא לכל מי שיתבע

אות׳ מן ההגוני׳ לה׳ וכן כל כיוצא בזה: במסכ׳ נדרים בפ׳ קונם
המדיר את חבירו או שנשבע ואמ׳ לו שתבא ותטול לבניך כור
אחד של חטין הרי זה יכול להתיר נדרו בלא שאלה לחכם ויאמ׳
לו כלום נתכוונת אלא לכבדני כבודי שלא אטול וכבר הגיע
אלי כבוד שנדרת בשבילי ׳ וכן הנודר או הנשבע שאין אתה
נהנה לי אם אין אתה נותן לבני כור של חיטי׳ ושתי חביות של
יין הרי זה יכול להתיר נדרו שלא בשאלת חכם ויאמ׳ הריני כאלו
התקבלתי והגיעו לידי ׳ וכן כל כיוצא בזה: כלל גדול יהא
בידך שבנדרי׳ הלך אחר לשון בני אדם שבאותו מקום ׳ באותו
לשון ׳ ובאותו זמן ׳ ועל פי עיקר זה התור׳ ותאמ׳ זה הנודר אסור
בדבר פלוני ומותר בדבר פלוני ׳ לפיכך שנינו בפר׳ הנודר מן
המבושל כי הנודר מן הענבים מותר ביין ׳ מן הזתים מותר
בשמן: הנודר מן התמרי׳ מותר בדבש תמרים ׳ מן היין מותר
ביין תפוחי׳ ׳ מן השמן מותר בשמן שומשמין ׳ מן הדבש מותר
בדבש תמרים ׳ מן הירק מותר בירקו׳ שדה ׳ מפני שכל אילו
שם לווי יש להם והו׳ לא נדר אלא ממה שאין לו שם לווי באותו
מקום ׳ וכן כל כיוצא בזה: הלכות אילו מפר׳ בפ׳ קונם שהנודר
שאינו טועם היום אע״ג שהו׳ מות׳ משתחשך לא יאכל משתחשך
עד שישאל לחכם גזירה שמא ישבע פעם אחרת יום אחד שלם
ויאכל משתחשך והוא אסור לארבעה ועשרים שעות שהוא יום
אחד שלם משעת נדרו שאין כל העם יודעים הפרש דבר שבין
זה לזה ׳ נדר שאינו טועם יום הרי זה ספק ואסור מעת לעת
כאומר יום אחד ואם אכל אחר שחשכ׳ אינו לוקה: שאינו טועם
שבת זו הרי זה אסור בשאר ימי השבת וביום השב׳ ׳ והרי הוא
מות׳ באחד בשבת ׳ שאינו טועם שבת אחת הרי זה אסור שבע׳
ימים מעת לעת ׳ אמר שבת סתם ולא פיר׳ לא אחת ולא זו הרי
זה ספק ואסור שבעת ימים מעת לעת ואם אכל אחר השבת
אינו לוק׳ כמו שבארנו: שאינו טועם חדש זה אסור בשאר ימי
החדש אבל בראש חדש יהיה מותר אף על פי שהיה חדש זה
חסר ׳ שאינו טועם חדש אחד אסור שלשים יום גמורים מעת
לעת ׳ נדר חדש סתם אסור שלשים יום מעת לעת מספק:
שאינו אוכל בשר שנה זו אפי׳ לא נשאר מן השנה אלא יום אחד
אינו אסור אלא אותו היום׳ וביום ראש השנה מותר וראש השנה
לנדרים הוא יום ראש חדש תשרי ׳ שאינו אוכל שנה אחת הרי
זה אסור שנה תמימה מיום ליום: ואם נתעברה השנה אסור
גם בעיבורה׳ שאינו אוכל שנה הרי זה אסור שנה מיום ליום
מספק כמו שבארנו: ועוד שם שנינו האוסר עצמו בדבר עד
הפסח או לכל דבר שזמנו קבוע אין אסור אלא עד שיגיע בלבד׳
נדר עד שיהא הרי זה אסור עד שיצא ׳ וכל שאין לו זמן קבוע
כגון שאסר עצמו עד הקציר או עד הבציר בין שנדר עד שיגיע
בין שנדר עד שיהא אינו אלא עד שיגיע: הנודר ואומר קונם
כל פירות שבעולם עלי אומר רבינו יעקב שבעניין זה אין
הנדר חל הואיל ואי איפשר שלא יעבור כעניין שאנו אומרים
בשינה בתחילת פרק שני דנדרים אלא ידור מכל פירות
שבעולם חוץ ממין אחד ׳ אפס אם אמר אדם קונם עלי כל
פירות שבעולם אם אעשה דבר זה נראה שמועיל כיון שיכול
להיות שלא יעבור התנאי: גרסינן בנדרים בפרק השותפין
בעי רמי בר חמא האומר קונם פירות האילן על פלוני מהו
בחלופיהן ׳ פי׳ רבי׳ יצחק כשהחליפן המודר עצמו שואל׳ אבל
אם החליפן אדם אחר או אפי׳ המדיר עצמו מותרין למודר כמו
שמצינו בחליפי חמץ שמותרין לאותם שלא החליפו בפ׳ קמא
דחולין ואומר ת״ש המקדש בערלה אינה מקודשת מכרן וקדש
בדמיהן מקודשת ׳ ודחי׳ ליה דילמא לכתחילה הוא דלא אבל
בדיעבד עבד: מסקינן בנדה פרק יוצא דופן כי קטן בן שתים
עשרה שנה ויום אחד וקטנה בת י״א שנה ויום אחד שנשבעו
או שנדרו בין נדרי איסור בין נדרי הקדש בודקין ושואלים
אותן

אותן אם יודעים לשם מי נדרו או לשם מי הקדישו ונשבעו
נדריהן קיימים והקדשן הקדש ואם לא ידעו אין דבריה' כלום׳
וצריכין בדיקה כל השנה כולה שהיא שנת שתי' עשרה לקטנ'
ושנת שלש עשרה לקטן כיצד הרי שנדרו או הקדישו בתחילת
שנה זו ושאלו אותם ונמצאו יודעין ונדרו נדר אחר אפי' בסוף
שנה זו צריכין בדיקה ואחר כך יתקיים ואין אומרים הואיל
ונמצאו יודעין בתחילת השנה אין צריכין בדיקה אלא בודקין
כל השנה כולה: קודם הזמן הזה אעפ"י שאומרים יודעין אנו
לשם מי נדרנו אין נדריה' נדר ואין הקדשן הקדש׳ ואחר הזמן
הזה שנמצא הבן בן שלש עשרה שנה ויום אחד והבת בת
שתים עשרה שנה ויום אחד אף על פי שאמרו אין אנו יודעין
לשם מי נדרנו נדרן והקדישן קיי' ואף על פי שלא הביאו שתי
(גיטין דף כ"ה) שערות וזו עונת נדרים האמורה בפרק התקבל ובכל מקום
הואיל והגיעו לשני הגדולים נדריהן קיימין אעפ"י שלא הביאו
(בפרק יוצא דופן דף מ"ו) סימנים ודבר זה מדברי תורה שהמופלא סמוך לאיש הקדשו
הקדש ונדרו נדר' כך פירשו בהלכות גדולות בהלכות מיאון:
(בפ' התקבל דלעיל) אבל רבי' שלמה פי' כי עונת נדרים הוא שנה שלפני גדלו'׳
(דף מ"ו) ועל הה"ג יש תימא שהרי בפ' יוצא דופן אומ' איש כי יפליא מה
ת"ל איש לרבות בן י"ג שנה ויום אחד שאף על פי שאין יודע
להפלות נדריו קיימים היכי דמי אי דלא אייתי ב' שערות קטן
(שם) הוא וכו': אעפ"י שנדרן קיים בעונת נדרים אם הללו נדרו או
נשבעו והחליפו אינם לוקין עד שיגדילו ויביאו שתי שערות׳
(שם) א"ר יוחנן וריש לקיש הקדישו ובא הגדול ונהנה מן ההקדש
שהקדישו לוקה מפני שנדריהם נדר והקדשן הקדש מן התורה
כמו שביארנו: בת"א שבת שתים עשרה שנה ויום אחד נדריה
(בנערה שנתפתתה דף מ"ו ובפרק קמא דנדרים דף ג ור) קיימין כשלא היתה ברשו' האב או ברשו' הבעל אבל אם היתה
ברשות האב אפי' הגדילה והרי היא נערה אביה מפר כל נדרי'
וכל שבועות שתשבע ביום שמעו שנא' כל נדריה ואסריה אשר
אסרה על נפשה לא יקום וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה
(בנדרים פרק נערה דף ע) ועד מתי האב מפר עד שתבגר בגרה אינו מפר לה והרי כל
נדריה ושבועותיה כנדר אלמנה וגרושה שנאמ' בהן כל אשר
(שם דף ע ג) אסרה על נפש' יקום עליה: ואימתי הבעל מפר נדרי אשתו
(כך משמע שם דף ע"ה) ושבועותיה משתכנס לחופה׳ והוא מפר לעולם עד שיגרשנה
(שם דף ע"ג ועג) ויגיע הגט לידה: בפ' נערה מפרש הלכו' אלו שנער' המאורסה
אין מפר נדריה אלא האב עם הבעל כאחד ואם מפר האחד
(שם דף ס"ח וס"ט) לבדו אינו מופר הפר הבעל לבדו ועברה על נדריה קודם
(שם דף ע) שיפר האב אינה לוקה׳ מת הארוס חזרה לרשות אביה וכל
(שם) שתדור האב מפר כמו שהייתה קודם שנתארסה׳ מת האב
(שם דף ע ג) אחר שנתארסה ונדרה אחרי מותו אין הבעל מפר׳ שאין הבעל
מפר נדרי אשתו עד שתכנס לחופ': נדר' והפר לה אביה לבדו
ולא שמע הארוס עד שנכנסה לרשותו אינו יכול להפר שאין
הבעל מפר נדרי ארוסתו אחר שנשאת אפי' ביום שמוע האב
אלא קודם שתכנס לרשותו הוא שמפר בשותפות האב׳ לפיכך
(שם דף ע"ב כל הסוגיא) היה דרך תלמידי חכמים עד שלא תצא בתו מרשותו אומר לה
כל נדרים שנדרת בתוך ביתי הרי הן מופרים׳ וכן הבעל עד
שלא תכנס לרשותו אומ' לה כל הנדרי' שנדרת משאדסתיך עד
שלא תכנסי בתוך ביתי הרי הן מופרים שהבעל מפר נדרי
(שם דף ע"ג וכפשוט כעי"ה) אשתו אף על פי שלא שמע אותם כפשוטן של משניות אמנם
התלמוד דוחה שם ומסופק בדבר אם מפר נדרים שלא שמע
(דף פ"ט) ואינו פושט כלום: מסקינן בפרק בתרא דנדרים נערה
שהשיארה אבירה ונתארמלה או נתגרשה מן הנישואין הרי זו
כיתומה בחיי האב ואין אביה מפר נדריה ואף על פי שעדיין
היא נערה: נערה המאורסה שנדרה ולא שמעו אביה
(דף ע"ה ומשמעות פ' ונערה דברת דף ע"א עם) ובעלה ארת נדריה עד שבגרה או עד שנעשית יתומה בחיי
האב נדריה קיימין ואין הבעל יכול להפר שהרי יצתה מרשות
אביה שהוא מפר עמו בשותפות ועדין לא נכנסה לרשות

הבעל: כל הנדרים והשבועות האב מפר ביום שמעו שנאמר
ואם הניא אביה אותה ביום שמעו כל נדריה וגומ' אבל הבעל
אינו יכול להפר אלא נדרים ושבועות שיש בהן ענוי נפש שנ'
כל נדר וכל שבועת אסר לענו' נפש אישה יקימנו ואיש' יפירנו
והוא הדין שמפר בנדרים שבינו לבינה שנאמר אלה החוקים
אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו וגומ' כדאמרינן בפרק
(דף ע"ט) אחרון דנדרים: ונפלאתי על ההיא דתניא בספרי פרשת
(דף כ"ז ע"א) מטו' בין איש לאשתו בין אב לבתו הוקשו יחד מה הבעל אינו
מפר אלא נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה אף האב כן:
ופיר' הרב רבי' יחיאל בארוסה שמת בעלה ונתרוקנה רשות
לאב אבל קודם שתתארס מפר כל נדריה: עוד מסקינן
(בדף ע"ט דלעיל) שם כי דברים שיש בהן עינוי נפש מפר לעצמו ולאחרי' כיצד
נדרה שלא לאכול בשר עם שום אדם מפר לה ותהא מותרת
לאכול עם כל אדם שבעולם אבל דברים שבינו לבינה לעצמו
מפר לאחרים אינו מפר כיצד אסרה עליה תשמיש כל אדם
שבעולם מפר חלקו ותהא משמשתו וכשימות או יגרשנה היא
(ומשמעות' מסכה ונו' שם דף ע"ט ודף פ) אסורה בתשמיש כל אדם׳ וכן כל כיוצא בזה: אחד עינוי
גדול ואחד עינוי קטן בין שהוא לזמן מרובה או לפי שעה הכל
מפר הבעל כיצד נדרה או נשבעה שלא תרחץ היום או שלא
תשתה יין היום או שלא תאכל היום דבש וכן אם נדרה שלא
תכחול או שלא תלבש רקמה היום מפר לה וכן כל כיוצ' בזה:
(שם דף פ"ב) נדרה שלא ליהנות מן הבריות אף על פי שאין הבעל בכלל׳
(כדמסקינן שם דף כ"א) לא יפר משום עינוי נפש אבל מפר משום דברי' שבינו לבינה
(דף כ"ה) (אליבא דרבי יוסי) שלא יהא זקוק להאכילה משלו בלבד׳ עוד בפרק אחרון אמר
רב כהנא האשה שאמרה לבעלה הנאת תשמישי אסורה
עליך אינו צריך להפר הא למה זה דומה לאוסר פירות חבירו
על בעל הפירות׳ וכן הוא שאמר לה הנאת תשמישי אסורה
עליך לא אמר כלום מפני שהוא משועבד לה בשאר כסות
ועונה׳ אבל אם אמרה לו הנאת תשמישך אסורה עלי צריך
להפר ואם לא הפר הרי זה אסור לשמשה שאין מאכילין את
(כדף פ"ה) האדם דבר האסור לו: עוד שם אמרה יקדשו ידי לעושיהם או
שנדרה שלא יהנה במעשה ידיה אינו נאסר במעשה ידיה
(שם דף פ"ו) מפני שידיה משועבדים לו׳ אף על גב דאמר רבא הקדש
המץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד׳
(כך משמע שם ועיין בפ' רבי' כבי' והעיקר בכתובות פר' אע"פ דף כט) חכמים עשו חיזוק לשיעבוד הבעל שאינה
וכולה להפקיעו ממנו מפני שהן מדבריה'׳
(כרבי יוחנן דף כ"ה) אבל צריך לו להפר שמא יגרשנה ותהיה
(ברין) (דלעיל כ"ה) אסורה לחזור לו: עוד שם תניא נשבעה או
נדר' שלא יהנה בה לא אבי בעלה ולא אחיו ושאר קרוביו אינו
(גריך עיין דלעיל בסי' כ"ח דף ל"ג ע"ב דהוי מלאכה פרוח חייבת) יכול להפר׳ וכן נדרה שלא אתן מים לפני בהמתך ותבן לפני
בקרך וכיוצא בהן שאין בהן עינוי נפש ואינו מדברים שבינו
לבינ' ואינם ממלאכו' שהיא חייב' בהן הרי זה אינו יכול להפר:
(דף פ) עוד מסקינן בפר' בתרא לרבנן שיש לבעל ולאב להפר נדרים
שעדיין לא חלו ולא נאסרה בהן כיצד כגון שאמרה יין אסור
עלי אם אלך למקום פלוני הרי זה מפר אף על פי שעדיין לא
(דף ע"ג) הלכה ולא נאסרה׳ וכן כל כיוצא בזה: מסקי' בפרק נערה כי
האב והבעל שאין שומעין כגון שהם חרשים אינם מפירין אף
על פי שהבעל מפר בנדרים שלא שמע כמו שבארנו למעלה
בבא דדרך תלמידי חכמים מכל מקום כיון שראוי לשמוע אין
(דף ע"ו) השמיעה מעכבת בו: עוד מסקינן בפרק נערה הפרת נדרים
(שם) כל היום ואינה מעת לעת שאין הלכה כאותו הזוג שאומר
(שם) מעת לעת׳ כיצד נדרה בתחלת ליל שני הרי זה מפר כל
אותו הלילה וכל יום השני׳ נדרה ביום שני בתחילת היום
מפר כל אותו היום׳ נדרה בסוף היום עם חשכה אם הפר לה
עד שלא תחשך מופר ואם לא הפר לה עד שחשכה אינו יכול
(שם) להפר לה׳ ומה הוא שכתוב בתורה מיום אל יום ללמד שמפר

בלילה אם נדרה בלילה וכן מפר כל היום אם נדרה ביום כמו
שבארנו: נדרה ושהתה כמה ימים ואחר כך שמע האב או
הבעל הרי זה מפר ביום שמעו כאילו נדרה בעת ששמע שנ׳
ביום שמעו לא ביום שנדרה בלבד: נערה המאורסה שנדרה (מיימו׳ פ״נ דנדרים רף תו)
ושמע אביה והפר לה ולאחר ימים שמע הארוס והפר ביום
שמעו אין זה מופר שנאמר ואם הניא אביה אותה וגומר ואם
היה תהיה לאיש ונדריה עליה וגומר ושמע אישה ביום שמעו
וגומר הא למדת שאם הפר האב ושמע הארוס הרי זה מפר
ביום שמוע האב וכן מוכיח בתוספת׳ וגם בגמרא שלנו בפ׳
נערה אומר כגון דלא שמע הארוס ושמע האב דבו ביום מצי (דף עג)
הארוס מפר מכאן ואילך לא מצי מפר: ומניין שבנערה (סס דף סז)
המאורסה הכתוב מדבר שהרי אומר למטה ואם בית אישה
נדרה וגומר ושמע אישה והחריש לה מכלל שאישה האמור
למעלה זהו ארוס כמו שביארנו: נדרה והפר לה האב או הבעל (בפר׳ דנזיר דף כ״ג ובפרק עשרה יוחסין דף כ״א)
והיא לא ידעה שהפר ועברה על נדרה או על שבועתה בזדון
הרי זו פטורה ואף על פי שנתכוונה לאיסור הואיל ונעשה לה
היתר פטורה ועל זה נאמר וה׳ יסלח לה כי הניא אביה אותה׳
ומכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור׳ נדרה (סס)
ועברה על נדרה קודם שיפר לה אביה או בעלה אע״פ ששמע (סס)
בו ביום והפר לה הרי זו חייבת על דבר שעברה אם מלקות
מלקות אם קרבן קרבן: שמע אביה או בעלה שנדרה ושתק (בפרק בתרא דנדרי׳ דף פ״ז)
מפני שלא היה יודע שיש לבעל או לאב להפר או שידע שיש
להם להפר אבל לא ידע שנדר זה צריך הפרה ולאחר זמן ידע
הרי זה יפר בשעת ידיעתו כאילו הוא שעת הנדר או שעת
שמועתו ומפר כל היום: מפר אדם או מקיים נדרי אשתו או (מן המיימו׳ ריש פי״ג דנדרים דף תו כל הסוגיא ומשמעות הגמרא פרק נערה דף ע״ז והירושלמי שפרק מ״ב ע״א)
בתו בכל לשון אף על פי שאינה מכרת שאין האשה צריכה
לשמוע ההפרה או הקיום: וכיצד מפר אומר מופר או בטל או
אין נדר זה כלום וכיוצא בדברי׳ שעניינ׳ עקירת הנדר מעיקרו
בין בפניה בין באחריה׳ אבל אם אמר לה אי איפשר שתדרי
או אין כאן נדר הרי זה לא הפר׳ וכן האומר לאשתו או לבתו
מחול לך או מותר לך או שרוי לך וכל כיוצא בעניין זה לא
אמר כלום שאין האב והבעל מתיר כמו החכם שנאמ׳ זה הדבר
לעכב שהבעל בלשון הפרה והחכם בלשון התרה כדתניא
בפרק נערה: וכיצד מקיים כגון שיאמר לה קיים ליכי או יפה (דף עז ועח)
נדרת או אין כמותך או אילו לא נדרת הייתי מדירך וכל
כיוצא בדברים אילו שמשמעו שרצה בנדר זה כדאיתא בפרק
נערה: עוד שם המבטל נדרי אשתו או בתו אינו צריך לומר (דף עז)
כלום ונתבטלו כל הנדרים ומה הוא הביטול שיכוף אותה
לעשות דבר שאסרה אותו אבל ההפרה אינה כופה אותה אלא
מפר לה ומניחה אם רצתה לעשות עושה ואם לא רצתה אינה
עושה׳ כיצד נדרה או נשבעה שלא תאכל או שלא תשתה
ואמר לה מופר לך הרי זה מופר ומותרת לאכול ולשתות׳
נטל ונתן לה ואמר לה טלי ואכלי טלי ושתי הרי זו אוכלת
ושותה והנדר בטל מאליו׳ אמר רבי יוחנן וצריך שיבטל (סס)
בלבו: המפר נדרי אשתו או בתו צריך להוציא בשפתיו׳ אבל (נדרים דף ע״ט)
המבטל אינו צריך להוציא
בשפתיו אלא מבטל בלבו
בלבד וכופה אותה לעשות
ובין עשתה בין לא עשתה
בטל הנדר: עוד מסקינ׳ שם (נדף דלעיל)
שמפירין נדרים בשבת בין
לצורך שבת בין שלא
לצורך שבת׳ ולא יאמר

הגה״ה: היינו כה״ה שאמר שם נדף ע״ז דאפילו בחול מועיל ביטול בלב בשכופה אותה ואומר טלי ואכלי לפי׳ רבי׳ כפי׳ והר״א ז׳ עיין שם׳ ומה שכת׳ המחבר ובין עשתה בין לא עשתה וכו׳ היינו דאיתא במתני׳ ל״ב בתרא דנזיר דף פ״א שאינו יכול לכוף את אשתו אם לא רצתה לאכול׳ ועיין בגמרא׳ עוד פ״נ דנדרים דף תו ותמצא קצת מזה בתשובתו להר״א נר׳

בשבת מופר לך כדרך שאומר בחול אלא מבטל בלבו ואומר (סס)
לה טלי ואכלי טלי ושתי׳ וכן כל כיוצא בזה: עוד שם תנן (דף עה)
האומר לאשתו או לבתו כל נדרים שתדרי מכאן ועד שאבא
ממקום פלוני הרי הן קיימין או הרי הן מופרין לא אמר כלום:
עשה שליח להפר לה או להקם לה אינו כלום שנאמר אישה (סס דף עג)
יקימנו ואישה יפירנו וכן האב בעצמו ולא בשלוחו: מסיק רבי
יוחנן בפרק בתרא דנדרים לדברי חכמים שאם אסרה עצמה (דף פז)
בתאנים וענבים בין בנדר בין בשבועה בין שאסרה עצמה
בכל המין בין שאסורה עצמה בתאנים וענבים אילו וקיים
לתאנים והפר בענבים מה שקיים קיים ומה שהפר מופר וכן
כל כיוצא בזה ואין אומרים בהפרה נדר שהופר מקצתו הופר
כולו כדרך שאומרים בהתרה: תניא בפרק נערה המקיים (בדלעיל מדף ע״ב לעיל ע״ט ע״ג בסמוך)
בלבו הרי זה קיים׳ המפר בלבו אינו מופר כמו שבארנו׳
לפיכך אם הפר בלבו יכול לחזור ולקיים ואם קיים בלבו אינו
יכול לחזור ולהפר אלא אם כן חזר בו בתוך כדי דיבור שלא
יהא כח דברים שבלבו גדול מכח המוציא בשפתיו: עוד שם (כדף עט)
אמר רבי יוחנן המקיים נדרי אשתו או בתו וניחם הרי זה
נשאל לחכם ומתיר לו הקמתו וחוזר ומפר לה בו ביום׳ אבל
אם הפר לה וניחם אינו יכול לישאל לחכם כדי שיחזור ויקיים:
נערה המאורסה שנדרה וקיים לה אביה לבדו או בעלה לבדו (סס דף סז)
והפר לה האחד אף על פי שנשאל לחכם והתיר לו הקמתו
אינו חוזר ומפר לה עם האחר שכבר הפר שאין להם להפר
אלא שניהם כאחד: בפרק קונם תניא ר׳ נתן אומר כל הנודר (דף ס)
כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן׳ לפיכך (עין כפ״ק נדרי׳ נג׳ ופי׳ רבי׳ נסים רף)
לא ירגיל אדם עצמו בנדרי איסר והרי אמרו בירושלמי דנדרי׳
פרק רבי אלעזר לא דייך מה שאסרה עליך תורה אלא (דף מא ע״ב)
שאתה בא לאסור עצמך בדברי׳ אחרים׳ ואם נדר מצוה להשא
על נדרו פן יבא לידי מכשול:
אמנ׳ אם נדר לצדקה או להקדש (דף לט ע״ב)
מצוה לקיימו ולא ישאל עליהם
אלא מדוחק שנאמר נדרי לה׳
אשלם וזה שאמרו
חכמי׳ סייג לפרישו׳ (בפ״ג דאבו׳ רף ח)
נדרי׳ זהו שנודר לפי
שעה דבר שאיפשר לקיים כגון
שיאמר לא אשתה היום יין אם
לא אעשה מצוה זו בבקר או
לא אוכל עד שאשלים הלכה זו׳
ובבראשית רבה אומר בעניין
וידר יעקב נדר לאמר לאמר
לדורו׳ שיהו נודרין בשעת צרה׳ (פרש׳ ע)

הגה״ה: ונדר של קוביא תשת׳ מן הירושלמי דנדרי׳ פרק הש׳ותפין דאין להתיר דאמר התם חד בר נש נדר דלא מרוויח אתא לקמיה דר׳ יודן אמר ליה מ׳אחי איסתכנת אמ׳ ליה דלא מרוויחנא אמר ליה וכי בר נש עביד כדין אמר ליה בקונייכט קאמינא אמר כרוך שבחר בדברי חכמים שאמרו שצריך לכרות את הנדר׳ אחכם נוהגים להתיר כאלסוי קלים פן יכשלו לעבור על שבועתם כי יצר של קוביא גדול מאוד לרגילים בו׳ וכן היה אומר רבי׳ טוביה דכל נדר של קוביא עתה יש להתיר כי השוגים בו אנס ויכולים להתאבק ולמשול ברוחם׳ עכ״ל׳

רמג׳ רמד׳ רמה׳
רמו׳ רמז׳ רמח׳ רמט׳ רנ׳

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש או אשה כי
יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה׳ פירו׳ מצות נזיר
מפורש במסכ׳ נזיר ואומ׳ שם למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת (רפ״ק דף ב)
סוטה ללמדך שכל הרואה סוטה בקילקולה יזיר עצמו מן היין
שהו׳ מביא לידי ניאוף׳ כי יפליא כי יפריש ונזיר לשון פרישה
שפורש עצמו מן היין לשם שמים: מיין ושכר יזיר חומץ יין
וחומץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים
לחים ויבשי׳ לא יאכל כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין
מחרצנים ועד זג לא יאכל׳ פירוש מיין ושכר כתרגומו מחמר
הדת ועתיק שהיין ישן משכר׳ וכל משרת לשון שרייה וכן
בלשון משנה נזיר ששרה פתו ביין׳ ותנן ר׳ יוסי אומ׳ החרצנים (רפ״ג מיכין ססרף לד)
הם הפנימי׳ שזורעין אותן׳ והזגין הם הקליפה החיצונה שלא
תטעה כזוג של בהמה החיצון זוג והפנימי ענבל: כל ימי נדר
נזרו תער לא יעבור על ראשו עד מלאת הימים אשר יזיר לה׳
קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו פירוש קדוש יהיה השער
לגדל פרע של שער ראשו׳ ופירו׳ של פרע גידול של שער וכן
את ראשו לא יפרע ואין קרוי פרע פחות משלשים יום: כל ימי
הזירו

הזירו לה׳ על נפש מת לא יבא לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם במותם כי נזר אלהיו על ראשו כל ימי נזרו קדוש הוא לה׳ זו קדושת הגוף מלטמא למתים הרי יש כאן שמנה לאוין בנזיר׳

א שלא ישתה יין ושכר ולא שריותם ולא חומץ שלהם:

ב שלא יאכל גוף הפרי כגון ענבים לחים:

ג שלא יאכל ענבים יבשים הנקראים צימוקין:

ד שלא יאכל פסולת הפרי כגון החרצנים:

ה שלא יאכל הזגים:

ו שלא יכנס באהל המת:

ז שלא יטמא למתים:

ח תער לא יעבור על ראשו:

יום פ״ב מיני׳ דף ל ד כל הסוגיא — שנינו במסכת נזיר שלשה מינין אסורין לנזיר הטומאה והתגלחת והיוצא מן הגפן׳ ובפרשה מפורש פרי ופסולת פרי כאשר בארנו׳ הראוי לאכילה שיעורו בכזית׳ והראוי לשתייה ברביעית׳ דתניא בתוספתא דנזיר מביא כוס מלא יין ונותן זית איגורי לתוכו ושופע ואם שתה כיוצא בו חייב ואם לאו פטור דברי רבי עקיבא׳ רבי אלעזר בן עזריה אומר אינו חייב עד שישתה רביעית יין׳ וסוגיא דפ״ק דעירובין שאומר גפן כדי רביעית יין לנזיר כר׳ אלעזר בן עזריה׳ אמנם בירו׳ דנזיר גרסי׳ משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין דהוו דרשי שכר שכר מה להלן רביעית אף כאן רביעית׳ חזרו לומר לא יאכל ולא ישת׳ מה אכילה בכזי׳ אף שתייה בכזית: אבל העלי׳ והלולבין ומי גפנים וסמדר הרי אלו מותרין לנזיר שאינן לא פרי ולא פסולת אלא מן העץ הם נחשבין׳ וכן שכר של תמרים ושל גרוגרות מותר לנזיר: זה שנאמר בתורה כל משרת ענבים דרשוהו רבותינו בפסחים ובנזיר לאסור טעם כעיקר שכל דבר שנתערב בו יין וטעמו כטעם יין אסור לנזיר ולוקה עליו והוא שיאכל כזית מן האיסור בכדי אכילת פרס: ותניא בירושלמי דנזיר כזית יין שנפל לקדירה ואכל ממנה כזית פטור עד שיאכל את כולה פירו׳ בכדי אכילת פרס ולמד משם שאין אומרי׳ בנזיר היתר מצטרף לאיסור שאם כן מכיון שאכל כזית ממנה יהא לוקה: תניא בפרק ג׳ מינין מכל אשר יעשה מגפן היין מלמד שכל איסורי נזיר מצטרפין זה עם זה כיצד הרי שצירף ענבים לחים עם יבשים או עם בוסר וחרצן וזג ואכל מן התערובת כזית לוקה וכן אם שתה כזית או רביעי׳ תערובת יין וחומץ לוקה: עוד שם תניא נזיר שאכל כזית ענבים וכזית חרצן וכזית זג׳ וכזית צימוקין׳ ושתה רביעית יין הרי זה לוקה חמש מלקיות׳ ולוקה מלקות ששי משום לא יחל דברו השוה בכל הנדרים׳ וכן אם אכל כזית זג או כזית ענבים לוקה שתים אחד משום זג ומשום ענבים׳ ואחד משום לא יחל דברו השוה בכל הנדרים: נזיר ששתה רביעית יין ורביעית חומץ אינו לוקה אלא אחת שמשמעות המקרא לא ישתה יין ושכר ואפילו התמוצו: שנינו בפ״ג מינין נזיר שהיה שותה יין כל היום כולו אף על פי שהוא חייב לשמים על כל רביעית ורביעית אינו לוקה אלא אחת משום יין ואחת משו׳ לאו דלא יחל דברו ואם התרו בו על כל רביעית ורביעית ואמרו לו אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת: אמרו חכמי׳ לך לך אמרין נזיר׳ סחור סחור לכרמא לא תקרב פן ישכח ויאכל מן הענבים׳ וכן יתרחק ממושב שותי יין פן יבא לידי מכשול: עוד שם בפ״ג מינין נזיר שגלח שערה אחת לוקה בין בתער בין בזוג והוא שקצצה מעיקרה בעין תער: העביר על ראשו סם שמשיר את השער והשיר שערו אינו לוקה אבל ביטל מצות עשה שנאמר קדוש יהיה גדל פרע וגומ׳ כאשר יתבאר בספר מצות עשה: עוד שנינו שם נזיר החופף על שערו בידיו והוכך בצפרניו ואם השיר שער אינו חושש שהרי אין כוונתו להשיר שער ואפשר שלא ישיר אבל לא יסרוק במסרק ולא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער׳ אמנם אם עשה כן אינו לוקה: עוד שנינו שם בפ״ג מינין נזיר שגלח כל ראשו אינו לוקה על התגלחת אלא אחת ואם התרו בו על כל שער ושער ואמרו לו אל תגלח והוא מגלח לוקה על כל אחד ואחד: שנינו בתחילת מסכת נזיר כל כנוי נזירות כנזירות כיצד מקומות העלגים שמשני׳ את הדיבור ואומרי׳ הריני נזיק נזיח פזיח הרי זה נזיר: האומר הריני נזיר מן החרצנים בלבד או מן הזגין בלבד או הריני נזיר מן התגלחת או הריני נזיר מן הטומאה בלבד הרי זה נזיר גמו׳ וכל דקדוקי נזירו׳ עליו ואע״פ שלא הי׳ בלבו להזיר אלא מדבר זה בלבד הואיל והדבר שנדר עליו ממנו אסור על הנזיר הרי זה נזיר גמור: בפר׳ שני דנזיר מסקינן מזגו לו כוס של יין ונתנו לו לשתות׳ ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר גמור׳ ואם היה מר נפש או כעוס או מתאבל והיו מבקשין ממנו שישתה כדי לשכח עמלו ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה אסור באותו כוס בלבד ואינו נזיר שלא נתכוון זה אלא שלא ישתה כוס זה׳ וכן שכור שנתנו לו כוס ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה אסור באותו הכוס בלבד ואינו חייב בנזירות שלא נתכוון זה אלא שלא ישכרו אותו יותר מדאי׳ ואם הגיע לשכרותו של לוט אין דבריו כלום ואינו חייב על כל עבירה שיעשה שמשהגיע לשכרותו של לוט אינו בן חיוב: עוד שנינו שם האומר הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין או מטמא למתי׳ או מגלח שערו הרי זה נזיר ואסור בכולם מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה׳ וכל המתנה על מה שכתוב בתור׳ תנאו בטל׳ עוד שם נדר בנזי׳ ואומ׳ לא הייתי יודע שהנזי׳ אסור ביין או בטומאה או בתגלחת ואילו הייתי יודע כן לא הייתי נודר הרי זה נזיר וחייב בכולן כרבנן דר׳ שמעון שהרי הוא יודע שאסר עצמו באחד משלשה מינין׳ וכבר בארנו שאפי׳ לא נדר אלא מאחד מהם אסור בכולן עוד שם אומר יודע אני שהנזיר אסו׳ בכל אילו אבל היה בדעתי שמות׳ לי לשתות יין מפני שאינו יכול להיות בלא יין הרי זה אינו נזיר לרבנן מפני שאילו בכלל נדרי שגגות שאינן צריכין שאלה לחכם האומר הרי ידי בזירה הרי רגלי בזירה לא אמר כלום הרי ראשי נזיר כבדי נזירה הרי זה נזיר מפני שנדר באבר שאם יטול מן החי שימות: הנודר בנזיר בשוגג או באונס או שנדר לזרז חבירו או דרך הבאי הרי זה פטור כשאר נדרי׳ ומי שנדר בנזיר וניחם על נדרו הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו נזירותו כדרך שמתירין שאר הנדרי׳ כדאיתא בפרק שני דנזיר: קטן שהגיע לעונת הנדרי׳ ונדר בנזי׳ הרי זה נזיר ומביא קרבנותיו אף על פי שעדין לא הביא שתי שערות כשאר נדרים: ושנינו בפ״ד דנזיר האיש מדיר את בנו הקטן בנזיר אף על פי שלא בא לעונת נדרים ואין האשה מדרת את בנה בנזיר ודבר זה אמ׳ רבי יוחנן שהיא הלכה מפי הקבלה ואינו נוהג בשאר נדרים: נזירות נוהגת בפני הבית ושלא בפני הבית לפיכך מי שנדר בנזיר בזמן הזה הרי זה נזיר לעולם שאין לנו בירה כדי שיביא קרבנותיו במלאת ימי נדרו׳ אין נזירות נוהגת אלא בארץ ישראל ומי שנדר בחוצה לארץ קונסין אותו ומחייבין אותו לעלות לארץ ישראל להיות נזיר בארץ ישראל כמניין הימים שנדר כמו שהורו בית הילל להילני המלכה בפרק ג׳ דנזיר׳ לפיכך מי שנדר בזמן הזה בחוצה לארץ כופין אותו לעלות לארץ ישראל ויהיה נוהג בזירות שם עד שימות או

פ״ב מיני׳ דף ל ד כל הסוגיא
פרק ב דף תר״ס עמוד ד
דף ד
ר״ג מיני׳ דף כה עמוד א
בפרק ג מינין דף לד
צ׳ אולי פ״ב מיכין ובכריון דף לז דף מה
פרק ג מינין דף כ ד עמוד ד
דף לז
דף לח
מיימו׳ פ״ה דהלכות נזירות דף ת׳ ועיין שם בתגדל עוז
דף מב
בפרק כל שעה דף מ ובפרק ד דע״ז דף כ ט ובכמה דוכתי
דף מב
ס״ס דף לט
סימן קל״ז דף קנ״ג
דף מב
דף מב
ריש פירקא
ס״ס דף ב
כל הסוגי׳ ומשנה׳ המשנה ובמ׳ ס״ס דף י״ח ועיין שם בכיל׳ המשניות דף ט״ו ע״א
בדף דלעיל כל הסוגיא
לעיל בסמוך
מבוארים לעיל בכו׳ רמ״ח דף כ״ט עמוד ג ובסי׳ רמב״ן ע״ב ענ
בפרק ד דנזיר דף כח
בפרק ב דנזיר דף יא
דף ט
דף כח
דף י״ט וכל הסוגיא מוס בתיימוני פ״ב דנזירו׳ וע״ש במגדל עוז

עד שיבנה בית המקדש ויקריב קרבנותיו במלאת ימי נזרו וכל זמן שהוא בחוצה לארץ הרי זה אסור לשתות יין ולהטמא בפ״ק למתים ולגלח וכל דקדוקי נזירות עליו אעפ״י שאין ימים אילו עולין לו ׳ ואם עבר ושתה או גלח או נטמא לוקה : מסקי׳ דנזיר סתם נזירו׳ שלשים יום כיצד מי שאמר סתם הריני נזיר אין פחות מל׳ יום ׳ אפי׳ אמר הריני נזיר נזירות גדולה הרבה מאד הרי זה נזיר ל׳ יום שהרי לא פירש זמן : פירש זמן פחות משלשים יום כגון שאמר הריני נזיר יום אחד או עשרה ימים או כ׳ יום הרי זה נזיר שלשי׳ יום שאין נזירו׳ פחות משלשי׳ יום ודבר זה הלכ׳ מפי הקבלה׳ פירש זמן יותר משלשי׳ יום הרי זה נזיר ככל מה שפי׳ : עוד שם מי שאמר הריני נזיר לעולם או כל ימי חיי הרי זה נזיר כל ימי חייו : ומה בין נזיר לעולם לנזיר לזמן קצוב שהנזיר לזמן קצוב אסור לגלח עד סוף ימי נדרו שנאמר כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור וגומר ׳ אבל נזיר לעולם אם הכביד עליו שערו מיקל בתער מי״ב חדש לי״ב חדש ומביא קרבנותיו שלש בהמות כשיגלח ׳ שנאמר באבשלום והיה מקץ ימים לימים וגומר ואבשלום נזיר עולם היה ודבר זה הלכה מפי הקבלה ׳ ונזיר עולם שנטמא הרי זה מביא קרבן טומאה ומגלח תגלחת טומאה כמו נזיר לזמן קצוב׳ עוד אומ׳ שם כי שמשון לא היה נזיר גמור שהרי לא נדר בנזיר בלא המלאך הפרישו מן הטומאה׳ וכיצד היה דינו היה אסור ביין ואסור בתגלחת ומותר היה ליטמא למתים ודבר זה הלכ׳ מפי הקבלה׳ לפיכך מי שאמר הריני נזיר כשמשון הרי זה נזיר מן היין ומן התגלחת לעולם ׳ ואינו מגלח כל שנים עשר חדש כשאר נזירי עולם ׳ ומותר ליטמא למתים ׳ ואם אמר לא נתכוונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון אינו נזיר ׳ ומי שנדר נזיר כשמשון אינו יכול להשאל על נדרו שנזירו׳ שמשון הייתה לעולם ׳ האומר הריני נזיר כשמשון בן מנוח ׳ כבעל דלילה ׳ כמי שעקר דלתות עזה׳ כמי שנקרו פלשתים עיניו׳ הרי זה נזיר כנזירות שמשון ׳ ואף על פי שאיפשר שנעשו מעשים אילו לאיש אחר : שמואל הרמתי נזיר עולם היה כמו ששנינו בפרק אחרון דנזיר לפיכך האומר הריני נזיר כשמואל הרמתי כבן הנה בן אלקנה כמי ששסף את אגג בגלגל וכיוצא באילו הרי זה נזיר עולם ואין אומרי׳ שמא לאיש אחר שמעשיו כאילו נתכוון : מי שאמר הריני נזיר יום אחד לפני מיתתי הרי זה נזיר לעולם ואסור לשתות יין ולהטמא למתים ולגלח לעולם : האומ׳ הריני נזיר אם אוכל ככר זו הריני נזיר אם אוכלה הריני נזיר אם אוכלנה ואכלה חייב בנזירות כמניין שאמר ומונה אחת אחת כל אחת מהן שלשים יום׳ ומגלח בסוף כל שלשים יום ומביא קרבנותיו ׳ ומצות תגלחת הנזיר והבאת קרבנותיו יתבאר בספר מצות עשה : מסקינן בפרק שלשה מינים נזיר שנכנס לבית ושהה שם עד שמת שם המת ׳ או שנכנס לאהל המת בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע גג התיבה מעליו מדעתו ׳ הרי זה לוקה שתים אחת משום לא יבא׳ ואחת משום לא יטמא׳ שהרי טומאה וביאה באין כאחד ׳ אבל אם נכנס כדרכו טומאתו קודמת לביאתו שמעת שיכניס חוטמו או אצבעות רגליו נטמא ואינו חייב משום ביאה עד שיכנס כולו : תניא בתוספתא ומביאה בפרק כיצד צולין המוצא מת מושכב לרחבו של דרך והוא שלם שאין לומר בין פרקיו עבר ׳ לנזיר ועושה פסח טהור׳ ולתרומה טמא ולא הותר בה טומאת התהום ׳ בד״א שאין שם מקום לעבור ומכל מקו׳ קורהו טומאת התהום מפני שלא נודע לאדם עד שנשחטו קרבנותיו׳ אבל אם יש מקום לעבור אף לתרומה טהור ׳ ומפורק טהור אף לתרומה בו״א במהלך ברגליו אבל בטעון או ברכוב טמא שמהלך ברגליו אפשר שלא יגע ושלא יסיט ושלא יאהיל שיעבור בין פרקיו והרי היא ספק טומאה ברשות הרבים

דף ז כל הכינוי

דף ח ספרק ד כל הכינוי מתחלה ועד סוף

דף סו

מייתו׳ כל בנזירות דף ט

בבב דנדרים דף יז

דף קכג

דף סא וכבב׳ בתרא דנזיר דף כג

אבל טעון משאוי על כרחו נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו : נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה ואחר שנודע לו התרו בו ולא קפץ ויצא אלא עמד שם הרי זה לוקה והוא שישהא שם כדי השתחואה כמו טמא שנכנס למקדש שיבנה במהרה בימינו כדמפרש בפרק שני דשבועות אמנם היא בעיא שלא נפשטה אי גמירי שהיידה חוץ לבית המקדש ונשאר בתיקו בפ״ג דנזיר : בפרק כהן גדול אמרינן כי הנזיר מותר בטומאת מת מצוה שנ׳ לאביו ולאמו לא יטמא אבל מטמא למת מצוה ׳ ומפרש בגמרא בפ״ג מניין כל שקורא ואחרים עונים אותו אין זה מת מצוה ׳ ומותר בתגלחת מצוה ואסור ביין מצוה כיין הרשות ׳ כיצד כדאמר רב פפא בפ״ק דנזיר מי שנשבע שישתה היום יין והרי מצוה עליו לשתות ואחר כך נדר בנזיר חלה הנזירות על השבועה ואסור ביין ׳ ואין צריך לומר שהוא אסור ביין קידוש והבדלה שאינו אלא מדברי סופרים׳ רנא רנב

נכסים שהחרימו אותם ונתנו לכהנים אין להם פדיון לעולם אלא נתנין לכהנים כתרומה׳ ועל החרמים נאמ׳ כל חרם בישראל לך יהיה׳ ונחלקו רבותינו יש אומ׳ שהמקרא הזה מדבר בחרמי׳ סתם׳ ויש אומרי׳ שמדבר במפרש שיהא החרם הזה לכהני׳ כאשר בארנו בדיני חרמים בספר מצות עשה׳ ולדברי הכל על חרם הכהנים הוא אומר לא ימכר ולא יגאל לא ימכר לאחרים ולא יגאל לעולם לבעלים׳

דף יז

בנזיר דף מח

דף מג

סס דף מד

דף ד

בערכין בל התקדיש שדהו דף כח

סס

סימן קלב

הלכות תרומות רנג

שנינו מסכת תרומות פ״ג המקדים תרומה לביכורים ומעשר ראשון לתרומה ומעשר שני לראשון אף על פי שהוא עובר בלא תעשה מה שעשה עשוי ׳ ומניין שהוא עובר בלא תעשה שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר כלומר לא תאחר דבר שראוי להקדימו׳ רנד רנה

הזר אסור בתרומ׳ לאכול שנא׳ וכל זר לא יאכל קדש׳ תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש : תושב זה קנוי קנין עולם שכיר זה קנוי קניין שני׳ וכתב׳ אשת הזר הרי היא כזר שנאמר וכל זר בין הוא בין אשתו ׳ ודרשינן בפרק הערל זר וכל זר זרות אמרתי לך ולא אבינות : תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים בין גדולים בין קטנים בין זכרים בין נקבו׳ הן ועבדיהם הכנענים ובהמתם שנאמר וכהן כי יקנה נפש קניין כספו ׳ ואמרינ׳ בפרק קמא דגטין עבד כהן שברח ואשת כהן שמרד׳ הרי אילו אוכלין : תרומה של תורה אין אוכל אותה אלא כהן מיוחס אבל כהני חזקה אוכלין בתרומה של דבריהם בלבד כדאית׳ בפ״ב דכתובות : ותרומה טהורה בין תרומה גדולה בין תרומ׳ מעשר בין של תורה בין של דבריהם אינה ניתנת אלא לכהן תלמיד חכם מפני שאסור לאכול תרומה טמאה וכל עמי הארץ בחזקת טומאה לפיכך נותן תרומה טמאה לכל כהן שירצה : ישראלית שנשאת לכהן אפילו קטנה בת שלש שנים ויום אחד תאכל בתרום׳ ובחזה ושוק ודין תור׳ שתאכל משנתארס׳ שהרי היא

בת״כ פרש׳ אמור כ״ר ומביאה בפרק קמא דקידושין דף ד וכב׳ הערל דף ע

בב׳ אלמנה לכ״ג דף כ״ח

כדאית׳ שם ומביאה כרשיני תרומ׳ ובכ״ת דתרומות דף ס ועיין בתו׳ ובכי׳ ל״פ

בתוס׳ כ״ו דתרומו׳ דף ס״ח וכן בתו׳ דדמאי פרק ב דף כח דאין מוסרי׳ ואין מאכילין טהרות לעם הארץ

כך מסקנא בכ״ר דנזיר דף לג ולד ובסוף כר הניזקין דף כ״ב ובפר׳ בתרא דחגיגה דף כ״ב ובכ״ק דשבת עיין בתו׳ נדה ועל נגרי דף טו

ווייתו׳ פרק ו דהלכו׳ תרומו׳ דף תל״א ע״ש

דף כא

דף ע ועא

בפרק אלמנה לכ״ג דף כו

דף יב

דף כ״ו ולה וכן בב״ק דקידושין בתרא כט

בב׳ הערל דף עג

היא קנינו אבל אסרו חכמים שלא תאכל עד שתכנס לחופה
גזירה שמא תאכיל תרומה לאביה ולאחיה כשהיא ארוסה
בבית אביה כדאיתא בפרק אף על
פי : חרשת ושוטה שנישאת לכהן אינה
אוכלת אפי׳ השיאה אביה גזירה שמא ישא
כהן חרש לחרשת ומאכיל אותה לפיכך
גזרו שלא תאכל חרשת בת ישראל כלל
דף קיג כדאיתא בפרק חרש : זר שאכל תרומה
בזדון בין שהיה טמא בין שהיה טהור בין שאכל תרומה
טמאה בין שאכל תרומה טהורה חייב מיתה בידי שמים
דף פג שנאמר ומתו בו כי יחללוהו כדתניא בפרק הנשרפין ואילו
הן שבמיתה כהן טמא שאכל תרומה טהורה וזר שאכל תרומה
משמע שאינו מחלק לזר בין טמא׳ לטהורה ולוקה על אכילתו
ואינו משלם דמי תרומה שאכל׳ שאינו לוקה ומשלם ואם אכל
בשגגה יוסיף חומש שנאמר ואיש כי יאכל קדש וגומ׳ / רנו

חללה

לא תאכל קדש שנ׳ ובת כהן כי תהיה לאיש
זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל שני
ענינים נכללו בלאו זה שאם תבעל לאסור לה ותעשה זונה
וחללה כמו שבארנו בהלכות איסורי ביאה הרי היא אסורה
לאכול בתרומה לעולם כדין כל חלל שהחלל כזר לכל דבר /
ושאם תינשא לישר׳ הרי היא אסורה לאכול במורם מן הקדשים
שהוא חזה ושוק לעולם אפי׳ גרשה או מת אבל התרומ׳ אוכלת
אחר שגרשה הישראלי או מת אם לא הניח ממנה בן שנ׳ ובת
כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה וגומר מלחם אביה
דף פז תאכל / דרשו רבותינו בפרק יש מותרות מלחם ולא כל לחם
חוזרת היא לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק / ולא הכהנת
בלבד אלא לויה וישראלית שנבעלה לאסור לה ונעשית זונה
אסורה לאכול בתרומה לעולם ואף על פי שיש לה זרע מכהן :
ישראלית שיש לה זרע מכהן אוכלת בשביל בניה בין זכרים
בין נקבות ואפילו טומטום ואנדרוגינוס ואפי׳ זרע הזרע עד
סוף העולם שנאמר וזרע אין לה כשם שזרע ישראל מכהנת
פוסל אותה כך זרע כהן מישראלית מאכיל אותה ואפילו זרע
דף ע (דף סט) פסול כדאיתא ביבמות בפרק אלמנה עוד שנינו בפ׳ אלמנה
בת כהן שניסת לישראל וילדה ממנו בת והלכה הבת וניסת
לכהן וילדה ממנו בן הרי זה ראוי להיות כהן גדול מאכיל את
אמו ופוסל את אם אמו אף על פי שמתה אמו וזאת אומרת לא
שם כבני כהן גדול שפוסלני מן התרומה׳ והעבד אינו פוסל משום
זרע ואינו מאכיל מפני שאין לו חייס׳ כלומ׳ יחס : שנינו בפרק
דף פו יש מותרות בת ישראל שניסת לכהן ומת ולה ממנו בן וחזרה
וניס׳ לישר׳ לא תאכל בתרומ׳ מתה ישר׳ ולה הימנו בן לא תאכל
שם דף פז בתרומ׳ מת בנה מישראל אוכלת בשביל בנה הראשון : בת כהן
שניסת לישר׳ ויש לה בן ממנו וחזר׳ וניסת לכהן תאכ׳ בתרומה
מת ולה ממנו בן תאכל בתרומה מת בנה מכהן אסורה לאכול
מפני בנה של ישר׳ מת בנה מישר׳ חוזרת לבית אביה בנעוריה
וחוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק : רנז

כהן

טמא אסור לאכול בתרומה בין טמאה בין טהורה
שנ׳ איש איש מזרע אהרן והו׳ צרוע או זב בקדשים
דף עד לא יאכל וגו׳ ודרשינן בפר׳ הערל איזהו קדש שאוכלין כל זרע
אהרן בין זכרי׳ בין נקבות הוי אומ׳ אילו תרומות / לא שהאוכל
תרומה טהורה חייב מיתה בידי שמים לפיכך לוקה שנאמר
ושמרו משמרתי ולא ישאו עליו חטא / וטמ׳ שאכל תרומ׳ טמאה
אעפ שהוא בלאו אינו לוק׳ ואינו במית׳ שהרי אינו קדש לכהן
דף פג כדדריש בפר׳ הנשרפין ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת
ועומדת : אין הטמאין אוכלי׳ בתרומ׳ עד שיעריבו שמשן ויצאו
שלשה כוכבים בינונים וזה העת כמו שליש שעה אחר שקיעת
החמה שנ׳ ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשי׳ עד שיטהר

דף כ הרקיע מן האור כדמפרש בתחלת מס׳ ברכו׳ : כהן טהור שאכל
תרומה טמאה אינו לוקה מפני שהוא בעשה שנ׳ ואחר יאכל מן
הקדשים מדבר שהוא בקדושה הוא שיאכל כשיטהר אבל
דבר טמא לא יאכל אף על פי שטהר ולאו הבא מכלל עשה
דף עג עשה הוא ובפרק הערל דורשו מבשעריך תאכלנו הטמא
והטהור יחדיו דווקא פסולי המוקדשים שנפדו כתב תאכלנו
בפרק עד כמה דף כז בטומאת עצמו ולא בתרומה : גרסינן בבכורות אמר שמואל
אין תרומה חוצה לארץ אסורה אלא למי שטומאה יוצא עליו
מגופו והני מילי באכילה אבל בנגיעה לית לן בה׳ אמ׳ רבינא
עיין שם בתו׳ הילכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן שלא ראה קרי
מימיו כו׳ / רנח

כהן

ערל אסור לאכול בתרומה מן התורה כדתניא
דף ע בפ׳ הערל ביבמות נאמר תושב שכיר בתרומה
ונאמר תושב שכיר בפסח מה תושב ושכיר האמור בפסח
ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בה
דף עב ואם אכל לוקה : גרסי׳ בתחלת פרק הערל אמר רב הונא משוך
מותר לאכול בתרומה ואעפ שנראה כערל ומדברי סופרים
בדף ע״ב ופה״אנדרוג׳ חייב לימול מבואר צריך שימול אותו שנייה עד שיראה מהול / ותניא שם הנולד
בפרק ר׳ אליעזר מהול אוכל בתרומה והטומטו׳ אינו אוכל בתרומה מפני שהוא
במשנה קמייתא ספק ערל ואנדרוגינוס מל ואוכל: שנינו בפר׳ הערל הערל וכל
דמילה דף ע דף קל״ד הטמאים אעפ שהם אסורים מלאכול בתרומה נשיה׳ ועבדיהם
אוכלין פצוע דכא וכרו׳ שפכה הם ועבדיה׳ אוכלים ונשיהם לא
יאכלו / ואם לא ידע את אשתו משנעש׳ פצוע דכא וכרו׳ שפכה
דף כז הרי אילו יאכלו וכן מסקי׳ בפ׳ הבא על יבמתו׳ וכן אם נשא בת
שם (שם דף כו) גר׳ הרי זו אוכלת: פצוע דכא כהן שקידש בת כהן אינה אוכלת
בתו׳ שם נד״ה יין הא וכן (דף כז) כך הגירסא בפי׳ רבינו חננאל ואומר שם שנחלקו בה ולא נפסק
הלכה כדברי מי : שנינו בפרק אלמנה ביבמות העובר והיבם
והאירוסין והחרש ובן תשע שנים ויום אחד פוסלין ולא
כל הכונ״ה עם שם בגמ׳ דף ס״ז וס״ח מאכילין העובר כיצד בת ישראל המעוברת מכהן לא תאכל
בשביל העובר ובת כהן המעוברת מישר׳ אסורה לאכול מפני
העובר שנ׳ ושבה אל בית אביה בנעוריה פרט למעוברת / היבם
כיצד בת ישראל הזקוקה ליבם כהן לא תאכל שנאמר וכהן כי
יקנה נפש וזה עדין לא קנה אותה ובת כהן הזקוקה ליבם
ישראל אסורה מפני יבמה שנ׳ ושבה אל בית אביה בנעוריה פרט
לשומרת יבם / האירוסין כיצד בת כהן שנתארס׳ לישר׳ אסורה
לאכול שהרי יש לו בה קניין ובת ישראל שנתארסה לכהן לא
תאכל עד שתכנס לחופה שמא תאכיל לבני בית אביה כמו
לעיל בסימן ר״נה שביארנו / החרש כיצד כהנת שנשאת לחרש ישראל לא
תאכל שהרי קונה בתקנת חכמים שתקנו לו נישואין ובת
ישראל שנשאת לכהן חרש לא תאכל שהרי אינו קונה מן
פסוט ומבואר הוא דלא גרעה מא״כ ומכותת כהן סומ׳ דאוכלת כדאיתא התם בדף ס״ט התורה שאינו בן דעת׳ ואשת חרש שילדה ממנו הרי זו אוכלת
בשביל בנה בן תשע שנים ויום אחד כיצד מי שנשאת לכהן
והוא בן תשע שנים ויום אחד אף על פי שביאתו ביאה אינה
אוכלת בתרומה בשביל הקטן שאינו קונה עד שיגדיל ואם
נבעלה לבן תשע הפסול לה הואיל וביאתו ביאה נפסלה מן
בפרק חרש דף קי״ב ובפר׳ הכותבת דף כד הכהונה ואסורה לאכול וכל אילו שאין מאכילין אות׳ בתרומה
של תורה כך אין מאכילין בתרומה של דבריהם גזירה שמא
דף סה יאכילנה בשל תורה : מסקינן בגיטין פרק התקבל האשה
אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה או ליד שלוחה שעשתה
לקבלו וכל שהיא ספק גרושה הרי זה לא תאכל לפיכך האשה
שעשתה שליח לקבל גיטה אסורה לאכול בתרומה מיד מספק
ואם אמרה לו קבל גיטי במקום פלו׳ אינה אסורה עד שיגיע
שליח לאותו מקו׳ שלחה שליח להבאת גיטה אוכלת בתרומה
דף פ ועיין שם בפי׳ ר״ש עד שיגיע גט לידה : שנינו במסכת תרומות בפרק אחרון
ישר׳ ששכר בהמה מכהן מאכילה בתרומה וכהן ששכר בהמה
מישראל אף על פי שהוא חייב במזונותיה לא יאכילנ׳ תרומה

מפני שאינה קניין כספו׳ ישראל ששם פרת מכהן לפטמ׳ ולהיו׳ השכר ביניהם לא יאכילנה תרומה אע״פי שיש לו לכהן חלק בשבחה אבל כהן ששם פרת ישראל לפטמה אף על פי שיש לישראל חלק בשבחה הואיל וגופה לכהן שהרי שמה לעצמו הרי זה מאכילה בתרומה : מי שאכל תרומה בשגגה משלם קרן וחומש אפילו ידע שהיא תרומה ושהוא מוזהר עליה אבל לא ידע אם חייב עליה מיתה אם לאו הרי זו שגגה ומשלם קרן וחומש ׳ אחד האוכל דבר שדרכו לאכול ואחד השות׳ דבר שדרכו לשתות ואחד הסך דבר שדרכו לסוך שנאמ׳ ולא יחללו את שם קדשי בני ישראל לרבות את הסך׳ ואחד האוכל תרומה טמאה ואחד האוכל תרומה טהורה בשגגה משלם קרן וחומש כדתנן בפרק ששי דתרומות עוד שנינו שם אינו חייב בחומש עד שיאכל כזית שנאמר ואיש כי יאכל קדש בשגגה ואין אכילה פחותה מכזית ׳ וכשם שאכילת תרומה בכזית כך שתייתה בכזית : התרומ׳ ותרומ׳ מעש׳ בין של דמאי בין של ודאי והחלה והביכורי׳ כולן מצטרפין לכזית לחייב עליהם מיתה וחומש שכולן נקראו תרומה ׳ ומן הדין היה שאין חייבין חומש על תרומת מעשר של דמאי כמו שאין חייבין חומש על מעשר שני שלו כמו שיתבאר אבל אמרו חכמים שאם לא יתחייבו עליה חומש יזלזלו בה כדאיתא פרק הזהב : אכל תרומה במזיד אם התרו בו לוקה ואינו משלם ואם לא התרו בו אם הייתה טהור׳ משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ׳ ואם הייתה טמאה משלם דמי עצים אם ראויה להסקה בפרק כל שעה האוכל תרומת חמץ בפסח בין בזדון בין בשגגה בין טמאה בין טהורה פטור מן התשלומין ואפילו הפרישה כשהיא מצה והחמיצה פטור ואפילו דמי עצי׳ אינו משלם שהרי אינה ראויה להסקה מפני שהיא אסורה בהנאה אין לה דמים שנינו בפ״ו דתרומות האוכל את החומש בשוגג הרי זה מוסיף עליו חומשו שהחומש כקרן לכל דבר וכן מוסיף חומש על חומש לעולם שנינו עוד במסכת תרומות פ״ו כל המשלם קרן וחומש הרי התשלומין כתרומה לכל דבר אלא שאם נזרעו גידוליהן חולין ואם רצה הכהן למחול אינו מוחל ׳ וכל המשלם את הקרן בלבד הרי התשלומי׳ חולין ואם רצה הכהן למחול מוחל : כל האוכל תרומה בין בשוגג בין במזיד אינו משלם אלא מן החולין המתוקנים שהוציאו מהן תרומו׳ ומעשרות : ומשלמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה ומן ההפקר וממעש׳ ראשון שניטלה תרומתו אף על פי שעדיין לא ניטלה תרומה גדולה שיש בו כגון אם הקדים המעשר לתרומה ומשלמין ממעשר שני והקדש ושנפדו אע״פי שנפדו שלא כהלכה כרבנן דרבי מאיר ׳ ומשלמין מן החדש על הישן אבל אין משלמין ממין על שאינו מינו כדברי רבי עקיבא שנ׳ ונתן לכהן את הקדש כקדש שאכל : תניא בפרק הניזקין אכל תרומה טמאה משלם חולין בין טמאין בין טהורין אכל תרומ׳ טהורה משלם חולין טהורים ותניא בתוספתא דתרומות שאם שילם חולין טמאין בין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומין ויחזור וישלם מן הטהורים : הגוזל את התרומה ואכלה משלם קרן וחומש אחד וכעין זה שנינו במסכת תרומות ומבוארת בפרק הזהב בעניין הגונב תרומה שאינו משלם אלא חומש אחד שהחומש שחייב בו משום תרומה יצא בו משו׳ ידי גזלות שנאמר ונתן לכהן את הקדש אינו חייב אלא בחומש של קדש בלבד ׳ גזלה והאכילה לאחר האוכל משלם קרן וחומש וכל מקום שאמרנו משלם קרן וחומש אם אכל שוה ארבעה משלם שוה חמשה ממין שאכל ׳ התרומה ניתנת לאכילה ולשתיה ולסיכה שהסיכ׳ כשתייה שנ׳ ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו : והשתייה בכלל אכילה שנאמר ואכלת לפני וגומר מעשר דגנך תירושך ויצהרך ׳ לאכול דבר שדרכו לאכול לשתות דבר שדרכו לשתות ולסוך דבר שדרכו לסוך ולא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא השמן הטהור ומדליק את הטמא וזהו הנקרא שמן שריפה בכל מקום : תמרי׳ של תרומה מותר להכין אותם ולקבצם בעיגול הדבילה ואסור לעשו׳ מהם שכר וכן אין עושין תמרים דבש ולא תפוחים יין ולא פירות הסתיו לחומץ וכן כל שאר הפירות אין משנין אותן מברייתן בתרומה חוץ מזתי׳ וענבים בלבד ואין מבשלין יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו כמו ששני׳ במסכ׳ תרומו׳ בפי״א: כל האוכל תרומה אפי׳ פירות צריך נטילת ידים אע״פ שהיו ידיו טהורות : ואינ׳ נאכלת עם הזר על השלחן גזירה שמא יאכל ממנ׳ ותרומ׳ חוצה לארץ נאכלת עם הזר על השולחן כדאיתא במסכת חלה ואינה צריכה נטילת ידים כחולין : ואין סכין שמן של תרומה בידים מסואבות וכהן שסך שמן של תרומה בן בתו של ישראל מתעגל בו ואינו חושש כדאית׳ בתוספתא ובכריתות פרק קמא : תניא בתוספתא דתרומות ממלא כהן נר שמן שריפה ונותנו לישראל לעלות בו לעלייה ולהכנס בו לחדר לעשות בו צרכי הכהן אבל לא צרכי ישראל ואם היה שותף עמו מותר וישראל שהיה אורח אצל כהן והדליק לו שמן שרפה ועמד הכהן והלך לו אינו חייב לכבות את הנר עד שיתכבה מאליו וטובל הישראל פתילה בנר הכהן ומדליקה לילך בה כדאיתא בירושלמי שנינו בסוף מסכת תרומות מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואת האפילין ועל גבי החולים ברשות כהן שהנאה של כילוי אסורה לזר׳ בת ישראל שנשאת לכהן והיא למוד׳ לבא אצל אביה אביה מדליק ברשותה ׳ מדליקין בבית המשתה אבל לא בבית האבל דברי ר׳ יהודה ר׳ יוסי אומר בבית האבל אבל לא בבית המשתה רבי מאיר אוסר כאן וכאן רבי שמעון מתיר כאן וכאן וטעמא של ר׳ שמעון מפרש בירושלמי שאין חוששין שמא יתפקו ממנו בבית המשתה מפני נקיון כליהם אין נוגעין בו׳ ובבית האבל מפני שאין להם פנאי מפני האיבול ובירושלמי פוסק כרבי שמעון : גדולי תרומ׳ הרי הן כחולין לכל דבר כדתני׳ בתוספת׳ דטהרות ומפרש רבינו ניסים גאון על פי הירושלמי שהיא כחולין להתחייב עליהם בלקט שכחה ופיאה ומעשרות ועניי ישראל ועניי כהנים מלקטים אותם ועניי ישראל מוכרים את שלהם לכהנים בדמי תרומה אלא שאסורים לזרים משמנה עשר דבר בפרק קמא דשבת שגזרו עליהן חכמים שיהו אסורין לזרים כתרומה משום תרומה טמאה שביד כהן שלא ישהה אותה אצלו כדי שיזרענה ותצא לחולין ונמצ׳ בא לידי תקלה׳ לפיכך מותר לאכול הגידולים בידי׳ טמאו׳ ומותרין לטבול יום כחולין אבל גידולי גידולין חולין לכל דבר כמו ששנינו במסכ׳ תרומו׳ בפ״ט אמרינן בפ׳ כל שעה הזורע תרומ׳ טמאה אע״פ שהגידולין טהורין הרי הן אסורין באכילה הואיל והתרומ׳ שנזרעה אסור׳ באכילה הייתה כבר נדחו : אסור לטמא את התרומה שבארץ ישראל כשאר קדשים ולא יביא אותה לידי טומאה ולא יפסיד אותה לא אוכל הטהור׳ ומדליק הטמאה ׳ ומותר לטמא תרומה חוצה לארץ בטמאות של תורה אף על פי שאינה טמאה אלא בארץ העמים שהיא מדבריה׳ כדאמרי׳ בההיא דבכורו׳ שהבאתי למעלה

מבואר במסכת ב׳ כלל גדול דף כ״ט

בפרק בנות כותים דף ל״ב

ריש פירקא דף כ״ד כל הסוגיא ומבואר שם בכמה מקומות

בפ״ג דף כה ובת״כ פרשת אמור פרק ו

בכ״ר דמעילה דף ט״ו ובפ״ב דתרומו׳ דף כ

בתוספ׳ פ״ו דתרומות דף כ״ח ע״ד

ירושלמי פ״ק דדמאי דף כ״א ע״ד

בכמה מקומות דף כה

בירושלמי ריש פ״ו דתרומות דף מ״ד ע״ג ומתניתין דר״פ ו׳ דתרומות דף כה

בתוספת׳ פ״ו דתרומו׳ דף כ״א וכן משמע בפ׳ כל שעה דף ל״ב

דף ל״א ול״ב

במשנה קיימתא דף כד

שם ובירושלמי חולין בירושלמי שם דף מ״ד ע״א

שם בפ״ו דף כה

שם בפ״ו דף כד

שם בדף כה

שם

דף כד

כ״ו דף כ״א ע״ד

כ״ו דף כה

דף כד

בפ׳ לא שם

במסכת פרק ר׳ עקיבא דף פ״ו וכס׳ בת דיית׳ דף ע״ו וע״ש כתו׳

שם

בתוספתא דתרומות פ״ח דף כ״ב ע״ב וכן בתוספת׳ שביעית פרק ח׳ מ״ג הכי איתא בכר׳ במה מדליקין דף כ״ג

פ״ט דתרומות דף כ״ב עמוד ד

דף כ״ט כל הסוגיא ב״פ קמא דחלה דף י׳ ובבכ״ב דכריתות ובבכורות דף י׳

בבר׳ בתר׳ דף ע״ו וכן מס׳ יומא בפ׳ כל הבשר דף קי״ד

דף ז

בפרק ע׳ דלעיל הסוגיא

בכ״ב בתר׳ דתרומות דף י״א ודף מ״ה ע״ב

שם דף ק״ח ע״ב

שם

פ״ת דף תש״ע ע״ג

פרק ו׳ דתרומות דף מ״ד ע״א

דף ז

דף ל״ה ושם כל הסוגיא בכ״ר ל״ש

דף לד

במסכ׳ פ׳ בת׳ דתרומות דף לג

בפרק ד׳ דף י״ט

למעלה נדה קוצה לה חלה וכו׳: הורה רבינו יצחק בתרומ׳ בזמן הזה בארץ ישראל אם היא טהורה כגון פירות שלא הוכשרו הואיל ואין לה אוכלין מאחר שאין לנו אפר הפרה וגם חיוב התרומה אינה אלא מדבריהם טוב שיקברנה כדתנן בחלק גבי עיר הנדחת התרומות ירקבו ולא ישרפו עם שלל העיר׳ ולא יתננה בכלי פן יאכלוה וטוב מכולם להכשירה במים ואח״כ יסיקנה הכהן תרומה שנטמאת בספק לא אוכלין ולא שורפין אלא תהא מונחת עד שתטמא טומאה ודאית ותשרף כדתנן במסכ׳ תרומות פ״ח ויש ספיקו׳ ששורפין עליה את התרומה כדתנן בטהרות פ״ד בעניין טומאה וטהרה מסקינן בפרק כל שעה פת תרומה שנטמאה משליכה לבית העצים עד שישרפנה וכן השמן שנטמא נותנו בכלי מאוס עד שידליקנו כדי שלא יהא בו תקלה לאחרים ויאכלוהו: חטין שנטמאו שולקן ומניחן בכלי מאוס כדי שלא יהיו ראויין לאכילה ואח״כ יסיק בהן תנור וכירים׳ ומשקין שאין ראויין להדלקה שנטמאו כגון היין קוברין אותו:

(בצד: דף ת״א)

אסור לכהן ליטול תרומה ושאר מתנו׳ שלו עד שיפרישו אותן הבעלים שנא׳ ראשיתם אשר יתנו לה׳ לך נתתי׳ וגו׳ ונא׳ אשר ירימו בני ישראל לה׳ נתתי לך עד שירימו הם ואח״כ יזכה בהם׳ ולא יטול אותם אחר שהורמו שלא מדעת הבעלים שהרי הן לבעלים ליתן אותם לכל כהן שירצה שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו׳ ואם לקחן שלא מדעת הבעלים זכה בהן שאין לבעלים בהן אלא טובת הנאה וטובת הנאה אינה ממון: תניא בפ׳ הזרוע אין ישר׳ חייבין להטפל בתרומה ולהביא אותה מן הגורן לעיר ומן המדבר ליישוב שלא כהנים יוצאים לגרנות וישראל נותנים להם חלקם שם ואם לא יצאו הרי זה מפרישה ומניחה בגורן׳ ואם הייתה חיה או בהמה אוכלת שם ואינה משתמרת שם מהם התקינו חכמים שיטפל בה ויביאנה לעיר ויטול שכר הבאתה מכהן שאם הפרישה והניחה לחיה ובהמה הרי חילל השם: אסור לכהנים וללוים לסייע בבית הגרנות כדי ליטול מתנותיהם וכל המסייע חילל קדשי ה׳ ועליהם נאמר שחתם ברית הלוי ואסור לישראל להניחם שיסייעו אלא נותן להם חלקם בכבוד: בפרק קמא דקידושין מסקינן נתן תרומה לכהן על מנת להחזירה יצא ידי נתינה ואסור לעשות כן מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות: וכן אסור להם שיחטפו תרומות ומעשרות כדאי׳ בפ׳ הזרוע ואפילו לשאול בפיהם אסור אלא נוטלים בכבוד שעל שולחן המקום הם אוכלים ועל שולחנו הם שותים ומתנות אילו לאלהים הם והוא זיכה להם שנ׳ ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי: תניא בפרק עד כמה לא יתן אדם תרומה לשומר גתו ולא בכור לשומר עדרו ולא מתנות לרועה בהמתו ואם נתן חלל אלא אם כן נתן שכר שמירתו תחילה׳ ורשאי ישראל לומר לישראל אחר הילך סלע זה ותן תרומה או בכור או שאר מתנות לפלוני הכהן בן בתי או בן אחותי: בד״א כשהיו הבעלים רוצים ליתן אותה לאחד משני הכהנים אילו בחנם ואו׳ לו חבירו הילך ותן לזה׳ אבל בעלים שאמרו לכהן או ללוי הילך חלק זה בטובת הנאה הרי זה אסור׳ וכן אסור לעשות סחורה בתרומה אע״פ שהוא לוקח מכהן ומוכר לכהן כדתנן במסכת שביעית: מסקינן בפ׳ נושאין על האנוסה שאין חולקין תרומה בבית הגרנות לעבד שמא יראו אותו העוברי׳ בשד׳ ויעידו עליו שהוא כהן׳ ולא לאשה שמא תתגרש וגם מפני הייחוד וגם לא לחרש שוטה וקטן וכולם משלחין להם בבתיהם וחולקין להם כשאר קדשי הגבול׳ והנושא אשה שאינה הוגנת לו קנסו אותו שלא יחלוק בבית הגרנות עד שיגרשנה וגם לא ישלחו לביתו כלל׳ תניא בספרי מכל חלבו את מקדשו ממנו למדך הכתו׳ שבתרומ׳ מעשר שהרמתה אחד ממאה שאם חזרה ונפלה לתוך התשעי׳ ותשעה מקדשתן אבל עולה באחד ומאה ומפריש מן הכל חלק אחד כאותו חלק אחד שנפל ונותנה לכהן והשאר מותר לזרים אבל אם אין שם אחד ומאה ימכר הכל בדמי תרומה חוץ מדמי אותו חלק׳ בד״א כשנתערב מין במינו שבזה הכתוב מדבר אבל נתערב מין בשאין מינו בנותן טעם אם יש בכל טעם תרומה הכל מדומע וימכר לכהני׳ חוץ מדמי תרומה שבו ואם טעם הכל טעם חולין הכל מותר לזרים תרומת חוצה לארץ מותר לבטל אותה ברוב ואוכל אותה בימי טומאתו כדאיתא בבכורו׳ ולא עוד אלא אם היה לו יין של תרומת חוצה לארץ נוטל ממנו לוג אחד ונותן עליו שני לוגין של חולין ונמצא הכל שלשה ואח״כ נוטל מיין של תרומה לוג ונותן לתוך הג׳ ומגביה מארבעתן לוג ושותה וכן נותן לוג אחד ונוטל אחד ושות׳ וכן עד שיכלה כל היין של תרומ׳ והן עתה שנים בשני׳ כעניין שאמר ר׳ זעירא בירושלמי׳ שמבטל אפילו אחד באחד רק שעניין זה שבארנו התירו ע׳ ביטול ברוב בפרק הערל׳ תניא שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שני סאין אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אילו לתוך אילו מותרין שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו תרומה לתוך תרומה נפלה וא״ר יוחנן אע״פ שלא רבו חולין על התרומה בד״א אליבא דרבנן שאומרי׳ תרומה בזמן הזה מדבריהם כדאיתא בפרק אילו עוברין ובמסכת נזיר אבל אליבא דרבי יוסי דסדר עולם עד שירבה חולין על התרומה ואומר שם כי רבי יוחנן סובר כרבי יוסי: שנינו במסכת תרומות פ״ה סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורין וכן סאה תרומה טהורה שנפלה למאה חולין טמאים תעלה באחד ומאה וצריך לתרום ותאכל קליות או תלוש במי פירות או פחות מכביצה שאין הסאה שנפלה היא עצמה שעלתה כדברי חכמי׳ סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאין של תרומה טהורה בטלה במיעוטה ואוכלין הכל בטהרה ואם נפלה לפחות ממאה יניח הכל עד שירקב: עוד שנינו במסכת תרומות פ״ה תרומה טהורה שנפלה לפחות מק׳ של חולין טמאים ימכר הכל לכהנים חוץ מדמי תרומה והכהן אוכל מדומע זה קליות או ילוש אותו במי פירו׳ שאין מכשירין כדי שלא תטמא את התרומה מן החולין הטמאין או ילוש מדומע זה פחות פחות מכביצה שאין אוכל טמא מטמא אוכל אחר עד שיהא כביצה: מי כבשים ומי שלקו׳ של תרומה הרי הן אסורין לזרים: יין של תרומה שנפל על גבי פירות ידיחם והם מותרות וכן שמן של תרומה שנפל על גבי פירות ידיחם והם מותרות כדתניא בתו׳ דתרומו׳ קדירה שבישל בה תרומה לא יבשל בה חולין ואם בישל בנ״ט ואם שטף את הקדירה במים או ביין אחר מריקה הרי זה מות׳ לבשל בה׳ בשל במקצת הכלי אין צריך לשטו׳ את כולו שלא שוטף מקום הבישול בלבד כדאי׳ בפרק דם חטאת מה שאין כן בקדשים: תרומה גדולה ותרומת מעשר והחלה והביכורי׳ כולם נקראין תרומ׳ בתרומת מעשר הוא אומר והרמותם ממנו תרומת ה׳ ואומר כתרומת גורן וגומר׳ ובחלה הוא אומר חלה תרימו תרומה׳ ונאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגומר ותרומת ידך אילו הביכורי׳ שהרי אין לך דבר שטעון הבאה מקום שלא פרטו בפסוק זה חוץ מן הביכורי׳ לפיכך דין ארבעתם לעניין אכילה ודימוע אחד הוא ואם נטמאו ישרפו׳ ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אילו הדברים כתרומ׳ מעשר של ודאי אלא שאין לוקין על אכילת׳: כת׳ רבי׳ משה כל האוכל תרומ׳ מברך ברכ׳ אותו מאכל ואח״כ מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה וכן קבל

הערות הגליון:
בסנהדרין דף קיא
בכל׳ אלו עוברין דף מד ובכל׳ ג׳ מינין דף לג ובפרק הערל דף פא וכב
דף כז
דף כו
דף לג
סס
במסכת סוף תמורה דף לג ובגמ׳ דף לד
מיימו׳ פ״יב דתרומו׳ דף ת לג ויקנית׳ בפ׳ הזרוע דף קל
מספרי פרש׳ נשא דף ג׳ ע״ב וכן תוספות בפ׳ עד כמה ריש דף כב
כמיימו׳ פ״יב דלעיל והתוס׳ לא פסקו כן בפ׳ הזרוע דף קלא ע״ס כד״ה וש בו
דף קלד
בפ״ד דבכורות דף כו
דף ו ע״ס בכלפסי
ת לא וקלב כל הסוגיא
ב׳ כו ואין הברייתא כ״סוטה זו אלא משמועתה כך יתרה ותנאי בת׳ ימחל כד דף כט ע״א
מיימו׳ סוף פרק י״ב תרומות דף ת לג
דף פט
קדיש דף כ ע״א ויבמות בפ״ק דף כב דתרומות דף כב מסכת ג׳
בכל׳ כ דערלה דף ע״א ויבמות בפ״ב דחולין דף כט
בפ׳ עד כמה דף כב
כרק נתרלה דחלה דף ס ע״א
דף פב
דף מא
פנ מינין דף לג
בכ׳ הערל דלעיל
דף כב
סס
סס
בכלפי׳ דתרומות דף כט
כ״זיין סב (סס ובכ׳ דם חטאת דף צ״ו)
דף צז
בספרי פרש׳ ראה דף לט ע״ב ובגמ׳ הערל הכי איתא דף עג בפרק ב׳ דערלה דף כ׳ ובכבל דחולין דף י׳ דבכורים דפ״ר וכב״ק דחלה דף עד
בסוף הלכו׳ תרומות דף ת לד

מרבותיו וכן ראה שנוהגי׳ שמברכי׳ אפי׳ בחלת חוצ׳ לארץ שגם אכילת קדשי הגבול כעבודה שנ׳ עבוד׳ מתנ׳ אתן את כהונתכ׳:

הלכות מעשר שני:

רנט רס רסא רסב רסג רסד׳

כל האוכל כזית מעשר שני או ששתה ממנו רביעית יין חוץ לחומ׳ ירושלי׳ לוקה שנ׳ לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהריך: ולוקה על כל אחד ואחד בפני עצמו לפיכך אם אכל שלשתן חוץ לחומה לוקה שלש מלקיות שנ׳ ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ולמה פרטם ולא אמ׳ לא תאכלום בשעריך לחייב על כל אחד ואחד בפני עצמו כדאי׳ בפ׳ בת׳ דנכו׳: אינו לוק׳ מן התור׳ עד שיאכל אותו אחר שנכנס לחומת ירושלם שנ׳ לא תוכל לאכול וגומר ואכלת לפני ה׳ אלהיך כיון שנכנס למקום אכילתו ואכלו בחוץ לוקה אבל אם אכלו קודם שיכנס לירושלם מכין אותו מכרת מרדות מדבריהם: האוכל מעשר שני בטומאה לוקה שנ׳ ולא בערתי ממנו בטמא בין שהמעשר טמא והאוכל טהור בין שהמעשר טהור והאוכל טמא והוא שיאכל אותו בירושלי׳ קוד׳ שיפדה שאינו לוקה על אכילתו בטומאה אלא במקו׳ אכילתו׳ אבל אם אכלו בטומאה חוץ לירושלם מכין אותו מכת מרדות׳ ואפי׳ להדליק בו את הנר אחר שנטמא עד שיפדה אסור שנא׳ ולא בערתי ממנו בטמא: ומפרש בפר׳ הערל היכן הוזהר שלא לבערו בטמא ומסיק דכתיב במקום אחר בשעריך תאכלנו׳ הטמא והטהור יחדיו ומפרש שטמא וטהור אוכלין בקערה אחת ומה שהתרתי לך שם אסרתי לך כאן מלא תוכל לאכול׳ בשעריך׳ משמע שלא בערתי אינו לאו שהוצרך למצוא לאו במקום אחר על כן צריך להתיישב על לא אכלתי באוני ממנו ועל לא נתתי ממנו למת היכן הוזהר שיהא ראוי למנותו׳ בחשבון הלאוין׳ וגם על זה הלאו דלא תוכל ראוי להסתפק אם נמנהו ללאו יתר שכב׳ מנינו לא תוכל לאכול בשעריך ללאוין אחרים או שמא לוקה עליו כמו שלוקה על דגן ותירוש ויצהר על כל אחד לבד כמו כן לוקה על בשעריך לבד וראוי למנותו׳ בספר מצורת עשה בארנו שמעשר שני שנטמא פודין אותו אפי׳ בירושלי׳ ואוכלין דמיו בטהרה בתורת פירות מעשר אפי׳ נטמאו הפירות כולן כשהן טבל מפריש מעשר שני בטומאה ופודה: הערל כטמא ואם אכל מעשר שני לוקה מן התור׳ כדרך שלוקה על אכילת תרומה שהתרומה קרויה קדש ומעשר שני׳ קרוי קדש שהרי נאמר בו קדש לה׳: וטמא שטבל אוכל במעש׳ שני אע״פ שלא העריב שמשו: האוכל מעשר שני באנינות של תורה לוקה שנאמ׳ לא אכלתי באוני ממנו׳ והוא שיאכל אותו במקום אכילתו בירושלם אבל אינו לוקה אם אכלו בחוץ׳ ובאנינות של דבריהם מכין אותו מכת מרדות׳ איזהו אונן זה המתאבל על אחד מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם וביום המיתה בלבד הוא אונן מן התורה ובלילה הוא אונן מדבריהם שנא׳ ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה׳ היום הוא אסור ובלילה מותר כדאית׳ בזבחים פ׳ טבול יום׳ נשתהא המת ימים רבים ואח״כ נקבר כל אותן הימים שאחר יום המיתה עד יום הקבורה הוא אונן מדבריהם ואין יום הקבורה תופש לילו עמו: ולא מעשר שני בלבד אלא כל הקדשים כולם אם אכלן באנינות של תורה לוקה ובאנינות מדבריהם מכין אותו מכת מרדות: אין נותנין פירות מעשר שני לעם הארץ ולא פירות הנלקחו׳ במעו׳ מעשר ולא מעות מעשר מפני שהוא בחזקת טומא׳: ומותר לאכול מעשר שני של דמאי באנינו׳ וליתנו לעם הארץ׳ והוא שיאכל כנגדו:

מעשר שני ניתן לאכילה ושתייה שנ׳ ואכלת לפני ה׳ אלהיך׳ וסיכה כשתייה כדאמר ר׳ סימאי בפרק הערל ולא נתתי ממנו למת הא לחי דומיא דמת נתתי והיא סיכה ששוה בחיי׳ ובמתי׳ ומקשינן ואימא ליקח לו ארון ותכריכין אמ׳ רב אשי בעינן לא נתתי דומיא דלא אכלתי מה להלן מגופו אף כאן מגופו: ואסור להוציאו בשאר צרכיו כגון שיקח בו כלים או עבדים או בגדים וקרקעות שנאמ׳ לא נתתי ממנו למת כלומר לא הוצאתי אותו בדבר שאינו מקיים את הגוף׳ ואם הוצא ממנו בשאר דברים אפילו בדבר מצוה כגון שלקח ממנו ארון ותכריכין למת מצוה הרי זה אוכל כנגדן בתורת מעשר כמו ששנינו בפ״ק דמעשר שני: שנינו בפרק ב׳ דמעשר שני אוכל דבר שדרכו ליאכל ושותה דבר שדרכו לשתו׳ וסך דבר שדרכו לסוך ולא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן׳ ולא יסחוט את הפירו׳ להוציא מהם משקין חוץ מזתים וענבי׳ בלבד: בפ״ב דקידושין פסקינן כר׳ מאיר שאומ׳ מעשר שני ממון גבוה הוא שנ׳ לה׳ הוא לפיכך אינו נקנה במתנה אלא אם כן נתן לו הטבל והמקבל מפריש המעשר׳ ואין מקדשין בו את האשה: ואין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו כמו ששנינו בתחילת מעש׳ שני ומפרש בירושלמי כיצד אין ממשכנים אותו לא יכנס לביתו וימשכננו מעשר שני שלו׳ עבר ומשכן מוציאין אותו מידו׳ כיצד אין מחליפין אותו לא יאמר לו הא לך יין מעשר ותן לי שמן מעשר אבל אומר לו הא לך יין שאין לי שמן ואם רצה חברו ליתן לו שמן מותר שהרי לא החליף עמו לא הודיעו שאין לו ואם רצה הלה ליתן יתן׳ וגם אין שוקלין כנגדן אפי׳ דינרי זהב ואפילו לחלל עליהם מעשר שני אחר כמו שמפרש הטעם בפ׳ במה מדליקין גזרה שמא לא יכוין משקלותיו ויניח הדינרים בחוליהן ונמצא שבזה מעשר שני שלא לצורך׳ וכן מעות מעשר שני אין שוקלין כנגדן ולא מוכרין אותן ולא מחליפין אותן ולא יתנם לשולחני להתנאות בהן ולא ילוה אותן להתגדל בהן ואם הלוון שלא יעלו חלודה מותר: תניא בירושלמי שאין פורעין מהן המלוה ואין משלמי׳ מהן תגמולין ואין פוסקין מהן צדקה בבית הכנסת אבל משלמין מהן דברי׳ של גמילות חסדים וצריך להודיע וכן בפירות שביעית וכן ראיתיה בתוספת׳ דשביעית: הרי יש כאן שש מצות לא תעשה

א שלא לאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלם׳

ב שלא לאכול מעשר תירוש חוץ לירושלם׳

ג שלא לאכול בטומאה׳

ד שלא לאכול מעשר יצהר חוץ לירושלם׳

ה שלא לאכול באנינות׳

ו שלא להוציא דמיו בשאר צרכי בני אדם חוץ מאכילה׳ ושתייה וסיכה׳

אם נחסר אילו השני לאוין מטעם דמשמע בפ׳ הערל שאינו לאו ואולי שניהם יוצאים ממקרא שנ׳ במעשר שני ואכלת שם לפני ה׳ אלהיך ושמחת ומלשון שמח׳ יש לאסו׳ אונן כעין שמצינו בביכורים׳ ולאסור שאר צרכים שכל הפרשה מדברת בצרכי אכילה וכיוצ׳ בה ואינן כי אם באזהרת עשה׳ נמנה לא תבשל גדי שלישי לאיסו׳ הנא׳ ולא נכלול אותו בכלל האכילה כאשר כללנו׳ ונמנה שלא לאכול בשר פסולי המוקדשין שהוטל בהן מום בכוונה שנ׳ לא תאכל כל תועב׳ ומנאו רבי׳ משה׳ ואין נרא׳ לי למנות זה הלאו שאין זו דרשה גמורה שהרי בפר׳ כל פסולי המוקדשין משמע גבי בכור שהטילו בו מום שלא ישחוט עליו משום קנס׳ ולי נרא׳ למנו׳ שלא יאכל ערל במעשר דגרסי׳ בפ׳ הערל מניין לערל שאסור במעשר נאמר ממנו בפסח ונאמר ממנו במעשר מה ממנו האמור בפסח ערל אסור בו אף ממנו האמור במעש׳ ערל אסור בו ולא כמו שביארנו למעלה מלשון קדש׳ ולאו שני שלא לאכול קדשי מזבח באנינות שנ׳ ואכלתי

פס דף ער׳ וכפ׳ בתר׳ דנגעי׳ דף מ״ה

פ״ק דדמאי דף י״ב

(דף ל״ח) (פס דף י״ט)

ה״ג משמעו׳ התו׳ פס פס כל הסוגיא

בפרק במה מדליקין (דף כ״ה) (דף ע״ג)

פיזמן ק״לו דף ד׳ ע״ב

מיימו׳ ריש פרק ג׳ דמעשר שני דף תל״ט מטר׳ הערל דע״ר ע״ם בתו׳ בד״ה חיום חיום דף ע״ג

עיקר סוגיא מיימו׳ דפ״ג דלעי׳ ממשמעו׳ מתני׳ דפ״ב דבכורים דף פ״ר כמבואר פס בפירוסי ועיין לקמן בסוף התנגה

דף ק״א כל הסוגיא מ״ס

ברמשמע פס

רפ״ב דמעשר שני ר״י

(דף ע״ר) (פו)

כך משמע בירושלמי פ״ב דמעשר שני דף כ״ג ע״ב ומבואר בפי׳ ר״ס פרק כרם רבעי דף ע״ב משנת י״ב

דף פ״ט

פס

בכ״יה דתרומו׳ דף כ׳

דף כ״ר

פס דף כ״ב

דף ק״ח

פס דף כ״ב ע״ב וע״ב

במשנה וירושלמי דלעיל

דף כ״ב

בתוספת׳ ריש מעש׳ שני דף כ״ו ע״ב

רפ״ג דדמאי דף כ״ג ע״ב

פ״ו דף ק״ר ע״ב

דף ע״ב

בפ״ב דמסכ׳ בכורי׳ דפ״ר ע״ס כמ״ל״ח

בספר מנין המצו׳ סימן ק״ת

דף ל״ר

דף ע״ר

בעמוד שבסמוך

בפ׳ טבול יום דף

חטא היום הייטב בעיני ה׳ ׳ ואת שזה אינו לאו שלא איסורו יוצא ממה שנאמר בקדשים למשחה לגדולה כדרך מלכים ׳ נמצא הא דגרסינן בירושלמי דסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות וגם בגמרא שלנו מבוארה העד שהעיד בדיני נפשות לא ילמד באותו הדין לא זכות ולא חובה שנ׳ ועד אחד לא יענה בנפש למות ומקרא יתר הוא לדרשה זו שהרי כבר נאמ׳ לא יקום עד אחד באיש וכן פירש המקרא העד שהעיד בנפש למות לא יענה אחר כך לא זכות ולא חובה שלא יעיד וישתוק אבל בדיני ממונות מלמד זכות וחובה׳ רסח

דף כ כ ע״ב
שם דף לג

כהן שאכל ביכורים חוץ לירושלם מאחר שנכנסו לפנים מן החומה לוקה מן התורה שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר וגומר ותרומת ידך ואמר מר ותרומת ידך אילו הביכורים ׳ וכן אם אכלן הכהן בירושלם קודם הנחה בעזרה לוקה מן התורה כמי שאכלן בחוץ לפי שהן טעונים הנחה בעזרה שנא׳ והנחתו לפני ה׳ ומשהניחן המביא אותן לעזרה הותרו לכהן ואע״פ שעדיין לא התוודה עליהן כדמסיק בפ׳ ואילו הן הלוקין שאין הקריאה מעכבת אכילתם : וביכורי׳ שיצאו חוץ למחיצתם וחזרו מותרים באכילה : אכילת ביכורי׳ כאכילת תרומה לכל דבר יתר עליהן הביכורים שהן אסורין לאונן וטעונות הבאת מקום׳ וכהן טהור שאכל ביכורי׳ טמאים לוקה כשם שלוקה ישר׳ טהור שאכל מעשר שניטמא מה שאין כן בתרומ׳ ומניין שהביכורי׳ אסורין לאונן שהרי נאמר כהן ושמחת בכל הטוב מכלל שהוא חייב לאוכלן בשמחה ולא באנינות והאוכלן באנינות מכין אותו מכת מרדות :

בפ׳ הלותין דף י״ט
שם דף י ז
דף י ז וי״ח
בפ״ר דחולין דף כ״ח
רפ״ב דבכורים רפ״ד ובפרק הערל דף ע״ג כל הסוגיה
בפ׳ ל״ח פ״ב דלעיל ומסכת ב׳

הלכות שמיטה רסו רסז

בשנה השביעית שנת השמיטה כל העושה בה מלאכה מעבודת קרקע או מעבודת האילנות בטל מצות עשה המפורשת בספר מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור ואינו לוקה מן התורה שלא על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה ועל הבצירה אחד הכרם ואחד שאר האילנות ׳ ודרשינן בפרק קמא דמועד קטן זמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה ולמה פרטן הכתוב לומר שעל שתי תולדות אילו בלבד ואבות שלהם חייב אבל שאר עבודות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה עליהן אבל מכין אותו מכת מרדות כיצד החורש או החופר לצורך קרקע או המסקל או המזבל וכיוצא בהן משאר עבודות הארץ וכן המבריך או המרכיב או הנוטע וכיוצא בהן משאר עבודות הארץ מכין אותו מכת מרדות : למדנו מתוך המשנה של פרק שני דשביעית שאין נוטעין בשביעית אפילו אילן סרק ולא יחתוך היבלת מן האילנות ולא יפרק העלין והבדים היבשי׳ ולא יעשן תחתיו כדי שתמות התולעת ולא יסוך את הנטיעות בדבר שיש לו זוהמא כדי שלא יאכל אותן העוף כשהוא רך ולא יפוך את הפגין ולא ינקוב אותן ולא יכרוך את הנטיעות ולא יקטום אותם ולא יפסג את האילנות וכן כל שאר עבודות האילן ואם עשה אחד מאילו בשביעית מכין אותו מכת מרדות : משקין בית השלחין בשביעית והיא שדה הזרעים שהיא צמאה ביותר וכן שדה האילנות אם היו מרוחקין זה מזה יותר מעשר לבית סאה מושכין את המים מאילן לאילן אבל לא ישקו את השדה ואם היו מקורבים זה לזה עשר לבית סאה משקין כל השדה בשבילה וכן עפר הלבן מרביצין אותן במים בשביעית בשביל האילנו׳ שלא יפסידו ועושין עוגיאו׳ לגפנים ועושין אמת המי׳

כימן קה״ו דף ל״ה
דף ג׳ כל הסוגיה
דף ל״ה וכו׳ כל הסוגיה
ריש מסכ׳ מ״ק דף ב
דף ו׳ ועפר לבית הרבק׳ תתכ׳ תבוה׳ ירושלמי כון פר׳ ב׳ שביעית דף כד ע״ב
בפ״ב דשביעי׳ דף ל ז ובכ״ק דמ״ק דף ו
דף ג׳ ובתוספ׳ פ״ב שביעית דף כג ע״ב

לכתחילה וממלאין את הנקעי׳ מים ומפני מה התירו כל אלה להשקות שאם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה והואיל ואיסור הדברים האלה וכיוצא בהן מדבריהם לא גזרו על אילו שאין איסור מן התורה אלא אותן שתי אבות ושתי תולדות שלהם כמו שבארנו : משרבו האנסין והטילו מלכי גוים על ישראל לעשו׳ מזונו לחיילותיהן התירו לזרוע להם בשביעית דברי׳ שצריכין להם עבדי המלך בלבד כדאמ׳ בפרק זה בורר פוקו זרעו בשביעיתא משום ארנונא וגם גרסינן בירושלמי דשביעית בראשונה כשהיתה המלכות אונסת הורה ר׳ ינאי לחרוש חרישה ראשונה בשביעית וכן מי שכפה אותו אנס לעשות בשביעית בחנם כמו עבודת המלך וכן כל כיוצא בזה הרי זה עושה : שנינו בתרומה בפרק שני הנוטע בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור מפני שישראל חשודין על השביעית ואם תאמר בשוגג יקיים יאמר המזיד שוגג הייתי : החורש שדהו או נרה או זבלה בשביעית כדי שתהא יפה לזריעה במוצאי שביעית קונסין אותו ולא יזרענה במוצאי שביעי׳ אבל אם מת בנו זורע׳ כדמסקי׳ בפר׳ מי שהפך שנינו בפרק ד׳ דשביעית בראשונה היו אומרים מלקט אדם עצים ואבנים ועשבים מתוך שדהו והוא שיטול הגס הגס כדי שלא יתכוין לנקות הארץ אבל משדה חבירו נוטל בין גס בין דק משרבו עוברי עבירה שמתכוונין לנקות ואומרי׳ הגס אנו נוטלין אסרו שלא יטול אדם כלום משדהו אלא מתוך שדה חבירו והוא שלא ילקט בטובה שלא יאמר לו ראה כמה טובה עשיתי לך שהרי נקיתי לך שדך : היתה בהמתו עומדת בתוך שדה מלקט ומבי׳ לפניה שבהמתו מוכחת עליו׳ וכן אם היתה שם כירתו מלקט הכל ומדליק שכירתו מוכחת עליו : עבודת הארץ בשנה הששית שלשים יום סמוך לשביעית אסור הלכה למשה מסיני מפני שהוא מתקנה לשביעית ודבר זה בזמן שבית המקדש קיים הוא שנאסר מפי השמועה וגזרו חכמים שלא יהא חורשין שדה אילן בערב שביעית בזמן המקדש שלא עד עצרת ושדה לבן עד הפסח ובזמן שאין בית המקדש קיים מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה כדין תורה כדאמרי׳ בפ״ק דמועד קטן רבן גמליאל ובית דינו נמנו על שני פרקים האילו והתירום דקסברי כי גמירי הלכה בזמן שבית המקדש קיים אבל האידנא לא : אף בזמן הזה אין נוטעין אילנות ואין מרכיבין ערב שביעית שלא כדי שתקלוט הנטיעה ותשהא אחר הקליטה שלשים יום קודם ראש השנה של שביעי׳ וסתם קליטה שתי שבתות כרבי יוסי ור׳ שמעון שהלכה כמותן לגבי רבי יהודה החולק עליהם בפרק ב׳ דשביעית ודבר זה אסור לעולם מפני מראית העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו נמצאת אומר שהנוטע או המבריך או המרכיב ערב שביעית קודם ר״ה מ״ד יום יקיים פחות מכאן יעקור׳ ואם לא עקר הפירות מותרין ׳ ואם מת קודם שיעקור מחייבין את היורש לעקור שנינו בפרק קמא דשביעית עשר נטיעות מפוזרות בתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה אף בזמן בית המקדש ודבר זה הלכה למשה מסיני׳ רסח

כתחילת הסוגיה
דף כו
פ״ד דף לה ע״א
דף מט
דף יב
דף לח ומה סכתב מסרה חבירו וכולי בירושלמי שם דף לה ע״א
בירושלמי דלעיל
דף ג׳ וד׳ כל הסוגיא תוס
דף לו
בפק דר״ה דף יב
שם
בירושלמי פרק ב׳ דשביעי דף לג ע״ד
דף לח

כל שתוציא הארץ בשנה השביעית בין מזרע תבואה שנפל בה מקודם שביעית בין מן העיקרין שנקצרו מקודם וחזרו ועשו שניהם נקראים ספיחים ׳ בין מן העשבים והירקות שעלו מאליהן ואין להם זרע הכל מותר לאכול מן התורה שנ׳ והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגומ׳ ׳ אפילו שדה שנטייב׳ בשביעי׳ וצמחה מותרין פירותיה לאכלה ומה שאמר׳ תורה את ספיח קצירך לא תקצור שלא יקצור כדרך הקוצרים שבכל שנה כדתני׳ בתור׳ כהני׳ ואם קצר לוק׳ כיצד כגון שקצר כל השדה והעמיד כרי ודש בבקר שלא קוצר מעט וחובט ואוכל׳ ומדברי׳

בפ״ק דמ״ק דף ג׳ ובפ״ג דסוכה דף לד ובפ״ד דף מ״ד ובפ״ק דתענית דף ג׳
בפ״ד דשביעי׳ דף לח
בריש כרך פ״א

ומדברי סופרים שיהו כל הספיחי' אסורין באכילה ולמה גזרו עליהם מפני עוברי עבירה שלא ילך ויזרע תבואה וקטנית וזרועי גינה בתוך שדהו בסתר וכשיצמחו יאכל מהן ויאמר ספיחים הם לפיכך אסרו כל הספיחים הצומחין בשביעית ׳ הא למדת שאין אוכלין מפירות שביעית לא פירות האילנות והעשבים שאין זורעין אותן רוב בני אדם אבל הדברים שדרך רוב בני אדם לזרוע כל הצומח מהן אסור מדבריהם והמלקט אותן מכין אותו מכת מרדות: ויש מפרשים כי הספיחי' אסורין מן התורה דתניא הן לא נזרע ולא נאסוף אמר רבי עקיבא וכי מאחר שאין זורעין מהיכן אוספין לימד על הספיחים שהם אסורין ׳ ובספיחין הגדלין בשביעית קודם הביעור מדבר כדמוכח בפרק קמא דמנחות וגם הלשון מוכיח כן שעונה על וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית : ואליבא דרבי עקיבא נחלקו בספיחים דתניא רבי שמעון אומר כל הספיחים אסורין חוץ מספיחי כרוב פיר' שלא אסרה תורה אלא ספחים שהן כמו זרעים אבל קלחי כרוב הן כעין אילן וחכמי' אוסרין אף ספחים של כרוב דגזרו אטו שאר ספחים ׳ ובפט דשביעית שנינו להפך רבי יהודה אומר ספחי חרדל מותרין מפני שלא נחשדו עליהן עוברי עבירה רבי שמעון אומר כל הספחים מותרין חוץ מספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות השדה וחכמים אומרים כל הספחים אסורין ולשון ראשון שביארנו שהספחים אסורין מדברי סופרים מפני עוברי עבירה זהו כלשון המשנה ואליבא דחכמים ובפירו' תניא בתורת כהנים בפרש' בהר סיני אחר דברי ר' עקיבא וחכמי' אומרים אין הספחין אסורין מדברי תורה אלא מדברי סופרים ודורש הן לא נזרע אמרת לנו אל תזרעו ומה שאנו אוספין מן ההפקר אין מכניסו לקיום פירוש שצריך לבערו בשביעית : ורבינו ניסים גאון מפרש המשנה שמדברת בספחים של ששית שנשתהו עד שנת השמיני' אחר הביעור ולכך אותן ספחין מותרין שהרי גדלו בהיתר' חוץ מספחי כרוב לפי שהכרוב הוא גדל מאד וענפיו רבים ואין להכיר בו בין אותן שגדלו בשביעית לאותן שגדלו ערב שביעי' הילכך אסורי' לאחר הביעור מפני חשד עוברי עביר' וחכמים אוסרין כל הספחים אטו אותן של כרוב ומביא ראייה מן הירושלמי שאמר כל ירק אתה יכול לעמוד עליו בין חדש בין ישן ברם הכא שלא יביא מן האיסור ויאמ' מן האמהו' הבאתי : מסקי' בירושלמי דכלאים שספחי' העולי' בשדה בור ובשדה ניר ובשד' כרם ובשדה זרע מותרי' באכילה ומפני בה לא גזרו עליה' לפי שאי' דר' לזרו' במקומו' אילו וכן התבן של שביעית מותר בכל מקום ולא גזרו עליו : ספחין של שביעית שיצמחו למוצאי שביעית אסורי' באכילה ואין תולשין אותן ביד אלא חורש כדרכו ובהמה רועה כדרכה ועד מתי אסורין ספיחי שביעית במוצאי שביעית מראש השנה ועד חנוכה ומחנוכה ואילך מותרין : באחד בתשרי ראש השנה לשמיטין וליובלות : פירות ששית שנכנסו לשביעית אם היו תבואה או קטנית או פירות האילן והגיעו לעונת המעשרות קודם ראש השנה הרי אילו מותרין ואף על פי שאוסף אותן בשביעית הרי הן כפירו' ששית לכל דבר : ואם לא באו לעונת המעשרות אלא אחר ראש השנה הרי הן כפירות שביעית התבואות והקטניות אסורין באכילה משו' ספיחין ופירו' האילן אוכלין אותן בקדוש שביעי' האורז והדוחן והפרגי' והשומשמין ופול המצרי שזרעו לזרע הולכין בהן אחר גמר הפרי אם נגמר

פריו קודם ראש השנה הרי אילו מותרין בשביעית כפירות ששית ואם נגמרו אחר ראש השנה אף על פי שהשרישו קודם ראש השנה הרי אילו אסורין משום ספחים ׳ והירק הולכין אחר לקיטתו : וכן פירות שביעית שיצאו למוצאי שביעית בתבואה וקטניות ואילנות הולכין אחר עונת המעשרות ׳ והאורז והדוחן והפרגין והשומשמין ופול המצרי שזרעו לזרע אחר גמר הפרי והירק אחר לקיטתו ׳ ר ס ט

ואת ענבי נזירך לא תבצור כלומר הפירות שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרת לא תבצור אותם אינך בוצר אלא מן ההפקר וגם בזו לא תבצור כדרך הבוצרים אלא ישנה כדאיתא בתורת כהנים ובירושלמי דשביעית : וכן ספיח קצירך לא תקצור פירושו גם בענין זה שהרי הזהירה תורה שלא ינעול אדם כרמו ולא שדהו בשביעית אלא יהא הפקר לכל שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה כאשר יתבאר בספר מצות עשה׳ ר ע

התובע חוב שעברה עליו שביעית עובר בלא תעשה שנאמר לא יגוש את רעהו ובטל מצות עשה כאשר יתבאר בספר מצות עשה שנאמר שמוט כל בעל משה ידו : אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה בשביעית אלא בזמן שהיובל נוהג בו שיש שם שמיטת קרקע שישוב הקרקע לבעליו בלא כסף כדתניא ר' אומר וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספי' בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ ובזמן שאין אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים בשביעית אפילו בארץ ומדברי סופרים שתהיה שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום ואף על פי שאין היובל נוהג כדי שלא תשתכח תורת השמטת כספים מישראל : אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה שנ' מקץ שבע שנים תעשה שמטה וזה דבר השמטה וגומר ושם הוא אומר מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות מה שם אחר שבע אף השמטת כספים אחר שבע לפיכך המלוה את חבירו בשביעית עצמה גובה כל חובו כל השנה וכשתשקע החמה בליל ראש השנה של מוצאי שביעית אבד החוב : מסקינן בפרק השולח שביעית משמטת המלוה ואפילו מלוה בשטר שיש בו אחריות נכסים הרי זה משמט ׳ ואם סיים לו שדה בהלואתו אינו משמט : גרסינן בירוש' דשביעית מלוה שעשה כפרנית פי' הלוה שכפר במלוה והגיעה שמיטה והוא עומד בכפירתו והודה אחר השביעית אינה משמט' כופרנית ונעשית מלוה שהודה בשביעי' משמטת: שנינו בפר' כל הנשבעין השביעית משמטת את השבועה שנ' לא יגוש כמ' פירוש לא לשלם ולא לישבע ׳ ורב גידל אמר רב דורשו בגמרא מוזה דבר השמיטה אפילו דבור משמטת בד"א בשבועת הדיינין וכל כיוצ' בה מדברי' שאם יודה בהן שביעית משמטתן אבל שבועת השותפין והשומרין וכיוצ' בהן משבועו' שאם יודה בהם ישלם הרי זה ישבע אחר השמיטה : בפר' קמא דמכות אמר שמואל המלוה חבירו והתנה עמו שלא תשמטנו שביעית הרי זה משמט שאינו יכול לבטל דין השביעית התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה ואפילו בשביעית תנאו קיים שכל תנאי שבממון קיים ונמצא שזה חייב את עצמו בממון שלא חייבה אותו בו תורה : הקפת חנות ושכר שכיר אינו משמט אלא אם כן זקפה עליו במלוה ׳ והמגרש את אשתו קודם השמיטה אין כתובתה נשמטת ׳ ואם פגמה אותה או זקפה עליו במלוה שביעית משמטת׳ והמלוה על המשכון אינו משמט והוא שיהיה החוב כנגד המשכון ואם היה החוב יותר משמט את היותר על המשכון כדאית' בפ' שבועת הדיינין ׳ וכן המוסר שטרותיו לבית דין ואמ' להם אתם גבו לי חובי זה אינו

משמט

בפ"ט דשביעית דף מ"ד

בת"כ פרשת בהר פ"ד ובפרק מקום שנהגו דף נ"א

דף ה

בפרק מקום שנהגו דלעיל

דף מ"ד וגם שם בפי' ר' שמעון כל הסוגיא באריכות

פרק ז

בת' סס כל הסוגיא באריכות

שם דף ל"ח ע"ד

כ"ב דף כ"ג ע"ד וע"ש והטעם בירושלמי' כר דהלכות שמיטה דף ת"ז

בירושלמי פרק ט' דשביעית דף ל"ט ע"א

כל הסוגיא מהמיית' פרק ד' דלעיל ומשמעו בפט דשביעי' דף מ"ה משנת ז' עיין בהשגת הר"אבד שם

במשנה קמייתא דר"ה דף ב

כך משמע בפ"ק דר"ה דף י"ג ועונות המעשרות יתבאר בסמ"ע סימן קל"ה דף קנ"ח

יתבאר בסמ"ע סימן קמ"ח

בתוספתא דשביעית פ"ב דף כ"ג ע"א

בפ"ב דשביעית דף ל' ובפ"ק דר"ה דף י"ג ובירושלמי פ"ב ...

שם

פשוט ומבואר הוא שהמאמר הוא לשעבר וסלא כגמ' הוא להכא וכן משמע כמו התם שלהי דף י"ב ובתוס' פ"ק דמעשרות דף פ"ו

ברס' בהר פ"א

פ"ח דף ל"ח ע"ב

סימן קמ"ח דף ל"ה

סי' קמ"ט דף ל"ה ע"א

ריש פ"ק דר"ה דף ו' ובפרק דקדושין דף ל"ח ובפ"ב דגיטין דף ל"ו

שם

והטעם בתו' שם

בספרי פרשת ראה דף מ"ב ע"ג וכן משנה בפ' בתרא דשביעית דף מ"ו משנה ב' ע"ב בפי' ל"ס

דף ל"ז

פר' בתרא דף ל"ט ע"א

דף מ"ה

דף מ"ט

כך משמע בתוספתא דשביעית פ"ז דף כ' עמוד ד'

דף ג' ומבואר שם בתו'

ל"פ בתרא דשביעית דף מ"ו כל הסוגיא ודין הכתובה בפ' דגיטין דף ל"ס

דף מ"ד

דף ג משמט כדאית׳ בפרק קמא דמכות שנאמר ואשר יהיה לך את
אחיך תשמט ידך וזה בית דין תובעין אותו וכן בית דין
שפסקו את הדין וכתבו איש פלוני אתה חייב ליתן לזה כך
וכך אינו משמט שזה כגבוי וכאילו בא לידו ואינו כמלוה
דף מ״ו משנה ב כדתנן במס׳ שביעית פרק אחרון׳ רעא

גזרו חכמים שהשביעית נוהגת בכספים לאחר
חורבן הבית בין בארץ בין בחוצה לארץ
פ׳ דף מ״ו דתנן במסכת שביעית הילל תקן פרוזבול ומעמידה בפרק
דף לו השולח בשביעית בזמן הזה דתקון רבנן דתשמט זכר לשמיטה
סם) ושנינו במסכת שביעית ומביאה בפרק השולח פרוזבול
אינו משמט וזה אחד מן הדברים שתקן הילל הזקן שראה
שמונעין העם מלהלוות זה את זה ועוברין על מה שכתוב
בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה
שנת השבע שנת השמיט׳ ורעה עינך באחיך האביון מלהלוות
לו עמד והתקין פרוזבול וזהו גופו של פרוזבול מוסרני לכם
פלוני ופלו׳ הדיינין כל חוב שיש לי אצל פלו׳ שאגבנו כל זמן
שארצה והדיינין חותמין למטה או העדים ושוב איני קורא בו
לא יגוש שהרי ב״ד נוגשין אותו׃ והלכה למעשה ששמיטת
דף לז כספים נוהגת בחוצה לארץ כדאיתא בפרק השולח אבא בר
מניומי הוה מסיק בי רבא זוזי איתינהו ניהליה בשביעית אמ׳
דף לו ליה משמט אני׃ ומסיק שם שאין כותבי׳ פרוזבול אלא בי דינא
דר׳ אמי ור׳ אסי דאלימי לאפקועי ממונא אבל שאר בתי דינין
כתו׳ סם לא ומעשה היה וכתב רבינו יעקב פרוזבול מפני שהיה גדול
הדור וכן בכל דור ודור הרשות ביד גדול הדור לכותבו׃
פ׳ כתר׳ דף מ״ז שנינו במסכת שביעית ומביאה בפרק
דף לז וסם כל הסוג׳ עד סוף השולח אין כותבין פרוזבול אלא על הקרק׳
מפני שזו מלוה מצויה פי׳ מפני שאינו יכול
להשמט ממנו שאפי׳ לא ישוה הקרקע כנגד החוב יכול להיות
בפרק מי שהיה נשוי דף צ״ח ועיין כתו׳ פ׳ כל הגט דף ל גדה וכמעשה גובה וחוזר וגובה כמעשה דקטינא דאביי׳ ואם אין לו קרקע
מזכה לו בתוך שדהו כל שהו׳ וכמה כל שהו א״ר חייא בר אשי
אפילו קלח של כרוב׳ דתניא אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע
כותבין עליו פרוזבול׳ לו ולערב אין להם קרקע ולחייב לו יש
לו קרק׳ כותבין עליו פרוזבול מדר׳ נתן דא״ר נתן מניין לנושה
בחבירו מנה וחבירו בחבירו כניין שמוציאין מזה ונותנין לזה
פרק השולח דלעיל ת״ל ונתן לאשר אשם לו׃ אמ׳ רב נחמן נאמן אדם לומ׳ פרוזבול
היה לי ואבד ממני לא שביק היתירא ואכיל איסורא׳ אומ׳ רבי׳
כתו׳ סם יעקב דמטעם זה נאמן אף שלא בשבוע׳ ונראין הדברי׳ דווקא
במקום שרגילין לכתוב פרוזבול אבל במקום שאין רגילין
בדף דלעיל אינו נאמן׃ מסקינן עוד שם שפותחין לו תחילה כיצד טען
הנתבע ואמר איה הפרוזבול שלו׳ אומרי׳ לתובע כלום היה לך
פרוזבול ואבד אם אמר כן היה לי ואבד
סם נאמן׳ ואין היתומים צריכי׳ פרוזבול׳ טען מיימו׳ פ״ט דשמיטה דף תמ״ט
הנתבע ואמר מלוה יש לו אצלי ומשמטת
והתובע אמר הקפת חנות היא שאינה משמטת נאמן במגו
דאי בעי אמר מלוה היא ופרוזבול היה לי ואבד׃ תלמידי
חכמים שהלוו זה את זה ומסר דבריו לתלמידים ואמר מוסרני
לכם שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצ׳ אינו
צריך לכתוב פרוזבול מפני שהם יודעין שהשמטת כספים
בזמן הזה מדבריהם ובדברים בלבד היא נדחית כדאיתא
דף לז בפרק השולח רבנן דבי רב אשי מסרי מילייהו אהדדי׃ שנינו
דף מז במסכת שביעית פרק אחרון המחזיר חוב בשביעית יאמ׳ להם
משמט אני אמר לו אעפ״כ יקבל ממנו שנא׳ וזה דבר השמיטה
דף לז שמוט ובפר׳ השולח מוכיח שלא יאמר לו בחובי אני נותן לך
אלא יאמר שלי הן ובמתנה אני נותן לך החזיר לו ולא אמר
לו כלום בית דין מסבבין לו בדברים עד שיאמר לו שלי הן
ובמתנה אני נותן לך ואם לא אמר לו לא יקבל ממנו אלא
יטול מעותיו וילך לו ומה שאמר שם ותלי ליה עד דאמר
פרק בתרא דשביעית דף לט ע״ד פי׳ בירושלמי תולה לו עיניו וידיו פשוטות לקבל מעותיו׃

כל המונע מלהלוות לחבירו קודם השמיטה שמא
ישמט החוב נקרא בליעל וחוטא ועובר בשני
לאוין ועשה שנאמר השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליע׳
לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עינך באחיך
האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה׳ והיה בך חטא נתון תתן לו
ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה׳ אלהיך
במנחות דמכתי ומ״הם בפרק בתרא דמכות דף י״ג ובספר הקומץ רבה דף לו ואמרינן כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה
וכל זה אנו מונים בעניין לאו אחד׳ רעב רעג רעד

כתוב בפרשת בהר יובל היא שנת החמשים שנה
תהי׳ לכם לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה
פרש׳ בהר כ״ג ולא תבצרו את נזיריה ותניא בת״כ כשם שנ׳ בשביעית כך
נאמר ביובל פירו׳ שכשם שהשביעית אסורה בעבודת אדמה
ובעבודת אילן כך ביובל כשם שדרשנו על הספחים בשביעית
שלא לקצור ושלא לבצור כדרך הקוצרים והבוצרים כך נדרש
ביובל ועניין בניין אב הוא׳ רעה

צוה הק׳ בפ׳ בהר לא תמכר הארץ לצמיתות וזהו משפט
מכירתה׳ במספר שנים אחר היובל תקנה מאת
עמיתך במספר שני תבואות ימכר לך׳ מכאן שנינו במסכת
ריש ביריקה דף כ״ט ערכין בפ׳ המוכר שדה שאין המוכר רשאי לגאול עד שיאכל׳
הלוקח שני תבואות בשתי שנים ואין שנה שדפון מן המניין
סם דף ל ואפילו יש לו שלש תבואות באותן שתי שנים כגון שמכרה לו
בקמותיה׳ זהו מדרש רבות׳ ולפי פשוטו כמו שהלך ומפרש
לפי רוב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השני׳ תמעיט מקנתו
כי מספר תבואו׳ הוא מוכר לך לפי שחוזרת ביובל ואינו מוכר
לך אלא מספר התבואות שיש לו עד היובל׃ והארץ לא תמכר
לצמיתות כי לי הארץ כי גרים ותושבי׳ אתם עמדי בא הכתוב
ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ביובל שלא יהא הלוקח
כובשה׃ ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ דרשינן
דף כא בפר׳ קמא דקידושין לרבות בתים וחצרים ועבד עברי הנמכר
לגוי שיהא הקרוב גואל׳ וזה שנאמר דודו או בן דודו וגומר
בנמכר לגוי ההוא לקובעו חובא שלא יטמע בגוים אבל
הנמכר לישראל בעיא היא שם ולא נפשטה אם נגאל בקרובים
ולפי פשוטו כמשמעו סמוך לפרשה שאחריו שהמוכר אחוזתו
רשאי לגאלה לאחר שתי שנים או הוא או קרובו ואין הלוקח
יכול לעכב שנאמר וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו ובא גאלו
הקרוב אליו וגאל את ממכר אחיו׳ ולמדה תורה עוד שלא ימכור
אדם אחוזתו אלא מחמת דוחק עוני וכן מפרש בתוספתא
פ׳ בתרא דף ת״ט:ב בערכין׳ ואף גם זאת לא ימכור כל אחוזתו
בתורת כהנים פרשת בהר כ״ה שנא׳ מאחוזתו׃ ואיש כי לא יהיה לו גואל
והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו וחשב את
שני ממכרו והשי׳ את העודף לאיש אשר מכר לו ושב לאחוזתו
סם פי׳ שלא יהיה לו גואל שיכול לגאול את ממכרו והשיגה ידו וגו׳
יחשוב כמה שנים היו עד היובל כך וכך ובכמה מכרה לו כך
וכך ומחלק דמי המקח כמה עולה לכל שנה והשיב המוכ׳ את
העודף בדמי המקח על האכילה שאכלה ויתנם ללוקח׃ ואם
לא מצא׳ ידו די השיב לו׳ והיה המקח מונח ביד הקונ׳ אותו עד
שנת היובל ויצא ביובל ושב לאחוזתו׳ עד
סם ובפרק המקדיש שדהו דף כ״ח שנת היובל שהיובל
בפרק בתרא דערכין דף ל כל הסוגיא משמט בתחלתו׃ המוכ׳
שדה אחוזה והיו לו שדות אחרות
ומכר מאותן השדות כדי לגאול שדה שמכר אין שומעין לו
שנא׳ ומצא כדי גאולתו עד שימצא דבר שאינו מצוי לו בשעה
שמכר׳ וכן אם לוה לגאול אין שומעין לו שנאמר והשיגה ידו
ולא שילוה׳ מצא מעט ורצה לגאול חצי השדה שמכר אין
שומעין

שומעין לו שנאמר ומצא כדי גאולתו׳ ואם לא מצאה ידו די השיב לו והיה ממכרו ביד הקונה אותו וגו׳ והנותן שדהו מתנה הרי היא חוזרת לו ביובל שנא׳ תשובו איש אל אחוזתו לרבות המתנה: והאחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל חלק שנטל ונוטל חלק שכנגדו: ר עו ר עז

סם דף לא · במ״פ יש נכור דף כב

לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל חלק בבזה בשעה שכובשין את הערים ולא נחלה בארצם׳ וכן הוא אומ׳ מקרא אחר בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכ׳ בבזה׳ נראה לרבינו משה שאם כבש מלך ישראל חוצה לארץ שהכהנים ולוים נוטלים שם חלק ונחלה׳ ולעתיד לבוא נוטלין חלק אף בארץ שנאמר שער לוי אחד כדאיתא בפרק יש נוחלין: ר עח

בספרי פרש׳ שופטים דף מ״ה ע״ג · בפרק י״ג דסמיטה דף ת״כ · דף קכב

ושדה מגרש עריהם לא ימכר כי אחוזת עולם היא להם ותניא בת״כ ל׳א ימכר מכר הגזבר׳ שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזבר אינה יוצאה לכהנים ביובל כמו בישראל אלא גואל לעולם אף לאחר היובל כי אחוזת עולם היא להם כך פי׳ רבינו שלמה בפי׳ חומ״ש׳ אבל בסוף ערכין שנינו אין עושין שדה מגרש׳ ולא מגרש שדה׳ שנאמר ושדה מגרש עריהם לא ימכר׳ מאי לא ימכר אילימא לא ימכר כלל׳ והא מדכתב גאולת עולם תהיה ללוים מכלל שנמכר אלא מאי לא ימכר לא ישונה׳

מסכת בהר כ״ו · סם · דף לג · בגמרא סם

הלכות כלאים

ר עט

כתוב בפרש׳ קדושים שדך לא תזרע כלאים שלא יזרע שני מיני זרעים כאחד בארץ ישראל ואמרי׳ בפ׳ קמא דקידושין שדך למעוטי זרעים שבחוצה לארץ ואף על פי שהיא מצוה התלויה בארץ הוצרך למעטה משום דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאי׳ וס״א דתיהוי כהרבעת בהמה שהיא חובת הגוף ונוהגת אף בחוצה לארץ ואומר שם כי רב יוסף הידה מערב הזרעים לכתחילה וזורען בחוצה לארץ׳ ותניא בפרק אילו הן הלוקין המנכש והמחפה כלאי זרעים בקרקע לוקה רבי עקיבא אומר אף המקיים שנא׳ שדך לא תזרע כלאים כדדרשינן בת״כ׳ יש בכלל לאו זה מה ששנינו בפ״ק דמסכת כלאים אין מביאין אילן באילן ולא ירק בירק ולא ירק באילן ולא אילן בירק׳ ואף על פי שבכללן הוא הרכבת אילן באילן וירק באילן שאמרנו נוהגת אף בחוצה לארץ ללקות עליה כדאיתא בפרק קמא דקידושין שנאמר בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך בהרבעה אף בחוצה לארץ אף שדך בהרכבה אף בחוצה לארץ ואין לך כלאים באילנות אלא בהרכבה בלבד׳ אבל מותר להביא הזרעים זה בזה של אילן ושל ירק לזורעם כאחד: עוד יש הילוק בין כלאי זרעים לכלאי אילנות כי בכלאי זרעים מותר לומר לגוי לזורעם ובכלאי אילנות אסור: הזורע זרעים כלאי׳ וכן המרכיב אילנות כלאי׳ אף על פי שהוא לוקה הרי אילו מותרין באכילה ואפילו לזה שעבר וזרעו שלא נאסר אלא זריעתן בלבד כמו ששנינו בפ״ח דכלאים: שנינו בתחילת מסכ׳ כלאים החטין והזונין אינם כלאים זה בזה השעורין והשיבולת שועל והכוסמין והשיפון והפול והשפיר הפרקדן והטופח פול הלבן והשעועי׳ אינן כלאי׳ זה בזה וכיוצא בזה מפרש במינים רבים שאע״פי שאין דומין זה לזה הואיל והן מין אחד אינן כלאים זה בזה׳ ויש מינין אחרים אע״פי שדומין זה לזה הרי אילו כלאים זה בזה כמו ששנינו שם התפוח והחזרת והאפרסקין והשקדין והשופין והרימון

דף לא · דף כא · קדושים פ״ד · דף כב · דף לט · כך משמע סם דלא אסר אלא הרכבה דומיא דהרבע׳ בהמ׳ · מה מייתי ר״ים הלכו׳ כלאי׳ דף ת״כ א ועיין סם בהשגת הר״אבד׳ ובכלאי אילנות מכת׳ אסור היינו כדאמרי׳ בפרק תולין דף קל״ט דאסי׳ לומר בכרית׳ אסור כהניח לגוי כזורעו בכרתו · דף לב · דף כא · דף כב

אע״פי שהם דומין זה לזה הרי הם כלאים זה בזה׳ וכן הצנון והנפוס החרדל והלפסן דלעת יוונית עם המצרית והרמוצה אע״פי שהן דומין זה לזה הם כלאים זה בזה ולפי שאין המון העולם מכירין רוב המינין טוב ליזהר מכולם: שנינו בפרק שני דכלאים כל סאה שיש בו רובע הקב זרע ממין אחר ימעט פי׳ כגון רובע הקב של חיטין שנתערב בשלש ועשרים רביעי קבין של שעורים ובין הכל יש סאה והרי המעורב יש אחד מעשרים וארבעה הרי זה אסור לזרוע את המעורב עד שימעט את החטין או יוסיף על השעורי׳ כדאי׳ בירו׳׳ ואם זרע לוקה׳ וכל שהוא כלאים עם הזרע מצטרף לאחד מכ״ד כמו שמסיים במשנה במין אחד בין בשני מינין׳ בד״א תבואה בתבואה קטנית בקטנית תבואה בקטנית וקטנית בתבואה אבל זרעוני גינה שאין נאכלין מצטרפין אחד מעשרי׳ וארבעה בנופל לבית סאה פי׳ שיעורו אחד מכ״ד ממה שזורעין בבית סאה מאותו המין כיצד חרדל שנתערב בתבואה והרי החרדל זורעין ממנו קב בכל בית סאה אם נתערב ממנו אחד מן הכ״ד של הקב בסא׳ של תבואה או של קיטנית חיי׳ למעט ולאו דווקא חרדל שהרי הם מזרעי׳ הנאכלי׳ ומפרש בירושלמי בד״א בשלא נתכוון לערב ובשלא נתכוון לזרוע הב׳ מינין שנתערבו אבל אם נתכוון לערב או לזרוע השני מינין לא מצי׳ היתר בזה ואפי׳ הייתה חטה אחת בתוך כרי של שעורה אסור לזורעם: וכמה מרחיקין בין שני מיני זרעים שהן כלאים זה בזה אם נראין מובדלין זה מזה אין חוששין ליניקתן אפי׳ הן זה בצד זה כדמוכח בההיא דנוטע אדם קישות שנביא בסמוך ובזמן שיש בין שני המינין שיעור הרחקה הראויה להם כדי שלא ינקו זה מזה אין חוששין למראית העין שנראין מעורבין כמו שמוכיחות משניות כלאים כדתנן תבואה נוטה על גבי ירק וירק על גבי תבואה הכל מותר חוץ מדלעת יונית: שנינו בפ״ג ערוגה שהיא ששה טפחים על ששה טפחים זורעים בתוכה חמשה זרעונים ארבע בארבע רוחות הערוגה ואחד באמצע׳ כתב רבינו משה מרחיק בין כל מין ומין כמו טפח ומחצה כדי שלא ינקו זה מזה אבל יתר על המינין לא יזרע אע״פ שמרחיק ביניהן לפי שמינין הרבה בערוגה כזו הרי הן כנטועין בערבוביא׳ גם רבינו שמשון פי׳ בפי׳ זרעים שאין צריך להרחיק כי אם טפח ומחצה בין מין ומין כדי שלא ינקו זה מזה ואע״ג דתנן בפר׳ לא יחפור מרחיקין הזרעים מן הכותל ג׳ טפחים דווקא זרעים אבל ירקות שאנו מדברין בו כאשר יתבאר די להם בטפח ומחצה ומותר: בד״א בערוגה שהיא בחורבה ואין שם ערוגה חוצה לה כדמפרש בפר׳ עקיבא במסכת שבת אבל ערוגה בין הערוגות אסור שאם יזרע לכל רוח מערוגה זו ולכל רוח מערוגה שסביבותיה יראה הכל מעורב ואם הטה עלין שבערוגה זו לכאן ועלין שבערוגה זו לכאן עד שיראו מובדלין מותר׳ וכן אמר רב אשי שם אם עשה תלם בין ערוגה לערוגה מותר ואסור לזרוע חוץ לערוגה בלא תלם ובלא נטייה ואפי׳ כנגד הקרנות של ערוגה שאין בה זרע גזירה שמא יזרע ד׳ מינין בד׳ זויות הערוגה ויזרע מינין אחרים חוצה לה כנגד הזויות ונמצא הכל מעורב׳ אמנם רש״י פירש שם שצריך שלשה טפחים בין מין ומין טפח ומחצה לכל אחד ואחד שלא תתערב יניקת מין זה ביניקת מין אחר: וגם ר״י קבל מרבינו יעקב כן והא לך לשונו כדברי רב שהם עיקר באיסורין לגבי שמואל שחולק עליו אמר רב ערוגה בחורבה שנינו ועלה על דעתו עתה שאינו ממלא כל הרוח אלא באמצע רוח מזרחית זורע טפח ושלשה חומשין ממין אחד ומניח שני טפחים וחומש חרב לצד צפון וכן שני טפחים וחומש חרב לצד דרום וכן לכל רוח ורוח מין אחד ואין זרעוני המין שברוח

ר״ים כירקת׳ דף כ״ג · סם׳ דף כ״ז ע״ג · דלעיל · כדף ועמוד דלעיל · כדין ג דכלאים דף כ״ו · סמ״ג דף כ״ד · סם · כפ״ר דהלכו׳ כלאי׳ דף ת״כ · כפ״ג דכלאים דף כ״ה ע״א · ר״ים כירקת׳ דף ג׳ · בעמוד סבכתוך · דף פ״ה כל הכונית מיים · דף פ״ר · בתו׳ סם דף פ״ה כל הכונית עד כין

שברוח מזרחי ינקים מזרעוני המין שברוח צפוני שמאחר
שמניח שני טפחים וחומש חרב לצד הקרן רואין אותו כטבלא
מרובעת של שני טפחים וחומש על שני טפחים וחומש · בדוק
באלכסון ותמצא ג' טפחים ושני חומשים של חומש טפח לפי
חשבון כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשין באלכסונא וזו
היא שיעור הרחקה של זרעוני רוח זה לזרעוני רוח אחר·ומקש'
היינו בנ"ז דף עט — הספר והאיכא מקום קרנות שיכול לעשות ערוגות לשם אע"פ
שלא הרחיק לא שיעור הגבולים ויש שם הרחקה גדולה· שהרי
בקרנו' של ערוגה הוא חרב ולשם יעשה ערוגה שעכשיו יש בין
זרע ערוגה לערוגה שני הגבולים של שתי הערוגות שהם שני
טפחים · וטפחיים וחומש על שני טפחיים וחומש חרב· ומתרץ
דמה שאמר רב ערוגה בחורבה שנינו זהו בממלא הערוגה
משתי רוחותיה מזרחי ומערבי וברוח צפון ודרום גרעין לכל
רוח ורוח ויש עתה הרחקה ג' באותה ערוגה·ואם באתה לסבבה
בערוגות לא יהיו ג' טפחים בין זרעוני ערוגה אמצעית לזרעוני
שם — ערוגה של קרנות · ומסיק דאפילו אינו ממלא הערוגה משתי
רוחותיה צריך שתהא בחורבה גזירה שמא ימלא · ומקשה
הספר והלא אפילו ימלא הקרנות אין כאן עירבוב שמאחר
שקרנות ערוגה אמצעית באות כנגד ריבוע אותה שסביבותיה
יש שם היכירא גדולה שהן כעין ראש תור באלכסון כראש
פ"ג דף כו — השור וניכר שאין הערוגות כאחת · ומתיר שם במסכת כלאים
בעניין זה בלא הרחקה שלש טפחים ומתרץ אין היתר ראש
תור בדבר קטן כמו מערוגה לערוגה אלא דווקא בשדה
דף כה — גדולה נוהג זה ההיתר עכ"ל : ומפר' שם במסכת כלאי' כל מין
זרעים אין זורעין בערוגה וכל מין ירקות נזרעים בערוגה
פיר' שאסור לזרוע בערוגה מיני זרעים בעניין זה מפני שהן
נראין כלאי' אבל מיני ירקות הואיל ואין דרך בני אדם לזרוע
מהן לא מעט מעט מותר חמשה בערוגה ששה כאשר בארנו :
דף פה — ובשבת פירק ר' עקיבה בשמעתין דערוגה גבי חמשה בשיתא
לא ינקי אבל פחות משיתא ינקי פירש רבינו שלמה שם ואף
על גב דלעניין כלאים היכרא בעלמא בענן דלא חיישינן
בפרק לא יחפור דף י"ו ע"ש כתו' כד"ה אלא שנים · ובכלו' לעיל דף י"ח — ליניקה אפי' בכלאי הכרם כדתנן היה גדר בינתים זה סומך
לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן אף על פי שיונקין מתחת
הקרקע וכל שכן גבי כלאי זרעים דלא חיישינן ליניקה כדתנן
היינו שם בפרק רבי עקיבה — גבי ראש תור לקמן בשמעתין מיהו הפרשת זרעוני גינה דלא
להוו ערבוב ליכא היכירא בפחות משיעור יניקה : שנינו בפ"ג
דף כו — דכלאים הנוטע שתי שורות של קישואים ושתי שורות של
בפי' ל"ת שם — דילועין ושתי שורות של פול המצרי מותרין פירוש ויעשה
תלם בין מין ומין אבל לא יזרע שורה אחת של קישואין ושורה
אחת של דלועין ושור' אחת של פול המצרי אף על פי שהתלם
מבדיל בין כל מין ומין מפני שמינין אילו עלין שלהם ארוכין
ונמשכין ומסתבכין ואם זרען שורה בצד שורה יתערב הכל
כדף דלעיל — ויראו כנזרעין בערבובי' עוד שנינו שם נוטע אדם קישו' ודלעת
בתוך גומא אחת ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו נוט' לצד זו :
דף כד — שנינו בפ"ב דכלאים הרחקה בין תבואה לתבואה בית רובע ·
וירק בירק ששה טפחים· תבוא' בירק וירק בתבואה בית רובע'
ובולר שם בכל' לים משנת ט' וי' — ובית רובע הוא כעשר אמות וחצי אמה על עשר אמות וחצי
אמה : שלשה חלוקין יש בהרחקת מין זה מהרחקת מין אחר
בירק' כי מה ששנינו ירק בירק ששה טפחים זהו בין שתי
שם בפ"ג דף כ"ו משנת ג' — שורות · ופירש רבינו שמשון שצריך. רוחב ששה טפחים
על פני כל אורך השורות ורבינו משה
בפ"ג דהלכות כלאים דף תכ"ב — כתב שאין צריך רק ו' טפחים על ו' טפחים
מרובעות וכן משמע קצת לשון התוספתא
מרק' דכלאים דף ס"ה ע"ח (דף פ"ה) — ומבוארה בפרק רבי עקיבא עבודת ירק בירק אחר ששה
טפחים בין מן האמצע בין מן הצד ורואין אותה כטבלא
כתו' שם — מרובעת · אמנם רבינו שלמה ורבינו יצחק פירשו שם עבודת

ירק בירק אחר כמה שיעור עבודתו להרחיק חברו ממנו ששה
דף כו — טפחים לה' זרעונים · החלוק השני בפ"ג דכלאים היתה שדהו
זרועה ירק ומבקש ליטע באותה שדה שורה של ירק אחר רבי
שם — עקיבא אומר אורך ו' טפחים ורוחב מלואו · פירש רבי' שמשון
ו' על ו' בריבוע אע"פ שאינו מפסיק על פני
שם ובתוספתא' פרק ג דלעיל — כל אורך השורו' · ורבינו משה פירש רוחב
סוף מ"ג דלעיל — מלואו כלומ' רחבו כעומקו· ר' יהודה אומר
טפח על פני כל הגבול : ונראה שהלכה כרבי יהודה שסתם
דף פה — התלמוד מביא דבריו לראיה בפר' ר' עקיבה : הדין הג' בערוגה
שאין שם לא שדה שלם ולא שורו' שלמות
היינו מתניתי' דלפ"ג דכלאי' דף כ"ר שהביא לעיל כו' — כי אם מעט מכל מין יכול לעשו' ה' זרעונין
בפרק ב דכלאים דף כ"ר משנה ח — בערוגה ששה היה בין שני המינין גדר
גבוה י' טפחים או חריץ עמוק י' טפחים או
אילן שהוא מסך על הארץ זה סומך מכאן וזה סומך מכאן :
היינו כרבי יוסי ור' שמעון שאמרו אין אדם מקדש וכו' בכ"ז דכלאי' דף ל"ח דפסק ש"ס ורב אחר' תשמיה דרב כוותיהו בפרק הערל דף פ"ג · — בד"א שצריך הרחקה או דבר המבדיל כשזרע בתוך שדהו אבל
אם היתה שדהו זרועה חיטין מות' לחברו לזרוע בצדה שעורין
שנאמר שדך לא תזרע כלאים אין האיסור אלא למי שזרע
שדהו כלאים ולא נאמר הארץ לא תזרע כלאים · דף
כתוב — בפרשת תצא לא תזרע כרמך כלאים וקל
בפ"ק דקידושי' דף ל"ט ובתוספו' שם מגלת הסוגיה — כרבי יאשיה דאמ' אינו לוקה עד שיזרע חטה
ושעורה וחרצן במפולת יד כדאמר רב נחמן בפרק
דף קנ"ו — ראשית הגז דמשמע לא תזרע כרמך עם כלאים
רפ"ח דכלאים דף ל"ח ע"ב ויתבואר בפי' ל"ס שם דף לב — ובירושלמי מפרש שלוקה שתים אחת משום שדך לא
תזרע כלאים ואחת משום לא תזרע כרמך כלאים · פירש הר"ר
משה וכן הרב רבי אלעזר ממיץ דכי בעי רבי יאשיה שלשה
מינין והו לחייב את הזורע מלקו' אבל הכרם והמלאה נאסרין
בלא זה דמסתמא לא פליג רבי יאשיה
היכא משנה כשום מקום אך תוספתא בפנ דכלאים דף ס"ה ע"ב ותבואה' בפ' הגוזל קמא דף ק' וכרפ"ק דב"ב דף ב — על כמה משניות· אהא דתנן מחיצת הכרם
בפ"ז דכלאי' דף ל"ח — שנפרצ' קדש וחייב באחריותו · ואהא דתנן
המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו
דף ט ו — קדש · ואהא דתניא בפ"ב דמנחות מעשה
באחד שזרע כרמו של חבירו סמדר ואסרו
בפ"ז דכלאי' דף לב — את הזרעים ועוד אהא דתנן המעביר עציץ נקוב בכרם אם
דף קי ו — הוסיף מאתים אסורין ודריש ליה רבא בפ' כל הבשר מדכתיב
המלאה דמשמע מילואו ותוספתו וכתב הזרע דמשמ' כשנזרעו
ונשרשו נאסר מיד הא כיצד זרוע מעיקרו בכרם בהשרשה ·
כתו' פ"ק דקדושין דלעיל — זרוע ובא בהיתר הוסיף אין לא הוסיף לא · ובשם ר"י פירשו
שכל אלה דלא כרבי יאשיה : וצריך עיון בפרק מעשר בהמה
בבכורות דף כ ד — דמשמע שם דרבי יאשיה אין אוסר בכלאים כלל אף בכלאי'
זרעים אלא בג' מינין שאומר שם לרבי יאשיה תירוש ודגן דגן
ודגן שהם כלאים זה בזה ע"י דבר אחר אינו דין שלא יתעשרו
מזה על זה משמע דדגן ודגן שהם חטה ושעורה אינן כלאי' לא
כתו' שם — ע"י דבר אחר לרבי יאשיה · ואומר רבינו יצחק דהאי דבר
אחר לא קאי אדגן ודגן אלא אתירוש ודגן אבל דגן ודגן הוו
דף ט ו — כלאים בלא דבר אחר : אומר בפרק שני דמנחות קנבוס ולוף
אסרה תורה ושאר זרעים אסורים מדרבנן פי' לא למעט חמשת
המינין בא אלא כך הפירוש קנבוס ולוף וכיוצא בהן כגון
התבואה שנגמרה עם שאר גמר תבואות הכרם · וגם יש להם
אשכולות ושורש מתקיים בימות החמה ובימות הגשמים
בכרם כך פי' רבינו שלמה שם : כלאי הכרם אסורים בחוצה
דף ל ט — לארץ מדברי סופרים כדאיתא בפרק קמא דקידושין מפני
שאסורין בארץ איסור הנאה מה שאין כן בכלאי זרעים · ואין
שם — אסור בחוצה לארץ כלל אלא לזרוע חטה ושעורה וחרצן
במפולת יד · ואם אמר לתינוק גוי לזרוע לו בחוצ' לארץ מותר
אבל לא יאמר לגוי גדול שלא יתחלף בישראל כדאיתא בפרק
דף קל ט — רבי אליעזר תולין : ואף על פי שמותר לזרוע ירק בצד הכרם
בחוצה

בהוצה לארץ הרי אותו ירק הזרוע שם אסור באכילה ואפילו
בחוצ׳לארץ והוא שיראה אותו לוקט ומוכר
בכוף מסכת ערלה דף כ״ב עיין שם בכי׳ ל״ש ובהלכות קטנות הלכות כלאי׳ דף י״ד ע״ב מבואר יותר — אבל ספיקו מותר : אין עודרין עם הגוי — תוספת׳ פ״ב דכלאי׳ דף כ״ה ומביאה בכל כת׳ דעז סלהי דף כ״ג
בכלאים אבל עוקרין עמו כדי למעט
התפלה : אחד הנוטע ואחד המקיים כגון
שראה כלאים צמחו בכרמו והניחן הרי זה קדש
בפ״ה דכלאים דף כ״ט — כדתנן הרואה ירק בכרם ואמר לכשאגיע שם
אלקטנו מותר כשאחזור אלקטנו אם הוסיף
שם — במאתים אסור מפני שדומה שמתייאש׳ והמקיים קוצים בכרם
רבי אלעזר אומר קדש וחכמים אומרים הרי זה לא קדש עד
שיקיים דבר שכמוהו מקיימין רוב העם באותו מקום ׳ כיצד
המקיים קוצים בכרם בארץ בערב שרוצים בקוצים לגמלים
הרי זה קדש : כיצד משערין שיעור תוספת מאתים רואין אם
נחתוך ירק זה או מין תבואה זה מן הארץ בכמה זמן ייבש
הגע עצמך שייבש עד שלא תשאר בו לחה במאה שעה אם
נשתהא בארץ משהגיע לו חצי שעה הרי הוסיף במאתי׳ לאיסו׳
שם דף ל׳ ע״א — ואם נשתהא פחות מחצי שעה מותר : ובירושלמי גרסינן דבי
רבי ינאי משערין בהדין ירבתא לוקט אחד ומניח אחד ומה
שזה פוחת זה מוסיף פירו׳ כשילקט ירבת אחד ומניח אחד
בכרם ויגדל אותו שהניח עד שהראשון פוחת אחד ממאתים
דף ל״א — שבו : שנינו בפרק ז׳ דכלאים המסכך גפנו על גבי תבואתו
של חבירו הרי זה קדש וחייב באחריותו רבי יוסי ור׳שמעון
אומרים אין אדם אוסר דבר שאינו שלו פי׳ דכתיב כרמך ׳
אמר רבי יוסי מעשה באחד שזרע כרמו בשביעית ובא מעשה
לפני רבי עקיבא ואמ׳ אין אדם מקדש דבר שאינו שלו והלכה
דף פ״ג — כרבי יוסי ורבי שמעון כדפסק שמואל בפרק הערל : עוד
פ״ז דלעי׳ יוכפ׳ תוג׳ יגרור עיין בכי׳ ל״ש — שנינו שם הרוח שעלעלה הגפנים על גבי תבואה יגרור מיד
ואם ארעו אונס מותר ׳ התבואה שהיא נוטה תחת הגפן וכן
שם — בירק מחזיר פי׳ לצד אחד ואינו מקר׳ מאימ׳תי תבוא׳ מתקדשת
היינו כר׳ יוחנן דתני הכי בירושלמי שם דף ל״א ע״א עיין בכי׳ ל״ש — משתשליש׳ וענבי׳ משיעשו כפול הלבן׳ תבוא׳ שיבשה כל צרכ׳
וענבים שבשלו כל צרכן אינן מתקדשות ׳ פי׳ תבואה שיבשה
כל צרכה ובא ונטע גפן בתוכה וכן ענבים שבשלו כל צרכן
וזרע תבואה או ירק בצדה אף על פי שזה אסור ומקדשות
שם מבואר בכי׳ ל״ש שם — אחרים כדאיתא בירושלמי מכל מקום אינן מתקדשות : כרם
שלא הגיעו ענביו להיות כפול הלבן לא עדיין הם בוסר וזרע
בתוכו ירק או תבואה והשרישו הרי זה לא קדש וקונסין אותו
דף ט׳ ו — ואוסרין אותו הזרע אבל הבוסר מותר כדאית׳ בפ״ב דמנחות :
גפן שיבשו העלין שלה ונפלו כדרך שתיבש הגפן בימי הקור
אסור לזרוע בצדה ירק או תבואה ואם זרע לא קדש כדתנן
דף ל״ח (שם דף ל״ב) — בפ״ז דכלאים ׳ וכן הזורע בעציץ שאינו נקוב המונח בכרם לא
קדש׳ ומכין אותו מכת מרדות׳ אבל עציץ נקוב הרי הוא כארץ :
תוספתא סוף פרק ג׳ דכלאים דף כ״ה ומביא׳ בכ״ב דערובין דף ל״ד — הקנים והוורד והאטדין מיני אילן הם ואינם כלאים בכרם זה
הכלל כל המוציא עלין מעיקרו הרי זה ירק וכל שאינו מוציא
עלין מעיקרו הרי זה אילן ׳ ואין אסור משום כלאים אלא מיני
תבואה ומיני ירקו׳ בלבד אבל שאר מיני זרעים מותר לזורעם
דף כ״ט — בכרם כדתנן בפ׳ ה׳ דכלאים האירוס והקיסוס ושושנת המלך
מיני זרעים הם ואינם כלאים בכרם ׳ אמנם מדרבנן אסירי
דף ט׳ ו — כדאמרי׳ בפ״ב דמנחות שאר זרעי׳ מדרבנן אסירי : שנינו בפ״ד
דף כ״ז — דכלאי׳ הנוט׳ שתי גפני׳ כנגד שתי׳ ואח׳ יוצאת זנב הרי זה כרם׳
פירו׳ והבא לזרוע בצדן צריך להרחיק ד׳ אמות לכל רוח׳ אבל
נטען שתים כנגד שתי׳ ואחת באמצע או שלש בשור׳ זו ושתים
כנגדן בשורה שניה אינו כרם׳ פירוש דאין לו אלא דין גפן
יחידית שהבא לזרוע בצידה אין צריך להרחיק אלא ששה
דף כ״ז — טפחים לכל רוח כדתנן בפ״ג : שתים כנגד שתים ואחת
יוצאת זנב שאמרנו שהם כרם אחד אין הדברים אמורים אלא
בתוספתא ריש פר׳ ג׳ דכלאים דף כ״ה — כשיש בין כל גפן וגפן מארבע אמות ועד שמנה אבל אם היה

בירושלמי שם פר׳ ו׳ דף כ״ט ע״ג — בין שתי השורות שמנה חוץ ממקום הגפנים עצמן הרי אילו
כמובדלות זו מזו ואינם כרם אחד ואינו מרחיק אלא ששה
טפחים מכל שורה ׳ וכן אם הייתה ביניהם פחות מארבע
אמות הרי אילו כגפן אחת ומרחיקין ו׳טפחים לכל רוח ׳ היו
ג׳שורות אף על פי שיש ביניהם פחות מד׳
דף כ״ח וטעם סברה׳ מבואר שם בכי׳ ל״ש — אמות על זה שנינו בפ״ה כרם שהוא נטוע
על פחו׳ פחות מארבע אמות ר׳שמעון אומר
אינו כרם וחכמים אומרים שהוא כרם ורואין את האמצעיות
כאילו אינן : וכן אם היו ג׳שורות ובין כל שורה ושורה שמנה
אמות או יותר הרי זה זורע בין השורות ׳ לפיכך הנוטע כרמו
מתחילה והרחיק בין כל שורה ושורה שמנה אמות מות׳ להביא
זרע בתוכו וירחיק מכל שורה ושור׳ ששה טפחים ׳ ואין דין בין
שם בכי׳ פר׳ ד׳ דף כ׳ — השורות של זה הכרם ככרם שחרב באמצעו שצריך שש עשרה
כדף כ״ז — אמה שהרי נטעו מתחלה מרוחקין ׳ וכן שנינו בפ״ד הנוטע
שתי שורו׳ אם אין ביניהן שמנה אמות לא יביא זרע לשם ׳ היו
שלש אם אין בין שורה לחבירתה שש עשרה אמה לא יביא
זרע לשם ׳ רבי אלעזר בן יעקב אומר משום רבי חנינא בן
חכינאי אפילו חרבה האמצעית ואין בין שורה לחברתה שש
עשר׳ אמה לא יביא זרע לשם שאילו מתחילה נטען היה מותר
בשמנה אמות׳ והלכה כרבי אלעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי׳
שם דף כ״ח — ותנן עוד רבי מאיר ור׳שמעון אומרי׳ אף הנוטע כרמו על ח׳
שם דף כ״ט ע׳ — אמות מותר : ובירוש׳ דכלאים פוסק רב כר׳מאיר וכר׳שמעון
דף פ״ב — והלכה כרב באיסורי לגבי שמואל שחולק עליו בפר׳ הספינה
כדף פ״ב — אמנם לענין מכר פוסק שם רבא מארב׳ אמות עד י״ו וי״ו בכלל
כתו׳ שם — לא חשיבי מפוזרין׳ ומה שלעניין כלאי׳ חשיבי מפוזרין בי״ו זה
דף כ״ז — מפני שאמות כלאי׳ שוחקות : שנינו בפ״ד דכלאי׳ אבא דבית
הילל כרם שחרב באמצעו אם אין שם שש עשרה אמה לא
יביא זרע לשם היו שם י״ו אמה נותנין לו כדי עבודתו וזורע
את המותר פי׳ מרחיק מעיקרי גפנים ארבע אמות לכל רוח
שם — וזורע באמצע הקרחת׳ ובמחול הכרם אומרי׳ בית הילל שתים
עשרה אמה׳ ואיזהו מחול הכרם מקום שנשאר פנוי בין סוף
הכרם ובין הגדר אם יש שם י״ב אמה מרחיק ד׳ אמות וזורע
שם — את המותר היו פחות מי״ב אמה לא יביא זרע לשם : גדר שהוא
גבוה י׳ טפחים וכן חריץ שהוא עמוק י׳ טפחים הרי זה מותר
שם — ליטע כרם בצדו מכאן וירקות בצדו מכאן : עוד שנינו בפ״ד
מחיצת הקנים אם אין בין קנה לחבירו ג׳ טפחים כדי שיכנס
הגדי הרי זו כמחיצה ׳ וגדר שנפרץ עד עשר אמות הרי זה
כפתח ומותר ׳ יתר מעש׳ כנגד הפרצה אסור לזרוע עד שירחיק
כשיעור׳ נפרצו בו פרצות הרבה אם היה העומד מרובה על
פ״ק דף י״ו — הפרוץ ׳ ואפי׳ עומד כפרוץ מותר כדמוכח בעירובין וכאילו אין
שם פרצ׳ היה הפרוץ מרוב׳ על העומד כנגד
תוספתא פ״ג דכלאי׳ דף כ״ה ומביאה בהגוזל קמא דף ק ובריש בבא בתרא דף ב — הפרצה אסור וכנגד העומד מותר : מחיצת
הכרם שנפרצה אומרים לו גדור חזרה
ונפרצה אומרים לו גדור נתיאש הימנה
דף כ״ח — ולא גדרה הרי זה קידש : מוכיח בפרק ה׳
שגפן יחידית שהיתה בתוך נקע פירוש חריץ או מוקפת גדר
גבוה עשרה ורחב ארבעה לא יזרע בכל המחיצה אף על פי
שהרחיק ששה עד שירחיק ארבעה אמות לכל רוח ואחר כך
יזרע שאר החריץ או שאר המקו׳ המוקף גדר
כך משמע שם בכ״ר דף כ״ז משנה ז — כי גפן יחידית אין לה דין מחול : שביל
שבין שני כרמים הרי זה הוא ככרם שחרב
באמצעו אם יש ביניהם י״ו אמות מרחיק מזה ארבע אמות
ומזה ארבע אמות וזורע את המותר ואם היה פחות מכאן לא
דף כ״ח — יביא זרע לשם : שנינו בפ״ה הנוטע ירק בכרם או המקיים הרי
זה מקדיש ארבעים וחמשה גפנים אימתי בזמן שהיו נטועות
על ד״ד או על ה״ה ׳ היו נטועות על שש שש או על שבע׳ שבעה
הרי

הרי זה מקדש שש עשרה אמה לכל רוח עגולות ולא מרובעות
בד"א בזורע או מקיים בתוך הכרם אבל הזורע חוץ לכרם
וסמך לו הרי זה מקדיש שתי שורות של גפנים הסמוכו' לזרע
באורך כל הזרע ויתר ד' אמות חוץ לזרע ומתקדש מן הזרע
רחב ד' אמות באורך כל השורה של הכרם ואם זרע בצד גפן
יחידית אינו מתקדש את הזרע אלא ששה טפחים בלבד לכל
דף כז רוח׳ כדתנן בפ"ד הנוטע שור' של חמש גפני' בית שמאי אומרים
כרם ובית הילל אומרים אינו כרם עד שיהא שם שתי שורות ׳
לפיכך הזורע ד' אמות שבכרם בית שמאי אומרים קדש שורה
דף כג אחת וב"ה או' קדש שתי שורות: שנינו בפ' שני הית' שדהו זרועה
ירק או תבואה ונמלך לנוטעה גפנים הופך אותה במחרישה
ואח"כ נוטע ולא יטע ואח"כ הופך ׳ היתה נטועה ונמלך לזורעה
לא יאמר אזרע ואחר כך אשרש הגפנים אלא משרש ואחר כך
זורע או גומם הגפנים עד פחות מטפח וזורע ואח"כ משרש:
ריש פירקא דף ל שנינו בפ"ז המבריך גפן יחידית בארץ אם אין עפר על גבה
ג' טפחים לא יביא זרע עליה ׳ אבל בצדה מותר כדתניא עלה
דף יט בפרק לא יחפור לפי שאינו משתרש לצדדין ואין נוגע בגפן
אע"פ שיונק מן הקרקע בתוך ג' טפחים עם הגפן אין לחוש ׳
ריש פ"ז דף ל ע"ב ובירו' דכלאים מפרש דעל גבה משום מגע זרעים בגפן נגעו
בה שהם כלאי הכרם שנוקב השורש אבל בשא' אילן שהשורש
במתני' דלעיל קשה אין לחוש לכלאי' מאח' שאינו נוקב השורש: אפי' הבריכה
לעיל בדלעת ובסילון אסור ומפ' בירושלמי דווקא בסילון של חרס
אבל בסילון של אבר אין צריך עפר ג' טפחי' מלמעלה ׳ ומיירי
במתני' דלעיל בדלעת יבשה: הבריכ' בסלע אע"פ שאין עפר על גבה אלא שלש
בירושל' דלעיל אצבעות מותר להביא זרע עליה ׳ ואין הדברים אמורים אלא
כשאין עיקר הגפן נראה אבל אם היה עיקר הגפן נראה צריך
להרחיק ששה טפחים לכל רוח: מוכיח בפרק ששי דכלאים
דף ל ע"ב בירושלמי שהזורע תחת השריגים והעלין היוצאין מן הגפן
הרי זה קדש ואף על פי שהזרע רחוק מעיקר הגפן כמה אמות:
הירק או התבואה והגפנים המתקדשין
שורפין את שתיהן שנ' פן תוקדש המלאה
פן תוקד אש ׳ ואפילו
הקש של תבוא' והעצים
של גפנים אילו אסורין
בהנאה ושורפין אותן ולא יסיק בהם את
התנור וכירים ולא יבשל בהן בשעת
שריפתן: אף על פי שמרחיקין בין הזרע
ובין הגפנים כשיעור צריך להזהר שלא תסתכך הגפן על
הירק או יסכך הירק על הגפן ׳ זרע
ירק או זרע תבואה וצמחה ואחר כך סיכך
עליה את הגפן הקשים מותרין והרגן
ופסק פ"ר דכלאי' דף כה ע"ב ידלק: היו שרשי הכרם יוצאין לתוך ארבע אמות שבין
הכרם והתבואה יעקור היו שרשי התבואה יוצאין לתוך ארבע
אמות מותרין כל הרחקות והשיעורין האמורים בכלאי' באמה
בת ששה טפחים שוחקות ולא יצמצם במדות הכלאים שאין
דף נ ע"ד מצמצמין אלא להחמיר כדאיתא בפר' קמא דעירובין ׳ ר פ א

משנה בפרק כתרא דתמור' דף לג ודרש' רבנן תוקדש בכר' כל הבשר דף קט"ו

כך משמע בפרק כל שעה דף כו וכן בתו' פרק ד' דכלאים דף סה עמוד ג דתני כל הגפן אסורה היא וכירותיה׳

כך משמע בפרק ה' דכלאי' דף כ"ט משנ' ו

בהמתך לא תרביע כלאים הרי זה אזהרה שלא
ירביע בהמה עם בהמה וחיה עם חיה
ובהמה עם חיה וחיה עם בהמה טמאה עם טמאה וטהורה
עם טהורה טהורה עם טמאה טמאה עם טהורה אסורין
קדושים פרק ד בהרבעה זה עם זה ותניא בתורת כהנים אין לי אלא בהמתך
על בהמתך בהמתך על בהמת אחרים בהמת אחרים על
בהמתך בהמת אחרים על בהמת אחרים מניין תלמוד לומר
את חוקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים ׳ ומניין שחיה
דף כד ועוף כיוצא בהן דתנן בפרק הפרה בבבא קמא אחד השור
ואחד כל הבהמה לכלאים וכן חיה ועוף וכיוצא בהן ומפרש
ספ בגמרא אי כלאים דהרבעה יליף בהמתך בהמתך משבת
מה להלן חיה ועוף כיוצא בהן אף כאן חיה ועוף כיוצא בהן
וגבי שבת מנלן דתניא רבי יוסי אומר משום רבי ישמעאל
בדברות הראשונות נאמר עבדך ואמתך ובהמתך ובדברות
אחרונות נאמר שורך וחמורך וכל בהמתך והלא שור וחמור
בכלל בהמה היו ולמה יצאו לומר לך מה שור וחמור האמורים
ג"ת"כ דלעיל כאן חיה ועוף כיוצא בהן אף כאן חיה ועוף כיוצא בהן: ותניא
אין לי אלא שני מיני בהמות שני מיני חיות שני מיני עופות
בהמה על חיה וחיה על בהמה טמאה על טהורה טהורה על
טמאה חיה או בהמה על עוף מניין תלמוד לומר את חוקותי
תשמרו בהמתך לא תרביע פיר' שממנו למד גזרה שוה משבת
בפ"ק דקדושי' דף ל"ט כאשר בארנו: ולוק' על לאו זה בכל מקום בין בארץ בין בח"ל ׳
דף כח ואומר בפרק הפרה שאפילו הרביע על מיני חיה שבים לוקה
דף נא מן התורה: ואמ' שמואל בפרק הפועלי' אינו לוקה עד שיכניס
בידו כמכחול בשפופרת׳ אבל אם העלים זה על זה בלבד מכין
ספ אותו מכת מרדות ׳ ואמר רב יהודה אמר רב בפרק הפועלים
מין במינו מותר להכניס כמכחול בשפופרת ואפילו משום
הירהור פריצות אין בו שטרוד במלאכתו ׳ עוד שם אמר רב
פפא מותר להכניס שני מינין בדירה אחת ואם ראה אותן
שרבעו אין זקוק להפרישן: שני מיני בהמה או חיה שדומין
זה לזה אף על פי שמתערבין זה מזה ודומין זה לזה הואיל והן
דף כב שני מינין הרי הן כלאים כדאיתא בפרק קמא דכלאים ואסור
להרכיבן כגון הזאב והכלב ׳ והצבאים עם העזים ׳ והסוס
עם הפרד ׳ והפרד עם החמור ׳ והחמור עם הערוד הוא
חמור הבר הרי הן כלאים זה בזה: שור ישוב עם שור הבר מין
כיף פ"ח דף לג אחד הן כרבנן דרבי יוסי במסכת כלאים ודלא כרבי יוסי
שאמר שהוא מין חיה ׳ אבל אווז עם אווז הבר כלאים זה בזה
שהאווז בייתי ביציו בפנים ואווז הבר ביציו מבחוץ מכלל
דף ח דשני מינין הן כדאמר שמואל בפרק קמא דבכורות ובפרק
דף כה (לעיל בכימן קמ"ט) שור שנגח את הפרה: הנה בארנו במצות אותו ואת בנו
עניני איסור פרדות לקשור בקרון וממנו תלמד להרכבה ואין
ריש פירקא דף לב להאריך כאן בדבר הזה: שנינו בפרק ח' דכלאי' ׳ כלאי הכרם
אסורין מלזרוע ומלקיים ואסורין בהנאה כלאי זרעים אסורין
מלזרוע ומלקיים ומותרין באכילה וכל שכן בהנאה כלאי
בגדים מותרין לכל דבר ואינן אסורין אלא מללבוש ׳ כלאי
בהמה מותרין לגדל ולקיים ואינם אסורין אלא מלהרביע ׳
ר פ ב

כתוב בפרשת תצא לא תחרוש בשור ובחמור
פרש' תצא דף ת"ט ע"ב יחדיו ותניא בספרי מניין לרבות שאר
בהמה חיה ועוף תלמוד לומר לא תחרוש מכל מקום ובפרק
דף כד הפרה לומדה בגזירה שוה שור שור משבת ׳ ומסיים בברייתא
בספרי אם כן למה נאמר שור וחמור לומר לך בשור וחמור
אי אתה חורש אבל אתה חורש בשור ואדם ׳ ומניין לרבו' הדש
והמנהיג תלמוד לומר יחדיו מכל מקום ולהוציא קושר סוס
בצידי הקרון או לאחר הקרון שאינו יחדיו ׳ רבי מאי' פוטר את
דף ח היושב בקרון ׳ ובפרק קמא דבבא מציעא מהפך שמואל ותני
וחכמים פוטרין היושב בקרון דסבר דהכי הילכתא ׳ ואף על
פי שהקושר סוס בצידי הקרון אינו לוקה מדרבנן אסור כדתני
פרק בתרא דף סה ע"ד בתוספת' דכלאים אין קושרין סוס לא בצידי הקרון ולא לאחר
הקרון ורבי יהודה מתיר ואם היו מסייעין זה את זה בירידה
ובעלייה הכל מודים שאסור והלכה כחכמים ועוד דסתם לן
דף לב בפ"ח דכלאים סתם משנה כחכמים ואין שם דברי ר' יהודה:
דף צ גרסי' בפ' הפועלים הנהיגה בקול ר' יוחנן אומ' לוקה פי' משום
בפ"ק דתמורה דף ג דבדיבוריה מתעביד מעשה כדאמר ליה רבי יוחנן לתנא לא
בפרק ט' דהלכות כלאים דף תכ"ר תיתני מימר משום דבדיבוריה מתעביד מעשה וכתב רבינו
משה שאין חייבין מלקות אלא על שני מינין אחד טמא ואחד
טהור

טהור דומיא דשור וחמור אבל אם שניה׳ טמאי׳ אין שם איסור
מן התורה ואף על פי כן אסור מדברי סופרים ויש להביא
פרק בתרא דף פ״ה ע״ר ראיה לדבריו מדתניא בתוספתא דכלאים לא יקשור סוס
לפרד ופרד לחמור וחמור לערוד מפני שמנהיגים זה את זה׳
עשה כן רבי מאיר מיחייב וחכמים פוטרים פירוש ממלקות׳
אבל אסור הוא שהרי לא יקשור דרישא דברי הכל הוא׃ ועוד
דף ל כ שנינו בפ״ח דכלאים בהמה עם בהמה וחיה עם חיה בהמה עם
חיה וחיה עם בהמה טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה
טהורה עם טהורה טמאה עם טמאה אסורין להרוש למשוך
ולנהוג׳
רפ״ג

כתוב בפרשת תצא לא תלבש שעטנז צמר ופשתים
יחדיו וכתוב בפרשת קדושים ובגד כלאים
ריש פירקין דף ל״ג שעטנז לא יעלה עליך׳ ושנינו בפרק אחרון דכלאי׳ אין אסור
ספרק ל״א ע״ר משום כלאים אלא צמר ופשתים ומפר׳ בירושלמי שאין נקרא
צמר אלא של רחלים ואלים כדכתיב במלכים ומישע מלך
מואב היה נוקד ומפרש שם מהו נוקד רועה והשיב למלך ישר׳
דף ל״ד מאה אלף אלים צמר ומאה אלף כרים צמר׃ שנינו עוד שם
אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג שנאמר לא תלבש
שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז רבי ישמעאל ברבי אליעזר
אומר נלוז ומליז הוא את אביו שבשמים עליו ובפרק קמא
דף ה דיבמות מפרש רבינו שלמה שמן התורה אינו חייב על
הכלאים עד שיהו הצמר והפשתן יחד מתוקנין במסרק׳ שוע
לשון חלק דמתרגמינן שע״ע׳ טווי שיהו שניהם טווין יחד׳
כתו׳ סס קנת חזה ונוז שיהו שניהם ארוגים יחד׳וקשה לפירושו למה לי נוז הלא
בגמרא סס אפילו שתי תכיפות חיבור שנאמר יחדיו׳ ועוד אמרו
סס דף ד׳ ובפרק התכלת דף ל״ט רבותינו שנסמכה פרשת כלאים לפרש׳ ציצית להתיר כלאים
בציצית ולפי זה היאך ימצא מן התורה כלאים בציצית והלא
אין ציצית ארוג בטלית ופי׳ רבינו יעקב בספר הישר דנוז הוא
משוז כדתנן נלוז ומליז נלוז מעוקל כמו חוט משזר רטור״ש
פרשת קדושים בלעז׳ וכן פירוש רבינו שלמה בפירוש חומ״ש כמו חזיין
בפ״ב דמ״ק דף י״ב לנזי דאית בהו׳ ועיקר כלאים מן התורה כשהצמר שוע וטווי
ומשזר לבדו והפשתן שוע טווי ומשזר לבדו ואחר כך יחדיו
דהיינו שתי תכיפות׳ ולפי זה יתיישב שמצינו כלאי׳ בציצית
דבסוף הטלית מקום הנחת הציצית היה רגיל להיות שזור
דף כ״ו כדאמרינן בתחילת פרק המוציא תפילין המוציא חוטי תכלת
שזורין כשרין׳ ומקשה ודילמא אדעתא דשיפתא דגלימא
עייפינהו ושזרן׳ ומשם נמי יש ראיה דהוטי הציצית היו
פרש״ס לחדף מ״א ע״ב שזורין׳ ואמרינן נמי בסיפרי פתיל תכלת טווי ושזור אין לי
אלא תכלת לבן מניין אמרה תורה תן תכלת ותן לבן מה
תכלת טווי ושזור אף לבן טווי ושזור׳ ומה ששנינו במסכת
פ׳ בת׳ דף ל״ד כלאים אין חייבין משום כלאים אלא על טווי וארוג שנאמר
שעטנז אומר רבינו יעקב דאין מביא דרשא זו אלא להזכיר
טווי תדע שלא הזכיר שוע אם כן לא בא לדרוש כל לשון
סס דף ל״ב ע״ר שעטנז אמנם בירושלמי גרסינן על ההיא משנ׳ ניתני שוע ולא
ניתני נוז אילו כן הוה אמינא נוז מותר ומתני׳ לא אמרה כן לא
מבואר סס בפי׳ רבי שמשון פיף של צמר ושל פשתן אסורין מפני שהן חוזרין לאריג׳
פירוש פיף צלצול בינדי״ל בלעז משמע דנוז הוא ארוג׳ וצריך
דף ס״א להתיישב בפירוש הירושלמי׃ גרסי׳ בנדה בפרק האשה אמר
מר זוטרא האי מאן דאבד ליה חוטא דכיתנא בגלימא דעמרא
ולא ידעינן אי נתקיה אי לא נתקיה שרי דספיקא דרבנן היא
דשעטנז אמר רחמנא׳ פירוש החוט הזה הוא חוט יהידי שאינו
שזור׳ מתקיף לה רב אשי ואימא או שוע׳ פירוש וחברו
כעין לבדין או טווי בלא שוע ונוז׳ פירוש וחברו כעין בגדים
גרועים או נוז׳ פירוש ששזר פתילה של צמר ופתילה של
סס פשתן וחברן יחד׳ ומסיק דהלכה כמר זוטרא מדאפקינהו
רחמנא בחד לישנא דשעטנז בעינן בצמר ושעטנז בעינן

בפשתים׳ אמנם מדברי סופרים אסור אפילו אחד מהם
פ׳ בתרא דף ל״ד כדתנן במסכת כלאים הלבדים אסורין משום שהן שועין׳
פ׳ קמא דף כ״ו (סוף פ׳ דף ט״ו) וגרסינן במסכת תמיד ובמסכת ביצה האי נמטא גמדא דנרש
שריא פירוש הלבוד׳ הקשין מותרין אף בלבישה מפני שאפי׳
אף לבדים הרכים אינם אלא מדברי סופרים׳ ומסקי׳ במסכת
סס תמיד דבגדי כהונה שהן שעטנז וקשים
סס ובפ״ק דביצה דף י״ד ובפרק ג׳ דיומא דף ס״ט הותר בהן הצעה דרבנן כדתניא לא יעלה
עליך אבל אתה מות׳ להציעו תחתיך אבל
אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תכרך
תמיד דף מ״ט ע״ב לו נימ׳ על בשרו׃ תניא בספרי לא תלבש שעטנז שלא יתכסה
מניין ת״ל לא יעלה עליך׳ יכול לא יפשילנו בקופה לאחריו
ת״ל לא תלבש לבישה בכלל העלאה היתה ולמה יצתה להקיש
אליה ולומר לך מה לבישה מיוחדת שהיא הנאת הגוף אף כל
שהו׳ הנאת הגוף׳ יכול חלוק של צמר על חלוק של פשתן יהא
אסור תלמוד לומר יחדיו׳ רבי חנינא בן גמליאל אומר מניין
שלא יקשו׳ סרק פי׳ גדיל של צמר בשל פשתן להגור בו מתניו
אף על פי שהרצועה באמצע תלמוד לומר יחדיו מכל מקום׳
פירוש שסובר חבור על ידי דבר אחר שמו חיבור׳ ותניא נמי
ס״פ בתר׳ דף כ״ח בתוספתא דכלאים ההיא דרבי חנינא בן גמליאל דכפרי וכן
ס״פ בתר׳ דף ל״ד שנינו במסכת כלאים ולא הזכיר שם רבי חנינא בן גמליאל
בפרק כתנא דלע ועוד תניא בברייתא אחרת בתוספתא חלוק שכולו צמר
גמלים וצמר ארנבים וארג בו חוט אחד של פשתן בצד זה
וחוט של צמר בצד זה אסור׳ מכל אלה משמע שכך הלכה
אפילו ימצא חכמים חלוקין עליו שהרי זה סתם במשנה
ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם משנה׳ והרב רבי אליעזר
ממיץ דוחה שאינה סתם משנה שיכול להיות שכולה רבי יוסי
במתני׳ דלעיל היא השנוי בראש הדבר דתנן רבי יוסי אומר משיחות של
ארגמן אסורות מפני שהוא מולל עד שלא קושר׳ סרק כו׳
סס ובסוף משנה קמייתא דה.ה. פירקא ורבי׳ שמשון בר׳ אברהם פי׳ בההיא דתוספת׳ ששני החוטין הן
זה בצד זה׳ ולא גרסי׳ וחוט של צמר בצד אחר׳ וכן סרק שהיא
חגורה אסור מפני שכשהוגר קושר שני ראשים של צמר ושל
פשתן ביחד׳ לפירוש זה אותן בגדים שאנו לובשין ובתוכן
עורות שתפורין קודם בפשתן אף על פי שמדבק העור לבגד
מאחר שאינו מדבק הפשתן לצמר מותר אפילו לרבי חנינא בן
גמליאל׳ וכל שכן לחכמים אם חולקין עליו ועוד כי אפי׳ לרבי
חנינא בן גמליאל לא אמר דבר זה אלא בכלאים דאורייתא כמו
שמביא מן המקרא אבל בכלאים דרבנן לא החמירו׳ ובגדים
דף ל״ב שלנו אינן שזורין׃ שנינו במסכת כלאי׳ פ׳ אחרון צמר גמלים
וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר׳ פירוש
מותר להביא פשתן לשם׳ ואם רוב מן הרחלים אסור׳ מחצה
על מחצה אסור׳ וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה׳ ותני
סס דף כ״ה ע״ר עלה בתוספתא בד״א שהביא פשתן וטרף ביניהן אבל הביא
הוטי צמר של רחלים וטרף בין חוטי צמר של גמלים אסור׳
בדף ל״ב פירוש חוטי חשיב׃ ולא בטלי׃ עוד שנינו שם השיראי׳ והכלך
בפי׳ ל״ט סס אין בהן משום כלאים אבל אסורין משום מראית העין׳ ואין
לאסור לולאות של משי בבגדי צמר שהרי משי מצוי בינינו׳
ואילו שיראים אינו דבר מצוי בינינו שרוצה לומר בפרק במה
דף כ׳ (דף מ) מדליקין ושירי׳ זו היא שירא פרנדא׳ובסוף סוטה אומ׳ משחרב
במתני׳ דלעיל בית המקדש בטלה שירא פרנד׃ הכרי׳ והכסתו׳ אין בהן משום
כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן׳ והוקא שהן ריקנין
סס דף ל״ב ע״א מונחין על איצטבא כדאיתא בירושלמי אבל כר מלא נכפף
על צידי האד׳ וכן דיקן ומונח על תבן אדם נשקע באמצעיתו
כתו׳ פרק כ״א ל״ו ונכפפין הצדדין עליו׃ ועל קושרא פולינט השיב ר׳ לרבינו
ב״ט ובפ״ק דביצה ט״ו בד״ה קסי׳ שמשון מאייבבילא שאם אין בתוכ׳ כלאי בגדי׳ אלא גיזי צמר
בין בגד לבגד אין זה חיבור שאם היו פותחים שני הבגדי׳ היו
סוף מתני׳ דלעיל יכולין למשוך הצמ׳ מבין התפיר׃ אין עראי לכלאי׳ ולא ילבש

את

את הכלאים אפילו על גבי עשרה בגדים ואפילו לגנוב אר״ת
דף קי״ג המכס: אמנם בהגוזל בתרא תניא רבי שמעון בן יהודה אומר
לובש אדם את הכלאים להבריח את המכס וכן הלכה אע״פי
שהוא סתם במשנה דלא כר׳ שמעון ומחלוקת בברייתא מ״מ
הלכה כמותו שהרי מפר״ש שסובר כר׳ שמעון דאמ׳ דבר שאין
מתכוין מותר׳ וכן שנינו דהעלאת כלאי׳ כשאין מתכוין ליהנו׳
פ׳ בתרא דכלאים דף ל״ג מותר דתנן מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוון
בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועי׳ השומרין
עצמן מן הכיעור מפשילין אותן לאחוריהן במקל ומעמידה
פ׳ במה מדליקין כ״ט ופרק כירה דף מ״ו במסכת שבת כרבי שמעון: שנינו עוד שם
בפרק בתרא דכלאי׳ דף ל״ג מטפחות הידים מטפחות הספרים מטפחו׳
הספג אין בהן משום כלאים ורבי אליעזר
שם דף ל״ה ע״ד אוסר׳ ובתוספתא מסיים דברי רבי מאיר׳ רבי יהודה אומר
במתני׳ דלעיל רבי אליעזר מתיר וחכמים אוסרין: מטפחות הספרים אסורה
משו׳ כלאי׳ מפני שלובשין סביבות כתיפיו של אדם המסתפר
שם דף ל״ב ע״א ומפר׳ בירושלמי הדא דאת אמר במתכוון לשם מלבוש וטעמו
של רבי אלעזר שאוסר באחרים מפני שהידים נוגעות בהן והן
נכרכות תמיד על היד ומחממות אותן: פיר׳ מטפחות הידים
שמקנחין בהן את הידים׳ ומטפחות של ספרי תורה׳ ומטפחו׳
הספוג שמספגין בהן אר״ת הכלים או היוצא מבית המרחץ
שם מסתפג בה ובירושלמי פוסק הלכה כרבי
בפ״י דהלכות כלאים דף תכ״ה אלעזר לאיסור וכן פסק רבי׳ משה לאיסור:
במתני׳ דלעיל עוד שם תכריכין המת ומרדעת של חמור
שיושב עליהם אין בהן משום כלאים׳
כדתנן לעיל מיניה גבי כרים וכסתות פירוש ובלבד שלא יהיה בשרו נוגע
בה׳ אף על פי שאסרו
בכל״ת דביצה דף י״ד ובפרק כ״ה לו דף ס״ט והכונ׳ בתו׳ שם בד״ה חכמים הצעה שמא תכרך לו נימא ה״מ
במדי דאורחיה בלבישה אבל מרדעת
קשין וכרים וכסתות דלאו אורחייהו בלבישה
לא גזור׳ ואם לחשך אדם לומר מאי
דף מ״א שנא מציצית שאומר בפרק התכלת
בתו׳ פרק ט׳ דנידה דף ס״א בד״ה אבל שכשמת יניחו לו ציצית אומר רבינו יצחק
מפני שבימיה׳ היו לכולם ציצית בחייהם
אבל עכשיו שאין לכולם ארבע כנפות רגילין להסירן קודם
קבורה שלא יתביישו אותם שלא היו להם ציצית בחייהם
דף ע״א כדאיתא בפרק בתרא דנדה בתחילה היו מטבילין כלים ע״ג
נדות מתות והיו נדות חיות מתביישות התקינו שיהו מטבילין
דף כ ר על הכל: אמרינן בפרק במה בהמה שאם החבלים מבהמה
אחת צמר ומבהמה אחרת פשתים אסור לכרוך החבלים בידו
דף ל״ג משום כלאי חבלים: שנינו בפרק אחרון דכלאים רבי יוסי
אומר כלים הבאים ממדינת הים אינן צריכין בדיקה מפני
שם דף ל״ב ע״ד שחזקתן מן הקנבוס ומפרש בירוש׳ הדא דאת אמר בראשונה
שאין הפשתן מצויה בכל מקום אבל עכשיו שהיא מצויה בכל
במתני׳ דלעיל מקום צריכה בדיקה וכתב רבינו שמשון ברבי אברהם שיש
להתיר בצרפת מפני שהקנבוס בזול יותר וגם חזק יות׳ לתפור
וגם מורי רבינו יהודה ברבי יצחק היה אומר כן מפני שרובן
דף מ תופרין בקנבוס: אמרינן בפרק כל שעה בגד שאבד בו כלאי׳
פרק ט׳ דנידה דף ס״א ובתוספות שם בד״ה ע״א לא ימכרנו לגוי שמא ימכרנו לישראל ואין שייך בטול ברוב
אלא בדבר שהיה אסור קודם שנתערב ובשר בחלב שבטל
בנותן טעם זהו מפני שלא אסרה תורה אלא דרך בשול מפני
נתינת טעם: וגם לא יעשנה מרדעת לחמור פירוש שמא ימצא
אותו אחר ויקרענה מעל המרדעת שהרי אין הכלאים ניכרין
בו׳ וכיצד היא תקנת בגד זה צובעו שאין הצמר והפשתן עולין
דף כ״א בצבע אחד כדאי׳ בנדה פ׳ האשה ומיד הוא ניכר לו ושומטו ואם
פ״י דכלאים דף ה ועיי׳ בלאסי סלא כסף כב לא ניכר מות׳ שמא נשמט והלך לו שהרי בדקו ולא מצאו: הרואה
כלאים של תורה על חבירו אפילו היה מהלך בשוק קופץ

לו וקורעו מעליו מיד׳ ואפילו היה רבו שלמדו חכמה שאין
כבוד הבריות דוחה איסור לא תעשה המפורש בתורה׳ ולמה
נדחה בהשבת אבידה מפני שהוא לאו של ממון׳ ולמה נדחה
בטומאת מת הואיל ופרט הכתו׳ ולאחותו לדרוש ולאחותו הוא
דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה׳ אבל דבר שאסור
מדברי סופרים הרי הוא נדחה מפני כבוד הבריות בכל מקום
אע״פ שכתוב בתורה לא תסור מכל הדברים הרי לאו זה נדחה׳
דף ל״ח ועיקר כל הסוגיא בפרק מי שמתו דף כ מפני כבוד הבריות כדאיתא בסוף הקומץ רבה׳ לפיכך אם
היה עליו שעטנז של דבריהם אינו קורעו מעליו בשוק ואינו
פושטו בשוק עד שמגיע לביתו ואם היה של תור׳ פושטו מיד:
פרק בתרא דף ל״ב ע״א והכואר בבי״ס שם דף ל״ג מסכת כ וגרסי׳ בירושלמי דכלאי׳ תני אין מדקדקין במת כדקא׳ ר׳ יוסי
הוה יתיב ומתני ולא הודיעוהו שהיה שם מת עד שיצא׳ ואין
מדקדקין בכלאים כדקאמ׳ רבי יוסי הוה יתיב ומתני אמר חד
לחבריה את לביש כלאים א״ל רבי אמי שלח מאנך והב ליה
פי׳ בכלאים מדבריהם הוא מדבר׳

אילו הן לאוין של מתנות עניים: רפד

כתוב בפרשת קדושים ובקצרכם את קציר ארצכם
לא תכלה פאת שדך לקצור ובפר׳ אמור כתיב
ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך׳
פ״ק י״ג ותניא בת״כ בפרש׳ אמור א״ר אוורדימס בר׳ יוסי מה ראה ליתנם
באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן ראש השנה ויום הכיפורים
מכאן והלא כבר נאמר בפר׳ קדושים לא תכלה וגו׳ אלא ללמדך
שכל מי שמניח לקט שכחה ופא׳ ומעש׳ עני מעלה עליו הכתוב
כאילו בית המקדש קיים והקריב קרבנו׳ בתוכו: שנינו במסכ׳
דף ג (דף כ״ח) (דף כ״ו) פאה פר׳ ראשון׳ ומביאה בפרק כלל גדול׳ ובפ׳ מקום שנהגו
כלל אמרו בפאה כל שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ
ולקיטתו כאחד ומכניסו לקיום חייב בפאה׳ והתבואה והקטני׳
בכלל הזה׳ ובאילן האוג והחרובין והאגוזי׳ והשקדים והגפנים
והרמונים והזתים והתמרים חייבים בפאה׳ פי׳ אוג הוא פרי
דף ס״א המתקיים והוא אדום כדתניא בריש מעשרות האוג והתותים
משיאדימו ואמרו לי בספרד שהוא פרי ששמו סומ״ק ומוכרין
פרק א אותו הבשמים׳ ותניא בת״כ בפ׳ קדושי׳ אין לי אלא הקוצר מניין
אף התולש ת״ל קציר מנין אף העוקר תלמוד לומר לקצור
אין לי אלא תבואה קטנית מנין תלמוד לומר ארצכם׳ אילנות
מנין תלמוד לומר שדך׳ פירוש מקראות יתרים דורש לרבות
שהיה יכול לכתוב ובקצרכם לא תכלה פאה׳ ולא יותר ועוד
שהדבר הזה כתוב בשני מקראות ובא לרבות כל אלה כאשר
שם בארנו: סוף הברייתא יכול הירק והקישואין והדילועין
והאבטיחים בכלל תלמוד לומר קציר מה קציר מיוחד שהוא
אוכל ונשמר כו׳ יצאו ספחי סטים וקוצה שאינן אוכל פירוש
סטים וקוצה צובעין בהן והוא גיר״א בלעז וקוצה גרנצא בלעז׳
יצא ההפקר שאינו נשמר׳ יצאו כמהין ופטריות שאין גידולן
מן הארץ׳ יצאו תאנים שאין לקיטתן כאחד׳ יצאו ירקות
דף ד שאין מכניסין אותן לקיום׳ שנינו בפרק שני שדה שקצרוה
גוים קצרוה ליסטים קרסמוה נמלים שברתה הרוח או בהמה
דף כ פטורין פירו׳ שאין כאן ובקצרכם: שנינו בתחילת מסכת פאה
אילו דברים שאין להם שיעור הפאה והביכורים והראיון
דף ו וגמילות חסדים ותלמוד תורה ומביאה עוד בחגיגה פרק קמא
דף קל״ז (שם ובפרק ראשית הגז ושונה אחריכן אין פוחתים לפאה מששים
שם אף על פי שאמרו אין לפאה שיעור הכל לפי גודל השדה ולפי
רוב העניים ולפי רוב הענבה׳ פי׳ מן התורה אין להם שיעור
ואפילו בשיבולת אחת יצא ידי חובתו אבל מדבריהם אין
פחות מאחד מששים בין בארץ בין בחוצה לארץ כדאיתא
כדף קל״ז דלעיל במסכת חולין׳ ומוסיף על האחד מן הששים לפי גודל השדה׳

ולפי רוב העניים ולפי ברכת הזרע כי גרגירי תבואה וענבים
דף ט הכל נקרא ענבה וכן שנינו בפרק ששי דפאה ענבה של
שעורין ׳ כיצד שדה שהיא קטנה ביותר שאם הניח ממנה
אחד מששי׳ אינו מועיל לעני הרי זה מוסיף על השיעור׳וכן אם
היו העניים מרובים מוסיף׳ואם זרע מעט ונתברך ואסף הרבה
דף ר)דף כ ה מוסיף לפי הברכה׃ שנינו בפר׳ שני ומביאה בפ׳ חזקת הבתים
דף ס א)דף ע א ובפרק הכונס ובמנחות פרק רבי ישמעאל אילו מפסיקין
כרס׳ קדושי׳ פ׳ א וכ׳ לפיאה פירוש כדדריש בתורת כהנים שדך לחייב על כל שדה
ושדה מכאן אמרו אילו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית ׳
פ׳ ב דפאה דף י״ו ע״ר ומפרש בירושלמי נחל אף על פי שאינו מושך שלולית שהיא
מושכת ׳ וכמו שמפרש שם שתהא אמת המים רחבה ועמוקה
עד שאינו יכול לקצור שני צדדיה כאחת ׳ וכן אם היה מפסיק
בה דרך היחיד שהוא רחב ארבע אמות ׳ או דרך רשות
הרבים רחב י״ו אמות ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע
בימות החמה ובימות הגשמים ושביל הוא פחות מדרך׃ עוד
בפ״ב דפאה דף ד שם שדה בור שבנתים או שדה ניר או זרע אחר כגון חיטים
משני צדדין ושעורין באמצע והקוצר לשות פי׳ קודם שתביא
שליש מפסיק ׳ דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אינו מפסיק
אלא אם כן חרש בכל ההפסק׳ אילו חייב על כל שוה ושדה׃
סס וכל ההרים אשר במעדר יעדרון אף על פי שאין הבקר יכול
לעבור בכליו הוא נותן פאה לכל אחת ׳ פי׳ אע״פי שאין יכול
לחרוש כולם כאחד מפני תלים גבהים או מקומות עמוקות ׳
סס הכל מפסיק לזרעים ואין מפסיק לאילן אלא גדר׃ עוד שנינו
שם הזורע שדהו מין אחד אף על פי שהוא עושהו שתי גרנות
נותן פאה אחת ׳ זרע שני מינין אף על פי שעשאן גורן אחת
נותן שתי פאות ׳ מעשה שזרע רבי שמעון איש המצפה לפני
רבן גמליאל ועלו ללשכת הגזית ושאלו את נחום הלבלר ואמר
מקובל אני מר׳ מיאשא שקיבל מאביו שקבל מן הזוגו׳ שקיבלו
מן הנביאים הלכה למשה מסיני בזורע את שדהו שני מיני
חיטין אם עשאן גורן אחת נותן פאה אחת שתי גרנות נותן
דף ה שתי פאות׃ שנינו בפ״ג האחין שחלקו נותנין שתי פאות חזרו
ונשתתפו נותנין פאה אחת שנים שלקחו את האילן נותנין
פאה אחת לקח זה צפונו וזה דרומו זה נותן פאה לעצמו וזה
נותן פאה לעצמו׃ עוד שם רבי עקיבא אומר קרקע כל שהו
סס דף י״ז ע״ד חייבת בפאה ומקשה בירושלמי והלא צריך בקוצרך שיקצור
דיס פ״ה דף כ׳ י לעצמו שום דבר ׳ ולפיכך שנינו בתוספתא העושה כל שדהו
דף ז פאה אינה פאה ׳ והא דתניא בפרק קמא דנדרים מנין שאם
רוצה לעשות כל שדהו פאה שהרשות בידו תלמוד לומר פאת
בירושלמי דלעיל שדך כל שדהו לאו דווקא ׳ ומתרץ תפתר כגון שעלו חמש
שבולת בקנה אחד שיקצור הארבעה ויניח החמישי פאה׃
ריש פ״ד דפאה דף י שנינו בפ״ד הפאה נתנת במחובר לקרקע ׳ בדלית ובדקל בעל
הבית מוריד ומחלק לעניים פירוש מפני שאין העניים יכולים
לבוז אותה אלא בסכנה וגם נשים וזקנים אין יכולין לעלות
שם ׳ בשדה אפילו תשעים ותשעה אומרים לחלק ואחד אומר
פרש׳ קדושים פ״ג לבוז לזה שומעין שאומר כהלכה ׳ ודורש בתורת כהנים שנא׳
במתני׳ דלעיל תעזוב הנח להם שיבוזו ׳ בדלית ובדקל אינו כך אפי׳ תשעים
ותשעה אומרים לבוז ואחד אומר לחלק לזה שומעין שאמר
כהלכה׃ עוד שם נטל מקצת פאה וזרק לו על השאר אין לו
בה כלום נפל לו עליה פירש טליתו עליה מעבירים אותו
סס הימנה וכן בעומר השכחה׃ הפאה אין קוצרין אותה במגלות
ואין עוקרין אותה בקורדומות כדי שלא יכו איש את רעהו׃
סס שלש אבעיות ביום בשחר ובחצו׳ ובמנחה ׳ פירו׳ בשלש עתות
הללו נוטלין עניים את הפאה ומתגלה בעל הבית ליתן פאה
סס דף י״ח ע״ב מלשון נבעו מצפוניו כמו שמפרש בירושלמי ועני שבא בלא
זמן זה אין מניחין אותו ליטול כדי שיהא עת הקבוע לעניים
שיתקבצו בו כולם ליטול ׳ ולמה לא קבעו להם עת אחד ביום

סס מפרש בירושלמי בשחר מפני המניקות פירוש מפני שיש
עניות מניקות צריכות לאכול בתחלת היום ׳ בחצות מפני
התינוקות ׳ פירוש שיש בני עניים שאינם נעורים בבקר
ולא יגיעו לשדה עד חצי היום ׳ במנחה
מבואר לקמן בסוף סימן רפ״ח מפני המשושות שיש זקנים שאין מגיעים
בפ״ד דלעיל עד המנחה׃ עוד שם מי שליקט את הפאה
ואמר הרי זה לאיש פלוני רבי אלעזר אומר זכה לו וחכמים
דף נ ב אומרי׳ יתננה לעני הנמצא ראשון׃ תניא בפ׳ הגוזל קמא מצות
פאה להפריש מן הקמ׳ לא הפריש מן הקמ׳ מפריש מן העומרי׳
לא הפריש מן העומרים מפריש מן הכרי עד שלא מרחו מרחו
מעשר ונותן לו ׳ ר׳ ישמעאל אומר אף מפריש מן העיסה ונותן
דף י)דף יו לו ׳ ועוד מביאה בתמורה פרק קמא ובפרק הנחנקין ובמכות
דף יו פרק בתרא ואומר שם אין לוקין על לאו זה של לא תכלה אלא
אם כן אבד ונשרף כל הקציר שקצר שמעתה אין יכול לקיים
העשה שבה שניתק לו ׳ וכן בלקט ובפרט ובעומר השכחה
שבכולן כתוב עשה או לעני ולגר תעזוב אותם׳ או לגר ליתום
פרש׳ קדושים ולאלמנה יהיה ׳ תניא בתורת כהנים ומביאה בפרק במה
דף כג מדליקין אמר רבי שמעון מפני ארבעה דברים אמרה תורה
להניח פאה בסוף השדה מפני גזל עניים שלא יראה בעל
הבית שעה פנויה ויאמר לקרובו עני הרי זו פיאה ׳ ומפני
ביטול עניים שלא יהיו עניים יושבין ומשמרין ואומרין מתי
יניח בעל הבית פאה ומפני החשד שיהא המקו׳ ניכר לעוברים
ושבים ולא יחשד ומפני הרמאים העוברים על לא תכלה
פ״ק דף כ ואומרים כבר הנחנו ׳ ומה ששנינו במסכת פאה נותנין פאה
מתחילת השדה ובאמצעה ר׳ שמעון אומר ובלבד שיתן לבסוף
בשיעור זהו בעבר והפריש הפאה מתחילתה או מאמצעיתה
ששם פאה עליה ׳

ר פ ה

כתוב בפרש׳ קדושים ובפרשת אמור ולקט קצירך לא
תלקט ׳ ולקט אינו נוהג
כסימן דלעיל הביאו מתורת כהנים באילן דמארצכם דכתיב בפאה מרבינן
אילן ובלקט אין כתוב אלא קצירך ׳ ואין
פ״ד דף נ נקרא קציר אלא תבואה שדרכה ליקצר׳ ושנינו במסכת פאה
איזהו לקט זהו הנושר בשעת קצירה ׳ פירו׳ ולא בשעת קיטוף
אם הולך בתוך שדהו וקוטף מלילות ונושר מידו אין זה לקט׃
פרק ב כדתניא בתורת כהנים בפרשת קדושים ולקט קצירך ולא
לקט קיטוף ולקט קצירך אין לקט אלא מחמת הקציר׳ מכאן
אמרו היה קוצר וקצר מלא ידו דברים הראוים ליקצר תלש
מלא קומצו דברים הראוים ליתלש הכהו הקוץ ונפל מידו על
הארץ הרי זה של בעל הבית ׳ הנופל מתוך היד בשעה שיקבץ
השבלי׳ ויקציר או מתוך המגל לעניים׳ לאחר היד ואחר המגל
לבעל הבית ׳ והטעם שכל נשירה שהיא דרך אונס אינו לקט
סס שלקט דרך קציר אמרה תורה׃ תניא לא תלקט לעני לא
תסייע לעני׳ לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו׃ ושנינו
דף י בפ״ה המניח כלכלה תחת הגפן לקבל הפרט הנושר הרי זה
גוזל את העניים ועל זה נאמר לא תשיג גבול עולם ׳ ולמדנו
במו כן שהמניח בלכלה תחת הקציר לקבל הלקט הרי זה
דף ז גוזל לעניים׃ עוד במסכת פאה פר׳ ה׳ המוכר את שדהו מוכר
מותר אם הוא עני ולוקח אסור ׳ ולא ישכור אדם את הפועל
סס על מנת שילקט בנו אחריו׳ פי׳ שאינו מניח את העניים ללקט
או שהוא מניח את אחד ואת אחד לא או שמסייע את אחד
מהן הרי זה גוזל את העניים ועל זה נאמר לא תשיג גבול
עולם ׳

ר פ ו

כתוב בפרש׳ קדושים ופרט כרמך לא תלקט ׳ ושנינו
דף י בפרק שביעי דפאה איזהו פרט זה הנושר
בשעת הבציר פי׳ גרגיר אחד או שני גרגרים ותניא בתורת
פרש׳ קדושים פ׳ כהנים ופרט כרמך אין פרט אלא בשעת הבציר מכאן שנינו
בםסכת

פ׳ז דף י׳ במסכת פאה היה בוצר עוקץ האשכול והוסבך בעלים ונפל
דף ח לארץ ונפרט הרי הוא של בעל הבית ושנינו עוד בפ״ו שני
גרגרים פרט שלשה אינו פרט ׳ שני שבלים לקט ושלש אינו
לקט כדברי בית הילל ׳ ר פ ז

כתוב בפרשת קדושים וכרמך לא תעולל ובפר׳ תצא
כתיב כי תבצו׳ כרמך לא תעולל אחריך עוללות
הן אשכולות קטנות כמו עולל כדכתיב אם בוצרים באו לך
פ׳ז דף י׳ הלא ישאירו עוללות ׃ ושנינו במסכת פאה איזהו עוללות כל
פס דף כ ע״א שאין לה לא כתף ולא נטף׳ ואם ספק לעניים׳ ומפר׳ בירו׳ איזהו
כתף כל שאין לה פסיגין זה על זה נטף אילו התלויות בשדרה
ויורדות והוא שיהו כל הענבים שבעוללות נוגעות בפס ידו ׃
נדף י׳ דלעיל שנינו עוד שם כרם שהוא כולו עוללות ר׳ אליעזר או׳ לבעל הבית
ור׳ עקיבא או׳ לעניים ׳ א״ר אלעזר כי תבצור כרמך לא תעולל
אם אין בציר מניין עוללות א״ל רבי עקיבא וכרמך לא תעולל
אפילו כולן עוללות ׳ אם כן למה נאמר כי תבצור לא תעולל
פרש׳ קדושים אין לעניים בעוללות קודם הבציר ׃ תניא בתורת כהנים
סוף פרק ג׳ מניין שספק לקט לקט ספק עוללות עוללות ספק שכח׳ שכחה
כספק פארה פארה תלמוד לומר לעני ולגר
פרשת תצא דף כ ב עמוד ב תעזוב אותם ׃ ושכחה כדי נסבה׳ שבספרי
דורשו מליתום ולאלמנה יהיה הכתוב
בפ׳ גיד הנשה ובפרק (דף קל״ד) בה כאשר יתבאר ובחולין פרק הזרוע אמר ריש לקיש עני
ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו מכאן שהספיק לעניים ׳
ר פ ח

כתוב בפרשת תצא כי תקצור קצירך בשדך ושכחת
עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה
פרשת תצא דף כב עמוד א׳ יהיה ותניא בספרי קצירך פרט לשקצרוהו גוים קצרוהו לסטי׳
כו׳ ׳ קצירך פרט להקדש בשדך פרט למעמר בשדה אחר דברי
רבי מאיר והכמים אומרים כי תקצור קצירך בשדך מכאן
אמרו שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלין שכחוהו פועלים
לה דף י״ט ע״א ולא שכחו בעל הבית אינו שכחה׳ פי׳ כדדריש בירוש׳ דפאה
כי תקצור זהו פועל קצירך בשדך זהו בעל הבית ועל שניהם
(דף ח) דף י״א הוא אומר ושכחת ׃ ושנינו בפ״ו דפאה ומביאה בפ״ק דב״מ יחיד
שהתחיל לקצור מראש השורה ושכח לפניו ולאחריו שלפניו
אינו שכחה של אחריו הוי שכחה שהוא בבל תשוב זה הכלל
כל שהוא בבל תשוב שכחה שאינו בבל תשוב אינו שכחה ׃
(פס) (סס שני עומרים שכחה שלשה אינו שכחה ׃ העומר שיש בו
סאתים ושכח אינו שכחה שנ׳ עומר ולא הגדיש אף על פי שכל
דף ע ב העומרי׳ סאתי׳ ׳ ובסוף המוכר את הבית אמרינן שגם זה תורת
העומר עליו שאם שכח שני עומרים קטנים מצטרף עמהם
להחשב שלש עומרים ואינו שכחה ׃ שכח שני עומרי׳ אף על פי
שיש בשניהם סאתים הואיל ואין בכל אחד ואחד סאתים הרי
(דף) (סס אילו שכחה כדברי חכמים בפ״ו דפיאה ׃ קמה שיש בה סאתים
דף ט ושכחה אינו שכחה ׃ השוכח עומר בצד הקמה אינה שכחה
שנאמר כי תקצור וגומ׳ ושכחת עומר עומר שסביבותיו קציר
שכחה אבל עומר שסביבותיו קמה אינה שכחה ׳ וכן אם שכח
קמה בצד קמה שאינה שכוחה אפילו היתה זו שאינה שכוחה
קלח אחרת הרי זו מצלת השכוחה ויהא מותר לקחתה אבל
אם שכח עומר או קמה בצד עומר שאינו שכוח אפילו היה בו
סאתים אינו מציל אותו והרי השכוח לעניים כמו ששנינו
פס בפרק ו׳ דפאה ׃ עוד שנינו שם כל הטמונים בארץ כגון הלוף
והשום והבצלים רבי יהודה אומר אין להם שכחה וחכמים
אומרים יש להם שכחה והלכה כחכמים ׃ כבר בארנו
שצריך שכחת בעל הבית ושכחת פועלים ותניא בפרק קמא
דף י״א דב״מ היה בעל השדה עומד בעיר ואומר יודע אני שעומר שיש
לי בשדה פועלין שכחוהו לא יהא שכחה ואחר כך שכחוהו
שניהם הרי זו שכחה אבל אם היה בשדה ואחר כן שכחוהו

אינה שכחה שנ׳ ושכחת עומר בשדה השכוח מעיקרו בשדה
על ידי פועלים ובעל הבית הרי זו שכחה אבל זכור ולבסוף
שכוח אינו שכחה אבל בעיר אפילו זכור אחד מהן ולבסוף
שכחו כולם הוי שכחה ומפרש מזה הטעם בפ״ק דב״מ שבעיר סס
הוי שכחה בקל יותר מבשדה מפני שאינו אצלו שיזכרה בו
ומקשה התלמוד למה לא נאמר שגזירת הכתוב הוא שבעיר
לא תהיה שכחה כלל ומתרץ רבי אשי לגר ליתום ולאלמנה
יהיה לרבות שכחת העיר ׃ והשכחה נוהגת
באילן ותניא בספרי ומביאה בפרק הזרוע פרשת תצא דף כב עמוד ב דף קל״א
כי תחבוט זיתיך לא תפאר אחריך לא
תטול תפארתו ממנו זו פאה אחריך זו שכחה ׳ ושנינו בפ״ז ריש פירקא דף ט
כל זית שיש לו שם בשדה כזית הנטופה בשעתה אינו שכחה
בד״א שהו׳ משונה בשמו ובמעשיו ובמקומו׳ בשמו שהו׳ שופכני
או בושני ׳ במעשיו שהוא עשה הרבה ברוב השנים כדאיתא
בירושלמי ׳ במקומו שהוא עומד בצד הגת או בצד הפרצה ׳ פס דף כ ע״א
ושאר כל הזתים שנים שכחה שלש אינן שכחה ושאר כל
האילנות נלמד מזית ׳ והטעם מפרש בירושלמי מפני שנאמר פס ריש פירקא
ושכחת דבר שאתה שוכחו לעולם ואי אתה יודע בו אלא אם
כן תשוב ותראהו יצא זה שאתה זוכרו לאחר זמן ׳ בד״א במשנה דלעיל
כשלא התחיל באילן זה המפורסם אבל אם התחיל בו ושכח
מקצתו הרי זה שכחה אף על פי שהוא מפורסם ובלבד שיהא
הנשאר בו פחות מסאתים אבל סאתים אינו שכחה ׳ והשוכח
אילן שאינו מפורסם אפילו היה בו כמה סאים פירות הרי זה
שכחה ׃ ותניא בסיפרי מניין שספק שכחה שכחה תלמוד נדף דלעיל
לומר לגר ליתום ולאלמנה יהיה א״ר אלעזר מניין למאבד סלע
בתוך כיסו ומצאו עני והלך ומתפרנס בו מעלה עליו הכתוב
כאילו זכה לו ת״ל לגר ליתום ולאלמנה יהיה הא למדת שהכתו׳
קבע לו ברכה ׃ תניא בתוספתא דפאה ד׳ מתנות לעניים פ״ב דף כו ע״ד
בכרם ואלו הם הפרט והעוללות והפאה והשכחה ׳ וג׳ מתנות
בתבואה הלקט והשכחה והפאה ׳ ושתים בשאר אילנו׳ השכחה
והפאה ׃ אמרינן בפרק הזרוע מעשה באחד שזרע בעיר דף קל״ד
אחת ולא היו שם עניים ליטול בא לפני רב פפא אמר לו לעני
ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים ׳ אבל תרומה
ומתנות דכתיב בהם נתינה אמרינן התם דתרומה ניטלת
ומביאה במקום כהן מתנות מעלן בדמים ואוכלן ׳ שנינו
בפרק ח׳ דפאה מאימתי כל אדם מותרין בלקט משיהלכו בה ריש פירקא דף י
נמושות ובפרק אילו מציאות מפרש שהם לקוטי בתר לקוטי דף כא
מאותה שעה נתיאשו העניים ׳ בפרט ובעוללות משיהלכו בו
העניים בכרם ויבאו ׳ ובשכחה של זתים
משתרד רביעה שנייה ׃ נראה לרבינו משה בפ״א דהלכות מתנות עניים דף תכ״ה
שכמו שפאה נוהגת בהוצאה לארץ מדברי
סופרים כדאית׳ בפ׳ ראשית הגז ה״ה לשאר מתנו׳ עניים שכולם דף קל״ז
נוהגות בחוצה לארץ מדברי סופרים ׃ תניא בת״כ לעני ולגר כדס׳ קדושים פ״ג
תעזוב אותם יכול אף לעני מגוי׳ תלמוד לומ׳ לגר אי לגר יכול
אפי׳ לגר תושב תלמוד לומ׳ ללוי פי׳ במקום אחר כתיב גר ולוי
דכתי׳ ובא הלוי והגר והיתום והאלמנה מקיש גר ללוי מה לוי בן
ברית אף גר בן ברית׳ אי ללוי ולגר יכול בין חסרין בין שאינן
חסרין ת״ל לעני מה עני מחוסר ובן ברית אף כל מחוסר ובן
ברית. וכמה שיעור חסרונו שיטול כדתנן במסכת פאה פרק
אחרון מי שיש לו מאתי׳ זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר דף י״א
עני היו לו מאתים זוז חסר דינר אפי׳ אלף נותנין לו בבת אחת
הרי זה יטול ׳ היו ממושכנין לכתובת אשתו או לבעל חוב הרי
זה יטול׳ ואין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו
מי שיש לו חמשים זוז ונושא ונותן בהם הרי זה לא יטול ׃ סס
שנינו בפ״ה בעל הבית שהיה עובר ממקו׳ למקום וצריך ליטול דף ז
לקט שכחה ופאה ומעשר עני יטול ׳ וכשיחזור לביתו ישלם

דברי רבי אלעזר וחכמים אומרים עני היה באותה שעה פירוש ולא ישלם אף על פי שהוא עשיר בתוך ביתו׳

רפט

שלא יעלים עיניו מן הצדקה וכל המעלים עיניו מן הצדקה עובר בלא תעשה שנאמ׳ ולא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון ותניא בספרי יש לך אדם שמצטער אם יתן אם לא יתן פירש על אימוץ הלב מוזהר אדם׳ כשלבו נוטה לרחם שלא יסוב את לבבו ולא יאמץ להסב הרחמנות מלבו׳ ויש לך אדם שפושט ידו וחוזר וקופצה על זה נאמר לא תקפוץ׳ והנותן צדקה בעין רעה עובר משום אל ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה׳ אלהיך ועניין הצדקה מפורשת בספר מצות עשה׳

פרש׳ ראה דף מ״ב עמוד ב׳

סימן קנ״ב

אלו הן מצות לא תעשה התלויות במקדש: י״ז

שלא לבנות אבני מזבח גזית דכתיב בפרשת יתרו ואם מזבח אבני׳ תעשה לי לא תבנה אתהן גזית וגומר וכתיב בפרש׳ תבא על עניין הר עיבל ובנית שם מזבח לה׳ אלהיך מזבח אבנים לא תניף עליהן ברזל אבנים שלמות תבנה את מזבח ה׳ אלהיך הרי הכתוב הזה מלמד על אם מזבח אבנים שאינו רשות אלא חובה: גרסינן בזבחים בפרק איזהו מקומן תני לוי כיצד בונין את המזבח מביא מלבן שהו׳ שלשי׳ ושתים על שלשים ושתים וגבהו אמה ומביא חלוקי׳ אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות׳ פי׳ לחות כמו דגים מפולמין דפרק אין צדין ומביא סיד וזפת וקוניא וממחה ושופך וזהו יסוד׳ וחוזר ומביא מלבן שהוא שלשים על שלשים וגבהו ה׳ ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וזפת וקוניא וממחה ושופך׳ וזהו סובב: וחוזר ומביא מלבן שהוא כ״ח על כ״ח וגבהו שלשה ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וזפת וקוניא וממחה ושופך וזהו מקום המערכה: וחוזר ומביא מלבן שהוא אמה על אמה וגבהו אמה ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנו׳ ומביא סיד וזפת וקוניא וממחה ושופך וזהו קרן׳ וכן כל קרן וקרן: ומקשה שם מדתניא במסכ׳ מדו׳ היסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב אוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת אבל קרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד ובכאן משמ׳ שהיה לו יסוד׳ ומתרץ דמחית מידי תותיה ושקול ליה פי׳ נותן בתוך המלבן חתיכות של עץ או אבן כמד׳ היסוד ואחר שנגמר המזבח נוטלן׳ ואומר שם דאי לא תימא הכי הא דאמר רב כהנא קרנות המזבח חלולות היו שנאמר ומלאו במזרק בזויות המזבח׳ וכאן משמע שלא היו חלולות אלא ודאי מחית מידי תותיה ושקיל ליה דאין לשבר הבניין אחר כך כי אבנים שלמות אמר רחמנא כל אבן שנפגמה כדי שתחגור בה הצפורן כסכין של שחיטה הרי היא פסולה לכבש ולמזבח שנאמר אבנים שלמות תבנה׳ והסיד שנפגם משנבנה טפח׳ רבי אלעזר בן יעקב אומר כזית כדאיתא בפ״ק דחולין: שנינו במסכת מדות אחד אבני מזבח ואחד אבני הכבש היו חופרין מבקעת בית כרם פי׳ הוא מקום אשר לא עובד בו ולא נזרע וחופרין שם למטה ומביאים משם אבנים שלמות שלא הונף עליהם ברזל שהברזל פוסל בנגיעה ובפגימה׳ נפגמה אחת מהן היא פסולה וכולן כשרות׳ ומלבנין אותו פעמים בשנה אחת בפסח ואחת בחג׳ וההיכל פעם אחת בפסח ולא היו סדין אותם בכפים של ברזל שמא יגע בו׳ כשבונין את ההיכל והעזרה בונים באבנים גדולות שנאמר אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית ואין מפצלין את אבני הבניין בהר הבית אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ שנאמ׳ ומקבות

דף כ׳ גר׳ כל הבונה׳ עד סוף

דף כד

פ״ב דף לה׳

דף יח

פ״ג דף לו

והגרזן וכל כלי ברזל לא נשמ׳ בבית בהבנותו: ותני׳ במכילת׳ ובתוספתא דסוטה לא נשמע בבית אבל נשמע בחוץ: ואין עושין אכסדראות של עץ בכל העזרה כדאיתא במסכת תמיד׳

יתרו פרש׳ י״א

כ״ב תרע״ג

כ״ק דף כ״ח

רצא

שלא לפסוע על המזבח שנאמ׳ לא תעלה במעלות על מזבחי ותניא במכילתא מכאן אמרו עשה כבש למזבח פירו׳ שלא יעשה מדרגות שגורמין לגילוי ערוה מחמת הרחבת הפסיעות׳ אין לי אלא עלייה ירידה מניין תלמוד לומר אשר לא תגלה ערותך עליו רבי ישמעאל אומר אינו צריך והלא כבר נאמר ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה מה תלמוד לומר אשר לא תגלה שלא יפסיע פסיעה גסה אלא עקב בצד גודל ולאו דווקא עקב בצד גודל שהרי לא אסר אלא הרחבת פסיעות׳ ותנן נמי היו רצין ועולין בכבש׳

בפרש׳ דלעיל

בריש פ״ב דיומא דף כ״ב

רצב רצג

שלא לסוך משמן המשחה שעשה משה רבינו שנאמר על בשר אדם לא ייסך וכן ענוש כרת שנ׳ ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו פירוש על זר שאינו צורך כהונה ומלכות: ובמתכונתו לא תעשו כמוהו בסכום סימנין שלו לפי חשבון מדת הין שמן׳ וענוש כרת שנאמר איש אשר ירקח כמוהו ונכרת מעמיו הא אם פטמה לחצאין פטור כדאיתא בפרק קמא דכריתות שאין זה כמוהו: תניא בכריתות פרק קמא אין חייבין כרת אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה בלבד שנאמר ממנו׳ והמפטם את השמן על מנת להתלמד בה או למוסר לציבור לאח׳ פיטומה פטור ולא מצינו שמעולם נמצא אחר חוץ מאותו שעשה משה ונגנז בימי יאשיהו כמו שאומר שם באותו הפרק ואת סדר עשייתו בארנו במקום אחר במצות עשה׳

דף ה

סס

סס

סימן קס״ו

רצד

שלא לעשות במתכונת הקטרת שנאמר ובמתכונתו לא תעשו והעושה קטרת מאחד עשר סמנים שלה כדי להריח בה אף על פי שלא הריח בה חייב כרת על עשייתה אף על פי שלא עשה המשקל כולו אלא חציו או שלישו הואיל ועשה לפי משקלות אילו חייב׳ שנא׳ והקטורת אשר תעשה במתכונתה לא תעשו איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו׳ אמר הכתוב אשר תעשה כל עשיית דקטרת איפשר דמפטם פרס שחרית ופרס בין הערבים הא למדת שאם פטמה לחצאין חייב: עשאה להתלמד בה או למוסרה לציבור לאחר פיטומה פטור כדאיתא בכריתות פרק קמא הריח בה ולא עשאה אינו ענוש כרת אלא שמעל: וסדר עשייתו מבואר בספר מצות עשה׳

בפ״ק דכריתות דף ו

סס

סימן קל״ו

רצה

שלא להקטיר על המזבח הזהב שבהיכל אלא קטרת בלבד שמקטירי׳ עליו בכל יום ואם הקטיר עליו קטרת נדבת יחיד או נדבת רבים או הקריב עליו קרבן או הסך נסך לוקה: שנאמר לא תעלה עליו קטרת זרה ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו׳

רצו

שלא להוציא בדי ארון שנאמר בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו׳ וכשנושאין אותו בכתף צריך להזהר שלא ישמטו הבדים מן הטבעות שהמסיר אחד מן הבדים מן הטבעות לוקה שנאמר בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו וכן אמר רבי אלעזר במסכת יומא בפר׳ באלו׳

דף ע״ב

רצז

כל הלוים מוזהרין על עבודת המזבח שנאמר אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו׳ לא יקרבו לעבודה אבל ליגע מותרין׳ וכשם שהלוים מוזהרין שלא לעבוד עבודת כהנים כך הכהנים מוזהרים שלא לעבוד עבודת הלוים שנ׳ גם הם גם אתם: וכן הלוים מוזהרין שלא יעשה אחד במלאכת חבירו שלא יסייע המשורר לשוער

בספרי פרש׳ קרח דף ע״ח

ולא

ולא השוער למשורר שנאמר איש איש על עבודתו ואל משאו׳
ותניא בפרק אין נערכין גם הם גם אתם הם בשלכם ואתם
בשלהם במיתה הם בשלהם אינם במיתה אלא באזהרה אמר
אביי נקיטינן משורר ומשוער בשל חבירו במיתה שנאמר
והחונים לפני המשכן קדמה וגומ׳ וכתיב והזר הקרב יומת מאי
זר אילימא זר ממש הא כתיב חדא זימנא אלא לאו זר מאותו
עבודה מיתיבי משורר ששער ושוער ששרר אינו במיתה אלא
באזהרה ומתרץ תנאי היא ודוחה שם ודילמא דכולי אלמא
באזהרה ודומה שנדחו שם דברי אביי מאחר שאינו מתרץ
כלום ורבינו משה כתב כאביי ועוד כתב שכהן שעובד עבודת
לוי אינו במיתה אלא בלא תעשה כברייתא אחרת אשר שם׳

רצח

שלא יקרע פי המעיל של כהן גדול שנאמר לא יקרע
והה לכל בגדי כהונה שהקורע אותם דרך
השחתה לוקה וכן אמר רב יהודה בפרק בא לו במסכת
יומא׳ רצט

שלא יפרק החשן מעל האפוד בשעת עבודה שנאמר
ולא יזח החשן וגומ׳ ולוקה ובפרק אלו הן הלוקין
מביאו ללאו וכן בפרק בא לו במסכת יומא׳ ש

שלא יכנס במקדש ולא יורה בתורה שתוי יין שנאמר
יין ושכר אל תשת וגו׳ ולהורות
את בני ישראל׳ ותניא בתורת כהנים
ומביאה בפרק אמרו לו ויין ושכר אל תשת
יכול אפילו כל שהו יכול מגתו תלמוד לומר שכר׳ לא
אמרתי אלא הראוי לשכר וכמה כדי לשכר רביעית יין בן
ארבעים יום׳ רבי יהודה אומר יין אל תשת אין לי אלא יין
מניין לרבות כל המשכרין תלמוד לומר ושכר אם כן למה
נאמר יין לומ׳ לך על היין במיתה ועל שאר המשכרי׳ באזהרה׳
רבי אלעזר אומר יין ושכר אל תשתהו כדרך שכרותו
הא אם הפסיק בו או נתן לתוכו מים כל שהו פטור ובפ׳ בתרא
דיומא ובנזיר פרק קמא ובכמה מקומות אומר אכל דבילה
קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב ומעמידה כרבי
יהודה ופוסק רב בפרק אמרו לו כרבי אלעזר ודווקא ברביעית
אבל ביתר מרביעית אפילו נתן מים חייב: אתה ובניך אתך
מה אתה כשר אף בניך הכשרים׳ יצאו חללים ובעלי מומין׳
אין לי אלא בביאה מניין אף ביציאה תלמוד לומר אתה ובניך
פי׳ אפילו אחד מהן יוצא׳ מניין לעשות המזבח כאהל מועד
תלמוד לומר אתה ובניך פי׳ בדבר שאתה ובניך חלוקין משאר
ישראל׳ רבי אומר נאמר כאן בבאכם אל אהל מועד ונאמר
בקדוש ידים ורגלים בבואם אל אהל מועד מה להלן עשה
גישת מזבח כביאת אהל מועד ועשה בו יציאה כביאה אף
כאן כן: ולהבדיל כדי שיבדיל בין עבודה קדושה למחוללת
הא למדת שאם עבד פסל׳ ולהורות לימד ששיכור אסור
להורות יכול יהא חייב מיתה תלמוד לומר אתה ובניך אתך
ולא תמותו כהנים בעבודתם במיתה ואין חכמים בהוראתן
במיתה: עוד תניא שם חוקת עולם לרבות יציקות ובלילות
תנופות והגשות והקמיצות וההקטרות והמליקות והקבלנות
וההזאו׳: אמרינן בעירובין פרק הדר שתה כדי רביעית בלבד
ואף לא הידה בו מים כל שהו אם ישן מעט או הלך כדי מיל
מפיג את היין׳ אבל שתה יתר מרביעית כל שכן שדרך הרגל
טורחתו ושינה משכרתו אבל רוכב לא׳ שא שב

שלא לגדל כהן גדול פרע שנאמר את ראשו לא
יפרע וזהו מפני שהוא תמיד במקדש ותניא
בפרק הנשרפין פרועי ראש ששמשו במיתה שנאמר ופרע לא
ישלחו וכתיב בתריה ויין לא ישתו כל כהן הוקשו יחד ללמד
מה שתויי יין במיתה אף פרועי ראש במיתה ומה שתויי יין
בעבודה אף פרועי ראש בעבודה׳ ואין פרועי ראש מחללין
העבודה אלא עבודתן כשרה: פרועי ראש פירו׳ כהנים שגדלו
שערותיהן יותר מן הדין כדתניא בסנהדרי׳ פ׳ כ״ג מלך מכתפר
בכל יום משום מלך ביופיו תחזינה עיניך׳ כהן גדול מערב
שבת לערב שבת׳ כהן הדיוט אחד לשלשים יום מאי טעמא
דכתי׳ וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו ויליף פרע פרע מנזיר
דכתיב בידה גדל פרע שער ראשו מה להלן שלשים אף כאן
שלשים והתם מנלן דכתיב קדוש יהיה בגימטריא שלשי׳: דין
פרועי ראש ודין קרועי בגדים אחד הוא שנ׳ ראשיכם אל תפרעו
ובגדיכם לא תפרומו הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב
מיתה בידי שמי׳ ואעפ״י שעבודתו כשרה ולא חללה: וכהן גדול
אסור לגדל פרע ולקרוע בגדיו לעולם שהרי תמיד הוא במקד׳
ולכך נאמר בו את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום: אזהרת
כל אילו היא שלא יכנסו מן המזבח ולפני׳ לצד האולם כדתנן
במסכת כלים בין האולם ולמזבח מקודש ממנה שאין בעלי
מומין ופרועי ראש וקרועי בגדים נכנסין לשם׳ שב

שלא יכנס כהן גדול בכל עת אל קדש הקדשים כי
אם מיום הכפורים ליום הכפורים שנ׳ אל יבא
בכל עת אל הקדש וזהו קדש הקדשים׳ וכהן הדיוט נכנס בכל
יום לקד׳ בהיכל לעבוד׳ והוזהרו כל הכהני׳ שלא יכנסו למקד׳
או לקדש הקדשים שלא בשעת עבודה שנאמר אל יבא בכל
עת אל הקדש זה קדש הקדשי׳ עכשיו שנ׳ מבית לפרכת מיותר
אל הקדש להזהיר על כל הבית: אומר רבי׳ יצחק דהא דתניא
בירושלמי ומביא׳ בפטום הקטרת חסר מכל סמן וסמן או שלא
נתן לתוכה מעלה עשן כל שהו או שחסר אחת מכל סממניה
חייב מיתה ואמר רבי זעירא ועובר משום הכנסה יתרה פי׳
חייב משום ואל יבא בכל עת אל הקדש שנכנס להיכל בחנם:
כהן שנכנס לקדש הקדשים בשאר ימות השנה בין כהן גדול
בין כהן הדיוט או כהן גדול שנכנס לשם ביום הכפורי׳ שלא
בשעת עבודה חייב מיתה בידי שמים שנאמ׳ ולא ימותו וכמה
פעמים הוא נכנס לשם ביום הכפורים ד׳ פעמים ואם נכנס ה׳
חייב מיתה בידי שמים כדתניא בתורת כהנים׳ והנכנס
להיכל חוץ לקדש הקדשים שלא לעבודה או להשתחוייה בין
גדול בין הדיוט לוקה ואינו חייב מיתה שנ׳ אל פני הכפרת
ולא ימות על קדש הקדשים במיתה ועל שאר הבית בלאו
ולוקה אליבא דרבנן בפרק הקומץ רבה׳ ומה ששנינו במסכת
תמיד בזמן שכהן גדול נכנס להשתחוות כו׳ בגמ׳ עבוד׳ מדבר:
כהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת לו מת שהוא
חייב להתאבל עליו אינו עובד מפני שהו׳ אונן ואם עבד והוא
אונן של תורה חילל עבודתו בין בקרבן יחיד בין בקרבן
ציבור כדמסקינ׳ בפ״ב דזבחים׳ אבל כהן גדול עובד כשהוא
אונן שנ׳ ומן המקדש לא יצא ולא יחלל כלומ׳ אינו צריך לצאת
מן המקדש ולהניח עבודתו שהרי אם עבד לא חילל: ותניא
בפרק קמא דיומא כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל: ועוד
תניא היה כהן הדיוט עומד ומקריב ושמע שמת לו מת ר׳ יוסי
או׳ ינמור עבודתו והלכה כר׳ יוסי לגבי ר׳ יהודה שחולק עליו:
ומניין שעבודת האונן פסולה דבי ר׳ ישמעאל תנא בפרק שני
דזבחים אתיא בקו אם בעל מום שאוכל בקדשים אם עבד
חילל אונן שאסור לאכול בקדשים שנאמר לא אכלתי באוני
ממנו אינו דין שיחלל: ואף על פי שכהן גדול עובד אונן אסור
לאכול בקדשים כאשר ביארנו שנ׳ ואכלתי חטאת היום הייטב
בעיני ה׳ וכן אינו חולק לאכול לערב כדאיתא בפר׳ טבול יום
בזבחים: עוד מסקינן שם כי ביום המיתה בלבד נקרא
אונן מן התורה ובלילה הוא אונן מדבריהם׳ וביו׳ הקבור׳ כולו
אפי׳ אינו ביום המיתה הוא אונן מדבריה׳ אבל אינו תופס לילו
ואפי׳ מדבריה׳ וטובל ואוכל בקדשי׳ לערב׳ ויום שמוע קרובה

בפרק ואלו מגלחין דף ט״ו

ויום ליקוט עצמות הרי הוא כיום הקבורה שאינו תופס לילו: האבל אינו משלח קרבנותיו כל שבעה וכן המצורע כל זמן שאינו ראוי לביאה אל המחנה׳

בפרק כ׳ דזבחים דף כב וכ״ג

וטמא שרץ וכיוצא בו שולחין קרבנותיו ומקריבין עליהן׳ חוץ מפסח דאין שוחטין

דף פ״ דף נ

אותו על טמא שרץ לדברי רב בפרק כיצד צולין ובפרק האשה בפסחים אבל טמא מת אין מקריבין עליו קרבן כלל עד שיטהר׳ ש ד

כך משמע בכולהו דלעיל ועיין בתוס׳ דאלו מגלחין גבי אחרי טהרתו

שלא יכנסו מצורעין למחנה ישראל שנא׳ ולא יטמאו את מחניהם

ריש פרשת נשא

ותניא בספרי למה נאמר בפרשה זו לפי שנאמר ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מישראל כי את מקדש ה׳ טמא עונש שמענו אזהרה מניין ת״ל ולא יטמאו את מחניהם הרי זו אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש׳

דף ס״ז כל הכונית

ותניא בפרק אילו דברים בפסחים יכול יהיו זבים וטמא מתים משתלחים חוץ למחנה אחת תלמוד לומר ולא יטמאו את מחניהם תן מחנה לזה ומחנה לזה דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר אינו צריך הרי הוא אומר וישלחו מן המחנה וגומר יאמר טמא נפש ואל יאמר זב ואני אומר ומה טמא נפש משתלח זב לא כ״ש מה תלמוד לומר זב תן לו מחנה שניה יאמר זב ואל יאמר מצורע ואני אומר זב משתלח מצורע לא כ״ש מה תלמוד לומר מצורע תן לו מחנה שלישית כשהו׳ אומר בדד ישב מחוץ למחנה מושבו נותקו הכתוב לעשה אינו לוקה אם נכנס לירושלם׳ כן פירש רבינו יצחק׳

עת״נ שם

ורבי יהודה דורש בדד ישב שלא ישבו אפילו טמאים עמו׳ ושם תופס רב חסדא שיטתו כרבי שמעון אבל משמע שלא שמע ברייתא זאת מדלא אמר הלכה כרבי שמעון ואולי אם שמע אותה היה תופס שיטתו כרבי יהודה שהלכה כמותו לגבי רבי שמעון כן נראה לי גם רבינו משה תופס שיטתו כרבי יהודה:

בפ״ג דהלכות ביאת המקד׳ דף ת״נח וסס כל הכונית דלקמיה ועיקרה מסברי כר״ש דלעיל ומק׳ קרבנים

מה מצורע שטומאתו חמורה חמור שלוחו משילוח חבירו אף כל שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו לפיכך משלחין המצורע חוץ לשלשה מחנות שהוא חוץ לירושלם מפני שהוא מטמא בביאה מה שאין כן בזב׳ ומשלחין זבים וזבות נדות ויולדות חוץ לשתי מחנות שהוא חוץ להר הבית מפני שהן מטמאין במשכב ובמושב אפילו מתחת האבן מה שאין המת מטמא:

בפרק אלו דברים דלעיל

טמא מת ואפילו המת עצמו מותר ליכנס בהר הבית שנ׳ ויקח משה את עצמות יוסף עמו במחיצתו במחנה הלויה שהוא הר הבית אבל החיל מקודש היכנו משלחים ממנו גוים וטמאי מתים ובועלי נדות אבל טבול יום נכנס לשם שכבר טבל׳ ועזרת נשים משלחין ממנה טבול יום אבל לא מחוסר כפורים שמחוסר כפורי׳ העריב שמשו׳ ואיסור טבול יום במחנה לויה מדברי סופרים:

בפרק כל הפסולין דף ל״ב ובפר׳ האשה בפסחים דף כ״ד

מעזרת ישראל ולפנים אפילו מחוסר כפורים לא יכנס לשם שעדיין לא טיהר טהרה גמורה שנאמר וכפר עליה הכהן וטהרה מכלל שעדיין לא גמרה טהרתה:

דף ל״ב

ואפילו אחד מאצבעותיו לא יכניס דדרשינן בפרק כל הפסולין בכל קדש לא תגע מה נגיעה במקצ׳ שמה נגיעה אף ביאה במקצת שמה ביאה:

דף ל׳

שנינו בפ״ג דיומא אין אדם נכנס לעזרה לעבודת אפילו טהור עד שהוא טובל׳ ופירש רש״י לעבודה לאו דווקא

דף ל״א

ויש מפרש לעבודה דווקא׳ ומסקינן שם אם הכניס שם אחד מאבריו שמה ביאה: שנינו בסדר טהרות שאין חייבין על ביאת מקדש בטומאה מן המת אלא אדם שנגע במת שהוא

ריש פ׳ קמ״א דהלכות דף תס״ר

אב הטומאה ובטמא מת שהוא ראשון׳ וכן תניא בתוספתא שאין הנזיר מגלח אלא על המת בלבד ולביאת מקדש

בהלכות ריש פ׳ קמ״א וכל הכוני׳ מבוארת שם בפי׳ ר״ש בהלכה ולרה״ם בפ״ק בכיון בפ״ג דף כ״ג

בראשון שנגע בכרת והשני שנגע בו בלבד׳ ומה ששנינו ארבע טמאין במת וחמשה טמאים בכת זהו לתרומה וקדשים: אמרינן בפסחים פר׳ אילו דברים תני תנא דף פ״ה

קמי׳ דרב יצחק בר אבודימי׳ ויצא אל מחוץ למחנה זה מחנה שכינה ולא יבא אל תוך המחנה זה מחנה לויה לימד על בעל קרי שאסור במחנה לויה ועניין לאו אחד הוא בכלל ולא יטמאו את מחניה׳ תן מחנה לזה ומחנה לזה:

דף ק״ד

גרסינן בעירובין פרק המוציא תפילין אמר שמואל המכניס טמא שרץ למקדש חייב שרץ עצמו פטור שנאמ׳ מזכר ועד נקבה תשלחו מי שיש לו טהרה במקוה יצא שרץ ונדחו שם דבריו אלא אפילו הכניס שרץ עצמו ענוש כרת שהרי טמא מקדש ה׳ אבל הזורק כלים טמאים למקדש אפילו הם כלים שנגעו במת פטור מן הכרת אבל חייב מלקות שנאמר ואם לא יכבס ובשרו לא

פרש׳ אחרי פרק י״א

ירחץ ונשא עונו ודרשו רבותינו בתורת כהנים על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים לוקה ארבעים:

בפרק ב׳ דשבועות דף י״ז

וטמא שנכנס למקדש דרך גגות פטור שנא׳ ואל המקדש לא תבא דרך ביאה חייבה תורה: אחד טמא שנכנס למקדש טהור או טהור שנכנס למקדש שיש בו טומאה כגון שהיה מת תחת אהל במקדש ונכנס הוא תחת האהל הרי זה חייב כרת שהרי ביאתו וטומאתו באים כאחד׳ נכנס למקדש ונטמא שם אחר שנכנס אפילו טימא עצמו שם במזיד ימהר ויבהל ויצא בדרך קצרה ואסור לו להשתחוו׳ ולשהות או לצאת בדרך ארוכה׳ ואם שהה או שיצא בארוכ׳ אף על פי שלא שהה או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה אף על פי שלא שהה חייב כרת ואם היה שוגג מביא קרבן כדאיתא בפ״ב דשבועות׳

במשנה ובגמ׳ דף י״ד ועיין כל הכוניה

וכמה שיעור שהייתו כדי לקרות ויכרעו אפים ארצה להשתחות על הרצפה וישתחוו והודו לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו וזהו שיעור השתחויה והוא פסוק בדברי הימים׳ ואיזהו דרך ארוכה כל שאיפשר לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה׳ יצא בקצרה אף על פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל אפילו כל היום כולו פטור יצא בארוכה אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל כחו ונמצא שיעור זמן שהלך בו בארוכה פחות מכשיעור הזמן שמהלך כל אדם בקצרה הואיל ויצא בארוכה חייב כל עניין

דף י״ו י״ז

זה מפרש בפרק שני דשבועות׳ ש ה ש ו

שלא יעבוד כהן טמא שנאמר בפרשת אמור וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו׳ ולא יעבוד כהן טבול יום עד שיעריב שמשו שנ׳ קדושים יהיו וגו׳: תניא בפר׳

דף פ״ב

הנשרפין אלו הן שבמית׳ טמא ששימש וטבול יום ששימש טמא מנ״ל דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי אשר הם מקדישים לי אני ה׳ ותניא

אמור פרק ג

בת״כ אין נזירה אלא פרישה וכן הוא אומר וינזרו מאחרי׳ וכן נזורו אחור כלומר יפרשו מן הקדשים בימי טומאתן׳ אשר הם מקדישים לי לרבות קדשי כהנים עצמן וסרס המקרא וינזרו

שם ובפרק הנש׳ דלעיל

מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי׳ ולא יחללו וגומר נאמר כאן לא יחללו ונאמר בתרומה ומתו בו כי יחללוהו מה חילול האמור שם במיתה בידי שמים אף חילול האמור כאן בידי שמים׳ וכל לאו שחייבין עליו מיתה בידי שמים לוקין עליו: אע״פ שאם עבד בטומא׳ אינו חייב בבית דין אלא מלקות

דף פ״א

שנינו בפרק הנשרפין שאחיו הכהנים לא היו מביאין אותו לבית דין אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו בגיזרין

בפרק ב׳ דשבועות דף י״ז

ואין מוחין עליהן בכך: והיאך איפשר לעבוד שלא ישהא עד שלא יתחייב כרת אלא במיתה בידי שמים כגון שנטמא בעזרה ויצא בקצרה וביציאתו היה צינור בידו והפך בו אבר על גבי האש במזבח וקירב שריפתו שכל קירוב העבודה הרי

דף פ״ג

היא כעבודה: טבול יום מנלן לומדו בפר׳ הנשרפין מקדושים יהיו לאלהיה׳ ולא יחללו וגמר חילול חילול מתרומה אם אינו עניין לטמ׳ ששימש דנפקא לן מוינזרו תנהו עניין לטבול יום:

מכאן

מכאן דקדק רבינו חיים כהן אבי אמי דטבול יום שאכל תרומ׳
במית׳ ולא הוצרך לשנותו עם טמא שאכל
תרומה מפני ששניהם יוצאים ממקרא
אחד דהכי כתיבי קראי בפרשת אמור ובא
השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וגו׳ ומתו בו כי יחללוהו׃
וכן מחוסר כפורים שעבד תניא שם שהוא במיתה ועבודתו
פסולה והלל׳ ומנין שעבודתו פסולה שנאמר וכפר עליה
הכהן וטהרה מכלל שעדיין לא נגמרה טהרתה והוא הדין
לכל מחוסר כפורים׃ כהן שעבד ואחר כך נודע שהוא טמא אם
הייתה טומאה ידועה כל הקרבנות שהקריב פסולין שהרי
עבודתו חולין ואם היא טומאת התהום בנזיר ועושה פסח הציץ
מרצה כדאיתא בפרק שני דזבחים׳ וכל הזבחי׳ שהקריב נרצה
ואפילו נודע לו שהוא טמא קודם שיזרוק הדם וזרק הורצה
כדאיתא בפרק כיצד צולין שהציץ מרצה על טומאת התהום
בנזיר ועוש׳ פסח׳ ואומר במסכ׳
נזיר ובתוספתא איזהו טומאת
התהום כל שאין אדם מכירה
אפילו בסוף העולם ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד
ולא להרוג שהרי יודע בו זה שהרגו׳ נמצא המת גלוי אין זה
טומאת התהום׳ נמצא משוקע בקרקעית מערה והמים על
גביו וכן היה טמון בתבן או בעפר או בצרורות הרי זו טומאת
התהום היה נקבר במים באפילה ובנקיקי הסלעים אינה
טומאת התהום פי׳ שהרי המציץ שם יכול לראות׃ וכן הציץ
מרצה על טומאת הדברים הקרבים שנאמר והיה על מצחו
אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים אבל אינו מרצה על טומאת
הנאכלין לרבי יוסי בפרק הקומץ רבה׳ ולא על טומאת אדם
שנטמא בטומאה ידועה אלא אם כן הייתה הטומאה דחויה
בציבור שהציץ מרצה עליה׃ וקיימא לן כרבי יהודה שאומר
בסנהדרין וביומא פרק קמא שאין הציץ מרצה אלא על מצחו
שנאמר והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה׳ ולשון תמיד
שלא יסיח דעתו ממנו דרבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי
יהודה כדאיתא בפרק מי שהוציאוהו גרסינן ביומא פר׳ הוציאו
לו ומשנה היא בפרק שני דתמורה כל קרבן שאין לו קבוע
זמן אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה שאם לא יקרב
היום יקרב למחר וכל קרבן שקבוע לו זמן בין קרבן ציבור בין
קרבן יחיד כגון פסח וחביתי כהן גדול דוחה את השבת ודוחה
את הטומאה ולא כל טומאה הוא דוחה אלא
טומאת המת בלבד כדאיתא פ״ק דיומא׃
כל קרבנות הציבור קבוע להם זמן לפיכך
כולן דוחין את השב׳ ואת הטומא׳ מהמת כל קרבן מהם שיקרב
בטומאה אינו נאכל חוץ מן הפסח בלבד כדאית׳ פ׳ כיצד צולין
לא מקטירין ממנו דברי׳ הראוי׳ להקטר׳ והשאר הראוי׳ לאכילה
נשרף כשאר קדשי׳ שנטמאו׃ כיצד דוח׳ את הטומא׳ הגיע זמנו
של אותו קרבן והיו רוב הקהל שמקריבי׳ טמאין למת או שהיו
הקהל טהורי׳ והיו הכהני׳ המקריבין טמאין למת או שהיו אילו
ואילו טהורי׳ והיו הכלי׳ שרת טמאין למת הרי זה יעשה בטומא׳
ויתעסקו בו בין טמאים בין טהורי׳ כאחד ויכנסו כולם לעזרה׳
אבל הטמאין בטומאה אחרת כגון זבין וזבות נדות ויולדות
וטמא שרץ ונבילה וכיוצ׳ בהן לא יתעסקו בו ולא יכנסו לעזרה
אף על פי שנעשה בטומאה ואם עברו ועשו ונכנסו חייבין
כרת על הביאה ומיתה על העבודה שלא נדחית אלא בטומאת
מת בלבד׃ לעולם מחזירין אחר כהנים טהורים אפילו מבית
אב אחר מפני שהטומאה לא הותרה בציבור אלא באיסורה
עומדת ודחויה היא עתה מפני הדחק כרב ששת שאומ׳ כן בפ״ק
דיומא׳ וגם מסקינן שם שרבי מאיר ורבי חנינא סגן הכהנים
כולם סוברין דחויה היא בציבור ואין דוחין כל דבר הנדחה

אלא במקום שאי אפשר ומפני זה צריכה ציץ לרצות עליה
ומנין שטומאת מת דחויה היא בציבור שנאמר ויהי אנשים
אשר היו טמאים לנפש אדם וגומר איש כי יהיה טמא איש
נדחה ואין ציבור נדחין אלא הטומאה נדחית מפניהם ויעשו
הפסח בטומאה׳ והרי מפורש בכתובים כי רבת הקהל אשר
לא התקדשו והלוים על שחיטת הפסחים לכל לא טהור׳ ומה
הוא שנאמר שם כי אכלו את הפסח בלא ככתוב בתורה מפני
שעיבר אותה השנה מפני הטומאה שנאמר ויועץ המלך ושריו
וכל הקהל בירושלם לעשות פסח בחדש השני כי לא יכלו
לעשותו בעת ההיא כי הכהנים לא נתקדשו והעם לא נאספו
לירושלם׳ ותניא במסכת סנהדרין שאין מעברים השנה
לכתחילה מפני הטומאה ועוד אחרת היתה שם באותה השנה
שעיבר חזקיה המלך את השנה ביום שלשים של אדר שראוי
להיות ראש חדש ניסן ועשה אותו החדש אדר השני ולא הודו
לו חכמים לפי שאין מעברין ביום זה כדאמרינן בפרק קמא
דסנהדרין ולפיכך בקש רחמים על עצמו ועל שריו שהסכימו
עמו שנאמר כי התפלל חזקיה וגומר׳ ונאמר וישמע ה׳ אל
חזקיה וירפא את העם שנרצה את קרבנם׳ ש ז

שלא יכנסו בעלי מומין אל הפרוכת ואל המזבח
דכתיב בפרשת אמור אך אל הפרוכת לא יבא
ואל המזבח לא יגש להקריב כי מום בו ותניא בתורת
כהנים אם נאמר מזבח למה נאמר פרוכת אלו נאמר מזבח
הייתי אומר אל המזבח שהוא כשרה לעבודה יהיה אסור אל
הפרוכת שאינו כשר לעבודה לא יהא אסור לכך צריך פרוכת
ואילו נאמר פרוכת הייתי אומר אל הפרוכת שבפנים יהא
אסור למזבח שבחוץ לא יהא אסור לכך נאמר שניהם יכול
לא יכנס לעשורת ריקועים תלמוד לומר אך כך היא מצותו
הכהנים נכנסין אם אין הכהנים נכנסין לוים ואם אין לוים
נכנסין ישראלים אם אין טהורים נכנסים טמאים אם אין
תמימים נכנסין בעלי מומין ומצות לא תעשה אחת היא שלא
ליכנס לפנים מן המזבח׳ ש ח

שלא יעבוד כהן עבודה אם הוא בעל מום שנאמ׳ איש
מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב
ותניא בתורת כהנים איש אמר רבי אלעזר ברבי צדוק למדנו
תינוק פסול אפילו תמים עד מתי עבודתו פסולה עד שיביא
שתי שערות׳ אין לי אלא שנולד בו מום לאחר הדיבר כלומר
לאחר שנאמרה אזהרה זו היה בו מום לפני הדיבר מניין
תלמוד לומר אשר בו מום׳ אין לי אלא שנולד תמים ונעשה
בעל מום בעל מום ממעי אמו מניין תלמוד לומר אשר יהיה
בו מום׳ אין לי אלא תמידים שנקראו להם שנאמר את קרבני
לחמי לאישי מניין לרבות שאר קרבנות ציבור תלמוד לומר
לחם אלהיו לא יגש להקריב׳ ומלשון הקרבה מרבה שם את
הדם שנאמר ויקריבו בני אהרן את הדם׳ מניין לרבות אימורי
חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים
קלים תלמוד לומ׳ לא יקריב׳ מניין לרבו׳ את הקומץ והלבונה
והקטרת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכי׳ תלמוד
לומר לא יגש להקריב׳ מניין לרבות אף היציקות והבלילות
והתנופות וההגשות והקמיצות וההקטרות והמליקות והקבלו׳
וההזאות תלמוד לומר לא יגש להקריב׳ יכול יהא חייב על
כולן תלמוד לומר לחם מה לחם מיוחד שהוא משום עבוד׳ אף
כל שהוא משום עבודה יצאו אותן שאינן משום עבודה עד
כאן הברייתא׃ תניא בת״כ אין לי אלא מום קבוע מום עובר
מניין תלמוד לומר אשר בו מום׳ וגרסינן בפרק האומר מניין
שאם עבד פסול שנאמר הנני נותן לו את בריתי שלום ו״ו
דשלום קטועה ללמד כשהוא שלם יעבוד ולא כשהוא חסר׃
עוד תניא בת״כ מניין שאם עבד בעל מום שחילל תלמוד לומ׳

ספ״מצו׳ יא ד ולא

פס פרק פ״ג והסוגי׳ בתו׳ בר״ה ויליף
פס
דף כג
דף פ
פרק נזיר׳ דף סג
בפרק ב׳ דזבחים דף
דף כה
פס
דף ו׳ ובפסחים פרק אלו דברים דף סו
דף עו
פס דף עט
בפסחים פרק אלו דברים דף סו
פ״ק דף יב
פס
אמור פרק ג
אמור פרק ג
פס
דף סו
בכ״ב דלעיל

ולא יחלל את מקדשי ׳ רבי אומר מניין שבעל מום במיתה נלמד חילול חילול מתרומה ׳ וחכמים אומרים אין בעל מום במיתה אלא באזהרה ודברי חכמי׳ עיקר : יש מום קבוע מפורש בתורה כגון שבר יד ושבר רגל ויש מום עובר כגון גרב או ילפת והיא חזזית ולא המומין הכתובין בתורה בלבד הם פסולים אלא כל המומין הנראים בגוף שנאמר כל אשר בו מום מכל מקום ואילו הכתובין בתורה דוגמא הם : במסכת בכורות בפרק על אילו מומין ובפרק מומין אילו עיקרי מצוה זו וש״ס מוכיחות ההלכו׳ שג׳ מיני מומין הם יש מומין שפוסלין בכהנים מלעבוד והבהמה מליקרב ויש מומין שפוסלין את האדם בלבד מלעבוד ויש מומין שאין פוסלין אלא משום מראית העין ׳ אמרו שכל כהן שיש בו אחד מהן אינו עובד ׳ כל מי שיש בו מום שפוסל באדם ובבהמה ועובד בין בשוגג בין במזיד עבודתו פסולה ׳ ואם היה מזיד לוקה ׳ וכל מי שיש בו מום מן המומים המיוחדים לאדם בלבד ועבד אף על פי שהוא לוקה לא חילל עבודתו ׳ ואם היה בו דבר שהוא מפני מראית העין אינו לוקה ועבודתו כשירה : אין פסול באדם אלא מומין שבגלוי אבל מומין שבחלל הגוף כגון שניטלה כולייתו או הטחול או שניקבו מעיו אף על פי שנעש׳ טריפה עבודתו כשירה שנאמר שבר רגל או שבר יד מה אילו בגלוי אף כל בגלוי ׳

דף מג

ס״ס כל הסוגיא

הכי אית׳ לגבי מומי בכור ויקדשים בפר׳ על אלו מומין דף לח

כל המומין הפוסלים באדם ובהמה הן תמנים ׳ וזהו פרטן ׳

חמשה באזן ואילו הן : א מי שנפגם שחוס אזנו כדי שתחגור בו צפורן בפגם אבל בעור המוקף לשחוס האזן אין בו מום בין נפגם בין ניקב בין נסדק : ב מי שנסדק שחוס אזנו בכל שהוא אע״פ שלא חסר : ג מי שניקב שחוס אזנו ניקב ככרשינה בין נקב עגול בין נקב ארוך אם מצטרף לכרשינה הרי זה מום : ד מי שיבשת אזנו כדי שתנקב ולא תוציא דם : ה מי שהייתה אזנו כפולה לשנים אפי׳ בגדי שדרך אזנו להיו׳ כפולות נוטו׳ ובלבד שיהיו לו שני שחומים אבל אם אין לו אלא שחוס אחד הרי הוא כגוף אחד שנכפל וכשר ויש ספרים גרסינן להפך והיא גירסת רש״י אבל בתוספתא ראיתי כגירסא שכתבנו אזניו מגופפו׳ בחסיסה אחת לא ישחט בשתי חסיכות ישחט פי׳ חסיסה ושחומים הכל אחד עוד נקר׳ חסכום בשני סמכין ובדל אזן מתרגמינן חסכום דאונא ׳

ס״ס דף מ פ״ר דבכורות דף תל״ב

שלשה דברים הם בריסי העין ואלו הן ׳ א מי שנקב ריס אחד מריסי עיניו בכל שהו׳ ב מי שנסדק ריס מריסי עיניו בכל שהו ׳ ג מי שנפגם ריס מריסי עיניו בכל שהוא וג׳ מומין אילו בכלל חרוץ האמור בתורה ׳

שמנה בעין ואילו הן ׳ א העור בין באחד מעיניו בין בשתיהם ׳ ב מי שאינו רואה בשתי עיניו או באחת מהן אע״פי שאינו נראה בהן שינוי כלל מחמת שירדו מים קבועין כנגד מאורותיו ׳ ג מי שאינו רואה בשתי עיניו או באחת מהן ראייה ברורה מחמת שהיו בה סנוירים קבועים ׳ ד מי שבעיניו כמו עצב מע״ילא בלעז אע״פ שאינו נראה ׳ ה מי שיצא בשר יותר בעיניו עד שחופה מעט מן השחור שבעין ׳ ו מי שנמשך הלובן שבעי׳ ונכנס ממנו מעט בשחור עד שנמצא השחור מעורב בלובן וזהו תבלול האמור בתורה אבל אם יצא מן השחור לתוך הלובן אינו מום שאין מום בלובן ותרגום של תבלול חיליז וכן כנוהו חכמים בבכורות הלזון נחש מפני שאותו החוט הנמשך כמין תולעת דומ׳ לנחש כך פי׳ רש״י ור״מ שחלזון נחש האמור בבכורות הוא אותו בשר יתר הנכנס על השחור שביארנו למעלה ואף על פי כן הוא בכלל תבלול כמו שאומר רבא כל מחמת מיבלבליתא אתיא מתבלול ׳ ז מי שהייתה נקודה לבנה בתוך השחור וזהו דק האמור בתורה והוא שתהיה צפה על גבי השחור אבל אם לא הייתה צפה שהייתה משוקעת בשחור אינו מום וכן אם הייתה נקודה שחורה בתוך הלובן אפילו צפה אינו מום שאין מומין בלבן ׳ ח מי שהייתה נקודה שחורה שוקעת בתוך השחור אף זה נקרא דק אבל אם הייתה צפה הואיל והיא שחורה בשחור אינו מום ׳

ב״ע אומתי׳ דף לח

בבי׳ חומש בד״ס א׳ אחור

בפרק מומין אלו דף מג

שלשה בחוטם ואילו הן ׳ א מי שניקב חוטמו אפילו מצד אחד ׳ ב מי שנסדק חוטמו ׳ ג מי שנפגם חוטמו ׳

ששה בפה ואילו הן ׳ א מי שניקבה שפתיו ואפילו אחד מהן ׳ ב מי שנפגמ׳ שפתו׳ ג מי שנסדק שפתו והוא שנסדק חוד שלה עד שתחלק לשני ראשין ׳ ד מי שעצם לחייו התחתון עודף על העליון כל שהו ׳ ה מי שפיו בלום מחמת גופו ובריותו אבל מחמת הרוח אינו מום פי׳ בלום במס כמו בולם עצמו בשעת מריבה וכמו אוצר בלום שהוא לשון חתימה מחמת שהוא מעוקם ׳ ו מי שנטל רוב המדבר שבלשונו ׳

בפרק כסוי הדם דף פ״ט

שנים עשר באיברי הזרע ואילו הן ׳ א מי שנמעך הגיד שלו ׳ ב או נכתת ׳ ג או ניתק ׳ ד או נכרת ׳ ה מי שנמעכו ביצים שלו או אחד מהם ׳ ו או נכתתו אחד מהן ׳ ז או נכרתו מקצתן ׳ ח או נתקו כולם ובין נתוק ובין כרות הביצים בתוך הכיס כן מוכיח ש״ס אמנם יש חולקין ואומרים כי נתוק וכרות בבצים אינו מום מאחר שהם בתוך הכיס ׳ ט מי שאין לו אלא ביצה אחת אף על פי שיש לו ב׳ כיסין ׳ י מי ששני בציו בכיס אחד ׳ יא הטומטום ׳ יב האנדרוגינוס ׳

בפרק על אלו מומין דף ל״ט

ששה בידים וברגלים ואלו הן ׳ א הפסח ׳ ב מי שנשמטה ירכו עד שהיא ארוכה מחברתה והוא שרוע האמור בתור׳ ג מי שאחת מיריכותיו גבוה מחברתה׳ ד מי שנשבר עצם ידו והוא שיהיה ניכר ׳ ה מי שנשבר עצם רגלו והוא שיהיה ניכר ואף על פי שאינו ניכר כשעומד אם ניכר כשיהלך הרי זה מום ׳ ו מי שרגליו מבולמות מחמ׳ עצמן ובריתן אבל אם היו מבולמו׳ מחמ׳ הרוח אינו מום ׳

ארבע ראוין להיות בכל הגוף ואילו הן ׳ א מי שהית לו גרב יבש כל שהו וזהו גרב האמור בתורה ׳ ב מי שיש לו יבלת שיש בו עצם וזהו יבלת וויירואה בלעז האמורה בתורה ׳ ג מי שיש לו חזזית המצרית והיא חזזית קשה וכעורה וזו היא ילפת האמורה בתורה ׳ ד כל עצם שבגלוי שנחרץ בו חריץ הרי זה מום שהוא בכלל חרוץ האמור בתורה ואין הצלעים בכלל העצמות שבגלוי ׳

ועוד ש״ם שלשה מומין אחרי׳ ואלו הן׳ א הזקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד כדמסקינן בפ׳ קמא דחולין ׳ ב החולה שהוא רועד מחמת חוליו וכשלון כחו : אבל הטריפה כשר באדם ופסול בבהמה וכן יוצא דופן ׳ ג מי שהוא מזוהם ׳ וכהן המזוה׳ בזיעתו רוחץ ושף כל גופו בבושם ועובד ׳ היה ריח בפיו נותן בפיו פלפל או זנגביל וכיוצא בהן ועובד ואם עבד בזיהום פה הרי זה חלל עבודתו כשאר בעלי מומין כולן ׳

דף מא

דף כד

בפרק מומין אלו דף מ״ה

כל המומין המיוחדין באדם תשעים וזהו פרטן ׳

שמנה בראש ואילו הן ׳ א מי שאמצע קדקדו שקוע למטה כמו שדחקו בידו׳ ב מי שאמצע קדקדו עולה למעלה כמו ביצה ׳ ג מי שפאת ראשו יוצא כנגד פניו

כמו

כמו מקבת׳ ד מי שראשו יוצא מאחוריו כנגד ערפו׳ ה מי שראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן עד שנמשך ראשו על צוארו כמו ראש הלפת על העלין שלו׳ ו מי שהוא קרח שאין בכל ראשו שער כל עיקר ואם יש בו שיטה של שער מוקפ׳ מאחוריו מאזן לאזן כשר׳ ז מי שהיה השער מקיף מאזן לאזן מלפניו ושאר הראש קרח הרי זה פסול׳ ח מי שהיה השער מקיף את כל הראש סביב מלפניו ומלאחריו ואם אין שם שער באמצע גם זה קרח ופסול׳

שנים בצואר ואילו הן׳ א מי שצוארו שוקע הרבה עד שנמצא ראשו כאילו מונח על כתיפיו׳ ב מי שצוארו ארוך הרבה עד שיראה נשמט מבין כתיפיו׳

ארבע באזן ואילו הן׳ א מי ששתי אזניו קטנות הרבה׳ ב מי ששתי אזניו נפוחו׳ הרבה דומה לספוג׳ ג מי שאזניו מדלדלו׳ למטה׳ ד מי שאחת מאזניו משונה מחבירתה במראה׳

חמשה בגבינין ואילו הן׳ א מי שאין לו שער בגביניו וזהו גבן האמור בתורה׳ ב מי שגביניו שוכבין׳ ג מי שאין לו אלא גיבן אחד׳ ד מי שיש לו גבינין יותר על שנים׳ ה מי שאחד מגביניו משונה מחבירו בין ששערו של זה ארוך בין ששערו של זה קצר בין ששערו של אחד שחור ושער השני לבן או אדום הואיל ויש בין שניהן שנוי הרי זה פסול׳

ארבע בריסי העין ואילו הן׳ א מי שאין לו שער כלל בריסי עיניו׳ ב מי ששער עיניו מרובה מעובה הרבה׳ ג מי ששער אחד מריסי עיניו משונה משער ריס אחד כגון שאחד שחור ואחד לבן או אחד נושר ואחד מעובה׳ ד מי שעפעפיו סגורות מעט ואינן נפתחות הרבה כשאר בני אדם׳

אחד עשר בעינים ואילו הן׳ א מי שהיו שתי עיניו למעלה מן המקום הראוי להם קרובות מפדחתו׳ ב מי שהיו שתי עיניו למטה מן המקום הראוי להם׳ ג מי שהיו שתי עיניו עגולות ואינן נמשכות באורך מעט כשאר העינים׳ ד מי שעיניו מזורות והם יוצאות כעיני הנמר וכמי שהוא מסתכל בעת שכועס כעס הרבה׳ ה מי שעיניו גדולות הרבה כשל עגל׳ ו מי שעיניו קטנות כשל אווז׳ ז מי שדמעיו זולפו׳ תמיד׳ ח מי שלחלוחית נמשכת מראש עיניו מכנגד החוטם או מזנב עיניו מצד צדעיו׳ ט מי שמקבץ ריסי עיניו ועוצמן מעט מעט בשעה שרוא׳ או בשע׳ שהוא רוצה לדקדק בראייה׳ י מי שראיית עיניו מעורבבת עד שרואה את החדר ואת העלייה כאחד ויודע לך דבר זה בעת שידבר עם חבירו נראה כאילו הוא מסתכל באיש אחר׳ יא מי שאחת מעיניו משונה מחבירתה בין בקומה בין במראה כגון שהיתה אחת שחורה ואחת פתוכה או אחת גדולה ואחרת קטנה הואיל ויש ביניהם שינוי מכל מקום פסול׳

ששה בחוטם ואילו הן׳ א מי שעיקר חוטמו שקוע אף על פי שאינו כוחל שתי עיניו כאחת וזהו חרום האמור בתורה׳ ב מי שאמצע חוטמו בולט ועולה למעלה׳ ג מי שעוקץ חוטמו נוטה למטה׳ ד מי שחוטמו עקום לצד אחד׳ ה שחוטמו גדול מאיבריו׳ ו מי שחוטמו קטן מאיבריו וכיצד משערין באצבע קטנה של ידו אם היה חוטמו גדול ממנה או קטן ממנה הרי זה מום׳

שלשה בשפתים ואלו הן׳ א מי ששפתו עליונה עודפת על התחתונה׳ ב מי ששפתו התחתונה עודפת על העליונה׳ ג מי שפיו רפוי ורירו יוצא מפיו׳

שלשה בבטן ואילו הן׳ א מי שכריסו צבה ב מי שטבורו יוצא ואינו שוקע כשאר בני אדם ג מי שדדיו שוכבות על בטנו כדדי אשה׳

שלשה בשדרה ואילו הן׳ א מי ששדרתו עקומה׳ ב מי שיצאה חוליא משדרתו בין שפלטה לחוץ בין שנכנסה לפנים או נטתה לצדדין וזהו בעל חטוטרת׳ ג מי שנפתח בשר מגבו ונעשה כחטוטרת אף על פי שלא זזה חוליא ממקומו הרי זה מום׳

ששה בידים ואילו הן׳ א מי שיש לו אצבע יתרה באצבעות ידיו אפילו היו שש ושש ואם חתך היתירה כשר ואם היה בה עצם אפילו חתיכה פסול׳ ב מי שחסר אצבע מידו׳ ג מי ששתי אצבעות ידיו קולטות עד למעלה מן הפרק ואם חתכן והפרישן עד הפרק כשר באיזה פרק אמרו בפרק ראשון הסמוך לכף היד׳ ד מי שאצבעותיו מורכבו׳ זו על זו׳ ה מי שפיקה יוצאת מגודלו׳ ו מי שהו׳ אטר יד ימינו ואם היה שולט בשתי ידיו כשר׳

ארבע באברי הזרע ואילו הן׳ א מי שכיס הבצים גדול וארוך עד שמגיע לארכובותיו׳ ב מי שהגיד שלו ארוך עד שמגיע לארכובותיו׳ ג מי שנימוחו מבושיו והוא הכיס של ביצים שנימוחו הביצים שלו בתוכו׳ ד מי שהרוח במבושיו ונפחו והוא מרוח אשך האמור בתורה׳

חמשה עשר בשוקים וברגלים ואילו הן׳ א מי ששוקיו עקומו׳ עד שמחבר רגל לרגל ואין ארכובותיו נוגעות זו בזו׳ ב מי שפיקתו יוצאו׳ והפיקה הוא העצם הגדול העגול שלמעלה מן העקב מצד פנים והוא דומה לפיקה שטוות הנשים בה׳ ג מי שעקבו יוצא לאחוריו עד שנמצ׳ השוק כאילו הוא באמצ׳ רגלו עומד׳ ד מי שפרסתו רחבה כשל אווז אף על פי שאין קלוטה כשל אווז׳ ה מי שפיקה יוצאה מגודלו פירש חתיכת בשר עגולה בפיקה׳ ו מי שיש לו אצבע יתירה אפי׳ יש לו שש ושש ואם חתכה כשר והוא שלא יהיה בה עצם ז מי שחסר אחת מאצבעות רגליו׳ ח מי שאצבעותיו מורכבות זו על גב זו׳ ט מי שהיו אצבעות רגליו קולטות עד למטה מן הפרק ואם היו עד הפרק או שחתכן והפרישן כשר׳ י מי שרגלו כולה שוה שנמצא רוחב פס אצבעו כרוחב עקבו וכאילו היא התיכה שוה׳ יא מי שרגלו עקומה ודומה למגל שנמצא פס רגלו שיש בו האצבעות עם עקבו כאילו הן שני ראשי הקשת׳ יב בעל הקיפין ומפרש בערוך שהו׳ מי שרגלו חלול והוא שיהיה אמצע׳ גבוה מעל הארץ ונמצא כשעומד עומד על עקבו ועל אצבעות רגליו׳ יג המקיש בקרסוליו בעת שמהלך׳ יד מי שהוא מקיש בארכובותיו בעת שמהל׳ טו מי שהו׳ אטר ברגלו ימינו׳

ארבע בכל הגוף ואילו הן׳ א מי שגופו גדול מאבריו׳ ב מי שגופו קטן מאיבריו׳ ג ארוך ביותר׳ ד הננס והוא קצר ביותר עד שיהיה מופלג משאר העם׳

שמונה בעור הבשר ואילו הן׳ א הכושי׳ ב הלבן ביותר כמו גבינה׳ ג האדום כשני׳ ד בעלי נגעים שנשתנה העור מחמת עצמו כגון הבוהק׳ ה נשתנה העור מחמת דבר אחר כגון צרבת המכוה וזה בכלל נגעים טהורי׳ ו מי שהייתה בעור פניו שומא שיש בה שער אע״פ שאינה כאיסר אלא בכל שהו׳ ז ח בעלי הדולדלים והוא שידלדל העור והבשר או חלחלוחית שיש בעור שנדלדל כאיזה מקום שיהיה מכל הגוף הרי זה מום ורבי׳ שלמה פירש בעלי התלתולים כמו חתיכת בשר יוצאות ותולות בהם׳

ועוד יש שם באדם ארבע מומין אחרים ואלו הן׳ א החרש ב השוטה׳ ג הנכפה אפילו לימים רבים׳ ד מי שרוח רעה מבעתת אותו תמיד או בעתי׳ ידועי׳

ספ׳ מצו׳ יא ה ז ז iiiii נמצאו

בערך כסת דף יז

בערך חלי מומין דף מה

דף מדומה

נמצאו כל המומין הפסולין בכהנים מאה וארבעים ׳

סס דף מד **ואילו** פסולין מפני מראית העין מי שנשרו ריסי עיניו אף על פי שנשאר השיער בעיקרן ומי שניטלו
דף עב שיניו : אמרינן בפסחים פרק אלו דברים ובקדושין פרק
דף סו שלישי שחלל אף ע״פ שאינו עובד אם עבד לא חילל שנאמ׳ ברך ה׳ חילו ופועל ידיו תרצה אפילו חולין שבו מרצה : שנינו
דף טו בפ״ב דזבחי׳ כל הזבחי׳ שקבל דמו וכו׳ : ערל וטמא יושב ועומד על גבי כלים ע״ג גבי בהמה על גב רגל חבירו פסל ׳ ואמרינן
דף כב בגמרא כהן ערל מניין שפסל א״ר חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו שנאמר כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני ומפרש שם בברייתא דלאו בבן נכר ממש אלא בכהן משומד שנתנכרו מעשיו לשמים ונתערל לבו או ערל בשר ומניין שמחללין עבודה דכתיב בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר
דף פג במקדשי לחלל את ביתי ובפרק הנשרפין אמרינן דערל אונן ויושב אינן במיתה אלא באזהרה ׳ ש ט

שלא יעבוד זר במקדש שנאמר וזר לא יקרב אליכם
דף פג והזר הקרב יומת תניא בפרק הנשרפין אילו הם שבמיתה זר ששימש מנא הני מילי דכתיב בפרשת קרח והזר
בספרי סס דף ע״ב הקרב יומת בעבודה אתה אומר בעבודה או אינו אלא שלא בעבודה אמרת ק״ו ומה בעל מום שלא ענש בו מיתה לא ענש בו אלא לעבודה זר שענש בו מיתה אינו דין שלא יענש בו אלא לעבודה ׳ אתה אומר בטומאה או אינו אלא אפילו בטהרה אמר׳ ומה הנכנס בטומאה שלא לעבוד חייב קל וחומ׳ לעבודה ומה ת״ל והזר הקרב יומת אפי׳ עבר בטהרה ׳ יומת
היינו כרבי ישמעאל בפ״ב הנשרפי׳ דף כ״ב (כדף רלעיל) בידי שמי׳ שלא מצינו מית׳ ב״ד בקדש ומקד׳ ובספרי בחלקו על זרה דתניא רבי שמעון אומר נאמר כאן יומת ונאמר במקלל אביו ואמו מות יומת מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה ור׳ יוחנן בן נורי לומד מנואף ונואפת דכתיב יומת שהוא בחנק ׳ ותניא עונש שמענו אזהרה מניין תלמוד
סס דף כ״ד כל הסוגיא ודרב הונא בפת דף יב ובפ״ב דשבועות דף י״ג לומר וזר לא יקרב אליכם : מסקינן במסכת יומא פרק שני שאין הזר חייב מיתה אלא על הזריקה ועל ההקטרה ׳ ואמ׳ רב הונא שמהפך בצינורא בכלל הקטרה ׳ ועל ניסוך המים בחג ׳ ועל ניסוך היין התמיד שהם עבודה תמה׳ ומרבה עוד שם מכל דבר המזבח שבע הזאת של פר כהן משיח ופר העלם דבר ולוג שמן של מצורע ׳ ואומר שם רבי יוחנן זר שסדר שני גיזרי עזים חייב הואיל והיא עבודה תמה׳ אבל כל עבודה שיש אחריה
דף יו עבודה אף על פי שפסל ולוקה כמו שאומר בזבחים פרק שני
דף לב אינו חייב מיתה : תניא בפרק כל הפסולין בזבחים ושחט את בן הבקר לפני ה׳ והקריבו בני אהרן זו קבלת הדם ללמדך מקבלה ואילך זו מצות כהונה מכאן שהשחיטה כשרה בזרים ובנשים ובעבדים ובטמאין ואפילו בקדשי קדשים ומסיק דאפילו לכתחילה שוחטין חוץ מן הטמאים דלכתחילה לא
משניות כל הסוגיא בפ״ב דיומא דף כ״ד שמא יגעו בבשר : הולכת עצים אינה צריכה כהונה ׳ וכן אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן ׳ הרמת הדשן צריכה כהן שנאמר ולבש הכהן מדו בד וגומ׳ ואם הרים ישראל לוקה ואינו חייב מיתה אע״פ שאין אחריה עבודה שנאמר עבודת מתנה אתן את כהונתכם עבודת מתנה היא שתהיה בכהן לבדו ואם קרב לה זר חייב מיתה ׳ אבל עבודת סילוק אין חייבין עליה מית׳ וכן אם דישן מזבח הזהב והמנור׳
בפ׳ כת״ר בתי׳ במכל׳ דף פ״ב וכברייתא סס דף קט״ו אינו חייב מיתה : הטמא ובעל מום ושלא רחצו ידים ורגלים ששמשו במקדש אין חייבין מיתה אלא על העבודה שהזר חייב עליה מיתה ועל שאר עבודות באזהרה : הנה שנינו בזבחים
ריש פירק׳ דף טו (כדף כג) פרק שני שיושב פסול ׳ דת״ר לעמוד לשרת מצוה כשהוא אומר העומדים שם שנה עליה הכתו׳ לעכב ׳ וכן עומד על גבי כלים
כדף כד פסל ׳ דתנא דבי רבי ישמעאל הואיל ורצפה מקודשת וכלי שרת מקודשין מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת אף הרצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפ׳ ׳ וכן קבל
סס בשמאל פסל : ות״ר ולקח באצבעו מלמד שלא תהא קבלה אלא בימין ׳ באצבעו ונתן מלמד שלא תהא נתינה אלא בימין ׳
סס דאמר ריש לקיש כל מקום שנאמר אצבע או כהונה אינה אלא ימין דגמרינן ממצורע דכתיב וטבל הכהן את אצבעו הימנית׳ וכל אילו הפסולים שעבדו הללו ואינם לוקין : שנינו בפרק
דף ק ט אחרון דמסכת מנחות כהני׳ ששימשו בבית חוניו לא ישתמשו במקדש בירושלם ואין צריך לומר לדבר אחר פירוש לע״ז שנ׳ אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה׳ בירושלם כי אם אכלו מצות בתוך אחיהם הרי אילו כבעלי מומין וחולקים ואוכלים ולא מקריבים מכאן פסק רבינו גרשון שכהן שנשתמד ועשה תשובה אף על פי שפסול לעבודה הרי הוא כבעל מום ונושא
סימן כ דף ק׳ את כפיו כאשר בארנו במצות עשה ׳

נשלמו אזהרות האסורין להקריב : ואלה האסורין להיות קרבים :

שי שיא שיב שיג

שלא להקדיש בעל מום למזבח ושלא לשוחטו ושלא לזרוק דמו ושלא להקטיר חלבו שנאמר עורת או שבור וגומר וכתיב בתריה ואשה לא תתנו מהם על המזבח
תמורה (דף כ״ח) ותניא בתורת כהנים ומביאה בפרק ראשון דתמורה ואשה לא תתנו מהם אילו אישים ׳ אין לי אלא כולם מקצתן מניין תלמוד לומר מהם זריקת דמים מניין תלמוד לומר על המזבח : לשחוט מניין תלמוד לומר עורת או שבור וגומר
סס וכתיב לא תקריבו אלה לה׳ ותניא בתורת כהנים ומביאה
סס בתמורה פ״ק לא תקריבו מה תלמוד לומר אי משו׳ כל תקדישו הרי כבר נאמר למעלה ואם להקרבה הרי כבר נאמר למטה פי׳ דכתיב ואשה לא תתנו מהם הא אינו אומר כאן לא תקריבו אלא לא תשחטו : להקדיש מניין דכתיב שם באותו עניין כל
בפרק ו׳ ובתמורה רלעיל אשר בו מום לא תקריבו ותניא שם מה תלמוד לומר אם לכל תשחטו הרי כבר נאמר למטה פירש לא תקריבו דכתיב גבי עורת או שבור וגו׳ הא אין אומר לא תקריבו אלא כל תקדישו מכאן אמרו המקדיש בעלי מומין פירו׳ ושוחטן ומקריבן עובר משום ה׳ שמות משום בל תקדישו ובל תשחטו ובל תזרקו ובל
סס תקטירו כולן ובל תקטירו מקצתן ׳ ורש״י פירש בפירוש חומש ג׳ לא תקריבו כתובין בפרשה להזהיר על הקדשן ושחיטתן וזריקת דמן כשהו׳ אומ׳ ואשה לא תתנו מהן להזהיר על הקטר׳
בפ״ק (דף י) ובתור׳ כהנים דורש זריקת הדם מעל המזבח ׳ ובתמורה מקשה לה ואומר כי על המזבח אורחיה דקרא הוא ולא בא לזריקת
דף ו׳ ובשמט זה ו תרפוסי׳ ובכבר מ... מנחתיו וכן הוא ו... בת״כ כ״ו רלעיל דמים : ובפרק קמא דתמורה תנו רבנן כל אשר בו מום לא תקריבו אין לי אלא מום קבוע מום עובר מניין תלמוד לומר כל אשר בו מום : ורבינו משה
בפרק א׳ דהלכות איסורי מזבח דף ת״ס הביא ברייתא אחרת לא תזבח לה׳ אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום הרי זו
סוכטים דף מ״ר ע״ב אזהרה לבעל מום עובר והיא שנויה בספרי דתניא אין לי אלא נולד תם ונעשה בעל מום נולד בעל מום ממעי אמו מניין תלמוד לומר כל : גרב וילפת שהוא מום עובר מניין תלמוד לומר כל דבר רע : עוד למד שם מכל דבר רע וחכמים אומרים אף השוחט חטאת בדרום עובר בלא תעשה שנאמ׳ כל דבר רע :
לא׳ מנחותיו סס א׳ בבכרי רלעיל ועוד למד ממנו בפרק כל הפסולים אזהרה למפגל בקדשים על ידי דבור רע ׳ שי ד

שלא להקריב בעל מום מיד הגוי שנאמ׳ ומיד בן נכר
בכ״ז רלעיל לא תקריבו ודורש בתורת כהנים מכאן שאין מקבלים

מקבלים שקלים מן הגוים לקנות מהם תמידין אין לי אלא
תמידין שנקראו לחם שנאמר את קרבני לחמי לאשי מניין
לרבות שאר קרבנו ציבור ת״ל מכל אלה כלומר תמימין ובעלי
(דף יג) מומין שנזכרו במקרא למעלה׳ והא דתניא בחולין בפ׳ קמא
איש איש לרבות הגוים שנודרין נדרים ונדבות כישראל זהו
בקרבנות יחיד ומרבה גוי שיהא כישראל שלא יביא אלא
תמים אבל קרבן צבור אפילו תמים אין מקריבים אף על פי
שמסרו הגוי לצבור׳ ועל קרבן יחיד עונה פשוטו של מקרא
שלא יקבלו ממנו בעל מום׳ ש ט ו

שלא ליתן מום בקדשים שנאמר ואיש כי יקריב זבח
שלמים לה׳ לפלא נדר או לנדבה בבקר ובצאן
(בס׳ דלעיל) תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו׳ ותניא בתורת כהנים
אין לי אלא שלמי׳ מניין לרבות העולה תלמוד לומ׳ נדר מניין
לרבות התודה ת״ל נדבה מניין לרבורת יולדות ונזיר ומצורע
תלמוד לומר לפלא מניין לרבות התמורות והוולדות תלמוד
לומר בבקר ומניין לרבות הבכור והמעשר והפסח תלמוד לומ׳
בצאן מניין לרבות חטאת ואשם תלמוד לומר בבקר או בצאן
תמים יהיה לרצון זו מצות עשה מצות לא תעשה מניין תלמוד
לומר כל מום לא יהיה בו אל תתן בו מום פי׳ לא יהיה בו מום
(דף לג) מכאן אמרו הא דתנן בבכורות פרק כל פסולי בכור שאחזו
דם אפילו הוא מת אין מקיזין לו דם דברי רבי יהודה וחכמים
אומרים יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום ואם עשה בו מום הרי
זה לא ישחוט עליו רבי שמעון אומר יקיז אף על פי שהוא
(בכריתה דף כ״ב ובכמה דוכתי) עושה בו מום׳ וקיימא לן כרבי שמעון בכל איסורין שבתורה
דדבר שאין מתכוין מותר ובלבד שלא יהא פסיק רישיה ולא
(דף לג) ימות׳ ובפרק כל פסולי נחלקו המטיל מום בבעל מום רבי
מאיר אוסר שנאמר כל מום לא יהיה בו ורבנן סברי תמי׳ יהיה
לרצון בראוי להקרבה הכתוב מדבר ודורש כל מום לא יהיה
(שם) לגרמא׳ דתניא כל מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא יתן בו
מום מניי׳ שלא יביא דבילה ובצק ויתן על גבי האוזן כדי שיבא
כלב ויטלנו תלמוד לומר כל מום אמר מום ואמר כל מום
(דף כז) וכרבנן קיימא לן׳ וכן אמר רבא בפרק אין צלין דילמא את
גרמת ליה ומנלן דגרמא אסור דכתיב כל מום׃ כתב רבינו
(דהלכות אסורי תבה דף ת״ס) משה שאין מטיל מום בקדשי׳ בזמן הזה לוקה אלא בזמן שבית
המקדש קיים שאז היה ראוי לקרבן ופסלו אבל בזמן הזה אע״פ
שעבר בלא תעש׳ אינו לוקה׳ וחילוק כזה מפרש התלמוד בע״ז
(דף יב) בפ״ק גבי ויהא כמטיל מום בבעל מום ומתרץ הני מילי בזמן
שבית המקדש קיים דחזו דמים להקרבה אבל בזמן הזה לא׳

ישמומין מיוחדין בבהמה ואין ראויין להיות באדם
והם עשרי׳ ושלשה וזהו פרטן ועיקרן במסכ׳
(פרק על אלו מומין) בכורות׳ א אם היה גלגל עיניה עגול כשל אדם׳ ב עינים
אחת גדולה כשל עגל ואחת קטנה כשל אווז אבל אם הייתה
לה אזן קטנה ואזן גדולה אפילו הייתה הקטנה קטנה כפול
כשרה׳ ג אם יש בלובן עיניה יבלת שיש בה שיער׳ ד אם
ניקב העור שבין חוטמיה במקום הנראה׳ ה פיה דומה לשל
חזיר׳ ו חטיה החיצונו׳ שניקבו פי׳ חיטיה זינז״בא בלעז׳ ז
או שנגממו אע״פ שנשארו מקצתן׳ ח או שנפגמו׳ ט אם
נעקרו חיטיה הפנימיות שהשינים הגדולות קבועות שקורין
מישל״רש ובעת שפותחת פיה וצווחת הן נראין חסירין׳ י
אם ניטלו קרניה וזכרותיה עמהן ולא נשאר בהם כלום׳ יא
אם נפגם עור שתופה גיד הנשה׳ יב אם נפגמ׳ הערוה׳
יג אם נפגם הזנב מן העצם אבל לא מן הפרק׳ יד אם היה
הזנב קצר ועד כמה בגדי חוליא אחת מום שתים כשר׳ ובטלה
(פר׳ דבכורות דף ת״ס) שתי חוליו׳ מום ג׳ כשר׳ טו מפרש בתוס׳ אם היה ראש הזנב
מפוצל לשנים כשני עצמות׳ יו אם היה בין חוליא לחוליא
מלא אצבע כשר׳ יז אם היה זנב הגדי רך ומדולדל כשל
חזיר׳ יח אם נשבר עצם הזנב אבל נשבר עצם מצלעותיו
כשר מפני שאינו בגלוי׳ יט בעל חמש רגלים׳ כ אם אין
לו אלא ג׳ רגלים׳ כא אם היה אחד מרגליו וידיו פרסתו
עגולה כשל חמור אף על פי שהיא סדוקה ופרוסה׳ כב אם
הייתה ידו או רגלו קלוטה כשל חמור וזהו קלוט האמור בתור׳
כג אם נגממו טלפיה וזכרותן עמהן אף על פי שנשאר
(בפרק על אלו מומין דף מ״א) מזכרותן מעט קרוב לבשר׃ כל מום מע״ג המומין המנויין
בבהמה פוסלין אותה מן הקרבן ואם נפל אחד מהם בתמימה
שהיא קדש תפדה ותצא לחולין׳ חוץ מזקן וחולה ומזוהם שאף
על פי שאינו כשר אינו נפדה לא יהיה קיים וירעה עד שיפול
(שם דף לז) בו מום אחר קבוע משאר המומין ויפדה׳ וכן בהמת קדשים
שנולד בה מום עובר אינה קרבה ולא נפדית׳

וארבע מומין עוברין יש בבהמה ובאדם ואלו הן׳ א
(שם דף מא) גרב לח׳ ב חזזית שאינה מצרית׳ ג מים
שיורדין בעין ואינם קבועים׳ ד סנורים שאינם קבועין׳

וישארבע חלאים אם נמצא אחד מהם בבהמה אין
מקריבין אותה לפי שאינה מן המובחר
והכתוב אומר מבחר נדריכם ואילו הן׳ א מי שיש לו בלובן
עיניו יבלת שאין בה שער׳ ב אם נגממו קרניו אע״פ שנשאר
מזכרותו מעט סמוך לבשר׳ ג אם נפגמו חיטים הפנימיות׳
(במשנה פרק מומין אלו דף מ״ה ולפני דתמור׳ דף כ״ח ול״ט) ד אם נגממו׃ בהמה שנולד בה אחת מן הטרפיות האוסרין
אותה באכילה אסורה לגבי מזבח הרי הוא אומר הקריבהו נא
לפחתך הירצך או הישא פניך׳ ואע״פ שאינה ראויה לקרבן
(שם דף ל ול״א) אין פודין אותה שאין פודין הקדשים להאכילם לכלבים אלא
ירעו עד שימותו ויקברו׳ נשחטה ונמצאת טריפה הרי זו תצא
(משמעו׳ כל הסוגיא בפרק על אלו מומין דף כח) לבית השריפה׃ וכן אם נמצא אבר מאבריה הפנימיים חסר
אע״פי שאינה טרפה כגון שנמצאת בכוליא אחת או שניטל
הטחול הרי זו אסורה למזבח ותשרף לא מפני שיהיא בעלת
מום שאין חסרון שבפנים מום אלא מפני שאין מקריבין חסר
כלל שנאמר תמימים יהיו לכם׳ וכל היתר כחסר לפיכך אם
(כת״כ פרש׳ אמור כר׳ ו ומנית׳ בפ״ק דקדוש׳ דף כ״ר ובפ״ק דחולין דף כ״ג) נמצא ג׳ כוליות או ב׳ טחולים פסולה׃ אין מומין פוסלין בעוף
ולא נקבות׳ שנאמר תמים זכר בכשבים וגומ׳ תמות וזכרות
בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות׳ במה דברים אמורים
במומין קטנים אבל מחוסר אבר פסול׳ וכן אם נולד בו אחד
מן הטרפיות שאוסרין אותה באכילה הרי זה נפסל לקרבן׃
(דף כב) בפרק קמא דחולין אמרינן תורים קטנים פסולים ובני יונה
גדולים פסולים שנאמר מן התורים או מן בני היונה תחלת
הצהוב שבזה ושבזה פסול פי׳ שמתחילי׳ להביא כנפי׳ מוצהבו׳
שיצאו מכלל קטנים ולכלל גדולים לא באו׳ ועד מתי יהיו
בני היונה כשרין כל זמן שעוקר כנף ומתמלא מקום עיקרו
(בת״כ פרש׳ אמור פ״ט ומכילה בפרק כתר דבכורות דף כז) דם והתורים כשרין משיצהיבו׃ הכלאים ויוצא דופן ומחוסר
זמן פסולין אף על פי שאין בהן מום שנאמר שור או כשב או
עז כי יולד שור או כשב פרט לכלאים לא שיהא מעורב מכשב
ועז׳ כי יולד פרט ליוצא דופן׳ והיה שבעת ימי׳ פרט למחוסר
(שם) זמן׳ תחת אמו פרט ליתום שנולד אחר שנשחטה אמו׳ הנדמה
הרי הוא פסול כבעל מום כיצד כגון רחל שילדה מין עז׃ וכן
הרובע והנרבע והמוקצה לע״ז והנעבד אף על פי שהם מותרין
(פרש׳ ויקרא פ״ב) באכילה הרי הם פסולין לגבי מזבח׳ כדתניא בתורת כהנים
אדם כי יקריב מכם קרבן לה׳ מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן
יכול חיה בכלל תלמוד לומר בקר וצאן מן הבהמה ולא כולה
להוציא הרובע והנרבע מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן
להוציא את המוקצה ומן הצאן להוציא את הנוגח שהמירת
כשהוא אומר מן הבקר למטה שאין תלמוד לומר להוציא את
(בחולין פ״ק דף כ״ג ובפ׳ כתר׳ דבכורו׳ דף כז ובכת׳ דוכתי וכ״ע דכבולהו מייתי בע״ז ת״ה רבן תשחיתון ועשית׳ לכם פסל ונו׳) הטריפה׳ ועוד אמר הכתוב כי משחתם בהם מום בם׳ ודורש
בברייתא אחרת כל שיש בו השחתה הרי הוא כמום׳ ובערוה
הוא אומר כי השחית כל בשר את דרכו׳ ובעבודה זרה כתיב
כי

כי שחת עמך ׳ ומדאסרינהו רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט
דף כח שרי ׳ ושתי ברייתות אילו מביאן בתמורה פרק כל האסורין :
דף כב אמרינן בפרק שני דעבודה זרה לוקחין כל הקרבנות מן הגוים
ואין חוששין לא משום רובע ונרבע ולא משום מוקצה ונעבד
עד שיודע בודאי שזה נפסל הרי הוא אומר מעמלקי הביאום
למען זבוח לה׳ אלהיך : כל האסורים לגבי מזבח ולדותיהן
מותרים חוץ מולד נרבעת ונעבדת ומוקצת ושהמיתה את
האדם שאם נעבד בה עבירה או המיתה כשהיא מעוברת וולדן
דף ל כל הכונית אסור כדאיתא בפרק כל האסורין במסכת תמורה : אין צריך
ס״פ דף כח ולפח לומר ברובע ונרבע וכיוצא בהן שאסורין לגבי המזבח אלא
דזבחים דף ע״ה כשהן מותרין להדיוט כמו על פי עד אחד או על פי הבעלים :

שיו

שלא להקריב אתנן זונה ושלא להקריב מחיר
כלב שנאמר לא תביא אתנן זונה ומחיר
כלב בית ה׳ אלהיך לכל נדר כי תועבת ה׳ אלהיך גם שניהם ׳
פרק כל האסורין דף כט ומפרש במס׳ תמורה איזהו אתנן האומר לזונה הילך דבר זה
בשכרך ׳ אחד זונה גויה או שפחה או ישראלית שהיא ערוה
דף כח) דף ע עליו כדאמ׳ רבא בפרק הפועלים ובמרובה אתנן אסרה תורה
אפילו בא על אמו פירוש שעיקר אתנן כתוב בזונה ׳ ועריו׳ גם
דף כט הם בכלל זונה כדאמרינן בפ׳ כל האסורין מה ערות דלא
תפשי קדושין והויא זונה ׳ וגם אנו למדין שם תועבה תועבה
שם דף ל מעריות : איזהו מחיר כלב האומר הילך טלה זה תחת כלב
בברייתא שם וכן אם החליף כלב בבהמה בהמות או עופות : בית ה׳ אלהיך
לרבות את הריקועין שלא יעשה ריקועין לבית מגופו של
במתני׳ שם אתנן : ואתנן כלב ומחיר זונה מותרין שנ׳ שנים ולא ארבעה :
דף קה ודורשין בית הילל שם במרובה הם ולא שינוייהן כגון נתן לה
חטין ועשאן סלת שמותר למזבח הם ולא וולדותיהן׳ וגם לבית
קשיא מה בא לרבות כי לבית שמאי בא לרבות שינוייה׳ כגון
נתן לה חטין כו׳ שיח שיט

שלא להקטיר שאור ושלא להקטיר דבש שנאמר
כי כל שאו׳ וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה
לה׳ קרבן ראשית תקריבו אותם לה׳ ואל המזבח לא יעלו לריח
ניחוח׳ פירוש קרבן ראשית שתי הלחם מן השאור שנאמר
חמץ תאפינה ׳ וביכורים מן הדבש כגון ביכורי תאני׳ ותמרים
דף נח ותניא בפרק כל המנחות באות מצה שאור ודבש לא תקטירו
אין לי אלא כולו מקצתו מניין תלמוד לומר כל עירובו מניין
תלמוד לומ׳ כי כל׳ ׳ מקצתו פירש אביי חצי זית ׳ ורבא פי׳ חצי
שם בדף נז קומץ : ותניא ואל המזבח לא יעלו לרבות הכבש׳ לריח ניחוח
שם לפטור את המעלה שלא לעבוד׳ ותניא מניין למעלה מבשר
החטאת מבשר אשם מבשר קדשים קלים מותר העומר ושתי
הלחם ולחם הפנים והקטרת שעובר בלא תעשה תלמוד לומר
לא תקטירו ממנו אשה כל שממנו לאישים הרי הוא בבל
תקטירו והרי יש כאן חמשה אזהרות׳ שאור׳ ודבש ׳ ועירוביו ׳
בפרק רבי ישמעאל במנחות דף כ״ח כל שממנו לאישים ׳ ואל המזבח לא יעלו : כל המנחות אין
מביאין מן החדש קודם שתי הלחם לכתחילה שנ׳ בכורים לה׳
ואם הביא כשר ׳ ואין מביאין מנחות ונסכי׳ לא מן הטבל ולא
מן החדש קודם לעומר ולא מן המדומע ואין צריך לומ׳ מערלת
וכלאי הכרם ואם הביא לא נתקדשו להיות׳ ראוים לקרבן אבל
נתקדשו ליפסל ויהיו כקדשי׳ שנפסלו׃ הקב״ה שונא גזל בעולה
ותניא אדם כי יקריב מה אדם לא הקריב מן הגזל אף אתה
בפרק תרובה דף ט״ו וצ״ו כן ׳ ואמ׳ מר קרבנו ולא מן הגזל׳ ואם נתייאשו הבעלי׳ הקרבן
כשר ׳ ומפני תקנת מזבח אמרו שחטאת גזולה אינה מכפרת
אם נודעה לרבים אף על פי שנתייאשו הבעלים כדי שלא
דף נה יאמרו מזבח אוכל גזילות׳ כמו ששנינו בפרק הניזקין ומפרש
שם דף מ״ז ע״ד ריש לקיש בירושלמי כמה רבים שלשה : גרסי׳ בפ׳ כל המנחו׳
דף נח באות מצה איתמר המעלה משאור ומדבש על גבי המזבח

אמר רבא לוקה משום שאור ׳ ולוקה משום דבש ולוקה משום
ערוב שאור ׳ ולוקה משום ערוב דבש׳ אביי אמר אין לוקין על
לאו שבכללות׳ איכא דאמרי הדא מיהא לקי׳ ואיכ׳ דאמרי חדא
נמי לא לקי דלא מיחד לאוה כלאו דחסימה עד כאן לשון
הגמרא : פירש רבינו שמשון ברבי אברהם בשם רבינו
וכן כל הסוגיא ת׳ בתו׳ שם יצחק ברבי שמואל וזה לשונו ׳ נראה לפרש שמיירי שמעלה
שאור בפני עצמו ודבש בפני עצמו׳ ושאור ודבש מעורבין יחד
דאשאור ודבש דבעין לוקה שתים ׳ ואתערובת שתים ׳ חדא
משום ערובי שאור וחדא משום עירובי דבש ׳ ואף על גב דלא
בדף נח כתיב בדבש כי כל ומוכח התם דצריך כי כל ׳ ויו דוכל דבש
מוסיף על עניין ראשון׳ ואביי אמ׳ אין לוקין על לאו שבכללות
פירו׳ דוקא ערובי שאור וערובי דבש דנפקינן מכי כל חשיב
לאו שבכללו׳ לדברי הכל וכן לאו דכי אם צלי אש שכולל כל
דבר שאינו צלי אש כמו נא ומבושל ׳ וכן מכל אשר יעש׳ מגפן
היין מחרצנים ועד זג וכן כי נפש הוא חובל דגבי ריחי׳ ורכב
אבל שאור ודבש עצמן אף על פי שאין כתוב כי אם לאו אחד
בשניהם אין חשוב לאו שבכללות לדברי הכל ׳ וכן זג וחרצן
ונא ומבושל וריחים ורכב שלאו הכתוב בהם עונה לכל אחד
בס״פ מיתות דף יב וס״נ דשבועות דף כ׳ ובפרק אותו ואת דף ע״ה ובית׳ מיק׳ ואחד בפני עצמו ׳ ואם תאמר ולרבי יאשיה דבעי או לחלק
לא יתחייב באחד לבדו עד שיעשה שניהם יש להשיב דשאור
ודבש ונא ומבושל כתי׳ בהן ממנו׳ ונזיר נמי מרכתי׳ מחרצנים
ועד זג ולא כתיב הרצנים וזג ׳ וריחים ורכב מדלא קרינן
ורכב בחטף׳ ואם תשאל למה יתחייב שנים הא אמרינן בסוף
דף קב פרק גיד הנשה גבי בשר מן החי ובשר מן הטריפה שאינו
מתחייב אלא אחת מפני שיוצאין מלאו אחד יש להשיב כי אינו
דומה כי בכאן מאחר שהאיסורי׳ מפורשים בפסוק עונה הלאו
על כל אחד ואחד על שאור ודבש וזג וחרצן וכן כולם כמו
אלמנה וגרושה וחללה זונה שאם עשאן כולן חייב על כל אחת
ואחת מפני שלא יקח עונה על כל אחת ואחת ובפרק עשרה
דף עז יוחסין שמצריך פסוק לחלק זהו מפני שגוף אחד הוא וכן פי׳
רבינו שלמה בפרק בתרא דמכות דמעשר דגן תירוש ויצהר
ובכור בקר וצאן וביכורים אף על פי שכולם כתובין בלאו
אחד לוקה על כל אחד ואחד מאחר שמפורשי׳ וכתובים בפסוק
לא תוכל לאכול עונה על כולם אבל בשר מן החי ובשר מן
הטרפה אינן מפורשים בפסוק בפי׳ שנאמר לא תאכלו עונה
על כולם ואם תשאל מה בין זג וחרצן נא ומבושל ריחים ורכב
שאור ודבש אלמנה וגרושה וחללה זונה שחייב על כל אחת
ואחת ואילו חלב שור וכשב ועז אינו חייב אלא אחת ונקרא
דף ד לאו שבכללות כדאיתא בפרק קמא דכריתות ׳ וכן לחם וקלי
שם דף ה וכרמל לא לקי אלא חדא אי לאו משום יתורא ׳ וכן מעשר דגן
תירוש ויצהר לא לקי אלא חדא אי לאו משום יתורא כדאיתא
דף ד בפרק קמא דכריתות ׳ יש להשיב דזג וחרצן שתי שמות הן
וכן שאור ודבש וכן כולם תדע דכי אתי לאתרויי בהו צריך
להזכיר כל אחד בשמו אבל חלב שור וכשב ועז שם חלב הוא
וכן לחם וקלי וכרמל שם חדש הוא וכן מעשר : עד כאן לשונו :
דף כה ע״א ואני ראיתי בירושלמי דנזיר פרק שלשה מינין ממשמ׳ שנאמ׳
רכב אינו יודע שריחים בכלל מרה תלמוד לומר ריחים ורכב
לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו׃ הנה למדת מתוך
דברי רש״י ודברי רבי׳ יצחק בר׳ שמואל שהם עמודי ההוראה
כי שאור ודבש שנים הן׳ וכן אתנן ומחיר שני׳ הם׳ ונא ומבושל
שנים הם׳ וזג וחרצן שנים הם׳ וריחים ורכב שנים הם׳ ועמוני
ומואבי שנים הם׳ וכל אחד מאילו נחשב לאו בפני עצמו׃ אחר
שמצינו האכורי׳ למזבח בלא תעשה יחשוב אדם להקריב שאר
דברים אע״פ שאינו מובחרין אל יחשוב אדם כן כי אע״פ שאינו
בלא תעשה הרי אתה מוצא והבל הביא גם הו׳ מבכורות צאנו
ומחלבהן וישע ה׳ אל הבל ואל מנחתו׳ אלא כל שיביא אדם מן

המובחר יביא׳ וכן הוא אומר בהרימכם את חלבו ממנו׳ואומר
דף פז מבחר נדריכם ׳ וכן שנינו בפרק כל קרבנות ציבור תמימים
יהיו לכם ונסכיהם יש במשמע שגם הנסכים יהיו תמימים
שם דף פו ונבחרים ׳ ולא יביא יין מעושן ומתוק והמבושל שהרי מחמת
דף פה הבישול נשתנה מטעמו׳ ולא סלת שהתליעו׳ ולא בלולה בשמן
דף פו שריחו רע וטעמו רע ׃ וכן עצי המערכה לא
יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהן תולעת ׳ (שם דף פה ובמסכת מידות פב דף לה)
ואין מביאים עצים מבניין שנסתר אלא לא
פב דף כט יביאו לעולם אלא חדשים ׃ ושנינו במסכת תמיד שכל
בגמרא שם העצים כשרים למערכה חוץ משל זית ושל גפן ׳ משום ישוב
דף פו כל הכוגיא ארץ ישראל ׃ בפר׳ כל קרבנות ציבור שנינו שבזית יש תשעה
עד סוף מיני שמן כיצד זית שגרגרו בראש הזית וברדו אחד אחד
וכתשו ונתנו לסל השמן שיצא ממנו הוא ראשון ׳ חזר אחר כך
וטענו בקור׳ השמן שיצא ממנו הו׳ השני ׳ ואם חזר אחר שטענו
וטחנו וטענו שניה השמן שיצא ממנו הוא שלישי ׃ זתי׳ שמסקן
כולם בערבוביא והעלן לגג וחזר ובירר גרגיר גרגיר וכתשן
ונתנן לסל השמן שיצא ממנו הוא הרביעי ׳ ואם טענו בקורה
אחר כך השמן שיצא ממנו הוא החמשי ׳ חזר וטחן וטען פעם
שניה השמן שיצא ממנו הוא הששי ׃ זתים שמסקן וטענן בתוך
הבית עד שלקן והעלן ונגבן ואחר כך כתש ונתן לסל השמן
שיצא ממנו הוא השביעי ׳ חזר וטען בקורה השמן שיצא ממנו
הוא השמיני ׳ חזר וטחן וטען פעם שני׳ השמן שיצא ממנו הוא
התשיעי ׳ אף על גב שכולם כשרים למנחות הראשון אין
למעלה הימנו ואחריו השיני והרביעי ושניהן שוין ואחריו
שלישי וחמשי והשביעי ושלשת׳ שוין ואחריהן הששי והשמיני
ושניהן שוין והתשיעי אין למטה הימנו ומצוה לעולם להביא
מן המובחר כאשר בארנו ׳ אין כשר למנורה אלא ראשון
ורביעי ושביעי בלבד שנאמר זך כתית למאור אין כשר
למנורה אלא היוצא מן הכתית בלבד אבל למנחות הכל
כשרין ׳ ש ד

שלא להקריב קרבן בלא מלח שנאמר לא תשבית
מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנך
תקריב מלח והמקריב בלא מלח לוקה ואף על פי כן שנינו
דף יח בפרק הקומץ רבה לא מלח כשר ׳ ש כ א

שלא לאכול כזית מבשר העולה שנאמר לא תוכל
פרק בתרא דף יז וגומר נדריך אשר תדור ודרשינן במס׳ מכות כל
האוכל כזית מבשר עולה בי׳ לפני זריקת דמה בין לאחר זריק׳
דמה לוק׳ מדכתי׳ לא תוכל לאכו׳ וגו׳ ונדריך אשר תדור ׳וכן כל
האוכל כזית מכל האמורי׳ בין לפני זריקה בין לאחר זריק׳ בין
כהן בין ישר׳ לוקה שהאמורים כליל למזבח כמו עולה ׳ ש כ ב

שלא לאכול מנחת כהן שנ׳ וכל מנחת כהן כליל תהי׳
לא תאכל ולוקין עליה בכזית וכן במנחת חובה
דף כא כמו חביתין שנ׳ כליל תקט׳ ולמד בפ׳ התכלת בג״ש כליל כליל
דף כב שנינו בסוטה פ׳ היה נוטל מנח׳ כהנ׳ נאכלת ׳ בת כהן שנשאת
לישראל מנחתה נאכלת ׳ בת ישראל שנשאת לכהן מנחתה
דף כג נשרפת לפי שהמנחה באה מממונו של כהן ׳ ומסיק התם
שהקומץ קרב בפני עצמו מפני חלק האשה והשירי׳ מתפזרין
על גבי הדשן ומכהן יתירא ממעט כהנת ולא מן המשמעות
שהרי גבי טומאה כהן כתיב ולא ממעט שם כהנת אלא משום
דכתיב בני אהרן ולא בנות אהרן ׳ ש כ ג

שלא לאכול כזית מבשר החטאת הנעשית בפנים
שנאמר וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל
מועד וגו׳ לא תאכל באש תשרף ׳ ש כ ד

שלא לאכול כזית מבשר הקדשים אפי׳ קדשים קלים
קוד׳ זריקת דמן שנ׳ לא תוכ׳ לאכול בשעריך וגו׳
דף יז ונדבותיך וגו׳ ותניא בפרק אילו הן הלוקין שזו אזהרה לאוכל
תודה או שלמים קודם זריקת דמים ׳ והוא הדין לשאר קדשים
בין קדשי הקדשים בין קדשים קלים ׳ ש כ ה

שלא יאכלו כהנים כזית מבשר קדשי קדשים חוץ
לעזרה שנ׳ לא תוכל לאכול וגו׳ ובקרך וצאנך
דף יז ותניא בפרק אילו הן הלוקין שזו אזהרה לאוכל מבשר חטאות
ואשמות חוץ לעזרה ׳ והוא הדין לאוכל קדשים קלים חוץ
לירושלם שהוא לוקה שחומת ירושלם לקדשים קלים כחומר
העזרה לקדשי קדשים ׳ וחטאת ואשם ושירי המנחות משפט
אחד להם ׃ בשר קדשי קדשים שיצא חוץ לחומת העזרה ובשר
קדשים קלים שיצא חוץ לירושלם נפסל ונאסר לעולם אף על
פי שחזר למקומו אסור לאוכלו והאוכל ממנו כזית לוקה
שנאמר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו כיון
שיצא בשר חוץ למחיצתו הרי הוא כטרפה (שם דף יח ובסוף דחולין דף קב)
וכבר מנינו לאו זה בהלכות איסור
נכיזן קלר והיתר׳ ש כ ו

שלא יאכל זר כזית מבשר קדשי קדשים בעזרה
אחר זריקת דמים שנאמר ואכלו אותם אשר
כופר בהם וגו׳ וזר לא יאכל כי קדש הם אבל אם אכלו בחוץ
בפרק הלוקין דף יח כל הכוגיא או בעזרה קודם זריקת דמים אינו לוקה משום לאו זה אלא
מפני הלאוין המבוארים למעלה ׳ ש כ ז

שלא יבדיל בחטאת שנאמר ומלק את ראשו
בפי׳ חומש כרש״י מולך ממול ערפו ולא יבדיל פרש״י שאין מולק
דף סה אלא בסימן אחד תניא בפרק קדשי קדשים כיצד מולקין
חטא׳ העוף חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר עד שמגיע
לוושט או לקנה הגיע לוושט או לקנה חותך סימן אחד או רובו
ורוב בשר עמו ובעולה שנים או רוב שנים
ורבינו משה פירש לאו זה שלא יבדיל (בפ״ו דהלכות מעשה הקרבנות דף יב״ר)
הראש מן הגוף ואני מביא ראיה לדבריו
דף סה בפרק קדשי קדשים שלמד שם סתם מליקה האמורה בעולת
העוף ממליקה המפורשת בחטאת העוף מה להלן ממול עורף
אף כאן ממול עורף אי מה להלן בחטאת העוף מולק ואינו
מבדיל אף כאן מולק ואינו מבדיל ת״ל ומלק והקטיר מה
הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו אף מליקה הראש
בעצמו והגוף בעצמו ומניין שבהקטרה הראש בעצמו שהרי
שני פעמים כתיב והקטיר בפרשה אחד לראש ואחד לגוף
וכתב ושסע בינתים ׳ ש כ ח

שלא ישים שמן במנחת חוטא שנאמר לא
ישים עליה שמן ׳ ש כ ט

שלא יתן עליה לבונה שנאמר ולא יתן עליה לבונה
דף נט ושנינו בפר׳ כל המנחות באות מצה שחייב על
השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה נתן עליה שמן
פסלה לבונה ילקטנה נתן שמן על שיריה אינו עובר בלא
תעשה נתן כלי על גבי כלי לא פסלה ׳ ש ל

שלא לעשות שירי מנחות חמץ שנאמר לא תאפה
ויש בירתא דף כב חמץ חלקם וגומר שנינו במסכת מנחות כל
המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם שהן
שם דף כה באות חמץ ׳ וכל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא
דף נו יחמיצו כדמפרש בפרק כל שעה שהואיל שאפייתן מבפנים
שנאמר זה המקום אשר יבשלו שם אשר יאפו את המנחה
אנשי פנים זריזין הם לשומרן מחימוץ ׳ ואם החמיצו שיריה
דף נה עובר בלא תעשה ואומר שם בגמרא בפרק כל המנחות
באו׳ מצה מנא הני מילי אמ׳ קרא לא תאפה חמץ חלקם אפי׳
חלקם לא תאפה חמץ ׳ ועוד לימד שם מלא תאפ׳ למה הוצרך
והלא כבר נאמר לא תעש׳ חמץ אלא אפייה דבר שהיה בכלל
ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו לומר לך מה אפייה
מיוחדת שהו׳ מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה אף אני
אביא

אביא לישתה ועריכתה וכל מעשה יחידי שבה לאתויי קיטוף
שמחליק פניה במי׳ לאחר העריכ׳ שחייב עליה
בפני עצמה: תנו רבנן המחמיץ את הכשרה סס דף נ״ז כל הסוגיא ע״ש
חייב ואת הפסולה פטור שנא׳ כל המנחה אשר
תקריבו לה׳ לא תעשה חמץ פי׳ מכל מנחה לה׳ דורש׳ ומאשר
תקריבו דורש דבר אחר דתניא אשר תקריבו לה׳ לרבות מנחת
נסכים לחימוץ דברי רבי יוסי הגלילי ר׳ עקיבא אומר לרבות
לחם הפנים לחימוץ׳ ומקשה מנחת נסכים מי פירות הן שיש
בהן שמן הרבה ומי פירות אין מחמיצין כשהן בפני עצמן׳
אמר ריש לקיש אומר היה ר׳ יוסי הגלילי מנחת נסכים מגבלת
במים וכשרה פירוש וכשיש במי פירות תערובת מים כל שהו
מחמיצין׳ ומקשה עוד לחם הפני׳ מדת יבש היא ושמעינן ליה
לר׳ עקיבא דאמר מדת יבש לא נתקדשה ואין שם לחם הפנים
עליו בשעה שהוא ראוי לחימוץ׳ ומתרץ שם שנחליף דברי ר׳
יוסי הגלילי לדברי רבי עקיבא אבל אינו רוצה לתרץ שסובר
פ״כ דף ט רבי עקיבא תנור מקדש בקרימת פנים כדתנן במעילה
קרמו בתנור הוכשרו כו׳׳ ואחר קרימת פנים יזהר מחימוץ׳
ויש ללמוד מכאן שלאחר קרימת פנים אין חששא לחימוץ
לעיל ברף יד ע״א שחשובה אפייה כמו שביארנו במצות שבת: תניא בפ׳ הקומץ
דף כ ג רבה תבלה בקצה בשומשמין ובכל מיני תבלין כשרה מצה
היא אלא שנקראת מצה מתובלת׳ עוד
תניא בתוספתא יוצאין במצה מתובלת פרק ב׳ דפסחים דף רס״ב ע״ד
בפסח׳ שלא

שלא לאחר נדרים דכתי׳ כי תדור נדר לה׳ אלהיך
לא תאחר לשלמו וגומר: תניא בפרק קמא
דף ה דראש השנה נאמר כאן נדר ונאמר להלן אם נדר או נדבה
מה להלן נדבה עמו אף כאן נדבה עמו׳ ליי׳ אלהיך אילו
הערכין והחרמין וההקדשו׳ לא תאחר לשלמו הוא ולא חליפיו
פי׳ שאם בתוך הזמן נפל מום בבהמה הראשונה שנדר ופדאה
על גבי בהמה אחרת נותנין לבהמה שנייה זמן אחר כאילו
היא בהמה ראשונה׳ כי דרוש ידרשנו אילו החטאו׳ והאשמות
עולות ושלמי׳׳ ה׳ אלהיך זה הקדש בדק הבית צדקו׳ ומעשרות
בכור ומעשר ופסח׳ מעמך זה לקט שכחה ופאה: וכמה יאחר
סס דף ד ויעבור רבי שמעון אומר ג׳ רגלים כסדרן וחג המצות תחילה׳
ר׳ מאיר אומר כיון שעבר עליהם רגל אחד עובר בלא תאחר
רבי אליעזר בן יעקב אומר כיון שעברו עליו שני רגלים
עובר בלא תאחר ולכאורה משנת רבי אליעזר בן יעקב עיקר
דף ל״ז ומ״ט שהוא קב ונקי ואפילו בברייתא כדמוכח בפרק החולץ אמנם
בפ״ק דר״ה דף י אומר רב׳ שם כיון שעברו עליו שלש רגלי׳ עובר על בל תאחר
סס בכל יום׳ ובצדקה עובר לאלתר דהא
קיימי עניים׳ וכבר בארנו בהלכות צדקה בס״מע סימן קס״ב דף ל״ז ע״ג
בשם רבינו תם כי הנדרים שאנו נודרין
עכשיו אנו נודרין לדעת עצמנו ואנו כגזברים עליהם ואם אנו
ממתינין עד שנמצא הגון לקבל צדקה אין כאן בל תאחר:
דף כ״א שנינו בערכין פרק האומר משקלי כל חייבי עולות ושלמים
שעבר זמנן ממשכנים אותם אע״פ שאין מתכפר לו עד שירצה
שנאמר לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני׳ אבל חייבי
חטאות ואשמות אין ממשכנין אות׳ הואיל והן מעוכבי כפרה
אין חוששין להן שמא יפשעו וישהו קרבנותיהם חוץ מחטאת
דף כ״א נזיר הואיל ואינה מעכבת אותו מלשתות יין כדאמר שם
שמא יאחר אותה לפיכך ממשכנים אותו עליה׳ שלב
שלג

שלא לשחוט וכן שלא להעלות קדשים בחוץ
והם שתי מצות שנא׳ איש איש מבית ישראל
אשר ישחט שור וגומר כל הפרשה עד ונכרתה האיש ההוא
מקרב עמו׳ ואליהם תאמר איש איש וגו׳ ואל פתח אהל מועד

וגומ׳ ובפרשת ראה כתיב השמר לך פן תעלה עולותיך וגו׳:
ריש פ׳ י״ג דף ק״ו שנינו במסכ׳ זבחים השוחט והמעלה בחוץ חייב על השחיטה
סס וחייב על ההעלאה ואמרי׳ בגמרא בשלמא העלאה כתיב עונש
אשר יעלה וגומ׳ ונכרתה ואזהרה בפרשת ראה השמר לך פן
תעלה עולותיך ואמר רבי אלעזר כל מקום שנאמר השמר פן
ואל אינו אלא לא תעשה אלא שחיטה בשלמא עונש כתיב
דף ק״ז אשר ישחט ונכרתה אלא אזהרה מנלן ומסיק רבא כדרבי
יונה דאמר רבי יונה אתיא שם שם פי׳ ג״ש זו גם הקש בכללה
שנאמר שם תעלה עולותיך ושם תעשה מה בהעלאה ענש
והזהיר אף בעשייה שהשחיטה בכללה ענש והזהיר: ואף על
גב דשור או כשב ועז כתי׳ עוף כיוצא בהם כדתנן בהשוחט
דף קי״א ומעלה המולק את העוף בפנים והעלה בחוץ חייב מלק בחוץ
והעלה בחוץ פטור שחט בחוץ והעלה בחוץ חייב מנא הני
בפ׳ אחרי מות מילי דתניא בת״כ אין לי אלא השוחט הבהמה שחייב מניין
לשוחט את העוף שהוא חייב שנ׳ או אשר ישחט יכול המולק
את העוף יהא חייב תלמוד לומר אשר ישחט על השחיטה
דף קי הוא חייב ואינו חייב על המליק׳: שנינו עוד שם הזורק מקצת
סס דף ק״ז דמים בחוץ חייב׳ מנלן מדתניא דם יחשב לרבות את הזורק
בפרק דלעיל רבי עקיבא אומר או זבח לרבות את הזורק תניא בת״כ יכול
יהא חייב על החולין בפנים תלמוד לומר קרבן על קרבן הוא
חייב ואינו חייב על החולין׳ יכול יהא חייב על הקדש בדק
הבית תלמוד לומר ואל פתח אהל מועד לא הביאו יצא הקדש
סס פרק י בדק הבית שאין בא לפתח אהל מועד ותניא אשר יעלה עולה
אין לי אלא עולה מניין לרבות אימורי חטאת ואימורי אשם
ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלין תלמוד לומר
זבח׳ מניין לרבות את הדם תלמוד לומר או זבח׳
מניין לרבות הקומץ והלבונה והקטרת ומנחת כהנים ומנחת
כהן משיח והמנסך ג׳ לוגים מים וג׳ לוגים יין תלמוד לומר
ואל פתח אהל מועד לא יביאנו כל הבא אל פתח אהל מועד
חייבין עליו בחוץ׳ אין לי אלא קדשים כשרין קדשים פסולים
מניין כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט במחשבת חוץ למקומו
וחוץ לזמנו ושקבלו פסולין וזרקו את דמו הניתנים למטה
שנתנן למעלה והנתנים למעלה שנתנן למטה והניתנים
בפנים שנתנם בחוץ או להפך והפסח והחטאות ששחטן
שלא לשמן מניין תלמוד לומר לעשו׳ אותו כל המתקבל לבא
לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ: שנינו בפרק בתרא
דף קי״ב דזבחים הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד אתנן ומחיר כלב
כלאים וטריפה ויוצא דופן ובעלי מומין שהקריבו בחוץ פטור
שנאמר לפני משכן ה׳ כל שאינו ראוי לבא לפני משכן ה׳ אין
דף קט״ו חייבין עליו: עוד שם תנו רבנן מניין למעלה מבשר חטאת
מבשר אשם וכיוצא בהן שפטור תלמוד לומר עולה מה עולה
שראויה להעלאה אף כל שראוי להעלאה מניין לרבות היוצק
והבולל והפותת והמולח והמניף והמגיש והמסדר את השלחן
והמטיב את הנרות והקומץ והמקבל דמים בחוץ שפטור
תלמוד לומר אשר יעלה עולה מה העלאה שהיא גמר עבודה
אף כל שהוא גמר עבודה יצאו אילו: גרסינן בפרק השוחט
דף ק״ז והמעלה איתמר המעלה בחוץ בזמן הזה רבי יוחנן אומר
חייב מפני שהוא ראוי לבא לפתח אהל
במסכת עדיות דף פרק ח מועד כדתנן אמ׳ ר׳ יהושע שמעתי שמקריב
אף על פי שאין בית ואוכלין קדשי
קדשים בעזרה אף על פי שאין קלעים ואוכלין קדשים קלים
ומעשר שני בירושלם אף על פי שאין חומה מפני שקדושה
ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא׳ ופירש הר״י שלא
דבר רבי יוחנן בדבר שצריך מזבח כגון זבחים דהא אמרינן
דף כ״ט בפרק קדשי קדשים מזבח שנפגם כל קדשים שנשחטו שם
פסולין שנאמר וזבחת עליו את עולותיך וכי עליו אתה זובח
והלא

והלא כבר נאמר ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח השם
וגו' הבשר והדם על המזבח ולא הזביחה אלא עליו בזמן שהוא
שלם ולא בזמן שהוא חסר אלא רבי יוחנן מדבר בקטרת ·
דף נט ובקמצים כדאמר רב שם מזבח שנעקר מקטירין קטרת
במקומו וראוי להקריבו בזמן הזה ולכך המעלהו בחוץ חייב ·
ולכך לא אמר השוחט בחוץ אלא המעלה · שלד

המכבה אש שעל המזבח לוקה שנא' בפרשת צו אש
תמיד תוקד על המזבח
לא תכבה ואומר במסכת זבחים שאפילו (פרק כל התדיר דף צא)
הוריד גחלת אש אחת מעל המזבח
וכבה אותה לוקה ויש כאן שני לאוין שהרי שני פעמים כתוב
בפרשה לא תכבה ועניין לאו אחד הוא · שלה שלו
שלז

הזהירה תורה שלא יאכל אדם מן הקדשים שניתותרו
לאחר זמן אכילתם שנאמר בפרש' תצוה ואם
יותר מבשר המילואים ומן הלחם עד הבקר ושרפת הנותר
דף כד באש לא יאכל כי קדש הם וגרסינן בפסחים בפר' כל שעה א"ר
אלעזר כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על
אכילתו הילכך כל נותרות קדשים ופסוליהם בכלל אזהרה זו
ואין לוקי' על לאו זה על שאר פסולי קדש שהרי חשבו שם לאו
וכן הוא בתו' סס שבכללות אמנם פירש הר"י דנותר לגבי דידיה לא הוי לאו
שבכללות דאין קרוי לאו שבכללות מה שמפור' במקר' כאשר
לעיל בכיוון ס"ח בארנו במצות שאור ודבש לא תקטירו · וכן פיגול לוקין עליו
על אכילתו דיליף עון עון מנות' בין למלקו' בין לכרת כדאית'
דף ה (דף יג) בפרק קמא דכריתות · וכן שנינו בפרק אילו הן הלוקין דנותר
ופיגול לוקין עליהם: אזהרה שמענו עונש מניין דכתי' בפרשת
קדושים ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר ביום השלישי
באש ישרף וכתי' ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל ונכרתה
הנפש ההיא מעמיה ונאמר להלן ושרפת את הנותר באש כי
קדש הם מה קדש האמור להלן נותר אף כאן נותר כדדרשי'
דף ה בפרק קמא דכריתו' · ושאר קדשים הוקשו לשלמי' כמו שמצינו
דף נז בזבחים בפרק דם חטאת אשכחן חטאת קדשים מנלן
דכתי' זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים
ולזבח השלמים הוקשו כל הקדשים זה לזה · וכן כל הקדשים
למדין מתודה שהיא שלמים להיות בבל תותירו אחר זמן
אכילתן ונאמ' בקרבן תודה לא יניח ממנו
עד בקר: והמותיר אינו לוקה שהרי הוא (בפר' כיצד צולין דף פד ובכמה דוכתי)
לאו הניתק לעשה שנאמר והנותר ממנו
עד בקר באש תשרופו: הנה בארנו כאן שלש לאוין · שלא
להותיר קדשי' אחר זמן אכילתן · שלא לאכול נותר · שלא לאכול
דף כח פיגול · ומהו הפיגול כדתנן בזבחים פרק שני השוחט את
הזבח לזרוק את דמו או מקצת דמו בחוץ או להקטיר אימוריו
בחוץ או מקצת אימוריו בחוץ לאכול בשרו בחוץ או כזית
מבשרו בחוץ · פסול ואין בו כרת · פי' מחשבה זו היא נקראת
מחשבת חוץ למקומו ופוסלת בין באכילת מזבח כמו הדם
סוף מתני' דלעיל והאימורי' בין באכילת אדם כגון הבשר כאשר ביארנו: לזרוק
דמו למחר או מקצת דמו למחר להקטיר אימוריו למחר או
מקצת אימוריו למחר לאכול בשרו למחר או כזית מבשרו
למחר · פיגול וחייבין עליו כרת אפילו אכלו בזמנו פי' מחשבה
סס דף כט זו היא נקראת מחשבת פיגול בכל מקו': זה הכלל כל השוחט
והמקבל והמהלך והזורק לאכול דבר שדרכו לאכול ולהקטיר
דב' שדרכו להקטיר חוץ למקומו פסול ואין בו כרת · חוץ לזמנו
פיגול וחייבי' עליו כר' ובלבד שיקריב המתיר כמצותו לפיגול ·
פי' אין שם ערוב מחשבה אחרת כמו שמפרש והילך כיצד קרב
המתיר כמצותו שחט בשתיקה קבל והילך וזרק חוץ לזמנו
או ששחט חוץ לזמנו וקבל והילך וזרק בשתיקה או ששחט

וקבל והילך וזרק חוץ לזמנו זהו קירב המתיר כמצותו · כיצד
לא קירב המתיר כמצותו שחט חוץ למקומו קבל והילך וזרק
חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו קבל והילך וזרק חוץ למקומו ·
או הפסח והחטאת והאשם ששחטן שלא לשמן שהן פסולין
בסוף המנחות כאשר יתבאר וקבל והילך וזרק במחשבת חוץ לזמנו או
ששחט חוץ לזמנו וקבל והילך וזרק שלא לשמן · או ששח' וקבל
והילך וזרק שלא לשמן זהו שלא קרב המתיר כמצותו לפיגול ·
סס דף כח ודורש רבא דבר זה כגברא מזה המקרא האמור בפרשת צו
ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה
המקריב אותו לא יחשב לו פיגול יהיה והנפש האוכלת ממנו
עונה תשא ואם האכל יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר
אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח · מבשר זבח שלמיו · מה
שלמים יש בו מפגלין ומתפגלין כלו' שיש בו שירים להתפגל
מחמת עבודת מתיריהם אף כל מפגלין ומתפגלין · וכן תד'
דף מד בפרק בית שמאי בזבחים מה שלמים מיוחדין שיש להן
מתירים בין לאדם בין למזבח וחייבין עליהן משום פיגול
סס אף כל כיוצא בהן חייבין עליהן משום פיגול העולה עבודת
דמה מתיר בשרה למזבח ועורה לכהנים · עולת העוף דמה
מתיר בשרה למזבח · חטאת העוף דמה מתיר בשרה לכהנים
פרים הנשרפים דמם מתיר את אימוריהם ליקרב · ומוציא אני
את הקומץ והלבונה והקטרת ומנחת כהנים ומנחת כהן
משיח ומנחת נסכים והדם שאין להם מתירין לא הם מתירין
את עצמן ואין חייבין עליהם משום פיגול:
נחזור לדרשת הפסוק שדורש רבא בפ' שני (דף כ"ט כל הסוגיא עד סוף)
ביום הג' זו מחשבת חוץ לזמנו · לא ירצה לא
תהא זריק' זו מרצה אם על מנת פיגול הקריבו משמע שמחשב'
פיגול תלוי' ועומדת עד שעת זריקה נזרק הדם הוקבע הפיגול
לא נזרק הדם בטל הפיגול · וכהרצאת כשר כך הרצאת פסול
מה הרצאת כשר עד שיקריבו כל מתיריו אף הרצאה הנזכרת
סהביא לעיל בפסול עד שיקריבו כל מתיריו לפסול כמו שהמשנה מפרש':
המקריב במחשבת ההקרבה הוא פסול ואינו נפסל בשלישי
ממש אם נותר עד השלישי ממש אין הקרבן נפס' מאח' שהוכש'
בעבודת הדם לא יחזור ויפסל · אותו בזבח הכתוב מדבר ואינו
מדבר בכהן שהכהן המחשב אינו נפסל · לא יחש' לא יערב בו
מחשבו' אחרו' · פיגול זו מחשבת חוץ למקומו · יהיה עשה הכתו'
הויית חוץ למקומו וחוץ לזמנו אחת מלמד שמצטרפין זה עם
זה לפסו' אם חשב בחצי זית חוץ למקומו ובחצי זית חוץ לזמנו
סס כמו ששונה במשנ' · והנפש האוכלת ממנו אחד ולא שני' ואיזה
זה חוץ לזמנו דגמרינן עון עון מנותר דדמי ליה בפסול זמן
ובפסול בבמה אבל חוץ למקומו אין פסול זמן וגם אין פסול
חוץ למקומו בבמה שהרי כולו יוצא: מכאן אני אומר שאין
סס למנות בלאוין הא דאמר רב מרי בשם דבי ינאי בפ"ב דזבחים
שמחשב בקדשים עובר בלא תעשה שנאמ' לא יחשב קרי ביה
סס לא יחשב שהרי רבא תופש עיקר כאידך שאומר בשם רבי
ינאי שלא יחשב בא ללמד שלא יערב בו מחשבות אחרות
שאם עירב אינו פיגול ואינו לאו: ארבע עבודות יש במנחה
כנגד ארבע עבודות הדם ופוסלת מחשבה בארבעתן בין
באכילת מזבח כגון הקומץ ובין באכילת אדם כגון השיריים
פ"ב דף יג כדאי' במסכ' מנחות קמיצה כנגד שחיטה קידוש הקומץ בכלי
שרת כנגד הקבלה הולכה כנגד הולכה הקטרת הקומץ כנגד
ריש פירקא דף לו זריקת הדם: שנינו בזבחים פרק בית שמאי כל הניתנין
על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כפר שנאמ' ודם זבחיך
ישפך בשפיכ' אחת · ובחטאת שתי מתנות · ובית הילל אומרים
אף חטאת שנתנה במתנה אחת כפר לפיכך אם נתן הראשונה
כתקנה ואת השניה חוץ לזמנה כפר נתן את הראשונה חוץ
לזמנה ואת השניה חוץ למקומה פגול וחייבין עליה כרת כל
הניתנין

הניתנין על מזבח הפנימי אם חיסר אחת מכל המתנות כולן
לא כפר לפיכ׳ אם נתנן כולם כתקנם לפיגול ואח׳ שלא כתקנה
במשנה תחייתא פסול ואין בו כרת : שנינו בתחילת מסכ׳ זבחים כל הזבחים
שנזבחו שלא לשמן כגון עולה או אשם לשם שלמים כשרים
להקטיר אימוריהן ולאכול איבריהם הנאכלים אלא שלא עלו
דף ז לבעלי׳ לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת ומפרש שם בגמרא
שהרי בחטאת הוא אומר ושחט אותה לחטאת שתהא שחיטתה
לשם חטאת וכן שאר עבודותיה לשמה ונאמר על חטאתו
שתעשה לשם אותו החטא ׳ וכן נפסלת בשינוי שם בעלי׳ שנ׳
סס וכפר עליה שתהא לשם בעליה ׳ ונאמ׳ בפסח ועשית פסח לה׳
שתהא כל עשייתו לשם פסח ונאמר ואמרתם זבח פסח הוא
לה׳ שתהא זביחה לשם פסח ולא הוצרך כי אם לשינוי בעלי׳ :
במשנה תחייתא וכן שנינו בתחילת מסכת מנחות כל המנחות שנקמצו שלא
לשמן כגון מחבת לשם מרחש׳ כשרין להקטיר קומצו ולאכול
דף ד השירים חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות ומפרש שם בגמרא
מנחת חוטא רכתיב בה חטאת היא לשמה כשירה שלא לשמה
פסולה׳ וכן במנחת קנאו׳ כתי׳ היא : ומחשב׳
בסמ״ע סימן ע״ג דף תי״ עג הקדשים היא דיבור כמחשבה דשליחות
דף לא יד׳ ואמרינן נמי בפרק שני דזבחים גבי
מחשבת קדשים אי דאפקיה בלשון אכילה הכי נמי הכא
במאי עסקינן דאפקיה בלשון הקטרה וזה הלשון דאפקיה
משמע בלשון דיבור ׳ של ח

הזהירה תורה שלא לאכול בשר קדשי מזבח בטומאת
עצמן בין קדשי קדשים בין קדשים קלים שנ׳
בפרשת צו ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגומר וסמיך
ליה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל׳ של ט

טמא שאכל את הקדש נחלקו בו בפרק אילו הן
דף יד הלוקין על אזהרתו ריש לקיש אמר בכל
קדש לא תגע אזהרה לאוכל דבר שיש בו נטילת נשמה דומיא
דביאת מקדש ור׳ יוחנן אמר תני ברדלא אתי׳ טומאתו טומאתו
ממטמא מקדש מה להלן הזהיר אף כאן הזהיר ובטמא מקדש
כתיב אזהרה ולא יטמאו את מחניהם ׳ אבל אינו יכול למצוא
אזהרה ממקרא שנאמר בפרשת אמור איש איש מזרע אהרן
והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר שהרי אותו
סס) דף עד מקרא דורשו במסכת מכות ובפרק הערל בתרומה : אזהרה
שמענו עונש מניין רכתיב בפרשת אמור כל איש אשר יקרב
מכל זרעכם אל הקדשי׳ אשר יקרישו בני ישראל לה׳ וטומאתו
עליו ונכרתה ובטומאת הגוף הכתו׳ מדבר כמו שאומר בפרשת
צו ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם וגומ׳ ואכל מבשר
זבח השלמים אשר לה׳ ונכרתה הנפש ההיא : עוד דרשו בפרק
דף מג בית שמאי בזבחים טומאתו טומאתו ממטמא מקרש מה להלן
טומאת הגוף שנ׳ איש אשר יטמא ולא יתחטא אף כאן טומאת
ריש ויקרא כ״א הגוף ועוד עושה הוכחות אחרות : תניא בת״כ ומביאה בפ׳ קמא
דף ז דיבמות דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמוד על
עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא כיצד והנפש אשר
תאכל מבשר זבח השלמים אשר לה׳ וטומאתו עליו ונכרתה
והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו דכתיב בפרשת אמור כל
איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני
ישראל לה׳ אלא יצאו ללמד על הכלל כולו ולומר מה שלמים
מיוחדין קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח יצאו קדשי בדק
הבית שאם אכלן בטומאת הגוף פטור :
בתורת כהנים פרש׳ אמור ס״ג ותניא אין לי אלא ברומה לשלמים
שחייבין עליהן משו׳ פיגול הקומץ והלבונ׳
סימן של״ה בעמוד שבסמוך וכיוצא בהן שאמרנו למעלה שאין חייבים עליהם משום
פגול מניין שחייבין עליהן משום טומאה תלמוד לומר אל
סס הקדשים אשר יקדישו לרבות את כולן ׳ ותניא יכול מיד

שהוקדשו יתחייבו עליהן משום טומאה תלמוד לומר יקרב
אמר רבי אליעזר וכי יש נוגע שהוא חייב אלא מה תלמוד
לומר יקרב בהוכשר ליקרב הא כיצד יש לו מתירין משיקרבו
מתיריו ׳ אין לו מתירין משיקדשו בכלי שהוא מכשירו
לאכילה האמורה בו : עוד שנינו במסכת מעילה פרק חטאת
העוף זה הכלל כל׳ שיש לו מתירין אין חייבין עליו משום דף י
פיגול ונותר וטמא עד שיקריבו מתיריו וכל שאין לו מתירין
כיון שקדשו בכלי חייבין עליו משום נותר וטמא׳ ופיגול אין
בו : עוד תניא בפרק הקומץ רבה יכול יהיו חייבין עליו משום דף כט
טומאה על בשר לפני זריקת דמים תלמוד לומר כל טהור
יאכל בשר והנפש אשר תאכל וגומר מי שהייתה לו שעת
הכושר להיות ניתר לטהורין חייבין עליו משום טומאה מי
שלא היתה לו שעת הכושר להיות ניתר לטהורים כגון
לפני זריקות דמים אין חייבים עליו משום טומאה : שנינו
בפרק השוחט והמעלה טמא שאכל בין קדש טמא בין קדש ריש פירקא דף ו׳
טהור חייב ואף על פי שרבי יוסי הגלילי חולק בדבר דברי סס
הרבים עיקר ׳ ש מ

שלא לעבוד בקדשים שנאמר לא תעבוד
בבכור שורך׳ ש מ א

שלא לגוז שנאמר ולא תגוז בכור צאנך והוא
הדין להפך כרתניא בפרק ראשית הגז דף קל״ז
אין לי אלא שור בעבודה וצאן בגיזה מניין ליתן האמור של
זה בזה תלמוד לומר לא תעבוד ולא תגוז פירוש הוקשו זה לזה
ודינם שוה ותניא בספרי אין לי אלא בכור שאר קרשי׳ מניין פרש׳ ראה דף
תלמוד לומר בקרך וצאנך תקדיש אם כן למה נאמר בכור עמוד ג
לומר לך מה בכור מיוחד קרשי מזבח אף כל קדשי מזבח יצאו
קדשי בדק הבית ׳ רבי יהודה אומר בכור שורך אי אתה עובד
וגוזז אבל אתה עובד בשלך ושל אחרים פי׳ גוים ׳ ר׳ שמעון
אומר בבכור שורך אי אתה עובד ׳ אבל אתה עובר בפטר
חמור ׳ וכן מביאה בפרק קמא דבכורות ׳ ואף על פי שימעט דף ט
קדשי בדק הבירה מכל מקום מדברי סופרים אסורין בגיזה
ועבודה כדאיתא בפ״ב דבכורות : תניא על משנת טהרות דף יד
פר׳ ד׳ ומביאה בפר׳ קמא דבבא מציעא כפק קדשים כגון בהמ׳ (כוף פירקא) (דף י)
שהיא ספק בכור וכיוצא בה הרי אילו אסורים בגיזה ועבודה
והגוזז או העובד בהן אינו לוקה : בהמת הקדש שנפל בה מום במשנה פ״ב דבכור דף י״ר
ונפדית אינה מותרת בגיזה ועבודה והרי היא באיסורה עד
שתשחט ואז הותרה באכילה שנאמר רק בכל אות נפשך תזבח
ואכלת בשר וגו׳ ׳ המקרא הזה בא ללמד על פסולי המוקדשין בגמ׳ פס דף ט״ו
שאין לך בהן אלא היתר זביחה שנאמר תזבח ולא גיזה
ועבודה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך ׳ בד״א כשקדם
הקדשן למומן או קדם מום עובר להקדשן אבל המקדיש בעל
מום קבוע למזבח אינה אסורה בגיזה ובעבודה אלא מדבריהם ׳
נפדית הרי היא כחולין לכל דבר ותצא לחולין ליגזז וליעבד
כדאיתא בבכורות בפרק שני ובפרק הזרוע חוץ מן הבכור דף י״ר כל׳ (רי׳ פי׳ הכוגיא) דף ק׳
והמעשר שהקדושה חלה על גופן אף על פי שהן בעלי׳
מומין קבועים מתחילתן ואינם יוצאים לחולין ליגזז וליעבד
לעולם׳ ש מ ב

שלא לאכול בשר תמים חוץ לירושלם שנאמר לא
תוכל לאכול בשעריך וגומר ובכורות בקרך
מכאן שכהן שאכל כזית בשר מבכור תמי׳ חוץ לירושלם לוקה
מן התורה ובמסכ׳ מכות אומר שמכאן אזהרה אף לזר שאכל פרק אלו הן הלוק׳ דף י״ז
את הבכור בין לפני זריקה בין לאחר זריקה׳ ש מ ג

שלא לפדות בכור בהמה טהורה שנאמר אך בכור
שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה וכן
אין מוכרין אותו כשהוא תם שכיון שהו׳ תם ועומד לקרבן אין
לכהן בו זכות כדי למוכרו ובזמן הזה שאין בית המקדש קיים
הואיל

הואיל ולאכילה עומד הרי הוא מותר למוכרו ואף על פי
שהוא תמים בין לכהן בין לישראל כדמסיק בפרק קמא
דף ז וח דתמורה אבל בכור בעל מום יש לכהן רשות למוכרו בכל זמן
בין בפני הבית בין שלא בפני הבית בין חי בין שחוט׳

שמד

שלא לבקר מעשר בהמה שנאמר לא יבקר בין טוב
לרע ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא
ותמורתו יהיה קדש לא יגאל ותניא בתור׳
כהנים לא יבקר מה תלמוד לומר לפי סוף פרשת בחקותי פרק י״ג
שנאמר וכל מבחר נדריכם יכול יהא בורר
ומוציא את היפה תלמוד לומר לא יבקר בין טוב לרע בין
תם בין בעל מום וחלה עליו קדושה ולא שיקרב בעל מום
אלא יאכל בתורת מעשר ואסור ליגזז וליעבד: בבכורות
דף ל״ב בפרק כל פסולי תניא בבכור נאמר לא תפדה ונמכר חי
במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא
שם תם ולא בעל מום ומפרש רב אשי דלא יגאל דמעשר לא
ימכר הוא דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש לא יגאל
אימתי עושה תמורה מחיים ואימתי אינו נגאל מחיים׳ הא
לאחר שחיטה נגאל ומי איכא מידי דמחיים דאלים למיתפס
פדיונו לא מיפריק ולאחר שחיטה דלא אלים למיתפס פדיונו
מיפריק אלא שמע מינה לא יגאל לא ימכר הוא ומקש׳ ולכתוב
רחמנא לא ימכר אי כת׳ רחמנא לא ימכר הוה אמינא איזדבוני
הוא דלא מיזדבן דהא קעביד עובדא דחול אבל איפרוקי
מיפריק להכי כתב רחמנא לא יגאל דלא איזדבוני מיזדבן
ולא איפרוקי מיפרק׳

שמה

שלא להמיר שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו
טוב ברע או רע בטוב ואם המר ימיר בהמה
ריש פ״ק דף ב בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש שנינו במסכת תמורה
בגמרא שם הכל מתפיסין בתמורה אחד אנשי׳ ואחד נשי׳ ואפי׳ יורש מימר
שנאמר ואם המר ימיר לרבות את היורש ואת האשה אף על
במשנה דלעיל פי שכל הפרשה נאמרת בלשון זכר׳ לא שאדם רשאי להמיר
שם דף ז אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים: הכהנים ממירים
את שלהם והישראלים ממירים את שלהם ואין הכהנים ממירין
לא בחטאת ולא באשם ולא בבכור בחטאת ובאשם לפי
שלא זכו בהם מחיים ובבכור לפי שלא זכו בו בתחילה
שהרי תחילתו בבית ישראל הוא אבל הבעלים שהמירו בבכור
כל זמן שהוא בביתם וכן כהן שנולד לו בכור בעדרו הרי
שם דף ח (דף ט) אילו עושין תמורה כדתניא בגמרא עוד שנינו שם בפ׳ ראשון
ממירין מן הצאן על הבקר ומן הבקר על הצאן ומן הכבשים
על העזים ומן העזים על הכבשים ומן הזכרים על הנקבות
ומן הנקבות על הזכרים ומן התמימים על בעלי מומין ומן
בעלי מומין על התמימים שנ׳ לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב
ברע או רע בטוב ואיזהו טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדשן
למומן אבל קדם מום קבוע להקדשן אין עושין תמורה מפני
שם שאין בהן קדושת הגוף אלא קדושת דמים: וממירין אחד
בשנים ושנים באחד אחד במאה ומאה באחד ולוקה כמנין
בגמרא שם הבהמות שהמיר שנאמ׳ בהמה ומשמע כמה בהמות שנ׳ ובהמה
דף י״ב רבה: עוד שנינו שם אין התמורה עושה תמורה ולא ולד
בגמרא שם דף י״ג בהמת הקדש עושה תמורה שנ׳ והיה הוא ותמורתו יהיה קודש
הוא ולא ולדו תמורתו ולא תמור׳ תמורתו אבל המימר בהמה
וחזר והמיר בה אפי׳ מאה כולן מתפיסין בתמורה כמו ששנינו
דף י״ג למעלה: עוד שנינו שם העופות והמנחות אין עושין תמורה
שלא נאמ׳ אלא בהמה קדשי בדק הבית והציבור והשותפין אין
מתפיסין בתמורה לפי שנ׳ במעשר בהמה לא יבקר בין טוב
לרע ולא ימירנו א״ר שמעון והלא מעשר בכלל כל הקדשי׳ היה
ולמה יצא ללמד על הכלל כולו מה מעשר קרבן יחיד יצאו
קרבן ציבור והשותפין מה מעשר קדשי מזבח יצאו קדשי בדק
הבית: גרסינן בגמרא בפ״ק דתמורה א״ר יוחנן משום רבי יוסי דף ג
הגלילי כל לא תעשה שבתורה עשה מעשה לוקה לא עשה
מעשה פטור חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חבירו בשם ושם
מפ׳ הטעם: עוד גר׳ שם וכל לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו דף ד
והרי מימ׳ דניתק לעשה ואם המר ימיר ולקי ומתרץ התם הוו
תרי לאוי ולא אתי חד עשה ודחי תרי לאוי׳ ועוד שאני מימר גירסת לפי שם
דה״ל לאו ששוה בכל שאפילו אחד מן השותפין שהמיר או מי
שהמיר בקרבן בין קרבנות ציבור שיש לו בהן שותפות הרי
זה לוקה משום לא ימיר אבל אין העשה שוה בכל שאף על פי
שלוקה אינו מתפיס בתמורה ואין כח לעשה שאין שוה בכל
להוציא מלאו השוה בכל׳ ועוד גרסינן שם א״ר יוחנן לתנא לא דף ב
תתני מימר דבדיבוריה איתעביד מעשה: עוד בפ״ק תו׳ לא דף ט
יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר בשל עצמו ומפרש שם בשל
אחרים שאע״פ שאין אדם מימר בהמה בקרבן שאינו שלו אם
אמ׳ בעל הקרבן כל הרוצה להמיר בבהמה זו יבא וימיר הרי
זה ממיר שנינו במסכת תמורה בפ׳ כיצד מערימין שהתמורה דף כו
הוא שיאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו הרי זו תחת
זו הרי זו חליפת זו הרי זו תמורת זו׳ ואין צריך לומר אם אמר
הרי זו תחת חטאת זו או הרי זו תחת עולה זו שהיא תמורה׳
הרי זו תחת חטאת הרי זו תחת עולה לא אמר כלום תחת שם דף כז
חטאת שיש לי בבית תחת עולה שיש לי בבית דבריו קיימים׳
אבל בלשון חילול שאמר הרי זו מחוללת על זו לא אמר כלום: דף כו
שנינו במסכת תמורה אילו קדשים שולדותיהן ותמורותיהן ריש פרק ג דף י״ז
כיוצא בהן ולד שלמים ותמורתן ולדן וולד ולדן עד סוף העולם
הרי הן כשלמים וטעונין סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק:
רבי אלעזר אומר ולד שלמים לא יקרב שלמים וחכמים שם דף יח
אומרים יקרב אמר רבי שמעון לא נחלקו חכמים על רבי
אלעזר בולד ולד שלמים ועל ולד ולד תמורה שלא יקרב
כדמפרש רבי יהושע בן לוי בגמרא משום דגלי דעתיה שם
דמתוך מעשיו נכרת מחשבתו דלגדל עדרים קבעי: לפי דברי
רבי שמעון ולד ולד תודה כולד ולד שלמים: אבל ולד תודה
ולד תמורתה הרי אילו יקריבו כתודה אלא שאין טעונים לחם
שנאמ׳ על זבח תודה זבח תודה צריך לחם ולא ולדה ותמורתה
וחליפתה כדאיתא בתמורה׳ ובמנחות פרק התודה שם דף עט
תמורת העולה ולדה ולד ולדה עד סוף העולם הרי היא דף י״ח דלעיל
כעולה וטעונה הפשט וניתוח וכליל לאישים׳ הפריש נקבה
לעולה וילדה אף על פי שילדה זכר ירעה עד שיפול בו מום
ויביא בדמיו עולה: שנינו במסכת
ריש פ׳ ג דף י מעילה ובמסכת תמורה ולד חטאת ריש פר׳ ד דף כא
ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה
וחטאת שאבדה ונמצאת אחר שנתכפרו בעלים באחרת הרי
זה מכנים אותם לבית ונועל אותם עד שימותו׳ והמפריש
חטאתו ועברה שנתה תרעה עד שיפול בה מום ותמכר
ויביא אחרת בדמים וכן אם הפריש חטאתו ונפל בה מום
יביא בדמיה אחרת׳ ורבי שמעון אומר בפרק שני דתמורה דף טו וטז
שעברה שנתה היא מחטאות המתות וסימן להם ותמנ״ע ולד
חטאת׳ תמורת חטאת׳ מתו בעליה׳ נתכפרו בעליה באחרת׳
עברה שנתה: כל חטאת שאבדה ונמצאה קודם כפרה אף שם פ״ד דף כב
על פי שנמצאת בעלת מום או שנמצאת אחר שעברה שנתה
אינה מתה אלא תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה׳
נמצאת אחר כפרה אף על פי שנמצאת בעלת מום או שעברה
שנתה הואיל והייתה אבודה בשעת כפר׳ הרי זו תמות: הייתה
גזולה או גנובה בשעת כפרה ואחר כך חזרה אינה מתה אלא
תרעה שחטאות המתות הלכה למשה מסני ולא קבלו הלכה
אלא מאבודה כדאי׳ בתמור׳ פ׳ ולד חטאת: וכל שבחטאת מתה עס׳ שם פ״ג דף י״ח
באשם

דף כ באשם רועה׳ לפיכך שנינו בפרק ואילו קדשים תמורת
האשם ולד תמורת האשם ולדן ולדן עד סוף העולם ירעו
עד שיפול בהם מום וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה: ואם ילדה
אחר שהקריב אשמו הולד עצמו יקרב עולה׳ וכן שנינו בפרק
דף יט ואלו קדשים שאם הפריש נקבה לאשמו וילדה תרעה היא
ובנה עד שיפול בהם מום וימכרו ויביא בדמי שניהם אשמו
ואם כבר הקריב אשמו יפלו דמיהן לנדבה׳ והוא שיתן המעו׳
לשופרות שהיו במקדש וב״ד מקריבין באותן המעות
עולת נדבה ונסכיהם משל ציבור ואינם
טעונות סמיכה וכן כל יפלו לנדבה במשנה סם דף כ׳ ועיין השוכרו בפ״ו דשקלים דף ט׳ ויונאלי כפ״ר דתמורה דף כג
דף נו שבתלמוד: בפרק מי שהיה טמא אמרינן
תמורת הפסח אם המיר בה קודם חצו׳ יום
י״ד אין תמורתו קרבה לא תרעה עד שיפול
בה מום ויביא בדמיה שלמים ואם המר בה אחר חצות הרי
התמורה עצמה תקרב שלמים ויש מחלקין שם בהמיר קודם
שחיטת הפסח להמיר אחר שחיטת הפסח׳ ודין ולד תמורת
דף יט הפסח כדין התמורה עצמה: ותניא בפרק ואלו קדשי׳ הפריש
נקבה לפסחו וילדה היא וולדה ירעו עד שיפול בהן מום
סם ויביא בדמיהן פסח׳ אבל אם נשתהתה נקבה זו עד אחר הפסח
או שילדה אחר הפסח היא וולדה ירעו עד שיפול בהן מום
בת״כ פרש׳ בחקותי פרק י״ח ויביא בדמיהן שלמי׳: תמורת הבכור והמעשר ולד ולדן אינם
קרבין לעולם שנאמר אם שור אם שה לה׳ הוא הוא קרב ולא
דף כא ולדן ותמורתן קרבין׳ ובפרק ואלו קדשים דורשו מלא תפדה
במשנה סם כי קדש הם הם קרבים ואין תמורתן קרבים׳ ודין המעשר
כבכור׳ והולדות והתמורות ירעו עד שיפול בהם מום ויאכלו
של בכור לכהני׳ ושל מעשר לבעלי׳: כבר
בארנו שהתמורה חלה על בעל מום קבוע׳ בתחילת המצוה מ״ם ותמורה דף ט׳
לפיכך אינו יוצא לחולין על ידי פדיון
לעניין שיהא מותר בגיזה ובעבודה: מה שאמרו בולד קדשים
דף יז והתמורות שהן קרבין דורשו בפרק ואילו קדשים מריבוי
המקראות ויש דורשו מזה המקרא רק קדשיך אילו התמורות
אשר יהיו לך אילו הולדות ונדריך זה נדר בכולן אני קורא
בהם תשא ובאת׳ שמו

שלא לשנות קדשים שנאמר בבכור לא יקדיש איש
דף לב אותו שנינו בפרק אחרון דמסכת תמורה אחד
קדשי בדק הבית ואחד קדשי מזבח אין משנין אותן מקדושה
לקדושה ועיקר דבר זה למד מבכור שנ׳ לא יקדיש
איש אותו ותניא בתורת כהנים וכן בחקותי פרק י״ח
בערכין פרק המקדיש שדהו אתה כוף ערכין דף כט
מקדישו קדוש׳ חביבות ואי אתה מקדישו קדוש׳
מזבח שאין לשנותו מקדושתו׳ והוא הדין לכל דבר הקדש׳
ריש ערכין דף כ״ח שנינו במסכת תמורה בפרק כיצד מעריבין כיצד מרימין על
הבכור להקדישו למזבח מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה
בגמרא סס דף כ״ה שבמעיה של זו אם זכר עולה׳ אבל בשאר קדשים אין יכול
לעשות כן כי ולדות קדשים במעי׳ אמן הן קדושין אבל בכור
אינו קדוש עד שיצא מן הרחם׳ שמז

שלא לשחוט פסח ועדיין חמץ קיים שנא׳ לא תשחט
על חמץ דם זבחי ומניין שבפסח הכתוב מדבר
צא ולמד מי״ג מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מעניינו
במה העניין מדבר בפסח שנאמר בסוף המקרא לא ילין לבקר
זבח חג הפסח׳ ועוד איזהו קרבן שקרב ביום איסור חמץ הוי
אומר זה פסח ומניין שבי״ד הכתוב מדבר שנאמר לא תשחט
דף סג ולא ילין ודורש בפרק תמיד נשחט לא תשחט אותם שעוברין
דף סג בלא ילין: שנינו שם השוחט הפסח על החמץ הרי זה עובר
בגמ׳ סם בלא תעשה׳ אחד השוחט ואחד הזורק את הדם ואחד המקטיר
האימורים׳ ואם היה ברשות אחד מהם או ברשות אחד מן בני
החבורה שאוכלים פסח זה כזית חמץ בשעת הקרבה הרי
זה לוקה והפסח כשר׳ שמח

שלא ילין אימורי פסח עד הבק׳ שנ׳ לא ילין חלב חגי
עד בקר הא למדת שהמלין האימורי׳ מלהעלות
למזבח עד הבקר עובר בלא תעשה ואינו לוקה לפי שאין בו
מעשה ואין לינה מועלת בראשו של מזבח כדאיתא בפרק
דף פז) סם המזבח מקדש׳ ותניא אברים שלנו בעזרה מקטיר והולך כל
הלילה לנו בראשו של מזבח מקטיר והולך לעולם: בפרק
דף נט תמיד נשחט מקשה כתיב לא ילין חלב חגי עד בקר הא כל
הלילה ילין וכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת
ולא עולת חול ביום טוב ותירץ רבי אבהו הכא בי״ד שחל להיו׳
בשבת עסקינן דחלבי שבת קריבין ביום טוב׳ שמט

שלא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון
דף עא לבקר ותניא בפ׳ אילו דברי׳
בפסחים׳ לימוד על חגיגת י״ד שבאה עם כדאמר במשנה סם דף כט
הפסח בזמן שהחבורה מרובה כדי שיהא
הפסח נאכל על השבע שאותה חגיגה נאכלת לשני ימים
ולילה אחד או אינו לא ליום ולילה כשהוא אומר ביום הראשון
כדף ע לבקר הרי בקר שני אמור׳ ואף על פי שבן תימא חולק שם
על ברייתא זו ברייתא זו עיקר שהיא שנויה סתם: זה שאמרה
תורה וזבחת פסח לה׳ אלהיך צאן ובקר נחלקו
דף ע׳ כל הכונה שם בפרק אלו דברים יש אומרים צאן לפסח
בקר לחגיגה ורבה בר אבוה דורשו שם וכי פסח
בא מן הבקר אלא לימד על מותר פסח שקרב שלמים שהם
דברים הבאים בין מן הצאן בין מן הבקר: ומסקינן שם שבי״ד
שחל להיות בשבת שאין מביאין חגיגה עם הפסח לפי שאינה
דוחה שבת׳ שנ

שלא לאכול פסח נא שנאמר אל תאכלו ממנו נא וכן
שלא לאכול פסח מבושל שנאמר ובשל מבושל
דף מא במים כי אם צלי אש ומפרש בפרק כל שעה מאי נא כדאמרי
סם פרסאי אברנים פיר׳ לא חי ולא צלי כל צרכו ותניא יכול אכל
כזית חי יהא עובר בלא תעשה תלמוד לומר נא ובשל וגומר נא
ומבושל אמרתי לך ולא חי יכול יהא מותר תלמוד לומר כי
אם צלי אש והנה בארנו במצות שאור ודבש לא
לעיל בסי׳ ש״ח תקטירו שנא ובשל מבושל שני לאוין הן למלקות
על פי רש״י והל׳ בראיות ברורות ואמר רבא בפרק
דף מא כל שעה אכל נא לוקה שנים משום נא ומשום כי אם צלי אש
מבושל לוקה שתים משום מבושל ומשום כי אם צלי אש נא
ומבושל לוקה שלש אם התרו בו משום שלשתן׳ אביי אמר
אין לוקין על לאו שבכללות׳ אכי אם צלי אש בלבד חולק
סימן ש״ח) דף מא כאשר ביארנו למעלה במצות שאור ודבש: תניא בפ׳ כל שעה
אכל כזית נא מבעוד יום פטור שנאמר אל תאכלו וגומ׳ כי אם
צלי אש בשעה שאינו בקו׳ אכול צלי אש אינו בבל תאכל נא:
סם ותניא אילו לא במים שאר משקין מניין אמרת קו ומה מים
שאין מפיגין טעמו אסור שאר משקין שמפיגין טעמו לא כל
שכן שאסור רבי אומר מים אין לי אלא מים שאר משקין מניין
סם תלמוד לומ׳ ובשל מבשל בכל מקו׳: תניא יכול צלאו כל צרכו
יהא חייב תלמוד לומר נא ובשל נא ובשל אמרתי לך ולא
שצלאו כל צרכו היכי דמי כל צרכו דשויה חרוכא פי׳ צלי יותר
סם מדאי: ותני׳ יכול יהא פסח ככל הקדשי׳ הנאכלי׳ ביום תלמוד
לומר ואכלו את הבשר בלילה הזה בלילה הוא נאכל ואינו
סם נאכל ביום ולאו הבא מכלל עשה עשה הוא׳ תני׳ בשלו ואח״כ צלאו
רבה דף עד צלאו ואח״כ בשלו חייב: שנינו במסכ׳ פסחים כיצד צולין אותו
מביא שפוד של רימון ותוחבו דרך פיו עד בית נקובתו ותולה
אותו בתנור והאש למטה ואומר רבי עקיב׳ שם שתולה קרביו
ומעיו בתנור חוצהלו ולא יתנם בתוכו שזה כמין בישול הוא׳
ושפוד

פס דף לא ע״א ושפוד של רימון מפ׳ בירושלמי שהם היו בוררי׳ אותו לצלייתו
כדף ע״ד דלעיל כדי שלא יזרוק מימיו ויבשלנו ומפרש בגמרא שאין צולין
אותו בשפוד של מתכת שהרי השפוד של מתכת חם כולו
וצולה את מקומו ורחמנא אמר צלי אש ולא צלי דבר אחר:
פס שנינו במשנה אין צולין את הפסח לא בשפוד של מתכת ולא
על האסכלה אמר רבי צדוק מעשה בר״ג שאמר לטבי עבדו
צא וצלה לי את הפסח על גבי האסכלא מנוקבת פירוש מפני
פס דף ע״ה שאור שולטת בכולו: נגע הבשר בחרסו של תנור יקלוף את
מקומו מפני שהוא צלי החרש בטף מרוטבו על החרש וחוזר על
הבשר יקלוף את מקומו שזה כעין בישול׳ שנב

שלא להוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה ואינו
נאכל אלא בחבורה אחת שנ׳ בבית אחד יאכל
לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ומתרגמינן בבית אחד
פס דף פ״ו בחבורה חדא יתאכל דברי רבי שמעון אבל רבי יהודה חולק
פס דף פ״ה כאשר יתבאר: ותניא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה אין
לי אלא מבית לבית מחבורה לחבורה מניין תלמוד לומ׳ חוצה
דף פ״ה חוצה לאכילתו: עוד אומר שם בפרק כיצד צולין אמ׳ רבי אמי
המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיניח
כדף פ״ה הוצאה כתובה בו כמו בשבת: עוד שם המוציא בשר פסח
מחבורה לחבורה האוכלה הרי זה עובר בלא תעשה בין לר׳
דף כ״ד יהודה בין לרבי שמעון כדאמר בפ׳ כל שעה לא יאכל כי קדש
הם כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו:
בפרק כיצד צולין דף פ״ו שנינו שם שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד אילו הופכין
פניהם אילך ואילו הופכין את פניהם אילך ואוכלים והמיחם
באמצע׳ ופירש שם רש״י אם רוצים לעשות כן הרשות בידם
וכשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו עד שמגיע לחבורתו לפי
שאסור לאכול בשתי חבורות׳ ומות׳ לכלה להחזיר פניה מחבורת
פס ואוכלת מפני שהיא בושה לאכול בפניהם ואומר בגמ׳ מתני׳
מני רבי יהודה היא דתניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם
מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות כעין שני בתים יכול אף
נאכל משתי מקומות ת״ל בבית אחד יאכל וגומ׳ דברי ר׳ יהודה
לפיכך צריך שתהא כעין מחיצה בין חבורה לחבורה׳ לדברי
רבי שלמה אם רוצים לעשות כן הרשות בידם׳ ולרבי שמעון
פס דרשינן על הבתים שהאוכל אוכל בשני מקומות כגון שהיה
אוכל בחצר וירדו גשמים שיכנס לבית׳ שנג

שלא יאכל משומד בפסח שנאמר כל בן נכר
דף ע״א לא יאכל בו ומפ׳ בפרק הערל ובפסחי׳
דף כ״ו פרק מי שהיה טמא שבן נכר הוא משומד שנתנכרו מעשיו
ריש דף ע״א לאביו שבשמים ובפרק הערל דרשינן בו משמדות פוסלת ואין
ין שם כתי׳ בד״ה ואין משמדות משמדות פוסלת בתרומה׳ שנד

שלא יאכל תושב ושכיר בפסח שנ׳ תושב ושכיר לא
בא כפרש׳ ט״ו יאכל בו ותניא במכילתיה תושב זה גר תושב
שכיר זה הגוי ואומר שם ר׳ יצחק למה נאמרו והלא כתיב כל
ערל לא יאכל בו וכל בן נכר לא יאכל בו אלא שאם הוא ערבי
מהול או גבעוני מהול שאינו ערל וגם שומר שבע מצו׳ שקבלו
עליהם בני נח שאינו בן נכר יכול יאכל בו תלמו׳ לומר תושב
ושכיר לא יאכל בו׳ לפי עניין זה אין פירושו כתושב ושכיר
לעיל בסימן ל״נד האמור בתרומה׳ שנה

שלא יאכל ערל בפסח שנ׳ וכל ערל לא יאכל בו ומפ׳
רשי בכל מקום ערל זהו שמתו אחיו מחמ׳ מילה
ומניח לימול מפני הסכנה ודת מפרש ערל משומד לערלות
דף ע״א מבעט במצוה זו ומה שקורא אותו ערל לבו לשמים בפ׳ הערל
זהו מפני שאין מניח למול אלא מפני צער המילה: ודורש בפ׳
דף כ״ח כל שעה בו אינו אוכל אבל הוא אוכל במצה ומרור: כשם
וזמנע כפ׳ הערל דף ע״א שמילת בניו ועבדיו מעכבת אותו מלשחוט הפסח כך מעכבת
אותו מלאכול שנ׳ ומלתה אותו אז יאכל בו׳ שנו

שלא ישבור עצם בפסח ראשון שנאמר ועצם
לא תשברו בו׳ שנז

שלא ישבור עצם בפסח שיני שנ׳ בפרשת בהעלותך
ועצם לא ישברו בו שנינו בפרק כיצד צולין דף פ״ד
השובר עצם בפסח טהור סופג את הארבעים אבל המותיר
בטהור והשובר בטמא אינו סופג את הארבעים ואומר בגמרא פס
שובר בטמא מנלן אמר קרא ועצם לא תשברו בו בכשר ולא
בפסול׳ מותיר בטהור מנלן דתניא לא תותירו ממנו עד בקר פס
והנותר וגומ׳ בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין
לוקין עליו: אומ׳ שם שאם שבר העצם מבעוד יום הרי זה לוקה כדף פ״ד
שהרי זהו פסח כשר הוא וכן אם שבר אחר כמה ימים הרי זה
לוקה׳ לפיכך שנינו העצמות והגידים והנותר ישרפו לששה פס דף פ״ג
עשר כדי שלא יבאו לידי תקלה׳ ומסיק שם שאין חייבין אלא דף פ״ד
על שבירת עצם שיש עליו כזית בשר או שיש בו מוח׳ והשורף פס
בעצמות והמחתך בגידין אין בו משום שבירת עצם׳
שנח שנט

שלא להותיר מבשר הפסח שנאמר לא תותירו ממנו
עד בקר: וכן בפסח שני שנאמ׳ לא ישאירו ממנו
עד בקר וכבר בארנו שהמותיר ממנו אינו לוקה מפני שניתק בסימן דלעיל
לעשה׳ שס

שלא לעלות לחג בלא קרבן שנ׳ ולא יראו פני ריקם
ודורשו בפ׳ קמא דחגיגה בעיקר הרגל שזהו דף ז ודין ח תשלומין
ביום טוב ראשון או תשלומין כל שבעה ומי שלא הביא עולת כדף ט׳
ראייה ביום טוב ראשון וגם לא הביאה בתשלומין בטל מצות
עשה שבארנו בספר מצות עשה ועובר על מצות לא תעשה׳ סימן רכ״ח
שסא

שלא לעזוב הלוים אלא נותנין להם מזונותיהם וגם
לשמח אותם בכל רגל ורגל שנא׳ השמר לך פן
תעזוב הלוי: מצוה לשמח ברגל בניו ובני ביתו בשלמי
חגיגה ושלמי שמחה ולא בניו ובני ביתו בלבד׳ שנאמר והלוי
והגר והיתום והאלמנה כמו שבארנו בספר מצות עשה ומצוה סימן רכ״ט
בלוי יות׳ מן הכל לפי שאין לו חלק ונחלה עמו ואין לו מתנות
בבשר וכל העוזב את הלוי מלשמחו או ששיהה מעשרותיו
ברגלים הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר השמר לך פן תעזוב
את הלוי כל ימיך על אדמתיך כלומר בזמן שישראל על
אדמתן ואמר רבי אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו בר״פ אלו הן הלוקין
אלא לא תעשה׳ שסב דף י״ג ובכמה מקומו

שלא לגלח את הנתק שנאמר ואת
הנתק לא יגלח ותניא בתור׳ תזריע בפרש׳ נגעים
כהנים והתגלח בכל אדם לפי שמצינו ל״ט דף לב
שתגלחת האחרונה בכהן יכול אף זו בכהן תלמוד לומר
והתגלח בכל אדם׳ והתגלח בכל דבר לפי שמצינו שתגלחת
האחרונה בתער יכול אף זו בתער תלמוד לומר והתגלח בכל
דבר׳ יכול כשם שתגלחת הנגע דוחה לתגלחת הנזיר בזמן
שהוא ודאי כך תהא תגלחת הנזיר דוחה לתגלחת הנתק
תלמוד לומר ואת הנתק לא יגלח׳ ומפרש שם כיצד עושה
מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו כדי שתהא ניכר
אם פשה ומניין לתולש סימני טומאה מתוך נתקו שעבר בלא
תעשה תלמוד לומר ואת הנתק לא יגלח עד כאן לשון תורת
כהנים: ודיני טומאת נתקים בארנו בספר מצות עשה׳ סימן רל״ב
שסג

הקוצץ בהרתו והכווה מחיתו שאינו עוד סימני
טומאה והתולש סימני טומאה בכל הנגעים
בין בנגעי אדם בין בנגעי בגדים בין בנגעי בתים הרי זה
עובר בלא תעש׳ שנ׳ השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות
ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלוים כאשר צויתים תשמרו
לעשות

לעשות אם לא להסגיר אם להחליט אם לטהר ׳ אמר ר׳ אילעא סימנתי לעיל
כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה׃ תניא
בתורת כהנים השמר בנגע הצרעת וכתיב בסמוך זכור את חכורע כרס׳ה׳ דף לי
אשר עשה ה׳ אלהיך למרים מה ענין זה לזה אלא ללמד שלא וכבכרי כרסת תנח דף כח ע״א
נענשה אלא על לשון הרע והלא דברים קל וחומר ומה מרים
שלא דברה בפניו של משה כך המדבר בגנותו של חברו בפניו
על אחת כמה וכמה ועל כיוצא בזה אמר הכתוב דרכיה דרכי
נועם וכל נתיבותיה שלום ׳ שסד

שלא להוסיף על התורה שנאמר את כל הדבר אשר
אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות לא
תוסיף עליו כלום׳ אל תוסיף על התורה שבכתב ולא על תורה
שבעל פה ולומר שזה התוספת מן התורה כגון שאומר על ד׳
בתים של תפילין שיש לעשותם מן התורה שבעל פה חמשה
אבל יש רשות לבית דין לאסור דבר המותר שהרי כדי לעשות
סייג לתור׳ אסרוהו ולא שיהא איסורו מן התורה׳ תניא בספרי ר״ה ר״ש דף ת״ת
מניין שאין מוסיפין על הלולב ועל הציצית תלמוד לומר לא
תוסיף עליו ׳ ומניין שאין פוחתין מהן תלמוד לומר לא תגרע
ממנו ׳ מניין שאם פתח לברך ברכת כהנים לא יאמר הואיל
ופתחתי לברך אומ׳ ה׳ אלהי אבותיכם יוסף עליכם וגו׳ תלמוד
לומר דבר אפי׳ דבר לא תוסף עליו׳ אותה ברייתא׳ דספרי כמאן בפר׳ לולב הגזול דף
דאמר לולב צריך אגד אבל אנו סוברין כרבנן שאומרים לולב לג ובפ״ק דר״ה ובפר׳
אין צריך אגד לפיכך אין לחוש בתוספת כדמפרש בפרק הקומץ רבה דף כ״ח
הנחנקין דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ויש מפרש שמה דף פח

שס שאומר באותו פרק והאיכא לולב וציצית שיש בו להוסיף ואם
הוסיף גורע ודוחה שאין דבר זה בהם ׳ לעניין זקן ממר׳ דווקא
לעיל בסימן ר״ה הוא ׳ ובמצות זקן ממרא הבאתי דבר זה׃ השיב רבי׳ יצחק בר
דף פח שמואל בתשובה אחרת על עניין שאומר שם בפרק הנחנקין
בתפילין דאיכא תורה ויורוך דמשמע ליה תורה ויורוך תורה
שלמה של מצוה כגון ד׳ טוטפו׳ של תפילין דהיינו תור׳ שלמה
ומצוה כהלכת׳ שלא יוסיף עליה דבר הפוסל אלא כמו שיורוך
חכמים תעשנה ׳ ואם מתחילת עשיית המצוה עושה בה יתור
ותוספת לא היה כאן תורה מעולם ׳ אבל אם המצוה בהכשרה
והוא מוסיף עליה דבר הפוסלה כגון שמוסיף על ארב׳ טוטפות
של תפילין טוטפת חמישית הרי שהייתה כאן מצוה בהכשרה
והוא מקלקלה על ידי שאינו משמרה כמו שהורו לו חכמים׃
דף פ עד כאן לשונו׃ שנינו במסכת זבחים בפרק התערובות דמים
הניתנים במתנה אחת שנתערבו בניתנין במתנת ארבע רבי
אליעזר אומר ינתנו במתנת ד׳ רבי יהושע אומר ינתנו במתנה
אחת אמר לו ר׳ אליעזר לדבריך הרי הוא עובר על בל תגרע אמ׳
לו רבי יהושע לדבריך הרי הוא עובר על בל תוסיף ועוד אמר
לו רבי יהושע כשנתת ועברת על בל תוסיף עשית מעשה
בידיך כשלא נתת ועברת על בל תגרע לא עשית מעשה
בידיך ׳ שסה

שלא לגרוע מכל מצות שבתורה כגון בד׳ טוטפות
לעשות שלש ובדמים הניתנין במתן ארבע
ליתנם במתן שלש וכן כל כיוצא בזה שנאמ׳ ולא תגרע ממנו ׳

נשלמו מצות לא תעשה במצות האומר ועושה

מצות עשה

מהספר מצות גדול שחיבר הרב
הגדול רבינו משה מקוצי : עם מרחה מקום
מיוסד ומסודר עם טור״ח גדול והייתה
כוונתינו בזה למצוא דרך בקיאות
כל אחד רצונו עם שכבר
היה ג״כ דעת המחבר
לזה הענין ׳

נדפס בבית דניאל בומבירגי
בשנת ש״ז לאלף
הששי ׳

בוויניציאה

מִכָּל מְלַמְּדַי הִשְׂכַּלְתִּי כִּי עֵדְוֹתֶיךָ שִׂיחָה לִי :
שָׁמְרָה נַפְשִׁי עֵדֹתֶיךָ וָאֹהֲבֵם מְאֹד :
הִנֵּה תָּאַבְתִּי לְפִקֻּדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חַיֵּנִי :

הנני משה בן יעקב כבר הקדמתי בספר מצות לא תעשה עניין ספר הזה כי הוא לידע יסוד המצות על פי הקבלת
ולא חילוקיהם באורך ויש מצות שאין נוהגים לדורות ולא היו כי אם לפי שעה ואין ראוי למנותם כגון
דף מ ג ברכות וקללות דהר גריזים והר עיבל וסיד אבנים גדולות ועשיית המשכן וכיוצא באלו וגרסינן בפרק במה אשה כל העושה
מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות ואפילו הקב״ה גוזר גזירה מבטלה שנאמ׳ באשר דבר המלך שלטון מי יאמר לו מה
תעשה וסמיך ליה שומר מצוה לא ידע דבר רע ויש מהמון עם שאומרין מה לנו ולמצות סדר קדשים קל והומר למצות סדר זרעים
ולמצות סדר טהרות לדברים שאין נוהגין בזמן הזה אל יאמר אדם כן כי המצות אשר צוה אדון העולם יש לידע יסודותיהם אף על
פי שאינם צריכין עתה כי על כל המצות נצטוינו ולמדתם אותם ונאמר שמור את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם וגומר ונאמר
ושמרתם מצותי ועשיתם אותם הא למדת שהשמיר׳ והעשייה שני דברי׳הם כי אין שמירה לא בלב שנ׳ כי נעי׳ כי תשמרם בבטנך
בת״כ פרשת אחור כ״ט יכונו יחדו על שפתיך וכן אמרו רבותינו ושמרתם זו המשנה ועשיתם זו העשייה ויש אדם שילמוד כל ימיו ולא יכול להשיג לדעת
מצוה אחת כמאמרה בעל פה מחמת אורך הגמרא ופילפולה ומצוה אחת מפוזרת הנה והנה והתורה הזהירה ושננתם לבניך שיהו
מצות התורה מחוברין בפיך ובפי בניך כחרב שנון שאם ישאלך אדם אל תגמגם אלא אמור לו מיד : עוד אמרו רבותינו בסוף
דף קי מסכת מנחות זאת תורת העולה זאת תורת המנחה זאת תורת החטאת זאת תורת האשם כל העוסק בתורת עולה אינו צריך עולת
כל העוסק בתורת מנחה אינו צריך מנחה וכל העוסק בתורת חטאת אינו צריך חטאת וכל העוסק בתורת אשם אינו צריך אשם וכן
אמר הכתוב ונשלמה פרים שפתינו ׳

תם

והא לך רמוים של מצות עשה מניינם רמ״ח כמנין אברים של אדם שכל אבר ואבר אומר לו לאדם עשה בי מצוה:

המצות

אשר צוה ה׳ את משה אל בני ישראל
בהר סיני ׳
א מצות עשה להאמין כי אותו שנתן לנו את התורה בהר
סיני על ידי משה רבינו הוא ה׳ אלקינו שהוציאנו
יתרו ממצרים שנאמר אנכי א׳ אלהיך אשר הוצאתיך מארץ
מצרים ׳
ב להאמין ולשמוע הוא הקבלה שהוא אחד בשמים
ואת׳ נן ובארץ ובד׳ רוחות שנאמר שמע ישראל ה׳ אלקינו ה׳
אחד ׳
ואתחנן ג ואהבת את אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל
מאודך ׳
עקב ד ליראה את השם הנכבד והנורא שנאמר את ה׳ אלהיך
תירא ׳
אמור ה לקדש את שמו הגדול שנאמר ונתקדשתי בתוך בני
ישראל ׳
שפטים ו לעשות מצות נביאי האמת שנאמר נביא מקרבך
מאחיך כמוני יקים לך ה׳ אלהיך אליו תשמעון ׳
תבא ראה ז ללכת בדרכיו שנאמר והלכת בדרכיו ונאמר אחרי
ה׳ אלהיך תלכו לעשות חסד משפט וצדקה בארץ ׳
עקב ח לדבקה בו שנאמר ובו תדבק ׳
ט להתנהג עם חבירו כאשר יראה שחבירו מתנהג עמו
קדושים שנאמר ואהבת לרעך כמוך ׳
עקב י לאהוב הגר שנאמר ואהבתם את הגר ׳
קדושים יא להוכיח שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך ׳
עקב יב שחייב אדם ללמד את בנו תורה ומצות שנא׳ ולמדתם
אותם את בניכם ׳
קדושים יג מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ׳
ראה יד לאבד ע״ז וכל משמשיה שנאמר אבד תאבדון את כל
המקומות אשר עבדו שם הגוים ׳
ראה טו להרוג עיר הנדחת ולשרוף העיר וכל השלל שנא׳ הכה
תכה את יושבי העיר וגומר ׳
נשא יו שישוב החוטא מחטאו ויתוודה שנאמר כי יעשו מכל
חטאת האדם והתודו ׳

יז לצדק הדין על כל המאורע ויחשוב כי הכל לטובתו
שנאמר וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו עקב
ה׳ אלהיך מיסרך ׳
יח לקרות שמע ב׳ פעמים בכל יום שנאמר בשכבך ואתחנן
ובקומך ׳
יט להתפלל בכל יום שנאמ׳ ולעובדו בכל לבבכם ותניא עקב
בספרי איזוהי עבודה שבלב זו תפילה ושם בארנו
הלכות תפילה ובית הכנסת ודין קריאת הפרשיות ׳
כ שיברכו הכהנים את ישראל שנאמר כה תברכו וגומר׳ נשא
כא לקשור תפילין ביד שנאמר וקשרתם לאות על ידך ׳ ואתחנן
כב לקשור תפילין בראש שנא׳ והיה לטוטפות בין עיניך ׳ ואתחנן
כג לקבוע מזוזה שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתיך ׳ ואתחנן
כד שיכתוב כל איש ספר תורה לעצמו שנאמ׳ ועתה כתבו וילך
לכם את השירה הזאת ׳
כה שיכתוב המלך ספר תורה יתר על ספר שהיה לו
כשהיה הדיוט : שנאמר והיה בשבתו על כסא ממלכתו שפטים
וכתוב לו וגומר : שם בארנו הלכות ספר תורה ׳
כו ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם ׳ שלח
כז לברך אחר אכילת לחם שנאמ׳ ארץ אשר לא במסכנות עקב
תאכלו בה לחם וגומ׳ : ואכלת ושבעת וגו׳ : שם בארנו
הלכות כל הברכות בין שלמיני מאכל בין לפניהם
בין לאחריהם בין ברכת הריח בין ברכת ההודאה
והלכות נטילת ידים ׳
כח למול את הזכרי׳ ביום השמיני שנאמר וביום השמיני תזריע
ימול בשר ערלתו ׳
כט זכור את יום השבת לקדשו זכרהו בקידוש היום ׳ ית״ו
ל לשבות בו ממלאכה שנאמר וביום השביעי תשבות משפטים
ומצות עשה מדברי הנביאים לעשות כבוד לשבת
ועונג : שנאמר וקראת לשבת עונג ׳ ישעיה נח
לא לשבות ביום הכפורים ממלאכה שנאמר שבת שבתון אמור
הוא לכם ׳
לב להתענות ביום הכפורי׳ שנאמר תענו את נפשותיכם ׳ אמור
שם בארנו מה הן עינוי יום הכפורים ׳

אמור לג לשבות בראשון של פסח שנ׳ ביום הראשון מקר׳ קדש׳

אמור לד לשבות בשביעי בו שנאמ׳ וביום השביעי מקרא קדש׳

אמור לה לשבות בחג השבועות שנאמ׳ וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש׳

אמור לו לשבות בראש השנה שנאמר ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש׳

אמור לז לשבות בראשון של חג הסוכות שנאמר ביום הראשון מקרא קדש׳

אמור לח לשבות בשמיני בו שנאמ׳ וביום השמיני מקרא קדש׳

בא לט להשבית חמץ בי״ד שנאמ׳ ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם: שם בארנו הלכות ביעור חמץ׳

בא מ לאכל מצה בליל חמשה עשר שנאמר בערב תאכלו מצות׳

בא מא לספר בלילה ההוא ניסי יציאת מצרים: שנאמר זכור את יום הזה אשר יצאתם ממצרים: ונאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמור בעבור זה עשה ה׳ לי בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך׳

פנחס מב לתקוע בשופר בראש השנה שנאמר יום תרועה יהיה לכם׳

אמור מג בסכות תשבו שבעת ימים׳

אמור מד ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפו׳ תמרי׳ וענף עץ עבות וערבי נחל ושמחתם לפני ה׳ אלקיכם שבעת ימים׳

תשא מה ליתן מחצית השקל בכל שנה: שנאמר זה יתנו כל העובר על הפקודים׳

בא מו שיקדשו בית דין את החדש שנאמר החדש הזה לכם׳

מז לחשב תקופות ומזלות ומולדות ולעבר השני׳ להשוות שנת החמה עם שנת הלבנה כדי שיהא פסח בחדש האביב וסכות בזמן אסיף שנאמר ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים ונ׳ שמור את חדש האביב ונאמר חג האסיף תקופת השנה׳ (ואתחנן, ראה, תשא)

אלו הן מצות עשה מסדר נשים:

תצא מח לקדש אשה בכסף או בשטר או בביאה שנאמ׳ כי יקח איש אשה ובעלה שם בארנו הילכות קירושין: ודין הלכות כתובה: ודין הדברים שחייב האיש לעשות לאשה והדברים שהאשה חייבת לעשות לאיש: ודי׳ מתי מארסין ומתי נושאין: ודין מה היא נדוניא: ודין מה הן נכסי צאן ברזל: ומה נכסי מלוג: ודין מכה האלמנה תגבה כתובתה ועד כמה שנים תגבה כתובתה: ודין מי שהיה עליו שטר חוב וכתובה איזה מהם קודם: ודין בעל שמכר מנכסיו ואחר כך הסכימה האשה למכור: ודין כתובת בנין דיכרין: ודין דברים הנקנים באמירה: ודין המזנה והעוברה על דת ודין נושא אשה ונמצאו עליהם נדרים או מומין או האיש שנולדו בו מומין׳

בראשית מט לפרות ולרבות שנאמר פרו ורבו׳

תצא נ לגרש אשה בשטר שנאמ׳ וכתב לה ספר כריתות בארנו שם הלכו׳ גיטין והלכות מיאון: ודין אשה שנתארמלה או נתגרשה כמה צריכין להמתין להינשא לאחר׳ ודין מי שנאמן להעיר על אשה שמת בעלה׳

תצא נא לייבם אשת אח מאב כשמת אחיו בלא זרע שנאמר ובן אין לו יבמה יבא עליה׳

תצא נב לחלוץ אם לא רצה ליבם שנאמר וחלצה נעלו:

נג לדון במפתה בחמשים שקל כסף עם שאר דינין כמו שאומר בפרשה וכי יפתה איש בתולה׳ (משפטים)

תצא נד שישא האונס את אנוסתו עם שאר דיני שנאמר ולו תהיה לאשה׳

תצא נה שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם שנאמר ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו׳

נשא נו לעשות לסוטה כל הכתוב בפרש׳ קנאות שנאמר ועשה לה הכהן׳

אמור נז שישא כהן גדול נערה בתולה והו׳ אשה בבתוליה יקח

אמור נח שיהיו הכהנים מטמאי׳ לקרוביהם כשאר ישראל שנא׳ לשארו הקרוב אליו וגו׳ ולאחותו וגומר לה יטמא׳

אלו הם מצות עשה של הכשר מאכלות:

ראה נט לבדוק בסימני בהמה וחיה שנאמר זאת הבהמה אשר תאכלו וגומר והבדלתם בין הבהמה וגומר׳ (קדושים)

ראה ס לבדוק בסימני העוף עד שיבדיל בין טמא לטהור שנאמר כל צפור טהור תאכלו׳

שמיני סא לבדוק בסימני חגבים עד שידע הטמא מן הטהור שנאמר אשר לו כרעים ממעל לרגליו׳

שמיני סב לבדוק בסימני הדגים עד שידע הטמא מן הטהור שנאמר את זה תאכלו ועוד נאמר להבדיל בין הטמא ובין הטהור׳

ראה סג שישחוט מי שירצה לאכול בהמ׳ חיה או עוף כהלכותיו ואחר כך יאכל שנאמר וזבחת מבקרך ומצאנך כאשר צויתיך שם בארנו הלכו׳ שחיטה: ודין בדיקת טריפות הריאה ושאר טרפיות אף על פי שעיקר אזהרת טרפות הריאה בספר מצות לא תעשה׳

אחר סד לכסות דם שחיטת העוף וחיה הנאכלים שנאמ׳ חיה או עוף אשר יאכל ושפך דמו וכסהו בעפר׳

תצא סה לשלח את הקן שנ׳ שלח תשלח את האם וגומר׳

אלו הן מצות עשה של נזיקין:

משפטים סו סז לדון בנזקי קרן ולדון בנזקי שן ורגל והן שתי מצות עשה בשתי פרשיו׳ שנאמר כי יגח שור את איש ונאמר כי יבער איש את שדה או כרם ושלח את בעירו ובער בשדה אחר׳

משפטים סח לדון בנזקי הבור שנא׳ כי יפתח איש בור שם בארנו דין הרחקת נזיקין שלא יבא לבני אדם היזק לא על ידי שפיכות מימיו של אדם ולא על ידי קוציו ולא על ידי דברים אחרים׳

משפטים סט לדון בנזקי האש שנאמר כי תצא אש וגומר׳

משפטים ע לדון בנזקי אדם המזיק חבריו שנאמ׳ כי יריבון אנשים והכה איש את רעהו וגומר שם בארנו כל דין מזיק חבירו בין בגופו בין בממונו ודין המכור ודין הרודף ודין שבר כלים׳

משפטים עא לדון בגניבה במיתה ובתשלומין שנאמר כי יגנוב איש שור או שה וגומר אם במחתרת ימצא הגנב שם בארנו דין גניבה ודין שומר שגנב או נגנב מביתו ודין המכיר כליו או ספרו ביד אחר׳

תצא עב לצדק המאזנים עם המשקלות שנאמר מאזני צדק אבני צדק׳

ויקרא עג שחייב אדם להחזיר הגזילה שגזל שנאמר והשיב את הגזילה אשר גזל שם בארנו הלכות גזילה: ודין הדר בחצר חברו שלא מדעתו: ודין שולח יד בפקדון: ודין שואל מדעת: ודין טוען מחבירו שגזלו: ודין מחוייב שבועה

שבועה ואינו יכול לישבע: ודין שאסור לקנות דבר הגזול: ודין הגזלן שמת: ודין המוכסין והלסטין והגדרים שנדרום להם: ודין המלכו׳: ודין דברי׳ ששטפו נהר או לקחו גיים: ודין שנתחלפו כליו בבית המשתה: ודין מפריחי יונים ומשחקי בקוביא: ודין גוזל דבר שבמצודה: ודין כפר בפקדון ונשבע והודה משלם קרן וחומש ואשם: ודין מחזיר גזילה ודין גזל הגר: ודין גוזל שדה מחברו או בונה ביתו שלא ברשות׳

תנא עד להשיב אבידה לישראל שנא׳ השב תשיבם לאחיך שם בארנו דיני השבת אביד׳: ודין המשיב אבידה ונתבטל ממלאכתו: ודין אומר לחבירו להציל ממונו ומתנה עמו יותר מן הראוי: ודין שירא שטרפה גיים: ודין ספינה שהקילו ממשאה מפני הנחשול: ודין באיזה עניין מחזירין אבידה: ודין שומר אבידה אם הוא כשומר חנם או כשומר שכר: ודין לשמור האבידה שלא תתקלקל: ודין באיזה מציאה יזכה האדם ובאיזה עניין: ודין מציאו׳ בני ביתו של אדם באיזה יזכה: ודין מוצאי שטרות׳

מקעי עה להגלות רוצח ההורג בשגגה שנאמר וישב שם עד מות הכהן׳

שופטים עו להפריש ערי מקלט שנאמר שלש ערים תבדיל לך:

תנא עז להציל הנרדף מיד הרודף שנאמר וקצותה את כפה:

שופטים עח לערוף העגלה ערופה כמצותה שנאמר וערפו שם את העגלה׳

תנא עט לעשות מעקה שנאמר ועשית מעקה לגגיך שם בארנו הדברים שאסרו חכמים מפני שיש בהן סכנת נפשות׳

משפטים פ לעזור המשא מעל חברו או מעל בהמתו שנאמר עזוב תעזוב עמו׳

תנא פא להקים המשא מעל הבהמה שנאמר הקם תקים עמו שם בארנו דין הולכין במקום צר אחד טעון ואחד ריקם׳

פב לדון בדין מקח וממכר בדברים שהוא מתקיים בהן ודברים שאינו מתקיים בהן שנאמר וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגומר: שם בארנו במה יקנה אדם מטלטלין׳ ובמה יקנה עבדים ובהמות׳ ובמה יקנה קרקעות: ודין נוטל מחבירו דבר למכור או לבקרו ונאנס מידו: ודין קניין המטבע: ודין מלוה ופקדון שנקנין במעמד שלשתן: ודין קניין שטרו׳: ודין מוכר וחוזר: ודין נותן מעות לחברו לקנות לו דבר והלך חבירו וקנאו לעצמו במעות שלו: ודין שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות וקנה במקצת הדמים לאחד מהם: ודין מוכר דבר וקבל מקצת הדמים: ודין מוכר שטעה במניין המעות: ודין מתנה למכור כמה שישומו שלשה: ודין בארבעה זמני׳ מעות קונו׳: ודין מי שאנסוהו למכור: ודי׳ אסמכת׳: ודין מוכר אומר במנה ולוקח אומר בחמשים והלך כל אחד לביתו ואחר כך לקחו סתם: ודין שנים החולקים על המקח אחד אומר לקחתיו וזה אומר לקחתיו: ודין לוקח שטוען לחנווני שפרעו: ודין מוכר בהמ׳ ונמצאת טרפה: ודין מוכר מקום לחברו לעשות לו בית: ודין מקנה דבר שלא בא לעולם: ודין המקנה לעניים: ודין הפרש בין קונה שדה לפירותיהם לשוכר שדה מחברו: ודין מוכר אלנות ופרדס ובית וחצר ועיר: ודין איזהו שמקחו קיים ואיזהו שמקחו בטל: ודין מחזיק בנכסי הגר: ודין נותן מתנה באיזו עניין תתקיים המתנה: ודין כותב נכסיו לאחרים או לבניו או לאשתו

כהר

בין בריא בין שכיב מרע: ודין חלוקת קרקעות בין השותפין והרחקת נזקי השכנים: ודין בעל המיצר ודין שלוחו של אדם׳ ושותפות ומשפטיהן במקחן ובממכרן ובהפסדן ובשכרן׳

משפטים פג לדון בדיני קניין עבד עברי שנאמר כי תקנה עבד עברי׳

ראה פד להעניק לעבד עברי ולאמה העבריה שנאמר הענק תעניק לו׳

משפטים פה לפדות אמה העבריה שנאמר והפדה׳

משפטים פו לייעד אמה העברייה שנאמר אשר לו יעדה והפדה ואם לבנו יעדנה וגומר׳

בהר פז לעבוד בעבד כנעני לעולם שנאמ׳ לעולם בהן תעבודו

משפטים פח לדון בדיני שומר חינם שנאמר כי יתן איש אל רעהו׳

פט לדון בדיני נושא שכר והשוכר שנאמר כי יתן איש אל רעהו חמור וגומר׳ במצות אילו בארנו הלכות פקדון ושכירות הפועלים ושכירות בהמות ושכירות בתים: ודין האומן שקלקל: ודין מראה דינר לשולחני ואמר לרע טוב׳

תנא צ לתת שכר השכיר בזמנו שנאמר ביומו תתן שכרו שם בארנו דין טענת שכיר עם בעל הבית׳

תנא צא שיניח בעל הבית לשכיר לאכו׳ בזמן שכירותו שנא׳ כי תבא בכרם רעך וגומר שם בארנו דין הפועל שאין לו להתענות פן יכשל כחו׳

משפטים צב לדון בדין השואל שנאמר וכי ישאל איש וגומר׳

משפטים צג להלו׳ לעני שנאמר אם כסף תלוה את עמי אם זה אינו רשות אלא מצוה שנאמר העבט תעביטנו שם בארנו דין מלוה עם הלוה היאך יגבה חובו ומאיזה דבר יגבה׳

ראה

צד הממשכן חברו בבית דין מצוה שיחזיר לו המשכון בעת שהוא צריך לו שנאמר השב תשיב לו העבוט׳ במצות אילו בארנו משפט הלואה בין מלוה בשטר בין מלוה בעל פה: ודין מלוה שבא ליפרע מנכסי יתומי׳ ודין בא להפרע שלא בפני הלוה: ודין מלוה על המשכון ואבד המשכון או חולקין זה על זה במנין מעות המלוה: ודין מלוה חברו ביישוב ותבעו במדברי׳ ודין הנשבעין ונוטלין: ודין לוה אומר פרעתי מחצה והעדים מעידין שפרעו כולו: ודין מודה בשטרו שכתבו אם צריך לקיימו: ודין שטר שלוה בו ופרעו: ודין הלוה שטוען ואומר פרעתי: ודין המלוה שאומר זרוק לי חובי והפטר: ודין שולח מנה ביד שליח למי שנתחייב לו ובא לחזור בו: ודין אומר לחברו תן מנה לפלוני שאני חייב לו: ודין טענת פרוע בשטר שביד שליש ודין טענת יורשין: ודין מוציא שטר חוב שהיה כתוב בו בבבל מגבהו ממעות בבל: ודין שטר שאין בו מקום או זמן אם כשר: ודין אחריות טעות סופר הוא בכל השטרות: ודין משתעבד מטלטלי׳ שלו: ודין עשה שדהו או עבדו אפותיקי: ודין בעל חוב שבא לטרוף במה יסלקוהו: ודי׳ מי שיש עליו חובות הרבה איזה יקדים: ודין טריפת שדה ופירות בין בנגזל בין בבעל חוב: ודין סדר גביית החוב: ודין שטרי חוב המוקדמין והמאוחרין: ודין מי שאבד שטרו או נמחק: ודין מי שפרע מקצת חובו: ודין בא לחלוק שטר אחד לשנים: ודין השטרות שנכתבין לאחד לבדו: ודין מי נותן שכר הכתיבה: ודין שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת בענין שטרותיהן: ודין מדות הערבות

תנא

ודין מחקים שבשטר: ודין מקום חתימת העדים: ודין להזהר באותיות׳ ודין שטר שכתוב בו סכום אחד מלמטה ולמעלה מכחישו׳

כה משפטים לדון בדין תובע ונתבע מודה מקצת או כופר שנאמר על כל דבר פשע וגומר אשר יאמר כי הוא זה שם בארנו דין שבועות שמן התורה: ודין הנשבעין ונוטלין שהוא מדבריהם׳ וכן הנשבעין בטענת ספק: ודין שבוע׳היסת: ודין להפך השבועה: ודין צידי ערעור שבין אדם לחברו בין במטלטלין בין בקרקעות בין בשטרות׳

כו פנחס לדון בדיני נחלות שנאמר והיתה לבני ישראל לחוקת משפט שם בארנו דין הנכסים בנהלה: ודין שבוי שנשבה: ודין האפוטרופסין׳

כז שופטים להעמיד דיינים בכל עיר ועיר ושוטרים הרודים בעם: שנאמר שפטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך שם בארנו הלכות הדיינים: ודין ברירתן: ודין טעותן׳

כח משפטים ללכת אחרי הרוב אם נחלקו הדיינין שנאמר אחרי רבים להטות שם בארנו מה בין דיני ממונות לדיני נפשות׳

כט משפטים להיות בית דין הורגין בסייף שנאמר נקום ינקם׳

ק קדושים להיות בית דין הורגין בחנק שנאמ׳מות יומת הנואף׳

קא קדושים להיות בית דין שורפין באש שנאמר באש ישרופו׳

קב שופטים להיות בית דין סוקלין באבנים שנאמר וסקלתם באבנים׳

קג תצא לתלות מי שנתחייב תלייה שנאמר ותלית׳

קד תצא לקבור הנהרג ביומו שנאמר כי קבור תקברנו ביום ההוא׳

קה תצא להלקות הרשע שנאמר והפילו השופט והכהו׳

קו קדושים להשוות הבעלי דינין שלא יכבד זה יותר מזה שנאמר בצדק תשפט עמיתך׳

קז משפטים מדבר שקר תרחק שם בארנו שמותר לשנות בדבר שלום: ודין שלא יאמר הדיין אני מאמין זה כשנים ודין שלא יבא אדם עם חברו בערכאות של גוים׳

קח ויקרא היודע עדות לחברו שיעיד לו בבית דין שנאמר והוא עד או ראה או ידע׳

קט ראה לדרוש ולחקור העדים שנאמר ודרשת וחקרת שם בארנו דין עדות: ודין קיום שטרות׳

קי שופטים לעשות לעדים זוממין כאשר זממו לעשות שנא׳ועשית לו כאשר זמם לעשות לאחיו׳

קיא שופטים לשמוע לבית דין הגדול שיעמדו להם שנאמר ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה׳

קיב יתרו כבד אביך ואת אמך׳

קיג קדושים איש אמו ואביו תיראו׳

קיד שופטים להעמיד להם מלך שנאמר שום תשים עליך מלך׳

קטו תצא להכרית זרעו של עמלק שנאמ׳תמחה את זכר עמלק׳

קטז תצא לזכור תמיד מעשיו הרעי׳ואריכתו בדרך שנאמר זכור אשר עשה לך עמלק בדרך׳

קיז שופטים להחרים שבעה עממים שנאמר כי החרם תחרימם׳

קיח שופטים כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום׳

קיט תצא לתקון מקום אחד מחוץ למחנה להפנות בו ויהיה לו יתד תקועה על כלי מלחמתו שיחפור באותו יתד גומא אחת לצאת בו יחפור ויכסה שנאמר ויד תהיה לך מחוץ למחנה וגומ׳ויתד תהיה לך וגומר עניין עשה אחד הוא׳

קכ שופטים שיהיה כהן אחד משוח לדבר אל העם בשעת מלחמה שנאמר והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן׳

קכא תצא כי יקח איש אשה חדשה וגומר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח׳

קכב תצא לעשות ליפת תואר ככתו׳ בפרשה שנ׳וראית בשביה׳ אל יעתיק אדם הלכות אבל בכאן כי אין זה מקומו אלא בסוף כל רמ״ח מצות עשה שאינן אלא מדברי סופרים כאשר הוכחנו שם׳

אלה הם מצו׳עשה התלוי׳בנדרי׳ובשבוע׳

קכג ואתחנן שישבע בשם מי שנתחייב שבועה בבית דין שנאמר ובשמו תשבע שם בארנו היאך בית דין משביעין והיאך מאיימין׳

קכד תצא מטות שיקיים אדם שבועתו ונדרו שנאמר מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת ונאמר ככל היוצא מפיו יעשה׳

קכה מטות לדון בהפרת נדרים ככל הכתוב בפרשה שנאמר אלה החקים אשר צוה ה׳את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעוריה בית אביה׳

קכו נשא שיגדיל הנזיר שער ראשו שנאמר גדל פרע שער ראשו

קכז נשא שיגלח הנזיר על קרבנו כשישלי׳ נזירותו או כשיטמא שנאמר כי ימות מת עליו׳

קכח בחקותי לדון בערכי אדם שנא׳כי יפליא נדר בערכך וגומר׳

קכט בחקותי לדון בערכי בהמה שנאמ׳ואם בהמה אשר יקריבו׳

קל בחקותי לדון בערכי בתים שנ׳ואיש כי יקדיש את ביתו וגו׳

קלא בחקותי לדון בערכי שדו׳ שנאמ׳ואם בשדה אחזתו יקדיש וגומ׳

קלב בחקותי לדון בדין מחרים נכסיו שנאמ׳אך כל חרם אשר יחרים איש וגומר שם בארנו דין ההקדש באיזה עניין יחול ובאיזה עניין פודין אותו ודין מי שהחרים בזמן הזה׳

קלג שופטים להפריש תרומה גדולה לכהן שנאמ׳ראשית דגנך תתן לו שם בארנו המקומות החייבות בתרומות ומעשרות והדברים הפוטרים מתרומה ומעשרות׳

קלד קרח להיות הלוים מפרישין תרומת מעשר מן המעשר שלקחו מישראל שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר גם במצוה זו בארנו משפט התרומה וחילוקיה

קלה קרח להיות ישראל מפרישין אחר תרומה גדולה אחד מעשרה מן הנשאר ונותנו ללוים שנאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה׳שם בארנו הלכות מעשר הדברים המחייבים במעשר: ודין הדברים הפוטרין׳ ודין תרומת מעשר של דמאי: ודין מעשר שני של דמאי׳

קלו ראה להפריש מעשר שני שנאמ עשר תעשר את כל תבואת זרעך וגומר שם בארנו דין מעשר שני ופדיונו׳

קלז קדושים להיות נטע רבעי קדש שנא׳ובשנה הרביעית יהיה וגו׳ שם בארנו דין נטע רבעי ופדיונו׳

קלח תצא להתודו׳וידוי מעשר שנ׳ואמרת לפני ה׳אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגומר׳

קלט משפטים להביא ביכורים למקדש שנא׳ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה׳אלהיך׳

קמ תצא לקרות על הביכורים במקדש שנאמר וענית ואמרת לפני ה׳ אלהיך׳

קמא שלח להפרי׳חלה לכהן שנאמ׳ראשי׳עריסותיכם חלה תרימו תרומה שם בארנו חלוקי הארצות לחלה׳

קמב שופטים לתת לכהן הזרוע והלחיים והקיבה שנאמר ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה׳

קמג שופטים לתת ראשית הגז לכהן שנאמ׳ראשית גז צאנך תתן לו

קמד

כת קמד לפדות בכור אדם שנ׳ וכל בכור אדם בבניך תפדה׳
כת קמה לפדות פטר חמור שנאמ׳ ופטר חמור תפדה בשה׳
כת קמו לערוף פטר חמור שנאמר ואם לא תפדה וערפתו שם בארנו עשרים וארבע מתנות כהונה׳
בהר קמז שתשבות הארץ בשנה השביעי׳ מעבודת קרקע שנאמר ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ׳
משפטים קמח שיפקיר אדם פירות שביעית שנא׳ ואכלו אביוני עמך
בהר ויתרם תאכל חית השדה ונאמר לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך׳
ראה קמט להשמיט כספי׳ בשביעית שנאמר שמוט כל בעל משח ידו׳
בהר קנ שימנו בית דין שנות היובל שבע שבע שנ׳ וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים׳
בהר קנא לקדש שנת החמשים בשביתה שנא׳ וקדשתם את שנת החמשים שנה׳
בהר קנב לתקוע שופר בעשרה בתשרי כדי לצאת עבדי׳ לחפשי שנא׳ וביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגומ׳ וקראתם דרור׳
בהר קנג שתחזור אחוזה ביובל שנאמ׳ ושבתם איש אל אחוזתו׳
בהר קנד להיות גאולת בתי ערי חומה עד שנה שנאמר והיתה גאולתו עד תום שנת ממכרו׳
מסעי קנה לתת ללוי׳ ערים לשבת וגם הם קולטות שנ׳ ונתנו ללוי׳ מנחלת אחוזתם ערים לשבת׳
קנו להניח פיאה׳
קנז להניח לקט׳
קנח להניח עומר השכחה׳
קנט להניח עוללות׳
(קדושים (תצא קס להניח פרט הכרם לפי שבכל אילו נאמר לעני ולגר תעזוב אותם הז היא מצות עשה׳
ראה קסא להפריש מעשר עני בשנה השלישית לשמיטה בשנה השלישית לשמיטה תחת מעשה שיני שנאמר בשנה השלישית וגומ׳ ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה ללוי זה מעשר ראשון לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני׳
ראה קסב לתת צדקה לעניים שנא׳ פתוח תפתח את ידך לאחיך לענייך ולאביונך בארצך שם בארנו הלכות הצדקה׳

אלו הם מצות המקדש:

תרומה ראה קסג לבנות בית הבחירה שנאמר ועשו לי מקדש וגומר וכן תעשו׳ ונאמר והיה המקו׳ אשר יבחר יי׳ אלהיכם לשכן את שמו שם וגומר שם בארנו היאך נעשו האולם וההיכל והעזרה והמזבחות והכלים והשערים והלשכו׳ ודין קדושת הבירה וקדושת העיר אם היא עדיין קיימת׳
בהר קסד לירא מן המקדש שנאמר ומקדשי תיראו׳
קרח קסה שיהיו הכהנים והלוים שומרי המקדש שנאמר ונלוו עליך ושמרו את משמרת אהל מועד ונאמר ושמרתם את משמרת הקדש׳
תשא קסו לעשות שמן המשחה שיהא מוכן לדברים שצריכין בו שנאמר ואתה קח לך בשמים ראש וגומר שמן משחת קודש יהיה׳
(תשא (תצוה קסז לעשות הקטורת כמניין סממניה להקטירו פעמים ביום שנאמר קח לך סמים ונאמר והקטיר עליו אהרן קטרת וגו׳
נשא קסח לשאת הארון על הכתף כשמוליכין אותו ממקום למקום שנ׳ כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו׳

קסט להיות הלוים עובדים בבית המקדש להיות שוערים ומשוררים בכל יום עם הקרבן שנ׳ ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד ונ׳ ושרת בשם ה׳ אלהיו׳ קרח שופטים
קע שיהיו הכהנים תוקעים בחצוצרות על הקרבן במועדות וברה׳ שנ׳ וביום שמחתכם ומועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות וגומ׳ בהעלותך
קעא לקדש זרע אהרן ולהקדימו לכל דבר שבקדושה שנא׳ וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב׳ אמור
קעב להיות הכהנים עובדין במקדש משמרות משמרות ובמועדים כאחד שנא׳ וכי יבא הלוי וגומ׳ לבד ממכריו על האבות׳ שופטים
קעג שיהיו הכהנים לובשים בגדי כהונה לעבודה שנאמר ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו וכהנו לי׳ תצוה
קעד לשלח טמאים מחוץ למחנה שנאמר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש׳ בהעלותך
קעה שיקדש כהן העובד ידיו ורגליו ואחר כך יעבוד שנאמ׳ ורחצו ממנו אהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם׳ תשא
קעו שיהיו הקרבנות תמימים ממום שנאמר תמים יהיה לרצון׳ אמור
קעז לפדות פסולי המוקדשים ויצאו לחולין ויאכלו שנא׳ רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר׳ ראה
קעח להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה שנא׳ והיה שבעת ימי׳ תחת אמו וביום השמיני תתנו לי׳ אמור
קעט למלוח הקרבנות והמנחות שנאמר וכל קרבן מנחתך במלח תמלח וגו׳ על כל קרבנך תקריב מלח׳ ויקרא
קפ לעשות העולה כמשפטה שנאמ׳ אם עולה קרבנו וגומר שם בארנו סדר נתוח העולה המפורשת במסכת תמיד׳ ויקרא
קפא לעשות החטאת כמשפטו שנא׳ זאת תורת החטאת׳ צו
קפב לעשות האשם כמשפטו שנאמר זאת תורת האשם׳ צו
קפג לעשות השלמי׳ כמשפטן שנא׳ אם זבח שלמים קרבנו׳ צו
קפד אכילת קדשים לכהנים היא מצות עשה שנאמר ואכלו אותם אשר כופר בהם הכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים׳ תצוה
קפה וכן אכילת שירי מנחות מצות עשה שנאמר והנותרת מן המנחה יאכלו אהרן ובניו הרי אלו שתי מצות עשה׳ צו
קפו לעשות כל המנחות כמצותן הכתובות בתורה כמו שאמור בפרשת ויקרא וכן מעשה מנחת חביתי׳ בכלל מעשה כל המנחות׳
קפז שיביא אדם ברגל שפגע בו תחלה כל מה שהוא חייב בין מנדרים ונדבות בין מדברים אחרים שנאמר ובאת שמה והבאתם שמה וכן דורש בתורת כהנים׳ ראה
קפח להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה שנאמר והיה המקום אשר יבחר ה׳ אלקיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם׳ ראה
קפט שיביא אדם לבית הבחירה קרבנות שנתחייב שנאמר רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת וגומר׳ ראה
קצ להקריב שני תמידין בכל יום שנאמר שנים ליום עולה תמיד׳ פנחס
קצא להדליק בכל יום אש על המזבח שנאמר ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר׳ צו
קצב לעשות תרומת הדשן בכל יום שנאמר והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה וגומר שם בארנו סדר עבודת התמיד׳ צו

תצוה קנג להדליק נרות המנורה בכל יום במקדש שנא׳ להעלות נר תמיד׳

צו קנד שיקריב כהן גדול מנחה בכל יום עשירית האיפה והיא נקראת מנחת חביתי׳ שנאמ׳ זה קרבן אהרן ובניו׳

פנחס קנה להקריב קרבן מוסף בשבת בשני כבשים שנאמ׳ וביום השבת שני כבשים וגומר׳

אמור קנו להסדיר להם ולבונה לפני ה׳ בכל שבת שנאמר ושמת אותם שתים מערכות וגומ׳ ונתת המערכה לבונה זכה וגומר וביום השבת יעריכנו׳

פנחס קנז להקריב קרבן מוסף בראש חדש שנאמר ובראשי חדשיכם תקריבו וגומר׳

פנחס קנח להקריב קרבן מוסף כל שבעת ימי הפסח כקרבן ראש חדש שני פרים ואיל אחד ושבעה כבשים הכל עולות ושעיר חטאת בכל שנאמ׳ והקרבתם אשה וגו׳

אמור קנט להקרי׳ ביום שיני של פסח יתר על׳ המוסף של כל יום כבש לעולה עם עומר התנופה שנאמר ועשיתם ביום הניפכם את העומר כבש תמים שם בארנו מעשה מנחת העומר׳

אמור ר לספור תשעה וארבעים יום מיום הבאת העומר שנא׳ וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה׳

פנחס רא להביא בחג שבועות שהוא יום חמשים קרבן מוסף כמו בפסח וראש חדש שנאמר וביום הביכורים וגומר והקרבתם עולה וגומר׳

אמור רב להקריב בחג שבועות שתי הלחם היא המנחה החדשה עם הקרבנות הבאים בגלל הלחם שנאמר והקרבתם מנחה חדשה לה׳ והקרבתם על הלחם שבעה כבשים׳

פנחס רג להקריב מוסף בראש השנה מלבד מוסף ראש חדש שנא׳ ובחדש השביעי באחד לחדש וגומ׳ ועשיתם עולה מלבד עולת החדש וגו׳

פנחס רד להקריב קרבן מוסף ביום הכפורים כמו בראש השנה שנא׳ ובעשור לחדש וגו׳ והקרבתם עולה וגו׳

פנחס רה להקריב קרבן מוסף בשבעת ימי החג שנאמר ובחמשה עשר יום לחדש השביעי וגו׳ והקרבתם עולה וגו׳ פרים שלשה עשר אלים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים ושעיר חטאת רק שהפרים פוחתים בכל יום אחד שם בארנו הילכות ניסוך המים׳

פנחס רו להקריב קרבן מוסף בשמיני עצרת כמו ברה וביום הכפורי׳ שנא׳ וביום השמיני עצרת וגו׳ והקרבתם עולה פר אחד איל אחד כבשים שבעה ושעיר חטאת׳

צו רז לשרוף הנותר באש שנאמר והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף׳

צו רח לשרוף בשר קדש שנטמא שנ׳ והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף׳

רט שיעשה כהן גדול כל מעשה יום הכפורים האמור על הסדר כמו שנ׳ בפרשת אחרי שנאמר בזאת יבא אהרן וגו׳ שם בארנו כל עבודת יום הכפורים׳

ויקרא רי שישלם המועל בקדשי ה׳ הקרן וחומש ואשם שנ׳ נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה׳ וגומר שם בארנו הלכות מעילה׳

ראה ריא בהולד בכור בהמה טהורה לישראל שיאמר הישראל הרי הוא מקודש בקדושת בכור שנאמ׳ כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש וגומר שם בארנו הילכות בכורות בין בזמן המקדש בין בזמן הזה׳

ריב לעשר כל הוולדות שנולדים לאדם בכל שנה בבקר ובצאן שנאמ׳ כל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש׳ בחקותי

ויקרא ריג שיקריב היחיד קרבן חטאת על שגגתו בשעשה עבירה שחייבין על זדונה כרת שנאמר ואם נפש אחת תחטא בשגגה בעשותה וגומר שם בארנו העבירות שחייבין עליהם חטאת קבועה ועניין השגגה שמתחייב עליהם חטאת׳

ויקרא ריד שיקריב החוטא אשם תלוי אם נסתפק לו שמא חטא או לא חטא עד שיודע לו ויביא חטאתו שנאמ׳ ולא ידע ואשם ונשא עונו והביא איל וגו׳

ויקרא וקדושים רטו שיקריב החוטא אשם ודאי על עבירות ידועות כגון אשם גזילות אשם מעילות אשם שפחה חרופה כאשר כתוב בכל אחד׳

ויקרא תזריע ומצורע רטז שיביא החוטא קרבן עולה ויורד בשמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו והיולדת והמצורע שנ׳ ואם לא תגיע ידו וגומ׳ ואם לא תשיג׳

ריז שיקריבו סנהדרי גדולה קרבן אם טעו והורו שלא כהלכה בעבירות את החמורות שחייבים עליהן כרת ועשו הקהל כולן או רובן על פיהם שנא׳ ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו וגו׳

מצורע ריח להקריב הזב קרבן אחר שיטהר שנאמר וכי יטהר הזב וגומר׳

מצורע ריט להקריב הזבה קרבן אחר שתטהר שנאמר ואם טהרה מזובה וגו׳

תזריע רכ להקריב היולדת קרבן אחר שתטהר שנא׳ ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת׳

מצורע רכא להקריב המצורע קרבן אחר שיטהר שנאמר וביום השמיני יביא שני תורים וגו׳ במצות אילו בארנו עניין הזב כמה יהיה זב גמור לקרבן׳

בחקותי רכב הממר בקרבן שלו שתהיה התמורה קדש שנאמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש׳

בא רכג לשחוט שה תמים זכר בן שנה לשם פסח בזמנו שנא׳ שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם וגו׳ שם בארנו הלכות שחיטת פסח׳

בהעלותך רכד שיהיו טמאים נדחין לפסח שני בחדש השני שנא׳ איש איש כי יהיה טמ׳ לנפש וגו׳ בחדש השיני בארבע׳ עשר יום בין הערבים יעשו אותו וגומר שם בארנו הדברים שהעמידו חכמים דבריהם במקום כרת׳

בא רכה לאכול הפסח כמשפטו בליל טו׳ שנא׳ ואכלו את הבשר בליל הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו׳

בהעלותך רכו לאכול הפסח שיני כמשפטו בליל חמשה עשר לחדש השיני שנא׳ על מצות ומרורים יאכלוהו׳

משפטים רכז להחג ברגלים שנא׳ שלש רגלים תחוג לי׳

משפטים רכח להתראות ברגלים במקדש שנאמר שלש פעמי׳ בשנה יראה כל זכורך וגו׳

ראה רכט לשמוח ברגלים שנא׳ ושמחת בחגך וגו׳

וילך רל להקהיל העם לשמוע תור׳ במוצאי שביעית שנא׳ הקהל העם וגו׳

רלא שיהא המת מטמא בכל האמור בפרשת חקת שנא׳ זאת התורה אדם כי ימות באהל׳

חקת רלב לשרוף פרה אדומה כמצותה להיות אפרה מוכן שנאמ׳ ויקחו אליך פרה אדומה תמימה וגו׳

חקת רלג שיהו מי חטאת מטהרין בטומאת מת ומטמא לאדם טהור שנאמ׳ והזה הטהור על הטמא וגומר ונאמר הנוגע במי הנדה יטמא׳

רלד לעשו׳ בנגעי אדם אם להסגיר אם להחליט אם לטהר

כמשפט

תזריע במשפט הכתוב בפרשה שנ' אדם כי יהיה בעור בשרו
שאת או ספחת וגו'׳
תזריע רלה שיתנהג המצורע כמשפט הכתוב בפרשה שנאמ' בגדיו
יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע וכן כל שאר הטמאין
צריכין להודיע את עצמן׳
רלו לחיות הטהרה מן הצרעת בין צרעת אדם בין צרעת
בגד בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים ומים
מצורע חיים שנאמר זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו
וגומר׳
מצורע רלז שיגלח המצורע את כל שערו שנאמ' והיה ביום השביעי
יגלח וגומר׳
רלח לעשות בנגעי בגדים כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר
תזריע והבגד אשר יהיה בו נגע צרעת וגו'׳
מצורע רלט לעשות בנגעי בתים כמשפט הכתוב בפרשה שנא' ובא
אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נר' לי בבי' וגו'׳
מצורע רמ שיהא הזב טמא ומטמא לאחרים שנאמר וזאת תהיה
טומאתו בזובו וגומר׳
מצורע רמא שתהא הנד' טמאה ומטמאה לאחרים שנאמ' שבעת ימים
תהיה בנדתה וכל הנוגע בה יטמא וגומ'׳ מצורע
רמב שתהא הזבה טמאה ומטמאה לאחרים שנ' כל ימי זוב
טומאתה כימי נדתה תהיה טמאה וגומ'׳ תזריע
רמג שתהא היולדת טמאה כנידה שנאמר כימי נדת דותה
תטמא׳ שמיני
רמד להיות הנבלה טמאה ומטמאה לאחרים שנאמר הנוגע
בנבלתה יטמא והנושא את נבלתה יכבס בגדיו וגומ'׳ שמיני
רמה להיות שמנה שרצים טמאים ומטמאים שנאמ' וזה לכם
הטמא בשרץ וגומ'׳ שמיני
רמו להיות אוכלין ומשקין מטמאין שנאמ' מכל האוכל אשר
יאכל אשר יבא עליו מים יטמא וכל משק' אשר ישתה
בכל כלי יטמא׳ במצות אילו בארנו מצורת הלכות
טומאת כלים׳ מצורע
רמז שיהא שכבת זרע טמא ומטמא שנא' ואיש כי תצא ממנו
שכבת זרע וגומר׳ מצורע
רמח שיטהרו כל הטמאים במים אפילו במי מקוה שנאמר
ורחץ את בשרו במים והזב בלבד כתיב בו ורחץ
בשרו במים חיים׳

נשלמו כל רמ"ח מצות עשה אחרי כן בארנו חמש מצות מדברי סופרים

והם
מצות עירובין:
מצות אבל:
מצות תשעה באב:
מצות מגילה:
מצות חנוכה:

הקדמה

כשברא הקבה את העולם בראו ביום הראשון והמלאכים נבראו ביום השני שנאמר המקרה במי׳ עליותיו וכתוב אחריו עושה מלאכיו רוחות ומלאכת המי׳ היתה ביום שני ואחר כך נבראו הבהמות בששי בטרם נברא האדם והמלאכים יש להם דעת לעבוד את בוראם ואין להם יצר הרע והבהמות יש להן יצר הרע אבל אין להן דעת לעבוד את בוראם וחשב יוצר הכל המלאכים אם יעבדוהו אינם ראוין לקבל שכר שאחר שאין להם יצר הרע והבהמות אם לא יעבדוהו אינם ראוים לקבל עונש מאחר שאין להם דעת לכך ברא האדם בששי אחר הבהמות שלא יתגאה ועוד שלא יהא קנאה במעש׳ בראשית וחבר בגופו דעת המלאך והבהמה כיצד כי בשר האדם כבשר הבהמה לאכול ולשתות ולישן ושאר עניינים ונתן בו מצד העליונים את הנשמה שמאירה לאדם לדעת נתיבות של עבודת הבורא כמלאך ועל כן נקרא נר שנאמר נר אלהים נשמת אדם ולפי שהמלאך והבהמה אין תולדותם שוה על כן יתעוררו מלחמו׳ גדולות בגוף האדם כל ימי חייו כי בשר הבהמה שבגופו יתאוה לתענוגי העולם והבליו לאכול ולשתו׳ ולישן בהנאת גופו בלבד ובזה כל מחשבותיו והמלאך שבתוך גופו נלחם כנגדו ומראה לו שלא נברא האדם לאכול ולשתות ולישן בלבד כי קודם שנברא האדם נבראו הבהמות שמנהגם בדברים אלו וכשאדם הולך לאכול ולשתות ולישן תהא כוונתו כדי שיהא גופו חזק ובריא ללמוד תורה ולהתפלל ולעשו׳ מעשים טובים שהיא עבודת הבורא ולא יוודע גמר הנצחון עד יום המית׳ כי לפעמי׳ שיהא אדם רשע בתחילתו וצדיק בסופו או להפך אבל לאחר מותו שמראין לו כל מעשיו נכתבין בספר אם כל ענייני הבהמה עשה לשם עבודת בוראו כאשר אמרנו הרי עבודתו מקובלת לפני בוראו יותר מעבודת המלאך שאין לו יצר הרע בגופו ואם חס ושלום נצח יצר הרע שבגוף הבהמ׳ את המלאך ויטוש אלוה עשהו הרי הוא נחשב כבהמ׳ ויותר ברע מן הבהמ׳ כי הבהמ׳ שאין בה נר יי׳ אינה ראויה לקבל עונש אבל האד׳ שיש בו יקר נדון בגיהנם וזה מה שאמר הכתו׳ אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמה כלומר כל האדם שיש לו יקר נר יי׳ בתוכו וכשאינו לן באותו יקר נמשל כבהמות ׳ ונדמה כתיב ונדמו קרי מפני שהמלאך ובהמה גוף אחד כשהוא בחיים ולאחר מותו הם שנים שהמלאך היא הנשמה נפרד מן הבהמה ולאחר מיתה הקבה מזוגן יחד לדון אותו בגיהנם ועל זו המלחמה שבארנו ברא הקבה את עולמו ונתן תורה לעמו ישראל על ידי משה בחירו נאמן ביתו ועטרם בשש מאות ושלש עשרה מצות והוציאם תחילה ממצרים במסות באותות ובמופתים גדולים קרע להם את הים והוריד להם את המן מתחדש לבקרים כל ארבעים שנה הוא האות המופלא בעיני כל חכמי האומות וזונו בו ארבעים שנה וכאשר רצה אדון הכל ליתן תורה הטה השמים ושמי השמים על הר סיני בקולות ולפידים נוראים וקרא למשה בחירו ואמר לו הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ולמה הוצרך לזה והלא כבר כתוב על הים ויאמינו ביי׳ ובמשה עבדו אלא כך אמר הקבה למשה אני רוצה שיאמינו בך ישראל שאתה נביא על ידי אותות ומופתים שעשית אבל בתורה שאני רוצה ליתן איני רוצה שיאמינו בך על ידי שום אות או מופת אלא על ידי שישמעו באזניהם שאני מדבר עמך ולכך עשה הקבה את הדבר הזה שכשיהיו ישראל בגולה אם יאמר להם גוי או ישמעאל לעזוב תורתם ולעבוד אלהים אחרים ויתן להם אות או מופת יכולין ישראל לענות לו אפילו הרבה אותות ומופתים כמשה בן עמרם לא נאמין אותך בחילוף תורתינו אלא אם כן נשמע באזנינו שידבר השם עמך כמו שדיבר עם משה כי אפילו משה בחירו נאמן ביתו לא רצה שנאמינהו בתורה אלא על ידי מה ששמענו שדבר עמו : ולאחר שנתן את התורה אמר אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם כלומר אין לכם להאמין עוד לשום אדם שיאמר שהחלפתי תורה זאת אם לא תראו שאדבר עמכם מן השמי׳ להחליפה : ולפי שאמרנו שאין לנו להאמין שום גוי או ישמעאל באות או מופת שיעשה להחליף תורתינו פירש בתורה היאך יש לו יכולת לעשות אות או מופת שנאמר כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן אליך אות או מופת וגומר ובא האות והמופת וגומר לא תשמע אל דברי הנביא ההוא וגומר כי מנסה יי׳ אלהיכם אתכם הרי פירש לך שזה האות והמופת אינו מכח עבודה זרה שלו אלא הקבה עושה זה האות לנסות בו את ישראל : ואחר פטירת משה רבינו עמדו נביאים לישראל ודברו בחידות ומשלים דברים סתומים ועל ידי כך אמרו הגוים כי הנביאי׳ נתנבאו בתורה חדשה שלהם לכך שלח להם הקבה ביד מלאכי שהוא אחרון לכל הנביאים ואמר שני דברים בסוף דבריו לחתום כל הנבואות הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום הגדול והנורא כלומר הנני אחרון לכל הנביאים וממני עד שיבא אליהו לא יעמוד נביא והנני אומר לכם בשם הקבה זכרו תורת משה עבדי אשר ציויתי אותו בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים כלומר אל יעלה על לבבכם שהנביאים שעמדו לפני נתנבאו בחילוף תורת משה כי כולם לחזק תורת משה באו : זאת ההקדמה דרשתי לגלות ירושלים אשר בספרד ולשאר גליות אדום להמשיך לבם לעבודת אלהי ישראל ואחר כך הייתי דורש להם בעניין המצות ׃

תם

הראשונה מצות עשה להאמין כי אותו שנתן לנו את התורה בהר סיני על ידי משה רבינו הוא יי׳ אלהי׳ שהוציאנו ממצרים וזהו מה שאמר בשעה שנתן את התורה אנכי יי׳ אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים׳ ב

מצות עשה להאמין ולשמוע היא הקבלה שהוא אחד בשמים ובארץ ובד׳ רוחות העולם שנאמר שמע ישראל יי׳ אלהינו יי׳ אחד שמע כמו תקבל וכן אתה תשמע מן השמים: וצריך שיאריך דל״ת עד שיגמור בכוונתו מחשבה זו שבארנו ולא יאריך בא׳ דאחד שלא יראה כאומר אי אחד וזה האחד אינו כשאר האחדים שהמלך הוא אחד בארצו אבל אינו אחד מכל צדדין כי יש בארצו אנשים שהם אנשים כמותו ובשאר ארצות יש מלכים כמותו ואם מלאך מן השמים ירד למטה לארץ הנה המלאך ההוא אחד בארץ אבל אינו אחד מכל צדדין כי יש בשמים מלאכים כמותו אבל ה׳ אלהינו אינו כך הוא אחד מכל צדדין: ורב סעדיה כתב להשיב לכופרים שאומרים שהם שנים או שלשה אם לא יוכל האחד לעשות מעשה אלא בעזר חברו הרי שניהם חלשים ואם אחד מהם יכול להכריח את חבירו הרי שניהם מוכרחים ואם שניהם רשאים לעשות כל אחד מה שירצה ובקש אחד להחיות אדם והאחד בקש להמיתו ראוי שיהא האיש ההוא מת חי מרת לאלתר כהרף עין ואם יוכל האחד להסתיר דבר מחברו הרי שניהם אינם חכמים ואם לא יוכל להסתיר הרי שניהם בלאים ועוד כתב להשיב לאותן שפוקרים על נעשה אדם בצלמינו כי דרך שפת לשון הקדש שהגדולים מכנים עצמן לשון רבים אף על פי שהם יחידים כמו אוכל נכה בו ובדניאל פשריה נאמר קדם מלכא ובמנוח נעצרה נא אותך׳ עד כאן דבריו׳ ועוד האריך מאד בענין הייחוד ואין צורך כל כך להאריך כי כל ישראל תקועים באמונה חזקה כי יוצר הכל הוא אחד מיוחד כמו שנאמר ה׳ אחד ונאמר אתה הראת לדעת וגומר ונאמר וידעת היום והשבות וגומר ונאמר אני אני הוא ואין אלהים עמדי ובמקרא יש מקראות רבות כאלו׳ ג

ואהבת את ה׳ אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך בשלשה ענינים הזהיר הקדוש ברוך הוא את ישראל בעבודתו במורא שנאמר את ה׳ אלהיך תירא בקבלת שכר שנאמר למען ייטב לך והארכת ימים באהבה שנאמר ואהבת את ה׳ אלהיך ושלשתן חלוקין זה מזה כי כמה אנשים עושים מצות המלך שאינם עושי׳ אותם לא מפני אהבת המלך ולא מפני קבלת שכר אלא מיראת המלך פן יזיקם וכמו כן אנשי׳ שאומרים לעבוד הקב״ה פן יזיקם בעולם הזה ולאחר מיתה פן ידונם בגיהנם ודאי מדה טובה היא שירא מלפני הקב״ה כאשר צוהו אבל זו אינה עיקר העבודה כי עיקר מחשבתו לצורך עצמו וכן תראו כי כמה גוים עובדים יהודים שאינן עובדים אותן לא מפני אהבה ולא מפני יראה אלא כדי לקבל שכר וכמו כן אנשים שעובדין הקדוש ברוך הוא על דעת שייטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא ודאי מדה טובה היא שמאמין בהקב״ה שיתן לו שכר טוב אבל זו אינה עיקר העבודה כי עיקר מחשבתו לצורך עצמו אבל המעלה הטובה והעליונה בעבודת הבורא היא הכתובה אצל ייחוד שמו ואהבה לעבוד את הבורא מאהבה שלא על מנת לקבל פרס ויחשוב בלבו הטובות שעשה לו הקדוש ברוך הוא כבר שבראו מטיפה סרוחה ויכוננהו בחכמה וברא בו נקבים נקבים ומחוץ עשה לו נקבי עינים להביט ולראות בהם עשה לו העפעפים לעצום עיניו ולישן שלא להביט ברע כמו שאמר דוד עוצם עיניו מראות ברע עשה לו נקבי האזנים לשמיעה: עשה לו נקבי החוטם להריח ולהוריד בו העדפת ליחת הראש׳ עשה לו הפה למאכל ודיבור: עשה לו השינים לטחון המאכל: עשה לו הלשון ללוש המאכל בתוך הפה וכדי לחתך הדיבור: עשה לו בית הבליעה והוושט לבלוע המאכל והמשקה: עשה לו גרגרת להעלות ולהוריד נשמת רוח חיים מן הלב מתוך הריאה אל הנחירים ואל הפה ולהוציא הברת קול הדיבור היוצא מתוך סימפוני הריאה הבאה כנשמת רוח חיים: עשה לו הלב להיות בית מכון לרוח חיים ולחשוב מחשבות׳ עשה לו הקרב העליון היא האיצטומכה לקבל המאכל והמשקה בתוכו ולכלכל מטעם המאכל והמשקה כל הגוף להחיותו׳ עשה לו הכבד לצד ימין עם המרה האדומה והדם במקורות הכבד לחמם הקרב העליון ומחום הכבד והמרה האדומה והדם מתבשל המאכל והמשקה בתוך הקרב העליון: עשה לו מעיים לקבל פסולת המאכל והמשקה ומתגלגל בתוכם בעקמומיות לאט לאט עד שמגיע למקום הוצאת גדולים וקטנים: עשה לו שתי הכליות ימין ושמאל לחמם הבטן התחתון בחומם לדוחו לחוקו ולהוציא צרכיו חוץ לגוף כדרך האדם: ועוד אמרו רבותינו הלב מבין והכליות יועצות׳ עשה לו הטחול בצד שמאל עם המרה השחורה לקרר בקרותם הקרביים והמעיים והבטן שלא יתייבשו ויחרבו המאכל והמשקה מפני חום ריתוח הקרביים המתחממים ומרותחים מחום הדם והכבד והמרה האדומה: ועוד אמרו רבותינו טחול שוחק׳ עשה לו עצמות השדרה ושאר עצמות להיות בניין גופו חזק שם בשר על העצמות כדי לחמם קור העצמות׳ עשה לו גידי הדם הם הוורידין להשקות הגוף והולכין מצד לצד ומפה לפה׳ עשה לו מיתרים שמחזקים דבק העצמות והאברים׳ עשה לו אברים וקשרים ודבקים ותלויות על שדרה וקשרי אצבעות ידים ורגלים וזרועות ויריכים וברכים ושוקים וקרסולים וכפות הרגלים וחליות הצואר ושכמי הכתפים כדי שיוכל אדם להתפשט ולכרוע לכפות ולזקוף לעמוד ולישב קרם לו עור מלמעלה לבשר ולעצמות ולגידים ולמיתרים כדי לכסות את הגוף להיות חס מלהתקרר ולהגין על ליחות הגוף והאיברים הפנימים׳ עשה לו גולגולת הראש להיות מלך על כל האברים ומוח הראש ששם ישכון יישוב דעת הנשמה והחכמה׳ עשה לו ליחה מסביב למוח הראש כדי שלא יתיבשו המוח והעינים מחום הקרביים העולה מלמטה למעלה אל מקום הראש׳ עשה לו שערות הראש לחמם הראש שלא יתקרר על כי אין לו בשר בין העור ובין עצם הגולגולת׳ עשה לו שערות הזקן מפני תואר הדרת פניו ולהיות מובדל במראיתו מן הנשים׳ עשה לו לזכר ולנקבה טיבור כדי לקבל מחיה בעודן במעי אמן עד צאתם לאויר העולם כי לא יוכל הילד לקבל מזון ומחיה מן הפה על שהוא כתום עד צאתו לאויר העולם׳ עשה לו ידים למשמש ולתפוס ולאחוז ולהחזיק ולעשות מלאכה כדי להיות את האדם׳ עשה לו רגלי׳ כדי להעמיד עליהם הגוף ולהוליכו ולהביאו בכל מקום ואחר צאתו לאויר העולם מגדלו ועוזרו בכל מיני עזר והיאך יוכל אדם הנבזה והנכאה לעשות מצות כל כך שיוכל לגמול הטובות שעשה הקב״ה עמו כבר ועל דרך זה אמרו רבותינו אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב

על

בפ״ב דברכות דף י״ד

בפרק הרואה דף כ״ג

פרק הערל דף ע״א

במסכת אבו׳ דף א׳

דף ק כ׳ על מנת לקבל פרס תניא בנדרים פרק קונם לאהבה
את ה׳ אלהיך ולשמוע בקולו שלא יאמר אדם אקרא בשביל
שיקראוני רבי אשנה בשביל שאהיה זקן ואשב בישיבה אלא
למוד מאהבה וסוף הכבוד לבא: בכל לבבך ובכל נפשך
הזכיר הלב תחילה כי עיקר מעשה האדם לטובה או לרעה
תלוי במחשבת הלב בכל נפשך כדאמר
רבי אליעזר אפילו נוטלין נפשך צריך
אתה למכור עצמך על קדוש וייחוד השם׳
ובכל מאדך אפילו נוטלין כל ממונך לפי שיש אדם שממונו
חביב עליו מגופו לכך הוצרך לומר בכל מאדך׳ כמו שאמרו
פ״כ דף כה רבותינו במסכת פסחים ומביאה סתם התלמוד שסדרו רב
דף פ״כ אשי ביומא פרק בתרא ללמד שכך הלכה: ואפילו באונס
בצינעא יש לו למכור עצמו וכן סוברין
רבנן דרבי ישמעאל וכן פוסק
בשאלתות ולא כרבי ישמעאל
שחולק על זה בפ׳ אין מעמידין
ורבא גופים דמחלק בפרק ר׳
ישמעאל בזה איבא דרבי ישמעאל הוא דמחלק
וליה לא סבירא ליה אלא כרבנן דפרק
בן סורר ומורה: ולפי שפרשה זו חביבה
לפני הקב״ה והיא מפתח יראתנו שיש בה
יחוד הבורא ואזהרת אהבת שמו בכל לב
ובכל נפש ובכל מאד וכל התורה כלולה בזה כי מי
שאוהב את המלך כל מחשבותיו לעשות הטוב והישר בעיניו
לכך צוה הקב״ה לעשות לו חמשה זכרונות בכל יום: א׳
לקרוא פרשה זו בשכבו: ב׳ ובקומו: ג׳׳ שתהא פרשה
זו נכתבת כנגד לבבך בתפילין של זרוע שמאל וקבועין כנגד
הלב שנאמר ושמתם את דברי אלה על
לבבכם ודרשו רבותינו שתהא שימה
כנגד הלב: ד׳ שתהא פרשה זו נכתבת
כנגד נפשך שתפילין של ראש יהוא מונחים על המוח שהוא
מכוון כנגד האויר שבין העינים מלמעלה ועיקר חיות הנפש
שם וישוב דעת של אדם וזהו והיו לטוטפו׳ בין עיניך: ה׳ שתהא
פרשה זו נכתבה כנגד מאדך על מזוזת ביתך ובשעריך שממונו
של אדם שם וכסדר שנכתבו במקרא לב תחילה ואחר כך נפש
ואחר כך הממון כך נצטוו אחר כך על הסדר הזה׳ וקשרתם
לאות על ידיך כנגד לבבך והיו לטוטפות בין עיניך כנגד
נפשך וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך כנגד מאדך:
כך דרשתי פרשה זו בגליות ישראל להוכיח שכל אחד
ואחד חייב בתפילין ומזוזות ועוד דרשתי להם כי משש
מאות ושלש עשרה מצות שנצטוו לישראל אין לך שום מצוה
שתהא אות ועדות כי אם שלש מצו׳ והם מילה ושבת ותפילין
שנכתב בשלשתן אות והם שלשתן אות ועדות לישראל שהם
עבדי׳ להקב״ה ועל פי שני עדים יקום דבר: כל אחד מישראל
אינו יהודי שלם אא״כ יש לו שני עדי׳ שהוא
יהודי׳ הלכך בשבת ויום טוב שנקרא
שבת ושבת נקרא אות פטור אדם מלהניח
תפילין כי די שיש לו שני עדי׳ שהוא יהודי
עדות שבת ועדות מילה אבל בחול חייב כל אדם להניח
תפילין כדי שיהא לו שני עדים אות תפילין עם אות המילה
וכל מי שאינו מניח תפילין אין לו כי אם עד אחד שהוא יהודי
דף ק י״ג ולכך חשבו כמנודה לשמים בפרק ערבי פסחים ואם תאמר
מאחר שתפילין אות ועדות כמו מילה ושבת מדוע היתה
רפויה ביד ישראל כבר פירשו רבותינו
דבר זה כל דבר מצוה שלא מסרו עצמן
עליה בשעת השמד עדיי׳ היא רפויה בידם

(margin notes, right column:)
כל הסוגי׳ בכ׳ הרואה דף כג
היינו בפ׳ בן סורר ומורה דף ע״ד
בכיון מ״ב
דף כ״ז ועיין בתו׳ שם
דף כד ועי״ש גם בתו׳
דף ע״ד ועיין בכ״ב דכתובות דף י״ט דמוכח הכי
בפרק היה קורא דף י״ג
בפרק הקומץ דף ל״ו ובכ׳ המוכח תפילין דף נ״ו
כל הסוגיא בפר׳ ה״א דמילה דף ק״ל

כגון תפילין ולפי ששלשתן אות ועדות נשקלו כל א׳ כנגד כל
התורה כולה שהרי במילה נכרתו עליה שלש עשרה בריתות
ובתורה נכתב שלש בריתות ותורה ותפילין ושבת השוו
יחד בכמה מקומות ואחד מהם ותתן להם תורה ומצות ואת
שבת קדשך הודעת להם ותפילין למען תהיה תורת ה׳
בפיך: עוד זאת דרשתי להם כי מה שאמרו
רבותינו תפילין צריכין גוף נקי כאלישע
בעל כנפים שלא ישן ושלא יפיח בהם
זהו באדם שמניחם כל היום כולו במצותן פן ישכחם עליו
ויעשה בהם דבר שאינו הגון אבל בשעת תפילה אין לך
רשע שלא יהא ראוי לתפילין קל וחומר מספר תורה שהוא
מקודש יותר שיש בו כל התורה כולה ובתפילין אין בו כי
אם ארבע פרשיות שהם בתוך עור והכל אוחזין בספר תורה
בשעת תפילה שהכל יכולין להתנהג בטהרה בשעת תפילה:
דף ה ועוד הבאתי להם מה שדרשו רבותינו בפרק קמא דבכורות
והיה כי יביאך בפרש׳ תפילין למה נאמר שהרי תפילין חובת
הגוף הן ונוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ אלא אמר הקב״ה
עשו מצוה זו שבשבילה תזכו לכנס לארץ: עוד אמרו
רבותינו במסכת מנחות כל שאינו מניח תפילין עובר בשמנה
עשה בכל יום שהרי יש שם ארבע פרשיות ובכל אחת יש
מצות עשה של יד ומצות עשה של ראש:
עוד אמרו רבותינו כל הקורא קריאת
שמע בלא תפילין כאלו מעיד עדות
דף יז שקר בעצמו עוד אמרו רבותי׳ בפרק קמא דראש השנה פושעי
ישראל בגופן שנידונין שני׳ עשר חדש בגיהנם קרקפתא דלא
מנח תפילין פירוש קרקפתא גולגולת
ופירש רבינו יעקב כגון שנמנע מתפילין
פ״ג דף לו משום מרד וביזוי המצוה כדאמרינן ביומא
פשעים אלו המרדים ורב אלפס פירש מי
שלא הניח תפילין מעולם ויש להשיב
על דבריו שהיה לו לומר דלא אנחה תפילין ושניהם אין
להם ערבות שיהא הפירוש כדבריהם לכך יש ליזהר:
עוד זאת דרשתי להם כי יותר חפץ הקדוש ברוך הוא
באדם רשע שיניח תפילין מאדם צדיק ועיקר תפילין נצטוו
להיו׳ זכרון לרשעים ולישרם דרך טובה ויותר הם צריכין זכר
וחיזוק מאותם שגדלו ביראת שמים כל ימיהם והבאתי ראיה
גדולה וחזקה כי בתפילין יש ארבע פרשיו׳ ובכל אחת כתוב
לטוטפות חוץ מאחת ששינה בה הכתוב וכתוב בה ולזכרון
ללמד שעיקר חיוב תפילין לאותם שצריכין יותר זכר: עוד
אמרו רבותינו במסכת מנחות כל מי שיש לו תפילין בראשו
ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הוא בחזקה שלא
יחטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר חונה
מלאך ה׳ סביב ליריאיו ויחלצם פירש מלאך הם מצות דשם
החונים סביבותיו ומזכירין אותו עבודת
הבורא: וכן מצינו שם באדם אחד
שנמנע מעבירה גדולה על ידי ציציותיו
שם שראה ונזכר: ועוד אמרו רבותינו כל המניח תפילין מאריך
ימים שנאמר ה׳ עליהם יחיו: ויהי אחר ארבעה אלפים ותשע
מאות ותשעי׳ וחמש שני׳ לבריאת עולם היית׳ סיבה מן השמים
להוכיח ובשנת תתקצ״ו הייתי בספרד להוכיחם ואמץ הקב״ה
זרועותי בחלומות היהודים ובחלומות הגוים וחזיונו׳ הככבים
ויט עלי חסדו ותרגז הארץ ותהי לחרדת אלהים ועשו
תשובות גדולות וקבלו אלפים ורבבות מצות תפילין מזוזות
וציצית: וכן בשאר ארצות הייתי אחר כך ונתקבלו דברי
בכל המקומות ובקשו ממני לכתוב פי׳ המצות בקוצר והנני
שואל עזר מאת אלקי גליות ישראל וחפצו בידי יצליח:

(margin notes, left column:)
לקמן בסימן כ״ו קט״ע ג׳ מכילתו ה׳ שלכלו דף כ
בפרק במה טומנין דף מ״ט
פרק התכלת דף מ״ד
בפרק היה קורא דף ט״ו ועי״ש בתו׳
בתו׳ שם ובתו׳ פרק במה טומנין דף מ״ט
בפרק קמ״א דר״ה דף ר״ס
פרק התכלת דף מ״ג
בפר׳ התכלת דף מ״ד ולקמ׳ בסוף סימן כ״י

מצות עשה ליראה את ה׳ הנכבד והנורא שנאמ׳ את ה׳ אלהיך תירא ודרשו רבותינו
את לרבות תלמידי חכמים ומזה המקרא
דף ד דורש במסכת תמורה פרק קמא אזהרה
למוציא שם שמים לבטלה: ובנדרים פרק
קמא אמרינן כל השומע אזכרת ה׳ מפי
חברו לבטלה צריך לנדותו ואם לא נדהו הוא עצמו יהא
בנדוי ופירש רבינו יעקב דמשמתינן
ליה ולא שיהא בנדוי ממילא ומביא ראיה
מפרק קמא דקידושין גבי קורא לחבירו
עבד דקאמר ההוא שמותי משמתינן ליה דתניא הקורא
לחבירו עבד יהא בנדוי ממזר סופג את הארבעים רשע
יורד עמו לחייו ומסקינן בנדרים שמנדהו ומתיר לו מיד
אם ירצה ואם נדהו בפניו אין מתיר לו אלא בפניו: ובפרק
חלק מונה ההוגה את השם באותיותיו באותם שאין להם
חלק לעולם הבא: אף על פי שמפרש שם בגבולין ובלשון
עגה לא נודע בו פתרון מבואר כי יש אומרים עגה לשון
ליעוג ויש אומרי׳ עגה קאי אכל לשון חוץ מלשון הקודש לפיכ׳
צריך להזהר בדבר: ובפרק קמא דעבודה זרה אמרינן שנענש
רבי הנינא בן תרדיון על כך אף על גב דלהתלמד עשה כן:
ועוד אומר שם הלוחש על המכה ורוקק אין לו חלק לעולם
הבא לפי שאין מזכירין שם שמים על
הרקיקה ופירש הרב רבינו יעקב בשם
רבינו שלמה דווקא בלשון הקודש אבל
לא בלעז ואף בלשון הקודש דווקא רוקק תחלה אבל רוקק
לבסוף אין לחוש בכלל מצוה זו כל דבר
שתלוי במחשב׳ הלב כמו שאמרו רבותינו
שבכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת
מאלהיך׳ ה

בפרק ב׳ דקידושין דף כז ובפרק קמא פר דף ח׳א ובפרק ב׳ דפסחים דף כב

דף ז׳ ולעיל בספר נות לא תעש׳ בסוף סימן רמא

דף נ״ח ובי׳ לת כ״ז שם

ש״ת דף ז

דף נ א ברף ק״א ועי״ש

דף יז

פרק חלק דף ק״א

וכן הוא שם בפירו׳ רשי

בפרק קמא דקדושין דף ל ב ובבבא מציעא

מצות עשה לקדש שמו הגדול שנאמ׳ ונקדשתי בתוך בני ישראל ותניא בתורת כהנים בפרשת
פרק ט אמור ממשמע שנאמר לא תחללו שומע אני אבל קדש מה ת״ל
ונקדשתי מסור עצמך על קדושת שמי וגרסינן בפרק בן סורר
דף עד ומורה במסכת סנהדרין בכל יעבר ואל יהרג חוץ מעז גילוי
עריות ושפיכו׳ דמים ומסקינן שם שבשעת השמד שמתכוונים
הגוים להעביר ישראל על דת אפילו מצוה קלה יהרג ואל
יעבור ושלא בשעת השמד נמי לא אמרו אלא בצינעא אבל
בפרהסיא שיש שם עשרה ישראל אפי׳ לשנויי ערקת׳ דמסאנא
יהרג ואל יעבור פיר׳ ערקתא הם הרצועה מנעלי ישראל אם
הנהיגו לשנותה משל גוים לצניעות מנהג יהודות: וכשמוסר
עצמו לא יהא כוונתו לסמוך על הנס שכל המוסר עצמו על
מנת לעשות לו נס אין עושין לו נס ואם
עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו וכן עשו
חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמם למות
שנאמ׳ והן לא ידיע ליהוי לך וגומר כלומר
יציל או לא יציל לאלהך לית אנן פלחין׳ ו

בפרק במה מדליקין דף לב ובפרק ג׳ דתענית דף כ׳

מצות עשה לשמוע מכל נביא שיהיה בכל דור אם לא יוסיף ולא יגרע שנאמר נביא מקרבך וגומר
אליו תשמעון ויוודע שהוא נביא בגלותו העתידות ולא יפול
מכל דבריו ארצה כעין שמצינו שעל ידי כך הוחזק שמואל
דף פט הרמתי לנביא נאמן לכל ישראל ובפרק הנחנקי׳ שנינו העובר
על דברי נביא מוחזק או אפי׳ אינו מוחזק ונתן לו אות והעובר
על דברי עצמו והכובש נבואתו מיתתו בידי שמים ובפרק
דף נ׳ ועי״ש בתו׳ האשה רבה דורש אליו תשמעון אם הוא נביא מוחזק כגון
אליהו בהר הכרמל אליו תשמעון אפי׳ אמר לך ועבור על אחת
מכל מצות שבתורה לצורך שעה כמו שצוה אליהו לשחוט
קדשים בחוץ על הר הכרמל׳ ז

מצות עשה ללכת בדרכיו הטובים והישרים שנ׳ והלכת בדרכיו ואומ׳ אחרי ה׳ אלהיכם תלכו
דף יד ומפרש בפ״ק דסוט׳ אחר מידותיו תלכו מה הוא מלביש ערומי׳
שנ׳ ויעש ה׳ לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם ומבקר חולים
שנאמ׳ וירא אליו ה׳ באלני ממר׳ ומנחם אבלים שנא׳ ויהי אחרי
מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וקובר מתים שנאמר
ויקבור אותו בגי אף אתה עושה כך וכן פירשתי לחכמי ספרד
פי׳ של זה המקרא ודע את אלהי אביך ועבדהו שכמו שהוא
חנון ורחום ועושה חסד משפט וצדקה בארץ כן תעשה
ירמיה כב אתה והא לך שני עדים ביאשיהו שנ׳ עליו שאכל ושתה ועשה
משפט וצדקה אז טוב לו׳ דן דין עני ואביון אז טוב הלא
היא הדעת אותי נאם ה׳: ונאמר עוד אל יתהלל חכם בחכמתו
וגו׳ כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה׳
עושה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאם ה׳׳
ח

מצות עשה להדבק בחכמים כדי ללמד ממעשיהם שנאמר ובו תדבקון ואמרי׳ בפר׳ אחרון דכתובות
דף קיא וכי איפשר לו לאדם להדבק בשכינה והא כתיב אש אכלה
הוא אלא הדבק בחכמים ובתלמידים בין בזיווג בין במשא
דף ב ומתן ובכל מיני חיבור שנא׳ ולדבקה בו ושנינו במסכת אבות
הוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את כל דבריהם
ואומר הולך את חכמים יחכם ואומ׳ אשרי האיש אשר לא הלך
בעצת רשעים וגומר׳ ט

מצוה ואהבת לרעך כמוך כללו של דבר דעלך סני לחברך לא תעביד כדאיתא במסכ׳ שבת
דף לא (פ״ט דף מ״ח ע״ג) בפרק שני ובירושלמי דנדרים גר׳ מי שיושב ומחתך בשר
והכה ידו בסכין וכי תחזור ידו ותכה ידו להנקם ודווקא לרעך
שהוא רעך בתורה ובמצות אבל אדם
רשע ואינו מקבל תוכחה מצוה לשנאותו
שנאמר יראת ה׳ שנאת רע ואומר הלא
משנאיך ה׳ אשנא ובמתקוממך אתקוטט תכלית שנאה
שנאתים לאויבים היו לי׳ י

בפרק ערבי פסחים דף קי״ג

ואהבתם את הגר ובמקום אחר הוא או׳ ואהבת לו כמוך הרי יש בגר שתי מצות עשה
אחת מפני שהוא בכלל לרעך ואחת מפני שהוא גר ובכמה
מקומות הזהירה תורה על הגר והקדוש ברוך הוא בעצמו
אהבו שנאמר ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה ויש במדרש כי
גדולים גרים בעולם הזה יותר מישראל בעמידתן לפני הר
סיני׳ יא

הוכיח תוכיח את עמיתך הרואה את חברו שחטא או שהלך בדרך לא טובה חייב
להוכיחו שנאמר הוכיח תוכיח את עמיתך ודרשו רבו׳ מריבוי
תוכיח אפילו תלמיד לרב ובמקום אחר מרבה מתוכיח אפילו
מאה פעמים ואפילו לא קיבל ועיקר הדברים מביא בבבא
דף לא (דף יו) מציעא בפרק אלו מציאות ובערכין בפרק
יש בערכין ופירש הרב רבי אליעזר ממיץ
הוכחה תלמיד לרב במקבלו ולחברו
כשאינו מקבלו שקולי׳ הם ויבואו שניהם:
המוכיח חברו בין בדברים שבינו לבין עצמו בין בדברים
שבינו לבין המקום צריך להוכיחו בינו לבין עצמו וידבר לו
בנחת ובלשון רכה ויודיעו שאין אומר לו כי אם לטובתו
ולהביאו לחיי העולם הבא שבזה יתקבלו
דבריו יותר וכמו שאמרו רבותינו על
שלשה דברים שצריך אדם לומר בתוך
ביתו ערב שבת עם חשכה עישרתם עירבתם הדליקו
את

עיין בה״נה מיימו׳ פרק ו׳ דהלכו׳ דעות דף י״ט

בפרק במה מדליקין דף לד

ארת הגר וצריך לממרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו
מיניה ואם קבלו ממנו מוטב ואם לאו מוכיח עוד פעם שניית
ושלישית וכן כמה פעמים ועד היכן היא התוכחה גרסינן
דף יז בפ׳ יש בערכי׳ רב אמ׳ עד שיכנו החוטא ושמוא׳ א׳ עד שיקללנו
ורבי יוחנן אומר עד שיעשה לו נזיפה והלכה כרבי יוחנן
דף ו לגבי כולהו כדאיתא בפרק קמא דביצה
ורבי משה כתב כרב ולא נתברר טעמו — בפ״ו דהלכות דעות דף לט
וכל מי שבידו למחות בהן ואינו מוחה הוא
נתפס בעון אילו שאיפשר לו למחות בהן שנ׳ ביחזקאל ואתה
כי לא הזהרתו הוא בעונו ימות ודמו מידך אבקש: וגרסינן
דף לט בפר׳ שבועת הדיינין וכשלו איש באחיו בעון אחיו מכלל שכל
ישראל ערבים זה בזה ומוקמינן כשיש
בידו למחות ובמסכת שבת מוכיח דהוא — פרק במה בהמה דף נ״ה
הדין בספק אם בידו למחות שבשעת
החורבן אמר הקב״ה למשחית וממקדשי תחלו אלו בני אדם
שקיימו כל התורה מאלף ועד תי״ו: אף על פי שאמר הקדוש
ברוך הוא גלוי וידוע לפני שאם היו מוכיחין לא היו מקבלין
אמרה מדת הדי׳ לפני הקב״ה אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי:
ואם ברור לו למוכיח שלא יקבלו ממנו והעוברין שוגגין טוב
דף ל לו לשתוק כדגרסינן על זה בפר׳ המביא כדי יין בביצה דאפי׳
באיסורי דאורייתא הנח להו לישראל שיהו שוגגין ואל יהו
מזידין אבל אם העוברין מזידין וברור לו שלא יקבלו אע״פ
דף נה כן שפטור מעונש מית׳ כדמוכח במסכת שבת באות׳ שהבאתי
למעלה מכל׳ מקום מעשה דהוכח תוכיח לא מפטרי ואע״פ
שמוסיף על עונשן שלא יקבלו הלעיטהו לרשע וימות ולכך
צוה התלמוד השתיקה בשוגגין דווקא ואני אומר שאין זו כי
אם עיצה טובה כי אף במזידין צריך לשתוק כדאמרי׳ בפ׳ הבא
דף סה על יבמתו שחובה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע
שנאמר אל תוכח לץ פן ישנאך׳

הלכות תלמוד תורה יב

מצות עשה ללמד בנו תורה ומצו׳ שנאמר ולמדתם
אותם את בניכם: אבל
נשים ועבדים פטורים מתלמוד תורה ואין — כל הכונה פר׳ קמא דקדושין דף כ״ט
האשה חייבת ללמוד ארת בנה שכל
החייב ללמוד חייב ללמד: ואף גם זאת גרסינן בסוטה
דף כא פרק נוטל: איתתא דמקריא ומתניא לבנה ונטרא ליה
לגברה עד דאתי מבי מדרשא מי לא
פלגא בהדייהו: כשם שחייב אדם ללמד — פרק קמא דקדושין דף ל
בנו תורה כך חייב ללמד בן בנו שנאמר
והודעתם לבניך ולבני בניך: ולא לבנו ולבן בנו בלבד אלא
מצוה על כל חכם מישראל ללמד תורה לכל
התלמידי׳ שנ׳ ושננת׳ לבניך ותניא בכפרי׳ — ואתחנן דף לג עיזור ג
אלו התלמידים שהתלמידים קרוים בנים
שנאמר ויצאו בני הנביאים אם כן למה הוצרך להזהיר
על בנו ועל בן בנו להקדים בנו לבן בנו ובן בנו לבן חברו
וחייב לשכור מלמד לבנו ללמדו ואינו חיי׳ לשכור מלמד לבן
חברו אלא בחינם: קטן משיודע לדבר אביו מלמדו תורה
צוה לנו משה וקרית שמע פסוק ראשון כדאיתא בפרק לולב
דף מב הגזול ואחר כך מלמדו מקרא מעט כדאיתא בקידושין פרק
דף ל קמא ומפרש שם מקרא זו תורה מלמדו עד שיהא בן שש או
בן שבע לפי בוריו מוליכו אצל מלמדי תינוקות ואמר רבי
שם יהושע בן לוי כל המלמד בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו
קבלה מהר סיני: שנאמר והודעת לבניך ולבני בניך וסמיך
שם כדף כט ליה יום אשר עמדת לפני ה׳ אלהיך בחורב: מי שלא למדו
אביו חייב ללמד עצמו כשיכיר שנא׳ ולמדתם אותם ושמרתם
לעשותם: וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה — חייתי׳ כל״א דתלמוד תורה דף כ
מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין
המעש׳ מביא לידי תלמוד ובמסכת נדרים — פרק אין בין המודר דף ל״ז
אמרו מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב
בשכר מותר ללמדה בשכר שכר שימור קטן או שכר פיסוק
הטעמים אבל תורה שבעל פה אסור ללמדה בשכר: שנאמר — והטעם שם בגלשי׳
ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר ציוני וגומ׳: מה
אני למדתי אתכם בחינם אף אתם בחינם וכן תלמדו לדורות
בחינ׳ כמו שלמדתם ממני: לא מצא מי שילמדנו בחינם ישכור — שם
מלמד שנאמ׳ אמת קנה ואע״פ כן אסור לו ללמד לאחרי׳ בשכר
שנאמר ואל תמכור: ובירושלמי דפרק אין בין המודר גרסינן — דף לח ע״ב
חוקים ומשפטים אתם מלמדים בחינם ואי אתם מלמדים
בחינם מקרא ותרגום וכן חמי מתניניה נסבין אגרהון אמר
רבי יודן בר ישמעאל שכר בטלה הן נוטלין ובטעם זה יתישב
מה שאומרין בפרק אחרון דכתובות דמלמדי הלכות שחיטה — דף קו
והלכות קמיצ׳ היו נוטלין שכרן מתרומו׳ הלישכה ובפסיקתא
פירש רבי חייא ורבי ברכיה בשם רבי נהוראי כתיב ופקדתי
על כל לחציו ואפי׳ גבאי צדק׳ חוץ משכר סופרים ומשני׳ שאין
נוטלין אלא שכר בטלה בלבד שכל שכר דבר אחד מן התורה
אין בריה יכולה ליתן: וכל אדם בין עשיר בין עני חייב
אדם לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית
בו יומם ולילה: ובפרק שלישי דיומא אמרינן שהילל מחייב — דף לה
ארת העניים ורבי אליעזר בן חרסום מחייב העשירים ויוסף
מחייב את הנאים ההולכים אחר יצרם ומניחים את התורה:
ודרשתי לגליות ישראל כי ברית תור׳ נכרת בדם שנא׳ הנה דם
הברית אשר כרת ה׳ עמכם וכל שאינו עוסק בתורה חרב מביא
לעולם שנאמר והבאתי וגו׳ חרב נוקם נקם ברית: ומסקינן
בסוטה פרק נוטל כי עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה — דף כא
תורה: תניא בפרק קמא דקידושין חנוך לנער על פי דרכו — דף ל
רבי יהודה ורבי נחמיה חד אמר משתסר ועד עשרים ותרתין
וחד אמר מתמני סר עד עשרין וארבע: פיר׳ בזמנים אילו
ידריכנו בדרך מוסר שכל ימיו יתנהג בו: ובכתובות פרק
נערה גרסינן באושא התקינו שיהא אדם מגלגל עם בנו עד — דף נ
שתים עשרה שנה ומכאן ואילך יורד עמו לחייו ומה ששנינו
במסכת אבות בן עשר למשנה זהו לגלגל: אמרו רבותינו — פרק ה׳ דף י״א
בפרק קמא דקידושין לעולם ישלש אדם שנותיו שליש — דף ל
במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד: ופיר׳ רבינו יעקב
במסכת סנהדרין שתלמוד שלנו מספיק לכולם: כדאמרינן — פ״ג דף כ״ד כתו׳
למה נקרא בבל בלולה בכל בלולה במקרא בלולה במשנה — שם בגמרא
בלולה בתלמוד: אמרינן בסוטה פרק הנוטל כל המלמד — דף כא
בתו תורה כאלו מלמדה תפלות׳ ונראה הדברים דווקא
תורה שבעל פה שעל ידי כן נכנס בה ערמומית אבל תורה
שבכתב לא ילמד אותה לכתחילה ואם למדה אינו כמלמד
תפלות: אמרינן בפרק כל כתבי הקדש אין העולם מתקיים — דף קיט
אלא בהבל פיהם של תינוקות של בירת רבן לפיכך אמרינן
בבבא בתרא בפרק שני שמושיבין מלמדי תינוקות בכל עיר — דף כא
ועיר עד עשרים וחמשה תינוקות יכולין ללמד אצל מלמד
אחד: בפרק קמא דסנהדרין אמרינן שאין תחילת דינו של — דף ז
אדם אלא על דברי תורה ואחר כך כל שאר מעשיו אף על פי
שבודקין אותו תחילה נשאת ונתת כדאיתא באמונה
דף לא בפרק במה מדליקין לפיכך אמרו
חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה — פרק חקים סנהדרין דף כ׳ ונ״ס כתו׳
אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה
בא לשמה: שנינו במסכת אבות לא הביישן למד ולא — פ׳ ב׳ דף
הקפדן מלמד ואומר אם נבלרת בהתנשא ואם זמורת

דף ס ו יד לפה : ודרשוהו בפ׳ הרואה המנבל עצמו על דברי תור׳ סופו
י׳ המתקין דף כ ח כ׳ ר׳ עקיב׳ דף כ״ג להתנשא ואם זמות יד לפה : אמרו חכמ׳ דרך רמז זאת התורה
אדם כי ימות באהל אין דברי תורה מתקיימין אלא במי
שממית עצמו עליהם וכך אמר שלמה אף חכמתי עמדה לי
דף ו חכמתי שלמדתי באף עמדה לי : גרסינן בברכות פרק קמא
אמר רבי יהושע בן לוי לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה אפילו
שם בשבת שנאמר אחרי ה׳ אלהיכם תלכו ואגרא דפירקא ריהטא ׳
ואגרא דדרשא דוחקא ׳ ואגרא דשמעתא סברא ׳ ודבית אבל
שתיקותא ׳ ודתעניתא צדקתא ׳ דהספידא דלויי להרים קול ׳
ובבית נשואין חדוי : גדול תלמוד תורה שמבטל יצר הרע
דף ל כדאיתא בפרק קמא דקידושין אם פגע בך מנוול זה משכהו
דף א לבית המדרש ושנינו בתחלת מסכת פאה אילו דברים
שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן
קיימת לעולם הבא אילו הן כבוד אב ואם וגמילות חסדים
ובקור חולי׳ ועיון תפילה והכנסת אורחי׳ והשכמת בית המדרש
והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד
פרק ב׳ דף מ״א עיזור ד׳ תורה כנגד כולם : גרסינן בירושלמי דע״ז
תניא רבי שמעון בן יוחי אומר ואלה
המשפטים אשר תשים לפניהם מה הפנימה הזאת אינה
ניגלית לכל בריה כך אין לך רשות לשקע עצמך על דברי
תורה לגלות רזיה אלא בפני אדם כשר : אמרינן בירושלמי
דף ט ע״א בפרק אין עומדין היגע בתלמודו בבית הכנסת ומשמיע קולו
שתהא ערוכה ושמורה לא במהרה הוא משכח וכל היגע בתורה
בצנעא מהכים שנאמ׳ ואת צנועים חכמה :
גבי לא תיכרת סיהל׳ דף ס״ה ובפ׳ הדר אמר לנו מורי דגרסינן בבראשית
רבה אמר רבי יוחנן אין גורנא של תורה
אלא בלילה שנאמר קומי רוני בלילה : ושנינו במסכת
פ׳ דף י אבות כל המקיים תורה מעוני סופו לקיים מעושר וכל
המבטל תורה מעושר סופו לבטלה מעוני ודבר זה מפורש
בתורה תחת אשר לא עבדת את ה׳ אלקיך בשמחה וגומר
דף ע״ב ועבדת את אויביך : במסכת יומא בפרק בא לו אמרינן אמר
רבי יוחנן בשלשה כתרים נכתרו ישראל בכתר של תורה
הוא זיר של ארון וכתר כהונה הוא זיר המזבח וכתר מלכות
הוא זיר השולחן׳ כתר כהונה זכה בה אהרן ׳ כתר מלכות זכה
בה דוד ׳ כתר תורה מוכן ומונח ועומד לכל שנאמר מורשה
קהילת יעקב וגדול כתר תורה מכולם שנאמ׳ בי מלכי׳ ימלוכו
דף י״ג ובפרק אחרון דהוריות אמרינן ממזר תלמיד חכם קודם לכהן
גדול עם הארץ שנאמר יקרה היא מפנינים יקרה היא מכ״ג
הנכנס לפני לפנים : בשעת דחוקות שהאדם בבילבול ואין
דף נט לו פנאי ללמוד סומך על מה שאמ׳ רבי יוחנן פרק שתי הלחם
אפילו לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית קיים
מצוה לא ימוש ודבר זה אסור לומר לפני עם הארץ : גרסינן
דף ס״ב בנדרים פרק קונם המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן
העולם בקל וחומר ומה בלטשצר שנשתמש בכלי קודש
שנתחללו שנאמר ויבאו פריצים וחיללוה נעקר מן העולם
בלילה ההוא שנאמר ביה בליליא קטיל בלטשצר המשתמש
בתורה שהיא לעולם קודש לא כל שכן : ומפרש לה בפרק
כ״ח) דף ו בני העיר דגרסינן שם תנן במסכת אבות ודאשתמש בתגא
חלף אמר ריש לקיש זה המשתמש במי ששונה
בערך תג׳ דף ל״ח הלכות ופירש בערוך המשתמש בכלי שהוא
מוכתר בכתר של תורה ראוי להריגה ובאבו׳ דרבי
בפר׳ קונם דף ס״ב נתן דורשו למשתמש בשם המפורש : עוד שם אמר
רבא שרי לאיניש לאודועי לנפשיה באתרא דלא
שם ידעין ליה דכתיב ועבדך ירא את ה׳ מנעוריו ומקשה והרי רבי
טרפון שנצטער על שהודיע את עצמו לאדם אחד שהעלילו
על מזון ומתרץ שני רבי טרפון דעשיר גדול היה והיה לו

לפיסו בדמים : ואמר רבא שרי לי לצורבא מרבנן למימר שם
שרו ליה תגראי בראש כלומר עשו לי דין שלי תחילה או תנו
לי חלק בראש דאמר מר מה כהן נוטל חלק בראש אף תלמיד
חכם נוטל חלק בראש : ואמר רבא שרי ליה לצורבא מדרבנן שם
למימר לא יהבינן מנדא כרגא דכתיב מנדא בלו והלך לא
שליט למירמא עליהו : ואמר רב יהודה מינדא זו מנת המלך שם
בלו זו כסף גולגלתא והלך זה ארנונא ובפרק בא לו אמר רבי דף ע״ב
יוחנן כתיב ועשית ארון עץ וכתיב ועשו ארון עצי שטים
מכאן שהתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו ׳

י ג

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ותניא פרק קמא
דקידושין איסי בן יהודה אומר כל שיבה דף ל״ב
במשמע ואמר רבי יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה ולא כתנא כדף ל״ב
קמא דמצריך שיבה וחכמה ודלא כרבי יוסי הגלילי דאמר כדף ל״ב
יניק וחכים או שיבה וחכים ומזהיר ליניק וחכים לכבד זקן עיין כתו׳ שם
וחכים : ואין לפרש דרבי יוסי הגלילי מודה לאיסי בן יהודה
בזקן דלא חכים דאם כן היינו כאיסי ועוד כי קאמר איכא בין שם
רבי יוסי הגלילי ות״ק יניק וחכים הוה ליה למימר דאיכא בינייהו
זקן ולא חכים : אביי הוה קאי מקמי סבי דארמאי ורבא הוה כדף ל״ג
עביד להו הידור ולא קימה ומעובדה דרבא אנו למדין שכל
שיבה במשמע לא מיירי בשיבה דגוים דאם כן ליעביד קימה
ואביי נמי משום דרכי שלום הוה עביד להו קימה אלא כל
שיבה דמיירי בישראל שאינו מוחזק רשע אבל במוחזק רשע
שאת פני רשע לא טוב : ומדפסק רבי
שם ועיין בתוספ׳ דף כ״א ע״ב יוחנן כאיסי דקאמר כל שיבה במשמע
למדנו שגם הלכה כרבי יוסי הגלילי דאמר
והדרת פני זקן זה שקנה חכמה אפילו יניק חכים ולא כתנא
קמא דמצריך שיבה וחכמה : ומפרש שם תקום והדרת קימה כדף ל״ב
שיש בה הידור שזהו ארבע אמות רחוק שדומה שבשבילו
עומד וכשיעבור מנגד פניו ישב מיד׳ אב ב״ד עובר עומד מפניו שם
מלא עיניו וכשיעבור מלפניו ארבע אמות ישב מיד׳ וסדר אחר
מפורש בהוריות ופיר׳ רבינו יצחק שלשם מדבר בבית המדרש דף י״ג
ובקדושין מדבר ברשות הרבים : אמר אביי לא שנו אלא ברבו שם כדף ל״ג
שאינו מובהק אבל ברבו מובהק פיר׳ שרוב חכמתו ממנו צריך
לקום מלא עיניו : מלשון זה מדקדק הרב רבי אליעזר ממיץ
דאין חייב מן התורה לעמוד אלא אם כן הוא רבו ׳ והיינו דתנן
במסכת אבות הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פר׳ כת׳ דף י״ב
דיבור אחד צריך לנהוג בו כבוד והיינו דאמרינן בפרק שני
דבבא מציעא תלמידי חכמים שבבבל עומדים זה בפני זה דף ל״ג
מפני שלומדין זה מזה : ואמרינן בפ״ק דקידושין שני חומשים דף ל״ג
שניתי לו בספר תהילים ולא עמד בפני ׳ אמנם מדברי
סופרים צריך לעמוד בפני כל תלמיד חכם ואף על פי שאינו
רבו כדאמרינן בפרק אלו הן הלוקין כמה טפשאי הני גבראי דף כ״ב
דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא ספר התור׳
אמר ארבעים יכנו ואתו רבנן ובצרי חדא פירוש גדול כח
החכמים שאלמלא הם לא ידענו פירוש התורה : ומכל מקום
התורה גדולה מהם כדאמרינן בקידושין פרק קמא שאין דף ל״ב
תורה עומדת מפני לומדיה : גרסינן בפרק שלישי דיומא דף ל״ז
אמ׳ רב יהודה המהלך לימין רבו הרי זה בור ומקשינן מדתניא
שלשה שהולכין בדרך הרב באמצע גדול לימינו וקטן משמאלו
ומתרץ לא ימינו ממש אלא לצד ימין מאחריו והקטן לצד שמאל
מאחריו כדי שיתכסה הרב : ומקשה והתניא המהלך כנגד רבו
הרי זה בור פירוש כנגד צדו אחורי רבו הרי זה מגסי הרוח ׳
ומתרץ דמצדד אצדודי ולא אצלו ממש ולא אחוריו ממש :
ובפרק הוציאו לו גרסינן הנפטר מרבו אל יחזיר פניו ויצא דף נ״ג
ובפרק קמא דסנהדרין תניא אין תלמיד מורה הלכה בפני דף ה
רבנו

כתו׳ סס רבי אלא אם כן רחוק ממנו שלש פרסאות ופיר׳ רבינו יצחק
אפילו נטל׳ רשות מרבו דאי בלא נטל רשות אפי׳ חוץ לשלשה
דף קג פרסאות נמי אסור כדמשמע פרק הד״ר:
בברכו׳ אמרי׳ שאסור ליתן שלום לרבו ופי׳ — כרק תפילת השחר דף כח
רבינו שלמה באומר שלום עליך ואין אומ׳
פ״ב דמכות דף ו׳ ע״ב ובפרק כ׳ דשקלי׳ דף ח׳ ע״א — רבי ובירושלמי אמר נהיגין דלא שייל זעירא בשלמא דרבא
דמקיימי בנפשייהו ראוני נערשים ונחבאו:
תניא בקידושין פרק קמא תקום והדרת — כל הסוגיא כרף לב ולג
יכול יהדרנו בממון תלמוד לומר תקום והדרת
מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בה חסרון
כיס ומה הידור שאין בה בטול מלאכה אף קימה שאין בה
ביטול מלאכה מכאן אמרו אין בעלי אומניות רשאין לעמוד
כתו׳ סס בפני תלמידי חכמי׳ בשעה שעוסקי׳ במלאכתן פירוש רשאין
חייבין תרגום נושה רשיא וכן מצינו במסכת ערכין בפרק
דף כח המקדיש שדהו האומר שור זה הקדש אף על פי שאינו רשאי
סס כדף לב אינו רשאי שהוא כמו אינו חייב: תניא יכול יעמוד מפניו
בבית המרחץ ובבית הכסא תלמוד לומר תקום והדרת לא
אמרתי אלא בקימה שיש בה הידור יכול יעצים עיניו קודם
שיגיע לארבע אמותיו שלא יראהו כשיגיע לארבע אמותיו׳
ת״ל תקום ויראת דבר המסור ללב נאמר בו ויראת ר׳ שמעון בן
סס אלעזר אומר מנין לזקן שלא יטריח לרבים תלמוד לומר זקן
ויראת פי׳ ילך בדרך קצרה שלא יטריח רבים לעמוד לפניו:
כדף לג עוד שם שאין תלמיד חכם רשאי לעמוד בפני רבו אלא שחרית
וערבי׳ שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים פירוש רשאי
חייב: וצריך לומר דתקום והדרת קיימי אשיבה שהוא כל
שיבה ואזקן ולכך נכתבו בין שניהם ולא כתב תקום מפני
שיבה ופני זקן תהד׳ ואם כן מצינו שצוה הקב״ה קימה והידור
דף קד לשניהם ואיזה מהן קודם מפר׳ בפרק יש נוחלין בישיבה הלך
אח׳ החכמה במסיבת סעודה הלך אחר זקנה אמר רב אשי והוא
דמופלג בחכמה והוא דמופלג בזקנה וכתב שם רבינו שמואל
שאם אין שם לא מופלג בחכמה ולא מופלג בזקנה שלעולם
פ״ב דף ס״ב ע״ב חכם קודם זקן: תניא בתוספתא דהוריות מניין שכל השונה
פ׳ לחבירו כאלו יצרו ורקמו והביאו לעולם שנ׳ אם תוציא יקר
מזולל כפי תהיה כאותו הפה שזרק בו נשמה באדם הראשון
כך מכניס בריה אחת תחת כנפי השכינה מעלה עליו הכתוב
במסכ׳ תענית כרק ד דף י׳ כאילו יצרו ורקמו והביאו לעולם: אמרו רבותינו יהי כבוד
תלמידך חביב עליך כשלך והתלמידים
מוסיפין בחכמת הרב כדאמרינן התם — בפרק קמא דתעני׳ דף ז
הרבה תורה למדתי מרבותי ויותר מחברי
דף קיט ומתלמידי יותר מכולם ומסקינן בפרק יש נוחלין והילכתא
חולקים כבוד לתלמיד במקום הרב כשהרב עצמו חולק לו
כבוד׳ יד

מצות עשה לאבד ע״ז וכל משמשיה וכל הנעשה
בשבילה שנאמר אבד תאבדון את כל
דף כ א המקומות אשר עבדו שם הגוים ואמרינן במסכת עבודה זרה
בכלי׳ שנשתמשו בהם לעבוד׳ זרה הכתוב מדבר וכתיב כי אם
כה תעשו להם מזבחותם תתוצו וגומר׳ ואומר ונתצתם את
מזבחותם ושברתם את מצבותם ואשיריהם תשרפון באש
ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא:
ר״ה דף לט ע״א ובפרק כל הצלמים מביא כל הסוגיא דף מ״ה — רבי אליעזר דורש בספרי אבוד שמם מכאן לעוקר עבודה זרה
שצריך לשרש אחריה אמר לו רבי עקיבא אינו צריך הרי הוא
אומר אבד ואחר כך תאבדון אלא ואבדתם את שמם לשנו׳ את
שמם ומניין שמצוה שישנו השם שנעשה להם שיהיה לגנאי
תלמוד לומ׳ שקץ תשקצנו ובארץ ישראל מצוה לרדוף אחריה
אפילו במקום שלא כבשנו עד שנאבד אותה מכל ארצנו שנ׳
אשר עבדו שם הגוים אשר אתם יורשים אותם אבל בחוצה
לארץ אין אנו מצווין לרדוף אחריה אלא בכל מקום שנכבוש
אותו בלבד נאבד כל עבודה זרה שבו׳ טו

מצות עשה להרוג את עיר הנדחת לע״ז ולשרוף
את העיר ואת כל שללה בתוך רחוב שלה
שנ׳ הכה תכה את כל יושבי העיר ההיא לפי חרב וגומר:
ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה ושרפת באש את העיר
דף קיא ואת כל שללה: ומסקינן בפרק חלק שאין העיר נעשית עיר
הנדחת עד שיהא מדיחה שנים או יותר על שנים שנאמ׳ יצאו
אנשים בני בליעל ויהיו מדיחיה מאותה העיר ומאותו שבט
שנאמר מקרבך׳ וידיהו את יושבי עירם שידיחו את רובה:
ויהיו המודחים ממאה עד רובו של שבט
בפ׳ קמא דסנהדרין דף ט״ו — לדברי רבי יונתן ולדברי רבי יאשיה
מעשרה ועד מאה שנאמר עיר לא כפר
ולא כרך וצריך שידיחו מדיחיה בלשון רבים שנאמר נלכה
ונעבדה אלהים אחרים אם חסר אחד מכל התנאים האילו
הרי העובדין נסקלין וממונם ליורשין:
מיימו׳ פ״ד דהלכות ע״ז דף כ״ה — בית דין הגדול ששמעו על עיר הנדחת
ודרשו וחקרו שהוא אמת שולחין להם
שני תלמידי חכמים להזהיר אותם ולהחזירם למוטב אם חזרו
בתשוב׳ מוטב ואם עמדו באיולתם בית דין מצוין לכל ישראל
לעלו׳ עליהם לצבא והם צרים עליהם ועורכין עמהם מלחמ׳ עד
שתבק׳ העיר ומשתבקע העיר מיד מרבין עליהם בתי דינין
ודנין אותם כל מי שיבא עליו שני עדים ויעידו שעבד עבודה
זרה אחר התראה מפרישין אותו ואם נמצאו העובדים מיעוטא
סוקלין אותם ושאר העיר ניצול ואם נמצאו מן העיר רובה
מכין העובדי׳ עם נשיהם ובניהם וטפם לפי חרב׳ יו

מצות עשה שישוב החוטא מחטאו לפני ה׳ ויתודה:
וכל מצות שבתור׳ בין עשה בין לא תעשה אם
עבר על אחת מהן בין בזדון בין בשוגג כשיעשה תשובה
וישוב מחטאו חייב להתודו׳ לפני הקב״ה שנאמ׳ איש או אשה
כי יעשו מכל חטאת האדם וגו׳ והתודו את חטאתם אשר עשו
זה וידוי דברים ודוי זה מצות עשה כיצד מתודה אומר אנא
השם חטאתי עויתי ופשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי
נחמתי ובושתי ממעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה וכן בעלי
חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבן על שגגתם או על זדונם
אין מתכפר להם בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודו וידוי
פרק נגמר הדין דף מ״ג — דברים שנ׳ והתודה את אשר חטא עליה: וכן כל חייבי מיתות
ב״ד ומחוייבי מלקו׳ אין מתכפר להם במיתתן או בלקייתן
דף לב עד שיעשו תשובה ויתודו ותנו רבנן בפרק במה מדליקין
מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה וכן החובל בחברו
או מזיק לו ממונו אף על פי שישלם לו כל מה שהוא חייב
לו אין מתכפר עד שיתוד׳ וישוב מלעשו׳ כזה לעולם שנ׳ מכל
חטאות האדם: וכן ביום הכפורים מתודה כ״ג וידוי דברים
ג׳ פעמים שנים על פרו אחד עליו ועל ביתו ואחד עליו ועל
מטהו ועל שעיר המשתלח כתוב בפירוש והתודה עליו כל
עונות בני ישראל וידוי הפר אנו למדין מדכתיב והקריב וכפר
ושחט ואיזו כפרה קודמת לשחיטה הוי אומר זו כפרת דברים
וקיימא לן כרבנן שאומר שם בפרק אמר להם
דף לו וסס כל הסוגיא — הממונה שיאמר חטאתי עויתי פשעתי:
ובמצות לא תחללו בארנו מקצת עבירות
בסס׳ תענית ל״ו סימן — שיום הכפורים מכפר עליהם ושאינו מכפר ועכשיו שחרב
בית המקדש בעונותינו לא נשאר לנו כי אם כפרת דברים
וחייבין כל ישראל ביום הכפורים לשוב ולהתודות:
דף פ״ז וסס הסוגיא — ובפרק יום הכפורים אמרינן שצריך שיתודה האדם קודם
שיאכל וישתה בערב יום הכיפורים שמא תטרף דעתו עליו
בסעוד׳ ואף על פי שהתודם קודם שאכל חוזר ומתודה בלילי

יום

יום הכפורים ערבית וחוזר ומתודה שחרית במוסף במנחה
תפילת הסתר דף ז׳ ע״ג בנעילה ובלשון נעילה נחלקו בברכות בירושלמי חד אמר
נעילת שמים וחד אמר נעילת שערי עזרה והיכן אומר וידוי
יומא הכפורים דלעיל יחיד אחר תפלה שליח צבור באמצע תפלה ומסיק שם דאבל
אנחנו חטאנו שאנו אומרים הוא עיקר הוידוי דאמר התם בר
המדורי הוה קאימנא קמיה דמר שמואל כי מטא שליח צבורא
לאבל אנחנו חטאנו קם אכרעיה שמ׳ עיקר וידוי הוא ומשם
אני מביא ראיה שלא היה רגיל לעמוד ביום הכפורים ושמא
אנוס היה מחמת זקנה או מחמת חולי ולא היה יכול לעמוד
סמ כדף פז כל היום: עבירות שהתודה עליהם ביום הכפורים זה חוזר
ומתודה עליהם ביום הכפורים אחר אף על פי שהוא עומד
סמ בתשובתו שנאמר כי פשעי אני אדע: איזו היא תשובה גמורה
זה שבא לידו דבר עבירה שעבר בה ואפשר בידו לעשותה
ופירש ולא עשה מפני התשובה לא מיראה ולא מכשלון כח
ביצד הרי שבא על אשה בעבירה ולאחר זמן נתייחד עמה
והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו ובמדינה שעבד בה
ופירש ולא עשה זהו בעל תשובה גמורה והוא ששלמה אמר
דף לח זכור את בוראך בימי בחורותיך: גרסינן בפרק שלישי דיומא
כיון שעברו רוב שנותיו של אדם ולא חטא או בא לידו
דבר ערוה פעם ראשונה ושניה ולא חטא שוב אינו חוטא שנא׳
דף ת רגלי חסידיו ישמור: ובפרק קמא דקידושין אומ׳ בא לידו דבר
עבירה ונצול הימנה עושין לו נס: אף על פי שהשב בזקנותו
או בחליו שאי אפשר לו לעשו׳ מה שהיה עושה שאינה תשובה
מעולה מ״מ מועלת היא לו ובעל תשובה הוא ואפילו עבר כל
ימי חייו ועשה תשובה ביום מיתתו תשובתו תשובה שנאמר
עד אשר לא תחשך השמש שהוא יום המיתה ואומ׳ תשוב אנוש
עד דכא ותאמר שובו בני אדם ומה היא תשובת חוליו שיגמור
בפיו ובלבו לשוב מחטאו ולא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר
יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו: וכן יתנחם תמיד על
מה שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי: אמרינן בפרק סדר
דף יו תעניות כיצד תנו רבנן כל המתודה בדברים ואינו גומר בלבו
לעזוב כאילו טובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת עד
שישליך השרץ וכן הוא אומר ומודה ועוזב
פרק יום הכפורים דף פ״ז ירוחם: צריך אדם לפרש החטא בוידוי
שנאמר אנא חטא העם הזה ויעשו להם
דף י וגומ׳: גרסינן בפרק אלו הן הגולין מן התורה מן הנביאים מן
הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו וכו׳:
דף יו גרסינן בפרק קמא דראש השנה אר׳ יצחק ד׳ דברים מעבירין
רוע הגזרה צעקה לפני הבורא בבכי ובתחנונים וצדקה ושינוי
השם שמשנה שמו כלומר שאני אחר ואיני אותו האיש שעשה
אותן המעשים ושנוי מעשה שמשנה כל מעשיו לטובה והתם
פרק ב׳ דתענית דף יו דריש כולהו מקראי: ועוד דרשו רבותינו שגלות שיגלה אדם
ממקומו מכפרת גרסינן עוד בירושלמי
בפרק ב׳ דף ס״ה עמוד ב דתענית אמר רבי אלעזר ג׳ דברים מבטלין
גזרות קשות ואלו הן תפלה צדקה תשובה
ושלשתן בפסוק אחד בדברי הימים ויכנעו עמי אשר נקרא
שמי עליהם ויתפללו ויבקשו פני וישובו מדרכיהם הרעי׳ ואני
אשמע מן השמים ואסלח לחטאתם וגומר ויתפללו זו תפלה
ויבקשו פני זו צדקה שנאמר ואני בצדק אחזה פניך וישובו זו
דף מ׳ כל הכוניה תשובה: בפרק קמא דקידושין דורש כי מחשבה טובה הקב״ה
מצרפה למעשה אבל מחשבה רעה אין הקב״ה מצרפה
למעשה דכתיב ביה בדוד און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה׳ אלא
אם כן הוא מחשבה של עבודה זרה דכתיב ביה בעבודה
זרה למען תפוש את בית ישראל בלבם: עוד אומר שם לעולם
יראה אדם עצמו כאלו כל העולם חציו זכאי וחציו חייב עשה
עבירה אחת הכריע כל העולם כולו לכף חובה עשה מצוה

סמ אחת מכריע את כל העולם כולו לכף זכות ואפי׳ רשע כל ימיו
ובאחרונה עשה תשובה אין מזכירין לו את הרשעה שעשה
בראשונה: ושבח גדול לשב שיתודה ברבים ויודיע פשעיו
להם ויגלה עבירות שבינו לבין חבירו ואומר להם אמנם
חטאתי לפלוני ועשיתי לו כך וכך והריני היום שב ומתנחם
וכל המתגאה ואינו מודיע אלא מכסה פשעיו אין תשובתו
דף פו גמורה שנ׳ מכסה פשעיו לא יצליח׳ כך מסיק בפ׳ יום הכפורים
ודורש מקרא זה מכסה פשעיו לא יצליח בעבירות שבין אדם
לחבירו׳ אבל בעבירות שבין אדם למקום אין לו לפרסם עצמו
דף לו כדאמרי׳ בסוף פ׳ אין עומדי׳ חציף עלי מאן דמפרש חטאיה ועל
זה נאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה: אמרינן בפרק בתרא
דף פו דיומא גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה
ישראל עד ה׳ אלהיך כי כשלת בעוניך ועוד דורש מלשון
סמ מכשול שזדונות נעשות לו כשגגות ומעמידה בשב מיראה
אבל בשב מאהבה זדונות נעשות לו כזכיות שנאמר ובשוב
רשע מרשעו וגומ׳ עליהם חיה יחיה משמע שיחיה על כל מה
סמ שעשה אף על העבירות: ועוד דורש מכאן שהתשובה מארכ׳
ימיו של אדם: עוד אומר שם מידת בשר ודם שהקניטוהו
ספק מתפייס בדברים ספק מתפייס בממון אבל הקב״ה אינו
מתפייס אלא בדברים שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל
ה׳ ולא עוד אלא מחזיק לו טובה שנאמר וקח טוב ולא עוד אלא
שדומה כמי שבנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר ונשלמה
פרים שפתינו ויחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולכל העולם
כולו שנאמר ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו:
דף יח מסקינן בפרק קמא דראש השנה אף על פי שהתשוב׳ והצעקה
יפה לעולם בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים
היא יפה ביותר ומיד היא מקובלת שנאמר דרשו ה׳ בהמצאו
במה דברים אמורים ביחיד אבל בציבור כל זמן שצועקין
ועושין תשובה בלבב שלם מיד הם נענים שנאמר כה׳ אלהינו
בכל קראינו אליו: הנה דרשתי לרבים העולה בדרך התשובה
על דרך שאמר הנביא ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה וגומר
שאדם שלא הורגל ביראת שמים יעשה עצמו כשכיר יום
ויאמ׳ בבקר היום הזה אהיה עבד נאמן לאדון הכל ויזהר בכל
היום מכעס ושקר ושנאה ותחרות וקנאה ומלהסתכל בנשים
דף כח ואמהול כל מה שעשו לי דאמרינן בפר׳ בני העיר כל המעביר
על מדותיו מעבירין לו כל פשעיו: וגרסינן בפרק ארבע
דף כב נדרים כל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו ומשכח
את תלמודו ומוסיף טפשות ובידוע שעונותיו מרובין מזכיותיו
שנאמר רשע בגובה אפו בל ידרוש וגומר ונאמר כעס בחיק
כסילים ינוח ונאמר ובעל חימה רב פשע וגומר: וגרסינן
דף קיג בערבי פסחים שלשה הקדוש ברוך הוא אוהבן מי שאינו
בועס מי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד על מדותיו:
ויזהר אדם ממושב לצים דאמר רבי אליעזר בפרק קמא
דף יח דעבודה זרה קשה הליצנות שתחילתו יסורין וסופו
כליה שנאמר ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסרותיכם כי כלה
ונחרצה שמעתי וגומר: ויכרע על ברכיו שעה אחת ביום
וכפיו פרושות השמימה ויתודה ויבקש רחמים שיעזרהו
האלהים על תשובתו ותקנתי על זה בקשה מיוחדת והיא
בתוכה לרבים: כסדר הזה יעשה למחרתו וכן כמה ימים עד
שתהיה התשובה קבועה בלבו ויהיו המעשים קלים עליו
דף פח לעשותם: גרסינן בפרק בתרא דיומא האומר אחטא ואשוב אין
מספיקין בידו לעשות תשובה והאומר אחטא ויום הכפורים
מכפר אין יום הכפורים מכפר וכל המחטיא את הרבים אין
מספיקין בידו לעשות תשובה וכל המזכה את הרבים אין
דף פז חטא בא לידו: עוד גרסינן שם מפרסמין את החניפים
מפני חילול השם שנאמר ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול

סם ונתתי מכשול לפניו פירש רבינו שלמה החניפי׳ הם הרשעים
שמראין עצמן כצדיקי׳ אם יש מכיר במעשיהם מצוה לפרסמן
מפני חילול השם שבני אדם למדין ממעשיו שסבורין שהוא
צדיק ועוד כשפורענות באה עליו אומרים בני אדם מה מועיל
לו זכותו ונתתי מכשול לפניו אני אמציא לידו חטא גלוי
דף פה לכל שיכשול בו וידעו מעשיו : עוד שם אמרינן אין תשובה
ויום הכפורים מכפרין אלא עבירות שבין אדם למקום כגון
מי שאכל דבר האסור או בעל בעילה אסורה אבל עבירה
שבין אדם לחבירו כגון חובל בחבירו או קללו או גזלו וכיוצא
בהם אינו נמחל לו לעולם עד שישלם לו מה שחייב לו וגם
בפ׳ החובל דף צ״ב צריך שירצהו וישאל ממנו מחילה ואפילו לא הקניטו אלא
סם דף פ״ז בדברים צריך לפייסו ולפגוע בו עד שימחול : לא רצה חבירו
למחול לו מביא לו שורה של שלשה בני אדם מריעיו ופוגעין
בו ומבקשין ממנו למחול לא נתרצה מביא לו שורה שנייה
ושלישית שנאמר ישור על אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי
ולא שוה לי הרי זה ג׳ לשונות פיוס ושלשה שורות לא רצה
מניחו והולך לו וזה שלא מחל הוא החוטא ואם הוא רבו הולך
ובא מאה פעמים עד שימחול לו : עון גדול הוא להיות אכזרי
מלמחול ודרכן של זרע ישראל להיות נוחין לרצות כדרך
שמצינו ביוסף לאחיו אבל הגוים ערלי לב אינם כך שנאמר
בפרק הערל דף ע״ח ועברתו שמרה נצח וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא
מחלו ולא נתפייסו והגבעונים לא מבני ישראל המה : וגרסינן
דף ו ע״ב בירושלמי דהחובל אמר רבי יוסף הדא דאיתמ׳ שצריך למחול
באדם שלא הוציא עליו שם רע אבל באותו שהוציא עליו שם
דף פז רע אין לו מחילה עולמית : עוד אמרינן בפרק בתרא דיומא
החוטא לחבירו ומת חבירו קודם שיבקש ממנו מחילה מביא
עשרה בני אדם ומעמידין על קברו ואומר להם חטאתי להשם
אלהי ישראל ולפלוני זה שעשיתי לו כך וכך ואם היה חייב
לו ממון יחזיר ליורשיו לא היה יודע לו יורש יניחנו בבית

דין׳ יז

מצות עשה לצדק את הדין על כל המאורע שנאמר
וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה׳
אלהיך מיסרך דרשתי העשה הזה לרבים אם אחד שעשה
תשובה לא יבא ענינו בטוב כאשר בתחילה מצו׳ עשה לחשב
בלבו כי לטובתו נשתנו ענייניו כי קודם שעשה תשובה היה
הקב״ה משלם לו שכר המצות שעשה בעולם הזה כדי לטורדו
מן העולם הבא שנאמר ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו
ולא יאחר לשונאיו אל פניו ישלם לו וכדרך שהוא עושה
לשונאיו לשלם להם שכר המצו׳ שעשו בעולם הזה כך משלם
לאוהביו עונש העבירות שעשו בעולם הזה כדי שיהו זכאין
וקיימים לחיי העולם הבא וכל אדם צדיק או בעל תשובה
שמהרהר על המאורעות שאינם לטובתו עליו הכתוב אומר
אני יסרתי חזקתי זרועתם ואלי יחשבו רע אמר הקב״ה אני
שלחתי להם יסורין בעולם הזה כדי לחזק זרועותם לעולם
הבא ואלי יחשבו רע והיה להם לחשוב כי את אשר יאהב ה׳

יוכיח׳ יח

מצות עשה לקרא קרית שמע פעמים בכל יום שנאמר
בשכבך ובקומך ודרשו בית הילל במסכת
פ״ק דף יא ברכות בשעה שבני אדם שוכבין וזהו בלילה ובשעת שבני
אדם עומדים וזהו ביום ולאחר שגומר פסוק ראשון אומר ברוך
דף נו שם כבוד מלכותו לעולם ועד׳ ובפרק מקום שנהגו מפרש
הטעם שבשעה שבקש יעקב אבינו לגלות את הקץ לבניו
נסתלקה ממנו שכינה ואומר לבניו שמא יש בכם פסולת
שאינו מאמין בה׳ אחד ענו כולם ואמרו שמע ישראל ה׳
אלהינו ה׳ אחד שמח הזקן וענה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועיין פסחים בגמרא ועד לפיכך אף במקומות שאומרים שמע בקול רם עד אחד

אומרים ברוך שם כבוד מלכותו בלחש : שנינו בפרק קמא
דברכות מאימתי קורין את שמע בערבין משעת יציאת דף ב
הכוכבים עד חצי הלילה כדברי חכמים ואם עבר ואיחר וקרא
עד שלא עלה עמוד השחר יצא ידי חובתו
דהלכה כרבן גמליאל שסובר כך ולא אמרו דף ב׳ ועיין דף ט
חכמים חצות אלא לכתחילה כדי להרחיק
האדם מן העבירה : הא דאמר רבי אליעזר בפרק קמא דברכו׳ דף יא
כל האוכל ושותה ואחר כך קורא קריית שמע עליו הכתוב
אומר ואותי השלכת אחרי גיוך פירוש בהלכות גדולו׳ דאקרית
שמע של שחרית קאי : מסקינן שם כדברי רבי יהושע בן לוי דף ט
שהקורא קרית שמע של ערבית אחר שעלה עמוד השחר קודם
הנץ החמה לא יצא ידי חובתו אלא אם כן היה אנוס או שיכור או
חולה או כיוצא בהן מתוך כך מדקדק רבינו יעקב שעיקר זמן
קרית שמע של שחרית אחר הנץ החמה שקודם לכן נחשב
לילה לכל הפחות לגבי אנוס : ובירושלמי
דברכות גרסינן משיאיר המזרח עד הנץ פרק ק״מא דף ב׳ עמוד ג
החמה ד׳ מילין : ועוד מביא ראייה מדתנן
ביומא פרק אמר להם הממונה אף היא עשתה נברשת של דף ל״ז וכל סת׳ ל״ת כתו׳ סם
זהב בירושלים בשעה שחמה זורחת היו ניצוצות יוצאות ממנו
וידעו כל העם שהגיע זמן קרית שמע פירוש נברשת זו מנור׳
וכן בדניאל לקבל נברשתה : ועוד ראייה מדתנן במסכת
מגילה אין מוהלין ואין טובלין ואין מזין בו עד שיהא הנץ פ״ב דף כ
החמה וכולן שעשו משעת עמוד השחר כשר משמע שהדברים
שמצותן ביום עיקר זמנן בהנץ החמה : אמ׳
אביי זמן קרית שמע של שחרית כוותיקין בפרק ק״מא דברכות דף י׳
פירוש שהוותיקין היו מתחילין לקרותה
קודם הנץ החמה כדי שיגמרו לקרותה ולברך ברכה
אחרונה עם הנץ החמה ויהיו סומכין גאולה לתפילה
בהנץ החמה כדכתיב ייראוך עם שמש
ומפרש בירושלמי ייראוך כדי שתהא פרק ק״מא דברכות דף ג׳ ע״ב
החמ׳ מטפטפת בראשי
ההרים הוא הנץ החמה : מפרש רבי׳ יעקב כתו׳ פרק אמר להם הממונה דלעיל
דברי אביי כוותיקין שנזכר זמן הנץ החמה
בדבריהם לאפוקי דאחרים שאומרים זמן בפרק ק״מא דברכות דף י׳
קרית שמע משיכיר איש חבירו ברחוק
ארבע אמות ולא ממש כוותיקין שהרי וותיקין אלו מקדימין
שלא כדין קודם הנץ החמה שהרי עיקר קרית שמע לאחר הנץ ג״ם כן כתו׳ דלע
החמה מכח הראיות שביארנו למעלה ורבינו יצחק בן אחותו
פוסק כאביי דהוא בתראה שאומר קרית שמע כוותיקין
ומפרש ממש כוותיקין שאף על פי שרבי יהושע בן לוי פליג
עליו ואומר שנחשב לילה עד הנץ ומתניתין דיומא יש לומר
שהוקבע אותו זמן לציבור לפי שאין יכולין למהר ולהקדים
כוותיקין כי רוב בני אדם אין בקיאין לכוין ומתניתין דמגילה
אין חשובה כל כך ראייה לעניין קרית דף ט
שמע : מסקינן הלכה כרבי יהושע שאומר בפרק ק״מא דברכות דף י״א
שעונה קרית שמע של שחרית מושכת עד
שלש שעות מכאן ואילך אם איחר יותר אף על פי שלא יצא
ידי קרית שמע בעונתה לא הפסיד מלברך ברכות שלפניה
ושלאחריה כאדם הקורא בתורה ומוכח שם בעניין מחלוקת דף נ׳ וע״ש
דרבי ורבי נתן בפרק קמא דברכות שעד ולא עד בכלל שאין
השעה שלישית בכלל ואין עונת הזמן כי אם שתי שעו׳ שלמו׳
ונראה לי דג׳ שעות ממש שלמו׳ הוי עונתה שהמלכים עומדין
ממטתן בשתי שעות ביום וקורים אותה
בשעה שלישית וכן יש בירושלמי ר׳ אסא בפרק תפילת השחר דף ז׳ ע״ב
ורבי חייא בר הונא הוו מצלי לתלת שעין
רבי ברכיה קרי שמע ומצלי בתר תלת שעי ומקשה והתנן
הקורא

הקורא מכאן ואילך וכו׳ משמע שעד סוף ג׳ שעות זמן קרית
(בפ׳ קמא דברכות דף ט) שמע׳ מסקינן שם בגמרא מי שהקדים וקרא קרית שמע
של שחרית אחר שיעלה עמוד השחר קודם הנץ החמה יצא
(דף כ) ידי חובתו׳ ותנן נמי במגילה וכולן שעשו
משיעלה עמוד השחר כשר ופסק רב אלפס (בפרק קמא דברכות דף ג)
באדם היוצא לדרך שקורא לכתחילה
משיעלה עמוד השחר קודם הנץ החמה ויצא ידי חובתו
(דף ל ח) כדאמרינן בפרק תפילת השחר אבוה דשמואל ולוי כי נפקי
(בפרק קמא דף ב עמוד א) לאורחיה הוו מקדמי ומצלו: גרסינן בירושלמי דברכות
תניא הקורא קרית שמע קודם יציאת הככבים לא יצא ידי
(ל׳ וכתו׳ ר״י כתו׳ בדיבור ראשון) חובתו ואומר ר״י דאנן סבירא לן כתנאי דגמרא דריש ברכות
שמקדימין זמן ק״ש לצאת הככבים לכך נהגו לומר ק״ש בב״ה
קודם צאת הככבים ועוד יש לסמוך בדיעבד על המנהג אהא
(דף כח) דאמרינן בפרק תפילת השחר דעבד כרבי יהודה דאמר מפלג
(דלעיל) המנחה ואילך ליליא הוא עבד: סוף הירושלמי אם כן למה
קורין אות׳ קודם לכן בבית הכנסת כדי לעמוד בתפילה מתוך
(שם ריש פירקא) דברי תורה: מכאן פוסק רבינו שלמה שקרית שמע שעל
(כתו׳ שם דיבור ראשון) מטתו נראה עיקר: והקשה רבי יעקב על זה שהרי על
מטתינו אין אנו קוראין אלא כולה ולא בברכותיה ועוד הא
(שם בדף ד) תניא כוותיה דרבי יוחנן דאמר קרית שמע ואחר כך תפילה
בשכבך כמו ובקומך ולפסק רבי שלמה הי׳ בשכבך זו תפילה
(שם) אחר כך קרית שמע כדברי רבי יהושע בן
לוי ועוד גרסינן בירושלמי במקום אחר (שם בדף ב׳ ובתלמוד ירושלמי דף ה)
למה קורין אותה בערב כדי להבריח את
המזיקין אלא ודאי קרית שמע שבבית הכנסת עיקר
(כתו׳ דלעיל) והירושלמי שהביא רבי שלמה לראייה אומ׳ רבינו יעקב שהיו
רגילין לקרות קרית שמע במנחה אחר
תהילה ונתבטל על ידי שמד: פוסק רבא (בריש פרק ב׳ דף יד)
שם כרבי מאיר דאמר אין צריך כוונת
(שם) הלב כי אם בפסוק ראשון וכן אמר רב נחמן לעבדיה כשאני
מתנמנם בפסוק קמא תצעריני להקיצני כדי שאתכוון׳ אחר
(שם) כך אל תצעריני יותר: ואמר רבא קרא קריאת שמע עד אחד׳
ונאנס בשינה יצא ואמרינן נמי התם שזהו קרית שמע של רבי
יהודה הנשיא כשהיה טרוד בגירסא לא היה אומר יותר ולא
היה אומר ברכות שברכות אינם מעכבות
כדמדקדק בירושלמי מדתנן היה קורא (ל״פ היה קורא דף ד עמוד א)
שמע בתורה אם כיון לבו יצא: ומכאן יש
(כתו׳ שם בדף י״ד דף קנ״ט ע״ב) ללמוד שהמהלך בדרך די לו שיעמוד בפסוק ראשון בלבד
וכן ישנו בפירוש באגדת באלה הדברים רבה בפרשת ואתחנן
שאומר כן רב יהודה בשם רב ולא כדברי ה״ג שמצריכו לעמוד
(שם בדף יו) עד על לבבך: אמנם שנינו האומנין בטלין ממלאכתן בפרק
(דף יט) ראשון: וכן אמרו בפרק קמא דיומא שלא ירמז בעיניו ולא
יקרוץ בשפתיו ולא יורה באצבעותיו בפרק ראשון שלא תהא
(דף לה) קריאת עראי: בפרק אין עומדין אמר רבי זירא כל האומ׳ שמע
שמע כאילו אומר מודים מודי׳ ומשתקין אותו׳ ואי אמר פסוק
כוליה וחוזר ואומר שנית מגונה הוי שתוקי לא משתקינן ליה
דאמר הקורא קרית שמע וכופלה הרי זה מגונה וכן פסק
(כתו׳ שם) רבינו חננאל׳ ואם קרא כל הפרשה וחזר וקראה בזה לא דבר
(בפ״ק דף ב׳ ע״ד) כלום כדאיתא בירושלמי דרבי זעירא הוה קרי וחזר וקרי
(אין עומדין דף ג וכתו׳ דלעיל) ושמא התם דוקא על מטתו שרי ובירושלמי יש הדא דאתמר
בצבור אבל ביחיד מותר: פסקינן
שם הלכה בק״ש שאעפ״י שצריך להשמיע (בפרק היה קורא דף יו)
לאזנו וגם צריך לדקדק באותיותיה אם
(שם) לא השמיע ולא דקדק יצא: כיצד ידקדק יזהר ליתן ריוח בין
הדבקים כגון ובכל לבבך על לבבך עשב בשדך
ואבדתם מהרה הכנף פתיל שלא יראה הכל כתיבה אחת

ומדלג אות אחת מן האותיות שאומר בכלבבך: ואמרינן
בירושלמי שצריך להתיז ולהדגיש זיין של (פ׳ היה קורא דף ד׳ ע״ד וע״ש כתו׳ דף יו)
תזכרו שלא יראה תשכרו: וצריך להאריך (פרק היה קורא דף יד)
בדלת של אחד כדי שימליכוהו בשמים
וארץ ובארבע רוחות: אמר רב אשי ובלבד שלא יחטף בחי״ת (שם)
וצריך שלא יאריך באל״ף דאחד שלא יראה כאומר אי חד
וכשיאמ׳ היום ישתוק מעט ואח׳ כך יאמר על לבבך שלא יראה
כאלו אומר היום יהיו על לבבך ולא למחר כדאיתא בפרק
מקום שנהגו: שנינו במסכת סוטה שקרית שמע נאמר בכל (דף נו) דף לב)
לשון אמנם אף באותו לשון צריך ליזהר משיבוש שבאותו
לשון: אמרינן בברכות הקורא קרית שמע וטעה ואינו יודע (כל הסוגיא פרק היה קורא דף יו וע״ש בכלסי)
באי זה מקום טעה חוזר לראש טעה בין פרשה לפרשה חוזר
לפרשה ראשונה: טעה בכתבתם ואינו יודע אם בשמע אם
בוהיה אם שמוע חוזר לכתבת׳ ראשונ׳: ואומ׳ שם התלמוד שאם
נסתפק לו לאחר שקרא למען ירבו ימיכם אינו חוזר דודאי
בכתיבה אחרונה עומד שעל הרגל לשונו הוא הולך: והלכה
כרבי יהודה שאומר בין הפרקים שואל בשלום אדם שחייב (שם בדף יג)
בכבודו דווקא ומשיב שלום לכל אדם אבל באמצע הפרשה
אינו מפסיק לשאול בשלום אלא במי שמתיירא ממנו כגון
מושל או אנס ומשיב מפני הכבוד: ואילו הן בין הפרקים (שם)
בין ברכה ראשונה לשנייה בין שנייה לשמע בין שמע לוהיה
אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר בין
ויאמ׳ לאמת ויציב לא יפסיק ופירש רבינו (בסוף פרק ג׳ דהלכו׳ ק״ש דף לח)
משה כי דינו כאמצע הפרק: רב
חסדא לייט אמאן דמהדר אמייא בעידן ק״ש פי׳ לייט מקלל (שם בדף טו)
אלא מקנח ידיו בעפר או בצרור ודיו שנאמר ארחץ בנקיון כפי
בדבר המנקה ולא כתב במים ודווקא לקרי׳ שמע אבל לתפלה
שהוא מדבר להקב״ה צריך לחזור אחר המים: ותניא נמי (בפרק מי שמתו דף כ״ו)
היית׳ טליתו חגורה לו במתניו מותר לקרוא ק״ש ולתפלה עד
שיכסה לבו שיש להחמיר יותר בתפלה מטעם שאמרנו:
ובפרק אילו עוברין אמרינן לתפלה ולנטילת ידים ארבעה (דף מו)
מילין פירוש להתפלל בעשרה וליטול ידיו לאכול ילך עד
ד׳ מילין לאדם ההולך בדרך ולא שנו אלא לפניו אבל לאחריו
אפילו מיל אינו חוזר הא פחות ממיל חוזר ושיעור מיל אלפים
אמה ויש מפרש לתפלה ליטול ידיו לתפלה: כל מקום שיש (פרק מי שמתו דף כ״ג)
צואה או מי רגלים וכן גרף של רעי ועביט של מימי רגלים
אין קורין בו אלא אם כן הרחיק ארבע אמות אם היו לאחוריו
או לצדדין: ואם הם לפניו ירחיק מלא עיניו: וכן (שם דף כז)
צריך להרחיק ארבע אמות מן הקבר ומן המת כדאמרי׳ בפ׳
משוח מלחמה ודי בהרחקה זו אף כשהן (דף מב)
לפניו: ומסקינן בפרק מי שמתו שאם (דף כ״ו ושם כל הסוגי׳ מתחילה וע״ש)
היתה הצואה יבישה יותר מכחרש עד
שאם זורקה תתפרר והמי רגלים נבלעו בקרקע ואין רישומן
ניכר מותר לקרות כנגדן בעניין זה: וצואה כל שהו מבטלה
ברוק עבה ומי רגלים של פעם אחרת אם נתן בהן רביעית
מים מותר לקרות עמהם בתוך ד׳ אמות כרבי זכאי וכן פסק
רב יוסף: ואמר רבא הילכתא כפה כלי על הצואה או על מי
רגלים מותר לקרות שם: ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד׳
אמות ממקום שכלה הריח וקורא כרב חסדא דתניא כוותיה:
וריח רע שאין לו עיקר כגון רוח מותר ללמוד כשהוא יוצא
מחברו אבל מעצמו אסור ואפילו מחבירו היינו דווקא דברי
תורה אבל לקרות שמע אסור עד שיעבור הריח: פסק רבינו
חננאל דקיימא לן כרב חסדא דאמר דאסו׳ לקרות שמע כשיש (כתו׳ שם בר״ה כתבלי שוח)
צואה על בשרו אפילו מכוסה בבגדיו ואף על גב דרב חסדא
תלמידו של רב הונא ורב הונא פליג עליה אזלינן לחומרא׳
תניא בסוף פר׳ לולב הגזול קטן שיכול לאכול כזית דגן בכדי (דף מ ב)

כ׳ מיסתתי דף כ׳ אבילות פרס לגדול פורשים מצואתו וממימי רגליו יהיה רוחץ
במים עכורין שאין ריחן רע עד שאינו רואה ארת הערוה יושב
דף כה במקומו וקורא ובצלולין מתכסה בבגד כנגד לבו וכן היה
נוהג רבינו יעקב: וכן אמרינן שם בברכות שטפח באשה ערוה
כשהוא מגולה ולא יקרא עד שיחזיר פניו ממנה אף על פי
סם שהיא אשתו: היה ישן עם אשתו אשתו כגופו רמי ואף על פי
שנוגעין בקירוב בשר מלמטה הופך פניו וחוצץ טליתו מתחת
לבו וקורא וכן בניו ובני ביתו הקטנים אבל לא הגדולים והם
תינוקת מבת אחת עשרה שנה ותינוק מבן שתים עשרה שנה
אסור לו לקרות עמה עד שתפסיק טלית ביניהם וכיון שהגיעו
פ׳ מי שמתו דף יו לשדים נכונו ושער צומח נחשבים כגדולי׳ וכן פסקו רב אלפס
כרף כא והלכות גדולות: תנן התם נשים ועבדים וקטנים פטורים
עיין כתו׳ סם מקרית שמע פי׳ רבי׳ יעקב שמדבר בקטן שלא הגיע לחינוך
סם וסיפא דקתני וחייבין בתפלה ובמזוזה וברכת המזון בנשים
ועבדים בלבד מדבר וממ׳ מלמדין הקטנים לקרותה כדי
כמדין היה קורא דף יו לחנכן במצות: וכן העוסק במצוה וטרוד בה כגון חתן שנשא
בתולה אע״פ שאינו עוסק במצוה עדיין הואיל וטרוד בה עד
שיבעול פטור מק״ש עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה מכאן
פ׳ מי שמתו דף יח ואילך חייב אפי׳ לא בעל: וכן מי שמת לו מת שהוא חייב
סם להתאבל עליו פטור עד שיקבור המת: והמשמ׳ את המת אע״פ
כרף יט שאינו כתו והחופר קבר למת פטורין מק״ש: היו שומרי המת
דף ה שנים אחד קורא ואחד שומר: אמרינן בפ״ק דברכות כל הקורא
פ״ק דף ב׳ ע״ר ק״ש על מטתו כאלו אוחז חרב פיפיות בידו שנאמר ירננו על
משכבותם רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם: בירושלמי
רבי זעירא הוה קרי שמע וחזר וקרי עד שהיה משתקע
דף טו בשינה: ובפרק שני דשבועות אומר דרבי יהושע בן לוי היה
אומר שיר של פגעים הוא ויהי נועם: ומזמור מה רבו צרי
וארוממך ה׳ כי דליתני ואחר כן היה ישן׳ יט

מצות עשה להתפלל בכל יום שנ׳ ועבדתם את ה׳
אלקיכם ונאמר ולעבדו בכל לבבכם ובכל
עקב דף לה ע״ר נפשכם: ותניא בספרי ובירושלמי דפרק
תפלת השחר איזוהי עבודה שבלב הוי (ריש פירקא דף ג׳ עמוד א)
דף לב אומ׳ זו תפלה: ובפרק אין עומדין אמר רבי
אליעזר גדולה תפלה מכל הקרבנות שנא׳ למה לי רוב זבחיכם
יאמר ה׳ ונומר גם כי תרבו תפלה אינני שומע וגו׳ ותנן בפרק
דף כ מי שמתו שנשים ועבדים חייבין בתפלה לפי שאין לה זמן
קבוע מן התורה ואינה מצות עשה שהזמן גרמא: ובימי אנשי
כנסת הגדולה הם עזרא וזרובבל ויהושע בן יהוצדק הכהן
הגדול וחבריהם עמדו הם ותקנו שמונה עשרה ברכות שאנו
אומרי׳ על הסדר ותקנו התפילות בזמן הקבוע ומניין התפלות
פ״ג דברכות דף כו ע״ר ותוספתא בכל תפילת השחר דף כ״ו כמניין הקרבנות כדאמר בתוספתא תפלת השחר כנגד תמיד
השחר תפלת המנח׳ כנגד תמיד של בין הערבי׳ ותפלת מוסף
כנגד קרבן מוסף ביום שיש בו קרבן מוסף וכן התקינו שיהא
אדם מתפלל תפלת ערבית שהרי איברי תמיד של בין הערבי׳
מתאכלין והולכין כל הלילה שנאמר היא העולה על מוקדה
על המזבח כל הלילה כעניין שנא׳ ערב ובקר וצהרים אשיחה
ואהמה: וכן מצינו בדניאל בגולה שהיה מתפלל ג׳ פעמי׳ ביום
וקורא תפלתו עבודה שנאמר אלהך די אנת פלח ליה
בתדירא וכן אמר דוד תכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי
מנחת ערב ואומר ונשלמה פרים שפתינו אמנם קיימא לן כרב
סם׳ דף כט באיסורי דאמר תפלת ערבית רשות ומוכחת ההלכה בפ״ קמא
דף ט דשבת שאינה רשות ממש אלא באונס קטן יכול לבטלה:
פרק תפילת השחר דף ל בימי רבן גמליאל הזקן רבו מינין בישראל עמד הוא ובית
דינו והתקינו ברכה אחת שמתפללין בה לאבד מינין נמצא
דף קה מנין הברכו׳ בכל התפלה תשע עשרה: בפ׳ מצות חליצה אמר
רבי יוסי העומד בתפלה נותן עיניו מלמטה כאילו הוא מביט

לארץ ויהיה לבו פנוי מלמעלה כאילו הוא עומד בשמים
כעניין שנאמר נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים ואומר
פ״ק דף יא שויתי ה׳ לנגדי תמיד: ובברכות אמרינן שהעומד בתפלה צריך
שיכוין רגליו זו אצל זו כעין מלאכים שנא׳ ורגליהם רגל ישרת
משמע שני הרגלים כרגל אחד והוא הדין שישוה ידו על לבו ה׳
אצל זו ויעמוד באימה וביראה כעבד לפני
(פרק אין עומדין דף לב) רבו שנ׳ עבדו את ה׳ ביראה וגילו ברעדה:
בפ״ב דף יא ותניא לא יעמוד אדם במקו׳ גובה ויתפלל
סם בפ״ב דף ה משום שנאמ׳ ממעמקים קראתיך ה׳ ושלא יהא דבר חוצץ בינו
ובין הקיר שנאמר ויסב׳ חזקיה פניו אל הקיר וארון ומגדל
שקורין עליו ספר תורה נהגו העם להתפלל כנגדו כיון
ריש מכל׳ תענית דף ב שקבועים שם ועומדין: כל ימות הגשמים אומר מוריד הגשם
בברכה שניה מתפלת המוספין של יום טוב האחרון של חג
עד תפלת שחרית של יום טוב הראשון של פסח משם ואילך
כל ימות החמה אומר מוריד הטל: ומי שטעה בימות הגשמים
ולא אמר מוריד הגשם חוזר לראש אף על פי שנזכר לפני
דף ל שומע תפלה כדמוכח בפרק תפלת השחר ואף על פי
בפ״ק דתענית דף ב ע״ר שהירושלמי חולק ואומר שאומר בשומע תפלה׳ ואם הזכיר
בימות הגשמים מוריד הטל אין מחזירין
(כת׳ פ׳ תפילת השח׳ דף ל ובפ״ק דתעני׳ דף ג) אותו דהכי אמר׳ זעירה בשם רבי חנינא
דלעיל בירושלמי: גרסינן בירושלמי בפרק קמא
סם וכתו׳ פרק׳ דתענית דף דתענית התפלל ואינו יודע אם הזכיר אמ׳
ר׳ יוחנן כל ל׳ יום מה שהו׳ למוד עד עתה מזכיר וחזק׳ שהתפלל
כמו שעש׳ עד עתה קודם שבא החג ולא הזכיר משלשים ואילך
בע״נ וכתו׳ פרק׳ דתענית דף כ׳ ובתפילת השח׳ דף לג ע״נ מה שצריך להזכיר מזכיר ואין צריך לחזור: עוד גרסינן שם
ויזכיר מבערב לית כל עמא תמן ופרי׳ ויזכיר בשחרית אם כן
יסברו העולם שהזכיר מבערב ויתפללו פעם אחר׳ לבטלה בלא
מגו דלא מדכר בקמייתא ומדכר בתנייתא ידוע שלא הזכיר
פ״ק דתעני׳ דף מבערב: טעה בימו׳ החמה ואמ׳ מוריד הגשם חוזר לראש׳ ואם
סם לא הזכי׳ טל אין מחזירי׳ אותו שאין הטל נעצר ואין צריך בקש׳:
פ״ק דתענית דף שואלים את הגשמים בימי הגשמים בברכות השנים ביום
פרק תפילת דף ל ששים ממש אחר תקופת תשרי: שכח לשאול בברכת השנים
אם נזכר קודם שומע תפלה שואל בשומע תפלה ואם נזכר
לאחר שבירך שומע תפלה חוזר לברכת השני׳ ולדברי רבינו
עיין כתו׳ סם חננאל חוזר לשומע תפלה וכן משמע בירושלמי׳ ואם לא נזכר
סם אלא לאחר שהשלים תפלתו חוזר כל תפלתו: טעה ולא הזכיר
יעלה ויבא אם נזכר קודם שישלים תפלתו חוזר לעבודה
סם ומזכיר ואם נזכר אחר שהשלים תפלתו חוזר כל תפלתו: ואם
היה רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו ונזכר אחר שהשלים
תפלתו קודם שיעקר רגליו חוזר לעבודה:
(עיין בפ״ק תפילת השחר דף ל ב וכתו׳ סם) במה דברים אמורים בחולו של מועד
או בשחרית ומנחה של ראשי חדשים
אבל ערבית של ראש חדש אם לא
הזכיר אינו חוזר לפי שאין מקדשין החדש
(עס בפסחים דף ע״ט ריש פירקא) בלילה: ומדקדק בהלכות גדולות דאפילו
שכח בשל שבת בלילי שבת היה לנו לומ׳
דאינו חוזר כיון דקיימ׳ לן תפלת ערבית רשות ואמרינן שאנו
למדים מכאן דמה שהו׳ רשות הני מילי כשאינו רוצה להתפלל
כלל אבל אם התפלל אותה קבלה עליו ודינה כתפלת חובה
שאם טעה בה חוזר: פירש עוד בהלכות גדולות ובשאלתות
פ״ת פ״כ וכתו׳ פרק תפילת דף ל׳ כ״ה פרשת ויצא שאם שכח אדם יעלה ויבא אוכל דבר שצריך
לחזור ולהתפלל יכוין דעתו וישמע מפי שליח ציבור מראש
ועד סוף ומוציאו ידי חובתו אומר רבינו
(בתוספ׳ פ״כ תפילת השח׳ דף ל ב ואחרי סס דף ל׳ ע״ב) יצחק שראה רבי׳ יעקב שהיה מחמיר עליו
והיה חוזר אחר מורים אפילו בדבר שאמרו
חכמים שאם לא אמרו אין מחזירין אותו:
כל

כל מקו' שיחיד חוזר ומתפלל בטעותו שלי' צבור חוזר ומתפלל אם טעה כמותו בעת שמתפלל בקול רם חוץ משחרית של ראש חדש שאם שכח שליח צבור ולא הזכיר יעלה ויבא עד שישלים תפלתו אין מחזירין אותו מפני טורח הצבור ועוד שהרי תפלת מוסף לפניו שהוא מזכיר בה ראש חדש : כתוב בהלכות גדולות וכן אם שכח במוסף אינו חוזר מפני טורח צבור ועוד שהרי תפלת המנחה לפניו אבל בשבת ויום טוב לא ויש ספרים שאינו שם בגמרא : עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים טעה וחתם בברכה שלישי האל הקדוש חוזר לראש וחותם המלך הקדוש והלכה כרבה דאמר כן בפרק קמא דברכות ואם לא עשה כן לא יצא : ונוהג היה רבינו יצחק אף בזכרינו ומי כמוך אם לא אמרן חוזר : טעה וחתם בברכ' שתים עשרה אוהב צדקה ומשפט חוזר לתחילת הברכה וחותם המלך המשפט דקיימא לן כרב אשי ורב ששת דאמרי תרווייהו דמי שטעה בשלש ברכות הראשון חוזר לראש טעה באחת משלש אחרונות חוזר לעבודה טעה באמצעיות אין להם סדר ופירשו רב אלפס ורבינו שמואל אינו חוזר אלא לתחילת הברכה שטעה בה : כתוב בסדר רב עמרם הכי אמר רבינו משה גאון יחיד שטעה בערב שבת ולא התפלל אתה קדשת כיון ששמע משליח צבור מגן אבות בדברו שהוא ברכה אחת מעין שבע מתחילה ועד סוף יצא חובתו ורב נטרונאי גאון אמר דנפיק ביה אפילו לא התפלל כלל : טעה ולא הזכיר הבדלה בחונן הדעת משלים תפילתו ואינו צריך לחזור : וכן מי שלא הזכיר על הניסים בחנוכה ובפורים ועננו בתפילת תענית אינו חוזר ומתפלל ואם נזכר קודם שיעקור רגליו אומר עננו וכו' כי אתה שומע תפילת כל פה פודה ומציל בכל עת מכל צרה וצוקה יהיו לרצון אמרי פי וגומ' וכך כתב רב אלפס : תניא בתוספתא דברכות ימים שיש בהם קרבן מוסף כגון ראש חדש וחול המועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ובמוספין מתפלל שבע ואומר קדושת היום באמצע : תנו רבנן שכח ולא התפלל מנחה בערב שבת יתפלל ערבית שתים של שבת וכן ביום טוב : שכח ולא התפלל מנחה בשבת או ביום טוב מתפלל במוצאי שבת ערבית שתים של חול מבדיל בראשונה ואין מבדיל בשנייה ואם הבדיל בשתיהם או לא הבדיל באחת מהן יצא אבל אם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשנייה חוזר ומתפלל תפילה שלישית לפי שהראשונ' לא עלתה לו : וראוי למתפלל שתי תפילות שישהא בין תפילה לתפילה מעט ומפרש בירושלמי כדי הילוך ארבע אמות : פסק רבינו יצחק שאם שכח אדם ולא התפלל יעלה ויבא במנחה לא יתפלל במוצאי ראש חדש שתים מאחר שמתפללין בראש חדש שמנה עשרה ברכות ולא דמי לשבת שאין מתפללין שמונה עשרה ברכות ומרויח באותן תשלומין להתפלל שמנה עשרה ברכות ולכך מתפללין במוצאי שבת שתים ועוד אומר אני שאינו דומה מתפלל שמנה עשרה לשכח ולא התפלל כלל : אסור לו למתפלל בציבור שיקדים תפילתו לתפילת הציבור : הנכנס בבית הכנסת ומצא ציבור שמתפללין בלחש אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא הגיע שליח ציבור לקדושה יתפלל ואם לאו לא יתפלל עד שיתחיל שליח ציבור תפילתו בקול רם ויתפלל עמו עד קדוש' : ואם התחיל להתפלל קודם שליח ציבור והגיע שליח ציבור לקדושה כתב בהלכות גדולות דנהיגי רבנן דשתיק ולא עני וחולק רבינו יצחק ואומ' דמאחר דשומע כעונה כדאיתא בפרק לולב הגזול אם כן הוא חשוב

הפסק ואין לו לשתוק וכן אומר רבי' יעקב : לעולם ימוד אדם דעתו אם יוכל לכוין לכל הפחות בברכת אבות יתפלל ואם לאו לא יתפלל וכיוצא בו מעמיד בירושלמי דברכות ההוא דמתפלל' וטעה סימן רע לו דווקא דטעה באבות : מי שטעה והתפלל של חול' כשבת לא יצא ואם נזכר בתוך התפילה אמר רבה בר אבוה גומר הברכה שהתחיל בה וחוזר ומתפלל בשל שבת במה דברים אמורים במעריב או בשחרית או במנחה כמו שאומר שם הטעם דגברא בר חיובא הוא להתפלל כל שמנה עשרה ברכו' אלא דלא אטרחוה רבנן אבל במוסף פוסק אפילו באמצע ברכה : ספק קרא קרית שמע ספק לא קרא חוזר וקורא : ספק התפלל ספק לא התפלל קיימ' לן כר' יוחנן דאמר הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו וגדולה מזאת אמרו בירושלמי דפרק תפילת השחר רבי שילא בשם רב נתפלל ומצא שם עשרה בני אדם מתפללין מתפלל עמהן ובגמרא שלנו אמרינן בפרק מי שמתו דווקא כשיכול לחדש דבר בתפילתו, וכתב רב אלפס דווקא ביחיד שמקריב קרבן עולה נדבה אבל לא בציבור : והא דאמרינן נזכר שהתפלל פוסק אפילו באמצע ברכה התם כגון שנתכוון להתפלל אדעתיה דחובה : אומר מורי בשם רבינו יעקב שאין מתפללין פעם אחרת אלא אם כן יש שם ששה שלא שמעו תפילה וכן יש במסכת סופרים : אסור לאדם שיעשה חפציו ואחר כך יתפלל שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו ואנשי מעשה רגילין ליתן צדקה קודם שילכו לדרך : אמר רב כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשאו במה : ומעמידה בפרק שני דברכות דווקא כשמשכים לפתחו אבל פוגע בו מותר דתנן ובפרקים שואל מפני הכבוד אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב שילא חסידא לא תרתח דלא תחטי לא תרוי דלא תחטי כשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא ואומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתוליכני לשלום ותסמיכני לשלום ותחזירני לביתי לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך ותנני היום לחן ולחסד ולרחמי' בעיניך ובעיני כל רואי בא"י שומע תפילה ואו' בלשון רבים כי היכי דלשתמע צלותיה : ומתפללין אותה משיחזיק בדרך ואמר רב חסדא שמתפללין אותה מעומד ורב ששת אמר אפילו מהלך וכמה עד פרסה פי' בהלכות גדולות אפילו אין רוצה ללכת אלא פרסה והלכה כרב חסדא שאומר שם מעומד דהא רב ששת עצמו אומר שם שהתפלל מעומד : הלכה כרבי דאמר היה רוכב על החמור והגיע זמן תפילה שלא ירד מן החמור לפי שאין דעתו מיושבת עליו אלא ישב במקומו ויתפלל : תפילת השחר מצות זמנה עד שעה רביעית שהוא שליש היום כרבי יהודה דפסקינן כוותיה ואם עבר והתפלל אחר ד' שעות עד חצי היום יצא ידי חובת תפילה אבל לא יצא ידי חובת תפילה בעונתה שכשם שמצות תפילה מן התורה כך מצותה מדבריהם להתפלל אותה בזמנה שתיקנו לה חכמים ונביאים : אין לומר זמירות אחר תפילה דדרש רבי שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח' כך יתפלל כעין שמצינו במשה בפרשת ואתחנן והכי אמר רבי משה גאון מי שאיחר לבא לבית הכנסת בבקר עד שאמרו זמירות יאמר ברוך שאמר ומדלג עד תהילה לדוד וגומר ומדלג עד הללויה הללו אל בקדשו עד לשם תפארתך ומדלג עד ישתבח ומתפלל עם הציבור : כבר אמרנו למעלה שתפילת המנחה כנגד תמיד של בין הערבים תיקנו זמנה ולפי שהיה תמיד של בין הערבים קרב בכל יום בתשע שעות ומחצה

פרק תפילת השחר דף כ"ח
ועיין בתוספות כ"ו ותפילת השחר דף כ"ח עמוד א'
דף י"ב
עם כתו דף י"ג
פ' אין עומדין דף ה' וכל הסוגי' כתו שם
שם כדף כ"ג
ועיין כל תוספ' בפ' במה מדליקין דף כ"ד
בפרק במה מדליקין דף ת"ח
שם דף כ"ה ע"א
פ' תפילת השחר דף כ"ה
ודף ח' ע"ג ובתו' כדף ל' וכן שם כתו' כדף כ"ז
שם כדף כ"ט
בפרק מי שמתו דף כ"ב
שם בתו' שם
דף ל"ח

פרק תפילת השחר דף כ"ח
פ' אין עומדין דף ט' ע"ר ובתלמוד שלנו הוא כדף ל"ו
בפרק מי שמתו דף כ"ב
כך מצאתי וכן היה בתוספות דף ע"ו ע"ד עיין שם
שם
שם
דף ח' ע"ב
דף כ"ב
שם דף י"ב
בפרק מי שמתו דף כ"ב
תו' פ"ק דמגילה דף כ"ג
פ' דף מ"ד ע"ר
פרק היה קורא דף י"ד
שם
שם
שם כדף י"ב
כל הסוגי' פ' תפילת השחר דף כ"ח
שם כדף ל"א
שם כדף כ"ז
כדף כ"ח
בפרק אין עומדין דף ל"ג
בתחילת המנחה והסוגי' פ' תפילת השחר דף כ"ח

תיקנו זמנה מתשע שעות ומחצה והיא הנקראת מנחה
קטנה ומושכת עד שישאר מן היום שעה ורביע ובדיעבד
כלף כז עד שקיעת החמה דתנן תפילת המנחה עד הערב רבי יהודה
כלף כח אומ׳ עד פלג המנחה היא אחת עשרה שעות חסר רביע ומסקינן
דעבד כרבנן עבד דעבד כרבי יהודה עבד: ולפי שבערב
הפסח שחל להיות בערב שבת היו שוחטין את התמיד בשש
שעו׳ ומחצה אמרו שהמתפלל משש שעו׳ ומחצה יצא ומשהגיע
זמן זה הגיע זמן חיובא וזו היא הנקראת מנחה גדולה: בסוף
דף פח מסכת יומא נחלקו חכמים אומרים זמן תפילת נעילה גם
בלילה ולכך אוסרים לבעל הקרי לטבול מן המנחה ולמעלה
ביום הכיפורים ורבי יוסי בתיר שסובר שמצות ביום הילכך
יטבול ויתפלל: ומסקנה כתב מורי שראוי להתפלל תפילת
נעילה ביום ואם התפלל בלילה יצא: כל מי שעבר עליו זמן
תפילה ולא התפלל במזיד אין לו תקנה אבל אם שגג או נאנס
דף כז יש לה תשלומין כיצד כדאמר רבי יוחנן בפרק תפילת השחר
טעה ולא התפלל שחרית ועבר חצי היום יתפלל מנחה שתים
ראשונה בשביל מנחה והשנית תשלומי שחרית: טעה ולא
התפלל מנחה עד ששקעה החמה מתפלל ערבית שתים
ראשונה עבור ערבית ושניה תשלומי מנחה: טעה ולא התפלל
ערבית עד שעלה עמוד השחר מתפלל שחרית שתים ראשונה
שחרית והשניה תשלומי ערבית: טעה ולא התפלל לא שחרית
ולא מנחה מתפלל ערבית שתים הראשונה ערבית והשניה
תשלומי מנחה אבל שחרי׳ אין לה תשלומין שכבר עבר זמנה
וכן בשאר תפילות אם טעה בשתים פירש
בפרק ג׳ דתפילה דף מח רבינו משה ורבינו שמואל שאינו משלם
אלא האחרונה: תפילת
פרק תפילת השחר דף כט המוספין זמנה אחר תפילת השחר עד
ז׳ שעות ביום והמתפלל אחר כך אף על
פי שפשע יצא ידי חובתו מפני שזמנה כל היום היו לפניו
שם שתי תפילות של מנחה ושל מוספין מתפלל של מנחה ואחר
כך של מוספין ויש מי שהורה שאין עושין כך בצבור שלא
יטעו: לשמע ולתפילה צריך מקום טהור ואם שגג והתפלל
בפ׳ מי שמתו דף כ״ב מקום שאינו טהור פסק רבא ואמר חוזר ומתפלל: ותניא
שם הנצרך לנקביו לא יתפלל ואם התפלל תפילתו תועבה והוא
שם שאין יכול לעמוד עצמו עד פרסה ואמר רב אשי דכולי עלמא
אם שהא באמצע תפלה מפני טינוף או דבר אחר ושהא כדי
שם וע״ש בתו׳ לגמור את כולה חוזר לראש: היה עומד בתפילה ומי רגלים
שותתין על ברכיו ממתין עד שיכלו המי׳ וחוזר ומתפלל ופסק
שם) דף כו רב האי כמאן דאמר דחוזר למקום שפסק ובפרק מי שמתו
אומ׳ מרחיקים מצואת כלבים וחזירי׳ בזמן
שם דף ו׳ עמוד ד׳ והאשירי מביאו שם בדף ע״ח ע״ד שיש בתוכן עורות / ובירושלמי גרסינן
מרחיקין מגללי חמור הרכין ארבע אמות
רבי חייא בר אדא אמר בבא מן הדרך וכן
שם מרחיקין מן הנבילה הנסרח׳ ומצואת תרנגולין
בתו׳ כל הכונית דף כו אדומים וצריך להתיישב מהו פירוש אדומים
ואין נראה לרבינו יצחק לאסור צואת תרנגולין
אלא דווקא בלול שלהם אבל לא בבית שיש שם מעט ממנה:
כלף כה היה עומד בתפילה ונזדמן לו רוק מבליעו בכסותו ופסק רב
אשי דאי אנינא דעתיה שדי ליה לאחוריה ורבי יוחנן הולך
דף ו׳ ע״ד והאשירי דף ע״ח ע״ג בשטתו ובירושלמי דגרסינן שם רבי יוחנן אמר נזדמן לו רוק
בנ״ה רוקק כדי שיהא כיכו נקי פי׳ כיסו גופו: לפניו אסור
לאחריו מותר לימינו אסור לשמאלו מותר רבי יהושע בן לוי
אומר הרוקק בבית הכנסת כאלו רוקק בבת עינו ר׳ יונה רייק
דף ק׳ ושייף פי׳ משפשף ברגליו במקום הרוק: בפרק הדר אמרינן
שתוי שיכול לדבר לפני המלך אל יתפלל ואם התפלל
תפילתו תפילה שיכור שאינו יכול לדבר לפני המלך אל

שם יתפלל ואם התפלל תפילתו תועבה ובפרק הדר משמע הא
דאמרינן שתה יותר מרביעית שדרך טרדתו ושינה משכרתו
הני מילי מהלך דרך ברגל אבל רכיב לא דוודאי דרך מיל
פרק מי שמתו דף כה מפיגה יין: המתפלל לא ישמיע קולו בתפילתו בצבור אבל
בפני עצמו מותר אם לא היה יכול לכוין
פרק אין עומדין דף לה בענין אחר: וכורע ה׳ כריעות בכל תפילה
ותפילה בברכה ראשונה תחילה וסוף
דף נג בהודאה תחילה וסוף ומסקינן ביומא פרק הוציאו לו כשגומר
לו התפילה כורע ופוסע שלש פסיעות לאחריו כשהוא כורע
ונותן שלום משמאל עצמו ואח׳ כך מימין עצמו מפני ששמאלו
הוא ימין השכינה שכנגד פניו כלומר כשהוא נפטר מלפני
המלך נותן שלום לימין המלך ואחר כך לשמאל המלך:
דף לה והטעם בתו׳ שם גרסינן בפרק אין עומדין אם בא לשחות בסוף כל ברכה
מלמדין אותו שלא ישחה אמנם באמצע הברכות נהגו העם
לשחות בראש השנה ויום הכיפורים:
בפרק קמא דברכות דף יב הכריעות שבתפילה כורע בברוך וזוקף
שם בשם: רב ששת הוה כרע כחיזרא דדיקלא
פירש כחריות של דקל בבת אחת והוה זקיף כחויא / לישנא
אחרינא מפרש רב האי חיזרא אחד ממיני קוצים וראשו כפוף
כאגמון ואשמעינן שלא יכרע באמצעיתו
פרק קמא דברכות דף ג׳ ע״ד וראשו זקוף ובירושלמי גרסינן מעשה
באחד ששחה יותר מדאי והעבירו רבי
אמי / ורבי חייא בר אבא לא מעבר אלא גער בו: אמרינן
דף ח בפרק קמא דעבודה זרה המתפלל ורצה להוסיף בכל ברכה
מעין הברכה מוסיף כיצד הרי שהיה לו חולה מבקש עליו
רחמים בברכת החולים לפרנסה בברכת השנים ועל דרך זו
בכל אחת מהן ומטעם זה תקנו רחם בבונה
פ״ב דתענית דף ס״ה עמוד ג׳ ירושלם בט׳ באב ואף על גב דבירושלמי
אמרינן שיאמרנו בהודא׳: ואם רצה לשאול
שם פ״ק דף ע״ז כל צרכיו בשומע תפילת שואל אבל לא ישאל לא בשלש
ראשונות ולא בשלש אחרונות ופיר׳ רבינו
בתו׳ פ׳ אין מעמידין בד״ה אל ישאל דף לה יעקב דווקא צרכי יחיד לא ישאל אבל
צרכי רבים מותר ולכך נהגו העם לומר
עיין בפ״ק דשבת דף י׳ ע״א זכרינו וקרובוץ בר״ה בראשונות: מי שהיה עוסק בתורה והגיע
זמן תפילה פוסק ומתפלל אלא אם כן היתה
פרק אין עומדין דף ח עמוד ד׳ תורתו אומנותו וגרסינן בירושלמי אמר
רבי ירמיה כל העוסק בצרכי ציבור כאלו
פ׳ אין עומדין דף עוסק בדברי תורה: אין המתפלל מפסיק תפילתו אלא
פ׳ מי שמתו דף מפני סכנת נפשות: ותנן נשים ועבדים בתפילה ובמזוזה
וברכת המזון וכל איש שפטור מקרית שמע פטור מתפילה:
דף כד בפרק מי שמתו מסקינן אל יאחוז אדם בשעת תפילה תפילין
בידו ולא ספר תורה ולא סכין וקערה וככר ומעות מפני שאין
פרק תפילת השחר דף לא דעתו מיושבת עליו שלא יפלו מידו: ישראל בכל מקומות
גליותיהם משתדלין שיהיו להן חלונות לצד ירושלם ודרך שם
מכוונין את תפילתן משום שנאמר והתפללו לה׳ דרך ארצם
פ׳ אין עומדין דף וכן הוא אומר בדניאל וכוין פתיחין ליה בעיליתי׳ נגד ירושלם
דף כה וגרסינן בבבא בתרא בפרק שני אתון דיתביתון לציפונא
דארעא דישראל אדרימו ואנו יושבין במערב ארץ ישראל
ומכוונין למזרח כנגדה ואף על פי דאמר מר הרוצה שיחכים
ידרים ושיעשיר יצפין מכל מקום צריך לצדד פניו למזרח
בפרק תפילת השחר דף לא כדמסיק התם: ותנו רבנן הסומא וכל שאינו יכול לכוין הרוחו׳
יכוין את לבו כנגד אביו שבשמים מאה ברכות חייב אדם
דף מג לברך בכל יום כדתניא בפ׳ התכלת ודורש מזה המקרא ועתה
בתו׳ שם ישראל מה ה׳ אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה פיר׳ מה הוא
ל״ך באת ב״ש ה״ץ י״ם ובתקון רבינו יעקב כתוב שואל מלא ויש
באותו המקרא מאה אותיות: חמש ועשרים ברכות יש עד
ישתבח

ישתבח עם ברכת התורה ושבע ברכות של קריאת שמע בבקר
שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב שתים לפניה ושתים
לאחריה ושלש פעמים שמונה עשרה הרי שמונים ושש וכל
סעודה שש ברכות נטילת ידים והמוציא וארבע דברכת המזון
מלבד ברכת היין והפירות וברכת ציצית ותפילין ואף כי עתה
הוסיפו ברכת המינין בשמונה עשרה וברכת המלך בכבודו
ערבית ומלבד כמה ברכות שמברכין על הנקבים : ואמרינן
דף מג׳ בפרק התכלת רב אשי בשבתא וביומא טבא ממלא להו במיני
מגדים ופירות מפני שבשבת אין אומרי׳ כי אם שבע ברכות :
בבקר סומך גאולה לתפילה וכן בערב כמו
רבי יוחנן דתניא כוותיה ואע״ג דתקינו — בפרק קמא דברכות דף ד
רבנן השכיבנו בתר גאולה כגאולה אריכת
כתו׳ שם דמיא כתב מורי רבינו יהודה ברבי יצחק שהפסוקים שלפני
יראו עינינו והברכה לא נתקנה בימי חכמי התלמוד אבל לפי
שאנו סוברין תפילת ערבית רשות והבתי כנסיות שלהן היו
רחוקים מבתיה׳ ולא היו יכולין לאחר עד אחר תפילת ערבית
תיקנו להם אותם פסוקין שיש בהן י״ח אזכרות כנגד הברכות
של י״ח והברכה אחר כך וכיון שנקבעו שוב לא נסתלקו :
שם דף ו מצוה לרוץ לבית הכנסת שנאמר נדעה ונרדפה לדעת את ה׳ :
וכשיצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה : וכשיכנס
בבית הכנסת יכנס שיעור שני פתחים
ואחר כך יתפלל לקיי׳ מה שנאמר לשמור — שם דף ח׳ וע״ש בהלכות כבי רבינו יונה ותפלה טעם לפירושינו
מזוזות פתחי : כתב בהלכו׳ גדולות וצורבא
מרבנן מתבעי ליה לצלויי באתרא דקבע
שם וגריס דאמר רב חמא בר רבי חנינא מיום
שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא אלא ארבע אמו׳
של הלכה בלבד דרבי אמי ורבי אסי אף על גב דאיפא תליסר
כנישתא בטבריא לא הוו מצלי אלא ביני עמודי היכא דהוו
שם גרסי : גרסינן עוד בברכות פרק קמא אמרי ליה לרב נחמן
בר רבי יצחק ליתי מור לבי כנישתא אמר ליה לא מצינו
דטריחא לי מילתא ולכניף מור בי עשרה וליצלי אמר ליה
לא מצינא דאטרח ציבורא : ולשדר מור שליח׳ ולודעי בעידנא
דמצלי בבי כנישת׳ דאמ׳ר׳ יוחנן אין תפילתו של אדם נשמעת
אלא עם הצבור שנאמר ואני תפילתי לך ה׳ עת רצון אימתי
עת רצון בשעת שהציבור מתפללין : למדנו משם שבשעת
הדחק או בני היישובים שיתפללו בבתיהם שחרית וערבית
בשעה שקהילות ישראל מתפללין : שליח צבור מוציא אחרים
ידי חובתו מי שאינו יודע להתפלל אבל היודע אינו יוצא ידי
חובתו אלא בתפילת עצמו כדאיתא
דף לד במסכת ראש השנה : בלילי שבתות — מיימ׳ כל הסוגיא פ״ט דתפילה דף מ״ה
חוזר שליח צבור אחר שהתפלל בלחש עם
הצבור ומתפלל בקול רם ויכולו וברכה אחת מעין שבע ולמה
תיקנו חכמי׳ זה מפני שכל ימי החול אין רגילין בעלי מלאכה
לבא ובלילי שבת באין ויהיה שם מי שנתאח׳ לבא ולא השלי׳
תפילתו וישאר לבדו בבית הכנסת ויבא לידי סכנה מפני
המזיקי׳ שהיו בתי כנסיות שלהם בשדות : לפיכך חוזר שליח
צבור לבדו ומתפלל כדי שיתעכבו כל העם עד שישלים
המתאחר ויצא עמהם אבל יחיד האומרה עושה ברכה לבטלה
כך כתב מורי רבינו יהודה שמצא בשם רבינו יצחק : ולפיכך
יום טוב שחל להיות בשבת או יום הכיפורים שהכל מזדרזין
לבא מבעוד יום לבית הכנסת אין שליח צבור היורד ערבית
לפני התיבה מזכיר עניין היום בברכה זו : אבל חותם בה
מקדש השבת בלבד לפי שלא נתחייב היום בתפילה זו ומה
מזכירין על הניסים של חנוכ׳ במוסף של שבת ושל ראש חדש
אף על גב דמוסף אינו בחנוכה מכל מקום יום הוא שנתחייב
דף כד בארבע תפילות כדמסקינן במסכת שבת פרק שני : גרסינן

דף מ בסוטה פרק אילו נאמרין בזמן שש״ץ צבור אומר מודים
העם אומרי׳ מודים דרבנן מודים אנחנו לך ה׳ אלהינו יוצרינו
יוצר בראשית ברכות והודאות לשמך הגדול שהחייתנו
וקיימתנו כן תחיינו ותקבצינו ותכנס גליותנו לחצרות קדשך
ע״ש בתו׳ ורש״י ונשוב לשמור חקיך לעבדך ולעשות רצונך בלבב שלם על
פ״ק דף ג׳ ע״ג ועיין בתו׳ שם בפרק י״ח ברה שכבר כ״טר שאנו מודים לך : גרסינן בירושלמי דברכות הרוצה לשנות
קודם קרית שמע צריך לברך על התורה פי׳ כמו שאנו נוהגין
קודם זמירו׳ לברך לפני פרש׳ צו ומשנת איזהו מקומן ובריית׳
דרבי ישמעאל : ולאחר קרית שמע אין צריך לברך שכבר
נפטר באהבה רבה : אמר רבי בון והוא ששנה על אתר :
פירש והוא ששנה לאלתר אז נראית אהבה רבה לשם ברכת
התור׳ ושוב אינו צריך לברך כל היום ואפי׳ יפסיק כאילו בירך
ברכה מבוררת לשם התורה כך השיב ר׳ יצחק בר ר׳ שמואל ׳
דף יב ובפ״ק דברכות קאמר ר׳ יוחנן דאף לתלמוד צריך לחזור ולברך
וכך הגירסא בסדר רב עמרם אם יסבור טעם הירושלמי זהו
כשלא שנה לאלתר : ואל יקשה לך העומד אחר כך לקרות
בתורה שמברך כי אותו אפילו בירך מיד על עסק התורה
שעסק בפני עצמו הוא צריך לחזור ולברך על קריאתו בצבור
שנתקנה שם ברכה לפניה כמו שנתקנה ברכה לאחריה וכמו
שנתקנה ברכה גם על ההפטרה : הנה בירושלמי שהזכרנו
דף יא ובסתם התלמוד בפרק קמא דברכות מזכיר אהבה רבה בשל
כתו׳ שם שחרית וכן עמא דבר ותקנו לומר ערבית אהבת עולם כדי
שם לקיים גם דברי האומר אהבת עולם כך כתבו הגאונים :
דף ט בפרק קמא דשבת יש שני לשונו׳ ויש לשון אחד שאומרו סתם
התלמוד לכך נראה עיקר ועוד שהוא מיקל בשל סופרים
ובאותו לשון מוכיח שסעודה גדולה כגון של חופה או רוב
בני אדם הזוכלים יחד אסורים להתחיל משש שעות ואילך
דהיינו חצי שעה לפני מנחה גדולה ואם התחיל אפילו לאחר
מנח׳ זו אין מפסיק עד הערב שיוכל לה׳ תפלל תפילת המנחה
דף לח ביום שהרי בפרק לולב הגזול אמרינן שאין מפסיקין דוקא
כשיש שהות ביום אבל סעודה קטנה אינו אסור עד שתבא
מנחה קטנה דהיינו ט׳ שעות ומחצה ואם התחיל לאחר
פרק תפילת השחר דף ז׳ ע״ב מנחה זו נכון להפסיק וגרסינן בירושלמי רבי יהודה בן לוי
מפקד לתלמידיו אי איקרות לכון לאריס זון ומטא יומא
לשירת שעין צלו מנחתא עד דלא תסקון לאריסטון פירש
דף כו) דף כח הערוך אריסטון סעודה גדולה : ובפרק שלישי דיומא אמר רב
ספרא צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי הפונים למזרח
והו בתחילת שבעה שאין החמה נוצצת אלא בראש הכותל
בעוביו ומצל קצת הודו על זקיפ׳ הכותל ומשחיר : ולא לאכול
פ״ק דשבת דף ט׳ בלבד אסור אלא אף לדין בתחילת הדין וליכנס למרחץ
להזיע ולרחוץ ולהסתפר בתכפורת של בן אלעשה אסור עד
כל הסוגיא בפרק תפילת השחר דף ל שיתפלל ואם התחילו אין מפסיקין : בשעת הדחק שאדם
טרוד ודחוק היקלו עליו שיהא קורא שלש ראשונו׳ וברכה אחת
מעין כל האמצעיות וזו היא : הביננו ה׳ אלהינו לדעת את
דרכיך ומול את לבבינו ליראתך וסלח לנו להיות גאולים
ורחקנו ממכאוב ודשננו ושכננו בנאות ארצך ונפוצים מארבע
תקבץ והתועים בדעתך ישפוטו ועל הרשעים תניף ידך
וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתקון היכלך ובהצמחת קרן
לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך טרם נקרא ואתה
תענה טרם נדבר ואתה תשמע כי אתה הוא העונה בכל עת
צרה וצוקה ברוך אתה ה׳ שומע תפילה : ואחר כך מסיים שלש
אחרונות כסדרן ויצא ידי חובתו ואף על גב דלייט אביי אמאן
דמצלי הביננו זהו למי שמרגיל עצמו לעשות כן תמיד בלא
שום אונס במה דברים אמורים בימות החמה אבל בימות
הגשמי׳ אינו מתפלל הביננו מפני שצריך לומר שאלה בברכת
השנים וכן לעולם במוצאי שבתו׳ ובמוצאי ימים טובים מפני

שם כדף לא שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת: היה מהלך במקום סכנה
במקום גדודי חיות ולסטין והגיע זמן תפילה מתפלל תפילה
קצרה וזו היא צרכי עמך ישראל מרובין ודעתן קצרה יהי רצון
מלפניך ה' אלהינו שתתן לכל אחד כדי פרנסתו ולכל גוייה
וגויה די מחסור והטוב בעיניך עשה ברוך אתה ה' שומע תפילה
וכשיגיע ליישוב ותקרר דעתו חוזר ומתפלל תפילה כתיקנה
שם דרבי אליעזר אמר לעולם ימוד אדם דעתו אם יוכל לכוין
יתפלל ואם לאו לא יתפלל פי' לכוין לכוין
פרק אין עומדין דף לב לפהות באבו': אין עומדין להתפלל מתוך
הלכה שאינה פסוקה שמתוך שיהא טרוד
בה לא יתכוין אלא מתוך הלכה פסוקה:
בפרק ב' דברכות דף יד ואסור לאדם שיתן שלום לחברו קודם
שיתפלל אלא א"כ פוגע
כדף ז"כ ע"ר פרק תפילת השחר דף כח בו כמו שאמרנו למעלה: ואסור לעבור
כנגד המתפללין אלא אם כן הרחיק ממנו
פרק אין עומדין דף לב ארבע אמות: ואסור לישב בארבע אמות
של תפילה: וכתב מורי רבינו יהודה בשם
כתו' שם תשובות הגאונים דווקא כשהיושב בטל אבל אם עוסק
פרק קמא דברכות דף ו' בתפילה או עוסק בתורה שפיר דמי: שנים שהתפלל וקדם
אחד מהן והתפלל ויצ' ולא המתי' לחברו טורפין לפניו תפילתו
כתו' שם ופירש רבינו הננאל דווקא בבתי כנסיות שלהן שהיו בשדות
רחוקין מן העיר ויש לירא מן המזיקין ואומר שמא גם בשלנו
בלילה יש לחוש ורבינו יצחק היה רגיל להמתין אפילו ביום
פרק אין עומדין דף לר ודווקא כשהיה עומד ומתפלל: חסידים הראשונים היו שוהין
שעה אחת קודם תפילה שנאמר אשרי יושבי ביתיך ושעה
אחר תפילה שנ' ישבו ישרי' את פניך: כל
פרק קמא דברכות דף ו' ועיין כתו' המתפלל אחורי בית הכנסת ואהוריו לב"ח
דף ו נקרא רשע: ואמר עוד שם בפ"ק דברכות
שכל הקובע מקום לתפילתו אלהי אברהם בעזרו ואויביו נופלין
עיין בס' קמא דסנהדרין דף ט תחתיו: צריך אדם להתנאות לפני בוראו כשמתפלל שנאמר
הכון לקראת אלהיך ישראל וכתיב והשתחוו
פ' הקורא עומד דף ע"ה ע"א וכתוס' שם בדף כ"ג בד"ה אין מורסין לה' בהדרת קדש: אמרינן בירושלמי
דמגילה כל דבר שצריך עשרה והתחילו
בעשרה והלכו מקצתן גומר ועל כולן הוא
אומר ועוזבי ה' יכלו: בתי כנסיות ובתי
מדרשות שאינן מיוחדין כי אם לדרוש לרבים אין נוהגין בהן
קלות ראש ואין אוכלין ושותין בהן ואין נכנסין בהם בחמה
מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים כדתניא במגילה פרק
דף כ"ח כל הכונה אחרון' הלכך מי שצריך לקרות אדם בבית הכנסת אם יכנס
ישב מעט שהישיבה מצוה כדכתיב אשרי יושבי ביתיך שלא
תהא הכנסה לצורך דבר הרשות: ועל ידי הדחק סעודה של
פ"ח דף כ"ו ע"ב מצוה מותר לאכול שם כדאיתא בירושלמי דפסחים בתי
כנסיות צריך בדיקה מפני שאוכלין שם בעיבוריות פירוש
סעודת תלמידי חכמים שהיו נעצרים שם לעבר שנים גרסינן
דף כט בסוף מועד קטן כל היוצא מבית הכנסת לבית המדרש ומבית
המדרש לבית הכנסת זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר ילכו
פרק בני העיר דף ע"ר ע"א מחיל אל חיל יראה אלהים בציון: וכן אמ' בירושלמי דמגילה
רבי יהושע בן לוי אומר בתי כנסיות ובתי מדרשות לחכמים
במ"ס מתקבלין ולתלמידיהם רבי חייא ורבי דוסא מתקבלין בבי כנישתא
וכיוצא בדברי רבי יהושע בן לוי אמר רבא
פרק בתרא דף כ"ח בגמרא שלנו במסכת מגילה: בתי כנסיות
שם כדף כח ובתי מדרשות שחרבו בקדושתן הם עומדים
שנאמר והשימותי את מקדשיכם אף על פי שהן שוממין
דף כו בקדושתן הן עומדים ואמר רבא בפרק בתרא דמגילה שבית
הכנסת מותר להחליפו ולמוכרו אבל לא שוכרין אותו ולא
ממשכנין אותו מפני שעומד בקדושתו ונמצא שנהגין ממנו

בעוד בקדושה וכן כשסותרין בתי כנסיות לבנותה מותר
למכור ולהחליף הלבינים והעצים אבל להלותם אסור מטעם
שם כדף כח שאמרנו: ובתים שמתקבצין שם ראוי להתפלל אין בהן
עיין בב"ח מ' ובס' הכונה דף כ הומר קדושה: משה רבינו תיקן להם לישראל שיהו קורין
בתורה ברבים בשבת ובשני ימי שבוע בשני ובחמישי כדי
עיין לקמן כדף ח' עמוד ב' שלא יהו ג' ימים בלא שמיעת התורה: ועזרא הסופר תיקן
שיהו קורין במנחה בשבת מפני יושבי קרנות: ולא יהו
פרק הקורא עומד דף כ"ב הקוראין פחות משלשה אנשים ואין מתחילין בפרשה פחות
מג' פסוקים ואין מניחין בפרשה פחות משלשה פסוקים ולא
שם כדף כא יקרא הקורא פחות מג' פסוקים: ואין פוחתין מעשרה פסוקים
בבית הכנסת לבד מפורים שקורין תשעה פסוקים מן ויבא
שם דף ע"ה ע"א והא כתו' שם עמלק עד וישמע יתרו כדאיתא בירושלמי שניא
שם כדף כג היא שהיא כדרכו של יום: והמפטיר בנביא לא
יפחות פחות מעשרים ואחד פסוקים כנגד שבעה
שקראו בתורה ואם נשלם הענין בפחו' מאלו אינו צריך לחזור:
כדף כג עוד אומר שם שאין צריך עשרים וארבעה פסוקים אף לדברי
האומר שהמפטיר אינו עולה למניין הקרוא' וקורא ג' פסוקים
יתרים ונמצא הקוראים שמונה בקביעות הובה מ"מ אין צריך
בנביא שלשה פסוקים בשבילו מפני שהמפטיר אינו קורא
בתור' לעניין עיקר קריאה כ"א לכבוד תורה דכשיפטיר בנביא
כבוד לפתוח בתורה וכ"ש למ"ד עולה שהרי אפשר לדידיה
כל הכונה כתו' שם כד"ה כיון שיפטיר השביעי: ובימיהם לא היו אומרים קדיש בין שביעי
למפטיר לכך היה קורא המפטיר שלשה פסוקים אחרים אבל
עכשיו שתקנו קדיש בין שביעי למפטיר משלימין הכל
והמפטיר חוזר וקורא מה שהשביעי קרא אלא דווקא ביום
שמעמידין שני ספרי תורות קורין שבעה בראשון ואומר קדיש
והמפטיר קורא חובת היום בכמה מקומות: ובצרפת שביעי
קורא חובת היום ואחר כך אומר קדיש והמפטיר חוזר וקורא
דף ס ט) דף כ מה שקרא שביעי: תניא בפרק באלו ובמגילה פרק הקורא
מדלגין בתורה בעניין אחד ובנביא בשני עניינים וזה וזה
בפרשיות סמוכות שיכול לגלול שם בטרם יפסוק המתורגמן
לתרגם הפסוק שקראו באחרונה ואין מדלגין מנביא לנביא
ובנביא של שנים עשר מדלגין ובלבד שלא ידלג מסוף הספר
לפ' הקורא דף ... וטעם כולם כדף לתחילתו: כמה הקוראי' בשבת בשחרית שבע' וביום הכפורים
ששה ובימים טובים חמשה אין פוחתין מהם אבל מוסיפין
עליהם' בראשי חדשים ובחול המועד קורין ארבעה ובמנחה
של שבת ויום הכפורי' ובשני ובחמישי של כל שבוע ובחנוכה
ובפורים בשחרית ובימי תעניות בשחרית ומנחה קורין שלשה
שם כדף כד ואין פוחתין ממניין זה ואין מוסיפין עליה': וקטן היודע לקרות
ויודע למי מברכים עולה בשבעה למניין: בפרק עומד ויושב
דף כב במגילה נחלקו על המפטיר אם עולה למניין הקוראים או אם
כתו' שם אינו עולה ופוסק רבינו יעקב כדברי האומר עולה ולכך אנו
נוהגין כן בתעניו' במנחה ובט' באב שהשלישי מפטיר לעולם
וכן ביום הכפורים במנחה אבל בשבת ויום טוב שחרית
כדף כא הואיל ושנינו שם שמוסיפין על מניין הקוראין נהגו העם
שם כדברי הכל אף לדברי האומר אינו עולה: אמרינן בגיטין
דף נט פרק הניזקין אם אין שם כהן נתפרדה החבילה פירוש חבילה
רש"י מביאים החבורה שלא יקרא לוי כלל כך פירש רבינו עמרם ורבינו
יצחק ברבי יהודה אבל רבינו יצחק הלוי פירש שיכול הישראל
לקרוא לפני לוי: אמרינן שם דאם אין שם לוי אותו כהן קורא
שני פעמים אבל כהן אחר לא יקרא מפני
ב"נ דמגילה דף ס"ט עמוד ד פגמו של ראשון: תניא בתוספתא עיר
שאין בה כי אם אחד שיודע לקרות
דף ס מברך וחוזר ומברך ובהניזקין אמר שאחר לוי ואחר כהן
כל מי שהוא גדול מחבירו בחכמה קודם לקרות משמע
דף ל"כ שאין חושש במסים כלל שיהא גדול: ובמגילה בפרק אחרון
אמר

אמר שמי שגולל ספר תורה נוטל שכר כנגד כולם לפיכך
כדף לב
ראוי שיהא גדול שבקהל גולל: עוד אמרינן שם כי הגולל
ע"ש כתו' ול"פי
ספר תורה גוללו מבחוץ וכשהוא מהדקו מהדקו מפנים וצריך
דף לב
להעמידו על התפר: גרסינן במגילה תנו רבנן משה רבינו
תקן להם לישראל שיהו שואלים ודורשים בעניינו של יום
הלכות הפסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות החג בחג
כדף ל ודף לא וכל כל הסוגיא
הלכך קורין בכל מועד בעניינו: בימים הראשונים דסכות
קורין בפרשת המועדות בת"כ בראשון דחול המועד כהן קורא
ביום השני לוי ביום השלישי ישראל ביום הרביעי רביעי
ביום השני וביום השלישי דשלישי לא בא להיכירא דיום
טוב דאפילו בחול קורין שלש' הלכך יקרא לפניו אבל הרביעי
שנוסף לכבוד המוסף ישוב על העיקר ויקרא ביום השיני
וביום השלישי שהן ספקו של יום וכן בכל יום: בשביעי
שהו' הושענא רבה יתחיל כהן למעלה ביום החמישי לוי ביום
הששי ישר' ביום השביעי והרביעי ביום הששי וביום השביעי
שהוא ספיקו של יום והטעם שאין לעשות כסדר שאר הימים
ולקרות פרשת שמיני עצרת שאין נכון הדבר לקרות פרשת
שמיני עצרת שהו' יום טוב גמור בחול המועד זו דברי רבינו
במשנה שם
שלמה אבל רבינו שמשון ברבי אברהם פי' בתוספתא דסוכה
שראוי להנהיג ולהשוות שביעי של ערבה לשאר הימים
ולעשות כולם בזה הסדר יום ראשון דחול המועד כהן קורא
ביום השיני לוי ביום השלישי שלישי ביום השני רביעי ביום
וס כדף לא
השלישי וכן כולם: ובשמיני עצרת אף לא אירע בשבת שנינו
שקוראים מצות וחקים ובכור פירוש פרשת עשר תעשר עם
פרשת כל הבכור שכלול שם מצות מעשרות ובכורות וחקי
שמיטה והענקת עבד ופתיחת יד לאביונים מפני שזמן אסיפה
הוא ועוד פירש רבינו תם משום דכתיב באותה הפרשה והיית
ר דסוכה דף מ"ח
אך שמח ודרשינן לרבות לילי יום טוב האחרון של חג לכך
במתניתין דלעיל
קורין כל הבכור אבל בפסח תני תנא כל הבכור בהדיא:
דף כט
שנינו פרק בני העיר ראש חדש אדר שחל להיות בשבת
קורין פרשת שקלים חל להיות בתוך השבת מקדימין
בשבת שעברה ומפסיקין לשבת הבאה בשנייה פרשת זכור
בשלישי פרשת פרה אדומה ברביעי פרשת החדש הזה לכם
בני העיר דף ע"ר ול"פי תכילו שם במשנה
בחמישית חוזרין לכסדרן: וגרסינן בירושלמי אמר רבי לוי
בדין הוא שתקדים פרשת החדש לפרשת פרה אדומה שהרי
באחד בניסן הוקם המשכן שני לו נשרפה הפרה ולמה אמרו
תקדום פרה אדומה מפני שהיא טהרתה של ישראל: וסדר
פרק בני העיר דף לא
פרשיות של פסח יום ראשון משכו וקחו שני שור או כשב
שלישי קדש לי כל בכור ברביעי אם כסף תלוה את עמי
בחמישי פסל לך. בששי פרשת ויעשו בני ישראל את הפסח
במועדו בפרשת בהעלותך בשביעי ויהי בשלח פרעה בשמיני
שם
כל הבכור: פרשת ראה אתה אומר אלי מיוחדת לכל שבת
דחול המועד של שני רגלים פסח וסכות מפני שאנו מסמיכין
דף יח
בפ' אין דורשין מקרא שכתו' שם את חג המצות תשמור שבעת
ימים לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה וילמד
סתום מן המפורש וגם שלשה רגלים נזכרים שם: פסח שחל
להיות בחמישי בשבת קורין בשבת ראה אתה אומר אלי שיש
בכללו פסל לך ובאחד בשבת קדש לי ובשני אם כסף תלוה
את עמי בשלישי במדבר סיני פרשת בהעלותך וכן מנהג
פרק ג' דמגילה והכיון דף כ"ג
בשתי ישיבות: כתב מורי שלכך אין קורין בכל שבת קרבן
שבת בספר תורה שיני מפני שאין שם כי אם שני פסוקים
ית בני העיר כל גמ' כדף לא
ועוד שאין שם קרבן המכפר כי כולם עולות: ובעצרת יום
ראשון קורין בחדש השלישי יום השיני כל הבכור: בתשעה
באב קורין כי תוליד בנים ובני בנים: בראש השנה יום ראשון
קורין וה' פקד את שרה בשיני והאלקים נסה את אברהם:
והטעם כתו' ול"פי שם
ביום הכיפורים בשחרית אחרי מות במנחה קורין בעריות:

בראש חודש קורין צו בפרשת פנחס וקורא כהן שלשה פסוקי'
ולוי חוזר ואמרת אליהם וקורא שלשה פסוקים מפני שאין
שם כי אם ח' פסוקים: בחנוכה יום ראשון כהן קורא ויהי ביום
כלות משה ולוי חצי נחשון וישר' משלימו שהו' עיקר היו' יקראו
בו רובן' בשיני כהן קורא חצי נתנאל ולוי משלימו שהו' עיקר
היום יקראו בו רובן וישראל קורא בו אחריו וכן בכל יום ויום'
ובראש חודש טבת פותחין
בתמידין מפני שתדיר קודם
ואין צריך לדלג ואמרת להם
מפני שיש מקום לרביעי
בנשיא של יום אבל בשאר
ראשי חדשים מדלגין מפני
שרביעי בא להיכיר מוסף
ראש חדש ויתחיל ובראשי
חדשיכם ואם חל ראש חדש
טבת בשבת תדיר קודם וקרו חמשה בענייני דיומא וששי
ובראשי חדשיכם ושביעי ומפטיר קרו בחנוכה ומפטיר
בנרות בנבואת זכריה והשמים כסאי בטילה היא דהא
לא קרי מפטיר בדראש חדש דלימא הפטרה דידיה:

הג"ה
ואני המקדן ראיתי בסידור
קדמוני שכהן ולוי קורי' לעולם
עיק' היום ויקראו רוב הראשון
וכן ביום שמיני כהן ולוי ויסר'
יקרי' עד המנור' וסימן שלעולם
הכהן זובח בקטורת כדר כל
הימים אחר הות' ע"כ

גרסינן בפרק אחרון דמגילה
דף לא וכל הסוגיא כתו' שם
ראש חדש אב שחל להיות
בשבת מפטירין חדשיכם
ומועדיכם ואנו לא נהגנו כך
אלא מפטיר שמעו דבר ה'
בירמיה' ושבת שלפני תשעה
באב מפטירין חזון ישעיהו
שאנו מפטירי' תלת דפורענות
קודם תשעה באב דברי ירמיהו שמעו דבר ה' חזון ישעיהו
ולאחר תשעה באב שבע דנחמתא ותרתי דתשובה וכן
יש בפסיקתא' וכמו כן אמרינן במשנה שבתעניות שם
קורין ברכות וקללות ואנו קורין ויחל על פי מסכת סופרים ל"ת דף מ"ו ע"ב
אף על פי שהיא לסוף שני פסוקים מן הפרשה:

הג"ה
ואני המקדן כפלאתי על שכתב
אים הספר ושמי וברחשי ח
חדשיכם ובכל קהילות הארץ
הזאת מתחיל שמי וידבר וגם
לא הזכי' שבת שניה שמפטיר
ברות שלמה' ע"כ

ראש חדש אדר שחל להיות שם בדף ל וע"ש כתו' ודף ל א"ר"ה מבטיר
באחד בשבת מפטירין ב
בשב' שלפניו ביהוידע שמדב'
בשקלים וגם היא כמו הכרזה
על ראש חדש שיחול באותו
שבוע: וכן ראש חדש ניסן
שחל להיו' באח' בשב' מפטירי'
בשב' שלפניו בראשון באחד
לחדש המוכחרת שבאותו שבוע יהיה ראש חדש וגם היא
מענייננו של יום ואיכא תרתי לטיבותא: לעולם קורין צו את
אהרן קודם פסח ופר' במדבר תחילת הספר קודם עצרת וצומין
תשעה באב קודם ואתחנן ופרש' נצבים קודם ראש השנה
וסימן פקי"ד ופס"ח מנ"ו ועצ"רו צומו וצל"ו קומ"ו ותקעו וזהו מה
שאמרו בסוף מגילה עזרא תיקן לישראל שיהו קורין קללות דף לא
שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ראש
השנה כדי שתכלה השנה וקללותיה שאף עצרת ראש השנה
היא שנידונין בו על פירות האילן נמצאו פרשת במדבר ופרש'
נצבים מפסיקות בין הקללות לראשי השנה ומטעם זה אומר
רבינו יצחק שאנו מחלקין וילך מנצבים כשיש שתי שבתות עיין כתו' שם
בלא יום טוב בין ראש השנה לסכות ואין אנו מחלקין קודם
לכן מטות ומסעי שגדולות יותר: ובקללות שבתורת כהנים שם
אין מפסיקין לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות אלא
מתחילין בפסוק שלפניהם ומסיים בפסוק שלאחריה ולאו
דווק' פסוק שהרי יש שם פרשה וג' פסוקי' צריך אבל של משנה כ"ה"ת' לעיל בדף ע"ר

הג"ה
ואני המקדן אומר שזה אינו
צריך כי טעות הוא בטופס
הספרים מאותה הפרשה
ובסדר רבינו משה אין שם
פרשה כלל לא פתוחה ולא
סתומה' ע"כ

תורה

סס תורה אמר אביי שהוא פוסק שאמורות בלשון יחיד ומשה מפי
עצמו אמרן וכבר נהגו העולם שאין לפסוק בהם אלא אחד
דף ח קורא אותם: אמרינן בברכות פרק קמא שחייב אדם להשלים
פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום ונראה לרבינו
יצחק שכל השבוע קורא עם הציבור וזמן השלמה כתיב
במדרש צוה רבי את בניו אל תאכלו להם בשבת עד שתגמר
כל הפרשה ואני דנתי לפני רבותי שהפירוש מועיל יותר מן
התרגום והורו לי רבותי: ולא נראה לרבי יצחק וכן רב עמרם עיין בתו' סס
שהשיב רב נטרונאי דוקא תרגום שזכה
דף ג לינתן בסיני כדמשמע פ"ק דמגילה: תניא מגילה פ"ק דקידושין דף מ"ט והס' בתו' סס
בתוספתא אמר רבי יהודה המתרגם
פסוק כצורתו הרי זה בדאי והמוסיף הרי זה מחרף ומגדף:
פירוש כגון ויראו את אלהי ישראל המתרגם כצורתו וחזו ית
אלהא דישראל הרי זה משקר והמוסיף שמתרגם וחזו ית
מלאכא דאלהא דישראל הרי זה מגדף שקורא לכבוד שכינה
מלאך: הנה חברתי מדרש מאה ברכות במצוה זו של תפילה
ועניין עשה אחר הוא׳ כ

צוה הקב"ה את הכהנים שיברכו את ישראל כאשר
יאמרו להם לברכם דכתיב בפרשת נשא דבר
אל אהרן ואל בניו לאמ' כה תברכו את בני ישראל אמור להם
ומתרגם אונקלוס כד יימרון להון וכן
מוכיח בירושלמי שאינו עובר בעשה בפרק אין עומדין דף ט
אלא אם כן מזהירין אותו דקאמר רבי
שמעון בן פזי הוה תשיש וקאי אחורי עמודי׳ רבי אלעזר נפיק
לבראי פיר' כשהיו חלשים היו נסתרים מאחורי העמודים או
יוצאים לחוץ שלא יאמרו להם לברכם מפני שאז לא היו
דף לח עוברים: ודרשינן בפרק אלו נאמרים מקראי שצריך לברכם
בלשון הקדש ובעמידה ובנשיאות כפים ובקול רם פנים כנגד
פנים בשם המפורש במקדש סימן לע"ן קפ"ש: שנאמר ברכה
זו מאלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים ששם היה
בלשון הקדש ובעמידה ובקול רם׳ וכתיב וישא אהרן את ידיו
הרי נשיאו' כפים ופנים כנגד פני' מאמור להם כאדם שאומר
סס לחבירו: וכמה דרשות נפקא לן מאמור להם: וכן דרשינן
מיניה לפנים דלשנים קורא כהנים ולאחד אינו קורא: ושם
סס המפורש נפקא לן מושמו את שמי המיוחד לי יכול אף
בגבולין נאמר כאן ושמו את שמי ונאמר להלן לשום את שמי
סס שם מה להלן בבית הבחירה אף כאן כך׳ ורבי נתן נפקא ליה
עמידה מדכתיב לעמוד לשרת ולברך בשמו הקיש מברך
למשרת לעניין עמידה ודווקא לעניין עמידה הוקשו אבל לא
לפסול בעל מום ומשומד שעשה תשובה כמו שאפרש בסוף
בעשין א' המצוה: וגרסינן נמי התם במסכת תעניות בפרק בשלשה
דף כו פרקים שיכור אסור לישא כפיו דאיתקוש לנזיר שסמוכה
ברכת כהנים לפרשת נזיר אבל מותר בחרצן שהרי הוקש
למשרת שמותר בחרצן ומקשה: אי מה משרת בעל מום לא אף בדף כ"ו ועיין סס בתוס'
מברך בעל מום לא׳ ומתרץ הרי הוקש לנזיר ומה ראית
שאתה מקיש לנזיר להקל תקיש למשרת להחמיר ומתרץ
אסמכתא דרבנן היא ולקולא משמע דאין ההיקישא גמורה
אלא לעניין עמידה הכתובה במקרא׳ וגם למדנו שאין שיכור
דף כו אסור בנשיאות כפים אלא מדרבנן: והתם מסקינן הלכה כר'
יוסי דאמר בתענית ציבור שעושין מפני הגשמים וביום
הכיפורים בשחרית במוסף בנעילה נושאים כפים אבל לא
במנחה גזירה אטו מנחה של כל יום שיש בה שכרות ואסור
מדרבנן: ובט' באב ובשבעה עשר בתמוז וכיוצא בהם שאין
סס בהם נעילה מסיק דפרשי ידייהו כיון דסמוך לשקיעת החמה
פרסי כתפלת נעילה דמיא׳ ועוד נכתב בשם רבי' שלמה וכן
ראיתי בשאלתות דרב אחאי דהאידנא דנהיגי ברחמים ביום

הכיפורים ממנחה עד נעילה כתפילת נעילה דמיא ולא
מיחלפא בשאר מנחות ופרשי ידיהו: אמר
בפרק אלו נאמרין דף לח רבי יהושע בן לוי כל כהן שאינו עולה
לדוכן עובר בשלשה עשה ואילו הן כה
סס תברכו ושמו את שמי אמור להם: עוד נפקא לן ששליח צבור
סס מקרי להם מדכתיב אמור להם ואמר אביי נקיטינן לשנים
קורא כהנים לאחד אינו קורא דכתיב אמור להם וכמה דרשות
נפקא לן מאמור להם: עוד מסקינן שם דכל כהן שלא עקר
רגליו לעלות בעבודה שוב אינו עולה שנאמר וירד מעשות
החטאת והעולה והשלמים: ולכך בעת אשר יגיע שליח צבור
לעבודה כשיאמר רצה כל הכהנים העומדין בבית הכנסת
נעקרין ממקומן והולכין ועולין לדוכן ועומדין שם פניהם
כלפי ההיכל עד שיגיע שליח צבור ללך נאה להודות מיד אם
הם שנים קורא אותם כהנים ואם הוא אחד אינו קורא אלא הוא
בעצמו הופך פניו אל העם׳ ויראה לי כי מן הדין אינו צריך
להקרות ליחיד שהרי מה ששליח צבור מקרא מאמור להם
דף לט נפקא לן ועמא דבר להקרות אף ליחיד: עוד מסקינן ש"ם אמר
רב חסדא שאין המקרא רשאי לקרות כהנים עד שיכלה אמן
מפי הצבור שעונין על לך נאה להודות ואין הכהנים רשאין
להתחיל בברכה עד שיכלה הדבור מפי המקרא ואין הצבור
עונין אמן עד שתכלה הברכה מפי הכהנים ואין הכהנים
מתחילין בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הצבור: שנינו
דף לה וע"ש בת' בפרק אין עומדין דאין שליח צבור רשאי לענות אמן אחר
הכהנים כשאר העם שמא תיטרף דעתו ולא ידע איזו ברכה
מקרא אותם אם פסוק שני או שלישי ואם אין שם כהן אלא הוא
לא ישא כפיו ואם הבטחתו שהוא נושא כפיו וחוזר לתפלתו
פרק אלו נאמרין דף לט רשאי: אין הכהנים רשאין להחזיר פניהם מן הצבור עד
שיתחיל שליח צבור שים שלום ואין רשאין לכוף קשרי
אצבעותיהם עד שיחזירו פניהם מן הצבור: ומתקנת רבן
דף מ' ושם הטעם יוחנן בן זכאי בפרק אילו נאמרין שלא יעלו הכהנים לדוכן
בסנדליהם אלא עומדים יחפי' ומדקדק רבי'
בתו' פרק אין עומדין דף לה יעקב ממה שאומ' כאן בתחלה עד שיכלה
הדבור מפי המקרא ולבסוף אבל עד
שיתחיל שליח צבור משמע שהן שני דברי' שהקורא הוא אדם
אחר שקורא כהני' אבל שליח צבור אינו יכול לקרו' כהני' מפני
נשא דף ז' ע"ב שזה חשוב הפסק וכן תניא בספרי אמור להם מלמד שהחזן
אומר להם אמרו והוא קריאת כהנים והחזן הוא שמש של
הקהל ואינו שליח צבור ונראה דקריאת יברכך שהוא כמו
תפילה׳ וגם אמן אם לא מפני הטירוף יכול שליח צבור לומר
וכן אמר במדרש טעמי חסרות ויתרות אמור להם מלמד
שהשליח צבור אומר להם על כל דיבור ודיבור ותנן במסכת
דף לב תמיד בגבולין הכהנים פושטין ידיהם ומגביהין אותן כנגד
כתפיהן ומפרש התם כיצד ברכת כהנים במקדש הכהנים
עולין לדוכן אחר שהשלימו עבודת התמיד של שחר ומגביהי'
ידיהם למעלה על גבי ראשיהם חוץ מכהן גדול שאין מגביהו
ידו למעלה מן הציץ ואחד מקרא אותם תיבה תיבה כדרך
שעושין בגבולין עד שישלימו שלשת הפסוקים ואין העם
עוני' אמן אחר כל פסוק אלא עושין אותו במקדש ברכה אחת
וכשישלימו כל העם עונין ברוך ה' אלהי
פרק אלו נאמרין דף מ ישראל מן העולם ועד העולם: ובכותה
דורש מן המקרא שאין עונין במקדש אמן
לעיל בעשין ואומר שם של ארבע אותיות ככתבו במקדש כאשר בארנו
ריש פרק ו' דיומא דף לט ומשמת שמעון הצדיק פסקו הכהנים מלברך בשם המפורש
אפילו במקדש כדי שלא ילמד אותו אדם שאינו הגון: גרסינן
דף ע"ה ע"ב ובתו' אין דורשין חגיגה דף יג בירושלמי דפרק בתרא דמגילה אמר רבי חגי כלום אמרו אין
מסתכלין בכהנים אלא משום הסיח הדעת: בשעת שכל כהן
עולה

פרק אלו נאמרין דף לט עולה לדוכן מפרש במסכת סוטה שכשהוא עוקר רגליו לעלות
אומר יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו שתהא הברכה הזאת שצויתנו
לברך את עמך ישראל שלימה ולא יהיה בה מכשול ועון
מעתה ועד עולם וקודם שיחזיר פניו לברך את העם מברך
ברך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של
אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה : וכשמחזיר פניו
מן הצבור אחר שמשלי׳ אומר רבון של עולם עשינו מה שגזרת
עלינו עשה עמנו מה שהבטחתנו בתורתך השקיפה ממעון
קדשך וגו׳ וכל החזרות שהכהנים מחזירין פניהם בין בתחלה
בין בסוף לא יהו אלא דרך ימין אמרינן בפרק אלו נאמרין
עיר שכולה כהנים נושאין כפיהם ומברכין את ישרא׳ שבשאר
מקומות והנשים והטף עונין אמן במה דברים אמורים כשאין
שם כי אם עשרה אבל יש שם יותר על כך מקצתן נושאין
כפיהם ומקצתן עונין אמן ׳

(ויומא כדאית׳ דף לח ור כל כוגות ואת׳ פונה וכו׳ פב דסוטה דף ט״ו בזבחים פ״ו דף סב)

ששה דברים מונעין נשיאות כפים וסימן מעשי
טל׳ פירו׳ מומין׳ עבירה׳ שנים׳ יין ׳

דף כ טומאת ידים ׳ לשון ׳ ומפרש בפ״ג דמגילה מי שהיו לו מומין
בפניו או בידיו או ברגליו לא ישא את כפיו מפני שהעם
מסתכלין בו וכן סומא באחת מעיניו אלא אם כן דש בעירו :
פרק אין עומדין דף לג ומי שהרג את הנפש אף בשוגג לא ישא את כפיו שנא׳ ידיכם
דמי׳ מלאו ובפרישכם כפיכם וגומר : אבל
(ובתוס׳ מנחות בפרק אלו נאמרין דף לט ד״ה כי מהרר תפיה) משומד שעשה תשובה פוסק רבינו גרשם
בתשובה אחת שישא את כפיו דתנן בפרק
דף קט בתרא דמנחות כהנים ששימשו בבית
חוניו לא ישמשו במקדש בירושלים ואין צריך לומר אם עבדו
עבודה זרה שנאמר אך לא יעלו כהני במות אל מזבח ה׳
בירושלים כי אם אכלו מצות בתוך אחיהם הרי אילו כבעלי
מומין שחולקין ואוכלין ולא מקריבין ומאחר שהן כבעלי
מומין נושאין כפיהם שאפילו בקדשי׳ הם אוכלין ועוד נחלקו
שם במשתחוה ומודה לעבודה זרה אי קרבנו ריח ניחוח או לא
אבל בדוכן ועשה תשובה כולי עלמא לא פליגי ובכל עוז יש
להפך בזכות בעלי תשובה : ומצינו שכל ישראל כשחטאו
בעבודה זרה בימי המלכים והיו שם מסתמא כמה כהנים אמר
הקב״ה על יד כל נביאיו שובו אלי ואשובה
(בס׳ ט״ו רתפילה ונרכ׳ כהנים דף ח״ט) אליכם : ורבינו משה פוסק שאינו נושא
כפיו מדאיתקש מברך למשרת ואין זו
בעמוד ג׳ ראיה כי למעלה הוכחנו שלא הוקשו כי אם לעמידה וגם
בעל מום נושא את כפיו ׳

דף כ **שנים** כיצד דאמרינן התם בפרק קמא דחולין נתמלא
זקנו ראוי לישא את כפיו ומה ששנינו במסכת
פ״ג דף כ מגילה קטן אינו נושא כפיו משמע שבן י״ג שנה נושא את
כפיו שמא אגב מילי אחריני דהתם נקט קטן דהוא הדין
דף מב בן י״ג עד שנתמלא זקנו והא דאמר בסוף לולב הגזול קטן
משיודע לישא את כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות יש
דף יג לחלק דעם אחרים נושא את כפיו כדאמרינן בערכין גבי שיר
בין רגלי הלוים היו עומדים וצעירי הלוים היו נקראים אבל
בפני עצמו אינו נושא את כפיו עד שיתמלא זקנו ׳

והיין מי ששתה רביעית יין בבת אחת אינו נושא את
דף קט כפיו ושיעור רביעי׳ מפרש בפ׳ ערבי פסחי׳ אצבעי׳
על אצבעים על רום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע ואותן
בפרק אלו נאמרי׳ דף לט האצבעות בגודל : וטומאת ידים צריך נטילת ידים קודם שנ׳
שאו ידיכם קודש וברכו : והלשון ׳ דאמר רב אשי במסכת
פ״ג דף כ מגילה בני חיפה ובני בית שאן לא ישאו כפיה׳ מפני שקוראין
לאלפין עיינין ולעיינין אלפין : אבל שאר דברים כגון מי
שהעם מרננים אחריו בעבירות אין מונעין אותו מנשיאות
כפים שהיא מצות עשה ואין אומרים לאדם רשע הוסף רשע

דף מז ע״ב ותמנע מן המצות גרסינן בירושלמי דהניזקין אל ילגלג אדם
לומר מה תועיל ברכת הדיוט זה שהוא מגלה עריות שאין
עיקר הברכה תלויה בכהנים אלא בהקב״ה שנאמר ושמו את
שמי על בני ישראל ואני אברכם הכהנים עושין מצוה שנצטוו
בה והקב״ה ברחמיו מברך את ישראל כחפצו : בפרק ראוהו
דף כח בית דין אמרינן כהן שנשא את כפיו בצבור זה חוזר ונושא את
כפיו בצבור אחר : עם שהם אחורי הכהנים אמר רבי יהושע
דף לח בן לוי בפרק אילו נאמרין שאינם בכלל הברכה אלא אם כן
יש שם אונס אבל מלפניו ומצדדין אפילו מחיצה של ברזל
דף פ״ה ועי׳ש בתו׳ אינה מפסקת בין ישרא׳ לאביהם שבשמים : ובפסחים בפרק
כיצד צולין קאמ׳ לה אף בתפלה לענות ברכו וקדושה אף על
על גב דצריך עשרה כיון שיש בבית הכנסת עשרה יכול
היחיד לענות אף על פי שהוא בבית אחר
(שם ובפ׳ אלו נאמרי׳ דלעיל) דקיימא לן כרבי יהושע בן לוי שאומר כן
דף נב אבל אין מצטרף לעשרה כו איתא בפר׳ כל
דף כח גגות ותניא בפר׳ ראוהו בית דין היה עובר אחורי בית הכנסת
ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון
(בפרק אלו נאמרין דף לח) לבו יצא : וכל כהן שאינו מברך אינו
מתברך שנאמר ואברכה מברכיך : תניא
(ביש״ל דף ז׳ ע״ד ותענית בפ״ק דר״ה דף י״ח ובפרק בתרא דנידה דף ע׳ וע״ש בתו׳) בספרי כתוב אחד אומר לא ישא פנים וכאן הוא אומר ישא
ה׳ פניו אליך ומתרץ כאן קודם גמר דין כאן לאחר גמר דין
וזה התירוץ מתרץ בכל שני מקראות המכחישין זה את זה
בשובה ורעה במקרא ׳ כא

לקשור תפילין ביד שנאמר וקשרתם לאות על
ידיך ׳ כב

לקשור תפילין בראש שנא׳ לטוטפות בין עיניך וכתיב
וראו כל עמי הארץ כי שם ה׳ נקרא עליך וגומר
בפרק הקומץ רבה דף לה תניא רבי אלעזר הגדול אומר אילו תפילין שבראש ׳ ותפילין
של יד נמי אמרינן אם נקרע בית יד שלו ונראין התפילין אין
פרק הקומץ דף לז לחוש כדאמרינן במנחות לא סבר מר לך לאות ולא לאחרים
לאות ולמה נראין תפילין של יד שלך אמר לו במקו׳ לך לאות
איתמר : הקלף שכותבין בהן פרשיות וגם הרצועות וגם
עור הבתים צריך להיות מבהמה טהורה או חיה טהורה שנאמ׳
למען תהיה תורת ה׳ בפיך מן המותר בפיך ואפילו על גבי
דף קח נבילות כדאיתא בפרק שמנה שרצים וגם צריכין עיבוד
לשמן כרבן שמעון בן גמליאל דאמר
(בפרק נגמר הדין דף מ״ח) עד שיעבדוהו לשמן וכדרבא בפרק נגמר
דף מז הדין דאמר הזמנה לאו מילתא היא וכדר
דף כ אבהו בפרק הנזקין : וצריך כתיבה לשם
(בפ׳ הקומץ דף לה וע״ש בתו׳) קדושה ולא סגי במחשבה ואין צריך
(לקמן בסימן כה דף קח ע״א) עיבוד בעפצים כמו שנפרש בהלכות ספר
תורה וגם נפרש שם דין גויל קלף ודוכסוסטוס : ותפילין
פ׳ הקומץ דף לב אין כותבין אלא לצד בשר בקלף : וקליפים שלנו מדכתבינן
בהן תפילין יש להם דין קלף וכותבין לצד הלבן וכותבן בדיו
ומות׳ לתת ארמנט בלעז בתוך הדיו שאין
(בפרק קמא דעירובין דף י״ג ועיין בתו׳ פ״ב דגיטין דף י״ט) זה קנקנתום שנחלקו עליו : וצריך לשרטט
התפילין ד׳ שירטוטין סביב הגיליון אבל
אין צריך לשרטט בין שיטה
(בפרק הקומץ דף לב) לשיט׳ : ותולין דילוגין בספר תורה ואין תולין
דילוגין בתפילין ובמזוזות כדאיתא בירושלמי
דף ע״ח ע״ג בפרק קמא דמגילה והטעם משום דאמרינן במכילתה
דף ט בסוף פרשת בא כתבן שלא כסדרן יגנזו : ואסור לאדם
אחר להקרות לסופר אלא אם כן חוזר הכותב וקורא בפיו
קודם שיכתוב שלא יטעה כדגרסינן בפרק קמא דבבא
דף טו בתרא הקדוש ברוך הוא אומר ומשה אומר וכותב : ובהלכות
ספר תורה יהיו מפורשים הדברים האלה יותר באורך :

תפילין

פ' הקומץ דף ל"ב
תפילין של ראש צריך לכתוב בעור קלף ולצד לבן והארבע
פרשיו' יכתו' בד' חתיכות קליפין לכתחילה ואם כתבן בחתיכה
פ' הקומץ דף ל"ד
אחת ארוכה כל פרשה בעמוד אחד יצא ויתנם בעור אחד שיש
בו דפוס ארבע בתים ולא בארבע עורות כל דפוס בירת אחד
בפני עצמו: ותפילין של יד יכתוב בעור קלף אחד לכתחילה
ארבע פרשיות בארבע עמודים ואם כתבן בארבע חתיכות
שם
יצא ויתנ' בעור דפוס אחד שהרי אמרו מי שיש לו שני תפילין
של ראש פי' שלא הניחו מעולם בראש ואין כאן קדושת ראש
ישי' עור על אחד מהם לכסות הבדלת הבתים וכשרי' לשל יד
שם כדף ל"ו
אלמא כתבן בד' חתיכות יצא: וצריך לכתוב בימינו ואיטר יד
יכתוב בשמאל העולם שהוא ימין שלו ואם שולט בשתי ידיו
בפ"ב דגיטין דף כ
יכתוב בימין העולם: ואם נפלה טיפת דיו בחלל בי"ת או חי"ת
או אות אחרת ועתה אין שמה הראשון עליה או ירך שמאל של
ה"ס פתוחה נגע לשל תחתון ונעשית בכך סתומה או אות ריש
נעשית דל"ת כי האי גונא לא יועיל תיקון למחוק הטיפה
ולגרור בתער דהוי כחק תוכות ופסול בין בס"ת ובתפילין
ומזוזה ובגט ולא יועיל אחר כך להעביר הקולמוס על האות
בפ' הניזקין דף כ"ד ובפ' הבונה דף ק"ד
לא לרבנן ולא לרבי יהודה דאם מועיל על האות שנכתב שלא
לשמה לשוויה אות לשמה מכל מקום לשוויה לאות לא יועיל:
בפרק הקומץ דף כ"ט
וכל אות ואות צריך שתהא מוקפת גויל מארבע רוחותיה ואם
נגעה אות לחברתה יועיל תיקון ולא מיקרי חק תוכות אבל
פרק קמא דמגילה דף ע"א ע"ג
בירושלמי מכשיר נגיעות אות לאות למטה ופוסל נגיעות
מלמעלה ומסופק אם נוגעות באמצע: ואם ניקב הקלף בחלל
האות ואפילו הנקב ממלא כל החלל כשירה כדמוכח בפרק
דף כ"ט (שם
הקומץ אבל בירושלמי דמגילה מצריך גויל סביב האות
פ' הקומץ דף ל"ב
מבפני': וצריך להניח ריוח גיליון מלמעלה ולמטה כמו מזוזה
כמלא ריוח אטבא של סופרים ושיערו הגאונים כחצי ציפורן
בשימושא רבה דף ז עמוד ג
ובימין מעט ולא כדי לגול היקף: וחשיטין לא תהא אחת
ארוכה ואחת קצרה אלא שוות: וצריך לכרוך כל פרשה ופרשה
דף כ"ח
בשער בהמה טהורה וגרסי' בפרק במה מדליקין הלכה למשה
מסיני תפילין נכרכות בשערן ונתפרות בגידן פי' מבהמה
דף ז' ע"א
טהורה כמותן וטוב לכרוך משער שור כדאיתא בשימושא רבה
לכפר על מעשה העגל ויש שכורכין אחר כך כל פרשה ופרש'
לבורה בקלף כשר קודם יתננה בדפוס הבתים וטוב לכרוך
בפ"ק דמגילה דף ע"א עמוד ד
במטלית כדאיתא בירושלמי: וכתב רבינו
סמ"ג דהלכות תפילין דף כ"ב
משה שיכרוך כל פרשה ופרשה במטלית
ושיכרוך אותם בשער על המטלית ודבר
דף ע"א ע"ד
זה להפך בירושלמי דמגילה בפרק קמא הלכה למשה
מסיני שיהו כותבין בעורות ובדיו ומסרגלין בקנה וכורכין
בשער וטולים במטלית ודובקין כדבק ותופרין בגידין ויש
לפרש ודובקין בדבק בקרע ספר תורה אמצעית היריעה
ותופרין בגידין יריעה בחבירתה ונהגו העולם לתפור קרע
כל הסוגיא בתו' פרק הקומץ כ"ה והקו' דף ל"ד ובהלכות קטנות הלכו' תפילין דף ד ע"ד
אמצעי היריעה במשי: משפט סדר הנחת הפרשיות בבתים
לדברי רבינו שלמה מימין הקורא האיש העומד כנגד המניח
קדש מימין הקורא ואחריו בירת שיני והיה כי יביאך ואחריו
בית שלישי שמע ישראל ה' ואחריו בית רביעי והיה אם שמע
נמצא שקדש והיה כי יביאך מימין הקורא שהוא משמאל
המניח ושמע והיה אם שמוע משמאל הקורא שהוא ימין
שם בגמרא
המניח כדאיתא בברייתא וכן פירש רבי'
בסמ"ג דהלכו' תפילין דף כ"ב
משה בר מיימון וכן איתא בשימושא
דף ז ע"א
רבה: וזהו הסדר כמו שכתובין בתורה וגם
דף ט
במכילתיה בסוף פרשת בא תניא כתבן שלא כסדרן יגנזו:
בתו' שם וכן בהלכות קטנות דלעיל
אבל רב שרירא גאון ורב האי גאון בנו ורבינו יעקב מפרשים
דבית שלישי והיה אם שמוע בית רביעי שמע וסימניך הויות
להדדי והיה כי יביאך והיה אם שמוע סמוכות יחד: עוד סימן
אחר שינין שבבתים כנגד שין שבעור הדפוסים מבחוץ דשין

דקדש מכאן ושין דשמע מכאן ומכל מקום צריך לכותבן
דלעיל
כסדר הכתובות בתורה כדתניא במכילתיה ובתפילין של
זרוע שכותב בחתיכת קלף אחת בד' עמודים אחר שכתב והיה
כי יביאך בעמוד שני יניח חלק בעמוד שלישי ויכתוב שמע
ישראל בעמוד רביעי ואחר כך יכתוב בעמוד שלישי והיה
עיין בתוספו' דל"ד והברייתא שם
אם שמוע שזהו סדר הכתוב בתורה: ומדקדק רבינו תם מלשון
הברייתא שאומר קדש והיה כי יביאך מימין שמע והיה אם
שמוע משמאל משמע דהוויות להדדי שקדש בראש לצד ימין
כל הסוגיא כדף ל"ה
ושמע בראש לצד שמאל: ואמרינן בפרק הקומץ כל בית
החיצון שאינו רואה את האויר פסול: וכן אמר רב ואם החליף
ברייתא לגוויתא או גוויתא לברייתא פסול אם כן סדר הנחה
של רבי' שלמה פסול לדברי הגאון וסדר הנחת הגאונים פסול
לדברי רבינו שלמה: וירא שמים חושש משום ברכה לבטלה
אם אינו מניח רק כדברי האחד מן הגאונים הלכך יניח שניהם
שנים של יד בברכה אחרת ואחר כך מניח שנים של ראש
בברכה אחרת שהרי יש בראש וכן בזרוע מקום להניח שני
דף כ"ט
תפילין כדאיתא בפרק המוצא תפילין ואם אינו יודע לכוין
המקום ולהניח שניהם יחד אם כן יניח כדברי האחד של יד
ושל ראש ויסלקם מיד ויניח האחרים על סמך ברכה ראשונה
ואף על פי שמפסיק בין של יד לשל יד ברכת תפילין הראש
זה טוב יותר מלהניח לגמרי שלא להניח כלל: מכל מקום
נהגו בארץ אדום ובארץ ישמעאל כדברי רבי שלמה וכדברי
רבינו משה וגם שלחו כתב מאי שנפלה בימה שעל קבר
פ' הקומץ דף ל"ה
יחזקאל ומצאו שם תפילין ישנים מאד כסדר רבינו משה
ורש"י: רצועות שחורות מבחוץ הלכה למשה מסיני ושמ' כמו כן
עור הבתים צריך להיות שחור ויכול לעשו' עור הבתים מקלף
מעובד לשמן ואף על פי שהוא דק שפיר מיקרי עור: דהא גבי
שם כדף ל"ד
כתיבה תניא יכתבם על ארבע עורות: ויכול לעשות מעור
שליל הקלף: ויש אומרים שטוב והגון יותר לפי שלא נעבדה
בו עבירת תשמיש ושפיר קרוי עור דלא גרע מעור עוף דכשר
דף ק"ח
כדאיתא בפרק שמנה שרצים אף על גב
בפרק העור והרוטב דף קכ"ב
דלגבי טומאה חשיב כבשר דחשיב ליה
גבי עורותיהן כבשרן:
פרק הקומץ דף ל"ה ובפרק במה אשה דף ס"ב ועיין שם בתו'
אמר אביי שין של תפילין הלכה למשה
מסיני יעשה מימין הקורא בקמט עור
דפוס הבית שין וכן מכאן ומכאן דימינא
תלתא רישי דשמאלא של ד' רישי פי' שני יודין יעשה בתוכה
כדף ז ע"א
כדאיתא בשימושא רבה'

הג"ה

ואני הקדן האומן לעשות תפילין קשה בעיני פירוש זה של שני יודין לפי הטעם ששמעתי על שני השינין מתלתא רישי ומארבע רישי דהוא כנגד שתי הכתיבות שיש לנו כתב הלוחות וכתב ספר תורה כתב הלוחות היה כתיבה שוקעת שנאמר חרות על הלוחות הרי שכל האותיות היו מן האויר נמצא שיש לשין ארבעה דפנות לשלשה אוירות היא שין לארבעה ראשין של קמטים ונעשין שין משלשה האוירות ואם היו שם שני יודין לא תהיה בגופו שין לפי שהראש אמצעי צריך שיגיע עד שולי השתים בכתיבה ספרדית וכן לשוקעת: והשנית כתיבה בולטת הוא כתב ספר תורה שכתבו משה שהוא בולט על הקלף לפיכך שין של ג' ראשין כנגד שין של קדש היא ראשונה לבתים כמו שכתב הלוחות קדם לכתב ספר תורה ועוד שהוא כתב הבורא ראוי להיות ראשון וכן קבלתי מכל מלמדי כי קדש כנגד שין לארבע ראשין ואם כדברי המחבר כאמ' שכתב הלוחות על ימין המניח ומכל מקום קבלתי שאין קפידא בהם ואין פסול אם החליף: ע"כ

(דף ל"ה) גרסי' בפר' הקומץ וצריך שיגיע החריץ למקום התפר פיר' משך
קמטי השין מבחוץ צריך שיגיעו למטה עד התפירה אבל
רבינו שלמה פי' לענין חריץ הבדלת הבתים שיהיו עד למטה
(שם בדף ל"ד) עד תפירה ובברייתא נמי תניא אם אין חריצין ניכר פסולות
(שם בדף ל"ה) גבי הבתים: אמר רב חננאל אמר רב תיתורא של תפילין
(זוכל הסוגיא גם כתו' שם) הלכה למשה מסיני: אמר אביי מעברתא של תפילין הלכה
למשה מסיני פי' רבינו שלמה לאחר שהכניס האיגרות בבתים
מקצע כל הבתים לבד עור בית רביעי מניח ארוך וכופלו
למטה לכסות פיות הבתי' וזהו בית מושבן של בתים: תיתורא
לשון גשר ומעברתא היינו מאותו עור הנכפל למטה עושה
בליטה כפולה חוץ לבתים שמכניס לתוכה הרצועות ומושכות
אילך ואילך ועוברות דרך אותו חור כפולות הנה והנה שאינן
תפורות שם ויש שקוצצין כל עור הד' בתים למטה ולוקחין
עור ממקום אחר ועושין בראשו כמין ארובה ומכניס' שם הד'
בתים וראש השיני כופל למטה לעשו' תיתורא ומעברתא כמו
שפירשתי לעיל ויש מפרשים מעברתא קרוי זה שיש שנותנין
(שם כל הסוגיא) עור שיני על בית של זרוע מצד זה לצד זה: תניא תפילין
מרובעות הלכה למשה מסיני אמר רב בתפרן ובאלכסונן פיר'
העור הנכפל למטה שהיא התיתורא יתפור עם עור הבתים
סביב בריבוע וכן יהיו נמי זויות בתפירה וצריך שיהא שיעור
זה באלכסון כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה
ולא ארכה יתר על רחבה וגם עור התיתורא והבתים היוצא
חוץ לתפירה קוצצין בריבוע ועור הבליטה הנכפל שקרוי
מעברתא מקצרין כדי שיהא ניכר ריבוע עור התיתורא וגם עוד
הבתים בראשן אף על פי שאין ראיה גמורה מתוך ההלכה
שיצטרך שיהו מרובעים כשהן ארבעתן יחד מכל מקום מוכיח
(בדף ז ע"א) בשימושה רבה שהן מרובעות דקאמר מייתי אעא טבא תרתי
אצבעי על תרתי אצבעי אבל בבית אחד לבדו אינו צריך
ריבוע וגם בגובה הבתים אין קפידא בריבועו וכן תפילין של
יד יש להם דין זה וצריך ריבוע בתפירה וכן בעור התיתורא
וכן בגוף רוחב הבית בראשו: התפירה
(כמו שהבי' לעיל בע"ג פרק במה מדליקין דף כ"ח) צריכה להיות מגידי בהמה
(בדף ז ע"א) טהורה וכתוב בשימושה רבה
שנים עשר תפירות יעשה בה
כנגד שבטי ישראל ואם אין שם כי אם עשרה כשר כשתסיר
שבט מלכות ושבט כהונה הם יהודה ולוי נותרים עשרה ואם
עשה ארבעה עשר תפירות כנגד תוספת אפרים ומנשה טוב׳
בר מדעייל ונפיק פי' היינו מלבד שלשה מקומות במקום
הבדלת הבתים יעביר חוט התפירה מצד זה לצד זה דרך חריץ
(דף ל"ד) והיינו דאמר בפרק הקומץ ושוין שנותנין חוט של משיחה בין
כל אחת ואחת ואם נפסקה התפירה בשלשה מקומות אין
תקנה לחזור ולתפור אלא צריך תפירה
(פ"ק דמגילה דף ע"א ע"ד ובהלכות קטנות מכילו בדף ה' ע"ב וע"ש ובדרותי סוף סי' ס"ע ובספר התרומה סימן ל"י) חדשה כדאיתא בירושלמי רבי ירמיה
אפסיק ליה גידא דרצועתא ושרון ליה׳
תנייבות ושרון ליה ולא מן אולפנין פירוש
שני פעמים בלבד התירו כשנפסקה:
ואני קבלתי דברצוע' שנתפרה בגידין קאי
על ידי שנפסקה וחזרה ונפסקה שמותר לתופרה בגידין וכן
נפסקה עוד פעם שלישית שהרי לרבי ירמיה נפסקה שני
פעמים מלבד פעם ראשונה והתירו לו וכן מוכיח בפ' הקומץ
(דף ל"ה) רבה דקאמר מהו למתפרה ומיעיילא לתפירה לגואי דקאי
התם ארצועות וקאמר התם פוק חזי מה עמא דבר ופירש רבי
(כתו' שם) יעקב להקל מכח הירושלמי ולא כפירו' רבינו שלמה שפירש
שם להחמיר וכן מוכיח לשון רצועתא דקציצה לא מיקרי
(שם ע"ש דתו' ריש דף ל"ה ע"ב) רצועה: משפט אורך הרצועה אמרינן בפרק הקומץ רבה עד
אצבע צרדה ובילמדנו משמ' דהיינו דווק' בשל יד וכן בשימוש'

(בדף ז ע"א) רבה ורב אלפס הביאו רצועה דימינא עד טיבורא דשמאלה
כנגד החזרה ובזרוע עד אצבע צרדה ויהיו משולשין בתלתא
זמנין כלומר שיכרוך סביב צרדה ג' פעמים ורוחב הרצועה
יותר מחטה ופחותה מכשעורה ואם פחות או יותר לית לן בה
(בספרו סימן ר"ה) כך כתו' שם וכתב הרב רבי ברוך אם נפסקה הרצועה ופחותה
מכשיעור אין לו תקנה לא לקושרה ולא לתופרה אבל לפי מה
(היינו דלא כעי מוכח) שקבלתי מותר וכן משמע בדברי הרב רבי אליעזר ממ"ץ ויזהר
(שם דף ל"ה בעמוד שבכתו') בהנחתן שלא יהפכו הרצועות דאמר רב נחמן ונוייהן לבר:
(שם וכל הסוגי' כתו' שם) קשר של תפילין הלכה למשה מסיני היינו השם שרגילים
לומר שיש שין בקמט הדפוס לכאן ולכאן ואות דלית בקשר
של ראש ובקשר של יד עוברת מעט הרצועה ונראית כמין יוד
ובכך נעשה השם של שדי אמנם אין נראה לרבינו יצחק שאין
זה נזכר בשום מקום לא דלת ולא יוד אלא נקרא קשר מקום
(דף כ"ח) הדלת ובפ' במה מדליקין מוכח שאין שום אות ברצועות גבי
(שם) לא נצרכה אלא לרצועותיהן שאין שם תורה ולמ"ד אמר
ששין של תפילין נקראת תורה ואם היה שם דלת ויוד גם
(בפרק הקומץ דף ל"ו) ברצועותיהן יש תורה: וכיצד סדר הנחתם יניח תחלה של יד
דכתיב וקשרתם לאות על ידיך ויברך להניח תפילין ואחר
כך יניח של ראש ויברך על מצות תפילין שאחרי עשה של יד
(שם) כתיב והיו לטוטפות בין עיניך׳ ואמרו רבותינו כל זמן שהיו
(שם) בין עיניך יהיו שתים׳ ולכך כשחולץ חולץ של ראש תחילה
ויניחם בתיק ואחר יחלוץ של יד ויניחם על של ראש בתיק
ועתה כשירצה להניחם ימצא אותם של יד מזומנות שאם
היה מניחם בתיק תחת אותם של ראש היה צריך להעביר על
המצות להסיר אותם של ראש לצד אחר עד שיניח אותם של
(דף ל"ג) יד וזהו מה שאנו אומרים בפרק אמר להם הממונה ביומא
עבורי דרעא אטוטפתא אסירא פירוש להקדים בתיק זרוע
לשל ראש אסיר מטעם שאמרנו עבורי לשון הקדמה כמו וי
(בפרק הקומץ דף ל"ז) ויעבור את הכושי: ויניח בצד שמאל דכתיב ידכה יד כהה ועוד
כתיב וכתבת' וקשרתם מה כתיב' בימין אף קשירה בימין ואם
הוא איטר יניח בימין העולם שהוא שמאלו ואם הוא שולט
בשתי ידיו יניח בשמאל העולם: ויניח בזרוע במקום קבוצת
הבשר שיש שם הנקרא קיבורת על שם קבוצת הבשר כמו
(בפרק זה בורר דף כ"ו) קיבורה דאהיני פירוש אשכול של תמרים ותניא בתוספתא
מניין לזרוע שהוא קרוי יד שנאמ' ותהיינה העבותים אשר על
זרועו כפשתים אשר בערה באש וימסו אסוריו מעל ידיו:
ויכוין כנגד הלב שנאמר ושמתם את דברי אלה על לבבכם
(פרק הקומץ דף ל"ז) ודרשינן התם שתהא שימה כנגד הלב
(פרק קמא דף כ"ו ועיין בתו' פ' הקומץ שם בד"ה קיבורת) ובמסכת אהלות נמי מוכיח שהזרוע הוא
העצם המחובר לכתף מצד אחד וראשו
השיני מחובר למרפק הוא קורא בלעז נמצ'
שיכול לכוין ממש כנגד הלב: ותפילין
(שם ובפרק התכלת תפילין דף כ"ה) של הראש מקום שמוחו של תינוק רופס
ויש שם מקום להניח שני תפילין: ותניא
(שם) בפרק הקומץ רבה נאמר כאן בין עיניך ונאמר להלן לא
תשימו קרחה בין עיניכם מה להלן בגובה של ראש מקום
שעושה קרחה אף כאן כן׳ והקשר של תפילין יהדק בראש
למעלה בעורף ולא במפרקת כדי שיהו ישר' למעלה כדאמרי'
(בדף ל"ה) התם: ורוחב הקציצה לכתחילה שתי אצבעות כדאיתא
(בתחילתו דף ז') בשימושא רבה ואם פחות או יותר לית לן בה: אמרינן בפרק
(דף ל"ה) הקומץ מאמתי מברך עליהן משעת הנחתן עד שעת קשירתן
פירוש קשירתן זהו הידוקן בשעת הנחתן
(בפר' בהמה המקשה דף ע"ז) כמו שיליא הקשורה בוולד שאם היה
עושה קשירה ממש בכל פעם שמניחם לא
(דף נ"ז) תתיישב ההלכה בפרק המוצא תפילין בשבת בחוץ דמשמע
התם דחדשות אסור להניחם בראשו משום קשר של קיימא
שעדיין

טעדיין לא נקשרו אבל ישנות מותרות משמע שבישנות אין
צריך קשירה בכל יום : ובשל יד נמי אף על גב רכת׳ וקשרתם
פ׳ דף ס ה
אין צריך קשירה בכל יום כרמשמע במסכת מקוואות שמונח
שם קשרים שאין צריך שיבא בהם מים בשעת טבילה ומונה
שם קשר של ראש בזמן שהוא אוצא קשר של יר בזמן שאינו
עולה ויורד פיר׳ שקבוע ואינו עולה ויורד כשלנו : ומדאין צריך
להתירו בשעת טבילה יש ללמוד שקשר של קיימא הוא: פירש
דף מ
אוצא רחוק כלומר נקשר בדוחק כמו אוצצא בפרק המפקיד :
בפרק הקומץ דף לו
גרסינ׳ התם לא סח בין של יר לשל ראש מברך אחת סח מברך
כתו׳ סס
שתים פירוש רב יהודאי גאון ורב עמרם ורבינו יעקב לא סח
אינו מברך אלא אחת ע׳ של ראש אבל סח מברך שתים על
פרסת כא דף לא ע״ב
של ראש וכן ראיתי בפירוש בילמדינו שאפילו מניח זה אחר
זה בלא סיחה שמברך על של יד להניח ועל של ראש על
היינו פירו׳ לפי פס והאלפסי בהלכות תפילי׳ דף פ׳ והתיית׳ בסר דתפילין דף כ״ג
מצות תפילין ולא כדברי המפרשים לא סח מברך אחת כלומ׳
יוצא בברכת שבירך על של יד אף על פי
עיין בכ״ב דברכות דף ר׳ ע״ג והתייתו׳ תפס לשונו וביארו יותר ע״ש
שישנו בירושלמי תלמוד שלנו עיקר ועוד
יכול להיות שאותה דירושלמי נאמר קודם
בפ׳ הקומץ דף לו
רשלח רבה בר בר חנא משמיה דרבי יוחנן
שמברך שתים : ותפילין של ראש אין
בפרק התכלת דף לח
מעכבין של יד ושל יד אין מעכבין של ראש ומי שאינו מניח
אלא אחת מהן מברך שתים והחולץ תפילין לא יברך לשמור
חוקיו ולא שום דבר ואפילו חולצן סמוך
בפרק כל סיתן דף כא ובפרק כיצד מברכי׳ דף מו והכו׳ כתו׳ בפ״ה ס׳
לחשיכה שבני מערבא שהיו מברכין כן
פרק ב׳ דברכות דף ר׳ ע״ג
מפרש בירושלמי שהיו סוברין דושמרת
את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה
בחקת תפילין הכתוב מדבר וימים ולא
לילות אבל אין הלכה כן אבל הלכה דבחקת הפסח
דף לו
הכתוב מדבר דהא אמר רב אשי בפרק הקומץ רבה הלכה
דלילה זמן תפילין ואין מורין כן שמא יישן בהן או שמא יפיח
בפ׳ קמא דברכות דף י׳
בהן : וזמן הנחתן שחרית לכתחילה אמר אביי לתפילין
כאחרים דאמרי משיכיר חברו ברחוק ארבע אמות ופירוש
סס כרף נ׳ ע״א
בירושלמי ברגיל ואין רגיל כהריא דאזיל לאכסניא ואזיל ואתי
לקיצים פירוש משיכיר חברו שאינו רגיל בו אלא לפרקים
בפרק הקומץ דף לו
כארם שבא לאכסניא לפרקים : תניא היה משכים לצאת
לדר ומתיירא שמא יאבדו מניחן וכשיגיע זמנה ימשמש בהן
כתו׳ סס
ומברך על זה כתב רבינו שמשון מכאן נראה דכשאדם
משכים והולך קודם היום ומתעטף בציצית אין צריך להסיר
טליתו כשיאיר היו׳ כדי לחזו׳ להתעטף ולברך דכיון דממשמש
בו יכול לברך אף על פי שיש לחלק כי
בגמרא סס ומביאה לקת׳ בעמו׳ סבכמוך
בתפילין מצוה לשמש כדלקמן מכל מקום
דף מ ג
אין נראה לחלק דבפרק התכלת מדמי
תפילין לציצית לעניין משמוש ולברך :
דף לו וכל הסוגיא כתו׳ סס וכתו׳ פרק המוכא תפילין בר״ה ימים דף כו
גרסינן בפרק הקומץ שאין מניחין תפילין
בשבתות וימים טובים מפני שהן גופן אות
ובחול המועד של פסח וסוכות יש אומרים
שאין מניחין תפילין שיש בהן אות בפסח
פרק אלו מגלחין דף כ״ב ע״א
מצות ובסוכות כוכה ולולב אבל בירושלמי משמע שמניחין
אותן דקאמ׳ ההוא גברא דאכד תפיליו אתא לקמיה דרב חננאל
שדריה לקמיה דרבה בר בר חנה אמר ליה לספרא זיל הב ליה
בפרק אלו מגלחין דף יח וגם כל הסוגיא בתוספו׳ סס בדף יט
תפילך ואת כתוב לך אחריני דתנן כותב אדם תפילין לעצמו
לאחרים לא אתא לקמיה דרב אמר ליה לספרא זיל כתוב ליה
להריא מתניתין פליגא עליה דרב כותב אדם תפילין לעצמו
לאחרי׳ לא פתר לה בכותב להניח ׳ פירוש רב מפרש המשנה
להניח עד לאחר המועד אבל לצורך המועד יכול לכתוב אף
לאחרים וכן פסקו רבי שמשון בר׳ אברהם ורבינו יצחק בר
רבי ברוך ואות פסח וסוכות הוא מעשיית מלאכה ובחול
המועד מותר מן התורה כדמפרש התם : וצריך שימשמש בהן
לפרקים כשמונחין בראשו ובזרועו כרי שלא יסיח רעתו מהן
בפרק הקומץ דף ... ובפ׳ רשבת דף ...
קל וחומר מציץ שאין בו אלא הזכרה אחת אמרה תורה והיה
על מצחו תמיד תפילין שיש בו כמה אזהרות והזכרות על
אחת כמה וכמה שימשמש בהן לפרקים : וגרסינן בפרק לולב
דף מו
וערבה אמר מר זוטרא חזינא ליה לרב פפא דכל אימת רמנח
תפילין מברך רבנן דבי רב אשי כל איכת דממשמשי מברכי :
בכל ראשון דמסכ׳ סופרים דף מ״ג ובפרק הבונה דף ו
וצריך ליזהר בפרשיות שאם עשה הסתומה פתוחה והפתוחה
סתומה פסולה ושלש פרשיו׳ ראשונות כולן פתוחות : ופרשה
אחרונה שהיא והיה אם שמוע סתומה : ואם כתב חסר מצא
פסול עד שימחק את היתר ואם כתב המלא חסר פסול ואין לו
תקנה ׳
בפרק שני דהלכו׳ תפילין דף כב
ואלו החסירות והמלאות כמו שכתבם רבינו משה
מתוך ספר הקרמון שהיה במצרים והיו בו כ״ד
ספרים והיו בירושלם מקדם להגיה ממנו הספרים ועליו היו
סומכין לפי שהגיהו בן אשר ודקדק בו כמה שני׳ והגיהו פעמי׳
רבות ׳

פרשה ראשונה קרש לי כל בכור מלא זכור מלא בחזק
חסר הוציא מלא יצאי׳ חסר יביאך מלא והאמרי
חסר והיבוסי מלא לאבתיך חסר העברה חסר מצרת חסר
השביעי מלא מצות מלא שאר הסר גבלך חסר בעבור מלא
לאות מלא תורת מלא לזכרון מלא עיניך מלא הוצאך חסר
יוד החקה חסר למועדה מלא ׳

פרשה שנייה והיה כי יבאך חסר ולאבתיך חסר חמר
חסר בכור מלא בחזק חסר הוציאנו מלא ויהרג
חסר בכור מלא מבכר חסר ועד בכור מלא זבח חסר וכל בכור
מלא לאות מלא ידכה כתיב בה״י לטוטפת חסר ו״ו אחרונה
עיניך מלא בחזק חסר הוציאנו מלא ׳

פרשה שלישית שמע מאדך חסר לבניך מלא בביתך
בלא יוד שנייה לטטפת חסר שני ווין עיני׳ מלא
ובקומיך מלא לאות מלא ידך בלא יוד שנייה מזזות חסר ו״ו
ראשונה ביתך חסר יוד שנייה ובשעריך מלא ׳

פרשה רביעית והיה אם שמע חסר מצותי בויו אחרת
יורה מלא ומלקוש מלא ותירשך חסר ו״ו
והשתחויתם מלא יבולה מלא הטבה חסר אתם חסר לאות
מלא לטוטפת חסר ו״ו שנייה עיניכם מלא בביתך בלא יוד
שנייה ובקומיך מלא מזוזות מלא ובשעריך מלא לאבתיכם
סס
חסר ו״ו וכתב רבינו משה וצריך ליזהר בתגין של אותיות והן
כמו זיינין זקופות על האותיות שיש להן תגין כמו שהן
כתובין בספר תורה הבדוק ואילו הן ׳

פרשה ראשונה יש בה אות אחת מלבד מ״ם סתומה
של מימים ועליה שלשה זיינין ׳

פרשה שניה יש בה ה׳ אותיות וכל אחת מהן ה״א ועל
כל ה״א מחמשתן ד׳ זיונין והן ה״א של ונתנה וה״א
ראשונה וה״א שנייה של כי הקשה וה״א של ויהרג וה״א של
ידכה ׳

פרשה שלישית יש בה ה׳ אותיות ואלו הן קוף של
ובקומך יש עליה שלש׳ זיינין וקוף של וקשרתם
יש עליה שלש׳ זיינין וטי״ת טי״ת ופ״א של ולטוטפת על כל אחד
מהן שלשה זיינין ׳

פרשה רביעית יש בה חמש אותיות ואלו הן פ״א של
ואספת יש עליה שלשה זיינין ות״יו של
ואספת יש עליה זיין אחת וטי״ת טי״ת ופ״א של
לטטפת על כל אחת מהן ד׳ זיין כל אותיות המתויינות
שש עשרה ואם לא עשה התגין או הוסיף וגרע בהן לא פסל :
סימן כ״ה דף ... והו׳ תפ׳ היקות דף ...
בהלכות ספר תורה מבואר דקוצו של יוד מעכב וצריך

שיהא

שיהא ראשו כפוף וגם גופן של אותיות אחרו׳ מבואר שם וגם
דין ניקב האות או תוכו או ברגלו הכל יתבאר שם׃ הלוקח
תפילין ממי שאינו מומח׳ צרי׳ לבודקן ולאחר שבדקן והחזירן
(רק המוכ׳ תפילין דף כ״ז)
לעורן או לקחן מן המומחה ולא בדקן אין צריכין בדיקה
אפילו אחר כמה שנים כל זמן שחפויין שלם הרי הן בחזקתן
ואין חוששין להם שמא נמחקה אות מתוכן או נקבה כדתניא
(סתנה דף ט׳ ע״א)
במכילתיה ובירושלמי דעירובין פרק אחרון הילל הזקן אומ׳
(דף כ״י ע״א)
אלו תפילין של אבי אימא׃ תנו רבנן בפר׳ התכלת תפילין יש
(דף מ״ב)
להן בדיקה פירוש יכול אדם לבודקן אם דקדק בהן בחסרות
ויתרות ואין נקחין אלא מן המומחה פירוש לכתחילה קאמר
גזירה שמא יצא בהם קודם בדיקה שיש טורח לסתור התפיר׳
ולחזור ולתופרה׃ ס״ת ומזוזות יש להם בדיקה ונקחין מכל
אדם שהן מזומנות לדקדק בהן אבל אין חוששין כלל שמא
לא נתעבדו לשמן כי הכל בקיאין בכך כך פירש ר״י׃ מוכיח
(ספ״ב רה תפילי׳)
בברכות שהפטור מק״ש פטור מתפילין׃ ואמרינן בפרק לולב
(מי שמתו דף י״ח)
הגזול קטן שיודע לשמר תפילי׳ אביו לוקח לו תפילין׃ וגרסינן
(דף מ״ב)
במסכת חולין שחולי מעים פטור מן התפילי׳׃ תפילין צריכין
(כל הבשר דף ק״ז)
גוף נקי כאלישע בעל כנפים וכו׳ כדמפרש התם שלא יישן
(יק במה טומנים דף מ״ט וע״ש בתו׳)
ושלא יפיח בהן לפיכך אסור לישן בהן שינת קבע ולא שינת
עראי אם מונחות בידו כדמפרש בפרק הישן אבל מונחות
(דף כ״ו)
בראשו ובגדו עליהן ישן שינת עראי כדי הילוך מאה אמה
ולא יאכל בהן אכילת קבע אבל אכילת עראי מותר׃ היה
צריך לבית הכסא אפי׳ להשתין חולץ תפילין ברחוק ד׳ אמות
(בפרק מי שמתו דף כ״ד)
ומוסרן לחבירו ואם אין שם חבר וירא שמא יקחו אותן בני
אדם אם יניחם לחוץ פוסק רבי יהושע בן לוי הלכה דגוללן
(שם)
כמי׳ ס״ת ואוחזו בימינו כנגד לבו ויש מפר׳ גוללן בבגדו ובידו
כמו שאו׳ שם למעלה׃ אמר רב נחמן ובלבד שלא תהא יוצאה
(שם)
רצוע מתחת ידו טפח׳ ומכאן משמע קצת שהם בידו בלא
שום בגד׃ ומו׳ רבינו יהודה כתב שבמקום שאין קבוע לפנות
מותר להשתין בהם מים כשהן מונחי׳ בראשו שאין לגזור שם
שמא יפנה׃ שכח ונכנס לבית הכסא והוא לבוש תפילין מניח
(שם ובדף כ״ה)
ידו עליהן עד שיגמור עמוד ראשון מפני הסכנה׳ תניא בפרק
הישן שכח ושימש מיטתו בתפילי׳ לא יגע בהן כלל עד שיטול
(דף כ״ו)
ידיו׃ ולא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו בתוך
ארבע אמות של מת או ארבע אמות של קבר כדאיתא בפרק
מי שמתו׃ בית שיש בו תפילין או ס״ת אסור לשמש מטתו
(דף י״ח)
עד שיוציאם או יניחם בכלי ויניח הכלי בכלי אחר שאינו
כליין אבל אם היה כלי השיני מזומן להם אפילו עשרה
כלים ככלי אח׳ הם חשובים׳ ואם הניחם כלי בתוך כלי מותר
להניחם תחת מראשותיו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו כדי
לשומרן ואפילו אשתו עמו במטה׳ עיקר אלה ההלכות בפרק
מי שמתו׃ ובשאלתו׳ אומ׳ שאין לו ליתן תפילין לאדם כשהולך
(דף כ״ה ודף כ״ו)
לבית הכסא דאמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה
(דף כ״ד והטעם שם)
דרבי יוחנן וכן אמר רב׳ כי הוה אזלינן בתריה דרב נחמן כי
אזיל לבית הכסא כי הוה נקיט ספרא דאגדתא הוה יהיב לן
תפילין לא יהיב לן׃ ואמ׳ רבי יהושע בן לוי שס״ת צריך לעשות
(שם בדף כ״ו וע״ש בדי סוף פירקא דף ע״ט ע״א)
לו מחיצה גבוה עשרה טפחים ובעניין אחר אסור לשמש
מטתו באותו בית ואין די להניחו כלי בתוך כלי ולמעלה בפר׳
ואהבת פירשתי טעמים נאים בתפילין שדרשתי לרבים וכל
(בסוף סימן ג׳)
המניח תפילין מאריך ימים שנאמר ה׳ עליהם יחיו׳ כ ג
(התכלת דף מ״ד)

לקבוע פרשת שמע ופרשת והיה אם שמוע על
מזוזת בתינו שכתו׳ בב׳ פרשיות וכתבתם
על מזוזות ביתיך ובשעריך ושנינו בפרק הקומץ רבה שני
(דף כ״ח)
פרשיות שבמזוזה מעכבות זו את זו וכל מי שאינו מניח מזוזה
עובר בשני עשה וכתבתם וכתבתם כדאיתא בפרק התכלת
(דף מ״ד)
וכל משפטי הכתיבה שבתפילין ישנו במזוזה ואין ביניהן
אלא הא דמסקינן התם הילכתא מזוזה צריכה שירטוט פי׳ בין
(בפרק הקומץ דף ל״ב)
שיטה לשיטה תפילין אין צריכין שירטוט פי׳ אלא ארב׳ שיטין
מלמעלה אחד לצדדין שנים מלמטה אחד הרי ד׳ שהרי בה״ג
פוסק כרבי יצחק שאמר בפ״ק דגיטין שתי תיבו׳ כותבין בלא
(דף ו)
שירטוט שלש אין כותבין׃ ובירושלמי דמגילה משמע דאף
(בפרק בני העיר דף ע״ר ע״א והאשרי מכילתו שם בפ״כ דף ל״ו ע״ד ובתוס׳ פרק הקומץ בד״ה הא מורידי דף ל״ב ועיין בהגה מיימוני׳ בפ״א דהלכות ס״ת דף נ״ג)
באגרת שלומי׳ צריך שירטוט שאומר מהו למכתב תרתין או
תלת מילין מן פסוק בלא שרטוט ומביא ראייה רבי מנא שלח
כתב לרבי אושעיא ראשיתך מצער היה מאד ישגא אחריתך
משמע שהיה מהפך הפסוק מפני שלא
שרטט והרב רבינו משה בר מיימון כתב
(בפר׳ ראשון דתפילין ומזוזה דף כ)
שמזוזה אינה צריכ׳ עיבוד לשמ׳ ונ״ל ראייתו
מדאמר במסכת מגילה דמגילה צריך שירטוט כאמותה של
(פ״ק דף י״ג)
תורה פירוש מזוזה שיש בה אמיתות מלכות שמים ודריש ליה
מדכתיב בה דברי שלום ואמת ואם כן אם היתה מזוזה צריכה
עיבוד לשמה גם מגילה היתה צריכה עיבוד לשמה ורבי יוחנן
אומר התם דהקורא את המגילה הכתובה בין הכתובים ביחיד
(בפ״ב דף י״ט)
יצא משמע דאינה צריכ׳ עיבוד לשמה ויש לחלק בדבר׃ ונהגו
העולם לעבד קלף שבמזוזה לשמה׃ ואומר שם רבי מאיר חיה
(בפרק הקומץ דף ל״ב)
מניח ריוח מלמעלה וריוח מלמטה כמלא אטבא דספרי ואמרו
הגאונים ששיעורן כחצי צפורן׃ ומן הצדדין לא פירש ושמא
מאחר שכורך כלפי שמע צריך בתחילה כדי לגול היקף כמו
(כמו שאומר שם בדף ל״א)
בס״ת כך כתב רבינו שמשון׃ מנהג פשוט שכותבין על
המזוזה מבחוץ כנגד הריוח שבין פרשה לפרשה שדי וכן
כותבין כנגד יי׳ אלקינו ה׳ אחד שם המתחלף באלף בי״ת והוא
האותיות שניו׳ לאותיות ה׳ אלהינו ה׳ כוזו במוכסז כוזו ואין בזה
הפסד לפי שהוא מבחוץ אבל מבפנים אסור להוסיף אפי׳ אות
אחת ולא לעשות חותמות שמות של מלאכי׳ ולא שום דבר כי
אם ציווי אדון הכל לא תוסיף ולא תגרע׃ אמר רב חסדא על
(שם בדף ל״א)
הארץ בשיטה אחרונה איכא דאמרי בסו׳ שיטה ואיכא דאמרי
בתחילת שיטה א״ר חלבו חזינא להו לרב הונא דכריך לידה
(שם)
מאחד כלפי שמע ועושה פרשיות סתומות ומסיק לרב דמצוה
(שם בדף ל״ב)
בסתומות׳ ואי עבדינהו פתוחות שפיר דמי לפי שאין שתי
הפרשיות סמוכות בתורה׃ ובירושלמי
דמגילה פוסק רב גם כן דפתוחה כשרה
(פרק קמא דף ע״א ע״ב ובתו׳ פרק הקומץ כל הכוני׳ בד״ה והאידנ׳ דף ל״ב)
לפי שאינן סמוכות בתורה ומאריך אחר
כך שם פתוחה מראשה פתוחה׳ פתוחה
מסופה פתוחה׳ פתוח׳ מכאן ומכאן סתומה
וקבלתי כך הפי׳ לא שתהא פתוחה לגמרי שראשה שיעור ט׳
אותיות לדברי סידור קדמוני או ג׳ אותיות
לדברי מסכת סופרים ולא שתהא פתוחה
(פרק ראשון דף מ״ג עמוד ג)
לגמרי מסופה שאם כן היתה פתוח׳ גמורה
אלא תחלק שיעור הפתיחה לכאן ולכאן פחות משלש אותיות
בסוף ובשעריך בסוף שיטה ופחות משלשה אותיות בתחילת
שיטה במקום שמתחיל והיה אם שמוע להכירא בעלמא לפי
שאינו סמוכות בתורה וזו היא סתומה גמורה מאחר שאין
שיעור פתיחה לא בתחילה ולא בסוף׳
ולא קשיא דרב ארב׃
(עיין בספר התרומה סימן ר׳)
ותימא שאומרי׳ בלשון
(תו׳ פרק הקומץ בד״ה ועושה פרשיותיה דף ל״א)
רבים פרשיותיה סתומות והלא אין כאן
אלא כי אם הפסק אחד בין שמע לוהיה
אם שמוע וכתב רבינו שמשון משום דקסבר על הארץ בסוף
שיטה אחרונה וכן אני נוהג אבל מקצת העולם נהגו על
הארץ בתחילה שיטה אחרונה ונהגו הסופרים לכתוב אותה
בכ״ב שיטין ואם שינה לא פסל׃ ואילו הן התיבות שבראש
כל שיטה ושיטה שמע ה׳ הדברים לבניך ובשכבך בין
והיה מצוה בכל יורה עשב פן והשתחויתם השמים ואבדתם
ושמתם

ושמתם אותם אתם בדרך ובשעריך אשר על הארץ:
מיימו׳ פ״ה דתפילין ומזוזה דף כה קודם שיקבענה במזוזות הפתח מברך ברוך אתה ה׳ אלקינו
מלך העולם אקבו׳ לקבוע מזוזה ואינו מברך בשעת כתיבה
שקביעתה זו היא מצותה: מזוזה של
יחיד נבדקת פעמים בשמיטה ושל רבים
פעמים ביובל שבדבר שהוא של רבים
אין להטריח הרבה פן יהיה כל אחד דוחה
דף נ הבדיקה על חברו: גרסינן במסכת סוכה
דף יא וביומא פרק קמא בית שאין בו ד׳ אמות על ד׳ אמות
דף לג פטור מן המזוזה: גרסינן בפרק הקומץ פתחים שוממין
דף יא פטורי׳ מן המזוזה שאין להם משקוף או תקרה וביומא בפ׳ קמא
תני רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא ששה שערים פטורין
מן המזוזה בית התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרות
ושער שאינו מקורה ושער שאינו גבוה עשרה טפחים׳ וחולק
פס כל הסוגיא באוצרות על בריתא דבסמוך: ותניא ביומא פר׳ קמא בשעריך
אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות מדינות ועיירות ואוצרו׳
יין ושמן כולם חייבין במזוזה יכול שאני מרבה אף בית שער
האכסדרה ומרפסת ת״ל ביתך דווקא מיוחדת לדירה יצאו אילו
שאינם מיוחדים לדירה יכול שאני מרבה בית הבורסקי ובית
המרחץ ובית הטבילה ת״ל ביתיך העשוי לכבוד יצאו אילו
שאינם עשוין לכבוד יכול שאני מרבה אף הר הבית והלשכות
והעזרות ת״ל ביתיך מה ביתיך שהוא חול אף כל שהוא חול
יצאו אילו שהם קדש וא״כ בית הכנסת ובית המדרש פטורין:
ואמרי׳ נמי התם בית הכנסת שאין שם בית דירה לחזן חכמים
דף לג פוטרין מן המזוזה וגר׳ בפ׳ הקומץ והא ההוא פתחא דהוה עייל
ביה רב הונא לבי מדרשא והוה ביה מזוזה ומתרץ ההוא רגיל
הוה פיר׳ רגיל לכל בני הבית כך פי׳ רש״י אבל אם אין רגיל בו
כדף לג כי אם הוא לבדו פטור: עוד אמרינן התם דבית שער הפתוח
לחצר ובתים פתוחים לבית שער חייבין בשתי מזוזות משם
יש לדקדק דבית שער אכסדרה ומרפסת נמי חייבין במזוזה
במקום שבתים החייבין במזוזה פתוחין להם: ומטעם זה
שערי חצרו׳ ושערי מדינות ושערי עיירות כולם חייבין במזוזה
שהרי הבתי׳ שדרי׳ בהן השומרי׳ שחייבין במזוזה פתוחי׳ להם:
כדף לד עוד אמרינן התם שפתח קטן שבין בית לעלייה חייב במזוזה
סס וחדר שיש לו ד׳ פתחים חייב בד׳ מזוזות ומקשה שם פשיטא
בדף לג כל הסוגיא ומתרץ לא צריכה אע״ג דרגיל בחד: עוד אמר התם שאם
העמיקה טפח בתוך המזוזה פסולה עוד אמרינן התם שמצוה
להניחה בתוך חלל של פתח ובטפח הסמוך לרשו׳ הרבי׳ כדי
כדף לג שיפגע במצוה מיד: עוד אומר שם פתח שבין ב׳ בתים
הלך אחר היכר ציר פי׳ בעל הבית שציר הדלת סובב בו חייב
לעשות המזוזה ימין מבואו דרך אותו הפתח שנאמר ביתך
מין נדף לד דרך ביאתך וכי עקר איניש כרעיה דימינא עקר ברישא: ואין
צריך להניח מזוזה ימין ושמאל: ותניא
בספרי ר׳ יצחק אומ׳ הרי הוא אומ׳ ולקחו מן
הדם ונתנו על שתי המזוזות זה בנה אב
בכל מקום שנ׳ מזוזות אינו בכלל שתי׳ עד שיפרוט לך הכתוב
כדף לג שתי מזוזות: עוד שם רבי יוסי אומר וקשרתם וכתבתם מה
סס קשירה בגובה אף כתיבה בגובה: ושיעור הנחתה מן התקרה
עד שליש העליון ויותר על שליש לא ירחיקנו מן התקרה:
גרסינן בירושלמי דמגילה פרק
בתר׳ מזוזה צריך שיהא שמע שלה
רואה הפתח:
אמר רב עשאה כמין נגר פסולה פיר׳ רבינו
שלמה משוכב ורבינו יעקב פירש מעומד
אבל משוכב כשרה ולוחות המונהות
בארון כשירה ועוד אומר צא ולמד מכפר

בכר׳ קמא דיומא דף יא ועיין בתוספות פרק התכלת נ״ה והא דתנן דף מ״ג

ואתתקן ריש דף לד ומכי׳ נרן׳ לד דלעיל

דף ע״ה ע״ג ועיין בהלכו׳ קטנות הלכות מזוזה דף ד׳ ע״א

בפרק הקומ׳ דף לג וכל הסוגיא עם הירושלמי בתוס׳ שם בד״ה הא דעבידא

תורה שכשהוא עומד כל העם עומדין וכשהוא יושב כל העם
יושבין ומקשינ׳ והלא כל מזוזות שבבית רבי הן עשויות כמין
נגר ומתרץ הא בסיכתא הא באסתוירא ולפירש רבי׳ יעקב אם
עשאה ממש כיתידות האהלים התקועים בארץ מעומ׳ פסולה
אבל מזוזות של בית רבי לא היו לגמרי מעומד אלא מוטה
כעין חבור השוק והרגל שנקרא אסתוירא בפרק מצות חליצה דף קג
דומה קצת לנון כפופה והעולם נהגו כפי׳ רבי׳ שלמה מעומד:
תניא בפרק השואל המשכיר בית לחברו על השוכר לעשות בבא מציעא
מזוזה וכשהו׳ יוצא לא יטלנה בידו ויצא ואם של גוי הוא יטלנה דף קב
ויצא ותניא בפר׳ התכלת השוכר בית בחוצה לארץ כל ל׳ יום דף מד
פטורה מן המזוז׳ מכאן ואילך חייבת פירוש דמשם ואילך הוא
קבוע שם אבל השוכר בית בארץ ישראל חייב במזוזה
לאלתר משום יישוב ארץ ישרא׳: עוד גרסינן בירושלמי דסוף
מגילה השוכר בית מהגוי צריך ליתן מזוזה וכשהוא יוצא
נוטלה ובשל ישרא׳ אסור לעשות כן: יש אומר שיש בירושלמי
עיר שיש בה חזירים פטורין מן המזוזה: ואומר רבינו
יצחק ברבי אברהם נשתקע הדבר ולא נאמר כי בדק בכולן
ולא מצאו ועוד אפילו ישנו בשום מדרש זהו דווקא בפתח
הבית שהחזירים מצויים שם אבל בחדרים ובעליות חייבים
ואפילו בפתח הבית במקום שתחלת שליש העליון למעלה
מעשרה יכול להניחה אמנם היה נוהג לכסותה כולה בפתח
וכן אני נוהג לכסותה וגם בחדרים במקום שהתינוקות
מצויין שם אני מכסה הנקב במעט שעוה: בית שאין שם אלא
נשים חייבת במזוזה כדתנן בברכות: גרסינן בפרק
התכלת כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו דף מג
ומזוזה בפתחו הו׳ בחיזוק שלא יחטא שנ׳ והחוט המשולש לא
במהרה ינתק ואומר חונה מלאך ה׳ סביב ליריאו ויחלצם:

ד׳ ע״ג ומצי׳ מ״ק ממעשה פ״א ע״ם ובתוספות שם הסוגיא דלעיל ... טעם אח׳ ועיין ...

בר׳ מי שמתו דף ...

כד

מצות

עשה לכל איש ואיש מישראל לכתוב ספר
תורה לעצמו כדדרשינן בפרק כהן גדול
בסנהדרין מועתה כתבו לכם את השירה הזאת לעד כלומר כדף כא
כתבו לכם את התור׳ שיש בה השירה הזאת לפי שאין כותבין
התורה פרשיות פרשיות כדאיתא פרק הנזקין ואע״פ שהניחו דף ס
לו אבותיו ס״ת מצוה לכותבו משלו׳ וגרס׳ בפ׳ הקומץ אם הגיה דף ל
בו אפילו אות אחת מעלה עליו הכתוב כאלו כתבו פי׳ רבינו
יצחק באדם שלקח ספר תורה מוטעה מדבר׳ ועיין כתו׳ פס

כה

מצות

עשה על המלך לכתוב לו ספר תורה יתר
על ספר התור׳ שהיה לו כשהיה הדיוט שנ׳
והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכת׳ לו וגו׳ זה שהיה לו כשהיה
הדיוט מניחו בבית גנזיו זה שכתב לו או שנכתב לו אחר
שהיה מלך יהיה עמו תמיד אם יצא למלחמה ספר תורה עמו
נכנס והוא עמו יושב בדין והוא עמו מיסב בסעודה והוא
כנגדו שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו לא היה לו ס״ת
לעצמו קודם שהיה מלך צריך שיכתוב לו אחר שמלך שני
ספרי תורו׳ אחד מניחו בבית גנזיו והשני יהיה עמו תמיד לא
יסור מעמו אלא בלילה או כשנכנס לבית המרחץ או לבית
הכסא או לישן על מטתו ועיקר זה הדבר בסנהדרי׳ בפ׳ כ״ג: דף כא
ס״ת תפילין ומזוזות צריכין ליכתב על עור בהמה טהורה או
חיה טהורה שנאמ׳ למען תהיה תורת ה׳ בפיך מן המותר בפיך
ומיהו אפי׳ אינה שחוט׳ מותר לכתוב עליה כיון שהיא טהורה
והיתה ראויה להיות מותרת בפיך כדאיתא בפ״ח שרצים וריש דף קח
מסכת סופרים וצריך שיתן העורות בעיבוד לשמן או יסייע דף מג ע״ב
לגוי בשעת עיבוד לשמן כדאיתא בפרק הניזקין באחד דף נד
שאמר ס״ת שכתבתי גוילין שלו לא עבדתי לשמן ופסליה רבי
אבהו וגם רבא אמר בפרק נגמר הדין הזמנה לאו מילתא הוא דף מח
והילכתא כמותו שסובר שצריך עיבוד לשמה וסבר כר״שבג

דאמר

דף מ ב דאמר עד שיעבדם לשמן גבי עור הבתים בפרק התכלת וכן
פי' ר"ח ור"ת דרבא כרבן שמעון בן גמליאל: וכן צריך להשחיר
הרצועות מבחוץ לשמן כמו טוייה בציצית וצביעה בתכלת
שמצריך רב ושמואל ורב אשי לעשות לשמם דסברי כרשב"ג:
וצריך שיאמר בפירוש כשהוא מעבדם בעיבוד לשם דבר קדושה:
דף כ ב וכתיבה נמי לשמה צריך מדאמר בפרק הניזקין אזכרות שלו
לא כתבת' לשמן ורצה לפסול ס"ת והשיבו נאמן אתה להפסיד
שכרך ואי אתה נאמן להפסיד ס"ת ומסתמא משמע שצריך
דף מ ה לכתוב לשמה ואמרינן נמי בפרק השולח גבי רשב"ג שמתיר
ליקח ס"ת שכתבו גוי ומקשה עיבוד לשמה בעי כתיבה לשמה
לא בעי בתמיה וכן כשיכתבם צריך שיאמר בפירוש בתחילת
הכתיבה שיכתוב הכל לשם תורת ישראל ואזכרות שלו לשם
קדושה כי שמא אין די במחשבה וכן בגט שצריך לשמה צריך
אמירה: פסק רבינו יעקב שקליפים שלנו שהם בעיבוד סיד
ומלח כשרים לתפילין ולמזוזות ומגילה וספר תורה אף על פי
דף יז שאינם בעיבוד עפצים ואף על גב דבמגילה פרק שני אמרינן
דפסולה על הדיפתרא וכן פרשת סוטה משום דכתיב בהן בספר
דף יט והתם מפרש דיפתרא היינו מליח וקמיח ולא עפיץ מכל מקום
קליפין שלנו הם בעיבוד טוב כמו עיבוד עפצים וגם בימי
התנאים פעמים היו כותבים בקליפין שאינן מעופצים על ידי
דף לא עיבוד אחר טוב כדאמרינן בפרק הקומץ גבי ספר תורה הא
דף עט דאפיצן הא דלא אפיצן: אמרינן בפרק המוציא יין ג' עורות
הן גויל קלף ודוכסוסטוס פירש רב האי גאון גויל קרוי שהוסר
השער לבדו ולא נתקן לצד הבשר כדאמר גויל אבני דלא
משפיין וכותבין בו לצד השחור שהיה בו שער ונתקן אבל
קלף ודוכסוסטוס הוי שחותכין העור לשנים וכותבין בשתי
הקליפות במקום החתך אותה קליפה שלצד הבשר קרויה
דוכסוסטוס וכותבין בו לכתחילה לצד החתך שזהו לצד השחור
והקליפה שלצד השער קרויה קלף וכותבין בה לכתחילה
לצד החתך שזהו לצד הלבן: הלכה למשה
מסיני היא שספר תורה כותבין אותו על
הגויל במקום השער ושיהא כותבין תפילין
על הקלף במקום הבשר ושיהו כותבין
מזוזות על הדוכסוסטוס במקום שער וכל
הכותב על הקלף במקום שער או בגויל במקום בשר וכן
דוכסוסטוס במקום בשר פסול: כתב רבינו
משה אף על פי שכך היא הלכה למשה
מסיני אם כתב ספר תורה על הקלף כשר
ולא נאמר גויל אלא למעט הדוכסוסטוס שאם כתב עליו ספר
דף עט תורה פסול אמנם בפרק המוציא יין מסקינן שספר תורה כשר
אף אם כתבו על הדוכסוסטוס וכן אם כתב המזוזה על הקלף
או על הגויל כשר לא נאמר על הדוכסוסטוס אלא למצוה אבל
תפילין אין נכתבין לא על הגויל ולא על הדוכסוסטוס ואם
כתב עליהן פסולין כדאיתא התם: ואומר רבינו יעקב דקליפין
שלנו יש להן דין קלף לפי שמתקנים אותם וגוררין אותם לצד
הבשר ונשארת הקליפה לצד השיער וצריך לכתוב עליהן ספר
תורה תפילין ומזוזות לצד בשר דאי קליפין שלנו יש להם
דין דוכסוסטוס לפי שגוררין אותו לצד שיער ומסירין קליפות
קליפות ונשארה אותה שלצד הבשר ויש בהן דין לכתוב ספר
תורה ומזוזה לכתחילה למצוה לצד השער אם כן תפילין
היכי כתבינן בקליפין שלנו הלא דינם הוא על הקלף לצד
דף קב לבן ואם שינה פסול: תניא בפרק הבונה נכתב שלא בדיו
יגנז ומוקי לה בפרק הקומץ בספר תורה ואותו דיו שעושין
מעפצים לעולם הוא לח ואינו קרוי דיו ופסול הוא לכתוב ממנו
ספר תורה ותפילין ומזוזות שהרי סתם דיו יבש וקשה כשלנו
דף כ כדאמרינן בפרק שני דנדה שבקע קורט של דיו לבדוק בו:

את הדם וזהו הלשון משמע בקורט קשה ויבש ועוד שנינו
בגיטין בפרק שני בכל כותבין את הגט בדיו ומוסיף רבי
חנינא בגמרא כתבו במי טריא ואפצא כשר אלמא אפצא אין
זה דיו מותר לתת שיחור שהוא אלטמנט בלעז לתוך הדיו
אפילו למאן דאמר בפ"ב דעירובין לתת קנקנתום לתוך הדיו
שכותבין ממנו ספר תורה דשיחור וקנקנתום שני דברים הם
דף ט ששנינו בפרק קמא דגיטין שכותבין הגט בדיו ובקנקנתום
ותנא דבריתא מוסיף שם בגמרא כתבו בשיחור כשר ופירש
רבינו שלמה דשיחור זהו אלמנט למורנו ששני דברים הם
ופירש רבינו שמואל לפני רבינו שלמה דקנקנתום זהו קרקע
שקורין וידריאול והיא ירוקה ומאירה כזכוכית ועל שם כך
נקראה וידריאולא וכך פירוש בערוך ולאחר שנשחקה הדק
דף יט משחרת כדתנן בנדה בפרק כל היד שחור כחרת ומפרש שהוא
חרתא דאושכפי פירוש עושין מגעלין שמשחירין בו עורותיהן
דף יט ובפרק קמא דגיטין אמרינן מאי קנקנתום חרתא דאושכפי:
דף לב דף יח גרסינן בפרק הקומץ רבה ובפרק שני דמגילה הלכה למשה
מסיני מזוזה צריכה שירטוט ותפילין אין צריכין שירטוט
ונכתבות שלא מן הכתב מפני שהכל בקיאין בהם בעל פה
ופירש רבינו ת"ם דתפילין אין צריכין שירטוט זהו בין שיטה
לשיטה אבל שיטה אחת למעלה או שמא אפילו מארבע רוחו'
צריך לשרטט שהרי ג"ה פסק כר' יצחק
דף ו' דאמר בפרק קמא דגיטין שתי תיבות מן
המקרא כותב בלא שירטוט שלשה אין
כותבין אבל מזוזה צריך לשרטט בין שיטה לשיטה וגרסינן
דף טז בפרק קמא דמגילה דברי שלום ואמת מלמד שצריכ' שירטוט
באמיתה של תורה פי' רבינו יעקב דהיינו מזוזה שיש בפרשה
ראשונה אמיתות מלכות שמים אבל רבינו שלמה פי' דהיינו
ספר תורה ורבינו יעקב אומ' לא מצינו חומר בספר תורה יותר
מבתפילין לענין שירטוט ולא עוד אלא שהמשרטט נקר' הדיוט
דף ג ע"א מאח' שפטורין כדאמ' בירושלמי פ"ק דשבת
ובפרק היה קורא רב יצחק הורה קאכיל
ושמע קל צלותא קם לצלויי אמר ליה רבי
מישן לא כך אלפן רבי אם התחילו אין מפסיקין וכל הפטור
מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט אפס אם אין הסופר יכול לכוין
כתיבתו אלא אם כן ישרטט בין שיטה לשיטה מותר לשרטט
משום זה אלי ואנוהו ול"י מפרש כאמיתה של תורה דהיינו כת
בפי' רש"י וכן מוכיח בירושלמי דקאמר נאמר כאן דברי שלום
ואמת ונאמ' להל' אמת קנה ואל תמכור מה להלן צריכ' שירטוט
אף מגילה כן ואמת קנה נאמ' על התורה: תניא במסכ' סופרים
מסרגלין בקנה ופירש רבינו שמואל לאו לאפוקי סכין קאמר
לא לאפוקי עופרת וכיוצא בו שהשירטוט
עו' צבע: אמרינן בפרק הקומץ רבה עושה
אדם יריעה לספר תורה בת ג' דפין ולא
יותר מח' דפין ושיעור רחב הדף שלשה למשפחותיכם בשיטה
אחת ובסוף הספר אפילו פסוק אחד בדף אחד פירוש ר"ת ג'
למשפחותיכם מכתיבה דקה אבל מכתיבה גסה הכל לפי
הנוי שלא יהיו עיניו משוטטות שהרי פירש ר"ח בשם הגאון
ג' למשפחותיכם הוי טפח ואי מכתיבה גסה הוי טפי מטפח:
וארכו של ספר תורה ששה טפחים כלו ות
וכן היקיפו וכל זה למצוה אבל לא לעכב
כל זה פירש בתיקון שלו ושיעור גיליון
מלמטה טפח ולמעלה שלש אצבעות ובין דף לדף רוחב שתי
אצבעות ובין שיטה לשיטה כמלא שיטה ובין תיבה לתיבה
במלא אות קטנה ובין אות לאות כמלא חוט השערה נזדמנה
לו תיבה בת ה' אותיות בסוף השיטה לא יכתוב חוץ לדף ג'
אותיות כי אם שנים חוץ לדף ושלשה בתוך הדף ואם נזדמנה

לו תיבה בת שתי אותיות לא יכתבם חוץ לדף כ״א בתחילת
כתו׳ שם — שיטה פי׳ ר״ת שאם נזדמן לו שם בסוף שיטה לא יכתוב חוץ
לגליון אפילו אות אחת : ומניין שיטין שבעמוד כדאיתא
בפ״ב דף מ״ג ע״ד (כ״ד דף ל) — במסכ׳ סופרים או ס׳ או מ״ח וכהקומ׳ רבה אמר בסוף הברייתא
שהבאתי דבסוף הספר אפילו פסו׳ אחד בדף אחד והבא לגמור
ספר תורה לא יגמו׳ באמצע הדף כדרך שגומר בחומשים אבל
מקצרו והולך עד סוף הדף ולעיני כל ישראל באמצע השיטה
שם — דווקא כך מסיק רב אשי ואמר בפרק קמא
דף י״ג ועיין שם בתוספות — דב״ב שבין חומש לחומ׳ יניח ד׳ שיטין: תניא
יק״ל׳ וכל הסוגיא תוס כתו׳ שם — בפרק הקומץ רבה הטועה בשם גורר מה
שכתב ותולה מה שגרר וכותב השם על מקום הגרר דברי רבי
יהודה פירוש ג׳ ענייני׳ יש׳ מחיקה גרירה תלייה׳ גרירה הוא
כשהדיו יבש וגורדין אותו בראש תער ואין נכררת כ״כ שם
מחיקה ויכתוב השם על הגרירה : ומחיקה למחוק החול בעוד
לח וכותב השם עליו׳ ובגרירה ובמחיקה תולה בשניה׳ החול :
תלייה הוא שאינו גורר ולא מוחק החול אלא תולה השם בין
השיטין וגרירה טובה ממחיקה ומחיקה טובה מתלייה וקא׳
יהודה שגרירה הטוב׳ מכולם יש לעשות לכתחילה אבל מודה
רבי יהודה בדיעבד שאם עשה תלייה שמועיל שהלכה תולין
ואין מורין כן וזו היא ששנינו בברייתא דרבי יהודה אומר
כ״ה דף מ״ה ע״ב — תולין במסכת סופרים וכל שכן מחיקה שטובה היא מתלייה
שם — ומסיים בהקומץ רבה רבי יוסי אומ׳ תולין את השם פי׳ הלכה
תולין ומורין כן ר׳ יצחק או׳ אף מוחק וכותב פיר׳ רבי יצחק לאו
אדר׳ יוסי קאי דלא שייך לומר אף אתלייה שהרי מחיקה טובה
יותר אלא אדרבי יהודה קאי דאמר מעולה מכולם ורבי יצחק
אומר הלכה אף מוחקי׳ רבי שמעון שזורי אומר כל השם תולין
מקצתו אין תולין פירש דרבי שמעון שזורי אדרבי יוסי קאי
דף ע״ה — דאמר הלכה תולין ומסקינן בפרק בהמה המקשה דאין הלכה
כרבי שמעון שזורי כ״א במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי הם
שני ענייני הלכות אחרו׳ ר׳ שמעון בן אליעזר או׳ משום ר׳ מאיר
אין גוררים ומוחקי׳ ותולין אלא מסלק את היריעה וגונזה והא
כ״ה דלעיל — דתניא במסכת סופרים ר׳ מאיר אומר מוחק וכותב תרי תנאי
וס״כפ׳ הקומ׳ דלעיל — ואליבא דר׳ מאיר : אמר רב חננאל הלכה תולין את השם פי׳
דף ע״א ע״ב — הלכה ואין מורין כן דהא בירושלמי בפ׳ קמא דמגלה אמר רב
חננאל אמר רב הלכה מוחק : רב יצחק בר
בתלמוד שלמו דלעיל וגם סוגי׳ הירושלמי כתו׳ שם — שמואל אמר הלכה מוחק : וזה לשון
הירושלמי : אמר רבי חננאל בשם רב
הלכה מוחק את החול וכותב את השם
ותולה את החול עליו : תולין כגון אני ה׳ אלקיכם מותר ושואל
שם למה אם מפני שיש בהם ג׳ תיבו׳ ואינו כ״כ גנאי כבתליית
שם יחידי או מפני שיש בהם חול ואין נראה השם בטפל למה
שבפנים ואומ׳ שם דנפקא מינה דאל אלקים ה׳ האמור בספר
תילי׳ ובספר יהושע שאם נאמר ההיתר מפני שיש שם שלשה
תיבות מותר לתלותו ואם נאמר מפני שיש בהם חול אין כאן
חול ואסור לתלותו הרי לך דמוחק מותר ותולה אסור ומכאן
יש ללמוד מה שפי׳ למעלה שמחיקה טובה מתלייה כך קבלתי
מרבותי שיטה זו בשם רבינו יצחק מסקנא דמילתא גרירה
מצוה מן המובחר לדברי הכל ורב חננאל אמר רב פוסק הלכה
תולין ואין מורין כן אבל מוחק הלכה ומורין כן עוד גרסינן
שם — בירושלמי דמגילה תולין בספרים ואין תולין בתפילין ומזוז׳
ומשמע דאפי׳ חול אין תולין ויש אומרי׳ הטעם משום דאמרינן
פסוק כדמית כ״א — במכלתיה כתבן שלא כסדרן יגנזו ואינו מחלק בין בפרשיות
בין בתיבות בין באותיות הנה כתב רבית
ריש פ״ח דהלכות ס״ת דף כי — משה מה היא הפתוחה ומה היא הסתומה
על פי הספר שהיה מקדם בירושלי׳ להגיה
הספרים וזה לשונו פרשה פתוחה יש לה שתי צורות אם נגמר

באמצע השיטה יניח שאר השיטה פנוייה ומתחיל הפרשה
שהיא פתוחה בתחילה שיטה שנייה כגון זה : במה דברים
אמורים שנשאר מן השיטה ריוח כשיעור תשע אותיות אבל
אם לא נשאר אלא מעט או אם גמר בסוף השיטה הפתוחה
מתחיל בתחילת השיטה שלישית כגון זה

שיטה פנויה

ופרשת סתומה יש לה שלשה צורות
אם גמר באמצע השיטה מניח ריוח כשיעור ומתחיל לכתוב
בסוף השיטה בתחילת הפרשה שהיא סתומה עד שימצא
ריוח באמצע כגון זה ואם לא
נשאר מן השיטה כדי להניח הריוח בשיעור ולכתוב בסוף
השיט׳ תיבה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט מראש שיט׳ שניית
ויתחיל לכתוב הפרשה הסתומה באמצע השיטה כגון זה
ואם גמר בסוף השיטה מניח מתחלת
השיטה שנייה כשיעור הריוח ומתחיל לכתוב הפרשה הסתומ׳
באמצע השיטה כגון זה נמצאת אומר
שפרשה פתוחה תחילתה בתחילת שיט׳ לעולם ופרשה סתומה
תחילתה מאמצע השיטה לעולם עכ״ל :
כתו׳ פרק הקומץ דף ל״ב כ״ה והאריכו כל הסוגיא — ורבינו יעקב כתב כי מצא בסידור קדמוני
בפתוחה כאשר אמרנו אבל כתומה אינו
מצריך חלק באמצע כ״א כדי לכתוב שם בן
שתי אותיות ולא פי׳ שום דין אם גמר בסוף שיטה אבל במס׳
כפ״א דף מ״ג ע״ — סופרים שנינו איזו היא פתוחה כל שהניח בראש השיטה שלש
אותיות : סתומה כל שהניח באמצע שיטה שלש אותיות גמר
כל הפרשה בסוף הדף ישייר שיטה אחת מלמעלה ואם שייר
מלמטה כדי לכתוב שם בן שלש אותיות מתחיל למעלה וכתב
רבינו יעקב כי הברייתא עיקר ופרשה פתוחה בראש שיטה
דווקא נקראת פתוחה ואם יניח שיעור תשע אותיות בסוף
עיין בספר התרומה סי׳ ז׳ ל׳ — שיטה וכן בתחילת שיטה יצא ידי שניהם ועדיין לא שמענו
דין פרשה סדורה לא בברייתא ולא בדברי רבינו משה אבל
רבינו יעקב אומר כי מצא בסידור קדמוני שכל הכותב שיטה
עד חציה או עד שלישיתה ושאר השיטה מניח פנוי ומתחיל
לכתו׳ השיטה למט׳ לה כנגד ההנחה של אותה שיטה העליונה
זו היא סדורה וכתבתי למעלה בהלכות
דף ק״ז ע״ב והדיוס׳ בפ״ק דמגילה דף ע״א עמוד ג׳ — מזוזה דגרסינן בירושלמי פתוחה מראשה
פתוחה פתוחה מסופה פתוחה : ומכאן יש
סער לרבינו יעקב שאם הניח חלק בסופה
ובתחילה כשיעור שנקראת פתוחה : גרסינן בפ׳ הקומץ רבה׳
דף כט — שעטנז גץ — כל אחת משבעה אותיות הללו צריכות ג׳
זיינין בראש שמאל והיינו כך רבי׳ גרשון
מאור הגולה בסדר קדשים שכתב וכן כתב ר״ש בפירושיו
בכתב ידו׳
שעטנז גץ — כאדם שאוחז זיינו בידו ומניף בימין
ובשמאל ולפניו ויש שמזיינין אותו כך
דף יד — שעטנז גץ — גרסינן בבבא בתרא בפרק קמא חכמי׳
אומרי׳ עושה לספרי׳ כגון מגילה ושאר
ספרי׳ בתחילתו כדי לגול הקף וסופו כדי לגול עמוד כך עיקר
הגירס׳ ולא להפך שהרי תני׳ התם כל הספרים נגללין לתחלת
וספר תורה נגלל לאמצעיתו ועושה לו שני עמודי׳ אילך ואילך
לפיכך צריך שיהא בתחילתו ובסופו כדי לגול עמוד ואמרינן
דף לא — נמי שמזוזה כורכה מאחד כלפי שמע בפרק הקומץ : מוכיח
כ״ב דף מ״ג ע״ — במסכת סופרים ובירושלמי שלהי פרק
דף ע״א ע״ד ועיין בספר התרומה בסי׳ סימן ר״ג — קמא דמגילה שהבא לתפור יריעות ספר
תורה זו לזו צריך שתהיה התפירה מבחוץ
ותופרי׳ בגידין והלכ׳ למשה מסיני שעושים
שיור למעלה ולמטה שלא יתפור כל רוחב היריעה אל חברתה
כדאיתא

דף יט כדאיתא במגילה פרק שני אמנם מלשון הברייתא במסכת
פ"ב דגיל סופרים ששונה אין תופרין במקום הכתב מבפנים אלא
מבחוץ לא משמע שדיבר בתפירת שתי יריעות זו אל זו שאם
כן היה לומר אין תופרים בצד הכתב אלא מבחוץ אלא משמע
דמיירי בס"ת שנקרע הדף עצמו ועל זה אומר שלא יתחוב
המחט במקום הכתב ובספר פסיקתא שהיה של רבינו יעקב
היה כתוב הקליפים צריכי' עיבוד לשמן והתפיר' תהיה מבחוץ
ולא תהיה מבפנים: עוד שהיה נקוב לא יכתוב על גבי הנקב
וכל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב כדאיתא פרק שמונה
דף קח שרצים: ניקב תוכו של אות כגון תוך ה"א תוך מ"ם וכן בשאר
במנחות פ' כ"ח דף כט אותיות כשר ניקב בירך של אות עד שנפסק מביא תינוק
בינוני לא חכם ולא טפש ואם יקראנה כהלכתה כשר
כל הסוגיא שם כדאיתא בהקומץ רבה: סופרים דייקנים עושים חטר לגגו של
חי"ת פירו' כעין חוטרא כזה כלומר חי ברומו של עולם ורבינו
בתו' שם יעקב פירו' כעין חטרת הגמל גבוה באמצע גבו כזה עוד תולין
רגלו של הי"א כזה והטעם מפני שהעולם הזה נברא בה"ה
ודומה לפרוזדור פתוח מלמטה שכל הרוצה לצאת בגיהנם
מלמט' יוצא ויש לו פתח אחד קטן מלמעלה שאם רצה להנצל
מלירד למטה לגיהנם ידחוק עצמו ליכנס בפתח התשובה
הפונה לשמים: ואומר שם שיש תגא להה' לצד פתח התשובה
כזה אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי: ועוד
דף קד מפרש בפרק הבונה מה טעם תלוי רגלו
של קוף כזה עוד אמרינן דקוצו של יוד
כרף דלעיל מעכב וצריך שיהא כזה כדאמרינן התם
שהעולם הבא נברא ביוד שהיא קטנה
סמ"ג עשין כ"ה וכה"ה מיימו' פ"א דתפילין דף כח
מפני שהצדיקים שבו מועטים והיוד כפופה מפני שהצדיקים
כפופים ראשיהם מפני שמתביישין האחד מחברו שגדול ממנו:
דף קג ואמרי' בהבונה דבעינן כתיבה תמה שלא יעשה אלפין עיינין
וט'תין פפין וגם פשוטה כרעיה דדלת לגבי גימ"ל כזה וה'פין
לא יעשה כן מפני שדומה לעין משמע שהוא מן הדין נוטה
קצת לעין כזה וטיתין לא יעשה פפין כזה משמע שהוא מן
הדין מעט נוטה לפה כזה כפיפה מועט' יעשה בה וצריך ליזהר
שלא תדמה כ"ף לב"ית ולא דלי"ת לרי"ש וכן כל כיוצא בהן עד
שירוץ כל הקורא בו בין בספר תורה בין בתפילין בין במזוזות:
דף לא תניא בהקומץ רבה עשה ספר תורה כולו כשירה או עשה
השירה כשאר הספר פסול: וכתב רבינו
משה ויזהר באותיות הגדולות ובאותיות
בפרק ז' דהלכות ס"ת דף כו
הקטנות ובאותיות הנקודות ובאותיות
שצורתן רע כגון הפיפין הלפופין ואותיות ההפוכות והאותיות
העקומות כמו שהעתיקו הסופרים איש מפי איש ויזהר בתגין
ובמנינם שיש אות שיש עליה תג אחד ויש אות שיש עליה
שבעה וכל התגין הן בצורות זיין כחוט השערה וכל הדברים
האלה לא נאמרו אלא למצוה מן המובחר ואם שינה בתיקון
זה או שלא דיקדק בתגין וכתב כל האותיות כתקנן או שקרב
את השיטין או הרחיקן או האריכן או קצרן הואיל ולא הדביק
אות באות ולא חיסר אות ולא הותיר אות ולא שינה בצורת
השירות ולא שינה בפתוחות וסתומות הרי זה ספר כשר:
דף יט גרסינן בפרק שני דכתובות ס"ת שאינו מוגה אסור לשהותו
יותר על שלשים יום או יתקן או יגנז: ואמרינן בקדושין ובפרק
דף כז בני העיר אין מוכרין ספר תורה אלא לשני דברים שילמוד
תורה בדמיו או שישא אשה בדמיו והוא שלא יהיה לו דבר
דף כו אחר למכור: תניא בפרק בני העיר תשמישי קדושה נגנזין
ותשמישי מצוה נזרקין ואלו הן תשמישי קדושה דלוסקמי של
ספרים ומזוזות ותיק של ס"ת ונרתיק של תפילין: ומסקינן
דף מח בפרק נגמר הדין שאין כלי שהניח בו תפילין קדוש אלא אם
כן הזמינוהו לכך והניחו בתוכו אבל הזמינוהו לכך ולא

הניחו בו או הניח בו ולא הזמינוהו לכך הרי זה חול גמור:
בפרק בני העיר דף כו ע"ב ובירושלמי דמגילה גרסינן בימה ולוחין אין בהם משום
קדושת ארון ויש בהם משום קדושת בית הכנסת פי' הבימות
שעומד עליהן האומר ספר תורה והלוחות שכותבין עליהם
ללמד לתינוק: כל מי שיושב לפני ספר תור' ישב בכובד ראש
באימה וביראה ובפחד שהוא העד הנאמן על כל באי עולם
במסכת אבות פ"ד דף י שנאמר והיה שם בך לעד: ואמרו חכמים כל המחלל את
התורה גופו מחולל על הבריות וכל המכבד את התורה גופו
מכובד על הבריות: וכשספר התורה עומד כל העם עומדין:
וכיון שנפתח אסור לספר שנאמר ובפתחו עמדו כל העם ואין
עמידה אלא שתיקה ואפילו בדבר הלכה כדאיתא בסוטה פרק
דף לט אילו נאמרין ורב ששת דמהדר אפיה וגרים בפרק קמא
דף ח' והסוגיא בתו' שם דברכות היינו בלחש בבינו לבין עצמו שלא יפסיד לאחרים
השמיעה כדאמר אינהו בדידהו ואנן בדידן: ועוד כתב רב
יהודאי גאון בהלכות גדולות והוא דאיכא
בסוף ה' וכפרק ד' דמגילה דף ס"כ
בי עשרה דציית לספר תורה: ורב אלפס
כתב משמיה דרבוותא שאני רב ששת
דף פב דתורתו אומנתו גרסינן במרובה עשרה תקנות תקן עזרא
שיהו קורין במנחה בשבת משום יושבי קרנות פירוש רבינו
שלמה הם יושבי הגויות כל ימי החול ואין קורין בתורה בשני
ובחמישי: תקנה שנייה שיהו קורין בתורה בשיני ובחמישי
שלשה אנשים עשרה פסוקים שמתחילה לא היו קורין בתורה
כי אם כל אחד פסוק אחד: תקנה שלישית שיהו דנין בשני
ובחמישי שרבים מתקבצים לשמוע ספר תורה: תקנה רביעית
שיהו מכבסים בחמישי בשבת מפני כבוד שבת: תקנה
חמישית שיהו אוכלין שום בערב שבת מפני שאז עונת
תלמידי חכמים והשום מרבה הזרע: תקנה ששית שתהא אשה
משכמת ואופה כדי שתהא פת מצויה לעניים המחזרי': תקנה
ז' שתהא אשה חוגרת בסינר פירוש רבינו שלמה כעין מכנסיים
קטנים ללבוש משום צניעות כעין שעושין בארץ ישמעאל
להתרחק מן העבירה ומפרש בירושלמי מעשה באשה אחת
שהיתה מכבדת את הבית ורבעה קוף מלאחריה אותה שעה
התקינו שתהא אשה חוגרת בסינר: תקנה שמינית שיהו רוכלין
מחזרין בעיירות משום תכשיטי נשים כדי שלא יתגנו על
בעליהם: תקנה תשיעית שתהא אשה חופפת בטבילה: תקנה
עשירית שיטבול בעל קרי קודם שילמוד תורה ותקנה זו
בפרק מי שמתו דף כב בטלוה משום דלא פשט איסורא כדאמרינן נהוג עלמא כרבי
יהודה בן בתירא שמתיר ללמוד תורה בלא טבילה: מה שנהגו
לקרות בתורה בשני ובחמישי וגם להתענות מפני שאומר
במדרש שבארבעים יום אחרונים שעלה משה למרום עלה
בחמישי וירד בשני ונתרצה לו הקדוש ברוך הוא: כו

כתיב גדולים תעש' לך על ד' כנפו' כסותך אשר תכס'
בה בפרשת תצא: ובפרש' שלח כתוב
שלח דף לז ע"ב ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ותניא בספרי
דף מב ומביאה בפ' התכלת ציצית אין לה שיעור למעלה אבל יש לה
פס כרף מח שיעור למטה ומהו שיעורה למטה אמר רב פפא הילכתא
ארבע בתוך שלש משולשת ארבע פירוש חוטין נותנין בכנף
בתוך שלש אצבעות שתים של לבן ושתים של תכלת או ג' של
לבן ואחת של תכלת כדכתיב ונתנו על ציצית הכנף פתיל
פס כרף לט תכלת וכופלו לח' וחוט של כרך מן המביין ועושה להם קשרים
וכורכם עד ד' אצבעות וכל האצבעות בגודל נמצא אורך כל
כרף לט הציצית י"ב אצבעות שהרי אמרינן התם שמצות תכלת שליש
גדיל ושני שלישי ענף הם חוטין תלויין ונפרדי' כציצת הראש
פס כרף מח ועל שם כך נקראת ציצית כמו שנאמר ויקחני בציצת ראשי:
וקודם שיתחיל לקשור ולכרוך יחתוך ראשי חוטין שלהם אם
דף יא הם מחוברים כדאיתא במסכת סוכה פ"ק תלאן ולא פסק ראשי

 החוטין

החוטין שלהם פסולה שאם לא יחתכם עד לאחר קשירת
וכריכה נמצא שנעשה בפסול ובשעה שפסק אחר כך
דומה שנעשה הציצית מאליו ופסיל משום תעשה ולא אותו
עיין בפרק התכלת דף מב טכבר עשוי וטוב שיחתכם קודם שיתלם כלל: עשה אורך
הציצית יתר על זה השיעור אפילו אמה
אחת או ב׳ כשר: ותניא בסיפרי יכול יעשה
כולה ציצית כלומר חוטין נפרדים תלמוד
לומר גדילים מעשה עבות מתרגמי׳ עובד
גדילו אי גדילים יכול יעשה כולה גדיל
כרסת סלח דלעיל׳ ויתכיולו ככר התכלת בתוס׳ גדה אי גדיל דף לט
ת״ל ציצית הא כיצד צריך שיהא גדיל יוצא מן הכנף וציצית
פר התכלת דף לט יוצא מן הגדיל ואמרינ׳ במנחות תכלת שכרך רובה ומיעוטה
ענף כשירה ונוי תכלת שליש גדיל וב׳ שלישי ענף כאשר
(בעמוד סבכמיך) דלעיל בארנו למעלה: ותניא בספרי פתיל תכלת טווי ושזור כעין
פתילה שזורה אין לי אלא תכלת לבן מניין אמרה תורה תן
תכלת ותן לבן מה תכלת טווי ושזור אף לבן טווי ושזור:
המטיל ציצית בבגד לא יניחנו למעלה מג׳ אצבעות כאשר
בעמוד סבכמיך פסקנו למע׳לה מפני שאינו נקרא כנף ולא יניהנו למט׳ ממלא
דף מ ב קשר גודל כדאמרינן בפרק התכ׳לת משום שנאמר על הכנף
ואם היה בקרן ממש אם כן היה תחת הכנף וגם לא יניחנו
ממש בשפת הבגד שגודלין כדי שיהיה חזק ונקרא בלעז
לייסי׳דא שהרי על כנפי בגדיהם כתיב וזה אינו נחשב מן
שם הבגד והכי אמרי׳ בפרק התכ׳לת הטיל על הגדיל או על הקרן
ר׳ אליעזר ברבי יעקב פוסל בשתיהן: מי שהרחיק מסוף הכנף
מלא קשר גודל ואחר כך נפרדו חוטי האריג מלמטה ונפלו עד
שם שאין שם עתה כשיעור פסק בפרק התכ׳לת רבינ׳ שאין לחוש
הואיל ובשעה שנקבע שם היה בה כשיעור: לאחר שהטיל בו
ארב׳ חוטי׳ קושרם ב׳ קשרים זה על זה שאין נקרא קשר בפחות
דף ע״ד שהרי מונה במס׳ שבת בפרק כלל גדול התופ׳ ב׳ תפירו׳ מאבות
מלאכות ומקשה היאך היא מלאכה הא לא תתקיים תפירה
זו ומתר׳ רבי יוחנן בשקשרן ולשם מדבר בקשר אחר ראי בשני
קשרים זה על זה בלא אב מלאכה דתפירה יש שם אב מלאכה
כדף ע״ג דתנן התם הקושר מאבות מלאכות הרי למדנו שקשר גמור
לשבת ולציצית ולכלאים אינו אלא בשני קשרים זה על זה
שאינו נקרא קשר בפחות: ואמר רבא
קשר העליון מן התורה פירוש קשר אחד
בציצית לכל הפחות מן התורה וקורא קשר
כל הסוגיא שם פרק התכלת דף לט
האחרון של צד הענף קשר העליון כשאוחז ציציותיו בידיו הרי
הוא עליון ומי שאינו עושה אלא קשר אחד עושהו בסוף הגדיל
מפני שמקיים כל הגדיל כך פירש רשי דאי ס״ד שאין שום
קשר אלא מדברי סופרים שמן התורה אין צריך אלא לכרוך
שם בלא קשירה למה הוצרך להתיר כלאים בציצית דדרשינן לא
תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו וסמיך ליה גדילים תעשה
לך פי׳ מכלאים תעשה הציצית שיכול ליתן חוטי צמר בטלית
של פשתים או להפך ואם אין שם שום קשר פשיטא שמותר
שם שהתוכף תכיפה אחת אינו חיבור: ונהגו העולם לעשות ה׳
קשרים ובין קשר לקשר כמלא גודל בין הקשר והכרך עד
שנמצא הגדיל ד׳ אצבעות בגודל: לאחר שעשה קשר ראשון
לוקח חוט מן הלבן וכורך סביבות החוטים ושונה ומשלש
וכריכת שלש פעמים נקרא חוליא ואחר כך לוקח חוט של
שם תכלת ועושה חוליא אחרת ואחר כך של לבן ומתחיל בלבן
מפני שהוא מין כנף ומסיים בלבן דמעלין
בקדש ולא מורידן ואמרי׳ התם בפ׳ התכלת
הפוח׳ לא יפחו׳ חוליו׳ פחו׳ מז׳ כנגד ז׳ רקיעי׳
והמוסיף לא יוסיף על י״ג ז׳ כנגד ז׳ רקיעים
דף לט וע״ש בתו׳ ותוס׳ טעם למה נוהגין בה קשרים
ו׳ כנגד ו׳ אוירו׳ שביניהם: קבלתי מרבותי בשם ר׳י בדא בזמן
שהיתה תכלת מצוייה ביניהם שהיו עושין חוליות התכלת

כנגד הרקיע שדומה לו וחוליות הלב׳ כנגד האויר שבנתי׳ אבל
עכשיו שאין לנו תכלת אין לחוש במספר החוליות אלא יכרוך
ויחזור ויכרוך עד שיהו בין הקשרים וכריכ׳ ד׳ אצבעות גדיל וכן
נוהגין כל רבותינו: תכלת האמור׳ בכל מקום היא צמר צבוע שם כדף מד
בדם חלזון והוא דג שדומה עינו לעין הים ודמו שחור כדיו
ובים המלח הוא מצוי ונותנין דמו ליורה עם סמנים כדרך ע״ש בדף מ״ב
הצבעים ומרתיחין אותו ונותנין בו הצמר וקולט ממנו צבע
הדומה לים ואמרינן בריש יבמות מדשש כיתנ׳ תכלת עמרא: דף ד
ואמר בפרק התכ׳לת שצריכין חוטי הציצית להיות טווין לשם דף מב
ציצית וכן התכלת של ציצית צריכין צביעה לשמה: התכ׳לת שם כדף לח
אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת שמי שאין
לו תכלת עושה כל החוטין לבן ואמרינן נמי התם ראי גרדם כדף לח
ונפסק הלבן ולא נשאר כי אם התכלת או התכלת נפסק ולא
נשאר כי אם הלבן כשר: מוכיח שם שגרדומין שכשרים והוא
שישאר מן החוט כדי לעשות עניבה על שאר החוטין או על
אחד מן החוטין שבזה מסופק התלמוד אבל נפסק החוט שם
מעיקרו סמוך לכנף ממש פסול: ולא בעינן שיהא בפתיל
כדי לענבו דמאחר שנשאר בגדיל כדי לענבו כשר וכן מוכיח
בפרק התכ׳לת גבי הא שרוצה לפשוט שצריך לקשור על כל שם
חולייא שאם לא היה שם כי אם הקשר שבסוף הגדיל היאך
אמרינן גרדומי תכלת כשרים שנפסק הגדיל אם כן נפסק
הקשר ואם כן נופל כולו ואם לא היינו מכשירין שום פסיקה
בגדיל אם כן היה הקשר קיים: וכן מוכיח
בספרי גבי שיעור הגדיל מסיים בה במה
דברים אמורים בתחילתו אבל בסופו שירי
גרדומין כל שהו משמע דבגוף הגדיל נמי
סלח דף י״ז ע״ב ונתכיולה כ״ה התכלת בדף לט
מכשיר גרדומין כך קבלתי בשם רבינו יצחק: עוד שמעתי
בשם רבינו יצחק שעכשיו אם נפסקו שלשה חוטין מציצית
שלנו אפילו נשאר כדי לענבו פסולין דלא מכשר גרדומין אלא
כשנשאר אחד מן המינין שלם שזהו דבר
חשוב כדקאמר התם אי גרדם לבן וקאי
אתכלת אי גרד׳ תכלת וקאי אלבן ועכשיו
בדף לח ועיין שם בתוספות
שאין לנו תכלת אין נשאר דבר חשוב אלא אם כן ישאר חצי
החוטין שלמים וכשנפסקו השלשה חוטין שמא הרוב נפסקו:
אף על פי שיש במצוה זו שני ציוויין שיעשה על הכנף ענף
שיוצא ממנה ושיכרוך על הענף פתיל תכלת שנאמ׳ ועשו להם
ציצית ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת מכל מקום מצות
עשה אחת היא שנאמר והיה לכם לציצית מלמד ששניה׳ מצוה
אחת היא ותנן ארבע ציציות מעכבו׳ זו את זו מלמד שארבעתן כ״ב הקומץ דף כ״ז
מצוה אחת: רבא מקשה כתיב הכנף מין כנף פירוש דמשמע כ״ב התכלת דף ו
שאם יש לו טלית של משי עושה לו ציצית של משי וכתיב
צמר ופשתים יחדיו וסמיך ליה גדילים תעשה לך מאלו הא
כיצד צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן שאר
מינין במינן פוטרין שלא במינן אינן פוטרין ואף על גב דרב
נחמן פליג עליה דאמר דאין חייב בציצית מן התורה אלא שם
בגדים של צמר ופשתים בלבד ודריש גדילים תעשה לך
לאילו מ״מ הלכה כרבא דבתראה הוא: תניא על ארבע כנפות שם כדף מ
כסותך ארבע ולא שלש יכול ארבע ולא חמש תלמוד לומר
אשר תכסה בה ריבה או שלש או חמש ומסתברא לרבות
בעלת חמש שיש בכלל חמש ארבע ואף על פי שיש ברייתא תו׳ שם
בזבחים שפוטרת בעלת חמש הברייתא שמחייבת עיקר פ״כ דף יח
דתלמודא הכי אית ליה בסוף פרק הקומץ רבה דקאמ׳ התם מי דף ל״ז
שחתך אחת מן ארבע כנפות כסותו כדי לפוטרו מן הציצית
לא עשה ולא כלום מפני שעשאה טלית בעל חמש שחייבת
בציצית: מי שיש לו טלית בעל חמש כנפו׳ או בעלת שש אינו ע״ש בגה׳ ורש״י
מטיל ציצית אלא לארבע כנפות מהם המרוחקות זו מזו שנא׳
על

בל׳ התכלת דף מ׳ על ארבע כנפות כסותך: תניא טלית שהקטן מתכסה בה
ראשו ורובו והגדול יוצא בה עראי חייבת בציצית אין מתכסה
בה הקטן ראשו ורובו אף על פי שהגדול יוצא בה עראי פטור׳:
בלשנ דציצית דף מ׳ פירש רבינו משה שמדבר בקטן שיוצא לשוק בטלית זה והוא
דף מ ב הולך לבדו ואינו צריך אחר לשומרו: תניא בסוף לולב הגזול
קטן שיודע להתעטף חייב בציצית: תנו
פרק התכלת דף מ׳ וכל הכונית בתו׳ שם רבנן סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית
הילל מחייבין אמר רבי יונתן אם כן למה
אסרו להטיל תכלת בציצית בסדין משום קלא אילן פירוש
הוא צבע הדומה לתכלת ויטילו עם אותו צמר הצבוע בקלא
אילן חוטי לבן של צמר שיסברו שהוא תכלת ונמצא כלאים
שם שלא במקום מצות ציצית׳ ומקשה ולא יהיה אלא לבן ומה יש
לחוש אם יטיל חוט לבן של צמר עם חוטי צבועין בקלא אילן
בסדין של פשתן ומתרץ הואיל ואין שם תכלת שהיא עיקר
המצוה אין להתיר כלל לבן של צמר בסדין של פשתים שהרי
איפשר לקיים מצות הלבן בלבן של פשתים ולא ידחה לאו
דכלאים שכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה
יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה:
כדף דלעיל עוד אמר שם טעם אחר משום כסות לילה ואותו טעם עיקר
דף כז שסתם התלמוד אומרו בפרק במה מדליקין: עוד יש ללמוד
מכאן שהמטיל ציצית צבועי׳ בטלית לבן שאין לחוש מדמקש׳
לא יהא אלא לבן משמע שאינו חושש בצבע לא לקשיא ולא
דף לח לתירוץ רק שלא יהא שם כלאי׳ ועוד אומ׳ בתחלת פרק התכלת
מידי צבעא גרים שהרי מין כנף אומר הכתוב ולא מין צבע
שם כדף מ א כנף ורבינו שלמה שפירש גבי טלית אין פוטר בה אלא מינה
במין הצבע לא דק פסק בסדר רב עמרם
כתו׳ דף מ׳ ד״ה סדין כל הסוגיא כבית שמאי דפוטרין ופירוש רבינו יעקב
שפוטרין לגמרי סדין מציצית ואפי׳ ציצית
של פשתן שכך משמע הלשון מדלא נקט אוסרי׳ דגזרינן ציצית
פשתן אטו ציצית תכלת וציצית תכלת אסרו גזרה משום כסות
לילה פיר׳ סדין שאינו מיוחד אלא ללילה שפטורה מן הציצית
שם כדף מ ב דדרשינן וראיתם אותו פרט לכסות לילה ואם יטיל בה תכלת
נמצא שהיא כלאים שלא במקום מצוה והכי נמי אמרינן בפר׳
דף כה במה מדליקין שהיו התלמידי׳ נמנעים מלהטיל ציצית בסדין
בפ׳ התכלת דף מ״א גזרה משום כסות לילה: מלאכא אשכחיה לרב קטינא שהיה
לבוש סדין בלא ציצית אמר ליה קטינא קטינא סדין בקיץ
סרבל בחורף ציצית מה תהא עליה אמר ליה ענשיתו אעשה
אמר ליה בעידן ריתחא ענשינן פירוש רבינו יצחק שבימים
ההם שהיו רגילין כולן במלבושי ארבע כנפות אף בלא שום
מצוה מפני כך היו ראויים ליענש יותר אבל עתה אין שום
אדם רגיל בכך אלא אם כן ילבישנו למצוה עוד פירש רבינו
כתו׳ שם יצחק ענשיתו אעשה כזה שאינה מחייב בציצית אלא כשהוא
כדף דלעיל לובש טלית בת ארבע כנפות כדקאמר התם דאפילו למאן
דאמר ציצית חובת גברא נהי דחייביה רחמנא כי מכסי טלית
דבת חיובא הוא לאכסויי מי מחייב רחמנא אבל אשאר עשה
פשיטא דמענישין דאפילו בית דין שלמטה מענישין כדאמר
דף פו בפרק הכותב אמרו לו עשה סוכה ואינו עושה מכין אותו עד
דף מ שתצא נפשו: ורבינו שלמה פירש פירוש אחר בההיא דסדין
חייבת בציצית אבל רבותינו תופסין זה עיקר: עוד פיר׳ רבינו
שם כל הסוגיא וספ׳ פרק במה מדליקין ד״ה סדין דף כה יצחק ולא נקט בית שמאי אוסרין משום דקסבר כלי קופסא
חייבת בציצית ושם אין שייך איסור מאחר שאינו לבוש בהן
ואינו נראה דהא בסדר רב עמרם פוסק כבית שמאי מששה
דברים וזו אחת מהן ואנן קיימא לן ציצית חובת גברא
שם בדף מ״ב מדמברכינן להתעטף בציצית: אמנם אמרנו למעלה כי אפי׳
למאן דאמר ציצית חובת גברא אין חייב לקנות טלית בת ד׳
כנפות כדי שיתחייב בציצית ואין חייב בציצית אלא כשהוא
לובש ארבע כנפות: ואנו שנוהגים לצוות לקנות טלית כדי
סוטה דף יד להתחייב סמך לדבר מדאמר בסוטה שאמ׳ משה רבינו אעברה
נא ואראה את הארץ הטובה ההר הטוב הזה והלבנון וכי משה
רבינו היה תאב לאכול מפירותיה ולשבוע מטובה אלא כך
אמר משה כמה מצות יש בארץ שאינן נוהגות בחוצה לארץ
אכנס לארץ כדי שיתקיימו מצותיה על ידי: פוסק רבינו יצחק
דף לד וכפרק ב׳ כתו׳ שם דנשים פטורות מן הציצית כסתם ברייתא דקידושין פר׳ קמא
מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא שהרי כסו׳ לילה ממעטינן
מוראיתם אותו ופטורו׳ כמו כן מתפילין שהזמן של חול גורמן
ולא בשבת ואין ללמוד שיתחייבו נשים כמו במצה דהוי מצוה
שהזמן גרמה משום דהוו מצה ושמחה בחג והקהל שלשה
כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין כך מסקנא בפרק קמא
דף לה דקידושין: אבל סומא חייב בציצית אף על פי שאינו רואה
פ׳ במה מדליקין דף כה אחרים רואין אותו וסתם תלמודא נמי קאמר בפרק במה
דף כה מדליקין ואינהו סבור משום כסות לילה: אומר רבינו יעקב
דנשים מברכות על כל מצות עשה שהזמן גרמא וראיותיו
לקמן בסימן מ״ב דף קי״ט ע״א ובתוס׳ פ״ק דקידושין ד״ה דלא דף לא מפורשות במצות תקיעת שופר: שמעתי שהורה רבינו יצחק
ברבי אברהם לברך על הציצית בליל יום הכפורים שהיה
אומר שמוכיח בירושלמי פרק קמא
דף כ״א ע״ב ועיין בהלכות קטנו׳ הלכו׳ ציצית דף ה׳ ע״ב דקידושין דכסות יום חייב בציצית אף
בלילה וכל שכן כסות המיוחד׳ ליום ולילה
וכסות לילה פטורה אף ביום: מסקינן
פרק התכלת דף מ״ב במנחות כל מצוה שאין עשייתה גמר מצותה כגון ציצית אין
מברכין עליה בשעת עשיית׳ מפני שסוף המצוה היא שיתעטף
כדף מ ב בה וכן סוכה ותפילין: עוד מסקינן שם שכל זמן שמתעטף
בפ׳ בני העיר דף כ״ב מברך: ומותר אדם ליכנס לבית הכסא בציצית: נפסקו
שם ציציותיו זורקן לאשפה שאילו הן תשמישי מצוה שנזרקין:
בפ׳ התכלת דף מ״ב ציצית שעשה אותם הגוי פסולה שנאמר דבר אל בני ישראל
כתו׳ שם ועשו להם ציצית מדקדק רבינו יצחק מדאינו ממעט נשים
שנשים יכולו׳ לעשו׳ ציצית וכן הורה מורי רבינו יהודה לאשתו
דף עד להיות נוהגת לעשות ציציות: וגרסינן נמי בפ׳ הספינה שבים
יש ארגז אחד הגנוז לאשתו של רבי חנינא בן דוסא דשדיא
בפ׳ התכלת דף מ״ד ביה תכלתא לצדיקים לעתיד לבא: תניא הביא כנף שיש בו
ציצית ותפרן על הבגד אפילו יש באותו כנף אמה על אמה
פסולה שנאמר ועשו להם ציצית ולא מן העשוי שהרי זה דומה
דף כב כמי שנעשה מאליו: ומסיק בפרק במה מדליקין שמותר
להסיר ציצית מבגד זו: ולתלות׳ לבגד אחר בין לבן בין תכלת
דף קי כדשמואל וכן היה נוהג רבה: בפרק כל הבשר אמרינן טלית
ע״ז כתו׳ שאולה כל שלשים יום פטורה מן הציצית כתב מורי שנסתפק
ר״י אם יש לברך עליה והמברך יברך והמקל לא הפסיד: אנא
רגיל לדרוש לרבים בלשון זה שלשה דברים רצה הקב״ה
להזכיר על ידי מצות ציצית מאדון העולם ומניסי ים סוף
בפ׳ התכלת דף מ״ג ומניין המצות שהרי תכלת דומה לים הרי אנו זוכרים ים סוף
על ידו וים דומה לרקיע ורקיע דומה לספיר וספיר דומה לכס׳
הכבוד שנאמר כמראה אבן ספיר דמות
ע״ש בתוס׳ ד״ה לא יבמות דף לט כסא: ומניין המצות שהרי ציצת חסר יוד
אחרונה ועולה בגמטריא שש מאות חסר
עשרה ויש שלשה פעמים ציצית חסרים כולם ויש במדרש
שלמד מוהיה לכם לציצית משלים הג׳ יודין ושמנה חוטין
וחמשה קשרים הרי תרי״ג מצות ושלשת הדברים נזכרים על
הזכירה וזכרתם את כל מצות ה׳ אני ה׳ אלהיכם אשר הוצאתי
אתכם מארץ מצרים הואיל והכתוב שקל ותלה בה כל המצות
ראוי אדם להיות זהיר במצוה זו וגם כתוב בה אני ה׳ אלהיכם
ע״ש בדף מ״ד שני פעמים: ולא בבית הכנסת בלבד אלא בשווקים
וברחובות ששם צריכים יותר אזהרת לא תתורו ואחרי לבבכם
ואחרי עיניכם ומעשה באחד שבא לידי עבירה ובשעת עבירה

ראה ארבע ציציותיו ונזכר ופירש מעבירה כדאיתא בפרק
דף ט"ו התכלת :

הלכות ברכת המזון כ ז

מצות עשה מן התורה לברך על אכילת לחם שנאמר
ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם ואכלת
ושבעת וברכת ולחם היא פת הנעשית מחמשת המינים וכן
בחלה שנאמר והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה
דף ל"ה וגמרינן לחם לחם מלחם עוני דדרשינן בפרק כל שעה שאינו
יוצא משום מצה אלא מחמשה מינין הבאים לידי חימוץ והן
חיטין ושעורין וכוסמין ושיבולת שועל ושיפון ותניא בברכות
דף כ פרק ג' שאכלו וברכת זו ברכת הזן את ה' אלקיך זו ברכת זימון
על הארץ זו ברכת הארץ הטובה זו בונה ירושלי' וכן הוא אומר
כדף דלעיל ההר הטוב הזה והלבנון ותניא התם משה תיקן להם לישראל
ברכת הזן כשאכלו את המן ׳ יהושע תיקן להם לישראל ברכת
הארץ כשנכנסו לארץ ׳ דוד ושלמה תקנו בונה ירושלם הטוב
והמטיב ביבנה תקנוה על הרוגי ביתר הטוב שלא הסריחו
בריש פירקא דף מ"ו והמטיב שניתנו לקבור' : ועד כמה מזמנין תנן התם רבי מאיר
אומר בכזית ר' יהודה אומ' בכביצה והלכה
ספ כדף כ ועיין בתו' ברה ר' מאיר דף כ"א כרבי מאיר דאמר ר' יוחנן ולהוציא אחרים
ידי חובתן עד שיאכל כזירת דגן וכן פסק
בשאלתות והנך שיעורים דרבנן הם דמן התורה אינו מחוייב
לברך אלא אם כן אכל כדי שביעה והכי אמרינן בפרק מי
דף כ"א שמתו שאמר הקב"ה למלאכי השרת ברין אני נושא פנים
לישראל שאני אמרתי להם ואכלת ושבעת וברכת והם
כדף כ מדקדקים עד כביצה עד כזית : ומתוך ההלכו' אשר שם למדנו
שצריך שיאמר בברכת הארץ ארץ חמדה טובה ורחבה ברית
ספ ותורה ושיקדים ברית שהוא ברית מילה לתורה שברית מילה
נכרתו עליה י"ג בריתות ובתורה שלש בריתות שנאמר אלה
דברי הברית מלבד דברי הברית אשר כורת אתם וגומר אתם
ספ נצבים וגומר לעברך בברית : וצריך שיאמר בה הודאה תחילה
וסוף וצריך שיזכיר מלכות בית דוד בבונה ירושלים : הטוב
ספ והמטיב צריכה שלשה מלכיו' אחת לצורך עצמה מפני שאינה
סמוכה לחבירתה שתקנה בפני עצמה היא ואחת מפני בונה
ירושלים דכיון שהזכיר בה מלכות בית דוד לאו אורח ארעא
שיזכור מלכות בית דוד ולא יזכור מלכות שמי' ואגב שתיקנו
מלכות שמים משום בונה ירושלים תיקנו מלכות משום ברכת
הארץ ובתוך הם עצמן לא תיקנו מלכות מפני שהם ברכה
ספ הסמוכה לחברתה : בשבתות ובימים טובים מתחיל בנחמה
ומסיי' בנחמה ואומר קדושת היום באמצע
בתו' ספ כל הסוגיא ברה מתחיל פירוש רבינו יצחק כדרך שמתחיל בנחמה
רחם על ירושלים עירך כך מסיים בנחמה
ברוך אתה ה' בונה ירושלים ולא יסיים ברוך אתה ה' מקדש
השבת כמו בתפילה ויש משנים מטבע הברכה בתחילתה
נחמינו ה' אלהינו ואין לשנות כי גם רחם לשון נחמה שנאמר
עד מתי לא תרחם את ערי יהודה וגדולה מזו אמרי' בירושלמי
דף ט"ו ע"ב ובתו' דלעיל מביאו בשבת פרק אלו קשרים מהו למימר רעינו זנינו פרנסנו
בשבת לפי שאין שואלין צרכין בשבת אמר ליה מותר שטופס
הברכות כך הוא פירוש טופס דפוס הברכות מטבע שלהם ואין
לשנותן : בשבתות אומר בבונה ירושלים רצה והחליצנו
ובימים טובים ובח"ה ובר"ח אומר בה יעלה ויבא ובר"ח שחל
להיות בשבת אומר תחילה רצה והחליצנו ואחר כך יעלה ויבא
וברצה והחליצנו לא יזכיר ראש חדש מפני שיזכירנו ביעלה
ויבא וב' פעמים למה יזכיר : בחנוכה ופורים מוסיף בברכת
הארץ על הנסים מפני שיש בה הודאה כמו תפילה ואמרינן

דף ח' ע"א ובתו' ס' דמגילה בסכין דף בירושלמי דפר' תפילת השחר שכל דבר שהוא לשעבר אומרו
בברכה דלשעבר ודבר שהוא להבא אומרו בברכ' שהו' להבא :
שמעתי כי יש בברייתא בירושלמי וברכת אחת לרבות בעל
הבירה וכשמברך האורח מוסיף בברכה
וכן סוף בפ"ג שאכלו דף מ"ו רביעית יהי' רצון שלא יבוש בעל הבירה
ספ כדף מ"ו הזה וכו' : כשמברכין ברכת אבלים אומר
בברכה רביעית המלך החי הטוב המטיב אל אמת דיין אמת
שופט בצדק שליט בעולמו לעשות בו כרצונו שאנחנו עבדיו
ועמו ובכל אנחנו חייבין להודות לו ולברכו שבכל יום ויום
הוא מטיב לנו הוא יטיב לנו וכו' עד ישתבח בנו ואומר הרחמן
הוא יגדור את הפרצה הזאת עלינו ועל כל ישראל לחיי' ולשלום
אמן ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המניין כדאית' בכתובות
דף ח (ככל הסו' מוס' ב' שאכלו דף פרק קמא ומברכין אותה אחר ברכת המזון : שכח ולא הזכיר
בשבת או ביום טוב קדוש' היום אם נזכר קודם שיתחיל ברכה
רביעית בשבת הוא אומר ברוך אשר נתן מנוחה לעמו ישראל
לאות ולברית קודש ברוך אתה ה' מקדש השבת ואם ביום
טוב אומר ברוך אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לשמחה
ולזכרון ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים ואם ביום טוב
ושבת אומר ברוך שנתן שבתות למנוחה וימים טובים לעמו
ישראל לאות ולברית קדש ולשמחה ולזכרון ברוך אתה ה'
מקדש השבת ישראל והזמנים ומתחיל ברכה רביעית וגומר
ואם נזכר אחר שהתחיל ברכה רביעית פוסק וחוזר לראש
שהיא ברכת הזן : בראשי חדשים שכח ולא אמר יעלה ויבא
אם נזכר קודם שיתחיל ברכה רביעית אומר ברוך שנתן ראשי
חדשי' לעמו ישראל לזכרון ברוך אתה ה' מקדש ישראל וראשי
בפ"ג דברכות דף מ"ג חדשי' כך כתוב בהלכות גדולות : אבל רבינו משה כתב שאינו
חותם בה ומתחיל ברכה רביעית וגומר אותה ואם נזכר
ספ כדף כ"א אחר שהתחיל ברכה רביעית גומר אותה ואינה חוזר : ובברכות
מפרש טעמ' דשבת ויום טוב דלא סגי דלא אכיל מחזירין אותו
אבל בר"ח דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אינו חוזר : וכן בחולו
של מועד בחנוכה ובפורים שכח ולא הזכיר העניין בברכת
בפרק ג המזון אינו חוזר כדתניא בתוספתא דברכות ופירש הרב רבי
אליעזר ממיץ דאי בעי לא אכיל פת דבר שיחייבנו בברכת
המזון אלא יאכל מעשה קדירה וטיגונין שבלילתן רכה כגון
בינ"יץ וקרי"פלינש ובשר ויין דהא פשיטא שאסור להתענות
דף ט"ו בהן שהוא חייב לשמוח בהן כדאיתא בפרק סדר תעניות אבל
שבת צריך שלש סעודות של פת דבההוא קרא דדרשינן מינה
דף קי"ז שלשה סעודות בפרק כל כתבי הקדש כתיב ביה לחם דכתיב
הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה ובברכת המזון כתיב
בתחילת המזון לחם כאשר ביארנו למעלה : מי שאכל ושכח ולא בירך אם
בפרק אלו דברים בתוס' דף כ"ג ובגמרא דף נזכר קודם שיתעכל המזון במעיו חוזר ומברך וכן אם נעלם
ממנו ולא ידע אם בירך או לא חוזר ומברך ובכמה הוי עיכול
קיימא לן כרבי יוחנן דאמר כל זמן שאינו רעב : מניין שאין
בפ"ג שאכלו דף זימון בפחות משלשה אמר רבי יוסי דאמר קרא גדלו לה' אתי
ונרוממה שמו יחדיו יש במשמע שהגדול שבשלשתן אומר
דף ג לשני חביריו גדלו לה' אתי : אמרינן בריש ערכין הכל חייבין
בזמון כהנים ולוים וישראלים ומקשינן פשיטא ומתרץ לא
צריכא דכהן אוכל תרומה וקדשים וזר אוכל חולין מהו דתימא
כיון דזר לא מצי אכיל תרומה לא מצטרף קא משמע לן כיון
תו' דפ"ג שאכלו ה' אכל טבל דף דכהן מצי אכיל חולין מצטרף : ויש ללמוד מכאן שאם האחד
מן השלשה היה נזהר לאכול מפתן של גוים וחביריו היו
אוכלין אותו שמזמנין עליו כיון שיכולין לאכול מפת שלו :
פ' מי שמתו דף תנן בברכות נשים ועבדים חייבים בברכות המזון : ואין
בתוס' דפ"ג שאכלו דף מזמנין עליהם ׳ ונשים מזמנות לעצמן כדגרסינן בפרק קמא
דף ג' וע"ש בתו' דערכין הכל חייבין בזימון לאתויי נשי' ועבדים : דתניא נשים
דף מ"ה והכינו' ספ ברה פ' מזמנות לעצמן ועבדים לעצמן ותימא דבריש שלשה שאכלו
מסיק

מסיק דנשים מזמנות לעצמן רשות ואומר ר״י דלעצמן דווקא רשות אבל כשאוכלין עם האנשים חייבות ויוצאות בזימון שלנו ואין מברכות לעצמן ופעמי׳ שהיה אומר ר״י לנשים שלא
שם — לברך ויוצאות בזימון האנשים תניא שני׳ שאכלו מצוה לחלק במה דברים אמורים ששניהם סופרי׳ אבל אחד בור ואחד סופר סופר מברך ובור יוצא פירוש והוא שיהא שם דעת שומע
דף כט — ומשמיע כדתניא התם בפרק שלישי דראש השנה ואפי׳ למאן דאמר מצות אין צריכו׳ כוונה לצאת לשמוע צריכו׳ כוונה יש רוצין להביא ראייה מכאן לפטור נשי׳ בזימון שלנו אע״פ שאין מבינו׳
(כתו׳ ריש פ״ג שאכלו דלעיל)

רפ״ב דף יז — כמו בור היוצ׳ ועוד דאמרינן גבי מגילה הלועז ששמע אשורי׳
שם דף יח — יצא מיהו ההוא יש לומר פרסומי ניסא שאני כדאמר גבי האחשתרנים דלא ידעינן מאי ניהו: כתוב בהלכות גדולו׳ מאן דבעי לאזמוני ברכת זימון והדר ברוכי כל חד לחודיה מזמן
בפ״ג שאכלו דף מ״ז — מברך עד הזן דאיתמר עד היכן ברכת זימון רב חסדא אמר עד נברך רב ששת אמר עד הזן והילכתא כרב ששת והדר מסיימין
שם כדף מח — כל חד לדעתיה ופליגי להיכן חוזר המברך ברכ׳ זימון והילכה׳ למקום שפסק: והיכא דבעי למיפק חד מינהון אע״פ שמן הדין
כדף מז — שנים אין מפסיקין לאחד כדאמר התם מכל מקום לפנים משורת הדין פוסקין מסעודותיהם ומזמנין עליו עד הזן שעש׳
שם — רב פפא וחד דעמיה כן מעשה לאחד: וגמר איהו ברכה כולה ונפיק וחוזרין הם ואוכלים וגומרין סעודתן ומברכין אבל אם גמרו השנים מן הדין אחד מפסיק לשנים פירוש ר״ח שאותם
ס כדף לז וכתו׳ בגמרא דף מ״ח — המפסיקין צריכין לחזור ולברך המוציא: ורב אלפס ורבינו יצחק פירש פלוגתא דלהיכן הוא חוזר לא קאי אהפסקת סעוד׳ כלל אלא מילתא באפי נפשיה הוא ושואל אותו שבירך נברך שאכלנו משלו להיכן הוא חוזר לאחר שענו חביריו ברוך הוא שאכלנו משלו ובטובו חיינו אביי אמר חוזר לראש ואומ׳ נברך שאכלנו משלו עוד פעם אחרת ורבנן אמרין למקום שפסק שאומר ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו וכן הלכה: שלשה
שם כדף מז — שאכלו ויצא אחד מהן לשוק קוראין לו ומזמנין עליו והוא
שם — דקרי ליה ועני ושמעין קליה אמר מר זוטרא לא אמרן אלא בתלתא דלא צריך לומר שם אבל בעשרה שצריך לומר נברך אלהינו לא יברכו עד שיבא אצלם והילכתא כמר זוטרא:
שם כדף נא — שלשה שאכלו כאחד וקידם האחד ובירך לעצמו מזמנין השני׳
שם כדף נב — עליו ויצאו השנים ידי חובת זימון אבל הוא לא יצא: תנן שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו מצטרפין לזימון אחד ואם לאו אילו מזמנין לעצמן
שם — ואילו מזמנין לעצמן, תנא אם יש שמש אחד לשתי חבורות שמשמש מחבורה זו לחבורה זו מצטרפין לזימון אחד: כתב
בפ״ה דברכות דף ס״ה — רבינו משה והוא שישמעו שניהם את כל דברי המברך והדין עמו: ורבינו יצחק בר רבי אברהם הורה מכאן לברך ברכת חתנים בבתים שפתוחים לבית שכילת החתן שם אם אוכלים שם אם שמש מצרפם אע״פ שאין מברכין ברכות חתנים אלא בבית החתנים ואע״פ שאין שתי החבורות יכולין לשמוע דברי מברך אחד מ״מ מועיל צרוף שמש ליחשב בבית החתנים
פ״ג שאכלו דף מ״ח — לעניין לברך ברכת חתנים: שנים שאכלו כאחד ואחר שגמרו סעודתן קודם ברכ׳ בא שלישי לאכול על השולח׳ אומדין דעתן אם לא אכלו כל כך שאם היו מביאין להם מיני מעדנים ודבר חביב שהיו עדיין יכולין לאכול מסקינן התם דמצטרף עמהם:
ס כדף מט — והלכתא גדול מברך אף על גב דאתא לבסוף אלא אם כן נתן
דף מח — רשות כדאמר התם רב קום משי ידך ואף כהן יכול ליתן רשות
דף נט — במקום שאין שם עם רב כדמוכח בגיטין פרק הנזקין: כתוב בהלכו׳ גדולות ג׳ שלא קבעו עצמן לאכול יחד אלא בא האחד במקרה וישב וכן השני בא במקרה וישב וכן השלישי אין
כ״ן כיצד מברכין דף מד — חייבין בברכת הזימון דתנן היו יושבין כל אחד מברך לעצמו׳

וכן הוא בתו׳ שם — הסבו אחד מברך לכולן וכתב מורי דישיבה שלנו כהסבה שלהן שהיו רגילין בהסבה אבל לא נהגינן עתה בכך ורבינו
ע״ש בתוספו׳ דף פ״ה ע״ג — חננאל נמי פיר׳ היו יושבין לעסק אחד ונזדמן להם לאכול וזהו כפי׳ זה, ואם היו מהלכין בדרך ואמרו נלך ונאכל לחם במקום פלוני אע״פ שלכשיגעו שם כל אחד ואחד אוכל מככרו הרי זה
כדף דלעיל — היסבו ונתחייבו בזימון כדמסקינן התם: מי שאכל ושכח ולא
בפ״ח דברכו׳ במשנה דף כג והפסק כדף כה — בירך ויצא לדרך או לשוק פסקינן הלכה כבית שמאי דאמר יחזור למקומו ויברך וכל שכן מזיד דאפי׳ בית הילל מודו אבל כשהוא מהלך יושב במקום שפוסק ומברך ובירושלמי דפרק
סוף שירתא דף ו ע״ד — שלשה שאכלו אמר רבי אבא אכל מהלך עומד ומברך אכל עומד יושב ומברך אכל יושב מסב ומברך אכל מסב מתעטף
סוף פ״ג שאכלו דף כג — ומברך ואם עשה כן הרי הוא כמלאכי השרת ובגמרא שלנו פוסק בכולן יושב ומברך: כיון שאמר
בפרק ערבי פסחים דף קו ובפרק כסוי הדם דף פו ועיין בתו׳ פ׳ כיצד מברכין ברי״ה אתכא דף מג — בעל הסעודה הב לן ונבריך הרי הן אסורין לאכול עד אחר ברכת המזון: תנן התם
דף לב — במסכת סוטה ואלו נאמרי׳ בכל לשון קרית שמע ותפלה וברכת המזון: גרסינן בירושלמי אמר רב שלשה
פ״ק דברכו׳ דף ב׳ ע״ד ובתלמוד שלנו בפ׳ כיצד מברכין דף מ״ג — תכיפו׳ הן תכף לגאולה תפילה שנ׳ ה׳ צורי וגואלי וסמיך ליה יענך ה׳ ביום צרה תכף לסמיכה שחיטה שנאמר וסמך ושחט תכף לנטילת ידי׳ ברכה שנאמר שאו ידיכם קודש וברכו את ה׳ איכא דמפרשי במים ראשונים ומורי רבינו יהודה קבל דבמים
היינו דלקמן בהלכו׳ נטילת ידים דף קי״ב עמוד ב׳ — אחרוני׳ מיירי ולאשמועינן דאין סיכת שמן בידי׳ מעכב דעלה איתמר הך דרב בברכות
דף מג — בהדיא בפרק כיצד מברכין: ואמר רב כל הנוטל ידיו באחרונה תחילה הוא מזומן
שם כדף מ״ד ועיין בפ״ג שאכלו דף מ״ז — לברכה פירוש ברכת המזון: גרסינן בפרק
דף מט (שם — שלשה שאכלו אין מזמנין על עם הארץ בחבורה ותניא אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה
כתו׳ שם — עם הארץ אמר רב הונא הלכה כאחרים וכתב רבינו חננאל דהשתא לא רגילי רבנן כהכי ומזמנין עליו וכן פוסק רבינו יצחק שלא יתחלקו לאגודה אחרת לעצמן
בפרק בתרא דחגיגה דף כב — כדאמרינן התם שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה
שם — לעצמו ואמרינן נמי בחגיגה בפרק בתרא כמאן מקבלינן
דף מט — השתא סהדותא מעם הארץ כרבי יוסי ואף על גב דתניא בפרק
פ״ג שאכלו דף מ״ז — אילו עוברין שאין מוסרין עדו׳ לעם הארץ: הנכנס אצל אחרים ומצאן מברכין ברכת הזימון אם בא בשעה שהמברך אומר נברך וכו׳ הוא עונה אחריו ברוך הוא ומבורך שמו תמיד לעולם ועד ואם עשרה הם הוא אומר ברוך הוא אלהינו ואם בא בשעה שהאוכלי׳ עונין ברוך שאכלנו משלו וכו׳ הוא עונה אחריו אמן: כתוב בהלכות גדולות וכן כל ברכות שאדם שומע בין מברכת
כדף מט — הפירות ובין ברכת המצות עונה אמן: מסקינן שם שבעה שאכלו דגן ושלשה ירק מצטרפין כיון שיש רוב ניכר שאכלו
שם כדף י״א ע״ב — דגן ובירושלמי תניא שנים פת ואחד ירק מזמנין לרשב״ג וכן הירה פוסק הר״ר מנחם וורדימש בשם ריצב״א וכן כתב רבינו
בפ״ג שאכלו דף ב — יהודה: ועוד פסקינן התם הילכתא משמיה דרבא עלה והסב עמהם אפילו לא אכל עמהם אלא גרוגרת אחת ולא שתה עמהם אלא כוס אחד מצטרף לזימון ולהוציא ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן ואינו מחלק בין שלשה לעשרה ואדרבה פסקינן
שם כדף מז — לעיל הלכה כמר זוטרא שמחמיר בעשרה מבשלשה אמנם
שם כדף לח — כתב רב אלפס דקאמרי רבני דרבנ׳ אין מצטרף עד שיהא כזית דגן:

ואני אומר כי לשון הירושלמי מסייעו דקאמר הך מתנית׳ כרשב״ג דמזמנין מכלל דחכמי׳
דלעיל ועיין בתו׳ שם נד״ה תשעה דף מ״ט

חולקין עליו : גרסינן בפרק שלישי דראש השנה תנו רבנן לא יפרוס אדם פרוסה לאורחים אלא אם כן אוכל עמהם אבל הוא פורס לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצות ובהלל ובמגילה אף על פי שיצא מוציא לפי שכל ישראל ערבים זה בזה במצות אבל ברכת הלחם והיין ושאר ברכת הפירות שאינן אלא שלא ליהנות בעולם הזה בלא ברכה ואין כאן ערבות שאין זה חובה על האדם שאם לא יהנה לא יברך הילכך אם יצא אינו מוציא אפס ברכת המוציא שמברכין עם ברכת אכילת מצה במצה דמצוה וברכת היין שמברכין בלילי שבתות עם ברכת מקדש השבת הואיל וברכת אכילת מצה וברכת מקדש השבת הם חובה ויש כאן ערבו׳ ואי איפשר שלא יהנה מהם ואסור ליהנות
(דף ל״ט ועיין בכל דפי דברק בכל תענית דף ח׳)

בלא ברכה פוסק שם התלמוד אף על פי שיצא מוציא : ואומ׳ רבינו יצחק בר שמואל הוא הדין ברכת המזון דאף על פי שיצא מוציא דיש כאן ערבו׳ שמאחר שאכל כבר חייב לברך : ומה שאנו מצריכין כזית דגן מדברי סופרים הוא כדי שיוכל לומר שאכלנו משלו הילכך מוציא אפי׳ מי שאכל שיעור מדאורייתא כדי שביעה וכן משמע מעובדא דינאי מלכא בפרק שלשה שאכלו דמסתמא אכלו בשלחן המלך כדי שביעה ולכולי עלמא אם אכל שמעון בן שטח כזית דגן היה מוציאם ואם לא שמן התורה יכול להוציא אפילו לא אכל כלל לא היה מועיל מי שאכל כזית דגן שהוא שיעור דרבנן להוציא מי שאכל כדי שביעה שהו׳ שיעור דאורייתא כדאמרי׳ בפרק מי שמתו דקטן מברך בשביל אביו דווקא כשאכל אביו שיעורא דרבנן דאתי דרבנן ומפיק דרבנן מיהו בירושלמי בפרק מי שמתו גרסינן כל המצות שאדם פטור אדם מוציא את הרבים ידי חובתן חוץ מברכ׳ המזון והא דתנינן כל שאין חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן הא אם היה בר חיובא אפילו אם יצא מוציא אמר ר׳ אילא שניא ברכת המזון דכתיב ביה ואכלת ושבעת וברכת דמשמע דמי שלא אכל לא יברך ושמא מן התורה יכול להוציא והתם מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא : גרסינן בפרק קמא דכתובות אמר ר׳ יוחנן אין אבלים מן המנין מיתיבי אבלי׳ מן המניי׳ כי תניא ההיא בברכת המזון וכי קאמר רבי יוחנן בשורה ואלא הא דאמר רבי יוחנן ברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המניין ברכה בשורה מי איכא משמע דדעת המקשה שמדבר בברכת המזון וקשיא מברייתא לרבי יוחנן ופירש רבינו שלמה בברכת המזון להצטרף עם שנים לזימון וקשה דאם כן לימא בהדיא דאבל חייב במצות אלא מדבר בברכת אבלים שבמזון לומר נברך אלהינו מנחם אבלי׳ שאכלנו משלו ולומר אל אמת דיין אמת בברכת הטוב והמטיב ומכאן משמע דברכת אבלים שבמזון אינו אלא בעשרה מדקסבר דמקשה דאיירי בברכת אבלים דברכת המזון וקאמר בעשרה והוה ניחא ליה אי לאו דקתני לעיל בברייתא אבלים מן המניין אמנם מורי רבינו יהודה כתב בשם רבינו יצחק שאין צריך עשרה כדמסקינן במגילה ששנינו שם אין אומר ברכת אבלים פחות מעשרה ומפרש בגמרא מאי ברכת אבלים ברכת רחבה וכן כתוב בתשובת הגאונים וזה לשונם וברכת אבלים שאתם אומרים על הכוס ברוך מנחם אבלי׳ אנן אין מנהג שלנו לאומרה בישיבה וגם לא בבבל כל עיקר אבל אתם שתקנו לכם אבותיכם לאומרה אין צריך עשרה שלא מצינו עשרה אלה בברכת רחבה וגרסינן בירושלמי במסכת תרומות פרק קמא רבי זעירא בעי קמי רבי יוסי שכור מהו שיברך אמר ליה ואכלת ושבעת אפילו מדומדם פירוש מלשון אבן דומם פירוש שיכור שאין יכול לדבר כראוי : גרסינן בבראשית רבה ובירושלמי אמר רבי

(בתוס׳ פ״ג ד׳ סה״כלו כל הכונים נר״ה עד סי״ח כל דף כ׳)
(דף ל״ט ; דף כ״א ; דף ו׳ ע״ב ; דף ח׳ ; כתו׳ שב נר״ה כי ת״גי״ח ; פ״ג דף כג ; ג׳ סה״כלו דף י״ח ע״ב)
(דף י״א ע״ר וכתו׳ פרק אין עומדין מכילת בר״ה מכאן דף ל״ב)

יוסי כמה דמנין אכלית עם חלפתא אבא ועם רבי חנינא בר סיסי חביבי ולא זמנין עלאי עד שהבאתי שתי שערות מכאן פוסק רבינו יצחק ברבי שמואל הלכה למעשה שאין קטן מצטרף לזימון בשלשה עד שיביא שתי שערות דמעשה רב ובכל שכן בי׳ שהרי פסקינן לעיל הלכה כמר זוטרא שמחמיר בעשר׳ יותר מבשלשה מפני שיש הזכרת השם ואינו סובר כרב אלפס שפסק בשם הגאון דקטן בן עשר ובן תשע כשיודע למי מברכין מזמנין עליו : והשיב רבינו יצחק כי אף על פי שאומר רבינו תם דמסתברא כרבי יהושע בן לוי דאמר אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניף ומשלימין אותו לעשרה היינו להזכיר השם בעשרה בזמון ולעשרה שמתפללין משום דבר שבקדושה הוא לא היה נוהג כן ולא היה עושה מעשה וגם כשמצטרפין אותו כשחומש בידו אפילו קטן וספר תורה נמי לא יצטרף שהרי אינו בשום מקום לעניין תפילה אלא בפרקי דרבי אליעזר מזכיר ספר תורה לעניין עיבור השנה ובירושלמי דקא תני קטן וספר תורה עושין אותו סניף הרי אמר רבי יודן שם כך היא מתניתין קטן לספר תורה עושין אותו סניף דמשמע לקריאת התורה לעלו׳ למניין שבעה וגם הרב רבי יוסף כתב דמסתברא דרבי יהושע בן לוי קאי כרב אשי דמיקל בעשרה יותר מבשלשה ופליג אמר זוטרא דמחמיר בעשרה יותר מבשלשה ולעיל פסקינן הלכה כמר זוטרא הילכך אין הלכה כרבי יהושע בן לוי וגם מורי רבי׳ יהודה כתב מסקנא דמילתא אין עושין קטן סניף לזימון ולתפילה ולשלש׳ עד שיביא שתי שערות בעובדא דרבי יוסי בן חלפתא בירושלמי : ע״כ לשון מורי : גרסינן בפרק לולב וערבה אמר רבא האי צורבא מרבנן דלא נפיש חמריה ליגמע גמועי דכי שבע איניש מנהוגיה שבע : רבא כי הוה שתי כסא דברכת׳ מגמע אגמועי :

(כתו׳ שם כל הכונים מ״ס ברה״ ולית הלכתא דף מ״ע)
(כנ״ודא׳ סס דף מ״ו ; שם כדף ל״ו ; שם כדף מ״ט ; פרק ח ; שם כדף י״ח ע״ב ; שם כדף מ״ו ; דף מ״ט)

נשלם ברכת המזון אחל בעזרת הבורא שאר ברכות שבסעודה.

גרסינן בפרק כיצד מברכין תנו רבנן כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל ותקנו אנשי כנסת הגדולה מטבע כל הברכות ואין ראוי לשנותם כלל : ומדברי סופרים חייב אדם לברך על כל מאכל תחילה ואחר כך יהנה ממנו : וכן אם הריח ריח טוב יברך ואחר כך יהנה ממנו : ואפילו נתכוון לאכול ולשתות מהן כל שהו אף על פי שהוא פחות מכשיעור טעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו בפחות מכשיעור כדאיתא בירושלמי ולא בריה כדאית׳ בפ׳ בא סימן : וכן מדברי סופרי׳ לברך אח׳ כל מה שיאכל ואחר כל מה שישתה והוא שישתה רביעי׳ ושיאכל כזית : ואמרינן בנדרים ובפ״ב דברכות מטעמת אינה טעונה ברכה לא לפניה ולא לאחריה עד רביעית פירש רבינו חננאל וכגון שחוזרת ופולטת : עוד יש ברכות רבות שהן דרך שבח והודייה הרי יש ג׳ עינייני ברכות ברכת ההנייה וברכת המצוה וברכת ההודאה והשבח : ובברכות אמר רבי יוחנן כל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכו׳ אינה ברכ׳ והי׳לכת׳ כמותו לגבי רב שחולק עליו אלא אכ׳ היתה סמוכה לחבירתה וברכה ראשונה של שמנה עשרה לכבוד האבות לא הוזכר בה מלכות על שאר העולם כי אם שהוא אלהי האבות כדדרשינן בערבי פסחים לגוי גדול זהו שאומ׳ אלהי אברהם ואברכך זהו שאומרי׳ אלהי יצחק ואגדלה שמך זהו שאומרים אלהי יעקב יכול יהו חותמין

(דברק כיצד מברכין דף י׳ ובתלמוד סלכנו סס ברקי״ח)
(דף ל״ט ; שם דף מ״ב ; שם כדף ל״ו ; שם כדף מ״ה ; ת׳ כרקהיסן דף ; דף כ״ט ; דף יד ; כתו׳ שם ; פ״ג סה״כלו דף כ ; כדף קי״ז)

חותמין בכולן תלמוד לומר והיה ברכה בך חותמין דווקא:
כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזניו מה שיוציא בשפתיו
ואם לא השמיע לאזניו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך
בלבו ואפילו ברכת המזון כדאיתא התם: כל הברכות כולן
לא יפסיק בדברים אחרים בין הברכה ובין הדברים שמברכין
עליו ואם הפסיק צריך לחזור לברך שנייה אבל אם הפסיק
לעניין דבר שמברכין עליו אין צריך לברך שנייה כיצד כגון
שבירך על הפת וקודם שאכל אומ׳ הביאו מלח הביאו תבשיל
תנו לפלוני לאכול תנו מאכל לבהמה וכיוצ׳ באילו אינו צריך
לברך כדמסיק התם שאפילו מאכל בהמה נחשב צורך סעודה
מפני שאסור לאכול קודם שיתן לפני בהמתו שנאמר ונתתי
עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת וכן כל ברכ׳ כיוצא
בה׳ ואמרינן התם שאסור למברך לברך כשהוא ערום עד
שיתכסה ערותו במה דברים אמורי׳ באיש אבל באשה יושבת
ופניה טוחות בקרקע ומברכת כדמסקינן בפרק מי שמתו:
רבים שנתוועדו לאכול פת או לשתות יין לדברי רבי יוחנן
שאומר בפרק כיצד מברכין שיין כפת לעניין הסבה אחד
מברך לכולן בין בתחילה בין בסוף אבל אם באו במקרה
לאכול זה מכאן וזה מכאן כל אחד מברך לעצמו ובשאר כל
אוכלי׳ והמשקים אם הסבו אחד מברך לכולן ברכה דלכתחלה
ואמרינן התם תלמידי דרב הוו יתבי קמיה דבר קפרא הביאו
לפניהם כרוב ודורמסקין ופרגיות נתן בר קפרא רשות לאחד
מהם לברך ובברכה דלבסוף מסקינן בפרק כל הבשר דאין
מזמנין על הפירות ומברך כל אחד לעצמו ולא מהניא להו
הסבה פיר׳ מורי רבינו יהודה דלדידן ביין
לא מהני הסבה שאין אנו רגילין בכך:
בפ׳ אין עומדין רב ושמואל דאמרי תרווייהו
כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא את שם
ה׳ אלהיך לשוא: ותניא בפרק שלשה שאכלו כל העונה אמן לא
יענה אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן קצרה ולא אמן
ארוכה אלא אמן בינונית ולא יגביה קולו יותר מן המברך
וכן לא יענה אמן יתומה פירוש שאין לה אב שלא שמע
הברכ׳ ולא ידע על איזו עונה אמן כן מפר׳
בירושלמי: והא דאמר בפרק החליל החזן
עומד על הבימה ומניף בסודרין בשעת
גמר ברכה כדי שיענו אמן התם היו יודעין סדר הברכות והיו
יודעין על איזו עונין אמן: ועוד יש לומר שמה שעונין אמן
בהנפת סודרין בקריאת ספר תורה הוא ולא בתפלה ולא
בדבר ששליח צבור מוציא רבים ידי חובתן וכן יש בירושלמי
בימה של עץ היתה באמצע וחזן בית הכנסת עליה עמד אחד
מהן לקרות היה הממונה מניף בסודרין והן עונין אמן על כל
ברכה: כל העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה מגונה והעונה
אמן אחר ברכה שהיא סוף ברכה אחרונה הרי זה משובח
כגון בונה ירושל׳ בברכת המזון שהוא סוף ברכה שמתחייבים
בהן מן התורה אביי עני אמן בקול רם כי היכי דלישמעו
פועלים דהטוב והמטיב לאו דאורייתא ויעמדו למלאכתן
רב אשי עני ליה בלחישה כי היכי דלא ליזלזלו ביה ואין
עונין אמן אחר עצמן ברכת הפירות וברכת המצות כדתניא
בתוספתא דמגילה מפני שני טעמים אחד שאין עונין אמן
אלא אחר ברכה אחרונה שקדמו לה ברכות אחרות להודיע
שסיים כל ברכותיו ועוד אפילו קדמו לה ברכות כגון ברכה
אחרונה שלפני קריאת מגילה ונר חנוכה לא יענה אמן מפני
שזה היה חשוב הפסק בין הברכה ובין הדבר שמברכים עליו
ולא דמי לבונה ירושלם שכבר סיים כל אכילתו ואין כאן
חשש הפסק: גרסינן בפרק כל כתבי הקדש ובפרק חלק מאי
אמן אמר רבי חנינא אל מלך נאמן ובסוף נזיר גרסינן רבי

יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך: האוכל פת
הנעשית מה׳ מינין חייב לברך לפניה
המוציא לחם מן הארץ:
אמר רב אין המסובין
רשאי׳ לטעו׳ עד שיטעו׳
המברך ואין המברך רשאי לטעום עד
שיכלה אמן מפי רוב המסובים: וגרסינן עלה בירושלמי
רבי יהושע בן לוי אומר שותין אף על פי שלא שתה
המברך ואומר שם דלא פליגי שדברי רב בשכולם זקוקין
לככר אחד ומה דאמר רבי יהושע בן לוי כשכל אחד ואחד
כוסו בידו: ובערבי פסחים נמי אמרינן דההוא סבא גחין
ושתה מקמי רב אשי שבירך וגם למרנו משם שאין צריך
לשפוך מכוס של ברכה בשאר כוסות:
קמח של אחד מחמשת המינין שבשלו
בקדירה בין לבדו בין שעירבו עם דברים
אחרי׳ וכן הדגן שחלקו לשני׳ או לכמ׳ חלקי׳ ובשלו בקדירה וזה
הנקרא מעשה קדירה וכן תבשיל שעירב בו מחמשת המינין
מברך עליו בורא מיני מזונ׳ ובלבד שיהא התערוב׳ ההו׳ עיקר
שאינו עשוי לדבק לפיכך מיני דבש שמבשלין אותו ונותנין
בה סולת כדי לדבק ועושין מהם מיני מתיקה אינו מברך
עליו בורא מיני מזונות מפני הדבש שהוא העיקר: וזה הכלל
בברכות כל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופוטר
את הטפילה בין שהיתה הטפילה מעורבת עם העיקר כעניין
שאמרנו בין שלא היתה הטפילה מעורבת עם העיקר כגון
שהיה צריך לאכול דג מליח ואוכל הפת עמו כדי שלא יזיק
המלח גרונו ולשונו מברך על המלח ופוטר את הפת וכן כל
כיוצא באילו: היה הקמח מעורב ורך כדי שיהא ראוי לשתייה
מברך עליו לכתחילה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות:
ועל השכר אין מברכין בורא פרי האדמה דמאן לימא לן דהוי
כמו קמחא דשערי דאיכא למאן דאמר
דמברכין עליו בורי פרי האדמה דהתם
ודאי אישתני לעלויא: על כיסני הם קליו׳
וכן על החטה כמו׳ שהיא בין חיה בין שלוקה והיא שלימה
בתחילה מברך בורא פרי האדמה ולבסוף בורא נפשות רבות
כן פסקו הלכות גדולות: חביצא שיש בה פרורי הפת בזמן
שהפרוסות קיימות פיר׳ שהם כזתים לפי הירושלמי: ותלמוד
שלנו אומר אפילו פירורין שאין בהן כזתים והוא שיש עליהם
תואר לחם והירושלמי יש לפרשו באין תואר לחם עליה׳ ולכך
מצריך כזתים בתחילה מברך המוציא ולבסוף מברך שלש
ברכות אין הפרוסות קיימות בתחילה מברך בורא מיני מזונו׳
ולבסוף מברך ברכה מעין שלש: הכוסס את האורז מברך
עליו בורא פרי האדמ׳ טחנו אפאו ובשלו אף על פי שהפרוסות
קיימות בתחילה מברך בורא מיני מזונות ולבסוף ולא כלום
ומפרש שם בפרק כיצד מברכין ולא כלום מברכת שבעה
המינין אלא בורא נפשות רבות: דוחן בתחילה בורא פרי
האדמה ולבסוף בורא נפשות: תניא כל שהוא משבעת המינין
כגון חטה ושעורה וגפן ותאינה ורימון וזתים ותמרים בתחילה
מברך לפי מה שהוא ולבסוף מברך ברכה אחת מעין שלש:
והטה שאמרנו דווקא בשאינה שלימה כאשר בארנו למעלה:
והאוכל תאנים ומיני מזונות ושתי חמרא כולל ומברך על
המחיה ועל הכלכלה על הגפן ועל פרי הגפן על העץ ועל פרי
העץ ברוך אתה ה׳ על הארץ ועל המחיה ועל הפירו׳ ואע״פ שאין
חותמין בשתי׳ כדאמ׳ התם אין זו בשתי׳ שהארץ היא המוציאה
המחייה והפירו׳ כך פסק רבי׳ חננאל ומתוך כך נהג רבי׳ יצחק
לברך בחתימת יין על הארץ ועל הפירו׳ ואין צריך לחתום על
הארץ ועל פרי הגפן: וטרוקנין שהם כובא דארעא פ׳ עוש׳ מקו׳
חלל

חלל בכירה ונותן בתוכן מים וקמח כמו באילפס מברך עליה
בורא מיני מזונות והני מילי דלא קבע סעודתיה עליה אבל
קבע סעודתיה עליה וליכא ריפתא אחריתי מברך המוציא :
פ״ק דחלה דף כ״ז ע״ד
עוד גרסינן בירושלמי רבי יוחנן אמר טרוקנית חייבת בחלה
ומברכין עליה המוציא ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ואף
על פי שטרוקנית גובלא בעלמא כלומר מעט קמח מגובל
במים הרבה מכל מקום הוי כמו תחילתו סופגנין רכין וסופו
פ״ק דף ע״ג וכל הסוג׳ בתו׳ פ׳ כיצד מברכין דף ל״ט בד״ה נחם
עיסה שחייב בחלה כדתנן במסכת חלה ורבינו יצחק בר רבי
שמואל היה מסופק בנילש שאנו אוכלין בפורים לקבוע
סעודתו עליהן כי אולי הן כגובלא דהכא לעניין המוציא אף
על פי שאינן חייבות בחלה כגובלא דהכא או שמא הם
בפרק כיצד מברכין דף מ״ג (פ״ק דחלה דף כ״ז ע״ד
כלחמניות דאמרינן נמי התם דמברכין עליהן המוציא היכא
דקבע עלייהו סעודתייהו : עוד גרסינן בירושלמי אמר ריש
לקיש כל שהאור מהלך תחתיו פירוש כגון מעשה אילפס אין
מברכין עליו המוציא ואין חייבין בחלה ואין אדם יוצא ידי
חובתו בפסח אמר רבי יוחנן ובלבד על ידי משקה פירוש הדין
עמך כשנאפה באילפס על ידי משקה ודווקא בלילתו רכה
כמו ביניי״ש וקרי״פליש אבל בלילתו עבה כגון פרטר״ש
וריש״ולש אפילו על ידי משקה יש בו דין לחם כדתניא
דף ל״ט ועי״ש בתו׳
בפרק כיצד מברכין היה עומר ומקריב מנחות בירושלם
מברך שהחיינו נטלן לאוכלן מברך המוציא לחם מן הארץ
קא פסיק ותני לה שנא מנחת סלת ולא שנא מנחת מחבת
ומרחשת אף על פי שנאפו באילפס על ידי משקה : אמנם
חזר בו רבינו שמשון לסוף ימיו ופי׳ בפירוש זרעים דאפורטר״ש
וריש״ולש ווייר״מציא״ש פטורין מן החלה ואין מברכין עליהם
בכל קת״א דף ל״ג ע״א ולעיל
ברכת המוציא וראיותיו כתובות במצות חלה ומעמיד ההיא
דכיצד מברכין במנחה מאפה תנור וסלת ונראה לי דוחק גדול
ונראה דבריו בבשיל במים אבל בטיגנא במחבת שאין שם כי
אם מעט שמן נראה כפסק הראשון שהוא קרוי לחם בין לענין
בעמוד שבסמוך
חלה בין לעניין המוציא : וחביצא שאמרנו למעלה שמברכין
על הפירורין המוציא אותו המאכל אינו
פרק כיצד מברכין דף מ״ג
נעשה על ידי בישול במים : פת הבא
בכיסנין מברך עליה בורא מיני מזונו׳ ומי
שקבע סעודתו עליהם מברך המוציא פירש רבינו חננאל פת
הבאה בכיסנין פת העשוי כעין כיסין ומערבין בהן סוקר״א
ושקדים ומיני בשמים ולועסים אותו בבירה משתאורת אחר
שם
הסעודה קודם ברכת המזון ואין טעונין ברכה לאחריהם : תני
רבי חייא פת פוטרת כל מיני מאכל ויין פוטר כל מיני משק׳ :
שם
אמר רב פפא הילכתא דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת
הסעודה כגון בשרא וכוורי וכל מיני בשלי דדירכ׳ למיכל בהו
ריפתא וירקי ובוציני אין טעונין ברכה לא לפניהם ולא
כל הסוגיא תוס׳ בתו׳ שם
לאחריהם ורבינו יצחק ברבי שמואל פירש דחביצא ודייסא
הוו בדין הזה וכן עמא דבר שאין מברכין על טריי״אש בלע״ז
בתוך הסעודה : ודברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך
הסעודה פירש רבינו יצחק כגון תאנים וענבים דאפליגו בהו
ובדף דלעיל
התם אמוראי ונקראים שלא מחמת הסעודה מפני שאינן
כעין מיני מלוחים שרגילין לבא לעיקר סעודה וכן כל מיני
פירות הבאי׳ בסעודה לאכול עמהם פת טעונין ברכה לפניהם
דהמוציא אינו פוטרן ולא לאחריהם דברכת המזון פוטר
שם
כל מה שאכלו עם הפת כרב הונא וכרב נחמן אמנם
שם בדף מ״ג
בירושלמי מוכיח שאם באו הפירות לעיקר סעודה שאין
מברכין עליהם : לאחר סעודה טעונין ברכה בין לפניהם בין
לאחריהם ולא גרסינן דברים הבאים דקאי אפילו אדברים
שרגילי׳ לבא מחמת סעודה הואיל ובאין לאחר סעודה שמשכו
ידיהם מן הפת הרי הן כאילו באו לאחר ברכת המזון וכתב
מורי רבינו יהודה הדין הזה האחרון אינו נוהג בינינו שאין

אנו מושכין ידינו מן הפת כלל עד אחר ברכת המזון : יין
שבתוך המזון טעון ברכה לפניו שאין הפת פוטרו כדפריך
שם בדף מ״ג
תלמודא אי הכי יין נמי ליפטריה פת פירוש שהוא בא מחמת
הסעודה בתוך הסעודה שבא לשרות המאכל וגם אי איפשר
לאכילה בלא שתייה ומשני שאני יין הואיל וגורם ברכה
בד״ז שם כל הסוגיא
לעצמו פירוש שמברכין עליו בורא פרי הגפן הואיל ואישתני
לעילויא דבתחילה בענבים מברך בורא פרי העץ ומ״מ אין
טעון ברכה לאחריו שברכת המזון פוטרו ורבינו שמואל נמי
פירש ק״ו ומה ברכה אחת מעין שלש פוטרת היין שלש ברכו׳
לא כל שכן : מים ושאר משקין הבאין בתוך הסעודה לא היו
בתו׳ דלעיל
נוהגין רבי׳ יעקב ורבי׳ יצחק לברך עליהן
בבה״מ פרק המקבל דף קי׳
כלל שנחשבי׳ כבאין מחמ׳ הסעוד׳ כדאמרי׳
וכולן פת שחרי׳ וקיתון של מים מבטלתן :
דף פ״ו
גרסינן בפרק כסוי הדם כיון שאמ׳ בעל׳ הסעודה הב לן ונבריך
בתו׳ שם
אסור למשתי פי׳ רשי ורבינו חננאל עד שיברך לפניו אבל אם
דף י״כ
מברך לפניו מותר אף קודם ברכת המזון : בפר׳ קמא דברכות
מסופק התלמוד אם תופס בידו כוס של שכר ופתח בברכת
היין וסיים בברכת השכר אם נלך אחר פתיחה ומחזירין אותו
והואיל והספיקא בשל דבריהם אין מחזירין אותו : וכוס של
ברכת המזון פיר׳ בהלכות גדולות שאין מברכין עליו ברכה
אחת מעין שלש ונראה טעות סופר דודאי מברכין אם שתה
רביעית דכל פחות מכשיעור אין טעון ברכה לאחריו : מי
שנסתפק אם בירך המוציא אם לאו אינו מברך מפני שאינה
בג׳ שאכלו דף נ׳
מן התור׳ : שכח לברך המוציא אם נזכר עד
פרק כיצד מברכין דף לט
שלא גמר סעודתו חוזר ומברך : בעל הבית
מברך המוציא לחם מן הארץ ולא יערב
שם בדף י׳ ע״א ועי״ש בתוס׳ בד״ה והלכתא דף מ׳
האותיות כדאיתא בירושלמי : והאורח
בג׳ שאכלו דף מ״ז
מברך ברכת המזון
פרק כיצד מברכין דף מ״ח ועי״ש בתו׳
והלכתא כרבא דאמר
התם מברך ואחר כך בוצע שלא יפריד
הפרוסה מן הפת עד אחר הברכה דרבנן עבדי כרבא אבל
יחתוך קודם ברכה כי תחשוב כמו הפסק כך פירש רשי : אין
שם
הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח או ליפתן לפני כל אחד
ואחד אלא אם כן היא פת נקייה כדקאמר התם לית דין צריך
בשש מלשון בושש משה כלומר אין צריך לאחר עד שיביאו
לפתן מפני שפת נקייה הייתה והוא הדין אם נתכוונו לאכול
פת חריבה ורבים נוהגים אפי׳ לא נתכוונו לאכול פת חריבה :
דף ק״ב
ואמר בפרק חלק שאמר מנשה לרב אשי שאין בוצעין אלא
מהיכא דגמר בשולא יש ספרי׳ שכתוב כך
בכל״ה הלכות ברכות דף כ״ו
ופירש רבינו משה ממקום שמבושלת יפה
יפה שנגמר שם כל הבישול ויש ספרים
שכתוב בהם מהיכא דקדים בישולא שזהו תחתיו שנדבק
בתנור חם מיד וכן אנו נוהגי׳ : מצוה מן המובחר לבצוע מככר
שלימה ואם יש פתיתים גדולים ושלמים קטנים וכולן של
דף מ״ח ועי״ש בתו׳
חטין נחלקו שם רב הונא ורבי יוחנן בפר׳ כיצד מברכין והלכה
כרבי יוחנן דאמר שלימה מצוה מן המובחר ואפילו פתיתים
מפת נקייה ושלמים מפת הדראה כיון שהכל מין אחד אבל
פרוסה של חטין ושלמים של שעורין פרוסה של חטין עדיפא
שקודמת בפסוק וירא שמים מניח פרוסה בתוך השלימה
שם בדף י׳ ע״ב
ובוצע משתיהן : גרסי׳ בירושלמי פת נקייה טמאה ופת קיבר
טהורה רבי חייא בשם רבי אחא אומר על איזה מהן שירצה
דף ק״א
יברך מסקינן בערבי פסחים דשינה סעודתו מבירה לבירה
ומחדר לחדר כמבית לבית דמי ומברך על מה שאכל וחוזר
שם
ומברך על מה שיאכל ואמר רב חסדא לא שנו אלא בדברים
שאין טעונים ברכה חשובה לאחריהם במקומן ואין צריך
לברך במקום שאכל פירוש כגון יין ופירות אבל בדברים
טמעונים

שטעונים ברכה חשובה לאחריהם במקומן פירוש כגון מיני
מנוחל שם בכי׳ דש״כס וכתו׳
פרת אינו צריך לברך מפני שצריך לחזור בקביעותו הראשון
כדי לברך ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך ותניא
שם כדף ק ב
כוותיה דרב חסדא כך תופסין רבותינו שבצרפת עיקר ואין
כפ״ג דברכות דף כה ע״ב
הלכה כברייתא דתוספתא דקאמר דבר עם חבירו והפליג
צריך לברך למפרע וכשהוא חוזר מברך לכתחילה ורבי׳ משה
כל״כר דברכות דף ס״ג
פירש שיין כפת לעניין זה שצריך לברך במקום שאכל וכן כל
דבר שצריך ברכה אחת מעין שלש וכן אומר רבינו שמואל אבל
כתו׳ בדף ק״א כל הסוגיא
אין נראה לרבינו יצחק אלא כמו שכתבתי
בפרק ערבי פסחים דף ק״ה
וכן פי׳ רב אלפס וכן מוכיח בכל הברייתו׳
דקתני חברים שהיו מסובין לשתות יין
ועקרו רגליה׳ לצאת לקרא׳ חתן ולקרא׳ כלה שאין צריך לברך
שם כדף ק א
וכו׳ ומוכית התלמוד מדקתני עקרו דאיירי בדברים שטעונים
ברכה חשובה לאחריהם במקומן ולשתות יין הוא כמו משתה
יין כלומר פת ויין דמשמע הלשון שמפני המהירות לא ברכו
דלעיל
במקומן ולדברי רבינו משה ור״ש תיפשוט ליה מיין דקתני
בברייתא ולא ממשמעות דקתני עקרו והוצרך רבינו שמואל
דף ק״ב וע״ש בתו׳
למחוק יין מכל הברייתו׳ עוד מסקינן התם דאם עקרו רגליהם
ללכת לבית הכנסת כשהן חוזרין אין טעונין ברכה לא למפרע
ולא לכתחילה אם הניחו שם מקצת חברים אע״פ שהתפללו
דף מ ד
בנתים: מסקינן התם בפרק כיצד מברכין בשבתות ובימים
טובים ובסעודת הקזה שאדם קובע סעודתו על היין אם בירך
על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון לפני ברכת
המזון וכל שכן שבתוך המזון אבל בשאר הימים אינו פוטר
וכן הוא בתו׳ שם
וצריך לחזור ולברך וכן כתב רבינו יצחק והרב רבינו יוסף
דיבנד״יט דיין של קידוש ושל הבדלה שבתחילת המזון פוטר
שם
את היין שבתוך המזון: בא להם יין בתוך המזון כל אחד
מברך לעצמו לפי שאין בית הבליעה פנוי שיענו כל אחד
שם
ואח׳ אמן: ואינו פוטר יין שלאח׳ המזון דיין שבא לשרו׳ המאכל
[...]ק הרואה דף כ״ט [...]ש בתו׳ ובתו׳ בפרק [...]בי פסחים דף קד
אינו פוטר אותו שבא לשתייה: בא להן שינוי יין בסעודה
כל אחד מברך הטוב והמטיב אפי׳ לא יהא
ס״פ כיצד מברכין דף י ע״ד
השני טוב מן הראשון כדאמרי׳ בירושלמי
רבי ע״ל כל חבית וחבית שהיה פותח היה
דף כ א
מברך הטוב והמטיב ומסיק בפרק הרואה שאין מברכין הטוב
והמטיב ביחידי אלא אם כן יש אחר עמו או אשתו או בניו דהכי
קאמר הטוב לדידיה והמטיב לאחריני: מה שאמרנו שכל אחד
מברך לעצמו בתוך הסעוד׳ לפי שאין בית הבליעה פנוי פירש
[...]רק כיצד מברכין דלעיל
רבינו שלמה שמתוך כך אין מתכוונין לשמוע
כפ״ג דל״ה דף ל״ט
וקימא לן דבעינא דעת שומע ומשמיע אפס
בירושלמי דפ״ק דתענית משמע טעמא לפי שאין
[...]מכלתיו שם אלא [...]וף פ׳ כיצד מברכי׳ [...] י׳ ע״ד ובתלמוד [...]כן הוא בפרק ק״א דתענית דף ה
עונין באמצע הסעודה אמן ולא שום שיחה מפני הסכנה שמא
יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה וקאמר התם אמר ר׳ מנא
הדא אמרה הדין דעטיש בגו מיכליה אסיר ליה למימר אסו
בגין סכנתא דנפשיה: אע״פ שאין ברכת
היינו כר׳ חייא אליבא דר״ס בפ׳ אלו דברים דף כ״ד וע״ע דלקמן מייתי שצריך כוס בקיון ל״ט דף ק״ו עמוד א׳
המזון צריך יין אם בירך על היין צריך
שידיח הכוס של ברכה בפנים וישטוף
דף נ ג
אותו מבחוץ כדמפרש בפ׳ שלשה שאכלו׳
ונוהגין רבים שאם נראה נקי די בכך
וימלאנו יין חי ואוחזו בימינו אע״ג דקאמר
אין לנו אלא ארבעה אילו אימין לא פליגי: ופירוש חי שאין
דף ע
מזוג כי אם מעט ובפרק בן סורר ומורה קרי חי מזיג ולא
ס״פ שאכלו דף נ ב
מזיג דחי לגמרי לא חזי לברוכי עליו כדאמ׳ התם דאין מברכין
[...] דף נ ב בתוספות [...]רי עיין בפי׳ רבי׳ [...]ה בהלכות שם דף [...] ד״ה חי ונוכח׳
עליו ברכת המזון עד שיתן לתוכו מים ורב ששת היה מוזגו
לגמרי בברכת הארץ כך פירש רבינו
בתוס׳ דפרק בן סורר דלעיל
יעקב ויש מפרשין שחי רוצה לומ׳ על הכוס
גפ״ה דב״ת דף כד
שיהא שלם כדאמרי׳ בעלמא שבירתן של

ס״פ שאכלו דף נ ב
כלים זו היא מיתתן: ואמר רבי יוסי אין משיחין על כוס של
ברכה אלא הכל שותקין עד שתכלה ברכת המזון: גרסינן
דף נ״א ע״ר ובתלמוד שלנו שם בדף נ ב
בירושלמי דפרק שלשה שאכלו אמר רבי אבא שלשה דברים
נאמרו בכוס של ברכה עטור ומודח ומלא שלשתן בפסוק
אחד נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה׳ שבע עטור רצון מודח
מלא כמשמעו׳

נשלמו הלכות ברכות שבסעודה אחל בע״ה הלכות נטילת ידים:

דף ק ה
גרסינן בפרק כל הבשר אמר רבי יצחק בר אשיאן
שם כדף ק ו
מים ראשונים מצוה משני טעמי׳ אחד מפני
סרך תרומה פירש שמתוך שרגילין ליטול ידיהם לחולין יהו
רגילין אוכלי תרומה ליטול ידיהם לתרומה ושם הוא חובה
כי סתם ידים קודם נטילתם יש להם תורת שניות לטומאה
ופוסלת את התרומ׳ והטעם השיני מפני שמצוה לשמוע דברי
כתו׳ שם
חכמים שתקנוה משום נקיות והסמיכו למקרא בסוף אלו
דף נ ה
דברים במסכת ברכות והתקדשתם אלו מים ראשוני׳ והייתם
קדושים אלו מים אחרונים כי קדוש זה שמן פירוש שהיו
סכין ידיהם בשמן קודם מים אחרונים להעביר הזוהמא אני
כדף נ ה
ה׳ אלהיכם זו ברכה ועוד אמרינן לשם כשם שהמזוהם פסול
לעבודה כך ידים מזוהמות פסולות לברכה: ומים ראשונים
הללו הואיל ומצות חכמים היא טעונין ברכה וכן הנוטל ידיו
בין לק״ש בין לתפלה מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על
נטילת ידים שהרי צונו הקב״ה מן התורה לשמוע דברי חכמים
בפ׳ כל הבשר דף ק״ה
שנאמר על פי התורה אשר יורוך: מים אחרונים הם חובה
ואין טעונין ברכ׳ מפני שהם משום שמירת
בפרק כיצד מברכין דף מ״ח
הגוף שאמרו חכמים ע״ל כל אכילתך אכול
מלח ויש במקומות שיש מלח סדומית
שמסמא את העינ׳ כשטובל אצבעו במלח
נתו׳ ר׳ כל הבשר שם ד״ה מים ראשונים
ומגיעו לעיניו ואנו עכשיו בצרפ׳ לא נהגנו
במים אחרונים מפני שאין מלח סדומית
מצוי בינינו וגם לא בסיכת שמן וקרא דוהתקדשתם אסמכתא
בעלמא הוא ואין נחשבו׳ הידי׳ מזוהמות להיות פסולו׳ לברכה
שם
כיון שמלח סדומית אין מצוי בינינו מים אמצעיים רשות אמר
בתוס׳ שם ד״ה לא ש.ו ועיין גם ד״ה עוף דף קד
רב נחמן לא שנו אלא בין תבשיל לתבשיל ומפרש רבי׳ יצחק
בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה שאין הבשר בעין
ולא הגבינה בעין ואין שם לא הטעם בלבד אבל בין תבשיל
של בשר לגבינה של אחריו חובה ובנטילה שעושין בין גבינה
לבשר אין טעונים ברכה שאין זה אלא הכשר אכילה כעין
שם כדף ק ו
ניקור חלב ומליחת בשר: איתמר חמי האור חזקיה אמר אין
נוטלין מהם לידים ורבי יוחנן אומר נוטלין מהם לידים אמר
שם
רבי יוחנן שאלתי את רבן גמליאל בר׳ ואוכל טהרות היה ואמר
לי כל בני גליל עושין כן והלכה כרבי יוחנן מאחר שכל בני
גליל עושין כדבריו ומפרש רבינו שלמה שמחלוקתן בחמי
האור שאינן כל כך חמין שתהא היד סולדת בהן והדין עמו
דמסתמא כל בני גליל שהיו עושין כן בחמין בינוניים היו
פ״ק דף ע״ד
נוהגין: תנן התם במסכת ידים מים שנפסלו לשתיית בהמה
כגון סרוחי׳ וחמי טבריא פסולין לנטילת ידים אם שאבו מהם
בכלי אחר אפס בקרקע במקומן טובלין בהן הידים בקו ומה
כל גופו טובל בהן ידיו לא כל שכן ומה שאנו אומרי׳ בפר׳ שני
דף כ כ
דזבחים אי דאין פרה שוחה ושותה מהם
תו׳ פ׳ כל הבשר ד״ה מים שנפסלו דף ק״ה
אפילו למקוה נמי פסול לטבילה לשם
מדבר שנפסלו מחמת רוב טיט המעורב
בפ׳ כל הבשר דף ק״ה
בהן: אמר רב נחמן הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח
ורבא אמר שהוא רשות והלכה כדברי רבא שהוא בתראה: תנו
רבנן

ס״ם ברך׳ ק״י בגמרא ובתו׳ כל תכוגיא

רבנן נטילת ידים לחולין עד לפרק לתרומ׳ עד לפרק לקידוש ידים ורגלים במקדש עד לפרק כך הברייתא שנוייה ואין הדבר מבורר אם פרק אחד לכולן ולפי ששמע מרבו כל אחת בפני עצמה כששמע כל אחת גרסה בפני עצמה וכששמע שלשתן היה הוהר כל אחד לבדה כמו ששנאה כל אחד לבדה או שמא רוצה לומר שאין שיעורו של זה כשיעורו של זה ולכל אחד יש פרק שלו ופרק קידוש ידים ורגלים מבורר כל היד שהוא פרק רביעי של יד כך מוכיח בערכין בפר׳ האומר משקלי עלי אבל בפ׳ החולין והתרומה נחלקו רב מפרש עד כאן להולין עד כאן לתרומה פי׳ לתרומה כל היד כמו לקדוש אבל להולין באמצע היד שהוא פרק שלישי ששם נקשרים כל האצבעו׳ לעובי היד וכן כתוב בירושלמי דברכות פרק אילו דברים להולין עד קשרי אצבעותיו וזהו פרק שלישי ששם כולם נקשרים ושמואל אמר עד כאן בין לחולין בין לתרומה לחומרא פירו׳ פרק אחד לכולן כפרק קידוש ידים ורגלים שזהו כל היד וזהו שכתוב בספר והזהיר אמר שמואל לחולין כל היד ורב ששת אמר עד כאן בין לחולין בין לתרומ׳ לקולא פי׳ רב ששת מפרש הברייתא כי פרק החולין והתרומה שוין בפרק שלישי ששם נקשרים כל האצבעות והלכה כשמואל שפוסק שם רבי אמי כמותו וגם רבי מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי׳ שיטה זו כך פירש רבינו יצחק ברבי אברהם ועיקר׳ וכן פיר׳ הערוך בערך מי כאשר יתבאר לפנים גבי מים ראשונים: תניא כל דבר שהוצץ בטבילה חוצץ בנטילת ידים לחולין פירש לאכילת חולין והא דתניא בתוספתא דמקוואות כל החוצצין בכלים חוצצין בנדה ובגר בשעת טבילה ובחולי׳ אין חוצצין שם מדבר בנטילה שעושין לחולין כדי ליגע בחולין שנעשו על טהרות תרומה: תניא בתוספתא דמקוואו׳ צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר והטיט והבצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר הרי אילו חוצצין ומפרש רבינו יעקב שמדבר בטיט הדומה לבצק שנדבק מאד כגון טיט של יוצרים וזהו מה ששנינו במסכת מקוואות ואילו שאין חוצצין וכו׳ וקחשיב צואה שתחת הצפורן ואפילו בטיט ובצק אם יש כל כך מעט שאינו מקפיד אינו חוצץ: וכתב בספר התרומה גלד המכה שהוא יבש ואינו מקפיד או גלד שמצטער עליו אינו חוצץ אע״פ שבטבילת כל גופו רגילין להסיר הכל משו׳ חומר׳: פוסק רבינא שנוטל אדם ידיו שחרית ומתנה כל היום כולו איכא דאמרי דווקא בשעת הדחק (ואם אחר שהתנה נזדמנו לו מים נוטל ומברך) ויש אומרים אפילו שלא בשעת הדחק והולכי דרכים שעת הדחק הוא ואם אחר שהתנה שחרית נזדמנו לו מים לא יברך אמר רב אריתא דדלאי פירוש צינור ששופכים לו מים מן היאור בדלי והוא מוליך מים לשדה אין נוטלין ממנו לידים פירש לתת ידיו לתוכו ויקלחו המים עליהן שאין כאן לא נטילה ולא טבילה טבילה אין כאן שהרי מים שאובים הם נטילה אין כאן שהרי אין נטילה מועלת אלא אם כן באה מכח אדם ואם מקרב ידיו למקום שהדלי שופך והמי׳ מקלחין ממקו׳ השפיכה לתוך ידיו הרי הוא כח אדם ודיו ואם הדלי השופך נקוב מאהוריו ככונס משקה שהנקב שמכניסים בו משקה גדול הוא קצת וקילוח היוצא ממנו הוא נראה והשופך שופך דרך פיו לצינור והנקב מקלח מאחוריו ליאור הנוצק הזה מחבר הדלי ליאור כאלו הוא ביאור ושפיכת הדלי כאלו באה מן היאור ומטבילין בצינור את הידים ודווקא בטבילת ידים הקלו אבל בטבילת כל הגוף אינו מועיל משני טעמים אחד שנצוק אינו חיבור ועוד שעירוב מקוואות כשפופרת הנוד: ומה שאמרנו שצריך כח אדם זהו ברבי יוסי דאמר בפרק קמא דמסכת ידים הכל כשרי׳ ליתן בהם לידים אפילו חרש שוטה וקטן׳ מניח החבית על ברכיו ונוטל מטה החבית על צדה ונוטל: הקוף נותן לידים רבי יוסי פוסל בשני אילו פיר׳ בקוף ובחבית המוטה על צדה והמים נשפכים מאליהם שצריך כח אדם וחכמי׳ אין חוששין בכח אדם אלא בכח כלי ונראין הדברי׳ ששניהם למדי׳ מכיור שהיו הכהנים רוחצין ממנו ידיה׳ שהיה כלי שחכמים אומרים לא היה שם כח אדם אלא כח כלי ורבי יוסי למד ממה שכתוב והזה הטהור על הטמא שהיה שם כח אדם והוא הדין לטהרת ידים מכל מקום צריך כח כלי שאנו למדים מרחיצת ידים דכיור ואיפשר להיות שגם בכיור היה כח אדם שהיה נקוב מצדדין כעין דדין וברזות קבועין בהן וכשרוצ׳ לקדש ידיו מושך הברזא וקילוח ראשון היוצא על ידי משיכת הברזא קרוי כח אדם ותוחב הברזא מיד בנקב וחוזר ומושכה ויש ללמוד מאחר שרב תופס שיטתו כר׳ יוסי שהלכה כרבי יוסי ובהלכות גדולות פוסק שמותר להטביל ידיו לתוך הכלי ומביאים ראיה ממה שאנו אומרים בפרק שני דזבחים מהו לקדש ידיו ורגליו בכיור ממנו אמר רחמנא ולא בתוכו או דילמא אפי׳ בתוכו ולא נפשטה אותה שאילה משמע שדווקא בקידוש שואל מפני שכתוב בו ממנו אבל בנטילת ידים אפילו בתוכו מותר ונראה שאינה ראייה שאותה שאלה לדברי חכמים היא שאינם חוששין בכח אדם ואף על פי כן אסור לקדש בכיור מפני שכתוב בו ממנו: וצריך לשפוך מים על ידיו שני פעמים אחת לטהר את הידים והשנייה לטהר אותם מים וכן מוכיח בכמה מקומות במסכת ידים ואינו מונה פעם ראשונה ממש ויהיו שלשה פעמים שפעם ראשונה אינו כי אם להעביר הטיט מעל ידיו וכל דבר החוצץ: תניא בתוספתא הנוטל ידיו צריך לשפשף ידיו: אמרינן במכת סוטה שמים ראשונים צריך שינביה ידיו למעלה עד שלא יצאו מים חוץ לפרק פירש בערוך שלא יצאו מים חוץ לזרועו שלא רחץ אותו במים שהוא חוץ לפרק ויחזרו ויטמא את הידים ואחרונים צריך שישפיל ידיו למטה כדי שיצא כל כח המלח מעל ידיו׳ ותנן במסכת ידים נטל את הראשונים חוץ לפרק ואת השניים עד לפרק וחזרו ליד טמאה זהו גירסת רשי׳ במסכת סוטה וכך הביאה בספר התרומה אבל בסדר המשנה גרסינן הידים מטמאין ומטהרין עד הפרק כיצד נטל את הראשונים עד הפרק ואת השניים חוץ לפרק וחזרו ליד טהורה נטל את הראשונים ואת השניים חוץ לפרק וחזרו ליד טמאה פירוש לפי גירסא זו אין הידים מטמאות משקין אלא עד הפרק אבל משקין שנגעו חוץ לפרק טהורין וכן אין מים שניים מטהרין את הראשונים אלא בעודן בתוך הפרק אבל נפלו עליהם חוץ לפרק אין מטהרין אותם וחוץ לפרק דרישא וסיפא הוא שהיה תחילתן תוך הפרק ויצאו אחר כך חוץ לפרק לפיכך ברישא טהורה שמים השניים הטהורים הם לבדם יצאו חוץ לפרק ושם לא קבלו שום טומא׳ אבל בסיפא שמים הראשונים הטמאים יצאו חוץ לפרק והשניים שיצאו אחריהם לא טהרו שם כאשר בארנו לפיכך כשחזרו ליד טמאה וכשיטה זו פירש רבינו שמשון בפיר׳ טהרות: עוד תנן נטל את הראשונים בידו אחת ואת השניים בשתי ידיו ידיו טמאות לפי שהיד שלא נטל כי אם פעם אחת טמאה את היד שנטל פעם שנייה עוד תנן התם נטל ידו אחת ושיפשפה בחבירתה טמאה וצריך שישפוך המים על ידו אחת כשמגיע למים השניים שהם השלישיים עם הראשונים ולא תגע היד אל חבירתה עד שישפוך גם על ידו אחר׳ או שישפוך בבת אחת מים השלישי׳ על שתי ידיו: עוד תנן התם נטל ידו אחת משטיפה אחת ידו טהורה פירוש מדבר בשהעביר בבר הטיט ודבר החוצץ וצריך

דף יט
ס״ם בפרק כל הבשר דף ק״ו
דף יא ע״א
כדף דלעיל
כתו׳ ס״ם
בעיזור סבכמיך ס״ם וע״ש כתו׳
כס״י דף תשע״י ע״א
ס״ם
וכן הוא לעי׳ בכת״לת בהלכות נידה כימן ק״ו ח״דף ל״ח ע״ד וע״ט דף כ״ה
בכימן ע״ש
בפרק בתרא דנדה דף ס״ז
בפרק כל הבשר דף ק״י וע״ש כתו׳
ברוב ספרים אין זה
ס״ם
ס״ם
כתו׳ ס״ם
כ״כ דגיטין דף ״ו
פ״י דמסכת מקוואות דף ס״ג
דף ע׳
בעיזור דלעיל כ״י
בתוס׳ פרק כל הב׳ בדה דלא׳ דף כ״ח דף ק״י הבוגיא
כתו׳ דלעיל
פרק ב
דב״ח דידי׳ דף כ׳ תוח״א דף ד׳ יעיין לם לך טירגי
בערך מי כל״ב דף קל״א
דף ד׳ וע״ש
בזימן ע״ח כל״ב דו׳ יעיי׳
בפ״ב דידים וכן כתי׳ ל״ח ס״ם
ס״ם
ס״ם
בריש פ״ב ועיין כ׳ פ״כ דגיטי׳ בר״ה דף ט״ו

עתה לעשות שתי שטיפות ועשה שטיפה אחת מרובה כשתים ידו טהורה: שתי ידיו משטיפה אחת ר׳ מאיר מטמא עד שיטול מרביעית פי׳ אף על פי ששנינו מי רביעית נוטלין ממנו לידי׳ לאחד ואפילו לשנים הואיל וכשהתחילו שניה׳ ליטול היה אז רביעית בכלי במה דברים אמורים כשנוטל בשתי שטיפות אבל בשטיפה אחת צריך לכל אחד רביעית: המים שהדיח בהם הנחתום את ידיו מחמרת העיסה אותן המים כשרים לנטילה אבל המים שהנחתום טובל בהן הגלוסקאות או שרה בהן פיתו או הדיח בהן את הכלים פסולין לנטילה כדאיתא במס׳ ידים: תנן עוד נפל בהם דיו או קנקנתו ונשתנו מראיהן פסולין מפני שצריך שיהא בהן מראית מים׳ אמר רבא כלי שניקב בכונס משקה אין נוטלין ממנו הידים שאין שם כלי עליו ואפילו ניקב למעלה מרביעית וכתב מו׳ שהיה נוהג רבי׳ יצחק כן אפילו בכלי שטף אע״פ ששיעור זה לא הזכיר בפרק המצניע אלא בכלי חרש: ואם הכלי ניקב בצידו נקב קטן פחו׳ מכונס משקה ומחזיק רביעית למטה מן הנקב ובאין המים דרך הנקב על ידיו טהורות אפס הנוטל מן המים העוברים חוץ לנקב ונופלין דרך שפת הכלי פסולות כיון שבאו על הנקב דמן הנקב ואילך אין תורת כלי עליו אלא למטה מן הנקב יש תורת כלי עליו מאחר שלא ניקב בכונס משקה:

תנן במסכת ידים כל הכלים נוטלים מהן לידים אפילו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה ואין נוטלין לידים לא בדופנות הכלים ולא בשולי המחץ ולא במגופת החבית פי׳ לפי שאין מחזיקין רביעית אלא אם כן סומכין אותן בשום דבר שאין יושבין שלא מסומכין ומסיי׳ בה ולא יתן לחבירו בחפניו לפי שאין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין מי חטאת ואין נוטלין לידים אלא בכלי: תניא נודות עור שיש להם בית מושב נוטלין מהם לידים שק וקופה אע״פ שמקבלין אין נוטלין מהם לידים שאין מלאכת שק וקופה לקבל מים שרובן אין מקבלין מים: מותר לקבל מים ליטול מן הגוי ומן הנדה והא דתניא בתוספתא כל שאינו מטמא את המים במשא כשר ליתן לידים וכל שהוא מטמא במשא אין נוטלין מהן לידים דברי רבי מאיר רבי יהודה חולק עליו והלכה כרבי יהודה ואפילו רבי מאיר אין מחמיר אלא לתרומות וטהרות: כשאדם טובל ידיו בנהר מברך על שטיפת ידים או על טבילת ידים ואין מברכין על נטילת ידים אלא כשנוטל מן הכלי: אדם שלא נטל ידיו אסור לאכול במפה שישים מפה סביבות ידיו ואוכל גזירה שמא יגע והילכתא אוכל מחמת מאכיל שמאכילי׳ אותו צריך האוכל נטילת ידים שמא יגע אבל המאכיל אין צריך נטילת ידים גרסינן בפרק שלישי דיומא תנו רבנן הלכה בסעודה אדם יוצא להשתין מים נוטל ידו אחת ונכנס פירוש אותה ששפשף בה שאמר רב אשי למעלה מצוה לשפשף ניצוצות של גבי רגליו שלא יראה ככרות שפכה: דבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו ונכנס פירש הפליג שעה אחת או שתי׳ אולי הסיח דעתו: פוסק שם רבינו יעקב שהיוצא להשתין מים אין צריך ליטול ידיו כלל אם לא שפשף בידיו והילכך אפילו שפשף בידיו אין טעון ברכה מידי דהוה אהיו ידיו מלוכלכות בטיט או בצואה שאין צריך לברך על נטילת ידים ואפילו אשר יצר לא היה מברך רבינו מאיר אבל רבינו יצחק היה רגיל לברך אשר יצר: הנוטל את ידיו צריך לנגבן תחילה בטרם יאכל ואמר רבי אבהו בפרק קמא דסוטה דכל האוכל בלא ניגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא וראיתי בתוספתא שהמטביל את ידיו אין צריך להגביה את ידיו ולא לנגב את ידיו: מים ראשונים נוטלים בין בחמין בין בצונן בין על גבי כלי בין על גבי קרקע אבל מים אחרונים אין נוטלין בחמין ואין נוטלין אלא על גבי כלי כדאמר בפרק כל הבשר׳

נשלמו הלכות נטילת ידים׳ אתחיל בע״ה
סדר ברכות שאוכלין בסעודה׳

אמרינן בפרק כיצד מברכין שכל פירות האילן מברכין עליה׳ תחילה בורא פרי העץ ולבסוף בורא נפשות רבות חוץ מחמשת המינין הכתובין בתורה והם ענבים ורמונים וזתים ותאנים ותמרים שהוא מברך עליהן בסוף ברכה אחת מעין שלש אפילו פריד׳ אחת של ענב מברך עליה תחילה וסוף כדא״ר יוחנן בפר׳ כיצד מברכין בירושלמי: על פירות הארץ ועל הירקו׳ מברכין בתחילה בורא פרי האדמ׳ ולבסוף בורא נפשות רבות: ודברים שאין גידולין מן הארץ כגון בשר וגבינה ודגים וביצים ומים וחלב ודבש וכיוצא בהם בתחילה מברך שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשו׳ רבות: וכן פת שעיפשה ויין שהקרי׳ מברך שהכל נהיה בדברו: ובירושלמי חותם בברכת בורא נפשות בא״י חי העולמים: השותה מים שלא לרוות צמאו כגון שהיה לו מאכל מעוכב בגרונו אין טעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו: כל מי פירות אינן כפירו׳ ומברכין עליהם שהכל: והענבים מברכין על יינן בורא פרי הגפן: והשותה שמן זית אין צריך ברכה מפני שמזיקו אלא אם כן חושש בגרונו ושותהו עם מי השלקות שהשמן לו לרפוא׳ והשמן עיקר ומברכין עליו בורא פרי העץ: כתב מורי שמברכין על גרעיני פירות בורא פרי העץ כדאמרינן בפרק כיצד מברכין שהגרעינים חיבין בערלה: פסק רבינו חננאל וה״ג הלכה כרב נחמן באוכל קמח חיטה מברך שהכל: וכן אמר שמואל על דלעת חירה וקמח שעורין מברכין עליהן שהכל וכן פסקינן בפרק המוכר פירות דאחד שכר תמרים ואחד שכר שעורין ושמרי יין שיש בהן מים שמברכין עליהם שהכל: תניא על המלח ועל הזמית מברכין שהכל פי׳ זמית שלמוריא בלעז ור״ח פירש שהוא מרק בלשון ערבי: על קור הדקל בעודו רך הלכה כשמואל שמברך שהכל וכן כתב רבינו יהודה על לולבי גפנים והעלים מברכין עליה׳ שהכל וכן בהלכות גדולות: הפלפל והזנגביל יבשין אין טעונין ברכה והאוכלן ביום הכפורים פטור וכשהן רטובין מברכין עליהם בורא פרי העץ ומותר אם עשאוהו גוים אפילו נפסק בסכין של גוים דנותן טעם לפגם מותר דסתם כליהם אינם בני יומן וקורין בלשון התלמוד הימלתא ובלעז ייג׳בר״א קונד״ויט הכי מסקינן בפרק בתרא דיומא ובכיצד מברכין ויש גירסא אחרת בספרים שפלפלין והזנגבילא רטובין מברכין עליהם בורא פרי האדמה וכן פוסק רבינו משה וכן יש בהלכות גדולות ועיקר: קבלנו מרבותינו על האגוז שקורי׳ נוזי מושק״טא מברכין עליה בורא פרי העץ׳ ועל הקנ׳ שקורי׳ קנ״לא בורא פרי האדמה: צוקר״א והוא הקנים המתוקין שסוחטין אותם ומבשלין מימיהם עד שיקפאו וידמ׳ כמו מלח פר״ח וה״ג בורא פרי העץ ורבינו משה פסק שהכל בקל וחומר מדבש תמרים שאף על פי שלא נשתנה על ידי האור אין מברכין עליו אלא שהכל ורואה אני את דבריו וכן פסק ר״י דעל דבש תמרים מברכין שהכל ולא כדברי ה״ג שפוסקין בורא פרי העץ דהא אמרינן בפר׳ כל שעה אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבי׳ וכל השאר חשיב להו זיעה: תרדין ודלועין וכרוב וכיוצ׳ בהן כמו ערמוני׳ וחבושין שעיקר אכילתן כשהן מבושלין אם אכלן חיין מברך שהכל מבושלים בורא פרי האדמה והערמונים והחבושין בורא פרי העץ: ומי כל ירקות השלוקות בגוף הירקות והוא

ששלקן

שלחן לשתות מימיהם ושומין וכרתי דרכן לאכול חיים מברך
עליהם בורא פרי האדמה ושלוקין שהכל
וכן פסק רבינו חננאל והלכות גדולות ורב
אלפס פסק אף בשומין ובכל דבר דשלקו
במלתייהו קיימי: עוד תנן בפרק כיצד מברכין בי"ד על פירות
האילן בורא פרי האדמה יצא ופוסק
ר"י כן כסתם מתניתין ׳ על פירות האדמה
בורא פרי העץ לא יצא: וזה הכלל כל
מקום שילקוט הפרי וישאר העץ שהוא עצמו יחזור ויוציא פרי
קרוי עץ ועל כולן אם אמר שהכל יצא ואמר רבי יוחנן אפילו
על הפת ועל היין וכן הלכה: וגרסינן בירושלמי רבי יעקב
בר אחא בשם שמואל אמ' הלכה כרבי מאיר
שאומר ראה פת נאה ואמר כמה נאה פת
זו ברוך המקום שבראה יצא ומי שאמר
בריך רחמנא מריה דהאי פיתא יצא לרב שאומר שמזכיר
הזכרת השם בכל הברכות: ולרבי יוחנן דאמר שצריך גם
מלכות וכן פוסק רב האי גאון כרבי יוחנן צריך שיאמר בריך
רחמנא מלכא דעלמא מריה דהאי פיתא: כתב רבינו משה
כל הברכות האלה אם נסתפק אם בירך אם לא בירך אינו
חוזר ומברך לא בתחילה ולא בסוף מפני שהם מדברי סופרים
ומתוך ה"ג משמע שברכה אחת מעין שלש מן התורה דקאי
וברכת אף על התאני' ורימונים הנכתבים במקרא ואין נראה
לי דאם כן יברכו עליהם שלש ברכות ממש אלא ודאי וברכת
לא קאי אלא אלחם כאשר פירשתי בתחילת המצוה: מסקינן
בפרק ג' שאכלו שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה אם
היו משקין בולען ומברך עליהם בסוף אם היו פירות שאם
זרקן ימאסו כגון תותים ורימונים מסלקן לצד אחד ומברך
ואחר כך בולען ואם אינם נמאסים פולטן מפיו עד שיברך
משום ימלא פי תהלתך: הביאו לפניו שני מיני פירות ואין
בהן משבעת המינין כגון אתרוג ותפוח מברך על החביב לדברי
הכל כיון שברכותיהן שוות ונפטר האחר ואם אחד מהן ממין
שבעה כגון אתרוג וזית מברך על הזית כרבי יהודה דאמר מין
שבעה עדיף ופוסק בהלכות גדולות כמותו דאמר רב יוסף
וכן תני רבי יצחק שכל הקודם בפסוק קודם לברכה
ותמרים קודמים לענבי' שהתמרים שני לארץ והענבי' שלישי
לארץ וכל שכן לתאינה ורימון דכך נכתבין ארץ חטה ושעורה
וגפן ותאינ' ורימון ארץ זית שמן ודבש וזה הדבש הם התמרי':
ואם יש לפניו חטין וענבים דאמר דמברך על החטין בתחילה
פי' בהלכות גדולות דמיירי בשטחנן ועשה מהן מעשה קדירה
שהשביחן ומברך בורא מיני מזונות אבל אם יש לפניו קליות
וענבים מברך על הענבים תחילה בורא פרי העץ ואחר כך
על הקליות בורא פרי האדמה: כתוב בה"ג בכל מקום שיבאו
פרי העץ ופרי האדמה פרי העץ קודם פרי האדמה ושהכל פרי
האדמה קודם: בוסר פחות מפול הלבן מוכיח בפסחים
ובברכות שאין שם פרי עליו ואין מברכין עליו בורא פרי העץ
אלא יברך בורא פרי האדמה אבל בשאר
אילנות כל שהו חשוב פרי: שקדי' המרים
קטנים בורא פרי העץ גדולים ולא כלום
ופרייזש ומולאש מן אילן הם ומברכין
עליהם בורא פרי העץ: אגוז מטוגן בדבש
כתב הרב רבי שמריה מויטרי זקיננו לפני רבינו שלמה
שהאגוז הוא עיקר ומברך בורא פרי העץ: אמר אביי לרב
דימי מאי ברכה אחת מעין שלש אמר ליה על חמשת
המינין וכל מיני מזונו' הנעשין מהן מברך בא"ה אלהינו מלך
העולם על המחיה ועל הכלכלה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה
שרצית והנחלת את אבותינו רחם ה' אלהינו עלינו ועל

ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ותבנה ירושלים עיר
קדשך במהרה בימינו והעלינו בתוכה ושמחנו בבנינ' ונברכ'
עליה בקדושה ובטהרה בא"ה על הארץ ועל המחיה לשון זה
כתב רבינו משה וכן תופס הלכות גדולות עיקר לחתום על
הארץ ועל המחיה ולא על המחיה ועל הכלכלה ויש ספרים
שכתוב בהם רחם וכו' על ירושלים וכו' ונאכל מפריה ונשבע
מטובה ונברכ' עליה וכו' ואין נראה לי כל כך לשון טוב משום
דאמרינן בסוטה גבי משה רבינו אעברה נא ואראה וגומר
וכי משה רבינו תאב היה לאכול מפירותיה וכו': ועל ענבים
ותאנים ורימונים וזתים ותמרים מתחיל על העץ ועל פרי
העץ ועל ארץ חמדה וכו': ועל היין מתחיל על הגפן ועל פרי
הגפן וחותם בשניה' על הארץ ועל הפירות
כך פוסק רבינו יצחק: כתב רבינו משה
שמזכיר בה מעין המאורע בשבתות ובי"ט
ונראה ראייתו מדאמר בירושלמי דכיצד
מברכין ר' זעיר' מזכיר מעין המאורע אמנם כתב מורי ר"י דאף
לר' זעירא אין דין זה נוהג אלא בימי חכמים שהיו קובעי' עצמן
על היין ועל הפירות כמו שבארנו למעלה:

הלכות ברכות הריח

כל המריח ריח טוב אם היה זה שיש לו הריח עץ או מין עץ
מברך בורא עצי בשמי' ואם היה עשב או מין עשב מברך
בורא עשבי בשמים: ואם לא היה לא מן העץ ולא מן האדמה
כגון המור שהוא מריעי מין חיה מברך בורא מיני בשמים:
ואם היה פרי הראוי לאכילה כגון אתרוג ותפוח מברך אשר
נתן ריח טוב בפירות: ועל הכל אם אמר בורא מיני בשמים
יצא: דבר שהוא מסופק שהוא מן העץ או מן האדמה מברך
עליה בורא מיני בשמים: נכנס בחנותו של בושם שיש שם
מינים הרבה מברך בורא מיני בשמים׳ אם ישב שם כל היום
כולו אינו מברך אלא ברכה אחת ׳ נכנס ויצא מברך על כל
פעם ופעם: הוורד ומי וורד ושמן שכבשו בוורדים והלבונה
והמצטכי וחלפי הים שהוא שבולת נרד וכיוצא בו מברך בורא
עצי בשמי': על שמן אפרסמון מברך בורא שמן ערב כדמסקי'
בפרק כיצד מברכין: בשמים של עבודה זרה ושל נשים
האסורות אין מברכין עליהם לפי שאסור להריח בהן: בשמים
של מת ושל בית הכסא אין מברכין עליהם משום שנעשו
להעביר ריח רע כדאיתא בברכות בפרק
אילו דברים: מוגמר שמבשמים בעשנו
את הבגדים אין מברכין עליו לפי שלא
נעשה להריח בעצמו של מוגמר וכן המריח בבגדים שהן
מוגמרין אין מברכין לפי שאין שם עיקר הבושם אלא ריח
בלא עיקר: אמ' מר זוטרא ברבי טוביה אמ' רב מנין שמברכין
על הריח שנאמר כל הנשמה תהלל יה איזהו דבר שהנשמה
נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח:

ברכת ההודאה והבקשה

גרסינן בפרק הרואה כשיכנס אדם לישן על מטתו
בלילה אומר שמע ישראל עד והיה אם שמע
ומברך בא"ה אלהינו מלך העולם המפיל חבלי שינה על עיני
ומשקיע תרדמה על עפעפי ומאיר לאישון בת עין יהי רצון
מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתצילני מיצר הרע ומפגע
רע ואל יבהילוני חלומות רעים ולא הרהורים רעים ותהיה
מטתי שלימה לפניך ותעמידני ממנה לחיים ולשלום והאר
עיני פן אישן המות ברוך אתה ה' המאיר לכל העולם בכבודו:
ובבקר

ובבקר ברכת נטילת ידים ואשר יצר והמחזיר נשמות לפגרים מתים אשר נתן לשכוי בינה מלביש ערומים עוטר ישראל בתפארה אוזר ישראל בגבורה פוקח עורים מתיר אסורי׳ רוקע הארץ על המים זוקף כפופים ושלא עשאני גוי ועבד ואשה והמכין מצעדי גבר ושעשית לי כל צרכי והנותן ליעף כח והמעביר שינה מעיני ע״ב הם י״ח ברכות וגומל חסדים טובים ומקדש שמך ברבים וברכות התורה וברוך שאמר וישתבח: הבונה בית חדש והקונה כלים חדשים מברך שהחיינו ובירושלמי קאמר אפילו ישנים שהם חדשים לו מברך עליהם שהחיינו ונראין הדברים דווקא בדברים שהן חשובין קצת וכן כתב מורי ואני שמעתי שכת׳ רב שריר׳ גאון שאין מברכין שהחיינו אלא בדבר הבא מזמן לזמן וכת׳ שכן מוכיח בפרק בכל מערבין וכן כתב ר״ש במנחות בשם רב שרירא גאון: הרואה חברו לאחר שלשים יום מברך שהחיינו פירוש רבינו יצחק בחברו החביב לו ואם רואהו לאחר שני׳ עשר חדש מברך בא״י מחיה המתים: הרואה פרי המתחדש בכל שנה ושנה בתחילת ראייתו מברך שהחיינו: שמע שמועה טובה מברך הטוב והמטיב שמע שמועה רעה אומ׳ ברוך דיין האמת: וחייב אדם לברך על הרעה בטובת נפש כדרך שהוא מברך על הטובה בשמחה שנאמר ואהבת וכו׳ ובכל מאדך ודרשינן בכל מדה ומדה שהוא מודד לך: ירדו גשמי׳ רבים אם יש לו שדה מברך שהחיינו׳ ואם היתה שלו ושל אחרים מברך הטוב והמיטיב ואם אין לו שדה מסקינן בפרק קמא דתעניות שמברך מודים אנחנו לך ה׳ אלהינו על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו מן השמים ואילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רינה כהמון גליו וכו׳ עד מלך מהולל בתושבחות ורוב ההודאות וחותם ברוך אתה ה׳ אל ההודאות והתושבחות: אמנם כתב מורי דלהכי תקנו בישתבח אחר סיום ברכה בא״י מלך מהולל בתושבחות אל ההודאות כו׳: מאימתי מברכין על הגשמים משירבו המים על הארץ ויעלו האבעבועות מן המטר על פני המים ויעלו האבעבועות זו לקראת זה: אמרו לו מת אביו וירשתו אם יש עמו אחי׳ מברך תחילה ברוך דיין האמ׳ ואח״כ מברך הטוב והמטיב ואם אין לו אחי׳ מברך שהחיינו: קצרו של דבר על כל דבר טוב׳ שהיא לו ולאחרים מברך הטוב והמטיב וטובה שהיא לו לבדו מברך שהחיינו: ארבעה צריכין להודו׳ ברבים חולה שנתרפא וחבוש שיצא מבית האיסורין ויורדי הים כשיעלו והולכי דרכים כשיגיעו ליישוב וצריכין להודות בפני עשרה ושנים מהם חכמים אם ימצאם שנאמר וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקני׳ יהללוהו ואילו הד׳ הם מפורשים בפרש׳ זו בספר תלים וכיצד מודה עומד ביניה׳ ומברך ברוך אתה ה׳ אמ״ה הגומל לחייבים טובות וכל השומעין אומרים מי שגמלך טוב הוא יגמלך סלה: הרואה מקום שנעשה בו ניסים לישראל כגון ים סוף ומעברות הירדן אומר ברוך אתה ה׳ א״מ העולם שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה וכן בכל מקום שנעשה בו נס לרבים אבל כל מקום שנעשה בו נס ליחיד אותו היחיד ובנו ובן בנו מברך שעשה לי נס ולאבותי במקום הזה ועיקר דבר זה בירושלמי דפרק הרואה הרואה גוב אריות וכבשן האש מברך ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם שעשה ניסים לצדיקים במקום הזה: הרואה מקום שעובדים בו עבודה זרה מברך ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם שנתן ארך אפים לעוברי רצונו: הרואה מקום שנעקרה ממנו ע״ז אם בארץ ישראל מברך ברוך שעקר ע״ז מארצינו: ובחוצה לארץ מברך ברוך שעקר ע״ז מן המקום הזה׳ וחלוק זה בירושלמי ואומר בשתיהן כשם שעקר ע״ז מן המקום הזה כן תעקור מכל המקומות והשב לב עובדיהם לעובדך: הרואה בתי ישראל ביישובן אומר ברוך אתה ה׳ אמ״ה מציב גבול אלמנה בחורבנן ברוך דיין האמת: הרואה בתי אומו׳ העולם ביישובן אומר בית גאים יסח ה׳ ויציב גבול אלמנה׳ הרואה קברי ישראל מברך ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר יצר אתכם בדין וזן אתכ׳ בדין וכלכל אתכם בדין והמית אתכם בדין ועתיד להחיותכם ולהקימכם בדין לחיי העולם הבא ברוך אתה ה׳ מחיה המתים: הרואה קברי אומות העולם אומר בושה אמכם וכו׳: הרואה שש מאות אלף אדם כאחד אם גוים הם אומר בושה אמכם וכו׳: ואם ישראל הם ובארץ ישראל הם אומר בא״י חכם הרזים: הרואה מחכמי אומות העולם מברך ברוך אתה ה׳ אשר נתן מחכמתו לבשר ודם ועל חכמי ישראל מברך ברוך אשר נתן מחכמתו ליראיו: הרואה מלכי אומות אומ׳ ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם מלכי ישראל ברוך שנתן מכבודו ליראיו: הרואה את הכושיים ואת המשונים בצורת פנים או באיבריהם אומר ברוך המשנה את הבריות: ראה סומא או קטע או מוכה שחין ובהקנין וכיוצא בהן מברך ברוך דיין האמת: ואם נולדו במומן ממעי אמן מברך ברוך משנה הבריות וכן ישנו בירושלמי: הרואה בריות טובות ומתוקנת ביותר ואילנות טובות אומר בירושלמי אפי׳ סוס נאה וחמור נאה מברך ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם שככה לו בעולמו: היוצא לשדה ולגנו׳ בימי ניסן ורואה אילנו׳ פורחות וניצים עולים מברך ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם שלא חסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות כדי ליהנות מהם בני אדם: על הרוחות שנשבו בזעף ועל הברקים ועל הרעמים מברך שכחו וגבורתו מלא עולם ומפרש בירושלמי אם בטרודים די בפעם אחת ואם במופסקים מברך על כל פעם פירוש בטרודין שאין שם הפסק: על ההרים ועל הגבעות ועל המדברות ועל הימים והנהרות הגדולים אם ראה אחד מהן לאחר שלשים יום מברך ברוך עושה מעש׳ בראשית: הרואה את הים הגדול משלשים יום לשלשי׳ יום או יותר מברך בא״י אמ״ה שעשה הים הגדול: הרואה את הקשת בענן מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו ומורי כתב בשם ר״י שיאמר ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם נאמן בבריתו וקיים במאמרו וזוכר הברית:

ברכות לבנה

הרואה לבנה בחידושה אמרינן בסנהדרין בפר׳ היו בודקין שמברך בא״ה אלהינו מלך העולם אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חק וזמן נתן להם שלא ישנו תפקידם ששים ושמחים לעשות רצון קונם פועל אמת שפעולתו אמת וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהן עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרם על שם כבוד מלכותו בא״ה ה׳ מחדש חדשים: ואמרינן התם שצריך לברך ברכה זו מעומד שכל המברך על החדש בזמנו כאילו הקביל פני שכינה: ואם לא בירך בליל ראשון יכול לברך עד ששה עשר בחדש עד שתתמלא פגימת׳: הרואה חמה ביום תקופת ניסן של תחילת המחזור של כ״ח שהתקופה בליל רביעי בתחילתה כשרואה אותה ביום הרביעי בבקר מברך ברוך עושה מעשה בראשית וכן כשתחזור הלבנה בתחילת מזל טלה בתחילת החודש ולא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן כשיחזור כל כוכב וכוכב הנשארים לתחילת

מזל

Marginal notes (right column, top to bottom):
במסכ׳ דף כי ובגמ׳ דף כ״ח
שם בדף י״ג ע״א ובתו׳ שם מביאו
דף מ׳ ובתו׳ שם גם כן הסוגיא
שם בדף כ׳ ופי׳ ר״י בתו׳ שם
כך פלפו׳ בפרק בכל מערבין דף מ׳ ועיש בתוספו׳ דף קי״ז
ופנ הרואה דף נ׳ ג
ומנה שם ובגמרא בדף ס׳
שם בדף ס״א
דף נ
בפסקי תו׳ שם וכתו׳ בפרק הרואה דף כ״ח
פרק קמא דתענית דף ו׳ ופ׳ הרוא׳ דנ״ח
שם
שם בדף נ״ג
סימן ק״ז
תחילת המשנה דף ובגמרא דף כ׳
(בדף ע״ר) דף י״א כ״ט
שם כל הסוגיא

Marginal notes (left column, top to bottom):
שם בדף י״ב ע״ב
כל הסוגיא בהרואה דף ס
שם בדף י״ב ע״ב
שם
בפרק כיצד מברכין דף מ״ה
כל הסוגיא במסכת דף כ״ה ובגמ׳ דף כ״א
שם בדף י״ב ע״ג
עיין בתו׳ שם
דף מ״ב
עיין בתו׳
כדף דלעיל
שם בדף מ״א
בפרק הרואה דף מ״א ובתיימו׳ כ״י דף כ״ט כל הסוגיא

מזל טלה ולא יהא נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן בכל עת
שיראה מזל טלה עולה מקצת המזרח על כל אח׳ מאילו מברך
ברוך עושה מעשה בראשית: הנכנס למרחץ אומר יהי רצון (פס דרך פ״ב כל הכונית)
מלפניך ה׳ אלהי ואלהי אבותי שתכניסני לשלום ותוציאני
לשלום ותצילני מזה וכיוצא בזה לעתיד לבא וכשיצא מן
המרחץ אומר מודה אני לפניך ה׳ שהצלתני מן האור: הנכנס
להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שיהא עסק זה לי
לרפואה שלימה כי רופא חנם אתה׳ וכשיוצא אומר בא״י רופא
חולים: תנו רבנן בפרק המפקיד ובפרק קמא דתענית ההולך (דף מ ב) דף מ
למוד את גרנו אומר י״ר מלפניך ה׳ אלהי שתשלח ברכה במעשה
ידי התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה מדד
ובקש רחמי׳ אחר כך הרי זה תפילה שוא: תניא בפרק תפילת
השחר הנכנס לבית המדרש אומר י״ר מלפניך ה׳ אלהי שלא (דף כט)
אכשל בדבר הלכה ולא אומר על טמא טהור ועל טהור טמא
ולא על המותר אסור ולא על האסור מותר ולא אכשל בדבר
הלכה וישמחו בי חבירי ואל יכשלו בי חברי ואשמח בהם׳
וביציאתו מבית המדרש אומר מודה אני לפניך ה׳ אלהי
ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי
קרנות שאני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם
עמלים ואינם מקבלין שכר אני משכים והם משכימים אני
משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני רץ
והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת:
בפרק הרואה אמר הנכנס לכרך אומר יהי רצון מלפניך ה׳ (דף ס ב)
אלהי שתכניסני לכרך הזה לשלום נכנס אומר מודה אני
לפניך ה׳ אלהי שהכנסתני בכרך זה לשלום וכשיבקש לצאת
אומ׳ יהי רצון מלפניך שתוציאני מכרך זה לשלום יצא לשלום
אומר מודה אני לפניך ה׳ אלהי שהוצאתני מכרך זה לשלום
וכשם שהוצאתני בשלו׳ כך תוליכני לשלום ותצעידני לשלום
ותסמכני לשלו׳ ותצילני מכף כל אויב ואורב רע בדרך: גרסי׳
בברכות בפרק שלשה שאכלו תנו רבנן כל הברכות כולן (דף מ״ח ועי׳ כתו׳)
פותח בהן בברוך וחותם בהן בברוך חוץ מברכת הפירו׳ וברכ׳
המצות וברכה הסמוכה לחבירתה וברכה אחרונה של קרית
שמע יש מהן שפותח בהן בברוך ואין חותם בהן בברוך ויש
מהן שחותם בהן בברוך ואין פותח בהן בברוך: גרסינן בערבי
פסחים אמר שמואל כל הברכות צריך שיאמר מעין התימתן (דף קד)
סמוך לחתימתן פומבדיתאי אמרי מעין
פתיחתן סמוך לחתימתן: כל מצות עשה (נפ״ק דפסחים דף ז׳ ונפ״ב דמגילה דף כ״א)
מברכין עליהן קודם לעשייתן: וכן כל
מצות עשה מדברי סופרים בין מצוה שהיא חובה מדבריהם
כגון מקרא מגילה והדלקת נר של חנוכה ונר שבת בין מצות
שאין חובה כגון עירוב ונטילת ידים מברכין עליהם קודם
לעשייתן אקבו לעשות: ואמרינן בפרק במה מדליקין היכן (דף כג)
צונו מלא תסור וגו׳ אשר יאמרו לך תעשה נמצא עניין הדברים
והצען כך אקבו בהם לשמוע מאילו שצוו לקרות את המגילה
או להדליק נר שבת או חנוכה: גרסינן בפסחים בפרק קמא (דף ז)
חוץ מן הטבילה שאין מברכין אלא לאחריה פ״ח שמפני (כתו׳ ס״ס)
טבילת הגר שאינו יכול לומר וציונו עד אחר המילה וטבילה
תקנו שכל טבילות אחרות יברכו אחריהם וכן יש לומ׳ שמפני
נטילת ידים שאחר בית הכסא שאינו יכול לברך עד אחר
נטילה תקנו בכל נטילות אחרות שלא יברכו עד אחר נטילה
ויש מפרשים שנחשב עובר לעשייתן מפני שאין מצות נטילה
נגמר׳ עד אחר ניגוב כמו שבארנו למעלה גרסינן בפר׳ (בסוף הלכות נטילת ידים דף קי״ג ע״ב)
התכלת מצות שאין עשייתן גמר מצותן כגון סוכה (דף מב)
וציצית ותפילין אין מברכין בעשייתן לעשות סוכה
לעשות ציצית מפני שאין עשייתן עיקר מצוה אבל אם עשה
מעקה מברך לעשו׳ מעקה שעשייתו גמר מצותו וכן כל כיוצא

בזה מברך לעשו׳: אמרינן בפרק בכל מערבין כל מצוה שהיא (דף מ)
מזמן לזמן כגון שופר ולולב וסוכה ומקרא מגילה ונר חנוכה
וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת שהרי היא
דומה למצוה שהיא מזמן לזמן כגון פדיון הבן מברך עליה
שהחיינו כדאיתא בערבי פסחים אבל מילה היא יותר תדירה (בסוף פירק׳ דף קי)
וגם אין לה עת קבוע משנה לשנה לפיכך
אין מברכין עליה שהחיינו: יש ברכות (בפ״ק דפסחים דף ז׳ ועי׳ גם בה׳ ציצית דף קכ״ט ע״א)
שמברכין על׳ ויש ברכות שאין מברכין על׳
וכלל הדבר פירש רבינו משה עשה מצות (בפי״א דברכו׳ דף י)
לעצמו כגון לבש תפילין מברך להניח נתעטף בציצית מברך
להתעטף׳ מל את בנו מברך למול את הבן׳ קבע מזוזתו
לקבוע מזוזה אבל מל בן אחר מברך על המילה קבע מזוזה
לאחרי׳ מברך על קביעת מזוז׳ עשה לה׳ מעק׳ מברך על עשיית
מעקה וכן עירוב על מצו׳ עירוב מפני שהוא לו ולאחרים׳ נטל
את הלולב מברך על נטילת לולב שכיון שהגביהו יצא ידי
חובתו אבל אם בירך קוד׳ שיטול מבר׳ ליטו׳ לולב כמו לישב
בסוכ׳: אבל נטילת ידי׳ ושחיט׳ הואיל ודברי הרשו׳ הן אפי׳ שחט
לעצמו מברך על השחיטה ועל כיסוי הדם ועל נטילת ידים
וכן הוא מברך על ביעור חמץ בין שבדק לעצמו בין שבדק
לאחרים משעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור כמו
שיתבאר במקומו עכ״ל: ורבינו יצחק פי׳ שיטה אחרת במסכת
פסחים ואין לי להאריך: כל דבר שהוא מנהג אע״פי שמנהג
נביאים הוא כגון נטילת ערבה בשביעי ואין צריך לומר מנהג (ב׳ פרק לולב וערב׳ מ״ד ועי׳ כתו׳ ופ״ב דברכות דף)
חכמי׳ כגון קריא׳ הלל בראשי חדשי׳ ובחולו של מועד של פסח
אין מברכי׳ עליו זו דברי
רב אלפס ורבינו משה (עיין בפר׳ לולב וערב׳ דף מ״ד) (בפי״א דהלכו׳ ברכות דף ע)
אבל רבינו יעקב אומר
כי יש חילוק גדול בדבר כי בערבה הנהיגו מתחלה שלא
לברך אבל בהלל תחלת המנהג היה לברך וכן עמא דבר׳

הלכות מילה כח

מצות עשה למול את הזכרים ביום השמיני ומצות
על האב למול את בנו שנאמ׳ וביום השמיני
ימול וגו׳ ועל הרב למול את כל עבדיו שנאמ׳ יליד בית ומקנת
כסף: תנו רבנן בפ׳ קמא דקידושין האב חייב בבנו למולו (דף כט)
ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות והאם
פטורה מכל אלה כמו שדורש שם מן המקראו׳: תנו רבנן בפ׳
ר״ע המל אומר ב״א ה׳ אלהינו מ״ה אקבו על המילה: אבי הבן (דף קלז)
אומ׳ ב״א ה׳ אלהינו מ״ה אקבו להכניסו בבריתו של אברה׳ אבינו:
העומדי׳ שם אומ׳ כשם שהכניסתו לברית כן תכניסנו לתורה
ולמצות: המברך אומר ב״א אלהי׳ מלך העולם אשר קדש ידיד
מבטן פי׳ זה יצחק ויש מסמיכין אותו בריתי אקים את יצחק
אקים בראשי תיבו׳ אשר קדש ידיד מבטן חק בשארו שם פירש
זה יעקב וצאצאיו חתם באות ברית קדש פירש השבטים על כן
בשכר זאת אל חי חלקינו צורינו צוה להציל ידידות שאריתנו
משחת למען בריתו אשר שם בבשרינו ב״א ה׳ כורת הברית:
המל את העבדים אומר ברוך אתה ה׳ אמ״ה אקבו למול את (ס״ס)
העבדים ולהטיף ממנו דם ברית שאילמלא דם ברית לא
נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות
שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה׳ כורת
הברית: מי שמל גר או עבד גדול יכסה (כך משמעות הגמ׳ ר״ח בס״פ מי שמתו דף כ״ו)
ערותו בשעת ברכה ואחר כך ימול ובמקום
למול את העבדים יאמ׳ למול את הגרים: אמרינן בפרק קמא
דקדושין שאם לא מל אותו אביו בית דין מצווין למולו ואם (דף כט)
נתעלם מבית דין ולא מלו אותו כשיגדל הוא חייב למול את

עצמו

עצמו ובכל יום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול עצמו הרי זה
עיין בל״ב הערל דף ע מבטל מצות עשה׃ אין האב הנמנע מלמול את בנו ענוש כרת
שלא נאמר הכרת אלא בערל עצמו שלא מל עצמו שנאמ׳ וערל
זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה׃ כתוב בהלכות גדול׳
גר אף על גב דמהיל בארמיותיה צריך להטיף ממנו דם ברית
אבל קטן כשנולד מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית דהא
כתיב ערלתו אבל בגר דלא גלי לא גלי ור״ח פסק להפך
בה״לת נכוף סי׳ ק״י ובמצות הגרים הארכנו קצת בדבר ושם בארנו הלכה למעש׳׃
בפ״ב דף כ תנן במגילה אין מלין אלא ביום אחר הנץ החמה שנאמר
ביום השמיני ולא בלילה׳ מל אחר שעלה עמוד השחר כשר
בפ׳ הערל דף ע״ב וכל היום כשר למילה אלא שזריזין מקדימין למצות׃ ותניא
מניין שאף מילה שלא בזמנה שאינה אלא ביום שנא׳ וביום׃
בפ׳ ר״א דמילה דף ק״ל תנן במסכת שבת כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאיפשר
לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת מילה בזמנה
שם דף ק״ל ג שאי איפשר לעשותה מערב שבת דוחה את השבת׃ אמר רבא
שם דף ק״ל ב הלכה כרבי עקיבא׃ ומניין שמילה דוחה את השבת שנאמר
שם וביום השמיני ימול משמע אפילו בשבת׳ מילה שלא בזמנה
שם אין דוחה את השבת ולא את יום טוב׳ ובין בזמנה ובין שלא
בזמנה דוחה את הצרעת כיצד שאם היתה בהרת בעור הערלה
חותכה עם הערלה אף על פי שקציצת נגע צרעת בלא תעשה
תזריע פ״א יבא עשה וידחה לא תעשה׃ ותניא בתורת כהנים ימול בשר
ערלתו אף על פי שיש שם בהרת שהידה לו לומר ימול ערלתו
ובשר מיותר לדרשא זו׃ קטן שנולד כשהוא מהול לדברי רבי׳
דלעיל חננאל׳ ומי שנולד בחדש השמיני לעיבורו קודם שתגמור
ברייתו שהוא כנפל מפני שאינו חי ויצא דופן ואנדרוגינוס
ומי שיש לו שתי ערלות אין דוחין את
בפ׳ ר״א דמילה דף קל״ה ובפרק הערל דף ע״ב השבת הואיל ונחלקו בה ולא נפסק הלכה
כמי אלא נימולין באחד בשבת יום תשיעי
בפרק ר״א דמילה דף קל״ז שלהם מי שנולד בין השמשות ספק ביום
ספק בלילה מונין מן הלילה ונימול לתשיעי שהוא ספק
שמיני ואם נולד לערב שבת בין השמשות אינו דוחה את
השבת אלא נימול באחד בשבת שאין דוחה את השבת מספק
דף מ״ב כדגרסינן במסכ׳ נדה פ׳ יוצא דופן באחד שבא לפני רבא ושאל
לו על תינוק דצוויץ פירוש ששמעו צעקתו בין השמשות אבל
לא נולד עד חשיכה בשבת אמר ליה רבא ההוא תינוק הוציא
ראשו חוץ לפרוזדור בין השמשות הוה דאי לאו דהוציא ראשו
בפ׳ המפלת דף ל לא הוה צוויץ דכמה שהוא במעי אמו פיו סתום וטיבורו פתוח
והוה ליה נולד בין השמשות והוה ליה ספק מילה שלא בזמנה
ולא דחיא שבת׃ ראיתי בתשובה אחת שהשיב רבינו יצחק
שאם לאלתר שהוציא הוולד ראשו חוץ לפרוזדור ראו ג׳ ככבים
בינוניים יש לסמוך עליהם שהוא לילה אפילו הוא למחרתו
שבת אבל אם שהו הככבים לצאת אחר כך ואם לפי השהוי
נראה להם שהיה יום בהוצאת הראש אין להם אלא מה שעיניה׳
רואות ויהיה נימול לשמונה אפי׳ יארע בשבת ומוכיח בפ׳ רבי
דף קל״ג אליעזר דמילה דמילה שלא בזמנ׳ אינ׳ דוח׳ שבת ולא י״ט ראשון
שם דף קל״ז אבל דוחה י״ט שני ושני ימים טובים של ר״ה אין דוחה לא את
שם דף קל״ה הראשון ולא את השני׳ מי שנולד בחדש השמיני הרי הוא
כאבן ואסור לטלטלו ואין מחללין עליו השבת פי׳ לפקח עליו
את הגל דאילו מילה מותר דמחתך כבשר בעלמ׳ הוא כדאיתא
דף קל״ה וע״ש בפר׳ ר״י ובמיימוני פ״א דהלכו׳ מילה דף ע״א התם׳ ואומר בה״ג דלא משכחת בן שמנה ודאי אלא בבתולה
שלא נבעלה כי אם יום אחד ומת בעלה ביום ההוא אבל על
הטבילה אין לסמוך כלל כי שמא מעוברת היתה מטבילה
אחר׳ או שמא בן ז׳ הוא והוא וולד גמור ואף
בתוספ׳ שם בנ״ה בן שמונה אם הוא בן ח׳ ודאי פסק ר״י שמות׳ לטלטלו
ולמולו אפילו בשבת אם אין ריעותא
דף פ בשערו ובצפורניו דאמרינן ביבמות פרק הערל דאמרינן האי

בפ׳ ר״א דמילה דף ק״ל י בר ז׳ הוא ואשתהויי הוא דאישתהי׃ אמרינן התם ספק בן ז׳
ספק בן ח׳ מלין אותו בשבת על כל פנים אם בן ז׳ הוא ושלם
בדין הוא שידחה שבת ואם בן שמנה הוא זה שמל כמחתך
שם דף קל״ז בבשר הוא לפי שזה נפל הוא אם הוא בן שמנה תנן קטן חולה
שם אין מלין אותו עד שיבריא ואמר שמואל חלצתו חמה נותנין לו
כל שבעה להברותו מעת לעת פירוש אם אחזתו קדחת חמה
ונתרפא ממתינין לו אחר שהזיע ז׳ ימים ואחר כך מוהלין
אותו אבל אם כאבו לו עיניו או כיוצא בזה מיד שנתרפא
דף קל״ד מוהלין אותו׃ מוכיח שם בפרק רבי אליעזר ובפרק אילו
דף מ״ז טריפות שקטן שנמצא בשמיני ירוק ביותר אין מלין אותו עד
שיפול בו דמו ויחזרו מראיו כשאר קטנים הבריאים וכן אם
היה אדום ביותר אין מלין אותו עד שיבלע בו דמו׃ ואשה
שם שמלה את בנה הראשון ומת מחמת המילה שהכשילה את
כחו וכן מלה השני ומת הרי זה לא ימול השלישי בזמנו אלא
ממתינין לו עד שיגדל ויתחזק כחו וצריך ליזהר בדברים אילו
דף כ״ז הרבה מפני סכנת נפשו׳ במסכת עבודה זרה בפרק שני נחלק
רב ורבי יוחנן אם אשה כשרה למול ורבי יוחנן מכשירה
והלכה כר׳ יוחנן וצפורה על ידי אחר עשתה כדאית׳ התם ושוין
במילה דגוי שהיא פסולה אמנם אם מל הגוי כבר אין צריך
לחזור ולמול ולחתוך מעט כי אם להטיף
בפ׳ ר״א דמיל׳ דף קל״ג וקל״ז וביתר מקומות ממנו דם ברית׃ כיצד מוהלין חותכין את
הערלה כל עור המחופה את העטרה עד
שתתגלה כל העטרה ואחר כך פורעי׳ את הקרום הרך שלמטה
מן העור בצפורן ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה בשר העטרה
ואחר כך מוצץ את המילה עד שיצא הדם ממקומות רחוקים
שם דף קל״ג כדי שלא יבא לידי סכנה׃ ואמר רב פפא מוהל שאינו מוצץ
מעבירין אותו׳ ואחר שמוצץ נותן אספלנית ורטיה וכיוצא
שם דף קל״ז בהן׃ יש ציצין מעכבין את המילה ויש שאין מעכבין כיצד אם
נשאר מעור הערלה עור החופה את רוב גובה של עטרה הרי
זה ערל כמו שהיה וזה העור הוא ציץ המעכב ואם לא נשאר
ממנו אלא מעט שאינו חופה רוב גובהה של עטרה הרי הוא
שם דף קל״ג ציץ שאינו מעכב׃ תנו רבנן המל בשבת כל זמן שהוא עוסק
במילה חוזר בין על ציצין המעכבין בין על ציצין שאינן
מעכבין פירוש על ציצין המעכבין חוזר ועל ציצין שאינן
שם דף קל״ז ע״ש בתו׳ מעכבין אינו חוזר׃ מל ולא פרע את המילה כאלו לא מל׃
שם תניא רבן שמעון בן גמליאל אומ׳ קטן המסורבל בבשר ונראה
כאילו אינו מהול רואין אותו בעת שיתקשה אם אינו נראה
שהוא מהול חוזרין וקוצצין את הבשר המדולדל מכאן ומכאן
שם דף קל״ג עד שתראה עטרה גלוייה בעת קשיותו׃ תנן עושין כל צרכי
מילה בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה אספלנית
בדף ק״ל וכמון׃ ומוכיחות ההלכות אשר שם שמכשירי מילה אין דוחין
את השבת כיצד הרי שלא מצאו סכין אין עושין אותו בשבת
ואין מביאי׳ אותו ממקום למקום ואפילו ממבוי מעורב לשאינו
מעורב ואין מביאין אותו מחצר לחצר ואין עירוב ובריה׳ נדחה
מפני הבאת סכין הואיל ואיפשר להביאו מערב שבת ותדחה
בדף ק״ל המילה לתשיעי׃ גרסינן שם אמר רבי יצחק פעם אחת שכחו
ולא הביאו איזמל מע״ש והביאו בשבת כר׳
שם ובכל״פ כל גגות דף פ״ט שמעון דשרי דרך גגות וחצרות וקרפיפות
לכלים ששבתו לתוכן ולא לכלים ששבתו
דף צ״א בתוך הבית ומעשה רב׳ ואמר רב בפר׳ כל
כך משמע בדף קל״ג דלעיל גגות הלכה כרבי שמעון׃ וכן אין שוחקין
לה סמנים ואין מחמין לה חמין ואין עושין
לה אספלנית ואין טורפין יין ושמן׳ אם לא שחק כמון מע״ש
לועס בשיניו ונות׳ לא טרף יין ושמן נותן זה לעצמו וזה לעצמו׃
מלו את הקטן בשבת ואח׳ כך נשפכו החמין או נתפזרו הסמנין
בדף קל״ז אמרינן התם שעושין לו הכל בשבת מפני שסכנה היא לו׳

ונרסינן שם אמ׳ רבי יוחנן הלכה כרבי אלעזר בן עזריה שאמר
מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיו׳ בשבת בין בחמין
שהוחמו מע״ש בין בחמין שהוחמו בשבת בין הרחצת מילה בין
הרחצת כל גופו מפני שסכנה היא לו : כתוב בהלכות גדולות
והיכא דאיתי איזמל מע״ש ונאבד או נפגם קמי מילה שרי
למימר לגוי לתקנו או להביא איזמל אחר מההוא ינוקא בפרק הרר דף קל״ז
דאישתפיך חמימי עכ״ל : אמנם לא יתקננו וגם דרך ר״ה לא
יביאנו שלא התירו לומר לגוי לעשו׳ אלא בדבר שאפילו לישראל
אין בו איסור כי אם מדברי סופרי׳ כך הגיה
רבי׳ יעקב ׳ ופוסק רבי׳ יצחק דדוקא משום
מילה דהיא גופא דחיא שבת התירו אמיר׳
לגוי בדבר שאין בו איסור כי אם משום
שבות אבל משום מצוה אחרת כגון להביא

וכן הוא בתו׳ פ׳ קמא דגיטו׳ דף ה׳ בד״ה אף ע״ג דאמיר ובתוספו׳ פרק ר״א דמילה דף פ״ח עמוד ב׳

ספר דרך מבוי או כרמלית אסור לומר לגוי
להביאם : מכשירי מילה אפי׳ בזמנה אינם
דוחי׳ י״ט הואיל ואיפשר לעשותן מע״ט וק״ו

מיימו׳ פ״ב דהלכות מילה דף ע״א

הדברי׳ אם לא ידחו מכשירי מילה שבות שאינו אלא מדבריהם
היאך ידהו לא תעשה של תורה ׳ אבל שוחקין להם סמנים בפרק ר״א דמילה דף קל״ד
ביום טוב הואיל וראויין לקדירה וכן טורפין להם יין ושמן :
שנינו בפרק ד׳ נדרי׳ מאוסה היא הערלה שנתגנו בו הרשעים דף ל״א כל הסוגיא
שנאמר כי כל הגוים ערלים ׳ וכל המיפר ברית מילה אין לו
חלק לעולם הבא צא וראה כי לא נתלה למשה רבי׳ אפי׳ שעה
אחת אף על פי שהיו בדרך : עוד שם גדולה היא המילה שלא
נקרא אברהם שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והיה תמים
ואתנה בריתי ביני וביניך ׳ ונכרתו עליה י״ג בריתות ׳ כ ט

זכור את יום השבת לקדשו מכאן שמצות עשה מן
התורה לקדש את יום השבת בדברים וכן פירוש בפרק מי שמתו דף כ״א ובפ׳ ערבי פסחים דף קו
המקרא זכור את השבת בזכירת דברים של שבח וקידוש ׳
וצריך לזכרו בכניסתו בקידוש וביציאתו
בהבדלה ׳ וכן מוכיח בתחלת מסכת נזיר
שאו׳ מיין ושכר יזיר לאסור יין המצוה כיין דף ג

כל ידיעת הטומאה דף י״ח

הרשות מאי היא אילימא קידושתא ואבדלתא הני מושבע
ועומד מהר סיני הוא בתמידה כלומר וכי מושבע ועומד מהר
סיני הוא לקדש על היין והלא על היין אינו אלא מדברי
סופרים ופשיטא דנזיר אסור בו אפילו בלא שום פסוק למדנו
שעיקר קדוש מן התורה בדברים בלא יין : ושני מקראות יש
בדברות הראשונות זכור ובדברות האחרונות וזכרת להטעינו
שתי זכירות אחת בתפלה ואחרת על הכוס בין בכניסתו בין
ביציאתו ׳ ואני אומר כי שתי הזכירות אחת בכניסתו היא זכור
ואחת ביציאתו היא וזכרת שנכתב בפרשת שמור שאומר
במדרש שנאמר על יציאת שבת כמו שנבאר לפנים : ומה בפרק התפלה
שתקנו בתפלה ועל הכוס בקידוש והבדלה תקנה היא כדאמר
רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אנשי כנסת הגדולה תקנו בפרק אין עומדין דף לד
להם לישראל ברכות ותפילות קדושות והבדלות בתחילה
קבעוה בתפלה העשירו קבעו על הכוס חזרו והענו קבעוה
בתפלה והם אמרו שצריך שיבדיל בתפילה ועל הכוס :
המועדות כולם נקראו שבתות ה׳ וצריך
לזכרם בתפלה ועל הכוס כמו שבת ואמר
רבינ׳ איקלעי לסורא ונחית שליח דצבורא

בפרק ערבי פסחים דף ק״ו

ועבד כסבי דפומבדיתא דאמרי בשבתא בין בצלותא בין
בקדושא מקדש השבת וביומא טבא בין בקדושא בין בצלותא
מקדש ישראל והזמנים ׳ ותניא לילי שבת ולילי יום טוב יש סס דף קה
בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ימי שבת
ויום טוב אין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת
המזון : ותניא איזוך זכור אין לי אלא בכניסתו בלילה ביום סס דף קו
מניין תלמוד לומר זכור את יום ביום מה יזכר אם קדוש כמו

בלילה הא אמר מר אין בהן קדושה על הכוס אמר רב יהודה נדף קה דלעיל
בורא פרי הגפן וקורהו שם קדושה רבה פירוש לפי שהוא כדף קו
לעולם ראשון כמו תרומה גדולה : תנו רבנן אין מקדשין אלא סס דף קז
על היין ואין אומרין הבא כוס לברך אלא על היין וכתב
בהלכות גדולו׳ דלא אמרינן אלא דלא קבע סעודתיה אשיכרא
אבל קבע סעודתיה אשיכרא היינו משתייא וכן יש בערבי
פסחים בכל הספרים ישנים ומחקו רבינו שמואל ולא נודע סס
למה : תנו רבנן בפרק ערבי פסחים לא יאכל אדם בערבי דף צט
שבתות ובערבי ימים טובים מתשע שעות למעלה כדי שיכנס
לשבת כשהוא תאוה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אוכל
והולך עד שתחשך ואפילו רבי יוסי לא קאמר אלא שאם
התחיל לא יפסיק אבל לאתחולי לא יתחיל זו דברי הלכות
גדולות אבל ליתא דהא בפירו׳ אמרינן בתחילת ערבי פסחים דף ק
ושוין שמתחילין אימת אילימא בערב שבת הא פליגי רבי
יהודה עליה דרבי יוסי אלמא דרבי יוסי מתיר להתחיל בערב
שבת מט׳ שעות ולמעלה וכן פסק רבינו שמואל דרבי יהודה
ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי : אמרינן התם מודה ר׳ יוסי בערב כדף צט
פסח שאסור להתחיל מתשע שעות ולמעלה כדי שיאכל מצה
לתיאבון כסתם מתניתין דריש ערבי פסחים וכן הלכה : ותו סס
מסקינן התם בפרק ערבי פסחי׳ שמי שהיה אוכל בערב שבת דף ק
וקדש עליו היום והוא בתוך הסעודה פורס מפה על השולחן
ומקדש וגומר סעודתו ואחר כך מברך ברכת המזון ואמר רב
תחליפא בר אבימי כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין סס
להבדלה שאם משך סעודתו בשבת עד שתחשך פורס מפה
ומבדיל וגומר סעודתו ומברך והא דאמר רב לקמן להבדלה בגמרא סס דף קה
אינה קובע׳ פי׳ ומותר לאכול משתחשך היכא שהתחיל מבעוד
יום מפרש רב אלפס לכולא ההיא שמעתא בספק חשיכ׳ אבל סס דף דמ״ז
וודאי חשיכה פורס מפה ומבדיל וכן לעיל מפרש שאמרו זיל כדף קה דלעיל
חזי אי וודאי קדיש יומא נפסיק כלומר נפרוס מפה ונקדש
ואמר להו כשם שהשבת קובעת למעשר
בספק חשיכה דתנן ספק חשיכה אין
מעשרין ארת הודאי כך בספק חשיכה

בפרק במה מדליקין דף לד

קובעת לקידוש ופורס מפה ומקדש ׳ ועל זה אמר רב דווקא כדף קה דלעיל
לקידוש אבל להבדלה אינו פורס מפה ומבדיל עד שיהא
וודאי חשיכה ׳ ומכאן יש סעד לאותן שאוכלין בשבת אחר
תפלת המנחה : עוד מסיק התם שאם היה אוכל וגמר סעודתו בדף קב כל הסוגיא
עם הכנסת שבת מברך ברכת המזון תחילה על כוס אחד
ואח׳ כך מקדש על כוס שני ולא יברך ויקדש על כוס אחד מאי
טעמא אמר רב ששת לפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס
אחד וכתב בהלכות גדולות ואי קשיא לך יום טוב אחר שבת
דאמר קדוש והבדלה על כוס אחד התם קדוש היום והבדלה
חדא מילתא היא הכא קדוש היום וברכ׳ המזון תרי מילי נינהו
הכי מסקינן בערבי פסחים וצריך לחלק בהא דתניא הנכנס סס
לביתו במוצאי שבת אם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר
המזון ומשלשלן כולו לאחריו כדאמרינן התם דליתא ליה
שאני : מסקינן שם מי שלא קדש בלילה בין בשוגג בין במזיד בדף קה
מקדש והולך כל היום כולו ומי שלא הבדיל במוצאי שבת
מבדיל והולך עד יום רביעי : ואמרינן נמי בפרק מי שאחזו דף עז
דשלשה ימים הראשונים של שבוע בתר שבתא שדינן להו
וזו הראייה מביא הספר בפרק ערבי פסחים אבל אינו מברך דף קי
על האור אלא במוצאי שבת בלבד הואיל
ותחילת בריתו הוא :
מסקי׳ שם שאסור לאד׳

עיין במה מקום סנהגין דף נ״ג

שיטעום כלום קודם שיבדיל ולשתות
מים מותר : ואומר רבינו יצחק דאין חילוק
בין לילה בין למחרתו אסור לאכול קודם
שיבדיל

בפרק ערבי פסחים דף קז

היינו כרבנן דבי רב פס דף ק״ה

שיבדיל כדאמר התם אמימר איקלע לאתרא ולא הוה ליה חמרא אייתו ליה שיכרא ולא אבדיל ובת טוות פי׳לן בתענית למחר טרחיה ואייתו ליה חמרא אבדיל וטעם מידי אבל אם אין לו אלא כוס אחד יאכל בתחילה כדי שיעשה שתי ברכות על הכוס ברכות המזון והבדלה כדתניא לעיל אם אין לו אלא כוס אחד מניחו עד לאחר המזון וכו׳ ומדקדק שם שׁמ ברכת המזון טעונה כוס: מסקינן בערבי פסחים אמר רבא הלכתא טעם מבדיל טעם מקדש עוד שׁם תניא המקדש אם טעם מלא לוגמא יצא ואם לאו לא יצא אמרינן בשבת בפרק שואל במערבא אמרי המבדיל בין קודש לחול ועבדי עבידתא פירוש מיירי באדם שרוצה להדליק נר או לעשו׳ מלאכה קודם שיבדיל בתפלה וצריך שיאמר שם ומלכות: אמר שמואל מתפלל אדם של שבת בערב שבת וגם מקדש אדם על הכוס מבעוד יום אף על פי שלא נכנס שבת ואמ׳ רב׳ שמאותה שעה אסור במלאכה: וכן מתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ומבדיל על הכוס מבעוד יום אף עפ שעדיין הוא שבת אמנם אסור לעשות מלאכה עד שתחשך וגם לא יברך על האש עד הלילה: פסקו הגאונים הלכה כשמואל דאמר אין קדוש אלא במקום סעודה וכן סוברין רב הונא ורבה הלכה למעשה הילכך לא יקדש בבית זה ואוכל בבית אחר אבל אם קדש בזוית זו אוכל בזוית שנייה ואמרי׳ התם אם כן למה מקדשין בבית הכנסת להוציא אורחי׳ ידי חובתן אם אוכלי׳ שם בבית הכנסת פי׳ עכ׳ דאמרי׳ אין אוכלים בבתי כנסיות סעוד׳ מצוה מותר שם כראית ב׳ירו׳: אומר הר׳ נסי׳ גאון דאם קידש במקום אחד כדי לאכול בבית אחר שזה נחשב במקום סעודה ומביא ראייה מן הירושלמי דלולב וערבה דקאמר מי שסוכתו עריבה עליו מקדש בליל שמיני של סוכות בביתו ואוכל בסוכתו ואומר שם דלא פליגי ארשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה דהכא שאני שדעתו לאכול בבית אחר: אמר רב בפרק המוכר פירות אין אומר קדוש היום אלא על היין שראוי לנסך על גבי המזבח׳ מכאן הורו גאוני מערב שאם נתערב בו דבש או שאור אפילו כטיפת חרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו אבל בהלכות גדולות משמע שלא בא להוציא תערובת דבש או שאור דקאמ׳ התם דאתי לאפוקי יין שריחו רע דסני ריחיה ולאפוקי מגולה ואעפ דשפייה במסננת אפילו הכי הקריבהו נא לפחתך עכ״ל׳ וכן המסקנא בפרק המוכר פירות וכן אמר רבא שם סוחט אדם אשכול ענבים ואומר עליו קדוש היום אע׳פ שאינו ראוי לנסך על גבי המזבח: וכן פוסק רבינו יצחק דיין מבושל מברכין עליו בורא פרי הגפן דאישתני לעילויא ומקדשין עליו וכן שמע מרבינו יעקב: ותנן נמי במסכת תרומות בפרק בתרא אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו ור׳ יהודה מתיר מפני שמשביחו אלמ׳ לכולי עלמא עלוייה עלייה ואמר נמי בירו׳ בפ׳ב דמסכת שקלי׳ וכן בירו׳ דערבי פסחים שיוצאים ביין מבושל בארבע כוסות של פסח: פוסק בהלכות גדולות דיין חזק שלהם דדרי על חד תלתא מיא דקיימא לן כרבנן דאמר בפרק שלשה שאכלו דמברכין עליו בורא פרי הגפן אף קודם שיתן לתוכו מים ואמר רבא גבי ד׳ כוסות של פסח אם שתאן חי יצא אף על פי שיד׳ חירו׳ לא יצא ידי חובת יין יצא: פוסק בהלכות גדולות והיכא דלא שכיח חמרא כלל ושיכרא הוא חמר מדינ׳ מבדיל אשיכרא ולא הזכיר קדוש משמע שאין מקדשין אשיכרא ואפי׳ במקום שהוא חמר מדינ׳ וכן פוסק רבי׳ משה בר׳ מיימון ולא הביא שום ראייה ואני אומר כי ראייתו ברורה היא דאמר בפ׳ ערבי פסחי׳ מהו לקדושי אשיכרא משמע אפילו במקום שאין יין וכן פי׳ רבי׳ שמואל ומסיק שר׳ לא רצה להתיר ובתר הכי נמי אמרינן תנו רבנן אין מקדשין על השכר הילכך כך הלכה: אבל מהבדלה נחלקו האמוראים הראשוני׳ הם רב ושמואל שאמרו כשם שאין מקדשין כך אין מבדילין ואמוראים אחרוני׳ הם אמימר וכן רב אשי משמע שקבל דבריו שמבדילין על השכר במקו׳ שהו׳ חמר מדינה והלכה כאמוראים האחרונים: וגם על הפת אומר רבינו תם שאין מקדשין ובירושלמי דפסחים וברכות משמע כן דקאמר על מחלוקת בית הילל ובית שמאי אמר ר׳ זעירא מדברי שניהם נלמוד מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין אמר ר׳ יוסי בר׳ בון נהיגין תמן מקום שאין יין שליח צבור עובר לפני התיבה ואומר ברכה מעין שבע וחותם מקדש ישראל ויום השבת ואם מקדשין על הפת למה לו כל זה ועוד מדקדק רבי׳ יעקב השתא אין עושין הבדלה על הפת דאבימ׳ בת טוות קדוש דחמירא לא כל שכן והוא דאמר בערבי פסחים ודרב זימנין דהוה חביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא פיר׳ סמוך לריפתא שהיה נוטלין ידיו ומקדש על היין ואוכל מיד כעין שאנו עושין זמנין דהוה חביבא ליה חמרא ומקדש אחמרא כלומ׳ פעמים שלא היה רוצה לאכול מיד כי אם לשתות אז לא היה נוטל ידיו אלא מקדש בלבד בלא אכילה ולאח׳ שעה אוכל שסובר יש קידוש שלא במקום סעודה: יין שריחו חומץ וטעמו טעם יין מקדשין עליו טעמו טעם חומץ אף עפ שריחו יין מקדשין עליו כר׳ יוחנן בפרק המוכר פירות ורבא סובר כן בפרק בתרא דע׳ז וכן סובר שׁם ר׳ יהוש׳ בן לוי: קי׳ התם שבלילי יׄט שחל להיות באחד בשבת שמברכין בסדר יקנהז יין קידוש נר הבדלה זמן: ומברכינן זמן כל ליל ימי׳ טובים ואפילו בליל יום הכיפורי׳ חוץ מימים טובים אחרונים של פסח שאין רגל בפני עצמו וכבר בירך על הזמן בתחילת הפסח: סדר הבדלה במוצאי שבת יבנה יין בשמים נר הבדלה: ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו ומפרש בירושלמי כדי שיכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת וגם בברכות בפר׳ אלו דברים אמר עולא כדי שיכיר בין איסר לפונדיון ונהגו כדי שיכיר בין בשר לצפורן גרסינן בירושלמי׳ דברכות בשם רבי יוחנן וריש לקיש וירא אלקים את האור כי טוב ואח׳כ ויבדל אלהי׳ הבדלה הוא׳ ובהלכו׳ גדולות הביא מכאן דמבדילין מדאורייתא אנורא והיה לשונם מנלן דמבדילין בנורא שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב ואח׳כ ויבדל אלהים: עוד שם מפרש בפ׳ אילו דברים מברכין על הנר של גוים שסת׳ כסיבתן לע׳ וישראל שהדליק מגוי וגוי מישראל מברכין עליו: ואין מברכין על האור אלא במוצאי שבת ובמוצאי יום הכפורים מפני שאסור להשתמש בו אבל לא בהבדלה שבימים טובים שמותר להשתמש באש׳ ומסקינן בפ׳ מקו׳ שנהגו שאין מברכין במוצאי יום הכיפורים לא באור שבת מעביר כגון עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו או לנר שהודלק לחולה אבל אור היוצ׳ מן העצי׳ ומן האבנים במוצאי שבת מברכין עליו הוא׳יל ותחלת ברייתו הוא דנורא דידן באפוקי שבתא איברי אבל במוצאי יום הכיפורים אין מברכין עליו: בפרק אילו דברים אמ׳ רב יהודה אמר רב אין מחזרין על האש כדרך שמחזרין על המצו׳: גרסינן בפסחים פרק קמא אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר: גרסינן בפרק קמא דחולין אמר ר׳ זירא יום טוב שחל להיות באמצע השבת אומ׳ הבדלה המבדי׳ בין קדש לחול בין אור לחושך בין ישרא׳ לעמי׳ בין יום השביעי לששת ימי המעשה כדרך שאומר במוצאי שבת שסדר הבדלות הוא מונה: נאמר בדברות הראשונות זכור ובאחרונות שמור ועשרה אחד הוא וגרסינן בפרק מי שמתו ובפ׳ב דשבועות נשים חייבות בקידוש היום.

דבר תורה שנאמ׳ זכור ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה
ושמעתי כי יש במדרש זכור בים ושמור ביבשה פירו׳ בים אין
שם צל בתים ואילנות ונראה שהוא יום גדול אף כשהוא סמוך
לחשיכה וביבשה בעיר אף כשהוא יום גדול דומה שהוא
סמוך לחשיכה לכך אמר זכריהו בים וכיוצא בה בעיר היושב׳
בראשי ההרים בכניסתו להקדי׳ לקבל שבת מבעוד יום ושמור
כלומ׳ המתן בעיר ביבשה ביציאתו תאחר עד שתחשך שמור
לשון המתנה כמו שומרת יבם וכן ראיתי במכילתא זכור ‏ יתרו פרש׳ ז
מלפניו ושמור מלאחריו מכאן שמוסיפין מחול על הקדש׳

מצות עשה של תורה לשבות ממלאכה ביום השביעי
שנאמר וביום השביעי תשבות ובספר הלאוין ‏ סימן סה
יתבאר מה הם המלאכות האסורו׳ ומצו׳ עשה מדברי הנביאים
לעשות לשבת כבוד ועונג שנאמר וקראת לשבת עונג ולקדוש
ישראל מכובד וכתיב וכבדתו ודרשינן בפרק אלו קשרים ‏ דף קיג
וכבדתו שלא יהא מלבושך של חול כמלבושך של שבת׳ כי
הא דרבי יוחנן קרו למאני מכבדותי ואם אין לו להחליף
משלשל טליתו למטה כדי שלא יראה כמלבוש של חול׳
מעשות דרכיך שלא יהא הילוכך בשבת כשל חול ממצוא
חפציך חפציך אסורים חפצי שמים מותרין׳ ודבר דבר שלא ‏ מטולטלי׳ בפרק שואל דף קנ
יהא דבורך של שבת כדיבורך של חול
דבור אסור והרהור מותר׳ ובויקרא רבה ‏ סוף פרש׳ לך ומביאו בגמ׳ ד׳ קיג דלעיל בל״ה יפה
גרסינן אימיה דרבי ישמעאל ברבי יוסי כד
הות מישתעייא מילין סגיאין בשבתא אל
אמי שבתא הוא והיא שתקה: בעא מיניה ר׳ מר׳ ישמעאל בר׳
יוסי מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת אמ׳ ליה ובחול מי התירה ‏ מדף קי״ג דלעיל
שהרי נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדר
ליה בקידושא דבי שמשי של שבת: אמר רב חסדא לעולם ‏ בפ׳ כל כתבי דף קי״ז
ישכים אדם להוצאת שבת וחכמים הראשונים הם עצמן היו ‏ בס דף קיח
מתקנין שבת שלהם ואח״כ היו מתעטפין כהתנים ואומרים
בואו ונצ׳ לקראת שבת מלכה: מסדר אדם שלחנו בליל שבת ‏ שם דף קיט
וכן במוצאי שבת אע״פ שאין צריך אלא לכזית כדי לכבדו
בכניסתו וביציאתו: וצריך שיהא שולחנו של אדם ערוך ‏ שם וע״ש בתו׳
ומטתו מוצעת ונר דלוק קודם שבת לכבוד שבת ואם כן הוא
מלאכי השרת אומרים יהי רצון שיהא כן לשבת הבאה: וצריך
שיתן שתי מפות על השולחן והפת בנתים בערב שבת ולאחר
הקידוש יסיר המפה ועתה נראה שהסעודה
באה לכבוד שבת והיינו דאמרי׳ פורס מפה ‏ בפרק ערבי פסחים דף ק
ומקדש כך מפורש בשאלתות דרב אחאי ‏ סימן כל
ואחר כך יסירנה ויסעוד וכן למחר בבקר יפרוס שתי מפורת
זכר למדבר שהמן היה מונח טל תחתיו וטל עליו: וצריך
לבצוע על שתי ככרות שלמו׳ בלילי שבת
וכן למחרתו זכר ללחם משנה ואמרי׳ התם ‏ בפ׳ כל כתבי דף קי״ז ובפרק כיצד מברכין דף מ״ח
שצריך לאחוז בשתי ככרות בשעת בציעה
כל זה לכבוד שבת: אמרי׳ בפרק במה
מדליקין שהדלקת נר בשב׳ חובה ועיקר ציוויה מפי הנביאים ‏ דף כה
שציוו לכבד את השבת והדלקת נר נאה הוא עיקר הכבוד׳
ומברכי׳ עליו אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת
דגבי נביא כתיב אליו תשמעון וגם בכלל לאו דלא תסור הוא׳
ואמרינן נמי התם הרגיל בנר נאה הווין ליה בנים תלמידי ‏ דף כה
חכמים: גרסינן בפרק במה מדליקין הטמין המטמין והדליק ‏ דף לה
המדליק ושוהא כדי לצלו׳ דג קטן או כדי להדביק פת בתנור
ותוקע ומריע ותוקע ושובת משמע שאין הדלקת נר שבת
קבלת שבת אמנם המדליק עצמו יכול להיות אסור במלאכה
לאחר שהדליק דתניא בתוספתא דסוכה גמר מלקרות פירוש ‏ סד דף סח״ז ע״ב
מלתקוע אפילו מיחס בידו אינו מטמינו אלא מניחו בארץ
ואפילו נר בידו אין מניחו על גבי מנורה אלא מניחו בארץ:

גרסינן בפרק לולב וערבה משום רבי אלעזר ברבי צדוק אמרו ‏ דף מד
אסור לו לאדם שיהלך בערבי שבתות יותר משלשה פרסאות
מתחילת היו׳ כדי שיגיע לביתו ועוד היום גדול ויהא לו פנאי
להכין כבוד שבת ומסקינן שם לא אמרן אלא לביתיה אבל
לאושפיזא לית לן בה: עונג שבת היא אכילת בשר ודגים ‏ דף מזמע בפרק כל כתבי דף קי״ח וקי׳
ושתיית יין ומענג׳ כפי כחו אבל אינו חייב
לעשו׳ יותר מדאי כאשר אמרו חכמים עשה ‏ שם ובפ׳ ערבי פסחי׳ דף קי״ג
שבתך חול ואל תצטרך לבריות: ואסור
להתענות עד שש שעות ביום בשבת כדאי׳
בירושלמי דנדרים: אמרינן בפרק כל ‏ פ״ח דף ח׳ ע״ד וכן בפ״ג דתענית דף ס״ז ע״א
כתבי אליבא דרבנן שחייב אדם לאכול ‏ סלהי דף קי״ז
שלש סעודות בשבת אחת ערבית ואחת שחרית ואחת במנחה
ומביאין להם סמך מן המקרא ששלשה פעמי׳ נאמר בהם היום
גבי אכילת המן אכלוהו היום כי שבת היום לה׳ היום לא
תמצאוהו בשדה וגבי מן כתו׳ לחם הוא הלחם אשר נתן וגומ׳
מכאן פוסק ה״ר אליעזר ממי״ץ שצריך לחם לסעודה שלישית
וכן ביו״ט נמי: ואמרינן בפרק ג׳ שאכלו שבת ויום טוב דלא סגי ‏ דף מט
דלא אכיל מחזירין אותו אם לא הזכירם בברכת המזון פירוש
דלא סגי דלא אכיל פת דבר שצריך ברכת המזון׳ ויש שהיו
מקילין לעשות סעודה שלישית במיני ‏ כתו׳ שם
תרגימא כדתניא בתוספתא דסוכה השלי׳ ‏ מגילה בפרק הישן דף כז
במיני תרגימ׳ יצא ומיני תרגימ׳ הם דברים
הנעשים מחמש המיני׳ דתניא בתוספת׳ דברכות הביאו לפניו ‏ פ״ר דף כה ע״ב
מיני תרגימ׳ מברך עליהם בורא מיני מזונות והם כעין ביניי״ץ
וקריי״פליינש בלעז: תשמיש המטה מעונג
שבת הוא׳ לפיכך עונה של תלמידי חכמי׳ ‏ בפרק אף על פי דף ס״ב עיין בתשירי כוף ס׳ מרוכה דף ק ל ח
הבריאים מלילי שבת ללילי שבת: בפרק
ג׳ דמגילה תנו רבנן ביום טוב מאחרין ‏ דף כב
לבא וממהרין לצאת בשבת ממהרין לבא וממהרין לצאת ביו׳
הכיפורים ממהרין לבא ומאחרין לצאת אמר רבי יוחנן משום
רבי יוסי בפרק כל כתבי כל השומר שבת כהילכתה ומכבדה ‏ דף קיח
ומענג׳ לפי כחו כבר מפורש בקבלה שכרו בעולם הזה יתר על
השכר הצפון לעולם הב׳ שנאמ׳ אז תתענג על ה׳ והרכבתיך על
במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה׳ דבר׳ לא

לשבות ב״ה ממלאכ׳ שנאמר שבת שבתון היא לכם וכל
העושה בו מלאכ׳ בטל מצות עש׳ ועבר על מצות
לא תעשה המפורשת בספר מצות לא תעשה׳ לב ‏ קימן סח

מצות עשה אחרת ביום הכפורים להתענות בו מאכילה
ושתייה שנ׳ תענו את נפשותיכ׳ וחסרון אכילה קרוי ‏ עיין בפ׳ יום הכפורי׳ דף ע״ר
עינוי שנ׳ ויענך וירעיבך וכל האוכל ושותה בה ביטל מצו׳ עשה
ועובר על מצות לא תעשה המפורשת בספר מצות לא תעשה: ‏ סימן סט
שנינו יום הכיפורים אסור באכילה ושתייה ורחיצה וסיכה ‏ ריש פ׳ יום הכפורי׳
ונעילת הסנדל ותשמיש המטה׳ מנא הני מילי אמר רב חסדא ‏ פ״ס דף ע״ו (דף י׳
כנגד חמשה עינויין הכתובים בתורה בפרשת יום הכיפורים
בפרשת אחרי ובפרשת אמור ובפרשת פנחס ומקשה קראי
חמש׳ כתיבי ואנן שית׳ עינויין מתנינן לה
ומתרץ שתייה בכלל אכיל׳ היא ורבי׳ משה ‏ פ״א דהלכות שביתת עשור דף ק״ח
כתב משבת שבתון שבת מאכילה שבתון
משאר עינויין וזהו כרבה ורב יוסף תניא אין ענוש כרת אלא ‏ שם דף ע״ד׳ שם
על אכילה ושתייה בלבד ולא על שאר עינויין ונרא׳ מדהוצרך
לומר שאין ענוש כרת על שאר עינויין משמע דלכל הפחות
יש בהן איסורא דאורייתא ורבינו יצחק
בר רבי שמואל פיר׳ ששאר עינויין כולם ‏ וכן הוא בתו׳ שם דף ע״ו בדה דתכן וכתו׳ פ׳ בכות כותי׳ דף כ ב
דרבנן תדע שהרי אמרינן התם דסיכה ‏ בדף עז
כשתייה שנאמר ותבא כמי׳ בקרבו וכשמן
בעצמותיו ותניא בפ׳ בתר׳ דיומא מי שיש לו חטטין בראשו סך ‏ ברף עז

כדרכו

כדרכו ואינו חושש ואמאי והלא שתייה אסורה מן התורה אלא
וודאי סיכה מדרבנן וקרא אסמכת׳ בעלמא היא וכי גזרו חכמים
בדבר שמתכוין להתענג דווקא אבל במקום צער ורפואה לא
סס דף מ״ר ע״ר
גזרו ותני׳ נמי בירושלמי שוה סיכ׳ לשתיה לאיסור ולתשלומין
אבל לא לעונש וביום הכיפורי׳ לאיסור אבל לא לעונש וצריך
ירק יוס׳ הכפורים פ״א וכפ׳ המכילת דף ל
להפסיק סעודתו מבעוד יום דתניא ועיניתם את נפשותיכם
בתשעה יכול בתשעה מתענין תלמוד לומר בערב אי בערב
יכול משתחשך תלמוד לומ׳ בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה
מבעוד יום מכאן שמוסיפין מחול על הקדש אין לי אלא
בכניסתו ביציאתו מניין תלמוד לומר עד ערב אין לי אלא יום
הכיפורים ימים טובים מניין תלמוד לומר תשבתו שבתות
מניין תלמוד לומר שבתכם מכאן למדנו שכל מקום שנאמר
שבות מוסיפין מחול על הקדש וכל שאר דיני יום הכיפורים
סימן ס ס
יתבארו בספר מצות לא תעשה ושיעור התוספת לא נתפרש
אך צריך להוסיף ולפרוש מעט קודם שקיעת החמה דמשקיעו׳
החמה ואילך הוי בין השמשות דתניא בשבת בפרק במה
דף ל ר
מדליקין איזהו בין השמשות פירוש כספק יום ספק לילה
משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימים יום אם הכסיף
סס
התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות ויש אומרים שכל
סס דף ל ח
שיעור זה בין השמשות דברי רבי יהודה ואמר רבה בר בר חנה
אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה לעניין שבת לחומרא מפני
שמסופק בדבר וכן ליום הכיפורים וליום טוב: ומשתשקע
החמה פירוש מסוף שקיעה וכמה מאותו זמן עד צאת הכוכבים
סס דף ל ד
אמר רב יהודה אמר שמואל שלשה רבעי מיל׳ ולאו היינו
שקיעת החמה דתניא בפסחים בפרק מי
דף צ״ד והכוגיא כתו׳ סס
שהיה טמא משקיע׳ החמ׳ ועד צאת הכוכבי׳
מהלך ה׳ מילין דהתם הוי פירש מתחילת
דין במה מדליקין לה ונם סס הכוגיא כתו׳
שקיעת החמה כדפירש רבינו יעקב ואמר שמואל ותניא נמי
הכי ר׳ נתן אמר כוכב אחד יום שני׳ בין השמשות שלשה לילה
אמר רבי יוסי ברבי אבין לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא
כוכבים קטנים הנראין בלילה אלא בינוניים׳

בשביתת שאר ימים טובים יש שש מצות
עשה ואלו הן׳ ל ג

לשבות בראשון של פסח שנאמ׳ ביום הראשון מקרא
קדש׳ ל ד

לשבות בשביעי בו שנאמר וביו׳ השביעי מקר׳ קדש
ל ה

לשבות בחג השבועות שנאמר וקראתם בעצם היום
הזה מקרא קודש׳ ל ו

לשבות בראש השנה שנאמר ובחדש השביעי באחד
לחדש מקרא קדש׳ ל ז

לשבות בראשו׳ של חג שנאמר וביום הראשון מקרא
קדש׳ ל ח

לשבות בח׳ בו שנ׳ וביום השמיני מקר׳ קדש שביתת
ששה ימים טובים הללו שוה שמצוה לשבות
בהם מכל מלאכת עבודה שנאמ׳ בהן שבתון כלומר שבות חוץ
ממלאכה שהיא לצורך אכילה שנאמ׳ אך אשר יאכל לכל נפש
וגומר כל העושה באחד מהם מלאכה שאינה לצורך אכילה
בטל מצות עשה ועבר על מצות לא תעשה ויתבארו בספר
סימן ע ה
מצות לא תעשה עם שאר הלכותיהם׳ ל ט

מצות עשה מן התורה להשבית חמץ קודם שיעבור
זמן אכילתו שנאמר אך ביום הראשון תשביתו
דף ד וה׳
שאור מבתיכם ודרשו רבותינו בפרק קמא דפסחים שראשון
זה הוא יום ארבעה עשר וראיה לדבר זה מה שכתוב בתורה
לא תשחט על חמץ דם זבחי כלומ׳ לא תשחט את הפסח ועדיין
החמץ קיים׳ ושחיטת הפסח היא ביום ארבע עשר אחר חצות:

סס דף ה
בתחילת פכ דהלכו חמץ ומצה דף ז והס ג״כ בהגהה
והשבתה זו לר׳ עקיבא הבערה היא׳ ואומר רבינו שלמה ורבי׳
משה דהא דאמרינן דמדאורייתא בביטול
תוספות סס כד״ה מדאורייתא
בעלמא סגי דהיינו מתשביתו׳ וקשה
לרבי עקיבא דאמר הבערה היא מאי איכא
סס דף ה
למימר ואו׳ רבי׳ יצחק דביטול מועיל מטעם הפקר דדרשי׳ שלך
אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ואף על גב
פ׳ אין בין המודר דף מ״ה
דאמרי׳ בנדרים דאין הפקר פחות משלשה זהו מדרבנן: ומהו
הביטול שיבטל החמץ ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין
ברשותו חמץ כלל ושכל חמץ שהוא ברשותו הרי הוא כעפר
מ״ז קושיית דפסחי׳
וכדבר שאין בו צורך כלל: תנן אור לארבעה עשר בודקין
בגמרא סס דף ב׳
את החמץ לאור הנר׳ פי׳ לילה שבתחלת ארבעה עשר בודקין
סס דף ד׳ כל הסתי׳
את החמץ במחבואות ובחורין מפני שבלילה כל העם מצויין
בבתיהם׳ ואור הנר יפה לבדיקה שהואיל והחמירה בו תורה
כל כך לעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא היכא דלא בטלו
אמרו חכמים שיהא צריך בדיקה אפילו היכא דבטלו גזירה
שמא יאכלנו ועוד שיש כרת באכילתו ואין בני אדם רגילין
להיות בדילין ממנו ואמר התם שאין קובעין מדרש בסוף יום
שלש עשר וכן החכם לא יתחיל לקרות בעת ההיא שמא ימשך
סס דף ו
וימנע מבדיקה בתחילת זמנה׳ ואמר רב יהודה הבודק צריך
שיבטל בשעת בדיקה ורבינו יצחק ברבי
וכן הוא בהסיריס סס דף קכ״ח ע״ר
אברהם היה אומר שמנהג כשר הוא לבטל
אף בשעת הביעור לפי שרגילין לחזור
ולקנות חמץ למחרת שאינו בכלל ביטול הלילה וגם מי שאינו
קונה הוזר וזוכה בלחם שביטל אף על פי שבמשמעות ההלכה
כדף ו׳ דלעיל
אין משמע כן דקאמר ונבטליה בד׳ שעות ונבטליה בה׳ ומשני
כיון דלאו זמן ביעורא הוא ולאו זמן איסורא הוא דילמא פשע
ולא מבטל ליה משמע לכאורה שאם בטל די בפעם אחת:
סס דף ד
והכל נאמנים על׳ בדיקת חמץ אפילו נשים ועבדים וקטנים
ואף כי ידעינן דלא בדק ואמרי בדיקנא מהמני הואיל ובדיקת
חמץ מדרבנן הימנוה רבנן בדרבנן ואף על׳ פי
בתוס׳ סס כד״ה הימנוהו
שנשים נאמנות אף בדאורייתא כגון על ניקור
ומליחה היינו בדבר שיודעות הנשים שיש
וודאי איסור אבל על בדיקת חמץ סבורות שאין חמץ בחורין
סס דף כ״ז ע״ב
ונמנעות לבדוק מפני עצלותם והכי מפרש לה בירושלמי:
בת׳ אמו׳ שלנו סס דף ז
אין בודקין לא לאור החמה היכא דלא בדק בלילה ולא לאור
כדף ח
הלבנה ולא לאבוקה׳ מפני שטרוד שירא לעשות הבערה
בבית וממהר לבדוק אלא לאור הנר בדא בחורין ובמחבואות
סס
אבל באכסדרה שאורה רב אם בדק לאור החמה דיו: ואמצע
החצר אינו צריך בדיקה מפני העופו׳ המצויין שם והם אוכלות
סס
כל חמץ שיפול שם: חור שבין אדם לחברו זה בודק עד מקום
שידו מגעת וזה בודק עד מקו׳ שידו מגעת והשא׳ מבטלו בלבו׳
סס) סס
וכל מקום שאין מכניסים בו חמץ אין צריך בדיקה: חור שבין
יהודי לארמאי אינו בודק כלל שמא יחשדנו הגוי בכשפים
סס
אלא מבטלו בלבו לדברי הכל: חורי הבית התחתונים
והעליוני׳ וגג היציע שתחת גג הבית ורפת בקר ולולי׳ ואוצרות
יין ואוצרות שמן שאינו מסתפק מהן ובי׳ דגים גדולים אינם
סס
צריכין בדיקה אלא אם כן הכנים בהם חמץ: אבל אוצרו׳ שכר
ואוצרות יין שמסתפק ממנו ואוצרות המלח ובית השעוה ובית
דגים קטנים ובית העצים ובית המורים וחורי הבית האמצעיי׳
וכיוצא באילו צריכין בדיקה שסתמא שמכניסין בהן חמץ ואם
ידוע בודאי שלא הכנים בהן חמץ אין צריך בדיקה: וכשבודק
סס דף ב וח׳
המרתף בודק ממנו שתי שורו׳ החיצונו׳ שהן העליונה ושלמטה
סס דף ט
ממנה: אין חוששין שמא גררה חולדה חמץ ממקום שמכניסי׳
בו חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ שאם ניחוש מבית לבית
סס
ניחוש מעיר לעיר ואין לדבר סוף בדק ליל ארבעה עשר והניח
עשר חלות ומצא תשע הרי זה חושש וצריך לבדוק פעם שניה

דף ח ח שהרי גררה חולדה או עכבר בודאי בפרק אילו עוברין מוכיח
שבצק שבסידקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער
בתו' פס בד"ה כזן ואם לאו אם עשוי לחזק פי' רבינו יצחק לחזק בו שברי העריבה
בין במקום לישה בין שלא במקום לישה כגון שיפתא דאגנא
פס דף ו בטל במיעוטו ואם לאו חייב לבער: בפ' קמא אמרינן המפרש
בים והיוצא בשיירא תוך שלשים יום זקוק לבער קודם שלשי'
יום אין זקוק לבער ואם דעתו לחזור קודם הפסח צריך לבדוק
ואח"כ יצא שמא יחזור ערב פסח בין השמשו' ולא יהיה לו פנאי
פס לבער ואם אין דעתו לחזור אין צריך לבדוק: וכן העושה ביתו
אוצר תוך שלשים יום צריך לבדוק ואח"כ כונס אוצרו לתוכו
קודם ל' יום אם דעתו לפנותו קודם הפסח צריך לבדוק ואחר
כך עושהו אוצר ואם אין דעתו לפנותו קודם הפסח אינו צריך
חמשמעית הגמ' פס דף ט' וי"ח לבדוק: כשבודק אדם ומחפש בליל ארבעה עשר מוציא את
החמץ מן החורין ומן המחבואות ומניחו במקום המוצנע עד
תחילת שעה ששית ביום ומבערו: חל י"ד
להיות בשבת בודקין את החמץ בליל ערב — פס דף י"ג ודף כ' ובפרק אלו עוברין דף מ"ט
שבת שהיא ליל י"ג ומניח מן החמץ כדי
לאכול ממנו עד ארבע שעות ביום השבת
ומניחו במקום המוצנע והשאר מבערו לפני השבת ואם נשאר
מן החמץ בשבת אחר ארבע שעות מבטלו
וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב הראשון — הכי איתא פס בדף ו' לגבי יום טוב ולקמן בסמוך מכילו וה"ה לשבת וכן תמג' בטור את' סימן תמ"ו
ומבערו: מי ששכח או הזיד ולא בדק בליל
י"ד בודק ביום י"ד שחרית לא בדק בשחרית
בודק בשעת הביעור לא בדק בשע' הביעור
בודק בתוך החג ולשון המשנה כך הוא לא — פס בפרק קמא דף י' כל הסוגיא
וכן הוא בתו' פס בד"ה דהלכות חמץ דף קע"ב בדק בשחרי' יבדוק בתוך המועד ומפ' רבינו
יצחק ורבינו משה שהכל קרוי תוך המועד מתחלת שעה
ששית עד אחר הרגל׳ עבר המועד ולא בדק יבדוק אחר
המועד כדי שיבער מה שימצא מחמץ שעבר עליו הפסח מפני
בס"ת דף ז שהוא אסור בהנאה: כשבודק את החמץ בליל י"ד או ביום
ארבעה עשר או בתוך הרגל קודם שיתחיל לבדוק אומר ברוך
אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על
כמיי' דלעיל ומגוה' ים בתו' (פה דף ו ביעור חמץ דהכי מסקינ' התם הילכתא׳ ואם בדק לאחר הרגל
אינו מברך: מי שלא ביטל קודם שיתחיל שעת ששית שוב
אינו יכול לבטל שהרי אינו ברשותו שכבר נאסר בהנאה
מדבריהם ואין ביטולו מועיל כלום ולענין שיתחייב בבל
יראה ובל ימצא עשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו אף לאחר
פס שש שאיסור שלו מן התורה: אמר רב יהודא המוצא חמץ בי"ט
בפסח כופה עליו כלי פירוש בבטלו מיירי דאי לא בטלו היה
יכול לשרפו ביום טוב דרב יהודא אית ליה בפרק קמא
דף ז דכתובות מתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש הותרה
נמי שלא לצורך אוכל נפש רק שיהיה לצורך יום טוב קצת:
קיימא לן כרבי יהודה דאמר בפרק כל
שעה אין ביעור חמץ אלא שריפה דסתם — דף כ"א ועיקר הסוגי' בדף כ"ז ובתוס' שם בד"ה אין ביעור
דף לג לן תנא בפרק בתרא דתמורה כותיה דתנן
אילו הן הנשרפין תרומ' טמאה וחמץ בפסח
בס"כל שעה דף כ"ח ואף על גב דשתק רבי יהודה אנן לא שתקינן שהרי אינו
מוקשה אלא מתוך דברי עצמו שחולק על
כתמורה כות בתרא דתמורה דף לד חכמים במקום אחר ולמד רבי יהודה שחמץ — בדף כ"ז וכ"ח דלעיל
בשריפה מנותר מה נותר לאחר איסורו
שריפתו אף חמץ כן׳ אבל קודם איסורו השבתתו בכל דבר
בפ' כל שעה פס כ"ח (דף כ"ח ע"ד דף יב והכי מפרש לה בירושלמי: ובתלמודינו אמר רבי יהודה
אימתי הוא בשריפה שלא בשעת ביעורו פירוש כגון לאחר
שש אבל בשעת ביעורו פירוש בשעה ששית שדוך הכל
בתו' פס לבער השבתתו בכל דבר כך פירש רבינו יצחק: חמץ שנפלה
פס דף ט. עליו מפולת ונמצא עליו עפר שלשה טפחים או יותר הרי הוא

כמבוער וצריך לבטלו בלבו׳ — מ

מצות

עשה מן התורה לאכול מצה בלילי ט"ו שנאמר
בערב תאכלו מצות בכל
מקום ובכל זמן וכן אמר רבא מצה בזמן — בפרק ערבי פסחים דף ק"ך
הזה דאורייתא ואינה תלויה באכילת
פס הפסח אלא זו מצוה בפני עצמה ואמר רבא אכל מצה אחר
חצות לרבי אלעזר בן עזריה לא יצא ידי חובתו פירוש לרבי
פס אלעזר בן עזריה דאמר הפסח אינו נאכל אלא עד חצות וסתם
פס לן תנא כוותיה בערבי פסחי' ובמס'
זבחים פרק איזהו מקומן ובברכות — דף כ' — פ' תמ"א דף כ' ועיקר הסוגיא דף ט'
ואף על גב דאיכא חדא סתמא
פ"כ דף כ בסוגיה דלא כוותיה סמייה מקמי כל הני סתמי׳ והמצה
הכי יליף בדף ק' דלעיל היתה נאכלת בזמן אכילת הפסח: בשאר ימות
הרגל אכילת מצה רשות רצה אוכל מצה רצה אוכל — בדף ק"ך דלעיל
אורז או דוחן או פירות אבל
בליל חמשה עשר בלבד חובה׳ ומשאכל — פס ובפרק כיצד מברכי' דף ל"ט ועיקרו בריש מסכת חלה דף ע"ג
פ' כל שעה דף ל"ה כזית מצה יצא ידי חובתו: העושה עיסה
מן החיטין ומן האורז אם יש בהן טעם
דגן יצא ידי חובתו: אחד מצה הנאפת
בתנור או באילפס בין שהדביק הבצק באילפס ואחר כך
הרתיח מתחתיו בין שהרתיח ואחר כך הדביק הרי זה קרוי
לחם וחייב בחלה ויוצא בה ידי חובתו דהלכה כרבי יוחנן
בפ' כל שעה דף ל"ז דאמר כל מעשה אילפס קרוי לחם וחייבין בחלה בדבר
שבלילתו עבה ואף על פי שפסק רבינו
חננאל כריש לקיש דאמר פטורין מפני — בתו' פס בד"ה דכולי עלמא מעשה
פס שהבעיות בפרק כל שעה הולכות אליבא
דריש לקיש דאמר פטורין וגם אומרת שם הסוגיא דכולי
עלמא מעשה אילפס פטורין מכל מקום פוסק בשאלתות
סימ' ע"ז בתו' דלא פרשת צו כדרבי יוחנן וכן פוסק רבינו יצחק מדלא חשיב לה
דף לז בפ' החולץ בהדי תלת מילי דהלכה כריש
לקיש לגבי ר' יוחנן׳ ובירושלמי דמס' חלה — פ' תמ"א דף כ"ז ע"ד וכל הסוגיא בפ' ד' פס"ס דף ע"ג מסכת ה'
גרסינן אמר ריש לקיש כל שהאור מהלך
תחתיו אין חייבין בחלה ואין מברכין עליו
המוציא ואין אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח ובלבד על ידי
משקה פירו' כגון טיגון וכל הני בלילתן רכה כגון קריי"פלינש
ובינ"יץ בלעז אבל בלילתן עבה על ידי
משקה קרוי לחם כדגרסי' בפ' כיצד מברכין — דף ל"ט ועיקר הסוג' לעיל סימן כ"ז דף ק"ח ע"ב ולקמן בסי' תמ"א
הוה עומד ומקריב מנחות בירושלי' מברך
שהחיינו נטלן לאכלן מברך המוציא
קפסיק ותני לש' מנחת סלת ול"ש מנחת
המחבת ומרחשת שבלילתן עבה: נשים — בפרק אלו עוברין דף מ"ג
חייבות במצות אכילת מצה דבר תורה
שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות
כל מי שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום
אכול מצה: אמרינן בירושלמי כל האוכל — בפרק ערבי פסחים דף ל"ז ע"ב
מצה בערב פסח כאלו בועל ארוסתו בבית
פס חמיו וגרסינן בירושלמי רבי לא הוה אכיל לא חמץ ולא מצה
איכא דאמרי משום דרבי בכור הוה ואיכא דאמרי משום
דאיסתניס הוה פירוש אם היה אוכל בבקר לא היה אוכל מצה
בלילה לתאבון ומכאן סמך לאותן בכורות
שמתענים ערב פסח ועוד אמרינן במסכת — פ' בתרא כל הסוגיא דף ת"ח
סופרים דאין אומרין תחינות כל ימי ניסן
ואין מתענין כל ימי ניסן מפני ששנים עשר נשיאים הקריבו
את קרבנם בשנים עשר ימים הראשונים וגם נגאלו בו ישראל
ולעתיד לבא עתידין ליגאל בו והבכורות מתענין ערב פסח
והצנועין שרוצים לאכול בלילי פסח מצה לתאבון: אמרינן

בפרק

בפרק ערבי פסחים דמודה רבי יוסי לרבי יהודה בערב פסח שאסור להתחיל לאכול פירוש מצה עשיר׳ שאינה בכלל האיסור מתשע שעות ולמעלה כדי שיאכל מצה לתיאבון כסתם מתניתין דערבי פסחי׳ וכן הלכתא ורבינו יעקב היה נוהג לאכול מצה עשירה נילושה בביצים בלא מים בע״ר שחל להיות בשבת בסעודה שלישית׳

מא

מצות

עשה מן התורה לספר ניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל טו בניסן שנאמר זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו זכור את יום השבת׳ ומניין שבליל חמשה עשר שנא׳ והגדת לבנך ביום ההוא לאמור בעבור זה וגו׳ בשע׳ שיש מצה ומרור מונחים לפניך וצריך לעשו׳ שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה וכו׳ עד שישיב להם ויאמר כך וכך אירע לנו׳ ולפי דעתו של בן אביו מלמדו ואם אין לו בן אשתו שואלתו אם אין לו אשה שואלים זה לזה מה נשתנה הלילה הזה וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח כיצד מתחיל ומספר שבתחילה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרין וטועין אחרי ההבל ועובדין עבודה זרה ומסיים בדרך האמת שקרבנו הקב״ה והבדילנו מן התועים וקרבנו לייחדו וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים ומסיים בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו ולנו: כל מי שלא אמר שלשה דברים אילו בפסח לא יצא ידי חובתו ואילו הן פסח מצה ומרור׳ פסח על שם שפסח הקב״ה על בתי אבותינו במצרי׳ שנ׳ ואמרתם זבח פסח וגו׳׳ מרור על שם שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים׳ מצה על שם שנגאלו ודברים אילו כולם נקראים הגדה לבן׳ בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו יצא ממצרים שנ׳ ואותנו הוציא משם ועל דבר זה צוה בתורה וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירו׳: וכל אדם ואדם בין אנשים בין נשים חייבים לשתות בלילה הזה ד׳ כוסות של יין אין פוחתין מהן׳ ואפי׳ עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו מארבע כוסות: שיעור כל כוס מהן רביעית בין חדש בין ישן בין חי בין מזוג כדתניא בתוספתא: ויין אדום מצוה מן המובחר כדתניא בירו׳ דשקלים: ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב׳ אשה אינה צריכה היסבה ואם אשה חשובה היא צריכה׳ ובן אצל אביו׳ והשמש צריכין היסבה׳ אבל תלמיד בפני רבו אינו מיסב אלא אם כן נתן לו רבו רשות׳ והיסבת ימין אינה היסבה וכן המיסב על ערפו או על פניו אינה היסבה׳ ואימתי צריכין היסבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבע כוסות הללו ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב הרי זה משובח ואם לאו אינו צריך׳ ומרור אינו צריך היסבה: כוס ראשון אומר עליו קידוש היום׳ כוס שיני קורא עליו ההגדה׳ כוס שלישי מברך עליו ברכת המזון׳ כוס רביעי גומר עליו את ההלל ומברך עליו ברכת השיר׳ ובין הכוסות האילו אם רצה לשתות שותה בין שלישי לרביעי לא ישתה כדמפרש בירושלמי מפני שיין שלאחר המזון משכר: החרוסת מצוה מדברי סופרים זכר לטיט שהיו עובדים בו במצרים ועל כן צריך שיהא עב ושיהא בו קיהוי מעט זכר לתפוח שנאמר תחת התפוח עוררתיך וקיימא לן כרבא דאמר מרור בזמן הזה דרבנן לפי שהוא תלוי באכילת פסח שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו: תנן בפרק כל שעה אילו ירקות שאד׳ יוצא ידי חובתו בפסח בחזר׳ ובעולשין פירו׳ קרישפלי״נש בלעז ובלשון ערבי הנדובי ובלשון ספרד שרל״ש ובתמכא פירוש מרוי״א בלעז ובחרחבינא הוא הנקרא אצוא״ה דיק״לא וצריך שיהא מין זרעים כדאיתא התם בגמרא מה מצה מיני זרעים אף מרור מיני זרעים ובמרור פירש צירפוליי״ו בלעז ויוצאין בקלח שלהן ואפילו יבש אבל בעלין יוצאין דווקא לחין אבל לא יבשין כדמסיק בגמרא׳ ומדקדק רבינו יעקב דווקא בקלח אבל אין יוצאין בשורש המרור ואם כבשן בחומץ או בשלן או שלקן יותר מדאי אין יוצאין בהם׳ כל חמשה מיני ירק אלו נקראין מרור אם אכל אחד מהן או מהמשתן כזית יצא׳ ומביא׳ לפניו בקערה עם הירקו׳ שני תבשילין אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה ואומר רבינא אפילו עצם ובישולו בחשבון שני תבשילין׳ אמר רבא מצה צריך להגביה מרור צריך להגביה בשר אין צריך להגביה מפני שנראה כמקדיש ונמצא כאוכל קדשים בחוץ: נהגו העולם לעשות מצה של מצוה שלשה ממדה אחת ויש סמך למנהג כי היוצא מבית האיסורין מביא תודה והתודה היתה באה עשרי׳ עשרון עשרה לחמץ ועשרה למצה ומעשרה למצה הוו עושין שלשים מצות ומעשר׳ של חמץ היו עושין עשר חלות הרי כי המצה שבתודה הייתה חלוקה כל מדה לשלש מצות: ונהגו לעשו׳ בהן סימני׳ לידע איזו נעשית תחילה להקדימה למצו׳ כעין שמצינו במסכת שקלים בשלש קופות שתורמין בהם את הלשכה היה כתוב בה אב״ג לידע איזו נתרמה תחילה להקדימה למצוה: אחר הקידוש נוטל ידיו לאכול ירקות שטבולו במשקה לפני המאכל כדי שיתמהו הנערים ויאמרו מה נשתנה שאין דרך לטבול בירקות קודם אכילת לחם ורבותינו שבצרפת אין נוהגין לעשו׳ טיבול זה הראשון בחרוסת כי אינו נזכר במשנה עד טיבול שיני וטובלין בחומץ או ביין ומברך בורא פרי האדמ׳ וצריך ליתן טעם למה אינו מברך על המרור בור׳ פרי האדמ׳ כי איך יפטר בברכה ראשונה הלא אומר שם אף על פי שנטל ידיו בטיבול ראשון צריך ליטול ידיו בטבול שיני מאי טעמא כיון דבעי למימר אגדתא והלילא מסיח דעתיה ויש לחלק כי אף על פי שנחשב היסח הדעת לעניין הנטילה לעניין לחזור ולברך על המאכל לא יחשב הפסק והיסח הדעת כמו שאמרה במסכת יומא דבר אם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו׳ ואינו מחוייב לחזור ולברך ברכת המוציא ועוד טעם אחר שמאחר שאומרת תורה על מצות ומרורי׳ יאכלוהו נחשב המרור שאח׳ אכילת מצה כדברי׳ הבאים בתוך הסעודה׳ מחמת הסעודה שאין טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריה׳: בוצע העליונ׳ היא הראשונה ומניח חציה בין שתי השלימו׳ וחציה תחת המפה לאפיקומן לאוכלה באחרונה להיות טעם מצה בפיו׳ ואומר הא לחמא עד בני חורין ומוזג הכוסות ואומר ההגדה עד גאל ישרא׳ ומברך ושותה כוס שיני ונוטל ידיו לאכול: גרסינן בפרק כיצד מברכין הכל מודים בפסח שמניח הפרוסה בתוך השלימה ובוצע מאי טעמא לחם עוני כתיב משמע שבוצע מן הפרוסה שכן דרכו של עני בפרוסה וגם מן השלימה בוצע משום דרחביב ערוף׳ וגם לחם משנה צריך כמו בכל הימים

מיכה בתו׳ בדק ערבי פסחים דף קי״ו בד״ה מה דרכו טובים׳ והא לך לשון מורי רבינו יהודה ובפסח היה רגיל רבי
להניח הפרוסה תחת השלימה ובוצע משתיהן יחד ומברך
תחילה המוציא על שתיהן קודם שיבצע ואחר כך על אכילת
בעלבי פסחים דף קב מצה ובוצע משתיהן יחד אחר כך׳ ואין זה מצות חבילו׳ חבילו׳
כיון שברכ׳ מצה אינה אלא לשם מצוה אם אומר עליהן המוציא
מידי דהוה אכוס של קידוש והבדלה שאומר עליו ברכת היין׳
דף קי״ד וקט״ו ואמרינן נמי בערבי פסחים דמי שאין לו שאר ירקות מברך
על החסא בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף
אכיל בלא ברכה ולא חשבינן ליה מצות חבילות חבילות׳
שם דף קב ולא דמו לכוס של קידוש וברכת המזון דתרי מילי נינהו׳
ופעמי׳ שאין ר׳ רוצה לשנו׳ המנהג ומברך על השלימה המוציא
ובוצע ואין מפרידה לגמרי וחוזר ומברך על הפרוסה על אכילת
מצה ובוצע משתיהן והרב רבי מנחם מיוני היה מברך המוציא
ועל אכילת מצה על הפרוסה ובשלימה לא היה נוגע כלל
שאינה אלא משום להם משנה׳ עד כאן לשון מורי׃ אחר כך
שם דף קטו נוטל החזרת וטובלה בחרוסת ולא ישהנו בתוכו פן יתבטל
טעם המרור ומברך עליה על אכילת מרור׃ ומן המצה שלמה
שם שנשארה יעשה הכריכה עם המרור בלא ברכה ואוכלין
כך משמע שם בברכת דלי דכריס דף ע דהנ׳ג׳ נאכל תחילה וכוונת הברכו כבוף תוכבתא דפסחים דף נ״כר סעודתן׃ ובזמן המקדש מיד אחר המרור אוכל מבשר חגיגה
ומברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הזבח ואחר כך
אוכל מגופו של פסח ומברך אשר קדשנו
מסתעות הסוגיא בפ׳ ערבי פסחי׳ דף קי״ט ע׳ין בפי׳ הרשב״ם וכן בתוספות שם דף קל״ט ע״יוד א במצותיו וצונו על אכילת פסח׳ ובזמן הזה
במקו׳ הפסח אוכל באחרונ׳ המצה הבצועה
שתחת המפה ואין אומרים אחריה אפיקו׳
מיני מתיקה לקינוח סעודה פן יפסוק טעם
מצה מפיו כשם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כך אחר
שם דף קי״ז המצה׃ אחר כך מוזגין כוס שלישי לברכת המזון וכוס רביעי
כתו׳ שם להלל ופי׳ רבי שלמה ורבינו יוסף טוב עלם שאם הוא חולה או
איסטניס וצריך לשתו׳ מוזג כוס חמישי ואומ׳ עליו הלל הגדול
ואומר נשמת עד חי העולמים׳ ורבינו
בתוספ׳ שם דף קי״ח בד״ה רבי יוחנן חיי׳ כהן אבי אמי לא היה חתם בסוף הלל
כי די בחתימה של ישתבח׳ ושתי חתימות
דף קי״ז בעניין אחד למה׃ גרסינן בפרק ערבי פסחים גבי כוס שלישי
מברך עליו ברכת המזון אמר ליה רבינא לרב אשי שמע מינא
ברכה טעונה כוס אמר ליה ארבעה כוסות תקנו חכמים בכל
אחד ואחד תעשה בו מצוה׃ כתב רבינו יצחק בר רבי שמואל
בתשובה אחת שהוא ורבינו יעקב לא היו מברכין על הגפן
בליל פסח עד אחר כוס רביעי ולאחר טיבול ראשון אינו מברך
דף נ ע״ד בורא נפשות רבות לבסוף׃ בירושלמי דפ״ק דברכות אומר
ברכ׳ הסמוכה לחברתה חותמת בברוך ואינה פותחת׳ ומקשה
והרי גאולה פירוש ברכת אשר גאלנו שאנו אומרי׳ בליל פסח
שפותחת בברוך אע״פ שסמוכה לברכת הלל שסובר שיש לבר׳
על קריא׳ הלל בליל פסח׳ ומתרץ שאינה חשובה סמוכה משום
ר׳ יוחנן דאמ׳ אם שמע הלל בבית הכנסת יצא ומקשה עוד והרי
סופה פי׳ שמתחיל שפוך וגומר הלל וחותם ואינו פותח אף על
פי שאינה סמוכה שהרי הפסיק הסעודה א״ל שתים הן אחרת
להבא ואחת לשעבר פירו׳ שתי פעמים מברך על קריאת הלל
אחת לשעבר לפני הסעודה ואחת להבא לאחר סעודה ואינו
מברך לגמור מפני הפסקת סעודה וכן אמרו בשם רב צמח
גאון ובסדר רב עמרם ומקשה עוד הרי הבדלה שכולן פתוחות
בברוך אף על פי שסמוכות הן ומתרץ שאינן חשובות סמוכות
דר׳ מפוזרן וחוזרן וכוללן ומו׳ רבי׳ יהודה כת׳ כי הירו׳ לא דבר כי
אם במקו׳ שאין מפסיקין בהלל כגון אדם שעושה הסדר בבית
אחר ומכל מקו׳ מברך שתי פעמי׳ מפני הפסקת שפוך לכך יש
לברך עליו׳ אבל אנו שמפסיקין אותו בסעודה ולפי הכוסות
אין לברך עליו וכן עמא דבר׳

הלכות שופר

מצות עשה לתקוע בשופר בראש השנה שנ׳ יום תרועה
דף לג יהיה לכם ותנן בפרק בתרא דראש השנה סדר
בהעלותך דף י׳ וסכילתא בפרק כל״ דלה כל הסוגיא וג׳ לג ול״ד תקיעות תקיעה תרועה תקיעה ג׳ פעמים ותניא בספרי דבי רב
ותקעתם תרועה ונסעו המחנו׳ אינו רוצה לומר תתקעו תרועה
ואין כאן אלא תרועה שמכלל שנאמר ובהקהיל את הקהל
תתקעו ולא תריעו מכלל שיש במסעם תקיעה ותרועה ומניין
שפשוטה לפניה שנ׳ ותקעתם תרועה ומניין שפשוטה לאחריה
ת״ל תרועה יתקעו למסעיה׳ אין לי אלא במדבר בראש השנה
מניין ת״ל תרועה תרועה לגזירה שוה וכן ביום הכפורים נאמר
תרועה ובכלן פשוטה לפניה ולאחריה׃ ותרועה אחת נאמרת
ביום הכיפורים שנאמר והעברת שופר תרועה ושתים בראש
השנה שנ׳ זכרון תרועה יום תרוע׳ יהיה לכם מניין ליתן של זה
בזה ויהיו שלש תרועות ופשוטות לפניהם ולאחריהם בראש
השנה וביובל ת״ל שביעי שביעי לגזירה שוה שכתו׳ בשניהם
בחדש השביעי׃ ומעת׳ לא ידענו במה נתקע בראש השנה אם
בחצוצרת כמו במדבר או בשופר כמו ביום הכיפורים של יובל
שנאמר והעברת שופר תרועה שהרי אמרנו שראש השנה למד
משניה׳ ת״ל תקעו בחדש שופר בכס׳ ליום חגינו׃ ומנין לתקיעה
של יובל שאינה אלא ביום שנאמר ביום הכיפורים תעבירו
שופר׃ ראש השנה מניין ת״ל שביעי שביעי לגזירה שוה׃
שם דף לג תנן שיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה שלש יבבות ויש
שם ברייתא שאומרת שיעור תרועה כשלשה שברים ומפרש אביי
שם שבזה נחלקו שנאמר יום תרוע׳ יהיה לכם ומתרגמינן יום יבבא
יהא לכון ונאמר באמו של סיסרא בעד החלון נשקפה ותייבב
משנתינו שאומרת ג׳ יבבות סוברת שאם סיסרא יללה כאדם
הבוכה ומקונן קולות קצרים סמוכים זה לזה והברייתא סוברת
שגנחה כאד׳ שגונח מלבו כדרך החולי׳ שמאריכין בגניחותיהן׳
כתו׳ שם ובפירוש יבבות פירש רבינו חננאל ששלש יבבות הן ג׳ כוחות
של כל שהו רצופות ורבינו יצחק ברבי אשר ורבינו יצחק ברבי
מאיר פירשו שביבבא אחת יש שלש כחו׳ של כל שהו רצופות
שם דף לד שהן לשלש יבבות תשעה כחות ונראין דבריהם׃ התקין רבי
אבהו בקיסרי קשר״ק כי מסופק היה בפירוש ותייבב אם יללה
הוא אם גניחה הוא ועושה שניהם ואחר כך צוה שיהו תוקעין
קש״ק שמא גניחה הוא וכשעושין קשר״ק מפסקת תרועה בין
שברי׳ לתקיעה ואחר כך צוה שיהו תוקעין קר״ק כי שמא יללה
הוא וכשעושין קשר״ק מפסיקין שברים בין תרועה לתקיעה
ואין די בקש״ק וקר״ק כי שמא יש שניהם בפירו׳ ותיבב שגנחה
וגם יללה ואין לעשו׳ קר״שק משום יללה וגניחה לזה אין לחוש
כי סתם אדם כשנארע לו דבר בתחילה
בתו׳ שם דף ל״ג בד״ה שיעור תקיעה גונח ואחר כך מיילל כתב רבינו שמשון
נראה שחייב אדם להאריך בתקיעו׳ קשר״ק
יותר משל קש״ק וקר״ק דהא שיעור תקיעה כתרועה וקשר״ק אנו
כדף לד עושין משום ספיקא דגנח וילל׃ א״ר יוחנן שמע תשע תקיעות
בתשע שעות ביום יצא כי אין לחוש להפסקה וכן בהלל
שם ובמגילה ובקרית שמע וחולק על רבי אבהו שסובר שאם שהא
בתו׳ דלעיל כל הסוגיא בנתים כדי לגמור את כולו חוזר והלכה כרבי יוחנן ועכשיו
נהגו העולם לתקוע בישיבה שלשים קולות ג׳ פעמים קשר״ק
ג׳ פעמים קש״ק ג׳ פעמים קר״ק ובתפלה תוקעין במלכיו׳ קשר״ק
בשופרות קר״ק בזכרונות קש״ק וכן ישנו בסדר רב עמרם והרב
ר׳ בנימין יסד כמו כן נוי ארבעים קולות בהריענו ודבר תימ׳
מה מנהג הוא זה דקש״ק דזכרונות וקר״ק דשופרות סותרין זה
את זה שאם ותייבב גניחה קר״ק אינו כלו׳ ואם הוא יללה קש״ק
אינו כלום ואם שניהם הוא גניחה ויללה קש״ק וקר״ק אינו כלו׳
דף קע״א ובעירוך בערך ערב משמע שהיו נוהגין בימיו שלשים קולות
בתפילה

בתפלה כמו בישיבה קשר״ק קש״ק קר״ק למלכיות וכן לזכרונות
כן לשופרות שעכשיו עושין בטוב ממה נפשך ורבינו יעקב
הנהיג לעשות קשר״ק למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות
ואומר שדי בכך שלא לשנות המנהג ביותר שאם ותייבב
גניח וילילה די לתקוע קשר״ק ואם הוא אחד מהם שעכשיו יש
היינו דלעיל הפסקה בנתים אין לחוש להפסקה שהלכה כר׳ יוחנן דר׳ אבהו
עצמו שהניג לעשו׳ קש״ק אחר קשר״ק זהו מפני שסובר הפסקה
מעכברת ואין הלכה כמותו ואומר עוד רבינו יעקב דשלשה
מוכיח לעיל בעמוד שבלמיך שברים דברייתא צריך לעשותו בנשימה אחת כשלשה יבבות
דף לב דמתניתין: מפרש בפר׳ בתרא דראש השנה שמן הדין תוקעין
אחר תפלת יוצר כמו הלל שהיא בתפלת השחר אבל בשעת
סס דף כט ע״ג ובתו׳ דף לב דלעיל כל הסוגיא השמד נעשית תקנה זו שגזרו שלא יתקעו שחרית ובירושלמי
מפרש שדימו האויבים שישראל תוקעין תרועת מלחמ׳ להלחם
בהם ועמדו עליהם והרגום ולכך תיקנו תקיעות והברכות
במוספין שמתפללין וקורין בתורה קודם לכן ומעתה לא יטעו
לומר שתרועת מלחמה היא אלא יאמרו בנימוסיהן הם עוסקין
כלומר בחוק שלהם ותורתם הם עוסקין ועכשיו אע״פ שהשמד
בטל המנהג אינו בטל ושמא מפני שיש לחוש שמא יחזור
סס פרק קמא דף טז והסוגיא בתו׳ סס הדבר לקילקולו א״ר יצחק למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין
וחוזרין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן ויש
במדרש שמתחילה מתחיל להתפחד ולבסוף כששומע לשופר
עדיין מתפחד יותר שמא הגיע זמנו להיות נבלע כמו שנאמר
ובלע המות לנצח ובלא המדרש אם לא יתפחד מכל מקום
זוכר שלקץ הימי׳ כשיתקע בשופר גדול יגיע זמנו להיו׳ נבלע
לנצח ולעולם כששומע קול שופר זוכר אותה שעה כאדם
שרוא׳ מת שזוכר יום המיתה ומעורבב בזה ואינו יכול לקטרג
וכן הוא קצת בתו׳ בדף דלעיל ואומר ר״י ברבי שמואל שאינו עובר בבל תוסיף בעשיית המצוה
ב׳ פעמי׳ והדס וערבה שבלולב אע״פ שרגילין לתת יותר משתי
ערבות ושלשה הדסים בלולב אין כאן בל תוסיף לפי שאנו
בפ׳ לולב הגזול דף לג ובפ״ק דף יא וכפ׳ סוברים כרבנן דר׳ יהודה שאומר לולב אין צריך אגד וכל אחד
לבדו עומד אבל הציצית שהוא בכרוך אחד אם יתן יות׳ משמנה
דף לב חוטין יעבור על בל תוסיף תנן סתם משנה בפרק אחרון דר״ה
אין מעכבין התינוקות שהגיעו לחינוך מלתקוע משמע הא
בגמרא סס דף לג כל הסוגיא נשים מעכבין וסתם משנה זו כרבי יהודה דאמר דאין נשים
סומכות ולכאורה כן נראה הלכה שהרי סתם משנה הוא
ומחלוקת בברייתא וקי״ל הלכה כסתם משנה ולא כרבי יוסי
ורבי שמעון דאמרי נשים סומכות רשות אע״פ שפוטרם הכתוב
מסמיכה והוא הדין לכל מצות עשה שהזמן גרמא שהרשות
בתו׳ סס כל הסוגיא בד״ה הא ר׳ יהודה ביד הנשים לעשותן ורבינו יעקב אומר דאפילו הכי אין
הלכה אלא כרבי יוסי ורבי שמעון מדאמרינן בפרק בתרא
דף צ״ו וגם סס כל הסוגיא בתו׳ דעירובין דמיכל בת שאול היתה מנחת תפילין ולא מיחו בה
חכמים אליבא דרבי יוסי מכלל דלר׳ יהודה מיחו וסברא הוא
שמיחו מפני שהיתה מברכת שמע מינה דלר׳ יוסי שרי לברוכי
וכן אשתו של יונה שהיתה עולה לרגל והיתה מביאה עולת
נדבה במקום עולת ראייה ומעש׳ רב אמנם אמרינן בירושלמי
ס״כ דף ד׳ ע״ג דברכות בשם ר׳ אבהו אשתו של יונה הושבה ומיכל בת שאול
מיחו בה ואומ׳ רבינו יעקב שטעמו של רבי יהודה שאוסר בכל
אלה אינו משום בל תוסיף כדפירש רבינו שלמה דאין נראה
שיהא שייך כי האי גוונא בל תוסיף אלא סמיכה דאסר ר׳ יהודה
מפני שנראה כעובד עבודה בקדשים ומעשה דאשתו של יונה
דומיא דחולין בעזרה ותקיעה ותפילין משום ברכה לבטלה
מעכבין ועוד רבינו יעקב מביא ראיה דנשים מברכות על כל
דף לא וגם כל הסוגיא בתשירי סס דף נ״ח ע״א מצות עשה אע״פ שפטורות ממנו מפרק קמא דקידושין דאמר
רב יוסף מאן דאמר לי סומא פטור מן המצות עבידנא יומא
טבא לרבנן מפני שהיה סגיא נהור ומסתמא אם היה פטור
מברכת הפירות ומברכת המצות מזה לא היה עושה יום טוב

אבל זהו דבר תימא מהו וצינו בדבר שאינה מחוייבת לא
מדאורייתא ולא מדרבנן דהא מאי דמברכין אמצות דרבנן
דף כב היינו כדמפרש בפרק במה מדליקין גבי נר חנוכה היכן צונו
מלא תסור אבל נשים במצות עשה שהזמן גרמא אפילו מדברי
דף כא סופרים נשים פטורות כמו שמוכיח בפרק מי שמתו בברכות
גבי נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה אומר הרב רבי
אליעזר ממי״ץ דדווקא קטנים שהגיעו לחינוך אין מעכבין
בב׳ בתרא דף לג מלתקוע ומסקינן התם דמתעסקין בהם עד שילמדו ואפילו
בשבת אבל לא הגיעו לחינוך אין מתעסקין בהם ונשים אין
מתעסקין בהן לתקוע בשבילם דאין אומרי׳ לאדם חטא בשביל
שיזכה חבירך אבל משום נחת רוח דנשים שרינן להו לתקוע
ולסמוך אליבא דר׳ יוסי הואיל ואין בתקיעה איסורא דאורייתא
סס דף לט ובפרק כל כתבי דף קיז דתניא דבי שמואל כל מלאכה לא תעשו יצתה תקיעת שופר
ורדיית הפת שהן חכמות ואינן מלאכות: עד כאן דבריו׳
סס דף לב אבל בהלכות גדולות ובספרים ישנים גרסינן תניא מתעסקין
בתינוקות עד שילמדו ואפילו בשבת ואין מעכבין את הנשים
ואת התינוקות מלתקוע ביום טוב משמע הא שבת מעכבין
הא אמרת רישא אין מעכבין ומשני רישא בקטן שלא הגיע
לחינוך וסיפא בהגיע לחינוך הילכך מעכבין בשב׳ וזו הגירסא
דף טז תפס רבינו משה עיקר גרסינן בפרק קמא דראש השנה אמר
רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל כדי להזכיר עקידת
בב׳ ראוהו ב״ד דף כו יצחק בן אברהם אף על פי ששנינו לפנים כל השופרו׳ כשרים
סס חוץ משל פרה רב׳ אבהו סובר כרבי׳ יהודה וכר׳ לוי שאומרים
שמצות שופר של ראש השנה בשל זכרים כפופים פירו׳ אלים
דף כז מתרגמין דיכרין וכן הלכה תנו רבנן בפרק ראוהו בית דין
שופר ארוך וקצרו כשר גרדו והעמידו על גילדו כשר צפהו זהב
מבפנים או במקום הנחת הפה פסול צפהו מבחוץ אם נשתנה
סס קולו מכמות שהיה פסול ואם לא נשתנה קולו כשר׳ נסדק
לארכו פסול נסדק לרחבו אם נשתייר בו שיעור תקיעה
ממקום הסדק עד מקום הנחת פה כשר ואם לאו פסול׳ וכמה
שיעור תקיעה פירש רבן שמעון בן גמליאל כדי שיאחזנו
סס בידו ויראה לכאן ולכאן׳ ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה
בתו׳ סס בד״ה ניקב פסול ואם לאו כשר פירוש מעכב התקיעה לאחר שסתמו:
סס דף כט ע״א אמנם בירושלמי מפרש אם מעכב את התקיעה קודם שנסתם
הנקב והילכך פסול עכשיו שסתמו לפי שעתה חזר הקול
לאיתנו על ידי הסתימה ואין זה קול השופר אלא קול הסתימה
ומסופק רבינו יצחק אם יפסל אפי׳ ניקב חוץ לשיעור הכשירו
כל זמן שלא נקצץ׳ ופסק רבינו יהודאי
בדף כ״ז דלעיל ועי״ס בתשירי דף לט ע״ג גאון דקי״ל בתרי לישני דרבי יוחנן לחומרא
דהיכא דמעכב התקיעה וסתמו דסתמו
שלא במינו אף על גב דנשתייר רובו שלם פסול סתמו במינו
אם נשתייר רובו שלם ולא עיכבו הנקבים
היינו כרבי׳ תם עי״ס בתשירי דף מ״ח ע״ג שנסתמו התקיעה הרי זה כשר: וכי מברך
על תקיעת שופר ושהחיינו: ואם יצא
סס דף כט תוקע לאחר שלא יצא דתניא כל הברכות כולן אף על פי
סס שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין׳ וצריך שיתכוין
סס ריש ב׳ בתרא שומע ומשמיע: יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת
אין תוקעין בשופר בכל מקום אף על פי שהתקיעה משום
שבות ומן הדין היה שתוקעין יבא עשה של תורה וידחה שבות
בגמרא סס של דבריהם ולמה אין תוקעין אמר רבה גזירה שמא יטלנו
בידו ויוליכנו למי שיתקע לו ויעבירנו אר״ב ד׳ אמות ברשות
לקמן בסוף ל׳מן מ״ד דף קכב הרבים כעין שבארנו בלולב או מוציאו מרשות לרשות ויבא
לידי איסור סקילה שהכל חייבין בתקיעה
סס דף כ״ט ועי״ת הסוגיא בדף כ׳ ואין הכל בקיאין לתקוע: כשגזרו שלא
לתקוע בשב׳ לא גזרו אלא במקום שאין שם
בית דין אבל בזמן שבירת המקדש קיים והיה בית דין הגדול
בירושלים

בירושלים היו הכל תוקעין בשבת כל זמן שבית דין
יושבין ובזמן שחרב בית המקדש כל מקום שיש שם בית דין
קבוע והוא שיהיה סמוך בארץ תוקעין בשבת ואין תוקעין
בשבת אלא בבית דין שקדשו את החדש אבל שאר בתי דינין
אין תוקעין בהם אף על פי שהן סמוכין ואין תוקעים אלא
בפני בית דין בלבד כל זמן שהן יושבין מפני שבי' דין זריזין
הן ולא יבאו התוקעים להביא ולהעביר השופר בפניהם ב"ה
שבית דין מזהירין את העם ומודיעי' אותם : במשנה פר' בתרא
דף לב דר"ה תנן גבי מלכיות זכרונות ושופרות מתחיל בתורה ואחר
כך כתובים שפסוקי תילים נאמרו קודם פסוקי נביאים ואחר
כך נביאים ומשלים בנביא פסוק עשירי שיהיו ד' מקראות מן
הנביאים רבי יוסי אומר משלים בתורה ואם השלים בנביא
יצא ואנו נוהגים כרבי יוסי אע"פ שרבים חולקים עליו ואיפשר
להיות שחכמים שאומרים שמשלי' בנביא שאף בנביא קאמרי
וכל שכן בתורה ואנו מסיימים בשל תורה שמע עד אחד שהוא
שם מלכות לדברי ר' יוסי והלכה כמותו לגבי
רבי יהודה שחולק עליו : ומסקינן שם
הכי איתא בפרק ד' דערכין דף מו
דף לד שהתקיעות מדברי תורה ותשע הברכות
כדף לד ולה מדברי סופרים : תו מסקינן התם דברכות של כל השנה כשם
ששליח צבור חייב כך כל יחיד ויחיד חייב ולמה שליח צבור
יורד לפני התיבה להוציא את שאינו בקי אבל בברכות של
ראש השנה ושל יום הכיפורים שיש בהן תשע ברכות ארוכות
טועים בהן יחידים ואין הכל בקיאין בהן הלכה ששליח צבור
מוציא מהן את הרבים ידי חובתן ולמה צבור מתפללים כדי
שם להסדיר שליח צבור את תפלתו : אמר רב חננאל אמ' רב אחד
יחיד ואחד שליח צבור כיון שאמר בתורתך כתוב לאמור שוב
אינו צריך פירש רבי' שלמה כלומר כיון שאמר נעשה ונקריב
לפניך כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורת' שוב אינו צרי'
לומר מקראות של מוספין ורבותי מפרשי' במלכיות זכרונות
ושופרות כיון שאמ' ככתוב בתורתך מועיל כאילו אמ' מלכיות
של תורה וצריך לומר כמו כן ככתוב בדברי קדשך ועל ידי
עבדיך הנביאים וכן בזכרונות וכן בשופרות וקשה לו לרבינו
שם דף לב שלמה לפיכך מה ששנינו אין פוחתין מעשרה מלכיות וכו'
ואין כל כך קשה שזהו אם בא להזכיר מכיון שהתחיל גומר
אבל אם הוא רוצה לפטור את עצמו בככתוב הרשות בידו :
ואומר רבינו יצחק ברבי שמואל שהוא הדין בקרבנות מוסף
שאין צריך להזכיר מכיון שאומר ככתוב
בתורתך וכן או' רבי' שמוא' וחולק עליו ר"ת
ואומר שמקראות של קרבנות מוסף צריך
להזכירם לעולם אבל קרבנות דראש חדש
בתוספ' שם דף לה ובתוס' בכל מערבין דף מ' כר"ה זכרון
אין צריך להזכיר בראש השנה שנפטר במה שאמר מלבד
עולת החדש ומנחתה והגיה במחזור שלו ושני שעירים
לכפר ושני תמידין כהלכתן : וגרסינן
בירושלמי חד בר אנש עבר קמיה תיבותא
ולא אדכר ריש ירחא וקלסוניה ואמר נמי
פרק קמא דשבועות דף לג ע"ב
דף א בפרק בכל מערבין בסופו זכרון אחד שכותב בראש השנה
זכרון תרועה עולה גם בשביל ראש חדש שכותב בו והיה לכם
לזכרון בפרש' בהעלותך גבי חצוצרות כתב
פרק ג' דהלכות סוכה דף תקי רבינו משה ברבי מיימון וכן כתב רב אלפס
זה שתוקע כשהן יושבין הוא תוקע על
בפרק כתרא דר"ה דף טו
סדר הברכות כשהן עומדין ואם שח ביניהם אע"פ שעבר אינו
בפ"ק דר"ה דף יו חוזר ומברך : אמר ר' יצחק כל שנה שאין תוקעין בה בתחילה
מריעין לה בסופה מאי טעמא דלא איערבב בה שטן כתוב
בהלכות גדולות ולאו דאיקלע ראש השנה בשבת אלא
דאתיליד אונסא אמרינן במדרש שהחמה מקטרגת בראש
השנה ואומר לה הקב"ה את עד אחד והולכת להביא עמה

הלבנה ואינה יכולה למוצאה שהיא מתכסה בו והיינו דכתיב
תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגינו :

הלכות סוכה מג

כתוב בפרשת אמור בחמשה עשר יום לחדש השביעי
חג הסכת שבעת ימים לה' בסכות תשבו שבעת
ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכות למען ידעו דורותיכם
כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרי'
ריש פ"ק דסוכה דף ב ופירוש סוכה סכך תנן סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים
אמה פסולה ושאינה גבוהה עשרה טפחים ושאין לה ג' דפנות
שם דף ז ושחמתה מרובה מצילתה פסולה ותניא חמתה כשהיא מרובה
מחמת סכך פסולה ולא מחמת דפנות
ומסקינן הילכתא סוכה דירת עראי בעינן
בדף ג' וכן משמע בדף ז' ילקתן בעמוד סבכמו' מביאו והאסל האריך מזה שם ריש פירקא
שם דף ח תו מסקינן סוכה שנעשית כהלכתה מכל
מקום כשרה אף על פי שלא נעשית לשם
מצוה והוא שתהא עשויה לצל כגון סוכת
כדף ט גוים וסוכת בהמה וכן כל כיוצא בזה ותנו רבנן בסכות תשבו
שבעת ימים חסר וו' לדרוש ולא בסוכה שתחת סוכה ולא
כדף י בסוכה שתחת אילן ולא בסוכה שתחת הבית ותנן פירס עליה
בגל"פי שם סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר פסולה פירוש הנשר
הוא שלא יהו עלין וקיסמין נופלין על השולחן דשוויה סכך
להגין וכיון דסדין מקבל טומאה פסולה אבל לנאותה כשרה
שם כדאמר רב חסדא דלאו שם סכך עליו לפי פירוש זה אין לנו
כתב' שם טעם נכון לחלק בין נשר לנאותה אבל רבינו יעקב פירוש וכן
מצא בתשובת הגאונים מפני הנשר שלא ינשרו העלין והוי
חמתה מרובה מצילתה וכיון דלדעת כן עושה אם כן בדעתו
שאם ינשרו סדין מחזיקו ורוצה הוא להכשירו והיא פסולה
מאחר שדבר שמקבל טומאה מחזיק העלין התלושין ודבר זה
אין לגזור אלא בפורס בפני הנשר אבל לנאותה כשרה והוא
הדין פורס משום טינוף נשירת עלין חד טעמא הוא ויש
בגל"פי שם מפרשים הטעם דפסולה משום דשני סככין הם ואי איפשר
לומ' כן דאם כן לרב חסדא לא מיפסל אלא אם כן יש ד' טפחים
שם כדף י הפסק בין סכך לסכך דהא אמרינן לעיל כמה יהיה בין סוכה
לסוכה ותהא התחתונה פסולה רב חסדא ורבה בר רב הונא
אמרי ארבעה ומאחר שיש כאן הפסק ארבעה שוב אינו יכול
שם לחלק דלנאותה כשרה דאיתמר נויי סוכה המופלגין ממנה ד'
טפחי' כגון קרמין וסדינים הפרוסים לנוי רב נחמן אמר כשרה
רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי פסולה והלכה כמותן שהם
רבים וטעם שלהם מפני שאהל אחד מפסיק בינו לסוכה ונמצ'
כדף י שאינו ישן בסוכה מתיר שם התלמוד לפרוש על גבי נקליטי
המטה שבסוכה והם שנים נקליטין יוצאין באמצע המטה
אחד למראשותיה ואחד לרגליה ונותנין קלונס מזה לזה
ופורשין סדין עליה ומשום דאין לו גג רחב טפח אין נקרא
שם דף יט אהל ומזה הטעם היה רב יוסף ישן בכילת חתנים בסוכה :
וצריך להתיישב בדבר שכתוב בהלכות גדולות אסור לישן
שם פ"ב דף כא בכילה בסוכה דרב שרא ליה לרב אחא ברדלה לישן בכילה
בסוכה מפני בקי פירוש הזבובים סבר מצטער פטור מן
הסכה ולכך יכול לישן בכילה אבל אין מצטער אסור ויש
בפ"ק דף י להעמיד בכילה שיש לה גג טפח : אמר שמואל מותר לישן
בכילה בסוכה אף על גב דאין לה גג טפח והוא שאינה גבוהה
בגל"ב דף כ עשרה טפחים והא דתנן הישן תחת המטה בסוכה לא יצא
ידי חובתו מוקי לה שמואל במטה גבוהה י' : ואסור להסתפק
כפ"ק דף ט מעצי סוכה כל שבעה דאמר רב ששת משום ר' עקיבא מניין
לעצי סוכה שאסורי' כל שבעה תלמוד לומר חג הסוכות שבעת
שם ימים לה' ותניא רבי יהודה בן בתירא אומר מניין שכשם
שחל

שהל' שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה שנא' חג הסוכות שבעת ימים לה' מה חגיגה לה' אף סוכה לה' ולא מבעיא מעצי סוכה שאסור להסתפק מהם אלא אפי' תלה בהם סדינים או בגדים לנאותה אסור להסתפק מהם : ותנו רבנן סככה כהילכתה ועיטרה בקרמים ובסדינים המצויירים ותלה בו אגוזים ורמונים אפרסקין ופרכילי ענבים ועטרות שבולים יינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהם עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו והוא דאמר איני בודל מהן כל בין השמשות לא חלה עליה קדושה אבל בעצי סוכת החג אין מועיל שום תנאי כדמסקינן במסכת ביצה כפר' המביא דעל כרחו צריך ליבדל מהן בבין השמשות משום איסור סתירת אהל : אמר בהלכות גדולות עיטורי סוכה שנפלו בשבת אסורין באכילה ואסורין לטלטלן ממקומן ואם נפלו ביום טוב אסורין באכילה ומותרין לטלטל ממקומן נפלו בחול אסורין באכילה ומחזירן למקומן ולמה אסורין באכילה מפני שהקצן למצוה אבל אם התנה עליהם מתחילה בשעה שתלאן ואמר כשארצ' אטול מהן הרי זה מותר : תניא בתוספת' אין נוטלין עצים מן הסוכה ואפילו ביום טוב האחרון ואם אמ' כל זמן שארצה אטול הרי זה מותר' פירוש סיפא זו לא מיירי בסוכת החג כדפרי' לעיל אלא מיירי בסוכת עצרת ושם מועיל תנאי בעניין שלא יהא שם סתירת אהל : שעניין זה מפורש בפ' המביא : אמר רב שמואל בר יצחק הלכה כבית שמאי שפוסלין מי שהיה ראשו ורובו בתוך הסוכה ושולחנו בתוך הבית אלא בעינן שתהא מחזק' כדי ראשו ורובו ושלחנו גזרה שמא ימשך אחר שלחנו' ואין הלכה כר' דאמר סכה דירת קבע בעינן וצרי' שיהא בה ד' אמות על ד' אמות שיהא ראוי לקבוע שם דירה אלא הלכה כרבנן דאמרי דירת עראי בעינן וסגי בשבעה טפחים על שבעה טפחים שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו : אמר רבי יהושע בן לוי סוכה שאין לה כי אם שתי דפנות גמורות זה בצד זה כמין גאם עושה דופן שיש ברחבו יתר על טפח ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחת משתי הדפנות ודיו ומסיק רבא וצריך לעשות לה צורת הפתח מפני שאין לה שלשה דפנות גמורות' וצורת הפתח האמורה בכל מקום אפילו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביה אפילו שאינו מגיע להם : היו לה שתי דפנות זו כנגד זו וביניה' מפולש עושה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחת משתי הדפנות וכשרה וצריך לעשות לה צורת הפתח : תנן המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם גבוהין מן הארץ ג' טפחים פסולה מלמטה למעלה אם גבוהין מן הארץ עשרה טפחים כשרה פירוש ואפי' אין מגיעות לסכך : הרחיק הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה פירו' לא בגובהה אלא ברחבה שהניח אויר בסכך אצל הדופן שאויר פוסל בשלשה בין באמצע בין מן הצד : תנן בית שנפחת באמצעו וסכך על גבי הפחת וכן חצר המוקפת אכסדרא שסיכך עליה וכן סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו בצד הדפנות מלמעלה אם יש משפת סכך כשר לכותל ארבע אמות פסולה פחות מכאן רואין כאילו הכותל נעקם ויחשב זה הסכך פסול מגוף הכותל וכשרה ודבר זה הלכה למשה מסיני : ואיזו היא סוכה גדולה כל שישאר בה על הסכך פסול שבעה טפחים על שבעה טפחים סכך כשר תניא נויי סוכה אין ממעטין בסוכה פירוש בגובהה מעשרים להכשירה דלאו מן סכך נינהו דאם היו מן סכך נפסלים מפני שמקבלין טומאה וגם אין ממעטין לפוסלה משום פחותה מעשרה' אמר רב אשי מן הצד ממעטין אם מיעטה משיעור ז' טפחים : תנן

הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס פירוש אי"רא בלע' וסיכך על גבה פסולה פירוש שאין מסככין לא במחובר ולא בדבר המקבל טומאה ולא בדבר שאין גידולו מן הארץ כגון עורו' בהמה ואפי' לא מקבל טומאה כגון מחוסרי מלאכה : מנהני מילי דאמר רבי יוחנן באספך מגרנך ומיקבך בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר ואומר הכתוב סוכות תעשה לך מאלה כלומר סכך תנן וכולן כשרין לדפנות דלא איקרי סוכה' ואף על גב דנפקא לן דפנות מבסכות בסכת בסכות מיתורא דקראי דרשינן ולא מן המשמעות פוסק רב אלפס הלכה כשמואל דרב פפא קאי כוותיה בפרק קמא וסוגיא דשמעתין נמי כוותיה אזלא ותניא כוותיה דנסרים שיש בהם ארבעה טפחים שיש בהם שיעור מקום חשוב אין מסככין בהם ואף על פי שאינם כלים כגון שאינם משופים גזירה שמא ישב תחת התקרה שיאמר מה לי זה ומה לי זה' ושאין בהם ארבעה רבי יהודה מכשיר וקיימא לן כוותיה לגבי רבי מאיר' ומודה רבי יהודה בנסר אחד ובו ארבעה טפחים שאם נתנו בסוכה מן הצד שאף על פי שהיא כשירה על ידי דופן עקומה שאינו ישן תחתיו : תנן תקרה שאין עליה מעזיבה אלא נסרים תקועים בלבד בית הילל אומרים מפקפק או נוטל אחד מבנתים שמתחילה לא נעשית לשום סכך עראי אלא לשם בית לפיכך אם פקפק הנסרים והגיד המסמרים לשם סוכה כשירה או נוטל אחת מבינתים : והלכה כשמואל דרבנן דבי רב כוותיה סבירא להו דסכך פסול פוסל באמצע בארבעה ומן הצד שוין רב ושמואל בארבע אמות וכן כתב רב אלפס והני מילי בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה בין מן האמצע בין מן הצד פוסל בשלשה טפחים : בירושלמי דברכות פרק שלשה שאכלו גרסינן תמן תנינן הרחיק הסכך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה פחות מכאן כשירה' ומסיק שם שאף על פי שהיא כשרה אין ישנים תחת אותו אויר : סיכך בדבר הפסול ובדבר הכשר זה בצד זה ואין במקום אחד מסכך הפסול שלשה טפחים רוחב אלא פחות אם היה כל הסכך כשר יתר על כל הסכך פסול כשירה ואם היה זה כמו זה בצמצום אפילו שאין במקום אחד שלשה הרי זה פסולה מפני שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב לרב הונא בריה דרב יהושע' אמנם בפרק קמא דעירובין פסקינן הלכה כרב פפא דאמר פרוץ כעומד מותר : עירב דבר שמסככין בו בדבר שאין מסככין בו וסיכך בשניהם אף על פי שהכשר יתר על הפסול פסול' והא דאמרי' בפרק קמא דסוכה והוא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר אמר רב פפא כשחבטן' כתב מורי' לפני רי' כשחבטן ונתערבה ולא הוכרו שם דמדאורייתא חד ברובא בטיל אבל אם הוכר סכך פסול לא יבטל : חבילי קש וחבילי עצים אין מסככין בהן עד שיתירם גזירה שמא יעשה אותן חבילות על גגו כדי ליבשן וימלך וישב תחתיהם לשם סוכה והוא מתחילה לא עשה סכך זה לצל ונמצא כסוכה הנעשית מאליה' וכל אגד שאינו עשוי לטלטלו אינו אגד : העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה תחת הבית' הדלה עליה עלי האילנות ובדיהן וסיכך על גבן ואחר כך קצצן אם היה הסיכוך הרבה מהם (כשרה ואם לא היה הסיכוך שהיה מתחילה כשר הרבה מהם) צריך לנענע אותם אחר קציצתן כדי שתהא עשויה לשם סוכה ונוהג רי' עם הניענוע להזיזן ממקומן : דרך הסיכוך להיות דק כדי שיראו הכוכבי' הגדולים' היתה מעובה כמין בית ואע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשירה היה הסיכוך מדולדל והוא שיהא הסיכוך מקצתו למעלה ומקצתו למטה כשירה ובלבד שלא יהא בין העולה ובין היורד שלשה טפחים

בדף ג' ושיעור הז' טפחי' מוכח בלאשרי שם דף כ' מהירוש' וכן משמע כמו כבר' סלכי סס דף יז

מן המשנה וגמרא דפרק קמא דסוכה דף טו

מיימוני פ"ה בהלכות סוכה דף קלט

סס לכ"ד דף כב כל הס"ג

טפחים סוכה שאין לה גג פסולה כיצד כגון שהיו ראשי הדפנו׳ דבוקות זו בזו כמין צריף או שסמך ראש דופן הסוכה לכותל ואם היה גג אפילו טפח או שהגביה את הדופן הסמוך לכותל מן הקרקע טפח כשירה: סוכה עגולה אם יש בהיקיפ׳ כדי לרבעה ז׳ טפחים על ז׳ טפחים אף על פי שאין לה זויות כשירה: מוכיח בפרק קמא דעירובין כוכה שיש לה פתחים הרבה ויש לה בכותליה חלונות הרבה הרי זו כשירה אף ע״פ שפרוץ מרובה על העומד ובלבד שלא יהיה שם פתח יתר על עשר אבל אם היה שם פתח יתר על עשר אע״פ שיש לה צורת הפתח צריך שלא יהא פרוץ מרוב׳ על העומד סוכה שאולה וגזולה כשרה שנא׳ כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת: תנן בפרק שני נשי׳ ועבדים וקטנים שצריכין לאמן שנפנה ואמו מקנחתו לדברי רבי ינאי׳ ולריש לקיש כשניעור משנתו וקורא אימא אימא ולא שתיק פטורין מן הסוכה: תניא חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה ואפילו חש בראשו או בעיניו ואמר רבא מצטער פטור מן הסוכה הוא ולא משמשיו׳ ומצטער הוא מי שאין יכול לישן בסכה משום בקי או משום סירחא דגרגישתא היא קרקע לבנה שהיו טחין בה קרקעית הסוכה: שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה׳ והאבל חייב בסוכה׳ התן וכל השושבינים וכל בני החבורה פטורין מן הסוכה כל שבעת ימי המשתה בין ביום בין בלילה משום דבעי לשמוח ואין שמחה אלא בחופה ובמקום סעודה: הולכי דרכים ביום פטורין מסוכה ביום וחייבים בלילה׳ הולכי דרכים בלילה פטורין בלילה מסוכה וחייבין ביום וכן שומרי העיר׳ אבל שומרי גנות ופרדסים פטורין בין ביום בין בלילה שאם יעשה השומר סוכה ירע הגנב שיש לשומר מקום קבוע ויגנוב ממקום אחר: תנו רבנן בסכות תשבו אין תשבו אלא כעין תדורו מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי׳ היה לו כלים נאים ומצעות נאות כולן מעלן לסוכה אוכל ושותה בסוכה ומטייל בסוכה ושונה בסוכה והני מילי במגרס אבל לעיוני בסברא לבר ממטללתא: אמר רבא מאני משתיא במטללתא מאני מיכלא לבר ממטללתא׳ יש מפרשים משום מיאוס כגון קערו׳ שנמאסו׳ לאחר אכילה׳ ויש מפרשים כגון קדירות ואגני דלישה וטעמא דכעין תדורו בעינן והני אין רגילות להיות בבית דירה אלא בית יש להן לבדם וכן ראיתי בהלכות גדולות דמפרש כגון קדרי ושפודי ובי תפי ובי טוי: אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה כדכריך בר בי רב ועייל לכלה׳ ותנן כשהביאו לר׳ צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכ׳ ולא בירך אחריו משמע הא כביצה בעי סוכה ובעי ברכה: ואין ישני׳ עראי חוץ לסוכה לפי שאין קבע לשינה: והלכה כחכמים שאומרים שאין לסעודה שבסוכה קיצבה וכעין תדורו הוא אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל אלא פירות חוץ לסוכה חוץ מלילי יום טוב הראשון דילפינן חמשה עשר מחמשה עשר מחג המצות׳ ולא נלמוד מכאן לחייב נשים בסוכה כמו במצה שהרי דורש שם האזרח להוציא את הנשים: יש לדקדק מדקאמר אי בעי לא אכיל דאף ביום טוב קאמר חוץ מלילי יום טוב הראשון ולפי זה אם טעה ולא הזכיר יום טוב בברכ׳ המזון אין מחזירין אותו והא דאמרינן בפרק שלשה שאכלו שבת ויום טוב דלא סגי דלא אכיל חוזר אי איפשר להעמידה אלא בלילי יום טוב הראשון של פסח ושל חג. תנן ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית מאימתי מותר לפנות משירדו לתוך הסוכ׳ טיפו׳ שאם ירדו לתוך המקפה תסרח אפילו מקפה של גריסין תנו רבנן היה אוכל בסוכה וירדו גשמים ונכנס לביתו ופסקו גומר סעודתו בבית תניא אידך היה ישן בסוכה וירדו גשמים ונכנס בביתו ופסקו ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר מסקינן בפר׳ החליל שמברכין לישב בסוכה ואחר כך זמן והילכתא אומר זמן בשמיני בחג ולא בשביעי של פסח דשמיני רגל בפני עצמו לעניין פז״ר קש״ב פירוש פיים בפני עצמו׳ זמן בפני עצמו׳ רגל בפני עצמו׳ קרבן בפני עצמו׳ שיר בפני עצמו׳ ברכה בפני עצמו׳ וכתב בהלכות גדולות דכל איכא דעייל איניש לסוכה צריך לברוכי ואפילו נפיק ועייל עשרה זימנין ביום צריך לברוכי לישב בסוכה מנלן מתפילין דרבנן דבי רב אשי כל אימת דממשמשי הוו מברכי ורבינו יעקב חולק על זה ואומר שברכת לישב בסוכה שבסעודה פוטרת כל טיול ושינה שמסעודה לסעודה׳ אמרינן בפרק לולב וערבה שבשמיני מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן: גמר מלאכול ביום השמיני מוריד כליו ומפנה אותה ואם אין לו מקום להוריד כליו אם היתה קטנה מכניס לה מנורה ובגדולה מאני מיכלא להכיר פיסולה ושכבר נגמרה מצותה׳ ואינו יכול לפחות בה ולפוסלה מפני שהוא יום טוב וקיימא לן כרבנן דאמרי יוצאין מסוכה לסוכה ועושים סוכה בחולו של מועד׳

בפ״ב דסוכה דף כ״ז וגזולה דוקא היינו במטולתו כ״ג דף ל״ח וכתו׳ סס בד״ה אבל גזל וכן תמ״נ במיימ׳ סוף פרק ה׳ בהלכות סוכה דף ת״ן

ההתייימו׳ פ״ר בהלכו׳ סוכה דף ק״ס ועיין במ״מ דהת׳ ורים פ״ו דהלכות שבת דף ק״ב כי יש חולקי׳ עליהם בזה כמבואר בחסירי פת דסוכה דף כ״ח עמוד ב׳

הלכות לולב מד

בפרשת אמור ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרי׳ וענף עץ עבות וערבי נחל ושמחתם לפני ה׳ אלהיכם שבעת ימים ותניא לפני ה׳ במקדש שבעת ימים ולא בגבולין משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינ׳ כל שבע׳ זכר למקדש: בתחילת פרק לולב וערבה מוכיח שבזמן שבית המקדש קיים היה לולב ניטל בכל מקום בגבולין יום ראשון אפילו בשבת מפני שהיו ישראל עולין לרגל ושוהין בירושלם לאכול מעשר שני ולומדין תורה כדאמרינן גדול מעשר שיני שמביא האדם לידי תלמוד שנאמר למען תלמד ליראה וגומר ואין לחוש לגזירה דרבה אבל בשופר שהיא חכמה צריך יותר טורח ללמד הלכותיו לכך חשו לגזירה דרבה בגבולין אף בזמן הבית: כפות תמרים האמורים בתורה הם חריות שברקל כשיצמחו קודם שיפרחו העלין לכאן ולכאן אלא שיהא כמו שרביט והוא הנקרא לולב׳ פרי עץ הדר האמור בתורה הוא האתרוג׳ וענף עץ עבות האמור בתורה שנינו בברייתא שהוא ההדס שעליו חופין את עציו׳ ופירש רב יהודה כגון שיהו שלשה עלין או יתר על כן בגבעול אחד אבל אם היו שני העלין בשוה זה כנגד זה והעלה שלישי למעלה מהן אמר רב אשי שאין זה עבות אבל נקרא הדס שוטה: ערבי נחל האמורים בתורה אינו כל דבר הגדל בנחל אלא מין ידוע הוא הנקרא ערבי נחל עלה שלו משוך ופיו חלק וקנה שלו אדום זהו הנקרא ערבה ורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נאמר ערבי נחל ואפילו היה גדל במדבר או בהרים כשר ויש מין אחר דומה לערבה אלא שעלה שלו עגול ופיו דומה למסר וקנה שלו אינו אדום וזהו הנקרא צפצפה והיא פסולה ורוב זה המין גדל בהרים ויש מין ערבה שאין פה העלה שלו חלק ואינו כמסר אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד כמו פי מגל קטן וקרוי בלשון תלמוד הלפא גילי וזה כשר׳ וכל הדברים האלה מפי השמועה ממשה רבינו נתפרשו: ארבעה מינים הללו מצוה אחת הן ומעכבין זה את זה וכולן נקראין מצות

מצות לולב: ותניא ולקחתם שתהא לקיחה תמה לכל אחד ואחד · לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול · ואמר רבא מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה וצריך שיחזירהו לו ויקיים לו תנאו: בסוף פר' יש נוחלין גבי האחים שקנו אתרוג בתפיסת הבית נטלו אחד מהם ויצא בו אם יכול לאוכלו יצא ואם לאו לא יצא ופיר'שם רבינו שמואל ומה שנהגו כל הקהל לברך באתרוג אחד דעתינו מסכמת ואעפ שאין אנו מפרשים כמו שפירש דמי שינתן לכל אחד עד שיברך ואח"כ יחזיר· והני מילי ביו"ט ראשון אבל ביום טוב שיני מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול והרב רבי אליעזר פי' דגזול פסול אף בשאר ימים: תנן לולב הגזול והיבש פסול יבש משום דבעינן זה אלי ואנויהו · גזול לפני יאוש דאין זה לכם ולאחר יאוש משו' דהוי מצוה הבאה בעבירה: נקטם ראשו נפרצו עליו פסול נפרדו עליו כשר ומפרש בגמרא נפרצו לגמרי כי הופיא בלויי בלעז ואינן מחוברין לשדרה אלא על ידי אגודה· נפרדו כענפי אילן ומחוברין למטה: לולב שכפוף ראשו כאגמון או קווץ כמין קוצים כזה יוצאין לו בשדרה: או עקום או חרות פי' קשה כחריות של דקל או סדוק כי המנק כולם פסולי' · אמר רבא לולבא דסליק בחד הוצא פסול פירו' מצד אחד יוצאין עליו כזה אר' יהושע ב"ל בפר' הגוזל קמא נחלקה התיומת נעשה כמי שניטלה התיומה ופסול ופירש רבי' שלמה שני עלין עליוני' אמצעיי' ששם השדרה כלה נחלקו זה מזה ונחלקה השדרה עם העלין שלמטה ולשון תיומה שמדובקים כתאומי' ורבי' חננאל ורב אלפס ורבי' משה פירשו שגם כל שני עלין המדובקי' נקראי' תיומת: כל לולב שאין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה פסול· ושיעור הדס וערבה ג' טפחים ושדרו של לולב ד' טפחים מלבד העלין היוצאין אחר שכלתה השדרה שאין עוד עלין עולין בה מן הצד נמצ' שדרו של לולב יוצא מן ההדס טפח כדברי ר' יוחנן: נשרו רוב עליו של הדס · אם נשתיירו בו שלשה בדי עלין לחין כשר פירו' ובכל בד ובד ג' עלין לחי' ובבציר משלשה עלין לחין לא הוי עבות: אמר רב חסדא ובראש כל אחד ואחד פירוש שיהו העלין לחין בראשי הבדי' דלהוי הדר: היו ענביו מרובין מעליו פי' רב דאם ירוקות מין הדס הוא וכשר ואם שחורות ואדומות פסול · ואם מעטן כשר · ואין ממעטין ביום טוב: תנן הדס הגזול והיבש פסול ותנן נמי ר' ישמעאל אומר לולב אחד ואתרוג אחד ושני בדי ערבה ושלשה בדי הדס · והלכה כר' טרפון דאמר אפי' שלשתן קטומין בראשן: תנן אתרוג היבש והגזול פסול כטעם שפיר' בלולב: נטל פטמתו פסול · מפרש רבי יצחק בן אלעזר נטלה בוכנתו · פירש רב אלפס וכן רבינו משה ורבינו יעקב בר רבי יקר פטמא דד של אתרוג והוא חוטמו כדתניא במסכת עוקצין הפטמא של רמון מצטרפת והוא שושנתו ולפי דברי רבי' יעקב ניטל עוקצו דקתני בסיפא כשר אפילו ניטל לגמרי ולא נשאר שום דבר בגומא אבל רב אלפס ורבי' משה פירשו שבכלל בוכנתו גם הוא עוקצו כשהוסר כלו שהוא כבוכנא באסיתא ולכך לא נקט חוטמו וניטל עוקצו דכשר הוא שנחתך חוץ לגומא ונשאר ממנו בגומא ורבינו יצחק הלוי פירש כדברי רב אלפס ורבינו משה רק שאומר שאין חוטמו בכלל בוכנתו אלא בוכנתו ועוקצו הכל בזנב: תנן ניקב האתרוג וחסר כל שהוא פסול פירוש רבינו שלמה חדא מילתא היא דאילו ניקב ולא חסר שתחב בו מחט והוציאה כשר כדקתני סיפא והא דתני עלה ניקב נקב מפולש בכל שהו שאינו מפולש בכאיסר אאין בו חסרון קאי והרב ר' אליעזר פירש דאיש בו חסרון קאי עלתה חזזית על רובו פסול פי' כמין אבעבועות דקות · עלתה חזזית על מיעוטו כשר לא שנו אלא במקום אחד אבל בשני או בשלשה מקומות הוה ליה מנומר ופסול ועל חוטמו אפי' משהו נמי פסול: תניא אתרוג תפוח פי' נרקב או סרוח כבוש או שלוק או כושי לבני ארץ ישראל שאינן רגילין בהן לבן מנומר העשוי ככדור והתיום הם ב' דבוקים יחד כולן פסולין: גדלו בדפוס ועשאו כמין בריא אחרת פסול: גרסינן בירושלמי רבי יצחק בר נחמני בשם ר' שמואל כל הפסולים אינן פסולין אלא ביו"ט הראשון בלבד אמנם כשאינו הדר משמע קצת בגמרא שלנו שפסול אף ביו"ט שני: אתרוג הבוסר פי' רש"י אתרוג קטן כפול ר' עקיבא פוסל וחכמים מכשירין: אתרוג שנקבוהו עכברים כשר ביום טוב שני · דהא אר' חנינא מטבל בה ונפיק כלומר אוכל מקצתו ויוצא ידי חובתו בנותר ומברך עליו: הירוק ככרתי ר' מאיר מכשיר ורבי יהודה פוסל · ופסקינן הילכת' כר' יהודה בשיעור אתרוג קטן שהוא כביצה וכר' יוסי בשיעור אתרוג גדול שהוא אפילו אוחזו בשתי ידיו: גרסי' בפ"ק דב"ק בהידור מצוה עד שליש ומפרש רבינו יעקב שאינו רוצה לומר בספר תורה נאה או באתרוג נאה יוסיף שליש שהרי לעולם ימצא נאה ונאה אלא אם קנה אתרוג כשיעורו כאגוז או כביצה ומצא נאה יש לו ליתן עד שליש יותר אבל אם גדול מכביצה אין לו להוסיף עליו · לשון מורי רבינו יהודה · ור"ג שקנה אתרוג באלף זוז חומר הוא מלבו מפני שמצות היו חביבות עליו וקי"ל כרבנן דלולב אין צריך אגד · הילכך הלכה כרבי מאיר דאמר אגדו אפילו בחוט של משיחה · ותניא לולב מצוה לאוגדו ואם לא אגדו כשר ומוקמינן לה כרבנן ומצוה משום זה אלי ואנויהו ובפרק הקומץ רבה שנינו ארבע המינים שבלולב מעכבין זה את זה ואומר בגמרא לא שנו אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין פירו' בהלכות גדולות כשמגביה כל אחד לבדו יצא מאחר שלולב אין צריך אגד: תנו רבנן הותר אגדו של לולב ביו"ט אוגדו כמין אגודה של ירק בכריכה בעלמא ויתחוב שני ראשי האגד תחת הכריכ' ומקשינן וליענביה דלא קשירה היא ומשני ר' יהודה היא דאמר קשירה היא ומקשה אי ר' יהודה קשר מעליא בעי והאי לאו אגד הוא ופריק האי תנא סבר לה כוותיה בחדא דעניבה קשירה היא ופליג עליה בחדא דאין צריך אגד ומיהו לרבנן בעינן למצוה קשר מעליא כמו לרבי יהודה וכן הילכתא · וביום טוב יענבנו כרבנן · וכן הורה רב אלפס הואיל ואין לולב צריך אגד אם לא הניחו בהושענא מערב יו"ט מניחו ביו"ט ואוגדו בעניבה או כעין אגודה של ירק · והלכתא כרבה דלקיחה על ידי סודר שמה לקיחה · ואומר שם לא לדוץ לולבא בהושענא דילמ' נתרי טרפי והוי חציצה ורבא אומר מין במינו אינו חוצץ: רבה אומר הדס של מצוה אסור להריח בו הואיל דלריחא עביד כי מקצה ליה מריחא קא מקצה ליה: אתרוג של מצוה מותר להריח בו דהואיל דלאכילה עביד כי מקצה ליה מאכילה קא מקצה ליה: ואמר רבה לולב בימין ואתרוג בשמאל מאי טעמא האי תלתא מצוה והאי חדא מצוה היא ולא מברכין אלא אלולב הואיל ובמינו גבוהה מכולם: ומניין שאתרוג אין צריך להיות עמה באגודה דתניא רבי אליעזר אומר יכול יאגד כולם בבת אחת אמרת וכי נאמר וכפות כפות כתיב · ומניין שמעכבין זה את זה שנא' ולקחתם לקיחה תמה: ומנענעים בהודו תחלה וסוף ובאנא ה' הושיעה נא בלבד שנ' אז ירננו עצי היער וגומר וסמיך

שם ופסק הלכה דנקט הייכן כר' יהודה בפ"ק דערכין דף ח' דר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה ר' יוסי ור' יהודה הלכה כרבי יוסי

שם דף לג' כמ' קמ"א רף י"א

כפ"ח דהלכות לולב דף קכ"ר

כפרק לולב הגזול דף לג

כרף לה וכל הכונ' כתו' שם

כפ"ח דלעיל דף קכ"ה והגהה שם

וסמיך ליה הודו לה' וגומר ואמרו הושיענו · וגרסינן בירושלמי רב חייא בר אשי בשם רב המשכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה וכו' תני צריך לנענע ג' פעמים על כל דבר ודבר רבי זעירא בעי הכן חד והכן חד או דילמא הכן והכן וחד כלום' ההולכה אחת וההובאה אחת או דלמא ההולכה וההובאה שתיהן אחת אלמא ניענוע זה הוץ ממוליך ומביא ומעלה ומוריד הוא : תנן רבי יוסי אומר יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת שכח והוציא את הלולב ברשות הרבים פטור מפני שהוציאו ברשות פירוש קסבר טרוד בדבר מצוה פטור כרבי יהושע דבפרק ארבע אחין אמר אביי לא שנו אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב וגזירה דרבה כך היא שמא יעבירנו ד' אמות לרשו' הרבי' לאחר שיצא בו · והא מדאגבהיה נפק ביה אמר אביי כשהפכו דאמר רבי שמעון בן יוחי כל המצות כלן אין יוצאין בהם אלא דרך גדילתן רבא אמר אפילו תימא שלא הפכו הכא במאי עסקינן כגון שהוציאו בכלי דלקיחה על ידי דבר אחר דרך בזיון לא שמה לקיחה · והא דלא משני כגון שמתכוין שלא לצאת בו משום דלא הוה מיקרי טרוד בדבר מצוה : ומוליך ומביא למי שהרוחות שלו מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו לעצור רוחות רעות וטללים רעים : ותניא בפרק לולב וערבה העושה לולב לעצמו מברך שהחיינו ונתקוהו מן העשייה לפי שרוב פעמים אחרים מתקנים לו וסדרוהו אברכת נטילה כי ההוא דרב כהנא מסדר להו אכסא דקידושא שהחיינו דעשיית סוכה ולישב בסוכה מסיק שם הלכה כאביי דאמר אתרוג שמיני ספק שביעי אסור תשיעי ספק שמיני מותר מה שאין כן בסוכה והתם מפרש טעמא : הפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימי' כל אחד ואחד יוצא בה ליומ' ואוכלה למחר כרב אסי ורבי יוחנן : אמר רבי זירא לא ליקני איניש הושענ' לינוקא ביומא קמא מאי טעמא ינוקא מקנא קני אקנויי לא מקני ואישתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו : ואמ' רב הונ' להנהו דמזבני אסא מגוי לא תגזו אתון אלא לגזו אינהו כי היכי דלהוו יאוש בעלי' בידא דידהו ושינוי רשו' בידא דידכו ושרי · ובכאן מצינו חלוק בין גזל גוי לגזל ישראל ובירו' דערלה גרסי' אע"פ שאין קרקע נגזלת יש יאוש לקרק' : וצריך להקיף בכל יום הארון או דבר אחר זכר להיקף מזבח דתנן בפ' לולב וערב' בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת ובשביעי ז' פעמים ואומר אנא ה' הושיעה נא ר' יהודה אומר אני והוא הושיעה נא ופליגי אמוראי במה מקיפין אי בלולב אי בערבה ולא ידעינן הילכת' כמאן הילכך אם אין לולב אין היקיף : וצריך ליטול ערבה בשביעי של חג שהיא הלכה למשה מסיני במקדש דערבי נחל דכתי' ההוא ללולב לר' יוחנן משום רבי נחוניא · ומסקינן דרבי אליעזר ברבי צדוק שקיל חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים הוא בגבולין ולא תקנה ואינה בכלל לאו דלא תסור ומקשה רבינו יעקב אלא מעתה בהלל דר"ח ואקידושא די"ט שיני לא נברך ואומ' רבינו יעקב דגבי ערבה המנהג היה שלא לברך אמר רבי אמי ערבה צריכה שיעור ואינה נטלת אלא בפני עצמה ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב ורב חסדא אמר רבי יצחק יוצא אדם ידי חובתו בערבה שבלולב ואמר רב נחמן וכמה שיעורה ג' בדי עלין לחין ורב אשי אמר אפילו עלה אחד בבד אחד ובהלכות גדולות לא מייתי אלא הא דרב חסדא אמר רבי יצחק משמע שסובר שכך הלכה : תניא בלולב הגזול יבשים פסולים רבי יהודה אומר יבשים כשרים א"ר יהודה מעשה בבני כרכין שהיו מורישין לולביהן לבניהם ולבני בניהם אמרו לו אין שעת הדחק ראיה : ואהא סמכינן לצאת בהדס ולולב יבשים · ועל ההיא דאמר רבא הילך אתרוג זה במתנה על מנת שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא לא החזירו לא יצא : ובכל התנאים שבעולם בין בקידושין בין בגרושין בין בכל דיני ממון צריך להיות בתנאי ארבעה דברים · הראשון שיהא התנאי כפול כרבי מאיר דקיימא לן כותיה בפר' מי שאחזו כדמוכח התם בתר הכי דקאמ' אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם מתי אם לא מתי וכו' : השני שיהא הן קודם ללאו : השלישי שיהא התנאי קודם למעשה אף על פי שחכמים שהולקי' על זה בסוף פרק השוכר הפועלים מכל מקום כתם המשנה כרבי מאיר : הרביעי שיהא התנאי דבר שאיפשר לקיימו כר' יהודה בן תימ' שאומ' כן בפר' המגרש ובפרק הפועלים ואמר רב נחמן הלכה כמותו · וכל אלה הארבעה תנאים היו בתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו ונתתם ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם בארץ כנען · ואם חסר התנאי אחד · מארבעה דברים אילו הוי התנאי בטל ומעשה קיים כדמוכח בפר' מי שאחזו · ואם כן הכא נמי צריך שיאמר על מנת שתחזירהו לי הרי הוא לך במתנה ואם לאו לא יהא שלך ובכמה מקומות בתלמוד אין חושש להאריך בדבר זה · ויש מקשים על דברי רבא ממעשה דאתרוג דרבן גמליאל שנתנו לרבי יהושע ולא החזירו אלא נתנו לרבי עקיבא והחזירו לר"ג ויש לתרץ שדעתם היה כן שלבסוף יחזירוהו לר"ג : ואומר רבינו יצחק בר רבי שמואל שבדברי רבא אף על פי שאינו יכול להקדישה כדאמר בפרק יש נוחלין הקדישו אינו מקודש דהכי משמע על מנת שתחזירהו לי בעניין שיהא ראוי לי אף על פי כן המתנה קיימת כדתנן בפרק בתרא דנדרים גבי המודר הנאה מחתנו שנותן לבתו מה שנושארת ונותנת לתוך פיה ואמרינן נמי בפרק קמא דקידושין שנותנין כסף לעבד על מנת שיצא בו לחירות שם אף על גב שאין לו כח להקדיש הויא מתנה והיא דנדרים דקאמר כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה הכי פירוש כל מתנה שאינה חשובה כלל לעניין שום כח שיהא לו בה דבר שלא נתנה לו כלל אלא כדי שיבא אביו ויאכל שעל ידי שהיא גרועה כל כך שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה ואינו מזכיר שם הקדש מפני שיהא קפידה בכל המתנות שיצטרך שיהא לו כח להקדיש דכיון דיכול ליהנות בה בשום דבר כגון אתרוג לצאת בו ולהריח בו וכן בעבד לצאת במעות לחירות וכן לבת לאכול מה שתשא ותתן בפיה הויא מתנה מעלייתא אף על פי שאין יכול להקדישה · ולא הזכיר הקדש אלא מפני שעל ידי הקדש היה אותו מעשה דבית חורון והכי נמי מוכיח שם בפרק השותפין דטעם דמתנה דבית חורון לא היתה מתנה לא משום קפידה דהקדש אלא משום דסעודתו מוכחת עליו שאין דעתו ליתן לפלוני כלל לעניין שום דבר רק שיבא אביו ויאכל דקאמר אע"ג דקני על מנת להקנות קני במעשה דבית חורון · לא קני משום דסעודתו מוכחת עליו · או משום דויתור אסור במודר הנאה · ולשון כל מתנה שאינה מוכח נמי הכי משום דאינה שלו לעניין שום דבר קאמר שאינה מתנה ולא משום הקדש : בפ' קמא דקדושין פסקינן הילכתא במכר ובכל דבר קניא מתנה על מנת להחזיר לבד מאשה ובהלכות קידושין יתבאר בע"ה : תניא רבי אליעזר בן צדוק אומ' כך היה

מנהגם

מנהגם של אנשי ירושלם אדם בא לבית הכנסת ולולבו בידו
וקורא קרית שמע ומתפלל וקורא את ההלל ועומד לתרגם
ולולבו בידו ועומד למוסף ולולבו בידו לקרות בתורה ולישא
כפיו מניחו על גבי קרקע לבקר חולים ולנחם אבלים לולבו
בידו נכנס לבית המדרש משגרו ביד בנו ביד עבדו ביד
שלוחו ללמדך כמה היו זהירין במצות: תניא בפרק לולב
דף מ ב הגזול קטן שיש בו דעת לנענע חייב בלולב: והיכא דאיקלע
לולב וערבה דף ... ומ"ד כל הקונית יום טוב הראשון של חג בשבת לא מפקינן לולב ולא מברכינן
ביה גזירה שמא יטלינו בידו ויעבירנו ד' אמות ברשות הרבים
והיינו טעמא דשופר ומגילה׳ אבל במקדש היה ניטל אפילו
בשבת שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון אפי' בשבת: אסור
דף מ ה לזלזל אתרוג ושאר מצות שהגוים מוכרים כדאמר בפר' השולח
לא איבעי ליה לזלזולינהו באפיה כולי האי: תניא בפ' הקומץ
דף כז רבה ארבעה מינין שבלולב יש מהן עושין פירות ויש מהן אין
עושין פירות ואמרה תורה שיהו זקוקים זה לזה לדרוש
שתלמידי הכמים זקוקים לבקש רחמי' על בעלי בתים שינצלו
דף צב מכל מיני פורענות כדדרשינן בפרק גיד הנשה אומה זו לגפן
נמשלה זמורות שלה אילו בעלי בתים אשכולות שבה אילו
תלמידי חכמים עלין שבה אילו עמי הארץ קנוקנות שבה אילו
שם ריקנים שבהם והיינו דשלחו מתם ליבעי רחמי אתכליא על
עליא שאילמלא עליא לא מתקיימי אתכלייא כלומ' אילמלא
הבעלי בתים שהם עיקר הגפן שמפזרין ממונם למלכות
ולתלמידי חכמי' ועמי הארצות חורשין וזורעי' לא היו תלמידי
חכמים יכולין ללמוד תורה ובעלי בתים זקוקים לתלמידים
חכמים לעשות נחת רוח לחכמים ולתלמידיהם יש במדרש
שהלולב דומה לשדרה של אדם ואתרוג דומה ללב ועלי ההדס
דומה לעינים ועלי הערבה דומה לשפתים על שם כל עצמותי
תאמרנה ה' מי כמוך׳

הלכות שקלים מה

מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית
השקל בכל שנה ושנה אפילו עני המתפרנס מן
הצדקה חייב לשאול מן האחרים או מוכר כסות שעל כתיפיו
ונותן מחצית שקל כסף שנאמר העשיר לא ירבה והדל לא
ימעיט וגו' ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט
אלא נותנו כולו בפעם אחת ועיקר של מצוה זו במסכ' שקלים
בפרק יש בכור דף מ"ט מניין כסף האמור בתורה באונס ומפתה ומוציא שם רע הוא
הכסף הוא השקל האמו' בכל מקום בתורה והיא עשרים מעות׳
תוספתא שם דף כ וכבר הוסיפו חכמים עליו שתות ועשאוהו כמשקל המטבע
הנקרא סלע בזמן בית שני ומשקלו כ"ד מעו' ומקבלת הגאונים
כל מעה משקל י"ו שעורות בינוניות׳ מחצית שקל זה מצותו
שיתן מחצית המטבע של אותו הזמן אפילו היה המטבע גדול
שם משל משה אבל לא יפחות ממחצית השקל שהיה בימי משה
שנים שנתחייבו לשקל שניהם חייבים ליתן קלבון פירוש
פ"ק דף ס"ח קלבון הכרע לתוספות על השקלים ותניא בתוספתא דשקלים
כמה הוא קלבון אחד מכ"ד כסף לסלע וחכמים אומרים חצי
מעה של ארבעה איסרות וקילבונות אילו מה היו עושים מהם
היו נופלים לשקלים דברי רבי מאיר רבי אליעזר אומר נדבה
דף לט ורבינו שלמה פירש בסוף ביצה שהמביא חצי שקל נותן מעה
קטנה ושני' שהביאו שקל נותנין שתי מעות רק שהאב השוקל
שקל בשביל שני בניו אינו מביא לא קלבון אחד בלבד ובסוף
דף כה פרק קמא דחולין פירש שפטור לגמרי הכל חייבי' ליתן מחצית
ובשקלים דף ב השקל כהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים אבל
לא נשים ועבדים ולא קטנים ואם נתנו מקבלין מהן אבל
הגוים שנתנו מחצית השקל אין מקבלין מהן וקטן שהתחיל

אביו ליתן עליו מחצית השקל שוב אינו פוסק אלא נותן עליו
כל שנה ושנה עד שיגדיל ויביא ב' שערות כמו שאומר שם
בפרק כתוספת דף ... דף י"ב ויתן על עצמו: השקלים אינן נוהגין אלא בפני הבית שנאמר
ולקחת את כסף הכפורים ונתת אותו על עבודת אהל מועד
בזמן שעבודת אוהל מועד וכיוצ' בו נוהגת ובזמן שבית המקדש
קיים נותנין את השקלים בין בארץ בין בחוצה לארץ ובזמן
שם רפ"ק דף ב שהוא חרב אפילו בארץ ישראל אינו נוהג: באחד באדר
משמיעים על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית
שם השקל שלו ויהיה עתיד ליתן׳ בט"ו בו ישבו השולחנים בכל
מדינה ומדינה ותובעים בנחת כל מי שיתן להם יקבלו ממנו
ומי שאינו רוצה אין כופין אותו ליתן׳. בחמשה ועשרים בו
ישבו במקדש לגבות ומכאן ואילך כופין את מי שלא נתן
עד שיתן וממשכנין אותן אפילו כסותן לבד הכהנים שאין
ממשכנים אותם אלא תובעין אותם תמיד
בריש פ"ב דף ג ועי"ש בל הקונ' בפ"ו דף ט עד שיתנו: כיצד כונסין השולחנים את
השקלים בכל מדינה ומדינה מניחין
לפניהם שתי תיבות שולי התיבה רחבים למטה ופיה צר
מלמעלה כמין שופר כדי שישליכו לתוכו ולא יהיה איפשר
ליקח מהם בנחת ולמה עושין שתי תיבות אחת שמשליכין
בה שקלים של שנה זו והשנייה מניחין בה שקלי שנה
שעברה שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה ובמקדש
היה לפניהם תמיד שלש עשרה תיבות כל תיבה ותיבה כמין
שופר׳ ראשונה לשקלי שנה זו׳ שנייה לשקלי שנה שעברה׳
שלישית למי שיש עליו קרבן שתי תורים או שני בני יונה
משליך דמיהן לתיבה זו׳ רביעית כל מי שיש עליו עולת עוף
בלבד משליך דמיהם לתוך תיבה זו׳ חמישית למי שהתנדב
מעות לקנות עצים למערכת׳ שישית למי שהתנדב מעות
ללבונה׳ שביעית למי שהתנדב מעות זהב לכפורת׳ ושנינו
שם האומר הרי עלי עצים סתם לא יפחות משני גזירי עצים׳
לבונה לא יפחות מקומץ׳ זהב לא יפחות מדינר זהב וזהב
לכפורת אומר הרב רבי יצחק בר' אשר שפיר' לבית הכפורת
כלומר לבית קדשי הקדשים לעשות שם ציפוי רקועי פחים
שם ס' דף ... וכן משמע בירושלמי: שמינית למותר חטאת כגון שהפריש
מעות לחטאתו ולקח חטאת והותיר מן המעות ישליך השאר
לתוכה׳ תשיעית למותר אשם׳ עשירית למותר קיני זבים
וזבות ויולדות׳ אחת עשרה למותר קרבנות נזיר׳ שתי' עשרה
למותר אשם מצורע׳ י"ג למי שהתנדב מעות לעולת בהמה׳
ושם כל דבר שיהו מעותיו בתוך התיבה כתוב על התיבה
מבחוץ ותנאי ב"ד הוא על כל המותרות שיקרבו עולת בהמה
בדף ט' דלעיל כדמסיק התם וזה מדרש דרש יהוידע הכהן אשם הוא אשם
אשם לה' וכתוב אחד אומר האשם המושב לה' לכהן זה הכלל
כל שהוא בא משום חטא משום אשמה כגון לקח בהמו' לאשם
והותיר מן המעות שהפריש יקחו בו הכהנים עולות לקיץ
המזבח ויהיה הבשר לשם והעור לכהנים נמצא שני כתובים
קיימים אשם לה' אשם לכהן ואומר כסף אשם וכסף חטאת לא
יובא בית ה' לכהנים יהיו ובכסף שנותר מדבר ויקחו הכהנים
ממנו העולות כאשר בארנו: בכל מדינה ומדינה כשגובין
את השקלים משלחין אותם ביד שלוחים למקדש ויש להם
בריש פ"ב דף ג לצרף אותם בדינר זהב מפני משוי הדרך והכל מתקבצים
למקדש ומניחין אותם בלישכה אחת מן הלשכות וסוגרין
דלתותיה במפתחו' וחותמין עליה חותמו'׳
שם פ"ג דף ד ובגמ' ירושלמית דף ה וממלאין מכל השקלים שיקבצו שלש
קופות גדולות שיעור כל קופה כדי
שתכיל תשע סאין והשאר מניחין אותם שם בלישכה הוא
שם ריש פירקא הנקרא שירי הלישכה׳ בשלשה פרקים בשנה תורמין את
הלישכ' בר"ח ניסן ובר"ח תשרי קודם יום טוב או אחריו וקודם
ערת

סס במשנה וגמרא ירושלמי כל הכוניא עס ברף ה

עצרת בטו יום ׳ וכיצד תורמין אותה אחד נכנס לפנים מן
הלשכה והשומרים עומדים מבחוץ והוא אומר להם אתרום
והם אומרי׳ תרום ג׳ פעמים ואח״כ ממלא שלש קופות קטנו׳ מן
הגדולות קופה קטנה זו מגדולה זו ומחפה אותה וקופה קטנה
שנייה מגדולה שנייה וחופה אותה וקופה קטנה שלישית
מגדולה שלישית והניחה מגולה ובה היה מתחיל פעם אחרת
וכל זה כדי שלא ישכח ויתרום דבר התרום וכל קופה קטנה
מהן מכילה ג׳ סאין ומוציא׳ לחוץ כדי להסתפק מהן עד שיכלו
וחוזר וממלא אותן השלשה קופות קטנו׳ מן הג׳ הגדולות פעם
שנייה קודם עצר׳ ומסתפקין מהן עד שיכלו וחוזר וממלא אותן
פעם שלישית מן השלש קופות הגדולות בתשרי ומסתפקין
מהם עד שיכלו עד ר״ח ניסן ובר״ח ניסן תורמין מתרומה
חדשה לא הספיקו להם השקלים שבג׳ קופות הגדולו׳ וכלו עד
שלא הגיע ניסן חוזרין ותורמין משירי הלישכה שלש קופות
הקטנות שהוא תורם בהן מוציאין לחוץ וכתוב עליה אב״ג כדי
שיסתפקו מן הראשונה עד שתכלה ואחר כך מן השניה
ואחר כך מסתפקין מן השלישית תניא

כ״כ דשקלים דף ס״ח ע״ד וכן במשנה וגמ׳ דלעיל

בתוספתא כשהוא תורם שלש קופות אילו
תורם הראשונה לשם ארץ ישראל והשנייה
לשם כרכין המוקפין לה ולשם בני ישראל
הדרים בעמון ומואב והשלישי לשם בבל ולשם מדי ולשם
המדינות הרחוקות ולשם כל שאר ישראל ואומר רבי יצחק בר
ר׳ אשר שכולם מפריש לשם כולם אלא מזכיר אותם ששקלו
שקליה׳ תחילה כסדר: כשהוא תורם מתכוין לתרום על הגבוי
שיש בלשכה ועל האבוד פירש ר״י שהגיע ללשכה ואבד ועל
הגבוי שעדיין לא הגיע ללשכה ועל העתיד לגבות כדתניא

דף נח

בפרק הזהב כדי שיהו אילו השקלים שהוציאו להסתפק מהן
כפרה לכל ישראל וכאילו הגיעו כל שקליה׳ ללישכה ונתרמה

רפ״ר דשקלים דף י׳

מהם תרומה זו: תרומת הלישכה מה יעשה בה לוקחין ממנה
תמידין של כל יום והמוספין וכל קרבנות צבור ונסכיהם
והמלח שמולחין בו כל הקרבנות וכן העצים אם לא הביאו
עצים ולא מצאו אלא בדמי׳ והקטורת ושכר עושיה ולחם הפני׳
ושכר עושי לחם הפנים והעומר ושתי הלחם ופרה אדומה
ושעיר המשתלח ולשון של זהורית שקושרין בראשו׳ כל אילו
באין מתרומת הלישכה׳ אבל פר העלם דבר של צבור ושעירי
ע״ז בתחילה גובין אותן ואינן באין מתרומת הלישכ׳ כר׳ יהודה

דף ג

ובפרק קמא דהוריות מביאה: בגדי

בתוספ׳ פ״ב דשקלים דף ס״ח ע״ד

כהונה באים מתרומת הלשכה׳ ובפ׳ אחרו׳

דף קו

דכתובות אמרו מבקרי מומין שבירושלם
ותלמידי חכמים המלמדים הילכות שחיטה לכהני׳ והמלמדי׳
להם הלכות קמיצה ונשים המגדלות בניהם לפרה אדומה

סס

כולן נוטלין שכרן מתרומת הלשכה כדי שיספיק להם׳ מגיהי
כפרים שבירושלם נוטלין שכרן מתרומת הלשכה׳ וכן אמ׳ רב

דף קה

אסי בפרק אחרון דכתובות דיינין שדנין את הגזלנין בירושל׳
נוטלין שכרן מתרומת הלשכה וכמה היו נוטלין תשעים מנה
בכל שנה ואם לא הספיקו להם מוסיפים להם ואף על פי שלא
רצו מוסיפין להם כדי צרכם הם ונשיהם ובני בניהם: מזבח
העולה וההיכל והעזרו׳ באין משירי הלישכה כדמסקינן בגמ׳

דף ו׳ במשנה שם

דשקלי׳: אמת המי׳ שבירושלם וחומת ירושלם וכל מגדלותיה
וכל צרכי העיר באים משירי הלישכה:

בתלמוד ירושלמי בסוף פ״ה דשקלים דף מ״ט וכן תוספת׳ בסוף מכל׳ תמור׳ דף לג בברייתא המתפיס תמימים לבדק הבית וכו׳

שקלים שלא הספיקו להם לכל קרבנות
של צבור מוציאין את הראוי להם מקדשי
בדק הבית אבל אין בדק הבית מוציא את
הראוי לו מקדשי מזבח: גרסינן בפרק שני

דף ס״ה ודף ז

שעירי׳ ובפ׳ קמא דראש השנה אמר שמואל
משיגיע ר״ח ניסן אין מקריבין קרבנו׳ צבור אלא מתרומה חדשה

ואם לא באה החדשה לוקחים מן הישנה׳ מ ו

צוה הקב״ה את בית דין שיקדשו את החדש דכתיב בפרש׳
בא אל פרעה החדש הזה לכם ראש חדשים ותניא

כרש״י בא פר׳ א׳ בכר׳ הקותן ה׳ דף כ״ט

במכילתיה משה הראה להם לישראל כזה וכזה היו רואין
וקובעין לדורות ובתלמוד שלנו אמרי׳ שנתקשה משה במולד
הלבנה ואמר לו כזה ראה וקדש: ומצוה זו מסורה לבית דין

דף כב

כדתניא בראש השנה בפ׳ שני אחד שנחקרו העדים שראו את
החדש ראש בית דין אומר מקודש שנא׳ וידבר משה את מועדי
ה׳ וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש מנלן אמר קרא אשר
תקראו אותם במועדם וגו׳ קרי ביה תקראו אתם שהרי את׳ חסר
וי״ו וכתי׳ מקראי הרי שתי קריאו׳ לכך עונין ב׳ פעמים מקודש

סס

מקודש: גרסינן במסכת ראש השנה אמר שמואל הלכה כרבי
אליעזר בר׳ צדוק דאמר שאם נראה שלא בזמנו פירוש בליל
שלשים ואחד אין מקדשין אותו שכבר קידשוהו שמים פירש
רבינו יצחק אין צריכין בית דין לקדשו ביום שלשים ואחד
שכבר קדשוהו שמים מתחילת הלילה וכן מוכיח בירוש׳ שאו׳

דף כח ע״ב

שם בשלשים ואחד שבית דין של מעלה רואין שלא קדשו
בית דין של מטה הם עומדין ומקדשין אותו: בית דין שקידשו
החדש בין שוגגין בין מוטעין בין אנוסין הרי זה מקודש
וחייבין הכל לתקן המועדות על ידם אע״פ שיודעין העולם
שטעו שהרי מי שצוה לשמור המועדות הוא צוה לסמוך עליה׳

פ״ב דף כה

כדתניא במסכת ראש השנה שאמר לו ר׳ עקיבא לרבי יהושע
הרי הוא אומר אתם אתם אתם ג׳ פעמים לדרוש אתם אפילו
שוגגין אתם אפי׳ מזידין אתם אפי׳ מוטעין שהרי בפרש׳ אמור
באותו עניין כתו׳ ג׳ פעמים את׳ חסרי׳ ונחסרו לדרשה זו ובלשון
זה אמר ליה ר׳ יהושע לר׳ עקיבא עקיבא נחמתני נחמתני׳ מ ז

צוה הקב״ה לחשב התקופות והמזלות ומולדות הלבנה

דף עה

כדדרשינן במסכ׳ שבת בפרק כלל גדול מזה המקרא
ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים
איזוהי חכמה ובינה שהוא לעיני העמי׳ זו היא חישוב תקופות
ומזלות לפי שבישול התבואות והפירות אחר תקופות החמה
הם הולכי׳ ועוד כי על ידי חישוב התקופות ומולדות יודע מתי
יצטרך לעבר החדש ולעבר השנה כמו שנאמר שמור את חדש
האביב שיהא הפסח בחדש האביב וכתי׳ וחג האסיף תקופת
השנה שיהא החג בזמן האסיף ותקופת השנה היא לחשבון
החמה כמו שנאמר מקצה השמים מוצאו ותקופתו עד קצותם

פ״ב דף כה

ואין נסתר מחמתו: תניא במסכת ראש השנה אמר רבן גמליאל
כך מקובלני מבית אבי אבא שאין חדושה של לבנה פחותה
מכ״ט יום וחצי וע״ג חלקים ושתי ידות שעה: הלבנה נסתרת
בכל חדש וחדש ואינה נראית כמו שני ימים או פחות או יותר
קודם שתדבק בשמש בסוף החדש ואותה שעה שתדבק
בשמש ותראה במערב בערב אחר שנסתרה הוא תחילת
החדש ואם יראה הירח ליל שלשים יהיה יום שלשים ראש
חדש ונקרא חדש שעבר חדש חסר ואם לא יראה עד ליל אחד
שלשי׳ יום יהיה ראש חדש יום אחד ושלשי׳ ויהיה יום שלשים
מחדש שעבר ונקר׳ חדש שעבר חדש מלא

בתחילת פ״ו דהלכו׳ קדוש החודש דף כ״ב

אומר רבינו משה כי החשבון של עיבור
שאנו מחשבין עתה המולדות היא השעה
שיתקבץ בה הירח עם החמה במהלכם האמצעי לא במהלכם
האמתי ובזה תולה טעם הדחיות כאשר נכתוב לפנים אי״ה:
היום והלילה כ״ד שעות בכל זמן שתים עשרה ביום ושתים
עשרה בלילה והשעה נחלקת לאלף ושמונים חלקים ולמה
חלקו השעה למניין זה לפי שמניין זה יש לו חצי ורביע שליש
ושתו׳ ותשע וחומש ועישור משיתקבץ החמה וירח לפי חשבו
זה עד שיתקבצו פעם שנייה במהלכם האמצעי כ״ט יב תשצג
פיר׳ כ״ט ימים וי״ב שעות ותשצ״ג חלקים וזהו הזמן של כל מולד
ומולד

ומולד וזהו חדשה של לבנה שנה של לבנה אם תהיה י״ב
חדש מחדשים אילו יהיה כללה שנ״דח תתע״ו פיר׳ שנ״ד ימי׳ ח׳
שעות תתע״ו חלקים ושנה החמה היא שס״ה ימים ורביע יום
נמצא תוספת שנת החמה על שנה הלבנה י״כא ר״ד פירוש
עשרה ימים כ״א שעות ר״ד חלקים כשתשליך ימי חדש
הלבנה שבעה שבעה שהן ימי השבוע ישאר יום אחד
ושתים עשרה שעות ותשצ״ג חלקים סימן א״ב תשצ״ג זו היא
שארית חדש הלבנה וכן כשתשליך ימי שנת הלבנה שבעה
שבעה אם שנה פשוטה היא ישאר יתר על השביעיות ד״ח
תתע״ו פירוש ארבע ימים ח׳ שעות תתע״ו חלקים ולחצי שנה
עולה ב״ד תל״ח פירוש שני ימים ארבע שעות תל״ח חלקים ואם
שנת מעוברת היא תהיה שאריתה הכ״א תקפ״ט פירוש ה׳
ימים כ״א שעות תקפ״ט חלקים ולחצי ישאר ג״ו קנ״א פירוש ג׳
ימים י״ז שעות קנ״א חלקים ולשארית המחזור שהוא תשע
עשרה שנה ישאר ב״ו תקצ״ה פירוש שני ימים י״ו שעות תקצ״ה
חלקים׃

סימן א׳ב׳ג׳ד׳ה׳ו׳

א״ב תשצ״ג	לכל חדש הוצג׃
ב״ד תל״ח	לחצי שנה פשוטה שולח׃
ג״ז קנ״א	לחצי מעוברת תחזיקנה׃
ד״ח תתע״ו	לשנה פשוטה הוקבעו׃
הכ״א תקפ״ט	לשנה מעוברת חוק ומשפט׃
וב״ו תקצ״ה	לשארית מחזור נמצא׃

כשתדע מולד אחד מן החדשים תשליך עליו א״ב תשצ״ג יצא
לך מולד חדש שלאחריו ותדע באיזה יום מימי השבוע ובאיזו
שעה ובכמה חלקים יהיה וכשלא תדע מולד אחד מן המולדות
תמנה כל המחזורי׳ שמבריאת העולם וכל הב״ו תקצ״ה תשליך
על בהר״ד פירוש ליל ב׳ ה׳ שעות ר״ד חלקים שהרי קיימא לן
שבניסן נברא העולם ביום ראשון ובתחילת ליל רביעי נתלו
המאורות ומפני קיטרוג הלבנה ונחפתה שהתה ז״ט תר״מב
פירוש ז׳ ימים ט׳ שעות תר״מב חלקים וכשתוסיף למפרע ב״ד
תל״ח על ז״ט תר״מב תמצא מולד תשרי של תוהו שהיה לפני
ניסן בליל ב׳ ה׳ שעות ר״ד חלקים ומתשרי אנו מונין לשנים
ועתה תקבץ כל הב״ו תקצ״ה ומכל תת״רף חלקים תעשה שעות
ומכל כ״ד שעות תעשה ימים ותשליך הכל בשביעיות והמותר
תשליך על בהר״ד ויצא לך מולד תשרי של תחילת אלף ששי
שנה רביעית למחזור רס״ר ליל ג׳ ה׳ שעות ע״ר הם ע׳ור׳ חלקים׃
שנת החמה עוב״ר על שנת הלבנה י״כא ר״ד י׳ ימים כ״א שעות
ור״ד חלקים שהרי שנת החמה שס״ה ימים ורביע יום ובישול
הפירות לפי הילוך החמה ואם היה כך הולך ועובר כל השני׳
יבא חג הסכות באמצע הקיץ ולא יהיה בזמן האסיף ופסח
באמצע החורף ולא יהיה בחדש האביב ועשו חכמים מחזורים
של תשע עשרה שנה שיש בהם שתים עשרה שנה פשוטות
ושבע מעוברות סימן גו״ח י״א י״ד י״ז י״ט פירוש שנה שלישית מן
המחזור וששית ושמינית ושנת אחת עשרה ושנת ארבע עשרה
ושנת שבע עשרה ושנת תשע עשרה ולסוף המחזור לא תעבור
שנת החמה את שנת הלבנה כי אם שעה אחת ותפ״ה חלקים׃
אין קובעין ראש חדש תשרי לעולם לא באחד בשבת ולא
בד׳ בשבת ולא בערב שבת וסימן להם אד״ו אלא כשיהיה
מולד תשרי באחד מג׳ ימים האילו קובעין ראש חדש ביום
שלאחריו לפיכך אין קובעין לעולם ר״ח ניסן לא בשני בשבת
ולא ברביעי בשבת ולא בע״ש וסימן להם בד״ו שאם לא
תדחה בד״ו יבא תשרי באד״ו ותצטר׳ לדחותו ויהיה יותר משני

פ״ק דף כ ימים בין קביעות חצי שנה לחצי שנה ובמסכת ראש השנה
תניא אחרים אומרים אין בין ראש השנה לראש השנה אלא
ד׳ ימים בלבד ובשנה מעוברת ה׳ ימים וכן אם יהיה מולד
תשרי בי״ח שעות או למעלה מי״ח קובעין ר״ה ביום של אחריו
ואם יהיה יום של אחריו מימי של אד״ו הרי זה נדחה לשל אחר
אחריו לפיכך אם יהיה מולד ניסן בי״ג שעות ותר״מב חלקים
צריך לדחותו ליום של אחריו שאם לא תדחהו יבא מולד תשרי
בי״ח וכן ג״ש לא״ה דתשרי דחהו ליום ה׳ פירש גט״רד שאין לפני
אדר העיבור ופי׳ גט״רד שאם יבא מולד תשרי בליל ג׳ בט׳ שעות
ור״ד חלקים ידחה לחמישי הילכך א״ד תת״מו דניסן דחהו ליום
הראוי פירוש שאם יבא מולד ניסן בא״ד תת״מו פי׳ בליל ראשון
בארבע שעות ותת״מו חלקים צריך לדחותו אחריו שלא יבא
מולד תשרי בגטרד וכן בט״ו תקפ״ט דתשרי אחר אדר
העיבור דחהו לשלישי פי׳ אם יהיה מולד תשרי ביום שני בט״ו
שעות תקפ״ט חלקים ידחה הילכך ז״א קנ״א דניסן אחר אדר
העיבור דחהו ליום א׳ פירוש אם יהיה מולד ניסן בשבת בי״א
שעות וקנ״א חלקים׃ בספר רבינו
נפ״ו דקידוש החודש דף ל״ח משה לא הזכיר כל עיקר דחיות דניסן ופי׳
טעם דחיות דתשרי לפי שחשבון הזה הוא
קיבוץ הירח והשמש בהילוכם האמצעי לא במקומן האמיתי
לפיכך עשו יום קביעה ויום דהיירה כדי לפגוע ביום קיבוץ
האמיתי׃ ומה שאנו מעברי׳ את השנה מחדש שלם ולא פחות
דף ז) דף ה מכאן הטעם כדמפרש בפרק קמא דנזיר ובפרק קמא דמגילה
לפי שנאמר לחדשי השנה חדשים אתה מונה לשנה ואי אתה
מונה ימים וכן לעניין החדשים אף על פי שחדשה של לבנה
כט״יב תשצ״ג אי איפשר לומר שראש חדש יהא בחצי היום
שיהא מקצת היום מחדש שעבר ומקצתו מהבא שנאמר עד
חדש ימים ללמדינו ימים אתה מונה לחדש ואי אתה מחשב
שעות לפיכך עושין חדשי הלבנה מהן חדש חסר תשעה
ועשרים יום בלבד אף על פי שחדשה של לבנה יתר על זה
בשעות וחדש מלא משלשים יום ואף על פי שחדשה של לבנה
פחות מזה בשעות כדי שלא לחשב בחדש שעות אלא ימים
ב״ה פרס״ב ובמכלתיה תני רבי יצחק אומר הואיל וחדש מתעבר ושנה
מתעברת מה חדש למנויו אף שנה למנוייה מה חדש אין
תוספת עיבור אלא בסוף אף שנה אין תוספת עיבורה אלא
בסוף והוא חדש אדר׃ אילו היה חדש של לבנה כ״ט יום ומחצה
בלבד היו כל השנים חדש מלא וחדש חסר והיו ימי שנה
הלבנה שנ״ד ו׳ חדשים חסרים ו׳ מלאים אלא מפני החלקים
שיש על כל חדש וחדש יתר על חצי היום יתקבץ מהן שעות
וימים עד שיהו מקצת השנים חדשים חסרין יתר על המלאים
ובמקצת השנים חדשים מלאים יתר על החסרים יום שלשים
לעולם עושים אותו ראש חדש בחשבון זה הואיל ומקצתו ר״ח
אפס כשחדש עבר מלא נחשב יום שלשים מחדש שעבר
ויהיה יום אחד ושלשים ראש חדש הבא וממנו הוא המניין
סדר החדשים המלאים והחסרים לפי חשבון זה כך הוא
תשרי לעולם מלא וחדש טבת לעולם חסר ומטבת ואילך
אחד חסר ואחד מלא על הסדר כיצד טבת חסר שבט מלא
אדר חסר ניסן מלא אייר חסר סיון מלא תמוז חסר אב מלא
אלול חסר ובשנה מעוברת אדר הראשון מלא והשני
חסר נשארו ב׳ חדשים שהן מרחשון וכסלו פעמים יהיו שניהם
מלאים ופעמים יהיו שניהם חסרים ופעמים יהא מרחשון
חסר וכסלו מלא וזה נקר׳ כסדרן דרך ידיעת השנה אם חדשיה
שלמים או חסרים או כסדרן לפי חשבון זה כך הוא תדע
תחילה יום שנקבע בו ר״ה ודע יום שנקבע ר״ה שלאחריו
ותחשב מניין הימים שביניהם חוץ מיום קביעות של זו ושל
זו אם תמצא ביניהם שני ימים יהיו חדשי השנה חסרים ואם

תמצא ביניהם שלשה ימים יהיו כסדרן ואם תמצא ד׳ ימים יהיו שלמים בד״א כשהיתה השנה שתרצה לידע סידור חדשיה פשוטה אבל אם היתה מעוברת אם תמצא בין יום קביעותא ובין קביעות שלאחריה ארבעה ימים יהיו חדשי אותה שנה המעוברת חסרים ואם תמצא ביניהם חמשה יהו כסדרן ואם תמצא ביניהם ששה יהיו שלימים יש שם סימנים שתסמוך עליהם כדי שלא תטעה בחשבון סידור חדשי השנה והם בנויים על עיקרי חשבון זה והקביעות והדחיות שבארנו דרכם ואילו הן כל שנה שיהא ראש השנ׳ בה יום שלישי תהיה לעולם כסדרן לפי חשבון זה בין פשוטה בין מעוברת ואם יהיה ר״ה בשבת או בשיני לא תהיה כסדרן לעולם בין בפשוטה בין במעוברת ואם יהיה ר״ה בה׳ בשבת אם פשוטה היא אי איפשר שיהיו חדשיה חסרים לפי חשבון זה ואם מעוברת היא אי איפשר שיהיו כסדרן לפי חשבון זה השיב רבי׳ משולם בר׳ קלונימוס שלמדנו עיבור החדש ועבור השנים גם מפשוטו של מקראו׳ שבנביאי׳ שהרי כתוב במעשה יהונתן ודוד ויהי החדש וישב המלך על הלחם לאכול ויפקד מקום דוד ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא וגומ׳ ויהי ממחר׳ החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל יהונתן בנו מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם מלמד שהיו שני ימים ראש חדש והיה אותו חדש מעובר כפי חשבון שביד הכמים יודעי בינה לעיתים להסר ולעבר אף על פי שבזמן המקדש היו בית דין מקבלין עדות החדש מכל מקום לא היו מקדשים ר״ח כי אם יום שלשים או יום שלשים ואחד לפי מכורת חשבון הלבנה שבידם ועיבור השנה למדנו מחזקיה מלך יהודה שכך כתוב ויועץ המלך ושריו וכל הקהל לעשות הפסח בחד׳ השני ואין לומר שפסח שני היה שהרי פסח שני לא הוקבע לצבור לעשותו כי אם ליחידי׳ כי לעולם הצבור עושין הראשון שנאמ׳ איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו׳ איש ניד חה לפכח שיני ואין צבור נדחים ועוד כי פסח שני אינו נוהג אלא יו׳ אחד שחיטתו בארבעה עשר ואכילתו בליו׳ חמשה עשר על מצות ומרורים לפי שפסח שיני הוא תשלום לזביחת הפסח ואין תשלום לחג המצות והפסח שעשה חזקיהו בחדש השיני כל הקהל עשו אותו וחגגוהו שבע׳ ימים בשמחה גדולה נמצינו למדין שעיבר חזקיהו השנה מפני הטעם שכת׳ שם כי לא יוכלו לעשותו בעת ההיא כי הכהנים לא התקדשו למדי והעם לא נאספו לירושלם וכן שנו חכמ׳ מעברין השנה על גליות ישראל שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו׃

בכל׳ קמא דסנהדרין דף י״א

תקופת ניסן היא השעה והוא החלק שתכנס בו השמש לתחילת מזל טלה ותקופ׳ תמוז היות השמש בראש מזל סרטן ותקופת תשרי היות השמש בראש מזל מאזנים ותקופת טבת היות השמש בראש מזל גדי׃ קיימא לן לתקופות כר׳ יהושע דאמ׳ בניסן נברא העולם ביו׳ הראשון ובתחילת ליל רביעי נתלו המאורות ושהתה הלבנה שבעה ימים עד ליל רביעי של שבוע האחרת בתשעה שעות תרמ״ב חלקים מפני קטרוגה ונזיפתה ובתחילת ליל רביעי שנתלו המאורות אז היתה תקופת החמה וקדמה למולד ניסן ז״ט תר״מב דרך חשבון התקופה כך היא תדע תחילה כמה מחזורין שלמים יש משעת היצירה עד מחזור שתרצה וקח לכל מחזור מהן שעה אחת ותפ״ה חלקים וקבץ כל החלקים שעות וכל השעות ימים ותגרע מן הכל ז״ט תר״מב והשאר תוסיף אותו על מולד ניסן של שנה ראשונה מן המחזור ויצא לך באיזו שעה ובכמ׳ בחדש תהיה תקופת ניסן של אותו שנה הראשונה באותו מחזור ומכנה תתחיל למנות צ״א יום ושבע שעות ומחצה לכל תקופה ותקופה ואם תרצה לידע תקופת ניסן של שנה זו שהיא שנה

בפ׳ קמא דר״ה הש׳ דף י״ג

כך וכך במחזור שאת׳ עומד בו קח לכל׳ מחזורים שלמים שעה ותפ״ה חלקים לכל מחזור ולכל השנים הגמורות שלמו מן המחזור יכ״א ר״ד פירוש י׳ ימים כ״א שעות ר״ד חלקים וקבץ הכל ותגרע ממנו ז״ט תר״מב והשאר תשליכם כחדשי הלבנה שהם כט״יב תשצ״ג והנשאר פחות מחדש הלבנה תוסף אותו על מולד ניסן של אותה שנה ותדע זמן תקופת אותו שנה בכמה יום בחדש ובכמה שעות תקופת ניסן לפי חשבון זה אינה לעולם אלא בארבע רבעי היום או בתחילת לילה או בתחילת יום או בחצי היום או בחצי הלילה ואין בין תקופה לתקופה אלא צ״א יום ושבע שעות ומחצה סימן התקופות א׳ זגי ואט״ד פירו׳ אם תהיה תקופת ניסן בשעה אחת של ליל רביעי תהיה תקופת תמוז בז׳ שעות ומחצה של ליל רביעי ותקופת תשרי בג׳ שעות של יום רביעי ותקופת טבת בי׳ שעות ומחצה של יום רביעי וכן הסדר אם תהיה תקופת ניסן בשעה ו׳ של רביעי לעולם תרחוק האחרת שבע שעות ומחצה בלבד אם תרצה לידע באיזו יום מימי שבוע ובאיזה שעה תהיה התקופה תקח שנים גמורות שעברו משעת יצירה עד שנה שתרצה והשלך הכל בכ״ח כ״ח והנשאר פחות משמנה ועשרים קח לכל שנה ושנה יום אחד ושש שעו׳ וקבץ הכל ותוסיף עליו ג׳ ימי׳ והשלך הכל שבעה שבעה והנשאר מן הימי׳ ומן השעו׳ תתחיל למנותן מתחילת ליל אחד בשב׳ ולאשר יגיע החשבון בו תהיה תקופת ניסן ולמה מוסיפין ג׳ לפי שהתקופה ראשונה של שנת היצירה היתה בתחילת ליל רביעי עוד אם תרצה לידע בכמה בחדש תהיה תקופת ניסן של שנה זו תדע תחילה באיזה יום מימי השבוע יהיה המולד ובאיזה יום יוקבע ניסן של שנה זו וכמה שנים עברו מן המחזור ותקח לכל שנה אחד עשר יום ותוסיף על סכום הימים שבעה ימים ותשליך הכל שלשים שלשים והנשאר פחות משלשים תתחיל למנות מראש חדש ניסן אם יגיע ליום התקופה מוטב ואם לאו תוסיף יום אחד או שני ימי׳ או שלשה ימים על המנין עד שיגיע ליום התקופה׃ ואם תהיה השנה מעוברת תתחיל למנות מראש חודש אדר השני וליום שיגיע החשבון באותו יום מן החדש תהיה התקופה לפי עניין זה שאמרנו לעולם לא תהא צריך להוסיף אלא יום אחד ושנים ושלשה ופלא גדול הוא שתהא צריך להוסיף ארבעה ימים ואם מצאת שאתה צריך להוסיף יותר על זה תדע שטעית בחשבון ותחזור ותחשוב בדקדוק נחלקו חכמי ישראל בשנת החמה שיש מי שאומר שהוא שס״ה ורביע כאשר אמרנו ויש מי שהוא אומר שהוא פחות מרביע וקורין אותה תקופת רב אדא וכן חכמי יון ופרס יש ביניהם מחלוקת בדבר זה ולדברי האומר שהוא פחות מרביע אומ׳ שהוא שס״ה וה׳ שעות ותתקצ״ו חלקים ומ״ח רגעים והרגע אחד משׁשה ושבעים בחלק ולפי חשבון זה תהיה תוספת שנת החמה על שנת הלבנה י׳ ימים כ״א שעות קכ״א חלקים מ״ח רגעים סימן להם יכ״א קכ״א מ״ח ולא תמצא תוספת במחזור של תשע עשר כלל אלא בכל המחזור מהן ישלמו שני החמה עם שני הלבנה הפשוטו׳ והמעוברות בין כל תקופה ותקופה לפי חשבון זה צ״א יום וז׳ שעות ותק״יט חלקים ול״א רגעים וסימן להם צ״א ותק״יט ל״א וכשתדע תקופה מן התקופות אימתי היתה תחזור ותחשוב מאותו רגע מניין זה ותדע התקופה של אחריה על הדרך שבארנו בתקופת השנה לדברי האומ׳ רביע תקופת ניסן לפי חשבון זה הייתה בשנה ראשונה של יצירה קודם מולד ניסן טתר״מב פירוש ט׳ שעות ותר״מב חלקי׳ וכן היא לעולם בכל שנה ראשונה של כל מחזור קודם מולד ניסן ט׳ שעות ותרמ״ב חלקים כשתדע תקופת ניסן של שנה זו מן המחזור תחשב ממנה צ״א יום וו׳ שעות ותק״יט חלקים ול״א רגעים לכל תקופה ותקופה עד סוף כל המחזור נמצאת תקופה האומ׳ שס״ה ורביע יתירה על זו כ׳ חלקים ומ״ח

רגעים

רגעי׳ וסימן כמ̇ה אם תרצה לידע מתי תקופת ניסן לפי חשבון
זה תדע תחילה השנים גמורות שעברו מן המחזור ותקח לכל
שנה מהן התוספת והיא יכ״א קנ״א מ״ח וקבץ כל הרגעים חלקים
וכל החלקים שעות וכל השעות ימים ותגרע מן הכל ט׳ שעות
ותרמ״ב חלקי׳ והנשאר תשליכנו בחדשי׳ בחדשי הלבנ׳ והנשאר
שאין בו חדש הלבנה תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה שנה
וברגע שיהיה המגיע בו תהיה התקופה של
בפ״י דקידוש החדש דף ל״ז — אותה שנה כתב רבי׳ משה נראין לי הדברי׳
שעל החשבון תקופה זו היו סומכין לענין
עיבור השנה בעת שבירת דין הגדול מצוי שהן מעברין מפני
הזמן או מפני הצורך לפי שחשבון זה הוא אמת יותר מן
הראשון והוא קרוב מדברים שנתבארו באיצטגנינות יותר
מחשבון הראשון שהיתה בו שנת החמה ש״סת ורביע וחשבון
שתי התקופו׳ האילו שבארנו דרכם הכל בקירוב הוא ובמהלך
השמש האמצעי לא במקומ׳ האמתי אבל במקו׳ השמש האמיתי
תהיה תקופת ניסן בזמנים אילו בכמו שני ימים קודם שתי
התקופות שיוצאין בחשבון זה בין בחשבון מי שמחשב ברביע
יום גמור בין למי שמחשב לפחות מרביע׳

הלכות קידושין מח

מצות עשה לקדש אשה בכסף או בשטר או בביאה
דף ב — וכולן בעדי׳ כמו ששנינו בתחילת מסכ׳ קידושין
גמ׳ שם — בכסף מנלן דכתיב כי יקח איש אשה ובעלה אין קיחה אלא
בכסף דכתיב הכא כי יקח איש אשה וכתיב התם נתתי כסף
השדה קח ממני מה קיחה האמורה שם כסף אף קיחה האמורה
כאן כסף׳ ושיעור הכסף בפרוטה ובשוה
במשנה שם ובגמרא בדף י״ב — פרוטה כבית הילל וכמה היא פרוטה אחד
משמונה באיסר האיטלקי וכבר בארנו על
לעיל בתחילת מצות מ״ה — פי הקבלה שהפרוטה משקל חצי שעורה
שם דף ט — של כסף נקי׃ בשטר כיצד כתב לה על
הנייר או על החרס אפילו שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת
בדף ה — לי בתך מאורסת לי בתך לי לאנתו הרי זו מקודשת ומן התורה
מניין שמתקדשת בשטר דכתי׳ ויצאה והיתה מה יציאה בשטר
בדף ט — אף הוויה בשטר׃ ומתקדשת בביאה מן התורה דכתיב ובעלה
וצריך עדים לזה׃ וכאשר נתקדשה באחד מאילו שלשה
נחשבות אשת איש ונאסרת על כל העולם ונאסר הוא
בקרובותיה דתניא המקדש את האש׳ הרי זה אוסר עליו שבע
עריות אמה ואם אמה ואם אביה ובתה ובת בתה ובת בנה
ואחות׳ כל זמן שהיא קיימת וכולן שנאסרו שעה אחת אין להם
היתר עולמית חוץ מאחות אשתו שאין אסורה אלא בחייה אין
סנהד׳ שם בדף ע״ב — הלכה כרב הונא דאמר חופה קונה מדקאמ׳ תלמודא לרב הונא
דאמר חופה קונה משמע שאין אנו סוברין
ריש פרק ב׳ דקידושין דף מ״א — כמותו׃ תנן האיש מקדש בו ובשלוחו
שם — והאשה מתקדשת בה ובשלוחה וזה למדנו
ממקרא זה ויצאה והיתה מה ביציאה מגרש ומתגרשת על ידי
שם — שליח אף בהוויה כן׳ וביציאה מניין דתניא ושלח מלמד
שהאיש עושה שליח׳ ושלחה מלמד שהאשה עוש׳ שליח ושלח
שם דף ב — ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח׃ תנן האומר לשלוחו צא
וקדש לי אשה במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה
מקודשת אבל אם אמר לו לך וקדש לי אשה פלונית והיא
במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר הרי זו מקודשת׃
דף פ״ר יע״ש כתו׳ — אמר רבי יצחק בר׳ יוסף אמר ר׳ יוחנן בפרק התקבל ובפ׳ שני
דף י״א — דנזיר האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם והלך שליח ולא
החזיר שליחותו נאסר בכל הנשי׳ שבעולם מ״ט חזק׳ שליח עוש׳

שליחותו ובכל אחת ואח׳ יש לחוש שמא קידש אמה או אחותה
או בתה׳ ואף על פי שהן מותרות לו לעולם הוא אסור דהדרה
בפ׳ התקבל דף כ״ה — ליה כמו האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא
דף ס״ד — אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ומסקינן בפר׳ התקבל
במה דברים אמורי׳ להחמיר אבל להקל אין אומרי׳ בשל תורה
חזקה שליח עושה שליחותו׳ ופלוגתא דרב
דף ל״ח והסוגי׳ כתו׳ שם דף ל״ב — נחמן ורב ששת הוא בפרק בכל מערבין׳
ושיטה זו כרב נחמן שפוסק רבי׳ תם הלכה
כמותו ולכך לא חש התלמוד להביא דברי רב ששת עם דברי
דף י״ב — רב נחמן בפרק קמא דחולין׃ המקדש על
כך משמע בפ׳ התומר דף כ״ח ובכתוה דוכתי — תנאי אם נתקיי׳ התנאי מקודשת ואם לאו
אינה מקודשת בין שהיה התנאי מן האיש
דין זה כפול לעיל בסימן מ״ד דף קכ״א עמוד ד — ובין שהיה מן האשה׃ וכל תנאי שבעולם
בין בקידושין בין בגרושין בין במקח
וממכר בין בשאר דיני ממון צריך להיות
בתנאי ארבעה דברים׳ ואילו הן שיהא התנאי כפול והן קודם
ללאו ושיהא התנאי קוד׳ למעשה ושיהא התנאי דבר שאיפשר
בפרק התומר דף כ״ח — לקיימו וכל אילו הארבעה היו כתנאי בני גד ובני ראובן׳ ותנן
רבי מאיר אומ׳ כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו
תנאי דכתיב ביהאם יעברו בני גד ובני ראובן ונתתם וגו׳ ואם
לא יעברו ונאחזו בתוככם׳ ואף על פי
הייגו ר׳ חנינא שם ונסכה בלשון חכמים בברייתא פ׳ מי שאחזו דף ע״ו — שחכמים חולקין על רבי מאיר הלכה כרבי
דף ע״ח — מאיר דבפרק מי שאחזו סוברים שמואל
ורבא כמותו הלכה למעשה׳ ואם חסר
כך משמע שם בדף ע״ה וע״ו — התנאי אחד מארבעה דברי׳ לו הרי התנאי
בטל וכאילו אין שם תנאי כלל ולא תהיה
מגורשת או מקודשת ויתקיים המקח או המתנה וכאילו לא
דף ס — התנה כלל׃ שנינו בפ׳ האומר האומר לאשה הרי את מקודשת
לי על מנת שאתן לך מאתים זוז הרי זו מקודשת והוא יתן׳
שם — ואיתמר עלה רב הונא אמ׳ והוא יתן פירוש והרי היא מקודשת
מיד ועליו לקיים התנאי ואם פשטה ידה וקיבלה קידושין
מאחר בין קידושין לנתינה קידושי שיני אינו כלום שסובר
שם — ברבי מאיר דאמר כל האומר על׳ מנת כאומר מעכשיו דמי׳
והלכה כרב הונא שר׳ יוחנן סובר כמותו שם׳ וגם רבי אליעזר
דף ס — דפסקינן שם כוותיה בפרק קמא דקידושין
בפ״ו דהלכות אישות דף ר״לח — סובר כרב הונא׃ כתב רבינו משה שכל
האומר מעכשיו אינו צריך לכפול התנאי
ולא להקדים תנאי למעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה
תנאו קיים אבל צריך להתנות בדבר שאיפשר לקיימו אבל
אם התנה בדבר שאי איפשר לקיימו הרי זה כמפליג בדברים
ואין שם תנאי׳ וכן האומר על מנת הרי הוא כאומר מעכשיו׳
ואין צריך לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה׳ ונראה לי
דף ע״ח — דעתו בזה שאף על פי שבפרק מי שאחזו מוכיח דאפילו בעל
מנת מצריך רבי מאיר כפילות אין הלכה כמותו בזה דרב אשי
שם — ורבא סוברים דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ושם
באותו עניין דמעכשיו אינו מצריך כפילות׃ מסקינן שם בפ׳
דף נ״ב — שני דקדושין שהמקדש בגזל שלה אינה מקודשת ואם שידך
שם — קודם לכן ואח״כ קדשה בגזל שלה מקודשת׳ קדשה בגזל של
אחרים אם נתייאשו הבעלים מאותו הגזל מקודשת ואם לאו
דף ו — אינה מקודשת׃ מסקינן שם בפר׳ ראשון המקדש במלוה אינה
מקודשת אפילו היתה בשטר כיצד כגון שהיה לו אצלה חוב
דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי בדינר שיש לי בידך אינה
מקודש׳ מפני שמלוה להוצא׳ ניתנה ואין כאן דבר קיים ליהנו׳
בו מעתה שכבר הוציא׳ אותו דינר ועבר הנאתו והמקד׳ במלוה
ובפרוטה דעתו לקדשה בפרוטה כדמסיק רבא בפרק שני
דף מ״ו — דקידושין ומתקדשת באותה פרוטה׳ פי׳ רבינו שמשון דווקא

כשאמר התקדשי לי במה שהלותי לך אבל במחילת מלוה
ברף ספי דלעיל וכן הבוניא (ספ׳ דף יט) מקודשת ואפילו בהנאת מלוה אמרינן התם דמקודשת במה
שמאריך לה הזמן׃ היתה לו מלוה אצלה על משכון וקדשה
באותה מלוה והחזיר לה המשכון הרי זו מקודשת שהרי היא
נהנית מעתה במשכון והרי הגיע הנאה לידה׳ ורבינו יצחק
כרבי שמואל אומר שמדקדק רבא מדרבי יוסי בר יהודה בפרק
דף יט ראשון דקידושין שהמקדש במלוה אפילו לא החזיר לה עדיין
המשכון מקודשת כשאמר לה הרי את מקודשת לי במלוה
פלוני שעל משכונך שאף על פי שהמקדש במלוה אינה
מקודשת מפני שלהוצאה ניתנה מכל מקו׳ כשיש עליה משכון
סס דף ח נחשבת כאילו היא בעין׃ אמר רבא אמר רב נחמן האומר
לאשה התקדשי לי בדינר והרי לך זה המשכון בידך עד שאתן
לך הדינר אינה מקודשת שלא הגיע הדינר לידה ולא המשכון
נתן להיות שלה׳ מנה אין כאן משכון אין כאן׳ ואומר רבינו
וכן הוא בתו׳ סס יצחק דהוא הדין אם אדם נותן מתנה לחבירו והניח אצלו
המשכון בעבורה אין המשכון משתעבד לו לכלום׳ שהרי לא
גוף המתנה הגיע לידו ולא המשכון נתן להיות שלו׳ כתב
מורי אלא יקנה לו בקניין גמור ואחר שיקנה לו יתן המשכון
לידו שאז יחול השעבוד על המשכון׳ והא דאמרינן בפרק
דף ע״ח השוכר את האומנין שאם באתה חבילת פועל לידו כלום׳ כלי
אומנותו שוכר עליהם אחרים עד כדי שכרן שקנה המשכיר
את החבילה׳ לשם אינו מדבר בלשון משכון כלל אלא שהתנו
עמו בקניין חשוב שישכור פועלים על החבילה שלהם אם
ברף ח׳ דלעיל יחזרו בהם׃ היה משכון בידו על חוב שיש לו ביד אחרים וקדש
בו האשה אף על פי שאינו שלו הרי זו מקודשת מפני שבעל
סס דף ה חוב קונה משכון כרבי יצחק׃ האיש המקדש צריך שיאמר
דברים שמשמען שקונה אותה לאשה ויתן לה את הכסף אבל
נתנה היא את הכסף ואמר׳ לו הריני מקודשת לך וכן אם נתנה
היא לו ואמר הוא אינה מקודשת אבל נתן הוא ואמרה היא
סס דף ט הרי זו מקודש׳ מספק׃ המקדש את האשה בשטר צריך שיכתוב
אותו לשם אשה המתקדשת בו כגט ואינו כותבו אלא מדעתה׳
כתבו לשמה שלא מדעתה אף על פי שנתנו לה מדעתה בפני
סס עדים אינה מתקדשת׳ דהלכה כרב פפא ורב שרביא שאומרי׳
סס אינה מקודשת דרבא ורבינא דאמרי מקודשת איתותבו מהיא
דאין כותבין שטר אירוסין ונישואין אלא מדעת שניהם׳ ורב
דף קב אשי שהוא אחרון סובר בפרק הנושא שמדבר בשטרי אירוסין
ברף ט׳ דלעיל ממש׳ ועל תירוץ דרבא ורבינא שמעמידין אותה בשטרי
פסיקתא לא סמכינן כך פירש רבינו חננאל בלשון אחר׳
אמנם בלשון אחר פיר׳ דהלכה כרבא ורבינא דאמרי מקודשת
דף קב ועל התירוץ שמתרץ בפ׳ הנושא להפך דבשטרי אירוסין ממש
מדבר אין לסמוך וכן פוסק בהלכות גדולות דרב יהודאי גאון
בסוף הלכות קידושין׃ הדברים שיאמר האיש כשיקדש צריך
שיהו עניינם שהוא קונה את האשה לא שיהא מקנה עצמו אל
סוגיא בפ׳ קמא דקידושין דף ו׳ האשה כיצד הרי שאומ׳ לה או כתב לה בשטר שנתן לה הריני
בעליך׳ הריני ארוסך׳ הריני אישך׳ וכל כיוצא בזה אין כאן
קידושין כלל׳ אמ׳ לה או כתב לה הרי את אשתי׳ או ארוסתי׳
או הרי את קנויה לי׳ הרי את שלי׳ הרי את ברשותי׳ הרי את
זקוקה לי׳ הרי את לקוחתי׳ או אומר לה ביהודה הרי את
חרופתי׳ וכל כיוצא בזה הרי זו מקודשת׳ אמ׳ לה או כתב לה
הרי את מיוחדת לי׳ הרי את מיועדת לי׳ הרי את עזרתי׳ הרי
את נגדתי׳ הרי את תחתי׳ הרי את צלעתי׳ הרי את סגורתי׳
הרי את עצורתי׳ הרי את תפוסתי׳ הרי זו מקודשת מספק
והוא שיהא מדבר עמה תחילה על עסקי קידושין אבל אם אינו
מדבר עמה תחילה על עסקי קידושין אין חוששין ללשונות
האילו׳ ויש לו לקדש האשה בכל לשון שיהא מכרת בו רק
דף ע משמעות הדברים באותו לשון שקנאה׃ שנינו בפר׳ ד׳ דמעשר

דף י שני ומביאה בפרק קמא דקידושין היה מדבר עם האשה על
עיסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש לה
סס רבי יוסי אומ׳ דיו׳ אמ׳ רב הונא אמר שמואל הלכה כרבי יוסי
והוא שעסוקין באותו עניין דהלכה כרבי
סס ופסקו דהלכה כל מחברו בפ״ר דערכין דף מ״ו מחברו שאומ׳ כן׳ ומסקינן שם שכל שאינו
יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהיה לו
עסק עמהן פירוש לעשות הוראות פן יבא
סס ופי׳ רבי׳ עזרי׳ בתו׳ סס להתיר הערוה וצריך להודיעו גם פסק זה דרבי יוסי׳ ורבינו
עזריאל פירש לא יהיה לו עסק לדבר עם הנשים מקדושין או
מגרושין פן תהיה מקודשת או מגורשת והוא לא ידע׃ עידי
קדושין וגירושין אין צריך לומ׳ להם אתם עדי אלא כיון שקידש
בפניהם או גירש בפניהם הרי היא מגורשת או מקודשת
דף מ״ג כדאמ׳ במס׳ קידושין בפרק שני אלא מעתה קדש האשה בפני
שנים הכי נמי דצריך לומר אתם עדי׃
סס דף מ״א ונדרים דף ל׳ בפר׳ נערה בכתובות דף מ״ו תנן האיש מקדש בתו כשהיא נערה בו
ובשלוחו שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה
סס ומדקדק התלמוד כשהיא נערה אין כשהיא
קטנה לא מסייע ליה לרב דאמר אסור לו לאדם שיקדש את
בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמ׳ בפלו׳
ומשנה בפרק נערה דף מ״ו אני רוצה׃ הלכ׳ רווחת היא בישר׳ שקידושי
קטנה ונערה לאביה וזכאי במציאת׳ ובמעשה
סס דף מ״ג ידיה׳ ובכתובת׳ אם נתארמלה או נתגרשה
בפ״ק דקידושין דף ג׳ וט׳ ובכתובות מקומות מן האירוסין הוא זכאי בכל עד שתבג׳׃ בגרה
הבגרת אין לאביה רשות בה והרי היא
ברף מ״ג דלעיל כשאר כל הנשים שאין מתקדשת אלא לדעתה׳ וכן השיאה
ונתארמלה או נתגרשה בחיי אביה הרי היא ברשו׳ עצמה אע״פ
שעדיין היא קטנה כיון שנישאת אין לאביה רשו׳ בה לעולם׃
דף מ״ד ומ״ה מוכיחות ההלכות בפרק שני דקידושין שאם נתקדשה קטנה
והוא הדין נער׳ קודם שתבגר שלא לדעת אביה אינה מקודשת
כדף מ״ה אפילו נתרצה האב אחר שמתקדשה שהלכה כרבינא שסובר
כ״ף מ״ד כן לגבי רב ושמואל שחולקין עליו מפני שרבינא הוא אחרון׳
כקימן כ״ג וכן פוסקין רב האי גאון והלכות גדולות והשאלתות׳ ואפילו
נתארמלה או נתגרשה מאותן קידושין אינה אסורה על הכהן
כדף מ״ב עי׳ וע״ש בתו׳ ובין היא בין אביה יכולין לעכב כדברי רב בין נתקדש׳ בפניו
בין שלא נתקדשה בפניו אינה מקודשת׃
פה פשוט וכלמר בפ׳ עשרה יוחסין דף ע״ט וסוגי׳ דקידוש׳ תביה בדרך וכו׳ היתה הבת ספק בוגר׳ שקדשה אביה שלא
לדעת׳ בין שקדשה היא עצמה שלא מדעת
אביה הרי היא מקודשת מספק לפיכך
במשנה ריש פ׳ ב׳ מקדשין צריכה גט מספק׃ יש לאיש לעשות שליח
לקדש בין אשה פלוני׳ בין אשה משאר נשי׳׳ וכן אשה הגדולה
עושה שליח לקבל קידושין בין מאיש פלוני בין משא׳ אנשי׳
וכן האב עושה שליח לקבל קדושי בתו כל
בכל׳ קמא דקידושין דף י״ט כל הסוגיא זמן שהיא ברשותו׃ ואמ׳ רבא אמ׳ רב נחמן
אומ׳ אבא לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך
מדרבי יוסי בר ר׳ יהודה פירוש שר׳ יוסי בר ר׳ יהודה אומ׳ מעות
הראשונות של מכירת אמה העבריה לא לקידושין ניתנו
וכשמייעדה האדון בקטנותה אומר לה התקדשי לי בשעבוד
שיש לי עליך ולכך מצריך שיהא מייעדה בתוך שש בשעה
שיש בה שוה פרוטה במלאכתה אם תעשנה דהרי הוא כמו
שאמר לה אביה צאי והתייעדי מדעתיך לפלוני ומדלא קאמר
לר׳ יוסי בר ר׳ יהודה אלא מדר׳ יוסי בר׳ יהודה שמעינן שסובר
כתו׳ סס שכך הלכה׳ ואומר רבינו יצחק דאפילו רבנן מודים בזה דלא
גרע תן מנה לבתי ותתקד׳ בתי לך מתן מנה לפלוני ותתקדש
ר״ס דף ו׳ בתי לך דאמר התם שהיא מקודשת מדין ערב והא דנקט מדר׳
יוסי בר רבי יהודה היינו משום שיש לדקדק כך מתוך דבריו
אבל מדרבנן אין הוכחה שיסברו כך אלא מתוך הסברא׳ ואע״ג

דרב

סמ כלף יט
דרב נחמן בר יצחק אומר דקסבר ר׳ יוסי ברבי יהודה דמעות הראשונו׳ לקידושין ניתנו ולפי זה אין לדקדק כלום מדר׳ יוסי ברבי יהודה מכל מקום מתוך הסברא יש לדקדק כך לדברי
סמ
הכל כאשר בארנו׳ אמנם סוגיית התלמוד מוכחת דלא כרב נחמן בר יצחק שהתלמוד נושא ונותן ולבסוף אמר ולרב נחמן כו׳: אם יקשה לך על פסק זה והלא אין מעשה קטן כלום
בתו׳ סם בד״ה אמר אדם
פרק הניזקין דף כט
וגם שנינו במסכת גיטין מציאת חרש שוטה וקטן יש בהם גזל מפני דרכי שלום אבל לא מדין תור׳ תוכל לתרץ כי יש חילוק בין מציאה למתנה כי יש שם דעת אחרת מקנה וכן מוכיח
דף סד
בפרק התקבל דכל מקום שיש דעת אחרת מקנה יש לקטן
מיימוני פרק ג׳ הלכות אישות דף לג׳ וע״ם באשירי נב׳ עד סמכיהו גם כן
זכייה מן התורה: כל העושה שליח לקבל קידושין צריך לעשותו בפני עדים אבל האיש שעושה שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים שאין מקום לעדות בשליחו׳ האיש אלא להודיע אמיתות הדבר לפיכך אם הודו השליח והמשלח אין צריכין עדים׳ כמו שליח הגט׳ וכמו שליח שהרשהו להפריש לו תרומה׳ וכיוצא בהן בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו ואין צריכין עדים וכן פירש רבינו יצחק בתשובה אחת׳
דף מג
מסקינן בפרק שני דקדושין שהשליח נעשה עד לפיכך אם שלח שנים לקדש לו אשה והלכו וקדשו אותה הן הן שלוחים והן הן עידי קדושין ואין צריכין לקדשה לו בפני שני׳ אחרים: והכל כשרים לשליחות זה חוץ מחרש שוטה וקטן לפי שאינם בני דעת: והגוי והעבד לפי שאינן בתורת גיטין וקידושין:
אי איתא לגבי גט בתגיטין דף כ״ג ה בקדושין דהוא תקנו להדדי בפרק דקידושין דף ה וכנתה דוכתי
שליח האיש כשמקדש יאמר הרי את מקודשת לפלוני בכסף זה׳ ואם שליח האשה הוא שמקבל הקידושין יאמר לו הרי פלונית ששלחה אותך מקודשת לי וכן המקדשת על ידי האב אומ׳ הרי בתך פלוני׳ מקודש׳ לי וכשהקטנה מקבלת הקידושין
דף מח
יאמר לה הרי את מקודשת לי וכו׳: אמרינן בפ׳ שני דקידושין שמצוה על האשה שתקדש עצמה ושיקדש אדם אשתו בעצמו יתר מעל ידי שלוחו וגם אין ראוי לקדש אשה עד שיראנה ותהיה ישרה בעיניו שמא לא תמצא חן בעיניו ותהיה מגורשת
דף יב כל הסוגיא
או שוכב עמה והוא שונאה: אמרינן בפרק ראשון דקידושין שרב היה מצוה להכות מכת מרדות לכל מי שעושה תחילה קניינו בביאה׳ מפני שזה הרגל פריצו׳ אף על גב שכבר שידך׳ וכן המקדש בלא שידוכין׳ וכן המקדש בשוק׳ אף על פי שכל אלה קידושין גמורין מכין אותו מכת מרדות שדבר זה דומה
עס כתו׳
להרגל זנות׳ עוד היה מלקה על דמבטל גיטא׳ ועל דמסר מודעא אגיטא׳ ועל דמצער שליחא דרבנן׳ ועל דחיילא שמתא עילויה תלתין יומי׳ ולא אתי תבע שמתיה׳ ועל חתנא דדייר בבי חמיו כדאמ׳ הוי זהיר באשתך מהתנך הראשון׳ אמנם נהגו העולם לעניין חתן כנהרדעי דאמ׳ בכולהו
בפרק ערבי פסחים דף קי״ג ועיין לעיל בסי׳ קכ״ו דף מג ע״א
יק קמא דקדושין נ׳ ועו״ד טעם אחר היתר בנו׳ סס
לא מנגיד רב אלא אמאן דמקדש בביאה: בארץ המערב רגילין שהמקדש האשה הוא מברך ברכת אירוסין קודם שיקדש אבל במלכיות אילו אין המקדש עצמו מברך אלא אחר׳ ולכך נהגו שאין מברכין עד אחר קידושין׳ ובכתובות פרק ראשון מפרש כיצד מברך ברוך אתה ה׳ אלקינו מלך העולם אקבו על העריו׳ ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין ברוך אתה ה׳ מקד׳ עמו ישרא׳ על ידי חופה וקידושין׳ ובערי המערב אין חותמין כי אם ברוך אתה ה׳ מקדש ישראל:
ז׳ וכל הסוגיא ארת באשירי סס דף קכ״ב ע״ב
ת הא ס מקדש דף מ״ד
אין האשה מתקדשת אלא לרצונה שנאמר והלכה והיתה משמעות המקרא שמתקדשת מדעתה והמקדש אשה בעל כרחה אינה מקודשת אבל האיש שאנסוהו שיקדש בעל כרחו הרי זו מקודשת לאמימר׳ ולמר בר רב אשי אינה מקודשת
דף מח
כדאיתא בפרק חזקת הבתים׳ והגאונים תופשין עיקר דברי מר בר רב אשי: יש לאיש לקדש נשים רבות כאחת והוא
ומעו׳ מתכי׳ ונמ׳ אים מקדש דף כ׳

שיהיה בכסף שיקדש שוה פרוטה לכל אחת ואחת ויש לאחת מהן או לאחר ליקבל הקידושין על ידי כולן מדעתן: האומר לאשה התקדשי לי בדינר זה׳ נטלתו וזרקתו לפניו לאור או
ב״מ דקידושין דף ח׳
לים או לכל דבר האבד אינה מקודשת׳ וכן אם אמרה תניהו לאבא או לאביך אינה מקודשת על מנת שיקבלם לי הרי זו
סמ
מקודשת כדאית׳ בברייתא׳ וכן אם היה מוכר פירות או כלים וכיוצא בהם ואמרה לו תן לי מעט מאילו ואומר לה אם אתן לך תהא מקודשת לי אם אמרה הן ונתן לה הרי זו מקודשת׳ אבל אם אמרה תן לי מהם או השלך לי או דברים שעניינם שאומרת לא תשחק עמי בדברים אילו אלא תן לי בלבד ונתן
סמ
אינה מקודשת כך פוסק הלכה במסכת קידושין בפרק קמא:
דף כ״ה כל הסוגיא
גרסינן בפרק האומר אמר רב נחמן אמר שמואל המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו אפילו שניהם מודים׳ וכן אמרו משמיה דרב המקד׳ בעד אחד בי דינא רבה אמרו אין חוששין לקידושיו מאן בי דינא רבה רבינו הקדוש׳ מתוך כך פוסק
סמ דף תל״א
בהלכות גדולות ורב אלפס להקל׳ אמנם בסוף הסוגיא אומר מאי הוי עלה רב כהנא אמר אין חוששין רב פפא אמר חוששין ולא נפסק הלכה כמי וראוי להחמיר כך פסק הרב רבי אליעזר ממיץ: כתוב בהלכות גדולות היכא דקידש בפסולי עדות דרבנן קידושי מעליא לא הוו עד דהדר מקדש בעדים כשירים ואפילו הכי לא משתריא לעלמא אלא בגיטא׳ וליכא בין פסולי עדות דאורייתא לפסולי עדות דרבנן אלא לגט אשה בלבד אבל לכל עדות שבתורה כי הדדי נינהו כמו שאילו פסולים כך אילו פסולים: קטנה שקדשה עצמה בחיי אביה אין קידושיה קידושין ואין נישואיה נישואין׳ וקטנה דאיתיה לאבוה במדינת הים ואנסיבתה אמה ואחיה אשאילת הדא מילתא קמי רבנן כמה זימנין ואמרו דשפיר עבדן דנישואין תיקנו לה לקטנה אי איתיה לאב מקדש לה קידושי תורה ואי לא מינסבא בתקנתא דרבנן׳ וכמה דגדלה גדלי נישואי דידה׳ וכדאתי אב לא צריך לקדשה׳ עד כאן דברי הלכות גדולות: ורבינו יצחק אומר שאין נישואיה
דף מד
נישואין אפילו מדרבנן תדע שהרי בפ׳ שני דקידושין שמביא
דף כ
משנתינו דריש יבמות וכל העריות הנשואות לאחים אם מתו או מיאנו צרותיהן מותרות להתייבם ומדקדק קידשה מאן אלימא דקידשה אב במיאון סגי לה והלא צריכה גט ולמה אינו מעמידה בעניין שפירש בהלכות גדולות׳ וגדולה מזו אומר רבינו מנחם שאפילו לקיימה אסור שמא קידשה אביה לאחר ואינו נראה לרבינו יעקב ולרבינו יצחק לאוסרה עליו
כל הסוגי׳ כולה בתו׳ פרק י״א מקדש דף מ״ה בד״ה בפירו׳ אחר ובאשירי סם שלהי דף נ״ב וריש דף נ״ג
מחמת חששא זו שאם באת לחוש לכך אם כן אם מת אביה במדינת הים תאסר לכל דשמא קידשה אביה ואין אנו יודעין למי: חרש שנשא פקח וכן חרשת שנשאת לפקח אין קידושיה קידושין גמורין מן התורה אלא מדברי סופרים לפיכך אם בא פקח וקדש אשת חרש הפקחת הרי זו מקודשת לשיני קידושין גמורין ונותן גט והיא מותרת לבעלה החרש׳ אבל השוטה שקידש פקחת ופקח שקדש שוטה אין כאן קידושין כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרי׳ כדאיתא ביבמו׳ פ׳ חרש: סריס
דף קיב
כך משמע בפ׳ הערל דף ע״ט ובפ׳ דבכורו׳ דף מ״ב ובפרק חרש דף קי״ג
שקידש בין סריס חמה בין סריס אדם בין איילונית שנתקדש הרי אילו קידושין גמורין: טומטום ואנדרוגינוס שקידשו אשה או שקדשם איש הרי אילו קידושי ספק וצריכין גט מספק: המקדש אחת מן העריות לא עשה כלום שאין קדושין תופסין לא בחייבי מיתות ולא בחייבי כריתות חוץ מן הנדה: אמרינן בפרק המגרש אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר בפני בעלה הרי זו מקודשת
דין הטומטו׳ פסוט וכלחד שהוא ספק זכר בפ׳ הערל דף ע״ב ובפ׳ דבכורות דף מ״ב ובאנדרוגינוס פוסק כברייתא דרבי יוסי שלא הכריעו בו חכמי׳ אם זכר אם נקיבה בפ׳ הערל דף פ״ג וכן פסק רב אלפס סם דף תל׳ והמיימו׳ בפ״ד דהלכות אישות דף ל״ה
בפרק האומר דף כ׳ ו ס״ב
כדף סח
דף כ״ט כל הסוגיא

לשיני שהאשה שאמרה לבעל גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה כדאמ׳ רב המנונא שם ובפרק התקבל פוסק רבי׳ יצחק כמותו שבכל מקום מקשה מדבריו אע״ג דבסוף

דף כ״ד ובכסף ר״י בת׳ פ׳ התקבל רבעיל בר״ה הילכתא

דף נא נדרים משמע דרבא פליג עליה׳ אבל קדשה אחר שלא בפני בעלה אין תופסין בה קדושי׳ עד שתביא ראיה שנתגרשה קודם שתקבל הקדושין דכל שלא בפניו מעיזה׃ המקדש אחת מן השניו׳ או מאיסורי לאוין או באיסורי עשה הרי זו מקודשת קידושין גמורים׃ ויבמה

בס״ב ריבמות דף כ ובפ״ג דקידושין דף כ״ו וכ״ז

שנתקדשה לזר היא מקודשת בספק שנסתפק לחכמים אם הקידושין תופסין ביבמה כשאר חייבי לאוין או אין קידושין תופסין בה כערוה כדאיתא במסכת יבמות פרק האשה רבה ונחלקו בה רב ושמו׳ ואף על פי שאסור לו לכנוס אחת מכל אילו הרי זה מגרש בגט׃ המקדש גויה או שפחה אינם קידושין אלא הרי היא אחר הקידושין כמו שהיתה קודם הקידושין וכן גוי ועבד שקדשו בת ישר׳ אין קידושיהן קדושין׃ גרסינן בירושלמי דפרק הערל מניין שאין קידושין תופסין באשת איש רבי אמי בשם רבי ינאי אומ׳ ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר לכשתצא מביתו דווקא׳ לאיש אחר פרט לקרובות מכאן שאין קדושין תופסין בהן׃ ישראל משומד שקדש אף על פי שעובד עבודה זרה ברצונו הרי אילו קדושין

דף נ״ב נזו׳ סס בכ״ב דקידושין דף כ״ו ונ״ח ובפרק ב׳ דיבמות דף כ״ב וכ״ג

דף מ ז גמורים וצריכה ממנו גט כדאיתא בפרק ההולץ׃ מוכיח בפרק

דף י כ קמא דקידושין שאם קידש אשה באוכל או בכלי וכיוצא בו ששוה פחות משוה פרוטה הרי זו מקודשת מספק וצריכה גט מכפק שמא דבר זה שוה פרוטה במקו׳ אחר׃ ונראה לרבינו משה שאם קדש בתבשיל או בירק שאינו מתקיים וכיוצא בהם אם

בפ״ד דהלכות איסורי ביאה דף ל״ה

לא היה שוה פרוטה באותו מקום אינה מקודשת כלל שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסיד ויאבד ולא יהיה שוה כלום׃ המקדש בדבר שאסור בהנאה אינה מקודשת

דף כ ו כדאיתא בפרק שני דקדושין ואפילו היה אסור מדבריה׳ כגון חמץ בשעה שישית מיום ארבעה עשר אינה מקודשת כדאיתא בפרק קמא דפסחים׳

דף ז׳ וכן בדיני פ״ב דף כ״ח

בדף כ ו דלעיל עבר ומכר דבר האסור בהנאה וקדש בדמיו הרי זו מקודשת׳ ולכתהילה לא יקדש כדאיתא בנדרי׳ בפרק

דף מ ז השותפין׳ ואסור זה מדבריה׳ לו לבדו אבל לאחר מותר חוץ מעבודה זרה שאם קידש בדמיה אינה מקודשת מפני שדמי ע״ז

בפרק האיש מקדש דף נ ח

בכ״ל קמא דקידושין דף ו׳ אסורין בהנאה כמוה׃ האומר לאשה הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שתחזירהו לי אינה מקודשת בין החזירה בין לא החזירה שאם לא החזירתו הרי לא הגיע לידה כלום׃ המקדש האשה על מנת שאין לה עליו שאר כסות ועונה אומרת לו בשאר וכסות תנאך קיים כרבי יהודה מפני שהוא תנאי שבממון׳ אבל בעונה

בפ׳ קמא דקידושין דף י״ט ובפר׳ אף על פי דף נ ו וכיתר מקומות

תנאך בטל שהתורה חייב אותך בעונה והרי זו מקודשת ואתה חייב בעונתה ואין בידך ליפטור עצמך בתנאך׳ וכן כל כיוצא בזה׃ האומר לאשה הרי את מקודשת לי בבגדים אילו שהם שוים חמשים זוז והיו של משי וכיוצא בזה שהאשה מתאוה להם׳ אם היו שוים חמשים זוז הרי זו מקודשת משעת לקיחה׳ ואין אומרים יושמו בשוק ואחר כך תהא מקודשת כדי שתסמוך דעתה׳ אלא הואיל והם שוים כמו שאמר הרי זו מקודשת משעה ראשונה׳ ואם אינם שוים

דף ט אינה מקודשת׳ כך פוסק בפרק קמא דקידושין במסקנא

כדף ז דשיראים אינם צריכין שומא כרבה כאשר בארנו׃ ומדקדק

רבינו יעקב למה אינו אומר בפירו׳ שהלכה כרבה כמו שמזכיר שם שאר אמוראים שפוסק כמותן ומתוך כך אומר רבי׳ יעקב שרוצה התלמוד לפסוק דווקא בשיראין וכיוצא בהן כגון טבעת של זהב בלא אבן אין צריכין שומא מפני ששומתן ידועה קצת אבל במקדש בטבעת שיש בה אבן פעמים שיש בה אבן טובה ופעמים שהאשה סבורה שהאבן שוה יתר ממה שהיא שוה ודאי צריך שומא אף על פי שאמר לה כך היא שוה ואפילו אמר לה התקדשי לי בזו במה שהיא שווה ומכאן כתוב׳ דף ט׳ ר״ל ובהאיסורי סס דף עותר ל

סמכו שלא לקדש בטבעת שיש בה אבן׃ בפרק המדיר אמר דף ע״ד

רבי אמי המקדש בפחות משוה פרוטה או במלוה וחזר ובעל בתם בפני עדים צריכה גט שעל בעילה זו סמך ולא על אותן קידושין הפסולים חזקה היא שאין אדם מישראל הכשרים עושה בעילתו בעילת זנות והרי בידו עתה לעשותה בעילת מצוה׃ האומר לשתי אחיות הרי אחת מכם מקודשת לי ונתן להו פרוטה או שקבלתה אחת על ידי חבירתה׳ וכן אומ׳ לאב הרי אחת מבנותיך מקודשת לי וקבל האב קדושין אף על פי שקדושין אילו הן קירושין שלא נמסרו לביאה שאסור לו לבא על אחת מהן אף על פי כן קידושין תופסין בהן וכולן צריכין

כמנו גט דהלכה כאביי שאומר כן במסכת קידושין׃ שנינו פ״ב דף נא

בפרק שלישי דקידושין ומביאה בפרק שני המקדש בתו סתם דף סד) דף

אין הבוגרת בכלל אפילו עשאתו הבוגרת שליח דלא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה להשיא בוגרת׳ מכאן מדקדק רבינו יעקב שאם שידך אחרת מבנותיו לאחר ואמר לו בסתם בתך מקודשת לי מסתמא המשודכת קדש כיון שיש עליו חרם תקנת

בתוספ׳ סס דף כ״ב בר״ה והלכת׳ ובהאיסורי דף נ״ג ע״ד

קהילות לא שביק לה ומקדש האחרת ואפילו במקום שאין

כדף מה תקנה מכל מקום שארית ישראל לא יעשו עולה כמו שאומר שם׳ וכל שכן אם המשודכת במקו׳ החתן והאב שדעתו עליה׳ וכל שכן אם אמר לו בתך הגדולה ואין לו בנות כי אם מאשה אחת שאז אין שום ספק שגדולה שבכולן רוצה לומר כדאיתא

בפרק האומר דאמצעית שמה אית לה׃ בתחילת פרק שלישי דף סד

דקדושין אמר העושה שליח לקדש לו אשה והלך השליח דף כח ונ״ט

וקידשה לעצמו הרי זו מקודשת לשליח ואסור לעשות כן׳ וכל

העוש׳ דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר נקר׳ (רמאי) כתו״ם אינו

רשע׃ תנן בפרק המגרש יצא לה שם בעיר שהיא מקודשת דף פח

הרי זו מקודשת׳ ואמר עולא בגמרא וכן תני לוי לא שישמעו דף פט

קול הברה אלא שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין ונשים טוות לאור הנר ושמחות לה ואומרות פלונית נתקדשה היום׃ עוד אמר שם שאם יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה בפנינו מגרש ראשון ונושא שיני

בדף פ״ט וגם בכמ״ל כימן כ״ב הביאו

אבל לא יגרש שני וישא ראשון שלא יאמרו מחזיר גרושתו מן

האירוסין הוא׃ אמרינן במסכת כתובות שהאשה שאמרה פ״ב דף כג

אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אם נתנה אמתלא לדבריה למה אמר׳ כן מתחלה הרי זו נאמנת׃ שנינו בתחילת

מסכת כתובות בתולה נשאת ליום הרביעי במקום שאין בית דף ב

דין יושבין אלא בשיני ובחמישי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין ויהיה לו פנאי שלשה ימים שלפניהם לטרוח בסעודה ואלמנה נישאת בחמישי כדי שיהא שמח עמה חמישי וששי ושבת ויצא למלאכתו יום ראשון׃

בפרק אף על פי מפרש שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל דף נ״ז

לפרנס עצמה בתכשיטים וצרכי החופה׳ וכן לאיש משתבעו האש׳ ואם הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשא נתחייב במזונותיה

אע״פ שלא כנסה׳ ומסקינן בפרק ראשון שאם הגיע זמן באחד בכתובות דף

בשבת או חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה כשהגיע

הזמן

שם דף ז הזמן אינו מעלה לה מזונות : תנו רבנן מברכין ברכת חתנים
בעשרה כל שבעה אמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשו׳ ומה
היא ברכת חתנים בורא פרי הגפן ׳ שהכל ברא לכבודו ׳ יוצר
האדם ׳ אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו וגורס
רב סעדיה ובצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בניין עדי
עד ברוך אתה ה׳ יוצר האדם : שוש תשיש ותגל עקרה בקיבוץ
בניה לתוכה בשמחה ברוך אתה ה׳ משמח ציון בבניה : שמח
תשמח ריעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם ברוך
אתה ה׳ משמח חתן וכלה : ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם
אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רנה דיצה חדוה אהבה
ואחוה ושלו׳ וריעו׳ מהרה ה׳ אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות
ירושלם קול ששון וקול שמח׳ קול חתן וקול כלה קול מצהלות
חתנים מחופתם ונערים ממשתה נגינתם ברוך אתה ה׳ משמח
תו׳ שם דף ח׳ חתן עם הכלה : יש מפרשין כי שלשה ברכות אילו שהכל ברא
לכבודו׳ ויוצר האדם ׳ ואשר יצר את האדם ׳ לכך מתחילות
בברוך אף על פי שסמוכות לברכות שלהם מפני שהן קצרות
תו׳ דברכות דף ג׳ ולעי׳ בסוף סימן מ״ח הכיתו אם לא היו פותחות בברוך היו נראו׳ כאחת׳ וקשה דבירושלמי
מקשה על ברכה הסמוכה לחבירתה והרי הבדלה ומתרץ שניא
היא שמתחלה רבי מפזרן ׳ ומה הקשיה והלא קצרות הן ׳ ורבי׳
שם שלמה פירש כי אין סדר הזיווג מתחיל כי אם מאשר יצר את
האדם ואילך אבל שהכל ברא לכבודו נתקנה לשבח לאדון
הכל שנעשה שושבין לאדם הראשון והיה ראוי לברך משעת
אסיפת העם לא מכנסן על הכוס ׳ ויוצר האדם מפני שנבראו
שם אדם ואשתו בשני פעמים : אמ׳ר׳ יצחק א״ר יוחנן מברכין ברכת
חתנים בעשרה כל שבעה וחתנים מן המנין : רב אשי איקלע
לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו למחר אמר להו אי איכא
בתו׳ שם דף ז׳ בד״ה והוא פנים חדשות מברך כולהו ואי לא לא ׳ ואומר רבינו יצחק
דווקא פנים חדשות שדרך להרבות בשבילם כגון אדם
חשוב׳ ואפילו בא קודם החופה הואיל ושהא שם לכבוד החופה
כתב מורי שמברך כולם ׳ ועוד אומר רבינו יצחק כי שבת
נקראת פנים חדשות דאיתא במדרש מזמור שיר ליום השבת
שם דף ח׳ כל הקונ״ה אמר הקב״ה באו פנים חדשות לכאן נאמר שירה ׳ ואם לא באו
פנים חדשות יומא קמא מברך כולהו מכאן ואילך כל שבעת
בפרש״י שם ימי המשתה מברך שהשמח במעונו ואשר ברא׳ ומפני שברכה
זו היא יחידה לפעמים לכך פותחת בברוך שאינה נחשבת
ברכה הסמוכה לחברתה ׳ ומשבע׳ ועד שלשי׳ מברך שהשמחה
במעונו אפילו לא באו קרואין לכבוד החופה ובזמן הזה ערבה
כל שמחה ולא נהגו לברך כלל אחר שבעת ימי המשתה :
דף ז ובפרק קמא דכתובות מסקינן כי אלמון שנשא אלמנה אין
דף ו מברכין אלא יום אחד בלבד : גרסינן בפרק קמא דברכות כל
הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות קול
ששון קול שמחה קול חתן וקול כלה קול
אומר הודו : אמרו חכמים שאסור לשהות בפר׳ החובל דף פ״ט ובפרק א״ע על פי דף נ״ז
עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה
לפיכך כותבין כתובה קודם כניסתו לחופה
במסכה פרק גט פשוט דף קס״ז ואחר כך יהיה מותר באשתו ׳ והחתן
נותן שכר הסופר ׳ וכמה הוא כותב לה אם במסכה פ״ק דכתובו׳ דף י׳ וביתר מקומות
היא בתולה אין כותבין לה פחות ממאתים
דינרים ואם היא בעולה אין פוחתין לה ממאה דינרים וזהו
ב״מ פ׳ א״ע דף כ ד הנקרא עיקר כתובה ׳ ואם הוא רוצה להוסיף לה אפילו ככר
עמ׳ שם זהב מוסיף ׳ ודין העיקר ודין התוספת לרב הדברים אחד הוא׳
לפיכך כל מקום שנאמר כתובה סתם הוא
העיקר והתוספת כאחד ׳ ומספר הכתובה בתו׳ פ״ק דכתובו׳ דף י׳ בד״ה ית׳ רב נחמן
נלמד שכתובת בתולה מן התורה מכמוהר
הבתולות ׳ שכתוב שם כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאוריית׳ :
דף קי ותנן בפרק בתרא דכתובו׳ נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ

ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל שאינם כל כך טובים רבן
שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות
קפוטקיא דקסבר כתוב׳ דאוריית׳ ׳ ואמ׳ רבי בפרק גט פשוט דף דף קע״ד ובפרק מי שאחזו דף ע״ה וביתר מקומות
יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל
במשנתינו הלכה כמותו ואף על פי שאומר
שם באותו פרק על ברייתא אחרת לאפוקי כדף קי
מדרבן שמעון בן גמליאל כמו כן בפרק המגרש מצינו לאפוקי גדף פ״ה
מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ופוסק רב נחמן
הלכה כמותו בפ׳ יש נוחלין : והשקל הוא ארבעה דינרי׳ והדינר דף קל״ו
שש מעה והמעה על פי הקבלה היא משקל
שש עשרה שעורות : וכן מבואר לעיל בתחלת סימן מ״ה
חכמים תקנו כתובה בפר׳ האשה רבה דף פ״ט וע״ש בתו׳
לאלמנה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ׳
וכל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה היינו כל״ת בריש פ׳ א״ע דף כד וכו
מנה בעילתו בעילת זנות : אחד הכותב
כתובה בשטר ׳ ואחד שהעידו עליו עדים וקנו ממנו שהו׳ חייב
לה מאה או מאתים במקום שאין כותבין ׳ וכן אם נתן לה
מטלטלין כנגד כתובתה אף במקום שכותבין ׳ הרי זה מותר
לבעול עד שיהא לו פנאי לכתוב כדאיתא בפרק קמא דכתובו׳ דף ז
רק שיקבל עליו אחריות אם יאבדו או יוזלו כדמוכח בפרק אף דף נ ו
על פי : בפרק נערה מסקינן דארוכה שמתה אין לה כתובה דף נ ג
ואינו חייב לקוברה אבל מת הוא גובה כתובתה : גרסינן
בירושלמי דנערה קל הוא בתנאי כתובה שבכל מקום אדם דף כ ט ריש ע״ב
מזכה בכתיבה וכאן אף בדברים ובכל מקום אין אדם מזכה
אלא למי שהו׳ בעולם וכאן אף למי שאינו בעולם : הכונס את בפרק א״ע על פי דף נ ז
האשה ולא כתב לה כתובה או שכתב ואבד שטר הכתובה או
שמחלה כתובתה לבעלה או שמכרה לו כתובתה חוזר וכותב
לה עיקר כתובה אם רוצה לקיימה ׳ אבל המוכרת כתובתה בפרק החובל דף פ״ט
לאחרים בטובת הנאה אינו צריך לכתוב לה כתובה אחרת
שלא תקנו לה חכמים כתובה אלא שלא תהא קלה בעיניו
להוציא׳ ואם הוציאה משלם כתובת׳ ללוקח
כדרך שהיה משלם לה אם לא מכרה : בפר׳ דף מ״ג והכונ׳ כתו׳ שם בד״ה סלקי
החולץ משמע שמותר לאדם אשה בכל ימי
החול ואפילו בתשעה באב בין ביום ובין בלילה ׳ מתיר
במגילת סתרים לאדם אשה במועד שלא יקדימנו אחר והביא
ראייה מן הירושלמי דסוף ביצה אבל אין דף ק ג ע״ב
נושאין ׳ וכן אמרו חכמים שאין נושאין בפ׳ קמא דמ״ק דף ח והטעם כתו׳ שם ׳
נשי׳ במועד ואפילו בחול המועד לפי שאין
מערבין שמחה בשמחה ׳ ומפרש בירושלמי שנאמ׳ מלא שבוע שם דף כ׳ ע״ב
זאת ונתנה לך גם את זאת ׳ וגם אמרו במסכת ביצה שאין דף ל ו
מקדשין בשבת ומעמידה שם בשיש לו אשה ובנים דלאו מצוה כדף לו
קא עביד : אמרינן בפרק קמא דכתובות הנושא בתולה דף י
שנתארמלה או נתגרש׳ או נחלצה אם מן האירוסין נתארמלה
או נתגרשה או נחלצה כתובתה מאתים ׳ ואם מן הנישואין שם דף י א
כתובת׳ מנה שמשנשאת הרי היא כבעולה :
קטנה מבת שלש שנים ויום אחד ולמטה שם ושיעור הסכים שכתב בפרק יוצא דופן דף מ״ד ומ״ה
שנבעלה אפי׳ בא עליה אדם גדול כתובתה
מאתי׳ שסופה שתחזור להיו׳ בתולה כשאר
בתולות ׳ וכן גדולה שבא עליה קטן מבן תשע שנים ויום אחד
ולמטה כתובתה מאתים כאילו לא נבעלה כלל שביאת בן
תשע ויום אחד ביאתו ביאה פחות מזה אין ביאתו ביאה :
כשנוש׳ אדם אשה בין בעולה בין בתולה בין גדולה בין קטנה
אחת בת ישראל ואחת הגיורת ואחת המשוחררת יתחייב לה
בעשרה דברים ויזכה הוא בארבעה דברים ׳ והעשרה שלשה
מהן מן התורה ואילו הן שארה כסותה ועונתה ׳ שארה אילו בפ׳ נערה שנתפתתה דף מ״ז
מזונותיה ׳ כסותה כמשמעו ׳ ועונתה לבא עליה כדרך כל

הארץ׳ והשבעה מדברי סופרים׳ וכולם תנאי ב״ד הם האחד
מהם עיקר כתוב׳ והאחרי׳ נקראי׳ תנאי כתובה׳
סס דף כא ואילו הן לרפאותה אם חלתה׳ לפדותה אם (סס ובדף מ״ו ומ״ז)
סס נשבית׳ ולקוברה אם מתה׳ ולהיות נזונת
סס דף כ כ) סס מנכסיו ויושבת בבית אחרי מותו כל זמן אלמנותה׳ ולהיות
סס בנותיה ממנו נזונות מנכסיו אחרי מותו עד שיתארסו׳ ולהיות
בניה הזכרין ממנה יורשי׳ כתובתה יתר על חלקם בירושה עם
ר״יס פ׳ מציאת האשה דף ט״ה אחיהם: והארבעה שזוכה בהן כולן מדברי סופרים ואלו הן
להיות מעשה ידיה שלו׳ ולהיות מציאתה שלו׳ ושיהא אוכל
פירות נכסי מלוג שלה בחייה׳ ואם מתה בחייו יירשנה והוא
בפרק נערה דף מ״ז קודם לכל אדם בירושתה: ועוד תקנו חכמים שיהא מעשה ידי
האשה לבעלה כנגד מזונותיה׳ ופדייתה כנגד אכילת פירות
נכסיה׳ וקבורתה תחת ירושתה לכתובתה׳ לפיכך אם אמרה
האשה איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה כדפסיק בפרק
דף קז אחרון דכתובות׳ אבל אם אמר הבעל איני זנך ואיני נוטל
כלום ממעשה ידיך אין שומעין לו שמא לא יספיקו לה מעשה
ידיה במזונותיה ומפני תקנה זו יחשבו המזונות מתנאי כתובה:
כך משמע בפ׳ נערה דף נ״ח ונ״ב כל הדברים האלה אף על פי שלא נכתבו בשטר הכתובה
ואפילו לא כתבו כתובה עדיין אלא נשאה סתם כיון שנשאה
זכה בד׳ דברים שלו וזכתה האשה בעשרה דברים שלה ואינן
צריכין לפרש: הנכסים שמכנסת אשה לבעלה בין קרקע בין
מטלטלין בין עבדי׳ אע״פ שהן נכתבין בשטר כתוב׳ אין נקראין
עיקר כתובה אלא נדוניא שמם ואם קבל הבעל אחריו׳ הנדוניא
עליו נעשית ברשותו ואם פחתה פחתה לו ואם הותיר׳ הותירה
לו הרי זו נקרא׳ נכסי צאן ברזל ובכלל כתובה מזכיר׳ התלמוד׳
ואם לא קבל אחריו׳ הנדוניא עליו אלא הרי היא ברשות האשה
אם פחתה פחתה לה ואם הותירה הותירה לה הרי זה נקרא
דף סו נכסי מלוג וכן מפרש במשנה פר׳ אלמנה לכהן גדול ביבמות׳
פרש׳ מו ובבראשית רבה בעון קומי׳ דריש לקיש מהו מלוג אמ׳ להו מה
בערך מלג דף קכ״ג דאיתמליג מליג פי׳ הערוך עניין מליגת הראש הוא שתולשין
השער לבד ועוזבין העור כך הבעל אוכל
כך המסקנא בפרק החולץ שכבלו דף ע״ח ועניין המתנה בפר׳ קמא דקידושין דף נ״ג ובפרק בתרא דנדרי׳ דף פ״ח ובסוף מקומות פירות ועוזב הקרן: וכן כל נכסים שיש
לה לאשה שלא הכניסה אותן לבעלה ולא
כתבה אותן בכתובת׳ אלא נשארו לה לעצמה
או נפלו לה בירוש׳ אחר שנתארסה או נתנו
לה במתנה הכל נקראים נכסי מלוג שכולן
ברשותה הן ואין נקרא כתובה אלא עיקר
כתובה שהוא מנה או מאתים עם התוספת ונכסי צאן ברזל
בר״יס פר׳ אף על פי דף כד בלבד: דין תוספת הכתוב׳ כדין העיקר׳ ולא תקנוה לגבותה
כל זמן שתרצה אלא הרי היא כחוב שיש לו זמן ואין הכתובה
במשנ׳ קמייתא דפרק הניזקין דף מ״ח ובגמרא דף מ״ט נגבית אלא לאחר מיתת הבעל או אם גירשה: וכן התקינו שאם
היה לבעל שדות טובות שנקראות עידית ורעות שנקראות
זיבורית׳ ובינונית ובאתה האשה לגבות כתובתה ממנו שלא
תגבה כי אם מן הרעה שבנכסיו והיא
במשנה פ׳ השולח דף לד וכל הכות׳ דף פ״ז הנקראת זיבורית׳ וכן התקינו כשתבא
לגבות אחר מותו לא תגבה עד שתשבע
בנקיטת חפץ שלא הניח אצלה כלום׳ ולא מכרה לו כתובתה׳
דף כל ושלא מחלה אותה: ואמרי׳ בפ׳ נערה הלכתא כרב דאמר שמין
לה כל מה שעליה ופוחתין אותו מכתובתה׳ אבל אם גירשה
לרצונו גובה בלא שבועה ואין שמין כסות שעליה שהרי לקחן
סס דף תג להוכתה בהן והוא רוצה להוציאה ולא היא׳ כן כתב רב
בכל׳ מציאת האשה דף ס״ח ובפ׳ אף על פי דף כה אלפס: וכן התקינו שלא תגבה האלמנ׳ כתובתה אלא מן הקרקע׳
ואינה גובה משבח ששבחו נכסים לאחר מיתת הבעל׳ ואין
הבנות ניזונות לאחר מיתת אביהן משבח ששבחו נכסי׳ לאחר
דף נג מותו כדאיתא בפר׳ יש בכור׳ ואינה טורפת בכתובתה משבח
שהשביח הלוקח אף על פי שבעל חוב גובה את השבח ודברים

סס אילו מקולי כתובה הן: תקנו הגאונים בכל הישיבות שתהיה
האשה גובה כתובתה אחר מות בעלה אף מן המטלטלין כדרך
שתקנו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין ופשטה תקנה זו בכל
ישראל׳ וכן שאר תנאי כתובה כולן ככתובה הן וישנן
במטלטלין כמקרקעי חוץ מכתובת בנין
מבואר בפר׳ נערה שנתפתת׳ דף נב ובפ׳ מי שהי׳ נשוי דף ק״ח דיכרין שלא מצינו מנהג ירושת׳ פשוט בכל
הישיבות׳ לפיכך אין לנו להעמיד אותה
סס בי אם על דין התלמוד שאין יורשין כתובת
אמן אלא מן הקרקע: וכן פוסק רבי׳ חננאל דבפרנסה שאינה
לא כתובה ולא תנאי כתוב׳ אינה נגבית אלא
דף פ״ט ופסק כה תנאי כתובה בדף פ״ח מן הקרקע כדפסק רבא בפר׳ מציא׳ האשה:
אמנ׳ כתב רבי׳ שמשון איש ירושלם שמאחר
שכתובה נגבית מן המטלטלין בתקנת
הגאוני׳ הוא הדין כתובת בנין דיכרין שהרי
בפרק נערה דף נב וכן הכונה כתו׳ סם ובכת״ת סימן כ״ח מקש׳ שם ותגב ממטלטלין ומתרץ ככתובה
שוויה רבנן׳ וכן עישור נכסים ממטלטלין
דף כ דף לג ע״ב בזמן הזה כשמואל בפ׳ נערה׳ וגם בזמן הזה
רגיל כל אדם להשיא בתו ממטלטלין וזהו
כמו אומרנא שסובר רבא כר׳ יהודה וכשמואל באמירתיה בפר׳
דף סח מציאת האשה: ורבי׳ יעקב היה אומר דאין אנו צריכין לתקנת
הגאונים לעניין כתובה דאנן מטלטלי אגב מקרקעי מקנינא
דאהני מאי דכתבינן בכתובה נכסין דאית להון אחריות ודלית
להון אחריו׳ כולהון יהון אחראין וערבאין כו׳ ודלא כאסמכתא
לגבות מן המטלטלין אם הן בעין׳ ואהני דלא כתבין אגב
שלא לגבות מן חלקוהות׳ דווקא לוקח מפקיע כתובה מן
המטלטלין דהוי בעל חוב מאוחר דקיימא
מוכח בפ׳ לפני פרק מי שהיה נשוי דף קמ״ג ול״ת בסימן כ״ב דף קכ״ת וקכ״ב מבוא׳ איזו נקראת מתנת שכ״מ ואו מתנת בריא לן בעל חוב מאוחר שקדם וגבה במטלטלין
מה שגבה גבה׳ אבל מקבל מתנת בריא
אינו מפקיע לדברי רבינו יצחק בר ברוך:
ולדברי רבינו יצחק בר שמואל מפקיע כמו
מכר ונותן טעם שהרי מקבל מתנת בריא
בר״יס פרק הכותב דף מ״ח אלים מירושה דאורייתא. דתנן אין מוציאין
למזון האשה והבנות מנכסין משועבדים ומקבל מתנה בכלל
משועבדים הן הילכך דילמא כי תקנו הגאונים לגבות כתובה
ממטלטלין הני מילי מירושה אבל לא ממקבל מתנת בריא
אבל מקבל מתנת שכיב מרע שאינ׳ אלא מדרבנן אינה מפקעת
בקלוחומר מירושה דאורייתא: ועוד תקנו
במשנ׳ וגמ׳ פ׳ האשה שנפלו דף פ׳ ובב״ב כל הכונה חכמים שיהו כל נכסים של בעל אחראין
וערבאין לכתובת׳ אפי׳ כתובתה מנה ויש לו
קרקע באלפים זהובים הכל תחת שיעבוד
הכתובה וכל שימכור אחר הנישואין מנכסיו אף על פי שמכרו
קיים ויש לו רשות למכור כל נכסיו ואם ירצה יש לה לטרוף
אותם בכתובתה כשיגרשנה או כשימות אם לא תמצא נכסים
בפרק הכותב דף פ״ז בני חורין׳ וכשתטרוף לא תטרוף אלא בשבועה בנקיטת חפץ
כדין כל בעלי חובות ותקנה זו כדי שלא תהא כתובה קלה
בעיניו: כשמשביעין בית דין או היורשין את האלמנה כשבאה
לגבות כתובתה אין משביעין אותה אלא חוץ לבית דין מפני
שבתי דינים היו נמנעין מלהשביעה כמו ששנינו בפרק
דף לד ובגמר׳ דף לה השולח שחוששין לה שמא לא תדקדק בעצמה בשבועה ואם
רצו היתומים להדירה נודרת להם כל מה שירצו ומדירין
אותה בבית דין ואחר כך נוטלת כתובתה:
בפרק כל הנשבעין דף מ״ח מתה האלמנה קודם שתשבע אין יורשיה
יורשים מכתובתה כלום שאין לה כתובה
בפרק י״ו דחלין דף ד״נ אלא עד שתשבע׳ כתב רבי׳ משה שאם נושאת קודם שתשבע
הרי זו נשבעת אחר הנישואין ונוטלת כל זמן שתרצה אבל
דף לה אינה נודרת ונוטלת כדאית׳ בפרק השולח שמא יפר לה הבעל
ואומר

ואומר רבינו יצחק כי נדר על דעת רבים יועיל כזה: שנינו
בפ׳ הכות׳ המושיב אשתו חנונית או שמינה אות׳ אפוטרופסית דף פו
הרי זה משביעה כל זמן שירצה רבי אליעזר אומר אפילו על
פילכה או על עיסתה ואמר שם שאם פטרה מנדר ומשבועה כדף פז
אינו משביעה ואומ׳ שם רבי שמעון כל זמן שתובעת כתובתה כדף פז
יורשין משביעין אותה אינה תובעת כתובתה אין היורשים
משביעין אותה ומפרש שם אביי רבי שמעון כל זמן שתובעת כדף פח
כתובתה יורשין משביעין אותה ואפי׳ פטרה מן השבוע׳ כאבא
שאול בן אימא מרים דאמר שמן הדין הואיל ופטרה מנדר כדף פז
ומשבועה בין הוא בין יורשין אין משביעין אותה אבל מה
אעשה שהרי אמרו חכמי׳ הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע
אלא בשבועה ואומר רב נחמן אמר שמואל הלכה כאבא שאול סס
בן אימא מרים ופירש רבינו חננאל הילכך משביעין אותה נתו׳ סס דף פ״ח בר״ה לאכוקי
ואפילו על אפוטרפסות שנעשית בחיי בעלה אינה תובעת
כתובתה אין היורשין משביעין אותה אלא על טענת ברי ומסיק
שם שבא לאפוקי ממאי דשמעינהו לרבי אליעזר ורבנן דהיכא
דלא פטרא משבוע׳ משביעה שבועת אפטרופא כל זמן שירצה
אפילו שלא בשעת תביעת כתובתה ואיידי דנקט רישא יורשין
נקט סיפא יורשין כי הוא הדין שאין הוא יכול להשביע׳ ופוסק
רבי׳ יעקב ורבינו חננאל גם בזאת כרבי שמעון כמו שבתחילת נתו׳ דלעיל ובתוספ׳ סס דף קמ״ב ע״ב
דבריו הלכה כמותו: ומעשה בא לפני רבינו יעקב באשה
שהושיבה בעלה חנוונית ומינה אותה אפוטרופ׳ והיתה נושאת
ונותנת מהרבה מעות בבית ואומרת לבעלה שאינם שלו ופסק
שאין הבעל יכול להשביעה מטעם שאמרנו: מסקינן בפרק
הנושא אלמנה שהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידה נשבעת דף קד
וגובה כתובתה לעולם אפילו לאחר ק׳ שנה בין שהיתה בבית
בעלה בין שהיתה בבית אביה ואם אין שטר כתוב׳ יוצא מתחת
ידה אין לה כלום כמו שאומר שם אי לא נקיטה כתובה במאי דף קד כל הסוגיא
גביא ואפילו עיקר כתובתה ואפילו תבעה ביום מיתת בעלה
וכן הגרושה אפילו עיקר כתובתה אין לה עד שתוציא כתובתה
אלא אם כן יש עדים שנשרפה: במה דברים אמורים במקום
שדרכן לכתוב כתובה אבל במקום שאין כותבין כתובה אלא
סומכין על תנאי בית דין הרי זו גובה עיקר הכתוב׳ אע״פ שאין
בידה שטר כתובה בי׳ שנתגרשה בין שנתארמלה בין שהיתה
בבית בעלה בין שהיתה בבית אביה שהטוען אחר מעשה בית בפרק קמא דב״מ דף י״ז וכתו׳ סס הסוגיא
דין לא אמר כלום אבל תוספת אין לה בכל מקום אלא בראייה
ברורה: ועד כמה תגבה האלמנה העיקר במקום שאין כותבין
כתובה אם היתה בבית בעלה גובה לעולם ואם היתה בבית
אביה עד חמשה ועשרי׳ שנה ואם באתה לתובעה אחר חמשה
ועשרים שנים אין לה כלום שאילו לא מחלה לא שתקה כל זמן
זה והרי אינה עם היורשין שתוכל לומר נכלמתי מלתתבוע
והם עמי בבית כדאי׳ בפ׳ הנושא: וגם משם למדנו שהמחילה דף קד
אין צריכה קניין לפיכך אם היה היורש עצמו מוליך לה
מזונותיה לבית אביה ומטפל בה יש לה לתבוע כתובתה אפי׳
אחר כ״ה שנה שמה ששתקה ולא תבעה מפני שהיתה בושה
מן היורשים כדמסיק שם בכתובות: ורבינו דף קד
שמשון בר׳ אברה׳ פי׳ בשם רבי׳ יצחק שאומר
שזה שאמר ר׳ יוחנן בכתובות הטוען אחר בפ״ק דב״מ דף י״ז
מעשה בית דין לא אמ׳ כלום זהו בין במנה

בתו׳ פרק הכותב דף פ״ח בר״ה הוכיחה גט בל הסוגיא

בין במאתים בין במזונות האשה והבנות בין במקום שכותבין
כתובה בין במקום שאין כותבין בין נקיטה כתובתה בין לא
נקיטה אי טעין ואמר פרעתי לא מהימן ואזדא ר׳ יוחנן לטעמי׳
דאמר כותבין שובר וכן השיב רבינו יצחק בתשובה אחת
המתחלת ראיתי דמעת העשוקים וגם משובר שכותבין כך
הלכה כמו שאומ׳ סתם התלמוד בפ׳ גט פשוט והאידנא דכתבינן דף קעא
תברא אבל קשה שאביי שסובר שם כרבי יוחנן סובר בפרק בפ״ק דב״מ דף י״ז
קמא דסוטה דאין כותבין שובר שאומר שם האשה שאמרה דף ז
טמאה אני שוברת כתובתה ויוצאה שמע מינה כותבין שובר
אומר אביי תני מקרעת׳ לפי זה לא תגבה לאביי אלא אם כן יש
עדי׳ שנשרפה וגם רבא משמע שם שסובר דאין כותבין שובר׳ בדף ז׳ ועי״ש בתו׳
ומעמידה במקום שאין כותבין כתובה שאז ודאי כותבין שובר
אבל במקום שכותבין כתובה אין כותבין שובר אמנם אמר
סתם התלמוד בפרק גט פשוט והאידנ׳ דכתבינן תברא׳ ובספר דף קעז
חפץ כתוב שכך היה נוהג מר חפץ גאון שמביאין שתים וג׳
כתובות מקרובותיה ונותנין כפחו׳ שבהן:

בפרק הכותב דפ״ד ובכתו׳ מי שהיה נשוי דף צ׳

מי שהיה עליו שטר חוב וכתובה אם החוב
קודם גובה בעל חוב תחילה והשאר לאשה
ואם הכתובה קודמה גובה האשה תחילה
והשאר לבעל חוב במה דברים אמורים כשהיתה הקרקע
שבאו לגבו׳ ממנה קנוייה בשעת הנישואין ובשעת שלוה הוא
שהדין נותן שכל הקודם בשטר תחילה זכה תחלה אבל אם
לאחר שנשא ולוה קנה קרקע כולן חולקין בשוה כדגרסינן בפ׳
מי שמת אם תמצ׳ לומ׳ דאיקני קנה ומכר או הוריש משתעבד דף קנז
לוה ולוה ולכל אחד כתב דאיקני וקנה ומכר מהו ומסקינן
יחלוקו שבשע׳ שקנה היה משועבד לכולן

הכי מוכח בתו׳ בכתו׳ פרק מי שהיה נשוי דף תקכג

ואין כאן דין קדימה: לעולם כל שקדם
זכה במטלטלין כדי חובו או כדי כתובה
אין מוציאי׳ מידו שאין דין קדימ׳ במטלטלין
אבל במקרקעי קיימא לן דבעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה בגמרא שם דף צד
שגבה לא גבה: אמ׳ אמימר בפרק הכותב מי שגירש את אשתו דף פט
ועליו שטר חוב ובא בעל חוב והאשה לגבות והיה לו מעות
זקרקע כדי החוב והכתוב׳ בעל חוב נוטל מעות והאשה נוטלת
כתובתה מן הקרקע ואם אין לו אלא קרקע שאין בה כדי
לגבות שניהם ולא היה בה דין קדימה נותנין אותה לבעל חוב
ואם נשאר לאשה תיטול ואם לאו תדחה מפני בעל חוב שהרי
בעל חוב הפסיד והוציא מעותיו והאשה לא חסרה דבר שיתר
ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא וכן מי שמת
והניח אשה ובעל חוב וקרקע שאין בה דין קדימה האשה נדחת
מפני בעל חוב והוא גובה כל חובו תחילה ומאחר שתקנו
הגאונים שתגבה האשה ובעל חוב מן המטלטלין והדבר ידוע
שאין דין קדימה במטלטלין אם לא הניח מטלטלין כדי ליתן
לשניהם נותנין לבעל חוב חובו תחילה ואם נשאר לאשה מה
שתטול תטול בכתובתה או תדחה כך כתב רב אלפס בשם שם דף תקי״ט
רב האי גאון וגם רבינו חננאל כתב כן בלשון אחר ובלשון
אחר כתב יחלוקו כמו לוה ולוה וקנה דסוף פרק מי שמת: דף קכז
גרסינן בפרק הניזקין הבעל שמכר נכסיו ואחר כך כתבה דף נח
אשתו ללוקח דין ודברים אין לי עמך והסכימה למעשיו וקנו
ממנה אף על פי כן כשתבא לטרוף טורפת שהרי יכולה
לומר מה שכתבתי כן נחת רוח עשיתי לבעלי אבל בנתים
המכירה קיימת כמו שאמר התלמוד בפרק האשה שנפלו דף פא
דבעל בנכסים אי בעי לזבוני הכי נמי דלא מצי לזבוני בתמי׳
אבל אם קנו מן האשה תחילה שאין לה שיעבוד על מקום
זה ואחר כך מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו ומסקינן
בפרק חזקת הבתים דנכסי מלוג אין האשה יכולה לומר דף נ
נחת רוח עשיתי לבעלי הילכך אפילו קנו ממנה לבסוף המכר
קיים: אמרינן בפרק אלמנה ניזונת אלמנה בין מן האירוסין דף נ״ז וזה מכתב כסבעת המ״קב׳ כך בדף נ״ח
בין מן הנישואין נשבעת ומוכרת מקרקע בעלה ונפרעת
כתובתה בין בבית דין מומחה בין בבית דין שאין מומחה
כדאיתא בפרק אלו מציאות והוא שיהו השלשה אנשים דף לב
אומנים ויודעים בשומת קרקע ואחריות

בדף נ״ז דלעי׳ ועיקרו בדף ק׳

המכר על נכסי יתומין כדאמר רב יוסף׳ סס דף נז
אבל הגרושה לא תמכור אלא בב״ד מומחין׳
וכל

וכל המוכרת בבית דין לא תמכור אלא בהכרזה ׳ אבל המוכרת
סס דף נ״ח והטעם בתו׳ סס בד״ה אתר ליה הכרזה ועיין ההכרזה בערכין פ׳ שום היתומי׳ דף כ״א וכ״ב ולקתן מביאו בסי׳ כר דף קע״י ע״כ׳ דף נ״א כל המוניא ע״ש
שלא בבית דין אינה צריכה הכרזה ׳ ואעפ״
כן צריכה ג׳ אומנים היודעי׳ בשומא : מתנאי
כתובה שיהו הבנים הזכרים יורשין כתובת
אמן ונדונייתה שהכניסה בתורת נכסי צאן
ברזל ׳ ואחר כך חולקין השאר עם אחיהם
בשוה כמו ששנינו בפרק מי שהיה נשוי :
כיצד נשא אשה כתובתה ונדונייתה אלף זוז

משנה בפרק נערה דף כ״ב ותה שכתב ונדוניית׳ מתשמעות הגמ׳ סס דקאמר תנאי תה התקינו כתובת בנין דכרין וכו׳ ע״ש

וילדה בן ומתה בחייו ׳ ואחר כך נשא אשה אחרת וכתובתה
ונדונייתה מאתים והולידה בן ומתה בחייו ׳ ואחר כך מת הוא
והניח אלפים׳ בנו מן הראשונה יורש אלף שבכתובת אמו ובנו
מן השנייה יורש מאתים שבכתובת אמו והשאר יורשין אותו
בשוה נמצא ביד בן הראשונה אלף וארבע מאו׳ וביד בן השנייה
שש מאות ׳ במה דברים אמורים כשהניח יתר על כדי שתי
הכתובות דינר אחד או יותר כדי שיחלקו השאר בשוה אבל
אם לא הניח יתר דינר חולקין הכל בשוה שאם ירשו אילו
כתובת אמן ואילו כתוב׳ אמן לא ישאר דינר אחד לחלוק אותו
בין היורשין נמצא תנאי זה מבטל חלקי ירושה בין הבנים
בשוה שהיא מן התורה ׳ אמרו היתומין הרי אנו מעלין על
נכסי אבינו יתר דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להם
אלא שמין את הנכסים בבית דין כמה היו שוין בשעת מיתת
אביהן ואף על פי שנתרבו או נתמעטו אחר מיתת אביהן קודם
שיבואו לחלק אין שמין אותן אלא כשעת מיתת אביהן ׳ היה
שם יתר על כדי ב׳ הכתובו׳ אעפ״ שיש עליו שטר חוב כנגד כל
היתר אינו ממעט אלא כל אחד יורש כתובת אמו : שנינו בפרק
דף נ מי שהיה נשוי נשא אשה ראשונה ומתה בחייו ונשארו לו בני׳
זכרים ממנה ואחר כך נשא שנייה וילדה לו בנים זכרים ומת
הוא ויורשי הראשונה באין ותובעין כתובת בנין דכרין שנייה
ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה שהרי השנייה ב״ח ויורשי
בפ׳ נערה דף כב הראשונ׳ באין מכח ירושת אביהן שמת דהא ירתון תנן לפיכך
כדף נ׳ דלעיל פורעין החוב תחילה והשאר ירושה : ומדקדק בגמרא ש״מ
ממתני׳ ג׳ דברים ש״מ אחת בחייו ואחת במותו כעין משנתינו
יש ליורשי ראשונה כתובת בנין דיכרין ולא חיישינן לאינצויי
שיאמרו בני שנייה אם היינו באין בתורת בנין דכרין כמותכם
כגון אם מתה גם אמנו בחיי אבינו היה הדין עמכם שהיינו
כולנו באי׳ מכח ירושת אב אבל עכשיו שאנו באין מכח ירושת
חוב אמנו שהוא משפט ליטול אפילו אין כאן כי אם נקבורה
ואתם באים ליטול מכח ירושת אבינו חלק יתר זה לא נניח
לכם ליטול בירושת אבינו יותר ממנו לא נחוש למריבה זו
מדקתני שנייה ויורשיה קודמין מקר׳ הוא דאקדמי אם הנכסים
מועטי׳ שיטלו הכל הא אם הנכסי׳ מרובי׳ נוטלין בני הראשונה
שאם לא היו נוטלין היה לו לומר שנייה ויורשיה נוטלין ולא
בפ׳ יש נוחלין דף קט״ו יורשי הראשונה ואע״ג דתנן בן קודם לבת ושם אפילו הנכסים
מרובים אינה נוטלת כלום כיון שיש לטעות בדבר היה לו
כדף נ׳ דלעיל לפרש : ועו׳ למדנו שכתובה זו של שנייה שנגבית בתורת חוב
נעשית כמותר וגובין בני הראשונה כתובת בנין דכרין שאין
לך ירושה גדולה מזו דכשמת נפלו הנכסים לפני היורשין
וכשיצא שטר חוב על אביהם אילו ואילו עושים מצוה לפרוע
חוב אביהם ואין צריך כאן מותר דינר מדלא קתני אם יש שם
כדף נ״א מותר דינר׳ ובשני דברי׳ אילו פוסק ש״מ הלכה אעפ״י שרב אשי
כדף נ׳ דוחה שם שאין ללמוד כן ממשנתינו : ולמדנו עוד שכתובת
בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי מדלא אתו בני ראשונ׳ לטרוף
כלאחרי סס דף קל״ב ע״ג תב תו על בני שנייה : כתב רבינו הננאל דוקא אחת בחייו ׳ ואחת
במותו שמתה גם זו שנשארה בחיים אחריו הוא דיש ביניהם
כתוב׳ בנין דכרין אבל אם השנייה בחיי׳ בהדיא לא אשכחנא ׳
וכתב מו׳ רבינו יהודה בשם ר׳ בר׳ שמואל וזה לשונו ומיהו אומר

ר׳ דהשתא למסקנא לא קאי האי דיוקא דמעיקרא ש״מ אחרת
בחייו ואחת במותו וכו׳ מדקתני שנייה ויורשיה קודם ליורשי
הראשונה הא איכא שקלי אפילו במקום השנייה עצמה עכ״ל :
כתב בה״ג פסק דין שיצא לפני ישיבת הגאונים דהא דקתני
שנייה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה העמדנוה בפרק כל
כדף מח הנשבעי׳ כשנשבעה ומתה אבל מתה ולא נשבעה אין יורשיה
של שנייה נוטלין כתובתה שאין אדם מוריש שבועה לבניו
אבל בני הראשונה גובין כתובת בנין דכרין שאין עליהם
שבועה דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים והנשאר אחריהם מן
הנכסים בין קרקע בין מטלטלין יחלוקו יחד יורשי ראשונה
ויורשי שנייה איש איש חלקו כמשפט הירושה : איש ואשה
שהיו ביניהם שדוכין ואמר לה כמה אתה מכנסת לי כך וכך
ואמרו לו וכמה אתה נותן או כותב לי כך וכך וכן האב שפסק
על ידי בנו ובתו כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן
לבתך כך וכך ועמדו וקדשו קנו אותן דברים ׳ אף על פי שלא
היה ביניהם קניין מידם ואילו הן הדברים הנקנין באמירה ׳
דף ט דבר זה שאמרנו מביאו רבינא בפרק ראשון דקדושין ומשמע
שסובר שנקנין באמירה בלא שום כתיבה ׳ ואילו במס׳ כתובו׳
דף קב בפרק הנושא אמר ליה רבינא לרב אשי דברים הללו ניתנו
ליכתב או לא אמר ליה לא נתנו ליכתב ומקשה שם רבינא
לרב אשי להוכיח שניתנו ליכתב משמע שחולק עליו ׳ ויש
בפרק ראשון דלעיל לתרץ שבמסכת קידושין חזר והודה לרב אשי ׳ ורבינו מאיר
פירש שלעולם חולק על רב אשי ׳ וכן פירש דברים הללו של
פסיקתא צריכים הם ליכתב שאין ניקנין באמירה לבדה ומה
סס שתפ״ס נקנין באמירה לא בא אלא למעט קניין ׳ או אין צריכין
שנקנין באמירה לבדה בלא קניין וכתיבה ואמר רבינא שם
שלכל הפחו׳ צריכין ליכתב ורב אשי חולק עליו׳ וצריך לדקדק
הלכה כדברי מי שהרי דין גדול תלוי בזה על נדוניית חתנים
עכשיו שאין רגילות לכתוב : ובסדר תנאים ואמוראים כתב
רבינו יוסף טוב עלם רבינא ורב אשי הלכה כרבינא ׳ אבל רי׳
ברבי שמואל פוסק כרב אשי לגבי רבינא שהרי רבינא ורב
אשי שניהם סוף הוראה הוו ורב אשי היה גדול ממנו כדאמרינן
פ׳ הניזקין דף כ בגיטין מימות רבי עד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום
דף סג אחד ורבינא היה תלמיד חבר לרב אשי
כדאיתא בפר׳ הדר : עוד מדקדק רבי׳ שמואל
דדווקא עמדו וקדשו בתוך הדברים ועשו
קידושין כדמשמע לשון עמדו ׳ ואומר ר״י
שאין זו ראייה שדרך התלמוד בלשון זה

בתו׳ פ״ק דקידושין דף ט׳ בד״ה הן הן וכו׳ בתרא דכתובות דף ק״ט בד״ה תסכ

ביבמות דף ק״ח כדגרסינן בפ׳ ב״ש קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת :
כתו׳ דלעיל בד״א כשפסק האב לבתו בין גדולה בין קטנה ופסק האב
האחר לבנו ובנישואין הראשונים שדעתו של אדם קרובה אצל
בנו ומרוב שמחתו בנישואין הראשוני׳ גמר ומקנה לו באמירה
ריש פרק אף על דף כ״ט ע״ב וכן מפרש בירושלמי אבל אח שפסק לאחותו או אשה שפסקה
לבתה וכן שאר קרובים או האב שפסק לבנו או לבתו בנישואי
שניים לא קנו אותן הדברים עד שיקנו מיד הפוסק שנותן
דף קט כך וכך : שנינו בפרק אחרון הפוסק מעות לחתנו ופשט
לו הרגל תשב עד שתלבין ראשה ׳ אדמון אומר יכולה לומר
אלו אני פסקתי לעצמי אשב עד שילבין ראשי אבא פסק עלי
מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור ׳ אמ׳ רבן גמליאל רואה
סס אני את דברי אדמון ופוסק בג״מ כל מקום שאמר רבן שמעון בן
סס דף לו ע״א גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכ׳ כמותו : ובירו׳ מעמידה
בפסק במעמדה אבל לא פסק במעמדה אפילו רבנן מודו :
בסוטה פרק ארוס דף כ״ה ובפ׳ אלמנה ניזונית דף ק׳ מי שזינתה תחת בעלה אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת
ואין מוציאין מן הבעל דבר ממה שמכר או שנגנב או שנאבד
מנכסי צאן ברזל שלה ואין צריך לומר נכסי מלוג׳ ולא המזנה
סס בלבד אלא העוברת על דת משה או על דת יהודית אין לה

כתובה

יוחני מריש פרק ף על פי דף כד
כתובה לא עיקר ולא תוספת ולא תנאי מתנאי כתוב׳ וכל אחת
מהן נוטלת הנמצא מנדונייתה וייצאה
פרק המדיר דף לא עמוד ג
כדאית׳ בירושלמי ואין הבעל חייב לשלם
לא מה שפחרת ולא מה שאבד ואילו הן
הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת משה כדאיתא
עֹכ כל הסוגית במשנה וגמ׳
בפ׳ המדיר יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי דתנא דבי ר׳ ישמעאל
ופרע ראש האשה אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפריעת
ראש ׳ או שנודרת ונשבעת ואינה מקיימת׳ או ששמשה מטתה
והיא נדה ׳ או שאינה קוצה לו חלה ׳ או שהאכילה את בעלה
דברים האסורין ׳ ואין צריך לומר שקצים ורמסים ונבילות
אלא אפי׳ דברים שאינם מעושרים ׳ והיאך יוודע דבר זה כגון
שאמרה פירות אילו פלוני תקנם לי ועיסה זו פלוני הפריש לי
חלתה ופלוני החכם טיהר לי את הכתם ואחר שאכל או בא
עליה שאל אותו פלוני ואמר לא היו דברים מעולם וכן אם
הוחזקה נדה בשכנותיה ואמרה לבעלה טהורה אני ובא עליה:
איזוהי דת יהודית הוא המנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל ׳
ואילו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית
היוצאה מחצר לחצר דרך מבוי ראשה פרועה ואין עליה
צעיף כשאר כל הנשים אע״פ ששערה מכוסה במטפחת ואין
שם דף לא ע״ב
בזה פרועת ראש לגמרי דהא אמרינן בירוש׳ היוצאה בקפליטין
שלה אין בה משום פריעת ראש ומה שאומר שם הדא דאת
אמר בחצר אבל למבוי יש בה משו׳ פריעת ראש התם כשרוצה
לשהו׳ במבוי ופי׳ קפליטין לעז הוא ׳ או שהיתה טוה בשוק ורד
מתני׳ שם
או כיוצא בו לדברי רבינו חננאל כנגד פניה על פדחתה או על
לחיה כדרך שעושו׳ הגויות או הפרוצו׳ או שטוה בשוק ומראה
זרועותיה לבני אדם ׳ או שהיתה משחק׳ עם בחורי׳ או שהיתה
תובעת את התשמיש מבעלה בקול רם או ששכנותיה שומעין
אותה מדברת על עסקי תשמיש או שהיתה מקללת אבי בעלה
בפרק חרובה דף כ״ב
בפני בעלה: עזרא תיקן שתהא האשה חוגרת בסינר בתוך
ביתה משום צניעות ואם לא חגרה אינה עוברת על דת משה
ולא הפסידה כתובתה ׳ גרסינ׳ בירו׳ כל כבודה בת מלך פנימה
ממשבצות זהב לבושה אשה צנועה ראוי לצאת ממנה כהן
גדול הלבוש משבצו׳ זהב וכן מצינו במעשה
דף מז
בפר׳ המדיר דף לא עמוד ב
דקמחית בפ״ה דיומא אמ׳ בירושלמי ובמסכ׳
דף כה
סוטה פרק ארוסה שהעוברת על דת צריכה
התראה ועדים ואחר כך תפסיד כתובתה ׳ כיצד היא יוצאה
משום שם רע כגון שהיו עדים שעשתה דבר מכוער ביותר
שהדברים מראים שהיתה שם עבירה אף על פי שאין שם עדו׳
ברורה בזנות כיצד כגון שהיתה בחצר לבדה וראו רוכל יוצא
ונכנס ומיד בשעת יציאתו מצאו אותה עומדת מעל המטה
והיא לובשת הסינר או חוגרת אזור׳ או שמצאו רוק לח למעלה
דף כד
בכילה כדאיתא בפרק שני דיבמות
בפר׳ המדיר דף לא עמוד ג׳
ובירושלמי מוסיף שהיו שניהם יוצאין
ממקום אפל או מעלין זה את זה מן הבור
וכיוצא בו או שראה אותן מנשקין זה את זה או מגפפין זה את
זה או שנכנסו זה אחר זה וסגרו הדלת וכיוצא בדברים האילו
אם רצה להוציא תצא בלא כתובה ואין זו צריכה התראה:
עוברת על דת משה או על דת יהודית וכן זו שעשתה דבר
ד התוספת בסוטה פרק ארוכה דף כ״ה
מכוער אין כופין הבעל להוציא אלא אם רוצה לא יוציא עד
שיבאו שני עדים ויעידו שזינתה אשתו זאת בפניהם ברצונה
תו׳ פ״ב דיבמות דף ד׳ בד״ה אתר רבי
אז ודאי כופין אותו להוציא: ר״ת תפס לו שיטה אחרת בעניין
זה דרוכל יוצא ומפרש תצא מרוכל אם גרשה זה ונשארת אח״כ
לרוכל שהרי זה קול שלפני הנישואין אבל מן הבעל לא תצא
דף פט
דלקלא דבתר נישואין לא חיישינן כדאי׳ בפר׳ המגרש: גרסינן
דף כז
בפ׳ ארוסה במסכת סוטה אשה מזנה בניה כשרים רוב בעילות
פ׳ האו׳ בקידושין דף כ״ו
אחר הבעל: מי שראה אשתו שזנתה או שאמ׳ לו אחד מקרוביו

או מקרובותיה שהו׳ מאמינם וסומך דעתו עליה׳ שזינתה אשתו
בין שיהיה האומר איש ובין שהיתה אשה הואיל וסמכה דעתו
לדבר זה שהוא אמת הרי זה חייב להוצי׳ ואסור הוא לבא עליה
ויתן כתובת׳ ואם הודתה שהיא זנתה תצא בלא כתובה לפיכך
משביעה בנקיטת׳ חפץ שלא זינתה תחתיו אם ראה אותה
בעצמו ואח״כ תגבה כתובתה אבל בדבר אחר אינו יכול
להשביעה אלא על ידי גילגול ׳ בשם רבי׳ יעקב אמרו ששנים
שהעידו על אשת איש שזינתה שצריכי׳ דרישה וחקיר׳ לאוסרה
דף מ כ ע״ב
על בעלה: גרסינן בירוש׳ דסוף נדרים עלה דההיא דהאומרת
משנה היא שם דף ג׳
לבעלה טמאה אני כלומר שזניתי תחתך תביא ראייה לדבריה
שמא נתנה עיניה באחר אר׳ אילא מסתברא אם היה חבר
יוציא: בין כך ובין כך הואיל ואמרה לו
בגמרא שם דף נ״א ועיקרו במשנה פ״ד דסוטה דף כ״ד
שזינתה אבדה כתובתה עיקר ותוספת ואם
היה מאמינה וסומך בדעתו עליה חייב
דף נא
להוציא: מסקי׳ בפרק נערה האשה שזינתה
תחת בעלה בשגגה או באונס הרי זו מותרת לבעלה שנא׳ והיא
לא נתפשה הא נתפשה מותר׳ בין שאנסה גוי בין שאנסה ישראל
וכל שתחילת ביאתה באונס אע״פ שסופה ברצון ואפילו אמרה
הניחו לו שאילמלא לא אנס לי הייתי שוכרתו מותרת שהיצר
שם
לבשה ומלשון והיא לא נתפשה דרשו רבותי׳ שיש לך אחרת
שאע״פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן: אחד אשת כהן
ואחד אשת ישראל שנאנסה כתובתה קיימת העיקר והתוספת
דף צא
ולא הפסידה מכתובתה כלום כדאית׳ בנדרי׳ פרק אחרון וכופין
במשנה שם דף כ
את הכהן ליתן לה את הכתובה ולגרשה: אשת כהן שאמרה
לבעלה נאנסתי או שגגתי ונבעלתי לאחר דינה כדין ישראל
שאינו חושש לדבריה שמא עיניה נתנה באחר ואם היתה
נאמנת לו או שאמר לו אדם שהוא סומך על דבריו יוציא ויתן
פרק האומר דף כ״ג
כתובה כדמוכח בקידושין גבי ההוא סמיא:
בפרק קמא דסוטה דף ב
האומר לאשתו בפני שני עדים אל תסתרי
עם פלוני ונכנסה עמו לסתור בפני עדים
ושהתה כדי טומאה אסורה לבעלה עד שישקינה מי המרים
לקמן בסי׳ כו. בפרק ד דסוטה דף כ״ד
כמו שיתבאר בהלכות סוטה: ואם מת קודם שישקנה אין לה
כתובה ואף על פי שלא מצאו עליה דבר מכוער שאין לך דבר
מכוער יותר מזה ׳ והיום שאין לנו מי סוטה נאסרה עליו איסור
עולם ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת שהרי מעשיה
בפרק קמא דסוטה דף ב
הרעים גרמו לה להאסר אר׳ חנינא מסורא לא לימא איניש
לאתתיה בזמן הזה בינו לבינה אל תסתרי עם פלוני דדילמא
ס״ל כרבי יוסי ברבי יהודה דאמר קינוי מועיל על פי עצמו
והאידנא דליכא מי סוטה למיבדקה ואסר לה עילויה איסורא
דלעולם אם נסתרה אחר כך ומשם יש להוכיח שאם לא קינא
לה ונסתרה שאינה נאסרת לבעלה ׳ ופסק רבינו חננאל
שנאסרה לבעלה משעה שיראו עדים שמתנהגין דבוקין זה
בזה כמנאפין שאפילו לעניין דיני נפשות שכתוב שם והצילו
דף ז
העדה די בכך כדאמר בפרק קמא דמכות היכי דיינינן
כשמואל דאמר במנאפים עד שיראו כמנאפים ואין צריך
שיראו שיכנים כמכחול בשפופרת ׳ אבל בסתירה לבד
אינה נאסרת לבעלה כאשר בארנו שאין אוסרין על הייחוד ׳
דף צא
ובמעשים המפורשים בסוף מסכת נדרים בנשים שניסתרו
והוצרכו האמוראים שם לפסוק שצריך שתהא שום אמתלא
להתירן זהו מפני שמדברת שם באומרת טמאה אני לך כמו
משנתינו אשר שם שעל זה מדבר אבל באומרת טהורה
אני אין צריך שום אמתלא להתירה ומותרת כאשר בארנו:
הנושא אשה סתם ונמצא עליה נדרים תצא בלא כתובה
לא עיקר ולא תוספת באילו נדרים אמרו שלא תאכל בשר
או שלא תשתה יין או שלא תתקשט במיני צבעוני׳ אבל נמצא
דף ע ב
עליה נדר חוץ מאילו לא הפסידה כלום כדאיתא בריש המדיר

וכן

דף עב וכן אמר שם שהכונס אשה סתם ונמצאו בה מומי נשים ולא
ידע הבעל במום זה ולא שמע בו ורצה תצא בלא כתובה לא
סס דף עה עיקר ולא תוכפת ׳ כיצד היה מרחץ בעיר והיו לו קרובים אינו
יכול לומר לא ידעתי מומין אילו אפילו מומין שבסתר מפני
שהוא בודק בקרובותיו והזקה ששמע ורצה ואם אין שם מרחץ
סס דף עז טוען במומין שבסתר : ונכפה בעתים ידועים הרי הוא כמומין
סס דף עה שבסתר : אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון שהרי הכל
תהחיית׳ כ״ה דהנכו׳ איסות דף רכד רואין אותן ואומרים לו וחזקה ששמע ונתפייס : דבר ידוע הוא
שאין דין זה אלא באותן המקומות שהיו מנה: נשים להלך
בשוק ופניהם גלויות והכל יודעים אותן ואומרים זו היא בתו
של פלוני וזו היא אחותו של פלוני כמו ערי אדום בזמן הזה
אבל בערי המערב ובטולייטלא ובסביבותיה שאין דרך הבנו׳
שם לצאת כלל בשוק ואם תצא הבת למרחץ בנשף תצא
מתנכרה ומכוסה הרי זה טוען אף במומין שבגלוי והוא שלא
במשנה סס דף ע״ב בכת״ת סימן ס״ח היה שם מרחץ בעיר ושלא היה לו קרוב׳ לבדוק בה: כל המומין
הפסולין בכהנים פסולין בנשים ׳ ובמצות הכהנים יתבארו
סס דף עה מומי הכהנים ׳ ויתר עליהם בנשים ריח רע והזיעה וריח הפה
וקול עבה ודדין גסין מחברתה עד טפח וטפח בין דד לדד
ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת פירוש מבוקע ושומא שעל
הפדחת אפילו היתה קטנה ביותר ואפילו קרובה לשער ראשה
ואפילו אין בה שער זו היא השומא שיתירה אשה על הכהנים
אבל אם היתה שומא שיש בה שער בשאר הפנים או שומא
גדולה כאיכר אף על פי שאין בה שער הרי זה מום בין בכהני׳
סס בין בנשים : כיצד היא טענת מומים אם היו מומין שנמצאו
בה מומים שודאי היו בה קודם שתתארס כגון אצבע יתירה
וכיוצא בו על האב להביא ראייה שידע בהם הבעל ורצה או
סס שחזקתו שידע ואם לא הביא תצא בלא כתובה כלל ׳ היו בה
מומין שאיפשר שנולדו אחר האירוסין אם נמצאו בה אחר
שנכנסה לבית הבעל על הבעל להביא ראייה שעד שלא
נתארסה היו בה והיה מקחו מקח טעות ׳ ואם נמצאו בה והיא
בבית אביה על האב להביא ראייה שאחר האירוסין נולדו
ונסתחפה שדהו ׳ הביא הבעל ראייה שעד שלא נתארסה היו
בה או שהודה לו בכך והביא האב ראייה שרא׳ ושתק ונתפייס
או שחזקתו שידע בהן ונתפייס הרי זה חייב בכתובתה : בא
סס על אשתו ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה עד עתה
אפילו היה בתוך הקמטים או בכף הרגל אין שומעין לו חזקה
אין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו יפה וחזקתו שראה
דף נ ורצה עד כאן פרק המדיר : לפי משנה אחרונ׳ דכו׳ נדרים אמרה
סס בדף מ״ב ע״ד השמים ביני ובינך יעשו דרך בקשה מפר׳ בירושלמי שצועקת
על בעלה ואומרת כמו שהשמי׳ רחוק מן הארץ כך אהיה רחוק׳
מכך לפי שאין שכבת זרעו יורה כחץ ואינו ראוי להוליד יעשו
סעודה והם מתרגלים להתפייס דרך סעודה ולא אמרינן יוציא
בסוף פרק הבא על׳ יבמתו דף תכ״ה ויתן כתובה שמא נתנה עיניה באחר מפרש רב אלפס דמיירי
במי שלא שהתה י׳ שנים והיא תובעת שיוציאנה אבל ההיא דר
דף כ״ה וג״ס בתו׳ אמי דפ׳ הבא על יבמתו איש ואשה שאין להם בני׳ האיש אומר
שהאש׳ עקרה והאשה אומר׳ שמן האיש הוא שאינו מוליד האש׳
נאמנת שמרגשת היא לשכבת זרע כשיורה כחץ ובקיאה בכך ׳
לשם מדבר כששהא עמה עשר שנים והוא מבקש להוציאה
בלא כתובה והיא נאמנת ויתן כתובה ואין לחוש שמא עיניה
נתנה באחר שהרי על כרחה יוצאה ויש חילוקים אחרים וזה
פק דף יב עיקר : אמרינן במ׳ נדה הנושא את האשה ונמצא שאין לה ווסת
קבוע לנדתה לא לא תרגיש בעצמה עד שתראה דם הרי זו לא
תשמש אלא בשני עדים שבודקת בהם אחד לפני התשמיש
ואחד לאחר התשמיש חוץ מן העד של האיש שמקנח בו עצמו
ואף על פי שמום גדול הוא זה לא הפסידה כתובתה שהרי
בודקת עצמה תחילה ומשמשת ׳ הרי שבדקה עצמה ונבעלה

ובשעה שקנחה בעצמה היא והוא נמצא דם על עד שלה או על
עד שלו אם אירע זה פעם אחר פעם ג׳ פעמים זו אחר זו אסורה
לישב עם בעלה ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוכפת ואין
לה תנאי מתנאי כתובה שהרי אינה ראוייה לתשמיש ויוציא
סס ולא יחזיר לעולם שמא התרפא ונמצ׳ שלא גמר לגרשה בשעת
בא״לת סימן קי׳ דף לט גירושין ומותר לינשא לאחר כמו שיתבאר בעניין הנדה במה
דברים אמורים כשהיתה כך מתחילה נישואיה ומבעילה
ראשונה ראתה דם אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאת
נסתחפה שדהו לפיכך אם בעל ולא מצא דם וחזרה אחר כך
להיות רואה דם בכל עת תשמיש יוציא ויתן כתובתה כולה
ולא יחזיר עולמית כמו שבארנו למעלה ׳
וכל אשה שנולדו בה מומין אחר שנישאת
אעפ״י שנעשית מוכה שחין אם רצה לקיי׳
סס דף עז יקיים ואם רצה להוציא יתן כתובה : האיש
שנולדו בו מומין אחרי שנשא אשה אפילו
נקטעה ידו או נסמית עינו אליבא דרבנן
שפוסק רבא ורב נחמן כמותם ולא כרשב״ג
סס דף תקז וכן פסק רב אלפס ולא רצתה אשתו לישב

כסוט ויכות׳ מיתכ׳ דפרק התדיר דף ע״ה ותכתה מקומות ומה שכת׳ ואם רצה להוצי׳ וכו׳ כינכת׳ מתכ׳ דפרק אף על פי דף כ״ח נקטה חייב לכתותה וכו׳ ע״ס

עמו אין כופין אותו להוציא וליתן כתובה אלא אם רצתה
תשב ואם לאו תצא בלא כתובה כדין כל אשה המורדת ׳ אבל
אם נולד בו ריח הפה או ריח החוטם או שחזר ללקוט צואת
דף עז פ״ז דכתובות דף תקע״ג כלבים או להצוב נחשת מעיקרו או לעבד עורות שנינו בפרק
המדיר שכופין להוציא ומסי׳ בתוספתא שכופין להוציא ויתן
כתוב׳ ואם רצתה תשב עם בעלה אבל נעשה האיש מוכה שחין
כופין אותו להוציא ויתן כתובה ואפילו היא רוצה לישב עמו
אין שומעין לה אלא מפרישין אותה בעל כרחה מפני שהיא
ממיקתו ואם אמרה אשב עמו בעדים כדי שלא יבא עליה
דף לד ע״ג ותנו בז׳ ריש פרק יתמ׳ דף ע׳ ופרק הבא׳ יבמתו דף כ״ד ב׳ יוציא ויתן כתו׳ שומעין לה גרסינן בירושלמי דסוף אלמנה ניזונת אין מעשין
אלא לפכולו׳ פי׳ כגון אלמנה לכהן גדול שכופין אותו להוציא
ומקשה לה והא הנינן המדיר את אשתו מליהנו׳ לו יוציא ויתן
כתובה ומתרץ שמענו שמוציא שמענו שכופין בתמיה ׳ משם
יש ללמד שאין כופין אלא במקום ששונין כופין אבל אומרים
לו חכמים הייבוך להוציא ואם תעבור יקראוך עבריין ׳ מ ט
בארבעה מקומות הזהירה תורה על פריה ורביה בפ׳
בראשית ופ׳ נח ותנן ביבמות בפר׳ הבא על
דף סא יבמתו שבה או׳ לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא אם כן יש לו
דף סב זכר ונקבה ומסקינן שאם מתו הזכר והנקבה והיו להם בנים
זכר מזה ונקבה מזה אפי׳ היתה הנקבה מן הזכר בני בנים הרי
הם כבני׳ אבל אינו מועיל זכר ונקבה מאחר מהם בלבד : עוד
כדף סד שנינו שם נשא אשה ושהא עמה עשר שנים ולא ילדה אינו
רשאי ליבטל לא רצה מוציאין אותו בעל כרחו אפילו בשוט
דף ברף כ״ד דל׳ ע״ב עם בתו׳ כדאית׳ בפר׳ המדיר ותניא בגמרא אעפ״י שאין ראייה לדבר זכר
לדבר שנאמר ויהי מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען
ללמדך שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו מן המניין פירוש
שיש לתלות שמה שלא הוליד זהו בעון חוצה לארץ אבל רש״י
בפרש״ לך לך פירש בפירו׳ חומש שמה שחוצה לארץ אין עולה לו מן המניין
זהו דווקא באברהם לפי שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול
אלא בארץ ׳ משמע דשהה עשר שנים אף בחוצה לארץ
יוציא וכן פסק רבינו
משה ורב אלפס : אמנם
אני ראיתי בירושלמי
דהבא על יבמתו רבי
אמי בשם ריש לקיש

בכ׳ טו״ר הלכות אישו׳ דף רנ״ב
דף ז׳ ע״ג והבריית׳ גם בתלמוד שלנו דף כ״ד

ס״ז דף תכ״ה ועיין ג״כ בפי׳ רבי׳ נסים דף תנ״ד ובאשירי שם דף ח׳ עמוד ד׳

מקץ עשר שנים וגומר צא שנים שעשה בחוצה לארץ ותני כן
חלה הוא או שחלתה היא או שהלך למדינת הים אינם עולין :
סס דף סב ואיתמר היו לו בנים בגיותו ונתגייר רבי יוחנן אומר קיים

פריה

שם פריה ורביה וריש לקיש אמר לא קיים והלכה כרבי יוחנן : היו
לו בני' ומתו רב הונא אמר קיים מצות פריה ורביה ורבי יוחנן
אמר לא קיים והלכ' כרבי יוחנן : עוד שם פסקינן הלכה כרבי
יהושע דאף על פי שנשא אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו
ויוליד בנים שנאמר בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידיך
שם דף ת כל וכתב רב אלפס דמדרבנן קאמר אף על פי דמדאורייתא נפטר
שם דף ק ה בבן ובת : עוד שנינו שם האיש מצוה על פריה ורביה אבל
ה דמסכת אבות דף י"ב לא האשה ואימתי נתחייב האיש להתחיל במצוה זו כדתנן
בן שמנה עשרה לחופה' וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא
דף כט אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה כדאיתא בפרק קמא
בפרק הבא על יבמתו דף כג דקידושין' ואם חשקה נפשו בתורה כבן עזאי ונדבק בה כל
ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון והוא שלא יהא יצרו מתגבר
עליו אבל אם היה יצרו מתגבר עליו חייב לישא אשה ואפילו
היו לו בנים שמא יבא לידי עבירה : מסקינן בפרק הבא על
דף ס ה יבמתו שאף על פי שהאשה אינה מצווה על פריה ורביה מכל
מקום אם תבעה אשה את בעלה בבית דין שיגרשנה מפני
שאין לה בנים ואמרה בעינה חוטרא לידה ומרה לקבורה
כלומר שצריכה לבן שתשען עליו לעת זקנותו ואם תמות
יקברינה אומ' שם כי הא ודאי כופין אותו להוציא וליתן כתובה
כתו' שם ופוסק רבינו חננאל דתוספת אין לה דארעתא למיפק לא
דף נ ל אוסיף לה ודקדק מהא דבריש אף על פי שאמרינן תנאי
כתובה ככתובה למאי נפקא מינה למורדת ולמוחלת כו' ולא
קאמר נפקא מינה לבאה מחמת טענה' נ

והיה אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה ספר כריתות
ונתן בידה ושלחה מביתו ממקרא זה למדנו
עיקרי הגירושין והם עשרה דברים מן התורה : אם לא תמצא
יק חרם דף קי"ב ובפרק הניזקין דף מט חן בעיניו מלמד שאינו מגרש אלא ברצונו ואם נתגרשה שלא
ברצונו אינה מגורשת אבל האשה מתגרשת
בפרק קמא דקדושין דף ה' ובכ"ב דגיטין דף כ"א ברצונה ושלא ברצונה : וכתב לה מלמד
שאינה מתגרשת אלא בכת'
כך מוכיח שם דף כ' בב"ה דהיו מוחזקין בפ"ב וכו' עיין בספר התרומה סימן ק' ולא בדבר אחר' ומכלל
זה שיהא הקלף והדיו משל בעל : וגם
דף קס ח אמרו חכמים בפ' גט פשוט שצריך שיפרע
הבעל שכר הסופר מן הדין אלא התירו
שתתן האשה שכר הסופר שלא יעגננה והקנו חכמים שכר זה
לבעל דהפקר בית דין הפקר ומתקיים בזה ונתן כמו שאמר
דף כ בגיטין בפרק שני' ושיהא הגט נכתב
בכ"ב דגיטין דף כ"ד וכו' שם דף כ"ד ובפרק המגרש דף פ"ג לה לשמה עוד דרשינן וכתב לה לה ולא
לחבירתה שאין שתי נשים מתגרשות בגט
דף כ"א ובפרק המגרש דף פ"ג אחד : ספר כריתות שיהא עניין אותו הספר דבר הכורת ולא
ישאר עליה רשות הבעל ואם עדיין לא נכרת בינו לבינה כגון
שאמר לה על מנת שלא תשתי יין לעולם אינה מגורשת : ונתן
בריש פרק הזורק דף ע"ז בידה מלמד שאינה מתגרשת עד שיתן הגט לידה או לידה
שלוחה שהוא כידה או ליד חצרה שהכל כידה אבל אם היה
הגט מונח על הארץ ואמר לה טלי גיטיך מעל גבי קרקע הרי
זה אינו כלום וכן אם היה הגט קשור על ידו או על ירכו
ושלפתו ממנו הרי זה אינו כלום אבל אם הרכין לה בגופו או
הטה ידו עד ששלפה הגט הרי זה גט כדאמרינן בגיטין פרק
דף ע ח הזורק דהוי גט כי עייק לה חרצידה ושלפתו והוא הדין אם
היתה ידה פתוחה כששם הגט בתוכה ואחר כך קפצה ידה עד
שאין הבעל יכול לנתקו שהגט גט אפילו אם היה הגט תלוי
במשיחה והמשיחה ביד הבעל כך פוסק
בתוספו' שם בד"ה לא יכול רבי' יצחק : ושלחה שיהא עניין הגט שהוא
המשלחת אותה ולא שישלח עצמו ממנו' כיצד
דקדושין דף ה' כתב לה הרי את משולחת הרי את מגורשת הרי את מותר' לכל
דף פ ה אדם הרי את לעצמך כדמסקינן בפרק המגרש הרי זו מותרת

שם וגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם : אבל אם כתב
בפ"ק דקידושי' דלעיל איני בועליך איני אירוסיך איני אישך אין זה גט שנא' ושלחה
בכ"ב דגיטין דף כ"א ולא שישלח עצמו : וכתב ונתן מי שאינו מחוסר מעשה אחר
כתיבתו אלא נתינה יצא דבר שמחוסר קציצה אחר הכתיבה
שם לפיכך אם כתבו במחובר לקרקע אף על פי שחתמו עדי' אחר
שנתלש ונתנו לה אינו גט' וכן פוסק בהלכות גדולות לזה
הטעם שצריך שיחתוך הקלף כשיעור הגט מן היריעה ואחר
כך יכתוב הגט שאם כתב הגט תחילה
בתו' שם בד"ה יצא זה ובב"ת סימן ק' ואחר כך חתכו פסול וכן פסקו רבינו יצחק
בר רבי מנחם ורבינו תם הלכה למעשה
בחותך גט מקלף גדול אבל לא בדבר מועט וכן נראה דהא
לא גרע חותך גט מקלף גדול מעפר עיר הנדחת דאמרינן בפ'
דף פט כיסוי הדם שמחוסר תלישה קביצה ושריפה ואף על פי שרבינו
שמואל ורבינו שלמה היו מחלקין שלא מצינו טעם זה אלא
בקוצץ מן המחובר או מבעלי חיים כגון כתב הגט על קרן פרה
דף כט בפרק שני דגיטין אבל בחותך גט מקלף גדול אין לחוש מכל
בפרק הזורק דף ע"ח מקום נכון להחמיר בדבר : ואינו נותנו לה אלא בתורת
גירושין שנאמר ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת
ספר כריתות אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב או
מזוזה או שנתנו לה בידה והיא ישנה' וניעורה והרי הוא
בידה אינו גט' ואם אמר לה אחר כך הרי זה גיטך הרי הוא
דף ע"ח בפ"ד דערכין דף מ"ג גט כרבי בפרק הזורק והלכה כמותו מחבירו : אמר לעדים ראו
גט שאני נותן לה והזר ואמר כנסי בשטר חוב זה הרי זה
דף כה כשר כדאמר רבא בפרק הניזקין שהרי הודיע לעדים שנתנו
בתורת גירושין וזה שאמר לה שטר חוב מפני שנכלם ממנה :
המגרש צריך כשיתן הגט שיאמר הרי זה גיטך או הא גיטך
וכיוצא בזה ואם נתנה בידה ולא אמר כלום הרי זה פסול
אמנם אם היה מדבר עמה בתחילה על עסקי גיטה ואחר כך
נתן גט בידה ולא אמר כלום הרי זה הגט כשר כרבי
דף ו יוסי שאומר כן בפרק קמא דקידושין :
והתייחו' כ"א דהלכו' גירושין דף רס"ח וע"ש בתגיד משנה וצריך שיתננו לה בפני שני עדים שנאמר
על פי שנים עדים יקום דבר ואי אפשר
שתהיה זו היום ערוה והבא עליה במיתת
כל' המגרש דף פ"ו בית דין ולמחר תהא מותרת בלא עדים' תנן רבי אליעזר
אומר אף על פי שאין עדים חתומין בתוך הגט אלא שנתנו
לה בפני עדים כשרים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין
העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם פי' שמא יתן
לה גט בפני שני' וימותו ונמצ' הגט שבידה
וכן כמסקי' התו' בפ"ק דף ר' בד"ה דקיימ"ל כחרס שהרי אין שם עדים כלל' ואף על
פי שהעדים חתומים בתוכו נותנו לה בפני
שנים עדים בין אותם העדים החתומים עליו בין בפני שנים
אחרים שעיקר כריתות הגירושין בעידי מסירה' ומה שאמרה
בגמרא שם דף ג תורה וכתב לה לשמה זו היא כתיבה ממש אבל חתימה אין
צריך לשמה ורבי מאיר חולק ואומר דעידי חתימה כרתי ומה
שאמרה תורה וכתב לה לשמה זהו וחתם לשמה ועדי מסירה
דף כד לבדם אין מועילין כדמוכח בפרק כל הגט דתנן היו לו שתי
נשים ששמותיהן שוות וכתב לה לגרש את הגדולה לא יגרש
בו את הקטנה : ואומר שם התלמוד דמה שיכול לגרש בו את
הגדולה זהו בעדי מסירה כרבי אלעזר משמע אבל לרבי
מאיר אפילו עדי מסירה אין מועילין לגרש אחד מהן כיון
ששמותיהן שוות ואין מוכיח מתוך הגט איזו אשה מגרש
ואין תקנה שם לרבי מאיר אלא אם כן יכתוב בתוך הגט שלשה
דורות פלונית בת פלוני בן פלוני' וכמו שאמרנו לרבי מאיר
שעידי מסירה לבדם אין מועילי' כן לרבי אלעזר עידי חתימה
דף פו לבדם אין מועילים דתנן בפרק המגרש שנים ששלחו שני
גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו ומדקדק
בגמרא

סס בגמרא הא דלא כר׳אלעזר דאי ר׳אלעזר הא לא ידעי עדי׳ בחי
מנייהו מיגרשא ועל כרחך יש שם עידי חתימה דאם לא כן גם
כרבי מאיר לא אתיא אלא ודאי יש שם עידי חתימה וגם
השליש הדורות בגט האחד כתבו יוסף בן שמעון בן ראובן
ובשני כתבו יוסף בן שמעון בן יעקב ונתערבו שלא נודע מי
היה ששם זקנו ראובן ומי היה ששם זקנו יעקב ובכל מקום
מתגרשת לרבי מאיר שזה קרוי מוכיח מתוכו כיון שיש בני
אדם במקומות אחרים שמכירים השמות הרי למדת שעידי
חתימה לבדם אין מועלין לרבי אלעזר אלא אם כן יהא שם
דף פו עידי מסירה׃ גרסינן בפרק המגרש אמר רב הלכה כר׳אלעזר
בגיטין ושמואל אמר אף בשטרות והלכה כשמואל בדיני
דף מ ס) דף יא כדאמרינן בפרק יש בכור׳ וכן אמר בפרק ראשון גבי שטר
דף כח פרסאה דגבי ממשעבדי על ידי עדי מסירה וכן בפרק זה בורר
גבי ההיא מתנתא דהוו התימה עליה תרי גיסי קאמר
זיל קני בעידי מסירה׃ וגבי גט פי׳ רבינו
יעקב ורבי שמואל דאפילו רבי מאיר מודה
דאף על גב דאיכא עידי חתימה צריך מכל
מקום עדים בשעת מסירה מטעם דאין
דבר שבערוה פחות משנים וגבי שטר מכר
ושטר מתנה פירש רבינו יעקב דמודה רבי

כתוב׳ דלעיל ודאין דבר שבערוה פחות משנים בגמר׳ שם דף ב׳ ונלמד מדבר דבר בריש פ׳ קמא דקוטה דף ב׳

אלעזר שכמו שעדי מסירה לבדם מועלים כך עדי חתימה
לבדם מועלים כיון שהשטר טוב וראוי לקנות שאפילו אין
שם כי אם הודאת פיו כמאה עדים דמו אבל בגט אין שייך
דף קסז עניין זה׃ תנן בפרק גט פשוט כותבין גט לאיש אף על פי
סס שאין אשתו עמו׳ ובגמרא מדקדק וליחוש לשני יוסף בן
שמעון הדרים בעיר אחת ששמותיהן שוות ושמות נשותיהן
שוות פן יתננו האחד לאשת חבירו פירוש אין קושיא זו לרבי
מאיר שהרי לרבי מאיר צריך הגט שיהא משולש שיהא ניכר
ומוכיח של מי הוא אבל לר׳אלעזר מקשה מפני שעדי מסירה
יטעו ויסברו מפני ששמעו שאשתו של יוסף בן שמעון זה שמה
רחל ויודעים שאשה זו המקבלת את הגט שמה רחל יסברו
שהיא אשתו ומתרץ זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים
בעיר אחת אין מגרשין נשותיה׳ לא זה בפני זה ולכך כשתוציא
את גיטה או לגבות כתובתה או לינשא ישאלו ב״ד לעדים
שהיו בשעת מסירה אם היו השני יוסף בן שמעון במעמד
כתו׳ סס הגירוש דאז לא חיישינן באשת חבירו כך פי׳ רבינו יצחק׃
פק דף ד אמרינן בגיטין שמודה רבי אלעזר שאם היו עדים החתומים
בגט פסולים ואפילו אחד כשר ואחד פסול אפילו נתנו לה
בפני שני עדים כשרים פסול שנמצא
מזויף מתוכו׃ הכותב את הגט מנהג הוא
שמשרטט אותו שנים עשר שיטין לא

מהספר התרומה סימן ק״ת וקי״ב כל הכוני׳

פחות ולא יותר כמנין ג״ט ורב סעדיה פירש משום דכתיב
ספר כריתות כמניין שטין שבכריתות ספר תורה ואמרינן בפ׳
בבבא בת׳ דף יג השותפין בין ספר לספר ד׳ שיטין והרי הן י״ו שיטין להבדלת
ה׳חומשים אבל אינו מונה הד׳שלפני אלה הדברים שאינו לא
כחוזר על הראשונו׳ וי״א משום דכתיב במדרש זה ספר תולדו׳
אדם מלמד שאפילו סרגול הספר למד אדם הראשון פירוש
סרגול שרטוט וגט קרוי ספר׳ ומניין זה י״ב ובעניין זה אנו אומ׳
דף ה בפרק קמא דכריתות שמן המשחה זה יהיה לי זה י״ב לוג׃
הכותב גט צריך לעשותו כתיקון ספר תורה שתהיה כל אות
ואות מוקפת גויל שלא תגע אות לאות ולא מטעם שגט נקרא
בפ״ב דגיטין דף כ״ח ספר שהרי ספר דורשו התלמוד לספירת דברים אלא מפני
שאינה נכרת יפה כשהיא מחובר׳ לחברתה
ובדיעבד אור״י שאין לפוסלו בשביל כך
שהרי אין כתוב בו וכתבתם כתיבה תמה

כתו׳ סס דף כ בר״ה לא גריכה

כמו בתפילין או מזוזות׳ ובמ״ם לא נהגו לזיין שעטנז גץ בגט
מפני שבלא שום זיין נקראת אות כדאמרינן בפרק הבונה דף קג
גבי הכותב שתי אותיות בשבת חייב מפני שעל קרשי המשכן
היו כותבין אלף בי״ת לידע איזו בן זוגו ואמר שם שאם נטלו דף קד
לגגו של ח׳י״ת ועשאו שתי זיינין חייב הרי לך שאף על פי
שאילו הזיינין אינן מזויינין נקראין אותיות כיון שאין דעתו
לזיינין ומה שאומר שם תנא נתכוון לכתוב אחת ועלתה בידו דף קה
שתים חייב פי׳ נתכוון לכתוב שתים בזה אחר זה ועלו בידו
שתים בבת אחת חייב והתניא פטור לא קשיא הא דבעי זיוני
הא דלא בעי זיוני פי׳ הא דתניא פטור בדבעי הסופר לזיינם
ולכך אין נקראות אותיות עד שיזיינם כיון שדעתו לזיינם׃
מאחר שאין ראייה ברורה שיצטרך לזיין אותיות שבגט אין
לשנות המנהג פן יוציאו לעז על הגיטין הראשונים וגם כמה
סופרים אין בקיאין לזיין ויקלקלו האותיות עד שלא יהיו
כמשפטן ואמרינן בירושלמי בפרק אלמנה ביבמות אם הלכה דף ח ע״א
רופפת בידך הלך אחר המנהג׃ תנו רבנן וכתב ולא וחקק בפ״ב דגיטין דף כ׳
למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהי עבד היוצא בכתב
שעל גבי הטבלא ופנקס יצא לחירות ומתרץ הא דחק תוכות
הא דחק יריכות פי׳ חקק תוך האות והוצה לה ונשארה האות
בולטת מאליה פסול דהא לא עשה שום מעשה בגוף האות אף
על פי שלעניין שבת נקראת כתיבה כמו שהזכרנו למעלה
נטלו לגגו של ח׳י״ת ועשאו שני זיינין חייב גבי שבת דווקא
הוא דבר זה מפני שעל קרשי המשכן שהיו כותבין לסימן לא
היו חוששין באיזה עניין היו האותיות עשויות אבל במקום שנ׳
וכתב צריך שיכתוב יריכות האותיות או יחקוק אותם שיעשה
מעשה בגוף האות ומתוך שמועה זו פוסק רבינו יצחק שאם ולן הוא בספר ונמ׳ סימן קט״
אירע לסופר הכותב את הגט שנפלה טיפת דיו מן הקולמוס
בתוך ד׳ונעשת ה׳ או בתוך כ׳ ונעשת פ״ה או בתוך מ׳ פתוחה
ונעשת סתומה שצריך לחזור ולכתוב גט אחר שלא יועיל
למחוק את הטיפה שמאחר שאין האות שמה עליה אלא על
ידי מחיקת הטיפה זה קרוי חק תוכו ופסול׃ הכותב גט צריך גם זה סס בסימן ו׳ ודין הקי׳ סכת פת דגיטין כ״ו דף יט
לכתחילה לעשותו ארכו יתר על רחבו כדין ספר תורה ושלא
יהו האותיות עוברות את השיטה בימין ובשמאל בתוך הגליון
כך נמצא בטופס הגט שתקנו הגאונים הקדמונים׳ ושלא יהא
שום טישטוש בגט ושלא יכתוב על המחק׳ ואם אירע שכתב
על המחק יקיימנו למטה׳ וצריך שיכתו׳ בגט לשון זה הרי את
מותרת לכל אדם כדמשמע בתוך ההלכה
דתנן הכות׳ טופסי גיטין צריך שיניח מקו׳ בפרק ג׳ דגיטין דף כ״ו
האיש ומקום האשה ומקום הזמן ובגמרא סס
אמר רב יהודה אמר שמואל וצריך שיניח אף מקום הרי את
מותרת לכל אדם׃ כתב רבי׳ שמשון שכך הנהיג רבינו יעקב בתו׳ סס בד״ה וצריך
לכתוב ולא חש להוצאת לעז על גיטין הראשונים כי כמה
דברים יש בגט לשופרא דשטר שמועילין כמו הרי את מותרת
לכל אדם׃ הבעל הכותב גט לאשתו צריך שיאמר לשם מה״ת סימן קי׳
פלונית אשתי אני כותב שתהיה מתגרשת בו ואם אמ׳ לכתבו
על ידי אחר צריך שיאמר לסופר כתוב לי גט לשם גרושי
פלונית אשתי והסופר יכוין לכותבו לשמה והעדים שיחתמו
בה צריכין שישבו שם בשעה שיכתוב הסופר את הגט
שידעו שזהו הגט שצוה הבעל לכותבו לשמה׃ בפרק המביא
שיני בתחילתו מוכיח שאפילו לא היו העדים אלא בשעה דף ט׳
כתיבת שיטה ראשונה וידעו שלשמה היתה והלכו להם כשר
דק שפירש רבינו שלמה שם דלאו שיטה ראשונה ממש
קאמר אלא שיטה ראשונה שיש בה שם האיש ושם האשה
והזמן אבל אם היו בסופו של גט ולא בתחלתו פסול כדתנן
בפרק שני בפני נכתב חציו פסול ומעמיד דבר זה בחציו סס
האחרון׃ גרסינן בפרק התקבל מעשה באשה אחת שהיתה דף סג
נקראת נפא״תא וטעו העדים בגט וכתבו תפא״תא אמר ר׳ יצחק

בר

בר רב שמואל בר מרתא עשו העדים שליחותן ואין יכולין
לכתוב אחר בלא רשות הבעל וסותר רבא דבר זה היאך
עשו שליחותם וכי צוה אותם לכתוב גט מוטעה אלא ודאי אם
היה כתוב כהוגן ואבד עשו העדים שליחותם ורב נחמן סתר
גם דבר זה שמאחר שמאבד היאך עשו שליחותם אלא כותבין
ונותנין אפילו מאה פעמים : יש להסתפק אם הכותב כתב
גט במצות הבעל ואירע בו שום ספק אם יכול לכתוב אחר
בלא רשות הבעל דשמא נאמר בזה שעשה שליחותו כי אולי
הגט הראשון הוא טוב וראוי לגרש בו וכדי להסתלק מן
הספקות היה מצריך רבינו יצחק שבתחילה כשהבעל אומר
לסופר לכתוב את הגט יאמר לו אני נותן לך רשות לכתוב הרבה
גיטין כמו שתחפוץ עד שיהא לדעתך או לדעת הרב שבעירך
וכן יאמר לעדי' לחתום בהרבה גיטין בלא
רשותו עד שיהיה הגט לדעת כולם : שנינו
הכל כשרים לכתוב את הגט ואפילו חרש
שוטה וקטן ומדקדק בגמרא והוא לאו בני
דיעה נינהו אמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו פירוש
ומלמדו ומזהירו לכוין לשמה ולשמו · אף על פי שלעניין
שחיטה אמר בפרק קמא דחולין שאין מועיל לכתחילה גדול
עומד על גביו · וגם בחליצה תניא בתוספתא שחליצת שוטה
פסולה אף על פי שבית דין עומדין על גביהן כאן יש
הוכחה בכוונה יותר שהוא עצמו כותב תוך הגט פלוני מגרש
פלונית : שנינו המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני
נכתב ובפני נחתם · ותניא הוא בעצמו שהביא גיטו אין
צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואיתמר בגמרא בפני
כמה נותנו לה רבי יוחנן ורבי חנינא חד אמר בפני שנים אף
על גב דבעינן שלשה לקיימו קסבר שליח נעשה עד ועד
נעשה דיין וחד אמר בפני שלשה : תניא כמאן דאמר
בפני שנים המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר בפני
נכתב ובפני נחתם יוציא והוולד ממזר מפני ששינה מן
המטבע שטבעו חכמים בגיטין דברי רבי מאיר וחכמים אומרים
אין הוולד ממזר כיצד יעשה יש לפרש כיצד יעשה לרבי מאיר
קודם נישואין ולרבנן לאחר נישואין יטלנו המינה ויחזור
ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם ·
ונראה לפרש דלאו דווקא בשעת נתינה צריך לאומרו אלא
אפילו בתוך כדי דיבור מועיל מדאמר לשם המביא גט
ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם יתקיים בחותמיו
ומעמידה כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני
נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש אבל קודם נתינה הרבה אם
אמרו מספקא ליה לרבינו יצחק אם תועיל וכן מספקא ליה
אחר כדי דבור אם מועיל כל זמן שעסוקים באותו עניין או לא
ועוד כתב רבינו יצחק שצריך עיון אם הלכה כרבי מאיר
במשנה ממטבע משום דהלכה כרבי מאיר בגזרותיו אפילו
לגבי רבים כדמוכח בכתובות וגם כתמי משנה כמותו או
שמא כיון דחשיב ליה בזהב חומרא יתירתא טובא ושמא
גם במקומות אחרים משמע תלמודא כרבנן ואין הלכה כמותו
עד כאן לשונו · ובירושלמי דגיטין ראיתי רבי יעקב בשם רבי
חלבו אמר הלכה כרבי מאיר בגיטין אפילו יחיד אצל רבים :
גרסינן בפרק קמא דגיטין רבא מצריך לומר בפני נכתב
ובפני נחתם אפילו באותה שכונה ומקשה והא רבא הוא
דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו אם יטעון הבעל מזוייף
לכך הצריכו השליח לומר בפני נכתב ובפני נחתם והאמינו
כשנים משום עיגונא ואותו שכונה מצויין לקיימו ומתרץ
שאני בני מחוזא דניידי פירוש אין משתהין בבתיהן שטורדין
בסחורות ואין מכירין אפילו חתימות שביניהם ופוסק רבינו
יעקב כרבא ומצריך עכשיו בכל מקום לומר בפני נכתב ובפני
נחתם דכולי עלמא ניידי שאין להם קרקע ונחלות כמקדם :
הבעל שעירער בעדים ברורים שגט זה שאמר השליח בפני
נכתב ובפני נחתם שהוא מזוייף שומעין לו שלא האמינו
השליח כשנים אלא לדחות עירעור הבעל שאין עמו ראיה
אבל במקום שהעדים מכחישים אותו לא האמינוהו : בפרק
התקבל מסקינן שהאיש עושה שליח להולכה ושליח עושה
שליח להולכה ובין איש ובין אשה נעשים שלוחים · אבל
האיש אין עושה שליח לקבלה מפני שגט חוב הוא לאשה ·
אבל האשה עושה שליח בין להולכה בין לקבלה : עוד שם
אמר רב אין האשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד
שליח בעלה ומפרש שם הטעם משום ביזיון דבעל שמסתמא
יקפיד על כך שיהא בעצמה ברום לבבה אינה רוצה לקבל
גיטה מיד שלוחו ובעניין זה לא גומר בלבו לגרשה ולפי זה
הלשון אם נודע שהבעל חפץ בדבר או עשתה היא שליח קודם
שיעשה הוא שליח כשר שעכשיו אין כאן בזיון : עוד יש שם
טעם אחר שמפרש טעמו של רב גזירה משום חצירה הבאה
לאחר מכאן פירש רבינו יצחק כגון שהניחו הבעל בחצר של
עצמה ומכרו לאחר והאשה קנאתו מן האחר ובעניין זה אין
האשה מתגרשת כיון דיד אחר באמצע ולפי זה הלשון בשום
עניין אין האשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח
בעלה ומאחר שלא נתברר מתוך התלמוד איזה טעם עיקר יש
להחמיר בדבר וכן פסק בהלכות גדולות אף על פי שבירושלמי
משמע קצת שהטעם משום בזיון הוא וזה לשון הירושלמי
עובדא הוה באשה שעשתה שליח לקבל גיטה מיד שליח
בעלה אמר רב לא יחזיר ואומר שם היאך הוליף רב שיטתו
ומתרץ אחורי הדלת היה עומד ושומע קולה פירוש שמע
כשעשתה שליח ולא הקפיד ורב האי גאון פסק כרבי חנינא
דאמר אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה וכן
מוכיח גבי ההוא דשדר גיטה לדביתהו אתא שליח אשכחא
דקא לישא אמר לה הא גיטך אמרה ליה להוי פקדון גבך
אמר רב נחמן אם איתא לדרבי חנינא עבידנא ביה עובדא
אמר ליה רבא והא לא חזרה שליחות אצל הבעל וכן שלח רבי
אמי ואמוראים אחרים נסתפקו שם לעשות מעשה מטעם זה
מכלל דפשיטא להו הילכתא כרבי חנינא דאי סבירא להו
דהלכתא כרב אפילו חזרה שליחות אצל הבעל פסול הוא
הילכך הלכה כרבי חנינא וכן פסק רב
אלפס : הכל כשרים להביא הגט אפילו
נשים וקרובים ואפילו
בנה או בתה כדתניא בתוספתא חוץ
מחרש שוטה וקטן ונכרי ועבד לפי שאינו
בתורת גיטין וקדושין ותנן אף הנשים שאינן נאמנות
לומר מת בעלה כגון חמותה ובת חמותה יבמתה וצרתה ובת
בעלה נאמנים להביא גטה ומה בין גט למיתה שהכתב מוכיח
בפרק שני דגיטין מוכיח שסומא פסול להביא גט לחוצה
לארץ מפני שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל
מתחילה היה רוצה רב ששת לומר שהוא פסול לפי שאינו
יודע ממי נוטלו ולמי נותנו וסותר רב יוסף דבר זה מפני
שבהכרת הקול יכול לידע אותם ואומ' רבינו יצחק דאפי' לרב
ששת לא היה מחמיר בדבר זה כי אם בסומא דווק' שיש לחוש
יותר פן יטעה אבל אדם אחר מותר להביא הגט לאשה אע"פ
שאינו מכירה אלא על ידי העדים שיאמרו לו בשעת כתיבה
זו היא אשתו של פלוני וראיה לדבר בפר' כל הגט שאומר שם
מעשה באחד שאמר לשליח להוליך גט לאשתו וענה השליח
איני מכירה אמר לו כשתבא שם תתנהו לאבא ברבי מיניומי
שהוא מכירה ויתנהו לה והלך השליח שם עם הגט ולא מצא
אבא בר מניומי והיו שם רבי אבהו ור' חנינא בר פפי ור' יצחק
נפחא

נפחא ואמרו לו תמסור דבריך בפנינו וכשיב׳ אבא בר מניומי
ניתן אליו הגט ויתננו אל האשה והיה שם תלמיד אחד ורב
כפרא שמו והקשה להם היאך אמרתם דבר זה והלא זה השליח
שהביא הגט אינו שליח לגרש את האשה שנאמ׳ שיוכל לעשות
שליח אחר כי לא נעשה שליח אלא למוסרו לאבא בר מניומי
בלבד הילכך אינו במקום הבעל למוסרו ביד אחר בלא ציווי
הבעל ושתקו חכמים ונתביישו ואומר שם שבהנם שתקו כי
ודאי זה השליח הוא בטוב שליח לגרש שהרי לא אמר לו הבעל
איני חפץ שיתנהו כי אם אבא בר מניומי ולא אתה הלא גם
הבעל היה חפץ שאם ירצה זה לבקשה שיגרשנה וחשוב זה
השליח כשליח גמור שניתן לגירושין הא למדת שאף על פי
שהשליח לא היה מכירה היה יכול להביא הגט׃ בפרק שני
דף יט דגיטין אומר אמימר שהשנים שנותנין הגט בפניהם צריכין
לקרותו מתיבי הרי זה גטך והרקתו לאור וחזר ואמר שטר
אחר הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה ואם קראוהו קודם
לכן היאך יכול לומר שטר אחר היה ומתרץ שמדבר כאן לאחר
שקראוהו הכניסו בבירה יד שלו ואחר כך הוציאו ומשמיענו
וכן נתו׳ סס נב״ה גריכי שלא נחוש שחלפו מכאן מדקדק רבי יצחק שאם לא קראוהו
קודם נתינה שהוא פסול שאם היה כשר היה יכול לתרץ כאן
דף פ שמדבר בשלא קראוהו׃ שנינו בפרק הזורק כותבין גט לאיש
ושובר לאשה וטעה ונתן להפך ולאחר זמן שנשאת האשה יצא
הגט מתחת יד האיש תצא מזה ומזה ואומר על דבר זה בפרק
דף נא האשה רבה שקנכוה מפני שהיה לה להקרות את הגט׳ וצריך
כתו׳ דלעיל ליישב שם היאך היתה זאת השגגה מאחר שקראו הגט קודם
הנתינה וצריך לומר שלאחר שקראהו הכניסו בבירת יד שלו
וחלפו וקונסין אותה על שהיה לה להקרות הגט אחר נתינה
ומכל מקום אין אותה קריאה אחרונה כל כך חמורה שתאסר
בכך לינשא כמו שאמ׳ למעלה ולא כל הימנו לאוסר׳ אף על פי
שלא קראוהו אחר נתינ׳ שאין אנו חוששין לחילוף עד שיתברר
הדבר שחילף׳ ור״י בר רבי שמואל היה נוהג להקרות הגט
קודם נתינה ולאחר נתינה ואם קראוהו אחר נתינה זהו דבר
דים פ׳ הזורק דף ע״ז פשוט דמגורשת אף על פי שלא קראוהו קודם נתינה׃ שנינו
הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצירה מגורשת׳
סס והלכה למעשה כך היו נוהגין האמוראים כגון באותה שאמרו
תיזיל איהי ותיחוד ותפתח ובמקומות
בדף ע״ח והפירוש כתו׳ סס אחרים׳ ומה שאמר שמואל לרב יהודה את
לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה פי׳
דבר זה עומד על ארבע אמות של האשה כשעומדת ברה״ה והגט
סס דף מ״ט ע״ב קרוב לו מלה׳ וכן מוכיח בירושלמי וה״ל תני ר׳ אליעזר אומר
כל שקרוב לו מלה ובא כלב ונטלו אינה מגורשת אם הוא יכול
לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו שמואל בן זוגו של ר׳ אליעזר
חולק׳ המחמיר מכולם עד שיתננו לתוך ידה׃ פסק רבי׳ חננאל
איש רומי דאין הלכה ככל אותם האמוראים שמכשירין בפרק
דף ס״ז התקבל באומר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתומו
דף ע״ב אלא כדתניא בפרק מי שאחזו כוותיה דרב אשי עד שישמעו
קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו׳ ומדקדק התלמוד
בפרק התקבל דף ס״ו ישמעו להוציא מדברי האומר שמודה רבי יוסי באומר אמרו
דכשר׳ ורבינו יצחק בר ר׳ שמואל מסופק שמא הלכה כשמואל
דף ס״ז וככל אותם האמוראים שמכשירים באומר אמרו בפרק התקבל׳
ואע״פ שמחמת ספיקא זו אין להקל׳ נפקא מינה לעניין
חומר׳ התלוייה בדבר זה כמו שמוכיח שם שלדברי האומ׳ אומר
אמרו כשר ותעשה סובר שאסור להחתים הסופר בגט שאם
היינו מתירים שיחתום תצא חורבה מן הדבר שפעמים שאומר
לשני׳ אמרו לסופר כתו׳ ולעדי׳ שיחתומו ומדאגה שלא יתבייש
הסופר שדומה שאינו ראוי לחתום מחמרת כן אומרים לסופר
לחתום ונמצא הגט בטל שהבעל לא צוה כן׳ ואף אותם

סס האמוראים שאומרים בפרק התקבל אומר אמרו כשר בדיעבד
ולא תעשה כן לכתחילה יפסלו חתימת הסופר בגט מן הטעם
שאמרנו הואיל ובדיעבד כשר׳ שמה שאומר התלמוד שם כיון
דאמר מר כשר ולא תעשה לא שכיח ומאחר שאינו מצוי אין
לחוש לחורבא׳ דבר זה שאומר התלמוד דיחוי הוא ואין צריך
כס לומר כן במסקנא כשתירץ שמואל פליג עליה דר׳ יוסי בחדא׳
ודאי לפי דברי סוף השמוע׳ שיש לחוש לחורבא ויפסלו מטעם
דף פו זה חתימת סופר בגט׳ ואף על פי שרב מכשיר בפרק המגרש
בפרק יש בי דף מ״ט חתם סופר ועד והלכה כרב באיסור בדבר זה אין הלכה כמותו
לגבי שמואל מאחר ששאר האמוראים סוברין כשמואל׳ וגם
אין לנו להורות להקל באומר אמרו שיהא כשר כי אין הדבר
הזה מבורר בידינו׳ ואף על פי ששני פסקים אילו סותרין זה
את זה מכל מקו׳ הואיל והדבר ספק בידינו
וכן פסק בספר תרומ׳ והביא כל הסוגיא בסימן קכ״ה
דף ע״ב יש לחוש לשניהם להחמיר׃ בפ׳ מי שאחזו
תניא עד שישמעו קולו שיאמ׳ לסופר כתוב
סס ולעדי׳ חתומו ומדקדק קולו להוציא מדברי
כדף ע״ב רב כהנא אמר רב שאומר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב
בב״ב דגיטין ותר״ח ע״ז כותבין ונותנין גט לאשתו ותניא בתוספתא כתב בכתב ידו
לסופר כתוב ולעדים חתומו אינו גט עד שיאמר לסופר כתוב
ולעדים חתומו ולשם אין מדבר כלל בחרש הא למדת שאין
אדם חרש או פקח יכולין לשלוח כתב ידם לבית דין שבמקום
כדף ע״א אחר שיגרשו את נשותיהם׃ ובפרק מי שאחזו מסקינן שהאלם
הוא השומע ואינו מדבר הרי הוא כפקח
סס ריש פירקין דף ס״ז וע״ש כתו׳ דף ע״ב בד״ה קו״ו לכל דבריו׃ ותנן נשתתק ואמרו לו נכתוב
גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו
שלש פעמים אם אמר על הן הן ועל לאו
דף לד לאו הרי אילו יכתבו ויתנו׃ תנן בפרק השולח בראשונה היה
משנה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה התקין רבן גמליאל
שיהא כותב איש פלוני וכל שום שיש לו אשה פלונית וכל
שום שיש לה׳ פירוש של משנה זו כמו
סס וכן כל הסוגיא מיע״ס כלשונו דף קי״ד ע״ב וכו׳ - וכן בספר תרומ׳ סי׳ קכ״י וקכ״ז וקכ״ח ומקנתה בתו׳ סס שיש בברייתא בגמרא היו לו שתי נשים
אחת ביהודה ואחת בגליל ולו שני שמות
אחד ביהודה ואחד בגליל וגירש אשתו
שביהודה כשמו שביהודה ואשתו שבגליל
כשמו שבגליל אינה מגורשת שזהו שינה
שמו עד שיכתוב גט לאשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם
דגליל עמו פי׳ שיעשה שם מקום הנתינה עיקר כגון אם היה
נקרא ביהודה יוסף ובגליל קורין אותו שמעון יכתו׳ אנא יוסף
סס דף ל׳ דמתקרי שמעון׳ וכן אומר התלמוד גבי אחא בר הדיא דמתקרי
אייא מרי׳ ויכתוב גט לאשתו שבגליל בשמו שבגליל ושם
דיהודה עמו פי׳ שיעשה שם מקום הנתינה עיקר שיכתוב אני
כדף לד שמעון דמתקרי יוסף וזו היא תקנ׳ רבן גמליאל ומעמיד התלמוד
דבר זה באיתחזק בתרתי פירו׳ שהוחזק בשני שמו׳ משוני׳ שבני
גליל אין מכירין אדם זה בשם יוסף ובני יהודה אין מכירין
אותו בשם שמעון כלל וכשהוא ביהודה ובא לגרש את אשתו
שבגליל או להפך אם לא יכתבו שני השמו׳ יוציאו לעז אותם
שאין מכירי׳ באותו השם יאמרו שאין זה בעלה שכת׳ זה הגט׃
סס ובסוף הברייתא מסיים יצא למקו׳ אחר וגירש באחד מהם הרי זו
סס מגורשת דבר זה מעמיד התלמוד בדלא איתחזק פי׳ שבאותו
מקום שהלך לא הוחזק בשני שמות משונים אלא הכל יודעים
שם ששמו יוסף ושמו שמעון ואז אין לחוש ללעז של שאר
מקומו׳ אף על פי שבגליל או ביהודה אין מכירים באחד משני
השמות אין חוששין ללעז אלא בלעז מקום שהבעל שם או
לעז של מקום נתינה אבל מאחר שמקום שהבעל עומד שם
ומקום הנתינה שוים שבשניהם מכירים את שני השמות או
בשניהם אין מכירים כי אם השם הכתוב בגט אין חוששין
ללעז

ללעז של שאר מקומות : אמנם לכתחילה צריך לכתוב שני
דף מ ה ע״ב השמורת להנצל מכל לעז וכן מוכיח בירושלמי שאומר שם
יצא למקום אחר וגירש אשתו באחת מהם מגורשת אמר רבי
יוסי הדא דארת אמר לשעבר אבל לכתחילה צריך למיעבד
כחדא דרבי אילא שאומר לכתחילה צריך לכתוב אני פלוני
שביהודה עם כל שם שיש לי בגליל : וכאשר בארנו משנה זו
שבפרק השולח כך יש לבאר המשנה השנויה בפרק הזורק
דף פ שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל
הדרכים האילו בה ׳ ולא בשינוי השם ממש שהרי זה דבר
פשוט שהגט פסול שלא נכתב בשם בעלה אלא בשם איש
אחר : ובכל הגיטין כתוב בהלכות גדולות בתיקון טופסי
גיטין שצריך לכתוב כל שום וחניכה דאית לירה ולא נתיישב
כתו׳ דלעיל לרבינו יעקב כי אדם שאין לו שום חניכא ושם כינוי וכתבו
בגט שלו כל שום והניכ׳ דאית ליה יאמרו שזהו אדם אחר שיש
לו כינוי ותקן לכתו׳ אני פלוני עיקר השם דמתקרי פלוני שם
דף ל ד דלעיל הטפל או המכונה פלוני כמו ההיא דרובא קרו לה מרים
והמיעוט קרו לה שרה ואומר שיש לו לכתוב מרים דמתקריא
דף ל ה שרה ׳ וכן אחא בר הדיא דמתקרי אייא מרי בפ׳ השולח : ועל
כתו׳ דלעיל גט של משומד שגרש אשתו כבר שאלו את רבינו יעקב אם
צריך לכתוב בגט שם של גיורת עם שם של יהודת והשיב
חלילה שלא להזכיר שם דגיות בתורת משה וישרא׳ ואין לחוש
דף פ ז בו כלל דשם של יהודות לא גרע מחניכתו וחניכתה דתנן בפר׳
ערך ח״ד דף נ״ג המגרש דכשר ופיר׳ בערוך אף על פי שלא
כתב שם המובהק ועוד תניא בתוספתא גר
ס״ו דגיטין דף תרל״ט ע״ת ד׳ ג׳ ששינה שמו לשם גוים כשר וכן אתה אומ׳
בגיורת וכל שכן ישראל משומד ששינה שמו לשם ישראל
שהוא כשר ואף לכתחילה אין לו לכתוב רק שם של ישראל
ואם כתב בגט שם של יהודות וכל שום והניכה דאית ליה טוב
דף פ ח הדבר : גרסינן בפרק המגרש אמר רב נחמן אמר שמואל גט
המעושה בישראל בדין כשר פירוש בדין כגון אומר איני זן
דף ע ז ואיני מפרנס או כל אותן השנויים בפרק המדיר שכופין אותו
להוציא ׳ ושלא בדין פסול ופוסל ובגוים בדין פסול ופוסל
ושלא בדין אפילו ריח הגט אין בו פירו׳ כיון שהדיינים גוים
בתו״ה דגיטין ע״ד ובתו׳ שם יותו דף כ״ח פסול משום לפניהם ולא לפני גוים ובירושלמי גרסינן תני
רבי חייא גוים שעישו כמעשה ישראל כשר באומר איני זן
ואיני מפרנס פירש שוטרים גוים שעישו ליתן גט על פי דייני
דף פ ח ישרא׳ ומתניתין אמרה כן ששנינו בפרק המגרש גט המעושה
בישראל כשר ובגוים פסול ובגוים חובטין אותו ואומרים לו
עשה מה שדייני ישראל אומרים לך מתוך הירושלמי יש
ללמוד שכך הפירוש ובגוים תמצא צד כשורת כגון ששוטרי
הגוים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שדייני ישרא׳ אומרי׳
לך ועוד גרסינן בתוספת׳ ובגוים חובטין אותו ואומרי׳ לו עשה
מה שרבי פלוני אומר לך ואם כן אותם משומדים ואותם
דף פ ז שכופין להוציא בפרק המדיר מותר להכריח על ידי גוים עד
שירצו ליתן גט כדברי דייני ישראל וצריכין שיאמרו רוצה
דף ל ב אני : בפרק השולח שנינו שהשליח שנטל הגט להוליך לאשה
שיכול הבעל לבטל עד שיגיע ליד האשה ואף לאחר שבטלו
שם ע״ש בתו׳ קיימא לן כרב נחמן דאמר חוזר ומגרש בו כשירצה ומפרש
שם הטעם נהי דבטליה לשליחותיה דשליח גט גופיה מי
בטיל לפי לשון התלמוד שאומר כן משמע שאין כח לבעל
לבטל גוף הגט כי אם השליחות לבד ׳ ובמסכת קידושין
דף כ ט ועיין גם שם בתו׳ בפרק האומר כתוב שם בכל הכפרים בטעמא של רב
נחמן נהי דבטליה מתורת שליח מתורת גט לא בטליה
משמע אבל אם ביטל הגט בפירוש מודה
בפרק ו׳ דגירושין דף רע״ח רב נחמן שביטל וגירס׳ זו תופס רבינו משה
עיקר ויש ראיה לגירס׳ זו מתניתין דגיטין

דף י ז בפרק שני גבי גט שנכתב ביום ונחתם בלילה דמכשר רבי
בגמרא וסדף י״ח והפי׳ בתו׳ ע״ש שמעון ואמרינן דווקא לאלתר אבל מכאן עד עשרה ימים לא
מכשיר שמא פייס פי׳ שמא בטלו ׳ ויש לדקדק לפי זה על מה
דף כ א שאומר רב ששת בפרק האומר משקלי עלי האי מאן דמסר
מודעא אגיטא מודעי מודעא עד שיבטל מודעא פיר׳ מי שאמר
בפני שנים בצינעא גט שאני כותב לאשתי בטל הוא ואחר כך
נתנו לה בפני שנים אחרים זו היא מסירת מודעא על הגט
והגט פסול ועכשיו קשה דמה מועיל ביטול מודעא שנוהגין
עתה לעשות בשעת נתינה והלא יש לחוש שלא ביטל גוף הגט
ומודה רב נחמן בזה שאינו יכול לחזור ולגרש בו לפי הגירסא
דף כ ט הכתובה בפרק האומר : וכתב רבינו משה
פרק ו׳ דגירושין דף רע״ח בספרו וזה לשונו אם כן מה תקנה בדבר
זה שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט
אמור בפנינו שכל הדברי׳ שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותם
הדברים לבטל הגט הרי הם בטלים והוא אומר להן הן ואחר
כך אומר להם לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחוהו לילך עד
סימן קכ״ח כל הכוונית שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא ויבטלנו : ובספר התרומ׳ כתב
רבינו ברוך שלאחר שאמר לסופר לכתוב ולעדים לחתום אינו
יכול לבטלו שלא בפניהם כיון שצוה להם לעשות מעשה וכן
דף ל ב משמע בפרק השולח דהא רבי סובר בטלו מבוטל פירוש אם
שם ביטל השליח שלא בפניו ׳ ורבי סובר שאם אמר לעשרה כתבו
גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה ורבי שמעון בן
גמליאל אומר אינו יכול לבטל זה שלא בפני זה כי אם בפני
כולם ואפילו רבי מודה שאינו מבוטל כי אם אותו שדבר אליו
דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ואם ילכו האחרים
ויכתבו הגט ויתנו לה הגט כשר משמע מכאן שלאחר שאמר
להם לעשות מעשה אינו יכול לבטל שלא בפניהם לפיכך אם
קודם שנגמר הגט או לאחר שנגמר בטלו הבעל לפניהם אז
דף ל ד אין מועיל ביטול מודעא ׳ ועל עניין כזה מצינו בפרק השולח
שהצריכו רב יהודה ורב ששת גט אחר לפי שהבע׳ בטל הגט
בפני העדים עצמן ורוצה לומר כי לא יוכל לבטל גוף הגט
אלא אחר שנכתב׳ אמנם אדם ששולח גט לאשתו במקום אחר
דקיימא לן הלכה כר׳ דאמר שיכול לבטל השליח שלא בפניו
נכון הדבר לומר לבעל לעשו׳ שבועה שלא יבטלינו כששולח
גט לאשתו ביד אחר : וצריך להתיישב בדבר׳ וכן צריך
דף ל ד להתיישב בההיא דפרק השולח גבי אי לא אתינא מכאן עד
תלתין יומין ליהוי גיטא אומר שם אטו לבטולי גיטא קבעי
דף כ ט משמע שאם היה מבטלו בפירוש שמועיל׳ ובפרק כל הגט גבי
וליחוש שמא פייס משמע שבדיבור אין יכול לבטל שמזה לא
היה יכול לתרץ כלום ׳ וזה לשון רבינו
וכן בתו׳ ב״ב דף י״ח בד״ה סמא פייס שמשון אין לפרש כפירוש רשי שמא פייס
ובא עליה והוה ליה גט ישן שהרי בפרק מי
דף ע ו שאחזו קאמר ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה
ואחר כך מקשה וליחוש שמא פייס משמע ששני דברים הם
לא שמא פייס הנזכר בכל מקום רוצה לומר שמא פייס וביטל
דף כ ט הגט אמנם בההיא דפרק כל הגט גבי מעכשיו אם לא באתי
מכאן ועד שנים עשר חדש הרי זה גט ומקשה וליחוש שמא
פייס אין לפרש שמא פייס וביטל הגט בדיבור שאין דיבורו
מועיל לבטלו כל זמן שלא בא שהרי אמר לה מעכשיו אם לא
באתי והרי לא בא אלא שמא נתפייס ובא קאמר ומתוך כך
ביטל הגט ומתרץ באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי שאפי׳
באתי אם תאמר היא שלא באתי יהא הגט גט : שנינו בפרק
דף פ ט הזורק היה במזרח וכתב במערב או שינה שם עירו ושם עירה
דף פ תצא מזה ומזה ומדקדק בגמרא היה במזרח מאן אילימא בע׳
היינו שינה שם עירו ושם עירה אלא סופר כדאמר להו רב
לספריה כי יתביתו בשילי כתובו בשילי אע״ג דמימסרו לכו

מילי בהיני הא למדת שהסופר כותב למניין שאנו מונין כאן
ונראין הדברים שכל שכן העדים שיש לכתוב מקום שעומדין
שם בשעת כתיבת הגט וחתימתו אף על פי שאינו מקום
עיקר דירתם : ופוסק רבי' יצחק בר' שמואל שאין צריך לכתוב
שם העיר שהבעל עומד שם בשעת נתינת הגט כי אם מקום
עיקר דירתו שהרי גיטין הבאי' ממדינת הים היאך יודע הסופר
מקום שהאשה עומדת באותה שעה ולא מקום שתהא עומדת
בשעת קבלת הגט אלא כותב מקום עיקר דירתם ולא יותר
כך אין צריך לכתוב לבעל רק מקום עיקר דירתו ולא מקום
שהלך לפי שעה מאחר שלא הלך לגור שם ומן הטעם שאמרנו
לא היה יכול התלמוד להעמיד המשנה דהיה במזרח וכתב
במערב בבעל ולומר שלא כתב עמידתו ביום כתיבת הגט
אלא מקום אחר ושינה שם עירו זהו הפירו' ששינה מקום עיקר
דירתו לא היה יכול לפרש כן המשנה כי היה פשוט לו שאין
לחוש בעניין הבעל כי אם בשינוי עיקר דירתו וכן מוכיח בפ'
דף קיז האשה שהל"כ גבי גיטא דאישתכח בסורא :
בתו' פרק הזורק דף פ' בר"ה וסס עירו — עוד אומ' רבינו יצחק דבעיר שנולדו האשה
והאיש בזה לא דבר המשנה כלל והקדמוני'
הרגילו לכותבו לפי שאם יארע הדבר שימצ' בגט זה שהוחזקו
שני יוסף בן שמעון יהיה בהם סימן על ידי מקום הלידה שלא
יהו שוים בו ואם היה פסול בשינוי מקום הלידה הרבה עיותו
הקדמונים שתקנוהו לכתוב כי הרבה פעמים יש שאין ברור
מקום הלידה ויכול לבא לידי קילקול : מתוך כך כתב רבינו
יהודה ברבי יצחק בשם רבינו יצחק שאפילו שינה מקום
הלידה אינו פסול בכך ומעשה היה באדם אחד ששינה מקום
לידתו בגט והכשירו רבינו יצחק ועוד היה אומר רבינו יצחק
כמדומה לו ששמע בשם רבינו יעקב שהיה מביא ראיה לדבר
דף כד זה מהא דאמרינן בפר' שיני דכתובות דלמאן דאמר אין מעלין
משטרו' ליוחסין שטר שכתוב בו אני פלוני כהן לויתי מפלוני
מנה והתימי סהדי אין מעלין מאותו השטר ליוחסין מפני
שהעדים אין מעידין על כל מה שכתוב בשטר כי אם על עיקר
הדבר הוא החוב ואפשר שאינו כהן ואפילו הכי השטר כשר :
ועוד כתב מורי הרבה פעמים ראיתי את ר' כשהיה כותב גיטין
היה אומר לעומדים שם אם מרופה בידכם כלל מקום הלידה
לא תכתבו אותו כלל וכן כתב רבינו יחיאל גם על עיקר הדירה
בתו' דלעיל בר"ה כי יתכתיבו — אם אינו ידוע בודאי אל יכתבוהו כלל : ועד כתב מורי שאף
על פי שבגט אמרנו למעלה שצריך לכתו' מקום עמידת הסופר
והעדים ביום כתיבת הגט וחתימתו מכל מקום נראה לרבינו
יצחק שבשאר שטרות כשר וכדאמר בתחילת פרק אחד דיני
דף לב ממונות שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה אף על פי
שבאו עדי' ואמרו באחד בניסן עמנו הייתם במקום אחר השטר
כשר חיישינן שמא כתבו בו זמן מאוחר וכשר הא למדת שאף
על פי שלא היה בעיר ביום הכתוב בשטר שהוא כשר ומכאן
נהגו החזני' שכותבין הכתובות וכותבין מקום שילכו בהן שם
למחר לעשות החופה ושיחתמו שם העדים וקשה לרבינו יצחק
בפ' הזורק דף פ — לעשו' כן לכתחילה מדאמ' להו רב לספריה כי יתביתו בשילי
כתובו בשילי ואף על גב דמימסרי לכו מילי בהיני : בפרק מי
דף עה שאחזו אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא
גט ואם מתי יהא גט ומדקדק ולימא ברישא אם מתי יהא גט
זמתרץ לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה ומקשה עוד והא
בעינן הן קודם ללאו אלא אמר רבא אם לא מתי לא יהא גט
בתו' סס בר"ה כלאשוקי — ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט / משמע מכאן
שהלכה כרבי מאיר שמצריך תנאי כפול
בפרק ג' דקידושין דף כ"ח — דומיא דבני גד ובני ראובן שהרי שמואל
ורבא סוברים כמותו / לפיכך שכיב מרע
הנותן גט לאשתו על תנאי צריך לכפול את תנאו ויאמר הרי

זה גיטך ואם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט מעכשיו
ותהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם ואם לא מתי לא יהא
גט ושכיב מרע הנותן גט בעניין זה אם יעמוד מחליו בטל
וכן פסק בב"ת ... קל והאריך יותר — הגט / ואם אחר כך יחלה צריך גט אחר ואם הוא רוצה שתהא
מגורשת בגט ראשון יתן זמן בתנאי ויאמר אם מתי עד זמן
פלוני יהא גט מעכשיו ותהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם
ואם לא מתי עד אותו זמן לא תהא מגורשת / וכן נראה לרבינו
בתו' דלעיל — יצחק שכל המשניות המדברות בתנאי גטין מדברים בתנאי
כפול אף על פי שלא פירשו ואפילו כשאומר על מנת / אע"ג
בפ' מי שאחזו דף ע"ר וע"ה — דקימא לן כרבי דאמר כל האומ' על מנת כאומר מעכשיו דמי
אפילו הכי אמרינן דאפי' לא נתקיים התנאי יתקיים המעשה
שהרי ברייתא דעל מנת שתשמשי את אבא אנו מעמידין אותה
דף עו — בפר' מי שאחזו בדכפליה לתנאיה / אמנם אומ' רבינו יצחק כי
שמא אם אומר סתם שיהא תנאי זה כתנאי בני גד ובני ראובן
יכול להיות שיועיל בלא כפילות התנאי /
בתו' דלעיל ודפרק הת"ים מקדש דף נ"ט בר"ה דברים — ויש הרבה דברים דאפילו בלא תנאי הוי
באילו התנה כגון שטר מברחת דפר' האשה
דף עט — שנפלו וכן זבין ולא איצטריכו ליה זוזי
דף נ"ז ונ"ה בתו' ה הכונס בר"ה — דפסקינן בפר' אלמנה ניזונת דהדרי זביני שהדבר ידוע שלאותו
צורך שהיו צריכין אז עשו כן והוא שגילה בדעתו שמדוחק
מעות היה מוכר ויש מקומות שאין צריך כפילות כי אם גילוי
דעת אמירה בעלמא ואם לא גילה דעתו באמירה אמרינן דהוי
דף מט — דברים שבלב כי ההיא דפר' האיש מקדש דזבין נכסי אדעתא
למיסק לארעא דישראל ונאנס ולא עלה ולא פי' בשעת מכירה
שמוכר אדעתא למיסק לארעא דישראל אמר רבא מאחר שלא
פירש הוו דברים שבלב ואינם דברי' אף על פי שגילה בדעתו
דאדעתא למיסק מזבן שהיה מתקן מסע שלו ועינייני הדרך :
דף קי ע"א — והא דאמרינן בירושלמי דפרק האומר בקידושין אמ' רבי יוסף
בר' בון בכל אתר אית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע
הן והכא לית ליה ואמר רבי מתניא חומר הוא בעריות ואומר
בתו' פרק מי שאחזו דלעיל — רבינו יעקב דחומר הוא בעריות לאו דווקא דהא לרבי מאיר
בעינן תנאי כפול אפילו במידי דלאו עריו' בסוף פרק שבועת
דף נו) דף נ — העדות ובפרק קמא דנדרים אלא כגון שאר דברים שחמורין
כעריות כגון קידושין וגירושין ושבועת סוטה דשייך בהן ממון
ולא בא אלא להוציא שתויי יין ופרועי ראש שאנו אומרים בהן
דף לו — בפרק שבועת העדו' לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן דהוו
דף עו — איסורא בעלמא ולא ממונא : בפרק מי שאחזו האומר לאחר
שנה אקיים לך תנאי זה חדש / כלומר אין יכול לשהותו יותר
מחדש אחר השנה / לאחר חדש שבוע / לאחר שבת עד שלישי
כדף כ' וג' — בשבת / ושלישי בשבת בכלל : בפרק קמא דכתובות יש שני
לשונות דרבא הראשון אומר אין טענת אונס מועלת לבטל
את הגט ובלשון שני אומ' שמועלת טענת אונס לבטל את הגט
בתו' סס — ופסק רבינו חננאל כלשון ראשון דאין אונס בגיטין דכל
הסייעתות הבאות ללשון ראשון קושיות ללשון שני ועל
תירוצים דחוקי' אין לסמוך / ושלשה עניני
דף ע"ג וגם בתו' סס הכונ' בר"ה תיתיביה — אונסין הם ההוא דפרק מי שאחזו גבי הרי
זה גיטך אם ימו' מחולי זה ונפל עליו הבית
או נשכו נחש אינו גט אונס שאינו מצוי כזה אינו גט לכל
בפ"ק דכתובו' — הלשונות / וגם משום פרוצות וצנועות אין שייך לתקן דלעולם
סס — לא יסברו שאירע אונס גדול כזה / ואונס דפסקיה מברא המצוי
לכל הלשונות אינו מבטל דאיבעי ליה לאתנויי / אבל באונס
דשכיח ולא שכיח בזה נחלקו והלכה כלשון ראשון / ועוד אמר
דף לד — בפרק השולח אי משום אונסא אין אונס בגיטין : גרסינן בפ'
דף עז — הזורק ההוא שכיב מרע שכתב גט לאשתו ערב שבת עם
חשיכה למחר חלה מאד ונסתכן באו לפני רבא ואמר להם
שיקנה השכיב מרע לאשה את החדר שהגט מונח בתוכו ותלך

האשת

האשה ותקנה את החדר בחזקה שתנעול החדר ותנן נעל וגדר — חזקת הבתים דף מב
והרי זו חזקה ונמצ׳ שגטה וחצר באין כאחד :
למדנו מכאן שמגרשין בשבת כגון בשכיב — בתוס׳ רע״ז דלעיל בד״ה ותיתי
מרע דלא אפשר להמתין אף על גב ששנינו
בתוספתא דביצה דאין מגרשין ואין מקדשין בשבת ׳ ועוד — כ״ד דף ס׳ ע״ד
למדנו שאף על פי שאין קונין בשבת קנין
שאלה בעלמא מותר ׳ ועוד למדנו דנעל — עיין בתו׳ דלעי׳ בד״ה מה סקיתה
לא הוי תקון מנעול שזה אי אפשר לעשות
בשבת אלא נעל הוי נעילת דלת ׳ ועוד למדנו שאסור לטלטל
הגט בשבת כדפי׳ר׳ שם רבינו שלמ׳ ונראה דדוקא גט שמוקצה
לראייה אבל שאר כתבים מותרים לטלטל שראויים לצור על
פי צלוחיתו ומטעם זה אפי׳ קלף חלק אם אינו מוקצה לכתיבה
מותר לטלטל וגט נמי דווקא בימיהם שלא היו לומדין תורה
שבעל פה מתוך הכתב אבל עתה מותר לטלטלו שאדם יכול
ללמוד הימנו כמה הילכו׳ גט : כתב ר״ת בסידור גט שכיב מרע — פר׳ מי שאחזו ד״ב בד״ה מהיום
שטוב לומר מעכשיו אם מתי ׳ מהיום אם מתי ׳ שאם יאמר
מהיום אם מתי ומת באותו היום שמא בסוף היום אמר שיהא
גט וכבר מת והוה ליה גט לאחר מיתה : מסקי׳ בפר׳ מי שאחזו — דף ע׳ וע״ש בתו׳ בד״ה בודקין
שאם נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו
בודקין אותו שלש פעמים בפירי דימות הגשמים בימו׳ החמה
ופירי דימות החמה בימות הגשמי׳ כגון נ״שפלא בלעז בימות
החמה וצר״ייזשא בימות הגשמים או כדמפר׳ בירו׳ שלמי נכתוב — ס״ז דף ז׳ ריש ע״ד
גט לאמך נכתוב גט לאחותך כו׳ ושיאמ׳ חד לאו ותרי הן חד הן
ותרי לאו : שנינו בפרק מי שאחזו אמר כתבו גט לאשתי ואחזו — דף סז
קורדיקוס הוא רוח שעמום הבא על השותה יין חדש וחזר ואמר
אל תכתבו גט לאשתי אין בדבריו האחרונים כלום ובגמ׳ אמר — דף ע׳ כל הסוגיא
ריש לקיש כותבין ונותנין לאלתר בחוליו דהא קתני אין
בדבריו האחרוני׳ כלום ור׳ יוחנן אמר אין כותבין עד שישתפה
ומאי אין בדבריו האחרוני׳ כלום דלכי מתציל לא בעי למהדר
ואימלוכי ביה ריש לקיש מדמה חולה זה לישן דכותבין ורבי
יוחנן מדמהו לשוטה דאין כותבין וריש לקיש אומ׳ אינו דומה
לשוטה שהרי שוטה אין סם רפואתו ברור בידינו אבל חולה
זה סם רפואתו ברור לנו כמו שאו׳ שם שיאכל בשר אדום צלוי
על הגחלי׳ וישתה יין חי ורבי יוחנן אומר אין דומה לישן דישן
אינו מחוסר מעשה שהרי מאליו הוא ניעור אבל זה מחוסר
מעשה הרפואה ׳ מכאן אומר רבינו יצחק בר שמואל שהכותב — שם בד״ה התם אפר תרו׳ כיון כל הסוגיא
גט לאשתו של שכיב מרע יזהר שלא יתקלקל בחוליו בשעת
כתיבה דפעמים שאינו בדעתו והוי כמו מטורף ואינו יודע מהו
אומר ומהו מדבר ובין למר ובין למר לא דמי לישן וגם אין סם
רפואתו בידינו והוי בעיתים שוטה ובעיתי׳
שפוי : ועל הנוסס השיב ר׳ ברבי שמואל — בתו׳ ס״ר יוחנן דף ע״ב בד״ה לא צריכא
לרבינו יואל מנרבונא שאם הוא מדבר בטוב
ודעתו מיושבת עליו שיכול ליתן גט ואין ספק בדבר שהרי
שנינו בפ׳ מי שאחזו שחט בו שני׳ או רוב שני׳ ורמז ואמר כתבו — דף ע
ותנו גט לאשתי הרי אילו יכתבו ויתנו והרי זה השחוט ודאי
בר מת לבסוף ממכה זו ואף על פי כן מועיל גיטו וכל שכן גוסס
שמיעוטן חיים ׳ וכן מגוייד בצומת הגידין וצלוב כותבין — שם
בדיבורו אף על פי שרובן למיתה וכן תני בפרק קמא דערכין — דף ז
גוסס נודר ומעריך ולא עריף אמירתו לגבוה ממסירתו להדיוט
אלא ודאי מתנתו וגטו מועילין וכן מוכיח בפ׳ כל הגט ששנינו — דף כח
שם המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא
קיים ואומר בגמ׳ לא שנו אלא בחולה שרוב חולים לחיים אבל — שם
בגוסס שרוב גוססין למיתה לא משמע דווקא כשהניחו גוסס
חיישינן שמא מת כשנותנו לאשה אבל אם היה חי עדיין אע״פ
שהוא גוסס כשר והא דאמר בפר׳ יש נוחלין ופרק עשרה יוחסין — דף עח (כז)
לר׳ מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכיר למה לי

בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס פירוש שם רבינו שמואל שאז — בפר׳ יש נוחלין וכן בתו׳ דלעיל הסוגיא בקידו׳ ובח״זירי ס״ס דף נ״ו ע״ג וכו׳
אינו יכול לדבר ואין כח ליתן משמע דאם יש לו כח לדבר
וליתן מתנתו מתנה והק׳ הרב ר׳ יואל על פי׳ זה אמאי נקט גוסס
אפילו חולה או בריא כיון שאינו יכול לדבר
אין מתנתו ומקחו כלו׳ כדתנן נשתתק ואמר — בפרק מי שאחזו דף ס״ז
כתבו גט לאשתי בודקין אותו כו׳ ותניא — שם דף עא
כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנו׳
והשיב לו רבינו יצחק דהא דלא נקט חולה או בריא שנשתתק
משו׳ דנקט מילתא דפסיקא דסתם גוסס אינו יכול לדבר ועוד
חולה שנשתתק מסתמא יתרפא ואם כן קרא דיכיר למה לי
דאז מועיל מתנתו׳ ורבי׳ חננאל שפי׳ בנכסי׳ שנפלו לו כשהוא
גוסס ואז אינו יכול להקנותם שהוא חשוב כמת לא הירה דעתו
לומר לא מפני שאינו יכול לדבר ומיושב בדעתו אבל אם היה
יכול לדבר ומיושב בדעתו גיטו ומתנתו מועיל בטוב : תנן בפ׳
מי שאחזו לא יתייחד עמה אלא בפני עדי׳ ואפילו בפני עבד — דף עג
בפני שפחה חוץ משפחת׳ מפני שלבה גס בה והטעם הוא דכיון — ע״ז כתו׳
דעדיין אין הגט נגמר עד שימות אם יתיחד עמה הוה ליה גט
ישן׳ ותנן בפרק הזורק ובמסכת עדיות בית שמאי אומרי׳ פוטר — דף עט (פ״ד דף ד)
אדם את אשתו בגט ישן ובית הילל אוסרים והלכה כבית
הילל ׳ איזהו גט ישן כל שנתייחד עמה לאחר שכתבו לה — שם
קודם שנתנו לה ולא נגמרו הגירושין ׳ ואם גרשה בגט ישן — ב מ׳ שם
תינשא לכתחילה ואמנם כל אדם שגירש אשתו בגט גמור — תל״ת סימן קל
וכשר לא יתייחד ׳ ובסוף פ״ב דכתובות אמר המגרש אשתו לא — דף כז
תנשא בשכונתו ועיקרו בהלכות ייחוד במצות לא תקריבו
בספר מצות לא תעשה : תנן בפרק התקבל נערה מאורסה היא — כיו״ל (דף קי״ו) כ״ר
ואביה מקבלים את גיטה׳ רבי יהודה אומר אביה ולא היא׳
אמר רבי יוחנן בפרק האיש מקדש מחלוקת לגירושין אבל — דף מג
לקדושין דברי הכל אביה ולא היא ושם מפר׳ הטעם וכן הלכה׳
שהרי התורה זכתה שבח נעורים לאביה׳ וכן סובר רבא אמר — בפ׳ נערה שנתפתתה
רב נחמן בפרק קמא דקדושין כתב לה על הנייר וכו׳ מקודשת — דף ט (דף מ״ו)
מדעתו והוא שלא בגרה דבנערה נמי בעינן דעת אביה
בקידושין : והגיה רבינו שלמה נע׳ בפרק האיש מקדש הוא — דף מ״ג והסוגיא בתו׳ שם
הדין לקטנה והא דפליגי בנערה להודיעך כחו דרבי יהודה׳
וכן מוכיח בפרק האיש מקדש שאומר שם רב נחמן אין נערה — דף מד
עושה שליח לקבל גיטה מיד בעלה כשיש לה אב ומקשה לו
מדתניא קטנה שאמרה לשליח התקבל לי גיטי אינו גט עד
שיגיע גט לידה הא נערה הרי זה גט ומתרץ דמדבר כשאין לה
אב אבל מתחלה היה סבור שיש לה אב ואע״פ כשהגיע גט
לידה מגורשת והלכה כחכמים : במה דברים אמורים בקטנה
שהגיעה לפעוטות שיש לה שבע שנים וכדאמר רבא בפרק
התקבל הפעוטו׳ מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדן — דף סה
בקטנה מתגרשת בקידושי אביה ׳ אבל קודם שהגיע לפעוטו׳
אם אין לה אב שמת לאחר שנתארסה או נשאת אינה יכולה
להתגרש בשום עניין ׳ אבל יש לה אב ועדיין היא ארוסה אז
אפילו קטנה היא ביותר יכולה להתגרש ע״י אביה לפי׳ ר״ת
שנאמ׳ בסמוך כדמשמע בפ׳ חרש וכדמשמע — דף קיב
בירושלמי : סוף המשנה כל שאינה יכולה — פרק חרש דף י״ב עמוד ב׳ — בפרק התקבל דף כ״ד
לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש פיר׳
רבינו שלמה אף על ידי אביה דהא שוטה היא ואמר רבי יצחק
ושלחה מביתו מי שמשלחה מביתו ואינה חוזרת יצאת זו
שמשלחה וחוזרת במסכת יבמות פרק חרש עד כאן לשונו : — דף קיב
ושם מפרש איזוהי יודעת לשמור גיטה כל — בפרק התקבל דף ס״ה
המבחנ׳ בין גיטה לדבר אחר וכן הלכ׳ ורבי׳ — בתו׳ שם ובפ׳ האיש מקדש דף מ״ג בד״ה וכל שאו כה
יעקב פי׳ דעל ידי אביה מתגרשת אף קודם
שהגיע לפעוטו׳ אע״פ שאינה יודעת לשמור
גיטה וכן הורה הלכה למעשה דהא בפר׳ חרש מפרש רבי ינאי — דף קיג

טעם אחר על השוטה משום דכתיב ונתן בידה מי שיש לה יד
לגרש את עצמה ולפי אותו טעם שוטה שיש לה אב מתגרשת
על ידי האב מן התורה שהרי יש לה יד אביה שהוא כידה
דאפי׳ היא פקחת אביה מקבל את גיטה ומאן דדריש מושלחה
אינו חולק כלל על זה אלא שדורש ממקרא אחר ויש ליתן טעם
דכיון שיש לה אב משלחה ואינה חוזרת היא שאביה שומרה
דף יד ע״ב מלחזור ובירושלמי פרק חרש גרסינן נשתטית לא יוציא דבי
רבי ינאי אמרי מפני גרירה פירוש שהיא נגררת אחר כל אדם
ונוהגין בה מנהג הפקר רבי זעירא ורבי חייא תרווייהו אמרי
שאינה יכולה לשמור את גטה ואומר שם בירושלמי שלדברי
האומ׳ מפני שאינ׳ יכולה לשמור את גטה אם יש לה אב יכולה
לשמור גיטה משמע דרבי ינאי אוסר לכתחילה בשוטה אף
בשיש לה אב ומשום הפקר אבל בקטנה מודה שאין שם הפקר
וגם יכולה לשמור את גיטה כשיש לה אב כאשר בארנו
דף יז למעלה: גרסינן בפרק ב׳ דגיטין מפני מה תקנו זמן בגיטין ר׳
יוחנן אומר שלא יחפה על בת אחותו הנשואה אם תזנה יכתוב
לה גט בלא זמן ויאמר שלאחר שנתגרשה
זינתה וגם בזמן הזה מועיל זמן שלא יטהרו (בתו׳ סס דף י״ח בד״ה הכהו וכן בתוסי׳ סס דף ק׳ ע״א)
כדף יח ממזרים ומקשה שם גיטין הבאים ממדינת
הים שנכתבין ונחתמין בניסן ואין מגיעין
ליד האש׳ עד תשרי שאחריו מה הועילו חכמי׳ בתקנתן ומתרץ
כתו׳ סס הנהו קלא אית להו ופירש רבי יצחק דכשרואין שזמן הכתיבה
מוקדם מן המסירה יעלה על דעתם לכוין זמן המסירה׳

זה סדר הגט

צריך שיקח הבעל משלו הקלף והדיו וימסרנו לסופר
בב״ב תניטין דף כ ואם אין לו יקננו לו לבעל דהא בענן וכת׳ ונתן׳
והוא הדין אם כתבו הסופר במצות הבעל שהוא כשר ובלבד
בפרק כל הגט דף כו שיתננו לבעל אחר כך להיות שלו כדתנן הכותב טופסי גיטין
צריך שיניח כו׳ משמע שהסופר כותבו משלו אבל יותר הוא
טוב ליתנו לבעל תחילה כדי שלא ישכח הסופר ליתנו אחר
בב׳ גט פסו׳ דף קכ״ח כך לבעל: ושכר הסופר על הבעל מן הדין ואם האשה נתנה
ו״ל״ת סימן קל״א כל תשובות מו״כ בסדר הגט השכר אין בכך כלום: ויצוה הבעל בפני עדים כשרים שאין
קרובים זה לזה ולא לבעל ולא לאשה ויאמר בפניהם לכתוב
גט לאשתו עד שיהא טוב לו דעתו או לדעת חכם שעומד בעיר
ואם הסופר אינו קרוב דיי בעד אחד עמו׳ וצריך שני עדים
שיכתבנו בפניהם לשמה שיודעים שכותב לשם פלונית אשת
פלוני׳ ואחר כך יאמר הבעל לעדים כשרים לחתום את הגט
והסופר אינו יכול להיות עד אחד מעדי החתימה דחתם סופר
לעיל בדף קנ״ג ע״ד ועד שמא פסול כדפרש״י בשמעתין דאומר אמרו׳ ואף על פי
שהם שלש כיתות׳ עדים שצוה הבעל לכתוב׳ ועידי כתיבה
לשמה׳ ועידי חתימה לשמה׳ אין בכך כלום ואין נקרא חצי
דבר מאחר שכל כת וכת מעידה על כל מה שצריך לראות
דף כג בשעת ראייה דומיא דג׳ כיתות דעידי חזקה בסוף חזקת הבתי׳
שכל אחת ראתה בכל פעם כל מה שיכולה לראות׳ ולא כפיר׳
כדף קפה רב אלפס דמפרש שם דאינו קרוי חצי דבר מפני שעדות כל
כת וכת מועיל לעניין להחזיר פירות שאכל׳ אמנם להסתלק
מן המחלוקת טוב הדבר לעשות הכל בכת אחת שיאמר הבעל
בפני עדים כשרים לסופר לכתוב גט לאשתו ואותם העדים
יהיו בשעה שכותבו ויאמר להם הסופר שכותבו לשם פלונית
אשת פלוני ולאותם עדים יאמר הבעל לחתום בגט: ואם אין
שם עדות בשעת כתיבה נראה שהוא כשר דמכתמא כיון
שהבעל צוה לסופר לכותבו מסתמ׳ כתבו לשמה בהכשר דרוב
ב״ת רגיטין דף ב בקיאין הם ואמרי׳ נמי דסתם ספרי דדייני מיגמר גמירי׳ ולא

הצריכו חכמים להיות בשעת הכתיבה כי אם לשליח המוליך — סס דף ה
גט לאשה שיוכל לומר בפני נכתב ובפני נחתם שלא יוציא
הבעל לעז על הגט׳ ומה שאומר בתחילת גטין אי אתא בעל — דף ב
ומערער ופסיל ליה פסיל לאו דווקא שאין כאן אלא לעז׳ וכן
כתוב בירושלמי בתחלת גיטין מתוך שהוא יודע שאם בא — דף מג ע״א
ומערער ערעורו בטל אף הוא מחתימו בעדים כשרים׳ אבל
בגירושין שהוא בעצמו עושה אין לחוש׳ ולכך הבעל עצמו — בדף ה׳ דלעיל
שהביא גטו אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואף על
פי כן נהגו העם להצריך עדים בשעת כתיבה ואין לשנות
המנהג: ויחתמו העדים למטה ולא ירחיקו מכתיבת הגט יותר
מריוח שיטה אחת חלק דאמרינן בפר׳ גט פשוט הרחיק העדים — דף קסב
מן הכתב מלא שני שטין פסול׳ ויחתמו בראש השיטה שלא
יהא חלק מימין חתימתן בגליון כדי שיוכל לכתו׳ בו פלוני לוה
מפלוני מנה ויחתוך כל אשר למעלה והוה ליה שטר הבא הוא — סס דף קס״ג
ועדיו בשיטה אחת דהוי כשר׳ ובגט פשוט אומר שכל גיטין — סס
ושטרות שיכולין לזייף בהן פסולין: כתב רבינו משה במה — בפ״א דגירושי׳ דף רכ״ט
דברים אמורי׳ כשהיה הגט יוצא מתחת ידה ולא היה שם עידי
מסירה אבל אם היה שם עידי מסירה אף על פי שהן מרוחקין
הרבה ואין נקראין עמו ואף על פי שאין חותם עליו עדים כלל
הרי זה כשר שעיקר הגירושין בעדי מסירה׳ עד כאן דבריו׳
וראייה לדבריו מדתנן בפרק שני דגיטין רבי יהודה בן בתירא — דף כא
אומר אין כותבין לא על הנייר מחוק ולא על הדיפתרא מפני
שיכול לזייף וחכמים מכשירין פירוש נייר מחוק שכתבו על
הנייר ועדיו על המחק׳ אבל שניה׳ על המחק כשר דאינו יכול
לזייף דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שני פעמי׳ כדמפ׳ — דף קסד
בפרק גט פשוט׳ ואומר בגמרא מאן חכמים שמכשירין רבי — בפ״ב דגיטין וה״ל והכוגית בתו׳ ס
אלעזר היא דאמר עידי מסירה כרתי׳ ופירשו רבותי הילכך
כשר ואף על גב דיכול לזייף שהרי עדי מסירה קראוהו׳ ואם
הייתה באה לינשא הייתה צריכה להביא עדים שנמסר לה
בפניהם׳ אבל בדבר שאינו יכול להזדייף יכולה להנשא אפי׳
לרבי אלעזר בהכרת חתימת העדות שבו כדתנן בפרק בתרא — דף פו
בדברי ר׳ אלעזר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון
העולם שלא תהא צריכה לטרוח להביא עידי מסירה לבית דין
אבל לרבי מאיר כל דבר שיכול להזדייף פסול בכל עניין
שהואיל וסובר עידי התימה כרתי צריך שיהא מוכיח מתוך
הכתב עצמו וכן בארנו למעלה מוכיח בפרק קמא דגיטין — דף קכ״ט עמוד ג
שהעדי׳ שחותמין על הגט צריכין להיות יודעי׳ לקרות ולחתום
ואם אינם יודעים לקרות קורין לפניהם והם חותמין והוא
שיכירו לשון הגט ואם אינם יודעים לחתום רושמין להם את
הקלף ברוק כדאיתא בפרק ב׳ דגיטין וכיוצא בו בדבר שאין — דף יט
רישומו ניכר והם כותבין על הרושם׳ ואין עושין כן בשאר — סס
שטרות שדבר זה מקולי הגט שהקילו חכמים בגיטי נשים כדי
שלא יהו בנות ישראל עגונות הואיל וחתימת העדים בגט
מדבריהם: ואף על פי שחתימת העדים
בגט מדבריה׳ התקינו שיהו העדים מפרשין (בפרק התגרש דכ״ז ובפר׳ השולח דף לו)
שמותיהן בגיטין ולא
בסימנין: וכן התקינו בעידי הגט שאין (בפרק קמא דגיטין דף י׳)
חותמין אלא זה בפני זה ואם חתמו
זה שלא בפני זה פסול: אחר שנכתב הגט
כהילכתו ונתיבשו החתימות יבטל הבעל (בסוף פר׳ ה׳ דערכין דף כ״א)
כל המודעות שמסר על הגט ואחר כך
יתננו ליד האשה בפני עדים׳ ותהא ידה
פתוחה עד שיניח הבעל הגט מאליו ויאמר (בתו׳ פרק הזורק דף ע״ח בד״ה הא יכול)
לה בשעת נתינה התקבלי גיטך ותהא
מגורשת ממני ומותר׳ לכל אדם: ויקראוהו (בתו׳ פ״ב דגיטין דף יט בד״ה כריכי)
העדים קודם נתינה ואחר הנתינה או

יעיינו

יעיינו בטוב שזהו גיטה שחתמו בו ואותו שנכתב בשבילה׳ ותימא הוא היאך מצטרפים להכשיר הגירושין העדים שראו שעשאו הבעל שליח להולכה והעדים שראו מסירת הגט לאשה לרבי עקיבא דאמר דבר ולא חצי דבר שהרי אילו צריכין לאלו כמו עידי קידושין שנקראו חצי דבר אם צריכין לעידי׳ ביארה וכל המשניות דפרק המביא גט אין סברא שיהו כולם דלא כרבי עקיבא׃ אמנם בארנו בהלכות קידושין שאין שליח האיש צריך עדים לא בגרושין ולא בקדושין שבכל התורה שלוחו של אדם כמותו וכן פסק רבינו יצחק בתשובה אחת וכן כת׳ רבינו משה בספרו אבל אומר אני שצריך להתיישב בדבר משום דגרסינן בירושלמי דפרק השולח העושה שליח להוליך גט לאשתו צריך להחזיקו בפני שנים ואין השליח מן השנים ואחר כך עיינתי בתשובת ר״י וכתוב שם׳ דע לך כי אמת הדבר שאין שליח להולכה המביא גט לאשה צריך לא חתימת בית דין ולא חתימת עדי׳ להודיע שעשאו הבעל שליח להולכה שהרי גט שבידו מוכיח כן אבל צריך למנות שליח בפני שני עדים כשרים ומזה לא הביא שום ראיה׃ וכמו שבארנו למע״לה שהאשה שנתגרשה בגט כתו׳ וחתום בחלכתו שיכולה להינשא אף לרבי אליעזר בלא הבאת עידי מסירה לבית דין כמו כן אינה צריכה להביא דין עדים שצוה הבעל לסופר לכותבו ושנכתב לשמה וגם יש ראיה ממביא גט ממדינת הים שאינה מביאה עדים שצוה הבעל לסופר לכותבה לשמה והא דאמרינן בפרק התקבל צריכה שני כיתי עדי׳ אחת שאומ׳ בפנינו אמרה לשליח התקבל ואחת שאומרת בפנינו קבל את הגט וקרע ומפרש שם שנקרע מפני השמד לשם זהו הטעם מפני שאין הגט בפנינו שנקרע ואין שום הוכחה שקיבל אבל אם הוא שלם ביד האשה חתום מכתמא בהכשר בא לידה וכן אם הוא ביד השליח שלם אין צריך רק עדים שעשאתו האשה שליח לקבלה ונאמן מכאן ואילך לומר שלגירושין נתנו לו הבעל דאפילו למאן דאמר בפרק התקבל שבעל נאמן לומר לפקדון נתתיו לשליש ולא לגירושין מפרש רבינו ת״ם דהיינו דווקא כשהאשה והבעל במקום אחד כמו שאומר שם הטעם דאם לגירושין נתנו לאשה היה נותנו ולא לשליש׃ כתב מורי רבינו יהודה בשם רבינו יצחק שהאשה יכולה להרשות אדם לקבל גיטה בעיר אחרת אף על פי שאינו שומע קולה על פי עדים שישמעו שהיא מתרצה בכך והם יכתבו שטר וישלחו לו שבכל מקום שידוע לנו שהיא רוצה בכך מועיל בלא שמיעת קול כדאמרינן ביבמות בסוף פרק האשה שהלכה שהיה יכול לזכות הגט לאשתו במקום יבם משום דסניא ליה אלא מפני שלפעמים אוהבת אותו׳ וכן תנן גט זה לאשתי אם היה זכות לה כמו שטר שחרור לעבד לא היה יכול לחזור בו דזכין לאדם שלא בפניו ואף על פי שאינה אומרת כלום׃ האשה שעושה שליח לקבלה יבאו עדים ויכתבו בפנינו חתומי מטה מנתה פלונית ברת רבי פלוני את רבי פלוני בר רבי פלוני להיות שליח לקבל גיטה מיד בעלה רבי פלוני בר פלוני ובפנינו אמרה לזה שלוחה התקבל לי גיטי ותהא ידך כידי ומיד כשיגיע הגט מיד בעלי לידך אהיה מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם ומה שנעשה בפנינו כתבנו וחתמנו לה לראיה על מנוי שליחות קבלת גיטה שריר וקים׃ ספר תירוכין צריך לכתוב קודם שיטה אחרונה של גט והטעם לפי שבפרק המגרש מסתפק התלמוד אם צריך לכתוב בגט ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין שאם לא נכתב בגט יאמרו שבדיבור גרשה והשטר אינו אלא לראיה בעלמא ואין פושט שם התלמוד מזה הדבר כלום ואם כן יכול להיות שהוא מעיקרי הגט׳ ואם כן צריך לכותבו קודם שיטה אחרונה שהרי אנו אומרים בפרק גט פשוט שאין למדין משיטה אחרונה והטעם שאין אנו למדין משיטה אחרונה לפי שאי אפשר לצמצם שלא יהא הפסק בין העדים לכתב שיטה אחרת ולכך אומר שהעדים שהרחיקו כתב ידם מן השטר שיטה אחת כשר ובאותה שיטה שהניח חלק יכול לזייף מה שירצה לכך אמרו אין למדין משיטה אחרונה ושמא זה הגט בא ליד האשה בלא ודן דיהוי ליכי וכו׳ והיא הוסיפה אותו בשיטה שבין העדים לכתב אם כן היה פסול דשמא צריך לכתוב ודן ומזה הטעם אומר רבינו יצחק שאין לכתוב קיום מחקים ולא אותיות תלויות בשיטה אחרונה בכתובות ולא בשטרות כי אם לפני וקנינא מיניה ואף על גב שהורגלו לכתוב בסוף השטר שריר וקים וזהו הטעם דשמא בא השטר ליד בעל השטר בלא שריר וקים ומחק למעלה חובתו וכתב עליו או הגיה דבר אחר וכתב קיום מחקים בשיטה חלק שבין עדים לכתב וכתב אחר כך שריר וקים׳ אמנם העולם רגילין לכתוב קיום מחקים בשיטה אחרונה ונראה כשעושין כן שסוברין שלמדים משיטה אחרונה וסומכין על מה שכתוב אחר כך שריר וקים וכן נמי כותבין ודן דיהוי ליכי מינאי בשיטה אחרונה אף על פי שהוא עיקר דבר וסומכין על מה שכתוב בסוף הגט כדת משה וישראל ושאל רבינו יצחק את רבינו יעקב היאך הורגלו לעשות כן והלא שטר כשר בלא שריר וקי׳ מלבד גט מקושר אבל בפשוט כשר מדאמרינן התם אין למדין משיטה אחרונה ומאחר שכך הוא היה לנו לחוש שמא בא השטר ליד בעליו בלא שריר וקים כי כשר והגון הוא בכך ואחר כך מחק למעלה חובתו והגיה תחתיו דבר אחר וקיימו בשיטה שבין עדים לשטר וכתב אחר כך שריר וקים׳ והשיב רבינו תם כי מאחר שהורגלו העולם עכשיו לכתוב שריר וקים יהיה השטר פסול אם לא נכתב בו אם כן לא יחתמו העדים עד שנכתב בשטר שריר וקים ולכך למדין בטוב מקיום מחקים שבשיטה אחרונה כיון שיש אחר כך שריר וקים וכן ספר תרוכין בגט או קיום מחקים בגט בשיטה אחרונה כיון שיש בסוף כדת משה וישראל׳ ואף על פי ששנינו במסכת ידים שהיו כותבין המושל עם משה בגט משמע שגם בימיהם היו כותבין בגט כדת משה וישראל מתוך המשנה משמע שלא היה כתוב בסוף הגט ולכך היו אומרים בימים ההם שאין למדין משיטה אחרונה אבל עכשיו תקנוהו לכתוב בסוף הגט׳ ואמנם לא סמך רבינו תם על זה ואמר שאין לעשות קיום מחקים כי אם לפני וקנינא בשטרות ולפני ודן בגט׃ ונכון היה שלא לעשות שום קיום מחקים בגט אף על פי שבפרק המגרש משמע שאין מחקים פוסלין בגט ששנינו כתב בתוכו הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני אף על פי שחזר ומחקו פסול׃ ובשטרות אמרי׳ בפר׳ גט פשוט שאם עשה שני שריר וקים פסול או אם מחק השריר וקים וכתב עליו דבר אחר וקיימו בשיטה אחרונה וגם כתב בסוף שריר וקים אחר פסול ואין עושין מחק במקום שהיה ראויה לכתוב והכל שריר וקים׃ וסוף הדבר נכון לכתוב ספר תרוכין קודם שיטה אחרונה׳ וסיום הגט ואגרת שבוקין וגט פטורין כדת משה וישראל דליהוי כמו חזרה מענינו של שטר בשיטה אחרונה׃ ולא יסיים שיטה אחרונה באמצע שיטה אלא ימלאנה באותיו׳ ארוכות פן יחתמו העדים בחצי השטה שנשארה חלק ושוב לא נלמד מן השיטה שנייה שעל החתימה שמאחר שהיא סמוכה לעדים יש לחוש שהוסיפה בעל השטר בין העדים לכת׳ ונמצא שבטלת ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תרוכין דכתוב באותה שיטה ושמא הוא מעיקרי הגט׳ וגם אין תקנה להחתים העדים תחת הכתב של חצי השיטה האחרונה שיש לחוש שמא

תמלא ממה שתרצה חצי חשיטה חלק ותוסיף עוד שיטה אחת שלימה בין העדים לכתב וילמדו מן החצי שיטה שתוסיפה שהיא קודם האחרונה לכך נכון בין בגיטין בין בשטרות למלאות כל השיטה׳ ורבינו שמשון כתב עכשיו שאנו נוהגין לכתוב שריר וקים בכל השטרות אין לחוש אם מסיים בחצי שיטה אבל בגיטין נוהג רבי לכתוב כדת משה וישראל בסוף השיטה כי שמא אין חשוב כשריר וקים: וכשהעדים חותמין יחתמו זה תחת זה בתחילת השיטה שאם יחתמו זה אחר זה שמא יהיה ריוח חלק בגליון לימין לכתוב פלוני לוה מפלוני מנה והוה ליה שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אח׳ דכשר ויהתוך כל מה שלמעלה: אמנם אף כשאין שם כי אם עד אחד בשיטה אחת יוכל לכתוב בגליון לימין אני החתום חייב לפלוני מנה ויוציא עליו כתב ידו ואין תקנה כי אם לעשות הגליון לימין קצר ואז אין לחוש באיזה עניין יחתמו: אומר רבינו יצחק כי אין צריך עכשיו לכהנים המגרשים נשותיהם גט מקושר שהרי חכמי׳ לא תקנוהו אלא לטובתן מפני שהם כעסני׳ ואדהכי מייתב׳ דעתייהו וכיון שלא נהגו עתה אין לחוש וגם אין אנו בקיאין בו יפה ואף בימי חכמים אמרינן בפר׳ גט פשוט ומי בקי ר׳ בגט מקושר: ועוד כתב מורי כי רבי׳ יצחק היה מונע מלחתו׳ שושביני׳ בכתובות פן יחתכו הכתובה מלמעלה ויכתבו שטר חדש בין הכתובה לחתימת שושבינים ותיבת שושבין יחתוך ומתכשר השטר בחתימה שלו בלא עד: גרסינן בפרק המגרש אמר אביי האי מאן דכתיב גיטא לא לכתוב ודין ביוד פירוש דמשמע שרוצה לומ׳ דין הוא עלי שאגרשך אבל אם אינו דין עלי שאגרשך לא תתגרשי: ולא לכתוב אגרת ביוד פירוש דמשמע איגרא לשון גג ורבינו משה פירש שמא יקרא הקורא ואי גרת כלומר ואי זנת: דתהויין דתצביין תלתא יודין דאי לא כתב כי אם שתי יודין משמע דקאי אנשים דעלמא ולכך צריך ג׳ יודין סמוך לנון אחרונה: ובמכתב רבינו יוסף טוב עלם כתב עוד שתי יודין

בפרק גט פשוט דף קכ״ג

בפרק גט פשוט דף קס ודר״י כתו׳ שם

דף קס״ד

עם כתו׳ דף קכ״ג נרה שיטה

דף פ״ה כל הסוגיא עד כיף

בפרק ד׳ תירושין דף רע״ג

בתוספות שם נר״ה דתהויין

אחרות אחת סמוך לדלית ואחת סמוך לתיו הם חמשה יודין בכל תיבה ותיבה: ויכתוב למהך בלא יוד אחר הלמד שאם היה כתו׳ לימהך היה משמע לי תלכי מספר זה ואילך: וירחיק רגל שמאל של הא דלמהך מגגו דלא לישתמע למחך חוכא וליצנות: ולורכיה לויו אחרונה דוכדו דאי לא מאריך משמע כדי בולא כלום כלומר באין ספר: וכן יאריך ויו שבאמצע שבוקין תרוכין פטורין דלא לישתמע שביקין תריכין פטירין וקאי אנשים דעלמא׳ משמע שאין יוד אחר השין ולא אחר התיו ולא אחר הפה: ויכתוב להתנסבא בהי ולא יכתוב לאיתנסבא דלא לישתמע לא יתנסבא בשתי תיבות כלומ׳ לא תינשא: מעשה היה לפני רבינו אליהו בגט שהיתה הדלית של כדת משה וישראל קטנה והיתה דומה קצת ליוד והורה רבינו אליהו להביא תינוק שאינו לא חכם ולא שוטה וקרא אותו תינוק כדת משה וישראל בדלת והכשירו ובעניין זה אומר התלמוד בפרק הקומץ רבה על מעשה שאירע נקב ברגל ויו של ויהרוג הכל בכור בתפילין׳

בתוספות שם נר״ה ולורכיה

דף כ״ט

שטר לשליח שקיבל גט מיד הבעל:

אנחנו בית דין חתומי מטה במותב תלתא הוינא ובא לפנינו פלוני המכונה פלוני בר ר׳ פלוני דמפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני וגירש את אשתו מרת פלונית בת ר׳ פלוני המכונה כך וכך דמפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני ונתן גטה ליד פלוני בר רבי פלוני שעשאתו בעדים שלוחה לקבל גיטה מפלוני בר רבי פלוני בעלה ואמר לו התקבל גט לפלונית בת רבי פלוני אשתי המכונה כך וכך והרי היא מותרת לכל אדם וקודם נתינתו ביטל לפנינו כל מודעי דהוו ליה שאם מסר שום מודעא תהא מבוטלת ולא נתן שום תנאי בגירושין אלא גרשה גרושין גמורים והגט קרינן וראינוהו כשר כדת וכהלכה ומחמת שראינו גרושי פלונית בת רבי פלוני מרבי פלוני ברבי פלוני בעלה שנתן גיטה ביד שלוחה לקבלה כתבנו לה שטר זה להיות בידה לזכו׳ ולראיה שריר וקים׳

וזהו טופס הגט לדעת המחבר כאשר מצאתי ברוב ספרים׳

בבך וכך בשב׳ בכך וכך לירח פלוני כך וכך לבריאת עולם למניין שאנו מנין כאן בכרך פלוני דיתיב על נהר פלו׳ איך אנא פלוני המכונה פלוני בן ר׳ פלו׳ המכונה פלוני ועכשיו אני דר במקום פלוני דיתי׳ על נהר פלו׳ צביתי ברעו׳ נפשאי בדלא אניסנ׳ ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת אנתתי פלונית המכונה פלונית בת ר׳ פלוני המכונ׳ פלוני ואת דרה עכשיו במקום פלו׳ דיתי׳ על נהר פלו׳ דהוית אנתתי מן קדם׳ דנא וכדו שבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי דיתיהויי׳ רשא׳ ושלטא׳ בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דיתיצביין ואנש לא ימח׳ בידיכי מן יומ׳ דנן ולעלם והרי את מותר׳ לכל אדם׳ודן די יהוי ליכי מינאי ספר תרוכי׳ ואגר׳ שבוקין וגט פטורין כדת משה וישרא׳

טופס הגט מרבינו יחיאל מפאריש ואף על פי שאינו כפי דעת המחבר לפי המובן מכל מקום כאשר ברוב המקומות נהגו לעשות הגט כזה הטופס מלאני לבי להעלותו על ספר זה למען ירוץ הקורא בו׳

בשלישי בשבת בתשעה ועשרי׳ לירח מרחשון שנת חמשת אלפים ושמנה עשרה לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן בפריש מתא דיתבא על נהרי שיינא ובייברא אנא פלוני דמתקרי פלו׳ בר ר׳ פלו׳ הכהן העומד היום בפריש מתא דיתבא על נהרי שיינא ובייברא צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת אנתתי פלונית דמתקריא פלונית בת רבי פלוני הכהן דהוית אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי די תיהוויין רשאה ושלטאה בנפשכי למהך להתנסבא לכל גבר די תיצביין ואנש לא ימחא בידיכי מן יומא דנן ולעלם והרי ארת מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליכי מינאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין כדת משה וישראל

הלכות מיאון

דף קז שנינו בפרק בית שמאי ביבמות איזוהי קטנה שיכולה
למאן כל שחשיאוה אמה או אחיה לדעתה ׳
השיאוה שלא לדעתה אינה צריכ׳ מיאון ׳ ר׳ חנינ׳ בן אנטיגנוס
אומר כל תינוקת שאינה יודעות לשמור קידושיה אינה צריכה
דף קח למאן ׳ אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי חנינא בן
דף ס ה אנטיגנוס ׳ ובפרק התקבל אמר רבא גבי ג׳ מדות בקטן צרור
וזורקו אגוז ונטלו זוכה לעצמו אם נתנו לו מתנה ואינו זוכה
בשביל אחרים וכנגדו בקטנה מתקדשת לעניין שצריכ׳ מיאון ׳
וכתב בהלכות גדולות וצריכה למאן בפני
בפרק מצות חליצה דף ק״ח וכ׳ בש דף ק״ז
שלש׳ דתניא מיאון בית שמאי אומרי׳ בבית
דין ב״ה אומרי׳ בפני ב״ד ושלא בפני ב״ד אלו
ואילו מודין שצריכין שלשה רבי יוסי ברבי יהודה ור׳ אליעזר
ברבי שמעון מכשירין בשנים ׳ אמר רבי יוסי ב״ר מניומי אמר
רב נחמן אין הלכה כאותו הזוג כך כתוב בה״ג : אמנם בפרק
סס מצורת חליצה מוכיח דהלכה כאותו הזוג גרסינן גבי מיאון
מתן ל״ט דף ק״ט שמוכיח שאין צריך שלשה במיאון כמו בחליצה : קטנה
שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא קטנה בחיי
האב לזו קורין יתומה בחיי האב לפי שאין לאביה רשות בה
ואם אחר כך נשאת לאחר כשהיא קטנה בחיי האב ממאנת ׳
סס דף קי החרשת אף על פי שנישואיה מדברי סופרים בנישואין קטנה
דף קז לא תקנו שתמאן כדי שלא ימנעו מלנשאה : ממאנת היא
הקטנה בין מן הארוסין בין מן הנשואין בין בפני בעלה בין
סס שלא בפני בעלה ׳ וכשם שממאנת בבעל כך ממאנת ביבם ׳
סס ותני רמי בר יחזקאל מאנה בבעל מותרת לאביו מאנה ביבם
אסור׳ לאביו לפי שמשעת נפילה ליבום נראית ככלתו והלכה
נא קידושין דף כב כרבי יוחנן דאמר שם מאנה בזה מותרת באחיו : עד מתי הבת
ממאנת כל זמן שהיא קטנה עד שתהא נערה או עד שתוודע
דף מז שהיא אילונית : כתב ר״שי בפרק יוצא דופן קטנה שלא מיאנה
והגדילה והביאה שערות אף על פי שלא בא עליה משנעשית
בת שנים עשר שנה ויום אחד הרי זה אינה ממאנת שהרי
הגדילה והביאה שערות וצריכה גט מדברי סופרים דילמא
אתי למאן הנבעלת לאחר הבאת סימני׳ והיא אשת איש גמור :
בו׳ חליצ׳ סי׳ ק״נג ועוד נתן טעם בספר התרומה שאם בדקו ולא מצאו אינה
בפרק בא סימן דף כב ממאנת משום דפסקי׳ גומות אף על פי שאין שערות ומי יוכל
להבחין דבר זה שלא יהא שם גומות לכך אינה ממאנת
דף כב משהגיעה לכלל שנים ועוד אמרינן בפרק בא סימן אפי׳ אחד
בגבה ואחד בכריסה ואי איפשר לעמוד על זה הילכך אפילו
לא בעל אחר זמן אין בודקין אותה וכן פסק
כתו׳ שם מכילתו בר״ת הלכה
רבינו ת״ם בספר הישר ועוד אומ׳ ה״ר אלחנן
דף מח דהא דאמר בפרק בא סימן דלאחר הפרק
נשים בודקות אותה היינו להחזיקה כגדולה אבל להחזיקה
כקטנה להקל אינם נאמנות דכיון שהגיעה לכלל שנותיה
דף קכו חזקה הביאה סימנין ולא תמאן : בפרק מי שמת אמר רב נחמן
אמר שמואל בודקין לקידושין לגיטין ולחליצה ולמיאונין פי׳
בודקין לקידושין אם קבלה קדושיה והיא בת י״ב שנה ויום
אחד הרי הקידושין גמורים אם בדקוה והביאה שתי שערות
ואם לא הביאה שתי שערות וגם אין גומות נראית במקו׳ הראוי
לשערות קידושי ספק הם וחוששין שמא
בפרק יוצא דופן דף מ״ח
נשרו וצריכ׳ גט : בודקין לגיטין כיצד דתנן
בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו
קנאה ואינו יכול להוציאה בגט עד שיהא בן י״ג שנה ואחר כך
בודקין אותו ואין יכול ליתן גט עד שיביא שתי שערו׳ : בודקין
לחליצה כיצד אף על פי שלעניין יבום קונה יבמתו מבן תשע
שנים לעניין חליצה אינו יכול לחלוץ עד שיהא בן י״ג שנה ויום
אחד וגם שבדקוהו והביא סימנין : ולמיאונין בודקין כאשר
בפרק בא סימן דף כב
בארנו למעלה ואין הלכה כרבי יהודה דאמר שצריך שיהו
שערות שוכבות ונראה כמי שרבה שחור על הלבן : הבת מיום
שנולדה עד שתהיה בת שתים עשרה שנה גמורו׳ היא הנקראת
קטנה ונקראת תינוקת אפילו הביאה כמה שערו׳ למטה בתוך
הזמן הזה אינן אלא כשומא ואפילו הביאה בשנת שתים עשר׳
שנה ׳ וכן הבן בשנת שלש עשרה שנה ׳ פוסק רבא הילכתא
תוך הזמן כלפני הזמן במסכ׳ נדה בפ׳ יוצא
דף מ״ו ופס מסמעות כל הכוניה
דופן ׳ אבל אם הביאה שתי שערות למטה
בגוף במקומות הידועות להבאת שער והיא
מבת שתים עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקראת נערה והבאת
שתי שערות בזמן הזה באותו מקום נקראת סימן התחתון
דף מז ונקראות בוחל כלומר שגדולות קצרות
בכל קמח דמעיגרית דף כ״ח
כדתנן התאנים משיבחילו והוא משילבין
ראשיהם ומשתנים כשמגדילים ׳ ומאחר
שהביא השערות נקראת נערה עד ו׳ חדשים גמורים ומתחלת
יום תשלום הששה חדשים ומעלה נקראת
בפרק בתרא דנדה דף ס״ה ובפר׳ בתרא דקידושין דף ע״ט ובפרק אלו נערות דף לט
בוגרת ואין בין נערות לבגרות אלא ששה
דף פ חדשים בלבד : בפרק הערל אמרינן שאם
הגיעה לשתים עשרה שנה ויום אחד ולא
הביאה שתי שערות אף על פי שנראו בה
סימני איילונית עדיין קטנה היא עד עשרים שנה שאומר רבי
סס אבהו סימני סריס ואיילונית אין עושין בהם מעשה עד שיהו
בני עשרים וכשתביא שתי שערות אפילו בשנת עשרים תהיה
נערה ו׳ חדשים ואחר כך תקרא בוגרת : היתה בת עשרים
שנה ולא הביאה שתי שערות ונראו בה סימני אילונית הרי
היא איילונית ואם לא נראו בה כל סימני איילונית עדיין
פרק יוצא דופן דף מ״ז קטנה היא כמו שמוכיח במסכת נדה עד שתביא שתי שערות
או עד שתהיה לה חמש ושלשים שנה ויום אחד : הגיעה לזמן
הזה ולא הביאה שתי שערות הרי זו נקראת אילונית אף על פי
בפ׳ הערל דף פ׳ שלא נראת בה סימן מסימני איילונית ׳ נמצאת למד
שהאיילונית אין בה ימי נערות אלא מקטנותה תצא לבגרות :
סס ואלו הן סימני איילונית כל שאין לה דדין ומתקשה בשערת
תשמיש ואין לה שיפולי מעיים כשאר נשים פירו׳ הוא הכח
סס כדברי רבן שמעון בן גמליאל וקולה עבה ואין נכרת בין איש
סס לאשה כדברי רבי שמעון בן אלעזר ׳ ונחשבות גדולות הנערה
והבוגרת והאיילונית כל אחת משלשתן : ויש בבת סימן
דף מז מלמעלה והם נקראים סימן העליון מפורשין בפרק יוצא דופן
והם סימני בגרות והוא צמל כלומר שיצאת מלאה כלומר שיש
בה סימן מובהק ואלו הן משתחזיר ידיה לאחריה ויעשה קמט
במקו׳ הדד כדברי ר׳ יוסי הגלילי ׳ ומשישחיר ראש הדד כדברי
בן עזאי ׳ ומשיתן אדם ידו על עוקץ הדד והוא שוקע ושוהא
לחזור כדברי רבי יוסי הגלילי ׳ ומשיטו הדדים כדברי ר׳ עקיבא
סס) סס עד כאן הארבעה שבמשנה ׳ והשאר בברייתא משיפצל ראש
החוטם פירוש חוטם הדד ויעשה בראשו כדור קטן כדברי רבי
בערך פצל דף קכ״ב יוחנן בן ברוקה ובערוך פיר׳ משיתחיל לינקב ונראה כמפוצל
ויש מפרשי׳ משיפצל החוטם עצמו׳ ומשיקשקשו הדדין כדברי
רבי אליעזר בן צדוק ׳ ומשתקיף העטרה כדברי ר׳ יוסי ׳ ופירש
רבינו שלמה שיהא עוקץ הדד גדול ועב ומוקף עטר׳ אבל רבי׳
חננאל פירש שהוא מקום הבשר התפוח שלמעלה מן הערוה
לעומת הבטן ונקרא כף ׳ ומשיתמעך בשר זה ולא יהיה קשה
כדברי רבי שמעון ׳ כל אלו הסימנים שמנה זה דברי רבינו
כתו׳ סס שלמה אבל רבינו יעקב פירש כי ארבעה שבמשנה באו לפרש
סימני נערות והוא בוחל ודווקא בארבעה שבברייתא מפרש
אילו הן סימני בגרות ושני שיעורים של רבי יוסי יתיישבו

בריש פ׳ בא סימן דף מ״ח בזה האחד בנערות והאחד בבגרות: תניא אמר רבי אלעזר בר
רבי צדוק כך היו מפרשים ביבנה כיון שבא סימן התחתון שוב
אין משגיחין בעליון / ומפרש שם אמר קרא איש או אשה כי
יעשו וגומר מה איש בסימן אחד אף אשה בסימן אחד: בא
במשנה שם העליון עד שלא בא התחתון חכמים אומרים או חולצת או
מתייבמת שאי איפשר לעליון לבא עד שלא יבא התחתון
ועל סימנין של בגרות שבארנו אומר
בפרק יוצא דופן דף מ״ו שם ששאלו את רבי ואמר הלכה כדברי
כולם להחמיר ופירש שם רבינו שלמה וזה
לשונו איזה מאילו שתביא שוב אין אביה מפר נדריה
דמחזקינן לה בבגרות נתקשקשו אף על גב שלא השחיר ראש
הדד השחיר אף על גב שלא נתקשקשו וכן כולם / לשון אחר
הביאה אחד מן הסימנים האילו ולא הביאה את כולם בוגרת
ואינה בוגרת ואם קבל בה אביה את קידושיה וקדשה היא
עצמה לאחר צריכה גט משניהם / עוד פירש שיש אומרים
להחמיר אינה ממאנת משעה שנראה בה אחד מן הסימנים
הללו ואינה חולצת עד שיהו כולן ולאו מילתא היא דאפילו
לא הביאה אחד מהם גדולה היא ואינה ממאנת וחולצת שהרי
כל הסימנים הללו בבגרות נאמרו כמו שאומ׳ שם ובימי נערות
היא גדולה למיאון ולחליצה שהרי הביאה שתי שערות עד כאן
לשונו: ואותו לשון שסתר רבינו שלמה הוא
בס״ב דהלכות איסות דף ל׳ בספר רבינו משה בר מיימון ופירש שעד
שתביא כולן היא ספק בין נערה לקטנה
ודנין בה להחמיר ואין נראה כאשר בארנו אמנם לדברי רבינו
דלעיל תם יתכן אותו פירוש ל׳ שבמשנה אם נאמר שהלכה כדברי
כולם להחמיר עונה גם על סימני נערות: הבת שילדה אחר
שתים עשרה שנה אף על פי שלא הביאה סימנים לא עליון
ולא תחתון הרי זו גדולה בנים הרי הם
פ״ק דף י״ב / בפרק יוצא דופן דף מ״ה כסימנים כדאיתא ביבמות: הבן משיולד
עד שיהיה בן שלש עשרה שנה נקרא קטן
ונקרא תינוק ואפילו הביא כמה שערות בתוך הזמן הזה אינו
סימן אלא שומא׳ הביא שתי שערות למטה במקומות הידועות
לשער והוא מבן שלש עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקרא גדול
ונקרא איש / הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות אף על פי
שם בדף פ״ז שנראו בו סימני סריס הרי הוא קטן עד שיהיה בן עשרי׳ שנה /
הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות למטה ולא הביא שתי
שערות בזקן בודקו אם נראה בו אפילו אחד מסימני סריס הרי
זה סריס ודינו כדין הגדול לכל דבר שהלכה כרבי יוחנן שאומ׳
דף פ׳ כן בפרק הערל / ואם לא נראה בו אחד
בפרק יוצא דופן דף מ״ז מסימני סריס עדיין קטן הוא כדמוכח במס׳
נדה עד שיביא שתי שערות למטה במקום
הראוי להם או עד שיהיה בן חמש ושלשי׳ שנה ויום אחד הגיע
לזמן הזה ולא הביא הרי זה סריס אף על פי שלא נראה אחד
מסימני סריס / הגיע לשנת עשרים ולא הביא שתי שערות
למטה והביא שתי שערות בזקן אף על פי שנולד לו אחד
מסימני סריס אינו סריס אלא הרי הוא בקטנותו עד שיראה לו
דף פ׳ כל סימני סריס כמו שפוסק התלמוד בפרק הערל / או עד
שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד ואילו הן סימני סריס
שם המפורשים בפרק הערל כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו
מחליק כדברי חכמים / ואין מימיו מעלין רתיחה כדברי רבי
יהודה / וכשמטיל מים אינו עושה כיפה כדברי אביי / ושכבת
זרעו דיחה ואין מימי רגליו מחמיצין כדברי יש אומרי׳ / ורוחץ
בימי הגשמים ואין בשרו מעלה הבל כדברי אחרים / וקולו
לקוי ואין ניכר בין איש לאשה כדברי רבי שמעון בן אלעזר /
וסריס זה נקרא סריס חמה בכל מקום / אבל הבן שחתכו או
מעכו או נתקו גידיו או ביציו במו שהגוים עושין הוא הנקרא

כך משמע שם / מן המיימוני פ״ב דאישות דף ח׳ עיין שם בביאור סריס אדם וכשיהיה בן שלש עשרה שנה ויום אחד נקרא גדול
שאין זה מביא סימן לעולם: בן שלש עשרה שנה ויום אחד
שלא הביא סימנין למטה ונראה בו כל הסימנים למעלה הרי
זה ספק בין קטן לגדול ואם לא נדבק למטה כיון שנראו לו בו
סימני גדלות מלמעלה הרי הוא בחזקת
בתוספתא פר׳ בא סימן דף כ״ב גדול: ב׳ שערות האמורות בבן או בבת
ובכל מקום שיעורן כדי לכוף ראשו לעיקרן
כדברי רבי ישמעאל / ומשיצמחו ויהו יכולות להינטל בפי הזוג
כדברי רבי עקיבא עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן דנין בהם
להחמיר בכל מקום / לפיכך בבן ובבת נחשוב אותם גדולים
להחמיר הואיל וצמחו כדי להנטל בפי הזוג ונחשוב אותם
קטנים להחמיר הואיל ולא הגיעו לכוף ראשן לעיקרן דאמר
רב חסדא אמר מר עוקבא הלכה כדברי כולם להחמיר כדאית
שם) שם במסכת נדה ור׳ שי פי׳ שכדי לקרוץ בצפורן שאמר רבי אלעזר
שם הוא השיעור הפחות שבכולם: בפרק בא סימן אמר שתי
שערות אילו צריכות שיהו במקום הערוה ובית הערוה כולו
מקום סימנין בין מלמעלה בין מלמטה בין על אברי הזרע
עצמו וצריכות להיות במקום אחד כרבנן דגרסינן שם ורבנן
וכן פסקו התוס׳ בה״ת הלכו׳ אמר רב אשי עד שיהו שתי שערות במקום אחד: וכתב מו׳ רבי׳
יהודה פ״ח וכרבנן ק״ל לעניין חליצה אבל למיאונין בכל מקו׳
שהיא תביא שתי שערות יש לחוש ולומר גדולה היא ולא
ממאנה דהלכה כדברי הכל להחמיר וכן פירש בשם גאון אחר
שם וכן נראה לרבי ע״כ דברי מורי: וצריך שיהא בעיקרן גומות
ואפילו שתיהן בגומא אחת הרי הן סימנים׳ נמצאו שתי גומות
זו בצד זו ואין בהן שיער הרי אילו סימן חזקה אין גומא בלא
שם שיער ושערות היו בהן ונשרו כדברי רב מלכיו בשם רב אדא:
כל השנים האמורות בבן או בבת ובערכין ובכל מקום אינן
לא שני החמה ולא שני הלבנה אלא שנים של סדר העיבור
שהן פשוטות ומעוברות שבית דין קובעין
ב״ר דף י״ח ובפרק בתר׳ דף ל״א וכן משמע בירושלמי פ״ו דנדרים במיימוני דהלכות דף כ׳ ע״א אותם / מעת לעת כדאית׳ בערכין ובאותם
השני׳ מונין לכל התורה:
מיימוני פרק ב׳ דלעיל אין סומכין על הנשים
במניין השנים ולא על
הקרובים אלא על פי עדים כשרים להעיד: האב שאמר
בני זה בן תשע שנים ויום אחד בתי זו בת ג׳ שנים ויום אחד
נאמן לקרבן אבל לא למכות ולא לעונשין בני זה בן י״ג שנה
ויום אחד בתי זו בת שתי׳ עשרה שנה ויום אחד נאמן לנדרים
ולערכים ולחרמים ולהקדשות אבל לא למכות ולעונשים
דף סג (פירש קמ״ט) כדאיתא בפ׳ האומר בקידושין: וכתב בספר התרומ׳ כמו שאין
נאמן למכות ולעונשים הוא הדין לחליצה דהוי דבר שבערוה
דף קח שאינו נאמן: ת״ר בפרק בית שמאי כיצד ממאנת אומרת בפני
שנים אין רצוני בפלו׳ בעלי או אין רצוני בקידושין שקידשוני
אחי או אמי וכיוצא בדברים אלו ואפילו היו אורחים מסובין
בבית בעלה והיא עומדת ומשקה להם ואומ׳ איני רוצה בפלו׳
שם בעלי הרי זה מיאון השנים שממאנת הקטנה בפניהם כותבין
לה ביום פלו׳ מאנה פלונית בת ר׳ פלוני בפנינו בפלוני בעלה
וחותמי׳ ונותנין לה וזהו גופו של גט מיאון׳ וגט מיאון אינו לא
מעשה ב״ד לראייה ואינו צריך לא כתיבה ולא מסירה ולא דבר
דף ק״ז ממשפטי הגט ואומר שם רב יהודה כי בראשונה נהגו לכתוב
גט בנוסח זה בכך וכך בשבת בכך וכך לירח פלוני שנת כך
וכך למניין פלוני מאנה פלו׳ בת פלוני בפנינו ואמרה אמי או
אחי הטעוני והשיאוני או קידשוני ואני קטנה לפלוני בן פלוני
השתא גיליתי דעתי קדמיכון דלא צבינא ביה ולא רעינא בית
ולא קיימנא עימיה ובדקנא פלונית דא ואיתברר לנא דעדיין
קטנה היא וכתבנא ותמנא ויהיבנא לה לזכות ולראיה ברורה
ואומר שם כיון דחזו דנפיש דבורא אמרי אתי לאיחלופי בגט

ותקנו

ותקנו לכתוב בקוצר כאשר בארנו למעלה: תנן בפרק בית
דף קח שמאי הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת
בקרוביו ולא פסלה מן הכהונ׳ נתן לה גט הוא אסו׳ בקרובותיה
והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה׳

החולץ במסכת יבמות ובגמ׳ דף מ״ב **כל** אשה שנתגרשה או שנתארמלה הרי זו לא תינשא
ולא תתארס עד שימתין ג׳ חדשים הן תשעים יום
דף מ ב חוץ מיום שנתגרש׳ בו או שמת בעלה בו וחוץ מיום שנתארסה
בו כדי שיודע אם היא מעוברת כדי להבחין בין זרעו של
דף יח ראשון לזרעו של אחרון׳ ובפרק שני דגיטין פסקינן הלכה
שמונין ג׳ חדשים מיום הנתינה׳ כך כתוב בספר ר׳ פריגרוס׳
ורבי יצחק הגירה דגרסינן בהלכות פסוקות דרב אחאי מיום
הכתיבה׳ וכן ברוב הספרים ישנים וכן כתב בירושלמי בפרק
דף ג׳ ע״ב החולץ׳ ואפילו היה הגט על תנאי או שלא הגיע לידה אלא
לאחר כמה שנים מיום הכתיבה מוני׳ שהרי אינו מתייחד עמה
בתלמוד סלכו דף מ״ב משכתב לה: וגזירת חכמים היא שאפילו אשה שאינה ראויה
לילד פרה כגון שנשאת לאחר ארבעי׳ שנה ששוב אינה יולדת׳
ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין צריכה להמתין צ׳
יום ואפילו קטנה או זקנה או עקרה או איילונית ואפילו בעלה
במדינת הים או חולה או חבוש בבית האיסורין ואפילו
בתולה מן האירוסין צריכ׳ להמתין צ׳ יום: שפחה שנשתחררה
וגיורת שנתגיירה ממתינין צ׳ יום ואפילו גר ואשתו שנתגיירו
מפרישין אותו צ׳ יום להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לבין
זרע שלא נזרע בקדושה׳ והממאנת אינה צריכה להמתין לא
גזרו אלא בגרושה וכן המזנה אינה צריכה להמתין מפני שהיא
משמרת עצמה שלא תתעבר ומתהפכת לאחר תשמיש וכן
אנוסה ומפותה מזה הטעם אין צריכות להמתין שהלכה כרבי
יוסי לגבי רבי יהודה ורבי יוסי מתיר לארס
דף לז דף ל״ה כל הסוגיא דלעיל ולינשא מיד בפ׳ אילו נערות ובפר׳ ד׳ אחין:
המארס בתוך צ׳ יום מנדין אותו אירס וברח
דף לז מהמיימוני פרק י״א דגירושי׳ דף ר״ן וע״ש בפיהורינו אין מנדי׳ אותו כדפס׳ רפרם בפ׳ החולץ׳ כנס
בתוך צ׳ יום מפרישין אותו עד לאחר זמן
דף מב ויעמוד עם אשתו: וכן גזרו חכמי׳ בפ׳ החולץ
שלא ישא אדם מעובר׳ חבירו ומינקת חבירו ואף על פי שהזרע
ידוע ממי היא מעוברת שמא יזיק הולד בשעת תשמיש שאינו
מקפיד על בן חבירו ומניקת שמא יתעכר החלב אם תתעבר:
כמה היא זמן היניקה כ״ד חדש חוץ מיום שנתארסה בו וחוץ
דף ס) סס מיום שנולד כדמסקינן בפרק אף על פי׳ כשם שאסור לישא
סס כך אסור ליארס עד אחר זמן זה׳ אפילו נתנה בנה למניקה או
גמלתו בתוך כ״ד חדש לא תינשא׳ בת בנה מותרת לינשא ואין
כתו׳ סס בר״ה והלכתא חוששין שמא תהרגנו: הרב רבינו שמשון מפלאיזא היה אומר
דגרושה מניקה מותרת לינשא בתוך הזמן הזה מפני שאנו
סס אומרי׳ בפרק אף על פי נתגרשה אינו כופה להניק ולא הודה
לו ר״ת לחלק בדבר מפני שבמקום שמכירה התינוק כופה
סימן יג להניק כמו שאומר שם וגם בשאלתות פוסק דלא שנא גרושה
ולא שנא אלמנה ומצאתי בתשובת הגאונים שאינה נקראת
מינקת חבירו אם פירשה מלהניקו ונתתו למניקה ג׳ חדשים
קודם מיתת הבעל: עבר ונשא מעוברת או מניקה בתוך הזמן
דף לו ול״ז יוציא בגט לדברי חכמים בפרק החולץ׳ ואפילו היה כהן ואם
היה ישראל יחזירנה אחר כ״ד חדש של מניקה׳ נשא וברח
תיימו׳ דלעיל דף רנ״א ולאחר זמן בא וישב עם אשתו אין בכך כלום אירס מעוברת
או מניקה אין כופין אותו להוציא ולא יכנוס עד לאחר זמן
בתו׳ סס בר״ה ולא קתני היניק או עד שימות הוולד דבר זה גם הרב ר׳ יעקב מאורליינש
הורה כן כיון דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנידה
שאין צריך להפריש בגט ולא הודו לו גדולי הדור דמאי חומרא
דכלה בלא ברכה ממינקת חבירו שניהם דרבנן: ומה שאנו
דף כב אומרים בפרק אף על פי מניקה שמת בעלה הרי זו לא תיארס
לא תינשא צריך לפרש דאף על פי שצריך ליתן גט כשיארס
אף על פי כן נקט לא תינשא משום דרבי יהודה דאפי׳ לינשא
סימן יג מתיר בתוך י״ח חדש ובשאלתות דרב אחאי פרשת וירא כתוב
גבי מעוברת חבירו ומינקת חבירו והיכא דעבד ואנסיה או
קדש מפקינן לה בגיטא מיני׳

דף קיד **אמרינן** בפרק האשה שלום מי שהוחזקה אשת איש
והלכה היא ובעלה למדינת הים ושלום בינו
לבינה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי נאמנת ותינשא
או תתיבם חזקה שאינה מקלקלת עצמה ותאסור עצמה על זה
ועל זה ותפסיד כתובתה מזה ומזה ולהיות בניה ממזרי׳ בדבר
העשוי ליגלו׳ לכל ואי איפשר להכחיש ולא לטעון טענה שאם
כ״ף קטז הוא חי סופו לבא או שיודע שהוא חי: עוד בסופק שם אם טעם
עד אחד משום דהיא גופא דייקא ומנסבא׳ ועד אחד במלחמה
סס דף תמט בעיא היא ולא אפשיטא׳ ופסק רב אלפס שאין מועיל אלא
אם כן אמר מת וקברתיו שזהו עדות ברורה ואם לא אמר כן אף
בפי״ג דגירושין דף רנ״ג שני עדים אין נאמנים׳ וכתב רבי משה שאשתו אינה נאמנת
לומר מת במלחמה אף בקברתיו אם המלחמה ידועה׳ וכן
דף קכב אמרינן בפרק אחרון דיבמו׳ אם בא אחד והעיד לה שמת בעלה
תנשא על פיו שהדבר עשוי להגלות אפילו עבד או שפחה או
אשה נאמנים או עד מפי עד מפי עבד ושפחה מפי קרובים
נאמנים לומר מת פלוני ותנשא אשתו או תתיבם על פיהם:
דף יד ע״ד גרסינן בירושלמי בפרק האשה שהלכה עד אחד מהו שיהא
נאמן בשעת מלחמה נשמיענה מן הדא וכו׳ ומסיק דמעשה בא
לפני ר׳ מאיר ואמר אם נשאת נשאת ואם לא נשאת לא תנשא
אמ׳ רבי אייבו בשעת מלחמה היה הדא אמרה שעד אחד נאמן
בשעת מלחמה פירוש לעניין אם נישאת על פיו שלא תצא
סס ובגמרא דידן דף קי״ד ומסיק מה בין שלום בעולם ובין מלחמה בעולם שבשעת
מלחמה סבורה שמת והוא לא מת׳ עוד
דף טו ע״ב ובגמרא דידן דף קי״ז ובפרק האשה רבה דף פ״ח מסקינן שם ובסוטה
דף נ״ר ע״א ובגמרא דידן דף מ״ז ובפרק תי ס׳ י״א דף ל״א פרק אחרון תני ר׳ נחמיה
הולכין אחר רוב דיעות
פי׳ עדות כיצד שתי נשים ואשה אחת עשו
אותם כשני עדים ועד אחד בד״א באשה ונשי׳ אבל אם היו מאה
דף קיז נשים ועד אחד כעד אחד הן: שנינו בפר׳ האשה שהלכה הכל
נאמנים להעיד חוץ מחמש נשי׳ שחזקתן שונאו׳ זו את זו שאין
מעידות זו לזו במיתת בעלה שמא נתכוונו לאוסרה על בעלה
ועדיין הוא קיים ואלו הן חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה
בפרק האשה בתרא דף קכ״א ובת בעלה׳ ואפילו גוי המסיח לפי תומו נאמן ומשיאין על
פיו׳ וכן הפסול לעדות מן התורה אף על פי שאם בתורת עדו׳
בא להעיד לאשה שמרת בעלה שאינו נאמן מכל מקום פסק
סס דף תנד רב אלפס אם היה מסיח לפי תומו נאמן שאין זה פחות מגוי׳
דף כב ומסקינן בפ״ק דר״ה כי הפסול מדבריהם נאמן לעדות אשה׳
דף קיג ואמר רב אשי בפרק הגוזל אחרון אין מסיח לפי תומו כשר
בדבר שאיסורו מן התור׳ אלא לעדות אשה להשיאה ובשבוייה
דף קיז שהקילו בה: עוד בפרק האשה שלו׳ שאם בא אחד והעיד שמת
בעלה והתירוה לינשא על פיו ואחר כך בא אחד והכחיש את
הראשון ואמר לא מת הרי זה לא תצא מהיתירה הראשון ואפי׳
סס דף טו ע״ב וכן בתוס׳ סס דף קי״ה בר״ה היה עד הראשון אשה כדתני ר׳ בירוש׳ שעד אחד נאמן בעדות
אשה כשני עדים בשאר עדיות ואין דבריו של אחד במקום
דף קכ״א כל הסוגיא ע״ב שנים: אמרינן בפרק אחרון דיבמות דעד שהעיד על האשה
שמת בעלה בדבר שרובו למיתה אין משיאין את אשתו לפי
שאין מעידין על אדם שמת אלא כשראוהו שמת ודאי ואין בו
ספק כיצד ראוהו שנפל לים אפי׳ טבע בים הגדול אין מעידין
עליו שמת שמא יצא למקום אחר ואם נפל למים מקובצי׳ שיש
להם סוף ופירוש אביי כגון בור ומערה ועמד וראה כל סביביו
ושהא כדי שתצא נפשו ולא עלה מעידין עליו שמרת ומשיאין

את אשתו: האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה במי׳ שאין להם סוף ולא עלה ואבד זכרו ונשתקע שמו הרי זה לא תינשא בעדות זו כמו שאמרנו ואם נשאת לא תצא ואפילו היה גוי המסיח לפי תומו ואמ׳ טבע פלוני בים ונשאת על פיו לא תצא כדא׳ שם רב אשי והכם שהורה להשיא אותה לכתחילה מנדין אותו כדאמר שם רב ושמואל תא לשמתיה: כתב רב אלפס בסוף יבמות וזה לשו׳ מהך דפונדקי גויה שמחשיב מסיח לפי תומה כה שהתחילה לבכות קודם ששאלוה איה חבירנו ואחר כך ענתה להם מת וקברתיו שמעינן דהיכ׳ דהתחיל גוי ומסיח לפי תומו אף על גב דהדרא ומגליא למילתא מיניה שפיר לא נפקי ליה מתורת מסיח לפי תומו אלא נאמן ומשיאין על פיו עכ״ל: מצאוהו הרוג או מת אם פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו קיימין והכירוהו כהן שהוא פלוני מעידין עליו ואם נטל אחד מאילו אף על פי שיש להם סימנין בגופו או בכליו ואפי׳ שומא אין מעידין עליו כי שמא אחר הוא בד״א שראוהו בתוך שלשה ימים אחר הריגתו או אחר מיתתו אבל אחר שלשה ימים אין מעידין עליו מפני שפרצוף פניו משתנה: טבע בים והשליכו הים ליבשה אפי׳ ששהא ארבעה ימים או שהא יותר אם הכירו פניו וחוטמו מעידין עליו שאינו משתנה במים אלא לאחר זמן מרובה כדמוכח במעשה דההוא גברא דטבע בדיגלת שאינו משתנה במים אלא לאחר זמן מרובה ופסק רב אלפס דמההוא מעשה דטבע בדיגלת שמעינן שעד אחד במים שאין להם סוף נאמן דווקא היכא דאמר העלוהו לפני וראיתיו לאלתר והכרתיו בפרצוף פנים שהוא פלוני וכדמסיק במעשה שני תלמידי חכמים שהיו באים עם אבא יוסי בן סימאי וטבעו והתירו נשותיהן בעניין זה ורבי׳ משה כתב שצריך שיאמר העד קברתיו: ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים אחר כ״ד שעו׳ ונתפח אין מעידין עליו שהרי נשתנה: א״ר ירמיה בירושלמי ותניא כוותיה מצא בשטר כתוב מת איש פלוני בן פלוני או נהרג ונודע שזה כתב ישראל הרי זו תינשא אשתו ור׳ אבא בר כהנא חולק עליו ותניא כוותיה וכל הקולות שהקילו חכמים בדבר זה מפני שהדבר עומד להתברר ולא הצריכה תורה להעיד שני עדים ושאר משפטי העדות אלא בדבר שאין אתה יכול לעמוד על בוריו אלא מפי העדים ובעדותן׳ ג א

דף תנ״ד
בפרק האשה בתרא דף קכ״ב
סס דף קכ״א
בכל׳ האשה שהלכה דף תמ״ט
מנחות סס דף קט״י
בס״ג דהלכו׳ גירושי׳ דף רכ״ר
סס ובנחות בדף קכ״ח דלעיל
בסוף יבמות דף יג ובהלכות סס מביאו דף תנ״ד

מצות עשה מן התורה שייבם אדם אשת אחיו מאביו בין מן האירוסין בין מן הנשואין אם מת בלא זרע שנאמר ובן אין לו יבמה יבא עליה׳ אבל אם נולד לו אח אחר מיתתו אותו אח הנולד אינו חייב לייבם שנאמר כי ישבו אחים יחדיו ודרשינן בפרק שיני דיבמות שהיתה להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולם׳ יחדיו המיוחדים בנחלה פרט לאחים מן האם שאינם חייבים לייבם רבא אמר אחים מן האם לא צריכא קרא ילפינן אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא מן האם: ובמקום שיש אחים מן האב שנים או שלשה שנינו שמצוה בגדול לייבם שנא׳ והיה הבכור אשר תלד מפי הקבלה למדו רבותינו שבא ללמד שאינו מדבר אלא בגדול האחים כלומר יבמה יבא עליה ומי הוא הבכור כלומר הגדול שיבא עליה: וגם בא ללמד שגדול האחים יקום על שם אחיו המת לנחלה כדתנן בפרק החולץ הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו אתה אומר לנחלה או אינו אלא שאם שמו יוסף קורין שמו יוסף יוחנן קורין אותו יוחנן נאמר כאן על שם אחיו ונאמר להלן על שם אחיהם יקראו בנחלתם מה להלן נחלה אף כאן נחלה: אבל החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד מן האחין לנחלה: זה שנאמר אשר תלד דרשו רבותי׳ באיזו אשה תתקיים מצות ייבום באותה אשר תלד פרט לאיילונית שאינה יולדת:

דף יז
סס
סס
סס דף כד
סס
דף מ
סס
בס״כ דיבמות דף כ״ר

ותנן כולן שנמצאו איילונית צרותיהן מותרות ולא ימחה שמו מישראל פרט לסריס ששמו מחוי כדתנן בפרק הערל הסרים לא חולץ ולא חולצין את אשתו ואומר שם רבי עקיבא סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו אבל לא סריס חמה והעיד ר׳ יהודה בן בתירא על אחד שהיה סריס אדם ויבמו את אשתו׳ ועוד אחר מחלוקת יש סתם משנה כרבי עקיבא באותו הפרק שנינו בפרק החולץ שאם לא רצה הגדול לייבם מחזרין על כל האחין ואמר ר״י דבחיזור האחין הגדול גדול קודם׳ וכן משמע בפרק שני דיבמות שאו׳ הולכין אצל קטן משמע קטן ממנו וגדול מאחיו מדלא קאמ׳ מהלכין על כל האחין כדקתני במתניתין דהחולץ לא רצו חוזרין אצל הגדול אומרים לו עליך מצוה או חלוץ או ייבם׳ תלה בקטן עד שיגדיל ובגדול עד שיבא ממדינת הים אין שומעין לו לא אומרים לו עליך מצוה או חלוץ או ייבם: זה שנאמר בתורה ובן אין לו אחד הבן ואחת הבת ואפילו זרע הבן או זרע הבת הואיל ויש לו זרע מכל מקום בין מאשה זו בין מאשה אחרת פוטרת את אשתו מן החליצה ומן הייבום אפילו היה לו בן ממזר או זרע עובד ע״ז פוטר את אשתו אבל בנו מן השפחה או מן הנכרית אין פוטר שזרע הבא מן השפחה עבד והבא מן הגויה גוי וכמו אינם׳ הרי הוא אומר כשפח׳ האשה וילדיה תהיה לאדוניה מלמד שולדה כמוה ובגוים הוא אומר את בתו לא תקח לבנך כי יסיר החותן את בנך מאחרי אבל אין מקפיד על בן בנו לפי שאינו נחשב מקהל ישראל: מי שמת והניח את אשתו מעוברת והפילה אחר מותו הרי זו תתייבם׳ ואם ילדה ויצאה חי לאויר העולם אפילו מת בשעת שנולד הרי אמו פטורה מן החליצה ומן הייבום כדתנן בנדה בפרק יוצא דופן אם יודע בוודאי שכלו לו חדשיו ונולד לט׳ חדשים גמורים אבל אם לא נודע לכמה נולד אם שהה שלשי׳ יום הרי זה וולד של קיימא ופוטר נשי אביו מן החליצה ומן הייבום ואם מת בתוך שלשים יום ואפילו ביום שלשי׳ בין שמת מחולי בין נפל מן הגג הרי זה ספק נפל ספק בן קיימא ולפיכך אמו חולצת ולא מתייבמת כדאיתא בפ׳ החולץ: עוד בפרק שני מי שיש לו אח מכל מקום אפילו ממזר ואפילו עובד ע״ז ובין קטן בין גדול משיצא ראשו ורובו לאויר העולם הרי זה זוקק אשתו לייבום ואם היה לו אח מן השפחה או מן הנכרית אינו אחיו לדבר מן הדברים ואינו זוקק את אשתו ואפילו הייתה לידתו בקדושה הואיל והייתה הורתו שלא בקדושה אינו אחיו אמנם בשפחתו חלקו מקצת הגאונים לפי שחזק׳ שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומסתמ׳ שחררה ודנין להחמיר כך כתב רב אלפס: עוד שם אמר גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו אין להם אחוה כלל והרי הם כזרים זה לזה: גרסינן בפרק החולץ הכונס יבמתו וגרשה אם רצה להחזירה יחזיר מפני שהיא אשתו לכל דבר שנאמר ולקחה לו לאשה ולא נשאר עליה שום איסור מפני אחין כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים: גר׳ בפרק רבן גמליאל אמר רב הונא מצות יבמה מדברי סופרים שלא יבא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה או בשוה פרוטה וזה נקרא מאמר׳ ואין המאמר קונה ביבמה קניין גמור: וכמו שאין האשה מתקדשת אלא לרצונה כך אין עושין בה מאמר אלא מדעתה׳ וקטנה מן האירוסין או נערה

בריס לת דף ו
דף עט
סס יעיין בסוף דף פ
דף לט
דף כ״ר ושם הבונים כתו׳ בד״ה ואם לא
היינו סהביא לעיל תיכיה
סס
סס
סס פ״ב דף מ
בדף כג ובקידושין כ״ג דף ס״ח
בפרק החולץ דף לה
דף מב
דף לז
דף כב ומה שכתב תשובת גאון ורובו וכו׳ הוא בפ׳ המפלת דף כ״ח וכ״ט שתוספו כילוד
סס דף ת״ז והאשירי שם האריך תזה בדף כ׳ נ״ג
דף כב
דף לח
דף כב
סס ובדף נא
בפרק האיש מקדש דף מ״ד
סס

אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה וכשם שהוא מקדש את יבמתה כך הוא מברך ברכת נשואין בעשרה וכותב לה כתובה כדין כל נושא אשה: ואם בא על יבמתו ולא עשה בו מאמר קונה קניין גמור ואינו צריך לחזור ולקדש אחר הבעילה ותניא שם שמכין אותו מכת מרדות וכותב לה כתובה, שנינו שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין שהיתה היא ערה בין שהייתה ישינה בין שבא עליה כדרכה בין שבא עליה שלא כדרכה ואחד המערה ואחד הגומר קונה, בד"א כשנתכוון לבעול אבל נפל מן הגג ונתקע בה או שבא עליה שיכור שאין מכיר כלום או ישן לא קנה:

אמרי' בפ' האומ' האומר בני זה או שאמר יש לי בנים הרי זה נאמן ופוטר את אשתו מן החליצה ומן הייבום אמר זה אחי או יש לי אחים אינו נאמן לאסור את אשתו ולהניחה זקוקה ליבם שהרי זה מתכוין לאוסרה לאחר מותו: עוד גרסינן שם שאם היה מוחזק שיש לו אחים ואמר בשעת מיתתו אין לי אחים אינו נאמן וכן אם אמר על מי שהוחזק אחיו אין זה אחי אינו נאמן: מי שזינתה עם אשה בין פנוייה בין אשת איש ונתעברה ואמרה זה העובר ממנו ואפילו היה מודה לה אף על פי שהוא בנו לעניין ירושה הרי זה ספק לעניין ייבום שכשם שזינתה עם זה כך זינתה עם אחר ומאין יודע הדבר שזה בנו ודאי והרי אין לו חזקה לא לעולם ספק הוא ולהחמיר דנין בו וחולצת ולא מתיבמת: פסק רב אלפס בשם הגאוני' כרב ששת וכרבא דמסקינן בפרק האשה רבה ביבמות שנאמר עד אחד להעיד על יבמה שמרת בעלה ומתייבמת על פיו או שמרת יבמה או שניתן בן לבעלה להתירה לזר ואדיחוים שרוצין שם לדחות דברי רב ששת ורבא לא סמכינן והם לא חזרו בהם ואפי' עבד או שפחה או גוי מסיח לפי תומו מעיד במית' היבם כמו שמעיד לאשת איש להתירה אבל היא עצמה אף על פי שנאמנת לומר מת בעלי אינה נאמנת לומר מת יבמי כדאיתא בפרק האשה שלום: בפרק החולץ תנו רבנן יבמה שלשה חדשים הראשונים ניזונת משל בעל מכאן ואילך אינה ניזונת לא משל בעל ולא משל יבם עמד בפני בית דין וברח ניזונת משל יבם נפלה לפני יבם קטן מיבם ודאי אינה אוכלת אבל משל בעל מהו נחלקו בה רב אחא ורבינא חד אמר ניזונת וחד אמר אינה ניזונת והילכתא אינה ניזונת מן השמי' קנסוה: בפרק אחרון דכתובות רוצה לפשוט מכאן דלא חיישינן לצררי שאומר ברח ניזונת משל יבם ויש ללמוד שאין מדבר בברח בשבילה שאם בשבילה ברח למה היה לנו לחוש לצררי אלא ברח מחמת שום אונס והוא הדין לחולה וכן יש בירושלמי בפרק אף על פי דהוא הדין לחולה ודווקה נתרצה ליבם וברח אבל לא נתרצ' ליבם לא לחלוץ אין דומה שבעניין זה התקינו חכמי' מזונת משל יבם ודווקא דברח אבל לא ברח כיון שישנו לפנינו ונתרצית ליבם בשביל זמן מועט שהיה מאחר ליבם אין דומה שהיו מתקנין לה מזונות: שנינו בפרק האשה שנפלו שומרת יבם שמתה מהו עושה בכתובתה ובנכסים הנכנסים והיוצאי' עמה פירוש נכסי מלוג בית שמאי אומר יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב, פירוש ר"ת במה שיורשי האב עיקר דהיינו נכסי מלוג אבל בשאר מודים לבית הילל' ובית הילל אומר הנכסים בחזקתן, וכתובה בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב, פירו' נכסי צאן ברזל בחזקת יורשי הבעל מפני שהיו בחזקת הבעל עד היום הזה ולפי שרצה ליתן בהם טעם זה לא עירבם לשנות נדוניא וכתובה בחזק' יורשי הבעל

הרי למדת דבין מנה ובין מאתים ובין נכסי צאן ברזל בחזקת יורשי הבעל וקבורת' תחת כתובתה היינו נדוניתה שהם נכסי צאן ברזל מדאינו חייב לקבור ארוסתו, ומדקדק עוד מדברי בית שמאי שאומר יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב דמשמ' דווקא במה שיורשי האב עיקר דהיינו נכסי מלוג אבל מנה ומאתים ונדונייא הואיל וכשמת בעלה לא היתה עומד' לגבו' כתובת' עד שתחלוץ ושמא היה היבם מיבמה הרי הם בחזקת יורשי הבעל, אבל בפ' מי שמת גבי נפל הבית עליו ועל אשתו אומ' בית שמאי יחלוקו סתמא דמשמע בכל מפני שלשם היית' עומדת לגבות כתובתה מיד שמת בעלה ולכן גם יורשי האב חולקין בכולן: מסקינן בפרק האשה שנפלו כי שומרת יבם כתובתה על כל נכסי בעלה לפיכך אין היבם יכול למכור בנכסי אחיו בין קודם ייבום בין לאחר ייבום כנס את יבמתו והניח אחיו פירות מחוברים לקרקע ימכרו וילקח בהם קרקע והיבם אוכל פירות הניח פירות תלושין מן הקרקע וכן אם הניח מעות ומטלטלין הכל של יבם ומשתמש בהן כמו שירצה ואינה יכולה לעכב שהמטלטלין אין הכתובה נגבית מהם לא בתקנת הגאוני' ואין כח בתקנה זו למנעו מנכסי אחיו ולאוסרן עליו באחריות זו שלא ישא ויתן בהן: אסור ליבם לישא קרוב' זקוקתו כגון אמה או בתה עד שייבם אחד מאחיו לה או יחלוץ ותסור זיקתו מעליה ויכול אחר כך לישא אמה או בתה או אחד מקרובותיה אף על פי שהן כולן אסורות על אחיו שחלץ או ייבם: תנן שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה משום רבי יהודה בן בתירה אמרו אומרת לו המתן מלכנוס עד שיעשה אחיך מעשה ואמר שמואל הלכה כרבי יהודה בן בתירה מפני שיש זיקת ואסורת לו שתיהן, ותנן שאם מתה יבמתו יכנוס את אשתו ואיבעיא להו מתה אשתו מהו ביבמתו רב ור' חנינא ור' יוחנן אמרי מתה אשתו מותר ביבמתו והלכה כמותו לגבי שמואל ורבי יוסי שאוסרין: ראובן שהיה נשוי שתי נשים והייתה אחת מהן אסורה על שמעון באיסור ערוה ומת ראובן ונפלו לפני שמעון ואין שם אח לא הוא שתיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום כמו ששנינו בתחילת מסכ' יבמות ודורשו שם מזה המקרא ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה יבמה יבא עליה מה להלן במקום מצוה אף כאן במקום מצוה ואע"פ כן אמר הכתוב לא תקח ואין לי אלא היא צרתה מניין תלמוד לומר לצרור כלומר לא היא ולא צרתה צרת צרתה מניין כגון שהלכה הצרה ונשאת לאח השלישי ולו אשה אחרת ת"ל לצרור ולא לצור פירו' מייתור שני רישין דרשינן שתי צרות, נ ב

מצות עשה מן התורה לחלוץ אם לא רצה ליבם שנא' וחלצה נעלו וכיצד מצות חליצה היבמה הולכת אחר היבם להתירה למקום שהוא שם כדא' במסכת סנהדרי' ובאה לדיינין והם קוראין לו ונותנין לו עצה הגונה לו ולה אם עצה טובה לייבם כגון שהוא ילד והיא ילדה נותנין לה עצה לייבם ואם עצה טובה לחלוץ כגון שהיתה ילדה והוא זקן או היא זקנה והוא ילד יועצין אותו לחלוץ: אמר רבא אמר רב נחמן הלכה מצורת חליצה בשלשה כדתנן החליצ' והמיאונין בשלשה: ותנו רבנן מצורת חליצה בשלשה שיודעין להקרות כעין דיינין, ומסקינן שם שמצותה בה' כדי לפרסם הדבר ואותן השני' שמוסיפין אפי' הם עמי הארץ: ואמר רבא צריכין דיינין לקבוע להם מקום שישבו ואחר כך תחלוץ לו שם בפניהם שנאמר ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים: והחליצה תהיה ביום ולא בלילה: וצריכין שלא יהיו הדיינין גרים כדתניא ונקרא שמו בישראל עד שיהיה אביו ואמו מישראל, ואף על פי שבדיני

ריש פירקא דף כג

סס דף כד והסוגי' הסיכור לאלו כדעת המיימוני פרק ב' דלעיל

דף סס דף מ

דף נ"ו ופסק רב אלפס סס דף קל"ד

דף מ א

סס

ריש בכל הסוגיא בפרק החולץ

דף כט ע"ד

דף כ' וכל הסוגיא בתוס' סס וכן גם התוספתא בכל' החולץ דף לח והסוגיא בתו' סס

דף קנה תס פס הסוגיא כתב'

דף פ

בפרק החולץ דף מ"א

סס

סס

סס

סס

דף ב

כדף ב

פ"ק מהל' כרת זה בורר דף לא

במסכ' מהל' חליצה דף ק"ו ובכריתו' סס דף ק"ח ובכל' החולץ דף מ"ל

בריש מצות חליצה דף ק"א

בריש סנהדרי' דף ב'

בדף ק"א דלעיל

סס

סס דף קף

סס דף קב

דף מ ה שבדיני ממונות די כשאמו מישראל כדאיתא בפרק החולץ:
דף מ ט ומה ששנינו בפרק בא סימן הכל כשרים לדון בדיני ממונות
שם ואמרינן הכל לאתויי מאי לאתויי גר היינו לדון חבירו גר אבל
לא ישראל: וצריך שיכירו הדיינין שהאשה החולצת היא אשת
המת אחיו מאביו של זה החולץ כדאמרינן
בפרק מצות חליצה דף קי התם שאין חולצין אלא אם כן מכירין, ובפ׳
דף לט החולץ אמרינן שהתקין רב יהודה בגט
חליצ׳ ואישתמודעינוהי דאחוהי דמיתנא מן אבוהי הוא, ופוסק
שם הלכה שזו ההכרה גלוי מילתא בעלמא הוא ואפילו בעדות
קרוב או אשה די: וצריך שיתכוונו שניהם לשם התרת חליצה
בדף קו דלעיל כדאמר רבי יוחנן אני שונה בין נתכוון הוא ולא נתכוונה היא
נתכוונה היא ולא נתכון הוא אינה חליצה עד שיתכוונו שניה׳:
וצריך שישבו הדיינים והאיש והאשה לכתחילה צריכין לעמוד
שם כעין דין כי ההיא דאתאי לקמיה דרבי חייא בר אבא אמר בתי
עמודי אבל בדיעבד אפילו חלצו בישיבה
שם דף קג והכונית כ״נו שם כשרה כמו דין כדתניא חלצו בין עומד בין
יושב בין מוטה כשרה: ומכאן מוכיח בפרק
דף כא בתרא דמועד קטן דועמד ואמ׳ לא בא ללמד עמיד׳ והא דתניא
תנא דף כ ב ע״ב בספרי ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה מכאן שצריך לחלוץ
מעומד אותה דרשה אסמכתא בעלמא היא שאם היתה דרשה
גמורה אף בדיעבד נמי היתה פסולה דהא כתיב ככה שהיא
עיכובא, שמא יחשב אחד מן התלמידים
בפרק סכוית הערו׳ דף ל והלא מועמדו שני האנשים דרשינן בעלי
דינין בעמידה לכך צריך לפרש הטעם
שבמקום שיש מעשה כתוב אחר העמידה כגון ועמד ואמר אין
במשמע עמידה ממש אלא כך הלשון, וכן
בפרק ב״ש ביבמות דף קח בלשון חכמים קטנה שלא מיאנה והגדילה
ועמרה ונשאה אבל ועמדו שני האנשים אין
כתוב שום מעשה אחר העמידה הילכך
בריש פ׳ מצות חליצ׳ דף קא לעמידה ממש בא: תנן חלצ׳ במנעל שאינו
שלו או בשל שמאל בימין חליצתה כשירה
שם דף קד חלצה ברגל שמאל חליצתה פסולה שאנו למדין רגל רגל
ממצורע שכתוב בו רגלו הימנית: כתב מורי אפילו הוא איטר
חשוב בימין מאחר שהצריכה תורה ימין בפי׳ תדע שהרי באזן
בדף קד אזן לרציעה שאנו למדין ימין שם אין שייך לחלק שהרי אין
כח בזו יותר מבזו׳ הי׳לכך לכתחילה צריך מנעל שלו ושל ימין
בדף קג ודווקא דיעבד כשר כדאמר רבא לאביי זיל הב ליה של ימין
ואקני ליה: וצריך שיהא במנעל שתי רצועות ארוכות תלויות
וראשיהן תפורות למנעל אע״פ שיש שש קרסים שמחברין אותו
מלמעלה ויכרוך הרצועות סביב למנעל ברגלו ויקשור שניהם
דף קב יחד שני קשרים כדאמרינן בפרק מצות חליצה האי דידן אף
על גב דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא חומרתא הם
הקרסים מיתנא הם הרצועות ומשמע הלשון שהרצועות עיקר
שם דף י״ב ע״ב ובתו׳ שם מכיזו ד״ה ואף על גב ומפרש בירושלמי כיצד היה עושה קושרו כדי שיוכל להלוך
בו ואחר כך קאמר רבי יוחנן בריה דרבי הילל עונבו כדי
שתוכל להתיר באחת מידיה כיצד היא עושה מתירתו בימין
ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין וגוררתו בימין כדי שתהא
חליצה והתרה בימין: ויש שעושין קשר ועניבה על הקשר
לקיים דברי הירושלמי: והמנעל יהיה כולו תפור מרצועות
בדף קב דלעיל עור ולא מחוטי פשתן וקנבוס כדאמר רב סנדל התפור בפשתן
אין חולצין בו שנאמר ואנעלך תחש ולא כלשון אחר שפירש
רשי תפור בפשתן שהוא מנעל עור ויש בתוכו בגד פשתן כמו
שתפורין לבד בתוך המנעלים שבעניין זה נראה שהוא מותר
בדף קא (בדף קב) כמו כנדל של עץ דתנן כשיר׳ ומעמידה במחופה עור ואנפליא
של בגד פסולה ומעמידה באין מחופה עור, לכך נראה כלשון
שני שתפור ממש בפשתן: כתב רבי׳ יהודה במסכת שבת פרק

דף ס במה אשה כיון דתפרו בפנים וכו׳ משמע מכאן שהיו רגילין
לתפור סנדליהם מבחוץ ומנעל בפנים כמו שאנו עושין,
ונפקא מינה לעניין חליצה, מיהו עכשיו אנו רגילין לחלוץ
במנעל שאין סנדל מצוי בינינו דסנדל מעור שלוק הוא מ״מ נר׳
שצריך לתופרו מבחוץ זה לשון רבי׳ יהודה:
בתו׳ דף קב דלעיל ד״ה ולכעלך ופירשו רבינו תם שצריך שיהא המנעל
מבהמה טהורה דומיא דתחש ולא מעור סוס
וכלב, ופלא הוא מניין לו זה כיון דתחש לאו דווקא דנעל נעל
ריבה ואם כן מכל עור יכולין לעשותו ומ״מ רגילו׳ הוא להחמיר
כדבריו לעשותו מבהמה טהורה: וצריך לחלוץ קודם שתאכל
סוף פירקא דף קו האשה מפני הרוק פן תאכל דברים הגורמים רוק כדאמר רבא
אכלה שומא או גרגישתא ורקקה לא עשתה כלום מאי טעמא
וירקה בפניו מעצמה בעינן וליכא: וצריך לחלוץ ברגלו יחף
ולא על בתי שוקים דכתיב וחלצה נעלו מעל רגלו ולא מעל
כדף קג דמעל אבל סנדל של עץ המחופה עור אינו קרוי מעל דמעל
שהכל מנעל אח׳: וצריך שהמנעל לא יהא ארוך עד למעלה מן
כדף קא הארכובה כדתנן למעלה מן הארכובה פסולה והטעם משום
דכתי׳ מעל ולא מעל דמעל, אבל השוק אינו קרוי מעל דמעל
מפני שהאיסתווירא הוא המחבר השוק והרגל יורד על הארץ
כדף קג כמו שאומר שם אבל רבי׳ שלמה פי׳ למעלה
בתו׳ שם בד״ה חוץ דתסגי מכולי יותר מן הארכובה, שנחתך שוקו וקשיא לרבינו
יצחק שהרי אפי׳ נחתך למטה מן הארכובה
שם אין יכול לחלוץ שהרי אנו אומרים בפרק מצות חליצה שאפי׳
היתה רגלו עקומה או הפוכה על צדה או שהיה מהלך על
ראשי אצבעות רגליו אינו חולץ מפני שהחולץ צריך לנעוץ
שם עקיבו בארץ כדאמר אמימר צריך למידחשיה לכרעיה: יבמה
שם דף קה שידיה חתוכות חולצת לכתחילה אפילו בשיניה שלא נאמר
וחלצה בידיה, מכאן אתה למד שמה שאנו מצריכין שתחלוץ
בימינה זהו מדברי סופרים: טוב להעמיד היבם אצל הכותל
בפרק החולץ דף לט כדי שיוכל לנעוץ עקבו בארץ, ואומר לו אם ניחא לך ייבם
אי ניחא לך חלוץ אם חפץ לחלוץ אחר כך מקרין ליבמ׳ בלשון
הקודש מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי
דף קו) דף ל וכן מפרש בפרק מצות חליצה ובפרק אילו נאמרין שצריך
לקרות בלשון הקדש: וצריך שתאמר לא אבה ב׳ התיבות יחד
כדף קו בלא הפסקה כדאמר רב כהנא מודה רבא בלא אבה דאין
שם להפסיק: ואחר כך מקרינן ליבם לא חפצתי לקחתה, ואחר
בעיטור סבכמיך כך היא פושטת ימינה ומתרת הרצועות כעין שבארנו למעלה
שם מתירתו בימין תופשתו בשמאל וגוררתו בימין, ותחלוץ כל
המנעל ותשליכנו לארץ, והכל עומד או מוטה ולא יושב כאשר
שם ובדף קו בארנו למעלה ואחר כך רוקקת: וצריכין הדיינים לראות
הרוק שיוצא מפיה עד כנגד היבם: ואינו צריך שיגיע הרוק
לארץ, אלא אם הוא ארוך והיא נוצה וקולטתו הרוח קרינן
כדף קו ביה בפניו כמו שאומר שם אבל אם היא ארוכה והוא ננס
דף כג ע״א וקולטתו הרוח בטרם יגיע נגד פניו אינו מועיל: תניא בספרי
וירקה בפניו יכול בפניו ממש תלמוד לומר לעיני הזקנים:
בדף קו דלעיל ואחר כך קוראה בלשון הקרש ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה
שם את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל: וכל העם
היושבים שם עונין אחריה חלוץ הנעל חלוץ הנעל
שם שלשה פעמים: ובשעה חליצה יתכוונו שניהם לשם מצוה
כדף קא התרת חליצה: וחסומא אומר שם שאין חולץ שנאמר וירקה
כדף קו בפניו וזה אינו רואה הרוק: מצות חליצה קוראת וקורא חולצת
ורוקקת וקוראה שינה הסדר, ואפילו
היינו כרבי עקיבא במשנה וכריית׳ שם דף קד חליצה בלבד ולא קראה ולא רקקה חליצתה
כשרה שהחליצה הוא עיקר המצוה, במה
דברים אמורים שהיו יכולין לרבר שהרי
הן ראויין לקרות אבל אלמת או אלם אינם חולצין ואם חלצו
חליצתה

חליצתה פסולה כדמסקינן שם בפ' מצות חליצה ׳ ואינן כחרש או חרשת שחלצו שלא עשו כלום לפי שהחרש והחרשת אינן בני דעת ׃ במקום שאמרנו שאין החליצה כלום הרי הוא כאלו לא חלצה כלל ולא נאסרו עליו קרובותיה ולא נפסלה מן הכהונה ומותרות להתייבם ׳ ובמקום שאמרנו חליצתו פסולה נאסרו עליו קרובותיה ונפסלה מן הכהונה ואינה מתייבמ' ואינה מותרת להנשא לזר עד שתחלוץ חליצ' כשירה ׃

בפ' כל הגט דף כ"ד ונ"ה כל הסוגיא

עברה ונשאת הרי זה חולץ לה חליצה כשרה והיא תחת הבעל ואין מוציאין אותה מתחת ידו ׳ ובירושלמי דפר' הזורק גרסינן שאם נשאת בלא חליצה ר' ירמיה אומר זה חולץ וזה מקיים וכן אר אילא ׳ ור' יוחנן אומר תצא מתניתין מסייעא ליה לר' יוחנן כו' ׃ המוסר מודעא על החליצה חליצתו פסולה לפיכך ראוי לדיינין לומר לו לבטל המודעא כדרך שעושין בגט ׳ דבר זה כתב רבינו משה ואני אומר ראיתו שמשוה אותם התלמוד שאומר גט מעושה וחליצה מעושה בדין אמר רוצה אני כשרין לא אמר רוצה אני פסולין כדמסקינן בפרק מצות חליצה ׳ וצריך שיהיו היבם והיבמה גדולים בשעת חליצתה כדאמרי' בפרק יוצא דופן בודקין לחליצה ׳ וכן נמי בפרק מי שמת ׳ ובפרק מצות חליצה כמו כן פוסק והלכתא עד שהביא שתי שערות ׳ והטעם דאיש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש ׳ הלכך צריך לשאול אם יש לאיש י"ג שנה ויום אחד ואם יש לאשה שתי' עשר' שנהה ויום אחד׳ שזהו זמן גדלו' שלהן כדתנן בפ' יוצא דופן ואף על פי שאין האב נאמן על השנים כדאיתא בפרק האומר בקידושין כאשר בארנו למעלה בהלכות מיאון ׳מכל מקום אין להביא עדות על השנים אלא אם הוחזקה גדולה בשנים על פי הגבירות והשכינות שלא על פי האב די בכך שהרי הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה ובירוש' דקידושין אמר דאיש ואשה שעומדין בבית אחד שלשים יום בחזקה שהיא אשתו שהרי זו חזקה גדולה ׳ ואחר כך יבדקו אם יש שתי שערות באשה בבית הערוה ובאיש בזקן או בבית הערוה שאז קרויין גדולים וראויין לחליצה ׃ ואם לחשך אדם להקשות הלא אנו אומרים בתחילה פר' בא סימן בודקין אותו לפני הפרק שאם ימצאו אילו לאחר הפרק הם שומא ואם כן מה תועיל בדיקה זו שלאחר הפרק מאחר שלא בדקו לפני הפרק שהרי יש לחוש שהשערות שאנו רואין באו מקודם בקטנות והם שומא ׳ אומר רבינו יצחק על זה דודאי לכתחילה בודקין אותו לפני הפרק לברר הדבר אבל אם לא בדק לא הפסיד והביא ראיה מדאמר בתחילה פ' בא סימן נאמנת אשה לומ' קטנה היא כדי שלא תחלוץ ויש לדקדק מה מועיל דיבור והלא אפילו אמרה יש לה שערות אינה חולצת כדקתני סיפא ואינה נאמנת לומר גדולה היא שתחלוץ אלא כך הפי' כשבדקנו ומצאנו לה שערות נאמנת לומ' שהשערו' אילו מקודם לכן באו והם שומא אבל אם אין האשה מעידה כלום חולצת שיש לי' לומר ששערות אילו לאחר הפרק באו ומה שאומ' אינה נאמנת לומר גדולה הי' שתחלוץ מעמידה כר' יהודה שאומ' תוך הפרק נקראת גדולה כלאח' הפרק ובתו' הפרק ליכא חזקה דרבא לכך אומ' רבי יהודה שאין הנשי' בודקי' אותן תוך הפרק אבל לאחר הפרק שישנה לחזקה דרבא שיש לה שתים עשר' שנה ויום אחד נאמנת ואף על גב דבלשון שיני מעמידה שם התלמוד לאחר הפרק וכר' שמעון דלית ליה חזקה דרבא מ"מ לשון ראשון עיקר שמעמידה כר' יהודה דאית ליה חזקה דרבא ולכך אשה נאמנת לבדוק אחר הפרק דרבא בתרא הוא והלכה כמותי׳ ׳ ועוד דאמ' בפרק מי שהוציאוהו ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה ואף על פי שפסק שם רבינו חננאל כר' שמעון אינו נכון כדפי' שם רבי' יעקב ׃ פירשו שם רבינו שלמה ורבי' חננאל שתוך הפרק היא שנת שתים עשרה שנה שהגיעה לעונת נדרי' ולפני הפרק שנת אחת עשרה וקשיא לרבינו יעקב על זה דהא איתותב רבי יוחנן דאמר תוך הזמן כלאחר זמן ולמה אינו מסייעו מר' יהודה דהכא שאמ' תוך הפרק כלאח' הפרק וגם רב נחמן שאמ' כתנאי למה לא הביא מדר' יהוד' שאין לדחותה ועוד מה נשתנה שכאן קורא זמן פרק ובפרק יוצא דופן קורא לו זמן ומפרש רבי' יעקב שתוך הפרק הוא יום האחרון של שתים עשרה ויום אחד של נקיבה ושלש עשרה ויום אחד לזכר דר' יהודה סובר תוך הפרק כלאחר הפרק ואין צריך יום אחד שלם לגמרי ׳ ורבי שמעון מצריך שיהא שלם לגמרי ׳ והלכה כרבי יהודה כאשר בארנו ׃ כתוב בספר התרומה שאם יש ריבוי שערות או שער' ארוכות הרבה שגם על שנותיהן יש לסמוך על כך שהגיעו בלא החזק' על פי שכינות ועל פי עדות ואם בדקו שהדדין שוכבין ומוטין אז היא גדולה בודאי שזהו סימן העליון׳ ותנן אי איפש' לעליון לבא עד שיבא התחתון ׳ ופלא הוא בעיני שהרי כמה סימנין יש בעליון כמו שמפרש בפרק יוצא דופן ואומר שם רבי הלכה כדברי כולם להחמיר לפי מה שפי' רבי' שלמ' להחשיבה נערה להחמיר וכן כתבתי בהלכות מיאון ושם מפורש מקצת בדיקת השערות והזהרני לומר כי הדין עמו כי כל אותן הסימנין הם סימנין בגרו' ומה שאומר להחמיר זהו להחשיבה בוגרת כאשר בארנו למעלה ׃ תנן בפ' החולץ היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיהא לה ג' חדשים ממיתת בעלה שמא מעוברת היא וכן שאר נשים לא ינשאו ולא יתארסו אחת בתולות ואחת בעולות שנתאלמנו או נתגרשו בין מן הארוסין בין מן הנשואין ׳ וכן הלכה דהא רבי חייא בר אבא אמר שאפילו רבי יוחנן שפסק כרבי יוסי שהיה אומר כל הנשי' יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול

סס דף מ"ב וכן הוא בכ"ת מיתן קל"ג

פי' שאסור ליארס כל ימי אבלה ואיבול שלה שלשים יום ׳ אחרי כך חזר בו ואסר הכל אפילו ארוסות ליארס ׳ ואמר רב יוסף ממתניתין דכרמא הדר ביה דאמר רבי שמעון בנו של ר' יוחנן בן ברוקה שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה שכולן צריכות להמתין שלשה חדשים ׳ ודבר שנשנה בכרם ביבנה עיקר שהיו שם שורות תלמידי חכמים רבים ולכך נקרא כרם ׃ וכן סומכים העולם להכשיר בני אדם הנתוקין שכורתין מהם ביצה אחת על מה שנשנה בכרם ביבנה שכל שאין לו אלא ביצה אחת הרי הוא כסריס חמה וכשר ואף על גב דמתניתין חולקת עליה דתנן איזהו פצוע דכא כל שנפצעו בצים שלו ואפילו ביצה אחת ׳ אף על פי שיש לחלק בין פצוע דכא לכרות אינו נראה ׃ תנו רבנן יבמה שחלצו לה אחים בתוך שלשה חדשים של מיתת הבעל צריכה להמתין להינשא שלשה חדשים חלצו אחר שלשה חדשים אינה צריכה להמתין שלשה חדשים ואפילו אינה רוצה רק ליארס צריכה להמתין שלשה חדשים ממיתת הבעל ולא משעת חליצת היבם גזירה אטו נשואה לינשא שצריכה להמתין שלשה חדשים ממיתת הבעל משום הבחנה ׃ פסק רבינו יעקב בתשובה אחת דדווקא חלצו אחר ג' חדשים אינה צריכה להמתין שהחליצה מוכחת שלא בא עליה אבל מת היבם לאחר שלש' חדשי' צריכ' להמתין שיותר יבמה קרובה לביאה מארוסה דגזרינן אטו נשואה ׃ תנן בפרק קמא דבכורות מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה חליצה קודמת למצות ייבום אמר רב ואין כופין ׃ פסק ר"ת שכך הלכה דמצות חליצה קודמת בזמן הזה כסתם משנה דבכורות וכסתם מתניתין דיבמות ששונה ט"ו נשים פוטרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום ומדקדק בגמר' מדלא קתני מן היבום ומן החליצה ש"מ דאבא שאול הוא דאמר

בפרק המדיר דף ע"ב ובכ"י יוחסין דף פ'

דף קט מצות חליצה קודמת למצות יבום ובפרק בירת שמאי תני בר
דף קד קפרא לעולם ידבק אדם בחליצה כאבא שאול וכן בפרק אעפ
דאמר שמואל אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ומעמיד
דבריו כמשנה אחרונה דמצות חליצה קודמת ׳ וכן פוסק רבינו
בפרק קמא דיבמות דף ב ע״ב הננאל בפר׳ מצות חליצה דמצות חליצה קודמת : ובירו׳ גרסינן
רבי יוסי בן חלפתא ה׳ חרישורת חרש וחמש ארזים נטע ודרך
סדין בעל פירוש יבמתו היתה ולא היה רוצה ליהנורת ממנה
רק מעט ונתן סדין בינו לבינה להפסיק רק נקב עשה בסדין
בפרק החולץ דף לט כל הסוגיא דרך מקום ביאה והוליד ממנה חמש אנשים גדולים : אמר רב
אין כופין פירוש אין כופין אותו לחלוץ וקאי אמשנה אחרונה
דמצות חליצה קודמת וכי אתו לקמיה דרב אמר ליה אי ניחא
לך לייבומי מייבמת בדידך תלא רחמנא שנאמ׳ אם לא יחפוץ
האיש וגו׳ וחלצה נעלו הא אם חפץ יבם ואף רב יהודה סבר
אין כופין מדאתקין רב יהודה בגיטא דחליצתא ואמרנא ליה
אי צבית לייבומי יבם ואי לא אטלע לה רגלא דימינא : ורבינו
שלמה פירש וזה לשונו אין כופין אותו לחלוץ אי ניהא להו
לתרווייהו ליבומי אבל אם לא תרצה לייבם מחמרת שתתן
אמתלא לדבריה מטעינא ליה וחליץ ואם לא היו יכולין
בפ״ק דף ד להטעותו כופין אותו לחלוץ כדאמר רב ששת לעיל יבמה
שנפלה לפני מוכה שחין אין הוסמין אותה ולאו דווקא מוכה
דף עז שחין אלא בכל אמתלא שתתן לדבריה כדתנן בפרק המדיר
גבי בורסי שמת ולו אח בורסי ואמרו חכמים שיכולה לומר לך
איני יכולה לקבל ולאחיך הייתי יכולה לקבל וקיימ׳ לן בפרק
דף סד אף על פי שאין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם מכל הלין
טעמי כפינן לי׳ וחליץ ושקלה כתובתה עכ״ל : ונראה דבשאר
אמתלא אין כופין אותו לחלוץ אפילו למשנה אחרונה דמצות
חליצה קודמת ולא דמי למוכה שחין ובורסי שהן מאותן
דף עז השנויין בפרק המדיר שכופין אותו להוציא ומההיא דאגרת
מרד אין ראייה דאם כן בלא אמתלא נמי ועוד דאי כפינן ליה
לחלוץ פשיטא דאין כותבין איגרת מרד על שומרת יבם
בפרק אף על פי דף סד וכל הסוגיא תו״ס בתו׳ שם בד״ה מאי סנ״א שאינה רוצה לייבם וגם לא הוצרכנו לדברי רבי יוחנן ואמר
תבע לייבם אין נזקקין לו שהרי זה דבר פשוט אם כופי׳ לחלוץ
וגם מדקאמר רב אי צבית לייבומי יבם וכן אתקין רב יהודה
בגט חליצה מכל אלה הטעמים יש ללמד שאין כופין אותו
לחלוץ אלא מטעינן ליה למימר חלוץ והיא תתן לך מאתים זוז
ובשביל כך אינה חייבת ליתנם כדאיתא
דף קי בפרק מצות חליצה ובפרק המדיר נמי דף ע״ב ומבואר יותר בתו׳ שם
קיימא לן דאין תנאי בחליצה כיון דלא
אפשר להלוץ על ידי שליח כתנאי בני גד ובני ראובן ׳ ומה
דף כג שאומר רבינא בפרק רבן גמליאל שיש תנאי בחליצה היינו
לעניין שאם אמר אחכ התקדשי לי בזיקת יבמין שצריכה גט
בתו׳ פרק אף על פי דלעיל ובתוס׳ פרק החולץ דף לט בד״ה אמר רב מדרבנן כך פירש רבינו יצחק : ורבינו יעקב מפרש דרב דאמ׳
אין כופין קאי ארישא וגרסינן כך מצות יבום קודמת למצות
חליצה אמר רב אין כופין פירוש לייבם היכא דניחא לתרווייהו
לחלוץ אבל למשנה אחרונ׳ כפינן לי׳ וחליץ והנך דאתו לקמיה
דרב ורב יהודה היו באין לחלוץ ומתוך כך היו יודעים שהיו
מתכונין לשם מצוה כדורות הראשונים אבל לאחרים לא היו
אומרים אי צבית לייבומי שהרי מצות חליצה קודמת כאשר
דף לט בארנו למעלה : ומה שכתוב בספרים בפרק החולץ הזרו לומר
מצות ייבום קודמת כרבנן דאבא שאול אין הלכה כן ׳ וכן בפ׳
דף צג גיד הנשה יש חזרו שאין אנו סוברים כן : סוף דבר כתב מורי
רבינו יהודה בר׳ יצחק שאין נראה פירו׳ זה שיכופו לחלוץ מכח
הטעמים שאמרנו לעיל ולכל הפירושים אין אומרים אי ניחא
לך יבם אלא אם כן הפצה בייבום ולא כמו שכתוב בספר
סימן קלט התרומה שלעולם אומרים אותו ׳

זה טופס גט חליצה

נהגו הקדמונים ובפ׳ מצות חליצה פסקינן כמר זוטרא
דף קי וכן התופס נמי פ״ר דהליצה דף ו׳ ובאשירי פרק ג׳ חליצה דף ט׳ דהוה מסרטט גט חליצה וכתב לכולה פרשה : וזהו התופס :

ביום פלוני בכך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך
לבריאת עולם למניין שאנו מנין כאן במקו׳
פלוני אנחנא דיינא דמקצתן חתימין לתחת במותב תלתא
כחדא הוינא יתבין בבי דינא וסליקת לקדמנא פלונית בת ר׳
פלוני אלמנת פלוני ברבי פלוני ואקריבת לקדמנא גברא חד
דשמיה פלוני ברבי פלוני וכן אמרה לנא פלוניתא דא פלוני
בר פלוני דנא אחוהי דפלוני בעלי מאבוהי הוה דהוינ׳ נסיבנא
ליה ושכיב וחיי לרבנן ולכל ישר׳ שבק ובר וברת ירית ומחסין
מוקים שמיה בישראל לא שבק והדין פלוני אחוה חזי ליבומי
יתי בגין רבנן דייני אמרו ליה אי צבי ליבומי יתי תייבם ואי
לא יטלע לי רגליה דימינ׳ קדמיכון ואשרי סייניה מע׳ רגליה
ואירוק באנפוהי ואישתמודעינוהי לפלוני דנא דאחוהי דפלו׳
מיתנא מאבוהי הוא ואמרנא ליה אי צבית לייבומי יתה יבם
ואי לא איטלע לה רגלך דימינ׳ קדמנ׳ ותישרי סינך מעל רגלך
ותירוק באנפך ועני ואמר לנא לית אנא צבי לייבומי יתה מיד
אקרינוה לפלוניתא דא ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם
בישראל לא אבה יבמי ואף לפלוני אקרינא ליה לא חפצתי
לקחתה ואטלע לה רגליה דימינא וסרת סיניה מע׳ רגליה
ורקת באנפוהי רוקה דאיתחזי לנא מן פומא על ארעא ותוב
אקרינוה לפלונית דא ככה יעש׳ לאיש אשר לא יבנה את בית
אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל ואנחנא דייני וכל
דהוו יתבין קדמנא עניינא בתרה חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ
הנעל תלת זימנין ומדאיתעבד עובדא דא קדמנא שרינוה
לפלוניתא דא למהך להתנסבא לכל גבר דתצבי וכל אנש לא
ימחה בידה מן יומא דנן ולעלם ובעת מיננא פלונית דא גיטא
דחליצות דא וכתבנא וחתמנ׳ ויהיבנא לה לזכות ולראיה כדת
משה וישראל : והותמין עליו שלשה עדי׳ או שנים מן השלשה
ואפילו שנים שראו החליצה אף על פי שאינן הדיינים שחלצה
דף קי בפניהם כדאמר רבא בפרק מצות חליצה שלפי שאין הדיינין
חולצין אלא אם כן מכירין לפיכך מי שראו שנחלצה כותבין גט
חליצה אף על פי שאין מכירין שזו היא אשת פלוני וזה שחלץ
אחיו הוא שהרי יודעין שהדיינים שחלצה בפניהם הכירו זה
ואחר כך חלצה וכן אומר רבא שם לעניין מיאון ׳ נג

מצוה לדון במפתה בחמשים שקל עם שאר דינין כמו
שנאמר בפרשה וכי יפתה איש בתולה ׳ נד

מצות עשה שישא האונס את אנוסתו עם שאר דינין
שנאמר ולו תהיה לאשה ועיקרי מצות האילו
דף לט ונ׳ בפר׳ אילו נערות : מי שפתה נערה בתולה לרצונה הוא הנקרא
מפתה ומי שבא עליה בעל כרחה הוא הנקרא אונס : וכל
מהמיימוני פרי דהלכות נער׳ בת׳ דף ט״ג וע״ס בה״ס הנבעלת בשדה הרי היא בחזקת אנוסה ודנין בו דין אונס עד
שיעידו העדי׳ שברצונה נבעלה ׳ וכל הנבעלת בעיר הרי היא
בחזקת מפותה מפני שלא צעקה עד שיעידו שהיא אנוסה
בדף לט דלעיל כגון ששלף חרב ואמר לה אם תזעקי אהרוג אותך : המפותה
שלא רצתה להנשא למפתה או שלא רצה אביה ליתנה לו או
שלא רצה הוא לכנוס הרי הוא נותן קנסה והולך ואין כופין
אותם ׳ ואם רצו וכנסה אינו משלם לה קנס אלא כותב לה
שם כתובה כשאר הבתולות : אבל האנוסה שלא רצתה היא או
אביה להנשא למאנס הרשות בידם ונותן קנס ׳ רצתה היא
ואביה ולא רצה הוא כופין אותו וכונס ונותן קנס שנאמר ולו
תהיה לאשה הרי זו מצות עשה אפילו היא גדמת או סומא או
שם. ובפרק הבא יבמתו דף כט מצורעת כופין אותו לכנוס : היתה זו אסורה עליו אפי׳ מחייבי
עשה ואפילו שנייה הרי זו לא ישאנה וכן אם נמצא בה דבר

זמרה אחר שכנסה הרי זה יגרשנה שנאמר ולו תהיה לאשה באשה הראויה לו: אין האונס והמפתה חייב בקנס עד שיבא עליה כדרכה ובעדים ואין צריך התראה: מאימתי יהיה לבת קנס מאחר שלש שני׳ גמורות עד שתיבגר׳ נבעלה בתוך שלש שנים אין ביאת׳ ביאה: בא עליה משבגרה אין לה קנס שנא׳ נערה בתולה ולא בוגרת׳ אבל קטנה יש לה קנס מרבוי המקראות במסכת כתובות: וכן נדרש מייתור המקראות שאף על פי שאין לה אב יש לה קנס: חמשים כסף של קנס הם הנאת דמי שכיבה בלבד וחייב המפתה ליתן בושת ופגם יותר על קנס הכתוב בתורה׳ יתר עליו האונס שנותן הצער שהנבעלת ברצונה אין לה צער ואנוסה יש לה צער וכן הוא אומר באנוסה תחת אשר ענה׳ נמצא המפתה משלם שלשה דברים קנס בושת פגם והאונס ד׳ דברים קנס ובושת ופגם וצער: קנס שוה בכל אדם אחד הבא על בת כהן גדול ואחד הבא על בת גר או על הממזרת קנסה חמשים כסף׳ אבל הבושת והפגם והצער אינן שוין בכל וצריכין שומא: כיצד שמין הבושת הכל לפי המבייש והמתבייש שאינו דומה המבייש נערה חשובה וממשפחת מיוחסת למבייש קטנה ענייה בזויה ואינו דומה המתבייש מאדם חשוב וגדול למי שביישו אחד מן הנבלים וקל מן הקלים ולפי זה רואין הדיינין מעלתו ומעלתה ושמין כמה ממון ראוי לאביה ולמשפחת ליתן שלא יארע להם זה הבושת וכמוהו חייב לשלם: פגם רואין לפי יופיה כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה היא שוה בעולה וכמה היא שוה בתולה שאדם רוצה לקנות שפחה בתולה ליתנה לעבדו שהוא רוצה בהנאתו ובטובתו ורואין כמה פחותה וישלם: צער לפי קטנו וקטנותה ובנין גופה אומדין כמה האב רוצה ליתן ולא תצטער בתו מזה ויתן: המפתה נותן בושת ופגם מיד ואינו נותן קנס אלא אם כן לא נשאה שנאמר ואם מאן ימאן וגומ׳ כסף ישקול כמוהר הבתולות אבל האונס נותן ארבעה דברים מיד. וכונס: עשר בנות שאין להם קנס כמו שתמצאם בהלכות בפרק אילו נערות ואלו הן הבוגרת והממאנת והמגורשת מן הנישואין והאיילונית והשוטה והחרשת והגיורת והשבויה ומשוחררת ומי שיצא עליה שם רע בילדותה שבאו שנים והעידו שתבעה אותם לזנות עמם׳ וכל שאר הבנות יש להן קנס: ואין אדם משלם קנס בכל מקום בהודאת פיו אלא על פי עדים שנאמר אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע עצמו אבל משלם בושת ופגם וצער בהודאת פיו: שלשה דברי׳ של מפתה וארבעה של אונס הרי הן של אב שכל שבח נעורים של אב ואם אין לה אב הרי הן של עצמה: אומר ר״י כי מאונס ומפתה למדנו שהנטען מן הפנוייה מצוה לכונסה: ותנן אילו נערות פסולות שיש להם קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית כדברי האומר כותיים גירי אמת הן הבא על השבוייה ועל הגיורת והשפחה שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו פחותות משלש שנים ויום אחד׳ הבא על אחותו ואחו׳ אביו ואחו׳ אשתו ואש׳ אחיו ואשת אחי אביו והנדה אע״פ שהן בכרת אין בהן מיתת בית דין: ובירושלמי מקשה והלא אשת אחיו יבמתו היא אמר רבי מתניתין תפתר שהיה לאחיו בני׳ ואדם אשה ומת ובא אחיו ואנסה לעניין קנס נתרבו מן המקראות אבל לקיימן אסור׳ נה

מצות עשה מן התור׳ שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם שנאמר ולו תהיה לאשה אפילו עורת או מוכת שחין ואם נמצא בה דבר ערוה או זמה או שנמצאת אסורה עליו מחייבי לאוין או מחייבי עשה ואפילו שנייה הרי זו יגרשנה בגט שנאמר ולו תהיה לאשה באשה הראויה לו׳ ולמה לא יבא עשה וידחה לא תעשה בין במוציא שם רע בין באונס וישא זו שאסורה עליו ומתרץ בפרק אילו נערות מפני שאיפשר שלא תרצה היא ומצות עשה ומצו׳ לא תעשה קיימין מטעם זה אפילו איסור מדברי סופרים כגון שניות לא ידחה: המוציא שם רע על בתולת ישראל ונמצא הדבר שקר לוקה שנאמר כי הוציא שם רע וגומר ויסרו אותו ואזהרה שלו מלא תלך רכיל בעמך ונותן לאביה משקל מאה סלעים כסף מזוקק: והמוציא שם רע על הקטנה ועל הבוגרת פטור מן הקנס ומן המלקות ואינו חייב עד שיוציא על הנערה שנאמר והוציאו את בתולי הנערה נערה מלא בה׳ דבר הכתוב שאם לא כך אפילו קטנה במשמע: המוציא שם רע על היתומ׳ חייב לר׳ עקיב׳ כמו שאומר בירושלמי ברם לרבי עקיבא יש לה קנס וקנסה לעצמה א״ר יוסי מתניתין אמרה כן ואלו נערות שיש להם קנס הגיורת שנתגיירה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד וגיורת זו הרי היא יתומה אין דנין דין זה אלא בפני הבית ובבית דין של עשרים ושלש מפני שיש בבית דין של מוציא שם רע דיני נפשו׳ שאם נמצא הדבר כמו שאמ׳ הרי זו נהרגת: אבל אונס ומפתה דנין בהם בכל זמן בשלשה מומחין כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין: תניא בפרק נערה רבי אליעזר בן יעקב אומר לא נאמרו דברים אלא כשבעל פירוש דברים אילו האמורים בפרשה לעניין מלקות ותשלומין ולאו דלא יוכל לשלחה כו׳ לא נאמר אלא כשבעל ומשנת ר׳ אליעזר בן יעקב קב ונקי והלכה כמותו אף בברייתא כמו שמוכי׳ בפרק החולץ כיצד סדר הוצאת שם רע הוא שיבא הבעל לבית דין ויאמר נערה זו בעלתי ולא מצאתי לה בתולים כמו שנא׳ ואבא אליה ואקרב אליה וכשחקרתי על הדבר נודע לי שזנתה תחתי אחר שארסתיה ואילו הן עדיי שזינתה בפניהם ובית דין שומעין דברי העדים וחוקרים אותם ואם נמצא הדבר אמת נסקלת׳ ואם הביא האב עדים והזימו עדים שהביא הבעל ונמצאו עידי הבעל אשר פיהם דבר שוא הבעל ילקה ויתן מאה סלע׳ ועדיו יסקלו׳ ועל דברי אבי הנערה נאמר ואלה בתולי בתי אלה העדים שיזימו עידי הבעל׳ חזר הבעל והביא עדי׳ אחרי׳ והזימו עידי האב הרי הנערה ועידי האב נסקלים ועל זה נאמר ואם אמת היה הדבר הזה וגו׳ ודרשו רבותינו ע״פ הקבלה שפרשה זו יש בה עדי׳ וזוממין וזוממי זוממין׳ וזה שאמר בתורה ופרשו השמלה לשון כבוד שנושאין ונותנין בסותרי הדבר׳ וכן שיאמ׳ האב ואלה בתולי בתי הם זוממי עידי הבעל׳ וזה שנאמר ואם אמת היה הדב׳ וגו׳ תהרג כשזינתה אחר הארוסין בעדים שנאמ׳ לזנות בית אביה׳ נו

מצות עשה איש איש כי תשטה אשתו וקנא את אשתו לעשות כתורת הקנאות הסדורה בתורה: וקינוי האומר בתורה פירש רבי יהושע בפר׳ קמא דסוטה הוא שיאמר לה אל תסתרי עם פלוני ויאמר דבר זה בפני עדים: והסתירה האמורה בתורה ונסתרה היא שתסתר עם אותו האיש שאמר לה בעלה אל תסתרי עמו בפני עדים אם שהתה עמו כדי טומאה ושיער רבי עקיבא דבר זה כדי לצלות ביצה ולגומעה הרי זו אסורה לבעלה עד שתשתה מי המי׳ המרים׳ ובזמן הזה שאין שם מי סוטה תאסר עליו ותצא בלא כתובה: אמר רבי חנינא מסורה לא יאמר אדם בזמן הזה לאשתו אל תסתרי עם פלוני אפי׳ בינו לבינה שמא הלכ׳ כרבי יוסי בר ר׳ יהודה שאם קינא

מהחיי׳מוכי׳ דלעיל וצריך עיון רכ״ח משמע הכי בפ׳ קמא דקידושי׳ ריש דף י׳ ובפ׳ הבא על יבמתו דף נט וכן בתו׳ שם צרק חלה חלו וכבר הסיג עליו הר״אבד שם

שם דף מ״ח ודרשינן דחסר ירשיעון בכל׳ תרוכה דף כ״ד

פרק אלו נערות דף כ״ז ע״ג ובתוס׳ שם הביאו ברה ועל חסת דף כ״ט

שם דף מ״ד ודין הבוגרת בדף מ״ה

פרק אלו נערות דף כ״ז ע״ב ובגמ׳ דידן בפרק נערה דף מ״ד

שם ומבואר בגמרא דף ח׳ וי״ד

פרק אלו נערות דף כ״ט ע״ה · דף מ״ה · דף ל״ט · בפרק נערה דף מ״ה ע״ה · בריש פ׳ק דסנהדרין דף ב · לקמן בסימן דף · דף ל׳ ומ״ט · בכתובות פרק נערה · שם ובס׳ מיתות דף כ · במסכת קידושין דף ב׳ ומבואר בגמרא דף ח׳ · שם דף ו · דף ל״ט · דף מ · דף ל״ט ול״ו

קינא בינו לבינה בלא עדים שהרי זה קינוי ועכשיו בזמן הזה
שאין שם מי סוטה תיאסר עליו לעולם: אמר לה בפני עדים
אל תדברי עם פלוני אין זה קינוי ואע"פ שנסתרה עמו בעדים
ושהתה כדי טומאה לא נאסרה עליו ואינה שותה בקינוי זה׳
וכן אם אמ׳ לה אל תסתרי עמו וראוה מדברת עמו אין זו סתירה
ולא נאסר׳ ולא שותה וכן אם לא קידם הקינוי ובאו שני׳ והעידו
שנסתרה עם זה ושהתה כדי טומאה לא נאסרה ולא שותה:
בעל שמחל על קינויו קוד׳ סתיר׳ קינויו מחול וכאילו לא קינא
לה׳ אבל לאחר שתסתר אינו יכול למחול:
גרשה הרי זה כמו שמחל ואם החזירה צריך
לקנו׳ לה קינוי אחר: בא
עד אחד והעיד שנסתרה
עמו אחר הקינוי ושהתה כדי טומא׳ אם הוא
נאמן לו ודעתו סומכ׳ עליו יוציא ויתן כתוב׳
אבל להשקות׳ אינו יכול כי אם בשני עדים
ואם לאו שאין הו׳ נאמן לו הרי אשתו מותרת לו: האשה שקינא
לה בעלה ונסתרה אחר הקינוי עמו בעדים והרי היא עומדת
לשתו׳ ובא עד אחד והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקינא
לה עמו הרי זו אסורה עליו לעולם ואינה שותה ויוצאה בלא
כתובה ואפילו היה עד טומאה זה עד אחד מעידי הסתירה
כדאיתא בפרק קמא דסוטה שנאמר ועד אין בה בטומאה תרי
אלא חד והיא לא נתפשה אסורה מאחר שיש שני עדים בקינוי
וסתירה והרי יש כאן עד׳ שכל מקום שנאמר עד הרי שנים׳
ואפילו אשה ועבד ושפחה נאמנים ופסול לעדו׳ בעבירה מדברי
סופרים ואפילו קרוב נאמן לעדות סוטה להעיד עליה שזינתה
ותאסר על בעלה לעולם ואינה שותה ותצא בלא כתובה הואיל
וקדם הקינוי והסתירה בעדים כשירין שהתורה האמינה
עד אחד בטומאה שהרי רגלים לדבר שהרי קינא לה
ונסתרה הרי כולן כשירין לעדו׳ טומאה: אשה שקינא לה בעלה
ונסתרה אין כופין אותה לשתות אלא אם כן רצתה ואם אמרה
הן נטמאתי תצא בלא כתובה ונאסרת על בעלה לעולם ואינה
שותה׳ וכן אם אמרה איני טמאה ואיני שותה אין כופין אותה
לשתות ותצא בלא כתובה: וכן אם אמר בעלה איני רוצה
להשקותה׳ או שבעלה בא עליה אחר שנסתרה שאין האיש
מנוקה מעון ואין אני קורא בה ונקה האיש מעון הרי זו אינה
שותה ונוטלת כתובתה ויוצאה והיא אסור׳ עליו לעולם: כיצד
סדר השקאת סוטה הבעל בא לבית דין שבעירו ואומר אשה זו
קנאתי לה עם פלוני ונסתרה עמו ואלו הן עדיי והיא אומרת
שטהורה היא ואני רוצה להשקותה לבדוק הדבר ובב"ד שומעין
דברי העדי׳ ומוסרי׳ לו שני תלמידי חכמים לשומרו שמא יבא
עליה קודם שתייה שהרי נאסרה עליו עד שתשתה ומשלחין
אותם לירושלם שאין משקין את הסוטה אלא בבית דין הגדול
של שבעים זקנים במקדש׳ הגיעו לירושלם בית דין הגדול
מושיבין אותה ביניהם ומאיימים עליה שלא כפני בעלה
ומפחידין אותה פחד גדול שלא תשתה ואומרי׳ לה בתי הרבה
יין עושה הרבה שחוק עושה הרבה ילדות עושה הרבה שכנים
רעים עושים אל תגרמי לשם הגדול שנכתב בקדושה שימחה
על המים ואומרי׳ לה הרבה קדמוך ונשטפו בעבירה ואנשים
גדולים ויקרים תקף יצרם עליהם ונכשלו׳ ומגידין לה מעשה
יהודה ותמר כלתו ומעשה ראובן בפלגש אביו על פשוטו
ומעשה אמנון ותמר אחותו כדי להקל עליה עד שתודה אם
אמרה הן נטמאתי או איני שותה יוצאה בלא כתובה והולכת
לה: עמדה בדיבור׳ שהיא טהורה מביאין אותה לשער המזרחי
של עזרה שהוא כנגד קדשי הקדשים ומעלין אותה ממקום
למקום ומקיפין לה כדי ליגעה עד שתקצר נפשה אולי תודה
ואם עמדה בדיבורה מביאין אותה כנגד שער המזרחי מבחוץ

ומעמידין אותה שם׳ היתה מתכסה בלבני׳ מתכסה בשחורים׳
ואם היו השחורים נאים לה מתכסה בבגדים שאין להם נוי׳
ומסירין כל תכשיטין מעליה׳ ומקבצין עליה קיבוץ גדול של
נשים שכל הנשים הנמצאות שם חייבין לראותה שנא׳ ונוסרו
כל הנשים וגם כל איש שיחפוץ לבא לראותה יבא ויראה והיא
עומדת ביניהם בלא דדיד ובלא מטפחת אלא במצנפת שעל
ראשה׳ ואין מניחין שם לא עבדיה ולא שפחותיה מפני שהיא
מכרת אותן ודעתה מתיישבת בהן: ואחר כך משביעה הכהן
בלשון שהיא מכרת ומודיעה בלשונה שלא גרם לה אלא קינוי
וסתירה שקינא לה בעלה ונסתרה׳ ואומר לה בלשון שהיא
מכרת אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת
אישך הנקי ממי המרים המאררים האלה ואת כי שטית תחת
אישך וכי נטמאת ויתן איש בך שכבתו וגו׳ יתן ה׳ אותך לאלה
ולשבועה בתוך עמך וגו׳ ובאו המים המאררים האלה במעיך
לצבות בטן ולנפיל ירך והיא אומרת אמן אמן בלשון שהיא
מכרת: ומודיעה שהבטן ילקה תחילה בדרך כניסת המים
והירך בסוף שלא להוציא לעז על המים מפני שקילל תחילה
הירך מפני שהתחיל בעבירה יריכך נופלת ובטנך צבה: ואחר
כך מביא מגילה של עור טהור כמו ספר תורה וכותב עליה
כלשון הקדש בדיו שאין בו קנקנתוס לשבה של אשה כבו
הגט: וכותב כל הדברים שהשביע אותה אות באות ומלה
במלה וכותב את השם ככתבו ואין כותב אמן אמן לדברי רבי
מאיר: ואחר כך מביא כלי חרש שלא נעשה בו מלאכה
מעולם ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור
כדברי חכמים ודורש שם מן הכיור מניין
שנאמר ולקח הכהן מים קדשים בכלי חרש
פירוש שנתקדשו בכיור׳ ובחצי לוג שהיה במקדש מודדו׳
ונכנס בו להיכל ומקום היה שם אמה על אמה לימין הנכנס
ובו טבלא של שייש וטבעת קבועה בה ומגביה הטבלא ולוקח
עפר מקרקע המשכן ונותן על פני המים כדי שיראה על פני
המים: ונותן לתוכו דבר מר כגון לענה וכיוצא בו שנאמר מי
המרים: ומוחק לתוכו המגילה לשמה וימחוק יפה יפה עד
שלא ישאר במגילה רושם הניכר: גרסינן בירושלמי דסוטה
למה מים ואפר וכתב׳ מים ממקום שבאת׳ עפר במקום
שהולכת׳ כתב למי שעתידה ליתן לפניו
דין וחשבון׳ ואחר כך בא כהן אחר אליה
מכהני העזר׳ ואוחז בבגדיה וקורע עד שיהא
מגלה את לבה ומגלה את שערה וסותר
מחלפות ראשה כדי לנוולה ומביא חבל
המצרי כדי להזכירה מעשה מצרים שעשתה׳ ואם לא מצאו
חבל מצרי מביא חבל מכל מקום וקושרו מלמעלה מדדיה כדי
שלא יפלו הבגדים ונמצאת ערומה שהרי נקרעו: ואחר כך
מביא עשרון קמח שעורי׳ משל בעל׳ ונותנו בכפיפה מצרית
והחבל והכפיפה שהיא סל קטן באין משירי
לישכה ונותנו על ידיה כדי ליגעה: ואחר
כך לוקח המנחה מן הכפיפה ונותנה לכלי
שרת ואין נותן עליה שמן ולא לבונה שנאמר לא יצוק עליה
שמן ולא יתן עליה לבונה: וכל זמן שפורע את ראשה ונותן
העשרון על ידיה יהיו המים בכלי ביד הכהן ויראה אותה את
המים שנאמר וביד הכהן יהיו מי המרים המאררים׳ ואחר
כך משקה אותה: ואחר שתשתה לוקח כלי שרת שיש בו
המנחה ונותנו על ידיה וכהן מניח ידו תחתיה ומניפה במזרח
כשאר כל התנופות מוליך ומביא מעלה ומוריד׳ ואומר בירוש׳
ואין הדבר כיעור שיניח הכהן ידו מתחת יד הסוטה ומתרץ
מביא מפה בנתים ומקשה ואינו חוצץ וחוזר בו ומתרץ אין
יצר הרע מצוי לשעה: אחר שמניף מגיש המנחה לקרן

דרומית

במשנה סס ובגמרא דף ה׳
בפרק ארוסה דף כ"ה
בפרק היה מביא דף י"ח׳ ובירושלמי שם דף י"ח ע"ב
בפרק מי שקינא דף ל"א ודין הנאמנות בפ׳ האומ׳ בקידושין דף ס"ו
דף ב
בפרק מי שקינא דף ל"א כל הקינוי
בפרק ארוסה דף כ"ד כל הקינוי
בפרק קמא דף ז׳ וח׳ כל הסוגיא במשנה ובגמ׳
בספרי פרשת נשא רף ג׳ עמוד ד׳
בפרק קמא דף ז׳ וטעם חבל המצרי בירושלמי שם דף י"ז עמוד א׳
בירושלמי סס פ"ח דף י"ז ע"א

דרומית מערבית של המזבח כשאר מנחות של יחיד וקומץ
ומקטיר הקומץ והשאר נאכל לכהנים : אם טהורה היא יוצאה
בפרק ארוסה דף כ"ו
והולכת לה והיא מותרת לבעלה ׳ ואם היה לה חולי מתרפאת
מחולייה ותתעבר ותלד זכר ואם היה דרכה לילד בקושי
בפרק היה נוטל דף כ׳
תלד במהרה : ואם טמאה היא מיד פניה מוריקות ועיניה
בולטות והיא מתמלאת גידים גידים והם אומרים הוציאוה
הוציאוה שלא תפרוס נדה והנדות מטמאות עזרת נשים ׳ והם
כ"ק דף ט
מוציאין אותה מעזרת נשים שהיא עומדת בה ובטנה צבה
בריש פרק כיסוי דף כ"ז
בתחילה ותיפול ירכה ותמות : ובאותה שעה שתמות היא
ימות הנואף שהשקוה על ידו בכל מקום שהוא ויארע לו
בפרק היה נוטל דף כ׳
המאורעות שאירעו לה לצבות הבטן ולנפיל ירך : אמרה איני
שותה קודם שתמחוק המגילה הרי מגילתא נגנזת ואינה
כשרה להשקות בה סוטה אחרת ׳ ואם אמרה איני שותה אחר
שנמחק המגילה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחה :
בפרק היה מביא דף י"ז
מגילת סוטה שכתבה בלילה פסולה שנא׳ וכתב וגומר והשקה
וגומר והקריב וגומ׳ כשם שקרבנה ביום כך כתיבת המגילה
ס דף י"ח ובפ׳ קמא דקידושין דף כ"ז
ביום והשקייתה ביום : יש לבעל לגלגל עליה בשבועה שלא
זנתה עם איש זה שקינא לה בה ולא עם איש אחר ושלא זנתה
תחתיו משנתארסה ולא לאחר שניסת לכך נאמר אמן אמן
אמן מאיש זה אמן מאיש אחר אמן ארוסה אמן נשואה ׳ ומכאן
יבמות פרק הבא על יבמתו דף כ״ח וכן בפרק ארוסה דף כ"ד
לגלגול שבועה מן התורה : במסכת יבמות דורש מבלעדי
אישך שתיקדום שכיבת בעל לבועל הילכך אינה שותה אלא
אם כן קינא לה אחר שתיכנס להופה ותבעול ומגלגל עליה
אז ככל אשר בארנו לעיל ׳ נ ז

מצות עשה של כהן גדול שישא נערה בתולה שנאמר
והוא אשה בבתוליה יקח אשה ולא קטנה ובפר׳
דף כ ט
הבא על יבמתו דורשים חכמים בבתוליה פרט לבוגרת שכלו
בתוליה ואיזו היא שיצאת מכלל קטנות ולכלל בגרות לא
דף כט אף שמעינן במסכת בכתובות בגמ׳ וגם הוא בברייתא שם דף כ׳
באתה הוי אומר זו נערה ומטעם שנאמר בבתוליה שנינו שם
שלא ישא מוכת עץ באותו מקום וגם נבעלה שלא כדרכה
אסורה לו כבעולה כדרכה ׳ נ ח

מצות עשה שיהו הכהנים מטמאין לקרוביהם כשאר
ישראל שנאמר בפרשת אמר לנפש לא יטמא
בעמיו כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו
ולאחיו ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש
דף ק
לה יטמא : ותניא במסכת זבחים פרק טבול יום לה יטמ׳ מצוה
לא רצה מטמאין אותו בעל כרחו ומעשה ביוסף הכהן שמתה
אשתו בערב הפסח ולא רצה ליטמ׳ ונמנו אחיו הכהני׳ וטמאוהו
סנ
בעל כרחו ותניא לה יטמא רשות דברי ר׳ ישמעאל רבי עקיבא
אומר חובה והלכה כר׳ עקיבא מחברו ופי׳ הפרשה בארנו בספר
סימן ר ל ד
מצות לא תעשה ׳ נ״ט ס׳ ס״א ס״ב

ארבע מצות עשה יש במאכלות :
א׳ לבדוק בסימני בהמה וחיה להבדיל בין
טמאה לטהורה :
ב׳ לבדוק בסימני העוף להבדיל בין טמא לטהור :
ג׳ לבדוק בסימני חגבים להבדיל בין טמא לטהור :
ד׳ לבדוק בסימני דגים להבדיל בין טמא לטהור :

שנ׳ והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה
כך משמע בכל אלו טריפות דף כ"ג בברייתא דרבי אומ׳ גלוי וידוע וכו׳ ובפ׳ אותו ואת בנו אמר רבי יצחק י׳ בהמות וכו׳ דף פ
ונאמר להבדיל בין הטמא לטהור וגו׳ : אין
לך בכל בהמה וחיה שבעולם שמותרת
באכילה חוץ מעשרה המינין המנויין בתור׳
והם ג׳ מיני בהמות שור כשב ועז ושבעה
מיני חיה איל וצבי ויחמור אקו ודישון ותאו
וזמר ׳ כל מי שמכירן הרי זה אוכלן בלא
שום בדיקה ׳ ומי שאינו מכירן כבר נתפרשו סימניהם בתורה
בן אלו טריפות דף כט
שתהיה מפרסת פרסה שתי פרסות ומעלת גרה : וצריך שיהא

שם שני סימנים אלו ואסר הכתוב את הגמל אף על גב שהוא
מעלה גרה ואת החזיר אף על פי שהוא מפריס פרסה לפי שאין
בהם שני הסימנים ופירוש מעלה גרה שמאכלת חוזר ונגרר
מן האסטומכא לתוך פיה לחזור ולכתשו הדק : אף על פי שכל
העשרה מותרי׳ באכילה צריכים אנו להבדיל בין בהמה טהורה סס
לחיה טהורה שחיה חלבה מותר ודמה טעון כיסוי והבהמה
טהורה חלבה אסור בכרת ואין דמה טעון כיסוי :

סס כל המנחות
וסימני חיה פירשו רבותינו באלו טרפות על פי
הקבלה כל מין שהוא מפריס פרסה
ומעלה גרה ויש לו קרני׳ מפוצלות כגון איל הרי זו חיה טהורה
בודאי ׳ ומפר׳ שם שכל שאין קרניו מפוצלות כגון הצבי צריך
שיהו בקרניו ג׳ סימנים הללו שיהו קרניו כרוכות כקרני השור
פירו׳ עגולות וגם שיהו חדודות כקרני השור והעז שהם חדודות
בראשם וגם שיהו חרוקות כקרני העז ויהיה החרק מובלע בהם
אבל אם אין מובלע בהם אין החריקות סימן ׳ וכל שיש בה ג׳
סימנים אילו כרוכות וחדודות וחרוקות הרי הוא אוכל חלבה
בתו׳ סס בד"ה והרי עז
ודמה טעון כיסוי ׳ ואומר רבינו יצחק שאין די בב׳ סימני הללו
כרוכות וחרוקות לפי שיש מין עז שהוא כך
בתו׳ סס בד"ה והרי צבי
כמו שמוכיח שם : פירוש רבי יעקב שהצבי
שהוזכר באילו טריפות הוא אותו שאנו סס
קורין עתה צבי שהרי אין עורו מחזיק את בשרו ואמר בפרק
אחרון דכתובות ארץ צבי מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו דף קי ב
אף ארץ ישראל אינה מחזקת פירותיה ואומר במדרש שיר
השירים דומה דודי לצבי מה צבי זה בשעה שהוא ישן עינו
אחת פתוחה אף הקב"ה בשעת שישראל בצרה עינו אחת
פתוחה עליהם לשומרם והרי אנו רואין בזה שאנו קורין צבי
שכך דרכו שהוא ישן בעין אחת ועין אחת פתוחה לפיכך אין
לפרש מפוצלת כמשמעו מפוסקות ומפוזרות לחלקים שהרי
קרני הצבי כך הם אלא פירוש מפוצלות כמו מבוצלות כמו
נשפת שהוא כמו נשברת ובסדר זרעים יש
מהס בפ״ו דפאה דף ה׳
בכמה מקומות הבקר כמו הפקר ׳ ומבוצלת
לשון כפיפה כדאית׳ בקידושין פרק האומ׳ דף ס ב
מאי משמע דהאי אגם לישנא דבוצלה הוא דכתיב הלכוף
כאגמון ראשו וקרני האיל זקיפות ובראשם כפופות אבל של
צבי אינם כפופות כלל : כתב מורי רבינו יהודה בשם רבינו
יצחק אף על גב דמתרגמינן אקו ודישון יעלא ורימא ראמים
שלנו מין בהמה לכל דבר וחלבם אסור ודמם אין טעון כסוי
כי אותם ראמים שהם מין חיה גדולים מאד
דף קי"ג והכונה בתו׳ סס
כדאיתא בפרק בתרא דזבחים ובפר׳ המוכר
את הספינ׳ שאומ׳ שם לדידי חזי לי אורזילא דף עג
דרימא בר יומי כו׳ פי׳ עופר של ראם עופר האיילים מתרגמינן
אורזילא דאיילייא :

סימני עוף טמא לא נתפרשו בתורה אלא מיני
במשנה פרק אלו טריפו׳ דף נ ט ובגמ׳ דף ס"א
מינין טמאים בלבד ושאר מיני העוף
מנה מותרין והמינין האסורין ארבעה ועשרי׳ מינים ואלו הן ׳
א׳ נשר ׳ ב׳ פרס ׳ ג׳ עזניה ׳ ד׳ דאה והיא הראה האמורה במשנה
תורה ׳ ה׳ איה והיא דיה האמורה במשנה תורה ו׳ מן האיה שכך
כתוב בה למינה מכלל שהן שני מינין כך מפרש בפרק אלו
טריפות בכל עוף שכתוב בו למינו ׳ ז׳ עורב ׳ ח׳ זרזיר שכך דף סג
נאמר בעורב למינו להביא את הזרזיר ׳ ט׳ ויענה ׳ י׳ ותחמס ׳
י״א ושחף ׳ י״ב ונץ ׳ י״ג שרינקא ׳ והוא מין הנץ שכך כתוב בו
למינהו ׳ י״ד כוס ׳ ט״ו ושלך ׳ י״ו וינשוף ׳ י״ז התנשמת ׳ י״ח
וקאת ׳ י״ט רחם ׳ כ׳ חסידה ׳ כ״א והאנפה ׳ כ״ב מין האנפה
שכך כתוב בה למינה ׳ כ״ג והדוכיפת ׳ כ״ד והעטלף : כל מי סס
שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן הרי זה אוכל כל עוף חוץ
מאילו ואינו צריך בדיקה ומי שאינו בקי בהן ובשמותיהן
ספ׳ מצו׳ יח א ıs ı שנינו

דף כט ופי' ר"ת כתו' דף כ"ח ברה הדורס

שנינו בפרק אילו טריפות כל עוף הדורס טמא ופי' רבינו יעקב דורס ואוכל העוף מחיים ואינו ממתין עד שימות כדאמ' בפרק אלו עוברין בה ארי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שימות' ואותן שאין אנו מכירין בו אם הוא דורס אם לאו אומר שם שאם יש לו אצבע יתירה וזפק הוא המוראה וקורקבנו נקלף ביד בידוע שהוא טהור : מדקדק רבינו יעקב מלשון בידוע שהוא טהור שכל עוף שיש לו ג' סימנין הללו ודאי אין דורס ואינו צריך לבדוק סימנין של דריסה ואומר שם שעשרים עופות יש בהם ג' סימנים בכולן ובעורב שנים מהם ונשר אין לו סימן טהרה ובפרס סימן אחד ובעוזניה סימן אחד וסימן רביעי שאינו בכולן או ישנו בפרס או ישנו בעוזניה וצריך לפרש ששלשה סימנין הללו על כרחינו אינו דורס אחד מהם שאם היו השלשה האחרים בידוע שהוא טהור כאשר בארנו ועורב יש לו אחד מהן עם אינו דורס : אמר רב נחמן היה בקי בהם ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טהור ופירוש רבינו חננאל הלכה בידינו מרבו' שזה הסימן הוא קורקבנו נקלף משמע שרוצה לומר שאותו סימן רביעי אינו אלא או בפרס או בעוזניה והוא קרקבנו נקלף ואם קורקבנו נקלף ויש עוד סימן אחר עמו היה טהור ודאי שאין לספקו לא בפרס ולא בעוזניה ולא בשום עוף טמא' וכשהיה עוסק רבינו יצחק בעופות בא קוון אחד על ישיבתו ובדקוהו ומצאוהו שקורקבנו נקלף ויש לו אצבע יתירה אבל אין לו זפק ולקבלת רבינו חננאל אם כן הוא טהור וקשיא הוא לומר כן שהרי מסתמא הוא כוס או ינשוף שהרי יש לו לחיים זקופים כבני אדם ואמר בפרק המפלת דקריא זקיפופיא דיש להם לחיים זקופים כבני אדם לפיכך היה נראה לומר שאותו סימן רביעי שאינו אלא בפרס או בעוזניה הוא זפק ואותו קוון שמא אינו דורס והרי הוא מהעשרים עופות שיש בה ג' סימנים ואינו דורס אחד מהן לפי זה טועים העולם שקורים לעורב קורב"ייל כי הרב רבי יצחק בר רבי מאיר בדק בקורב"ייל שאנו קורין עורב ומצא בו אצבע יתירה הפק ואם כן הוא טהור וגם בארנו למעלה כי עורב אין לו כי אם סימן אחד עם אינו דורס וככה כן טוען בנשר שקורין אקווילה שהרי אומר בפרק אילו טריפות שנשר אין לו סימן טהרה ובאיגלא תמצא אצבע יתירה וכן טוען אותם הלועזים קורא קוקו ואינו כן שהרי קוקו אנו מחזיקין אותו בטמא וקורא טהור כמו שמוכיח בפרק שלוח הקן שהכל מודים שהיה חייב בשלוח מפני שהוא עוף טהור אם לא מפני שהוא רובץ על בצים שאינם שלו וכמו כן קורין נץ אשפארבייר ואינו כן דנץ הוא מעשרים עופות שאינן דורסים ואשפרבייר דורס' ובסוף השמועה פוסק רבינו שלמה וזה לשונו מתוך כך שאין אנו בקיאין בהן נראה שכל עוף הבא לפנינו יש לנו לחוש שמא דורס הוא שהרי תרנגולת דאגמא אומר שם שהיו מחזיקין אותה בטהורה ולאחר מכאן ראוה שדורסת : ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור טהור ושלא מסרו לנו אבותינו יש להחוש ועל המסורת יש לסמוך דאמר רבינו יצחק עוף טהור נאכל במסורת ואומר מו' רבינו יהודה בר' יצחק כי רבי' יצחק בר רבי שמואל בדק בעוף שקורין פיישנץ ומצא בהם כל סימני טהרה וראה שהתירם וכן הורה רבינו יעקב אומר ובני פרובינצא אוכלין אותן על פי המסורת אף על פי שיש שקורין אותן תרנגולין ברייס ומסקינן אסר אמימר בין תרנגולא דאגמא בין תרנגולתא דאגמא ומכל מקום אין אילו העופות בכללם :

מיני חגבים שהתירה התורה החגב והחרגול והארבה והסלעם ובארבעתן נאמר למינהו הרי שמנה ומין חגב היא הדוכנית ומין החרגול היא עוצרניא ומין ארבה היא ציפורת כרמים ומין סלעם יוחנא ירושלמית מי שבקי בהן ובשמותיהן אוכלן בלא בדיקה' ומי שאינו בקי בהן ובשמותיהן שנינו בפרק אילו טריפות כל שיש בו ארבע רגלים וקרסולים שני כרעים ממעל לרגלים לנתר בהם על הארץ וכנפיו חופין את רוב ארכו ואת רוב היקיפו כך מסיק רב פפא אף על פי שראשו ארוך ויש לו זנב אם שמו חגב הרי זה טהור שכך מפרש רבי יוסי דברי תנא קמא ותניא אשר לו כרעי' אף על פי שאין לו כרעים עכשיו ועתיד ליגדל אחר זמן הרי זה מותר :

סימני דגים הם סנפיר וקשקשת סנפיר הוא שפורח בהם וקשקשת היא הדבוקה בכל הגוף ובכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר ודורש שם שאם אין לו עכשיו ולכשיגדיל יש לו שיש לו קשקשת כשהוא בים וכשיעלה יסיר קשקשת הרי זה מותר' ואם אין לו אלא סנפיר אחד או קשקשת אחת הרי זה מותר ובתוספתא שנינו וכמה קשקשים יהיו לו אחת תחת זנבו ואחת תחת לחייו ואחת תחת סנפיר שלו ומפרש מורי דאו או קתני בתוספתא ובאחת יש די וכן מוכיח בתורת כהנים שדי באחת ורבי יהודה אומר שני קשקשים : וחגבים אין טעונים שחיטה כמו שפירש רבינו שלמה על פי הלכו' גדולו' שהרי אחר דגים הזכירן הכתו' ודגים אין טעונים שחיטה דכתיב הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם ואם את כל דגי הים יאסף להם אסיפת הדגים כשחיטת הבקר ותניא זאת תורת הבהמה כמשמעה והעוף כמשמעו ולא שרץ העוף שאילו הן מינים קטנים וכל נפש החיה הרומשת במים אילו דגים וכל נפש השורץ על הארץ אילו חגבי' ועוד נאמר בחגבים אסיפה שנאמר אסוף החסיל ועוד הביא רבינו שמשון ראיה מדתניא בתוספתא דתרומות אוכל אדם חגבים בין חיים בין שחוטים משמע דאין טעונים שחיטה' ואוכל לאו דווקא לעניין חיין דהא איכא בל תשקצו כדאמר בפרק רבי עקיבא אלא כלומ' אם אכלן חיין אין כאן אבר מן החי שהרי אין טעונין שחיטה :

הלכות שחיטה סג

מצוה עשה שישחט מי שירצ' לאכול בשר בהמה וחיה ועוף ואח' כך יאכל שנא' וזבחת מבקרך ומצאנך ונאמר בבכור בעל מום אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל הא למדת שחיה כבהמה לעניין שחיטה' ובעוף הוא אומ' אשר יצוד ציד חיה או עוף וגו' מלמד ששפיכת דם עוף כשפיכת דם חיה' ותני בר קפרא זאת תורת הבהמה והעוף לכל נפש החיה הרומשת במים הטיל הכתוב עוף בין בהמה לדגים לחייבו בשני סימנים אי אפשר שכבר הוקש לדגים' לפוטרו בולא כלום אי איפשר שכבר הוקשה לבהמ' הא כיצד הכשרו בסימן אחד' ותניא רבי אומר וזבחת מבקרך ומצאנך כאשר צויתיך היכן ציוהו בשחיטה מלמד שנצטוה משה בעל פה בהלכות שחיטה באיזה מקום מן הבהמה שוחטין' וכמה שיעור שחיט' ובאיזה דבר שוחטין' ומתי שוחטין' והיכן שוחטין' וכיצד שוחטין' ומה הם הדברים הפוסלין את השחיטה' ומי הוא השוחט' ובדברי קבלה אמר שאול ושחטתם בזה ואכלתם מלמד שיש שם צוויים בעל פה: נפרש תחילה באיזה דבר שוחטין שנינו בכל שוחטין בין בסכין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה' והוא שלא יהיה בהם פגימה' ואמר רבא שלש מדות בסכין אוגרת לא ישחוט ואם שחט שחיטתו פסולה ואוגרת היא פגימה שהצפורן מתעכב בה משתי רוחות : מסוכסכת לא ישחוט והיא פגימה שאין חוגר בה את הצפורן כי אם מרוח אחת ואם שחט שחיטתו כשירה' ודווקא כשהוליך

ולא

ולא הביא וגם הפגימה היא בראש הסכין דאם לא כן יש לחוש
כי חריפות הסכין יחלוש עור הסימנים טרם יגיע אל הפגימה
והפגימ׳ תקרע עור הסימני׳ : עולה ויורד שוחטין בו לכתחילה
וכן בסכין שדומה לסאסאה פירוש היא הסכין שאינה פגומה
אלא אינה חלקה כמגע השבולת שוחטין בה לכתחילה : אמר
סם רב פפא הסכין צריך בדיקה בבשר האצבע ובצפורן בשלשה
רוחו׳ הסכין בבשר כנגד הושט שהוא רך ׳ בצפורן כנגד הקנה :
וסכין שחותכת בשתי רוחותיה וצדה אחת כמגל וצדה השנית
יפה לא ישחוט בצד היפה לכתחילה גזירה שמא ישחוט בצד
האחר ואם שחט הואיל ובצד היפה שחט שחיטתו כשירה כך
דף טו אומר בפרק קמא דחולין ׳ וגדולה מזו תניא
בתוספתא סכין שיש בה פגימות הרבה פרק קמא דחולין דף תשמ״ג
נידון כמגירה ואם יש בין פגימה לחברתה
מלא שנים בצואר שחיטתו כשירה ; ובסכין ארוך ויש בה
פגימה יש מתירין לקשור מטלית על הפגימה ולשחוט בו מי בעל התרומות ובפרק קמא ב׳
שאין לגזור כאן שמא ישחוט בלא מטלית שיש כאן היכירא
גדולה : וכמו כן צריך לבדוק אחר שחיטה שאם ימצא פגימה
אחר שחיטה הרי זו ספק נבילה שהלכה
כרב הונא שחושש שמא בעור נפגמה בפרק קמא דחולין דף י׳
וכששחט הסימנים בסכין פגומה שחט ׳
סם לפיכך השוחט בהמות או עופות הרבה ביחד צריך לבדוק
בין כל אחת ואחת שאם לא בדק ביניהם ובדק באחרונה ונמצא
סם הסכין פגומה הכל ספק נבילה ואפילו הראשונה : בדק הסכין
ושחט בה ולא בדקה אחר השחיטה ושבר בה עצם או עץ וכיוצ׳
בהם ואחר כך בדקה ומצאה פגומה שחיטתו כשרה שחוקה
הסכין שנפגמה בדבר הקשה ששיבר בה שפוסק שם כרב
חסד׳ בדבר זה וכן אם פשע ולא בדק אחר השחיטה או שנאבד
דף יח הסכין שחיטתו כשרה : מסקינן שם שכל טבח שלא הראה
סכינו ששוחט בה לחכם ושחט בה בודקין אותה אם נמצא
סכינו יפה ובדוקה מנדין אותו לפי שיסמוך על עצמו פעם
אחרת ותהיה פגומה וישחוט בה ואם נמצאת פגומה מעבירין
אותו ומנדין אותו ומכריזין עליו שכל בשר ששחט שהיא
טריפה ׳ ובזמן הזה אני ראיתי כל גדולי הדור שאינן מקפידין
כל כך בטבח שאינו מראה סכינו להם וכן כמה בני אדם שאנו
אוכלין משחיטת׳ אף על גב שאין ידוע לנו שבקיאין בהלכות
סם דף יב שחיטה לפי שאנו תופסין הלכה דרוב המצויין אצל שחיטה
מומחין הן : והסכין ששוחט בה צריכה שתהא ארוכה כרוחב
שני צווארין של בהמה ששוחט דאמר רבי זירא מלא צואר בפרק השוחט דף ל״א
וחוץ לצואר כמלא צואר אחר ונראה שלא אמר כך אלא כדי
שישחוט בריוח ולא מפני שיצטרך להוליך כל אותו שיעור ׳
דף ל במה דברים אמורים בזמן שהוליך ולא הביא או הביא ולא
הוליך אבל אם הביא והוליך אפילו בכל שהוא שחיטתו כשרה
והוא שלא יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט : וצריך שישחוט
רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה אבל שני חצאים בעוף או
אחד וחצי בבהמה פסולה ולכתחלה צריך שנים בבהמ׳ ושנים
דף כז בעוף ללשון אחד ׳ ולשון שני בתחילת פרק השוחט צריך
סם אחד שלם בעוף : וצריך לשחוט הורידין כרבי יהודה כדי
דף מ שיצא הדם כדאמר בפרק ראשון דברכות הזהרו בוורידין כרבי
יהודה : אמנם שהייה או דרסה אינה פוסלת בהן דאמר רבי
יוחנן מנקבן בקוץ בשעת שחיטה וכשר דאף רבי יהודה לא בפרק השוחט דף כ״ח
אמר אלא בעוף שצולהו כולו כאחד אבל בהמה שמנתחין
אותה אבר אבר לא צריך שיוציא כל דמה ואומר רבינו יצחק בתו׳ שם דף כ״ח דיבור ראשון
שאף בעוף אינו מצריך רבי יהודה אלא לכתחילה אבל
דף כח בדיעבד מותר וכן מוכיח בפרק השוחט ואף על פי ששנינו
בתוספתא רבי יהודה פוסל עד שישחוט הורידין פוסל לאו ריש פירקין דף תשמ״ג
דווקא אלא אוסר ׳

אמר רב יהודה אמר שמואל כל טבח שאינו יודע בפרק קמא דחולין דף ט׳
הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ׳ ואילו
הן הלכות שחיטה : שהייה ׳ דרסה ׳ חלדה ׳ הגרמה ׳ ועיקור ׳
סם ומקשה התלמוד ומה משמיענו שאסור הלא הן משניות שלמו׳
לקמן תבי׳אם כל אחד במקומה רובם בשני פרקים ראשוני׳ של מסכת חולין ואומ׳ שמשמיענו
שמואל שאסור לאכול משחיטתן אף על פי שראינוהו כמה
פעמים ששחט בטוב שהרי מאחר שאינו יודע הלכות שחיטה
תתקלקל שחיטתו בשום פעם והוא לא יבחין ׳ כתב מורי
בשם רבינו יעקב שאין צריך השוחט שידע
בפרק השוחט דף ל׳ ולקמן בכתו׳ תבי׳אם אותם חילוקים שאם שהה והחליד במיעוט
סימנים וכיוצא בהן וכשיכתפק בהן יחמיר
סם דף לב בהן ׳ אבל ראוי שידע ההיא דשהיות מצטרפות שזה דבר
הרגיל והא לך פירושם ׳
דף לב שהייה שנינו בפרק שני דחולין נפלה כליו והגביהן
השחיז הסכין ועף פירו׳ השחיז הסכין קודם
שחיטה כלומר נתיגע ולפיכך פסק לשחוט מחמת חלשות ובא
חבירו ושחט אם שהה כדי שחיטה בהמה אחרת שחיטתו
סם ובפרק דר״ה בתו׳ שם פסולה ומפרש רבי יוחנן ושמואל אף בהמה לעוף ׳ ופסק כן
רבינו חננאל אבל רבינו שלמה פוסק כרב לחומרא דעוף
לעוף שהרי במערבא סוברין כמותו ומשמיה דרבי יוסי ברבי
סם חנינא אומרים כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט גסה לגסה
ודקה לדקה ומסתמא הוא הדין עוף לעוף אבל לא גסה לדקה
וכל שכן בהמה לעוף דלא וכן פוסק בהלכו׳ גדולות גסה לגסה
ודקה לדקה ועוף לעוף וכן נתפרש הלכה למעשה בהלכות
סם גדולות ולא נשער כלל כשיגביהנה וירביצנה : בעי רבא
שהיות מהו שיצטרפו ולא איפשיטא ויש לנו להחמיר בדבר :
סם אמר רבא השוחט בסכין רעה שאינה חותכתי פרה אפילו כל
היום כולו כשר מאחר שאינו שוהה כלל אלא כל היום מוליך
סם ומביא : בעי רב פפא שהה במיעוט סימנים מהו תיקו ׳ וצריך
להתיישב בבעיא זו שהרי לא תמצא שהייה
פ״ב דחולי׳ דף תש״ג וכן כל הסוגיא בפ״ת סימן ה׳ בעוף בקנה כלל שהרי שנינו בתוספתא
שחט רוב גרגרת והוא הדין הושט בעוף אף
על פי ששהה זמן מרובה שחיטתו כשרה ׳
דף כט ובפרק השוחט נמי אמרינן בעוף אי מחצה דגרגרת כרוב הוא
שם בפרק קמא עבד ליה רוב ותו לא פסלה שהייה וראיתי גם בתוספתא שחט
בה רוב שנים ואחר כך גמר הגוי שחיטתו כשרה ׳ ואם שחט
מיעוט ראשון של קנה ושהה הרי זה חוזר ושוחט כל זמן שירצה
שהרי אם היה חצי קנה פגום ובשעת שחיטה הוסיף עליו כל
דף ל״ט דלעיל ובדף כ״ח שהו וגמרו שחיטתו כשרה כמו שאומר שם ׳ וגם אין הבעיא
בשהה במיעוט ראשון של וושט ושהה בה וגמרה שאם כן
כס״ב דלעיל למה נשאר בתיקו בספיקא והא תניא בתוספתא שחט מיעוט
וושט ושהה בה כדי שחיטה פסולה ובמעוט ראשון של קנה
ושל וושט משפט אחד לעוף ולבהמה ואין כאן ספק גם מיעוט
אחרון לעוף אין כאן ספק כי הכל כשר ׳ וכן אם שחט רוב שני
סימני בבהמה ושהה בהם וגמרה אין כאן
בתו׳ שם כל הסוגיא בד״ה החליד דף ל׳ ספק שכשרה ׳ והרב ר׳ אושעיא הלוי מפרש
שאלה זו בבהמה ובשוחט בסכין רעה שעל
זה העניין כתובה השאלה בתלמוד ומסתפק אם שחט רובו
של סימן אחד בבהמה ושחט מיעוטו בסכין רעה והוליך והביא
זמן גדול עד שחתכו ואחר כך שחט סימן שני מהו כי שמא מה
שאנו מכשירין שהייה דשוחט בסכין רעה זהו כשמתעסק
בחתיכת הסימנים אבל בכאן ששחט רוב הסימן הרי המיעוט
כאילו הוא חתוך וכשמוליך ומביא כל היום באותו מיעוט הרי
הוא כאלו מוליך ומביא ביד או ברגל ויש כאן שהייה בין סימן
כך משמ׳ לפירו׳ רש״י שם דף כ״ח ובס׳ הלי׳ טריפו׳ דף מ״ג ולקמן תבי׳אם בדף קמ״ג ע״ב לסימן בבהמה ופסולה עד כאן דבריו : מי ששחט בעוף ושהה
בו ואינו יודע אם ניקב הושט אם לא ניקב חוזר ושוחט הקנה

לבדו במקום אחר ומניחו עד שימות ובודק הושט מבפנים אם לא נמצאת טיפת דם בירוע שלא נקב וכשרה :

בפרק השוחט דף ל׳
סס

דרסה שנינו התיז סימני הראש בבת אחת שלא הוליך ולא הביא שחיטתו פסולה ותנא דבי ר׳ ישמעאל אין ושחט אלא ומשך וכן הוא אומ׳ זהב שחוט חץ שחוט לשונם ׳ ופסק רב יהודאי גאון בהלכות גדולות שאדם המשתכר לא ישחוט כי רוב דרוסות מחמת שכרות הן :

סס דף לב
בפ״ק דף כ
בפ״כ דף ל

חלדה שנינו החליד הסכין תחת סימן השני ופסקו נבלה פירוש החליד כסה כמו הולדה המתכסה בעיקרי הבתים ושואל התלמוד שכמו שהחליד תחת העור שספק נבילה הוא כמו שאומר שם אף על פי שאין עיקר השחיטה כי אם בסימנים כמו כן נאמר אם החליד תחת הצמר המסובך בצואר או תחת מטלית הקשור בצואר ואחר כך שחט כדרכו שהיא נבילה ונשאר בספק צריך להזהר כשאדם שוחט והוא הם על העור שלא יעשה קרע גדול וגומר שחיטתו בראש הסכין ומתכסה מן העור שכעין זה פי׳ רבינו שלמה בזבחים פרק חטאת העוף שחלדה כזו היתה במליקה אמנם אם שחט באמצע הסכין אין נראה שיהא קפידא אם ראש הסכין מכוסה מן העור מאחר שהסכין מקום ששוחט בו כנגד הסימנים אינו מכוסה ׳ והה״ר אליעזר ממי״ץ היה מחמיר בעניין זה :

דף כ״ח ובתוס׳ סס מבואר פירושו יותר בד״ה חלק בסכין

דף ל דלעיל

בעי רב פפא החליד במיעוט סימנים מהו פירש רבינו שלמה דבמיעוט הראשון אינו מסתפק דודאי נבילה הוא אבל שואל במיעוט אחרון ונשאר בספיקה ואומר שיש לנו להחמיר בדבר ומביא ראיה שגם בה״ג פוסק והיכא דשהה במיעוט סימנין בין בתחילה בין בסוף אסור דכיון דלא איפשיטא עבדינן לחומרא : וכבר בארנו על פי התוספתא שאם שחט רוב

לעיל בעתור סבכתוך

אחד בעוף או רוב שנים בבהמה אף על פי ששהא זמן מרובה שחיטתו כשירה וגם אם הגרים במיעוט אחרון כאשר יתבאר

לקמן בעתור סבכתוך

ומסתמא הוא הדין בהחליד וכן פסק רבינו משה כי משפט אחד להם אלא נראה הפי׳ כמו שפירש הרב רבי אושעיא הלוי שפירש

ב״מ רהלכו׳ שחיטה דף ס״ב
בתו׳ סס

החליד במיעוט הסימנים בבהמה כגון לאחר ששחט רובו של אחד החליד הסכין תחת אותו מיעוט הנשאר ושחט סימן שיני כדרכו כי שמא הואיל ונשחט רובו של סימן זה הרי המיעוט כאילו נחתך ואין כאן חלדה או שמא הואיל ועדיין לא נגמרה השחיטה כולה שעדיין לא נשחט סימן השני הרי זה חלדה ופסולה ונשאר בספק וכל ספק איסור דנין בו להחמיר :

דף יח

הגרמה זהו ששוחט הסימנים במקום שאין דינן לישחט כמו ששנינו בפרק ראשון דחולין השוחט מתוך הטבעת הגדולה ושייר בה לצד הראש מלא החוט על פני כולה כשירה רבי יוסי ברבי יהודה או׳ מלא החוט על פני רובו ׳

סס) סס

רב ושמואל פסקו כר׳ יוסי בר׳ יהודה ׳ ודווקא בטבעת ראשונה שהיא הגדולה ומקפת כל הקנה והיא עבה בשורה מכל צדדים הילכך כי שחט רוב עובירה שחט רוב חללה לפיכך אם אחר כך הגרים ושחט לצד הראש חוץ לטבעת כשירה אבל בשאר טבעות שאין עבין לצד חוץ ודקין לצד הצואר וכששחט רוב עוביין עדיין לא שחט רוב חללן אם אחר כך הגרים וגמר שחיטתו לצד הראש חוץ לטבעת הגדולה פסולה אבל שחט בשאר טבעות רוב גמור בין בעובים בין בחללם משם ואילך

סס

אין לחוש להגרמה וכשירה ׳ ומסקנא העיד רבי הנינא בן אנטינגנוס על מוגרמת שפסלנו כשכולה למעלה מטבעת

כדף יט

הגדולה שהיא כשירה עד שיפוי כובע ׳ וכן פוסק רב נחמן :

כ״ף יח

ובמו שני חיטין יש בכוף הקנה למעלה מטבעת הגדולה׳ שחט בתיך החוטין אם שייר מהם כל שהו לצד הראש הרי זו כשירה שהרי שחט משיפוי כובע למטה והוא מן המקום הראוי לשחיטה ואם לא שייר מהן כלום אלא שחט למעלה מהם הרי זו מוגרמת ופסולה :

כדף יט

אמר רב נחמן אמר רב אסי מחלוקת ששחט שני שלישי והגרים שליש שרבי יוסי ברבי יהודה מכשירו הואיל ועשה הרוב בהכשר ופוסקין רב ושמואל כמותו אבל בהגרים שליש ושחט שני שלישי דברי הכל פסולה ׳

סס

ואיכא דאמרי אמר רב אשי מחלוקת כשהגרים שליש ושחט שני שלישי אבל שחט שני שלישי והגרים שליש דברי הכל כשירה : הא למדת שאם שחט הרוב בהכשר והגרים במיעוט שלכל הלשונות כשירה ׳ ורבינו שלמה פסק גם כזה להחמיר ואין ההלכות מוכיחות כן :

בפרק השוחט דף ל׳

הנה למדת עד היכן הוא מקום השחיטה בקנה לצד הראש צא ולמד לצד הכרס תני רבי יצחק בפ׳ אילו טריפות כל הקנה כשר לשחיטה עד מקום שמתפשט

דף מה

ומגיע ראש כנף הריאה כשתמשוך הבהמה צוארה לרעות ובלבד שלא תאנס למשוך יותר מראי שהרי מזה השיעור ואילך דין הקנה כדין הריאה ומטרפת בנקב משהו : ומקום

סס כדף מד

שחיטה בושט מפרש שיניח לצד הראש כדי תפיסת יד ופירש בה״ג כמה שיאחוז בב׳ אצבעותיו ורבינו שלמה פירש ארבע

בתו׳ סס בד״ה כדי

אצבעותיו ופירש רבינו יצחק ברבי מאיר ארבע אצבעותיו בשוורי׳ גדולי׳ מכאן ואילך כל אחד לפי קטנו : ולמטה בוושט

סס

עד כמה מקום השחיטה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה עד מקום שישעיר :

בתו׳ פ׳ המחליד דף ט׳ בד״ה כולה הכוגיא עד כו

עיקור פירשו בהלכות גדולות וכן פירש רבינו יצחק ברבי שמואל שנעקרו הסימנים ממקום חיבורן בלחי ובשביל כך אינה טריפה דדווקא באמצע הסימני׳ שנינו

דף מ״ב ובגמרא דף מ״ד

באילו טריפות נקובת הושט במשהו ופסוקת הגרגרת ברובה אבל כאן שהסימנים שלמים רק שנעקרו בראשן במקו׳ חיבורן

סס דף מב

אינה טריפה ואפילו לדברי האומר טריפה אינה חיה בזאת מודה שהיא חייה ׳ אבל הלכה למשה מסיני היא שאין שחיטה

בפ״ק דף ט

מועלת בהן ׳ ומה שמקשה התלמוד פשיטא שכולן שניות

דף פה

במשנה הנה גם זארת משנה בפרק כיסוי הדם הנוחר והמעקר פטור מלכסו׳ לפי שהשחיטה פסולה ׳ ולשון המעקר תפס אגב

כדף ט׳ דלעיל

לשון הנוחר ורש״י פי׳ עיקור היא פסוקת הגרגר׳ ברובה ששנינו שם שהיא טריפה ולפי זה

כדף מ״ב יו״ד דלעיל

קשה שבפ׳ ראשון דשחיטת חולין אמר רבי׳ בר

דף כ

ביסי שאין עיקור סימנים במליקה בעוף אבל בשחיטה דוקא יש עיקור ומאחר שעיקור הוא שם טרפות היאך יתכן לומר שאין עיקור סימנים במליקה בעוף והלא מלק עוף ונמצא טריפה פסול לדברי הכל אבל לדברי ה״ג מתיישב שאין עיקור שם טרפות אלא שהלכה למשה מסיני הוא שאין שחיטה מועלת בהן ולא נאמרה הלכ׳

הייכו בין לר׳ מאיר בין לרבי יהודה דפליגי לעכיי׳ טומא׳ בפרק חטאת העוף דף ס״ט

לעניין מליקה ועוד קשה דאמר שמואל בפרק אילו טריפות

דף מד

תורבץ הוושט שנטל רובו מן הלחי כשר לפי שאינו דומה לעיקור סימני׳ שהוא בכולן וזה לא ניטל כי אם רובו וא״כ היאך יתכן לומר שעיקור שהוא בכולן היא משנה דפסוקת הגרגרת

בפרק השוחט דף כ״ח

ברובה תניא שחט אחד בעוף או רובו ואחר כך נשמט הסימן השני שחיטתו כשרה בשמט אחד מהן ואחר כך שחט את השיני שחיטתו פסולה שחט אחד מהן ונמצא השני שמוט ואין ידוע אם קודם השחיטה נשמט או אחר השחיטה נשמט זה היה

דף כ״ד

מעשה ואומרו כל ספק בשחיטה פסול : ובפרק אילו טריפות אמר רב שאם הסימן השחוט נמצא שמוט הרי זו כשרה שאי איפשר לשמוטה שתעשה שחוטה ׳ ודאי שלאחר שחיטה נעקר שאילו נעקר קודם השחיטה היה מתנדנד ולא ישחוט ׳ אמר

סס

רב נחמן במה דברים אמורים שלא תפס הסימני׳ בידו כששוחט אבל תפסם ושחט איפשר שתשחט אחר העיקור ולפיכך הרי

סס וע״ש בתו׳

זו ספק נבילה ׳ ורבי יוחנן אמר יבא ויקיף ופירש רבי׳ שלמה

שיחתוך

שיחתוך עוד הסימן השחוט במקום אחר אם שני החתכים
דומין זה לזה שניהם נעשו לאחר מיתת הסימן : ועניין זה
מתיישב יותר לפירוש רבינו שלמה שפירש שעיקור שם
טרפות ולכך הסימן חשוב כמת אבל לפירוש ההלכות גדולות
שאין עיקור שם טרפות והסימן חשוב כחי היאך ידמה החתך
שנעשה לאחר מיתה לחתך שנעשה מחיים : ונראה לפרש
יקיף בבהמה אחרת שיעשנה שחוטה ושמוטה וכן הגירסא
במקצת הספרים ויראה אם דומין יחד יתבאר ויתברר ששניהם
נעקרו אחר השחיטה : ואם תאמר והלא
אמרנו למעלה כשאין הסימן שמוט שחוט — בכמוך תשל׳ השוחט דף כח
ואין ידוע אם קודם השחיטה נשמט זות
היה מעשה ואמר כל ספק בשחיטה פסול אלמא אין מקיפין
מבהמה לבהמה ומעוף לעוף יש לומר דוודאי להקל אין
מקיפין אבל להחמיר מקיפין כי מן הדין היה לנו להתיר כאן
בלא הקפה שרוב פעמים הוא כך שאין שמוטה יכול לישחט
כשלא תפס בסימן אלא דרבי יוחנן מחמיר לבדוק בהקפה
ולפסול אם אינן דומים זה לזה ואם הם דומים זה לזה כשרה
כרב ולולי שמודה רבי יוחנן לרב אף אם היו דומין פסולה כמו
כל ספק בשחיטה שפסול · ומכל מקום בחומרא זו שמחמיר
רבי יוחנן הלכה כמותו לגבי רב דלגבי רב ורבי יוחנן הלכה
פ״ק דף ד — כרבי יוחנן כדאיתא במסכת ביצה : אדם ששוחט עוף צריך
שיגביהנו מן הקרקע וירחיקנו מן הכותל שלא ינעוץ רגלי׳
בקרקע או בכותל ויתעקרו הסימנים כדאי׳
דף קכח — במסכת שבת פרק מפנין אמר רב יהודה — בפרק קמא דחולין דף ט׳
צריך שיבדוק הסימנים אחר השחיטה אם
הם שחוטין יפה ואם לא בדק בסימנים במתניתא תנא נבילה
ומטמא במשא :

נשלמו חמשת הדברים :

השוחט — בשנים ושלשה מקומות רב אמר כשרה · וכן — דין השוחט דף ל׳
הלכה דרב יצחק ב״ר שמואל בר מרתא אכל — שם
ממיטב חתיכות שנעשית כך · ואין הלכה כשמואל שפוסל
ואמר שצריך שחיטה מפורעת ואינה כאן מפורעת מפני ששחט
במקום אחד בקנה מיעוט הסימן ובמקום אחר רוב הסימן
ומפני שהחתכים מקורבים אין מקום שחיטת הרוב מתרווחת :
ועוד דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי כך פירש רבינו שלמה — בפרק יש בכור דף מ״ט
פי׳ שנים ושלשה מקומות : ובשאלתות דרב
אחאי מפרש כגון שכל אותן המקומות — בסימן קל״ד ובתו׳ דף ל׳ דלעיל מביאו בד״ה השוחט
בטבעת אחת וכיוצא בזה כוושט ששוחט בה
בהקיפו של סימן כאן מעט וכאן מעט
וכשתצטרף החתכים תמצא בהם רוב וכן מפרש בכתב דרבי
שם — אלדד הדני · ועוד פירש בשאלתות שאפילו חתך מיעוט הקנ׳
למעלה לצד העור וחזר וחתך מיעוטו לצד אחר זה שלא כנגד
בדף ל׳ דלעיל — זה דכשרה מאחר שיש כאן רוב אם תצטרפם : ושחיטה העשוי׳
בפ״ק דף יג — בקולמוס באלכסון כשרה לדברי הכל : מותר לשחוט בכל זמן
בין ביום בין בלילה והוא שתהא אבוקה עמו כדי שיראה מה
יעשה ואם באפלה שחט שחיטתו כשרה :
בכל מקו׳ מותר לשחוט חוץ מן העזרה שאין — בפרק החיש מקדש דף כ״ז
שוחטין בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד וכן
הוא אומר כבשר חולין של תאוה כי ירחק ממך המקום וזבחת
מבקרך ומצאנך ברחוק מקום אתה זובח חולין ואי אתה זובח
חולין בעזרה הא למדת שאין שוחטין בשר חולין אלא חוץ
למקום שבחר השם : וחולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה
דף לג — כבשר בחלב וקוברין אותו כדאיתא במסכת תמורה ואפרו
בפ׳ השוחט דף מ״א — אסור : אין שוחטין לתוך ימים ונהרות שמא יאמרו עובד מים
הוא זה ונראה כמקריב למים ולא ישחוט בכלי שיש בו מים
שמא יאמרו לצורה שתראה במים שחט ולא ישחוט בתוך הכלי
כתו׳ שם — ולא לתוך הגומא שכן דרך עובדי ע״ז ואומר רבי׳ יעקב דמדבר
בגומא מנוקה מעפר ואם שחט שחיטתו כשרה : שוחטין בכלי
מלא מים עכורין שאין הצור׳ נראית בהן · וכן שוחט חוץ לגומא
והדם יורד לגומא ובשוק לא יעשה כך שלא יחזיק המינים
בחוקותיהם · ומותר לשחוט על דופני הספינה והדם שותת
על הדופן ויורד למים · ומותר לשחוט על גבי אחורי הכלי
דף מ״ו כתו׳ דלעיל — ועיקרי הלכו׳ אילו בסוף פרק השוחט ויש לדקדק מאחר שאינו
מוצא היתר בגומא אלא בשחיטה חוץ לגומא והדם שותת ויורד
לגומא משמע שאפילו בגומא שאינו מנוקה מעפר צריך ליזהר
בתוספה קמייתא דחולין — וכן כתב מורי שרבינו יצחק היה נזהר מכל גומות : חרש שוטה
וקטן ששחטו שחיטתן כשרה והוא שאחרים רואין אותן ששחטו
כהוגן ודווקא בקטן שיודע לאמן ידו כמו שאומר בסוף
דף מ״ב — פרק לולב הגזול בהלכות ארץ ישראל
כתוב דנשי׳ לא ישחטו שמא יתעלפו מפני — בתוס׳ דיבור ראשון דחולין
שדעתן קלות ואין התלמוד שלנו סובר כן
דף לא — דגרסינן בזבחים בפרק כל הפסולין כל הפסולין ששחטו
שחיטתן כשרה שהשחיטה כשרה בזרים ובנשים ובעבדים
בדף לב — ובטמאי׳ ומדקדק שם שחטו דיעבד אין לכתחילה לא ורמינהי
ושחט שחיטה בזר וכשרה ומתרץ דהוא הדין לכתחילה ומשום
שרוצה לשנות טמא דלכתחילה לא ישחוט שמא יגע בבשר
שונה בכל האחרים לשון דיעבד ולמה לא אמר מפני שרוצה
לשנות נשים לכתחלה לא ישחטו כי נשים נזכרות במשנה
קודם טמא אלא ודאי נשים שוחטות לכתחילה אף בקדשים
ואותו חכם שכת׳ הלכות ארץ ישראל אמר כמה חומרות מדעתו
שכמו כן כתב שחט ולא בירך או ערום ששחט שחיטתו פסולה
ואין הלכה כן :

נשלמו הלכות שחיטה

אחל הלכות טריפות

סימן קל״ד — אף על פי שהזכרנו לאו הטריפה בספר מצו׳ לא תעשה
ושם בארנו כי הטריפה האמורה בתורה היא הנוטה
למות ולא נאמר טריפה אלא שדבר הכתוב בהווה
כגון שטרפ׳ ארי וכיוצא בו ושברה ועדיין לא מתה ויש חלאים
אחרים ואם יארע לה תחשב טריפה והם הלכה למשה מסיני
ואלו הן : דרוסה · נקובה · חסורה · נטולה · קרועה · נפולה ·
פסוקה · שבורה · סימן להם ד״ן חנ״ק נפ״ש וכל הטריפות בכלל
אלו הן · ומפני שטרפות הנקובה מצוי יותר בריאה ודרך כל
השוחטין לבדוק בריאה נבאר הלכות טריפות עם הלכות
שחיטה · וטרפות הריאה נבאר תחילה מפני שהוא מצוי יותר :
ועיקרי כל ההלכות בפרק אילו טריפות :
שם דף מ״ב — שנינו נקב הריאה או שחסרה טריפה : אמר רבא
שתי אונות הסרוכות יחד אין מועיל בהם
בדיקה להכשיר הבהמה במה דברים אמורים שסרוכות שלא
כסדרן אבל כסדרן דרך גידולן הוא וכשירה עד כאן כתוב
שם דף מ״ו — בגמרא : פירש רבי׳ שלמה שסירכא זו באה מחמת נקב שמתוך
שהריאה שואבת כל מיני משקין והמשקה נעשה עב בתוכה
ויצא מעט מעט דרך נקב ונקפה ונעשה קרום וכשסרוכות
כסדרן זו מגינה על זו וחוזרת לבריאותה שמתוך ששוכבות
זו על זו אין מתפרקות והקרום הולך וחזק ואין מתגלה הנקב
אבל כשהן שלא כסדרן זו הולכת לכאן וזו הולכת לכאן והקרו׳

נתו' פס ברה היינו כל הקונית

מתפרק ונסתר ומגלה הנקב ולפירוש זה משמע שסובר אין סירכה בלא נקב ולפיכך אף כסרדן צריך לבדוק בנפיחה לדעת אם נסתם הנקב כולו׳ וכן פסק בהלכות טריפות של רבינו גרשם שפסק אונות הסרוכות זו לזו כסרדן או סבוכות בצלעות או בבשר שבין הצלעות כשירה בנפיחה שמנפחין אותה כשהיא סרוכה בצלעות או גוררין אותה סירכה מעל הצלעות עם הבשר ואם עולה בנפיחה כשירה׳ וכן כתוב בתשובת הגאונים כתב יד רבינו יוסף טוב עלם שתי אונות הסרוכות בחוט אחר כסדר בודקין אותם בנפיחה במים פושרי׳ אם מבעבצים טריפה ואם לאו כשירה שמאחר שסמוכות זו לזו דרך גידולן הם מגינות זו על גב זו עד כאן דבריהם: מכל אלה יש ללמד שסוברים שאין סירכה באה אלא מחמת נקב׳ ואף על פי שהקרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום זה במקום אחר בריאה או בשלא כסרדן׳ מפני שסוף הקרום ראוי ליפסק כאשר בארנו למעלה׳ ולפי פירוש זה פסק רבינו שמשון מארץ ישראל בשם ר״י שבכל מקום שצריך בדיקה אין אנו בקיאין בדבר לפיכך אף כסרדן לא נכשרנו מפני שצריך לבודקה בנפיחה׳ וכעניין זה פסק בהלכות גדולות לעניין בדיקת נפולה ושבורה שמאחר שאין אנו בקיאין בדבר נאסור

לקמן בהיפיך הדף עד

הכל׳ ורבינו שלמה חולק על פסק זה כאשר יתבאר: עוד יש שם מפר׳ שרגילה סירכא לבא בלא נקב שמתוך שהיא שואבת כל מיני משקין והיא לחה נרבק קרו׳ זה לקרום אחר ומתפשט הקרום והרי הוא כמו סירכא ושלא כסרדן טריפה לפי שסופה להתפרק וחשובה כנקובה מאחר שסופה להנקב אבל כסרדן כשירה שאין סופו להתפרק ואם כן לא היה בה נקב לעולם ולפי זה כסרדן כשירה בלא שום בדיקה וכן קבלתי ממורי רבינו יהודה שהיה פוסק כן הלכה למעשה בשם רבו ר״י ואומר כי העידו לפני ר״י ברבי שמואל כי ר״ת היה מכשירה בכסדרן

פס דף מ ט

בלא בדיקה אף בבהמה של גוי שאין להקל מטעם שהתורה חסה על ממונם של ישראל וכן נראה לר״יבא עיקר כפירוש זה רק לא היה רוצה להורות להקל בלא בדיקה מפני שהדבר יצא מפי הגדולי׳׳ אמנם במקו׳ שהיה רואה שהקרום שקורי׳ טיילא בלעז יש בין אונא לאונא מעיקר עד אמצע אמר כי אין לחוש שאין זו סירכא שכך רגילות למצוא בהרבה ריאות׳ ולפי׳

דף מ ח

זה קשה קצת שאומ׳ בפרק אלו טריפות בעניין בדיקת הריאה אי האי אינקיב טריפ׳ ואי האי אינקיב טריפה שמאחר שטרפו׳ הריאה אינה מפני שכבר ניקבה אלא מפני שסופה לינקב לא היה לו לומר בלשון זה לא היה לו לומ׳ אי האי מינקיב טריפה׳ וצריך לומר מכל מקום כי כן רוצה לומר אי האי מינקיב: כסדרן שמכשיר התלמוד

בדף מ״ו והכונית בתו׳ פס ברה אבל

במה דברים אמורים ששוכבות זו אצל זו׳ אבל אם הם שוכבות זו על גב זו וסרוכות אין זה כסרדן וסופו

בערך אן דף יד

להתפרק׳ ועוד פסק בערוך בשם ר״ח קבלה רב מפי רב אפילו סרוכות שתי אונות באמצע ובמקום שמתחלת ליחלק אין סירכא והרי יש כאן כמין חלון הרי זה טריפה וכל שכן אם דבוקות זו על זו או הראשונה עם השלישית דוודאי טריפה׳ ורבותי׳ הגאונים כתבו מאחר שהאחת סרוכה על חבירתה זהו דרך גידולן ורביצתן ואין לחוש באותה סירכא עד כאן דבריו: משמע מתוך דבריו שרבותי׳ הגאונים חולקין על קבלתו וכן היה מורה מורי רבינו יהודה הלכה למעשה שאין לחוש באותה סירכא לחלון כי התלמוד מכשיר בכל סירכא שהיא כסרדן ואפי׳ בלא בדיקה ואין מחלק כלל בכסדרן בין סירכה לסירכה כן פסק רבינו משה וכן

בכ״ה דהלכו׳ שחיט׳ דף ספ״ת

נוהגים ברוב גליות אדום ובארץ ישמעאל וכן הביא מורי שכתב כן ר״י בכתב ידו שיש תימא על אותה קבלה כי בהלכות טריפות מרבינו גרשם וה״ג ורב אלפס

ותשובת הגאונים לא מצינו חילוק בזה וגם לא שמע ויבר זה מרבותיו מעולם וכל העולם ראה שנוהגין היתר ולא ראה ולא שמע אדם שאסור עד שעיין בפירוש ר״ח ובסוף הדבר כתב זה לשון רבי ע״כ: אונה בלשון התלמוד פירושו בלשון הקדש אוזן והן חלוקות מן הריאה כאזנים קטנות והם חמש והאומה היא גדולה מן הריאה כמו האם והאונא הסרוכה באומא פירש

בסוף דף מו

רש״י כי מעשה בא לידו והיתירה לו ר״י ברבי יקר לאכול ואמר לו כי יש שאוסרין מטעם שהאומא היא ברוחב החזה ומתנענע לכאן ולכאן ומתפרק הקרום כי בשתי האונות דווקא מתירה

פס

דבא בכסדרן לפי שעומדו׳ במצר החזה ואין הסירכה מתפרקת

בתוס׳ פס ברה היינו

וכן נראה לר״ת לאיסור מדאמר רבא ה׳ אונות יש לריאה הרי אומורת אינן בכלל ואם כן שבע הויין וכי אמר רבא שתי

בדף מו

אונות שסרוכות יחד כשירה אין האומא בכלל וכן פסק רבינו משה גאון מפולאה והוא בזכר בערוך עם שאר הגאונים: אמנם באשכנז ובספרד נוהגין היתר בדבר וראיתי בזה תשובת

בר״פ פס

הגאונים רבים המתירין׳ כי לא מצינו אומה בתלמוד כי אם אונא׳ ורבא תלה טעמו בכסדרן מפני שהן גדילות זו עם זו ואין מתפרקות זו מזו הילכך אין חילוק בדבר׳ ורבא שהזכיר אונות להכשיר בכסרדן העיקר היה להורות דשלא כסרדן טריפה אפילו באונות אף על פי שאם היו האונות סרוכו׳ ברופן

בדף מ ח

בשירה כמו שאומר שם מכל מקום השמיענו רבא שלשם דווקא כשירה שמאחר שהחלל צר הן שוכבות תמיד אצל הדופן ואינם מתפרקים ממנו אבל באומה הסרוכה לדופן טריפ׳ שמתוך שהיא ברוחב חלל הגוף מתפרק יותר מן הדופן אבל לעניין כסדרן משפט אחר להן׳ ועוד כתב רבינו שלמה בתשובה וכי בשביל שוטים שקראוה אומה נאסר הבהמות וגם

בפ״א דלעיל

רבינו משה כתב שמנהג פשוט בישראל להתיר אונה באומה׳ ובכל צרפת נוהגין איסור בדבר על פי רבינו יעקב: ריאה הסרוכה לדופן שלא במצר החזה דהיינו האומה אפילו לא העלתה הריאה צמחים סביב הסירכות אסורה כרב יהודה

בדף מ״ח דלעיל

דאמר אחד זה ואחד זה חוששין לה שמא סירכא זו אינה מן הדופן כי אם מן הריאה וסוף הסירכא ליפסק מאחר שברוחב

פס

החזה היא טרפה והא דאמר רב נחמן ריאה שניקבה בודאי ודופן סותמתה כשרה מעמידה כשסרוכה במקום חיתוך האונו׳ במצר החזה שאותו קרום מתקיים׳ ופסק רב יהודאי גאון בה״ג שסירכה זו כשרה בין באונות עצמן בין בגבן בין בגגיהן וכן

פס

ראיתי בתשובת רבינו גרשם: ואמר רבינא והוא דסביך בבישרא פירוש נאחז ומסובך היטב בבשר כמו צמר המסובך בבהמה לכך אמר סביך ולא אמר סריך ופירש רש״י ורבינו

בפרק א״ה דלעיל

משה דדווקא בבשר שבין הצלעות אבל

בתו׳ דף מ״ח דלעיל ברה אמר רבינא

בצלעות עצמן סופה להתפרק׳ ורבינו גרשם כתב כי אין חלוק בזה רק שצריך לגוררה עם הבשר שעל הצלעות ולבודקה בנפיחה ואם אינה מבעבעת כשרה וכן כשסביך בבשר מצריכין הגאוני׳ בדיקה

דלעי׳ בעמו׳ סמוך עיין בפרק א״ט דף מ״ט

בנפיחה׳ ולדברי רבינו שמשון נאסור הכל מפני שאין אנו בקיאין בבדיקת נפיחה׳ וכל שכן אם יש סירכא מן הריאה לשומן הלב או לטרפשא הכל אסור׳ ומורי רבינו יהודה היה מתיר ומורה לכל הלכה למעשה להתיר כל סירכה הדבוקה לדופן במקום חיתוך האונו׳ בלא שום בדיקה ואני רגיל לומר כי מקום שכלה מראית הצלעות הוא חזה הניתן לכהנים אין מועיל שם סתימה וכן מצאתי אחר כך בשם רבינו יעקב׳

כתו׳ דלעיל

ובתשובת רב שר שלום גאון פסק שאין הלכה כרבינ׳ שמצריך סביך כי אפילו לא סביך ולא סריך הלכה כרב נחמן שאומר האונות שנקבו ודופן סותמתן כשרה אף לא יהא שם סירכא כלל ורוצה לומר שאין זה רבינא שהיה סוף הוראה שהרי רב יוסף שהיה קדמון משיב שם בגמרא על דבריו׳

אמר

סס יף מ ז **אמר רבא** חמש אונות יש לריאה כשיתלה את
הבהמה ברגליה ופניו כנגד פניה
שלש מן הימין ושתי' מן השמאל אם חסרו ממנין זה או נתחלפו
שלש בשמאל ושנים בימין או נתייתרו ממניין זה טריפה ואין
הלכה כרבא ביתרת שכל יתרת העומדת בשורות האונו' כשרה
סס) סס כך המסקינא מעשה ביתרת קטנה כמין אוזן שנמצאת בין
ערוגות האונות לצד הימין ואינה כלל בשורות האונות ויש
לה כמו כיס בפני עצמה והיא בתוך הכיס והיא הנקראת אונות
הוורד מפני שהיא דומ' לוורד והכשירוה מפני שכל חיוי ברית'
יש להן זאת העינוניתא דוורדא ופירש רש"י ברייתא מדבריות
לשון אחר בריאות ושמנות: ובבהמה שימצאו בה שתי אונות
סס הוורד פסק רש"י שהיא טריפה שאפילו אחת היינו אוסרין אם
לא דחיוי ברייתא יש להם כן והרב רבי אפרים היה מתיר בב'
כי אומר שאותה יתרת שהכשירו שתים היו על השנייה הוצרך
לומר דכל חיוי ברייתא הכי איתא להו וכן שמע מרבי יצחק
בר אברהם שרוב חיות יש להם שתים כי על אחת לא היה
מסתפק כי אפילו חיוי גוייתא הכי אית להו ולפי זה אם אין
שם אפילו אחת טריפה שזו חסירה היא: ואם חסרו אחת מן
האונות הימין אין מצטרפין זה החסרון לעינוניתא דוורדא
להשלים הואיל ואינה בשורות האונות וכן
סס פסק רש"י וחולק רבינו משה על זה ואומר שהיא (כל"ח דשחיטה דף סב)
כרף מ"ז דלעיל מצטרפת אומ' הספר בד"א שנמצאת העינוניתא
דוורדא מבפנים בין הערוגות אבל נמצאת על גב הריאה
לעומת הצלעו' אפילו היא קטנה כעלה של
הדס טריפה: ופסקו רבינו יעקב ורבי' יצחק (וכן בתוס' שם בד"ה אבל)
בתשובה אחת שאם נמצאת העינוניתא
דוורדא בצד שמאל טריפה שאין דרכה בכך ומה שהוצרך
התלמוד למעט על גברה ואינו ממעט שמאל תפש על גברה
בסילהי דף מ"ו למעט אפילו בימין: ופסק רש"י שעינונית דוורדא בכל מקו'
שהיא נסרכת טריפה שכל האונות אצלה שלא כסדרן: אמר
כרף מ ז רבא שתי בועות הסמוכות יחד טריפה פירוש דוודאי מחמת
שהיה נקב שם עלו שתים אבל אם היו רחוקות זו מזו כשרה:
סס ובועא הניראית כשתים בוקעין אותה בקוץ מצד אחד אם כל
המים שופכין דרך שם אחת היא וכשרה ואם לאו שתים הן
כרף מ ז וטריפה: ואין מקיפין בבועות פירוש שאם יש שם בועא אחת
שנקברה ואין אנו יודעים אם קודם שחיטה נקברה או לאחר
שחיטה אין נוקבין אחרת שרחוקה מזאת לדמות הנקבים זה
לזה שעשוי להשתנו' כל שעה ולשון מקיפין
מקריבין: ובה"ג כתוב בועא בשיפולי ריאה (בתוספ' שם דף מ"ז מכיחו בד"ה אי ספכי)
טריפה פירו' בהודה של ריאה ושמא הטעם
מאחר שנכרת משני צדדין דומה לשתי בועות' ויש לחוש
כרף מ ט למראית העין: ריאה שנמצאת נקובה במקום שיד הטבח
ממשמשת מותרת שתולין ואומרים שמיד הטבח נקברה אחר
כרף נ השחיטה: נמצא הנקב במקו' אחר ואין ידוע אם קודם השחיטה
נקברה או לאחר השחיטה נוקבין בה נקב אחר ומדמין וכן
סס המשפט בבני מעים שנקבו ואין מדמין אלא מדקה לדקה
סס ומגסה לגסה: בלשון אחד פירש רבינו שלמה בהמה דקה
ובהמה גסה' ובלשון שיני פירש דקה אונא גסה אומא: הריאה
כרף מ ז השחורה כדיו או שנשתנה מראיתה למראית בשר טריפה אבל
שחורה ככחול או אדומה כמראית הכבד: ואפילו היתה כל
כרף מ ז הריאה טלואה ונקודה כמראות הללו הרי זו מותרת וכן פירש
בהלכות גדולות שמכשיר רבא נקודות שחורות ככחול:
כרף מ ז אמר רבינא אטום בריאה מביאין סכין וקורעין אותה אם
יש בה מוגלא מחמת מוגלא היא וכשרה ואם לאו מניחין
עליה קש או נוצה אי מבצבצא כשירה ואי לאו טריפה
פירוש מוגל קוטורא בלעז ואטום בריאה פירש רבי שמשון
שמשמושו קשה ומראית אותו אטום כמראית הריאה' ומה
כרף מ ח שאמר שם דריאה דקיימא טנרי טנרי כשרה פירוש טנרי קשה
כרף מ ו אסלע לשם מדבר שמראיתו כמראית מוגלא' מסיק רבינא
שאין חילוק בין ריאה שהאדימה מקצתה לריאה שהאדימה
כולה ופירו' רבינו שלמה האדימה כעין דם רע הנקבץ שקורין
כרף מ ז שטלורא בלעז כשרה כדאמר שם אדומה כשרה כרבי נתן
(בתו' דף נ"ו בד"ה ת"ח) ורבינו חננאל פירש שאין חילוק וטריפה אפילו במקצתה'
ופירש בפסקי הלכות שנכתבו בהלכות גדולות של רבינו
כרף מ ז יעקב שמה שאנו אומרים אדומה כשרה זהו כשמתלבנה כמו
כרף מ ו שרגילה להיות כשנופחין אותה: ריאה שיבשה במקום אחד
כרף מ ז עד שיהא נפרכת בציפורין אפילו במשהו טריפה: וכן הריאה
סס הדומה לבקעת של עץ' יש אומרים שקשה כעץ' ויש אומרים
שהיא חלקה ואין בתוך האונות ניכר בה טריפה ופירש רבינו
שלמה שאם אין ניכר בה שום הפרש גמור בין אונא לאונא
וכמין סדק קטן ניכר במקו' חילוקן כשרה שאין זו חלקה כעץ:
כרף מ ו אמר רבא הריאה שהיא כתמרה אדומה מחמרת שנטל קרום
סס העליון כשירה כי קרום התחתון מגין: ושני קרומים יש לריאה
כרף מ"ח וע"ש בתו' אם ניקב זה בלא זה מותרת: העלתה צמחים אלנש
סס בלעז כעין המצורע כשירה' והא דאמר רב מתנה מליא מוגלא
היא לחה סרוחה טריפה לא בריאה אמר כן אלא בכליות ואם
סס מליאה מים זכים אף בכליות כשירה: מחט שנמצא בתוך
הריאה אם באה לפנינו שלימ' ואין המחט נכרת מבחוץ כשירה
שאין לחוש שמא דרך הוושט בא וחזר ונכנס בריאה מבחוץ
שמאחר שאין אנו רואים בריאה שום נקב מבחוץ יש לנו לומר
כי הקדים קנה לוושט ודרך הקנה בא ונכנס דרך סמפוני'
סס ריאה שהריאה תלויה בקנה שהלכה כרבי יוחנן שמכשיר'
ועוד שאמרו שם לרבי אמי והא רבנן מכשרי משמע שסוברים
שכן הלכה: אבל אם לא באת הריאה לפנינו שלימה כי אם
סס) סס חתיכה ממנה פסק רבי אמי שטריפה מספק: מעשה במחט
שנמצא בחתיכת כבד ופסק רב אשי שאם העובי של מחט
לצד פנים של כבד כשירה אבל אם העב לצד החוץ טריפה
שדרך וושט בא ונקבו וחזר ותחב בכבד מבחוץ וטריפה משום
סס נקובת הוושט: בד"א במחטים גדולים אבל במחטים קטנים
כאותן שלנו בכל עניין טריפ' שאפי' הראש
(בתוספ' שם בד"ה אי תוכא) העב נוקב בקל: ואומר ר"י כי בסימפוני'
הריאה שיש להם ריוח וחלל גדול אין חלוק
בין ראש העב לצד חוץ בין ישנו לצד פנים בין במחטי' גדולים
בין במחטים קטני' בכל עניין כשיר' אם באת לפנינו שלימה:
כרף מ ט מעשה במחט אחת שנמצאת בסמפון גדול של כבד והכשירה
רבינא שמאחר שנמצאת בסמפון גדול ניכרים הדברים שדרך
כרף מ כ הקנה באת שהכבד והריאה תלוין בקנה: הכרס והדקי' שנקבו
סס) כרף מ ט טריפה: וכן המסס ובית הכוסות שנקבו לחוץ טריפה: ומחט
שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד מבפנים כשירה אפילו
ראש העב של מחט לצד חוץ שאוכלין ומשקין דחקוה ליכנס
כ נו' דלעיל שם' ואומר ר"י אם נמצאת מחט בקורקבן מצד אחד מבפנים
שמשפט אחד להם לפי שדרך הוושט בא עם המאכל ומתוך
שהוא טוחן תדיר יש לומ' שאוכלין ומשקין דחקוהו ליכנס שם
ואין חילוק בדבר בין במחטים קטנות בין
בגדולות בכל עניין כשר: פירש רש"י אבל (בפרק לולב הגזול דף לד ובסילהי כ' במה מדליקין דף ל ו וכל הסוגי' בתו' שם בספיהם ובתוס' פרק אלו טריפות דף כ' בד"ה מחט)
בהמסס שאין לו כי אם עור אחת אפי' מצד
אחת טריפה דחוששין שמא נקב כולו ואחד
כרף מ"כ דלעיל כך הבריא' ומה ששנינו המסס ובית
הכוסות שנקבו לחוץ לא לחוץ ממש אלא
לצד חוץ לאפוקי נקבו זה לתוך זה' ור"ת
מפרש שאין חילוק שאפילו בהמסס מצד אחד כשירה ומה
שתפס בית הכוסות להשמיענו חידוש שאפילו בית הכוסות

נתו' פ' אלו טריפות דלעיל — שהיא דופן כפולה וניקב עור שלה כשירה: המחט שנמצאת
מחוץ להמסס ובית הכוסות בחלל הגוף אפילו לא ניקב כלל
טריפה כי ודאי נקבה הוושט ויצאת שם: ומחט שנמצאת
בעובי בית הכוסות מצד אחד מבפני' וכן בקורקבן שהכשרנו'
אם נמצא קורט דם מבחוץ כנגד נעיצת המחט מבפנים טריפה
דאם אין שם מכה גם מבחוץ דם זה מניין' ואם המחט נכרת
משני צדדין נמצא עליה קורט דם בידוע שהוא קודם שחיטה
לא נמצ' עליה קורט דם בידוע שננעץ מעבר שני לאח' שחיטה'
בד"א שאנו מצריכין קורט דם זהו כשיש מחט או כשאין הנקב
ניכר משני צדדין אבל אם הנקב ניכר משני צדדין טריפה
דף כ"א כל הכונית — אפילו בלא קורט דם כמו שאומר התלמוד אם מחיים יצא
המחט הירה הדם נסרך על המחט אבל כשאין שם מחט אין
כדף מ ט — שום דבר שיסרך בו הדם: ומסיק התלמוד שתולעי' הנמצאים
שיוצאים מן הריאה כשירה שהלכה שלאחר שחיטה פרשו
ויצאו: העוף אין לו כרס ולא המסס ולא בית הכוסות אבל יש
כדף נ' — לו כנגדן זפק וקרקבן' והזפק שניקב במשהו בגגו טריפה':
סם — ואיזהו גגו של זפק זה שימתח בשוה עם הוושט כשיאריך העוף
צוארו אבל שאר הזפק התלוי מלמטה שניקב מותר: אמר רב
כדף מ נ — נחמן ניקב הקורקבן וכיס שלו קיים או ניקב הכיס והקורקבן
סם) סם — קיים כשר' וכן נקבו שניהם זה שלא כנגד זה כשר: והוושט
שיש לו שתי עורות נקבו זה בלא זה כשר ואם נקבו שניהם
אף זה שלא כנגד זה טריפה מפני שאוכל שבו תמיד מתרחב
וכווץ ועל ידי כן פעמים שהנקבים מכוונים זה כנגד זה: אמר
סם) סם — רבא קרום שעלה מחמת מכה בוושט אינו קרום: ישב לה קוץ
בושט חוששין שמא הבריא' אבל אם נמצא לה קוץ בוושט אין
חוששין שמא הבריא פירש רש"י הבריא ניקב כמו וברא אותם
בחרבותם לשון אחר שמא הבריא הנקב ונסתם אחר שניקב
סם — מעבר לעבר ואין מועיל: תורבץ הוושט והוא המקום בוושט
למעלה שאינו כשר לשחיט' דינו כווש' ושיעור נקובתו במשהו:
כדף מ ד — ופסוקת הגרגרת ברובה נחלקו האמורא' אם צריך רוב חללה'
ואין עובי התנוך מצטרף אל החלל או נאמר שדי ברוב עוביה
כדף מ ה — עם חללה: ואם יש בגרגרת הרבה נקבים אמר רב המ"א אם
יש בהם חסרון אם יש בכולן כשיצטרפו כאיסר טריפ' אין בהן
חסרון מצטרפין לרובה: ואם נסדקה לאורכה בלא חסרון אמר
סם — רב כשירה אם נשתייר בה חוליא אחת למעלה וחוליא אחת
כך פר"שי סם — למטה' וכן א"ר יוחנן לאיכ' דאמרי' וכמה חוליא אחת ג' טבעו':
כרן ת"כ ומ"ד ופ' ובתו' סם — וא"ר יוחנן סימנים שנתדלדלו ברובן טריפה פ"רח שנתפרדו
הוושט מן הקנה ונתדלדלו זה מזה: אמר אמימר משמיה דרב
כדף מ ה — נחמן משנכנסה הגרגרת בתוך החזה מתפצלת לג' קנים הקנה
האחד לריאה והשני לכבד והשלישי ללב קנה דריאה כריאה
ונקובתו במשהו קנה של כבד ככבד ואם ניקב כשר אבל בקנ'
סם — הלב נחלקו ואיכא דאמ' בקנה הכבד נחלקו ובקנה הלב כשר'
כ"ן פס בה"ה מר נר — ומאחר שלא פסק התלמוד הלכה כדברי מי אמר ר"ת שנחמיר
(סם) — בשלשתן אמר לו נקובתן במשהו: וכן א"ר יוחנן ניקב הקנה
למטה מן החזה נדון כריאה במשהו משמ' שכולל דבריו שנקב
הקנה בכל פיצולין למטה מן החזה שהוא במשהו בין קנה
סם — הריאה ובין קנה הלב ובין קנה הכבד: שני קרומים יש למוח
שבראש אם נקב העליון הסמוך לעצם בלבד הרי זו מותרת
ללשון אחר' ואם נקב גם התחתון הסמוך למוח במשהו לכל
סם — הלשונו' טריפה: והמוח עצמו שניקב או שנתמעך והקרום קיי'
כשירה' ואם נשפך כמים או כרונג טריפה: אמר ר' יהושע בן
סם — לוי משו' בר קפרא אותם קרומי' של מוח שהן על המוח שבארנו
במשהו בד"א כל זמן שהן בתוך הקרירה כלו' כל זמן שהן בתוך
סם — עוגל הראש' אבל משיתחיל המוח לימשך אל השדרה מכקינן
שהלכה שאם נפסק חוט השדר' ברובו טריפה ומפרש רובו רוב
סם — עורו של היקיף החוט: וחוט השדרה מתחיל מן הפולין שהן
כעין גלאין שבסוף הראש ולחוץ אבל פולין עצמן כלפנים'
סם — ומושך חוט השדרה למטה לצור הזנב עד בין הפרשות משם
כדף מ ו — ואילך כשירה אם נפסקה' ובעוף מפרש רבי ינאי שמושך עד
סם וכן פסק גם בסת קיתן י"ו — למטה מן האגפי' ומשם ואיל'ך כשירה ואע"פ שר"ל חולק עליו
ומיקל ואומ' עד בין האגפים והלכה כר' ינאי
במסכת דף ח"כ ודל"י בנמ' דף ה"ג ומ"ח — שמחמיר ועוד שהיה רבו: נקבה המר' טריפ'
א"ר יוחנן מרה שנקבה וכבד סותמת' כשרה'
סם) כדף מ ו — ואם נקב הכבד כנגד המרה טריפה: ניקב הלב לבית חללו'
כדף מ"ט והכוני' בתו' סם — וכן נקבה הקיבה טריפה: והלכה כרב שאמר הלב טהור סותם
הנקב חלב טמא אינו סותם הנקב' הילכך כל נקב ששומן
סותמתו כגון אם נקבו הרקין ושומן סותמתן וכיוצ' בזה כשרה
לפי שמחובר לו כל שעה אבל הלב שנדבק בריאה אינו סותם
כיון שאינו נדבק עליה כל שעה כך כתב מורי בשם ר"י ור"ת:
כדף מ נ נ' — והכרס שניקבה טריפה ואין מועלת שום סתימה כי החלב
כדף מ ט — שעליו טמא הוא ואינו נדבק יפה: ואמר רב נחמן חלב העשוי
ככובע אינו סותם הילכך חלב הלב ודכרכשא היא טבחיאה
סם — אינו סותם: וחלב חיה זה שכנגדו בבהמה אסור אינו סותם אף
בתו' סם בר"ה תיה — על פי שהוא מותר באכילה: ומעשה בא לפני רבינו יצחק
בקורקבן שניקב במחט ושומן סותמו והכשירו'
כדף ח"כ וכ"א — **נפלה** מן הגג טריפה אבל דלגה אפי' דרך ארוכה שהיא
באמצע הבית שאין לה במה לסרך דרך נפילתה
סם — כשרה שאומדת עצמה לקפיצה זו: ואילים המנגחין זה את זה
סם — אין בהן משום ריסוק איברים: ובית המטבחים שמפילין אותה
בחוזק לארץ אין בהם משו' ריסוקי איברי' לפי שנוע' ציפורניה
בארץ' אבל באלי' המנגחי' שנפלו מחמת הנגיחה ודאי חוששין
סם — כך מסיק רב הונא' אבל נפלו מאליהן מותרין אם לא נפלו
דף נ — מגובה עשרה טפחים כדמוכח בפרק שור שנגח את הפרה אמר
ד"ף כ"א דלעי' — רב מנשיא האלים שזורקין הגנבים חוץ לדיר אין חוששין להם
משום ריסוק איברים מפני שמשליכין אותם על מתניהם:
סם — ואותן עופו' שנלכדים
במצודה אם קשרי
המצודה קרובים זה
לזה חוששין לריסוק
ת"ב"ת קיתן י"ח — איברי': וכל מקו' שיש
לחוש לריסוק אברים
כגון נפלה מן הגג
או טרפה בכותל או
שריצתה בהמה הלכ'
למש' מסיני היא שהיא
טריפה אפי' בלא נקב
חסרון מפני שנתפרקו
חליותיה: ומשפט
הנפולה כך הוא כמו
כדף נ — ששנינו גבי דרסה
בכותל אם שהת' מעת
סם — לעת כשרה ובגמרא אומר על זה ר' אלעזר בן אנטיגנוס משום
ר' אלעזר בר' ינאי שצריכה בדיקה כנגד כל החלל: והלכה כרב
דף נ א — יהודה אמר רב שאמר עמדה אינה צריכה שהייה מעת לעת
אבל צריכה בדיקה' ואם הלכה אפי' בדיקה אינה צריכה וכן
סם — פסק רבי' שלמה והג: כתוב בה"ג כל הדברי' שמכשיר התלמוד
בבדיקה בנפולה ושבורה ודרוסה בד"א בדורות הראשוני' שהיו
חכמים ונבונים אבל בדורות אחרונים אין לסמוך על הבדיקה
וטרפי' לה ור"שי כתב נראה לי שאין לו לדיין אלא מה שעיניו
בפר' קמא דבכור' דף ז' — רואות כדכתיב ובא אל השופט אשר יהיה בימים ההם' אבל
יהא נזהר להביא לפניו כל הטבחים וכל הבקיאין בדבר כי
היכי דלימטינהו שיבא מכשורא ר"ל שכל אחד ישא מעט מן
העון

הג"הה

א' רב יהודה אמר רב הכה הבהמ' סם
על ראשה במקל והלכה לה המכה
כלפי זנבה או על זנבה והלכה לה
כלפי ראשה ואפילו הכה אותה על
כל השדרה אין חוששין לריסוק
אברים' ואם הגיע ראש המקל
למקבת השדרה אי נמי אית ביה
קיטרי בחוטרא או שהכה אותה
לרוחב השדרה חוששין לריסוק
אברים: אמר
רב נחמן בית
הרחם אין בו
משום ריסוק
אברים:

סם ומבוא' בתו' סם ובפי' רבינו נסים בהלכות סם דף ת"ר"ט

כח דלעיל העון: מעשה בכבשה אחת שהית׳ בבית רב כהנ׳ והיו יריכותיה
נגררין אחריה לארץ והיה רב יימר רוצה להכשירה כי אמר
שאין זה אלא חולי אחד ששמו שגרונה שתפסה והחולי הזה
ראוי להתרפא לאחר זמן והקשה רבינא מניין לך שאין זה
מחמת שנפסק חוט השדר׳ ובדקו ונמצאו כדבריו דנפסק החוט
שם ומסיק התלמוד וזה לשונו ואפילו הכי הילכתא כרב יימר מ״ט
שגרונא שכיחא חוט השדרה לא שכיחא כלומר כשיבא הדבר
כך אין לבדוק בפסיקת החוט שאין זה דבר מצוי ורגיל:
מה״ת סימן יט ומכאן יש ראיה שאין צריך לבדוק שום טריפות כ״א טרפות
הריאה שהוא מצוי, וגם לא הוזכרה בדיקה בשאר טריפו׳ אלא
דווקא במקום שחוששין לריסוק איברי׳ שאנו סומכין על הרוב
שאינם טריפות, ומטעם זה אנו אוכלין החלב, אמנם בגדיים
וטלאים קטנים שאין רגילות לבא סירכה בהן מעשה היה
שניטלה הריאה שלהן בלא בדיקה והכשירה רבינו שלמה,

כד) דף נח **ניטל** הטחול כשר אמר רב עוירא לא שנו אלא ניטל
שם אבל ניקב טריפה ומסקינן דווקא שניקב בעוביו
דף כד ואם נשתייר בו בעובי דינר כשרה: נטלו הכליות כשרה אמר
דף כה כל הסוגיא רכיש בר פפא לקתה בכוליא אפילו בכוליא אחת טריפה והוא
שיגיע הלקו׳ במקום החריץ שבו לובן הכוליא: וכן אם נמצאת
בה לחה אפי׳ שאינה סרוחה או נמצא בה מים עכורין או סרוחי׳
אפי׳ צלולים הרי זו טריפה׳ אבל אם נמצאת בה מים זכים הרי
זו מותרת: אע״פ שהכוליא שנטלה כשרה אם נמצאת קטנה
ביותר והקטינה בדקה עד כפול ובגסה עד כענבה בינונית הרי
דף מו זו טריפה: נטלה הכבד ונשתייר ממנה כזית במקו׳ מרה וכזית
במקום שהיא חיה פירוש זהו מקום תלייתה במקום שהיא
דף מח מעורה ודבוקה בכליות כשרה ואם לאו טריפה: ואם התליע
הכבד כשרה,

דף נז **קרועה** שהזכרנו בתחילת הענין הוא בשר החופה את
רוב הכרס שנקרע רובו טריפה פיר׳ רבינו שלמה
אותו בשר הוא הקרו׳ ע״ב שקורין טנב״א וכשחותכין את הבהמה
וחותכין את הבשר לאורך הבהמ׳ הוא נראה ומה שקורהו חופה
את רוב הכרס מפני שמיעוט הכרס נחבא בתוך צלעות החזה
ורובו מכסה באותו בשר והבשר עדיין הולך על פני כל המעי׳
עד הירכים:

דף נז **שמוטת יד** בבהמה היא חרגל שלפניה כשרה שמוטת
שם ירך בבהמה טריפה ומסיק והוא שנתעכלו
ניביו בבהמה הן כמין גידין שמדבקין עצם לעצם במקום חבור
שם הגוף והירך אבל אם לא נתעכלו כשר׳: שמוט ירך בעוף טריפ׳
שם ומסתמא כשיתעכלו ניביו כבהמה׳ דתני לוי לכל טריפו׳ שמנו
שם חכמי׳ בבהמה כנגדם בעוף: שמוטת גף בעוף טריפה חוששין
שמא תינתק הריאה ששכונה בין הצלעו׳ מבפנים וישנה כעלה
ב׳ בהמה המקשה דף עו של וורד וקורין אותו פיקח: שנינו נחתכו רגליה מן הארכובה
ולמעלה טריפה מן הארכובה ולמטה כשירה, וכן ניטל צומת
שם כל הסוגיא עד סוף הגידין, ונחלקו בגמרא בפ׳ בהמה המקש׳ באיזו ארכובה אמרו
רב יהודה אומר ארכובה התחתונה ששם סמוך למעלה מן
הפרק הם צומת הגידין שזו הארכוב׳ הנמכרת עם הראש ולמט׳
מן הפרק אם נחת׳ לגמרי כשר׳ ולמעלה מן הפרק בין במקו׳ צומ׳
הגידין בין למעלה מצומ׳ הגידין אם נחתך העצם לגמרי טריפ׳:
וכן שניטל צומת הגידין כלו׳ נחתכי׳ צומ׳ הגידי׳ אפי׳ בלא עצם
טריפה ופסק רשי כלשון זה אע״פ שיש לשון אחר שמיקל יותר
וגם עולא חולק על זה׳ הלכ׳ כלשו׳ זה שלא מצינו שחזר בו רב
וכ דף תש״ח ומבואר בפי׳ רבינו נסים יהוד׳ ויש לנו להחמיר: אבל רב אלפס פוסק להקל כלשו׳ אחר
שאין נחתכו רגליה פוסל אלא למעלה מן הארכובה העליונה,
ועוד רב פפא דהוה בתראה מתני מילת׳ דרב כמו שאומר עולא
וכן פוסק מורי כרב אלפס וגם רבי׳ יצחק בר רבי אשר העיד על
רבינו יצחק בר רבי יהודה שהורה כן הלכה למעשה והתיר

דף עו בפרק בהמה המקשה אומר שבעוף במקום צומת הגידין יש
ל׳ו הוטין נפסק אחד מהן טריפה ובבהמה יש ג׳ הוטין ונחלקו
שם כלשון אחד אמר רב יהודה אמר רב שאם נפסק רוב אחד
מהן טריפה ולשון שני אומר שצריך רוב כל אחד ואחד ופסק
רש״י הואיל ולא פסק התלמוד הלכה כדברי מי בשל תורה
הלך אחר המחמיר הלכך אפילו ברוב אחד טריפה: כשם
ששמוטת יד בבהמה כשירה כך חתוכת יד בבהמה כשירה
דף נ״ו וכן המסקנא בפרק אילו טריפות: וכשם שאם נחתכו רגליה
שאחריה למעלה מן הארכובה טריפה כך נשבר העצם ויצא
להוץ עד שאין עור ובשר חופין רוב עובי השבירה ורוב הקיפה
טריפה וצריך שיהא רוב הכסוי מן הבשר ומיעוט מן העור ואין
הגידין משלימין לכסות השבר כמו העור אף על פי שהן רכין
כדף עו׳ דלעיל עתה הואיל וסופו להקשות כך המסקנא שם: ואם העצם
הנשבר יצא להוץ דרך נקב קטן שבבשר אסור אפי׳ חזר בפנים
שם כך פירש רש״י גבי רוב עוביו ורוב היקיפו: עוד גרסינן בפרק
שם בהמה המקשה אמר רב נשבר העצם למעלה מן הארכובה
אם רוב הבשר קיים על השבר בין בהמה בין אבר מותרין ואם
לאו בין בהמה בין אבר אסורין׳ פירוש אף האבר אינו אסור
שם ובדף ע״ב מן התורה אלא משום טריפה ולא משום אבר מן החי דתניא
ששחיטת טריפ׳ מטהרת מידי נבילה אות׳ ואת האבר המדולדל
בה׳ ואם היה לודין אבר מן החי הלא מטמא כאבר מן הנבילה
דף קכ״ח (כדף ע״ג דלעיל) כמו שאומר בפרק העור והרוטב: ואם נשבר העצם למטה מן
הארכובה ואין רוב בשר קיים אבר אסור בהמה מותרת פי׳ אבר
אסור משום אבר מן החי מדברי סופרי׳ ולא מדברי תורה כאשר
שם פילוהי דף ע״ג בארנו: ואמ׳ ר׳ יוחנן אותו אבר אין בו לא מצות פרישה מדברי
סופרים בלבד׳ ואם נולדו בו כפיקות הולכין להקל׳ ואסור
כדף עו׳ דלעיל מדבריהם להשיטו לבן נח׳ ושלחו בני מערבא שהלכה כרב
כפ׳ יש בכור דף מ״ה ולא כשמואל שחולק על זה׳ ועוד הל׳ כרב בכל מקו׳ בא׳סורי
ב״ת סוף סימן כ״ה כל הסוגיא עם לגבי שבוט: נשבר העצם ויצא להוץ בעוף למעלה מן הארכוב׳
ולא נודע אם בחיי׳ אם לאחר שחיטה רוב פעמי׳ יכולין להבחין
אם השחיר במקו׳ המכה אם כן מחיי׳ היה ואם אינו יכול לברר
הדבר׳ או שמוטת ירך ולא נודע אם נתעכלו ניביו׳ וכל ספק
טריפות הבא לפני חכם פסק רב יהודאי גאו׳ שאין אנו בקיאין
בבדיק׳ ויש לנו לאסו׳ את הכל׳ ואין לנו להקל להתיר הספיקו׳
כפ״ק דחולין דף ט׳ מטע׳ דאמ׳ רב הונא כשחטה הותר׳ עד שיוודע במה נטרפ׳ שהרי
לא אמר כן אלא במקום שיש לתלו׳ בהיתר כגון בא זאב ונטל
את בני מעים והחזירם כשהן נקובים שיש לתלות הנקב בזאב
אבל בספק טריפו׳ שימצא ומחמת חסרון חכמה אין אנו יכולין
לברר את הדבר ראוי לאסור את הכל: אומר ר״י כי מעשה בא
לפני ר״ת שנשבר העצם למעלה מן הארכובה וחזר ונקשר
ונתרפא והתירה ושמא הטעם היה שאם העצם יצא להוץ לא
היה מתקשר ומתרפא אלא ודאי לא יצא להוץ וכשר:

כפ׳ אלו טריפו׳ דף מ״ב **שבורה** טריפה והוא שנשתברו רוב צלעותיה וצלעות
שם דף נב כל הסוגיא הבהמה הן י״א מכאן וי״א מכאן נשתברו י״א מכאן
ואחת מכאן טריפה והוא שנשתברו מחציין של מול השדרה׳
נשתברו שש מכאן ושש מכאן אם היו הצלעות גדולות שיש
בהן מוח טריפה ואם לאו אף על פי שהן רוב ואף על פי
שנשתברו כלפי השדרה מותרת: וכן אם נעקרו רוב צלעותיה
טריפה׳ ואם נעקרה אפילו צ״ע אחת וחצי הולייתה עמה
שהצלע תקועה בה טריפה׳ וכן אם נעקרה מן השדרה חוליא
אחת אפילו היתה מן החוליא שלמטה מן הכסלים שאין בהן
צלעות הרי זו טריפה:

כמשנה דף מ״ב **דרוסה** טריפה והוא שיטרוף הארי וכיוצא בו את
הבהמה וידרוס עליה בידו׳ או ידרוס הנץ
כ״ף נ״ב והנשר וכיוצא בהן על העוף׳ ונחלקו האמוראים שרבי אלעזר
אומר שאין דרוסה בבהמה גסה ובחיה גסה אלא לארי בלבד
לדברי

לדברי חכמים ואומר שרבי יהודה שאומר דרוסת הזאב בדקה
ודרוסת הארי בגסה לפרש דברי חכמים בא
פס דף תל״ב ולא לחלוק׳ וכן פסקו רב אלפס ורבינו כפ״ה דהלכו׳ שחיטה דף ספ״ר
בסימן כח משה׳ ובספר התרומה פסק דהואיל ויש
אמורא שאומר שבא לחלוק ולחכמים זאב דורס אף בגסה יש
ברף כג כל הקונ״ח להחמיר בדבר׃ במסקנא אין דרוסה לחתול בבהמה אלא
בגדיים וטלאים׳ וכן השועל׳ ואין דרוסה לחולדה לא בעופו׳
והנץ יש לו דריסה אפילו בעוף גדול ממנו׳ אבל שאר העופות
שדורסין יש להם דריסה בעוף שכמותן ואין להם דריסה בעוף
שהוא גדול מהן׳ ואין דריסה לכלב כלל׳ ואין דריסה בשן לא
בציפורן וביד שזהו רגל שלפניה ולא ברגל שלאחריה׳ ואין
דריסה אלא מדעת׳ אבל לא שלא מדעת כגון על ידי נפילה
או שהיה ישן והכה את הבהמ׳ שלא מדעת׳ ודריסה הוא שזורק
ארס כששולף ציפורנו מעל הבהמה או מעל העוף׳ ושיעור
דרוסה במשהו אפילו בגרגרת שפסוקתה ברובה או נקובתה
כ״ף נד בכאיסר והטעם אומר התלמוד זיהרא מיקלא קלי ואזיל פירו׳
כ״ף נג זיהרא הארס הולך ושורף כל סביבותיה׳ ורושם הדריסה
שיאדים הבשר כנגד בני מעים׳ ובסימנין משיאדימו אפילו
סס כל הקונ״ח במשהו׃ כפק דרוסה אסורה עד שתבדק כדרוכה ודאית כיצד
ארי הנכנס לבין השורין ונמצא ציפורן בגבו של אחד מהם
אמר אמימר הילכתא חוששין שמא ארי דרסו ואין אומרי׳ שמא
בכותל נתחכך׳ וכן חתול או שועל או חולדה שנכנסת לבית
העופות והוא שותק והן מקרקרים חוששין שמא דרס אבל אם
היה הוא נוהם והם מקרקרים מיראת נהימתו הן מקרקרים׳
וכן אם קטע ראשו של אחד מהם הנה נח רוגזו׳ וכן אם היו
שותקים הוא והן אין חוששין שאילו הזיק היו מקרקרין׳ ספק
נכנס אחד הטורפין לכאן כפק לא נכנס או שראינו שנכנס
ולא נודע אם כלב הוא או שועל או חתול תולים להקל שכלב
חב״ת סימן נ״ח היה שאין לו דריסה עד כאן שיטת התלמוד׃ ויש לתמוה כי
רוב פעמים חתול נמצא בלול וצועקין התרנגולין ואין נשמרין
מהן מלאכלן ואו׳י שיש למצוא היתר בדבר דדווקא במצילין
עצמן שהתרנגולת בורחת מפני החתול אז אם הכה אותה יש
כ״ף כ נ דריסה שהרי רב חסדא שאומר שיש דריסה לחתול בגדיים
סס וטלאים מעמיד התלמוד במצילין דווקא והוא הדין בעופות
סס שאין דריסה לחתול אלא במציל עצמו שהרי מביא התלמוד
מתרנגולת שרץ חתול אחריה וברח לחדר כו׳ אבל בארי ובזאב
אין חילוק בין מצילין לשאין מצילין שבכל עניין חוששין
בב״ת דלעיל שמא דרסו׃ ואם נשא הזאב שה מן העדר בפיו והצילו הרועה
כבר בארנו שאין דריס׳ בשן ומותר׳ ואם ספק לו אם דרסה ביד
אם לאו ואח״כ נתערבה עם הרבה בהמות שמא יש להתיר כל
אחת מטעם ספק ספקא שמא אין זאת הבהמה שנגע בה הזאב
ואפילו אם היא זו שמא לא דרסה ביד׳ אפס רבינו יצחק פירש
דבריה או דבר שבמניין שיש בו ספיקא דאורייתא אין להתיר׳
בתערובת על ידי ספק ספיקא ובארנו דבר זה במצורת בשר
כ״הלת סימן ... דף כב ע״ג בחלב׃ החתול שהכה אחת מן התרנגולין שאר התרנגולין
מותרין אם הם במקום שיכולין לברוח ואם הם במקום צר
וקטן כולן אסורין כי שמא כמו כן הכה שאר התרנגולים שהיו
כ״ף נג שם שלא אמר התלמוד הנח רוגזו אלא בקוטע ראשו של אחד
דף כח מהם ולא בהכאה׃ גרסינן בריש פרק השוחט מעשה באווז
אחת שהיתה בבית רבה שנמצא צוארו מלוכלך בדם אמ׳ רבה
היאך נעשה אם נשחטנו ואחר כך נבדוק אותו שמא במקום
נקב ישחוט ואם נבדוק אותו בתחילה הלא הוושט יש לו שני
עורות החיצון אדום והפנימי לבן ולכך אין לו בדיקה מבחוץ
אמר לו רב יוסף בנו נבדוק הקנה תחילה מבחוץ ואחר כך
נשחט הקנה לבדו כי עוף הכשירו בסימן אחד ואחר כך נהפוך
הוושט ונבדוק אותו מבפנים׃ עוד יש מעשה אחר בפרק אילו

דף כב טריפות באווז אחד שהיה בבית רב אשי שנכנס לבין הקנים
וכשחזר ראוהו שהיה צוארו מלוכלך בדם ופסק רב אשי כשם
שאומרי׳ שבספק כלב ספק חתול תולין להקל בכלב כך בספק
חתול הכהו ספק קנה הכהו תולין להקל בקנה ונראה לפרש
כל המינ״ח בתו״ס בר״ה א״ת שבמעשה דבפרק דהשוחט לא היו מסופקין בנקיבת קנה
שהרי לא נכנס בין הקנים כמו שנכנס בכאן אבל הספק היה
אם דרסו חתול בידו או ברגלו לכך אומר שם כי הוושט לפי
שהוא אדום מבחוץ אין לו בדיקה מבחוץ שאין ניכר בו
האדמומית אלא בפנים והוא הדין שצריך בדיקה כנגד כל
החלל אבל במעשה דפרק אילו טריפות שתולין בנקיבת הקנה
יש לו לוושט בדיקה מבחוץ אם ניקב כמו שיש בדיקה לגרגרת
שהנקב ניכר בה מן הטעם שבארנו שדריסה אינה ניכרת
כפרק אל״ו טרי׳ דף מ״ג בדבר אדום׳ אבל הנקב ניכר בה לפיכך כשאומ׳ התלמוד שני
עורות יש לו לוושט החיצון אדום והפנימי לבן אומר שם למאי
נפקא מינה לספק דרוסה אבל אינו אומר למאי נפקא מינה
לספק נקובה׳ ורשי פירש במעשה דפרק השוחט כי לא היה
מסופק כלל בדריסה שבספק כלב ספק חתול תולין בכלב וכן
בספק חתול ספק קנה תולין בקנה להקל וצריך בכל מקום
לבודקו שמא נפסק הקנה ברובו או ניקב הוושט שאם היינו
חוששין לדריסה חירה צריך בדיקה כנגד כל החלל אם האדים
הבשר כנגד בני מעיים אף על פי שלא נמצאת הריעותא אלא
בסימנים ולפירושו יקשה מה שאמרנו כי למרה אין נקב ניכר
בדבר אדום׃

נשלמו הילכות טריפות׃ אחל הילכות כיסוי הדם׃ סד

צוה הקב״ה לכסות דם שחיטת חיה ועוף הנאכלין פרט
כפרק כיסוי הדם דף פ״ה לשוחט ונמצאת טרפה כדברי חכמי׳ שנ׳ בפרשת
אחרי איש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוככם אשר יצוד
ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר׃ ושנינו
סס עוד השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר פטור מלכסות׃
סס דף פו ושנינו שחט חיה ועוף במקום אחד כיסוי אחד לכולן׳ וכן שחט
מאה חיות או מאה עופות כיסוי אחד לכולן
כך תשו׳ סס וכ תוס׳ פ׳ רבר כו׳ דף כ ו ע״ב וחייב לברך על כיסוי הדם׃ כיסוי הדם נוהג
אחרי פ״ח במזומן ובשאינו מזומן כמו שדורש בת״כ׳
דף כ״ג וכ״ד ובתלמוד שלנו לא נאמ׳ אשר יצוד לא בהווה׃ והשוחט להולה
סס דף פג בשבת חייב לכסות אחר השבת׃ וכלאים הבאה מבהמה וחיה
מכס׳ ואינו מברך׳ והשוחטו ביו״ט מכסה אותו לאחר יו״ט׃ וכיסוי
סס) כ״ף פז הדם נוהג בחולין אבל לא במוקדשין׃ ת״ר ושפך וכסה במה
ששפך יכסה וזהו בסכי׳ וה״ה בידו או בקיסס ובלבד שלא יכסה
סס ברגל שלא יהא מצות בזויו׳ עליו׃ ותניא ושפך וכס׳ מי ששפך
יכסה מניין שאם שחט ולא כסה וראה אחר שחייב לכסות ת״ל
סס ואומ׳ לבני ישראל וגו׳ מצוה זו על כל בני ישראל׃ מעשה באחד
ששפך ובא חבירו וכסה וחייבו ר״ג ליתן לו עשרה זהובים שכר
כתו׳ סס ברכה שגזל לו׳ ועכשיו בזמן הז׳ אין אנו נותנין לגבו׳ שום קנס
דף פד בחוצה לארץ כדאמרינן בפ׳ החובל שבדבר שאין בו חסרון כיס
ברף כ״ז דלעיל לא עבדינן שליחותייהו׃ מסקינן שם כסהו ונתגלה אינו חייב
לכסות פעם אחרת כסהו הרוח אינו חייב לכסות חזר ונתגלה
אחר שכסהו הרוח חייב לכסות׳ שחט ונבלע הדם בקרקע אם
סס ודף פ״ח רישומו ניכר חייב לכסות׃ שנינו דם הניתז ושעל הסכין חייב
לכסות׳ א״ר יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל
בתו׳ סס בר״ה רבן יש שם דם שלא הוא פטור מלכסות׃ פסק ר״ח וכל רבותי׳ שוין
דף כח בדבר שאף על פי שסובר רמי בר חמא בפרק זרה בורר ורבי
דף ז ירמיה בפרק ראשון דגיטין שאימתי שבמשנה בא לחלוק אין
הלכה

דף נא הלכה אלא כר׳ יוחנן ורבי יהושע בן לוי שאומ׳ בפר׳ חלון שכל
מקו׳ ששנה ר׳ יהודה במשנתינו אימתי בא לפרש במה לחלוק
לפיכך יש לנו לומר שרבי יהודה במשנתינו זו לפרש דברי
סוגי׳ בתו׳ פרק כיסוי הדם דף כ״ז ע״ב ותכסי חכמים בא וכן הלכה׃ השוחט בהמה או חיות או עופות וסח
בנתים בדבר שאינו מענין השחיטה כתוב בספר התרומה
שמסופק הוא אם יצטרך לחזור ולברך על השחיטה כמו בסח
בין תפילין של יד לתפילין של ראש שחוזר ומברך שנים על
של ראש׳ או שמא כמו שסח באמצע אכילתו אינו צריך לחזור
ולברך המוציא כמו כן כשסח בין שחיטה בהמה זו לשחיטה
בהמה אחרת אינו צריך לחזור ולברך ומאחר שספק הוא אסור
לדבר בנתים כי לא ידע מה יעשה אחר כך׃ ובהלכות גדולות
פסק שאם סח בין עוף לעוף מכסה אותו ששחט ואחר כך יברך
וישחוט האחר ואין לנטו׳ מקבלתם כל זמן שאין ראייה ברורה
לסתור דבריהם ואפילו אם יתברר לנו שצריך לחזור ולברך
אסור הוא לדבר מפני שמרבה על עצמו ברכה לבטלה ומטעם
דף לו זה אנו אומרין בפרק הקומץ רבה סח בין תפילין של יד
לתפילין של ראש עבירה הוא בידו וחוזר עליה ממערכי
דף סח המלחמה וכן בפרק בא לו שנינו שנוטל כהן גדול ספר תורה
וקורא בו אחרי מות ואך בעשור ובעשור שבחומש הפקודים
סס דף ע קורין על פה ומקשה בגמרא ויביא ספר תורה אחר ויקרא בו
ומתרץ ריש לקיש מפני ברכה שאינה צריכה׃ אמנם אם סח
בנתים בדבר שהוא מעניין השחיטה כגון תן לי העוף או
הסכין ודאי אין זה הפסק כמו שבארנו
דף קיא ע״א בהלכות ברכו׳ בעניין ברכת המוציא׃ במה מכסין בעפר ובגפסים ובסיד פלשטי״ר בלע״ בפרק כיסוי הדם דף כ״ח
ובזבל דק ובחול דקשאין היוצר צריך לכותשו ובשחיקת
אבנים ובנסורת של חרשים ובנעורת של פשתן דקה ובלבינה
סס כתושה וחרסית ומגופה שכתושה שכל אילו מין עפר הם׃ כפה
עליו כלי או כסהו באבנים אין זה כיסוי שנאמר וכסהו בעפר
סס לפיכך אין מכסין בזבל הגס ובחול הגס וקמח וסובין ומורסן
ושחיקת כלי מתכות לפי שאין ט׳ מין עפר חוץ משחיקת הזהב
בלבד שמכסין בה אף על פי שאין מגדל צמחים לפי שנקרא
עפר שנאמר ועפרות זהב לו ונאמר עד אשר דק לעפר׳ ובפר׳
דף תז אילו עוברין אומר שקרקע להדה איננה ראוי לכיסוי והטעם
מפני שנאמר אשר אם יוכל איש למנות עפר הארץ וכתיב מי
מנה עפר יעקב דבר דק ונפרד שראוי למנות קרוי עפר׃ מכסין
באפר בין אפר עצים בין אפר בגדים אפילו אפר בשר שנשרף
דף פ״ח דלעיל שהרי נאמר מעפר שריפת החטאת דברי בית הילל גרסינן
דף (לא)דף ז בפרק השוחט ובפרק ראשון של ביצה אמר רבי זירא אמר רב
וכסהו בעפר עפר לא נאמר אלא בעפר מלמד שצריך עפר
למעלה ועפר למטה ועיקרי שאר הלכות כיסוי הדם שבארנו
הם במסכת חולין בפרק כיסוי הדם׃ ס ה

כתוב בפרשת תצא כי יקרא קן ציפור לפניך בדרך
בכל עץ או על הארץ אפרוחים או בצים והאם
רובצת על האפרוחים או על הבצים שלח תשלח את האם ואת
דף קלח הבנים תקח לך׃ ושנינו בפרק שלוח הקן שמצות שלוח הקן
אינו נוהג אלא בשאינו מזומן שנאמר כי יקרא דרך מקרה׳
סס ואווזין ותרנגולין ויונים שקננו בפרדס או יוני שובך הרי זה
אינו מזומן אבל במזומן כגון אווזים ותרנגולים ויונים שקיננו
סס בבית אינו חייב לשלח׃ ושנינו עוד שעוף טמא הרובץ על
ביצי עוף טהור או עוף טהור הרובץ על ביצי עוף טמא פטור
סת׳ דף תלט מלשלח׳ שנאמ׳ תקח לך משמע דבר הראוי לך וציפור משמע
דף קמ טהורה׃ עוד אומ׳ שם מה האפרוחים בני קיימא אף ביצים בני
קיימא יצאו ביצים מוזרות שאם ציפור רובצת עליהם שפטור
מלשלח ומה ביצים הצריכין לאמן אף אפרוחים הצריכין
לאמן יצאו המפריחים שהאם רובצת עליה שפטור מלשלחה

ושנינו היתה מעופפת ולא רובצת בזמן שכנפיה נוגעות בקן סס
חייב לשלח ואם לאו פטור׃ היתה שם ביצה אחת או אפרוח סס
אחד חייב לשלח שנאמר קן ציפור מכל מקום׃ שלחה וחזרה סס דף קמא
אפילו ד׳ וה׳ פעמים חייב לשלחה שנאמר שלח תשלח מכל
מקום׃ גרסינן בפרק השואל אמר רב אסור לזכות בביצים כל דף קכ
זמן שהאם רובצת עליהם שנאמר שלח תשלח את האם ואת
הבנים תקח לך אמרינן בפרק שלוח הקן עד כמה משלחה דף קמא
אמר רב יהודה עד כדי שתצא מתחת ידו לפיכך שלח את
האם וחזר וצד אותה הרי זה מותר לא אסרה תורה אלא לצוד
אותה והיא אינה יכולה לברוח בשביל הבנים שהיא מרחפת
עליה שלא ילקחו אבל אם הוציא׳ מתחת ידו וחזר וצדה מותר׃
ובמה משלחה רב הונא אומר ברגליה שנאמר משלחי רגל סס
השור והחמור רב יהודה אמר בגפיה רגליה היינו כנפיה ופסק סס דף תס״א
רב אלפס כרב יהודה המוצא קן בים חייב לשלח שנאמר כה בגמ׳ סס דף תלט
אמר ה׳ צבאות הנותן בים דרך וגומר׃

אלו הן מצות עשה של נזיקין סו סז

תנו רבנן שלשה אבות נאמרו בשור נזקי קרן ונזקי שן ריש פרק קמא דב״ק דף ב׳
ונזקי רגל׳ ושתי מצות עשה יש בהם אחת לדון בנזקי
קרן שנ׳ כי יגח שור וגומר ואין נגיחה אלא בקרן שנאמר וקרני
ראם קרניו בהם עמים ינגח׳ וכתיב וכי יגוף שור וגומר והוא
בנגיחה כדתניא בתחילת סדר נזיקין פתח הכתוב בנגיפה סס
וסיים בנגיחה או נודע כי שור נגח הוא לומר לך זו היא נגיפה
זו היא נגיחה׃

מצות עשה שנייה לדון בנזקי שן ורגל אחת היא שנא׳
כי יבער איש שדה או כרם ושילח את בעירה
ובער בשדה אחר בעירה לשון בהמה הוא׳ וכן כי יבער כמו
אנחנו ובעירנו שיוליך בהמתו בשדה חבירו או בכרם חבירו
ויזיק אותה באחת מאלה או בשלוח בעירה או בבעור ותניא סס
ושלח זו נזקי מדרך כף רגל׳ וכן הוא אומר משלחי רגל השור
והחמור׳ובער זו נזקי השן האוכלת ומבערתו וכן הוא או׳ כאשר
יבער הגלל עד תומו׃ נזקי השן והרגל
כללן הכתוב ביחד מפני שהזיקן בדברים סס דף ט׳ ו״ו כל הסוגיא
שדרכן לעשות תמיד כמנהג ברייתה כגון
בהמה שאכלה תבן או עומרים או הזיקה ברגליה דרך הליכת׳
ועל שניהם חייבה התור׳ לשלם נזק שלם מן המעולה שבנכסיו
שנאמר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם׳ אבל נזקי קרן הוא
ששינתה לעשות דבר שאין דרכה תמיד לעשות כגון בנגיחת
הקרן שהוא האב בין בתולדות הקרן שהוא נגיפה בגופה או סז דף כ
נשיכה רביצה ובעיטה׳ ועל הקרן ותולדותיה חייבה תורה
לשלם חצי נזק מגוף המזיק עצמו שנאמר כי יגוף שור איש את
שור רעהו ומת ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגם את
המת יחצון׃ אחד השור ואחד שאר הבהמה וחיה ועוף אלא כפ״ה דב״ק דף כד
שדבר הכתוב בהווה׃ זה המקרא מפורש במשנה בפר׳ שלישי
הנזיקין בשוין כיצד שור שוה מאתים שהמית שור שוה מאתי׳
בין הנבילה שוה הרבה בין שוה מעט כשנוטל המזיק חצי דף לד כל הסוגיא
החי וחצי המת והניזק נוטל חצי החי וחצי המת נמצא המזיק
והניזק שוין בתשלומין שכל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה
מית׳ למדנו לתם שמשלם חצי נזק שמן השוין למדנו לשאינן
שוין שדין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר׳ או יכול
אפילו כשאינן שוין בדמיהן כשהן חיין אמר הכתוב יחצו את
שניהם אם אמרת כן פעמים שהמזיק משתכר הרב׳ כשהנבלה
שוה למכור לגוים הרבה יותר מדמי המזיק וגם פעמים
שהניזק נוטל הרבה יותר מחצי נזק כגון שחצי דמי שור המזיק
שוין יותר מכל דמי שור הניזק ואם אמרת כן הרי תם חמור מן

חמועד

המועד ע״כ לא דבר הכתו׳ אלא בשוין כאשר בארנו ולמה אמר הכתוב בלשון זה ולא אמ׳ חציו ישלם ללמד שאין התם משלם אלא מגופו ואם נגח ומת אין ניזק נוטל אלא הנבילה ואם אין מגעת לחצי נזקו יפסיד או שור שוה מנה שנגח שור שוה ה׳ מאות אין משלם אלא השור בלבד: עוד מפרש שם כי פחת הנבילה על הניזק ושבח הנבילה חולקין אותה המזיק והניזק דברי ר׳ יהודה שהלכה כמותו כשרבי מאיר חולק עליו׳ כיצד שור שוה מאתים שנגחוהו ומת והרי הנבלה שוה בשעת מיתה ק׳ ובשעת העמדה בדין פחתה ואין שוה אלא פ׳ אין המזיק משלם לו אלא ק׳ אם הוא מועד שדינו לשלם נזק שלם כאשר יתבאר ואם הוא תם משלם לו נ׳ מגופו׳ השביחה הנבילה והרי היא שוה בשעת העמדה בדין מאה ועשרים הרי המזיק מרויח חצי השבח ואינו משלם אלא צ׳ אם היה מועד ואם היה תם משלם מ״ה מגופו וזהו שנאמר וגם את המת יחצון שבח המת יחצון: או נודע כי שור נגח מתמול שלשום כלומר אם לא היה תם אלא הורגל בשינויין שלשה פעמים מתמול ומשלשום הרי שלשה נגיחות בשלשה ימים ומשם ואילך לא ישמרנו בעליו ויגח פעם רביעית שלם ישלם שור תחת שור שישלם נזק שלם מן המעולה שבנכסיו והמת יהיה לניזק ועליו ישלים המזיק עד שישתלם ניזק כל נזקו׳ ואינו נעשה מועד עד שיעשו התראה לבעלים בפני בית דין על כל נגיחה ונגיחה שנאמר והועד בבעליו ולא ישמרנו והוא לשון התראת בעדים כמו העד העיד בנו האיש: ממה שאמרה תורה בנזקי השור ובנזקי הבור והמת יהיה לו לניזק אנו למדין לכל הניזקין שאם שבר אדם כלים של חבירו בין הוא בין בהמתו אין אומר למזיק קח את הכלי השבור ושלם לזה דמי כליו אלא שמין כמה היה שוה בשעת שבירה והניזק נוטל את השברים ועליו ישלים המזיק מה שהזיקו ואפילו אם פיחתו משעת שבירה עד שעת העמדה בדין אין בכך כלום שהרי משעת מיתה ושבירה העמידה הכתוב ברשות הניזק: וממה שאמ׳ תורה מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם אנו למדין מה ששנינו הניזקין שמין להם בעידית ששמין את הנזק ואם בא המזיק לשלם לו קרקע בדמי נזקו ישלם לו במיטב שדותיו כדברי רבי עקיבא שהלכה כמותו מחבירו ואם היה נזקו שוה סלע יתן לו שוה סלע מעידית קרקעותיו ומסיק בפרק ראשון ששומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק וצער ריפוי ושבת ובושת ונזקי קרן ושן ורגל ונזקי בור ונזקי אש ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה וגנב וגזלן ועדים זוממין והאונס והמפתה והמוציא שם רע והמטמא טהרת של חבירו והמדמע תרומה עם חולין של חבירו והמנסך יין חבירו לע״ז כולם משלמים מן המיטב שנינו בפרק ראשון חמשה מעשים תמים יש בבהמה ואם הועדה לאחת מהן נעשית מועדת לאותו מעשה ואילו הן הבהמ׳ אינה מועדת מתחילתה לא ליגח ולא ליגוף ולא לישוך ולא לרבוץ על כלים גדולים ולא לבעוט ואם הועדה לאחת מהן הרי הוא מועדת לו׳ אבל השן מועדת בתחלתה לאכול את הראוי לה והרגל מועדת מתחלתה לשבור כדרך הליכתה ומועדת מתחילתה לרבוץ על פכים קטנים וכיוצא בהן ולמעך אותם: חמשה מיני בהמות מועדין מתחילת ברייתן להזיק ואפילו הן בני תרבות לפיכך אם הזיקו או המיתו בנגיחה או בנשיכה או בדריסה וכיוצא בהם חייבים בעליהם נזק שלם ואלו הן הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס פירו׳ רבינו שלמה ברדלס חיה קטנה ששמה פוט״יש בלעז וכן הנחש שנשך הרי זה מועד ואפילו היה בן תרבות: כל מועד משלם נזק שלם מן העלייה מן המעולה שבנכסים וכל תם משלם חצי נזק מגופו: כמה דברים אמורים כשנכנסה הבהמה לרשות הניזק והזיקתו אבל נכנס הניזק לרשות המזיק והזיקתו בהמתו של בעל הבית הרי זה פטור על הכל שהרי אומר לו אילו לא נכנסת לרשותי לא הגיע לך היזק והרי מפרש בתורה ושלח את בעירה ובער בשדה אחר: הזיקה בר״ה או בחצר שאינה של שניהם לא למזיק ולא לניזק או בחצר שהיא של שניהם והרי היא מיוחדת להניח בה פירות ולהכניס בה בהמתו לזה ולזה כגון הבקעה וכיוצא בה או בשן או ברגל הזיקה כדרכה הרי זה פטור מפני שיש לו רשות להלך בכאן ודרך להלך כדרכה לאכול ולשבר בדרך הליכתה ואם נגחה או נגפה או נשכה או רבצה או בעטה אם תמה היא משלם חצי נזק ואם מועד היא משלם נזק שלם כך שנינו בבריית׳ בפרק ראשון: כבר בארנו תולדות הקרן: ותולדות השן אם נתחככת בכותל להנאתה והזיקה בהכוכה וכן טנפה פירות להנאתה: ותולדות הרגל אם היזיקה בגופה דרך הלוכה או כשכשה בזנבה או באוכף שעליה או בפרומביא שבפיה או בזוג שבצוארה וכן החמור שהזיק במשאו בשעת הילוכו ועגלה המושכת בקרון שהזיקה בשעת משיכתה כל אילו תולדת הרגל הן ברשות הרבים פטורין וברשות הניזק משלמין נזק שלם כך תניא בפרק שני: האבות קרוין אבות נזיקין על שם שעושין הנזק כמו שנקראים חסידי׳ על שם שעושין החסד: ואחד האבות ואחד התולדו׳ אם היה אב מועד תולדתו מועדת ואם היה תם תולדתו כמוהו: כל האבות והתולדות מועדים מתחילתן חוץ מן הקרן ותולדותיו שהן מתחילתן תמין עד שיהו מועדים כאשר בארנו: כל תולדות כאב שלה חוץ מצרורות המנתזין מתחת רגלי הבהמה בשעת הלוכה אף על פי שתולדת דרגל הם ופטור עליהן ברשות הרבים כרגל ואם הזיק ברשו׳ הניזק משלם מן המעולה שבנכסיו כרגל שהוא אב׳ מכל מקום בהמה שנכנסה ברשות הניזק והלכה והיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברו את הכלי׳ משלם חצי נזק מן המעולה שבנכסיו ואומר התלמוד שם כי חצי נזק צרורות הילכתא גמירי לה מפי הקבלה: מסקינן בפרק ראשון ובפ׳ אילו נערות שכל המשלם נזק שלם מוציאין מידו אפילו בחוצה לארץ ממון שהוא חייב לשלם כמו שלוה מחבירו וכל המשלם חצי נזק הרי תשלומין אילו קנס חוץ מחצי נזק צרורות שהוא הלכה מפי הקבלה כאשר בארנו: זה הכלל כל המשלם מה שהזיק הרי זה ממון וכל המשלם יתר או פחות כגון תשלומי כפל או חצי נזק הרי היתר על הקרן או הפחות קנס׳ ואין מחייבין קנס אלא על פי עדים אבל המודה בקנס בכל הקנסות פטור׳ וכל קנס אין גובה אותו בחוצה לארץ׳ ואם היה הניזק תופס משל המזיק קודם ההיזק אין מוציאין אותו מידו או אפילו בשעת ההיזק אם תפס המזיק בעצמו׳ אבל בדברי׳ אחרים לא הקילו לתפוס שאם יתפוס אין מוציאין אותו מידו מפני שאין דנין דיני קנסות וזה יפסיד יתר על מה שהזיקו׳ בין כך ובין כך מנדין אותו המזיק עד שיסלק היזיקו מדתניא ר׳ נתן אומ׳ מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו ת״ל לא תשים דמים בביתך: תניא בפ״ב תרנגולין שהיו מפריחין ממקו׳ למקום ושברו את הכלי׳ בכנפיה׳ משלמין נזק שלם ואם ברוח שבכנפיהם משלמין חצי נזק׳ היו מהדסין על גבי עיסה או על גבי פירות וטנפו או נקרו משלמין נזק שלם הזיקו בעפר או בצרורות שהעלו בכנפיהם או ברגליהם משלמין חצי נזק: גרסי׳ בפ״ב שאלו בני הישיבה המשסה כלבו של

של חבירו בחבירו מה המשסה ודאי פטור מדיני אדם וחייב
מדיני שמים בעל הכלב מהו מי יכול לומר מה עשיתי לך או
שמא הניזק יכול לומר לא היה לך לגדל כלב רע כזה בתוך
ביתך שאתה מכיר בו שהוא נושך כשמשסין אותו ומסיק רבא סם
אם תמצא לומר המשסה כלבו של חבירו בחבירו חייב בעל
הכלב אם שיסהו בעצמו ונשכו בעל הכלב פטור שכל המשנה
ובא אחר ושינה בו פטור: הבהמה שאכלה פירות וירקות כו'ה
וכבר בארנו שבעל הבהמה פטור מפני שיש לה רשות להלך
לשם והיא מועדת מתחלתה לכך ואף על פי כן שנינו בפרק דף יט
שני אם נהנית משלמת מה שנהנית׳ כיצד אכלה שומשמין סם דף כ
וכיוצא בהן רואין אותן כאילו הן שעורין או עמיר: ומשלם
דמי עמיר לרבה ודמי שעורין לרבא׳ והניא אם אכלה אוכלין סם
הרעים לה כגון שאכלה חטים ולא נהנית פטור: אכלה אוכלין
שאין דרכה לאכול כגון שאכלה כסות או
כלים פוסק שמואל שהלכה כמותו בדיניה
כשרב חולק עליו שבין ברשות הניזק בין
ברשות הרבים משלם חצי נזק שזה שינוי ודרך בני אדם להניח
כסותם וכליהם ברשות הרבים עד שינוחו מעט: בהמה שאכלה
אוכלין שאינה דרכה לאכול אלא על ידי הדחק כגון פרה
שאכלה שעורין וחמור שאכל כרשינין או דגים וכלב שלקק
השמן וחתול שאכל תמרים וכל כיוצא באילו תניא בפ' כיצד
הרגל שאם אכלה ברשות הניזק משלם נזק שלם וברשות דף יט
הרבים פטור ואם נהנית משלמת מה שנהנית שנינו שם בהמ' כדף יט
שאכלה מתוך הרחבה בין דרך הליכתה בין שעמדה ואכלה
משלמת מה שנהנית ואפי' חזרה על צידי הרחבה ואכלה מהן
אומר שם שמואל שהיא פטורה אבל אם הניחה את הרחבה כדף כא
והלכה ועמדה בצידי הרחבה ואכלה משלם מה שהזיקה:
אכלה מפתח החנות משלם מה שנהנית מתוך החנות משלם כדף יט
מה שהזיקה: שמואל פוסק בפרק חמשי כרבי שאומר שהמכנים כדף מז
קדרות או פירות לחצר בעל הבית והזיקתו בהמתו של בעל
הבית בעל הבית פטור עד שיקבל עליו לשמרן והלכה כשמואל
בדיניה: בפרק רביעי אומר שהמוסר בהמתו לשומר חנם או דף מה
לנושא שכר והשוכר או לשואל נכנסו תחת הבעלים ואם
הזיקה השומר חייב׳ בד"א בזמן שלא שמרוה כלל אבל אם
שמרוה שמיר' פחותה אם שומר חנם הוא פטור ושאר השומרין
חייבין אבל אם שמרוה שמירה מעולה כראוי ויצאה והזיקה
השומרים פטורים והבעלים חייבין: עוד שנינו שם שור כדף מה
שקשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו כראוי בדלת שיכולה
לעמוד ברוח מצויה ויצא והזיק אם תם הוא משלם חצי נזק
ואם היה מועד פטור שנאמר ולא ישמרנו בעליו הא אם שמרו
פטור ושמור הוא זה׳ וכן אם הזיק בדבר שהוא מועד מתחלתו
כגון שאכל דברים הראוים לו או שיבר ברגליו בדרך הילוכו
פטור מלשלם: אמרינן בפרק הכונס שכל בהמה שהזיקה דף נה ונח
פירות מחוברים משערים מה שהזיקה בששים ומשלם בעל
הבהמה או השומר׳ כיצד אכלה בית סאה שמין לו ששים
בית סאה באותה שדה כמה היתה שוה וכמה היא שוה עתה
אחר שנפסדה בו הבית סאה ומשלם חשאר וכן אם אכלה קב
או רובע אפילו קלח אחת שמין בששים׳ רב פסק שם כרבי כדף כט
שמעון שאומר שם שאם אכלה פירות גמורין שאינן צריכין כדף כה
לקרקע משלם דמי פירות גמורין בשויהן אם סאה דמי סאה
ואם סאתים דמי סאתים׳ ומחמת זה הפסק אומר התלמוד
בפרק נערה והא קיימא לן כל דבר העומד ליגזז כגזוז דמי אף דף נא
על פי שחכמים חולקין על זה בפרק שבועת הדיינים בהמה דף מג
שחבלה באדם בין בכוונה בין שלא בכוונה אם תמה היא בפרק רביעי דף מ"ג
משלם חצי נזק מגופה ואם מועדת משלם נזק שלם ופטור מן
השבת ומן הבושת ומצער ומריפוי שהרי דברי' אילו לא חייבה

תורה בחם אלא לאדם שחבל בחבירו אבל בהמה שחבלה
בחבירו הרי זה כמו שהזיק ממונו שאינו חייב אלא נזק בלבד
דף כז) דף לז כדאיתא בפרק החובל שנינו בפרק רביעי שור של ישראל
שנגח שור של הקדש ושל הפקר ושל עובדי אלהים אחרים או
שורם שנגח שור של ישראל פטור שנאמר
סם דף מ"ד ובפרק קמא דף י"ג כי יגוף שור איש את שור רעהו ושור ההפקר
שנגח וקור' שיתפום אותו הניזק עומד אחר
כב"ר דף לח חכרה בו הרי זה פטור קנס קנסו עובדי אלהים אחרים לחייב
שורם כשהזיק שורו של ישראל אפילו הוא תם לפרוע נזק
שלם מפני שאינן יראים וחרידים להזיק בני אדם ואם לא
יתחייב אותם על נזקי בהמתם אין משמרין אותה ומפסידים
דף ו ממון הבריות בפרק קמא הקשה אביי לרבא כתוב אחד אומר
מיטב שדהו ישלם וכתוב אחד אומר כסף ישיב לבעליו׳ אמר
כדף ט רב הונא או כסף או מיטב׳ ומקשה והתניא ישיב לרבות שוה
כסף ואפילו סובין ומתרץ שזהו כשאין לו לא כסף ולא מיטב׳
סם דף ב פסק רב אלפס שאין הלכה כרב הונא אלא כרב פפא ורב הונא
בדף ו' דלעיל בריה דרב יהושע שהיו אחרונים ותירצו דדוקא בקרקעות
אמרה תורה מיטב כדי שיקפצו עליו קופצים לקנות אבל אם
נתן שוה כסף מן המטלטלים כל דבר נחשב מיטב ואפילו
סובין שאם אינו נמכר כאן נמכר במקום
כתו' דף ט' דלעיל בריה אחר רב הונא אחר: והגיה רבינו יעקב דבר זה שיבוש
הוא שאין חולקין זה על זה שהכל מודים
כסף או מיטב אם יש לו׳ ואם אין לו כל דבר הוא מיטב כאשר
דף יד בארנו: מסקינן בפרק ראשון שאם מת המזיק קודם שישלם
אין בית דין נזקקין למטלטלין של יתומים אלא לקרקע וגובין
לניזק מן הזיבורית מפני שהניזק נעשה כבעל חוב ומטלטלין
של יתומי' אינן משועבדי' לבעל חוב ואם תפס הניזק מטלטלין
סם דף ו בחיי המזיק גובין לו מהן אחרי מותו: כתבו רב אלפס ורבינו
כ"ת דהלכות נזקי ממון דף תקת"ב משה שכבר תיקנו הגאונים לגבורת בעל חוב מן המטלטלין
לפיכך מגבין הנזקין מן המטלטלין של יתומי'׳ ורבינו יעקב
הגיה על זה׳ זה אינו שהרי אין אנו סוברין כן אלא בכתובה
שמקנה מטלטלין אגב מקרקעי שכתוב שם נכסים דאית להון
אחריות ודלית להון אחריות כולהון יהון אחראין וערבאין׳
וגם רב שרירא לא תיקן אלא בכתובה׳ עד כאן דבריו׳ ולא
דף יד דקדק בתשובת הגאונים כי ודאי תקנות: שנינו בפרק ראשון
שאין דנין נזקין אלא על פי עדים כשרים בני חורין בני ברית
שיעידו בבית דין שנעשה ההיזק בפניהם׳ וגרסינן בפרק
דף כב המוכר פירות שור שהיה רועה על שפת הנהר ונמצא שור הרוג
בצידו אף על פי שזה מנוגח וזה מועד ליגח וזה מנושך וזה
מועד לישוך אין אומרי' בידוע שזהו נגחו וזה נשכו
פ"ג דב"ב דף כה ע"א עד שיעידו בדבר עדים כשרים ובתוספ' לא גרסינן
דף מו כל הכונס על שפת הנהר: בפרק חמישי דנזקין גרסינן שור
שנגח את הפרה מעוברת ונמצא עוברה בצידה ואין ידוע אם
עד שלא נגחה הפילה או מחמת הנגיחה הפילה משלם נזק
הפרה ואינו משלם דמי הוולד שהרי אומר שמואל שאף על
פי שאומר סומכוס ממון המוטל בספק חולקין חכמים חולקין
עליו ואומרים זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראייה
ואפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא׳
סם דף יט / וכן כתו' סם וכתו' פרק חזקת הבתים דף ל"ה פסקו רבינו יצחק ורב אלפס יחיד ורבים
הלכה כרבים ואין הלכה כסומכוס וגם
במשמעות דברי שמואל משמע שסובר
דף קב כחכמים: וגם בפ' השואל גבי באחד ששכר
מרחץ מוכיח שרב נחמן שהלכה כמותו בדינין סובר כחכמים:
דף כב גרסינן בפרק ב' מכריז רבא ואי מכריז רב יוסף הני עיזי השוק
המזיקות מתרין בבעליהן שנים וג' פעמים ואם משם והלאה
לא ישמרו רשאין הניזקין לשחוט אותם שחיטה כשרה ואומרי'
לבעליהן

לבעליהן בואו ומכרו בשר שלכם אף על פי שלא הגיע יום
כתו' סס השוק אומר ר"י דווקא באותן שעומדות לשחיטה כי אף על פי
שישלמו טורח הוא לבא עמהן לדין וגם פעמים שאין עדים
אבל עז העומדת לחלבה ורחל לגיזתה יכול לומר כשיזיק
אשלם כמו שמצינו שם בעיזי דבי תרבו שאמר להצניעם ולא
דף ע ט צוה לשחטם : גרסינן בפרק מרובה אמרו חכמים אסור לגדל
בהמה דקה וחיה דקה בארץ ישראל במקום השדות והכרמים
אבל ביערות ובמדברות של ישראל מגדלין ׳ ומגדלין בסוריא
בכל מקום ׳ וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום ׳ ולא
סס כדף פג כלב רע אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל ׳ אבל מגדל
הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר ביום קושרו ובלילה מתירו ׳
אבל כלב שאינו רע מותר לגדל שדווקא לאלמנה אומ' במסכת
(פרק ב' דף כב) (דף לג) עבודה זרה שאסור לגדל הכלב מפני חשד : שנינו בפרק ג'
שני שוורים תמים שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק
שניהם מועדין משלמין במותר נזק שלם ׳ אחד תם ואחד
מועד מועד בתם משלם במותר נזק שלם ותם במועד משלם
במותר חצי נזק כיצד שור תם שהפסיד בשור תם אחר שוה
מנה וחזר זה האחרון והפסיד בראשון שוה ארבעים הרי בעל
הראשון משלם לבעל האחרון שלשים ׳ היו שניהם מועדין
בעל הראשון משלם ששים ׳ הראשון מועד והאחרון תם בעל
הראשון משלם שמנים ׳ הראשון תם והאחרון מועד בעל
הראשון משלם עשרה : אמרה תורה וכי יגח שור איש או אשה
כפ"ה דף נ ד ומת סקול יסקל אחד השור ואחד שאר בהמה חיה ועוף
שהמיתו נסקלים לא דבר הכתוב אלא בהוה
בין שיהיה השור תם בין שיהיה מועד ׳ (במכילתא פ"ד דף מ"א ובגמרא דף מ"ג)
בין שיהיה האדם גדול בין יהיה קטן ׳
שנאמר או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו ואפילו
דף מ א הרג את העבד אמרה תורה השור יסקל : בפרק רביעי מה בין
תם שהרג את האדם למועד שהרג שהתם פטור מן הכופר
והמועד חייב בכופר שנאמר ואם שור נגח הוא מתמול שלשום
והועד בבעליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל
סס וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו ׳ ומקשה התלמוד ומאחר
שאפילו שור תם נסקל היאך ימצא מועד ומתרץ כגון שהרג
וברח הרג וברח הרג וברח וברביעי נתפס שאין הבעלי' חייבין
דף ב בכופר עד שיסקל השור : ובתחילת נזיקין אומר דמועד לאדם
הוי מועד לבהמה ומועד לבהמה לא הוי מועד לאדם ׳ ובשיטה
דף מ א זו אומר רב זביד בפרק רביעי : זה שנאמר
בתורה וגם בעליו יומת דרשו רבותי' בידי (במכילתא משפטים פרש' י' ובפרק קמא דסנהדרין דף ט"ו)
שמים יכול אף בידי אדם תלמוד לומר מות
יומת המכה רוצח הוא על רציחתו אתה
הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו ואם נתן כופר מתכפר
סס דף מ לו ׳ ואף על פי שהכופר כפרה הוא ממשכנין מי שנתחייב
בכופר בעל כרחו : ונתן פדיון נפשו דמי ניזק לדברי חכמים
(סס) כדף מ ה כן תניא בפרק ד' : עוד אומר שם לדברי חכמים שאין גומרין
סס דף מ ד דינו של שור אלא בפני בעליו ׳ ואם לא היו לו בעלים כגון
שור הפקר ושור הקדש ושור גר שמת ואין לו יורשין אם המית
הרי זה נסקל וגומרין דינו אף על פי שאין לו בעלים : בפרק
דף ע ו הנשרפין המשסה כלבו בחבירו והרגו אין הכלב נסקל עליו
וכן אם גירה בו בהמה או חיה והרגוהו אבל אם נטל הנחש
בידו והגיע פיו ליד חבירו עד שנכנס לתוכו ונשכו ומת לדברי
סס ובדף ע"ח חכמים הנחש יסקל שארס הנחש שממית מעצמו הוא מקיאו ׳
לפיכך זה האדם שהשיך בו הנחש פטור ממיתת בית דין :
דף כב תניא בפרק שיני דנזיקין הנכנס לחצר בעל הבית שלא
ברשותו ונגחו שורו של בעל הבית ומת השור בסקילה והבעלים
דף מ ד פטורין מן הכופר : מוכיחות ההלכות בפר' רביעי שור המועד
שהמית בכוונה נסקל והבעלים חייבים כופר ואם המית שלא

בכוונה כגון שנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם פטור
מן המיתה והבעלים משלמין כופר ותם שהמית בלא כוונה
פטור מן המיתה ומן הכופר ואם נתכוון להמית נסקל והבעלי'
פטורין מן הכופר וכן מקנס העבד : למי נותנין הכופר ליורשי (סס דף מג) (סס דף י)
הנהרג ואם המית אשה הכופר ליורשיה מאביה ואינו לבעלה :
כופר העבדים בין גדולים בין קטנים בין זכרים בין נקבות סס דף מ
הוא הקצוב בתורה שלשים סלעים כסף יפה בין שהיה העבד
שוה מאה מנה בין שאינו שוה אלא דינר : סח

מצות עשה לדון בנזקי הבור שנאמר וכי יפתח
איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו
ונפל שמה שור או חמור בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו
והמת יהיה לו מכאן שהבעלים מטפין בנבילה ושנינו בפרק (כפ' קמא דף י') (דף נ)
חמישי אחד השור ואחד הבהמה לנפילת הבור ולהפרשת
הר סיני לתשלומי כפל ולהשבת אבידה ולפריקה ולחסימה
ולכלאים ולשבת וכן חיה ועוף וכיוצא בהן ולא נאמר שור
וחמור אלא שדבר הכתוב בהווה ׳ אם כן למה נאמר חמור
מאחר שאפילו לא נכתב כי אם שור היה
(סס דף נ ג ובפרק המניח דף כ"ח) הכל בכל לדרוש בא שור ולא אדם חמור
ולא כלים לפיכך נפל לתוכו שור וכליו
ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על
הכלים : בפרק חמישי תנו רבנן החופר בור ברשות היחיד דף מ ט
ופתחו ברשות הרבים חייב כאלו פותחו כולו לרשות הרבים
שזהו בור האמור בתורה דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא אומר
הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור האמור בתורה ׳ אמר
רבה לא נחלק רבי עקיבא על רבי ישמעאל בבור ברשות הרבים סס
דודאי חייב שנאמר כי יפתח או כי יכרה אם פותח חייב כורה
לא כל שכן אלא שעל ידי כרייה ופתיחה באה לו ולא נחלקו
אלא בבור ברשותו שרבי עקיבה אומר אף בזה דבר הכתוב
שנאמר בעל הבור ישלם שיש במשמע שהבור יש לו בעלים
ורבי ישמעאל אומר בעל הבור בעל התקלה : פסק רב אלפס סס דף כ
שאף על פי שרב יוסף חולק שם על רבה ק"ל בכל התלמוד
דרבה ורב יוסף הלכ' כרבה חוץ משדה ענין
ומחצה הן סימני השמועות בבבא בתרא (פ"ק דף י"ב ובפרק ח' דף קי"ד ובפ"ק ט' דף קמ"ג)
וגם קיימא לן הלכה כרבי עקיבא מחבירו
הלכך לא שנא בור ברשות הרבים ולא
שנא בור ברשות היחיד אם הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו
חייב עד כאן דבריו : כסה את בורו כראוי אף על פי שהתליע כפ"ה דף נ ג
מתוכו ונפל לתוכו שור ומת פטור שנאמר ולא יכסנו הא
כסהו פטור : ותנו רבנן בפרק ראשון החופר בור תשעה ובא דף י
אחר והשלימו לעשרה האחרון חייב ותניא חכמים אומרים סס דף יא
מניין לבעל הבור שעליו להעלות שורו מבורו תלמוד לומר
כסף ישיב לבעליו והמת וגומר : שנינו שם אחד החופר בור כפ"ה דף נ
שיח ומערה חריצין ונעיצין אם כן למה נאמר בור מה בור
שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית
עשרה טפחים׳ היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או
חמור ומת פטור ואם הוזק בו חייב ׳ ודורש
בירושלמי כי יפתח איש בור או כי יכרה (סס דף ה' ע"א ומביאו בתו' כרק קמא דף ג' בד"ה לא עיקר)
איש בור ׳ בור בור שני פעמים אחד למיתה
ואחד לנזקין ואעפ כן כשאנו דורשין שור סס דף כג
ולא אדם אין אנו ממעטין אדם כי אם ממיתה המפורשת בפי'
בפרש' אבל אם הוזק שם אדם בעל הבור חייב נזק שלם : הלכ'
כשמואל בדיני שאמר שם בור שחייבה עליה תורה אפילו לא (בדף כ' כל הקונה)
מתה הבהמה אלא מהבלו ואין צריך לומר מתה מחבטו לפיכך
אם היה עומק בור כרוחבו אין בו הבל ואם לא נחבטה הבהמה
בו כגון שהיו שם ספוגין של צמר ומתה פטור ׳ היה עמקו יתר
על רחבו יש לו הבל ואם מתה בו הבהמה חייב אף על פי שלא

נחבטה

נחבטה בקרקע עשה תל גבוה עשרה ברשות הרבים ונחבטה
בו הבהמה ומתה חייב לשלם ואם היה פחות מעשרה פטור על
ס דף כ״ו מיתת הבהמה אבל אם הוזקה בלבד חייב לשלם: אמר רבא
שור שהוא חרש או שוטה או קטן או סומא או שנפל בלילה זהו
שור האמור בתורה שחייב בעל הבור על מיתתו אבל שור אם
הוא פקח ונפל שם ביום ומת פטור שזהו כמו אונס מפני שדרך
ב״ק דף ג׳ בהמה לראות ולסור מן המכשולות: הבור מאבות נזיקין הוא
שם דף ה ותלדותיו כמוהו מועדין מתחילתן׳ וכל המניח תקלה הרי זו
מתולדות הבור אם הוזק בו אדם או בהמה חייב לשלם זה
שהניח התקלה נזק שלם בין שהפקיר התקלה בין שלא הפקיר
שהרי הלכה כרבי יוחנן שאמר מפקיר נזקיו חייב ודלא כרבי
דף כ״ט כל הכונס אלעזר תלמידו שחולק עליו בפרק שלישי: ואם מת שם אדם
או הוזקו בהן הכלים פטור׳ דקיימא לן
שם דף כ״ח ובפרק קמא דף ג׳ כשמואל דאמר כולן מבורו למדנו׳ כיצד
המניח אבנו או משאו או סכינו או תבנו
וקשו וכיוצא בהן ברשות הרבים והוזק בהן בין אדם בין בהמה
בפרק כ״ז חייב נזק שלם: המניח את הכד ברה״ר והלך המהלך ונתקל בה
ושברה פטור לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים כשהן
מהלכין: ואם הוזק בה בעל הכד חייב
בתו׳ שם ברה״ר לפי מהלכין בניזקין ואומ׳ רבי׳ יצחק אף על פי שבארנו
ב״ק דף כ״ו שבעל הבור פטור מנזקי שור פקח ביום זהו
מפני ששור תמיד עיניו למטה ומתבונן ומתכוין בהליכתו
דף ל יותר מאדם: עוד בפר׳ שלישי השופך את המים ברשות הרבי׳
והוזק בהם בין אדם בין בהמה חייב בנזקין ואם נטנפו כליו
וס וב״ק דף ו׳ פטור: ותניא כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין
מערותיהן בימות החמה אין להן רשות בימות הגשמים אף על
דף ל דלעיל פי שיש להם רשו׳ אם הזיקו חייבין לשלם: המצניע את הקוץ
ואת הזכוכית והגודר את גדרו בקוצים וגדר שנפל ברשות
שם הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו אמר רבי יוחנן לא שנו אלא
בבמפריחם חוץ לגדר לצד רשות הרבים אבל אם צמצם אותם
בתוך רשותו פטור לפי שאין דרכו של בני אדם להתחכך
וז כל הכונס בכתלים: תנו רבנן חסידים הראשונים היו מצניעין קוצותיהן
וזכוכיותיהם בתוך שדותיהן ומעמיקין להן
שם דף ג׳ ל׳ג וכתו׳ שם מב ל׳ו שלשה טפחי׳ ומפרש הטעם בירושלמי כדי
שלא תעלם המחרישה ורב ששת היה
משליכם בנהר חדקל ואמר רב יהודה מי שרוצה להיות חסיד
יקיים מצות נזיקין שלא יזיק לא הוא ולא ממונו לאדם רבינא
אמר יקיים דברים הכתובים במסכת אבות ויש אומרים יקיים
לברך הברכות כולן כאשר בארנו בענין הברכות: תנו רבנן
דף נ בפרק חמישי לא יסקל אדם אבנים מרשותו לרשות הרבים:
דף ס ובפרק חזקת הבתים שנינו אין עושין חלל תחת רשות הרבים
ולא בורות שיחין ומערות ואף על פי שהעגלה יכולה להלך על
גביהן והיא טעונה אבנים שמא תפחת התקרה מלמטה שלא
דף נ מדעתו: ובפרק חמישי אומר שהחופר בור לצורכי רבי׳ מותר:
דף כ׳ כל הכונס בפרק חזקת הבתים שנינו אין מוציאין זיזין וגזוטראות לרשו׳
הרבים הם ראשי הקורות ופירש הגאון אלא אם כן היו למעלה
מגמל ורכבו והוא שלא יאפיל הדרך על בני רשות הרבים׳
ואם רוצה כונס לתוך שלו ומוציא׳ כנס ולא הוציא הרי זה
מוציא כל זמן שירצה אבל אינו יכול להחזיר הכתלים למקומ׳
לעולם כר׳ יוחנן שכל מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו׳
לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות יוצאין לרשות הרבים הרי הן
בחזקתן ואם נפלה חוזר ובונה אותה כשהיתה כך המסקנא
שם ואילן שהוא נוטה לרשו׳ הרבים קוצץ כדי שיהא גמל עובר
דף צ ט תחתיו ורוכבו: תנן בפרק המוכר פירות מי שהיתה לו דרך
רשות הרבים עוברת בתוך שדהו ונטלה ונתן להם אחרת מן
הצד מה שנתן נתן וזכו בה ומה שנטל לא זכה בה: ס ט

מצות עשה לדון בנזקי האש שנאמר כי תצא אש
ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או
השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה:
בפרק הכונס דף כ״ח המקרא הזה מדבר בהדליק בתוך שלו
והלכה והדליקה בתוך של חבירו על ידי
קוצים שמצאה ועל ידי כן אכלה גדיש של
ברף ס׳ ובפרק קמא ריש דף ו׳ חבירו או הקמ׳ המחובר לקרקע או שליחכה
ניר שדה החרושה וצריך לחרוש אותה פעם
אחרת שלם ישלם המבעיר את הבערה לפי שלא שמר גחלתו
דף ס״א שלא תצא ותזיק: שנינו בפרק הכונס המדליק את הגדיש
והיו בו כלים ונדלקו רבי יהודה אומר שלם ישלם כל מה
שם דף ס שבתוכו וחכמים אומרים אין משלם אלא הגדיש שדורשין מה
הקמה בגלוי אף כל בגלוי פרט לטמון ואפילו מוריגין וכלי
שם דף ס״א בקר שדרכו להיות בתוך גדיש לא ישלם׳ במה דברי׳ אמורים
שמדליק בתוך שלו שכל טמון פטור מגזירת הכתוב אבל
במדליק בתוך של חבירו מודים חכמים שאף על פי שלא
ישלם כיס וארנקי דברים שאין דרכן להצניע בגדיש מכל
מקום ישלם מוריגין וכלי בקר שדרך להטמינם בגדיש׳ וכן
מודים חכמים במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכו
דף ס ב שכן דרך להניח כל דבר בבתי׳ ומסיק רב אשי שאפילו טענו
שם כוס של כסף אם הוא אמוד לכך נשבע ונוטל המדקדק בשמוע׳
שם דף כ״א כל הכונס ימצא הדברים כאשר בארנו אותם והלכה כחכמים: המדליק
בתוך רשותו צריך להרחיק מסוף המיצר כדי שלא תעבור
הדליקה לתוך שדה של חבירו ופסק שם הלכה כרבי שמעון
שאומר שם הכל לפי גובהו של דליקה ואם לא הרחיק כראוי
ועברה האש והזיקה חייב לשלם נזק שלם ואם הרחיק כראוי
שם דף כ״ו ועבר׳ האש והזיקה פטור שזו מכה בידי שמי׳ היא פסק רב אלפס
דף כ דווקא כאן הלכה כר׳ שמעון מטעם שבארנו אבל בפ׳ לא יחפור
שאומר שם כשהבית והעלייה לשני׳ לא יעמיד התחתון תנור
בתוך הבית אלא אם כן יש עליו גבוה ד׳ אמות שלא תאחוז
בתקרה המעזיבה היה מעמידו בעלייה עד שיהא תחתיו
מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח ובשל נחתומין שמסיקין
תמיד צריך בתנור מעזיבה ארבע טפחים ובכירה שלשה
טפחים ואם הזיק משלם מה שהזיק רבי שמעון אומר לא
נאמרו כל השיעורין הללו אלא שאם הזיקו פטור מלשלם
לשם אין הלכה כרבי שמעון שהרי העמידה אביי בשיטה בפ׳
דף קי״ח הבית והעלייה שאומר שם שר׳ יהודה ורבי שמעון ורבן שמעון
בן גמליאל בשיטה אחרת אמרו ומקבלת הגאונים שבכל
מקום שיאמר התלמוד בענין זה אין הלכה כאחד מהן והטעם
הוא שבדבר שמסיק שם תמיד צריך להזהר יותר שלא יזיק:
בפרק הכונס דף כ״א עברה הדליקה נהר או שלולית של מים ורחבו ח׳ אמות פטור
עברה גדר שהיא גבוה ארבע אמות או דרך רשות הרבים פטור
שם ותניא במה דברים אמורים באש הקודחת כך הגירסא בספרים
ישנים ובשלנו גרסינן הקולחת פירוש שקילוח מתמר ועולה
למעלה אבל בנכפפת שהרוח מטה אותה וכופה לצדדין
והעצים מצויין שם אין לה אומד אלא אפילו עברה אלף אמה
שם דף כ״ט חייב: השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני
שם אדם וחייב בדיני שמים ומפרש ריש לקיש משמיה דחזקיה
בד״א שמסר להם גחלת שדרך גחלת להכבות מאליה קודם
שתעבור ותדליק אבל אם מסר להם שלהבת חייב שהרי
מעשיו גרמו ורבי יוחנן חולק על זה ואין הלכה כמותו לגבי
שם חזקיה רבו של רבי יוחנן: שלח הבערה ביד פקח זה הפקח
שם דף כ״ה שהבעיר חייב לשלם והשולח פטור: הכופף קומתו של חבירו
לפני האש עד שתדלוק אם אין האש מגעת לה אלא
ברוח שאינה מצוייה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים:
דף כב הלכות שבארנו במצוה זו הם בפרק הכונס: ובפרק שיני
אמר

אמר רבי יוחנן שאש שעברה והזיקה אדם וחבלה בו הרי
המבעיר חייב בנזקו בשבתו וברפויו ובצערו כאילו הזיקו בידו
אף על פי שאשו ממונו הוא הרי הוא כמו שהזיק בחציו · אבל
על הבושת אינו חייב עד שיתכוין כמו שאו׳
דף כ״ו והעיקר בפר׳ החובל דף פ״ו — שם בסוף הפרק · אבל אם הזיקו בהמתו או — סס דף כ״ו ובפרק המ׳יח דף ל״ה
בורו את האדם אינו חייב אלא בנזק בלבד:
דף ג — ובפרק ראשון אומר שכל תולדות האש כאש כיצד הניח אבן
או סכין או משא בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו חייב
לשלם נזק שלם שכל אילו וכיוצא בזה תולדות הבערה הם
ואם נפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו פטור: ע

מצות

עשה לדון בנזקי איש שהזיק את רעהו בין
בגופו בין בממונו שנאמר וכי יריבון אנשים
והכה את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות ונפל למשכב אם
יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן
ורפא ירפא: ונפל למשכב תרגומו ויפול לבוטלן כלומר לחולי
שמבטלו ממלאכתו · אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו על
בפרק הנשרפין דף ע״ח — בוריו וכוחו · ונקה המכה ד׳מ׳ה נאמר וכי תעלה על דעתך
שיהרג זה שלא הרג אלא למדך כאן שחובשין אותו עד שנראה
אם יתרפא זה וכן משמע כשקם זה והלך על משענתו אז ונקה
המכה · רק שבתו יתן הוא ביטל ממלאכתו מחמת חולי ואם
במשנה פרק החובל דף פ״ג ובגמ׳ דף פ״ה — קיטע ידיו ורגליו רואין את ביטול מלאכתו מחמ׳ החולי כאילו
שומר קישואין שהרי אף לאחר החולי אין ראוי למלאכת יד
ורגל והוא כבר נתן לו תשלומי נזק הוא דמי ידו ורגלו שנאמר
סס — יד תחת יד רגל תחת רגל · ורפא ירפא ישלם שכר הרופא: הא
סס דף פ״ג כל הסוגיא — למדת מתוך תורה שבכתב שחבורה תחת חבורה אינו ממש
אלא תשלומי ממון הוא והוא הדין לתחת הנאמרת בעין ובשאר
אברים ועוד אמר הכתוב לא תקחו כופר לנפש רוצח אבל אתה
לוקח לחסרון אברים ותחת החבלות וכן זה שנאמר בתורה
כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו אינו אלא נתינת ממון
מיימוני פ״א דהלכות חובל ומזיק דף תק״ע — והדברים האלה קבלה בידינו מרבותינו רב מפי רב עד משה
מסיני וכן היו דנין בבית דינו של יהושע ובית דינו של שמואל
הרמתי ובכל בית דין שעמדו מימות משה ועד עכשיו: החובל
סס — בחבירו חייב לשלם ה׳ דברים נזק ושבת וצער ורפוי ובושת
וחמשה דברים אילו כולן משתלמין תשלומין מן המעולה
סס — שבנכסין כדין כל המזיקין ורפוי ושבת כבר באדנו: ונזק הוא
שאם קיטע יד חבירו או רגלו רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר
בשוק כמה היה יפה וכמה הוא יפה עתה ומשלם דמי הפחת
מיימוני׳ דלעיל עם במגיד משנה — שהפחית מדמיו הוא שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ומניין
שמזיק חבירו חייב בצער בפני עצמו שהרי נאמר באונס תחת
אשר עינה והוא הדין לכל אשר מצער חבירו בגופו שהוא חייב
דף פד ופה — לשלם דמי הצער · ובפרק החובל דורש עוד מפצע תחת פצע
סס דף פ״ו ובפרק כיצד דף כ״ו — ליתן צער במקום נזק: ומניין שהוא חייב בבושת בפני עצמו
שנאמר ושלחה ידה והחזיקה במבושיו וקצותה את כפה בכלל
בדף פ״ו דלעיל — דין זה קנס המבייש: ואינו חייב על הבושת עד שיהא מתכוון
אבל המבייש את חבירו בלא כוונה פטור לפיכך ישן וכיוצא
דף כו — בו שבייש פטור: בפר׳ כיצד הרגל דורש עוד מפצע תחת פצע
לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון שאדם מועד לעולם
ואפילו ישן ואפילו שיכור שחבל בחבירו או הזיק ממון חבירו
משלם מה שהזיק מן המעולה שבנכסים · במה דברי׳ אמודים
שהישן חייב לשלם בשנים שישנו כאחד ונתהפך אחד מהם
והזיק את חבירו או קרע את בגדיו שאונס כזה חייב עליו אדם
המזיק אבל באונס גמור פטור כגון זה
סס דף נ׳ ע״א ומביאו בתו׳ פ״ק דף ד׳ בד״ה כיון דכייף ובתו׳ רי״ פרק ג׳ דף כ״ז בד״ה ושמואל אמ׳ — שמפרש בירושלמי אם היה אחד מהם ישן
ובא אחר ושכב בצדו זה שבא באחרונה הוא
מועד ואם הזיקו הישן פטור וכן אם הניח
כלי בצד הישן פטור שזה שהניחו הוא

המועד שפשע: בפרק החובל מסיק שכשם שאומדין למיתה — דף כא
כך אומדים לניזקין כיצד הרי שהכה את חבירו בצרור קטן
שאין בו כדי להזיק או בקיסם של עץ קטן וחבל בו חבלה שאין
חפץ זה ראוי לעשותו הרי זה פטור שנאמר באבן או באגרוף
דבר הראוי להזיק · אבל חייב הוא בבושת
במשנה סס דף צ׳ ובגמרא דף כ״ח — בלבד שהרי אפילו רקק בגופו של חבירו
חייב בבושת · לפיכך צריכין העדים לידע — סס דף
באיזה דבר הזיק ומביאין הדבר שהזיק בו לבית דין עד
שאומדין אותו דבר ודנין עליו · ואם אבד אותו דבר ואמר
החובל לא היה בו כדי להזיק וכמו אנוס אני והנחבל אומר
היה בו כדי להזיק ישבע הנחבל ויטול כמו
לקמן בהיפיך הדף ע״ג — שיתבאר: והברזל אין
לו אומד אפי׳ מחט קטנה — בפרק הנשרפין דף ע״ו
ראויה היא להמית ואין צריך לומר להזיק
ר״ס פרק החובל דף ו׳ ע״ב ומביאו באלפסי סס דף כ״ח — גרסינן בירושלמי החובל בחבירו חבלה
שהוא ראוי לשלם החמשה דברים כולן
משלם חמשה · הזיקו נזק שאין לו אלא
ארבע אינו משלם אלא ארבעה · שלשה משלם שלש · שנים
משלם שנים · אחד משלם אחד · כיצד קיטע ידו או רגלו או
אצבע מהן או שסימא את עינו משלם חמשה נזק וצער ורפוי
ושבת ובושת · הכהו על ידו וצבתה וסופה לחזור · על עינו
ומדדה וסופה לחיות משלם ארבעה צער וריפוי ושבת ובושת ·
הכהו על ראשו וצבה נותן לו שלשה צער ורפוי ובושת · ואם
הכהו במקום שאין נראה כגון בגבו שאין לו שום בושת משלם
שנים צער ורפוי · הכהו במטפחת שבידו או בשטר וכיוצא
באילו נותן אחת והו׳ הבושת בלבד · עד כאן דברי הירושלמי:
ובפרק החובל מפורש כמו כן שאם כוואו בשפוד או במסמר — דף פג
על צפרניו במקום שאינו עושה חבורה ולא מעכב מלאכה
משלם הצער בלבד ואם השקהו סם או סכו סם לרפאות מכתו — סס
ושינה מראה עורו משלם לו ריפוי בלבד עד שיחזור מראהו
כמו שהיה כבתחילה: אסרו בחדר נותן לו דמי השבת בלבד — סס דף
רקק בפניו חייב על הבושת בלבד וכן כל כיוצא באילו:
המבעית את חבירו וכן אם צעק באזנו חרשו פטור מדיני אדם — סס
וחייב בדיני שמים והוא שלא נגע בו אבל אוחזו ועשה לו
הדברים האילו חייב בתשלומין: כמה היא הצער הכל לפי — סס דף פו
הניזק יש אדם שהוא רך ומעונג ביותר ובעל ממון ואילו יתנו
לו ממון הרבה לא היה מצטער מעט ויש אדם בעל טורח ובעל
כח ועני ומפני זהוב אחד מצטער צער הרבה ועל פי הדברים
האלה אומדין ופוסקין את הצער: כיצד משערין צער במקום — סס דף פ
נזק כגון שחסרו אבר אומדין כמה אדם כזה רוצה ליתן בין
לקטוע לו אבר זה בסייף בין לקטוע לו בסם אם גזר המלך
עליו שיקטעו לו האבר ואומדין כמה יש בין זה לזה ומשלם
המזיק: אמר רבא קיטע ידו נותנין לו דמי ידו ושבת רואין — סס כל הסוגי׳
אותו כאילו שומר קישואין ורואין כמה הוא שכר שומר
קישואין בכל יום ועושין חשבון כל ימי חוליו של זה ונותן לו
וכן אם קטע את רגלו רואין אותו כאילו שומר הפתח · סימא
את עינו רואין אותו כאילו הוא מטחינו ברחים וכן כל כיוצא
בזה אוחזו ותקע באזנו וחרשו נותן לו דמי כולו שהרי אינו
ראוי למלאכה כלל: ומה ששנינו בתחלת
דף ב׳ והסוגיא בתו׳ דף כ״ה דלעיל בד״ה חרש — מסכת ערכין דחרש נודר ונערך לשם
מדבר בחרש סופר או נוקב מרגליות שאין
השמיעה מפסדת זאת האומנות: כיצד
סס דף צ״א כל הסוגיא — משערין הריפוי אומדין בכמה ימים יתרפא
זה החולי וכמה הוא צריך ונותן לו מיד ואין
מחייבין אותו ליתן דבר יום ביומו ודבר זה תקנה היא למזיק ·
וכן השבת אומדין אותו ונותנין לו מיד ואם היה מתגלגל
בחוליו

בחוליו והולך ואורך ימי החולי יתר על מה שאמדוהו אינו
מוסיף לו כלום ׳ וכן אם הבריא מיד אין פוחתין לו ממה
שאמדוהו : כשפוסקין בבית דין על המזיק ומחייבין אותו
שם לשלם גובין ממנו הכל מיד כמו שאומ׳ רבי חנינא שאין נותנין
זמן לחבלו אבל אם בבשת בלבד נתחייב נותנין לו זמן לשלם
מה דס״נ ובנמתה דף פ״ו שהרי לא חסרו ממון : כיצד משערין הבושת הכל לפי המבייש
והמתבייש ואינו דומה מתבייש מן הקטן למתבייש מן הגדול
ומכובד שמביישו אדם נקלה בושתו מרובה ׳ והמבייש את
שם שם הישן חייב בבושת ׳ והמבייש את השוטה פטור ׳ והמבייש
שם בדף כ״ח את החרש חייב ׳ והמבייש את הגר
במשנה דף פ״ו ואת העבד חייב ׳ והמבייש את הקטן בדף כ״ו
אם כשמכלימין אותו נכלם חייב ואם
שם אינו נכלם פטור ׳ ומכל מקום אינו דומה מבייש את הקטן
למבייש את הגדול ולא המבייש עבד למבייש בני חורין ולא
בדף כ׳ כל הכונס המבייש חרש למבייש פקח : הכהו בלאחר יד או תלש בשערו
או העביר טליתו ממנו או פרע ראש האשה או רקק והגיע בו
הרוק נותן לו דמי בושתו ארבע מאה זוז סטרו נותן לו מאה זוז׳
בדף צ״א אמר רב פפא לא שנו אלא שרקק בו אבל לא בבגדו ׳ משום
שם רבי יוסי בר רבי חנינא אמרו זאת אומרת ביישו בדברי׳ פטור :
ו דף ו׳ ע״ג ותכיחו בחלפסי שם דף ל׳ ובשירי דף ק״ח ע״ד וגרסינן בירושלמי בשם ריש לקיש המבייש תלמיד חכם אף
בדברים נותן לו דמי בושת שלם ואומר שם מעשה באחד
דאיקפיד לרבי יהודה ברבי חנינא אתא עובדא קמיה דריש
לקיש וקנסוה ליטרא של זהב : אף על פי שהמבייש שאר העם
פטור מן התשלומין מ״מ עון גדול הוא שהרי אפילו במקום
תוכחה נצטוינו שלא לבייש שנאמר הוכיח תוכיח את עמיתך
וב׳ אבות פ״ג דף ח ולא תשא עליו חטא : ואמרו חכמים כל המלבין פני חבירו
דף נ ברבים אין לו חלק לעולם הבא שנינו עוד בפרק החובל התוקע
לחבירו נותן לו סלע פירש רבינו שלמה בלשון אחר הכהו
בכפו על אזנו נותן לו סלע דמי בושת מלבד נזק צער וריפוי
בס״ד דב״ת דף לו אם ישנו שם ׳ ומסיק רב יהודה שכל כסף האמור בתורה כסף
צורי ושל דבריהם כסף מדינה וסלע מדינה יש בו שלשה
דינרים וחצי נחשת וחצי דינר כסף נמצא שהוא שמינית
ונס׳ שם בר״ה וסל דכניהם שבסלע צורי ואומר רבינו יצחק דווקא במקום שהזכירו סלע
צורי אבל מנה וזוז אינו של מדינה שהרי שואל התלמוד בפרק
דף נ החובל על זאת המשנה שאמר רבי יוסי הגלילי מנה אם רוצה
לומר מנה צורי או של מדינה ואינו פושטה מדרב יהודה : וגם
דף ס ה בפרק אף על פי גבי עני שנותן לאשתו כלים של חמשים זוז
ואומר שהם של מדינה דאם של צורי עני מביין לו כל זה ואינו
בפ׳ החובל דף פ״ד מוכיח זה מדרב יהודה : אמר רבא נזקי שור בשור ונזקי שור
שם באדם גובין אותו בבבל ובחוצה לארץ ומסקינן שאינו מדבר
דף ט ו בנזקי קרן שהרי פסק בפר׳ ראשון שחצי נזק הוא קנס ומחמת
ובדף פ״ד דלעיל כל הכונס כן אומר רבה אין מועד בבבל מאחר שאין מתחייב בנגיחות
הראשונות אלא מדבר בנזקי השן ורגל שהן מועדים מתחילתן
והזיקן מצוי אבל נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור אין גובין
אותו בבבל ולא בחוצה לארץ שהרי צריך סמוכין לדברי׳ האלה
כמו שאומר שם ואין סמיכה בחוצה לארץ ואף על פי שהבא
לידון בעידי הודאות והבא לידון בעידי הלוואות אומר שם
שבחוצה לארץ דנין אותו בשליחות הסמוכין שבארץ ישראל
שאם לא כן אין דנין אותם בחוצה לארץ שנאמ׳ על כל הפרשה
בפ׳ החנרס דף פ״ח ומכולה שם ב״ע׳ ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ודרשינן לפניהם ולא
לפני הדיוטות דלפניהם האלהים האמור למטה עונה דמשמע
בדף פ״ד דלעיל מומחין ׳ אומר שם במסקנא כי עבדינן שליחותייהו במילתא
דשכיחה ואית ביה חסרון כיס אבל בדבר המצוי ואין בה חסרון
כיס כגון בושת ודברים שאינו מצוי ויש בו חסרון כיס כגון נזקי
אדם באד׳ ונזקי אדם בשור אין אנו עושין שליחותם : כתב רב
שם דף כט אלפס מנהג שתי ישיבות שאף על פי שאין גובין קנס בנדין

אותו עד דמפייס לבעל דינו ואם נתן לו שיעור הראוי ליתן לו
מתירין אותו נדויו מיד בין נתפייס בעל דינו בין לא
נתפייס בעל דינו עד כאן דבריו ואי׳ נרא׳
וכן הוה בתשירי שם דף קל״ט ע״ג לר״י דהאי לנקטי׳ בכובסי׳ דלשבקי׳ לגלימי׳
בפ״ק דף טו הוא ואמרינן נמי גבי האי כלבא דאכל
אימריה משמתינן לידה עד דסליק הזיקו
בס״ג דהלכות חובל ומזית דף תקנ״ב אבל משום תשלומין לא משמתינן : כתב
הרמבם כבר נפסק הדין שכל המבייש
תלמידי חכמי׳ אפי׳ בדברי׳ קונסין אותו וגובין ממנו משקל ל״ה
דינר מן הזהב שהו׳ משקל ט׳ סלעי׳ פחו׳ רביע וקבלה הוא בידינו
שגובין קנס זה בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ ומעשים
היו אצלינו בכך בספרד ׳ ויש תלמידי חכמים שמוחלין על
זה וכן נאה להם ויש שתובעים ועושים פשרה ביניהם אבל
הדיינין אומרים למבייש חייב אתה ליתן לו ליטרא של זהב
דף מ״ט עד כאן דבריו : בפרק המישי שנינו הנוגף את האשה ויצאו
ילדיה אף על פי שלא נתכוון חייב לשלם דמי ולדות לבעל
ונזק וצער לאשה וכיצד משערינן דמי וולדות שמין את האשה
כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה ונותנין
כך משמע שם דף מ״ט לבעל ואם מת הבעל נותנין ליורשיו ׳ ואם נגפה אחר מיתת
הבעל אף דמי וולדות לאשה ׳ הנוגף את האשה ויצאו ילדיה
ומתה אף על פי שהיו שוגג הרי זה פטור מן התשלומין ואינו
משלם כלום שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם יהיה
בפרק הנשרפין דף ע״ט ובפרק אלו נערות דף לה אסון לא יענש ודרש תני דבי חזקיה מכה בהמה ישלמנה
ומכה אדם יומת מה מכה בהמה לא חלקת בין שוגג למזיד בין
באונס בין ברצון שלעולם חייב ממון שאדם מועד לעולם אף
מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד שלעולם פטו׳ ממון׳
ואמרו חכמים שאף על פי שנתכוון להכות חבירו ונגף את
דף ע״ט האשה חייב מיתה ופטור מן התשלומין בפר׳ הנשרפין : המכה
אביו ואמו ולא עשה בהם חבורה חייב בחמשה דברי׳ אבל אם
עשה בהם חבורה או שחבל בחבירו בשבת אפילו היה שוגג
דף פ״ו פטור מן התשלומין מפני שהוא עון מיתת ב״ד כמו ששנינו בפ׳
בפרק הלוקין דף י״ג החובל ׳ והלא החובל מקלקל הוא וכל המקלקלים בשבת
פטורין מן המיתה ולמה נחשב זה החובל עון שיש בו מיתת
הכי איתא שם גבי קורע בחמתו בית דין הואיל ונחת רוח עשה ליצרו הרע בעת שחבל בחבירו
הרי הוא כמתקן ונמצא עון מיתה לפיכך פטור מן התשלומין :
בדף ל׳ דלעיל החובל בחבירו ביום הכפורים אפילו במזיד חייב בתשלומין
אף על פי שעבר עבירה שחייב עליה מלקות ׳ והרי כל המחייב
מלקות ותשלומין לוקה ואינו משלם שאין אדם לוקה ומשלם
כך הם הדברים בכל חוץ מהחובל מחבירו שהוא משלם שהרי
בפרק אלו נערות דף לה כל הסוגיא בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין שנא׳ רק שבתו
יתן ורפא ירפא : תניא בתוספתא דבבא
פרק ט׳ דף כ״ז עמוד א׳ קמא החובל באשת איש השבת והריפוי
לבעלה והצער שלה והבושת והנזק אם
בגלוי כגון שחבל בפניה ובצוארה בידיה ובזרועותיה השליש
שלה ושני שלישי לבעל ואם בסתר הוא הנזק השליש לבעל
ושני שלישי לאשה של בעל נותנין לו מיד ושל אשה ילקח בהן
קרקע והבעל אוכל פירות : מכאן יש ראיה שיש קניין לאשה
בלא בעלה לעניין הגוף והוא הדין בנותן
בתוס׳ פ״ק דקידושין בד״ה ר׳ אליעזר אומר בדף כ״ד מתנה סתם לאשה וכן
בס״ג דהלכות זכיה ומתנה דף תל״ו פסקו ר״י ורבינו משה :
בס״ד דהלכות חובל ומזית דף תק״ע כתב רבינו משה בד״א
שחבלו בה אחרים אבל חבל בה בעלה חייב לשלם לה מיד
כל הנזק וכל הצער וכל הבשת והכל שלה ואין לבעל בהן
הפירות ואם רצונה ליתן הדמים לאחר נותנת וכזה הורו
הגאונים והבעל מרפא אותה כדרך שמרפא כל חולייה והמזיק
דף ל״ב את אשתו בתשמיש המטה אמרינן בפרק הכונס שהוא חייב

היינו אותה סהביא לעיל
בנזקיה ונפלאתי על זה שהרי שנינו בתוספתא החובל באשתו
בין שחבל הוא בין שחבלו אחרים מוציאין מידו וילקח בהן
בפרק החובל דף פט כל הסוגיא ע"ש וכן הסוגיא גם במיימו' בלעיל
קרקע והוא אוכל פירות׃ והאשה שחבלה בבעלה אם היה
תוספת בכתובת מחייבין אותה למכור התוספ' לבעלה בטובת
הנא' וגובה ממנה אם רצה הבעל ואם רצה לגרש' ולגבו' מן הכל
גובה ואם לא היה לה תוספ' אינ' יכולה למכור לו עיקר כתובת'
שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה כדי
שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אלא אם רצה הבעל כותב
עליה שטר בדמי חבלו או מגרשה ונוטל מכתובתה הראוי
דף פז לו׃ תניא בפ' החובל החובל בבניו הגדולים אם אין סמוכין על
שולחנו נותן להם מיד והקטנים ילקח בהן קרקע בנזקו והם
אוכלי' פירותיו וכן הדין באחרי' שחבלו בהם ואם היו סמוכים
על שולחנו וחבל בהם פטור בין גדולים בין קטנים ואם חבלו
בהם אחרים בגדולים יתן להם מיד ובקטנים ילקח בהן קרקע
דף פז והם אוכלים פירותיה' עד שיגדלו׃ שנינו שם חרש שוטה וקטן
פגיעתן רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורים
אף על פי שנתפתח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן אינן
שם חייבים לשלם שבשעת שחבלו אינם בני דעת׳ העבד והאשה
פגיעתן רעה החובל בהם חייבים והם שחבלו באחרים פטורין
אבל משלמין לאחר זמן אם נתגרשה האשה או מת בעלה או
סוף פרק בתרא שנשתחרר העבד׃ שנינו במסכת ידים אמרו הצדוקים קובלים
אנו עליכם פרושים ומה שורי וחמורי שאיני חייב בהן במצות
אני חייב בנזקם עבדי ואמתי שאני חייב בהן במצות אינו דין
שאתחיי' בנזק' אמרו להם לא אם אמר' בשורי וחמורי שאי' בהם
דעת תאמר בעבדי ואמתי שיש בהם דעת שאם אקניטנו ילך
וידליק גדישו של חבירו ואהיה חייב לשלם
דף ו וטעם זה מביא בפרק ראשון דנזיקין׃ אסור
במשנה פרק החובל דף צ' ובגמרא דף צ"א
לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו ולא
החובל בלבד׳ אלא כל המכה אדם מישרא'
בפרק אלו נערות דף לה
בין קטן בין גדול בין איש בין אשה דרך
בזיון הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר לא יוסף אם הזהירה
בכ' בת' רחכו' דף כ"ג תורה שלא להוסיף בהכאות החוטא קל והומר למכה את
בסנ' מיתו' דף נ"ח הצדיק׳ אפילו להגביה ידו על חבירו אף על פי שלא הכהו
הרי זה נקרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה ריעך׃ בפר'
דף לה אילו נערות המכה את חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה
דף נח לוקה שאין כאן תשלומין׃ בפרק ארבע מיתות גוי שהכה את
ישראל חייב מיתה שנאמר ויפן כה וכה וירא כי אין איש׃
קנס קנסו חכמים לאילו השוטים בעלי זרוע שיהא הנחבל
נאמן ונשבע בנקיטות חפץ שזה חבל בו ונוטל מה שראוי לו
דף מד והוא שיהיו שם עדים כמו ששנינו בפרק כל הנשבעין כיצד
היו שני עדים מעידים אותו כשנכנס לתוך ביתו שלם ויצא
חבול ולא ראוהו בעת שחבל בו והוא אומ' לא חבלתי בו והלה
דף מו אומר אתה חבלת בי הרי זה נשבע ונוטל׳ ומפרש שם במה
דברים אמורים כשהיתה הכה במקום שיכול לעשותה בעצמו
אבל עלתה לו נשיכה בגבו וכיוצ' בו הרי זה נוטל בלא שבועה׃
הודה החובל שהוא חבל משלם חמשה דברים שהרי העדים
מיימוני פ"ה דחובל ומזיק דף תק"ע ע"ש במח
היו שם שנכנס לתוך ביתו שלם בשעת המריבה ויצא חבול
אבל אם לא היו שם עדים כלל והוא אומר חבלת בי והוא
הודה מעצמו פטור מן הנזק ומן הצער וחייב בשבת ובבשת
וריפוי על פי עצמו לפיכך אם כפר ואמר לא חבלתי נשבע
שבועת היסת׳ ולמה משלם אדם שלשה דברים אילו על פי
עצמו שהשבת והריפוי ממון הוא ואינו קנס שאם לא יתן לו
הרי הסרו ממון שהוא בתרפא בו ובטל ממלאכתו והבשת לא
הגיע לו אלא בשעה שהודה לפנינו שהוא חבל שהנחבל שלא
ראוהו שחבל בו אדם אין לו בשת והודאתו בבית דין הוא
שביישה אותו׳ נמצאת למד שאין הפרש בבשת בין בשת

המגיע לו אם חבל בו בפני אחרים ובין בשת המגיע לו על
שהודה בפני אחרים שחבל לפיכך משלם אדם בשת על פי
דף מא עצמו ואינו משלם קנס ובעניין זה שנינו בפרק אילו נערות
האומר פתיתי בתו של פלוני משלם בושת ופגם על פי עצמו
ואינו משלם קנס׃ אינו דומה מזיק חבירו בגופו למזיק בממונו
שהמזיק בממון חבירו כיון ששילם מה שהוא חייב לשלם
נתכפר לו ומכל מקום מצוה לשאול ממנו מחילה כאשר בארנו
סוף סימן יו דף כט במצות הוידוי׳ אבל החובל בחברו אף על פי שנתן לו ה' דברי'
אין מתכפר לו ואפילו תקריב כל אילי נביורת אין מתכפר לו
ולא נמחל לו עונו עד שיבקש מחילה מן הנחבל וימחול לו
דף נב) שם כדאיתא בפרק החובל׳ ואסור לנחבל להיות אכזרי ולא ימחול
בספ' ריומא דף ואין זה דרך זרע ישראל ואמרו רבותינו כל המעביר על מדותיו
דף קמט מעבירין על כל פשעיו׃ ונרסינן בפרק השואל כל שחבירו
נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה שנאמר
גם ענוש לצדיק לא טוב וכתיב כי לא חפץ רשע אתה ולא
דף נג יגורך רע ואמרינן בפרק החובל כל המוסר דין על חבירו הוא
נענש תחילה אם יש דיין בארץ שיוכל לבא לדין לפניו׳ ואמר
שם) כתו' שם רבי יצחק אוי לו לצועק יותר מן הנצעק ורבינו שמואל גורס
משפטו' פרש' יו אוי לו לצועק יותר ממי שאינו צועק וכן הוא במכילתיה׃ ועוד
יש הפרש בין נזקי גופו לנזקי ממונו כמו שאומר בסוף פרק
דף נב החובל שהאומר לחברו סמא את עיני קטע את ידי על מנת
שאתה פטור חייב בה' דברים שהדבר ידוע שאין אדם רוצה
בכך אבל האומר לחבירו קרע את כסותי שבור את כדי על
מנת שאתה פטור הרי זה פטור ואם לא אמר לו על מנת שאתה
דף נג פטור חייב לשלם אף על פי שהרשהו להשחית ומסיק שם
במה דברים אמורי' כשבאו הכלים לידו תחילה בתורת שמירת
כגון שהיו שאולין או מופקדים אצלו ואמר לו שבר וקרע
ועשה כן חייב לשלם עד שיאמר לו על מנת שאתה פטור אבל
אם אמר לו קח לי כלי זה ושברו בגד זה וקרועהו ועשה כן הרי
זה פטור׃ אדם מועד לעולם בין ער בין ישן בין שוגג בין מזיד
בפרק כיצד הרגל דף כו ונאמר מכה בהמה ישלמנה ולא חילק הכתוב בין שוגג למזיד
ואח' המזיק בגופו של חבירו או שאר ממונו משפט אחד להם׃
בפ"ה דף ת"ח במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברשות המזיק פטור
דף לב עד שיתכוין להזיק׃ גרסינן בפרק המניח אמר רבי יוחנן הלכ'
כאיסי בן יהודה שאומר שנים שהיו מהלכים ברשות הרבים
אחד מהלך ואחד רץ והוזק אחד מהן בחבירו שלא בכוונה
זה הרץ חייב מפני שהוא משנה ואם היה בערב שבת בין
השמשות פטור מפני שהוא רץ ברשות כדי שלא תיכנס השבת
דף י והוא אינו פנוי׃ גרסינן בפרק ראשון דנזיקין חמשה
שישבו על כסא אחד ולא נשבר ובא אחר וישב עליו ונסמך
על חבירו ונשבר אף על פי שהיה ראוי לישבר בהם קודם
שישב הואיל וקרב את שבירתו האחרון חייב דכוחו כגופו דמי
ואומרים לו אילו לא נסמכת עלינו היינו עומדי' קודם שישבר
כתו' שם וגרסי' שם אמר רב פפא כגון פפא בר אבא פירש רבינו יצחק
שהיה זה האחרון כבד כפפא בר אבא אבל אחר לא יניחו
דף נב לעמוד מפני סמיכתו וכולן חייבין בפרק הניזקין אמר רבי
יוחנן המזיק את ממון חבירו היזק שאינו ניכר הואיל ולא
נשתנה הדבר ולא נפסדה צורתו הרי זה פטור מן התשלומין
דין תורה אבל מדברי סופרים אמרו הואיל והפחית את דמיהן
הרי זה חייב ומשלם מה שהפחית מדמיהן אם היה מזיד כמו
דף נג ששנינו שם המטמא והמדמע והמנסך
בשוגג פטור במזיד חייב ודבר זה קנס
פסרף כג ובירוש' פס דף מ"ז ע"א
הוא שקנסו חכמים שלא יהא כל אחד
ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני והלכה
כדברי ר' יוחנן שהרי חזקיה שהולק שם עליו עולה בתיובתא׃
דף נג) דף נג המנסך יין חבירו לעבוד' זרה לא נאסר היין שאין אדם מישרא'
אוסר

אוסר דבר שאין שלו דכיון שאינו שלו לא שמיה תקרובת ואם היה לו בו שותפות או שהיה משומד שהרי הוא כגוי או שהתרו בו וקבל התראה שהרי הוא משומד הרי זה אוסר היין וחייב לשלם והיאך יתחייב זה לשלם והרי הוא מתחייב בנפשו מפני שמשעה שהגביהו נתחייב לשלם ואינו מתחייב בנפשו עד שינסך כדאיתא בפרק השוחט ׃ גרסינן בפרק שני דנזיקין אמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסילקן או הוא קידם וסילקן פטור שמשעה שהשליכו נפסקו חציו והרי היו שם כרים וכסתו׳ ׃ וכתב רב אלפס דרבה לטעמיה שפוטר שורף שטרותיו של חבירו בפרק הגוזל קמא דלא דיין דינא דגרמי ואין הלכה כן כמו שיתבאר ולרבינו יצחק נראה דגרמא בנזיקין הוא ופטור לדברי הכל ׃ בפ׳ הגוזל ראשון מסקינן שהשורף שטרותיו של חבירו חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר אע״פ שאין גוף השטר ממון הרי גרם לאבד כל הממון וכיוצ׳ בזה נקרא דינא דגרמי בכל התלמוד ׳ ובלבד שיודה לו המזיק ששטר זה מקוים היה וכך וכך היה כתוב בו ומחמת ששרפו הוא שאינו יכול לגבות החוב׳ שאומר שם היכי דמי אי דאיכא סהדי דידעי מה דכתיב בשטרא נכתוב ליה שטרא מעליא ואי דליכא סהדי מנא ידענא כמה ישלם אמר רבא תהא במאמינו למזיק כאשר בארנו ׃ המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ונתחייב המוחל לשלם מה שקיבל אפילו לר׳ מאיר דדאין דינא דגרמי אינו משלם יותר כך פסק רב שר שלום גאון וכן מוכיח גבי קריבה דרב נחמן בפרק הכותב ׃ בפרק לא יחפור מסקינן דגרמיה בנזיקין פטור אבל אסור ׳ וצריך לחלק מה בין גרמין בנזקין לדינא דגרמי וחילק רבינו יצחק ללשון אחד דדינא דגרמי הוא במקו׳ שהוא בעצמו עושה ההיזק לממון חבירו וללשון אחר פי׳ במקו׳ שבשעת מעשה עושה ההיזק ואי אפשר ליישב לשני הלשונות את כולן כשתדקדק בהלכו׳ ׃ ועוד כי טיהר הטמא ועירבו בעל הבית עם פירותיו דמחייב לרבי מאיר בפ״ע כמה לא יתיישב בכלל דהוא עצמו אינו מזיק ממון חבירו וכן בשעת מעשה אין ההיזק בא ׳ לכך נראה לרבי יצחק בר ר׳ אברהם לפר׳ שהואיל דדינא דגרמי מטעם קנס כמו שמוכיח בירושלמי יש לומ׳ דכל היזק המצוי ורגיל לבא אם לא שקנסו חכמים על כך שייך דינא דגרמי כעין טעם שבארנו למעלה גבי מטמא ובכך מתיישבות כל ההלכות ׃ גרסינן בפרק שני דנזיקין אמר רבא הזורק כלי מראש הגג לארץ ולא היה תחתיו כלום וקדם אחר ושברו במקל בעוד שהוא באויר קודם שיגיע לארץ הרי זה פטור דמאחר שלא שיבר אלא כלי שסופו להשבר ביד בודאי נמצא כשובר כלי שבור וכן כל כיוצא בזה פטור ׃ גרסי׳ בפרק החובל שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק הבריו ואילן שהו׳ עומד לקציצה מפני שהוא מזיק הרבים וקדם אחר ושוחט שור זה וקצץ אילן זה שלא מדעת בעליו חייב לשלם לבעלים כמו שיראו הדיינין שהרי הפקיעו מלעשות מצוה ואם טען אתה אמרת לי להורגו ולקוצצו הואיל והוא עומד לכך הרי זה פטור ׃ אמנם בחוצה לארץ אין גובין עכשיו קנס זו כדאמר שם דבר שאין בו חסרון כיס אין אנו עושין שליחות הסמוכין שבארץ לדון בו כל המזיק ממון של חבירו ואינו יודע מה הזיקו הרי הניזק נשבע בתקנת חכמים ונוטל כמו הנגזל והוא שיטען דברי׳ שהוא אמוד בהם כמו שבארנו בנגזל כיצד לקח כיס של חבירו והשליכו לים או לאור או שמסרו ביד אנס לדברי רבינו יעקב כאשר יתבאר ואבד ׳ בעל הכיס היה אומ׳ זהובים היה מלא והמזיק היה אומר איני יודע מה היה בו שמא עפר או תבן היו בו הרי זה הניזק נשבע בנקיטת חפץ ונוטל וכיוצא בדין זה יש בירושלמי ובארנוהו במצות השומרים ׳ והוא שיטעון דברי׳ שהוא אמוד בהם או אמוד להפקידן אצלו ודרכן להניחן בכלי זה וכיוצא בזה אבל אם אין דרכן להניח בכלי זה הוא פשע בעצמו כדמוכח בפרק הכונס גבי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא ובעיא זו לא איפשיטא הילכך אם תפס אין מוציאין אותו מידו ׃ ידע המזיק שהכיס היה בו זהובי׳ אבל אינו יודע כמה היו והניזק אומר א׳ף היו נוטל אלף בלא שבועה והוא שיהא אמוד שהרי זה המזיק מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ׃ המוסר ממון חבירו ביד אנס חייב לשלם מן היפ׳ שבנכסיו ואם מת גובה מן היורשין כשאר כל המזיקין בין שהירה אנס גוי בין שהירה אנס ישראל הרי זה המוסר חייב לשלם כל מה שלקח האנס ׳ אע״פ שלא נשא המוסר ונתן בידו אלא הראה בלבד בד״א כשהראה המוסר מעצמו דאמר רבא בפרק הגוזל בתרא אם הראה מעצמו כנושא ונותן ביד דמי ׳ אבל אנסוהו גוים והראה ממון חבירו תניא דפטור ואם נשא ונתן ביד חייב ׃ גרסינן בירושלמי בפרק החובל אמר ר׳ יוסי הדא דאת אמרת באומר תנו לנו ממון סתם אבל אמר תנו לנו ממון של פלוני ופלוני אפי׳ נשא ונתן ביד פטור ׃ וכתב רב אלפס שאין התלמוד סובר כן ומדקדק דאם נשא ונתן ביד חייב במה מדבר אם באונס הל״ת אמר פטור ואם מעצמו אפילו לא נשא ונתן ביד הא שהרא׳ אמר רבא שחייב ׳ אלא ודאי אפילו באונס חייב ׳ ועוד מביא ראיה שאומר שם בפרק הגוזל מעשה באחד שהרא׳ יינו של רב פנחס למלך שאנסוהו לכך א״ל האנס עזרנו להביאו עמנו וכן עשה ובא לפני רב אשי לדין ופטרו אמרו לו תלמידיו והתניא נשא ונתן ביד חייב אמר להם במה דברים אמורים כשלא העמיד האנס מתחילה על דבר הנאנס אבל העמיד האנס על הממון מתחילה אבד כל מה שיש לו וכאלו נשרף עד כאן הגמרא ׳ הרי למדת שנשא ונתן ביד חייב אף באונס שאם לא כן מה היו מקשים תלמידיו לרב אשי ׳ וגם רב אשי היה יכול לענות להם ׳ בד״א מעצמו אבל באונס פטור אלא ודאי הואיל ועשה מעשה בידי׳ חייב אף באונס אבל הראה באונס פטור שאין זה אלא גרמא בעלמא ׳ ועוד הביא ראיה מדאיתיביה רב כהנא לרב אשי אמר לו האנס הושיט לי פקיע עמיר זה או אשכול ענבי׳ זה והושיט לו חייב אע״פ שעמד עליהם האנס מתחילה ומתרץ בד״א שהעמיר והאשכול מצד הנהר לעבר האחר שאין האנס יכול ליטלה ולכך חייב המושיט ואף על פי שנאנס הרי למדת שמי שנוטל ממון חבירו ומוליכו אצל האנס בידו חייב אף על פי שנאנס כל זה מדברי רב אלפס ׃ פסק רבא בפרק הגוזל בתרא על בעלי דינין שהיתה ביניהם מריבה על דבר אחד זה אומר שלי וזה אומר שלי ועמד אחד מהם ומסרה בידי גוים מנדין אותו עד שיחזיר את הדבר לכמו שהיה ויסלק יד האונס מביניהם ויעשו ביניהם דין ישראל ׃ בירוש׳ דכתובו׳ א״ר יהושע בן ל׳ מי שנתפס על חבירו ולקחו ממנו גוי׳ ממון בשביל חבירו אין חבירו חיי׳ לשלם חוץ מן הנתפס מפני המס הקצוב על כל איש ואיש׳ למלך הרי זה חיי׳ לשלם לו והוא שיקחו ממנו בפירו׳ בגלל פלוני ובפני עדים כמו שאומר בפרק הגוזל אחרון בר מתא אבר מתא מיעבט ודווקא משנה זו אבל משנ׳ שעברה מאחר שנתפייס המלך אין לו לעבוט אחר עליו ׃ מי שיש לו עדים שמסר ממון חבירו בעניין שהו׳ ראוי להתחייב ולא ידעו העדים כמה הפסידו במסירתו והנמסר טוען כך וכך הפסידני

כתו׳ דף כ״ו דלעיל נדה קרם

בפ״כ דב״מ דף כ׳ ובכמ׳ דוכתי והעיקר בפרק הכותב דף כ״ו

כתו׳ שם בר״ה זאת אומרת כל הסוגיא

בפרק כל הנשבעין דף מה ומו

כדבי אנא בפרק כל הנשבעין דף מ״ו

הכי איתא בפ״ק דב״ק דף ה׳ שהוא ככלל המזיקין

סוף פירקא דף ו׳ ע״ב ובכולו האחרי דהגוזל בתרא דף קט״ו ע״א

והמוסר כופר במה שטענו אם תפס הנמסר אין מוציאין אותו
מידו אלא נשבע בנקיטת חפץ וזכה במה שתפס ואם לא תפס
דף ס״ב והסוגיא בתו׳ שם
אין מוציאין מיד המוסר אלא בראייה ברורה שהרי בפ׳ הכונס
בעי אמימר אם עשו תקנת נגזל במסור לישבע וליטול אם לא
ונשאר בתיקו ושוין ר״ח ורבי׳ משה ור״שי שכמו דתיקו דאיסורא
לחומרא מכל וכל ׳ כך כל תיקו דממונא לקולא מכל וכל ולא
כדברי רב האי גאון שפירש יחלוקו ׳ ועוד שאין הלכה
כסומכוס כאשר בארנו בנזקי׳ קרן
לעיל בסימן ס״ז דף קמ״ה ע״ב
בספר זה שהרי שמואל בפרק הפרה דף מ״ו
ורב נחמן בפרק השואל אין סוברין
דף צ״ז וק״כ
כמותו ועוד כי אף סומכוס אינו אומר דבריו כי אם בספק
שראוי להסתפק כי ההיא דשור שנגח את הפרה ונמצא
דף מ״ו דלעיל
עוברה בצדה ואין ידוע אם קודם שנגחה ילדה או לאחר
שנגח׳ ילדה שאף לבעלי דינין הדבר בספק
מתוך שמועה זו פוסק ר״ח דהלכה כמאן
וכן בתוס׳ סוף ב״ק ובהלכו׳ שם דף מ״ה
דאמר בפרק הגוזל אחרון ממון מסור אסור
דף קי״ט
בתו׳ פ׳ הכונס דלעיל
לאבדו ביד ומפרש רבינו יעקב זאת הבעיא דמיירי כשהמסור
בפרק בתרא דף מ״ר
מכחיש הנמסר דומיא דנגזל דשבועו׳ שהגזלן דומה שמכחישו
אבל אם אין יודע המסור כמה ואומר זה הכים שלקח האנס
שמא עפר היה בו ישבע הנמסר כמה הפסידו ויטול ומפרש
רבינו יצחק זו הבעיא מיירי אפילו אין המסור יודע כמה
בפרק הכונס דף כ״ב
דומיא דתקנת נגזל באשו שנזכר למעלה שאין המבעיר יודע
כמה הפסיד הניזק וכיוצא בזה הוא דמבעיא ליה שיעשו תקנה
או לא: כתוב בספר חפץ שכך אומר רב פלטוי ראש ישיבה
מסור פסול לעדות ולא מבעיא מסור גמור אלא אפילו אדם
מפורסם ומריב על חבירו ואומר לו אלך ואמסור ממונך הואיל
ומעיז פניו בפרהסיא נקרא רשע ופסול לעדות והוא הדין
בה״ל חובל ומזיק דף תקע״ה
לשבועה וכן נפסק דין המסור בב׳ ישיבות: כתב רבינו משה
המסור שאנסוהו גוים להראות או להביא ונשא ונתן ביד אף
על פי שהוא חייב לשלם אינו רשע אלא בן תשלומין הוא
בלבד ומשביעין אותו כשאר הכשרים: מותר להרוג את
המסור בכל מקום שהוא ואפילו בזמן הזה שאין דנין דיני
נפשות ומותר להורגו קודם שימסור אלא כשאומר הריני מוסר
פלוני בגופו או בממונו ואפילו ממון קל הרי זה התיר עצמו
למיתה ומתרין בו ואומרים לו אל תמסור אדם ואם העיז
פניו ואמ׳ לא כי אלא אמסרנו הרי זה מצוה להורגו וכל הקודם
דף קי״ז
להורגו זכה כמו שמצינו בפ׳ הגוזל בתרא ברב כהנא דשמטיה
פ״ק דף י״ז
לקועיה דההוא גברא מסור ׳ ואמרו רבותי׳ במסכת ראש השנה
בה״ל דלעיל
כי המסורות אין להם חלק לעולם הבא: כתב רבינו משה
שאם עשה המסור כאשר זמם ומסר יראה לו שאסור להורגו
אלא אם כן הוחזק למסור ומעשה בכל יום בערי המערב להרוג את
המוסרי׳: רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו או לדבר עבירה
ושבר את הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור מפני
שהוא מתחייב בנפשו שכיון שרודף התיר עצמו למית׳ ׳ ונרדף
ששבר כלים של רודף פטור ׳ ואם שבר כלים של אחרים חייב
שהמציל עצמו בממון אחרים חייב: מי שרדף אחר הרודף
להציל הנרדף ושבר את הכלים בין של רודף בין של כל אדם
פטור ולא מן הדין אלא תקנה היא שלא ימנע מלהציל או
יתמהמה ויעיין כשירדוף: וספינה שחשבה להשבר מכובד
המשוי ועמד אחד מהם והקל ממשאה והשליך בים פטור
שהמשוי שבה כמו רודף אחריהם ומצוה רבה עשה שהשליך
דף קי״ז כל הסוגיא מתחילה וסוף
והושיעם: ועיקרי אלו הדברים בפרק הגוזל בתרא:

מצות עשה ע״א
עשה לדון בדיני נזקי הגנבה ׳ וגנב שיעידו עליו
עדים כשרים שגנב חייב לשלם שנים לבעל
הגנבה אם גנב דינר משלם שנים אם גנב חמור או כסות או
גמל משלם שנים בדמיה נמצא מפסיד כשיעור שביקש להכר

בפרק מרובה ס״ד וע״ה
חבירו: והגנב שהודה מעצמו שגנב משלם את הקרן ופטור מן
הכפל שנאמר אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים ולא המרשיע
עצמו משלם שנים והוא הדין לכל הקנסות שכל המודה בהן
ריש פירקא דף ס״ב
פטור שנינו בפרק מרובה תשלומי כפל נוהגין בכל אבל
תשלומי ארבע׳ וחמשה אין נוהגי׳ אלא בשור ושה בלבד שהגונב
את השה או את השור וטבח או מכר משלם על השה תשלומי
שם דף ס״ו
ד׳ ועל השור תשלומי ה׳: הגנבה עצמה שהיא ביד הגנב ולא
נשתנית והדרת לבעלי׳ בין לפני יאוש בין לאחר יאוש דיאוש
שם
כדי לא קנה׳ נשתנית הגניבה ביד הגנב קנאה אפילו לפני
דף ס״ה
יאוש ואינו משלם אלא דמים כמשפט הגזלה: תניא בפ׳ מרובה
ומסיק שם דמודה רב אם גנב כחושה והשמינה או שמינה
והכחישה משלם תשלומי כפל או תשלומי ד׳ וה׳ כשעת
שם
הגניבה: ואמר רבי אלעאי שאם גזל או גנב טלה ונעשה איל
עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו ואם אחר כך טבחו
ומכרו שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ואינו משלם ארבעה
וחמשה אבל תשלומי כפל משלם כשעת
בריש פ׳ הגוזל קמא דף צ״ג
הגניבה׳ והלכה כמותו דתנן זה הכלל כל
שם דף צ״ו
הגזלנים משלמין כשעת הגזילה ואמרינן
דף ס״ה כל הסוגיא
זה הכלל לאתויי הא דרבי אלעאי: אמר רב בפרק מרובה גנב
בהמה או כלים וכיוצא בהם ובשעת הגניבה הוא היה שוה
ארבעה ובשעת העמדה בדין הוא שוה שנים משלמין קרן
כשעת הגניבה שהרי שנינו כל הגזלנים משלמין כשעת
דף צ״ז
הגזילה ומביאה גם על יוקר וזול בפרק הגוזל ראשון ובפרק
דף מ״ג) קל״ג
המפקיד ובפסחים פרק כל שעה אבל תשלומי כפל ותשלומי
ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין מאי טעמא דרב פירוש
למה אין כל התשלומין משלמין כשעת הגנבה אמ׳ קרא גניבה
וחיים אחידה לקרן דווקא כעין שגנב בין שהוקר בין שהוזל
כאשר יתבאר ולשון אחידה הוא לשון
וכן הוא בתוס׳ שם בד״ה דתניא דף ס״ה
תשלומין שמחייה ממונו של זה לשון רבי׳
דף מ״ג
יצחק בכתב ידו: אמר רבה בפרק המפקיד
היה שוה בשעת הגניבה או הגזילה שנים ובשעת העמדה
בדין ארבעה אם שחט או מכר או שבר את הכלי או אבדו
משלם הכל כשעת העמדה בדין שהואיל ואילו היתה בעין
היתה חוזרת נמצא שעת הגזילה היא שעת שחיטתו ושבירתו׳
ואם מתה הבהמה או אבד הכלי מאליו משלם הקרן כשעת
הגניבה שהרי עכשיו לא נגע בו ועל מה אתה מחייבו על שעת
הגניבה באותה שעה לא היה שוה כי אם שני׳ אבל בתשלומי
כפל ד׳ וה׳ כשעת העמדה בדין אף על פי שהוקרו ומודה רב
בפרק מרובה ס״ו ומבואר בתוס׳
בזה כדמוכח גבי האי דאמר רבא טלאים כדמעיקרא דמים
כדהשתא׳ אבל בהחסר כדברי רב שבארנו למעלה בכל עניין
דף מ״ג
משלם קרן דווקא כעין שגנב כדגרסינן בפרק המפקיד ובחסר
מי איכא למאן דאמר דכל הגזלנים לאו כשעת הגזילה משלמי
דף י״א
והתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה: בפ׳ ראשון דנזיקין
דף צ״ד
ובפרק הגוזל קמא אמר שמואל אין שמין לגנב ולא לגזלן
אבל שמין לנזיקין ולשואל פירש רבינו
בתו׳ פרק השואל דף צ״ז בד״ה ז״ל שלים כל הסוגיא וקנתה גם בתו׳ דף י״א דלעי׳ בד״ה אין שמין
שמואל אין שמין להם כשעת מיתה
ושבירה אלא מקבלין הפחת שמשעת
מיתה ושבירה עד שעת העמדה בדין ואינו
דף י״א דלע׳
כמו נזיקין שאומר שם למעלה שהניזק
מקבל הפחת הילכך גנב וגזלן יחזירו הנבילה או השברים
בדמין שהן שוות בשעת העמדה בדין ועליהן ישלימו כל
פרק קמא דב״ק דף ה׳ ע״ג
התשלומין ודורש דבר זה בירושלמי מניין שאין שמי׳ לא לגנב
ולא לגזלן שנאמר חיים שנים ישלם חיים ולא מתים עד כאן
גניבה גזלה מניין שנאמר והשיב הגזלה אשר גזל כעין שגזל׳
פירוש אם הוזלו חיים יחזירם כמות שהם ואם הוזלו מתים יתן
לו הפחת ונמצא שלא הפסיד כלום כאילו הן חיים: מעשה

באחד

והסוגל דף כ״ו או נס בדף י״א דלעיל באחד ששאל גרזן מחבירו ושברה ובא לדין לפני רב ואמר
לו לך שלם לו גרזן שלם כלום׳ שאין דין שואל בניזקין שבעל
הדבר הניזק מקבל הפחת כי המשאיל לא יקבל עליו שום
פחת והרי דינו זה כדין גנב וגזלן שמשלמין חיים ולא מתים
סס כאשר בארנו׳ והחזירוהו רב כהנא ורב אשי מדין זה׳ ומסקנא
שהשואל בנזיקין אבל רבינו שלמה פי׳ לך שלם לו גרזן שלם
ונת׳ דלעיל והשברים יהיו שלך׳ וזה לא יתכן שהרי בפרק קמא
דף ה דנזיקין מדמי תשלומי גנב וגזלן ושואל לתשלומי נזק ואם כן
אפילו סובין יכול לשלם: שוין רבי יוחנן ורב נחמן בפרק
דף מח מרובה שהגונב וטבח ומכר לפני יאוש בעלים אף על פי שלא
קנה לוקח והרי הגניבה חוזרת בעצמה מיד הלוקח הרי זה
משלם תשלומי ד׳ וה׳ ואין צריך לומר אם טבח ומכר לאחר
יאוש שהוא משלם ד׳ וה׳ שהרי הועילו מעשיו וקנה הלוקח:
דף מ״כ בפרק שבועת הדיינין אמר שהגונב מן הגוי או שגנב נכסי
הקדש פטור מן הכפל שנאמר ישלם שנים לרעהו דווקא
ומאחר שפטור מן הכפל פטור גם מתשלומי ארבעה וחמשה
אם טבח ומכר שהרי תשלומי ד׳ וה׳ אמרה
סס וכריס פל מרובה דף כ״ב ובפרק הזהב דף נ״ו ונ״ז תורה ולא שלשה וארבעה: וכן הגונב
שטרות עבדים וקרקעות אינו משלם
תשלומי כפל שלא חייבה תורה כפל אלא
במטלטלי׳ שגופן ממון שנ׳ על שור על חמור על שה על שלמה׳
אבל העבדים הוקשו לקרקעות שנ׳ והתנחלת׳ אותם לבניכם׳
בפרק מרובה דף ע״ח והשטרו׳ אין גופן ממון: השותפין שגנבו אם טבח או מכר אחד
מהם מדעת חבירו משלם תשלומי ד׳ וה׳׳ ואם עשה שלא
מדעת חברו פטורין מתשלומי ד׳ וה׳ וחייבין בכפל בד״א
כששניהם הוציאוה מרשות בעלים אבל הוציאה אחר מדעת
חבירו פטור חבירו שאין שליח לדבר עבירה דדווקא גבי
דף ע״א טביחה אמרינן בפרק מרובה או לרבות שליח: מסקינן
דף ע״ה בפרק מרובה כיבא דרב שמי שהודה בקנס ואחר כך באו עדים
אם הודה בתחילה בפני ב״ד פטור אבל אם הודה חוץ לב״ד או
שהודה בפני שנים בלבד ואחר כך באו עדים הרי זה משלם
קנס על פיהם כיצד הודה בבית דין שגנב ואחר כך באו עדים
שגנב פטור מן הכפל שהרי חייב עצמו בקרן קודם שיבאו
העדים אבל אם אמר לא גנבתי שפטר עצמו מן הכל ובאו
עדים שגנב וחזר ואמר בב״ד טבחתי או מכרתי אם באו עדים
אחר כך שטבח או מכר משלם תשלומי ד׳ וה׳ לפי שפטר עצמו
תחילה מכלום עד שבאו עדים וכן אמר רב המנונא שם
שמסתברא מילתיה דרב וכן הלכה: דין הגנב לשלם הקרן
והכפל או תשלומי ד׳ וה׳ מן המטלטלין שלו ואם לא נמצאו לו
מטלטלין ב״ד יורדין לנכסיו וגובין את הכל מן המעולה
שבנכסיו כשאר נזיקין שנאמר בהן מיטב שדהו ומיטב כרמו
דף ה ישלם כדאמר בפרק קמא דבבא קמא כולהו כאבות הן לשלם
ממיטב ואם אין לו קרקע ולא מטלטלין בית דין מוכרין את
הגנב ונותנין דמיו לניזק שנאמר ואם אין לו ונמכר בגנבתו׳
דף כב ואמרו רבותינו על פי הקבלה בפרק היה נוטל שהאיש נמכר
קמא דקידושין ובס כל הסוגיא בגנבתו ולא האשה: אין הגנב נמכר אלא בקרן אבל בכפל
ותשלומי ד׳ וה׳ אינו נמכר בו בלא הרי זה חוב עליו עד שיעשיר׳
היה קרן הגניבה מאה ואין הגנב שוה אלא חמשים זוז הרי זה
נמכר ושאר הקרן עם הכפל הרי זה חוב עליו עד שיצא
בשביעית ויעשיר וישלם׳ היה הגנב שוה מאה ואחד אינו
נמכר שנאמר בגניבתו עד שיהו דמיו כולן
דף ס״ב וס״ג ובפרק הגוזל דף קי׳ וקי״ז כל הסוגיא נבלעים בגניבתו: עוד בפרק מרובה אמר
רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן הטוען
שנגנב הפקדון מביתו אם נשבע ואחר כך
באו עדים ששקר טען ושהפקדון הירה אצלו הרי זה משלם
תשלומי כפל שהרי הוא עצמו כגנב ואם טבח ומכר אחר

שנשבע משלם תשלומי ד׳ וה׳ ואם באו עדים קודם שישבע
אינו משלם אלא קרן בלבד׳ בד״א שנשבע קודם ששלח יד
בפקדון אבל אם שלח בו יד וטען טענת גנב ונשבע ובאו עדים
פטור מן הכפל שכיון ששלח בו יד נתחייב וקנוהו: והטוען
טענת גנב בפקדון של קטן אף על פי שנתנו לו כשהוא קטן
ותבעו כשהוא גדול ונשבע ואחר כך באו עדים הרי זה פטור
מן הכפל שנאמ׳ וכי יתן איש אל רעהו ואין נתינת קטן כלום׳
וצריך שתהא נתינה ותביעה שוין בגדול
פרק שבועת הדיינין דף ל״ז ע״א שנאמר רעהו כך דרשו בירושלמי׳ ובפרק
הגוזל דורשו מדבר שניהם: שומר שגנב
דף קז מרשותו כגון שגנב טלה מן העדר שהופקד אצלו וסלע מן
הכיס שהופקד אצלו אם יש עליו עדים חייב בכפלו אף על פי
שהחזיר הסלע למקומו והטלה לעדרו הרי זה חייב באחריותו
עד שיודיע לבעלים שהרי כלתה שמירתו כאלו לא החזיר
כלום עד שיודיע לבעליו שכך אומר רבי עקיבא בפרק הגוזל
דף קי״ח בתרא ואף על פי שרבי ישמעאל חולק עליו ופוטר כשהחזירו
דף ל״ג מכל מקום הלכה כרבי עקיבא מחבירו׳ ובסוף פרק המפקיד
אמר רב אשי לאפוקי מדרבי ישמעאל דאמר לא בעינן דעת
בעלים ורבינו יצחק פוסק כרבי ישמעאל שאנו מעמידין בפר׳
דף מ המפקיד סתם משנה כמותו׳ אבל הגונב סלע מחברו וכלים
מביתו והחזיר דבר הגנוב למקומו קיימא לן כר׳ יוחנן שאומר
דף קי״ח שם שאם ידעו הבעלים בגניבתו ולא ידעו בחזרתו עדיין הגנב
חייב באחריותן עד שימנה את מעותיו׳ מונה את כיסו
ומצא המניין שלם פטור ואם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו
ולא בחזרתו אפילו מביין אינו צריך אלא כיון שהחזירן למקומן
סס פטור באחריותן ואף על פי שרב חולק עליו רב ור׳ יוחנן הלכה
כרבי יוחנן בד״א בדבר שאין בו רוח חיים אבל הגונב טלה
מעדר של חברו וידעו בו הבעלים והחזירו לעדר שלא מדעת
הבעלים ומת או נגנב חייב באחריותו ואם מנו הצאן ונמצאת
שלימה פטור ואם לא ידעו הבעלים לא בגנבתו ולא בחזרתו
אף על פי שמנו הצאן והיא שלמה חייב באחריותו עד שידעו
הבעלי׳ כדי שישמרו הטלה הגנוב שהרי למדו פסיעו׳ החיצונות
דף קי״ח ומתוך כך קל לברוח שכך אומר שם רב חסדא בפ׳ הגוזל אחרון
כך יוסיף סס ובדף קי״ט ורבא סובר שם כמותו וכן הלכה: אסור ליקח מן הגנב החפץ
שגנב והו׳ עון גדול שהרי מחזיק ידי עוברי עבירה וגורם לגנוב
גניבו׳ אחרו׳ שאם לא ימצא לוקח לא יגנוב ועל זה נאמ׳ במשלי
דף קטו חולק עם גנב שונא נפשו אלה ישמע ולא יגיד: גרסינן בפרק
הגוזל אחרון א״ר יוחנן משו׳ רבי ינאי הגונב ומכר ולא נתייאשו
הבעלים ואח״כ הוכר הגנב שזה החפץ שמכרו פלוני זה הוא
שגנבו בפנינו חוזר לבעליו והבעלים נותנין דמיה׳ ללוק׳ שנתן
לגנב מפני תקנת השוק והבעלים חוזרין ועושין דין עם הגנב
סס כך מפרש רב פפא שהו׳ אחרון את דבריו ואע״פ שרב חולק על
סס ר׳ יוחנן הלכה כר׳ יוחנן: אמר רבא אם גנב מפורסם הוא לא
עשו בו תקנת השוק ואין הבעלים נותנין ללוקח כלום אלא
חוזר הלוקח ועושה דין עם הגנב ומוציא ממנו דמים שנתן:
סס נתייאשו הבעלים מן הגניבה בין נתייאשו קודם שלקחה בין
שנתייאשו לאחר שלקחה קנאה הלוקח ביאוש ושינוי רשות
ואינו מחזיר הגניבה: לקח מן הגנב שוה מנה במאתים או
שוה מאתים במנה הרי זה נוטל הדמים מבעל הבית ואחר
סס כך מחזיר הגניבה מפני תקנת השוק כדמסקינ׳ שם׳ והילכתא
בכולהו עשו בהם תקנ׳ השוק חוץ מגנב ופרע בחובו גנב ופרע
בהקיפו שלא עשו בהם תקנת השוק ונוטלו בעל הבית בלא
דמים שהרי אומר למוחזק לא נתרת לגנב דמים אילו כדרך
וכן הוא בתו׳ סס השוק על דעת שיתן לך חפץ זה׳ ופי׳ רב אלפס שהכלל שאמר
בכולהו אינו עומד על גנב מפורסם שאמר רבא כי אם על
מחלוקת אמוראים שנחלקו בלוקח בפחות משויו או יותר:

(וכן בתוס׳ פס׳ דף קח״ה ע״ב) ומורי רבי יהודה כתב שמצא בשם רבינו יעקב שכלל גם גנב מפורסם שיעשו בו תקנת השוק ׳ ואם היה אומר לטובה נתכוונתי להשיב אבידה נאמן לדברי הכל : שנינו בפרק (דף קי״ד) הגוזל אחרון בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו ויצא לו שם גניבה בעיר והכיר כליו וספריו ביד אחרים או שהיה עשוי למכור והיו כלים אילו מכלים העשויין להשאיל ולהשכיר אם באו עדים שאילו היו כליו של זה ישבע זה שהן בידו בנקיטת חפץ בכמה לקח ויטול מבעל הבית ויחזיר לו כליו ׳ ופירש רבינו שלמה שמדבר לפני יאוש דאי לאחר יאוש קנה אותם המוחזק בהם ביאוש ושינוי רשות : אמנם בספרים נראה שהו׳ לעולם לפני יאוש לפי שאין רגילין להתיאש מספרים שבאים לעולם ביד ישראל ולא ביד גוים כדאמר בפרק שני דבבא (דף כד) מציעא שאני נהר בירן דכיון דישראל כרו ליה וישראל סכרו ליה לא מייאש דוודאי מישראל נפלו ויש להכריז : עוד הארכנו בעניין דברים העשויים להשאיל ולהשכיר בעניין חלוקי שבועות : (לקמן בסימן ...)

(בדף קי״ד דלעיל) היה בעל הבית עשוי למכור כליו ולא היו מדברים העשוין להשאיל ולהשכיר אף על פי שיצא לו שם גניבה בעיר והכירו כליו אין מחזירין מיד הלקוחות שמא מכרן לאחרים אבל אם באו בני אדם ולנו בתוך ביתו ועמד וצעק בלילה נגנבו כלי וספרי ובאו בני אדם ומצאו מחתרת חתורה ובני אדם שלנו בתוך ביתו יוצאין וצרורות של כלים על כתפיהם והכל אומרים הללו כליו וספריו של פלוני הרי זה נאמן וישבע זה שהכלים בידו בנקיטת חפץ כמה הוציא ויטול מבעל הגניבה ויחזיר לו כליו : מתוך ההלכות שבפרק הגוזל (דף קי״ח וקי״ט) אחרון למדנו שכל דבר שחזקתו שהוא גנוב אסור ליקח אותו וכן אם חזקת רוב אותו הדבר שהוא גנוב אין לוקחין אותו ׳ (בדף קי״ח) ולפיכך אין לוקחין מן הרועים צמר או חלב או גדיים ׳ אבל לוקחין מהן חלב או גבינה במדבר אבל לא ביישוב ׳ ומותר ליקח מן הרועים ארבע צאן ארבע גיזות של צמר מעדר קטן (סם) או חמש מעדר גדול שאין חזקתו שהוא גנוב כדברי רב חסדא : (סם) כללו של דבר כל שהרועה מוכר אם היה בעל הבית מרגיש בו מותר ליקח אותו מן הרוע׳ ואם אין בעה מרגיש בו אסור ליקח (בדף קי״ט) אותו : אין לוקחין משומרי פירות עצים או פירות אלא בזמן שהן יושבין ומוכרין והסלים והטורטונין לפניהם שהרי הדבר זה גלוי ויש לו קול ואין זה גניבה ולוקחין מפתח הגינה ולא מאחורי הגינה ׳ וכולם שאמרו הטמן אסור ליקח מהן ׳ ומותר (סם ובדף קי״ח) ליקח מן הארים שהרי יש לו חלק בפירות ובעצי׳ : אין לוקחין מן הנשים ומן העבדים ומן הקטנים בא דברי׳ שחזקתן שלהם מדעת הבעלים כגון נשים שמכרו כלי פשתן בגליל או עגלים בשרון וכולן שאמרו הטמן אסור ליקח מהם מפני שהם בחזקת גניבה ׳ ולוקחין ביצים ותרנגולים בכל מקום מכל אדם ואם (בדף קי״ט) אמרו הטמן אסור : מוכין שהכובס מוציא הרי אילו שלו (סם) ושהסורק מוציא הרי אילו של בעל הבית : החייט ששייר מן (סם דף ו׳ ע״ב) החוט כדתני בר קפרא בירושלמי כדי משיכת מחט ושייר מן הבגד מטלית שהיא שלש אצבעות חייב להחזירן לבעלים פחו׳ מכן נוטלה : נסורת שהחרש מוציא׳ במעצד שלו ׳ ובכשיל של בעל הבית ׳ ואם היה עושה אצל בעל הבית אף הנסורת של בעל הבית : וכל אילו הדברים וכיוצא בהם הולכין בהן אחר (דף קי״ח וקי״ט) מנהג המדינה ועיקרי הלכות אילו בפרק הגוזל אחרון : ע ב

מצות עשה לצדק המאזנים עם המשקלות שנא׳ מאזני צדק אבני צדק והין צדק יהיה לכם ונאמר אבן (בדף פט) שלמה וצדק יהיה לך : ודרשו רבותי׳ בפר׳ המוכר את הספינה צדק משלך ותן לו שחייב המוכר להכריע המאזנים וליתן התוספת ללוקח בעת ששקלו לו וכמה בלח אחד למאה ביבש אחד לארבע מאות כי בעיא היה ונשאר בתיקו ותיקו דממונא לקולא כיצד מסר לו עשר ליטראות לח נותן לו גרומין אחד מעשרה בליטרא ואם מכר לו עשרים ליטרין יבש נותן לו גרומין אחד מעשרים בליטרא וכן לפי חשבון זה בין רב בין (סם) מעט : בדא במקום שנהגו למכור ע״ן בעין כלומר בצימצום (סם דף פ׳) אבל במקום שנהגו להכריע חייב להכריע לו טפח : היה שוקל לו עשר ליטרין לא יאמר לו שקול אחד אחד והכריע לכל אחד (בדף פח) אלא שוקל עשר בבת אחד והכריע אחד לכולם : במקום שנהגו למוד בדקה לא ימוד בגסה בגסה לא ימוד בדקה ׳ למחוק לא יגדוש ויוסיף בדמים ׳ וכן אם נהגו לגדוש לא ימחוק ויפחות לו מן הדמי׳ אלא מודד הכל כמנהג המדינה (תוס׳ דף כג ע״ב ותכ׳לה סם דף פט) כדתניא בכבל׳ על עניין זה : בני מדינה שרצו להוסיף על המדות לא יוסיפו יותר על שתות שהמדה המחזקת עתה חמשת תחזיק ששה יתר על (דף כ״ב) שתות לא יוסיפו ושם בפרק הספינה מפר׳ הטעם : עוד שנינו (דף פח) בפרק הספינה כי החנוני גדול שמוכר יין ושמן וכל דבר לח ונקרא סיטון מקנח מדותיו אחד לשלשים יום ובעל הבית אחד ל״ב חדש רשב״ג אומר חילוף הדברים ׳ (בפרק גט פשוט דף קע״ד ובכתה דוכתי) וקיימא לן כרשב״ג בכל מקום במשנתינו חוץ מערב וציידן וראיה אחרונה ׳ ורבינו (בפ״ח דהלכות גניבה דף תקי״ח) משה פסק כרבנן ונראה שאומר כן מפני שיש אמוראים שאין סוברים כל זה כי אם רבי יוחנן לבדו ואף רבי יוחנן יש אמוראים אליביה ׳ וטעמו של רבן שמעון בן גמליאל דאדרבה סיטון מפני שמוכר תדיר (בדף פ״ח ופ״ט) אין המשקה נדבק ומתייבש כל כך בתוך המדה : חנווני מקנח מדותיו פעמים בשבת וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת ומקנח מאזניו על כל משקל ומשקל כדי שלא יחלידו אמר רשב״ג במה דברים אמורים בלח אבל ביבש אין צריך : (סם דף פ״ט) תנו רבנן אין עושין משקלות לא של בדיל ולא של עופרת ולא של שאר מיני מתכות כאלו מפני שמעלין חלודה (בתו׳ סם ע״ב) ומתחסרין ורבינו תם אמ׳ דווקא בדבר לח שנדבק אבל בדבר (דף נ״ב) יבש עושין כדאמרינן בפרק הזהב סלע שנפסלה והתקינה שיהא שוקל בה משקולות ׳ רק שיצור עליה עוד מעט כדאמר (דף ע״ט) פרק המוציא יין עוד כדי לצור בו משקלות קטנה ׳ אבל עושין (סם) של צחיח סלע היא צונמא ושל זכוכית : תנו רבנן אין עושין המחק צדו אחד עבה וצדו אחד קצר ולא ימחוק בבת אחת מפני שמפחיתו למוכר ולא ימחוק מעט מעט מפני שמפחיתו ללוקח ואין עושין המחק לא של דלעת מפני שמקיל ולא של מתכת מפני שהוא מכביד אבל עושהו של זית ושל אגוז ושל (סם) שקמה ושל אשכרוע וכיוצא בהם : אמר רבי יוחנן מעמידין אגרדמין בין למדות בין לשערים מפני הרמאין פירו׳ אגרדמין שוטרים ממונים לבדוק המדות ושלא יפקעו השער למכור (סם) ביוקר וכן סובר קרנא והוכיח כן גאון אעפ״י ששמואל חולק על (דף מ״ט) זה׳ בפ׳ הזהב תניא מה ת״ל הין צדק והלא הין בכלל איפ׳ היתה אלא שיהא הין שלך צדק ולאו שלך צדק (בפ״ק דכתובות דף ט״ו עמוד א׳) שלא ידבר אחד בלב ואחד בפה: בירושלמי גרסינן יהיה לך מלמד שמעמידין אגרדמי׳ על המדות והתניא כל מצות עשה שבתורה שמתן שכרה כתוב בצדה אין בית דין שלמטה מוזהרין עליה וכתרץ תני אין נענשין עליה משמע אבל מוזהרין עליה ׳ ע ג

(פ׳ הגוזל קמא ו״נד) **כל** הגוזל חייב להחזיר הגזילה עצמה שנאמר והשיב (סם דף נ״ב) הגזלה אשר גזל ׳ ואם אבדה או נשתנית משלם דמיה בין שהודה מעצמו בין שבאו עדים שגזל הרי זה (והטעם בפרק הניזקין דף נ״ה) חייב לשלם את הקרן בלבד : אפילו גזל קורה ובנאה בבירה הואיל ולא נשתנית דין תורה שיקעקע כל הבירה ויחזיר קורה לבעליה אבל אמרו בית הלל בפרק (דף נ״ה) הניזקין שתקנו חכמים מפני תקנת בעלי תשובה שיהא

נותן

נותן דמיה ולא יפסיד הבניין וכן כל כיוצא בזה : עיקרי הלכות גזלה מפורשין בפרק הגוזל קמא ובפר׳ הגוזל בתרא ׳ ואומר בפרק הגוזל בתרא שהגוזל את חברו ביישוב והחזיר
דף קי״ח
לו במדבר הרשות ביד הנגזל אם רצה נוטל אם לאו אינו נוטל אלא ביישו׳ שמא תאנס ממנו והרי היא ברשו׳ הגזלן ובאחריותו עד שיחזירנה לו ביישוב וכן בדמי הגזלה : עוד שם הגוזל את
דף קי״ח
חבירו והבליע לו בחשבון יצא ואם החזיר לכיסו שיש בו מעות יצא שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה והרי הוא מונה המעות שהחזיר לו בכלל מעותיו ומניין שלא מדע׳ פוטר ואם החזיר לכיס שאין בו כלום לא יצא וחייב באחריות הגזלה עד שיודיעו שהחזיר לכיס פלוני : והגוזל פחות משוה פרוטה אף על פי שעבר אינו בתורת השבת גזלה : כל הגוזל מחברו שוה פרוטה כאלו גזל ממנו נשמתו שנאמר כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח :
פרק הגוזל קמא דף קנ״ג וקנ״ה
פרק הגוזל בתרא דף קי״ט
הגזלה שלא נשתנית אלא הרי היא כמות שהיתה אף על פי שנתייאשו הבעלים ממנה ׳ אף על פי שמת הגזלן והרי היא ביד בניו הרי זו חוזרת לבעליה בעצמה ואם נשתנית ביד הגזלן אע״פ שלא נתיאשו הבעלים ממנה קונה אותה בשינוי ומשלם דמים כשעת הגזלה ודין זה דין תורה שנא׳ והשיב את הגזלה אשר גזל ודורש שם אם היא כשגזלה משלם אותה ואם נשתנית בידו משלם דמיה : נתייאשו הבעלים ממנה ולא נשתנית קנה הגזלן כל השבח אחר יאוש ואינו משלם אותה אלא כשעת הגזלה ודבר זה מדבריהם מפני תקנת השבים ׳ וכשמחזיר הגזלה שמין לו את השבח ונוטל מן הנגזל : מכרה הגזלן או נתנה במתנה אע״פ שלא נשתנית הגזלה אינה חוזרת בעצמה מיד הלוקח הואיל ונתייאשו הבעלים בין לפני מכירה ונתינה בין לאחר מכירה ונתינה קנה אותה הלוקח ביאוש ושינוי רשות : שנינו הגוזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים משלם דמי עצים וצמר כשעת הגזלה גזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם כשעת הגזלה דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת לגוז גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזלה׳ זה הכלל כל הגזלני׳ משלמין כשעת הגזלה : תנו רבנן הגוזל את הרחל גזזה וילדה משלם אותה ואת גיזותה ואת וולדותיה דברי רבי מאיר ומפרש שם שקנס הוא שקנס רבי מאיר ואף על פי שסובר שינוי קונה רבי יהודה אומר גזלה חוזרת בעיניה שסובר שינוי קונה ומפרש שם רב פפא ותניא כוותיה דקסבר רבי יהודה שבח שעל גבי הגזלה דגזלן הוי׳ וכן סוברין בית הילל בפרק המפקיד ואמר רבא הלכה כבית הילל׳ ומתניתין דגזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רבי יהודה היא ואפילו לא ילדה משום רישא נקט ילדה ׳ ומה שאומר במשנה גבי נתן צמר לצבע ששנוי אינו קונה מפרש רבי יעקב ששם מדבר באינו מתכוין לקנות אבל מתכוין לקנות מודה דשינוי קונה ולכך אינו מונה אותה שם עם התנאים שאומרים שינוי אינו קונה : תנו רבנן הגזלנים ומלוי בריבית שהחזירו אין מקבלין מהן והמקבל מהן אין רוח חכמי׳ נוחה הימנו ומסקינן בד״א כשאין הגזלה קיימת אבל אם הגזלה קיימת מקבלין מהן ׳ ואומר שם שבימי רבי נישנית משנה זו מפני אחד שנמנע לעשו׳ תשובה מפני הפחד שלא ישאר לו כלום אחר שישלם ׳ ואומר רבינו תם כי לא תיקן רבי דבר זה אלא בדורו בלבד ולכך אין מקשה על ברייתא זו משנתינו שאומרת כל הגזלנים משלמין כשעת הגזלה מפני שהמשנה נשנית מימי קדם וגם אחר דורו של רבי מצינו שמקבלין מהן כמו שמוכיח בההוא דגזל פדנא דתורי
בפרק מרובה דף ס״ה
פרק הגוזל בתרא דף קי״א
דף קי״ב ובפרק מרובה דף ס״ו
שם
דף ס״ח
פרק הגוזל קמא דף צ״ג
שם דף צ״ה כל הסוגיא
דף מ״ג לעיל
דף ק
ע״ד דף צ״ה ברה בסכת
דף צ״ג
דף צ״ד
דף צ״ה
דף צ״ד
כתו׳ שם
נ״ב דף צ״ג

בפרק הגוזל ראשון וכן כמה מעשים בפרק הגוזל אחרון ור״י מפרש שכאן מדבר בגזלנים ומלוי ריביות שכל ימיה׳ הורגלו בכך ולכן צריך להקל מעליהם כדי שיוכלו לעשות תשובה : בפרק מרובה נחלקו רבה אמר יאוש לבדו קנה בגזלה ודיו אם ישלם דמיו ורב יוסף אמר יאוש לבדו אינו קונה והגזלה עצמה ישלם רב נחמן ורב ששת סוברין באותו פרק כרב יוסף וכן רבי יוחנן סבר כרב יוסף כמו שמוכיח בההוא דאותביה רבי יוחנן לריש לקיש גבי גנב והקדיש וכן סובר שם רבא ועולא : ומה שאומר בפרק הגוזל אחרון על אותה ששנינו במסכת כלים עורות של גזלן מחשבה מטמאתן אם חישב עליה׳ לדבר שאין בו חסרון מלאכה כגון לכסוי חבילות סוסים וכיוצא בזה ושל גנב אין מחשבה מטמאתן לפי שלא נתייאשו הבעלים וחולקין שם ר׳ שמעון וחכמים בזה ואמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע ששמענו שנתייאש ואמ׳ ווי לי על חסרון כיס דברי הכל יאוש קונה ולפי זה קשיא דעולא אדעולא : ותירץ רבינו יצחק דבר זה שאינו אומר ביאוש לבדו שיקנה אלא אם כן יש שם שינוי השם עם יאוש : ובמרובה מפרש שבאותן עורות יש שם שינוי השם שמתחילה היו נקראות עורות והשתא נקראים כיסוי או שם דבר שחישב עליו ושינוי השם לבדו אינו מועיל אלא אם כן יש שם יאוש ׳ אבל שינוי מעשה כגון גזל עצים ועשאן כלי׳ מועיל לקנות אפי׳ בלא יאוש כמו שמוכיח במרובה באותה ברייתא דגנב ובא אחר וגנבו : בפר׳ הגוזל קמא מסקי׳ שינוי החוזר לברייתו אינו שנוי כיצד הגוזל עצים ודבק אותם במסמרים ועשה מהן תיבה אינו שינוי שהרי אפשר לפרק אותם והן חוזרין להיות כשהיו ׳ וכן אמר רב פפא שם אם גזל לשון של מתכת ועשה מטבע לא קנה שאם יתיך המטבע יחזור ללשון כשהיה וכן כל כיוצא בזה׳ אבל הגוזל עצי׳ ועשאן כלים או שגזל צמר וצבעו או מעות והתיכן הרי זה שינוי שאם יעשה אותן מעות אחרות פני׳ חדשות באין לכאן וכן כל כיוצא בזה : גזלה שלא נשתנית והוקרה אף על פי שנתייאשו ממנה הבעלים הרי זו חוזרת לבעלה ואין לגזלן בה כלום שלא תקנו שבח לגזלן אחר יאוש אלא כגון שבח גזות וולדות אבל שבח היוקר אם היתה הגזלה חוזרת בעיניה אינה זוכה בה : גזל בהמה והזקינה או הכחישה בכחש שאין לה תקנה כגון בחולי שאין לו רפואה או שגזל מטבע ונסדק או פסלו המלך או שגזל פירות והרקיבו כולן או יין והחמיץ הרי זה כמי שגזל כלי ושברו ומשלם כשעת הגזלה ׳ אבל אם גזל בהמות והכחישו כחש שאפשר לחזור או שגזל עבדים והזקינו או מטבע ונפסל במדינה זו והרי היא יוצאה במדינה אחרת או שגזל פירות והרקיבו מקצתן או תרומה ונטמאה או שגזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך ומחזיר אותו בעצמו : בד״א כשהחזיר הגזלה עצמה ׳ אבל אם נשרפה הגזלה או אבדה אחר שנאסר׳ בהנא׳ חייב להחזיר לו דמיה כשעת הגזלה (כדברי ר׳ שמעון שאומר דבר הגורם לממון כממון דמי :) הגוזל בהמה ונשא עליה משא או רכב עליה חרש בה או דש בה וכיוצא בזה והחזירה לבעליה אף על פי שעבר בלא תעש׳ אינו חייב לשלם כלום שהרי לא הפסידה ולא הכחיש׳ ואם הוחזק אדם זה לגזול או לעשוק ולעשות מעשים אילו פעם אחר פעם קונסין אותו ואפילו בחוצה לארץ ושמין השכר או השבח שהשביח בבהמה ומשלם לנגזל שכך דן רב נחמן בפרק הגוזל קמא באחד שגזל צמד בקר וחרש בהן וקנסו אף בבבל עד חצי השבח שהרי בין השוורים והקרקע השביחו : בפר׳ כיצד הרגל אמרינן הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אם אותה החצר אינה עשויה לשכור אינו צריך להעלות לו שכר אף על פי שדרך זה הדר לשכור מקו׳ לעצמו שזה נהנה וזה אינו חסר ואם החצר עשויה לשכור אף על פי שאין דרך זה הדר לשכור צריך להעלות
כדף צ״ו דף קי״ז
כתו׳ לעיל
דף ס״ו כל הסוגיא
כדף ס״ח
שם
כדף ס״ז
דף קי״ד
סוף כלים כ״ו
כדף קי״ד דלעיל
כתו׳ פרק מרובה דף ס״ו ברה אחר עולא
דף ס״ו
דף ס״ח
דף צ״ג
כדף צ״ו
כדף צ״ו
מיימוני סוף פרק ב׳ דהלכות גזלה דף תק״ס ותוספות הגוזל דמרובה דף ס״ה ופר׳ המפקיד דף מ״ג
כדף צ״ו דלעיל
כדף צ״ח
כדף צ״ו
כדף צ״ח
סם וכו׳ הגוזל חמץ ובא אחר המועד
דף צ״ו
דף כ

דף מ״ג וה״ר כל הכונ״ח ע״ס
לו שכר שהרי חסרו ממון: בפרק המפקיד השולח יד בפקדון בין ששלח יד הוא בעצמו או על ידי בנו ובתו ועבדו ושלוחו הרי זה גזלן ונתחייב באונסין ונעשית הגזילה ברשותו כדין כל הגזלנין׳ חשב לשלוח יד בפקדון אינו חייב באחריותו עד שישלח בו יד ומשישלח בו יד נתחייב בו ואף על פי שלא חסר ממנו כלום אלא נטל הפקדון ממקום למקום ברשותו כדי לשלוח בו יד הרי זה חייב ששליחו׳ יד אינה צריכה חסרון ופי׳ רבינו יצחק דמחשבה הנזכרת כאן

כת׳ סם נר״ה החושב
מבואר בכמ״לת כוף כימן סל״ז דף פ״ח
ובקדשים היינו דבור כמו שמביא כאן על כל דבר פשע׳ הגביה את החבי׳ ליטול
בגמ׳ דף מ״ד דלעיל
ממנה רביעית נתחייב באונסין אף על פי שלא נטל אבל הגביה הכיס ליטול ממנו דינר וכיוצא בו מדברים שאין גוף אחד הרי זו בעיא שם ולא נפשטה אם נתחייב בכל הכיס או אם לא נתחייב אלא בדינר בלבד׳ היו מופקדין אצלו פירות ונטל מקצתן אינו חייב אלא באחריות הפירות שנטל ושאר הפיקדון המונח במקומו הרי הוא ברשות בעליו ואם נפסד השאר מחמת זה שנטל חייב בכל׳ כיצד הטה את החבית ממקומה ונטל ממנה רביעית או יותר אם נשברה אחר שנטל והיא במקומה אינו חייב אלא במה שנטל שהרי לא הגביה החבית ואם החמיצה משלם דמי כולה כשעת הגזלה וכן כל כיוצא בזה: גרסינן בפרק הגוזל קמא אמר רב ששת הכופר דף ק״ה
בפקדון בבית דין אם היה ברשותו בשעת שכפר שאין שייך שם אישתמוטי נעשה עליו גזלן וחייב באונסין אף על פי שלא נשבע עדיין׳ אמר רבא בפרק המפקיד השואל שלא מדעת דף מ״א וה״ג
הבעלים הרי זה גזלן כיצד היה כלי ביד בנו של בעל הבית או ביד עבדו ולקחו מאחד מהן ונשתמש בו הרי זה שואל שלא מדעת ונעשה ברשותו ונתחייב באונסין עד שיחזירנו לבעלים׳ לפיכך אם החזירה לקטן שהיה בידו או לעבד ואבד מהן או שנשבר חייב לשלם וכן כל כיוצא בזה:

בפרק כל הנשבעין דף מ״ו
החוטף משכון מיד הלוה שלא ברשות ב״ד הרי זה גזלן אף על פי שהו׳ חייב לו לשלם
ואין צריך לומר אם נכנס לתוך בית חבירו ומשכנו שהוא גזלן שנאמר בחוץ תעמוד: קנס קנסו חכמים לגזלנין שיהא הנגזל נאמן על כל מה שיטעון ונוטל מן הגזלן והוא שיהיה זה מוחזק שגזלו בפני עדים והוא ששנינו בפרק כל הנשבעין דף מ״ד
ואלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל וכו׳ כיצד היה נכנס לתוך בית חבירו למשכנו בפני עדים ולא היה תחת כנפיו כלום וכשיצא ראו כלים מוטלין לו תחת כנפיו ולא ידעו העדים מה הן בעל הבית אומר כך וכך גזלתני בין שאמר הגזלן מעולם לא נכנסתי ולא נטלתי ולא גזלתי בין שאמר נכנסתי למשכן כמו שאמרו העדים אבל לא נטלתי ולא היה תחת כנפי לא כלים שלי בין שאמר נטלתי כלי זה ובעל הבית טען שנטל כלי זה וכלי אחר בעל הבית נשב׳ בנקיט׳ חפץ ונוטל כל מה שטוען: בד״א שטוען דברי׳ שהוא אמוד או שהיה אמוד שמפקידין אצלו הדברים שטען כמו שמוכיח גבי טענו כסא דכספא בפרק כל הנשבעין ובפרק הכותב ובפרק הכונס וגם (דף מ״ו) (דף פ״ה) (דף כ״ב)
טען בדברי׳ שאיפשר שינטלו תחת כנפיו כמו שהעידו העדים: ראוהו עדי׳ שנכנס למשכן חבירו ולא ראוהו בעת שיצ׳ או שיצא ואין נראה תחת כנפיו כלום ובעל הבית אומר כך וכך נטל אפילו אמר מעולם לא נכנסתי ולא נטלתי ומכחיש העדים הרי זה פטור שאם אמר נכנסתי ולא נטלתי נשבע שבועת היסת שלא נטל כלום והולך שאיפשר שנכנס לגזול ולא גזל ואף על פי ששמעו העדים שנתפאר בכך והטעם כדאמר רב נחמן בפרק כל הנשבעין דעביד איניש דגזים ולא עביד: היה דף מ״ו
עד אחד מעידו שנטל כלים תחת כנפיו ואינו יודע מה הן והוא כס
אומר לא גזלתי כלום או שאומר בחובי נטלתי הואיל ואין העד יודע מה שהיה תחת כנפיו הרי זה נשבע בנקיטת חפץ שלא גזל שאין מוחזק בגזלנות אלא בב׳ עדים: בפרק כל הנשבעין אמר רב פפא כשם שבעל הבית נשבע ונוטל מן דף מ״ו
הגזלן כך שומר של בעל הבית אפילו ואשתו של שומר נשבעת שזה נטל כך וכך ומשלם הגזלן: לא היה שם אלא שכירו או לקיטו של בעל הבית אין נשבעין ונוטלין דבעי לה רב פפא ונשאר בתיקו׳ ואין הנגזל יכול לישבע שהרי לא היה סס
בבית בשעה שגזל׳ ואין העדים יודעין מה נטל תחת כנפיו כדי לחייב הגזלן להחזיר׳ ואין משביעין הגזלן מפני שהוא חשוד על השבועה׳ וכיצד עושין בדין זה בעל הבית מחרים חרם סתם על מי שנטל מביתו כלום ואינו מודה בב״ד ואפילו הודה הגזלן מקצת מחזיר המקצת שהודה שהרי אין בעל הבית טוענו טענת ודאי: הטוען את חבירו ואומר לו גזלתני מנה
אם ענהו זה ואמ׳ לא גזלתיך נשבע שבועת
מבואר בפרק שבועת הדיינין דף מ׳
היסת כדין כל נתבע׳ ואם הודה שגזלו חמשים משלם חמשים ונשבע שבועת
סס דף ל״ו
התורה על הנשאר כדין כל מודה במקצת שהרי לא הוחזק גזלן בעדים: וכן הטוען את חבירו שנכנס לביתו וגזלו כלים והוא אומר דרך משכון לקחתים בחוב שיש לי אצלך ובעל הבית אמר אין לך בידי כלום אף על פי שהודה שמשכנו שלא ברשות הואיל ואין שם עדים שמעידים הרי זה נשבע וגובה
מחסמעות ה״ה דפרק כל הנ״ע דף מ״ה
חובו מן המשכון שהפה שאסר הוא הפה שהתיר׳ וכן יש לדקדק מההיא נסכא דרבי אבא ולפי זה הא דגרסי׳
סס׳ דף מ״ז ובפרק חזקת הבתי׳ דף ל״ג ולקמן בסמוך מבואר
בירושלמי חד בר אנש
סוף פרק שבועת הדיינין דף ל״ז ע״ב
קם עם חבריה בשוקא ארום סכינתיה פירוש אמר סכיני הוא זה שבידך א״ל לית סכינא הדא נפק מתותי ידי עד דאת יהיב לי כל מה דאית לי בידך אתו לקמיה דשמואל אמר ליה זיל הב ליה סכינתיה וזיל דון עימיה יש לפרש שלקח הסכין בפני עדים: ראוהו שנכנס לתוך ביתו של חבירו שלא בפני בעל הבית ונטל משם כלים ואף על פי שהוציאם מגולים ואף על פי שבעל הבית עשוי למכור כלים אם טען ואמר דרך גזל לקחן והלא אומר ברשותך באתי ואתה מכרתם לי או נתתם לי במתנ׳ או בחוב שיש לי אצלך תפסתי׳ אינו נאמן שכל הנכנס בבית חבירו שלא בפניו ונטל כלים משם והוציאם בפני עדי׳ הרי זה בחזקת גזלן שדברי רב יהודה שאמר בענין זה בפ׳ כל הנשבעין נאמן מדבר בפני בעל הבית דף מ״ו
שאם לא תפרש כן יקשה לך למה אמר ריש לקיש הגודרות אין להם חזקה בפרק חזקת הבתים ק״ו ומה דברים שנודע לנו דף ל״ו
בברור שלא תפסן בפני בעל הבית נאמן לומ׳ לקוחין הן בידי הגודרות שספק הן לא כל שכן׳ וכן מאותו מעשה דעיזי דאכלי חושלין בנהרדעא בפרק חזקת הבתים יש להוכיח שדברי רב דף ל״ו
יהודה בפני בעל הבית כאשר בארנו: וכן
בשער כ׳ ובפרק כל הנשבעין דף ס״ב
מפרש בשערי שבועות דרב אלפס לפיכך מחזיר הכלי׳ לבעל הבית ואין כאן שבועה שהרי העדים ראו מה שגזל ויחזיר וחוזר ותובע את בעל הבית מה שיטעון והדין ביניהם: וכן אם היה שם עד אחד בלבד ובעל הבית טוען שגזול הוא כלי זה בידו והלא אומ׳ לקוח הוא בידי או בחוב גביתיו או שלי היה ופקדון הוא אצלך הרי זה חייב להחזיר הכלי לבעליו בלא שבועה שאילו היה שם שני עדי׳ היה חייב לשלם ועכשיו שאין שם אלא עד אחד חייב שבועה דאמ׳ מר כל מקום ששני׳ מחייבין ממון עד אחד מחייב שבועה
בפ׳ שבועת הדיינין דף מ׳
והרי זה מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע שהרי אינו מכחיש העד׳ וכל המחוייב שבוע׳ ואין יכול לישבע
בפרק חזקת דף ל״ד
משלם כך דן רב אלפס בדין אחד שבא לפני גאון כעניין זה׳ לפיכך אם כפר ואנ׳
בדף ס״ב דלעיל כל הכונ״ח מ״ס

לא

לא נכנסתי לביתו ולא נטלתי כלום הואיל ואין שם אלא עד
אחד והוא מכחישו הרי זה נשבע שבועת התורה שלא לקח
דף ג מביתו ונפטר : בפרק חזקת הבתים
ובשבועו' מפרש מעשה באחד שחטף לשון (כרית כל הנשבעין דף מ"ז)
של כסף מיד חבירו בפני עד אחד ובא
החוטף ואמר חטפתי ושלי חטפתי ופסק ר' אבא להחזיר מפני
שהוא מחוייב שבועה בעד אחד ואינו יכול לישבע שהרי הודה
כמו שאמר העד ואילו לא היה שם עד כלל היה נשבע שבועת
היסת ששלו חטף דמגו דאי בעי אמר לא חטפתי השתא נמי
כי אמר חטפתי ודידי חטפתי נאמן אבל עתה שיש שם עד אחד
צריך שני דברים אם יטעון לא חטפתי שישבע וגם יכחיש העד
ואין לנו לומר מגו בעניין זה ׳ ואילו היה מכחיש העד ואומר
מעולם לא חטפתי היה נשבע שבועת התורה שלא חטף וכדין
זה דנין בכל כיוצא בזה בכל מקום :
חטף ממנו זהובים בפני עד אחד והוא (במיי' פ"ד דהלכו' גזילה דף תק"ס כל הסוגיא)
אומר שלי חטפתי ועשרים היו אף על פי
שאין העד יודע כמה חטף הרי זה משלם העשרים שהרי זה
יודע בודאי שזהובים חטף ואלו היו שם שנים היה חייב לשלם
ונמצא בעד אחד מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע כאשר
בארנו ׳ אמר החוטף עשרים חטפתי והכל שלי והנגזל אומר
ארבעים חטף הואיל ואין העד יודע מגיינם הרי זה משלם
עשרים שהודה בהם שחטפן ונשבע שבועת התורה על השאר
שהרי נתחייב במקצת ׳ ורבינו משה פסק שישבע שבועת
היסת שהרי לא הודה בכלום אלא אמר את שלי חטפתי : נכנס
לביתו של חבירו שלא בפניו ונטל משם כלים בפני עד אחד
ואין העד יודע כמה נטל הרי בעל הבית אומר עשרים כלים
היו לי בביתי והגוזל אומ' לא נטלתי אלא עשרה והם שלי חייב
להחזיר העשר מפני שהוא מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע
ואינו נשבע על השאר אפילו שבועת היסת מפני שאינו יכול
לטעון על הגזלן טענת ודאי : אסור לקנו' דבר הגזול מן הגזלן
ואסור לסעדו על שינויו כדי שיקנהו שכל העושה דברים אילו
וכיוצא בהן מחזיק ידי עוברי עבירה ועובר על לאו דלפני עור
לא תתן מכשול : אסור ליהנות בדבר הגזול
ואפילו לאחר יאוש שיאוש לבדו אינו קונה (כפרק מרובה דף סה וכו')
והוא שידע בודאי שדבר זה היא הגזלה
עצמה ׳ כיצד ידע בודאי שבהמה זו גזולה אסור לרכוב עליה
או לחרוש בה׳ גזל בית או שדה אסור לעבור בתוכה או להכנס
בה בחמה מפני החמה ובגשמי' מפני הגשמים ואם דר בתוכה
חייב להעלות לבעלי' שכר כדין הדר בחצר חבירו שלא מדעתו
גזל דקלים ועשה מהם גשר אסור לעבור עליו וכן כל כיוצא
בזה כדאיתא בפרק הגוזל אחרון : עוד
שם אומר רב חסדא אחד שעבר ואכל הגזלה (כדף קי"א כל הסוגיא עד סוף)
לאחר יאוש פטור מלשלם שהרי יש כאן
יאוש בבירת הגזלן ושינוי רשות בבית האוכל וגובה מן הגזלן
ואם אכל קודם יאוש בעלים ורצו הבעלים לגבות מן האוכל
גובין שעדיין ברשותו היא ואם רצו גובין מן הגזלן : והלוקח
מן הגזלן ונתייאשו הבעלים קנאה הלוקח ביאוש ושנוי רשות
אבל רשות יורש מסקינן שם דלאו כרשות לוקח דמי : מסקינן
עוד שם שהגוזל ומת בין שהאכיל הגזלה לבניו לאחר יאוש
בין שלא האכילה אלא מכרה או אבדה אם הניח קרקע חייבין
לשלם דמי הגזלה אבל מן המטלטלין אין חייבין לשלם שדמי
הגזלה חוב הן על הגזלן ואין המטלטלין
משתעבדין לבעל חוב ׳ וכבר תקנו הגאוני' (גם לעיל בסימן פ"ז דף תמ"ה ע"ב)
לגבו' בעל חוב מן המטלטלין ואפי' במלוה
על פה ׳ לפיכך חייבין לשלם בין אכלו בין שלא אכלו בין
נתייאשו הבעלים בין לא נתייאשו הבעלים בין מן הקרקע בין
מן המטלטלין שהניח : אסור ליהנות מן הגזלן ואם היה מיעוט
(פס דף קיט) שלו אמר שמואל שהלכה כמותו בדינין לגבי רב שאף על פי
שרוב ממונו גזול מותר ליהנות ממנו עד שיודע בודאי שדבר
(פס דף קיב) זה גזול הוא בידו : בני אדם שחזקתן גזלנים וחזקת כל ממונם
מן הגזל מפני שמלאכתם גזלנות כגון המוכסין והליסטין אסו'
ליהנות מהן שחזקת מאכל זה שהוא גזול ואיז פורטין סלעים
(פס דף קיד) בפרוטות שלהם מן התיבה שלהם שהכל בחזקת גזלה : נטלו
מוכסים כסותו והחזירו לו כסות אחר נטלו חמורו והחזירו לו
חמור אחר הרי אילו שלו מפני שזו כמכירה היא וחזקתו
שנתייאשו הבעלים מהן ואינו יודע בודאי שזו גזלה ואם היה
(כדף קיג) חסיד ומחמיר על עצמו מחזירו לבעלים הראשונים : ב"ה
שהמוכס כליסטים בזמן שהמוכס גוי העומד מאליו או מוכס
העומד מחמת המלך ואין לו קצבה אלא לוקח מה שירצה ומניח
(בפר' נדרים דף כ"ג) מה שירצה וכאותה ששנינו בנדרים שנודרין להרגין ולמוכסין
(כדף כח) במוכס העומד מאליו או במוכס שאין לו קצבה ושם מפרש
שאומרין יאסרו כל פירו' שבעולם עלי אם אינן של בית המלך
ומחשב בלבו היום שבעניין זה אין נאסרין אלא אותו היום ׳
(דף מט) ואף על גב דקיימא לן בפרק ב' דקידושין דדברים שבלב אינן
(דף כ' בתרא לעיל) דברים כאן התירו מפני האונס כך מפר' שם בנדרים והוא הדין
שיכול לחשב אותה שעה או אותו רגע׳ והלכך אותן יהודים
שמשביעים אותם חשרים שלא לצארת מארצם יכולין לישבע
סתם שלא יצאו ובלבם יחשבו היום ואפילו הוא מפרש שלא
ילך כל ימי חייו יכול לחשב בלבו שלא ילך כל ימי חייו אם
לא יראה צורך ואם מבטל בשפתיו בלחש
כ"ש שטוב יותר : זה לשון מורי רבי' יהודה (בתוס' שם דף ו' ע"ד וכתו' הגוזל בתר' דף קי"ג כד"ה נודרין)
בשם ר"י אבל מכס שפסקו המלך בדבר
הקצוב ונודע שאינו מוסיף כלום לעצמו
על קצבת המלך אין זה המוכס גזלן דדינא דמלכותא דינא
(כדף קי"ג דלעיל) ולא עוד אלא אף המבריח עצמו מן המכס הזה עובר מפני שהוא
גוזל מנת המלך בין שהיה המלך גוי בין שהיה המלך ישראל
ועיקרי הלכו' שביארנו בעניין הגזילה הם בפרק הגוזל בתרא :
(כדף קי"ג כל הסוגיא) וכן הוא אומר שם כי מלך שהשים מס על בני העיר על כל איש
ואשה דבר קצוב משנה לשנה או על כל שדה ושדה דבר קצוב
או שגזר שכל מי שיעבור על דבר זה ילקחו כל נכסיו אל בית
המלך או כל מי שימצא בשדה בשעת הגורן הוא יתן המס
שעליה בין שהוא בעל השדה בין שאינו בעל השדה וכן כל
כיוצא בדברים אילו אינו גזל וישראל שגבה אותו למלך אינו
בחזקת גזלן והרי הוא כשר והוא שלא יוסיף ולא ישנה כלום
ושלא יקח לעצמו כלום ׳ אבל ר"שי פירש כגון שהיו ארבעה
שותפין בגורן והביאו השלשה חלקם לביתם והרביעי נמצא
בגורן פורע מנת המלך בשביל כולם׳ וכן
מלך שכעס על אחד מעבדיו ושמשיו מבני (מיימו' פ"ה דגזילה דף תק"ס כל הסוגיא)
המדינ' ולקח שדהו או חצרו אינו גזל ומותר
ליהנות בה והלוקח אותה מן המלך הרי היא שלו ואין הבעלי'
מוציאין אותה מידו שזה הוא דין כל המלכים שלוקחין כל
ממון שמשיהם כשכועסים עליהם והרי המלך הפקיע שעבודו
ונעשה חצר זו כהפקר וכל הקונה אותה מן המלך זכה בה׳
אבל המלך שלקח חצר או שדה של אחד מבני המדינה דרך
חמס שלא כדינו שחקק הרי זה גזלן והלוקח ממנו מוציאין
הבעלים מידו כללו של דבר כל דין שיחקוק המלך לכל ולא
יהיה לאדם אחד בפני עצמו אינו גזל ואם לוקח מאיש זה
בלבד שלא כדת הידועה לכל אלא חמס את זה הרי זה גזל׳
וכן ראיתי בתשובה אחת שהשיב רבינו יעקב כן׳ לפיכך אמר
(דף נד) בפרק חזקת הבתים גבאי המלך ושוטריו שמוכרין השדות
במס הקצוב על חשדות ממכרן ממכר אבל מס שעל כל איש
ואיש אינו גובה אלא מן האדם עצמו ואם מכרו את השדה
בממס

כמס שעל הראש הרי זה אינו ממכר אא״כ היה דין המלך כן:
מלך שהיה דין שלו שכל מי שלא יתן המס שעל השדה תהיה סס
השדה שלו לנותן המס וברח בעל השדה מפני המס ובא זה
ונתן מס מה שעליה למלך ואכל פירותיה אין זה גזלן אלא
אוכל הפירות ונותן המס עד שיחזירו הבעלים שדין המלך דין
הוא כאשר ביארנו: אמר רבא בפרק הגוזל בתרא מלך שכרת דף קי נ
אילנות של בעלי בתים ועשה מהם גשר מותר לעבור עליו וכן
אם הרס בתים ועשה מהם דרך או חומה מותר ליהנות בו וכן
כל כיוצא בזה שדין המלך המושל בארץ ההוא דין: אמרינן
בפרק אילו מציאות קורות עצים ואבנים וכיוצא בהן ששטפן דף כ״ב כל הכוני׳א
נהר אם נתייאשו הבעלים מהן הרי אילו מותרים והרי הן של
מצילן ואם אין ידוע אם נתייאשו אם לא נתייאשו חייב
להחזיר שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש כאביי ואע״פ שמתוך
משמעות ההלכה משמע שאביי מדבר באין יכולין הבעלים
להציל כך הפירוש אין יכולין להציל בתחלת השטיפה עד
שיתרחק ולא יודע של מי הוא שאם אין יכולין להציל כלל
אפילו בדבר שיש בו סימן הרי אילו שלו מפני שאבודין ממנו
ומכל אדם: כך פיר׳ ר״י ואפילו היו הבעלים מרדפין אחריהם בתו׳ סס
וצועקין בעש׳ כצווח על ביתו שנפלה ואין בכך כלום ואין צריך
לומר אם לא היו הבעלים מרדפין אחריהם לפיכך המציל מן
הנהר ומזוטו של ים ומשלוליתו של נהר ומן הגיים ומן הארי
ומן הנמר ומן הברדלים אם ידוע בודאי שנתייאשו הבעלים
הרי אילו שלו ואם לא ידע יחזיר: מסקינן בפרק הגוזל אחרון כדף קי״ד
שהמציל מיד לסטין ישראל הרי אילו שלו מפני שסתם הדבר
שנתייאשו הבעלים ואם יודע שלא נתייאשו הבעלים חייב
להחזיר אבל המציל מיד לסטין גוי או מוכס גוי חייב להחזיר
שסתם הדבר לא נתייאשו הבעלים ואם בודאי שנתייאשו
הבעלים הרי אילו שלו ומפני מה סתם לסטין ישראל נתייאשו
הבעלים וסתם גוי לא נתייאשו מפני שהבעלים יודעין שהגוי׳
מחזירין מיד הגזלן אף על פי שאין שם עדי׳ שגזל אלא בראיו׳
רעועו׳ ובאומד דעתן: בפרק חזקת הבתי׳ אמרינן מי שנתחלפו דף מו
לו כליו בבית האבל או בבית המשתה הרי זה לא ישתמש
בהם עד שיבא הלה ויחזור ויטול את שלו אמ׳ לו האומן טול
כלי זה הרי זה ישתמש בהן עד שיבא הלה ויחזיר את שלו
שמא כליו של אומן הוא או בעל הכלי צוה את האומן למוכרו
לו וכן כל כיוצא בזה׳ דברים הרבה אסרו חכמים משום גזל
והעובר עליהם הרי זה גזלן מדבריהם כגון מפריח יוני׳ ומשחקי׳
בקוביא כדאיתא בסנהדרין וכן אסור לצוד יונים בתוך הישוב פרק זה בורר דף כד
מפני שהן של אחרים ואין פורשין נישבין ליונים אלא אם כן
הרחיק מן היישוב ד׳ מילין ואם הישוב כרמים אפילו מאה מיל
לא יפרוש מפני שהיונים של בעלי כרמים הם כדאיתא בפרק
לא יחפור׳ וכן אומ׳ שם שמרחיקין את השובך מן העיר חמשי׳ דף כג כל הכוני׳א
אמה׳ ולא יעשה אדם שובך לתוך שדה שלו אלא אם כן יש לו
חמשים אמה מכל רוח כדי שלא ימשכו הגוזלו׳ ויפסידו בשדו׳
ויאכלו משל אחרים ואם לקחו מאחרים אפילו היה בינו ובין
תחילת שדה חבירו בית רובע בלבד הרי הוא בחזקתו ואין
מחייבין אותו להרחיק: בפרק הניזקין מצודות חיות ועופות כדף נט
שנפלו מיני חיה לתוך המצודה שאין להם תוך כגון לחיים
וקוקרי ובא אחד ונטלו הרי זה גזל מדבריהם שעדיין לא הגיעו כדף סא
ליד הזוכה וכל שיש בידו גזל מדבריה׳ אינו יוצא מידו בדייני׳
ואין הלכה כרבי יוסי שאומר שם שהוא גזל להוציאו בדיינים כדף נט
לפיכך אם כפר בו ונשבע והודה אין מוסיף חומש בו כמו
שמוסיף על גזל גמור: שנינו במסכת פיאה בעניין פיאה נפל פ״ד דף ו
לו עליה פירס טליתו עליה מעבירין אותו היכנ׳ מכאן מדקדק
רבינו יעקב שמה שאומר בפרק האומר בקידושין עני המהפך דף כ ט ירל״ת בתו׳ סס
בחררה ובא אחר ונטלה ממנו נקרא רשע שאין מדבר בחררה

של הפקר אלא בעושה בשכר אצל בעל הבית שיכול להשתכר
במקום אחד: כל מי שנתחייב ממון לחבירו הישראל וכפר בו בפרק הגוזל ק׳ דף קג
ונשבע לשקר הרי זה חייב להחזיר לו הקרן שכפר בו ותוספת
חומש וחייב בקרבן והוא הנקרא אשם גזילות אחד הגוזל או
העושק או הגונב או שהלוהו או שהפקיד אצלו או מצא אבדה
וכחש בה או שהיה ביניהם שותפות ונשאר אצלו ממון או
שעשה לו מלאכה ולא נתן לו שכרו כללו של דבר כל שאלו
הודה לו חייב לשלם את הקרן וכפר בו ונשבע משלם קרן
וחומש שנאמר וכחש בעמיתו בפקדון וגומ׳
ועל גזלתו דווקא הוא מוסיף חומש ואינו סס דף קד׳ ובפרק תמורה דף ס״ז
מוסיף חומש על גזל אביו: ועיקר מצוה זו
בפרק הגוזל ראשון ובפרק הגוזל אחרון: ברא בשאין הגזלה
קיימת אבל אם גזל אביו ומת והרי הגזלה קיימת וכפר היורש כדף קד ד״ע
ונשבע ואחר כך הודה משלם קרן וחומש ופטור מן האשם:
הגוזל פחות משוה פרוט׳ וכפר ונשבע אינו חייב בחומש שאין כדף קג
פחות משוה פרוט׳ ממון: כמה הוא החומש אחד מארבע בקרן בפרק הזהב דף נד
שאם גזל שוה ארבעה ונשבע משלם חמשה ואם היתה הגזלה
קיימת מחזיר אותה ונותן דמי רביע שלה: אין הנשבע על בפרק הגוזל ק׳ דף קח
כפירת ממון משלם חומש ואשם עד שיודה מעצמו אבל אם
באו עדים והוא עומד בכפירתו משלם את הקרן בלבד על פי
העדים ואינו משלם את החומש שהחומש עם הקרבן לכפרה
הן באין ואינו מביא אותו אלא על פי עצמו: עוד מסקינן בפר׳
הגוזל ראשון כי הגוזל את חבירו אף על פי שכפר בו הואיל דף קג
ולא נשבע אם חזר והודה אינו חייב לרדוף אחר הבעלים עד
שיחזיר להן ממון שבידו אלא יהא ביד הגזלן עד שיבאו הבעלים
וישאלו את שלהם׳ אבל אם נשבע על שוה פרוטה ומעלה
חייב לרדוף אחר הבעלים עד שיחזיר להם אפילו הם באיי
הים מפני שכבר נתייאשו הבעלים מאחר שנשבע ואינן באין
עוד לתובעו ואפילו החזיר הגזלה כולה חוץ משוה פרוט׳ חייב
להוליכה אחר הנגזל: ולא יתננה לא לבנו של נגזל ולא סס
לשלוחו מפני שנאמר לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו׳
ואם עשה הנגזל שליח בעדים אמר רבי יוחנן ורבי אלעזר ורב כדף קי
חסדא שאם רצה ליתן לו פטור משהגיע ליד השליח ואין
הלכה כרבה שחולק עליהן שאומר ששליח שעשאו בעדים סס
אינו שליח אלא אם כן עשה לו כל דיני הרשאה ובכל הספרי׳
ובספר רב אלפס גרסי׳ רבה: ואם הביא את הגזלה ואת החומש סס דף קי
לב״ד שבעירו הרי זה מביא את אשמו ויתכפר לו ובית דין
מטפלין בה עד שתגיע לבעלים וכן נותן הוא לשליח ב״ד וכל
הנותן הגזל וכיוצא בו לב״ד יצא: נתן לו את הקרן ולא נתן סס
לו את החומש או שמחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש
או שמחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן אינו
צריך להוליכו אחריו אלא יבא הנגזל ויטול את השאר׳ אבל
אם נתן לו את החומש ולא נתן לו את הקרן או שמחל לו על
החומש ולא מחל לו את הקרן או שמחל לו על זה ועל זה חוץ
משוה פרוטה בקרן חייב להוליכו אחריו או יתן לבית דין
שבעירו כמו שבארנו: המחזיר את הקרן לבעלים וכפר פעם סס
שנייה בחומש ונשבע עליו נעש׳ חומש כקרן לכל דבר ומשלם
עליו חומש אחר שנאמר וחמשיתיו יוסיף עליו מלמד שמוסיף
חומש על חומש עד שיתמעט החומש שיכפור בו וישבע עליו
משוה פרוטה: מי שהיה אצלו פקדון וטען שאבד ונשבע וחזר סז כדף קח
והודה שהוא אצלו וחזר וטען שאבד ונשבע וחזר והודה שהוא
אצלו משלם חומש על כל שבועה ושבועה עם הקרן האחד
שנאמ׳ וחמשיתיו יוסיף עליו מלמד שהוא משלם כמה חומשים
על קרן אחד: הגוזל את חבירו ומת הנגזל יחזיר את הגזלה סס דף קג
ליורשיו ואם אבדה או כשתנית נותן לו דמיה ואם נשבע לו
ואחר כך מת נותן הקרן והחומש ליורשין: הגוזל את הגר
ונשבע

ונשבע וחזר והודה לו וזקפן עליו הכל במלוה ואחר כך מת
ס״דף ק״ט כל הכונ״ת
הגר אף על פי שזכה בגזלה א״ר עקיבא שחייב להוציאה מתחת
ידו׳ בד״א כשהודה בכתים אבל אם גזל הגר שאין לו יורשים
ונשבע לו ומת הגר ואח׳ כך הודה הרי זה חייב לשלם את הקרן
ואת החומש לכהנים של אותו משמר ומביא את אשמו ואחר
פס
כך יתכפר לו: על פי הקבלה דרשו רבו׳ על מה שנאמר בתורה
אם אין לאיש גואל בגר שמת ואין לו יורשין הכתוב מדבר׳
פס דף ק״י
ואשם האמור כאן הוא הגזל או דמי הגזלה לפיכך אמר רבא
פס
שם בפרק הגוזל המחזיר גזל הגר בלילה לא יצא שהרי אשם
קראה הכתוב ואשם אין מקריבין בלילה ואין הכהנים חולקין
גזל גר זה כנגד גזל גר אחר כדרך שאין חולקין בשר אשם זה
פס
כנגד בשר אשם אחר ואמר רבא כל גזל הגר שאין בו שוה
פרוטה לכל כהן וכהן מאנשי המשמר לא יצא המחזירו ידי
השבה שנאמר המושב לה׳ לכהן עד שתהא השבה לכל כהן
פס דף ק״ט
ולמה נאמר בגזל הגר איש שהאיש אתה צריך לחקור ולחזור
עליו אם יש לו גואלים אם לאו אבל אם היה הגר קטן אין אתה
צריך לחזור עליו שלא חזקתו שאין לו יורשין וצריך לומר שקפץ
ג״ה דף קל״ב ע״א
ונשבע שהרי בארנו במצות על כל דבר פשע שבשום ענין
פס
אין נשבעין על טענת קטן: תנו רבנן כהן שגזל גר שאין לו
יורשין ונשבע לו ומת הגר לא זכה זה בגזלה שתחת ידו אלא
יוציא מתחת ידו לכל אחיו הכהנים בני המשמרה: אין
פס דף ק״י
מקריבין את האשם עד שיחזיר הגזלן הקרן לבעלי׳ או לכהנים
פס ובדף ק״ח
אם היה גזל הגר שאין לו יורשין׳ נתן לו את הקרן והקריב
את אשמו נתכפר לו ואין החומש מעכב הכפרה וחייב
ליתן החומש אחר הכפרה׳ מסקינן
בדף ק״ה מילתא דרב הונא ויל״פות׳ דוכתא בהגוזל בתר׳ דף ק״ז
שם שהעבדים והשטרות והקרקעות אין
בהן תוספת חומש שנאמר וכחש בעמיתו
בפקדון וכל האמור בענין מטלטלין הוא
וגופו ממון יצאו קרקעות ועבדים שהוקשו לקרקעות ויצאו
שטרות שאין גופן ממון וכן אם היו אלה שלשה גזל הגר
שאין לו יורשין אין חוזרין לכהנים:
בפרק הגוזל ק״ז ע״ב ובפר׳ לולב הגזול דף ל׳
הקרקע אינה נקנית לגזלן לעולם אלא
ברשות הבעלים עומדת ואפילו נמכרת
לאלף זה אחר זה ונתייאשו הבעלים הרי זו
חוזרת לנגזל בלא דמים וחוזר הלוקח האחרון על מי שמכרה
לו לפניו ושלפניו לשלפני פניו עד שיחזור
בפ״ק דכלאים דף ל״א ע״א ומבואר בתו׳ פר׳ לולב הגזול דף ל׳ ב״ה יקרקע
הלוקח מן הגזלן על הגזלן: אמנם גרסינן
בירושלמי נתייאשו הבעלי׳ נשתקע אסורו
מדברי סופרים וכי קרקע נגזלת א״ר אילא
אף על פי כן יש יאוש לקרק׳ ואין התלמוד
דף יד וט״ו
שלנו סובר כן: בבבא מציעא פרק קמא אומר כי גזל שדה
והפסידה בידו כשבעל השדה גובה דמיה מה שהפסידה גובה
אותה מנכסין בני חורין מפני שהיא כמלוה על פה ואם עמד
הגזלן בדין ונתחייב לשלם ואח״כ מכר גובה מנכסי׳ משועבדי׳:
פס
אמר רבא הילכתא הגוזל שדה מחבירו ומכרה ואכל הלוקח
פירותיה מחשבין עליה כל הפירו׳ שאכל ומשלם לבעל השדה
וחוזר וגובה אותו מן הגזלן מנכסים בני חורין ואם הכיר בה
שהיא גזולה אין לו פירות ואינו גובה מן הגזלן אלא הקרן לבדו:
המוכר שדה שאינו שלו אין ממכרו ממכר ולא קנה לוקח
פס
כלום כמו שבארנו׳ ואמר רב חזר הגזלן אחר שמכרה ולקחה
מבעליה נתקיימה ביד הלוקח מן הגזלן ואפילו נתנ׳ לו הגזלן
מתנה כשהיתה גזולה בידו כיון שחזר ולקחה נתקיימה ביד
פס
זה שקיבל המתנה כשהיתה גזולה ומפרש רב אשי הטעם
שמפני זה טרח הגזלן עד שקנאה כדי לעמוד בנאמנותו: שלח
רב האי גאון בתשובה דהלכה כרב מדחזינן מר זוטרא ורב אשי
ורב אחא ורבינא דבתראי אינון שקלי וטרו אליבא דרב׳ וגם

דף ע״ב
בפרק איזהו נשך מביא כתם התלמוד מדברי רב: לפיכך
תבע הלוקח את הגזלן מפני שמכ׳ לו שדה שאינו שלו ונתחייב
לו לשלם והתחילו בית דין להכריז על נכסי הגזלן כדי להגבו׳
מהן הלוקח ואחר שהכריזו הכרזות לקחה הגזלן מיד הבעלים
לא נתקיימה ביד הלוקח שמאחר שהכריזו על נכסיו נתגלה
שאינו נאמן ולא לקחה מן הבעלים כדי להעמידה ביד הלוקח׳
לקחה הגזלן מן הבעלים אחר שמכרה כשהיתה גזולה וחזר
ומכרה לאחר או נתנה במתנה או הורישה הרי זה גילה בדעתו
שאינו רוצה להעמידה ביד לוקח זה שלקחה ממנו׳ וכן אם
נפלה בירושה לא נתקיימה ביד הלוקח׳ גבה אותה הגזלן
בחובו אם יש לנגזל קרקע אחרת ואמר לו הגזלן זו אני גובה
אותה בחובי הרי זה מתכוין להעמידה ביד הלוקח ואם אין לו
לנגזל קרקע אחרת אלא זו לגבות את חובו הוא שנתכוון׳
נתנוה הבעלים לגזלן במתנה קנה אותה הלוקח שאילו לא
טרח לבעלים לא היו נותנים לו במתנה ומפני זה טרח כדי
שיזכה בה בדין ויעמוד בה בנאמנותו ותתקיי׳ ביד הלוקח וכל
דף י׳ ודף כ״ח
ענין זה בפרק קמא דבבא מציעא: משמע בפרק הניזקין גוי
בעל זרוע שאנס נכסי ישראל וירד לתוך שדהו מחמת שהיה
לו חוב גמור על בעל השדה או מחמת שיש לו נזק ביד זה
הישראל או מחמת שהפסיד ממונו ואחר שתקף על השדה
מכרה לישראל אחר אין הבעלים יכולים להוציא מיד הלוקח
במה דברים אמורים כשהודו הבעלים שאמת טען הגוי המוכר
או יעידו עדים ישראל שאמת טען הגוי המוכר וכן אם היה שם
מלך או שר באותו מקום שיוכל לכוף את הגוי שמכר לדין ולא
תבעו הבעלים לגוי אין יכולין להוציא מיד הלוקח מזה הגוי
אף על פי שאינם מודים לגוי ואף על פי שאין שם עדי׳ שאמת
טען הגוי שהרי הלוקח אומר לבעלים אם אמת שגזלן הוא הגוי
למה לא תבעתם אותו בדיניהם׳ אבל אם בחנם תקפה האנס
מחזירה הלוקחה מיד האנס לבעלים ופירש רבינו גרשם
בתשובתו שלא בחנם יחזיר שלא משלם לו מה שהוציא להוציא׳
פס
מיד הגוי ולא כפי׳ רש״י שבחנם יחזירנה שאם כן אין לך אדם
פס ובמסכת דף כ״ח
שמציל ממון חבירו מיד הגוי: סקריקון הוא גוי רוצח שנתן לו
ישראל שדהו כדי שלא יהרגנו ושהה בידו י״ב חדשי׳ כל הקודם
ולקח מן הרוצח זכה ובלבד שיתן לבעלים רביע הקרקע או
שליש המעות מפני שמכרה בזול׳ קודם הזמן הזה הבעלים
דף ק״א
קודמין לכל אדם: בפרק השואל מסקינן כדברי רב ושמואל
שהיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטעה אם היתה שדה
העשויה ליטע אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה
ונוטל מבעל השדה ופירש רש״י כשאר אריסי העיר׳ ורבינו
יצחק פירש שנוטל פחות מאריס לפי שהאריס קבוע יותר וגם
נוטל יותר משכיר יום ואם אינה עשויה ליטע שמין לו וידו על
התחתונה: החצירות הרי הן ראויות לבניין ולהוסיף בהם
בתים ועליות לפיכך הורו הגאונים שהבונה בחצר חבירו שלא
מדעתו הרי זה כנוטע שדה העשויה ליטע ושמין לו כמה אדם
רוצה ליתן בבנין זה לבנותו והוא שיבנה בניין המועיל הראוי
לאותה חצר כמנהג אותו מקום ולדבריהם קשה קצת מבונה
פס ובסמוך מב׳ ע״ה
חורבתו של חבירו למה ידו על התחתונה:
מיימוני פ״י דגזילה דף תק״פ
היורד לתוך שדה של חבירו ברשותו אפי׳
נטע שדה שאינה עשויה ליטע שמין לו
וידו על העליונה שאם היתה היצאה יתירה על השבח נוטל
היצאה ואם השבח יתר על היצאה נוטל את השבח: הבעל
בנכסי אשתו והשותף בשדה שיש לו חלק בה לדברי שמואל
דף מ״ב
בפ׳ חזקת הבתי׳ ביורד ברשות יהן ושמין לו וידו על העליונה
היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטע או בנה ואחר כך
בא בעל השדה והשלים הבניין או ששמר הנטיעות וכיוצא
באלו הדברים שמראה שדעתו נוטה למה שעשה זה וברצונו

דף קא בא הדבר שמין לו וידו על העליונה כך פסק רב בפרק השואל:
עוד מסיק שם רבי יוחנן כי היורד לתוך חורבתו של חבירו
סם ובנאה שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה׳ אמר בעל
הבניין עצי ואבני אני נוטל בבירת שומעין לו בשדה אם אמר
אעקר מה שנטעתי אין שומעין לו מפני
(מהל׳ כבי׳ סם דף קי״ז) שמכחיש את הקרקע: אמ׳ לו בעל הקרקע
טול עצך ואבניך שדרו ממתיבתא דשומעין
(מהמיימו׳ פי׳ דגזילה דף תקכ״ר) לו: כל מי ששמין לו בין שהיתה ידו על
העליונה בין שהיתה ידו על התחתונה
הורו הגאונים שאינו נוטל כלום עד שישבע בנקיטת חפץ
כמה הוציא ואם אמר יבואו הדיינין ויעשו שומת ההוצאות והרי
היא גלויה לעיניהם וישערו העצים והאבנים והסיד ושכר
האומנים ובפחות שבשערים שומעין לו ונוטל בלא שבועה׳
עוד הורו כל ששמין לו ונוטל שטען בעל השדה ואומר נתתי
והיורד לשדה אומר לא נטלתי היורד נאמן ונשבע שלא נטל
כלום ממנו ונוטל שהרי אומר לבעל השדה עדיין לא שמו לך
ולא ידעת כמה אתה חייב ליתן לי והיאך נתת׳ אבל אם שמו
לו ואמרו לבעל השדה ליתן ואומר נתתי אף על פי שעדיין
לא נשבע היורד הרי בעל השדה נאמן וישבע שבועת היסת
ויפטר שהקרקע בחזקת בעליה: לעולם יחזיק אדם באמונה
יתירה ויתרחק מן הגנבה ומן הגזלה ובשעת פטירתו של
אדם שואלין לו תחילה נשאת ונתת
(בפרק במה מדליקין דף לא) באמונה וגרסינן בסוף מסכת מכות בא
דף כד חבקוק והעמידו על האמת שנאמר וצדיק
באמונתו יחיה:

מצות עשה ע ד

עשה להשיב אבידה לישראל שנא׳ השב תשיבם
דף כו לאחיך ודרשינן במסכת עבודה זרה פרק שני
לכל אבידת אחיך לרבות המשומד הילכך אפילו היה הבעל
אבידה רשע ואוכל נבילות לתאבון וכיוצא בו מצוה להשיב
סם לו אבידתו׳ אבל אוכל נבילות להכעיס הרי הוא מין והמינין
והאפיקורוסין ועובדי עבודה זרה ומחללי שבתות בפרהסיא
דף קיג אסור להחזיר להם אבידה: ובפרק הגוזל בתרא תניא רבי
פנחס בן יאיר אומר במקום שיש חילול השם חייב להחזיר
אבידת גוי עובדי עבודה זרה כאבידת ישראל׳ ובירושלמי
דף מז ע״ב דפרק הניזקין אמרינן שבכל מקום מכניסין כליהם מפני
הגנבים ככלי ישראל מפני דרכי שלום: וכן מסיק רב כהנא
דף קיג בפרק הגוזל אחרון שטעות גוי עובד עבודה זרה מותר׳ והוא
שטעה מעצמו כיצד כגון שעשה הגוי חשבון וטעה וצריך
שיאמר לו ישראל ראה שעל חשבונך אני סומך ואיני יודע
אלא מה שאתה אומר אני נותן לך אבל להטעותו אסור שמא
נתכוון הגוי לבודקו ונמצא שם שמים מתחלל׳ וכמעשה דרב
סם אשי שאמר לשמש שלו להביא ענבים בולטין חוץ לגדר אם
הם של גוי שמע גוי אחד אמר אם של גוי הם וכי מותר הוא
אמר ליה גוי לוקח הדמים ישראל אינו לוקח הדמים פירש
כתו׳ סם רבינו יצחק שאמר לו האמת ולא לדחותו: כבר דרשתי לגלות
ירושלים אשר בספרד ולשאר גליות אדום כי עתה שהאריך
הגלות יותר מדאי יש לישראל להבדיל מהבלי העולם ולאחוז
בחותמו של הקב״ה שהוא אמת ושלא לשקר לא לישראל ולא
לגוים ולא להטעותם בשום עניין ולקדש עצמם אף במותר
להם שנאמר שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא
ימצא בפיהם לשון תרמית וכשיבא הקב״ה להושיעם יאמרו
הגוים בדין עשה כי הם אנשי אמת ותורת אמת בפיהם אבל
אם יתנהגו עם הגוים ברמאות יאמרו ראו מה עשה הקב״ה
שבחר לחלקו גנבים ורמאים: ועוד כתוב וזרעתיה לי בארץ
כלום זורע אדם כור אחד אלא למצא כמה כורים כך זורע
הקב״ה ישראל בארצות כדי שיתוספו עליהם גרים וכל זמן
שהם מתנהגים בהן ברמאות מי ידבק בהם והרי הקפיד הקב״ה
על גזל הרשעים שנאמר ותמלא הארץ חמס: עוד אני מביא
ראיה מירושלמי דפרק אלו מציאות שאומר שם רבנין סבייאי דף ח ע״ב
זבנין חד כרי דחטין מגוים ואשכחן ביה צררא דזוזי והחזירום
להם ואמרו הגוים בריך הוא אלההון דיהודאי וכיוצא בזה
מספר שם מעשים הרבה מאבדת הגוים שהחזירום מפני
קידוש השם: עיקרי מצות השבת אבידה בפרק אילו מציאות:
ואומר שם רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק שהמוציא דף כב וכ״ג
אבידה בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר שאינו פוסק אף על
פי שיש בה סימן הרי זו של מוצאה שנאמר לכל אבידת אחיך
אשר תאבד ממנו מי שאבודה ממנו ומצויה אצל כל אדם יצתה
זו שאבודה ממנו ומכל אדם שזה ודאי
נתייאש ממנה: המאבד ממונו לדעת אין (כך תוספ׳ סם דף כ״ה גבי חבטה העשויה לבנות וכב׳ הספינה דף פ״ז גבי בלוחית)
ב״ד נזקקין לו כיצד הניח פרתו ברפת
שאין לה פתח ולא קשרה והלך וכל כיוצא
בזה הרי זה מאבד ממונו לדעתו אף על פי
שאסור לרואה דבר זה ליטול לעצמו אין זקוק להחזיר שנאמר
אשר תאבד ממנו ומצאת פרט למאבד ממונו לדעתו: ואבידה כרף כ״ז דלעיל
שאין בה שוה פרוטה אינו חייב ליטפל בה ולא להחזירה:
מצא שק או קופה אם היה חכם או זקן או מכובד שאין דרכו סם דף ל
ליטול כלים אלו בידו אינו חייב ליטפל בהן כללו של דבר
כל שבשלו מחזיר בשל חבירו מחזיר וכל שבשלו אינו מחזיר
בשל חבירו אינו מחזיר החזירה וברחה אפילו מאה פעמים סם ובדף לא
חייב להשיבה שנאמר השב תשיבם השב אפילו מאה פעמים
משמע דלעולם הוא חייב ליטפל בה עד שיחזירנה לרשות
בעליה למקום המשתמר׳ ואין צריך דעת בעלים דאמר רבי
אלעזר הכל צריך דעת בעלים כגון גנב וגזלן שהחזירו חוץ סם
מהשבת אבידה שהתורה רבתה השבות
(סם ובפרק הכונס דף כז) הרבה אבל אם החזירה למקום שאינה
משתמרת כגון גנה או חורבה ונאבדה
משם חייב באחריותה: ראה בהמה שברחה מן הדיר והחזירה
למקומה הרי זה קיים המצוה ואין צריך דעת בעלים׳ ואם
מצא בהמה והכישה נתחייב ליטפל בה ולהחזירה אף על פי כרף ל׳ דלעיל
שאינה לפי כבודו שהרי התחיל במצוה ועוד דאנקיטה נגרי
ברייתא פירו׳ למדה לנוס ולברוח בחוץ׳ וההולך בדרך הישר בב׳ הכונס (כרף דלעיל)
והטוב והעושה לפנים משורת הדין מחזיר כל האבידות בכל רלעיל
מקום אף על פי שאינה לפי כבודו: כהן שראה אבידה בבית סם
הקברות אינו מטמא להחזירה שבשעה שמקיים מצות עשה
של השבת אבידה מבטל עשה של קדושים יהיו ועובר על לאו
דלא יטמא בעל בעמיו ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה׳
ורבי׳ יצחק פירש כי עשה דהשבת אבידה השוה בכל שבשלו כתו׳ סם
מחזיר דוחה לאו ועשה דכהנים שאינו שוה בכל בכהנים
ובישראלים כמו שמצינו בפרק שני נזירים שעשה דגלוח דף כח
מצורע השוה בכל דוחה לאו ועשה דגילוח זקן שאינו שוה
באנשים ובנשים ועיקר הטעם סומך התלמוד שהזכיר טעם
זה על ותו מי דחינן איסורא מקמי ממונא שאומר אחר כך כ״ף ל׳ דלעיל
תניא יכול אמר לו אביו הטמא או שאמר לו אל תחזיר ישמע סם דף לב
לו תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו וגומר אני ה׳ מוראי
למעלה ממורא אביך ואמך: הרואה מים שוטפין ובאין סם דף לא
להשחית בניין חבירו או להשחית שדהו חייב לגדור בפניהם
ולמונען שנאמר לכל אבידת אחיך לרבות
(סם דף לג כל המוניח) אבידת קרקע מי שאבדה לו אבידה ופגע
באבידתו ובאבידת חבירו אם יכול להחזיר
שניהם חייב להחזיר שניהם ואם אינו יכול להחזיר אלא אחת
מהן אבדתו קודמת ואפילו לאבידת אביו או של רבו שלו
קודמת לכל אדם פגע באבידת רבו עם אבידת אביו אם היה

אביו

אביו שקול כנגד רבו של אביו קודמת ואם לאו של רבו קודמת והוא שיהיה רבו מובהק שרוב חכמתו של תורה למד ממנו דאמר רבי יוחנן שם הלכה כרבי יהודה שאומר כן׳ וכן סובר שם עולא וכן פסק בשאלתות בפרשת קרח: ואמרינן בפרק הגוזל אחרון הניח אבידתו והחזיר אבידת חבירו אין לו אלא שכרו הראוי לו כיצד שטף נהר חמורו וחמור של חבירו שלו שוה מנה ושל חבירו מאתים הניח שלו והציל של חבירו אין לו אלא שכרו שראוי לו ואם התנה בפני בית דין או שאמר לו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו דמי שלו אף על פי שעלה החמור שלו מאליו ולא נתעסק בו זכה במה שהתנה עמו ירד להציל ולא הציל אין לו אלא שכרו הראוי לו: ובירושלמי גרסינן תני הניח שלו להציל של חבירו ועלת של חבירו מאליו אין נזקק לו ועוד משמע שם כשעלת שלו מאליו הזקתו שנת יאוש ממנו והמוצאו זוכה בו: וכן אומר בפרק אילו מציאות שאם היה עוסק במלאכה ובטל ממלאכתו ששוה דינר והחזיר אבידה ששוה מנה לא יאמר לו תן לי דינר שהפסדתי אלא נותן לו שכרו כפועל בטל שבטל מאותה מלאכה שהיה עוסק בה ואם התנה עם הבעלים או בפני בית דין שיטול מה שיפסיד והרשהו הרי זה נוטל ואם אין שם בית דין ולא בעלים שלו קודם: וכן אמרינן בפרק הגוזל אחרון ששנים שהיו באין בדרך זה בחבית של יין וזה בכד של דבש ונסדקה הכד של דבש וקודם שישפוך הדבש לארץ שפך זה יינו והציל הדבש לתוך חביתו אין לו אלא שכרו הראוי לו ואין הלכה כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה שאומר שם תנאי בית דין הוא שנוטל דמי יינו מתוך הדבש של חבירו שהרי קורא אותו יחידאה בסוף פרק מרובה׳ ואם אמר לו אשפוך את ייני להציל את שלך ואתה נותן לי דמי ייני או שהתנה עמו בפני בית דין הרי זה חייב ליתן ואם נשפך הדבש לארץ הרי זה הפקר וכל המציל לעצמו הציל: זה בא בכד של דבש וזה בא בקנקנים ריקנים ונסדקה הכד של דבש ואמר לו בעל הקנקנים איני מציל דבש בקנקנים שלי אלא על מנת שתתן לי חציו או שלישו או כך וכך דינרים וקבל עליו בעל הדבש ואמר לו הן הרי זה שיחק בו ואינו נותן לו אלא שכרו הראוי לו שהרי לא הפסידו כלום וכן מי שברח מבית האסורין והיתה מעברת לפניו ואמר העבירני ואני נותן לך דינר והעבירו אין לו אלא שכרו הראוי לו ואם היה צייד ואמר לו בטל מצידתך והעבירני נותן מה שהתנה עמו וכן כל כיוצא בזה: ומעשה באחד שנגנב ממונו ונדר מאה דינר לאחד שיעשה בהשבעת שדים שידע מי גנבו וכן עשה ולא רצה בעל הממון לפרוע הק׳ דינר וחייבו רבי יצחק לשלם כולם וכן כל כיוצא בזה וכן בעניין הרפואות דרך בני אדם לתת דמים מרובי׳ ולא נאמר בזה ששיחק בו כך כתב מו׳ רבי׳ יהודה: שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס וטרפה אם אינם יכולין להציל בעצמם ובא אחד מהם והציל הציל לעצמו ואם יכולין הם להציל בעצמם וקדם אחד מהם והציל אף על פי שאמר לעצמי אני מציל הרי זה מציל לאמצע׳ היו יכולין להציל על ידי הדחק כל המציל הציל לאמצע אלא אם כן אמר לעצמי אני מציל הרי זה הציל לעצמו שכיון ששמעוהו שאמר לעצמי אני מציל היה להם לדחוק עצמם ולהציל וכיון שיש בידם להציל ולא הצילו הרי נתייאשו הבעלים מן הכל׳ היו שני שותפין ואין יכולין להציל והציל אחד מהם הציל לאמצע ואם אמר לעצמי אני מציל הרי זה חלק מחבירו והציל לעצמו׳ וכן השוכר את הפועל להציל כל מה שהציל הרי הוא למשכיר ואם אמר לעצמי אני מציל הרי חזר בו מן השכירות וכל מה

סימן קל״א דף קט״ו | פס דף ז׳ ע״ג | דף ל״א | דף קט״ו כל הסוגיא | דף פ״א | פס | דף קי״ו דלעיל

כך משמע פס דף קי״ו גבי הא דלקתין

וכן לעיין מרכנית עיין במרדכי פס דף ל׳ ע״ב

שיציל אחר שאומ׳ כך הרי הוא שלו׳ כך למדנו חלוקי ברייתא זו בפרק הגוזל בתרא מדברי רמי בר חמא ורבא ורב אשי: ותני׳ בתוספת׳ מחלו להם מוכסין מחלו לאמצע ואם אמרו בשביל פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו: שיירא שחנתה במדבר ועמד גייס לטורפה ופסקו עם הגייס ממון ונתנו לו מחשבין ממונם ואין מחשבין לפי נפשות׳ ואם שכרו תייר לפניהם להודיעם הדרך מחשבין שכרו לפי ממונם ולפי נפשות שטעות הדרך במדבר סכנת נפשות ולא ישנו ממנהג החמרים פירש רבינו שלמה שאם נהגו לתייר לפי ממון ולגייס לפי הנפשות עושים כן: רשאין החמרים להתנות ביניהם שכל איש שתאבד ממנו חמורו מבין השיירא מעמידין לו חמור אחר ואם פשע בו ואבדה אין חייבין להעמיד לו אחר: ורשאין הספנים להתנות ביניהם שכל מי שתאבד ממנו ספינה מעמידין לו ספינה אחר׳ פשע בה ואבדה או שפירש למקו׳ שאין הספינו׳ הולכו׳ בו באותו זמן אין חייבין להעמיד לו: ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נחשול לטובעה והקילו ממשאה מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי ממון ואל ישנו ממנהג הספנים ועקרי הלכות אלו בפרק הגוזל בתרא: בפ׳ אלו מציאות אמר המוצא מציאה שהוא חייב להחזיר׳ חייב להכריז עליה ולהודיע מי שאבד ממון פלוני יבא אלי ויתן סימנין ויטול ואבן גבוה היתה בירושלים שעליה היו מכריזין ונקראת אבן טוען פירו׳ שטוענין עליה עניין האבדות: כיצד מכריזין אמר רב נחמן ורבינא אם מצא מעות מכריז מי שאבד לו מטבע ממנו׳ וכן מכריז מי שאבד לו כסות או בהמה או שטרות יבא ויתן סימני׳ ויטול ואינו חושש במה שהוא מזכיר מין האבידה לפי שאינו מחזירה עד שיתן סימנים מובהקים׳ והרמאי אף על פי שיתן סימנים מובהקין אין מחזירין לו עד שיביא עדים שהוא שלו ואמרו חכמים לאסמכתא והיה עמך עד דרוש אחיך עד שתחקור אחר אחיך אם רמאי הוא אם לאו: בראשונה כל מי שאבדה לו אבדה ובא לתת סימניה מחזירין אותה אלא אם כן הוחזק רמאי משרבו הרמאין התקינו בית דין שיהו אומרים לו הבא עדי׳ שאין אתה רמאי וטול: הסימנים מובהקין סומכין עליהם ודנין עליהם בכל מקום דין תורה שנאמר עד דרוש אחיך אותו וכי תעלה על דעתך שיתנו לו קודם שיתבענו ממנו אלא דורשהו אם רמאי הוא אם לאו שאם יתן סימנים מובהקים אינו רמאי׳ וההיא דלעיל שאומר דאפי׳ בסימן מובהק לא יתן לרמאי אסמכתא היא לתקנה דלעיל דמשרבו הרמאים התקינו כך פירש רבינו יצחק: והמד׳ או המשקל או המניין או מקו׳ האבידה סימנים מובהקין הם׳ ויראה לי הלכה כרב אשי דמספקא ליה בפרק קמא דב״מ מה שמחזירין אבדה בסימנין שאין מובהקין אם הוא מן התורה או מדרבנן הילכך בגט שאבד שיש שם איסור לא יחזירהו כי אם בסימן מובהק כגון נקב בצד שבצד אות פלוני׳ ומשמע שם שמדה ומשקל וכיוצא בזה שמחזירין אבדה על ידיהם הם סימנים שאינם מובהקין׳ ויש ענייני סימן מובהק שלשם קורא סימן מובהק הפחו׳ שבסימני׳ שמחזירין אבידה על ידו גבי מאי לא אמר סימניה לא אמר סימן מובהק דידה: באו שנים זה נותן סימנים וזה נותן סימנים כמו שנתן האחר לא יתן לא לזה ולא לזה אלא תהא מונחת עד שיבא אליהו או עד שיודה האחד לחבירו או עד שיעשו פשרה ביניהם: נתן האחד סימנין והשני הביא עדים יתנו לבעל העדים׳ זה נתן סימנים וזה נתן סימנים ועד אחד הרי העד כמי שאינו ויניח: מצא שמלה וכיוצא בזה זה הביא עידי האריגה

שארגנו

בפ׳ דב״מ דף קנ״ג ע״ב ובתוספתא פרק הגוזל בתרא דף קי״ו ועיין פס

בתו׳ פס דף כ״ג ברה ורופשה

בפ״ב דב״מ דף כ״ח ומבואר יותר בתו׳ פס דף כ״ז ברה

דף קי״ו | דף קי״ו דלעיל כל הסוגיא | דף כ״ב | פס דף כ״ח | פס וכו׳ כ״ה | דף כ״ח | פס | פס | היינו כרבה פס | דף כ״ג ול״ה וכן הוא בהלכות פס דף כ״ט | בלהי דף י״ח דהלכות גזילה ואבידה | פס דף כ״ח כל הסוגיא

שארגנו אותה לו והרה הביא עדים שנפלה ממנו ינתן לעידי
נפילה׳ זה נתן מדת ארכה וזה נתן מדת רחבה ינתן למי
שנתן מדת ארכה שאיפשר ששיער הרמאי מדת רחבה כשהיה
בעלה מתכסה בה: זה נתן מדת ארכה ורחבה וזה כיון
סם משקלותיה ינתן למי שכיון משקלותיה: בראשונה כל מי
שמצא אבידה היה מכריז עליה ג׳ רגלים רגל ראשון אומר רגל
ראשון רגל שיני אומר רגל שני שלישי אומר רגל סתם כדי
שלא יתחלף לו שיני בשלישי ואחר רגל האחרון שבערה ימים
מכריז פעם רביעי כדי שילך השומע לביתו בשלשה ימים
וימשש כל כליו ויחזור בג׳ ימים ועדיין ימצא זה המכריז ביום
השביעי׳ משחרב בית המקדש התקינו שיהו מכריזין בבתי
כנסיות ובבתי מדרשות׳ משרבו האנסין שהיו אומרים
שהאבידה של מלך התקינו שיהא מודיע לשכיניו ולמיודעיו
ודיו הכריז או הודיע ולא באו הבעלים תהיה מציאה מונחת
דף כג אצלו עד שיבא אליהו׃ וגר׳ בפרק הכונס שומר אבדה רבה
אומר כשומר הנם דמי ופטור מגניבה ואבידה שהרי אין הנאה
הגיע לידו בזה׳ ורב יוסף אמר כשומר שכר דמי מפני שעוסק
במצוה ועל ידי כן פטור מליתן פרוטה לעני ומכמה מצוות
עשה׳ כל זמן שטורח בהשבתה ואי אפשר לקיים שניהם׳
וכיוצא בזה בכל מקום כל העוסק במצוה
פטור מן המצוה: פסק רב צמח גאון וכן
פסק רבינו יצחק שהלכה כרבה לגבי רב
יוסף בכל התלמוד חוץ משדה עניין ומחצה ואל תאמר
דווקא במה שנחלקו בבבא בתרא פוסק
שם התלמוד שאותם סימני שמועות דשדה
עניין ומחצה באותה
מסכתא הם כי גם בכל התלמוד הלכה
דף עב כרבה כמו שאומר בפרק מי שאחזו והא קל
הלכה כרבה ובהא אין הלכה כרבן שמעון
בן גמליאל ואינו אומר והא קיימא לן בהא הלכה כרבה כמו
שאומר על רבן שמעון בן גמליאל ומדה שאומר בפרק אין בין
דף נג המודר דכולי עלמא אית להו פרוטה דרב יוסף אי לאו משום
שאין דבר זה מצוי ותדיר משם אין ראיה שיהא הלכה כרב
יוסף שהרי גם רבה סובר שעוסק במצוה פטור מן המצוה אלא
דף מג שאינו נחשב שומר שכר בכך׳ ובפרק שבועת הדיינין גבי
מחלוקת דרבי אלעזר ורבי עקיבא במלוה חבירו על המשכון
דף מד שבעמיד רב יוסף ככולי עלמ׳ ודרב׳ כתנאי
היא ומעמיד רבה כר׳ אלעזר שהוא שמותי
משמע שאין הלכה כרבה אין משם ראייה
כי זה הוא לפי מה שאומר שם באותה סוגיא דלכולי עלמא
לית להו דשמואל אבל רבה יאמר בדשמואל נחלקו ואין שייך
כלל דברי רבי אליעזר ורבי עקיבא לדברי
רבה ורב יוסף: וצריך לבקד האבדה
ולבודקה כדי שלא תפסיד ותאבד מאליה
דף כט שנאמר והשבות לו ראה היאך תשיבנו לו׳ כיצד מצא כסות
של צמר מנערה אחד לשלשים יום ולא ינערנה במקל ולא
סם ודף ל בשני בני אדם׳ ושוטחה על גבי מטה לצורכה בלבד אבל לא
לצורכו ולצרכה׳ נזדמנו לו אורחין לא ישטחנה בפניהם
סם ואפילו לצרכה שמא תיגנב׳ מצא כלי עץ ישתמש בהם כדי
שלא ירקבו׳ כלי נחושת ישתמש בהן בחמין אבל לא על ידי
סם האור מפני שמשחיקן׳ מצא מגרפות וקרדומות ישתמש בהן
סם ברך אבל לא בקשה מפני שמפחיתן׳ מצא כלי כסף משתמש
סם בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן׳ כלי זהב או כלי
זכוכית וכסות של פשתן הרי זה לא יגע בהן עד שיבא אליהו:
סם וכדרך שאמרו באבידה כך אמרו בפקדון שהלכו בעליו
דף כט למדינת הים: מצא ספרים קורא בהם אחת לשלשים יום ואם

נתוספות סם כל״ת כההיא

בפרק מי שמת דף קנג

סם ובפרק קמא דף ב׳ ובפרק יש נוחלין דף קיד

בפרק קמא דברכות דף ז׳ ויבמות סם כתו׳

בפרק אלו מציאות דף כח

אין יודע לקרות גוללן כל שלשים יום ולעולם לא ילמד בהן
בתחילה ולא יקרא פרק וישנה ולא יקרא פרשה ויתרגם ולא
יפתח בו יותר משלשה דפין׳ ולא יהו שנים קורין בשני
עניינים שמא ימשך זה וימשך זה ויכלה הספר׳ אבל קורין
הם בעניין אחד ולא יקראו שלשה ואפילו בעניין אחד ורבינו
שלמה פירש להפך כי בעניין אחד לא יקראו בו שנים׳ מצא
סם תפילין שם דמיהן ומניחן עליו שדבר מצוי הוא בידי הכל ואין
דף כח עשויין אלא למצותן בלבד: מצא דבר שיש בו רוח חיים
שצריך להאכילו אם היה דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור
מטפל בהם שנים עשר חדש מיום המציאה ושוכרן ולוקח
שכרן ומאכילן ואם היה שכרן יותר הרי היתר לבעלים׳ וכן
סם התרנגולין מוכרין ביציהם ומאכילן כל שנים עשר חדש מכאן
ואילך שם דמיהם עליהם והרי הן שלו ושל בעלים בשותפות
כדין כל השם בהמה מחבירו ורבינו שלמה פירש שם דמיהם
סם ומוכרן ומניח הדמים אצלו׳ מצא עגלים וסייחים של
מרעה מיטפל בהן שלשה חדשים ושל בריאה כלומר שצריך
סם להאכילם ממה שבבית שלשים יום: ואווזין ותרנגולין זכרים
גדולים מטפל בהם שלשים יום: מצא קטנים וכן כל דבר
שטיפולו מרובה משכרו מטפל בהם שלשה
בפרק המפקיד דף לח ימים מכאן ואילך מוכרן בבית דין׳ וכן
פירות שהתחילו להרקיב וכיוצא בהן מוכרן
דף לח דלעי׳ בבית דין: מה יעשה בדמים נתנו למוצא ויש לו רשות
לעיל בעתי׳ סם ווין להשתמש בהן׳ ולדברי רבה שפסקנו כמותו על ידי כן חייב
בגניבה ואבידה אבל באנסה לא וכן סובר רב נחמן בפרק
דף מב המפקיד שעל ידי שיש לו רשות להשתמש בהן חייב בגניבה
דף לט דלעי׳ ואבידה אבל באונסין לא׃ במה דברים אמורים בדמי האבידה
הואיל ונטפל בה אבל במעות אבידה לא ישתמש בהם לפיכך
דף מח אינו עליהם כשומר שכר: שנינו במסכת גיטין בפרק הניזקין
המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם שאם אתה אומר
ישבע מניח המציאה והולך כדי שלא ישבע אפילו מצא כיס
ואמר בעל הכיס שנים כיסים היו קשורין ואי איפשר שמצא
האחד אלא אם כן נמצא האחר קשור עמו הרי זה לא ישבע
דף כז כדמסיק בגמרא: נחזור לפרק אילו
דף כ״ז כל הכונה מציאות׳ השלמה בכלל אבידת אחיך
היתה וכן השור והשה והחמור ולמה פרט הכתוב
חמור להחזיר בסימני מרדעת אף על פי שהסימן בדבר הטפל
בו יחזיר׳ ולמה פרט הכתוב שור ושה להחזיר אפילו גזות
השה או גזות זנב השור אף על פי שהוא דבר מועט׳ ולמה
פרט שמלה ללמד ממנו מה שמלה מיוחדת שיש לה סימנים
וחזקתה שיש לה תובעין וחייב להחזיר אף כל דבר שיש לו
סימנין הרי הוא בחזקת שיש לו תובעין וחייב להחזיר׳ אבל
בדבר שאין לו תובעין אלא נתייאשו הבעלים ממנו הרי זה
של מוצא אף על פי שיש לה סימנין: זה הכלל באבידה שאין
דף כא וכו׳ לה סימן כיון שאבדה וידעו הבעלים בה שאבדה הרי זה
בחזקת שנתייאשו הבעלים ממנה כגון מסמר אחד או מחט
אחת או מטבע אחד הרי זה אינן יכולין ליתן בה סימן להחזירו
דף כא להם לפיכך הרי זה לזה שמצאה: וכל דבר שיש לו סימן הרי
זה בחזקת שלא נתייאשו הבעלים שדעתן תלויה שיחזירו להם
על ידי סימנין שיתנו בה לפיכך המוצא אותם חייב להחזיר
אלא אם כן ידע שנתייאשו הבעלים כגון ששמע אותם שאומרי׳
סם דף כב ווי לחסרון כיס וכיוצא בדברים אילו שמראין שנתיאשו הרי
דף כב אותה אבידה של מוצאה׳ וכן אם מצא דבר שיש בו סימן בים
או בנהר וכיוצא בהן או במקום שרובו גוים הרי זה בחזקת
שנתייאשו הבעלים ממנו בשעת נפילה ולפיכך הרי היא של
דף כ״א ובדף כב מוצאו אף על פי שלא שמע שנתייאשו הבעלים ממנו: יאוש
שלא מדעת פידו׳ דבר שנתייאשו בסתמא כשידע שנפל ממנו

ועדיין

ועדיין לא ידע שנפלה הלכה כאביי שאומר שם שאין זה יאוש
אף על פי שרבא חולק עליו שזו הי״א היוד מי״על קג״ם הם ששה
מקומות שהלכה כאביי לגבי רבא׳ וחייב להחזיר אף על פי
ששמע לבסוף שנתייאש מכל מקום כשבא לידו באיסור בא
דף כה לידו׃ המוצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן
חייב להכריז׳ בא בעל הסימן ונטל את שלו ואמר שזה
בלבד נפל ממנו זכה המוציא בדבר שאין
בו סימן׃ אין מחזירין אבידה בטביעות עין
אלא לתלמיד חכם שהוא איש אמת שאינו
משנה בדבורו אלא במסכתא במטה
ובאכסניא ובהבאת שלום שבין אדם
בפרק כ״ג וכ״ד כל הסוגיא וכתוס׳ פס ורהבלת פלוס כפרק הנא על יבמתו דף ס״ה
לחבירו׃ במסכתא כיצד אם שאלוהו מסכתא זה סדורה
לך בגירסא מדה ענוה היא לומר לאו ואף על גב דאמרינן
דף ל במסכת קידושין מושננתם לבניך שיהו דברי תורה מחודדין
בפיך שאם ישאלך אדם אל תגמגם היינו זה הבא לישאל דבר
הוראה או דין׃ במטה כיצד אם שהה לבא לבית המדרש
מפני ששמש מיטתו ושאלוהו למה שהה תולה בדברים
אחרים׃ ובאכסניא כיצד אל יאמר אדם בפני רבים כמה פלוני
איש טוב שנתארחתי אצלו בביתו כמה כבוד גדול עשה לי
פן יבאו רבים להתארח אצלו וזהו מברך
רעהו בקול גדול קללה תחשב לו׃ ובהבאת
שלום כיצד אם הוסיף או גרע כדי לחבבן
הכי דריס בפרק ג׳ דערכין דף י״ו
זה לזה הרי זה מותר׃ ואם באו עדים ששינה בדיבורו חוץ
כ״ה דלעיל מדברים אילו מחזירין לו האבידה בטביעות עין׃ כל המוצא
אבידה בין שיש בה סימן בין שאין בה סימן אם מצאה דרך
הינוח אסור ליגע בה שמא בעליה הניחוה שם עד שישובו ליתן
שאם יבא ליטול אותה ויהיה דבר שאין בה סימן הרי אבד
ממון חבירו בידי׳ שהרי אין לו בה סימן לסמוך עליו שיחזירהו
לו ואם היה דבר שיש בו סימן הרי הוא הטריחו לרדוף אחריה
ליתן סימנים ולפיכך אסור לו ליגע בה עד שימצא אותה דרך
שם נפילה ואפילו ספק הנוח אמר רבי אבא בר זבדא לא יגע בה
ואם נטל לא יחזיר פירוש לאותו מקום
כדגרסינן בירושלמי רבי אבא בר זבדא
אשכח חמרא מכוסה בחפיסה ונסבירה
אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה לאו יאית
עבדת אמר אהדרי אמרו ליה לא דילמא אתא מריה ולא
אשכחיה ואייאש ליה מיניה פירו׳ נתייאש
מלבקשו עוד שם׳ הילכך דבר שיש בו
סימן מכריז ודבר שאין בו סימן זכה בו׳
ויראה לי שיניח עד שיבא אליהו שהרי
פס דף ח׳ עמוד ג׳ ומכיאו בתו׳ פס בד״ה ואמר רבי אבא
מסקנת המיימו׳ ריש פרק ט״ו דגזילה ואבידה דף תקס״ז
דף ל ו באיסור בא לידו וכן פירש רבינו שלמה בפרק המפקיד׃
כ״א דלעיל מצא פירות מפוזרין דרך הנוח לא יגע בהן דרך נפילה הרי הן
שלו׳ וכן אם מצא כריכות קטנות של שבולים ברשות הרבים
שהרי אין בהן סימן או שמצא עיגולי דבילה וככרות של
נחתום ומחרוזות של דגים וחתיכות של בשר וגיזי צמר
הבאות ממדינתן שהן כשאר גזות המדינה ואניצי של פשתן
ולשונות של ארגמן הרי אילו שלו מפני שאין בהן סימן
ט׳ כב וכג ואם יש בהן סימן נוטל ומכריז שסימן העשוי לידרס הוי
דף כה סימן׳ אבל אם מצא ככרות של בעל הבית וגיזי צמר
הלקוחין מבית האומן וכדי יין וכדי שמן חייב להכריז
שכל בעל הבית עושה רושם שלו בטיט שסביב המגופה׳
דף כג ולאחר שנפתחו האוצרות אין רושם סימן שהכל נכנסין שם
דף כא ומכירין בהן׃ מצא עגול ובתוכו חרס ככר ובתוכו מעות׳
דף כב וחתיכה של בשר שהיא משונה וחתיכה של דג נשוך וכל כיוצ׳
באילו הואיל ויש שם שינוי חייב להכריז שלא עשאום בעלים
שם אלא לסימן׳ וכל דבר שיש בו סימן בין דרך הינוח בין דרך
נפילה בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד חייב להכריז׳
דף כג ומסקינן שם כי סימן העשוי לידרס הוי סימן וכן מקום וכן
דף כב מדה וכן משקל וכן מניין שאין שוין הוי סימן׃ תמרים שמשיר
אותם הרוח מותרין שהבעלים מחלו אותן לכל אדם וזו היא
חזקתן׳ ואם היו של יתומים שאינם בני מחילה אסורין׳ וכן
שם אם הקפיד בעל השדה והקיף מקום האילנות הרי אילו אסורי׳
דף כד שהרי גילה דעתו שלא מחל׃ המוצא מעות בכיס או כיס כמו
דף כה שהוא חייב להכריז׃ מצא כיס ולפניו מעות מפוזרין הרי אילו
שם שלו׃ ואם נראין הדברים שהכיס והמעות של אדם אחד ומן
דף כו הכיס נפלו חייב להכריז׃ מצא מעות בחנות הרי אילו שלו
פירוש אפילו הם צרורים שיש בהם סימן הרי אלו שלו מפני
ששם מצויין בין גוים בין ישראל׳ והלכה כרבי שמעון בן
דף כד (דף כו) אלעזר דאמר ברוב גוים הרי אילו שלו׃ מצאן בין התיבה
לחנווני הרי אילו של חנווני שאותה תיבה החנווני לוקח
שם מתוכה ומוכר על גבה׳ מצאן על התיבה זאין צריך לומר מן
שם התיבה ולחוץ הרי אילו של מוצאו׃ וכן אם מצא מעות לפני
השולחני הרי אילו שלו בין הכסא לשולחני הרי אילו של
שולחני פירוש רבינו שלמה שאותו כסא השולחן יושב עליו
דף כה המוצא מעות בגל או בכותל ישן הרי אלו שלו שאני אומר של
אמוריי היו והוא שימצ׳ אותם מטה מטה וגם העלו חלוד׳ כדרך
כל המטמוניות הישנות אבל אם מראין הדברים שהמטמון
חדש ואפילו נסתפק לו הדבר הרי זה לא
יגע בהן שמא מנחין היו שם ואף על פי
שחצרו של אדם קונה
בתוספות פס דף כ״ו
שלא מדעתו לא יקנה כאן חצרו מפני
שזה דבר שאינו עשוי
בפרק קמא דהתם דף י״א
לימצא׳ ועוד פירש רבינו משה הטעם
מפני שזו חשוב׳ כאבודה ממנו ומכל אדם׳
בפרק י״ו דגזילה ואבידה דף תקס״ח
ורבינו יהודה ברבי נתן פירש דהוו חצירו הבאה לאחר מכאן
שהכלי היה טמון מימי האמוריים ועדיין לא היה חצירו עד
בפרק כ״ה דלעיל לאחר מכאן׃ מצא מטמון בכותל חדש אם המטמון מוכיח
שהוא לבעל הבית הרי הוא שלו ואם מוכיח שהוא לאחר מן
השוק הרי הוא של מוצאו כיצד הסכין הרי נצב שלו מוכיח
דף כו ובלשון הגמר׳ נקרא קתא אם הוא מלגאו הרי הוא לבעל הבית
ואם הוא מלבר הרי הוא שלו׳ הכיס פיו מוכיח׳ ואם נמצא
דף י תוך הכותל מלא מהן חולקין׃ בפרק ראשון דבבא מציעא
שנינו ראה את המציאה ונפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה
דף ט זה שהחזיק בה זכה בה׃ עוד שנינו שם היה רוכב על גבי
בהמה וראה את המציאה ואמר לחבירו זכה לי בה כיון
שהגביה לו קנה הרוכב אף על פי שלא הגיעה לידו ואם אמר
לו תנה לי ונטלה ואמר אני זכיתי בה תחילה ולא הגבהתיה
לצורכך זכה בה הנוטלה שאילו לא אמר תחילה לא זכה בה
דף י כך מוכיח בדברי רבי יהושע ב״ל משמע שסובר המגביה
דף ט מציאה לחבירו קנה חבירו כרמי בר חמא׳ ודברי רבי יהושע
דף י בן לוי עיקר ברוב מקומות וגם רבי יוחנן סובר כן ומפרש
המשנה שלא אמר תחילה ואף על פי כן זכה בה הנוטל מפני
שלא אמר לו הרוכב זכה לי אלא אמר תנה לי לא נתכוון
דף ח לקנותה אלא עד שתגיע לידו׳ ואף על פי שרבא ורב
דף י נחמן סוברי׳ לא קנה אין הלכה אלא כרבי
יוחנן ורבי יהושע בן לוי׳ וכן פסק רבינו
משה ורב אלפס ואומר כי רבא שהוא
בפ״ט דגזילה ואביד׳ דף תקס״ט
דף ח בתראה שדוחה לרמי בר חמא דלא קנה דחוי הוא ואינו סובר
דף י כן תדע שהרי במקום אחר אומר שם איתיביה רבא לרב נחמן
ורוצה להוכיח דקנה׃ שנים שהגביהו מציאה קנו שניהם
דף ח אפילו לרב נחמן מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה בהמה
מציאה שקדם אחד ואוחזה במוסרה לא קנאה עד שימשוך

כרך ח או ינהיג וכן בנכסי הגר כמו שמפרש שם רב אידי מהו לשון
מסירה כאדם שמוסר דבר להבירו הילכך מחבירו שמוסר לו
קנה אבל באלה מי מסר לו שיקנה אבל קונה במוסרה לבדה
מה שתפס בידו: היה אחד רוכב ואחד אוחז במוסרה כפרש רב
כרך ט אשי הרוכב קנה את הבהמה והמוסרה שעל לחיי הבהמה
בלבד וזה האוחז את המוסרה קנה מה שאחז בידו ושאר
המוסרה לא קנה אחד מהם: ומלשון רב אידי שהזכרנו יש
דף עו ללמוד שקניין מסירה צריך מיד ליד׳ אפס בפרק הספינה
אמר רב אשי כל היכא דאמר לך חזק וקני כולי עלמא לא
פליגי דקני במסירה ומלשון לך שאינו אומר בא משמע
שאינו צריך מיד ליד במסירה ואינו צריך אלא דעת אחרת
שם מקנה׳ ודווקא בספינה שיש בה טורח במשיכתה מועלת
מסירתה אבל בדבר אחר לא קנה עד שיגביה או עד שימשוך
דבר שאינו ראוי להגביה׳ וכן לדברי
האומ׳ אותיו׳ נקנין במסירה היינו במשיכה — בפרק ב׳ דקידושין דף מז
דף קכא כמו שמפרש בפרק מי שמת אימירה דרב
עמרם שכיבא ושבקה מלוגמא דשטרות פירוש כשנפטר
הניחה שק מלא שטרות ואמרה יהו לעמרם ברי באו לפני רב
נחמן לדין אמרו לו והלא לא משך׳ ומה
שקורהו מסירה מפרש רבינו יצחק הטעם — בתוס׳ פ״ק דקידושין דף כה ד״ה בהמה גסה
לפי שאין מועיל כלום קניין משיכ׳ שלהם
אלא על ידי דעת אחרת מקנה שאמר לו
משוך וקני לאפוקי שטר דנכסי הגר שאם משכו לא קנה החוב
על ידו דמאן קא מסר ליה דליקניה: אמר רבי יוסי בר רבי
בפ״ק דב״מ דף יא חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ואם נפלה בה
מציאה הרי היא של בעל החצר במה דברים אמורים בחצר
שם המשתמרת אבל בשדה וגנה וכיוצא בהן אמר שמואל ועולא
ורב אמי אם היה עומד בצד שדהו ואמ׳ יזכה
לי שדי זכה בו כמו שאומר במשנה ורבינו — שם ודל״י בתוס׳ שם ד״ה זכתה
יצחק פירש דבעומד בצד שדהו אפילו לא
אמר קנה דאי תקון רבנן דליקני כי לא אמר מאי הוי כמו
דף י) כרך יא שאומר התלמוד בפר׳ קמא דבבא מציעא ומה שאומר במשנה
היה עומד בתוך שדהו שאינה משתמרת ואמר זכתה לי שדי
זכתה לו הוא הדין בלא אמר נמי אלא משום שהיה רוצה לשנו׳
בסיפא בצבי רץ כדרכו דרך שדהו שאפילו אמר תזכה לי שדי
לא אמר כלום שנה ברישא אמר זכתה לי שדי: ומתוך מסקנת
ההלכות אשר שם למדנו שלשה חלוקים באינו עומד בצד
שדהו שזכייתו שם מטעם שליחות׳ החלוק הראשון שאם היא
חצר המשתמרת קונה בכל דבר חוץ מגט מפני שחוב הוא לה
בגיטין דף עז ואין שייך שליחות בעל כרחה ולכך אומר בפרק הזורק דאף
במשתמרת צריך שתהא עומדת בצד חצרה׳ החלוק השיני
דחצר שאינה משתמרת אינה קונה בשום דבר חוץ ממתנה
דדעת אחרת מקנה לו אבל לא במציאה׳ וחצר מהלכת אינה
כרך ט מועיל אפילו למתנה כמו שאומר שם גבי משוך בהמה זו וקני
כלים שעליה׳ אבל בעומד בצד שדהו דהוי דומיא דידו מועיל
בכל דבר אפילו בגט שהוא בעל כרחה: וכן ארבע אמות של
אדם שהוא בצדן הרי אלו קונין לו ואם הגיע המציאה לתוך
כרך י ארבע אמות שלו זכה בה׳ והחכמים תקנו דבר זה כדי שלא
שם יריבון המוצאים זה עם זה׳ במה דברים אמורים בסימטא או
בצידי רשות הרבים שאין הרבים דוחקין שם או בשדה שאין
לו בעלים׳ אבל העומד ברשות הרבים או תוך שדה של חבירו
אין ארבע אמות קונות לו ואין קונה עד שמגיע מציאה לידו
שם) פ״ל דף ו כך מפרשין רב פפא ורב אשי מכח משנתינו דמסכת פיאה
כרך י׳ דלעיל) שט ומכח משנתינו דראה את המציאה: מסקינן כדברי ריש לקיש
ורבי יוחנן משום רבי ינאי קטנה יש לה חצר ויש לה ארבע
אמות וקטן אין לו חצר ואין לו ארבע אמות מפני שהחצר של

קטנה מידה למדנו שכדרך שהיא מתגרשת בגט המגיע לידה
כך מתגרשת בגט המגיע לחצרה שנאמר ונתן לה מכל מקום
וכשם שיש לה חצר לעניין גט כך יש לה חצר לעניין מציאה
וארבע אמותיו של אדם כחצרו לעניין מציאה׳ אבל האיש
למדנו שחצרו קונה לו משלוחו כדרך ששלוחו קונה לו כך
דף סה תקנה לו חצרו׳ ואף על גב דדרשינן נמי שם ובפרק מרובה
דף עז ובפרק הזורק בידו אין לי אלא ידו גגו וחצרו וקרפיפו מניין
עיין בתו׳ דף ... ד״ה ולאי ... תלמוד לומר אם המצא תמצא מכל מקום׳ יש לחלק שתמצא
בכל מקום שתמצא משמע ואפילו ביד שלוחו והקטן הואיל
ואינו עושה שליח שהרי בפסחים וגיטין
שכתוב שם שליחות איש כתיב בעניין כך — בדיליף בריש פרק ב׳ דקידושי׳ דף מא וגם בכל״ש פ״ח מזה כרך מ״כ
אין חצירו ולא ארבע אמותו שלו קונין לו
עד שתגיע מציאה לידו: שנינו בפרק
כרך י׳ט הניזקין לרבנן דרבי יוסי והלכה כמותן
דף מא שהרי סוגיית התלמוד הולכת כדבריהם בפרק שבועת הדיינין
מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום לפיכך
אם עבר אחד וגזלה מידו אינה יוצאה מידו בדיינים ואם כפר
בפ״ק דב״מ דף יב בה ונשבע אינו חייב בחומש: שנינו ומפרק לה רבי יוחנן כן
מציאת בנו ובתו הסמוכין על שלחנו אף על פי שהן גדולים
ומציאת בתו הקטנה או בתו הנערה אף על פי שאינה סומכת
על שולחנו ואפילו היתה מכורה לאמה הרי אלו שלו כמו
שם) שם שאומר התלמוד אי דאיתיה לאב דאבוה הוי׳ וכן מציאת
עבדו ושפחתו הכנענים ומציאת אשתו הרי אילו שלו׳ ומפרש
שם דף ת׳א בירושלמי שמציאת אשתו שלו רבי חגי אומר מפני הקטטה
ורבי יוסי אומ׳ שלא תהא מברחת מנכסי בעלה ואומרת מציאה
היא התיבון בערים תהא שלה ומתרץ לא אמרו זה אלא מפני
כרך יב ד׳ זה׳ אבל מציאת בנו שאינו סמוך על שולחנו אף על פי שהוא
קטן ומציאת עבדו ושפחתו העברים אפילו סמוכין על שולחנו
וכן הוא בתו׳ ד״ה רבי יו׳ הרי הן שלהן מפני שעבדו ושפחתו אוכלים בשכרן׳ ועוד ראוי
לחלק בין בנו הסמוך על שולחנו לאחר הסמוך על שולחנו
שם והלכה כרבי יוחנן אף על פי שחולק עליו שמואל ומפרש לה
דף יב ו׳ בעניין אחר: תנן בפרק קמא דבבא מציעא המוצא שטר חוב
אף על פי שלא פירש בו אחריו׳ נכסים ואף על פי שחייב מודה
כרך יז והרי הוא מקויים בהנפק שאין לחוש שמא כתב ללוה ולא
כרך כ לוה שהרי אומר שם כי לוה אינו מקיים השטר אף על פי כן
לא יחזיר השטר שמא פרעו וקנוניא עושין כדי לטרוף לקוחות
שלא כדין ולפיכך הזהרה לו שהרי יש לו לטרוף בשטר אף על
כ״ף טו פי שלא פירש בו אחריו׳ שהרי פסק שם רבא שאחריות שלא
נפרשה טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי
מקח וממכר׳ וכענין זה פסק רבינו
שם דף משה ולקח שיטתו כרבי יוסי ולא כרבנן — בפרק י״ח דגזילה ואבידה דף יו״ע
שם למאי דקאמר רבינא שהוא בתראה לעולם
בפ״ת דלעיל) איפוך׳ וכן פסק כרבי יוסי בההיא דתניא מצא שטר כתובה
בשוק אף על פי ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה
שמא נפרעה כתובה זו או נמחלה ואחר כך מכר בעל נכסים
והרי היא רוצה לעשות קנוניא על הלקוחות׳ ופירש רבי׳ יצחק
שם דף משום תוספת איצטריך דאילו מנה ומאתים קיימא לן הטוען
אחר מעשה בית דין לא אמ׳ כלום׳ במה דברי׳ אמורי׳ שנתארמלה
כרך ז׳ ר׳ או נתגרשה וכדברי רבי יוסי אבל עודה תחת בעלה בין רבי
יוסי בין רבנן מודו שבזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה: משמע
מכח שני פסקים הללו שהיה כתוב בספרים שלהם בפרק מי
דף מו שהוציאוהו הלכ׳ כר׳ יוסי מחבריו וכן כתוב בפירו׳ רבינו שלמה
ובפי׳ הר״ר יהודא בר אברה׳ גריס אף בדר׳ הלכה מחבריו שהוא
היה סוף משנה וקש׳ לי על אותה גירסא שהרי בפרק כל פסולי
דף לג המוקדשין על מחלוקת ר׳ יוסי וחכמי׳ פוסק שם שאין הלכה כר׳
יוסי ומקשה סתם התלמוד פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים:

כללו

כללו של דבר כל שטר שחוששין בו לפירעון לא יחזיר שמא נפרע החוב ואם היה חייב מודה ואיפשר שהודה בו כדי לעשו׳ קנוניא עד שיפסידו הלקוחות או המקבל מתנה שלקחו אחר זמן השטר כדי שיטרפו מידו שלא כדין הרי זה לא יחזיר אף על פי ששניהם מודים ואם החזיר כשרים וגובין בהן וכל שטר שאין בו צד לחשוש לא לפירעון ולא לקנוניא ולא לשמא כתב ללות ולא לוה הרי זה יחזיר לבעליו : תנו רבנן מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל אין האשה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה ומדקדק התלמוד בזמן שהאש׳ מודה מיהא יחזיר לבעל ניחוש דילמא כתב השובר ליתנו בניסן ולא נתנו עד תשרי והלכה היא ומכרה כתובתה בטובת הנאה מניסן ועד תשרי ומוציא את השובר הכתוב בניסן וטורף הלקוחות שלא כדין : הכי גרסינן בכל הספרים ישנים ובספר רב אלפס אמר רבא ש״מ איתה לדשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבידו וחזר ומחלו מחול ואפי׳ יורש מוחל׳ ולפיכך נאמנ׳ בהחזרת שובר מגו דאי בעיא מחלה דבין בהחזרת שובר בין במחלה אינה משתלמת אלא מה שקבלה אפילו לרבי מאיר דדאין

בתוס׳ שס ברה״ ש״מ ובתו׳ כ׳ מי ססת דף קמ״ז ברה״ המוכר

דינא דגרמי בפרק הגוזל וכן נמי משמע בפרק הכותב גבי קריבתיה דרב נחמן וכן ראיתי בתשובת רב שר שלום גאון ׳ ויש להקשות וניחוש שמא נתנה במעמד שלשתן שאינה יכולה למחול כמו שפירשתי במצות מקח וממכר ותירץ רבינו יצחק דשמא לא תקנו מעמד שלשתן בכתוב׳ אשה העומדת תחת

לקמן בסימן פ״ב דף קכח ע״ג

בעלה דשמא לא תעמוד לגבות לעולם ׳ וחולק שם אביי ואומ׳ שאין זו החששה כלום שאפילו אם יארע כך שובר בזמנו טורף ואביי לטעמיה דאמר עדיו בחתומיו זכין לו שמיום שנחתם השובר זכה בו בעל וטורף כדין : מכאן פסק רב אלפס שאין הלכ׳ כאביי חדא שכת׳ התלמוד מקש׳ וליחוש דילמ׳ כתב׳ ליתן בניסן וכו׳ ועוד שרבא חולק עליו וכן לפני׳ בפ׳ המפקיד שאומ׳ שם מי ששמו לו בית דין קרקע מאמתי קנויה לו לאכול פירות אמר רבא מכי מטיה אדרכתא לידו אביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו כלומר משעה שנחתמה האדרכתא אף על פי שלא הגיע לידו רבה אמ׳ מכי שלימו יומי אכרזתא פירוש שמכריזין על הקרקע אחר כתיבת האדרכתא הרי לך שרבה ורבא חולקין על אביי לפיכך אין הלכה כמותו אף על פי שהתלמוד דוחק שם בפרק ראשון לתרץ דברי שמואל כאביי אין זו כל כך תימה :

עה

כל ההורג בשגגה גולה ממדינה שהרג בה לערי מקלט ומצוה להגלותו שנאמ׳ וישב בה עד מות הכהן הגדול ועיקרי דברים שבמצוה זו בפרק אלו הן הגולין ׳ ואמ׳ במסכת יבמות פרק אחרון ובפרק מי שאחזו שאין ההורג בשוגג גולה אלא אם כן מת הנהרג מיד אבל חבל בו בשגגה אע״פ שאמדוהו למיתה וחלה ומת אין זה גולה שמא הוא קידם מיתת עצמו או הרוח נכנסה בחבורה והרגתו ואפילו שחט בו כל שני חסימני׳ ועמד מעט אינו גולה על ידו לפיכך אם לא פירכס כלל או ששחטו במקו׳ שאין הרוח מנשבת בו כגון בית סתום של שייש הרי זה גולה וכן כל כיוצא בזה והא דאמרינן מלמד שחובשין אותו אי מיירת קטילנן ליה גלות שאני כמו שאנו מחלקין להקל בהרגו דרך עלייה : משפט אחד לעניין זה לישראל ולעבד ולגר תושב הוא

בפרק הכסרכין דף ע״ח והסוגיה בתו׳ כ׳ אחרין דיבמות וכו׳ מי סאחזו דלעיל ברה״ חלה ומתה

שקבל עליו שבע מצות כך אומרים חכמים בפרק בתרא דע״ז שנאמר והיתה לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם פרט לגוי שהרג את ישראל בשגגה שאין ערי מקלט קולטות בהן אותו : שנינו בפרק אילו הן הגולין כתוב בתורה לחטוב עצים שהיא

דבר הרשות יצא האב המכה בנו לייסרו והרב הרודה תלמידו ושליח בית דין ששגג והרגו שפטורין מן הגלות : עוד תניא שם בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט ובית דין של אותה העיר שהרג בה שולחין ומביאין אותו משם שנ׳ ושלחו זקני עירו ולקחו אותו משם ׳ מי שנתחייב ממיתין אותו שנאמר ונתנו אותו ביד גואל הדם ׳ מי שנפטר פוטרין אותו שנאמר והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם ׳ מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנ׳ והשיבו אותו העדה כשמשיבין אותו מוסרי׳ לו שני תלמידי חכמי׳ שמא יהרגנו גואל הדם בדרך אומר להם אל תנהגו בו מנהג שופכי דמים בשוגג בא מעשה לידו : רוצח בשגגה שהרגו גואל הדם חוץ לתחום עיר מקלטו פטור שנאמר ולו אין משפט מות ומפרש במסכת מכות בגואל הדם אהד ההורגו קודם שיכנס לעיר מקלטו או שהרגו בחזרתו עם ב׳ התלמידים ששומרים אותו : נכנס לעיר מקלטו ויצא חוץ לתחומה בזדון הרי היתיר עצמו למיתה ורשות לגואל הדם להרגו ׳ ואם הרגוהו כל אדם אין חייבים עליו שנאמר אין לו דם ׳ יצא חוץ לתחום עיר מקלטו בשגגה כל ההורגו בין גואל הדם בין שאר כל אדם גולה על ידו הרגו גואל הדם בתוך תחום עיר מקלטו הרי זה נהרג עליו עוד שם אמר רב שתי טעיות טעה יואב שנאמר וינס יואב באהל ה׳ ויחזיק בקרנות המזבח טעה שאין קולטת אלא גגו והוא תפס בקרנותיו טעה שאין קולטת אלא מזבח בית עולמים והוא תפש במזבח שילה אמר אביי בהא נמי טעה שאין קולט אלא כהן ועבודה בידו והוא היה זר : ובירושלמי דהלכות רבתי ראה מורי רבינו יהודה שרבי יוחנן חולק עליו ואומר שאין שום מקום קולט אלא ערי מקלט בלבד ויואב ברח לסנהדרין כדי שירשוהו בניו : שלשה מיני שגגות הן ונלמדם מסותר כותלו לאשפ׳ בלילה והרג

בפרק הגולין דף ח׳ ובפ׳ המכית דף ל״ב

שאם רבים מצויים בה תמיד הוי שגגה זו פשיעה הקרובה למזיד ואינו נקלט : ואם אין רבים מצויין שם כלל הרי זה קרוב לאונס ופטור מן הגלות ׳ היתה האשפה עשויה ליפנות ביום ולא בלילה ואירע שישב שם אדם בלילה ונפלה עליו אבן בשעת סתירה ומת הרי זה גולה : שגגה הקרובה למזיד שאינו גולה מפני שעונו חמור אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור וכן כל הרוצחי׳ שהרגו בעד אחד או בלא התראה וכיוצא בהן אם הרגן גואל הדם אין להם דם ולא יהיו אלו חמורים מההורג בלא כוונה : הזורק את האבן ואחר שיצתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה פטור מגלות כדאיתא בפרק המניח את הכד שנאמר ומצא את רעהו פרט לממציא את עצמו :

דף ל״ב וכן בפרק הגולין דף ח׳

השונא שהרג בשוגג אינו נקלט שנאמר והוא לא אויב לו חזקתו שהוא קרוב למזיד ואיזהו שונא מפרש בפרק זה בורר כל אשר לא דבר עמו שלשה ימים באיבה : הנכנס לחצר בעל הבירה שלא ברשות והרגו בעל הבית בשגגה פטור מן הגלות שנאמ׳ ואשר יבא את רעהו ביער מה יער שיש לו רשות לנהרג ליכנס אף כל כיוצ׳ בזה : קצב שהיה מקצב והגביה ידו בקופיץ והחזירו לשבר העצם כדרך שקצבי׳ עושים כל שימות בהולכה שהו׳ הגבהה מלפניו וירידה לאחריו אינו גולה עליו וכל שימות בחזרה שהיא הגבהה לאחריו וירידה מלפניו גולה שנאמ׳ ויפל עליו דרך ירידה ׳ זה הכלל כל שהרג בדרך ירידה גולה שלא כדרך ירידה אינו גולה ואפילו בירידה שהיא צורך עלייה אינו גולה כיצד היה עולה בסולם ונשמט השליבה מתחת רגלו ונפלה והמיתה פטור מן הגלות וכן המתכוין לזרוק לצד זה והלכה לצד אחר וכן הסומא שהרג בשגגה לדברי רבי יהודה כל אילו פטורין מן הגלות מפני שהן קרובין לאונס : נשמט הברזל מקתו והרג הרי זה גולה׳ נשמ׳ הברזל מן העץ המתבקע

אינו גולה מפני שאין זה מכחו אלא מכח כחו ונמצא כמו אנס כדברי רבנן דרבי : תלמיד שגלה לערי מקלט מגלין את רבו עמו שנאמר וחי עמך עשה לו כדי שיחיה וחיי בעלי החכמה הוא התלמוד וכן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו : הלוים השוכנים בערי מקלט כשימות אחד מהם אינו נקבר בעיר ולא בתוך התחום שנאמר ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם לחיים נתנו ולא לקבורה : רוצח שהרג בשגגה בעיר מקלטו גולה משכונה לשכונה וכן לוי שהרג במדינתו גולה למדינה אחרת מערי הלוים לפי שכולן קולטות כאשר יתבאר ואם הרג חוץ מערי הלוים וברח לעירו הרי זה קולטתו : אמר רבי אלעזר עיר מקלט שיש בה רוצחים אינה קולטת שנאמר ביהושע ודבר באזני זקני העיר ההיא את דבריו ולא ששוו דבריהם לדבריו, וכן עיר שאין בה זקנים אינה קולטת שנאמר זקני העיר ההיא: עוד שנינו במסכ׳ שביעית פרק בתרא רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצח אני שנ׳ וזה דבר הרוצח ואם אמרו לו אף על פי כן יקבל מהן, וגרסינן עלה בירושלמי הדא אמר הדין דחכי בחד מיכלא ומוקרין ליה בתרי מיכלי צריך למימר בחד מיכלא לחוד אנא חכים פירוש מיכלא כמו מגילה כלומר מסכתא: הגולה אינו יוצא חוץ לעיר מקלטו לעולם עד מות הכהן הגדול : ושנינו אחד כהן הגדול המשוח בשמן המשחה ואחד מרובה בגדים ואחד העובר ואחד שעבר כל אחד מהם שמת מחזיר את הרוצח אבל משוח מלחמ׳ אינו מחזיר מפני שהוא ככהן הדיוט :

עו

מצות

עשה להפריש ערי מקלט שנאמר שלש ערים תבדיל לך ואין ערי מקלט נוהגות אלא בארץ ישראל ושש ערים היו ג׳ הבדיל משה רבינו עליו השלום בעבר הירדן ושלש הבדיל יהושע בארץ כנען : אין אחת קולטת עד שיבדלו כולם שנ׳ שש ערי מקלט תהיינה לכם, והודיעך כאן שבח משה רבינו שאין שלש שבעבר הירדן קולטו׳ עד שיבדילו כולן ולמה הבדילן אמר הואיל ובאת מצוה לידי אקיימנה: בימי מלך המשיח מוסיפ׳ עוד שלש אחרות על אילו השש שנאמר ויספת לך עוד שלש ערים על שלשה האלה היכן מוסיפין אותם בערי הקני והקניזי והקדמוני שנכרתה ברית עליהם לאברהם אבינו ועדיין לא נכבשו מעולם ועליה׳ נאמר בתורה ואם ירחיב ה׳ אלהיך את גבולך כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך ויספת לך עוד שלש ערים וגומר : וחייבין בית דין לכוון את הדרכים לערי מקלט ולתקן אותם להרחיבן ומסירין מהם כל מכשול וכל תקלה ואין מניחין בדרך לא תל ולא גיא ולא נהר אבל עושין עליו גשר כדי שלא לעכב הבורח לשם שנאמר תכין לך הדרך ורוחב דרך ערי מקלט אין פחות משלשים ושנים אמות כדתניא בפרק המוכר את הפירות, מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים כדי שיכירו הרצחני׳ ויפנו לשם כדאמר רבי אליעזר בן יעקב בפרק אילו הן הגולין: כל ערי הלוים קולטות וכל אחת מהן מקלט היא שנאמ׳ ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר וכל הערים אשר תתנו ללוי׳ ארבעים ושמנ׳ עיר היקישן הכתו׳ כולן זו לזו לקלוט ומה הפרש יש בין ערי מקלט שהובדלו ובין ערי שאר הלוים שערי מקלט קולטו׳ בין לדעת בין שלא לדעת הואיל ונכנס בהן נקלט ושאר ערי הלוים אינם קולטות אלא לדעת: ורוצח הדר בערי מקלט אינו נותן שכר בית והדר בשאר ערי הלוים נותן שכר לבעל הבית : כל עיר הקולטת תחומה קולט כמוה ואף על פי שהתחום קולט אין הרוצח דר בו שנאמר וישב בה ולא בתחומה ועיקרי הלכות שבמצות אילו בפרק אלו הן הגולין :

עז

הרודף

אחר חבירו להרגו אפילו היה הנרדף קטן הרי כל ישר׳ מצוין להציל הנרדף מיד הרודף ואפי׳ בנפשו של רודף, כיצד אם הזהירוהו והרי הוא היה רודף אחריו אף על פי שלא קבל עליו התראה מאחר שעדיין הוא רודף הרי זה נהרג ואם יכולין להצילו באחד מאיבריו של רודף כגון שיכו אותו בחץ או באבן או בסייף ויקטעו את ידו וישברו רגליו או יסמו את עיניו מצילין ואם אין יכולין לכוין ולא להצילו אלא אם כן יהרגוהו לרודף הרי אילו הורגין אותו אף על פי שעדיין לא הרג שנאמר וקצותה את כפה לא תחוס עינך, אחד במבושיו ואחד כל דבר שיש בו סכנת נפשות אחד האיש ואחד האשה ועניין הכתוב שכל החושב להכות את חבירו הכאה הממיתה אותו מצילין אותו באחד מאיבריו של רודף ואם אין יכולין מצילין אף בנפשו שנאמר לא תחוס עינך כאשר בארנו בספר מצות לא תעשה וכן היא שנויה בספרי כאשר בארנו לדברי חכמים, ורבי יהודה אומר שם נאמר כאן לא תחוס עיניך ונאמר בעדים זוממין לא תחוס מה להלן ממון אף כאן ממון ובפירוש חומש תפס רבינו שלמה כדברי רבי יהודה שהוא יחיד :

עח

מצות

עשה הרוג שנמצא נופל לארץ ולא נודע מי הכהו שמניחין אותו במקומו ויוצאין חמשה זקנים מבית דין הגדול שבירושלים שנאמר ויצאו זקניך ומדדו ממנו אל הערים שבסביבות החלל, אפילו נמצא בצד עיר זו שהדבר ידוע בודאי שהיא הקרובה מצוה למדוד : ועיקר מצוה זו בפ׳ עגלה ערופה: אחר שמדדו ונודעה העיר הקרובה קוברין הנהרג במקומו וחוזרין זקני ירושלם למקומן וב״ד של אותה העיר מביאין עגלת בקר משל אנשי אותה העיר ומורידין אותה אל נחל איתן ועורפין אותה שם בקופיץ מאחריה ובית דין של אותה העיר עם כל זקני העיר אפילו הם מאה הכל רוחצים ידיהם שם במקום עריפתה של עגלה ואומרים שם בתוך הנחל בלשון הקדש ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו כלומ׳ שלא בא לידינו הנהרג הזה ופטרנוהו בלא מזון ובלא לוייה והכהנים אומרים בלשון הקדש כפר לעמך ישראל והולכין להם והקב״ה מכפר על הדם שנאמר ונכפר להם הדם : כשמודדין מן החלל מדקדקין בה, ואין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין של כ״ג, ואין מודדין לירושלם שאין ירושלם מביאה עגלה ערופה לפי שלא נתחלקה לשבטים ונאמר באדמה אשר ה׳ אלקיך נותן לך נחלה לרשתה : נמצא קרוב לירושלם או לעיר שאין בה ב״ד מניחין אותה ומודדין לשאר עיירות הסמוכו׳ לה, נמצא סמוך לכפר או לעיר שיש בה גוים אין מודדין כל עיקר שהרי זה בחזקת שהרגוהו גוים : גרסינן בבבא בתרא א״ר זירא רוב וקרוב הלך אחר הרוב ואף על גב דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא רובא עדיף ומה שאמרה תורה והיתה העיר הקרובה אין הדברים אמורים אלא בזמן שמניין העם שבה כמניין העיר הרחוקה ממנה אבל אם היו הרחוקי׳ רוב המרובין מביאין העגלה : מהיכן מודדין רבי עקיבא אומר מחוטמו שעיקר הנשמה שם שנאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו רבי אליעזר בן יעקב אומר ממקו׳ שנעשה חלל מצוארו, נמצא גופו כאן וראשו במקום אחר מוליכין הגוף אצל הראש וקוברין אותו במקומו, וכן כל מת מצוה מוליכין גופו אצל ראשו ונקבר במקומו : נאמר כי ימצא חלל ולא חנוק ולא מפרפר שאין זה נקרא חלל באדמה ולא טמון בגל נופל ולא תלוי באילן על פני השד׳ ולא צף על פני המים: ולא נודע מי הכהו הא אם היה נודע לא היו עורפין אפילו ראה ההורג עד אחד או עבד או אשה או פסול לעדות בעבירה לא היו עורפין לפיכך

משרבו

משרבו הרוצחים בגלוי בטלה עגלה ערופה: אין דין עגלה ערופה נוהגת אלא בארץ ישראל ובעבר הירדן: ועגלה בת שני שנים או פחות כרבנן דרבי אלעזר דמסכת פרה אבל אם היתה בת ב׳שנים ויום אחד פסולה: ואין המומין פוסלין בה׳ ואף על פי כן אם היתה טרפה פסולה שהרי כפרה כתיב בה׳ כקדשים׳ כל העבודות פוסלין בעגלה ואפילו פירש טליתו עליה לנושאה כמו שפוסלין בפרה אדומה שנאמר אשר לא עובד בה ולמה נאמר עול מאחר שנאמר אשר לא עובד בה שהוא כולל העול עם שאר עבודות שהעול פסול בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה כיון שמשכה בעול טפח נפסלה ואף על פי שלא חרש בה ולא עשה בה מלאכה ושאר עבודות אינן פוסלות אלא בשעת מלאכה: עגלה ערופה אסורה בהנאה ונקברת במקום עריפתה ומשתרד לנחל איתן תאסר בהנאה אף על פי שעדיין לא נערפה כדאיתא בכריתות פרק אחרון ובפרק שני דקידושין ובמקומות אחרים׳ ואם מתה או נשחטה אחר ירידתה לנחל הרי זו אסורה בהנאה ותקבר: אין עורפין העגלה אלא ביום דכפרה כתיב בה כקדשים וכל היום כשר לעריפת עגלה: ואנשי העיר הקרובה שנתאחרו ולא הביאו עגלה ערופה כופין אותן ומביאין אפילו לאחר כמה שנים: ועקרי הלכות שבארנו בעגלה ערופה הם במסכת סוטה בפר׳ אחרון: תניא בפרק אלו נערות מניין שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג שאין פוטרין אותו שנאמר ולארץ לא יכופר וגומר: עט

בספרי פרש׳ שופטי׳ דף מ״ז ע״ד.

מ״הּ בפרק אותו ואת בנו דף פ״ב

בפרק ב׳ דמגילה דף כ׳ וכ״ח

בס׳ בתרא דכריתות דף כ״ה

מצות

עשה שיעשה אדם מעקה לגגו שנאמר כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ותניא בספרי אין לי אלא בנה לקח וירש ונתן לו במתנה מניין תלמוד לומר בית מ״מ אין לי אלא בית מניין הבונה בית התבן בירת הקש בית האוצרות ת״ל לא תשים דמים בביתיך יכול הקונה בירת שער אכסדרא ומרפסת יתחייב ת״ל בית מה בית מיוחד לדירה אף כל מיוחד לדירה יצאו אילו שאין מיוחדין לדירה וה״ה לבתי כנסיות ולבתי מדרשות שאין עשויין לדירה: ועשית מעקה לגגך אין לי אלא גג מניין לרבות בורות שיחין ומערות חריצין ונעיצין תלמוד לומר לא תשים דמים בביתך אם כן מה תלמוד לומר גג פרט לכבש כמה הוא מקום מעגלו פירוש גובהו בבור שלשה טפחים ובבית גובהו עשרה עד כאן דברי הברייתא ומסיים בה ועשית מעקה לגגך זו מצות עשה ולא תשים דמים בביתיך זו מצות לא תעשה: תניא בית שאין בו ד׳אמות על ד׳ אמות פטור מן המעקה: ונראה מי ששכר בית מאחרי׳ פטור מן המעקה מן התורה מדלא מרבינן לא לקח וירש ונתן לו במתנה ואינו אומר נשכר לו והא דתניא בבבא מציעא בסוף פרק השואל שהשוכר חייב לעשו׳ לו מעקה מדרבנן הוא מפני שהוא דר בבית פן יבא להתרשל בדבר: במסכת חולין בפרק ראשית הגז אמרינן דמודה רבי אלעאי דבירת של שני שותפין חייב במעקה ואף על גב דכתיב גגך ולא בשותפות כתב רחמנא כי יפול הנופל ממנו׳ הרבה יש שם כשיטה זו ואומר על כולן אמר רב ביבי ברבי אביי ליתנהו להנהו כללי פירוש דאמרינן דמודה להו רבי אלעאי לחייב בהן שותפות אלמא רבי אלעאי פוטר בית של שני שותפין מן המעקה שכמו שדורש רבי אלעאי צאנך ולא שותפות לעניין ראשית הגז דתניא בהמת שותפין חייבת בראשית הגז ורבי אלעאי פוטר כך דורש גגך למעוטי שותפות׳ ויכול להיות שאין הלכה כרבי אלעאי אף על פי שהלכה כמותו בראשית הגז לעניין פטור חוצה לארץ׳ וכן פסק

ספרי דף קל״ו ובפרק מי שמתו דף כ״ג

רבינו משה דבית של שותפין חייב במעקה: וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשו׳ מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה דכתיב השמר לך ושמור נפשך מאד ואם לא הסיר והניח המכשולות המביא לידי סכנה בטל מצות עשה ועובר על מצות לא תעשה דלא תשים דמים בביתיך כאשר ביארנו בספר מצות לא תעשה: דברים הרבה אסרו חכמים במסכת עבודה זרה ובמקומות אחרים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהם ואומר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי מכין אותו מכת מרדות: ואלו הן דתניא במסכת עבודה זרה לא יניח אדם פיו על הסילון המקלח מים וישתה ולא ישתה בלילה מן הנהרות ומן האגמים שמא יבלע עלוקה ואינו רואה׳ ולא ישת׳מים מגולין שמא שתה מהן נחש וכיוצא בו מזוחלי עפר וישתה וימות: ואילו הן המשקין האסורין משום גילוי כדמסקינן בפ׳שני דע״ז המים והיין אפי׳מזוג ואפי׳ התחיל להשתנות טעמו לחומץ והחלב והציר והדבש אבל כל שאר המשקין אין מקפידין על גילויין שאין בעלי ארס שותין מהן׳ השום שנתרסק ואבטיח שנחתך ונתגלה אסור כדאיתא בברייתא בסמוך וכן כל כיוצא בזה׳ יין מבושל אין בו משום גילוי וכן יין תוסס והוא היין משעת דריכתו עד ג׳ ימים׳ וכן ישנו בירושלמי דתרומות וכל המשקין האסורין משום גילוי שנתגלו בין ביום בין בלילה אסורין ואפילו היה בצד אדם ישן אין אימת ישן על הזוחלין: וכמה ישהו ויהיו אסורין שנינו במסכ׳ תרומו׳ פ״ח כדי שיצא הנחש ממקום קרוב ומפרש בירושלמי מתחת אוזן הכלי וישתה ויחזור לחורו: עוד שנינו במסכת תרומות שיעור המים שיאסרו אם נתגלו כדי שיהא הסם ניכר בהם ומזיק אבל אם היו המים מרובים הרי הן מותרין בין בקרקע בין בכלים וכן הדין בשאר משקין: ומעיין המושך כל שהוא אין בו משום גילוי כדאית׳ בירושלמי דתרומות: עוד תניא בפרק שני דעבודה זרה חבית שנתגלה אף על פי ששתו ממנו תשע׳ ולא מתו לא ישתה עשירי מעשה היה ואמרו ששתה עשירי ומת מפני שארס של נחש שוקע למטה׳ ויש חמת זוחלי עפר שעולה וצף למעלה ויש שהוא נתלה באמצע המשקה לפיכך הכל אסור ואפי׳סננו במסננת׳ וכן אבטיח שנתגלה אף על פי שאכלו ממנה תשעה ולא מתו לא יאכל עשירי: מים שנתגלו לא ישפכם לר״ה ולא יכבס בהם את הבגד ולא ירבץ בהן הבירה ולא יגבל בהם את הטיט ולא ירחץ בהם פניו ידיו ורגליו ולא ישקה בהן את הבהמ׳ לא לחתול בלבד: ועכשיו באילו מלכיות אין אנו נזהרים מגילוי לפי שאין חמת זוחלי עפר מצוי כלל באילו המלכיות: בהמה חיה ועוף שנמצאו חתוכי רגלים אע״פ שהם מותרים משום טריפה הרי אלו אסורין משום סכנה שמא אחד מזוחלי עפר נשכו עד שיבדקו כיצד בודקין אותו צולין אותו בתנור אם לא נתחתך הבשר ולא נשתנה משאר צלי הרי אילו מותרין כדאית׳ במסכ׳ חולין בפרק אלו טריפות: וכן שנינו במסכת תרומות ניקורי ענבים ותאנים ושאר פירות שנמצאו נשוכים אסורים משום שמא נשכן נחש או כיוצא בו ואפילו ראה צפור או עכבר יושב ומנקר הרי אילו אסורין שמא במקום נקב ניקב כדתניא פ״ק דחולין: ותאנה או ענב שניטלו עוקץ שלהם אין בהם משום גילוי כדאיתא בפר׳שני דעבודה זרה לפיכך אוכל אדם תאנים וענבים בלילה ואינו חושש: תאנה נקורה שיבשה ותמרה נקורה שיבשה שתיהן מותרות כדאיתא בירושלמי דתרומות: גרסינן בירושלמי דעבודה זרה אסור למיתן פיסתא תחותי בי שיחיא ויש לפרש חתיכת של בשר או לחם מפני הזיעה ורבינו משה פי׳ לא יתן אדם פס ידו תחת שיחו שמא נגע בידו

סס סוף דף מ״ה וכן בגמ׳ דירדן פ״ק דחולי׳ דף י׳

בתו׳ כ׳ קמא דביצה דף ו׳ בר״ה והחידכא

בפרק י״א דהלכות רוצח ושמירת נפש דף תקנ״ב
סימן ק״ז דף כט
פ״ק דף י״ב
דף ל׳ כל הקוגיא
בירושלמי דלקמן
פרק ח׳ דף מ״ה ירוש דף מ״ו
בדף ל׳ דלעיל
דף כ״ו
דף כ״ו דלעיל
ריש דף מ״ו
דף ל׳ כל הקוגיא
דף פרק ח׳ כט דף כ״ט
דף ט
דף ל׳ יע״ש (ס׳ ב)
פ״ת דף מ״ה ע״ב
פ״ב דף מ״ח ע״א
בפי״ב דרוצח ושמירת נפש דף תקנ״ב

ריש פ״ק
דף מ״ה דלעיל וכי׳ דף מ״ו כל הקוגיא
דף כ׳
דף כ״ו
דף ל״ז
תפלה דף מ״ט עמוד ב׳
פ״ק דמ״ק דביצה דף ג׳
דף קא
דף קל״ו
ס״ס דף קל״ה

לנע״ל במצודע או בסם רע שהידי׳ עסקניות עוד שם בירושלמי אסור
לאדם ליתן מעות או דינרים לתוך פיו שמא יש עליהם רוק
יבש של מוכה שחין או מצורעין או זיעות שכל זיעורה אדם סם
המות הוץ מזיעת הפנים ולא יתן תבשיל תחת המטה אף על
פי שעוסק בסעודה שמא יפול בו דבר המזיק והוא אינו רואהו:
בשבת דף קכ״א גרסינן בפרק השואל כל הישן בבית יחידי
אוחזתו לילית: ואסור לאדם לעבור תחת (בכר׳ במה מדליקין דף ל״ב)
קיר נטוי או על גשר רעוע או לעמוד במקו׳
ד״בב דע״ז דף כ״ב סכנה: ואסור להתייחד עם הגוים מפני שהם חשודים על
ב״כ דף כ״ה שפיכות דמים: ותניא במסכת עבודה זרה לא יתלוה עמהם
בדרך פגע גוי בדרך מחזירו לימינו היו עולין במעלה או היו
יורדין בירידה לא יהיה ישראל למטה וגוי למעלה אלא ישראל
למעלה וגוי למטה שמא יפיל עליו דבר להמיתו ולא ישוח
לפניו שמא ירוץ גולגלתו׳ שאלו לאן אתה הולך ירחיב לו
הדרך כדרך שהרחיב יעקב לעשו שנא׳ עד אשר אבא אל אדוני
דף כ״א שעירה: גרסינן בפר׳ קמא דיומא היוצא קודם קרות הגבר דמו
בראשו רבי אושעיא אומר עד שישנה ויש אומרים עד שישלש
דף כ״ז ובאיזה תרנגול אמרו בתרנגול בינוני: עוד אמרו במסכ׳ עבודה
זרה אסור להתרפות מן הגוי אלא במכה שבחוץ שאין בו סכנה
וכל מכה שאין מחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן
ומותר לשאול לרופא גוי ויאמר לו דבר פלוני או עשב פלוני
יפה לכך וכך תעשה אבל לא יקח ממנו׳ ואסור להסתפר מהם
בייחוד שמא יהרגנו והזכרתי מדברים אילו בהילכות עבודה
סוף כיומ״ה זרה בספר מצות לא תעשה: פ׳ פא

מצות פריקה וטעינה כתוב בפרשת כי תצא כי תראה
חמור אחיך או שורו נופלים בדרך הקם תקים
דף ל״ב) שם עמו זו מצות טעינה כמו שמפרש בפרק אילו מציאו׳ ונופלים
משמע שהם ומשאם מוטלים לארץ׳ ומה שכתוב בפרשת
משפטי׳ כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב
שם לו עזוב תעזוב עמו זו מצות פריקה ושנינו בפרק אילו מציאות
פרק וטען פרק וטען אפילו ארבעה וחמשה פעמי׳ חייב שנאמר
שם עזוב תעזוב הקם תקים: הלך וישב לו ואמ׳ הואיל ועליך המצות
אם רצית לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו׳ היה חולה או זקן
שם חייב: ומה שאמרנו שהוא פטור בהלך וישב בד״א בחנם אבל
שם בשכר שיקח שכרו לעזוב חייב משום צער בעלי חיים׳ ותנן
מצוה מן התורה לפרוק פירוש בחנם אבל לא לטעון בחנם אלא
שם דף ל״ג בשכר רבי שמעון אומר אף לטעון בחנם והלכה כרבנן: ותניא
רובץ ולא רבצן רובץ ולא עומד תחת משאו בחנם ולא מפורק
בדף ל׳ ול״ב בחנם אלא בשכר היה כהן והבהמה רובצת בבית הקברות
אינו מטמא לפרוק בבית הקברות כשם שאינו מטמא להשיב
בדף ל׳ אבידה׳ וכן אם היה זקן שאין דרכו לפרוק ולטעון הואיל ואינה
שם לפי כבודו פטור: זה הכלל כל שאלו היתה שלו היה טוען ופורק
כך חייב לטעון ולפרוק בשל חבירו׳ ואם היה חסיד ועושה
בדף ל׳ לפנים משורת הדין פורק וטוען עמו כמו שמצינו שם ברבי
ישמעאל ברבי יוסי: לפי שאמרנו שצריך לפרוק ולטעון כמה
בדף ל״ג פעמים אם יצטרך לכך אמרו שם חכמי׳ שמדדה עמו עד פרסה
ונוטל שכרו על כך: מאימתי יתחייב לפרוק ולטעון עמו
משיראהו ראייה שהיא כפגיעה שהרי נאמר כי תראה ונאמר
כי תפגע ושיערו חכמים משיהיה ביניה׳ רס״ו אמה ושני שלישי
אמה שהוא אחד משבעה ומחצה במיל׳ היה רחוק מכנו יותר
תנא דף מ״ח ע״ד מזה אין זקוק לו כדאיתא בסיפרי ומבוארה בפרק אילו
ודף ל״ג כל״ (דף הכונס) כד מציאות: שנינו בב״ק פרק הפרה אחד השור ואחד הפרה ואחד
החמור ואחד כל הבהמ׳ וחיה לפריקה וטעינה ולהשבת אבידה
ב״כ דף כ״ד ע״ד אלא שדבר הכתוב בהווה תניא בתוספתא דב״ק חמרין שהיו
עוברין והיו רגליו של אחד מהם רעות אין רשאי׳ לעבור מעליו
היה אחד טעון ואחד רכוב ודחקן הדרך מעבירין את הרכוב
מפני הטעון אחד טעון ואחד ריקן מעבירין את הריקן מפני
הטעון אחד רכוב ואחד ריקן מעבירין הריקן מפני הרכוב׳
שניהם רכובין שניהם טעונים שניהן ריקנים עושין פשרה
ביניהם וכיוצא בעניין זה תנן בסנהדרין בפרק אחד דיני
דף (דף ל״ב) ממונות: אמרינן בפרק אילו מציאות שהפוגע בשנים אחד
צריך לפרוק ואחד צריך לטעון מצוה לפרוק תחילה משום צער
בעלי חיים ואחר כך טוען בד״א כשהיו שניהם שוים לעניין
שם שנאה או אהבה אבל אם היה אוהבו צריך לפרוק ושונאו צריך
לטעון מצוה לטעון עם השונא תחילה כדי
(דף קי״ג וע״ש בתוס׳ וכתו׳ דאילו מכילתא דף ל״ב בד״ה לכוף) לכוף את יצרו: מפרש בפרק ערבי פסחים
השונא שאמרה תורה היאך יהיה זה והלא
כתיב לא תשנא אחיך בלבבך אלא מדבר
שנראה בו דבר עבירה שמותר לשנאותו כשהתרו בו ולא חזר
שנאמר יראת ה׳ שנאת רע וכתיב הלא משנאיך ה׳ אשנא ואף
על פי כן הזהירה תורה לרחם עליהם ולעזרם בשעת הצורך
וכן אמר ירמיה הנביא אם ימדו שמים ממעל ויחקרו מוסדי
ארץ למטה גם אני אמאס בכל זרע ישראל על כל אשר עשו
לי נאם ה׳:

הלכות מקח וממכר פ ב

מצות עשה לדון בדיני מקח וממכר בדברים שהוא
מתקיים בהם ובדברים שאינו מתקיים בהם
בפרק הזהב דף מ״ז שנאמר וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגומר וא״ר יוחנן דבר תורה
בת׳ שם)(ובעירובין פרק דף) מעות קונו׳ אחד הבהמה ואחד שאר מטלטלין׳ שהרי רוב קניין
הכתוב בתורה בכסף הם שנאמר קניין כספו וכתיב אוכל
תשברו מאתם בכסף ושתיתם וגומר ומשיתן המעות קנה ואין
אחד מהם יכול לחזור בו׳ אבל חכמים תקנו שלא יקנו
המטלטלין אלא בהגבהה דברים שדרכן להגביהן ושאין דרכן
להגביהן נקנין במשיכה כדאיתא בפרק
ב״ב דקידושין דף כ״ו (דף מ״ז והתלות סכת׳ בין דברים שדרכן להגביה וכו׳ בפרק הספינה דף פ״ו׳) הזהב: בדין הגבהה פירש רבינו שלמה
צריך שיגביה ג׳ טפחים שיצא מתורת לבוד
כתו׳ שם (פרק חלין דף ע״ט וקכת מזה בתו׳ שם) ורבינו יעקב פירש שדי בהגבהה טפח כמו
שמצינו בשתופי מבוא׳ בעירובין׳ ואין כל
כך ראיה משם דשאני שתוף מבוא׳ דרבנן
(בפרק הזהב דף מ״ח ודל״ת בתוספ׳ שם בד״ה כתנה) אומר ר״ת אע״ג דאמר רבא קרא מתניתא
שם דף מ״ז וכו׳ ובכורות ד״ג מסייעא לריש לקיש דאמ׳ לעמיתך במשיכ׳
ולגוי בכסף מכל מקום הלכה כרבי יוחנן
דף ל״ו דרבא עצמו פוסק כר׳ יוחנן לגבי דריש לקיש הוץ מג׳ דברי׳ בפ׳
בכ׳ הזהב דף מ״ז החולץ׳ וכן רב נחמן ורב חסדא ורב הונא סוברין כרבי יוחנן
דף ע״ב ובפרק אחרון דעבודה זרה על דברי אמימר ורב אשי ורבינא
מסקינן ש״מ משיכה בגוי קונה אלמא דרשינן לעמיתך בכסף
דף ע״ו לגוי במשיכה: ובפרק המוכר הספינה מוכיח בספינה שהואיל
ואי איפשר להגביה ויש במשיכתה טורח גדול ואינה נמשכת
אלא לרבים לא הצריכוה משיכה אלא נקנית במסירה וכן כל
כיוצא בזה: וקניין משיכה בכל מקום שיכול להיות הוא טוב
בדף ע״ו מקנין מסירה ולא תועיל המסירה ומה שאומר שם אביי ורבא
שמסירה קונה בר״ה זהו לפי שאין משיכה מועלת שם ומה
דף כ״ה ששנינו בפרק קמא דקידושין בהמה גסה נקנית במסירה אף
במסירה קאמר וכל שכן במשיכה תדע דהא מסיים באותה
דף ח׳ משנה דברי מאיר ורבי אלעזר׳ ואלו בפרק קמא דב״מ סובר
רבי מאיר שמנהיג קונה במציאה בשמועה דרכוב ומנהיג ורבי
בדף ט׳ אלעזר שם מנהיג בעיר קונה ומעמידה במקח וממכר והנהגת
הבהמה היא משיכתה הרי לך שרבי מאיר ורבי אלעזר מודים
דבהמה גסה נקנית במשיכה אם כן מה שאומר במסקנא
במסירה אף במסירה רוצה לומר כך פירש רבינו שמואל ור״י

נ״ה ופי׳ ר״י וכל סוגיא מוכ בתיק׳ ובחריכות בר״ה בהמה גסה
בן אחותו ולדבריהם כך הפירוש בפר׳ קמא דקידושין דרש רב
בהמה גסה נקנית במשיכה פי׳ דווקא במשיכה ומקש׳ והא אנן
תנן במסירה פי׳ אף במסירה ומתרץ הוא דאמר כי האי תנא
דף ע ה דתניא כו׳ : ואומר בפרק הספינה לשמואל שהלכה כמותו
בדינין שאם אמר לו המוכר לך משוך וקנה אינו קונה הספינה
כדף ע ו עד שימשכנה כולה ויוציאנה מכל המקום שהיתה בו שהרי
הקפיד המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה : נמצאת למד
שלוקח מטלטלין אף על פי שנתן כל הדמי׳ יכול לחזור בו וכן
המוכר יכול לחזור בו עד שיגביה או ימשוך הדבר שאין דרכו
להגביה או ימסור המוכר ללוקח דבר שאין דרכו לימשך ׳
ועי׳ דף קכ״ד ע״ג וכבר בארנו בעשה של השבת אבידה שאין מסירה צריכה מיד
דף ע ו ליד והביאנו ראיה על זה מפרק הספינה׳ אלא שיאמר לו המוכר
לך חזק וקני וכיון שהגביה או משך דבר שאין דרכו להגביה
או נמסר לו דבר שאין דרכו להמשך קנה ואין אחד משניהם
יכול לחזור בו וכופין את הלוקח ליתן את הדמים : ולמה תקנו
חכמים דבר זה במטלטלין גזירה שמא יאמר לו המוכר נשרפו
חיטיך בעליה פירוש גזירה שמא יתן הלוקח דמי החפץ וקודם
שיקחנו יאבד באונס כגון שנפלה דליקה ונשרפה אם היה
ברשות הלוקח יתמהמה המוכר ולא יציל לפיכך העמידו
חכמים ברשות המוכר כדי שישתדל ויציל החפץ שאם אבד
יהיה חייב לשלם ׳ ואם תאמר מאחר שמעות אינן קונות יאמר
מוכר ללוקח נשרפו מעותיך בעלייה לא יוכל לומ׳ כן כי אפילו
לא יהא עליהם אלא כשומר חנם כספים אין להם שמירה אלא
בקרקע ׳ ולא רצו לתקן שיצטרך שניהם מעות ומשיכה מפני
תקנת השוק : מתוך שמועה זו אתה למד שאם נתן דמי
המקח ונאנס קודם שיקחנו יאמר לו הלוקח תן לי מקחי או
תחזיר לי מעותי ואף על פי שיש עדים שאבד באונס ולא היה
במוכר כח להציל ולא נתרשל בדבר הרי זה מחזיר את הדמים
שהרי תקנו חכמים משיכה שבמקום שהפסיד הכל מודה רבי
שמעון שלוקח יכול לחזור בו כמו המוכר ואפילו מי שפרע לא
דף מ ט יקבל וכן מוכח בההיא דפרק הזהב רופילא שמביארת על דברי רבי
כתו׳ דלעיל שמעון וכן פירש רבינו תם : וכן מוכיח בפרק אותו ואת
דף פ ג בנו שאפילו אחר שבא האונס יכול לחזור בו כל זמן שלא משך
שאומר שם גבי נתן דמים לטבח על הבהמה ואם מתה מתה
ללוקח ומקשה והא לא משך : לפיכך אם היה ביתו של לוקח
שיש שם החפץ הנמכר מושכר למוכר לא תקנו חכמי׳ משיכה
שהרי ברשו׳ הלוקח הוא ואם תפול דליקה טורח ומציל ומשנתן
מט דלעיל הדמי׳ נקנה המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו כרבי שמעון ׳
שם דף ט ע״ג ובירושלמי פוסק רבי חייא כרבי שמעון ובשם רב אומ׳ מעשה
היה והורה רבי כרבי שמעון ׳ וכן השוכר את המקום שאותן
המטלטלין הנמכרין מונחין בו קנה ואין אחד מהם יכול לחזור
דף כ״ו כל הסוגיא בו כמו ששנינו בפרק הספינה : אומר בפרק קמא דקידושין
שהקרקעות נקנין דבר תורה באחד מג׳ דברים בכסף או בשטר
או בחזקה בכסף שנאמר שדות בכסף יקנו בשטר שנאמ׳ ואקח
ספר המקנה בחזקה שנאמר וירישתם אותה וישבתם בה במה
ירשתם בישיבה : כיצד בכסף מכר לו בית או שדה ונתן לו
הדמים קנה במה דברים אמורים במקום שאין כותבין שטר
מכר אבל במקום שכותבין שטר מכר לא קנה עד שיכתוב את
השטר ויכול הלוקח להתנות אם בעינא בכספא איקני אי
בעינא בשטרא איקני ואם התנה כן אין המוכר יכול לחזור בו
מפני התנאי אבל הלוקח יכול לחזור בו עד שיכתוב השטר וכן
אם התנה המוכר כזה : האומר לחברו תן מנה לפלוני ויקנה
ביתי לך כיון שנתן נקנה לו הבית מדין ערב וכעניין זה
דף ז אמרינן בפרק קמא דקידושין ועיקרי הלכות קניין קרקעות
כו׳ דלעיל במסכת קידושין ובמסכת בבא בתרא : כיצד בשטר כתב
לו על הנייר או על החרס שדי נתונה לך שדי מכורה לך כיון

שהגיע השטר לידו קנה ואף על פי שאין השטר שוה כלום אף
דף כא על גב דאמר בפרק שני דכתובות מי שרוצה להראות חתימתו
יראנה על החרס או בראש המגילה משמע שחתימה על החרס
אינה מועלת שיאמרו מזוייף הוא לשם מדבר בשטר העומד
בדף כ״ו דלעיל לראיה : בד״א במוכר שדהו מפני רעתה אבל בשאר קרקעות
אף על פי שהגיע השטר מכר לידו ואפילו היו בו עדים לא קנה
בפר׳ חזקת הבתים דף מ״ב עד שיתן את הדמים : כיצד בחזקה מכר לו בית או שדה או
שנתן אותו במתנה כיון שנעל או גדר או פרץ כל שהו והוא
שם דף כ ב שיועיל במעשיו הרי זה קנה בד״א כשהחזיק בפני המוכר אבל
שלא בפני המוכר צריך שיאמר לו לך חזק וקני ואחר כך אם
החזיק קנה אף על פי שאינו בפני הבעלים : גרסינן בפרק
דף כ ב הפרה המוכר בירת לחברו ומסר לו את המפתח הרי זה כמו
שאמר לו לך חזק וקני וכשיחזיק יקנה : נעל כיצד כגון שמכר
בית או חצר והירה הפתח פתוח ונעל הלוקח את הפתח וחזר
דף ע ז ופתחו כדאמר בההיא דמסכת גיטין בפרק הזורק תיזיל איהי
ותיחוד ותפתח ותקנה : גדר כיצד אפילו היה שם גדר והיו
עולין בו בנחת והוסיף עליו כל שהו והשלימו לעשרה ונמצא
שאין עולין אלא בדוחק הרי זה הועיל וקנה ׳ וכן פרץ כל שהו
קנה כגון שהיה שם פרצה והיו נכנסין בה בדוחק והרחיב בה
כל שהו עד שנכנס הנכנס בריוח הרי זה הועיל לו וקנה כדאי׳
דף כ נ) דף ט בפרק חזקת הבתים : גרסינן בפרק קמא דבבא קמא ובפרק
דף יד קמא דבבא מציעא אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא
באחריות ויצאו עליה עסיקין פירוש עוררין עד שלא החזיק בה
יכול לחזור בו משהחזיק בה אינו יכול לחזור ומאימתי הוי
כתו׳ שם ובתו׳ כרק מי שהיה נשוי דף כ״ב כל הסוגיא בר״ה עד שלא החזיק חזקה מכי דייש אמצרי ומפרש לת דבר זה במקום שאין קונין
בכסף עד שיכתוב בשטר ולא כתב השטר ואם תאמר אם כן
פשיטא שיכול לחזור בו משמיענו שיכול ומותר לחזור בו
ואפילו עונש מי שפרע אין כאן מאחר שאינו חוזר בו מחמת
דף קכ״ח ע״ד יוקר וזול אלא מפני שירא להפסידה כמו שיתבאר לפנים ואגב
שאומר בסיפא אינו יכול אומ׳ ברישא יכול משהחזיק בה חזקה
גמורה אף על פי שלא נתן המעות ולא כתב את השטר אינו
יכול לחזור בו ואת פשיטא נוכל לומר שמשמיענו שאין יכול
שמעון לומר לראובן טול קרקע זו במעות שאני חייב לך לפי
שנפחתו דמיה מחמת העוררין ׳ ופי׳ דייש אמיצרי מתקן גבולי
השדה ומגביהן ותיקון זה היה רגיל ביניהם ואשמעינן שהיא
חזקה גמורה כאילו נעל וגדר ופרץ כל זה פירוש רבינו יעקב ׳
והרב רבי יצחק ברבי מרדכי פי׳ שמדבר בנותן מעות וגם כתב
שטר ודעתו של אדם כל זמן שלא הלך לראותו ולא תיקן גבולי
השדה שיוכל לחזור בו אם יבא שם שום עירעור : בבבא בתרא
דף כט בפר׳ חזקת הבתים אמרינן המוכר צחיח סלע לחבירו שאין שם
לא גדר ולא פרצה ואינה בת זריעה הרי החזקה שקונה אותה
בה בשטיחת פירות או העמדת בהמה שם וכיוצא בזה משאר
שם דף לג התשמיש : המוכר קרקע לחברו ונכנס בה לוקח וזרעה או נרה
או שאסף את פירות האילן וכל כיוצא בדברים האילו הרי זה
קנה שהרי החזיק ואין אחד מהם יכול לחזור בו ׳ וכן אמר רבא
אם אסף המוכר סל פירות ונתן ללוקח קנה הלוקח מיד שהרי
גילה דעתו שהקנה לו שדה זה קניין גמור ונעשה פירותיה שלו
דף לה (שם כדאיתא בפרק חזקת הבתים הגוי אינו קונה בחזקה אלא בשטר
שם והוא שקונה עם נתינת הכסף וישראל הבא מחמת גוי הרי
הוא כגוי ואינו קונה אלא בשטר : כל
המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ונקנה
בכסף או בשטר או בחזקה ׳ ואם אינו צריך
לקרקע כגון ענבים העומדי׳ ליבצר הרי זה
כמטלטלין לקנייה ויש
להם אונאה : כשם
שהקרקע נקנה בכסף

הכי איתא גבי שבוע׳ בפ׳ שבועת הדיינין דף מ״ב ורין החזקה גבי פשתן מחובר פ׳ הספינה דף פ״ז ובפ׳ נערה שנתפתתה אמרי׳ כל העומ׳ ליגוז כגזוז דמי ע״ש בתו׳

בפרק הזהב דף נ״ט ובפרק מרובה דף ט

בשטר ובחזקה כך שכירות קרקע נקנה בכסף לבדו או בשטר
לבדו או בחזקה ואין אחד מהן יכול לחזור בו: בב״ק ובקידושין — דף י״ב
בפרק קמא תניא המוכר לחברו עשר שדות בעשר מדינות כיון — דף כ״ז וע״ש בתו׳
שהחזיק באחד מהן קנה את כולן בד״א כשנתן לו את דמי כולן
אבל לא נתן דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו: אומר שם
בקידושין פרק קמא כי עבד כנעני הוקש לקרקעות שנאמר — דף כ״ב
והתנחלתם אותם לבניכם לפיכך נקנה בכסף או בשטר או
בחזקה ומה היא החזקה בקניין העבדים שישתמש בו בפני
רבו כגון שהתיר לו מנעלו או הנעיל לו מנעלו או שהוליך כליו
אחריו לבית המרחץ או הפשיטו או סכו או גדרו או הלבישו או
הגביה את רבו קנהו וכן אם הגביה הרב את העבד קנהו תקפו
והביאו אצלו קנהו שהעבדים נקנין במשיכה כזו ואם החזיק
בו שלא בפני רבו צריך שיאמר לו לך חזק וקנה: עבד קטן הרי — שם
הוא כבהמה וקונין אותו בדברי׳ שהבהמה נקנית בהן ובדברים — כך משמע שם מהא דרב יהודה הכרוהה
שקונין בהם העבדים לפיכך עבד נקנה במשיכה אף על פי
שלא תקפו: הבהמה בין דקה בין גסה נקנית במשיכה כרבנן
בפרק קמא דקידושין שאף על פי שאפשר להגביה אותה לא — דף כ״ה
הצריך להגביה מפני שמתחבטת בארץ׳ ואם הגביה קנה: — בפ׳ הספינה דף פ״ו
והגבהה קונה בכל מקום אבל המשיכה אין קונה בה אלא — שם דף ע״ו וע״ב
בסימטא או בחצר של שניהם ואין קונין בה ברשות הרבי׳ ולא
בחצר שאינה של שניהם: כיצד הבהמ׳ קונה במשיכה אין צריך — שם דף ע״ה וכ׳ קמא דקידושין דף כ״ב
לומר אם משכה והלכה או שרכב עליה והלכה בו שקנה אלא
אפילו קרא לה ובאה או שהכישה במקל ורצה בפניו כיון
שעקרה יד ורגל קנאה׳ והוא שימשוך בפני הבעלים אבל אם
משך שלא בפני בעלים צריך שיאמר לו
קודם שימשוך לך משוך וקנה: האומר — כך משמע בפ׳ הכרה דף כ״א וכ״ב
לחבירו משך ותקנה או חזק ותקנה כיוצא
בדברים האילו הלך ומשך והחזיק לא קנה שמשמע תקנה
להבא ועדיין לא הקנה לו אלא צריך המוכר או הנותן לומר לו
לך משוך וקנה או חזק וקני וכיוצא בדברים אילו שמשמע
שיקנה עתה בעת שימשוך או יחזיק וכן אם אמר משוך לקנות
אינו מועיל כדאיתא בפ״ק דב״מ: מסקינן — דף ט
בפ״ק דקידושין שהמקנ׳ קרקע או מטלטלין — דף כ״ו וכ״ז כל הסוגיא ע״ש
כאחד כיון שקנה הקרקע בכסף או בשטר
או בחזקה נקנו המטלטלין עמו בין שהיו שניהם במכר או
במתנה בין שהיה האחד במכר והאחד במתנה בד״א כשהיו
המטלטלין צבורין באותו קרקע אבל אם היו במקום אחר צריך
שאמר לו קנה המטלטלין אגב קרקע ואפילו היו המטלטלין
במדינה אחרת ואמר לו קנה אותם על גבי קרקע פלוני כיון
שקנה הקרקע נקנו המטלטלין ואף על פי שאינן צבורין
בתוכה ואם לא אמר קנה אותן על גבי הקרקע לא קנה: וקרקע
כל שהו קונין על גבה כל המטלטלין שירצה כדמסיק שם
והלכתא צבורין לא בעינן אגב וקני בעינן: הקנה השדה
לאחד והמטלטלין לאחד אף על פי שאמר לו קנה המטלטלין
אגב קרקע והחזיק האחד הקרקע לא קנה השני את המטלטלין
ואם תפשן האחר אחר שקנה חבירו הקרקע שהקנו אילו על
גבה אין מוציאין מידו שהרי בעיא היא שם ולא איפשטא:
המקנה עבדים וקרקעות כאחד אם החזיק בעבדים לא קנה
הקרקעות החזיק בקרקעות לא קנה העבדים עד שיהו עומדין
בתוך הקרקע ואף על פי שאמר לו קנה עבדי׳ על גבי קרקעות
לא קנה עד שיהו בתוכה שהעבד מהלך לדעת עצמו׳ והמקנה
עבדים ומטלטלין משך המטלטלין לא קנה העבדים החזיק
בעבדים לא קנה המטלטלין אלא אם כן היו המטלטלין על
גבי העבד והוא שיהיה כפות שהרי אינו יכול להלך כדאיתא
בפרק קמא דב״ק: מסקינן בפרק קמא דב״מ מדבדי רבא ורבי — דף י״ב כל הסוגיא) דף ט
אליעזר שהמקנה בהמה וכלים שעל גבה כאחד אף על פי
שמשך הבהמה וקנאה לא קנה הכלים שעליה עד שיגביהם או
ימשוך הכלים עצמן אם אין דרכן להגביה שהבהמה כחצר
מהלכת היא ואין מה שעליה קנוי לבעליה לפיכך אם היתה
הבהמה כפותה קנה אף כלים שעליה׳ אמר לו המקנה משוך
בהמה זו וקני כלים שעליה הואיל ולא הקנה לו גוף הבהמה
אף על פי שמשכה והיא כפותה לא קנה כלים שעליה עד
שימשוך הכלים שעליה עצמן: בפרק הספינה אמרינן שכליו — דף פ״ה
של אדם קונים לו בכל מקום שיש לו רשות להניחן וכיון
שהושמו המטלטלין בתוך הכלי אין אחד מהן יכול לחזור בו
והרי הוא כמו שהגביה או כמי שהונחו בתוך ביתו לפיכך אין
כליו של אדם קונים לו ברשות הרבים ולא ברשות המוכר אלא
אם כן אמר לו המקנה לך וקני בכלי זה׳
וכן אם קנה ממנו הכלי תחילה והגביהו — כך משמע שם מהא דמוכר קלתית
ואחר כך הניחו שם ברשות המוכר וחזר
וקנה ממנו הפירות כיון שהושמו בתוך הכלי הזה קנה אותן
שמפני הנאת המוכר במכירת הכלי אין מקפיד על מקומו:
כשם שאין כליו של לוקח קונים לו ברשות מוכר כך אין כליו — שם
של מוכר קונים ללוקח אף על פי שהן ברשות הלוקח: ומסירה — שם דף פ
אינה קונה אלא ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם׳
והמשיכה אינה קונה אלא בסימטא או בחצר
של שניהם׳ הגבהה קונה בכל מקו׳: דבר — שם ומה שכתב מקל החפץ הוא כדעת המיימו׳ פ״ג דהלכות מכירה דף תק״ן וע״ש ב״מ
הנקנה במשיכה אם היה ברשות הרבים
ומשכו ברשות היחיד או לסימטא
כיון שהוציא מקצת החפץ מרה״ר קנה:
משא של פירות שהיה מונח בר״ה ומשכו — כך משמע שם ריש דף פ״ו
הלוקח לרשותו או לסימטא אחר שפסק
הדמים קנהו ואף על פי שעדיין לא מדד וכן אם מדדן הלוקח
בר״ה קנה ראשון ראשון בהגבהה: היו פירות ברשות הלוקח — שם דף פ״ה
כיון שקיבל עליו המוכר למכור קנה לוקח ואף על פי שלא
מדד עדיין׳ היו ברשות המוכר או ברשות המופקדין אצלו
לא קנה הלוקח עד שיגביה הפירות או עד שיוציאם מרשותו
בשכירות מקומו וכיוצא בו כמו שבארנו׳ — לעיל בע״ה
אמנם בתוספת׳ גרסי׳ ברשו׳ הל״ה המופקדין — ריש כ״ה דבבא בתר׳ דף ל״סג
אצלו כיון שקבל עליו נפקד לזכות בהן
הלוקח אחר פיסוק הדמים קנה הלוקח ובמוכר לא קנה
עד שישכור הלוקח את מקומו׳ וכן
משמע בפרק הספינה שעושה שתי בבות — דף פ״ה והסוגי׳ בתו׳ שם
מרשות מוכר ומרשות הל״ה המופקדין
אצלו: היו הפירות בסימטא או בחצר של שניהם ואפילו — שם דף פ״ו
היו ברשות הלוקח והיו בתוך כליו של מוכר וקיבל עליו
המוכר למכור והתחיל המוכר למדוד בתוך כליו של לוקח אם
אמר לו כור בסלע אני מוכר לך יכול לחזור בו ואפילו בסאה
אחרונה הואיל ועדיין הפירות בכליו ולא גמר כל המידה וכליו
של מוכר אינו קונה ללוקח אע״פ שהוא ברשו׳ הלוקח ואם אמר
לו כור בל׳ סלעים סאה בסלע ראשון ראשון קנה שכיון שפסקו
הדמי׳ על כל סאה כל סאה שיגביה המוכר ויערה אות׳ נגמרת
מכירתה הואיל ואין הפירות ברשות המוכר ולא בר״ה׳ ואילו
לא היו הפירות בכליו של מוכר כיון שהן ברשות הלוקח קנה
משפסק הדמים אף על פי שלא מדד כמו שבארנו: וכן המוכר — שם דף פ
יין או שמן לחבירו בסימטא או בחצר של שניהם או ברשות
לוקח והיתה המדה של סרסור עד שלא נתמלאת המדה המוכר
יכול לחזור בו משנתמלאת המדה הרי הן ברשות לוקח ואין
אחד מהם יכול לחזור בו׳ וכן פירות שהיו צבורין בסימטא או — שם דף פ
בחצר של שניהם והמדה אינה של אחד מהם והיה המוכר מודד
עד שלא נתמלאת המדה הרי היא של מוכר משנתמלאת
המדה הרי היא של לוקח: זה כלל גדול יהיה בידך הקונה
את

פס דף ט״י את המטלטלין אם פסק את הדמים ואחר כך הגביה קנה ואם
הגביה תחילה והניח ואחר כך פסק את הדמים לא קנה באותה
הגבהה עד שיגביה אחר שפסק או שימשוך דבר שאין דרכו
כך משמע פס דף פ״ח להגביה: היה הדבר הנמכר דמיו קצובין וידועים והגביהן קנה
ואף על פי שפסק אחר שהגביהן והוא הדין בשאר דברים
שקונה בהם המטלטלין שצריך לקנות בהם אחר שיפסוק
דף פא הדמים אלא אם כן היו דמיו קצובים: אמר שמואל בפרק
דף לא האומנין ובפרק ר׳ נדרים הנוטל כלי מבית האומן על מנת
דף פח לבקרו ומפרש בפרק הספינה אם היו דמיו קצובין ונאנס בידו
חייב בדמיו הואיל ודמיו קצובין מעת שהגביהו נעשה ברשותו
הוא שיגביהנו כדי לקנות את כולו ויהיה אותו חפץ הנמכר
חביב על הלוקח אבל חפץ שהמוכר קץ בו והוא מבקש ורודף
למוכרו הרי הוא ברשות המוכר עד שיפסוק הדמים ויגביהנו
דף פא הלוקח לקנותו אחר שפסק: ועוד בפרק האומנין ובפרק ארבע
דף לא נדרים מעשה באחד שאמר לחברו תן לי חמור שלך ואלך
למוכרו אולי אוכל להרויח בו שום דבר שיתנו לי יותר מן
הדמים שאתה רוצה למוכרו בהן הלך ולא מצא ובחזרה נאנס
מידו וחייבו רב נחמן לשלם כשואל שאף על פי שאנו אומרים
פס בנדרים דאין ללוקח להתחייב אלא במקום שכל הנאה שלו
כגון בזבינא חריפא שיש לו קופצים הרבה גם בכאן הוא מכר
חריף שאם היה רוצה ליתנו באותן הדמים שנתנו לו המוכר
היה מוצא הרבה אבל זה היה כונתו בין בהליכתו בין בחזרתו
אולי ימצא קונה שיתן לו ריוח בזה המכר והרי הוא כשואל שכל
הנאה שלו: אחד המושך ואחד המגביה או המחזיק בעצמו או
שאמר לאחר להגביה לו או למשוך או
הכי איתא גבי מציאה בפרק קמא דב״מ דף ח׳ וט׳ וי׳ להחזיק לו הרי זה זכה לו וכן בשאר דרכי
דף מו הקנייה: מסקנת ההלכות בפרק הזהב
פק דף כ״ח ובקידושין כל הנשום דמים באחד שהם
כל המטלטלין קונין זה את זה כיצד החליף שור בפרה או חמור
בשור או יין בשמן אף על פי שמקפידין על הדמים ושיערו
כמה שוה זה וכמה שוה זה ואחר כך החליפו כיון שמשך האחד
או הגביה קנה השיני המטלטלין האחרים בכל מקום שהם
בפרק הזהב דף מ״ז ונעשו ברשותו ואף על פי שעדיין לא משכן: תניא החליף
חמור בפר׳ וטלה ומשך את הפרה ועדיין לא משך את הטלה לא
קנה שאין כאן משיכה גמורה וכן כל כיוצא בזה: גרסינן
דף כ״ח דף מ״ו בקדושין ובפרק הזהב ולמאי דסלקא דעתיה מעיקרא דמטבע
עבדי חליפין מאי כיצד הכי קאמר ופירי
בתוספות פס כל הסוגיא נמי עבדי חליפין׳ הכי גרסינן בפי׳ רבינו
בפרק הזהב דף פ״ד חננאל ובספר רב אלפס כיצד החליף בשר
שור בפרה או להפך כיון שזכה זה נתחייב זה באונסי חליפין
ומפרש רבינו יצחק דווקא בשר הוי פירי אבל שור וחמור עצמן
הוו כמו כלי הואיל וראויין למלאכה נעשין חליפין לדברי
דף ק הכל׳ וכן המחליף פרה בחמור וילדה בפרק השואל נקנית
דף מ״ו ומ״ז האחד במשיכת חברו: בפרק הזהב אמר רב הונא דמים שאין
מקפיד עליהן הרי הן כשאר מטלטלין וקונין כיצד הרי שנטל
מעות בלא משקל ובלא מניין ואמר לו מכור לי פרתך או יין
זה באילו ונתן לו הדמים קנה ואין אחד מהם יכול לחזור בו
כדף מו שזה דבר שאינו מצוי הוא ולא הצריכו בו משיכ׳: עוד גרסי׳ שם
דף כח ובקידושין ולרב נחמן דאמר פירות לא עבדי חליפין מאי
כיצד הכי קאמר יש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור
בפרה קנה פי׳ כגון ראובן שמכר מטלטלין לשמעון בנ׳ זוז וקנה
שמעון המטלטלין ונתחייב בדמים ואחר שנתחייב שמעון בנ׳
זוז אילו היה לו יין או בהמה ועבד וכיוצא בהן משאר מטלטלי׳
והיה רוצה למוכרן ואמר לו ראובן מכור אותן לי בחמשים זוז
שישלי בידך ואמר לו הן קנה ראובן המטלטלין בכל מקום
שהן ואף על פי שלא משך ולא הגביה שזה דבר שאינו מצוי
הוא ולא הצריכו בו משיכה: פסק רב האיי גאון בשער י״ג מי
שהחליף דמי שור בפרה לא קנה שהרי כל סוגיא זאת למאי
דסליק אדעתיה מעיקרא אבל דברי רב יהודה עיקר שאומר
פס כל הנישום כאשר בארנו מדקאמר עלה דייקא נמי דקתני
כיצד החליף שור בפרה וכו׳: אומר היה
בתו׳ פרק הזהב דף מ״ז ד״ה גאולה רבינו תם כי שני ענייני חליפין מפורשים
פס במקרא על הגאולה זו מכירה לרבי יוחנן
בכסף ולריש לקיש במשיכה ועל התמורה הם בחליפין שוה
בשוה שהן אף פירות בפירות לדברי הכל׳ לקיים כל דבר
שלף איש נעלו הוא קניין חליפין הנזכר
פס דף מ״ו יעיין פס בתוספות בכל מקום שאינו אלא בכלי׳ ומה שאומר
ולרב נחמן מאי כיצד ואינו מיישבו בחליפי׳
שוה בשוה משו׳ ראית ליה למתני ופירי נמי עבדי חליפין כעין
חליפי מטבע דאיירי בהו דהוו בתורת סודר: הקרקעות העבדי׳
והבהמה ושאר כל המטלטלין כל אחד מהן נקנה בחליפין והוא
כדף מז הנקרא קניין ונחלקו בזה אמוראים שם יש מי שאומ׳ בכליו של
קונה ויש מי שאומר בכליו של מקנה והלכה כדברי האומר
דף לט בכליו של קונה כדמוכח בפרק השולח גבי שקל כומתא שדא
דף מח ביה׳ ואמרינן נמי בנדרים בפרק השותפין האי סודרא קני על
מנת להקנו׳ הוא הילכך עיקר הדרך הזאת שיתן הקונה למקנה
כלי כל שהו ויאמ׳ לו קנה כלי זה חלוף החצר או היין או הבהמה
שמכרת לי בכך וכך כיון שהגביה המוכר את הכלי וקנהו קנה
הלוקח אותו הקרקע או אותן המטלטלין אף על פי שעדיין לא
משכן ולא נתן לו את הדמים ואין אחד מהם יכול לחזור בו:
בפרק הזהב דף מ״ז אין קונין אלא בכלי ואף על פי שאין בו שוה פרוטה ואין קונין
בדבר שהוא אסור בהנאה ולא בפירות ולא במטבע ואין קונין
בכליו של מוכר אלא בכליו של קונה:
בפר׳ קמא דקידושין דף ו׳ ואם הקנה אחד כלי למוכר כדי שיקנה
הלוקח אותו הממכר זכה הלוקח ואף על פי
שהקנה לו הכלי על מנת להחזירו נקנה המקח וזכה בו הלוקח
שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה: ואף על פי שלא תפס
המוכר כל הכלי שהקנהו לו חלף ממכרו אלא אחז מקצתו ואחז
המקנה לו מקצתו קנה הלוקח והוא שאחז ממנו כדי שיעור כלי
או יאחזנו אחיזה שהוא יכול לנתק את כל הכלי מיד המקנה
לו אומר גאון שמועיל לפיכך אם הקנה לו במקצת הבגד צריך
שיאחז מן הבגד כדי שלש אצבעות שאם יפסוק ממקום שאחז
הרי הוא כלי בפני עצמו ששלש אצבעות מן הבגד קרוי כלי
כמו שיתבאר בעניין טומאת בגדים וכן אם אחז פחות משלש
והיה יכול לנתק מידו כל הכלי הרי זה קנה ולשון הגמרא על
דף ז זה בפרק קמא דבבא מציעא אמר רב אשי הילכך האי סודרא
כיון דתפיס ביה שלש על שלש כמאן דפסיק דמי וקני ליה:
דף מז אמרינן בפרק הזהב שזה שכותבין בשטרות וקנינא מפלניא
במנא דכשר למיקניא ביה׳ במנא להוציא הפירו׳ וכיוצא בהן׳
דכשר להוציא איסורי הנאה׳ למיקניא ביה ולא לאקנויי
להוציא כליו של מוכר: זה הקניין אינו צריך להיות בפני עדי׳
אלא אפילו היה בינו ובין חברו קנה שלא הצריכה תורה עדים
דף סה בריני ממונות אלא לכופר כדאיתא בפרק האומר בקידושין
אבל המוכר או הנותן או השוכר או המשאיל וכיוצא בהן אין
צריך עדים אלא כיון שקנה הקונה בדרך מן הדרכי׳ שקונין בהן
בין בהגבהה בין במשיכה בין במסירה בין בכסף בין בשטר
בין בחזקה קנה ואף על פי שאין שם עדים: אומר רבינו יצחק
שמעשים בכל יום שקונין בקניין חליפין
דף כ״ו וכוגי׳ ל״י ור״ת בתו׳ פס בד״ה הג שלא בפני מקבלי מתנה ומה שאומר בפר׳
קמא דקידושין וניקנינהו ניהליה בחליפין
ומתרץ דליתיה למקבל מתנה מפרש רבינו יעקב מה שלא
דף מח הקנה לו בחליפין על ידי אחר משום דאמרי׳ בנדרי׳ בהשותפין

מאן לימא לן דסודרא איבעי למיפסקיה לא מצי פסיק ליה
לכך יש שנמנעין מלהקנות סודריהם לצורך חבריהם פן יחזיק
בהם הזוכה בו: הנותן או המוכר שקנו מידו יש לכל אחד מהם
לחזור בו כל זמן שעסוקין באותו עניין כרב יוסף דפסקינן
כמותו בפרק יש נוחלין ואף על פי שהקנין בפני עדים אבל דף קי"ד
הפסיקו העניין אין אחד משניהם יכול לחזור בו ואף על פי
שאין ביניהם עדים וכשם שחוזר המוכר והנותן כך חוזר הלוקח
והמקבל כל זמן שעסוקי' באותו עניין מה שאין כן בשאר דרכי
הקנייה: יש דברים הרבה שאין צריכין קניין ואין לקניין
בהם טעם כגון המשחרר עבדו או המגרש את אשתו או העושה
שליח או המוסר מודעא או המבטל מודעא או המוחל לחבירו
חוב ופקדון וכן כל כיוצא בדברים אלו אבל בפשרה צריכה
קניין כמו שפוסק בפרק קמא דסנהדרין: הדברים שאין בהם דף ו
ממש אין הקניין מועיל בהם כלום כיצד הרי שכתוב בשטר
קנינו מפלוני שילך בסחורה עם פלוני או שישתתפו שניהם
באומנו' או שיחלקו חצר שביניהם על כיוצא בזה אומ' בב' קמא
דבבא בתרא שקניין דברי' בעלמ' הוא שהרי ובדף ג
לא הקנה לחבירו דבר מסויי' וידוע: הפירו' בפרק הזהב דף מ"ה ועיין כל הסוגיא
אף על פי שאין קונין בהם הרי אילו נקנין
בקניין גמור כשאר מטלטלין אבל המטבע כשם שאין קונין בו
כך אינו נקנה בקניין' וכל המטבעות של כסף או דינרין של
זהב או מעות של נחשת הרי כולן דמים כנגד שאר המטלטלין
והנותן את אחד מהם דמי המטלטלין לא קנה עד שיגביה או
שימשוך ואין אחד מהם נקנה בקניין ולא נעשה בקניין' בד"א
בזמן שקונ' שאר מטלטלין באחד ממיני מטבעו' אילו או עבדים סס דף מ"ד וה"ה כל הסוגיא
וקרקעות אבל דינרין של זהב לגבי מטבעות של כסף הרי הן
כפירות וכן פסק רבינו חננאל בשם גאון' וכן מעות של נחשת בתו' סס בד"ה ושלחו
כמו פירות לגבי מטבע של כסף כיצד נתן לו דינר של זהב
בכ"ה דינרין של כסף נקנה הכסף אף על פי שעדיין לא בא
הכסף לידו וחייב ליתן לו כ"ה דינרים של כסף כמו שפסק עמו
אם חדשים חדשים אם ישנים ישנים אבל אם נתן לו כ"ה דינרי'
של כסף בדינר של זהב לא קנה עד שיקח הדינר של זהב וכל'
אחד מהם יכול לחזור בו נתן לו שלשים איסרים של נחשת
בדינר של כסף נקנה לו הדינר אבל אם נתן לו הדינר של
כסף בשלשי' איסר לא קנה עד שיקח האיסרות של נחשת וכל
אחד מהן יכול לחזור בו: המטבע אין לו דרך שיזכה בו מי סס דף מ"ו ובפרק הספינה דף ע"ז
שאינו ברשותו אלא על גבי קרקע כגון שיקנה קרקע ועל גבה
מעות או שישכור את מקום המעות כיון שזכה בקרקע אז
בכסף או בשטר או בחזקה או בקנין קנה
המעות: כתב רבינו משה והוא שיהיו אותן בפ"ו דהלכ' מכירה דף תקי"ב
המעות קיימין כגון שיהיו מופקדים במקו'
אחד אבל ראובן שהיה לו חוב על שמעון והקנ' ללוי קרקע ועל
גבה חוב שיש לו אצל שמעון יראה לי שלא קנה החוב: ולפנים בדף קט"ו ע"ד
בעניין הרשאה כתבתי פסק גדול בעניין הקנאת הלואה על פי
רבינו יצחק: גרסינן בפרק קמא דגיטין אמר רב הונא אמר רב דף יג
מנה לי בידך תניהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ואין אחד
משלשתן יכול לחזור בו' בין שהיתה מלוה ישנה בין שהיתה בדף יד
פקדון ודבר זה אומ' שם שהיא הילכת' בלא
טעמא לפיכך אין למדין ממנו לדין אחר' במהו"ר בתוס' סס ולקמן בדף תק"א ע"ב ובדף קט"ו ע"ב תמצא עוד מזה
ובפרק שיני דקדושין משמע שאינו יכול דף מ"ח והסוגי' בתו' סס ובתו' כל החולך דף ל"ט בד"ה כל לגבי
למחול במחלוקת רבי מאיר וחכמי' במלוה
על פה שאומ' בדרב הונא אמר רב קמיפלגי
והיה יכול לומר איבעית אימא דכולי עלמא אית להו דרב
הונא לא שנא מלוה לא שנא פקדון ובאשה סמכה דעתה
קמיפלגי כמו שאומר למעלה דמ"ר אינה מקודשת סבר דילמא סס
מחיל לה ולא סמכה דעתה אלא שמע מינה שאינו יכול למחול.

במעמד שלשתן: גר' בפרק הספינה ובה"ג ופי' ר"ח ובשערי דרב דף ע"ז וכל הסוגיא
האי אמר אמימר הילכתא אין אותיות נקנות במסירה בט בתו' סס אף ... הנ מבינין
אותיות מילי נינהו ומילי במילי לא קניא ובפרק זה בורר נמי דף ל"א
א"ל רבא לרב נחמן כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה
אמר ליה לו וכו' הילכך המוכר שטר חוב לחבירו או נתנו לו
במתנ' אינו נקנה במסירת השטר לידו שלא מכר אלא הראייה
שבו ואין הראייה בתפיסת יד ולא יקנה באמירה לך חזק וקנה
כדרך שאר המסירות ואומר שם שלא יקנה עד שיכתוב לו בפרק הספינה
המקנ' קנה שטר פלו' וכל השיעבוד שבו וימסור לו השטר ונמצ' דף ע"ו
שקנה בכתיבה ומסירה: וראיתי בתשובה אחת שהשיב ר"י שאין
חילוק בין כתבו על אותו שטר בין כתבו בשטר אחר: קניין
השטרות כדרך הזאת מדברי סופרי' אבל מן התורה אין הראיות
נקנות אלא גוף הדבר הקנוי בלבד לפי' כך אמר שמואל בפרק
הכותב ובפרק מי שמת המוכר שטר חוב לחבירו עדיין יכול דף פ"ו
למוחלו אפילו יורשו מוחלו כדאמר שם ומה שבפרק הזהב דף נ"ו
ממעט שטרו' מאונאה ובפ' יש בכור מפדיון הבן יש לפרש כגון דף נ"א
שמצא שטרות לאחר יאוש ומכרן לבעלי' שבעניין זה המכירה
מן התורה ומודה שמואל שהאשה שהכניסה שטר חוב לבעלה פרק הכותב
אינה יכולה למחול לא מדעת בעלה מפני דף פ"ה
שידה כידו: המקנה לחבירו קרקע כל שהו בפרק הספינה דף ע"ז
והקנה לו על גבה שטר חוב הרי זה קנה
השטר בכל מקום שהוא בלא כתיבה ובלא
מסירה ונראה לרבינו משה שגם זה יכול פרק ו' דמכירה דף תקי"ב
למחול אחר שהקנהו' וכן המוכר קרקע
וכתב השטר ואין הלוקח עמו כיון שהחזיק הלוקח בקרקע
נקנה השטר בכל מקום שהוא כדאיתא בקדושין ובב"ב בפרק פ"ק דף כ"ז
מי שמת ונראה לר"י שמדבר בעניין שאומר לו אגב שאומר דף קנ"א
בפרק הספינה על זה אגב שאני: עוד דף ע"ז
שם האומר זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו בפר' קמא דקידושין דף כ"ז
השטר והחזיק הזוכה לו בקרקע יש לנותן
לחזור בשטר עד שיגיע ליד בעל המתנה אף על פי שאינו יכול
לחזור בשדה' אמר להם זכו בשדה זו עמ' שתכתבו לו את
השטר אף על פי שהחזיק לו בשדה חוזר בזה ובזה עד שיגיע
שטר המתנה ליד מקבל המתנה: בפסקינן בפר' הזהב מי שנתן דף מ"ח
הדמים ולא משך את הפירות אף על פי שלא נקנו המטלטלין
כמו שבארנו כל החוזר בו בין לוקח בין מוכר לא עשה מעשה בעמוד שבכתו'
ישראל וחייב לקבל מי שפרע וכיצד מקבל מי שפרע אוררין הייכו כרבא ס
אותו בבית דין ואומרים מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי
דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים
כוף הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו
ואחר כך יחזרו הדמים. פירש רבינו יעקב בתו' סס דף מ"ט בד"ה הא דאמרת
בד"א שמקבל מי שפרע בזמן שחוזרין בהם
מחמת יוקר וזול אבל במקום שיש אונאה או מקח טעות
או שיצא עליו עורערין אין כאן קיללת מי שפרע מדאמר בפרק
הזהב אושפיזכני דרמי בר חמא זבן חמרא וטעת חזייה דהוה דף נ"א
עציב א"ל אמאי עציבת אמר ליה ... דזבני חמרא וטעאי אמר
ליה חזור בך ואם היה ראוי לקבל מי שפרע לא היה משיאו עצה
כזו ובסוף איזהו נשך מסיק דאף ר' שמעון דף ע"ד
לא אמר דלוקח אינו חוזר אלא בחד תרעא במשנה פ"ט פרק הזהב דף מ"ד ובגמ' דף מ"ט
שלא נשתנה השער או שפסק כדי לקבל
מיד ונשתהא ובתוך כך נשתנה השער
שבשפסק לא היה דעתו על שער הזול אבל בתרי תרעי כגון
הפוסק לקבל לאח' זמן דעתו על שער הזול אם ישתנ' תוך הזמן
מודה ר' שמעון דלוקח חוזר ואין עליו לא מי שפרע: ואמרי' עוד
שם ההוא גברא דיהב זוזי אחמרא שמע דקא בעי למנסבי דבי בפרק הזהב
פרזק רופילא אמר ליה הב זוזי לא בעינא חמרא אתא לקמיה דף מ"ט

דרב

דרב חסדא א״ל כדרך שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו משיכה
בלקוחות ויכול לחזור בו : ודוקא בהדיוט אבל גזבר של הקדש
דף כח שנתן דמים קונין לו מעותיו כמו ששנינו בפ״ק דקידושין : וכן
דף כ כ אומר בפ׳ הנזקין שמעות יתומים קונות במקום שהקניין ריוח
להם : הלוקח מחבירו קרקע או עבדי׳ או שאר מטלטלין ופסקו
הדמים והניח משכון על הדמים לא קנה וכל הרוצה מהן חוזר
ואינו חייב לקבל מי שפרע ועל כיוצא בזה אמר בפרק קמא
דף ע ד דקידושין מנה אין כאן משכון אין כאן : בפ׳ איזהו נשך פסקינן
הילכתא סיטומתא קונה לקבל מי שפרע ובמקום שקונין על
ידה קנה פי׳ סיטומתא רושם שעושין החנונים בחביות בעלי
בפרק הזהב דף מט בתים שלקחו לסימן שזו חבית מכורה : איתמר הנושא והנותן
בדברים בלא מעות רב אמר אין בהן משום מחוסרי אמנה אם
יחזור בו ורבי יוחנן אמר יש בהם משום מחוסרי אמנה וכל
דף מח החוזר בו בין הלוקח בין המוכר אף על פי שאינו חייב לקבל
מי שפרע מ״מ אין רוח חכמים נוחה הימנו והלכה כרבי יוחנן ׳
דף מט ומפרש רב פפא דברי ר׳ יוחנן במתנ׳ מועטת שהרי סמכה דעתו
של מקבל כשהבטיחו אבל במתנה מרובה אין כאן מחוסר
בס דף ט ע״ד אמנה ואומר בירושלמי לא שנו אלא בעשיר אבל בעני נעשה
דף כט נדר : ממעשה דרב ורבה בר בר חנה בפ״ג דקידושין למדנו
שהנותן מעות לחבירו לקנות לו קרקע או מטלטלין והניח
מעות חבירו אצלו והלך וקנה לעצמו במעותיו מה שעשה עשוי
והרי הוא בכלל הרמאין הזה יודע שזה המוכר אוהב אותו
ומכבדו ומוכר לו ואינו מוכר למשלחו הרי זה מותר לקנות
לעצמו והוא שיחזור ויודיעו קודם שיקנה ואם יש לו פחד שמא
יבא אחר ויקדמנו לקנות הרי זה קונה לעצמו ואחר כך מודיעו
דף עד בפרק איזהו נשך אמר רבא שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות
להם מקח אם היו המעות מעורבות וקנה במקצת הדמים אף
על פי שהיתה כוונת השליח שזה שקנה לאחד מהם הרי המקח
שם של כולן וחולקין לפי מעותיהם ׳ היו מעות של כל אחד צרורין
וחתומין אף על פי שהיה בלב שליח הזה שיהא המקח לכולן
לא קנה אלא זה שנקנה המקח במעותיו בלבד : תניא בפרק
דף עז האומנין ומפרש לה רבא כך המוכר שדה לחברו באלף זוז ונתן
לו מקצת הדמים והיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים שנכרים
הדברים שמחמת דוחק המעות מכר ואפילו לא נשאר לו אלא
זוז אחד לא קנה הלוקח כולה אף על פי שכתב השטר או
החזיק מאחר שלא נתן לו המעות בשעת דוחקו ועל כיוצא בזה
דף ו ומבואר בפרק ע״ז שנינו סתם משנה בפ׳ האומנים כל החוזר בו ידו על התחתונה
ואם חזר בו הלוקח יד המוכר על העליונה רצה אומר לו הילך
מעותיך או קנה מן הקרקע כנגד מעותיך שנתת לי ונותן לו
מן הזבורית שבה ואם חזר המוכר יד הלוקח על העליונה רצה
אומר לו תן לי מעותי או תן קרקע כנגד מעותיי ונתן לו מן
היפה שבה ׳ ואם לא היה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים ׳ אומ׳
שם רשב״ג קנה הלוקח את כולה בקניין הכסף לבדו ואין אחד מהן
יכול לחזור בו ושאר הדמים עליו כשאר חובות : ומטלטלין
שאין נקנין בכסף א״ר יוחנן עירבון כנגד כולן הוא קנה לקבל
דף מח מי שפרע בפרק הזהב ׳ עירבון אי״ש בלעז שנתנו מקצת
בפרק האומנין דף עח המעות על פיסוק מרובה : ואמר רבא מכר שדהו מפני רעתה
אף על פי שהיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמי׳ קנה הכל ואין
הלוקח יכול לחזור בו שזה התובע ורודף לא מפני שעדין לא
גמר והקנה אלא כדי שלא יחזור בו הלוקח : וכן אמרו רבא ורב
שם דף עז אשי שכך הדין במוכר מטלטלין ובהמות אף על פי שמשך
הלוקח הפירות או הבהמות והוציאן לרשותו והמוכר נכנס
ויוצא על שאר הדמים לא קנה ויד החוזר בו על התחתונה כמו
שבארנו אלא אם כן מכר מפני רעת ממכרו
זה מבואר בפרק הח״ס מקרש דף מז בהוקיות דרב הונא הרי זה קנה את הכל : הקונה דבר מחברו
ונתן לו הדמים וטעה במניין המעות

ולאחר זמן תבעו המוכר ואמר לו מאה שנתת לי אינן אלא
תשעים נקנה המקח ומחזיר לו העשרה אפילו לאחר כמה
דף ע ב שני׳ בין בקרקע בין במטלטלין : בפ׳ בתרא דעבודה זרה אמר
המוכר שדה לחברו והתנה ליתנה ללוקח כמו שישומו אותה
בית דין של שלשה אפילו על פי שנים מן השלשה א״ל כמו
שיאמרו שלשה צריך שיאמרו כל השלשה וכן אם אמר כמו
שישומו ארבעה צריך שישומו כל הארבעה
בסוף פרק בית כור דף ק״ח ויסכימו לדעת אחת : כתב רב אלפס דק״ל
דהני שמעתתא כולהו כדאמ׳ מוכר מעכשו
פרק אותו ואת בנו דף פ״ג וקנו מיניה : במסכת חולין בד׳ פרקים בשנה העמידו חכמים
דבריהם על דברי תורה בבשר מפני שכל העם צריכין לבשר
ואילו הן ערב יו״ט האחרון של חג וערב יו״ט הראשון של פסח
וערב עצרת וערב ראש השנה כיצד היה לטבח שור אפילו שוה
ק׳ דינר ולקח דינר אחד מן הלוקח כדי ליתן לו בשר כשישחוט
ולא נתקבצו לו כל דמי השור אינו יכול לחזור בו אלא משחיטין
את הטבח בע״כ וכופין אותו לשחוט וליתן הבשר ללוקח לפיכ׳
מת השור מת ברשות הלוקח : מי שאנסוהו עד שמכר ולקח את
דמי המקח אפי׳ תלוהו עד שמכר ממכרו ממכר בין במטלטלין
בין בקרקעות שמפני אונסו גמר והקנה ואף על פי שלא לקח
דף מח הדמים בפני עדים כדאיתא בפרק חזקת הבתים : לפיכך אם
שם וכדף מט מסר מודעא קודם שימכור ואמר לשני עדים דעו שזה הממכר
שאני מוכר לפלוני מפני שאני אנוס הרי הממכר בטל ואפילו
החזיק כמה שנים מוציאין אותו מידו ומחזיר את הדמי׳ וצריכין
העדים לידע שהוא מוכר מפני האונס ושהוא אנוס ודאי לא
שם שיסמכו על פיו : וכל מודעא שאין כתוב בה ואנו עדים ידענו
שפלוני זה אנוס היה אינה מודעא : ואמר רבא אמר רב נחמן
שם בפרק חזקת הבתים מודעא בפני שני׳ ואין צריך לומר כתובו :
אמר רבא שם לא כתבינן מודעא למקח וממכר וכן פסק רבינו
כדף מ ומח יצחק אבל רבינו שמואל פסק שם שאין הלכה כמותו אלא
ככל שאר האמוראים שסוברין דכתבינן מודעא : במה דברים
שם דף מ אמורים במוכר או בעושה פשרה אבל במתנה או במחילה אם
מסר מודעא קודם המתנה אף על פי שאינו אנוס הרי המתנה
בטילה שאין הולכין במתנה אלא אחר גלוי דעת הנותן שאם
אינו רוצה בכל לבו להקנות לא קנה המקבל המתנה או
שם דף מח המחילה : עידי המודעא יכולין לחתום הן בעצמן באותו
הממכר שנמסרה להם המודעא עליו ואין בכך כלום : העידו
עליו עידי הממכר שביטל המודעא הרי המודעא בטלה כדאית׳
דף כא בערכין בפרק האומר משקלי : ואם אמר לעידי המודעא הוו
ידעין שכל קניין שאני עושה לבטל המודעא ומודעא דמודעא
שהכל בטל ואיני אומר כך אלא מפני האונס שאתם יודעים
ואין בדעתי להקנות בזה האונס לעולם הרי הממכר בטל ואף
על פי שקנו מידו לבטל המודעא על הדרך
כיף פרק י׳ דהלכות מכירה דף תק״נ שבארנו כך פסק רבינו משה ׳ אבל רבינו
דף מ שמואל פירש בפ׳ חזקת הבתים שכשכפו
אותו עד שיבטל המודעא שמועיל אף בגט ביטול מודעא בכל
עניין אפילו אומר בשעת מודעא כל מה שאבטל לא יהא בטל
כדף כא דאגב אונסיה גמר ומבטל׳ וכן משמע הלשון שאומ׳ בערכין וכן
בגיטין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני מאי עד שיאמר רוצה
דף מח אני כופין אותו עד שיבטל המודעא : תניא בפרק הזהב
הנותן ערובן לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול
לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך פירוש
שם אתן לך קרקע כפלים מערבונך מדאמר רבי יהודה דיו
ללוקח שיקנה כנגד ערבונו אם חזר בו הלוקח קנה זה
הערבון שהרי הוא תחת ידו ואם חזר בו המוכר אין מחייבין
אותו לכפול לו הערבון שזו אסמכתא היא ועדיין לא
דף קסח קנה : וכן אומר בפרק גט פשוט שמי שפרע מקצת חובו
והשליש

והשליש את השטר ואמר לו אם לא אתן לך מכאן ועד יום
פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן לו אמר רב נחמן אמר
רבה בר אבוה אין הלכה כרבי יוסי דאמר יתן אלא כרבי יהודה
דאמר לא יתן השליש את השטר שזו אסמכתא היא שהוא
גזי' להסמיך את חבירו על דבר שאין דעת שניהם שיבא הדבר
כ"ר נדרים דף כ"ז | לידי כך שתתקיים האסמכת': וכן מוכיח בנדרים שאין הלכה
דף קד | כרבי יוסי: וכן חשיב אסמכתא בפרק המקבל אם אוביר ולא
איעביד אשלם אלפא זוז: וכל האומר קני מעכשיו אף בלא
בית דין חשוב וקנו מידו על זה פסק רבינו
חננאל בשם הגאון שאין כאן אסמכתא וכן
דף סו | מוכיח בפר' איזהו נשך גבי מתניתי' דהלוהו
על השדה ואמר לו אם אין אתה נותן לי
מכאן ועד יום פלוני הרי הוא שלך הרי הוא שלו ואומר שם
איבעית אימא רבי יוסי היא דאמר אסמכתא קניא ואיבעית
אימא דאמר מעכשיו אמנם על כרחיך יש חילוק בין אותה
אסמכתא שהיא כעין מכר ולכך סובר שם רב הונא שקונ' ואילו
דף כז | בשאר אסמכתו' אמר רב הונא דלא קניא בפרק ארבע נדרים:
תניא בתוספתא דבבא מציעא המלוה את חבירו על המשכון
ואמ' לו אם לא נתתי לך מכאן עד יום פלוני אין לי בידך כלום
והגיע הזמן ולא נתן הגיעו משכון בין רע בין יפה ולעניין
בעמוד א' | משכון בית או השדה שונה שם למעלה מחלוקת דרבי יוסי ור'
כ"ר נדרים דף כ"ז | יהודה: מפרש במסכת נדרים שאסמכתא שקנו מידו עליה
בבית דין חשוב הרי זה קנה: פסק רבינו
חננאל והוא שיתפים זכיותיו בבית דין
בדף כ"ז דלעיל | כדאיתא התם' אף על פי שלא אמר
מעכשיו' והוא שלא יהא אנוס כיצד הרי
שהתפים שטר או שוברו בבית דין וקנו
מידו שאף אם לא יבא ביום פלוני יתן שטר זה לבעל דינו
והגיע זמן היום ולא בא הרי אילו נותנין
ואם עכבו הנהר או חולי מלבא לא יתנו וכן
כל כיוצא בזה' והוא שיהא בבית דין חשוב:
ופסק רבינו חננאל בשם גאון אבל לא
התפים זכיותיו לא קני אף בבית דין חושב מאחר שלא אמר
מעכשיו: ורבינו שמשון כתב דמיסתברא דכל קניין סודר אינו
אלא במעכשיו שאין לקנות בו לאחר זמן בתר דהדר סודרא
דף מח | למריה וכן משמע בפרק השותפין בנדרים ואפילו הכי מצריך
שם דקנו מיניה בבית דין חשוב שמע מינה דאפילו במעכשיו
אין מועיל קניין כשאר אסמכתות אלא בבית דין חשוב לפיכך
נהגו באילו המלכיות לעשות שידוכין בפני טובי העיר שלא
יהא אסמכתא אף על פי שאומר מעכשיו חוששין לאסמכתא
ופירש רבינו יצחק דאין כאן חששת אסמכתא אפילו לא יקנו
בבית דין חשוב שמתוך שהחוזר בו מבייש חבירו גמרי ומקני
אהדדי וכן כששוכרין מלמדי תינוקות ומקבל המלמד קנס על
עצמו אם יחזור בו וחזר בו ולא נמצא מלמד אחר במקומו אין
זה אסמכתא דלא חשיב גזים כיון שמפסידו בחזרתו והוי כמו
אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא דבכל דבר שבידו ולא
דף עג | גזים לא חשיב אסמכתא כך המסקנא בסוף פרק איזהו נשך
כדף סו | ומה שאומר שם למעלה גבי הלוהו על שדהו ואמר לו קני
לגובייניא את שדי אם לא אפרע לך מכאן ועד זמן פלו' מי קני
בעניין זה אסמכתא היא ולא קניא אמר רבינו יצחק שם דכמו
גזים חושבו לפי שאין אדם רגיל למכור קרקעותיו שלו כלל
כדף סו | וכן שם באחד שאמר אם לא אפרע לך מעותיך לזמן פלוני
תגבה מזה היין ומסיק שם דכל דאי לא קני גם לשם חושבו
כגזים מפני שעדיין אין זמן מכר היין והוא
בתנו עתה בזול: כתב רבינו משה שכשהיו
חכמי ספרד רוצין להקנות באסמכתא כך

היו עושין קונין מזה שהוא חייב לזה ק' דינר ואחר שיתחייב
עצמו קונין מבעל חוב שכל זמן שיהיה כך או שיעשה כך הרי
החוב הזה מחול לו מעכשיו ואם לא יהיה או לא יעשה הרי
תובעו בממון שחייב עצמו ועל דרך זו עושין בכל התנאים
שבין אדם לאשתו בשידוכין ובכל הדברים הדומין להן:
פ"ב דף תל"ס | תניא בתוספתא דקידושין המבקש לקנות מקח מחבירו מוכר
אומר במאתים אני מוכר והלוקח אומר איני קונה אלא במנה
והלך זה לביתו וזה לביתו ואחר כך נתקבצו ומשך זה החפץ
סתם אם המוכר הוא שתבע הלוקח ונותן לו החפץ אינו נותן
אלא מנה ואם הלוקח הוא שבא ומשך החפץ סתם חייב ליתן
שם | מאתים עוד תניא בתוספתא שכל המוכר חפץ לחבירו והיה
מונה ומשליך לתוך ידו ראשון ראשון יכול לחזור בו עד שעה
דף עג | שיגמור שנינו בקידושין פרק אחרון נאמן בעל המקח לומר
לזה מכרתי ולזה לא מכרתי אימתי בזמן שהמקח יוצא מתחת
בתו' שם | ידו ופירש רבינו חננאל דנאמן במיגו שאם היה רוצה היה
כדף עד | מוסרו לו אבל אם אין מקחו בידו אינו נאמן: עוד יש שם
דף ב | בפרק קמא דב"ם בעניין שנים אוחזין בטלית של מקח זה
אומר אני לקחתיה וזה אומר אני לקחתיה זה ישבע וכו' וזה
ישבע וכו' ויחלוקו: ומק' התלמוד ונחזי זוזי ממאן נקט ופירש
בתו' שם כל הסוגיא | ר"י שגם אאין מקחו בידו עונה כמו גבי מציאה בבבא מציעא
שהרי שנים הלוקחין אדוקין בה' ומקשה אפילו אין המוכר
לפנינו שנוכל לשאלו נשאל לבעלי דינין ממי קיבל המוכר
המעות ומסתמא לאותו נתרצה המוכר ואין תחלת מחלוקת
הבעלי דינין בזה אלא בזה שזה אומר לי נתרצה המוכר וזה
אומר לי נתרצה המוכר אף על פי שלא נתתי המעות ומתרץ
לא צריכה דנקיט זוזי מתרווייהו מחד מדעתיה ומחד בעל
כרחיה ולא ידיע פירוש אותו שנתנם בעל כרחו לא יודה
ואפילו גרסינן לא ידע יכול להיות שהמוכר לא נתן לב לדעת
הא אם ידע היה מועיל כער אחד לעניין שזה שהוא מסייע לו
דף מה | יטול חציו בלא שבועה: שנינו בפרק כל הנשבעין אמר לחנוני
תן לי בדינר פירות ונתן לו והוציאם החנווני מתחת ידו והרי
כדף מס | הפירות מונחים ברשות הרבים כדתניא בגמרא אמר רבי
יהודא אימתי בזמן שהפירות צבורין ומונחין ברשות הרבים
ושניהם עורדין עליהם והחנוני תובע את הדינר ובעל הפירות
אומר נתתיו לך והשלכת אותו בתוך כיסיך הרי זה הלוקח
נשבע בתקנת חכמים בנקיטת חפץ ונוטל הפירות הואיל וכבר
יצאו מרשות המוכר ואילו היו ברשות הלוקח היה נשבע
שבועת היסת ופטור ואלו היו עדיין ברשות החנוני היה נשבע
דף מ"ה דלעיל | שבועת היסת וישארו הפירות שלו אצלו: נתן הלוקח
את הדינר לחנווני ואמר לו תן לי את הפירות פירוש
ושניהם אדוקין בדינר או הוא מונח ברשות הרבים אמר לו
החנוני כבר נתתי לך את הפירות והולכתים אל ביתיך ישבע
החנווני פירוש ישבע שנתן את הפירות
בתו' שם כל הסוגיא בד"ה כסבע דף מ"ח | ויטול את הדינר כך פירש רבינו חננאל
אבל אין לפרש שכבר נתן את הדינר
לידו וישבע החנווני שנתן את הפירות ואינו משלם את הדינר
שאם כן מצינו שבועת היסת מפורשת במשנה' ואילו בפרק
דף מג | האיש מקדש אומר על דברי רב נחמן השתא דתקון רבנן
שבועת היסת משמע שנתקנה בימי האמוראים וכאשר כתבנו
כדף מ"ה דלעי' | בחנווני ופירות כך הדין בנותן דינר לשולחני ליטול מעות:
דף עו | גרסינן בפרק המדיר כל מי שנולד ספק ברשותו עליו להביא
ראיה כיצד המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את
הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד
שמת החמור על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו
שם דף ע"ז ובפר' טריפות דף | קיים בשעת משיכת הפרה וכן כל כיוצא בזה: מחט
שנמצאת בעובי בית הכוסות ונקבה אותו נקב מפולש
אם

אם נמצאת עליה קורט דם בידוע שהיא נטרפה קודם שחיטה לפיכך אם הוגלד פי המכה בידוע שהיא היתה טריפה שלשה ימים קודם השחיטה לא הוגלד פי המכה הרי הדבר ספק ועל הטבח להביא ראיה שקודם לקיחתו נטרפה שהרי ברשותו נולד הספק ואם לא הביא ראיה חייב לשלם הדמים אל
דף ל"ח כל הכונים המוכר: בפרק המוכר פירות המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית או רפת בקר עושה ארבע אמות על שש אמות׳ בית קטן
סס שש על שמונה׳ ופי׳ רבינו שמואל שמדבר כאן באומר לו בית סתם ולמעלה מדבר באומר לו בית חתנות׳ מכר לו מקו׳ בית גדול עושה שמנה על עשר׳ מכר לו מקום טרקלין עושה עשר על עשר׳ תרביץ של חצר שתים עשרה על שתים עשרה׳ ורום כל בית ובית כחצי ארכו וחצי רחבו:

בקידושין ס"ג דף ס"ב ובפ"ק דגיטין דף י"ג ובפרק החשה רבה ד"ג וביתר מקומות

הלכה כרבנן דרבי מאיר שאומרי׳ אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בין במכר בין במתנת שכיב מרע כיצד מה שתוציא שדה זו מכור לך ומה שיוציא אילן זה נתון לך תנו מה שתלד בהמה זו לפלוני לא קנה כלום וכן כל כיוצא
דף קו בזה: אמר רב נחמן בפרק איזהו נשך המוכר פירו׳ דקל לחבירו יכול לחזור בו אף לאחר שבאו הפירות לעולם ואם נשמט הלוקח ואכל אין מוציאין מידו הילכך החוזר בו משניהם אינו חייב לקבל מי שפרע והלכה כרב נחמן בדיני: דבר שאין ברשותו של מקנה אינו מקנה והרי הוא כדבר שלא בא לעולם כיצד מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה במצודתי מכור לך שדה זו לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו לא קנה כלום וכן
דף יז כל כיוצא בזה כדאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא׳ עוד שם מי שהיה מורישו גוסס ונוטה למות ורוצה למכור מנכסיו מעט כדי להוציא את הדמים בצורכי קבורה הואיל והבן עני ואם
סס ימתין עד שימות וימכור ישתהא המת ויתבזה תקנו חכמים שאם מכר ואמר מה שאירש מאבא היום מכור לך ממכרו קיי׳ וכן צייד עני שאין לו מה שיאכל שאמר מה שתעלה מצודתי היום מכר לך ממכרו קיים משום כדי חייו: שלחו מתם בפרק
דף קנח מי שמת הבן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי האב ואחר כך מת האב בן הבן מוציא מיד הלקוחות שהרי אביו מכר דבר שלא בא עדיין לרשותו ונמצאו הנכסים ברשות האב וזה
פס דף קמ"ח ירש אבי אביו וכן כל כיוצא בזה: כשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כך אינו מקנה למי שלא בא לעולם ואפילו
דף קמב עובר הרי הוא כמי שלא בא לעולם׳ ופסקינן בפרק מי שמת שהמזכה לעובר לא קנה׳ ואם היה בנו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו קנה אמנם אף לעובר אחר אם אמר לכשתלד
סס קנה כרב נחמן ורב ששת: האומר לאשתו נכסי לבנים שתלדי ממני הרי אלו לא יקנו כלום שכיון שלא נתעברה מהם בשעת
פס דף קמ"ז מתנה עדיין לא באו כדי להיות דעתו קרובה להם: אין אדם מקנה לא במכר ולא במתנה אלא דבר שיש בו ממש לפיכך המקנה לחבירו דירת בית זה או אכילת פירות דקל זה לא קנה עד שיקנה לו גוף הבית לדור בו וגוף האילן לאכול פירותיו: כתב רבינו משה

בכון כ"ב דמכירה דף ת"ז

דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים אינו בדין הדיוט בקנייתו שאילו אמר אדם כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית או יהיה אסור עלי או אתננו לצדקה אף על פי שאינו מתקדש לפי שאינו בא לעולם הרי זה חייב לקיים דברו שנאמר ככל היוצא מפיו יעשה הואיל והדבר כן אם צוה אדם כשהוא שכיב מרע ואמר כל מה שיוציא אילן זה ינתן לעניים או כל שכר בית זה ינתן לעניים זכו בהם העניים וכתב שיש גאונים חולקים עליו בזה ואומרים שאין עניים
דף ל כל הכונים זוכין בדבר שלא בא לעולם: בפרק הספינה תנו רבנן הלוקח זתים מחבירו לקוץ מגיה מן האילן סמוך לארץ שתי גרופיות

וקוצץ׳ לקח בתולת שקמה מגביה שלשה טפחים וקוצץ׳ סדן של שקמה שני טפחים׳ ובשאר אילנות טפח וקוצץ׳ בקנין ובגפנים מן הפקק ולמעלה׳ בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזעו מחליף: עוד מסקינן שם מתוך המשנה כרף פא
והברייתות המוכר שלש אילנות בתוך שדהו אפילו היו שלש נטיעות קטנות או שלש בדי אילנות הרי יש ללוקח קרקע הראויה להם ואפילו יבשו האילנו׳ או נקצצו יש לו קרקע כ דף פב ופג
הראויה להם וקנה כל האילנות שביניהן׳ וכמה היא הקרקע הראויה להן תחתיהן וביניהן וחוצה להם כמלא אורה וסלו וזה המקו׳ של מלא אורה וסלו אין אחד מהם יכול לזרעו בלא מדעת כרף פב
חבירו: במה דברים אמורים כשהיו הג׳ אילנות עומדין כמו שלשה פטפוטי כירה ששופתין בהן הקדירה שהרי הם שנים זה כנגד זה והשלישי מכוון ביניהם ומרוחק מהן והוא שיהיה בין כל אילן ואילן מד׳ אמות עד שש עשרה ו״ו בכלל ומהיכן ברף ל"ג כל הכונים לם
הוא מודד מן העיקר הרחב של אילנות אף על פי שלדברי הכל שש עשרה חשובין מפוזרין לעניין כלאים שאני התם דאמות כלאים שוחקות כדאיתא בעירובין אבל אם לא היו עומדין בצורה הזאת או שהיו מקורבין פחות מד׳ כתו׳ סס

בפ"ר דכלאים דף כ"ז ובמס' מכלת וכילאו בכל דף דף ע"ט ע"ד

אמות או מרוחקין יותר על שש עשרה אמות או שלקחן זה אחר זה או שמכר לו שנים בתוך שדהו ואחת על המיצר או שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חברו או שהפסיק בור או אמת המים או רשות הרבים ביניהם הרי זה אין לו קרקע לפיכך לא קנה דף כ
האילנות שביניהם ואם יבש האילן או נקצץ ילך לו: כל מי שקונה שלשה אילנות ויש לו קרקע אם הגדילו והוציאו חוטר יקוץ אותו כדי שלא ימעט הדרך של בעל השדה וכל השריגים והאמירין היוצאין מהן ואפילו מן השרשים הרי הם של בעל ברף כ"ח רלעיל
האילנות שהרי יש להם קרקע: הקונה שתי אילנות בתוך שדה חבירו אין לו קרקע׳ לפיכך אם יבש האילן או נקצץ אין לו כלום הגדילו שני האילנות והוציאו שריגים ואמירין לצד הגזע סס
אמר רב נחמן וכן רבי יוחנן יקוץ שמא ימשכו בארץ שתעלה הארץ שירטון עליהם ויאמר למוכר שלש אילנות מכרת לי ויש לי קרקע מצד הגזע׳ ומה ששונה שם לא ישפה עליהם בענפי׳ כרף פב
שלמעלה מדבר וכאן בשריגים העולים מצד הגזע: כל העצים שקוצץ בעל שני האילנות מהם והעולה מן הגזע והוא הרואה כרף פא
פני החמה הרי הוא של בעל האילנות והעולה מן השרשים והן סס
שאינן רואין פני החמה הרי הוא של בעל השדה׳ ובדקלים אין לבעל הדקל מן העולה כלום לפי שאין לו גזע: בפרק כרף פב
המוכר את הבית אמר רב יהודה המוכר פרדס לחבירו צריך לכתוב לו קנה לך דקלים ותמרים והוצין ואף על פי שקנה כל סס
אילו אף על פי שלא פירש אותם נוי השטר הוא: וכן שם אמר דף סט
אביי המוכר קרקע לחבירו צריך לכתוב לו ולא הנחתי לפני בממכר הזה כלום כדי להסתלק מן הטעות והדינין עוד שם כרף סא
אמר רב דימי המוכר בית לחבירו אף על פי שכתב לו הקניתי לך עומקו ורומו צריך לכתוב לו קנה לך מקרקע התהום עד רום הרקיע שהעומק והרום אינו נקנה בסתם וכיון שהקנה העומק והרום קנה הרום שהוא האויר בלבד והעומק שהוא עובי הארץ אבל לא קנה הבניינים שבעמקים ושבאויר וכיון שכתב לו מקרקע התהו׳ ועד הרקיע קנה הבור והדות שבעובי הקרקע כרף סב
למטה והמחילות שבין המעזיבות למעלה וגג שיש לו מעקה עשרה טפחים: עוד שם למדנו מתוך המשנה המוכר דבר שיש לו תשמישין לא מכר את התשמישין אלא אם כן פירש כיצד המוכר את הבית לא מכר את היציע שסביבו׳ הבית אף על פי שהוא פתוח לתוכו במה דברים אמורים כשהיה רוחב היציע ארבע אמות או יותר אבל פחות מזה הרי הוא בכלל הבית וכן העליה שעל גבי הבית הפתוחה לתוכה בארובה במעזיבת כרף סא

הבית

כדף ס א הבית הרי היא בכלל הבית: עוד שם שנינו המוכר את הבי' לא
מכר את החדר שהוא לפנים ממנו אף על פי שמיצר לו מצרים
החיצונים ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים ויש
שם דף ס ד בו רוחב ד' אמות׳ ולא את הבור החפור בקרקע ולא את הדות
הבנוי בבור אף על פי שכבר את העומק והרום כאשר בארנו:
וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח כדי להכנס בה לבור
כדף ס ה זה או לדות זה ששייר דאמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי
כדף ס ד) שם עקיבא שאמר כל המוכר בעין יפה מוכר: ואם אמר לו מכרתי
לך הבית חוץ מן הבור והדות אינו צריך לקנות לו דרך אלא
כדף ס ה נכנס לתוך ביתו של מוכר עד הבור וממלא: עוד שנינו שם
ע"ש כתו' המוכר את הבית מכר את התנור ואת הכירים ואת מלבנות
הפתחים המחוברין בטיט ואת הדלת ואת הנגר ואת
המנעול אבל לא את המפתח׳ ומכר את המכתשת הקבועה
אבל לא את המטלטלת׳ ומכר האיצטרובל אבל לא הכלי
שם דף ס ט שהקמח יורד לתוכו שהוא כמין כפיפה של עץ: ולא מכר את
מלבנות כרעי המטה ולא את מלבנות החלונו' ואף על פי שהן
כדף כ"ה דלעיל מחוברין בטיט מפני שהם לנוי׳ ובזמן שאמר לו הוא וכל מה
שבתוכו הרי כולן מכורין: בעניין זה יש חלוקין בפרק המוכר
דף ס"ז וכ"ח את הבית במוכר חצר ובמוכר בית הבד ובמוכר מרחץ ובמוכר
ברף ע"א כל הסוגיא עיר ובמוכר שדה׳ וכל אותן חלוקין אינן אלא במוכר מפני
שהיה לו ללוקח לפרש ולא פירש אין לו אלא את אילו׳ אבל
הנותן את המתנה קנה את כולן בין בשדה בין בבית בין בחצר
בין בבית הבד׳ כללו של דבר הנותן קרקע קנה המקבל כל
המחובר לה עד שיפרש: וכן אחין שחלקו וזכה אחד מהן בשדה
זכה בכולן: המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה זכה בכולן:
והמקדיש את השדה הקדיש את כולן: אף
במוכר ולוקח אין כל הדברי' האילו וכיוצא
בהן אמורים אלא במקום שאין שם מנהג
ולא שמורת ידועים לכל דבר ודבר בפני
עצמו אבל במקום שנהגו שהמוכר כך מכר
כך הרי זה מכור׳ וזה עיקר גדול בכל משא ומתן הולכין אחר
בפרק הניזקין דף כט לשון בני אדם באותו מקו' ואחר המנהג: שלשה אין מקחן מקח
ואין ממכרן ממכר דין תורה החרש והשוט'
והקטן אבל חכמי' תיקנו שיהא החרש נושא
ונותן במטלטלין ומעשיו קיימין משום כדי
דף ג חייו: בחגיגה בפרק קמא אמרינן איזהו
שוטה היוצא בלילה יחידי והלן בבית הקברות והמקרע את
שם כסותו והמאבד מה שנותנין לו ואמר רבי יוחנן ואפילו באחד
מהן נחשב שוטה: החרש כיצד נושא ונותן חרש שאינו שומע
ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע כלום מוכר ולוקח ברמיזה
במטלטלין אבל לא קרקעו' ואף במטלטלין לא יתקיימו מעשיו
עד שבודקין אותו בדיקות רבות ומתישבין
בדבר כדאיתא בפרק הניזקין: אילם
ששומע ואינו מדבר או שנשתתק מקחו
מקחו וממכרו ממכר ומתנותיו קיימין בכל
בין במטלטלין בין בקרקע והוא שיבדק
כדרך שבודקין לגיטין או יכתוב בכתב ידו:
השוטה אין מקחו מקח ואין מתנתו מתנה
ובית דין מעמידין להם אפוטרופוס לשוטי'
כדרך שמעמידין לקטנים: תניא בתוספתא
כ"א דף כ"ו ומביא' בפ"ג דר"ה דף כ"ח דתרומות מי שהיה לעתים שוטה ולעתים
שפוי כל מעשיו קיימין וזכה לעצמו ולאחרים ככל בן דעת
וצריכין העדים לחקור את הדבר היטב שמא בסוף שפיותיו
דף כ ט ובתחילת שטיותיו עשה מה שעשה: בפרק הניזקין ובפ' מציאת
דף ע האשה קטן עד שש שנים אין הקנאתו לאחרים כלום ומשש
שנים עד שיגדיל הוא הנקרא פעוטו' אם יודע בטיב משא ומתן

כך משמע שם דף כ"ח גבי המוכר בית בבירה ובכ' הסוגיה דף ע"ז גבי כמה בקר

כך שם גבי קטן וה"ה לחרש וכן כל"ש שם

דף כ טירין הבדיק' וגם דין האילם שכת' אחר זה בפרק מי שאחזו דף ע"א וכל הסוגי' כיסוי החיות פרק כ"ט דמכירה דף תל"ב

הכי איתא בפ"ר דכ"ן דף ל"ט גבי סור סכנת וה"ה לכל חילי

מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו מתנה כדפסק שם מר בר דפרק הניזקין דלעיל
רב אשי בין בדבר מרובה בין בדבר מועט בין במתנת בריא
בין במתנת שכיב מרע ודבר זה מדברי חכמי' שלא יבטל ושלא
ימצא מי שימכור לו ולא שיקח ממנו׳ והכל במטלטלין אבל
קרקע אינו נותן ולא מוכר עד שיגדיל: אמר רפר"ס בו"א בקטן בפרק מציאת אשה דלעיל
שאין לו אפוטרופוס אבל אם היה לו אפוטרופוס אין במעשיו
כלום אפילו במטלטלין אלא מדעת האפוטרופוס שאם ירצה
לקיי' מקחו וממכרו במטלטלין מקוים: פסק רבי' חננאל בשם רב כתו' שם
האי גאון דלעניין מתנה אין חילוק בין יש שם אפוטרופוס לאין
שם אפוטרופוס דלעולם מתנתו מתנה דאי לאו דעבד ליה נייח
לנפשיה לא הוה יהיב ליה מתנה: בודקין את הקטן אם יודע בפרק הניזקין דלעיל
בטיב משא ומתן או אינו יודע עד שיגדיל לפי שיש קטן נבון
בן שבע ויש אחד שאפילו בן שלש עשרה אינו יודע בטיב משא
ומתן: קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפוטרופוס שנשא
ונתן במטלטלין וטעה אמר רבי זירא שם דינו כדין הגדול פחו' כדף נ ט
משתו' מחילה שתות תחזור האונאה יתר על השתות בטל מקח
כאשר בארנו בספר מצות לא תעשה: אומ' בתחילת סימן ע דף ס'
רבינו משה שאין מקח הקטן וממכרו
במטלטלין קיימין אלא כשמשך או המשיך
אבל אם נתן מעות וחזר בו אינו מקבל מי שפרע ואחרים שחזרו
בו עומדין במי שפרע וכן אם קנו מיד הקטן או השכיר מקום
המטלטלין וחזר בו לא קנה הלוקח שאין מוציאין מיד הקטן
בדין ואין הקניין מיד הקטן כלום שהקניין בשטר ואין העדים
חותמין אלא על שטר אדם גדול וכן קטן שקנה מטלטלין
מאחרים וקנו מידו או שכר מהם המקום לא קנה עד שימשוך
לפי שאינו זוכה בדברים שזוכין בהם הגדולים ראיה לדבר
שאין חצר של קטן ולא ארבע אמות שלו קונו' לו מפני שנתרבו
מדין שליחו' ולא יהא הקניין או שכירות המקום גדול מחצירו
אבל הקטנה שנתרבית חצירה מידה כאשר בארנו למעלה בסימן ע"ר דף ק"ר ע"ב
תקנה המטלטלין מאחרים אם קנו מידה או בשכירות מקום
עוד נראה לו שקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק בידו קנה
אף ע"פ שאין ממכרו בקרקע כלום שהקטן כמי שאינו לפנינו
הוא וזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם שלא בפניו:
דף קנ"ה פסקינן במי שמת קטן שהגדיל והביא הזכר שתי שערות אחר
שלש עשרה שנה והבת אחר שתים עשרה שנים אף על פי
שאינו יודע בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו
מתנה במטלטלין אבל בקרקע אין מעשיו קיימין עד שיהא
יודע בטיב משא ומתן אחר שיגדיל במה דברים אמורי' בקרקע
שלו אבל בקרקע שירש מאבותיו או משאר מורישיו אין ממכרו
שם ממכר עד שיהא בן עשרים שנה כרב נחמן בפרק מי שמת׳ וכן
דף ס ה רבא בג' מדות דהתקבל אף על פי שהביא שתי שערות ואף על
פי שיודע בטיב משא ומתן אין מעשיו קיימין שמא ימכור בזול
מפני שדעתו נוטה אחר המעו' ועדיין לא נתיישב דעתו בדרכי
העולם: אמר אמימר מתנתו כשהוא פחות מבן עשרים בין בפרק מי שמת דף קנ"ה
במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע הרי זו קיימת שאילו לא
הגיע לידו הנייה גדולה לא נתן והוא דבר שאינו מצוי תמיד
כדף קנ"ו אמרו הכמים תתקיים מתנתו כדי שיהו דבריו נשמעים: במה
דברים אמורים שמוכר בקרקע אביו כשהוא בן עשרי' כשהביא
שתי שערות או כשנולדו בו סימני סריס אבל אם לא הביא או
לא נעשה סריס עדין קטן הוא ואין ממכרו בקרקע ממכר ואפי'
דף קנ"ה בנכסיו עד שיגיע לרוב שנותיו כדמסקי' בפ' מי שמת: בפ' מי
דף קנ"ד שמת אומ' רבי עקיב' מי שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו ומת
ובאו קרוביו ועירערו שהיה קטן בשעת שמכר ובקשו לבדקו
אין שומעין להם לנוולו ועוד שהסימנין משתנין במיתה וחזקה
היא שאין העדים חותמין על השטר אלא אם כן ידעו בודאי
שהמוכר גדול: בפרק הזה"ב תניא השכור מקחו מקח וממכרו דף ס ה
ממכר

ממכר ומתנותיו קיימין ואם הגיע לשכרותו של לוט והוא השכור שעושה ואינו יודע מה הוא עושה אין מעשיו כלום והרי הוא כשוטה או כקטן פחות מבן שש: הבעל שמכר מטלטלין נכסי צאן ברזל או מטלטלי' שנתן לה משלו אף על פי שאינו רשאי אם עבר ומכר או נתן קנו הלקוחו' ואין האשה יכולה להוציא מידן: וכן יש לו לבעל למכור כל נכסיו אף על פי שהן תחת שיעבוד הכתובה ואם תבא לטרוף טורפת אלא אם כן כתבה ללוקח תחילה וקנו מידה: האשה שמכרה או נתנ' נכסי צאן ברזל לבעלה לא קנה שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ויש לה לחזור ולהוציא מידו בית דין שמכרו או לקחו בנכסי יתומין בין בקרקע בין במטלטלין וכן האפוטרופוס בין שמינוהו בית דין בין שמינהו אבי היתומים מקחו מקח וממכרו ממכר אבל מתנתו אינה כלום שאין אדם נותן דבר שאינו שלו: המוכר או הנותן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב אף על פי שמכין אותו מעשיו קיימין וכל מי שקנו מידו בשבת הקניין קיים כדאיתא בירושלמי דביצה פרק משילין וכותבין לאחר השבת ונותנין: גוי שמכר מטלטלין לישראל או קנה מטלטלין מישראל קונה במשיכה ומקנה במשיכה דהלכה כרבי יוחנן דאמר לעמיתך בכסף ולגוי במשיכה ואמר נמי בפ"ב דבכורות מדלעמיתך בחדא לגוי נמי בחדא אבל הקרקע אינו קונה אותה מישראל אלא בשטר ואינו מקנה אותה לישראל אלא בשטר שאין דעתו סומכת אלא על השטר לפיכך ישראל שלקח שדה מן הגוי ונתן את הדמים וקודם שיחזיק בה בא ישראל אחר והחזיק בה כדרך שמחזיקין בנכסי הגר זכה האחרון ונותן לראשון את הדמים מפני שהגוי מעת שלקח הדמים סילק רשותו וישראל לא קנה עד שמגיע השטר לידו ונמצא נכסים אילו כנכסי מדבר וכל המחזיק בהם זכה בהם כדאיתא בפרק חזקת הבתים' במה דברים אמורי' במקום שאין משפט ידוע למלך אבל אם דין אותו מלך ומשפטו שלא יזכה בקרקע אלא מי שיכתוב שטר או הנותן דמים וכיוצא בדברים אילו עושין כפי משפט המלך דדינא דמלכותא דינא' הגר שמת ואין לו יורשין ונכסי ההפקר ושד שמכר הגוי לישר' ועדיין לא החזיק בה כולן דינן שוה כל המחזיק בהן בדרך מדרכי החזקה שבארנו בהלכות מכירה קנה חוץ מאכילת פירות כיצד הלוקח קרק' מחבירו והחזיק בה באכילת פירותיה קנה אבל מנכסי הגר או בנכסי הפקר אפילו אכל פירות האילן כמה שנים לא קנה לא גוף האילן ולא גוף הקרקע עד שיעשה מעשה בגוף בארץ או יעבוד עבודה באילן ויש דברים רבים שאם החזיק בהם הלוקח לא קנה עדיין ואם החזיק באחד מהן בנכסי הגר או בנכסי הפקר וכיוצא בהן קנה כדמפרש בפרק חזקת הבתים: כיצד המוצא פלטרין גדולים בנויים בנכסי הגר וסד בהם סיוד או כייר כיור אחד אמה או יתר כנגד הפתח קנה: הצר צורה בנכסי הגר קנה והמציע מצעות בנכסי הגר קנה וכן הרבה כדאיתא בפרק חזקת הבתים גרסינן פרק קמא דקידושין אבא שאול אומר גר שמת וביזבזו ישראל נכסיו והיו בהם עבדים גדולים קנו עצמן בני חורין אבל העבדים קטנים הרי הן כבהמה וכל המחזיק בהן זכה בהם ואמר רבי יהושע בן לוי בפ' השולח הל' כאבא שאול וגם מר זוטרא עשה מעשה כמותו בפרק קמא דקידושין לגירסת רבינו חננאל ואף על פי שרבי יוחנן חולק על רבי יהושע בן לוי בפרק השולח' בסדר התנאים והאמוראים פוסק בכל מקום והלכה כרבי יהושע בן לוי וכן פסק רבינו תם:

אחר שבארנו הלכות קניין מקח וממכר נבאר קניין המתנה והלכותיה:

הנותן מתנה לחברו אין המקבל זוכה בה אלא באחד מן הדברים שהקונה זוכה בהם במקחו אם מטלטלין רוצה ליתן לו אינו קונה עד שיגביה או עד שימשוך דבר שאין דרכו להגביה או יקנה באחד משאר הדרכים שהמטלטלין נקנין בהן ואם קרקע או עבדים נתן לו אינו קונה עד שיחזיק כדרך שמחזיק הלוקח או עד שיגיע שטר מתנ' לידו אבל בדברים לא זכה המקבל אלא כל אחד מהם עדיין יכול לחזור בו: מחל לחברו חוב שהיה לו עליו או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד ואינו צריך דבר אחר כמו שבארנו: וכן האומר לחברו מנה שיש לי בידך תניהו לזה במעמד שלשתן קנה ואין אחד מהם יכול לחזור בו בין שנתן המנה לזה כחוב שהיה לו אצלו בין שנתנו לו במתנה בין שהיה המנה חוב אצלו בין שהיה פקדון אצלו כדאיתא במסכת גטין בפרק קמא: אומר רבינו יצחק ורבינו יעקב בר אשר דבעל כרחו של נפקד או של לוה קנה במעמד שלשתן ומביא ראיה ממעשה דאיסור גיורא בפרק מי שמת שאומר רבא אי במעמד שלשתן לא אזלינא משמע שאם היה הולך היה קונה בע"כ של נפקד עוד פוסק רבינו יעקב שתקנ' זו במעמד שלשתן אינו בגוי שמאחר שהלכה בלא טעמא היא הבו דלא להוסיף עלה ואם הנפקד גוי והנותן והמקבל ישראל לא קנה במעמד שלשתן ואם הנותן והנפקד ישראל והמקבל גוי כל זמן שלא חזר בו ישראל הנותן ליתן לגוי ואפילו בלא מעמד שלשתן יכול ליתן לו אבל אם חזר בו ישראל הנותן לא זכה הגוי אפי' במעמד שלשתן וחייב הנפקד להחזיר למפקיד: אמנם אם אין הנפקד יכול להשמט מן הגוי לפי שבדיניה' של גוים הוא חייב לו אז ודאי יתנם לו ואינו חייב כלום למפקיד ואם הנותן גוי והנפקד והמקבל ישראל נראה דקנה ויכול להוציאה בדין שמאחר שהפקיעו חכמים ממון ישראל על ידי הלכה בלא טעם כל שכן ממון הגוי ואף כי בדיניהם קנה: כדרך שאין צריכין עדים לעניין מקח וממכר אלא לגלוי' הדבר בלבד אם היתה שם טענה וכפירה כדאיתא בקידושין פרק האומר דלא איברו סהדי אלא לשקרי כך במחילות ומתנות אין צריכין עדים אלא מפני המשקרין: כל הנותן מתנה על תנאי בין שהתנה הנותן בין שהתנה המקבל והחזיק המקבל וזכה בה אם נתקיים התנאי נתקיימה המתנה ואם לא נתקיים התנאי נתקיימה המתנה ואם לא נתקיים ויחזיר הפירות שאכל והוא שיהיה התנאי כראוי: כל התנאים שיש במתנה או במקח וממכר צריך שיהא התנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ויהיה תנאי שאפשר לקיימו ואם חסר אחד מכל אילו התנאים בטל וכאילו אין שם תנאי והראיות בארנו בהלכות קידושין: בפרק קמא דקידושין פסקינן שהנותן מתנה על מנת להחזירה הרי זו מתנ' בין במטלטלין בין בקרקע ואוכל כל הפירות כל זמן המתנה במסכת ע"ז ובחולין אמרינן שאסור לישראל ליתן לגוי מתנת חנם אבל נותן הוא לגר תושב שנא' לגר אשר בשעריך תתננ' ואכלה או מכור לנכרי לנכרי במכיר' ולא בנתינה אבל לגר תושב בין במכירה בין בנתינה מפני שאתה מצווה להחיותו שנ' גר ותושב וחי עמך כלומר לא יהיה זה העני פחות מגר תושב שהוא חי עמך: הנותן מתנה סתם

לעבד

לעבד או לאשה קנה הבעל והאדון אלא שהאדון קונה הגוף והבעל קונה הפירות כדאיתא בפרק חזקת הבתים ׳ וכן כתב רבינו משה וזה לשון ר״י שכתב בכתב ידו במסכת קידושין דיד עבד כיד רבו יותר ממה שיד אשה כיד בעלה כדאמרי׳ בריש פרק הזורק בגטין אטו ידה מיקניא ליה לבעלה ואשה שנתנו לה אחרים מתנה סתם אין לבעלה אלא פירות וילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות דלא דמי למציאת האשה שהיא לבעלה כדמפרש טעמא בירושלמי דפר׳ מציאת האשה ואילו עבד שנתנו לו מתנ׳ סתם הכל לרבו ׳ עכ״ל: הנותן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה רשות בה ולעבד על מנת שאין לרבו רשות בו קנה האדון וקנה הבעל כך אומר ר׳ אלעזר בפ״ק דקידושין אבל הנותן מתנה לאשה ולעבד והתנה הנותן בגופה של מתנה שתהיה לכך ולכך לא קנה האדון ולא קנה הבעל כיצד הנותן מתנה לאשה ואמר לה הרי המעות הללו נתוני׳ לך במתנ׳ על מנת שתאכלי בהן ותשתי בהן או על מנת שתלבשי בהן לא קנה הבעל וכן אם אמ׳ לעבד על מנת שתאכל בהן ותשתה בהן או על מנת שתצא בהן לחירות לא קנה האדון וכן כל כיוצא בזה: רב האי ורבינו יעקב ורבינו משה פוסקין כרבי אליעזר כאשר בארנו ׳ אבל רבינו יצחק בר׳ שמואל פוסק כרב ששת שחולק על ר׳ אליעזר ואומר שלרבנן כשנתנו לעבד ולאשה על מנת שאין לאדון ולבעל רשות בהן שמועיל שסוגיית התלמוד בכל מקום כרב ששת בפסחים בפרק האשה שאו׳ בעבד שנתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בו ובפ׳ בן סורר ומורה בסנהדרין גבי עד שיאכל משל אביו ומשל אמו אומר דאקני לה אחר על מנת שאין לבעלה רשות בהן וכן בנזיר פרק מי שאמ׳ ושמע גמרא אם משלה הייתה הבהמה דפריך מנא לה והלא מה שקנתה אשה קנה בעלה ואומר שהקנה לה אחר על מנת שאין לבעלה רשות בה ׳ ועוד מביא רבינו יצחק ראייה מסוגייא דפרק בתרא דנדרי׳ דאמר רב דמה שאתה נותנת לפי׳ קנתה אשה בלא בעלה אבל אם אמר לה מה שתרצי עשי קנה אותם הבעל ואומר שם דאמר לשמעתה כרבי מאיר והיינו כרב ששת דאי כרבי אליעזר לא היה מועיל מה שאת נותנת לפיך לרבי מאיר וגם שמואל סובר כרב ששת שאומר אפילו אמ׳ מה שתרצי עשי לא קנה אותם בעל מאחר שאמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן וזה אינו מועיל לרבי אליעזר ואף על פי שיש דוחקים בחילוקים לחלק בין אשה לעבד לצדדין לכאורה לא משמע אלא כרב ששת: במסכת כריתות בפרק אחרון מסקינן המקבל מתנה וזכה בה ואח׳ שבאת לידו והוא שותק חזר בו ואמ׳ איני רוצה בה או איני מקבלה או הרי היא בטילה לא אמ׳ כלום וכשם שאין הנותן יכול לחזור בו כך המקבל אינו יכול לחזור בו אחר שזכה בה ומתנה זו שאומר המקבל איני רוצה בה אחר שבאתה לידו הרי היא הפקר וכל הקודם בה זכה בה שהרי הפקירה המקבל אחר שזכה בה אבל אם היה צווח מעיקרו לא קנה המקבל וחוזרת לבעלי׳ הראשוני׳ בפ׳ אין בין המודר אמרי׳ שהמפקיר דבר צריך שיהא שם שלשה: וגם יכול לחזור בו עד ג׳ ימים ׳ ושנינו במסכת פיאה בית הלל אומ׳ אינו הפקר עד שיפקיר לעניי׳ ולעשירי׳ כשמיטה: המזכה לחבירו במתנה על ידי אחר כיון שהחזיק בה האח׳ כגון שמשך המטלטלין או הגיע שטר הקרק׳ לידו או שהחזיק בקרקע זכה חבירו אף על פי שלא הגיע מתנה לידו ואין הנותן יכול לחזור בו אבל המקבל אם לא ירצה אין נותנין לו מתנה בעל כרחו: ראובן שרצה ליתן מנה לשמעון ושלחו על ידי לוי ואמר לו זכה במנה זה לשמעון אינו יכול לחזור בו אבל אם אמ׳ לו הולך מנה זה לשמעו׳ יכול לחזור בו עד שיגיע המנה ליד שמעון כדאית׳ בסוף פרק קמא דגיטין

בת׳ ברה״ר׳ אלעזר אומר דף כ״ג כל הסוגיא

בס״ג דהלכות זכייה ומתנ׳ ר״ס דף תל״ית

ובפרק השולח בתחילתו דקיימא לן לעניין זה דשליח מתנה כשליח גט: כתב מורי בשם רבינו יצחק דהילך ותן משפט אחד להם במתנה ואינו כזכי וכן ישנו בתוספתא ובירושלמי דגיטין תן מנה זה לפלוני או הולך מנה זה לפלוני אם רצה להחזיר יחזיר זכה במנה זה לפלוני התקבל מנה זה לפלוני אם רצה להחזיר לא יחזיר ׳ אמנם בפרק קמא דגיטין מוכח דבעבד הרי תן כזכי משום דעבד ליה נייח נפשיה וגומר ומקני ליה אין אדם זוכה במתנה לחבירו עד שיהא הזוכה גדול ובן דעת ׳ אחד האיש ואחד האשה ואפילו אשת איש ואפי׳ עבד ושפחה ׳ אבל הגוי אינו זוכה הואיל ואינו ראוי לשליחות כי זכייה מטעם שליחות וכשם שאין ישר׳ נעשה שליח לגוי כך אינו זוכה לגוי: בפרק התקבל אמר רבא קטן שנותנין לו צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים ׳ פחות מזה אינו זוכה אף לעצמו ׳ וכן השוטה אינו זוכה לאחרי׳ ולא לעצמו ׳ והמזכה לשוטה ע״י בר דעת זכה ׳ אבל החרש זוכה לעצמו ׳ וזכין לקטן אפי׳ בן יום אחד ולגדול אפילו שלא בפניו: וחצירו של אד׳ קונה לו שלא מדעתו אף ע״פ שאין עומד שם ובלבד שתהא חצר המשתמר׳ אבל אינה משתמר׳ צרי׳ שיעמוד בצידה כדמסקינן בפר׳ קמא דבבא מציעא וכן ארבע אמות של אדם שהו׳ עומד בצידן קונין לו בסימטא או בצידי רשות הרבים אבל ברשו׳ הרבי׳ אינו זוכה עד שתגיע מתנה לידו: וקטנה תזכה לה חצירה ארבע אמות שלה אבל הקטן אינו זוכה עד שתגיע המתנה לידו או שזכה לו אחר: קיימא לן כשמואל בדיני שאומר בפרק כל הגט המתנה כגט שאין אדם יכול למסור דברים לשליח כדאמרי׳ במסכת גיטין בפרק התקבל לרבי יוסי ואמר שמואל הלכה כרבי יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח לפיכך אמר לשלשה אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה זו ויתנו לפלוני אין זה כלום ואם אמרו לאותן העדים כתבו ונתנו למקבל לא קנה לא׳ וכן אם אמ׳ לשני׳ כתבו וחתמו בשטר מתנ׳ ותנוהו לפלוני אינן יכולין לומר לסופר לכתוב אלא הן בעצמן כותבין כמו בגט: בפרק חזקת הבתים אמרינן הנותן מתנה בין בריא בין חולה צריך שתהא גלויה ומפורסמת אמר לעדים כתבו בסתר ותנו לו אינה כלום שזה מערים הוא כדי לאבד ממון אחרים שיחזור וימכור אחר שיתן לזה׳ לפיכך כל שטר מתנה שאין כתוב בה כתבוה בשוקא וחתמוה בברא אינה מתנה לפי שאינה גלויה ומפורסמת וכיוצא בעניינים אילו חוששין שמא מתנ׳ מכותרת היא כרב אשי דאמ׳ סתמא חיישינן ולא זכה המקבל: מעשה באחד שרצה לישא אשה ואמרה לו איני נישאת לך עד שתכתו׳ לי כל נכסיך שמע בנו הגדול וצווח על שמניחו ריקן אמר לעדים לכו והחביאו וכתבו לו כל נכסי מתנה ואחר כך כתב לה כל נכסיו ונשאה ובא מעשה לפני רבי ואמר לא הבן קנה ולא האשה קנתה שהרי לא מרצונו כתב לה ואנוס ביצרו היה שהרי גילה דעתו במתנה ראשונה אף על פי שהיא בטילה מפני שהיא מסותרת וכן כל כיוצא בעניינים אילו: בפרק חזקת הבתים וכן בכתובות פרק מי שהיה נשוי שני שטרות שזמנם כתוב ליום אחד והם כתובים על שדה אחד בין במכר בין במתנה אם דרך אנשי המקום לכתוב שעות כל הקודם זכה ואם אין דרכן לכתוב שעות הלכה כשמואל בדיני שאומר הרי הדבר מסור לדיינין כל מי שדעתו נוטה להעמיד שדה בידו יעמידו וזה נקרא

פרק קמא דגיטין דף תל״ית

בפרק חלין דף ע״ט ובפרק בת׳ דנדרים דף פ״ח

כך מ״מ פ״ב דגיטין דף כ״ג

כך משמע פרק קמא דלמ׳ גבי חרש וכקית שהגביהו מ״ח וכו׳ דף ח׳ וכן מה שכתב דחרש זוכה לעצמו שם גבי שני חרשין שהגביהו וכו׳ ועיין כל סוגיתו זו מהתיר לד דזכייה ומתנה דף תל״ית

שודא

שורא דדיינא לדברי רבינו שלמה אבל בירושלמי מפרש שורא שוחדא דדייני איזו שירצו בית דין להחליט מחליטין: ובפר' קמא דגטין מוכיח דשורא שייכא אף במטלטלין גבי שליח: בד"א בשטר שאין בו קניין לא קנה שדה זה בשטר זה שאין אנו יודעין מי הוא משניהם שהגיע שטרו לידו תחילה אבל אם היה בכל שטר מהן קניין כל שקדם לו הקניין זכה וישאלו העדים ׳ וכן אם היו שם עדים שזה הגיע לידו שטר מתנתו תחילה קנה הראשון: אומר רבינו יעקב במה דברים אמורים בשטר מכר או מתנה אבל שטר חוב דברי הכל חולקין שהרי שנינו בכתובות היו כולם יוצאות בשעה אחת ואין שם לא מנה חולקו' בשוה והטעם הוא מפני שאין השיעבוד מתחיל אלא מאותה שעה שמוכיח מתוך השטר שהוא מתחיל שזהו ממחרת יום הנכתב שביום שנכתב אין מוכיח מתוך השטר מתי התחיל או בבקר או בערב אבל מתנה או מכר כל הקודם באותו יום זכה: בפר' יש נוחלין יש הרבה חלוקי הלכות בכותב נכסיו ונבאר מקצתן: מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת ועמד וכת' לאחר כל נכסיו מתנה גמורה ומפורסמת ואחר כך בא בנו אין מתנתו קיימת שהדברים מוכיחים שאילו ידע שבנו קיים היה נותן כל נכסיו לאחר׳ לפיכך אם שייר מכל נכסיו כל שהו בין בקרקע בין במטלטלין מתנתו קיימת: וכן הכותב כל נכסיו לאחד מבניו במתנה בין שהוא בריא בין שהוא שכיב מרע אפילו היה הבן קטן מוטל בעריסה לא עשאו אלא אפוטרופוס והרי הוא בכל הנכסים כאחד מאחיו אומדין דעתו שלא נתכוון אלא להיות אחיו נשמעין לו׳ ואם שייר כל שהו בי' בקרק' בין במטלטלי' זכה הבן במתנה: בד"א שכתב לבן בין הבנים אבל כתב כל נכסיו לבן בין הבנות או לבת בין הבנות או לאחד מן היורשין בין שאר היורשין אף על פי שלא שייר כלום מתנתו קיימת: וכן הכותב כל נכסיו לאשתו בין בריא בין שכיב מרע אע"פי שקנו מידו לא עשה אותה אלא אפוטרופא על היורשין בין שהיו היורשין בניו ממנה בין מאחרת או אחיו או שאר יורשיו׳ ואם שייר קרקע כל שהוא בין קרקע בין מטלטלין קנתה כל מה שכתב לה: ואמר רבינא בשם רבא במה דברים אמורים בנשואה אבל כתב כל נכסיו לאשתו ארוסה או גרושה אף על פי שלא שייר כלום הרי היא כשאר בני אדם ומתנתו קיימת: כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה אבדה כתובת' ותקרע לפיכך אם יצא עליו שטר חוב והלכו כל הנכסים בחובו שקדם המתנה תשאר היא בולא כלום ולא תקח כתובתה שקדמה החוב שאומדין דעתה שבהנאה שבא לה בשמועה זו שכתב לה כל נכסיו אבדה כח שיש לה בנכסיו חוץ ממתנה זו: וכן הכותב כל נכסיו לבניו בין זכרים בין נקבות בין בריא בין שכיב מרע וכתב לאשתו עמהם קרקע כל שהו הואיל ועשה אותה שותף בין הבנים ולא מיחתה אבדה כתובתה ואינה טורפת מנכסים אלו כלום׳ אבל מנכסים שיבאו לו אחר אילו בוטלת מהן כתובתה׳ כתב לה עמהם מטלטלים בלבד׳ או ששייר לעצמו קרקע כל שהו כתובת' קיימת: ותקנת גאוני' הוא שאפי' שייר מטלטלין כל שהו כתובתה קיימת שהרי אומרת ממה ששייר אני נוברה ומתוך שתרד למה ששייר תרד לשאר נכסי' ותטרוף: הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו חלק עמה ומת אחד מן הבנים הרי זו תגבה כתובת' מחלק זה שמת ש"לא אבדה זכותה אלא מלטרוף מהן: גרסינן בירושלמי פרק שני דיבי גזילו' מי ששלח כלים למדינת הים ואמר ינתנו אילו לבני הרי אילו ינתנו לבנים ולבנות: הראוי לבני' לבנים׳ ולבנות לבנות׳ ראוי לבנים כגון ספרים וכלי מלחמה והראוי לבנו' כגון כלי משי ותכשיטים: היה ראוי לזכרים ולנקבות יט"לו אותן הזכרים: ואם אמר בשעת מיתה תנו אילו לבנים אין הבנות בכלל: בפרק מי שמת המשיא בנו הגדול לבתולה בבית קנה הבית והוא שיהו נשואין ראשוני' לזה חבן ולא השיא האב בן אחר קודם לזה ולא שייר האב בזה הבירה שיחד לו כלום ודברים אילו הלכה שאין טעם בהם ונגעו חכמי' בדבר זה מאומד דעת שמרוב שמחתו ואהבתו גמר והקנה לו הבית שהרי לא שייר בה לעצמו כלום לפיכך אם שייר בה אפילו פך אחד לא קנה הבית׳ יחד לו בית וכלי בית אף על פי ששייר בבית כלי אחד לעצמו או שהיה לו שם אוצר וכיוצא בו קנה כלי הבית אבל הבית לא קנה׳ ייחד לו בית ועליה בית קנה עליה לא קנה׳ וכן אם ייחד לו בית ואכסדרא בית קנה אכסדרא לא קנה׳ שני בתי' זו לפני' מזו לא קנה אלא האחד שנשא בו: החולה שתשש כל כח גופו ונפל למטה מחמת חולי הוא הנקרא שכיב מרע ששוכב על מטתו מחמת חולי שאינו יכול להלוך על רגליו בשוק ומשפטי מתנותיו אינן כמתנ' בריא אבל חש באחד מאיבריו אפי' בראשו הרי הוא כבריא לכל דברי׃ ועיקרי' הלכו' אילו בפ' מי שמת ונבאר מקצתן: שכיב מרע שאמר וצוה ליתן לפלו' כך וכך בין בחול בין בשבת בין כתב בין לא כתב זכה אותו פלוני בכל מה שנתן לו ואינו צריך קניין שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורי' דמו: ודבר זה מדברי סופרים ואע"פ שאינו לא מדבריהם עשאוהו כשל תורה כדי שלא תטרף דעתו עליו כשידע שאין דבריו קיימין׳ לפיכך אם אמרנו ממנו אפילו בשבת קונין ממנו שזה הקניין אינו צריך: ובפר' גט פשוט גרים ר"ח בעי רבא שכיב מרע שתבעוהו והודה מהו בתר דבעיא הדר פשטה אין אדם משטה בשעת מיתה ואין צ"ל אתם עדי ודברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו: בפר' מי שמת תניא שכיב מרע שאמרו לו כל נכסיו למי ואמ' להם דומה שיש לו בן או שאשתו מעוברת עכשיו שאין לו בן או שאין אשתו מעוברת נכסיו לפלוני ונודע שיש לו בן או שהית' אשתו מעוברת אע"פ שהפילה או שמת הבן אחר כך אין מתנתו מתנה: הלכה כרבא שאומ' בפ' יש נוחלין דמתנת שכיב מרע אינה קונה לא לאח' מיתה ואין אחד מהן זוכה בדבר שצוה בו בין מקרקעי בין מטלטלי לא לאחר מיתה׳ לפיכך מוציאין לכתובת אשה ולמזון האלמנות והבנו' מיד אלו שצוה להם כמו שאומר בפר' יש נוחלין ומה בירושה דאורייתא אלמנתו ניזונית מנכסיו מתנת שכיב מרע שהיא דרבנן לא כל שכן והטעם הוא מפני שהרי במיתתו נתחייבו הנכסים בכתובה ובמזונות וכו' שנתן להם לא יקנו אלא לאחר מיתה אף על פי שאין מוציאין לאילו ממשועבדים כגון מתנת בריא ומכירה: עוד שם בפ' מי שמת מתנת שכיב מרע שכתו' בה קניין בין שהית' במקצת נכסיו בין שהיתה בכל נכסיו אמר שמואל חוששין לה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר והואיל ומתנה זו לא תקנה אלא לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה הרי המתנה בטלה׳ ואומ' רבי' שמואל ורבי' חננאל דכ"ש כשאין הקנין כתוב בשטר שיגרע הקניין את המתנה׳ ואומר ר"י שאין חילוק בדין זה בין הגיע השטר ליד המקבל מתנה בין לא הגיע: ואם קנו מידו כדי ליפות כח המקבל כגון שכתוב בו וקנינו ממנו נוסף

על

ב"לכבי שם מכר' כך ברך תק"כד וכמיות ס"ה דזכייה ומתנה דף תל"ט

בתוס' שם בר"ה סמי סטרית וכן מבואר בהלכם פרק הכותב דף תק"ו בארוכות יותר

ברייתא שם דף קל"ב ודין ה שייר יכא לה מדקתני כל נכסיו וגם מדרמיה אתי דיכא להא דיתכן ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים וכו' בפרק מי שמת דף קנ"ו ע"ש ודהוי שייר אפילו מטלטלין בדף קנ"ב שם

הכי איתא בפרק מי שמת דף קנ"ב גבי כתב לאשתו וכו' שמביא אחר זה וה"ה בבנו דהא דיכ שוה

דף ל"ה ע"ר ומביאו בהלכסי פר' מי שמת דף רכ"ר יתק' הסוגיא בגמרא שלכו שם דף קמ"ג ובתוי' פרק ו' דזכייה ומתנה דף תל"ך

כך מ"ה בפ' מי שמת דף קכ"ר וכן הסוגיא בתוית' רפ"ח דזכייה ומתנה דף תר"כב

דף קמ"ב

ברייתא בפרק הכותב דף קל"ב

שם דף קנ"א וקנ"ב

שם דף קל"ב

שם דף קל"ג

על מתנה זו הרי היא קיימת: וכתקון השטר שתקנו הגאונים במתנת שכיב מרע כתוב אמר לנא הוו עלי עדים ואף קנו ממני בכל לשון של זכות ואין כתוב בו שום ייפוי כח אחר וזהו מפני שחוששין ייפוי כח בכל לשון של זכות׳ ומכל מקו׳ נכון לכתוב הוו עלי עדים ואף קנו ממני בכל לשון של זכות ואף כתבו וחתמו משום שופרא דשטרא כך פיר׳ ר״י:

שם ובכר׳ יש נוחלין דף קל״ה וקל״ו

שוין ר׳ יוחנן ושמואל ורב נחמן ששכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת קודם שיכתבו ויתנו לו אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה׳ ואם כדי ליפות כח המקבל כגון שאמ׳ תנו מנה לפלוני ואף כתבו וחתמו ותנו לו הרי אילו כותבין ונותנין לאחר מיתה: שכיב מרע שכת׳ כל נכסיו מתנה סתם ולא שייר כלום אם עמד מחוליו חוזר׳ ואפילו קנו מידו כדי ליפות כחו׳ בין שהקנה כל נכסיו לאחד בין שכתב לשנים

מימרא דשמואל שם דף קנ״ב

שאומדין דעת הוא שלא נתן זה הכל אלא שנתכוון שלא יקנו כלום אלא לאחר מותו ואם מת קנו׳ ומה שהקניין אין מגרע המתנה זהו מפני שאותו קניין מדבר בדרך יפוי כח כעין שאמרנו למעלה: שייר כלום לעצמו בין קרקע בין מטלטלין הרי זו מתנה במקצת וסתמא היא כמתנת בריא שקונה מזמן כתיבה לפיכך אינו חוזר׳ והוא שקנו מידו שמתנת שכיב מרע במקצת צריכה קניין בין עמד בין לא עמד: במה דברי׳ אמורים כשהו׳ נותן סתם שהרי אנו אומדין דעתו ואומרין הואיל ושייר לא גמר להקנותו אלא במתנת בריא׳ אבל אם נתן לו המקצת בפירוש כמתנת שכיב מרע שאינו קונה אלא לאחר מיתה אינו צריך קניין ואם עמד חוזר ואף על פי שקנו מידו ואם לא עמד קנה זה המקצת ואם היה בה קניין לא קנה אלא אם כן היה מייפה כחו כמו שביארנו: שם בפרק מי שמת פסקינן כרב דאמר שכיב מרע שכתב כל נכסיו ופירש שנתן הכל מעכשיו והקנה מחיים אין כאן דין מתנת שכיב מרע אלא הרי היא כמתנת בריא שאם הגיע שטר ליד המקבל או שקנו מיד הנותן קנה את הכל ואינו יכול לחזור בו: הנותן מתנה כשהוא שכיב מרע וכתב בה בחיים ובמות או מחיים וממות בין בכל בין במקצת הואיל והזכיר מות הרי זו מתנ׳ שכיב מרע שזה שכתב בה ובמות שלא יקנה אלא לאחר מיתה וזה שכתב בה מחיים סימן ליישב דעתו שיחיה מחולי זה: אמר רב נחמן כל מתנת שכיב מרע בסתם הרי זו מתנה במקצת עד שיאמר כל נכסי שהן אילו או שהיה מוחזק שאין לו נכסים אלא אילו: ואמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק כתבו אם מת קנו כולן עמד חוזר בכולן ואם כנמלך אח׳ ששייר חזר וכתב וקנו מידו על כל אחד ואחד ומת קנו כולן עמד אינו חוזר אלא באחרון שהרי נתן לו כל נכסיו הנשארים: הכותב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסי׳ ואינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין: שכיב מרע שצוה מחמת מיתה כגון שהיתה דעתו נוטה שהוא מת ודאי וניכר דבר זה מכלל דבריו אף על פי שקנו מידו במקצת חוזר: גרסינן בפרק התקבל המפרש לים והיוצא בשיירא והיוצא בקולר והמסוכן והוא שקפץ עליו החולי והכביד עליו חליו כל אחד מארבעתן כמצוה מחמת מיתה הוא והרי דבריו ככתובין וכמסורין דמו ומקיימין אותן אם מת ואפילו במקצת ולא קנו מידו ואם ניצל ועומד אפילו קנו מידו במקצת חוזר כדין כל מצוה מחמת מיתה: בפרק מי שאחזו אמר רבי אלעזר שכיב מרע שניתק מחולי לחולי אם לא עמד ולא הלך על משענתו בשוק מתנתו מתנה׳ עמד בין החולי שצוה בו ובין החולי שמת בו והלך על משענתו אומדין אותו על פי רופאי׳ אם מחמת החולי הראשו׳ מת מתנתו קיימת ואם לאו אין מתנתו קיימת הלך בשוק בלא משענתו אין צריך

אומד אלא בטלו מתנותיו הראשונות: מתנת שכיב מרע שאין כתוב בה שמתוך חולי שצוה בו מת ואין העדים מצויין לשאול להם אף על פי שזה המצוה מת הרי המתנ׳ בטלה שאין מיתתו ראייה שמא עמד מחולי שנתן בו המתנה ואחר כך חלה חולי אחר ומת שאין הלכה כרבא שחולק על זה בפר׳ מי שמת שהרי התלמוד מעמיד דבריו כרבי נתן ורבי נתן כרבי מאיר שהוא יחיד לפיכך הנכסים בחזקת היורשי׳ עד שיביא ראייה שמתוך החולי שנתן לו מתנה זו מת: פסק רב האיי גאון כי שכיב מרע שאמר אל תגלו מתנה זו ואל תודיעוה אלא לאחר מותו הרי זו מתנה קיימת ואינה מתנה מסותרת שבעת שהקנה שהוא אחר מותו הרי אמר גילו אותה ומצוה מחמת מיתה אינו צריך לומר גלו את המתנה אלא אף על פי שהיא כתובה סתם אין חוששין לומר שמא מסותרת היא: אמר רב ששת שכיב מרע שאמר יטול פלוני נכסי או מקצ׳ נכסי או יחזיק או יקנה או יזכה כולם לשון מתנה הם וכן אם אמר יחסין או יירש כל מי שהוא ראוי ליורשו הרי זה קנה׳ אמר יהנה פלוני בהן או יעמוד בהן או ישען בהן לא קנה: גר שיש לו בן שאין הורתו בקדושה הואיל ואינו יורשו כמו שיתבאר במקומו כך אינו יכול ליתן לו נכסיו במתנת שכיב מרע לא כל נכסיו ולא מקצתן שלשון ירושה ומתנת שכיב מרע לגבי יורש אחד הוא ואם תאמר יקנה נמצא זה כאילו ירש את אביו׳ לפיכך אם נתן לגר משאר הגרים מתנתו קיימת׳ וכן פסק רב האיי גאון שמה שאמר רבא בפרק מי שמת כל מי שאינו בירושה אינו במתנת זהו דווקא ביורש בלבד מטעם שכתבנו: עוד מוכיח בפרק מי שמת ששכיב מרע שהודה שיש לפלוני כך וכך חוב אצלו תנוהו לו או שאמר כלי לפלוני פקדון בידי תנוהו לו חצר פלוני של פלוני הוא בכל אילו הדברים וכיוצא בהן הודאתו הודאה ואפי׳ הורה הגר לבנו שאין הורתו בקדושה דבריו קיימין כדמוכח במעשה דאיסור גיורא׳ אפילו הודה שכיב מרע לגוי נותנין לו׳ אבל שכיב מרע שצוה ליתן לגוי מתנ׳ אין שומעין לו שזה כמו שציוה לעבור עבירה מנכסיו: עוד שם שכיב מרע שכתב כל נכסיו לזה ואחר כך כתב לאחר האחרון קנה שיש לו לחזור עד שימות בין בכל בין במקצת בין לעצמו בין לאחר׳ ואפילו כתב וזיכה לראשון וכת׳ וזיכה לאחרון האחרון קנה והילכתא כשמואל שאמר ששכיב מרע שזיכ׳ עדיין מתנת שכיב מרע היא אבל שכיב מרע שכתב וזיכה וקנו מידו אין לאחר קניין כלום ואין יכול לחזור לא לעצמו ולא לאחד בין שנתן הכל בין שנתן במקצת פירש רבי׳ יצחק כגון שזיכה לו הנכסי׳ על ידי אחר וקנו מידו וכתב הזיכוי והקנין בתוך השטר: עוד מסקינן שם בפרק מי שמת שכיב מרע שחוזר במקצת חוזר בכל כיצד נתן כל נכסיו לראשון וקנו מידו כדי לייפות את כחו וחזר ונתן מקצתן לאחר וקנו מידו כדי לייפות את כחו שני קנה אבל הראשון לא קנה כלום בין שעמד בין שמת אבל נתן מקצת נכסיו לאחד וקנו מידו ואחר כך נתן כולן לאחר וקנו מידו כדי לייפות את כחו אם מת קנה הראשון המקצת וקנה השני את השאר ואם עמד הראשון קנה השני לא קנה: שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ולא שייר כלום או חלקן לעניים או הפקירן אם עמד חוזר בכל: שנינו בפרק מי שמת מתנה שהיא סתם ולא נתפרש בה שהיה בריא כשנתן או שכיב מרע הוא אומר שכיב מרע הייתי והרי עמדתי ואחזור במתנתי ומקבל אומר בריא היה ואינו יכול לחזור אמרו רבנן דרבי מאיר על המקבל להביא ראייה בעדים שבריא היה׳ לא מצא ראייה ישבע הנותן שבוע׳ היסת ויפטר ותעמוד הקרקע בחזקת הנותן אבל אם היו מטלטלין

שם ודכותה תנוהו לו דוויקא בגט פשוט דף קע״ד ולקמן בע״ה תבואר

מבואר לעיל בדף קמ״ח ע״ב שאסור ליתן מתנה לגוי

מטלטלין ביד המקבל מתוך שיכול לומר שלי הן ישבע שבוע׳
דף קט״ז היסת שבריא היה כשנתן לו מתנה זו: אמר רב נחמן שכיב
מרע שאמר הלואה זו או פיקרון שיש לי ביד פלוני תנו אותה
לפלוני דבריו קיימין ואין צריך לומר לו במעמד שלשתן וכן
אם אמר תנו שטר פלוני לפלוני זכה במה שכתו׳ בשטר וכאילו
כתב ומסר אף על פי שלא משך את השטר ואין היורש יכול
למחול שטר זה שנותן במתנת שכיב מרע ומפני מה אמר
סס שמו׳ המוכר שטר חוב לחברו או נתן וחזר היורש ומחלו מחול
ושכיב מרע שנתן שטר חוב אין היורש יכול למחול מפני
שקניין הראיה שבשטר מדבריהם לפיכך היורש עדיין זה
השטר שלו הוא מן התורה ומוחלו ומתנת שכיב מרע אף על
פי שהיא מדבריהם עשו אותה כשל תורה כדאיתא בפרק מי
סס שמת וכאילו קנה ממון שבשטר מן התורה והגיע לידו ולא
נשאר ליורש בו קניין לפיכך אינו מוחל: רב ושמואל דאמרי
ג׳ גט פשוט עד יקע״ה תרוייהו ששכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי בשטר שאינו
מקויים אם אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנים שמא לא
אמר יש לפלוני בידי אלא כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להם
ממון וטוענין על השטר שהוא מזוייף לפיכך אם אמר דבר זה
דרך הודאה ולא היה שם חשש ערמה נותנין
אע״פ שלא אמ׳ תנו וכן מוכח בדברי רבא בב״פ
גט פשוט כאשר יתבאר כיוצא בזה תניא

דף קע״ה ומבואר בהלכות סס דף ל״ח

בכתוך דף ל׳ כל הסוגיא בפרק זה בורר ראו את אביהן שהטמין מעות בשידה תיבה
ומגדל ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם אם כמוסר להם
דבריו קיימין ואם כמעריס לא אמר כלום: וכן אם בא אחד
ואמר להם אני ראיתי את אביכם שהטמין מעות ואמר של
פלוני הם של מעשר שני הם אם היו טמונין בבית לא אמר
כלום בשדה דבריו קיימין׳ כללו של דבר כל שאילו יכול
ליטול דבריו קיימין ואם לאו לא אמ׳ כלום: הרי שהיה מצטער
על מעות שהניח לו אביו ולא ידע היכן החביאם ואמרו לו
בחלום כך וכך הם ובמקום פלוני הם ושל פלוני הם ושל מעשר
שני הם ומצאן במקום שאמר לו ובמניין שאמר לו זה היה
מעשה ואמרו חכמים דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין:
דף קע״ה כל הסוגיא בפרק גט פשוט אמר רבא שכיב מרע שהודה שיש לפלוני מנה
בידו ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתיו נאמני׳ ונשבעין
על זה שבועת היסת׳ אמר תנו ואמרו יתומים חזר ואמר לנו
כתו׳ סס אבא פרעתיו אין נאמנין׳ משמע ששכיב מרע מפני שאין דעתו
צלול אם הוא בעצמו היה אומר טעיתי היה נאמן אבל יתומים
אין נאמנין אבל אדם אחר אף הוא עצמו לא היה נאמן כאשר
ובכימן נ״ה דף קנ ע״ב בארנו בהלכות דבר פשע: אמר מנה לפלוני בידי ואמרו
יתומין נתננו אין נאמני׳ שהרי לא אמ׳ תנו ומנין ידעו שחייבין
ליתן אמר תנו ואמרו יתומים נתננו נאמנין ונשבעין היסת
דף י״ג שנתננו: בסוף פרק קמא דגיטין שכיב מרע שנתן מנה לאחד
ואמר הולך מנה זו לפלוני והלך ומצאו שמת אם קיים היה
בשעת שנתן לו השׁ״מ ינתן ליורשי מי שנשתלחו לו שדברי שׁ״מ
ככתובין וכמסורין דמו ואם לא היה קיים יחזרו ליורשי משלח
דף קל״ח שאין קניין למת: בפרק יש נוחלין שכיב מרע שאמר תנו כך
לפלוני וכך לפלוני אין אומרים כל הקודם בשטר זכה אלא אם
ובריתמי סמת דף קמ״ז כן אמר ואחריו לפלוני: אמר רב נחמן שכיב מרע שאמר ידור
פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום שלא
הקנה להם דבר שיש בו ממש שהדירה והאכילה וכיוצא בהן
הרי הן כדיבור וכשינה שאינן נקנין אבל אם אמר תנו בית זה
לפלוני כדי שידור בו עד זמן פלוני או דקל זה לפלוני כדי
שיאכל פירותיו דבריו קיימין שהרי הקנה להם הגוף שיש בו
דף ל״ה ע״ר ממש לפירותיו וכן כל כיוצא בזה: בירושלמי דפר׳ שני דייני
דף קמ״ב גזילות ובפר׳ מי שמת שכיב מרע שאמר נכסים אילו לבני אין
הבנו׳ בכלל היה לו בן אחד ובת אחת או בן ובן הבן אף על פי

שאמר לבני שהוא לשון רבים אין נותנין אלא לבנו שכן אחד
דף קמ״ב נקרא בנים שנאמר ובני דן חשים: עוד בפרק מי שמת שכיב
מרע שאמר נכסי לפלוני ופלוני חולקין בשוה אפילו הן מאה
אמר נכסי לפלוני ולבני נוטל מחצה ולכל בניו מחצה ומעשה
באחד שאמר לאשתו נכסי ליך ולבניך ואמרו חכמים תטול
היא מחצה וכל בניה מחצה: בשמועות רבי אבא בפרק יש
דף קכ״ח נוחלין שכיב מרע שאמר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת
דף קנ״ז כל הסוגיא כאחד מבניו: בפרק מי שמת שכיב מרע שאמר מטלטלין שלי
לפלוני נוטל כלי תשמיש אבל לא חטין ושעורין וכיוצא בהם
אמר כל מטלטלין שלי נוטל הכל׳ והעבדי׳
בכלל המטלטלין כדאיתא בשמעתא דרב
אבא אבל לא ריחים התחתונה וכיוצא בהן
שהרי היא מחובר׳ בארץ׳

דף קכ״ח דלעיל ומבואר בהלכות פ׳ מי שמת דף רכ״ט

אמ׳ כל המטלטלין נוטל אף הריחי׳ תחתונה
סס וכיוצא בהן: שכיב מרע שאמ׳ נכסי לפלוני

כך הוא בגמרא ובהלכות סס

נוטל כל המטלטלין והקרקעות והבהמה והעבדים והשפחות
סס דף קכ״א והתפילין עם שאר הספרים הכל בכלל אבל ס״ת בעיא היא אם
הוא בכלל נכסים ולא איפשיטא לפיכך אם תפסו אין מוציאין
דף כ מידו: במסכת ביצה פר״ק י״ט שכיב מרע שאמר תנו ד׳ מאות זוז
לפלוני וישא את בתי הרי זה כמי שנתן לו שתי מתנו׳ כל איזה
שירצה יקח מהם לפיכך אם רצה יקח המעות ולא ישא הבת
אבל אם אמ׳ יקח את בתי ותנו לו ד׳ מאות זוז הרי זה תנאי ולא
דף ע יזכה במעות עד שיקח הבת: בפרק מציאת האשה שכיב מרע
שאמר תנו לבני שקל בכל שבת או שאמר אל תתנו אלא שקל
שהוא חצי סלע ונמצא שאין מספיק לו אלא סלע בכל שבת
נותנין להן כל צרכן שלא נתכוון זה להרעיב בניו אלא לזרז את
בניו שלא ירויחו בהוצאה יותר מדאי אבל אם לא היה טעם זה
דף ט״ו קיימ׳ לן מצוה לקיי׳ דברי המת אף בבריא שמת כדמסקי׳ פ״ק
בתו׳ דף ע׳ דלעיל דגיטין׳ ואמר רבינו יעקב דווקא בשליש שהושלש מתחילה
לכך כגון שאמר הולך מנה זה לפלוני שאני נותן לו בסוף פר׳
דף י״ד קמא דגיטין ואחר כך מת המשלח אבל בעלמא אין מתקיים
ציווי בריא שמת אלא ע״י קניין דדווקא שכיב מרע הוא דדבריו
בפרק כנגמר הדין דף מ״ו ככתובין וכמסורין: שכיב מרע שאמר אל תספידוהו אין סופדין
אותו׳ אל תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו שיעשיר את בניו
דף מ״ח ויפיל עצמו על הצבור כדאיתא בכתובות פרק נערה אלא כופין
היורשין לקוברו מנכסיו: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה שאומר
בדף קל״ל כל הסוגיא בפרק יש נוחלין ששכיב מרע שאמר בני פלוני ירשני הרי זה
יורש לבדו ולא ירשו שאר הבנים שנאמר והיה ביום הנחילו
את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל כל מי שירצה וכן
אם אמר על בת בין הבנות או אח מן האחין או שאר היורשין
דבריו קיימין רק שלא יהיה שם חלק בכורה מפני שנ׳ לא יוכל
כימן נ״ו דף קפ״ד ע״ב לבכר כאשר יתבאר בהלכות נחלות׳ אבל
כרס״בב סס דף קל״ז הבריא אין דבריו קיימין: שכיב מרע שאמ׳
נכסי לפלוני ואחריו לפלו׳ אין לשני אלא
מיתורה דרב אחא סס דף קל״ט מה ששייר הראשון׳ ואם היה הראשון
ראוי ליורשו כגון שהיה בן מכלל הבני׳ אין

בעיא סס דף קל״א ולא איפשיטא וכן פסק ההלכות סס דף רט״ו

לשני כלום שכל לשון מתנ׳ שכיב מרע ליורש הרי היא כלשון
ירושה וירושה אין לה הפסק ואע״פ שאמ׳ ואחריו לפלוני׳ אבל
הבריא שנתן מתנה על דרך זה ואמר לזה נכסי לך ואחריך
לפלוני אין לשני אלא מה ששייר הראשון בין שהיה ראשון
ראוי ליורשו בין שלא היה ראוי ליורשו:
שכיב מרע שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני
והיה הראשון ראוי ליורשו ופירש ואמר לא
משום ירושה אני נותן לך שאין לה הפסק

מהתיומוכי כרק י״ב דזכייה ומתנה דף תל״כו ע״ס בח״מ

אלא מתנה והרי הפסקתיה השני קונה מה ששייר הראשון׳
לפיכך אם נתן המעות על ידי שליש או שאמר תנו שקל לבני

ספ׳ מצו׳ כא א zı i בכל

בכל שבת ולא משום ירושה אני נותן להם והנשאר מן הנכסי׳
אחר מותם יהיה לפלוני אין נותנין להם לא שקל אע״פ שאינו
דף קט) דף קכט מספיק להם כדמפרש בפרק מציאת האשה ובפר׳ יש נוחלין:
דף קכה עוד יש בפ׳ יש נוחלין מעשה באחד שאמר נכסי לאמי ואחריה
ליורשי והיתה לו בת נשואה ומתה הבת בחיי הבעל ובחיי אם
אביה ואחר כך מתה הזקנ׳ ושלחו מתם שאין הבעל יורש אותם
הנכסים מפני שהן ראויין לאשתו ולא זכתה בהם האשה אלא
לאח׳ שמתה אבל אילו הניחה הבת בן או בת היו יורשי׳ הנכסי׳
סס) סס שמשמע יורשי אפילו יורשי יורשי כרב הונא׳ ואילו אמר
ולכשתמו׳ הזקנה הרי הן לבתי מעכשיו היה הבעל יורש אותן
דף קלו אחר מיתת אשתו: עוד שם הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו הרי
הגוף של בנו מזמן השטר והפירות לאב עד שימו׳ לפיכך האב
אינו יכול למכור מפני שהן נתונין לבן והבן אינו יכול למכור
כדף קלט מפני שהן ברשות האב׳ מת האב והניח פירו׳ מחוברין לקרקע
כדף קלח הרי הן של בן מפני שדעתו של אדם קרוב׳ אצל בנו׳ היו תלושי׳
כדף קלו או שהגיעו ליבצר הרי הן של יורשין: עבר האב ומכר מכורים
עד שימות וכשימות האב הבן מוציא מיד הלקוחו׳ ואם היו שם
כדף קלט ומבואר פירות מחוברין לקרקע שמין אותן לוקח ונותן הבן דמיהן היו
באלפסי סס דף רל״ב תלושין או שהגיעו ליבצר הרי הן של לוקח: עבר הבן ומכר
כדף קלו אין ללוקח כלום עד שימות האב׳ מכר הבן בחיי האב ומת
הבן ואח״כ מת האב כשימות האב יקנה הלוקח שאין לאב אלא
כדף קלו פירות שהלכה כריש לקיש שאומר שם קניין פירו׳ לאו כקניין
דף לו הגוף דמי כדפסקינן בפרק החולץ׳ אבל אם לא כתבו האב
דף קכח לבנו הבן מוציא מיד הלקוחות כדשלחו מתם בפרק מי שמת:
דף יט בפרק קמא דבבא מציעא איזוהי מתנת בריא שהיא כמתנת
שכיב מרע שאינו קונה אלא לאחר מיתה כל שכתו׳ בו מהיום
ולאחר מיתה פי׳ שמפרש מהיום בין הגוף בין פירות אם לא
יחזור בו עד לאחר מיתה שהרי בסתמא היה משמע מהיום גוף
דף קלו ולאחר מיתה פירי כמו שמוכיח בההיא דפ׳ יש נוחלין שהבאתי
סס למעלה: בפ׳ יש נוחלין שטר מתנה שכתוב בה שיקנה פלוני
שדה פלוני לאחר מיתה בין שהיה בשטר קניין בין שלא היה
בו קניין כיון שכתוב בו זמן ובזמן הזה חי היה הזמן מוכיח
שמחיים הקנה לו ואינו זוכה אלא לאחר מיתה שאילו
היה בדעתו להקנו׳ לו בשטר זה לאחר מיתה שאין שטר לאחר
סס מיתה לא היה כותב בו זמן והלכ׳ כר׳ יוסי שאומ׳ זמנו של שטר
מוכיח עליו לפיכך אע״פ שאין כתוב בה מהיום ולאחר מיתה
קונה לאחר מית׳: ומה שכותבין בכל המתנו׳ והממכרו׳ מעכשיו
ואע״פ שיש זמן בשטר להרוית הדבר כותבין ואע״פ שאין צריך
דף פה דדווקא בגט שהוא איסור אשת איש אמרינן בפ׳ המגרש אתקין
רבא בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי
דף קכא מדרבי יוסי כן כתב רב אלפס: בפרק מי שמת בריא שנתן מתנה וכת׳ בשטר מחיים (בפרק יש נוחלין דף רל״כ)
ובמות הרי זו מתנה גמורה מחיים שהרי כתוב בו מחיים ומה
שכתוב ובמות כמו שאומר מעתה ועד עולם וכמין נוי שטר
דף מל הוא זה: בפרק אילו טריפות גרסינן רבי זירא כשהיו מזמנין
אותו לסעודה היה הולך ואומר טובה אני עושה להם שהרי
הם מתכבדין בי וכשהיו רוצים ליתן לו מתנות לא היה רוצה
לקבל מבני הסעודה מפני שנאמר שונא מתנות יחיה:

אחר שבארנו קניין המתנה והלכותיה נבאר דינים הכתובים
בבבא בתרא על חלוקת הקרקעו׳ בין השותפין והרחקת נזקי
השכנים ודין בעלי המצר אשר כתוב שם במקצת וגם בבבא
מציעא מקצת:

דף כ **בתחילת** בבא בתרא מסקינן מתוך המשנה והגמ׳ דחצר
השותפין שיש בה דין חלוקה יש לכל אחד
ואחד מהם לכוף את חבירו לבנו׳ את הכותל באמצע כדי שלא
סס יראה חבירו כשישמש בהלקו שהלכה הוא כאותו לשון שאומר
סס שהיזק ראייה שמה היזק כי כל הראיו׳ שמביא התלמוד סייעת׳
ללשון זה והם קשיו׳ ללשו׳ ראשו׳ ועל תירוצי׳
(כן דעת המיימוני ורבותיו כ״כ דהלכו׳ ככול׳ הר״ל ע״ס במ״ת) דחוקים אין לסמוך ואין לו חזקה בחצר לא
אף על פי שעמדה כך שנים רבות בלא
מחיצה כופהו לעשות מחיצה בכל עת
בתוספתא ד׳ ר״ל שירצה: רוחב מקום הכותל צריך שיהא משל שניהם:
סס וכמה יהיה רחבו הכל כמנהג המדינה׳ ואפילו נהגו לעשות
בגמ׳ סס ד מחיצה ביניהם בקנים ובקוצים ובלבד שלא יהיה בה אויר
כדף ב׳ שיסתכל בו ויראה את חבירו: כמה גובה של כותל אין פחות
כדף ב׳ וד׳ מארבע אמות: וכן בגינה כופיהו להבדיל גינתו מגינת חבירו
ושיעורי ׳ טפחי במחיצה גבוה עשרה טפחים אבל בבקעה אין צריך להבדיל
הייכו כדע אחין בקעתו מבקעת חבירו לא במקום שנהגו׳ רצה להבדיל בקעתו
ס״כ דלעיל מבקעת חבירו כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזירת כמו אמה
בהגה בסיד מבחוץ להודיעו שהכותל שלו׳ לפיכך אם נפל הכותל
המקום והאבנים שלו׳ ואם עשו מדעת שניהם בונין הכותל
באמצע ועושין חזירת מכאן ומכאן לפיכך אם נפל הכותל
בתוספ׳ דלי וכו המקום והאבנים של שניהם: מקום שנהגו לבנות הכתלים
דף ג׳ כל וגו המבדילין בחצרות או בגנות באבנים שאינם גזית לפי שלא
בסתתו נקרא גויל זה נותן ג׳ טפחי׳ וזה נותן ג׳ טפחים בגזית זה
נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיי׳ ומחצה בכפיסי׳ והם חצי
לבנה זה נותן טפחיי׳ וזה נותן טפחיי׳ בלבני׳ זה נותן טפח ומחצ׳
וזה נותן טפח ומחצה׳ וכל השיעורין האילו עובי הכותל עם
הסיד׳ והואיל ומקום הכותל משל שניהם אם נפל הכותל
כדף ד׳ המקום והאבנים של שניהם׳ ואפילו נפל לרשות אחד מהם
או שפנה אחד מהם כל האבנים לרשותו וטען שמכר לו חבירו
חלקו או נתנו לו במתנה אינו נאמן אלא הרי הן ברשות
סס דף ב׳ ... כל הכונו׳ ... מבואר ... שניהם עד שיביא ראייה: כללו של דבר כל שיש ביניהם
שותפות בקרקע ובקש אחד מן השותפין לחלוק וליטול חלקו
לבדו אם יש באותה קרקע דין חלוקה כופה שאר השותפין
וחולקין עמו ואם אין בה דין חלוקה אין אחד מהם יכול לכוף
את חברו לחלוק׳ וכן הדין במטלטלין׳ בד״א כשאין אחד מהן
מכיר חלקו במקום שהן שותפין בו לא על ידי כולן משתמשין
בכל מקום אבל אם היה כל אחד ואחד מכיר חלקו אע״פ שאין
בה דין חלוקה כופה כל אחד מהם את חברו להבדיל בין חלקו
סס דף יג לחלק חברו: אמר אמימר הילכתא כי אחד מן השותפין שאמר
לחברו במקום שאין דין חלוקה או בדבר שאי איפשר ליחלק
כגון שפחה או כלי גוד או אגוד פי׳ מסור לי חלקך בכך ובכך
או קנה ממני חלקי בשער הזה פוסק שם שהדין עמו וכופין
בתו׳ סס בו ... דינא את הנתבע למכור חלקו או לקנות ממנו: ופוסק רבינו יצחק
דאפילו בדמים יקרים יותר משוין הרבה יכול לומר כך וכן
בברייתא ס מוכיח קצת לשון מעלין אותו בדמי׳ אבל אם אין התובע רוצה
לקנו׳ ממנו או לא ימצא במה יקנה אין יכול לכוף חברו לקנות
ממנו אפי׳ בשער הזול שהרי יכול לומר חברו אין רצוני לקנות
דף יא לא למכור: שנינו בפ״ק איזהו דין חלוקה כל שאילו יחלק לפי
השותפין ויגיע לפחות שבהן חלק ששם הכל קרוי עליו אבל
אין שם הכל קרוי על החלק אין בה דין חלוקה כיצד כל חצר
דף ג שאין בה ד׳ אמו׳ על ד׳ אמו׳ אינה קרויה חצר: בפ״ק דסוכ׳ מוכיח
מכאן דבית שאין בו ד׳ אמו׳ לכל אח׳ אין חולקי׳ אותו כמו בחצר
ואומר רבי׳ יצחק בר אברהם דווקא בית הבנוי אבל אין אדם
טורח לבנות בית בפחות מד׳ אמות על שש כדתנן בפר׳ המוכר
דף ע״ח פירות המוכר מקום לחברו לבנות לו בית נותן לו ד׳ אמות
דף יא דלעי על שש: וכל שדה שאין בה כדי זריעה תשע׳ קבין אינ׳ קרויה
שדה וכל גינה שאין בה כדי זריעה חצי קב אינה קרויה גינה
וכל פרדס שאין בה כדי זריעה שלשה קבין אין קרוי פרדס
לפיכך

סס לפיכך אין חולקין החצר עד שיהא בה ד׳ אמות לכל אחד ואחד
מן השותפין ולא את השדה עד שיהא בה תשע׳ קבין לכל אחד
ולא את הגינה עד שיהא בו חצי קב לכל אחר ולא את הפרדס
עד שיהא בה ג׳ קבין לכל אחד : בד״א בארץ ישראל אבל בבבל
כרף י ב וכיוצא בה יש חלוקין אחרים כדמפרש התם בשדה כדי שיהא
בה כדי חרישת יום לזה וכדי חרישת יום לזה׳ ושדה שמשקין
אות׳ בדלי עד שיהא בה כדי שימלא הפועל
יום אחד לזה ויום אחד לזה׳ כך כתב רבינו
בפרק א׳ דה׳ כות שכנים הן׳ ת״לכת
סס משה ורבינו שלמה פי׳ בחלוקת בור : אין
כרף י א חולקין לא את הטרקלין ולא את השובך ולא את בירת הבד
ולא את המרחץ ולא את הטלית עד שיהא בכל אחד מהן חלק
כרף י ב כדי לזה וכדי לזה אלא מעלין אותן בדמים ויש לומר לחברו
כרף י א או מכור לי או קנה ממני : חצרות הכפרים שכל אחד ואחד
בונה לו בירה ונמצא החצר שבין הבתים משותפת לכל בני
הבתים הרי יש לכל פתח ופתח ד׳ אמו׳ לפניו ברוחב כל הפתח
והנשאר מן החצר אם יש בה ד׳ אמות על ד׳ אמות לכל שותף
ושותף חולקין אותה ואם לאו אין חולקין אותה׳ ובית שאין לו
דף ג ד׳ אמות על ד׳ אמות אין לו ד׳ אמות בחצר כדמסיק פרק קמא
דף י״א דלעיל דסוכה : השותפין שרצו לחלוק בדברים׳ שאין בהם דין
חלוקה אף על פי שהן מפסידין את שמו חולקין׳ ובכתבי
כרף י ב הקדש אף על פי שרצו לא יחלוקו׳ בד״א בכרך אחד אבל בשתי
סס דף ג כריכות אם רצו לחלק חולקין : מקום שאין בה דין חלוקה
שרצו שותפין לחלקו אף על פי שקנו מידם שרצו לחלקו כל
אחד מהם יכול לחזור בו שזה קניין דברים הוא אבל אם בירר
זה לעצמו חלק מזרחי וזה בירר חלק מערבי וקנו מידם אינם
יכולין לחזור בו וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וזה
בעצמו והחזיק בחלקו אף על פי שלא קנו מידו אין אחד מהם
דף קו יכול לחזור בחבירו : בפרק בית כור תניא רבי יוסי אומר האחין
שחלקו ועשו ביניהם גורל כיון שעלה הגורל קנו כולם בהנאה
שנעשירה להם ששמעו זה לזה לדבר שהסכימו עליו גמר כל
אק ז) דף ז אחד והקנה לחברו : הלכה כשמואל שאומר שם ובפ״ק האחים
שחלקו הרי הן כלקוחות זה מזה ואין להם דרך זה על זה ולא
כתו׳ סס סולמות זה על זה׳ פי׳ רבינו יצחק שלקח זה בית וזה עלייה
אין לו לסמוך הסולם בכותל של זה לעלות לעלייתו׳ ולא
חלונות זה על זה לערער על סתימת האורה ומה שאמרנו
שצריך להרחיק מכנגדו כדי שלא יאפיל מדבר באדם אחר וגם
שהחזיק באורה ג׳ שנים׳ ולא אמת המים זה על זה שכיון
שחלקו לא נשאר לאחד מהן זכות בחלק
חבירו שכל המוכר בעין יפה מוכר : והוא
מיימוני פ״ב דשכנים דף תר״כט
הדין בשנים שקנו שדה מאחד וחלקו לא
נשאר לאחד מהם זכות בחלק חברו׳ ומפסיק אמת המים
מחלקו וסותם את החלונות׳ אבל שנים שקנו שדה משני
אנשים או משני אחים אין לאחד מהם להפסיק אמת המים
ולא לשנות דבר מן הניזקין שהחזיקו בהן
המוכרין : ומדקדק רבי׳ ת״ם מאחר דלקוחו׳
בתו׳ פ׳ השולח דיבור החרון דף מ״ח
הן מחזירין זה לזה ביובל והלכה היא שאין
דף ה ברירה : שנינו בפרק קמא כותל חצר המבדיל בין שני שותפין
שנפל יש לכל אחד ואחד משניהם לכוף את חברו לבנותו עד
גובה ד׳ אמות כדי שלא יראו זה את זה אבל יתר על ד׳ אמו׳ אין
סס מחייבין אותו׳ רצה האחד להגביה הכותל יתר על ד׳ אמות אם
בא חברו ובנה כותל אחר כנגד גובה הכותל שביניהם מחייבין
אותו ליתן חלקו בגובה שכנגד כותלו שהרי נראה ממעשיו
סס שהוא רוצה בו : אחד מן השותפין שבנה הכותל שמבדיל בינו
ובין חברו ד׳ אמות ותבע את חברו ליתן חלקו בהוצאה ואמר
נתתי את חלקי הרי זה בחזקה שנתן ונשבע היסת שנתן ונפטר
עד שיביא התובע ראיה שלא נתן אבל אם בא לתבוע אותו

ליתן חלקו בהוצאת שאר הגובה שהוסיף על ד׳ אמות מפני
שבנה כותל אחר כנגדו ואמר נתתי אינו נאמן לא חברו נשבע
בנקיטת חפץ שלא נתן לו ונוטל ממנו כדין כל הנשבעים
סס דף ז ונוטלים עד שיביא זה ראייה שנתן לו : חצר השותפין כל אחד
מהם כופה את חברו לעשות לו בית שער ודלת וכן כל הדברים
שהחצר צריכה להם צורך גדול או הדברים שהמדינה נהגו
דף כ ז לעשותן : ובפ״ג מסקינן באחד מן השותפין שבקש להעמיד
בחצר בהמה או ריחים או לגדל בה תרנגולין חברו מעכב עליו
וכן שאר דברים שאין דרך אנשי המקום לעשות בחצריהם
בכולן השותפין מעכבין זה על זה חוץ מן הכבוסה לפי שאין
דרכן של בנות ישראל להתבזות על גב
הנהר : אמרינן בירושלמי דפ״ק דבב׳ בתרא
דף י״ג ע״א והעיקר בתוספתא דכוף ב״מ דף ק״כר ע״ג ומבואה בהלכות פרק קמא דב״ב דף ק״כח
אחד חצר השותפין ואח׳ מבוי שאינו מפולש
כל בני מבוי מעכבין זה על זה שלא
להשתמש במבוי אלא בדברים שדרך בני
בכל חזקת הבתים דף כ ט
המדינ׳ להשתמש במבואות : אחד מן השותפין שבקש לפתוח
לו חלון בתוך ביתו לחצר חבירו מעכב עליו מפני שמסתכל
סס דף ס׳ בו ממנו ואם פתח יסתום : וכן לא יפתחו השותפין בחצירות
פתח בית כנגד פתח בירת חלון כנגד חלון אבל פותח אדם
לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון מפני שאומר
לו הריני כאחד מבני רשות הרבים שרואין
אותך : אף על פי כן לא יפתח אדם חנות
בתוספתא פ״ב דב״ב דף רס״ב ע״ב ומבואה בהלכות פ״ג דף קכ״ז
כנגד פתח חצר חבירו שזה היזק קבוע
תמיד שהרי בני רשות הרבים עוברי׳ ושבים
וזה יושב בחנותו כל היום ומביט בחצר חבירו : אחד מן
כרף כ ט דלעיל השותפין בחצר שלקח בירה בחצר אחרת אינו יכול לפתוח
פתחו לחצר השותפין שלו אפילו בנה עלייה על גב ביתו לא
יעשה לה פתח לתוך החצר לפי שמרבה עליהן הדרך נעשה
כמות שהיה לזה שכן אחד ונעשו לו שכנים הרבה אבל בונה
עלייה באמצע גובה ביתו ופותח הוא פתח העליה לתוך ביתו׳
סס דף ס ואם רצה לחלק חדרו לשנים חולק שאין
כאן תוספת בניין : מכאן אתה למד שאחד
מיימוני פ״ה דשכנים דף תר״לב ועיין סס בהשגות
מן השותפין שהביא אצלו בביתו אנשי
בירה אחר והביא עמו קרוביו או מיודעיו
במ״ש דף כ״ט דלעיל לשנות עמהם הרי זה המשכיר מעכב עליו׳ ופי׳ רבינו שמואל
שאדם יכול למלאת כל ביתו אכסנאים כיון שאין כאן תוספת
סס דף ס בניין : היה פתח של אחד מן השותפין קטן אינו יכול להרחיבו
שהרי שותפו אומר לו בפתח קטן אני יכול להסתר ממך בשע׳
תשמישי ואיני יכול להסתר ממך הפתח גדול וכן אם היה
הפתח גדול לא יעשנו שנים שהרי אומר בפתח אחד אני יכול
להסת׳ ממך בב׳ פתחי׳ איני יכול להסתר : מי
שבקש לפתוח לו פתח במבוי שאינו מפולש
בפרק קמא דב״ב דף ל״ה ותילוק דמכול׳ בהלכות סס דף ק״ח
בני מבוי מעכבין עליו מפני שמרב׳ עליהם
את הדרך׳ ואם היה מפולש פותח כל פתח
שירצה לכתחילה׳ היה לו פתח סתום במבוי שאינו מפולש
הרי הוא פותחו בכל עת שירצה ואם פירץ פצימיו בני מבוי
דף ק״כר ע״ד מעכבין עליו : תניא בתוס׳ דסוף ב״מ כופין בני העיר זה את זה
לעשות חומה דלתים ובריח לעיר ולבנות להם בית הכנסת
ולקנות להם ס״ת נביאים וכתובים כדי שיקרא בהם כל מי
דף ק״כר ע״ג שירצה לקרות מן הציבור : עוד שם בתוספת׳ מי שיש לו חצר
בעיר אחרת בני העיר משעבדים אותו לחפור עמהם בורות
שיחין ומערות ואמת המים אבל בשאר דברים אין משעבדין
אותו ואם היה שרוי באותה העיר עמהם משעבדים אותו על
דף ז הכל : מסקי׳ בפ״ק לפי שני הלשונות כשהן גובין מאנשי העיר
לבנות החומה גובין לפי קריבו׳ הבתים מן החומה וכל הסמוך
כת׳ סס לחומה נותן יותר וגם לפי שבח ממון כך פוסק ר״ת בשני

הלשונו' כי העשירי' הרחוקי' יפרעו יותר מן העניי' הקרובי'׃ וכל
סס וכרף ח' הדר בעיר י"ב חדש או שקנה שם בית דירה נותן עם בני העיר
בכל הדברים הצריכים לתיקון החומה והדלתו' ושכר הפרשים
השומרים את העיר ואת המדינה וכל כיוצא באילו דברים
דף כה ששומרים את העיר׃ גרסינן בפרק חזקת הבתים אדם בטל
ונקרא בתלמוד פרכת מסייע בעול בני העיר אם הצילוהו בני
העיר אף על פי שאין מרויח כלום ומתוך פירוש ר"ח משמע
שאין מסייע בני העיר כמו שהרויחוהו אלא קצת מסייעם אבל
אם שכחוהו גבאי המלך לכותבו באנדסיקי שלהם סייעתא
כל הסוגיא סס בב' קמא דף ח' דשמיא הוא׃ כל הדברים שצריכין לשמירת העיר לוקחין מכל
אנשי העיר ואפילו מן היתומים חוץ מן התלמידי חכמים שאין
התלמידי חכמי' צריכין שמירה שהתורה משמרתן אבל לתיקון
דרכים והרחובות אפילו מן החכמים׳ ואם כל העם יוצאין
ומתקנין בעצמן לא יצאו תלמידי חכמים עמהם שאין ראוי
לתלמיד חכם לחתבזות בפני עם הארץ׳ היו חופרין נהר
להביא בו מים למדינה גובין אפילו מן היתומים שזו זכות להם
כדי שישקו שדותיהם וכרמיהם לפיכך אם אירע להם דבר ולא
באו מים הואיל ולא נהנו היתומי' מחזירין להם כל מה שנלקח
דף נ"ח כל הסוגיא מהן וכן כל כיוצא בזה בפרק שני מסקינן לרבנן וכן פוסק רב
הונא בריה דרב יהושע ודלא כרב הונא שחולק עליו שהרי
דבריו כיחידא' כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם
לא חייט ולא בורסקי ולא אחד מבעלי אומנות׳ היה שם במבוי
אחד מבני מבוי אומן ולא מיחו בו או שהיה שם מרחץ או חנות
או ריחים ובא חבירו ועשה אחרת כנגדו אינו יכול למונעו
לומר לו אתה פוסק את חיי ואפילו היה מבני מבוי אחר אינם
יכולין למונעו שהרי יש ביניהם אותה אומנות׳ אבל גר הבא
ממדינה אחרת שבא לעשות חנות בצד חנות של זה או מרחץ
בצד מרחץ של זה יש להם למונעו ואם היה נותן עמהם מנת
סס דף כב המלך אינו יכול למונעו׃ רוכלין המחזירין בעיירות אין בני
העיירות יכולין לעכבן שהרי תקנת עזרא שיהו מחזירין כדי
דף פב שיהו הבשמים מצויין לבנות ישראל כדמפרש במרובה אבל
אינן קובעין מקום ויושבין בו אלא מדעת בני העיר׳ ואם
סס כל הסוגיא תלמיד חכם הוא קובע בכל מקום שירצה׃ הסוחרים המביאים
סחורתם למכור בתוך העיירות בני העיר מעכבין עליהם ואם
מוכרים ביום השוק בלבד אין מונעים אותם והוא שימכרו
בשוק אבל לא יחזרו על הפתחים אפילו ביום השוק ואם יש
להם מלוה בעיר מוכרין כדי פרנסתם ואפילו בלא יום השוק
וכן בתו' סס ב"ה העליות עד שיפרעו את חובם וילכו להם׳ מכאן פוסק רבינו יצחק
שאם בני העיר יש להם שוק או יריד אין יכולין לעכב בני עיר
אחרת מלבא ולהלוות בעירם ולעשות שם סחורתם כיון דהוי
יומא דשוקא׳ ועוד למדנו שאם רצו לכוף אדם שלא יעמוד
בישובם אין יכולין לכוף אותו אדם שיצא עד שיפרעו לו כל
סס דף כא חובותיו וירויח שם שיעור חיותו׃ אחד מבני מבוי שאינו
מפולש שבקש לעשות רופא או אומן או גרדי או מלמד תינוקו'
של גוים בני מבוי מעכבין עליו מפני שמרבה עליה' את הדרך
סס מנכנסים ויוצאים׃ וכן מי שיש לו בית בחצר השותפין לא
ישכירנו לא לגרדי ולא לרופא ולא לאומן ולא לסופר יהודי'
בתו' סס ב"ה בפכר שכותב השטרות וכן פי' רבינו חננאל ולא
למלמדי תינוקות של גוים׃ חנות שבחצר
יכולין השכנים למחות בידו ולומר לו אין
אנו יכולין לישן מקול הנכנסין ויוצאין לא
עושה מלאכתו בחנותו ומוכר בשוק אבל

סס יברף ל' ומה שכתב שהרי החזיק וכו' מלשון המיימוני כ"ו דשכ"ל דף תק"ל עיין סס בתוס'

אינם יכולין למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולין לישן בפני
קול הפטיש או קול הריחים שהרי החזיק לעשות כן׳ וכן יש לו
ללמד תינוקות של בני ישראל תורה בתוך ביתו ואין השותפין
יכולין למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולין לישן מקול תינוקו'

של בית רבן׃ מי שהיתה לו חלון בכותלו והחזיק באורה זו בדף כב כל הסוגיא עש
שלש שנים אם בא חבירו לבנות לו כותל כנגד חלון צריך
להרחיק הכותל מכנגד החלון ד' אמות שלא יאפל אפילו
לא בנה הכותל כנגדו ממש אלא מן הצד שיש מקום דישה כנגד
החלונות שאם לא היה מקום דישה אמר הספר שצריך להרחיק סס
ארבע אמות שצריך דוושא על הקרקע שלא ימוטו הכתלים׃
ואם בא לעשותו גבוה יותר מן החלון צריך שיגביהנו ארבע
אמות כדי שלא יביט בחלון׳ ואם בא לעשותו למטה מן החלון
צריך להשפילו למטה מן החלון ד' אמות כדי שלא יעמוד על
ראש הכותל וישקיף בחלון׃ בנה כותל בצד החלון צריך
להרחיק מן החלון כמלא רוחב חלון מלבד אילו ההרחקות׃
בנה שני כתלים משני צידי החלונות צריך להיו' ביניהם רוחב
ד' אמות והחלון באמצע הד' אמות׃ מי שבא לפתוח חלון לחצר בב"ב סס
חברו בין חלון גדולה בין חלון קטנה בין למטה בין למעלה דף כט
בעל החצר מעכב עליו שהרי אומר אתה תזיק לי בראייה ואף
על פי שהיא גבוה תעלה בסולם ותראה׃ בפ"ג מסקינן הרי דף כח וכו' כל הסוגיא
שפתח חלון לחצר חברו ומחל לו בעל החצר או שגילה דעתו
שהניחו כגון שבא וסייע עמו או שידע הניזק ולא עירער הרי
זה החזיק בחלון ואינו יכול אחר כך לערער עליו ולכתום׃
וכיצד דינה של חלון זו שהניחה לפתחה אם ראשו של אדם
יכול ליכנס בה והיא חלון צורי או שהייתה למטה מד' אמות
אף על פי שאין ראשו נכנסת בה אין בעל החצר יכול לבנות
כנגדה או בצידיה אלא אם כן הרחיק ד' אמות כמו שבארנו׃
היתה חלון קטנה שאין ראשו של אדם נכנסת בה והיא חלון
חמצרי והייתה למעלה מד' אמות אין לו חזקה ובעל החצר
יכול לבנות כנגדה ובצדיה שהרי טוען ואומר לא הנחתיה
לפתוח ולהניחה ג' שנים אלא מפני שהיא קטנה וגבוהה אבל
בשביל שתחזיק עלי עד שארחיק הבניין לא הנחתיך כך פי'
רבינו יעקב בתשובה אחת ורבינו יצחק הלוי וכן רבינו שמואל
בסוף ימיו׳ אבל חלון צורי יש לו חזקה׃ במה דברים אמורים
כשפתחה לתשמיש או כדי שיכנס הרוח בה׳ אבל פתחה כשמואל סס
לאורה אפילו היתה קטנה ביותר הואיל ולא עירער החזיק בה
ואין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצדדיה בלא הרחקה
אלא אם כן עשה ההרחקות אשר בארנו למעלה שהרי מחל לו
על האורה׃ וכן מי שהיתה לו חלון מוחזקת לאורה ובא חברו סס דף ס
ובנה כנגדה או לצדדיה בלא הרחקה או סתמו ושתק בעל
החלון אינו יכול לחזור בו ולערער ולפתוח את החלון או
להרחיק את הבניין שכיון ששתק מחל שאין אדם עשוי
שסותמין אורו בפניו אלא אם כן מחל׃ בפרק קמא מסקינן דף ז
מי שהיה לו חלונות למטה בכותלו ובא חברו לבנות בפניהם
ואמר לו אני אפתח לך חלונות אחרות בכותל זה עצמו למעלה
מאלה הרי זה מעכב עליו ואומר בעוד אשר תפתח החלונות
תרעיד את הכותל ותקלקל אותו ואפילו אומר לו אני אסתור
כל הכותל ואבנה לך חדש ואעשה לך בו חלונות למעלה
ואשכור לך בית דירה שתדור בו עד שאבנה יכול לעכב עליו
ואומר לו אין אני רוצה שאטרח ממקום למקום לפיכך אם לא
היה שם טורח גדול ואינו צריך ליפנות אינו יכול לעכב עליו
וכופין אותו שיהיה חברו סותר חלון זה שלמטה ועושה לו חלון
מלמעלה שזו מדת סדום׳ כללו של דבר כל דבר שזה נהנה בו סס דף י
וחברו אינו מפסיד ואינו חסר כלום כופין עליו אבל בעל בדף כט ו
החלון שרצה לשנות מקום חלונו בין מלמעלה בין מלמטה
אפילו הייתה גדולה ואמר אפתח אחרת קטנה ואסתור זו בעל
החצר יכול לעכב עליו׳ וכן אינו יכול להרחיב בחלון כל שהו׃ בדף ס
בפ"ב מסקינן המבקש להוציא זיז מכותלו על אויר חצר חברו דף כט
כל שהוא בעל החצר מעכב עליו שהרי מזיקו בראייה בעת
שתולה בו ומשמש בו הוציא הזיז ולא מיחה בו לאלתר בעל
החצר

סם דף כח החצר הרי החזיק בעל הזיז : הרוצה להוציא צנור על חצר חברו
כדי שיקלחו שם המים בעל החצר מעכב עליו ואם לא מיחה
בדף כ ט בו הרי החזיק בו בעל הצינור ׳ רצה אחר כך בעל הגג לסתום
הצנור בעל החצר מעכב עליו שכשם שהחזיק בעל הגג לשפוך
מימיו לחצר חברו כך החזיק בעל החצר שיהו מימי גגו של
דף ו חברו באין אצלו ורשותו : בפרק קמא מסיק מי שהודיה מי גגו
על חצר חברו ולא מיחה בו והחזיק בדבר זה אם היו המים
מנטפים ורצה לקבצן למקום אחד ולעשות צנור עושה וכן
להפך אם היה שם צנור והחזירן מנטפין עושה ואפילו לכסות
ביתו בצריף של ערבה שהטיפין יורדות דקות רבות זו אצל זו
סם ומזיק יותר לחצר הרשות בידו : כותל שבין שתי חצירות אם
היה כולו של ראובן אין שמעון יכול להשתמש בו וחפר שמעון
בכותל והכנים בו קורה אחת ושתק ראובן ולא מיחה בו החזיק
במקום הקורה אפילו היתה קטנה ורצה שמעון להחליפה
סם בקורה גדולה ועבה מחליף : היתה הקורה סוכת עראי כל
שלשים יום לא החזיק שהרי אומר חבירו זה צריך לצל ובימים
מועטים יטלנו יתר מכאן החזיק ואם סוכת החג כל ז׳ ימי החג
ע״ש כתו׳ לא החזיק לאחר שביעי החזיק ׳ ואם חבר ראש הקורה בכותל
בטיט מיד החזיק והוא שיביא ראייה שראובן ראה ולא מיחה או
ופ״ק דסנהדרין סייע עמו : מי שהחזיק בכותל זה בקורה אחת אינו יכול להביא
קורה שנייה שהרי לא מחל אלא אחת ׳ בד״א כשהודה שאין
הכותל שלו אלא חברו מחל לו על הכנסת קורה זו אבל אם
טען שהכותל הזה שותף אני ברה הואיל ונשתמש בו בקורה
אחת נאמן ומשתמש בכולן אחר שישבע שבועת היסת שהוא
ריש פרק שני דף יז שותף בכל הכותל : בפרק שני לא יחפור אדם בור או שיח או
מערה ולא יביא אמת המים ולא יעשה בריכת המים לשרות
בה בגדים לכבס בצד כותל בורו של חבירו אלא אם כן הרחיק
מכותל בורו של חברו שלשה טפחים ויסוד בסיד לכותל בור
זה או מקוה מים זה כדי שלא יבליעו המים ויזיקו כותלו של
סם חברו מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים
בדף יט מכותל של חברו ג׳ טפחים או סד בסיד כן מוכיח שם דאו סד
בדף יז בסיד תנן בזו הבבא : מרחיקין את הזרעים והמחרישה ואת
הגומא שמתקבץ בה מי רגלים מן הכותל ג׳ טפחים ומרחיקין
את הרחים מן הכותל ג׳ טפחים מן הרחיים התחתונה שהן
ארבע מן העליונה כדי שלא יתנענע הכותל על ידי כן ומרחיקין
התנור מן הכותל שלשה טפחי׳ מקרקעיתו שהן ארבעה משפתו
בדף יט כדי שלא יחם הכותל : לא ישתין אדם מים בצד כותל של
חברו אלא אם כן הרחיק ממנו ג׳ טפחים בד״א בכותל לבנים
אבל בכותל של אבנים ירחיק טפח ואם היו האבנים צחיח
סלע משתין בצדו בלא הרחקה : מסקינן בפרק אחרון דבבא
דף קיז מציעא בעל העלייה שהיה שופך מים והן יורדין על הדר בבית
למטה אם היתה שם מעזיבה שהמים מתעכבים שם בערת
שפיכה ואחר שיפסוק לשפוך יתבלעו המים וירדו ויטפו על
התחתון צריך התחתון לתקן ולהרחיק עצמו מן הנזק שהלכה
פרק לא יחפור דף יח כרבי יוסי שאומר גבי משרה וירק וחרדל ודבורים וכיוצא בהן
שעל הניזק להרחיק עצמו אם ירצה עד שלא יגיע לו הנזק שזה
דף קיז דלעיל בתוך שלו הוא עושה והנזק בא לחברו מאליו ׳ ואם אין שם
מעזיבה אלא כשישפוך ירדו המים מיד הרי זה כמזיק בחציו
והעליון מתקן או ימנע מלשפוך : וכן כל כיוצא בזה וכן כל
ההרחקות האמורות למעלה אם לא הרחיקן הרי זה כמו שהזיק
לא יחפור דף כ״ה בתי׳ בחציו וכן פסק רבינו חננאל מדקאמר גבי מרחיקין את הסולם
מן השובך לימא מתני׳ דלא כרבי יוסי מכלל דשאר הרחקות
(סם) סם דמתניתין כרבי יוסי דמודה רבי יוסי בגירי דידיה ורש״י פירש
דה״ה שיש הרבה דלא כר׳ יוסי אלא בזו מסתפק ודברי ר״ח עיקר
בתו׳ דף יח שהן קבלת הגאונים : פסק ר״ת בריש פרק לא יחפור דאפילו
בדף יז בגירי דידיה כגון רחי׳ ותנור אם סמך בחיתר אין צריך להרחיק

בדף יח ולרבנן נמי דאמרי על המזיק להרחיק עצמו אינו נקרא מזיק
בדף יז אא״כ יש שם דבר הניזק ולא אסר שם רבא לסמוך בצד המצר
אלא דווקא בור דכל מרא ומרא דקא מחית קא מרפיא לי׳ לארעא
ולא יוכל לחפור בור אחר שם תחתיו דבשדה העשויה לבורות
בדף כה ובתו׳ סם מדבר שם ומה שאומר שם גבי פפי יונאה שהכותשים בבית
חבד הוצרכו להרחיק מפני שהיו מנדנדין האפדנא שנבנת אחר
כך לשם אותה מכתשת כלי המטלטלין היה ולא החזיק
מיימוני פ״ט דשכני׳ דף תל״ט בקביעות בקרקע : כל ההרחקות האמורו׳ בפרק לא יחפור אם
לא הרחיק וראה חבירו ושתק הרי זה מחל ואינו יכול לחזור
ולהצריכו להרחיק והוא שיראה ממנו שמחל כגון שסייע אותו
מיד או שאמר לעשות או שראהו שעשה בצדו בלא הרחקה
בפרק לא יחפור דף כג ושתק ולא הקפיד על זה שכל המחזיק בנזק זכה בו: בד״א שיש
חזקה לנזקין בשאר נזקין אבל היזיק בד׳ נזקין ואילו הם העשן׳
בדף כ״ג) בדף כ׳ (כ״ה וריח בית הכסא ׳ מלאכה שמעלה אבק ׳ ומלאכה שמנדנדת
חצר חבירו עד שמכה החכאה נדנד כסוי שעל גבי חבית ׳ שכל
אחד מאילו הרי הוא כמזיק בחציו ועל המזיק להרחיק עצמו
בד׳ נזקין אילו אין לו חזק׳ ואפי׳ שתק הניזק כמה שנים הרי זה
מיימוני פ״ח דלעיל וכן הביא לעיל דף קל״ב עד חוזר וכופהו להרחיק : וכן היזק ראייה במקום שצריך מחיצה
כופהו לעשו׳ מחיצ׳ בכל עת שירצה : מפרש
פרק לא יחפור דף כג עמוד ב׳ בירוש׳ לא אסרו אלא
בתוס׳ דף כג דלעיל בר״ה בקוטרא בעשן תדיר׳ ומפ׳ רבינו
סם תם בעשן כבשן: ופי׳ רש״י דווק׳ בבית הכסא
שעל גבי קרקע ולמה שנו נזקין אילו יותר משאר נזקין לפי
שאין דעתו של אדם סובלת נזקין אילו וחזקתו שאינו מוחל
שהזיקו היזק קבוע : ואם קנו מידו שמחל בנזקין אילו אינו
בדף כג והסוגיא דף נט) בתי׳ (סם ונ״ח יכול לחזור בו שכן משמע הלשון שאומר שם אין חזקה לנזקין
הא ראייה יש שטר או קניין כדמסקינן בפרק חזקת הבתים על
דברי׳ אחרים : הורו הגאונים שבני מבוי או בני החצר שנעשה
אחד מהן אומן ולא מיחו אף על פי שראו העם נכנסין ויוצאין
לקנות ממנו ושתקו בדבר יכולין לחזור ולעכב ולומר אין אנו
יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין שזה היזק קבוע הוא כמו
מיימוני דלעיל דף תל״ח העשן והאבק : מי שהחזיק בנזק שיש לו חזקה כגון שפתח
חלון או שהעביר אמת המים או לא הרחיק מה שראוי להרחיק
והרי המחזיק טוען אתה אמרת לי לעשות או מחלת לי אחר
שראית או הכרת הנזק ושתקת ולא מחית בי והניזק אומר
עכשיו הוא שראיתי ולא ידעתי מקודם או שאמר כשראיתי
מחיתי בך ואתה אמרת עתה ארחיק אסתור והיית מדחה אותי
מיום אל יום כדי שתקבע היזיקך בכל אילו וכיוצא בהן על
הניזק להביא ראיה ואם לא הביא ישבע המזיק שבועת היסת
סם ויפטר: החזיק בנזק שאין לו חזקה כגון עשן ובית הכסא וכיוצא
בהן וטען המזיק שקנה מידו של ניזק על המזיק להביא ראייה
שקנה מידו ואם לא הביא ישבע הניזק הסת שלא קנה מידו על
דף יב כך ויסלק זה היזקו : בפרק קמא מסקינן האחין או השותפין
שבאו לחלוק את השדה וליטול כל אחד חלקו אם היתה שורה
ואין שם מקום טוב ומקום רע חולקין לפי המדה בלבד ואם
אמר אחד מהם תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהא סמוך לשדה
אחרת שלי ויהיו הכל שדה אחת שומעין לו וכופין חבירו על זה
שעכוב דבר זה מדת סדום הוא אבל אם יש שם מקום טוב ומקו׳
סם ועיין בתו׳ רע אין חולקין אלא בגורל : הבכור שחלק נוטל שני חלקים שלו
סם ומביאו לקמן בכ׳ כו דף קכה עמוד א׳ כאחד שנאמר פי שנים הוקשו יחד ׳ אבל היבם שחלק עם אחיו
בנכסי אביו נוטל חלקו וחלק אחיו בגורל אם עלו ממקום אחד
עלו ואם עלו בשני מקומות עלו :

ועיקרי כל ההלכות שבארנו עד הנה בהלכות חלוק קרקעות
והרחקו׳ הנזקין עיקרן במסכת בבא בת׳ בג׳ פרקים הראשונים׳
כבאר מעתה דין בעל המצר ועיקר משפטיו בפרק המקבל:

דף קח כל הסוגיא
אומר שם שאחד מן האחין או מן השותפין שמכר חלקו
לאחר אמר רב נחמן ונהרדעי מסלקין אות הלוקח
ונותנין לו שאר האחין או השותפין דמי׳ שנתן והולך כדי שלא
יבא זר ביניהם׳ ולא עוד אלא כל המוכר קרקע שלו לאחר יש
לו לחבירו שהוא בצד המצר שלו ליתן הדמים ללוקח ולסלק
אותו וזה הלוקח הרחוק כאילו הוא שליח של בן המיצר׳ בין
שמכר הוא בין שמכר שלוחו בין שמכרו ב״ד יש בו דין בן
כך מגוא שם בכל״סי ובהלכסי דף קכ״ה
המיצר׳ אפילו היה הלוקח תלמיד חכם ושכן קרוב למוכר ובן
המיצר עם הארץ רחוק בן המיצר קודם ומסלק את הלוקח ודבר
זה משום ועשית הישר והטוב אמרו חכמים הואיל והמכר אחד
הוא טוב וישר הוא שיקנה מקום זה בן המיצר יתר על הרחוק:
שם בגמ׳
היו בני המצר רבים כולם זוכים בזו השדה הנמצרת ומתחלקת
ביניה׳ לפי מניינם ונותנין כולם הדמי׳ ללוקח והו׳ שבאו כולם
בבת אחת אבל קדם אחד מהן וסילק את הלוקח זכה בו לבדו
והמיימוני פרק י״ב דשככים דף תר״כח
הואיל והוא בן המיצר׳ וכן אם באו מקצתן במדינה זו ומקצתן
במדינה אחרת מסלקין אותו אילו העומדין כאן בלבד והיא
בגמ׳ דלעיל
להם: וכן המוכר לאחד מבני המצר או לאחד מן השותפין שלו
במשא ובמתן אף על פי שאינו שותפו בקרקע זכה בה ואין
שם
שאר השותפי׳ או שאר בני המצר נוטלין עמו: המוכר כל נכסיו
לאחר אין בעל המיצר של שדה אחת מסלק את הלוקח מאותה
שם
שדה שהרי היא ואחרו׳ קנה כאחד וכן המוכר לבעלים ראשונים
דף ק״ח ובפרק המקבל דלעיל
או הלוקח מן הגוי אין בו דין בעל המיצר ובפרק הגוזל בתרא
אומר שהמוכר לגוי משמתין אותו עד שיקבל כל האונס שיבא
מן הגוי או עד שינהיג הגוי עם בן המיצר שלו בדיני ישראל
גתו׳ שם
משלם כמו המוכר: אומר רבינו יצחק שלשם מדבר שישראל
חבירו רוצה לקנות אותו קרקע אבל אם אין ישראל רוצה
לקנותו מותר למכור ולהשכיר כדגרסינן בפרק שני דבבא
דף כא
בתרא מי שיש לו בירת בחצר השותפין לא ישכירנו לסופר
במיימוני דלעיל
ארמאי משמע הא לארמאי שאינו סופר מותר: השכירות אין
בכל המקבל דלעיל
בה משום דין בן המצר: הממשכן מקום ואחר כך מכרו לזה
שהוא ממושכן בידו אין בו משום דין בן
בתו׳ שם בד״ה ארעא ובאשירי דף קכ״ה עמוד א׳
המיצר: ופוסק רבינו תם שבבתים שאין
מצויין לימכר אין בהם משו׳ דין בן המיצר
דף ע״ב
וראייתו שם קצת בפרק הרבית גבי בירת
בפרק המקבל דלעיל
הממושכן בידרב מרי: המוכר מקום רחוק כדי לגאול מקום
קרוב או שמכר רע כדי לגאול יפה בדמיו או שמכר כדי ליתן
מנת המלך או שמכר לקבורה או למזון אשה והבנות אין באחר
מאילו דין בן המיצר אלא זכה הלוקח ולמה אין בהן דין בן
המיצר שכל אילו טרודין הן למכור ומפני צורך גדול מוכרין
ואם תאמר יש בהם דין בן המיצר לא ימצא לוקח שהרי אומר
למה אטרח ואקח ויבוא זה ויסלק אותי ואין הבעלים יכולין
במיימו׳ דלעיל
להמתין עד שיביא בעל המיצר מעות ויקנה: הרי שטען
הלוקח ואמר מפני המס וכיוצא בו מכר לי המוכר ובעל המיצר
אומר שקר אתה טוען לבטל זכותי על בעל המיצר להביא
ראייה ואחר כך יוציא מיד הלוקח ואם לא הביא ישבע הלוקח
היסת ואפילו היה שם בדבר ספק אין הלוקח מסתלק אלא
בראיה ברורה שמביא בעל המיצר לפיכך אם טען הלוקח ואמ׳
גזלן אתה לשדה זו או אריס אתה לשדה זו או שוכר או ממשכן
צריך בעל המיצר להביא ראייה שהוא בעל המיצר ושקרקע זו
בגמ׳ דלעיל
בחזקתו וכן כל כיוצא בזה: המוכר ליתומים קטנים אין בו דין
בעל המיצר הטוב והישר שעושין חסד עם אילו יותר מבעל
שם
המיצר׳ וכן המוכר לאשה אין בו דין בעל המיצר מפני שאין
דרכה לשרוח תמיד ולקנות הואיל ולקחה חסד הוא שתעמוד
שם
הקרקע בידה: היה מפסיק בינו ובין מיצר חבירו רכב של
דקלים או בניין גבוה וחזק או גומא וכיוצא בהן רואין אם יכול
להכנים אפי׳ תלם אח׳ בתוך הדבר המפסיק עד שיתערבו שתי

השדות הרי זה כל המיצר שלו ומסלק את הלוקח ואם לאו אינו
שם
מסלק את הלוקח: הנותן מתנה אין בו דין בעל המיצר׳ היה
שם
כתוב בשטר מתנה שאחריות מתנה זו על הנותן יש בה דין בן
המיצר הואיל ויש בה דין אחריות מכירה היא ולא כתב מתנה
בהלכסי שם דף קכ״ד
אלא לבטל זכות בן המיצר וכמה נותן לו מה שהוא שוה: אמר
הלוקח כך היא והערמה עשינו ומכירה היא וככך וכך קניתי
נשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדין כל
פרק י״ג דשככים דף תקל״ט וע״ש במ״מ
השלוחי׳ ונראה לרבינו משה שצריך לטעון
דמים שהם ראויין או יתר מעט אבל אם
בהלכסי דלע
אמר על שוה מנה מאתים קניתי אינו נאמן: היה כתוב בשטר
מתנה וקבלתי עלי אחריות מתנה זו שאם תצא מידו אתן לו
מאתים זוז נותן לו בן המיצר מאתים זוז ואחר כך מסלקו ואף
על פי שאינה שוה אלא מאה: הלוקח
במיימו׳ פ״ג דלעיל כל הסוגי׳ מתמתעית הגמ׳ דלעיל שאמר מכי לת׳ ליה לתקוני טרחתיך כו׳
שבנה והשכיר או סתר והפסיד בן המצר
מסלקו ונותן לו דמים שהן ראויין לו והרי
הוא בכל מעשיו כמו השליח וכן אם לוה
הלוקח דמים קודם שיסלק אותו בן המיצר
וסלקו בן המיצר אין הבעל חוב שלו טורף מיד בן המיצר׳
זה העיקר בכל אילו הדינים שכל הלוקח בצד חצר חבירו הרי
הוא כמו שליח לחבירו ולתקן שלוחו ולא לעוות לפיכך אם
השביח נוטל היצאה ואם הפסיד וחפר והרס או אכל פירות
מנכין לו מן הדמים בד״א שמחשבין לו את הפירות כשאכלם
אחר שבא בן המצר והביא מעו׳ לסלקו אבל כל הפירות שאכל
במיימו׳ דלעי׳
מקודם שלו הוא אוכל ואין מחשבין אותו: קטן שהיה בן
המיצר וראו ב״ד שזכות הוא לו מסלקין את הלוקח או יתנו לו
שם
חלק עם שאר בעלי המצר כמו שיראו: בעל שהיתה אשתו בת
המיצר הרי זה מסלק את הלקוחות שכל נכסי אשתו ברשותו
שם פ״ד
זכל זכות שתבא לה זכות הוא לו: הרוצה למכור שדהו והביא
בן המיצר שלו וזה שהוא רוצה ליקח ממנו לב״ד ואמר לבן
המיצר אם תרצה לקנות בכך וכך קנה ואם לאו סלק את עצמך
והרי זה לוקח הרי זה לא נשאר לו טענה אלא או מביא מעות
בגמ׳ דלעיל
מיד וקונה או בטלה זכותו: אמר אטרח ואביא אין שומעין לו׳
אלך ואביא אם הוא אמור שיש לו ממתינין אותו עד שילך
ויביא ואם אין אמוד אין שומעין לו שאינו רוצה אלא להשתמט
לפיכך אומרים לו אם תוציא עתה זוזים יפה כחך או בטלה
שם
זכותך שאין קובעים זמן לבן המיצר: הוציא בן המיצר מעות
והוציא הלוקח מעות אם היו של לוקח טובים מזוזין של בעל
המיצר או ממהרין לצאת יותר מזוזין בטלה זכותו ואין לו דין
שם
בן המיצר: היה רוצה הלוקח לבנות ובן המיצר רוצה לזורעה
הלוקח זוכה משום ישוב הארץ ואין בה דין בן המיצר: בא
שם
לוקח ונמלך בבן המיצר ואמר לו הרי פלוני בן המיצר שלך
רוצה למכור לי שדה זו אלך ואקח ממנו ואמר לו לך וקח לא
במיימו׳ דלפ׳
בטל זכותו ויש לו לסלק אותו אחר שקנה אא״כ קנו מידו: בד״א
שצריך קניין שמחל לו קודם שיקנה אבל אם מחל לו זכותו
אחר שלקח כגון שבא בן המיצר וסייע עמו או שכר ממנו או
ראה אותו בונה וסותר כל שהו ומשתמש ולא מיחה בו ולא
עירער הרי זה מחל ושוב אינו יכול לסלקו: הורו הגאונים שאם
היה בן המיצר במדינה אחרת או חולה או קטן ואחר זמן הבריא
החולה או הגדיל הקטן או בא ההולך אינו יכול לסלקו שאם
אתה אומר כך אין אדם יכול למכור קרקעות שהרי הלוקח
בגמ׳ דלעיל
אומר לאחר כמה שנים תצא מידי: המוכר שוה מאתים במנה
אם לכל העם מוכר ומוזיל נותן לו בן המיצר מאה ומסלקו ואם
אינו מוזיל לכל העם נותן לו מאתים שהוא שוה שהמוכר נתן
שם
לזה במתנה: לקח שוה מנה במאתים אינו יכול לסלקו עד
במיימו׳ דלעי׳
שיתן המאתים: טען בן המיצר שזו קינוניא ביניהם נשבע
בגמ׳ דלעיל כו׳ אר׳ בכל״סי ובהלכסי שם דף קכ״ה
הלוקח בנקיטת חפץ ונוטל המאתים: כל הרוצה למכור קרקע
ובאו

ובאו שנים כל אחד אומר אני אקח בדמים אילו ואין אחד מהם בעל המיצר אם היה אחד מיושבי העיר ואחד משכני השדה שכן העיר קודם שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם קרוב ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם שכן וקרוב שכן קודם שגם זה בכלל הטוב והישר הוא׳ קדם אחד מהם וקנה זכה ואין חברו שראוי לקד׳ לו יכול לסלקו הואיל ואין אחד מהם בעל המיצר׳ ורבינו יעקב מפרש גם כן בששניהם מצרנים :

כתו׳ שם

אחר שבארנו קניין המתנה והמכר והרחקת נזקי השכנים ראוי לבאר דין שלוחו של אדם ושותפות כמשפטו במקחו ובממכרו ובהפקדו ובשכרו :

(וכו׳ רי״ז הלכות ...ין ושותפין דף ...מוזכרו׳ הגה׳ ...ק האיש מקדש ...ף מ״ח ומ״ב)

האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע או מטלטלין או קנה הרי זה מוכר ולוקח לו ועושה שליחותו וכל מעשיו קיימין ואין העושה שליח צריך קניין ולא עדים אלא באמירה בלבד בינו ובין חבירו ואין צריכים עדים אלא לגלות את הדבר אם כפר אחד מהם כשאר כל הטענות : מסקינן בפרק אלמנה נזונת השליח שעבר על דברי משלחו לא עשה ולא כלום וכן אם טעה בכל שהו בין בקרקע בין במטלטלין חוזר שהרי אומ׳ לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ולא אמרו שהאונאה במטלטלין שתורה והעבדים והקרקעות והשטרות אין בהם אונאה אלא במוכר שלו או לוקח לעצמו אבל השליח שטעה בכולן בכל שהוא חוזר : מעשה באשה שנתנה מעות לשלוחה לקנות לה קרקע וקנה לה שלא באחריות ופסק רב נחמן בפרק גט פשוט שהרי זה עיוות והשליח לוקח אותה לעצמו שלא באחריות כמו שעשה וחוזר ומוכר אותה למשלחאותו באחריות הואיל וקנה אותה לה במעותיה ואחריות על השליח וכן כל כיוצא בזה לפיכך אם התנה עליו שעשאו שליח בין לתקן בין לעוות אפילו מכר לו שוה מאה בדינר או לקח לו שוה דינר במאה אינו יכול לחזור בו וחייב המשלח ליתן לו כפי התנאי : האומר לשלוחו מכור לי משדה שלי בית סאה ומכר לו בית סאתים הרי זה מוסיף על דבריו וקנה הלוקח בית סאה בלבד׳ אמר לו מכור לי בית סאתים ומכר בית סאה הרי זה מעביר על דבריו ולא קנה לוקח׳ אמר לו מכור לי שדה שלי לאדם אחד והלך השליח ומכרה לשנים ממכרו בטל שהרי עבר על דבריו כדאיתא בפרק אלמנה ניזונת : הנותן מעות לשלוחו ליקח מהם חיטין או מין ממיני סחורה ולא לקח אין לו עליו אלא תרעומת : כתב רב אלפס נתן לו מעות ליקח בהן חיטין בין לאכילה בין לסחורה והלך ולקח בהן שעורין אם פחתו דמי זרה שלקח פחתו לשליח מפני שהוא משנה ואם הוסיפו דמיהן הוסיפו לבעל המעות׳ ומה שהוא אומר בפרק הגוזל קמא הוסיפו לאמצע בנותן לו מעות למחצית שכר מדבר כמו שיתבאר לפנים : בפרק אלמנה ניזונת פוסק היה שער קצוב וידוע והוסיפו לשליח במניין או במשקל או במדה כל שהוסיפו לו המוכרים על המדה הרי הוא של שניהם וחולק השליח בתוספת עם בעל המעות ואם היה דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות : אמרי׳ בפרק הכותב מי שהיה חייב לחברו מעות בין משום מלוה בין משום פקדון או שכירות ונתן הממון ביד השליח ואמר ליה הולך ממון זה לבעל חובי אין צריך השליח להטפל ליתן לו בפני עדים ואם אמר לשליח לא תפרע חוב זה אלא בעדים ופרעו שלא בעדים חייב לשלם׳ וכן אם היה החוב בשטר בין שאמר לו תן המעות וקח השטר בין שאמ׳

(Right margin notes, top to bottom:)
בכ׳ הלומ׳ בקידושין דף ס״ו
דף נ״ט
בכ׳ הזהב דף מ״ט
שם דף נ״ו
דף קס״ט
דף צ״ט כל הקונה
בתוספתא דב״מ פ״ר דף קכ״ב ע״ב ומביאה בירושלמי פר׳ הזהב כסף דף י׳ ע״ב
בפר׳ הגוזל קמא דף ל״ ...וכן גם הקונה במיימו׳ פ״א דשלוחין ושותפין דף תל״ת
דף ק״ב
דף קי״ז ... דף חוד ג׳ ... ב״ח
דף פ״ה

קח השטר ותן המעות ונתן המעות בלא עדים ולא לקח השטר חייב לשלם שהרי לתקן שלחו ולא לעוות : בפרק האיש מקדש פסקינן הלכה שליח נעשה עד בכל דבר : ואמר רבא אמר רב נחמן השולח ממון שבידו ביד שלוחו ואמר לו הולך מנה לפלו׳ שאני חייב לו והלך ונתן לו שלא בעדים השליח אומר נתתי והבעל חוב או הפועל אומר לא לקחתי זה נשבע שנתן וזה נשבע שלא לקח וישלם הלוה לבעל חובו או לפועל או לבעל הפקדון ואפילו היו השלוחים שנים אין עדותן מועלת מפני שהן נוגעין בדבר שהרי חייבין לישבע היסת : ב״ד״א כשהשליח וב״ח מכחישין זה את זה אבל מת אחד מהן או הלך למדינת הים אין הלוה יכול להשביע אחד מהם שהרי אין כאן מי שטוען עליהן לחכחישן בוודאי אלא הלוה מחרים חרם סתם ומשלם החוב שעליו וכן כל כיוצ׳ בזה : ראובן ששלח כתב לשמעון ואמ׳ לו מנה שיש לי בידך שלחהו לי ביד לוי אם רצה לשלחו אינו חייב באחריותו בין שהיה מלוה בין שהיה פקדון והוא שיכיר שהוא כתב ידו ואם טען המלוה ואמר לא כתבתי ולא שלחתי לך ישבע הלוה היסת שכתב ידו בא אליו ולפיכך שלח ויפטר׳ וכן הורה רב אלפס והרב רבי יוסף אבן מ״גש הלוי׳ אבל אם לא היה הכתב כתב ידו או שאין הלוה יודע שהוא כתב ידו אפילו היו כתובין בו סימנין ואותות שביניהם ביחוד אם טען ראובן ואמר לא שלחתי כתב שמעון חייב באחריותו ומשלם לראובן דאמר רב יהודה אמר שמואל בפרק הגוזל קמא אין משלחין ממון בדיוקני ואפי׳ עדים חתומים עליה רבי יוחנן אמר אם היו עדים חתומים עליה משלחין ופי׳ ר״י דיוקני הוא צורות שבטבעות שהותמין בהן חותמות ולשון דיוקני פרצוף כמו בדיוקני עצמה אל תסתכל ומסר לשלוחו הצורה וחתמו העדים שזו היא הדיוקני שלו ואמר לו השליח בסימן זה לשלוח מעות לבעל החותם : ופסק רב אלפס אין הלכה כרבי יוחנן אלא כשמואל וסוגית השמועה שם כשמואל : אמנם יכול שמעון להחרים סתם חרם על מי שכתב כתב ידו זה ולא יודה׳ ויש מי שהורה שישבע ראובן ואחר כך יטול כדין כל הנשבעין ונוטלין : לוי שבא בשליחות ראובן ולקח חמשים ואמר ראובן לא שלחתיו אלא ליקח עשרים ועשרים בלבד הביא לי הרי ראובן נשבע שלא שלחו אלא ליקח עשרים ועשרים בלבד הביא לו כדין כל מודה מקצת ולוי נשבע הסת שחמשים שנתת לי נתתי לראובן וישלם שמעון מביתו אם היה חייב לראובן וכן כל כיוצא בזה : אין הגוי נעשה שליח לדבר מן הדברים שבעולם ואין ישר׳ נעשה שליח לגוי לדבר מן הדברים שבעולם שנ׳ כן תרימו גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית והוא הדין לכל התורה כולה ומה משלחכם בני ברית אף לכל התורה כולה המשלח בני ברית : בפרק שני דקידושין כך המסקנא שלכל הדברים שלוחו של אדם כמותו חוץ מדבר עבירה שדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים ואם אמר לחברו צא וגנוב לי וגנב פטור המשלח מתשלומי כפל וכן כל כיוצא בזה : עושה אדם שליח איש או אשה ואפילו אשת איש ואפילו עבד ושפחה הואיל והן בני דעת וישנן במקצת במצות נעשין שלוחים במשא ובמתן׳ אבל מי שאינו בן דעת וכן חרש שוטה וקטן אין נעשין שלוחים ולא עושה שליח אחד הקטן ואחד הקטנה׳ לפיכך אמרינן בפרק הספינה השולח בנו קטן אצל החנוני ומדד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר ואבד השמן ואת האיסר החנוני חייב לשלם שלא שלחו אלא להודיעו ולא היה לו לשלח אלא עם בני דעת וכן כל כיוצא בזה : ואם פירש ואמר שלח לי עם הקטן הרי זה פטור שהאומר לחבירו מנה שיש לי בידך בין מלוה בין פקדון שלחהו לי ביד פלוני

(Left margin notes, top to bottom:)
דף מ״ג
שם
ע״ז כתו׳
מיימו׳ פ״ח דלעיל
מיימו׳ דלעיל
בפר׳ הגוזל קמא דף ל״ה
דף ק״ד יקרת מזה גם כן בתו׳ שם
בפ׳ חזקת הבתים דף כ״ח
בדף ל״ה דלעיל
בדף ק״ד (מל׳ המיי׳ דלעיל) דלעיל
מהמיימו׳ דלעיל
בפרק האיש מקדש דף מ״ח ובפר׳ הזהב כסף דף ע״א
דף מ״ב
שם
דף פ״ז

אפי׳ היה קטן אם רצה לשלחו בידו נפטר ואינו חייב באחריותו וכעין זה שנינו בפ׳ השואל : חסרסור שליח הוא אלא שהוא נוטל שכר על שליחותו לפיכך אם שינה על דעת הבעלים משלם מה שהפסיד כיצד הרי שנתן ראובן חפץ לשמעון הסרסור ואמ׳ לו מכור לי זה ולא תמכור בפחו׳ ממא׳ זהלך ומכרו בחמשי׳ משלם חמשים מביתו מכרו במאתים הכל לראובן וכן כל כיוצא בזה: ראובן אומר במאה מסרתי לך והסרסור אומר בחמשים מסרת לי וכן בחמשים מכרתי נשבע הסרסור שבועת התורה שהרי הודה במקצת ואם כבר נתן לו החמשים נשבע היסת שעשה שליחותו וזכה בו הלוקח ואם ידע הלוקח שחפץ זה של ראובן הוא וזה המוכר לו סרסור הוא יחזיר החפץ לבעליו ומחרים על מי שנתן לו רשות למכור בחמשים או שרצה בחמשים וחזר בו אחר שקניתי : כל סרסור שהודיע ללוקח שהחפץ זה או קרקע זה של ראובן ואחר שקנה הלוקח אמר ראובן איני רוצה למכור בדמים אילו מחזיר הלוקח שהרי לא פסק לו דמי׳ ואמר לו מכור בכך וכך: וכל סרסור שאבד החפץ או נגנב או נשבר חייב לשלם מפני שהוא כנושא שכר : תניא בפ״ר נדרי׳ הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו ואמר לו אם הם מקבלים אותן אני נותן דמיהן ואם לאו אתן לך שכר מעט ונאנס בהליכה הרי זה חייב לשלם ואם נאנסו בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר כך הגירסא פירש רבינו שלמה דכיון דקייצי דמיהן הרי הן בחזקת לקוחין עד שיודע שאינן לקוחין אבל בחזרה פטור מאונסין וחייב בגניבה ואבידה מפני שהוא כנושא שכר גם בחזר׳ דהואיל ונהנה שנתפאר בהן מהנ׳ בזאת׳ נטלן על מנת למוכרן לאחרים ואמ׳ לו אם ימכרו למקום פלוני או עד זמן פלוני אתן לך דמי׳ כך וכך ואם לא ימכרו אחזיר׳ לך ונאנסו בין בהליכה בין בחזרה חייב לשלם: כל שליח שטוען שאירע אונס פלו׳ והפסיד כך וכך הרי זה נשבע שבוע׳ השומרי׳ על טענתו ויפטר ואם היה האונס במקום שאיפשר לו להביא עדים הרי זה צריך להביא ראייה על טענתו ואם לא הביא ראייה אינו נאמן ומשלם שהלכה כאיסי שדורש שבועת ה׳ תהיה בין שניהם וגומר דאאין רואה דוקא הא יש רואה יביא ראיה ויפטר ואם לאו ישלם ׳ וכן הדין בכל טענת השומרים :

סלק הס דיני הרשאה :

דף ע **מסקינן** בפרק מרובה דאמרי נהרדעי מי שהיה לו קרקע תחת יד אחר או שהיה לו מטלטלין בפקדון ורצה לעשות שליח לדון עם זה ולהוציא הקרקע או הפקדון מתחת ידו הרי זה כותב לו הרשאה וצריך לקנות מידו שהקנהו והרשהו ואמר לו דון וזכה והוציא לעצמך וכיוצא בעניינים אילו ואם לא כתב לו אינו יכול לדון עמו שהרי אומר לו אין אתה בעל דיני : אף על פי שכתב לו כך אינו אלא שליח וכל מה שיזכה בו הרי הוא של משלחו שכך פוסק שם והילכתא שליח שוייה : וכל ההוצאות שיוציא השליח על דין זה שהורשה בו הרי זה המשלח חייב בהם שכך כותבין בהרשאה כל מה שתוציא בדין זה עלי לשלמו : אמ׳ אביי אם הקנה לזה המורשה שליש או רביע ממה שיש לו ביד חבירו הרי זה דן על הכל הואיל ודן על חלקו והרי הוא בעל דינו בחלקו דן על הכל :

דף כח גרסינן בפרק השולח אמר אביי קבלנו מרבותינו בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ואם יש שם פירות בקרקע מתוך שיש לו לדון על הפירו׳ שהרי הן שלו דן על העיקר ואין צריך הרשאה מאשתו שאם אין לו קרקע אין לו פירות : בפרק הגוזל קמא

דף קד רבי יוחנן ורבי אלעזר אומרים מי שהיה לו ביד חבירו פקדון או מלוה בין מטלטלין בין מעות ועשה שליח בעדים להביא לו

הרשות ביד זה שהוא אצלו אם רצה ליתן נפטר ואינו חייב באחריותו שהרי נתן לשלוחו ואם לא רצה ליתן אינו נותן שאין זה בעל דינו עד שיבא בהרשאה על הפקדון : גרסינן בפרק שבועת העדות אמ׳ רב כל הבא בהרשאה הרי הוא בכלל ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו ומפרש רבינו יצחק דווקא בט״ס ובעל טענות אבל מפני אדם שהוא רחוק אין כאן אלא מצוה : התובע את חבירו בדין במטלטלין או במעות שהפקיד אצלו וכפר בו אינו יכול לכתוב הרשאה עליו שנמצא זה כמשקר שהוא אומר לו הרשתיך במה שיש לי ביד פלוני וכבר אמר פלוני שאין לו אצלו כלום כלשון אחרון דנהרדעי שאומר בפר׳ מרובה שהרי סוגיות התלמוד דבכורות פרק יש בכור ודפרק שבועת העדות סוברת כך ואין הלכ׳ כלשון הראשון דנהרדעי שאומ׳ שאין כותבין הרשאה במטלטלין דגזליה אפי׳ לא כפריה משום דרבי יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים מהן שניהם אין יכולי׳ להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו: כתב רב חננאל עכשיו נהגו לכתוב הרשאה אף אמטלטלין דכפריה ואין חוששין לטעמא דמחזי כשקרא שאומר בלשון אחרון ולא ידע הטעם ונראה הטעם משום דמקשה כן בפרק הכותב האי אשרתא דדייני דמיכתבא מקמי דמסהדי סהדי אחתימת ידייהו פסולא משום דמחזי כשיקרא ומתרץ שם דלמחזי כשיקרא לא חיישינן מדרב נחמן וכן בפרק כל הגט ׳ ואף על פי שיש חלוקין במיחזי כשקרא כי ההיא דפרק גט פשוט אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו ואי לא לא כתובו יומא דקיימיתו ביה משום דמיחזי כשיקרא מכל מקום יש לדמות זה לההיא דהכותב לקיים המנהג ׳ ולפי מסקנא זו בשבועת העדות שמקשה מההיא דנהרדעי היה יכול לתרץ דליתא כאשר ביארנו אלא לפי דבריו משיב לו וכן מפרש רבי׳ יצחק דליתא קושיא שמקשה מקיום בית דין לדברים אחרים דדוקא בקיום בית דין חיישינן למחזי כשקרא ולא במקומות אחרים ולפיכך בפרק שני דכתובו׳ שמביאה על קיום בית דין אינו אומר שם דליתיה: מ׳ שנתחייב לו חבירו שבועה אינו יכול להרשות אחר עליו להשביעו שאין שם דבר שיקנה לו ואין אדם מרשה על תביעת דברי׳ שאין הדברים נקנים ׳ אלא על תביעת ממון : מי שהיו לו מעות פקדון ביד אחר ורצה להרשות שליח להביאו אין קניין מידו מועיל בזה שאין המטבע נקנה בחליפין אלא כיצד עושה נותן לו קרקע כל שהו ומקנה לו המעו׳ על גבה כדי להוציאו בהרשאה זו והולך ודן עמו ומוציאו כך המסקנא בפרק הגוזל קמא : היתה לו מלוה ביד אחד אינו יכול לכתוב הרשאה עליו ואפילו היה החוב עליו בשטר מפני שמלוה להוצאה ניתנה ׳ ואין אדם מקנה לחבירו דבר שאינו בעולם ׳ ואין לו דרך שיקנה אדם בו חוב אלא במעמד שלשתן או בהקנאת שטר החוב עצמו בכתיבא ובמסירה מפני שהוא מקנה השיעבוד שבו ׳ ראיה לדבר שאין אדם יכול להרשות על מלוה כדאמרינן בפרק אף על פי מתנת שכיב מרע שכתוב בה קניין הרי היא כמתנת בריא והרי היא כמתנת שכיב מרע כמתנת ש״מ שאם אמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני משמע דמכח בריא אינו יכול להקנותו אפילו בקניין וכן נמי אמר בפרק מי שמת שכיב מרע שאמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני מה שאין כן בבריא משמע אפילו בקניין שדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ואין צריך בו קניין ׳ ואפילו קנין אגב אינו מועיל בזו בבריא בדבר שאינו בעין כדאיתא בפרק מי שמת למימרא דליתיה בבריא

ליתיה

ליתיה בשכיב מרע דהא הלואתו לפלוני דליתיה בבריא ואיתיה בשכיב מרע ומתרץ דאיתיה בבריא במעמד שלשתן ולמה הוצרך לזה יאמר דאיתיה בבריא בקניין אגב אלא ודאי אינו מועיל : ועל כל זאת אומר רבינו יצחק ברבי שמואל שתקנת הגאונים עיקר ויכול להרשות על מלוה דמסיק בפרק מרובה דשליח שוייה ונהי דאין יכול להקנו׳ הלואתו כשנותנה שליח יכול לעשות שזהו לעצמו ועל כרחינו כן הוא שאין טעם הרשאה תלוי בקניין דהא קיימא לן כאיכא דאמרי דאמטלטלי דגזליה כי לא כפריה כתבינן הרשאה כמו שפסקנו למעלה אף על פי שאינו יכול להקנותם כמו שאין יכול להקדישם דקיימא לן כרבי יוחנן דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקיש כדמשמע פרק קמא דבבא מציעא שמקשה ממנו על דברי רב ׳ נמצא שכל זמן שקניין מועיל אם הוא בעין כותבין הרשאה עליו אבל מטבע שאפילו אם הוא בעין אין בו קניין כי האי גוונא אמרינן דלא כתבינן הרשאה ועוד תקנו הגאונים שכותבין בהרשאה והקניתי לו ארבע אמות קרקע בחצרי ואף על פי שאין לו קרקע ופירשו הקדמוני׳ שאין לך אדם שאין לו ארבע אמות בארץ ישראל ודבר רעוע הוא זה מאד שהרי אותו חלק אינו ברשותו וגם בפרק הזהב אומר התלמוד ולקניניהו ניהליה אגב קרקע ומתרץ שאין לו קרקע : ומפרש רבינו תם שדבר זה מועיל מטעם הודאת בעל דין דמועיל כמאה עדים והרי הודה שיש לו קרקע ואין לחוש דמיחזי כשקרא שהרי מצינו בפרק מי שמת שכיון שהודה איסורא גיורא שהמעות שהפקיד לרבא שהם של רב מרי בנו הוצרך רבא ליתנו לרב מרי אף על פי שהיה משקר וגם טעם זה אינו כל כך הגון למבין : וכתב רבינו משה על זה כי הגאונים עצמם שתקנו תקנה זו אמרו שאין אומרים בה יקוב הדין את ההר ואינה אלא כדי לאיים על הנתבע אם רוצה לדון בהרשאה זו וליתן נפטר ׳ ולמה יפטר שאין זה הבא בהרשאה זו הרעועה פחות משליח שעשאו בעדים שהזכרנו למעלה׳ אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו אין כופין אותו ליתן לו ולא לישבע עד שיבא בעל דינו : ובמלוה על פה שכפר בה לא תקנו שיכתבו עליו הרשאה : עוד הורו הגאונים שמי שהרשה ורצה לבטל השליחות ולהרשות אחר הרי זה מבטל מאחר דקיימא לן דשליח שוייה : ואין למורשה לכתוב הרשאה לאחר שזה אומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ואם נתן לו רשות בזה הרשות בידו : הבא בהרשאה שמחל לזה הנתבע או שמכר לו או שמחל לו על השבועה או שעשה עמו פשרה לא עשה ולא כלום שהרי אומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי לפיכך אם התנה עמו בין לעוות בין לתקן אפילו מחל לו על הכל הרי זה מחל : ראובן שבא בהרשאה ותבע שמעון אין שמעון יכול לדחותו ולומר לו שמא המשלח אותך הרשה אחר ובטל שליחותך שהרי ראובן אומר לו תן לי הפקדון שיש לי בידך וזו הרשאתי תהא אצלך ׳ ואם המפקיד הרשה אחר הרי הפסיד על עצמו ושמעון פטור שהרי בהרשאתו נתן : ראובן הבא בהרשאת שמעון ותבע לוי ואמר לוי לא היו דברים מעולם אבל יבא שמעון ששלח אותך וישבע ויטול מוציאין הממון מיד לוי ויהיה מונח בבית דין עד שיבא שמעון וישבע ויטול וכן כל הדברים שתולה לוי בשמעון ידון עם ראובן ויהיה הממון מונח בבית דין עד שיבא שמעון וישאל ויש לראובן להחרים על מי שטוען טענת שקר כדי לעכב את הממון ׳ נתחייב לוי שבועה אינו יכול לעכבו ולומר איני נשבע עד שאחרים בפני שמעון על מי שטוען שקר עלי שאין זה החרם אלא תקנה קלה שתקנו הגאונים האחרונים כדי שיכונו בעלי דינין את טענותיהם ואין מעכבין שבועתו של זה מפני תקנה זו הקלה : רבינו יעקב היה נוהג לשלוח

הרשאה על ידי גוי מדקאמר בפרק קמא דקידושין גבי נמכר לגוי מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי ניהו חליפין למדנו דבשאר דברים מועילין חליפין לגוי ׳ וצריך להזהר שלא לכתוב בהרשאה שביד גוי וקנינא מיניה דאין שליחו׳ וזכייה לגוי אלא וקנה הגוי כתבינן ואף על גב דאמרינן במרובה והלכתא שליח שוייה ואין שליחות לגוי אינו אומר שליח שוייה אלא לעניין שלא יוכל לעכבו :

הילך הם דיני השתוף

כשירצו השותפין להשתתף במה יקנה כל אחד מהן ממון חבירו להשתתף בו ׳ אם במעות נשתתפו יביא כל אחד מהם מעותיו ויטילו אותם לכיס אחד ויגביהו שניהם את הכיס ׳ אבל אם כתבו שטר והעידו בעדים אף על פי שקנו מיד שניהם שיביא זה מנה וזה מנה וישתתפו שניהם בהם לא קנו ועדיין לא נעשו שותפין שאין המטבע נקנה בחליפין ׳ לפיכך אם נשתתפו בשאר המטלטלין כיון שקנו מידו שיביא זה חביתו של יין וזה יביא כדו של דבש והרי נשתתפו בהן נעשו שותפין בהן ׳ וכן אם שכרו מקו׳ בשותפות והניח זה חביתו וזה כדו שנשתתפו בהן הרי אילו שותפין ׳ כללו של דבר בכל הדרכים שקונה הלוקח באותן הדרכי׳ עצמן קונים השותפין זה מזה הממון המוטל ביניהם להשתתף בו : האומנין שנשתתפו באומנות לומר מה שירויחו בתפירה או באריגה שיהא לאמצע אף על פי שקנו מידם אין כאן שותפות כלל שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם : בפרק מי שהיה נשוי אמר שמואל השותפין שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים וזה שלש מאות ונתעסקו כולן בממון ובשערי רב אלפס כתוב שאף אם נתעסק האחד בממון כך הדין שאם פחתו או הותירו השכר או הפחת ביניהם בשוה לפי מניינם ולא לפי המעות ומפרש רב המנונא אפילו לקחו מהן שור לחרישה שאם היו חורשין בו שאין חלקו של זה מועיל כלום בלא חלקו של זה הדין פשוט בזה שיהיה השכר לאמצע ׳ ואם אירע מעשה ששבח בבשר וטבחוהו אף על פי שמתחלק לאבריו השבח או הפחת לאמצע ויכול להיות הטעם דדוקא מפני שמתחילה נשתתפו ליקח מהן שור לחרישה ששם הדין פשוט שיהא השכר לאמצע ורבי׳ משה כתב אף לקחוהו מתחילה לטביחה כך הוא הדין ׳ והלכה כרב המנונא דתניא כוותיה שנים שהטילו לכיס אחד זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע ואינו מחלק באיזה עניין שיהיה ואף על פי שרבה דוחה אותה ומחלק בה אין לסמוך על דיחוים : ומסקינן שם במה דברים אמורים שנשאו ונתנו במעות שנשתתפו בהם אבל אם המעות קיימין ועדיין לא הוציאו אותם ופחתו או הותירו מחמת המטבע ששינהו המלך חולקין השכר וההפסד לפי המעות : במה דברים אמורים בסתם אבל אם התנו ביניהם הכל לפי התנאי׳ וכן אם התנו שיעמדו בשותפות עד זמן קצוב אין אחד מהם יכול ליטול חלקו לא בקרן ולא בשכר עד סוף הזמן אבל אם בשתתפו סתם חולקי׳ כל זמן שירצ׳ אחד מהם׳ הנותן ממון לחברו שילך בו למדינת פלונית לסחורה או לקנו׳ לו פירות או לישב בו בחנות אינו יכול לחזור בו ולהחזיר הממון ביד השותף עד שילך למקום שהתנו ויחזור או עד שיקנה אותן הפירות וימכור או עד שישב בחנות שזה כמי שקבע זמן הוא אמנם כתב

רבינו

פס דף קמ״ח
והסוגיא כתו׳ פס דלעיל
בעמוד שבסמוך
דף ז
דף מ׳
דף קנ״ט
בבב״ג דלעיל
בחייתו׳ דלעיל
למרובה דף ע׳
דף ע
כדלעיל בעב״ב ירחין לו זכייה מבואר בפ׳ איזהו כסף דף ע״ב ולעיל דף קס״ח ע״ד
בחיי׳ פר׳ דסלוחין פותפין כל הסוגיא דף תל״ח
כמבואר לעיל דף קכ״ח ע״ב
מבוארו׳ לעיל בדף קכ״ו וקכ״ז
כדלעיל דף קכ״ח ע״א
דף כ ב
דף ג״ג דלעיל
כס״ד דלעי׳ דף תל״מב
בדף ג״ג דלעיל
בחייתוני דלעיל כל הסוגיא עד כוף וכן בהלכות כל המקבל דף ק״ב

רבינו יצחק בכתב ידו כי המקבל יכול לחזור בו כשאר כל — וכן כתו׳ כר׳ המקבל דף ק״ה בר״ה הכי
פועל׳ אבל שנים שקבלו עסק מן בעל הבית לזמן קבוע פסק
רבא בפרק המקבל שאם אמר אחד מן השותפין לחברו נחלוק — דף ק״ה
הריוח יאמר לו חברו הריוח משועבד לקרן למלאותו אם יארע
בו הפסד ואם יאמ׳ נחלוק הריוח והקרן יאמר כל הקרן משועבד
זה לזה שאם יפסידו בחצי העסק הריוח שבחצי האחר ימלאהו
ואם יאמ׳ לו אני אשלם הפסד לך מן הריוח שבחצי שאטול יאמ׳
לו האחר מזל של שנים טוב יותר ובזה הטעם האחרון לבד היה
די שיכול לעכב שלא יחלוקו כלל עד זמן שקבעו לבעל הבית׳
ושמא כך הדין בשני פועלים שקבלו עליהם לעשות מלאכה
אין האחד רשאי לחזור שלא מדעת חברו אף על פי שכל פועל
יכול לחזור אפילו בחצי היום וטעם לדבר דדוקא אצל בעל
הבית הם פועלין אבל זה אצל זה הם
שותפים׃ המשתתף עם חברו בסתם אל — בחיו׳ ריש פרק ת׳ דשלוחים ושותפין דף תל״ב
ישנה ממנהג המדינה באותה סחורה ולא
ילך למקום אחר ואל ישתתף בה עם אחרי׳
ולא יפקיד אותה ביד אחרים ולא יתעסק בסחורה אחרת ולא
ימכור בהקפה אלא דבר שדרכו להמכר תמיד בהקפה אלא
אם כן התנו בתחילה או שעשה מדעת חברו עבר ועשה שלא
מדעת חברו ואחר כך הודיעו ואמר לו עשיתי כך וכך והסכים
למעשיו הרי זה פטור ואין כל הדברים האלה צריכין קניין אלא
בדברים בלבד׃ בירושלמי גרסינן תני
הנותן מעות לחברו ליקח בהן פירו׳ למחצית — בפרק איזהו נשך דף ע״ב ומביאו׳
שכר ולא לקח אין לו עליו אלא תרעומת — בהלכות שם דף כ״ז
אמר רבי יצחק הדא אמרה המבטל כיס
חברו אין לו עליו אלא תרעומת וכן ספינתו וחנותו אבל המבטל
שדהו חייב פירוש שזה אינו תלוי בדעת אחרים כי אם בטורח
עצמו׃ בפרק הגוזל קמא גרסינן תנו רבנן הנותן מעות לשלוחו — דף ק״ב כל הסוגיא
ליקח מהם חיטין ולקח מהן שעורי׳ שעורי׳ ולקח מהן חטין תני
חדא אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ותניא אידך אם
פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע א״ר יוחנן לא קשיא
הא רבי מאיר דאמר שינוי קונה הילכך הותירו הותירו לו והא
דקתני הותירו לאמצע כרבי יהודה דאמר שינו׳ אינו קונה
כשאינו מתכוין לקנות כמו גבי צבע ששינה בצבע שאמרו לו
רבי אלעזר אומר כולה רבי מאיר היא והא דקתני הותירו לו
כשציוהו לקנו׳ לצורך אכילה שזה שינוי הוא והא דקתני הותירו
לאמצע כשצוהו לקנות לצורך סחורה שאין זה חשוב שינוי שכך
ירויח בזה כמו בזה ומ״מ אם פחתו פחתו לו שהרי אומר לתקן
שלחתיך ולא לעוות׳ הילכך המסקנא כך היא שהנותן מעות
לחברו למחצית שכר ואמר לו לעשות מהן סחורה בחטין ולקח
מהן שעורים אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע בין
לר׳ אלעזר בין לר׳ יוחנן דרבי יוחנן מעמידה כרבי יהודה ובפר׳
הגוזל קמא פוסק כרבי יהודה׃ מתוך כך — דף ק״ב
פוסק רבינו יצחק שיכול אדם להלוות — בתוס׳ שם בר״ה אם כיתתו
לחברו מעות בהיתר למחצית שכר שיהא
כל האחריות על הלוה ויאמר לו חצי השכר יהא שלך ומהחצי
שלי תעכב העישור או פחות או יתר כפי הענין לשכרך ויאמר
לו שילוום על משכונות של כסף ושל זהב שאין להם שמירה
אלא בקרקע וישימם בקרקע ועתה אם הלוום בענין אחר אם
פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע כמו שהתנה בחיטין
ולקח שעורין ואין בעניין זה איסור ריבית ליחשב קרוב לשכר
ורחוק להפסד מאחר שאם היה עושה מה שצוה לו היה קרוב
לזה ולזה וגם אינו נחשב גזלן במה ששנה ממונו לדבר אחר
שאם היה זה נחשב לגזלן לא הייתי אומר הותירו לאמצע אלא
ודאי נחשב לעניין זה כשליח גמור מאחר שאין מתכוון לגזול
אלא מתכוין לטובת הבעלים כדי שישתכרו בדבר׃ כתב רב

אלפס דלא אמר לרבי יהודה הותירו לאמצע אלא כשנתן מעו׳ — שם דף ל״ו
בשותפות למחצית שכר כאשר בארנו אבל אם לא נתן בתורת
שותפות אם הותירו הותירו לבעל המעו׳ כאשר בארנו למעלה׃ — בדף קי״ז ע״ב
בפרק אלמנה ניזונת גבי ההיא כאן שנה רבי הכל לבעל המעות — דף צ״ח
פסק רבינו יצחק על ראובן שמינה את שמעון לקבל מעותיו — בתו׳ שם כל הסוגיא
מיד הגוי וטעה בה׳ דינרים שהכל לשליח אפילו טעה הגוי
מעצמו ורבינו יעקב היה פוסק דחולקין כרבי יוסי דהא מעות — שם
כדבר שיש לו קצבה ואומר רבינו יצחק דלא שייך כאן חולקין
ואין דבר זה דומה לשאר טעות שבא על ידי המעות של בעה״ב
כגון שהוסיפו לו אחת יתרה שסבור שהמעות שוות כל מה
שנתן לו אבל כאן דבר בפני עצמו הוא וגם אם היה המקבל
רוצה היה יכול להחזיר בטעותו וגם הגוי אם היה נזכר לא היה
חוזר כי אם על המקבל לפיכך הכל לשליח וכן פירש רבינו
שמואל לפני רבינו שלמה וכבר בארנו על שארית ישראל — בתחילת כתו״ל סימן כ׳
שאין להם להטעות שום ברייה לא גוי ולא ישמעאל׃ תניא
בתוספתא דבבא מציעא הנותן מעות לחברו ליקח בהן פירות — פ״ד דף קי״ב
למחצית שכר רשאי ליקח לעצמו מאותו המין וכשהוא מוכר
לא ימכור שניהם כאחד אלא מוכר אילו בפני עצמן ואילו בפני
עצמן ולא יקח לעצמו חיטין ולחברו שעורין
אלא או כולן חטין או כולן שעורין׃ אחד מן — מהמיימו׳ פ״ה דשלוחי׳ ושותפין דף תל״ב
השותפין שאומר נוליך סחורה למקום
פלוני שהיא שם ביוקר הרי חברו מעכב עליו אף על פי שקבל
עליו כל אונס או כל פחת שיבא שהרי אומר לו אין רצוני
שאתן מעותי שבידי ואהיה רודף אחריך לדין להוציא מידך
וכן כל כיוצא בזה׃ בפרק המקבל מעשה באחד שקנה קרקע — דף ק״י
העומד על הנהר לזורעו ירק ונתן לבעל הקרקע מעות כך וכך
בחכירותו ואירע כך שהעליונים סכרו את הנהר וסבבוהו דרך
אחרת ופסק רבא שמכת מדינה הוא כי רבים הפסידו בדבר כי
אין ירק מצליח אלא במקום לח לפיכך מנכה לו מן הדמים׃
דבר הידוע לשני שותפין אף על פי שהוא ברשות אחד מהם
אינו יוצא בחזקתו של שני כל ימי השותפות ואינו יכול לטעון
שלקחו הימנו או שנתן לו במתנה ונאמר לאח׳ המוציא מחבירו
עליו הראיה אלא הרי הוא בחזקת שניהם עד שהמחזיק בו יביא
ראיה כדאיתא בתחילת בבא בתרא׃ אחד מן השותפין שבא — דף ג׳ וכן כ״ב דף מ״ב
לחלוק שלא מדעת חבירו חולק בפני שלשה ואפילו הן
הדיוטות כדאיתא בפרק אילו מציאות ובלבד שיהו נאמנים — דף ל״א ול״ב
וידועים בשומא ואם חלק בפחות משלשה לא עשה כלום׃
במה דברים אמורים כשחלקו פירות אבל אם היו מעות
כחלוקים הם כדאיתא בפרק איזהו נשך ויש לו לחלק שלא — דף ס״ט
בפני בית דין ומניח חלק חבירו בבית דין׳ במה דברים — שם
אמורים כשהיו המעות כולן מטבע אחד ושוין אבל אם אינם
שוין הרי הן כפירות ואין חולקין אותן אלא בבית דין׃ אמרינן — פ״ק דף ב
בבכורות ובסנהדרין אסור להשתתף עם עובדי ע״ז שמא — כ״ד מיתו׳ דף כ״ג
יתחייב לו שבועה וישביענו ביראתו והתורה אמרה לא ישמע
על פיך׃ פסק רבינו יעקב שאם נשתתף שבועה עצמה מותר — בתו׳ שם כל הס׳
לקבל ממנו מפני שהוא כמציל מידם׃ ובפרק בתרא דמילה — דף כ״ח
משמע שרבים לא היו נזהרי׳ בזה מדקאמר אבוה בר איהי תיתי
לי דלא עבדי שותפות עם גוי׳ ועוד דבזמן הזה הם נשבעים
בקדשים שלהם והם ודאי אין תופסין בהן אלהות אף על פי
שמזכירין שם שמי׳ עמהם לא מצינו שיהא
אסור לגרום לאחרים לשתף׃ הורו הגאונים — וכן הביא מהמיימו׳ בסוף פ״ה דלעיל
שאחד מן השותפין או מן המתעסקין שמת
בטלה השותפות או העסק אף על פי שהתנו לזמן קבוע שכבר
יצא הממון לרשות היורשין שיתוף ממון בממון הוא קרוי — בשערי הלכם שער ע״ח
שותפות בין שיתעסקו שניהם בממון בין שיתעסק האחד לבדו
ואם פחתו או הותירו השכר וההפסד לאמצע׳ ויש להם
להתנות

לעיל כ"ע יג'
להתנות בשכר ובהפסד בכל מה שירצה כאשר ביארנו: ואם יטעון השותף מאורע שאירע בממון השיתוף הרי דינו כשומר שכר להתחייב בגניבה ואבידה ולהפטר מן האונסין דא' שמוא

דף מ"כ
בפרק חזקת הבתים השותפין נעשין שומרי שכר זה לזה ודין שומרי שכר וחיובן ופטורן ביארנו בהלכות

קמן בקימן ט"ט
בשער ד' לעיל כל הקונה עד סוף
שכירו: ויש שיתוף שני שכל הממון משל אחד ונותנו לחבירו להתעסק בו להיות הריוח לשניהם והרי זה השותפות נקרא עסק ואמרי נהרדעי

דף ק"ד
בפרק המקבל העסק חציו מלוה וחציו פקדון שעשו חכמים בזו תקנה טובה לשניהם שאם היה כולו כדין מלוה היה הריוח וההפסד לזה כעין כל ההלואות ואם היה כולו כדין פקדון היה הריוח וההפסד לבעל הפקדון כשאר כל פקדונות לכך תקנו שיהא חצי מלוה והרי המתעסק חייב באחריותו אף על פי שאבד באונס והשני בתורת פקדון להיות באחריו' בעל הממון ואם נאנס אותו החצי של פקדון אין המתעסק חייב לשלם לפיכך יהא שכר זה החצי אם הרויחו לבעל המעו': ולפי תקנה זו היא איפשר שיהא השכר או ההפסד של כל הממון לאמצע בשוה שאם אתה אומר כן נמצא בעל הממון נוטל שכר חצי מעותיו שהם פקדון ואינו עושה כלום אלא זה המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלוהו ונמצ' באין לידי אבק ריבית לפיכך אין מתקיים שיתוף זה עד שיקבל עליו בעל הממון אחד משלשה תנאים אילו: התנאי הראשון שאם ירצה ליטול החצי מה שירויח צריך שיקבל עליו שאם יארע הפסד בעסק שיהא אחריות ההפסד עליו משני שלישי העסק שיהו כדין פקדון ושליש העסק יהא כדין מלוה להיות באחריות המתעסק ואם ירויח נוטל המתעסק החצי בשכר ומה שהוא נוטל בשכ' יותר מן השליש הרי הוא לשכר עמלו שטרח בשני שלישי העסק שהן פקדון: התנאי השני שאם ירצה בעל הממון שיהא העסק לעניין ההפסד כדיני חצי מלוה וחצי פקדון צריך שלא יטול בריוח כי אם השליש והמתעסק יטול שני שלישי הריוח ומה שמתעסק נוטל בשכר יותר ממחצה הוא לשכר עמלו שטרח בחצי שהוא פקדון' ונראין הדברים שתנאי שני זה אפילו בלא שום תנאי כך הדין כמו שאמרו נהרדעי דבריה' בסתם העסק חציו מלוה וחציו פקדון אלא אם כן שינו הדברי'

דף ק"ד
דף ס"ח וס"ט
על פי תנאם וכן פי' רבינו שלמה בפרק המקבל ושני תנאים הללו שבארנו פירשם רבא בפר' איזהו נשך: התנאי השלישי הוא שיתן בעל הממון למתעסק שכר טרחו בכל יום מן החצי שהוא פקדון כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנה כמו

ס"ח ובתוספו' שם ואו' יותר כד"ה ונותן
ששנינו במשנת אי זהו נשך ומפרש לה כן בגמר' שאומדין כמה אדם רוצה ליתן שיבטל ממלאכה שהוא עושה ולעשות מלאכה קלה כזאת' וכשיתן את השכר אז יהיה העסק שוה

שם דף ס"ט
בדף ב"ח דלעיל
לשניהם בין בריוח בין בהפסד' ופי' רב אלפס שזה השכר הוא שאמר רבי מאיר בברייתא כמה שכרו בין במרובה בין במועט כלומר לפי כובד המלאכה שהיה מתעסק בה הן גדולה הן מועטת והרי זה סתם במשנה ומחלוקת בברייתא' והלכה כסתם

פרק ד' דב"מ דף קי"ב ע"ב
משנה ובתוספתא משמע בפירוש דמשנה דאיזהו נשך רבי מאיר היא דמסיי' בה דברי רבי מאיר וכדברי רבי שמעון שונה נותן לו שכרו משלם אבל אינו דומה עושה מלאכ' ליושב בטל'

בתו' דלעיל כל הקונה
ורבינו יצחק פירש להפך שדברי רבי שמעון הוא כמה אדם רוצה ליטול שיבטל ממלאכה שהיה עוסק בה ולעשות מלאכה כזאת אבל בפועל בטל דרבי מאיר הוא היושב ובטל לגמרי'

דף ל' ול"א
ובזה מתיישב בפרק אילו מציאות גבי משיב אבידה שנוטל כפועל בטל ושם אין ליטול שם שכר על השבת אבידה דאפי'

שם דף ל"ב
לרבנן שאומרי' טעינה בשכר זה טעינה ומטעם שאומ' שם דא"כ

כמ"ב לקמן
ליכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה (לבסוף חזר רבינו

דלעיל
שמשון ופירש שבפר' אילו מציאות פירוש ראשון עיקר והיא דאבדה אין קשה כלום דלמה לא יטול שכר טורח השבה מאחר שהוא פטור מהשבה הואיל והוא במלאכתו ומפסיד סלע ועל

דף ל"א
כרחנו כך משמע בפרק אילו מציאות על הגמרא שאומר נותן לו כפועל בטל שמקשה והא לאו בטל היא שהרי יש טורח בהשבתה ולמה את אומ' שנותנין לו כיושב בטל לגמרי ומתרץ כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה ונותנין לו יותר

דלעיל דף ב"ח
מיושב בטל לגמרי' אבל בפ' איזהו נשך מתיישב פי' רבי יצחק יותר מדקאמ' התם מעות ליקח בהם פירות דנפיש טירחא אימא לא תסגי ליה כפועל בטל ולפירוש ראשון הרי הוא נוטל כל

שם
דינו:) לפיכך כיון שסתם לנו המשנה כר' מאיר אין הלכה כר'

שם
יהודה שאמר אפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו' ועוד יש טעם שני שאין הלכה כרבי

דף ס"ט
בתו' שם כד"ה חלה
יהודה שהרי אנו אומרים בפרק איזהו נשך ששיטה אחת תפסו רבי יהודה ורבי יוסי ורבן שמעון בן גמליאל ורבינו חננאל קבל מהגאונים שבכל מקום שאומר התלמוד בעניין זה אין

דף ס"ח
הלכה כמותם: שנינו בפרק איזהו נשך שאין שמין עגלים וסייחים למחצה לומר הם שוין עתה עשרה דינרין תגדלם שנה אחת או שנתים וקבלם עליך למחצית שכר ולמחצית

בעמוד סכמוך
הפסד אם ימותו מן הטעם שבארנו למעלה אלא אם כן נותן

שם דף ס"ט
שכר בחצי שהוא בתורת פקדון' ומפרש בגמרא ששוין רב ושמואל שצריך שיקצץ לו שכר דינר יתר על חצי הריוח או שיהא ראש העגל כולו למתעסק יתר על חצי הריוח: וגם מכאן ראיה שאין הלכה כרבי יהודה שאומר שדי בטיבול בציר או

עיין בתו' דלעיל
בגרוגרת אחת אף בגידולי בהמות כמו שמפרש בפרק איזהו

דף ס"ח) שם
נשך' וגם דלא כרבי שמעון שאומר נותן לו שכרו משלם וחולק על רבי מאיר ורבי יהודה' אבל כרבי מאיר יכולין

שם
לסבור שהוא אומר בין מרובה בין מועט בכל מה שיתן רק שיהיה ניכר שכר ודי בדינר או בראש העגל ומפני כך לא שנה רבי מאיר בדבריו כפועל בטל מאותה מלאכה שבטל ממנה לפי שבא לפסוק גם באדם שאין לו מלאכה אלא זו שמתנהג תמיד לגדל בהמות אחרות לחצי שכר וכיוצא בזה ומשמעינו מתוך לשונו שבכל מה שיתן לו בין רב בין מעט רק שיהא ניכר שכר שדי בכך הילכך די בדינר או בראש עגל באשר בארנו: במה דברים אמורים שצריך דינר או ראש עגל באדם שאין לו בהמות משלו אבל

שם דף כ"ט ועיין שם בתו' בד"ה דלמרי
יש לו בהמות משלו והו' צריך לטרוח לפני בהמותיו אין טרחו נוסף בשביל בהמות אחרות שהרי אומר העולם במשל באותו טורח שאתה מגבל סובין ושעורים לפני שור אחד אתה יכול לגבל לפני שנים

שם
בזו אמר רב מותר שליש הריוח בשכרך ועד שליש נחלק בנינו מותר אף על פי שפעמים שאין מותר שליש והלכה כרב

שם דף ב"ז כל הקונה
באיסורי' ומכאן פסק רב אלפס שמשנתנו שפוסקת כפועל בטל במה דברים אמורים באומן שהייתה לו מלאכה אחרת ועכשיו כשיושב בחנות אין יכול לעסוק במלאכתו כדתניא

פ"ד דב"מ דף קי"ב ע"ד
בתוספתא המושיב חבירו בחנות למחצית שכר אם היה אומן לא יעסוק באומנותו לפי שאין עיניו על החנות בשעה שהוא עוסק במלאכתו אבל באדם שיש לו עסק משלו כיוצא בזה שנתנו לו אין צרי' כ"כ כמו שבארנו דברי רב: ככל מה שפסקנו

בשער ח'
בדיני השיתוף שבארנו. פסק רב אלפס

בפרק המקבל דף ק"ד ובפרק איזהו נשך דף ס"ח וס"ט
בשערים שלו' וגם מתוך דברי רבי שלמה מוכיח כן רק שבמעט שינה רב אלפס בדבו' התנאים שפירש רבא בפרק איזהו נשך

שם
ובמה ששינה חולקין עליו רבינו שלמה ורבינו יעקב ורבינו יצחק שכל ישראל שותין מימיהן ותופסין עיקר כאשר בארנו:

בב"מ דסלוני' ושותפי' דף ית"מג
בדין שנחלקו רבינו משה ורבותיו בהתנו שיטול המתעסק שלשה חלקים מן השכר ובעל המעות רביע אין אנו מודים לא

כדברי

כדברי זה ולא כדברי זה אלא גם בזו החצי מלוה והחצי פקדון ומה שהמתעסק נוטל בשכר יותר מן החצי הוא לשכר עמלו שטרח בחצי פקדון וכל רבותי׳ שוין בדבר: השיב ר׳י בתשובה אחת לא יתכן בעיני להשביע מן הדין היורשין הנתבעין מה שהניח אביהם בירם בתורת ירושה ויכולין לעכב דברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר או לא שווייה ראה גם בלא שבועה

דין דברים העשויי׳ להשאיל ולהשכיר ושווייה ראה לקמן בקונן נ׳ה רף קכג ע׳א

אף על פי שטוענים שאינם יודעים אם היו שלו׳ אעפי שרבינו שלמה מחייב באינו יודע שבוע׳ היסת׳ שאני הכא שאין לנתבע לידע דלא קים ליה ליורש במאי דעבד מוריש׳ עד כאן דבריו: אם אירע מאורע בשיתוף העיסקא יש בזה ב׳ דינין חלוקין וביארם רב אלפס וזה לשונו: הדין האחד

בפרק הגוזל בתרא דף קי׳ת ובפר׳ קמא דכתובות דף י׳ב

יקנת מדבריו בתו׳ ריש פ׳ה רב׳ת דף מ׳ו בד׳ה דאפילו

בשערים שלו שער ש׳ח

הוא שיטען המתעסק שנאבד כל הממון באחד משני דרכי׳ הן ע׳ד ששומר שכר חייב בו כגון גניבה ואבידה הן ע׳ר שנתעסק מן הממון בעסק אח׳ שלא התנה בו כאילו שני הדרכי׳ מחייב עצמו בטענתו וחייב לשלם כל הממון משלו כמו שביארנו. בשיתוף ממון עם ממון שהשותף דינו כש׳ש וראשון ראשון נשבע שבוע התור׳ שכך היה כמו שטוען כי שמא נתעסק באותו ממון בדבר שיש בו ריוח ונתן עיניו בריוח לכך רוצה לשלם הממון שיהא כל הריוח שלו: והדין השני כגון שטוען שאירע בו דבר שאין מתחייב בו שומר שכר כמו אונסין נשבע שבועת התורה שכך היה ויפטר מן המחצית שהוא פקדון אבל החצי שהוא מלוה ישלם׳ ואם יטען אותו מאורע האונס בחצי הממון ישבע שבוע׳ התורה שכך היה ויחשב לו אותו מחצית מחצה מלוה ומחצה פקדון ויתחייב לשלם לו מחצית המלוה שהוא רובע הממון ורובע האחר שהוא בתור׳ פקדון נפטר ובמחצית הממון שנשאר יתעסק כבתחילה׳ עד כאן דבריו: במקום שמת הלוה ותבע המלוה ממונו מן היורשין ויש ביד המלוה שטר מקויים על העסק שנקרא שטר כיס׳ יש בזה שני דינין: הדין האחד הוא במקום שהממון בעין ועדיין לא נשתמש בו או שקנה בו פרגמטיא ראשונה ועדיין היא קיימת ולא החליפה באחרת דין הוא שיטול אותה בעל העיסקא ויגבנה כדאמר רבא בפרק המקבל שלכך נקראת עסק שתהא תמיד מזומנת להתעסק בה ותהשב כקרקע לגבות מן היתומים ולא כמטלטלין: והדין השני אם נשתנית הפרגמטיא ונתחלפה באחרת אין לו לבעל הממון לגבות מן היתומים כי אם המחצית שהיא בתורת מלוה אבל המחצית שהיא בתורת פקדון אינו גובה כי שמא אילו היה אביהם קיים היה טוען החזרתיו לך ואף על פי שהיה השטר ביד המפקיד היה נאמן הנפקד בשבועה במגו דנאנסו דנפטר מלשלם דקיימא לן בפר׳ המוכר את הבית המפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך להחזיר לו בשטר אם רוצה לישבע כדברי רבינו יעקב׳ או שהיה טוען שאבד באותן מאורעין שאינו חייב לשלם׳ ועל כן אין אנו רשאין לחייב היתומים במה שהיה אביהם יכול להפטר׳ ואפילו שבועת יורשין לא יעשו שלא מצינו שבועת היורשין כא לגבות ולא ליפטר: אבל במחצית המלוה לא היה יכול אביהם להיפטר לא בטענת אונס ולא בטענת החזרתיו לך דקי׳ל בפרק שבועת הדיינין המלוה את חבירו בשטר צריך להחזיר לו בשטר׳ אלא ישבע להם בעל הממון שהשטר בידו שאין לו בתביעה זו פחות מחצית ויטול מחצית המלוה ומטעם זה אמר רבא בפרק המוכר הבית שטר כיס היוצא על היתומי׳ נשבע וגובה מחצה ופירוש הדבר כאשר בארנו: עוד שם אמר רבא המתעסק שהפסיד וחזר וטרח עד שהרויח אינו יכול לומר לבעל המעות בא ונחשוב ההפסד שהפסדנו בתחילה ותפסיד בו מה שהיה ראוי להפסיד ונחשוב הריוח שהרווחנו באחרונה ותטול מה שאתה ראוי

גם אילו הדיינין שם בסוף שער דלעיל

בפרק המוכר את הבית דף ע׳

דף קד

דף ע

בתוס׳ שם בד׳ה סוף סוף ובפ׳ כל הנשבעי׳ בשטר דף מ׳ה

בפרק כל הנשבעין דף מ׳ה מ׳ח

דף מא

דף ע.

וכן תמצא׳ בפרק בתו׳ שם המקבל בד׳ה נשבע דף קה

להרויח בו כי אין לו אלא בריוח שהוסיף על הקרן מאחר שלא הודיעו מתחילה קודם שהרויח והרי זה אומ׳ לו מפני זה טרחתה להרויח קוד׳ שתודיעני שלא יקראוך מפסיד עסקין: האחין או שאר היורשי׳ שלא חלקו ירושת מורישן אלא כולם משתמשין בה ביחד הרי הן כולן כשותפין לכל דבר: ואמרי׳ בפרק מי שמת כי אחד מן השותפין או מן האחין שנפל לאומנת המלך הריוח לאמצע׳ חלה האחד ונתרפא מתרפא מן האמצע ואם חלה בפשיעתו מתרפא משל עצמו: שנינו בפרק כל הנשבעין ואילו הנשבעין שלא בטענת בריא אלא אפילו בטענת שמא השותפין והאריסין והאפוטרופין שמינו אותם בית דין על היתומין דגרסינן בפרק הניזקין אמר שמואל הלכה כאבא שאול שאומר שם מינהו אבי יתומים לא ישבע׳ וכן האשה שהיתה נותנת ונושאת בתוך הבית ובן הבית ומפרש שם למה תקנו חכמי׳ בהם שבוע׳ זו מפני שאילו מורי׳ היתר שכל מה שיקחו מנכסי בעל המעות ראוי הוא להם מפני שנושאין ונותנין וטורחים לפיכך תקנו חכמים שחייבין שבועה בטענת ספק כדי שיעשו כל מעשיהם בצדק ובאמונה: ואין כל אחד מאילו נשבע בטענת ספק עד שיחשוד אותן המשביען בשתי כסף שהן שתי מעין של כסף מלבד ההורא׳ כרב דתני רבי חנינא לסייעיה אבל אם חשדן בפחות מזה אין נשבעין: אני ראיתי שהשיב רבינו יעקב בתשובה אחת שהמלוה לחברו למחצית שכר אין יכול להשביעו בשמא שאינו מורה היתר לעצמו שהרי נוטל כל שכר טרחו: תנא איזהו בן הבית שיש לו להשביע בטענת ספק זה שמכניס פועלים ומכניס לו פירות אבל בן הבית שאינו נושא ונותן אלא נכנס ברגלו ויוצא בלבד אינו יכול להשביעו מספק: חלקו השותפי׳ והאריסין ונתגרשה האשה ונפרד מעליו בן הבית ושתק והלכו להם ולא תבעו להן מיד אינו יכול לחזור ולהשביעו בטענת ספק אבל אם היתה לו טענת ודאי משביעו עליה ומגלגל בה כל מה שירצה וכן אם נתחייב שבועה לאחר זמן בין של תורה בין של דבריהם כגון שנעשה לו שותף או בן בית פעם אחרת הרי זה יכול לגלגל עליו שלא גזלתני בשותפות זו שבינינו ולא כשהייתה שותפי או אריסי או בן ביתי וכן כל כיוצא בזה שכך המסקנא בגמרא׳ ומגלגלין אפילו מדרבנן אף בספק דתניא רבי שמעון בן יוחי אומר בפרק קמא דקידושין מה שבועה האמורה בפנים בבית הבחירה היא שבועת הסוטה עשה בו ספק כודאי אף שבועת ממון האמורה בחוץ עשה בו ספק כודאי ונראה לרבינו יצחק שאין מגלגלין בטענת ספק אלא בדבר הרומה קצת אמרת כגון אריסין ושותפין וסוטה שרגלים לדבר שאינה מקפדת בזנות שהרי קינא לה ונסתרה: פסקו הגאונים וכן פסק רבינו משה שהשותפין שחלקו ונשאר להם חובות אצל אחרים אינן יכולין להשביע זה את זה בספק שהרי חלקו והחוב שנשאר דבר ידוע הוא וכל מה שיפרעו יקח זה חלקו וזה חלקו מן החוב וכן אם נשאר להם מעות בכיס וכבר ידעו אותן ועדיין לא נטל כל אחד חלקו אין משביעין זה את זה שהמעות כחלוקים הם וכן אם עשו חשבון כל השותפו׳ ונשאר לאחד מהם אצל חברו דבר קצוב וידוע אף על פי שעדיין לא נטלו הרי חלקו אבל אם נשאר ביניהם כל שהו מן הפירות ועדיין לא חלקו אותן ולא ידעו משקלן או שנשאר ביניהם צד מן השותפו׳ שלא עשו בו חשבון ולא ידע אחד מהם כמה חלקו המגיעו הרי השותפות קיימת עדיין ומשביעין זה את זה: מי שתבע חברו אחר חלוקה אינו יכול להשביעו אלא על ידי גילגול כמו שאמרנו אבל יש לו להחרים סתם על מי שגזל כלום

במיימו׳ סוף פרק ח׳ דשלוחים ושותפין דף תל׳חד מתשמעות הירושלמי דפרק מי שמת דף י׳ז ע׳א וכפ׳ת דשקלים דף מ׳ו ע׳ב

בפ׳ שבועת הדיינין דף לט

דף קמד

שם

דף מ׳ה ובגמר׳ דף מ׳ח

דף נכ

סוף מתני׳ דלס

בגמ׳ דף מ׳ח

שם

שם דף מ

וכן בתוס׳ שם בד׳ה דמורע

שם

במתני׳ דלעיל

שם דף מח

דף כח

בתו׳ שם בד׳ה כנתרה

סוף פרק ט׳ דשלוחין ושותפין דף תו׳

שם ובהלכות כל הנשבעין דף ס

כלום כשהיה שותפו או אריסו או בן ביתו ולא יודה במה שגזל:

דף נ ד גרסינן בפרק מי שהיה נשוי אמר רב הונא שני אחין או שני שותפין שיש להם דין עם אחד ולא היה אחד מהן בעיר והלך אותו שנשאר לדון עמו מעשיו קיימין כאילו עשאו שליח אבל אם ישנו בעיר צריכין שניהם לבא:

כל ענין זה עד סוף המצוה מתשובת הגאונים:

שותף שטען על חברו שכך היה תנאי ביניהם והלא אומר לא היה תנאי זה מעולם או שטען שהקרן שלי היה כך וכך והלה אומר אינו אלא פחות מזה או שטען שכבר נתתי לך מן השותפות והלה אומר לא לקחתי או שטען שסחורה זו משלי והלה אומר משל אמצע וכן כל כיוצא בו בטענות אילו הרשות ביד התובע בשבועה · כיצד אם רצה התובע שלא ישבע השותף שבועת השותפין וישביענו היסת על הטענה שכופר בה ואומר לא היו דברים מעולם הרי זה משביעו ואם רצה מגלגל עליו כל אילו הדברים בשבועת השותפין ומשביעו בטענת ספק שלא גזלתני כלום כל ימי השותפות ושהיה בינינו תנאי כך וכך ושזו הסחורה שלך וכן כל כיוצא בזה: התובע שותפו להשביעו שבועת השותפין הנתבע אומר כבר חלקנו ולא נשאר לך אצלי כלום והתובע אומר עדיין לא חלקנו ולא עשינו חשבון או שאמר התובע חלקנו על מנת להשביע אותך שבועת השותפין בכל עת שנרצה ועדיין לא נשבעת ואתה מדחה אותי מיום ליום אינו יכול להשביעו בטענת ספק · אפילו אמר הנתבע כן חלקנו ונשאר לך אצלי וזה הנשאר אינו לא הוב שזקפ׳ עליו או פקדון והנחתו אצלי אף על פי שיש עדים שהיה שותפו אינו יכול להשביעו בטענת ספק ואינו יכול להשביעו היסת שכבר חלקנו או שלא נשתתפו מעולם ואפילו על ידי גלגול שאין משביעין היסת ולא מגלגלין אלא בטענה שאם יודה בה שישלם ממון וכזה הורו הגאונים בעלי הוראה: טען שעדיין שותפי אתה ונשאר לי אצלך כך וכך וזה אומר חלקנו ולא נשאר לך אצלי כלום או לא היית שותף מעולם הרי הנתבע נשבע שבועת היסת שאין לו בידו כלום ומגלגל עליו שלא גזלתי מעולם ואינו מגלגל עליו שלא היית שותפי או שכבר חלקנו מטעם שבארנו: טען שעדיין שותפין אנחנו ויש לי להשביעך בטענת ספק והלה אומר לא נשתתפנו מעולם והביא התובע עדים שהיה שותפו וחזר הנתבע אח״כ ואמ׳ חלקנו אין שומעין לו שהרי הוחזק כפרן לשבוע׳ זו וישבע שבוע׳ השותפין וכן כל כיוצ׳ בזה:

הלכות עבדים פ ג

מצות עשה לדון בדין קניין עבד עברי שנאמ׳ כי תקנה עבד עברי וכן במשנה תורה כי ימכר לך אחיך העברי ועיקרי הלכותיו בספרי ובקדושין · ומפרש שם כי המקראות הללו מדברים במכרוהו ב״ד בגניבתו: ועוד יש עבד עברי אחר שמוכר עצמו מפני דוחקו שנאמר כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך · ואינו רשאי למכור את עצמו ולהצניע את דמיו או לעשות בהם סחורה או לקנות כלים או ליתן אותם לבעל חובו אלא אם כן צריך לאוכלן בלבד · ואין אדם רשאי למכור את עצמו עד שלא ישאר לו כלום ואפילו כסות לא תשאר ואחר כך ימכור את עצמו: שנינו בפרק היה נוטל בסוטה אין האשה נמכרת בגניבתה וכן אינה מוכרת את עצמה · וגם אמר בפרק איזהו נשך שאינה קונה לא עבד עברי ולא עבד כנעני לרבנן דרבן שמעון בן גמליאל מפני החשד: ואין הגר נקנה כעבד עברי שנאמר ושב אל משפחתו מי שיש לו משפחה ומה ששנינו במכילתיה דבין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא גר נקנה כעבד עברי לשם מדבר בגר הבא על בת ישראל שמשפחת אם היא לו משפחה כך פי׳ מורי: עבד עברי שמכרוהו בית דין אין מוכרין אותו אלא לישראל ולגר צדק וכן המוכר עצמו אינו רשאי למכור עצמו לגוי ואפי׳ לגר תושב · ואם עבר ומכר עצמו אפילו לעובדי עבודה זרה ואפילו לעבודה זרה עצמה להטוב עצים ולשאוב מים הרי זה מכור שנאמ׳ או לעקר משפחת גר · לעקר זו עבודה זרה עצמה שסופה ליעקר · משפחת גר זה הגוי · ואף על פי שעבר ועשה שלא כהוגן מצוה לפדותו שלא יטמע בהן שנאמר אחרי נמכר גאולה תהיה לו: אמרה תור׳ כי טוב לו עמך במאכל עמך במשת׳ שלא תהא אתה אוכל פת נקייה והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והו׳ שות׳ יין חדש ובסיפרי דורש כך מכשכיר ותושב יהיה עמך אבל כי טוב לו עמך אינו לא סיפור דברי׳: ואין אמה העברייה ולא עבד עברי נוהגין אלא בזמן שיובל נוהג כדאיתא בערכין: עבד עברי שמכרוהו בית דין נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר · ועובד שש שנים מיום מכירתו ובתחילת השביעי שלו יצא בן חורין ואם פגעה בו שנת השמיטה בכלל השש שנים הרי זה עובד בה · אבל אם פגעה בו שנת היובל אפילו נמכר שנה אחת לפני היובל הרי זה יוצא לחירות שנאמר ושב אל משפחתו וגומר דברי רבי אליעזר בן יעקב: המוכר עצמו יש לו למכור עצמו ליתר על שש · הרי שמכר עצמו לכ׳ שנים ופגע בו יובל אחר שנה אחת הרי זה יוצא ביובל שנאמר עד שנת היובל יעבוד עמך: אחד המוכר עצמו או שמכרוהו בית דין שחלה בין שחלה רצופי׳ בין שחלה חליים מקוטעים בין הכל פחות מארבע שנים עולין לו למנין שש אבל אם חלה ארבעה חייב להשלי׳ כל ימי החולי׳ · וכן הבורח אפילו שנה אחת חייב להשלים כדמפרש שם בפרק קמא דקידושין · ואם פגע בו יובל יצא · במה דברים אמורים בחלה אבל בברח אין היובל מוציאו כדאיתא בירושלמי דקידושין מה טעם זה ברשותו וזה אינו ברשותו במה דברים אמורים שמחשבין ימי החולי כשהיה חוליו כבד שאינו יכול לעשות מלאכה אבל אם לא היה חליו כבד אלא יכול לעשות מעשה מחט אפילו חלה כל שש עולין לו: המוכר עצמו לגוי אם לא נפדה אינו יוצא אלא ביובל שנאמר ואם לא יגאל באלה ויצא בשנת היובל הוא ובניו עמו: הנמכר לגוי מסיק שם רב ששת שאין לוה וגואל וגם אינו נגאל לחצאין · ואם לא השיגה ידו לגאול עצמו קרוביו פודין אותו והקרוב קרוב קוד׳ שנ׳ דודו או בן דודו יגאלנו ותניא כל הגאולה שבקרובים הקרוב קרוב קודם · לא פראוהו קרובים מצוה ביד כל אדם לפדותו שלא יטמע בגוים · וכשנפדה יצא לחירות בין פראוהו קרובים בין פראוהו אחרים כרבי שנזכר שם בלשון וחכמים אומרים: אחד המוכר עצמו בין לישראל בין לגוי ואחד שמכרוהו בית דין הרי זה מגרע פדיונו ויוצא · כיצד הרי שמכרוהו בששים דנרים ועבד ארבע שנים ומצאה ידו הרי זה נותן כ׳ דנרים לאדון ויוצא לחירות · וכן אם מכר עצמו בארבעים דינרים לעשר שנים הרי מגרע ארבע דינרי׳ לכל שנה שעברה ונותן השאר כסף או שוה כסף ויוצא · וכן הנמכר לגוי מחשב הדמים לפי השנים הנשארות עד שנת היובל שנאמר וחשב עם קונהו משנת המכרו לו עד שנת היובל׳ כיצד הרי שמכר עצמו במאה ונשאר ליובל בשנת מכירה עשר שנים מחשב עשר לכל שנה שעבד וגורע הדמים ומשיב שאר הכסף ולא תבואה וכלי׳ שנאמר כסף ממכרו בכסף הוא נגאל ולא בתבואה וכלים

ומעמידה

[Margin notes, right column:]
אלו במיימוני דלעיל כ״ו
וכן הוא בהלכות דלעיל
בקידושין פ״ק דף יד ומ״ג
בת״כ פרש׳ בהר ריש פ״ז דף כ״ה
דף כ ב
דף ע א
שם

[Margin notes, left column:]
מ׳ זכותים פרשה ח׳ דף כ״ח
בספרי ובת״כ דלעיל וכן ת״מע כ׳ איזהו כסף דלעיל
פ״ק דקידושין דף כ
שם
שם ובדף כ״ב
פ׳ בהר דלעיל ובתו׳ שם דף ט״ו ובכריתות החובל דף כ״ז בר״ה כי טוב
בפ״ק דקידושין דף י״ד
סוף כרית׳ המקדיש דף כ״ט
בירושלמי שם דף נ״ט עמוד א׳
שם ובמכילתא דלעיל
בפ״ק דקידושין דף ט״ו
שם דף י״ד
שם דף ט״ו
דף י״ז כל הסוגיא
פ״ק דף כ״ט ע״א
בדף ט״ו דלעיל
בדף כ
בדף כ״א
שם מייתי לה רב כתנאי הכי וכן הוא בת״כ פרש׳ בהר פ״ח
שם דף ט״ו
בדף ט״ו
שם דף י״ד ע״ב
בת״כ דלעיל ובירוש׳ דלעיל דף כ״ט ע״ב

ומעמידה רבה שהלכה כמותו לגבי רב יוסף בדלית להו שוה (בכר׳ קמא דקידושין דף ח)
פרוטה והוצרך למעטם מפני שהנאתם מזומנת והייתי סבור
שיחשבוה כשוה פרוטה: ומסיק רבא שם כי הרב שמחל לעבד (כדף י ו)
על הכסף שנשאר לא נפטר משיעבודו עד שיכתוב לו שטר
שחרור שגופו קנוי: אדון שמת והניח בן זכר הרי העבד עובד (סס דף יז)
לבן עד כוף שש שנים שמכר עצמו להן או עד שיפגע בו יובל
או עד שיגרע פדיונו הנשאר אבל לא הניח בן זכר הרי זה יצא
לחירות ואינו עובד לא את הבת ולא את האח ואינו צריך לומר
שאינו עובד שאר היורשין: וגם תניא פרק איזהו נשך ובפ׳ קמא (דף ע א)
דקידושין דנמכר לגר צדק או לגוי אפילו הבן אינו עובד אלא (דף יז)
כיון שמת האדון יצא לחירות: נמצאת אתה אומר שעבד עברי
נקנה בכסף או בשטר וקונה את עצמו בחמשה דברים בשנים
או ביובל או בגרעון כסף או בשטר שחרור או במיתת האדון
בלא בן׳ ובגוי או בגר אפילו הניח בן יוצא
בחינם ואינו צריך שטר׳ אפי׳ חלה והוציא (מהמיימוני כוף פ״ב דהלכות עבדים רף הר״מה)
עליו רבו הוצאות רבות אינו חייב לו כלום
שנא׳ יצא להפשי הנם:

כל עבד עברי הרי רבו חייב במזונות אשתו (סס דף כ״ב ובמכילת׳ משפטי׳ כוף כרס״ח)
הנשואה לו ולא ארוסה ושומרת יבם וכן
חייב במזונות בניו ובנותיו׳ במכרוהו בית דין נאמר ויצאה
אשתו עמו וכי מי הכניסה שתצא אלא מלמד שהאדון חייב
במזונותיה׳ ובמוכר עצמו כתיב ויצא מעמך הוא ובניו עמו׳
ובנמכר לגוי נאמר ויצא בשנת היובל הוא ובניו עמו: אף על (במיימוני דלעיל רף תרמ״ו)
פי שהאדון חייב במזונות אשתו ובניו אין לו במעשה ידיהן
ולא במציאת׳ כלום לא הרי הן של עבד עברי: ומי שמכרוהו ב״ד (סס דף יד)
יש לו לרבו ליתן לו שפחה כנענית׳ וכופהו על זה כדי שיוליד (כדף טו)
לו ממנה עבדים והרי היא מותרת לו אליבא דרב שהלכה כמותו (סס דף כא)
באיסורי׳ ואפילו היה כהן מותרת לו כל ימי עבודתו שנאמר (סס)
אם אדוניו יתן לו אשה וגו׳ והמוכר עצמו אסור בשפח׳ כנענית׳ (כדף יד וטו)
ואף מכרוהו בית דין אסור בשפחה כנענית עד שתהיה לו אשה
ישראלית ובנים אבל אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו
שפחה כנענית שנא׳ אם בגפו יבא בגפו יצא כך דרשו רבותינו (סס דף ך)
על פי הקבלה: המוכר עצמו אינו נרצע אבל מכרוהו בית דין (דף יד)
ועבד שש ולא רצה לצאת הרי הוא נרצע ועובד עד שנת היובל (במשנה סס)
או עד שימות האדון׳ אף על פי שהניח בן אין הנרצע עובד את
הבן כך דרשו רבותי׳ ועבדו ולא לבנו לעולם לעולמו של יובל: (סס דף יז ונ״א)
נמצאת למד שנרצ׳ אינו קונה עצמו לא ביובל ובמיתת האדון:
עבד עברי כהן אינו נרצע מפני שנעשה בעל מום והכתו׳ אומר (כדף כא)
ושב אל משפחתו למוחזק שבמשפחתו׳ מכאן יש להוכיח דאף
על גב דאמר בירושלמי דבכורות המשתמש בכהונה מעל (כ״ח דף י״ב ע״ב)
מדכתיב אתם קדש והכלי׳ קדש מכל מקום
בשכר מותר להשתעבד בו: כיצד רוצעין (במיימוני דלעיל ממשמעות המקרא והגמר׳ סס דף כ״ב)
מביאין אותו לבית דין של שלשה ואומר
דבריו בפניהם׳ ומגישו בסוף שש אל הדלת
או אל המזוזה כשהן עומדין בבניין בין דלת ומזוזה של אדון
בין של כל אדם׳ ונוקב את אזנו הימנית בגובה של אזן (סס דף טו)
כרבנן׳ ורוצעין במרצע של מתכת אליבא (כדף כא)
דרבי שהלכה כמותו מחברו׳ ונוקב עד (סס וההלכה בפר׳ ד׳ דערכין דף מ״ו)
שמגיע לדלת שנאמר ונתת באזנו ובדלת (בדף כ״ב דלעיל)
ולא נאמר מזוזה אלא לדרוש מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד
אבל הרציעה בדלת אע״פי שאין שם מזוזה: האדון הוא שרוצע (במכילת׳ דלעיל ריש פרשה ב׳)
בעצמו שנאמר ורצע אדוניו ולא בנו ולא שלוחו ולא שליח בית
דין: ואם אמר יאמר עד שיאמר וישנה׳ העבד עד שיאמ׳ כשהו׳ (בדף כ״ב דלעיל)
עבד אבל אמר אחר שש אינו נרצע: היתה לעבד שפח׳ כנענית (סס כל הסוגיא)
ולו ממנה בנים ולרבו אין לו אשה ובנים אינו נרצע שנאמ׳ כי
אהבך ואת ביתך׳ לרבו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים אינו
נרצע שנאמר אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני הוא אוהב
את רבו ורבו אינו אוהבו אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך עד
שיהו שניהם בטובה: מה בין מוכר עצמו למכרוהו בית דין (סס דף יד)
מוכר עצמו אינו נרצע מי שמכרוהו בית דין נרצע׳ מוכר עצמו
אסור בשפח׳ כנענית מי שמכרוהו בית דין רבו מוסר לו שפחה
כנענית׳ מוכר עצמו נמכר לגוי ומי שמכרוהו בית דין אינו
נמכר לגוי לא לישראל שנאמר כי ימכר לך
אחיך העברי אין בית דין מוכרין אותו אלא (בספרי ר״ה דף מ״ג עמוד א׳)
לך׳ מוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש
ומכרוהו בית דין אינו נמכר לא לשש מוכר עצמו אין מעניקין
לו מי שמכרוהו בית דין מעניקין לו לדברי חכמים: דרשו (דף י״ד דלעיל)
רבותינו שאין האשה נרצעת וכן נראה מענין הכתוב שנאמר (סס דף יז)
בנרצע אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני׳ ומהו שנאמר אף
לאמתך תעשה כן להעניק שכשם שמצות עשה להעניק עבד
עברי כך מצוה להעניק אמה העברייה ועוד נדרש בפרק קמא
דקידושין להשוותה לנרצע שאינה עובדת את הבן: פד (דף יז)

מצות

עשה להעניק היוצא בשש או היוצא ביובל או (סס דף יז)
במיתת האדון וכן אמה עברייה שיוצאת ביובל
או באחד מכל אילו או בסימנים׳ שנאמר הענק תעניק לו
מצאנך מגרנך ומיקבך: תניא בספרי ומביאה במסכת (ר״ה דף מ״ג ע׳)
קידושין יכול לא יהו מעניקין לו אלא מצאן גרן ויקב מניין (כדף יז)
לרבות שאר דברים תלמוד לומר אשר ברכך ה׳ אלהיך תתן לו
ולא נאמר צאן גרן ויקב אלא ללמדך מה גרן ויקב מיוחדים
שהן בכלל ברכה שיש בהם הרבה מחמרת עצמן יצאו כספים
והוא הדין בגדי׳ דברי רבי ישמעאל רבי אלעזר בן יעקב אומר׳
יצאו פרדות שאינו חייב ליתן לו מהם כמה הוא נותן לו׳ תניא (סס)
רבי יהודה אומר אין פוחתין לו משלשים סלע בין ממין אחד
בין ממינין הרבה כשלשים של עבד שנאמר בו יתן לאדוניו
ולמד גזרה שוה זה מזה בנתינה נתינה אף על פי שרבי
מאיר ורבי שמעון חולקין עליו דבריו עיקר כדפסקינן בפרק (דף מ ו)
מי שהוציאוהו׳ ותניא אשר ברכך ה׳ אלהיך תתן לו יכול לא (בדף י״ז דלעיל)
נתברך הבית בגללו אין מעניקין לו תלמוד לומר הענק
תעניק לו מכל מקום: ענק עבד עברי לעצמו ואין בעל חוב (סס דף יו)
גובה ממנו וענק אמה העברייה וכן מציאתה לאביה׳ ואם מת (סס)
אביה קודם שיבא לידו הרי הן של עצמה ואין לאחיה בהן
כלום לפי שאין אדם מוריש זכות שיש לו בבתו לבנו שנאמר
והתנחלתם אותם לבניכם ולא זכות שיש לכם בבנותיכם
לבניכם: פה

מצות

עשה לפדות אמה העברייה דכתי׳ והפדה מלמד (סס דף יז)
שמגרעת פדיונה ויוצאה׳ ומפדין אותה בעל
כרחו דאב משום פגם משפחה כדאיתא בפרק קמא דקידושין׳ (דף יח)
ואם לא נפדת עובדת שש כעבד עברי שמכרוהו בית דין שנא׳
כי ימכר לך אחיך העברי או העברייה וגומ׳ ויצאה בתחילת
שבע׳ ואם פגע בה יובל בתוך שש יוצאה בחנם כעבד׳ אם (ומבואר לעיל ב)
מת האדון אף על פי שהניח בן יוצאה בחנם כנרצע שנאמ׳ ואף (כדף יז)
לאמתך תעשה כן׳ כתב לה שטר שיחרור יוצאה בחנם כעבד׳ (כדלעיל בע״ב)
יתרה אמה עברייה שהיא יוצאה בסימנים שנאמר ויצאה חנם (כדף י ד)
הכתו׳ ריבה לה יציאה אחרת יתר על העבד והיא הבאת סימני
נערות: ואם היתה הבת איילונית שאין לה ימי נערות אלא (סס דף ד)
יוצאה מקטנותה ליבגר כיון שבגרה תצא לחרות: אין אמה (סס דף י״ו ע״ב)
העברייה יוצאה בראשי אברים שנא׳ לא תצא כצאת העבדים׳
וכן עבד עברי אם הפיל ארוניו שנו או סימא את עינו משלם (סס)
לו כדין החובל בחברו: אמה העברייה (כדף יד)
נקנית בכסף ובשוה כסף ובשטר׳ כיצד (הכי איתא סס גבי סרה דף כו)
בשטר כותב על הנייר או על החרס בתי
מכור לך בתי קנויה לך ונות׳ ביד האדון׳ ושטר אמה העברייה (כדף י ו)

האב כותבו לרב חסדא ׳ ולרב הונא האדון כותבו : נמצאת למד שנקנית בשני דברים וקונה את עצמה בששה דברים כאשר בארנו :
פו

מצות עשה לייעד אמה העבריה שנאמ׳ אשר לא יעדה והפדה ואם לבנו יעדנה ׳ ואם ייעד אותה האדון לעצמו או לבנו הרי היא כשאר הארוסות ואינה יוצאה באחד מכל אילו אלא במיתת הבעל או בגט ׳ ומצות יעוד קודמת למצות פדיון : כיצד מצות ייעור אומר לה בפני שנים הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי הרי את מיועדת לי הרי את לי לאינתו בכסף מקנתך אפילו בסוף שש ואינו צריך ליתן לה כלום לדברי האומר שמעות הראשונות לקידושין ניתנו׳ ונוהג בה מנהג אישות ולא מנהג שפחות ׳ ואינו מייעדה שלא מדעתה שכן משמע לשון יעדה ׳ וכן מייעדה לבנו אם היה בנו גדול ונותן רשות לאביו לייעדה הרי האב אומר לה בפני שנים הרי את מקודשת לבני בכסף מקנתך : ואם שלש אלה לא יעשה לה שלא יעדה לו ולא לבנו ולא נפדית בגרעון כסף ויצאה חנם בהבאת סימני׳ כאשר בארנו : אין אמה העבריה נמכרת אלא למי שיש לה עליו תפיסת קידושין ׳ אף על פי כן רשאי למכור אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט שאף על פי שהם בלאו קדושין תופסין בהן :
פז

מצות עשה לעבוד בעבד כנעני לעולם שנאמר לעולם בהם תעבודו וקונה את עצמו לחירות בכסף או בשטר או בראשי אברים : כיצד קונה את עצמו בכסף כגון שנתן אחד לרבו מעות ואמר לו על מנת שיצא עבדך לחרו׳ כיון שקיבל הרב כסף או שוה כסף יצא לחירות׳ וכן אם נתן לעבד מעות ואמר ע״מ שאין לרבך רשות בו לרב ששת ולרבי אלעזר ע״מ שתצא בהן לחרות אם רצה האדון לקבל המעות יצא העבד לחרות ואם לא ירצה לא קנה המעות שלא נתן לו אלא על מנת שיצא בהן לחרות׳ ובירושלמי גרסינן דעבד אינו מקבל מתנה מרבו לעצמו אבל מקבל מתנה מאחר לאחר ומאחר לרבו :
כיצד בשטר כתב לו על הנייר או על החרס הרי אתה בן חורין הרי אתה לעצמך ומוסר לו השטר בפני שני עדים או שהיו עדים חתומים בו ומסר לו בינו לבינו הרי זה יצא לחירות שהרי גיטו וידו באין כאחד :

הייינו גופו של גט שיחרור שהזכיר בפ׳ המגרש דף פ״ה וכפ׳ קמא דקידושי׳ דף ו׳

כיצד בראשי איברים המכה עבדו בכוונה וחסרו אחד מכ״ד אברים שאינם חוזרים יצא לחרות וצריך גט שיחרור שהלכה כרבי עקיבא מחבירו שאומר כן ואין הלכה כדברי המכריעין שאומרים שבשן ועין אין צריך שאין הלכה כדברי המכריע לא במתניתין אבל בברייתא לא כדאיתא בפרק כירה ׳ וכן פסק רב אלפס : אם כן למה נאמר בתורה שן ועין לדון מה שן ועין מומין שבגלוי ואין חוזרין אף כל מומין שבגלוי ואינם חוזרים ׳ אבל המסרס עבדו בבצים והם נתוקים בכים או חתך לשונו אינו יוצא לחרות אליבא דרבנן שאינן מומין שבגלוי ׳ וכן המפיל שן קטן אינו יוצא לחירות שהרי סופו לחזור : ואינו יוצא בראשי איברים אלא עבדים שמלו וטבלו שהרי ישנן במקצת מצות אבל עבד שהו׳ בגיותו אינו יוצא בראשי אברי׳ : ואילו הן ראשי אברים שאינם חוזרין עשרים ראשי אצבעות ידים ורגלים ושני ראשי האזנים וראש החוטם וראש הגוייה וראשי דדי׳ שבאשה : הית׳ עינו סמויה וחטטה עבד יוצא לחרות שהרי חסרו אבר : ואינו יוצא לחרות עד שיתכוין שנא׳ ושחתה עד שיתכוון לשחתה : הלכו׳ שהזכרנו הם במסכ׳ קידושין פרק קמא : ובמסכת גיטין פר׳ קמא מוכיח כי בו׳ דברים שוו שחרורי עבדים לגיטי נשים ובשאר דברים הרי הן ככל השטרו׳ ואילו הן הששה דברים ׳ פסולים בערכאות של גוים ׳ וכשרים בעד

בכר׳ קמא דקדושין דף תל״כט

כותי ׳ וצריכין כתיבה לשם המשוחרר עצמו ׳ ואין נכתבים במחובר ׳ ואין עידיהן חותמין אלא זה בפני זה ׳ ואח׳ גיטי נשי׳ ואח׳ שחרורי עבדים שוו למוליך ולמביא : כיצד כל השטרו׳ העולין בערכאות של גוים כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים : וכל שטר שיש עליו אפי׳ עד אחד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים שהן כשרים בעד אחד ישראל ועד אחד כותי והוא שיהיה הכותי חבר : ובזמן הזה נתקלקלו הכותיים והרי הם כגוים לכל דבריהם ואמר בירושלמי כותאי דקסרי קלקלו מעשיהם והתירו להלוותם בריבית :
בגט אשה הוא אומר וכתב לה לשמה ובגט שחרור הוא אומר או חופשה לא נתן לה : בגט אשה הוא אומר וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא נתינה יצא הכותב במחובר ואח״כ קוצץ שהרי מחוסר קציצה ונתינ׳ ובגט שחרור הוא אומר לא ניתן לה שלא יהא מחוסר אלא נתינה : ואחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים אין חותמין עידיהם אלא זה בפני זה ובארנו זה בהלכות גיטין :

במיימוני דלעיל כ״ו דף תל״ז כל הסוגי׳ ודרשה דלזמה בפ׳ כל הגט דף כ״ד וכו׳ ודרשה דוכתב וגתן בכרין הזביות שכי דף כ״א

וכיצד הם שוין למוליך ולמביא שהמביא גט שחרור בארץ ישראל אינו צריך לומ׳ בפני נכתב ובפני נחתם ׳ ובחוצה לארץ אם אין עדי׳ מצויין לקיימו ואמ׳ השליח בפני נכת׳ ובפני נחתם זהו קיומו ואם בא האדון ועירער אחר כך אין משגיחין בו כמו בגיטי נשים ׳ וכשם שאשה עצמה מביאה גיטה ואינה צריכה לקיימו הואיל והגט יוצא מתחת ידה ׳ כך העבד ששטר שחרורו יוצא מתחת ידו אין צריך לקיימו : גט שחרור צריך שיהא ענייננו דבר הכורת בינו לבין אדונו ולא ישאר לאדון ל׳ו זכות לפי׳ אם כתב לעבד עצמך ונכסי קנוים לך חוץ ממקום פלוני או חוץ מטלית פלוני אין זה כריתו והגט בטל ואין העבד משוחרר ולא קנה מן הנכסי׳ כלום וכן כל כיוצא בזה : בפ׳ השולח א״ר יהושע בן לוי המוכר עבדו לגוים יצא לחירות וכופין את רבו לחזור ולקנותו מן הגוים עד עשרה בדמיו ׳ וכותב לו שטר שיחרור ויוצא ואם לא רצה הגוי למוכרו אפי׳ בעשר׳ בדמיו ואין מחייבין אותו ביותר וכן שם תניא המוכר עבדו מארץ ישראל לחוצה לארץ יצא בן חורין וכופין את רבו שני לכתוב לו גט שחרור ואבד דמיו׳ ומפני מה קנסו כאן לוקח לבדו שאילו לא לקח זה לא יצא העבד חוצה לארץ : אמרינן במסכת יבמות פרק החולץ הקונה עבד מן הגוים סתם ולא רצה למול ולקבל כל מצות העבדים מגלגלים עמו כל י״ב חדש ואם לא רצה חוזר ומוכרו לגוים או לחוצה לארץ ואם התנה עליו העבד בתחילה שלא ימול הרי זה מותר לקיימו כל זמן שירצה בגיותו : וכן שלח רבי אמי בפרק השולח עבד שמל וטבל לשם עבדות ואחר כך הפיל עצמו לגיסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני אומות העולם הרי זה מותר ליטול דמיו מן הגוים וכותב ומעלה בערכאות של גוים מפני שהוא כמציל מידם : אמ׳ שמואל המפקיד עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור ור׳ יוחנן אומר צריך גט שחרור בפר׳ השולח ׳ והלכה כר׳ יוחנן לגבי שמואל : ומסקינן בפ׳ החולץ ׳ הלוקח עבד מן הגוי וקדם העבד וטבל בפני רבו לשם בן חורין יצא לחירות שלא בפני רבו צריך לפרש לפיכך צריך רבו לתוקפו במים וכשיעלה מן המים ישים עליו דבר אחד לאמר תביא זה לבית : ישראל שבא על שפחה כנענית אע״פ שהיא שפחתו הרי זה הולד כנעני לכל דבר : וכן גר תושב או גוי שהוא כבוש תחת ידיך או אחד משאר אומות יש לו למכור עצמו לישראל לעבד והרי הוא כעבד כנעני לכל דבר ׳ וכן מוכר בניו ובנותיו שנאמר מהם תקנו וממשפחתם אשר עמהם וגומ׳ וכל אחד מאילו הרי הוא כעבד כנעני

בפ״ג דקידושין דף כ״ו ובפ״ב דיבמו׳ דף כ״ב ומה שכתב אע״פ שהיא שפחתו הייני כדעת המיימו׳ ריש פ״ט דעבדי׳ דף תל״ח

כנעני

בקידושין דף ס״ז כנעני לכל דבר׃ תניא בפ׳ האו׳ אחד מן האומו׳ שבא על שפח׳
כנענית שלנו הדי הבן עבד כנעני שנאמ׳ אשר הולידו מארצכם
אבל עבד שלנו שבא על אחת מן האומו׳ הרי אין הבן עבד׃ בפ׳
דף ל ז השולח אמר ריש לקיש גוי שקנה גוי לעבודת לא קנה גופו
ואין לו בו אלא מעשה ידיו׳ אף על פי כן אם מכרו לישראל
בתורת כהנים בהר בפ״ז ובמיימו׳ דלעיל כל הקוגיא הרי גופו קנוי לישראל׃ מותר לעבוד בעבד כנעני בפרך׳ ואף
על פי כן מדת חסידות הוא להיות רחמן ולא יכביד עולו על
עבד ולא יכהו לא ביד ולא בדבדים לעבדות מסרו הכתוב ולא
לבשת וידבר עמו בנחת אף בשעת מריבה וישמע טענותיו וכן
אמר איוב אם אמאס משפט עבדי ואמתי בריבם עמרי הלא
בבטן עושני עשהו ויכוננו ברחם אחו הכמי׳ הראשוני׳ היו נותני׳
דף ס א לעבד מכל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלין כדאמרינן בפרק אף
על פי דהוה ספי מכל מינא ומינא ומישתעי אליהו בהדיה׳
ומקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן שהרי אומר
כעיני עבדים אל יד ארוניהם וכעיני שפחה אל יד גבירתה׳
בפרק החובל דף ו׳ ע״ג וגרסינן בירושלמי רבי יוחנן אכל קופר ויהיב לעבדיה שתי
חמרא ויהיב לעבדיה וקרא עליה הלא בבטן עושני עשהו וגומר
דף ל ח פי׳ קופד בשר׃ השולח אמ׳ רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר
בעשה כאשר בארנו׳ ומותר לשחררו לדבר מצוה ומצינו ברבי
שם אלעזר שהלך לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה ושיחרד עבדו
שם והשלימו לעשרה׳ וכן שפחה שהיו נוהגין בה מנהג הפקר
בופין את רבה לשחררה להסיד תקלה ומכשול מדרך עמינו׃

הלכות השומרין פח

מצות עשה לדון בדין שומר חנם שנאמר בפרשת
משפטים כי יתן איש אל רעהו ואמרינן במסכת
פרק המפקיד דף מ״א בבא מציעא פרשה ראשונה בשומר חנם שפטר בו את הגנבה
ואת האבדה נגנב או אבד הרי זה נשבע ונפטר שנאמר וגונב
מבית האיש וגומר ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח
ידו במלאכת רעהו נאמר שליחות יד למטה שבועת ה׳ תהיה
בין שניהם אם לא שלח ידו וגומר ונאמר שליחות יד למעלה
ונקדב בעל הבית וגומר מה שליחות יד האמורה למטה שבועה
אף שליחות יד האמורה למעלה שבועה׃ גדסינן בפרק
דף ו׳)(דף ק״ו הגוזל קמא ובפרק קמא דבבא מציעא אמר רב נחמן שלש
שבועות משביעין אותו לשומר חנם שאמר שנגנבה שבועה
שלא פשעתי בה שבועה שלא שלחתי בה יד פירוש שלא שלח
בה ידו לעשות מלאכתו בשעה שנאנסה שאם לא נאנסה עד
אחר שהחזירה חזר דינו להיות כבתחילה לרבי ישמעאל דפרק
דף מ)שם המפקיר דדכוותיה קיימא לן דמוקמינן סתם משנה כוותיה
בתו׳ דף ו׳ דלעיל בד״ה שבועה ורבינו יעקב פירש שלא שלחתי בה יד כלומר שלא אכלתיה
ומשביעין אותו שבועה זאת מפני שאינה בכלל שבוע׳ פשיעה
והשבועה שלישית שבועה שאינה ברשותו׳ ואלו השלשה
מגלגלי׳ בשבועה אחת׃ הואיל ופטר הכתוב שומר חנם מגנבה
קו״ מן האונסי׳ הגדולים כגון שבורה ושבויה ומתה והוא שלא
דין שליחו׳ יד מבואר לעיל בביאן ע״ג דף ק״כ ע״ג שלח יד בפקדון אבל שלח יד בפקדון חייב באונסין׃ כיצד
דדך השומדים הכל לפי הפקדון יש פקדון שדרך להשימו
בחצר כגון הקורות והאבנים ויש שדרכו להיו׳ בבית ויש שדרכו
להיות בתבה ויש שדרכו להיות בקרקע כגון הכספים שאמרו
דף מ כ רבותי׳ בפ׳ המפקיד שאין להם שמיר׳ לא שיטמנם בקרקע ויתן
עליהם טפח עפר או יטמנם בכותל בטפח הסמוך לקורה אבל
לא באמצע הכותל שמא יחפרו שם הגנבים ויגנבו ומסתמא
שם הוא הדין לשונות כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות׃ השומר
שהניח פקדון במקום שאינו ראוי לו ונגנב משם או אבד אפילו
באנס שם כגון שנפלה דליקה ונשרף כל הבית הרי זה
שם דף ט׳ ע״ב פושע וחייב לשלם׳ ואמרינן בירושלמי ובתוספתא דבבא

פ״ח דף קי״ג רע״ג כל הסוגיא כלאו שם דף קל״ז ע״ב מציעא שאם הניח הפקדון עם שלו אם אותו מקו׳ ראוי לשמירה
פטור ואם אינו ראוי לשמירה חייב בשלו הוא רשאי אבל אינו
רשאי בשל אחרי׳ ושמא מקו׳ הראוי לשמירה שאומ׳ בירושלמי
כגון בכיפה של אבנים שמשתמר מגניבה ומן הדליקה שהרי
במעשה שנאמר בסמוך שמסר הפקדון לאמו משמע שחייב
כשנתנם עם שלו׃ וכשהניח הכספים בקרקע שומר חנם פטור
מן הגנבה שאין כאן פשיעה׳ ושומר שכר שמא חייב׳ והדעת
מכרעת בזה שאונס גמור הוא ופטור ואין לך מקום הראוי
דף נ״ה והתו׳ כו׳ המפקיד דף ... האריכו בזה בו׳ ... שמואל וכן ב׳ פרק המוכר דף ... נ״ה כגון לשמירה יותר מזה׳ ובפרק השואל שרוצה ללמוד שיתחייב
שואל בגנבה ואבדה בק״ו משומר שכר ומקשה מה לשומר שכר
שכן משלם תשלומי כפל בטוען שנגנבה בליסטים מזויין ולא
רצה לומד בטוען שנגנבה בקרקע׳ תאמר בשואל שחייב בגנבה
בקרקע דין הוא שיפטר בגנבה ואבדה שהרי אם מסתם גנבה
פטור קל וחומר שיפטר מגנבה בקרקע׳ אבל בליסטים מזויין
בפרק המפקיד דף מ״ב חייבו הכתוב בפירוש שנאמר או נשבר או נשבה׃ אומר שם כי
המפקיד אצל חברו כספים בערב שבת בין השמשות אינו חייב
לטרוח ולקבור אותם עד מוצאי שבת ואם נתאחר עד מוצאי
שם שבת כדי לקוברן ולא קברן ונגנבו חייב׳ מעשה באחד
שהפקיד מעות אצל חברו והניחם בצריף של ערבה והיו טמוני׳
בעובי הקנים ונגנבו משם ואמרו חכמי׳ אף על פי שזו שמירה
מעולה לעניין גנבה אינה שמירה כראוי לענין האש ומאחר
שלא טמנם בקרקע או בכותל בניין פושע הוא וכל שתחילתו
בפשיעה וסופו באונס חייב וכן כל כיוצא בזה׳ וכן גדסינן
שם בפרק המפקיר והלכתא תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב׳
דף נב ובפרק הפועלים מקשה אביי לרבה אמאי פטוד תחילתו
בפשיעה וסופו באונס הוא׃ המפקיד אצל חברו בין כלים בין
מעות ואמר לו תן לי פקדוני ואמר לו השומר איני יודע אנה
בפרק המפקיד דף מ״ב הנחתי פקרון זה המתן לי עד שאבקש ואחזיר לך פסק שם
כל לא ידענא פשיעותא הוא וחייב לשלם מיד׃ כל המפקיד
שם דף ל ו אצל בעל הבית בין כלים בין מעות על דעת אשתו ובניו ובני
ביתו הגדולים הוא מפקיד אבל אם מסרן לבניו ולבנותיו
הקטנים או לעבדיו בין גדולים בין קטנים או לאחר הרי זה
פושע וחייב לשלם אלא אם כן הביא השומר שיני עדים שלא
דף מ כ פשע׃ עוד אומר שם בפ׳ המפקיד מעשה באחד שהפקיד מעות
אצל חברו נתנם השומר לאמו והחביאם אבל לא טמנה אותם
ונגנבו ואמרו חכמים אין השומר חייב לשלם מפני שנתנם
לאמו שכל המפקיד על דעת בניו ובני ביתו הוא מפקיד
ואע״פי שלא אמר להם פקרון הם יש לו לטעון כ״ש שהיא נזהרת
בהם יותר אם הם שלי וכן אמו אין חייבת לשלם שהרי לא
אמ׳ לה שהן פקדון ואמרו חכמים ישבע השומר שאותם המעו׳
הם עצמם שנתנם לאמו ותשבע האם שהחביאה אותם ונגנבו
מהמיימו׳ פ״ר דהל׳ שאלה ופקדון ... תל״סח ויפטרו שניהם׳ וכן כל כיוצא בזה׳ מכאן אתה למד לכאורה
שהשומ׳ שמסר פקרון לאשתו ולבני ביתו והוריעם שהן פקרון
ולא שמרו כדרך השומרין שהן חייבין לשלם לבעל הפקדון
ובעל הבית פטור שכל המפקיד על דעת אשתו ובני ביתו הוא
בתו׳ דף מ״ב דלע׳ בד״ה כל המפקיד מפקיד ואומ׳ רבי׳ יעקב בדין זה שאם פשעו בני ביתו ואין להם
מה לשלם שחייב בעה לשלם שא״כ כל אדם שיפקידו אצלו
דף נ ג פקדון יקחו אותו בני ביתו ויאכלוהו ויפטר׃ בסוף פר׳ החובל
מי שהפקידו אצלו מעות של עניים או של פדיון שבויי׳ ופשע
בהן ונגנבו פטור שנ׳ לשמור ולא לחלק לעניי׳ והרי הוא ממון
דף ק י שאין לו תובעי׳׃ עוד אמר רבא בפ׳ הגוזל בתרא אפי׳ באו עליו
גנבים וקדם זה והציל עצמו בממון שבויי׳ פטור שאין לך פדיון
בפרק החובל דף נ״ג שבויי׳ גדול מזה בד״א כשאין ממון זה מופקד לעניי מקום זה או
לשבוים אילו אבל אם היו לעניי׳ אילו או לשבוי׳ אילו והרי הוא
קצוב להם לזה כך ולזה כך לתבוע הרי זה ממון שיש לו תובעין
וישלם אם פשע או ישבע שלא פשע כדרך כל השומרין׃

עוד

עוד פסק שם רב אשי המפקיד אצל חבירו ממון או כלים חשובין ובאו עליו גנבים וקדם ונתן להם הפקדון להציל עצמו אם היה אמוד שהוא בעל ממון חייב שחזקתו שבגללו באו גנבי' ונמצא זה מציל עצמו בממון חבירו ואם אינו אמוד חזקתו שלא באו אלא בשביל הפיקדון ופטור וכן כל כיוצא בזה: דן רב נחמן בפרק הפועלים המפקיד אצל חבירו כלים או פירות ובאו גנבי' וגנבו בפניו ואילו צווח היו באים בני אדם ומצילין אותם הואיל ולא צווח הרי זה פושע וחייב לשלם וכן כל כיוצא בזה: בפרק המפקיד שני' שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים וכל אחד משניהם אומר אני הוא שהפקדתי המאתים והשומר אומר איני יודע ישבע כל אחד מהם שהפקיד מאתים כדין כל נשבע ונוטל ויתן לזה מאתים ולזה מאתים ומפסיד הלה מאה מביתו שהרי הוא פושע שהיה לו לכתוב שם כל אחד על כיס שלו' לפיכך אם הביאו לו שנים כאחד הג' מאות בכרך אחד ובאו ותבעוהו וכל אחד אומר המאתים שלי נותן מאה לזה ומא' לזה והשאר יהיה מונח עד שיבא אליהו או עד שיוד' לחבירו שהרי הוא אומר להם כיון שראיתי שאינכם מקפידים זה על זה והבאתם בכרך אחד לא הטרחתי את עצמי לידע ולזכור תמיד מי הוא בעל המאה ומי הוא בעל המאתים ואפילו בא לצאת ידי שמים אינו חייב יותר' ובמסקנא נמי עומד זה הדבר כמו שאומר בסוף הסוגיא ומי אמר רבא כל בשתי כריכות חוה ליה למידק: מי שהפקיד אצל חבירו כיס מלא זהובים ופשע בו ובעלים אומר מאתים דינרין היו בו והשומר אומ' ודאי דינרים היו בו אבל איני יודע כמה דומה דין זה למה שאומר בבבא מציעא ובשבועות מנה לי בידך והלה אומר חמשים אני יודע והשאר איני יודע הרי מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם' אמנם בדין זה אני אומר שאין כאן אלא שבועה דרבנן מאחר שאינו מודה בדבר שבמניין כך וכך דינרין היו בו ומן השאר איני יודע' ובשבועת דרבנן אין אומרין מתוך שאינו יכול לישבע משלם: גרסינן בירושלמי מעשה באחד שהפקיד שק צמר אצל חבירו ופשע בו המפקיד אומר כלי מילת יקרים היו בו והלה אומר שמא סיגים או חול היו בו ואמרו חכמים ישבע בעל הפקדון ויטול והוא שיטעון דבר שהו' אמוד בו או אמוד להפקידו אצלו בפרק המפקיד שומר חנם שאמר הריני משלם ואיני נשבע אמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו חוששין שמא עיניו נתן בה' הורו הגאוני' שאם היה הפקדון דבר שכל מינו שוה ומצוי בשוק לקנות כמותו כמו פירות ויריעות פשתן וכל כיוצ' בזה הרי זה משלם ואינו נשבע: אמ' השומר הא בית קמך אינו כשומר שכר ולא כשומר חנם' טען השומר שכך אמר והמפקיד אומר שלא אמר כך מתוך שיכול לומר שמרתי כדרך השומרים ונאנסתי נאמן לומ' בשבוע' שכך אמר: המפקיד אצל חבירו בעדים אין יכול השומר לטעון ולומר חזרתי ולקחתי ממנו או נתנו לי במתנה וכן מוכיח בשמעתא דאומן דאי איכא עדים אפי' אחד אפי' דברים שסתמן שהשאיל אינו נאמן קו' יש עדים שהשאיל אינו נאמן' לפיכך אם מת השומר מוציאין הפקדון עצמו מן היתומין בלא שבועה ולא עוד אלא שמוכיח בפרק הכותב בענין כיס שהפקידו בבית חסא כימי שבא ואמר כך וכך הפקדתי אצל אביכם נתן סימנין מובהקין ונמצא הפקדון כמו שאמר וגם הדיין היה יודע שלא היה זה המרה אמוד שהיה הפקדון שלו כשיש שני טעמים אילו ביחד יש לדיין זה לתת הפקדון לזה שנתן הסימנים והוא שלא יהא המפקיד רגיל ליכנס אצל זה שמת אבל אם היה רגיל ליכנס אצלו שמא של אחר הוא והכיר הסימנין שלו אבל בטעם אחד לבדו פירש רבינו יצחק שלא יועיל: ביבמות פרק האשה שלום מעשה באחד שהפקיד שומשמין אצל חבירו בעדים ובא לתובעו ואמר לו החזרתים אמר לו המפקיד והלא כך וכך היה מדתם ויש לי עדים שזו המדה הפקדתי לך או הוא עצמו מודה דבר זה' והרי הם מונחים אצלך בחבית אמר לו שלך החזרתי לך ואילו אחרים הם ואמרו חכמים אין מוציאין מידו שמא אילו השומשמין של שומר הם ואתרמי כך שבזו המדה היו גם אילו שם אלא ישבע השומר בנקיטת חפץ שהחזיר ויפטר: בעל הפקדון שתבע פקדונו ונתן לו השומ' הפקדון ואמ' המפקיד אין זה פקדוני אלא אחר הוא או שלם היה ואתה שברתו ובעל הבית אומ' מה שהנחת כמות שהוא הרי הוא לפניך הרי השומר נשבע שבועת היסת כשאר כל הנשבעין שאין כל שומר נשבע שבועת שומרין האמורה בתורה אלא בזמן שמודה בעצמו של פקדון כמו שהמפקיד אומר' וטען שנגנב או מת או נשבה' כללו של דבר טוען לפטור עצמו מן התשלומין נשבע שבועת שומרין אבל אם אמר זו היא שהלויתני או שהשאלתני או שהשכרתני או שנטלתי שכר על שמירתו והבעלי' אומרים אינו זה אלא אחר או נשתנה מכמו' שהיה השומר נשבע שבועת היסת או שבועת התור' אם הודה במקצת' כיצד ק' סאין הפקדתי אצלך והשומר אומ' לא הפקדת אצלי אלא חמשים נשבע שבועת התורה מפני שהוד' במקצת לא משו' שבועת השומרי' כור של חטי' הפקדתי אצלך והלה אומר כור של שעורין היה שהפקדת אצלי נשבע היסת כשאר כל הנשבעין בטענה זו: בפ' אלו מציאות מסקינן שמי שהפקיד אצל חבירו ספר תורה גוללו אחד לשנים עשר חדש ואם כשהוא גוללו פותחו וקורא בו מותר אבל לא יפתח בגלל עצמו ויקרא והוא הדין לשאר ספרים ואם פתח וק"א בגלל עצמו הרי זה שולח יד בפקדון ונתחייב באונסין: הפקיד אצל חבירו כסות של צמר מנענעה אחד לשלשים יום כדרך שאמרו באבדה וכן כל כיוצא בזה שזה חובה עליו משום השבת אבידה לבעלים: במה דברים אמורים בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים' אבל אם היו עמו באותה הארץ הרי זה לא יגע בהן אף על פי שהוא אבד דאמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים שאומרים כך במשנה: כל המוכר פקדון מפני שהוא אבד על פי בית דין הרי זה מוכר לאחרים ואינו מוכר לעצמו מפני החשד כדתניא בפרק המפקיד' והדמים יהיו מונחים אצלו ויש לו להשתמש בהן לפיכך הרי הן עליהם כשומר שכר אע"פ שעדיין לא נשתמש בהן: עוד שם מסקינן המפקיד מעות אצל שולחני או אצל חנוני אם היו צרורין וחתומין או קשורין קשר משונה הרי זה לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו או נגנבו אינו חייב באחריותן' ואם אינן חתומים ולא קשורים קשר משונה אף על פי שהם צרורים יש לו להשתמש בהן לפיכך הוא נעשה עליהם שומר שכר ואם אבדו חייב באחריותן נאנסו כגון שנאבדו בליסטים מזויין הרי זה פטור דהלכתא כרב נחמן דאמר נאנסו לא' במה דברים אמורים קודם שישתמש בהן אבל אחר שנשתמש בהן נתחייב באחריות' ככל מלוה שבעולם עד שיחזירם לבעלים כך פסק רב אלפס בשם רב האיי גאון: המפקיד מעות אצל בעל הבירה בין צרורין בין מותרין לא ישתמש בהן לפיכך אם נגנבו או נאבדו אינו חייב באחריותן והוא שיטמינם בקרקע: גרסינן בירושלמי דדמאי אמר רבי יוסי הדא אמרה הנותן מעות לחברו להחליפן ואבדן חייב באחריותן פי' דהוה ליה שולח יד בפקדון: גרסינן בפר' חזקת הבתים תנו רבנן אין מקבלין פקדונות מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות קבל מן האשה יחזיר לאשה פירש

כתו׳ שם כל הסוגיא רבינו יצחק דמשמע שאין הבעל יכול להוציא מיד הנפקד בבית דין׳ אמנם אם תקף הבעל מיד הנפקד אין מוציאין מידו מדלא קתני רבותא דאפילו תקף יחזיר לאשה וגם אינה נאמנת לומר של פלוני הם כיון דליכא מגו דאי בעיא שקלא
בגמ׳ שם דף כ ב ליה מאחר שהם בחזקת הבעל וגם אמרינן לקמן האשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה ואמרה שלי הם עליה להביא ראיה דלא מחזקינן לה בעלת ממון ולא בנפקדת מאחרים וכל שכן בחיי הבעל אם נושאת ונותנת או שממון בעלה מצוי בידה שאינה נאמנת לומר של פלוני הם או שלי הם מאחר שהם ביד הבעל וכלל הדבר כתב רבינו שמשון דמספקא לן ביד מי יש לנו להעמידו ומספיקא
סוף הברייתא דלעיל לית לן לאפוקי מחזקת מי שהוא בידו׃ מתה יחזיר לבעלה קבל מן העבד יחזיר לעבד מת העבד יחזיר לרבו קבל מן הקטן יקנה לו ספר תורה או דקל שיאכל פירותיו וכולם שאמרו בשעת מיתתם של פלוני הם אם נאמנים לו יעשה כפירושם ואם לאו יחזיר ליורשין אמנם אם מחיים היתה אומרת של פלוני הם יתנו לאותו פלוני אף על גב דלא מהמנא דאיכא
דף קיח למימר מגו דאי בעי שקל ליה ויהבא ליה׃ בפרק הגוזל בתרא הפקדון והאבדה לא נתנו להתבע אלא במקומן כיצד הפקיד אצלו בירושלם אינו רשאי לתובעו בנוב׳ ואם החזיר לו פקדונו
שם בנוב מקבלו הימנו׳ הפקיד אצלו ביישוב והביא לו פקדונו במדבר אינו מקבלו ממנו אלא יאמר לו והרי הוא באחריותך עד שתחזירהו לי ביישוב כדרך שהפקדתי לך ביישוב׃

המפקיד אצל חברו והלך בעל הפקדון למדינ׳ הים והרי השומר רצה לפרש מן היבשה לים או לצאת בשיירא יש מי שהורה שאם בא השומר והביא הפקדון לב״ד נפטר
בסוף פ״ז דהלכה ופקדון דף תרע״ה מאחריות שמירתו וכתב רבינו משה דברים של טעם שאין אוסרין זה במדינה זו מפני פקדון של זה שברח ואי איפשר לו להוליכו עמו שמא יארע לו אונס ויהא חייב באחריותו וב״ד מפקידין אותו ביד נאמן אצלם משום השבת אבידה לבעלים׃ גרסינן בפרק הגוזל
דף קח קמא שלח רב הונא בר אבין ופירש רבא כן נגנב הפקדון באונס ואחר כך הוכר הגנב אחד שומר שכר ואחד שומר חנם עושין דין עם הגנב כדי לשלם לבעל הפקדון ואינו נשבע קדם ונשבע ואח׳ כך הוכר הגנב אם שומר חנם הוא רצה עומד בשבועתו רצה עושה דין עם הגנב ואם שומר שכר הוא עושה דין עמו׃

פט

מצות

עשה לדון בדין נושא שכר והשוכר שנאמר כי
בב״מ פרק השואל דף צד יתן איש אל רעהו ואמר מר פרשה שניה נאמרה בשומר שכר שחייב בו ארת הגנבה ובשכיר כתיב אם שכיר הוא בא בשכרו ולמעלה ממנו כתיב דין השואל שחייב באונסין ועל זה אומר אם שכיר הוא בא בשכרו כלומר אין כל הנאה שלו כשואל שהרי בשכרו בא אצלו ואין דין שיתחייב באונסין אבל לא פירש דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר ונחלקו
פ׳ ב״מ דף מ״ט רבותינו בזה במסכת שבועות והלכה כדברי האומר שהוא
דף מט) דף צג כשומר שכר שהרי שנינו בשבועות פרק בתרא ובפר׳ הפועלים ארבעה שומרים הם שומר חנם נשבע על הכל פירוש ונפטר בשבועה חוץ מפשיעה׳ והשואל משלם הכל פירוש חוץ ממתה מחמת המלאכה׳ נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ומשלמין את הגניבה ואת האבידה למדנו מסתמי המשניות ששומר שכר והשוכר משפט אחד
מתני׳ וגמ׳ פ׳ השואל דף צד וצ״ה להם׃ המפקיד אצל חברו בין בחנם בין בשכר והשאילם או השכירם אם שאל השומר ארת הבעלים עם הדבר שלהם או שכרן הרי השומר פטור מכלום׳ אפילו פשע בדבר ששמר ואבד מחמת הפשיעה הרי
דף נה זה פטור שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם דאיתמר בפר׳ השואל

פשיעה בבעלים׳ רב אחא ורבינא חד אמר חייב וחד אמר
כתו׳ שם וכן בח״ מ שם דף קי״ג פטור׳ וקיימא לן בכל התלמוד רב אחא לחומר׳ ורבינא לקולא וסימנך ה״ח והלכתא כרבינא לקולא כדאיתא בפרק גיד
דף נג) בדף כ״ה דלעיל הנשה במה דברי׳ אמורי׳ כששאל הבעלים או שכרן בעת שנעשה שומר על החפץ אף על פי שאין הבעלים שם עמו בשעת גניבה ואבידה או בשעת שנאנס הדבר השמור ואם לאו הרי זה משלם כמו שאומר שם ממשמע שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם איני יודע שאם אין בעליו עמו שישלם מה תלמוד לומר אם אין בעליו עמו ישלם ללמדך היה עמו בשעת שאלה אף על פי שאין עמו בשעת הגניבה והמיתה פטור לא היה עמו בשעת שאלה אף על פי שהיה עמו בעת הגניבה והמיתה חייב והוא הדין לשאר השומרים שכולם בבעלים פטורים ואפילו
דף מב פשיעה בבעלים פטור׳ בפרק המפקיד פסק רבא הילכתא
שם דף לו תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב׃ וכן שומר שמסר לשומר חייב אפילו באונסים שהרי אומר לו המפקיד אין זה שהפקדת אצלו נאמן אלי בשבועה כמוך ואני אומר שאכל או שפשע
בהלכו׳ שם ונו׳ אמנם אם יש עדי׳ ששמרה השומר השני כדרך השומרין ונאנס
בדף לו דלעי׳ פטור השומר הראשון׳ וכן אם דרך בעלים להפקיד תמיד אצל השומר השני אם כן נודע שהוא נאמן למפקיד ופטור השומר
תהחייתו׳ פ״ד מה׳ שכירות דף כל הסוגי׳ הראשון והוא שלא ימעט שמירתו׳ כיצד ימעט שמירתו כגון שהיה מופקד אצלו בשכר והופקד ביד השני בחנם הואיל ומיעט שמירתו פושע הוא ומשלם אפילו בבעלים שהרי הוציא השומר את הדבר מידו ליד השומר השני׳ ואם הביא השומר השני ראיה שיפטר בה שומר ראשון כדין שמירתו הרי זה פטור כיצד שומר שכר שנתן הבהמ׳ השמורה אצלו לשומר חנם אם הביא השומר השני עדים שמתה הבהמ׳ כדרכה הרי השומר ראשון פטור וכן כל כיוצא בזה׃ שומר שמסר לשומר והוסיף בשמירתו ההנאה לבעלים כיצד השוכר פרה מחברו והשאילה לאחר ומתה כדרכה בבית השואל הואיל והשואל חייב בכל
יחזרו דמי פרה לבעלים שהלכה כרבי יוסי
במסכה שם דף לה ופסק ההלכה בדף לו שאומ׳ שאין זה השוכר עושה סחורה בפרתו של זה וכן כל כיוצא בזה׃ מסקינן בפרק
דף יד קמא דגיטין היה בידו פקדון ושלחו ביד אחר לבעלים הואיל והשומר הראשון חייב באחריותו עד שיגיע ליד הבעלים אם בא לחזור ולהחזיר הפקדון מיד
שם השומר השני מחזיר ומה שאומר בברייתא אינו חוזר העמדנוה שם כשהוחזק השומר הראשון כפרן לפיכך אינו יכול להחזיר הפקדון מיד השומר השני אף על פי שעדיין הפקדון באחריותו
במיימו׳ דלעיל פרק ב׳ של ראשון׃ שלשה דינין האמורין בתורה בארבע שומרין אינו אלא במטלטלין של ישראל הדיוט שנאמר כסף או כלים וכל בהמה ויש כאן כלל ופרט וכלל כי יתן כלל כסף או כלים פרט וכל בהמה חזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות ויצאו שטרות שאין גופן ממון ויצאו ההקדשות ונכסי אחרים
במסכה דף כ׳ צ״ד דף כז כל הסוגיא מו״ס שנא׳ רעהו מכאן אמרו חכמים בפרק הזהב העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות שומר חנם שלהם אינו נשבע נושא שכר או שכר אינו משלם ואם קנו מידו חייב באחריותן׳
שם דף כו אפס חכמים תקנו שנשבעין על ההקדשות שבועת השומרים בעין של תורה כדי שלא יזלזלו בהקדשות׃ פסקו רבותינו
וכן כתו׳ ספ״ה שוכרים הקדמונים שבצרפת שכמו שנושא שכר אינו משלם בחיוב שלו דהיינו בגנבה ואבידה כך שומר חנם אינו משלם בחיוב שלו דהיינו בפשיעה ותפש שבועה מפני שפרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם ואין בראשונה אלא שבועה שנגנבה או שנאבדה ובאותו חיוב דגניבה אומר דנושא שכר אינו משלם אף על פי שדינו לשלם והוא הדין שנושא שכר אינו נשבע שנאנסה ושומר חנם אינו משלם בפשיעה וכן מוכיח בפרק
החובל

דף נג החובל בההיא ארנקי של צדקה דאתא לפומבדיתא אפקדיה
רב יוסף בהדי ההוא גברא פשע בה אתו גנבי וגנבוה ובעי אביי
למפטריה משום שנאמר לשמור ולא לחלק לעניים משמע
שאותם שנמעטו מכח זה המקרא אפילו מפשיעה נתמעטו
להפטר : ועוד אמרו שהיה יכול לשנות שואל אינו משלם אם
באנסה ואם שאל בירת ונשרף כאונס פטור שהרי שואל הוקש
דף נה לשומר שכר כדדרשינן בפרק השואל וכי ישאל ויו מוסיף על
עניין ראשון ושנה בשומר שכר אינו משלם בגניבה ואבידה
והוא הדין לשוכר כאונסין ועוד מפני זה לא
שנה שאין שאלה בהקדש אבל רבינו משה
פסק שכל פושע מזיק הוא וחייב לשלם :
אמנם בירושלמי דרשינן כי יתן איש אל
רעהו עד שתהא תביעה ונתינה שוין בגדול : גרסינן בפרק
מרובה אמר רבי אלעזר כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך
דף עט תקנו משיכה בשומרים : ותניא כוותיה בפר׳ השואל ואין הלכה
דף נט כרב הונא שאומר שם גבי שאלת קורדום לא בקע בו לא קנאו :
דף פ שנינו בפרק האומנים האומר לחברו שמור לי זה ואמר לו הנח
דף פא לפני הרי זה שומר חנם ובגמרא מוכיח שאם אמר לו הנח לפניך
או הנח סתם שהיא בעיא שלא נפשטה ׳ והוא הדין אם אמר לו
דף מט הרי הבית לפניך כדאיתא בפרק הזהב אינו לא כשומר חינם
ולא כשומר שכר ואינו חייב שבועה כלל ׳ אבל בתקנת הגאוני׳
מחרי׳ על מי שלקח הפקדון שלו ולא יחזירנו
לבעלים : אחד המפקיד או המשאיל או
המשכיר את חברו בעדים או שלא בעדים
משפט אחד להם כיון שהודה זה מפי עצמו
ששמר לו או ששאל ממנו הרי זה נשבע
שבועת השומרים שאין אומרים מגו לפוטרו
מלשלם : משניות שלמות מצינו במסכת
שבועות שבענין הפקדון דמודה מקצת
חייב וכופר הכל פטור
כי ההיא דסלע הלויתני
סס עליו דבעל המשכון תובע ׳ וכי ההיא דמנור
סס דף מב בת עשרה ליטרין וכי ההיא דעשר גפנים טעונות מסרתי לך ׳
ומה שאנו אומרים בפרק הגוזל לדברי האומר עירוב פרשיות
כתוב כאן וכי הוא זה הכתוב בפרשת שומרים שאנו למדין
ממנו שלא יתחייב בשבועה כי אם בהודאה במקצת אמלוה
הוא דכתיב אפרשת ואם כסף תלוה את עמי גם אמלוה ויוצרה
לומר כי מלוה ופקדון דין אחד להם ׳ לפיכך אין להעמיד דבר
זה אלא בטענת השוה לשניהם כגון לא היו דברים מעולם או
החזרתיו לך כזה לא יתחייב בשניהם אלא אם כן הודה במקצת
אבל בטענה דנאנסו שאינה פוטרת במלוה היה מתחייב
בפקדון בלא שום הודאה מפני שאין שייך כאן דברי רבה
שאומר כפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע
חזקה שאין אדם מעיז פניו וכו׳ כי בטענת נאנסה מעיז ומעיז
לפי שאין חברו מכיר בשקרו וזהו מה שאומר התלמוד בפרק
דף ע המוכר הבית ואי אמר לו נאנסו לא שבועה בעי אבל לרמי
דף ה בר חמא שאומר בפרק השואל ובפרק קמא דבבא מציעא אין
עירוב פרשיות כתוב כאן אף בטענת נאנס צריך הודאה ולא
יתחייב כי אם בשלש פרות באחת כופר ובאחת מודה ובאחרת
אומר נאנסה ואין הלכה כמותו שהרי סוגית התלמוד חולקת
דף ע עליו כדברי רב עמרם ורב חסדא בפרק המוכר את הבית וגם
דף ב בתחילת מסכת סנהדרין מעמיד כתם משנתינו כדברי האומר
דף נד עירוב פרשיות כתוב כאן : שנינו בפרק הפועלים מתנה שומר
חנם להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם וכן
סס תניא שמתנה בעל הפקדון על שומר חנם ושומר שכר להתחייב
בכל כשואל שכל תנאי שבממון או בשבועה של ממון קיים ואין

צריך קניין ולא עדים כדאמר רבי יוחנן שם שבאותה הנאה
שמאמינו גמר ומשעבד נפשיה : טען זה שהיה שם תנאי והשומ׳
אמר שלא היה שם תנאי נשבע השומר שבועת שומרים ומגלגל
בה שלא היה שם תנאי : טען שהפקיד אצלו וזה אומר לא
אמרתי אלא הא ביתי קמך ולא נעשיתי לו שומר נשבע היסת
שלא קבלו אלא כדרך זו וכולל בשבועתו שלא שלח בו יד ולא
אבדו בידים ולא בגרם שגרם לו שיהא חייב לשלם : זה אומר
השאלתיך או השכרתיך או הפקדתי אצלך והלה אומר לא
היו דברים מעולם או שאמ׳ כך היה אבל החזרתי לך ונסתלקה
השמירה ולא נשארה התביעה בינינו הרי הנשבע נשבע היסת
ונפטר ׳ אפילו הפקיד אצלו בעדים אמרי׳ במסכת שבועת שאין
צריך להחזיר לו בעדים ׳ במה דברים אמורים כשלא היה שם
שטר אבל המפקיד אצל חברו בשטר צריך להחזיר לו בשטר
כדאיתא בפרק כל הנשבעין ׳ ופירש רבינו
יעקב ורבי׳ משה בד״א בשאינו רוצה לישבע
אבל אם הוא רוצה לישבע נשבע השומר
בנקיטת חפץ שהחזרתי מגו דאי בעי למימר
נאנסו ׳ וכשם שאם טען שנאנס נשבע מן
התורה בנקיטת חפץ כך אם טען החזרתי ישבע כעין של תורה
כדף ע הואיל ויש שטר ביד התובע וכן מוכיח בפרק המוכר את הבית :
דף פג תניא בפ׳ האומנין איסי בן יהודה אומ׳ שומר שטען שנאנס אונס
גדול כגון שבורה ומתה אם נאנס במקום שהעדים מצויין שם
מצריכין אותו להביא ראיה על טענותיו שנאנס ויפטר אף מן
השבועה ואם לא הביא ראיה ישלם שנאמר אין רואה שבועת
השם תהיה בין שניהם הא אם רואה יביא עדים ויפטר או ישלם
ואין כאן שבועה אבל טען שנאנס במקום שאין העדים מצויין
בזה דבר הכתוב שישבע ויפטר והלכה כאיסי שכך אמר רבא
שם על ההיא חביתא דמיתבר בריסתקא דמחוזא שנינו בפרק
דף פב האומנין דמעביר חבירת ממקום למקום בשכר ונשברה דין
תורה שישלם שאין זה אונס גדול והרי שבירה כגניבה ואבידה
שהוא חייב בהן אבל תקנו חכמים שיהיה חייב שבועה ומפרש
כדף פג רבא שישבע שלא שברה בכוונה שאם אתה אומר ישלם אין
לך אדם שיעביר חבית לחבירו לפיכך עשו בו שבירת החבית
כמיתת הבהמה ושבירתה וכן הלכה אף על פי שרבי מאיר אומ׳
כדף פג כך שם וחולקין עליו מ״מ משמע שם שרבי יוחנן ורבא סוברין
כדף פג כמותו עוד שם בסוף הפ׳ מעשה ברבה בר רב הונ׳ ששכר לו בני
אדם להביא לו חבירת אחת ושברוה בעניין שראוי להתחייב
ולקח סרבל שלהם ובאו לפני רב וצוה להחזיר להם הסרבל
למען תלך בדרך טובים התחילו לבכות שכל היום טרחו ולא
הרויחו דבר ואין להם מה לאכול וצוה רב ליתן להם את שכרן
דף צג משום אורחות צדיקים תשמור : שנינו בפרק הפועלין רועה
שבאו זאבים וטרפו ממנו אם היה הזאב אחד אין זה אונס אפילו
בשעת משלחת זאבים אליבא דרבנן ואם היו שני זאבים הרי זה
סס אונס על זה נאמר אם טרוף יטרף וגומ׳ ׳ ליסטים מזויין הרי זה
אונס אפי׳ היה הרועה מזויין ובא לו ליסטים מזויין הרי זה אונס
שאין הרועה מוסר נפשו בליסטים עוד שם אמ׳ רבא רועה שמצא
גנב והתחיל להתגרו׳ בו להראות לו שאינו חושש ממנו וא״ל הרי
אנו במקו׳ פלו׳ כך וכך רועי׳ כך וכך כלי מלחמ׳ יש לנו ובא אותו
הליסטים ונצחו ולקח מהם הרי הרועה חייב שפשע בהתגרותו
בו כאילו הוליך את הבהמה למקום גדודי חיות וליסטים : אמר
סס רבא רועה שהיה יכול להציל הטריפ׳ או השבויה ברועי׳ אחרים
ובמקלו׳ ולא עשה הרי זה חייב אחד שומר שכר ואחד שומר חנם
אלא ששומר חנם קורא רועה ומביא מקלות בחנם ואם לא מצא
פטור אבל שומר שכר חייב לשכור הרועים והמקלות עד כדי
דמי הבהמה כדי להציל אף על פי שבדמים האילו יכול לקנות
בהמה אחרת טורח הוא לחזור ולקנות וגם נוח לו כאותה בהמה

שככר הורגל בה ולמודה כמנהג ביתו וחוזר ולוקח שכרו מבעל
הבית ואם לא עשה כן והיה לו לשכור ולא שכר הרי זה פושע
סס) סס וחייב: תניא בפרק הפועלים ומפרש לה אביי כן רועה שהניח
עדרו ובא לעיר בין בעת שדרך הרועים ליכנס בין בעת שאין
דרך הרועים ליכנס ובאו זאבים וטרפו אין אומרים אם היה שם
אינו מציל אלא אומדין אותו אם היה יכול להציל אפילו על ידי
דף כ"ג רועים ומקלות פושע הוא וחייב ואם לאו פטור: עוד שם מעשה
ברועה שהעביר הבהמות על הגשר ודחפה אחרת לחבירתה
ונפלה לשיבולת הנהר ובאו לפני רב פפא וחייבו שהיה לו
להעביר אחת אחת שאין השומר נוטל שכר אלא לשמור שמירה
מעולה וכעין גניבה ואבידה היא זו אל הרועה לרב פפא ידעת
בבן אמתך שיכול לעשות כן אל ככר זעקו הרועים הראשונים
על כך מפני שגניבה ואבידה קרובה לאונס הוא והיו רוצים
להפטר ולא מצאו מי שמשגיח בזעקתם וכפסק זה סוברים שם
רב חסדא ורבה בר רב הונא ואין הלכה כרבא שפוטר שם הרועה
דף פ"א מטעם אונס: בפרק האומנים מעשה באחד שהשכיר חמור ואמר
לו אל תלך בדרך נהר פקוד דאיכא מיא שהמים מצויין שם
אלא בדרך נרש דלית בה מיא הלך בדרך נהר פקוד ומת החמור
ולא היו שם עדים באיזה דרך הלך אלא הוא מעצמו אמר בנהר
פקוד הלכתי ולא היו שם מים אלא מעצמו מת ואמר רבא הואיל
ויש שם עדים מעידים שהמים מצויין שם בנהר פקוד חייב
לשלם שהרי שינה על דעת הבעלים ומה לו לשקר במקום עדים
דף פ) סס לא אמרי: שנינו עוד שם ומפ' לה רבא השוכר את הבהמ' להביא
עליה מאתי' ליטרין של חיטין והביא מאתים ליטרין של שעורין
ומתה חייב אע"פי שמשקלו של זה כמשקלו של זה מפני שהנפח
קשה למשאוי והשעורים יש להם נפח וכן אם שכר להביא עליה
תבוא' והביא כמשקלה תבן אבל אם שכרה להביא עליה שעורי'
והביא כמשקלה חיטין ומתה פטור וכן כל כיוצא בזה: עוד תניא
דף ע"ט שם שכר את הבהמ' לרכוב עליה איש לא ירכיב עליה אשה שכר
לרכוב עליה אשה מרכיב עליה כל אשה שירצה בין גדולה בין
דף פ קטנה ואפי' מעוברת שהיא מניקה: מוכיח שם במשנה ובריי' תא
שהשוכר את הבהמה לשאת עליה במשקל ידוע והוסיף על משאו
אם הוסיף חלק אחד משלשי' על השיעור שפסק עמו ומתה חייב
פחות מכאן פטור אבל נותן שכר התוספת׳
בתוייו' כ"ר דשכירו דף תל"ח שכר סתם אינו נושא אלא משקל הידוע
במדינה לאותה בהמה ואם הוסיף חלק אחד
בדף כ' דלעיל מל' במה שדרכה לשאת ומתה או נשברה חייב: וכן ספינה
שהוסיף בה אחד משלשים על משאה וטבעה חייב לשלם דמיה
סס הכתף שהוסיף על משאו קב אחד והוזק במשא זה חייב בנזקיו
סס ומפרש רב אשי אף על פי שהוא בן דעת והרי הוא מרגיש
בכובד המשא יעלה על לבו שמא מחמת חליו הוא זה הכובד:
דף ע"ח) סס שנינו עוד שם בפרק האומנין ומפרש לה שמואל כן שהלכה
כמותו בדיני השוכר את הבהמה והבריקה והוא שנתעוורה או
שהתליעו רגליה או נשתטתה או נלקחה לעבודת המלך אף על
פי שאין סופה לחזור בתוך ימי השכירות אם נלקחה דרך
הליכתה הרי המשכיר אומר לשוכר הרי שלך לפניך שמזלך
גרם וחייב ליתן לו שכרו משלם ואם לא ניטלה בדרך הליכתה
חייב להעמיד לו חמור אחר אף על פי שסופו לחזור בתוך זמן
דף ע"ט השכירות מכל מקום אין לו להמתין עד שתחזור׳ ותניא אמר
רבי שמעון בן אלעזר ברא שאם חלתה או נשתטתה שאומר לו
הרי שלך לפניך כששכרה לשאת עליה משאוי שאיפשר
להשליכו בלא הקפדה אבל אם שכרה לרכוב עליה או לשאת
עליה כלי זכוכית וכיוצא בהם חייב להעמיד לו חמור אחר אם
שכר ממנו חמור סתם ואם לא העמיד יחזיר השכר ויחשב עמו
על שכר מה שהלך בה: מתה הבהמה או נשברה בין שנשכרה
סס לשאת בין שנשכרה לרכוב שיטת התלמוד כך היא שאם אמר

חמור סתם אני משכיר לך חייב להעמיד לו חמור אחר או יחזיר
לו כל שכרו ואמר לו חמור זה אני משכיר לך וכתה אם יש בדמיה
ליקח יקח לשכור ישכור חמור אחר כשמואל שאומר שאין סס
לחוש לכילוי הקרן של בהמת המשכיר: בפרק אילו מציאות דף כ"ט
אמר אין השואל רשאי להשאיל אף בספר תורה ואין השוכר
רשאי להשכיר: עוד תניא בפרק האומנים ומחלק בה התלמוד דף (סס כ"ע) הקוג
חילוקין אילו השוכר את הספינה ופרקה בחצי הדרך נותן לו
שכר כל הדרך ואם מצא השוכר מי שישכיר אותה לו עד
המקום שפסק לו השוכר ישכיר ויש לבעל הספינה עליו דין
תשלומי רפתא דספינה פירוש שהספינה מתרועעת בהכנסת
חבילות ובהוצאת חבילות אבל פרקא לטעינה בגוה ופי' רבינו
חננאל כגון אם מכר כל הסחורה שבספינה לאיש אחר בחצי כתו' סס
הדרך וירד הוא ועלה הלוקח נוטל שכר חצי הדרך מן הראשון
ושכר חצי הדרך מן האחרון ויש לבעל הספינה עליו תרעומות
מפני שגורם לו לסכול דעת איש אחר שעדיין לא הורגל בו וגם
צריך לטרוח ולמשוך בחבל הספינה שתהא סמוכה לשפת הנהר
עד שיצא זה ויכנס האחר וכן כל כיוצא בזה׳
בדת ה' דשכירות דף תל"ח מכאן פסק רבינו משה שהמשכיר בירה
לחברו עד זמן קצוב ורצה השוכר להשכיר
את הבית לאחר עד סוף זמנו משכיר לאחרים שהן כמניין בני
ביתו ואם היו ארבעה לא ישכור לחמשה שלא אמרו חכמים אין
השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלין שהרי אומר לו אין רצוני
שיהא פקדוני ביד אחר אבל בקרקע וכספינה אין אומר כן וכן
פסק אם אמר לו בעל הבית לשוכר למה תטרח ותשכיר ביתי סס
לאחרים אם לא תוצה לעמוד בו צא והניחהו ואתה פטור
משכירתו אינו יכול להשכירו לאח' שזה בלא תמנע טוב מבעליו
עד שאתה משכירו לאחר הנח לזה ביתו:
בכרת האומנין דף ע"ט עוד תניא שם השוכר את הספינה וטבעה
בחצי הדרך משום רבי נתן אמרו אם נתן
לא יטול ואם לא נתן לא יתן במאי עסקינן אילימא ביין סתם
וספינה זו אם נתן לא יטול אמאי וליימא הא חמרא הבא ספינתך
אלא ביין זה וספינה סתם אם לא נתן לא יתן וליימא ליה הא
ספינתך הבא חמרא כתב רב אלפס אפילו הכי אינו דומה בא סס דף ק'
טעון לבא ריקם אמר רב פפא אי אתה מוצא אלא ביין זה וספינה
זו אבל ביין סתם וספינה סתם חולקין בסוף פר' השואל מסקינן דף ק"ג
כי אם אמר לו בית זה אני משכיר לך ואחר שהשכירו לו נפל
אינו חייב לבנותו אלא מחשב עמו על מדה שנשתמש בו ומחזיר
לו שאר השכרו' ואין דומה דין זה לחמור שבארנו לכ"עלה שהרי במימר ות
חמור שמת אין הנבלה עומדת להחזיר ולהיות כמו שהייתה
אלא למכירה ולדמים עומדת הילכך אם יש בדמיה ליקח
יקח לשכור ישכור אבל בית שנפל אינה עומדת לא למכירה
ולא לדמים אלא להוסיף יציאו' ולחזור ולבנותו כבתחילה הילכך
בית זה בעוד שהוא קיים השכיר לו׳ אבל אם כתרו חייב להעמיד
לו בית אחר או ישכור לו כמותו׳ וכן אם חזר אחר שהשכירו במיימו' כ"ה דלעיל
לזה והשכירה או מכרו לגוי או אנס שהפקיע שכר הראשון הרי
זה חייב להשכיר לו בירה אחר כמותו וכן
בדף ק"ג דלעיל ובלכבי סס דף קי"ט כל כיוצא בזה: השכיר לו בית סתם ואחר
שנתן לו הבית נפל חייב לבנותו או יתן לו
בית אחר ואם היה קטן מן הבית שנפל אין השוכר יכול לעכב
עליו והוא שיהיה קרוי בית שלא השכיר לו אלא בית סתם ולא
אמר לו בית כזו אני משכיר לך: בפ"ק דבבא בתרא המשכיר דף ג
בית לחבירו בבירה גדולה משתמש בזיזיה וכותליה עד ארבע
אמות ובתרביץ החצר וברחבה שאחורי הבתים ובמקום שנהגו
להשתמש בעובי הכתלים משתמש בהם ובכל אילו הדברים
הולכים אחר המנהגים הידועי' להם בבבא מציעא פרק השואל דף ק"א
ת"ר המשכיר בית לחבירו חייב להעמיד לו דלתות ולפתוח לו
חלונות

חלונו׳ שנתקלקלו ולחזק התקרה ולסמוך את הקורה שנשברה
ולעשות לו נגר ומנעול וכל כיוצא באילו הדברים שהם מעשה
אומן והם עיקר גדול בישיבת הבתים והחצרות ׳ והשוכר אותו
חייב לעשות מעקה ומזוזה ולתקן מקום המזוזה משלו וכן אם
רצה לעשות סולם או מרזב או לחטיח גגו
הרי זה עושה משל עצמו : עוד שם המשכיר
חצרו סתם לא השכיר הרפת שבה והזבל
שבחצר הרי הוא של שוכר לפיכך הוא
מטפל להוציאו ואם יש מנהג הולכים אחר המנהג בד״א כשהיו
הבהמות שעשו הזבל של שוכר אבל אם היו הבהמו׳ של אחרים
הזבל של בעל החצר שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אע״פ
שהיא שכורה ביד אחרי׳ : אמרי׳ בירושלמי המשכיר בית או חצר
או מרחץ או חנות או שאר המקומו׳ עד זמן קצוב הרי זה כופהו
לצאת בסוף זמנו ואינו ממתין לו אפילו שעה אחת שכר לו
בית סתם ללינה אין לינה פחות מיום אחד לשביתה אין פחות
משני ימים לנישואין אין פחות משלשים יום : עוד שם המשכיר
לחברו בית סתם אין יכול להוציאו עד שיודיעו שלשים יום
מקודם כדי לבקש מקום ולא יהיה מושלך בדרך ולסוף
השלשים יצא ׳ בד״א בימות החמה אבל בימות הגשמים אין יכול
להוציאו מן החג עד הפסח ׳ בד״א בעיירות אבל בכרכים אחד
ימות החמה ואחד ימות הגשמים צריך להודיעו שנים עשר חדש
מקודם ׳ וכן בחנות בין בכרכים בין בעיירות צריך להודיעו
שנים עשר חדש קודם : כשם שהמשכיר חייב להודיעו כך
השוכר חייב להודיעו מקודם שלשים יום בעיירות או מקודם י״ב
חדש בכרכים כדי שיבקש שכר ולא ישאר ביתו פנוי ואם לא
הודיעו אינו יכול לצאת אלא יתן השכר : אף על פי שאין
המשכיר יכול להוציאו ולא השוכר יכול לצאת עד שיודיעו
מקודם אם הוקרו הבתי׳ יש למשכיר להוסיף עליו ולומר לשוכר
או שכור בשוה עד שתמצא או תצא ׳ וכן אם הוזלו הבתים יש
לשוכר לפחות מן השכר ולומר למשכיר או שכור לי כשער
של עכשיו או הרי ביתך לפניך : נפל הבית של משכיר שהוא
דר בו הרי זה יכול להוציא השוכר מביתו ואומר לו איני רוצה
שתהיה בביתי בפנים ואני אהיה בחוץ :
כשם שמתנה אדם כל תנאי שירצה במקח
וממכר כך מתנה בשכירות שהשכירות
מכירה לזמן קצוב הוא וכל שממכרו בנכסיו
ממכר שכירותו שכירו׳ וכל שאין לו למכור
כך אין לו לשכור אלא אם כן יש לו פירות
בלבד מאות קרק׳ הרי זה שוכר ואינו מוכר :
עוד אמר רב נחמן בפרק השואל המשכיר בית לחברו לשנה
ונתעברה השנה נתעברה לשוכר השכיר לחדשים נתעברה
למשכיר ׳ השכיר לחדשים ושנה בין שאמר לו דינר לחדש י״ב
דינר לשנה בין שאמ׳ לו י״ב דינר לשנה דינר בכל חדש הרי חדש
העיבור של משכיר שקרקע בחזקת בעליה ואין מוציאין דבר
מבעל הקרקע אלא בראיה ברורה ׳ וכן בעל הבית שאמר לזמן
זה השכרתיך והשוכר אומר לא השכרת אלא סתם או לזמן ארוך
על השוכר להביא ראייה ואם לא הביא בעל הבית נשבע היסת
ומוציאו מן הבית : עוד שם פסק רבי ינאי שהשוכר שאמר נתתי
שכר הבית שנתחייבתי בו והמשכיר אומר עדיין לא נטלתי בין
שהיתה השכירות בשטר בין שהיתה בלא עדים אם תבעו בתוך
שלשים יום על השוכר להביא ראיה או יתן ויחרים על מי שלקח
שלא כדין תבעו המשכיר לאחר שלשים יום ואפילו ביום
שלשים על המשכיר להביא ראיה או ישבע השוכר שכבר נתן
לו שכרו ויפטר וכן אם שכר ממנו ופירש שיתן לו השכר שנה
בשנה ותבעו בתוך השנה על השוכר להביא ראיה תבעו לאחר
השנה ואפילו ביום כ״ט באלול על המשכיר להביא ראיה

[שוליים: דף ק״ב ומה שכתב אע״פי שהיה שכורה וכו׳ מלשון התייחוכי פ״ו דשכירו׳ דף תר״ס]
[שוליים: בהלכסי פרק אל דף קי״ח עירי שם דף קכ״ב ע״ב]
[שוליים: דף ק״א דלעיל כל הסוגיא]
[שוליים: שם]
[שוליים: שם]
[שוליים: שם]
[שוליים: בסוף פרק הפועלים דף כ״ר ובכת׳ דוכתי הזכי׳ תכלי׳ בשכירו׳ ומה שכת׳ שהשכירו׳ מכירה הוא בפרק הזהב דף כו וכן הסוגי׳ בתיימ׳ דלעיל ריש פרק ז׳]
[שוליים: דף ק״ב כל הסוגיא]
[שוליים: כדף ק ג]

המשכיר בית לחבירו בשטר לי׳ שנים ואין בו זמן השוכר אומר
עדיין לא עבר מזמן השטר אלא שנה והמשכיר אומ׳ כבר שלמו
שני השכירות ושכנת עשר שנים על השוכר להביא ראיה ואם
לא הביא ישבע המשכיר שבועת היסת ויוציאנו כרב נחמן
שאומר קרקע בחזקת בעליה עומדת ואם יש בו זמן ואומר
השוכר פרעתיך מחמשה שנים אומר שם שנאמן מי שהכניס
פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו או שהטעהו עד שהכניס
פירותיו והניחם והלך יש לבעל הבית למכור לו מאותן פירות
כדי ליתן שכר הפועלים שמוציאין אותן ומשליכין אותן בשוק
כדפסיק רב הונא בריה דרב יהושע בפרק השוא׳ ומדת חסידות
הוא שיודיע לבית דין וישכרו ממקצת דמיהם מקום משום
השבת אבידה לבעלים אף על פי שעשה שלא כהוגן : שנינו
בפרק הפועלים השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים
ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכים ולהעריב אינו יכול לכופן
מקום שנהגו לזון יזון לספק בתמרים או בגרוגרו׳ וכיוצא בהן
לפועלי׳ יספק הכל כמנהג המדינה ואמרי׳ עלה בירושלמי זאת
אומרת מנהג מבטל הלכה תניא שם השוכר את הפועלי׳ ואמר
לו כאחד וכשנים מבני העיר רואין פחות שבשכירות ויתר
שבשכירות ושמין ביניהם חילוקין מבוארים יש בפר׳ הא׳ מנין
בעניין השכירות ואילו הן אמר לשלוחו צא ושכור לי פועלים
בג׳ והלך ושכרן בד׳ אם אמר להם השליח שכרכם עליו נותן
להם ארבעה ונוטל מבעל הבית ג׳ ומפסיד מביתו אחד אמ׳ להם
שכרכם על בע״ה נותן להם בע״ה כהלכו׳ המדינה ׳ היה במדינה
מי שנשכר בשלשה ומי שנשכר בארבעה אינו נותן להם אלא
שלשה ויש להם תרעומת על השליח ׳ במה דברים אמורים
בשאין מלאכתן ניכרת אבל אם היתה מלאכתן ניכרת והרי הוא
שוה ד׳ נותן בעל הבית ד׳ שאילו לא אמר להם שלוחו ד׳ לא
טרחו ועשו שוה ארבעה : אמר לו בעל הבית שכור לי בד׳ והלך
השליח ושכר בג׳ אף על פי שמלאכתן שוה ד׳ אין להם אלא ג׳
שהרי קבלו על עצמן ויש להם תרעומת על השליח : א״ל בע״ה
בג׳ והלך השליח ואמר להם בד׳ וא״ל כמה שאמר בע״ה אין דעתם
אלא שיתן בעל הבית יותר מארבעה אם אמרו כן לשליח דעתם
אעילויא ולא לפחות מארבעה ולעולם נוטלין ד׳ ומדבר כשאמר
השליח שכרכם עלי שאם היה אומר שכרכם על הבעל הבית לא
יטלו לעולם אלא שלשה שהרי סוגית התלמוד מדברת כשאין
מלאכתן ניכרת מה היא שוה כגון בחפורה
מלארה מים וכן פי׳ ר״ת איש רומי : אמר לו
בעל הבית בד׳ והלך השליח ואמר להם בג׳
ואמרו לו כמה שאמר בעל הבית אף על פי שמלאכתן שוה
ארבעה אין להם אלא שלשה כי בעיא הי׳ שם אם נאמר ששמעו
שלשה וקבלו עליהם או נאמר שסומכין על
דברי בעל הבית ולא איפשיטא חילכך
המוחזק בממון עיקר : תניא ומפרש לה
רב אשי כן השוכר את הפועלי׳ והטעו את בעל הבית מפרש שם
שהטעו שחזרו בהם או בעל הבית הטעה
אותם אין להם זה על זה אלא תרעומת ׳(פי׳
הרב רבינו יצחק בר רבי מרדכי שמיד חזר
בו בעל הבית ואחר שחזר בו היו יכולים
להשכיר עצמן למקום אחר שחזרו אחר משכירים שאם לא היו
יכולין להשכיר עצמם למקום אחר נותן להם כל מה שנתבטלו
על ידי אותו היום דקיימא לן כרבי מאיר דדאין דינא דגרמי
דלקמן נמי אמרינן גבי ספינה אי דלא משכח לאוגורי כולי
אגרא בעי למיתב ליה ונראה דלאו דוקא כולי אגרא דאינו
דומה הבא טעון לבא ריקם) בד״א כשלא הלכו אבל הלכו חמרים
ולא מצאו תבואה פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה או ששכרן
לחפור השדה ומצאו שנתמלאה מים אם ביקר בעל הבית

[שוליים: שם דף ק״ג ותבואר הסוגיא בתו׳ שם]
[שוליים: שם דף ק כ]
[שוליים: כדף ק ג]
[שוליים: דף ק״א]
[שוליים: דף פג]
[שוליים: שם דף י״א ע״ב בפרק הפועלים דף כ״ז]
[שוליים: כדף עג]
[שוליים: שם]
[שוליים: שם]
[שוליים: שם]
[שוליים: שם]
[שוליים: בתוספות שם בד״ה דעתיהו]
[שוליים: שם]
[שוליים: וכן כתב הלכסי שם דף ק״ד]
[שוליים: דף ע״ו דלעיל]
[שוליים: וכן בתוס׳ שם בד״ה אין להם עיין שם ובמתקנת סמ״ג אלכו]
[שוליים: בפ׳ הגוזל קל״א דף ת״ק]
[שוליים: בפרק האומנים דף ע״ט]
[שוליים: בברייתא דלעיל]

מלאכתו מבערב ומצאה צריכה פועלים אין לפועלים כלום מה בידו לעשות ואם לא ביקר נותן להם שכרם כפועל בטל שאינו דומה הבא טעון לבא ריקן ועושה מלאכתו ליושב בטל׳ במה דברים אמורי׳ שלא התחיל הפועל במלאכה אבל התחיל הפועל במלאכה וחזר בו בחצי היום אמר רב יחזור שנאמר כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים (ולמעלה מדבר בשכירות וכאן מדבר בקבלנות) וכיצד דין

(ספ דף ע״ז ובפרק קמ״ח דף י׳ וכב׳ בתל דב״ק דף קי״ו)

(בה״ג אין זה) ברף ע״י דלעיל

הפועל שחזר בו אחר שהתחיל שמין מה שעשה ונוטל׳ ואם הוא קבלן שמין לו מה שעתיד לעשות בין שהוזלו בעוד ששכרן בין לא הוזלו בין שהוזלה מלאכה אחר כך בין לא הוזלה שמין להם מה שעתיד לעשות שפוסק רב הלכה כרבי דוסא בקבלן וכרבנן בפועל כיצד קיבל ממנו קמה לקצור בשתי סלעים קצר חצירה והניח חצירה בגד לארוג בב׳ סלעים ארג חציו והניח חציו שמין לו מה שעתיד לעשות אם היה שוה ו׳ דינרים נותן לו שקל או יגמור מלאכתן ואם היה הנשאר יפה שני דינרין אינו נותן להם אלא סלע שהרי לא עשו אלא חצי מלאכה: במה דברים אמורים בדבר שאינו אבד אבל בדבר שהוא אבד אם ימתין עד שימצא פועלים בכדי שכר הרגיל מוכיח במשנה ובברייתא שאחד פועל ואחד קבלן אין יכול לחזור בו אלא אם כן נאנס כגון שחלה או שמע שמת לו מת ואז יפרע לו כנגד מה שעשה׳ ואם לא נאנס וחזר בו שוכר עליהם או מטען כיצד מטען אומר להם סלע קצצתי לכם באו וטלו שנים עד שיגמרו מלאכתן ולא יתן להם אלא מה שפסק תחילה ואפילו נתן להם השתים מחזיר מהם התוספת׳ כיצד שוכר עליהן שוכר פועלים אחרי׳ וגומרין מלאכתן שלא תאבד וכל שיוסיף לאילו הפועלים האחרים על מה שפסק לראשונים נוטל מן הראשונים ועד כמה אמר רב נחמן עד כדי שכרן של ראשונים ואם היה להם ממון תחת ידו תניא שוכר להשלים המלאכה עד ארבעים וחמשים זוז לכל פועל בכל יום אע״פ ששכר הפועל שלש או ארבע׳ במה דברים אמורים בזמן שאין להם פועלים לשכור בשכרן אבל יש פועלים לשכור בשכרן ואמר לו צא ושכור מאילו והשלם מלאכתך ואל תאבד בין שוכר בין קבלן אין לו עליהם אלא תרעומת ושמין לפועל מה שעשה ולקבלן מה שעתיד לעשות: וכן שנינו השוכר את האומנים וחזר בו בעל הבית ידו על התחתונה ופיר׳ רבינו שלמה יתן להם כנגד מה שעשו ואם הוזלה מלאכה הפועלי׳ יתן להם במה שפסק לבד מה שצריך להוציא בהשלמת ואומנין משמע בין שכורין בין קבלנין:

כדף ע״ז

כדף ע״ו

ספ דף ע״ה וברייתא עם כל הסוג׳ בדף ע״י ודין האוכם בדף ע״ז

כדף ע״ח

בברייתא דלעיל

כדף ע״ו

תניא בתוספתא השוכר את הפועל ונאחז לעבודת המלך לא יאמר לו הריני לפניך אלא נותן לו שכר מה שעשה אמר רבא השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהל ופסק הנהר בחצי היום אם אין דרכו להפסיק אין להם אלא שכר מה שעשו אבל אם דרכו להפסיק אם הפועלים מן העיר שיודעין מנהג הנהר פסידה דפועלים ואין להם אלא שכר מה שעשו אבל אם הפועלי׳ ממקום אחר נותן להם שכר כפועל בטל מחצי היום הנשאר: ודין זה במלמד שחלה תלמידו בין דרכו להיות חולה בין לאין דרכו: ואמר רבא שכרן להשקות השדה ובא מטר בלילה הפסד של פועלים בא הנהר הפסד של בעל בית ונותן להם כפועל בטל ויש ליתן טעם למה אינו מחלק כאן בין ביקר מבערב ללא ביקר ובין הנהר העשוי לבא ובין שאינו עשוי לבא כי ודאי הוא עשוי לבא דרך החריצין ודדווקא גבי חפירה צריך ביקור אבל בהשקאת שדה אין צריך ביקור כי כל שדה שוה להתמלאות על ידי המטר זו כמו זו: ואמר רבא השוכר את הפועל לעשות מלאכה כל היום ושלמה

(בכ״ז דב״מ דף קנ״ג ע״א ומבואר בשכבי פרק האומני׳ דף ע״ז)

בפרק האומנים דף ע״ז

(וכן פסק האשירי ספ דף קמ״ז ע״א בשם רבינו יואל)

ברף ע״ז דלעיל

בתו׳ ספ

ספ

המלאכה בחצי היום אם יש לו מלאכה אחרת כמותה או קלה ממנה עושה שאר היום ואם אין לו מה יעשה נותן לו שכרו כפועל בטל׳ ואם היה מן החופרין או עובדי אדמה וכיוצא בהם שדרכן לטרוח הרבה ואם לא יעשה מלאכה יחלה הרי זה נותן לו כל שכרו משלם: השוכר את הפועל להביא שליחות ממקום למקום והלך ולא מצא שם מה יביא נותן לו שכרו משלם שכרו להביא כרוב ודורמסקינן לחולה והלך ומצאו שמת או שהבריא לא יאמר טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו שכרו משלם כדתני בתוספתא ומבואר בפרק הגוזל בתרא וכן כל כיוצא בזה: תניא בפרק האומנין השוכר את הפועל לעשות עמו בשלו והראהו בשל חברו נותן לו שכרו משלם וחוזר ולוקח מחברו מה שנהנה בזו המלאכה: שנינו בפרק אחרון דבבא מציעא השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש וכיוצא בהם ואמר לו טול מה שעשית בשכרך שומעין לו ואם משקבל עליו ואמר לו הילך שכרך ואני אטול את שלי אין שומעין לו: תניא בפרק קמא דבבא מציעא ומפרש לה רב פפא כן מציאת הפועל לעצמו אף על פי שאמר לו עשה עמי מלאכה היום ואין צריך לומר אם אמר לו עדור עמי היום נכש עמי היום אבל שכרו ללקט מציאות כגון שחסר הנהר ושכרו ללקט הדגים הנמצאים באגם הרי מציאתו לבעל הבית אפילו מצא כיס מלא דנרים:

ספ

כ״ז דב״מ דלע׳

דף קי״ו וכן בהלכס פרק האומני׳ דף ק״ה

דף ע״ו

דף קי״ח

דף י״ב (ע״

גרסינן בפרק הזהב נתן פרוטה של הקדש לספר מעל ומקשה הספר הא בעי השוכר למשוך תספורת מכאן מדקדק רבינו יעקב שהמשכיר סופר כיון שמשך קולמוס אינו יכול לחזור בו ונהארה לרבינו יצחק שאינו דומה דלא גרע מעבד עברי שמגרע פדיונו ויוצא ואינה מועלת משיכה התספורת אלא לעניין שיכול לעכב התספורת אמנם בקבלן מסופק רבינו יצחק אם יכול לחזור כשמשך כלי אומנותו דלא שייך ביה עבדים לעבדים כיון שאין זה לא שכיר יום ולא שכיר שנה: שנינו בפרק השוכר את האומנים המלוה את חברו על המשכון בין שהלוהו מעות בין שהלוהו פירות בין שמשכנו בשעת הלוואתו בין שמשכנו שלא בשעת הלוואתו הרי זה שומר שכר כרבנן דר׳ יהודה לפיכך אם אבד המשכון או נגנב חייב בדמי׳ ואם נאנס המשכון כגון בליסטין מזויין וכיוצ׳ בו משאר אונסין ישבע הוא שנאנס וישלם בעל המשכון את חובו עד פרוטה אחרונה: עוד שנינו בפרק האומנים ומפרש לה כן בגמרא האומר לחברו שמור לי ואשמור לך הרי זה שמירה בבעלים אמ׳ שמור לי היום ואני אשמור לך למח׳ או השאילני היום ואני אשאילך למחר כולן נעשין שומרי שכר זה לזה: עוד שנינו שם ומפרש לה כן בגמרא כל האומנים שומרי שכר וכולם שאמרו טול את שלך והביא מעות או שאמר לו גמרתיו ולא לקחו הבעלים את הכלים הרי האומן שומר חנם אבל אמר האומן הבא מעות וטול את שלך עדיין הוא שומר שכר כשהיה: בפרק הגוזל קמא נתן לאומנין לתקן וקילקלו חייבים לשלם כיצד נתן לחרש שידה תיבה ומגדל לקבוע בהם מסמרים או שנתן להם עצים לעשות בהן שידה תיבה ומגדל ונשברו אחר שנעשו משלם לו דמי שידה תיבה ומגדל שאין האומן קונה בשבח כלי אף על פי שרוצה ליישב שם שלא יחלקו שמואל ורב ששת על רב אסי שאומר אומן קונה בשבח כלי מכל מקום בפי׳ אומר בפרק המקבל שרב ששת סובר אין אומן קונה בשבח כלי כך פי׳ רב אלפס ובפרק הגוזל אומר על רבי מאיר וחכמים דכולי עלמא

דף מ״ח

בתו׳ ספ וכן מביא האשירי ספ דף קל״ט עמוד א׳

דף פ׳ ומפרש לה כן בהלכסי ספ דף ק״ט

ספ

דף פ

דף פ״א ואשאילך למחר דניקט מלשון המיימוני הוא בפרק י״ד משכירו׳ דף תר״סג ועיין ספ במ״ת

כדף פ

כדף פ״א

דף נ״ח

כדף נ״ט

כדף נ״ח

דף ק״כ

ספ דף קכ״ח ובפרק הגוזל דף ל״ב

דף נ״ט

אין

ק״ב כתו׳ בד״ה וכן כתים פ״ב וחף יט בד״ה רב אשי אין אומן קונה בשבח כלי אנם בפרק המקבל פירש רבי׳ יצחק
שאין זה מדברי רב ששת אלא התלמוד הוא שאומר כן ולגמרי
פוסק כרב אשי שאומר אומן קונה בשבח כלי וכן פוסק בהלכו׳
גדולות ועל כל זאת אמר רבינו יצחק שהנותן כלי לאומן לתקנו
לא היה צריך טבילה כיון שאין שם הגוי
בפרק הגוזל קמא דף ק עליו: עוד שם שנינו נתן צמר לצבע
והקדיחתו יורה נותן לו דמי צמרו נתן לו
צמר לצבוע אדו׳ וצבעו שחור שחור וצבעו אדום אם השבח יתר
על היצאה נותן לו בעל הצמר את היצאה ואם היצאה יתרה
שם על השבח נותן לו את השבח בלבד כרבי יהודה וסתם לנו בפ׳
דף ע ו השוכר את האומנים כמותו כל המשנה ידו על התחתונה וכל
דף ק כ החוזר בו ידו על התחתונה וקורא לה בהגוזל קמא הילכתא
דף צ ט פסיקתא: עוד בפרק הגוזל הנותן בהמה לטבח ונתנבלה
חייב לשלם דמי׳ מפני שהוא כנושא שכר לפיכך אם היה טבח
ומומחה ושוחט בחנם פטור מלשלם ואם אינו מומחה אף על פי
שם שהוא בחנם חייב לשלם׳ וכן המראה דינר לשולחני ואמר לו
יפה ונמצא רע אם בשכר הראוהו חייב לשלם אף על פי שהוא
בקי ואינו צריך להתלמד ואם בחנם הראהו פטור והוא שיהיה
בקי שאינו צריך להתלמד ואם אינו בקי חייב לשלם אף על פי
שהוא בחנם והוא שיאמר לשולחני עליך אני סומך כמו שאמר
דף ק שם ריש לקיש לרבי אלעאי או שהיו הדברים מראים שהוא
שם דף לג סומך על ראייתו ולא יראה לאחרי׳ וכן פסק רב אלפס שהדיוט
אין מתחייב אלא אם כן יאמר לו עליך אני
וכן כתו׳ דף ק׳ דלעיל בד״ה אחוי סומך ולא ידע רבי׳ יעקב מניין לו זה שהרי
דף צט מעשה שאמר שם אשה אחת שאלה לרבי
חייא דינר אחד אם הוא יפה ואמר שהוא יפה ונמצא רע ואומר
שם שרבי חייא פטור היה מפני שהיה מומחה ולפנים משורת
הדין שלם לה אבל אם היה הדיוט משמע שהוא חייב אף על פי
כך משמע׳ שם דף צ״ט שלא אמרה לו עליך אני סומכת: טבח שעש׳ בחנם וכן שולחני
שאמר יפה ונמצא רע וכן כל כיוצא בזה עליהן להביא ראיה
שהן מומחין ואם לא הביאו ראיה משלמין: אמרינן בפרק שני
דף כא דבבא בתרא אמר רבא שהנוטע אילנות לבני המדינה והפסידו׳
וכן טבח של בני העיר שנבל הבהמות׳ ומקיז דם שחרג או
חבל והסופר שטעה בשטרות׳ ומלמד תינוקו׳ שפשע בתינוקות
ולא למד או למד בטעיות כלל הדבר בכל פסידה שאינה חוזרת
כמותרין ועומדין הן הפועלים ומסלקין אותם בלא התראה׳
כתו׳ שם ומלמד תינוקות גם הוא השעה שהוא לומד טעיות היא אבודה
כגמ׳ שם אף על גב דשבשתא ממילא נפקא: צ

מצות עשה לתת שכר שכיר בזמנו שנאמר ביומו
תתן שכרו ואם אחרו לאחר זמנו עובר שלשה
ומן תק״א דף כ״א ועמ״ה כל הסוגיא לאוין ונתבארו בספר מצות לא תעשה: בפרק כל
הנשבעין כל שכיר ששכרו בעדים ותבעו בזמנו ואמר לו בפני
עדים הנה נתתי לך שכרך והשכיר אומר לא נטלתי כלום
תקנו חכמים שישבע השכיר בנקיטת חפץ ויטול כדין כל
נשבע ונוטל ומפרש רב נחמן הטעם מפני שבעל הבית טרוד
בפועליו וזה השכיר נושא נפשו לזה אמר
שם ועיין שם בתוס׳ בד״ה מתוך רב נחמן אמר שמואל שכרו שלא בעדים
מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם
ולא שכרתיך נאמן לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך וישבע בעל
הבית היסת שנתן שכרו או שבועת התורה אם הודה במקצת
מיימוני פרק י״א שכירות דף תל״בד כשאר הטענו׳ היה לו עד אחד ששכרו אינו
דף מ״ה דלעיל ועיין כתו׳ מועיל כלום: וכן תניא שם אם תבעו אחר
זמנו אף על פי ששכרו בעדי׳ המוציא מחברו
עליו הראיה חזקה אין בעל הבית עובר בלא תלין וחזקה שאין
שכיר משהה שכירותו ואם לא הביא ראיה ישבע בעל הבית
היסת: הביא ראיה שתבעו כל זמנו הרי זה נשבע ונוטל כל

בפרק המקבל דף ק״ב וכן היה בהלכו׳ כל הנשבעין דף מ״ב וירדני וכבי בירושלמי שם דף ל ז ע״ג וכן משמעות שאר כל הסוגיא שם וכן היה גם בתוספ׳ דלעיל אותו היום של תביעה דקיימא לן כרבי יוסי שאומר אין לו
אלא יומו כיצד היה עושה עמו ביום השני עד הערב זמנו כל
ליל שלישי וביום שלישי אינו נשבע ונוטל ואם הביא עדים
שהיה תובע והולך כל ליל שלישי הרי זה נשבע ונוטל כל יום
שלישי אבל מליל רביעי והלאה המוציא מחברו עליו הראיה
וכן אם הביא עדים שהיה תובע והולך עד יום חמישי הרי זה
נשבע ונוטל כל יום חמישי: אמר שמואל
בפרק כל הנשבעין דף מ״ו בעל הבית אומר שתים קצצתי לך והשכיר
אומר שלש קצצת לי לא תקנו חכמי׳ שישבע
השכיר כיון שקציצה אין דרך לשכחה בשביל טרדת הפועל
לא המע״ה ואם לא הביא ראייה אף על פי שכבר נתן לו השתי׳
או שאמר לו הילך הרי הבע״ה נשבע בנקיטת חפץ ודבר זה
תקנת חכמים בימי חכמי המשנה כדי שלא
בתוספות שם בד״ה בדרבנן ילך השכיר בפחי נפש וזו השבועה נתקנה
במיימוני דלעיל קודם שנתקנה שבועת היסת בו״א כששכרו
בעדים ולא ידע כמה פסק לו ותבעו בזמנו אבל אם שכרו שלא
בעדים או שתבעו אחר זמנו ישבע בע״ה היסת שלא קצץ לו אלא
מה שכבר נתן לו או שלא נשאר אצלו לא זה שאם לו הילך כדין
כל הטענות: עוד תניא שם הנותן טליתו לאומן אומן אמ׳ שתי׳
כדף מ״ו ולחיין בכו׳ כ״ה דף ק״ג עמוד א׳ יתבארו הכרדין שהאומן יש לו חזקה ויכול לטעון לקוחה בידי ומה שכתב ישבע בעל הטלית היסת ולשון המיימוני כ״ה דלעי׳ ועיין במ״ת קצצת לי והלה אומר אחת כל זמן שהטלית ביד האומן אם היה
יכול לטעון שהיא לקוחה בידו הרי האומן נשבע בנקישת חפץ
ונוטל ויכול לטעון בשכרו עד כדי דמיה׳ ואם יצאה הטלית
מתחת ידו או שאין לו בה חזקה ואינו יכול לטעון שהיא לקוחה
בידו המוציא מחברו עליו הראיה ואם לא הביא ראיה ישבע
בעל הטלית היסת או שבועה מן התורה אם הודה במקצת כדין
כדף מ״ט כל הטענות שאין זה כדין השכיר: בסוף הפרק שם בדברי רב
הונא ורב חסדא׳ אמ׳ רב הונא לכל מגלגלין פי׳ מגלגלין פותחין
לו גילגול שבועה אפי׳ אינו שואלו אבל שכיר שבא לישבע אין
מחזירין עליו ואין מגלגלין עליו לא נשבע שלא נטל ויטול ורב
חסד׳ אמ׳ לכל אין מקילין שאע״פ שאין פותחין לו מ״מ אם שואלו
התובע גלגול מגלגלין חוץ מן השכיר שמקילין עליו ופותחים
לו תחילה ואומרים לו לך תצטער השבע וטול: ופוסק רבי׳ יצחק
וכן בפרק האומר שם דף מ״ה ע״ד ודרב הונא היה רבו דרב חסדא בפרק הדר דף כב כרב הונא שהיה רבו של רב חסדא ואף רב חסדא לא אמר אלא
בגלגול על ידי שבועה דרבנן דומיא דשכיר אבל בדאורייתא
מגלגלין לדברי הכל אפילו אין שואלו שהרי עיקר גלגול מאמן
בפ׳ קמא דקידושין דף כ״ז אמן דסוטה אנו למדין וממילא חייבה תורה לומר לא סטיתי
ארוסה ונשואה אפילו אין הבעל תובע גלגול: עכ״ל: צא

מצוה כי תבא בכרם ריעך וגומ׳ כי תבא בקמת ריעך וגומ׳ פי׳
כדף פז מצוה זו עיקרה בפרק הפועלים ודורש שם שבביאת
שם כל הסוגיא פועל הכתוב מדבר ולמד מכאן שהפועלים שהן עושין בדבר
שגידולו מן הארץ ועדיין לא נגמרה מלאכתו בין בתלוש בין
במחובר ויהיה מעשיהם גמר מלאכה הרי מצות עשה על בעל
הבית שיניח אותן לאכול ממה שהן עושין בו׳ ומניין שאין
אוכלין אלא כשמעשיהם גמר מלאכה שנאמר ואל כליך לא
תתן בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל׳ וכן
בקמה כתיב וחרמש לא תניף לומר בשעת הנפת חרמש אתה
אוכל׳ ואין לי אלא כרם וקמה שאוכלין מניין לרבות הקטניות
ושאר זרעים אמר שמואל חרמש לרבות כל דבר חרמש׳ מניין
לרבות הגודר בתמרים והמוסק בזתים שאינם בני חרמש אמר
שם דף פח רבי יצחק קמה לרבות כל בעלי קמה׳ למדנו שהפועל אוכל
במחובר מכאן ושור אוכל בתלוש מלא תחסום׳ שור במחובר
ופועל בתלוש מניין אמ׳ רבינא מאח׳ שאנו למדין שור דחסימה
משור דשבת׳ והכל בכל בכלל למה כתב שור והלא היה לו
לכתוב לא תדוש בחסימה אלא להקיש נחסם לחוסם לאכול
במחובר וחוסם לנחסם לאכול בתלוש הדומה לדיש שיהא
גדולי קרקע וגמר מלאכה ולא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה

דף פט כמו דיש ומסיק שם רבינא דלא שנה מעשר אלא מפני תמרים
תרוגרות שאין שייך בהן חלה שהמעשר הוא חיוב המאוחר
שבו אבל חטין שהן בני חלה אעפי שנגמרה מלאכתן למעשר
סס אוכל מפני שאין זה גמר חיוב המאוחר שבו: החולב והמחבץ
סס והמגבן אינו אוכל מפני שאינן גדולי קרקע׳ המנכש בבצלים
ובשומים אעפי שתולש קטנים מבין הגדולים ונותנין לכליו
של בעל הבית וכן כל כיוצ׳ בזה אינו אוכל מפני שאין מעשיהן
גמר מלאכה שעיקר פעולה זו מפני תיקון הגדולים שהן
מחוברים ועומדין׳ ואין צריך לומר שומרי גנות ופרדסין וכל
סס דף צג דבר המחובר במקשאות ובמדלעות שכך אמר שמואל והלכה
כדף פט כמותו: הקוצר והדש והזורה והבורר והמוסק והבוצר והדורך
וכן כל כיוצא בזה במלאכות אילו הרי אילו אוכלין מן התורה:
כדף צג ושנינו שם ומפרש לה שמואל כן ופוסק רב אשי כמותו שומרי
גתות וערמות וכל דבר התלוש מן הקרקע שעדיין לא נגמרה
מלאכתן למעשר אוכלין מהילכו׳ מדינה שהשומר אינו כעושה
מעשה׳ אבל אם עשה באיבריו או בידיו או ברגליו או בכתפיו
סס דף צא (סס אמרו רבנן במשנה שהוא אוכל מן התורה: היה עושה בתאנים
לא יאכל בענבים בענבים לא יאכל בתאנים שנאמר בכרם
ואכלת ענבים והעושה בגפן זו אינו אוכל בגפן אחרת שהרי
סס (סס דף צב היא שאלה ולא נפשטה: ושנינו שמותר לו לאכול קישות אפי׳
בדינר וכותבות אפילו בדינר אף על פי ששכרו במעה כסף
שנאמר כנפשך שבעך אבל מלמדין לאדם שלא יהא רעבתן
סס דף צב ויהא סותם את הפתח בפניו: ותניא היה משמר ד׳ או ה׳ ערימות
לא ימלא כריסו מאחד מהם אלא אוכל מכולם כפי החשבון:
סס דף צב תניא פועל שאמר תנו לאשתי ולבני מה שאני אוכל או שאמר
הריני נוטל מעט מזה שנטלתי להאכיל לאשתי ולבני אין
שומעין לו אפי׳ היה נזיר שהיה עושה בענבים ואמר תנו לאשתי
כדף צא ולבני אין שומעין לו: שנינו שם במשנה וכולן שאמרו לא אמרו
שיאכלו אלא בשעת מלאכה אבל מפני השבת אבידה לבעלים
אמרו חכמים שיהו הפועלים אוכלין בהליכתן מאומן לאומן
פי׳ משורה זו כשגמר אותה לשורה שאצלה ובחזרתן מן הגת כדי
שלא יבטלו ממלאכתן וישבו לאכול לא אוכלין בתוך מלאכתן
כ״ז דף כ׳ ע״ב כשהן מהלכין בטלין: גרסי׳ בירושלמי דמסכ׳ דמאי ובתוספתא
כ״ח דף קנג ע״ב דבבא מציעא אין הפועל רשאי לעשו׳ מלאכתו בלילה ולהשכיר
ומביאה בלבוש פרק הפועלים דף קי״ח עצמו ביום או לדוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית לא ירעיב
ויסגיף עצמו ויאכיל מזונותיו לבניו מפני גזל מלאכתו של בעל
הבית שהרי יכשל כחו ויתחלש דעתו ולא יעשה מלאכה בכח
ומביאו בה״ג מיימו׳ פרק י״ג דשכירות דף תרכו והרי יעקב אבינו אמר כי בכל כחי עבדתי וגו׳׳ וגרסינן עוד שם
בירושלמי רבי יוחנן אזל לחד אתרא חזא ספרא אטימום פי׳ ראה
מלמד תינוקות חלש כעין אטום ושאל על מה זה אמר ליה דהוה
ציים כלומ׳ רגיל להתענות אמר ליה אסור לך השתא במלאכת
בשר ודם אסור במלאכת הקב״ה על אחת כמה וכמה: צב

ובי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין
עמו שלם ישלם בא ולימר על
השואל שהוא חייב באונסין אם בעליו של
שור אינו עם השואל במלאכתו במה דברים
אמורי׳ כשבא האונס שלא בשעת המלאכה
אבל השואל בהמה מחבירו לילך בה למקום
פלוני ומתה תחתיו באותו דרך או ששאל
קורדום לפצל בה עצי׳ ונשבר בעת שפיצל
בו מחמת הביקוע או ששאל דלי למלאות
בו ונקרע בבור בשעת מילויו וכן כל כיוצא

במשנה ב׳ הפועלים דף צ״ג ובריש פרק בתרא דשבועות דף מ״ט ועיקר סח׳ר כל הסוגיא בפרק השואל דף צ״ד וצ״ו ומה שכת׳ בשעת מלאכ׳ דווקא מלשון המיימו׳ פ״א דהלכות שאלה דף תרכו וע״ש במ״מ

בזה הרי זה ישבע שלא שינה ויפטר שלא שאל אלא לעשות בו
מלאכה והרי לא שינה׳ בד״א במקום שאין בני אדם מצוין שם
דף צו אבל במקום שבני אדם מצוין בזו אומר רבא בפרק השואל
שיאמרו לו לך והבא עדים שלא שינהו יותר מכח הדלי או

דף כ״ג ולעיל דף קע״ב ע״ב הבי׳ הקורדום ואינו נאמן בשבועה כאיכי בן יהודה דפרק האומנין
כך פירש רבינו יעקב להההיא דרבא בפרק
סס והסוגיא בין׳ סס בפ״ה ז״ל כ׳ השואל: מעשה באחד ששאל גרזן מחבירו
דף צ׳ וכן בסוף בא׳ אדרי סס דף קכ״א עמוד א׳ ושברה ובא לדין לפני רב ואמר לו ליך שלם
לו הגרזן שלם כלומר שאין דין שואל כניזקין
שבעל דבר הניזק מקבל הפחת משעת שבירה עד שעת
העמדה בדין כי המשאיל לא יקבל עליו שום פחת והרי דין זה
כדין גנב וגזלן שמשלם חיים ולא מתים כאשר בארנו בהילכות
לעיל בסימן עייף קמ״ח ע״ד גנבה על פי הירושלמי וכן פירש רבינו שמואל והחזירוהו רב
כהנא ורב אסי מדין זה ומסקנא שהשואל
דף נז דף י״א וגם בתו׳ סס הסוגיא בנזקין בפרק קמא דבבא קמא ובפ׳ השואל:
דף צא אמר רב פפא בפרק הפועלים השואל בהמה
כרף ז׳ דלעיל חייב במזונותיה משעת שמשכ׳ עד סוף ימי שאילתה ואם כיחש
בשרה מחמת המלאכה פטור וישבע שבועת השומרים שמחמת
מיימוני דלעיל תר״כ וכן מבמ׳ רש״י ריש פרק בשבת דף ח׳ וסוגית רבינו בתוס׳ סס בו״ר ראשון מלאכה כיחשה: השואל מחבירו בהמה סתם או כלי סתם הרי
המשאיל מחזירו בכל עת שירצה: שאל לזמן
היינו כרבי אלעזר בפרק השואל דף צ״ט קצוב כיון שמשך וזכה בו אין הבעלי׳ יכולין
להחזירו עד סוף ימי השאלה ואפילו מת
השאלה הרי היורשין משתמשין בשאלה עד סוף הזמן: רבינו
שמשון כתב בשם רבי׳ תם שגם סתם שאלה
פרק התכלת דף מ״ד ועיין סס בתו׳ שלשים יום כמלוה כדאמרינן במנחות טלית
שאולה כל שלשים יום פטורה מן הציצית:
דף לד ע״ז בתו׳ גרסינן בפרק אילו נערות אמר רבא הניחלהם אביהם פרה
שאולה משתמשין בה כל ימי שאילתה מתה אין חייבי׳ באונסיה
כסבורין הן שהיא של אביהם שכחורה ואכלוה משלמין בשר
בזול ואם הניח להם אביהם אחריות נכסים ומתה או שטבחוה
ואכלוה משלמין את דמיה מנכסיו׳ וגם
בתו׳ פ״ג דב״ק בד״ה ושמואל מכאן ראיה שאף המזיק פטור באונס גמור:
דף קב אמרינן בפ׳ השואל האומ׳ לחבירו השאילני
קורדום לעדור בו הפרדס הזה עודר בו אותו הפרדס ולא פרדס
אחר אמר לו פרדס סתם עודר בו איזה פרדס שירצה פרדסים
פ״ח דב״ת דף ג׳ עמוד ג׳ עודר בו כל הפרדסים שלו: תניא בתוספתא השואל פונדוק
מחבירו ללינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחות משני
כרבינא בכ״ה דף נ״ה וכן פס׳ בתו׳ סס ימים לנישואין אין פחות משלשים יום: השואל בבעלים אפילו
גנב או אבד בפשיעה פטור שנאמ׳ אם בעליו
במשנה סס דף צ״ד והביאור לעי׳ בתוס׳ סימן פ״ט דף קע״ח עמוד ג׳ עמו לא ישלם ובלבד שישאל הבעלי׳ תחילה
או עם החפץ כמו שבארנו ואחר השואל את
הבעלים או שכרן בין לאותה מלאכה בין
כדף נז למלאכה אחרת ואמר רב אשי אפילו אמר
לחבירו השקיני מים ושאל המנו בהמתו והשקהו ונתן לו הבהמה
הרי שאלה זו בבעלים ופטור׳ משך הבהמה תחילה ואחר כך
סס השקהו אינה שאלה בבעלי׳ וכן כל כיוצא בזה: השאיל בהמתו
או השכירה למשאוי זיצא עמה לסעדה ולטעון עם השואל או
השוכר במשוי הרי זו שמירה בבעלים ואם יצא לבקר המשוי
בלבד ולראות שלא יטענו עליה יותר מן הראוי אינה שמירה
סס בבעלים: אמר רבא המלמד תינוקות והנוטע לבני המדינה
והמקיז להם דם והסופר שלהם כל אחד מאילו וכיוצא בהם
ביום שהוא יושב לעסוק במלאכתו אם השאיל או השכיר לאחד
מאילו שהוא עוסק במלאכתן הרי זו שמירה בבעלי׳ ואפילו פשע
בה השומר פטור אבל הוא ששאל מהם או ששכר מהם חייב
סס שאינן שאולין לו: הרב שהוא מקרא ברצונו תלמידים בכל עת
שירצה והם קבועים לבא תמיד ונשמט להם ממסכתא למסכת׳
הרי הן שאולין אצלו ואין הוא שאול אצלם׳ וביום הפרק של
הלכות מועד לפני הרגל שהכל באין לשמוע הרי הוא שאול
סס דף כ״ו וכן הה׳ הלכבי סס דף צ״ד להם והם אינם שאולים אצלו: והאומ׳ לשלוחו צא והשאיל עם
פרתי אינה שאלה בבעלים שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם
הבעלים

חבעלים עצמן ולא שלוחם׳ אמר לעבדו הכנעני צא והשאל עם פרתי הרי זו שאלה בבעלים שיד העבד כיד רבו׳ נשאל העבד שלא מדעת רבו אינה שאלה בבעלים: השואל מאשתו או שותפין ששאלו זה מזה הרי זו שאלה בבעלים׳ ואם אמר השותף לחברו השאילני קרדומך היום ואשאילך למחר אינה שאלה בבעלים: עוד שנינו בפרק השואל השואל פרה מחברו ושלחה לו המשאיל ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו אפילו שלחה לו ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו של שואל ומתה קודם שתכנס ברשות השואל הרי זה פטור ואם אמר לו השואל שלחה לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך או ביד עבדך העברי ביד שלוחך או שאמר לו המשאיל הריני משלחה ביד בנך ביד עבדך העברי או ביד שלוחך או ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי ואמר לו השואל שלחו ושלחה ומתה כדרך חייב: שלחה לו המשאיל ביד עבדו הכנעני אף על פי שאמר לו השואל שלח ומתה פטור מפני שידו כיד רבו ועדיין לא יצתה מרשות המשאיל: וכן בשעה שהחזירה השואל לבעלים אם שלחה ביד אחר ומתה קודם שהגיעה לרשות המשאיל הרי זה חייב שעדיין היא באחריות השואל ואם שלחה מדעת המשאיל על ידי אחר ומתה פטור שלחה ביד עבדו הכנעני אף על פי שאמר לו המשאיל שלח ומתה בדרך חייב שיד העבד כיד רבו ועדיין לא יצא מיד השואל: אמר רב חסדא בד״א כשהחזירה תוך ימי שאילתה אבל לאחר ימי השאלה יצאה מדין שאלה׳ ואמר אמימר בפרק האומנים שהוא כשומר שכר עליה ולפיכך מתה או נשברה אחר ימי שאילתה פטור וכן כל כיוצא בזה:

צג

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך אם זה הוא חובה כמו אם מזבח אבנים תעשה לי יכול רשות תלמוד לומר העבט תעביטנו וגומ׳ הרי למדת שמצות עשה להלוות לעניי ישראל: ואמרו חכמים כל המלוה סלע לעני בשעת דוחקו עליו הכתוב אומר אז תקרא וה׳ יענה וכל הנמנע מלהלוות לעני נקרא בליעל וחוטא שנאמר השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר וגומ׳׳ וקרא עליך אל ה׳ והיה בך חטא: כשם שמצוה על המלוה להלוות כך מצוה על הלוה לפרוע ואם לא פרע נקרא רשע שנאמר לוה רשע ולא ישלם׳ וצוו חכמים יהי ממון חבירך חביב עליך כשלך׳ ובכתובות פרק הכותב אומר שם שאם אינו רוצה לפרוע מכין אותו עד שתצא נפשו: תניא בפ׳ קמא דמכות המלוה לחברו בסתם אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה: כשיתבע המלוה את הלואתו אע״פ שהוא עשיר והלוה דחוק וטרוד במזונות אין מרחמין בדין אלא גובין ממנו עד פרוטה אחרונה מכל המטלטלין שימצא לו׳ וכן כתב רבינו יעקב שאם יש לו מעו׳ אינו יכול לסלקו אלא במעו׳ אבל אם אין לו מעות אין דוחקים הלוה למכור כדי לשלם מעות כדאיתא בפרק הכותב גבי חחוא תולה מעותיו בגוי הוא אלא מגבהו ממטלטלי׳ שלו ואם לא הספיקו המטלטלין גובה לו מן הקרקע אחר שמחרימין על מי שיש לו מטלטלין או מי שיודע לו מטלטלין ולא יביאם לבית דין׳ וגובין מכל קרקע שיש לו ואף על פי שמשועבדת לכתובת אשתו או לבעל חוב שקדם גובין לזה ואם יבא הראשון לטרוף יטרוף:

טען הלוה שמטלטלין אילו אינן שלו אלא פקדון הן בידו או שכורין או שאולין אין שומעין לו או יביא ראיה או יגבה מהם בעל חובו: אין בע״ח גובה לו מכסות אשתו ובניו של לוה ולא בגדים צבועין שצבען לשמן אע״פ שעדיין לא לבשו אותן ולא בסנדלי׳ חדשים שלקחן לשמן אלא הרי אילו שלהם: בד״א בכלים של חול אבל בכלי שבת ומועד גובין אותו לבעל חוב כדאיתא בירושלמי ואין צ״ל תכשיטי זהב וכסף שהכל לבעל חוב: היו לו מטלטלין או קרקע והרי עליו שטר חוב לגוי ואמ׳ הרי כל נכסי משועבדי׳ לגוים ואם יטלו אותם הישראלים בחובם יאסרו אותי הגוים בחובם ואהרה בשבייה הורו רב אלפס והרב רבי יוסף אבן מגש שאין שומעין לו ויגבו הישראלים ואם יאסרוהו הגוים בחובו הרי כל ישראל מצווין לפדותו: יש מן הגאונים שהורו שמסדרין לבעל חוב כדרך שמסדרין בערכין מדגרסינן בפרק המקבל אמר לו רבה בר אבוה לאליהו מהו שיסדרו לבעל חוב אמר לו גמר מיכה מיכה׳ מערכין דכתיב שם ואם מך הוא מערכך כלומר החייהו מערכך׳ לפיכך אומרים ללוה הבא כל מטלטלין שיש לך ולא תניח מחט אחד ונותנין לו מהכל מזון לשלשים יום וכסות י״ב חדש מכסו׳ הראויה לו לא שילבש בגדי משי וכיוצ׳ בו ונותנין לו מטה הראויה לו לישב עליה ומט׳ ומצע הראויה לו לישן עליה ואם היה עני מטה ומפץ לישב ולישן עליו׳ ואי׳ נותני׳ כאילו לאשתו ולבניו׳ ונותני׳ לו סנדלי׳ ותפילין היה אומן נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין׳ היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט כגון שהיה חרש והיו לו ארבע מעצדין ומגרה אחד נותני׳ לו ב׳ מעצדין ואות׳ מגרה בלבד׳ היה איכר או חמר אין נותנין לו צמדו ולא חמורו וכן אם היה ספן אין נותנין לו ספינתו אע״פ שאין לו מזונות אלא מאילו: ורבינו יעקב פסק בספר הישר שהלכה שאין מסדרין לבעל חוב שהרי רבן שמעון בן גמליאל שהלכה כמותו במשנתינו סובר כן במשנ׳ וכן מצינו אמוראי׳ שסוברין בגמרא שאין מסדרין ולא מצינו שום אמור׳ שיאמ׳ כפי׳ מסדרין ומה שכתוב בספרי׳ שלנו א״ל רבה בר אבוה לאליהו מהו שיסדרו וכו׳ א״ל גמר מיכה מיכה כו׳ אין הגירסא כן שהרי היה לו להשיב מסדרין אלא כך הגירסא בהלכות גדולות מניין שמסדרין ושנו לדברי מי שסובר כן ולא שיסברו הם כן ועוד מביא ראיה ממה שאומר התלמוד מיניה ואפילו מן גלימא דעל כתפיה: מלוה הבא ליפרע שלא בפני לוה כגון שהיה לוה במדינה רחוקה ותפשה ואשה מטלטלין מנכסי בעל כדי שתזון מהן מוציאין אותן מידה ונותנין לבעל חוב שאפילו היה בעלה עומד בעיר לא היה יכול לזון את אשתו ובניו עד שיפרע את חובו: דין תורה שבזמן שיתבע המלוה את חובו ולא נמצאו נכסים ללוה אין אוסרין אותו ואין משביעין אותו שאין לו טמון משום לא תהיה לו כנושה וגם אין הדין שיכנס לביתו לא הוא ולא שליח בית דין לחפש מטמונותיו שהרי התורה הקפידה על זה שנאמ׳ בחוץ תעמוד אבל מחרימין סתם על מי שיש לו ולא יתן לבעל חובו׳ ובימי רבנן סבוראי הם הגאונים שעמדו אחר חיבור התלמוד ראו שרבו הרמאין וננעלו דלת בפני לווין התקינו שמשביעין הלוה שבועה חמורה כעין של תורה שיודה כל מה שיש לו טמון וגלוי ולא נתן מתנה על מנת להחזיר ולפי שאומר בפרק המקבל אטרוחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן כולל בשבועתו שכל מה שירויח וכל שיבא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו לא יאכיל ממנו כלום לא לאשתו ולא לבניו ולא ילבישם ולא יטפל בהם ולא יתן מתנה לאד׳ שבעולם אלא יוציא מכל אשר תשיג ידו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש מזון הראוי לאדם כיוצא בו וכסות הראויה לו כסו׳ בינוני וכל היותר על צרכו יתן לבעל חובו ראשון ראשון עד שיגבנו כל חובו ומחרימין על מי שיודע לפלוני נכסים גלוים או טמונים ולא יודיע לבית דין גם אחר תקנה

זאת

דף נח
דף פו
דף ג
דף קי״ד
סס ובדף קי״ד
דף קי

זארת אין בעל חוב יכול ליכנס לתוך ביתו של לוה לא הוא
ולא שליח בית דין שלא תקנו לעקור גוף התורה אלא הלוה
עצמו יוציא כליו או יאמר כך וכך הוא שיש לי מניחין הראוי לו
ויוציא השאר וישבע בתקנה זו וכזה דנין ישראל בכל מקומותם ׳
ואם נראה לו ממון אחר שנשבע שבועה זו ואמר של אחרים הוא
או עסק הוא בידי אין שומעין לו עד שיביא ראיה: כתב רב
והטעם מבואר במרדכי פ׳ החובל דף מ׳ ע״ב
היי גאון שאין משביעין אשת איש דדוקא שבועת השם תהיה
בין שיהם אמרת תורה ואפילו במקום פקרון אין משביעין
אותה אבל כותבין לתובע פסק שלו ותשבע כשתתאלמן או
במיימו׳ דלעיל
תתגרשה׳ מי שנשבע שבועה שאין לו כלום וכל מה שירויח
יתן לבעל חובו אין כל אחד ואחד מבעלי חובותיו בא ומשביעו
ששבועה אחת כוללת כל בעלי חובות ותקנת חכמים האחרונים
היא ואין מדקדקין בה להחמיר אלא להקל: וגם מי שגלוי וידוע
לדיין ולרוב העם שאין לו כלום והוא מוחזק באדם כשר וזה
התובע מתכוין להקניטו אין ראוי להשביעו׳ וכן מי שהוחזק
רמאי והוא אמוד בממון ורוצה להפטר בשבועה זו אין לדיין
להשביעו אלא יש לו כח לרדותו ולנדותו עד שיפרע מאחר
שהו׳ אמוד בממון שפריעת בעל חוב מצוה׳ וכל שמתכוין הדיין
שם
לרדוף צדק בדברים האילו ישר כחו: מי שנתחייב בשבועה זו
מפני שטר חוב שעליו והודה לאחרים בחכורת אחרים והשיגה
ידו יתר על הראוי לו ולא יטול היתר אלא בעלי השטרות כלבד
שמא קינוניא עשה בהודאתו על נכסיו של זה: דרשינן בפרק
דף קטו
המקבל לבית של לוה אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לשכר
חמר לשכר כתף לשכר פונדוק כל זמן שלא זקפו עליו במלוה:
כדף קטו
עוד אמר שם שנכנס לביתו של ערב׳ וכן אמר שלמה בספר
דף כז
משלי לקח בגדו כי ערב זר: בתחילת פרק המניח אמר רב נחמן
לא מיבעיא במקום שיש לאדם פסידא אם ימתין עד שיבא
לבית דין כגון שזה יוציא מה שבידו ולא יהיה לו ממה לפרוע
שאדם עושה דין לעצמו אלא אפילו במקום שאין פסידא כלל
אם ימתין עד שיזמיננו לבית דין אומר שאדם עושה דין לעצמו
שם דף יב
והלכה כרב נחמן בדינ׳ וכן פוסק רב אלפס
בכל׳ קמא דקידושין דף ט׳ ובכ״ר דגיטין דף ל ז וכפסק ר״י ור״ת בתו׳ שם
וה״ג ור״ח: תניא רבי נתן אומר מניין לראובן
שנתחייב לשמעון מנה ולוי חייב לראובן
מנה שמוציאין מלוי ונותנין לשמעון מנה
ת״ל ונתן לאשר אשם לו: ופוסק ר״ת ור״י
דף יט
כמותו שהרי רב יהודה סובר בפ״ב דכתובות כמותו וכן רבא
דף לה (וכן במיימו׳ דלעיל)
ורב נחמן בפרק כל שעה לפיכך אם אין לראובן נכסים והיו לו
שטרי חוב על לוי ואמר לו שטר אמנה או פרוע הוא והודה לו
דף יט
ראובן אין משגיחין על הודאתו כדאיתא בפרק שני דכתובות
שמא קינוניא הם עושין לאבד זכותו של שמעון אלא ישבע
שמעון ויטול מלוי כדין כל טורף שאינו נפרע אלא בשבועה:
דף עה
בפרק איזהו נשך אמר רב המלוה מעותיו שלא בעדים עובר על
דף עז
לפני עור לא תתן מכשול וגורם קללה לעצמו: בפרק האומנין
אמר רב מי שהלוה לחבירו מנה ופרעו דינר דינר פרעון הוא
אלא תרעומת יש לו עליו שהרי זה כאילו הפסירם ממנו: צד
הממשכן
חבירו בב״ד או מדעת הלוה ומשכנו דבר
שהוא צריך לו הרי זה מצוה להחזיר לו
העבוט בעת שהוא צורך לו וכדמפרש בפרק
דף קי״ג יקי״ד כל הכונית
המקבל שמחזיר לו הכר לישן עליו׳ ועל
כסות לילה אומר הכתוב לא תשכב בעבוטו
כלומר אל תשכב ועבוטו אצלך כמו שנתבאר בספר מצות לא
כימין קל״ז דף כ״ב
תעשה׳ ובכלים שעושין מלאכה ביום כגון המחרישה או לבוש
יום אומר הכתוב עד בוא השמש תשיבנו לו מלמד שמחזירו כל
וכן בתו׳ שם בד״ה מהו
היום: כתב מורי שבספר הישר מפרש בד״א שלקחן בשביל
בטחון חובו שלא ידחנו זה אבל אם נטלו בתורת גביה אינו
שם
מחזיר תניא רבי מאיר אומר אם כן שמחזיר לו המשכון בערת

שהוא צריך לו ולוקח בעת שהוא צריך לו מה יועיל המשכון
כדי שלא ישמט החוב בשביעית ולא יעשה מטלטלין אצל
בניו אלא יפרע מן המשכון מיד אחר שמת הלוה בד״א שמשכנו
שלא בשעת הלואתו אבל משכנו בשעת הלואתו אינו חייב
שם) דף פ
להחזיר לו כלל כדאיתא בפרק המקבל: שנינו בפרק האומנין
אבא שאול אומר מי שהיה בידו משכונות של עני אם היה שכרו
יותר על פחתו כגון קורדום ומסר גדול וכיוצא בהם הרי מותר
להשכירן ומנכה שכרו מחובו תמיד מפני שזה כמשיב אבידה
כדף פב
ואינו צריך רשות בעלים ואמר שמואל שהלכה כמותו:

אחר שהתחלנו במצות עשה של הלואה נבאר משפטי הלואה
דף מא
על הסדר ונתחיל בזו דגרסינן בפרק שבועת הדיינין:

אמר
רב יהודה אמר רב אסי המלוה חבירו בעדים אין
דף מה
צריך לפורעו בעדים ובפרק חזקת הבתים
בשמעתא דאומן מסקינן כמו כן דהמפקיד אצל חבירו בעדים
אין צריך להחזיר לו בעדים לפיכך אם טען אחר כך פרעתי
בפרק כל הנשבעין דף מ״ה
נשבע שבועת היסת ויפטר׳ אבל המלוה את חבירו בשטר
צריך לפורעו בעדים לפיכך אם אמר פרעתי שטר זה אינו נאמן
אלא אומר לו הבא עדים או עמוד ושלם לו את חובו:
לפיכך האומר לעדים היו עלי עדים שאני חייב לזה מנה
אין כותבין עדותו ונותנין למלוה שלא יחזירו מלוה על פה
בפרק זה בורר דף כט
שתהיה עדות בשטר עד שיאמר הלוה כתבו שטר וחתמו ותנו
לו׳ ואף על פי שאמר להם כך צריכין להמלך בו אחר שחתמו
בשטר ואחר כך נותנין את השטר ביד המלוה כדאיתא בפרק
דף כ ה והכוני׳ שם בד״ה כת
אף על פי׳ והטעם הוא משום דרגלים לדבר מדלא הקנה לו
מיד בקניין חליפין שמע מינה שאין דעתו להקנות לו מיד
עד שימלכו בו עדיין׳ ועוד אומר רבינו יעקב שכל מתנה
צריך לימלך פעם שניה כשלא קנו כדגרסי׳
כר׳ הזהב דף ט׳ ע״ר ומביאו בהלכתי שם דף כ״ז
בירושלמי דאמר ליה רב לרבי חייא בריה
כי אמינא לך הב ליה מידי פלניא אי איניש
מסכינא הב ליה מיד אי עתירא הוא אימליך
דדף כה דלעיל פ׳ חזקת הבתים
בי תנינות: קנו מידו שהוא חייב לו מנה הרי אילו כותבין
ונותנין אף על פי שלא אמר להם כתבו שסתם קניין לכתיבה
בכל׳ המגרש מסמעית כל הכ׳
עומד ואינן צריכין לימלך בו: לוה שכתב שטר בכתב ידו
והעיד בו עדים ונתנו למלוה הרי זה שטר כשר׳ וכן אם כתב
שטר אף על פי שאין בו עדים ונתנו למלוה בפני עדים הרי זה
מלוה בשטר ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם כרבי אלעזר
שם וכן פסק ה׳
דאמר עידי מסירה כרתי ויש מהגאונים שהורו שצריך לומר
שם בדף קי׳ והאריך בהו׳
לעדים שמכרו בפניהם חתמו והעידו שנמסר בפניכם: הוציאה
עליו כתב ידו שהוא חייב לו ואין שם עדים אף על פי שהוחזק
כתב ידו בב״ד הרי זה כמלוה על פה לכל דבר כדאמר רבי יוחנן
דף קעו
בפרק גט פשוט׳ ואם טען שפרע ישבע היסת ויפטר ואינו
שם דף כח
גובה בכתב זה לא מן היורש ולא מן הלקוחו׳ כך פסק רב אלפס:
וכן בתוס׳ כר׳ דכתובות דף בד״ה הוציא
ומורי רבי יהודה כתב שר״י חולק על זה שהרי מניין לנו לחלק
בזה כי לעולם אינו רגיל לפרוע אם לא יחזיר השטר לו בין כך
ובין כך ואינה נחשבת כמלוה על פה אלא לעניין שלא תגבה
מן הלקוחו׳ שכל מלוה שבשטר גובה אותה
לקמן בדף קע״ז ע״ר ודף קע״ח
מן היורשין וגובה אותה מן הלקוחות כמו
כדף קע״ז דלעי׳
שיתבאר ואמר רב פפא הילכתא מלוה על
פה גובה אותה מן היורשין ואינו גובה אותה מן הלקוחות לפי
במיימו׳ דמלוה דף ע״ה
שאין לה קול לפיכך לא יטרוף בה׳ אבל מלוה בשטר קול יש
לה׳ והלוקח הפסיד על עצמו שלא חקר עד שידע שנכסיו של
זה משועבדים במלוה שעליו שכל נכסי הלוה משועבדים תחת
מוחרא דרב כ׳ חזקת הבתי׳ דף והטעם בדף
שיעבוד המלוה מן התורה: המוכר שדהו בעדים ויצאה מתחת
ידי הלוקח אף על פי שאין שום שטר ביד הלוקח הרי זה חוזר

וטורף

ושורף מנכסים משועבדים כמו שיתבאר שכל המוכר בפרהסיא מוכר וקול יש לו: אמרינן בירושלמי וגם בתלמוד שלנו שאומר טוענין ליורש מוכיח כן שאין הלואה על פה נגבית מן היורשין אלא באחד משלשה דברים אילו, שיהא חייב מודה בדבר וציוה בחליו שיש לפלוני חוב עליו עדיין, או שהיית ההלוא' לזמן ולא הגיע הזמן לפורעה דאמר ריש לקיש בפ"ק דבבא בתרא חזקה היא שאין אדם פורע תוך זמנו וגרסינן שם והלכתא כריש לקיש ואפילו מיתמי ואינו מחלק בין יתומים גדולים ליתומי' קטנים, או שנדוהו עד שיתן ומת בנדויו לכל אלו גובין מן היורשין בלא שבועה: ... מצוה על היתומין לפרוע חוב אביה' במטלטלין שהניח ואם לא רצה היורש לפרוע אין כופין אותו כי מטלטלין דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי כדמוכח בפרק מי שהי' נשוי גבי ההיא דשביק קטינא דארעא׳

בפרק הכותבין דף כ"ח וכבר לא יחכור דף כ"ג ומבואר בתו' בפרק גט פשוט דף קע"ר בר"ה מיקמי

בפר' מי שהיה נשוי דף נ"א ומה שכתב במטלטלין שהניח היינו כדעת המיימו' פי"א דמלוה ולוה דף תרכ"ב

ופסק רב נחמן בפ' הכות' שאם תפשן בעל חוב מחיי גובה מהן׳ טען שמחיים תפשן והיורש טוען שאחר מיתה תפשן על היורש להביא ראיה או ישבע המלוה שכך וכך הוא חיי' לו ויכול לטעון עד כדי דמיה' וכולל בשבועתו שמחיי' תפשן: היתה תפישה זו בשטרו' וטען שהן בידו משכון על חובו ומחיי' תפשן על המלוה להביא ראיה שמחיים תפשן ואם לא הביא ראיה יחזיר ליורשי' מפני שאינו טוען לקנות גופן אלא לראיה שבהן: יתומין שגבו קרקע בחוב שהיה לאביהן אצל אחרי' יש לבעל חוב של אביה' לחזור ולגבותו מהן שקרקע זו של אביהם היא: ככר תקנו הגאונים אחרונים כולם שיהא בעל חוב גובה ממטלטלין מן היורשין וכן דנין ישראל בכל בתי דינין שבעולם אבל במערב היו כותבין בשטרי חובו' שיש לו לגבות מהקרקע ומהמטלטלין בין בחייו בין לאחר מותו ונמצא גובה על תנאי זה יותר מן התקנה וסייג גדול עשו בדבר שמא לא ידע הלוה בתקנה זו ונמצא ממון יתומין יוצא שלא כדין שאין כח בתקנת חכמים האחרוני' לחייב בה את היתומין: אמ' רבי יוחנן במסכת ערכין בפרק שום היתומי' אין נפרעין מה יורשין אלא אם כן היו גדולי' אבל יורשין קטנים אין נפרעין מהם שטר חוב ואפילו היה בו כל תנאי שבעולם לא יפרע בו המלוה כלום עד שיגדילו היתומי' שמא יש להם ראיה ששוברין בה את השטר לא אם כן היתה מלוה ריבית של גוי והריבית אוכלת בנכסיהן מעמידין להם אפוטרופוס ונזקקין ב"ד לנכסיהן ומוכרים ופורעין החוב׳ וכן אשה שתבעה כתובתה בין אלמנה בין גרושה מעמידין להם אפוטרופוס ונזקקין בית דין להן משום חן האשה ומפרש בירושלמי כדי שתהיה לה כלום שתנשא בו האשה לאחר׳ לפיכך אם קפצה האשה ונשאת ואחר כך תבעה כתובתה מנכסי יתומין אין נזקקין לה עד שיגדלו היתומים שהרי נשאת: ואף תוך הזמן סובר רבי יוחנן דאין נזקקין מדהוצרך לתרץ שם תרוצים דחוקים אליבא דרבי יוחנן ואינו מתרץ הכא במאי עסקינן תוך הזמן 'אמנם מזה אין הלכה כרבי יוחנן לא כריש לקיש שסובר בבבא בתרא דתוך הזמן נזקקין׳ ומה שאין רבא פוסק בפרק החולץ הלכה כריש לקיש בארבע זהו מפני שחולק רבא בבבא בתרא על ריש לקיש אבל אנו סוברי' כריש לקיש בארבע כך פסק רבינו יצחק בר רבי אברהם: עוד שם אמר רבא הילכתא אין נזקקין לנכסי יתומין׳ ואם צוה המורישן ואמר תנו מנה לפלוני או תנו שדה לפלוני נזקקין אחר שמעמידין אפוטרופוס לטעון טענתם׳ אמר תנו מנה זה לפלוני או שדה זה לפלוני נותנין ואין צריך להעמיד להם אפוטרופוס: נמצאת קרקע שאינה

בפרק שום היתומי' דף כ"ב וכ"ג כל הסוג' וכן היא במיימוני דלעיל ומבואר בת"א

שלהן אלא טוען הטוען שהיא גזל ביד מורישן נזקקין להם ומעמידין להן אפוטרופוס לטעון ולדון ואם נמצאת גזולה מחזירין אותה לבעלה וכן אמר רבי אושעיא בפרק הגוזל בתרא קטן שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חברו וכבשה אין אומרים נמתין לו עד שיגדיל לא מוציאין אותו מידו וכשיגדיל אם יש לו עדים יביא עדים עוד מסקינן שם שקרקע שהיא בחזקת קטנים שנפלה להם מאבותיהם ובא אחד וטען שהיא לקוחה בידו ממורישן ויש לו עדים שהחזיק בה ואכלה שלש שנים שני חזקה בחיי אביהם אין מוציאין אותה מידם עד שיגדילו שאין מקבלין עדים אלא בפני בעל דין והקטן כאילו אינו עומד כאן חשוב׳ אבל אם לא היה לקטן חזקת אבות יכול אחד לטעון לקוחה היא בידי כמו שמוכיח במעשה דדבורה בר שרשום בפרק חזקת הבתים׳ אבל אם הוציא השטר שלקוחה היא בידו מקיים השטר שלא בפני בעל דין מפני שמן התורה אין צריך שום קיום דחזקה דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין ומוציאין אותה מידם אחר שמעמידין להם אפוטרופוס: שנינו בפרק שום היתומין ומפרש לה בגמרא כשנזקקין בית דין לנכסי יתומין שמין הקרקע ואחר כך מכריזין עליה שלשים יום רצופין או ששים שני וחמשי ושני ומכריזין בבקר ובערב בשעת הכנסת פועלים ובשעת הוצאת פועלים וכל מי שרוצה לקנות יוליך הפועלים לבקר לו ובשעה שמכריזין מציינין השדה במצרניה ומודיעין כמה היא יפה ובכמה היא שומה ומפני מה רוצים למוכרה אם להגבות לבעל חוב או לכתובת אשה לפי שיש מי שרוצה לתת לבעל חוב שסובר בלבו שיקל מן הממו' ויש מי שרוצה להגבות לאשה שיפרענה על יד על יד: אמרינן בפרק אלמנה ניזונת העבדים והשטרות והמטלטלין אין מכריזין עליהן ומפרש עולא העבדים שמא ישמעו ויברחו והשטרות והמטלטלין שמא יגנבו לפיכך שמין אותם בבית דין ומוכרין מיד ואם השוק קרוב למדינה אומר שם שמוליכין אותן לשוק: מלוה שבא ליפרע בשטר שבידו שלא בפני לוה אם יכולין בית דין לשלוח אליו ולהודיעו מהרה עד שיעמוד עמו בדין בית דין שולחין לו ומודיעין לו ואם אי אפשר להודיעו במהרה אומר למלוה שישבע ויטול מנכסיו בין קרקעות בין מטלטלין ואין חוששין לשובר ודין זה מפרש רב נחמן בפרק הכותב שמה שנפרעין לאדם שלא בפניו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חברו והולך ויושב לו במדינה אחרת ונמצא נועל דלת בפני לוין ובירושלמי מפרש וכי נפרעין לאדם שלא בפניו א"ר ירמיה כשריבית אוכלת בהן ומסקינן דמשלחין בתריה תרתי או תלת אגרין אי אתי טבות ואי לא מחלטין לנכסי ופסק רב אלפס אף על גב דמשמע לשון הירושלמי דפשיטא ליה שאין נפרעין לאדם שלא בפניו מ"מ לא עדיף ירושלמי מתלמודינו דקאמר ר' יצחק נפחא דדווקא כתובת אשה אבל ב"ח לא ודהאה רב נחמן הלכך אם אי איפשר להודיעו עבדינן כרב נחמן וכן כתב רב היי גאון בשערי' שלו: שלש ראיות צריך להביא בבית דין ואחר כך יפרע שלא בפניו ראיה ראשונה לקיים השטר שבידו ראיה שניה שבעל חובו במדינה אחרת ואינו מצוי בכאן לעמוד עמו בדין ראיה שלישית שנכסים אילו של פלוני הלוה הם: מלוה שבא לב"ד והביא משכונו בידו ואמר זה משכונו של פלוני הוא ואני רוצה למוכרו ולהפרע חובי אין בית דין נזקקין למחות בו עד שיבא לוה ויטען שאם רצה לומר לקוח הוא בידי נאמן אלא משאין לו עצה למוכרו בפני עדים כדי שידע הלוה בכמה נמכר: שנינו בפרק שבועת הדיינין המלוה חברו על המשכון ואבד המשכון

כך מ"זמע בדף קי"ב דלעיל

דף כ"ח וכתוס' סס מביא הירושלמי דלקמן

המשכון או נגנב בלי אונס שהמלוה חייב בדמי המשכון כסתם משנה כפרק האומנין המלוה על המשכון שומר שכר: אמר המלוה סלע הלויתיך עליו ושני דינרים היה שוה והלוה אומר סלע הלויתני וסלע היה שוה הרי המלוה נשבע תחילה שבועת שומרין שאינו ברשותו והלוה נשבע היסת שהיה שוה כנגד החוב ונפטר כך מסיק רב אשי בפ׳ המפקיד:

כל שבועת הדיינין דף מ״ג

והא דאמר שמואל מי שהלוה לחברו אלף זוז והניח לו קתא דמגלא במשכון לשם משכון קבלו לשם פירעון לא קבלו ויגבה כל חובו כשיגיע הזמן אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי דכיון דלשם משכון קבלו כל כמה שלא יחזיר המשכון לא יגבה שום דבר מעמידה שם כשפירש שהוא מקבלו באחריות כל החוב בגניבה ואבידה והמשנה מדברת בסתם וכן פירש רבינו חננאל: ופוסקין רבינו יעקב ורבינו יצחק בן אחותו כשמואל שהרי רב נחמן ונהרדעי סוברין כמותו ולא מצינו שום אמורא שיחלוק עליו: ומה שאומר בסוף פרק האומנין דכ״ע לית להו דשמואל ומסיק שם דרב יוסף דאמר שומר אבידה כשומר שכר דמי ככ״ע ורבה דאמר כשומ׳ חינם דמי כתנאי ומיתוקם נמי דרבה כרבי אליעזר דשמותי הוא, משם אין ראיה שהרי פוסק רבי יצחק שהלכ׳ כרבה שהלכה כמותו בכל מקום לגבי רב יוסף חוץ משדה עניין ומחצה ורבה יאמ׳ דר׳ אליעזר ור׳ עקיב׳ בדשמואל קמיפלגי ואין נוגע מחלוקתן לדברי רבה כלום: לפי זה מיתוקמא מילתא דשמואל כר׳ עקיבא שהלכה כמותו ובשבוע׳ הדיינין נמי מדמה דר׳ יוחנן דפליג בערבון על רב בפרק הזהב למילתיה דשמואל משמע שסובר כמותו: ודווקא אבד בגניבה ואבידה אבל באונס ששומר שכר פטור גובה כל חובו משלם, וצריך ליתן טעם מאחר שאין הלכה כרב יוסף מאיזה טעם יחשב מלוה על המשכון שומר שכר וגם מדרבי יצחק שאומר שמשכנו שלא בשעת הלואתו שקנוי לו המשכון להיות כשומר שכר שאותו ודאי תפסו לגבות בו והרי הכתוב אומר ולך תהיה צדקה אם אינו קונה משכון צדקה מניין מן הטעם ההוא אין יכול להיות זה במשנתינו דפרק האומנין שאומר הלוהו על המשכון שומר שכר שהרי מדברת בשעת הלואתו, וצריך לומר שרבה יפרש דברי רבי אליעזר שמחשיב מלוה על המשכון שומר חינם ורבי עקיבא שאומר שומר שכר מטעם שרבי אליעזר סובר שלא תפס המשכון לגבות אלא לזכרון הדברים ורבי עקיבא אומר שתפסו לגבות בו ומשנתינו כרבי עקיבא ורבי עקיבא מדבר אפילו אין המשכון שוה שיעור זוזי כשמואל וכשפירש כאשר ביארנו למעלה ורבי אליעזר מדבר אפילו שוה שיעור זוזי ולכך אין אנו יכולין להעמיד משנתינו שאומרת הלוהו על המשכון שומר שכר אף כרבי אליעזר ולהעמיד בשוה שיעור זוזי שהרי גם בזה אומר שהוא שומר חנם שלא תפסו לגבות בו אלא לזכרון דברים שלא יוכל לכפור בו וכשאומר התלמוד נימא כדלא שוי שיעור זוזי ובדשמואל קא מיפלגי אף בדלא שוה רוצה לומר כאשר בארנו: ואחר מחלוקת דרבי אליעזר ורבי עקיבא מסיים אבל הלוהו אלף זוז בשטר והניח לו משכון עליהם פי׳ רבינו יצחק והג״ש של אספמיא שהניח המשכון שלא בשעת הלואה, לדברי הכל אבד המשכון אבדו מעותיו שמאחר שיש שטר אם כן לא לזכרון תפסו כי אם לגבו׳ בו: עוד שנינו שם בפ׳ שבועת הדיינין אומר המלוה סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלוה אומר סלע הלויתני עליו ושלשה דינרים היה שוה ישבע המלוה תחילה שאינו ברשותו ואחר כך ישבע הלוה כמה היה שוה שהרי הודה במקצת וישלם הדינר: אמר הלוה סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והמלוה אומר סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה ישבע המלוה שאינו ברשותו וכולל בשבועתו שהיה המשכון כנגד החוב: אמר הלוה סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והמלוה אומ׳ סלע הלויתיך עליו וחמשה דינרים היה שוה ישבע המלוה שאינו ברשותו ויכלול עמו שלא היה שוה יותר על החמשה דינרים וישלם הדינר:

פסק רב אלפס שאם אמר הלוה סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והמלוה אומר סלע הלויתיך עליו וחצי סלע היה שוה ונמצא זה תובע וזה תובע דין הוא שישבע המלוה שבועת התורה שנאכד המשכון וינלגל בשבועתו שלא היה שוה יותר ממה שהלוהו וישבע הלוה שאין שוה משכונו פחו׳ מן ההלואה וילמד דבר זה משורש המוציא מחברו עליו הראיה: סלע הלויתיך עליו ושני דינרים היה שוה והלוה אומר איני יודע דמיו ישבע המלוה שאינו ברשותו וכולל בשבועתו ששני דינרי׳ היה שוה וישלם הלוה שאר החוב שהרי הוא יודע בודאי שהוא חייב לו ואינו יודע אם פרעו אם לא פרעו: סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והמלוה אומר איני יודע דמיו ישבע המלוה שאינו ברשותו ויכלול בשבועתו שאינו יודע שדמיו יתר על החוב אפי׳ פרוטה אחת ויפטר שלא חייב עצמו כלום, אבל אם אמר המלוה אני יודע שהיה שוה יותר מן החוב אבל איני יודע כמה, הרי זה משלם כל מה שטען הלוה בלא שבועה כמי שאמ׳ חמשי׳ יש לך בידי וחמשי׳ איני יודע שהו׳ מחויב שבוע׳ ואין יכול לישבע ויש לו להחרים על מי שטוען שקר:

דף קי״ח ומבואר בהלכות סס דף מ״ח

מסקינן בפרק הגוזל אחרון המלוה ניתנה ליתבע בכל מקו׳ כיצד המלוה חבירו בישוב ותבעו במדבר אינו יכול לדחותו שלא חייב לפרוע לו בכל מקום שיתבענו׳ בא הלוה לפורעו במדבר הרשות ביד המלוה אם רצה מקבל ואם לא רצה אומר לו איני נפרע אלא ביישוב והרי הן ברשותו עד שיפרענו ביישוב: למדנו ממשנת פ׳ הכות׳ וממשנת פרק כל הנשבעין הפוגם שטרו או שעד אחד שמעיד על שטרו שהוא פרוע והבא ליפרע שלא בפני הלוה לדברי רב נחמן שאומר שאין חלוק בין כתובת אשה לבעל חוב והטורף מיד הלוקח והנפרעין מן היורש בין קטן בין גדול לא יפרע אלא בשבועה כעין של תורה כדתני אביי קשישא בפרק שבועת הדיינים יתומים שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים בין לשבועה בין לזיבורית ופסקינן כוותיה בהניזקין: וגרסינן בירושלמי אמר רבי זירא כולן כעין שבועה של תורה ירדו להם, ואומרים לו כשיתבע השבע ואחר כך תיטול, ואם היה החוב לזמן ותבעו בזמנו נפרע שלא בשבועה כדפסקינן בפרק קמא דבבא בתרא׳ עבר זמנו ותבעו לא יגבה אלא בשבועה עוד בפר׳ שבועת הדיינין אמר רב פפא הטוען לחבירו לפורעו וטען הלוה שפרע שטר זה או מקצתו ובעל השטר אומר לא פרעת כלום אומרים לו שלם, טען הלוה ישבע מי שלא פרעתיו משביעין אותו שבועה כעין של תורה כי ההיא דפוגם שטרו דמייתי עלה׳ וכן פסק רב אלפס ששבועה זו כעין של תור׳ וכתב רב אלפס דה״ה בעדות מקויים בקניין שיועיל כמו שטר: ואם היה המלוה תלמיד חכם לא מזדקקינ׳ ליה בדיניה פירו׳ אין משביעין אותו שנרא׳ חשד וגם אין גובין לו מפני שזה אומ׳ לו אישתבע לי דלא פרעתיך: הוציא עליו שטר מקויי׳ והלוה טוען עליו טענה שאם הודה בה בעל השטר היה השטר בטל יש מהגאונים שהורו שחייב בעל השטר להשבע כעין של תורה אף אם לא טען טענת פרעון, ורבינו משה ורבותיו פסקו שדווקא בטענת פרעון נשבע המלוה שהרי הלוה הודה בשטר ולפרעון הוא עומד אבל מזוייף ושאר טענות לא כל הימנו לבטל שטר מקויים שלא ישלם ואחר כך יטעון על המלוה כמו שירצה ואם יודה יחזיר

לו

יף קכח לו ואם כפר ישבע היסת : גרסינן בפרק יש נוחלין שלח ליה
רבי אבא לרב יוסף בר חמא מלוה אומ׳ לא נפרעתי כלום ולוה
אומר פרעתי מחצה והעדים מעידים שפרעו כולו נשבע הלוה
ונותן מחצה שהרי הודה במקצת ואינו כמשיב אבידה שהרי
אימת השטר עליו ואין המלוה גובה המחצה אלא מבני חורין
שהרי הלקוחות אומרין על העדים נסמוך והרי בטלו שטר זה :
דף יט גרסינן בפרק שני דכתובות שאומר רב נחמן במודה בשטר
שכתבו שצריך המלוה לקיימו ואם לא קיימו המלוה לוה נאמן
דף יז לומר פרוע הוא במיגו דמזוייף : ובפרק קמא דב״מ אומר שטר
שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו : גרסינן
דף לכ בפרק חזקת הבתים המוציא שטר חוב מקויים על חבירו ואמר
לו הלוה הלא פרעתיך ואמר לו המלוה כן היה אבל החזרתי לך
המעות והלויתיך פעם שנייה הרי זה בטל השטר שנפרע והרי
הוא כחרש אבל אם אמר החזרתי לך המעות מפני שלא היו
טובות עד שתחליפם לא בטל השטר ועדיין שיעבודו קיים :
שבועת הדיינין דף מב הוציא עליו שטר מקויים שיש לו עליו מנה והלוה אומר והלא
פרעתיך בפני פלוני ופלוני ובאו אילו והעידו שפרעו אבל לא
הזכיר לו את השטר ואמר לו המלוה כך הוא שפרעת אבל
חוב אחר פרעת שהיה לי אצלך אמר רב נחמן איתרע שטרא
וסס בד״ה אתרע בהלכתי סס דף פ״ז והלכתא כרב נחמן ומדקדק רבינו יעקב מדקאמר איתרע
שטרא ולא קאמר אבטיל שאינו בטל אלא איתרע שאינו גובה
אלא בשבועה ורב האי גאון ורב שרירא גאון אביו מפרשי׳ בטל
בגמ׳ סס לגמרי ׳ ונתצתם מתרגם ותתרעון : בד״א כשהעידו שנתן לו
בתורת פירעון אבל ראוהו נותן לו המעות ולא ידעו אם בתורת
פקדון או בתורת פרעון או בתורת מתנה אם אמר בעל השטר
לא היו דברים מעולם הרי זה הוחזק כפרן ובטל השטר ואם
אמר פרעון של חוב אחר הוא הרי זה נאמן ונשבע ונוטל מה
שבשטר שהרי לא פרעו בעדים ומתוך שיכול לומר במתנה
סס נתנם לי נאמן לומר פרעון של חוב אחר הוא : אמר לו הלוה
והלא שטר חוב זה דמי שור שלקחתי ממך הוא ואתה גבית
דמי בשרו ואמר לו בעל השטר כך הוא אני גביתי את דמיו
מחוב אחר שהיה לי אצלך הואיל והודה מעצמו שדמי השור
הוא החוב ומדמיו פרע איתרע השטר ואף על פי שאין עליו
עדים שפרע מדמיו וישבע הלוה היסת שפרעו לדברי רב האי
כתו׳ לעיל גאון וכן כל כיוצא בזה ורבי׳ יצחק פי׳ שבכל מקו׳ שיאמ׳ בתלמוד
ריעא ואתרע הוא דלא מיקרע קרעינן ולא אגבויי אגבינן
דף נו מיניה כדאיתא בפרק אילו נערות : הורו
הגאונים שאם הוציא עליו שטר חוב בעד
אחד והלוה טען פרעתי הרי זה מחוייב
שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ׳ טען
ואמר הלוה ישבע שלא פרעתיו הרי זה
נשבע : וכן הכופר במלוה על פה בבית דין ובא עד אחד שהעיד
שלוה הרי זה ישבע שבועת התורה ׳ חזר ואמר כן לויתי ופרעתי
או מחל הרי זה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם : וכן
הורו מי שטען שפרע השטר ואמר ישבע המלוה ויטול אומרים
לו הבא מעותיו ואחר כך ישבע ויטול ׳ אמר אין לי כלום לשלם
משביעין אותו תחילה מתקנת הגאונים שאין לו ולכשתגיע
ידו יתן לבעל חובו ואז ישביענו שלא פרעו ואחר כך יתן לו :
וכן הורו מי שהיה לו חוב על חבירו בשטר ואבד השטר והרי
העדים קיימין אף על פי שקנו מידו וטען שפרע הרי זה נשבע
היסת ואפילו היה החוב לזמן ועדיין לא הגיע זמנו ליפרע
הואיל וכתבו לו שטר ואין בידו השטר והלוה טוען פרעתיך
נאמן ונשבע היסת שפרעו שאנו חוששין שמא פרעו ולפיכך
דף ז קרע השטר או שרפו : תניא בפ׳ קמא דבבא מציעא שנים שהיו
אוחזין בשטר המלוה אומר שלי הוא והוצאתיו להפרע בו ממך
והלוה אמר פרעתיו וממני נפל אם היה השטר שיכול לקיימו

יכך ומכין בהלכות עדות בפ״ד המלוה

וכן במיימוני פ״ד דמלוה ולוה דף תל״ה כל הסוגיא עד כוף

אמר רב נחמן יחלוקו לדברי הכל הילכך זה ישבע שאין לו
בדמים אילו פחות מחציין וזה ישבע שאין לו בהם פחות מחציין
ויפרע הלוה מחצה ׳ ואם אינו יכול לקיימו ישבע הלוה היסת
שפרעו וילך לו כרבי שהלכה כמותו מחברו
סס זככת ההלכה בפ״ר דעירובי׳ דף מ״ו שאמר מודה בשטר שכתבו צריך המלוה
לקיימו וגם רב נחמן סובר כן במסכ׳ כתובות
בפרק שני : גרסינן בפרק שבועת הדיינין אמר רב פפא משמיה דף יט) דף מא
דרבא המלוה חברו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ואם אמר
לו אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים ׳ ואם אמר לו
כך עשיתי פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים
נאמן ׳ כך הגירסא בספרים ישנים נושנים :
עיין במיימוני פרק ט״ו דמלוה ולוה דף תל״ט וכן בהגה״ה סס דף כז ע״ב
סס ומבואר בתוס׳ בד״ה אל החוא דאמר ליה לחבריה אל תפרעני אלא
בפני ראובן ושמעון ואח״כ אמר לו פרעתיך
בפני אחרים שהלכו להם במדינת הים ׳ אמר רבא להכי אמר
ליה באפי ראובן ושמעון דלא לידחייה לומר פרעתיך בפני
אחרים והלכו להם משמע לשון דלא לידחייה שאם באו אחרים
והעידו שפרעו אין כאן בית מיחוש : התנה המלוה על הלוה סס דף פ ב
שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא פרעו הרי זה נוטל בלא
שבועה אף על פי שטען שפרעו ׳ הביא עדים שפרעו אינו נוטל
כלום כדמסיק שם רב פפא נהי דהימניה טפי מנפשיה טפי
מסהדי לא מהימניה׳ התנה שיהא המלוה נאמן עליו כשני עדים
גובה בלא שבועה אע״פ שהביא מאה עדים שפרעו דתרי כמאה
אבל אם אמר לו הרי אתה נאמן עלי כשלשה הואיל ויורד עליו
למניין אם פרעו בפני ארבעה הרי זה פרוע הכי מסיק רב הונא
בריה דרב יהושע בפרק שבועת הדיינין : סס
מהמיימוני פרק ט״ו דמלוה ולוה דף תל״ט זה שהאמין המלוה כשני עדים מה תהיה
תקנתו כשיפרע יקרע השטר או יעיד זה
על עצמו שלא בפני הלוה שיקבל כל החוב
שיש לו אצל פלוני : הרי שפרעו וטען המלוה שלא נפרעו פעם נס זה סס
שניה מפני התנאי הרי הלוה חוזר ותובע בדין את המלוה ואמ׳
לו כך וכך אתה חייב לי מפני שפרעתיך שני פעמים אם הודה
ישלם ואם כפר ישבע שבועת היסת על כך שלא פרעו אלא
פעם אחת וכן כל כיוצא בזה : כתב רב האי גאון שמלוה שכתב וכן בהלכות פרק הכותב דף תק״ח
ללוה שיהיה נאמן לומר פרעתי לבטל כח השטר כתב כן ולא
לפוטרו משבועה : התנה המלוה שיהיה גובה בין מן הלוה בין גס זה סס
מן היורשין בלא שבועה אע״פ שגובה מן היורש בלא שבועה
שכל תנאי שבממון תנאו קיים אם בא לגבות מן הלוקח לא
יטרוף אלא בשבועה שאין זה מתנה לאבד ממון חברו : החוב
באחריות הלוה עד שיפרענו ביד המלוה או ליד שלוחו אמר לו
המלוה זרוק לי חובי והפטר וזרקו לו ואבד או נשרף קוד׳ שיגיע
ליד המלוה פט״ר כדאיתא בגיטין פרק הזורק : בפ׳ קמא דגיטין דף עח) דף יד
ובירושלמי אומ׳ היה ראובן חייב לשמעון מנה ואמר ללוי הולך סס דף מ״ג ע״ד
לשמעון מנה זה שאני חייב לו אם בא לחזור אינו חוזר והו׳ חייב
באחריותו עד שיגיע המנה ליד שמעון כרב דתניא כוותיה : סס
החזיר לוי את המנה לראובן שניהם חייבין באחריות לשמעון סס
עד שיגיע ליד שמעון כל חובו : גרסינן בירושלמי ראובן שהיה
חייב לשמעון מנה ואמ׳ שמעון לראובן מנה שיש לי בידך תנהו
ללוי והיו שלשתן עומדין שם וקבל לוי ונמצא ראובן עני ואין
לו מה שיגבה ממנו הרי זה לוי חוזר בחוב על שמעון שזה הטעהו
ואם ידע לוי שהוא עני או שהיה עשיר באותה שעה והעני
אינו יכול לחזור שהרי קיבל : ראובן שלא
מהלכות דלעיל וכן במיימוני פ״ו דהלכות מכירה דף תק״כב היה לו אצל שמעון כלום והיה ראובן חייב
ללוי מנה והמחהו אצל שמעו׳ אע״פ שהמחהו
במעמד שלשתן לא קנה ובין שמעו׳ ובין לוי
חוזר אם ירצה : שנינו בפ׳ כל הנשבעי׳ חנוני שהיה נותן לבע״ה דף מ ה
מן החנו׳ כל מה שירצה בתורת הלואה ומקיפו עד שיתקבץ הכל
ופורע

בפ״ב דקידושין דף כ״ד עמוד א׳ ומבואר בהלכות פר׳ המקבל דף ת״ח ודין מעמד שלשתן מבואר לעיל בסימן פ״ב דף קכ״ח ע״ג ודף קל״א ע״ב

זפורע לו ואמר לו בעל הבית תן לפועלי סלע או לבעל חובי
מנה שיש לו אצלי ואני אתן והרי החנוני אומר נתתי והפועל או
בעל חוב אומ׳ לא לקחתי הרי הפועל או הבעל חוב נשבע ונוטל
מבעה הבו וכן החנוני נשבע ונטל מבעל הבית מה שטען שנתן
שהרי אמר לו ליתן׳ ומפרש בגמרא שהפועל נשבע במעמד — דף מ ז
החנוני וכן החנוני במעמד הפועל או בעל חוב כדי שיכלמו זה
מזה וכן כל כיוצא בזה׳ ושבועה זו תקנת חכמים היא בנקיטת
הפץ מפני שבאין שניהם ליטול: גרס נן נפק דבבא מציעא — דף כ א
שטר שהיה ביד שליש והוציאו מתחת ידו בבית דין ואמר פרוע
הוא נאמן אף על פי שהשטר מקויים שאילו רצה היה קורעו או
שורפו וכן אם מת השליש ונמצא כתב ידו יוצא מתחת יד
השליש ששטר זה שמונח אצלו פרוע הוא נאמן אף על פי שאין
עדים על הכתב׳ אבל כתב שיצא מתחת יד המלוה ששטר פלוני — סם דף כ
פרוע הוא אפילו היה בכתב יד המלוה אינו אלא כמשחק: היו — סם
עדים על הכתב ואין עליו קיום שואלין העדים אם אמרת הדבר
אם לאו: נמצא כתוב בגופו של שטר בין בפניו בין מאחריו בין — כ דף כ א
במקצת בין בכולו שטר זה פרוע דנין על פי הכתב כמו שמפרש
שם דאי לאו דפרוע לא הוה מרע לשטריה: המוצא שטר בין — כ דף כ
שטרותיו ואינו יודע מה טיבו אם הלוה הפקידו אצלו או המלוה
יהא מונח עד שיבא אליהו: מלוה שמת ובא היורש לתבוע ללוה — בפרק כל הנשבעין דף מח
בשטר שעליו ואמר פרעתי לאביך והיורש אומר איני יודע אומר
לו עמוד ושלם לו ואמר השבע לי הרי נשבע בנקיטת הפץ שלא
פיקדו אביו פי׳ להחזיר לו השטר ושלא אמ׳ לו אביו פי׳ שהו׳ פרוע
ושלא מצא בין שטרותיו של אביו ששטר
זה פרוע וגובה׳ וזו היא הנקראת בתלמוד — סם דף מח ובאלו מציאות
שבועת היורשים: שנינו בפר׳ כל הנשבעין — דף מה ובג׳ דף מח
מת הלוה אחר שמת המלוה ובא היורש להפרע מן היורש לא
יפרע עד שישבע שבועת היורשין וגובה׳ אמר רבן שמעון בן
גמליאל אם צוה המלוה בשעת מיתתו לפני עדים ששטר זה
אינו פרוע יפרע היורש בלא שבועה אף מן היורש: רב ושמואל
אומר שם שאם מת הלוה תחילה ואחר כך מת המלוה אין יורשי — כדף מח
המלוה נוטלין מיורשי לוה כלום שבשעה שמת לוה נתחייב
המלוה להשבע וכבר מת ואין אדם מוריש ממון שיש עליו
שבועה לבניו: ורבי אלעזר אומר יורשין נשבעין שבועת יורשין
וגובין׳ ובירושלמי משמע דרבי אלעזר כרבי יוחנן סבירא ליה — סם דף מ״ט ע״א
דקאמר על מילתיה דרב ושמואל שמע רבי יוחנן ואמר יאכל
הלה וחדי ומסיק שם שדנין כרב ושמואל ודיינא דעביד כרבי — ברק מח דלעיל כל הכונס עד כאן
אלעזר לא מהדרינן עובדא לפיכך אומר שם רב פפא ששטר
חוב של יתומין הבאים ליפרע מן היתומים שמת אביהן הלוה
תחילה אין קורעין אותו ואין מגבין בו אין גובין בו שאין אדם
מוריש ממון שיש עליו שבועה לבניו ואין קורעין אותו שמא
יבא דיין שידון כרבי אלעזר ויוציא בו׳ ואמר רב הונא בריה
דרב יהושע לשם אפילו היה שם ערב ומת הלוה תחילה לא
יפרעו יורשי המלוה מן הערב שאם תאמר יפרעו מן הערב הרי
הערב חוזר ונפרע מיורשי הלוה׳ אמ׳ רב נחמן הבו דלא להוסיף
עלה דההיא דרב ושמואל ואין דנין מדין זה לכל הדומה לו אלא
הפוגם שטרו ומת אף על פי שאינו גובה אלא בשבועה אומר
רב פפא שם שבניו נשבעין שבועת יורשין וגובין: בפר׳ הכותב — דף פח
אר׳ זריקא אמר רב יהודה יורש שבא לגבות מן היורש ואמרו
יורשי לוה אמר לנו אבא לא לויתי חוב זה
הרי יורשי המלוה גובים בלא שבועה שכל — סם ובפרק שבועת הדיינין דף מ״א ובכ״ת דבבא בתרא דף ו
האומר לא לויתי כאילו אומר לא פרעתי
דמי׳ וכן מלוה שבא ליפרע מיורשי לוה — מהתיימוני כ״ח דמלוה ולוה דף תרכח
ואמרו אמ׳ לנו אבא לא לויתי חוב זה הרי זה גובה בלא שבועה:
אמרינן בפרק קמא דבבא בתרא יורש קטן שהיה שטר חוב — דף ז
לאביו ויצא עליו שובר אחר מיתת אביו אין קורעין את השטר

ואין מגבין בו עד שיגדלו היתומים שמא שובר זה מזוייף הוא
ולפיכך לא הוציאו הלוה בחיי אביו ופירש רבינו חננאל שזה — וכן הוא בהגה מיימוני כ״ה דלעיל
השובר היה מקויים בהנפק שאם לא כן היו טוענין בשביל
היתומים שהוא מזוייף: תנו רבנן בפר׳ בתרא דכתובות דמוציא — דף קי
שטר חוב על חבירו והיה כתוב בבבל מגבהו ממעות בבל היה
כתוב בארץ ישראל מגבהו במעות ארץ ישראל ומוכיח שם זה
בכתובה לרשב״ג דאית ליה כתוב׳ דאורייתא
ופסקינן בהלכות קידושין כמותו: לא היה — לעיל בכיומן מ״ח דף קכ״ו ע״ב — בברייתא דלעיל
בשטר שם מקום והוציאו בבבל מגבהו
ממעות בבל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל׳
בא לגבות ממעות המקום שיצא בו השטר וטען הלוה שהמעות — מהתיימוני כ״ה דלעיל
שאני חייב לו מכסף שהוא פחות מזה המטבע ישבע המלוה
ויטול: היה בו מטבע כסף סתם מה שירצה לוה מגבהו: מכאן — סוף ברייתא דלעיל
אתה למד ששטר שאין בו מקום שנכתב בו כשר לכל דבר — מהתיימוני דלעיל
והוא הדין לשטר שאין בו זמן כלל שהוא כשר׳ אף על פי
שעדות זו אי אתה יכול להזימה הא מסקינן בפ׳ קמא דסנהדרין — דף ב
שאין מדקדקין בדיני ממונו בדרישה וחקיר׳
כדי שלא תנעול דלת בפני לוין׳ ולפיכך — בפרק אחד דיני ממונות דף כ ב
שטרי חוב המאוחרין כשרים אף על פי שאי
אתה יכול להזימה: בפרק קמא דבבא מציעא מסקינן אחריות — דף טו
טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר וכל
נכסיו משועבדים אף על פי שלא פירש׳ ואם לא מצא בני — מגיה ר״פ המוכר דף מ״ח ובפרק בפסוט דף קע
חורין גובה ממשועבדים׳ מכל הקרקעות שהיו לו בעת שלוה
אף על פי שהן עתה מכורין או נתונין׳
אבל נכסים הבאין לו לאחר שלוה לא — פרק חזקת הבתים דף מד
נשתעבדו לבעל חוב ואינו טורפן׳ ואם
התנה עליו שכל נכסים שיקנה יהו משועבדים להפרע מהם — בפרק מי שמת דף קנז
וקנה אחר שלוה או מכר או נתן הרי בעל חוב טורף מהן דאמוה
רבנן לשיעבוד זה יותר מקניין לשעבד דבר שלא בא לעולם
כדי שלא תנעול דלת בפני לווין׳ במה דברים אמורים בקרקע
אבל במטלטלין אין עליהן אחריות אפילו מטלטלין שהיו לו — פרק מ״ד דלעיל
בשעת שלוה שמכרן לשעתן אין בעל חוב טורף אותן: הקנה
לבעל חובו כל המטלטלין אגב קרקע שיש לו להיותו נפרע מן
הכל הרי זה טורף מאותן המטלטלין והוא שיכתוב לו בשטר
חובו הקניתי לך מטלטלין שיש לי אגב קרקע שיש לי דלא
כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי כדאיתא בחזקת הבתים׳ וכן — דף מ״ד כל הכונס
אם כתב לו שכל הנכסים שאני עתיד לקנות בין קרקעות בין
מטלטלין הרי הן משועבדין לך להפרע מהן והמטלטלין קנוין
לך אגב הקרקעות להפרע מהן דלא כאסמכתא ודלא כטופסי
דשטרי הרי זה טורף אף ממטלטלין שקנה הלוה אחר שלוה
שכל תנאי שבממון תנאי קיים: תניא בפרק השולח עשה — דף מ א
שדהו אפותיקי לבעל חובו או לאשה בכתובתה והוא שיכתוב
להן אפה תהא קאי ושטפה הנהר הרי זה גובה משאר נכסים
וטורף אותם׳ ואם התנה עמו שלא יהא לו פרעון אלא מזה אינו — סם
טורף משאר נכסים׳ וכן בפרק איזהו נשך מסיק שאינו קונה — דף סז
שדהו באפותיקאות אלא אם כן כתב לו לא
יהא לך פרעון אלא מזו: וכן אם לוה ממנו — מהתיימוני כ״ח דמלוה ולוה דף תרכח
ופי׳ שאין לו עליו אחריות הרי זה אינו גובה
מנכסים משועבדים לעולם: אמרי׳ בירושלמי דיבמו׳ פ׳ אלמנה — דף ח׳ ע״א ובאלמנה לכהן גדול ובכתובה דף ק״ע ובפרק קמא דלעיל דף ת״ו
העושה שדהו אפותיקי לבעל חוב או לאשה בכתובתה ומכרה
הרי זו מכורה וכשיבא בעל חוב לגבות אם לא ימצא בני חורין
יטרוף אותה בד״א כשמכרה לשעתה אבל
מכרה ממכר עולם אינה מכורה׳ עשה — בפר׳ חזקת הבתים דף מד
עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה
ממנו מפני שיש לו קול׳ עשה שורו אפותיקי ומכרו אין בעל — סם
גובה ממנו וכן שאר מטלטלין מפני שאין להן קול: עבד
שעשאו

שעשאו רבו אפותיקי ושחררו אף על פי שכתב לו לא יהא לך פרעון אלא מזה יצא לחירות דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד ורבא לטעמיה דאמר רבא בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה והקדש שאמר רבא דווקא קדוש הגוף כגון בהמה למזבח אבל קדושת דמים דפקעה על ידי פדיון אמרינן התם דאתי מלוה ופריק מן ההקדש בדבר מועט כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון: בעל חוב שבא לטרוף אם יש מעות ללוקח יכול לסלקו וליתן לו דמי מה שהוא טורף כרבא דפרק מי שהיה נשוי וחוזר הלוקח ותובע למוכר ׳ ואם עשה אותה אפותיקי אינו יכול לסלקו בדמים: כשיורדין בית דין לנכסי הלוה לגבורת מהן לא יגבו לבעל חוב אלא מן הבינונית שבקרקעות ואמר עולא בפרק קמא דבבא קמא ובפרק הניזקין שדין תורה שיגבה בעל חוב מן הזיבורית שנאמר בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא וגו׳ ׳ מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכלים וכמו כן מסתמא בקרקעות נותן הפחות שהיא הזיבורית אבל תקנו חכמים בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לווין כמה דברים אמורים בבא ליפרע מן הלוה עצמו אבל הבא ליפרע מן היורשין בין קטנים בין גדולים לא יפרע אלא מן הזבורית: ואין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש שם נכסים בני חורין ואפילו היו בני חורין זיבורית והמשועבדין בינונית או עידית בין שמכרם בין שנתנם ׳ נשתדפו בני חורין הרי זה טורף מן המשועבדים כדמסקינן בפרק מי שהיה נשוי שכיון שנשתדפו כאילו אינם: גרסינן בפרק קמא דנזיקין אמר רבא ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון ומפרש רבי יצחק אפי׳ בשני שטרות וחזר שמעון ומכר שדה אחד מהן ללוי אפילו היא השדה שלקח תחילה בשטר הראשון ובא בעל חוב של ראובן לטרוף רצה מזה גובה רצה מזה גובה ואין יכול לומר לבעל חוב הנחתי לך מקום לגבות הימנו השדה שביד שמעון שקנה באחרונה שהרי יכול שמעון לומר מה טעם אמרו חכמים אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין מפני תקנת לוקח ראשון ואי איפשי בתקנה זו ואמר רבא כל האומר אי איפשי בתקנת חכמים שתקנו לטובתי שומעין לו במה דברים אמורים כשלקח לוי בינונית אבל אם לקח עדית והניח זיבורית או זיבורית והניח עדית אינו טורף לוי שהרי זה אומר לו מפני זה טרחתי ולקחתי שדה שאין דינך לגבות ממנו וכן אם לקח לוי בינונית והניח אצל שמעון בינונית כמו הבינונית שלקח אינו טורף מלוי שהרי זה אומר לו הנחתי לך למקום לגבות ממנו: שנינו בפרק הניזקין הניזקין שמין להם בעידית ובע״ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ובפרק קמא דב״ק תניא מכרן לג׳ בני אדם בבת אחת כולם נכנסו תחת הבעלים והניזקין טורפין בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית מכרן לזה אחר זה כולן טורפין מן האחרון לא הספיק טורפין משלפניו לא הספיק טורפין משלפני פניו אפילו היה האחרון הוא שלקח הזיבורית שהרי הלוקח קודם אומר לטורף הנחתי לך מקום לגבות ממנו: מכרן לאחר כזה אחר זה הרי הלוקח נכנס תחת הבעלים בד״א כשלקח עדית באחרונה אבל אם לקח זיבורית באחרונה כולן גובין מן הזיבורית שהרי אומר לטורף כשיבא לגבות מן השדה שלקח תחילה הרי הנחתי לך מקום לגבות ממנו: מסקינן בפרק מי שהיה נשוי מכר הלוה שדה ללוקח ומכרה לוקח ראשון ללוקח שני וכתב המלוה ללוקח הראשון דין ודברים אין לי עמך וקנו מידו הרי בעל החוב טורף מלוקח שני אותה השדה ולוקח הראשון טורף אותה מבעל חוב שהרי כתב לו דין ודברים אין לי עמך ולוקח שני טורף אותה מלוקח ראשון שהרי הוא מכרה לו ובעל חוב חוזר וטורף משני וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם׳ וכן האשה בכתובתה: מי שיש לו עליו חובות הרבה כל שקדם חובו גובה תחילה בין מן הלוה בין מן הלקוחות ׳ ואם קדם אחרון וגבה מוציאין אותו מידו שכל שקדם חובו זכה במה דברי אמורים בקרקעות שהיו לו בעת שלוה אבל הקרקעות שקנה אחר שלוה מבעלי חובות הרבה אף על פי שכתב לכל אחד מהם שאני עתיד לקנות משועבדים לך אין בהם דין קדימה כדאיתא בפרק מי שמת ׳ וכל שקדם וגבה זכה אף על פי שהוא אחרון: לוה וכתב לו מה שאני עתיד לקנות משועבד לך׳ ואחר כך קנה שדה וחזר ולוה מאה הרי השדה משועבדת לראשון והוא קודם לגבות וכן אפילו היו מאה: אין דין קדימה במטלטלין אלא כל שגברה מהן זכרה אף על פי שהוא אחרון ואמר רבי יוחנן בפר׳ קמא דגיטין קדם אחד משאר בני אדם ותפש מן המטלטלין של זה כדי לזכות מהן לאחד מבעלי חובו לא זכה שכל התופש לבעל חוב במקום שיש עליו חוב לאחרים לא קנה ואפילו במקום שעשאו שליח כמו שמוכיח בפרק הכותב במעשה דיימר בר חשו אבל אין עליו חוב לאחרים קנה לו ׳ וכן אם אמר לו הלוה זכה בחפץ זה לפלוני או תן מנה זה לפלוני זכה לו ואין אחד מבעלי חובותיו יכולין לגבות מאילו המטלטלין שכבר זכה בהם אחר: בעלי חובין הרבה שיצאו בשעה אחת אם החוב לאחד אלף ולאחד אלפים ולאחד שלשת אלפים ונכסי הלוה אלף כולן חולקין בשוה ׳ אבל אם הם אלפים האלף חולקין בשוה ובשאר אלף לפי החשבון כדתנן בפרק מי שהיה נשוי אין שם אלא מנה חולקות בשוה כך כתב רב האיי גאון: שטרות שזמן כולם יום אחד או שעה אחרת במקום שכותבין שעות כל שקדם אחד מהם וגבה בין קרקע בין מטלטלין זכה באו כולן כאחד לגבות וכן בעלי חובות שכל אחד מהן קדום לזמן חברו שבאו לגבות מן המטלטלין שהרי אין בהן דין קדימה או שבאו לגבות מקרקע שקנה הלוה לאחר שלוה מן האחרון שבהן ואין בנכסים כדי שיגבה כל אחד מהן את חובו מחלקין ביניהם וכעניין זה בארנו בשם רבינו יעקב בהלכות מתנה: בפ״ק דב״מ ובפרק מי שמת אמר שמואל בעל חוב גובה את השבח שהשביח הלוקח בין שהשביח מחמת הוצאה בין שהשביחו הנכסים מאליהן אלא שאם השביחו מאליהן יטרוף כל השבח ואם השביחו מחמ׳ הוצאה גובה חצי השבח לפי שהשבח בא לאחר שלוה מראובן ולאחר שמכר ללוי ונמצ׳ ראובן ולוי כשני בעלי חובו׳ לשמעון והשבח מנכסי׳ שבאו לו אחר שלוה משניה׳ שהן חולקין כאחד כמו שבארנו: עוד בפ״ק דב״מ ובגיטין אין מוציאין לא את השבח ולא את הפירות שאכל הגזלן ולא מזון האשה והבנו׳ מנכסים משועבדין שאילו דברי׳ שאין להם קצבה ׳ ומקולי כתובה שלא תטרוף אשה מן השבח בכתובת׳ כדאי׳ בפ׳ יש בכור: עוד בפרק קמא דבבא מציעא כל הפירות שאכל הלוקח אין נטרפין ממנו אבל הפירות המחוברין לקרקע אף על פי שאינם צריכין לקרקע כי אם מעט הרי בעל חוב גובה מהן כמו שגוברה מן השבח אבל אין צריכין לקרקע כלל אין בעל חוב גובה מהן כדאיתא בפרק נערה: מתנה ששבחה מחמת הוצאה אין בעל חוב גובה משבח׳ כלום אלא אם כן שבחה מאיליה׳ ואם קיבל הנותן אחריות המתנה הרי הבעל חוב גובה את השבח כדרך שגובין מן הלקוחות ולמה יטרוף בעל חוב חצי השבח מן הלוקח ולא יטרוף ממקבל מתנה כלום מפני שהמוכר כותב ללוקח בשטר המכירה אנא איקום ואשפו ואידכי ואמרוק זביני אילין ועמליהון ושבחיהון וצבי זבינא דנן וקביל עלוהי ופירש רבינו חננאל זבינא הוא הלוקח פירוש

מחמת

יק השולח דף י׳ וג׳ בתו׳ שם בד״ה הקדש
שם ובפרק הח בל דף כ׳
בכל שעה דף ל
ים דף ל״א ובפר׳ ס היתומי׳ דף כ״ג
דף נב
בפרק יש״א דב״ת דף טו ובפרק המקבל דף קי
ופנה ריש פרק הניזקין דף מ״ח
דף ח) דף כ
במתני׳ דלעיל ובגמ׳ דף כ׳
שם
דף נה
דף ח׳ ובפ׳ מי שהיה נשוי דף כ״ב
בתו׳ שם בד״ה ראובן
בדף ח׳ דלעיל
שם
דף מח
דף ח׳ כל הסוגיא ועיין שם בתו׳
דף נ״ה וכן הסוגיא במיימוני סוף פרק יט דמלוה ולוה דף תר״ץ ע״ש בה״ה גבית
במיימו׳ דלעיל ריש פרק כ׳ דף תר״כא מה זמעות מתניתין וגמ׳ דפרק מי שהיה נשוי דף כ׳
דף קנז
מיימו׳ דלעיל
שם
מבואר בהלכות כל מי שהיה נשוי דף תק״כג
דף יא
בתו׳ שם בד״ה התופס
דף פד
בדף ו״א דלעיל
דף נב
והביאו ההלכות שם דף תק״כב
כל הסוגיא מבוארת בהלכות שם דף תקכ״ד ובפרק הכותב דף תקיו וכן במיימוני דלעיל
דף קסב ע״א
דף טו) דף קנז
דף טו) בכ׳ הניזקין דף מ״ח
שם דף נ
דף נב
דף טו
דף נ
בב״מ דב״מ דף טו׳ כל הסוגי׳ ומה שכת׳ אלא אם כן שבחה מאליה הוינו כדעת ההלכות שם דף כ״ד והמיימוני׳ בפ׳ כ״א דמלוה ולוה דף תר״כב

בחמת תנאי שאמרנו נתרצה הלוקח שיטרפנו בעל חוב אבל מקבל מתנה שאין לו על מי לחזור אין טורף ממנו : אומר רבינו יצחק כי מן היתומים אף על פי שאין להן על מי לחזור טורף מהן דיורש כרעיה דאבוה דתנן במסכת בכורות

בתו' שם בר"ה בעל חוב ובתו' כר' הגוזל קמא דף ג' ו בר"ה הא דתניא

דף כ"א פר' יש בכור אין הבכור נוטל פי שנים בראוי ולא בשבח ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן משמע דאשה בכתובתה מיירי מיתמי דומיא דבכור והבנות

שם דף כב במזונותיהן ומקשה והא אמר שמואל בעל חוב גובה את השבח ומתרץ מקולי כתובה שנו כאן ׳ וצריך להתישב כההיא דפרק

דף קי המקבל שמשמע שם קצת שיתומים שהשביחו הנכסים אין הבעל חוב גובה מן השבח כלום שאומר שם יתומים אומרי' אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השביח על היתומים להביא ראיה ׳ ואומר רבינו יצחק שלשם מדבר כגון שאותה קרקע עשה אותה אביהם אפותיקי לבעל חוב וזהו מה שאומר שם על היתומים להביא ראיה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ואם השביחו יתומים שמין להם את השבח כדין יורד לתוך שדה חבדו ונטעה שלא כרשות :

דף קיב סדר גביית החוב למרנו עיקר הלכותיו מפרק הגוזל בתרא ומפרק גט פשוט וכן המספט ׳

דף קכ"ט ומה שכתב ונתקיים זה פשוט שאומרים לו קיים שטרך כדאיתא בכ"ב דכתובות דף יט

כשיביא המלוה שטרו לב"ד ונתקיים אומר ללוה שלם ואין יורדין לנכסיו תחלה עד שיתבענו אם טעה הדיין והוריד המלוה לנכסי לוה קודם שיתבענו מסלקין אותו כדפסקו שם רבא ורב חנין : אמר הלוה הריני משלם קבעו לי זמן כדי שאלוה מאחר או אמשכן או אמכור ואביא המעות קובעין לו זמן ל' יום ואין מחייבין אותו ליתן משכון שאילו היה שם מטלטלין מיד היו ב"ד גובין מהן : ומתקנת הגאונים אם רצה המלוה להחרים על מי שיש לו מעות או מטלטלין ומפליג אותו בדברים הרי זה מחרים : וגם אין מחייבין אותו ליתן ערב : שלמו השלשים ולא הביא בית דין כותבין אדרכתא ׳ וכן אם אמר בתחילה כשתבעו איני משלם כותבין אדרכתא על נכסיו מיד ואין קובעין לו זמן וכן אם אין שם שטר אלא מלוה על פה או שהודה כותבין אדרכתא על נכסים בני חורין שיש לו : טען ואמר שטר זה שנתקיים בפניכם מזוייף הוא ואני אביא ראיה ואבטלנו ועדי במקום פלוני אם נראה לדיינין שיש ממש כדבריו קובעין לו זמן להביא עדיו ואם נראה להם שאינו בא אלא בעלילת דברי' אומרים לו שלם ואחר כך אם יש לך ראיה יחזור : ואם טען שהמלוה אלם ולא ירצה להחזיר מניחין על יד שליש קבעו לו זמן להביא ראיה ולבטל השטר והגיע הזמן ולא בא ממתינין לו שני וחמישי ושני ואם לא בא כותבין עליו פתחא ומשמתין אותו וממתינין לו והוא בנדויו תשעים יום שלשים הראשונים שבא הוא טורח ללוות אמצעיים שמא הוא טורח למכור אחרונים שמא הלוקח ממנו טורח להביא מעות : שלמו התשעים יום ולא בא ב"ד כותבין אדרכתא על כל נכסיו ומתירין לו נידויו ואין כותבין אדרכתא על נכסיו עד ששולחין ומודיעין לו והוא שיהא קרוב לבית דין כדי שילך השליח אחריו בשלישי וברביעי יחזור ויעמוד בדין בחמשי יתר על זה אין צריך להודיעו בד"א כשהיה כל התשעים יום נשמט ואומר עתה אביא ראיה ואבטל השטר אבל אם אמר איני בא לבית דין מיד כותבין אדרכתא על נכסיו בין על הקרקעות בין על מטלטלין ׳ וכן אם היה השטר על הפקדון אין ממתינין לו צ' יום אלא כותבין אדרכת' על נכסיו מיד : זה שאמרנו שאם לא בא בסוף צ' יום כותבין אדרכתא על נכסיו על הקרקעות אבל על המטלטלין אפילו אחר תשעים יום כל זמן שהוא אומר עתה אביא ראיה ואבטל השטר אין מורידין מלוה

בפרק גט פשוט דף קס"ד וכה"ג כל הסוגי' חוב שם דף קס"ט ובפרק הגוזל בתרא דף קי"ב וכן היא בחיתומי' פרק כ"ב דתלוה ילוה דף תל"נ

למטלטלין שמא יאכל אותם ויביא זה ראיה ויבטל השטר ולא ימצא מה יטול ואפילו היה למלוה קרקע שמא תכסיף או שמא תשתדף : כיצד כותבין האדרכתא אם לנכסים בני חורין הורידוהו אומרים איש פלוני נתחייב לפלוני בדין כך וכך ולא נתן לו מעצמו וכתבנו לו אדרכתא זו על שדה פלונית שלו : ואחר כך שמין לו שלשה מאותה שדה כנגד חובו ומכריזין עליה כפי

ר"ן השומא והנאה בפרק שום היתומים דף כ"ח

מה שיראו עד שיפסקו המוסיפין ׳ ומורידין אותו בחובו לחלק ששמו לו וקורעין שטר החוב אם היה שם שטר : ואם לא היו לו נכסי' בני חורין כותבין האדרכתא כך איש פלוני נתחייב לפלוני כך בשטר חוב שהיה בידו ולא נתן לו חובו ולא מצאנו לו נכסים בני חורין וכבר קרענוהו לשטר שהיה לו עליו ונתננו לפלוני רשות לדרוש ולחקור ולהיות ידו נטויה על כל נכסים שימצאו לו וכל קרקעות שמכר מזמן פלוני והלאה יש לו ליפרע ולגבות חובו מן הכל : ואחר שכותבין אדרכתא זו הולך המלוה ומחפש אם מצא לו נכסים בני חורין שמין לו מהם ואם מצא משועבדים מאחר זמן שטרו טורף מהן וקורעין האדרכתא וכותבין לו שטר טירפא כיצד כותבין איש פלוני בן פלוני זכה בדין לטרוף בדין בחוב שיש לו על פלוני שהוא כך וכך משדה פלוני שלקחה פלוני בכך וכך מזמן פלוני וכבר קרענו האדרכת' שהיה בידו והרשינוהו לטרוף מזה כך וכך : ואחר שכותבין הטרפא לטרוף מורידין שלש' בקיאין לאותה שדה ושמין לו ממנה כשיעור חובו כפי מה שראוי לו מן הקרן וחצי השבח ומכריזין עליה שלשי' יום כדרך שמכריזין על נכסי יתומין ואחר כך מורידין אותו לנכסי הלוקח בשומא שלו אחד שנשבע המלוה שלא נפרע מן החוב זה כלום כדין כל הבא ליפרע מנכסים משועבדים : ואחר כך קורעין שטר הטרפא וכותבין שטר שומא ומפרשין בו בכמה

שבועה זו בפרק כל הנשבעין דף מ"ה ובפרק הכות' דף כ"ז

שמאוה מפני ששומא חוזרת לבעלים לעולם : ומאימתי אוכל הטורף פירות שדה זה משיפסקו ימי ההכרזה שכך אומר רבא

דף לה בפרק המפקיד כל אדרכתא שאין כתוב בה קרענוה לשטר ההלואה אינה אדרכתא וכל טרפא שאין כתוב בה קרענוה לאדרכתא אינה טרפא וכל שומא שאין כתוב בה קרענוה לטרפא אינה שומא : לפי הסדר הזה שבארנו פי' אדרכתא הוא לשון דריכה כמו הדריכוהו מנוחה וכן פירשו רבינו שלמה בכל התלמוד ׳ אבל רבינו

בכמה מקומו' ומהם בפרק המפקיד ובפ' הגוזל דלעיל

דף קסט שמואל פי' בגט פשוט ורב האי בשערים שלו וכן משמע שם שהסדר מדברי רב נחמן שמטא"ש סימן שטר מלוה תחילה ואחר כך קורעין שטר מלוה וכותבין שטר טרפא שילך ויטרוף מקרקעות הלוה בכל מקום שימצאם ואחר שמצא שדותיו קורעין שטר טרפא וכותבין אדרכתא שיהא שליט ודורך על כל נכסים של זה לגבות חובו משדות אילו ואחר כך מורידין בני אדם בקיאין בשומא לשום לו כשיעור חובו ומכריזין עליה ואחר כך קורעין לשטר אדרכתא וכותבין שטר השומא : הורו הגאונים כי ב"ד ששמו לטרוף בנכסי הלוקח וטעו בכל שהו מכרן בטל שהרי הם כשליח לטורף וללוקח ויש להם רשות לתקן אבל לא לעוות כשליח ׳ וצריך להתישב

דף מב בדבריהם שהרי בפרק האיש מקדש אמרינן דכשתות דווקא

דף נט מכרן בטל וכן בפרק אלמנה ניזונית : כבר בארנו ששומא חוזרת

בדף לה לבעלים לעולם כדאיתא בפרק המפקיד כל זמן שתשיג ידו של לוה או של נטרף או יורשיהם והביאו לבעל חוב מעותיו מסלקין אותו אלא אם כן מכרה או נתנה או הורישה או שמאה לבעל חובו מדעתו אבל שמאוה בית דין לבעל חוב של זה המלוה הרי זו

בדף קעא חוזרת כך המסקנא שם : בפרק גט פשוט מביא הא דתנן

פרק בתרא דף מח במסכת שבועות שטרי חוב המוקדמין פסולין שהרי טורף בהן לקוחות שלא כדין ולפיכך קנסו אותם חכמים ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מבני חורין שמא יטרוף בו מזמן ראשון שהקדימו

שהקדימו ׳ שטרי חוב המאוחרין כשרים שהרי הורע כוחו של
בעל השטר שאינו טורף אלא מזמן השטר ואף על פי שלא
דף יז כתבו בו שהוא מאוחר הרי זה כשר : ושנינו בפרק שני דגיטין
שטר שכתבוהו ביום וחתמוהו בלילה הסמוך לו פסול מפני
דף יח שהוא מוקדם ׳ ואם היו עסוקים באותו ענין עד שנכנס הלילה
וחתמוהו ואף על פי שקנו ממנו בלילה כשר וכתובות שלנו
שנכתבו ביום ונחתמו בלילה הרי אומר שם שכתובה כמעשה
בית דין דמיא ואין לחוש לכך אמנם התוספת אינה מעשה בית
דין אלא מאחר שקנו ביום כשר ועוד שבעסוקין באותו עניין
ומדף קכ״ז הכל מודים שם כאשר בארנו : עוד שם ומפרש לה בפרק קמא
דף יג דבבא מציעא כותבין שטר ללוה אע״פי שאין מלוה עמו ׳ ואין
כותבין למלוה עד שיהא הלוה עמו במה דברים אמורי׳ בשטרי
אקנייתא פי׳ רבינו שלמה ששיעבד עצמו בקניין בין ילוה בין
לא ילוה אבל לא שטר אחר שמא יכתוב עתה ללות ממנו בניסן
ולא ילוה ממנו עד תשרי ונמצא המלוה טורף בשטר זה מניסן
שלא כדין שהרי לא הגיע לידו עד תשרי
(שם ובפרק המפקיד דף לה) ואין הלכה כאביי שאומר עדיו בחיתומיו
(ודף כיון ע״ד זכה ע״א) זכין לו כאשר בארנו ׳ בהלכות אבדה :
(בפרק גט פשוט דף קע״ב כל הסוגיא) עדים שקנו מיד המוכר או הלוה וכיוצ׳ בהן
ונתאחרה כתיבת השטר זמן מרובה צוה רב
לסופרי׳ שאם ידעו יום שקנו ממנו בו כותבין בשטר זמן הקנין
אף על פי שאינו זמן חתימתן כי מיום הקנין הואיל ולכתיבה
כתו׳ שם עומד יוצא הקול כך פסקו רבינו חננאל ורבינו יצחק ודלא
כרשבם שפי׳ זה הדבר דווקא בשטרי אקנייתא אבל בשאר
שטרות יחשב מוקדם ואין נראה ׳ ואם לא ידעו יום שקנו בו
כותבין זמנו של שטר משע׳ כתיבה : וכן צוה כשתעמדו בשילי
כתבו בשילי בתוך השטר אף על פי שנמסרו לכם הדברים
דף קע״א כל הסוגיא בהיני והיני ושילי שני מקומות הן : שטרי מקח וממכר שלא
נכתבו בזמנו אפילו הם מאוחרים פסולי׳ שהרי איפשר לטרוף
בהן שלא כדין כיצד כגון שחזר המוכר וקנה השדה מיד הלוקח
קודם שיגיע זמן השטר המאוחר ויוציא הלה השטר המאוחר
ויאמר חזרתי ולקחתי ממך פעם שניה ונמצא טורף שלא כדין ׳
ולמה לא נחוש כן לשטר חוב המאוחר שמא יפרענו קוד׳ שיגיע
זמנו ויכתו׳ שובר ויחזור ויוציא השטר המאוחר ויטרוף בו שלא
כדין לפי שכל הכותב שטר מאוחר תקנתו שיכתוב שובר סתם
שכל זמן שיוצא השטר ישבור אותו זה השובר ואם לא עשה כן
דף קס״ח וקס״ט כל הסוגיא וכתב השובר בזמן הפרעון הוא הפסיד על נפשו : מי שאבד
שטר המכר ועדיו קיימין כיצד יעשו יכתבו שטר שני ויאמרו בו
שטר זה אין גובין בו מנכסים משועבדי׳ ולא מנכסים בני חורין
ולא כתבנוהו אלא להעמיד שדה זו ביד פלוני הלוקח כדי
שלא יוציאנ׳ מידו המוכר ולא יורשיו שאם לא כתבו כן יש לחוש
לקנוניא כמו שמפרש שם אבל בשטרי חובו׳ אינו כן כי אף על
פי שעדיו קיימים וקנו מידו וחזר בשעתו ואמר שטר שכתבתם
לי עתה אבד או נשרף אין כותבין לו שטר שני שמא פרעו או
כדף קס״ח מחלו : שנינו שם מי שבלה שטר חובו והרי הוא הולך להמחק
מעמיד עליו עדים ובא לבית דין והן עושין לו קיום אבל עידי
השטר עצמו אין כותבין לו שטר אחר אף על פי שנמחק לפניה׳
שם אלא באים לב״ד וב״ד עושין לו קיום : תנו רבנן כיצד מקיימין
שט׳ זה כותבין שטר אחר ואומרי׳ אנו ב״ד פלוני ופלוני ופלוני
הוציא פלוני בר פלוני שטר מחוק לפנינו זמנו ביום פלוני
ועדיו פלוני ופלוני ׳ אם כתבו והוזקקנו לעדותם של עדים
ונמצאת מכוונת גובה בשטר זה שכתבו לו ואין צריך קיום
אחר ׳ ואם לא כתבו כן צריך להביא ראיה על העדי׳ הראשונים
שם עד שתתקיים עדותן : שטר חוב שנתקרע כשר נמחק או
נתטשטש אם רישומו ניכר כשר נקרע קרע בית דין הרי הוא
שם פסול ומפרש אביי שקרע בית דין הוא שתי וערב : מי שפרע

שם דף קע מקצת חובו אם רצה מחליף וכותבין לו בית דין שטר אחר
כדף קע״א בשאר החוב כזמן ראשון ׳ אבל לא עידי השטר ואם רצה יכתוב
(בדף קע) (בדף קע״א) שובר כרבי יוסי : הלכה כרבי יוחנן וריש לקיש שאומר שם
הבא לפרוע כל חובו ואמר המלוה אבד לי השטר הרי זה יכתו׳
לו שובר ויפרע כל׳ חובו ומתקנ׳ הגאוני׳ שיש ללוה להחרי׳ סתם
כדף קע״ב על מי שכובש שטרו וטוען שאבד : אמר רבא שם מי שהוציא
שטר חוב במנה ואמר עשו לי שנים בחמשי׳ חמשים אין עושין
שזכו׳ ללוה להיות הכל בשטר אחד שאם יפרענו מקצתו נמצא
שטרו פגום וכן אם הוציא שני שטרו׳ בחמשי׳ חמשים ואמר עשו
אות׳ במאה אין עושין לו לא עושי׳ לו קיום לכל אחד ואח׳ שזכו׳
הוא ללוה להיות שנים שלא יכוף אותו בדין בפעם אחת לגבות
שם הכל : אמר רב אשי הוציא עליו שטר חוב במאה ואמר קרעוהו
זכתבו לי שטר אחר בחמשי׳ אין שומעין לו שמא פרע הכל וכת׳
לו שובר על שטר של מאה ׳ וכשיחזור ויוציא שטר של חמשים
(לעיל בעמו׳ שבסמוך) יוציא הלוה שובר עליו ויאמ׳ לו זה שטר אחר הוא : כבר בארנו
(דף קכ״ז ובגמרא דף קס״ח מבואר כל הסוגיא) שכשטרי אקנייתא שנינו בפרק גט פשוט שכותבין ללוה אף
על פי שאין מלוה עמו וכן כותבין שטר למוכר אף על פי שאין
לוקח עמו ושובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה וגט לאיש
אע״פי שאין אשתו עמו אבל אין כותבין שטר אירוסין ונישואין
ושטרי אריסות וקבלנות ושטרי ברירת הדיינין וכל מעשה
בית דין לא מדעת שניהם וכל השטרות האילו צריכין להזהר
בתיקונם כשאר השטרות ומי נותן שכר הסופר בשטרי הלואה
נותן הלוה ובשטרי מקח וממכר הלוקח נותן והאשה נותנת
שכר הגט והחתן נותן שכר שטר אירוסין או הנישואין והמקבל
וכן אריס או השוכר צריך ליתן שכר השטר אבל שטרי ברירת
הדיינין או טענות בעלי דינין שניה׳ נותנין
(שם דף קכ״ז וכן במיימו׳ פכ״ג דמלוה ולוה דף תר״כה) השכר : בכל השטרות צריכין שיהיו העדים
מכירין השמות שבשטר שזהו פלוני בן פלו׳
וזהו פלוני בן פלוני שמא יבאו שנים ויעשו
כדף קס״ז קנוניא וישנו שמותיהן כשמות אחרים : עוד שם אמר רב כל
מי שהוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין לו שמא שם
אחר יש לו אבל מי שלא הוחזק שמו בעיר שלשים יום ואמר
כתבו שטר שאני חייב לפלוני כך וכך אין כותבין לו עד שיביא
ראיה שזה שמו או הוחזק : כל שטר שיצא לפנינו ויטעון הלוה
איני חייב כלום שמא רמאי אחד בא והעלה שמו כשמי מאחר
שלא הוחזק שם שנים ששמותיהם שוין אין חוששין לדבריו
שחזקה הוא שאין העדים חותמין על השטר
(בחכמים בפרק יש כוחלין דף ק״לח) אלא אם כן מכירין אילו
(בפרק מי שמת דף קכ״ה ובכ״ב דכתובו׳ דף יט) הנזכרין בו ׳ וכן חזקה
שאין חותמין על השטר אא״כ נודע להם
בודאי שאילו שהעידו על עצמן גדולים ׳
(בכ״ב דגיטין דף יט) ואין העדים חותמין על השטר אלא אם כן יודעין לחתום : עדים
שאין יודעין לחתום וקרעו להם נייר חלק וחתמו על הרושם
שם מכין אותו מכת מרדות והשטר פסול כדאיתא בפר׳ שני דגיטין
ומשמע שם שזקן שכהו עיניו אין לו לחתו׳ על פי אחרי׳ שיקראו
לפניו דדווקא רב נחמן חתם על פי סופרי בירת דינו שיראים
(וכן בלסירי שם מניהו דף ח׳ ע״ב) ממנו ורבינו יצחק אומר שאם היו שנים קוראין יכול לחתום
דאין חשוב עד מפי עד כיון שאין מעידין על עיקר המעשה כי
דף קע״ב אם על הכתיבה : עוד שם בפרק גט פשוט שנינו שני יוסף בן
שמעון הדרים בעיר אחת אינם יכולין להוציא שטר חוב זה על
זה ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב ׳ נמצא לאחד בין
שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון שיש לו עליו פרוע שטרות
שניהם פרועים כיצד יעשו ישלשו יוסף בן שמעון בן פלוני
ואם שמות זקיניהם שוין יכתבו סימן יחוסם כהונה או לויה
שם או דורות : שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת שהוציא אחד
מהם שטר חוב על אחד מבני העיר אינו יכול לדחותו ולומר לו

לפלוני ששמו כשמך אני חייב וממנו נפל השטר אלא הרי זה שיצא מתחת ידו גובה ממנו ואין חוששין לנפילה ודבר זה

סס) כרף קעג
כרף קעכ

שביארנו כדברי משנתינו שהיא עיקר מן הברייתא שחולקת עליה בזאת ׳ ומתוך כך פוסק שם בשטר אחד שיצא לבית דין של רב הונא שהיה כתוב בו אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה ולא היה שם כתוב שם המלוה ופוסק שם רבא שכל מי שיצא שטר זה מתחת ידו גובה בו ואינו יכול לרחותו ולומר של אחר הוא ונפל ממנו :

רף קנ״ו וחה ספירים שעשו אותו ב״ד ערב ול אין התחיי׳ פכ״ה הלוה ״ ילות רף תל״כי

מסקינן בסוף פרק גט פשוט שכל ערבים צריכין קניין חוץ מערב בשעת מתן מעות וערב דבית דין שעשו אותו בית דין ערב ׳ וכתב רבינו יעקב וקבלן כיוצא בהן שאין צריך קניין : פירש רבינו יעקב מדרת הערבות מתוך

כתוב׳ שם רף קנ״ג בר״ה יקבלן ויאחר כל הגאוני גט כן פס

רף קעג

החלכה שבפרק גט פשוט כי המלוה חבירו על ידי ערב אף על פי שהערב נשתעבד למלוה לא יתבע את הערב תחילה אלא תובע הלוה תחלה ואף על פי שאין נכסים ללוה דהיינו קרקעות ׳ ואם הוא דחוק ימתין אותו או ילך לתובעו ולכופו ואין מודידי׳ מלוה לנכסי הערב כי שמא כשיבא הלוה יתן לו למלוה מטלטלין ואם לא יוכל לכופו ללוה דלא ציית דינא נכנס לביתו של ערב ואחר כך יעשה הערב דין עם הלוה אם יוכל להוציא מידו יוציא או ישמתו אותו בבית דין עד שיתן לו : התנה המלוה על הערב ואם לו על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב תחילה בדא כשאין נכסים ללוה דהיינו קרקעות ׳ אבל יש קרקע ללוה מאחר שהדבר בלא ספק שיכול להפרע מן הלוה לא יפרע מן הערב : וקבלן אעפי שיש נכסים ללוה אם ירצה המלוה יפרע מן הקבלן : נשא המלוה ונתן ביד הערב הרי זה נפרע מן הערב ולא מן הלוה שאין למלוה על

רף קעו

הלוה כלום כדמסיק בסוף פרק גט פשוט : ואם אין לו ממה ליפרע מן הערב חוזר ונפרע מן הלוה מדר׳ נתן דקיימא לן כמותו בבעל חוב בעלמא :

כבב״ב דכתובו׳ רף י״ט ובכ׳ כל שעה רף ל״ח

כפרק גט פ״שוס רף קע״ר

איזהו ערב ואיזהו קבלן אל תן לו ואני אתן לך וכל שכן תן לו ואני קבלן זהו קבלן שיש למלוה להפרע ממנו תחילה אם ירצה אף על פי שלא פירש ואמר ע״מ שאפרע ממי שארצה ׳ אבל אם אמר לו הלוהו ואני פודע הלוהו ואני ערב הלוהו ואני חייב הלוהו ואני נותן הלוהו ואני קבלן תן לו

סס

ואני ערב כולן לשון ערבות הן כרבא דבתראה הוא שאומר כן ׳ ואם כתוב בשטר פלוני ערב קבלן פוסק רבינו יצחק שמועיל :

כת׳ דלעיל

ערב של כתוב׳ אף על פי שקנו מידו פטור מלשלם שהרי מצוה עשה ולא חסר ממון ואם האב ערב לכתוב׳ בנו וקנו מידו חייב ׳

כד׳ קע״ר דלעיל ובכ׳ הניזקין ד׳ מ״ט

וקבלן דכתובה חייב : גרסינן בירושלמי דשבועות שנים שלוו בשטר אחד הרי הם ערבים זה לזה אף על פי שלא פרשו : ואני

רי״ס פרק שבועת הדיינין רף מ״ל י ע״א

אומר כי הדבר הזה מחלוקת חכמים ורשב״ג דתניא בתוספתא

בפרק בתרא רף כ״ר ע״ר

דשביעית חמשה שלוו בשטר אחד כל מי שיש לו קרקע כותב פרוזבול וכל מי שאין לו קרקע אין כותבין לו פרוזבול רשב״ג אומר אפילו אחד שיש לו קרקע כותבין : מי שלא פירש קצבת הדבר שערב כגון שאמר לו כל מה שתתן לו תן לו ואני ערב יש מן הגאונים שהורה שנשתעבד הערב בכל מה שיתן אפילו דבר

בכ״לה דמלוה ולוה רף תרכ״ו

גדול ורבינו משה הורה שאין הערב חייב כלום שכיון שאינו יודע הדבר ששעבד עצמו לא סמכה דעתו ולא גמר ושעבד עצמו : מי שאמר לחבירו הלוהו ואני ערב לגופו של לוה זה להביאו אליך ולא ערב לעצמו של ממון יש מן הגאונים שהורה שהוא חייב לשלם ויש שהורה שזו אסמכתא בעלמא היא ולא נשתעבד ׳ וכן הורה רבינו משה : שנינו

בכון הכ׳ דלעיל

בפרק גט פ״שוט רף קע״ה

שם ערב היוצא אחר חיתום שטרות מעשה בא לפני ר׳ ישמעאל ואמר גובה מנכסי׳ בני

כרף קעו

חורין מן הערב וכן פוסק שם הלכה : היה ערב בגופו של שטר קודם חתימת העדים אומר רב ורבי יוחנן בגמרא שאם כתבו פלוני ערב גובה מנכסים בני חורין אבל כתבו ופלוני ערב גובה ממשועבדים שהרי ערבו לוה עם הערב בשטר : וערב

סס רף י״ג

דמשעבד נפשיה פירש רב אשי בההיא הנאה שמאמינו גמר ומשעבד עצמו : ערב שקדם ונתן לבעל חוב את חובו הרי זה חוזר וגובה מן הלוה כל מה שפרע על ידו אף על פי שהייתה מלוה על פה או בלא עדים כלל : בדא כשאמר לו הלוה בעת שנעשה לו ערב ערבני ושלם ׳ אבל אם אמר לו ערבני ולא הרשהו לשלם ופרע החוב אין הלוה חייב לשלם לו כלל : וכן הפורע שטר חוב של חבירו שלא מדעתו אפילו היה החוב על המשכון אין הלוה חייב לו כלום ונוטל משכונו בחנם והרי אבד זה הנותן את מעותיו שמא היה הלוה מפייס המלוה ומוחל לו והכי איתמר

כך ית׳ מע בפרק אין בין המודר רף ל״ג ותכ׳ בתרא דכתובו׳ רף ק״ח

בירושלמי בפרק בתר׳ דכתובות רבי אבא בר ממל בעי הפודע שטר חוב של חבירו שלא מדעתו בפלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים שנחלקו במפרנס אשת חבירו שלא מדעתו אמר ר׳ יוסי אף בני כהנים גדולי׳ מודים כאן שאבד מעותיו דתמן לא עלתה על דעתו שתמות אשתו ברעב ברם הכא אמר מפייס הוינא ליה ומחיל לי הגע עצמך דהוה גביה משכון מפייס הוינא ליה דיהיב לי משכוני : עוד שם רבי יהושע בן לוי אמר אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא ארנון וגולגולת ׳ רב אמר כל הנתפש על חבירו חייב ליתן לו : עניין זה דפורע חוב חבירו קורא מבריח ארי בפר׳ אין בין המודר ואומר רבי׳ יצחק שאין דין מבריח ארי אלא בכיוצא בזה שאין המבריח ארי מצילו מהפסד ודאי אבל במקום שמצילו מהפסד ודאי כגון משיב אבידה ומציל מן הארי שם לא יפסיד המבריח וכל שכן במקום שמשביח נכסי חבירו כגון יורד לתוך שדה חבירו ונטעה וכיוצא בזה שאין לו דין מבריח ארי להפסיד לגמרי : מעשה היה שמת הלוה וקדם הערב ופרע החוב תחילה קודם שיודיע ליורשים

רף קעו

ופסקו שם בפר׳ גט פשוט שאם נודע לנו שלא פרע הלוה שטר חובו קודם שימות כגון דשמתוה ומית בשמתיה או שחייב מודה והוא הדין לתוך הזמן לדברי רבינו משה הרי זה חוזר וגובה מן היורשין כל מה

בכר׳ כ״ו דמלוה ולוה רף תרכ״ח

כרף קל״ר

שפרע : היה המלוה גוי מסקינן שם שאין היורשין חייבין לשלם שמא אביהם נתן לזה הערב ככל החוב שהיה עליו מפני שהגוי תובע את הערב תחילה ולפיכך פרע זה מדעתו קודם שיודיע ליתומים ׳ אבל אם הודיעו שהגוי

בתייתו׳ דלעי

תבע אותו והרי הוא נותן חייבים לשלם : כל ערב שיבא ליטול מה שפרע בין שבא ליפרע מיורשי הלוה בין מן הלוה עצמו

רף קעג

הרי זה צריך להביא ראיה שפרע ואומר שם בפרק גט פשוט שאין מציאת שטר חוב שעליו ביד הערב ראיה שמא נפל השטר מיד המלוה ולא פרע זה כלום ׳ והא דגרסינן בפרק

רף לב

חזקת הבתים מעשה בערב שאמר ללוה תן לי מאה זוז שפרעתי למלוה כשבילך וזהו השטר אמר לו פרעתיך וכו׳ אם רצה היה יכול לומר השטר נפל ממנו או שמא היו שם

בתייתו׳ דלעי

עדים : האומר לחבירו ערבת לי והלוה אומר לא ערבתי או שאומר הערב ללוה אתה הרשיתני לערב אותך ערבתי לך והלוה אומר לא הרשיתיך בכל אילו הטענות וכיוצא בהן ישבע הנתבע היסת ויפטר : קטן שערב אחרים הורו הגאונים שאינו חייב לשלם כלל אף כשיגדיל : האשה שלותה בשטר או ערבה בשטר ונשאת חייבת לשלם אחר שנשאת ואם היתה מלוה על פה אינה משלמת עד שתתגרש או שתתאלמן שרשות בעל כרשות לוקח הוא כדאיתא בבבא בתרא בפרק יש נוחלין לרבא וגם לרב אשי במקום שאין פסידא לאחרים ואף על פי

רף קל״ט וכן בכת׳ האכסניס רף ר״כ ב

שיש כאן פסידא למלוה איהו דאפסיד אנפשיה שלא חיה לו
רו״ו סס וכתק׳ כמ״ג אין זה להלות בעל פה לאשה העומדת לינשא (ויש פי׳ מרבינו שמוא׳
שכתו׳ בו בשם ר״ח דלענין לותה הוי בעל כיורש משום פסידא
דמלוה׳) אמנם אם היו מעות ההלואה
עצמן קיימין יחזירו למלוה כך פסקו ר״ח וכן המיימו׳ כוף׳ כר׳ כ״י דלעיל
ורבינו תם:

דף קסא גרסינן בפרק גט פשוט אמר רב יצחק בר׳ יוסף א״ר יוחנן
כל המחקין כולן צריך שיכתוב קיומיהן: וצריך
שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה מאי טעמא אמר רב
כדף קסב נחמן לפי שאין למדין משיט׳ אחרונה שמא היו העדי׳ מרוחקי׳
מגופו של שטר בכדי שיטה ובא זה המזייף וכתב באותו הריוח
סס שיטה זו: תניא הרחיק העדים שני שיטין מן הכתב פסול
סס פחות מכאן כשר׳ אמר רבי חזקיה משמיה דרבי שבתאי
שתי שיטין שאמרו בכתב ידי עדים ולא בכתב ידי סופר שכל
המזייף אינו הולך אחר הסופר אלא אחר העדים: ושתי שיטין
כדף קסג אילו הן ואוירן כדמפרש רב חייא בר אמי משמיה דעולא כגון
כדף קסב למד על ד׳: היו העדים מרוחקין מן הכתב יתר על ב׳ שיטין
והיה הריוח שבין הכתב והעדים מלא בעדי פסולין או בקרובין
כדף קסב אמר חזקיה שהוא כשר: ואם מלאוהו בשריטות של דיו פסול
שמא העדים על השריטה חתמו ולא על גופו של שטר: היה
סס כל הסוגיא השטר כולו עם עדיו בשיטה אחרת הרי זה כשר היה השטר
בשיטה ראשונה והעדי׳ בשיטה שנייה פסול שמא אילו העדים
מרוחקין היו מן השטר שיטה אחת וחתך כל השטר וכתב זה
השטר באותה שיטה ונמצאו כל העדים חתומין עליה: וכן אם
היה השטר ושני עדים בשיטה אחת ושני עדים אחרים בשיטה
שניה אם אמר נתכוונתי לרבות העדים אין מקיימין שטר זה
מעדים שלמטה בשיטה שניה אלא מעדים שלמעלה שמא
בשיטה שהיתה בין העדים שלמטה ובין השטר שחתך כתב
ז כל הסוגיא ומה שטר זה ושני עדיו: קיום בית דין צריך שיהא סמוך לכתב ידי
כתב הר׳ מאחוריו העדים או סמוך לצד השטר או מאחוריו כנגד השטר ואם היה
ויומא כ״ז דמלוה בין הקיום והשטר ריוח שיטה אחרת פסול שמא יחתוך השטר
ולוה דף תל״כט שנתקיים ויזייף אותה שיטה ושטר ושני עדיו ונמצ׳ הקיום על
שטר מזוייף: הרחיק הקיו׳ מן השטר יתר על שני שיטין ומילא
כל הריוח שריטות דיו נקודות נקודו׳ והקלף נראה בין הנקודו׳
שעתה אין לחוש שהיה שם שטר ועדיו ומחקו ולמעלה בגליון
כתב שטר אחר ועדיו ולפיכך כשר שהרי אינו יכול לזייף ואין
סס דף קסא חוששי׳ לב״ד שיקיימו קיו׳ על השריטו׳ אלא על גופו של שטר: כל
בכתיך המחקים כולן צריך לכתוב קיומיהן בסוף השטר כאשר בארנו׳
כדף קס ויכתב אחר כך והכל שריר וקים ואין כותבין שתי פעמים
כדף קסא שריר וקים: ואם היה המחק במקום שריר וקים וכשיעור שריר
וקים אף על פי שחזר וקיימו פסול שמא מחקו וכתב דבר
כדף קסב שזייף וחזר וקיימו בריוח שבין הכתב והעדים: אמר רב שטר
סס דף קסד הבא הוא ועדיו על המחק כשר ואם תאמר מוחק וחוזר ומוחק
אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב׳ פעמים ואת שמא נמחק
מקום העדים ב׳ פעמי׳ ואחר שכותב השטר חוזר ומוחקו וכותב
כל מה שירצ׳ שהרי הוא ועדיו כולן שוה מפני שנמחק הכל שני
פעמים כבר תקנו חכמים שלא יהו העדים חותמין על שטר
סס דף קסב מחוק אלא אם כן נמחק בפניהם: שטר הבא הוא ועדיו על
המחק וקיום ב״ד מלמטה על הנייר אין מקיימין אותו מעידי
קיום אלא מעדים שלמעלה שמא הקיום היה רחוק מן השטר
הרבה והיה הריוח מלא שריטות של דיו וחתך גוף השטר ומחק
סס דף קסד השריטות וכתב השטר ועדיו על המחק: שטר הבא על הנייר
ועדיו על המחק פסול שמא ימחוק השטר ויזייף ונמצא הוא
סס ועדיו על המחק׳ ואם כתבו העדים אנחנו העדים חתמנו על
המחק והשטר על הנייר כשר וכותבין כן בין עד לעד כדי שלא
סס יוכל לזייף: שטר הבא על המחק ועדיו על הנייר פסול ואפילו
כתבו העדים אנחנו העדים חתמנו על הנייר והשטר על המחק
מפני שמוחק אותו פעם שנייה וכותב מה שירצה וכיון שכולו
נמחק שתי פעמים אינו ניכר שאילו היה בו מקום הנמחק פעם
אחת ומקו׳ נמחק שתי פעמים היה ניכר: צריך להתבונן בשטר סס
בוו״ן וזיינ״ן שלא יהיו דחוקות בין התיבות שמא זייף והוסיף
וי״ו ולא יהו מרוחקות שמא מחק אות אחת כגון ה׳ או חית והניח
דגלה האחת במקו׳ וי״ו וכן כל כיוצא בזה: אמ׳ אביי משלש ועד סס דף קסז
עשר אין כותבין בסוף שיטה שמא יזייף ויעשה מהשלש שלשי׳
או מן העשר עשרים ואם נזדמן לו בסוף שיטה מחזיר הדיבור
בגופו של שטר פעמים רבות עד שיבא באמצע שיטה והה״ש שיש
להזהר שלא לכתוב ב׳ דינרין או ד׳ דינרין פן יעשה מן הבי״ת
כ״ף ומן הדל״ת ר״ש: שנינו שם כתו׳ בו מלמט׳ מאתי׳ ומלמעלה כדף קסח
מנה או למעלה מאתי׳ ולמטה מנה הכל הולך אחר התחתון אם
כן למה כותבין את העליון שמא תמחק אות אחת מן התחתון
וילמד מן העליון ומפרש בברייתא כגון שהיה כתוב בעליון סס דף קסז
חנני או ענני ובתחתון חנן או ענן בידוע שהוא שם העליון אבל
לא ילמד תחתון מן העליון בשתי אותיות: כל שטר שיש בו סס דף קסח
משמעות שתי לשונות שמא כך הוא או שמא כך הוא הלך אחר
הפחות שבלשונו׳ ובלבד שיהא האחד תלוי בחבירו כגון שכתב
בו מארה שהן מאתים או מאתים שהן מנה או כתוב בו ביחד
מנה מאתים כדמוכח מההיא דאסתירא מאה מעי שם בפרק
בית כור שסובר שמואל כחכמים שאומרים הלך אחר הפחות דף ק״ה ובכל הסוגי׳ דף ק״ב
שבשלונות׳ ואם תפס כמרוכה אין מוציאין אותו מידו אלא
בראיה ברורה כדמסיק שם: צח כדף ק״ה דלעיל וכן פסק הלכתא בפרק הסוא׳ דף קי״ט

מצות עשה לדון בדין תובע ונתבע מודה מקצת או כופר
הכל שנ׳ על כל דבר פשע על שור וגו׳ אשר יאמר
כי הוא זה: כל הנשבעי׳ שבתור׳ נשבעין ולא משלמין ומצוה זו ר״פ כל הנשבעין דף מ״ר
כתוב בספר זה במצו׳ קכ״ג ובשמו תשבע בענין שבועות ונדרי׳: לקמן בדף קכ״ב
ואין לך מחויב שבועה מן התורה חוץ משלשה מי שהודה ר״פ שבועת הדיינין
במקצת מטלטלין שנ׳ אשר יאמר כי הוא זה כלומ׳ זה בלבד יש במסכ׳ דף לחובנת דף ל״ט
לך בידי׳ ומי שכופר בכל ועד אחד מכחישו
שנאמר לא יקום עד אחד באיש לכל עון סס דף מ׳ ובכל הכית׳ דף כ״ז
ולכל חטאת לכל עון ולכל חטאת הוא
דאינו קם אבל לשבועה קם׳ וכן השומרים שכתוב בהן פרק הרבע׳ שומרין דף מ״ט
שבועת ה׳ תהיה בין שניהם: ויש נשבעין אחרים ששנוים
במשנה כגון הנשבעין ונוטלין והנשבעין פרק כל הנשבעין דף מ״ר
בטענת ספק וכל השבועות שנתקנו עד ר׳ ור׳ בחיימו׳ פ״א דהלכות טוען ונטען דף ת״ס
נתן שהיו סוף המשנה כולם כעין של תורה
בנקיטת חפץ׳ ובירושלמי דכתובות גרסי׳ א״ר זירא כולן כעין פרק הכותב דף ל״ג ע״ב
שבועת התור׳ ירדו להם: ויש עוד שבועה אחרת שנתקנה בימי
חכמי התלמוד כמו שאומר בפ׳ האיש מקדש על דברי רב נחמן דף מ״ג
והאידנא דתקון חכמים שבועת היסת ובזו
אין בה נקיטת חפץ והיסת לשון הסתה וכן כ׳ רפי כר׳ קמ״א דב״מ דף ה׳
ששבועה זו מסיתה אותו להודות: שנינו
בפרק שבועת הדיינין מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי דף ל״ח
כלום פטור: ואמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת סס דף מ
חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו עליו אדרבה חזקה אין
אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ומתרץ התם אישתמוטי קא
מישתמיט סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה רב חביבא מתני
לדרב נחמן אסיפא דאיכא דררא דממונא מנה לי בידך אמ׳ לו
הן ולמחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב
משמע שאין נאמן לומר טעיתי במגו דפרעתי: נחלקו הגאוני׳
בזה יש שהורו שהלכה כלשון ראשון שסתם התלמוד מעמיד
דברי רב נחמן ארישא וכן בפ״ק דב״מ מעמיד דף ה
דברי רב נחמן ארישא ולזה דעת רבינו בתוס׳ סס כר״ה אין לך
יצחק ורבינו משה נוטה׳ אבל רב האי גאון בפרק א׳ דלעיל עיין סס בהגהה

בפ' פרק שבועת הדיינין דף מ"א כו"ה ורבינו יעקב פוסקין כרב חביבא שמיקל שאין אדם חייב
שבועת היסת אלא אם כן יש דררא דממונא ׳ ובפר' קמא דבבא
מאן כל המניח) דף ה ב'ציעא שמביא דברי רב נחמן ארישא ראש הדבר הזכיר על דרך
רמז ׳ אבנס רב הי' גאון פסק שאף אם אין שם דררא דממונא
משמתינן ליה כשכופר הכל שאם לא יודה האמת שיהא בשמת'
וגם רבינו יעקב לא היה מוחה בדיינין אם היו משביעין אותו
ועכשיו נהגו כל בתי דינין להשביעו : האומר מנה יש לי בידך
והלה אומר אין לך בידי אלא חמשי' זוז והילך
פסקו הגאונים שהלכה כרב ששת שאומר (בפ"ק דב"מ דף ד' וכן פסקו התו' שם)
שנחשב ככופר הכל ופטור משבועת התורה
שם ולא כרבי חייא שחולק עליו שהרי סתם התלמוד מקשה בפרק
דף ק השואל ועור הילך הוא ולמה ישבע : וכן
טענו חיטין והודה לו בשעורין פטור משבוע' (במשנה פר' שבועת הדיינין דף ל"ח וכפ' הזהב דף כ"ה)
התורה ואף מדמי שעורים פטור אלא אם כן
דף ל"ה תפס משלו כדמוכח בפרק המניח את הכד׳
בפ' שבועת הדיינין דף מ' ובכל אלו תקנו חכמים שבועת היסת : כל מי (ריש פ' כל הנשבעין דף מ"ד ובגמ' דף מ"ה)
שנתחייב שבועה מן התורה הרי זה נשבע
ונפטר ואם רצה להפך השבוע' על התובעו אינו רשאי ואין הל'
בפר' שבוע' הדיינין דף מ"א והתוס' בתו' שם כמר בר רב אשי שאומ' שם דבאורייתא מהפכין שבועה וכן כתוב
בתשובות קרמוניות של גאונים ובסדר תנאים ואמוראין כתב
יד רבי' יוסף טוב עלם שהלכה כמר בר רב אשי בכולא תלמודא
שם) דף כט בר ממיפך שבועה דפרק שבוע' הדיינין ואודיתא דפר' זה בורר
בערך זג דף ע"ז וכן פוסק בערוך ורבינו חננאל פירש דהלכה כמר בר רב אשי
בכל התלמוד בר ממיפך שבועה וחיורא
פירוש חיורא בפרק בהמה המקשה : עוד (דף ע' ויורה"ח בתו' שם וכן הסוגיא לקמן דף קל"ב ע"ד)
בדף מ"א דלעיל שם מפרש דבשבועה דאורייתא אם לא רצה
לישבע נחתינן לנכסים וגובין ממנו כל מה
שטען חברו עליו אבל בשבועה דרבנן אין יורדים לנכסים כמו
לקמן בסמוך שיתבאר : ותקנו הגאונים בשבועה דאורייתא כשלא רצה
להשבע להחרים סתם על מי שטוען עליו דבר שאינו כן ונותן :
בב"מ דטוען וכטען דף ת"ס מי שנתחייב שבועה מדבריהם כתב רבינו משה שאם היה מן
הנשבעין ונוטלין אינו יכול להפך השבועה׳
ואני אומ' כי הדין עמו כמו שאומר בשבועות (פרק שבוע' הדיינין דף מ"א)
פ"ק דף ת ובמ' תקנתא לתקנתא לא עבדינן ועת' קשה
והלא מהפכינן שבועה דדבנן אלא פי' רבינו שלמה כך תקנתא
לתקנתא לא עבדינן כלומר שתי תקנות בעל כרחו של נתבע
לא עבדינן אבל היפוך ברצון הנתבע לאו תקנתא לתקנתא
היא לפיכך אין לך שבועה שתהפך אלא שבועת היסת בלבד
וכן כתבו רב היי ורבינו שמואל שמהפכין שבועת היסת ׳ וכל
שכן הנשבעין בטענת ספק שאין יכולין להפך על התובע
פער י"ז ובב' שבועת הדיינין דף מ"ט בטענת ספק אבל רב אלפס כתב בשערים שלו שאין מהפכין
שבועת היסת ואין מודין לו : הורה הרב רבי יוסף אבן
וכן הביאו המיימוני בב"מ דלעיל דף ת"ש מגש הלוי ורבותיו שאם אמר התובע אי איפשי בתקנת חכמים
כגון זאת שתקנו חכמים לישבע וליטול אלא הריני כשאר כל
התובעין הרי זה משביע את הנתבע שבועת היסת ואם רצה
להפכה על התובע מחייבין את התובע להשבע שבועת היסת
ויטול או ילך לו : היה המחוייב שבועה מדבריהם מן הנשבעין
ונפטרין כגון הנשבעי' על טענת ספק או מן הנשבעין היסת ולא
רצה לישבע משמתינן ליה שלשים יום ואם לא בא ולא תבע
בב' קמא דקידושין דף י"ב נידוי מכין אותו מכת מרדות מדרבנן כי כן המשפט כל דהיילא
עליה שמתא דרבנן שלשים יום ולא תבע שמתיה מלקין אותו
ואחר כך מתירין לו את נידויו ואין יורדין
לנכסיו כדאיתא בפרק שבועת הדיינין לפי (דף מ"א כל הסוגיא דלעיל)
וכן הוא במיימוני דלעי' ומתמעו' הגה' שם דף מ' דקלא"ח תט חזק' אין חרס-תובע וכל שאינו מחוייב שבוע' מן התור' : אין משביעין
שבועת היסת אלא על טענת ודאי אבל על הספק פטור : מנה
לי בידך והלא אומר איני יודע אם יש לך או אין לך קל כרב

דף יב נחמן ורבי יוחנן שאומרים פטור בפרק קמא דכתובות והנתבע
כרש"י שם ובב' ה"ל בתו' דף קי"ו נשבע שבועת היסת שאינו יודע ונפטר ׳ במה דברים אמורים
כשאומר איני יודע אם הלויתני או שהפקדת אצלי מעולם אבל
אם אמר הלויתני או הפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך
דף קי"ח שנינו בפרק הגוזל שהוא חייב לשלם אבל אם אין לו תובע ולא
הודה מעצמו הלויתני או הפקדת אצלי או אביך הפקיד אצלי
שם ואיני יודע אם החזרתי אינו חייב לשלם ואם בא לצאת ידי
שמים חייב לשלם : כל מי שנתחייב שבועה בין של תורה
בין של דבריהם מגלגל עליו המשביעו כל מה שירצה מדברים
דף מ"ח שאם יודה יתחייב ממון וכן המסקנא בפרק כל הנשבעין
דמגלגלין אף בשבועה דרבנן ועד היכן כח הגלגול מפרש
דף כ"ח בקידו' פ"ק עד שיאמ' לו ובכלל שבועה זו שלא נמכרת לי בעבד
לעיל בב"ק כ' דף י' עברי ועדיין עבדי אתה וכבר בארנו שאין מגלגלי' על השכיר :
סוף פ' כל הנשבעין דף ל"ח ע"א גרסינן בירושלמי חד בר אנש אזל למידן קומי ר' זעירא וחייבו
שבועה על תרין דינרין אמר לו לאו תרין דינרין אנא חייב לך
הא טרפא לך כלומר הנה הם לפניך אמר לו עוד אתה חייב
מילת פלן ופלן אמר ליה רבי זעירא או הב ליה כל מה דתבע
לך או אישתבע ליה לכל מה דמגלגל עלך ואף על פי שמביא
דף ט ע"א ברייתא בירושלמי בפרק המפקיד שרבי יוסי חולק על זה רבי
זעירא סובר כתנא קמא ׳ וכן הלכה דמעשה רב ׳ וזהו לשון
הברייתא שומר שאמר הריני נשבע ואיני משלם ראה אותו
מגלגלין עליו וחזר ואמר הריני משלם חוששין אמר ר' יוסי לא
חייבתו תורה שבועה להחמיר אלא להקל שאם רצה לשלם
ישלם לא רצה לשלם ישבע כך כתב רב
בשער י"ז (בפרק כל הנשבעין דף מ"ט כל הסוגיא) אלפס וחוזר בו ממה שפי' בשערים שלו וכן
פירש רבינו יצחק בר רבי אברהם : גרסינן
פ"ג דקידושי' דף ד' עמוד א' בירושלמי חד בר אנש קם על חבריה בשוקא אל' הב לי קיתונ'
וסב דינרין אתא עובדא קומי דר' מנא אמ' ליה את אודיתא ליה
במיימוני פ"א דטוען ונטען דף ת' בדינרין ואיהו לא אודי לך בקיתונא הב ליה דינרין : הטוען
על חבירו טענות הרבה אין משביעין אותו על כל טענה וטענה
שם כל הסוגיא אלא שבועה אחת על הכל : כל הטוען טענה על חברו שאם
הודה בה אינו חייב לשלם ממון אע"פ שכפר אין מחייבין אותו
היסת ולא חרם כתם כיצד אתה אמרת שתתן לי מנה לא היו
דברים מעולם אין מחרימין על זה וכן כל כיוצא בדברים אילו׳
בפרק שבועת הפקדון דף ל"ג אתה חבלת בי לא היו דברים מעולם הרי זה נשבע היסת שאף
על פי שאינו משלם קנס על פי עצמו משלם שבת וריפוי על פי
עצמו ׳ אתה ביישתני לא היו דברים מעולם אם היו במקום
שגובין בו קנסות הרי זה נשבע היסת שאילו הודה היה משלם
והטעם לעיל כ"ה ע"ד דף קמ"ז ע"ב בושת : בד"א שהמודה בקנס פטור כשהודה בדבר שהוא חייב
עליו קנס כגון שאמר חבלתי בזה אבל אם אמר חבלתי בזה
והביא עלי' עדי' כבר וחייבוני ליתן כך וכך בנזקו הרי זה חייב
דף מ"ב לשלם כדמשמע בפר' נערה שנתפתתה׳ לפיכך אם טען הטוען
שב"ד חייבו אותו לשלם לי מאה דינרין מפני שחבלת בי והוא
אומ' לא היו דברי' מעולם הרי זה נשבע היסת
בפרק כל הנשבעין דף מ"ה ובפ' שבועת הדיינ' דף מ"א שאין נשבע שבועת היסת וכן כל כיוצא בזה : כל החשוד על השבועה
אין משביעין אותו לא שבועה מן התורה
ולא שבועה דרבנן ואפילו רצה התובע אין
דף מ"ד שומעין לו : שנינו בפר' כל הנשבעין החשוד
כדף מ"ה על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל׳ אחד שבועת העדות ואחד
שבועת הפקדון ואפי' שבועת שוא שאין שם כפירת ממון ואינו
כדף מ"ו רע כי אם לשמים ומקשה בגמ' ונתני נמי שבועת ביטוי ומתרץ
כי קתני שנשבע באותה שבועה שהנשבע הוא יודע שמשקר
אבל שבועת ביטוי כגון אוכל ולא אוכל שיכול להיות שבשעה
שנשבע שדעתו היה לקיים ואחר כך כפאו יצרו ועבר לא קתני
ופי' רשי אינו חשוד בכך ופי' הגאונים לא קתני לא מיירי אבל
דף פ"ב ודאי בשבועת ביטוי נפסל מדאמרי' בפ' הכותב ידענא בההיא
איתתא

איתתא דחשידא אשבועתא ופי׳ בהלכות גדולות נשבעת ואינה מקיימת לפיכך אדם שעבר על חרמות שלנו הוא חשוד על השבועות וכן פסק רבינו יצחק אין אדם נעשה חשוד על השבועה עד שיעידו עליו שעבר על העביר׳ שנפסל בה אבל בהודאה

מיימו׳ פרק ב׳ דטוען ונטען דף תס״ב

על פי עצמו לא: וכל הפסול לעדות משום עבירה בין פסלנות של תורה כגון בעלי רבית ואוכלי נבילות וגזלנים בין פסלנות של דבריהם כגון ששנינו שם הירה אחד מהם משחק בקוביא ומלוה בריבירה ואפילו באבק רבירה דרבנן ומפריחי יונים וסוחרי שביעית אף בשביעירה בזמן הזה דרבנן שכנגדו נשבע ונוטל: היו שניהם חשודים על השבועה חזרה שבועה למקומה דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר יחלוקו ואומר שם כי רבי אבא פירש דבריו של רבי מאיר חזרה שבועה למחוייב לה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם: מקצת הגאוני׳ פסקו כר׳ מאיר מפני שרבי אבא סובר כמותו כמו שמביא עלה ההיא דנסכא דרבי אבא ואומ׳ שם רבא כמותו דרבי אבא מסתברא וגם בפרק חזק׳ הבתים מביא ההיא דר׳ אבא לפסק הלכה אבל רבי׳ יעקב פסק שהלכה כר׳ יוסי שהרי אומר שם עבד רב נחמן עובדא כר׳ יוסי דאמר יחלוקו ור׳ אבא עצמו סבר כר׳ יוסי והתלמוד אומ׳ שמתוך רבי אבא נלמוד פירוש דבריו של רבי מאיר דכיון דאמר רבי מאיר חזרה שבועה למקומה אם כן מחוייב שבועה חשיב ליה ומצינו בדברי רבי אבא שמחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם סברא הוא שגם רבי מאיר אומר כן אבל רבי אבא עצמו כרבי יוסי סבירא ליה שחושבן שניהן מחוייבין שבועה ומתוך שאינם יכולין לישבע שניהם מפסידים ורב נחמן עצמו סובר כרבי אבא בפרק השואל גבי עסק שבועה: ודווקא בשבועה שעיקרה מן התורה על אחד מהן לכל הפחו׳ אבל בפוגם שטרו ובת יורשיו נשבעים שבועת יורשין ונוטלין דבשבועה שעיקרה מדרבנן אין לעשות תקנה לתקנתא ולומר מתוך שאינו יכול לישבע משלם וכן אין אנו אומרים בשבועה דרבנן שכנגדו נשבע ונוטל כדמסקינן בפרק שבועת הדיינין לא נתבע נפטר בלא שבועה ורבי׳ יצחק פי׳ דודאי בעלמא סבר רב נחמן כרבי אבא כדמוכח בההיא דעסק שבועה בפרק השואל אבל הכא שאני דקנסינן ליה לשכנגדו לפי שהוא חשוד ומפסיד החצי: כללו של דבר חשוד על השבועה שתבעוהו אם הודה במקצת שכנגדו נשבע ונוטל ואם כפר הכל אין שכנגדו נשבע ונוטל וגם הוא לא ישבע ונפטר בלא שבועה׳ וכל מקום שתמצ׳ הוחזק כפרן בכופר הכל לא שישבע שכנגדו ויטול לא שישלם מאחר שהוחזק כפרן על תביעה זו׳ וכן פי׳ מורי בשם ר״י׳ ודלא כפי׳ רב אלפס שישבע ויטול׳ וגם ר״ת הגיה בספר רב אלפס שאין כאן

בסערים סלו סעד ה׳ וסער ו׳

שבועה על התובע: מי שנתחייב שבועה בין מן התורה בין מדבריהם נשבע ונוטל או נשבע ונפטר ואחר כך באו עדים שהוא חשוד על השבועה אין שבועתו שנשבע כלום ויש לבעל דינו להוציא מידו מה שנטל או ישבע זה שכנגדו ויטול ממנו: גרסינן בירושלמי החשוד על השבועה מאימתי מקבלין אותו משיבא לב״ד שאין מכירין אותו ויאמר חשוד אני: הלכה כרב נחמן שאומר בפרק הגוזל קמא שמי שתבע את חבירו וכפר בו ונשבע בין שבועת התורה בין שבועת היסת ואח׳ כך באו עדים והעידו עליו שעל שקר הוא נשבע הרי זה הוא משלם והוחזק חשוד על השבוע׳: כל הנשבע על ממון חברו ועשה תשוב׳ חייב להוסיף חומש: אין מודה במקצת הטענה חייב שבוע׳ מן התור׳ עד שיודה בפרוטה או יותר ויכפור בשני מעורת כסף או יותר שהלכה כרב שאומר כן ותני ר׳ חייא לסיועי בפ׳ שבועת הדיינין וכתב רבי׳ משה שהפרוטה היא משקל חצי שעורה של כסף נקי׳ וכמה הן שני מעין משקל ל״ב שעורות של כסף מזוקק: אמר רב ענן אמ׳ שמואל טענו שני מחטין והודה לו באחת וכפר באחרת חייב והטעם משום שנא׳ כסף או כלים לשמור כל הכלים ככסף אמנם אמ׳ בירו׳ א״ר חנינא והוא שיהו שוות שתי פרוטות שתהיה הכפירה כפרוטה וההודאה כפרוטה: ובשבועת הדיינין דורש מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב ולא למעט מחט בא שחשוב הוא לעשות מלאכה גדולה אלא למעט מחט שאין בה שוה פרוטה לפי הירושלמי ולתלמוד שלנו שאי׳ חילוק בזה בא למעט כלי גרוע כגון מרוקא וכיוצא בזה פירש רבינו חננאל שהוא גרעין תמרה שמחליקין בו את הקלף ואמרי׳ בפרק הזהב במנא דכשר לאפוקי דשמואל דאמר

דף מ״ז וכתו׳ סם כי׳ דרבי חננאל

קונין במרוקא: עוד שם אמר רב פפא טענו כלי ופרוטה הודה בכלי וכפר בפרוטה פטור הודה בפרוטה וכפר בכלי חייב חדא כרב דאמר כפירת הטענה שתי מעורת כסף וכל הכלים בכסף וחדא כשמואל דאמר טענו חטים ושעורין והודה לו באחד מהם חייב אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו שצריך שתי כסף אלא בטענת מלוה והודאת לוה אבל אם אמרו לו פרוטה יש לי בידך והל׳ אומר אין לך בידי כלום ועד אחד מעיד שיש לו הרי זה נשבע שכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה: הורה רבינו משה שהנשבעין ונוטלין צריך שיכפור הנתבע בשתי מעין: אין מודה במקצת הטענה חייב שבועה מן התורה עד שתהא ההודאה ממין הטענה כרבה בר נתן דבפרק המניח וכן תנא קמא דרבן גמליאל בפרק שבועת הדיינין׳ ומפרש בפרק קמא דב״מ דשני מקראות כתובין כתיב הוא וכתיב זה חד להודאת מקצת הטענה וחד להודאה ממין הטענה ועל דברי רבה בר נתן מקשה בפרק המניח מאי קמ״ל תנינא משמע דפשיטא ליה שכך הלכה וכן בסוגין דשבועת דהטענה שתי כסף משמע דרב שמואל בעו הודאה ממין הטענה: טענו ביריעה בת עשרים אמה והודה לו ביריעה בת עשר אמות הרי זה נשבע מפני שיכול לחתכה ולהעמידה על עשר וכן כל כיוצא בזה: אמר שמואל טענו חיטין ושעורין והודה לו באחת מהן חייב וכן הלכה שהרי רב פפא דבתרא הוא סובר שם כמותו בפרק שבוע׳ הדיינין כאשר בארנו למעלה וגם סתם התלמוד אומר בפר׳ קמא דבבא מצי׳ע׳א דהיכא דטענו כלים וקרקעות והודה בכלי׳ וכפר בקרקעות היה חייב שבועה אם לא שאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות אמר רב ענן אמר שמואל התחיל הטוען ואמר כור חטין יש לי בידך וקודם שהשלים הטוען לאמר וגם כור של שעורין יש לי בידך אמר לו הנטען אין לך בידי אלא כור שעורין אם נראה לדיין שהנטען כמערים חייב שבועה ואם לפי תומו פטור משבועת התורה ומדמי שעורים ואמרו הגאונים שאם אמר התובע ודאי כדבריך שיש לי כור שעורין בידך אבל איני שואל עתה כי אם כור חיטין כי איני רוצה לתבוע כל תביעות שיש לי עליך בפעם אחת חייב זה לשלם לו כור השעורין: כור חיטין יש לי בידך אמר לו הן וכור של שעורים אמר לו אין לך בידי שעורים הרי זה פטור משבועת התורה ואין זה מודה במקצת עד שיאמר לו בבת אחת כך כור של חטין וכור שעורין יש לי בידך ויאמר לו הנטען אין לך בידי אלא כור שעורין וכן כל כיוצא בזה: מלא עשרה כדין שמן יש לי בידך אין לך בידי אלא עשר כדין בלא שמן פטור שהרי טענו שמן והודה לו בחרסין: עשר כדין שמן יש לי בידך אין לך בידי אלא עשר ריקנין חייב שבועה שהרי טענו הכדין והשמן והודה לו הכדין כאדמון דאמר רבן גמליאל רואה אני את דבריו במשנת שבועת הדיינין למדנו עוד שם מתוך המשנה והברייתא שאין מודה במקצת הטענה חייב שבועה מן התורה עד

פרק כתו׳ דכתובות דף ק״ח

שטענו בדבר שבמדה ובמשקל או שבמניין ויודה לו בדבר
שבמד' או שבמשקל או שבמניין ויש לפרש
הטעם שלמדנו זה מכסף שהוא דבר מסויים
סס שתי בעות אבל אם אמר לו כיס מלא דינרין
מסרתי לך והלה אומר לא מסרת לי אלא
חמשי' מאה דינרין מסרתי לך לא מסרת לי
אלא צרור של מעו' ולא מנית אותם בפני ומה
שהנחת אתה נוטל הרי זה פטור משבועת

הגהה
במכילתא מוכחים כרסה ט"ו ילוף מה כסף ברדכי להמכ' לוף בכיס סדרכן להמכות מכאן אחרי כל טענה שהיכה במדה וכו' ·

סס התור' וכן כל כיוצ בזה: בית מלא תבואה מסרתי לך והלה אומ'
לא מסרת לי אלא עשר' כורים עשרת כורי' מכרתי לך לא מכרת
לי אלא כרי זה ואיני יודע כמה כורין שהרי לא מדדתם בפני
דף י ז ומה שהנחת אתה נוטל פטור: בית זה מלא עד הזיז מסרתי
לך והלה אומר עד החלון חייב וכן כל כיוצא בזה: במהדורא
בתרא דרבינו יעקב וככפר הפץ פוסקין מכאן דהילך חייב
דף ד וכדתני רבי חייא בפרק קמא דב"מ שהושבו מודה במקצת
דף ק הטענה אבל קשה דמקשה התלמוד בפרק השואל ועוד הילך
דף כ ח הוא למה ישבע וגם בסוגייה כתם התלמוד לט"ס גבי רישא
בשתי פרות וסיפא בשלש פרות לא היה צריך לומר שם שמתו
שתי הפרות אלא מפני שלא יהא הילך במו שפירש רבי שלמה
בדף מ"ב דלעיל ומשנתנו דזה אומר עד הזיז יש להעמידה כגון שנרקבו אותן
הפירות שהוא מודה בפשיעה וכן פוסקין
בתו' פ"ק דב"מ דף ד' ב"ה ורב ששת רבי יצחק ורב אלפס ורבי · בפרק קמא דב"מ דף כ"ח
משה דהילך פטור הוא: בב"ב דטוען ונטען דף קמ"ג
אין מודה במקצת הטענה חייב שבועה עד
שיודה לו כדבר שאיפשר לו לכפור בו שאין שם שטר ולא
עדות מקויים בקניין אבל מי שטען חבירו ואמר ליה מאה
דינרים יש לי בידך חמשים בשטר זה וחמשים בלא שטר אין
רף ד' והכוגי' באכי סס דף כ"ח לך בידי אלא חמשים שבאותו שטר מפרש בפ"ק דב"מ שהשטר
כהילך דמי שהרי לא תועיל בו כפירתו לפיכך השוב על השאר
ככופר הכל ונשבע היסת על החמשים: שנינו בפרק שבועת
דף ל ח הדיינין מנה לאבא בידך והלה אומר אין לך אלא חמשים פטור
דף מ כ מפני שהוא כמשיב אבידה ומסיק שם רב בגמרא דאם אמ' יורש
בריא לי בזה אמר ר' אלעזר בן יעקב ישבע כדרבה ואומר שם
שחולקין הוא ורבנן בדרבה דאמר מפני מה אמרה תורה מודה
בתו' פ"ב דכתובו' דף י"ח וכ' הניזקין דף נ"א ב"ה מככי מה במקצת הטענה ישבע פי' היה לו לפוטרו במגו דכופר הכל או
ניליף מהכא דלא אמרינן מגו ומסיק חזקה אין אדם מעיז פניו
בפני בעל חובו אף על פי שחזקה שאין אדם תובע אלא אם כן
דף מ יש לו עליו יותר ברורה כדאמר באותו פרק זהו באדם שכופר
הכל אבל במודה במקצת הטענה מכתבא אותו מקצת יש לו
ובאותו מקצת שיש לו אין שייך לומר אישתמוטי קמישתמיט
כי אם על אותו מקצת שאין לו דסבר עד דהוו ליה זוזי ופרענא
בתו' דלעיל ב"ה חזקה אין אדם ליה אם כן טובה החזקה כאן דאין אדם מעיז: וגם בפקדון שיש
הרבה משניות בשבועות דמודה במקצת
הטענ' חייב וכופר הכל פטו' כי ההיא דמגור · בפ' שבועת הדיינין דף מ"ג
בדף מ כ בת עשר ליטרין וההיא דעשרה גפני' טעונו'
מסרתי לך חזקה אין אדם מעיז פניו לכפור במה שחבירו מכיר
בדף מ כ בשקרו · ומסיק שם שלא תאמ' הואיל ואינו מעיז פניו נאמינוהו
באותו מקצת שכופר ולא ישבע לכך הוא אומר ובכוליה בעי
דלודי והא דלא אודי אישתמוטי קא משתמיט עד דהוו ליה זוזי
ופרענא ליה ואמ' רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה
בכוליה רבי אלעזר בן יעקב סבר לא שנא בו ולא שנא בבנו
אינו מעיז הילכך לאו משיב אבדה הוא ורבנן סברי בו אינו
מעיז אבל בבנו מעיז ומעיז ובדלא מעיז משיב אבידה הוא
ומשמע מדרבנן נמי דכופר הכל פטור אפי'
וכן בהלכות סס דף כ"ח ע"א במקו' שיכול להעיז ופוסק רבי יעקב ורבי · בב"ב דטוען ונטען דף קמ"ב
משה שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב

שמשנתו קב ונקי וגם רב מעמיד כתם משנה בפרק שבועת · בכ' החולץ דף מ
הדיינין במותו וגם סוגייה התלמוד כן · דף מ כ
בפרק כל הנשבעין דף מ"ז בדברי רבא בסמוך כאשר יתבאר ואף על
פי ששמואל מעמיד כתם משנה כדברי' אחרי' · בדף מ"ב דלע'
מכל מקום אמשנת רבי אליעזר קב ונקי אינו חולק ומה שרבי
אליעזר בן יעקב אומר כדבריו פעמים שאדם נשבע על טענת
עצמו אף על פי שהיורש טוען בודאי בפני שחכמים הושבין
אותו בטענת עצמו הואיל ויכול להעיז: גרסי' בפ' כל הנשבעין · דף מ ז
אמר רבא כוותיה דרבי אבא מכתברא דתני רבי אמי שבועת ה'
תהיה בין שניהם ולא בין היורשין היכי דמי אי דא"ל מנה
לאבא ביד אביך ואמר לו חמשים אית ליה וחמשים לית ליה
פי' ומיירי בטענת בריא דומיא דבין שניה' מאי שנא איהו ומאי
שנא אבוה פירו' שסובר כרבי אליעזר בן יעקב שמחייבו שבועה
בטענת בריא אלא לאו משום דא"ל חמשין ידענא וחמשין לא · כמבואר לעיל מ"ח בסמוך
ידענא משום דאבא כי האי גוונא חייב כמו שמפרש רבא עצמו
בפרק השואל מנה לי בידך והלה אומר חמשי' איני יודע והשאר · דף צ ח
אני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם ומכללה של זאת
באמרה שם לכך הוצרך פסוק לפטור היורשין: ההיא דרבי אבא
שהזכרנו היא בפרק חזקת הבתי' ובפרק כל הנשבעין שמעשה · דף ל ג (דף מ"ז)
באח' שחטף נסכא של כסף מחברו בפני עד אחד ואמ' כן חטפתי
ושלי חטפתי ופסק רבי אבא הרי זה מחוייב שבועה ואינו יכול
לישבע ומשלם מכאן אתה למד שהאומ' מנה לי בידך ועד אחד · כל הכוגי' מהמי' בכ"ד דלעיל ועי' סס במהלרין
מעיד עליו והנטען אומר כן הוא אבל אתה חייב לי כנגד אותו
מנה הרי זה מחוייב שבוע' ואינו יכול לישבע שהרי מודה במה
שהעיד העד ואין הנשבע בהעדאת עד אחד נשבע עד שיכחיש
העד ויכפור בעדותו וישבע על כפירתו · לפיכך שטר שיש בו · וכן מבוא' לעיל וכ"ד דף קמ"ז
עד אחד וטען שפרעו' וכן כפרן שהעיד בו עד אחד וטען שפרעו
או שהחזיר הפקדון הרי זה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע
ומשלם: ואומר רבינו יצחק דלא אמרינן מתוך שאינו יכול · בתו' פ' קמא דכתו' דף י"ב ב"ה מ
לישבע משלם אלא כשיש לו לידע שהרי בשור שנגח את
הפרה ונמצא עוברה בצידה חכמים אומרים המוציא מחבירו · דף מ ו
עליו הראיה: כתב רבי' משה על ההיא דחמשים ידענא וחמשי' · בכ"ד דלעיל
לא ידענא שיש לו להחרים על מי שטוען עליו דבר שאינו · בפרק השואל דף כ"ח
יודע בודאי שאינו חייב בו וזהו מתקנת
הגאונים: מנה לי בידך על משכון זה אין · דינין אילו במיימוני כ"ד דלעיל מתשמעו' מתניתין כל שבועת הדיינין דף מ"ג וירושלמי סס דף ל ו עמוד ב'
לך בידי עליו אלא חמשים הרי זה מודה
במקצת ואם אין המשכון שוה מאה אלא
חמשים או פחות הרי זה נשבע ומשלם
החמשים שהודה: כהן · היה המשכון שוה
מאה או יותר אמרינן בירושלמי נאמן המלוה לומר עד כדי · סס ועיין בפרק כל הנשבעין דף כ"ט ע"ב
המשכון הלויתיך עליו לפיכך המלוה נשבע ונוטל מדמי
המשכון · היה המשכון שוה שמנים נשבע המלוה שאין לו כח
פחות משמנים ונוטלן מן המשכון ונשבע הלוה מן התורה על
על העשרים שכפר בהן · כפר בכל ואומר אין זה משכון אלא
פקדון ואין לך אצלי כלום נשבע היסת על העשרים: גרסינן
בפ"ק דבבא מציעא תני רבי חייא מנה לי בידך והלה אומר אין · דף ג
לך בידי כלום ועדים מעידים שיש לו בידו חמשים זוז משלם
חמשים זוז וישבע על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה
מהעדאת עדים · ודווקא במלוה כשר לעדות ולשבועה אבל · סס דף ד' וכ' וכב' שבוע' הדיינין דף
כופר בפקדון פסול לעדות ולשבועה וישבע שכנגדו ויטול וכן
נפסק הדין גבי ההו' דעיא בפ"ק דב"מ: ופסקו · דף ה
הגאונים שכך הלכה שהרי מעמידה שם · וכן כתו' סס ב"ה אי הויתא
כתנא קמא דרבן גמליאל וכרבה בר נתן
שאומר טענו חיטין והודה לו בשעורין פטור שפסקנו למעלה · בכ' המניח דף ל"ה
במותו · ואין הלכה כרבי יוחנן שחולק עליו בירושלמי ואף על · בשמות ב'
פי שאומר התלמוד בפרק קמא דבבא מציעא אם איתא לדרבי · ר"פ דב"מ דף ג' · דף ה

חייא

חייא כמו כן מצינו בפרק המדיר בתחלתו אם איתא לדרב הונא אמר רב דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה ואילו בפרק אחרון דכתובות פוסק כמותו: פסק רב האי גאון אעפי שלמדנו מתוך משנתינו דפרק שבועת הדיינין גבי טענו כלים וקרקעות שאין כפירת הקרקעות והודאתן מביאתו לידי שבועה דאורייתא מכל מקום נשבע שבועת היסת על הקרקעות אף על פי שמוכיח התם שעיקר היסת נתקן בדבר השייך בו אישתמוטי קא מישתמיט מכל מקום הואיל והתחילה התקנה תקנו בכל דבר ואפי׳ בחפץ שהו׳ בעין ואמר חברו שלי הוא ולפיכך כשמקשה בפרק קמא דב״מ עלה דרב נחמן דאמר משביעין אותו שבועת היסת נימא מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא אינו מתרץ התם אישתמוטי קא משתמיט כמו שמתרץ על אחרים שלמעלה: טענו כלי׳ וקרקעות והודה במקצת הכלים וכפר במקצתם עם כל הקרקעו׳ מתוך שחייב שבועה על מקצת הכלים שכפר בהן נשבע אף על הקרקעות דתנן בקידושין בפרק קמא נכסי׳ שאין להם אחריות זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהן: וכן הדין בטוענו כלים ועבדים או כלים ושטרות שהכל משפט אחד הוא:

כדאיתא במתני׳ פר׳ שבוע׳ הדייני׳ דף מ״ב

שנינו בפרק שבועת הדיינין טענו ענבים העומדים ליבצר ותבואה העומדת ליקצר והודה במקצתן וכפר במקצתן אם היו צריכין לקרקע הרי הן כקרקע לכל דבר ואין נשבעין עליהן אלא היסת אבל אם אין צריכין לקרקע הרי זה נשבע עליהן כשאר כל הטענות של מטלטלין שכל העומד ליבצר הרי הוא כבצור לעניין כפירה והודאה שהלכה כר׳ מאיר שאומר כן לשם אף על גב דרבנן פליגי עליה משום דאמר בכתובות פרק נערה דקאמ׳ רב יוסף הכו לה מתמרי דעל בודיא אמר לו אביי אילו בעל חוב הוה כי האי גוונא מי הוה יהיב ליה מר אמר ליה דחזו לבודיא קאמינא סוף סוף כל העומד ליגזז כגזוז דמי ופי׳ שם רבינו חננאל דפשיטא ליה התם כרבי מאיר משום דפסקינן בפרק הכונס כר׳ שמעון דאמר אכלה פירות גמורין משלמת פירות גמורין ואין שמין אותן אגב קרקע דכתלושין דמו: הטוען לחברו ואמ׳ לו שני חדשים שכנת בחצרי ואתה חייב לי שכר שני חדשים והוא אומר לא שכנתי אלא חדש אחד הרי זה מודה במקצת ואם היה שכר החדש שכפר בו שתי כסף נשבע שאין הטענה בגוף הקרקע אלא בשכרה שהוא מטלטלין: הורו הגאונים שהאומר לחברו שטר שיש לי בידך זכות יש לי בו וזה אומר איני מוציא שטרי כופין אותו להוציא. טען שאבד נשבע היסת: שנינו בפ׳ שבועת הדיינין אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן אחד הבא בטענת עצמו ואחד הבא בטענת אביו אפילו בטענה ודאי לפי שזה המקצת שהודה בו לקטן אינו אלא כמשיב אבידה וכן אם כפר הכל ועד אחד בא והעיד לקטן אינו נשבע שזה עד אחד ואין שם תובע שתביעת קטן אינה תביעה גמורה: ותניא בירושלמי כי יתן איש אל רעהו פרט לקטן עד כדי שנתן לו כשהוא קטן ותבעו כשהוא קטן נתן לו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול מניין ת״ל רעהו עד שתהא נתינה ותביעה שוין והגוזל קמא דורש דבר זה מדבר שניהם: הורו הר׳ יוסף הלוי ורבותיו שאף על פי שאין נשבעין על טענת קטן שבועה מן התורה שבועה היסת נשבעין שלא יהא כל אחד ואחד נוטל ממונו של קטן והולך לו: קטן שתבעו לגדול אם טענו בדבר שיש בו הנאה לקטן כגון עסקי משא ומתן והודה הקטן נפרעין מנכסיו ואם אין לו ימתין עד שיהא לו וישלם ואם כפר לו הקטן ממתינין לו עד שיגדיל וישבע היסת. ואם טענו בדבר שאין לקטן הנאה בו כגון ניזקין וחבלות אף על פי שמודה ואף על פי שיש לו ממה לשלם פטור ואפי׳ לאחר שהגדיל ואם היה התובע מן הנשבעין ונוטלין כגון השכיר וכיוצא בו שיש בו הנאה לקטן שישתכר לו שכיר הרי זה נשבע ונוטל מן הקטן: החרש והשוטה אין נזקקין להם לא לשבועה ולא לפרעון ולא לטענתם על אחרים ולא לטענת אחרים עליהם. אבל הסומא הרי הוא כבריא לכל דבר: אף על פי שמתוך התלמוד מוכיח בפ׳ קמא דב״מ שאם אמר אדם טלית זו שלי שאין צריך לבאר באיזו עניין היא שלו כאשר יתבאר לפנים בעזרת השם מ״מ אחר סיום התלמוד תקנו

דף ה׳ וכן הסוגיא צהנה בחזירי שם דף קל״ח ע״ב וביותר ריש פרק ו׳ דטוען ונטען דף תש״ו

הגאונים מפני הרמאים שבעלי דינין שבאו לב״ד וטען האחד ואמ׳ מנה יש לי אצל זה שהלויתיהו או שהפקדתי אצלו או שגזל ממני או שיש לו אצלו משכרי וכן כל כיוצא בזה והשיב הנטען ואמ׳ איני חייב לך כלום או אין לך בידי כלום או שקר הוא טוען אין זו תשובה נכונה אלא אומרים ב״ד לנטען השבע על טענתו ופרש השבועה כמו שפירש זה טענתו ואמור לזה אם לוית ממנו או אם לא לוית אם הפקיד אצלך או אם לא הפקיד אם גזלתו או לא גזלתו אם שכרת אותו או לא שכרת אותו וכן כשאר הטענו׳: ומפני מה אין מקבלין ממנו זו התשובה שמא טועה הוא בדעתו ויבא לישבע לשקר שהרי איפשר שהלוהו כמו שטען והחזיר זה החוב לבנו או לאשתו או שנתן לו מתנה כנגד החוב ודמה בדעתו שנפטר מן החוב. לפיכך אומ׳ לו היאך תאמר איני חייב לך כלום שמא אתה חייב לו מן הדין לשלם ואין אתה יודע אלא הודע לדיינין פירוש הדברים והם יודיעוך אם אתה חייב או אין אתה חייב ואפילו היה חכם גדול אומרים לו לברר הדברים כי אין אדם רואה חובה לעצמו: וכן אם טען הטוען ואומ׳ זה חייב לי מנה או מנה יש לי אצלו זה אומר לו היאך נתחייב לך הלוית לו או הפקדת אצלו או שכר אותך או גזל ממך או הזיק ממונך אמור היאך נתחייב לך שהרי איפשר שידמה שהוא חייב לו ואינו חייב כגון שחשדו שגנבו או שאמר לו אתן לך מתנה וכן כל כיוצא בזה: בפ׳ קמא דב״מ א״ר יוחנן הרי שטען עליו שהלוהו מנה והשיב זה ואמר לא היו דברים מעולם ואחר כך הביא הטוען עדים שהלוהו בפניהם וחזר ואמר הנטען כך היה ולויתי ופרעתי אין מקבלין הימנו אלא הוחזק כפרן ומשלם אבל אם השיב איני חייב לך כלום או אין לך בידי כלום או שקר אתה טוען וכן כל כיוצא בזה והלך התובע והביא עדים שהלוהו בפניהם ואמר הנתבע כך היה אבל החזרתי לו פקדונו או פרעתי הובו לא הוחזק כפרן ונשבע שבועת היסת ונפטר: ראוהו עדים שמנה לו מעו׳ ולא ידעו מה הן תבעו בדין ואמ׳ לו תן מעותי שהלויתיך ואמר במתנה נתתם לי או פרעון היו הרי זה נאמן ונשבע היסת ונפטר אמר לא היו דברים מעולם ואחר כך באו עדים שמנה לו בפניהם הוחזק כפרן: ולעולם לא הוחזק כפרן עד שיכפור בב״ד ויבאו ב׳ עדים ויכחישוהו במה שכפר: בפרק שבועת הדיינין אמר רבא מנה הלויתיך כפר בבית דין ואמ׳ לא היו דברי׳ מעולם ובאו ב׳ עדים שלוה ממנו מנה ופרעו ומלוה אומר לא נפרעתי הרי זה חייב לשלם שכל האומר לא לויתי ובאו עדים שלוה כאומר לא פרעתי דמי ונמצא הלוה אומר לא פרעתי והעדים מעידים שפרע אין עדותן כלום לפי שהוא עצמו מודה שלא פרע ותניא בתוספתא הוצאת בעל דין ככ׳ עדים דמי. ואין המלוה חייב שבועה כלל שהרי הוחזק זה כפרן: וכן פסק רב אלפס

וכן פסק המיימוני בפרקי׳ דלעיל

אם הוציא כתב ידו עליו שהוא חייב לו ואמר לו לא היו דברים מעולם וזה אינו כתב ידי אם הוחזק כתב ידו בבית דין או שבאו עדים ואמרו שהוא כתב ידו הרי זה הוחזק כפרן ומשלם: עוד שם אמ׳ רבא מנה הלויתיך והשיב לו והלא פרעתיך בפני פלוני ופלוני ובאו פלוני ופלוני ואמרו לא היו דברים מעולם לא הוחזק כפרן כמו שאומר שם כל מילתא דלא רמי עליה דאיניש לאו אדעתיה פי׳ שכגון זה שלא היה לו לומר פרעתיך בעדים

שהרי לא התנה זה עמו אל תפרעני אלא בעדים לפיכך לא שם
אל לבו אם בעדים פרע או שלא בעדים ואם דרך שנגרה אמר
בעדים פרעתי אינו מוחזק כפרן בכך לפיכך ישבע הלוה היסת
ויפטר: כיוצא בו תן לי מנה שהלויתיך ואתה בצד עמוד פלוני
והשיב לו לא עמדתי בצר עמוד זרה מעולם ובאו עדים ואמרו
דף ל ר
שעמד לא הוחזק כפרן כדאיתא בפר' שבועת העדות שאין אדם
משים דעתו לדברים שאין בהם ממש וכן כל כיוצא בזה: אמר
דף קע וכן רבותינו בחידושו דלעיל ועיין שם במת
רב בפרק גט פשוט תן לי מנה שהלויתיך והרי עדים והשיב
הלוה ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אומרים ללוה הבא
אותם ותפטר לא באו או שמתו או שהלכו למדינה אחרת ישבע
היסת שפרעו ואין אנו מצריכין אותו להביאם לא לברר דבריו
שם ובפרק כל הנשבעין דף מ"ה
ולהפטר אף משבועה שהרי המלוה את חבירו בעדים אין צריך
לפורעו בעדים׳ וכן הלכה כרבנן דר' מאיר
דף כג
שאומר בפרק זה בורר צריך לברר ואם לא
כפירו' לית כתו' שם ובפ' גט פשוט דף קע
מצא לא הפסיד׳ וכן מוכיח
כר' שבועת הדיינין דף לז ע"א
בירו' על האדתניא כפ' זה בורר
דף כג
דף קס"ט
ובפרק גט פשוט הבא לידון
בשטר ובחזקה נדון בשטר דברי רבי
דשבג אומר צריך שניה׳ עובדא אתא לקמיה דרבי ואורי כרשבג
קשיא דר' אדר' לא רצה אלא לעמוד על אמיתות הדבר ולבררו:
דף כ"ט
בפרק זה בורר תניא אמר ליה בפני עדים מנה לי בידך אמר לו
הן למחר תבעו בדין והביא עדים ואמר משטה הייתי בך ואין
לך בידי כלום ואמר שם רבא שאפילו אמ' לא היו דברי' מעולם
פטור ונשבע שבועת היסת שהרי לא אמר להם אתם עדי ודבר
שאינו עדות אין אדם זוכרו ולפיכך אמר לא היו דברים מעולם
לא הוחזק כפרן ולא עוד אלא אפילו הכמין לו עדים אחורי
הגדר ואמר לו מנה לי בידך אמר לו הן רצונך שיעידו פלוני
ופלוני אמר לו לאו שמא תכופני בדין למחר ואין ליפרה אתן
לך ולמחר תבעו בדין באילו העדים בין שטען ואמר משטה
הייתי בך בין שטען לא היו דברים מעולם הרי זה נשבע היסת
שם
ונפטר שאין כאן עדות עד שיאמ' הלוה אתם עדי או יאמ' המלוה
כדף כט
בפני הלוה וישתוק הלוה׳ בעדות זו יוחזק כפרן: עוד שם
מעשה באדם אחד שהיו קורין אותו קברשו כלומר שיש עליו
נושים הרבה אמר למי אני חייב כי אם לפלוני ופלוני באו הם
ותבעוהו לדין לפני רב נחמן ופסק שדרך בני אדם לומר כן
בהו' פ"ב דקידושין דף מ"ג כר"ה וכ"א
להראות עצמו שאינו בעל ממון מכאן אתה למד שיש חילוק
בין תבעוהו כתחילה ללא תבעוהו מתחילה שכשתבעוהו
מתחילה והודה ואמר הן אומר שם שיכול לומר משטה אני בך
ואם לא טען אין טוענין לו אבל בכאן שעשה הודאתו בלא
בדף כ"ט דלעיל
תביעה אף על פי שלא טען טוענין לו: שוב מעשה באחד שהיו
קורין אותו עכברא דשכיב אדינרי וכשמת אמ' אני חייב לפלו'
ופלוני באו הם ותבעו היורשין ופסק רבי חייא שדרך בני אדם
כתו' שם
לומר כן להראות שלא הניח בניו בעלי ממון גם כאן טוענין לו
דף ק עה
מפני שעושה הודאתו בלא שום תביעה דאילו בפרק גט פשוט
בעי רבא שכיב מרע שתבעוהו והודה מהו כתר דבעיא הדר
פשטה אין אדם משט' בשעת מיתה ודברי שכיב מרע ככתובין
בפרק זה בורר דף כט
וכמסורין דמו כך גירסת רבינו חננאל: שנינו שם בבדיקת
העדות אם אמר איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמ' כלום
שם דף ל"א ע"ב
אלא אם כן היה מתכוון למסור עדותו כדאמר בירושלמי עד
שיאמר בפנינו הודה לו משמע הלשון שנקבצנו לשם עדות
ובדרך הודאה אמר כך אבל אם לא אמר לו כן אינו מועיל עד
בדף כ"ט דלעיל
שיאמר אתם עדי מסייע ליה לרב דאמר צריך שיאמר אתם
עדי פירוש כשלא קבצם לשם עדות שצריך שיהא ניכר שבדרך
הודייה אמר כך׳ כך השיב הרב ר' מתתיה מקרטרש בתשובת
אחת׳ פירש רבינו שמואל דווקא בדיבור כנגד דיבור זה טוען
וזה משיבו צריך לומר אתם עדי אבל אם היה תנאי מקויים
בקניין לפניהם אין צריך לומר אתם עדי וראייה מדאמרינן
דף מ ג
בפרק ב' דקידושין אלא מעתה קדש אשה בפני שנים הכי נמי
דף כט
דצריך לומר אתם עדי: עוד שם בפרק זה בורר הורה בפני
שנים וקנו מידו כותבין ואם לאו אין כותבין בפני שלשה ולא
קנו מידו אמ' מר בר רב אשי אפילו קבצם והושיבם ואמר להם
הוו עלי דיינין אין כותבין עד שישבו מעצמן במקום הקבוע
להם ובא התובע וקבל לפניהם ושלחו שליח אצל הנתבע
כתו' שם
להזמינו ובא והודה לפניהם זה דברי רבינו חננאל אבל
בערך זג דף ע"ז (שם)
בערוך פוסק כרבא שאומר שאם אמר הוו עלי דיינין כותבין
שאין הלכה כמר בר רב אשי במיפך שבועה ואודיתא׳ ורבינו
חננאל מפיק אודיתא ומעייל חיורא בפרק
דף ע' כתוס' בד"ה מר בר רב אשי וכן הקוגיא לעיל דף קף עמוד ג'
בהמ' המקשה: במה דברי' אמורי' במטלטלין
בדף כ"ט דלעיל
אבל בקרקעות אפילו בפני שנים ולא קנו
מידו הילכתא כותבין שאין לחוש שמא יתן
שם
לו ונמצא תובעו פעם שניה מעשה בשטר
הודאה שיצא ולא היה כתוב בו אמ' לנא כתבו וחתמו והבו ליה
שם
אביי ורבא דאמרי תרוייהו היינו ריש לקיש דאמר הזקה אין
העדים חותמין על השטר אלא אם כן המוכר והלוקח גדולים
זכמו כן חזקה שאילו לא אמר להם שיכתבו שלא היו כותבין
שם דף ל
שוב מעשה בשטר הודאה שיצא שהיה כולו כתוב בלשון בית
שם
דין רק שלא היה כתוב בו במותב תלתא הוינא ומסיק רבא
שחוששין לבד טוען שיסברו שהודאה בפני שנים תחשב
הודאה בבית דין ולפיכך אין דנין בו דין שטר: בפ' קמא דבבא
דף י"ז כל הכ' וכן כפק הנזקין דף כו
מציעא אמר רב זביד משמיה דרב נחמן שנים שבאו לדין ותבע
אחד מהם לחברו ואמר מנה לי בידך ואמר לו הנתבע הן יש לי
בידי בין שאמרו לו הדיינין חייב אתה ליתן לו ובין שאמרו לו
צא תן לו ויצא ואמר פרעתי נאמן וישבע היסת שפרעו׳ לפיכך
אם חזר התובע לדיינין ואמ' כתבו לי הודאתו אין כותבין שמא
פרעו לו: וכן מי שנתחייב שבועה בבית דין יוצא ואמ' נשבעתי
נאמן ואין משביעין אותו שנשבע׳ היו עדים מעידים שלא
נשבע הוחזק כפרן לאותה שבועה ואינו נאמן לומר נשבעתי עד
שיודה לו בעל דינו או ישבע בפניה': שני' שבאו לדין ונתחייב
האחד בב"ד לשני ואמרו לו צא תן לו ויצא וחזר ואמר פרעתי
ועדים מעידים אותו שלא פרע הוחזק כפרן לאותו ממון אמרו
לו חייב אתה ליתן לו ויצא ואמר פרעתי ועדים מעידים אותו
שלא פרעו לא הוחזק כפרן לאותו ממון שזה נשמט מהם עד
שיחקרו את דינו׳ לפיכך אם חזר פעם אחרת וטען שפרע זה
בממון שנתחייב בו בפניהם ולא היו שם שני עדי' שמכחישים
אותו פעם שניה הרי זה נשבע היסת שפרעו
במיימוני פ"ז דטוען ונטען דף תס"ז
ויפטר׳ לפיכך מי שרוצה להזהר מאלו
הערמו' בשיודה הלוה או כשיתחייב שבועה
בבית דין יאמר לו בפני בית דין בפניכם אני מתרה בו שלא
יפרעני אלא בעדים או שלא ישבע לי אלא בפניכם או בפני
וכן במיימוני דלעיל
פלוני ופלוני הורו הגאוני' מי שהודה בבית דין שאני חייב לזה
התובע מנה ואחר כך אמר נזכרתי שפרעתי לו חובו שהודתי
בו והרי העדים הרי עדות זו מעלת שאינו
דף ל"א ובמיימוני דלעיל והגהה שם כתוב' בע"א
כאומ' לו לא לויתי מעולם: בפ' חזקת הבתי'
פסקינן הילכתא דטוען אדם וחוזר וטוען
בבית דין לתקן טענות הראשונות אף על
פי שדומה שמכחישן קצת ובלבד שתהא הטענה האחרונה
קודם שיצא מבית דין שאם יצא מבית דין יש לחוש שמא
אנשים רעים למדוהו טענות של שקר׳ ואין הטענה שיטען
קודם שיבא לבית דין בכלל דעביד איניש דלא מגלי טענתיה
אלא לבי דינא וחוזר וטוען בבית דין להכחיש אותה טענה:
בפרק כל הנשב' דף מ"ו ובפ' המי' דף קיו
כל המטלטלי' שאינן עשויין להשאיל ולהשכיר הרי הם בחזקת
זה שהן תחת ידו ואף על פי שהביא תובע עדים שהמטלטלין
האילו

האילו ידועין לו כיצד כגד זה או כלי זה שבידך שלי הוא ואני
השאלתיו או השכרתיו לך והרי העדי׳ שהם יודעין אותו מקודם
ברשותי והנתבע אומר לא כי אלא אתה מכרתו לי או נתתו לי
במתנה הרי זה הנתב׳ נשבע שבוע׳ היסת ונפטר׳ טען שהו׳ משכון
כדלעיל בהימיך הדף ע״ד
בידו יכול לטעון לו עד כדי דמיו ונשבע בנקיטת החפץ ונוטל
היו המטלטלין דברים העשויין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן
לומר אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה אלא התובע נוטל
פרק כל הנשבעין מ״ו ובפ׳ המקבל דף ק״ו
כליו אפילו מן היתומים דהא רבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא
דאגדתא מיתמי בלא ראיה בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר
אבל התובע נשבע היסת על טענת הנתבע
וה״ה ליורש שטוענין לו׳ כך הורו הגאונים:
מסקנא הלכה בשמעתא דאומן בפר׳ חזקת
דף מ״ה כל הכונים
הבתים כך היא שאדם שאינו אומן יש לו
חזקה לעולם במטלטלין אלא אם כן יש
עדים שראו שמסרו המערער בידו וגם עתה

וכן הוא במיימוני פ״ח דטוען ונטען דף תש״ח ודטוענין ליורש בפרק לא יחפור דף כ״ג ובפרק הניזקין דף כ״ח

רואה אותו המערער בידו׳ אבל אינו רואהו בידו מגו דאי בעי אמ׳
החזרתיו לך דהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר
דף ע
לו בעדים כדפסקינן בפרק המוכר את הבית יכול לומר לקוח
הוא בידי׳ אבל אומן אין לו חזקה בשום מקום אפילו ליכא
עדים ולא ראה אי קיימא לן בהא כאביי דלית ליה מגו באומן
תוס׳ דף ה דלעיל ד״ה ת״י הכי (שם דף מ״ו)
לפי׳ רבינו יעקב ורבה דאית ליה מגו איתותב׳ ובדברי׳ העשויי׳
להשאיל ולהשכיר אחד אומן ואחד כל אדם שוין בהן שאין
להם חזק׳ כהם בשו׳ עניין
כדאית׳ בשבוע׳: ורבינו
שמואל פסק דאמרי׳ מגו
באומן הילכך כי לא ראה אף על גב דאיכא

בפרק כל הנשבעין דף מ״ו

בפירושו דף מ״ה ות״ו דלעיל וכן בתו׳ שם בד״ה אי דליכא

עדים אומן נאמן במגו דהחזרתי לך וכן כתב רב האי בשערים
דף מ״ב ות״ה דלעיל
שלו ומתניתין דאומן אין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה מיירי
בראה וליכא עדים ומפרש דאפילו אביי מודה בזה׳ ובדברים
העשויין להשאיל ולהשכיר אין חזקה לא לאומן ולא לאחר
אלא אם כן ליכא עדים ולא ראה וכדבריו
שם
פסק רבינו משה: כתב רבינו משה ז״ל תטעה
בין דברים שעשויין להשאיל ולהשכיר

בב״ח דטוען ונטען דף תש״ח

לדברים שדרכן להשאיל ולהשכיר כמו שטעו רבים וגדולים
שכל הדברים ראויין להשאיל ולהשכיר ודרכם להשאיל
אפילו חלוקו של אדם ומצעו ומטתו של אדם ראויין להשאיל
ולהשכיר אבל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר הם הכלים
שבני אותה המדינה עושין מתחילת עשייתן כדי להשאילם
ולהשכירן וליטול שכרן והרי הן לבעליהם כמו קרקע שאוכל
פירותיה והגוף קיים כך אילו הכלים עיקר עשייתן כדי ליהנו׳
בשכרן כגון היורות הגדולות של נחשת שמבשלין בהן בבית
המשתאות וכגון תכשיטי נחשת מוזהבין מבחוץ ששוכרין אותן
לכלה להתקשט בו שעיקר עשיית אילו הכלים אינו למכירת
עצמן ולא להשתמש בהן בעל הבית בביתו אלא להשאילן
לאחרים כדי ליהנות כנגדן או להשכירן וליטול שכרן׳ וכן
אם היה לאדם משאר הכלים ויש לו עדים שהוא משכירן תמיד
ומשאילן והוחזק לו שהוא להשאיל ולהשכיר הרי הן ככלים
העשויין להשאיל ולהשכיר׳ וכלי שהפסדו מרובה משכרו ובני
אדם מקפידים עליו שלא ישאילו אותו הרי הוא בחזקת שאינו
עשוי להשאיל ולהשכיר כגון סכינא דאשכבתא פירוש סכין של
דף ק״ו
שחיטה אליבא דרבא דפרק המקבל לפיכך אפילו באו בני
אדם והעידו שהשאילו או שהשכירו זה אין מבטלין בהם חזקתו
דף כ״ב
אלא הרי הוא ככל הכלים׳ והביא ראיה מפרק חזקת הבתים
שרבא הוציא מן היתומין בלא ראיה זוג שעושין בו הסרבל
וספר אגדה בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר כדשלח רב
הונא בר אבין דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין

הן בידי אינו נאמן׳ ולולי שנתברר לו בעדים שהם מדברים
העשוים להשאיל ולהשכיר לא היה מוציא מתחת ידי היתומין
כרמשמ׳ הלשו׳ בדברי׳ העשויין להשאיל ולהשכיר הא שאר זוגו׳
ושאר ספרים אינן בכלל דין זה אף על פי שהן ראויין להשאיל
פרק נערה דף כ׳
ולהשכיר׳ אף על פי שמצוה להשאילם כדאמר בכתובות
וצדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרי׳ ומשאילם עד כאן דבריו׳
דף קי״ד
ז״ל שאני הרחבתי ראיה שלו וכן משמע בהגוזל בתרא ששנינו
המכיר כפריו וכליו ביד אחר אם יצא לו שם גנבה בעיר ישבע
הלוקח כמה נתן ויטול ואם לאו לא כל הימנו שאני אומ׳ מכרן
לעיל בסימן ע״ה דף קמ״ט ע״ג
לאחר ולקחן זה ממנו ובארנו דבר זה בהלכות גנבה׳ ואם היו
כל הספרים בכלל דין זה היה לו להיות נאמן לומר נגנבו ממנו
מגו דאי בעי אמר השאלתים לו או השכרתי׳
לו׳ ואף על פי שרבינו יעקב מפרש שכל
הספרים בזה הדין ומה שאומר בדברים
פירש רבינו יעקב דדווקא בכפרא דאגדתא
אינו ככתם בדין זה לפי שאין רגילו׳ ללמוד

בתו׳ דף כ״ב דלעיל בד״ה דברים ובפרק כל הנשבעין דף מ״ו בד״ה וכפרא

דף ס
בו כדאיתא בפרק הניזקין רבי יוחנן וריש לקיש מעייני בספרא
דף קי״ד
דאגדתא בשבתא ומחלק באותה דהגוזל דמיירי שאנו יודעין
שאין דרך של אדם זה להשאיל לזה מכל מקום מה שפי׳ רבינו
משה נר׳ עיקר: בכל דברי ריב שיבא בין איש לרעהו במטלטלין
פ׳ הכרה דף מ״ו
ויסתפק הדבר לדיינין הדין עם מי אומרים חכמים בב״ק זה
כלל גדול בדין המוציא מחברו עליו הראיה׳ ואמרינן נמי בב״מ
דף ק
בפרק השואל גבי המחליף פרה בחמור וילדה וכו׳ ונחזי ברשות׳
דמאן קיימי וליהוי אידך המוציא מחברו עליו הראיה ומתרץ
דף מ״ו כל הכונים
בעומדת באגם: בפרק הנשבעין אמר רב יהודה ראוהו שהטמין
כלים תחת כנפיו ויצא ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן כשיש
שם ארבעה דברים אילו שבעל הבית זה אינו עשוי למכור כליו
וכלי׳ אילו הן דרך להטמינן ואדם זה שהטמינם אינו צנוע ובעל
הבית טוען שאולים אבל גנובים אחזוקי אינשי בגנבי לא
מחזקינן אלא אם כן מוחזק ועומד: הכי
גרים רב האי גאון ובכולהו נמי לא אמרן
דנאמן אלא בדברים שאינן עשויין להשאיל

וכן בתוס׳ שם בד״ה בטוענו

ולהשכיר אבל בדברים שהם עשויים להשאיל ולהשכיר אינו
נאמן פירוש ובכולהו אפילו לא יהא שם אחד מארבע דברים
דף ל״ג
אילו: בפרק חזקת הבתים גרסינן אמר רב יהודה האי מאן
דנקיט מגלא ותוב לא בידיה הוא סל׳ לקכל תמרים ואמר הריני
הולך לגדור תמרי׳ של דקל פלוני שקניתי ממנו נאמן בשבועת
דף כ
היסת שאין אדם חצוף לגדור דקל שאין שלו: בתחילת בב״מ
שני׳ אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה
זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה
פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו׳
והרי יש לך כאן ארבעה דינין׳ הדין הראשון אם היה האחד
שם וכ״ף ו
בלבד אחוז בה המוציא מחברו עליו הראיה: ואם שניהם
אוחזים בגוף הטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל
דף ז
עד מקום שידו מגעת והשאר חולקין בשבועה כדאיתא בגמ׳׳
במיימוני פ״ט דטוען ונטען דף תש״ט
ומגלגלין עליו באותה שבועה שכל מה שנטל בדין נטל:
ואם לא היה אוחז לא זה ולא זה כל דאלים גבר כמו בההיא
דף ל״ד
ארבא דפרק חזקת הבתים שאין לנו למחות ביד הבא לתפוס
מאחר שאין אדם מוחזק בה ואין אנו יודעין למי הוא: אבל
דף ז׳ דלעיל
משנתינו מעמידה בגמרא דתפיסי בכרכשתא פירוש הן חוטין
שבשפת הטלית ושליש המוחזק בדבר אחד ושניהם טוענין
דף ב
עליו שלי הוא הרי זה כדין דשנים אוחזין כמו שמוכיח בגמרא
דף ל״ז
שמדמה משנתינו לשאר פקדון בפרק המפקיד: זה אומר כולה
בפ״ק דב״ת דף ב׳
שלי וזה אומר חציה שלי האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה
פחות משלשה חלקים ועל מה שחברו מודה לו לא היה צריך
לישבע אלא כולל כל הטלית בשבועתו שלא יוכל לבא לידי

רמאות

רמאות והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע וזה
נוטל ג׳ חלקים וזה נוטל רביע ודין זה מעמידו שם בין במציאה
בין במקח וממכר ׳ מכאן אתה למד שכל הנשבעין שאינו נשבע
על מה שטען אלא על מה שנוטל אף על פי שטוען יותר : אמר
שם דף ה רבי יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד ואחד
כדף ו הולך ותוקף בטליתו של חברו ואומר שלי הוא ׳ אביי אמר
חיישינן שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו שזהו דבר המצוי יותר
שם שהאד׳ רגיל לתפוס כשסבור שיש לו דין בדבר ומקשה התלמוד
לאו אמרת תפיס מספיק׳ משתבע נמי מספיקא שהיא שלו שהרי
אין לדיין לברר הטענות בשעת שבועה שיפרש באיזה ענין היא
שלו ומתרץ פרשי אינשי מספק שבוע׳ מפני שאי איפשר בחזרה
ולא פרשי מספק ממונא : ואף על גב שמתוך סוגית התלמוד
משמע קצת שאין לדיין לברר הטענות אחר סיום התלמוד ראו
הגאונים שרבו הרמאי׳ ותקנו שצריך לברר וללבן בכל היכולת
כדף קנ״ב ע״ב כאשר בארנו למעלה : כל דבר שתחילת דינו המוציא מחבירו
עליו הראיה אין מועלת תקיפה שאחרי כן ומוציאין אותו מיד
התוקף כדמסיק רבא בפרק קמא דבבא
דף י׳ והכונה בתו׳ שם בר״ה כוטר מציעא גבי ספק בכורות ותניא כוותיה אבל
תקף קודם שנולד הספק לא מפקינן מיניה
דף כ ופרק בתרא דף מ״ט וכן פי׳ רבינו שלמה בפרק שני דכתובות גבי אוקי תרי לבהדי
תרי ואוקי ממונא אחזקתיה ׳ תדע שהרי במסכת בכורות לרבי
עקיבא שחושב מת ביום שלשים ספק אומר שם אם נתן לכהן
פדיונו לא יחזיר ואם לא נתן לא יתן אלמא כיון דתפיס
דף לו קודם שנולד הספק לא מפקינן מיניה : בפרק חזקת הבתים
מסקינן שהגדרות הם גדרות צאן והעבדים אין להם חזקה עד
שם ג׳ שנים מפני שיש לומר שמעצמן הלכו לשם ׳ אבל הקטן
שם המוטל בעריסה יש לו חזקה לאלתר : מעשה בעזים שאכלו
שעורים קלופים בנהרדעא בא בעל השעורים ותפשן וטען
שהפסידו לו הרבה אמר אבוה דשמואל יכול לטעון עליהן
עד כדי דמיהן מגו דאי בעי אמר לקוחין הן בידי והאמר ריש
לקיש הגודרות אין להם חזקה ומתרץ דשאני עיזי דמסירי
לרועה והרי שחרית וערבית אינן מסורות לרועה ומתרץ
בנהרדעא מצויין גנבים לפיכך משלמין מיד ליד : מעשה
שם דף לד בספינה שבנהר שנחלקו בה שנים זה אמר שלי היא וזה אמר
שלי היא ׳ וכן זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי ונפסק
הדין דכל דאלים גבר ואם אמר האחד תפסוה פן ימכרנה עד
שאביא עדים לא תפסינן ואם תפסוה ואומר אחר כך הוציאוה
שם ריש פירקין דף כח ויחזור הדין לכל דאלים גבר לא מפקינן : חזקת הבתי׳ הבורות
והשיחין והמערות והמרחצאות והשובכין והבדין ובית השלחין
שם דף כט ושדה הלבן ושדה האילן לדברי חכמים בגמ׳ חזקתן שלש שנים
מיום אל יום ואם לא החזיק בהן שלש שנים מיום אל יום ותבעו
זה ואמר מה אתה עושה בתוך שלי והוא אמר אתה מכרת לי
אמרינן ליה הבא שטרך או הסתלק אבל אחר שלש שנים אין
שם מחייבין אותו להביא שטר ׳ מאי טעמא אמר רבא שנה ראשונה
אדם נזהר לשמור שטרו וכן שניה וכן שלישית אבל יותר אינו
שם נזהר : אמר רב הונא שלש שנים שאמרו הוא שאכלן רצופות
שנה אחר שנה אבל במקו׳ שנהגו לזרוע שנה ולהוביר שנה אין
שם דף ל צריך רצופות : אכל כולה חוץ מבית רובע קנאה כולה חוץ מבית
שם רובע : מעשה באחד שאמר לחבירו מה אתה עושה בתוך קרקע
שלי אמר ליה ממך קניתיה ואכלתיה שני חזקה אמר ליה אני
הייתי בשוקים החיצונים ולא הייתי יודע שאתה דר בביתי
ולכך לא מחיתי א״ל והלא יש לי עדים שבכל שנה ושנה היית
בא בכאן והייתה שוהה שלשי׳ יום ולמה לא מחית א״ל כל אותן
שלשי׳ יום הייתי טרוד בסחורתי להתיישב בריוח ובהפסד ומסיק
שם רבא שהדין עמו דעביד איניש דטריד בשוקי כל תלתין יומין :
שם שוב מעשה באחד שאמר לחבירו מה אתה עושה בתוך קרקע
שלי אמר ליה מפלוני קניתיה שאמר לי שקנאה ממך אמ׳ ליה
אתה מודה לי שזאת הקרקע שלי היתה ואתה לא קניתה ממני
לך מכאן כי אין לי דין ודברים עמך אמר
בכו׳ רשב״ם שם וכן בא״כבו שם בלריכו׳ דף ק״ע רבא דינא קאמר ליה ׳ וגם אמ׳ ליה מפלוני
קניתיה שבפני קנאה ממך נאמן במגו שאם
היה רוצה היה אומר אני ממך קניתיה :
שם שוב מעשה באחד שאמר לחברו מה אתה עושה בקרקע שלי א״ל
מפלוני קניתיה ואכלתיה שני חזקה אמר ליה פלוני גזלן הוא
והלוקח מגזלן אין לו חזקה אמר ליה והלא יש לי עדים שבאתי
אליך ונמלכתי בך ואמרת לי לך וקח אמר לו מפני שנוח לי
להוציאה ממך יותר מן הראשון אמר רבא דינא קא״ל שאף על
פי שחכמים אומרים איבד זכותו גבי העודר על השדה והתום
דף ק״ט עליה בעד כפיק נתרא דכתובות זהו דווקא כחותם שעשה
כדף ל׳ ולעיל מעשה אבל על ידי דבור בעלמא לא אבד זכותו : שוב מעשה
באחד שענה למערער שקנאה מפלוני ואכלה שני חזקה א״ל
פלוני גזלן הוא א״ל והלא יש לי עדי׳ שבאת אלי בלילה ואמרת
לי לקנותה לצרכך אמר ליה ודאי אמרתי לקנותה שלא אצטרך
שם דף ל״ב כל הכונה לריב עמו על משפטי ופסק רבא שהדין עם התובע : המערער
על שטר חבירו שהוא מזוייף ולחש המוציא השטר לדיין כן הוא
אבל שטר חוב היה לי ואבד מסקינן שם שאם בא להחזיק על
ידי שטר זה בקרקע שהוא מוחזק בה שהוא נאמן כרבה אבל
בשטר מלוה או פקדון שבא להוציא מעות על ידי שטר זה אינו
כדף לג נאמן כרב יוסף : עוד מסקינן שם בעניין נסכא דר׳ אבא שאם
היו שני עדים שמעידין על שמעון שאכלה פרות משני חזקה
יחזיר כל הפירות שאכל ואפילו יהיה עד אחד חייב להחזיר על
פיו, שהרי אין מכחיש העד אלא אומר אמת העיד ואכלתי שתי
שנים ושלי אכלתי ונמצא מחוייב שבועה
שם דף ל״ה וכן הבי׳ לעיל בסימן כ״ב דף קנ״ז ע״ב ואינו יכול לישבע ומשלם : מסקינן עוד אם
הגביה מוכר ללוקח סל מלא פירו׳ מקרקעו
לאלתר הויא חזקה אם לא אמר לפירות
שם דף לח הורדתיך : שנינו ג׳ ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל
היה ביהודה והחזיק בגליל היה בגליל והחזיק ביהודה אינה
חזק׳ עד שיהא עמו במדינה פי׳ שהם יהודה וגליל כשעת חירום
דמי ואין השיירות מצויות להשמיע הדבר ויכול לומר לא
מחיתי מפני שלא ידעתי שזה משתמש בקרק׳ שלי אבל ביהוד׳
שם ויהודה הויא מחאה אפילו שלא בפניו : אמר רבא הלכתא אין
מחזיקין בנכסי בורח מחמת מרדין היא רציחה שירא למחות
פן יודע מקום תחנותו אבל בורח מחמת ממון מחזיקין שמחאה
שלא בפניו הויא מחאה משום דחברך חברא אית ליה וחברא
דחברך חברא אית ליה ויבא לאזני המחזיק לפיכך אם מיחה
ואמר לא תוציאו דבר זה מפיכם אין זו מחאה אבל אם אמרו
העדים אין דבר זה יוצא מפינו הרי גם זה מחאה שדבר שאין
האדם מצווה עליו אומרו שלא בכוונה ׳ וכן אם צוה לעדים אל
תאמרו לו מחאתי או אמרו לו העדים לא נאמר לו המחאה הרי
גם זה מחאה שאף על פי שלא יאמרו לו יאמרו לאחרים וחברך
שם דף ל״ט כדף ל״ח חברא אית ליה כך המסקנא : היכי דמי מחאה אמר רב זביד
אם אמר פלוני שמשתמש בחצרי גזלן הוא אין זו מחאה שהרי
ראובן אומר כששמעתי אמרתי שמא חירף אותי כלבר ולכך
לא נזהרתי בשטרי ׳ אבל אם אמר פלוני גזלן הוא שמחזיק
קרקע שלי בגזלנות ועתיד אני לתובעו בדין הרי זו מחאה :
הס בעלי התוס׳ וכו׳ רשב״ם דף ל׳ ופירשו רבותינו שאף על פי שלא אמר עתיד אני לתובעו בדין
הרי זו מחאה שאם לא היתה מחאה אם לא יאמר כך היה
לו לרב זביד לפרש זה הדבר שאפילו אמר פלוני גזלן הוא
כדף ל״ט שמחזיק בקרקע שלי בגזלנות אינה מחאה : אמר רבא אמר
רב נחמן מחאה בפני שנים וכותבין אף על פי שלא אמר להם
שם בתובו : ומסקינן שכיון שמיחה שנה ראשונה שוב אינו צריך.
לימחות

למחות עד סוף שלש וצריך למחו׳ בסוף כל שלש מחמת טענה
(נגף ת א) ראשונה: שנינו שם כל חזק׳ שאין עמה טענה אינה חזקה כיצד
אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי והוא אמר לו שלא אמר לי
אדם דבר מעולם אינה חזקה שמכרת לי או שנתת לי במתנה
הרי זו חזק׳ והבא מחמת ירושה אינו צריך טענה פי׳ היאך באת
(בפרק לא יחפור דף כ ג) ליד המוריש או ליד המוכר שטוענין ליורש וטוענין ללוקח׳
הא ראיה בעי עדים שראו שדר בה המוריש או המוכר יום אחד
(דף מ״א דלעיל כל נוס׳ ימכולר בתו׳ דף ל׳ בר״ה לחו קמודית) וכן פסק שם ר׳ חייא על אחד שלקח בית ועירערו עליו׳ ואינו
נאמן לומר בפני דר בה המוכר יום אחד מגו דאי בעי אמר אנא
מינך זבנתיה כיון שעכשיו בזו הטענה האחרונה אין לו מגו
(שם דף מ ב) זה שכבר אמר בטענה ראשונה מפלניא זבינתיה: תניא אכלה
האב שנה והבן שנה והלוקח מן הבן שנה הרי זו חזקה: שנינו
(שם) עוד השותפין והאריסין והאפוטרופין אין להם חזקה ואין לאיש
חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה חזקה בנכסי בעלה ולא לאב
בנכסי הבן ולא הבן בנכסי האב בד״א שצריך שטר או חזקה
(דף ג ב) בשלש שנים במחזיק מפרש בגמרא בחזקה שיש עמה ערעור
אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר שאין
צריכין כי אם לקנות נעל וגדר ופרץ כל שהו הרי זו חזקה עד
כאן לשון המשנה בספר רבינו גרשם ואינו גורס האומנין
ולספרי׳ שגורסין האומנין יש לפרש שנתן עבדו לאומן ללמדו
אומנות והיה בביתו שלש שנים כעניין זה דומה לשותפין
(שם דף מ ו) ולאפוטרופין והאריסין מדבר באריסי בתי אבות שאוכלין
(דף מ ב) הפירות ד׳ או ה׳ שנים ואח״כ אוכלין הבעלים כנגדן: ובמשנה
אין לגרוס בפניו גבי נעל וגדר שהרי בגר שמת אין שייך דבר
(נגף כ ב) זה אבל מפרש בגמרא שאם נעל וגדר בפניו אין צריך לומר לו
לך חזק וקני׳ אבל שלא בפניו צריך שיאמר לו לך חזק וקני׳
(בגיטין דף ע״ז) ובפרק הזורק מוכיח דנעל דלת בלא קביעו׳ מנעול הויא חזקה
גבי תיזיל איהי ותיהוד ותפתח החדר שהגט בתוכו והתם שכת
(פרק חזקת הבתי׳ דף מ״ב) הוה: השותפין מחזיקין זה על זה כשיש בה דין חלוקה ואכלה
האחד כולה שני חזקה שהרי אומרים לשותפו אם באמת שלא
מכרת ושלא נתת היאך אכל את כולה ואתה שותק ולא מחית
(דף מ ז) בו כל השלש שנים כך המסקנא: עוד מסקינן שם בן אומן או
בן אריס יש לו חזקה כשאומרים הכנים בפנינו הודה המערער
לאבינו שמכרה לו אבל בן גזלן אין לו חזקה אף בעניין זה
ופעמים שבן גזלן יש לו חזקה כגון דאתי בטענתה דאבי אביו
(שם) שהורישה לו: ותנו רבנן אומן שירד מאומנותו ואריס שירד
מאריסותו יש להם חזקה מכאן ולהבא בן שחלק מאביו ואשה
שנתגרשה בספק אף על פי שבעלה חייב במזונותיה הרי הם
(שם) כשאר כל אדם: אמ׳ רב נחמן אמר לי הונא כולם שהביאו ראית
שטר או עדי׳ שהוד׳ שמכר ראיתו ראיה ומעמידין שדה בידו חוץ
(שם דף מ״ח) מגזלן שאינו מועיל עד שיאמרו בפנינו מכרה לו: וכן אמ׳ רבא
הילכתא תלוהו וזבין זביניה זביני דאגב אונסיה ואגב זוזי גמר
ומקני: בעל שהביא ראיה שמכרה לו אשתו אין ראיתו ראיה
אלא בנכסי מלוג דווקא מפני שעל הנכסים האחרים יכולה
(נדף נ (שם) לומר נחת רוח עשיתי לבעלי כך המסקנא: אמ׳ רב אין מחזיקין
בנכסי אשת איש ומסיק שאם אכלה המחזיק שלש שנים אחר
(שם דף ל״ה) מיתת הבעל מחזיקין: אמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא
מחמת גוי הרי הוא כגוי מה גוי אין לו חזקה בקרקע ישראל אלא
בשטר אף ישראל שטוען שלקחה מן הגוי אין לו חזקה אלא
(נדף ל ו) אם כן ימסור לו הגוי השטר שעשה לו הישראל ואמר רבא
אם אמר ישראל בפני לקחה הגוי ממך נאמן מגו דאי בעי אמר
(פרק המפקיד דף ט ובפ״ב דכתובות דף י״ח) אני קניתיה ממך: אמ׳ רב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפי׳
הגדיל כיצד אכלה בפניו כשהוא קטן שנה אחת ושתים אחר
שהגדיל וטען אתה מכרת לי או אתה נתת לי במתנה אין זה
(דף ל ט) כלום עד שיאכל אותה ג׳ שני׳ רצופו׳ אחר שהגדיל ורש״י פי׳ בפ׳
(גמ׳ כ דף י״ז) המפקיד ובכתובו׳ דאפי׳ אכלה שלש שנים אחר שהגדיל אין לו
חזקה מאחר שתחילת ירידתו היתה בקטנותו כי לא היה יודע
(בפרק חזקת הבתי׳ דף ל ב ומבואר כן כל הכונות במיימוני׳ פי״ד דטוען ונטען דף תשי״ג ע״ש במ״ת) שהיא של אביו: מסקינן במעש׳ דרבה בר שרשום שמי שהחזיק
בנכסי קטן שנים רבות וטען ואמר משכונה הן בידי ויש לי
עליהן חוב כך וכך הואיל ואילו אמר לקוחין הן בידי נאמן
שהרי אינה מוחזקת שהיה לאביו זה והרי זה
(כן היא במיימוני וכהגהה שם בשם הסמ״ג) גובה בשבועה מה שטען ותחזור ליתומים
אבל אם יצא עליה קול שהיא של יתומין
אינו נאמן שהרי אין מחזיקין בנכסי קטן
(בתו׳ שם מבואר בד״ה לקוחה) ואין לומר מגו במקום קול ותחזור השדה וכל הפירות שאכל
ליתומין עד שיגדילו ויעשה עמהן דין׳ אכלה שני חזקה בחיי
אביהם מתוך שיכול לומר לקוחה היא בידי מאביהם נאמן
לומר חוב יש לי על אביהם ואגבה אותו מן הפירות וגובה שלא
(שם דף ב ז) בשבועה מתוך שיכול לומר שלי היא: שנינו אילו דברים
שאין להם חזקה היה מעמיד בהמות בחצר ותנור וכירי׳ וריחים
המטלטלין ומגדל תרנגולין ונותן זבלו בחצר אינה חזקה אבל
עשה מחיצ׳ בחצר לבהמתו גבוה י׳ טפחי׳ וכן לתנור וכן לכירים
וכן לריחים הכניס תרנגולין לתוך הבית ועשה מקום לזבלו
(נדף ב ט) עמוק שלשה טפחים או גבוה שלשה הרי זו חזקה ומוכיח בגמ׳
גבי ינעת בני ינעת שכל חזקות אילו בשלש שנים מיירי:
ועיקר הלכות חזקה שבארנו הם בפרק חזקת הבתים: צו

מצות

עשה לדון בדיני נחלות שנאמר והייתה לבני
ישראל לחקת משפט וסדר נחלות כך הוא
כאשר מפורש בפרשת פנחס ובפרק יש
(במשנה וברייתא דף קט״ו כל הכונו׳ ובפי׳ רשב״ם שם דף קי״ו וכן במיימוני׳ רים פ״א דהלכות נחלות דף תשי״ג מבואר יותר סדר נחלות) נוחלין איש כי ימות והוא הדין אשה כי
(נדף קי״א) תמו׳ כדמסקינן שם ובן אין לו וגם לא זרע
הבן לא זכרים ולא נקבות גם לא זרע זרעו
ועברתם נחלתו לבתו אבל אם יש לו בן או
בת הבן אפילו בת בת בת הבן עד סוף כמה
דורות היא קודמת ותירש את הכל ואין בתו
(בדף קי״ג מקיים ירושת הבעל לירושה דאשונה ומפרש לה ר״י הכי בתו׳ שם) נוטלת כלום׳ ואף בזרע הבן אין הנקבות
(במשנה וברייתא דלעיל) יורשות כלום במקום הזכרים: כתו׳ בתורה
ואם אין לו בת ונתתם נחלתו לאחיו אבל
אם הייתה לו בת או זרע לבת בין זכרי׳ בין
נקבות אין אחי המת נוטלין כלום: בד״א שאחי המת נוטלין
במקום שמת אביהם שדבר הכתוב בהווה שאין דרך האב להיו׳
(במשנה שם) קיים בשעה שבניו מנחילין אבל אם היה אביהם קיים האב
קודם לכל יוצאי יריכו׳ דתניא את זו דרש רבי ישמעאל בר
(שם דף קט) יוסי איש כי ימות ובן אין לו והעברתם נחלתו לבתו במקום
בת אתה מעביר נחלה מן האב ואי אתה מעביר נחלה מן האב
אפילו ממקום אחים: כתוב בתורה ואם אין לו אחים ונתתם
(במשנה דלעיל) בחלתו לאחי אביו אבל אם היה לו אחים או זרע לאחיו בין
זכרים בין נקבות אין אחי אביו נוטלים כלום׳ בד״א שאחי האב
(בגמ׳ שם דף קי״ו) נוטלין במקום שמת אבי אביהם אבל אם היה אבי אביהם קיי׳
הוא קודם לכל יוצאי יריכו כאשר בארנו למעלה׳ ואף על פי
שאמרה תורה ואם אין לו אחים וגומר הוא הדין אם אין לו אחי׳
ויש לו אחיות או זרע לאחיות בין זכרים בין נקבות שאין אחי
אביו נוטלין כלום ולא הוצרכה תורה לפרש זה מפני שכבר
פרשו שבמקום שאין בן הבת נוטלת הכל: כתוב בתורה
ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו
ממשפחתו וירש אותה הקרוב קרוב קודם שתחזור הירושה
(בברייתא דלעיל) לאבי אבי האב ועל דרך זו נחלה משמשת ועולה עד ראובן
אבל אם היו לו אחים לאביו או זרעם או זרע זרעם בין זכרים
בין נקבות או אחיות לאביו או זרעם או זרע זרעם הם נוטלים
(כך משמע שם דף קי״ו וקי״ז בבכיות כלפחד וכן הוא במיימו׳ דלעיל) את הכל: מי שהיו לו שני בנים ומתו השני בנים בחייו
והניח הבן האחד שלשה בנים והבן השני הניח בת אחת ואחר
כך מת הזקן נמצאו שלשת בני בנו יורשין חצי הנחלה ובת

בנו יורשת חצי הנחלה שכל אחד מהן יורש חלק אביו ועל דרך
זה חולקים בני האחין ובני אחי האב עד סוף כל הדורות:
במשנה וגמ' שם דף קי"א
משפחת האם אינה קרויה משפחה שנאמר למשפחותם לבית
אבותם ואין ירושה אלא למשפחת האב לפיכך האחין מן האם
אין נוחלין זה את זה והאחים מן האב נוחלין זה את זה: מי
דף כב
שהיה לו בן ממזר או אח ממזר שנינו בפרק שני דיבמות שהן
כשרים בכל דיני נחלה אבל ולד שפחה
בפרק יש נוחלין דף קי"א והמדרש בגמר דף קי"א ומה שכתב שהוא על פי הקבלה הייכו כרבי אלעזר בפרק יש בכור דף כ"ב וכפרק רב בפ' הכותב דף פ"ד
ונכרית כמוה: שנינו שם שאין האשה יורשת
את בעלה כלל והבעל יורש את כל נכסי
אשתו על פי הקבלה והסמיכוהו למדרש
המקראות והוא קודם לכל בירושה בין
בנכסי מלוג בין בנכסי צאן ברזל ואין הבעל
לכתובות דף מ"ז
יורש את אשתו עד שתכנס לרשותו כדאית'
פ' החולץ דף ל"ח, כל חרש דף קי"ג
בכתובו' וביבמו': ואין הפקח יורש את החרש'
שנשאה כשהיא חרשת אפי' נתפקחה: אמרי'
בפרק יש נוחלין דף קי"ד וכן בסוף פרק מי שמת דף קנ"ט
דף קח
בגמרא שמשמיענו במשנתינו שהאשה
מנחלת את בנה ודומיא דהאשה את בעלה
מה האשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף האשה
את בנה אין הבן יורש אמו בקבר להנחיל
כך כ' התו' בדף קי"ד דלעי' בד"ה מה אשה וכן בחיימו' פרק ח' דלעיל דף תע"ז
לאחיו מן האב כיצד בעל שמת ואח"כ מתה
אשתו אין אומ' הואיל ואילו היה הבעל קיים
היה קודם לכל אדם בירושתה כך יורשי
הבעל יקדמו לשאר יורשי האשה לא יורשי
האשה ממשפחת בית אביה הם יורשים אותה אם מתה אחר
בעלה · וכן אין הבן יורש את אמו בקבר כדי להנחיל את אחיו
מאביו כיצד מי שמת ואח"כ מתה אמו אין אומרין אלו היה הבן
קיים היה קודם אף יורשין של בן קודמין ליורשיה של אשה זו
ונמצאו אחיו מאביו יורשין אמו של זה לאחר מותו של זה אלא
זרע בנה הוא שירשנה אם היה לו זרע ואם אין לו זרע תחזור
נחלתה למשפחת בית אביה: אבל אם מתה האם תחילה ואח"כ
מת הבן אפילו היה תינוק בן יום אחד הואיל וחיה אחר אמו
אפילו שעה אחת הרי זה נוחל את אמו ומנחיל אותה הנחלה
דף מד
ליורשיו ממשפחת אביו כדאית' בפרק יוצא דופן: אמרה תורה
בפרשת כי תצא כי תהיינה לאיש שתי נשים האחת אהובה
בפ"ב דיבמות דף כ"ג ובפ' האומ' בקידושין דף ס"ח
והאחת שנואה דרשו רבותי' זו השנואה בנישואיה שהיא מחייבי
לאוין או מחייבי מיתות או מחייבי כריתות והרי בניה ממנו
ממזרי' וילדו לו בני' האהובה והשנואה והיה הבן הבכור לשניאה
דף סח
ובפ' האומר דורש מתהיין שקידושין תופסין בחייבי לאוין אבל
בחייבי כריתות אין קידושין תופסין בקל וחומר מיבמה שאינה
בפרק יש נוחלין דף קכ"ו
אלא בלאו דאין קידושין תופסין בה עוד מכאן דרשו רבותינו
שבכור שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים שנ' וילדו לו בני'
דף קכז
עד שיהא בן משעת לידה וגם אינו ממעט בחלק בכורה כיצד
הרי שהיה לו בן בכור ושני פשוטי' וזה הטומטום שנקרע ונמצ'
זכר הבכור נוטל רביע המעות שהוא חלק בכורה כאילו אין עמו
כי אם שני הפשוטים בלבד שהרי היה נוטל חצי הממון נמצא
שהרביע חלק בכורה וחצי הממון והרביע הנשאר חולקין אותו
בפרק מי שמת דף קמ"ב ובפרק יוצא דופן דף מ"ד
שני הפשוטים עם הנקרע ועם הבכור בשוה: וקטן בן יום אחד
ממעט בחלק בכורה אבל אם נולד לאחר מיתת אביו אינו
ממעט בחלק בכורה: והיה ביום הנחילו את בניו את אשר
יהיה לו לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה
בפרק יש נוחלין דף ק"ל
הבכור · ותניא אבא חנן אומר משום ר' אליעזר לא יוכל לבכר
מה תלמוד לומר לפי שנ' והיה ביום הנחילו את בניו שיכול ודין
הוא ומה פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק נתנה תורה
רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה שאם אומר פשוט זה יירש
הכל דבריו קיימין בכור שאינו נוטל בראוי כבמוחזק שנא' אשר
ימצא לו לא כל שכן תלמוד לומר לא יוכל לבכר · ומה ששנינו

דף קכו
בפרק יש נוחלין אם אמר איש פלוני לא יירש עם אחיו לא אמ'
כלום מפני שהתנה על מה שכתו' בתורה זהו כשאומר לא יירש
שם
כלל · וכן שנינו בפ' יש נוחלין המחלק נכסיו על פיו וריבה לאחד
ומיעט לאחר והשוה להם את הבכור דבריו קיימין מאי השוה
להם את הבכור שאפילו לא נתן לו כפשוט אלא משהו דבריו
שם
קיימין · והוא שלא אמר בלשון ירושה דקתני סיפא ואם אמר
בלשון ירושה לא אמר כלום שהמחלק לשון מתנה הוא · ואין
הלכה כשתי המשניות שבבבא זו לא מבכור בלבד אבל בן בין
שם דף קל
הבנים אם אמר יירש הכל דבריו קיימין כרבי יוחנן בן ברוקה
לעיל דף קכ"ג עמוד ב'
שפסקנו כמותו בהלכות מתנה: כי את
בפרק יש נוחלין דף קכ"ז ובפ' החולץ דף מ"ז ובכתובה דיוכתי
הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים
מכאן שנאמן אדם לומר זה בני בכור ואמר
דף עד
רב נחמן בפרק עשרה יוחסין שלשה נאמנין
על הבכור חיה אביו ואמו · חיה מיד שאם אמרה המיילדת זה
יצא ראשון נאמנת · אמו נאמנת כל שבעת ימי הלידה · ואביו
נאמן לעולם · אפילו אמר האב על מי שלא הוחזק בנו כלל זהו
בני בכורי נאמן כדשלח רבי אבא לרב יוסף
בפרק יש נוחלין דף קכ"ח
בר חמא אליבא דרבי יהודה וכן הלכה ·
דף קכז
וכן אם אמר האב על המוחזק לנו שהוא
שם דף קכז
בכורו אינו בכור נאמן אמר רב יוסף אמר איש פלוני בני בכורי
הוא יטול פי שנים איש פלוני בכור הוא לא יטול פי שני' שמא
דף קכד
בכור לאם הוא: בכל אשר ימצא לו מכאן שאין הבכור נוטל פי
שנים בנכסים הראויין לבא אחר מיתת אביהם אלא בנכסין
דף כא וכו
המוחזקין שבאו לאביו ברשותו לפיכך אמרינן בפרק יש בכור
שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת
דף קכה
אביהם ובפרק יש נוחלין אמר רב פפא הילכתא אין הבכור
נוטל פי שנים במלוה אף על פי שהיא בשטר
בתוס' שם בד"ה ולית כל הסוגיא
ואע"ג שגבו קרקע בחוב אביהן אמנם לגבי
דף פ"ד כל הסוגיא
אשה חשבינן מלוה מוחזקת בפרק הכותב
דתנן מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין והיה לו פקדון או
מלוה ביד אחרים רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהם ומפ' רבי
יוחנן לכתובת אשה משום חינה רבי עקיבא אומ' ינתנו ליורשין
שכולם צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה ואם לא
שצריכה שבועה היתה גובה אף לרבי עקיבא אבל לפי שצריכ'
שבועה גובין היורשין ושוב לא תגבה האשה מהן דהוו להו
מטלטלין דיתמי ואם גבו קרקע היא חוזרת בבעל חוב וגובה
אותה בשבועה ואחר תקנת הגאונים שעשו
כמבואר לעיל בכ' מי דף ת כ"ע
מטלטלין כקרקע גובה אפי' מן המעות לדברי
הכל · וכן עמא דבר להגבות לנשי' ממלוות
בפרק יש נוחלין קי"ח ובפר' יש בכור דף מ"ו ומ"ז
בעליהן כן כתב רבי יצחק בכתב ידו: כי הוא ראשית אונו
מכאן שהבכור לנחלה הוא הנולד ראשון לאב אפילו ילדה אמו
כמה בנים לאדם אשר קודם לזה: הבא אחר
שם ובפרק המפלת דף כ"ז ובפ' בהמה המקשה דף ע"ז
נפלים אע"פ שיצא ראש הנפל כשהו' חי הבא
אחריו בכור לנחלה אבל בן ט' חדשים שיצא
רוב ראשו חי הבא אחריו אינו בכור לנחלה
בפרק יש בכור מ"ז בפרק הבא ויבמ' דף מ"ו
היו לו בני' בגיותו ונתגייר אין לו בכור לנחלה אבל ישראל שהיה
לו בן מן השפח' או מן הגוייה הואיל ואינו קרוי בנו הבא לו אחריו
מן הישראלית בכור לנחלה ונוטל פי שנים כמו ששנינו בפ' יש
בפ' יש נוחלין דף קי"ב
בכור: פי שנים שאמרה תורה פי ב' אחין שאם היו שם ג' אחין
ואחד מהן בכור רואין כאילו היו ארבעה אחין וחולקין הממון
לארבע' זה נוטל שני חלקי' והשנים נוטל כל אחד חלק אחד וכן
אם היו שם חמשה אחין ואחד מהן בכור מחלקין הממון לששה
חלקים הבכור נוטל שני חלקים והארבעה נוטלין כל אחד חלק
שם דף קי"א
אחד: לו משפט הבכורה בכל אשר ימצא לו ולא להמכאן
דף קכב
שאין הבכור נוטל פי שנים בנכסי האם: ובכור ופשוט שירשו
אמן חולקין בשוה בין שהיה בכור לנחלה בין שהיה בכור פטר

דף כ א רחם וכן שנינו בפ׳ יש בכור הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב
ואין נוטל פי שנים בנכסי האם ואינו נוטל פי שנים בשבח ולא
בראוי כבמוחזק ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיה
בפרק יש נוחלין דף קי״ו ולא היבם : מי שהיו לו בני בנים בכור ופשוט ומתו שניה׳ בחייו
והניחו בנים הבכור הניח כו״ת והפשוט הניח בן הרי בן הפשוט
נוטל בנכסי הזקן שליש שהוא חלק אביו ובת הבכור יורשת
ועיין פ״ב דנחלו׳ ומבואר בת״ת שני שלישי שהוא חלק אביה׳ וכן הדין בבני אחין ובבני אחי
האב ובכל היורשין אם היה אבי אחד מן האחין בכור נוטל חלק
בכורה שלו זה היורש מחמתו : משום ר׳ ינאי
בפרק יש נוחלין דף קכ״ז אמרו שהבכור שנתערב עם אחד מן האחין
ואין ידוע מי הוא הבכור משניהם אם הוכרו
ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה ונוטלין חלק בכורה עם
שם אחיה׳ ואם לא הוכרו כגון שנולדו במחבוא אין כותבי׳ הרשאה
דף ק כ׳ ועיין בהלכות דף לד ואין כאן חלק בכורה : בכור שמכר חלק בכורה קודם חלוקה
ממכרו קי׳ מפני שחלכה שיש לבכור חלק בכורה קור׳ חלוקה׳
לפיכ׳ אם חלק עם אחיו במקצ׳ נכסי׳ בין בקרקע בין במטלטלין
ונטל חלק כפשוט ויתר בכל הנכסים ואינו נוטל בשאר אלא
שם)שם כפשוט כדפסק רב אשי למר זוטרא׳ והוא שלא מיחה אבל אם
מיחה והודיע לעדים שזה שחלק בשוה לא מפני שמחל חלק
בכור׳ לא ויתר : המיבם אשת אחיו נוטל בנכסי אביו שני חלקי׳
פ״כ דף כד חלקו וחלק אחיו כדאיתא ביבמות והיה הבכור מכאן שמצוה
בפרק יש בכור דף כח בגדול ליבם הרי לך שהכתו׳ קראו בכור לפי׳כך אינו נוטל בראוי
כבמוחזק וגם אינו נוטל בשבח ששבחו נכסים אחר מיתת אביו
משעת מיתתו עד שעת חלוקתו עם אחיו בנכסי אביו : ובפ״ק
פ״ב ומבואר לעיל בדף תכ״ה ע״ב דבבא בתרא מסקינן הוויתו של יבם כבכור לענין שיטול פי
שנים ואין חלוקתו כבכור׳ שאע״פ שהבכור
כדילף בפרק יש נוחלין דף כד נוטל שני חלקין שלו כאחד במצר אחד אין
היבם נוטל שני חלקין אלא בגורל ואם עלה
דף קל״ד הגורל בשני מקומו׳ נוטלו בשני מקומות : שנינו בפ׳ יש נוחלין
האומר זה בני נאמן ליורשו ולפטור אשתו מן היבום׳ זה אחי
אינו נאמן ויטול עמו בחלקו מת אותו האח יחזרו נכסיו למקומן
לזה שהודה שהוא אחיו׳ נפלו לאותו אח נכסים ממקום אחר
דף קל״ה ירשו אחיו עמו׳ שהרי הוא אומר שהוא אחיהם והם אומרין אין
אנו יודעין שאם היו אומרים אינו אחינו לא היו נוטלין כלום
שם בשלו׳ וגר׳ בגמ׳ בעי רבא נכסים ששבחו מאיליהן מהו שיטלו
אחיו עמו בשבח המגיע לכתפי׳ לא תבעי לך דכי נפלו לו נכסי׳
ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאין מגיע לכתפים כגון
דיקלא ואלים פי׳ שנתעבה או ארעא ומסקה שירטון מאי תיקו :
בפרק יש נוחלין הכתוס... מכאן משמע שבכל התלמוד הוי פי׳ שבח המגיע לכתפי׳ שסופו
לינטל בכתפיים חוץ לקרקע אפי׳ פגי׳ או בוסר׳ ואין מגיע הוא
דבר שנשאר לעולם בקרקע כגון דיקלא ואלי׳ ורבי׳ יעקב רגיל
לפרש מגיע לכתפים דבר הבא על ידי טורח וגם זה לא יתכן
שם שהרי בלשון בעיא דרבא יש להוכיח שבכלל מאיליהן יש מגיע
מתלת סימן כ״ה דף ל ג ע״א ואין מגיע : כבר בארנו בהלכות אישות שהמזונו׳ בתנאי כתובה
ובזמן שהנכסים מרובים הבנים נוטלין הכל אלא שיש לבנות
מזונותיהן ועישור נכסים כדי שינשאו לבעלים ובזמן שהנכסי׳
מועטין אין לבנים כלום אלא הכל למזון הבנות ועיקרי הלכות
דף קל״ט וק״ת אלו בפרק מי שמת : עוד מוכיח שם בפר׳ מי
דף קח דף לח וכן הסוגיא בהלכות שם דף תי״ד שמת ובפרק החולץ שזה הכלל ביורשי׳ כל
ב׳ יורשין שאחד מהן ודאי יורש והשני ספק
אין לספק כלום ואם היו שניה׳ ספק שמא זה יורש חולקי׳ בשוה :
בפרק נושאין על האנוסה דף ק מי שלא שהתה אחר בעלה ג׳ חדשים ונשאת וילדה בן ואין ידוע
אם הוא בן תשע׳ לראשון או בן ז׳ לאחרון אין זה הבן יורש אחד
משניה׳ מפני שהו׳ ספק ואם מת הבן שניה׳ יורשין אותו וחולקין
דף קכח וכן הסוגיא ומבואר בהלכות שם דף רל״ג בשוה מפני ששניה׳ ספק שמא זה אביו או שמא זה אביו : שנינו
בפרק מי שמת מי שנפל הבית עליו ועל אשתו ואינו ידוע

אם האשה מתה תחילה ונמצאו יורשי הבעל יורשין כל נכסיה
או אם מת הבעל תחילה ונמצאו יורשי האש׳ יורשין כל נכסיה
כיצד דינם לבית הילל מעמידין נכסי מלוג בחזק׳ יורשי האשה
והכתובה עיקר והתוספת בחזקת יורשי הבעל וחולקין בנכסי
צאן ברזל יורשי האשה נוטלין חצין ויורשי הבעל נוטלין חצין
שם) במתני׳ דלעיל כדתני בר קפר׳ בגמ׳ אבל אם נפל הבית עליו ועל אמו מחזיקין
נכסי האם בחזקת שאר בניה יורשי׳ האם שהן יורשין ודאין
שנוטלין מקצת הנכסים ממה נפשך אבל יורשי הבן כספק הם
שאם מת הבן תחילה אין לאחים בנכסי אמו
בפירושו שם וכתי׳ כל הסוגיא כלום כך השיב רבינו שמואל מדאמרינן בפ׳
דף לח החולץ כספק ויבם שבאו להלוק בנכסי אבי
היבם שאומר היבם אתה בני ואין לך כלום והספק אומר שהוא
שם בן הבת ומסיק שאין ספק מוציא מידי היבם שהוא ודאי אבל
דלעיל אם אין לה שום בן כי אם זה בזה אומרת המשנה שבית הילל
כתו׳ דלעיל אומרים יחלוקו ורבינו יצחק פירש דההיא דהחולץ שאני שאין
הספק יודע מכח מי בא לירש ואין אומרים כן במקום אחר
ואף אם יש לה בנים אחרים יחלוקו :
היינו ברייתא דר״ב שכסבה וכו׳ בכות׳ פ׳ מי שמת דף קנ״ט ולכוין המיוחו כפ״ה דנחלו׳ דף תי״ך כו״ט ועיין שם במת תניא נפל הבית עליו ועל בן בתו אם האב
מת תחילה בן בתו ירשנו ונמצאו הנכסי׳ של
יורשי הבן ואם בן בתו מת תחילה אין הבן
כמבואר לעיל בע״ג יורש את אמו בקבר ונמצאו הנכסים של
יורשי האב לפיכך יחלוקו יורשי האב עם
יורשי בן הבת׳ וכן אם נשבה האב ומת בן בתו במדינה או
שנשבה הבן ומת אבי אמו במדינה יחלוקו יורשי האב עם
שם דף ק כז יורשי בן הבת : שנינו נפל הבית עליו ועל אביו או על שאר
מורישיו ועליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים
מת הבן תחילה ולא הניח כלום ואין לכם ממה לגבות
ובעלי חובות אומרים האב מת תחילה וזכה הבן בירושתו ויש
לנו לגבות מחלקו הרי הנכסים בחזקת היורשין כדברי ב״ה ועל
האשה ובעלי חובות להביא ראיה או ילכו להם בולא כלום :
במייתו׳ דלעיל דין אלו שמתו תחת המפולת או שטבעו בים או נפלו באש או
נהרגו או שמתו ביום אחד זה במדינה זו וזה במדינה אחרת
משפט אחד להן שככולן וכיוצא בהם אין ידוע מי מת תחילה :
לעיל בע״ר כבר ביארנו שהמתנה בלשון ירושה לעקור הירושה כדי לתת
אותה למי שאין ראוי ליורשו לא אמר כלום מפני שמתנה על
מה שכתוב בתורה ואמר הכתוב והייתה לבני ישראל לחוקת
משפט ואם כתב בין בתחילת בין באמצע בין בסוף משום
מתנה אף על פי שהזכיר לשון ירושה דבריו קיימין כדמפרש
דף קכו וקכט בפ׳ יש נוחלין כיצד אמר תנתן שדה פלוני לפלוני בני וירשנה
או שאמר ירשנה ותנתן לו
שם וכריך עיין דלא קאי ריש לקיש אההיא קאי התם אאתי סד׳ וסכי בכי אדס דלא קכו עד שיאמר כלוני וכלוני ירשו סדית כלוני וכלוני שכתתי׳ להם במתנה וירשוס דתקוי לשון מתנה אתרוייהו ובמייתו׳ כ״ו דנחלו׳ דף תש״ך הזכיר דין זה אחר שביאר לשון דכתב בין בתחילה בין באמצע וכו׳ ובעל הכמג תפס שיטתו בזה אות באות עיין שם וירשנה כדאמ׳ ריש לקיש ופסק
דף לז רבא כמותו בפ׳ החולץ או ירשנה
ותנתן לו׳ וכן ירושת הבעל
אין התנאי מועיל בה שלא
ירש אלא אם כן התנה עמה
כשהיא ארוסה כדאמרינן בפרק
דף פב הכותב : הגוי יורש את אביו דבר
תורה אבל משאר ירושות
מניחין אותן לפי מנהגן׳ והגר אינו יורש את אביו הגוי אלא
מדבריהם שתקנו לו שיירש כדי שלא יחזור ליראתו כדאיתא
דף י״ז כל הסוגיא שם במסכת קידושין בפרק קמא וגר את הגר אינו לא מדברי
דף ק לב תורה ולא מדברי סופרים : שנינו בפרק יש נוחלין כל הכותב
נכסיו לאחרים והניח את היורשין ואף על פי שאין היורשין
נוהגין כשורה אין רוח חכמים נוחה הימנו׳ ואמר ליה שמואל
שם לרב יהודה שיננא לא תיהוי כאעבורי אחסנתא אפילו
מברא בישא לברא טבא דלא ידעת הי זרעא נפיק מיניהו :

ישראל שנשתמד יורש את קרוביו הישראלים כשהיה ישראל (כך משמע בפר' קמא דקידושין דף י"ח ושאר הסוגי' מהמיי' כוף פ"ו דלעיל)
ואם ראו ב"ד לאבד ממנו ולקנסו שלא יירש כדי שלא לחזק ידי
רשעים הרשות בידן ואם יש לו בנים בישראל תנתן ירושת אביהן
המשומד להן וכן נוהגין גאוני המערב: אמרינן במסכת שבת (פ"ק דף י)
לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבני' שבשביל דבר מועט שהוסיף
יעקב לבנו יוסף נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו
למצרים: אין היורשין נוחלין עד שיביאו ראיה ברורה שמת (בפרק המפקיד דף ל"ח ול"ט)
מורישן אבל אם שמעו בו שמת או שבאו גוים מסיחין לפי
תומן אף על פי שמשיאין את אשתו על
פיהן ונוטלת כתובה אין היורשין נוחלין על (כתבו' לעיל בהלכו' מיאון דף קל"ה ע"ב)
פיהם: אמרינן בפרק האשה שלום האשה (דף קי"ז)
שבאה ואמרה מת בעלי אף על פי שהיא נאמנת ותנשא ותטול
כתובתה אין היורשין נכנסין לנחלה על פיה: מת בעלי (שם)
ונתייבמ' הרי יבמה נכנס לנחלה על פיה שנ' יקום על שם אחיו
המת והרי קם: גרסינן שם אמ' רב נחמן באת אשתו לב"ד אמרה (דף קי"ז)
מת בעלי התירוני לינשא מתירין אותה לינשא ונותנין לה
כתובתה תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה דאדעתא
דכתובתה אתאי ומסופק שם באמרה שני הדברים מת בעלי
ותנו לי כתובתי מהו: מי שטבע במים שאין להם סוף ובאו (מהמיימו' פ"ז דנחל' דף תצ"א)
עדים שטבע בפניהם ואבד זכרו אע"פי שאין משיאין את אשתו
לכתחילה הרי היורשין נוחלין על פיהם: וכן אם ראוהו עדים
שהוא צלוב או נהרג או שנפל לגוב אריות ונמרים ולא הכירו
פניו אבל היו לו סימני' מובהקין בגופו והכירו אותם בכל אילו
הדברים אע"פי שאין משיאין את אשתו זהו מפני האיסור. אבל
לענין ממון יורדין לנחלה בעדות זו כך פוסקין גאוני המערב
הל' למעשה בכל אילו המעשי': שבוי שנשבה ושמעו בו שמת (כל הסוגי' עם כסימת ידעת המיימו' פרק ז' דלעיל)
בקול בעלמא ולא בעדים וירדו היורשין לנחלה וחלקו אותה
ביניה' אין מוציאין אותה מידם: וכן הבורח מחמת סכנה' אבל
היוצא לדעת ששמעו בו שמת וירדו יורשין לנכסיו וחלקום
מוציאין אותם מידם עד שיביאו ראיה שמת מורישם: וכל
עיקר הלכות נכסי השבוי בפ' המפקיד: שבוי שנשבה ובורח (דף ל"ח ול"ט)
מחמת סכנת נפשות חייבין ב"ד להתעסק בנכסיהן כיצד עושין
כל המטלטלי' יהיו מופקדי' ביד נאמן על פי ב"ד ומורידין לתוך
הקרקעות קרובים הראויים לירושה כדי לעבוד את הקרקע
ולהתעסק בה עד שיודע שמתו או עד שיבאו וכשיבאו השבוי
והבורח שמין לאילו הקרובים שהורידו מה שעשו ומה שאכלו
כמנהג כל האריסין של אותה המדינה שהלכה כשמואל בדיני
שאומ' כן שם: ולמה לא יעמידו ב"ד אפוטרופוס לעולם על הכל (בדף)(בדף ל"ח)(ל"ט)
בין במטלטלין בין בקרקעות עד שיבאו הבעלים או עד שיודע
בודאי שמתו לפי שאין בית דין חייבין להעמיד אפוטרופוס
לגדולים שהן בני דעת וגם לא ימצאו בקל כמו ליתומים שיש
שם מצוה רבה: נשבה השבוי וברח המכוכן והניח קמה לקצור (שם)
וענבים לבצור תמרים לגדור זתים למסוק ב"ד יורדין לנכסיו
ומעמידים להם אפוטרופוס וקוצר ובוצר וגודר ומוסק ומוכר
הפירות ומניחים דמיהם עם שאר המטלטלין בבית דין: ואחר
כך מורידין קרוב לנכסיו שאם ירד תחילה שמא יתלוש אילו
הפירות שהם כתלושין ויאכל אותן: מי שיצא לדעת והניח (שם)
נכסיו ואין ידוע להיכן הלך ומה אירע לו אין מורידין קרוב
לנכסיו: ואם ירד מסלקין אותו: ואין בית דין צריכין להטפל בו (שם דף ל"ח)
ולהעמיד לו אפוטרופוס לא לקרקע ולא למטלטלין שהרי
לדעתו יצא והניח נכסיו: אלא יעמדו ביד המוחזק בהם:
שמעו בו שמת הרי בית דין מוציאין כל המטלטלין ומניחין
אותן אצל נאמן על פיהם ומורידין הקרוב לשדות ולכרמים
ויהא בהן כארים עד שיביא ראיה ברורה שמת או עד שיבא:
ואין מורידין קרוב לנכסי קטן שמא יטעון ויאמר זה חלקי (שם דף ל"ט)
המגיע לי בירושתי ואפי' קרוב מחמת אחי האם אין מורידין:

והר"י פי' דדוקא במקרקעי דשייך למיחש לאחזוקי בקרוב טפי (וכן בהלכסי' ולקמן בע"ה מב')
מרחוק אבל במטלטלי מה לי קרוב מה לי רחוק: שנינו בפרק
מי שמת מי שמת והניח בני' גדולים וקטני' והשביחו הגדולים (דף קמ"ג)
את הנכסי' השביחו לאמצע ואם אמרו ראו מה שהניח לנו אבא
הרי אנו עושין ואוכלין השביחו לעצמן: ומפרש רבא בגמ' לא (שם)
שנו אלא ששבחו הנכסי' מחמת ההוצאה שהוציא המשביח אבל
אם שבחו הנכסים מחמת עצמן השביחו לאמצע: וכן אם (במשנה שם)
היתה אשתו של מת היא היורשת פי' רבינו שמואל כגון שאמר (שם דף קמ"ד)
הבעל תטו"ל אשתי כאחד מן הבנים והשביחה הנכסים השביחה
לאמצע: ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי והריני עושה
ואוכלת והשביחה הנכסי' מחמת הוצאה הרי השבח שלה: בד"א
כשאינה ניזונת מן היתומים אבל אם היא ניזונת הא תנן (בריש פרק אלמנה ניזונית דף צ"ו)
אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם: רב ספרא
שקל זוזי דאבוה ועבד בהו עיסקא תבעוה אחוה לדינא לקמיה (בדף קמ"ד דלעי')
דרבא ליטול בשבח אמר רבא רב ספרא גברא רבא הוא לא
שביק גירסיה וטרח לאחריני וכל השבח שלו: ת"ר אחד מן (שם)
האחין שמינוהו גבאי או פלומוסטוס הוא סופר שמכנים ומוציא
בממון המלך ונוטל פרס מבית המלך אם מחמת האחין
לאחין ואם מחמת עצמו לעצמו מחמת האחין לאחין פשיטא
לא צריכא דחריף טפי מהו דתימא חודפיה גרם ליה קמ"ל:
בחזקת הבתים תניא אחד מן האחין או אשה שהיו נושאין (דף כ"ב ... הסוגיא)
ונותנין בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמן ואמרו
שלנו הם עליהם להביא ראיה ואפילו מתו הנושאין והנותנין
מוציאין מן היתומין או יביאו ראיה כרב פפא: ראיה במאי
רבה אמר ראיה בעדים ורב ששת אמר ראיה בקיום השטר
ופוסק רבינו חננאל כרבה ואמר רב חסדא לא שנו אלא שאין (בפר"ענס שם)
האחין חלוקין בעיסתן אבל אם הם חלוקין בעיסתן אימור
מעיסתו קימץ ועל האחין להביא ראיה: בפרק מי שמת ת"ר (דף קמ"ד)
אחד מן האחין שלקח מעות והלך ללמוד תורה או ללמוד
אומנות יכולין האחין לומר לו אם אין אתה אצלינו אין לך
מזונות אלא לפי ברכת הבית דאמר רב הונא ברכת הבית
ברובה שאין הוצאת מזונות האחד לבדו כהוצאת מזונותיו בין
רבים: בפרק יש נוחלין אמר רבא גדול האחין שהיה לובש (דף קל"ט)
ומתכסה מלבושים נאים אם יש לאחין הנאה ממנו במה
שדבריו נשמעין הרי זה לובש מתפיס' הבית: בפ' בית כור פוסק (דף ק"ז יומה סב: אבי' נטל זה קרק' וזה כספים הי' כליסכא קמ"א ד' דב"ק דף ט' וכן כו' הלכבי שם דף)
שהלכה כרב שאומר שני האחין שחלקו ובא להם אח ממדינת
הים וכן שלשה אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד
מהם אפי' נטל זה קרקע וזה כספים בטלה
מחלוק' וחוזרי' וחולקי' השאר בשוה אומ' רבי' (בתו' בדיבור אחרון מפרק השולח גט דף מ"ח ולעי' בסמ"לת סימן קע"ע דף ס' ע"ג גם כן כתב דאין ברירה וכן לקמן בסימן קל"ר דף קכ"ז עמוד ג')
יעקב דלא מטעם רב שסובר אחים שחלקו
יורשין הם ויש ברירה פוסק כן אלא מטעם
דכלקוחות באחריות הוו ולעולם אין ברירה:
ופסק אביי בפרק אחרון דכתובות כי מי (דף ק"ס)
שצוה בשעת מיתתו שיתנו לפלוני דקל או
שדה מנכסיו וחלקו האחין ולא נתנו לפלו' כלום הרי המחלוקת
בטלה וכיצד עושין נותנין מה שצוה מורישן ואחר כך חוזרין
וחולקין כבתחילה: בפרק ראשון דב"ק אמר עולא א"ר אלעזר (דף י"א)
האחין שחלקו שמין מה שעליהן אבל מה שעל בניהם ובנותיה'
שקנו להם מתפיסת הבית אין שמין וכן מה שעל נשותיהן
שכבר זכו בהן לעצמן ומפרש בירושלמי בד"א בבגדי חול אבל (פ"ק דקידושין דף ... ע"ג ומכאן בהלכ' פ"ק דב"ק דף ה' ו... בסימן כ"ג דף ... עמוד ב')
בבגדי מועד ושבת שמין מה שעליהן:

בפרק שני דקידושי' האחין שמקצתן (דף מ"ב וכן בפרק אלמנה ניזונ' דף ק')
גדולים ומקצתן קטנים שבאו
לחלוק בנכסי אביהן ב"ד מעמידין להן אפוטרופוס לקטנים
ובורר להם חלק יפה ואם הגדילו אין יכולין למחות שהרי
על פי בית דין חלקו להם ואם טעו בית דין בשומא
ופחתו

ופחתו שתות יכולין למחות כרבנן שפוסק שם רב נחמן כמותם
וחוזרין וחולקין חלוקה אחרת אחר שהגדילו פיר' רבינו יעקב
שבוררין שביארנו הוא בגורל ובשומרת ב"ד ואף בגורל שייך
לברור חלק יפה כגון אם יש שלש שדות יפו' שטוב שיטול כל
אחר חלקו ביחד משיטול שליש כל שדה ושדה וכמה עניני
ברירות יש בחלונות וסולמות ודרך וזאת הברירה בדבר שאין
שם גוד או אגוד אף על פי שבפרק אלמנה ביבמו' גבי עבדי' של
יורשין שאוכלין בתרומ' משמע קצת דבכל
עניין מדבר יש לדחו' אותה ראיה: בית דין
הם אביהם של יתומין ואמרינן בפ' הניזקין
שאין ממנין אפוטרופוס נשים ועבדים וקטנים ואם מינן אבי
יתומין הרשות בידו · אבל מחזרין אחר בני אדם כשרים בעלי
חכמ' לטעון בשביל היתומין ולשמור ממונ' ·
בין קרוב בין רחוק אלא שאם היה קרוב לא
ירד לקרקעותיו של קטן: אין ב"ד נזקקין
לקטן שהגדיל אם היה אוכל ושות' יותר מדאי ומפסיד להעמיד
לו אפוטרופוס אלא אם כן צוה מורישו על כך·
אבל החרש והשוט' הרי הם כקטני' ומעמידי'
להם אפוטרופוס: בפ' איזהו נשך מסיק רבא
שמעות של יתומין מוסרין אותם בבית דין
לאדם שיש לו קרקעות שאין עליהן עירעור ויהא איש נאמן
ואינו רגיל להיות סרבן מבית דין ומעולם לא קבל עליו נידוי
ונותנין לו המעו' קרוב לשכר ורחוק להפסד
ואינו מחלק בין קרו' לרחוק וכן כת' רב אלפס
בשם רב צמח גאון · ואם אין לו קרקע ויש
לו זהב משובר שאין בו סימן נוטלין בית דין המשכון ונותנין לו
המעות ואומר שם אבל דבר מסויים לא דילמא פקדון נינהו
ואתי מריה ויהיב סימנא ושקיל ליה: ומדקדקין רבותינו היאך
שקיל ליה שהרי יטעון זה לקוח הוא בידי ואומר כי יש לחוש
שמא יביא עדים שהפקידו אצלו בכלי אחד שיש בו סימן זה
שבעניין זה יכריחו הדיינין להראות לעדים אם הוא זה: לא
מצאו אדם שיתנו לו המעו' קרוב לשכר ורחוק להפסד הרי אילו
מוציאין ממנו מזונות מעט מעט עד שיקנו להם במעות קרקע
וימסרו אותם ביד האפוטרופוס שיעמידו להם: גרסינן בפרק
הניזקין אמר שמואל הלכ' כאבא שאול שאומ' במשנה אפוטרופוס
שמינהו ב"ד ישבע בנקיטת חפץ שלא נטל כלום לעצמו אבל
אפוטרופוס שמינהו אבי יתומין לא ישבע על טענת ספק דילמא
מימנע: תניא אפוטרופין תורמין תבואה של יתומין להאכיל
אבל לא להניח דכתיב אתם ולא אפוטרופין ועושין להם סוכה
ולולב וציצית וכל דבר שיש לו קצבה לאתויי שופר ולוקחין
להם ס"ת ותפילין ומזוזות ומגילה ואין פוסקין להם צדקה ואין
מפרין בהם את השבויים ולא כל דבר שאין לו קצבה לאתויי
תנחומי אבלי' ואין האפוטרופי' רשאין לדון בנכסי יתומין לחוב
על מנת לזכות כלומ' אם דנו כדי לזכות ונתחייבו אין היתומין
נפסדין על כך: אמנם יתומין שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד
מעמידין להם אפוטרופוס לחוב על מנת לזכות שנ' נשיא אחד
וגו' כדאמ' רב פפא בפ"ב דקידושין · ובירוש
דגיטין גרסי' א"ר יוחנן כתחילה אין מעמידי'
אפוטרופו' ליתומי' לחוב עליה' אלא לזכו' להם
ואם חבו חבו ומתני' מסייעא ליה ומעמידין
להם אפוטרופוס כו': אין האפוטרופין
רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוב ולמכור
ברעה ולגאול ביפה שמא ישתדפו מה שקנו
ואין האפוטרופין רשאין למכור שדות וליקח
עבדים אבל מוכרין עבדים ולוקחין שדות
דבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא למכור עבדים וליקח שדות
שמא ישתדפו · ומסקי' בדברי רבי יהושע בן לוי שמוכרין שדה
ליקח בהם שורי' לעבודת שדות אחרות שהשורי' הם עיקר כל
נכסי השד' ותניא א"ר יוסי מימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי
שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי: יש לאפוטרופוס למכור
בהמה עבדים ושפחות ושדו' וכרמים להאכיל ליתומין אבל לא
להניח המעות · ובכל היכולת יש להם לעשות באמנות ולירא
מאביהם של יתומים רוכב בערבות שנ' סולו לרוכב בערבו' וגו'
אבי יתומים וגומ': עמרם צבעא אפוטרופא דיתמי הוה אתו
קריבי לקמיה דרב נחמן אמרו ליה קא לביש ומכסי ממון
היתומין אמר להם הרשות בידו כדי שיהיו דבריו נשמעין אמרו
ליה קאכיל ושתי הרבה ולא אמיד לממון שישיג משלו הוצאה
גדולה כזו אמר להו אימר מציאה אשכח אמרו ליה קא מפסיד
אמר להו אייתו לי סהדי ואסלקיה דאמר הונא חברין משמיה
דרב האי אפוטרופא דאפסיד מסלקינן ליה ועיקרי הלכות אילו
במסכת גיטין בפרק הניזקין:

הלכות סנהדרין צז

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך
נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק
שופטים הם הדיינים הפוסקין את הדין ושוטרים הם הרודין
את העם אחר מצות' במקל ורצועה עד שיקבלו עליה' את הדין:
בכל שעריך בכל עיר ועיר · וכן בכל שבט ושבט עושין כן
להושיב בתי דינים בכל עיר ועיר שנאמ' לשבטיך ושיהא אותם
הדיינין צדיקי' ומומחין לשפוט צדק שנ' ושפטו את העם משפט
צדק עיקרי מצוה זו במסכת סנהדרין ומפר' שם סנהדרי גדולה
הקבועה בלשכת הגזית הייתה של שבעים ואחד שנא' אספה לי
שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן שנ' והתיצבו שם עמך
הרי ע"א · הגדול שבכולם יושב למעלה מכולן והוא הנקר' נשיא
בכל מקום שבתלמוד ונקרא מופלא שבדיינין והו' העומד תחת
משה רבינו ואינו במנין השבעים והגדול שבשבעים יושב אצלו
למטה הימנו והוא הנקרא אב ב"ד וכל הגדול בחכמה מחברו
הוא קרוב לנשיא יותר מימינו ומשמאלו וכן היא שנויה בתוס'
שהנשיא יושב באמצע והזקנים מימינו
ומשמאלו: והיו כולן יושבין כחצי גורן עגולה
כדי שיהו רואין זה את זה: ועוד מעמידין
שני בתי דינין של שלשה ועשרים אחד על פתח העזרה ואחד
על פתח הר הבית וכן בכל עיר ועיר מישראל הייתה סנהדרי של
שלשה ועשרים יושבת בשער העיר שנאמר בכל שעריך ונאמר
והציגו בשער משפט: בפרק אחד דיני ממונות שנינו שכל
סנהדרי קטנה יושבים לפניהם ג' שורות של תלמידי חכמים
ובכל שורה כ"ג איש הוצרכו לסמוך סומכין מן הראשונה
מתחילתה ואחד מן השנייה בא לראשונה בסופה ונמשכין
כולה למעלה ואחת מן השלישית בא לשנייה בסופה ובוררין
להם עוד אחד מן הקהל ומושיבן אותו בשלישית במקום הראוי
לו והוא בסוף השורה וכולם נדים איש איש ממקומו שהרי
הקטן שבסנהדרין הוא גדול מכל השורות והקטן שבשורה
ראשונה הוא גדול משאר שתי השורות והקטן שבשורה שניה
הוא גדול מכל השורה שלישית · לפיכך שנינו בפר' ראשון עיר
שאין בה מאה ועשרים איש אין מושיבין בה סנהדרים כדי
שיהא שם ארבעה פעמים עשרים ושלשה ועשרה בטלנים
של בית הכנסת ושני סופרי הדיינים שעומדים לפניהם אחד
מן הימין ואחד מן השמאל אחד כותב דברי המזכין ואחד
כותב דברי המחייבין ושני חזנין ושני בעלי דינין שני עדים
ושני זוממין ושני זוממי זוממין ושני גבאי צדקה וכשיגיעו
לחלק נוטלין אחד מן העם מפני שהצדקה נגבית בשנים
ומתחלקת

Marginal notes:

בתוספות שם בד"ה ובוררין ובב' הסולח בד"ה בית דין דף לד ודין גוד או אגוד תמצ בפ"ק דב"ב דף ה
דף סז
בס"ד דב"ק דף לז ובכר' השולח דף לז
דף נב
כלכוי בפרק בתרא דכתובות דף קט
בפרק המפקיד דף לט אפטרופ' דקטני לא תוקמוכן
בגלכסי רפ' המפקיד דף ע"ט
כך משמע בס"ד דב"ק דף לט ובפרק ד' דכתובות דף מ"ח
דף ע
בפרק המפקיד דף ע"ט
בדף ע' ולעיל
בעלי התו' שם בד"ה אתא
בגמ' שם
דף נב) שם
שם
דף מב
כ' הכיתקין דף נ"ב ע"א ולעיל בסימן פ"ח דף קנ"א ע"א ובסימן כר דף קע"ו ע"א כתב איזה ממון מוציאין מן היתומים על ידי אפוטרופוס ובסמ"ג סימן קע"ע דף ס' ע"ב מבואר דין אפוטרופ' סכסע
בס"ד דב"ק דף לט
בדף כב דלעיל
שם
שם
שם
שם
דף נב
בכרש"י בפרש' זו
בבכורי שם דף ... ובירושלמי דסנהדרין דמכות דף ... ובפ"ק דסנהדרין דף יז
בפ"ק במסכת דף ... ובגמרא דף ו
תרומיות' בה' דהלכו' סנהדרין דף ת"ל
ריש פ"ה דסנהדרין דף רפ"ט
בפרק אחד דיני ממונות דף לו
בפרק הכהנים דף כו ע"ח
דף לו
דף ג' והכונה בכו' הפרק דף יז ...סכתב אחד כותב דברי המזכין וכו' בדף לו

והתוס בפרק קמא רב"ת דף ח ומתחלקת בשלשה ורופא הוא המוהל ואומן הוא המקיז דם
ולבלר ומלמד תינוקות הרי מאה ועשרים :
עיר שאין בה מאה ועשרים מעמידין להם
ג' דיינין שאין ב"ד פחות משלשה כדי שיהא
בה רוב ומיעוט אם היתה ביניהם מחלוקת :

כך משמע שם דאין ב"ד פחות מג' בדף ג' ובדף ו'

בפ' אחד דיני ממונות דף לב ולו אין מושיבין בסנהדרין גדולה וקטנה אלא כהנים ולוים וישראלים
מיוחסין הראוין להשיא לכהונה ויהיו מנוקים מכל מומי
בפ' קמא דסנהדרין דף יז הגוף ויהיו בעלי חכמ' בעלי עושר בעלי קומה בעלי מרא' בעלי
כשפים שידעו לבטל כישוף הבורחין מידם ולדון חמכשפין ׳
דף סח ודרשינן בפ' ארבע מיתו' לא תלמד לעשו' אבל אתה למד להבין
ולהורות ׳ ויודעים בשבעים לשון שלא תהא סנהדרי שומעת
בדף לו דלעיל מפי המתורגמן : אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זקן מופלג
בשנים ולא סריס מפני שיש בו אכזריות ולא מי שאין לו בנים
כדי שיהא רחמן : ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרים מפני
שאסור לחלוק עליו ולמרות דבריו אבל מושיבין כהן גדול אם
בריש פר' כהן גדול דף יח היה ראוי בחכמה כדתנן כהן גדול דן ודנין אותו מעיד ומעידים
אותו אבל מלך לא דן ולא דנין אותו ולא מעיד ולא מעידי' אותו
בדף יט אר' יוסף לש"נ אלא במלכי ישראל משום מעשה שהיה בינאי
המלך שהרג עבדו את הנפש ויראו חכמים לדונו ואירע תקלה
בדבר אבל מלכי בית דוד דן ודנין אותו שנאמר בית דוד
דינו לבקר משפט ואי לא דיינינן להו אינהו היכי דייני והכתיב
התקוששו וקושו ואמר ריש לקיש קשוט עצמך ואחר כך קשט
בריש פירקא דף יט אחרים : גרסינן בירושלמי פרק כהן גדול וימנה אנטלר פירוש
ממונה לטעון בשבילו ומתרץ כגון שנפלה לו שבועה ואנטלר
מהמיימו' פ"ב דהלכו' סנהדרין דף תסלד כל הסוגיא אינו יכול לישבע : בית דין של שלשה אף על פי שאין בהם
חומר כבית דין של עשרים ושלשה צריכין שיהיו בעלי חכמה
שנאמר אנשים חכמים וידועים ולא שיהיו שונאין את הבריות
שנאמר וידועים לשבטיכם שאהובין לכל ושיהיו אבירי לב
להציל העשוק מיד גוזל שנאמר אנשי חיל ושיהא עניו וסבלן
שנ' ויצוום אל בני ישראל צום אל בני ישראל לישא טרחם ומשאם
וריבם ושיהא ירא שמים שנאמ' ירא אלהים ושלא יהיו להוטים
לקבץ ממון ונבהלים להון כדתניא בת"כ שונאי בצע שונאי
ממונם בדין שאפילו קוצץ כרמו ושורף גדישו כחוגן דנו ושיהיו
אנשי אמת מתרחקין מן השקר ורודפין אחר
הצדק שנאמר אנשי אמת : גרסינן בירוש'
רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרויהון שנים
שדנו אין דיניהם דין וכן הלכה ׳ במה דברי'

פר' קמא דסנהדרין דף יח ע"א ובתו' שם מביאו בר"ה דברי הכל דף ב'

בנמ' דידן שם דף ג' אמורים מדברי סופרים אבל מן התור' מותר
לאחד לדון שנ' בצדק תשפוט את עמיתך ומה ששנינו במסכת
פ"ר דף י אבות אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד עצה טובה
פ"ק דסנהדרין דף ה' והסוגיא בתו' שם בר"ה כגון מדברי סופרים היא ואפילו למומחה לרבים דתנו רבנן שם שדן
יחידי אף על פי כן עצה טובה השיאוהו שלא
ירגיל לעשות כן : יחיד מומחה או שלשה
הדיוטות יכולים לדון הנידונים בעל כרחם

גם זה בתו' שם בר"ת דן כל הסוגיא

פס ובדף ג' אפילו לא קבלום עליהם מדאמר שמואל שני' שדנו דיניהם דין
אלא שנקראו ב"ד חצוף ואם היה מדבר בקבלום עליהם לא היה
קורא אותם בית דין חצוף וככר בארנו שאין הלכה כשמואל אלא
כר' יוחנן שחולק עליו בירושלמי וצריך שלשה ׳ ומה ששנינו
דף כג בפ' זה בורר זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד באומר לא ארון
בפני זה אלא בפני זה אבל אם אמ' לא אדון בפני שום אדם יכולי'
שלשה לדונו בעל כרחו : הלכה כרב נחמן שאומ' בתחילת פרק
דף כז הכניח עביד איניש דינא לנפשיה אפי' היכא דליכ' פסיד' למיזל
לבי דינא פי' שאין לו פסידא אם ימתין עד שיזמינוהו לדין : עד
אימתי הדיינין יושבין בדין סנהדרי קטנה וב"ד של שלש' יושבי'
דף י מאחר תפלת השחר עד סוף שש שעות ביום כדאיתא בפ' קמא
בפ' יציאות דף כ"ח דשבת ׳ אבל ב"ד הגדול היו יושבין מתמיד של שחר ועד תמיד
של בין הערבים ובשבתות ובי"ט היו יושבין בבית המדרש בהר
דף לז הבית : בפר' אחד דיני ממונות דורש שררך אגן הסהר אל יחסר
המזג שררך זו סנהדרין שיושבת בטיבורו של עולם בלישכרת
הגזית שבמקדש אגן שמגינה על כל העולם כולו הסהר שדומה
לסהר שהיו יושבין כחצי גורן עגולה אל יחסר המזג שאם הוצרך
אחד מהם לצאת אם יש שם עשרים ושלשה יוצא ואם לאו אינו
יוצא ומכאן יש ללמוד שלא היו יושבין כולם תמיד ולא היו
שם דף לד מתקבצין כל השבעים אלא בעת הצורך ׳ רבה רמי כלומר
מקשה המקראות זה לזה כתיב ושפטו את העם בכל את וכתיב
כמבואר שם והיה ביום הנחילו את בניו ונחלות כדינין שנאמר לחוקת
משפט הא כיצד דיני ממונות מתחילין ביום וגומרין בלילה
שם ורבי יוחנן הכשיר סומא לדון על ידי כך ממשנתינו ששנינו
בדף לב שם דיני ממונו' דנין ביום וגומרי' בלילה ומעמיד' כרבנן שחולקי'
בדף לד דלעיל על ר' מאיר שעושה הדרשה דמקיש ריבים לנגעים ופוסל סומין
מהמיימו' פ"ג דהלכו' סנהדרין דף תסלד לדון : אין מקבלין עדו' ואין מקיימין שטרו'
בלילה מפני שהו' תחילת דין וגרסי' בירוש'
מניין לדיינין שטעו ודנו בלילה שדיניהם
דין ת"ל ושפטו את העם בכל עת : תניא בפ'

פ' אחד דיני ממונות דף כ"ב ע"ב ומביאו' בתו' פר' מצו' חליצה דף ק"ד בד"ה מר סבר

דף קיב יש נוחלין והיתה לבני ישראל לחוקת משפט
אורעה כל הפרשה כולה להיות דין וכתי' והיה ביום הנחילו את
בניו לומר לך ביום אתה מפיל משפט נחלות ולא בלילה כדרב
שם יהודה אמ' רב דאמר שלש' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין
רצו עושין דין שנים כותבין ואין עושין דין
ואמ' רב חסדא לא שנו אלא ביום אבל בלילה
כותבין ואין עושין דין דהוו להו עדים ׳ ואין
בפ' קמא דברכו' דף ו' עד נעשה דיין : אפי' ב"ד של שלשה שיושבין
שכינה ביניה' שנ' בקרב אלהי' ישפוט לפיכך
צריכין הדיינין לישב באימ' וביראה' ובעטיפת
דף י כדאמרי' בפ"ק דשבת מאימתי התחלת הדין
מהמיימו' פ"ד דהלכו' סנהדרין דף תש"ל משיתעטפו הדיינין : משה רבי' סמך יהושע

שם ולקמן בכית' קט דף קכ ע"ג כתב דכדרבנן כגון קיום שטרות עד נעשה דיין ועיד יותר ח חולוקים מבוארים שם ועיקר דין זה בפ"ב דכתובו' דף כ"א ובפ"ק דגיטין דף ה

בידו שנ' ויסמוך את ידיו עליו וגו' וכן השבעים זקנים משה רבי'
סמכם ושרת' עליה' שכינה ואותם זקני' הם סמכו לאחרי' ואחרים
לאחרי' ונמצאו הסמוכים איש מפי איש עד בית דינו של יהושע
כך משמע בפר' קמא דסנהדרין דף ה' וי' ועד בית דינו של משה רבינו ׳ ואחד הנסמך מפי הנשיא או מפי
אחד מן הסמוכין הרי זה נסמך : תניא בפ"ק
דסנהדרין סמיכת זקני' בשלשה ׳ והו' שיהא
שם אחד מהן סמוך מפי אחרים אמ' ליה רב אדא
בריה דרבא לרב אשי בידא ממש סמכי ליה
או דילמא בשמא סמכי ליה א"ל סמכי ליה
בשמא וקרו ליה ר' ויהבו ליה רשותא למידן

דף יג ומה שכתב והו' שיהא אחד מהן כמוך וכו' במיימוני' דלעיל ובפי' למשניו' מסכת סמיכת זקני' מתשמעו' הגמ' שם

כך משמע שם ובר"ב ג' וי"ד ובפר' התוו' דף פ"ד דיני קנסות : אין קרוי אלהים אלא בית דין שנסמכו בארץ
ישראל והם האנשים החכמים הראוים לדון שברקו אותם בית
דין של ארץ ישראל והמחו אותם וסמכו אותם : מסקינן בפרק
דף יד קמא דסנהדרין שאין סומכין זקנים בחוצה לארץ אף על פי
שהסומכין בארץ אבל אם היו הסמוכין והנסמכין בארץ סומכין
דף ז אף על פי שאינם עם הסומכין : שנינו בפרק קמא דמכות
סנהדרין נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ שאם נסמכו
בארץ ויצאו חוצה לארץ הרי הן דנין דיני קנסות בחוצה
בפ' קמא דסנהדרין דף ה' לארץ : אמר רב האי מאן דבעי למידן דינא ואי טעי בעי
למיפטר לישקול רשותא מריש גלותא פשיטא הרשות שיתן
הנשיא שבארץ ישראל לבני ארץ ישראל והרשות שיתן ראש
גולה שבבבל לבני בבל ואף לבני ארץ ישראל מועיל שהרי
שם והירושלמי מביאו' התו' שם בד"ה דהכא בבבל השבט ובארץ ישראל המחוקק כדתניא לא יסור
שבט מיהודה אילו ראשי גליות שבבבל שרודים את העם
בשבט ומחוקק מבין רגליו אילו בני בניו של הילל שמלמדין
תורה ברבים ואמרינן בירושלמי שראש גולה שבבבל גדול

כהנשיא

מהנשיא שבארץ ישראל לפי שהוא מן הזכרים והנשיא מן הנקבות ומסקינן שהרשות שיתן הנשיא שבארץ ישראל אינו מועיל כי אם בארץ ולא בבבל: שנינו בפרק קמא אין דנין לא את השבט שהודח ולא את נביא השקר ולא כהן גדול אלא על פי בית דין של שבעים ואחד ואין מוציאין למלחמת הרשות וגם אין מוסיפין על העיר ועל העזרת ואין עושין סנהדראות לשבטי׳ ואין עושין עיר הנדחת אלא על פי בית דין של שבעים ואחד׳ שנא׳ כל הדבר הגדול יביאו אליך ומשה במקום שבעים ואחד היה: אין דנין דיני נפשות אלא בכ״ג שהיא סנהדרי קטנה ומנין לסנהדרי קטנה שהיא של כ״ג שנאמ׳ ושפטו העדה והצילו העדה עדה שופטת והם המחייבין ועדה מצלת וחם המזכין ואין עדה פחותה מעשרה הרי עשרים ומניין לעדה שהיא עשרה שנ׳ עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב: מניין להביא עוד שלשה ממשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני שאהיה עמהם לטובה אם כן מה תלמוד לומר אחרי רבים להטות לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה הטייתך לטובה על פי עד אחד הטייתך לרעה על פי שנים אין בית דין שקול מוסיפין עוד אחד הרי כ״ג: ואפילו נפשות בהמה כגון שור הנסקל ושור הרובע והנרבע בכ״ג שנאמ׳ וגם בעליו יומת כמיתת בעלים כך מיתת השור: גזילות וחבלות בשלשה מומחין נזק וחצי נזק ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה והאונס והמפתה והמוציא שם רע בשלשה דברי ר׳ מאיר וחכמי׳ אומרים המוציא שם רע בכ״ג מפני שיש בו דיני נפשות אם יהיה אמת הדבר ותסקל הבת: מלקות בג׳ ואף על פי שאיפשר שימות כשמלקין אותו׳ ועריפת עגלה בחמשה׳ ועיבור החדש בשלשה ועיבור השנה בשבעה: הבא לדון בעידי הלואות ובעדי הודאות אינן צריכין מומחים אלא אפילו שלשה הדיוטות לפיכך דנין בהודאו׳ ובהלואות וכיוצא בהן בחוצה לארץ ואף על פי שאין בית דין של חוצה לארץ אלהים׳ שליחות בית דין של ארץ ישראל עושין׳ ואין להם לדון דיני קנסות בשליחותן: אמרינן בפרק החובל כל מילת׳ דלא שכיח׳ או לית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותיהו אבל שכיח׳ ויש בה חסרון כיס עבדינן שליחותיהו: מי שגנב או שגזל גובין ממנו בחוצה לארץ את הקרן אבל לא את התוספת ואדם שחבל בחבירו אין גובין ארת הנזק והצער והבושת׳ אבל שבת וריפוי שיש בהם חסרון כיס הורו הגאונים ואמרו שמעשים בכל יום לגבותם בהוצה לארץ׳ ורבותינו שבצרפת חלקו מה שדנו בפ׳ שור שנגח ד׳ וה׳ חנן בישא תקע להחוא גברא וכן בפ׳ כיצד הרגל דאגביה רב נחמן אפדניה מגזלן אחד שבנאה בקרק׳ חבירו׳ והיו אומרי׳ דשמא מדבר בעניין שתפש או אקבעיה לדינא בארץ ישראל ונדחקו ע״י כן: דיני גרמות אינן כקנסו׳ וגובין אות׳ ודנין אות׳ בחוצ׳ לארץ כדמסקי׳ בהגוזל קמא דאגבי ביה כי כשורא לצלמי וכן הדין במוסר ממון לחבירו אף על פי שלא יעשה מעשה דנין אותו דייני חוצה לארץ כדאמרינן בהגוזל בתרא: כתב רב אלפס והגאון שמנהג הישיבות בחוצה לארץ אף על פי שאין גובין שם קנס מנדין אותו עד שיפייס לבעל דינו או יעלה עמו לדין לארץ ישראל וכיון שיתן לו שיעור הראוי לו מתירין לו נידויו בין שנתפייס בעל דינו בין שלא נתפייס׳ ואומר בכתובות ובבבא קמא שאם תפש הניזק מקודם שיעור הראוי לו ליטול אין מוציאין אותו מידו: כל דיין שדן דיני ממונות וטעה אם טעה בדברים הגלוי׳ וידועין כגון דבר שמפורש במשנה או בתלמוד חוזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה ודנין בו כהלכה כדמסקינן בפ׳ אחד דיני ממונות ואם אי איפשר להחזיר פטור מלשלם שמצינו ברבי טרפון שהורה בכשרה שהיא טריפה והאכילה לכלבים וא״ל ר׳ עקיבא שהו׳ פטור מטעם שטעה בדבר משנה ואומר שם דאילו איתא בעינא הוא הדרא לכשרות: טעה בשיקול הדעת מפרש רב פפא היכי דמי שיקול דעת כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי אהדדי ולא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר ועבד כחד מיניהו וסוגיא דעלמא כדברי האחר שנהגו לעשות כמותו זהו שיקול הדעת אם היה הדיין מומחה ונטל רשות מראש גולה או מן הנשיא חוזר הדין שאין יכול בעל הדין לומר מי יאמר שלא טעה באחרונה הואיל והוא מומחה לסמיכה והוא מומחה לסמיכה ולא נטל רשו׳ רק שקבלו עליהן בעלי דינין שחוזר ואם אי איפשר להחזיר פטור מלשלם כמו שמצינו ברבי טרפון שהיה מומחה ונסמך שאמר לו רבי עקיבא אי נמי בשיקול הדעת טעית כל המומחה לרבים פטור וגרסינן בפ״ק דסנהדרין רבה בר רב הונא דן דין וטעה אתא לקמיה דרב אמר ליה אי קבלוך עלייהו לא תשלם ואי לא זיל שלים הא למדת שמומחה שלא נטל רשות וקבלוהו בעלי דינין פטור מלשלם ואם לא קבלוהו חייב לשלם והו׳ שטעה בשיקול הדעת׳ אבל אינו חוזר הואיל ואינו מומחה בסמיכה: שנינו בפרק עד כמה במסכת בכורות דן את הדין חייב את הזכאי זיכה את החייב טימא את הטהור טיהר את הטמא פי׳ עירבן עם פירות אחרות מה שעשה עשוי וישלם מביתו והטמא בטל ואם אין שם כדי ביטול ישלם ואם היה מומחה לרבים פטור מלשלם העמדנוה בפרק אחד דיני ממונו׳ כשנשא ונתן ביד וטעה בשיקול הדעת ובפ׳ קמא העמדנוה בדקבלוה עלייהו

דף ל״ג ועיין בתו׳ פרק הגוזל קמא דף ק׳ בד״ה ועיהר

דיין שטעה וחייב שבועה למי שאינו חייב בה ועשה זה פשרה עם בעל דינו כדי שלא ישבע ואחר כך ידע שאינו בן שבועה אף על פי שקנו מידו על הפשרה אינו כלום שלא קבל עליו ליתן או למחול לו אלא כדי שיפטר מן השבועה שחייבו בה הטועה וכל קניין בטעות או מחילה בטעות חוזר וכן כל כיוצא בזה כדמוכח בגיטין בפרק קמא ובחזקת הבתים: גרסינן בפרק זה בורר אמר רבי יוחנן שנים שנתעצמו לדין אחד אומר נדון כאן ואחד אומר נלך לבית הוועד כופין אותו ודן בעירו אם הוצרך דבר לשאול כותבין ושולחין אם אמר כתבו לו ותנו לי מאיזה טעם דנתוני כותבין ונותנין ומסיק אמימר במה דברים אמורים כשאמר המלוה נדון כאן שלא אצטרך להוציא מנה על מנה והלוה אומר נלך לבית הוועד אבל אם הלוה אומר נדון כאן והמלוה אומר נלך לבית הוועד כופין את הלוה ועולה עמו משום דכתיב עבד לוה לאיש מלוה פי׳ רבינו יצחק כי בית הוועד הוא מקום קיבוץ תלמידי חכמי׳ אבל לבית דין הגדול שהוא הנשיא שבארץ ישראל אפילו הלוה שאומר כן הרשות בידו כדמוכח בהגוזל בתרא גבי מקבלים עדות שלא בפני בעל דין דמר עוקבא מפרש ליה כגון דפתחו ליה בדיניה ושלחו ליה ולא אתא אי הכי פתחו נמי מצי אמר ליה לבית דין הגדול קאזילנא משמע שהנתבע דהיינו הלוה יכול לומר לבית דין הגדול קאזילנא ואומר רבינו תם שבית דין הגדול הוא הנשיא שבארץ ישראל מדאמרינן בסוף פרק זה בורר ששלח הנשיא שבארץ ישראל לראש גולה שבבבל עוקבן הבבלי קבל קדמנא ואמר ירמיה אחי העביר עלי הדרך עשו לו דין שם ואי לא ציית השיאוהו ויראה פנינו בטבריא ופירשו ואי לא ציית הוא שאומר לבית דין הגדול קאזילנא שהרי יו״ר יש כח לראש גולה שבבבל לרדות בשבט יותר מן הנשיא שבארץ ישר׳ ודווקא מפני שהיה הנשיא מופלג בחכמה אבל עתה נקרא בית דין הגדול התלמיד חכם הגדול יותר

כפר׳ החובל דף פ״ר וכפ׳ המגרש דף פ״ח

הייכו בעלי התוס׳ בפ״ק דב״ק בד״ה ולא תפכי דף ט״ו ובפרק החובל בד״ה לו כמי לית ביה חסרון כיס דף פ״ר

פרק אלו נערות דף מ״א

וכן בח׳ זירי שם דף קכ״ו ע״ג כל הסוגיא עד סוף

דף קי״ב וכן בתו׳ שם כל הסוגיא

דף ל ב בחכמה ובמנין כדאמרינן בפרק אחד דיני ממונות הלך אחר
בית דין יפה אחר רבי אליעזר ללוד אחר רבי מתיא בן חרש
לרומי משמע שברומי הוא בית דין הגדול
שאין למעלה הימנו עוד היה רבי יצחק אומ׳ (בתו׳ פ׳ זה בורר דף לא ברה ואם לאמר)
דווקא בשניהם שנתעצמו לדין אם אמר
כתבו לי מאיזה טעם דנתוני כותבין ונותנין
אבל בעלמא לא כדאמרינן בפ׳ איזהו נשך (דף לט וכן בתו׳ שם רבנרי לי)
גבי הנהו תרי כותאי חזינא דכל אבתראי
רדיף מר אמר רב פפא כל כי האי גוונא ודאי צריך לאודועיה:
בפרק זה בורר דף כג שנינו כשאחד מבעלי דינין בורר לו דיין אחד וחבירו בורר לו
דיין אחד שני הדיינין בוררין להם עוד דיין שלישי ושלשתם
דנין לטניה שמתוך כך יצא הדין לאמתו: אם יש שני תלמידי
חכמי׳ בעיר אחת והאחד גדול מחבירו יכול אחד מבעלי הדינין
לומר לא אדון בפני זה אלא בפני זה אף על פי שהוא קטן
דף כג ממנו מאחר שהם בעיר אחרת כדמוכח בפרק זה בורר גבי בי
דינא דרב הונא ורב חסדא דקאמר ליה מי קמטרחנא לך נלך
ונדון בפני רב חסדא, אף על פי שלא היה גדול כרב הונא, אף
על פי שזאת הסוגיא אינה במסקנא מכל מקום הסברא אמת
שם דף כד וגם ר״ח לא סתרה בפרושיו אחר המסקנא: אמר רבא קבל עליו
קרוב או פסול בין לעדות בין לדין בין למחול על פיהם בין
ליתן על פיהם אם לא קנו מידו על זה יש לו לחזור בו עד
שיגמור הדין נגמר הדין והוציא הממון בדין זה הפסול או
שם בעדותו אינו יכול לחזור בו שהלכה כחכמים שאומדים כן:
שם שלחו ליה מבי רב לשמואל לפני גמר דין וקנו מידו מהו שלח
שם דף כ״ה להו אין לאח׳ קניין כלום: פסק רב נפ״ס אפי׳ קבל הפסול כשני׳
וקנו מידו אינו יכול לחזור בו שהרי אפי׳ קבל בעל דינו כשנים
דף מ ב וקנו מידו אינו יכול לחזור בו כדגרסינן בפרק שבועת העדות
ההוא דאמר ליה לחבריה מהמנת לי כבי תרי כל היכא דאמרת
בפרק זה בורר דף כד לא פרענא כו׳: וכן שנינו מי שנתחייב שבועה לחבירו בבית
דין ואמר ליה דור לי בחיי ראשך והפטר או דור לי בחיי ראשך
ואני אתן לך כל מה שתטען פירוש דור השבע אם קנו מידו
אין יכול לחזור בו ואם לא קנו מידו יש לו לחזור בו עד שיגמור
את הדין נגמר הדין ונשבע כמו שאמרו לו אינו יכול לחזור בו
שם כדברי חכמים שהלכה כמותם כדפסק שם
רב נחמן וחייב לשלם וה״ה למי שנתחייב (וכן פסק המיימוני׳ פ״ז דהלכו׳ סנהדרין דף ת״ו ל׳)
שבועת היסת והפכה אם קנו מידו או נשבע
זה שהפכה עליו אינו יכול לחזור בו: עוד
שנינו בפרק זה בורר שמי שנתחייב בדין (דף לא כל הסוגיא עד כאן)
שכל זמן שהוא מביא ראיה סותר את הדין
אמרו לו כל ראיות שיש לך הבא מכאן ועד שלשים יום הביא
בתוך שלשים יום סותר לאחר שלשים יום אינו סותר אמר
רשב״ג מה יעשה זה שלא מצא בתוך שלשים יום ומצא לאחר
שלשים יום וכזו הלכה כרשב״ג, אבל אמרו לו הבא עדים והבא
ראיה ואמר אין לי עדים ואין לי ראיה ודנוהו וחייבוהו ולאחר
זמן מצא עדים ומצא ראיה בזה פוסק בגמר׳ כחכמים שאומרים
שאינו כלום וכ״ש אם אמר אין לי עדי׳ ואין לי ראיה וכיון שראה
שנתחייב בדין אמר קרבו פלוני ופלוני והעידוני או שהוציא
ראיה מתוך אפונדתו הרי זו אינה כלום ואין משגיחין על עדיו
ועל ראייתו בד״א כשהיתה הראיה אצלו והעדים עמו במדינה
אבל אם באו לו עדים ממדינת הים או שהיו שטרות של אביו
מופקדות ביד אחרים ואחר כך מצא שם ראיתו הרי זה מביא
ראיה וסותר אלא אם כן פירש ואמר אין לי ראיה כלל לא כאן
שם ולא במקום אחר: פסק רב נחמן שתינוק היורש שאמר אין לי
ראיה ואח״כ מצא ראיה שסותר הדין דינוקא במילי דאבוה לא
ידע: מי שקנו מידו שאם לא יבא ביום פלוני וישבע שיהא
חבירו נאמן בטענותיו ויטול כל מה שטען בלא שבועה או אם
לא יבא ביום פלוני וישבע ויטול אבד זכותו ואין לו כלום
ויפטר חבירו ועבר היום ולא בא נתקיימו התנאים ואבד זכותו
ואם הביא ראיה שהיה אנוס באותו היום הרי זה פטור מקניין
זה וישבע כשיתבענו חבירו כמו מקודם כן
וכן הא׳ במיימוני׳ דלעיל הורו הגאונים וכן כל כיוצא בזה וכן ראיתי
פ״ג דנ׳ ה״ג ע׳ בירושלמי דקדושין בעניין המתנה אם לא
אעשה לך כך וכך ביום פלוני יהא כך אירע לו אונס רבי יוחנן
אמר אונסא כמאן דלא עבד וריש לקיש אמר אונסא כמאן
דעבד והלכה כרבי יוחנן לגבי ריש לקיש: צח

מצות עשה שאם נחלקו הדיינין מקצתן אומרים
זכאי ומקצתן אומרים חייב שהולכין אחר
הרב שנאמר אחרי רבים להטות, וכן בכל
בכ׳ אחד דיני ממונו׳ דף לב דיני ממונות ואיסור והיתר והטמאות
והטהרות, אבל בדיני נפשות אינו נהרג
דף ב עד שתהא הטיה לרעה על פי שנים כאשר שנינו בפ״ק דסנהדרין
סימן קנ״ו דף כ״נ ג ונתבאר דבר זה בספר מצות לא תעשה: בית דין של
בפרק זה בורר דף כט שלשה שנחלקו שנים אומרי׳ זכאי ואחד אומר חייב הרי זה זכאי
שנים אומרים חייב ואחד אומר זכאי הרי זה חייב אחד אומר
זכאי ואחד אומר חייב ואחד אומר איני יודע או שאמרו לו שנים
זכאי או חייב ושלישי אומר איני יודע יוסיפו הדיינין שנים:
דף כב ע״א וכן מוכיח בירושלמי בפרק היו בודקין שמוסיפין שנים,
דף יז במצא ארבעה נושאין ונותנין בדבר דאמר רבי אבהו בפ׳ ראשון
במוסיפין עושין בית דין שקול לכתחילה ואומ׳ התלמוד פשיט׳
ומתרץ מהו דתימא האי דקאמר איני יודע כמאן דאיתיה דמי
ואי אמר טעמא שמעינן ליה קמ״ל דהאי דקאמר איני יודע
כמאן דליתיה דמי ואי אמ׳ טעמ׳ לא שמעינן
בפרק ט׳ דהלכות סנהדרין דף ת״ס לו ועיין שם בתגדל עוזי ודין התלמידי׳ לקמן בסמוך ליה ורבינו משה כתב דווקא בדיני נפשות
אבל בדיני ממונות אי אמר טעמא שמעינן
ליה ונמצא חמשה נושאים ונותנין בדבר,
ודבר זה שאמר אינו בפירוש בתלמוד רק
שמפרש באמר טעמא לחובה דלא שמעינן ליה מפני שהוא
באחד מן התלמידים ודבר זה אינו אלא בדיני נפשות: עוד בפ׳
דף יז ראשון אמר רב כהנא סנהדרין שראו בדיני נפשו׳ כולם לחובה
פוטרין אותו מיד מאי טעמ׳ כיון דגמירי דבעי הלנת דין למיחזי
ליה זכותא והני לא חזו ליה תו לא חזו ליה: שנינו בפרק היו
דף מ בודקין בשעה שהיו נושאין ונותנין בדיני נפשות אם אמר אחד
מן התלמידים יש לי ללמוד עליו חובה משתקין אותו ואם
אמר יש לי ללמד עליו זכות מעלין אותו ומושיבין אותו
ביניהם ולא ירד לעולם אם יש ממש בדבריו ואם אין ממש
שם דף מב (ובדף מ׳) בדבריו לא ירד כל היום כך מפרש בגמרא: מצאו לו זכות
פטרוהו ואם לאו מלינים דינו עד למחר והיו מזדוגין זוגות
שם דף מ ב זוגות והיו ממעטים במאכל ולא היו שותין כל היום יין, וכן
אמר שלמה בספר משלי אל למלכים למואל אל למלכים שתו
יין ולרוזנים אי שכר פן ישתה וישכח מחוקק וישנה דין של
כני עוני וגומר ונאמר פתח פיך לאלם אל דין כל בני חלוף
פירו׳ למואל אתם שהם של הקב״ה וחלוף פירוש אותם שחלפה
בדף מ׳ כל הסוגיא עזרתם והלכה לה: ונושאין ונותנין בדבר כל הלילה למחרת
משכימים ובאים לבית דין המזכה אומר אני המזכה ומזכה
אני במקומי והמחייב אומר אני מחייב ומחייב אני במקומי
המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור
וללמד חובה טעו בדבר שני סופרי הדיינין מזכירין אותו מצאו
לו זכות פטרוהו ואם לאו עומדין למנין שנים עשר מזכין ואחד
עשר מחייבין זכאי שנים עשר מחייבין ואחד עשר מזכין ואפי׳
כ״ב מזכין או מחייבים ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינים
ועד כמה מוסיפין שנים שנים עד שבעים ואחד לו׳ מזכין ל״ה
מחייבין זכאי ל״ו מחייבין ול״ה מזכין דנין אילו כנגד אילו עד

שיראה

דף מ ב שיראה אחד מן המחייבים דברי המזכים: ותניא בגמרא שאם לא ראו גדול שבדיינים אומר נזדקן הדין ופוטרין אותו: שנינו
דף ל ב בפרק אחר ריני ממונות מה בין ריני ממונות לדיני נפשות דיני ממונות בג' דיני נפשות בעשרים ושלשה: דיני ממונות פותחין בין לזכות בין לחובה דיני נפשות פותחין לזכות ואין פותחין
בגמ' שם לחובה כגון שיאמרו לו לזה שחטא אם לא עשית את הדבר הזה
במשנה דלעיל כל הסוגיא שהעידו עליך אל תירא מדבריהם: דיני ממונות מטין על פי דיין אחד בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות מטין על פי דיין אחד לזכות ועל פי שנים לחובה: דיני ממונו' מחזירין בין לזכו' בין לחובה ודיני נפשות מחזירין לזכות אם יצא מבית דין חייב ואין מחזירין לחובה: דיני ממונות הכל ראויין ללמד זכות או חובה בין הדיינין בין התלמידים ודיני נפשות הכל מלמדין זכות ואין מלמדין חובה אלא הדיינין: דיני ממונו' הריין המלמד חובה חוזר ומלמד זכות והמלמד זכות חוזר ומלמר חובה דיני נפשות המלמד חובה חוזר ומלמד זכות והמלמד זכות אינו חוזר
דף לד ומלמד חובה: ומפרש בגמרא לא שנו אלא בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין יש למלמד זכו' לחזור וללמד חוב' ולהמנו'
במשנה דלעיל עם המחייבין: דיני ממונות דנים ביום וגומרין בלילה ריני נפשות דנין ביום וגומרין ביום: דיני ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום של אחריו לחובה לפיכך אין דנין דיני נפשות לא בע"ש ולא
בגמ' דף לה בערב יום טוב שמא יתחייב ואי איפשר להורגו למחר ואסור לענות את דינו ולהניחו עד לאחר השבת אלא אוסרין אותו עד
דף כב ע"ב אחר השבת ומתחילין ברינו: בירושלמי בפר' אחד דיני ממונו' מוסיף עוד שפחות מבן עשרים כשר לדיני ממונות ואין כשר לריני נפשות: במגילת סתרים דרבינו ניסים מביא הא דקאמ'
שם בירושלמי דמכילתין אין דנין דיני ממונות בע"ש ומתניתין פליגא דקתני אין דנין ריני נפשות בערב שבת הא דיני ממונו' דנין ומתרץ כאן להלכ' כאן לדברי תורה פי' שבמשנתינו מדבר
במשנה דלעיל מדברי תורה שדנין אבל מדברי סופרים אין דנין: דיני ממונו' הטמאו' והטהרו' מתחילי' מן הגדול שבדיינין ובדיני נפשו' מתחילין מן הצד: הכל כשרים לדין דיני ממונות ואפילו ממזר ואפילו גר ובלבד שתהא אמו מישראל' ובפרק מצות
דף קב חליצה אומר גר דן חבירו גר דבר תורה' אבל ריני נפשות אין דנין אותם אלא כהנים
בדף לו דלעיל לוים וישראלים המשיאים לכהונה: ובגמ'

שם ובגמ' דף לו ומה סכת' שתהא אמו מישראל כפי' התו' שם בד"ה יהא ובפ' החולץ דף מ"ה בד"ה כיון שתשמעו' הגמ' שם

תניא הטמאות והטהרות האב ובנו הרב ותלמידו מונין אותם כשנים' ודיני ממונות ודיני נפשו' ומכות וקידוש החדש ועיבור השנה האב ובנו הרב ותלמידו מונין אותם כאחד: זה שאנו מונין האב עם הבן בין באחד בין כשנים כגון שהיה אחד מהן בסנהדרין והשני היה אחד מן התלמידים שאמר יש לי ללמד עליו זכות או חובה שומעין את דבריו ונושאין ונותנין עמו ובשע' גמר דין אין גומרין את הדין בקרובי' שהדיינים קרובים פסולין לדין: אמר
בדף לו דלעיל רב שונה אדם לתלמידו ודן עמו בדיני נפשו' ומסקינן דכי קאמר רב כגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה דרב הוו צריכי לסבירות דרב לא הוו צריכי: העדים שאמרו ראינו פלוני שעבר עבירת פלונית שחייב עליה מיתת ב"ר אמרי' בפ' היו בודקין שאומרין להם מכירים אתם אותו התריתם בו שאפי' חבר צריך התראה' קבל עליו התראה שהרי אינו נהרג עד שיתיר עצמו למיתה ויאמר על מנת כן אני עושה ויעשה העבר' תכף להתרא' בתוך כדי ריבור אבל לאח' כדי דבור צריך התראה אחר': אם אמרו העדי' כך היה

כדאיתא בירושלמי דפ' זה בורר דף כ"א ע"ג ובכמ"לת כו' רט"ו דף כ"י ע"ד הביאו'

דף מ' כל הסוגיא ודאחבר צריך התרא' כרבנן דר' יוסי שם דף מ"א ובפ"ק דף ח' וכן בסמ"ג במיימוני דלעיל כ"ב

דף לז כל הסוגיא מאיימין עליה' כמו ששנינו בפ' אחד דיני ממונות כיצד מאיימין על עידי נפשות שמא תאמרו מאומד ומשמיע' עד מפי עד מפי אדם נאמן שמעתם או שמא אין אתם יודעים שסופנו לבדוק אתכם בדרישה וחקירה ועוד הוו יודעים שלא כדיני ממונות דיני נפשות דיני ממונות אדם נותן ממון לחבירו ומתכפר אבל בדיני נפשות דמו ודם זרעיותיו תלוין בו עד' סוף כל העולם שכן מצינו בקין שנאמר קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה אינו אומ' דם אחיך אלא דמי אחיך והו' דמו ודם זרעיותיו לפיכך נברא אדם יחידי בעולם ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו אבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת כאילו קיים עולם מלא הרי כל באי עולם בצורת אדם הראשון נבראי' ואין פני אחד מהם רומה לפני חברו לפיכך כל אחד ואחד יכול לומר בשבילי נברא העולם ושמא תאמרו מה לנו ולצרה הזאת והלא כבר נאמר והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה והלא כבר נאמר ובאבוד רשעים רינה' אם עמדו בדבריהם מכניסים הגדול שבעדים ובודקין אותו בדרישה וחקירה כמו שיתבאר בהלכות עירות' אם נמצאו דבריה' מכוונים בודקין גם השני' וכן אפילו היו מאה עדי' בודקי' כל אחד ואחד מהן בדרישה וחקירה' נמצאו כל דברי העדים מכוונין

לקמן ריש סימן קט"ו מכ' היו בודקי' דף מ'
בפ"ק דמכות דף ה' איתא דמאה כתרי

בעמוד א' פותחין בזכות כמו שביארנו למעלה ודנין אותו: משנגמר הדין אין משהין אותו אלא יהרג ביומו: ואפי' היית' עוברה אין ממתינין לה עד שתלד שנ' ומתו גם שניהם לרבות את הולד ומכין אותה כנגד בית ההריון כדי שימות הולד תחילה אבל אם ישברה על

בפרק אחד דיני ממונות דף לה

דף ז דף מ"ב ומ"ג כל הסוגיא על המשבר ממתינין לה עד שתלד כדאיתא בפ"ק דערכין: הסדר אחר שנגמר הדין מפורש בפרק נגמר הדין רובו במשנה ושם מפרש שמקום שהורגין בו בית דין היה חוץ לבית דין ורחוק מבית דין שנאמר הוציא את המקלל אל מחוץ למחנה ומשנגמר דינו למיתה מוציאין אותו מבית דין ואחד עומד על פתח בית דין והסודרין בידו והסוס רחוק ממנו' והכרוז יוצא מלפניו פלוני יוצא ליהרג במיתת פלונית על שעבר עבירת פלונית בזמן פלוני ובמקום פלוני ופלוני ופלוני עריו וכל מי שיודע לו זכות יבא וילמד אמר אחד יש לי ללמר עליו זכות זה מניף בסודרין וזה הרוכב על הסוס רץ ומחזיר את הנדון לבית דין אם נמצ' לו זכות פוטרין אותו ואם לאו יצא ויחזור להריגה: אמר הוא על עצמו יש לי ללמד על עצמי זכות אף על פי שאין ממש בדבריו מחזירין אותו פעם ראשונה ושניה שמא מפני הפחד נסתתמו טענותיו וכשיחזור לב"ד תתישב דעתו ויאמר טעם בדבריו החזירוהו ולא נמצא טעם בדבריו מחזירין אותו פעם שלישית להריגה אמר בשלישית יש לי ללמד על עצמי זכות אם יש ממש בדבריו מחזירין אותו אפילו כמה פעמים' לפיכך מוסרין לו שני תלמידי חכמים ששומעין את דבריו בדרך אם יש ממש בדבריו מחזירין אותו ואם לאו אין מחזירין
דף מה אותו: אם לא נמצא לו זכות מוציאין אותו ועריו הם שהורגים אותו בכל מיתה שיתחייב בה לא הרגוהו עדיו חייבין בית דין
דף מג להמיתו או כל אדם: רחוק ממקום ההריגה כעשר אמות אומרין לו התודה שכן דרך כל המומתין מתודין וכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא ואם אין יודע להתוודות אומרים לו אמור תהא
שם מיתתי כפרה לכל עונותי: ואחר שמתודה משקין אותו קורט לבונה בכוס של יין כדי שתטרף דעתו עליו וישתכר ואחר כך יהרג במיתה שהוא חייב בה וכן אמר שלמה בספר משלי תנו שכר לאובד ויין למרי נפש ישתה וישכח רישו ועמלו
בפ"ק דמיתות דף מ"ב לא יזכר עוד: הרוגי בית רין אין מברין עליהם שהוא בכלל לא
בפרק נגמ' הדין דף מ"ו כל הסוגיא תאכלו על הדם' ואין מתאבלין עליהם ובאין קרוביה' ושואלין

את שלום העדי׳ ואת שלום הדיינין להודיע שאין בלבם עליהם כלום שדין אמת דנו ואף על פי שלא היו מתאבלין היו אוננין שאין אנינות אלא בלב: צט ק קא קב

שנינו ארבע מיתות נמסרו לבית דין סקילה שריפה הרג וחנק (בר״פ ד׳ מיתו׳ דף מ״ט ונהרג בסייף בדף כב)

הרג בסייף והן ארבע מצות עשה: סקילה חמורה משריפה ושריפה חמורה מסייף וסייף מחנק: ומי שנתחייב שתי מיתות בית דין נידון בחמורה אחד האיש ואחד האשה: (בגמ׳ שם דף כ) (בפרק הנשרפין דף פ״ח)

ושנינו בפרק נגמר הדין שלא היו קוברין אותם בקברי אבותיה׳ אלא שתי קברות היו מתוקנין להם לבית דין אחד לנסקלין ולנשרפי׳ ואחד לנהרגין ולנחנקין נתעכל הבשר מלקטי׳ העצמו׳ וקוברין אותן בקברי אבותיהם: שנינו בפר׳ נגמר הדין אין דנין שנים ביום אחד אמר רב חסדא לא שנו אלא בשתי עבירות ובמיתה אחת אבל במיתה אחת ועבירה אחת דנין כגון נואף ונואפת והא דתניא שאין דנין שנים ביום אחד אפילו בנואף ונואפת זהו בבת כהן ובועלה שהיא בשריפ׳ ובועלה בחנק תניא ארבעים שנה קודם חורבן בית שני גלתה סנהדרין ממקומה מפני שרבו הרצחנים ובטלו דיני נפשות מישראל מפני שהמקום גורם שנאמר וקמת ועלית אל המקום וגומ׳: ונאמר בזקן ממרא לבלתי שמוע אל הכהן העומד לשרת או אל השופט בזמן שיש כהן משרת יש שופט והוא שיהא השופט אצל הכהן וגם לתלמוד זה נסמכה פרשת משפטים אצל פרשת מזבח: בפרק נגמר הדין מפורש כיצד מצות הנסקלין שאומרין שם חכמים שהאיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומ׳ היה רחוק מבית הסקילה ארבע אמות מפשיטין את בגדיו רק שמכסין ערותו מלפניו: בית הסקילה היה גבוה שתי קומות ועולה שם וידיו אסורות ואחד מן העדים דוחפו על מתניו נהפך על לבו הופכו על מתניו אם מת בה יצא שהרי אומר כי סקל יסקל או ירה יירה הנה השוה הנסקל שנפלה האבן עליו עם הנדחף שנפל הוא בעצמו על הארץ ואם לא מת מדחיפה זו מגביהין העדים אבן שהייתה מונחת שם משא שני בני אדם והאחד דוחפה בכח ומשליכה עליו אם מת בה יצא ואם לאו רגימתו בכל ישראל שנאמר יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו וגומ׳: (דף מ״ו) (שם) (דף מ״ה) (כדף מ״ו) (שם) (בכ״היו בירקין דף מ״ח ובכ׳ קמא דשבת דף ט״ו ובפרק כתר׳ ד״ה דף ל״א ובפ״ק דע״ז דף ח׳ ומבואר בתו׳ שם) (בפ״ד מיתות דף כב) (דף מ״ה) (שם)

אבל עובד עבודה זרה רגימתו בשער שעבד בו שכך דרשו רבותינו בפרק נערה מפי הקבלה אל שעריך זה שער שעבד בו שיסקל שם: עוד אומר שם בפרק נערה כי נערה המאורסה שזינתה סוקלין אותה על פתח בית אביה אין לה פתח בית אביה סוקלין אותה על פתח שער העיר ובעיר שרובה גוים סוקלין אותה על פתח בית דין: מצות הנשרפין מפורש בפרק ארבע מיתות שהיו משקעין אותו עד ארכובותיו בזבל ונותנין סודר קשה בתוך הרך וכורך על צוארו ושני עדיו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שפותח פיו ומתיכי׳ את הבדיל או את הע פר׳ וכיוצא בהן הורק לתוך פיו והיא יורדת ושורפת את בני מעיו: מצות הנהרגי׳ והם הרוצח ואנשי עיר הנדחת מתיזין את ראשן בסייף כדרך שהמלכי׳ עושין: מצות הנחנקין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודר קשה לתוך הרך וכורכין על צוארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאה: ק ג (בכתובות דף מ״ח) (דף מ״ה) (דף מ״ט וכ״ב) (שם דף נ״ב) (שם)

מצות עשה לתלות את המגדף והעובד עבודה זרה ותניא בפרק נגמר הדין והומת ותלית יכול כל המומתין נתלין תלמוד לומר כי קללת אלהים תלוי מה מקלל זה שכפר בעיקר אף כל שכפר בעיקר כגון העובד עבודה זרה והמגדף שנאמר בו את ה׳ הוא מגדף ואומרים שם חכמי׳ שהאיש נתלה ואין האשה נתלית שנאמר וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית איש ולא אשה: כיצד מצות הנתלין אחר שסוקלין אותו משקעין את הקורה בארץ והעץ יוצא ממנה ומקיף שתי ידיו זו לזו ותולי׳ אותו סמוך לשקיעת החמ׳ ומתירין אותו מיד ואם לאו עובר בלא תעשה כאשר יתבאר בספר מצות לא תעשה: ותנ׳ שם שאין תולין על האילן המחובר לקרקע אלא על התלוש כדי שלא יהא מחוסר קציצה שהעץ שנתלה עליו נקבר עמו וכן האבן שנסקל והסייף שנהרג בו והסודרין שנחנק בהם כולם נקברים בתפוסתו בצדו: ק ד (דף מ״ה) (שם דף מ״ו) (סימ׳ קכ״ו דף כ״ד) (כדף מ״ה)

מצות עשה לקבור כל הרוגי ב״ד ביום הריגה שנאמ׳ כי קבור תקברנו ביום ההוא ושנינו בפר׳ נגמ׳ הדין שהוא הדין בכל המתים ואם הליכו לכבודו אין עובר עליו: כל הנסקלין שבתורה שמונה עשר שנויים בפרק ד׳ מיתות ואילו הן הבא על האם ועל אשת אב ועל הכלה ועל נערה המאורסה ועל הזכור והשוכב עם בהמה והאשה המביאה בהמה עליה והמגדף והעובד ע״ז והנותן מזרעו למולך ובעל אוב וידעוני והמחלל את השב׳ ומקלל אביו ואמו והמסית והמדיח והמכשף ובן סורר ומורה: כל הנשרפין עשרה ואלו הן בת כהן שזנתה תחת בעלה והבא על בתו ועל בת בתו ועל בת בנו ועל בת אשתו ועל בת בנה ועל בת בתה ועל חמותו ועל אם חמותו ועל אם חמיו והוא שבא עליה בחיי אשתו כאשר ביארנו בהלכות עריות: הנהרגים שנים הרוצח ואנשי עיר הנדחת: הנחנקין שש ואילו הן הבא על אשת איש וזוממי בת כהן ובועלה הם אחד והחובל באביו ובאמו וגונב נפש מישראל וזקן ממרא ונביא שקר והמתנבא בשם עבודה זרה׳ נמצאו כל המומתין בבית דין ששה ושלשים: ק ה (דף מ״ו) (דף נ״ב) (ר״פ הנשרפין דף ע״ה) (סימן קנ״ג דף ל׳) (שם דף ע״ג) (בר״פ הנחנקין דף פ״ד)

כתוב בפרשת כי תצא והיה אם בן הכות הרשע והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר ארבעי׳ יכנו וגומ׳ ועיקר פירוש מצוה זו במסכת מכות בפרק אילו הן הלוקין ושם מפרש כיצד מלקין אותו כופין ידו לעמוד אילך ואילך וחזן הכנסת אוחז בבגדיו אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שמגלה את לבו שאין מכהו על כסותו משום שנאמר והכהו ולא לכסותו ועוד דרשינן מכאן שאין מלקי׳ שני׳ כאחד שנ׳ והכהו ולא לשני׳ והאבן נתונה מאחריו שהחזן המכה עומד עליה ורצועה של עגל בידו כפולה אחת לשנים ושנים לארבעה ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה רוחב הרצועה טפח וארכה כדי שתהא מגעת לפי כריסו והיד של רצועה שאוחז בה ארכה טפח: האיש המכה צריך להיות יתר בדיעה וחסר בכח כדתניא בגמרא: ומגביה הרצועה בשתי ידיו ומכה בידו אחד בכל כחו: ומלקהו שליש מלפניו על בין דדיו ושני שלישי׳ מאחריו שנ׳ לפניו כדי רשעתו ולאחריו שתי׳ שליש על כתף זה ושליש על כתף זה: המוכה אינו עומד ואינו יושב אלא מוטה שנאמ׳ והפילו השופט והכהו לפניו: וגדול שבדיינין קורא כל זמן שהוא לוקה אם לא תשמו׳ לעשותו וגו׳ והפלה ה׳ את מכותך ומתכוון שיגמור הפסוק עם המלקות ואם לא עמצם חוזר לתחלת המקרא וחוזר וקורא עד שתגמור ההכאה הגדול קורא והשני מונה והשלישי אומר הכהו כל זמן שהחזן מכה על פיו הוא מכה ואם מת תחת ידו פטור: כמה מלקין אותו ארבעים חסר אחת שנאמר במספר ארבעים במניין שהוא סכום ארבעים רבי יהודה אומר ארבעים שלמות ומכת הארבעים בין כתיפיו שנאמר מה המכות האלה בין ידיך ואומר בגמרא מאי טעמא דרבנן אי כתיב ארבעים במספר הייתי אומר ארבעים כולן השתא דכתיב במספר ארבעים ונקוד שבא תחת ב״ית במספר לעשותו דבוק לומר לך מניין שהוא סוכס את ארבעים: אמר רבא כמה (שם) (כדף כ״ב) (בבכרו פרשה ה׳) (שם) (בדף כ״ב דלעיל ובהרצועה של חמור בדף כ״ג) (כדף כ״ג) (כדף כ״ב וכ״ג) (שם) (שם) (כדף כ״ב) (שם)

טפשאי

טפשאי הני גברי דקיימי מקמי ס"ת ולא קיימי מקמי גברא רבה
דאילו בס"ת כתיב ארבעים וכנו ואתו רבנן ובצרי חדא: לא יוסיף
שם אמרה תורה אבל יש לו לפחות שהרי אדם חלש ביותר מי שיכהו
שלשים או עשרים ימות לכך הרשות ביד חכמים לפחות כפי
שם כחו ואומדין אותו במכות הראויות להשתלש · אמדוהו שהיה
יכול לקבל עשרים אין אומרין ילקה עשרים ואחת כדי שיהו
שם ובדף כב ראוי להשתלש לא ילקה שמנה עשר: מי שאמדוהו וכשהתחיל
ללקות נתקלקל בין בריעי בין במימי רגלים מכה ההכאה אין
מכין אותו יותר שנאמר ונקלה אחיך לעיניך כיון שנקלה פטור:
שם כל מי שחטא ולקה חוזר לכשרותו שנאמר ונקלה אחיך כיון
שלקה אחיך הוא וכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתן:
חולך רכיל ונוקם ונוטר ונושא שמע שוא וכיוצא בהן אין לוקין
פ"ק דף ב עליהם כדאמרינן במסכת תמורה שכל לאו שאין בו מעשה אין
לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם ושם מפרש
בפרק הלוקין דף יג הטעם · וכן כל לאו הניתן לאזהרת מיתת בית דין כגון לא
תנאף לא תעשה מלאכה ביום השבת אין
בפרק אלו נערות דף לב לוקין עליו · וכן כל לאו הניתן לתשלומין
כגון לא תגזול לא תגנוב אין לוקין עליו ·
בפרק הלוקין דף יז וכן כל לאו הניתק לעשה כגון לא תקח האם על הבנים לא
בפ"ר מיתות דף כ"ג תכלה פאת שדך אלא אם כן לא קיים העשה שבה וכן כל לאו
שבכללות כגון לא תאכלו על הדם שכולל ענינים הרבה אין
לוקין עליו ושאר לאוין שבתורה לוקין עליהם: שנינו בפר' כל
דף פא הנשרפין מי שלקה בבית דין על איסור כרת ולקה פעם שנייה
על אותו כרת עצמו אם עבר בו פעם שלישית אין מלקין אותו
אלא מכניסין אותו לכיפה והוא מקום צר כפי קומתו ואינו יכול
לשכב בו ונותנין לו לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מעיו ויחלה
ואחר כך מאכילין אותו שעורי' עד שכריסו נבקעת: עוד שנינו
בדף פא שם ההורג נפשות שלא בהתראה מכניסין אותו לכיפה:
שם הגונב כלי שרת והמקלל בקוסם והבועל ארמאית קנאין פוגעין
שם בו: כהן ששימש בטומאה לא היו אחיו הכהנים מביאין אותו
לב"ד אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ
מהמיימוני פרק י"ח דהלכות סנהדרין דף ת"ל וכן מזה בירושלמי בפ' נגמר הדין דף כ"ג ע"ב גבי עכן לעזרה ופוצעין את מוחו בגיזרין: גזירת
הכתוב הוא שאין בית דין ממיתין ומלקין
אלא על פי שנים עדים אבל לא בהודאת
פיו שמא משקר מפני שהוא מחכה למות
וזה שהרג יהושע לעכן ודוד לגר העמלקי
בהודאת פיהם הוראת שעה הייתה או בדין המלכות היה:
בפ"ק דסנהדרין דף י מלקות האמורה בתורה במקום מיתה הוא לפיכך אינו
אלא בג' מומחין אבל מלקות שדנין דייני
פיסוק ומכולר הוא דליתיהו חייבי מ' מלקות לחייבי מיתו' בפרק אחד דיני ממונות דף ל"ג ובפ"ק דמכות דף ה' ובכתוב' חכתיב חוצה לארץ אינן אלא מכת מרדות: אין אדם
לוקה אלא בעדים ובהתראה ובודקים את
העדי' בדרישה וחקירה כדרך שעושין בדיני
בפרק הלוקין דף יו נפשות: עבר על לאו שניתק לעשה והתרו
בו ואמרו לא תעשה דבר זה שאם תעשה ולא
תקיים עשה שבו תלקה הרי זה לוקה אם
לא קיים העשה שאעפ"י שהתראה ספק היא שאם יקיים העשה
בדף יב יפטר התראה ספק התראה היא: עבר עבירה אחת שיש בה
מיתת בית דין ומלקות כאחד כגון ששחט אותו ואת בנו לע"ז
והתרו בו למיתה סוקלין אותו ואינו לוקה דקם ליה בדרבה
מיניה ואם התרו בו למלקות בלבד לוקה:

קו

בצדק תשפוט עמיתך להשוות בעלי דינין דתנו רבנן
דף ל בפר' שבועת העדות בצדק תשפוט עמיתך שלא
יהא אחד עומד ואחד יושב אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו
שם קצר דבריך: דבר אחר בצדק תשפוט עמיתך הוי דן את חבירך
שם לכף זכות: תני רב יוסף בצדק תשפוט עמיתך עם שאתך בתור'
בפ"ק דמסכת אבות דף א ובמצות השתדל לדונו יפה יפה: ועוד שנינו הוו מתונין בדין

דף ז) שם ומביאה בפרק קמא דסנהדרין ועוד דורש ואצוה את שופטיכם
כנגד מקל ורצועה שתהא זריז לעשות הכל לשם שמים·
פ"ק דף ח ושנינו במסכת אבות יהודה בן טבאי אומר אל תעש עצמך
כעורכי הדיינין וכשיהיו בעלי דינין לפניך
ברף ל' דלעיל כל הסוגיא עד סוף יהיו בעיניך כרשעים וכו' : ותנו רבנן ועמדו
שני האנשים אשר להם הריב וכי שני' באים
לדין ושלשה אינם באים לדין ולא היה לו לכתוב אלא ועמדו
האנשים אשר להם הריב או ועמדו אשר להם הריב שהרי אף
הנשים באות לדין ורמז כאן לך שאף שני העדים צריכי' להיות
בעמידה כמו הבעלי דינין · אמר רבי יהודה שמעתי שאם רצו
בית דין להושיב שניהם מושיבין: אמר עולא מחלוקת בבעלי
דינין אבל בעדים דברי הכל בעמידה שנאמר ועמדו · אמר רב
הונא ובבעלי דינין נמי לא אמרו אלא בשעת משא ומתן אבל
בשעת גמר דין דברי הכל בעמידה ודיין בישיבה שנאמר וישב
משה לשפוט את העם ויעמד העם: במה דברים אמורים בשאר
בני אדם אבל בתלמידי חכמים מושיבין אותם כדברי אמימר
דעשה דכבוד תורה עדיף: אמר רבה בר רב הונא האי צורבא
מרבנן ועם הארץ הבאים לדין לא יקדים התלמיד כשיבא לדין
וישב לפני רבו שרומה שרוצה לסדר טענותיו אליו קודם שיבא
חבירו אמנם אם קבוע לו זמן ללמוד לפניו והגיע זמנו מותר:
ואמר רבה בר הונא תלמיד חכם ועם הארץ שבאין לדין אומרי'
לשניהם שבו ואם לא רצו לישב מפצירין בתלמיד חכם ואין
מהמיימוני פרק כ"א דסנהדרין דף תע"ח מפצירין בעם הארץ: ומימות הגאונים נהגו ישראל בכל מקום
להושיב הבעלי דינין והעדים כדי לסלק המחלוקת כי מפני
עומק הגלות אין בנו כח להעמיד כל הדברים בקו המשפט:
ואף על פי כן בגט אשה וכיוצא בו צריך להזהר לכתחילה שלא
דף י' והסוגיא בתו' שם לדון על פי עדות דמושב שהרי אמרינן בזבחים בפרק שני
מה ליושב שכן פסול לעדות · אמנם לכאורה בדיעבד כשר
דף כה ע"א שהרי אמרינן בירושלמי דפרק ד' מיתות גבי והדיינין עומדין
על רגליהם אמר ריש לקיש מכאן לדייני' שקבלו עדות מעומד
שדינם דין ומסתברא דהוא הדין עדים שהעידו בישיבה שכולם
דף מו נדרשו ממקרא אחד מועמדו: בפרק הפרה אומר שנזקקין
לתובע תחילה פי' רש"י כגון מלוה שתובע ללוה והלוה טוען
משכון היה לי בידך ונתקלקל או אבד דנין בתחילה להוציא
המעות ואחר כך נזקקין לדין המשכון ואין לומר שנאמן הלוה
כתו' שם במגו דפרעתיך שמדבר בשטר ויש מפרשים שמדבר בנחבל
שתובע את החובל שאין נותנין זמן לחבלות ואחר כך דנין על
התביעות שיש לחובל על הנחבל · ולפי
בפ' אחד דיני ממונו' דף לה וגם בתו' שם הסוגיא שמדבר בחבלות מביא על זה המקרא
מהמיימו' פרק כא דלעיל דאשרו חמוץ: היו לפני הדיינין בעלי דינין
הרבה מקדימין דין היתום לפני דין
האלמנה שנ' שפטו יתום ריבו אלמנה ודין אלמנה לפני דין תלמיד
חכם ודין ת"ח קודם לדין עם הארץ ודין האשה קודם לדין האיש
דף ק שבושת האשה מרובה וכן מסיק רבא בפ' נושאין על האנוסה:
דף נה בפרק הזהב אמר רב קטינא נזקקו ב"ד דין לשוה פרוטה
גומרין אף בפחות משוה פרוטה: אמרינן
פרק זה בורר דף ל"א סלהי עיתור ב' ומביאו בהלכות שם דף תר"ג בירושלמי שצריך הדיין לשמוע טענות
בעלי דינין ולשנות טענותיהם שנא' ויאמר
המלך זאת אומרת זה בני החי ובנך המת:
דף ו בפרק קמא דסנהדרין מסקינן שמצוה
לדיין לומר לבעלי דינין אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו ואם
רצו בפשרה העושין פשרה ביניהם ועל זה נאמר משפט ושלום
שפטו בשעריכם איזהו משפט שיש עמו שלום הוי אומר זה
שם ביצוע והיא הפשרה: במה דברים אמורים קודם גמר דין אבל
שם ובפרק שבועת העדות דף ל בגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע אלא יקוב הדין את ההר היכי
דמי גמר דין איש פלוני אתה זכאי איש פלו' אתה חייב ואמרינן

דף יו משניה דרב נחמן בפרק קמא דבבא מציעא שאין זה גמר דין
בב״ק דסנהדרי׳ דף ו גמור עד שיאמ׳ צא תן לו: מסקינן שם והילכתא פשרה צריכה
בתו׳ שם בד״ה כדיכ׳ קניין ואומרים שם רבנן שפשרה ביחיד למדנו שקנין ביחיד
דף מ ומה שאמר בחזקת הבתים קניין בפני שנים זהו מפני שרוצה
לומר שם ואין צריך לומר כתובו: ופוסק
וכן בתו׳ דלעיל ורב״ המקבל בד״ה תוזר דף קי״ב רבינו יצחק אבל מחילה אינה צריכה קניין
דף עח כדאמרינן בפרק הזורק זרוק לי חובי והפטר
דף עא ובפרק איזהו נשך הניחם ע״ג קרקע והפטר
ועוד יש ראיות: קז

כתוב

בפרשת משפטים מדבר שקר תרחק ודרשינן
דף ל׳ ולא כל הסוגיא ע״ש בפרק שבועת העדות מניין לדיין שלא יעשה
סניגדין דבריו שנאמר מדבר שקר תרחק: ועוד דורש שם מכאן
לדיין שיודע בחבירו שהוא גזלן וכן עד שיודע בחבירו שהוא
גזלן שיתרחק ממנו ולא יצטרף עמו: וגם אזהרה לדיין שלא
יושיב תלמיד בור לפניו: ועוד לדיין שהוא יודע בדין שהוא
מרומה ועדים מעידין אותו שלא יאמ׳ אחתכנו ויהא קולר תלוי
בהל״ת סימן ר״ז דף כ״ה הביאו תו׳ קמא דסנהדרין דף ו׳ ויתכית ליה תנ״א תגירו וכן דרך ה התלמוד בכמה מקומות עיין בתו׳ דף ל״א דלעיל בצואר העדים: ועוד תלמיד שיושב לפני רבו וראה זכות לעני
והובה לעשיר שלא ישתוק: ועוד דורש ממנו שתלמיד שיושב
לפני רבו ויודע ברבו שהוא טועה שלא יאמר אניח לו עד
שיחתכנו ואסתרנו ואבננו ויקרא הדין על שמי: ותלמיד שאמ׳
לו רבו יודע אתה בי שאיני משקר מנה יש לי ביד פלוני ויש
לי עד אחד בא ועמוד אצלו כשיעיד ולא תוציא דבר מפיך שלא
יעשה כן: ונושה בחבירו מנה שלא יאמר אטעננו מאתים כדי
שיודה לי במנה ויתחייב שבועה ואגלגל עליו שבועה ממקום
אחר: וכן מי שנושים בו מנה וטוענין אותו מאתים לא יאמר
אכפור בבית דין ואודה לו חוץ לב״ד כדי שלא אתחייב שבועה
ויגלגל עלי שבועה ממקום אחר: ושנים שבאו לדין אחד לבוש
סמרטו׳ ואח׳ לבוש איצטילא בת מאה מנה אומרי׳ למכובד לבוש
כמותו או הלבישהו כמותך כדי שלא תגרום
בפרק פרק הבא על יבמתו דף כ״ה לנו שנשא לך פנים או יעשה שליח: אמנם
מותר לשנות בדבר השלום ולערב רעתו
דף יז עם דעת הבריות: ואמרינן בכתובות בפרק שני כיצד מרקדין
לפני כלה בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא ובית הלל
אומרים כלה נאה וחסודה אמרו בית הילל מי שלקח מקח רע
מן השוק ישבחנו בפניו או יגננו בפניו הוי אומ׳ ישבחנו בפניו:
אמר שלמה בספר משלי שתים שאלתי מאתך אל תמנע ממני
בטרם אמות שוא ודבר כזב הרחק ממני רש ועושר אל תתן לי
חטריפני לחם חוקי פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה׳ ופן אורש
והרמב״ם פרק כ״ד דהלכות סנהדרין דף תשמ״א וגנבתי ותפשתי שם אלהי: בימי קדם שהיו בתי דינין
שבישראל חכמים ונבונים היה הדיין סומך אפילו על פי אשה
להחזיק שטר אחד פרוע או אדם זה חשוד על השבועה כשהכיר
האשה המעידה שלא תשקר בשום פנים ומאמינה כשני עדים
דף פה כדגרסינן בפרק הכותב אמרה ליה בת רב חסדא לרבא ידענא
בה בההיא איתתא דחשידא אשבועתא אבל אחר סיום התלמוד
כשנתמעטה החכמה ונתקלקלו המעשים גזרו הגאונים שלא
יעשו כן שלא יאמר כל הדיוט והדיוט לבי מאמין לדברי זה
ודעתי סומכת לדבר זה: אחר שסיימנו הלכות סנהדרין יש
להזהר על מה שאמרה תורה ואלה המשפטים אשר תשים
בפרק הנגרש דף כ״ח לפניהם לפניהם ולא לפני גוים שאפילו ידערת בדין אחד
שהגוים דנין אותו כדיני ישראל אל תביאהו בערכאות של גוים
שהמביא דיני ישראל בדיני גוים מחלל את השם ומייקר שם
עבודה זרה להחשיבה שנאמר כי לא כצורנו צורם ואויבינו
פלילים כשאויבינו פלילים זהו עדות לעילוי יראתם: אמנם
בזמן שיד גוים תקיפה ובעל דינו אלם ולא ציית דינא והוא
מסרב לבא לבית דין נוטל רשות מבית דין ומציל בדיני גוים
דף נב וגרסינן בפרק החובל קרית לחברך ולא עניך גודא רבא שדי
עילויה ופירש רבינו יוסף טוב עלם קראת לחברך בדיני ישראל
ולא רצה לבא השלך עליו הכותל הגדול שלא יוכל להשמט
דף קיג כלומר שיבא עליו בדיני גוים: גרסי׳ בפר׳ הגוזל בתרא מכריז
רב יוסף דסלקין לעילא ורנחתין לתתא האי בר ישראל דידע
סהדותא לגוי על ישראל חבריה ואזל ומסהיד בדינא דגוים
משמתינן ליה והני מילי במגוסתא אבל בי דואר אינהו נמי
אחר סהרא מומתא שדו ליה כדיני ישראל פי׳ רבי׳ שלמה מגוסתא
בני כפרי׳ שאין חוששין לדון במשפט ורבינו ניסים פי׳ מקבלין
קערות מלאות מאכל לשוחד תרגום קערותיו מגיסוהי ודווקא
שם דף קיד חד אבל טרי לית לן בה ובעיא היא כצורבא מרבנן דמהימן
כבי תרי אי מצי לאסהודי ולא נפשט׳: צריכין הדיינין להתרחק
בכל היכולת שלא יקבלו עליהם לדון דין תורה כי נתמעטו
דף יח ע״א הלבבות וגרסי׳ נמי בירו׳ בפ״ק דסנהדרין ובכפ׳ חפץ הביאו בימי
ר׳ שמעון בן יוחי בטלו דיני ממונות אר׳ שמעון בן יוחי בריך
שם רחמנא דליכא חכם מירון רבי יוסי בר חלפתא באו שני אנשים
לפניו לדון אמרו לפניו על מנת שתדוננו דין תורה אמר להם
איני יודע לדון אתכם דין תורה כו׳:

הלכות עדות קח

כל

היודע לחבירו עדות מצו׳ עשה להעיד לו בב״ד שנאמר
דף ל והוא עד או ראה או ידע וגרסינן בפרק שבועת העדות
אמר רבה בר בר חנה האי צורבא מרבנן דידע סהדותא וזילא
ביה מילתא למיזל קמי דיינא דבציר מיניה לאסהודי קמיה לא
ליזיל דעשה דכבוד תורה עדיף והני מילי בעדות ממון אבל
בערו׳ הפרשה מן האיסור אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד
השם כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב: כהן
גדול אינו חייב להעיד אלא עדות שהוא למלך ישראל בלבד
והולך לב״ד הגדול ומעיד בה אבל בשאר עדיות פטור כדאיתא
דף יח בסנהדרין בפרק כהן גדול: קט

מצות

עשה לדרוש ולחקור העדים שנאמ׳ בעיר הנדחת
ודרשת וחקרת ושאלת היטב וביחיד שעבר ע״ז
כתיב והוגד לך ושמעת ודרשת היטב ובעדי׳ זוממין כתי׳ ודרשו
דף מ השופטים היטב: מכאן למדו רבותינו בפרק היו בודקין שהיו
בודקין אותם בשבע חקירות שבגזירה שוה דהיטב היטב
מבואר בכל״ט במסכה שם כל הסוגיא נלמד כאילו הן כתובין במקום אחד ושאלת אינו מן המנין ומה
הם שבע חקירות באיזו שמיטה באיזו שנה באיזו חדש בכמה
בחדש באיזה יום ובאיזו שעה באיזה מקום יתר על השבעה
היו חוקרין אותם מכירין אתם אותו התריתם בו ׳ ואם העידו
עליו שעבד עבודה זרה שואלין אותם מה עבד וכמה עבד: וכן
אם העידו עליו שהרג את הנפש שואלין
שם דף מ״א ובפר׳ זה בורר דף ל אותם במה הרגו הדברי׳
כן הוא בתיימו׳ פ״א דהלכות עדות דף תשמ״ב וכן ככון לפי שיטת הספר האלה נקראים חקירות:
שם עוד היו מרבי׳ לבדוק את העדי׳ בדברי׳ שאין
העדות תלוי בהם ששואלין מה היה לבוש
הנהרג או ההורג כלי׳ שחורים או כלי׳ לבנים
(שם ונ״א מ״א) (ד׳ ת׳) וכל המרבה בבדיקו׳ הרי זה משובח: מה בין חקירות לבדיקות
החקירו׳ אם כיון האחד עדותו והעד השני אומר איני יודע עדותן
בטלה שכל עדות שאי אתה יכול להזימה אינו עדות ועיקר
הזמה תלויה בחקירו׳ בכיוון הזמן ובכיוון המקום אבל בבדיקות
כדף מ אפילו שניהם אומרים אין אנו יודעין עדותן קיימת: אחד
חקירו׳ ואחד בדיקות בזמן שמכחישין זה את זה עדותן בטלה:
דף ג גרסינן בסנהדרין פרק קמא אמר רבי חנינא דבר תורה
אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר
משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן
דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין׳ אמנם כדין
מרומה

מרומה מצוה לדרוש ולחקור ככל היכולת: אף על פי שאין עדי
ממונות צריכין דרישה וחקירה אם הכחישו העדים זה את זה
בחקירות עדותם בטלה בבדיקות עדותן קיימת כגון שהאחד
דף ל
אומר מנה שחור היה והאחד אומר לבן היה כדאיתא בפרק זה
דף מא
בורר וכן כל כיוצא בזה: תניא בחזקת הבתים בית הלל אומרי׳
אחד אומר מנה הלוהו והשני אומר מאתים חייב לשלם מנה
שבכלל מאתים מנה פירש רבינו יצחק שאם אומרי׳ העדים כך
ראינו כתו׳ בשטר שאין לפסול עדותן משום
כדאמ׳ ר״ל בפרק ב׳ דכתובו׳ דף י״ח ובפ״ק דגיטין דף ג
מפיהם ולא מפי כתבם ועדים החתומים
על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בב״ד
והרי זה כאילו אומרים ראינו אותו עדות
בפרק גט פשוט דף קס״ח
שנחקרה בבית דין וראיה לדבר דתנן מי שנמחק שטר חובו
מעמיד עליו עדים בא לפני בית דין ועושין לו קיומו וכפ׳ הגוזל
דף נח
קמא אי דאיכא כהדי דידעי מאי דכתיב בשטרא ליכתבו ליה
דף לא וכתו׳ שם כי׳ די וכל הסוגי׳ בד״ה רחזו
שטרא מעליא והא דאמרינן בפרק ד׳ אחין מפני מה לא תקנו
זמן בקידושין משום דלא איפשר וכו׳ ליניחיה גבי עדי׳ אי דכירי
ליתו וליסהדי ואי לא דכירי זימנין דחזו בכתבא ואזלו ומסהדי
ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם לשם מדבר במעידי׳ סתם
ויש לחוש שמא יאמרו זכורים הם ואינם זוכרי׳ כלל: אומ׳ רבינו
גם כן בתו׳ שם בפ״ב דכתובו׳ דף י׳ בד״ה ורבי יוחנן
יצחק ששמע מרבינו יעקב שנוהגים עכשיו שכשהעדי׳ יודעים
עדות אחת והם רחוקים מבית דין ששולחין כתב ידם לבית
דין ואין לפסול עדותן משו׳ מפיה׳ ולא מפי כתבם כיון שזוכרין
כרש׳ שוכטים
עדותן אבל בפי׳ חומש פירש רבינו שלמה על פי שנים עדים
פרט שלא ישלחו כתב ידם לבית דין ומהא דתניא בפרק מי
דף עא
שאחזו אם לא יגיד פרט לאלם שאינו יכול לדבר ואמאי הרי יכול
לדבר מתוך הכתב שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי
כתבם ושאני אלם שאינו ראוי להגדה כלל לפיכך אין ראיה
משם לפסול אדם המדבר מלכתוב עדותו: העדים עד שלא
נחקרה עדותם יכולין לומר מבדים אנחנו
פ״ב דכתובות דף תק״כא
כדתניא בתוספתא ובירושלמי דפרק שני
דף כו ע״ב
דכתובות אבל לא אחר שנחקרה עדותן וכן
שם ובתלמוד שלנו שם דף י״ח
העדים החתומים על השטר הרי הן כמי שנחקרה עדותן בבית
דין ואין יכולין לחזור בהן: במה דברי׳ אמורי׳ כשאיפשר לקיים
השטר שלא מפיהם כגון שהיו שם עדי׳ שזה כתב ידם או שהיה
כתב ידם יוצא ממקום אחר אבל אם אי איפשר לקיים השטר שלא
מפיהם ואמרו כתב ידינו זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו או
קרובים היינו הרי אילו נאמנים ויבטל השטר כדאית׳ בכתובות
דף יט (שם
בפרק שני אמרו פסולי עדות היינו בעבירה או שוחד לקחנו
על עדות זו אין נאמנין שאין אדם משים עצמו רשע אלא אם כן
דף קיב
יעידו עליו עדים שהוא רשע: גרסינן בפרק הגוזל בתרא אמר
רבי שבתאי מקבלין עדות שלא בפני בעל דין ומפרש שם
כגון שהוא היה חולה או עדיו חולים או שהיו עדיו מבקשי׳ לילך
במדינת הים ושלחו לו ולא בא בדא כעדות שעל פה אבל בשטר
שם
אמ׳ רבא הילכת׳ מקיימין השטר שלא כפני בעל דין ואפי׳ עומד
וצווח ואומר שטר מזוייף הוא אין משגיחים
כדאמ׳ בפ״ב דכתובו׳ דף כ״א וכ״ח וכ׳ תקמא דגיטין דף ג׳
בו מפני שקיום שטרות דרבנן הילכך אע״פ
שאי׳ שם אחד מן החילוקי׳ שלמעלה מקיימין
כך פי׳ רבינו יצחק ורבי
כתו׳ שם
משה: מוכיח בפרק המפקיד במעשה
בפ״ג דהלכות עדות דף ת״ז מ״ג
דמרי בר איסק שכל מי שיש לו ראיה
דף לח
בעדים הוא מיטפל בעדים עד שיביא אותם לבית דין ואם
ידעו שבעל דינו אלם וטען התובע שהעדים מתפחדים מבעל
דינו אם יבאו ויעידו הרי בית דין כופין את בעל דינו שיביא
הוא העדים כמו שאומר שם כל כי האי גוונא דיינינא לך ולכל
דף ו
אלמי חברך: בפר׳ קמא דמכות אמר מר זוטרא בר טוביה אמר
רב מניין לעדות מיוחדת שהיא פסולה בדיני נפשות שנאמר
לא יומת על פי עד אחד מאי על פי עד אחד אילימא על פי עד
אחד ממש מרישא דקרא שמעת ליה על פי שנים עדים או ג׳
שם
עדים יומת המת אלא מאי אחד אחד אחד: תניא נמי הכי לא
יומת על פי עד אחד להביא שנים שרואים אותו אחד מחלון
זה ואחד מחלון זה בזמן שאין רואין זה את זה אין מצטרפין אמ׳
רבא אם רואין את המתרה והמתרה רואה אותו מצטרפין אבל
דף ל׳ ובפרק חזקת הבתי׳ דף ל״ב ובפ״ב דכתובות דף כו ובפרק גט פשוט דף קס״ה
בדיני ממונות עדות מיוחדת כשירה היא: ותניא בפרק זה בורר
ובכמה מקומות לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם
כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה פי׳ זה אומר
בפני הודה לו וזה אומר בפני הלוה לו ואין עדותן מתקיימת
בבית דין עד שיעידו שניהם כאחד רבי נתן אומ׳ שומעין דבריו
של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו ופוסק שם
רבא הלכה כרבי יהושע בן קרחה ונהרדעי אמרי שם דאפילו
הלואה אחר הלואה מצטרפין כגון זה אומר בפני הלוה לו מנה
ביום ראשון וזה אומ׳ בפני הלוה לו מנה ביום שני דמכל מקום
תרויהו אמנה קא מסהדי וכן פוסק רב
דף לב
בפרק זה בורר דף ע״ג
אלפס: אמנם בפר׳ השולח משמע דרב אשי
סובר כרבנן שמקשה מדבריה׳ על מחלוקת
שם
דרבי ורבי שמעון בן גמליאל וגם הלכה כרבי נתן שהרי רבי
דף כב וכו
שמעון בן גמליאל דמתניתין דכתובות בפרק שני סובר כרבי
כפ׳ בת׳ רבבה בתר׳ דף רכ״ד ע״ד ומביאה בפרק גט פשוט דף קל״ב ודברי ה״ג בתו׳ שם בד״ה כמנא
נתן: גרסינן בתוספתא ומביאה בהלכות גדולות היו ארבעה
או חמשה עדים חתומין על השטר ונמצא שנים הראשונים
קרובין או פסולין תתקיים העדות בשאר דאיכא למימר
לכבוד או למילוי חתמו אבל באחרונים לא הייתי מכשיר:
דף י״ח וגם בתו׳ שם הסוגיא בד״ה למרי
ומוכיח בפ׳ שני דגיטין שלעניין גיטין אינו כן מפני שעידי הגט
אין חותמין זה בלא זה אלא אומרים שהראשונים נחתומין בו
לעיקר העדות: אף על פי שקיום שטרות
דף מ׳ וע״ש בתו׳
כדאמ׳ לעיל בעמוד שבסמוך
מדבריהם אמרינן בפ׳ חזקת הבתים שקיום
שטרות בשלשה לפיכך אין מקיימין שטרו׳
בזיינו׳ פ״ח דהלכות עדות דף ת״מ מ״ח תוספות הגה׳ כ״ב דכתובות דף כ א
בלילה מפני שהוא כמו דין: ובאחד מחמשה דרכים מתקיים
השטר בבית דין: הדרך האחת שיהו הדיינין מכירין כתב
ידי העדים: הדרך השנייה שיחתמו העדים בפניהם: הדרך
השלישית שיעידו החתומין לפניהם כל אחד על ידו: הדרך
הרביעית שאם מתו עידי השטר או הם במדינה אחרת יבאו
עדים אחרים ויעידו על כתב ידם שהוא זה: הדרך החמשית
שיהא כתב ידם יוצא משטרות אחרות ועורכין בית דין אותו
הכתב לאותו הכתב שבשטרות אחרות ויהיה דומה זה לזה:
דף כ׳ כל הסוגיא
ואמרינן בפרק שני דכתובות שאין מקיימין את השטר
משטרות אחרות אלא משני שטרות של שתי שדות שאכלום
בעליהם על ידי שטרות אילו שלשה שנים ובשופי בלא
שום עירעור או משני שטרי כתובות והוא שיצאו אותם שטרות
מתחת ידי אחר ולא מתחת יד זה שרוצה לקיים שטרו שמא
הוא זייף את הכל׳ וכן מקיימין את השטר משטר שקראו עליו
בתו׳ שם בד״ה דלמא
ערער והוחזק בבית דין מקיימין ממנו לבדו ואומר רבינו יעקב
שכל אילו הדברים מדברים כשאין אנו מכירין חתימת ידי
העדים בטביעות עין אלא על ידי דימוי חתימה לחתימה שגבינו
על ידה ממון אחר אבל כשמכירין חתימת העדים בטביעות
עין שראינו כתב ידם אם היה שם זייף כלל היה ניכר אפילו
דף קסז
כחוט השערה׳ וקשיא לי שהרי רבא טעה בחתימתו בפרק גט
כ״ג דף כ״ח ע״ד
פשוט: גרסינן בירושלמי דראש השנה קרא ערער על חתימת
העדים ועל חתימת הדיינין רצה לקיים על חתימת העדים
וכן בתוס׳ פרק ב׳ דכתובות דף כ״א בד״ה עד ידיין
מקיים על חתימת הדיינים לפיכך כתב רבינו שמשון
שצריך להכיר חתימת הדייני׳ בשטר מקוים
פרק בתר׳ דף כ׳ ע״ב וכן בכוף פרק ג׳ דסנהדרין דף כ״א עמוד ד׳
וכן משמע עוד בירושלמי דגיטין: קיום
שטרות בקרובים כשר דתנן בפרק שני
דף כח
דכתובות אילו נאמנים להעיד בגדלן מה

שדאו בקטנם נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא וזה כתב ידו של רבי וזה כתב ידו של אחי ומפרש בהלכות גדולות מ״ט כיון דקיום שטרות דרבנן הוי התם עדות מעלית׳ דקרוב אצורת׳ דחתימה קמסהיד : לפיכך שטר שחתמו בו ראובן ושמעון ומתו או שהלכו למדינת הים ובא בנו של ראובן ואמר זה כתב ידו של אבא ובא בנו של שמעון ואמר זה כתב ידו של אבא הרי יש כאן עד אחר על כל חתימה וחתימה ואם נצטרף עמהם שלישי והעיד על כתב יד שניה׳ הרי נתקיים שהרי צריך שני עדים על כל חתימה וחתימה : אמר האחד זה כתב ידי שנאמן כרבנן בפר׳ שני דכתובות והעיד אחיו או בנו של ראשון עם אחר מן השוק על כתב יד השני לא נתקיי׳ וכן דן רב אשי בפרק חזקת הבתים שהרי שלשת רבעי הממון תלוי בעדות הקרובים והוא הדין אם הראשון נצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת יד השני שלא נתקיים שהרי שלשת רבעי הממון יוצאין על פי עד אחר ואין כאן על פי שנים כדאיתא בפרק שני דכתובות : עוד שם בפרק שני דכתובות שלשה שישבו לקיים השטר שנים מהם מכירים חתימת ידי העדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידין לפניו וחותם שעד נעשה דיין בקיום שטרות שהוא מדרבנן אבל לא אחר שחתמו שהרי חתמו שקר במותב תלתא הוינא : תנו רבנן כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים ומסקינן אף על פי שאין זוכרה מעצמו אלא אחרים הזכירוהו ונזכר אמנם אם הזכירו התובע מעצמו אף על פי שנזכר אינו מעיד אלא אם כן היה התובע תלמיד חכם : גרסינן בירושלמי דגיטין כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחד והעדים כשרים לזה ופסולים לזה רבי יוחנן אמר מתוך שפסולים לזה פסולים לזה : מה שאנו אומרים כי בדאורייתא אין עד נעשה דיין נראה דאין שייך לומר כן אלא דווקא בעד שצריך להעיד בפיו דהא טעמא דאין עד נעשה דיין נראה או משום דבעינן עדות שאי אתה יכול להזימה וכיון שהעדים עצמם דיינים לא ירצו לקבל הזמה על עדותן שמזה הטעם אומ׳ בירושלמי שקרובי הדיין פסולי׳ להעיד ורב אלפס הביאו במסכת סנהדרין או כדפי׳ רבינו שמואל משום דכתיב ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה׳ שני האנשי׳ אילו העדים לפני ה׳ אילו הדיינין דבעינן שיעידו העדי׳ לפני הדיינין ולא שיהיו הן עצמן דיינין וטעמים אילו אין ענינם אלא בעד המעיד בפיו אבל במי שנתכוון להעיד מה לנו בשביל שנתכוון להעיד : ק״י

ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו מכאן שמצות עשה שהעדים שהעידו בעבירה שחייבין עליה סקילה והוזמו שנסקלים כולן וכן בכל ארבע מיתות׳ וכן אם העידו במלקות לוקה כל אחד מהן כשאר חייבי מלקיו׳ וכן אם העידו עליו שחייב ממון שנינו בפרק קמא דמכות שמשלמין בממון כפי מניין העדי׳ : ואין לוקין במקו׳ תשלומין כדמסקינן בפרק אילו נערות : במה דברים אמורים בעדים שהוזמו אבל שני כיתי עדי׳ המכחישין זה את זה עדותן בטלה והוא והם פטורין כיצד היא ההכחשה עדים שבאו ואמרו ראינו זה שהרג את זה או לוה מזה ביום פלוני במקום פלוני ולאחר שהעידו ונבדקו באו שני עדים אחרי׳ ואמרו במקו׳ פלוני או ביום פלוני היינו עמכם ועם אילו כל היום כולו ולהדם לא הרג זה את זה ולא הלוה זה את זה הרי זה הכחש׳ וכן אם אמרו להם היאך אתם מעידים כך והלא זה ההורג או הלוה או המלוה היו עמנו ביום זה במדינה אחרת הרי זה עדות מוכחשת שזה כמי שאמר לא הרג זה את זה ולא הלוה זה את זה שהרי עמנו היה ולא

נהיה דבר זה וכן כל כיוצא בדברים אילו כמו ששנינו בפרק קמא דמכות : אבל אם אמרו אין אנו יודעים אם זה הרג את זה ביום זה בירושלם כמו שאתם אומרים או לא הרגו אבל אנו מעידים שאתם עצמכם הייתם עמנו ביום זה בבבל הרי אילו זוממין ונהרגין או משלמים ממון הואיל והעדים שהזימום לא השגיחו על עצמה של עדות כלל אם הוא שקר או אמת : וזה שהאמינה תורה עדים האחרונים על הראשונים גזירת הכתוב הוא ששנים מזימין אפילו מאה : עדים זוממין אין צריכים התראה כדאמרינן בפרק אילו נערות : ועדי׳ שהוכחשו ולבסוף הוזמו אמר רבה במרובה שנהרגין או לוקין אם העידו שעבר על לאו שלוקין עליו או משלמין ממון מפני שהכחשה תחילת הזמה היא אלא שעדיין לא נגמרה : ואמר ר׳ אבהו בפרק שני דכתובות אין מזימין העדים אלא בפניהם ומכחישין את העדים שלא בפניהם והזמה שלא בפניהם נהי דהזמה לא הויא הכחשה מיהא הויא לבטל עדותן :

עדי נפשות שהוכחשו ולא הוזמו אפילו בא הנהרג ברגליו אין לוקין על לאו דלא תענה מפני שאין בו מעשה אבל בית דין מכין אותו מכת מרדות כפי מה שיראו אבל אם הוזמו לוקין עליו מוהיה אם בן הכות הרשע כדמוכח במרובה גבי עדי׳ שהוכחשו בנפש ולבסוף הוזמו דלמאן דאמר אין נהרגין לוקין אף על גב דבעלמא ניתן לאו דלא תענה לאזהרת מיתת בית דין היכא דהוזמו תחילה הואיל וכאן אינו ניתן לאזהרת מיתת בית דין היכא דלא הוזמו לוקין עליו אף על פי שבשאר לאוין שניתנין לאזהרת מיתת בית דין אין אומרים כן אומר רבינו יצחק דשאני לאו דלא תענה דגלי ביה קרא דניתן למלקות מוהיה אם בן הכות כאש׳ יתבאר : ארבע׳ צריכי׳ הכרזה וסימניך עזב״ם עדים זוממין׳ זקן ממרא׳ בן סורר ומורה׳ מסית׳ והמקדאות מוכיחין עליהן שנאמר והנשארים ישמעו ויראו והיאך היא הכרזה שלהם בית דין כותבין ושולחין בכל עיר ועיר פלוני ופלוני העידו בכך וכך והוזמו והרגנו אותם או לקו בפנינו או ענשנו אותם כך וכך דינרי׳ והנשארי׳ ישמעו ויראו : תניא בפר׳ קמא דמכות משום רבי עקיבא אמרו שאין העדים זוממין משלמין על פי עצמן אם אמרו אחר שנחקרה עדותן מבדין אנחנו אבל אמרו הוזמנו בבית דין של פלוני ונתחייבנו שם הרי אילו משלמין : עוד שם אומ׳ ר׳ שמעון בן שטח שאמרו חכמים שאין העדים זוממין נהרגין ולא משלמין ממון עד שיוזמו שניהם ובמשנה שנינו אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם אחר שיגמר הדין שהרי הצדוקים אומרים עד שיהרג הנדון שנאמר נפש בנפש אמרו להם והלא כבר נאמר כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים אם כן מה תלמוד לומ׳ נפש בנפש יכול משעה שיקבלו עדותן יהרגו תלמוד לומר נפש בנפש הרי אינן נהרגין עד שיגמר הדין ובגמ׳ תניא ברבי אומ׳ הרגו אין נהרגין לא הרגו נהרגין שעיקר פשט עדי׳ זוממין בלא הרגו שנאמר כאשר זמם לעשות ולא כאשר עשה אף על פי שקל וחומר הוא אין עונשין מן הדין : שנינו שם מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה וחלוצה אין אומרין יעשה זה בן גרושה וחלוצה תחתיו אלא סופג את הארבעים ואמר בגמרא מנא הני מילי אמ׳ ר׳ יהושע בן לוי דאמר קרא ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לזרעו וליפסליה ליה לדידיה ולא ליפסליה ליה לזרעיה כאשר זמם בעינן וליכא : עוד שנינו שם מעידים אנו באיש פלוני שחייב גלות אין אומרים שיגלה זה תחתיו אלא סופג את הארבעי׳ מנא הני מילי אמר ריש לקיש דאמר קרא ינוס שמה ולא עדים זוממין : דרשינן שם ובפרק קמא דסנהדרין המקרא כך שנים שהצדיקו את הרשע והרשיעו את

את הצדיק בעדותם ובאו עדים אחרים והזימום והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע אילו עדים הראשונים שלוקין אף על פי שלא הרשיעו את הצדיק להלקותו ואם אינו עניין לעדות ממון דהא אינו לוקה ומשלם תנהו עניין לעדות דבן גרושה וחלוצה וכיוצא בו אבל אם העידו עליו שעבר על לאו שחייב עליו מלקות הרי אילו לוקין משום שנא' ועשית לו כאשר זמם לעשות וגו': אמרינן במסכת מכות ששנים שהעידו על ראובן שניאף בת כהן ונגמר דין ראובן לחנק ודין המנאפת לשריפה ואחר כך נמצאו זוממין הרי אילו נחנקין ולא נשרפין שנ' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו: בפרק כל הנשבעין ובפרק חזקת הבתים שני כיתי עדים המכחישין זה את זה אמר רב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה ורב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי והלכה כרב הונא שהוא רבו של רב חסדא שאמר על כל אחת כשתעיד בפני עצמה העמידנה בחזק' כשרות: ק"א

וכן פסקו חתו' שם בפרק כל הנשבעין בר"ה בהדי ודהוה רבי דרב חסדא כב' אלו מכילות דף ל ג

כי יפלא ממך דבר למשפט ובפר' הנחנקין תנו רבנן דבר זה הלכה' למשפט זה הדין' בין דם לדם בין דם נדה לדם לידה לדם זיבה' בין דין לדין בין דיני ממונו' לדיני נפשו' לדיני מכות' בין נגע לנגע בין נגעי אדם לנגעי בתים לנגעי בגדי' דברי אילו הערכים והחרמים וההקדשות' ריבות זה השקאת סוטה ועריפת עגלה וטהרת מצורע' בשעריך זה לקט שכחה ופאה' וקמת ועלית אל המקו' מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל ושם סנהדרי גדולה יושבת בלשכת הגזית' על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה זו מצות עשה: עוד שם תניא א"ר יוסי בתחילה לא היו מרבין מחלוקת בישראל אלא בית דין של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית ושתי בתי דיני' של עשרים ושלש אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ושאר בתי דינים של עשרי' ושלשה יושבין בכל עיירות ישראל הוצרך הדבר לשאול שואלין לבית דין של עירו אם שמעו אומרים להם ואם לאו באין לזה שעל פתח הר הבית אם שמעו אומרים להם ואם לאו באין לזה שעל פתח העזרה אם שמעו אומרים להם ואם לאו אילו ואילו באים ללשכת הגזית ששם סנהדרין יושבין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים ובשבתות ובימים טובים יושבין בחיל נשאלה שאלה בפניהם אם שמעו אומרים להם ואם לאו עומדין למניין רבו המטמאין טמאו רבו המטהרין טהרו: משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תור' כשתי תורו': משם כותבין ושולחין בכל המקומות כל מי שהוא חכם ועניו ושפל ברך ודעת הבריות נוחה הימנו יהא דיין בעירו משם מעלין אותו להר הבית ומשם לעזרה ומשם ללשכת הגזית עד כאן הברייתא: בפרק קמא דעבודה זרה פוסק כרבי יהושע בן קרחה שאומר כל מקום שתמצא שני תלמידי חכמים חולקין יחד והוא הדין כגון שני לשונות שאומ' שם איכא דאמרי ולא נתברר הלכ' כדברי מי מאחר שנסתלקה סנהדרי גדולה והיו רב אשי ורבינא סוף ההוראה ואין מי יברר הספיקו' בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרי' הלך אחר המיקל: עוד שם תנו רבנן הנשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר ובפרק אילו טריפות תניא חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר ובירושלמי דפר' רבי אליעזר דמילה גרסינן שאל לרבי סימון ושרא שאל לרבי אמי ואסר ואיקפד ר' סימון ולא כן תני נשאל לחכם והתיר לא ישאל לחכם אמ' שמא יאסור א"ר יודן להפך היה שאל לרבי אמי ואסר לרבי סימון ושרא ואיקפד ר' אמי כהדא דתניא נשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם

בדף ז' והסוגיא עם הירושלמי בתו' שם בר"ה הנשאל

אחר שמא יתיר' ונראה דלא כן תני קושיא היא למה כעס רבי סימון והלא לא שנינו בשום מקום נשאל וכו' ומפני כך מתרץ שלהפך היה: ופירש רבינו תם בספר הישר דאין קפידא בנשאל רק כשיגלה לזה מה שזה אומר בו והא דאמרינן בפרק אין מעמידין נפקי שיפורי דרבא ושרו ושיפורי דרב הונא ברבי חנינא ואסרי ואמרינן נמי בפרק אילו טריפות במחט שנמצא בסמפון הכבד רב הונא טריף ורב אדא מכשיר מיירי כגון שבאו יחד בבית המדרש ונחלקו שם ולא פשטו לא דברי זה ולא דברי זה: גרסינן בירו' דתרומות פ"ה אמר רבי אלעזר כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור: בית דין הגדול שדרשו באחת מן המדו' כפי מה שנראה בעיניה' שהדין כך נוטה ודנו בה דין ועמד אחריהם בית דין אחר ונרא' לו טעם אחר לסתור אותו הדין הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניו שנאמ' אל השופט אשר יהיה בימים ההם אין אתה חייב ללכת אלא אחר בית דין שבדורך כדאמרינן במסכת ראש השנה: בית דין שגזרו גזירה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברי הראשונים ולעקור אותה התקנה ואותה הגזירה ואותו המנהג אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמניין. כדאיתא בפרק השולח ובעבודה זרה אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו בו הראשונים או תקנו התקנה: ואם תאמר היאך תמצא בסנהדרי גדולה גדולי' במניין מן הראשונים מאחר שכל בית דין הגדול הוא משבעים ואחד המניין שאנו אומרים הוא מניין חכמי הדור שהסכימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול ולא חלקו בו: אמרינן ביבמות שיש רשות לבית דין לעקור אפילו מדברי תורה לצורך שעה: ובסנהדרין נמי תניא והבאתים למעלה א"ר אלעזר בן יעקב שמעתי שבית דין מכין ועונשין שלא כדין מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא כדי לעשות סייג לתורה: אין בית דין גוזרין גזירה על הציבור אלא אם כן רוב הציבור יכולין לעמוד בה' ואם מתחילה גזרוה מפני שסברו שרוב הציבור יכולין לעמוד בה ואחר זמן מרובה ראו שלא פשטה בכל ישראל יש לבית דין אחר רשות לבטל ואפילו היה אותו בית דין פחות מן הראשון בחכמה ובמניין ומטעם זה התיר רבי יהודה הנשיא ובית דינו את השמן: אמרינן בירושלמי פרק קמא דשבת בכל דבר יכול בית דין לבטל דברי חבירו אם הוא גדול ממנו חוץ מי"ח דברים המפורשים במסכת שבת שאפילו יבא אליהו ובית דינו אין שומעין לו מפני שקבעום בנפשותם כמו שאומר שם שנצחום בית שמאי את בית הילל בחרבות וברמחים: הואיל ויש רשות לב"ד לגזור ולאסור דבר המותר ויעמוד איסורו לדורו' וכן יש להם להתיר איסורי התורה לפי שעה מה הוא שהזהירה תורה לא תוסיף ולא תגרע ממנו פירושו שלא להוסיף על דברי תורה ולא לגרוע מהן ולקבוע הדבר לעולם דבר שהו' מן התורה בין תורה שבכתב בין תורה שבעל פה: קיב קיג

דף מ' וכן הגירסא שם בהפך סיכורי דרב' וחכר וכו' ובפ' רבי ישמעאל דף כ ג הו' כגיר' הסמ"ג עם

מהמיית פ"ב דהלכו' ממרים דף תש"ב

בכמ"לת סימן ל"ח דף סה ע"ב

מצות עשה כתב בדברות הראשונות ואחרונות כבד את אביך ואת אמך ותניא בירושלמי דפאה אמר רבי שמעון בן יוחי גדול כבוד אב ואם שהחמיר בו הכתוב מכבוד המקום שבכבוד המקום כתיב כבד את ה' מהונך אם יתן לך בית תקבע בה מזוזה אם יתן לך טלית תקבע בו ציצית' אם יתן לך ממון תעשה ממנו צדקה אבל בכבוד אב ואם אין כתיב מהונך שאפי' אין לך כלום אתה צריך לטחון בריחי' בשבילם: השוה הכתוב מורא אב ואם למורא המקום שנאמר איש אמו ואביו תיראו וכתיב את ה' אלהיך תירא: ובעניין הכבוד הקדים

כבוד

כבוד האב לכבוד האם לפי שלבו נוטה יותר לכבד אמו מפני
שמשדלתו בדברים׳ ובמורא הקדים מורא האם למורא האב
לפי שלבו ירא יותר מגערת אביו ללמדך ששניהם שוין בין
דף ל בכבוד בין במורא כדאיתא בפרק קמא דקידושין: ומפרש
כדף לא שם איזהו כבוד ואיזהו מורא מורא לא עומד במקומו ולא יושב
במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריע את דבריו ולא יקרא
לו בשמו אלא אומר אבא מרי: כבוד מאכיל ומשקה מלביש
כדף לב ומכסה ומכניס ומוציא: והודו רבנן לרב ירמיה שכל היצאה
משל אביו והא דתניא שם נאמר כבד את אביך ואת אמך ונאמר
כבד את ה׳ מהונך מה להלן בחסרון כיס אף כאן בחסרון כיס
מפרשו שם לעניין שצריך הבן לבטל ממלאכתו ויכבדנו׳
ואם אין לאב הכל יהיה משל הבן
פרק קמא דף טו ע״ד יבמו׳ דף לב דלעיל מביאו בר״ה אורו — כדמוכח בירושלמי דפאה ותניא — כדף לא דלעיל
מכבדו בחייו מכבדו במותו בחייו
כיצד היה נשמע בדבר אביו למקום לא יאמ׳
שלחוני בשביל עצמי פטרוני בשביל עצמי אלא כולם בשביל
אביו: במותו כיצד היה אומר דבר שמועה מפיו אומר כך אמר
אבא מרי הריני כפרת משכבו והמ׳ בתוך שני׳ עשר חדש מכאן
ואילך שכבר כלה דינו יאמר זכרונו לחיי העולם הבא: רב
סס יוסף כד הוה שמע קל כרעיה דאימיה דאתיא אמר איקס מקמי
דף קג שכינה דאתיא: תניא בפר׳ הנושא כבד את אביך לרבות אשת
האב בחיי האב ואת אמך לרבות בעל אמו בחייה וו״ו יתירה
בכל׳ קמא דקידושין דף ל לרבות אחיו הגדול: אחד האיש ואחד האשה חייבין בכיבוד
ובמורא אלא שהאיש יש כידו לעשות והאשה אין בידה לעשות
סס דף לא שהרי רשות אחרי׳ עליה: עד היכן כיבוד אב ואם אפי׳ נטל כיס
של זהובים שלו והשליכו לפניו לים לא יכלים אותם ולא יצעק
לפניהם ולא יכעום כנגדם אלא יקבל גזירת המלך ויחריש וכן
במורא אפי׳ הכוהו בראשו וירקו בפניו לא יכלימם ויירא ממלך
כדף לב מלכי המלכי׳ הקב״ה שצוהו בכך: היה אביו עובר על דברי תורה
לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא יאמר לו אבא
כתוב בתורה כך וכך כאילו שואל ממנו ולא כמזהירו: אמרו
דף יז חכמים בפרק אילו מגלחין שהמכה בנו הגדול מנדין אותו
בכל׳ קמא דקידושין דף לב שהוא עובר על לפני עור לא תתן מכשול: ויש לאב למחול
שהאב שמחל על כבודו כבודו מחול: אמר לו אביו השקני מים
ואמו אמרה לו השקני מים מניח כבוד אמו ועוסק בכבוד אביו
דף לא תחילה מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו כדאית׳ בקידושין
דף כח פרק קמא ומשנה היא בפרק בתרא דכריתות: עוד פוסק
בב׳ קמא דקידושין דף לב שם שאם אמר לו אביו השקני מים ומצוה בא לידו לעשות אם
אי אפשר למצוה להעשות על ידי אחרים תעשה על ידי אחרים
דף סב ויעסוק בכבוד אביו: אמרינן בפ׳ איזהו נשך הניח להם אביהם
פרה וטלית משל ריבית וכל דבר המסויי׳ חייבין להחזיר מפני
כבוד אביהן ומקשה והני מחייבי בכבוד אביהן איקרי כאן
ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ומתרץ כשעשה
תשובה ולא הספיק לשלם עד שמת משמע מכאן שעד שלא
עשה תשוב׳ פטור ממוראו ומכבודו מאחר שעובר במזיד והוכיחו
דף ו אותו ולא שב מרשעו: תניא בפרק קמא דיבמות ובפרק אילו
דף לב מציאות יכול אמר לו אביו הטמא אם היה כהן או שאמר לו
אביו לא תחזיר אבידה יכול ישמע לו תלמוד לומ׳ איש אמו ואביו
תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה׳ מוראי למעלה ממורא אב
ואם ולמדנו מכאן שבדיבור לעבור אינו נחשב רשע דדברי
הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין שאם היה נחשב רשע
בדיבור פשיטא שלא ישמע לו ולא היה צריך פסוק לזה ולא
מצינו עונש בדיבור אלא למסית בלבד שדבר לאחד לעבוד:
וכן הביא בג׳ מלת כימן ד״ט דף כ״ז אמ׳ שלמה בספר משלי עין תלעג לאב ותבוז לקהת אם יקרוהו
ערבי נחל ויאכלוהו בני נשר פירוש לקהת לקיבוץ קמטים
שבפניה: קיד קטו

גרסינן בפרק כהן גדול תניא רבי אומר שלש מצות — דף כ
עשרה נצטוו ישראל בכניסתן לארץ ישראל
להעמיד להם מלך שנ׳ שום תשים עליך מלך ולהכרית זרעו
של עמלק שנאמר תמחה את זכר עמלק ולבנית להם בית
הבחירה שנאמר והיה המקום אשר יבחר וגו׳ ואיני יודע איזה
מהם תחילה כשהוא אומר כי יד על כס יה מלחמה לה׳ בעמלק
ואין כס אלא מלך שנאמר וישב שלמה על כסא ה׳ למלך הוי
אומר להעמיד להם מלך תחילה ועדיין איני יודע אם להכרית
זרעו של עמלק תחילה או לבנות להם בית הבחירה תחילה
כשהוא אומר בפרשת ראה והניח לכם מכל אויביכם מסביב
וישבתם בטח ואחר כך כתו׳ והיה המקום אשר יבחר וגו׳ הוי אומ׳
להכרית זרעו של עמלק תחילה: ומאחר שנצטוו להעמיד מלך
למה אמר שמואל הרמתי לישראל שחטאו לשאול להם מלך
סס תניא אמר רבי אליעזר ברבי צדוק זקנים שבדור כהוגן שאלו
שנ׳ תנה לנו מלך לשפטינו אבל עמי הארץ קלקלו שנא׳ והיינו
גם אנחנו ככל הגוים ויצא מלכנו בראשנו ונלחם מלחמותינו
ולא תלו בטחונם בהקב״ה: כשמעמידין המלך מושחין אותו
בשמן המשחה שנאמר ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו
וישקהו וזכה על ידי כך למלוכה לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל
הדורות שנאמ׳ למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב
דף ה ישראל: לפיכך אומרים בכריתות בפ׳ קמא
כרית׳ ג׳ דף י״א כל הכוגיא מ״ב — ובהוריות שאין צריך למשוח בן המלך ומה
שמשחו שלמה המלך מפני מחלוקת אדוניה
ויואש מפני עתליהו ויהואחז מפני יהויקי׳ לסלק את המחלוקת
פ״ג דהוריות דף ז ע״ג וכן בגמרא ין סס דף יב — שהיה יהויקים אחיו גדול ממנו שתי שנים ומקשה בירושלמי
והלא יאשיהו גנזו הדא אמרה באפרסמון
מהתייות׳ כ״ה דהלכ׳ מלכים ומלחמות דף ת״ט נט — משחו: כתר מלכות זכה בו דוד בן ישי לו
ולזרעו אחריו שנאמר כסאך יהיה נכון עד
עולם אחיה השלוני העמיד ירבעם מפני
שחטא שלמה והתנה הקב״ה לדוד אם ישמרו בניך את בריתי אף
על פי כן אמר אחיה השילוני ולבנו אתן שבט אחד למען היות
ניר לדוד עבדי כל הימים בפני בירושלם: למלכי בית דוד
הבטיח הקב״ה שלא תכרת המלוכה מזרעם שנ׳ אם יעזבו בניו
את בריתי ובמשפטי לא ילכו ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים
עוונם וחסדי לא אסור מאתו אבל אם יעמוד מלך משאר ישראל
תפסיק המלוכה שהרי נאמר לירבעם אך לא כל הימים: ואין
דף י״א דלעיל מושחין בשמן המשחה אלא מלכות בית דוד בלבד וכשמושחין
אותם מושחין אותם על המעיין אבל מלכי ישראל מושחין אותם
בכרית חלק דף ק״א באפרסמון: ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד שנ׳
ויבא המלך דוד וישב לפני ה׳: מעלות המלוכה שנויות בפרק
דף יח כהן גדול שהמלך לא דן ולא דנין אותו
ברף י״ט ומביאו לעי׳ בכי׳ כ״ז דף קפ״ו ע״ג — לא מעיד ולא מעידין אותו ומפרש שם דבר
זה כמלכי ישר׳ בלבד מפני מעש׳ שהיה אבל
כדף יח לא במלכי בית דוד: לא חולץ ולא חולצין את אשתו לא מייבם
ולא מייבמין את אשתו רבי יהודה אומ׳ אם רצה לחלוץ ולייבם
זכור לטוב אמרו לו אם רצה אין שומעי׳ לו ואין נושאי׳ אלמנתו:
כדף יט ומה שכתו׳ ואתנה לך את בית אדוניך ואת נשי אדוניך בחיקיך
פירושו נשים הראויות לו מבית שאול המלך ומי הן מירב
כדף כ ומיכל: מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטין שלו רבי יהודה אומ׳
אם רצה לצאת אחר המטה יוצא שכן מצינו בדוד מלך ישראל
שיצא אחר מטתו של אבנר שנא׳ והמלך דוד הולך אחר המטה
אמרו לו לא היה הדבר אלא לפייס העם ונתפייסו שהרי דוד
היה יוצא מבין האנשים לנשים ומבין נשים לאנשים עד שידעו
סס כל העם כי לא היית׳ מאת המלך להמית את אבנר: וכשמברין
אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על גבי הדרגש הוא
סס מטה נאה וקרויה בלשון תלמוד ערסא דסלא: ופורץ גדר לעשו׳
לו

שם לו דרך ואין ממחין בידו׳ דרך המלך אין לו שיעור: ואוצרות
מלכים למלך ושאר ביזה שבוזזין מחצה למלך ומחצה לעם:
כוף כא ותניא וכתב לו את משנה התורה הזאת כותב לשמו שני
ספרי תורו׳ אחת נכנסת ויוצאה עמו ואחת מונחת לו בבית גנזיו
אותה שנכנסת ויוצאה עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה אותה
בזרועו שנאמר שויתי ה׳ לנגדי תמיד ואינו רשאי ליכנס בה לא
לבית המרחץ ולא לבית הכסא שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל
שם דף כב ימי חייו במקום שקורא בו: עוד שנינו אין רוכבין על סוסו ואין
יושבין על כסאו ואין משתמשין בשרביטו ואין רואין אותו
ערום ולא כשהוא מסתפר ולא בבית המרחץ משום שנאמ׳ שום
שם תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך: ותניא בגמרא מלך
מיימוני פרק ב׳ מלכים ומלחמות דף תש״ס מכתפר בכל יום שנאמר מלך ביופיו תחזינה עיניך: כבוד
גדול נוהגין במלך שאפילו הנביא כורע לו שנאמר הנה נתן
הנביא ויבא לפני המלך וישתחוו למלך אפים ארצה ואפילו
כהן גדול מצוה עליו לכבד המלך שכן מצינו בכהנים גדולים
שהיו כפופים למלכים וקוראין אותן אדוני המלך ואף על פי כן
מצוה למלך לעמוד בפני כהן גדול בשעה שישאל לו במשפט
בפ׳ הלוקין דף כ״ב האורים שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו וגו׳: מצות
למלך לעמד מפני חכמי ישראל ולכבדם שנאמר ואת יראי ה׳
שם יכבד אמרו עליו על יהושפט מלך יהודה כשהיה רואה תלמיד
חכם היה עומד מכסאו מחבקו ומנשקו וקורא לו רבי ומורי׳
דף קנ ומפרש בפרק הנושא שאין זה אלא בצנעא בזמן שהמלך ועבדיו
לבדם בבית אבל בפני המון עם לא יעמד בפני אדם ולא ידבר
רכות ולא יקרא לאדם אלא כשמו כדי שתהא אימתו על הבריו׳
וצוה ד׳ את בנו נהוג נשיאותך ברמים וזרוק מרה בתלמידים:
במיימו׳ דלעיל כשם שהכל חייבין בכבודו כך הוא חייב לסבול טרחם ומשאם
וריבם של ישראל כאשר ישא האומן את היונק ולהיות לבו
בקרבו שפל שנאמר לבלתי רום לבבו מאחיו ועוזר לקטניהם
ולגדוליה׳ מכל אויב כמו שעש׳ שאול וילחם בכל אויביו מסביב:
בפ׳ נגמר הדין דף ו ובכתו׳ מקומות כל המורד במלך יש למלך רשות להורגו בסייף׳ אפילו גזר
על אחד משאר העם שילך למקום פלוני
בפ״ב דקידושין דף מג בגמר׳ ותו ולא הלך כגון אוריה שאמר לו המלך לילך
לביתו׳ או שלא יצא מעירו ויצא כגון שמעי
בן גרא שאמר לו שלמה שלא יצא מירושלם חייב מיתה׳ אלא
בדף מ״ט דלעיל אם כן ביטל גזירת המלך מפני שנתעסק במצוה שנא׳ כל אשר
ימרה את פיך וגו׳ יומת רק חזק ואמץ וגומ׳: אין למלך רשות
שם דף מח להרוג אלא בסייף והרוגי מלכות נכסיהם למלך: וגם אין לו
רשות להפקיר ממון אבל יש לו רשו׳ ליתן מס על העם ולקבוע
מכסים שנא׳ ואתם תהיו לו לעבדים ולהלן הוא אומר יהיו לך
בפרק כ״ג דף כ למס ועבדוך: ותניא רבי יוסי אומר כל האמור בפרשת מלך
בעניין שאול מלך מותר בו ומה שנענש אחאב בשדה נבות
כתו׳ שם אומר רבינו יעקב מפני שכתוב ונתן לעבדיו ולא לעצמו: ק י ו

מצות עשה של בית הבחירה אין כאן מקומו למנותו
ולא מנינו כאן אלא שתי מצות עשה למחות את
זרעו של עמלק ולהעמיד להם מלך וכשם שמצות עשה למחות
את זרעו של עמלק כך מצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים
ואריבתו בדרך לעורר איבתו תמיד ועברתו שמרה נצח שנאמ׳
דף יח זכור את אשר עשה לך עמלק ותניא במגילה פרק שני זכור
בפה יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור
הא מה אני מקיים זכור בפה: ק י ז

מצות עשה להחרים שבעה עממים שנאמר כי החרם
תחרימם וגומ׳: ק י ח

מצות עשה לקרוא אפילו לשבעה עממים לשלום כל
כל הסוגיא במיימו׳ דמלכי׳ ומלחמות דף תשכ״ח וקמ״ח בספרי פר׳ שופטי׳ דף מ״ו ע״ב שכן למלחמת הרשות עם שאר האומות שנאמר
כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום ומה הוא
השלום שקוראין מבקשים מהן שלשה דברים שיקבלו שבע

מצות שנצטוו בני נח עליהם ושיהו למס עובד ושיהו עבדים
וכבושים תחת יד ישראל לעשות ככל אשר יצוה המלך שנאמ׳
יהיו לך למס ועבדוך ובשלמה הוא אומר וזה דבר המס אשר
העלה המלך שלמה לבנות את בית ה׳ ואת ביתו ואת המלוא
ואת חומת ירושלם ואת כל ערי המסכנות אשר לשלמה כל
העם הנותר מן האמורי וגומ׳ ויעלם שלמה למס עובד עד היום
הזה ומבני ישר׳ לא נתן שלמה עבד כי הם אנשי המלחמ׳ ושריו
ועבדיו ושלישיו ושרי רכבו ופרשיו ואם לא השלימו הרי הכתוב
אומר ואם לא השלים עמך וגומ׳ והכית את כל זכורה לפי חרב
רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל שללה תבוז
לך כן תעשה לכל הערים הרחוקות ממך שאינם משבעה
עממים רק מערי העמים האלה אשר ה׳ אלהיך נותן לך נחלה
לא תחיה כל נשמה ומניין שאינו מדבר אלא באותן שלא
השלימו שנאמר לא היתה עיר אשר השלימה את בני ישראל
בלתי החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה כי מאת ה׳
היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען
החרימם מכלל ששלחו להם לשלום ולא
דף לו ע״ג ומביאו בתו׳ כל הזולת דף מ״ו בר״ה כיון דאמרי קבלו: בירושלמי דפ״ו דשביעי׳ אמרי׳ שלש
כתבים שלח יהושע עד שלא נכנס לארץ
הראשון שלח להם כל מי שרוצה לברוח
יברח השני כל מי שרוצה להשלים יבא וישלים השלישי כל מי
שרוצ׳ לעשות מלחמה יבא ויעשה׳ א״כ מפני מה הערימו אנשי
גבעון לפי ששלח להם בכלל ולא קבלו ולא ידעו משפט ישראל
ודימו ששוב אין פותחין להם לשלום ולמה הוקשה הדבר
לנשיאים וראו שראוים להכותם לפי חרב לולי השבועה מפני
שכרתו להם ברית לפי שאמרו מארץ רחוקה באו והרי הכתוב
אומר לא תכרות להם ברית אלא היה דינם שיהו להם עבדים
ויהיו למס והואיל ובטעות נשבעו להם בדין שיהרגום על
דף מו שהטעום לולי מפני חילול השם וכן מפרש בפרק השולח:
עמון ומואב אין קוראין להם לשלום כאשר נתבאר בספר
סימן רכ״ח דף כ״ח מצות לא תעשה אף על פי כן אם השלימו מעצמן מקבלין
אותם: כתוב ויצבאו על מדין כאשר צוה
כרפה מכות דף כ״ז ע״ב וכן במיימוני דלעיל ה׳ את משה תניא בספרי כשצרין על העיר
לתפשה נצטוו שלא יקיפו אותה מארבע
רוחותיה אלא משלשה רוחות ומניחין מקום
דף יט לברוח: גרסינן בפרק קמא דשבת אין צרין על העיירות של
גוים בפחות משלשה ימים קודם השבת ואם התחילו עושין
עמהם מלחמה אפילו בשבת שנאמר עד רדתה אפילו בשבת
בין במלחמת מצוה בין במלחמת הרשות: שנינו בפרק קמא
דף יז דעירובין ארבע דברים פטורין ישראל במחנה מביאין עצים
מכל מקום ופוטרין מרחיצת ידים בתחילה ומן הדמאי מלעשרו
ומלערב עירובי חצירות: ק י ט

מצות עשה לתקן מקום אחד מחוץ למחנה להפנות בו
אנשי המחנה כדי שיהא
כדאמר בפרק מי שמתו דף כ״ו וכל הסוגי׳ בספרי פרש׳ תצא דף כ׳ ע״ה המחנה נקי ואף לקטנים שנאמר ויד תהיה
לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ ויהיה לכל
אחד ואחד יתד תלויה עם כלי מלחמתו שילך
במקום ההוא ויחפור באותו יתד גומא אחת
לצאת בה ויחזור ויכסה שנאמר ויתד תהיה לך על אזניך והיה
בשבתך חוץ וחפרת בה ושבת וכיסית את צאתך וגומר והיה
מחניך קדוש פירוש אזניך כלי זיין וכל עניין זה מצות עשה
אחת היא: ק כ

מצות עשה שיהא כהן אחד ממונה לדבר אל העם
בשעת המלחמה ומושחין אותו בשמן המשחה
בפרק כהן משיח דף י״ב ובתר הסוגי׳ בס׳ מצות מלחמ׳ דף מ״ב ונקרא משוח מלחמה שנאמר והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש
הכהן ודבר אל העם ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים
היום

היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תראו ואל
תחפזו ואל תערצו מפניהם כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם
סמ דף מ ג לכם עם אויביכם להושיע אתכם: עד כאן משוח מלחמ' מדבר
וכהן אחר משמיע לעם בקול רם אחר כן ודברו השוטרים אל
העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישוב
לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו ומי האיש אשר
נטע כרם ולא חללו שלא פדאו בשנה רביעי' ילך וישוב לביתו
פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללנו ומי האיש אשר ארש אשה
ולא לקחה ילך וישוב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר
דף מ ג יקחנה: ומפרש במסכ' סוטה בפרק משוח מלחמה שמה שכתוב
בעניין זה ודברו השוטרים לא שיצא הדבור תחילה מן השוטרי'
אלא שמשוח מלחמה מדבר אותו והשוטרים משמיעים לעם
בקול רם: אחר כן כתוב ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו
מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס לבב אחיו
כלבבו ומפרש שם ויספו ואמרו שוטר מדבר ושוטר משמיע: ר'
סמ דף מ ד עקיבא אומר הירא ורך הלבב כמשמעו שאינו יכול לעמוד
בקשרי המלחמה לראות חרב שלופה רבי יוסי הגלילי אומר
הירא מעבירות שבידו לפיכך אמרה תורה לחזור בשביל בית
וכרם ואשה לכסות על החוזרים בשביל העבירות ורבי יוסי
הגלילי מודה לדברי רבי עקיבא רק שמוסיף כדמסקינן שם
שאם שמע קול קרנות והריע או הגפת תריסין והרתית שהכל
מוכטים דף מ"ד עמוד ב' מודים שהוא חוזר ובספרי תניא רבי יוסי הגלילי אומר הירא
זה בן ארבעים שנה פי' תש כח ושני תנאים הם אליבא דרבי
בדף מ"ד דלעיל יוסי הגלילי: והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי
צבאות בראש העם שמעמידים זקפים לפניהם ולאחריהם
וכשילין של ברזל בידיהם וכל מי שמבקש לנוס הרשות בידו
לקפח שוקו שתחילת נפילה ניסה ואותם זקפים הן בני אדם
העומדים בקצה המערכה לזקוף הנופלים ולחזקם בדברים
סס במה דברים אמורים שמחזירים אילו ואנשי' ממערכי המלחמה
במלחמת הרשות אבל במלחמת מצוה הכל יוצאים ואפי' חתן
בדף מ ג מחדרו וכלה מחופתה: ואחד הבונה בית לישיבתו ואח' הבונה
בית הבקר ובית העצים ואחד הלוקח ואחד שנתן לו במתנה או
היורש הרי זה חוזר אבל הבונה בית שער אכסדרא ומרפסת
או בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות הרי זה אינו חוזר: וכל
בדף מ ד החוזרין ממערכי המלחמה מתקנין את הדרכים ומספיקין מים
ומזון לאנשי הצבא: קכא

כי יקח איש אשה חדש נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח
את אשתו אשר לקח ושנינו במסכת סוטה בפר' משוח
דף מ ג מלחמה ואילו הן שאין זזין ממקומן שאין יוצאין למערכי
המלחמה כל עיקר נטע כרם ולא חללו והבונה בית ולא חנכו
הנושא את ארוסתו והכונס את יבמתו שנאמר נקי יהיה לביתו
יהיה לרבות כרמו ביתו כמשמעו אשתו זה הכונס ארוסתו אשר
לקח להביא יבמתו ואין מספיקין מים ומזון
ואין מתקנין את הדרכים: ותניא בספרי כי
יקח איש אשה חדשה אין לי אלא בתולה
מניין לרבות אלמנה ושומרת יבם תלמוד
לומר ושמח את אשתו אשר לקח מכל מקום אם כן למה נאמר
חדשה שחדשה לו פרט למחזיר גרושתו ויש כאן לא תעשה עם
העשה שנאמר לא יצא בצבא כדמפרש בספר מצות לא
תעשה: קכב

כרסת תנא דף כא ע"ג ומביאו בפרק משוח מלחמה דף מ"ג

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך
ושבית שביו וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת
בה ולקחת לך לאשה ובמלחמת הרשו' הכתוב מדבר שבמלחמ'
ארץ ישראל אין לומר ושבית שביו ושבית שביו לרבות כנענים
שבתוכה אף על פי שהם מז' עממי' ולקחת לך לא דברה תורה
אלא כנגד יצר הרע אם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור אבל

כימן ז"ל דף כ"ח
בספרי סס דף מ"ח כל הכוגיא
בכל קמא דקידושין דף כ"א

אם היה נושא סופו להיות שונאה כמו שכתוב אחריו כי תהיינה
לאיש שתי נשים וגומר וסופו להוליד בן שהוא בן סורר ומורה
לכך נסמכו פרשיות הללו ודורש במסכת קידושין אשת אפילו פ"ק דף כ"א
אשת איש וחשקת בה אפילו אינה נאה בה ולא ברה וחבירתה
שלא יקח שתים לך שלא יקחנה לא לאחיו ולא לבנו והבאתה
אל תוך ביתך מכאן שלא ילחצנה במלחמה לעשות לה מעשים
הכתובים בפרשה: וגלחה את ראשה ועשתה צפורניה ׳ ועשתה
דורש ביבמות רבי אליעזר אומר תקוץ רבי עקיבא אומ' תגדל: כ' החולץ דף מ"ח בספרי דלעיל
והסירה את שמלת שבירה מעליה וישבה בביתך ובכתה
את אביה ואת אמה ירח ימים שמלת שבירה הם בגדים נאים
שלובשות בנות הגוי' בשעת מלחמה למצא חן בעיני השבאים
לזנות עמהן ׳ וישבה בביתך בבית שמשתמש בו נכנס ורואה
תמיד בבכייתה ובנוולה כדי שתתגנה עליו: ובכתה את אביה
נחלקו שם תנאים בפ' החולץ יש אומרי' אביה ממש ויש אומרים דף מ"ח
אביה זו ע"ז וכן הוא אומר הוי אומ לעץ אבי אתה: ואחר כן תבא
אליה ובעלתה והייתה לך לאשה גרסינן
בירושלמי טכת בשם שמואל אומר לא הותרו
ביפת תואר כל י"ד שנה שבע שכיבשו ושבע
שחלקו ורב אמר לא הותרו ביפת תאר אלא
בעילה ראשונה בלבד עד שתתגייר ורבי
יוחנן אמ' אפילו בעילה ראשונה לא הותרה

ומביאו בתו' כ' תימה דקידושין דף כ"ב בד"ה סלא ובפרק ב' דסנהדרין דף כ"א בד"ה ולו כו' וסס כל הכוגיא

אלא לאחר כל המעשים ׳ ולרב מתישב שתמר בת יפת תואר
היתה שנבעלה בגיותה שהיתה מותרת לאמנון שהייתה אחותו
מאביו אלא לפי שהייתה בת גויה וולד שפחה ונכרית כמורה
כדאמרינן בקידושין וביבמות אבל לדברי רבי יוחנן תימה כ"ג דף כ"ב
היאך הייתה מותרת לאמנון כיון שלא הולידה דוד עד אחר
שנתגיירה אמה הרי היתה אחותו גמורה וצריך לומ' שלא הייתה
בתו אלא הייתה בת אשתו מן הגוי קודם המלחמה ומה שכתוב
כי כן תלבשנה בנות המלך מעילי' לפי שגדלה עם בנות המלך
אומר כן או שמא בא דוד על אם תמר בצנעה קודם המלחמה
והוליד ממנה תמר כי קודם בית דינו של
חשמונאי הייתה גויה מותרת בצנעא:
מסקינן שם בפרק החולץ כי יפת תואר אם

כדאמר בפרק אין מעמידין דף ל"ו
דף מ"ז ומ"ח כל הכוגיא

קבלה עליה להכנס תחת כנפי השכינה מיד אחר שכיבשה
מטבילה לשם גרות מיד ואם לא קבלה תשב בביתו ירח ימים
הם שלשים יום ובכתה את אביה ואת אמה ואם לאחר שלשים
תקבל מטבילה לשם גרו' מיד ומות' בה אחר ב' חדשי' וחדש של
בכייה הם ג' חדשי' להבחין בין זרע שבקדושה לזרע אחר כראית' סס דף מ"ח דלעיל
ביבמות וגם שנינו בסיפרי ירח אחד ימים שנים הרי שלשה
חדשים כדברי רבי עקיבא להבחין בין זרע ראשון לזרע שני:
לא רצתה להתגייר מגלגל עמה כל שנים עשר חודש לא
רצתה מקבלת שבע מצות שנצטוו בני נח ומשלחה לנפשה
והרי היא ככל הגרים התושבים ואינו נושא אותה שאסור לישא
אשה שלא נתגיירה: בפ"ד מיתות תנו רבנן שבע מצות נצטוו דף נ"ו
בני נח דינין וברכות השם עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות
דמים וגזל ואבר מן החי: כל בן נח שעובר על אחת מהן יהרג סס דף נ"ז
בסייף: ותניא כשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דינין בכל סס
פלך ופלך בכל עיר ועיר כך נצטוו בני נח להושיב בתי דינין
בכל פלך ופלך בכל עיר ועיר: שש עריות אסורות לבני נח
והן אמו ואשת אביו ואשת איש ואחותו מאמו וזכור ובהמה
שנאמר על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודורש רבי עקיבא סס דף נ"ח
את אביו זו אשת אביו ואת אמו כמשמעו ודבק באשתו ולא
באשת חבירו באשתו ולא בזכור והיו לבשר אחד להוציא
בהמה חיה ועוף שאין נעשין בשר אחד ואחותו מאמו אסורה לו
שנאמר אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה:
אין בן נח נתחייב על אשת איש עד שיבא עליה כדרכה שזהו סס

כך משמע בדף מ"ח דלעיל וכן הכ' בתשובו' פ"ח דמלכים ומלחמות דף ת"ב

דרך

דף כ ז דרך ביבוק אחר שנבעלה לבעלה׳ אבל מאורסה או שנכנסה
לחופה ולא נבעלה עדיין אינו חייב עליה שנאמר והיא בעולת
בעל בעולת בעל יש להם אבל נכנסה לחופה ולא נבעלה אין
דף כ ז להם׃ ותניא שם גוי הבא על עריות ישראל נדון כדיני ישראל׃
בפרק גיד הנשה דף קב כל שאסור על ישראל משום אבר מן החי אסור על בני נח ויש
שבני נח חייבין עליו ולא ישראל כגון אבר מן החי מן הטמאה
בחולין בפ׳ השוחט לג וכן פרק [illegible] וכגון בהמה שחוטה ומפרכסת אבר ובשר הפורשים ממנה
אסורים לבני נח ולא לישראל מפני שאין השחיטה מתרת לבני
נח כמו לישראל׃ וכן בן נח נהרג על גזל פחות משוה פרוטה׃

אלו הם מצות עשה התלויות בנדרים ושבועות׃ קכג

מצות עשה שישבע מי שנתחייב שבוע׳ בבית דין בשם
שבועת הדיינין דף לח שנאמר ובשמי תשבע ואומ׳ ואשביעך בה׳ אלהי
השמים ואלהי הארץ׃ והשבועה בין בשם המיוחד בין בכינוי
דף לח כך המסקנא בפרק שבועת הדיינין׃ ואסור לישבע בדבר אחר
עם שמו וכל המשתתף דבר אחר עם הקדוש ברוך הוא כשבועה
דף ס ג נעקר מן העולם כדאיתא בפרק ד׳ מיתות׃
בפרק קמא דנדרים דף ח ומותר לאדם לישבע על המצוה לעשותה
כדי לזרז עצמו במצות ואף על פי שהוא
מושבע ועומד מהר סיני שנאמר נשבעתי
ואקיימ׳ לשמו׳ משפטי צדקך׃ שבוע׳ הדיינין
בין שהיית׳ של תור׳ בין שהייתה של דבריה׳
בין על טענת ודאי בין על טענת ספק כך
היא׳ הנשבע אוחז ספר תורה בזרועו והוא
עומד ונשבע בשם או בכינוי או בשבועה
או באלה מפיו או מפי הדיינין׳ ואין
משביעין הדיינין אלא בלשון הקדש ומכל
מקום צריך להודיע את הנשבע עד שיהא

(ריש פרק שבועת הדייני׳ דף לח ועיקר הסוגיא בפ׳ שבועת העדות דף לה ולא זקנתה בכל שבועת שתים דף כט ומה שכת׳ שאין הדיינין משביעין אלא בלשון הקדש מהתוספו׳ כ״ה דהלכות שבועו׳ דף סב״ט)

מכיר לשון השבועה׃ כיצד מפיו כגון שאומר הריני נשבע
באלהי ישראל במי ששמו רחום במי ששמו חנון שאיני חייב
לזה כלום וכן אם אמר הרי הוא ארור לה׳ או ארור למי ששמו
רחום אם יש לזה כלום אצלו׃ וכיצד מפי הדיינין כמו שאמרו
לו משביעין אנו אותך בה׳ או במי ששמו חנון שאין לזה בידך
כלום והוא עונה אמן כענין שנאמר והשביע הכהן את האשה
בשבועת האלה ואמרה האשה אמן אמן׳ או שאמרו לו הרי פלוני
בן פלוני ארור לה׳ אלהי ישראל או למי ששמו חנון אם יש לפלוני
אצלו ממון ולא יודה לו והוא עונה אמן זו היא שבועת הדיינים׃
שבועת הדיינין דף לט וכשמשביעין אותו אומר הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין
(לט) דף לח דלעיל אותך אלא על דעתנו ועל דעת ב״ד ופיר׳ רש״י במסכת שבועות וכן
שער ג׳ כתב רב אלפס בשערים שלו שבדורות האחרונים בטלו שבועת
דף ב׳ השם בבית דין שלא ישתומם העולם בעון שבועת שקר ותקנו
דף לח כל הסוגיא להחרים בארור בעשרה׃ גרסינן בפרק שבועת הדיינין אמר
[illegible] רבא האי מאן דאשבע בה׳ אלהי ישראל ולא אתפשיה חפצא
מיימוני כ״ה דלעיל בידיה נעשה כטועה בדבר משנה וחוזר ומשביע בנקיטת
חפץ כעין שמצינו באברהם שהשביע אליעזר בנקיטת המילה
שנאמר שים נא ידך תחת ירכי׃ אחז תפילין בידו והשביעו
אינו חוזר ונשבע שהרי אחז תורה בידו וכמו ספר הוא ודלא
כרב פפא׳ השביעו מיושב אינו חוזר ונשבע מעומד ותלמיד
חכם לכתחילה משביעין אותו והוא יושב ותפילין בידו׃ כתב
פ״א דהלכות טוען ונטען דף ת״ו ובפ״ה דלעיל רבינו משה שאין בין שבועת היסת לשבועת הדיינין אלא
בנקיטת חפץ בלבד שאין הנשבע היסת אוחז חפץ׃ וכתב רב
סעדיה וכבר נהגו הכל להיות ספר תורה ביד חזן הכנסת או
שאר העם בשעת שמשביעין שבועת היסת כדי לאיים עליו
ואומר החזן ראובן תובע כך וכך מי שיש עליו כלום מתביעה
זו יהיה באלה ויגמור החרם על המנהג זהו לשון רב סעדיה׃

וצריך להתישב בדבר שהרי כשמדקדק בפרק שבועת הדיינין דף מ״א ועיין שם בתוס׳ בד״ה מאי וכו׳
מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן אינו אומר
דאיכא בינייהו שיהא בדאורייתא נקיטת חפץ ולא בדרבנן
ומייתי לה התם בשמעתא דשבועת היסת ויש לפרש שלא רצה
לומר כן מפני ששאר שבועות דרבנן יש שם נקיטת חפץ כדגר׳
בירושלמי דפרק הכותב על שבועת הפוגמת כתובתה ושאר דף לג ע״ב
שבועות דרבנן השנויות שם אמר רבי זירא כולן כעין שבועת
התורה ירדו להם וגם בפרק השולח גבי שבועת האלמנה דף לה
דרבנן גבי נמנעו מלהשביעה פירש רבינו שלמה מפני
ששבועת אלמנה חמורה שיש שם נקיטת חפץ׃ כל מי שנתחייב מהמיימוני כ״ה דלעיל
שבועת הדיינין בין שהייתה מן התורה בין שהיתה מדבריהם
מאיימין עליו כמו שיתבאר׃ וכל מי שנתחייב בטענת ספק
בין מן התורה בין מדבריהם אין צריך איום׃ וכיצד מאיימים
על השבועה. מסקינן בפרק שבועת הדיינין אומרים לו הוי דף לט כל הסוגיא ע״ב
יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב״ה לא תשא
את שם וגו׳ וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר
לא ינקה׃ כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו בדינו ומרשעים
דמשפחתו בדין חמיר רק שאינו חמור כדין העובר׳ ורשעים
אחרים בדין קל וכל הצדיקים פטורים וכאן ממנו וממשפחתו
בדין אחד מפני שמחפין עליו שנאמר אל תתן את פיך לחטיא
את בשרך ואין בשרו אלא קרובו שנאמר ומבשרך אל תתעלם
ומרשעים דעלמא בדין חמור ולא עוד אלא שגורם להפרע
משונאיהם של ישראל אף מן הצדיקים בדין קל שנא׳ כי מפני
אלה אבלה הארץ׃ כל עבירות שבתורה תולין לו עד ג׳ דורות
אם יש לו זכות וכאן נפרעין מיד שנאמר והוצאתיה נאם ה׳
ובאה ולנה אל בית הגנב וגו׳ זה הגונב דעת הבריו׳ ואין לו ממון
על חברו וטוענו בחנם ומשביעו ואל בית הנשבע בשמי לשקר
כמשמעו וכילתו את עציו ואת אבניו דברים שאין אש וכו׳ ים
מכלין אותן השבועה מכלה אותן׃ אמ׳ איני נשבע פוטרין אותו
ונותן מה שטען לחברו וכן אם אמ׳ הטוען איני משביעו ופטרו
הולכין להם׃ אמר הריני נשבע וחברו תובעו העומדים לשם
אומרים זה לזה סורו נא מעל האנשים הרשעים האלה ומסיק שם
בשלמא נשבע יש בו איסורא אם נשבע לשקר. אלא המשביע
למה ומתרץ כדתניא שבועת ה׳ תהיה בין שניהם מלמד
וכן כלשון שם שהשבועה חלה על שניהם׃ ומפרש ר״ת שאם נשבע לשקר יש
עליו עונש שבועת שקר וגם על המשביעו שגרם כל זה שלא
היה לו לישא וליתן עם זה ואם נשבע באמת יש על המשביע
עונש שבועת שוא שהשביעו ועל הנשבע יש עונש שבועת שוא
כ׳ בתרא דשבועת דף מ״ח בחנם שנתגלגלה על ידו׃ אמנם בתוספתא גרסינן בין שניהם
אין השבוע׳ יוצא׳ מבין שניהם אם הנשבע נשבע לשקר השבוע׳
חלה עליו ואם נשבע באמת סוף שעונש שבועת שוא בא על
כמיימוני דלעיל המשביעו וכן פי׳ רבינו חננאל׃ אעפ״י שאין מאיימין איום זה
לא בשבועת טענת ספק ולא בשבועת היסת צריכין הדיינין
להרחיק מהם השבועה בכל היכולת׃ קכד

מצות עשה של תורה שיקיים אדם שבועתו או נדרו שנא׳
מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת וגו׳ ונאמ׳
ככל היוצ׳ מפיו יעשה לפיכך אם אסר על עצמו דברי׳ המותרים
בין אמ׳ הרי הן אסורין עלי בין אמ׳ הרי הן עלי כקרבן בכל לשון
שיאסור על עצמו אפילו בלא שבועה הרי זה נאסר בהן ועל
זה נאמר בתורה לאסור איסור על נפשו שאסר על עצמו דברים
דף כ המותרים וכן אמרינן בשבועות פרק שלישי שאם אמר הרי הן
עלי איסר הרי הן אסורין׃ ושאר דיני נדרים מפורשים בספר
סימן רמ״ב מצות לא תעשה׃ ועוד בכלל זה העשה שמחייב עצמו כקרבן
שאינו חייב בו בין בלשון נדר שאמר הרי עלי עולה בין בלשון
נדבה שאמר הרי זו חייב לקיים מוצא שפתיו כאשר יתבאר
בענין הקרבנות׃ קכה

מצות עשה לדון בהפרת נדרים ככל הכתיב בפרשת מטות שנאמר אלה החוקים אשר צוה ה׳ את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעוריה בית אביה ומשפטיו מבוארים בספר מצות לא תעשה בלאו דלא יחל את דברו׃ (סימן רמ״ב)

קכו

מצות עשה שיגדל הנזיר שער ראשו שנאמר גדל פרע שער ראשו ולאוין האמורין בו מבוארין בספר מצות לא תעשה וגם בזה יש מצות עשה דככל היוצא מפיו יעשה׃ (סימן רמ״ג)

קכז

מצות עשה שיגלח נזיר על הקרבן כשישלים נזירותו או כשיטמא שנאמר וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו׃ למדה תורה כי ימות מת באהל שהוא בא עליו כפתע פתאום פתע זה אונס פתאום זה שוגג ויש אומ׳ פתע פתאום דבר אחד הוא מקרה של פתאום׳ ביום טהרתו ביום הזאתו או אינו אלא בשמיני שהו׳ טהור לגמרי תלמוד לומר ביום השביעי אי ביום השביעי יכול אפי׳ לא הזה תלמוד לומר ביום טהרתו׃ וכן הסדר מזה עליו ביום השלישי ובשביעי ומגלח שער ראשו בשביעי וטובל בשביעי אחר ההזאה כדרך כל טמא מת ומעריב שמשו ומביא קרבנותיו בשמיני׃ וביום השמיני יביא שתי תורים או שני בני יונה אל פתח אהל מועד ביום השמיני להוציא יום השביעי או אינו אלא להוציא התשיעי קבע זמן לקרבן וקבע זמן למקריבים מה בקרבים הכשיר שמיני ומשמיני והלאה אף במקריבים הכשיר שמיני ומשמיני והלאה׃ ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה וכפר עליו מאשר חטא על הנפש שלא נזהר מטומאת המת ר׳ אלעזר הקפר אומר שציער עצמו מן היין׃ וקדש ראשו לחזור ולהתחיל מניין הנזירות כבתחילה והימים הראשוני׳ יפלו ולא יעלו מן המניין׃ מאימתי יתחיל למנות משיביא חטאתו אבל עולתו ואשמו אין מעכבין אותו מלמנות׃ יש טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהם ולא סותר הקודמים ואף על פי שנטמא בהן טומאות שבעה לפי שלא נאמר בו וכי יטמא לנפש אלא וכי ימות מת עליו עד שיטמא בטומאה שהיא מעצמו של מת ואחר כך מביא קרבנות טומאה ויגלח תגלחת טומאה ויפלו כל הימים הראשונים׃

שנינו בפרק כ״ג במסכת נזיר׳ ואילו טומאות מן המת שהנזיר מגלח עליהם׳ על הנפל ואפי׳ לא נתקשרו איבריו בגידים׃ ועל כזית מבשר המת ועל כזית נצל׃ ועל עצמו׳ שהם רוב מניין העצמו׳ אף על פי שאין בהן רובע הקב או רוב בניינו שהן שתי שוקיי׳ וירך אחד׃ ועל חצי קב עצמות ואפילו שאין בהן לא רוב בניינו ולא רוב מניינו׃ וכל העצמות יהיו משל מת אחד ולא משני מתים ועל השדרה הבאה מן המת ועל הגולגולת של מת אחד ועל אבר מן המת הבא ממת אחד ועל אבר מן החי מן אדם אחד שיש עליהם בשר שראוי לעלות בו ארוכה כחי ועל חצי לוג דם הבא ממת אחד׃ ועל מלא חפנים רקב מן המת׃ איזהו נצל זה בשר המת שנימוח ונעשה לחה כרוחה׃ ואין רקב המת מטמא עד שיקבר ערום בארון של שייש ויהיה כולו שלם חסר ממנו אבר או שקבר בכסותו או בארון של עץ או של מתכת אין לו רקב׃ ולא אמרו רקב אלא למת כלבד להוציא הרוג שהוא חסר דמו כדאיתא בהמפלת במסכת נדה׃ קברו שני מתים כאחד או שגזזו שערו או צפרניו וקברום עמו או אשה מעוברת שמתה ונקברה ועוברה במעיה אין הרקב שלהם מטמא וכן אם טחן המת עד שנעשה רקב אינו מטמא עד שירקב מאליו כדמסקינן בפ׳ כ״ג׃ כל אלו טמאות שמנינו אם נגע נזיר באחת בהן או נשאה או האהיל הנזיר עליה או האהילה הטומאה עליו או היה הנזיר ואחת מטמאות אילו באהל הרי זה מגלח תגלחת טומאה ומביא קרבן טומאה וסותר הכל חוץ מן הרקב שאינו מטמא במגע שאי איפשר שיגע בכולו שהרי אינו גוף אחד אבל אם נשאו או נטמא באהלו מגלח׃ וכן נזיר שנגע בעצם המת אפילו עצם כשעורה או נשאו הרי זה מגלח עליו ומביא קרבן טומאה וסותר את הקודמין ואין עצם אחר מטמא באהל׃ אבל אם נטמא בגוש ארץ העמים או בשדה שנחרש בה קבר בתוכה או שנטמא באהל רובע עצמות שאין בהם לא רוב בניין ולא רוב מניין או שנטמא ברביעית דם מן המת שהוא מטמא בגע ובמשא ובאהל או שנטמא בגולל ודופק או שנטמא באבר מן החי או באבר מן המת שאין עליהם בשר כראוי הרי זה אינו סותר אף על פי שבכל אילו הוא טמא טומאת שבעה ומזה בשלישי ובשביעי אינו מגלח תגלחת טומאה ולא מביא קרבנו׳ ולא סותר את הקודמין׳ אבל כל ימי הטומאה אין עולין לו למניין נזירותו כדפסקינן בפרק כ״ג׃ וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו אל פתח אהל מועד יביא אותו יביא את עצמו זה אחד מג׳ אתים שהיה ר׳ ישמעאל דורש כן כיוצא בו והשיאו אותם עון אשמה את עצמם וכיוצ׳ בו ויקבר אותו בגיא הוא קבר את עצמו׃ והקריב את קרבנו לה׳ כבש בן שנתו תמים לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמימ׳ לחטאת ואיל אחד תמים לשלמים וסל מצות סולת חלות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחי׳ בשמן ומנחתם ונסכיה׳ והחלות והרקיקי׳ יהיו עשר מכל מין ומין ובכל העשרי׳ לא יהיה כי אם רביעית שמן הלכ׳ למשה מסיני׳ ומנחתם ונסכיהם של עולה ושלמים לפי שהיו בכלל ויצאו לידון בדבר החדש שיטענו לחם החזירם לכללם שיטענו נסכים כדין כל עולה ושלמים׃ והקריב הכהן לפני ה׳ ועשה את חטאתו ואת עולתו ואת האיל יעשה זבח השלמים לה׳ על סל המצות כלומ׳ שישחט את השלמים על מנת לקדש את הלחם׃ ועש׳ הכהן את מנחתו ואת נסכו של איל׃ וגלח הנזיר פתח אהל מועד את ראש נזרו ולקח שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים יכול יגלח בעזרה אמרת הרי זה דרך ביזיון אלא כך הפירוש וגלח הנזיר לאחר שחיטת השלמים שכתו׳ בהן ושחטו פתח אהל מועד׳ והיכן מגלח שערו בעזרת נשי׳ בלשכת הנזירי׳ שהיתה שם בקרן מזרחית דרומית ושם מבשלי׳ שלמיה׳ ומשליכים שערם באש׃ ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק מצה אחד ונתן על כפי הנזיר אחר התגלחו את נזרו והניף אותם הכהן תנופה לפני ה׳ קדש הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומ׳ ואחר ישתה הנזיר יין על חזה התנופה ועל שוק התרומה כלומר מלבד חזה ושוק הראויין לו מכל השלמים מוסיף על שלמי נזיר הזרוע הזה ולפי שהיו שלמי נזיר בכלל ויצאו מן הכלל לידון בדבר חרש הוצרך להחזירן לכללן לידון אף בחזה ושוק׃ זאת תורת הנזיר אשר ידור קרבנו לה׳ על נזרו מלבד אשר תשיג ידו כפי נדרו אשר ידור כן יעשה על תור׳ נזרו מניין שאם אמ׳ הריני נזיר על מאה עולות ועל מאה שלמים שישלם כולם ת״ל כפי נדרו אשר ידור כן יעשה מוסף על תורת נזרו ומניין שאם אמר הריני נזיר חמש נזירות על מנת לגלח על ג׳ בהמות הללו שלא אמר כלום ת״ל זאת תורת הנזיר אשר ידור קרבנו לה׳ על נזרו על כל נזירות ונזירות צריך שלשה בהמות הללו׃

קכח

לדון בערכי אדם׃

קכט

לדון בערכי בהמה׃

קל

לדון בערכי בתים׃

קלא

לדון

לדון בערכי שדות: שנאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפליא לנדור נדר בערכך נפשות לה׳

קר׳ כל הפרשה ופ׳ בפר׳ בחקתי

פי׳ כי יפליא יפרש בפיו בערכך נפשו ליתן ערך נפשות ואפילו אמר ערך ראשי עלי או ערך לבי עלי נערך הואיל ונפשו תלויה באותו אבר ואין ערך זה לשון דמים שהוא שוה בשורה שאם אמר דמי עלי נותן כפי מה שראוי לימכר בשוק אלא בין שהוא יקר בין שהוא זול נותן כפי שניו הערך הכתוב בפרשה: והיה ערכך הזכר מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערכך חמשים שקל כסף בשקל הקדש: ואם נקבה היא והיה ערכך שלשים שקל ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה והיה ערכך הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים פירוש לא שיהא הנודר קטן שאין בדברי קטן כלום אלא מדבר בגדול שאמר ערך קטן זה שהוא בן חמש שנים עלי: ואם מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערכך הזכר חמשת שקלי׳ כסף ולנקבה ערכך שלשת שקלים כסף׳ ואם מבן ששים שנה ומעלה אם זכר והיה ערכך חמשה עשר שקל ולנקבה עשרה שקלים פיר׳ משהגיע לימי זקנה האשה קרובה להחשב כאיש לפיכך האיש פוחת בזקנותו שאינו שוה שליש ערכו והאשה בזקנותה שוה שליש ערכה והיינו דאמרי אינשי סבא בביתא פחתא בביתא סבתא בביתא סמא בביתא וסימנא טבא בביתא: ואם מך הוא מערכך והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן מכאן שאם היה עני ואין ידו משגת שנותן כל אשר תשיג ידו יתר על הסידור שיתבאר ובלבד שיהיה כו סלע אחד שאין בערכין פחות מסלע שנ׳ וכל ערכך יהיה בשקל הקדש ואם אחרי כן העשיר אינו נותן כלום אבל פחות מסלע והעשיר שנינו בפרק אין בערכין שהוא נותן ערך הקצוב בתורה: בערכין בפרק שום היתומי׳ אמרי׳ שחייבי ערכי׳ ודמין ממשכנין אותם ולוקחין מהם בעל כרחם מה שנדרו ואין חייבין לחזור להם המשכון ביום או בלילה׳ ומוכרין כל הנמצ׳ להם מן הקרקע ומן המטלטלין וכלי תשמיש הבית והעבדי ובהמה ונפרעים מן הכל ואין מוכרין לו כסות אשתו ובניו ולא בגדים שצבען לשמן ולא סנדלים חדשים שלקחן לשמן וכן המקדיש את נכסיו לא הקדיש את אילו: ומסדרים בערכין שנותנין לו סנדלין ותפילין ומטה ומצע לעשיר ומטה ומפץ לעני ונותנין לו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש לו לבדו אבל לא לאשתו ולבניו: היו עליו כלי משי ובגדים מוזהבים מעבירין אותם מעליו ונותנין לו כסות הראויה לאיש כמותו לחול אבל לא לימים טובים ולשבתות: ואם היה אומן נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין היו לו שלשה ממין אחד ואחד ממין אחר אין מוכרין מן המרובה כדי להשלים לו שנים מן המועט אלא נותנין לו שני כלים מן המרובה וכל שיש לו מן המועט: היה חמר או איכר אין נותנין לו בהמתו אף ע״פ שאין לו מזונות בלא ממנה היה ספן אין נותנין לו ספינתו אלא ימכור הכל: היו בנכסים בהמה ועברים ומרגליות ואמרו תגרים מי שימתין עד זמן פלוני או יוליכם למקום פלוני יהיו שוים הרבה וכזמן הזה או במקום זה אינם שוים כי אם מעט אין שומעין להם אלא כיצד עושין מוכרין הכל במקומו ובשעתו כמה שהוא שנאמר ונתן הערכך ביום ההוא קדש לה׳ לרבות כל דבר של הקדש שאין מפרכסין אותו ואין ממתינין אותו לשוק ואין מוליכין אותו ממקום למקו׳ אין להקדש אלא מקומו ושעתו: בר״א במטלטלין ובעבדי׳ אבל הקרקעות מכריזין עליהם ששים יום רצופין בקר וע״ב בשעת הכנסת פועלין ובשעת הוצאת פועלים ומסיימין המצרי׳ ואומר כך וכך היא שומה וכל הרוצה

בפ״ק דערכין דף ד׳ וכפ״ה דף ד׳

כדאי׳ שם בפ״ק דף ב׳ וה׳

בספר דיהתס דף ר״ט

בס ון׳

וזכירתו דף ז׳ כל הסוגיא

דף כ״ג וכו״ר כל הסוגיא עד כוף וכן בפרק המקבל דף קי״ג ית״ד יקכתם כל החומר תנקלי דף כ״ח

י״ג פרק שום יתומים דף כ״א

ליקח יבא ויקח ואחר כך מוכרין אותו: המפריש ערכו או דמיו ונגנבו או אבדו אע״פי שלא אמר עלי חייב באחריותו עד שיגיעו ליד הגיזבר שנ׳ ונתן הערכך ביום ההוא קדש לה׳ הרי הן חולין אע״פ שהפרישן עד שיגיעו ליד הגזבר: הערכין חייבין עליהם משום לא יחל דברו ומשום לא תאחר לשלמו ומשו׳ ככל היוצא מפיו יעשה: ואין ערך לפחות מבן חדש ואפי׳ הוא בן שלשים יום עד שיהא בן שלשים ואחד יום וכן בכל השיעורים בן חמש שני׳ ויום אחד וכן בן עשרי׳ שנה ויום אחד וכן בן ששי׳ ויום אחד וכל חשני׳ מעת לעת מיום הלידה כדאית׳ כפ׳ השיג יד הנודר׳ וכל השקלים בשקל הקדש והוא משקל ג׳ מאות ועשרים שעורה בכסף טהור וכבר הוסיפו עליו ארבע מעות שכל מעה משקל שש עשרה שעורה ונעשה סלע: וכל הערכין וחרמין סתמן לבדק הבית ויפלו הכל ללשכה שהית׳ במקדש מוכנת לקדשי בדק הבית: בפרק קמא דערכין בדברי רבי מאיר שתופשין שם עיקר הגוי נערך אבל אינו מעריך כיצד גוי שאמר ערכי עלי או ערך ישראל זה עלי לא אמר כלום וישראל שאמר ערך גוי זה עלי נותן לפי שני הגוי הנערך וכן המעריך את החרש ואת השוטה חייב ונותן כפי שניו: מסקינן בפרק קמא דערכין גוי שאמ׳ דמי עלי נותן כפי נדרו ואינו נופל ללשכה שאין מקבלין מן הגוים נדר או נדבה לחזק בדק הבית או בדק ירושלם שנאמר לא לכם ולנו לבנות את הבית ונאמר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם וכן מבואר בירושלמי דשקלים ומה יעשה בהן יבדק הגוי על דעת מי נדר אם נדר על דעת ישראל עציאוהו בבית דין מה שנראה להם חוץ מבדק הבית ובדק ירושלם ואם אמר לשמים נדרתי יגנזו: עוד שם בפרק קמא דערכין הגוסס אין לו ערך ואין לו דמים הואיל ורוב גוססין למיתה הרי הוא כמת וכל מי שנגמר דינו בבית דין של ישראל להרגו על עבירה שעבר והעריכו אחר או שהעריך עצמו או שאמר דמי עלי או שאמר אחד דמי זה עלי אינו חייב כלום שזה כמת הוא וחמת אין לו ערך ואין לו דמים ועל זה נאמר כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה כלומר אין פדיון אלא הרי הוא כמת: זה היוצא ליהרג וכן הגוסס שהעריך אחרים או נדר דמיהן או הזיק חייב לשלם וגובין הכל מנכסיו: עוד שם בפרק קמא כהנים ולוים מעריכין ונערכין כשאר כל ישראל׳ וקטן שהגיע לעונת נדרים והעריך או נדר דמי׳ חייב לשלם שהרי נדריו קיימין: תנו רבנן בפרק האומר משקלי עלי האומר ערכי עלי ומת קודם שיעמוד בדין אין היורשין חייבין שנאמר והעמידו לפני הכהן והעריך אותו עמד בדין ומת יתנו היורשין אבל האומר דמי עלי אף על פי שעמד בדין ומת קודם שיקצצו את דמיו ויאמרו הדיינ׳ כמה ישוה אין היורשין חייבין ליתן ואם קצבו דמיו ואחר כך מת יתנו היורשין ומה בין דמים לערכין שהערכין קצובין מן התורה והדמים אינם קצובים: עוד שם האומר דמי ראשי עלי נותן דמי כולו: האומר משקלי עלי נותן משקל כסף או זהב או נחושת כמו שפי׳: אמר משקל ידי או רגלי עלי רואין כמה היא ראויה לישקל ונותן ממין שפירש ועד היכן הוא היד לעניין זה עד העציל וברגל עד הארכובה לפי שבנדרים הולכין אחר לשון בני אדם: אמר משקלי עלי ולא פירש אם מופלג בעשירות נותן זהב אם אין מופלג בעשירות נותן מדברים שדרכן לישקול באותו מקום ואפילו פירות: שנינו במסכת שקלי׳ שתי לשכות היו במקדש אחת ללשכת חשאים ואחת ללשכת הכלים לשכת חשאים יראי חטא נותנין לתוכה בחשאי ועניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי לשכת הכלים כל מי שהתנדב כלי זורק לתוכה ואחד לשלשים יום הגזברים פותחין אותה כל כלי שנמצא

צורך

בפרק בתר׳ דחולין דף קל״ט

במיימו׳ ריש הלכות ערכין דף תי״ג ת מתשתעות הגמ׳ פ״ק דערכין דף ו׳

דף י״ח

במיימוני דלעיל וכן מ״מ בפ׳ יש בכור דף מ״ט ודף כ׳

בפ׳ שום היתומים דף כ״ד

בה״ה דשקלים (דף ה׳) דף ז׳

שם וכדף ב׳

דף ה׳ ודף ו׳ כל הסוגיא

ב״ת דף מ״י ע״ב

דף ו

שם

דף כ

שם ועונת נדרים תבואר בכפ׳ מ״לת בהלכות נדרים דף

כדאיתא בפרק מכה דיכן דף מ״ה ומ״ו

דף כ) ע״ג ע״א

כדף כ׳ (כדף י״ט)

שם

שם

כוף כ״ה דף ז׳

צורך לבדק הבית מניחין אותו והשאר נמכרין ודמיהן נופלין
ללשכת בדק הבית: בפרק האומר משקלי מוכיח כי המפרש דף כ
את הערך ואומר ערכי עלי חמשים סלעים או ערך פלוני עלי
שלשים סלעים אינו נידון בהשג יד אלא לוקחין כל הנמצא
בידו והשאר עליו חוב עד שיעשיר ויתן וכן האומר דמי עלי או
דמי פלוני עלי אינו נידון בהשג יד שהרי פירשו נדרן והרי הוא
כמי שאמר מנה עלי הקדש שהוא חייב ליתן מנה גמור:

אילו הן ערכי בהמה:

ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן
ממנ' לה' יהיה קדש אפי' אמר רגלה של זו עולה דבריו
קיימין ותמכר לצרכי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אותו האבר
כדתניא בפרק קמא דערכין: המקדיש בהמה טהורה תמימה רו)(כפ"ת דתמורה רף י'
לבדק הבית אף על פי שעבר על עשה מה שעשה עשוי וחלה
עליה קדוש' ונפדית כשהיא תמימה ומעריך הכהן אותה הבהמ'
בדמיה והדמים יפלו לבדק הבית ואין הפודה אותה פודה אלא
עם להקריב' למזבח למה שהיא ראויה שכל דבר הראוי למזבח
אינו יוצא מידי מזבח לעולם כדתניא בפרק המנחות והנסכים דף קא
ומנין שאסור להקדיש תמימים לבדק הבית שנאמר שור ושה
שרוע וקלוט נדבה תעשה אותו דרשו רבותינו על פי הקבלה בפ"ת דתמורה רף ז'
נדבה לבדק הבית וכן הדברי' מדאין שאינה אלא קדושת דמים
שהרי אין מקריבין בעל מום למזבח ונאמ' אותו אותו אתה עושה
נדבה לבדק הבית ואי אתה עושה תמימים נדבה לבדק הבית
ולאו הבא מכלל עשה עשה: שנינו במסכת שקלים המקדיש פ' דף ו
את נכסיו סתם דואין כל בהמ' טמאה תמכר ויפלו דמיהן לבדק
הבית ובהמה טהורה תמימה הראויה ליקרב על גבי המזבח
הזכרים ימכרו לצרכי עולות ויקריבו אותם עולות הנקבו' ימכרו
לצרכי שלמים ויקריבו אותן שלמים והדמים יפלו לבדק הבית
שסתם הקדשות לבדק הבית דברי רבי אליעזר ואמר ר' עקיבא
רואה אני את דברי ר' אליעזר: הקדיש נכסיו סתם והיו בהן ייגות שם
שמנים וכלתות ועיפורת הראויין ליקרב על גבי המזבח יקרבו
וימכרו לצרכי אותו המין ויקרבו והדמי' ילקח בהם זכרי' ויקרבו
עולות: ומפני מה יקרבו דמי אילו לעצמן דמי בהמה תמימה בפירוש הר"מבם שם ובחיבורו פ"ה דהלכו' ערכין
יפלו לבדק הבית מפני שהבהמה הקדושה לגבי המזבח אם נפל
בה מום יש לה פדיון כמו שיתבאר והסלת והיין והעופות (לתמ' בכו' דף תטו)(תמ' דף כ"ג
שנפסלו אין להם פדיון שנאמר והעמיד את הבהמה לפני הכהן
והעריך הכהן אותה כל שישנו בכלל העמדה והערכה יש לו
פדיון ושאינו בכלל העמדה והערכה אין לו פדיון' וכן שנינו
בפרק אחרון דכריתות שאין לעוף פדיון וכן בפרק המנחות דף כז
והנסכים במנחות שלא נאמר פדיון אלא בבהמה: המקדיש דף ק יקא
בהמה תמימה למזבח ונפל בה מום ונפסלה הרי זו נערכת
ונפדית ואמרינן בפרק המנחות והנסכים ובתמורה בפרק אחרון רו)(דף קא)(לב
כי על זה נאמר ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה
קרבן לה' והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן אותה
בין טוב בין רע כערכך הכהן כן יהיה לכל אדם הבא לקנותה
מיד ההקדש ולימדך הכתוב שאין קדשים תמימים יוצאין
לחולין בפדיון אלא אם כן הוממו ויביא בדמיה של זו שנפדית
קרבן אחר כמותה שאם רוצה לומר בבהמה טמאה ממש הרי
כבר נאמ' ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך אלא ודאי בבעל
מום הכתוב מדבר שקודהו טמא ומפני זה בכל התלמוד תחרה
לשון יוממו אומר עד שיכתאבו: ואם גאל יגאלנה ויסף חמישיתו בת"כ בחקותי כפ"ט וכן מזה בפרק אין מקדשין דף כ"ה
על ערכך וכן המקדיש בירת וכן המקדיש שדה ופדיון מעשר
שני הבעלים או אשתו ויורשיו מוסיפין חומש ולא שאר כל אדם
כל המקדיש בהמה בחייה בין טמאה בין טהורה בין קדשי מזבח בפ' בתרא דתמורה דף לב ובפרק ב' דבכורות דף יד
שנפל בהם מום הרי זו צריכה העמדה בדין שנאמר והעמיד את

הבהמה לפיכך אם מתה הבהמ' קודם שתערך ותפדה אין פודין
אותה אחר שמתה לא תקבר: אבל אם הקדיש שחוט או נבילה בחיי' דלעי' מתמו' מתני' וגמ' רפ' בתרא דתמור' דף לא
לבדק הבית הרי זו תפד' כשאר מטלטלין: שחט
בה שני' או רוב שני' ועדיין היא מפרכס' הרי היא בפרק ב' דחולין דף ל
כחיה לכל דבריה ונערכ' הרי היא בכלל והעמיד
והעריך עד שתמות: אמר רבה בפ"ק דשבועות המקדיש בהמה דף יא
תמימה לדמיה הרי זו נתקדש גופה כיצד דמי בהמה זו הקדש
למזבח היא עצמה תקרב וכן אמ' רב בתמורה בפ' אילו קדשים: דף יט

אילו הן ערכי בתים

ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה' והעריכו הכהן בין
טוב ובין רע כאשר יעריך אותו הכהן כן יקום
ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו
והיה לו: והוא הדין בבהמה טמאה ממש שנאמר ואם בבהמה בת"כ בחקותי
הטמאה ופדה בערכך ויסף חמישיתו עליו: ואם לא יגאל פירו' שם ובפרק י'
על ידי בעלים ונמכר בערכך לאחרים והדמים לבדק הבית:
בין שהיה הבית מבתי ערי חומה בין שהיה מבתי ערי החצרים
הרי זה נגאל לעולם גאלו אחר מיד המקדיש אם היה בתי ערי
חומה וקם ביד הגזבר י"ב חדש נחלט כדתני' בפרק בתרא דערכין דף לא
ואם היה בית החצרים והגיע היובל והוא ביד הגואל חוזר
לבעליו ביובל כדתני' שם בברייתא אחרת: דף לג

אילו הן ערכי שדות

ואם משדה אחזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך לפי זרעו
זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף' עיקר מצוה זו
בפרק אין מקדישין במסכת ערכין: אחת שדה טובה ואחת שם דף כ"ה ובפ"ג בערכין דף י"ד
שדה רעה פדיון הקדשו שוה והחומר הוא הכור והם שלשים
סאין' וחמשים על חמשי' הוא בית זרע סאה כאשר למדנו מחצר בפ' עושי' פסין דף כ"ג
המשכן שהיה מאה על חמשי' והיה בית זרע סאתי': גזירו' הכתוב בפ' אין מקדישין דף כ"ה כל הסוגיא עד סוף
הוא אם בא לגאלה בתחילת היובל לפדותה בחמשים שקלי' ואם
בא לגאול באמצעו נותן לפי החשבון סלע ופונדיון לשנה לפי
שאין הקדש אלא למניין היובל שאם נגאלה הרי טוב ואם לאו
הרי הגזבר מוכרה בדמים הללו לאחר ועומדת ביד הלוקח עד
היובל כשאר כל מכירות וכשהיא יוצאה מידו חוזרת אל יד
הכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע ומתחלקת ביניהם' וכן
תלמוד מן המקראות שנ' ואם משנ' היובל יקדיש שדהו כערכך
יקום פי' ערך שאמרנו כשהקדישה משעברה שנת היובל מיד
ובא לגאלה מיד' ואם אחר היובל יקדיש שדהו וחשב לו
הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות עד שנת היובל ונגרע
מערכך מכאן שאינה נפדת בגרעון של כסף אלא קודם ליובל
ב' שנים ואם בא לגאלה בפחות משתי שנים לפני היובל צריך
שיתן חמשים שקל כסף לכל חומר וללמדך בא ששנים אתה
מחשב להקדש ולא לחדשים לפיכך המקדיש שדה אחר היובל
אינה נפדית בגרעון של כסף אלא יתן כל החמשים שקל עד
שיגמר שנה אחר היובל: השקל האמור בתורה הוא הנקרא בפ' יש בכור ל תשמעית כל הסוגיא
סלע בלשון חכמים והגרה האמור בתורה הוא המעה בדברי
חכמים והוסיפו על השקל שתות ועשו אותו סלע והסלע ד'
דינרי' והדינר שש מעין והמעה שני פונדיונין ונמצא לכל שנה
סלע ופונדיון שאף על פי שהסלע שמנה וארבעים פונדיונין
כשיתן פונדיונים ליקח סלע מן השולחני נותן תשעה וארבעי'
פונדיונים: ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו ויסף בת"כ בחקותי כפ"ט'
חמישית כסף ערכך עליו והיה לו והיה אפילו אשתו או יורשיו
שמוסיפין חומש שהוא רביע הקרן כדאיתא בפרק הזהב כל דף נד
חומש האמור בתורה צריך שיהא הקרן עם התוספת חמשה:
ותניא

דף כ ותניא בפרק קמא דקידושין ואם גאול יגאל מלמד שלוה וגואל
לחצאין : ואם לא יגאל את השדה ואם מכר את השדה לאיש
אחר לא יגאל עוד והיה השדה בצאתו ביובל קדש ליי׳ כשדה
אין מקדישין דף כ״ה החרם לכהן תהיה אחוזתו וכן המסקנא במסכ׳ ערכין שהמקדיש
שדה אחוזתו והגיע היובל ולא נפדת אלא הרי היא תחת יד
ההקדש הכהנים נותנים דמיה ותהיה אחוזה להם שאין הקדש
יוצא בלא פדיון ואותן הדמים יפלו להקדש
שם וכן הוא במיימו׳ פ״ד דהלכות ערכין דף תט״ו ועיין שם בהשגות בדק הבית : גאלה המקדיש קודם שהגיע
היובל הרי זו חוזרת לבעליה והערך שנתן
בגמ׳ שם יהיה לבדק הבית : וכן אם גאלה בנו של
מקדיש הרי זו חוזרת לאביו ביובל , אבל
שם אם גאלה בתו או שאר קרוביו או נכרי לקחה מיד ההקדש אם
חזר המקדיש וגאלה מידו חוזרת לו לעולם ואם לא גאלה מידו
אלא הגיע היובל והיא תחת יד הבת או שאר קרובים או נכרי
הרי היא יוצאה מתחת ידו להקדש ואינו חוזרת לבעליה לעולם
אלא תהיה אחוזה לכהנים שנאמר והיה השדה בצאתו וגומ׳ ואין
הכהנים צריכין ליתן דמים שכבר נפדית מיד ההקדש ולקח
שם דף כז ערכה מאחר אלא תחזור לכהני׳ כאילו הן בעליה : במה דברים
אמורים בישראל אבל אם היה המקדיש כהן או לוי הרי זה
גואל לעולם ואפילו עבר עליה היובל ולא נפדית מן ההקדש
פודה אותה אחר היובל שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים :
ונדף כד וכן אמרו הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה אינה מקודשת
וכהן ולוי שהקדישו בשנת היובל עצמה הרי זו מקודשת כשם
שם דף כה שגואלים לעולם כך מקדישין לעולם : המקדיש שדהו ופדה
אותה כהן מיד ההקדש והגיע היובל והרי היא תחת יד הכהן
לא יאמר הואיל והרי היא יוצאה לכהנים הרי היא תחת ידי
פרק המקדיש דף כח וזכיתי בה אלא יוצאה לכל אחיו הכהנים : כשתצא השדה
לכהנים ביובל תנתן לכהנים למשמר שפגע בו יובל ואם היה
ראש השנה של יובל בשבת שהיה משמר
בפרק יש בערכין דף יד יוצ׳ ומשמ׳ נכנס תנתן למשמ׳ היוצ׳ : המקדיש
שדה שאינה ראויה לזריעה והיא הנקראת
שם טרשין פודין אותה בשוויה , וכן המקדיש אילנות בלבד פודין
אותם בשוויהן הגיע היובל ולא פדו האילנות אינם יוצאין
לכהנים שנאמ׳ והיה השדה בצאתו ביובל ואין אילן קרוי שדה :
המקדיש שדה מקנתו שמין אותה בדמית
דף יד כל הסוגיא וקניתה בפרק אין מקדישין דף כו כרבנן דרבי אליעזר בפרק יש בערכין ורואין
כמה היא שוה עד היובל ופודין אותה
כל מי שירצה ואם פדה אותה המקדיש אינו
מוסיף חומש ופדיונה לבדק הבית כשאר ערכין ודמי׳ וכשיגיע
היובל תחזור לבעלים הראשונים שמכרוה בין שנפדת מיד
הגזבר והרי היא יוצאה מתחת יד אחר בין שלא נפדית והרי
היא יוצאה מתחת יד ההקדש הרי זו חוזרת למוכר ואינ׳ יוצאה
לכהנים שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו שנאמר ואם את
שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו יקדיש לה׳ וחשב לו הכהן
את מכסת הערכך עד שנת היובל ונתן הערכך ביום ההוא
קדש לה׳ בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר
גרסת בתקיתי לו אחוזת הארץ אבל רבינו שלמה פי׳ בפי׳ חומש שדמי שדה
מקנה בדמים הקצובים לשדה אחוזה ולא דקדק שזהו לר׳ אליעזר
וחכמים חולקים עליו : קלב

מצות עשה לדון בדין מחרים נכסיו שנאמ׳ אך כל חרם
אשר יחרים איש לה׳ מכל אשר לו מאדם ובהמה
משדה אחוזתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם
מהמיימו׳ פ״ו דהלכו׳ ערכין . והרמין דף תי״ו קדש קדשים הוא לה׳ : אחד האומר הרי זה
הקדש או חרם לבדק הבית או חרם לשמים
וכן בכל נכסיו אם אמר כל נכסיו הקדש או
חרם לבדק הבית או חרם לשמים הרי אילו יפלו לבדק הבית :

דף כח ובסתם חרמים נחלקו בפ׳ המקדיש שדהו חכמים אומרים סתם
חרמים לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו ומה
שכתוב כל חרם קדש קדשים הוא לה׳ ללמדך שחרמים חלים
על הקדשים קלים ועל קדשי קדשים וניתן לכהן כמו ששנינו
שם במסכת ערכין אם נדר יתן את דמיו ואם נדבה יתן את טובתה
שאומדין כמה אדם רוצה ליתן בבהמ׳ זו להעלותה עולה שאינו
חייב בה , רבי יהודה בן בתירה אומר סתם חרמים לבדק הבית
שם דף כט שנאמר כל חרם קדש לה׳ וגומ׳ וכשדה החרם דורשו לדרשה
אחרת ומה אני מקיים כל חרם בישראל לך יהיה במפרש הרי
זה חרם לכהן : מה בין חרמי כהנים לחרמי שמים שחרמי
שמים הקדש ונפדין בשווייהם ויפלו הדמים לבדק הבית
ויצאו הנכסים לחולין וחרמי כהנים אין להם פדיון לעולם אלא
שם ונדף כח ניתנים לכהנים כתרומה , ועל חרם כהנים נתבאר בספר
כיון ר״כא דף ע״ר מצות לא תעשה שהכתוב אומר לא ימכר ולא יגאל : ואחד
שם דף כח המחרים קרקע או מטלטלין הרי אילו ניתנין לכהנים של אותו
דף כט משמר בשעה שהחרים : תנו רבנן בפרק המקדיש שדהו
חרמי כהנים כל זמן שהן בבית בעלים הרי הן הקדש לכל
דבריהם שנאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה׳ נתנן לכהן הרי
הם כחולין לכל דבריהם שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה
וגם לדרשה זו יכול לפרשה האומר סתם
בדף כט ועיקרי סלהי ערכין דף כד חרמים לכהנים : עוד שם שדה שזכה בה
כהן אחר היובל והחרימה הרי זו מוחרמת
ויוצאה לאחיו הכהנים שנאמ׳ לכהן תהיה אחוזתו מלמד ששדה
חרמו לו כשדה אחוזה לישראל שאם החרים
כך משמע שם ובפרק אין מקדישין דף כו תהיה מוחרמת : מכר הכהן שדה חרמו
והקדישה לוקח אפילו היה הלוקח בעלים
הראשונים שהחרימוה הרי זה כשדה מקנה וחוזרת ביובל לכהן
בדף כח דלעיל שמכרה : אבל קרקע או מטלטלין של כהני׳ ולוים אין מחרימין
אותן שהרי הוא אומ׳ בשדה כי אחוזת עולם הוא להם ומטלטלין
שם הוקשו לקרקעות בחרמים שנאמ׳ מכל אשר לו משדה אחוזתו :
בדף כח שנינו שם מחרים אדם מצאנו ומבקרו ומעבדו ומשפחותיו
הכנענים ומשדותיו מאחוזתו שנאמר מאדם ובהמה ומשדה
אחוזתו אבל לא יחרים כל בהמותיו ולא כל עבדיו ולא כל
מה שיש לו משאר מטלטלין שנאמר מכל אשר לו ולא כל
שם ובפרק אף על כי דף נ׳ אשר לו וכן לענין צדקה אמרו חכמים המבזבז אל יבזבז יותר
מחומש ואף על פי כן אם החרים כל נכסיו הרי הן מוחרמים בין
פרק ד׳ דערכין דף תשכ״א ע״ר שהחרים לכהנים בין שהחרים לבדק הבית וכן ישנו בתוספתא
וכל מי שהחרי׳ או הקדיש כל נכסיו או מכר לוקחין כל מה שיש
דף כד לו ואפילו תפילין שבראשו כדפסקינן בפרק שום היתומים ואין
צריך לומר כלי אומנותו ובגדיו הכל הקדש או חרם : שנינו בפ׳
דף כח המקדיש שדהו החרי׳ אדם בנו ובתו ועבדו ושפחתו העברים או
שדה מקנתו הרי אילו אינם חרמין שאין אדם מחרי׳ דבר שאין
בגטין פרק השולח דף לח גופו שלו : המקדיש עבדיו ושפחותיו הכנעים או הקדיש לנכסיו
והיו בהן עבדים הרי גופן קדוש לפיכך אסור ליהנות מהן עד
שיפדו ואין הגזברים רשאין ליקח דמיהם מאחרים ולהוציאם
לחרות אלא מוכרים אותן לאחרים ואחרי׳ מוציאין אותן לחרות
שם בכ׳ קמא דבבא מציעא דף ו׳ אם רצו כרבנן דרבי בפרק השולח : אין אדם מקדיש דבר שאינו
ברשותו כיצד היה לו פקדון ביד אחר וכפר בו הרי שהוא אצלו
אין הבעלים יכולין להקדישו אבל אם לא כפר בו הרי הוא
ברשות בעליו בכל מקום שהוא ויכול להקדישו כמו שמוכיח
דף פח בפר׳ הספינה גבי ההיא דאייתי קרי לפום נהר׳ בר״א במטלטלין
דף ו אבל בקרקעות שגזלה אחר וכפר בה אמר רב בפ״ק דבב׳ מציעא
אם יכול להוציאה בדיינים הרי זה יכול להקדישה אף על פי
שעדיין לא הוציאה שהקרקע עצמה הרי היא ברשות בעליה :
דף כ״ח ודף כ״ט גרסינן בפרק מרובה ובפ״ק דבבא מציעא אמר ר׳ יוחנן גזל ולא
נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו

שלו וזה לפי שאינו ברשותו וכן כל כיוצא בזה: בפרק האומר משקלי המשכיר בית לחברו וחזר והקדישו הרי זה קדוש ופקע השכרות ואם דר בו השוכר מעל: אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם כיצד אם אמר מה שתעלה במצודתי היום מן הים קדש מה שתוציא שדה זו פירות חדש לא אמר כלום: פסק רבינו משה שאף על פי שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אם אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבא לעולם משום נדר ואם לא הקדיש הרי זה עובר משום בל תאחר ומשום לא יחל את דברו ומשום ככל היוצא מפיו יעשה כשאר נדרים כיצד האומר הרי עלי להקדיש מה שתעלה במצודתי היום מן הים הרי עלי ליתן לעניים כל פירות שתוציא שדה זו הרי עלי להחרים או ליתן לשבויים כל שאשתכר בשנה זו וכל כיוצא בדברים אילו הרי זה חייב לעשות בהם מה שאמר כשיבאו לידו וזה וכיוצא בו בכלל נדרי הוא ולא בכלל הקדשות וראיה לדבר זה מה שאמר יעקב אבינו וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך ונאמר אשר נדרת לי שם נדר: ועוד אמרינן במסכת נזיר שהאומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר שחייב לנהוג בנזירות ואף על פי שעדיין לא נדר בנזיר הואיל ואמר שידור בנזיר חייב להנזר וזה וכיוצא בזה ראוי לידון: תניא בפר' קמא דקידושין כיצד אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט האומר שור זה הקדש בית זה הקדש ואפילו בסוף העולם קנה ובהדיוט לא קנה עד שיחזיק: אמרינן בפרק הזהב שאין פודין את ההקדשו' לא בקרקעות ולא בעבדים ולא בשטרות שנאמ' ויסף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו ויסף כלל כסף פרט והיה לו חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאין גופן ממון: הפודה את קדשיו אין החומש מעכב אלא מאחר שנתן את הקרן יצא הקדש לחולין ומותר ליהנות בו ומדברי סופרי' אסור ליהנות בו עד שיתן החומש שמא יפשע ולא יתן אבל בשבת משום עונג שבת התירו לו לאכול אף על פי שלא נתן את החומש והרי הגזברין תובעין אותו כדמסקינן בפרק הזהב: בפרק קמא דשקלים אמרינן בחמשה עשר באדר נפנין בית דין לחפש ולבדוק על צרכי צבור ועל עינייני ההקדשו' ובודקין עליהן ודורשין וחוקרין עליהן ופודין את ההקדשו' ואת החרמי' וגובין את הערכין ואת הדמים מכל החייב בהן כדי שיהא הכל מוכן עם תרומת השקלי' לחזק את בית אלהינו: מסקינן בפרק קמא דסנהדרין אין פודין את ההקדשות אלא בשלשה בקיאין וכן נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועין בשלשה וכן כשגובין מטלטלין שממשכנין אותן מחייבי ערכין שמין אותן בשלשה וכשמעריכין בהמה וכיוצא בה משאר מטלטלין שמין אותן בשלשה אבל כשמעריכין את הקרקעות או אם הוזקקו לגבות ערכי אדם מן הקרקעות שלו אין מעריכין אותם אלא בעשרה ואחד מהן כהן שהרי כהן כתוב בפרשה וכן האומר דמי עלי או דמי פלוני עלי כששמין אותו כמה הוא שוה שמין אותו בעשרה ואחד מהן כהן: אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית שנפל בהן מום אין פודין אותן לכתחילה אלא בשוויהן ואם עבר וחללו על פחות משוויהן אפילו הקדש שוה מאה דינרים שחללו על שוה פרוטה הרי זה פדוי ויצא לחולין ומותר ליהנות בו כדאמר שמואל בפרק הזהב ומדברי סופרים צריך חקירת דמים וחייב להשלים את דמיו: מסקינן בפרק המקדיש את שדהו שמותר לפדות בזמן הזה את ההקדשו' של קרקעות שאין ראויות לכילוי ואפילו לכתחילה בפרוטה ואותה פרוטה משליך ליס המלח וחכמי' דנו שיפדם בארבעה זוזים או קרוב לזה כדי לפרסם הדבר כמו שאומר רב יהודה שם שקול ד' זוזי ושדי בנהרא לפיכך אין צריך שלשה וכן נטע רבעי בזמן הזה: תניא בפר' קמא דעבודה זרה אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה שאין לנו מקדש בחטאינו לחזק את בדקו ואם העריך או הקדיש או החרים אם היתה בהמה נועל דלת בפניה עד שתמות מאיליה וכן אם היו פירות או כסות או כלים מניחין עד שירקבו ואם היו מעות או כלי מתכו' ישליכם ליס המלח כדי לאבדם: מי שהחרים בזמן הזה מטלטלין סתם הרי אילו נתנים לכהנים הנמצאים באותו מקום שהלכ' כדברי האומר סתם חרמים לכהנים שכך פסקו רב ועולא בפרק המקדיש ואין הלכה כרב יהודה שאומר סתם חרמים לבדק הבית אבל אם החרים שדה בארץ ישראל סתם או שהחרימה לכהנים אינה חרם שאין שדה חרמי' נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג: החרים קרקע לכהנים בחוצה לארץ ואפילו בזמן הזה הרי היא כמטלטלין בארץ ישראל ותנתן לכהנים כדמסקינן שם בסוף פרק המקדיש שדהו במסכת ערכין:

הלכות תרומות ומעשרות קלג

ראשית דגנך תירושך ויצהרך תתן לו מה דגן תירוש ויצהר מאכל אדם וגדולו מן הארץ ויש להם בעלים שנ' דגנך אף כל כיוצא בהן חייב בתרומות ובמעשרות והכרשין ווישאש בלעז אף על פי שאינן מאכל אדם הואיל ואוכלין אותן בשני רעבון חייבין בתרומות ובמעשרות כדאיתא בירושלמי בפרק בתרא דחלה: הירקות אף על פי שהן מאכל אדם אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהם לפי שנאמ' מעשר תבואתך והירקות אינם בכלל תבואה ונראה לרבינו משה שהוא הדין בתרומה שהרי נאמר בה דגנך תירושך ויצהרך כל הדומה לאילו אבל תרומת ירק מדבריהם כמעשר: אין מפרישין תרומה ומעשרות מן הירק בחוצה לארץ ואפילו במקומות שאמרו שמפרישין בהן תרומה ומעשרות כמו שיתבאר: ואילו פטורין מן התרומות ומן המעשרות הלקט והשכחה והפאה והפרט והעוללות אף על פי שעשה מהן כרי ואמר רבי אליעזר בן יעקב בפרק משוח מלחמה שאם עשה מהן גורן בשדה הוקבעו למעשרות ומפריש מהן תרומה ומעשרות אבל אם עשה גורן בעיר פטורין שהרי קול יש להם והכל יודעין שהם לקט או שכחה או פאה: התבואה והזתים שלא הביאו שליש פטורין מן התרומה ומן המעשרות ואימתי יודע שהביאו שליש בזמן שזורעה ומצמחת כדאיתא בירושלמי בפרק קמא דמעשרות: וכן ההפקר שהיה קודם גמר מלאכה דווקא מוכיח במסכת פאה שהוא פטור מן התרומה ומן המעשר' אבל הזורע שדה הפקר חייב במעשרות ובתרומה הפקיר קמה וזכה בה ועבר והפריש ממנה תרומה הרי זו תרומה אבל אם הפקיר כמנה שבולים וזכה כהן ועבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה כדאיתא בירושלמי בפרק קמא דמעשרות וכן כל המפריש מדבר שאינו חייב אינה תרומה וכן במעשרו': בפרק שלישי דחלה נתערב דבר שאין חייב בתרומה עם דבר שחייב בתרומה כגון ענבי עוללות בענבי בציר אם יש לו פירות אחרות מוציא על החייב לפי החשבון ואם אין לו אלא אילו מפריש תרומה ותרומת מעשר על הכל כאילו הכל חייב בתרומה ומפריש מעשר ראשון ומעשר שני לפי חשבון דבר החייב ומוכיח בירושלמי שמתוכו הוא מפריש: תניא בתוספתא הטבל שנתערב בחולין הרי זה אוסר בכל שהו ואם יש לו פירות ממקו' אחר מוציא לפי החשבון ואם לאו קורא שם לתרומ' מעשרות ותרומת מעשר. ומעשר שבו ויעלה באחד ומאה:

ב כמה תרליתין דף כה

התרומה ניתנת לכהן בין טמאה בין טהורה אפילו נטמא הדגן או התירוש כולו קודם שיפריש הרי זה חייב להפריש ממנו תרומה בטומאה וליתנה לכהן שנאמר ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה הטהורה נאכלת לכהנים והטמאה יהנו בשריפתה אם היה שמן מדליקין אותו ואם היה דגן וכיוצא בו מסיקין את התנור וכן תרומת מעשר אם נטמאת או נטמא המעשר מפרישין

כ זמע בכ' כתר' ד זר שני דף ע"ב

אותה בטומאה וניתנת לכהן ליהנות בשריפתה: וכל המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר מברך קודם שיפריש כדרך שמברכין על המצות אין מוציאין תרומה מן הארץ לחוצה לארץ אפי' טמאה ואין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ כמו ששנינו

דף מא
דף ס ע"ב

במסכת שביעית בפ"ו ואם הביא אותה מפרש בירושלמי בפרק בתרא דחלה שהיא לא תאכל מפני שהיא טמאה מארץ העמי' ולא תשרף שלא יאמרו ראינו תרומה שלא נטמאה שנשרפה ולא תחזור לחוצה לארץ שלא יאמרו מוציאין תרומה לחוצה לארץ אלא מניחין אותה עד שתטמא טומאה ידועה לכל או עד שיבא ערב פסח אם היתה חמץ תשרף:

בפרק ר"א זית הגז דף קל"ז

תרומה גדולה אין לה שיעור מן התורה שנאמר ראשית דגנך כל שהו ואפילו חטה אחד פוטרת את הכרי מיהו לכתחילה לא יפריש אלא

כ בפ"ד דתרומה דף כח

כשיעור שנתנו חכמים ובזמן הזה שהיא עומדת לשריפה מפני הטומאה יש לו להפריש כל שהו לכתחילה וכמה היא שיעורה שנתנו חכמים עין יפה אחד מארבעים בינונית אחד מחמשים

פ יף מ"ב ע"ד וכן כ וביאו בבירוש' כח דלעיל

עין רעה אחד מששים ובירושלמי דתרומות דורשו שמואל לאסמכת' מזה המקרא זאת התרומה אשר תרימו ששית האיפה מחומר החיטין וששיתם האיפה מחומר השעורין ששי' האיפה שהוא חצי סאה תרימו מחומר חיטין שהן שלשים סאין הרי אחד מששים ואחרי כן שינה הכתוב בדיבורו וכתב וששיתם ולא אמר ששית כבתחילה לדרוש תן ששית שהוא חצי סאה על ששיתם של שני החומרים הרי סאה וחצי לששים סאים שהם אחד מארבעים ותניא

פרק ה' דתרומות דף כ"א ע"א — דף מ"ב דלעיל

בתוספתא ובירושלמי א"ר יוסי מניין לאחד מן החמשים שהיא תרומה שנ' וממחצית בני ישר' תקח אחד אחוז מן החמשי' כל שאת' אוחז ממקו' אחד הרי הוא כזה:

פרק קמ"א דתרומות דף מ' ע"ד — מסכה היא כר' קמ"א דתסכ' תרומו' דף מ"ח וכל הסוגיא וטעמה מביא ל"ס בפי' סס

גרסי' בירו' תני חדא אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במניין אלא באומד ותניא אירך

נ היא בפרק ד' ומות דף כב

המונ' משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משלשתן מונה מאיזה משובח מאומד ועוד מדקאמר גבי שקל שלשתן מכלל שיש שלשה מלבד שוקל ואומד הוא השלישי ומתרצם שם בתרומה גדולה שלא נאמר בה שיעור באותה שנינו שאין תורמין אלא מאומד ומפריש בדעתו כמו אחד מחמשים'

דף מח

ומסיים במשנה במסכת תרומות פרק ראשון אבל תורם הוא את המנוי ואת המדוד ואת השקול ולא יתרום לא בסל ולא בקופה מפני שמדתן ידוע' אבל תורם הוא בהם חצין או שלישן ולא יתרום בסאה חציה שחציה מדה אבל תרומת מעשר אין מפרישין אותה מאומד אלא מדקדק בשיעורה מפני ששיעורה מפורש מן התורה לפיכך דבר שדרכו לימדד מודד ודבר הנשקל שוקל ודבר שאיפשר למנותו מונה היה איפשר לשקול ולמדוד ולמנות המונה משובח מהאומד והמודד משובח ממנו והשוקל

דף כב

משובח משלשתן: הלכה כרבי עקיבא שאומר בפרק רביעי המרבה בתרומה הואיל ושייר מקצת חולין הרי זו תרומה אבל אם אמר כל הפירות האילו תרומה לא אמר

בתוספתא פרק ה' דתרומו' דף כ"ח ע"א

כלום: המתכוין לתרום אחד מששי' ועלתה בידו אחד מחמשים אינה תרומה: האומר

דף כ

תרומת הכרי הזה לתוכו הלכה כרבנן שאומרים בפרק ג' אם אמר בצפונו או בדרומו קרא שם וחייב להפריש ממנו תרומתו ואם לא ציין מקום לא אמר כלום:

כל הסוגי' עד סופה מהמיימוני פרק א' דהלכות תרומו' דף תל"ח יקנתס בירו' פרק ו' דשביעית דף לו

התרומות והמעשרות אינן נוהגות מן התורה אלא בארץ ישראל והנביאים התקינו שיהו נוהגין אף בארץ שנער מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל ורוב ישראל הולכין ושבין שם וחכמים הראשוני' התקינו שיהו נוהגין אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב מפני שהם סביבות ארץ ישראל האמורה בכל מקום הן הארצו' שכבש אותן מלך ישראל או שופט או נביא מדעת רוב ישראל וזהו הנקרא כיבוש רבים אבל יחיד מישראל או שבט או משפחה שהלכו וכבשו לעצמם מקום אפילו מן הארץ שנתנה לאברהם אינו נקרא ארץ ישראל כדי שינהגו בו כל המצות ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל ארץ ישראל לשבטים ואף על פי שלא נכבשה כדי שלא תהיה כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבוש חלקו והארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען כגון ארם נהרים וארם צובה וכיוצא בהן אף על פי שמלך ישראל הוא ועל פי בית דין הגדול היה עושה אינו כארץ ישראל לכל דבר ולא כח"ל לכל דבר אלא יצאו מכלל חוצה לארץ ולכלל ארץ ישראל לא הגיעו ומפני מה ירדו ממעלת ארץ ישראל מפני שכבש אותם קודם שיכבוש כל ארץ ישראל אלא נשאר בה משבעה עממים ואילו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה תחילה ואחר כך כבש ארצות אחרות היה כיבושו כולו כארץ ישראל לכל דבר והארצות שכבש דוד הן

פרש' עקב דף לט ע"ב

הנקראין סוריא וכן תניא בסיפרי שאמר לו הקב"ה לדוד סמוך לפלטיא שלך לא הורשתו ואתה הולך

בפרק קמ"א דגיטין דף ח'

וכובש בחוצה לארץ: סוריא יש דברי' שהיא בהם כארץ ישראל ויש דברים שהיא בהם כחוצה לארץ והקונה בה קרקע כקונה בארץ ישראל לעניין תרומות ומעשרות ושביעית הכל בסוריא מדברי סופרים: כל שהחזיקו עולי מצרים ונתקדש קדושה ראשונה כיון שגלו בטלה קדושתם שקדושה ראשונה קדשה לשעתה לפי שהיתה

דף ז

מפני הכי יבוש בלבד כדאמר רבי בפרק קמא דחולין שקידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא וכן אמר רבי יוחנן במדרש

דף לג ע"ד

רות וגם רבי יהושע בן לוי אומר כן בבראשית רבה בפרשת ויחי: כשעלו בני הגולה והחזיקו במקצת הארץ קדשוה קדושה

כ"ל דף י"ד ומביאה בפרק הערל דף פ"ב

שנייה העומדת לשעתה ולעתיד לבא כדתניא בסדר עולם רבי יוסי אומר והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושניה יש להם ושלישית אין להם

דף ז

שהרי שניה לא פסקה: ואמר מר במסכת חולין בפרק קמא הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל לקדשם בשניה כדי שיסמכו עניים עליהם בשביעית פירוש להשכיר עצמם לחרוש ולזרוע וליטול לקט שכח' ופאה ומעשר

סס דף ו

עני: ורבי' הקדוש התיר בית שאן מאותן המקומו' שלא החזיקו בהן עולי בבל ופטרה מן המעשרות: גרסינן בירושלמי

פ"ו דף לו ע"ב

דשביעית משגלו נפטרו וכשעלו בימי עזרא קבלו עליהם חיוב מעשרות מאיליהן והסכים הקב"ה על ידם פירוש היו יכולין להניח הרבה כרכים מלקדש יותר ממה שהניחום ושמא גם הכל היו יכולין להניח מלקדש אם היו רוצין ולא היו נענשין אלא קדשו קצת לחייבו בתרומה ומעשרות

פ"א דהלכו' תרומות דף תכ"ט

מן התורה ורבינו משה כתב שלא הועיל הקדוש לעניין תרומות ומעשרות לחייבם מן התורה כאשר יתבאר בסוף המצוה: כתב רבינו יצחק

ומביאה בתו' פרק הערל דפ"ב בד"ה ירושה

בתשובה אחת לפי דעתי אין שום חכם שיאמר שקדושה שנייה היתה בזמן בית שני מדרבנן למעשרות דלא משתמיט בשום מקום בתלמוד שיאמר כן שום חכם אלא משמע בכל מקום דמן התורה נהגו תרומות ומעשרות ושביעית וביכורים וכל

דף ל ע״ב

מצות התלויות בארץ בזמן בית שני וכן ישנו בירושלמי דשביעית פרק ששי ויעשו כל הקהל השבים מן השבי וגומ׳ סוכות כי לא עשו סוכו׳ מימי יהושע בן נון ולמה יהושע בן נון׳ פגם הכתוב בכבוד צדיק בקבר מפני כבוד צדיק בשעתו הקיש ביאתן בימי עזרא לביאתן בימי יהושע מה ביאתן בימי יהושע פטורין היו ונתחייבו אף ביאתן בימי עזרא פטורי׳ היו ונתחייבו ורבי יוסי ברבי חנינא אומר מדברי תורה נתחייבו שנאמ׳ אשר ירשו אבותיך וירשתה מקיש ירושתך לירושת אבותיך שתהיה מן התורה והטיבך והרבך מאבותיך מה אבותיך פטורים היו ונתחייבו אף אתם הייתם פטורים ונתחייבתם אבותיכם לא היו עליהם עול מלכות ולא נתחייבו ואתם אף על פי שעליכם עול מלכות נתחייבתם אבותיכם לא נתחייבו עד לאחר כיבוש וחילוק ואתם כיון שנכנסתם נתחייבתם אבותיכם לא נתחייבו עד אחר שקנו כולה ואתם ראשון ראשון קנה ונתחייב רבי אליעזר אומר מאיליהם קבלו עליהם תרומות ומעשרות שנאמ׳ ובכל זאת אנו כורתים אמנה וגומ׳ פירוש זה מקרא כתוב בסוף עזרא וכתב שם בכורים וחלות תרומות ומעשרות דמשמע שכל זאת קבלו עליהם מדעתם בברית שכרתו עד כאן הירושלמי: וכתב רבי יצחק נראה לי שבזה נחלקו דרבי יוסי ברבי חנינא אית ליה קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא ומכח קדושה ראשונה היה מתחייב מן התורה ראשון ור׳ אלעזר סבר לה לא קדשה לעתיד לבא וגם לא הוטל עליהם לקדש אלא מאיליהן קיבלו עליהן לקדש ומיהו כיון שקדשו קדוש מן התורה וכמו שקדושה ראשונה לא היתה אלא לשעתה כך קדושה שנייה לשעתה כרבנן כרבי יוסי ובמקומות אחרו׳ מביא בירושלמי מאיליהן קבלו לומר שתרומה בזמן הזה דרבנן כי ההיא דמסכת תרומות שהבאתי בהלכות הגעלה:

דלעיל

פרק בתרא דף נ״ח ע״א

בכתו׳ת כיותן ע״ז דף ל ע״ב וכן מביאו ל״ס בכי׳ פ״ו דשביעית דף ל ב וגס מקומות הו׳תרו׳ וכל הכוגיא מביא סס

מהתיימוני פרק א׳ דתרומות דף תכ״ט

נמצא כל העולם כולו לענין המצות התלויות בארץ נחלק לשלש מחלוקות ארץ ישראל וסוריא והוצה לארץ׳ וארץ ישראל נחלקת לשנים כל שהחזיקו עולי בבל חלק אחד והשאר שהחזיקו עולי מצרי׳ בלבד חלק שני וחוצ׳ לארץ נחלקת לשני׳ ארץ מצרי׳ ובבל ועמון ומואב המצות נוהגות בהן מדברי סופרים ונביאים ושאר הארצות אין תרומו׳ ומעשרות נוהגות בהן: בפרק כיצד מברכין מוכיח דאפי׳ מעשר צלף שהוא בארץ מדרבנן נוהג בחוצה לארץ רבה מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו ובפר׳ קמא דביצה ובבכורו׳ גרסי׳ רב טובי בר מתנה הוה ליה גרבא דחמרא דתרומ׳ ובפר׳ בנות כותים מעשה הירה והטבילה קודם לאמה ואילו בירושלמי רדמאי משמע שאפי׳ במה שקדשו עולי מצרי׳ מכזיב ולהלן פטור בין דמאי בין ודאי ופטור מן הדמאי לאו דווקא: ועוד גרסינן בירושלמי דדמאי אמר רבי שמעון בן גמליאל שלח לי רבי יוסי ברבי אתרוג ואמר ליה אתרוג זה בא לידי מקסרין ולמדתי ממנו שלשה דברים למדתי שהוא ודאי שפירות קיסרין ודאי שהוא טמא שמרביצין עליו מים ושלא בא לידו אחר שאם בא לידו אחר לא היה מודיע לי שבא מקסרין להודיע שהוא טבל אלא היה מעשר מאחר עליו ומקשה ויחתוך ממנו חתיכה אחת ויקבענה למעשר ומתרץ דהוא חשש לדברי בר קפרא דאמר אין דרך בני אדם לשלוח לחביריהם דברי׳ חסרים וכו׳ עד שאומר רבי ייסא שאיל לרבי זעירא ולא מפירות המותרות בקיסרין הן ולא היתיר רבי קיסרין ומתרץ רשב״ג קודם ר׳ הוה ומשמע שלאחר שהתיר רבי קיסרין אפילו טבל ודאי היה מותר׳ ואמ׳ לנו מורי רבי יהודה בשם רבי דוד מי״מץ שמכזיב ולהלן פטור מן הדמאי

דף ל ו

בב׳ עד כמה דף כ ז

דף י ב

דף ל ב

פ״ק דף כ״א ע״ב

במסכת סס דף י״ג

פרק ג׳ דף כ״ג ע״ב ומביאו בתי׳ כ׳ רבי ישמעאל דף כ ט עס כל הסוגי׳ מ׳יכבר״ה בכר

שלא לעשות כחומרות הארץ אבל בקולות ח״ל נוהג אף בח״ל כגון אוכל והולך ואחר כך מפריש וקולות אחרות המפורשות שם בפרק עד כמה׳ וחוצה לארץ שאמרנו שתרומות ומעשרות נוהגות זהו בבבל ומצרי׳ ועמון ומואב מטעם שבארנו למעלה אבל לא בשאר חוצה לארץ ובירושלמי דחלה גרסינן אמר רבי יוחנן רבותי׳ שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרוכים ובטלום מאן אינהו דוכים רב זעירא אמר תרגומניא רב יהודה בשם שמואל אומר חלת חוצה לארץ ותרומות חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפריש רבי אבא בשם שמואל אמר לא חשו אלא לתרומה גדולה דגן ותירוש ויצהר רבי שילא אומר בשם שמואל לא חשו אלא לתרומה גדולה ולירקות אפילו לתרומה גדולה לא חשו דתני איסי בן יהודה מעשר לירקות מדבריהם פיר׳ אמוראין אילו מפרשים היאך היו עושין קודם שבטלום: **איזוהי הארץ שהחזיקו בה עולי מצרים מרקם שהיא במזרח ארץ ישראל ורקם כמזרח עד הים הגדול מאשקלון שהיא לדרום ואשקלון כדרום עד עכו שהיא בצפון ועכו כצפון מקצתה הידה מהלך מעכו לכזיב כל הארץ שהיא על ימינו שהוא מזרח הדרך הרי היא בחזקת חוצה לארץ טמאה משום ארץ העמים ופטורה מן המעשר ומן השביעית עד שיודע לך שאותו מקום מארץ ישראל שרצועה מארץ ישראל יוצאת שם** כדאיתא בפרק קמא דגיטין ומושכת עד כזיב **לפיכך כל הארץ שעל שמאלו שהיא במערב הדרך הרי היא בחזקת ארץ ישראל וטהורה משום ארץ העמים וחייבת במעשר ובשביעית עד שיודע לך שהיא פטורה שאותו מקום חוצה לארץ וכל ששופע ויורד מטורי אמנום ולפנים ארץ ישראל ומטורי אמנום ולחוץ לצד המערב חוצה לארץ שהרי התחתון משפע למזרח ולמערב והעליון משפע מצפון לדרום ובראשו קפלוריא** כך פירש רבינו יצחק וניסין שבים רואין אותם כאילו חוט מתוח עליהם מטורי אמנום ועד נחל מצרים מן החוט ולפנים ארץ ישראל מן החוט ולחוץ חוצה לארץ: מטורי אמנום הוא אמנה כדגרסי׳ בירושלמי לכשיגיעו הגליות לטורי אמנום הם עתידות לומר שירה שנאמר תשורי מראש אמנה: **מהיכן החזיקו עולי בבל מכזיב ולפנים לצד מזרח מכזיב ולחוץ עד אמנום ועד נחל מצרים לא החזיקו בו וכזיב עצמה לא החזיקו בה** כדאיתא בירושלמי המסכת דמאי: **איזהו סוריא מארץ ישראל ולמטה כנגד ארם נהרים וארם צובה כל יד פרת עד בבל כגון דמשק ואחלב וחרן ומנבג וכיוצא בהן עד שנער וצהר הרי הוא כסוריא אבל עכו מקצתה בחוצה לארץ** באשקלון ומקצתה בארץ כדמוכח בירושלמי וכן תחומי ארץ ישראל: **גוי שקנה קרקע בארץ ישראל לא הפקיעה מן המצות אלא הרי היא בקדושתה לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו אינו כיבוש ככיבוש יחיד אלא מפריש תרומות ומעשרות ומביא ביכורים והכל מן התורה כאילו לא נמכרה לגוי מעולם ויש קניין לגוי בסוריא להפקיע מן המעשרות ומן השביעית** גרסינן בפרק קמא דבכורות אמר רבי יוחנן פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נגמרה מלאכתן ביד גוי ומרחן הגוי פטורין מכלום שנאמר דגנך ולא דיגון גוי וכתב רבינו שמשון דשמא אפילו מדרבנן פטורין בתבואה דגוי בזמן הזה הואיל ואף בתבואות ישראל אין שם חיוב מן התורה לרבנן דרבי יוסי והא דגזרינן משו׳ בעלי כיסין בגוי שלקח מישר׳ וכן כתב מורי רבינו יהודה וכן הלכה: **ואם לקחן ישראל אחר שנתלשו קודם שתגמר מלאכתן וגמרן ישראל חייבין בכל מן התורה ומפריש תרומה גדולה ונותנה לכהן ותרומת מעשר ומוכרה לכהן ומעשר ראשון והרי הוא שלו מפני שהוא אומר ללוי במעשר ולכהן בתרומה מעשר אני באתי מכח**

במכילתין פרק רבי ישמעאל דף כ״ו

דף כז בעמוד ב

פרק בתרא דף נ״א וכתו׳ דל״ו

בכ״ו דשביעית דף ל״ב ומביאו ל״ס ובירושלמי בס דף ל״ו ע״ג וכ׳ בתרא דחלה דף נ״ט כל הסוגיא וכן בכ׳ קמא דף כ׳ ו״ו וח׳

דף ז

בתו׳ סס דף ח׳ ה׳ כל ספוכך

דלעיל

פרק קמא דף כ״ב ע״א

פ״ו דשביעית דל״ו

בכ׳ הסולח דף מ״ז

סס

דף י״א

דלעיל בע״ב ומוה בפרק הערל דף ב

בדף ע״א דלעיל הכוגיא עד ס

איש שאין אתם יכולין ליטול ממנו כלום ומפני מה לא יתן
תרומת מעשר לכהן כתרומה גדולה לפי שנא' בתרומת מעשר
כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגומ' טבל שאתה לוקח
מישראל אתה מפריש ממנו תרומת מעשר אבל טבל שאתה
לוקח מן הגוי אין אתה נותן לכהן תרומת מעש' שהפריש ממנו
אלא מוכרה לכהן ולוקח דמיה ודוקא לוקח מן הגוי אבל לוקח
דף פח מישראל אמרינן בפרק הפועלין עשר תעשר ואכלת ולא מוכר
ס"ס בר"ה תבוא' תבואת זרעך ולא לוקח ומעמידה רבינו יצחק בר רבי מרדכי
מן בסימן קל"ה דף קנ"ח ע"ג כשלקח מישראל קודם מירוח כמו שיתבאר בהלכו' מעשר אבל
בלוקח מן הגוי קודם מירוח אין חשוב לוקח להפטר מאחר
שאין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מן המעשר : אמנם
ותית תן הכתו' דף כד ע"ד בירושלמי דדמאי נחלקו אמוראי אליבא דרבי יוחנן ואליבא
דרבנן אם יש קניין לגוי או אין קניין : אבל אפילו לפירוש
בתו' דלעיל רבינו יעקב שמעמידה בלוקח לאחר מירוח אבל לוקח קודם
מירוח זרעך קרינא ביה אין חילוק בין
ישראל לגוים : ישראל שמכר לגוי פירותיו
קודם שיבאו לעונת מעשר וגמרן הגוי
פטורין מן התרומה ומן המעשרות ואם אחר
שבאו לעונת המעשרות אף על פי שגמרן
הגוי חייבין בכל מדבריהם וכן גוי שגמר
פירות ישראל הואיל ודיגונו ביד גוי אינן
חייבין בתרומה ומעשר אלא מדבריהם :
מכר הגוי לישראל פירות מחוברין אחר
שבאו לעונת המעשרות ומרחן הגוי ברשות
(כך משמ' בפ' הזולת דף מ"ז ובפרק ה' דמעשרו' דף כ"ד וכן כל הסוגי' בתייותכי פ"ח דהלכו' תרומות דף תכ"ט ועיין שם בהשגות ועוכת המעשרו' מבוא' לקמ' סימן קל"ה דף קנ"ח ע"ד ודדיגנן הגוי חייב מדבריהם בפ' רבי ישמעאל דף כ"ב)
ישראל אינם חייבים בתרומה ומעשר אפילו מדבריהם הואיל
ובאו לעונת המעשרות ברשות הגוי ומרחן הגוי אף על פי שהן
ברשות ישראל : וזו היא תקנה גדולה לרדים בארץ ישראל בזמן
הזה ליקח מתבואת הגוי אחר שנגמר כי אפילו מתבוא' ישראל
אין שם חיוב אלא מדרבנן לרבנן דרבי יוסי ושל גוי פטור לגמרי
ואין להחמיר ולומר שגוים גוזלי קרקע הם וקרקע אינה נגזלת
דף ל שהרי קנאום בכיבוש ואף על גב דחיישינן בפרק לולב הגזול
בעניין הושענא יש לחלק שהיו ישראל מרובים והיו להם
קרקעות והיו גוזלין ומאנסין מהם וגם היו הגוים יותר אנסים
דף לא ממה שהם עכשיו ומה שאומר בפרק הקומץ גבי טבל שנתערב
בחולין לך וקח מן הגוי ועשר עליו דקסבר יש קניין והוה ליה
מן הפטור דאורייתא על הפטור דאורייתא ומדבריה' חייב שמא
סובר נתקדשה בראשון לעתיד לבא כר' יוסי מאחר שבתבואות
ישראל חייב מן התורה החמירו בתבואות גוי מדבריהם בן
בהלכות ארץ ישראל כתב בספר התרומה : לדברי רבי בפרק
השולח והלכה כמותו מחבירו אמרי' שותפו'
(דף מ"ז והלכ' בפ"ד דעירובין דף מ"ז)
הגוי חייבת בתרומ' ובמעשרות כיצד ישרא'
וגוי שלקחו שדה בשותפות אפילו חלקו השדה בקמתה ואין
צריך לומר אם חלקו גדיש הרי טבל וחולין מעורבין זה בזה
בכל קלח וקלח מחלקו של גוי אף על פי שמרחן הגוי וחייבין
מדבריהם : בד"א בארץ ישרא' שהמעשרות שם של תורה ובשל
תורה אין ברירה אבל אם לקחו שדה בסוריא הואיל והמעשרו'
שם מדבריהם אפילו חלקו הגדיש של גוי פטור מכלום דבסוף
דף לח ביצה פסקינן הלכה כרבי אושעיא דאמר דבדרבנן יש ברירה
מכלל דבשל תורה אין ברירה : ורבי יצחק
פוסק כרבי אליעזר בן יעקב שסובר אף בשל
דף כא תורה יש ברירה בפרק הפרה בבבא קמא
(בתו' דנדרים פרק השותפין דף ט' ע"ד בד"ה אמר)
גבי המדלה מים מן הבור הילכך הלכה
בפרק הזולת דף מ"ז כר' שמעון בן גמליאל החולק על ר' דאמר יש ברירה ושל ישר'
חייב ושל גוי פטור ועוד שבכל התלמוד פוסק רב אלפס שאין
הלכה כרבי אלא מחבירו ולא כרבן שמעון בן גמליאל שחירה
יף פ"א דהלכות ומות דף תל"ט אביו ורבן כתב רבי' משה שהתרומה בזמן הזה אפילו במקום

שהחזיקו עולי בבל ואפילו בימי עזרא אינה מן התורה אלא
מדבריהם שאין לך תרומה של תורה אלא בארץ ישראל ובזמן
שהיו כל ישראל שם שנאמר כי תבואו ביאת כולכם כמו שהיו
בירושה ראשונה וכמו שהן עתידים לחזור בירושה שלישית
לא כמו שהיו בירושה שנייה שהיתה בימי עזרא שהיתה ביאת
מקצתן לפיכך אינה מן התורה כעניין שאנו אומרים גבי חלה
פרק שני דכתובות וכן נראה לו שהוא הדין במעשרות שאין דף כה
חייבים עליהם בזמן הזה אלא מדבריהם כתרומה ·
עד כאן דבריו : וראיתו נראה מדאמרינן בפסחים פ"ג דף מ"ד
ובנזיר גבי קופות הנח לתרומה מתבואת ישראל בזמן הזה פ"ג תיכין דף ל"ו
מדרבנן ואינו אומר קסבר משמע שסובר שכך הלכה · ועוד
שנחלקו ר' יוחנן וריש לקיש בפרק הערל אליבא דרבנן דר' יוסי דף פב
משמע דסבירא להו שכך הלכה כרדייקינן בפרק אילו קשרים דף קיכ
מומתרץ לה אליבא דר' יהודה הכי סבירא ליה ולר' יוחנן הויא
תרומה דרבנן לרבנן והלכה כמותו לגבי ריש לקיש וכן פוסק
רבי יצחק רק שאומר שבימי עזרא היתה מן התורה : קלד כתוב' דכ"ד דלעיל בד"ה ירושה
כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגומ' ארת תרומת
ה' מעשר מן המעשר מכאן שמצות עשה על הלוי שמן
המעשר שלוקח מישראל שיתן אחד מעשרה לכהן : ויש רשות
לישראל להפריש אותה וליתנה לכהן ויתן המעשר ללוי אחר
שהפריש ממנו תרומתו כדאמר ר' יוסי בפ"ק דתרומות ירושלמי דף מ ע"ב
ואבא אלעזר בן גומל בפרק כל הגט : ישראל שהפריש מעשר דף ל
ראשון כשהוא שבולין קודם שידוש ויפריש ממנו תרומה ונתנו
ללוי אין הלוי חייב להפריש ממנו תרומ' גדולה אחר שידושנו
אלא תרומת מעשר בלבד כדאיתא בפרק כל שעה ובמסכת דף לה
ברכות · אבל אם דש ישראל והפריש מעשר מן הדגן קודם פ"ג סהלכ' דף מ"ז
שיפריש תרומה גדולה ונתנו ללוי חייב הלוי להפריש ממנו
תרומה גדולה ותרומת מעשר מאחר שנעשה דגן נתחייב
בתרומה גדולה שנאמר ראשית דגנך : תניא
פרק ג' דתרומות דף כ' ע"ד בתוספתא ומביאה בפ"ק דביצה בן לוי שלקח דף יג
מעשר שבולין לא יתן תרומתו לכהנים שבולי'
אלא קונסין אותו לדוש ולזרות וליתן לו מעשר מן המעשר מן
הדגן ואין חייב ליתן לו מעשר מן התבן ואם הפריש תרומת
מעשר שבולין כמו שנתנו לו הרי זה כותש ונותן לכהן את
הזרע ואת התבן ומפני מה קונסין אותו לכתוש מפני שלקח
המעשר שבולין והפקיע ממנו תרומה גדולה תניא בסוף
תוספתא דתרומות תרומת מעשר שהיה בה אחד משמונה דף סג
בשמינית מוליכה לכהן פחות מכאן אינו מטפל בה להוליכה
אלא משליכה לאור ושורפה ביין ובשמן אפי' כל שהו מוליכה
לכהן ובלבד שתהא תרומת מעשר ודאית וטהורה אבל אם
היתה טמאה או שהיתה של דמאי אם אין בה כשיעור אינו
מטפל בה אלא שורפה : אין תורמין תרומה גדולה אלא מן בתוספתא דביכורי' פרק א' דף כ"ט
המוקף דכתיב והרמותם ממנו תרומת ה' ממנו מן המוקף
כדתניא בסיפרי ומקרא הוא בתרומת מעשר ואינו בא ללמד פרש' קרח דף י"ט
על תרומת מעשר שהרי אינה צריכה
כדאיתא בפרק ב' דביכורים דף פ"ה מוקף ולא בא ללמד אלא על תרומה גדולה
וכן מפרש בירושלמי כיצד היה לו חמשים פרק ב' דתרומות דף מ"ח ע"ב וג'
סאה בבית אחד וחמשים סאה בבית אחר לא יפריש מחמשת
מהן שתי סאים על המאה שנמצא מפריש תרומתו ממקום זה
למקום אחר ואם הפריש שלא מן המוקף
פר' ג' דתרומות דף ס' עמוד ג' תרומתו תרומה : תניא בתוספתא פירות
המפוזרין בתוך הבית או שתי מגורות שבבית
תורם מאחת על הכל : שקי תבואות ועיגולי דבילה וחביות
של גרוגרות אם היו בהקפה אחת תורמין מאחת על הכל חביו'
של יין שלא סתם פיהם תורם מכל אחד ואחד נסתמו תורם
מאחת על הכל : ואמרינן בפר' האשה רבה שבשבתות ובימים דף צג

טובים מותר להפריש שלא מן המוקף שנינו במסכת ביכורים ומפרש לה בירושלמי דתרומת תרומת מעשר מפרישין אותה שלא מן המוקף שנאמר מכל מעשרותיכם תרימו וגמר אפי׳ מעשר אחד במדינה זו ומעשר אחד במדינה אחרת מפריש תרומה אחת על הכל: ותלמידי חכמים אין תורמין אלא מן המוקף ואפילו לתרומת מעשר כדאיתא בפ״ג דגיטין גבי בן לוי שנותנין לו מעשר שאין נותנין מתנות אלא לחבר כדאיתא בפרק הזרוע לכך אומר שם וכי נחשדו חבירים על כך לתרום שלא מן המוקף: בן לוי שהיה לו מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו והניחו להיות מפריש עליו והולך והוא בטבלו מת שעשה עשוי שנאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה׳ מלמד שהו׳ עושה את כולן תרום׳ לאחד: הפריש ממנו תרומות מעשר תחילה ואחר כך הניחו להיות מפריש עליו והולך עד שיעשה כולו תרומת מעשר ויתננו לכהן לא עשה ולא כלום שב׳ את מקדשו ממנו בזמן שקדשיו בתוכו עושין אותו תרומה לאחרים אין קדשיו בתוכו אין עושין אותו תרומה לאחרים. וכן המניח פירות להיות מפריש עליהם תרומה גדולה צריך להיות טבולין לתרו׳ ואם הניחן להיות מפריש עליהן מעשר צריך שיהיו טבולין למעשר: עושה אדם שליח להפריש תרומות ומעשרות שנא׳ כן תרימו גם אתם לרבות את השליח ועושה אדם שליח לתרום מכל התבואה שיהיו לו עד עולם מאחר שיכול ליתנם לשלוחו ולזכותם לו מעכשיו שיקנה לו גוף הקרקע לפידותיו כך פי׳ רבי יצחק בפרק שני דנזיר בענין כל מידי דמצי עביד מצי משוי שליח: ואין עושה שליח גוי שנא׳ כן תרימו גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית

בריש תרומות דף מ״ז ורפ״ב דקידושין דף מ״א ובסוף פ״ב דהמדי׳ תכיין דף כ״ג

שנינו בתחילת מסכת תרומות חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומ׳ החרש והשוטה והקטן והתורם את שאינו שלו והנכרי שתרם של ישראל ואפילו ברשותו אין תרומתן תרומה אבל התורם משלו על של אחרים הרי זו תרומה ותקן פירותיהן וטובת הנאה שלו שנותנם לכל כהן שירצה כדאמר רבי יוחנן בפרק אין בין המודר: תניא בפרק שני דקידושין מי שתרם שלא ברשות ובא בעל הבית ואמר לו כלך אצל יפות אם היו שם פירות יפות יותר ממה שתרם תרומתו תרומה ואם לא היו שם פירות יפות יותר ממה שתרם אין תרומתו תרומה שלא אמר כך אלא דרך קטטה ואם בא בעל הבית והוסיף בין יש לו יפות בין אין לו יפות תרומתו תרומה: עוד שנינו שם חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה בעל קרי שאינו יכול לברך ואין כך הלכה לפיכך נמנ׳ במקומו חרש המדבר ואינו שומע לפי שאינו שומע הברכה כך מפרש בירושלמי והאלם ששומע ואינו מדבר והערום מפני שאינן יכולין לברך והשיכור והסומ׳ מפני שאינן יכולין לכוין ולהפריש את היפה משמע שאין אלם נפסל אלא מפני שאינו יכול לברך מכלל שתרומה ניטלת במחשבה בלא שום דיבור: קטן שלא הביא שתי שערות ר׳ יהודה אומ׳ תרומתו תרומה רבי יוסי אומר עד שלא בא לעונת נדרים אין תרומתו תרומה ומשבא לעונת נדרים תרומתו תרומה והלכה כר׳ יוסי: מסקינן בפ״ק דחולין האומר לשלוחו צא ותרום לי והלך לתרום ואינו יודע אם תרם אם לא תרם ובא ומצ׳ כריו תרום אין חזקתו תרום שאין אומרי׳ באיסורין חזקה שליח עושה שליחותו להקל אלא להחמיר וחושש שמא אחר תרם שלא ברשות: שנינו בפ״ד דתרומ׳ האומ׳ לשלוחו צא ותרום לי תורם בדעתו של בעה״ב לפי שיודע בו אם הוא בעל עין יפה או בעל עין רעה ואם אינו יודע דעתו של בעל הבית תורם בבינוני׳ אחד מחמשים פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה אם נתכוין להוסיף אפי׳ אחד אין תרומתו תרומה: פירות השותפין חייבין בתרומ׳ ובמעשרו׳ שנאמר מעשרותיכם אפילו של שנים והשותפין אינם צריכים ליטול רשות זה מזה אלא כל התורם מהם תרומתו תרומה: תרם אחד מהם ובא השני ותרם תרומה שניה מפני שלא ידע שתרם חברו׳ פירש בירושלמי אם היו ממחין זה על זה תרומה השני אינה תרומ׳ ואם לא היו ממחין ותרם הראשון כשיעור אין תרומ׳ השני תרומ׳ ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת השני תרומ׳ כדברי רבי יוסי דתנן סתם משנה כמותו בפרק קמא דתמורה: לשון אחר ממחין כמו מומחין לתרום:

דף י״ב ועיין בדף י״ג ובכי׳ ל״ס דלעיל

האומר לשותפו או לשלוחו לתרום והלכו לתרום ובטל שליחותם קודם שיתרמו אם לא שינה השליח תרומתו תרומה ואם שינה כגון שאמר לו תרום מן הצפון ותרם מן הדרום הואיל ובטל שליחותו מקודם אינה תרומה: תניא בתוס׳ דתרומות אריס שתרם ובא בעל הבית ועיכב אם עד שלא תרם עיכב אין תרומתו תרומה ואם משתרם עכב תרומתו תרומה: והאפוטרופין תורמים נכסים של יתומין להאכיל אבל לא להניח: עוד תניא בתו׳ הגנב והגזלן והאנס תרומתו תרומה ואם היו הבעלים רודפין אין תרומתן תרומה הבן והשכיר והעבד והאשה תורמין תרומה על מה שהן אוכלין אבל לא יתרומו על הכל שאין אדם תורם דבר שאינו שלו הבן כשאוכל עם אביו והאשה בעיסתה תורמין מפני שהם תורמין ברשות והפועלים אין להם רשות לתרום אלא מדעת בעל הבית אמרינן במנחות פרק רבי ישמעאל הנכרי שהפריש תרומה משלו דין תורה שאינה תרומ׳ לפי שאינו חייב ומדבריה׳ גזרו שתהא תרומתו תרומה גזרה משום בעלי כיסין שלא יהא זה הממון לישראל ויתלה אותו בגוי כדי לפוטרו: ובודקין את הגוי שהפריש תרומה כדאמר רב בפרק קמא דערכין אם אמר בדעת ישראל הפרשתי תנתן לכהן ואם לאו טעונה גניזה שמא בלבו לשמים במה דברים אמורי׳ בארץ ישראל אבל גוי שהפריש תרומה בחוצה לארץ לא גזרו עליה ומודיעין אותו שאינו צריך ואינה תרומה כלל: המפריש תרומות ומעשרות וניחם עליהם הרי זה נשאל עליהם לחכם ומתיר׳ לו כדרך שמתירין שאר נדרים ותחזור חולין כמו שהיתה כדאמרינן בנדרים: ואף בשאר הקדשות נשאלין לבית הילל דאמר במסכת נזיר אין הקדש טעות הקדש הילכך כשחכם עוקר הנדר מעיקרו ועושהו הקדש טעות אינו הקדש והביאו בפרק יש נוחלין המפריש תרומה במחשבה בלבד ולא הוציא בשפתיו כלל הרי זו תרומה שנאמר ונחשב לכם תרומתכם

פ״ג דתרומות דף ס׳ ע״ג כל הכוגה

תניא בתוספתא התורם את הגרן צריך שיכוין את לבו שתהא זו תרומה על הכרי ועל מה שבצדדין ועל מה שבתוך התבן התורם את היקב צריך שיתכוין לתרום על מה שבחרצנים ועל מה שבזגין התורם את הכור של יין צריך שיכוון לבו לתרום על מה שבגפן ואם לא נתכוון אלא תרם סתם נפטר הכל שתנאי בית דין הוא שתרומה על הכל עוד שם התורם כלכלה של תאנים ונמצא תאנים בצד הכלכלה הרי אילו פטורין מפני שלבו לתרום על הכל: שנינו בפרק בתרא דתרומות אין משנין פירות תרומה ומעשר מברייתם חוץ מזתים וענבים:

דף כ׳ וכן היה בתייתו פ״ה דתרומו׳ דת״ל וצריך עיין דבירוש׳ סס דף מ״ח ע״ג ובפ״ט דבכורות דף כ״ג ובפ״ק דתמור׳ דף ה׳ יליף מקרא׳ אחריני ומהאי קרא יליף לה בירושלמי דלעיל בריש פירק׳ דאין תורמין מן הטהור על הטמ׳ וכן הכי רבי שמאין בפירושו סס

שנינו בפרק שני דתרומה אין תורמין ממין על שאינו מינו שנאמר כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב ואם תרם אין תרומתו תרומה: כל מין חיטין אחד כל מין תאנים וגרוגרות ודבילה אחת הן ותורם מזה על זה: כל מקום שיש כהן תורם מן היפה שנאמר בהרימכם את חלבו ממנו וכל מקום שאין כהן תורם מן המתקיים: עוד שנינו שם כל שהוא כלאים

כלאים בחבירו לא יתרום מזה על זה אפילו מן היפה על הרעה
וכל שאינו כלאים בחבירו תורם מן היפה על הרעה אבל לא
מן הרעה על היפה ואם תרם מן הרעה על היפה תרומתו תרומ׳
חוץ מן הזונין על החטין מפני שאין הזונין מאכל אדם ואמר (ז׳ דתמורה דף בכל המוכר את דף ובירור תקומות)
מר מניין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנאמר
ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו הא אם לא
תרימו חלבו ממנו תשאו עליו חטא ואם אינו קדוש נשיאות
חטא למה: שנינו בפרק ראשון דתרומות אין תורמין מדבר (דף מט)
שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר
שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו ומסיים בה
בספרי שנאמר כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב מן הגמור על (פרש׳ קרח דף כ׳)
הגמור ואם תרם תרומתו תרומה ותניא בתוס׳ מאימתי תורמין (בפ״ג דתרומות דף כ׳ ע״ג)
את הגורן משיכבור׳ כבר מקצת תורם מן הכבור על שאינו
כבור: הכניס שבולין לביתו לעשותם מלילות הרי זה תורם מן (שם בע״ד)
השבולין: מאימתי תורמין את הגת משהלכו בה שתי וערב: (שם בע״ג)
מאימתי תורמין את הזתים משיטענו: שנינו בפרק שני
דתרומ׳ אין תורמי׳ מן הטהור על הטמ׳ ואם תרם תרומתו תרומ׳ (דף מט)
באמת אמרו כלומר הלכה למשה מסיני שעגול של דבילה
שנטמא מקצתו תורמין לכתחילה מן הטהור שבו על הטמא
שבו ולא העיגול בלבד שהוא גוף אחד אלא אפילו אגודה של
ירק אפילו ערימה של חטין שנטמאת מקצתה תורמין מהטהור
שבה על הטמא שבה אבל אם היו שני עיגולין או שני אגודות
או שני ערימות אחת טמאה ואחת טהורה בצרה לא יתרום מן
הטהור על הטמא: שנינו שם ומביאה בהאשה רבה אין תורמין (בדף)(דף מט)
מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה במזיד
לא תיקן את השירים וזה שהרים תרומה ויחזור ויתרום לדברי
רב נתן בר הושעיא בפ׳ האשה רבה ורב חסדא חולק שם ואומר (שם)
אינה תרומה כלל ואין זה דומה ליין וחומץ שהן שני שמות
ולכך בשוגג אינה תרומה ואף על פי ששם במזיד תרומתו
תרומה כאן קנסו מפני שטמא אינו ראוי
לאכילה כלל כך פירש רבינו יצחק שנינו (בתוס׳ שם בד״ה אין תורמין וד״ה קישות)
בפ׳ ראשון אין תורמין מן הלקט ומן השכחה (דף מח)
ומן הפאה ומן ההפקר ולא ממעשר ראשון שנטלה תרומתו ולא
ממעשר שני והקדש שנפדו ולא מן החיוב על הפטור ולא מן
הפטור על החיוב ולא מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר
על התלוש ולא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ולא
מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ ולא מפירות הארץ על
פירות חוצה לארץ ואם תרם תרומתו תרומה: אומרי׳ בית הלל
בפרק ראשון שאין תורמין שבולין על חטין וזיתים על שמן (והסוגיא בירוש׳ דף מ׳ ע״ד ובכל׳ ר״ש)
וענבים על יין ואם תרם אין תרומתו תרומה גזירה שלא יטריח
הכהן לכתוש ולדרוך אבל תורמ׳ שמן על זתים הנכבשין ויין
על ענבי׳ לעשותם צמוקין הא למה זה דומה לתורם שני מינין
שאינם כלאים זה בזה מן היפה על הרעה: ובפרק שני שנינו (דף נ)
וכן תורמין מזיתי שמן על זיתי כבש אבל לא מזיתי כבש על
זיתי שמן מיין שאינו מבושל על המבושל אבל לא מן המבושל
על שאינו מבושל מן הצלול על שאינו צלול אבל לא מן שאינו
צלול על הצלול ובכולן אם תרם תרומתו תרומה: גרסינן (דף מ״ח ע״ו ולפ׳ ביאו׳ בפיר׳ דף כ׳ דלעיל)
בירושלמי אמ׳ רבי יוחנן מיחלפא שיטתיה דרבי יהודה דאיירי
למעלה מזאת המשנה שכאן משמע שיין שאינו מבושל טוב
יותר ובפרק בתרא שנינו שרבי יהודה מתיר לבשל יין של (דף נט)
תרומה מפני שמשביחו ומתרץ רבי אליעזר כאן בכהן וכאן
בבעלי׳ פירוש המבושל טוב להתקיי׳ ולכך הותר לכהן לבשל
אבל בעלים צריכי׳ לתרום מן היפה ושאינו מבושל טוב יותר
לשתייה: שנינו בפ׳ קמא אין תורמין שמן על הזתים הנכתשי׳ (דף מט)
ולא יין על הענבים הנדרכות שזה דומה לתורם מדבר שנגמרה
מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ואם תרם תרומתו

תרומה ויחזור ויתרום מן הענבים ומן הזתים הראשונה
מדמעת והאוכלה חייב עליה כשאר תרומה גמורות אבל
השנייה לא: אין תורמין חומץ על היין ואם תרם בשוגג אינה
תרומה במזיד תרומתו תרומה אבל תורמין יין על חומץ׳
דתניא בפרק הספינה לרבנן דרבי שהיין והחומץ מין אחד הן (דף פד)
לענין תרומה ומעשר ואף על פי שבירושלמי פוסק כרבי מכל (ריש פ״ג דתרומות דף מ״ב ע״א והסוגיא בפ״ב דף מ״א ע״ד)
מקום מודה רבי שאם תרם כבר תרומתו תרומה דמן התור׳ הוו
מין אחד ולא שנים כך
כתב רבי׳ שמשון: היה (במיימו׳ פ״ה דהלכות תרומות דף ת״לא) (בפ״ג דתרומות דף כ׳ כל הסוגי׳ מכי אר׳ ממדמעות התוס׳ כ״ר דתרומות דף כ׳ ע״ד)
בלבו לתרום חומץ על
חומץ ונמצא החומץ שתרם יין אינה תרומ׳:
שנינו בפ״ג התורם חבית של יין על היין (דף כ)
ונמצא חומץ אם נודע שהייתה חומץ עד שלא תרמה אין
תרומתו תרומה ואם אחר שתרם החמיצה הרי זו תרומה ואם
ספק תרומה ויחזור ויתרום: וכן שנינו במסכת תרומות התורם (שם)
קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצאת סרוחה תרומה ויחזור
ויתרום מפני שהוא ספק אוכל כדאיתא בירושלמי ובהאשה (שם דף מ״ב ע״א)
רבה מפרש דהתם שוגג קרוב למזיד הוא דאיבעי למיטעמיה׳ (דף פט)
הראשונה אינה מדמעת בפני עצמה ואין חייבין עליה חומש (בדף כ׳ דלעיל)
וכן השנייה כיצד נפלה אחת מהן לתוך החולין אינה מדמעתן
נפלה שנייה למקום אחר אינה מדמעתן נפלו שתיהן למקום
אחד מדמעות בקטנה שבשתיהן: תניא בפרק המוכר פירות (דף נו)
ובקידושין בפרק בתרא הבודק את החבית והניחה להפריש (דף עט)
תרומה על אחרים עד שתעשה כולה תרומה ויתננה לכהן
ולאחר זמן בדקה ומצאה חומץ מעת שבדקה תחילה עד שלשה
ימים ודאי יין וכל יין שחשב באותן הימים שתרומה שלו
בחבית הרי הוא מתוקן מכאן ואילך ספק וצריך להפריש תרומ׳
שנייה כך מפרש שם רבי יוחנן: ורבי יהושע בן לוי אמר כל
שלשה ימים קודם בדיקה אחרונה ודאי חומץ משם ולמפרע
ספק והיא תרומה ויחזור ויתרום ורבינו יעקב תופס עיקר כרבי
יהושע בן לוי בכל מקום ורבינו יצחק ורבינו שמואל פוסקין (בתו׳ שם ובתו׳ בפרק בתרא דע״ז דלקמן)
כאן כרבי יוחנן הלכה למעשה דהא דרומאי משמיה דר׳ יהודה
בן לוי סוברין כרבי יוחנן׳ וכן רבא בפרק בתרא דע״ז: ובפרק (דף סו)
המוכר פירות משמע שסבר רבי יוחנן דיחיה חלא וטעמיה (דף צו)
חמרא חמרא ומברכין עליו בורא פרי הגפן: בסוף פר׳ ג׳ דגיטין (דף לא)
אמר בג׳ פרקים צריך לבדוק את היין שהניחו להפריש עליו
שמא החמיץ ואילו הן בקידום של מוצאי החג ובהוצאת סמדר
ובשעת כניסת מים לבוסר פי׳ שהבוסר יש בתוכו לחלוחית ותנן
נמי במסכ׳ שביעית הבוסר משהביא מים אוכל בו פתו בשד׳ ויין (פ״ד דף לח)
מגתו מפרישין עליו בחזקת שהוא יין ארבעים יום: קלח

מצות עשה שאחר שהפריש תרומ׳ גדולה שיפריש אחד
מעשרה מן הנשאר והוא הנקרא מעשר ראשון
ונותנו ללוי בין זכרים בין נקבות שנאמר כי את מעשר בני
ישראל אשר ירימו לה׳ וגו׳ ונאמר ולבני לוי הנה נתתי את כל
מעשר בישראל ומותר לאוכלו בטומאה ונאכל לזרים שאין בו
קדושה כלל וכל מקום שנאמר במעשר קדש או פדייה אינו
אלא מעשר שני ומניין שמעשר ראשון חולין שנ׳ בהרימכם את
חלבו ממנו ונחשב ללוים כתבואת גורן וכתבואת יקב ואכלתם
אותו בכל מקום פירוש אף בבית הקברות מה גורן ויקב חולין
לכל דבר אף מעשר ראשון שניטלה תרומתו חולין לכל דבר:
לוים וכהנים מפרישין מעשר ראשון כדי להפריש ממנו תרומת
מעשר וכן הכהנים מפרישין שאר תרומות ומעשרות לעצמן
ולפי שהכהנים נוטלין מן הכל יכול יאכלו פירותיהן בטבל׳
תלמוד לומ׳ כן תרימו גם אתם דרשו רבות׳
בספרי על פי הקבלה אתם אילו הלוים (קרח דף כ׳ ושם כל הסוגיא דלעיל)
גם אתם לרבות את הכהנים: אמרינן

פה דף כו ע״ב
בירושלמי דמסכת מעשר שני אין מוציאין המעשר מיד הלוים שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגומ׳ : וכן כל מתנות כאונה אין מוציאין מכהן לכהן כדאמר בפרק הזרוע ועזרא קנס את הלוים בזמנו שלא יתנו להם מעשר ראשון אלא ינתן לכהנים כדאמר בפר׳ יש מותרות לפי שלא עלו לירושלם עמו ומפני כך שנינו בפרק אחרון דסוטה שיוחנן כהן גדול ביטל הוידוי של המעשרות : תניא בפרק הזרוע האוכל פירותיו טבלים וכן הלוי שאכל מעשר בטבלו אף על פי שהן חייבין מיתה לשמים אין משלמין המתנות לבעליהן שנא׳ אשר ירימו לה׳ אין לך בהם כלום עד אשר ירימו אותם :

דף קל / דף פו / דף מז ומח / דף קל

בפרק עד כמה דף כ״ז ובירושלמי פרק בתרא דחלה דף ס׳ עמוד א׳

ובחוצה לארץ מותר לאדם להיות אוכל והולך תחילה ואחר כך מפריש תרומות ומעשרות : מעשרין ממקום זה על מקום אחר ואין צריך לעשר המוקף ואפי׳ תרומות מעשר שנינו במסכת ביכורים שאינה צריכה מוקף אבל אין מעשרין ממין על שאינו מינו ולא מן החיוב על הפטור ולא מן הפטור על החיוב ואם עשר אינו מעושר ׳

פ״ב דף פה

בחיוהי׳ פ״א דהלכות מעשר דף תל״ר

כל שאמרו בתרומה אין תורמין מזה על זה כך במעשר אין מעשרין מזה על זה וכל שאמרו בתרומ׳ אם הרם תרומתו תרומ׳ כך במעשר אם הפריש מעשרותיו מעשרות וכל שהוא פטור מן התרומה פטור מן המעשר וכל התורם מעשר כי בכל ענינים אילו משפט אחד להם : אין מעשרין אלא מן המובחר שנאמר בהרימכ׳ את חלבו ממנו ונחשב וגו׳ כשם שמעשר שמפרישין הלוים מן החלב שבו כך מעשר שמפרישין ישראל מן הגורן ומן היקב מן החלב שבו : אין מעשרין באומד אלא במדה או במשקל או במניין וכל המדקדק בשיעור הרי זה משובח והמרבה במעשרו׳ פירותיו מתוקנין ומעשרותיו מקולקלין שהרי הטבל מעורב בהן : תניא בתוספתא העושה כל המצות צריך לברך לפיכך המפריש מעשר זה מברך תחילה כדרך שמברך על כל המצות וכן מברך על מעשר שני ועל מעשר עני ועל תרומות מעשר ומברך על כל אחד בפני עצמו ואם הפריש הכל זה אחר זה מיד ולא סח בינתים כוללן בברכה אחרת ומברך להפריש תרומות ומעשרות כדתני ר׳ חייא בירוש׳ דדמאי

בבכורי׳ כריתות דף כ׳

פ״ק דהלכות דף ו׳ ובפרק ד׳ דתרומות דף כ ב

פ״ה דברכות דף כו ע״ב

פ״ה דף כ״ד ע״ב דלעיל

בפרק הפועלים דף פ״ח

וכן בתוספתא : אינו חייב להפריש מעשר מן התורה אלא הגומר פירותיו לאוכלין לעצמו אבל הגומרן למוכרן פטור מן התורה וחייב מדבריה׳ וכן הלוקח פטור מן התורה שנאמר עשר תעשר ואכלת ולא מוכר תבואת זרעך ולא לוקח ומפרש רבינו יעקב ורבינו משה במה דברים אמורים כשלקחן אחר שנגמרה מלאכתן ביד המוכר אבל נגמרה ביד הלוקח חייב לעשר מן התורה ורבינו יצחק ברבי מרדכי מפרש להפך דאו׳ דבר׳ כשלקחן אחר שנגמרה מלאכתן ביד המוכר כיון שחל עליו שם טבל ברשות המוכר שוב לא יפקע אבל לוקח שלקחן קודם שנגמרה מלאכתן למעשר ההוא פטור מן התורה וצריכין לחלק בין לוקח מישראל ללוקח מגוי כאשר בארנו מפני שמוכיח בפרק קמא דבכורות שלוקח מגוי קודם מירוח מתחייב מן התורה : פירות שאינן ראויו׳ לאכילה בקטנן כגון בוסר וכיוצא בו אין חייבין במעשר עד שיגדלו ויעשו אוכל שנאמר מזרע הארץ מפרי העץ עד שיהא פרי וכן התבואה וקטנית שנאמר עשר תעשר את תבואת זרעך עד שתעשה תבואה וזו היא עונת המעשרות וקודם שתגיע התבואה והפירו׳ לעונה זו מותר לאכול מהם כל מה שירצה ובכל דרך שירצה פירות שהם ראויות לאכילה בקטנן כגון הקשואין וכיוצא בהן שאין מניחין אותן אלא כדי להוסיף בגופן בלבד אבל הן ראוי׳

בתו׳ סס כד״ה תבואות

פ״ב דהלכות מעשר דף ת״לה

דף יא

פרה קמא דמעשר׳ דף כ״א כל הסוגיא

מתחילה לאכילה הרי אילו חייבין במעשר בקטנן שמתחילת יציאתן באו לעונת המעשרות איזוהי עונת המעשרות משיגיעו הפירות להזרע ולהצמח הכל לפי מה שהוא הפרי כדמפרש בירושלמי ושיעור זה בזתים וכתבואה משיביאו שליש ושאר כל הפירות מפורשות בפרק ראשון דמסכת מעשרות כל אחד לפי עניינו : ובפ׳ חמישי שנינו לא ימכור אדם פירותיו משבאו לעונת המעשרו׳ למי שאינו נאמן על המעשרות ולא בשביעית למי שהוא חשוד על השביעית ׳ ואם בכרו נוטל את הביכור ומוכר את השאר : פירות שהגיעו לעונת המעשרות ונתלשו ועדיין לא נגמרה מלאכתן כגון תבואה שקצרה ודשה ועדיין לא מירחה מותר לאכול ממנה עראי עד שתגמר מלאכתה ומשתגמר מלאכת׳ אסור לאכול ממנה עראי : ומפר׳ בירושלמי בד״א בגומר פירותיו למוכרן בשוק אבל אם כוונתו להוליכן לבית הרי זה מותר לאכול מהן עראי אחר שנגמר׳ מלאכתן עד שיקבעו למעשר : ואחר משׁשה דברים קובעת למעשר וכולן מפורשין יחד בירושלמי דמעשרות פ״ד ואילו הן הבית והלוקח והמלח והאשה והתרומה והשבת ואמרינן בסוף פרק המביא במסכת ביצה שכולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתן כיצד פירות שדרכן להוליכן לבית אף על פי שנגמר׳ מלאכתן אוכל מהן עראי עד שיכנסו לבית נכנסו לבית נקבעו למעשר ואסור לאכול מהן עד שיעשר וכן אם מכרן או בשלן באור או כבשן במלח או שהפריש מהן תרומה או שנכנס עליהן השבת לא יאכל עד שיעשר אף על פי שלא הגיעו לבית: הכניסן לבית קודם שנגמר׳ מלאכתן אוכל מהן עראי התחיל לגמור מלאכתן מאחר שנכנסו לבירה חייב לעשר הכל כיצד הכניס קישואין ודלועין לתוך הבית קודם שיפקס פירוש קודם שישפשף ׳ משיתחיל לשפשף אחרת להסיר השער דק שעליה נקבעו למעשר ׳ ובפרק הפועלים מפרש משיתחיל פקס שלהן ליפול בבית ופי׳ רש״י הוא פרח הגדל בראשו ולאחר זמן נופל בתלוש וכן כל כיוצא בזה ׳ וכן התורם פירות שלא נגמרה מלאכתן מותר לאכול מהן עראי חוץ מכלכלת תאנים שאם תרמה קודם שנגמרה מלאכתן נקבעה למעשר כדתנן בפרק שני דמעשרות אליבא דרבנן : תניא בפרק קמא דביצה הכניס שבולין לביתו לעשות מהן עיסה לא נקבעו לאוכלן מלילות נקבעו למעשר לדברי רבי והלכה כמותו מחבירו בד״א בתבואה אבל בקטניות לא נקבעו למעשר כך אמ׳ שם אביי ללשון אחר : א״ר אושעיא מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה בבירה כדי שתהא בהמתו אוכלה ופטורה מן המעשר שכל אכילת בהמה חשובה אכילה עראי ותנן מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות עד שיתמרח בכרי : א״ר יוחנן בירוש׳ והבאתיו בהלכות חלה הגומר פירותיו של חבירו שלא מדעתו וכן הקובע פירותיו של חבירו באחד מן השש׳ שקובעין למעשר שלא מדעתו הרי אילו נטבלו למעשר : בפ״א דמסכת מעשרות איזהו גמר מלאכה למעשרות ומפרש בתבואה משימרח וכתב רבינו משה איזהו ממרח זה המייפה פני הכרי של תבואה ברחת בסוף כל דבר כדרך שעושין כשגומרין כל מעשיה ודבר זה בירו׳ דמעשרות ר׳ הונא בשם ר׳ יוחנן אמר מן ראשפר אפוי בכריא ואם אינו ממרח משיעמיד הערימה ובפ׳ הפועלי׳ מפרש ביין משיניחנו בחביו׳ וישלה הזגין והחרצנים מעל פני החביות כדברי ר׳ עקיבא : ובמס׳ מעשרות מפרש בכל שאר הפירות כל אחד ואחד לפי עניינו : כיצד היא אכילת עראי מפרש בפרק ד׳ דמעשרות כגון שהיה מקלף שעורי׳ ואוכל אחת אחת ואם קלף וכנס לתוך ידו חייב במעשר ׳ היה מולל מלילות של חיטין

סס דף מ״ח ע״ב / דף סא / דף סד / ברף כ״א דלעיל / סס דף מ״ט ע״א / דף כא ע״א / דף לה / דף פח

דף כ״ב ובדף ל״ה דלעיל

דף יב

בפרק קמא דביכו׳ דף ט׳ ובכתובות פרק רבי ישמעאל דף כ״ז וביתר תקומות

בפרק קמא ד ב: דף ג׳

פרק בתר׳ דמעשרו׳ דף כב ע״א

לקמן בכיוץ ח דף ד״נ ע״ר

דף סא

בפ״ב ד׳ הלכות חמץ ד׳ף תל״ה

פ״ק דף הט ע״א

דף נ ב

פ״ק דף סא

דף סד

מנפה מיד ליד ואוכל ואם ניפה בתוך חיקו חייב ואין צריך
ריש פירקא סס לומר אם ניפה בכלי שאין זה עראי ׳ וכן נוטל מן היין ונותן
לקערה לתוך התבשיל צונן ואוכל אבל לא לתוך הקדירה אעפ״
שהיא צוננת מפני שהיא כמו בור קטן׳ וכן סוחט זתי׳ על בשרו
דף פח אבל לא לתוך ידו וכן כל כיוצא בזה : גרסינן בפרק הפועלים
בגיטין) (דף דף כח) (ל״ה וכפרק הזורק וכפרק כיצד מברכין א״ר ינאי אין הטבל נקבע
למעשר עד שיכניסו לבית שנא׳ בערתי הקדש מן הבית והוא
שיכניסנו דרך השער שנאמר ואכלו בשעריך אבל אם הכניס
תבואתו דרך גגות וקרפיפות פטור מן התרומה ומן המעשרות
בפ״ד דמעשר דף תל״ה . גראה לרבינו משה שאין לוקין מן התורה על אכילת טבל עד
שיקבע בכניסתו לבית כמו שביארנו אבל אם נקבע בשאר
הדברים שביארנו אין לוקין עליהם אלא מכת מרדו׳ מדבריהם
וכן האוכל מפירו׳ שדעתו להוליכן לשוק אחר שנגמר׳ מלאכתן
אינו לוקה אלא מכת מרדות שאין הגומר למכור חייב במעשרות
אלא מדבריה׳ שנ׳ עשר תעשר ואכלת ולא מוכר כדתניא בפרק
דף פח הפועלים : בית שאין בו ד׳ אמות על ארבע אמות אינו קובע
למעשר וכן הגגין אין קובעי׳ אעפ״ שהבית שלמטה קובע ואם
לא היה בגג ארבע אמות על ארבע אמות כיון שהבית משפע
דמעשרו׳ דף כ׳ ע״ד ועולה אינו פוטר מן המעשר כדאיתא בירושלמי אלא הרי גג
בתוספ׳ פרק ...ועל׳ והזורק דף ...וכ״ה דלעיל זה במקצת אויר הבית : כשם שהבית קובע למעשר כך חצר
קובע למעש׳ לדברי ר׳ ינאי מדרבנן ומשיכנסו לחצר דרך השער
נקבעו אעפ״ שלא הכניסן לתוך הבית ושנינו במסכת מעשרות
דף סב פ״ג איזהו חצר שחייבת במעשרות ר׳ ישמעאל אומ׳ חצר הצורית
שהכלים נשמרים בתוכה ר׳ עקיבא אומר כל שאחד פותח ונכנס
סס דף כ ע״ד ואחד נועל פטורה מפר׳ בירושלמי בשני שותפין שהאחד מוחה
בחבירו שלא ינעול ואינה משתמרת רבי נחמיה אומ׳ כל שאין
אדם בוש מלאכול בתוכה חייבת רבי יוסי אומר כל שנכנס לה
דף סב ואין אומרי׳ לו מה אתה מבקש פטורה : שנינו בפ״ב דמעשרות
המוליך לו פירותיו ממקו׳ למקום אעפ״ שהוא נכנס בהן לבתים
ולחצרות בדרך לא נקבעו אלא אוכל מהן עראי עד שיגיעו
סס דף מ״ט ע״ד למקום שהוא סוף מחשבתו וכן אומ׳ בירושלמי שביתו של אדם
ופ׳ ג׳ דף כ׳ ע״ב ופ׳ כ״ב דף כ״ו ע״ב טובל לו אבל לא לאחרים : המביא תאנים מן השדה ואוכלין
בחצר הפטורה מן המעשרות שכח והכניסן לביתו הרי זה מותר
דף סב להוציא ולאכול מהן עראי : שנינו בפ״ג דמעשרות תאינה שהיא
עומדת בחצר אוכל ממנה אחת אחת ופטור ואם צירף חייב
במעשר בד״א שהיה עומד בקרקע אבל אם עלה בראש התאינה
סס ממלא חיקו ואוכל שם שאין אויר החצר קובע למעשר ׳ היתה
עומדת בחצר ונוטה לגינה הרי זה אוכל ממנה בגינה כדרכו
כאילו נטועה בגינה ׳ היתה נטועה בגינה ונוטה לחצר הרי זו
כנטועה בחצר שאין אוכל שם אלא אחת אחת בד״א שאפי׳ בעל
הבית שתים שתים לא יאכל כשאין כוונתו ללקט עכשיו אלא
מה שהוא אוכל אבל שכר פועלים ללקט הכל בזו אנו אומרים
דף פח בפרק הפועלים שבעל הבית פטור אף בשתי׳ שתים אף בנוטה
לחצר מפני שעיניו בתאינתו ללקט כולה או רובה ופועל של
בעל הבית כדין בעל הבית אבל לוקח שעיניו במקחו שתים
כתו׳ סס שתים לא יאכל כן חילק רבינו יצחק בר׳ שמואל : גפן שנטועה
בחצר לא יטול כל האשכול ואוכל אלא מגרגר אחת אחת וכן
ברימון לא יטול כל הרימון אלא מפרידו באילן ונוטל מקצתו
דף סב כדברי רבי עקיבא בפ׳ שלישי : הלוקח פירות תלושין לאכלין
נקבעו למעשר מדבריה׳ כמו שביארנו ׳ ומאימתי יקבעו משיתן
דף פח את הדמים אעפ״ שלא משך ׳ ות״ר בפרק הספינה הרי שלא נתן
הדמים והיה בורר ומניח בורר ומניח אפי׳ כל היום כולו ואעפ״
שנגמר בלבו ליקח לא נתחייב לעשר ואם היה ירא שמים
משגמר בלבו מעש׳ ואח״כ יחזיר למוכר אם רצה
בפ״ה דמעשרות דף כ״ד להחזיר הלוקח במחובר לקרק׳ או שלקח תלוש
לשלוח לחבירו לא נקבעו ויש לו לאכול מהן

כפ״ב דף סב עראי : האומר לחבירו הילך איסור זה ותן לו חמש תאנים
הרי זה אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב לעשרו
סס לרבי יהודה כדאיתא בפרק שני דמעשרות עוד שנינו
בריש פירקא שם עם הארץ שהיה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלי׳
סס ופטורים שאין המתנה קובעת : עוד שנינו בפר׳ שני דמעשרות
דף נב ומביאה בפרק הפועלים השוכר את הפועלים לעשות עמו
בפירות בין בתלושים בין במחוברים הואיל ויש להם לאכול
מן התור׳ במה שהן עושין הרי אילו אוכלין ופוטרין מן המעשר
ואם התנה עמה׳ שיאכלו מה שלא זכתה להם תור׳ כגון שהתנה
הפועל שיאכל בנו עמו או שיאכל אחר גמר מלאכתו בתלוש
הרי זה אסור לאכול עד שיעשר הואיל ואוכל מפני התנאי שלו
כפ״ג דף סב הרי הוא כלוקח : שכרו לנכש עמו בזיתים והתנה עמו הפועל
שיאכל בזיתים הרי זה אוכל מן האילן אחת אחת ופטור ואם
דף פ״ט כל הסוגיא צירף חייב : ותניא בפרק הפועלים קצץ הפועל המוסק בזיתים
שיאכל ליטרא של זיתים אוכל אחת אחת ואם צירף חייב
לעשר הואיל והוא אוכל דבר קצוב הרי זה כלוקח שאם צירף
כתו׳ סס נקבע כך פירוש רבינו חננאל פי׳ קצץ ׳ וכן
בפרק ה׳ דמעשר דף תל״ו רבינו משה ׳ אבל רבינו שלמה פי׳ קצץ על
על מנת שיאכל וקשה מה צריך קציצה
בפועל שאוכל מן התורה : לא קצץ אלא היה אוכל כדין תורה
מצרף ואוכל כל מה שירצה והוא שלא יספות במלח אבל אם
ספת במלח אחת אחת מותר שתים שתים אסור שהרי נקבעו
דף כ״ד כל הסוגיא במלח : אמרינן בפרק ד׳ דמעשרות אחד המבשל ואחד השולק
ואחד הכובש קובע למעשר הנותן יין לתבשיל חם או שנתן
שמן באילפס וקדירה כשהן מרותחין נקבעו למעשר מזג היין
במים חמין אפילו על הגת נקבעה למעשר ואין צריך לומר
שאם בישל היין אפילו בגת שאסור לשתות ממנו עד שיעשר
והמולח פירות בשדה נקבעו למעשר טבל הזתים אחת אחת
בתוספ׳ כ״ה דמעשר דף תל״ו במלח ואכל פטור: התורם פירותיו תרום׳ שצריך לתרום אחריה
שנייה נקבעו למעשר ולא יאכל מהן עראי עד שיוציא התרומה
שנייה ויעשר : ופירות שנגמרה מלאכתן וחשכה עליהם לילי
שבת נקבעו ולא יאכל מהן אפי׳ לאחר השבת עד שיעשר היה
אוכל באשכול וחשכה עליו ליל שבת הרי זה לא יגמור אכילתו
בשבת עד שיעשר ואם הניחו עד לאחר השבת הרי זה גומרו
דף לה (דף כו כדמסקינן בסוף פרק המביא : תניא בפרק במה מדליקין אין
מדליקין בטבל טמא אפילו בחול ואין צריך לומר בשבת שנא׳
את משמרת תרומותי מה תרומה טהורה אין לך בה הנאה אלא
משעת הרמתה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה הנאה אלא
דף כח משעת הרמתה ואילך: אמרינן בפ״ט דתרומה הזורע את הטבל
בין דבר שזרעו כלה בין דבר שאין זרעו כלה אם איפש׳ ללוקטן
קונסי׳ אותו ומלקטן ואם צמח אין מחייבי׳ אותו לעקור והגדולין
חולין ואם היה דבר שאין זרעו כלה אפילו גדולי גדולין אסורין
סס דף מ״ו ע״ד עד שלש גרנות והרביעי מותר כדמפרש בירושלמי ׳ ומפני מה
הגידולין אסורין מפני תרומת מעשר ותרומה גדולה שיש
בהן ׳ וכן הדין בזורע מעשר שלא ניטלה תרומתו ולא מוכרין
דף יז את הטבל אלא לצורך כמו ששנינו בפרק חמישי דדמאי
סס דף כ״ד ע״ד ומפרש בירושלמי ובלבד לחבר כדמפרש שם שעם הארץ
שנתערב לו טבל בחולין הולך אצל חבר והוא לוקח לו טבל
ומעשרו לו ׳ ואין פורעין חוב מן הטבל מפני שהוא כמוכרו :
ואסור לחבר לשלוח הטבל ואפי׳ חבר לחבר
פרק קמא דדמאי דף כ״ח ע״ד שמא יסמכו זה על זה ויאכל אטבל ובירו׳
אומר שמעשה היה בכלכלה של תאנים
בתוספ׳ דמעשר שני פ״ג דף כ״ז ע״ג שנאכל בטבלה בענין זה : המוכר פירות לחבירו מוכר
אומר על מנת שהן טבל מכרתי ולוקח אומ׳ לא לקחתי ממך אלא
מעושרין כופין את המוכר לתקן קנס הוא לו שמכר את הטבל :
דף כה) (דף יד בההוא דהלוקח יין מבין הכותים בפרק כל הגט ובפ״ק דחולין
ובכמה

ויחס בפרק בכל מערכין דף ל״ז ובפ׳ תרוכה דף כ״ט ובכמה מקומות מוכיח שמי שיש לו מאה לוגין של יין טבולים
מן התורה ואמר שני לוגין שאני עתיד להפריש מהם הרי הן
תרומה עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני שלא יתחיל
וישתה ויניח בסוף שיעור תרומה ומעשרות כרבי מאיר שאין
הלכה כמותו בזה אלא יפריש ואחר כך ישתה כרבי יהודה ורבי
יוסי ורבי שמעון ואין אומרים זה שהניח בסוף כאילו נברר
בתחילה מפני שחיוב תרומה ומעשרות מן התורה ואין אומרין
בשל תורה נחשב כאילו נברר עד שיתברר
ולפי מה שפסק רבי׳ יצחק ראף בשל תורה (בתו׳ פרק ה׳ זותכין דנדרי׳ דף ט׳ ע״ד ברה״א ויקב״ הכוני׳ בתו׳ פרק כל הגט דלעיל)
יש ברירה נאמר טעם רבי יהודה ורבי יוסי
כמו שמפרש שם אמרו לו לרבי מאיר אי
אתה מודה שמא יבקע הנור ונמצא זה שותה טבלים למפרע:
דף ל״א מסקינן בפרק ג׳ דגיטין כי המניח פירות להיות מפריש עליהן
מעשרות מפריש עליהן בחזקת קיימין ואוכל ושותה עד שיעשו
כל אותן הפירות שהניח מעשר ונותנן ללוי מצאן שאכדו הרי
זה חושש לכל מה שהפריש ואינו מעושר וראי: תני׳ בפ׳ אחרון
דף מ״ח כל הסוגיא עד סוף דמסכת סוטה בימי יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק
שלחו בית דין הגדול ובדקו בכל גבול ישראל ומצאו שהכל
זהירים בתרומה גדולה ומפרישין אותה אבל מעשר ראשון
ומעשר שני ומעשר עני היו עמי הארץ מישראל מקילין על עצמן
ולא היו מפרישי׳ אותו לפיכך גזרו שלא יהא נאמן על המעשרו׳
אלא אנשים נאמנים כשרים אבל עמי הארץ פירותיהם ספק
ואינן נאמנין לומר מעושרין הן וזהו הנקרא דמאי׳ ומפרש
דף כו ע״ל בירושלמי דסוף מעשר שני לשון דמאי דמי תקן דמי לא תקן
והתקינו שלא יהא אדם מפריש מן הדמאי אלא תרומת מעשר
מפני שהוא עון מיתה ומעשר שני שאין כהן הפסד שהרי בעליו
אוכלין אותו אבל מעשר ראשון ומעשר עני אין מפרישין מן
הדמאי מפני שהוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה לפיכך
אומר ללוי ולעני הבא ראיה שאינו מעושר וטול מעשרו: תנן
דף טו בפר׳ ד׳ דדמאי שאף על פי שאין מפרישין מעשר עני מן הדמאי
צריך לקרות לו שם בלא הפרשה ואומר עישור מה שיש כאן
מעשר עני ונראה הטעם שהוא כדי לקבוע מעשר שני שמעשר
עני בשלישית וששית במקום מעשר שני של שאר שני השבוע:
כשמפרישין מן הדמאי תרומה ומעשר שני אין מברכין עליהם
לפי שהו׳ ספק לפיכך מותר להפרישן כשהו
ערום כדאיתא בפרק קמא דדמאי: (דף י״ג והסוגיא בפ״ב דשבת דף כג) כיצד
שם פ״ה דף י״ו מעשרין את הדמאי מפריש כדי תרומת
מעשר שהוא אחד ממאה על הכל ומניחו בצד הפירות ואומר
זה מעשר ושאר התשעה מעשר הסמוך לו יחיו ואחר כך אומר
זה שאמרתי עליו שהוא מעשר הרי הוא תרומת מעשר על
השאר מעשר שהוא סמוך לו ונוטל אותה ונותנה לכהן שאינו
רשאי להפריש תרומת מעשר קודם המעשר לכתחילה ואח״כ
שם פרק קמ״א דף כ״ב ע״ב מפריש מעשר שני׳ ואמ׳ רבי יוחנן בירושלמי שמותר להפריש
מעש׳ שני קודם הראשון בדמאי ור׳ יהוש׳ בן לוי אוסר לכתחילה
ואם עשה עשור ואם רצה אומר מעשר שני של פירות אילו
בצפונם או בדרומם הרי הוא מחולל על המעות כדתניא בתוס׳
פ״ב דף כ״ז ע״ג דמעשר שני מעשר שבבית זה יהא מחולל על איסר זה רבי
שמעון אומר קרא שם וחכמים אומרים עד שיאמר בצפונו או
בדרומו ועוד יש חלוקין במסכת דמאי בין דמאי לודאי שנינו
דף יב בפרק שני דדמאי המקבל עליו להיות נאמן על המעשרות
ולא יהיו פירותיו דמאי צריך להיות מעשר את שהוא אוכל ואת
שהוא מוכר ואת שהוא לוקח ואינו מתארח אצל עם הארץ׳
וצריך שיקבל עליו דברים הללו ברבי׳ וכשיבאו עדים נאמנין
שקבל עליו דברים אילו שהוא רגיל בהם תמיד הרי זה נאמן
פ״ה דף כח ע״ד לומר על פירותיו מעושרין הן׳ ותניא בתוספ׳ דדמאי עד אחד
נאמן לומר פלוני אינו חשוד על המעשרות אבל לשביעית

דף ל״ט והטהרו׳ אינו נאמן: אמרינן בפ״ב דעבודה זרה כל תלמיד חכם
נאמן לעולם ואינו צריך בדיקה אחריו ובניו ובני ביתו ואשתו
ועבדיו של תלמיד חכם הרי הן כתלמיד חכם ונאמני׳ ותלמיד
חכם שנפטר והניח פירות אפי׳ כנסן אותו היום הרי הן בחזקת
דף ט מתוקנין כדאיתא בפרק קמא דפסחים: עוד שם בפרק שני
דף ל״ט) דף ... דע״ז: ובפרק עד כמה בת עם הארץ או אשתו שנשאת לחבר
ועבדו שנמכר לחבר צריכים לקבל עליהם לכתחילה וכבת
חבר או אשתו שנשאת לעם הארץ הרי אילו בחזקת נאמנים
דף יד עד שיחשדו: שנינו בפ׳ שלישי מותר להאכיל לעניי ולאורחים
שם דף כ״ג ... דמאי וצריך להודיעם כדאיתא בירושלמי והעני עצמו והאורח
בדף יד דלע... אם רצה לתקן מתקן׳ גבאי צדק גובין סתם מכל אדם ומחלקין
סתם והרוצה לתקן יתקן: אסור למכור את הדמאי לעם הארץ
שם ולשלוח לו דמאי כדאיתא בפרק שלישי מפני שהוא מסייע
לזה לאכול דבר אסור אבל מוכרין ושולחין אותו לתלמיד חכם
שאין תלמיד חכם אוכל עד שיעשר או עד שיודיעו אדם נאמן
דף טו שהוא מעושר שנינו בפרק רביעי הלוקח פירות ממי שאינו
נאמן על המעשרו׳ ושכח לעשרן ונכנס שבת או יום טוב שאינו
יכול לעשר הרי זה שואלו אם אמר לו מעושרין הן אוכל על
פיו בשבת וכן אם אמר לו אחד שאינו נאמן מעושרין הן אוכל
על פיו באותה שבת ואפילו היה לו פירות אחרים מתוקנין
דף כג ע״ מאותו המין ומפרש בירושלמי מפני שאימת שבת הקובעת
למעשר על עם הארץ שאינו עובר בה עבירה זו אף על פי שהו׳
אוכל על פיו בשבת הרי זה לא יאכל מאותן הפירות למוצאי
שבת עד שיעשר דמאי על הכל על שאכל בשבת ועל הנשאר
שם שלא הקילו להאמינו אלא לצורך השבת: הייתה שבת ויום
טוב סמוך לה ושאלו באחד מהן אוכל אף בשני בשבת מפני
שלא נראה לעשר בינתים וכן בשני ימים
(בדף טו דלעיל ובפ״ב דכתובות דף ל) טובים של גליות: מי שאינו נאמן שראוהו
שהפריש תרומות מעשר מפירותיו שהם
דמאי וראינוה שחזרה ונפלה לפנינו בין למקו׳ אחר בין למקומ׳
ואמר חזרתי והפרשתי אותה אמר ר׳ שמעון שזורי נאמן ואפילו
פ״ד דדמאי דף כ״ד ע״א בחול ואוכל על פיו ואומר בירושלמי כשם שאימת שבת על
עם הארץ כך אימת דימוע עליהם ואינן חשודין להאכיל את
דף עה המדומע ובפרק בהמה המקשה פוסק כרבי שמעון שזורי:
בפ״ק דדמאי דף י״ג כשגזרו על הדמאי לא גזרו אלא על פירות הארץ שהחזיקו בה
עולי בבל בלבד שהוא מכזיב ולפנים וכזיב עצמה כלחוץ וכל
פירות הנמצאות מכזיב ולחוץ פטורין מן הדמאי כדאיתא
שם דף כ״ב ע״ בירושלמי שחזקתם מפירות מקום שנמצאו בו: אילו דברים
דף יב שלא גזרו עליהם כשגזרו על הדמאי כמו ששנינו בפ״ק דדמאי
פרק קמא ... דף כז ע״ ובתוספתא הלוקח פירות לזריעה או לאכילה לבהמה קמח
לעורות או למלוגמא או לרטיה שמן להדלקת הנר או לסוך
בו את הכלים יין לקילור וחלות עם הארץ והמדומע והלקוח
בכסף מעשר שני ושירי המנחות ותוספת הביכורים כל אילו
פטורין מן הדמאי וכיון שאמר לו עם הארץ מתוקנין הן אינו
פ״ד דף כח צריך לעשר: עוד תניא בתוספת דדמאי מצטרפין פירות חוצה
לארץ עם פירות ארץ ישראל כדי שירבו על פירות הארץ
לפוטרן מן המעשרות: קלו

מצות עשה להפריש מעשר שני שנאמ׳ עשר תעשר את
תבוא׳ זרעך וגו׳ ושנה ראשונ׳ של שמיט׳ מפרישין
מעשר ראשון ואחר כך מעשר שני וכן בשנה שנייה ובשנה
השלישית מפרישין מעשר ראשון ואחר כך מעשר עני ומעשר
שני יבטל וכן הסדר בשלשה השני׳ השניים
(בריש ר״ה השנה דף ב׳ ובגמר׳ דף י״ב) של שמיטה: באחד בתשרי הוא ראש השנה
למעשר תבואה וקטניות וירקות וכל
מקום שנאמר ראש השנה סתם הוא אחד בתשרי ובט״ו בשבט
הוא ראש השנה למעשר אילנ׳ כיצד תבואה וקיטנית שהגיעו
לעונת

לעונת המעשרות לפני ר״ה של שלישית אע״פ שנגמרו ונאספו אח״כ בסוף שנה שלישית מפרישין מהן מעשר שני ואם לא באו לעונת המעשרות אלא אחר ראש השנה של שלישית מפרישין

סם דף ע ו

מהן מעשר עני וכן פירות האילן שבאו לעונת המעשרות קודם ט״ו בשבט של שנה שלישי׳ אע״פ שנגמרו ונאספו אח״כ בסוף שנה שלישית מתעשרין לשעבר ומפרישין מהן מעשר שני וכן אם באו לעונת המעשרות קודם ט״ו בשבט של שנה רביעית אף על פי שנגמרו ונאספו מפרישין מהן מעשר עני ואם באו לעונת מעשרות אחר ט״ו בשבט מתעשרין להבא: חרובין אף על פי שנחנטו פירותיהן קודם ט״ו בשבט מתעשרין להבא הואיל ומעשרותיהן מדברי סופרים כדאיתא בפרק

סם

קמא דראש השנה׳ ונרא׳ לרבינו משה שאין הדברים אמורין אלא בחרובי צלמונה וכיוצא

בכ״ה דהלכו׳ מעשר שני דף ת״לם

בהן שאין ראויין למאכל רוב בני אדם והן הן שמעשרותיהן מדברי סופרים אבל שאר חרובין הרי הן בשאר פירות האילן:

כס דף י״ד וט״ו

הירק בשעת לקיטתו עישורו כיצד אם נלקט ביום ראש השנה של שנה שלישית אף ע״פ שבא לעונת המעשרות ונגמר בשנייה מפרישין ממנו מעשר עני ואם נלקט ברביעית מפרישין ממנו

ובפ״ב דבכורים דף פ״ה

מעשר שני׳ וכן האתרוג בלבד משאר פירות האילן הרי הוא כירק והולכין אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית כיצד אם נלקט בשלישי אחר ט״ו בשבט מפרישין ממנו מעשר עני אף על פי שנגמרה בשנייה וכן אם נלקט ברביעית קודם ט״ו בשבט

דף יג

מפרישין ממנו מעשר עני: עוד מסקינן בפר׳ קמא דראש השנה האורז והדוחן והפרגין והשומשמין אע״פ שהשרישו קודם ר״ה אין

סם

הולכין בהן אלא אחר גמר הפרי ומתעשרין להבא וכן פול המצרי אף על פי שמקצתו השריש לפני ראש השנה ומקצתו לאחר ראש השנה צובר גורנו לתוכו ותורם ומעשר מן הכל כאחד

ותני פ״ה דמעשר שני ת״לט

שהכל הולך אחר גמר הפרי: כל הפטור ממעשר ראשון פטור ממעשר שני וממעשר עני וכל שחייב בראשון חייב בהן וכל התורם מעשר וכל מי שאינו תורם אינו מוציא מעשר זה וכל מי שאם תרם תרומתו תרומה כך אם עישר מעשר זה הרי זה מעשר וכל מי שאין תרומתו תרומ׳ כך אם הוציא מעשר זה אינו מעשר

דף ק ב ע״א

אמנם בספרי פרש׳ ראה משמע שמעשר שני נוהג בכל דבר מן התור׳ דתניא אין לי אלא דגן ותירוש ויצהר מניין לרבות שאר פירו׳ הארץ ת״ל עשר תעשר את תבואת זרעך וגומר מניין לרבות השחלים והגרגיר ושאר ירקו׳ ת״ל וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ קדש לה׳ מניין לרבות פירות האילן ת״ל מפרי העץ:

בפ״ב דתמורה דף כ״א

מעשר שני הואיל והוא טעון הבאת מקום אין מביאין אותו מחוצה לארץ כבכור בהמ׳ לפיכך לא חייבו להפריש מעשר שני בסוריא ונראה לרבינו

בירוש׳ פ״ה דמעשר שני דף כו ע״א ופ״ב דכילה דף ק׳ ע״ב

ובסוף פ״א דלעיל

משה שמעשר שני שמפרישין בארץ שנער ובארץ מצרים שפודין אותם שם ומביאין דמיו לירושלם ועוד אומר שלא חייבו מקומות אילו במעשר שני אלא כדי לקבוע מעשר עני כדי שיהו עניי ישראל סומכין

בפרק הערל דף ע״ג

עליהן: מעשר שני נאכל לבעליו לפנים מחומות ירושלי׳ שנ׳ ואכלת שם לפני ה׳ אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם׳

בפ״ב דבכורים דף פ״ה

ונוהג בפני הבית ושלא בפני הבית׳ אבל אינו נאכל בירושלים אלא בפני הבית שנאמר מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות

וכן בפרק ב׳ דתמורה דלעיל

בקרך וצאנך ודורש בזבחים פרק קדשי קדשים מקיש מעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר אינו

הלכות ארץ ישראל

נאכל אלא בפני הבית: ובספר התרומה שפי׳ שם שאם הפירו׳ לא הוכשרו שמותר בזמן הזה לאוכלן בירושלים לא ידעתי

ומיימ׳ פ״ב דמעשר שני דף ת״לט

מניין לו: מידת חסידות שפודין מעשר שני בזמן הזה בשווין בדרך שפודין אותו בפני הבית והורו הגאונים שאם רצה לפדות שוה מנה לכתחילה בפרוטה בזמן הזה פודה לא יהיה זה חמור מן ההקדש׳ ומשליך הפרוטה לים הגדול אבל לשאר נהרות

דף כח

צריך לשוחקה בתחילה כדמוכח בפסחים בפרק כל שעה׳ וכן אם חילל מעשר שוה מנה על שוה פרוטה מפירות אחרות הרי זה מחולל ושורף את הפירות שחילל עליהן כדי שלא יהא

כמבואר בבכ׳ חלת קיון קת״ו דף כב

תקלה לאחרים וכן בפריון נטע רבעי בזמן הזה: תניא בתוספתא כשם שאין אוכלין

בפ״ג דמעשר שני דף כ״ז ע״ב

מעשר שני בזמן הזה בירושלים כך אין פודין אותו שם ואין מחללין אותו שם ואין מוכרין אותו שם ואם נכנס לירושלים אפילו בזמן הזה אין פודין אותו שם ואין מוציאין אותו משם אלא מניחין אותו שם עד שירקב וכן אם עבר והוציאו משם מניחין אותו עד שירקב לפיכך אין מפרישין מעשר שני בירושלים בזמן הזה אלא מוציאין את הפירות בטבלן חוץ לעיר ומפרישין אותו שם ופודהו ואם הפרישו שם בזמן הזה ירקב: מזאת הברייתא קשה לי

דף כב

לפירוש רבינו יצחק שפירש על ההיא דמסקינן בפרק הזהב דלעניין פרייה לא חילקו בין ישנם למחיצו׳ בין אינם למחיצות

דף קיג

ופי׳ שם דלעניין להוציאו משמע בסוף פרק חלק שחלקו דאמר רבא מחיצות לאכול דאורייתא מחיצות לקלוט דרבנן וכי גזור רבנן כי איתנהו למחיצות אבל כי ליתנהו לא פי׳ ויכול להוציאו

סס דף קי״ב ובפרק בתרא ד׳זבכו׳ דף ל״ט ובפר׳ הזהב דף כ ג

ובפי׳ שבינו בתוספת׳ שאין יכול להוציאו בזמן הזה: א״ר אלעזר מניין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים שנ׳ כי ירחק ממך המקום כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנ׳ וישא משאת מאת פניו אליהם כלומר ברחוק מקום אתה פודהו או אפילו בקרוב בשלא תוכל לאוכלו כגון שנטמא ואם

סס בפר׳ הזהב

אין המעשר שוה פרוטה שאינו תופס פריונו יניחנו במקום

סס כל הסוגיא

המוצנע עד שיצטרף לו מעשר שני יותר: מעשר שני שנכנס לירושלים אפילו של דמאי אסור להוציאו משם שכבר קלטוהו מחיצות וכן פירות הנלקחין בכסף מעשר שנ׳ ואכלת שם לפני ה׳ אלהיך וגומר עבר והוציאו או שיצא בשגגה יחזרו ויאכלו בירושלים וקליטה מחיצות מדבריהם אפילו במעשר שאין בחומשו שוה פרוטה שהוא מדבריהם מחיצות קולטות אותו ואסור להוציאו׳ אבל מעות מעשר שני נכנסין לירושלים

דף כ״ח

ויוצאין כמו ששנינו בפ״ג דמעשר שני: פירות מעשר שני שנטמאו בירושלם ופדאן אם נטמאו בולד הטומאה אסור להוציאן אלא יאכלו בפנים מפני שולד הטומאה מדבריהם ואם נטמאו באב הטומאה או שנטמאו בחוץ ואפילו בולד הטומאה אף על פי שנכנסו לירושלי׳ הרי אילו נפדין ונאכלין

סם

בכל מקום אליבא דבית הילל בפרק שלישי דמעשר שני:

בירושלמי סס דף כ ד ע״ב

במה דברים אמורים שהכניסן על מנת שלא יקלטוהו מחיצות אבל אם לא התנה הואיל ונכנס והרי הוא טהור מן התור׳ שאין הולד מטמא מן התורה כבר קלטוהו מחיצו׳ ואינו יוצא: הרוצה

בפ״ד דמעשר סס דף ע׳ והלכה כרבי יוסי בפ״ד דערובין דף מ״ו

לפדות פירות מעשר שני פודה אותן בדמיהן ואומר הרי המעו׳ האילו מחוללות תחת הפירות הללו או הרי פירו׳ הללו מחוללו׳ על מעות האילו ואם לא פירש אלא הפריש מעות בלבד כנגד הפירות רבי יוסי אומר דיו רבי יהודה אומר צריך לפרש והלכה כרבי יוסי לגבי רבי יהודה ואינו צריך לפרש ויצאו הפירות לחולין ויעלו המעות לירושלם ויוציאם שנאמר וכי ירבה ממך

מהמיימ׳ פ״ד דמעשר שני דף ת״ח כל ה הסוגיא מתשמעות מתניתין פר׳ בתרא דטבול יום מחללין על כילו׳ עם הארץ וכו׳ דף ע״ד והאחר מהירושלמי פרק ד׳ דמעשר שני דף ע״ד ועיין בהסוגיא הרחבה

הדרך כי לא תוכל שאתו וגו׳׳ וכן אם רצה לחלל פירו׳ המעשר על פירות אחרות יעלו הפירות השניות ויאכלו בירושלם ולא יחלל ממין על שאינו מינו ולא מן היפה על הרעה ואפילו באותו המין ואם חילל הרי אילו מחוללות:

בירושלמי פר׳ קמא דדמאי דף כ״ב ע״ב

הפודה מעשר שני מברך על פריון מעשר שני ואם חילל על פירות אחרות או שחילל פירו׳ על מעו׳ מברך על חילול מעשר שני׳ והפוד׳ או מחלל מעש׳ שני של דמאי אינו צריך

כדמוכח לעיל בפ״ג

בר״כ: כשפודין את המעשר אין פודין אותו לשם מעשר

במיי׳ דלעי׳ ממשמעו׳ הירו׳ דלעיל והתו׳ שם דף כ״ז ע״ג

אלא

אלא לשם חולין ואומדים כמה שוים פירות חולין אילו אע״פ
שהכל יודעי׳ שהם מעשר כדי שלא יתבזה שדומ׳ למכר וחליפי׳
דף סה ושני׳ בתחלת מעשר שני שאין מוכרין אותו ואין מחליפין אותו
קד׳ תוס׳ בפ״ב דמעש׳ שני דף כ״ז ומכולה בירו׳ שם דף כ״ג ה״ג ו״ה הכותו בכו׳ שם — אין מחללין מעות מעשר שני על מעות אחרות בין שהן אלו
ואלו כסף או אלו ואלו נחשת או הראשונות כסף והשניו׳ נחשת
או ראשונות נחשת והשניות כסף ואם עבר וחילל הרי אילו
דף כג ע״א מחוללין : אמרי׳ בירושלמי דפ״ק דמעשר שני אין מחללין מעו׳
מעשר על הפירות ואם חילל יעלו הפירות ויאכלו בירושלם :
דף ת ולא יחלל על בהמ׳ חיה ועוף כדאית׳ בסוף פ׳ לולב הגזול ׳ ואם
חלל לא קנה מעשר שמא יגדל מהן עדרים אבל אם חילל על
השחוטי׳ הרי הן כשא׳ הפירו׳ ויעלו ויאכלו בירושלי׳ ויצאו המעו׳
דף סז לחולין : אמרי׳ בפ״ב דמס׳ מעשר שני בשעת הדחק מותר לחלל
מעות של כסף על של נחשת ולא שיקיים כן אלא עד שימצא
ריוח ויחזור ויחלל מעו׳ הנחשת על מעו׳ הכסף : מעשר שני של
דמאי מחללין אותו לכתחילה כסף על כסף וכסף על נחשת
ונחשת על כסף ונחשת על נחשת ונחשת על פירות ויעלו אותן
דף יב הפירות ויאכלו בירושלם כמו ששנינו בפ׳ ראשון דמסכ׳ דמאי :
בתוספ׳ פ״ב דמעשר שני דף כ״ז ע״א — אין פודין פירות מעשר אלא בכסף שנאמר וצרת הכסף בידך
וכן אם פדה לעצמו והוסיף חומש לא יהיה החומש אלא כסף
בפרק הזהב דף כ״ד ילוף דחומש כקרן — כקרן ואין פודין אותו אלא בכסף שיש עליו צורה מטבע היוצא
באותו זמן ובאותו מקום שנאמר ונתת הכסף בכל אשר תאוה
נפשך עד שיהא ראוי להוצאה ואינו פודה במעו׳ שאינן ברשותו
דף קה שנאמר וצרת הכסף בידך כמו ששנינו בפר׳ קמא דמעשר שני :
פ״ב דמעשר שני דף כ״ז ע״ג — תניא בתוספתא הפודה מעשר שני קודם שיפריש אותו כיון
שאמר מעשר שני של פירות אילו פדוי במעות אילו לא אמר
כלום ולא קבע מעשר לרבנן דרבי שמעון אבל אם קבע מקום
ואמר מעשר שני בצפונו או בדרומו מחולל על המעות הרי זה
בפ״ד דמעש׳ שני דף כ״ט ובתוספ׳ שם דף כ״ז עמוד ג׳ — פדוי : הפודה את המעשרו׳ לעצמו בין שהיה שלו בין שנפל לו
בירושה בין שניתן לו בטבלו במתנה הרי זה מוסיף עליו חומש
אם היה שוה ד׳ נותן ה׳ שנאמר ואם גאל יגאל איש ממעשרו
וגו׳ ׳ ואשת איש שפדתה מעשר שני שלה לעצמה אינה מוספת
דף כד חומש דרשו רבותינו על פי הקבלה בפ״ק דקידושין איש ולא
פרש׳ בתקיותי כ״ב — אשה ׳ ובת״כ שנינו ואם גאול לרבות את האשה איש פרט לקטן
דף כב ולשם לענין שיכולה לפדותו מרבה אותה : אמרינן בפר׳ הזהב
בירושלמי פרק ד׳ דמעשר שני דף כ״ד ע״ד ובתוס׳ ריש פ״ג דף כ״ז ע״ב — מעש׳ שני שאין בחומשו שוה פרוט׳ אינו מוסיף עליו חומש : וכן
מעשר שאין דמיו ידועין דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על
הסלע הזה : וכל מעשר שאינו הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף
שם דף כה ע״א — חומש עליו כדאיתא בירושלמי ומעשר שני של
בכ׳ קמא דדמאי דף י״ב — דמאי אינו מוסיף חומש עליו : שנינו בפרק ד׳
דף קט דמעשר שני מותר להערים על פדיון מעשרו
כיצד אומר אדם לבנו ולבתו הגדולים ולעבדו העברי הא לך
המעות האילו ופודה בהן את המעשר כדי שלא יוסיף חומש
אבל לא יאמר לו פדה לי בהן וכן אם אמר לו פדה לך משלך
שם דף כה ע״א אינו מוסיף חומש כדאיתא בירושלמי אבל לא יתן המעות
לפדות לבנו ולבתו הקטנים ולעבדו ולשפחתו הכנעני׳ מפני
שידו כידם : וכן מערים ונותן המעשר מתנה כשהוא בטבלו
דף ע כדאיתא בפרק ד׳ דמעשר שני ואומר הנותן הרי הפירות האילו
מחוללין על מעות שבביתי וחוזר המקבל ואומר הרי פירות
אילו מעשר על פירות הנותן שזה מועיל כדאמ׳
פרק ד׳ דמעשר שני דף כ״ז ע״ד — דף לג רבי יוחנן בפרק אין בין המודר : ותניא בתוספ׳
שני אחים שני שותפין אב ובנו פודין זה לזה
מעשר שני כדי שלא יוסיפו חומש : הפודה מעשר שני לעצמו
ונותן את הקרן ולא נתן את החומש אף על פי שאין החומש
מעכב והרי נתחלל לא יאכל עד שיתן את החומש ואפי׳ בשבת
דף כד גזירה שמא יפשע ולא יתן כדאיתא בפרק הזהב : מעות מעשר
שני אם רצה לצרף אותם בדינרין זהב כדי להקל משאו מצרף

דף סז כדאיתא בפרק שני דמעשר שני ואם צרפן לעצמו אינו מוסיף
כך משמע בפר׳ ב׳ דביכורים דף ד׳ ע״ז בכו׳ הר״מ ז״ל ר״ש — חומש שאין זה דרך פדייה : הזורע מעשר שני אחר שנכנס
לירושלם הגידולים מעשר שני אבל אם זרען קודם שנכנס
הגידולין חולין ופודין אותן בשעת זריעתן דתנן במסכ׳ תרומות
דף כז פ״ט גידולי טבל וגידולי מעשר שני הרי הן כחולין ומותרין
באכילת עראי עד שתגמר מלאכתן ומעמידות רבינו שלמה
דף פט פרק הפועלים בדבר שזרען כלה וכן
לעיל כיון ק״ה דף קנ״ט ע״ב — ביארנו במצות מעשר ראשון ׳ אבל רבינו
פרק ו׳ דמעשר וכו׳ — משה פירש אפילו בדבר שאין זרעו כלה :
דף סח) דף ז״א — שנינו בפ״ג דמעשר שני פירות הנלקחין בכסף מעשר שני אין
נפדין ברחוק מקום אלא אם כן נטמאו באב הטומאה אלא יעלו הן
עצמן ויאכלו בירושלם וזה חומר בלקוח בכסף מעשר מפירות
מעשר עצמן ואם נטמאו בולד הטומאה יפדו ויאכלו המעות
דף כז בירושלם : בפ׳ בכל מערבין מסקינן שאין נלקח בכסף מעשר
אלא מאכל אדם שגידולו מן הארץ או גידולי גידולין מן הארץ
כעין הפרט המפורש בתורה בבקר ובצאן ביין ובשכר לפיכך
אין לוקחין בכסף מעשר מים ומלח כמיהין ופטריות לפי שאין
גידוליהן מן הארץ ולא פירות המחוברות לקרקע שאין יכולין
פ״ק דף סו להגיע לירושלם כדאיתא במסכת מעשר שני לפי שאין דומין
לבקר וצאן ׳ הדבש והחלב והבצים הרי הן כבקר וצאן אף על
בתוספתא שם דף כ״ו ע״ד — פי שאינ׳ גידולי קרקע הן גידולי גידוליה : הכרכום אינו נלקח
בכסף מעשר שאינו אלא למראה וכן כל כיוצא בו מנותני ריח
וטעם ומראה הואיל ואינן לאכילת גופם אלא לטעם שנותנין
אין נלקחין בכסף מעשר ׳ לפיכך ראשי בשמים אינם נלקחים
דף כא בכסף מעשר וכן המסקנ׳ בפרק בא סימן : שנינו במסכ׳ מעשר
דף כ״ח והכא בירושלמי שם דף כד ע״א — שני בפרק שלישי אין לוקחין תרומה בכסף מעשר מפני שהוא
ממעט אכילתו ואכילתה שאין אוכלין אותה אלא הכהנים
מעורבי שמש ומותר לאונן ונאכלת בכל מקום והמעשר מותר
לזרים ולטבול יום ואסור לאונן ואינו נאכל אלא בירושלם
נמצא ממעט אכילת מעשר ואכילת תרומה : במנחות פרק
דף פב התודה אמרינן שלוקחין בהמה לזבחי שלמים מכסף מעשר
בירושלמי פר׳ א׳ דמעשר שני דף כ׳ ע״ד ור״ש תכיא״ה שם דף כ׳ — מפני שהשלמים נאכלים לזרים : בראשונה היו לוקחין בהמות
לאוכלן חולין מכסף מעשר שני כדי להבריחה מעל המזבח
וגזרו ב״ד שאין לוקחין בהמ׳ ממעו׳ מעשר שני אלא לשלמי׳ בלבד
אבל חיה ועוף אין לוקחין שאינן ראויין לשלמים : שנינו בפ״ק
דף סו דמעשר שני הלוקח פירות חוץ לירושלם בכסף מעשר בשוגג
כופין את המוכר להחזיר את הדמים לבעלים והן מעשר כמו
שהיו במזיד יעלו הפירות ויאכלו בירושלם ואם אין מקדש
שם יניחם עד שירקבו ׳ וכן אין לוקחין בהמה בכסף מעשר חוץ
לירושלים ואם לקח בשוגג יחזרו הדמים למקומן אבל במזיד
תעלה ותאכל בירושלם ואם אין מקדש תקבר היא ועורה :
פ״ה דף כג ע״ג — בירושלמי מעמידות במסכת מעשר שני כשהקדישה בשעת
המקדש וחרב המקדש אבל המחלל מעות על הפירות בזמן
הזה הואיל ואין נאכלין אמרי בית הלל
שם ובתוספתא פ״ג דף כ״ז ע״ג — דלא חילל : שנינו בפרק שלישי דמעשר
שני מי שהיה לו פירות חולין בירושלי׳ והיו
דף סח לו מעות מעשר שני חוץ לירושלים אומר הרי אותם המעות
מחוללין על פירות האילו ויאכל שם הפירות בטהרה ויצאו
אותן המעות לחולין במקומן היו לו מעות מעש׳ שני בירושלם
והיו לו פירות חוץ לירושלם אומר הרי המעות האילו מחוללין
על הפירות ההם ויצא המעות לחולין ויעלו הפירות ויאכלו
בירושלים שאינו צריך להיות המעות והפירות במקום אחד
בשעת חילול : קלז

נטע רבעי הרי הוא קדש שנ׳ ובשנה הרביעית וגומ׳ ודינו
להאכיל לבעליו בירושלים כמעשר שני וכשם שאין
מעשר שני בסוריא כך אין נטע רבעי בסוריא כדאי׳ בירושלמי

דפאה: ובנטע רבעי הוא אומ׳ ואיש את קדשיו לו יהיו שאין לך קדש שלא נתפרש דינו בתורה למי הוא: חוץ מנטע רבעי כך מפרש בסיפרי: הרוצה לפדות נטע רבעי פודהו כמעשר שני ואם פודהו לעצמו מוסיף חומש ותניא בת״כ שאין פודין אותו עד שיגיע לעונת מעשר שנ׳ להוסיף לכם תבואתו עד שיעשה תבואה: ואין פודין אותו במחובר כמעשר שני כדתניא סוף מעשר שני אמחלוקת ב״ש וב״ה שבית הלל אומרים שפודין כרם רבעי יין וענבים הכל מודים שאין פודין אותו במחובר: ובירושלמי דערלה משמע שאסור לפדותו בוסר דקתני פרי אתה פודה ואי אתה פודה בוסר ולא פגין: והרי הוא ממון גבוה כמעשר כר׳ מאיר שפוסק כמותו בפ״ב דקידושי׳ לפיכך אינו נקנ׳ במתנה אלא א״כ נתנו בוסר ודינו בשאר דברים לעניין אכילה ושתייה ופדייה כמעשר: והפודה כרם רבעי רצה פודהו ענבים רצה פודהו יין וכן הזתים אבל שאר הפירות אין משנין אותם מברייתם: שנינו בפ״ה דמסכת מעשר שני כרם רבעי אין לו שכחה ופאה ופרט ועוללות ואין מפרישין ממנו תרומות ומעשרו׳ כשם שאין מפרישין ממעשר שני וכך ישנו בירושלמי דפאה אלא כולו עולה לירושלים או נפדה ויעלו הדמין ויאכלו בירושלם כמעשר שני: עוד שנינו שם ענבים של כרם רבעי התקינו ב״ד שיהו עולין לירוש׳ מהלך יום א׳ לכל צד כדי לעטר שוקי ירושלם בפירות ומשחרב בית המקדש נפדין סמוך לחומה ושאר כל הפירות אפילו בזמן המקדש נפדין סמוך לחומה: עוד שנינו שם כיצד פודין נטע רבעי מניח את הסל ושמין על פי שלשה ואומר כמה אדם רוצה לפדות בסלע על מנת שיוציא יציאות השומרים והחמרים והפועלים מביתו ואחר שקוצבין השער מניח את המעות ואומר כל הנלקט מזה מחולל על המעות האילו ומשער כך וכך סלים בסלע ובשביעית פודין בשויין שאין שם לא שומרים ולא פועלים: עוד שנינו שם מי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמיטה שיד כל אדם שוה צריך לציינו בקוזזו׳ אדמ׳ כדי שיכירו בו ולא יאכלו ממנו עד שיפדה ואם היה בתוך שני ערלה מציינין אותו בחרסית כדי שיפרשו ממנו שאם יציינו בקוזזות אדמה שמא יתפרדו שאיסור ערלה חמור הוא שאסור בהנאה וטעם אחר מפרש במרומ׳ במסכ׳ ב״ק: והצנועין היו מניחין את המעות בשנת השמיטה ואומר הנלקט מנטע רבעי זה מחולל על המעות האילו שהרי אי איפשר לפדותו במחובר לקרקע כמו שביארנו: אמרינן במסכת ר״ה פ״ק באחד בתשרי ר״ה לערלה ולרבעי מאימתי מונין לערלה ולרבעי משעת נטיעה ואינו מונה מראש השנה לראש השנה אלא שלשי׳ יום בשנה חשוב שנה והוא שתקלוט הנטיעה קודם השלשי׳ יום וכמה היא סתם קליטה לכל האילנות שתי שבתות כדפסקינן בפ׳ הערל כר׳ יוסי וכר׳ שמעון שאומרים שתי שבתו׳: נמצאת למד שהנוטע ארבעה וארבעים יום קודם ר״ה עלתה לו שנה ואעפ״כ אין פירות הנטיעה הזאת מותרין בערלה או ברבעי עד חמשה עשר יום בשבט שהיא ר״ה לאילנות: כיצד הנוטע אילן מאכל בחמשה עשר באב בשנה עשירית ביובל הרי היא בתוך שני ערלה עד חמשה עשר בשבט משנת שלש עשרה וכל מה שיוציא האילן בתוך הזמן הזה הרי הוא ערלה אעפ״י שלא נגמרו אלא לאחר כמה ימים ומחמשה עשר בשבט משנת שלש עשרה ביובל עד חמשה עשר בשבט משנת ארבע עשרה הוא נטע רבעי וכל מה שיוציא בתוך הזמן הזה הרי הוא רבעי וצריך פדיון ואם נתעברה השנה נתעברה לערלה ולרבעי: נטעו בששה עשר באב משנת עשר לא עלתה לו שנת עשר אלא הרי

כל זית דף כ׳ ובפרק בתרא דמעשר שני דף כ׳ עמוד א׳
בתרא דמעשר דף ע״א ובפרק קידושין דף כד
כריתות פסח דף ג׳ עמוד א׳
כריתות קידושין דף כ״ה
דף ס״ח ע״ב ור״ס מביא׳ בירושלמי דף ע״א
פ״ק דף כ״א ע״ב
דף כד
כדאית׳ במעשר בכ׳ י״א דמסכת תרומות דף כט
דף ע״א
ב״ז דף כ׳ ע״ב וג׳
כדף ע״א
כדף ע״א
כדף ע״א
דף ס ט
סס
ובירושלמי סס כז ע״א כל הסוגי׳
דף פ נ

הוא ערלה שנת אחת עשרה׳ ושנת שתים עשרה ושנת שלש עשרה כולה והרי נטע רבעי מראש השנה של שנת ארבע עשרה עד סופה נטע נטיעה מראש חדש תשרי עד ט״ו יום בשבט מונה לה השנים מיום ליום לערלה ולרבעי: שנינו במסכ׳ ערלה בפ״ק העלין והלולבין ומי גפנים וסמדר מותרין בערלה וברבעי הענקוקליות הם ענבים ששדפן קדים והפסידן והחרצני׳ והזגים והתמד שלהן וקליפי רימון והנץ שלו וקליפי אגוזים והגרעינים אסורין בערלה ומותרין ברבעי והנובלות כולן אסורות כל מין שהו׳ חייב בערלה יש לו רבעי וכל שפטור מן הערלה אינו חייב ברבעי שנא׳ שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל ובשנה הר׳ יהיה כל פריו וגו׳: שנינו בפ״ק דערלה הנוט׳ אילן מאכל ודעתו עליו שיהא סייג לגינה או לקורות הרי זה פטור מן הערלה: נטעו לסייג וחשב עליו למאכל או שנטעו למאכל וחזר וחשב עליו לסייג כיון שעירב בו מחשבו׳ חיוב חייב נטעו שלש שנים לסייג מכאן ואילך למאכל אין לו רבעי שכל שאין לו ערלה אין לו רבעי׳ נטע אילן וחשב שיהא לו הצד הפנימי שלו למאכל והחיצון לסייג או לעצי׳ או שחשב שיהיה הצד התחתון למאכל והעליון לסייג או לעצים זה שחשב עליו למאכל חייב בערלה וזה שחשב עליו לסייג או לעצים פטור שהדבר תלוי בדעתו של אדם כדאיתא בירושלמי: הנוטע אילן לרבי׳ בתוך שדהו חייב בערלה שנ׳ ונטעתם אפי׳ לרבים בד״א בארץ ישראל אבל בחוצה לארץ פטור: הנוטע בר״ה והנוטע בספינה והעולה מאיליו בר״הי והנכרי שנטע בין לישר׳ בין לעצמו והגזלן שנטע חייבין בערלה וברבעי והעולה מאיליו במקום חורשין פטור: עוד בפ״ק מה שנטעו גוים עד שלא באו אבותינו לארץ פטור אבל משבאו לארץ אף מה שנטעו גוים חייב שנ׳ כי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל משעת ביאה כל לרבות: תניא בתוספת׳ גוי שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק חייב בערלה ויש לנכרי נטע רבעי שאם באו לנהוג במצוה זו הרי הוא קדש כנטע רבעי של ישראל: תניא בת״כ אחד הנוטע גרעינין או ייחור מן האילן או שעקר כל האילן ממקום זה ונטעו במקום אחר הרי זה חייב בערלה שנאמ׳ כל עץ ומונה משעת נטיעתו׳ ואילן שקצצו מעם הארץ והחליף חייב בערלה ומונין לו משעת קציצה: אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב חייב במה דברים אמורים בשחתך בד אחד מן האילן הזקן והבריכו בארץ או הרכיבו באילן אחר אבל אם מתחבר בד אחד מן האילן והבריכו בארץ או הרכיבו באילן אחר ועיקר הבד מעורב באילן הזקן פטור כאשר ביארנו בספר מצות לא תעשה: אמר רבי יוחנן בפרק הנודר מן הירק ילדה שסככה בזקנה והיו פירות בילדה אפילו הוסיף מאתים הרי אותן הפירות של ילדה אסורין שאין גידולי היתר מעלין את עיקר האיסור אבל אם אין פירות בילדה הילדה בטילה כדאיתא בפרק משוח מלחמה:

מצות קלח

עשה להתודות לפני השם אחר שמוציאין כל המתנות שבזרע הארץ וזהו הנקרא וידוי מעשר ואין מתוודין וידוי זה אלא בשנה שמפרישין בה מעשר עני שנאמר כי תכלה לעשר וגומר ואמרת לפני ה׳ אלהיך בערתי הקדש מן הבית׳ איבתי מתודין במנחה ביום טוב אחרון של פסח של רביעית ושל שביעית שנאמר כי תכלה לעשר ברגל שכל המעשרות כלים בו וזהו הפסח שבטרם יגיע הפסח משנה הרביעית כל פירו׳ שלישית נתעשרו בין פירו׳ האילן בין פירות הארץ: אין מתוודין אלא ביום וכל היום כשר לוידוי המעשר כמו ששנינו במסכת מגילה: ובין בפני הבית ובין שלא בפני הבית חייב לבער ולהתודו׳: הוידוי הזה נאמ׳ בכל לשון כדאמר

בפרק

דף ע״א
סס דף פ
סס דף ע״א
בירושלמי סס דף כ״ר ע״ר ור״ס מביא׳ בכו׳ סס
סס
דלעיל) סס ובמתני׳ דלעי׳ דף ע״ט
סס
סס
סס דף כ״ח עמוד ב׳ ובירושלמי סס דף ס״א ע״א
בתוספ׳ דלעיל ובת״כ קדושים פרש׳ ג׳
סס
בזייתו׳ פ״י דהלכות מעש׳ שני ונטע רבעי דף ת״ב
בפ״ק דר״ה דף ט׳
סימן קמ״ו דף כ ד
דף כ ז
דף מ ב
בספרי כרס׳ כיתבא דף כ ג עמוד ד׳ כל הסוגיא וקבתה בפ׳ בתרא דמעשר שני דף נ״ב
דף כ׳ פרק ב׳ (מהתיו׳ דלעיל פ׳ י״א ועי׳ בהשגות)

בפרק אילו נאמרין שנאמר ואמרת לפני ה' אלהיך בכל לשון דף ל ב
שאתה אומר · ומצותו במקדש שנאמ' לפני ה' ואם התודה בכל בווייוי' דלעיל
מקום יצא : אינו מתודה עד שלא ישאר אצלו אחר מן המתנות
שכך הוא אומר בוידוי בערתי הקדש מן הבית וגומר וערב יום
טוב האחרון היה הביעור ולמחר היו מתוודים סדר וידוי זה
מפורש בפר' בתרא דמעשר שני : ושם מפורש כיצד הוא עושה דף ע"ב (דף ע"א
אם נשאר אצלו תרומה ותרומת מעשר נותנה לכהן מעשר
ראשון נותנו ללוי מעשר עני נותנו לעניים נשארו אצלו פירות
מעשר שני של ודאי או נטע רבעי או מעות פדייתם הרי זה
מבער אותם ומשליך לים או שורף נשאר אצלו מעשר שני של
דמאי אינו חייב לבערו נשארו אצלו ביכורי' הרי הם מתבערין
בכל מקום כמעשר שני ופירות שלא הגיעו לעונת מעשרות
בשעת הביעור אינן מעכבין אותו להתודות ואינו חייב לבער
אותן : גרסינן בירושלמי דפאה רבי יוסי בר בון בשם רבי יוחנן פ"ג דף י"ז ע"ד
אומר מי שאין לו קרקע פטור מן הווידוי : מי שהיו פירותיו
רחוקים ממנו והגיע יום הביעור צריך לקרות להם שם פירוש ברף ע"א דלעיל
שיברר שם הבעלים אשר יתנן להם ומזכן להם לבעליהם על
גבי קרקע ומתודה למחר וכן מפרש בפרק קמא דבבא מציעא דף י"א
שנתינת המטלטלין ע"ג קרקע אינה אלא מתנה שיש בה חוזק
אבל אינו יכול להקנו' להם המעשרו' בקניין סודר שהן חליפין
מפני שנראה כמכירה והתרומות והמעשרו'
נאמר בהן נתינה ולא מכירה : ומניין שאינו בירוש' דף ע"ב דלעיל כל הסוגיא עד סוף המכוה
יכול להתודות עד שיוציא כל המתנות שנ'
בערתי הקדש מן הבית וגו' הקדש זה מעשר
שני ונטע רבעי הקרויין קדש · מן הבית זו חלה שהיא המתנה
של כהנים בבית · נתתיו ללוי זה מעשר ראשון · וגם נתתיו
מכלל שקדמהו מתנות אחרות והוא ביכורים ותרומה גדולה
ותרומת מעשר ומה שאינו שונה בכורים
במשנה זהו מפני שר' שמעון שנאה שפוטר בפרק ב' דמסכת ביכורים דף כ"ד
ביכורים מן הביעור כך מפרש בירושלמי : דף כו ע"ג
לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני ולקט ושכחה ופאה אף על
פי שאין לקט ושכחה ופיאה מעכבין את הוידוי : ככל מצותך
נתתים כסדרן לא הקדמתי תרומה לביכורים ולא מעשר
לתרומה ולא שני לראשון כאשר הזהירה תורה מלאתך ודמעך
לא תאח' לא תשנה הסדר : לא עברתי ממצותיך שלא הפרשתי
ממין על שאינו מינו ולא מן החדש על הישן ולא שכחתי
מלברכך על הפרשת מעשרות ולהזכיר שמך עליו לא אכלתי
באוני ממנו הא אם אכלו באנינות אינו מתוודה ולא בערתי
ממנו בטמ' בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא
ובספר מצות לא תעשה ביארנו היכן מוזהר הא אם ביערו כיון ל"ט דף ע"ו ע"ג
בטומאה אינו מתודה : ולא נתתי ממנו למת ליקח לו ארון
ותכריכים ולא נתתיו לאוננים אחרים פירוש לא מיבעיא אם בכי' ר"ש שם
סך ממנו למת דאינו יכול להתודות דהא כתיב ממנו דמשמע
מגופו כדאיתא בפרק הערל אלא אף ארון ותכריכין שאין זה דף ע ד
ממנו מגופו אין יכול להתודות : שמעתי בקול ה' אלהי שהבאתיו
לבית הבחירה עשיתי ככל אשר צויתני ששמחתי ושמחתי בו
שנאמר ושמחת בכל הטוב השקיפה ממעון קדשך מן השמים
ער כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש עשינו מה
שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שאמרת לעשות אם בחוקותי
תלכו ונתתי גשמיכם בעתם ותתן טעם טוב בפירות הארץ
כמו שנאמר ודבש : קל ט

מצות

עשה להביא ביכורים למקדש ואין ביכורים
נוהגין אלא בפני הבית ובארץ ישראל בלבד פ"ב דמסכ' (פ' קמא) ביכורים דף דף כ"ג פ"ה
שנאמר ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך : ומביאין
ביכורים מדבריהם מערי סיחון ועוג לדברי חכמים בפר' קמא
דביכורים · ומסוריא שהקונה שדה בסוריא כקונה בירושלים דף פ ד

כמו ששנינו בסוף מסכת חלה : אבל עמון ומואב ומצרים ובבל דף ע ח (ע...
אף על פי שהן חייבות בתרומת ומעשרות
מדבריהם אין מביאין מהן ביכורים ואם כמו שהביא לעיל סימן קל"ג דף ק"כו עמוד ב
הביא מהן בכורים אינן ביכורים : שנינו
בפ' קמא דביכורי' אין מביאין אלא משבעת דף פג
המינים האמורים בשבח הארץ והן החיטין והשעורים והענבים
והתאנים והרימונים והזיתים והתמרים ואם הביא חוץ משבעת
המינים לא נתקדשו · אין מביאין לא מתמרים שבהרים ולא שם
מפירות שבעמקים ואם הביא לא נתקדשו : שנינו במסכת
תרומות בפרק אחרון אין מביאין ביכורים משקה חוץ מזיתים דף כ ט
וענבים בלבד שנאמר פרי האדמה ואם הביא אין מקבלין אותו
הימנו וכן תני רב יוסף בפרק אין נערכין : דף י א
הקרובין לירושלים מביאין תאנים וענבים בפרק ג' דביכורים דף פ"ו
לחין והרחוקים מביאין אותם גרוגרות
וצימוקין : עוד שנינו בפרק קמא אין מביאין ביכורים קודם דף פב
עצרת שנאמר וחג הקציר ביכורי מעשיך ואם הביא אין מקבלין
הימנו אלא יניחם עד שיבא עצרת ויקרא בירושלמי שם דף פ"ח
עליהן : וכן אין מביאין ביכורי' אחר חנוכה מהמיימ' פ"ב דהלכו' בכורים דף תמ"ב עיין שם בהשגות
שהביכורים אחר חנוכה חשובים משנה
הבאה ויניח אותם עד עצרת : ומעצרת עד בפ"ק דף כ"ד ... כל סעה דף ...
החג מביא וקורא שנאמר ושמחת בכל הטוב מכאן אמרו שאין
קורין מקרא ביכורים אלא בזמן שמחה וזהו מעצרת ועד החג
שאד' מלקט פירותיו ותבואותיו ויינו ושמנו אבל מן החג ואילך
מביא ואינו קורא : אין מביאין ביכורים לא מן החדש על הישן
ולא מן הישן על החדש כיצד לא יביא מפירות שחנטו קודם ט"ו בירושלמי פר' ... דביכורי' דף כ"ג ...
בשבט על פירות שחנטו אחר ט"ו בי : אחד הנוטע ואחד העולה במיימוני דלע...
מאיליו ואחד פירות השותפין חייבין בביכורים שנאמר ביכורי
כל אשר בארצם : שנינו בפ"ק דביכורי' הנוטע אילן בתוך שדהו דף פב
והבריכו בתוך שדה חבירו או ברשות הרבים או שהיה נטוע
בשדה חבירו או ברשות הרבי' והבריכו בתוך שדהו אינו מביא
ביכורים לא ממה שהוציא ברשות זו ולא מן הצד האחד שנאמר
ביכורי אדמתך וכן האריסין והחכירין והגזלנין אין מביאין שם
ביכורים שאין זו אדמתך : אמר רבי יוחנן בפר' לא יחפור אילן דף כז
הסמוך למצר חבירו או נוטה לשדה אע"פי שחייב להרחיק הרי
זה מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע את ישר' את הארץ :
הביכורי' אין להם שיעור מן התורה אלא מדבריה' צריך להפריש
אחד מששים · והרוצה לעשות ביכורים כל
שדהו עושה כדאית' בפ"ב דביכורי' : המפריש דף כ"ה ורבריך ספי' בירושלמי שם פ"ג דף כ"ה ע"ג
ביכוריו וחזר והוסיף עליהן או עטרן הרי זה
התוספת כביכורים מדבריה' כדאיתא בפ"ג דף כ"ו כל הסוגיא
בד"א כשהביא מארץ ישראל אבל אם הביא מעבר לירדן או
מסוריא אין התוספת כביכורים ואע"פ שאינה כביכורים אינה
נאכלת אלא בטהרה : ואין מעטרין הביכורים בכל מקום אלא
משבעת המיני' כדברי רבי עקיבא : שנינו בפ"ג כיצד מפרישין שם) שם
הביכורים יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאינה שבכרה אשכול
שביכר קושרן בגמי ואומ' הרי אילו ביכורי' והם נעשין ביכורים
במחובר משקרא להם שם ואף על פי שעדיין לא בשלו כל
צרכם ולכשיגמרו ויתלוש אותן מן הקרקע אינו צריך לחזור
ולקרו' להם שם לא הפרישן במחובר ולא קרא להם שם ותלש
את הפירות הרי זה מפריש אחר שנתלשו : ואם נטמאו הפירות בכ"ב דף כ"ה
כולן אינו מפריש ביכורים בטומאה אלא מפריש מן הטהור על
הטמא : ואומ' רבי משה שאם אין לו פירות טהורות אינו מפריש
כלל · ועוד אומר שהביכורים שנטמאו אינו מסיק בהן תנור בפרק ג' דמסכת ביכורים דף ת...
וכיריים כתרומה טמאה מפני שהן כקדשי מקדש : שנינו בפ"ק
דביכורים המפריש ביכורים ונגנבו או שאבדו חייב להפריש דף פד
אחרים תחתיהן שנ' תביא בית וגו' מלמד שהוא חייב באחריותן

ער

פק רו סר ע״א עד שיביאם להר הבית: גרסינן בירושלמי דביכורים בשם רבי
אושעיא מפריש ביכורים להעלותן בידו לירושלם לא ישלחם
ביד שליח שכל הביכורים שנראו לקריאה אינם נתרים אלא
בקריאה וכששליח מביא אין כאן קריאה לא בבעלים ולא
בשלוחם ואם לקטן לכתחילה על מנת לשלחם ביד שליח הרי
דף פו זה מותר לשלחם: שנינו בפ״ג דבכורי׳ לדברי חכמי׳ שהביכורים
נתנין לאנשי משמ׳ והן מחלקין אותן ביניה׳
בפרק ב׳ דבכורים דפ״ד ובפרק הערל דף ע״ג בקדשי מקדש: זר שאכל ביכורי׳ בכל מקו׳
חייב מיתה בידי שמים מפני שהן קרויין
תרומה והוא שיאכל אותם מאחר שנכנסו
כמבואר בכלי׳ ר״מ סס בספרי כי תבא דף כג ע״ג לירושלים: הביכורים טעונין כלי שנאמר
ושמת בטנא: ומצוה מן המובחר להביא כל
תוספ ע״ב ומבואר בכלי׳ רף כו׳ דלעי׳ מין ומין בכלי בפני עצמו כדתניא בתוספתא דביכורים ואם
הביא שבעת המינים בכלי אחד יצא׳ ולא יביאם כתערובת אלא
שעורים מלמטה וחיטים מלמעלה על גביהן וזתים על גביהן
ותמרים על גביהן ורימונים על גביהן ותאנים למעלה מן הכל
ויהיה דבר אחר מפסיק בין כל מין ומין כגון הוצין ועלין וכיוצ׳
סס בהן ומקיף לתאנים אשכולות ענבים מבחוץ כל זה בתוספתא
דף פ ו שנינו בפ״ג הביאם בכלי מתכות נוטל הכהן הביכורים וחוזר
הכלי לבעליו ואם בסלים של ערבה וכיוצא בהן הרי הביכורים
סס והסלים לכהנים: כשהיו מביאין ביכורים היו מביאין בידם
תורים ובני יונה וכן היו תולין מצדי הסלים מבחוץ תורים ובני
יונה כדי לעטר את הביכורים ולא היו נותנין היונים על הסלים
סס רף כ״ה ע״ד שלא ילכלכו אותם כדאיתא בירושלמי: אילו שבסלים היו
קריבין עולות ואילו שבידיהן היו נותנין לכהנים כדתנן בפ״ג
דף פח דביכורים: קמ

מצות עשה לקרות על הביכורים במקדש שנא׳ וענית
ואמרת לפני ה׳ אלהיך ארמי אובד אבי וירד
מצרימה וכל הענין׳ ומתחיל וקורא מהגדתי היום עד אשר
דף ל כ נתת לי ה׳: ושנינו בסוטה בפרק אילו נאמרין שבלשון הקדש
היה מתודה נאמר כאן וענית ואמרת ונאמר להלן וענו הלוים
דף לג ואמרו אל כל איש ישראל קול רם ומפרש בגמרא והתם מנלן
אתיא קול קול ממשה דכתיב והאלהים יעננו בקול מה להלן
דף פו בלשון הקדש אף כאן בלשון הקדש: שנינו בפרק ג׳ דבכורים
בראשונה כל מי שהיה יודע לקרות קורא וכל מי שאינו יודע
לקרות מקרין אותו נמנעין אילו שאינן יודעין לקרות מלהביא
כדי שלא יכלמו התקינו בית דין שיהו מקרין את מי שהוא
ס ובתוספתא סס ו׳ פ״ט ע״ב כל התקונ׳ עד סוף יודע כמי שאינו יודע: המביא ביכורים יש לו רשות ליתנם
לעבדו ולקרובו בכל הדרך עד שמגיע להר הבית אז נוטל הסל
על כתיפו ואפילו היה מלך גדול בישראל ונכנס עד שמגיע
לעזרה וקורא ועודהו הסל על כתיפו הגדתי היום לה׳ אלהיך כי
באתי אל הארץ אשר נשבע ה׳ לאבותיך לתת לנו ומוריד הסל
מעל כתיפו ואוחז בשפתיו והכהן מניח ידו תחתיו ומניף שנא׳
אחר כך ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני ה׳ אלהיך וקורא
ארמי אובד אבי וירד מצרימה וגו׳ כלומר לבן בקש לעקור את
הכל כשרדף את יעקב ובשביל שחשבו לעשות חשב לו המקו׳
כאילו עשה שהאומו׳ חושב להם מחשבה כמעשה׳ ועוד אחרים
באו לכלותינו שאחרי זאת ירד יעקב למצרים וכו׳ עד שגומר׳
ירושלמי סס דף ה ע״ד ומבואר ר״ס כי דף כ״ו דלעיל ומניחו בצד המזבח בקרן דרומית מערבית
בדרומה של קרן והשתחוה ויצא ׳ורש״י פ׳ בפי׳ חומש כרש״ה תבא
והנחתו לפני ה׳ אלהיך והשתחוית מגיד
שנוטלו לאחר הנחת הכהן וקורא וחוזר ומניף והרי יש כאן ב׳
תנופות אחת קודם הקריאה ואחת לאחר הקריאה: ותניא
תבא דף כ ג ע״ד בספרי והנחתו לפני ה׳ אלהיך והשתחוית מלמד שטעונין הנפה
סס דף ע ב שתי פעמים אחת בשעת קריאה ואחת בשעת השתחויה ומנין
שהביכורים טעונין תנופה שנאמר ולקח הכהן הטנא מידך

לרבות הביכורים לתנופה׳ וכשם שטעונין תנופה כך טעונין
דף פא קרבן שלמי׳ ושיר כדאית׳ בפ״ב שנ׳ בהן ושמח׳ בכל הטוב ולהלן
הוא אומ׳ ושמחת בחגך מה שמחת החג בשלמי׳ אף כאן בשלמי׳
ואין הקרבן מעכב ואימתי קורא׳ בשיר עליהן כשיגיעו לעזרה
מתחילין הלוים בשיר וקוראים ארוממך ה׳ כי דליתני וגומ׳:
סס ובירושלמי סס דף כ״ה ע״ד הביכורים טעונים לינה כיצד הביא ביכורים למקדש וקרא
והקריב שלמים לא יצא באותו היום מירושלם לחזור למקומו
אלא ילין שם ויחזור למחר לעירו שנ׳ ופנית בבקר והלכ׳ לאהליך
כל פנו׳ שאתה פונה מן המקדש כשתבא לו לא יהיו אלא בבקר
נמצאת אומר שהביכורים טעונים שבעה דברים הבאה מקום
וכלי וקריאה וקרבן ושיר ותנופה ולינה שם בירושלם: שנינו
דף פג בפ״ק האשה והאפוטרופוס והשליח והעבד אינן קורין לפי שאינ׳
יכולין לומר אשר נתת לי ה׳׳ אבל הגר מביא וקורא לדברי ר׳
רף כ״ד ע״א ומבואר ר״ס בכלי׳ סס יהודה כדאיתא בירושלמי דביכורים לפי שנאמר לאברהם אב
המון גוים נתתיך הרי הוא אב לכל העולם שנכנסין תחת כנפי
שכינה ולאברה׳ היתה השבועה תחילה שינחלו בניו את הארץ
ואומר שם אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי יהוד׳ עובדא אתא
פ״ק דבכורי׳ דף ס״ח תהמיית׳ כ״ר דהלכו׳ בכורים דף תמ״ג לקמי דרבי אבהו ואורי כרבי יהודה ואין הלכה כתנא דתוספתא
שאומר לרבי יהודה שהגר מביא ואינו קורא: וכן כהנים ולוים
מביאין וקורין מפני שיש להם ערי מגרש ונאמר אתה והלוי:
דף פא בפרק הספינה אמר רבי יוסי בר׳ חנינא הפריש ביכורים ושלחן
ביד אחר ומת השליח כדרך אף על פי שחזר הוא והביאן אינו
קורא שנאמר ולקחת והבאת עד שתהא לקיחה והבאה כאחד:
דף פד שנינו בפרק קמא הפריש ביכורים ואבדן והפריש אחרי׳ תחתיהן
מביא השנים ואינו קורא לפי שאינו יכול לומר את ראשית פרי
האדמה לפי שאינן ראשית ואילו השניים אינן חייבין עליהן
דף לו ע״ב חומש כביכורים: בפרק החולץ פסקינן כריש לקיש דאמר
המוכר שדהו לפירות הלוקח מביא ואינו קורא שקניין פירות
אינו כקניין הגוף אבל מביא אדם בכורים מנכסי אשתו וקורא
אף על פי שאין לו גוף הקרקע שנאמר בהן אשר נתן לך ה׳ אלהיך
דף מז פ״ר ולביתך כדמסקינן בפרק השולח: שנינו בפרק קמא הביא
בכורים מאחד מן המינים וקרא וחזר והביא בכורים ממין אחר
אינו קורא עליהן שנאמר הגדתי היום פעם אחת בשנה הוא
סס דף כ״ר ע״ב מגיד ולא שתי פעמי׳ בשנה וכן מפר׳ בירו׳:
דף פ״ו כל הסוגיא עד סוף המכוה שנינו בפ״ג כיצד מעלין את הביכורים כל
העירות אשר במעמד מתכנסות לעירו של
מעמד כדי שלא יעלו יחידים שנאמר ברוב עם הדרת מלך
ובאין ולנין ברחובה של עיר ולא יכנסו לבתים מפני אהל
סס דף כ״ה ע״ג הטומאה כדמפרש בירושלמי: ובשחר הממונה אומר קומו
ונעלה ציון אל ה׳ אלהינו והשור הולך לפניהם וקרניו מצופות
זהב ועטרה של זית בראשו להודיע שהביכורי׳ משבעת המינין
סס ומפרש בירושלמי שמביא זית שהוא מאחד מהמובחרין
שבשבעה שהוא סמוך לארץ שנאמר ארץ זית שמן: והחליל
מכה לפניהם עד שיהו מגיעים קרוב לירושלם והם הולכין
בכל הדרך וקוראין שמחתי באומרים לי בית ה׳ נלך ולא היו
סס דף כ״ט ע״ב מהלכין כל היום אלא שתי ידות ביום כדתניא בתוספתא:
הגיעו קרוב לירושלם שולחין לפניהם שלוחין להודיע לאנשי
ירושלם ועטרו ביכוריהם ופרכסו אותם ואם היה לח ויבש
סס מראין את הלח מלמעלה כדמפרש בירושלמי: והפחות
והסגנין והגזברין יוצאין לקראתם מירושלם ולפי הבאין הן
יוצאין אם באו אנשים רבים יוצאין לקראתם רבים ואם מעט
מעט וכשיכנסו כולם בשערי ירושלם יתחילו לקרות עומדות
היו רגלינו בשעריך ירושלם: וכל בעלי אומניות שבירושלם
עומדי׳ לפניהם ושואלין בשלומן אחינו אנשי מקום פלו׳ באכם
לשלום והן מהלכין כתוך ירושלם והחליל מכה לפניה׳ עד שהם
מגיעים להר הבית הגיעו להר הבית נוטל כל אחד ואחד סלו
על

על כתיפו ואומר הללו יה הללו אל בקדשו עד כל הנשמה תהלל יה הללויה כדמפרש בירושלמי והן מהלכין בהר הבית וקוראין עד שמגיעין לעזרה הגיעו לעזרה דברו הלוים בשיר ארוממך ה׳ כי דליתני:

קמא

כתוב בפרשת שלח דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה׳ תניא בספרי משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה שבכולן נאמרה כי תבאו והיה כי יביאך לפיכך כולם למדורה זו מזו דכיון שפרט לך הכתוב באחת מהן שאינה אלא לאחר ירושה וישיבה אף כולן כן אבל זו נאמר בבואכם ללמדך שמשנכנסו לארץ נתחייבו אי בבואכם יכול משנכנסו לה שנים ושלשה מרגלים תלמוד לומ׳ בבואכם בביאת כולכם אמרתי לכם ולא בביאת מקצתכ׳: שנינו במסכת חלה פרק שני פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה יצאו מכאן לשם רבי אלעזר מחייב ורבי עקיבא פוטר ובספרי דורש כל זה משמה החיוב הוא שמה ורבי אלעזר שמחייב ביצאו מדכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ בין בארץ בין בחוצה לארץ: שנינו במסכת חלה פרק קמא ובמנחות פרק רבי ישמעאל ה׳ דברים חייבין בחלה החיטין והשעורין והכוסמין והשבולת שועל והשיפון הרי אילו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה ומה ששנינו במסכת חלה פרק ד׳ איזהו מין במינו החיטין אין מצטרפות עם הכל אלא עם הכוסמים והשעורין מצטרפין עם הכל חוץ מן החיטין בירושלמי מתרץ לה כאן כנשוך כאן כבלול פירוש בבלול שבלל ועירב כל הקמחים ביחד ועשה מהן עיסה אז מצטרפין כולן זה עם זה אבל כנשוך שעשה עיסה מכל מין לבדו ועירב העיסות והנשיכן זו בזו אז אין מצטרפין אלא כמו שמפרש בפרק הרביעי ומניין שאילו מינין בלבד חייבין בחלה דתניא בספרי ומביארה במנחות בפרק רבי ישמעאל נאמר כאן לחם ונאמר להלן לחם עוני מה להלן בחמשת המינין בלבד ששאר מינין אין באין לידי חימוץ אלא לידי סירחון אף לחם האמור כאן בחמשת המינין בלבד: וצריכה העיסה שתעשה לצורך אכילת אדם שנאמר והיה באכלכם מלחם הארץ ותנן עיסת כלבים בזמן שאין הרועים אוכלין אותה אינה חייבת בחלה: ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומ׳ כתרומת גורן כן תרימו אותה כשתלושו עיסתכם שאתם רגילים ללוש במדבר וכמה היא וימדו בעומר עומר לגלגולת תרימו מראשית כלומר קודם שתאכלו ממנה תרימו חלה אחת כתרומ׳ גורן שלא נאמ׳ בו שיעור אבל חכמים נתנו בו שיעור לבעל הבית אחד מעשרי׳ וארבע׳ ולנחתום אחד מארבעי׳ ושמנה ותניא בספרי ראשית עריסותיכם משתארס מכאן אמרו אוכלין עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחיטין ותטמטם בשעורין ומשם ואילך האוכל ממנה קודם הפרשת חלה חייב מיתה מפני שהוא טבל: עוד שנינו נכרי שנתן לישראל עיסה עד שלא גלגל חייב משגלגל פטור עוד תניא בסיפרי הרי שלא הפריש חלה מן העיסה שומע אני שלא יפריש מן הלחם ת״ל כתרומת גורן: כשיעור העומר שאמרנו נחלקו במסכ׳ עדיות ומביאה במסכ׳ שבת פרק קמא שמאי אומר מקב לחלה והילל אומר מקביים לחלה וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא קב ומחצה חייבת בחלה שהם ששה רבעים קמח משהגדילו המדות אמרו חמשת רבעי׳ קמח חייבין בחלה ומפרש מחלוקתם בירושלמי בזה המקרא והעומר עשירית האיפה הוא והאיפה שלש סאין והסאה ששה קבין

דף כ״ה דלעיל
סס דף ט״ו ע״ר
דף ע״ר
דלעיל
דף ע״ב
דף ע
דף ע״י
סס דף כ״ט עמוד ד׳ ובפרק תק״ח דף כ״ז עמוד ב׳ ומביאו רבינו שמשון בפיר׳ ריש כלאים דף כ״ח
דף ע״י דלעיל
דלעיל דף י״ו ע״ה
דף ע
בפ״ק דחלה דף ע״ר
בספרי דלעיל
בפרק שני דחלה דף ע״ה
דלעיל
בפ״ג דחלה דף ע״ה
בפ״ג דף ע״י
דלעיל
פ״ק דף א
דף ט״ו
תבואר בפי׳ הר״ש בפרק קמא דעדיות ומביאו בפיר׳ ר״ש בפ״ב דחלה דף ע״ת

נמצאת האיפה י״ח קבין נמצא העישור מלבר קביים כדברי ב״ה שיעור שתי סעודות ושמאי תפס שיעורו לסעודה אחרת וחכמי׳ תפשו שיעורם לעישור מלגיו שהרי כשנכנסו לירושלם שהוסיפו על המדות נכנסו ששה קבין בחמשה נמצאת האיפה חמשה עשר קבין ועישור מלגיו קב וחצי ומשנכנסו לציפורי הוסיפו על המדות ונכנסו קב וחצי שהם ששה רבעים בחמשה רבעים והלכה כחכמים: מראשית עריסותיכם תתנו לה׳ תרומה לדורותיכם מראשית ולא כל ראשית מכאן אמרו העושה כל עיסתו חלה וכל גורנו תרומה אין בדבריו כלום עריסותיכם להביא לקט ושכחה ופאה והפקר ומעשר ראשון שנטלה תרומתו שחייבין בחלה: תניא בסיפרי תתנו לה׳ תרומה עד שיהא בה כדי מתנה לכהן מכאן אמרו שיעור חלה של בעל הבית אחד מעשרים וארבעה ושל נחתום וכו׳ ואסמכת׳ בעלמא היא כאשר ביארנו למעלה שמן התורה אין לה שיעור: שנינו במסכת חלה העושה עיסתו קביים כלומ׳ קב קב שהוא פחותה מכשיעור ונגעו זה בזה פטורין מן החלה עד שישוכו ר׳ אליעזר אומר אף הרודה ונותן לתוך הסל הסל מצרפן לחלה פי׳ אפילו בלא שום נשיכה רק שיגעו יחדיו בסל ואמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בפרק אילו עוברין ובפרק קמא דנידה ואומר רבינו יצחק דווקא כשאין בכל אחת ואחת כשיעור צריך צירוף סל ונגיעה אבל אם יש בכל אחת כשיעור שאין צריך צירוף רק לפטור מאחת את חבירתה צירוף סל בלא נגיעה מועלת בכל דבר שאין מקפיד על תערובתו כדאמר בירושלמי שכל דבר שמקפיד על תערובתו כגון טהור וטמאה או חיטין ושעורין וכיוצא בזה אין הסל מצרפן ומטעם זה מתיישב מה שאמר רבי אלעזר במסכת חלה ומביאה בפרק בשם שתי עיסות אחרת טמאה ואחת טהורה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן פחות מכביצה באמצע שלא יקבל טומאה מן הטמאה כדי לתרום מן המוקף משמע שם שלא יועיל צירוף סל וזהו הטעם מפני שמקפיד על תערובתו כאשר ביארנו: שנינו במסכ׳ חלה המפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד כהן פירש הרב רבי אליעזר ממי״ץ דדווקא כשאמר בעודה קמח יחול עליו שם חלה אבל הפריש קמח ואמר כשתעשה עיסה יחול עליו שם חלה דבריו קיימין דקיימא לן כרבי אליעזר בן יעקב דאמ׳ בקידושין בפרק האומר פירות ערוגה זו מחוכרים יהיו תרומה על פירות ערוג׳ זו תלושין לכשיביאו שליש ויתלשו והביאו שליש ונתלשו דבריו קיימין: גרסינן בירושלמי למדו לחיות כהנות מתנות בשעת הפרשת חלה שתהיה חלה על הגוש פי׳ על העיסה ועל השאור ועל הקמח שתוסיף אח״כ על ככר זה כתו׳ בספר התרומה אגב דבעי לאתנויי משו׳ הגוש שהוא עיסה וטבל קודם שנתערב בככר וטבל לא בטיל מתנה גם על הקמח אבל משום קמח לחודיה אין צריך שהקמח בטל בעיסה קודם שיקלוט לחלוחית העיסה וכן עמא דבר: ועוד אומר שם בירושלמי קמח שעל הככר וככר מצרפין לחלה: שנינו בפרק ג׳ הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונתנו לתוך העיסה שהורמה חלתה הרי זה מביא עיסה שנייה שיהיה בה עם שאור זה שיעור עיסה שחייבת בחלה ונותן אותה בצד העיסה שהורמה חלת׳ ומפריש מן העיסה השנייה שיעור חלה עליה ועל השאור כדי שיטול מן המוקף ואם אין לו עיס׳ שנייה נעשית זו כולה טבל ומפריש ממנה חלה על הכל שהטבל במינו אוסר בכל שהו: שנינו במסכת חלה פ׳ ראשון הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין וחלת המשרת שהוא חלוט של בעלי בתים שבלילתו רכה והמדומע כולן פטורין מן החלה: עיסה שתחילת׳ סופגנין וסופה סופגנין פטורה מן החלה תחילתה עיסה וסופה סופגנין או תחילתה סופגנין וסופה עיסה חייבת בחלה פי׳ סופגנין דבר שבלילתו רכה ובירושלמי גרסינן אמר ריש לקיש כל שהאור מהלך

בספרי דלעיל
בספ״ק דחלה דף ע״ר
דלעיל
בפ״ב דחלה דף ע״ה
פ״ב דף ע״ה ויתבו בפ״ג דעירובין ... ע״ט
דף מ״ת) דף ה
פ״ב דחלה דף כ״ח ע״ר
סוף פ״ב) דף ע״ה) ל
פ״ב דף ע״ה ויתבו בפ״ב דקידושין מ״ו
דף ס״ב
פ״ג דחלה דף כ״ט ומביאו ר״ש בפי׳ דף ע״ה
דף ע״ו
דף ע״ב
סס
סס דף כ״ז ע״ר

תחתיו

תחתיו פטור מן החלה אמר רבי יוחנן ובלבד על ידי משקה פי׳
רבינו יצחק דווקא בבלילתו רכה אבל בבלילתו עבה אפילו על
לז וכו׳ ר״י וכל גי׳ כתו׳ סם בד״ה וכן בכמ״לת כו׳ ז דף קי״ח ע״ג ידי משקה חשובין לחם דתניא בפרק כיצד מברכין היה עומד
ומקריב מנחות בירושלים מברך שהחיינו נטלן לאוכלן מברך
המוצי׳ לחם מן הארץ קא פסיק ותני לא שנא מנחת הסולת ולא
שנא מנחת מחבת ומרחשת חשובין לחם אף ע״פ שהאור מהלך
תחתיו דאפייתו על ידי משקה ולפיכך רישל״יש ופא״רטריש
חייבין בחלה ומברכין עליהם המוציא אבל וירמ״יישיאש חייבין
בחלה משעת גילגול אבל אין בהם שיעור לברך עליהן המוציא
סס דהא דאמר רב ששת דאפילו פרורין שאין בהם כזית מברך
עליהם המוציא הא אמר רבא עלה הוא דאיכא עליהו תוריתא
ירוש׳ פרק קמא בכת חלה דף ע״ג נתקני׳ דלעיל דנהמא : וחזר רבינו שמשון בסוף ימיו מפסק זה וכת׳ רישו״לייש
ופרט״ריש ווירמ״יישיאש פטורי׳ מן החלה ואין
כפ״ו דהלכו׳ בכורים דף ית״ר מברכין עליהם המוציא וכן כתב רבינו משה
העושה עיסה לייבשה בחמה ולבשלה
דף לז בקרירה פטורה מן החלה : וראיה מדאמרינן בפר׳ כיצד מברכין
לחם העשוי לכותח כלימודין פטור מן החלה ופירוש שם רש״י
שאותו אופין בחמה ואין זה לחם הרי למדת שאף ע״פ שמשעת
גלגול בא חיוב חלה כיון שגילגל על דעת לאפות בחמה פטור
כשעשאה כלמודין דלא אתי לאיחלופי בשאר לחם פירוש
כלמודין שאינו מקפיד אם עגול אם ארוך כאדם הלמד לערוך
פת והוא הדין לגלגל עיסה כדי לבשל במים שפטורה והא
דאמרינן תחילתה עיסה וסופה סופגנין חייבת בחלה זהו
כשגלגל אותה על דעת לאפותה פת ונמלך לעשותה סופגנין
אבל תחילתה עיסה לעשות׳ סופגנין או לבשל בקדיר׳ פטורה :
דף מ א וראיה עוד מדאמרינן בפרק כל שעה בסופו דקאמר רבי יוסי
דאין יוצא ברקיק מבושל אף על פי שאינו נימוח שהבישול
מבטלו מתורת לחם כדאמר התם׳ אף על פי שרבי מאיר חולק
עליו רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי
דף לז כד׳ פסק בפרק ד׳ דערובין דף מ״ו יוסי׳ והא דתניא בפרק כיצד מברכין גבי
חטה טחנה אפאה ובשלה בזמן שהפרוסות
קיימות בתחילה מברך המוציא ההיא דרבי מאיר היא שסובר
סס שאין הבישול מבטל האפייה והא דאמרינן גבי מנחות דמברך
המוציא זהו במנחת מאפה תנור ומנחת סולת : וזה יראה לי
דוחק אלא מטגן במחבת שאין שם כי אם מעט שמן נאמר
כפסק הראשון שחשוב לחם בין לעניין חלה בין לעניי׳ המוציא :
דף לז בפרק כל שעה מפרש מאי חלת המסרת חלוט של בעלי בתים
ודווקא בלילתן רכה אבל בלילתן עבה חשוב לחם כדאיתא
פ״ד דף מ ביבמות לחם עוני פרט לחלוט ואשישה שחשובה מצה עשירה
ואינו ממעט אותו מלחם לפי שחשוב לחם : גרסינן במסכ׳ חלה
ע״ז כל הסוגיא עד סוף בפ״ד רבן גמליאל אומר שלש ארצות לחלה מארץ ישראל ועד
כזיב חלה אחת פי׳ היא הארץ שהחזיקו בה עולי בבל מפרישין
בה חלה אחת בטהרה נאכלת לכהנים וצריך שיהא בה כשיעור
מכזיב ועד הנהר ועד אמנום שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן
של אור יש לה שיעור של כהן אין לה שיעור פירוש הארץ הזאת
היא הארץ שהחזיקו בה עולי מצרים ולא עולי בבל מפרישין
בה שתי חלות החלה הראשונה טמאה שהרי לא נתקדשה אותה
הארץ בימי עזרא וקדושה ראשונה בטלה משגלו והואיל והיא
ארץ ישראל מפרישין אותה כשיעור ושורפין אותה׳ השנייה
דף ל ע״א ור״ש ונזולה בכו׳ סס אין לה שיעור מפני שהיא מדבריה׳ ומקשה בירושלמי ויפריש
של אור ולא יפריש של כהן פי׳ רבינו יצחק בר׳ אברהם ויפריש
של אור בלבד ויתננה לכהן להסיקה תחת תבשילו כדי שלא
תשתכח תורת נתינת חלה ולא יפריש של כהן ומתרץ גזירה
שמא יאמרו ראינו תרומה טהורה נשרפת שהרי נשרפ׳ הראשונה
אף על פי שלא נטמאה טומאה ידועה לכל לכך מפרישין חלה
שנייה לכהן ועל ידי כן יבינו לחקור את הדבר ודווקא בימי

התנאים והאמוראים היו מפרישין שתי חלות מפני גזירה זו
שגם בימי האמוראים היו נוהגין בטהרות כדאמרינן במסכת
פ״ק דף ו נדה חבריא מדכן בגלילא אבל עכשיו שאין שום תרומה טהור׳
בארץ ישראל ודאי יפריש של אור ולא יפריש של כהן ועל ידי
כן מתיישב מה שפי׳ בה״ג שעכשיו אין מפרישין בארץ ישראל
כי אם חלה אחת ותמה ר״י ברבי שמואל על דבר זה ואין זו תימ׳
דף ס ע״א מטעם שביארנו : ומקשה עוד בירושלמי ולמה אין מפרישין
שתי תרומות ומתרץ חלה אין אחריה כלום תרומה יש אחריה
פי׳ אם יפריש שתי תרומות יגזול את הלוי ומאכיל לכהן תרומה
הטבולה למעשר ואם תאמר יפריש תרומה ואחר כך מעשר
ואחר כך תרומה דומה לעוכר בכל תאחר אבל חלה אין אחריה
כלום ואם מפריש שתי חלו׳ אין כאן הפסד לשום אדם : מהנהר
ומאמנום ולהוץ ב׳ חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור אין לה
שיעור ושל כהן יש לה שיעור פירוש זאת הארץ חוצה לארץ
סס ממש ומסיים בירושלמי זו וזו מדבריהם מוטב לרבות בנאכלת
ולא בנשרפת ומקשה שם ויפריש של כהן ולא יפריש של אור
ומתרץ גזירה שמא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת ודווקא
בסמוך לארץ ישראל שיש שם תרומה טמאה ומחלפה בסמוכה
להאכל בבבל ומקומות רחוקים ודאי יפריש של כהן אם ימצא
דף כז כהן ולא יפריש של אור כדמוכח בפרק עד כמה בבכורות
לקמן בסמוך כאשר יתבאר : וטבול יום אוכלה פי׳ לזו של כהן ומיירי בטבול
יום דקרי שהרי אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא למי שטומאה
יוצאה עליו מגופו׳ ומסופק ר״י אם נאמר כן גם בראשונה
הנשרפת שטבול יום אוכלה : רבי יוסי אומר אינו צריך טבילה
דלעיל ואסורה לזבים ולזבות ולנדות וליולדות ומפרש בירושלמי
ולרבי יוסי נצרכה פי׳ שבאילו מודה שצריך טבילה : ונאכלת
סס עם הזר על השלחן׳ גרסינן בירושלמי הורה רבי אבהו שהיא
צריכה רוב לבטלה אמר רבי זעירא אפילו אחד באחד ומתניתין
אמרה כן ונאכלת עם הזר על השלחן ואין חוששי׳ שמא תתערב
בלחם הזר כי אפילו תתערב אין בכך כלום והלכה כר׳ זעירא
פ״ה דהלכו׳ בכורים דף תמ״ג שמביא סייעתא מן המשנה וכן פסק רבינו משה : ונתנת לכל
כהן פי׳ שאינו בקי בטומאה ובטהרה אבל הוא מחזיק בתורת
ה׳ שאין לפרש אפילו לשאינו מחזיק בתורה שהרי שונה אחר
דף עח כך ואלו נתנין לכל כהן הזרוע והלחיים ואם כן תפרשנו אפילו
דף קל אינו מחזיק וזה אינו כי בפירוש אומר דפרק הזרוע שמי שאינו
דף כז מחזיק בתורת ה׳ אין לו מנת : גרסינן בפרק עד כמה אמר
שמואל אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא למי שטומאה יוצאה
עליו מגופו והני מילי באכילה אבל בנגיעה לית לן בה אמר
רבינא הילכך נדה קוצה לה חלתה ואכיל לה כהן קטן שלא
ראה קרי מימיו והוא הדין כהן גדול שטבל לקריו ואפילו הוא
טמא מת שהרי אין הזאה בחוצה לארץ ואי ליכא כהן קטן
שתתקיים בו תורת נתינה שקלא ליה בריש מסא פי׳ ראש הדף
המרדה ושדיא ליה בתנורא והדר מפרשא חלה אחריתי כי היכי
דלא תשתכח תורת חלה ואכיל לה כהן ואפילו גדול ואפילו
אשתו נדה הרי למדנו מכאן ב׳ דברים למדנו שבמקום שיש
כהן אין מפרישין אלא חלת אחת במקומות הרחוקים כאשר
ביארנו למעלה ועוד למדנו קולא אחרת ברחוקה שהרי באותה
הסמוכה לארץ ישראל אומר למעלה וטבול יום אוכלה שלכל
הפחות צריך טבילה בלא הערב שמש וכזו אומר שאין צריך
טבילה : ואומר ר״י ברבי אברהם כי עכשיו בגלות אדום ושאר
גליות אפילו בבבל אין מפרישין אלא חלה אחת אף אם לא
ימצא כהן מאחר שבזמן הזה אין מפרישין בארץ ישראל כי אם
סס חלה אחת כאשר ביארנו למעלה כי מה שאומר בבכורות שהיו
מפרישין בבבל שתי חלות זהו מפני שבימי האמוראים היו
מפרישין שתי חלות בארץ ישראל כמו שביארנו למעלה
פ״ק דף ו כדאמרינן בנדה חבריא מדכן בגלילא שהיה להם עדיין אפר

ע״ז ועיין בכ׳ עד כמה דף כ׳:
חפרה: גרסינן בביצה ובמקומות אחרים חלת חוצה לארץ
ותרומת חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפריש ופירש רבינו
שלמה אוכל והולך כל הפת ומשייר כדי חלה ומפריש באחרונ׳
ולשון מפריש משמ׳ משייר מעט יותר מכדי חלה כדי להפריש
עליו החלה משום דבעינן ראשית ששירית ניכרים כדאיתא
דף ל״ז: גבי תרומה בפרק בכל מערבין וגבי חלה כתיב נמי ראשית
ומיהו מקף ודאי לא בעינן מדשרי אוכל והולך ואח״כ מפריש:
ומה שנהגו בפסח להניח כל המצו׳ בתוך הכלי בשעת הפרשת
חלה זהו מפני שנהגו למיפא קפיזא קפיזא
כדאמר בפרק אלו עוברין דף מ״ח
בפסחא פירוש מצות קטנו׳ פחותו׳ מכשיעור
ומצרפן להתחייב בחלה׳ אמנם כתב
מורי רבינו יהודה בשם הרב רבי אלחנן דהא דאמרינן אוכל
והולך ואחר כך מפריש זהו כשנתחייבה כל העיסה ביחד
כשנילושה ביחד אבל במצות שלנו שכל אחת נתחייבה בחלת
לבדה סברא הוא שלא יועיל בלא הקפה לפטור את כולם:
כשנותנין המצו׳ בכלי צריך שיהו כולן בתוך דופני הכלי שלא
יהיה שום עיסה או מצה למעלה משפת הכלי דהא איבעיא להו
דף מ״ח פרק אילו עוברין טבלא שאין לה לבזבז מהו תוך הכלי בעינן
וליכא או דילמא אויר כלי בעינן והא איכא תיקו׳ אבל אומר
רבינו יצחק בר אברהם דעד כאן לא מיבעיא ליה אלא בטבלא
שאין לה לבזבז פירוש שפה סביב אבל יש לה לבזבז אפילו
בגדושה מצרף אף על פי שבמדות הקדש אמרינן במס׳ מנחות
דגדושה לא מיקדשא והטעם משום דהוי כאויר כירה שמצטרף
דף ל׳ ע״א כדגרסינן בירושלמי דפרק ט׳ עוברי׳ וישליכנה לאור בית אויר
כירה מצרף לחלה ואין קרקע כירה מצרף לחלה ומשני דבר
שמקפיד על תערובתו אין הכירה מצרף דבר שאין מקפיד על
בד׳ דף כ״ח ע״ד תערובתו הבית מצרף וכן בירושלמי דמסכת חלה גרסינן דבר
שמקפיד על תערובתו אין הכירה מצרף ורוב העולם מגיהין
דף ט׳ שם אין הכלי מצרף: גרסינן בפרק קמא דביצה אמ׳ רבא שחט
ציפור מערב יום טוב אין מכסין דמו ביום טוב גלגל עיסה
מערב יום טוב מפריש חלתה ביום טוב׳ ותניא בירושלמי פרק
דף ל׳ דף ס׳ ע״א עד אילו עוברין ובביצה פרק קמא הלש עיסה ביום טוב מפריש
חלתה ביום טוב לשה מערב יום טוב ושכח להפריש ממנה
חלתה אסור לטלטלה ואין צריך לומר ליטול ממנה ואמרינן
שם בירושלמי לש אין עירס לא פי׳ דווק׳ בשלשה לגמרי שאין חסר
טום דבר והיה יכול להפריש חלה מערב יום טוב לכך אינו
מפריש חלה ביום טוב אבל עירס לא פירוש גילגול לבד שלא
עשה רק תערובת מים ומלח וקמח ולא נילושה בטוב כמו
שעירסן דמנחות וכרכו׳ אז מפריש שפיר חלה ביום טוב ומתרץ
שם בירושלמי כי מה שאומר שם שאין חיוב חלה עד גמר הלישה
זהו בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה כי אם בסופה כשיגמר
כל תיקון העיסה ובעיסה טהורה בדין הוא שאל יפריש חלתה
כי אם בסופה ומפני מה אמרו יפריש חלתה בתחילתה משעת
גילגול תערובת מים וקמח שלא יארע שום אונס טומאה בעיסה
לכך מהרו להפריש חלה בטהר׳ כל זה בירושלמי: אמנם בספרי
בעמוד ג׳ שהבאתי למעלה שאומ׳ משתתערס משמע שחיוב חלה טהורה
בתחילתה מן התורה והא דאמר רבא גלגל עיסה מערב יום
טוב שלא הוקבעה לחלה זהו בעיסת חוצה לארץ שהוא טמאה
שאין חיובה אלא בסופה והיא דירושלמי בעיסה טמאה דארץ
ישראל ולכך אסור לטלטלה כאשר בארנו ודיני הפרשות חלה
בסימן ע״ה דף כ׳ ע״א בפסח ויום טוב ביארנו בהלכות יום טוב בספר מצו׳ לא תעשה
דף ע״ד שנינו במסכת חלה פרק ראשון נחתום שעשה שאור לחלקו
חייב בחלה פי׳ אף על פי שדעתו לחלקה ולמוכרה מעט מעט
פחותה מכשיעור ומסיים בה וכן נשים שנתנו קמח לנחתום
לעשות להם שאור אם אין בשל אחד מהן כשיעור פטורה מן
דף ע״ו החלה: עוד שנינו בפ״ג העושה עיסתו עם הנכרי אם אין לישראל

כל הכונים עד אף מסכ׳ התרומה מן כ״ב ופ״ג
כשיעור פטורה מן החלה משמע הא עם ישראל אחר חייב בחלה
ויש לפרש דה״ה שני ישראלים יחד דפטורין והא דנקט נכרי
להשמיענו דאם יש בשל ישראל כשיעור שחייבת אף על פי
שעירבה בשל נכרי אבל רבינו יצחק ברבי שמואל מפר׳ דההיא
דנשים פטורו׳ מחלה זהו בשנתנו קמח כל אחת לבדה לנחתום
והוא עירבן ועשה עיסה יחד שלא מדעתו דאין לו כח לחייב
עיסתן בלא רשותן אינמי מיירי שדעתו
כרת יקחו דחלה ד׳ כ״ח ע״א ול״ג תכילו בפי׳ סס׳
לחלקה בסוף ולכך פטורה וכן מוכיח בירו׳
וזה לשונו הממרח כריו של חבירו שלא
מדעתו ר׳ יוחנן אומר נטבל ריש לקיש אומר
אינו נטבל מתיב ריש לקיש נשים שנתנו קמח לנחתום אם אין
בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה פירוש שסובר שערבן
נחתום שלא מדעתן כאשר ביארנו למעלה ומתרץ רבי יוחנן
שניא היא שכן העושה עיסה על מנת לחלקה פטורה מן החלה
וכן הנחתום שעשה עיסה כדי לחלקה לבסוף בתמיה והא תנן
נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה נחתום לא בדעתו הדבר
תלוי כי אם בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות
שיקנו הכל ביחד ולא יצטרך לחלק למדנו מכאן ששני בני
אדם שנילושה עיסתם ביחד מדעת שניהם וגם אין דעתם
לחלקה וליקח כל אחד ואחד חלקו אלא לאכול יחד חייבת
בחלה בין לר׳ יוחנן בין לריש לקיש ואע״פ שאין כשיעור בחלק
האחד לבדו אלא בין שניהם ואפילו נילושה ונתערבה שלא
מדעתן נטבלת אליבא דרבי יוחנן: ומכל מקו׳ המפריש החלה
צריך ליקח רשות מכל בעלי עיסה גבי
בפרק ב׳ דקידושין דף מ״א
תרומה כתיב כן תרימו גם אתם ודרשינן
לרבות שלוחכם ואמרינן
בפ״ב דבבא מציעא דף כ״ב
מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם:
כל המפריש חלה מברך ב״א אקב״ו להפריש
חלה בין בארץ בין בחוצה לארץ כך כתב
סימן פ״ד בפרק ה׳ דהלכות ביכורים דף תמ״ג
רבינו משה ורבינו ברוך בספר התרומה
ויש שמברכין להפריש תרומה כי חלה שם
העונה היא:

קמב

כתוב בפרשת שופטים וזה יהיה משפט הכהנים מאת
העם מאת זובחי הזבח אם שור אם שה ונתן
דף קל״ד לכהן הזרוע והלחיים והקבה ושנינו בפרק הזרוע וכל עיקר
המצוה שם איזהו זרוע מן הפרק של ארכובה עד כף של יד פי׳
שהם שני איברים מעורין זה בזה ומסיים שם במשנה והוא של
נזיר וכנגדו ברגל שוק רבי יהודה אומר שוק מן הפרק של
ארכובה עד סובך של רגל איזהו לחי מן הפרק של לחי עד
פיקה של גרגרת שהיא טבעת הגדולה עם הלשון שביניהם
שם הכל לכהן: ומצוה לתת זרוע ימין שנאמר הזרוע המיומן
שם שבזרועות: והלחיים למאי אתא לאתויי צמר שבראשי כבשים
ושער שבזקני תיישים שאין מפשיטין ולא מולגין אותן אלא
שם ניתנין בעורן ובצמרן: והקבה למאי אתא לרבות חלב שבתוך
הקבה ושעל הקבה פי׳ דאייתר׳ ודאקשתא וכבר נהגו הכהנים
בתוספתא שם ד׳ דף תשמ״ג להניח חלב הקבה לבעלים: אחד השוחט לאכילת אדם או
לאכילת גוים או לאכילת כלבי׳ או לרפואה
בפרק ראשית הגז דף קל״ו
חייב במתנות: ובהמת השותפי׳ חייבת שנ׳
בפר׳ הזרוע דף קל״ב
זובחי הזבח: הכהני׳ פטורים מן המתנו׳ שנ׳
שם דף קל״ מאת העם׳ והלוי׳ הם ספק אם הם בכלל העם לפיכ׳ אין נוטלין
מהם ואם נטל מהן הכהן לא יחזיר בר״א בשוחטין לעצמן
כדף קל״ב אבל כהן ששחט ומוכר לשוק מסקינן שם שממתינין לו שתים
ושלשה שבתורה מכאן ואילך מוציאין ממנו המתנות ונותנין
שם אותה לכהנים אחרים׳ ואם קבע בית המטבחיים למכור אין
ממתינין לו אלא מוציאין ממנו מיד ואם נמנע מליתן מנדין
שם אותו עד שיתן: בהמה שלא הורמו מתנותיה מותר לאכול

ממנה שאינה דומה לטבל שהרי מתנות כהונה מובדלין
והמתנות עצמן אסורין לישראל לאוכלן אלא ברשות כהן ׳
וס דף קל ואמר רב חסדא שאם עבר ואכלן או הזיקן או מכרן אינו חייב
לשלם מפני שהוא ממון שאין לו תובעין ירועין: עוד שנינו
דף קל ב בפרק הזרוע אמר לטבח מכור בני מעים של פרה זו והיו בה
מתנות נותנן לכהן ואינו מנכה מן הדמים לקחן ממנו במשקל
בתוספ׳ סס פ״ז נותנן לכהן ומנכה לטבח מן הדמים: המשלח בשר לחבירו
כדף קל והיו בה מתנות אינו חושש שמא עבר זה וגזלן: מקום שאין בו
כהן מעלה המתנות בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן ויתן הדמי׳
כדף קל ב לכל כהן שירצה: אמר רבא הרוצה ליתן מתנות לכהן אחד נותן
ואם רצה לחלק אותן לא יתן חצי קבה לאחר או חצי זרוע
לאחר אלא זרוע לאחר וקבה לאחר ולחיים לשנים שנאמ׳ תתן
לו שיהא בה כדי מתנה ואם היו של שור חולק אותם חתיכות
סס הראויות להתכבד: ואין הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי׳
ובחרדל שנאמר למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין:
כדף קל ג מסקינן שם שלא יחטוף הכהן מתנותיו ולא ישאל בפיו אלא
דף קל ב אם נותן לו בכבוד נוטל: והכהנת אוכלת המתנות אף על פי
שהיא נשואה לישראל מפני שאין בהן קדושה ולא עוד אלא
שהבעל אוכל מתנות בגללה ׳ אבל חללה אינה אוכלת שאין
כדמשמע סס דף קל״ג החללים בכלל הכהני׳: ואם רצה הכהן למכור המתנו׳ או ליתנם
במתנה אפילו לגוי או להאכילם לכלבים מאכיל לפי שאין
דף קל בהן קדושה כלל: עוד שנינו שם בפרק הזרוע המתנות נוהגות
בכל מקום אף בחוצה לארץ ואף שלא כפני הבית ונוהגות
בחולין אבל לא במוקדשין: ורש״י פי׳ במסכת שבת מאחר
שנהגו העולם כר׳ אלעאי בראשית הגז שאין נוהג אלא בארץ ואנו
רואין שנהגו כן אף במתנות לא משנינן מנהגא ויש ליתן טעם
דמחד טעמא נפקי ליה לרבי אלעאי דתרוייהו יליף נתינה
נתינה מתרומה וכמו כן עושה גזירה שוה זו מתנות מתרומה
דף קל ו לעניין אחר בפרק ראשית הגז: קמג

כתוב בפרשת שופטים ראשית גז צאנך תתן לו ושנינו
דף קל ה במסכת חולין כמה צאן יהיו ב״ה אומר חמש שנ׳
בגמ׳ סס דף קל״ז חמש צאן עשויות ואינו נוהג אלא ברחלים מנה״ני מילי אמר
רב חסדא אתיא גיזה גיזה נאמר כאן גז ונאמר להלן מגז כבשי
סס יתחמם ואמר רבי יהושע בן לוי לעמוד לשרת כתיב בסמוך
ליה דבר הראוי לשירות ואין לך צאן שעושי׳ ממנו בגדי כהונה
אלא של רחלים דתכלת האמור בבגדי כהונה אמרינן ביבמות
דף ד פרק קמא שהוא צמר של אלים ושל רחלים נקרא צמר ולא של
עזים שנאמר ומישע מלך מואב היה נוקד והשיב למלך ישראל
כדף קל״ז דלעיל מאה אלף כרים ומאה אלף אילים צמר ותניא דבי רבי ישמעאל
כבשים שצמרם קשה פטורים מראשית הגז דכתיב ומגז כבשי
כדף קל ה יתחמם: ושיעור ראשית הגז כדתנן וכמה הוא נותן לו משקל
כדף קל ז חמש סלעים ביהודה וכו׳ ובגמרא מסקינן בששים ויהיו גוזזות
לכל הפחות ששים סלעים משקלם והני חמש סלעי׳ דמתניתין
סס פרשו רב ושמואל בישראל שיש לו גיזות הרבה עסקינן וששים
שלו הוא הרבה מאד ומבקש ליתנם לכהנים הרבה דאמרינן
כל חד וחד לא תבצר ליה מחמש סלעים ואומר שם והוא שיהיו
מחומשות שתהא גיזה כל אחת מחמשתן שתים עשרה סלע
הייתה אחר מהן גוזזת פחות מי״ב סלע אף על פי שחמשתן
גוזזות ששים סלעים או יותר הרי אילו פטורות מראשית הגז:
כדף קל״ה וקל״ו השותפין חייבין בראשית הגז והוא שיהיה בחלק כל אחד מהן
כדף קל ח כשיעור אבל חמש צאן בלבד של שני שותפין פטורין: ונוהג
סס פ״ירדף ת״מה בחולין אבל לא במוקדשין שנאמר צאנך: והגוזז את המתה
כדף קל״ו דלעיל פטור ׳ והאומר כל גיזותי ראשית הגז דבריו קיימין:
בתוספ׳ הנזכרת והמפריש ראשית הגז ואבד חייב באחריותו עד שיתנהו לכהן ׳
וראשית הגז חולין גמורין הן זיכרה הקדוש ברוך הוא לכהנים
לאכול התרומות שהם לחמו ויינו ובגד ללבוש ראשית הגז

ובשר לאכול מתנות כהונה וקדשי המקדש ולשאר ההוצאות
זיכה להם גזל הגר וחרמים ושדה אחוזה ופדיון בכור משום
שנאמר לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם
ישראל אשי ה׳ וגומר: קמד

כתוב בפרש׳ בא קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני
ישראל באדם ובבהמה לי הוא ונאמר והעברת
כל פטר רחם לה׳ וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים
לה׳ ונאמר כל בכור אדם בבניך תפדה ובפרשת קרח נאמר כל
פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה׳ באדם ובבהמה יהיה לך
אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה
תפדה ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמש שקלים בשקל
הקדש עשרים גרה הוא ׳ הרי המקראות מוכיחות כי הבנים בפ״ק דקידושין דף כ״ט
הזכרים קדושים בבכורה ולא הבנות שנאמר בבניך וכתיב
הזכרים: ושנינו בפרק יש בכור מת הבן בתוך שלשים יום אף דף מ״ט
על פי שנתן כבר פדיונו לכהן יחזיר לו הכהן ואפילו מת
ביום שלשים כאילו מת ביום שלפניו ופטור רבי עקיבא אומר
ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה כדין כל ספק בכור ׳
והלכה כחכמים ומפרש בגמרא שם טעם שלהן שלמדין חדש
חדש ממדבר שנאמר שם מבן חדש ומעלה: ואיתמר סס
הפודה את בנו בתוך שלשים רב אמר בנו פדוי ושמואל
אמר אין בנו פדוי ומסקינן שם אף על גב דרב ושמואל הלכה
כרב באיסורי הכא הלכה כשמואל:
ובכור לאיש ולא לאשה אינו בכור לכהן אבל סס ריש כירתה׳ דף מ״ו
בכור לאשה אף על פי שאינו בכור לאיש הרי
זה בכור לכהן דבפטר רחם תלא רחמנא והלכה כחכמים
שאומרים שם שהאשה שהפילה דבר שיש בו צורת אדם שאמו
טמאה לידה שהבא אחריו אינו בכור לכהן שהרי הנפל פטר
את הרחם: מי שפדה את בנו בתוך שלשים יום ואפילו ביום כדף מ״ט
שלשים אם אמר לו מעכשיו אין בנו פדוי ואם אמר לו לאחר
שלשים יום בנו פדוי ואף על פי שנתאכלו המעות בתוך כך:
גרסינן בפרק הקומץ רבה ובפרק קמא דבבא קמא אך פרה דף ל״ו) דף י״א
תפדה את בכור האדם יכול אפילו נטרף בתוך שלשים יום
תלמוד לומר אך חלק וגרסינן בירושלמי נטרף הרי הוא כמת
פירוש נטרף נולדו בו סימני טרפה ובפרק הקומץ מביאו על דף ל״ז
ההוא ינוקא דאית ליה תרי רישי דכל יתר כנטול דמי משמע
מכל זה שנטרף הוא מעניין טרפות ודלא כפירוש רבינו שלמה
שפירש נטרף נהרג: שנינו בפרק יש בכור מי שלא בכרה דף מ״ח
וילדה שני זכרים נותן חמש סלעים לכהן מת אחד מהן בתוך
שלשים יום האב פטור זכר ונקבה אין לכהן כלום: שנינו
בבכורות בפרק שני הכהנים והלוים פטורים מפדיון הבן דף י״ג
ומפדיון פטר חמור והטעם מפורש בפרק ראשון מקל וחומר דף ד
אם פטרו של ישראל במדבר דין הוא שיפטרו את עצמם
ובפרק יש בכור אמר אדא בר אהבה לויה שילדה בנה פטור דף מ״ז
מחמש סלעים ומסקינן אפילו נתעברה מישראל דבפטר רחם סס
תלה רחמנא שנינו בפרק יש בכור חמש סלעים של דף מ״ט
בן במנה צורי וכבר ביארנו במקום
אחר שהמעה היא משקל שש עשרה שעורה לעיל בסימן ק״ה דף קכ״ב ע״א ובכו׳ קל״ה דף קכ״ד ע״ב וע״ד
בינוניות ולפי משקל זה תוכל לשער חמש
סלעים של בן תניא
בספרי ופדויו מבן חדש תפדה כלל בערכך פרשת קרח דף י״ט ע״א וכן בפ׳ יש בכור דף נ״א
כסף חמשת שקלים פרט וכל בכור אדם
בבניך תפדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי
אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המיטלטל
וגופו ממון מכאן אמרו בכל פורין בכור אדם חוץ מעבדים
ושטרות וקרקעות פרט הוא הפירוש של כלל ואין בכלל אלא
הפי׳ וכשיב׳ הכלל האחרון מרבה כעין הפרט אבל ריבה ומיעט

זריבה הוא עניין אחר כימיעוט אינו מפרש הריבוי אלא מיעטו
שלא תרבה אלא כעין המיעוט בכלל ופרט וכלל וכשיבא
הריבוי האחרון מרבה כל דבר וממעט דבר אחר הדומה למעט
בפ״ק דקידושין דף ח׳ יותר מן הכל נתן לו סודר שאינו שוה בשוק חמש סלעי׳ ואמר
הכהן לדידי שוה חמש סלעי׳ הרי בנו פדוי אמר רב אשי דווקא
באדם גדול שצריך לו סודר לראשו אבל בארם אחר לא יועיל:
דף ו והנותן על מנת להחזיר בנו פדוי כדאיתא בפ׳ קמא דקידושין:
דף כט עוד מפר׳ שם שאם עבר האב ולא פדאו שחייב הוא לפדות את
עצמו ואין האשה חייבת לפדות את בנה שנאמ׳ אך פדה תפדה
בפרק יש בכור דף מ״ז החייב לפדות את עצמו חייב לפדות את בנו: מי שהורתה הורתו
שלא בקדושה ולידתו בקדושה חייב לפדות את עצמו שנ׳ פטר
דף קכא רחם בישראל וזה פטר הרחם בישראל: בסוף ערבי פסחים
מפרש שהפודה את בנו מברך אקבו על פדיון הבן וחוזר ומברך
שהחיינו ואח״כ נותן פדיון הבן לכהן לפיכך אם פדה את עצמו
מברך על פדיון הבכור ושהחיינו: קמה קמו

כתוב בפר׳ בא ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה
וערפתו ונאמר בפרשת קרח
בסוף פ״ק דבכורות דף י״ג זאת בכור הבהמה הטמאה תפדה: ומצות
פדייה קודמת למצות עריפה: ופטר חמור
דף ט אינו נוהג אלא בזכרים כמו ששנינו בבכורות פרק קמא ובגמ׳
דורשו מדכתיב הזכרים לה׳ ושתי מצות עשה הן: עוד שנינו
דף יב שם אין פורים לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטריפה
ולא בכלאים ולא בכוי שנאמר בשה: בדא בפחות משויו של
דף יא פטר חמור אבל בשויו פודהו בכל דבר כמו שאומר שם שלא
יהא פדיונו חמור מן ההקדש שלא אמרה תורה להחמיר עליו
שם אלא להקל עליו׳ רב נחמיה בריה דרב יוסף פריק ליה בשלקי
שם בשויו פי׳ עשבים שלוקים: אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמי׳
דף י שדורשים שם תפדה מיד שאינו צריך שלשים יום תפדה בכל
שהו וכמרה אמר רב יוסף אפילו פטרוזא בר זוזא כלומר יכול
לפדותו אפילו בשה כחוש שאינו שוה אלא דינר ומכל מקום
אף על פי שמן התורה יכול לפדותו בכל שהו תקנו חכמים
דף יא שיהא השה שוה שקל בינונית כדאמר בבכורות בפרק ראשון
ר׳ יהודה נשיאה הוה ליה פטר חמור שדריה לקמיה דרבי טרפון
אמר כמה בעינא למיתב לכהן אמר ליה הרי אמרו עין יפה
שם בסלע עין רעה בשקל שהוא חצי סלע בינוני ברגיא ואמר רב
הילכתא ברגיא וכמה רגיא שלשה זוזים
בפ׳ קמא דקידושין דף לז דרגיל להכא ורגיל להכא: פטר חמור נוהג
בין בארץ בין בחוצה לארץ שהרי מצוה
שם דף לו חובת הגוף היא ותנן כל מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת
בין בארץ בין בחוצה לארץ: ובשעת פדיונו מברך שתים על
פדיון פטר חמור ושהחיינו כבכור אדם שהרי הוקשו יחד כאשר
פ״ק דף ד יתבאר בסמוך: שנינו במסכת בכורות הכהנים והלוים פטורין
שם והטעם מפרש בגמ׳ דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת
בכור הבהמ׳ הטמאה תפדה כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור
בהמה טמאה והני כהנים ולוים הואיל ואינם בבכור אדם מקו
שפטרו את ישר׳ במדבר אינה בבכור בהמ׳ טמא׳: הלכה כחכמי׳
דף ג שאומרים בברייתא כל שיד גוי באמצע פטורה מן הבכור דאמ׳
שם דף ג רבא לית דחש לה לרבי יהודה דאמר שותפו׳ גוי חייבת בבכור
שם דף ג וגם שנינו סתם משנה הלוקח עובר חמורו של נכדי והמוכר לו
אף על פי שאין רשאי פטור מן הבכורה שנא׳ כל בכור בישראל
ולא באחרים: וכמה יהיה לו שותפות באם או בבכור נחלקו
דף ג שם רב הונא אומר אפילו אזנו ורב חסדא אמר דבר שעושה
אותו נבילה ודבה אמר דבר שעושה אותו טריפה והלכה כרב
הונא שהרי רבי יוחנן הולך שם בשיטתו שאומר אפילו מום
קל כלומר כל שאילו יחתוך חלק הגוי והיה בעל מום הרי זה
פטור מן הבכורה וכן רב מרי סובר ברב הונא כאשרי תבאר:

רב מרי בר רחל הוה מקני אזניהו לגוי׳ ואסר להו בגיזה ועבודה שם
ויהב להו לכהנים וכלו חיותיה דרב מרי משום דמפקע להו
מקדושתיהו ואפי׳ מקדושת כהן ואע״פ שהיה אוסרן בגיז ועבודה
בחולין גמורין היה נוהג קדושה פי׳ רב מרי היה אומ׳ לגוי משוך
פרה זו לקנות אזן עוברה וזהו כמו המקנה
דקל לפירותיו שקונה אפילו למ״ד אין אדם מבואר לעיל בהלכ׳ מקח וממכר דף קס ע״א
מקנה דבר שלא בא לעולם וכלו בהמותיו
מפני העונש עוד אומר שם לא שכלו בדף ד
בהמותיו מפני שאין הכל יודעין להקנות קניין גמור כרב
מרי ואין יודעין החילוק שיש בין אזני עוברי פרתי אני מוכר
לך דהוי כמו מוכר פירו׳ דקל דלא קנה או בין מוכר פרתי לאזן
עוברה ויבא לידי תקלה ואומר רבינו יצחק כי דווקא רב מרי כתו׳ שם דף ג׳
נענש מפני שהיה יכול לעשות בעניין אחר כדאמרי׳ בפר׳ כיצד
מערימין שמותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם דף כד
ובעניין זה לא היתה הפקעה ולא תקלה אבל אנו שאין אנו
בקיאין לעשות דבר זה אין אנו נענשין אם אנו עושין כרב
מרי: פטר חמור פודהו בשה בין זכר בין נקבה בין תם בין בעל בפ״ק דבכורו׳ ד׳ו
מום: ואסור בהנאה עד שיפדה ואם מכרו קודם פדיון דמיו שם
אסורין: ואם מת קודם פדיון או שערפו הרי זה יקבר מפני שהו׳ בדף י״ב וי״ג
אסור בהנאה אף אחר עריפה הואיל ולא נפדה: מצות עריפה בדף יג
כשלא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו שנאמר וערפתו:
הלוקח חמור מן הגוי ואין ידוע אם בכרה אם לא בכרה וילדה בדף י ב
זכר פודה אותו בשה׳ ואפילו היה לו כמה ספקי פטרי חמורים הייני כפי׳ ר״ת ז׳ שם דף ד׳ ו׳
פודין כל אחד באותה שה וחוזר ופודה והוא
לבעלים מפני שהוא ספק וכן הדין בכל מבואר׳ במסכה שם דף ט׳
הספקות שהרי המוציא מחבירו עליו ראיה:
שנינו בתוספתא דמסכת חלה ומביאה בפר׳ הזרוע פרק ב׳ דף כ״ח דף קלג
והלחיי׳ ובפרק הגוזל עשרים כ״ד מתנות כהונה נתנו דף קי
לאהרן ולבניו בכלל ופרט וברית מלח ככתוב בפרש׳ קרח לכל
קדשי בני ישראל לך נתתים ואח״כ פרט וזה יהיה לך וגומ׳ כל
המקיים אותן כאילו קיים כלל ופרט וברית מלח וכל העובר
עליהן כאילו עובר על כלל ופרט וברית מלח: ואילו הן עשר
במקדש וארבע בירושלם ועשר בגבולין: עשר במקדש חטאת
בהמה וחטאת העוף אשם ודאי אשם תלוי זבחי שלמי ציבור
ולוג שמן של מצורע שתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחו׳ מותר
העומר: ארבע בירושלי׳ הבכור והביכורי׳ והמורם מתודה ואיל
נזיר ועורות קרשי׳: ועשר בגבולין תרומה ותרומת מעשר וחלה
וראשית הגז והמתנו׳ ופדיון הבן ופדיון פטר חמור שדה חרמים
שדה אחוזה וגזל הגר פיר׳ רשי בבבא קמא שלפיכך מונה עורו׳ בפרק הגוזל
קדשים עם מתנות ירושלם למעט שאינן נחשבין עם מתנות
שבגבולין שהרי העורות אינן ניתנין להם אלא בירושלם וגם
אינו מונה אותם עם מתנות שבמקדש מפני שאין מונה אלא
אותם שאם יצאו חוץ לקלעים שנפסלין ביוצא: עשר במקדש
כתיב בפרשת קרח וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש כל
קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאת ולכל אשמם אשר ישיבו לה׳
קדש קדשים לך הוא ולבניך ותניא בסיפרי כל קרבנם אילו שם דף י״ח ע״ב
שתי הלחם ולחם הפנים לכל מנחתם זו מנחת חוטא ומנחת
נדבה פי׳ שירי מנחה לכל חטאתם זו חטאת היחיד וחטא׳ ציבור
וחטאת העוף וחטאת בהמה ולכל אשמם זה אשם ודאי ואשם
מצורע ואשם נזיר ואשם תלוי אשר ישיבו לה׳ זה גזל הגר שכתו׳
בו השבה שנאמר האשם המושב לכהן׳ ודרשינן בפרק הגוזל דף קי
קמא אשם זה קרן׳ קדש קדשים זה לוג שמן של מצורע לך הוא
ולבניך בזכותך ובזכות בניך׳ ותניא וזה לך תרומת מתנה לכל בספרי דלעיל
תנופות בני ישראל להביא כל דבר שטעון תנופה כגון שלמי
ציבור שניתן לכהנים הרי למדנו עשר שבמקדש: וארבע
שבירושלים הבכור והביכורים כתובים בפר׳ ומבוארים במקומן

ומורם

ומורם מן התודה כגון חזה ושוק מבשר התודה וארבעת לחמי תודה מן הארבעים ומאיל הנזיר חזה ושוק וזרוע בשלה וחלה ורקיק הן מן הדברים הטעונין תנופה שכתוב שם שהן לכהן וגם במקומן כתוב שהן לכהן ועורות קדשים כתוב בפרשת צו הכהן המקריב עולת איש עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה ושנינו במסכת זבחים בפרק טבול יום עורות קדשי קדשים ניתנין לכהנים קל וחומר מעולה ומה עולה שלא זכו הכהנים בבשרה זכו בעורה שאר קדשי קדשים שזכו בבשרה אינו דין שזכו בעורן׳ הרי ביארנו ארבע שבירושלם׃ ועשר מתנות שבגבולין כולם מבוארות כל אחת במקומה׃

הלכות שמיטה ויובל קמז קמח

מצות עשה שתשבות הארץ בשביעית מעבודת קרקע שנאמר כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה׳ שש שנים תזרע שדך ושש שני׳ תזמור כרמך ואספת את תבואתה ובשנה השביעי׳ שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה׳ שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור שנת שבתון יהיה לארץ והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך לעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול׃ ובפרשת משפטים כתיב השביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך ונאמר בפרשת תשא בחריש ובקציר תשבו׳׃ מכאן אתה למד גם מצוה אחרת שצוה הקב״ה שיפקיר אדם פירות שביעית ואינו רשאי להחזיק בהם במחובר ויפרוץ נעילת כרמו וגדרות שדהו להפקר וכל הקודם זכה ורשאי הזוכ׳ בהן לשומר׳ עד זמן הביעור ואז צריך להוציאם ולהפקיר מה שזכה זה והרי זו מצו׳ עשה שניה׃ ותניא בת״כ לך ולעבדך מה ת״ל לפי שנ׳ ואכלו אביוני עמך יכול לא יהו פירות שביעית מותרות אלא לעניים בלבד מניין אף לעשירים כשהוא אומ׳ לך ולעבדך ולאמתך הרי בעלי עבדים אמור אם כן מה ת״ל ואכלו אביוני עמך ללמדך שעניים אוכלין אחר הביעור ולא עשירים דברי רבי יהודה ורבי יוסי אומר אחד עשירי׳ ואחד עניי׳ אוכלי׳ אף לאחר הביעור אם כן למה נאמר ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה פירות אדם לאדם פירות בהמה לבהמה פי׳ שלא יאכיל פירות אדם לבהמה ולא פירות בהמה לאדם׃ עוד תניא והיתה שבת הארץ לכם לאכלה מן השובת בארץ אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור לכם ולא לאחרים פירוש גוים לאכלה ולא להביא ממנה מנחות ונסכים׃ ותניא כל תבואתה לאכול ולא לעשות זלהין ולא לעשות מלוגמא אפיקטויזין ואיספלנית׃ ובפרק ח׳ דשביעי׳ שנינו שביעית ניתנה לאכילה ולשתייה ולסיכה ודרשו רבותי׳ בת״כ תהיה לרבו׳ אף להדלקת הנר ולצבוע צבעים ומפרש במסכ׳ שביעית שיאכל אדם דבר שדרכו לאכול וישתה דבר שדרכו לשתות ולא ישנה פירות מברייתן כדרך שאינו משנה בתרומה וכמעשר דבר שדרכו לאכול אותו חי לא יאכלנו מבושל או להפך וכמו שמפרש בת״כ פירות אדם לאדם פירות בהמה לבהמה וכן לסוך דבר שדרכו לסוך ולהדליק דבר שדרכו להדליק ולצבוע דבר שדרכו לצבוע׃ עוד שנינו במסכת שביעית כלל אמרו בשביעית כל שהו׳ מאוכל אדם ומאוכל בהמ׳ וממין הצובעין פי׳ גידולי קרקע שצובעין בהם ולא עפר שעפה שצובעין בו אין בו משו׳ שביעי׳ כדתנן בשביעית ומביאה בפ׳ קמא דע״ז כל שיש לו עיקר יש לו שביעית וכל שאין לו עיקר אין לו שביעית׃ כל אילו שמנינו ואינו מתקיים בארץ פי׳ שכלה לחיה שבשדה יש לו שביעית ולדמיו שביעית ויש לו ביעור ולדמיו ביעור ואם הוא מתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעי׳ אבל אין לו ביעור ולדמיו ביעור׃ וכשם שחייב להפקיר פירו׳ שביעית כך חייב להפקיר חליפי פירות שביעית שכל הנלקח ונחלף בפירות שביעית נתפס בקדושת שביעית כדתניא בתורת כהנים ומביאה בע״ז בפרק רבי ישמעאל (בה״ר פרק ג׳ דף כד) יובל היא קדש תהיה לכם מה קדש תופס את דמיו אף שביעית תופסת דמיה אי מה קודש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף שביעית כן ת״ל היא הרי היא בקדושתה נמצא אתה אומר אחרון אחרון נתפס בקדושת שביעית ופרי עצמו אסור ביצד לקח כפירו׳ שביעית בשר אילו ואילו מתבערי׳ בשביעית לקח בשר ודגים יצא בשר ונכנס דגים׃ ואע״פ שקדש הכתוב כאן ביובל ולא בשביעית הא מני רבנן היא דאמרי אין היובל נוהג אלא אם כן יש עמו שביעית ואחרי שיובל תלוי בשביעית חשבינן לקדש דיובל כאילו הוא כתוב בשביעית׳ והא דאמר בערכין מנו יובלות לקדש שמיטין האי תנא הוא דאמר דבין רבי יהודה ובין רבנן שביעית נוהג אף על פי שאין היובל נוהג דתניא בת״כ מניין עשה שביעית אף על פי שאין היובל נוהג ת״ל וספרת לך וגו׳ ומניין עשה יובל אע״פי שאין שביעית ת״ל והיו לך שבע שבתות שנים תשע וארבעים שנה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים שביעית נוהגת אע״פי שאין היובל נוהג ואין היובל נוהג אא״כ יש עמו שביעי׳׃ ולא כדברי ר׳ דאמ׳ בגיטי׳ בפ׳ השולח ששמיט׳ קרקעו׳ מדרבנן מטע׳ שאין יובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה׳ (כנ״ל בפרק בתרא דערכין דף ל ב) ותניא בירושלמי בפרק השולח וזה דבר השמיטה שמוט רבי אומר בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית בשעה שהיובל נוהג שמיטה נוהגת דבר תורה פסקו היובלות כשגלו שנאמר לכל יושביה שמיטה נוהגת מדבריהם׳ כך פי׳ רבינו יעקב׃ והלכה כרבי שהרי הילל שהתקין פרוזבול במסכת שביעית סובר כמותו כמו שמעמידין בפרק השולח שאומר ומי איכא מידי דמדאורייתא משמט ואתא הילל ותקן שאינו משמט ומתרץ בשביעית בזמן הזה ורבי היא ויש לדקדק מאחר שיובל נוהג בבית שני לדברי רבי יעקב כאשר יתבאר לפנים והילל בבית שני היה לכל הפחות (בכו׳ ק״כ בדף דלקמן עמוד א׳) לדורו תיקן תקנה זו כדאמרינן בפר׳ השולח ואף לדורו׳ כדמסיק שם מאיזה טעם תהיה שביעית מדבריה׳ ׳ ורבינו שמשון פירש דודאי שביעית דאורייתא בבית שני והא דתקין הילל לאו לדריה תקין אלא לאחר חורבן שני שהרי היו יודעין שיחרב הבית כדאיתא בנזיר פרק בית שמאי והא דאיבעיא להו כי תקין הילל לדריה תקין או לדרי דעלמ׳ תקין לאו לדריה ממש שהרי הילל וגמליאל ושמעון נהגו נשיאותם בפני הבית מאה שנה אלא לדור הסמוך לו כגון לדור שבשעת חורבן׳ אי נמי ההיא בעיא לרבא דמשני הפקר בית דין הפקר ואפי׳ יהא שביעית דאורי׳ית׃ פירו׳ שביעית (בתוספתא שם ע״ה דף ס״ד) אין מוציאין אות׳ מן הארץ לחוצ׳ לארץ׳ ואין מאכילין אותם לגוי ולא לשכיר אלא אם כן היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שנא׳ הגרים עמך׃ ואין פורעין חוב מפירות שביעית כדתנן במסכ׳ שביעית פ׳ שמיני׃ ואין אוספין פירות שביעית עד שיגיעו לעונת המעשרות שנא׳ תאכלו את תבואתה אינה נאכלת עד שתעש׳ תבואה אבל אוכל מהן מעט בשדה כשהן פגין משיפריחו והבוסר משיוציא מים וכן כל כיוצא בזה כמו ששנינו בפ״ד דשביעית ובלבד שלא יכניסם לתוך ביתו׃ מותר לקוץ אילנות בשביעית קודם שיהא בהם פרי אבל משהתחיל לעשות פרי לא יקוץ אותן שהרי מפסיד האוכל וכתיב לאוכלה ולא להפסיד ואם הוציא פירות והגיע לעונת המעשרות מותר לקוץ אותו שהרי הוציא פירותיו

סס ובטל דין שביעית ממנו ומאימתי אין קוצצין האילנו בשביעית
החרובין משישלשלו והגפנים משיגרעו והזיתי משינצו ושאר
בתוספתא סס כ"ח דף כ"ד כל האילנות משיוציאו פרי : אין שורפין קש ותבן של שביעית
מפני שהוא ראוי למאכל בהמ' ואין נותנין קש ותבן של שביעית
לא לתוך הכר ולא לתוך הטיט ואם נתן הרי הוא כמבוער :
סס תנור שהסיקוהו בקש ובתבן של שביעית יוצן ומשתדר רביעה
שנייה במוצאי שביעית נהנין פירוש לחשו' בתוך הכר ושורפין
דף מ ה בקש ובתבן של שביעית כמו ששנינו בשביעית פרק ט' : אין
סס פ"ז דף מ"ב עושין סחורה בפירות שביעית אלא אם רוצה למכור מעט
לקנות מאכל אחר כנכר כאשר ביארנו למעלה : ואין מוכרין
פירות שביעית לא במדה ולא במשקל ולא במנין אלא מוכרין
דף מ ג באכסרה להודיע שהוא הפקר כמו ששנינו בפרק ח' דשביעית
דף י ד פי' אכסרה אנטאשקא וחבירו בפ"ב דדמאי : שנינו בשביעית
דף מ בפרק ששי ג' ארצות לשביעית כל שהחזיקו עולי בבל מארץ
ישראל עד כזיב לא נאכל ולא נעבד פירוש אסור בעבודה וכל
הספיחין הצומחין כן אסורים באכילה לא נאכל לאחר שביעית
סס דף לו ע"ג בלא ביעור וכן מפרש בירושלמי כל שהחזיקו עולי מצרים מן
כזיב ועד אמנון נאכל ולא נעבד פי' הספיחים הצומחי' בשביעית
מותרין באכילה אבל אסורין בעבודה ומהנהר ומאמנום והלאה
נאכל ונעבד : סוריא אף על פי שאין שביעית נוהגת בה מן
כדף מ א התור' שנינו שם שגזרו עליה שתהיה אסורה בעבודה בשביעית
בירושלמי דלעיל בארץ ישראל והטעם כדי שלא יניחו ארץ ישראל וילכו וישתקעו
שם אבל עמון ומואב ומצרים ובבל אף על פי שהם חייבים
מכילתא לעיל בסימן קל"ג דף קכ"י ע"ב במעשרות מדבריהם אין שביעית נוהגת בהם מדבריהם ועבר
הירדן שביעית נוהגת בה מדבריהם לא נאכל ולא נעבד : זמן
פ"ט דף מ"ח ביעור פירות שביעית אינו שוה אלא כשכלה אותו המין בשדה
בת"כ פר' בהר פ"א ור"פ מכילתא בכי"פס כלה בבית שנאמ' ולבהמתך ולחיה אשר בארצך כל זמן שהחיה
אוכלת מן השדה ממין זה אתה אוכל ממה שבבית כלה החיה
לאכול ממין זה בשדה חייב לבער אותו המין מן הבית וכשיכלה
דף סד ע"ג לחיה שבשדה כיצד יעשה כדתניא בסוף תוספת' דשביעית מי
שיש לו פירות שביעית והגיע זמן הביעור כיצד יעשה מחלק
מהם לשכניו לקרוביו ולמיודעיו ומוציא ומניח על פתח ביתו
ואומר אחינו כל בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול
וחוזר ומכניסן לתוך ביתו ואוכל מהן עד שיכלו הנה למדת
שהביעור הוא שלא יחזיק אדם בפירות שביעית כלל אלא
פ"ט דף מ"ה יפקיר הכל ודרך הפקר מותרין לאכול : ובמסכת שביעית
שנינו מי שהיו לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלקן
בדף הנזכר מזון ג' סעודות לכל אחד : עוד שנינו שם ג' ארצות לביעור יהוד'
ועבר הירדן והגליל ושלש ארצות לכל אחת ואחת ומפרש שם
כגון ביהודה ההר והשפלה והנגב כו' ולמה אמרו ג' ארצות לכל
אחת ואחת שיהו אוכלין בכל אחת ואחת עד שיכלה האחרון
שבה פי' שאם כלה ביהודה בארץ ההר ואינו כלה בארץ העמק
כלה בבית ליושבי ההר אף על פי שאינו כלה לחיה שבעמק
בס דף ל"ח ע"ד והטעם מפרש בירושלמי שערו לומר שאין חיה שבהר גדילה
על פירות שבעמק : ויש פירות שזמן ביעורן ידוע כדתניא
דף כ ג בתוספתא דשביעית ומבוארת בפסחים בפרק מקום שנהגו
אוכלין בגרוגרות עד חנוכה בתמרים עד הפורים בענבים
עד הפסח בזיתים עד העצרת וכל אילו הזמנים הם בשמיני
אחר השביעית וכן כל הביעורים בשמינית אחר השביעית :
כדרך שאסור לעבוד את הארץ בשביעית כך אסור לחזק ידי
ישראל שעובדין אותה או למכור להם כלי עבודה לפי שאסור
דף מ לחזק ידי עוברי עבירה כדאיתא בפרק ה' דשביעית ומחזיקין
ידי גוים בשביעית בדברי' בלבד כגון שראו אותו חורש או זורע
דף ט א וס ב אומר לו תתחזק או תצליח כדאיתא בפרק הניזקין וכיוצא
בדברים אילו מפני שאינן מצווין על שביתת הארץ אבל לא
סס דף מ"ז ע"ג ובפ"ה דשביעי' דף ל"ו ע"א יסעדנו ביד' ומפרש עוד בירושלמי שיכול לומר לו עדור תרוש

והתבואה שתצא מן הארץ הזאת אקננה אחר השביעית ודברים
דף מ ב הן מפני דרכי שלום : שנינו במסכת שביעית פרק ז' אין עושין
סחורה בפירות שביעית לא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבלות
ולא בטרפות ולא בשקצים ולא ברמשים ולא יהיה לוקט ירקות
שדה ומוכר בשוק אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו ׳ לקט
לעצמו והותיר מותר למוכרן ׳ לקח בכור למשתה בנו או לרגל
ולא צריך לו מותר למוכרו ׳ צדי חיה ועופות ודגים שנתמנו
דף כט להם מינין טמאים מותרין למוכרן : שנינו בפרק יש בכור כל
מי שהוא חשוד לעשות סחורה בפירות שביעית אין לוקחין
סס דף ל ממנו דבר שיש עליו זיקת שביעית : והחשוד על השביעית אינו
חשוד על המעשרות והחשוד על המעשרות אינו חשוד על
סס השביעית : החשוד על הטהרות אינו חשוד על המעשר ולא על
השביעית שהאוכל הטמ' הזה שמכרו בחזקת טהור אינו מטמא
אחרים אלא מדברי סופרים והחשוד לדברי סופרים אינו חשוד
דף ל ב לדברי תורה : הלכה כרשב"ג בפרק כל פסולי המוקדשין
שאומר כל החשוד על הדבר אף על פי שאינו נאמן על של
עצמו נאמן על של אחרים חזקה אין אדם חוטא לאחרי' לפיכך
בפרק זה בורר דף כ"ו החשוד על הדבר דנו ומעידו : הכהנים חשודים על השביעית
לחשהותם אחר הביעור לפי שהם אומרים הואיל והתרומות
מותרות לנו אף על פי שהם אסורים לזרים במיתה קל וחומר
על פירות שביעית לפיכך סאה של תרומה שנפלה לתוך מאה
סאין פירות של שביעית תעלה נפלה לפחות ממאה ירקבו
הכל ולא ימכרם לכהנים ככל המדומע לפי שהם חשודים על
דף מג השביעית : שנינו בפ"ז דשביעית חרובין חדשים שכבשן ביין
ישן וישנים בחדש חייבין בביעור פי' כגון חרובין של שביעית
שכבשן ביין של ששית או ביין של מוצאי שביעית חייב לבער
את היין שהרי טעם פירות שביעית בו וזה הכלל פירו' שביעית
שנתערבו בפירות אחרות מין במינו בכל שהו שלא במינו
בנותן טעם ׳ קמט

מצות עשה שמי שהלוה לחבירו מעות ועברה עליו
שמיטה שתהא השמיטה משמטת ההלואה ואף
בכ"י דזבחים ד"ח ובפ"ב דמכות ד"ג על פי שרצה לפורעם לו יאמר לו משמט אני שנאמר וזה דבר
השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו וכל דיני
ביין ע"ד דף ע"ז ע"ר שמיטת כספים נתבארו בספר מצות לא תעשה : קן
קנא קנב קנג

כתוב בפרש' בהר וספרת לך שבע שבתות שנים שבע
שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות
השנים תשע וארבעים שנה : והעברת שופר תרועה בחדש
השביעי בעשור לחדש ביום הכפורי' תעבירו שופר בכל ארצכ' :
וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל
יושביה יובל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחזתו ואיש
אל משפחתו תשובו יובל היא שנת החמשים שנה תהיה לכם
לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה כי
יובל היא קדש תהיה לכם מן השד' תאכלו את תבואתה : בשנת
היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו : והרי יש כאן ד' מצות עשה
אחת לספור השנים שבע שבע : שנית לתקוע בשופר בעשרה
בתשרי כדי לצאת עבדים לחפשי : ג' לקדש שנת החמשים :
בפ"ב דערכי' ד"ב וכן בת"כ ריש פ"ג בהר ד' החזרת אחוזה ביובל : ולא מנו ישראל שמיטין ויובלות
אלא עד אחר י"ד שנה שבע שכבשו ושבע שחלקו שנאמר שש
שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך עד שיהא כל אחד
מכיר שדהו וכרמו : ושתי המצות ספירת
בת"כ בהר פ"א וכן משמע בפ"ב דר"ה דף כ"ר ובפרק ק"ח דכהררין דף י' השבע שבע וקדוש שנת החמשים מסורים
כי' דהלכות ש"ו ויובל דף ת' לבית דין הגדול בלבד : כתב רבינו משה
שכל הגאונים אמרו שמסורת היא בידיהם
איש מפי איש שלא מנו ישראל בשבעים
שנה שבין חורבן בית ראשון לבית שני אלא שמיטות בלבד
ולא

ולא יובל וכן משחרב באחרונה לא מנו שנת החמשים אלא שבע שבע בלבד מתחילת שנת החורבן וכן עולה מתלמוד
פ"ק דף ט דמסכת עבודה זרה בשמעתא דתנא דבי אליהו כפי חשבון זה שהוא קבלה ושנת השמיט' ידועה ומפורסמת היא אצל הגאונים ואנשי ארץ ישראל וכולם לא מנו אלא לשני חורבן ומשליכין אותו שבע שבע ולפי חשבון זה היה בימיו שנת שבע ומאה ואלף לחורבן מוצאי שביעית ולפי זה החשבון היה בשנת ארבע לפרט מאלף ששי שמיטה בין לפירוש רבינו שמואל
כתו' סס בין לפירוש רבינו חננאל וכתב שעל זה אנו סומכין וכפי חשבון זה אנו מורין לעניין מעשרות ושביעית והשמטת כספים שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהם ראוי להתלות: עד כאן דבריו: אמנם בסוף סדר דרבנן סבוראי אומר לפי חשבונם שהיתה באלף ששי שמיטה בשנת חמש לפרט ורוב הגאונים חולקין על זה: גרסינן בפרק אין
דף יא וי"ב בערכין תניא רבי יוסי אומר מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב כשחרב הבית בראשונה אותו היום תשעה באב היה ומוצאי שבת היה ומוצאי שביעי' היה ומשמרתו של יהויריב היתה והיו הלוים עומדין על דוכנן ואומרים שירה וישב עליה' את עונם וברעתם יצמיתם ולא הספיקו לומ' יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו גוים וכבשום וכן בשנייה: אומר
כתו' פרק השולח דף ל"ו בד"ה בזמן היה רבינו יעקב שיובל היה נוהג בבית שני ואף על פי שאמר' תורה וקראתם דרור
בתורת כהני' דלעיל פ"ב ומכילתא בערכין דלקמן בארץ לכל יושביה שאין היובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה ואומר רב נחמן
דף לב ברבי יצחק שם בערכין פרק אחרון שמנו יובלות לקדש שמיטין לא ק"ל הכי אלא ודאי מנו יובלות שהרי
דף לג אומר שם רבי יוחנן במסקנה שירמיה החזיר השבטי' ויאשיהו מלך עליהם שנאמר גם יהודה שת קציר לה בשובי שבות עמי ואח"כ גלו לבבל וחזרו מכל שבט ושבט מקצתן ומאחר שחזרו מכל שבט ושבט זה קרוי יושביה עליה: ומביא ראיה ממה
דף ל"א ע"ד ששנינו בפרק אחרון דערכין ובפרק מי שאחזו גבי בתי ערי חומה בראשונה היה נטמן יום י"ב חדש כדי שיהא חלוט לו התקין הילל הזקן שיהא חולש מעותיו ללשכה ותניא בערכין
דף כט בפרק המקדיש שדהו אין בתי ערי חומה נוהגין אלא בזמן
בפ"ק דר"ה דף ח' שהיובל נוהג: תניא וקדשתם את שנת החמשים שנה מה תלמוד לומר לפי שנאמר בעשור לחדש יכול לא תהא השנה מקודשת אלא מיום הכפורים ואילך תלמוד לומר וקדשתם את שנת החמשים שנה מלמד שמתקדשת והולכת מתחילה מכאן אמר רבי יוחנן בן ברוקה לא היו עבדים משועבדים ולא נפטרין לבתיהם ולא שדות חוזרות לבעליהם אלא אוכלין ושותין ושמחים ועטרותיהם בראשיהם עד שמגיע י"ה כיון שהגיע י"ה תקעו בשופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות
בדף ט לבעליהם ומפרש שם מאי לשון דרור כמדייר בי דיירא כלומר שגר בכל מקום שחפץ: שנת היובל אינה ממניין שני השמיטה אלא שנת תשע וארבעים שמיטה ושנת חמשים יובל ושנת חמשים ואחד תחילת שש שנים של שבוע וכן בכל יובל ויובל
דף יב שהרי אומר התלמוד בפרק אין בערכין לאפוקי דרבי יהודה דאמר שנת חחמשים עולה לכאן ולכאן' אמנם אין זה ראיה
עיל בסימן מ"ת דף קכ"ו ע"ב שמצינו לאפוקי שהלכה כן כמו שביארנו בעניין הכתובה' ואדרבה פוסק רבינו יצחק כרבי יהודה
בפ"ק דע"ז דף ט' והסוגיא כתו' סס שהרי בשמעתא דתנא דבי אליהו הולכת הסוגיא לפי דבריו גבי האי מאן דלא ידע בכמה שני בשבוע וכו' נשקול מכל מאה תרתי: יובל היא
בפ"ק דר"ה דף ט' תהיה לכם מכאן למדו רבותינו שיובל נוהג בחוצה לארץ כל זמן שנוהג בארץ' ובזמן שאין היובל נוהג אין עבד עברי נוהג ולא בתי ערי חומה נוהגין ולא שדה אחוזהו לא

דף כט שדה חרמים כדאיתא בפרק המקדיש שדהו: מצות תקיעת
בת"כ דלעיל ומכילתא בפ"ק דר"ה דף ט' שופר בעשירי לחדש מסורה לבית דין
בת"כ דלעיל פרק ח' ומכילתא בבר' בתרא דר"ה דף ל' תחילה: וכל יחיד ויחיד
סס ובפרק ראוהו בית דין דף כ"ו חייב: ושופר של יובל ושופר של ראש השנה שוין לעניין דין השופר והברכות והתקיעות אלא שביובל מעבירין שופר בכל גבול ישראל ותוקעין בין בבית דין שקדשו בו את החדש בין בבית דין שלא קדשו בו את החדש וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע אף שלא בפני בית דין כל זמן שב"ד יושבין ובראש השנה שחל להיות בשבת לא היו תוקעין אלא בבית דין שקדשו בו את החדש ואין כל יחיד ויחיד תוקע אלא בפני ב"ד: היובל והשמיטה שוין לעניין העבודה' והאכילות והביעורין ומשפט אחד להם אלא לעניין הא דתניא בספרי בפרשת
דף מ"כ ע"ג וד' ראה וזה דבר השמיטה מיעט ללמדך שביעית משמטת כספים ולא יובל בשנת היובל הזאת מיעט ללמדך שיובל מוצי' עבדים ומשמט קרקעות ולא שביעית ויובל משמט קרקע בתחילתו ושביעית אינה משמטת כספים אלא בסופה ועוד דורש בתורת
בפרשת בהר פ"ב כהנים בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו לרבות שהמקדיש שדהו ובא בנו וגאלה שחוזרת לאביו ביובל: קנד
ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה והיתה גאולתו עד תום שנת ממכרו ימים תהיה גאולתו ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר אשר לו חומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו לא יצא ביובל' עיקר
בדף ל"ב ודבריך להקיפו תחילה בדף ל"ג המצוה זו במסכת ערכין בפרק המוכר שדהו ושם מפרש כי אין המקום נקרא עיר חומה אלא נחשבין בתים שבו כבתי החצרים עד שיהיה בו שלשה חצרות או יותר וכל חצר מהם שני בתי' או יותר ויקיפו אותו תחילה בחומה ואחר כך יבנו החצרות בתוכו ואין סומכין אלא על עיר חומה המוקפת בשעת כיבוש הארץ כיצד עיר שלא היתה מוקפת חומה בשעה שכבש יהושע את הארץ אע"פי שהיא מוקפת עכשיו הרי היא כבתי החצרים ועיר שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע אף על פי שאינה מוקפת עכשיו הרי היא כמוקפת' וכיון שגלו בחורבן בית ראשון בטלה קדושת ערי חומה שהית' בימי יהושע' כיון שעלה עזרא בביאה שנייה נתקדשו כל הערים המוקפות חומה באותו העת מפני שביאתן בימי עזרא שהיא ביאה שנייה כביאתן בימי יהושע מה ביאתן בימי יהושע מנו שמיטין ויובלי' וקדשו בתי ערי חומה ונתחייבו במעשר אף ביאתן בימי עזרא מנו שמיטין ויובלין וקדשו בתי ערי חומה ונתחייבו במעשר וכן יהיה לעתיד לבא בביאה שלישית כשיכנסו לארץ שנאמר והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה מקיש ירושתך לירושת אבותיך מה ירושת אבותיך אתה נוהג בה כל הדברים האילו אף ירושתך אתה נוהג בה כל הדברים האילו
דף ל"ב כדאיתא בפרק בתרא דערכין: והיתה גאולתו וגו' לפי שנאמר בשדה שיכול לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה ובתוך
כדאמר סס דף כ"ט שתי שנים אינו' יכול לגאלה הוצרך לפרש בזה שהוא חילוף אם רצה לגאול בשנה ראשונה גואלה לאחר מכאן אינו גואלה
סס דף ל"א ומה שאמר ימים תהיה גאולתו שנה שלמה קרוי ימי' וכן תשב הנערה אתנו ימים ואם היתה שנה מעוברת אינה לצמיתות עד סופה שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה להביא חדש העיבור:
הגואל בתי ערי חומה נותן כל הדמי' שלקח
כך משמע סס דף ל"ג ובתוספתא פ"ה דף תס"כ ואינו גורע ללוקח כלום' ואין הקרובי' פודין
דף כ' ול"א כל הסוגיא אותו כן מסיק רב ששת בפ"ק דקידושין אלא המוכר עצמו אם השיגה ידו' וגם מוכר מנכסיו לפדותו מה שאין כן במוכר שדה אחוזה כאשר נתבאר
סימן ער"ה דף ע"א בספר מצות לא תעשה אבל לא ילוה ויגאל ולא יגאל לחצאין
בדף ל"א דלעיל כמו בשדה אחוזה אליבא דרבנן: מכר בית ערי חומה והגיע

היובל בתוך שנת המכר אינו חוזר ביובל לא יהיה ביד הלוקח עד שירצה המוכר לגאול כל שנת המוכר או אם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימ׳ תהיה לו לצמיתות ׃ בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמורת אינו נחלט כבתי ערי חומה ׃ ובירושלים אין הבית נחלט בה ׃ ובתי ערי החצרים אשר אין להם חומה סביב על שדה הארץ יחשב גאולה תהיה לו וביובל יצא בתי חצרים הם עיירות פתוחות מאין חומה על שדה הארץ יחשב הרי הם כשדות שנגאלים עד היובל ויוצאים ביובל לבעלי׳ אם לא נגאלו גאולה תהיה לו מיד אם ירצה ובזה יפה כחו מכח שדות שהשדות אינן נגאלות עד שתי שנים ׃ גרסינן במסכת ערכין בפרק השיג יד הנודר תנו רבנן שנה האמורה בקדשים ושנה האמורה בבתי ערי חומה שתי שנים ויום אחד שבשדה אחוזה ושש שנים שבעבד עברי ושבבן ושבבת לערכין כולם מעת לעת ׃

(בפרק קמא דסוכה דף ג׳ · בדף ל״ב דלעיל · שם דף ל ב · דף יח)

קנח

כתוב בפרש׳ מסעי צו את בני ישר׳ ונתנו ללוי׳ מנחלת אחוזתם ערי׳ לשב׳ ומגרש לערי׳ אשר סביבותיהן תתנו ללוים׳ והיו הערים להם לשבת ומגרשיה׳ יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם׳ ומגרשי הערי׳ אשר תתנו ללוים מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב׳ ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה ואת פאת נגב אלפים באמה ואת פאת ים אלפים באמה ואת פאת צפון אלפים באמה והעיר בתוך זה יהיה לכם מגרשי הערים ואת הערים אשר תתנו ללוים את שש ערי מקלט אשר תתנו לנוס שמה רוצח ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר ׃ מגרש הוא ריוח מקום חלק חוץ לעיר סביב להיות נוי לעיר ואין רשאין לבנות בו בית ולנטוע כרם ולא לזרוע בו זריעה אלא יהיה כמו אפר לרעות שם בהמתם׳ ולכל חייתם לכל צרכיהם כלומר לכל חיותם ׃ ועוד דרשו רבותי׳ מכאן שנותני׳ לכל עיר בית הקברות חוץ לתחום שאין קוברין מתיהם בתחום עריהם שנאמר ולכל חייתם לחיים נתנו ולא לקבורה ׃ כתוב אלף אמה וכתוב אלפים אמה הא כיצד אלפים הוא נותן להם סביב ומהם אלף אמה הפנימי׳ למגרש והחיצוני׳ לשדות ולכרמים כך פי׳ רבי׳ שלמה ׃ ובפרק כשם שנינו רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר שתחומן שלשת אלפים אלף אמה מגרש ואלפים אמה שדות וכרמים ׃ ובתוספתא נחלקו על זה כהנים ולוים שמכרו׳ שדה משדות עריהם או בית מבתי ערי חומה שלהם אינן נגאלין כסדר הזה אלא מוכרין השדות ואפילו סמוך ליובל וגואלים מיד׳ ואם הקדישו שדה גואלין מיד ההקדש לאחר היובל וגואלים בתי ערי חומה כל זמן שירצו ואפילו לאחר כמה שנים שנאמר וערי הלוי׳ בתי ערי אחוזתם גאולת עולם תהיה ללוים ׃ ואשר יגאל מן הלוים ויצא ממכר בית ועיר אחוזתו ביובל כי בתי ערי הלוים היא אחוזתם בתוך בני ישראל׳ אם יקנה איש בית או עיר מהם ויצא ביובל אותו ממכר של בית או של עיר לזה שמכרו ולא יהיה לצמיתות כשאר בתי ערי חומה של ישראל וגאולה זו לשון קנייה ׃ דבר אחר לפי שאמ׳ גאולת עולם תהיה ללוים יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלוים אבל לוי שקנה מלוי יהא חלוט תלמוד לומר ואשר יגאל מן הלוים אף הגואל מן הלוי גואל גאולת עולם׳ לפי לשון זה ויצא ממכר בית הוא מצוה אחרת אם לא גאלה יוצא ביובל ואין נחלט לסוף שנה כבית ישראל ׃ כי בתי ערי הלוים היא אחוזתם לא היו להם נחלות שדות וכרמים לא ערי׳ לשבת ומגרשיהם לפיכך היו להם במקום שדות ויש להם גאולה כשדות שלא יופקעו נחלתם מהם ׃

(מכל״שי שם וכן מתחלת בפר׳ בתרא דערכין דף ל ג וכ״ב דמכות דף יב · שם · שם ובכ׳ חומש · דף כז · סוף פרק ה׳ דסוטה דף תל״ע · בשלהי ערכין דף ל ג · שם פ״ז דף כ״ו · כל הסוגיא מכל״שי בפי׳ חומש פר׳ בהר)

הלכות מתנות עניים

קנו

מצות עשה שיעזוב אדם פאה בסוף שדהו לעניים שנ׳ לעני ולגר תעזוב אותם נתינתם מצות עשה׳ וכבר בארנו בספר מצות לא תעשה שהפאה נוהגת גם באילנות׳

(סימן ר״כ דף פ״א)

קנז

וכן מצות עשה להניח לקט לעניים והוא שבולת אחת או שתים הנופלת בשעת הקציר ׃

(בפ״ז דביאה דף י׳)

קנח

וכן מצות עשה שהפרט והוא גרגיר אחד או שתים שנפרט מן הענבי׳ בשעת הבצירה שיעזוב אותם לעניי׳ ׃

(בפ״ז דביאה דף י׳)

קנט

וכן מצות עשה בעוללות והם אשכולות קטנות שאין להם לא כתף והם פסיגים זה על זה סמוך לזנב כמין כתף ולא נטף והם התלויות בשדרה ויורדו׳ ונוטפו׳ בחבור ומכסות אותן הסמוכות לשדרה אין לדם זה אלא אם ישימם על פס ידו כולן נוגעות בפס ידו שאין גרגיר עובר את חבירו כדאיתא בירושלמי ומצוה שיעזוב אותם לעניים שבכל אלה נאמ׳ לעני ולגר תעזוב אותם ׃

(שם · שם דף כ׳ ע״א)

קס

וכן מצות עשה שהמעמר ושכח עומר אחד או ב׳ בשדה שיתננו לעניים שנאמר לגר וליתום ולאלמנה יהיה זו מצות עשה וכבר בארנו בספר מצו׳ לא תעשה שהשכחה נוהגת בקמה כשם שנוהגת בעומרים וכשם שהשכחה נוהגת בתבואה כך נוהגת באילנות ומשפטי הפאה והלקט והעוללות והפרט והשכחה נתפרשו בספר מצות לא תעשה שהרי שם עיקר המצוה ׃

(סימן רכ״ח דף פ״ב)

קסא

מצות עשה להפריש מעשר עני בשנה השלישית ובשנה הששית לשמיטה שנאמר בפר׳ כי תבא כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר וליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו פירוש שנת המעשר שנה שאין נוהג בה לא אחד משתי מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפני׳ ששנה ראשונה של שנת השמיטה נוהג מעשר ראשון שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר ומעשר שני שנאמר ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך וגו׳ הרי שתי מעשרות דאילו במעשר ראשון כתי׳ ואכלתם אותו בכל מקום׳ ובא ללמדך כאן בשנה השלישית שאינו נוהג בה משני המעשרות אלא האחד ואיזה זה מעשר ראשון שנאמר כאן ונתת ללוי את שלו הרי מעשר ראשון לגר וליתום ולאלמנה זה מעשר עני׳ ואכלו בשעריך ושבעו תן להם כדי שביעה׳ וכן נאמר מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא והנחת בשעריך ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו׳ מכאן שנינו במסכת פאה אין פוחתין לעני בגורן מחצי קב חיטין או קב שעורין או קב וחצי כוסמין או קב גרוגרות או מנה דבילה או חצי לוג יין או רביעית שמן ושאר כל הפירות אבא שאול אומר כדי שימכר׳ ויקנה בהם מזון שלש סעודו׳ מדה זו אמורה בכהנים ובלוים ובישראל היה מציל פירו׳ ליתן לקרוביו נוטל מחצה ונותן מחצה היה לו דבר מועט והעניים מרובי׳ נותן לפניהם והם מחלקין ביניהם ׃ תניא בתוספתא במה דברים אמורים שאינו נותן לעני אלא כדי שבעו בשדה שהרי אינו מוציא שם ליקח אבל אם היה המעשר בבית מחלקו לכל העניי׳ אפי׳ כזית כזית ועוד יש חילוק שהרי מעש׳ עני המתחלק בגורן אין בו טובת הנאה לבעלים אלא העניים באין ונוטלין אותו בעל כרחו כדאיתא בפרק הזרוע ואפילו עני שבישראל מוציאין אותו מידו אבל המתחלק בבית יש בו טובת הנאה לבעלים ונותנו לכל עני שירצה ׃ תנו רבנן בפרק נושאין על האנוסה באו איש ואשה לבית נותנין לאשה תחילה ופוטרין אותה ואחר כך נותנין לאיש ׃ בירושלמי אב ובנו איש וקרובו

(שם · מכל״שי שם כל הסוגיא · פ״ח דף י״ח · שם פ״ד דף כ״ז ע״ב · דף קל״א · דף ק · פ״ה רפ״ח דף י״ט ע׳)

שני

שני אחים ושני שותפין שהיו אחד מהם עני נותן לו האחר
מעשר עני שלו אמר רבי יהודה תבא מארה למי שנותן לאביו
מעשר עני אמנם כששניהם עניים מודה לת״ק : ושנינו במסכת
דף ז פאה פה״ש שנים שקבלו שדה באריסות זה נותן לזה מחלקו
מעשר עני וכן זה מפריש מחלקו מעשר עני ונותן לו : תניא
נ״ר דף כז ע״ג בתוספתא דמסכת פאה מעשר עני אין פורעין ממנו מלוה ואין
משלמי׳ ממנו התגמולין ואין פודין בו את השבויין ואין נותנין
בו דבר של צדקה אבל משלחין לדבר של גמילות חסדי׳ וצריך
להודיעו שהו׳ מעשר עני ונותנין אותו לחבר עיר בטוב׳ הנאה ׳
ואין מוציאין ממנו מן הארץ לחוצה לארץ שנא׳ והנחת בשעריך
ואומר ואכלו בשעריך ושבעו : מעשר עני אינו נוהג אלא בדגן
תירוש ויצהר מן התורה כמו תרומה ומעשר
ראשון אף על פי שבספרי משמע שמעשר — כריתת רל״ה דף מ״ב עמוד י׳
שני נוהג מן התורה כשאר פירות אפילו
כיומן קל״ו דף ר׳ ע״א בירקות כשאר בארנו שם זהו מפני ריבוי המקראות אשר
שם אבל במעשר עני שלא מצינו ריבויין יש להשוותן לתרומ׳
במסכת ידים פרק ד׳ ומעשר ראשון : שנה השביעית כולה הפקר ואין בה לא
תרומות ולא מעשרות כלל לא ראשון ולא שני ולא מעשר עני
ובחוצה לארץ שאין בה שמיטת קרקעות מפרישין בארץ מצרי׳
ובעמון ובמואב מעשר ראשון ומעשר עני מפני שהארצות אילו
קרובות לא״י כדי שיהו עניי א״י נסמכין עליהם ואמרינן בפ״ק
דף יז ריבמו׳ על מדוכה זו ישב חגי הנביא ואמ׳ עמון ומואב מעשרין
מעשר עני בשביעית אבל בארץ שנער מפרישין בשביעית
כתו׳ פס מעשר שני כס״ר רוב השנים ומפר׳ רבי׳ יעקב שאינו מדבר בא
בארץ בני עמון ומואב שלא כבש סיחון ועוג אבל אותן שכבש
דף כב משה מסיחון ועוג קדשו עולי ככל דתנן בפ׳ מקום שנהגו שלש
ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל :

קסב

כתוב בפרש׳ ראה כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד
שעריך בארצך אשר ה׳ אלהיך נותן לך וגומ׳ ׳ כי
פתוח תפתח את ידך לו והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר
לו השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך וגומ׳ נתן תתן ולא ירע
לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה׳ אלהיך בכל
מעשיך ובכל משלח ידיך כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על
כן אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך לאחיך לענייך
ולאביונך בארצך ׳ הרי יש כאן שתי מצות עשה האחד לפתוח
יד לעני וליתן לו צדקה על זה נאמר פתוח תפתח את ידך לו :
מצות עשה השנייה היא שאם לא רצה לקבל צדקה יתן לו
בהלואה ועל זה נאמ׳ והעבט תעביטנו כמו שכתוב אח״כ השמר
לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר וגומ׳ ועוד נתן תתן לו
חכתוב אחר השמר לך על ההלואה עומד : ובפו׳ אם כסף תלוה
במכילתא פס דף ל״ד ע״ג את עמי תני׳ א״ר ישמעאל כל אם שבתורה רשות חוץ מג׳ וזה אחד
מהם שהו׳ חובה שנ׳ העבט תעביטנו ׳ וכבר
בקימן כ״ג מבינו מצות ההלואה למעלה : ומצו׳ הלואה — מהתייתו׳ פי׳ דהלכו׳ מתנו׳ עניי׳ דף תכ״ת
היא העליונה מן הכל ועליה נאמר כי ימוך
אחיך ומט׳ ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך כלומ׳ תלוהו
או תמציא לו מלאכ׳ שירויח בה טרם שיפול
מכל וכל ויצטרך לבריות אמרינן ביבמות — כר׳ הבא על יבמתו דף כ״ג
כל המלוה סלע לעני בשעת דוחקו עליו
הכתוב אומר אז תקרא וה׳ יענה תניא
בספרי אחיך זה אחיך מאביך מאחד אחיך — כרפת רל״ה דף מ״ב עמוד ד
מלמד שאחיך מאביך קודם לאחיך דאמך
באחד שעריך יושבי עירך קודמין ליושבי עיר אחרת מארצך
יושבי א״י קודמין ליושבי חוצה לארץ יושבי חוצה לארץ מניין
דכתיב אשר ה׳ אלהיך נותן לך לרבות כל מקום : ואמרינן בפרק
דף ט קמא דבבא בתרא אמר רבי יצחק הנותן פרוטה לעני מתברך
בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך באחד עשרה ודורש

שם מן המקראות הכתובים בישעיה : ותניא בספריו בתוספתא
דפאה די מחסורו אשר יחסר לו למה נאמרו כולם ללמדך — כ״ר דף כז ע״ב
הראוי לתת לו פת חמין נותנין לו פת חמין מצה מצה להאכילו
לתוך פיו מאכילו ובכפרי שלפנינו גורס הראוי ליתן לו פת — כרס׳ רל״ה דף מ״ג ע״א
יתן לו פת ליתן לו עיסה יתן לו עיסה מעה יתן לו מעה כו׳ :
וצריך הנותן שלא יתפאר בצדקה שנותן ואם מתפאר לא דיו
שאינו מקבל שכר על מה שנותן אלא שמענישין אותו דתניא
בפ״ק דב״ב נענה ר״ג ואמר צדקה תרומם גוי וחסד לאומי׳ חטאת — דף ט
צדקה וחסד שאומות העולם עושין חטא הוא להם שאין עושין
לא להתייהר בה וכל המתייהר נופל בגהינם שנאמר זיד יהיר
לץ שמו עושה בעברה זדון ואין עברה אלא גהינם שנאמר יום
עברה היום ההוא : תניא בספרי העבט אומר לו הבא משכון — דף מ״ג דלעיל
כדי להגים דעתו כדברי חכמים : תניא בכתובות פרק מציאת
האשה העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס משל אחרים — דף ס״ז כל הסוגיא
שנותנין לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לשום מתנה אם ירצה
תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנין לו וחוזרין
ונפרעין ממנו לאחר מיתה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים
יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו מה תלמוד לומר
תעביטנו דברה תור׳ כלשון בני אדם די מחסרו ואי אתה מצווה
לעשרו אשר יחסר אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו ׳
לו זו אשה שמצוה להשיאו אשה אם יצטרך : אומר הר״ר אליעז׳
ממי״ץ שאם היה עבריין במזיד באחת בכל המצות האמורות
בתורה ולא עשה תשובה אינו חייב להחיותו ולא להלוותו
דכתיב וחי אחיך עמך וכתיב מאחד אחיך וכיון שעבר במזיד
יצא מכלל האחוה עד שילקה דתניא בפרק אלו הן הלוקין — דף כב
ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא אחיך אבל קודם לכן
אינו אחיך ׳ ואף על גב דתניא בפרק שני דע״ז לכל אבידת — דף כז
אחיך לרבות את המשומד דוקא לעניין אבידה נתרבה להחזיר
לו את אשר לו ואין ללמד ליתן לו משל אחרים ׳ ומה שמשמע
בפרק השולח שרבי אמי היה רוצה לפדות משומד אוכל נבילו׳ — דף מה
לתיאבון לפנים משורת הדין היה עושה ׳ וגם ברבית נמי היה
אוסר להלוותו ׳ אבל המשומד להכעיס מותר להלוותו ברבית
שהרי גבי ריבית כתיב אחוה כי ימוך אחיך וגומר אל תקח
מאתו נשך ותרבית ׳ והא דאמרינן בסנהדרין אף על פי שחטא — ס״י דף מ״ד
ישראל הוא דווקא לעניין דברים דלא כתיב בהו אחוה כגון
לעניין קידושין וגיטין כדאיתא ביבמות פרק קמא גוי שקדש — דף יז
בזמן הזה חוששין לקידושין שמא מעשרת השבטים הוא בא ׳
ער כאן דבריו : ואני מביא ראיה עוד להתיר דאמר בירושלמי — פרק בתרא דע״ז דף מ״ד ע״ד
כותאי דקיסרי קלקלו במעשיהם והתירו להלוותם בריבית
שתחילה היו מוחזקין בגירי אמת והרב רבי שמואל ברבי שלמה
אוסר להלוות למשומד בריבית משום לפני עור לא תתן
מכשול : גרסינן בפרק קמא דבבא בתרא אמר רבי יוסי שקולה — דף ט
צדקה כנגד כל המצות ולעולם אל ימנע אדם עצמו לכל הפחו׳
מלתת שלישי׳ השקל בשנ׳ שנ׳ העמדנו עלינו
מצו׳ לתת שלישית השקל לשנה : בכתובות — פרק נערה דף כ׳ והתו׳ פס מכילוס הירושלמי
אמרינן המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שמא
יצטרך לבריות ואמרינן
בירושלמי שנה ראשונה לקרן מכאן ואילך — פרק קמא דכי״ה דף ט״ו ע״ב
בכל שנה ושנה חומש לריוח והם שני
עשודין כעניין שאמר יעקב וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך:
עוד תניא בפרק קמא דבבא בתרא עני שאין מכירין אותן ואמ׳ — דף ט
רעב אני האכילוני אין בודקין אחריו שמא רמאי הוא אלא
מפרנסין אותו מיד היה ערום ואמר כסוני בודקין אחריו שמא
רמאי הוא : עני המחזר על הפתחים אין נזקקין לו למתנה
מרובה אבל נותנין לו מתנה מועטת מפני שאסור להחזיר עני
ריקם ואפילו נותן לו גרוגרות אחת שנאמ׳ אל ישוב דך נכלם :

שנינו

דף י"ח ומכילתא בדף ט' דלעיל ובפרק כל כתבי דף קי"ח, והפוגי' מכולר' בפי' רש"י שם שנינו בפרק אחרון דמסכת פאה אין פוחתין לעני העובר
ממקו' למקו' מככר לפונדיון מארבע סאין בסלע ובסלע יש מ"ח
פונדיונין ובארבע סאין יש ב"ח חצאי קבין וחנוני משתכר
מחצה נמצא הככר הלקוח בפונדיון הוא רובע הקב שהם ששה
ביצים׳ לן נותנין לו פרנסת לינה והוא מצע שישן עליו וכסות
ליתן תחת מראשותיו׳ שבת נותנין לו מזון שלש סעודות של
כתו' שם שבת: אומר רבינו יצחק שדומה שרובע הקב הם שתי סעודות
שלש ביצים לכל סעודה מדאין נותנין לו בלילה כלום ומוכיח
דף קי"ח בפרק כל כתבי דלעולם מוליך עמו מזון סעודה אחת בצאתו מן
העיר שיאכל כשיגיע לעיר אחרת והשתים סעודות שיתנו לו
אחת יאכל בליל ה' ואחת למחר ודבר תימה הוא היאך הן שתי
דף פג סעודות שהרי אומר בפרק כיצד משתתפין והעומר עשירית
האפ' הוא האוכל כשיעור הזה הרי הוא בריא ומבורך יתר על זה
רבעתן פחו' משיעור הזה הרי הוא מקולקל במעיו: עשיר שאינו
בפ"ק דב"ב דף ח' רוצה ליתן צדקה כופין אותו כדאמרינן רבא אכפייה לרב נתן
שם ברבי אמי ואפיק מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה: וממשכנין
על הצדקה אפילו בערב שבת אבל באדם שאינו עשיר אסור
לדוחקו יותר מדאי כי אם בדבר הראוי שנאמר ופקדתי על כל
שם לוחציו ואמר מר אפילו גבאי צדקה כדאמרי' בבבא בתרא: ואין
שם פוסקין צדקה על היתומין ואפילו לפדיון שבוים ובפרק קמא
שם דבבא בתרא משמע שאם כוונת הדיין כדי להחשיבם מותר
בדף קי"ט לפסוק עליהם: בפרק הגוזל גבאי צדקה לוקחין מן הנשים ומן
העברים ומן התינוקו' דבר מועט אבל לא דבר מרוב' שהמרובה
חזקתו גניבה או גזל וכמה הוא מועט שלהן הכל לפי עושר
דף ל"כ הבעלים או לפי עניותן: פרק בני העיר במגילה תניא מי
שהלך בסחורה ופסקו עליו אנשי העיר שהלך לשם צדקה הרי
זה נותן לעניי אותה העיר ואם היו רבים ופסקו עליהן צדקה
נותנין וכשהם באים מביאים אותה עמהם ומפרנסין בה עניי
עירם ואם יש שם חבר עיר יתנו אותה לחבר עיר והוא מחלקה
דף כ"ז ע"ב כמו שיראה לו: תניא בתוספתא דהגוזל האומר תנו מאתים
דינרים לבית הכנסת או ספר תורה לבית הכנסת יתננו לבית
הכנסת שהוא רגיל בו ואם היה רגיל בשנים יתננו לשניהם׳
שם האומר תנו מאתים זוז לעניים ינתנו לעניי אותה העיר׳
בן האוכל משל אביו והעבד האוכל משל רבו קוצה ונותן
פרוסה לעני או לבנו של אוהבו ואינו חושש משום גזל שכך
נהגו בעלי בתים: הצדקה הרי היא בכלל נדרים דכתיב בפיך
זו צדקה לפיכך האומר הרי עלי סלע לצדקה אמרינן בפר' קמא
דף ו דר"ה שחייב ליתננה לעניים מיד ואם איחר עובר משום בל
תאחר שהרי בידו ליתן מיד והעניים מצויין הן׳ ואומר רבינו
יעקב שנדרי צדקה שאנו נודרין עכשיו אנו נודרים לדעת
עצמינו ואנו כגזברין עליה ואם אנו ממתינין עד שיבאו עניים
דף ל"ו הגונים אין כאן בל תאחר: בפרק ד' דב"ק מעשה באחד שתקע
בכפו על אזן חבירו וחייבוהו ליתן לו חצי דינר כסף דמי בושתו
ואמר המוכה איני חפץ לקבל דבר מועט כזה יתנוהו לעניי' אחר
כן חזר בו ואמר שיתנוהו לו ענהו רב יוסף אנו גבאי צדקה וכבר
זכינו בו לצורך העניי' דלא גרע מהדיוט שקונ' במעמד שלשתן
אבל אם לא כן היה יכול לחזור בו מפני שלא היה מעולם
דף ו ברשותו כמו שמוכיח בפרק קמא דבבא מציעא דהא
שם דף ז דאמרינן כל ממון שיכול להוציאו בדיינין והקדישו קדוש דווק'
בס"ר דב"ק דף י"ז בקרקעות אבל לא במטלטלין כך פירש רב אלפס: במסכת
דף ו ערכין פרק קמא האומר סלע זו לצדקה או האומר הרי עלי סלע
לצדקה והפריש סלע אם רצה לשנותה באחרת מותר ואם
בס"ז שם ובפ"ק דב"ב משהגיעה ליד גבאי אסור לשנותה אומר רבינו יצחק דווקא
דף ח' בר"ה ולסכותי גבאי אבל בני העיר יכולין לשנותה אף לדבר הרשות ואם רצו
הגבאים לצרף המעות ולעשותם דינרים אין רשאין אלא אם כן
לא היו שם עניים לחלק מצרפין לאחרים ואין מצרפין לעצמן:

היה לעניים הנאה בעיכוב המעות ביד גבאי צדקה כדי לעשות
אחרי' ליתן הרי אותו הגבאי מותר ללוות אותן המעות של עניי
ופורע כמו שאומר גבי ר' ינאי דיזיף ופרע: מי שהתנדב מנורה (שם) שם
או נר לבית הכנסת אסור לשנותה ואם לדבר מצוה מותר
לשנותה אף על פי שלא נשתקע שם בעליה מעליה אלא אומר
המנורה או נר של פלוני ואם נשתקע שם בעליה מעליה אפילו
לדבר הרשות ואם היה המתנדב גוי אסור לשנותה אפילו לדבר
מצוה עד שישתקע שם בעליה מעליה כמו שאומר בפרק קמא
דערכין מגוי מיפעא פעי פי' צועק ואומר הקדשתי דבר לבית שם
הכנסת של יהודים ומכרו אותו לעצמן: בפרק זה בורר משמע דף כ"ו
שאסור ליטול צדקה מן הגוים בפרהסיא ואם אינו יכול לחיות
בצדקה של ישראל ואינו יכול ליטלה מן הגוים בצנעא הרי זה
מותר: ובפ' קמא דבבא בתרא משמע שהמלך או שר של גוים דף י
ששלח ממון לישראל לצדקה אין מחזירין לו משום שלום
מלכות אלא נוטלין ממנו ויתנן לעניי גוים בסתר כדי שלא
ישמע המלך כדמוכח בההיא דאימיה דשבור מלכא שדרא
ארנקא דדינרי לצדקה וכו': אמרינן בפרק הניזקין אין ממחין דף ס"א
ביד עניי גוי' בלקט ובשכח' ובפאה מפני דרכי שלום ומפרנסין
עניי גוים ומבקרין חוליהן וקוברין מתיהם
בפ"ת דב"ב דף ח' וכן הסוגי' במיימו' פ"ח דהלכות מתנות עניים דף תל"ח מפני דרכי שלום: פדיון שבויין קודם
לפרנסת עניים ולכסותם ואין מצוה גדולה
כמו פדיון שבויין שהשבוי עומד בסכנ' חרב
ורעב וערום והמעלי' עיניו מפדיונו עוב' משו'
לא תאמץ את לבבך ועל לא תעמוד על דם ריעך ועל לא ירדנו
בפרך לעיניך ובטל מצות פתוח תפתח את ידך ומצו' וחי אחיך
עמך ואהבת לרעך כמוך והצל לקוחי' למות והרבה דברי' כאילו
ואין לך מצוה רבה כפדיון שבוים: מוכיח בפרק קמא דבבא
בתרא כי אנשי העיר שגבו מעות לבניין בית הכנסת ובא להם דף ג
מצוה מוציאין בו את המעות קנו אבנים וקורות לא ימכרו אותן
לדבר מצוה אלא לפדיון שבויין אע"פ שהביאו את הלבני' וגזרו
את האבנים ופצלו את הקורות והתקינו את הכל לבניין מוכרין
הכל פדיון שבויין בלבד אבל אם בנו וגמרו לא ימכרו בית
הכנסת אלא יגבו לפדיונם מן הצבור: אמרינן בפרק השולח דף מ"ה
אין פודין את השבויים ביתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם
שלא יהו האויבים רודפין אחריהם לשבותם אלא אם כן אדם
חשוב הוא כדאמרי' בהניזקין שיפדנו בכל מה שיפסקו עליו: דף כ"ח וכן בת"ס
וכן אין לוקחין מן הגוים ספרים ותפילין ומזוזות יתר על כדי בדף מ"ה דלעי'
דמיהם מפני תקון העולם׳ ואין מבריחין את השבויים מפני שם
תקון העולם שלא יהו האויבים מכבידין עליהם את העול
ומוסיפין שמירה על שמירתן: שנינו בפ"ג דהוריות כל הגדול דף י"ג
בחכמה מחבירו קודם לפדותו אפילו היה כהן גדול עם הארץ
וממזר ת"ח תלמיד חכם קודם שנאמר יקרה היא מפנינים מכהן
גדול שנכנס לפני ולפנים: ובירושלמי דפרק הבונה הביאו ר' דף י"ג ע"ד
יוחנן על שיקדים ללכת לפניו ועוד אומר שם סכרין מימר
לפדות ולהחיות ולכסות הא לישיבה לא אמר רבי אבין אף
לישיבה ותניא בהוריות חכם קודם למלך חכם שמת אין לנו דף י"ג דלעיל
כיוצא בו מלך שמת כל ישראל ראוין למלכות: בפ"ק דבבא
בתרא אמרינן התמחוי נגבית בכל יום קופה מע"ש לע"ש קופה דף ח
הוא דבר הקצוב שנותן כל אחד ואחד בערבי שבתות ליתן
לעניים ותמחוי מיני מאכל שמתנדב כל אחד לפי שעה בכל
יום ונותנין לכל עני ממנו פרנס' יומו וכשהייתי בספרד ראיתי
שגבאי הקופה מחזירין בכל יום ומחלקין בערבי שבתו': אמרי'
בסנהדרין כל תענית שמלינין בה צדקה ולא חלקוה כאילו הם פ' דף ל"ה
שופכי דמים ומעמידה בדבר המוכן לאכול כגון פת ותמרים
וכיוצא בהן אבל לא במעות וחיטין: בפרק קמא דבבא בתרא דף ח
אמרינן הקופה אינה נגבית אלא בשנים שאין עושין שררה על
הצבור

והצבור בממון פחות משנים ומותר להאמין אחד על המעות של קופה ואינה מתחלקת אלא בשלשה מפני שהיא כדיני ממונות שנותן לכל אחד די מחסורו לכל עני לשבת ׳ והתמחוי נגבה בשלשה ומתחלק בשלשה מפני שחילוקו וגיבויו שוה והמתחוי לעניי עולם והקופה לעניי אותה העיר בלבד : רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותה לכל מה שירצו בצרכי צבור אף על פי שלא התנו בו בשעה שגבו ׳ פירש רבינו יצחק דווקא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה כל אדם יכול לשנותה ואף על פי שלא התנו בו בשעה שגבו ואם היה במדינה חכם גדול שהכל גובין על דעתו והוא יחלק לעניים כפי מה שיראה הרי זה רשאי לשנותה לכל מה שירצה כצרכי צבור : גבאי צדקה אין רשאין לפרוש זה מזה בשוק אלא כדי שיהא זה פורש לשער וזה פורש לחנו׳ וגובין : מצא הגבאי מעות בשוק לא יתנם לתוך כיסו אלא נותנה לתוך ארנקי של צדקה ולכשיגיע לביתו יטלם : היה הגבאי נושה בחברו מנה ופורעו בשוק לא יתנם לתוך כיסו אלא נותנו לתוך ארנקי של צדקה ולכשיגיע לביתו יטלם : ולא ימנה מעות הקופה שנים שני׳ אלא אחד אחד מפני החשד שנאמר והייתם נקיים מה׳ ומישראל : גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק מצרפין המעות דינרים לאחרים ואין מצרפין לעצמן וכן גבאי התמחוי שאין להם עניי׳ לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן : ואין מחשבין בצדק׳ עם גבאי צדקה ולא בהקדש עם גזברים שנאמר אך לא יחשב את הכסף הניתן על ידם כי באמונה הם עושים : מי שישב במדינה שלשים יום כופין אותו ליתן צדקה לקופה עם בני המדינה ׳ ישב שם שלשה חדשים כופין אותו ליתן לתמחוי : ישב שם ו׳ חדשים כופין אותו ליתן צדקה בכסות שמכסין בה עניי העיר ׳ ישב שם תשעה חדשים כופין אותו ליתן צדקה לקבורה שקוברין בה את העניים ועושין להם כל צרכי קבורה עד כאן בפרק קמא דבבא בתרא : ובפרק קמא דבבא בתרא בירושלמי גרסינן גבי שהרה שנים עשר חדש בעיר הרי הוא כאנשי העיר אמר רבי יוסי ברבי בון לחיטי הפסח בין לישא בין ליתן : שנינו במסכת פאה פרק אחרון מי שיש לו מזון שתי סעודות אסור לו ליטול מן התמחוי היה לו מזון ארבע עשרה סעודות לא יטול מן הקופה : עני שגבו לו כדי להשלי׳ די מחסורו והותירו על מה שהו׳ צריך הרי המותר שלו ותניא בתוס׳ דשקלים מותר עניים לעניים מותר השבוי׳ לשבוי׳ מותר שבוי לאותו שבוי ׳ וכן תני׳ בפ׳ נגמר הדין מות׳ מת׳ למתי׳ כגון שגבו למתי׳ סתם מותר המת כגון שגבו למת זה ליורשיו : שנו חכמי׳ במסכ׳ אבות ויהיו עניי׳ בני ביתך כי מרבה עבדים מרבה גזל : ורבי אליעזר היה רגיל שהיה נותן בכל יום פרוטה לעני ואחר כך מתפלל שנאמר ואני בצדק אחזה פניך : גדולי החכמים היו עניים גמורים כגון רבי יהושע בן חנניא במסכת ברכות שאמר לו רבן גמליאל מכותלי ביתך נכר שפחמי אתה וכן רבי אלעזר במסכת תענית והרבה אחרים : והיו מגלגלים עצמן בצער גדול שלא לקבל צדקה ואמר ליה רב לרב כהנא פשוט נבלתא בשוקא ולא תימא כהנ׳ אנא גברא רבה אנא : ועוד אמרו חכמי׳ עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות : שנינו בפר׳ אחרון דפאה כל מי שאין צריך ליטול ונוטל אינו מת מן הזקנה עד שיצטרך לבריות וכל מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל אינו נפטר מן העולם עד שיפרנס אחרים משלו ועל זה נאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה׳ והיה ה׳ מבטחו וכל מי שאינו לא עור ולא פסח ולא סומא והוא משי׳ עצמו כאחד מהן אינו מת מן הזקנה עד שיעשה כאחד מהם : ובירושלמי דפאה אומר כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל כאילו שופך דמים פירוש כגון חולה או זקן או בעל יסורין או יש לו בנות רבות ואינו יכול להשיאן ולפרנסן אלא אם כן יטול : ככר ביארנו שגדול המפייס לעני בדברים יותר מן הנותן צדקה ׳ וכן איוב היה מתפאר במעשיו הטובים אם לא בכיתי לקשה יום עגמה נפשי לאביון שהיה מתאונן עמו בצרתו ואומר ולב אלמנה ארנין כמו שאומר בבבא בתרא דכל אלמנה שלא היתה יכולה לינשא היה נותן שמו עליה לומר שהיא קרובתו כדי שישאו אותה ואומ׳ אב אנכי לאביונים שהיה מקרבם ויועצם בכל מיני עצות טובות : כל המעלים עינו מן הצדקה נקרא בליעל ורשע ואכזרי וחוטא שנאמר השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וקרא עליך אל ה׳ והיה בך חטא הרי בליעל וחוטא וכתיב ורחמי רשעים אכזרי ׳ ומכחיש יחוסו שאינו מזרע אברהם יצחק ויעקב שהם רחמני׳ אלא מזרע הגוים שכתוב בהם אכזרי המה לא ירחמו ׳ וכל המרחם מרחמים עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך : הנותן צדקה לעניים

בשבת פרק ט"ו דף קנ"א

בסבר פנים רעות אבד זכותו אפילו נתן הרבה ועבר על לא ירע לבבך בתתך לו ׳ וטוב ממנו הנותן פרוטה בסבר פנים יפות : עוד יש עניין שלישי טוב משניה׳ הנותן כראוי ליד העני בסבר פנים יפות : עוד יש עניין רביעי טוב משלשתן שנותן ליד העני כראוי קודם שישאל : ויש עניין חמשי טוב מארבעתן מה שאומ׳ בפרק מציאת האשה דהוה צייר זוזי בסדינו ושדי לאחוריה ובאין העניי׳ ונוטלין אותן ואין הנותן יודע למי נותן ואין העני מתבייש כל כך : ויש עניין ששי טוב מחמשתן מה שאומר שם שהיה משליך מעו׳ מאחורי הדלת דרך צינורא דדשא שלא ידע העני כלל ממי לקח : ויש עניין שביעי טוב מכולן הנותן לתוך קופה של צדקה שזה נותנה ואינו יודע למי נותנה וזה נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה ובבבא בתרא פרק קמא אומר שזו הצדקה מצילתו ממיתה משונה כדכתיב וצדקה תציל ממות ׳ ואומר מתן בסתר יכפה אף : תניא בתוספ׳ דשקלי׳ כשם שהיתה לשכת חשאין במקדש כך היתה בכל עיר ועיר מפני שעניים בני טובים מתפרנסים ממנה בחשאי : אמרינן בפ״ק דב״ב גדול המעשה יותר מן העושה שנ׳ והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם פירוש עבודת הצדקה הוא העישוי שיש טורח שם ואמר להו רבא לבני מחוזא עושו אהדדי כי היכי דליהוי לכו שלמא דמלכותא ׳ ועל גבאי צדקה וכיוצא בהן נאמר מצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד : ואמרינן במדרש לשבעה מאורות צדיקים דומים לעתיד לבא לחמה וללבנה ולרקיע ולככבים לברקים לשושנים למנורת בית המקדש : תניא בפר׳ קמא דב״ק מי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואם מוכרן עתה בימות הגשמים מוכרן בזול ואם ימתין עד ימות החמה מוכרן בשויהן אין מחייבין אותו למכור לא מאכילין אותו מעשר עני עד שימצ׳ מי שיקנה אותן לכל הפחות בחצי דמיהן היו שאר בני אדם מוכרין ביוקר והוא אינו מוצא מי שיקח ממנו אלא בזול מפני שהוא דחוק וטרוד אין מחייבין אותו למכור אלא מאכילין אותו מעשר עני והולך עד שידעו הכל שאינו דחוק למכור וימכור בשוה וכן הגירס׳ בספר רב אלפס אילימא דזל ארעתא דכ״ע ודידיה נמי זל בהדיהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה ולמה מאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהן כיון ששוה מאתים לפי הזול לא דאייקור ארעתא דכ״ע ודידיה איידי דקא עייל ונפיק אזוזי זל ארעאי׳ אפי׳ טובא נמי ליספו ליה כלום אפי׳ יותר מחצי דמיהן אוכל מעשר עני והולך כאש׳ בארנו וכל רבו׳ הקדמוני׳ שבצרפת אומרים שזו הגירס׳ ופי׳ זה עיקר : גדולה צדקה שנקראת דרך ה׳ שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו

ושמרו דרך ה׳ לעשות צדקה ואומר בצדקה תכונני שבזכות
הצדקה מתיישבים ישראל על מכונם ׳
ונגאלי׳ בזכות הצדקה שנאמר ציון במשפט (בפר׳ חולין דף קל״ט ובפרק חלק דף כ״ח)
(בלק דב״כ דף י) תפרה ושביה בצדקה ׳ ואומר שמרו משפט
ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות : גרסינן
(דף מ״ט) בפרק לולב וערבה אמר רבי יוחנן גדולה צדקה יותר מכל
(שם) קרבנות שנאמר צדקה ומשפט נבחר לה׳ מזבח ותנו רבנן בג׳
דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה צדקה בממונו
וגמילות חסדים בגופו ובממונו צדקה לחיים גמילות חסדי׳ בין
לחיים בין למתים צדקה לעניים וגמילות חסדים בין לעניים
(שם) בין לעשירים וא״ר אלעזר כל העושה צדקה ומשפט כאלו מילא
כל העולם חסד שנ׳ אוהב צדקה ומשפט חסד ה׳ מלאה הארץ :

אלו הן מצות עשה התלוי׳ במקדש וקדשיו :

קסג

(דף כ) בפרק כהן גדול תניא ג׳ מצות נצטוו ישראל בכניסתם
לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של
עמלק ואחר שיניח להם המקום מכל אויביהם מסביב לבנות
בית הבחירה שנאמר ועברתם את הירדן וישבתם בארץ ואחר
כך והיה המקום אשר יבחר ה׳ אלהיכם לשכן שמו שם שמה
תביאו את כל אשר אני מצוה אתכם עולותיכם וזבחיכם וגומ׳ ׳
(בסיון קי״ד יק״ט דף קנ״ה) וכבר מנינו למעלה העמדת המלך והכרתת עמלק : זמן מצוה
זו של בניין בית הבחירה לא הגיעה עד ימי דוד וכן הוא אומר
בדוד ויהי כי ישב המלך בביתו וה׳ הניח לו מכל אויביו מסביב
ויאמר המלך אל נתן הנביא הנה אנכי עומד בבית ארזים וארון
ברית ה׳ יושב בתוך היריעה : והמקום הנבחר הוא ירושלם בהר
המוריה שנאמר ויאמר דוד זהו בית אלהים וזהו מזבח לעולה
(בדברי הימים ב׳ ג׳) בישראל ואומר זאת מנוחתי עדי עד ונאמר ויחל שלמה לבנות
את בית ה׳ בירושלים בהר המוריה ושם נעקד יצחק שנאמר
ולך לך אל ארץ המוריה : בימי עזרא כשבנו בית המקדש
בנוהו מעין בניין שלמה המפורש במלכים ומעין דברים
המפורשין בבניינו של יחזקאל שנתנבא על בנין העתיד לבנו׳
רק שהגדילו מדתו יותר מבניינו של שלמה והוא לך עיקרי
בניינו כמו שמפורש במסכת מדות ׳ והר המוריה נקרא הר
(פ״ב דף ל״ד) בית בלשון משנה : שנינו שם הר הבית היה חמש מאות
(חס בפרק קמ״ח) אמה על חמש מאות אמה והיה מוקף חומה סביב וחמשה
שערי׳ היה לו להר הבית שני שערי חולדה מן הדרום משמשין
כניסה ויציאה וקיפונוס מן המערב משמש כניסה ויציאה
וטדי מן הצפון לא היה משמש כלום וכל השערים שהיו שם
היו שקופות חוץ משער הטדי שהיו שתי אבנים מוטות זו על
זו עוד היה שם שער מזרחי ועליו שושן הבירה מצויירת וכל
הכתלי׳ שהיו שם היו גבוהי׳ חוץ מכותל מזרחי שהכהן השורף
את הפרה עומד בהר המשחה ומתכוון ורואה פתחו של היכל
(כפ״ב דף ל״ה) בשעת הזיית הדם : לפנים מחומת הבית היה סורג והיא
מחיצה המוקפת סביב גבוה עשרה טפחים ׳ ולפנים ממנו
החיל עשר אמות עד כאן מהלך בשורה ועולה מן החיל לעזרת
נשים בשתים עשרה מעלות רום כל מעלה חצי אמה ושלחה
(שם) חצי אמה פי׳ ושלחה משך רוחב המעלה חצי אמה : ועזרת
נשים היתה מאה ושלשים וחמש אורך על רוחב קל״ה ׳ וארבע
לשכות היו בארבע מקצעותיה של ארבעים אמה ולא היו
מקורות וכן הם עתידין להיות שנ׳ ויוציאני אל החצר החיצונה
ויעבירני על ארבע מקצעות החצר וגו׳ ואומר והנה שם חצרות
(שם כל הסוגיא עד סוף) קטורות ואין קטורות אלא שאין מקורות : ומה היו משמשות
דרומית מזרחית היא היתה לשכת הנזירים ששם הנזירים
מבשלים את שלמיהן ומגלחין את שערן ומשלחין תחת הדוד

ובמזרחית צפונית היתה לשכת דיר העצים ששם הכהני׳ בעלי
מומין מתלעין בעצים שכל עץ שנמצ׳ בה תולעת פסול ובאותה
לשכה נגנז הארון כדאיתא במסכת שקלים ובפרק כל קרבנות (ס״ו דף ט)
צבור אמר שמואל לא שנו אלא לח אבל יבש גוררו וכשר : (דף פ״ה)
צפונית מערבית לשכת המצורעים בפרק קמא דיומא מפרש (דף י״ו)
ששם המצורעים טובלים : מערבית דרומית אמר רבי אלעזר
בן יעקב שכחתי מה היתה משמשת אבא שאול אומר שם היו
נותנין שמן ויין והיא היתה נקראת לשכת בית שמניא וחלקה
היתה בראשונה והקיפוה גזוזטרא שהנשים רואות מלמעלה
והאנשים מלמטה בשמחת בית השואבה כדאמ׳ בפרק החליל
בסוכה ׳ כדי שלא יהו מעורבין ומהלך כל עזרת נשים בשוה (דף נ״א)
וחמש עשרה מעלות עולות מתוכה לעזרת ישראל כנגד חמש
עשרה שיר המעלות שבתילים ולשכות היו תחת עזרת ישראל
ופתוחות לעזרת נשים ששם כהנים נותנים כינורות ונבלים
ומצלתים וכל כלי השיר : עזרת ישראל היתה אורך קל״ה על (בדף ל״ה דלעיל)
רוחב אחד עשרה אמה וכן עזרת כהנים היתה אורך קל״ה על
רחב אחד עשרה וראשי פספסין מבדילין בין עזרת ישראל
לעזרת כהנים ואמר רבי אלעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי (שם)
מעלה היתה ביניהם גבוה אמה והדוכן נתון עליה פי׳ היו שם
הלוים עומדין בשעה שאומרין שירה על הקרבן וכן שלש
מעלות של חצי חצי אמה נמצאת עזרת כהנים גבוה מעזרת
ישראל אמה ומחצה כך מוכיח ביומא ופירש שם רש״י שכל (פ״ק דף י״ו)
השערי׳ מכוונין זה כנגד זה שער הר הבית כנגד שער של עזרת
נשים ושל עזרת נשים כנגד שער העזרה גדולה ושער העזרה
כנגד פתח ההיכל עד כאן לשונו : כל העזרה היתה בין המזרח (בפ״ה דמדות דף … כל הסוגיא עס)
למערב מאה ושמנים ושבע כיצד מקום דריסת רגלי ישראל
אחת עשרה אמה מקום דריסת רגלי הכהנים י״א אמה ׳ המזבח
שלשים ושתים אמה בין האולם ולמזבח עשרים ושתים אמה
ההיכל מאה אמה ואחת עשרה אמה לאחוריו בית הכפורת
לשון זה פרש״י במסכת יומא מן הצפון לדרום היתה קל״ה אמה (דף … דלעיל בפ״ג דמדות דף ובפ״ג דתמיד דף)
כיצד מכותל צפונית לנכנסין ח׳ אמו׳ והן עמודין נמוכין התקועין
בארץ ואנקליות של ברזל קבועים בהם שבהן תולין הבהמות
להפשיט ׳ ומן הנכנסין לשלחנו׳ ארבע הרי י״ב ומקום השלחנות
זו אצל זו אינו פחות מד׳ והם היו ח׳ שלחנות כדתנן בשקלים (פ״ו דף ט)
נתונות ד׳ בראש ד׳ נמצ׳ ד׳ זו אצל זו ברוחב הרי י״ו ומשם לטבעו׳
ד׳ הרי כ׳ ומקום הטבעות כ״ד ומן הטבעות למזבח שמנה הרי
נ״ב והכבש והמזבח ס״ב הרי מאה וי״ד נשארו כ״א חלקהו חציו
למקום הנכנסין וחציו בין כבש לכותל ולא הוצרך לפרש רוחב
השולחנות במשנה לפי שנתפרשו בספר יחזקאל ׳ ע״כ דבריו :
מכותל צפוני של עזרה עד כותל המזבח וכנגדו מכותל האולם
עד כותל מזרחי של עזרה שהוא אורך ששה ושבעי׳ כל המרובע
הזה הוא הנקרא צפון והוא המקום ששוחטין בו קדשי הקדשי׳ :
ששה לשכות היו בעזרת ישראל שלש בצפון ושלש בדרום (בדף ל״ו דלעיל … הסוגיא עד סוף)
שבדרום לשכת המלח לשכת הפרוה לשכת המדיחין לשכת
המלח ששם היו נותנין מלח לקרבן לשכת הפרוה ששם היו
מולחין עורות קדשי׳ ועל גגה היתה הטבילה לכהן גדול ביום
הכפורים לשכת המדיחין שם היו מדיחים קרבי קדשים ומשם
מסיבה עולה לגג בית הפרוה׳ והג׳ שבצפון לשכת הגזית ולשכ׳
הגולה ולשכת העץ לשכת הגזית ששם סנהדרי גדולה יושבת
וחציה היה קדש וחציה היה חול ולה ב׳ פתחים אחד לקדש
ואחד לחול ובחצי של חול היו סנהדרין יושבים כך המסקנא
בפ״ב דיומא ׳ לשכת הגולה שם היה בור הגולה שממלאין ממנו (דף כ״ה)
בגלגל ומשם היו מספיקין מים לכל העזרה לשכת העץ אמר ר׳
אליעזר בן יעקב שכחתי מה שהיתה משמשת אבא שאול אומר
לשכת כ״ג היתה והיא היתה אחורי שתיהן וגג שלשתן שוה ׳
ואותה לשכת העץ היא הנקראת במסכת יומא בפ׳ קמא לשכת (במסכה דף ל׳ ובגמ׳ דף ח׳)

פרהדרין או שמא היתה לשכת בית אבטינס ולשכת פרהדרין
פ״ק דף י״ט היתה בדרום כי בזה מסופק התלמוד ביומא:
ז׳ שערים היו בעזרה ג׳ בצפון וג׳ בדרום ואחת (שם ובפ״ק דמדות דף כ״ד)
במזרח׳ שבדרום שער הדלק שני לו שער
הקרבן שלישי לו שער המי׳ שבמזרח שער ניקנור ושני לשכות
היו לו אחת מימינו ואחת משמאלו אחת לשכת פנחס המלביש
ואחת משמאלו לשכת עושה חביתים פי׳ שער ניקנור הוא היה
שער עזרת ישראל נמצא שבעזרה היו שמנה לשכות אלו שתים
ושש שלמעלה׳ ושבצפון שער הניצוץ כמין אכסדרה היתה
ועלייה בנויה על גביו שהכהנים שומרים מלמעלה ולוים
מלמטה ופתח היה לו לחיל שני לו שער
הקרבן שלישי לו שער בית המוקד׳ ומפרש (בדף ל״ד ובפ״ק דתמיד דף כ״ו)
שם שכיפה בירת גדול היה מוקף רובידין
בדף ל״ד דלעיל של אבן: ארבע לשכות היו לבית המוקד בקטניות פתוחות
לטרקלין שתים בקדש שתים בחול וראשי פשפשין מבדילין
בין קדש לחול ומה היו משמשות מערבית דרומית היא היתה
לשכת טלה קרבן מזרחית דרומית היא היתה לשכת עושה
לחם הפנים מזרחית צפונית בה גנזו בית חשמונאי אבני מזבח
ששקצו מלכי יון צפונית מערבית בה יורדין לבית הטבילה
דף כ״ו ל״ד ומפרש בתמיד ובמדות שהיורד לבית הטבילה מלשכה זה היה
הולך בבסיבה ההולכת תחת הבירה פירוש תחת בית המקדש
והנרות דולקות מכאן ומכאן עד שמגיע לבית הטבילה ומדורה
היתה שם ובית הכסא של כבוד וזהו כבודו מצאו נעול בידוע
דף כ״ח ע״ל שיש שם אדם פירוש זהו כבודו מפני ששנינו בפרק ג׳ דיומא כל
המסך רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קידוש ידים
בדף ל״ד דלעיל ורגלי׳ מפני שמצוה לשפשף: ושני שערים היו לו לבית המוקד
אחד פתוח לחול ואחד פתוח לעזרה:
כל השערים שהיו שם נשתנו להיות של זהב (בפרק שני דמדות דף ל״ה)
חוץ משער ניקנור מפני שנעשה בהן נס
שהושלכה לים מפני נחשול ויצאו ליבשה מאיליה ויש אומרים
פ״ס כל הקונין מפני שנחשתן מצהיב: עזרת הכהנים והמזבח ובין האולם
ולמזבח הכל היה בשוה ועולה משם לאולם בשתים עשרה
מעלות רום כל מעלה חצי אמה ושלחה אבות והאולם וההיכל
כולן בשוה כשתצטרף חשבון חצאי אמה שאלה כל המעלות
תמצא שגובה קרקע ההיכל על קרקע שער המזרח של הר
הבית עשרים ואחת אמה וגובה שער הר הבית עשרים
אמה ורוחב עשר וכן כל השערים והעומד כנגד שער המזרח
אינו רואה פתח ההיכל ועשו בניין שעל שער המזרח נמוך כדי
שיהא העומד בהר המשחה רואה פתח ההיכל בשעת הזאת
בפ״ד דף ל״ז דם הפרה נוכח ההיכל: ההיכל היה מאה על מאה על רום
מאה וכך היתה מדת רומו בנו גובה שש אמות אוטם סתם
כמו יסוד לו ורום כותלי הבית ארבעים אמה ורום הכיור
שבתקרה אמה על גביו גובה שתי אמות בנוי שיכנס בו הדלף
והוא הנקרא בית דולפא ועובי התקרה שעל בית דולפא
אמה ומעזיבה גובה אמה ועלייה בנויה על גביו גובה כתלית
ארבעים אמה ובנגה גובה אמה כיור ואמתים גובה בית דולפא
ואמה תקרה ואמה מעזיבה וגובה המעקה ג׳ אמות ואמה כולי
עורב הרי הכל מאה אמה פירוש כולי עורב הוא דפוס של ברזל
כמו סייף גובה אמה על גבי המעקה סביב
כדי שלא ינוחו עליו העופות: מן המזרח (שם כל הסוני׳ ובפ״ה דיומא דף כ״ח)
למערב מאה אמה כותל האולם חמש אמות
והאולם אחד עשר אמות כותל ההיכל שש ותוכו ארבעים
אמה ואמה טרקסין שהיה בבית ראשון בבניין ובבית שני
עשו שתי פרכות להבליע אותה אמה מפני שהיה מסופק
להם אם אותה אמה היתה לו קדושת פנים או קדושת חוץ
ואותן שתי פרכות היו מבדילות בין ההיכל ובין קדשי הקדשי׳

אבל במשכן שעשה משה לא היתה שם אלא פרוכת אחד בלבד
שנאמר והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש וגומ׳׳ ועשרים אמה
לבית קדשי הקדשים וכותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא
חמש הרי בין הכל מאה אמה מן הדרום לצפון שבעים אמה
כותל המסיבה חמש והמסיבה שלש כותל התא חמש והתא שש
כותל ההיכל שש ותוכו עשרים אמה וכותל ההיכל שש והתא
שש וכותל התא חמש ובית הורדת המים שלש אמות והכותל
חמש אמות והאולם עדיף עליו חמש עשר׳ אמה מן הצפון וחמש
עשרה אמה מן הדרום הוא הנקרא בית החליפות ששם גונזין
את הסכינים ומאותם חמש עשרה אמה היה כותל האולם חמש
כג״נ דף ל״ו חרי בין הכל מאה אמה פתחו של אולם היה גבוה
ארבעים אמה ורוחב עשרים אמה ולא היו לו שערים וחמש
אמלתראות של מילת היו על גביו התחתונה עודפת על הפתח
אמה מזה ואמה מזה וכל אחת מחמשתן עודפת על שלמט׳ ממנ׳
אמה מזה ואמה מזה נמצאו העליונה שלשים אמות ונדבך של
אבנים היה בין כל אחת ואחת וקלונסות של ארז היו קבועות
שם בפ״ד מכותלו של אולם לכותלו של היכל כדי שלא יבעטו: פתחו
של היכל גובהו כ׳ אמה ורוחבו עשר אמות וארבע דלתות היו לו
שתים מבפנים ושתים מבחוץ החיצונות נפתחות לתוך הפתח
לכסות פניו של כותל והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות
אחורי הדלת שכשהיה ההיכל טוח בזהב לא היה טוח אחרי
שם הדלתו׳ ופתחו של היכל ה׳ הוא הנקר׳ שער הגדול: שני פשפשין
היו לו לשער הגדול אחד בצפון ואחד בדרום שבדרום לא נכנס
בו אדם מעולם ועליו הוא מפורש ביחזקאל השער הזה סגור
יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו כי ה׳ אלהי ישראל בא בו והיה
סגור׳ שבצפון בו היו נכנסי׳ להיכל והיו לו שתי דלתו׳ אחת מן
החוץ לבין עובי הכותל ואחת מבין עובי הכותל לחלל ההיכל
פ״ג דף ל׳ כדתנן במסכת תמיד נטל את המפתח ופתח הפשפש ונכנס
להתא ומהתא להיכל עד שהו׳ מגיע לשער הגדול הגיע לשער
הגדול והעביר את הנגר ואת הפותחת ופותחו ואומר שם כי
לאותן ב׳ דלתות היו שתי מפתיחות אחת יורדת לאמת השחי
ואחת פותח כיון פי׳ אותו שמן החוץ לעובי הכותל היה נפתח
מבפנים שהיה שם כמו נקב והיה פושט ידו עד שיחיו לפתוח
במפתח מבפנים ואותו שמן עובי להיכל היה פותח כדרכו
בכל כל שעה דף ל״ז במהרה כמו איפשר יעשנה בדפוס ויקבענה כ״ין: נחזור לעניין
פ״ד דף ל״ז מסכת מדות ל״ח תאים היו שם חמשה עשר בצפון וחמשה עשר
בדרום שבצפון ושבדרום חמשה על גבי חמש׳ וחמש׳ על גביהן
ובמערב היו שמנה תאים שלשה על גבי שלשה ושנים על
שם גביהן: שלשה פתחין היו לכל אחד ואחד מן התאים אחד לתא
מהימין ואחד לתא מהשמאל ואחד לתא שעל גביו ובקרן
מזרחית צפונית היו חמשה פתחים אחת לתא מן הימין ואחת
שם לתא שעל גביו ואח׳ למסיב׳ ואחת לפשפש ואח׳ להיכל: היציע
התחתונה חמש ורובד על גבה שש והיציע האמצעית שש ורובד
על גבה שש והעליונה שבע שנאמר והיציע התחתונה חמש
באמה רחבה והתיכונה שש באמה רחבה והשלישית שבע
באמה רחבה כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי אחוז
בקירות הבית ומסיבה היתה עולה מקרן מזרחית צפונית לקרן
צפונית מערבית שבה היו עולין לגגות התאים׳ היה עולה
במסיבה ופניו למערב הלך את כל פני הצפון עד שמגיע
למערב הגיע למערב הלך את כל פני המערב עד שהוא מגיע
לדרום הגיע לדרום הפך פניו למזרח והיה מהלך בדרום עד
שמגיע לפתח׳ של עלייה שפתחה של עלייה היה פתוח לדרום
ובפתחה של עלייה היו שתי קלונסות של ארז שבהן היו עולין
לגגה של עלייה וראשי פשפשין היו מבדילין בעלייה בין גג
קדש לגג קדשי הקדשים ולולין היו פתוחין בעלייה לבית
קדשי הקדשים שבהן היו משלשלין את האומנין בתיבות כדי
שלא

סג דף לה שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים: שנינו במסכת מדות
המזבח היה שלשים ושתים אמה על שלשים ושתים אמה עלה
אמה וכנס אמה זהו יסוד נמצא שלשים על שלשים עלה
חמש וכנס אמה זהו סובב נמצא כ״ח על כ״ח עלה שלש וכנס
אמה זהו מקום קרנות אמה מזה ואמה מזה נמצא עשרים וששה
על עשרים וששה מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה
דף ד מזה נמצא כ״ד על כ״ר מקום המערכה: בפרק קמא דערובין
דף נ״ז ובפרק שתי הלחם אומר שכל אמות הבניין באמה בת ששה
טפחים אבל אמות המזבח מהן כאמה בת חמשה ומהן באמה
דף לח בת ששה: נחזור למשנת מדות שאומר שם חוט של סיקרא
חוגרו באמצע להבדיל בין דמין העליונים לדמין התחתונים
והיסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב ואוכל
בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת אבל קרן מזרחית דרומית
לא היה בו יסוד לפי שאותה אמה של רוחב היסוד לאותו צד
היתה מרצועה שיוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של
בנימן ושאר המזבח של אולם וההיכל ובית קדשי הקדשי׳ היה
דף י״ב) דף כ״ו בחלקו של בנימן כדתניא בפרק קמא דיומא ובאיזהו מקומן
כדף ל״ו דלעיל והר הבית והלשכות והעזרות היו בחלקו של יהודה: ובקרן
מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקים
שהדמים הניתנים על יסוד מערבית ועל יסוד דרומית יורדין
סס בהן ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון: למטה ברצפה
באותה קרן מקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש
סס וטבעת קבועה בה שבו יורדין לשיתין ומנקין אותן: הכבש
היה בנוי לדרומו של מזבח ארכו שלשים ושתים על רוחב י״ו
אמות ואוכל בארץ שלשים אמה מצד המזבח ופורח ממנו אמה
על יסוד ואמה על סובב ואויר מעט היה מפסיק בין הכבש
למזבח כדי ליתן האיברים כזריקה ושני כבשים קטנים יוצאין
ממנו שבהן באין לסובב וליסוד ומובדלין מן המזבח כמלא
נימא כדאיתא במסכת
פרק קדשי קדשים דף כ״ב — זבחים: והחלון היתה — בתוספת׳ דזבחי׳ פ״ו דף תש״ו וכן כדף ל״ו דלעיל
במערבו של כבש אמה
על אמה ורכובה היתה נקראת שבה היו
נותנין פסולי חטאת העוף עד שתעובר צורתן
תוכי בפ״ו דשקלים דף ט׳ ומכילו׳ בפ״ד דתמיד דף ל״ח — ויצאו לבית השריפ׳ ומפר׳ במקו׳ אחר ששתי
שולחנות היו במערב הכבש האחד של שיש
שנותנין עליו את האיברים ואחר של כסף
פ״ק דף כ״ב שנותנין עליו כלי שרת׳ ובספר מצות לא תעשה נתבאר היאך
בונין את המזבח מפני שאסור לבנותו גזית גרסי׳ בפ׳ הקומץ
דף כ״ח כל תבונית רבה אמר שמואל משמיה דסבא גובה של מנורה שמנה עשר
טפחים הרגלים והפרח שנאמר עד ירכה ועד פרחה ג׳ טפחים
וטפחים חלק וטפח שבו גביע וכפתור ופרח וטפחים חלק וטפח
כפתור ושני קנים יוצאין ממנו אחד אילך ואחד אילך ונמשכין
ועולין עד כנגד גובהה של מנור׳ וטפח חלק וטפח כפתור ושני
קנים יוצאין ממנה אחד אילך ואחד אילך ונמשכין ועולין כנגד
גובה של מנורה וטפחים חלק נשתייר שם שלשה טפחי׳ שבהם
גביעים וכפתור ופרח: וגביעים למה הם דומין כמין כוסות של
אלכסנדריי׳ שהם ארוכין קצת ופיהם רחב ושולית׳ קצר וכפתורים
כמין תפוחי הברתיים פירוש שרחבן יותר
בפ״ג דהלכות בית הבחירה דף ת״כג — מעוביין כך פי׳ ר״ח ורש״י ורבינו משה פירש
שהם ארוכים מעט כביצה ששני ראשיה
סס חדין׳ והפרחים כמין פרחי העמודים פירש רבינו משה שהן
כמו קערה ושפתה כפולה לחוץ נמצאו גביעים עשרים ושנים
דכתיב ובמנורה ארבעה גביעים וי״ח בקנים וכפתורים י״א
כפתוריהם שנים וששה מקנים וכפתור וכפתור וכפתור הרי י״א
ופרחים תשעה פרחים שנים וששה דקנים ועד ירכה ועד
דף כח פרחה מקשה היא הרי תשעה ובפרק הקומץ רבה מפרש שאם

לא עשאה מן הזהב אלא משאר מיני מתכות אין עושין בהם
גביעים כפתורים ופרחים וגם אין מקפידין על משקלה אבל
הבאה זהב תהיה כולה ככר עם נרותיה כולה מקשה׳ והנרות
דף פח קבועים במנורה בכלל הככר כדאיתא בפרק שתי מדות׳
אמנם יש חולקין שם ואומרים שאין הנרות והמנורה גוף אחד׳
דף כד וכן בפרק שני דיומא מקשה הספר אלא מעתה דעבודה מתנה
מחייב זר שסדר את המנורה ליחייב ופי׳ שם רבינו שלמה
שבבקר היו מסלקין הנרות של זהב מן המנורה לקנח יפה אפרן
וחוזרין וקובעין אותן בה והרי זו עבודת מתנה ומתרץ שאינה
עבודה תמה שיש אחריה נתינת פתילה וכך הוא אומר בפרשת
ויקהל את מנורת המאור ואת כליה ואת נרותיה הפסיק כלים
כדף כ״ח דלעי׳ ביניהם: המלקחי׳ והמחתו׳ וכלי השמן אינן מכלל הככר שהרי
נאמר במנורה ככר זהב טהור וחזר ואמר ומלקחיה ומחתותיה
זהב טהור ולא אמר נרותיה זהב מפני שהנרות מכללה ויש
חולקין שם כמו שבארנו: ששת הנרות
בפרק שתי הלחם דף כ״ח — הקבועין בששת הקנים היוצאין מן המנורה
כולם פניהם לנר אמצעי של קנה המנורה
וזה האמצעי פניו כנגד קדשי הקדשים והוא הנקרא מערבי
סס לדברי האומר מצפון לדרום היו מונחין: שנינו במסכת
קפ״ג דף ל תמיד אבן היתה לפני המנורה ובה שלשה מעלות שעליה
הכהן עומד ומטיב את הנרות: בפרק שתי הלחם במסכת
דף נז מנחות מפרש שלחן היה ארכו שנים עשר טפחים ורחבו ששה
טפחים׳ והיה מונח ארכו לאורך הבית ורחבו לרוחב הבית וכן
שאר כל הכלים שבמקדש ארכן לאורך הבית כדתניא בפרק
דף נח שתי הלחם חוץ מן הארון שהיה ארכו לרוחב הבית וכן נורות
סס המנורה למאן דאמר צפון ודרום מונחין:
ביאור זה המקרא כולו מכרש״י בפירו׳ חומש פרש׳ תרומה ויקנתס בגמרא סס דף נ״ז — ועשית קערותיו וכפותיו׳ קערותיו זהו
כדף נ דפוס שהיה עשוי כדפוס הלחם׳ והלחם
עשוי כמין תיבה פתוחה משתי רוחותיה
שולים לו מלמטה וקופל מכאן ומכאן כלפי
כדף נז מעלה כמין כתלי׳ ולכך קרוי לחם הפנים שיש לו פנים רואין
לכאן ולכאן לצידי הבית מזה ומזה וכתליו זקופין כנגד שפת
כדף נ השלחן׳ והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל בדפוס ברזל הוא
נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת
שמסדרן על השלחן ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו הן
בזיכין שנותנין בהן הלבונה ושנים היו לשני קמצי הלבונה
שנותנין על שתי המערכות שנאמר ונתת על המערכת לבונה
זכה: וקשותיו הן כמין שני חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן
דוגמתן עושה של זהב ומסדר שלשה מהן על ראש כל לחם
שישב לחם האחד על גבי אותם הקנים ומבדילין בין לחם
ללחם שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו: ומנקיותיו תרגום
ומכילתיה הן כמין יתידות והם קרויין סניפים עומדין בארץ
גבוהים למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת
הלחם ומפוצלין פצולים זה למעלה מזה וראשי הקנים שבין
לחם ללחם סמוכין על אותן פיצולי׳ כדי שלא יכבד משא הלחם
דף נו העליון על התחתון וישברו׳ ושנינו בפרק שתי הלחם שארבע׳
סניפי של זהב היו שנים לסדר זה ושנים לסדר זה׳ ולשון
כדף נז מכילתיה סובלותיו כמו נלאתי הכיל׳ ויש מי שאומר שם
קשותיו אילו סניפין שמקשין אותן ומחזיקין אותן שלא ישבר׳
ומנקיותיו אילו הקני׳ שמנקי׳ אותן שלא יתעפשו אבל אונקלוס
ע״ש בתו׳ כד״ה היה דף נ״ו שתרגם ומכילתיה היה שונה כדברי האומר מנקיו׳ הם הסניפין
אשר יוסך בהן על הקשות הוא אומר אשר יוסך וכן הוא אומר
קשות הנסך לפי מה שאמרנו שהם הקנים החלולים פתרונם
לשון סכך שהן על הלחם כמו סכך: בין ששית לחמשית לא
היו כי אם שני קנים בלבד לפי שאין על הששית אחרת הוא
בדף נ״ו (כדף דלעיל) נ״ט ששנינו ארבעה עשר קנים היו לכל המערכה ואומר שם כי
שתי

פרק שתי הלחם דף כט
שתי שלחנות היו באולם מבפני' אחד של שייש שנותנין עליו
להם הפנים בכניסתו ואחד של זהב שנותנין עליו הלחם
סס דף כז
ביציאתו שמעלין בקודש ולא מורידין : מזבח הקטרת היה
בפ"ב דיומא דף לג
מרובע' והוא נתון בהיכל מכוון בין צפון לדרום משוך מבין
השלחן והמנורה לחוץ ושלשתן היו מונחין משליש ההיכל
ולפנים כנגד הפרכות המבדילו' בין הקדש ובין קדשי הקדשים
בפ"ג דמדות דף לו
שנאמ' לפני הפרוכת כדמפרש בפרק שתי הלחם : הכיור כמו
דוד גדולה ולה שנים עשר דדים המריקי' בפיהם מים כדי שיהו
שנים עשר כהני' העוסקין בתמיד מקדשין ממנו כאחד ומקומו
היה בין אולם ולמזבח שנאמ' ונתת הכיור בין אוהל מועד ובין
המזבח והירה הכיור משוך קימעא ועומד כנגד אויר שביניהם
ואין מפסיק כלל בינתים שנאמר ואת מזבח העולה שם פתח
משכן אהל מועד ואין כיור לפני אוהל מועד הא כיצד משוך
קימעא מזוית המזבח כלפי הדרום כך היא
בפ"ג דיומא דף כב ובתוספתא סס פ"ב דף ס"ב ע"ג
שנויה בזבחים : אבן שתייה היתה במערבו
של קדש הקדשים ועליה היה ארון מונח
ולפניו צנצנת המן ומט'
בגמר' סס דף כב ובפ' בתרא דהוריות דף י"ב
אהרן ובימי' יאשיהו נגנזה וגם שמן המשחה
סס כו
נגנז בימיו : בפרק קדשי קדשים אמרינן
שלשה נביאים עלו עמהן מן הגולה הם
חגי זכריה ומלאכי אחד העיד להם על מקום המזבח ואחד
העיד להם על מדותיו ואחר העיד להם שמקריבים על המזבח
פ"ח דף ז
אף על פי שאין בית' וכן במסכת עדיות אמר ר' יהושע שמעתי
שמקריבין אף על פי שאין בית ואוכלין קדשי קדשים בעזרה
אף על פי שאין מחיצה ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני
בירושלים אף על פי שאין חומה שקדושה ראשונה שקדש
שלמ' המקדש וירושלם קדשן לשעתן ולעתיד לבא ואף על פי
שהלכה היא בקדושה שאר ארץ ישראל לעניין שביעית
לעיל בסימן קל"ג
ומעשרות קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא כאשר בארנו
לעניין התרומה והמעשרות חילוק גדול יש ביניהם שקדושת
המקדש וירושלם מפני השכינה ושכינה קדשם לעולם ועד
והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרו חכמים במסכת
פרק בני העיר דף כ"ח
מגילה אף על פי שהם שוממים בקדושתן עומדין ואומר זאת
מנוחתי עדי עד ובתנחומא הוא אומר בין חרב בין שאינו חרב
שכינה שם שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימי' ואומר קולי אל
ה' אקרא ויענני מהר קדשו סלה' אמ' ר' אחא לעולם אין שכינה
זזה מכותל מערבי שנאמר הנה זה עומד אחר כתלנו ואומר וה'
בהלכות א"י
בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ' ובספר התרומ' כתב דקדושת
הבית והעיר קיימת מדכתיב אשר לו חומה אף על פי שאין לו
עכשיו' אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני
שהוא כבוש רבים וכיון שנחלקה הארץ בטלה הכיבוש ונפטרת
מן התורה מן התרומ' ומן המעשרות ומן השביעית שהרי אינה
ארץ ישראל וכיון שעלה עזרא לא קדשה בכבוש אלא בחזקה
שהחזיקו בה ולפיכך כל מקו' שהחזיקו בה עולי בבל נתקדשה
בקדושת עזרא השנייה נתקדשה גם לעתיד לבא לדברי רבי
דף י"ד ומגילה פ' הערל דף פ"ב
יוסי דתניא בסדר עולם רבי יוסי אומר והביאך ה' אלהיך אל
הארץ אשר ירשו אבותיך וירישתה ירושה ראשונה ושנייה יש
להם שלישית אין להם שהרי שנייה לא פסקה ובפרק קמא
דף ו
דחולין משמע שהלכה כרבי יוסי שהרי אומ' שם העיד ר' יהושע
בן זירוז לפני רבי על רבי מאיר שאכל ירק בבירת שאן בלא
בדף ז
מעשר והתיר רבי כל בית שאן כולה על ירו ומקשה ומי איכא
למאן דאמר דבית שאן לאו מארץ ישראל היא והכתיב ולא
הוריש מנשה את בית שאן ואומר שם אישתמיטתיה הא דאמר
רבי שמעון בן אליקים משום רבי אלעזר בן פדרת משום רבי
אלעזר בן שמוע הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום
עולי בבל דקסברי קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה
לעתיד לבא ופי' שם רש"י שאם כבשוה עולי בבל נתקדשה גם
דף ק"ל
עתה כרבי יוסי ומה שאמר בפרק אילו עוברין ובפרק שלשה
דף לו
מינין סתם התלמוד הנה לתרומה בזמן הזה דרבנן ואינו אומר
קסבר משמע שסובר שכך הלכה איפשר שזהו בארץ שלא
בהלכות א"י
החזיק עולי בבל ובספר התרומה פסק כרבנן דר' יוסי מההיא
בסוף כ"א דהלכות תרומות דף תכ"ט
דאילו עוברין אבל רבינו משה פסק כרבי יוסי וכן נראה כאשר
הבאתי ראיה ועוד אומר כי אפילו לרבי יוסי תרומה דרבנן
ובן חלה משום דכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סליקו כדאמר
דף כח
בפרק שני דכתובות ודבריו כתבתי במצות
בסוף סימן קל"ג דף קכ"ז
דף טו
התרומה : אמרינן בפרק שני דשבועות אין
בונין בית המקדש בלילה שנאמר וביום הקים
את המשכן : ואין עושין המזבח אלא בניין אבנים שנא' אבנים
שלמות תבנה את מזבח וגומ' וזה שנאמר מזבח אדמה תעשה
פ' קק דף ס"א
לי דורשו במסכת זבחים שיהא מחובר באדמה שלא יבנוהו
לא על גבי כיפין ולא על גבי מחילות וזה
במכילתא פר' יתרו פרשה י"א
שנאמר אם מזבח אבנים הא תני ר' ישמעאל
שאם זה אינו רשות אלא חובה כמו אם
בברייתא רב' כרס' לר' יקבת' בפרק ת"ת דף כ"ב
תקריב מנחת ביכורים : אומר במדרש
שמקום המזבח הוא המקום שבנה בו אברה'
מזבח ועקד עליו יצחק והוא מקום המזבח
שבנה נח כשיצא מן התיבה והוא מקום המזבח שהקריבו עליו
קין והבל ובו הקריב אדם הראשון קרבן ומשם נברא אמרו
דף כו ע"א
חכמים בירושלמי דנזיר פרק כהן גדול אדם ממקום כפרתו
דף ב' ופ"ב דף יד
נברא' בפ' קמא דסנהדרין ובשבועות מפרש שאין מוסיפין על
העיר ועל העזרות אלא על פי מלך או נביא ובאורים ובתומים
ועל פי בית דין של שבעים ואחד שנאמר' ככל אשר אני מראה
וגו' וכן תעשו לדורות ומשה רבינו מלך היה : ובשבועות בפרק
דף טו
שני מפרש כיצד מוסיפין על העיר עושין בית דין שתי תודות
ולוקחין להם חמץ שבהם והולכין בית דין אחר שתי התודות
ועומדין בכינורות ובנבלים ובמצלצלים על כל פינה ופינה
ועל כל אבן ואבן שבירושלם ואומרים ארוממך ה' כי דליתני
עד שמגיעין לסוף המקום שמקדשין אותו ועומדין שם ואוכלין
לחם תודה אחת משתי התודות והשנייה נשרפת ועל פי הנביא
שורפין את זו ואוכלין את זו וכן אם הוסיפו על העזרה מקדשין
אותה בשירי המנחה מה ירושלם התודה שנאכלת בה מקדשתה
אף עזרה שירי המנחה שאין נאכלין אלא בה הן שמקדשין אותה
בהן ואוכלין אותה בסוף המקום שקדשו : כל מקום שלא נעשה
בכל אילו וכסדר הזה לא נתקדש קדוש' גמורה ומה שעש' עזרא
סס דף יו
שתי תודות זכר הוא שעשה כדמפרש בשבועות ולא במעשיו
נתקדש המקום שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים ולא
נתקדש אלא על ידי קדושת שלמה שקדשה לשעתה וקדשה
לעתיד לבא כאשר בארנו למעלה : בפרק
במסכ' דף קי"ב וכו' דף קי"ח יקי"ט כל הסוגיא
בתרא דזבחים אמרינן משנכנסו ישראל
לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה
שנה שבע שכבשו ושבע שחלקו משם באו
לשילה ודורש שם רבי יוחנן כתוב אחד אומר ותביאהו בית ה'
שילה אלמא בית הוה וכתוב אחד אומר ויטש משכן שילה
אלמא משכן היה הא כיצד מלמד שלא היה שם תקרה אלא
בית אבנים מלמטה ויריעות המשכן מלמעלה ושלש מאות
ושבעים שנה חסר אחת עמד משכן שילה' כשמת עלי חרב
שילה ובאו לנוב ובנו שם מקדש וכשמת שמואל חרב נוב ובאו
לגבעון ומגבעון באו לבית עולמים מן היום ההוא נאסרו
כל המקומות לבד בית הבחירה וימי נוב וגבעון שבעים
וחמש שנים :

קסד

כתוב בסוף פרש' בהר את שבתותי תשמרו ומקדשי
דף ו' כל הסוגיא ע"ס
תראו תניא ביבמות פרק קמא לא ממקדש

אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש ומה שמירת שבת
לעולם אף מורא מקדש לעולם אף כשהוא חרב ואומר שם
איזהו מורא מקדש לא יכנס אדם להר הבירה לא במקלו ולא
פרק הרואה דף נ"ג ע"ב — בתרמילו ולא במנעלו וגרסינן בירושלמי ולא במעות הצרורות
לו בסדינו ובפונדתו מבחוץ ולא באבק שעל גבי רגליו ולא
בפ' תרואה דף כ"ב ובפרק בני העיר דף כ"ט — יעשנו קפנדריא כלומר אדמקיפנא אדרי איעול כהא שיעכור
דרך שם לקצר הילוכו ולא ירוק שם מקל וחומר מלבוש שק
שכתב אפי' המלך בשר ודם כי אין לבא אל שער המלך בלבוש
דף כד — שק: עוד שנינו בברכות פרק הרואה לא יקל אדם את ראשו
כנגד שער המזרח הוא שער ניקנור שהוא מכוון כנגד בית קדשי
שם דף סא — הקדשים ואמר רב לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה
את המקדש ואין גדר מפסיק בינתים ובזמן שהשכינה שורה
שם — דתניא רבי יוסי אומר לא אסרו אלא ברואה ורבי יהודה אומר
בזמן שבי' המקדש קיים אסור אין בית המקדש קיים מותר רבי
עקיבא אוסר בכל מקום וקיימא לן כרבי עקיבא דרבא קאי
שם — כוותיה שבכל מקום צריך לירא מן המקדש: אין קובעין בית
חכסא בכל מקו' בין מזרח למערב מפני שההיכל במערב לפיכך
לא יפנה אדם למערבו ולא למזרח שהוא מכוון כנגד המערב
שם — ורבא סידר לבנים שורה אחת למזרח ושורה אחרת למערב כדי
שישב עליהם לנקביו ויהיה פרועו מלפניו ומלאחריו לצפון
ולדרום ואביי כשהפכם לא מפני שהיה רוצה לחלוק על רבא
אלא לראות אם כמתכוין עשה כן או מקרה היה כדפירש רבינו
בפ"ז דהלכות בית הבחירה דף תכ"ד — שלמה ורבי' משה חלק שבעניין לישן בין מזרח למערב ולפנות
הלכה כרבי עקיבא ובקלות ראש אסר כרבי
יהודה: אין ישיבה בעזרה אלא למלכות בית — בפ"ק דתמיד דף כ"ז ובפ"ב דיומא דף כ"ה
דוד שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני ה'
והסנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית לא היו יושבין אלא
בחצית של חול וכל שהשלים העבודה ונסתלק לו אינו יוצא
ואחריו להיכל אלא מהלך אחורנית מעט מעט מהלך על צידו
פ"ק דף לד — עד שיצא מן העזרה שנינו במסכת מדו' כל הנכנסים להר הבית
נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל חוץ ממי שאירע
בו דבר שמקיף על השמאל לפיכך היו שואלין מה לך להקיף
על השמאל אם אמר שהוא אבל אומ' לו השוכן בבית הזה ינחמך
אם אמר שהוא מנודה אומרים לו השוכן בבירה הזה יתן בלבך
ותשמע לדברי חבירך ויקרבוך: וגם בבתי כנסיות ובבתי
מדרשות צריך מורא וכבוד ואין נוהגין בהן קלות ראש כאשר
לעיל בסימן י"ט דף ק"כ ע"ג — בארנו בהלכות תפילה: וגם צריך להגביה גג בית הכנסת יותר
משאר גגין שבעיר במקו' שמשתמשין על הגגו'
דף יא — כדאיתא בפרק קמא דשבת: ותניא בתורת — פרש' בחקותי פרק ו'
כהנים והשימותי את מקדשיכם לרבות בתי
דף כט — כנסיות ובתי מדרשות ובמגילה פרק אחרון אמרינן ואהי להם
למקדש מעט כארצות אשר באו שם אילו בתי כנסיות ובתי
שם דף כח — מדרשות ומוהשימותי נפקא לן אפילו עתה כשהן שוממין
בכל הרואה דף כ"ב — בקדושתן הן עומדין: אמר רב רקיקה בבית הכנסת שריא
פרק מי שמתו דף כ"ע — מידי דהוה אמנעל: וכן בירושלמי התיר ר'
יוחנן לשמאלו או לאחוריו וכן רב אשי מתיר — שם בתלמוד שלנו דף כ"ה
דף קא ע"ג — לאחוריו כמו שביארנו בהלכות תפילה:
מפתח ירושלים עד פתח הר הבירה קרוי מחנה ישראל ומפתח
הר הבית עד פתח העזרה שהוא שער ניקנור קרוי מחנה לויה
ומפתח העזרה ולפני' מחנה
פרק תמ"ה דכלי' דף תש"כט ע"ב — שכינ': כדתני' בתוס' ובספרי' — ל' כסוף דף כ' עמוד ג'
במסכת כל' דל"ה — ארץ ישראל מקודשת מכל
הארצות שמביאין ממנה עומר ושתי הלחם ובכורים מה שאין
פ"ק דף ה — מביאין כן משאר ארצות ושנינו במסכת כלים עשר קדושות
הן בארץ ישראל זו למעלה מזו' עיירות המוקפו' חומה מקודשו'
מכל שאר הארץ שמשלחין מתוכן את המצורעין ואין קוברין

כפירו' הר"ח בס' ובכפריס דירושלמי בית הבחירה ד' — מתן כתוכן עד שירצו שבעה טובי העיר או כל אנשיה ואם יצא
המת מחוץ לעיר אין מחזירין אותו לתוכה אף על פי שירצו
כולם להחזירו רצו בני העיר להוציא הקבר מן המדינה מפנין
שם — אותו וכל הקברות מפנין חוץ מקברי נביא או מלך: ירושלים
מקודשת מכל עיירות המוקפות חומה שאוכלין שם קדשים
קלים ומעשר שני לפנים מחומותיה: ואילו דברים שנאמרו
בירושלים ורובן מביא בבבא קמא בפרק
דף פ"ב כל הסוגיא עד סוף — מרובה אין מלינין בה את המת ואין מעבירין
בה עצמות אדם ואין משכירין בתוכה בתי'
דף כו פ"ק דף כ' — ומביא דבר זה בפ' בני העיר במגילה והטעם מפרש בתו' דמכב'
מעשר שני מפני שהיא של שבטים ואין נותנין בה מקום לגר
תושב ואין מקיימין בה בית הקברו' חוץ מקברי בית דוד וקבר
חולדה שהיו בה מימות הנביאים הראשונים ואין נוטעין בה
גנות ופרדסים ואינה נזרעת ולא נחרשת שמא תסרח ואין
מקיימין בה אילנות חוץ מגנות וורדים שהייתה שם מימות
נביאים הראשונים ואין מקיימין בה אשפות מפני השרצים
ואין מוציאין ממנה זיזין וגזוזטראות לרשות הרבים מפני אהל
הטומאה ואין עושין בה כבשונות מפני העשן ואין מגדלין
בה תרנגולין מפני הקדשים וכן לא יגדלו אותן הכהנים בכל
גבול ישראל מפני הטהרות ואין הבית נחלט בה ואינה
מטמאה בנגעים ואינה נעשית עיר הנדחת ואינה מביאה
עגלה ערופה לפי שלא נתחלקה לשבטים:
דכלים דלעיל כל הסוגיא ע"כ המכוה — בחזור לסדר המשנה הר הבית מקדש הימנ'
שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם
ומותר להכניס המת עצמו להר הבית ואין צריך לומר טמא מת
שהוא נכנס לשם: החיל מקודש ממנו שאין גוים וטמאי מתים
ובועלי נדות נכנסין לשם: עזרות נשים מקודשת מן החיל
שאין טבול יום נכנס לשם ואיסור זה מדברי סופרים אבל מן
פ"ק דף ז — התורה טבול יום מותר ליכנס במחנה לויה כדאיתא ביבמות
וטמא מת שנכנס לעזרת נשים אינו חייב חטאת: עזרת ישראל
מקודשת מעזרת נשים שאין מחוסר כיפורים נכנס לשם וטמא
מת שנכנס לשם חייב כרת עזרת כהנים מקודשת ממנה
שאין נכנסין לשם אלא בשעת צרכיהם לסמיכה ולשחיטה
ולתנופה: בין האולם ולמזבח מקודש ממנה שאין בעלי מומין
ופרועי ראש וקרועי בגדים נכנסין לשם: ההיכל מקודש מבין
האולם ולמזבח שאין נכנסין לשם אלא רחוץ ידים ורגלים:
בית קדשי הקדשים מקודש ממנו שאין נכנסין לשם אלא כהן
גדול ביום הכיפורים ובשעת עבודה: קסח

מצות עשה שיהו הכהנים והלוים שומרים את המקדש
שנאמ' וגם את אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב
אתך וילוו עליך וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות
ואומ' ונלוו עליך ושמרו את משמרתך ואת משמרת וגו' ושמרתם
את משמרת הקדש וכתיב והחונים לפני המשכן קדמה לפני
אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרי משמרת הקדש
פ"ק דף כו — למשמרת בני ישראל מפרש במסכת תמיד ג' שמורים כתיב
במקרא ללמדך שבשלשה מקומות היו כהנים שומרים בבירת
שם דף כח — המקדש: ושנינו במסכ' תמיד שאותן שלשה המקומות היו בית
אבטינס ובית הניצוץ ובית המוקד בית אבטינס ובית הניצוץ
היו עליות בצד שערי העזרה והרובים שומרים שם הם נערים
שלא הגיעו לחינוך עבודה ילד תרגומו רביא בירת המוקד
כיפה בית גדול היה מוקף רובדין של אבן וזקני בית אב ישני
שם אחר שפשטו בגדי קדש והניחום כנגד ראשיהם וישנים
בבגדי עצמן ומפתחות העזרה בידם ופרחי כהונה שהגיעו
שם — לעבוד עבודה איש כסותו בארץ והם השומרין: אירע באחד
קרי יוצא והולך במסיבה ההולכת תחת הבירה שהמחילות לא
נתקדשו והנרות דולקין מכאן ומכאן עד שמגיע לבית הטבילה
ומדורה

ס דף כו ומדורה גדולה היתה שם ובית הכסא של כבוד ירד וטבל
ועלה ונסתפג ונתחמם כנגד המדורה בא וישב לו אצל אחיו
הכהנים עד שהשערים נפתחים ויוצא והולך לו שאע״פ שטבול
יום אין נכנס לעזרת נשי׳ שהוא מחנה לוייה לזה הקלו שישהו
שם עד הבקר מפני שנטמא בפנים אינמי דרך השערים
המשתמשין כניסה ויציאה החמירו יותר: אף בבית אבטינס
ובית הניצוץ ובית המוקד היו גם לוים שומרים וטפלים לכהני׳
כמה שנ׳ וילוו עליו וישרתוך במקום שהיו עליות היו הכהנים
שומרי׳ מלמעלה ולוים מלמטה ובבית המוקד היה כהן מבפנים
כדף כו ובן לוי מבחוץ כדמפרש במסכת תמיד:
ובמסכת מדות שנינו שהלוים שומרים ריש פרק קמא דף לד
בעשרים ואחד מקומות לכרם על חמשה
שערי הר הבית ועל ארבע פינותיו מתוכו ועל ארבע פינות
העזרה מבחוץ שאסור לישב בעזרה ועל חמשה שערי העזרה
חוץ לעזרה ובשני השערים האחרים היו כהנים ולוי׳ שומרים
סס כאשר בארנו: ועוד היו הלוים לבדם שומרים בלשכת
הקרבן ובלשכת הפרכת ואחורי בית הכפורת ומעמידין
ממונה על כל המשמרות השומרים ואיש הר הבית היה נקרא
והיה מחזר על כל משמר ומשמר כל הלילה ואבוקות דולקות
לפניו וכל משמר שאינו עומד ואומר לו איש הר הבית שלום
עליך ניכר שהוא ישן וחובטו במקלו ורשות היה לו לשרוף
פ״ק דף כו את כסותו ובמסכת תמיד מפרש כי קודם שיעלה עמוד השחר
סמוך לו בא ממונה לבית המוקד ודפק עליהן והם פתחו לו
סס דף כח נטל הממונה מפתח ופתח שער הקטן שבין המוקד ובין
העזרה ונכנס לעזרה ונכנסים אחריו הכהנים ואבוקות של
אור בידן ונחלקו לשתי כיתות כת הולכת באכסדרא למזרח
וכת הולכת באכסדרא למערב היו בודקין והולכין עד שמגיעין
למקום עושה חביתין שהיו במזרח בצד שער ניקנור אילו
ואילו אומרי׳ שלום הכל שלום והעמידו עושה חביתין לעשות
חביתין פירוש להחם חמין לרבוכה של מנחת כהן גדול
הנעשית במחבת שנאמר מורבכת תביאנה מלמד שנעשית
חר לקמן בסי׳ דף ריו ע״ג ברותחין כל צרכה: ק ס ו

מצות עשה לעשות שמן המשחה שיהא מוכן לדברים
שמושחין בו שנ׳ בפרשת כי תשא ואתה קח לך
בשמים ראש מר דרור חמש מאות וקנמון בשם מחציתו חמשי׳
ומאתים בשמים ראש כלומ׳ חשובים וקנמון בשם כלומ׳ שהוא
בשם ויש בו ריח וטעם מחציתו חמשי׳ ומאתים גזירת הכתוב
היא שיהו שוקלים ב׳ פעמי׳ חמשי׳ ומאתים שיהו בו שני הכרעות
דף ה וסך כולן ה׳ מאות כשיעור מר דרור כך שנויה בכריתו׳ פ״ק וקנה
שהוא בושם סך כלו חמשים ומאתים וקדה
חמש מאות שם שורש עשב ובלשון חכמים שם דף ו ובספ״ת דכ״ב דף יו
קציעא שמן זית הין יהיה זה לי זה״ז
דף ה דלעיל בגי׳ י״ב לוג לדורותיכם מלמד שכולו קיים לעתיד לבא׳
המזבח מקריב פ״ו ופ״ז ונמשחו בו כהנים והמשכן והכלים׳ ומשם ואילך כל הראוי
לכלי שרת כיון שנכנס לתוך הכלי קדוש קדושת הגוף ליפסל
ביוצא ובלינה ובטבול יום ואינו נפדה לצאת לחולין שנאמר
כל הנוגע בהם יקדש וכתיב גבי מזבח כל הנוגע במזבח יקדש
סס דף פג שומע אני אף שאין ראוי ת״ל כבשים דווקא ראוי: תניא
דף י כ ביומא פ״ק כל הכלים שעשה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך
דף ה עבודתן מחנכתן: גרסינן בפ״ק דכריתות ת״ר שמן המשחה
שעשה משה בו שלקו את העיקרין דברי רבי יהודה אמר לו
והלא לסוך את העיקרין אינו ספק אלא כיצד עשו הביאו את
העיקרין ושראום במים והציף עליהן שמן המשחה קלט את
סס הריח וקפחו: אין מושחין ממנו לדורות אלא כהנים גדולים
ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד אפילו כהן בן כהן מושחין
אותו שנאמר והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה ותניא
בפרק קמא דכריתות משנגנז הארון בימי יאשיהו נגנז צנצנת סס
המן וצלוחית של שמן המשחה ומקלו של אהרן שקדיה
ופרחיה וכו׳ ומשם ואילך היה כהן גדול מתרבה בלבישת בגדים
בלבד שהיה לובש בגדי כהונה גדולה: תנו רבנן סס
כיצד מושחין את המלכים כמין נזר והכהנים בתחלה מציק
לו שמן על ראשו ואחר כך נותן שמן בין ריסי עיניו ומושך
באצבעו מזה לזה עד שהוא כמין כי יווני שנאמר ויצק
משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו
לקדשו: כתב רבינו משה כי המור הוא בפ׳ א׳ דהלכות כלי המקדש דף תכ״ה
הדם הצרור בחיה שבהודו וקרוי מסך בלשון
ערבי וקנה בשם הם הקנים הדקים כתבן האדומים הבאים
מאיי הודו וריחן טוב: ק ס ז

מצות עשה לעשות הקטרת כמניין סממניה להקטיר
פעמים ביום שנאמר קח לך סמים הרי שנים
נטף ושחלת וחלבנה הרי חמשה סמים לרבות כאילו הרי
עשרה ולבונה זכה הרי אחד עשר סמנים שנאמרו למשה מסיני
כדמפרש בפרק קמא דכריתות וזהו משקלם ושמותם נטף דף ו׳ כל הסוגיא
ושחלת וחלבנה סמים ולבונה זכה בד בבד יהיה מכל אחד
שבעים מנה מור וקציעה ושבולת נרד וכרכום מכל אחד ואחד
י״ו מנים הקושט שנים עשר מנה קנמון תשע מנה קלופה
שלשה מנים הכל שס״ח מנים והשחלת הוא קרוי צפורן בלשון
משנה ומביא ט׳ קבין בורית כרשינה ששף בה את הצפורן סס
כדי שתהא נאה ואחר כך שורה את הצפורן באחד ועשרים
קבין של יין חזק כדי שתהא עזה ושוחק כל אחד מן הסמנין
בפני עצמו וכשהוא שוחק אומר היטב הדק הדק היטב ומערב
הכל וזה שנאמר בתורה ממולח פי׳ מעורב ומוסיפין לה רובע
הקב מלח סדומית וכפת הירדן ועשב אחד שמעלה עשן כל
שהו ומקטיר הימנה בכל יום מנה על מזבח הזהב לסוף השנה
נשארו שלשה מנים ששוחק אותן ערב י״ה דקה מן הדקה עד
שמוציא ממנה מלא חפניו להקטיר ביום הכיפורים והשאר הרי
הוא מותר הקטרת שמפרש במסכת שקלים מה היו עושין בו: פ״ר דף ו
נטף האמור בתורה הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי והחלבנה כדף ו דלעיל
כמו דבש שחור וריחו קשה: ושמות הסמנים בלשון ערבי מהמיימוני דלעיל כ״ב
נטף עוד פלסין׳ שחלת אטפאר ט״ב׳ חלבנה מיע״ה׳ לבונה
לובן׳ מור מסך׳ קציעה סנב״ל אלנדר״יא׳ כרכום זעפטר״ן:
והקושט קוסט׳ קנמון עור׳ קלופה קשר סליבה׳ כפת
הירדן ענבר׳ וקנמון אינה קאנ״לא בלעז שהרי מקאנ״לא
יש הרבה ואילו מקנמון אומרי׳ פרק במה אשה שנגנז ולא דף סג
נשתייר מהם כי אם מעט ומשתכח בי גזא דצומצמאי מלכות:
ק ס ח

מצות עשה לשאת את הארון על הכתף כשמוליכין
אותו ממקום למקום שנאמר כי עבודת הקדש
עליהם בכתף ישאו ואין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על בככרי פר׳ כשה דף ח׳ ע״ד
העגלות ולפי ששכח דוד ונשאו על העגלות נפרץ פרץ בעוזא
וכשנושאין אותו על הכתף נושאין אותו פנים כנגד פנים
ואחוריהם לחוץ׳ ובדין היו מונחין לרחבו של ארון וארבעה
היו נושאין אותו שנים מצד זה ושנים מצד זה כדמפרש בפרק
שתי הלחם: ק ס ט דף נח

מצות עשה להיות הלוים מתעסקין בעבודת בי׳ המקדש
להיות שומרים ושוערים לפתוח שערי המקדש
ולסגרם ולשורר בכל יום על הקרבן שנאמר ועבד הלוי הוא
את עבודת אהל מועד וגומר ונאמר ושרת בשם ה׳ אלהיו ככל
אחיו הלוים איזהו שירות שהוא בשם ה׳ הוי אומר זו שירה כמו
שדורש שמואל בפ׳ אין נערכין׳ ולוי האונן מותר לעבוד ולשורר דף יא
ואף על פי שבפרק החליל דורש פרשה זו בכהנים כאן דורש דף כט
מפשוטו של מקרא שאומר שם וכי יבא הלוי מאחד שעריך וגו׳

בדף יא דלעיל
מסקינן שם שאין אומרי׳ שירה אלא על כל עולת הציבור חובה ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין אבל עולות נדבה שמקריבין הציבור לקיץ המזבח וכן הנסכים הבאין בפני עצמן אין אומרין עליהם שירה: (בדף יב) ושנינו שם שאין פוחתין משנים עשר לוים עומדין על הדוכן בכל יום לומר שירה על הקרבן ומוסיפין עד עולם: אין אומרין שירה אלא בפה בלא כלי שעיקר השירה שהיא עבודתה בפה וכן הוא אומר בפר׳ החליל (דף כא וכן בדף יא דלעיל) על מחלוקת התנאים דכ״ע עיקר השירה בפה: ואחרים עומדין שם ומנגנין בכלי שיר מהן לוים מהן ישראלים מיוחסין המשיאין לכהונה כמו שאומר שם שאין עולה על הדוכן לא מיוחס ואין אילו משוררים על פי הכלי עולין למניין י״ב: ובמה הם מנגנין בנבלים וחלילים וכינורו׳ וחצוצרות והצלצל אין פוחתין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה ואין פוחתין משני חלילים ולא מוסיפין על שנים עשר ואין פוחתין משתי חצוצרות ומתשע כינורות ומוסיפין עד עולם והצלצל אחד בלבד כך (פ״ב דערכין דף י׳ וי״ג כל הסוגיא) שנינו שם במשנה:

קע

מצות עשה בימי המועדות כולן ובראשי חדשים שיהו הכהני׳ תוקעים בחצוצרות בשעת הקרבן והלוים אומרים שירה שנאמר וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות וגומר (פ״ג דף כח) ותניא במסכת מנחות החצוצרות היו באין מן העשת של כסף ואם עשה אותם מגרוטאות של כסף כשרה משאר מיני מתכת פסולה: שנינו במסכ׳ ערכין (פ״ב דף י) בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח בשחיטת הפסח ראשון ובשחיטת הפסח שני וביום טוב ראשון של פסח (פ׳ בתרא דסוכה דף נ) ויום ראשון של עצרת ובשמנה ימי החג והחליל זה דוחה את השבת מפני שהוא חליל של קרבן ועבודה היא: ובתוספתא (פ״א דערכין דף תשב״א (דף כ״ד) אמר רבי חנינא בן אנטיגנוס מכיר הייתי המכין בחליל ולוים היו ובמסכת חולין פרק קמא אומר כתוב אחד אומר וזאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה וכתוב אחד אומר מבן שלשים שנה הא כיצד בן חמש ועשרים לתלמוד ולומר חמש שנים עניין העבודה ומבן שלשים עובד ואין הלוי נפסל בחמשים שנה אלא בזמן שנושאין המקדש בכתף וגם אין נפסלין במומין אלא בקול כשיתקלקל קולו מרוב הזקנה יפסל לעבודת השירה אבל יכול להיות מן השוערי׳ וכן מצינו (פר׳ בהעלותך דף ט׳ ע״ד) כשהיה נפסל בשנים דתניא בספרי מבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה אבל חוזר הוא לנעילת שערים: שמואל (בב׳ בת׳ דתעניות דף כ״ב) הרמתי ודוד המלך חלקו הכהנים והלוים לעשרים וארבע משמרו׳ ועובד משמר בכל שבת ושבת וכל אנשי המשמ׳ מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות וכל יום מימי השבת עובדין בו אחד מן הבתי אבות וראשי האבות מחלקין העובדין ביום שלהם איש איש על עבודתו׳ ומיום השבת ליום השבת היו מתחלפין משמר יוצא והאחד שהוא אחריו נכנס עד שיגמרו כולן וחוזרין חלילה:

קעא

מצות עשה לקדש זרע אהרן ולהקדימן לכל דבר שבקדוש׳ לפתוח בתורה ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון ופירש רבינו יצחק כשמחלקין מתנות עניים אם יש עני כהן נוטל חלק יפה בראש שנ׳ וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב ובפרק הניזקין (דף נט כל הסוגיא ודר׳ בתוספ׳ שם ברה וליטול) אומר שאם בא לחלוק כבוד למי שגדול ממנו הרשות בידו בין בסעודה בין בבית הכנסת בשני ובחמשי אבל לא בשבתות ובימים טובים שיש שם עם רב ועל זה אומר רבינו תם (בתוספות שם ברה אבל) במה דברים אמורים לבני מלאכה שאין מצויין בבית הכנסת כי אם ביום השבת אבל אנו כך מצויין רבים בשני ובחמשי כמו בשבת ורב אלפס כתב הא דאמרינן לברך ראשון דווקא בשוין דאמר רבי יוחנן בפרק בני העיר (דף כח) כל תלמיד חכם שמברך לפניו אפילו כהן גדול עם הארץ אותו תלמיד חכם חייב מיתה שנאמר ולמשנאי אהבו מות וגו׳

קעב

מצות עשה להיות כל המשמרות שוות ברגלים וכל שיבא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד עובד וחולק עמהם ואין אומרים לו לך עד שיגיע משמרך שנאמר וכי יבא הלוי מאחד שעריך וגומר: ומפרש בפרק החליל (במשנה דף כה ובגמר׳ דף כו) במה דברי׳ אמורים בקרבנות הרגל ובחילוק לחם הפנים ובחילוק שתי הלחם של עצרת אבל נדרי׳ ונדבות ותמידין אין מקריבין אותן אפי׳ ברגל אלא משמר שזמנו קבוע שנאמר חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות כלומר חלק כחלק בקרבנות צבור ואינו חלק כחלק בשאר דברים שכבר חלקו אותם האבות וקבעו אותן כל משמר ומשמר בשבתו וכן עבודת לחם הפנים במשמר שזמנו קבוע אבל (בתוספו׳ שם דף כה ברה ובחילוק) עבודת שתי הלחם בכל המשמרות וכן תניא בתוספתא דסוכה לחם הפנים עבודתו במשמר הקבוע ואכילתו בכל המשמרות נותן חצי חלק לכל המשמר והם מחלקין ביניהם: ומניין שאינו מדבר אלא ברגלים שנאמר באחד שעריך מכל ישראל בשעה שכל ישראל באין בשער אחד׳ ומניין שאינו מדבר אלא בכהנים שנאמר חלק כחלק יאכלו ואין (מהמיימוני פרק ד׳ דהלכ׳ כלי המקדש דף תכה) מתנות במקדש להאכל לא לכהנים בלבד:

וכן תניא בפר׳ הגוזל קמא ובפרק אילו מנחות נקמצות כהן שהיה לו קרבן הרי זה בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה שנאמר בכל אות נפשו ושרת אפילו חטאתו ואשמו הוא מקריב ומכפר על ידי עצמו והעור של קרבנו ואכילתו שלו ואם רצה ליתן את קרבנו לכל כהן שירצה להקריבו נותן ועור הקרבן ואכילתו ועבודתו לאותו כהן בלבד שנתן לו: שנינו בפרק בשלשה פרקים במסכת תענית אי איפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו וקרבנות צבור הן קרבנות של כל ישראל ואי איפשר שיהיו כל ישראל עומדין בעזרה בשעת הקרבן׳ לפיכך תקנו הנביאים הראשונים שיבררו מישראלים כשרים ויראי חטא ויהיו שלוחי ישראל לעמוד על הקרבנות והם נקראים אנשי מעמד וחלקו אותם כ״ד מעמדות כמניין משמרות כהונה ולוייה ועל כל מעמד ומעמד אחד ממונה על כולם והוא הנקרא ראש המעמד׳ והיו מתענין בשני בשבת שלהם ובשלישי וברביעי ובחמשי אבל בערב שבת לא היו מתענין מפני כבוד שבת וכן באחד בשבת שלא יצאו מעונג שבת לצום׳ ובכל יום ויום משבת שהיא מעמדם היו מתפללין ארבע תפילות שחרית מנחה ונעילה ועוד מוסיפין תפילה אחרת בין שחרית למנחה והיא יתירה להם: ונושאין כהנים כפיהם במעמד שלשה פעמים ביום בשחרית ובתפילה זו היתירה ובנעילה וקורין בספר תורה שלש׳ אנשים בכל יום פעמים בשחרית ובתפילה השנייה שמוסיפין אבל במנחה לא היו קורין בספר אלא על פה כקוראין את שמע ולא היו מתקבצין לתפילת המנחה בערב שבת מפני שהם טרודים לשבת׳ ובמה היו קורין ביום הראשון קורין במעשה בראשית ויהי רקיע בשני יהי רקיע ויקוו המים בשלישי יקוו המים ויהי מאורות ברביעי יהי מאורות וישרצו המים בחמשי ישרצו המים ותוצא הארץ בששי תוצא הארץ ויכלו: פרשה גדולה קורין אותה בשנים וקטנה קורין אותה באחד ושתי פרשיות שקורין שחרית הן שחוזרין וקורין אותם בתפילה השנייה בספר וחוזרין וקורין אותם על פה במנחה: ושמנה ימי חנוכה לא היו אנשי מעמד עושין מעמד בשחרית וכל שיש בו קרבן מוסף לא היה בו מעמד לא בתפלה שניה ולא במנחה אלא בשחרית ובנעילה בלבד: שנינו בפרק סדר תענית כיצד (דף יז)
אנשי

אנשי מעמד אסורים לספר ולכבס כל השבת שלהם ובחמשי מותרין מפני כבוד השבת ומפני מה אסרו לספר ולכבס אמר רבי אלעזר כדי שלא יכנסו למעמדן כשהן מנוולים אלא יספרו ויכנסו מקודם : ק ע ג

מצות עשה שיהו הכהנים לובשים בגדי כהונה לעבודה שנאמ׳ ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי ושלשה מינים הם בגדי כהן הדיוט ובגדי זהב ובגדי לבן בגדי כהן הדיוט הם ארבעה כלים כתונת ומכנסיים ומגבעות ואבנט וארבעתן היו של פשתן לבני׳ וחוטן כפול ששה והאבנט היה בו כלאים שהיה רקום בצמר שבכולם כתוב בפרש׳ פקודי שש וכתיב ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם וכן אומר רבא בפרק קמא דיומא כי אבנטו של כהן גדול שהיה של כלאי׳ כל השנה זהו אבנטו של כהן הדיוט : וכל מקום שנאמר בתורה שש צריך שיהא חוטן כפול ששה מפשתים ומקום שנאמר בד גם הוא מפשתים אם היה חוט אחד לבדו כשר ומצוה מן המובחר שיהא כפול ששה ואין הכהנים לובשין לעבודה אלא צמר ופשתים בלבד : בגדי זהב הם בגדי כהן גדול מוסף על הארבעה של כהן הדיוט והם חושן ואפוד ומעיל וציץ ובארבעה של כהן הדיוט יש שינוי כי מצנפת של כהן גדול קרויה מצנפת ושל כהן הדיוט קרוי מגבעת מפני שהמצנפת של כהן גדול היתה קצרה יותר כדאמרינן בזבחים שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין שהרי מקום יש בראש להניח שני תפילין והציץ והתפילין היו שם רק שהציץ לצד המצח והתפילי׳ לצד המצנפת ומגבעת כהן הדיוט היתה מכסה את הראש לבד מקום תפילין אחרים לכך קרויה מגבעות כך פיר׳ רבינו יצחק כרבי אשר הלוי : בגדי לבן הם ארבעה כלים שמשתמש בהן כהן גדול ביום הכיפורים כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט וארבעתן לבנים וחוטן כפול ששה ומן הפשתן לבדו הן : גרסינן בפרק באלו במסכת יומא במתניתא תנא כל מקום שנאמר בתורה מעשה רוקם הוא שיהו הצורות הנעשות באריג נראין מצד אחד באריג בלבד מפני שהן מעשה מחט ומעשה חושב הוא שתהא הצורה נכרת משני צדדין פנים ואחור מפני שהם מעשה אורג :

כיצד מעשה אפוד פירש רבינו שלמה וזה לשונו האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים וחוגרו מאחוריו כנגד לבו למטה מאציליו רחבו כרחב גבו של אדם ויותר ומגיע עד עקיביו והחשב מחובר בראשו על פני רחבו מעש׳ אורג ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו והכתיפו׳ מחוברות בחשב אחת לימין ואחת לשמא׳ מעשה מחט מאחורי הכהן לשתי קצות רחבו של סינר וכשזוקפן עומדות לו על שתי כתיפיו והם כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד ארוכות כדי שיעור לזוקפן אצל צוארו מכאן ומכאן ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט ואבני השוהם קבועות בהן אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאלו המשבצות נתונות בראשיהם לפני כתיפיו ושני עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות שבחשן בשתי קצות רחבו העליון אחת לימין ואחת לשמאל ושני ראשי השרשרות תקועין במשבצות בימין וכן ראשי שרשרות השמאלית תקועין במשבצות האפוד שבכתף שמאל נמצא חחשן תלוי במשבצות האפוד מלפניו ועוד שתי טבעות בשתי קצות החשן בתחתיתו וכנגדן שני טבעות בשתי כתיפות האפוד מלמטה בראשו התחתון טבעות החשן מול טבעות האפוד שוכבין זה על זה ומרכסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחושן שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהיה נד ונבדל והולך וחוזר : במעשה האפוד והחשן כתוב שיהו נעשים מזהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר וירקעו את פחי הזהב וקצץ הפתילים לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך חשש מעשה חושב ולמד מכאן במסכת יומא שכל ארבעת המינין שכפול כל אחד לששה היה חוט של זהב עם כל אחד ואחד מן המינין ואחר כך שוזר את כולן כאחד נמצא חוטן כפול עשרים ושמנה תניא בפרק באלו דברים שנאמר בהן שש חוטן כפול שש ׳ משזר ולא שש חוטן כפול שמנה ׳ מעיל שנים עשר ׳ פרוכת עשרים וארבעה ׳ חשן ואפוד עשרים ושמנה :

מעשה חחשן היה מחמשת המינין הללו ארוג מעשה חושב ארכו אמה ורחבו זרת וכופלו לשנים נמצא זרת על זרת מרובע וכתיב ונתת על חשן המשפט את האורים ואת התומים פירש רשי׳ הוא כתב שם המקודש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו׳ ובפרק באלו אמר רבי יוחנן שהאותיות בולטות להשיב ׳ ובמקדש שני היה החשן שאי איפשר להיות כהן גדול מחוסר בגדים אבל אותו השם לא היה שם ועל שם אותו כתב קרוי משפט שנאמר ושאל לו במשפט האורים את משפט בני ישראל דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות אם לא לעשות ולפי מדרש אגדה שהחשן מכפר על מעוותי הדין על כן נקרא משפט על שם סליחת המשפט : וקובע בו ארבעה טורים של אבן המפורשים בתורה כל אבן מהן מרובעת ומשוקעת כבית של זהב שמקיפו מלמטה ומארבעה רוחותיו ומפותח על האבנים שמות השבטים כתולדותם ונמצא כותב על אודם ראובן ועל ישפה בנימן וכותב בתחילה למעלה מראובן אברהם יצחק ויעקב וכותב למטה מבנימן שבטי יה כדי שיהו כל האותיות מצויות שם כדמפ׳ בפרק באלו במסכת יומא : על שתי אבני השוהם היה כתוב ראובן שמעון לוי ויהודה דן ונפתלי על אבן אחת כתולדותם כסדר שנולדו ועל השנייה לצד שמאל גד ואשר יששכר זבולון יוסף ובנימין מלא שכך כתוב מלא במקום תולדותיו נמצאו עשרי׳ וחמשה אותיות בכל אחת כך פי׳ רשי׳: ורבינו משה פירש שכך היו כותבין כזה והיה כותב יהוסף בה״י להשלים עשרים וחמש אותיות ומחלוקת אמוראים הוא בפרק אילו נאמרין :

ראובן	שמעון
לוי	יהודה
יששכר	זבולון
נפתלי	דן
גד	אשר
יהוסף	בנימין

המעיל שהאפוד נתון עליו לחגורה היה כולו תכלת שאין מין אחר מעורב בו ופתיחת בית הצואר שלו כפול בתוכו להיות לו שפה וכפולתו היה מעשה אורג ולא מעשה מחט שנאמר ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג וכתיב ועשית על שוליו רימוני תכלת וארגמן ותולעת שני על שוליו סביב ופעמוני זהב בתוכם סביב פעמון זהב ורימון פעמון זהב ורימון על שולי המעיל סביב ובעשייתו נאמר ויעש על שוליו רימוני תכלת וארגמן ותולעת שני משזר ואמרו רבותינו כל מקום שנ׳ משזר לבדו בלא שש חוטן כפול שמונה של כל מין ומין ועושה מהן כמין רימונים שלא נפתחו פיהם והפעמונים הם זגים עם העינבלים שבתוכם והיה בין שני רמונים תלוי פעמון אחד וכן סביב סביב :

במעשה הציץ כתיב ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חותם קדש לה׳ ושמת אותו על פתיל תכלת והיה על המצנפת אל מול פני המצנפת יהיה ותניא בפ״ק דסוכה ובפרק במה אשה שהציץ היה כמין טס של זהב רחב שתי אצבעות ומקיף מאזן לאזן וכותב עליו שני שיטין

קדש למ״ד למטה יוד ה״א מלמעלה א״ר אלעזר ברבי יוסי אני
כפ״ל דלעיל כל הבוגיא ראיתיו ברומי וכתוב עליו קדש לה׳ בשיטה אחת : הכתובין
מכחישין זה את זה כאן הוא אומר על פתיל תכלת ובמקום
אחר הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת ועוד כתוב כאן והיה על
המצנפת ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן וצריך לישבם
פ״כ דף יט כי בשחיטת קדשים שנינו שערו היה נראה בין ציץ למצנפת
ששם היה מניח תפילין למדנו שהמצנפת בגובה הראש ואינה
עמוקה ליכנס בה כל הראש עד המצח והציץ מלמט׳ והיה הציץ
נקוב בשני ראשיו ובאמצעיתו ובאותן שלש מקומות היה ששה
פתילים פתיל מלמטה לצד הכשר ופתיל אחד מלמעלה מבחוץ
וקושר כל ראשי הפתילי׳ מאחורי העורף ונמצאו בין אורך הטס
והפתילין מקיפין את הראש נמצא פתיל האמצעי כשראשו
קשור עם ראשי השנים הולך על פני רוחב הראש מלמעלה
נמצא עשוי כמין כובע ומחזק שלא יפול ועל פתיל האמצעי הוא
אומר והיה על המצנפת ועל פתיל החיצון הוא אומר ויתנו עליו
פתיל תכלת ועל פתיל תחתון של צד הבשר הוא אומר ושמת
אותו על פתיל תכלת עתה נתקיימו כל המקראות :

במיימוני דלעיל פ״י **סדר** לבישת הבגדים המכנסים תחילה ואחר כך הכתונת
ואחר כך חוגר עליו את האבנט כנגד אצילי ידיו וכן
פ״ב דזבחים דף יט מפרש בקבלה לא יחגרו ביזע לא יחגרו במקום שמזיעין וכן
קבל יונתן בן עוזיאל מפי הנביאים ותרגם על לבביהון יסרון
ואחר כך צונף במצנפת וכהן גדול אחר שלבש האבנט לובש
המעיל ואחר כך חוגרו בחשב האפוד מתחת לחשן ואחר כך
צונף במצנפת וקושר הציץ מלמעלה : כהן גדול ששימש
בפחות משמנה בגדים וההדיוט ששימש בפחות מארבעה
בפ״ב דזבחים דף טו בגדים הוא הנקרא מחוסר בגדים ועבודתו פסולה וחייב מיתה
בידי שמים כזר ששימש שנאמר וחגרת אותם אבנט וגומר
והיתה להם כהונה לחוקת עולם בזמן שבגדיהם עליה׳ כהונתם
עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והרי הם כזרים
דף פג ונ׳ והזר הקרב יומת כראיתא בפ׳ הנשרפים
דף יז ובפרק שני דזבחים ולשאר בגדים איצטריך בתו׳ פס בד״ה אין
דאילו מכנסים כתובה מיתה בפרש׳ ואתה
דף סט תצוה : תניא ביומא בפרק באלו בגדי כהונה היוצא בהן
למדינה אסור אלא לצורך גדול כגון שמעון הצדיק כשיצא
לקראת אלכסנדרוס מוקדון ובמקדש מותר בין בשעת עבודה
בין שלא בשעת עבודה שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן :
כשם שמחוסר בגדים חייב מיתה ופוסל את העבודה כך היתר
בגדים כגון שלבש שתי כתונות או שני אבנטים או כהן הדיוט
שלבש בגדי כהן גדול ועבד הרי זה מחלל העבודה וחייב
דף יח מיתה בידי שמים כדתניא בפרק שני דזבחים וערכו בני אהרן
הכהנים את הנתחים וגומר כהנים בכיהונם הא כהן הדיוט
שלבש בגדי כהן גדול ועבד עבודתו פסולה : עוד מסקינן
דף יח בפרק שני דזבחים שבגדי כהונה מצותן שיהו כמדתו שלא
יחסר ולא יותיר שנאמ׳ מדו בד כמדתו ושיהו חדשים שנ׳ לכבוד
ולתפארת היו מטושטשין או מקורעין או ארוכים יתר על מדתו
או קצרי׳ פחותי׳ ממדתו או שסלקן באבנט ועבד עבודתו פסולה
היו משוחקין או שהיו ארוכין וסלקן באבנט עד שנעשו כמדתו
דף יט ועבד עבודתו כשרה : עוד מסקינן בפ״ב דזבחים ילבש על
בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו לבשרו מכאן שתפילין של יד
חוצצות אבל של ראש אינן חוצצות שהרי שערו היה נראה בין
ציץ למצנפת ששם מניח תפילין ואם רצה להניח בשעת עבודה
מניח אע״פ שהוא פטור כמו שאומר שם שהכהנים בעבודתן
ולוים בדוכנן וישראל במעמדן פטורין מן התפלה ומן
כ״ף יט התפילין : עוד ש״ב מסקינן על בשרו ולבשם מלמד
שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו לבגדים ואפילו נימא אחת או
עפר או כינה מתה אם היתה בין בשרו לבגד הויא חציצה

דף יט ועבודתו פסולה : עוד בעיא היא שם שאם נכנסה לו הרוח
בשעת העבודה בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד מעליו או
אם היה אבק או כינה חיה או נימא מדולדלת בין בשרו לבגדו
או הכניס ידו תחת חלוקו או יצא שערו בבגדו כל אלה בעיות
הן ולא נפשטו ויש ליזהר בכולן ואם עבד בהם עבודתו כשרה :
תנן התם בפרק שני דזבחים כהן שלקה באצבעו כורך עליו דף יט ועיקר בפ׳ בת׳ דערובין דף קג
גמי בשבת במקדש זהו גנאי שתראה מכתו עם העבודה ואם
נתכוון להוציא דם אסור׳ אמר רבי יהודה בריה דרבי חייא לא
שנו אלא גמי אבל צילצול קטן אף על פי שהוא פחות משלש
על שלש הרי זה יתור בגדים׳ ואמר רב חסדא במקום בגדים
אפילו נימא אחת חוצצת שלא במקום בגדים שלש על שלש
חוצצת פחות מכאן אינה חוצצת ואינה חולק על ר׳ יהודה בריה
דרבי חייא דשאני צילצול קטן דחשיב : זה
במיימוני כפ״י דהלכות כלי המקדש דף תכז שמצינו ששמואל הרמתי שהיה לוי היה
חגור אפוד בד זהו באדם שחשוב וראוי
שתשרה עליו שכינה להודיע כי הגיע זה
למעלת כהן גדול בדבר הנוטה לרוח הקדש כגון מעש׳ האפוד :
כהן גדול מתרבה בשמן המשחה ביום ולא בלילה שנאמר כת״כ פ׳ כו
ביום המשח אותו׳ ואם אין שם שמן המשחה מתרבה בבגדים כל׳ ג׳ דהוריות דף יב
שנאמר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש
את הבגדים׳ ומתרבה במשיחה שבעת ימים יום אחר יום כעין כפ״ק דיומא דף ה׳
שמצינו בבגדים שנאמר שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו
מבניו׳ בד״א לכתחילה אבל בדיעבד תניא ביומא נמשח יום שם
אחד ונתרבה יום אחר דין כהן גדול נוהג
בפ״ג דהוריות דף יא וי״ב בו : ואין בין כהן משיח לכהן מרובה בגדים
אלא פר שמביא כהן משיח בשגגת כרת
שנאמר אם הכהן המשיח יחטא וגו׳ : קעד
וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש
דף סז בפר׳ נשא ותניא בפרק אילו דברים בפסחים
יכול יהיו זבין וטמאי מתים משתלחים חוץ למחנה אחת
תלמוד לומר ולא יטמאו את מחניהם תן מחנה לזה ומחנה לזה
דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר אינו צריך הרי הוא אומר
צרוע וזב וטמא לנפש יאמר טמא נפש ולא יאמר זב ואני אומר
מה טמא נפש משתלח זב לא כל שכן מה תלמוד לומר זב ליתן
לו מחנה שנייה יאמר זב ואל יאמר מצורע ואני אומר זב
משתלח מצורע לא כל שכן מה תלמוד לומר מצורע ליתן לו
מחנה שלישית והמסקנה שם כי המצורע משתלח חוץ לשלש
מחנות וזב חוץ לשתי מחנות וטמא מת חוץ לאחת ממחנה
שכינה בלבד כאשר בארנו בספר מצות לא תעשה : קעה סי׳ ד״ס דף׳
מצות עשה שיקדש כהן עובד ידיו ורגליו ואחר כך
יעבוד שנא׳ ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם
ואת רגליהם ותניא בסנהדרין בפרק אלו הנשרפים שלא רחוץ דף פג
ששימש במיתה מנלן דכתיב ירחצו מים ולא ימותו ואם עבד
פסול כמו שלמד פרק שני דזבחים חוקה חוקה ממחוסר בגדים דף יח
נאמ׳ כאן חוקת עולם לו ולזרעו לדורותם ובבגדי כהונה כתיב
חוקת עולם מה להלן מחלל עבודה כאשר
בעמוד סבכמוך בארנו אף שלא רחץ מחלל עבודה וגם
בגזרה שוה זו יש ללמוד שבבואם האמור
ברחיצה שאין אזהרה זו אלא בשעת עבודה ולא אביאה ריקנית
וגם כתוב שם לשרת׳ תניא בפ״ב דזבחים כיצד מקדש דף יט
מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי
רגלו השמאלית ומקדש רבי יוסי ברבי יהודה אומר מניח שתי
ידיו זו על גב זו ושתי רגליו זו על גב זו ומקדש ויעמוד מן הצד
בסמיכה על חבירו כי בעניין אחר אינו יכול לעשות כן ות״ק
סובר עמידה מן הצד על ידי סמיכה לא שמה עמידה ומקשה
שם וליתיב מיתב וליקדש אמר קרא לשרת ושידות מעומד

שנאמר

שנ׳ לעמד לשרת: מכאן פוסק רבי׳ יצחק שהקורא בתור׳ צריך
יר׳ עומד דכ״א׳ שיהא עומד כדאמר במסכ׳ מגילה וצריך שלא יסמוך שהלכה
וס דף ע״ד ע״ר כחכמים שאומ׳ עמידה מן הצר לא שמה עמידה וגם בירו׳ אומר
כנתינתה כך קריאתה מה נתינתה באימה וברתת ובזיעה אף
דף י ט קריאתה כן׳ תר׳ בפ״ב דזבחים קדש ידו ביום אינו צריך
לקדש בלילה בלילה אינו צריך לקדש ביום דברי ר׳ שהיה רבי
אומר לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים רבי אלעזר בר׳ שמעון
אומר אין לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים
כדאמר בפ״ר דערכין דף מ״ו אע״פ שהלכה כרבי מחבירו כאן הלכה כרבי
סס דף כ אלעזר בר׳ שמעון דא״ר יוחנן קדש ידיו ורגליו
לתרומת הדשן למחר אינו צריך לקדש שכבר קדש מתחלת
סס העבודה ומעמידה רבא כרבי אליעזר ברבי שמעון שאומר אין
עמוד השחר פוסלתו בלינה ורבינו משה
בפ״ה דהלכות ביאת המקדש דת״ט פסק כרבי ואביי שמעמיד ההיא דר׳ יוחנן
סס כרבי ולינה כרבנן ומודה ר׳ שמקרות הגבר
סס ועד צפרא לא פסלה לינה: וכן מי הכיור נפסלין בלינה
ג׳ דיומא דף ל״ז שהרי שנינו בן קטון עשה מוכני לכיור לשקעו במקוה או
ירושלמי דיומא ג׳ דף מ״ח ע״א במעיין כדי שלא יהו מימיו נפסלי׳ בלינה: הים שעשה שלמה
כמקוה היה שאמת המים היתה עוברת בתוכה ממעיין עיטם
לפיכך לא היו מימיו נפסלים בלינה כמו הכיור וממנו היו
דף כ כ ממלאין הכיור ונחלקו בזה דא״ר יוחנן בפ״ב דזבחי׳ מי כיור ר״ש
אומר מי מעיין וחכמים אומרים שאר מימות הן: א״ר יוסי בר׳
סס דף י״ט וכ״א חנינא כל כיור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים אין מקדשין
ממנו שנאמ׳ ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו מיתיבי כל הכלים
מקדשין בהן בין שיש בהן כדי רביעית בין שאין בהם כדי
כדף כ כ רביעית ובלבד שיהיו כלי שרת אמר רב אדא בקודח מתוכו
כדף כ א והא ממנו אמר רחמנא יחצו לרבות כלי שרת ואיבעיא להו
מהו לקדש ידיו ורגליו בכיור ממנו אמר רחמנא ולא מתוכו או
דלמא אפילו מתוכו ולא נפשטה הילכך לא יקדשו אלא ממנו:
כדף כ מה שאמרנו המקדש ביום אינו צריך לקדש בלילה בד״א שלא
יצא מן המקדש ולא ישן ולא הטיל מים ולא הסיח דעתו אבל
אם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש, אמנם בדיעבד
עבודתו כשרה כשיצא מן המקדש ולא הסיח דעתו שהיא
כדף כ בעיא שם ולא נפשטה אם יציאה פוסלת: ותניא שם יצא חוץ
לחומת העזרה אם לשהות טעון טבילה אם לפי שעה טעון
קדוש ידים ורגלים וכל המסך רגליו טעון טבילה וכל המטיל
מים טעון קדוש ידים ורגלים ואם קדש ידיו ורגליו ונטמאו
דף יט מטבילן ואין צריך לחזור ולקדש: עוד שם בפ״ב דזבחים ת״ר
כ״ג שלא טבל ולא קדש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה
ביום הכיפורים ועבד עבודתו כשרה שנאמר ורחצו ממנו משה
ואהרן ובניו דבר המעכב בבניו מעכב בו שאינו מעכב בבניו
אינו מעכב בו:

הלכות קרבנות קעו

מצות עשה שיהיו הקרבנו׳ הקריבים על המזבח תמימים
ס״פ דף מ״ט ע״ר מכל מום כדתניא בתורת כהנים בפר׳ אמור תמים
יהיה לרצון זו מצות עשה, ואם הקריב בעל מום ביטל מצות
כו׳ ס׳ דף כה עשה ועבר על חמשה לאוין כאשר ביארנו במצות לא תעשה:

קעז

מצות עשה לפדות פסולי המוקדשין שנולד בהן מום
ויצאו לחולין ויאכלו שנאמר רק בכל אות נפשך
רי כריתות ד״ה דף ל״ט ע״ד תזבח ואכלת בשר ותניא במה הכתוב מדבר אי בבשר תאוה
להתירה להם בלא הקטרת אימורים הרי כבר כתוב במקום
אחר כי ירחיב ה׳ אלהיך את גבולך ואמרת אכלה בשר וגומר
במה הכתוב מדבר בקדשים שנפל בהם מום שיפדו ויאכלו

יכול יפדו אפילו על מום עובר תלמוד לומר רק: תנן התם בפ״ק דתמורה דף ח׳
המקדיש בעל מום למזבח אף על פי שעבר בלא תעשה מה
שעשה עשוי וקדושה היא ותפדה: קעח

מצות עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה
שנא׳ והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני
והלאה ירצה לקרבן אשה לה׳ וכל שבעת ימים נקרא מחוסר
זמן ואף על פי שמחוסר זמן פסול אם עבר והקריבו אינו לוקה כפ׳ אותו ואת בנו ריש דף פ״א
מפני שהוא לאו הבא מכלל עשה: קעט

כתוב בפרשת ויקרא וכל קרבן מנחתך במלח תמלח לא
תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל
קרבנך תקריב מלח הרי למדת שמליחת קרבנות מצות עשה
ותניא בפרק הקומץ רבה אילו נאמ׳ על כל קרבנך תקריב מלח דף כ
בלבד שומע אני אפילו עצים שנקראו קרבן שנ׳ לקרבן העצים
וכן דם שנ׳ בו הקרבה ת״ל מנחתך מה מנחה מיוחדת שאחרים
באים לה חובה שצריכין לה עצים אף כל כיוצא בזה יצאו
עצים ודם שאין אחרים באין חובה להן אי מה קרבן מנחתך
דבר המתיר אף כל דבר המתיר אביא את הדם שמתיר את
הקרבן תלמוד לומר מעל מנחתך ולא מעל דמך מעל מנחתך
יכול תהא כל המנחה כולה טעונה מלח ת״ל קרבן מנחתך הוא
הקומץ בלבד שטעון מלח אין לי אלא קומץ מניין לרבות לבונה
ת״ל על כל קרבנך תקריב מלח מרבה אני לבונה שכן באה
עמה בכלי אחד מניין לרבות מתנדב לבונה בפני עצמה ולבונ׳
הבאה בבזיכין ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים
ואימורי חטאת ואימורי אשה ואימורי קדשי קדשים ואימורי
קדשים קלים ואיברי עולה ועולת העוף תלמוד לומר על כל
קרבנך תקריב מלח ותניא יכול תבוננו תלמוד לומר תמלח סס דף כ״א כל הסוגיא
אי תמלח יכול במי מלח ת״ל במלח ולא תשבית מלח הבא
מלח שאינה שובתת ואיזו היא זו מלח סדומית ומניין שאם לא
מצא מלח סדומית שמביא מלח איסתרוקנית תלמוד לומר
תקריב תקריב כל שהו תקריב מ״מ תקריב אפילו בשבת אפילו
בטומאה מאי תבוננו אמר רב אשי יכול יתן טעם כבינה פיר׳
רבינו יעקב שנכנסת בגוף האדם מעט מעט תלמוד לומר בתו׳ סס
תמלח שבא לרבות אי תמלח יכול במי מלח כלומר שלמוריא
בלעז תלמוד לומר במלח שבא למעט כיצד עושה מביא את
האבר ונותן המלח עליו והופכו ונותן עליו
מלח ומעלהו ובהלכו׳ איסור והיתר פירשתי בסמ״ג לת כי׳ קל״ז דף מ״ז ע״ג
כשם רבינו יצחק בר אברהם פי׳ אחר
נכון וישר: בפרק הקומץ רבה שנינו לא מלח כשר ובגמ׳ דף יח
מפ׳ דלא מלח כלל רוצה לומר, אמנם בברייתא תנא דמליחה סס)(סס דף יט
מעכבת ומשמע שהאמוראי׳ סוברין שהברייתא עיקר דאמר
רב כל מקום ששנה הכתוב במנחה אינו אלא לעכב ושמואל סס
אמר כו׳, מתקיף לה רב אדא הרי מלח דלא שנה בה ומעכבת סס
דתניא ברית מלח עולם שתהא ברית אמורה במלח דברי רבי סס
יהודה רבי שמעון אומר נאמר כאן ברית מלח עולם ונאמר
להלן ברית כהונת עולם כשם שאי איפשר לקרבנות בלא
כהונה כך אי אפשר לקרבנות בלא מלח ומתרץ רב כהנא כדף כ
דמתניתין סבירא לי׳ כמאן דאמ׳ לא מלח כשר ואיבעית אימא
כיון דכתיב ביה ברית מלחכמה דתנא ביה קרא דמיא׳,
מסקינן בפרק הקומץ כי המלח משל ציבור היה ותניא בשלש דף כ״א)(סס
מקומות המלח נתונה לצורך בלשכת הפרוה ששם מולחין
עורות קדשי׳ ועל גבי הכבש ששם מולחין את האיברי׳ ובראשו
של מזבח ששם מולחין את הקומץ והלבונה וכל אותם שבארנו
למעלה: קף

מצות עשה לעשות העולה כמשפט שנאמר בפר׳ ויקרא
אם עולה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל
פתח אהל מועד יקריב אותו לרצונו לפני ה׳ וסמך ידו על ראש

העולה ונרצ׳ לו לכפר עליו׳ ושחט את בן הבקר לפני ה׳ והקריבו
בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב
אשר פתח אהל מועד׳ והפשיט את העולה ונתח אותה
לנתחיה ונתנו בני אהרן הכהנים אש על המזבח וערכו עצים
על האש׳ וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את הראש
ואת הפדר על העצים אשר על האש אשר על המזבח׳ וקרבו
וכרעיו ירחץ במים והקטיר הכהן את הכל המזבחה עולה אשה
פרש׳ ויקרא פ״ג ריח ניחוח לה׳: תניא בת״כ פי׳ זכר ולא נקבה כשהוא אומר זכר
סס למט׳ שאין ת״ל לא להוציא טומטום ואנדרוגינוס׳ ור״מ אמ׳ יקריב
יקריב שני פעמים אפילו נתערבה עולת ראובן בעולת שמעון
יקריב כל אחד לשם מי שהוא׳ וכן עולה בחולין ימכרו החולין
לצרכי עולה והרי כולן עולות ותקרב כל אחד לשם מי שהוא
יכול נתערבה בפסולים או בשאינו מינו תלמוד לומר יקריבנו
סס מיעט: יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו תלמוד
סס פ״ד לומר לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני: לפני
ה׳ וסמך אין סמיכה בבמה׳ על ראש העולה להביא עולת חוב׳
לסמיכה ולהביא עולת הצאן׳ העולה פרט לעולת העוף:
סס ונרצה לו על מה הוא מרצה אם על כריתות ומיתות ב״ד ומיתה
בידי שמי׳ ומלקות הרי עונשן אמור הא אינו מרצה אלא על עשה
סס ועל לאו הניתק לעשה: ושחט והקריבו הכהנים מקבלה ואילך
מצות כהונה למד על השחיטה שכשרה בזר והקריבו זו קבלת
הדם שהיא ראשונה וכתבה בלשון הולכה ללמדנו שתיהם:
סס שני פעמים דם למה נכתב את הדם וזרקו את הדם להביא
את שנתערב בין במינו בין שאינו מינו יכול אף נתערבה
בפסולין או בחטאות הפנימיות או בחטאות החיצונות שאילו
למעלה והיא למטה תלמוד לומר דמו שנכתב בעולת הצאן
סס למעט: וזרקו עומד למטה וזורק מן הכלי לכותל המזבח למטה
מחוט הסיקרא כנגד הזוית לכך נאמר סביב שיהא הדם ניתן
לד׳ רוחות יכול יקיפנו בחוט תלמוד לומר וזרקו אי׳ ואיפשר
להקיף בזריקה אי וזרקו יכול זריקה אחת תלמוד לומר סביב
סס פ״ה הא כיצד נותן שתי מתנות שהן ארבע: והפשיט מה תלמוד
לומר העולה לרבות כל העולה להפשט: וניתח אותה לנתחיה
סס ולא נתחיה לנתחים: ונתנו אש אע״פ שהאש יורדת מן השמים
סס פ״ו מצוה להביא מן ההדיוט: את הנתחים ואת הראש לפי שאין
הראש בכלל הפשט והיה קרב עם עורו וצמתו שכבר הותז
בשחיטה לכך הוצרך למנותו לעצמו׳ ואת הפדר למה נאמר
ללמדך שמעלהו עם הראש ומכסה בית השחיטה וזהו דרך
סס כבוד של מעלה: על העצים אשר על האש אשר על המזבח
שלא יהו הגיזרין יוצאין חוץ למערכה עולה לשם עולה יקטירנו
את כשישחטנו ישחטנו לשם להקריבו באש לגבוה ניחוח
נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני:

ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים לעולה
זכר תמים יקריבנו ושחט אותו על ירך המזבח
צפונה לפני ה׳ וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח
סביב וניתח אותו לנתחיו את ראשו ואת פדרו וערך הכהן
דף צ׳ אותם על העצים וגומר: תניא בפרק גיד הנשה וגם היא משנה
דף פ״ה בפרק המזבח מקדש בזבחים צמר שבראשי כבשים ושער
שבזקן התיישים והעצמות והגידים והקרנים והטלפים בזמן
שהם מחוברין מקטירים את הכל שנא׳ והקטיר הכהן את הכל׳
פירשו לא יעלו שנאמר ועשית עולותיך הבשר והדם: וכולם
דף פ״ו שפקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר כדאית׳ בפרק המזבח מקדש
איברים שפקעו מעל גבי המזבח אם יש בהן ממש אפילו פקעו
אחר חצי הלילה יחזיר שנאמר על מוקדה על המזבח כל
הלילה ואם אין בהן ממש אפילו פקעו קודם חצות לא יחזיר:
ריש פ״ד דף ל״א כל׳ התמיד עד כאן סדר ניתוח העולה שנינו במסכת תמיד לא היה שובר את
הרגל אלא נוקבו ותולה בו ומפשיט ואם היה שור מפשיט

בלא תלייה ומפשיט עד שמגיע לחזה הגיע לחזה חותך את
הראש ונותנו לכהן וחותך את הכרעים ונותנו לאחר והשליס
את ההפשט וקרע את הלב והוציא את דמו וחתך את הידים
ונתן אותם לאחר עולה לרגל הימנית חתכה ונתנה לאחר
ושתי ביצים עמה׳ ואחר כך קורע את הבהמה עד שיגלו בני
מעיה ונוטל את הפדר ונותנו על הראש מלמעלה על בית
השחיטה ונטל את הקריבים ונותנן לאחר הולך ומדיחן במים
שנא׳ והקרב והכרעים ירחץ במים והכרס מדיחין אותה בבית
המטבחים כל צרכה והקריבים מדיחין אותם במים שלשה
פעמים׳ על שלחנות של שיש שבין העמודים׳ נטל את הסכין
והפריש את הריאה מן הכבד ואצבע הכבד מן הכבד ולא
היה מזיז הכבד ממקומה ונוקב את החזה ונותנה לאחר׳ עלה
לדופן הימנית וחותך ויורד עד השדרה ולא היה מגיע בשדרה
עד שמגיע לשתי הצלעות רכות חותכה ונותנה לאחר והכבד
תלויה בה׳ בא לו לגרה הניח בה שתי צלעות מכאן ושתי
צלעות מכאן חתכה ונתנה לאחר והקנה והלב והריאה תלויין
בה בא לו לדופן השמאלי והניח בה ב׳ צלעות רכות מלמעלן ושתי
צלעות רכות מלמטן וכך היה מניח בחבירתה נמצא מניח בשתי
הדפנות ארבע צלעות בזו וארבע צלעות בזו׳ חתכה ונתנה
לאחר והשדרה עמה והטחול תלוי בה׳ בא לו לעוקץ חתכו
ונתנו לאחר והאליה והיותרת ואצבע הכבד ושתי הכליות עמה׳
נטל את הרגל השמאלית ונתנו לאחר וכסדר הזה היו מפשיטין
ומנתחין כל עולת בהמה׳ נמצאו כולם עומדין כשור והאיברים
בידם הראשון בראש וברגל הראש בימינו וחוטמו כלפי זרועו
וקרניו בין אצבעותיו ובית שחיטתו למעלה והפדר עליה
והרגל של ימין בשמאלו ובית עורו לחוץ: ותניא בפ׳ גיד הנשה דף כ׳
שגיד הנשה של עולה חולצו מן הירך ונותנו על התפוח: השני סו׳ מתני׳ דלעיל
בשתי ידים של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורו לחוץ
השלישי בעוקץ וברגל העוקץ בימינו והאליה מדולדלת בין
שתי אצבעותיו ואצבע הכבד ושתי הכליות עמו והרגל של
שמאל בשמאלו ובית עורו לחוץ הרביעי בחזה ובגרה החזה
בימינו והגרה בשמאלו וצלעותיו בין שתי אצבעותיו החמשי
בבזך בשתי דפנות של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית
עורן לחוץ הששי בקריביים הנתונים בבזך וכרעים מלמעלה
על גביהן השביעי בסלת הנסכים השמיני ביין והתשיעי
בחביתים: שנינו במס׳ יומא בפ׳ בראשונה ברא שהיה כבש דף כו
או עז אבל אם היה איל הקריבים בשנים והסלת בשנים והיין
בשנים: עוד שם הפר קרב בעשרים וארבעה כיצד הראש סס
באחד שנים לרגל ימין שנים לעוקץ שנים לרגל שמאל החזה
באחד והגרה בשלש שתי הידים בשנים והדפנות בשנים
והקרביים והיין והסלת בשלשה שלשה הרי עשרים וארבעה
בד״א בעולת ציבור אבל בעולת יחיד אם רצו להוליך נתחיה
בפחות מאילו או ביותר מוליכין הפשטן וניתוחן של אילו ואילו
שוין וכשרין בזר:

ואם מן העוף עולה קרבנו לה׳ והקריב מן התורים או מן
בני היונה את קרבנו והקריבו הכהן אל המזבח
ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח
והסיר את מוראתו בנוצתה והשליך אותה אצל המזבח קדמה
אל מקום הדשן ושסע אותו בכנפיו ולא יבדיל והקטיר אותו
המזבחה על העצים אשר על האש עולה
הוא אשה ריח ניחוח לה׳ פירוש והקריבו מכר״סי פרש׳ ויקרא
אפילו פרדה אחת יביא: הכהן ומלק שלא ות״כ סס כ״ח כל
תהא מליקה בכלי אלא בעצמו של כהן הכוניא ע״כ ומכילתא
קוצץ כציפורנו ממול העורף בגזרה שוה בפ׳ קדשי קדשים
מליקה מליקה מחטאת העוף שכתוב בו דף ס״ה ודכל העורף
ממול עורפו וחותך שדרה ומפרקת בלא כשר למליקה בפ״ק
דחולין דף י״ט

רוב בשר עד שמגיע לסימנין וקוצץ ומבדיל כל שני הסימנין
בעולה וכל העורף כשר למליקה אבל אם חתך רוב בשר
קודם שהגיע לסימנין הרי זו נבילה קודם מליקה: ונמצה דמו
לשון מיץ אפים כי אפס המיץ כובש בירת השחיטה על קיר
המזבח והדם מתמצה ויורד ומלק והקטיר ונמצה אי איפשר
לומר כן מאחר שהוא מקטיר הוא מוצה אלא מה הקטרה הראש
בעצמו והגוף בעצמו שהרי שני פעמים נאמר והקטיר וכתיב
ושסע בכנפים אף מליקה כן ופשוטו של מקר׳ מסורס הוא ומלק
והקטיר וקודם הקטרה נמצה דמו כבר: והסיר את מוראתו
מקום הרעי הוא הזפק בנוצתה עם בני מעיה ונוצתה דבר
המאוס כמו כי נצו גם נעו וזהו שתירגם אונקלוס ית זפקיה
באוכליה וזהו מדרשו של אבא יוסי בן חנן שאומר שנוטל
דף ס ה הקורקבנין עמה: דבי ר׳ ישמעאל תנא בפר׳ קדשי הקדשי׳ קודר
סביב הזפק בסכין כעין ארובה ונוטלו עם הנוצה שעל העור
דף ס ד ועוד שנינו בפ׳ קדשי הקדשים עולת העוף כיצד היתה נעשית
עלה בכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית ומלק
את ראשו ממול ערפו ומבדיל ומיצה את דמה על קיר המזבח
למעלה מחוט הסיקרא נטל את הראש והקיף את בית מליקתו
למזבח וספגו במלח וזרקו על גבי האישים בא לו לגוף והסיר
המורא׳ ואת הנוצה ואת בני מעים היוצאין עמה והשליכן לבית
הדשן שסע ולא הבדיל ואם הבדיל כשר וספגו במלח וזרקו ע״ג
האישים: לא הסיר את המוראה ולא את הנוצה ולא בני מעים
היוצאין עמה ולא ספגה במלח כל ששינה בה מאחר שמיצה
את דמה כשוה כשרה הבדיל בחטאת ולא הבדיל בעולה פסל
את העולה מיצה את דם הראש ולא מיצה את דם הגוף פסולה
מיצה דם הגוף ולא מיצה את דם הראש כשרה: שנינו בפ׳ איזהו
דף כ ב מקומן העולה קדשי קדשים שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי
שרת בצפון ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע וטעונה הפשט
דף מ ו וניתוח וכליל לאישים: ובפ׳ בית שמאי בזבחים מפרש לשם
ו׳ דברים הזבח נזבח לשם זבח לשם זובח וכו׳ שנאמ׳ עולה לשם
עולה לאפוקי לשם שלמים דלא׳ אשה לשם אישים לאפוקי
כרבא דלא פי׳ צלי׳ ריח לשם ריח לאפוקי אברים שצלאן והעלן
שאין בהן ריח׳ ניחוח לשם נחת רוח׳ לה׳ לשם מי שאמר והיה
העולם׳ וחטאת ואשם לשם כפרת החטא שהובא עליו׳
ומחשבה זו צריך שתהיה בכל ארבע עבודות שחיטה קבלה
הולכה זריקה: קפ א

כתוב בפרש׳ צו זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט
העולה תשחט החטאת לפני ה׳ קדש קדשים היא:
הכהן המחטא אותה יאכלנה במקום קדוש תאכל בחצר אהל
מועד כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על הבגד
אשר יזה עליה תכבס במקום קדוש וכלי חרש אשר תבושל בו
ישבר ואם בכלי נחשת בשלה ומורק ושוטף במים כל זכר
בכהנים יאכלנה קדש קדשים היא׳ במקום אשר תשחט העולה
דף נ ב שנ׳ בה צפון תשחט החטאת׳ וכן שני׳ בפ׳ איזהו מקומן חטאות
הציבור והיחיד אילו הן חטאות הציבור שעירי ראשי חדשים
ושל מועדות שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון
ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות שנ׳ ונתן על קרנות
מזבח העולה כיצד עלה לכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן
דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית
דרומית שירי הדם היה שופך על יסוד דרומית שנאמ׳ ואת דמה
ישפוך אל יסוד המזבח ונאכלים לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה
בגמ׳ סס בכל מאכל ליום ולילה עד חצות: כל מתנות החטאות באצבע
היו שנאמ׳ וטבל אצבעו בדם ומחטא ויורד כנגד חודה של קרן
עד שיכלה כל הדם שבאצבעו וכשגומר כל הנתינה על הקרן
מקנח אצבעו בשפת המזרק ואחר כך טובל פעם שנייה ליתן
על קרן אחרת ששירי הדם שבאצבעו פסולין ליתן מהן על קרן

כ׳ בס דף ל ו אחרת ושנינו בזבחים בית הלל אומרים אף בחטאת שנתנו
במתנה אחת כפר: המחטא אותה
מכה״ס י בפ׳ חומש ית״כ סס פ״ה ופ״ו כל הסוגיא וקבת בפר׳ טבול יום דף נ״ט
פ׳ העובד עבודתה׳ המחטא אותה יאכלנה
הראוי לחיטוי יצא טמא בשעת זריקת דמים
שאינו חולק בבשר ואי איפשר לומר שאוסר
שאר הכהנים באכילתה חוץ מן הזורק שהרי
נאמר למטה כל זכר בכהנים יאכל אותה׳ כל אשר יגע בבשרה
יקדש כל דבר אוכל אשר יגע ויבלע ממנה יקדש להיות כמוה
אם פסולה היא תפסל ואם כשרה היא תאכל כחומר שבה כגון
שלמים דאתמול שנתבשלו בקדירה דחטאת של היום שנותנין
לאותן שלמים חומרא דחטאת לאסור לזרים לנשים לעבדים
וחומרא דשלמים שאין נאכלים אלא עד הלילה׳ ואשר יזה
מדמה על הבגד אותו הבגד מקום הדם אשר יזה עליה תכבס
בתוך העזרה אשר יזה אשר יהיה ניזה כמו לא יטה מנלם
ריש פרקא דף נ״ב שפתרונו לא יהיה נטוי: שנינו בפרק דם חטאת בזבחים דם
חטאת שניתז על הבגד הרי זה טעון כיבוס ואף על פי שאין
הכתוב מדבר אלא בנאכלת שנאמר במקום קדוש תאכל אחד
הנאכלות ואחד הפנימיות טעונות כיבוס שנאמר זאת תורת
סס החטאת תורה אחת לכל החטאות ומפרש בגמ׳ לכל חטאות
הנשחטות שנאמר תשחט שאין דם חטאת העוף טעון כיבוס:
במתני׳ דלעיל חטאת פסולה אין דמה טעון כיבוס בין שהיה לה שעת הכושר
בין שלא היתה לה שעת הכושר איזו היא שהיתה לה שעת
הכושר שלנה ושנטמאה ושיצתה ואיזוהי שלא היתה לה שעת
הכושר שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה ושקבלו פסולין
סס דף נ ב וזרקו את דמה: ניתז מן הצואר על הבגד אינו טעון כיבוס
מן הקרן ומן היסוד אינו טעון כיבוס נשפך על הרצפה ואספו
אינו טעון כיבוס אלא הדם שנתקבל בכלי וראוי להזאה ואומר
שם שאחד הבגד ואחד השק ואחד העור הרך טעונין כיבוס׳
בגמ׳ סס דף כ״ד אבל העור הקשה הרי הוא כעץ וגורר הדם מעליו: תנו
בדף נ ה רבנן וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שבישל בו
עירה לתוכו רותח מניין ת״ל אשר תבושל בו מכל מקום:
סס דף נ ז ואם בכלי נחשת בשלה ומורק ושוטף במים׳ תנו רבנן מריקה
ושטיפה בצונן דברי רבי וחכמי׳ אומרי׳ מריקה בחמין ושטיפה
דף נ ו בצונן: ושנינו שם במשנה מריקה כמריקת הכוס ושטיפה
בדף נ ג כשטיפת הכוס: ועוד שני׳ שם כשם שהכיבוס במקום קדוש
כך שבירת הכלי במקום קדוש ומריקה ושטיפה בכלי נחשת
בדף נ ו במקום קדוש: ותניא חומר בכיבוס מבמריקה ושטיפה
שהכיבוס ישנו בחטאות החיצונות ובחטאות הפנימיות וישנו
לפני זריקה מה שאין כן במריקה ושטיפה חומר במריקה
ושטיפה מבכיבוס שמריקה ושטיפה נוהגת בקדשי קדשים
ובקדשים קלים פי׳ מפני שהבליעה נעשית נותר׳ ועוד
אם בישל במקצת הכלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי שנאמר
ואם בכלי נחשת בשלה ואפילו במקצת הכלי מה שאין כן
סס כל הסוגי׳ בכיבוס: ותניא יכול שאני מרבה אף התרומה לכל דיני מריקה
ושטיפה תלמוד לומ׳ הכהן המחטא אותה ועל זה עומד כל עניין
הפרשה למעט תרומה ומפרש שם לעניין מה ממעט אותה אביי
אמר לא נצרכה לכדאמ׳ מר במים ולא ביין ולא במזג והא אפי׳
במזג רבא אמר לא נצרכא אלא לכדאמר מר בשל במקצת הכלי
טעון מריקה ושטיפה כל הכלי אבל בתרומה שהוא כמיתה אין
טעון מריקה ושטיפה אלא במקום בישולו רבה בר׳ עולא אמר
לא נצרכא אלא לכדאמ׳ מר מריקה בחמין ושטיפה בצונן הא
אפילו בצונן הניחא למאן דאמר מריקה בחמין ושטיפה בצונן
אלא למאן דאמר מריקה ושטיפה בצונן מאי איכא למימר
שטיפה יתירתא שלא יעשו בתרומה כי אם מריקה: מכאן
יש ללמוד שמה שאנו עושין באיסורין הגעלה בחמין ושטיפה
בצונן שאין זה מטעם גזירת הכתוב שהרי אפילו בתרומה

שהיא במיתה אינו צריך ועוד למדנו שאין צריך בתרומה ושאר
(בכללת הלכו׳ חמץ כו׳ ע״ז דף ל) איסורין הגעלה אלא במקום הבליעה ובהלכות הגעלה הארכנו
בזה :

חטאת העוף כיצד היתה נעשית הנה כתוב בפרשת
ויקר׳ בעניין חטאת העוף הבאה בדלות ומלק
את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל והזה מדם החטאת אל קיר
המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח חטאת היא ולא
(דף ס ה) יבדיל אינו מולק אלא סימן אחד ותני׳ בפ׳ קדשי קדשים כיצד
מולקין חטאת העוף חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר עד
שמגיע לוושט או לקנה הגיע לוושט או לקנה חותך סימן אחד
(דף ס ג) או רובו ורוב בשר עמו ובעולת שנים או רוב שנים : ושנינו שם
חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית מליקה
בכל מקו׳ המזבח כשרה ובלבד שיזה דמה למטה מחוט הסיקרא
מיצה דמה בכל מקום המזבח כשרה שאם היזה ולא מיצה
(פס) בשרה ובלבד שיתן מחוט הסיקרא ולמטה מדם הנפש : שלשה
דברים היתה קרן דרומית מערבית משמשת למטה ושלשה
למעלה מלמטה חטאת העוף והגשת המנחות ושירי הדם של
עולות וחטאות הנאכלות ואשמות ושלמים ששופכים עליה
והשלשה שלמעלה ניסוך המים שמנסכים בחג וניסוך היין של
נסכים ועולת העוף בזמן שהיא רבה ואין קרן דרומית מזרחית
(דף מ ח) מכילה אותה : גרסי׳ בפ׳ לולב וערבה ת״ר כל העולין למזבח
עולין דרך ימין ויורדין דרך שמאל חוץ מן העולה לשלש׳ דברים
אילו שעולין על שמאל וחוזרין על העקב ניסוך המים והיין
(בפ״קק דף ס ד) ועולת העוף כשהיא שם : בעולה לא הטעין לא מיצוי ובחטאת
הזאה ומיצוי אוחז בעוף ומתיז והדם הולך למזבח על קיר
(דף ס ד) ומצה אל יסוד : תניא בפרק קדשי קדשים קיר ששירי הדם
שלו מתמצין על יסוד ואיזה זה קיר התחתון וזו היא ששנינו
(ריש פ״ת דף כב) במסכת קינין חטאת העוף למטה מחוט הסיקרא ועולת העוף
למעלה ואין למזבח בה אלא דמה והשאר נאכל לזכרי כהונה
בשאר חטאת בהמה חטאת היא לשמה כשרה שלא לשמה
(דף ס ד) פסולה גרסינן בפרק קדשי קדשי׳ אמר רב כיצד מולקין חטאת
העוף אוחז שתי אגפיה בשתי אצבעותיו ושתי רגליה בשתי
אצבעותיו ומותח צוארה על רוחב גודלו ומולק׳ במתניתא
תנא ציפרא מלבר אוחז שתי אגפיו בשתי אצבעותיו ומותח
צוארה על רוחב שתי אצבעותיו ומולק וזו היא מעבודות קשות
שבמקדש : בעניין חטאות הנשרפות שנינו בפרק איזהו
(דף מ ז) מקומן פר ושעיר של יום הכיפורי׳ שחיטתן בצפון וקיבול דמן
בכלי שרת בצפון ודמן טעון הזייה על בין הבדים ועל הפרכת
ועל מזבח הזהב מתנה אחת מעכבת שירי הדם היה שופך על
יסוד מערבית של מזבח החיצון שהוא פוגע בו תחילה כשיוצא
מן ההיכל וכן במתנו׳ מזבח החיצון על יסוד דרומית שהשלים
(דף מ ז) בו כל המתנות הוא שופך שירי הדם ומסיים במשנה אם לא
(פס) נתן השירים לא עיכב : פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין
שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון הזייה
על הפרוכת ועל מזבח הזהב מתנה אחת מהן מעכבת שירי
הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון אם לא
נתן לא עיכב אילו ואילו הנשרפין בבית הדשן ושם בפרק
(דף נ א) איזהו מקומן דורש בג״ש שאף על פי שמוצאן שלמים אינם
נשרפין אלא על ידי ניתוח : ק פ ב

מצות עשה לעשות האשם כמשפטו שנאמר בתורת
בפרשת צו וזאת תורת האשם קדש קדשים הוא
במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם ואת דמו
יזרוק על המזבח סביב ואת כל חלבו יקריב ממנו את האליה
ואת החלב המכסה את הקרב ואת שתי הכליות ואת החלב
אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היותרת על הכבד על
הכליות יסירנה והקטיר אותם הכהן המזבחה אשה לה׳ אשם
הוא כל זכר בכהנים יאכלנו במקום קדוש יאכל קדש קדשים
הוא כחטאת כאשם תורה אחת להם הכהן
(כל הסוגיא בפ״ל פי׳ ובת״כ סס ס״ת) אשר יכפר בו לו יהיה : קדש קדשים הוא
הוא קרב ואין תמורתו קרבה׳ במקום אשר
ישחטו את העולה בצפון ישחטו את האשם ואת דמו יזרוק
תומר נכתב בו זריקה וסביב שהם שתי מתנות שהן ארבע
(בעתיד א) כעין שביארנו למעלה בעולה׳ והעולה והאשם והשלמים
(דף נ ד) שוים בזה : וכן שנינו בפרק איזהו מקומן זבחי שלמי ציבור
ואשמות אילו הן אשמות אשם גזילות אשם מעילות אשם
שפחה חרופה אשם נזיר אשם מצורע אשם תלוי שחיטתן
בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון שתי מתנות
שהן ארבע ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה בכל
מאכל ליום ולילה עד חצות : וכן בשלמי יחיד יש שתי
(לקמ׳ בכו׳ פנכמת בע״א) מתנות שהן ארבע כמו שיתבאר :
(בפ׳ ד׳ דתמיד דף ל) אותן שתי מתנות שהן ארבע היו למטה
מחוט הסיקרא על קרן מזרחית צפונית
ועל קרן מערבית דרומית ושירי הדם היו נשפכין על יסוד
דרומית ומן המזרק שקבל בו את הדם היה נותן אותן שאין
בכל הקרבנות שטעון מתן דם באצבע אלא החטאת בלבד
שנאמר בה וטבל אצבעו בדם : ואת כל חלבו הן אימורי
אשם ולא נתפרשו לא כאן אבל חטאת כבר נתפרש בה בפרש׳
ויקרא׳ את האליה לפי שהאשם אינו בא אלא איל או כבש
ואיל וכבש נתרבו באליה : אשם הוא עד שינתק שמו ממנו
(בתמורה פ״ת דף ... כל הסוגיא) כדאמ׳ רב במנחות ובזבחי׳ אשם שמתו בעליו או נתכפרו בעליו
באחר ואמרו בית דין לך לרעותה עד שיסתאב ואחר כך שחטו
סתם כשר לעולה ניתק לרעייה אין לא ניתק לרעייה לא אמר
קרא הוא בהוייתו יהא קודם כפרה הילכך לאחר כפרה גזרו
חכמים ניתק לרעייה שלא יקרב הוא עצמו עולה עד שינתק
לרעייה אטו קודם כפרה׳ והוא זה אינו בא ללמד על האשם
שיהא פסול שלא לשמו כמו שדרשנו הוא האמור בחטאת לפי
שהאשם לא נאמר בו הוא אלא לאחר הקטרת אימורין והוא
עצמו שלא הוקטרו אימוריו כשר ומה שנאמר קדש קדשים הוא
דרשוהו רבותינו לדבר אחר ועוד כי אין שייך לומר הוא לשמו
כשר שלא לשמו פסול אלא אם כן נכתב הוא עם שאר הקרבן :
(בפרק הנזכר) קדש קדשים הוא בת״כ הוא נדרש : תורה
(סס בפ׳ ט׳) אחת להם בדבר זה הכהן אשר יכפר בו
לו יהיה הראוי לכפרה חולק בו פרט לטבול
יום ומחוסר כפורים ואונן שאינן חולקים בעורות : ק פ ג

מצות עשה לעשות השלמים כמשפטן שנאמר בפרשת
ויקרא ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא
מקריב אם זכר אם נקבה תמים יקריבנו לפני ה׳ וסמך ידו על
ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן את הדם
על המזבח סביב והקריב מזבח השלמים אשה לה׳ את החלב
המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב ואת שתי
הכליות ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היותרת
על הכבד על הכליות יסירנה והקטירו אותו בני אהרן המזבח׳ :
ואם מן הצאן קרבנו לזבח השלמים לה׳ זכר או נקבה תמים
יקריבנו אם כשב הוא מקריב וגומר והקריב מזבח השלמים
אשה לה׳ חלבו האליה תמימה לעומת העצה יסירנה את החלב
המכסה את הקרב וגומר ואם עז קרבנו והקריב ממנו קרבנו
את החלב המכסה את הקרב וגומר :
(כל הסוגיא בפר״שי ובת״כ סס כ׳ י״ו) לכך נקרא הקרבן הזה שלמים שיש בהם
שלום למזבח לכהנים ולבעלים ואילו
(כו׳ קל״ח דף מ״ט) החלבים ביארנום במצות החלב בספר מצות לא תעשה :
(בת״כ דלעיל קפ״ח) על הכבד ואילו במקום אחר הוא אומר מן הכבד אמרו רבותינו
שיטול מן הכבד עמה מעט על הכבד ועל הכליות כלומר לבד
מן הכבד

שם כליות כ״

מן הכבד ולבד מן הכליות יסירנה לזו : חלק כבש ועז לשתי פרשיות לפי שיש באימורי הכבש מה שאין באימורי העז שהכבש אליתו קרבה לכך נחלקו לשתי פרשיות : חלבו המובחר שבו ומהו זה האליה תמימה וגומר ׳ לעומת העצה למעלה מן הכליות היועצות : ובפרשת צו כתוב המקריב את זבחי שלמיו לה׳ יביא קרבנו לה׳ מזבח שלמיו ידיו תביאנה את אשי ה׳ ואת החלב על החזה יביאנו ואת החזה להניף אותו תנופה לפני ה׳ והקטיר הכהן את החלב המזבחה והיה החזה לאהרן ולבניו ואת שוק הימין תתנו תרומה לכהן מזבחי שלמיכם המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל :

כל הסוגיא בכ״ש ובת״כ שם כט״ו ויו

ידיו תביאנה שיהא יד הבעלים מלמעלה והחלב והחזות נתונין בהן ויד כהן מלמטה ומניפן ׳ את אשי ה׳ ומה הן האישים את החלב על החזה ׳ יביאנו כשמביאין מבית המטבחים נותן חלב על החזה וכשנותנו ליד המניף נמצא החזה למעלה והחלב למטה וזהו האמור במקו׳ אחר שוק התרומה וחזה התנופה על אישי החלבי׳ יביאנו להניף וגומ׳ ולאחר התנופה נותנו לכהן המקטיר ונמצא חזה למטה וזהו שנ׳ וישימו החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה למדנו ששלשה כהנים זקוקים לה כך מפורש במנחות

דף ס כ

בפרק כל המנחות באות מצה : וכל התנופות היו במזרח : יכול אפילו החזה לאישים תלמוד לומר ואת החזה להניף ולא לאישים : והקטיר הכהן את החלב ואחר כך והיה החזה לאהרן למדנו שאין הבשר נאכל בעוד האימורים למטה מן המזבח : שוק פי׳ רבי׳ שלמה מן הפרק של ארכובה הנמכרת עם הראש עד הפרק האמצעי שהוא סובך של רגל ולא דקרק שזו דברי

דף קל״ד

רבי יהודה אבל חכמי׳ אומרי׳ בפרק הזרוע איזהו זרוע מן הפרק של ארכובה עד כף של יד שהן שני איברים מעורין זה בזה והזרוע הוא של ימין וכנגדה ברגל הוא השוק האמורה בכל

בפ׳ אלו טריפות דף מ״ה

מקום ותניא איזהו חזה כל הרואה את הקרקע למעלה עד הצואר למטה עד הכרס וחותך עמה שתי צלעות אילך ואילך

שם

פי׳ רבי׳ שלמה בפרק אלו טרפות שהיא הפורצילא בלעז אותו

דף כ ה

עצם המפוצל הסמוך לצואר : שנינו בפ׳ איזהו מקומן שלמים קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד המורם מהם כיוצא בהן אלא שהמורם נאכל לכהני׳ לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם : ומניין ששוחטין

דף כח

קדשים קלים בכל העזרה אפילו אחורי ההיכל ומפ׳ בפר׳ איזהו מקומן שהיה שם חלון המכשירו במקום פתח וכן בצדדין שהרי נאמר בשלמים ושחטו פתח אהל מועד ושחטו לפני אהל מועד ושחטו לפני אהל מועד שלשה מקראות הללו חד לגופיה

שם

כדאמר שמואל שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין וחד להכשיר צדדין וחד לפסול צידי צדדין למדנו שבא להכשיר כל הרוחות שהרי לא יחד להם רוח והה״ה לשאר קדשי׳

שם

קלים : אבל זבחי שלמי צבור הם קדשי קדשים כחטאת לפיכך דינם כחטאת לצפון ולהאכל בעזרה שנאמר ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים הקשן הכתוב יחד : שלמים סתם הם שלמים הבאים בלא לחם כגון שלמי חגיגה ושמחה ׳ ועוד יש שני מיני שלמי יחיד הבאים עם הלחם כמו התודה ואיל נזיר ׳ ושנינו בפרק איזהו

שם

מקומן התודה ואיל נזיר קדשי׳ קלין שחיטתן בכל מקו׳ בעזרה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע ונאכלי׳ בכל העיר לכל אדם בכל מאכל ליום ולילה עד חצות המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם :

כל ענין התנופה בפ״ה דמנחו׳ דף כ״ח וב״ב וענין איל נזיר מבואר לעיל בפ׳ קל״ו דף תק״ג

אם היה הקרבן תודה לוקח מן הלחם הבא עמה אחד מעשרה ומניחו עם החזה ושוק והאימורים ומניף ובשעת התנופה יהיו החלבים למטה והחזה ושוק למעלה ושתי כליות ויותרת הכבד למעלה מהם וכשיש שם לחם מניח הלחם למעלה ומניף את הכל : היה הקרבן איל נזיר מוציא את האימורים ומפריש חזה ושוק ומבשל שאר האיל בעזרת נשים ולוקח הכהן הזרוע בשלה מן האיל עם אחד מעשרה מן הלחם הבא עמו עם החזה ושוק והאימורים ומניח הכל על ידי הנזיר והכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף ואחר כך מולח האימורים ומקטירן על גבי המזבח אבל החזה ושוק נאכל לכהנים ושאר השלמים נאכלין לבעלים ׳ וכן הלחם שמניף בתודה ואיל נזיר והזרוע בשלה נאכל לכהנים ושאר הלחם עם שאר הבשר נאכל לבעלים ובתנופה כתוב תנופה הוא מוליך ומביא תרומה הוא מעלה ומוריד מוליך ומביא לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד לעצור טללים רעים : המורם מתודה ואיל

דף כ ה

נזיר האמור במשנת איזהו מקומן הוא בתודה החזה ושוק והלחם ׳ ובאיל נזיר זרוע בשלה וחזה ושוק והלחם ׳ ובמסכת

דף עז

מנחות בפרק התודה מפרש שהלחם שמביא עם התודה היו עשרים עשרון סלת עשרה לחמץ ועשרה למצה מן עשרה של חמץ עושה אותם עשר חלות ומן העשרה של מצה עושה בהן שלשים חלות שוות עשר חלות מאפה תנור עשר חלות רקיקין עשר חלו׳ רבוכה׳ הרבוכה חולט אותה ברותחין תחילה ואופה אותה מעט ואחר כך מטגנה בשמן על האילפס והלכה למשה מסיני שהיה חצי לוג שמן

מהתיית״ם ד״ה הלכ׳ מעשה הקרבנות דף תס״ד ומסמע׳ התוספ׳ פ״ז דמנחו׳ דף ת״מ״ז ע״א

בפ״ב מדות דף כ״ט

לתודה ודביעית שמן לנזיר מן החצי לוג שהיה לתודה היה חציו לטגן הרבוכה וחציו לחלות ולרקיקין החלות בלולות

כדף ע ז דלעיל

ורקיקין משוחים : והכהן לוקח מן הכל ארבע חלות אחת מכל מין שנ׳ כן בעניין התודה בפרשת צו וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה׳ אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן וסלת מורבכת חלות בלולות בשמן על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה׳ לכהן הזורק את דם השלמים לו יהיה ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר : אם על תודה כלומר

כל הסוגיא עד סוף בכל״שי פ׳ חומש שם

על דבר הודייה על נס שנעשה לו כגון יורדי הים והולכי מדברות וחבושים בבית האיסורין והולה שנתרפא שהן צריכין

כדאית׳ בפרק הרואה דף נ ב

להודות דכתיב בהם בספר תילים יודו לה׳ חסדו ויזבחו זבחי תודה אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו שלמי תודה טעונה שמן וטעונה חזה ושוק כאחר שנקראו שלמים ותנופת חזה ושוק מפורשת בשלמי׳ : יקריב קרבנו על זבח מגיד שאין הלחם

בת״כ פרש׳ צו פ״י״א ומביאה בפ׳ התודה דף ע״ח

קדוש בקדושת הגוף ליפסל ביוצא ובטבול יום ומלצאת לחולין בפדיון עד שישחט הזבח : ביום קרבנו

בת״כ שם ריש פרק י״ב

שם ומביאה בכ״פ כל הפסולין דף ל׳ ו

יאכל ובזמן בשרה זמן לחמה : ובשר זבח תודת שלמיו יש כאן ריבויין הרבה לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת ארבעה עשר שיהו נאכלים

דף ע

ליום ולילה ׳ ובריית׳ זו כבן תימא דפרק אילו דברי׳ בפסחים אבל חכמי׳ אומרי׳ שם שנאכלת לשני ימים ולילה אחד כאשר

כפ׳ ס״מ(בת״כ דלעיל) דף כ״ט

ביארנו במצות לא ילין בספר מצות לא תעשה : לא יניח ממנו עד בקר אבל אוכל הוא כל הלילה אם כן למה נאמר עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה : אבל שלמים סתם נאכלים לשני ימים ולילה אחד כמו שכתוב אחר כך ׳ ואם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת והנותר

בכי׳ רש״י דלעיל

מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף פי׳ ואם נדר או נדבה שלא הביאה על הודאה של נס אינה טעונה לחם ונאכלת לשני ימים ולילה אחד ׳ וו׳ דוהנותר יתיר׳ כמו בני צבעון ואיה וענה

וכן

וכן תת וקדש וצבא מרמס ועינינו וממחרת הנותר ממנו יאכל :
דף ע ו אמרי׳ במסכת מנחות בפר׳ ואילו מנחות נקמצות שלחמי תורה
שאפה אותן ארבע חלות יצא לא נאמר ארבעים אלא למצוה
והוא שיפריש החלה שלהן אחת מכל קרבן כשהן בצק שאין
מפרישין פרוסה שנאמר אחת מכל קרבן שלא יטול פרוסה :
וכיצד הוא הלחם הבא עם איל נזיר לוקח ששה עשרונים ושני
דף עח שלישי עשרון כראי׳ בפ׳ התודה ועושה מהן עשרים חלות שוות
כל אחת משליש עשרון וכולן מצה עשר רקיקין משוחין בשמן
ועשר חלות לותת חסלת שלהן בשמן והכל מאפה תנור ושמן
ככ״ב מרות דף פ״ט שלהן רביעית ושיעור זה הלכה למשה מסיני והכהן לוקח מהן
דף נ ו שתי חלות אחת מכל מין : שנינו בפרק איזהו מקומן הבכור
והמעשר והפסח קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן
טעון מתנה אחת ובלבד שיתן כנגד היסוד שיגרה באכילתן
הבכור נאכל לכהני׳ והמעשר לכל אדם ונאכלי׳ בכל העיר לכל
אדם בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד הפסח אינו נאכל אלא
בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ואינו נאכל אלא למנוייו ואינו
נאכל אלא צלי : ומניין שאין טעונין אלא מתנה אחת שהרי
נאמר בבכור ואת דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר
סם ותנ׳ רבי יוסי הגלילי אומר חלבו לא נאמר אלא חלבם דמו לא
נאמר אלא דמם לימר על בכור מעשר ופסח שהן כמתן דמים
מתוספתא התוספתא כ״ה דזבחי׳ דף תס״כח והגה׳ פ׳ טבול יום דף ק״ג כל הסוגיא בזריקה אחת ובהקטרת איכורי׳ : כל הזבחים מפשיטין אותם
ואח״כ מוציאין אימוריהם ואין מפשיטין אותן עד שיזרוק דמן
חוץ מחטאות הנשרפות שאין מפשיטין אותם כלל שנאמר
ואת עורו ואת בשרו וגומר וכל עורות קדשי קדשים לכהני׳ בין
בקרבנות ציבור בין בקרבנות יחיד שנאמר עור העולה אשר
הקריב וגומר אבל עורות קדשים קלים לבעלים ׳ וכל העורות
מחלקין אותן אנשי משמר ביניהם מערב שבת לערב שבת :
כך משמע בכל בתורה דמנחות דף ק״ו וכל הסוגיא ע״ס חלסון תמיותו׳ כ״ה דמעשה הקרבנות דף תכ״ב כל עולת בהמה אינה באה אלא מן הזכרים בלבד והיא באה
מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר בין גדולים בין קטנים ומן
התורין ומן בני היונה ואין חילוק בעופות בין זכרים לנקבות ׳
החטאות באה מחמשת המינין אילו מן הזכרים ומן הנקבות מן
הגדולים ומן הקטנים ׳ האשם אינו בא אלא מזכרי כבשים
כמבואר בפ׳ דזבחים דף ז בלבד ׳ יש אשם בא מגדולי המין ויש אשם הבא מן הקטנים ׳
והשלמים באים מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר מזכרים
ומנקבות מן הגדולים ומן הקטנים ואין העוף בא שלמים ׳
הקטני׳ הן מן שמנת ימים עד שנה תמימה מיום ליום והגדולי׳
פ״ק דף תו בבקר מבן שלש שני׳ שלמות כרבנן רמסכת פרה ׳ ובצאן שתי
שנים שלמות מיום ליום ׳ יתר על זה הרי זה זקן ואין מקריבין
פ״ר דף תח ע״ב אותו ותניא בירושלמי רשקלים אשם בן שנה הביאו בן שתי
שנים יצא בן שלש לא יצא אף על פי שכל הקרבנות קרבין
מיום השמיני והלאה אין מקריבין לכתחילה אלא מיום שלשים
והלאה חוץ מן הבכור והמעשר והפסח שאם רצה להקריבם
בשמיני לכתחילה יקריב : שעות מונין לקדשים ואם הוסיפו
שעה אחת או פחתו שעה אחת פסולין כיצד קרבן שמצותו
להיות בן שנה אם הוסיף על השנה שעה אחת נפסל אפילו
היה בן שנה בשעת שחיטה והוסיף על השנה בשעת זריקה
נפסל עד שיהא בן שנה עד שעת זריקה וכן בכל הזבחים
דף כ פ כדמסקי׳ בפרק שני רזבחים : כל מקום שנאמר בתורה כבש
או כשבה או כבשים הרי אילו בן שנה וכל מקום שנאמר איל
או אילים הם הזכרי׳ בן שתי שנים ומאימתי יקרא איל משיכנס
דף נ א בשנה שנייה אחר ושלשים יום כראיתא בפר׳ שתי מדות אבל
בתוך שלשי׳ אינו כשר לא לכבש ולא לאיל והוא הנקרא פלגס
וכל מקום שנאמר בו עגל הרי זה בן שנה פר בן שתים פר בן
דף י בקר בן שלש כדאיתא בפ״ק דראש השנה שעיר עזים בן שתים
כל שנה שנייה הוא הנקרא שעיר:
מתמיותו׳ דלעיל דף כ״ב היין והשמן שמביאין עם הקרבן הם הנקראי׳ נסכים והסלת

כל״ה דמנחו׳ דף כט וס״ה ידטעונה מלח סם כ״ג דף ך לבדה נקראת מנחת נסכים ומנחת נסכים
אינה טעונה לא תנופה ולא הגשה ולא
לבונה ׳ אבל טעונה מלח ׳ וכולה נשרפת סם פ״ז דף ע״ר
על מזבח החיצון והיין מתנסך ע״ג המזבח : אמרינן במסכת סם ובפ״ו רזבחי׳
שקלים ארבע חותמות היו במקדש וכותב בהן עגל זכר גדי כ״ח דף י) ד׳ כ׳
חוטא עגל משמש נסכי בקר של גדולים ושל קטנים של זכרים
ושל נקבות גדי משמש נסכי צאן גדולים וקטנים זכרי׳ ונקבות
חוץ משל אילים זכר משמש נסכי אילים בלבד חוטא משמש
נסכי שלש בהמות של מצורע כל מי שהוא מבקש נסכים הולך
לו אצל יוחנן בן פנחס שהוא ממונה על החותמו׳ ונותן לו מעות
ומקבל ממנו חותם בא לו אצל אחיה שהיה ממונה על הסלתות
ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים ולערב באים זה אצל זה
ואחיה מוציא את החותמות ומקבל כנגדן מעות : וזו היא מצות
נכסים בפרש׳ שלח ועשיתם אשה לה׳ עולה או זבח לפלא נדר
או בנדבה או במועדיכ׳ לעשו׳ ריח ניחוח לה׳ מן הבקר ומן הצאן
והקריב המקריב קרבנו לה׳ מנחה סלת עשרון בלול ברביעית
ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח
לכבש האחד או לאיל תעשה מנחה סלת שני עשרונים בלולה
בשמן שלישית ההין ויין לנסך שלישית ההין תקריב ריח ניחח
לה׳ וכי תעשה בן בקר עולה או זבח לפלא נדר או שלמים לה׳
והקריב על בן הבקר מנחה סלת שלשה עשרונים בלול בשמן
חצי ההין אשה ריח ניחח לה׳ ככה יעשו לשור האחד או לאיל
האחד או לשה בכבשים או בעזים כמספר אשר תעשו ככה
תעשו לאחד כמספרם : או לאיל דרשו רבותי׳ בפר׳ שתי מדות דף נ א
לרבות את הפלגס לנסכי איל : מה שכתו׳ אשה ריח ניחח אינו
עונה על היין שהיין ניתן לספלים על המזבח כמו ששני׳ בפ״ק ב׳ לולב וערב׳ דף
סוכה : אמרי׳ בפ׳ שתי מדות שאין טעון נסכים אלא עולת בהמה דף נ׳ וב״ה כל הסוגיא
והשלמים בלבד בין שהוא קרבן ציבור או קרבן יחיד אף כבש
יולדת ואילו של כהן גדול והאיל והן עולות טעונין נסכים אבל
העוף והאשמות והחטאות אין מביאין עמהם נסכי׳ חוץ מחטאת
מצורע ואשמות שנתפרשו נסכיהם מן התורה ומניין שאין
מביאין נסכים עם חטאת והאשם שנא׳ לפלא נדר או בנדבה
דבר הבא בנדר או בנדבה יצאו חטאות ואשמות ובכור ומעשר
ופסח ומניין להביא שלמי חגיגה ועולת ראייה לנסכים שנ׳ או
במועדיכ׳ : והכבש הבא חובה לעומר היתה מנחתו כפולה שני
עשרונים אבל נסכים כשאר נסכי כבש אין שם כי אם רביעית
שמן לשני עשרונים ורביעית ההין יין כדאית׳ בפ׳ שתי מדות : דף פט
שיעורי הנסכים האמורים בספר יחזקאל ומניין אותם הקרבנות מהמיותו׳ סוף פ״ב דלעיל
וסדרי העבודה הכתובי׳ שם כולם מילואים הם לחנוכת המזבח
בבית שלישי בימי מלך המשיח ואין נוהגין לדורות וכן בימי
עזרא הקריבו מילואי׳ שאין נוהגין לדורות : שנים שרצו להביא
שלמי׳ או עולה בשותפו׳ מביאין בין בנדר בין בנדבה ובתנופו׳
שלמים אחר מניף על ידי כולם ואפילו עוף
פרש׳ ויקרא פ״ג ופ״ח ובסוף פ׳ י״ב דמנחו׳ דף ק״ד ודאחד מניף על ידי כולם בפ״ה דמנחות דף כ״ב ובפ״י דף כ ג יביא בשותפות כדתניא בת״כ שנ׳ תקריבו
את קרבנכם : ואחד אנשים ואחד נשים או
עבדים מביאין כל הקרבנות׳ וכן תניא בפ״ק
דחולין איש איש לרבות את הגוים שנודרין דף יג
נדרים ונדבות בישראל : תניא בפרק
קמא דחולין אדם כי יקריב מכם קרבן מכם ולא כולכם דף ה
להוציא את המשומד לכל התור׳ מכם בכם חלקתי ולא באומות
שמכולן מקבלין ׳ מן הבהמה להביא בני אדם הדומין לבהמה
בכאן אמרו מקבלין קרבנו׳ מפושעי ישראל שאינן כשומרי׳ לכל
התור׳ כדי שיחזרו בתשוב׳ ובלבד שלא יהא משומד לאותו דבר
שמביא עליו קרבן אבל המשומד לנסך לע״ז ולחלל שבתות
בפרהסיא אין מקבלי׳ ממנו שום קרבן שהרי הוא כמשומד לכל
התורה כולה : אמרי׳ בפ׳ בית שמאי בזבחים אין הגוים מביאין דף מה
נסכים

נסכים עם קרבנם שנ' כל האזרח יעשה ככה את אלה להקריב
אבל נסכיהן קרבין משל ציבור שנ' ככה תעשו לאחד כמספרם׳
ואין טעונות סמיכה שאין סמיכה אלא בישראל באנשי' ולא בנשי': כ מדות דף כ"ג
כל קרבנות בהמה שיקריב היחיד בין חובה בין נדבה סומך עליהן כשהן חיין חוץ מן הבכור והמעשר והפסח שנאמ' המיימוני דלעיל בג דף תס"ג
וסמך ידו על ראש קרבנו ואמרו רבותי' בפר' שתי מדות שכל דף נ"ג
הקרבנות במשמע חוץ מפסח ובכור ומעשר׳ והעוף אינו טעון כ כרס ויקר' כ"ר
סמיכה: עוד שנינו בפ' שתי מדות במסכת מנחות הכל סומכין דף נ"ג
חוץ מחרש שוטה וקטן ונכרי ועבד ואשה וסומא ואין השליח
סומך שאין סמיכה אלא בבעלים כדתניא בגמרא וסמך ידו ולא סס
יד אשתו ולא יד עבדו ולא יד שלוחו והסמיכה על הראש בשתי
ידים בכל כחו שנאמ' וסמך את ידו על ראש העולה וידו בשתי
ידים ר"ל כמו שנאמ' וסמך אהרן את שתי ידיו ובמקום שסומכין
שוחטין שתכף לסמיכה שחיטה שנאמ' וסמך ושחט: שנינו שם דף נ"ב
שהיורש סומך בקרבן אביו שמרת אחר שהפרישו ומביא נסכיו
ומימר: עוד שם שכל קרבנות הציבור אין בהן סמיכה חוץ דף נ"ב
מפר הבא על כל המצות ושעיר המשתלח ואומ' שם שהסמיכה דף נ"ג
שירי מצות שהרי כתוב כי הדם הוא בנפש יכפר ואם לא סמך
מעלה עליו הכתוב כאילו לא כפר וכן בתנופה: ככר בארנו
שבמקו' ששוחט סומך והקרבן ששחיטתו בצפון שם סומך ופני
הסומך למערב ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו ומתודה כעין
שמצינו בסמיכתו של אהרן ואומ' חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי
כך וכך על חטאת עון חטאת ועל אשם עון אשם ועל עולה עשה
ולאו הניתק לעשה כדאיתא ביומא פר' אמר להם הממונה אבל דף ל"ו
לא על השלמים אומ' רבינו משה שנראה לו שאין שם וידוי אלא בפ"ב הנזכר
דבר שבח והשלמים בכל מקום שירצה לשחוט יסמוך: שנינו
עוד שם חומר בסמיכה מבתנופה שהאחד מניף לכל החוברין בפ"ב תרית דף כ"ב
ואין אחד סומך לכל החוברי' וחומר בתנופה מבסמיכ' שהתנופה
נוהגת בקרבנות היחיד ובקרבנות הציבור בחיין ובשחוטין
בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר שאין בו רוח חיים כגון הלחם
מה שאין כן בסמיכה: ומה ששנינו במסכת תמיד שכ"ג פ"ז דף ל"ג
סומך על איברי תמיד וזורקו למזבח מפ' שם שזהו מפני כבודו
של כ"ג: שנינו בפ"ק דקידושין הסמיכות והתנופות וההגשות דף ל"ו
הקמיצות וההקטרות והמליקות והקבלות וההזאות נוהגות
באנשים ואין נוהגות בנשים חוץ ממנחת סוטה והנזירות שהן
מניפות וכל זה דורש שם מן המקראות: **כל** הקרבנות אין בפ"ב דמגילה דף ך
מקריבין אותן אלא ביום שנאמר ביום צותו׳ וכן דרשי' זריקת
דמים ביום שנאמר ביום הקריבו את זבחו יאכל וכיון ששקעה
חמה נפסל הדם כדאיתא בפרק איזהו
מקומן: כל שקרבו מתירין ביום מעלין בתוספת' דתמורה פ"ו דף ת"ח
אותו ע"ג המזבח כל הלילה כיצד זבחים דף כ"ו
שנזרק דמן ביו' מקטירין אימורין שלהם כל הלילה עד שיעלה
עמוד השחר וכן איברי התמיד מקטירין אותן בלילה עד
שיעלה עמוד השחר וכדי להרחיק מן הפשיעה אמרו חכמים
שאין מקטירין האימורין ואיברי העולה אלא עד חצות כמו
ששנינו במסכת ברכות: אף ע"פ שמותר להקריב אימורים תקנ"ב והתמידי' בוארים בפרק ד' זבחים דף מ"ג
ואיברים כל הלילה אין מאחרין אותן לדעת אלא משתדלין
להקטיר הכל ביום כדתני' בפ"ר ישמעאל חביבה מצוה בשעתה במנחות דף ע"ב
שהרי הקטר אימורין ואיברין אע"פ שכשרין בלילה דוחין את
השבת בזמנן ואין מאחרין אותן למוצאי שבת׳ וכן אמרינן בפ'
הקומץ רבה הקומץ והלבונה והקטרת והמנחות הנשרפות מות' דף כ"ו
להקריבן עד שקיעת החמה והן מתאכלין והולכין כל הלילה
כאיברי העולה׳ וכן נסכי' הבאים עם הזבח כזבח שנ' ולנסכיכם פ"ב דתמיד דף י"ד
ולשלמיכם הוקשו יחד: שנינו במסכת מגילה כל היום כשר פ"ב דף כ
לסמיכה ולשחיטה ולמליקה ולהקטרה ולהגשה ולהזאה
ולתנופה ולקמיצה ולקרבן המוספין וכל הלילה כשר להקטיר
אימורים ואיברים זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום
ודבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה ואף על פי כן הזריזין
מקדימין למצות: קפד קפה

אכילת קדשים לכהנים הם מצות עשה שנאמר ואכלו
בפ' תמיד נשחט דף נ"ט אותם אשר כופר בהם הכהנים אוכלין והבעלים
מתכפרין וכן אכילת שירי מנחות מצות עשה שנאמר והנותרת
בפ' איזהו מקומן דף נ"ג מן המנחה יאכלו אהרן ובניו: קדשי קדשים
בספרי פרשת קרח דף י"ח ע"ג נאכלין בעזרה לזכרי כהונה׳ וכן שירי
מנחות שנאמר לכל מנחתם ולכל חטאתם
ולכל אשמם וגומר בקדש הקדשים תאכלנו׳ וכן שלמי ציבור
בהיכוך הרף עמוד א' הוקשו לחטאת כמו שביארנו למעלה׳ חזה ושוק של שלמים
נאכלין לכהנים זכרים ונקבות שנאמר כהן לך נתתים ולבניך
ולבנותיך אתך וכן המורם מתודה והמורם מאיל נזיר שנאמר
כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל לך נתתים ולבניך
ולבנותיך וכן הבכור שנאמר בו ובשרם יהיה לך כחזה התנופה
וכשוק הימין לך יהיה׳ וכל אילו הנאכלי' לכהונה נאכלי' לעבדי
הכהנים ולנשיה' כתרומה וכולן נאכלין בכל העיר כדתנן בפ'
דף נ"ה כל הסוגיא מתחילה ועד סוף איזהו מקומן שנ' ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו
במקום טהור לא נאמר בהן במקום קדוש שהוא העזרה אלא
טהור שהוא כל מחנה ישראל שכנגדו לדורות ירושלים שטהור
מטומאת מצורע שמשתלח חוץ לג' מחנות והוא הדין למעשר
לעיל בפ' הנזכר ופסח שהרי הם קדשים קלים: כבר בארנו שהשלמים נאכלים
דף נ"ו כל הסוגיא לשני ימים ולילה אחד׳ ות"ר בפ' איזהו מקומן יכול יהו נאכלין
לאור שלישי כלומ' גם בליל שני שיום של אחריו הוא השלישי
ת"ל בפרש' קדושים ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום
השלישי באש ישרף כלו' גם ממחרת יאכל כל הנותר ממנו עד
יום השלישי ולא שלישי בכלל שמשם ואילך ישרף והלילה
הוא מיום שלישי ולפי זה הפי' וי"ו דוהנות' יתירה כמו וי"ו דוהנות'
לעיל בהיכוך הרף ע"ב בפ' צו כעין שביארנו שם כך פי' אבי אמי רבי' חיים כ"ג׳ יכול
ישרף מיד בלילה הואיל ועבר זמן אכילתו ת"ל בפרש' צו ביום
השלישי באש ישרף ביום אתה שורפו ואי אתה שורפו בלילה:
מותר לאכול את הקדשים בכל מאכל אפילו הכהנים מותרין
לאוכלן צליין שלוקין ומבושלין ולתת לתוכן תבלין של חולין
אבל לא תבלין של תרומה שלא יביאו את התרומה לידי פסול
דף כ' (לעיל בפר' קב"ה דף ריד ע"ב) כדאיתא בפ' כל התדיר: כבר ביארנו שהטמא בשעת זריקת
דמים אינו חולק לאכול וצריך שיהא טהור משעת זריקת דמים
עד שעת הקטרת חלבים שנאמ' המקריב את דם השלמים ואת
דף ק"ב החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה כדאית' בפ' טבול
סס דף כ"ח יום׳ וכל מחוסרי כפורים אע"פ שטבלו והעריב שמשן אסורים
סס דף ק"ב לאכול בקדשי' עד שיביאו כפרתן: וכן במנחה שכתוב במנחות
האפויות לכהן המקריב אותה לו תהיה כך פתרון המקר' לכהן
הטהור בשעת הקרבה שהרי כתוב במנחת הסלת וכל מנחה
תלמוד המיימוני פ' דמעשה הקרבנות דף תק"ה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו׳ וזה שחלק
הכתוב לכתוב בכאן בענין זה ובכאן בענין זה מפני שהאפויה
כשחולקין אותה אנשי בית אב כל שיגיע לו חלקו אפילו כזית
פת הרי הוא ראוי לו שהרי אוכלו מיד לכך לא הוצרך לפרש
בה חלוקה אבל הסלת אם יחלקו אותה ביניה' לכל אנשי בית
אב שמקריבין באותו היום נמצא מגיע לזה מלא כפו סלת או
פחות שאינו ראוי ללוש אותו או לאפותו לפיכך היה עולה על
הדעת שיחלקו מנח' כנגד מנח' לכך הוצרך לפרש בה לכל בני
אהרן תהיה לכל אנשי בית אב של אותו היו' איש כאחיו: מכאן
דף ע"ב אמרו חכמים בפ' אילו מנחות נקמצו' שאין חולקין מנחה כנגד
מנחה אפילו מעשה מחבת כנגד מעשה מחבת או סלת כנגד
סלת אלא כל אחת ואחת חולקין שיריה בפני עצמה׳ וכן אין
חולקין עוף כנגד עוף ולא חטאת כנגד חטאת ולא חזה ושוק
כנגד חזה ושוק אלא כל חלק וחלק חולקין אותו ביניהן בשוה:
בכעל

בת״כ פרש׳ אמור כ״ג ומכולה׳ כל׳ טבול יום דף ק״כ׳ בבעל מום נאמ׳ לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשי׳ יאכל׳
אבל אשה אין חולקין לה בקדשי המקדש שנ׳ איש כאחיו וכן
דף ע״ג קטן אינו חולק אפילו בקדשים קלים כדתניא בפ׳ אילו מנחות
נקמצות אע״פ שמותר להאכילן אפילו בקדשי הקדשים ׳ וכהן
בפ״ק דיומא דף י״ד ר״ז ובת״כ ולקמן בע״ה מכולו גדול נוטל שלא בחלוקה כל מה שירצה : קפו

מצות עשה לעשות כל המנחו׳ כמצותן הכתובה בתורה
ותחלה נבאר מה שאמרה תור׳ כי ביום שמתחנך
כהן הדיוט לעבודה וכ״ג לעולם בין נעשה כ״ג בריבוי בגדים
או בשמן המשחה שיביאו עשירית האיפה למנחת מחבת של
כהן הדיוט נקראת מנחת חינוך ושל כ״ג נקראת מנחת חביתים
וכן כתוב בפרש׳ צו זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה׳ ביום
המשח אותו עשירית האיפה סלת מנחה תמיד מחציתה בבקר
ומחציתה בערב על מחבת בשמן תעשה מורבכת תביאנה
תפיני מנחת פתים תקריב ריח ניחוח לה׳ והכהן המשיח תחתיו
מבניו יעשה אותה חק עולם לה׳ כליל תקטר : ותניא
ס״ס פ״ג) דף כ״א בתורת כהנים ומביאה במסכת מנחות בפרק התכלת יכול
יהו אהרן ובניו מביאין קרבן אחד תלמוד לומר ובניו אשר
יקריבו סמך קרבן אצל אהרן וסמך קרבן אצל בניו ללמדך
שאהרן מביא לעצמו ובניו לעצמן ובניו אילו כהנים הדיוטים
או אינו אלא כהנים גדולים כשהוא אומר והכהן המשיח תחתיו
מבניו הרי כהן גדול אמור הא מה אני מקיים ובניו אילו כהני׳
ס״ס בת״כ הדיוטים ביום שמתחנכין לעבודה : אחד כהן הדיוט ואחד כ״ג
שעבדו עד שלא הביאו עשירית האיפה עבודתן כשרה : ביום
ס״ס המשח אין כ״ג נמשח אלא ביום ומיום שנמשח מביא עשירית
ס״ס האיפה לעולם שנ׳ מנחת תמיד : סלת האמו׳ כאן הוא מן החטי׳
בסוטה פ׳ היה מביא דף י״ד וט״ו כמו שאמו׳ במקו׳ אחר סלת חטים תעש׳ אותם ׳ וכן כל המנחות
באות מסלת חטין חוץ ממנחת סוטה ומנחת העומר שהן באות
ס״ס בת״כ מן השעורים : מנחה הרי היא ככל המנחות ללבונה ׳ תמיד
ס״ס ומכולה כל התכלת דף כ׳ אף בשבת אף בטומאה : מחציתה ולא אמר מחצית שאילו
אמר מחצית הייתי אומר מביא חצי עשרון בבקר וחצי עשרון
בערב עכשיו שנאמ׳ מחציתה למדנו שמעשרון שלם הוא חוצה
ס״ס כ״ד וכל׳ התכלת דף כ״ח אותה: על מחבת לימד שטעונה כלי׳ בשמן הוסיף לה שמן פי׳
יותר ממנחת נדבה ונעשת משלשה לוגין לעשרון כנסכי כבש
ס״ס וכל׳ התכלת דף כ׳ שכתוב בו רביעית ההין : מורבכת תביאנה מלמד שנעשת
ברותחין כל צרכה תופיני תאפה נא רבי אומר תאפנה רבה
כלומ׳ אפיות הרבה אחר חליטתה אופה בתנור וחוזר ומטגנה
במחבת ׳ מנחת פתים מלמד שכופל אחת לשנים ומבדיל וכן
דף ע״ה) כלף ע״ו המסקנא בפ׳ ואילו מנחות נקמצות ושנינו עוד שם כל המנחות
באות עשר חלות חוץ מלחם הפנים וחביתי כ״ג שהן באות
שתים עשרה חלות בגזירה שוה חוקה חוקה מלחם הפנים :
בת״כ דלעיל כ״ה המשיח אין לי אלא משיח מרובה בגדים מניין ת״ל הכהן יכול
שאני מרבה אף משוח מלחמה ת״ל תחתיו מבניו את שבנו
עומד תחתיו יצא משוח מלחמה שאין בנו עומד תחתיו שנאמר
שבעת ימים ילבש הכהן תחתיו מבניו אשר יבא אל אהל מועד
לשרת בקדש את שבא אהל מועד לשרת בקדש בנו עומד
תחתיו יצא משוח מלחמה שאינו בא אל אהל מועד לשרת
דף ח׳ בקדש ׳ ומרבינן בברייתא בפ״ק דיומא שאפי׳ נמשח יום אחד או
נתרבה יום אחד דין כ״ג נוהג בו : מבניו יעשה אותה מלמד
שיהא הבן קודם לכל אדם יכול אע״פ שאינו ממלא מקומו של
אביו ת״ל אשר ימלא את ידו בזמן שהוא ממלא את מקומו הוא
קודם לכל אדם אינו ממלא מקומו של אביו יבא אחר וישמש
בת״כ דלעיל׳ תחתיו עד כאן הברייתא : במנחת חביתין כופל אותה לשנים
ומכולה כל׳ התכלת דף כ׳ וכו׳ ומבדיל מפני שצריך להקריבה לחצאין עם חצאי קומץ לבונה
אבל במנחת חנוך הרי היא כשאר מנחת כהנים שכופל אחד
ומכולה כל׳ ואלו מנחות נקמצות דף ע״ה לשנים ושנים לארבעה ואינו מבדיל לפי שאינן נקמצות ואינו
חוצה אלא מקריבה כולה כאחת עם קומץ לבונה : מעשה מנחת

זו עם מעשה כל המנחות שנבאר מצות עשה אחת היא ׳ אבל
המצוה שיביאנה כ״ג תמיד בכל יום כל ימיו יתבאר בהלכות
לקמן כל׳ ק״ו דף ר״ט התמידין מצות עשה בפני עצמה ולא דרשנו כל סדר הפרשה
במצוה זו אלא כדי לבאר מעשה המנחה :

והא לך מעשה מנחת הסלת שנאמר בפרשת ויקרא

ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה׳ סלת יהיה קרבנו ויצק
עליה שמן ונתן עליה לבונה והביאה אל בני אהרן
הכהני׳ וקמץ משם מלא קומצו מסלתה ומשמנ׳ על כל לבונתה
והקטיר הכהן אזכרתה המזבחה אשה ריח ניחוח לה׳ והנותרת
מכלתי ס״ס כל הבונה ע״ש מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשי׳ מאשי ה׳ פי׳ לא נאמר נפש
בכל קרבנות נדבה אלא במנחה מי דרכו להתנדב מנחת עני
אמר הקב״ה מעלה אני עליו כאילו הקריב
ביוםכירת׳ דף י׳ ע״ד נפשו כדדרשי׳ בפ׳ המנחות והנסכים :
בריש כ׳ כתרא דמנחות דף ק״ד סלת יהיה קרבנו האומ׳ הרי עלי מנחה סתם
מביא מנחת סלת שהיא ראשונה לכל המנחות ונקמצת כמו
שהיא סלת כמו שמפורש בעניין ושאר מנחות הנזכרו׳ בפרשה
כולן באות אפויו׳ קודם קמיצ׳ חוץ מזו לכך קרוייה מנחת סלת :
כל׳ ב׳ מדות דף פ״ט ואין מנחה פחותה מעשרון שנ׳ עשרון סלת למנחה : ויצק עליה
שמן יש במשמעות המקרא שאין כאן אלא יציקה בלא בלילה
על הסלת שהיא תחילה בכלי ׳ ובמנחת מחבת כתיב סלת
בלולה בשמן ויצקת עליה שמן ועדיין משמע שהסלת קדם
בכלי ׳ ובמנחת מרחשת כתוב סלת בשמן תעשה יש במשמע
השמן תחילה בכלי והסלת עליה ואין כאן לא יציק׳ ולא בלילה
וכולן למדות זו מזו בגזיר׳ שוה קרבן קרבן לשלש מתנות שמן
לקמן בע״ה דף עד״ו כל הכונה מ״ס חוץ ממנחת מאפה שמעטו הכתוב כאשר יתבאר ׳ וכן שנינו
במסכת מנחות בפ׳ כל המנחו׳ כל המנחו׳ הנעשות בכלי טעונות
ג׳ מתנות שמן יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן
ומפר׳ בגמר׳ נעשות בכלי למעוטי מאי א״ר פפא למעוטי מנחת
מאפה ׳ לפיכך כך הסדר במנחת סלת נותן שמן בכלי שרת
ואח״כ נותן עליו את הסלת ואחר כך נותן שמן אחר על הסלת
ובולל הסלת בו ואח״כ יוצק לתוכו שאר השמן וכל ג׳ מתנו׳ אילו
דף פ״ח אינן אלא לוג לעשרון ׳ ושני׳ בפ׳ שתי מדות ר׳ אליעזר בן יעקב
אומ׳ אפי׳ מנחה של ששים עשרון אין לה אלא לוג שמן שנאמר
כרח״ו כל׳ התו׳ דף מ״ט למנחה ולוג שמן ומשנתו קב ונקי :
בת״כ ס״ס כ׳ ותניא ויצק עליה שמן על כולה ונתן עליה
לבונה על מקצתה מניח עליה קומץ לבונה
לצד אחד ומה ראית לומ׳ כן שאין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט ׳
ד״א שמן על כולה מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה ולבונה
על מקצת׳ שאינה לא נבללת עמה ולא נקמצת עמה שנ׳ על כל
לבונתה שלאח׳ שקמץ מלקט הלבונה כולה
כרח״ות׳ כל׳ היה מביא דף י״ד מעליה ומקטיר׳ : ויצק ונתן והביאה מלמד
שיציקה ובלילה כשרין בזר ׳ הכהני׳ וקמץ
מקמיצה ואילך מצות כהונה ׳ וקמץ משם ממקום שרגלי הזר
עומדות ללמדך שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה אף באחד
עשרה אמה של מקום דריסת רגלי ישראל :
ס״ס בת״כ מלא קומצו יכול מבורץ מבצבץ ויוצא לכל צד
ת״ל במקו׳ אחר והרי׳ ממנו בקומצו אין לך כשר אלא מה שבתוך
הקומץ אי בקומצו יכול חסר ת״ל מלא קומצו הא כיצד חופ׳ שלש
אצבעותיו על פס ידו וקומץ ובמחבת ובמרחשת מוחק בג׳ דלו
מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה וזו היא אחת מעבודו׳ קשות
דף י״א) כת״ב׳ שבמקדש כדאי׳ בפ״ק דמנחו׳ : על כל לבונת׳ לבד כל הלבונ׳ יהא
הקומץ׳ מלא : לבונת׳ והקטיר אף הלבונ׳ בהקטרה׳ מלא קומצו
ס״ס ובכ״ת דמנחות דף ו׳ מסלתה ומשמנה הא אם קמץ ועלה בידו גרגיר מלח או קורט
של לבונה פסל׳ את אזכרתה הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון
ס״ס בת״כ כ״א המנחה שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח ׳ לאהרן ולבניו

כהן

כהן גדול נוטל חלק בראש שלא במחלוקת והדיוטות במחלוקות · קדש קדשים הוא לה׳ מאשי ה׳ אין להם חלק בה אלא לאחר מתנות האישים :

והא לך מעשׂ מנחת מחבת ומרחשת השוות למנחת סלת לעניין מתנות שמן כאשר בארנו שנאמר

ואם מנחה על המחבת קרבנך סלת בלולה בשמן מצה תהיה פתות אות׳ פתים ויצקת עליה שמן מנחה היא׳ ואם מנחת מרחשת קרבנך סלת בשמן תעשה פי׳ ואם מנחה על המחבת שאמר הרי עלי מנחת מחבת׳ וכלי הוא שהיה במקדש שאופין בו מנחה זו על האור בשמן והכלי אינו עמוק לא צף ומעשה המנחה שבתוכו כולן קשין לפי שמתוך שהיא צפה האור שורף את השמן׳ סלת בלולה בשמן מלמד שבוללין בעודן סלת׳ פתות אותה פתים לרבות כל המנחות הנאפות קודם קמיצה לפתיתה׳ ויצקת עליה שמן לרבות כל המנחות שטעונות שמן ליציקה יכול אף מנחת מאפה ת״ל עליה אוציא את החלות ולא אוציא את הרקיקין ת״ל היא : ומרחשת כלי הוא שהיה במקדש ועמוק ומתוך שהמרחשת עמוקה שמנה צבור ואין האור שורפו לפיכך מעשה מנחה העשויין בתוכה רוחשין׳ כל דבר רך ע״י משקה נראה כרוחש ומנענע : במנחת מחבת ומרחשת נותן שמן בכלי תחילה ואח״כ נותן עליו את הסלת ונותן על הסלת שמן אחר וכוללה ואחר כך לשה בפושרין ואופה אותה כמחבת או במרחשת כמו שנדר ופותת אותה פיתים ויוצק עליה שמן׳ ונותן עליה לבונה ולאחר שהגישה הכהן בקרן מערבית דרומית כמו שיתבאר מסלק את כל לבונתה לצד אחד וקומץ ממקום שנתרבה שמנה שנאמ׳ מסלתה ומשמנה ונותן הקומץ בכלי שרת וחוזר ומלקט כל לבונתה ונותנה על הקומץ שבכלי ומעלה אותו ע״ג המזבח ומולחו ונותן מן הכלי ע״ג האישים כדמפרש בסוטה פרק היה מביא׳ וכן בכל המנחות הנקמצות׳ ואם מנחת כהנים היא אינו קומץ אלא נותן מלח על כולה ומשליך הכל ע״ג האישים׳

כב׳ הלל וכר׳ חנינא בפ״ה דמנחות דף כ״ג

והא לך מעשת מנחת מאפה תנור שנאמר

וכי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור סלת חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן ומפרש בפ׳ כל המנחות באות מצה שהאומר הרי עלי מנחה מאפה תנור לימד הכתוב שיביא חלות או רקיקין החלות בלולות והרקיקין משוחים : ונחלקו שם במשיחתן יש אומ׳ מושחן וחוזר ומושחן עד שכלה כל השמן שבלוג שכל המנחות טעונות לוג ויש אומ׳ מושחן כמין כי ושאר השמן נאכל בפני עצמו לכהנים : ושנינו עוד בפרק ואילו מנחות : כל המנחות האפויות קודם קמיצתן ונקמצות ע׳ פתיתה כולן באות עשר עשר חלות והאמור בה רקיקין באה עשר רקיקין : מלשון פתות אותה פתים דורש בפ׳ ואילו מנחות שהמנחות האפויות כופל החלה לשנים ושנים לארבעה ומבדיל ואם היא מנחת כהני׳ אינו מבדיל לפי שאינה נקמצת ועוד מסיק בסוף המשנה וכולן פותתן כזתים ולתנא דבי רבי אלעזר מחזירן לסילתן : שנינו בפ׳ הקומץ רבה לא יצק כהן לא זר כשרה אבל יציקה מעכבת שהרי נאמרה במנחת הסלת ונשנת במנחת מחבת ולא כלל כלל כשרה שאף על פי ששנה הכתוב בנשיאים י״ב פעמים מ״מ הואיל ולא כתב בשום מקום ובללת כמו שכתוב ויצקת אינה מעכבת ואומר שם רבי זירא דלכל הפחות ראוי לבילה צריך שכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו כגון האומ׳ הרי עלי מנחה ששים ואחד עשרון בכלי אחד ששים נבללין בכלי אחד בלוג אחד ששים ואחד אין נבללין בכלי אחד בלוג אחד לכך בילה מעכבת בו ויביא ששי׳ בכלי אחד בלוג אחד והשאר בכלי אחר וכן לא פתת ולא הגיש אלא כדי קמיצה ולא משח כלל את הרקיקין כשרה לא נאמרו כל הדברים אלא למצוה : ואין קומצין עד אחר הגשה שנ׳ והבאת את המנח׳ אשר יעשה מאלה לה׳ והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח והרים הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה אשה ריח ניחוח לה׳ והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאישי ה׳ : ובפ׳ צו כתב וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן לפני ה׳ אל פני המזבח והרים ממנו בקומצו מסלת המנחה ומשמנ׳ ואת כל הלבונה אשר על המנח׳ והקטיר המזבח ריח ניחח אזכרתה לה׳ והנותרת ממנ׳ יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדש בחצר אהל מועד יאכלוה לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאישי קדש קדשי׳ הוא כחטאת וכאשם כל זכר מבני אהרן יאכלנה חק עולם לדורותיכם מאישי ה׳ כל אשר יגע בהם יקדש : זאת תורת המנחה תורה אחת לכולן להטעינן שמן ולבונה האמור בעניין שיכול אין לי שטעונות שמן ולבונה אלא מנחת ישר׳ שהיא נקמצת מנחות כהנים שהיא כליל מניין ת״ל זאת תורת׳ והגשה היא הגשה בקרן דרומית מערבית׳ לפני ה׳ הוא מערב שהוא לצד אהל מועד׳ אל פני המזבח הוא הדרום שהוא פניו של מזבח שהכבש נתון לאותו רוח׳ בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ׳ מסלת המנחה ומשמנ׳ שיקמוץ ממקו׳ שנתרבה שמנה׳ ואת כל הלבונ׳ אשר על המנחה והקטיר שמלקט את לבונתה לאחר קמיצתה ומקטיר ולפי שלא פי׳ עניין זה אלא באחת המנחות בויקרא הוצרך לשנות פרשה זו לכלול כל המנחות כמשפטן׳ במקום קדוש ואי זהו בחצר אהל מועד : דורש במס׳ תמורה ובמנחות כתוב יאכלו וכתו׳ יאכלוה דמשמע לבדה יאכלו בא ללמד שאם היא מועטת אוכלין עמה חולין ותרומ׳ כדי שתהא נאכלת על השבע׳ יאכלוה שאם היתה מרובה אין אוכלין עמה חולין ותרומה כדי שלא תהא נאכלת אכילה גסה : לא תאפה חמץ חלקם אף השירים אסורין בחימוץ׳ כחטאת וכאשם מנחת חוטא הרי היא כחטאת לפיכך קמצה שלא לשמה פסולה׳ מנחת נדבה הרי היא כשלמים לפיכך קמצה שלא לשמה כשרה והא דכת׳ כאשם לפני שאינה כחטאת אבל מאשם אינו יכול ללמוד שזה למד מן הלמד כדמוכח בפ׳ איזהו מקומן : כל זכר אפילו בעל מום למה נאמר אם לאכילה הרי כבר אמור לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל אלא לרבות בעלי מומין למחלוקת : כל אשר יגע וגו׳ קדשים או חולין שיגיעו בה ויבלעו ממנה יקדשו להיות כמוה שאם פסולה יפסלו ואם כשרה היא יאכלו כחומר המנחה : שנינו במשנת כל המנחות באות מצה שכל המנחות הקריבות לגבי המזבח טעונות הגשה ואין טעונות תנופה חוץ ממנחת סוטה ומנחת העומר ששניהם טעונות תנופה והגשה כל המנחות הקרבות לגבי המזבח טעונות שמן ולבונה חוץ ממנחת קנאות ומנחת חוטא כאשר נתבאר בספר מצות לא תעשה :

מכוח׳ בפ׳ היה מביא דף י״ד ובפ׳ קדשי קדשים דף כ״ג ובפ׳ הקומץ רבה דף י״ט

בפ״ק דמנחות דף ב׳ והסוגיא בתו׳ שם

מלשון הרמב״ם פ״ב דה׳ מה״ה הקרבנות דף תק״ה וכן משמע בפ׳ ב׳ דמנחות דף ק״ג

חמש מיני מנחות הבאות בנדר ובנדב׳ והם מנחת סלת ומנחת מחבת מנחת מרחשת מנחת מאפה חלות מנחת מאפה רקיקין יש לו להתנדב ולנדור מהם כל מה שירצה אפילו אלף עשרון׳ אבל המנחות הבאות חובה כגון מנחת העומר ומנחת קנאות ומנחת חוטא ומנחת חינוך וחביתין כל אחת מהן עשרון אחד לא פחות ולא יותר : מתנדב אדם או נודר יין בפני עצמו או שמן בפני עצמו או לבונה בפני עצמה או עצים למערכה מפני שהן כקרבן שנ׳ ולקרבן העצים : עולה ושלמים באים בשותפות כאשר ביארנו למעלה׳ אבל במנחה

אין

כדאיתא בת״כ דלעיל ב׳ וב״ר י״ב דתכיות דף קר
אין ריבוי ואינה באה בשותפות ׃ מה בין נדר שאמר הרי עלי
לנדבה שאמר הרי זו שבנדר אם נאבד או נגנב חייב באחריותו
דף כ כ
אבל בנדבה פטור כמו ששנינו במס׳ קינין ׃ בנדרים ובנדבות
אינו צריך להוציא בשפתיו אלא אם גמר בלבו ולא הוציא
בשפתיו כלום חייב כיצד גמר בלבו שזו עולה או שיביא עולת
הרי זה חייב להביא שנאמר כל נדיב לב יביאה את תרומת ה׳
בנדיבות הלב יתחייב להביא וכן כל כיוצא בהן מנדרי קדשים
דף כ ו
ונדבותם כדאי׳ בפ״ג דשבועות ולעניין שבועות אינו כן שנאמר
דף ק י
לכל אשר יבטא שנינו בפרק אחרון דמנחות נאמר בבהמה
ריח ניחוח ונ׳ בעוף ריח ניחוח ונ׳ במנח׳ ריח ניחוח ללמדך שאחד
המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ׃ קפז

מצות עשה שיביא אדם ברגל שפגע בו תחילת
כל מה שהוא חייב בין מנדרים ונדבות בין
פ״ק דף ג ו ע״ב
מדברי׳ אחרים כמו שרורש בירושלמי דר״ה
פרש׳ ראה כ׳ ט״ו
ובת״כ ממקר׳ שנ׳ בפ׳ ראה ובאת שמה והבאת
שמה עולותיכ׳ וזבחיכ׳ ואת מעשרותיכ׳ ואת
תרומת ידכם ונדריכ׳ ונדבותיכ׳ ובכורו׳ בקרכם וצאנכם ואכלת׳
שם לפני ה׳ אלהיכם ושמחתם איזהו זמן שמחה ברגל ועל זה
אומר ובאת שמה כלומר כשתבא שם לרגל
פרש׳ ראה
תביא כל מה שאת׳ חייב וכן דאיתיה בספרי
דף ו — דף לט׳ ע״ב
ואמר רבא בפ״ק דר״ה שאם הגיע הרגל ולא
הביא הרי זה בטל מצות עשה ואם עברו
עליו שלש רגלים עובר על לא תאחר בכל יום כאשר נתבאר
כ׳ ט״ח
בספר מצות לא תעשה ׃ קפח קפט

מצות עשה להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה
שנאמר בפרש׳ ראה והיה המקום אשר יבחר
ה׳ אלהיכם לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה
אתכם עולותיכם וזבחיכם מעשרותיכם ותרומת ידכם וכל
מבחר נדריכם אשר תדרו לה׳ וגו׳ ושם תעשה את כל אשר אנכי
מצוך וכן מצות עשה שהקרבנות שנתחייב אדם בחוצה לארץ
והתמורות וולדות קדשים שיביאם להקריבם בבית הבחירה
שנאמר רק קדשך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל המקום
פ״ב דף) פ״ב דף
אשר יבחר ה׳ ודרשי׳ בבכורו׳ ובתמורה רק קדשך אילו התמורות
יד) יז
אשר יהיו לך אילו הולדות ונדריך בכולן אני קורא בהן תשא
דף כא
ובאת ׃ ובמסכת תמורה שנינו בפ׳ ואילו קדשים שכל הקדשים
הם באין מחוצה לארץ לארץ חוץ מן המעשר והבכור תניא
פרש׳ ראה דף ח׳ ע״ג
בסיפרי ונדריך תשא ובאת במה הכתוב מדבר אם בקדשי׳ הרי
כבר אמור הא אינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ תשא ובאת
שחייב בטפול הבאה עד שיביאם לבית הבחירה ׃

חלכות תמידין ק ץ

כתוב בפ׳ פנחס צו את בני ישראל ואמרת אליהם את
קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב
לי במועדו ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה׳ כבשים
בני שנה תמימי׳ שנים ליום עולה תמיד את הכבש האחד תעש׳
בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים ועשירית האפה
סלת למנחה בלולה בשמן כתית רביעית ההין עולת תמיד
העשויה בהר סיני לריח ניחוח אשה לה׳ ונסכו רביעית ההין
לכבש האחד בקדש הסך נסך שכר לה׳ ואת הכבש השני תעשה
בין הערבים כמנחת הבקר וכנסכו תעשה אשה ריח ניחוח לה׳ ׃
מכל״פי וספרי סס דף כ״ד ע״ד כל ו׳ הכונה׳
ואמרת להם אזהרה לב״ד ׳ את קרבני זה הדם ׳ לחמי אילו
האימורים ׳ וכן הוא אומר והקטיר הכהן המזבח לחם אשה
תשמדו שיהו הכהנים לוים וישראלים עומדין על גביו ׳ מכאן
בכ׳ בת׳ דתעניות דכ״ח
למדו ותיקנו מעמדות ׳ במועדו ואפי׳ בשבת ואפילו בטומאה ׃
איברין של תמיד דוחין את הטומאה ואין דוחין את השבת

שאע״פ שבשאר ימות השבוע האיברין ואימורין שלא נתאכלו
כדאיתא בכ׳ ג דתמורה דף
מהפכין בהם כל הלילה עד הבקר שנ׳ היא העולה על מוקדה
על המזבח כל הלילה עד הבקר איברי תמיד של ערב שבת
אין מקטירין אותן אלא ביום שהתמיד תחלתו דוחה שבת וסופו
דף מ״ו והכונה׳ בתו׳ סס
אינו דוחה שבת כך אמר רבה אליבא דרב הונא בפ״ד דיומא
ורב חסדא חולק ואומר כי אף סופו דוחה שבת אמנם כלא
משלדת בהם האור מבעוד יום הכל מורים
בכ׳ תמיד נשחט דף כט׳ ובכ׳ כיכר מולין דף פ״ג ונס סס הכונ׳ בת׳ בר״ה ולא
שאינן דוחין שבת כדאמרינן ולא עולת
חול בשבת ולא עולת חול בי״ט ׳ ורבי׳
בתו׳ דף מ״ו ד״ל בד״ה תחילתו
יצחק פי׳ דבמערכה דבין הערבים שהוקטרו
עליה הכל מודי׳ שדוחה את השבת ומהפכין
בהן כל הלילה לא נחלקו אלא לעשות להם לשחר כשבת
היינו כר׳ עקיבא אלו קשרי׳ דף ד
מערכה שנייה ׃ חלבי שבת קרבין בלילי י״ט שחל להיות
במוצאי שבת אבל אין קרבין בלילי יום הכיפורים שנ׳ עולת
בכ׳ תמיד נשחט דף כט
שבת בשבתו ולא בשבתות אחרות ולא עולת חול בי״ט ואדבע״ה
עשר שחל להיות בשבת מקטירין חלבי הפסחים בלילי יום טוב
פ׳ דף לא
מפני שהן כחלבי שבת ׃ שנים ליום דרשינן במסכת תמיד
שנים ליום נגד היום שהדי לפשוטו לא הוצרך שזה הייתי יודע
מהכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבי׳
אלא שנים ליום כנגד היום נגד השמש מכאן אמרו תמיד של
שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שנייה ושל
בין הערבים שהשמש במערב היה נשחט על קרן צפונית
מזרחית על טבעת שנייה שלא יאפילו כותלי ההיכל והאולם ׃
מפר״שי וספרי דלעיל דף כ״ה
את הכבש האחד אף על פי שכבר נאמר בפר׳ ואתה תצוה וזהו
אשר תעשה היא היתה אזהרה למילואין וכאן צוה לדורות ׳
העשויה בהר סיני להטעינה כלי כעולת הר סיני אותה שנקרבה
לפני מתן תורה שכתו׳ בה וישם באגנות׳ הסך על המזבח ׳ נסך
בכ׳ ג דיומא דף ח
שכר יין המשכר פרט ליין מגיתו ׃ תמיד של שחר זמן
בכ׳ תכילת השחר דף כו
שחיטתו משיאירו פני המזרח ומושך זמנו עד ארבע שעות ביום
ותמיד של בין הערבים מכי ינטו צללי ערב והוא משש שעות
ומחצה ולמעלה עד סוף היום והיו רגילין בכל יום לשוחטו
בשמנה שעות ומחצה וקרב בתשעה ומחצה כדאית׳ בפרק תמיד
דף נח
נשחט ושם מפרש הטעם שיהא פנאי להקריב נדרים ונדבות
סס
קודם תמיד של בין הערבים ותנו רבנן בפ׳ תמיד נשחט מניין
שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר ת״ל וערך עליה העולה
ואמר רבא העולה העולה ראשונה שנאמרה ראשונה בפרשת
סס
פנחס ׃ ותנו רבנן אין שוחטין שום קרבן אחר תמיד של בין
סס
הערבים דאמר מר והקטיר עליה חלבי השלמים עליה של
מערכת השחר השלם כל הקרבנו׳ כולן חוץ מקרבן פסח לבדו ׳
פ״ק דף יב) דף ג
דאמר מר במסכת זבחים ובפ׳ תמיד נשחט יאוחר דבר שנאמר
בו בערב בין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים
סס דף נח
בלבד ׳ לפיכך ערב פסח בין בחול בין בשבת היה תמיד נשחט
בשבע ומחצה וקרב בשמנה ומחצה כדי שיהא להם פנאי
לשחוט את פסחיהן ואם חל ערב פסח להיות ערב שבת היו
שוחטין אותו בשש שעות ומחצה בתחלת זמנו וקרב בשבע
ומחצה כדי שיהא להם ריוח ביום כדי לצלות את פסחיהן קודם
שיכנס השבת ׃ קצא קצב

הזהירה תורה להדליק אש בכל יום על המזבח וכן
הזהירה תורה לעשות תרומת הדשן בכל יום
שנ׳ בפר׳ צו זאת תורת העולה היא העולה על מוקד׳ על המזבח
כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו ולבש הכהן מדו בד
ומכנסי בד ילב׳ על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את
העולה על מזבח ושמו אצל המזבח ופשט את בגדיו ולבש בגדי׳
אחרים והוציא את הדשן ל מחוץ למחנה אל מקום טהור והאש
על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר
בבקר וערך עליה העולה והקטיר עליה חלבי השלמי׳ אש תמיד
תוקד

תוקד על המזבח לא תכבה ׃ זאת תורת העולה דרשי׳ במסכ׳
פ׳ המזבח מקדש דף כ״ד זבחים ריבה תורה אחת לכל העולים שאם עלו לא ירדו אע״פ
שהן פסולין ובלבד שיהא פיסולן אחר שנשחטו ונתקדשו
בקרושת כלי יכול אף הרובע והנרבע שהן
מפל״ש׳ ית״כ פרש׳ כ׳ י׳ פ״ב פסולין בקדש לא ירדו ת״ל היא למעט ׃ מדו
היא הכתנת ומה תלמוד לומר מדו שתהא
דף י״ב כמדתו ׳ ותניא ביומא׳ פ׳קמא מח ת״ל ילבש להביא מצנפת
ואבנט להרמה דברי ר׳ יהודה ׳ על בשרו שלא יהא דבר חוצץ ׃
פ״ק דף כ״ו והרים את הרשן שני׳ במסכ׳ תמיד מי שרוצה לתרום את המזבח
משכים וטובל עד שלא יבא הממונה ולא כל העיתים שוות
פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו בין מלפניו או
מלאחריו והממונה בא והם פתחו לו אמר להם מי שטבל יבא
דף כ״ז ויפיס והפיסו וזכה מי שזכה ׳ וביומא פ׳ בראשונה תניא מי
שזכה לתרום הרשן יזכה בסדור המערכה ובשני גזרי עצים ׃
בפ״ק דתמיד דף כ״ח מי שזכה לתרום את המזבח הוא יתרום את המזבח אומר לו
הזהר שלא תגע בכלי עד שתתקדש ידיך ורגליך מן הכיור
והרי המחתה נתונה במקצוע בין כבש למזבח במערבו של
כבש ואין אדם נכנס עמו ולא נר בירו אלא מהלך לאור המערכה
לא היו רואין אותו ולא היו שומעין את קולו עד ששומעין את
קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור והם אומרי׳ הגיע קידש
ידיו ורגליו מן הכיור נטל מחתת הכסף עלה לראש המזבח
ופנה הגחלים אילך ואילך וחתה מן המאוכלות הפנימיות וירד
פי׳ רבי׳ חיים כ״ג אבי אמי דאאיברי העולה המאוכלין עומד שנ׳
והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה וגו׳ ׃ בפ׳ שני
דף כ״ל דיומא תני׳ נאמ׳ כאן והרים ונאמ׳ להלן והרים מה להלן בקומצו
אף כאן בקומצו ופי׳ רבינו שלמה כלומ׳ לא יפחות מאומד מלא
הקומץ ואם רצה להוסיף יוסיף אבל אין לומר כמשמעו שיקמוץ
בדף כ״ח דלעיל רמץ גחלים רותחין בירו ׃ לאחר שירד הגיע לרצפה והפך
פניו לצפון הלך למזרחו של כבש כעשר אמות צבר את הגחלי׳
על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים מקום שנותנין
סס ריש פ״כ מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה ׃ ראוהו אחיו
הכהנים שירד והם רצו ובאו ומהרו וקדשו ידיהם ורגליהם מן
הכיור נטלו את המגרפות ואת הצינורות ועלו לראש המזבח
והאברים והפדרין שלא נתאכלו מבערב מסלקין אותן לצידי
המזבח אם אין הצדדין מחזיקין סודרין אותן בסובב או על גבי
ועניין הפסכתר ס״ה דף ל״ג ומבואר לקמן בע״ב הכבש ׃ התחלו מעלין באפר על גבי תל דשן עגולה כתפוח
שהיה על המזבח וגורפין מאותו התל בפסכתר והוא כלי גדול
מחזיק לתך ומורידין אותו למטה וברגלים היו מניחין כל התל
על המזבח מפני שהוא נוי למזבח ומעולם לא נתעצל כהן
פ״ב דלעיל מלהוציא את הדשן ׃ תניא בתורת כהנים ומביאה ביומא
דף כ״ג בפרק שני ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים מקיש בגדים
שלובש להוציא את הדשן לבגדים שפשט מה להלן בגדי קדש
אף כאן בגדי קדש אם כן מה ת״ל אחרים פחותים מן הראשוני׳ ׃
בפ״ב דתמיד דף כ״ט התחלו מעלין בגיזרין לסדר את המערכה וכל העצים כשרים
למערכה חוץ משל זית ושל גפן אבל באילו היו רגילין בענפים
של תאנים ושל אגוז ושל עץ שמן סידור המערכה גדולה
בגמ׳ סס דף ל׳ מזרחה וחזיתה מזרחה כמין חלון פתוח למזרח מאי טעמא רב
הונא ורב חסדא חד אמר כדי שתהא הרוח מנשבת בו וחד אמר
שיהו מציתין את האליתין משם הם זנבות עצים קטנים וריוח
מדף כ״ט היה בין הגזרין שהיו מציתין גם משם את האליתין ׳ אחר כך
בררו מדיר העצים עצי תאינה יפים לסדר המערכה שנייה של
קטרת מכנגד קרן מערבית דרומית משוכה מן הקרן כלפי
צפון ארבע אמות וכה כמין חמש סאין גחלים ובשבת עושין
בה כמין שמנת סאין גחלים מפני שעליה מקטירין בכל שבת
סס שני בזיכי לבונה של לחם הפנים ׃ האיברים והפדרים שלא
נתאכלו מבערב מחזירין אותן למערכה הציתו שני מערכות

דף כ״ו באש וירדו ובאו ללשכת הגזית ׃ אמרי׳ במסכת יומא פ׳ שני
שמצוה לעלות בשני גיזרין של עץ תמיד של שחר יתר על עצי
כפ״ג דף ל״ב המערכה שנאמר יבער עליה הכהן עצים ואומר שם שמערכה
שנייה של קטרת קודמת לסידור שני גזרי עצים שעל המערכה
הגדולה שנאמר עליה ולא על חברתה מכלל דאיתא לחברתה
וסידור שני גזרי עצים קודמין לדישון מזבח הפנימי שהואיל
והתחיל במערכות גומר ׃ וכן מוסיפין שני גיזרין עם תמיד
כדף כ״ו דלעיל של בין הערבים שנאמ׳ וערכו עצים על האש כך אומר שם רבי
שמעון בן יוחי שבתמיד של בין הערבים הכתוב מדבר שאם
אינו עניין לתמיד של שחר שנאמ׳ ובער עליה הכהן עצים תנהו
עניין לתמיד של בין הערבים ושני גיזרין של בין הערבי׳ מעלין
אותן שני כהנים כל אחד ואחד עץ יחידי בידו שנא׳ וערכו הרי
כאן שנים אבל של שחר בכהן אחד שנאמר ובער ׃ והגיזרין
פי׳ רבי׳ שלמה שהם שני בקעיות עצים ארוכות כמידת רוחב
המערכה ונותנו ממעל לעצי המערכה ׃ עוד אומר שם במסכת
דף מ״ה יומא בפ׳ טרף בקלפי שיש בפרש׳ שלש יקירו׳ לבניין המערכות
שהיתה עוד שם מערכה שלישית לקיום האש כך אומר ר׳ יוסי
ונחלקו שם על עניין זה רבי מאיר אומר ארבע ור׳ יהודה אומר
פ״ג דף ל׳ שתים׃ נחזור לסדר משנת התמיד אמר להם הממונה בואו
פ״ב דיומא דף ל״ט ע״ד וכן מזה בתלמוד סלנו סס דף כ״ה והפיסו מי שוחט ומי זורק כו׳ ומפ׳ בירושלמי נשמיענן מן הדין
מי שזכה בכף אומר לזה שעל ימינו זכה עמי במחתה וכן ככאן
מי שזכה בשחיטת התמיד י״ב אחיו הכהנים העומדים על ימינו
נמשכין עמו כיצד השני שהוא עומד על ימינו הוא מקבל את
דם התמיד והוא זורק והשלישי הסמוך לשני מדשן מזבח
הפנימי והרביעי שבצרו מדשן המנורה ומטיב את הנרות
והחמשי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש והששי מעלה שתי
הידים והשביעי מעלה העוקץ והרגל והשמיני מעלה החזה
והגרה והט׳ מעלה שתי הדפנות והעשירי מעלה הקריבי׳ והאחד
עשר מעלה סלת הנסכים והי״ב מעלה החביתין והי״ג מעלה
דף ל׳ דלעיל היין של נסכים והפיסו וזכה מי שזכה ׃ אמ׳ להם צאו וראו אם
הגיע זמן שחיטה שהיה אחד צופה על הגג להגיד כשיאיר
פ״ג דיומא דף ח׳ ע״ב המזרח עד שיכולין לראות חברון משם ומפ׳ בירושלמי שכדי
כדף ל׳ דלעיל להזכיר זכות אבות מזכירין חברון ׃ אחר כך אמר להם צאו
והביאו טלה מלשכת טלאים והרי לשכת טלאים היתה במקצוע
צפונית מערבית של בית המוקד וארבע לשכות היו שם אחת
לשכת הטלאים ואחת לשכת החותמות וחותמות אילו ביארנו
פ׳ ק״כ דף רט״ו ע״ד עניינם במצות הנסכים ואחת לשכת בית המוקד ואחת לשכה
שעושין בה לחם הפנים ולמעלה בבניין
בפ״ק דף ל״ד ובפ״ק דיומא דף ט״ו רמי להו אהדדי ומשני הבירה במסכת מדות אינן מבוארים כמו
פ״ק דף י״ט בכאן ׃ במסכת שבת פיר׳ רבינו שלמה
שבבית המוקד גדול היה אש לחמם רגלי
הכהני׳ מפני שהיו הולכין יחפים ע״ג הרצפ׳ ובלשכת בית המוקד
קטן יש לפרש שהיה שם אש להביא משם אש למערכ׳ כשהיתה
דף י״ב כבויה על ידי גשמי׳ או על ידי דבר אחר ׃ שנינו בפ׳ אין בערכין
אין פוחתין מששה טלאים המבוקרין בלשכת טלאים ארבע
ימים קודם שחיטה כמו שדרוש שם שהתמיד טעון ביקור ארבע
כדף ל׳ דלעיל ימים קודם שחיטתו ׃ נכנסו ללשכת הכלים והוציאו משם כל
כלי שרת הצריכין להם והשקו את התמיד מים בכוס של זהב
כדי שיהא נוח להפשיט עורו אע״פ שמבוקר מבערב מבקרין
סס אותו לאור האבוקות ׃ מי שזכה בשחיטת התמיד מושכו לבית
המטבחים שהיה בצפון המזבח מי שזכו באיבריו הולכין אחריו
ובית המטבחים היה לצפונו של מזבח ועליו היה שמנה עמודי׳
ננסין ורביעין של ארז על גביהן ואונקליות של ברזל קבועין
סס בהן לתלות בהן כשהן מפשיטין על השלחנות ׳ ושוהין שם עד
שפותחין שער ההיכל הגדול ובשעת פתיחת השער שוחטין את
סס התמיד ׃ ואח״כ נכנסין להיכל שני הכהני׳ האחד שזכה בדישון
המזבח

המזבח הפנימי והשני שזכה בדישון המנורה והמדשן את
המזבח מדשנו בשעה שהשוחט שוחט את התמיד ואחר כך
זורק את הדם זה שקבל ואחר שזורקין את הדם מטיב זה
שבהיכל חמש נרות ויוצאין שניהם מן ההיכל אליבא דרבנן
דף יד) דף לד דאבא שאול בפ"ק דיומא׳ ובפ"ג מעמיד סתם משנה כמותן אף
על פי שיכול להעמידה כאבא שאול׳ ולאביי דמסדר מערכה
דף לג משמיה דגמרא אליבא דאבא שאול בפ"ג דיומא אומר הטבת
חמש נדות קודם לדם התמיד ואח׳כך הטבת
שתי נדות ואחר כך הקטרת: לא היו כופתין ברים פ"ד דתמיד
את הטלה מפני חוקי המינין אלא מעקידין דף ל יהטעם שכתב
אותו עקדת יד ורגל כיצחק בן אברהם ומי בגמ׳ סס דף ל א
שזכו באיברין אוחזין בו כך היתה עקידתו ראשו לדרום ופניו
למערב והשוחט עומד במזרח פניו למערב: אחר הטבת חמש
נדות מפשיטין ומנתחין בבית המטבחים וכל אחד מעלה אבר
סס דף ל א שזכה בו לכבש ונותנין האיברים מחצי הכבש ולמטה במערבו
מלחום וירדו ובאו להם ללשכת הגזית לקרוא את שמע:
פס ריש פ"ה דף לב אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והיא אהבה רבה או יוצר
פ"ק דף י א אור כך מפרש בברכות והם ברכו וקראו עשרת הדברות שמע
והיה אם שמע אמת ויציב רצה ושים שלום ובשבת מוסיפין
סס דף י ב ברכה אחת והיא שיאמרו אנשי משמר היוצא לאנשי משמר
הנכנס מי ששיכן שמו בבית הזה ישכון ביניכם אהבה ואחוה
בדף ל ב דלעיל ושלום וריעות: ואחר כך אומר הממונה לכל אנשי בית אב
של אותו היום חדשי׳ לקטרת שלא הקטירו מעולם באו והפיסו
מי שזכה בכף אומ׳ לזה שעל ימינו זכה עמי
במחתה כדאיתא בירושלמי: ואחר כך אומ׳ פ"ב דיומא דף מ ע"א
בדף ל ב דלעיל להם הממונה חדשי׳ וגם ישנים בואו והפיסו
מי מעלה איברים מן הכבש למזבח׳ אחר שהפיסו וזכה מי
שזכה שאר הכהנים מוסרין אותן לחזנים ומפשיטין אותן את
בגדי הקדש ולא היו מניחין עליהם אלא המכנסיים בלבד עד
שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסיים של קדש כך
דף כד מפר׳ לה רב ששת בפ׳ שני דיומא ומחזירין החזנים את הכלים
לחלונות שהיו שם וכתוב עליהן מבחוץ שם הכלים שבתוכם:
בדף ל ב דלעיל מי שזכה בקטרת היה נוטל את הכף והכף דומה לתרקב של
זהב מחזיק שלשה קבין והבזך בתוכו מלא וגדוש וכסוי היה לו
סס דף לב מלמעלה: מי שזכה במחתה נוטל מחתת הכסף ועולה לראש
המזבח החיצון ופינה הגחלים אילך ואילך וחתה מן הגחלים
המאוכלות הפנימיות וירד ועירן לתוך של זהב נתפזר ממנה
כקב גחלים היה מכבדן לאמת המים שבעזרה ובשבת היו
כופין עליהם פסכתר ופסכתר היה כלי גדול מחזיק לתך ושתי
שרשרות היו בה אחת שהוא מושך בה ויורד ואחת שאוחז בה
מלמעלה בשביל שלא תתגלגל ושלש׳ דברים היתה משמשת
כופין אותה על גבי גחלים ועל גבי השרץ בשבת ומורידין בה
סס את הדשן מעל גבי המזבח: הגיעו בין האולם ולמזבח נטל
אחד את המגרפה וזורקה בין האולם ולמזבח אין אדם שומע
קול חבירו בירושלם מקול המגריפה ושלשה דברים היתה
משמשת כהן שהיה שומע קולה יודע שאחיו הכהנים נכנסין
להשתחוות והוא רץ ובא בן לוי שהיה שומע את קולה יודע
שאחיו הלוים נכנסין לדבר בשיר והוא רץ ובא וראש המעמד
כשהיה שומע קולה היה מעמיד את הטמאים בשערי המזרח׳
דף פ ב מפ׳ בפ׳ כיצד צולין מפני החשד שידעו הכל שעדיין לא הביאו
פס ריש פ"ו דתמיד כפרתן: החלו עולין במעלות האולם מי שזכה בדישון מזבח
הפנימי והמנורה היו מקדימין לפניהם מי שזכה בדישון מזבח
הפנימי נכנס ונטל את הכלי שבו הדישון והשתחוה ויצא מי
שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות מזרחיים דולקים
מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק שממנה היה
פרש׳ אמור ספ"ז מדליק את המנורה בין הערבים כדדרשינן בתורת כהנים

ובמסכ׳ שבת להעלות נר תמיד שיהא נר מערבי תדיר שממנה לב דף לב וכן ו"ב דתכלית דף
יהא מתחיל ובה יהא מסיים ומשנה זו כמאן
בפ׳ שתי הלחם דף כח דאמ׳ קני מנורה מערבו מזרח היו מונחים מצא
מערבי שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה
נטל הכלי שבו דישון המנורה וכוז היה שמו ממעלה השנייה
והשתחוה ויצא: מי שזכה במחתה צבר את הגחלים ע"ג המזבח בדף לב דלב.
ורדדן בשולי המחתה והשתחוה ויצא: מי שזכה בקטרת נוטל סס
הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו נתפזר ממנו לתוכו
ונותנו לו בחפניו ומלמדין אותו הזהר שלא תתחיל מפניך שלא
תכוה אלא בדחוק מפזר אבק הקטרת ומתקרב לצד עצמו׳ לא
היה המקטיר מקטיר עד שהממונה אומ׳ לו הקטיר ואם היה כ"ג
אומר לו בקול רם אישי כ"ג הקטר בקול רם כדי שישמעו העם
ויפרשו מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח ולא היה שם אדם עד
שיצא זה שהקטיר הקטרת וכן בשע׳ שיכנס בדם החטאת הנעש׳ בפ"ד דיומא
בפנים פורשין הכל מבין האולם ולמזבח עד שיצא שנאמר וכל דף מ"ד
אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש וגו׳ בניין אב לכל
כפרה שבמקדש שלא יהיה שם אדם אחר שפרשו העם הקטיר
והשתחוה ויצא: במסכת יומא פ"ק משמע שהטבת שתי נרות דף י ד
לא היתה עד אחר הקטרת אליבא דרבנן דאבא שאול ואחר כך
נכנס זה שזיכה בדישון המנורה ומטיב שתי הנרות ויוצא זה
שהקטיר עם מדשן המנורה׳ ומה שמפסיקין בהטבה דורש
רבי יוחנן בפ"ג דיומא בבקר בבקר בהטיבו את הנרות חלק דף לב
ההטבה לשנים כלומר מקצתן יקדמו לעבודה אחרת ומקצתן
יקדמו לעבודה אחרת והואיל והתחיל עושה כל הנרות חוץ
משתים שאין הטבה בפחות משתים שנאמר הנרות: נחזור
לסדר המשנה בזמן שכהן גדול נכנס להשתחוות שלשה אוחזין פ"ז דתמיד דף ל
בו אחד בימינו ואחד בשמאלו ואחד באבנים טובות וכיון כל הסוגיא עד ף
ששמע הממונה קול רגליו של כהן גדול שהיה יוצא הגביה לו
את הפרוכת והשתחוה ויצא ונכנסו אחיו הכהני׳ והשתחוו ויצאו
פי׳ ההשתחואות בכלל העבודה הם ודורשם מן המקראות
בתורת כהנים׳ ובאו ועמדו על מעלות האולם עמדו הראשונים
לדרום אחיהם הכהנים וחמשה כלים בידם הטני ביד אחד
והוא הכלי שבו דישון מזבח הפנימי והכוז שבו דישון המנורה
ביד אחר והמחתה ביד אחד והבזך ביד אחר וכף וכיסוי ביד
אחר ברכו העם ברכה אחת והיא ברכת הכהנים ביחד אבל
במדינה אומרין אותה שלשה ברכות במקדש אומרים השם
ככתבו ובמדינה בכינוי כאשר ביארנו בהלכות ברכת כהנים: סו"ב דף קג
אע"פ שהמשנה סתמה הסדר למדנו מתוך המקראות וההלכות
שבמסכת יומא שאילו העומדין על מעלות האולם לא היו פרק ב׳ דף לג ד
נושאין את כפיהם עד שהעלה מי שזכה באיברים את האיברים כל הסוגיא עד ף
מן הכבש למזבח ואחר העלאת האיברי׳ היו נושאין את כפיהם
שנ׳ וירד מעשות החטאת והעולה וגו׳ וישא
בת"כ פרשת שמיני אהרן את ידיו אל העם ויברכם: ות"ר בפ׳
מכירש שזה מקרא תמיד נשחט אין לך דבר שקודם לאיברי דף נט
מסורס ובפרק ב׳ תמיד של שחר אלא קטרת בלבד שנאמר
דמגילה מפרש בבקר בבקר ואין לך דבר שמתעכב אחר
בענין אחר עיין שם
איברי תמיד של בין הערבים אלא קטרת ונרות ופסח ומחוסר
כפרה בערבי פסחים שטובל ואוכל פסחו לערב׳ ואחר ברכת
כהנים מעלין הסלת לנסכים שנאמר עולה ומנחה ואחר הסלת
מקטיר החביתין שגם הם מנחה ואחר החביתין מעלין את
היין לניסוך שזהו גמר זבח התמיד שנאמר זבח ונסכים:
נחזור לסדר המשנה כשנתנו לו יין לניסוך הסגן עומד על פ"ז דלעיל
הקרן והסודרין בידו ושני כהנים עומדים על שלחן החלבים
ושתי חצוצרות בידם תקעו והריעו ותקעו ובאו ועמדו אצל
הבקי להשמיע קול בצלצל אחד מימינו ואחד משמאלו שחה
לנסך הניף הסגן בסודרים והקיש הלוה בצלצל ודברו הלוים
בשיר

בשיר הגיעו לפרק כלומר לסוף המזמור או המליצה תקעו
והשתחוו כל העם בעזרה על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה
השתחואה ואין פוחתין שם מתשע תקיעות על התמיד וזהו
סדר עבודת התמיד בבית אלהינו שיבנה במהרה בימינו:

השיר שהלוים היו אומרים בבית המקדש ביום הראשון היו (וכפ׳ בתרא דר״ה דף ל״א)
אומרי׳ לה׳ הארץ ומלואה תבל ויושבי בה׳ בשני היו אומרי׳ גדול
ה׳ ומהולל מאד׳ בשלישי היו אומרי׳ אלהים נצב בעדת אל׳
ברביעי היו אומרי׳ הרנינו לאלקי עוזינו׳ בששי היו אומרי׳ ה׳ מלך
גאות לבש לבש ה׳ עוז התאזר׳ בשבת היו אומרי׳ מזמו׳ שיר ליום
השבת: ובמסכת ר״ה מפרש שבמוספי שבת היו אומרי׳ שירת (שם)
האזינו וחולקין אותה לו׳ פרקים הזי״ו לך״ כדרך שקורין אותה ו׳
בבית הכנסת ואומרי׳ פרק אחד בכל שבת גמרו השירה בששה
שבתות חוזרין לראש׳ במנחה של שבת אומרי׳ אז ישיר משה:
במוסף ר״ה היו אומרי׳ הרנינו לאלהי עוזינו ואם חל להיו׳ בחמשי (שם דף ל)
אומרי׳ הסירותי מסבל שכמו במנחה של ר״ה אומרי׳ קול ה׳ יחיל
מדבר: ר״ח שחל להיות בשבת שירה של ר״ח רוחה שירת שבת
כדי לפרסמו שהיום ר״ח וכן ישנו בירושלמי דסוכה פ׳ החליל׳ גר׳ (דף נ״ה ע״ב)
ביומא פ״ב א״ר יוחנן כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית (דף כו)
יזכה בה בין הערבים חוץ מן הקטרת שמפייסין בה פיוס אחד
ואבר׳ מעולם לא שנה אדם בה׳ וכמשפט תמיד הבקר כך היה (שם)
תמיד של בין הערבים לבד מסדור המערכות ותרומת הדשן
והפייסות שלא היו כי אם בשחרית בלבד׳ ועוד מחלק שם
במשנה בפ״ג שקטרת של בין הערבים היתה קרבה בין איברים (דף ל״ח)
למנחת נסכים שנ׳ כמנחת הבקר וכנסכו שהיתה אחר הקטרת (כגמ׳ שם דף ל״ד)
ולא כאיברי בקר ודווקא לכתחילה קאמ׳ שהרי איברים הקטירן
כל הלילה׳ ואחר הנסכים מדליק הנרות (מבואר לעיל בסי׳ קנ״ג דף ר״ו ע״א)
שנ׳ מערב ועד בקר אין לך עבודה שכשרה (בפ״ק דיומא דף ט״ו ובפ״ק דזבחי׳ דף י״ב)
מערב ועד בקר אלא זו בלבד כלומ׳ אין לך
עבודה כשרה אחר זו: בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני (בפ׳ החליל דף נ״ו)
בזיכי לבונה כיצד הם עושין מפיסין בשחר אנשי בית אב של
משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחרית ושני כבשי עולת של
מוספין וכל שזכה בעבודה מעבודת תמיד של שחר הוא זוכה
בשני כבשי מוסף׳ ומקטירין שני בזיכי לבונה אחר המוספין
קודם ניסוך יין של מוספין לר׳ ישמעאל בפ׳ תמיד נשחט ואמר (דף נ״ח)
אביי דמסתברא כמותו׳ והמשמר האחר שיכנס בשבת מפיסין (בפ׳ שני דיומא דף כ״ו)
פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים ואילו ואילו חולקין
בלחם הפנים ואוכלין אותו אחר הקטרת
הבזיכין כדאיתא במנחות ובסוכה: בכל (בפ׳ שתי הלחם דף צ״ט) (בפ״ק בתרא דף נ״ו)
שבתות השנה נוטל משמר היוצא שש חלות
ומשמר הנכנס שש חלות אליבא דרבנן ובזמן שיהיה יו״ט אחד
השבת משלש רגלים וכן בשבת שבתוך החג חולקין כל
המשמרות בשוה בלחם הפנים כמו ששנינו בפ׳ החליל: כיצד (דף נ״ו)
היו הפייסות כל כהני בתי אבות של יום נכנסין ללשכת הגזית
והממונה שעל הפייסות עמהם והם עומדים בהקפה והממונה
נוטל מצנפת מעל הראש של אחד מהם ומחזירה והוא האיש
שמתחילין למנות ממנו ומסכימין על מניין שמונין מאה או
אלף או כל מניין שיסכימו עליו והממונה אומר להם הצביעו
כדאית׳ במסכת׳ יומא פרק שני והן מוציאין אצבעותיהן אחת או (דף כ״ב וכ״ה כל הסוגיא ת״ום)
שתים ואם הוציא אצבע שלישי עם האצבעות מונין לו אחת
ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאין שגורליהן קצר ונוח
להוציאו ולכפותו והמוציא גודל אין מונין אותו לו ומתחיל
הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה ומונה
על אצבעותיו וחוזר חלילה עד שישלימו המניין שהסכימו
והאיש שנשלם המנין אצל אצבעו הוא שזכה בפיים ומה שמונין
האצבעות ולא באנשים לפני שאסור למנות את ישראל אלא על
ידי דבר אחר שנאמר ויפקדם בטלאים:

מצות עשה להקטיר קטרת בהיכל בכל יום על מזבח
הזהב שנ׳ בפרש׳ תצוה והקטיר עליה הכהן קטרת
סמים בבקר בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה ובהעלו׳ אהרן
את הנרות בין הערבי׳ יקטירנה קטרת תמיד
לפני ה׳ לדורותיכם: משקל מנה היה מקטיר (בפ״ק דכריתות דף ו׳ ובמסכה פ״ד דיומא דף מ״ג)
עליו בכל יום חציו ערבית וחציו שחרית:
ובהטיבו לשון ניקוי הבזיכין של מנורה מן (מפר״שי כי׳ תוחש שם כל הסוגיא)
דשן הפתילות שנשרפו בלילה ונרות הם לוצ״ש בלע״ז וכן כל
נרות האמורות במנורה חוץ מן הנרות שנאמ׳ שם העלאה שהוא
לשון הדלקה ובהעלו׳ כשידליקם לעלות להבתן׳ וכבר בארנו
עניין הקטרת במצות מעשה הקטורת׳ ומעש׳ הקטרת והקטרתו (לעיל בסי׳ קנ״ו דף ר״א)
מצות עשה אחת היא כמו שמנינו מעשה שמן המשח ומשיחתו
במצות עשה אחת: קצג (לעיל בסי׳ קנ״ז)

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית
למאור להעלות נר תמיד באהל מועד מחוץ לפרכת
אשר על העדות יערוך אותו אהרן ובניו מערב ועד בקר לפני ה׳
חוקת עולם לדורותם מאת בני ישראל: להעלות נר מדליקין (ומפר״שי שם כל הסוגיא ודרשה דלהעלות בפ״ב דשבת דף כ״א)
עד שתהא שלהבת עולה מאליה׳ תמיד כל לילה ולילה קרוי
תמיד כמו שאתה אומר עולת תמיד ואינה אלא מיום ליום וכן
במנחת חביתין שאינה באה אלא מחציתה בבקר ומחציתה
בערב אבל תמיד האמור בלחם הפנים משבת אל שבת הוא:
ובפר׳ טרף בקלפי דרשינן אש תמיד תוקד על המזבח אף אש (דף מ״ה)
מנורה שנ׳ בו תמיד מעל מזבח החיצון תקחנו: מערב ועד בקר (בפ׳ שני מדות דף פ״ט)
תן לה מדתה שתהא דולקת מערב ועד בקר ושיערו חכמים חצי
לוג ללילי תקופת טבת הארוכים ופירוש רש״י שכשהלילות
מתקצרין ונותר מן השמן אין בכך כלום: יש מפרשים שמה
שאנו אומרי׳ במסכ׳ יומא בן בכרי היה ממונה על הפקיעות פי׳ (פ״ב דף כ״ג ועיקרו בפ״ה דשקלים דף ו׳)
שהיה מפקיע פתילות לפי הלילות כי בלילות קצרות עושין
אותן גסות כדי שיכלה כל השמן וכן מצינו זה הלשון בפתילות
כדאמרי׳ בפר׳ במה מדליקין מבלאי מכנסי הכהנים ומהמנייהו (דף כ״א ועיקרו בפ׳ בה״ל דסוכה דף נ״א)
מהן היו מפקיעין פתילו׳ למקדש וכן ישנו בירושלמי דפ׳ אחרון
דפאה אמנם בפ׳ שני דיומא גרסי׳ אמר אביי מריש הוה אמינא (דף כ״א ע״א) (דף כ״ג)
מאי פקיע פתילה כדתנן מפקיעין כיון דשמעתא להא דתניא
ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע אמינא מאי פקיע
מלקות: קצד

מצות עשה שיקריב כהן גדול מנחה בכל יום עשירית
האיפה והיא נקראת מנחת חביתין שנ׳ בפ׳ צו זה
קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה׳ ביום המשח אותו עשירית
האיפה סלת מנחה תמיד מחציתה בבקר ומחציתה בערב וכבר
בארנו פרשה זו במצות מעשה המנחות: (לעיל בסי׳ קפ״ו)

הלכות מוספין קצח

מצות עשה להוסיף בשבת שני כבשים עולות שנאמ׳
בפרש׳ פנחס וביום השבת שני כבשים בני שנה
תמימים ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו עולת
שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה: הרי׳ שלא הקריבו בשבת (מפר״שי ובכרי שם דף כ״ה ע״ב כל הסוגיא)
זו יכול יקריב בשבת הבאה שתים ת״ל בשבתו מגיד שאם עבר
יומו בטל קרבנו׳ על עולת התמיד כלום׳ מוספין אילו נוספין על
עולת התמיד וכן כל על עולת התמיד האמור בכל מקו׳: קצו

מצות עשה להסדיר לחם ולבונה לפני ה׳ בכל שבת שנ׳
בפרשת אמור ולקחת סלת ואפית אותה שתים
עשרה חלות שני עשרונים יהיה החלה האחת ושמת אותם
שתים המערכות שש המערכת על השלחן הטהור לפני ה׳ ונתת
על המערכת לבונה זכה והיתה ללחם לאזכרה אשה לה׳ ביום
השבת ביום השבת יעריכנו לפני ה׳ תמיד מאת בני ישראל ברית

מכרש״י ות״כ פס כ״ה ויח כל הסוגי׳

עולם והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדוש כי קדש
קדשים הוא לו מאישי ה׳ חק עולם: על השלחן הטהור שהיה
מזהב טהור וכן על המנורה הטהורה׳ דבר אחר טהור על טהרו
של שלחן שלא יהו הסניפין מגביהין את הלחם מעל השלחן
וכן על המנורה הטהורה על טהרה של מנורה שידשן תחלה את
האפר׳ והיתה ללחם לאזכרה ונאמ׳ גבי קומץ אזכרה מה להלן
קומץ אף כאן קומץ והם שני קמצי לבונה מלא קומץ לסדר זה
פס — ומלא קומץ לסדר אחר כך שנינו בתורת כהנים: שנינו בפ׳
דף מ ט — התכלת אין התמידין מעכבין את המוספין ולא המוספין
מעכבין התמידין ולא המוספין מעכבין זה את זה לא הקריבו
כבש בבקר יקריבו אותו בין הערבים׳ אמר רבי שמעון אימתי
בזמן שהיו שוגגין או אנוסין אבל אם היו מזידין אם לא הקריבו
בגמר׳ פס דף נ — כבש בבקר אל יקריבו בין הערבים׳ בד״א שלא נתחנך המזבח
דף מ ט — אבל נתחנך יקריבו בין הערבים: אמר רבי שמעון וכולהו
היתה קרבה בין הערבי׳ שאין מחנכין מזבח הזהב אלא בקטרת
הסמים של בין הערבים ולא מזבח העולה אלא בתמיד של
שחר ולא את השולחן אלא בלחם הפנים בשבת ולא את המנור׳
דף נ ט — אלא בשבעה נרותיה בין הערבים: שנינו בפר׳ שתי הלחם
שני שלחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית אחד של כסף
ואחד של זהב על של כסף נותנין לחם הפנים בכניסתו ועל
של זהב ביציאתו שמעלין בקודש ואין מורידין ואחד של זהב
מבפנים שעליו לחם הפנים תמיד: בשעת הסידור ארבע
כהני׳ נכנסין שם שני׳ בידם שני סדרים ושנים בידם שני בזיכין
וארבע מקדימין לפניה׳ שנים ליטול שני סדרים ושנים ליטול
שני בזיכין שהיו שם הנכנסים עומדין לצפון ופניהם לדרום
והיוצאים עומדין בדרום ופניהם לצפון אילו מושכין ואילו
מניחין טפחו של זה כצד טפחו של זה שנאמ׳ לפני תמיד והלכו
ונתנו את הלחם על השלחן של זהב שהיה באולם הקטירו
בלק דיומא דף י ז — הבזיכין והחלות מתחלקות לכהנים ע״כ לשון המשנה: והיתה
לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו מכאן שכהן גדול
נוטל לעולם מכל המשמרות חצי החלות ולא יטול פרוס שאין
ריש פירק דף כד — זה כבודו: שנינו עוד בפר׳ שתי הלחם לחם הפנים נילושות
פס — אחת אחת ונאפות שתים שתים ומפרש בגמרא שג׳ דפוסין
היו להם אחד שנותנין בו החלה כשהיא בצק וכמין דפוס היה
לה בתנור וכשהוא רודה אותה נותנה בדפוס אחר כדי שלא
תתקלקל ואינו יכול להחזירה לדפוס הראשון מפני שנפחה
דף נ ו — מחמת האפייה: שנינו עוד שם השלחן ארכו עשרה ורחבו ה׳
ולחם הפנים ארכו י׳ ורחבו ה׳ נותן ארכו כנגד רחבו של שלחן
וקופל טפחים ומחצה מכאן וטפחים ומחצה מכאן שנאמר לחם
הפנים שיהיו לו פנים נמצא ארכו כמלא רוחבו של שלחן דברי
רבי מאיר׳ ורבי יהודה אומר שלחן ארכו שנים עשר טפחים
ורחבו ששה טפחים נותן אורך החלה על רוחב השלחן נמצאת
החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן וקופל את
היוצא למעלה מכאן ומכאן ונשאר ריוח באמצע כדי שתהא
הרוח מנשבת בו וכן מניח חלה על גבי חלה עד שעורך שש
חלות וכן עושה בצדה מערכה שנייה שש חלו׳ ונותן את הלבונ׳
פס דף נ ה — מלמעלה למערכות: אין אפיית לחם הפנים דוחה שבת ולא
יו״ט אלא בערב שבת אופין אותו ועורכין אותו למחר ואם חלו
שני ימים טובים של ר״ה להיות בחמשי ובערב שבת אופין
אותו מיום רביעי׳ ולא סידור קנין ולא נטילתן דוחה שבת
דף נ ו — כמו ששנינו שם אלא מערב שבת נכנס ושומטן ונותנן לאורך
השולחן ובאחד בשבת נכנס ומכניס את הקנים בין החלות:
זה שאמר למעלה בעניין השלחנות שבאולם שמעלין בקדש
דף נ ט — ולא מורידין דורשו שם בפרק שתי הלחם מנלן דאין מורידין
אמר ר׳ אמי דאמר קרא ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו
וישם את קרשיו ויתן את בריחיו ויקם את עמודיו ויפרוש את

האהל על המשכן וישם את מכסה האהל עליו מלמעלה ומנלן
דמעלין אמר רב אחא בר רבי יעקב דאמר קרא את מחתות
החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח
כי הקריבום לפני ה׳ ויקדשו בתחלה היו תשמישי מזבח ועכשיו
גופו של מזבח: ק צ ו

מצות עשה להקריב מוסף בראש חדש כמו שכתוב בפר׳
פנחס ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה׳ פרים
בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים
כסי׳ קפ — ושעיר עזים אחד לחטאת וכבר בארנו מעשה העולה ונתיחתה
וסי׳ קפא — ומעשה החטאת: ק צ ז ק צ ח

מצות עשה להקריב כל שבעת ימי פסח מוסף כמו
בר״ח שנאמ׳ בפר׳ פנחס והקרבתם אשה עולה
לה׳ פרים בני בקר שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה
הכל עולות ושעיר חטאת נאכלת: ק צ ט

מצות עשה להקריב ביום שני של פסח שהוא יום ששה
עשר בניסן יותר על המוסף של כל יום כבש
לעולה עם עומר התנופה שנ׳ בפרשת אמור כי תבאו אל הארץ
אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר
ראשית קצירכם אל הכהן׳ והניף את העומר לפני ה׳ לרצונכם
ממחרת השבת יניפנו הכהן׳ ועשיתם ביום הניפכם את העומר
כבש תמים בן שנתו לעולה לה׳׳ ומנחתו שני עשרונים וגומר
ובפרשת ויקרא כתוב ואם תקריב מנחת בכורים לה׳ אביב
קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכוריך ונתת עליה
שמן ושמת עליה לבונה מנחה היא והקטיר הכהן אזכרתה
מגרשה ומשמנה על כל לבונתה אשה לה׳:
כך משמע בפרק ט דמנחות דף כ ד — הכתוב תלה מצות העומר בביאת הארץ
ובקצירה ללמדך שאין העומר בא אלא מארץ
דף ס ד — ישראל׳ ושנינו במסכת מנחות בפרק ר׳ ישמעאל מצות העומר
להביא מן הקרוב לירושלם לא בכר הקרוב מביאין אותו מכל
דף ע א — מקום מארץ ישראל: עוד שנינו שם מצות העומר להביא מן
הקמה לא מצא יביא מן העומרים מצותו להביא מן הלח שנא׳
כרמל לא מצא יביא מן היבש מצותו לקצור בלילה של ששה
פס דף ע ב — עשר ואם נקצר ביום כשר ודוחה את השבת׳ ומקשה בגמרא
והתנן כל הלילה כשר לקצירת העומר ולהקטיר חלבי׳ ואיברים
זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום דבר שמצותו בלילה
כשר כל הלילה קתני לילה דומיא דיום מה יום בלילה לא אף
לילה ביום לא אמ׳ רבא ההיא ר׳ אליעז׳ בר׳ שמעון היא ומתניתין
כר׳ דתניא שנחלקו בזה וכו׳ ומסיק שם אמר רבי יוחנן רבי
אלעזר בר׳ שמעון כשיטת רבי עקיבא רבו של אביו אמרה דתנן
כלל אמר ר׳ עקיבא כל מלאכה שאיפשר לעשותה מערב שבת
אינה דוחה את השבת וסבר לה כר׳ ישמעאל דתנן רבי ישמעאל
אומר בחריש ובקציר תשבות מה חריש רשות אף קציר רשות
יצא קציר העומר שהיא מצוה ודוחה את השבת ואי סלק׳ דעתך
נקצר שלא במצותו כשר כרבי אמאי דחי את השבת נקצירה
מערב שבת אלא מדדחי שבת שמ׳ נקצר
בתו׳ פס דף ס ו בר״ה דלית — שלא כמצותו פסול׳ ופוסק רבי׳ יעקב שאע״פ
כדאיתא בפרק ד דערכין דף י — שהלכה כרבי מחבירו כאן הלכה כרבי
אליעזר בר׳ שמעון שסובר כר׳ ישמעאל כי דברי רבי ישמעאל
דף ד — עיקר כדמוכח בפר׳ קמא דמ״ק שאומר שם שרבן גמליאל ובית
דינו סוברין כרבי ישמעאל׳ ואע״פ שבזמן הזה אין אנו צריכין
לפסוק זה לעניין הקצירה לעניין הספירה אנו צריכין לו שאם
שכח ולא ספר בלילה אינו סופר ביום לפי דברי רבי אליעזר
בר׳ שמעון כי הספירה תלויה בקצירה כאשר יתבאר במצות
לקמן נסי׳ ל — הספירה: קבלה בידינו רב מפי רב עד משה רבי׳ שהעומר
שה״ג׳ — היה בא מן השעורים וכן היו נותנין בבית שני מפי חגי זכריה
דף ס ח — ומלאכי והסמיכוהו רבותינו למקראות בפר׳ רבי ישמעאל נאמר
כאן

כאן אביב ונאמר להלן כי השעורה אביב וגו׳ : אומרים שם חכמים במשנה כי אחד שבת ואחד חול היה העומר בא משלש סאין ובשלשה בני אדם ובשלש קופות ובשלש מגלות כיצד היו עושין שלוחי בית דין יוצאים מערב יום טוב ועושין אותן כריכות כריכות במחובר לקרקע כדי שיהא נוח לקצור כל העיירות הסמוכות לה מתכנסות לשם כדי שיהא נקצר בעסק גדול כיון שחשיכה אומר הקוצר לכל העומדין שם בא השמש אומרין לו הן בא השמש אומרי׳ לו הן בא השמש אומרי׳ לו הן מגל זה אומרי׳ לו הן מגל זה אומרי׳ לו הן מגל זה אומרים לו הן קופה זו אומרים לו הן קופה זו אומרים לו הן קופה זו אומרים לו הן ואם היה שבת אומר להם שבת זו הן שבת זו הן שבת זו הן אומ׳ להם אקצור והן אומרים לו קצור ג״פ על כל דבר ודבר וכל כך למה מפני הבייתוסין שיצאו למינות בבית שני והיו אומרים שאין קצירת העומר במוצאי יום טוב אלא במוצאי שבת בראשית שנאמר ממחרת השבת ועל פי הקבלה מפי הנביאים מפי משה רבינו שהיו מניפין את העומר בששה עשר בניסן בין בחול בין בשבת וכן הדעת נוטה שאם אתה אומר ממחרת שבת בראשית כל השנה מלאה שבתות ואינך יודע איזו היא ׳ ועוד ערכו רבותינו כמה תשובות כנגדם כדאיתא בפרק רבי ישמעאל : ומזקנים אתבונן בשם רבינו משולם ברבי קלונימוס שראיה לדבר מפסח גילגל שכתוב שם והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון וכתי׳ ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי לימד שחמשת ימים לא אכלו ישראל מעבור הארץ מפני שהיתה תבואה חדשה עד שהקריבו העומר ממחרת הפסח ושם פירש לך כי ממחרת השבת הוא ממחרת הפסח וכן תמצא ברה״ו׳ה וסוכות שכתוב בהן שבת לפי שיש בהן שביתת מלאכות ׳ וגם אחריכן ראיתיה במקצרת בספר רבי משה וכתב אם תאמ׳ שאותו פסח בשבת אירע כמו שדימו הטפשים היאך תלה הכתוב היתר אכילתו בדבר שאינו העיקר ולא הסיבה אלא נקרה במקרה : קצרוהו ונתנוהו בקופות הביאוהו לעזרה ולדברי חכמים היו חובטין אותו תחילה וזורין ובורדין ולוקחין השעורי׳ ונתנוהו לאבוב על האש והאבוב היה כלי מנוקב כדי שתהא האור שולטת בכולו שנאמר אביב קלוי באש ׳ אחר כך ששחוהו בעזרה והרוח מנשבת בו ׳ נתנוהו לריחים של גרוסות ומוציאין מכל השלש סאין עשרון שהוא מנופה בשלש עשרה נפה והשאר נפדה ונאכל לכל וחייב בחלה ופטור מן המעשרו׳ בא לו לעשרון נתן עליו שמנו ולבונתו יצק ובלל והניף והגיש קמץ ומלח והקטיר והשאר נאכל לכהנים : עוד שנינו שם העומר מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש אין מביאין מנחות וביכורים קודם לעומר ואם הביא פסול׳ קודם לשתי הלחם לא יביא ואם הביא כשר : החיטין והשעורין והכוסמין ושיבולת שועל ושיפון אסור לקצור לפני הפסח ׳ כדתניא בתורת כהנים ראשית קצירכם שיהא תחילה לכל הנקצרים : תניא רבי בנימין אומר כתוב אחד אומר וקצרתם את קצירה וכתוב אחד אומר ראשית קצירכם הא כיצד ממקום שאתה מביא אי אתה קוצר וממקו׳ שאי אתה מביא כגון בית השלחי׳ ושבעמקים אתה קוצר אבל לא גודשין : זה שאמר הכתוב ואם תקריב אם זה הוא חובה כמו אם כסף תלוה את עמי וכמו אם מזבח אבנים תעשה לי שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא חובה : שנינו בפסיקתא אמר להם הקב״ה לישראל כמה עומרים נתתי לכם במדבר לפיכך הביאו לי עומר אחד ולא עוד שאינו של חיטין אלא של שעורין : ר

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה׳ תניא בת״כ ומביאה במנחות בפ׳ רבי ישמעאל מיום הביאכם יכול יספור ויביא ואימתי שירצה יקצור ת״ל מהחל חרמש בקמה כך הגירסא בתורת כהנים וכן הפירוש יכול יספור ויביא ביום שני ואימתי שירצה יקדים לקצור אפילו שבוע קודם ת״ל מהחל חרמש אינך רשאי להחל חרמש אלא ביום הספירה : נחזור לברייתא אי מהחל חרמש יכול יקצור ויספור ואימתי שירצה יביא ת״ל מיום הביאכם אי מיום הביאכם יכול יקצור ויספור ויביא ביום ת״ל שבע שבתות תמימות תהיינה אימתי אתה מוצא תמימות בזמן שאתה מונה מבערב הא כיצד קצירה וספירה בלילה והבאה ביום : וכבר ביארנו שפוסק ר״ת כרבי אליעזר ברבי שמעון שאם לא קצר בלילה אינו קוצר ביום לפיכך אם לא ספר בלילה אינו סופר ביום ׳ ונהגו העם לספור בלא ברכה ׳ אבל בלילה מברכין אקבו על ספירת העומר ׳ אבל זבה אינה מברכת על ספירתה מפני שאם ראתה סותרת ספירתה ונמצאת ברכה שברכ׳ היתה לבטלה : אמר אביי מצוה למימני יומי שנאמ׳ תספרו חמשים יום ומצוה למימני שבועים שנא׳ שבע שבתות וגו׳ רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש הוא והלכה כרבנן דבי רב אשי : וכתב רבי׳ שמשון ברבי אברהם דלכל הפחות אהני מה שאינו אלא זכר למקדש דבספק חשיכה יכול לברך : פירו׳ המקרא כך הוא עד ממחרת השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו ולא יום חמשים בכלל דבר אחר עד ממחרת השבת השביעית תספרו וביום חמשים תקריבו מנחה חדשה לה׳ : ר א

מצות עשה להביא בחג השבועות שהוא יום חמשים קרבן מוסף כמו בפסח ור״ח שנאמר בפר׳ פנחס וביום הביכורי׳ בהקריבכם מנחה חדשה לה׳ בשבועותיכם וגו׳ והקרבתם עולה לריח ניחוח לה׳ פרים בני בקר שני׳ ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימי׳ שעיר עזים אחד לכפר עליכם מלבד עולת התמיד וגו׳ : ר ב

מצות עשה להביא בחג השבועות שתי הלחם היא המנחה חדשה עם הקרבנו׳ הבאים על הלחם כמו שאומ׳ בפ׳ אמור והקרבתם מנחה חדשה לה׳ ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפנה ביכורים לה׳ והקרבתם על הלחם שבעה כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילים שנים יהיו עולה לה׳ ומנחתם ונסכיהם אשה ריח ניחוח לה׳ ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים והניף הכהן אותם על לחם הביכורים תנופה לפני ה׳ על שני כבשים קדש יהיו לה׳ : שתים שני עשרונים עשרון לכל חלה ׳ ואין שתי הלחם באות מחוצה לארץ שנאמר ממושבותיכם תביאו׳ לחם תנופה לחם תרומה המורם לשם גבוה ביכורים ראשונה לכל המנחות אף מנחת קנאות הבאה שעורים לא תקרב מן החדש קודם שתי הלחם ׳ על הלחם בגלל הלחם חובה ללחם : ותניא במנחות יכול שבעה כבשים ושעיר האמורין בספר ויקרא הם שבעת כבשים ושעיר האמורים בפרשת פנחס אמרת כשאתה מגיע אצל פרים ואלים תמצא העניין הפוך אמו׳ מעתה אילו לעצמן ואילו לעצמן אילו באין למוספין ואילו באין בגלל לחם : והניף הכהן אותם מלמד שטעונים תנופה חיים יכול כולם ת״ל על שני כבשים ומפ׳ בפ׳ כל המנחו׳ באות מצה שנותן לחם בצד הכבשי׳ ומניף : ועל זה פי׳ בסמוך קדש יהיו לפי ששלמי יחיד קדשי׳ קלי׳ הוצרך לומר בשלמי ציבור שיהו קדשי קדשים : שני׳ בפר׳ כל המנחות באות מצה זבחי שלמי ציבור טעונין תנופה חיין ושחוטין ות״ר בגמ׳ זבחי שלמי צבור טעונין תנופה ותנופתן כמה שהם דברי

מל׳ שי׳ כ״ר שי ית״כ סס פ׳ י״ב וי״ג כל הסוגי׳ עם ודהיה עשרון לכל חלה בכ׳ התורה דף ע׳

ריש פירקא דף סג
סס דף ס ה
דף ס ה
בה״ד הלכ׳ תחילין ומוכין דף תס״ט
בכ׳ רבי ישמעאל דף ס׳
סס דף ס ז
כדף ס ח
סס דף ע
כרשת אמור כרק י״א
בכ׳ רבי ישמעאל דף ע ח
בת״כ פרשת ויקרא פ׳ י״ד ובמכילתא פרשת יתרו פ׳ י״א ומעשים פ׳ ט״ו

כרשת אמור כ׳ י״ב
דף ס ו
דלעיל בעניין
בתו׳ סס דף ל״ה ברה וסכרתם
כדף ס ו דלעיל
וכן בתו׳ סס ברה דלית
בתו׳ סס דף ס״ה ברה כתיב
בב׳ ט׳ דמנחות דף כ״ג
כ׳ התכלת דף מ״ח
דף ס ב
סס
סס ובדף ס״ה כל הסוגיא

רבי וחכמים אומרי׳ כחזרת ושוק פירו׳ של אחר שהניפו כבשים
חיים שוחטן ומפשיטן ולוקח חזרת ושוק מכל אחד משניהם
ומניחן בצד שתי הלחם ומניח שתי ידיו מלמטה ומניף הכל
כאחד במזרח במקום כל התנופות מוליך ומביא מעלה ומוריד
ומקטיר האימורים והבשר והלחם נאכל לכהנים : שנינו בפ׳
דף נב — שתי הלחם שתי הלחם נילושות אחת אחת ונאפות אחת אחת
דף נו — ואומר שם שאורך כל חלה שבעה טפחים ורחבה ד׳ טפחים :
שם דף נה — אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים לישתן ועריכתן בחוץ
ואפייתן בפנים ואינן דוחות את השבת ׳ ולא שבת בלבד אלא
בפרק אלו עוברין דף מז — אפי׳ י״ט שנ׳ הוא לבדו יעשה לכם לכם ולא לגבוה ׳ לפיכך אם
היה ערב יום טוב שבת אופין אותו מערב שבת ונאכלין
דף ק — בשלישי לאפייתן שהוא יום טוב כמו ששנינו שם בסוף הפרק :
ריש פירקא דף נב — שנינו בפרק כל המנחות באות מצה חמץ תאפנה רבי מאיר
אומר השאור בורה להן מתוכן ומחמצן רבי יהודה אומר אף
היא אינה מן המובחר אלא מביא השאור ונותנו לתוך המדה
וממלא את המדה ודברי רבי יהודה עיקר כדאמרינן בפרק מי
דף מו — שהוציאוהו : ר ג

מצות — עשה להקריב קרבן מוסף בר״ה כמו שאמור בפר׳
פנחס ובחדש השביעי באחד לחדש וגו׳ ועשיתם
עולה לריח ניחוח לה׳ פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני
שנה שבעה תמימי׳ ושעיר חטאת מלבד עולת החדש ומנחתה
ועולת התמיד ומנחתה פי׳ מלבד עולת החדש הוא מוסף ראש
ריש פ״ח דף סח ע״ב — חדש ובתוספתא דשבועות מונה שלשים ושתים שעירים שהיו
קרבים בכל שנה ומונה י״ב שעירים של ראשי חדשי׳ ועוד שעיר
בר״פ כל התדיר דף פט — ר״ה : ואם חל ר״ח להיות בשבת שיש שם שלשה מוספין מקריב
מוסף של שבת ואחריו של ראש חדש ואחריו של י״ט שכל
התדיר תדיר קודם : ר ד

מצות — עשה להקריב ביום הכיפורים מוסף כמו בר״ה שנ׳
ובעשור לחדש השביעי הזה וגומ׳ והקרבתם עולה
לה׳ ריח ניחוח פר בן בקר אחד איל אחד כבשי׳ בני שנה שבעה
וגו׳ שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכיפורים ואיל זה הוא
בפרק ב״ה לי דף ע — הנקרא איל העם ׳ ושעיר חטאת היה נאכל לערב ׳ וחטאת
הכיפורי׳ הוא היה בן זוגו של שעיר המשתלח והיה נשרף : ר ה

מצות — עשה להקריב קרבן מוסף בשבעת ימי החג כאמור
בפרשת פנחס ובחמשה עשר יום לחדש השביעי
וגו׳ והקרבתם עולה וגו׳ פרים בני בקר שלש עשר אילים שנים
כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימי׳ כולן עולות ושעיר עזים
אחד חטאת ׳ וכן בכל יום ויום משבעת ימי החג מקריבין שני
אילים וי״ד כבשי׳ ושעיר חטאת׳ אבל הפרים פוחתין אחד אחד
בכל יום : כל ז׳ ימי החג מנסכין המים על גבי המזבח ודבר זה
בפ׳ לולב וערבה דף מד — הלכה למשה מסיני ׳ ונרמז בקרבנות החג
כדאית׳ בפ׳ הבונה בשני הוא אומר ונסכיהם — דף קג וכן בפ״ק דתעניות דף ב
ובכל השאר לא אמר כי אם ונסכה מ״ם
דונסכיהם ובששי אומ׳ ונסכיה יו״ד דונסכיה ובשביעי כמשפטם
מ״ם דכמשפטם הרי כאן מי״ם ובכולן לא תמצא אחת מן חשלש
אותיות אילו שישתנו חוץ מבאילו : ומפ׳ במסכת סוכה בפרק
דף מח — לולב וערבה כיצד היו עושין צלוחית של זהב מחזקת שלשה
לוגין היה ממלא אותה מן השילוח הגיעו לשער המים תקעו
דף כו — והריעו ותקעו ועלה לכבש ופנה לשמאלו : מסקינן בפ״ב דיומא
שעם ניסוך היין של תמיד של שחר היה מנסך המים לבדן
בקרן דרומית מערבית למעלה מחצי המזבח ׳ ומפרש במסכת
דף מח — סוכה בפר׳ לולב וערבה שהיו שם שני ספלים של כסף מערבי
לשל מים מזרחי לשל יין ונתן המים מן הצלוחית לתוך הספל
מערבי וב׳ הספלים היו מנוקבים כמין ב׳ חוטמין דקין ושל מים
היה נקב שלו דק משל יין כדי שיכלה המים עם היין כאחד
והכל יורד לשיתין זה שמנסך המים היו אומרים לו הגבה ידך

שפעם אחת ניסך אחד על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן
שאמרו מין הוא שהן אומרים שאין מנסכין המים וכמעשהו
בחול כן מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא מע״ש כלי גדול של
זהב ואינו מכלי שרת ומניחו בלשכה ולמחר ממלא ממנו ואם
דף נה — נשפך ממלא מן הכיור ומנסך : תניא בפרק החליל בכל
יום ויום מימי החג היו אומרים שיר בפני עצמו על מוסף היום
בראשון מימי חולו של מועד היו אומרים הבו לה׳ בני אלים
בשני היו אומרים ולרשע אמר אלהים בשלישי היו אומרי׳ מי
יקום לי עם מרעים ברביעי בינו בוערים בעם בחמשי הסירותי
מסבל שכמו בששי ימוטו כל מוסדי ארץ : ר ו

מצות — עשה להקריב קרבן מוסף בשמיני עצרת שנ׳ בפ׳
פנחס וביום השמיני עצרת וגומ׳ והקרבתם עולה
פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים כולן עולות
בפ׳ לולב וערבה דף מח — ושעיר חטאת הנאכלת : שמיני עצרת רגל בפני עצמו הוא
לעניין פז״ר קש״ב ופירש רבינו שלמה פיים לעצמו ׳ זמן לעצמו
לברך שהחיינו ׳רגל בפני עצמו שאומ׳ בברכת קידוש ובברכת
המזון ובתפילה חג שמיני עצרת הזה ׳קרבן לעצמו כאשר בארנו׳
שיר לעצמו לא פירש ׳ והר״בן פירש שהיו אומרים למנצח על
פרק י ט — השמינית וראיתו במסכ׳ סופרים׳ ברכה שהיו מברכין לתפילת
פ״ד דף מז — חיי המלך כך מפורש בתוספ׳ דסוכה על שם ביום השמיני שלח
בתו׳ שם בר״ה רגל — את העם ויברכו את המלך ורבי׳ יעקב פי׳ ברכה בברכת המזון
ובתפילה שמזכירין שמיני עצרת ׳ ורגל פי׳ לעניין לינה שטעון
לינה בפני עצמו ׳ ור״ח פי׳ רגל לעניין אבילות כדאיתא בפרק
דף כד — אחרון דמועד קטן דיום אחד לפני סוכות וסוכות ושמיני עצרת
הרי אילו עשרים ואחד יום : ר ז ר ח

מצות — עשה לשרוף את הנותר באש שנא׳ והנותר מבשר
הזבח ביום השלישי באש ישרף ׳ופגול וכל פסולי
דף פב — המוקדשין למדנו ממנו ונשרפין אמנם אמרי׳ בפר׳ כיצד צולין
דשאר פסולי קדש בשריפה הילכתא גמירי לה : בטמא יש
מצו׳ עשה מבוארת בפני עצמה ואינה למדה מנותר שנ׳ והבשר
פרש׳ צו פ״יג — אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף : ואמרי׳ בת״כ אין לי
אלא נותר מניין לנשחט בלילה ונשפך דמו ושיצא דמו חוץ
לקלעים והלן והיוצ׳ ושנטמא ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו
ושקבלו פסולין את דמו וזרקו והניתנין למטה שנתנן למעלה
והניתנין בפני׳ שנתנן בחוץ או להפך והפסח והחטאת ששחטן
שלא לשמן מניין ת״ל לא יאכל כי קדש הוא כל שבקדש פסול
טעון שריפה ובלא יאכל ׳לפי כריית׳ זו צריך לרקדק למה צריך
דף פב — פסוק בטמא ומתרץ בפ׳ כיצד צולין דס״ד דטמא הואיל ופסולו
נוהג בחולין מה שאין כן בשאר פסולי קדשים אימ׳ תיסגי ליה
דף קד — בקבורה קמ״ל ובסוף מסכת זבחים אומ׳ אמרה תורה הלן ישרף
בפ׳ כיצד צולין דף פב — והיוצא ישרף ׳ וכיוצא באלו מצינו בשעיר שנשרף שאמר להם
משה שמא יצתה אמרו לו פנימה היתה מכלל שאם יצאת
דף לג — שדינם לישרף מן התורה : ובסוף מסכת תמורה שנינו ואלו
הן הנשרפין קדשי קדשים שנשחטו חוץ לזמנן וחוץ למקומן
ואשם תלוי שנודע לו שלא חטא אחר שנזרק דמו וחטאת העוף
הבאה על הספק והנשרפין לא יקברו : רבינו משה לא מנה
בספר מנין המצו׳ מ״ע וכ״ח — כאן כי אם שתי מצות עשה לשרוף את
הטמא ולשרוף את הנותר : קרבן שנתפגל — בפ׳ כיצד צולין דפ״ב וריש דף במקדש בפ׳ י״ב דזבחים דף קד
או שנפסל ישרף במקדש מיד וכל שפסולו
מספק תעובר צורתו ואח״כ ישרף במקדש :
פ״ה דף כו — אמרינן בזבחים שאין שורפין את הנותר אלא ביום שנאמר
ביום השלישי באש ישרף ׳ וכן הפיגול אינו — בפ׳ כיצד צולין ד״נ ובפ״ב דשבת דף כד
נשרף אלא ביום : ואין שריפת נותר וטמא
ופיגול דוחה יום טוב ואין צריך לומ׳ שבת ׳
פ׳ בתרא דף יב — ומות׳ לשרוף נותר וטמא ופיגול כאחד : שנינו במסכ׳ שקלי׳ בשר
קדשי קדשים שנטמא בפנים שורפין אותו בפנים נטמא בחוץ
שורפין

יק׳ הל׳ עוכרין דף ח ט שורפין אותו בחוץ: שנינו במסכת פסחים מי שיצא מירושלם
ונזכר שיש בידו בשר קדש אם עבר צופים שורפו במקומו ואם
לאו אם יש בו כזית או יותר חוזר ושורפו בירושלים ואם אורח
הוא שאין לו בית שורפו לפני הבירה מעצי המערכה:

הלכות עבודת יום הכיפורים ר ט

מצות עשה לעשות כל מעשה יום הכיפורים על הסדר
במו שכתו׳ בפ׳ אחרי ונבאר מתחלת העניין כמו
דפ״ק דף ב ששנינו במסכת יומא ששבעת ימים קודם יום הכיפורים
מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין שלא היתה קדושה
כדף ב׳ ול ואותה פריש׳ נדרשת שם על פי הקבלה׳ ומפרישין אותו מאשתו
דף ו כל שבעת ימים ומפ׳ בגמ׳ שמא תמצא נדה בשע׳ ביאה ונמצא׳
כמתני׳ דלעיל טמא שבעת ימי׳ ואינו יכול לעבוד: ומתקנין לו כ״ג אחר שאם
סס דף י ג יארע בזה פסול שיעבוד אחר תחתיו ואע״פ שלא הופרש׳ ופסקי׳
כדף י ב הלכה כר׳ יוסי שאומר אחר יום הכיפורים ראשון חוזר לעבודתו
ושני אינו ראוי לא לכ״ג ולא לכהן הדיוט משום מעלין בקדש
כדף ח ולא מורידין: בגמ׳ תני׳ שמזין על כהן גדול בשלישי להפרשתו
ובשביעי שהוא ערב יום הכיפורים שמא נטמא במת ומסקינן
שם שאם חל יום השבת בשלישי או בשביעי שלו דוחין את
כדף י ד ההזאה: כל שבעת הימים מרגילין אותו בעבודות והוא זורק
את הדם ומקטיר את הקטרת ומטיב את הנרות ומקטיר את
איברי התמיד על המזבח ושאר כל ימות השנה אם רצה כ״ג
להקריב מקריב שכ״ג מקריב בראש ונוטל חלק שיבחר בראש:
כדף יח מוסרין לו זקנים מזקני בית דין וקוראין לפניו בסדר היום
ואומרים לו אישי כ״ג קרא אתה בפיך שמא שכחת או שמא לא
סס למדת: ערב יום הכיפורי׳ בשחרית מעמידין אותו בשער המזרח
ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל
סס בעבודה: כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה
ערב יום הכיפורי׳ עם חשיכה לא היו מניחין אותו לאכול הרבה
סס שרוב מאכל מביא לידי שינה ואמרי׳ בגמר׳ שאין מאכילין אותו
סס דברים המרגילין לקרי כגון בצים וחלב וכיוצא בהן: מסרוהו
זקני בית דין לזקני כהונה הוליכוהו לעליית בית אבטינס
השביעוהו ונפטרין והולכין להם וכן אומרי׳ לו אישי כהן גדול
אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין משביעין אנו
עליך כמי ששיכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה
שאמרנו לך: ומפר׳ בגמר׳ שבועה זו למה שלא יתקן מבחוץ
כדף יט ויכניס מבפנים כדרך שהצדוקין עושין שהיו אומרי׳ קטרת של
יום הכיפורים מניחין אותה על גבי האש בהיכל חוץ לפרוכת
וכשיעלה עשנה מכניס אותה לפני׳ בקדשי הקדשי׳ מן המקרא
הזה שכתוב כי בענן אראה על הכפרת ואומ׳ שהוא ענן הקטרת
כעניין שאמרנו אבל הקבלה בתורה שבעל פה שאין נותן
הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון שנ׳ ונתן הקטרת על
האש לפני ה׳ וזהו שכתוב כי בענן וגו׳ מלמד שנותנין בו עשב
שמעלה עשן זקוף כמקל עד שמגיע לשמי קורה ואח״כ מתפשט
משם עד שיתמר הבית עשן ומעשה בצדוקי אחד שתיקן מבחוץ
והכניס מבפנים ונשמע כמין קול בעזרה שבא מלאך וחבטו
על פניו ונכנסו אחיו הכהנים ומצאו מכת רגל עגל בין כתיפיו
סס שנ׳ ורגליהם רגל ישרה וגו׳ והשבועה מפ׳ בגמ׳ שכך היו אומרים
לו משביעין אנו עליך על דעת המקו׳ ועל דעתנו ועל דעת ב״ד׳
והוא פורש ובוכה שחשדוהו צדוקי והם פורשין ובוכין דאמ׳ ריש
כדף יח לקיש החושד בכשרים לוקה בגופו: כל לי׳ יום הכיפורים
כהן גדול יושב ודורש ואם אינו תלמיד חכם דורשין לפניו אם
רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו במה קורין לפניו
באיוב בעזרא בדברי הימי׳ זכריה בן קבוטל אומ׳ הרבה פעמים
כדף יט קראתי לפניו בדניאל: בקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו
באצבע צרדה ואומרי׳ לו אישי כ״ג עמוד והפג אחת להצטנן על
הרצפה ומעסיקין אותו עד שמגיע זמן השחיטה: שנינו שם כדף כ
שתרומת הדשן היתה ביום הכיפורים מחצות לילה ואחר כך
עושין סידור המערכה ודישון מזבח כדרך שעושין בכל יום
כמו שביארנו במצות התמיד עד שיגיע לשחיטת התמיד: לעיל בסי׳ קכא
אמ׳ להם הממונ׳ צאו וראו אם הגיע זמן שחיטה אם הגיע הרואה רפ״ג דף כח
אומ׳ ברק ברקאי מתיא בן שמואל אומ׳ האיר כל פני המזרח וזה
שלמטה אומר לו עד שהוא בחברון כלומר אם הוא יום גדול
כל כך שאתה יכול לראות חברון משם
סס דף ח ע״ב והרואה אומר הן ומפר׳ בירושלמי שכדי
להזכיר זכות ישני חברון אומר כן: אחר כך כדף כח דלעיל
הורידוהו לבית הטבילה׳ ואין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפי׳ סס דף ל
טהור עד שיטבול וחמש טבילות טובל בו ביום וכולן בקדש על
גג בית הפרוה חוץ מזו בלבד ות״ר בגמרא חמש טבילות ועשרה סס דף לא
קידושין כ״ג טובל ומקדש בו ביום וכולן בקדש על בית הפרוה
חוץ מן הראשונה שהיתה בחול על גב שער המים ובצד לשכתו
היתה ואותן המים נמשכין מעין עיטם הוא מעין מי נפתוח
האמור בספר יהושע בך נרא׳ לרבי׳ שלמה שמשם הגבול משפע
למזרח ולמערב והוא הגבוה שבכל ארץ ישראל כי גם מקרקע
העזרה היה גבוה עשרים ושלש אמות כמו שמוכיח שם: פרשו כדף ל
סדין של בוץ בינו לבין העם כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי כדף לא
בוץ: ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקדש סס כל הקוגיא
ידיו ורגליו מקיתון זהב הביאו לו את התמיד קרצו כלומ׳ שחטו
ברוב שנים ומרק אחר שחיטה על ידו וקבל הדם וזרקו ואח׳ כך
נכנס להיכל ומטיב חמש נרות ומקטיר קטרת של שחר ומטיב
שתי נרות ומקטיר איברי תמיד והמנחה והחביתין והנסכים
כמנהג של כל יום: ואחר התמיד מקריב את הפר ושבעה
כבשים של מוסף היום כרבי עקיבא דתוספתא שנ׳ מלבד עולת כ״ג דיומא דף סכ״ב ע״ד
הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה׳ ואח״כ עבודת היום
ואח״כ שעיר הנעשה בחוץ שנא׳ שעיר חטאת אחד מלבד חטאת
הכיפורים ואח״כ אילו ואיל העם ואימורי חטאת ואחר כך תמיד
של בין הערבים עד כאן דברי רבי עקיבא כפ׳ בא לו: דף ע

מכאן ואילך סדר עבודת היום שכתוב בפרשת אחרי

בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל
לעולה בתונת בד קדש ילבש ומכנסי בד יהיו על
בשרו ובאבנט בד יחגור ובמצנפת בד יצנוף בגדי קדש הם
ורחץ במים את בשרו ולבשם ומאת עדת בני ישראל יקח שני
שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה והקריב אהרן את פר
החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו: ולקח את שני
השעירים והעמיד אותם לפני ה׳ פתח אהל מועד ונתן אהרן על
שני השעירים גורלות גורל אחד לה׳ וגורל אחד לעזאזל והקריב
אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה׳ ועשהו חטאת
והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה׳ לכפר
עליו לשלח אותו לעזאזל המדברה והקריב אהרן את פר
החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את פר החטאת
אשר לו: ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה׳
ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת ונתן
את הקטרת על האש לפני ה׳ וכסה ענן הקטרת את הכפורת
אשר על העדות ולא ימות ולקח מדם הפר והזה באצבעו על
פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים מן הדם
באצבעו ושחט שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל
מבית לפרוכת ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אותו
על הכפרת ולפני הפרוכת וכפר על הקדש מטומאות בני
ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השוכן
אתם בתוך טומאת׳ וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר

בקדש עד צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישרא׳ :
ויצא אל המזבח אשר לפני ה׳ וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם
השעי׳ ונתן על קרנות המזבח סביב והזה עליו מן הדם באצבעו
שבע פעמים וטהרו וקדשו מטומאות בני ישראל וכלה מכפר
את הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח והקריב את השעיר החי
וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתוד׳ עליו את
כל עונות בני ישרא׳ ואת כל פשעיהם לכל חטאתם ונתן אותם
על ראש השעיר ושלח ביד איש עיתי המדברה ונשא השעיר
עליו את כל עונותם אל ארץ גזירה ושלח את השעיר במדבר :
ובא אהרן אל אוהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבאו
אל הקדש והניחם שם ׳ ורחץ במים את בשרו במקום קרוש
ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם וכפר
בעדו ובעד העם את חלב החטאת יקטיר המזבחה והמשלח
את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ בשרו במים ואחר כן יבא
אל המחנה ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את
דמם לכפר בקדש יוציא אל חוץ למחנ׳ ושרפו באש את עורותם
ואת בשרם ואת פרשם והשורף אותם יכבס בגדיו במי׳ ורחץ את
בשרו במי׳ ואחרי כן יבא אל המחנה : והיתה לכם לחוקת עולם
בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשותיכ׳ וכל מלאכה
לא תעשו האזרח והגר הגר בתוככם כי ביום הזה יכפר עליכם
לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה׳ תטהרו : שבת שבתון הוא
לכם ועניתם את נפשותיכם חוקת עולם וכפר הכהן אשר ימשח
אותו ואשר ימלא את ידו לכהן תחת אביו ולבש את בגדי הבד
בגדי הקדש וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח
יכפר על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר והיתה זאת לכם
לחוקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה :
בפ׳ בתרא דהוריות דף י״ב כל תכונה
כל עבודת יום הכיפורים אינה כשרה אלא בכהן גדול ׳ ולפי
שנאמר׳ כל הפרשה באהרן הוצרך לומר וכפר הכהן אשר ימשח
אותו ללמד שכהן גדול הבא אחריו שיעשה כמותו ואין לי אלא
משוח בשמן המשחה מרובה בגדים כגון משנגנז שמן המשחה
מניין ת״ל ואשר ימלא את ידו וגו׳ וכפר את מקדש הקדש זה
לפני ולפנים פי׳ רבי׳ יצחק אילו מתנות בין הבדים ואת אהל
מועד אילו מתנות הפרוכת ואת המזבח אילו מתנות המזבח :

מפ״ס כי׳ חומש סס

והא לך פי׳ העבודה :

בזאת יבא וגו׳ ואף זו לא בכל עת כי אם ביום הכיפורים
כמו שמפורש בסוף הפרשה בעשור לחדש : כתנת
בד קדש וגו׳ מגיד שאינו משמש בפנים בשמנה בגדים שהוא
בפ״ג דר״ה דף כ״ו
משמש בהן בחוץ שיש בהן זהב ׳ לפי שאין קטיגור נעשה
סניגור אלא בד׳ בגדים ככהן הדיוט וכולן של בוץ׳ ולאחר שעשה
עבודת תמיד של שחר עם מקצת המוספים שהם פר העולה
ושבעת כבשים בבגדי זהב קדש ידיו ורגליו ופשט בגדי הזהב
וטבל ולבש בגדי לבן וקידש עוד ידיו ורגליו
בפרק אמר להם הממונה דף ל״א והקוניא בדף ל״ב
כן אמרו רבנן דר׳ מאיר קדש פשט טבל לבש
קדש וכן בכל חליפותיו עושה כסדר הזה :
סס
ותניא ופשט בגדי הבד אשר לבש שאין ת״ל
אשר לבש כלום אדם פושט אלא מה שלובש אלא מקיש פשיטה
בפר׳ הוציאו לו דף כ״א
שתטען קדוש כמו הלבישה בעוד שהוא לבוש : את פר החטאת
אשר לו הוא האמור למעלה ולמדך כאן שמשלו הוא בא ולא
בפרק אמר להם הממונה דף ל״ו
משל ציבור : וכפר בעדו ובעד ביתו מתודה על עונותיו ועונות
ביתו׳ ואחר כך אומר והקדיב וכפר ושחט ואי איפשר לומ׳ כפרת
הדם קודם שחיטה אלא כפרת דברים היא : שנינו בפ׳ אמר
דף ל״ה
להם הממונה שפרו היה עומד בין אולם למזבח פי׳ בצפון כנגד
אויר שבין אולם ולמזבח ראשו לדרום ופניו למערב והכהן
עומד במזרח ופניו למערב וסמך שתי ידיו עליו בין קרניו
ומתודה וכך היה אומ׳ אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי לפניך

אני וביתי אנא השם כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים
שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך אני וביתי ככתוב בתורת
משה עבדך כי ביום הזה יכפר וגו׳ עד לפני ה׳ והם עונים אחריו
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד : בא לו למזרח העזרה סס דף ל״ז
לצפון המזבח כלומ׳ נגד האויר שבין מזבח לכותל צפוני בשער
ניקנור כדתניא בת״כ שנאמר והעמיד אותם לפני ה׳ פתח אוהל כרס׳ אחרי פ״ג
מועד וכתיב בתריה ונתן על שני השעירים גורלות ׳ הסגן כדף ל״ז ול״ט
מימינו וראש בית אב משמאלו ושם שני השעירים וקלפי היתה
שם ובה שני גורלות של אשכרוע בר״ויש בלעז בן גמלא עשאו
בבית שני של זהב ומזכירין אותו לשבח : שנינו בפרק טרף
בקלפי ׳ טרף בקלפי והעלה לו שני גורלות אחד כתוב עליו ריש פירקא דף ל״ט
לשם ואחד כתוב עליו לעזאזל אם של שם עלה בימינו הסגן
אומר לו אישי כ״ג הגבה את ימינך ואם בשמאלו עלה ראש בית
אב אומ׳ לו אישי כ״ג הגבה את שמאלך נתנם על שני השעירים
של ימין בימין ושל שמאל בשמאל ואומ׳ להם חטאת וגת׳ כפת׳ פ״ב דיומא דף ס״ב ע״ב
מפרש שכהן גדול אומר להם והסגן אומר
חטאתי קשר לשון של זהורית בראש שעיר בפ׳ טרף בקלפי דף מ״א
המשתלח ומעמידו כנגד בית שילוחו פי׳
רבי׳ שלמ׳ כנגד שער שיוציאוהו בו ולנשחט כנגד בית שחיטתו׳
באלו אצל פרו שנייה וסמך שתי ידיו ומתודה וכך היה אומר סס
אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי לפניך אני וביתי ובני אהרן
עם קדושיך אנא השם כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים
שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם
קדושיך ככתוב כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל
חטאתיכ׳ לפני ה׳ וגו׳ זה שאמרה תור׳ בוידוי זה השני ובעד ביתו בפ״ק דשבועות דף ב
הם אחיו הכהנים שמתכפרים בו מטומאת מקדש וקדשיו כמו
שנ׳ וכפר על הקדש מטומאות בני ישרא׳ וכולן קרויין ביתו שנ׳
בית אהרן ברכו וגומ׳ : ואחר כך שוחט את הפר וקבל את דמו בפ׳ טרף בקלפי דף מ״ג
במזרק נתנו למי שממרס בו ומנדנדו על הרובד הרביעי
שבהיכל כדי שלא יקרוש כלומר אחר שיצא מן ההיכל מונה
שלש שורות של רצפה ובשורה הרביעית מניחו והיא קרויה
רובד הרביעי אבל בהיכל לא היה רשאי להיות בשעת הקטרה:
נטל את המחתה ועלה לראש המזבח ופנה את הגחלים אילך סס
ואילך ונטל מן המאוכלות הפנימיות וירד שנאמר ולקח מלא
המחתה וגומ׳ מעל המזבח מלפני ה׳ זה מזבח החיצון שמקצתו
לפני ה׳ ואין כולו לפני ה׳ כן תניא בפר׳ טרף בקלפי והניחו על דף מ״ה
הרובד שבעזרה: בפרק הוציאו לו שנינו הוציאו לו כף ריקן דף מ״ז
מלשכת הכלי׳ ומחתה גדושה של קטרת דקה מן הדקה מלשכת
בית אבטינס וחפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף הגדול לפי גדלו
והקטן לפי קטנו וכך היה מדתה ונותן לתוך הכף ותניא בפרק
הוציאו לו מלא חפניו שאמרו לא מחוקות ולא גדושות אלא דף מ״ח
טפופות : נטל מחתת אש בימינו וכף הקטרת בשמאלו ומהלך כדף מ״ז) כדף נ׳
בהיכל בין שתי פרכות המבדילו׳ בין הקדש ובין קדש הקדשים
וביניהן אמה ׳ החיצונה פרופה מן הדרום והפנימית מן הצפון כדף נ״ב
פירוש פרופה פתוחה שנכפלת לצר חוץ ונאחזת בקרש של
זהב להיות פתוחה ועומדת ומהלך ביניהם עד שמגיע לצפון
והפך פניו לדרום מהלך לשמאלו וימינו למערב לצד השכינה
עד שמגיע לארון : הגיע לארון נותן את המחתה בין שני סס
הבדי׳ ׳ ובבית שני שלא היה שם ארון היה מניח על אבן שתייה כדף נ״ג
גבוה מן הארץ שלש אצבעות׳ ותניא בגמרא שאוחז שפת הכף כדף מ״ט
בראשי אצבעותיו או בשיניו ומערה הקטרת בגודלו לתוך
חפניו עד שמחזירה למלא חפניו כשהיתה וזו היא עבודה קשה
שבמקדש׳ וצובר את הקטרת על גבי הגחלים בידיו לפנים כדי כדף נ״ג
שתהא הקטרת קרוב׳ לאור תחילה רחוקה מפניו׳ ותניא מלמדי׳ סס
אותו הוי זהיר שלא תתחיל מפניך שלא תכוה׳ וממתין שם עד סס
שיתמלא הבית עשן : וכסה ענן הקטרת את הכפורת אשר על כדף נ״ג
העדות

כרף כ ב וכ ג העדות ולא ימות הא אם לא עשאה כתיקנה חייב מיתה : יצא
ובא לו כדרך כניסתו כלומר פניו לקדש ואחוריו להיכל כך
היה מהלך מעט מעט אחורנית עד שיצא מן הפרוכת ׳
ומתפלל שם בהיכל אחר שיצא תפילה קצרה שלא להבעית
סס את ישראל שלא יאמרו מת בהיכל ומפ׳ רב יהוד׳ בגמר׳ שזו היתה
תפילתו יהי רצון מלפניך ה׳ אלדינו שאם שנה זו שחונה תהיה
גשומה ולא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה ולא יהיו עמך
סס דף מ ב ע״ב ישראל צריכין לפרנסה זה מזה ׳ ובירושלמי מסיים בה ולא
יגביהו שדרה את על זה ע״כ הירושלמי ׳ ואל תכנס לפניך
תפילת עוברי דרכים : בשעה שה ה כהן גדול מקטיר בקדש
הקדשים כל העם פורשין מן ההיכל בלבד כך אמר רבי אליעזר
דף מ ר בפר׳ טרף בקלפי שאין פורשין אף מבין אולם ולמזבח אלא
בשעת הקטר׳ בהיכל בכל יום ובשעת מתן דמים בהיכל כדברי
בכ׳ הוציאו לו דף כ ג ר׳ יוסי : נטל דם הפר ממי שהוא ממרס בו ונכנס לבית קדשי
הקדשים למקום שנכנס ועמד במקום שעמד והזה ממנו לפני
הכפורת אחת למעלה ושבע למטה ולא היה מתכוון להזות לא
סס דף כ ח למעלה ולא למטה אלא כמצליף ׳ מאי כמצליף מחוי רב יהוד׳
דף כ ה כמנגרנא ׳ תנא כשהוא מזה אינו מזה על הכפורת אלא כנגד
עוביה של כפורת כשהו׳ מזה למעלה מצדד ידו למטה וגב כפו
למטה כשהוא מזה למטה מצדד ידו למעלה וגב כפו למעלה
בערך כד דף ק״א ופי׳ בערוך ששתי מיני הזאות היו נופלין בארץ בין המזה ובין
כרף כ ג הארון : ומפרש במשנה שכך היה מונה אחת אחת ואחת
אחת ושתים אחת ושלש אחת וארב׳ אחת וחמש אחת ושש אחת
בדף כ ה ושבע ׳ ולמ׳ה היה מונה בענין זה כדי שלא ישכח וימנה הזאה
כרף כ ג ראשונה מן הכלל : יצא והניחו על כן זהב שהיה בהיכל ׳
הביאו לו את השעיר שחטו וקבל דמו במזרק בעזרה ונכנס
לבית קדשי הקדשים למקום שנכנס ועמד במקום שעמד והזה
ממנו אחת למעלה ושבע למטה ולא היה מתכוון להזות לא
למעלה ולא למטה אלא כמצליף וכך היה מונה כמו שביארנו :
מכר״ש כ׳ חומש והזה באצבעו אחרת במשמע ולפני הכפרת יזה שבע פעמים
כרף כ ג הרי אחת למעלה ושבע למטה : יצא והניחו על כן שני שהיה
בהיכל נטל דם הפר והניח דם השעיר והזה ממנו על הפרוכת
שכנגד הארון מבחוץ אחת למעלה ושבע למטה ולא היה
מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף וכך היה
סס מונה כמו שביארנו : נטל דם השעיר והניח דם הפר והזה
ממנו על הפרוכת שכנגד הארון אחת למעלה ושבע למטה ולא
היה מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף וכך
סס היה מונה כמו שביארנו : עירה דם הפר לתוך דם השעיר
ומחזיר הכל במזרק ריקן שהיה בו דם הפר כדי שיתערבו יפה
סס דף כ ה יפה ויצא אל המזבח אשר לפני ה׳ מלמד שיוצא מבין הפרוכת
ולמזבח הזהב והולך בין מזבח הזהב והמנורה עד שמגיע
למזרחו של מזבח ׳ וכפר עליו על מזבח הזהב התחיל מחטא
ויורד מהיכן הוא מתחיל מתחיל מקרן מזרחית צפונית צפונית
מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית : ואחר כך חותה
הגחלים אילך ואילך עד שמגלה זהבו ומזה מדם התערובת
כרף כ ט על טהרו של מזבח שבע פעמים בצד הדרום כדברי רבי יוסי
סס וכרף כח במקום שישלמו מתנות קרנותיו ׳ ויוצא ושופך שירי הדם על
בפרק ד׳ שבועות דף ב׳ ובגמ׳ דף ז יסוד מערבית של מזבח החיצון : מה שהפר מכפר על הכהנים
מכפר השעיר על ישראל והוא השעיר אשר עלה עליו הגורל
לשם וטהרו וקדשו טהרו לשעבר וקדשו לעתיד לבא מטומאות
בני ישראל בין שוגג בין מזיד בין שנכנס למקדש בטומאה
ולא נודע להם בסוף שנאמר לכל חטאתם וחטאת הוא שוגג
ומפשעיהם אילו הנכנסים במזיד בטומאה : שנינו בפרק שני
דף ס ו שעירים שאחר כך בא לו אצל שעיר המשתלח וסומך שתי ידיו
על ראשו ומתודה וכך היה אומר אנא השם חטאו ועוו ופשעו
לפניך עמך בית ישראל אנא השם כפר נא לחטאים ולעונות

ולפשעים שחטאו ושעוו ושפשעו לפניך עמך בית ישראל
ככתוב בתורת משה עבדך כי ביום הזה יכפר עליכם :
בכ׳ טרף בקלפי דף לט עשרה פעמים היה מזכיר שם המפורש ככתבו ב״ה בכל וידוי
ג״פ הרי תשעה והעשירי כשאומר על גורל השעיר לה׳ חטאת :
בכ׳ כתר״ר קידושין דף ע״א בראשונה היה מגביה את קולו כשם כיון שרבו פריצים חזרו
לומר אותו בקול נמוך ומבליעו בנעימות
כך משמע בכ׳ אחר להם התמורה דף לה ול ז אחיו הכהנים : כל הכהנים והעם שהיו
עומדין בעזרה כשהיו שומעין את השם
המפורש יוצא מפי כהן גדול בקדושה
ובטהרה היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שנאמ׳ כי שם ה׳ אקרא הבו
גודל לאלהינו והפייט יסד כי בשלשת הוידויים היה מתכוון
לגמור את השם כנגד המברכים ואומר להם תטהרו ואינו
דף לו בתלמוד ואולי בשום מדרש הוא : ת״ר כפר׳ אמר להם הממונה
עונות אילו הזדונות וכן הוא אומר הכרת תכרת הנפש ההיא
עונה בה ופשעים אילו המרדים וכן הוא אומר מלך מואב פשע
בי חטאים אילו השגגות וכן הוא אומר ונפש כי תחטא׳ בשגגה
לפיכך מתודה חטאו עוו ופשעו תחילה על השגגות ואחר כך
על הזדונות ואח׳ כך על המרדים וכן בדוד הוא אומר חטאנו עם
אבותינו העוינו והרשענו וכן בשלמה הוא אומ׳ חטאתי והעויתי
והרשעתי וכן ברניאל הוא חטאנו והעוינו והרשענו ומה שאמר
משה נושא עון ופשע וחטאה אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא
בשעה שחוטאים ישראל ועושין תשובה עשה להם זדונות
סס כשגגות כך אומרים רבנן דר׳ מאיר ׳ ופוסק
בכ׳ ב׳ שעירים דף כ׳ו בכ׳ יום הכפורים דף ס״ט רב אלפס כמותם : אחר שהתודה על השעיר
מסרו למי שמוליכו והכל כשרים להוליכו
אלא שעשו הכהנים קבע ולא היו מניחין את ישראל להוליכו :
סס וכרף ס ז וסוכות היו עושין מירושלים עד תחילת המדבר שהיה שם
סלע גבוה ושובת שם איש אחד או אנשים הרבה בכל סוכה
וסוכה בדי שיהו מלוין אותו מסוכה לסוכה ויקרי ירושלים היו
מלוין אותו עד סוכה ראשונה ואנשי סוכה אחרונה לא היו
מלוין אותו עד הצוק הוא הסלע אלא עומדין מרחוק ורואין
את מעשיו ועל כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מזון והרי מים ׳
סס תנא מעולם לא הוצרך אדם לכך אלא לפי שאינו דומה מי
שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו ומה היה עושה חולק
לשון של זהורית שבקרניו חציו היה קושר בסלע וחציו היה
פ״ד דף ו קושר בקרניו : ושנינו במסכת שקלים שזה הלשון היה בא
משירי הלשכה ולשון של מעלה שנקשר בראשו היה בא
כרף ס ז לעיל מתרומת הלשכה ׳ ודוחפו לאחוריו ומתגלגל לאחוריו ויורד
ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה איברים איברים ויושב
לו תחת סוכה האחרונה עד שתחשך ומאימתי מטמא בגדים
משיצא חוץ לחומת ירושלם רבי שמעון אומר משעת דחייתו
סס לצוק ורבי יוסי אומ׳ בגמרא משעת שיגיע לצוק ׳ וטעם שלהם
סס)(סס מפורש בברייתא בגמר׳ : תנו רבנן עזאזל קשה שבהרים וכן
הוא אומר ואת אילי הארץ לקח ועז לשון קשה ורבי אברהם
אבן עזרא פירש לעזאזל כמו גלעד שתי תיבות כאחד לעזאזל
סס לקשה הולך : אחר ששלח את השעיר ביד מוליכו חוזר אצל
הפר והשעי׳ שהזה דמו לפני׳ וקרען והוציא את אימוריה׳ ונותנן
בכלי להקטירם על גבי המזבח ומחתך שאר בשרו עור על גבי
בשר חתיכות גדולות מעורות זו בזו כמין קליעה ואינו מפרק
אותן ומשלחן ביד אחרים להוציאה לבית השריפה ומנתחין
סס אותן שם בעורן ומפרקין אותן ושורפין אותן׳ מאימתי מטמאין
בגדים משיוציאם חוץ לחומת העזרה רבי שמעון אומ׳ משיצית
כרף ס ח האור ברובן : אמרו לו לכהן גדול הגיע שעיר למדבר ומניין
היו יודעין שהגיע שעיר למדבר מקומות גבוהים היו עושים
בדרך ומניפין בסודרין מזה לזה ומודיעין שהגיע שעיר למדבר

סם כ"פ כא לו באלו כ"ג לקרות בתורה בעזרת נשים וקריאה זו אינה עבודה אם רצה לקרות בבגדי בוץ קורא ואם רצה לקרות באצטלית לבן משלו קורא: סם חזן הכנסת הוא השמש נוטל ס"ת ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת לסגן והסגן נותנו לכ"ג וכהן גדול עומד ומקבל וקורא אחרי מות ואך בעשור שבפרשת אמור עד סוף העניין וגולל ס"ת ומניחו בחיקו ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן שלא להוציא לעז על התורה וקורא ובעשור לחדש שבפ' פנחס עד סוף העניין בעל פה: בדף ע ומקשה בגמ' למה קורא בעל פה ויגלול ס"ת עד שיגיע לפרשת פנחס ויקרא אמר רב ששת בריה דרב יהושע לפי שאין גוללין ס"ת בציבור מפני כבוד הציבור ומקשה עוד ויביאו ס"ת אחר ויקרא בו ומתרץ אמ' סם רב הונא בריה דרב יהודה מפני פגמו של ספר תורה ראשון לא יקרא איש אחד בשני ספרי תורות' סם דף מ"ד ע"ב ובירושלמי מקשה אהא דאין גוללין בציבור והא תני קורא אחרי ואך בעשור שניא היא שהיא סדרו של יום תדע דאמ' ריש לקיש בכל אחד אסור לקרות בעל פה וכאן קורא על פה פירוש התירו גלילה מועטת מפרש' אחרי לפרשת אמור מפני שהוא סדרו של יום אבל גלילה מרובה לא רצו להתיר והתירו לקרו' אותה בעל פה מפני שהוא סדרו של יום ואינו אלא כמגיד עבודת היום: בדף ס"ח בעת שקורא מברך לפניה ולאחריה כדרך שמברכין בבית הכנסת ומוסיף אחריה שבע ברכות ואילו הן רצה ומודים וסלח לנו אבינו כתיקונן' ומברך על המקדש ברכה בפני עצמה שיהא עניינה שיעמוד בית המקדש ושכינה בתוכו וחותם בא"ה שוכן בציון' ומברך על ישראל ברכה בפני עצמה שהיא עניינה שיברך הקב"ה את ישראל ויושיעם ולא יסור מהם מלך וחותם בא"ה הבוחר בישראל ואילו שתי ברכות אין נזכר מטבע שלהם בתלמוד אלא בירושלמי אומר שכך היה העניין וכן מפורשות דף מ"ד דלעיל כולן בירושלמי' סם ומברך הכהני' ברכה בפני עצמה ויהא עניינה שירצה המקום מעשיהם ועבודתם ויברכם וחותם בא"ה מקדש הכהנים' בדף ע ומברך על שאר תפילה' ות"ר שאר תפילה תחינה רינה ובקשה שעמך ישראל צריכין להושע וחותם בשומע תפילה: בדף ס"ח הרואה כ"ג כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפין' הרואה פר ושעיר הנשרפין אינו רואה כ"ג כשהוא קורא לא מפני שאינו רשאי אלא שהיתה דרך רחוקה ומלאכת שניהם היתה כאחד: בדף ע אם בבגדי בוץ קרא קדש ידיו ורגליו ופשט ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש קדש ידיו ורגליו ועשה שעיר הנעשה בחוץ שהוא מכלל קרבנות מוסף היום הוא שכתוב בפרשת פנחס שעיר עזים אחת לחטאת מלבד חטאת הכיפורים כן אומר רבי עקיבא דתוספתא שדבריו תופס עיקר (סם) סם בפ' באלו' ואחר כך מקריב אילו ואיל העם הם שנאמר בהם ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם ומקטיר האימורים של פר ושעיר הנשרפין ומקריב תמיד של בין הערבים: סם קדש ידיו ורגליו ופשט בגדי זהב ירד וטבל עלה ונסתפג ולבש בגדי לבן וקדש ידיו ורגליו ונכנס לבית קדשי הקדשים ומוציא את הכף ואת המחתה' ועל כניסה זו אמ' הכתו' ובא אהרן אל אהל מועד בפ"ק דיומא דף יב וכ"כב דף כ"ב ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבאו אל הקדש והניחם שם כי שוב לא ילבשם לא ביה"כ זה ולא ביה"כ אחר: ת"ר בפ' אמר להם דף ל"ב הממונה שכל הפרשה נאמרה על הסדר חוץ מפסוק זה שאין דינו להכתב עד אחר והשורף אותה יכבס וגומר' ואחרי כן יבא אל המחנה ובא אהרן וגומר' ואמר רב חסדא שם גמירי חמש טבילות ועשרה קדושין ומסמיכן שם אמקראות ואם כסדר הכתוב לא משכחת להו אלא שלש טבילות וששה קידושין: בדף ע דלעיל אחר שקידש ופשט בגדי לבן והניחם טבל ולבש בגדי זהב וקדש ידיו ורגליו ומקטיר קטרת של בין הערבים ואחר כך מנחת חביתים ונסך ואחר כך מדליק את הנרות ונושא את כפיו סם ומה ששני' בפ' בא לו נכנס להקטיר קטרת ולהדליק נרות לאו

לעיל במצוה קמ"ח דווקא כאשר ביארנו במצות התמיד: ואחר בדף ע כך קדש ידיו ורגליו ופשט הביאו לו בגדי עצמו ולבש ומלוין אותו עד ביתו ויום טוב היה עושה לכל אוהביו שיצא בשלום:

הלכות מעילה ר"י

מצות עשה שישלם המועל בקדשי ה' הקרן וחומש ואשם שנאמר בפר' ויקר' נפש כי תמעול מעל וחטאתם בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערכך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישיתו יוסף עליו ונתן אותו לכהן והכהן יכפר עליו באיל האשם ונסלח לו: סם פ' י"ט תניא בתורת כהנים ומביאה במסכת מעילה פרק הנהנה נאמ' כאן וחטאה בשגגה דף י"ח מקדשי ה' ונאמ' להלן בתרומה ולא תשאו עליו חטא מה להלן פגם ונהנה אף כאן פגם ונהנה: סם עוד תניא שתמעול מעל ריבה שאר הנאות בלא אכילה ואפילו אכילתו והנאת חבירו שמצטרפין לשוה פרוטה: סם פ"כ עוד תניא שמרבה מקדשי ה' כל הקדשים המיוחדים לה' ואפילו קדשי בדק הבית: סם עוד תניא אין לי אלא שהקדיש דברים הראויין למזבח למזבח דברים הראויין לבדק הבית לבדק הבית הקדיש דברי' הראויין למזבח לבדק הבית או דברים הראויים לבדק הבית למזבח או הקדיש דברים שאינן ראויין לא לזה ולא לזה כגון ציר דגים וחגבים מניין תלמוד לומר מקדשי ה' ריבה: בכי' תומס סם והיכן הוזהר פירש רש"י מחטא חטא בתרומ' מה להלן הזהיר אף כאן הזהיר ואם כדבריו ראוי היה למנותו בפני עצמו בחשבון בכ"ה דהלכ' מעילה דף ח"ע הלאוין אבל רבי' משה פירש שאזהרתו מלא תוכל לאכול בשעריך וגו' ונדריך ודרשו פ' בתרא דף י"ז במסכת מכות אזהרה לאוכל בשר העולה והוא הדין לכל קדש המיוחד לה' שאם נהנה ממנו כשוה פרוטה לוקה ולאו זה כבר בסי' ש"כ מנינו אותו בחשבון הלאוין: לא נאמר בת"כ פ"יט דלעיל ומה שכתוב לוקה היינו כחכמים בפ' הנשרפין דף פ"ב חומש ואיל בכסף שקלים כלומר בשתי סלעים לאשם אלא במועל בשגגה אבל אם הזיד במעילה לוקה ומשלם מה שפגם מן ההקדש בלבד: בת"כ פ"כ ובויקרא רבה דף קי"א והכהן יכפר עליו באיל האשם איל ואשם מעכבין את הכפרה ואין החומש מעכב כלומר איל ואשם אשם הוא הקרן לימדך שהקרן ותשלום הקרן בלבד מעכבין את הכפרה' ברפ"ה דה' חומש בתחילת הקדש כל הזהב דף כ"ד וכן הוא במיימו' דלעיל והנהנה מן החומש הרי זה מוסיף חומש על חומש: פ"ק דף ז' שני' במסכת מעילה כלל אמר ר' יהושע כל שהיתה לה שעת היתר לכהנים אין מועלין בה וכל שלא היתה לה שעת היתר לכהנים מועלין בה איזו שהיתה לה שעת היתר לכהני' שלנה ושנטמאה ושיצתה ואיזו היא שלא היתה לה שעת היתר לכהנים שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה ושקבלו פסולין וזרקו את דמה סם דף ח ואמר ר' יוחנן בגמרא היתר זריקה שנינו' ובפר' דף ח שני מפרש דחטאת העוף מועלין בה משהוקדשה עד שיצה דמה הוזה דמה אין בה מעילה' סם דף ט ו' ועולת העוף ועולת בהמה והוא הדין לקומץ וללבונה ומנחת כהנים וחביתים ומנחת נסכים מועלי' בהן משעת הקדשן עד שיצאו אחר שריפתן מעל המזבח לבית הדשן' סם דף ט וכן פרים הנשרפים ושעירים הנשרפין מועלין בהן משעת הקדשן עד שישרפו ותגמר שריפתן בבית הדשן ויתיך הבשר אבל קודם שיתיך מועלין בהן אף בבית הדשן' סם חטאת בהמ' ואשם וזבחי שלמי ציבו' מועלין בכולן משהוקדשו עד שיזרוק את הדם נזרק את הדם מועלין באימוריה עד שיצאו לבית הדשן ואין מועלין בבשר: סם שתי הלחם מועלין בהן משהוקדשו

משהוקדשו בטרם ישימו אותם בתנור עד שיזרוק דם הכבשים
שם נזרק דם הכבשי׳ הותרו באכילה ואין בהן מעילה: לחם הפנים
מועלי׳ בו משהוקדשו אע״פ שעדין לא נאפ׳ עד שיקטיר הבזיכין
הקטיר הבזיכין הותר באכילת המנחו׳ מועלין בהן משהוקדשו
אע״פ שעדין לא נתקדשו בכלי שרת עד שיקטיר הקומץ קרב
הקומץ הותרו השירים באכילה ואין שם מעילה אבל מועלין
בת״כ דלעיל בקומץ עד שיצא לבית הדשן כאשר ביארנו: תניא מקדשי
ה׳ קדשים המיוחדים לה׳ פרט לקדשים קלים שאין בהן מעילה
בפ״ק דמעילה כלל׳ אלא באימורים לאחר זריקת דמים ומועלין באימוריהן
דף ז׳ עד שיצאו לבית הדשן שהרי הן לאישים ואין מועלין כבשר:
דף י״א שנינו בפ״ג דמעילה דם קל בתחילתו וחמור בסופו נסכים
חמורים בתחילתן וקלים בסופן כיצד דם בתחילה אין מועלין
בו יצא לנחל קדרון מועלין בו מפני שנמכר לגננים ודמיו
הקדש הנסכים בתחילה מועלין בהן משהוקדשו ירדו לשיתין
שם דף י״ב אין מועלין בהן׳ ובגמר׳ אמ׳ זעירי המקיז דם לבהמת קדשים
אסור בהנאה ומועלין בו פי׳ הואיל ואינה יכולה להיות בלא דם
שם פ״ב דף ט הרי הוא כגופה: דישון מזבח החיצון שעל התפוח אף אחר
בפ״ג דף י״א הרמת הדשן מועלין בו׳ דישון מזבח הפנימי והמנור׳ לא נהנין
שם דף י״ב ולא מועלין וצריך להתיישב כלשון הגמ׳ שאומ׳ בשלמא מזבח
החיצון כתיב ושמו אצל המזבח אלא מזבח הפנימי מנלן כו׳:
בפ״ב דף ט הנהנה מקדשי קדשים לפני זריקת דמים או שנהנה מן העולה
או מן הקומץ והלבונה ומנחת כהני׳ וחביתים יפול מה שנהנה
לנרבה׳ מעל בקרבנות הציבור יפול מה שנהנה ללשכה:
תיימו׳ רפ״ד דהלכו׳ מעילה דף תע״ח המפריש מעות לחטאתו ולעולתו ולאשמו לתורים ובני יונה
מועלין בהן משעה שהפרישן הפרישן לשלמי׳ אין מועלין בהן׳
בפ״ג דמעילה דף י״א הפריש מעות לנזירותו אסור ליהנות בהן ואם נהנה לא מעל
מפני שראוין לבא כולם שלמים ואין בשלמים מעילה אלא
באימורין לאחר זריקת דמים: תניא בתו׳ אין מועלין בקדשי
בדק הבית אלא בתלוש מן הקרקע אבל נהנה בקרקע עצמה או
דף י״ג במחובר לה לא מעל אפי׳ פגם: שנינו בפ״ג גדולי הקדש מועלין
בהן כיצד הקדיש שדה והוציא׳ עשבי׳ אילן ועשה פירות מועלין
בהן אבל המקריש את הבור ריקם ואחר כך נתמלא מים שובך
ונתמלא יונים הואיל ואין גדולן מן הקרקע ואינן גדולי הקדש
שם ובב׳ לא יתכיר דף כ״ו אין מועלין בהן: אילן של הקדש הסמוך לשדה הדיוט ושרשיו
יוצאין בתוך השדה אם היה בתוך שש עשרה אמה מועלין בהן
דף כ״ג יותר על כן לא נהנין ולא מועלין: בפ״ק דתמורה אמרינן
קדשי גוים אם לבדק הבית הוקדשו מועלין בהן ואם קדשי
מזבח הם אין בהם מעילה מן התורה שנ׳ בקרבנות דבר אל בני
דף כ״ו ישראל אבל אסור ליהנות בהן מדברי סופרים: בפ׳ כל שעה
קול ומראה וריח אין בהן מעילה אבל איסורא דרבנן איכא
ובקטרת דווקא אחר שתעלה תימרותו שכבר נעשת מצותו ואין
כל הסוגיא עד סוף תלונות המיימוני פ׳ דמעילה דף תע״ח ועש בהשגו׳ מועלין בו אבל הריח בו כשהעלה תימורתו מעל: המועל
בקדשי בדק הבירה כיון שמעל בשגגה נתחלל ההקדש וזרה
שיהנה אחריו פטור מעל בזדון הואיל ואינו חייב קרבן מעילה
לא נתחלל ההקדש אלא הרי הוא בהויתו ואם בא אחר ונהנה
בו בשגגה מעל׳ כד״א כשמעל בהקדש והוציאו בתורת חולין
והקנהו לאחר אבל אם נהנה בו ופגמו ולא הקנהו לאחר יש בו
מועל אחר מועל ואין מועל אחר מועל בהקנתו לאח׳ במוקדשין
פ״ג דף י״ט לא כבהמה למזבח וכלי שרת בלבד כדמפ׳ שם במעילה הטעם
בכלי שרת אם אחרי׳ מביא לידי קדושה הוא עצמו לא כל שכן:
פ״ב דמעילה דף ת״ט ע״ד ותניא בתו׳ כיצד ביקע בקורדום של הקדש ונהנה כפרוט׳ ופגם
ובא חבירו וביקע בו ונהנה ופגם כולן מעלו נטל חקרדו׳ ונתנו
לחבירו הוא מעל אבל חבירו לא מעל׳ רכב על גבי חמור
ונהנה בפרוטה ופגם ובא חבירו ורכב עליו ונהנה ופגם כולן
מעלו נתן החמור לחבירו במתנה או מכרו הוא מעל וחבירו לא
מעל וכן המשאיל קורדום של הקדש הוא מעל לפי טובת הנאה

שבו וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה והוא הדין לבהמה׳ אבל
בקדשי מזבח שיש בהן קדושת הגוף יש מועל אחר מועל׳ כיצד כ״ף י״ט דלעיל
תלש צמר מן החטאת ובא חבירו ותלש ובא חבירו ותלש כולן
מעלו׳ וכן אם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו והוא
הדין בכלי שרת: פירש רבינו משה שמה שאמרו הנוטל אבן כפ׳ הנזכר
או קורה של הקדש ונתנה לחבירו שניהם מעלו ואם נתנה ליד
הגיזבר שהית׳ תחת ידו הוא מעל והגזבר לא מעל שאין הדברים
אמורין אלא במועל בזדון שהרי לא נתחלל ההקדש: הנוטל שם מהתוספתא פ׳ הנזכר והתלמוד
פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו לא מעל עד שיוצא אותה דף ך
בחפציו או עד שיתן אותה במתנה נתנה לחבירו הוא מעל
וחבירו לא מעל: תניא בתוספת׳ ובתלמוד פ׳ הנהנה נטל אבן כפ׳ הנזכר) דף כ
או קורה של הקדש לא מעל שהרי לא בנאה עדיין בתוך ביתו
בנאה בביתו מעל נתנה על גבי חלון שבתקרה ולא חיברה לא
מעל עד שירור תחתיה כשוה פרוטה: עוד שם במעילה פרק
אחרון מי ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש ונתנן לשליח דף כ
להוציאן בתורת חולין אם עשה השליח את שליחותו המשלח
הוא שמעל ואם לא עשה שליחותו אלא עשה השליח מדעת
עצמו השליח הוא שמעל׳ כיצד בעל הבית שאמר לשלוחו תן
מאותו כשר לאורחים הלך ונתן להם כבד או שאמר תן להם
כבד ונתן להם בשר השליח מעל ואם עשה כדבריו בעל הבית
מעל: השולח פרוטה ביד שלוחו לקנות לו בה חפץ ונזכר בעל שם דף כ״א
הבירה שהיא הקדש קודם שהגיע ליד החנווני השליח מעל
שהוא שוגג ובעל הבירה כבר נזכר ואין המזיד חייב בקרבן
מעילה כמו שביארנו׳ ועל מעילת השליח אמרי׳ בפ״ק דחגיגה לעיל כע״ר) דף י
שהלכות מעילה כהררים התלויין בשערה שהרי אנוס הוא:
נזכר אף השליח ויורע שהיא של הקדש קודם שהגיע לחנווני בדף כ״א ובתוספת׳ דלעיל
שניהן פטורין מקרבן מעילה והחנווני חייב לכשיוצא אותה
פרוטה שנתערבה במעותיו שהרי הוא שוגג׳ הוריעו לחנווני
שפרוטה שנתנו לו הקדש שניה׳ פטורין ונתפס המקח להקדש׳
וכיצד יעשה כדי להציל החנווני מן החטא עד שיהא מותר שם
להשתמש בכל המעות נוטל פרוטה של חולין או כלי כל שהוא
ואומ׳ פרוטה של הקדש בכל מקו׳ שהיא מחוללת על זה ותעשה
אותה פרוטה או הכלי הקדש ויהא מות׳ החנווני להשתמש בכל
מעותיו: שנינו במסכת מעילה בפ׳ אחרון המפקיד מעות של דף כ״א
הקדש אצל בעל הבית ונשתמש בהן והוציאם בעל הבית מעל
שהרי אין לו רשות מן הדין להשתמש בהן הפקידן אצל שלחני
או חנווני לר׳ יהודה ולא היו חתומין ולא קשורין קשר משונה
הואיל ויש לו רשות מן הדין להשתמש בהן שניהם פטורין כי
גם בעל הפקדון פטור שהרי לא אמר לו השתמש בהן: גרסי׳
בפר׳ הקומץ רבה ת״ר מלח שעל גבי האבר מועלין בו שעל גבי דף כ״א
הכבש ושבראשו של מזבח אין מועלין בו: עוד גרסינן שם כדף כ״א
תנן התם תנאי ב״ד הוא על המלח ועל העצים שיהיו הכהנים
ניאותין בהן אמר שמואל לא שנו אלא לאכילת קרבן אבל
לאכילת חולין אין ניאותין חולין פשיט׳ מה עניין חולין למקדש
ומתרץ אע״ג דאמר מר יאכלו שאם המנחה מועטת יאכלו עמה
חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השובע אפילו הכי מלח
דקדשים לא יהבינן להו: ר״י א

קדש
לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם
ובבהמה לי הוא וכל הבכורות לכהנים שנאמר
בפרש׳ קרח כל פטר רחם כל אשר באדם ובבהמה יהיה לך וגו׳
אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמ׳ הטמאה תפדה
אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם ואת
דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר ובשרם יהיה לך וגומר׳ וככר
באדנו מצות בכור האדם ומצות בכור פטר חמור: כתוב בפ׳ לעי׳ בסי׳ קמ״ד וקמ״ה דף ד״ד
ראה כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה׳
אלהיך וגו׳ ונא׳ בפ׳ בחוקותי אך בכור אשר יבוכר לה׳ בבהם׳ לא

יקדיש איש אותו אם שור אם שה לה' הוא׳ ומפורש במס' ערכין
דף כט בסוף פ' המקדיש שדהו כתיב תקדיש וכתי' לא יקדיש הא כיצד
אי אתה מקדשו קדושת מזבח אבל אתה מקדשו קדוש' חביבות
פי' שמוזהר ישראל בהולד בכור בהמה טהורה לומר הרי הוא
מקודש בקדושת בכור אע"פ שהוא קדוש מעצמו מצוה להקדישו
בקדושת בכור מפני חביבות המצוה: שנינו במסכת בכורות
דף יג פ"ב הלוקח עובר פרתו של נכרי והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי
והמשתתף עמו והנותן לו בקבלה והמקבל ממנו פטור מן
דף ג הבכורה שנ' כל בכור בישראל ולא באחרים׳ וגרסי' בפ"ק אמר
רבא לית דחש לה להא דר' יהודה דאמר שותפות גוי חייבת
כדף יג דלעיל׳ בפרק ל' דהלכות בכורות דף תפ"ד בבכורה: והכהני' והלוים חייבים לא נפטרו אלא בפדיון הבן
ופטר חמור אבל לא מבכור בהמה טהורה: פסקרבינו משה
כי הלוקח בהמה חולבת מן הגוי שחלב פוטר מן הבכורה שהרי
בכל התורה כולה הולכין אחר הרוב ורוב בהמות אינן חולבות
אא"כ יולדות ואין הלכה כדברי האומר חלב אינו פוטר בו בפר'
דף כ) (דף כד הלוקח בהמה והא דמשמע בפ' הלוקח בהמה דרבי יוחנן אית
ליה דרשב"ג דאמ' הלוקח בהמ' מניקה מן הגוי פטורה מן הבכור'
דלא מרחמא אלא אם כן ילדה משמע דחלב לבדו שלא ראינוה
מניקה אינו פוטר דחיישינן למיעוט דחולבות אף ע"פ שאינן
יולדות׳ אומ' רבינו יצחק שלשם מדבר בראינוה חולבת קודם
לידה דבההיא מודה דחלב לבדו אינו פוטר אם לא שראינוה
מניקה אבל בעלמא סבירא ליה דחלב פוטר דהלך אחר הרוב׳
תדע שכן הוא דהא רשב"ג לא חייש למיעוט
דף מ' וכל הסוגיא בתוספות שם בתחילת פ' כל הצלמי' דלא גזר שאר מקומו׳
אטו אותו מקום כדגזר ר' מאיר מטעם דחייש
דף ה למיעוט וגם רבי יוחנן לא חייש בפ"ק דחולין דאכל משחיטת
בשבת דף קל ה כותי ולא חייש למיעוט החשודים כדקאמר התם גבי ר"מ דגזר
כדף ו על יינן׳ ומה שאומר בפ' אם לא הביא שרשב"ג אומר כל שלא
שהה שלשי' יום באדם אפי' נפל מן הגג או אכלו ארי הוא כספק
כדף קלו בפ' בתר' דיבמות דף קל"ו נפל אלמא חייש למיעוט נפלים ושם פוסק כרשב"ג יש לחלק
שחוששין למיעוט המצוי בזה כמו מים שאין להם סוף דאשתו
אסורה ונוסס שאין מעידין עליו להשיא את אשתו: והרוצה
לפטור בהמתו מן הבכור׳ בין טמאה בין טהור לאחר שנתעבר'
הבהמה וניכר העובר דהיינו לשליש עבורה יקנה העובר לגוי
במשיכת שימשוך הגוי הבהמה לקנות אזן הבכור דקל' כרב
דף ג הונא שאומ' בפ' ראשון שאפי' בשותפות אזנו פטרה ואע"ג דרבה
ורב חסדא מצריכין דבר שעושה אותה נבילה או טריפה כרב
שם הונא קל"ל שהרי ר' יוחנן הולך בשיטתו שאומ' שאפי' מום קל וכן
פס כל הסוגיא עד סוף היה עושה רב מרי בר רחל כאשר יתבאר׳ דגרסי' בפ"ק דבכורות
דרב מרי בר רחל הווליה הנך חיותא דהוה מקני אזניהו לגוים
ואסר להו בגיזה ועבודה ויהב להו לכהני' וכלו חיותא דרב מרי
משום דמפקא להו מקדושתייהו ואף על פי שהיה אוסרם בגיזה
ועבודה בחולין גמורין היה נוהג קדושה׳ ואומר שם כי מאחר
דאסר להו בגיזה ועבוד' ויהיב להו לכהנים אמאי מקני אזנייהו
לגוים דילמא אתי בהו לידי תקלה דגיזה ועבודה ומקשה שם
דף כד למה נענש רב מרי והאמ' רב יהודה בפרק כיצד מערימין בזמן
הזה שאין מקדש מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר
העולם שלא יבא לאיסור גיזה ועבודה ומתרץ התם מקדושת
מזבח מפקע ליה מקדושת כהן לא מפקע ליה הכא אפי' מקדוש'
כהן מפקע ליה ואומר שם לישנא אחרינא דרב מרי הוה ידע
לאקנויי קניין גמור כעין שביארנו למעלה וכולי עלמא לא
ידעי ויקנו קניין שאינו מועיל שיאמרו אזני עובר פרתי אני
מוכר לך שזהו כמו פירות דקל אני מוכר לך ואין אדם מקנה
דבר שלא בא לעולם ולכך נענש אע"פ שעש' קניינו כדין שהקנ'
פרתו במשיכה לאזן עוברה שזהו כמו דקל לפירותיו׳ וכבר
לעיל בכו' קל"ה דף כ"ד ע"ד ביארנו בשם ר"י דדוקא רב מרי נענש משום דהוה אפשר ליה
דמיעבד כדרב יהודה ולא חיתה שם הפקעה ללשון ראשון ולא

תקלה ללשון אחרון אבל אנן דלא בקאינן לא מיענשינן ולא
עוד אלא מצוה לעשו' כן שלא יבא לאיסור תקלה דגיזה ועבוד'׳
דף כג וגרסי' בפ' מעשר בהמה ומנא תימרא דחיישינן לתקלה דתניא
אין מקדישין ואין מעריכין כו': וכשם ששותפות העובר פוטר
דף ג בבכורה כך פוטר שותפות האם כדאמרינן בבכורות פ"ק אמר
רב פפא ומאי שנא בו דבעינן כל בכור בישראל וליכא אם נמי
בעינן כל מקנך תזכר וליכא ומביאה שם באותו הפרק לפטור
שותפות האם גם בפטר חמור: אם לא הפקיעו מקדושה ונולד
כיצד יעשה ינעול דלת לפניו וימות שלא יבא לידי תקלה
דף יג כדתני' בפר' קמא דע"ז אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין
בזמן הזה ואם הקדיש והעריך והחרים בהמה תעקר וכו׳ איזהו
עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה ואין להלק בזה בין
קדוש' הבאה מאיליה לקדושה שאינה באה מאיליה׳ אבנם אמר
וכן כתו' שם לנו מורי רבינו יהוד' בשם רבו רבינו יצחק והרב רבי אלחנן בנו
שימתין עד שעה שיפול בו מום מאח' שהוא קדוש מאיליו: לפי
שאמרנו למעלה שלשליש עיבורה ניכר העובר אנו צריכין
דף ח להביא הא דת"ר בפ' קמא דבכורות שהבהמה דקה טהורה יולד'
לחמשה חדשים וכנגדה באילן גפן׳ בהמה גסה טהורה לתשע'
חדשים וכנגדה באילן זית׳ בהמה גסה טמאה לי"ב חדש וכנגד'
באילן דקל׳ הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והפיל והקוף
הקיפוד לשלש שנים וכנגדן באילן בנות שוח׳ אפעה לשבעים
שנה וכנגד' באילן חרוב׳ חרוב משעת נטיעתו עד גמר פירותיו
שבעים שנה וימי עיבורו שלש שנים׳ והנחש לשבע שנים׳
והתרנגולת לעשרי' ואחד יום וכנגדו באילן לוז׳ כלב לחמשים
יום וכנגדו באילן תאנה׳ חתול לחמשים ושנים יום וכנגדו
באילן תות׳ חזיר לששים יום וכנגדו באילן תפוח׳ שועל וכל
מיני שרצים שלשה חדשים וכנגדן באילן תבואה: ואם נולד
בקדושה ונולד בו מום קבוע נשחט עליו דכתיב בפר' ראה וכי
יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו לה' אלהיך
בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו כצבי וכאיל ובבכורות
דף לז פ' אילו מומין פירשו חכמים איזהו מום קבוע דהוי דומיא דעור
ופסח׳ ואע"פ שיצא מקדושתו במומו אינו נוהג בו כחולין לגמרי
ונוהג כהן קדושה כפסולי המוקדשין שנפדו דתנן בבכורות
דף יד פ"ב ואין יוצאין לחולין ליגזז וליעבד׳ ומצינו בכור חמור מהן׳
שם פ"ה דף ל דתנן כל פסולי המוקדשין נשחטין ונמכרים באיטליז ונשקלין
בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר׳ ואפי' בבכור בעל מום קאמר
דף מד כדאיתא בגמרא וכדאמרי' בפ' אילו טריפות אמרה ליה בת רב
חסדא לרבא אבא שרי בוכרא ולא זבין מיניה בישרא ומפרש
טעמא משום דבשומא מיזדבן ולא במתקלא ואיכא חשדא׳
ובבעל מום קאמ' דהא בבבל הוה ולאחר חורבן דמא בעל מום
אינו נשקל הילכך אפי' בעל מום אסור בגיזה ובעבודה: בכור
בעל מום מותר להאכילו לגוים ולכלבים שנ' כצבי וכאיל דתנן
דף לב בפ' כל פסולי המוקדשין בית שמאי אומרי' לא ימנה ישראל עם
הכהן על בכור בעל מום ובית הילל מתירין אפילו לגוי ואע"פ
שם שחולק תנא דברייתא ואומר דבירה הילל זר ולא גוי קאמרי
בתוס' שם כל הסוגיא כמתניתין קל"ל׳ ב"א בבכור שנשחט ונמצא כשר אכל בכור
שמת או נשחט ונמצא טרפה אסור להאכילו לגוים ולכלבים
דכל היכא דלא קרינא ביה תאכלנו לא קרינ' ביה כצבי וכאיל
להתירו לגוים ולכלבים׳ ומזה הטעם שנינו במסכת חולין
דף קל בפ' הזרוע ואם מתו יקברו שאין פודין את הקדשים להאכילן
כדאית' בפ' ו' דתמור' דף ל' ול"ח לכלבים׳ דכל היכא דלא קרינא ביה תזבח ואכלת לא קרינא
ביה כצבי וכאיל אבל פסולי המוקדשין שנשחטו בכשרות מותר
להאכילן לגוים ולכלבים׳ תדע שכן הוא שאם לא כן קשיא
כדף לב דלעיל דר' עקיבא אדר' עקיבא שהרי ר' עקיבא אומר בבכורות דבכור
דף קג בעל מום מאכילין אותו לגוים ואילו במסכת זבחים פרק טבול
יום שנינו שרבי עקיבא אומ' שהשוחט בכור בעל מום בגבולין
ונמצא טריפה שיאותו הכהנים בעורו משמע ולא בבשרו הרי
למדת

למדת שמאחר שנמצא טריפה דלא קרינא ביה תאכלנו שלא
יהנו בבשרו להאכילו לגוים וכן פי׳ רבינו שלמה שלא התיר ר׳
דף ק ז עקיבא אלא עורו ולא בשרו׳ וגר׳ שם אמר רבי חייא בר אבא
הלכה כרבי עקיבא ואף רבי עקיבא לא אמר אלא כשהתירו
מומחה אבל לא התירו מומחה לא׳ ויש ספרים שגורסין שם
אחר כך והלכה כדברי חכמי׳ בשר בקבורה ועור בשריפה ור״שי
אינו גורס שם אלא והילכתא כדברי חכמים ולא קאי אבכור
בעל מום שדבר בו ר׳ עקיב׳ שמזה פסקינן הלכה שיאותו בעורו
שם דף ק ג אבל קאי אעור קדשי מקדש וארישא קאי דא״ר חנינ׳ סגן הכהני׳
מימי לא ראיתי עור שיוצא לבית השריפה וחכמים אומ׳ אין לא
ראינו ראיה לא יצא לבית השריפ׳׳ ואם הבכור בעל מום שראוי
לישחט עליו אינו יכול לשוחטו אלא על פי שלשה ישראלים
דף ל ו שיאמרו יכול לישחט עליו דתנן בפרק כל פסולי המוקדשין
בכור שניסמת עינו ונקטעה רגלו או ידו הרי זה ישחט על פי
שם שלשה בני הכנסת׳ וגרסינן בגמרא התרת בכור בחוצה לארץ
על פי שלשה בני הכנסת פי׳ שאינן מומחין ואמר רבא ובמומין
מובהקין ודווקא במקום שאין מומחה שנתן לו הנשיא או ראש
שם גולה רשות להתיר בכורות׳ דאמ׳ רב שלשה מתירין את הבכור
במקום שאין מומחה הא במקום מומחה צריך מומחה: שנינו
דף כח בפ׳ עד כמה השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו ר׳ יהוד׳
מתיר ור׳ מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור׳
שם ואמרינן בגמרא דגזר רבי מאיר אפילו במומין שאינן עשויין
להשתנות לאחר מיתה אטו מומין העשויין להשתנות לאחר
כתו׳ שם מיתה ואומ׳ שם דקנסא הוא דקניס רבי מאי׳ לפיכך אין הלכה
כר׳ מאיר כדפסק רב יהודאי גאון שהלכה כרבי מאי׳ בגזירותיו
כ׳החולין דף ל ו׳ אבל לא בקנסותיו גבי הא דתני׳ ביבמו׳ לא ישא אדם מעוברת
דף ל ז וכתו׳ שם׳ חבירו ומנקת חבירו שהסוגיא הולכת שם כרבנן גבי מי עבוד
ביש מירקא דף כ ו רבנן תקנתא לכהן או לא: שנינו בפרק עד כמה עד כמה
ישראל חייב ליטפל בבכור בבהמה דקה עד שלשים יום
ובגסה עד חמשים יום ואם אמר הכהן בתוך הזמן הזה תנהו לי
ואטפל בו לא יתן לו מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות
ואם היה בעל מום ואמר תנהו לי שאוכלנו או תמים בשעת
שם המקדש ואמר תנהו לי שאקריבנו מותר: ותנן הבכור נאכל
בתוך שנתו בין תם בין בעל מום שנא׳ לפני ה׳ אלהיך תאכלנו
שנה בשנה וגומר וכי יהיה בו מום פסח או עור וגומר בשעריך
שם דף כח תאכלנו: ותניא בגמ׳ בכור בזמן הזה עד שלא נראה להראותו
לחכם פי׳ שלא נולד בו מום רשאי לקיימו שתים ושלש שני׳ פי׳
וכן כתו׳ שם שהרי אין יכול להקריבו׳ ורבינו שמשון כתב שלא נזדמן לו
חכם אחר שנפל בו מום רשאי לקיימו שתים ושלש שנים ואין
זקוק להוליכו למקום אחר רחוק במקום שהחכם שם׳ ומשנראה
להראותו לחכם נולד בו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י״ב
חדש׳ לאחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד ואפילו
שעה אחת אבל מפני השבת אבידה לבעלים רשאי לקיימו
שם שלשים יום ואמר רבי אלעזר בכור נותנין לו שלשים יום משעה
שנולד בו מום ואף על פי שמתאחר לאחר שנתו ומאימתי מונה
דף ו לו אמרי׳ בפ״ק דר״ה אם תם הוא מונה לו מיום השמיני שהוא
ראוי להקרבה ואם נולד בעל מום מונה לו מיום שנולד והוא
שכלו לו חדשיו שהרי נראה לאכילה ביום לידתו אבל אם לא
ידע בוודאי שכלו לו חדשיו מונה לו מיום השמיני: שנינו
דף ל ה בפר׳ כל פסולי המוקדשין כל מומין הראוין לבא ביד אדם רועי
ישראל נאמנים רועי כהני׳ אינם נאמנים רשב״ג אומר נאמן על
של חבירו ואינו נאמן על שלו רבי מאיר אומר החשוד על הדבר
(דף עח) דף ל ה (דלעיל) לא דנו ולא מעידו ובפר׳ בתרא דיומא פוסק כרשב״ג ובגמ׳ תניא
רבי יהושע בן קפוסאי אומ׳ בכור ביד כהן צריך שנים מן השוק
להעיד עליו שנפל בו מום מאליו ורשב״ג אומ׳ אפי׳ בנו ואפילו
בתו מעידין עליו ר׳ יוסי אומר אפי׳ הם עשרה והם בני ביתו אין

מעידין עליו פי׳ מפני שכל הכהנים חשודים להטיל מום בבכו׳
שם דף ל ג כדי לאוכלו בחוץ׳ ושנינו שהמטיל מום בבכור לא ישחוט על
כדף לה דלעיל אותו המום עד שיפול בו מום אחר מאליו׳ ופוסק התלמוד
והלכתא כרבן שמעון בן גמליאל ודווק׳ בנו ובתו אבל אשתו לא
דף ק מ ה דאשתו כגופו דמיא: ובפר׳ חב״ית מסקינן שאין עד מפי עד
כשר אלא לעניין עדות אשה ולעדות בכור בהמה שלא נפל מומו
דף ל ו בידי אדם׳ וכן בפרק כל פסולי המוקדשין
פרק הלוקח בהמה דף יט כל בהמה שהיא ספק בכור דינה שתרעה
עד שיפול בה מום ותאכל לבעליה׳ ואם
תפש אותה הכהן אין מוציאין אותה מידו כרבה דתניא כוותיה
דף ו בפ״ק דב״ב מציעא ואוכל אותה במומה אבל אינו מקריבה שאין
מקריב לעולם אלא בכור ודאי שמא ישחוט חולין בעזרה:
דף ק ל (דף יד) שני בפר׳ הזה״ב ובפר׳ שני דבכורות כל קדשי׳ שקדם מום קבוע
להקדשן ונפדו חייבין בבכורה ובמתנות ויוצא לחולין ליגזז
וליעבד וולדן וחלבן מותר לאחר פדיון והשוחטן בחוץ פטור
ואין עושין תמורה ואם מתו יפדו חוץ מן הבכור והמעשר וכל
מי שקדם הקדשו את מומו או מום עובר את הקדשו ונפדו
פטורי׳ מן הבכור ומן המתנות ואין יוצאין לחולין ליגזז וליעבד
וולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן והשוחטן בחוץ חייב ועושין
דף כא תמורה ואם מתו יקברו: שני׳ במס׳ תמור׳ פר׳ אילו קדשים מה
בין בכור והמעשר לבין כל הקדשים שהקדשי׳ נשחטין ונמכרין
באיטליז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר ויש להם
פדיון ולתמורותיהן פדיון חוץ מן הבכור והמעשר ובאין מחוצה
לארץ לארץ חוץ מן הבכור והמעשר ואם באו תמימים יקרבו
שם כל הסוגיא ואם בעלי מומין יאכלו במומם לבעלים ואומר בגמרא ורמינהי
בן אנטיגנס העלה בכורות מבבל ולא קיבלו ממנו אמר רב ששת
ההיא ר׳ עקיבא היא ומתני׳ ר׳ ישמעאל כו׳ דתני׳ רבי עקיבא אומר
יכול יעלה אדם בכור מחוצה לארץ בזמן שבית המקדש קיים
ויקריבנו ת״ל ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך ובכורות בקרך
וצאנך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו בא אלא מן הארץ
אף בכור אינו בא אלא מן הארץ ומה שממעט שם רבי עקיבא
בכור חוצה לארץ דווקא לעניין הקרבה אבל מקדש קדיש כמו
דף מ ד שמוכיחות כל ההלכות ההיא דאילו טרפות בבבל אבא שרי
בוכרא ולא זבין מיניה בישרא׳ וההיא דהתרת בכור בחוצה
בעמוד שבסמוך לארץ שאמרנו למעלה וכן הרבה׳ ובעניין זה מצינו מעשר
בסימן שבסמוך בהמה במסכ׳ בכורות כאשר יתבאר במצות המעשר׳ ומצוה זו
נוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית כמעשר דגן: עוד
בכ׳ אלו קדשים דף כא גרסי׳ שם אחרים אומרים בכור שעברה שנתו יכול יהא כפסולי
המוקדשין ויפסל ת״ל ואכלת מעש׳ דגנך מקיש בכור למעש׳ מה
מעשר אינו נפסל משנה לחבירתה אף בכור אינו נפסל משנה
דף ח לחבירתה: עוד גר׳ בפ״ק דתמורה אמ׳ רב יהודה אין הואין בכור
לישר׳ א״א כ היה כהן עמו פי׳ שמא יאמ׳ לו המומח׳ מום הוא ומות׳
לשחוט עליו וילך וישחטנו לעצמו ולא יתננו לכהן: ריב

מצות עשה לעשר כל חוולדות הנולדי׳ לאדם בכל
שנה בבקר ובצאן שנאמר בפר׳ בחוקותי כל
מעש׳ בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש
שם פ׳ יב לה׳ ותני׳ בת״כ מניין למעשר בהמה בעמוד ועשר ר׳ יוסי הגלילי
אומ׳ והעברת פי׳ ילפינן העברה העברה מבכור ור׳ עקיבא לומדו
מעשר תעשר׳ ורבי מאלה המצות האמור בסוף הפרשה:
דף כב שני׳ במס׳ בכורו׳ מעשר בהמה נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ
בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין אבל לא במוקדשין אף
בקדשים קלים ונוהג בבקר ובצאן ואין מתעשרין מזה על זה
בכבשים ובעיזים ומתעשרים מזה על זה בחדש ובישן ואין
מתעשרין מזה על זה שהיה מן הדין ומה אם החדש והישן
שאינם כלאים זה בזה אין מתעשרין מזה על זה שנ׳ עשר תעש׳
שנה שנה בשני מעשרו׳ הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד

מעשר

מעשר דגן כבשים ועזים שהן כלאים זה עם זה אינו דין שאין
סס מתעשרין זה על זה ת״ל בקר וצאן משמע כל צאן אחד׳ ואמ׳ בג״מ
נימא מתני׳ דלא כר׳ עקיבא דתניא ר׳ עקיבא אומ׳ יכול יעלה אדם
מעשר בהמה מחוצה לארץ ויקריבנו ת״ל והבאת׳ שמה עולותיכ׳
וזבחיכם ואת מעשרותיכם בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד
מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ממקום שאין אתה מעלה מעשר
דגן אי אתה מעלה מעשר בהמה ומתרץ אפי׳ תימא ר׳ עקיבא
לא אמ׳ ר׳ עקיבא אלא ליקרב אבל מורה הוא שהוא קדוש דיקא
כדף נ״ג נמי דקאנסיב תלמוד׳ והבאתם שמה שם: ומפרש שם שעכשיו
אין אנו מפרישין מעשר בהמה בזמן הזה שלא יבא לידי תקלה
דגיזה ועבוד׳ או יאכלוהו תמים ונמצא בא לידי איסו׳ כרת שהיא
דף נ׳ שחיטת קדשים בחוץ׳ ואמ׳ בפ׳ האש׳ רבה שיש כח ביד חכמים
לעקור דבר מן התורה בשב ולא תעשה פן יבא לידי עון גדול
אבל ודאי אם עבד ועשרה אף בזמן הזה הרי זה מעשר ונאכל
כדף נ״ג דלעיל במומו: ומקשינן שם אי הכי בכור נמי לא ליקדש בזמן הזה אטו
בדידן תליא מילתא ברחם הוא קדוש ואומ׳ הכי קאמינא ליקני
אזנייהו לגוים ולא ליקדוש מעיקר׳ כדי שלא יבא לידי תקלה
ומתרץ איפשר כדרב יהודה דאמר מותר להטיל מום קודם
שיצא לאויר העולם מכאן אני מביא ראיה לפי׳ רבי׳ יצחק שפי׳
לעיל כע״ג בהלכות בכור שהואיל ואין אנו בקיאין לעשות כרב יהוד׳ מצוה
להקנות אזנם לגוים שלא יבא לידי תקלה: שנינו במסכת
דף נ״ו זבחים פר׳ איזהו מקומן הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים
שחיטתן בכל מקום בעזר׳ ודמן טעון מתנה אחת וכלבד שיתן
בנגד היסוד שינה באכילתן הבכור נאכל לכהנים והמעשר לכל
אדם ונאכלין בכל העיר בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד׳
הפסח אינו נאכל אלא בלילה וכו׳ בד״א במעשר תמים אבל
במעשר בעל מום בין שנפל בו מום בין שהפרישו מתחילה
במומו הרי זה נאכל בכל מקום׳ והכל חייבין במעשר בהמה
דף נ״ז כהנים לוים וישראלים: שנינו בפר׳ מעשר בהמה הכל נכנסין
לדיר להתעשר אף נרבע ונעבד חוץ מכלאים וטריפה ויוצא
דופן ומחוס׳ זמן ויתום איזהו יתום כל שמתה אמו או שנשחטה
בגמר הלידה שצריך שתחיה האם מעט אחר הלידה רבעינן
עם אמו שהוא והאם יהיו בעולם שעה אחת׳ יכול יהא עם אמו
כל שבעה ת״ל תחת אמו כלומר שנשארה חליפי אמו כך היא
פרש׳ אמור פ״ז בת״כ והוא היתום שאנו דורשין שם והיה שבעת ימים תחת
סס דף נ״ז) דף נ״ל אמו פרט ליתום והטעם של כולן בפר׳ בגמר׳: עוד שנינו שם
מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמ׳ רועה פירו׳ כמו שהרועה
מניח רגל בהמותיו לרוץ ולרעות וכמה היא רגל בהמה רועה
סס ששה עשר מיל׳ אם היו לו חמשה טלאים מכאן וחמשה טלאים
כדף נ״ז מכאן מצטרפין: עוד שנינו שם שלש גרנות למעשר בהמה
כדף נ״ח בפרוס הפסח ובפרוס עצרת ובפרוס החג ומפר׳ שם כדי שתהא
סס בהמה מצויה לעולי רגלים דאע״ג דתנן עד שלא הגיע הגורן
מות׳ למכור ולשחוט ניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה והדר
ליזבון וליכול׳ ואמאי קרי ליה גורן דטבלה כגורן פי׳ משיגיע
זמן אחד מהם אסור למכור ולשחוט עד שיעשר ואם שחט הרי
סס) כגמ׳ סס זה מותר כדאיתא במשנה׳ מאי פרוס ר׳ יוסי בר׳ יהודה אומ׳ אין
פרוס פחות מחמשה עשר יום קודם החגים מאי משמע אמר
רבי אבהו פרוסה פלגא פלגא דמאי פלגא
סס ובפ״ק דפסחים דף ו׳ דהלכות הפסח כדתניא שואלין ודורשין
בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום:
פרש׳ בחקתי סין כרק י״ב תניא בת״כ מניין למעשר בהמ׳ שאין מתעשר משנ׳ על חבירתה
ת״ל עשר תעש׳ וגו׳ שנה שנה בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד
מעשר בהמה ואחד מעשר דגן: ואיזהו ר״ה שלהן כדתנן סתם
דף נ׳ משנה במס׳ ר״ה בתחילתה באחד באלול ר״ה
בכר׳ מעשר בהמה דף נ״ז למעשר בהמה׳ לפיכך אם נולדו חמשה
טלאים בכ״ט באלול וחמשה באחד בתשרי

כדף נ״ח מצטרפין: שנינו שם מי שהיו לו עשרה טלאים והפריש אחד
מעשר או היו לו מאה והפריש עשר אין אילו מעשר אלא כיצד
עושה כונס כל הטלאים או כל העגלים לדיר ועושה לו פתח
סס קטן כדי שלא יבאו שנים כאחד׳ ומפרש בברייתא שמעמידין
אימותיהן מבחוץ והן גועות כדי שישמעו הטלאים קולן ויצאו
מן הדיר לקראתן שנאמר כל אשר יעבור תחת השבט שיעבור
כמשנה סס מעצמו ולא שיוציאנו בידו: וכשיצאו מן הדיר זה אחר זה מתחיל
ומונה בשבט אחד שנים וג׳ ארבעה וחמשה ששה שבעה שמונה
תשעה והיוצא עשירי בין זכר בין נקבה בין תמים בין בעל מום
סוקרו בסיקרא ואומ׳ הרי זה מעשר לא סקרו בסיקרא ולא מנאן
בשבט או שמנאן רבוצין או עומדין הרי אילו מעשר הואיל
דלעיל פ״ב ומנאן עשרה עשרה וקדש עשירי הרי זה מעשר ותני׳ בת״כ אין
לי שקידש אלא בזמן שקרא שמו עשירי מניין אפילו לא קרא
שמו עשירי ת״ל העשירי מכל מקום מניין שאם קרא לתשיעי
עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי ששלשתן מקודשין
דף ס ת״ל העשירי יהיה קדש לרבות: והיאך דינם מפורש במשנה
התשיעי אינו קרב אלא נאכל במומו והעשירי מעשר והאחד
עשר יקרב שלמים וטעון נסכים כשלמים ואינו עושה תמורה
מפני שהוא עצמו כתמורה׳ בד״א בבעל הבהמות אבל בשליח
דף ס״א אין מתקדש אלא עשירי בלבד כמו שאו׳ שם בסוף הפר׳ דאמ׳ ליה
דלעיל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וממעט בת״כ שמיני ושתים עשרה
דף ס דלעיל מדין זה שאמרנו שהטעות מתקדש: שני׳ במשנה קרא לתשיעי
עשירי ולעשירי עשירי ולאח׳ עשר עשירי אין אחד עשר מקודש
זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו אין אחד עשר מקודש
ואפילו שתק כשיצא העשירי ואחר כך קרא לאחר עשר עשירי
לא נתקדש כמו שאומר שם שהעשירי מעצמו נתקדש:
סס דף נ״ה שנינו הלוקח טלאים שנולדו בשנה זו או שנתנו לו במתנה הרי
סס דף נ״ו הן פטורין מן המעשר עד שיולדו ברשותו׳ לפיכך השותפין
שנשתתפו בבהמה והביא זה מאה טלאים וזה מאה טלאים
וערבו אותם ונשתתפו בהן הרי המאתים פטורין מן המעשר
שכל טלה מהם כמכור וכן האחין שירשו טלאים מאביהן הרי
הן פטורין מן המעשר אבל הנולדים להם בשותפות לאחר
מכאן מאילו הבהמו׳ בין לשותפים בין לאחים חייבין במעשר:
כדף נ״ו עוד שנינו שם שאם חלקו האחין והשותפין אחר שנולדו
להם הבהמות ברשותן וחזרו ונשתתפו הרי אילו פטורין מן
סס דף נ״ז המעשר כדאמ׳ ר׳ יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן וכן השותפין
בשעה שחלקו נעשו לקוחין והלוקח פטור וכשחזרו ונשתתפו
הרי נשתתפו בבהמות ועדיין לא ילדו להם ברשות׳ אח׳ שיתוף
זה השני ואע״פ שחלקו גדיים כנגד גדיים וטלאים כנגד טלאי׳
ועשרה כנגד עשרה הכל פטורין מן המעשר ואין אומ׳ זהו חלקו
סס דף נ״ו המגיעו משעה ראשונה כרב נחמן ור׳ יוחנן ורבי׳ שלמ׳ פי׳ בסוף
דף נ״ח פ״ק דחולין שהאחין שחלקו ולבסוף נשתתפו פטורין מן המעשר
כל ימי שותפותן כל הנולדים להם שנאמר יהיה לך ולא של
דף נ״ו שותפות ובבכורות פ׳ בתרא מוקי לה במעשר בהמה אף על פי
שנכתב בבכור׳ אבל לא חלקו מעולם חייבין לעשר כל הטלאים
הנולדים להם כל ימי שותפותם דאמרינן התם יכול אפי׳ קנו
סס בתפוסת הבית ת״ל יהיה: א״ר יוסי אמר ר׳ יוחנן הלוקח עשרה
עוברין במעי אמן כולן נכנסין לדיר להתעשר שהרי ברשותו
נולדו: כל בהמה שהיא ספק אם בת מעשר היא או אינה בת
דף ז׳ מעשר הרי היא פטורה מן המעשר כדמסיק אביי בפ״ק דב״מ
עשירי ודאי אמר דחמנ׳ ולא עשירי ספק ומדבר בספק שהיה לו
דף נ״ח שעת הכושר למעשר קודם שנולד הספק׳ ובאותה דסוף בכורות
קפץ אחד מן המנויין לתוך הדיר כולן פטורי׳ שכל אחד ספק אם
הוא המנויי והמנוי פטור מאשר יעבור ולא שכבר עבר׳ לפיכך
טלאים שנתערב בהן יתום או לקוח וכיוצ׳ בהן הרי אילו פטורין
כדף נ״ח שכל אחד ספק הוא: שנינו שם קפץ אחד מן המעושרין לתוך
הדיר

הדיר כולן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעליהם: אמר
סס דף כ ט רבא מניין הראוי למעשר פוטר אותם שכבר נמנו אעפ שלא
הפריש עליהן כמו שיתבאר דאמ קרא אשר יעבור תחת השבט
ולא שכבר עבר מאי שכבר עבר אי דעישר עליהם צריכא
סס למימר אלא לאו דאיפטרו להו כמניין הראוי שמ׳ תניא כוותיה
דרב׳ היו לו עשרה טלאים והכניסן לדיר ומנה חמשה ומת אחד
מהן אם מן המנויין מת מונה ומשלים עליהם ואם משאינן
מנויין מת המנויין פטורין מפני שהמניין הראוי למעשר פוטר
סס ושאינן מנויין מצטרפין לגורן אחד: ואמר רבא היו לו חמשה
עשר טלאים לא יאמר אברור עשרה ואכניסם לדיר ואטול
מהן אחד והשאר פטורין אלא כונסן לדיר ומוציאן עשרה
ונוטל אחד מהן והשאר מצטרפין לגורן אחד:

הלכות קרבן שגגות

ר״י ג

מצות עשה שיקריב היחיד קרבן חטאת על שגגתו
כשעשה עברה שחייבין על זדונה כרת
שנאמר בפרשת ויקרא ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם
הארץ בעשותה אחת ממצו׳ ה׳ אשר לא תעשינה ואשם או הודע
אליו חטאתו אשר חטא והביא את קרבנו שעירת עזים תמימה
נקבה על חטאתו אשר חטא וסמך את ידו על ראש החטאת
ושחט את החטאת במקום העולה ולקח הכהן מדמה באצבעו
ונתן על קרנות מזבח העולה ואת כל דמה ישפך אל יסוד המזבח
ואת כל חלבה יסיר כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמי׳ והקטיר
הכהן המזבחה לריח ניחח לי״י וכפר עליו הכהן ונסלח לו ואם
כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה וסמך ידו וגומ׳
ואת כל חלבה יסיר כאשר הוסר חלב הכשב מעל זבח השלמים
(זכ סס פ״ק דף ג ב״ח) פי׳ לרבות האליה בכבש: אמרו רבותינו במסכת כריתות
שאין חטאת באה אלא על דבר שזדונו לאו וכרת ועל דבר שיש
(פ״ח)(דף ח ח) בו מעשה׳ וגרסינן במסכת הוריות פרק שני ובפר׳ כלל גדול
מתני ליה ר׳ יהושע לבריה תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה
והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה הוקשה כל התורה לע״ז
מה ע״ז דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף כל
דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת: בתחלת מסכת
דף ב כריתות מונה שלשי׳ ושש כריתות ומסיק בסוף על אילו חייבין
על שגגתן חטאת ועל לא הודע שלהם אשם תלוי חוץ ממטמא
מקדש וקדשיו שהוא בעולה ויורד דברי רבי מאיר וחכמים
אומ׳ אף המגדף מפני שאין בו מעשה ונ׳ בעשותה פרט למגדף
שאין בו מעשה כשתגיע לתמצית חשבון כריתות העריות
(בה״לת מקיומן פ״ט ואילך) כאשר בארנו אותם בהלכות עריות ולתמצית שאר העבירות
שחייבים עליהם כרת תמצאם שתים וארבע׳ עבירות שמביאין
על שגגתן חטאת קבועה ואילו הן:

א הבא על אמו: ב הבא על אם אשתו:
ג הבא על אם אמה: ד הבא על אם אביה:
ה הבא על בתו: ו הבא על בת בתו:
ז הבא על בת בנו: ח הבא על בת אשתו:
ט הבא על בת בתו: י הבא על בת בנה:
יא הבא על אחותו: יב הבא על אחות אביו:
יג הבא על אחות אמו: יד הבא על אחות אשתו:
טו הבא על אשת אביו: טז הבא על אשת אחי אביו:
יז הבא על אשת בנו: יח הבא על אשת אחיו:
יט הבא על אשת איש: כ הבא על הנדה:
כא השוכב עם הזכר: כב הבא על אביו:
כג הבא על אחי אביו: כד השוכב עם בהמה:
כה האשה שהביאה בהמ׳ עליה: עד כאן כריתות שבעריות׳
ואילו הן כריתות משאר עבירות:

א העובד ע״ז במעשה: ב הנותן מזרעו למולך: ג
בעל אוב: ד בעל ידעוני לדברי ר׳ עקיבא במעשה זוטא: (בפ״ק דכריתו׳ דף ג ובפ״ד מיתו׳ דף סה)
ה המחלל את השבת: ו העושה מלאכה ביום הכיפורים:
ז האוכל והשותה ביום הכיפורים: ח האוכל חמץ בפסח:
ט האוכל חלב: י האוכל דם: יא האוכל נותר:
יב האוכל פיגול: יג השוחט קדשים חוץ לעזרה:
יד המעלה קרבן חוץ לעזרה: טו המפטם את הקטרת:
יו המפטם שמן המשחה: יז הסך בשמן המשחה:
הרי בין הכל שתים וארבעים ורבינו משה מנה שלש וארבעים (בפ״ח דהלכו׳ סגגות דף תכ״ה)
שמונה בעריות אחותו מאנוסת אביו ואחותו שהיא בת אשת
אביו לשתים׳ ותנו רבנן בפרק שני דיבמות הבא על אחותו (דף כ כ)
שהיא בת אשת אביו חייב שתים אחת משום אחותו ואחת משו׳
בת אשת אביו: על כל אילו שמנינו מביא על שגגתו כשבה
או שעירה׳ ואם הוא מלך מביא שעיר עזים לחטאת שנ׳ אשר
נשיא יחטא ועשה אחד מכל מצו׳ ה׳ אלהיו אשר לא תעשינה
בשגגה ואשם או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את
קרבנו לה׳ שעיר עזים זכר תמים וסמך את ידו וכפר עליו
מחטאתו אשר יחטא ונסלח לו: ותניא בת״כ ואשם למד שמביא (כרס׳ ויקרא פ״ה)
אשם תלוי אם לא הודע אליו: ואם הוא כהן משיח מביא פר
בן בקר לחטאת והוא נשרף שנאמר בפרשת ויקרא נפש כי
תחטא בשגגה מכל מצות ה׳ אשר לא תעשינה ועשה מאחת
מהנה׳ ואם הכהן המשיח חטא לאשמת העם והקריב על חטאתו
אשר חטא פר בן בקר תמים לה׳ לחטאת והביא את הפר אל
אוהל מועד לפני ה׳ וסמך את ידו על ראש הפר ושחט את הפר
לפני ה׳ ולקח הכהן המשיח מדם הפר והביא אותו אל אהל מועד
וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה׳
את פני פרוכת הקדש ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח
קטרת הסמים לפני ה׳ אשר באהל מועד ואת כל דם הפר
ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד ואת כל חלב
החטאת ירים ממנו את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב
אשר על הקרב ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהם אשר
על הכסלים ואת היותרת על הכבד על הכליות יסירנה כאשר
יורם משור זבח השלמים והקטירה הכהן על מזבח העולה ואת
עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו ועל קרבו ופרשו
והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל מקום טהור אל שפך
הדשן ושרף אותו על העצים באש על שפך
(ת״כ ר״פי כל הכוגית ות״כ סס דיבור סכי כ״ח) הדשן ישרף: פירו׳ מאחת מהנה ממקצת
אחת מהן כגון הכותב בשבת שם משמעון (בכ׳ הכונה דף יג)
ונח מנחור דן מדניאל: אם הכהן המשיח
וגו׳ מדרשו אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה כמו (בת״כ דלעיל פ׳ סכי ובפ״ב דהוריו׳ דף ז)
שנ׳ לאשמת העם ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו׳ ופשוטו לפי
אגדה כשכהן גדול חוטא אשמת העם היא שהם תלוים בו לכפר
עליהם והוא נעשה מקולקל: פר יכול זקן ת״ל בן אי בן יכול (כת״כ פ״ב)
קטן ת״ל פר הא כיצד זה בן שלש׳ אל אהל מועד למשכן ובית
עולמים להיכל: את פני פרוכת הקדש כנגד (סס)
(כך מ זת׳ בכ׳ הוכיחו לו דף כ ח) בית קדושת׳ מכוון כנגד בית הבדי׳ ולא היו
נוגעין דמים הפרוכת ואם נגעו נגעו׳ ואת
(בפ״ב דזבחים דף כה) כל הדם שירי הדם: כאשר יורם באותן (בת״כ פ״ד)
האימורין המפורשין בשור זבח השלמי׳ וכי
מה פירש בשור זבח השלמים שלא פירש כאן ולימד מכאן נפ׳
איזהו מקומן שאין למדין למד מן הלמד בקדשים שאם לא (דף כ)
נכתב בפירוש לא היה יכול ללמד פר כהן משיח על פר העלם
דבר דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש: מחוץ
למחנה חוץ לשלש מחנות ובבירת עולמים (כת״כ פ״ה)
(כרתי׳ דף כ ח) חוץ לעיר כמו שפירשו רבותינו במסכ׳ יומא
ובמסכת סנהדרין: אל שפך הדשן מקום (פ״ו דמ״ב)(בת״כ דלעי׳)
ששופכין

ששופכין שם הדשן המסולק מן המזבח כמו שנאמר והוציא את
הדשן אל מחוץ למחנה על שפך הדשן ישרף
בכרת כיצד כולין רף ע ה — שאין ת״ל אלא ללמד שאפי׳ אין שם דשן:
פ״כ רף ט — שנינו בהוריות בד״א בשאר עבירות אבל
בשגגת ע״ז בין הדיוט בין מלך בין כהן משיח מביא עז בת
שנתה לחטאת שנ׳ בקרבן ע״ז בפ׳ שלח לך ואם נפש אחת תחטא
שם רף ח — בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת׳ וכין כע״ז ובין בשאר
עבירות אין חילוק בין יחיד ששגג לרבי׳ ששגגו שכל אחד ואחד
מביא הקרבן שאמרנו שנ׳ תור׳ אחת יהיה לכם לעושה בשגגה׳
ומה שציבור מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת זהו ברוב ישראל
פ״ק רף ה — ששגגו ועשו על פי הוראת ב״ד כדאמרינן במסכת הוריות:
בפ״ק דכריתות רף ג — והמבטל מילה וקרבן פסח אע״פ שיש בהן כרת אין בהן חטאת
לפי שהן מצות עשה ואין חטאת בא אלא על לא תעשה שנאמ׳
אשר לא תעשינה: אין קרוי שגגה לעניין קרבן אם היתה לו
ידיעה כלל לא בתחילה ולא בסוף עד שתגמר העבירה כדתנן
רף ק כ — בפרק הזורק: בכל חייבי חטאות שגגת קרבן לא שמה שגגה
שאם אמר יודע אני שעבירה זו בכרת אבל איני יודע אם חייבין
עליה קרבן אם לאו הרי זה פטור מן הקרבן מפני שזה נחשב
מזיד אבל אם אומ׳ יודע אני שעבירה זו בלא תעשה אבל איני
יודע אם חייבין עליה כרת הרי זו שגגה לעניין קרבן כדמוכח
רף ס ט — בפ׳ כלל גדול במס׳ שבת וה״ה אמר מותר: שנינו במסכת
רף י ט — כריתות בפר׳ ספק אכל׳ חלב ונותר לפניו ואכל את אחד מהן
ואינו יודע איזה מהן אכל אשתו נדה ואחותו עמה בבית ושגג
באחת מהן ואינו יודע באיזה מהם שגג שבת ויום הכיפורים
ועשה מלאכה ואינו יודע אם בשבת עשה אם ביום הכיפורים
שם כל הסוגיא — עשה ר׳ אלעזר מחייב חטאת ור׳ יהושע פוטר וכגמ׳ תניא א״ל ר׳
יהושע הרי הוא אומר אשר חטא בה עד שיודע לו במה חטא׳
ואומר שם רבי אלעזר האי בה מאי עביד ליה מיבעי ליה פרט
למתעסק בשבת כגון שנתכוון להגביה את התלוש וחתך את
המחובר ולרבא קרוי מתעסק אף נתכוון לחתוך את התלוש
בסוף המנוה — וחתך את המחובר כאשר יתבאר לפנים׳ ומביא שם הא דאמר
רב נחמן אמר שמואל המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן
נהנה והמתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ופי׳
נתכון להגביה את התלוש ונמצא שהיה מחובר וחתכו אבל אין
לפרש נתכוון להגביה תלוש זה וחתך מחובר אחר שאפילו
נתכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר פטור דתניא בפר׳
רף כ — ספק אכל היו לפניו שתי נרות דולקות נתכוון לכבות זו וכיבה
בריש כירתא רף י״א — את זו פטור: שנינו בפר׳ אמרו לו אמרו לו שנים אכלת חלב
והוא אומר לא אכלתי ר׳ מאיר מחייב חטאת וחכמים פוטרי׳ א״ר
מאיר קל וחומר אם הביאוהו ב׳ לידי מיתה חמורה לא יביאוהו
לידי קרבן הקל אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי פטור
פי׳ שיש לנו להאמינו במה שמתרץ דבריו אם יאמ׳ מה שאמרתי
שלא אכלתי רצוני היה לומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד ולא
להשים עצמו רשע אומ׳ כך אלא לעשות תשובה שלא להביא
חולין כעזרה׳ אבל אם שתק מסקינן שם שאפילו אמרה לו
שם — אשה אחת אכלת חלב ושתק חייב להביא חטאת דת״ר או הודע
אליו ולא שיודיעוהו אחרים יכול אפי׳ אין מכחישן ת״ל או הודע
אליו מ״מ במאי עסקינן אילימא בתרין תרין ואין מכחישן קרא
בעיא אלא לאו בחד וקתני כי אין מכחישן מחייב ש״מ: גרסי׳
רף כ — בתחילת מסכת כריתות שלשי׳ ושש כריתות בתורה ואמרינן
שם — בגמ׳ מניינם למה לי אמר רבי יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם
בפ׳ כלל גדול רף ע ג — אחת חייב על כל אחת ואחת תו הא דתנן אבות מלאכות
ארבעים חסר אחת מניינא למה לי אמר רבי יוחנן שאם עשאן
רף ס ו — כולם בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת ובפ׳ אמרו לו למדנו
מן המשנה שהבא על עריות הרבה בהעלם אחת אע״פ שכולן
משם אחד הואיל והן גופין מוחלקין חייב על כל אחת ואחת

כיצד הרי שבעל חמש נדות או שבא על חמש אחיותיו בהעלם
שם יכן מסתע כל כבק חכל רף י״ג וי״ח — אחת חייב על כל גוף וגוף: הידיעות מחלקות לשגגות כיצד
מי שבא על הערוה בשגגה ואחר כך נודע לו וחזר ושגג בה
עצמה חייב על כל בעילה ובעילה׳ אבל אם לא נודע לו בנתים
אע״פ שהיה בין בעילה לבעילה ימים הרבה הכל שגגה אחת
היא ואינו חייב אלא חטאת אחת הואיל ואין כאן אלא גוף
אחד: הבא על אשתו שלא בשעת ווסתה וראתה דם בשעת
תשמיש הרי אילו פטורין מקרבן חטאת כדאית׳ במסכ׳ שבועות
רף י״ז וי״ח — פ״ב שזה כאנוס הוא ואינו שוגג שהשוגג היה לו לבדוק ולדקדק
ואילו בדק ודקדק יפה לא היה בא לידי כך אבל זה מה היה לו
לעשות הרי טהורה היתה ושלא בשעת ווסתה בעל אין זה אלא
שם — אונס: אמר אביי בפ״ב דשבועות מי שעבר ובעל סמוך לווסתה
על דעת שתקדם ביאתו לראיית הדם והרגישה האש׳ שנטמא
בשעת התשמיש ואמר׳ לו נטמאתי אסור לו לפרוש כשהוא
מתקשה ואם לא ידע שאסו׳ לפרוש מיד ופירש חייב שתי חטאות
אחת על כניסתו שהרי בעל נדה ואחרת על יציאתו שיציאתו
הנייה לו כביאתו בד״א כשידע שאסור לבעול בשעת הווסת
והיה סבור שתקדום בעילתו לראייתה ולא ידע שאסור לפרוש
מיד שנמצאו לו שתי העלמות בשתי ביאות אבל אם לא ידע
שאסור לבעול בשעת הווסת ולא ידע שאסור לפרוש מיד אע״פ
שפירש מיד כשהוא מתקשה אינו חייב אלא חטאת אחת מפני
שכניסתו ויציאתו שהן כשתי בעילות בשגגה אחת הן וכהעלם
רף י ג — אחת עשה הכל: שנינו בפ׳ אמרו לו יש אוכל אכילה אחת
וחייב עליה ד׳ חטאות ואשם אחד טמא שאכל את החלב והוא
גם רף יד — נותר מן המוקדשים ביה״ז ומפר׳ בגמ׳ טהור מעיקרא לא אסיר
אלא בחלב הוה לי׳ טמא מגו דמיתסר בחתיכות טהורות איתסר
נמי עלויה חלב וכגון זה קורא איסו׳ כולל בכל התלמוד שכולל
דברים המותרים עם דברים ואסורין וחלב מעיקרא לא אסיר
אלא באכילה אקדשים מגו דאיתוסף ביה איסור הנאה מפני
ההקדש איתוסף נמי ביה איסור אכילה מפני ההקדש׳ ואכתי
להדיוט הוא דאסור אבל לגבוה שרי הוה ליה נותר מגו
דאיתוסף ביה איסורא לגבי גבוה איתוסף נמי איסורא לגבי
הדיוט חל עליה יום הכיפורים מגו דאיתוסף ביה איסורא לגבי
הולין איתוסף ביה נמי איסורא לגבי גבוה וכגון אילו קרוין
אסור מוסיף בכל התלמוד מלבד יום הכיפורים שהוא כולל
חלב עם החולין׳ העושה מלאכה ביה״ז שחל להיות בשבת חייב
שתי חטאות מפני ששני האיסורין באין כאחד וכגון זה קרוי
איסור בת אחד בכל התלמוד ואע״פ שאין איסור חל על איסור
בענין זה חל אם היה איסור מוסיף או אסור כולל כאשר בארנו:
ובעניינים אלה אומ׳ לשם שעל ביאה אחת חייב כמה חטאות:
כ רף י״א — עוד שנינו שם אכל חלב וחלב בהעלם אחד אינו חייב אלא
חטאת אחת׳ אכל חלב ודם פיגול ונותר בהעלם אחד חייב על
כל אחד ואחד׳ אכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית בתוך כדי
אכילת פרס ממין אחד חייב משני מינין פטור: אמרינן
רף ס כ וס ב — בפ׳ ד׳ מיתות שהמשתחוה לע״ז וזיבח וקיטר וניסך בהעלם אחת
חייב ארב׳ חטאות וכן אם פער עצמו לפעור וזרק אבן למרקולים
בהעלם אחד חייב שתים ובלבד שהזיד בע״ז ושגג בעבודות
שלא ידע שהן אסורות אבל הזיד בעבודות ושגג בע״ז אינו חייב
אלא חטאת אחת: שנינו במסכת שבת בפר׳
ריש פירקא רף ס ז, וס״ח כל הסוגי׳ וכגמ׳ רף ע — כלל גדול׳ כלל גדול אמרו בשב׳ כל השוכח
עיקר שבת ושכח שנצטוו ישראל על השבת
או שנשבה בין הגוים כשהו׳ קטן אע״פ שעש׳
מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת
שהכל שגגה אחת היא והוא הדין שחייב חטאת אחת על כל
חלב שאכל וחטאת אחת על כל דם שאכל וכן כל כיוצא
בעבירות אילו׳ וכל היודע עיקר שבת אבל שכח שהיום שבת

אף

אף על פי שעשה בו מלאכות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת
על כל היום כולו ׳ וכל היודע שהיום שבת ושגג במלאכות ולא
ידע שהמלאכות אילו אסורות או שידע שהן אסורות ולא ידע
שחייבין עליהן כרת ועשה מלאכות הרבה חייב חטאת על
כל אחת ואחת ׳ שכח שהיום שבת ושגג אף במלאכות שלא
ידע שהמלאכות אילו אסורות אינו חייב אלא חטאת אחת ׳
העושה אב ותולדה שלו אינו חייב אלא אחת ׳ ועל שני אבות
דף כ או על שני תולדות מתחייב שתים וכך מפר׳ בתחילת כ״ק׃
כע״זול״ג במתעסק שאמרנו למעלה שפטור בשבת אומר רבא בפרק כלל
דף ע״ב גדול שהמתכוון לחתוך התלוש וחתך את המחובר אף על
פי שמתכוון לחתיכה הואיל ולא עשה מחשבתו פטור מן
החטאת שזה כמתעסק ולא אסרה תורה אלא מלאכת
מחשבת׃ ר י ד

מצות עשה שיקריב אשם מי שנסתפק לו אם חטא
אם לא חטא עד שיודע לו ויביא חטאתו
וזהו הנקרא אשם תלוי שנאמ׳ בפרש׳ ויקרא ואם נפש כי תחטא
ועשתה אחת מכל מצות ה׳ אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם
ונשא עונו והביא איל תמים מן הצאן בערכך לאשם אל הכהן
וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע ונסלח לו
אשם הוא אשם אשם לה׳׃ הענין הזה
מדבר במי שבא ספק כרת לידו כגון חלב
ושומן לפניו כסבור שניה׳ היתר ואכל אחד
מהם אמרו לו אחת של חלב היתה שם הרי
זה מביא אשם תלוי ומגין עליו כל זמן שלא
יודע לו שודאי חטא ואם יודע לו לאחר זמן מביא חטאת׃

הכי אית׳ בריש כר׳ אמרו לו דף י״א וב״ר פ׳ ספק אכל דף י״ז

שם פ׳ ב ולא ידע ואשם ונשא עונו׃ תניא בת״כ רבי יוסי הגלילי אומר
הרי ענש הכתוב את מי שלא ידע על אחת כמה וכמה שיענוש
את מי שידע רבי יוסי אומר אם נפשך לידע מתן שכרן של
צדיקים צא ולמד מאדם הקדמוני שלא נצטווה אלא במצות
לא תעשה ועבר עליה ראה כמה מיתות נקנסו עליו ועל
תולדותיו וכי איזו מדה מרובה מדה טובה או מדת פורענות הוי
אומר זו מדה טובה ׳ החושך עצמו מן הפיגולין ומן הנותרות
והמתענה ביום הכיפורי׳ על אחת כמה וכמה שזכ׳ לו ולדורותיו
עד סוף כל הדורות ׳ רבי עקיבא אומר על פי שנים או שלשה
עדים אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב שלש׳
אלא בא שלישי להחמיר עליו מפני שנטפל לעוברי עבירה
על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב למטפל לעושה מצוה
כעושה מצוה רבי אלעזר בן עזריה אומ׳ הרי הוא אומ׳ כי תקצור
קצירך וגו׳ למען יברכך הכתוב קבע ברכה למי שבאת מצוה
על ידו בלא ידיעה אמור מעתה היתה לו סלע צרורה בכנפו
ונפלה ממנו ומצאה עני ונתפרנס בה הכתוב קבע לו ברכה׃
שם בערכך לאשם בערך האמור למעלה בכסף שקלים׃ אשר
שם פ׳ כא שגג והוא לא ידע הא אם ידע לאחר זמן לא נתכפר לו באשם
עד שיביא חטאת הא למה זה דומה לעגלה ערופה שנתערפה
תפל״פי שם ואחר כך נמצא הרוצח הרי זה יהרג׃ אשם הוא אשם אשם
הראשון כולו קמץ שהוא שם דבר והשני חציו קמץ וחציו פתח
פר׳ כא שהוא לשון פעל׃ ודרשו בת״כ להביא אשם שפחה לכסף
שקלים יכול שאני מרבה אשם נזיר ואשם מצורע ת״ל הוא אבל
בפי׳ רבי׳ שלמה כתב להביא אשם שפחה שהוא איל בין שתי
שנים ואין כך הגירסא שם ועוד איל כתיב בו בפירוש שסתמו
בן שתי שנים׃ כל עבירה שחייבין על שגגתה חטאת חייבין
דף כ על ספקה אשם תלוי כמו ששנינו בפר׳ קמא דכריתות שלשים
ושש כריתות וכו׳ על אילו חייבין על זדונם כרת ועל שגגתן
חטאת ועל לא הודע שלהם אשם תלוי׃ גרסינן בפר׳ ספק
דף י״ז אכל אמר רב יהודה אמר רב היו לפניו שתי חתיכות אחת
של שומן ואחת של חלב ואכל אחת מהן ואינו יודע איזה מהן

אכל חייב אשם תלוי כדמפרש שם רב נחמן מפני שיש שם דף י״ח
איסור ודאי קבוע אבל חתיכה אחת ספק של חלב וספק של
שומן ואכלה פטור שאין שם איסור ודאי קבוע ואף על פי
שמצינו שרבי אלעזר חולק על זה קסבר שאין הלכה כרבי שם
אלעזר אלא כחכמים שחולקין עליו׃ שנינו במשנה בפר׳
ספק אכל כשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם אחד אינו חייב דף י״ז
אלא חטאת אחת כך על לא הודע שלהן אינו מביא אלא אשם
תלוי אחד ואם היתה לו ידיעה בינתים כשם שהוא מביא
חטאת על כל אחת ואחת כך מביא אשם תלוי על כל אחת
ואחת ׳ כשם שאם אכל חלב ודם ופיגול ונותר בהעלם אחת
חייב על כל אחת ואחת כך על לא הודע שלהן מביא אשם
תלוי על כל אחת ואחת׃ ר ט ו

מצות עשה שיקריב החוטא אשם על עבירות ידועות
וזהו נקרא אשם ודאי וחמשה הן ונזכרין
במשנת איזהו מקומן אשם גזילות אשם מעילות אשם שפחה דף נ״ד
חרופה אשם נזיר אשם מצורע׃ אשם גזילות מפורש בפ׳
ויקרא כל שגזל את חבירו או הפקיד אצלו וכחש בו וכן באותו
הענין בתשומת יד או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר
והשיב את הגזילה וגו׳ וחמישתו יוסף עליו לאשר הוא לו יתננו
ביום אשמתו ואת אשמו יביא לה׳ איל תמים מן הצאן ׳ והקרן
והאשם מעכבין את הכפרה אבל החומש אינו מעכב את הכפרה
כמו שנתבאר בהלכות גזילות׃ אשם מעילות בפר׳ ויקרא נפש לעיל בכי׳ ע״ג דף קכ״ב ע״א
כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה׳ והביא את אשמו לה׳
איל תמים מן הצאן וגו׳ ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וחמישתו
יוסף עליו וגם שם הקרן והאשם מעכבין את
הכפרה ואין החומש מעכב כמו שביארנו שם בהלכות מעילה
שנינו בפרק אמרו לו האוכל מדבר שמועלין דף ט״ו לעיל בפ׳ ... דף רכ״ו ע״ד
בו בחמשה תמחויין בהעלם אחד אף על פי
שהוא מזבח אחד אם יש בכל אכילה ואכילה שוה פרוטה חייב
אשם על כל אחת ואחת שהתמחויין מחלקין במעילה והרי הן
כמינין הרבה אף ע״פ שאין מחלקין בחיוב
הכריתות כדאי׳ במסכ׳ כריתות ליבא דרבנן כרת קת״ל דף ד׳ יבכ״ג דף י״ב
דר׳ יהושע׃ עוד מפר׳ שם כשרוצה ללמוד דף ט״ו דלעיל
שאר איסורים ממעילה לא אם אמרת במעילה שהרי עשה בה
המאכיל כאוכל ואת המהנה כנהנה וגם מצטרפת לזמן מרובה
מה שאין כן במקום אחר׃ כל חטא שחייבין עליו אשם ודאי אם
נסתפק לו אם עשהו אם לא עשהו פטור מכלום לפיכך הבא על
ידו ספק מעילות אינו חייב כלום כרבנן דרבי עקיבא דפר׳ דם
שחיטה׃ אשם שפחה חרופה נאמר בפ׳ קדושים ואיש כי ישכב דף כ״ב
את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש והפדה לא
נפדתה או חפשה לא נתן לה בקרת תהיה לא יומתו כי לא
חופשה והביא את אשמו לה׳ אל פתח אהל מועד איל אשם׃ שני׳
בפ״ד מחוסרי כפרה אילו מביאין על הזדון כשגגה הבא על דף ט
שפחה חרופה ונזיר שנטמא ועל שבועת העדות ועל שבועת
הפקדון׃ עוד שנינו שם כל העריות אחד האיש ואחד האשה דף י׳
שוין במכות ובקרבן ובשפחה לא השוה את האיש לאשה במכות
ולא את האשה לאיש בקרבן ׳ כל העריו׳ עשה בהן מערה כגומר
וחייב על כל ביאה וביאה מה שאין כן בשפחה ות״ר בג״מ בקורת שם דף י״א
תהיה מלמד שהיא לוקה יכול שניה׳ לוקין ת״ל תהיה היא לוקה
והוא אינו לוקה ומנלן דהאי בקורת לישנא דמלקות הוא ׳ א״ר
יצחק תהא בקראי כדתניא גדול שבדיין קורא והשני מונה בפ׳ הלוקין דף כ״ג
והשלישי אומר הכהו ׳ רב אשי אמ׳ בביקור תהיה אין אומדין אותה דף י״א דלעיל
אלא במכות הראויות להשתלש׃ ות״ר בזמן שהאשה לוקה האיש שם
מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן שנאמר
בקורת תהיה ואחר כך כתיב והביא את אשמו שיהיה לו לכתוב
והביא את אשמו תחילה שהרי בענין האיש מדבר ואיש כי
ישכב

סס ישכב וגו׳: אמר רבי יצחק לעולם אינו חייב אלא על שפחה
בעולה בלבד שנאמר נחרפת כעניין שנאמר אם תכתוש את
האויל במכתש בתוך הריפות בעלי כבר בארנו בכפר מצות
ס׳ תק״ה דף כ״ג לא תעש׳ בהילכות איסורי ביאה ששפחה חרופה האמור׳ בתורה
היא חציה שפחה וחציה בת חורין המקודשת לעבד עברי שנאמ׳
לא יומתו כי לא חופשה הא נשתחררה כולה חייבין עליה מיתת
כרק ט בית דין שהרי תעשה אשת איש גמורה׳ ושם דורש ונסלח
כרק ט לו מחטאתו אשר חטא לרבות המזיד כשוגג: מסקינן שם
שחבא על חמש שפחות חרופות חייב על כל אחת ואחת הואיל
והן גופין מחולקין: ר י ו

מצות

עשה להביא קרבן עולה ויורד החוטא בשמיעת
קול אלה וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו
רף י והיולדת והמצורע׳ ות״ר בפרק ארבע מחוסרי כפרה יש מביא
בדלות ובעשירות ויש מביא בדלות ובדלי דלות היולדת
והמצורע מביאין בדלות ובעשירות׳ ושמיעת הקול וביטוי
שפתים וטומאת מקדש וקדשיו מביאין בדלות ובדלי דלות:
והא לך הפרשה בפרש׳ ויקרא ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה
והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו או נפש אשר
תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה
טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם׳ או
כי יגע בטומאת אדם לכל טומאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו
והוא ידע ואשם: או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע
או להטיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה ונעלם ממנו והוא
ידע ואשם לאחת מאלה׳ והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה
אשר חטא עליה והביא את אשמו לה׳ על חטאתו אשר חטא
נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת וכפר עליו הכהן
מחטאתו ואם לא תגיע ידו די שה והביא את אשמו אשר חטא
שתי תורים או שני בני יונה לה׳ אחד לחטאת ואחד לעולה׳
והביא אותם אל הכהן והקריב את אשר לחטאת ראשונה ומלק
את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל והזה מדם החטאת על קיר
המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח חטאת היא ואת
השני יעשה עולה כמשפט וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא
ונסלח לו: ואם לא תשיג ידו לשתי תורים או לשני בני יונה
והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האיפה סלת לחטאת
לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא
והביאה אל הכהן וקמץ הכהן ממנה מלא קומצו את אזכרתה
והקטיר המזבחה על אשי ה׳ חטאת היא וכפר עליו הכהן על
חטאתו אשר חטא מאחת מאלה ונסלח לו
והיתה לכהן כמנחה: והא לך פירושה מכ״סי ות״כ סס כרק י״א
ושמעת קול אלה בדבר שהוא עד בו
שהשביעוהו שבועה שאם יודע בעדות שיעיד לו׳ ות״ר בפ״ד
רף ט מחוסרי כפרה בכולן נאמר בהן ונעלם וכאן לא נאמר ונעלם
לחייב על המזיד כשוגג: או נפש כי תגע ואחר הטומאה הוא
יאכל קדשים או יכנס למקדש שהם דברים שכתו׳ בהן על זדונן
דף יד יקן בפ״ת דף ה כל הכונג״ה כרת כך דורשו במסכת שבועות פ״ב׳ ונעלם מכלל שהיתה לו
ידיעה בתחילה ואחר כך כת׳ והוא ידע מכלל שהיתה לו ידיעה
בסוף והעלמה בינתים׳ ונעלם ונעלם שני פעמים לרבות את
הזכור לטומאה ונעלם ממנו קדש ומקדש׳ כיצד נטמא וידע
שזה קדש וזה מקדש ואחר כך נעלמה ממנו הטומאה ושכח
שנטמא ונכנס למקדש או אכל קדש והוא ידע שזה קדש וזה
מקדש׳ או שגג ושכח שזה מקדש או שזה בשר קדש אבל הוא
יודע שהוא טמא ואחר כך נודע לו דברים שנתעלמו ממנו
כרף יד הרי זה מביא קרבן עולה ויורד הכתוב בפרשה: עוד שם
ונעלם ממנו וזה השתחוה למערב אף בלא שהיה או ששהה
כדי השתחואה או שבא לו בארוכה חייב ובקצרה פטור׳ אפילו
בגמל׳ סס דף יח הוא מהלך עקב בצד גודל ובארוכה חייב אפילו בא במרוצה

אבל בשאר כריתות אינו כן שהרי נאמ׳ בעשותה אחת ממצות
ה׳ אשר לא תעשינה ואשם או הודע אליו חטאתו כיון שידע
בסוף אף על פי שלא ידע בתחלה הרי זה מביא קרבן: או נפש
כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב
סס וכרף כ׳ בת״כ פר׳ י״ג ומכו״אר בפ״ג דשבוע׳ דף כ׳ בשפתים ולא בלב׳ להרע לעצמו ולהטיב
לעצמו כמו אוכל ולא אוכל אישן ולא אישן׳
לכל אשר יבטא לרבו׳ לשעבר ונעלם ממנו ועכר על שבועתו׳
כל אלה בעולה ויורד המפורש כאן אבל שבועה שיש בה
כפירת ממון אינה בקרבן זה אלא באשם: והקריב אשר
פ״ק דף ז לחטאת ראשונה חטאת קודמת לעולה׳ ומפרש בזבחים למה
הדבר דומה לפרקליט שנכנס לרצות ריצה פרקליט נכנס דורון
אחריו: וכפר הכהן על חטאתו אשר חטא כאן שינה
הכתוב שהרי בעשירות ודלות נאמר חטאתו וכאן בדלי דלות
רף כז נאמר על חטאתו ומדקדק מכאן בפרק אחרון דכריתות שאם
חטא עשיר והפריש מעות לכשבה או לשעירה והעני יביא
ממקצתן שתי תורים לכך נאמר מחטאתו כלומר ממקצתו
הפריש מעות לשתי תורים והעני יביא ממקצתן עשירית
האיפה הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר יוסיף עליהן
נת״כ פ״ט ויביא קרבן עשיר לכך נאמר בו על חטאתו: מאחת מאלה
מאחת משלש כפרות האמורות בעניין או בעשירות או בדלות
או בדלי דלות ומה תלמוד לומר שיכול בחמורים שבהם יהיו
בכשבה או שעירה והקלים יהיו בעוף והקלים שבקלים יהיו
בעשירית האיפה תלמוד לומר מאחת מאלה להשוות קלים
לחמורים לכשבה או שעירה אם השיגה ידם ואת החמורים
לקלים לעשירית האיפה בדלי דלות: והיתה לכהן כמנחה
בפ״ז דמנחות דף ע״ג ללמד על מנחת חוטא שיהיו שיריה נאכלין ודרשו רבותינו
ואם חוטא זה כהן הוא תהא לו כשאר מנחת נדבת כהן שהיא
בכליל תהיה לא תאכל: ובעניין היולדת כתוב בפרשת
תזריע ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו
לעולה ובן יונה או תור לחטאת ואם לא תגיע ידה די שה
ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת:
ובעניין המצורע בפרשת זאת תהיה תורת המצורע מפרש
שכשיטהר מביא שלש בהמות שני כבשים אחד עולה ואחד
אשם וכבשה אחת לחטאת ואם אין ידו משגת מביא שתי תורי׳
או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה וכבש לאשם: שנינו
ד״פ דף ב׳ כ׳ הכוג״ה במסכ׳ שבועות טומאת מקדש וקדשיו שהיה לו ידיעה בתחילה
ולא היה לו ידיעה בסוף שעיר של יום הכיפורים הנעשה
בפנים ויה״כ תולין עד שיודע לו ויביא קרבן עולה ויורד ושאין
בה ידיעה בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה ביום
הכיפורים בחוץ ויה״כ מכפרין עליו ושאין בה ידיעה לא בתחילה
ולא בסוף שעירי רגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין ועל זדון
טומאת מקדש וקדשיו פר כהן גדול של יום הכיפורים מכפר
אם היה המזיד מן הכהנים ואם היה המזיד מישראל דם שעיר
הנעשה בפנים ויה״כ מכפר שנאמר וכפר על הקדש מטומאות
בני ישראל: ר י ז

מצות

עשה שיקריבו הסנהדרין שבלשכת הגזית קרבן אם
טעו והורו שלא כהלכה באחת מן העבירות החמורות
שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת ועשו הקהל או רובו
על פיהם שנ׳ בפ׳ ויקר׳ ואם כל עדת בני ישראל ישגו ונעלם דבר
מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצות ה׳ אשר לא תעשינה ואשמו
ונודעה החטאת אשר חטאו עליה והקריבו הקהל פר בן בקר
לחטאת והביאו אותו לפני אהל מועד וסמכו זקני העדה את
ידיה׳ על ראש הפר ושחט את הפר לפני ה׳ והביא הכהן המשיח
מדם הפר אל אהל מועד וטבל הכהן את אצבעו מן הדם והזה
שבע פעמים לפני ה׳ את פני הכפרת ומן הדם יתן על קרנות
המזבח אשר לפני ה׳ אשר באהל מועד ואת כל הדם ישפוך אל
יסוד

יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד ואת חלבו ירים ממנו והקטיר המזבחה ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו וכפר עליהם הכהן ונסלח להם והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון חטאת הקהל הוא: תניא בת״כ עדת בני ישראל יכול בכל העדה הכתוב מדבר ת״ל עדת ולהלן הוא אומר ושפטו העדה מה להלן ב״ד אף כאן ב״ד אי מה ערה האמורה להלן כהן גדול אף כאן כ״ג ת״ל ערת ישראל ערה המיוחדת לכל ישראל ואיזו זו סנהדרי גדולה היושבת בלשכת הגזית׳ היה אחד מהן גר או נתין או ממזר או זקן שאינו ראוי לבנים יכול יהיו חייבין ת״ל עדת ולהלן הוא אומר ושפטו העדה מה להלן הראוים להוראה אף כאן הראוים להוראה׳ לא היה מופלא שבבית דין שם או אמר אחד מהן איני יודע או שאמר להם טועים אתם יכול יהיו חייבין ת״ל ואם כל עדת וגומ׳ אין חייבין אלא על העלם דבר של הוראת ב״ד עם שגגת מעשה של הקהל שנ׳ ישגו ונעלם דבר וגו׳ ולמד שם ע״ז בגזרה שוה מעיני מעיני שאין חייבין שם קרבן האמו׳ בפ׳ שלח אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה׳ עוד תניא שם הורו ב״ד ועשו יכול יהיו חייבין ת״ל הקהל ועשו הוראה תלויה בבית דין והמעשה תלוי בקהל: שני׳ במסכ׳ הודיות פ״ב הורו ב״ד ועשו כל הקהל או רובו על פיהן מביאין פר׳ ובע״ז מביאין פר ושעיר דברי ר׳ מאי׳ שנ׳ בפ׳ שלח והיה אם מעיני העדה נעשתה בשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר וגו׳ ושעיר עזים אחד לחטאת׳ רבי יהודה אומר שנים עשר שבטים מביאין שנים עשר פרים ובע״ז מביאין שנים עשר פרים וי״ב שעירים׳ ור׳ שמעון אומר י״ג פרים ובע״ז י״ג פרים וי״ג שעירים פר ושעיר לכל שבט פר ושעיר לב״ד שסובר שב״ד מביאין קרבן וציבור מביאין קרבן ור׳ מאיר ורבי יהודה חולקין עליו ופוטרין הציבור וטעם שלהם מפורש שם קרבן ע״ז הפרים עולות והשעירים חטאות׳ והחטאות מתן דמן על הפרוכת ומזבח הזהב ואינן נאכלות כדילפינן בסיפרא ובמסכ׳ זבחים׳ וכשאר מצות הפרים חטאות הנשרפות: ומניין שאין חייבין אלא על מצוה שזדונה כרת ושגגתה חטאת דתניא רבי אומר ונודעה החטאת אשר חטאו עליה ונאמ׳ להלן באחות אשה לגלות ערותה עליה בחייה מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף כאן דבר שחייבין על זדונו כרת יתחייבו על שגגתו חטאת: שנינו שם הורו ב״ד לעקור כל גוף המצוה פטורין כיצד אמרו אין שבת בתורה פטורין לבטל במקצת ולקיים מקצת חייבין כיצד יש שבת בתור׳ אבל המוציא מרשות הרבים לרשות היחיד פטור חייבין שנ׳ ונעלם דבר ולא כל הגוף׳ מאי משמ׳ אמ׳ רב אשי יליף דבר דבר מזקן ממרא מה להלן מקצת אף כאן מקצת והתם מנלן דכתיב לא תסור מן הדבר מקצת דבר ואמר רב יהודה אמר שמואל הורו ב״ד בדבר שהצדוקין מודים בו אינה הוראה דזיל קרי בי רב הוא: מסקנת ההלכות במסכת הוריות שאין הדברים הללו אמורים שסנהדרי גדולה שהורו יהיו חייבים והציבור פטורין מפני שתלו בב״ד אלא כשהיו בהן התנאין שביארנו למעלה על פי הברייתא דתורת כהנים ומסכת הוריות׳ וגם מפ׳ שם שצריך שיאמרו לעם בפי׳ מותרים אתם׳ אבל אם חסר אחד מהן ב״ד פטורין מן הקרבן וכל מי ששגג ועשה מעשה מביא חטאת קבועה על שגגתו׳ עשו רוב אנשי ישראל על פיהם אע״פ שאילו העושים שבט אחד וכן אם עשו רוב השבטים אע״פ שהם מיעוט הקהל ב״ד חייבין והעושין פטורים: לא נאמר בפר העלם דבר את פני פרוכת הקדש כמו שנ׳ בפר כהן משיח אלא פני פרוכת ולא יותר משל למלך שסרחה עליו מרינה אם מיעוטה סרחה פמליא שלו מתקיימת ואם כולה סרחה אין פמליא שלו מתקיימת אף כאן כשחטא כהן משיח עדיין שם קדושת המקום על המקדש וכשחטאו כולם חס ושלום נסתלקה הקדושה: אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד זהו יסוד מערבי שהוא כנגד הפתח: ואת כל חלבו ירים אע״פ שלא פירש כאן יותרת הכבד ושתי הכליות למדין הן מועשה לפר כאשר עשה וגו׳ ומפני מה לא נתפרשו בו כדתני רבי ישמעאל משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסירחונו מפני חיבתו׳ ועשה לפר זה כאשר עשה לפר החטאת כמו שמפורש בפר כהן משיח להביא יותרת הכבד ושתי כליות שפירש שם מה שלא פירש כאן׳ ולכפול במצות העבודות וללמד שאם חסר אחת מכל המתנות פסל ולפי שמצינו בניתנין על המזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כיפר הוצרך לומר כאן שמתנה אחת מהן מעכבת:

בפ״ב דהוריות דף ח׳ וכפ״ק דיבמות דף ט

בכל ב״ז בזבחים דף מ״א

סס דף ל״ט וכל הסוגי׳

משפט כהן משיח בהוראת עצמו כמשפט הקהל להוראת ב״ד לכל דבר שנאמר בו לאשמת העם הרי הוא כאשמת העם לפיכך אין כהן משיח מביא קרבן אלא בהעלם דבר בהוראה עם שגגת מעשה אבל אם שגג במעשה בלבד בלא הוראה אינו מביא קרבן כלל: ושנינו בפ״ב דהוריות הורה כהן משיח לעצמו שוגג ועשה שוגג מביא פר שוגג ועשה מזיד מזיד ועשה שוגג פטור שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת ב״ד לציבור׳ הורה בפני עצמו ועשה בפני עצמו מתכפר לו בפני עצמו הורה עם ב״ד ועשה עם הציבור מתכפר לו עם הציבור: אין ב״ד חייבין עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת וכן המשיח ולא בע״ז חייבין עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת׳ אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה וכן המשיח ולא בע״ז אלא בהעלם דבר עם שגגת המעשה׳ אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת׳ ותניא בגמרא אי מה בית דין שהורו ועשו אחרים בהוראתן מתחייבין אף כהן משיח שהורה ועשו אחרים בהוראתן חייב ת״ל על חטאתו אשר חטא על מה שחטא הוא מביא ואינו מביא על מה שחטאו אחרים: שנינו בפרק אחרון דהוריות שכהן משיח ונשיא שחטאו עד שלא נתמנו ונתמנו הרי הן כהדיוטות׳ חטאו אחר שנתמנו אף ע״פ שעברו מגדולתן אחר שחטאו משיח מביא פר ונשיא מביא שעיר חטאו אחר שעברו מגדולתן משיח מביא פר ונשיא כהדיוט: שנינו עוד שם איזהו נשיא זה מלך שנאמ׳ מכל מצות ה׳ אלהיו שאין על גביו אלא ה׳ אלהיו איזהו משיח זה משוח בשמן המשחה ולא מרובה בגדים אין בין כהן משיח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות ושם מפורש הטעם ושנינו בתורת כהנים יכול נשיא שבטים כנחשון נאמ׳ כאן ה׳ אלהיו ונאמ׳ להלן למען ילמד ליראה את ה׳ אלהיו מה להלן מלך שאין על גביו אלא ה׳ אלהיו אף כאן מלך שאין על גביו אלא ה׳ אלהיו:

הלכות קרבן המטהרים ריח ריט רכ רכא

מצות עשה שתקריב הזבה קרבן כשתטהר: וכן מצות עשה שיקריב הזב קרבן כשיטהר וקרבן כל אחד מהם כתוב בתורה בפ׳ זאת תהיה שהוא שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחר חטאת: וכן מצות עשה שתקריב היולדת קרבן כשתטהר: וכן מצות עשה שיקריב המצורע קרב׳ כשיטהר וכבר בארנו קרבן יולדת ומצורע בעניין עולה ויורד: שנינו בפ״ב דכריתות ד׳ מחוסרי כפרה הזב והזבה והיולדת והמצורע ונקראו מחוסרי כפרה אף על פי שטבלו והעריב שמשן והרי הן מותרין לאכול בתרומה שנאמ׳ ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים אף על פי כן אסורין לאכול בקדשים עד שיביאו כפרתן שנאמ׳ וכפר עליה הכהן וטהרה: הזב וזבה והמצורע

מביא כל אחד ואחד משלשתם כפרה ביום השמיני לטהרתו
שכל אחד מהם סופר ז׳ ימי טהרה וטובל ביום השביעי ומעריב
שמשו ומביא קרבנותיו ביום השמיני והיולדות אינה מביאה
קרבנה ביום ארבעי׳ לזכר או ביום שמונים לנקבה לא מערבת
שמשה ומביאה קרבנה למחר שהוא יום אחד וארבעים לזכר
ויום אחד ושמנים לנקבה והוא היום שנאמר בו ובמלאת ימי
טהרה׳ והחטאת מעככתה מלאכול בקדשי׳ אבל העולה והאשם בת״כ כרש׳ תזריע פ״ג
אין מעכבין׃ גר׳ בפ״ב דכריתות תני תנא קמיה דרב ששת דף ט
זאת תורת היולדו׳ מלמד שמביאה קרבן אחת על ולדות הרבה
יכול תביא על לידה שלפני מלאת ועל לידה שלאחר מלאת
ת״ל זאת מיעט שצריך שיהו כל הולדות בתוך ימי מלאת וכפ׳
ראשון שנינו המפלת אור לשמנים ואחד פי׳ ליל שמנים ואחד דף ז
ב״ש פוטרין מן הקרבן ובית הילל מחייבין שחושבין אותו אחר
מלאת ובגמ׳ תניא אמרו להם בית הילל לב״ש הרי הוא אומר סס דף ח
או לבת לרבות המפלת אור לשמנים ואחד׃ שנינו במסכת
קינין האשה שהביאה חטאתה ומתה יורשין מביאין עולתה כפ״כ דף כג
עולתה ומתה לא יביאו יורשין חטאתה דחטאת שמתו בעליה
היא אחת מחטאות המתות׃ האשה שיש עליה לידה או זיבה כדאיתא בכ׳ אכי דתמורה דף י״ו ובכ״כ דף כ״ח
מביאה מעות הקינין ונותנת בשופר ואוכלת בקדשים לערב
חזקה אין בית דין של כהני׳ עומדין משם עד שיכלו כל המעות
שבשופר ויקריבו כנגדן קינין כדאיתא בירושלמי דמסכת
שקלים׃ שנינו בפ״ק דכריתות האשה שיש עליה ספק חמש פ׳ י דף כ) דף ח ע״כ
לידות ספק חמש זיבות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים
ואין השאר עליה חובה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות
מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה מעשה
שעמדו קינין בירושלים בדינרי זהב אמר רשב״ג המעון הזה
לא אלין הלילה הזה בירושלים עד שיהא בדינרין נכנס לבית
המדרש ולימד שהאשה שיש עליה ה׳ לידות ודאות ה׳ זיבות
ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה
חובה לגירס׳ רבינו שלמה משום עת לעשות
לה׳ וגו׳ ועמדו קינין בו ביום ברבעתים׃ איזהו
זבה זו שזב דמה שלש׳ ימים זה אחר זה בלא
עת נדתה וזו היא זבה גדולה שצריכה ספירת
בפ״ק דמס׳ זבין וכן מזה בכ׳ בתר׳ דנידה בלהירק ע״ב
שבעה וחייבת בקרבן׃ תניא בפ׳ בנות כותים הזב האמור בתור׳ דף לה
הוא שיצא ממנו לחה הדומה למי בצק של שעורין ודחויה
ודומ׳ ללובן ביצה המוזרת אבל שכבת זרע לבנה קשורה ודומה
ללובן ביצה שאינה מוזרת רק שלובן ביצה סולד מן האור
פירוש מתייבש ומגליד ושכבת זרע דוחה מן האור כלו׳ נבלע
בבגד ואינו מתייבש ומגליד כדאיתא בפר׳ הניזקין׃ כתוב דף נז
בפרשת זאת תהיה דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש
כי יהיה זב מבשרו את זובו טמא הוא וזאת תהיה טומאתו
בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו
מזובו טומאתו היא ותניא בת״כ בני ישראל
מטמאין בזיבה ואין הגוים מטמאין בזיבה
סס כ׳ זבים דף לז כל הסוגיא עד סוף
ואע״פ שאין מטמאין בזיבה מטמאין כזבין כדמסקינן בפר׳ אין
מעמידין גוי בן תשע וגויה בת שלשה שנים שורפין עליהן את דף לו ולז
התרומה כלומר על מגע גופן׳ ולא על זיבתן כדאיתא בפרק
בנות בותים׳ ואין חייבין עליהן על ביאת מקדש׳ מניין דף לד
לרבות את הגרים ואת העבדים תלמוד לומר ואמרת אליהם
מניין לרבות את האשה ואת הקטן ת״ל איש איש דברי ר׳ יהודה
רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר הרי הוא אומר
והזב את זובו לזכר ולנקבה זכר כל שהוא זכר בין גדול בין
קטן נקבה כל שהיא נקבה בין גדולה בין קטנה׳ כי יהיה זב
יכול זב מכל מקום יהיה טמא ת״ל מבשרו ולא כל בשרו אחר
שחלק הכתוב בין בשר לבשר זכיתי לדין טימא בזב וטימא
בזבה מה זבה ממקום שהיא מטמאה טומאה קלה נדה מטמאה

טומאה חמורה זיבה אף הזב ממקום שהוא מטמא טומאה קלה
קרי מטמא טומאה חמורה זיבה׳ מבשרו עד שתצא טומאתו
חוץ מבשרו והלא דין הוא ומה אם הזבה שאין מטמאה אלא
בשלש ראיות לשלשה ימים מטמאה בפנים וכחוץ זב שהוא
טמא בשלש ראיות ביום אחד אינו דין שיטמא בפנים כבחוץ
תלמוד לומר מבשרו עד שתצא טומאה חוץ מבשרו׳ מבשרו
טמא ולא מחמת דבר אחר ולשון התלמוד בפ״ק דקידושין
שאומר מזובו ולא מחמת אנסו על מבשרו
סומך׃ מכאן אמרו בשבעה דרכים בודקין
את הזב עד שלא נזקק לזיבה במאכל
ובמשתה במשא ובקפיצה בחולי ובמראה
בפ״ב דמס׳ זבין ובכ׳ בתר׳ דנזיר דף ס״ה
בהירהור משנזקק לזיבה אין בודקין אותו׳ אונסו וספקו
ושכבת זרעו טמאין שרגלים לדבר מפרש ובסוף מסכת נזיר דף סו
ספק מחמת זרע ספק מחמת זיבה זהו ספקו׳ ושכבת זרעו
מטמא במשא כיצד אכל אכילה גסה או שתה הרבה או שאכל מהמיו׳ פ״ב דהלכ׳ מחוסרי כפרת דן תפ״ט
או שתה אוכלין ומשקין המביאין את האדם לידי שכבת זרע
או שנשא משאוי כבד או שקפץ ממקום למקום ובכלל דבר זה
אם הוכה על גבו או שהיה חולה או שראה אשה והתאוה לה או
שהרהר בעסקי בעילה אף על פי שלא הרהר בבעילת אשה
שהוא מכירה אם קדם אחד מכל אילו וראה ראייה של זוב
תולין בו ואין מטמא׳ ראייה שלישית אין בודקין אותו בה לא
אפילו ראו אותה מחמת אונס הואיל ונזקק לטומאה שהרי
הראיות שנעש׳ בהן זב מחמת בשרו היו לפיכך יתחייב בקרבן
שרגלים לדבר כדאיתא בת״כ ובפ״ב דמסכת זבין׃ הרואה כפ׳ המכ׳) דף
ראייה אחת של זוב הרי היא כשכבת זרע לטומאת ערב כדתני׳
בת״כ שנאמר זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע דלעיל פ״ט
לטמאה בה הוקשו יחד לטומאת ערב ומה זוב סותר בזב אף
שכבת זרע סותרת בזב אי מה זב סותר הכל אף שכבת זרע
סותרת הכל תלמוד לומר לטמאה בה אין
לה אלא יום אחד ותניא מנה הכתוב שתים
וקרא טמא זב זובו טמא ואחר כך מנה שלש
וקרא טמא בזובו זובו מזובו טומאתו היא הא
בפ״ק דמגילה דף ח וכן בכ׳ יוצא דופן דף מג
כיצד ראה שתי ראיות לטומאה לכפור שבעה נקיים׳ ושלש
לקרבן׃ עוד תניא בתורת כהנים וכי יטהר הזב מזובו וספר סס פ״ה
לו שבעת ימים לטהרתו וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים חיים
וטהר׳ מזובו וספר אף מקצת זובו טעון ספירת שבעה ולהביא
את שראה שתי ראיות שטעון ספירות שבעה וכפר לו לעצמו׃
עוד שם ובפרק אחרון דנדה הזב והזבה שבדקו עצמן ביום דף סח
הראשון ומצאו טהור ביום השביעי ומצאו טהור ושאר הימים
לא בדקו רבי אליעזר אומר הרי הן בחזקת טהרה ופוסקים שם
רבי יוסי ור״ש הלכה כרבי אליעזר ובפ״ק דנדה פוסק שמואל דף ז
שהלכה כרבי אליעזר בארבע וזו אחת מהן׃ שבעת ימים יכול בת״כ דלעיל כל הסוגיא
בין סמוכים בין מפוזרים ת״ל לטהרתו שתהא טהרתו אחת׳
וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים הקיש רחיצת בגדיו לרחיצת
גופו מה רחיצת גופו בנקיון אף כיבוס בגדים בנקיון הא למדנו
שיש חוצצין בכלים׳ ורחץ בשרו במים חיים ואין המצורע טעון
ביאת מים חיים׳ בשרו במים חיים ולא כליו במים חיים׃
בתוספתא תניא חומר בזב מבזבה שהזב טעון ביאת מים חיים פ״ג דתוס׳ זבים דף תש״עט ע״ג
והזבה אינה טעונה ביאת מים חיים אלא אפי׳ במי מקוה׃ עוד
תניא בת״כ וכפר עליו הכהן לפני ה׳ מזובו מקצת זבין מביאין כפ׳ הנזכר
קרבן ומקצת זבין אין מביאין קרבן הא כיצד ראה שתים לא
יביא קרבן ראה שלש יביא קרבן תלה הכתוב את הזב בראיות
ואת הזבה בימים׳ כדתניא בת״כ וזאת תהיה טומאתו בזובו סס פ״א
בזובו תלויה ואינה תלויה בימים אבל הזבה תלויה בימים שנ׳ סס פ״ג
כי יזוב זוב דמה ימים רבים ימים שנים רבי׳ שלש לפיכך ראה
הזב שלש ראיות בין ביום אחד בין בשלש׳ ימים הרי זה זב גמור
לקרבן

לקרבן ובלבד שלא יהא הפסק בין ראייה לראייה יום גמור כגון שראה ראייה ראשונה בשבת וראייה שניה בשני בשבת אין מצטרפין: (פ"ח דלעיל) תניא בת"כ בזובו זובו מזובו מלמד שהזב מטמ' בג' ראייות אין לי אלא גדולות קטנות מניין ת"ל תהיה אפי' כל שהו, החתים אפי' כל שהו, בשרו אפילו כל שהו למה נאמרו קטנות וגדולות ליתן שיעור לגדולות שאם ראה ראייה אחת מרובה כשלש שהן כדי שתי טבילות ושתי סיפוגים הרי זה זב גמור לקרבן, ראה אחת מקצתה בסוף היום ומקצתה בתחילת הלילה אף על פי שאינה ארוכה כשתים הרי אילו שתי ראיות שהימים מחלקין הראייה: (דף ע) לפיכך שנינו בפ"ק דמסכ' זבים אם ראה ראייה אחת בין השמשות הרי זה ספק לטומאה כדמפרש (פ"ב דף ל"ד) במסכת שבת שבין השמשות ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה ספק יש בו מן היום ומן הלילה: (דף ח) מסקי' בפ"ק דכריתות שכל ראייה שהיא סותרת אינה מביאה לידי קרבן אפילו ראה שלש ראיות בסוף יום שביעי של שבעת ימים נקיים אינו מביא קרבן שראוין אילו לסתירה הם, ראה שלש ראיות בליל שמיני מביא קרבן שאין ראיות אילו סותרין כד"א בזב בעל שתי ראיות אבל בזב בעל שלש ראיות שראה שלש ראיות בליל שמיני שאחר שבעה ימים נקיים אינו מביא קרבן שני על שלש אילו אלא קרבן אחד על שלש ראשונות שאף על פי שאין השלש האחרונות סותרות את הראשונות הרי זה יצא לזמן שראוי לקרבן:

המצורע כשיתרפא וספר שבעת ימים בין טהרת צפורי' להבאת קרבנותיו וגלח וטבל בשביעי מביא בשמיני קרבנותיו שנ' וביום השמיני יקח שני כבשים תמימי' וכבשה אחת בת שנתה תמימה והיא תהיה לחטאת ושלשה עשרוני' סלת מנחה בלולה בשמן לנסכי שלשה כבשים הללו שחטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים, ולוג אחד שמן להזאת שבע וליתן ממנו על תנוך אזן ומתן בהונות, ושמן של נסכי המנחה לא הוזקק הכתוב לפרש: והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר אותם לפני ה' פתח אהל מועד, (כריתות מצורע פ"ב) תניא בת"כ ובפ' בתרא דנגעים היא משנה מעמידם בשערי נקנור אחוריהן (דף מ ה) למזרח ופניהם למערב, ולא בעזרה עצמה (בפ"ק דמסכת כלים דף ה) לפי שהוא מחוסר כפורי', אבל שערי נקנור (בפרק כיצד צולין דף פ"ה) לא נתקדשו בקדושת עזרה: (בת"כ דלעיל כל הסוגיא) ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן והניף אותם תנופה לפני ה' מלמד שאשם מצורע טעון תנופה חי עם לוג השמן ומניין שאם הניף זה בעצמו וזה בעצמו יצא ת"ל תנופה ולא תנופות, לפני ה' במזרח כשאר כל התנופות, ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה במקום הקדש כי כחטאת האשם היא לכהן לפי שיצא אשם מצורע לידון בהעמדה יכול במקום העמדה תהא השחיטה ת"ל במקום אשר ישחט החטאת וגו' כי כחטאת האשם הוא לכהן: (פ' איזהו מקומן דף נ' ובפ"ק דיבמות דף ז) ותניא לפי שיצא אשם מצורע לידון בדבר החדש פי' שכל שאר האשמו' כל הדם למזבח וזה נותן ממנו לבהונות יכול לא יהא טעון מתן דמים לגבי מזבח ת"ל כי כחטאת האשם הוא השוה אשם לחטאת ליטען מתן דמים ואימורים לגבי מזבח: עוד תניא (דלעיל פ"ג) בת"כ מה חטאת מן החולין ביום ובידו הימנית אף אשם מצורע כן ומה חטאת טעונה כלי אף אשם מצורע טעונה כלי נמצאת אומ' שני כהני' מקבלין את דמו אחד ביד ואחד בכלי זה שקבל בכלי בא וזרקו ע"ג המזבח וזה שקבלו ביד בא לו אצל מצורע' ומצורע טבל בשמיני בלשכת המצורעים ובא ועומד בשער נקנור ר' יהודה אומ' לא היה צריך טבילה שהרי טבל מבערב, (דף ל) וטעמ' דת"ק מפורש בפ"ג דיומא מפני שהיה רגיל בטומאה בימי חלוטו ואינו נזהר משום טומאה גם כאן יש לחוש שנטמא אחר שטבל: ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על תנוך אזן המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית, מפ' בת"כ תנוך זה גדר האמצעי אבל הפותרים לועזים טנר"ון (כפ' הנזכר) בלע"ז: ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על כף הכהן השמאלית וטבל הכהן את אצבעו הימנית מן השמן אשר על כפו השמאלית והזה מן השמן באצבעו שבע פעמי' לפני ה', ותניא בת"כ מצוה (שם כל הסוגיא עד סוף) שיצוק על כפו של חבירו ואם יצק לתוך כף שלו יצא, וטבל ולא מספגו, וטבל והזה על כל הזאה טבילה ומזה באצבעו שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים, ומיתר השמן אשר על כפו יתן הכהן על תנוך אזן המטהר הימנית ועל בהן ידו הימני' ועל בהן רגלו הימנית, על מקום דם האשם שיקדים הדם לשמן או אינו אלא אם יש שם דם יתן אם אין שם דם לא יתן ת"ל על מקום דם האשם הוי אומר אין הדם גורם אלא המקום גורם, והנותר משמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר וכפ' עליו הכהן לפני ה' אם נתן כפר ואם לא נתן לא כפר, ושירי הלוג נאכל בעזרה לזכרי כהונ' כאשם שהרי הוקשו יחד: ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו מלמד שהכפרה תלויה בחטאת, ואחר ישחט את העולה והעלה הכהן את העולה ואת המנחה המזבחה וכפר עליו הכהן וטהר א"ר שמעון חטאת דומה לפרקליט שנכנס לרצות יצא פרקליט נכנס דורן אחריו כך העולה דורן אחר שריצה החטאת: בד"א בעבודת הדם שחטאת קודמת אבל אימורי העולה קודמין לאימורי חטאת מפני שהם כליל לאישים כמו ששנינו במסכת זבחים כפר' כל התדיר, (דף פ"ט) (שם דף נ) ובע"ז העולה שהיא הפר קודמת לחטאת וכל מעשה העולה קודמין לחטאת שהוא השעיר לכך לחטאת דכתב גבי ע"ז חסר לומר שהוא משונה בזה משאר חטאת:

רכב

מצות עשה שהממיר בקרבנו שתהיה התמורה קדש אף על פי שעבר בלא תעשה שנאמר ואם המר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש ומשפטי התמורה בארנו בכפר מצות לא תעשה: (סי' שמ"ה דף כט)

הלכות קרבן פסח רכג

מצות עשה לשחוט את הפסח במועדו ושיהא שה תמים זכר בן שנה שנאמר שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים: (ריש פ"ה) שנינו בפ' תמיד נשחט שבערב פסח תמיד נשחט (דף נ"ח) בשבע ומחצה וקרב בשמנה ומחצה והפסח אחריו חל ערב פסח להיות בערב שבת תמיד נשחט בשש ומחצה וקרב בשבע (שם) ומחצה והפסח אחריו, ומפרש בגמ' שצריך למהר מפני צלייתו (שם דף ס"א) שאינה דוחה שבת: שחטו קודם חצות פסול שנאמר בו בין הערבים שחטו קודם לתמיד כשר ובלבד שיהא אחד ממרס בדמו שלא יקרוש עד שיזרוק דם התמיד ואם נזרק קודם דם התמיד כשר: (בדף נ"ט) ותניא שם תמיד נשחט קודם לקטרת וקטרת קודם לנרות נרות קודמות לפסח, ואחר הפסח שנאמ' בו בערב ובין הערבים לתמיד שלא נאמר בו אלא בין הערבים בלבד: (בדף ס"ד) שני' שם הפסח נשחט בג' כיתות שנ' ושחטו אותו כל קהל עדת בני ישראל בין הערבים קהל ועדה וישראל וא"ר יצחק נפחא (שם) בגמרא אין הפסח נשחט אלא בג' כיתות של שלשים שלשי' בני אדם מספקא ליה האי קהל ועדה וישראל אי בבת אחת אי בזה אחר זה הילכך עבדינן שלש כיתות של שלשי' שלשי' בני אדם אי בבת אחת הא איכא אי בזה אחר זה הא איכא הילכך כשאין שם אלא חמשי' נכנסין בתחילה שלשים ושוחטין ויוצאין עשרה ונכנסין עשרה' כיצד נשחט נכנסה כת ראשונה עד שנתמלאת (שם במשנה) העזרה ונועלין דלתות העזר' ומתחילין לשחוט את פסחיהן וכל זמן שהן שוחטין ומקריבין הלוים קורין את ההלל כמו שמפורש

סס אחרי כן במשנה אם גמרו שנו ואם שנו שלשו אף על פי שלא
שלשו מימיהן רבי יהודה אומר מימיהם של כת שלישית לא
הגיעו לומר אהבתי כי ישמע ה׳ מפני שעמה מועטין מפרש
סס במשנה שתוקעין שלש תקיעות בחצוצרות תקעו והריעו ותקעו
בשעת שחיטה על קריאת הלל והטעם הואיל ואין לו נסכים
סס לתקוע בשעת ניסוך תוקעין בשעת שחיטה: הכהנים עומדין
שורות שורות ובידיהם מזרקי זהב שורה שכולה כסף שורה
שכולה זהב ולא היו מעורבין כדי שיהא להם נוי ולא היו
למזרקין שולים רחבים מלמטה שלא יניחום ויקרוש הדם׳
שחט השוחט וקבל הכהן נותנו לחבירו וחבירו לחבירו כדי
שיתעסקו רבי׳ במצוה עד שיגיע הדם אצל הכהן הקרוב למזבח
וזורקו זריקה אחת כנגד היסוד ומקבל מזרק אחד מלא ואחר כך
סס מחזיר את הריקן: כיצד תולין ומפשיטין אונקליאות של ברזל
היו קבועים בכתלים ובעמודים שבהם תולין ומפשיטין וכל
מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט מקלות דקים וחלקים היו
שם ומניחו על כתיפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט קרעו
ומיחה את קרביו והוציא את אימוריו נתנן בכלי מולחן
סס ומקטירן על גבי המזבח: אחר כך יצאה כת ראשונה ונכנסת
כת שנייה יצאה כת שנייה ונכנסת כת שלישית כמעשה
סס הראשונה כך מעשה השניה והשלישית: חל יד להיות בשבת
כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת ומדיחין את העזרה בשבת
אחר שיצאה כת שלישית כדרך שעושין בחול. שלא ברצון
סס דף ס ה חכמים׳ ומפ׳ בגמ׳ דווקא לרבי אליעזר דאמר המכבד והמרבץ
בשוגג בשבת חייב חטאת אבל חכמים אומרי׳ אינו אלא משום
שבות וכרצון חכמים היו עושין שאין איסור שבות במקדש ורב
אשי אמר רבי נתן היא דאמר לא התירו במקדש אלא שבות
כמ סנ׳ לעיל שהוא צורך עבודה: אין כל אחד ואחד מוליך פסחו לביתו
בשבת אלא כת הראשונה יוצאין בפסחיהן ויושבין בהר הבית
והשניה יוצאין בפסחיהן ויושבין בחיל והשלישית עומדת
במקומה בעזרה ושוהין עד מוצאי שבת והולך כל אחד בפסחו
דף ס ה בביתו: שנינו בפ׳ אילו דברים ואילו דברים בפסח דוחין את
השבת שחיטתו וזריקת דמו ומיחוי קרביו והקטר חלביו והטעם
הוא שהרי אי איפשר לעשותו מערב שבת שהרי קבוע לו זמן
שנאמר במועדו׳ אבל הרכבתו על כתפו והבאתו מחוץ לתחום
וחתיכת יבלתו בכלי אין דוחין את השבת שהרי איפש׳ לעשותן
קודם השבת ואם יכול לחתוך יבלתו בידו בשבת חותך ואם
היתה יבשה חותכה אפילו בכלי שאין שבות במקדש כלל׳
וכן צליותו והדחת קרביו אין דוחין את השבת שהרי איפשר
סס דף ס ח לעשותן מערב שבת ובגמ׳ מפרש מאי מיחוי קרביו רב הונא
אמר מנקבן בסכין חייא בר רב אשי אמ׳ שירקא דמיעיא דנפיק
סס דף ס ו אגב דוחקא׳ ת״ר הלכה זו נעלמה מבני בתירה שפעם אחת
חל ארבעה עשר להיות בשבת ושכחו ולא ידעו אם פסח דוחה
שבת אם לאו אמרו כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה שבת
אם לאו אמרו להן אדם אחד יש שעלה מבבל והלל שמו
ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון שלחו בשבילו
ושאלוהו אמר להם נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד
מה מועדו האמור בתמיד דוחה שבת שנ׳ עולת שבת בשבתו
אף מועדו האמור בפסח דוחה שבת מיד הושיבוהו בראש
ומינוהו נשיא עליהם והיה יושב ודורש בהלכות הפסח כל
היום כולו והתחיל מקנטרן אמר להם מי גרם שאעלה מבבל
ואהיה נשיא עליכם עצלות שהיתה בכם שלא שמשתם שני
גדולי הדור שמעיה ואבטליון׳ אמרו לו שכח ולא הביא סכין
מערב שבת מהו אמר להם הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הנח
להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם למחר מי
שפסחו טלה תחב לו בצמרו את הסכין מי שפסחו גדי תחב לו
בין קרניו ומכישו עד שמביאו לעזרה ומקדישו שם ואע״פ שהוא

מחמר בשבת מחמר כלאחר יד הוא׳ ובמקום מצוה מותר ראה
ונזכר הלכה ואמר כך מקובלני מפי שמעיה ואבטליון׳ מכאן
סס אמרו כל המתייהר חכמתו מסתלקת ממנו׳ ומפר׳ שם בד״א
סס שעשו כמו שביארנו וכן היה הילל נוהג דתניא אמרו עליו
על הילל הזקן מימיו לא מעל אדם בעולתו שלא מביאה כשהיא
חולין לעזרה ומקדישה בעזרה וסומך עליה ושוחטה׳ אבל אם
הקדישה תחילה לא יביא סכין עליה מפני שהיא עבודה
סס בקדשים׳ ומקשינן והא אנן תנן לא מקדישין ולא מעריכין
ולא מחרימין ולא מגביהין תרומות ומעשרות ביום טוב אמרו
ק״ו בשבת ומתרץ הני מילי בחובות שאין קבוע להם זמן אבל
בחובות שקבוע להן זמן מותר דאמר רבי יוחנן מקדיש אדם
פסחו בשבת וחגיגתו ביום טוב: אין
במיימו׳ רפ״ב דהלכו׳ קרבן פסח דף ת״ף מתכתעית הגמר׳ פ׳ תמיד נשחט דף כ״א ופ׳ האשה דף פ״ט
שוחטין את הפסח שלא למנויו שנאמ׳ תכוסו
על השה מלמד שהן מתמנין עליו כשהוא
חי ואילו המתמנין על הפסח הם הנקראין
ריש פירק׳ דף בני חבורה: ובפסח י׳ פ׳ האשה שנינו האשה
שהיא בבית בעלה שחט עליה אביה שחט עליה בעלה תאכל
משל בעלה היתה רדופה לילך בבית אביה ברגל הראשון
הסמוך לנשואיה כדרך כל הבנות ושחט עליה אביה ושחט
סס דף לה ע׳ עליה בעלה תאכל משל אביה׳ וכן א״ר יוסי בר׳ אבין בירושלמי
דרגל ראשון הוא רגל רדופין מכאן ואילך תאכל ממקום שהיא
רוצה והוא שתברר לה מקום שתרצה בשעת שחיטה: וכן
כמסנה לעיל יתום ששחטו עליו אפוטרופין יאכל ממקום שהוא רוצה ומפ׳
דלעיל בירושלמי בד״א ביתום שהוא עצמו קטן אבל גדול נעש׳ כממנה
עצמו על שתי פסחים והממנה עצמו על שתי פסחים אינו אוכל
כדף פט אלא מן הנשחט ראשון: שנינו שם לעולם נמנין עליו עד
שיהא בו כזית לכל אחד ואחד׳ נמנין ומושכין ידיהם ממנו עד
שישחט אבל משנשחט אינו יכול למשוך ידו ממנו שהרי נשחט
כדף פט עליו: עוד שנינו שם הממנה אחרים עמו בחלקו ולא ידעו
בהן בני החבורה הרי בני החבורה רשאין ליתן לו חלקו אחר
שיצלה בעת האכילה ובני חבורה אוכלין משלהם ואוכל הוא
דף כא כל החגיגה את חלקו עם מנוייו אשר מינה על חלקו: עוד שם אין שוחטין
את הפסח אלא על מי שראוי לאכול היה אחד מבני החבורה
קטן או זקן או חולה אם יכול לאכול כזית שוחטין את הפסח
עליו ואם לאו אין שוחטין עליו שנא׳ איש לפי אכלו עד שיהא
ראוי לאכול׳ אפילו חבורה של מאה ואין אחד מהן יכול לאכול
כזית אין שוחטין עליו׳ אין שוחטין את הפסח על היחיד שנ׳
סס (סס דף ע״א) יעשו אותו דברי ר׳ יהודה ור׳ יוסי מתיר׳ ותניא וגם בירושלמי
מביאה אין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים מפני קלות
ראש שביניהם אבל עושין חבורה כולה נשים או כולה עבדים:
כדף כא דלעיל עוד שם אין שוחטין על חבורה שכולם חולין בפני עצמן וכן
אם היו כולם זקנים או אוננין אע״פ שהם יכולין לאכול הואיל
ואכילתן מועטת שמא ישאירו את הפסח ויביאוהו לידי פסול
דף פח ואם עברו ושחטו על חבורה זו כשר: תניא עוד בפרק האשה
שוחט אדם ע״י בנו ובתו הקטנים ע״י עבדו ושפחתו הכנענים
בין מדעתן בין שלא מדעתן אבל אינו שוחט על ידי בנו ובתו
הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברי׳ אלא מדעתן ואם שתקו
דף סא ולא מיחו הרי זה מדעתן: שנינו בפרק תמיד נשחט שחטו
כס שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים ולטמאין פסול׳ ובגמרא
ת״ר כיצד שחטו שלא לאוכליו שחטו לחולה ולזקן וכיצד שלא
סס למנויו נמנו עליו חבורה זו ושחטו לחבורה אחרת׳ ות״ר במכסת
נפשות מלמד שאין הפסח נשחט אלא למנויו יכול שחט שלא
למנויו יהא עובר במצוה וכשר ת״ל במכס׳ תכוסו שינה הכתוב
לעכב׳ רבי אומר לשון סורסי הוא זה כאדם שאומר לחבירו כוס
לי טלה זה׳ פירו׳ סורסי הוא מלשון סוריא לשון לבן הארמי
אינו תרגום ממש שהרי גל מתרגמינן דגורא ולבן קרא לו יגר
אשכחן

אשכחן שלא למנויו שלא לאוכליו מניין אמר קרא איש לפי
אכלו תכוסו ואיתקש אוכליו למנויו : שנינו בזבחים ובפ׳ תמיד
נשחט שהפסח בזמנו ששחטו שלא לשמו
פסול : המפריש מעות לפסחו והותירו
חמותר יביא שלמי׳ : מי שאבד פסחו ומצאו
אחר שהפריש פסח אחר והרי שניהן עומדין יקריב איזה מהן
שירצה לשם פסח והשני יקריב שלמים ׳ מצאו אחר ששחט
פסחו הרי זה יקריב שלמים : תניא בסוף
פ׳ התודה פסח שעברה שנתו ושלמי׳ הבאים
מחמת פסח הרי הן כשלמי׳ לכל דבר וטעוני׳
סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק מה שאין כן בפסח : רכד

כפ׳ התידה דף פ ג וכפ׳ כ דפיקלים דף ג
דף פ״ג וכן בדף כ״ו וג״ז דלעיל

כתוב בפ׳ בהעלותך ויהיו אנשים אשר היו טמאים לנפש
אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו
לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא ויאמרו האנשים ההמה אליו
אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן
ה׳ במועדו בתוך בני ישראל ׳ וידבר ה׳ אל משה לאמר דבר אל בני
ישראל לאמר איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה
לכם או לדורותיכם ועשה פסח לה׳ בחדש השני בארבעה עשר
יום בין הערבים יעשו אותו על מצו׳ ומרורי׳ יאכלוהו לא ישאירו
ממנו עד הבקר ועצם לא ישברו בו ככל חוקת הפסח יעשו
אותו והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח
ונכרתה הנפש ההיא מעמיה כי את קרבן ה׳ לא הקריב במועדו
חטאו ישא האיש ההוא : וכי יגור אתכם גר ועשה פסח לה׳
כחוקת הפסח וכמשפטו כן יעשה חוקה אחת יהיה לכם לגר
ולאזרח הארץ : שנינו בפ׳ מי שהיה טמא א״ר יוסי לכך נקוד
על ה״א שברחוקה לומר לא רחוקה היא ודאי אלא שהיה חוץ
לאיסקופת העזרה כל זמן שחיטה ור׳ עקיב׳ אומר שם איזהו דרך
רחוקה מן המודיעים ולחוץ ומדתה לכל רוח שהוא שיעור
חמשה עשר מיל : שנינו שם מי שהיה טמא או בדרך רחוקה
ולא עשה את הראשון יעשה את השני שגג או נאנס ולא עשה
את הראשון יעשה את השני אם כן למה נאמר טמא או בדרך
רחוקה שאילו פטורין מן הכרת ואילו חייבין בה כרת: כיצד מי
ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד ולא הקריב בשני
חייב כרת ואם שגג או נאנס אף בשני פטור הזיד ולא הקריב
בראשון הרי זה מקריב בשני ואם לא הקריב בשני אע״פ ששגג
חייב כרת שהרי לא הקריב במועדו והיה מזיד ׳ אבל מי שהיה
טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון אף על פי שהזיד
בשני אינו חייב שהרי נפטר מפסח ראשון מן הכרת : ומי שהיה
בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו את הדם אע״פ שבא לערב לא
הורצה וחייב עליו בפסח שני : טמא שיכול להטהר בפסח
ראשון שלא טבל אלא ישב בטומאתו עד שעבר זמן הקרבן וכן
הערל שלא מל עד שעבר זמן הקרבן הרי זה מזיד בראשון
לפיכך אם לא עשה בשני אפי׳ בשגגה חייב
כרת : כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשו׳
הפסח כך מילת בניו הקטנים ומילת כל
עבדיו בין גדולים בין קטנים מעכבת אותו
שנאמ׳ המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו׳
ואם שחט קודם שימול אותו הפסח פסול ׳ וכן טבילת אמהותיו
לשם עבדות מעכבת אותו ודבר זה מפי הקבלה שהטבילת
לשפחות כמילה לעבדים ׳ הקטן אין מילת עבדיו וטבילת
שפחותיו מעכבת אותו מלהמנות על הפסח שנ׳ וכל עבד איש
להוציא את הקטן : תניא רבי אומר גר שנתגייר בין פסח
ראשון לפסח שני וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייבין
לעשות פסח שני ואם שחטו עליו בראשון פטור : בפ׳ האשה
א״ר יהודה וסובר רבי אליעזר כמותו נשים שנדחו לפסח שני בין
מפני האונס והשגגה בין מפני הטומאה ודרך רחוקה פסח שני

כפ׳ מי שהיה טמא דף כו וכפ׳ הערל דף ע וע״ש ועיקרו במכילת׳ פרשת בא כ׳ ט״ו דף ז

להן רשות רצו שוחטין רצו אין שוחטין לפיכך אין שוחטין
עליהן בפני עצמן בשבת בפסח שני אבל אם היתה האשה
אחת מבני החבורה מותר : ת״ר איזהו טמא שנדחה לפסח שני
כל מי שאינו יכול לאכול את הפסח בלילי ט״ו מפני טומאתו
כגון זבים וזבות נדות ויולדות ובועלי נדות אבל הנוגע בנבלה
ושרץ וכיוצא בהם ביום י״ד הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר
שיטבול ולערב כשיעריב השמש יאכל את
הפסח : כתב רבינו משה טמא מת שחל
שביעי שלו להיות בערב הפסח אע״פ שהוזה
וטבל עליו והרי הוא ראוי לאכול קדשים לערב אין שוחטין
עליו אלא נדחה לפסח שני. כמו שמפרש שם שהטמאים במת
ששאלו בימי משה ששביעי שלהן היה וכן דורש גם כן בפרק
הישן שלא יכלו לעשות את הפסח ביום ההוא הא למחר יכולין
לעשו׳ ועל זה שאלו אם ישחטו עליהן והם יאכלו לערב ופירש
להן שאין שוחטין עליהם ׳ במה דברי׳ אמורי׳ שנטמא בטומאות
מן המת שהנזיר מגלח עליהן אבל אם היה טמא בשאר טומאו׳
מן המת שאין הנזיר מגלח עליהם שוחטין עליו בשביעי שלו
אחר שיטבול ויזה עליו וכשיעריב שמשו אוכל פסחו ׳ ע״כ
דבריו ׳ ואנו כתבנו לפנים את הנראה בעינינו : בפ׳ האשה
אמרי׳ שזב שראה שתי ראיות וספר שבעת ימים וטבל בשביעי
שוחטין עליו והוא אוכל לערב ואם ראה זוב אחר שנזרק את
הדם הרי זה פטור מלעשות פסח שני וכן שומרת יום כנגד
יום שטובלת ביום השמור שוחטין עליה והיא אוכלת לערב
ואם ראתה דם אחר שנזרק דם הפסח פטורה מלעשות פסח
שני ואין שוחטין על הנדה בשביעי שלה שהרי אינה טובלת
עד ליל שמיני ואינה ראויה לאכול קדשים עד ליל תשיעי ׳
מחוסרי כיפורים שחל יום הבאת קרבנותיהם בארבעה עשר
שוחטין עליהם ומקריבין קרבנותיהם בארבעה עשר בין קודם
שחיטת הפסח בין לאחר שחיטת הפסח ואוכלין פסחיהן לערב
ואין שוחטין עליהן עד שימסרו קרבניהם לבית דין שמא
יפשעו ולא יקריבו אותן : עוד בפ׳ האשה תניא מצורע שחל
שמיני שלו להיות בערב פסח וצריך לבא בשער ניקנור
ולהכניס ידיו לבהונות לעזרת ישראל והותרה לו ביאה זו
שהיא במקצת ושער נקנור עצמו לא נתקדש
בקדושת עזרה ופי׳ רבינו יעקב הטעם כדי
להגן על המצורעים מפני החמה והגשמים
וראה קרי בו ביום וטבל אמרו חכמים אף ע״פ שאין טבול יום
אחר נכנס לעזרת נשים כדתנן במס׳ כלים זה נכנס מוטב יבא
עשה דפסח שיש בו כרת וידחה איסור שאינו אלא מדבריהם
שנגזר בימי יהושפט כמו שאומר שם : אמר רבא ערל הזאה
ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת׳ אונן ומצורע ובית הפרס
לא העמידו דבריהם במקום כרת ערל כיצד כמו שאומר שם
אליבא דבית הלל שישראל ערל שמל בערב פסח שוחטין עליו
אחר שמל אבל גר שנתגייר ביום י״ד ומל וטבל אין שוחטין
עליו שאינו אוכל לערב שבית הילל אומ׳ הפורש מן הערלה
כפורש מן הקבר שצריך שבעה ימים ואחר כך יטהר גזירה שמא
יטמא גר זה לשנה הבאה במת ביום י״ד ויטבול ויאכל לערב
ויאמר אשתקד כך עשו לי ישראל כשמלתי טבלתי ואכלתי
לערב ׳ והלא גזירה זו מדבריהם והפסח בכרת והיאך העמידו
דבריהם במקום כרת ביום הקרבן שהוא יום י״ד ׳ מפני שאין
הגר מתחייב במצות עד שימול ויטבול ואינו טובל עד שירפא
מן המילה כמו שביארנו בעניין הגרות לפיכך העמידו דבריה׳
במקום זה שהרי זה המל יש לו שלא לטבול עד שיבריא ולא
יבא לידי חיוב כלל : הזאה פי׳ רבינו משה כיצד טמא מת
שחל שביעי שלו להיות בשבת אין מזין עליו אלא למחר ואפי׳
חל ז׳ שלו להיו׳ בי״ג בניסן והוא שבת ידוחה ליום י״ד ומזין עליו

כפ׳ דקרב׳ כפח דף חפ״א וע״ש בהגהות
כפ׳ כיצד צולין דף כ״ה
ככסר מ״לת פ׳ ת״י דף ס׳ ע״ד
פ׳ דקרבן כפח דף תפ״ח וע״ש בהגהות

ואין שוחטין עליו אלא ידחה לפסח שני ׳ וחלא איסור הזאה
משום שבות והפסח בכרת והיאך העמידו דבריהם במקו׳ כרת׳
מפני שהיום שהוא אסור בהזאה משום שבות אינו זמן הקרבן
שחייבין עליו כרת לפיכ׳ העמידו דבריה׳ במקומן אע״פ שהדבר
גורם לעתיד לבא לעמוד במקום כרת אלו דברי רבינו משה ׳
דף נ ע״ב אבל ראיתי בירושלמי דאלו דברים בפסחים על ההיא דהשיב
במשנה קמייתא דהתם דף כ ה ר׳ עקיבא ואמר הזאה תוכיח שהיא משום מצוה ואינה דוחה את
השבת ומדקדק בירושלמי וכי מצוה לחוות ומתרץ תפתר כגון
שחל יום שביעי שלו להיות בשבת שאלו היה חול היה מזה
עליו ואחר כך היה בא ושוחט לו את פסחו ונכנס ואוכלו בערב
מתוך שהוא שבת ואינו מזה עליו נמצא מעכב מן המצוה ׳
שם דף ס ט ובעניין פירו׳ הברייתא שהביא בגמ׳ שלנו השיב ר׳ עקיב׳ הזאת
טמא מת שחל שביעי שלו להיות בערב פסח שחל להיו׳ בשבת
תוכיח שהיא משום מצוה והיא משום שבות ואינה דוחה את
השבת משמע שסובר שוחטין וזורקין על טמא שרץ ׳ אבל רב
דף נ בפ׳ האשה אומ׳ אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ סובר שטמאי׳
ששאלו למשה שביעי שלהן היה בחול בערב פסח ואמר ולא
יכלו ביום ההוא אבל למחר יכולין ואמר רחמנא לידחו ׳ ורבי
עקיבא יכול לסבור שאותו שביעי בשבת היה ולכך לא יכלו
שם ובכ׳ ר״א דמילה דף ק ל ביום ההוא הא למחר יכולין ׃ איזמל דתניא כשם שאין מביאין
אותו לצורך למול דרך ר״ה כך אין מביאין אותו דרך גגות
בכ ר״א דמילה דקל״ב וקרפיפות ׳ וכתב רב אלפס דרבא אליבא דרבנן קאמ׳ אבל לר״ש
דף צ א דפסקי׳ כוותיה בפ׳ כל גגות שכולן רשות אחד הן מותר אפילו
בכ׳ האשה דף צ ב לדבר הרשות ׃ אונן כיצד כמו שאמר שם שהאונן ראוי לאכול
את הפסח לערב מפני שאנינות לילה מדבריהם לא העמידו
דבריהם בדבר הזה במקום כרת אלא שוחטין עליו וטובל ואח״כ
אוכל׳ בד״א שמת לו מת אחר חצות שכבר נתחייב בקרבן פסח
אבל אם מת לו מת קודם חצות אין שוחטין עליו אלא ידחה
דף ק לפסח שני כדאיתא בפ׳ טבול יום ׳ ואם שחטו עליו וזרקו את
הדם טובל ואוכל לערב כדמוכח בפרק מי
דף צ ב שהיה טמא׃ מת לו מת בי״ג וקברו בי״ד הרי (בכ׳ טבול יום דף כ״ט)
הוא כיום קבורה אונן מדבריהם ואינו תופש
את לילו מדבריה׳ לפיכך שוחטין עליו וטובל ואוכל לערב אף
בשאר הקדשים ׳ ויום שמועה ויום ליקוט עצמות הרי הוא כיום
דף ק קבורה כדאי׳ בזבחי׳ פ׳ טבול יום לפיכך מי שלקטו לו עצמות
מתו ביום י״ד או שמע שמת לו מת שוחטין עליו וטובל ואוכל
בעמוד שבסמוך בקדשים לערב ׃ ומצורע אמרנו למעלה ובית הפרס מפורש
בכ׳ האשה דף כ ב (דף ע ט) שם ׃ אמרינן בפ׳ כיצד צולין רבים שהיו טמאי מתים בפסח
ראשון אם היו מיעוט הקהל טמאים הרי אילו נדחים לפסח שני
כשאר הטמאים אבל אם היו רוב הקהל טמאי מתים או שהיו
הכהנים או כלי שרת טמאים טומאת מת אינן נדחים אלא
יקריבו כולם הפסח בטומאה הטמאים עם הטהורים שנ׳ ויהי
אנשים אשר היו טמאים וגו׳ יחידים נדחים ואין ציבור נדחה
ודבר זה בטומאת מת בלבד שיקריבו טמאי׳
כמו שכתבנו בהלכות איסור מקריבין ׃ (הייכו בכמ״לת סי׳ ש״ה דף כ ד)
שם היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאים
אמר רב מחצה על מחצה כרוב וכולן עושין בראשון והטהורים
עושין לעצמן בטהרה והטמאין עושין לעצמן בטומאה
ואוכלין אותו בטומאה ואם היו טמאי מתים עודפין על
הטהורים אפילו אחד יעשו בטומאה כולם ׃ פסח שהקריבוהו
בטומאה הרי זה נאכל לטמא מת בלבד ולטמא מגע ולא יאכלו
ממנו זבין וזבות נדות ויולדות ואם אכלו פטורין כמו ששנינו
(דף נ ה) שם בפרק מי שהיה טמא׳ ודורש בגמרא שנ׳ כל טהור יאכל בשר
והנפש אשר תאכל וגומ׳ הנאכל לטהורים חייבין עליו טמאים
משום טומאה ושאינו נאכל לטהורים אין חייבין עליו טמאין
דף ע ח משום טומאה בפרק כיצד צולין מחלק שאם נטמאו הציבור

לאחר זריקת הדם לא יאכלו בטומאה ואם שחטוהו בטהרה
ונטמאו רוב הציבור קודם זריקת הדם זורק את הדם והפסח
לא יאכל גזירה שמא יטמאו אחר זריקה לשנה אחרת ויאכלוהו
בטומאה ׃ ת״ר שם אפי׳ ישראל וכהנים טהורי׳ וכלי שרת טמאים דף ע ט
יעשו בטומאה ומחלק שם רב חסדא בין נטמא הסכין במת
שהאיש עצמו מטמא דחרב הרי הוא כחלל ואין יכול לעשות
בטהורים לנטמא בשרץ ורבא אינו מחלק ׃ רכה רכו
מצות עשה לאכול הפסח בליל חמשה עשר במצותו
שנאמר בפרשת בא ואכלו הבשר בלילה הזה
צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו ׃ ותניא בסוף מסכ׳ פסחים דף קך
ובברכות פרק ראשון רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן דף ט
בלילה הזה ונאמ׳ להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה
להלן עד חצות אף כאן עד חצות רבי עקיבא אומר הרי הוא
אומר בחפזון עד שעת חפזון שזהו עד הבקר שנאמ׳ ואתם לא
תצאו איש מפתח ביתו עד בקר׳ פוסק רבי׳
(בתו׳ ספ״ב דמגילה דף כ א וכ״כ איזהו מקומן דף כ ז) יצחק כר׳ אלעזר בן עזריה שהרי בפרק ערבי
פסחים ובמסכת ברכות פ׳ ראשון ובזבחים׳ דף קך) דכ
פרק איזהו מקומן סתם לן תנא כרבי אלעזר דף כ ז
בן עזריה ׳ וצריך להזהר אמצה משום דאמ׳
(דף קך וכל הסוגיא לעיל בכו׳ מ דף ק״ז) רבא בערבי פסחים אכל מצה אחר חצות
לרבי אלעזר בן עזריה לא יצא ידי חובתו
ואף על גב דבפרק הקורא המגילה למפרע סתם לן תנא כרבי דף כ
עקיבא בטל אותה סתמא יחידית מפני כל אלה הסתמות ׃
מצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע לפיכך אם כך משמע בכ׳ ו׳ דפסחים דף ע
הקריב שלמי חגיגה בארבעה עשר אוכל מהן תחילה ואחר כך
אוכל בשר הפסח כדי לשבוע ממנו ואם לא אכל אלא כזית
יצא ידי חובתו ׃
וכן אכילת בשר פסח שני בליל חמשה עשר לחדש אייר
מצות עשה שנאמר בו על מצות ומרורים יאכלוהו
ושניהם אין נאכלין אלא צלי אש ׃ מתוך משנתינו שבפרק
מי שהיה טמא ומתוך ההלכות למדנו מה בין פסח ראשון דף צ ה) סס
לפסח שני הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא ואינו נשחט על
חמץ ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה וטעון הלל באכילתו
ומביאין עמו חגיגה ואיפשר שיביא בטומאה אם נטמאו רוב
הקהל טומאת מת ׳ אבל פסח שני חמץ ומצה עמו בבית ואין
טעון הלל באכילתו ומוציא אותו חוץ לבית אכילתו ואין
מביאין עמו חגיגה ואינו בא בטומאה ׳ ובברייתא חולק רבי
יהודה ואומר דוחה הטומאה שם ובפרק הוציאו לו׳ ושניהם דף צ א
דוחין את השבת וטעונין הלל בעשייתן ונאכלין צלי בבית
אחד על מצה ומרור ואין מותירין ממנו ואין שוברין בהן את
העצם ׳ ודורש בפר׳ מי שהיה טמא מה שבירת עצם מיוחדת דף צ ה
שהיא מצוה שבגופו ושוה בזה לפסח ראשון אף בכל מצות
שבגופו ישוה לפסח ראשון ולא בשאר דברים ׃ וכן מצינו
חילוק בין פסח מצרים לפסח דורות כמו ששנינו שם שפסח דף צ ו
מצרי׳ נלקח מבעשור וטעון הגעת הדם באגודת אזוב למשקוף
ועל שתי המזוזות ושיאכל בחפזון מה שאין כן בפסח דורות
ושאר דיני הפסח נתבארו בספר מצות לא תעשה ׃ מכות׳ ש״כ עד סי׳ סנ״ט

הלכות קרבן חגיגה רכז רכח רכט

גרסינן בפרק ראשון דמסכת חגיגה תניא רבי יוסי דף ו
הגלילי אומר שלש מצות עשה נצטוו ישראל
בעלייתם לרגל ראייה חגיגה ושמחה ׳ הראייה כולה לגבוה מה
שאין כן בחגיגה ושמחה ׳ וחגיגה ישנה לפני דיבור מתן תורה
מה שאין כן בראייה ושמח׳ ׳ ועולה שהקריבו ישראל במדב׳ עולת
תמיד היתה ׳ והשמחה נוהגת באנשים ובנשים מה שאין כן

בראייה וחגיגה: שלשה מצות אילו הם כתובים בסוף פרשת
ראה ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר
והיתום והאלמנה אשר בשעריך שבעת ימים תחוג לה' אלהיך
במקום אשר יבחר ה' כי יברכך ה' אלהיך בכל תבואתך ובכל
מעשה ידיך והייתה אך שמח שלש פעמים בשנה יראה כל
זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג
השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את פני ה' ריקם איש כמתנת
בספרי שם דף מד ע"ד ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך: השמחה האמורה כאן
ושמחת בחגך הוא שיקריב ברגל שלמי שמחה מן הבהמה ומן
הבקר ומן הצאן שנאמ' וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני
ה' אלהיך׳ וכן בעצרת כתוב ושמחת אבל לא בפסח אבל
מדכתיב שלש רגלים תחוג לי בשנה למדנו מצות חגיגה בחג
המצות ומדכתיב ושמחת בחגך יש ללמוד שבכל מקום שיש
בפ' ערבי פסחים דף קט חגיגה יש שמחה: תניא רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן
שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר בשלמי שמח' עכשיו
אין שמחה אלא ביין שנ' ויין ישמח לבב אנוש: עוד תניא בערבי
שם פסחים חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל שנאמ' ושמחת
בחגך אתה ובנך וגו' ובמה משמחן ביין ר' יהודה אומר האנשים
בראוי להם ביין ונשים בראוי להם בבבל בבגדי צבעונין בארץ
דף מח ישראל בכלי פשתן המגוהצין: שני' במס' סוכה בפ' לולב וערבה
שם ההלל והשמחה שמנה׳ ותניא והיית אך שמח לרבות לילי יו"ט
בפ"ק דחגיגה דף ז האחרון לשמחה: החגיגה האמורה בתורה הוא שיקריב
שלמים מן הבהמה בי"ט הראשון של חג׳ והראייה היא שיראה
בעזרה בי"ט הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף
דף י בין מן הבהמה׳ אמר ליה רב פפא לאביי בפ"ק דחגיגה ממאי
דהאי וחגותם זביחה הוא ודילמא חוג חגא קאמר רחמנא ומסיק
אתיא מדבר מדבר כתיב הכא ויחגו לי במדבר וכתיב התם
הזבחים והמנחה הגשתם לי במדבר מה להלן זבחים אף כאן
זבחים ועל זה אומר שם כי החגיגות הרי הם כהררין התלויין
בשערה דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן כי העיקר הוא
דף ב הקבלה מתורה שבעל פה: שנינו בתחילת מסכ' חגיגה הכל
חייבין בראייה חוץ מחרש שוטה וקטן וטומטום ואנדרוגינוס
ונשים ועבדים שאינם משוחררים החגר והסומא והחולה והזקן
שם דף ד ומי שאינו יכול לעלות ברגליו מירושלם להר הבית: ות"ר
זכורך להוציא את הנשים שלא נלמד ראייה ראייה מהקהל
שם דף ב לחייבם ומאחר שהנשים פטורין הוא הדין לעבדים׳ ותניא ר'
יוחנן בן דהבאי אומ' יראה יראה כדרך שבא לראות מן האדון
ראייה שלמה כך בא לראות בית שכינתו בראייה שלמה פרט
שם דף ג לסומא באחד מעיניו שפטור מן הראייה׳ ותניא למען ישמעו
להוציא חרש אפילו באחת מאזניו שאינו שומע שמיעה גמורה
ולמען ילמדו להוציא מי שאינו מדבר שכל המצווה ללמוד
שם דף ד מצווה ללמד׳ ות"ר רגלים פרט לבעלי קבין ד"א רגלים פרט
לחגר ואמ' רבי תנחום אפילו ברגלו אחת ולסומא ולחולה ולזקן
ושאינו יכול לעלות ברגליו לאתויי מאי אמר רבא להביא את
המעונגים דכתיב כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם
שם רמוס חצרי: תניא הערל והטמא פטורין מן הראייה בשלמא
טמא כתיב ובאתם שמה והבאתם שמה כל שאינו בביאה אינו
בהבאה אלא ערל מנלן הא מני רבי עקיבא היא דמרבי ערל
כטמא דתניא ר' עקיבא אומ' איש איש לרבות הערל: אומ' בית
שם דף ב הילל במשנה שכל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות
מירושלם להר הבית אביו חייב להעלותו כדי לחנכו במצות:
שם דף ח ת"ר ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה מכאן אמרו
יוצאין ישראל ידי שלמי שמחה בנדרי' ונדבות ומעשר בהמה
והכהנים בחטאת ואשם ובבכור וחזה ושוק יכול אף בעופות
ובמנחות ת"ל ושמחת יצאו אילו שאין בהן בשר המשמח:
רפ"ק דף ב שנינו במס' פאה אילו דברי' שאין להם שיעור הפאה והביכורי'

והראיון היא הראייה ופירש רבי אושעיא כר רב בפ"ק דחגיגה דף ז
שהראיון אין לה שיעור לא למעלה ולא למטה׳ וכן החגיגה אין
לה שיעור מן התורה אבל חכמים נתנו בה שיעור כמו ששנינו
שם שבית הילל אומ' שלא יפחות בראייה פחות ממעה כסף דף ב
ולא בחגיגה פחות מב' כסף׳ אבל לשלמי שמחה לא נתנו שום
שיעור: עוד שנינו שם מי שיש לו אוכלין מרובין ונכסים דף ח
מועטין מביא שלמים מרובים ועולות מועטות אוכלין מועטין
ונכסי' מרובין מביא עולות מרובות ושלמי' מועטין זה וזה מועט
על זה נאמ' מעה כסף שתי כסף זה וזה מרובה על זה נאמר איש
כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך: עוד שנינו שם מי דף ט
שלא חגג ביום טוב הראשון של חג חוגג כל הרגל ויום טוב
האחרון עבר הרגל ולא חגג אינו חייב באחריותו ועל זה נאמר
מעוות לא יוכל לתקון וגו'׳ ותניא בגמ' וחגותם אותם חג לה' שם
שבעת ימי' יכול יהא חוגג והולך כל שבעה ת"ל אותו אותו אתה
חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה אם כן למה נאמ שבע' לתשלומין
ומניין שאם לא חגג י"ט הראשון של חג שחוגג את כל הרגל
וי"ט האחרון של חג ת"ל בחדש השביעי תחוגו אותו יכול יהא
חוגג והולך כל החדש כולו ת"ל אותו אותה אתה חוגג ואי אתה
חוגג חוצה לו׳ ובפ' שני' דחגיגה גרסי' א"ר אלעזר אמר ר' אושעיא דף יז
מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה ת"ל בחג המצות
ובחג השבועות ובחג הסוכות מקיש חג השבועות לחג המצות
מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש
לו תשלומין כל שבעה ומקיש חג הסוכות לחג המצות מה חג
המצות טעון לינה שנאמר ופנית בבקר והלכת לאהליך אף
חג הסוכות טעון לינה: עולת ראייה ושלמי חגיגה אינן דוחין בך תמוזו שם ובכ' הוכיחו לו דף כ
לא את השבת ולא את הטומאה לפי שאין להם זמן קבוע ובכ' שני דתמורה
בקרבנות ציבור שאם אינו חוגג היום חוגג למחר אבל דוחין דף י"ד
יום טוב כמו ששנינו בפ' שני דחגיגה בית הילל אומרי' מביאין דף יז
שלמים ועולות וסומכין עליהן ובעולת ראייה ושלמי חגיגה
מדבר שהרי אין מקריבין נדרים ונדבות
כדאיתא בפרק שני דביצה דף יט ביום טוב: מותר להקריב נדרים ונדבות בפרק שני דתמורה דף יד
בחולו של מועד שנאמר אלה תעשו לה'
במועדיכם לבד מנדריכם ונדבותיכם מכלל שקרבין ברגל׳
ודרשינן בפר' שני דתמורה לעולותיכם להביא עולות יולדות שם
ועולות מצורע ולמנחותיכם להביא מנחת חוטא ומנחת קנאות
ולשלמיכם לרבות שלמי נזיר הכל קרבין בי"ט: מסקינן בפ"ק
דחגיגה לרבי יוחנן כי מי שבא לעזרה בתוך ימי החג אינו חייב דף ז
להביא עולה בידו בכל עת שיכנס שזה שנ' ולא יראו פני ריקם
אינו אלא בעיקר הרגל בלבד שהוא יום ראשון או תשלומי
ראשון ואם הביא בכל עת שיבא מקבלין ממנו ומקריבין אותם
לשם עולת ראייה שהראייה אין לה שיעור: ר"ל

צוה הקב"ה בקרוא המלך את התורה שיבאו כולם לשמוע
שנ' בפרש' וילך מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה
בחג הסוכות בבא כל ישראל לראות תקרא את התורה הזאת נגד
כל ישראל באזניהם ונאמ' הקהל את העם האנשים והנשי' והטף
וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו וגו': ואמרי'
בחגיגה פ' ראשון דרש רבי אלעזר בן עזריה אם אנשים ונשים דף ג
באין לשמוע טף למה בא לתת שכר למביאיהם: שנינו
בסוטה בפר' ואילו נאמרין אילו נאמרין בלשון הקדש פרשת דף לב
המלך כיצד הוא קורא תוקעין בחצוצרות בכל ירושלם כדי שם דף מא
להקהיל את העם ביום ראשון מחול המועד של חג הסוכות
ומביאין בימה גדולה והיא של עץ היתה ומעמידין אותה
באמצע עזרת נשים והמלך עולה ויושב עליה כדי שישמעו
קריאתו וכל ישראל העולין לחג מתקבצין סביביו וחזן הכנסת
נוטל ס"ת ונותנו לראש בית הכנסת וראש בית הכנס' נותנו לסגן
והסגן נותנו לכהן גדול וכ"ג נותנו למלך משום ברוב עם הדרת

מלך׳ ושנינו המלך עומד ומקבל ויושב אם רצה וקור׳ מתחלת
חומש אלה הדברי׳ עד סוף פרשת שמע ומדלג לוהיה אם שמוע
וגומר אותה ומדלג לעשר תעשר וקורא מעשר תעשר על הסדר
עד סוף פרשת ברכו׳ וקללות עד מלבד הברית אשר כרת אתם
בחורב ואם קרא מעומד הרי זה משובח׃ המלך כשהוא קורא
מברך לפניה ולאחריה כדרך שמברכין בבית הכנסת ומוסיף
שבע ברכות שביארנו בהלכות עבודת י״ה ומנין שזה שאמרה
תורה תקרא את התורה שבמלך דבר הכתוב דבר זה מדברי
נביאים למרנו שנאמר ביאשיהו וישלח המלך ויאספו אליו וגו׳
ונאמר ויקרא באזניהם את כל דברי הברית הנמצא בית ה׳׃

אלו הן מצו׳ עשה התלויו׳ בטומאות וטהרות

ר ל א

מצות עשה שיהא המת מטמא ככל האמור בפרשת
זאת חקת התורה אדם כי ימות באהל כל
הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים וכל כלי
פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא וכל אשר יגע על
פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר יטמא
שבעת ימי׳ וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגע תטמא
עד הערב׳ למדך כאן שהמת מטמא באהל ובמגע ושהמת אבי
אבות הטומאה והאדם הנוגע בו אב הטומאה וטמא טומאת
שבעה ומטמא אדם במגעו לטמאו טמאת ערב׳ וזה שאמר וכל
כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו וגו׳ בכלי חרש הכתו׳ מדבר
שאין מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו לפיכך אם אין מגופת
צמידתו פתולה עליו יפה בחיבור טמא הוא הא אם יש פתיל
עליו טהור משמע אפי׳ יחדם לאשתו נדה מכאן אמרו בספ׳ רבי
עקיבא שמדרס כלי חרס טהור׳ פתיל לשון מחובר כמו נפתולי
אלהים נפתלתי נתחברתי עם אחותי׳ ולמדנו שכלי חרס אינו
נעשה אב הטומאה לטמא אדם וכלים מדגרסינן בירושלמי
דפסחים הוא טמא ואינו נעשה אב הטומאה לטמא אדם וכלים׃
טומאת אהל ומגע שמענו טומאת משא לא שמענו ובפי׳ שנינו
בתחילת מסכת כלים ומסכ׳ אהלות שהמת
מטמא במשא׳ ונדרש בספרי בקל וחומר
מנבילה שאינה מטמאה אלא בטומאת ערב
ואינה מטמאה באהל מטמאה במשא ובמגע
מת לא כל שכן שיטמא במשאו ובמגעו׃ שנינו בתחילת מסכת
אהלות שנים שטמאים במת אדם הנוגע במת טמא טומאת
שבעה ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב׳ שלשה טמאים במת
כלים הנוגעים במת וכלים בכלי׳ טמאי׳ טומאת שבעה השלישי
בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב׳ ארבעה טמאים במת
כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם טמאים טומאת
שבעה הרביעי בין אדם בין כלים טמאין טומאת ערב׳ אמ׳ רבי
עקיבא יש לי חמישי השפוד שהוא תחוב באהל האהל והשפוד
ואדם הנוגע בשפוד וכלים באדם טמאי׳ טומאת שבעה החמשי
בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב אמרו לו אין האהל
מתחשב׃ פירש רבינו יעקב כי אותה המשנה מדברת בכלי
מתכות כדדרשינן במסכת נזיר בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל
ואף על ידי קבלת טומאת של אהל נחשב כחלל כמו שדורש
שם המקרא אף לעניין אהל ואין חילוק בכל כלי מתכות בין
נהרג בו בין לא נהרג בו כי במגעו או בקבלת טומאה של אהל
נעשה אבי אבות הטומאה׳ וכן כל כלי מתכות הנוגע בטמא
מת הרי הוא כיוצא בו וכן מוכיח בתחילת מסכת חולין ובלבד
שיהא אותו טמא מת אדם אבל כלי׳ שהן טמאי מת כלי מתכות
הנוגעין בהן אינן נעשין כיוצא בהן דדוקא חרב הרי הוא כחלל
אמרה תורה כשנגע באדם׳ ושאל רבי׳ חיים כהן גדול אבי אמי
לרבינו יעקב מאח׳ שחרב הרי הוא כחלל על ידי קבלת טומאה
של אהל איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקו׳ מנוחתי כי אין בית
אשר אין שם מת ומסמרים קבועים בבית ולא השיב לו על זאת
לנכון ואחר כך שלח לו זקני בכתב דתני עלה בתוספתא בדא
בתרומה וקדשים אבל אין הנזיר מגלח אלא על המת כלבד
ולביאת מקדש אינו חייב אלא על השנים בלבד הראשון שנגע
במת והשני שנגע בו כדין המפורש בתורה וכל אשר יגע בו
הטמא יטמא׳ ותניא במסכ׳ שמחות כל טומאה שהנזיר מגלח
עליה כהן מוזהר עליה אין הנזיר מגלח עליה אין הכהן מוזהר
עליה׳ ואע״פ שמצינו רביעית דם שאין הנזיר מגלח עליה כמו
ששנינו שם בנזיר וכהן מוזהר עליה כדדרשינן בפ״ק דסנהדרין
לרביעית דם הבאה משני מתים שמטמא מעל כל נפשו׳ מת לא
יבא זה אינו קשה דשם טומאה ר״ל במסכת שמחות׳ ועל חצי לוג
דם נזיר מגלח׳ ועל אותה ששנינו שם הסככות אילו שריגים
היוצאין מן האילן והפרעות היוצאין מן הגדר הגולל והדופק
וארץ העמים ורביעית דם ואהל רובע עצמות וכלי הנוגעין במת
וימי ספרו וימי גמרו על אילו אין הנזיר מגלח ומזה בשלישי
ובשביעי׳ ומקשה הספר שם כלים בני הזאה נינהו פי׳ אדם
הנוגע בהם שרוב כלים אינן ממתכת ומסיק אשארא׳ ואומר
זקני רבינו חיים דמשום כלים הוצרך לומר אשארא שהרי
יכול להעמידו אף בשל מתכת כיון שאין הנזיר מגלח עליהם
כדתניא בתוספתא לא לכך מתרץ כך דעל כרחינו לאו אכולהו
קאי דהא קתני בהדייהו מצורע בימי ספרו וימי גמרו דלאו בר
הזאה הוא׳ והא דתניא בספרי בפר׳ פרה אדומה לפי שנאמר
בחלל חרב למדנו לחרב שהוא טמא טומאת שבעה ואדם
הנוגע בו טמא טומאת שבעה כלים ואדם וכלים מניין ת״ל
וכבסתם בגדיכם ביום השביעי אותם כלים בתכשיטי מתכות
מיירי וכבסתם בגדיכם היינו טבילה׳ והא דתניא בתוספתא
דטהרות חמת שהיא נתונה בתנור ובתוכו עצם כשעורה כרוך
בסיב ובנייר ופיו למעלה מן התנור טהור והתנור טהור אחז בו
והעלהו נטמא האדם וטמא את החמת חזרה חמת וטמא את
התנור פירושו שהאדם האוחז בו מחובר במת בשעה שאוחז בו
ובחבורין יכול לטמאות כל דבר טומאת שבעת כמו שחיה נוגע
במת עצמו כמו שמוכי׳ בפרק שני דע״ז וכאשר יתבאר והילכך
החמת אע״פ שהו׳ מעור יכול לטמאות התנור שהרי אב הטומאה
הוא שאמרה תור׳ כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו בהרגו
בדבר המקבל טומאה הכתו׳ מדבר ולמדך הכתוב שהכלי מטמא
אדם בחבור המת כאילו נגע במת עצמו או אינו אלא אפי׳ זרק
בו חץ והרגו ת״ל וכל נוגע בחלל הקיש הורג לנוגע מה נוגע
ע״י חיבור אף הורג ע״י חיבור׳ ותנן במסכת כלים אחר ששנה
טומאת בועל נדה וטומאת זב וטומאת מצורע שנה אחר כך
חמור מכולם המת שהוא מטמא באוהל מה שאין כולן מטמאין׳
ומה שמצורע מטמא בביאה ובפ״ק דקידושין מביא ההיא
דמסכת נגעים טמא יושב תחת האילן וטהור עובר טמא ומסיק
וכן באבן המנוגעת אין חומרא זו לזה שהרי גבי מצורע שנינו
בפרק י״ג דנגעים מצורע שנכנס לבית הכנסת עושין לו מחיצה
גבוה עשרה ובכך יש דידלא קרינן ביה והבא אל הבית וגבי
מת אין מועיל מאחר שהם באהל אחד׃ טומאת אהל
האמורה בכל מקום הוא שתטמא אותה טומאה את האדם ואת
הכלים באחד משלשה אילו שהאהיל האדם או הכלי אפי׳ מחט
שהאהילה על המת או שהאהיל המת על האדם או על הכלי או
שהיה המת עם האדם או עם הכלים תחת אהל אחד׳ הרי אילו
טמאים׃ אחד הבא כולו לאהל המת או הבא מקצתו הרי
זה נטמא באהל אפי׳ הכניס ידו או ראשי אצבעותיו או חוטמו
לאהל המת הרי זה נטמא כולו כדאיתא בפר׳ שלשה מינין דאף
על גב דביאה ליכא מפני שהיא במקצת טומאה איכא׳ וגדולה
מזו שנינו בפרק י״ב דמסכת אהלות הנוגע במשקוף טמא
והנוגע

לא מצאתיו בספרי שלנו אלא בספרי זוטא פרשת חקת

פס׳ סמ״כ דף מה׳ שלא בתב״ך
לעיל בז׳ ר״ס דף ד״ב ע״ג
מ״ר בספרי פס׳ ד״כ ע״ג כל הסוגי׳ עם יוקסתא ה״ק דחולין דף כה
דף פ׳
פ״ק דף כ״ו ע״ד
דף ה) דף כ׳
דף כ׳ וכל הסוגיא
פרק ג׳ דף נ״ו ותוספתא בהלכות עם בת׳ פס׳ וכרך כד ובפי׳ רבינו שמשון פ״ק דאהלות
דף נ
פ״ק דחולין דף
פ״ד דף לח
פ״ז דף ט) קו׳
כפ״ג דנזיר
דף נט
דלעיל
דף כב ע״א
פ״י דכלי׳ דף תשנט ע״ג
דף לז
בספרי דלעיל
פ״ק דף ה
דף לב
פ״ג דף תד
דף מה
מלשון המיימוני בהלכות טומאת מת דף תכא
דף מב
דף לב

והנוג באיסקופא רבי אליעזר מטמא ורבי יהושע אומר
כפ׳ הנזכר / ובה״ה על יבמות דף כ״א — מטפח ולמטה טהור מטפח ולמעלה טמא ונראה לרבינו משה
שטומאה זו מדבריהם : ביבמות ומקומות אחרים תניא רבי
שמעון בן יוחי אומ׳ קברי גוים אין מטמאין באהל שנא׳ ואתנה
צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין אומות
העולם קרויין אדם ובענין אהל כתיב אדם כי ימות באהל ׳
סס — ואמרינן ביבמות נהי דמעטינהו מאהל ממגע וממשא לא
כפ׳ הנזכר — מעטינהו ופוסקין רבינו משה וגדולים אחרים כרבי שמעון
דף קי״ד — בן יוחי שהרי בפרק המקבל גרסינן אשכחיה רבה בר אבוה
לאליהו דהוה קאי בבית הקברות של גוים אמר ליה ולאו כהן
את מר אמ׳ ליה ולא תני מר סדר טהרות דתניא רבי שמעון בן
וכן סס בה״ה מהו / בתו׳ כ׳ הבה על / מתו בה״ה ממגע — יוחי אומר וכו׳ אבל רבינו יעקב פוסק שאין הלכה כר׳ שמעון
בן יוחי שהרי רשב״ג חולק עליו במשנה
במסכת אהלות וקיימא לן כל מקום ששנה — פ׳ בתרא דף לו
רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה
כמותו ׳ ומה שאמר אליהו לרבה בר אבוה אין זה אלא דיחוי
שחיה דוחהו ועיקר טעמא היה סומך על רוב ארונות שיש בהן
פותח טפח ובסדר אליהו רבה מצינו שאמר שהוא מזרעו של
רחל שכך כתוב ביחוסו של בנימן ואליה וזכרי בני ירוחם
ולפיכך פסק רבינו יעקב צריכין כהנים ליזהר מקברי גוים :
דף כו — שנינו בפ״ק דאהלות אדם אינו מטמא עד שתצא נשמתו אפילו
מגוייד ואפילו גוסס וזוקק לייבום ופוטר מן הייבום מאכיל
דף כו — בתרומה ופוסל מן התרומה : שנינו בפ׳ שני דאהלות אילו
מטמאין באהל כזית מן המת כזית נצל פירוש נצל זה הבשר
שנימוח ונעשה לחה סרוחה והוא שנתקרשה אותה הלחה
הנמצאת מן המת שאם קרשה בידוע שהיא מבשרו ואם לא
קרשה אינו מטמא חוששין שמא כיחו וניעו הוא כדאיתא בנזיר
דף נ — פרק כ״ג ומלא תרווד רקב והשדרה שלמה וגולגולת שלמה
ורוב מניינו שהם קכ״ה אברים ורוב בניינו שתי שוקיים וירך
אחת אע״פ שאין בהם רובע עצמות ורובע עצמות אף ע״פ שאין
בהן לא רוב מניין ולא רוב בניין ואבר מן המת ואבר מן החי
שיש עליהן בשר כראוי ורביעית דם תבוסה ממת אחד ׳ איזהו
דף ע״א — דם תבוסה פירשו רבנן דר׳ אליעזר בר׳ יהודה בפ׳ אחרון דנדה
מת שיצא ממנו רביעית דם מקצתו בחייו ומקצתו לאחר מותו
אותו התערובת קרוי דם תבוסה ומטמא
באהל אע״פ שדם החי טהו׳ וטומאה זו מדברי — סס כ׳ החשה דף ס״ב / ובכ׳ הגוזל קמ״א / דף ק״א
דף מצוע במזכה / עיל ע״ז בכ׳ הר״ס — סופרי׳ מלא תרווד רקב שאמרנו מטמ׳ במש׳
ובאהל ואינו מטמא במגע לפי שאי אפשר
ליגע בכולו שאינו גוף אחד׳ ואילו מטמאין — סס ושיעור הסלע / בפ״ו דבכורי דף לז
במגע ובמשא ואין מטמאין באהל עצם
כשעורה וארץ העמים ובית הפרס ואבר מן המת ואבר מן החי
שאין עליו בשר כראוי השדרה והגולגולת שחסרו כמה הוא
חסרונם בשדרה כדברי בית הלל אפי׳ חוליא אחת ובגולגולת
תוספ׳ פ״ב דאהילו׳ / דף תשס״ה — כסלע׳ היו בה נקבים קטני׳ כולם מצטרפי׳
לכסלע : הגולל והדופק מטמאין באהל — במ׳ הת דלעיל / דף כ״ז
ובמגע ואינן מטמאין במשא איזהו דופק את
שהגולל נשען עליו אבל דפק דפקים טהור : דרשינן בפרק
דף ע״ב — בהמה המקשה וכל אשר יגע על פני השדה לרבות גולל ודופק
וכן זה המדרש נדרש גם לעניין אהל בנזיר
דף כג — בפ׳ כהן גדול׳ פי׳ רבינו יעקב כי גולל הוא — בתו׳ פ״ק דכתובות / ד״ר בה״ה עד שיכתוב
אבן גדולה לשון וגללו את האבן שרגילין
להניח על קברו של מת לסימן והיא הנקראת מצבה כדכתיב
היא מצבת קבורת רחל עד היום ורגילים להניח בצדדין ובצד
רגלין של מת ומראשותיו אבנים שהמצבה יושבת עליהם מפני
כובד האבן שלא תכביד על המת וכשיש שתים זו אצל זו נקרא
השניה דפק דפקין ופעמי׳ שקושרין שם בהמה או חבית לסימן

עד שיזדמן להם אבן שלא יאבד מקו׳ הקבר כמו ששנינו במסכ׳
אהלות חבית שהיא מלאה משקין טהורין ומוקפת צמיד פתיל — פט״ו דף לל
ועשאה גולל לקבר הנוגע בה טמא טומאת שבעה והחבית
והמשקין טהורין שצד פנימי של גולל טהור וחוצץ בפני
הטומאה בהמה שעשאה גולל לקבר הנוגע בה טמא טומאת
שבעה בעודה שם כו׳ והא דאמרי׳ בפ׳ נגמר הדין אמר רב אשי — דף מו
אבילות מאימת חיילא מסתימת הגולל פי׳ דבר זה הוא לאחר
שהושיבו האבן על הקבר רגילי׳ היו להניח סביב האבן אבנים
קטנות וטיט מתחתיה ליסר האבן על מכונה ׳ וא״ת במקום
שאין גולל מתי יחול האבילות יחול אחר שנתכסה הקבר
כהוייתו כך פי׳ רבינו יעקב : אומר רבי׳ משה כי מאחר שאין — בפ״ג דטומאת מת / דף תכ״א
הנזיר מגלח אלא על חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם ואינו מגלח
על טומאת אבר שאין עליו בשר כראוי כמו ששנינו במס׳ נזיר — בפ׳ כ״ג דף מט
נראין הדברים שטומאת אבר זה וטומאת רובע עצמות ורביעית
דם אינו אלא מדברי סופרי׳ מאחר שאין הנזיר מגלח עליהן ואין — סס דף כו
חייבין עליהן על ביאת מקדש : בית הפרס ששנינו למעלה — בפ׳ בתרא דאהלות / דף לו
הוא שדה שנחרש בה קבר ואבדו עצמות המת בעפרה היא
הנקראת בית הפרס ועפרה מטמא במגע ובמשא שמא יש בו
עצם כשעורה ואינה מטמאה באהל ׳ וכן כל ארצות העמים
עפרן מטמא במגע ובמשא מפני העצמות שאינם נזהרין בהן ׳
וטומאת בית הפרס וארץ העמים מדברי
סופרים : במס׳ נידה פרק המפלת אמרינן — בפ״ק דשבת דף טו / ובסוף פ״ב דכתובו׳ / דף כח ובכ׳ עד כמה / דכ״ת וביתר מקומו׳ — דף כז
שאין רקב המת מטמא עד שיקבר ערום
בארון של שייש או של זכוכית וכיוצא בו
ויהא כולו שלם לפיכך אין רקב להרוג
שחסר דמו ובשייש ובזכוכית וערום לא יתערב בו לא רקב
העץ ולא רקב הבגד ולא חלודת המתכת : שנינו בפרק ג׳
דאהלות כל שבמת טמא חוץ מן השיניי׳ והשער והצפורן הואיל — דף כז
וגזען מחליף ובשעת חיבורן הכל טמא : זה שאמרה תורה
והזה על האהל אינו מדבר אלא באהל המטלטל הנעשה
מדברים המקבלין טומאה כגון מבגד או עור או שק וכעניין
שאמ׳ הכתו׳ ויפרוש האהל על המשכן׳ ושנינו בפ׳ במה מדליקין — דף כ״ז והכונו׳ בגמ׳ / סס דף כ״ח
כל היוצא מן העץ ואינו כלי אינו מטמא טומאת אהלים אלא
פשתן׳ ובמסכת כלים שנינו שעצמות הדג ועורו שעשה מהן — פרק י׳ דף י״ח ודכל / שבים טהור בכ׳ י״ז / דהת דף י״ז ושיעור / מ׳ סאה בפ״ט דף ט״ו
כלים אינם מקבלין טומאה אף מדברי סופרים שכל מה שבים
טהור וכן כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה וכלי עץ העשוי
לנחת כגון התיבה וכן כל כלי עץ הבאים במדה שהן מחזיקין
ארבעי׳ סאה בלח שהם כוריים ביבש כולם אין מקבלין טומאה
לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים ׳ ואע״פ שאם עשאן אהל — בפ״ח דאהלות / דף ל
אין מקבלין טומאה כ״מ מביאין טומא׳ לכל אשר יהיה תחתיהן
כשאר אהלי׳ : כלי עץ פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין וכלי — בפ״ב דכלים / דף ח
חרס פשוטיהן טהורים ומקבליהן טמאים
ואינם מטמאין אלא מאוירן או בהיסט הזב : — מבואר לקמן בס׳ / רמ״ג דף רל״ז ע״ד
המת אינו מטמא משכב ומושב ולא מדף
שעל גביו והמת שיש לו על גביו עשרה בגדים זה למעלה מזה — בפ״ו דעדיות דף ו / ובפ״ר דזבין דף ע״א
ועשרה בגדים מתחתיו אין טמא אלא הראשון שנגע במת וכן
השני משום דיקרב בדיקרב טומאת שבעה והשלישי טומאת — בפ״ב דע״ז דף לז
ערב בין למעלה בין למטה והשאר טהורים אא״כ היתה שם
טומאה רצוצה או טומאת אהל : תניא בספרי בפ׳ פרה אדומה — דף כא ע״ד
כל הבא אל האהל דרך פתחו מטמא ואינו מטמא מכל צדדין
כשהוא פתוח ומכאן אתה דן למה שהכתוב אומר או בקבר ומה
אהל שהוא מקבל טומאה אינו מטמא כל צדדים כשהוא פתוח
קבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא כל צדדין כשהו׳
פתוח הוי אומר או בקבר שמטמא כל צדדין בקבר סתום ׳ בד״א
כשיש בקבר חלל טפח על טפח ברום טפח אף על פי שהטומא׳
ממעטת החלל אבל אם אין שם טפח על טפח ברום טפח

הנוגע

הנוגע מן הצדדין טהור והטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת
לנוגע או מאהיל כנגדה מלמעלה ומלמט' וזו היא טומאה רצוצה
הנזכרת בכל מקום ׳ וכן שנינו בפרק שביעי דאהילות נפש דף כט
אטומה הנוגע בה מצדדין טהור מפני שהטומאה בוקעת ועולה
בוקעת ויורדת ואם היה מקו' הטומאה טפח על טפח ברום טפח
הנוגע בה מכל מקום טמא מפני שהיא בקבר סתום : טומאת
רצוצה אם היא בכותל שבין שני בתים רואין לאיזה צד היא
יותר קרובה ובוקעת לאותו צד ומטמאה כל מה שיש באותו
אהל כמו ששנינו בפר' שביעי דאהילות : וכתב הרב ר' אברהם שם
אב ב"ד שאם יש טפח פנוי חלל בין הטומאה לאהל אינו מטמ'
באהל מלמעלה אבל מטמא כל סביביו במגע כדאמרינן בפר'
מי שמתו מדלגים היינו על גבי ארונות לצאת לקראת מלכים דף יט
ואומר שם רבה אהל שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומאה
ושאין בו חלל טפח אינו חוצץ בפני הטומאה ורוב ארונות יש
בהן חלל טפח וגזרו רבנן שיש בו משום שאין בו ומשום כבוד
מלכים לא גזרו רבנן ופי' רבינו משה שדין ארונות חלוק מדין בפ"יב דטומאת מת דף תכ"ד
קבר בזה שאפילו יש בקבר טפח פנוי חלל המאהיל על גביו
מלמעלה טבא מן התור' כדין קבר סתום : טפח על טפח מרובע
על רום טפח מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה כדאי'
בפ' מי שמתו וכן שנינו בטהרות ׳ ובלבד שלא יהא האהל מדב' דף יט ופ"ג דאהלו' דף כז
המקבל טומאה ולא העמודי' מדבר המקבל טומאה שכל דבר
המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה ׳ וכן שנינו בפ' ששי
דאהילות ארבעה כלים אפילו כלי גללים או אנשים נושאין את דף כט
הלוח טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאים טומאה על גביו
כלים שתחתיו טמאים נתון על ארבע אבנים או על דבר שיש
בו רוח חיים טומאה על גביו וכלים שתחתיו טהורין טומאה
תחתיו כלים שעל גביו טהורים הנה למדנו שכשם שהאהל
מטמא כל מה שתחתיו כך מציל כל מה שחוצה לו ובלבד שלא
יהא לא הוא ולא סומכין מדבר המקבל טומאה ואפילו היו
סומכין כלי גללים הואיל ושם כלי עליהן הרי זה אינו חוצץ :
ומוכח במסכת אהלות שכלי עץ הבא במדה הוא חשוב כאהל פ"ח דף ל
ולא ככלים וכל שכן כלי גללים הבא במדה : טומאה בפ' טו דאהילות דף לד
שבתוך הבית והכלים טמונים בקרקעיתה אפילו תחת מאה
אמה טמאין ואם יש במקומן טפח על טפח טהורין שהרי הן
תחת אהל אחר הא למה זה דומה לעלייה שע"ג הבית וטומאה
בעלייה שהבית טהור ׳ ושנינו בפ"ג דאהלות כ"יב שהוא קמור דף כז
פי' קמור מכוסה תחת הבית ויש בו פותח טפח ויש בפתחו שהו'
חוץ לבית פותח טפח והיתה טומאה בתוכו הבית טהור היתה
טומא' בבית מה שבכיב טהור היה בו פותח טפח ואין ביציאתו
פותח טפח והיתה טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה
שבתוכו טהור אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח
טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טמא מפני
שהן ככלים הטמונים בקרקע וקרקע הבית כמוה עד תהום
ומכאן אתה למד כל שיש בו פותח טפח ואין ביציאתו טפח
שמטמא כאהל מלמעלה וצריך לחלק בין זה לארונות כמו
שחילק רבינו משה :׳ פי' הרב רבי יצחק ברבי מרדכי חלוקי
החלונות מתוך המשנה שבמסכת אהילות שחלון שבין בית פ"ג דף לג
לבית או שבין בית לעליי' אם הוא עשוי לתשמיש ויש בו טפח
על טפח מרובע והיתה טומאה באחת מהן הבית השני טמא
ואם מעט מטפח אפילו משהו אינו מביא את הטומאה ׳ והוא
שימעטנו בדבר החוצץ בפני הטומאה וגם יהא דבר שאין
בדעתו לפנותו ומבטלו שם כדאי' בפר' לא יחפור ואפילו אינו דף יט
מבטלו במקום שסותם הכל חוצץ כדתנן בסוף מסכת שבת דף קנז
ופקקו את המאור בטפיח של חרש שאינו מטמא מגבו ועל
ברחינו אינו מבטלו בשבת שאם כן היה חייב משום בונה ׳
וחלון העשוי לאור' בידי אדם כגון שאין עליו תקר' וגלוי לשמש

שיעורו כאיסר האיטלקי שהוא כסלע נידונית שהוא כמלא
מקדח גדול כדמוכח בפ' אילו מומין׳ התחיל לכתום את החלון דף לז
הזה ולא הספיק לגומרה אם נשאר ממנו רום אצבעיי על רוחב
גודל מביא את הטומאה פחות מכאן הרי הוא כסתום ׳ וחלון
שנעשה שלא בידי אדם כגון חררוהו שרצים שיעורו במלא
אגרופו של בן אבטיח והו' כראש גדול של כל אדם וחלון העשוי כדאיתא בפ"יז דכלים דף ד"ז
לאויר כגון לשמור גנות ופרדסי' שיעורו כמלא מקדח סתם :
שנינו בפ"ג דאהילות כזית מן המת פתחו טפח והמת פתחו דף כז
ארבע' טפחים להציל את הטומאה על הפתחים הפחותים מד'
טפחים אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח וגדול מכזית
כמת שלם ׳ וכל השיעורין שבתורה הלכה
למשה מסיני : בפ"ז דאהלות שנינו ומביאה בפ"ק דעירובי' דף ד ובפ"ק דסוכה דף ה דף ל
בפ"ק דביצה ובפ' הד"ר המת בבית ובו פתחי' דף י) דף ס
הרבה בזמן שכולם נעולים כולם טמאין ׳ וכן תניא בב"ב בית בפ"ק דף יב
סתום מטמא כל סביביו והיושב בצד כל פתח ופתח מהן או
תחת התקרה היוצאה על הפתח נטמא ׳ נפתח אחד מהן או
שחישב להוציאו באחד מהן אמרי ב"ה אע"פ שחישב אחר שמת
המת כדמסקי' בפ"ק דביצה אומ' רבא שאפי' למפרע מציל ואין דף י
טמא אלא כנגד הפתח שנפתח או אותו שחישב עליו והשאר
טהורים מפני שהם נעולים והרי אין הבית כקבר סתום : שני'
בפ"י דאהלות ארובה שהיא באמצע תקרת הבית בין שיש בה דף לב
פותח טפח בין שאין בה פותח טפח והיתה טומאה תחת תקרת
הבית כנגד הארובה טהור שהרי הוא גלוי לאויר ושאר הבית
טמא היתה הטומאה כנגד הארוב' בלבד כל הבית טהור למדנו
מכאן כשהטומאה מכוונת כנגד הנקב שנכנסת בו אע"פ שאין
הנקב פותח טפח : ובפר' י"ד שנינו זיז שהוא סובב כל הבית דף לז
ואוכל כפותח טפח מביא את הטומאה לבית היה אוכל כפתח
שלש אצבעות טומאה בבית כלים שתחתיו טמאים טומאה
תחתיו רבי אליעזר מטמא את הבית ורבי יהושע מטהר שדרך
טומאה לצאת ואין דרך טומאה ליכנס וכן בחצר שהיא מוקפת
אכסדרא : הנה שנינו בפ"ג דאהילות שבטפח על טפח ברום דף כז
טפח שמביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה אין חילוק
בין נעשה להאהיל בין נעשה מאיליו אחד חור שחררוהו מים
ואחד חור שחררוהו שרצים או שאכלתו מלחת או שצבר אבנים
או קורות ונעשה בהן חלל טפח הרי זה אהל ומביא וחוצץ :
ובפרק ח' שנינו יש מביאין הטומאה וחוצצין מביאין ולא דף ל כל הסוגיא עד סוף
חוצצין חוצצין ולא מביאין לא חוצצין ולא מביאין ואילו
מביאין וחוצצין השדה והתיבה והמגדל כוורת הקש וכוורת
הקנים ובור ספינה אלכסנדרית שיש להם שולים והן מחזיקות
מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש והם הנקראים כלי עץ הבאים
במדה ופשוטי כלי עור ויריע' וסדין ומפץ ומחצלת שהם עשויין
אהלי בהמות או חיות בין טמאות בין טהורות והעוף ששכן
בחלון והחוטט בשיבולין מקו' לקטן להצילו מן השמש ואוכלין
שלא הוכשרו שאינן מקבלין טומאה וירקות המתקיימין בימות
החמה ובימות הגשמים כגון האירוס והקיסוס וירקות המור
ודלעת יוונית והזיזין והגזוזטראות והסככות והפרעות שהם
יכולין לקבל מעזיבה בינונית ואילו הן הסככות אילן שהוא
מיסך על הארץ ופרעות אבנים היוצאין מן הגדר : אילו מביאין
ולא חוצצין כלי עץ שאינם באים במדה מפני שהן ככל הכלי'
ומטמאין והר"ת לאדם ופשוטי כלי עור ויריעה וסדין ומפץ
ומחצלת שאינן עשויין אהלים פירוש אלא מתוחין בלבד ואין
להם שיפוע ואין שם כתלים ובהמה וחיה שמתו ואוכלין טמאין
ומוסף עליהם ריחים של יד אדם פי' שהן בכלל כלי אבנים
שאמרנו למעלה שאין חוצצין : ואלו חוצצין ולא מביאין מככת נעמוד ב
פרוסה וחבלי מטה והמשפלות והסריגות שבחלונות פירו' שאם
היה חלון בין שתי בתים והטומאה בבית אחד ויהיה אחד
מאילן

מאילו מתוח בחלון זה וסתמו אע"פ שיש ביניהם אויר הרי אילו חוצצין ולא יצטרפו נקבי הסריגות לפותח טפח ׳ פירוש מסכת פרוסה זו חבגד קודם שיארג והמשפלות הם קופות שמוציאין בהן זבלים והסריגות הם חבלים סרוגין כמו מסרגין את המטו' נקבים נקבים : ואילו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והירקות שהם מחוברין לקרקע חוץ מן הארבעה שמנינו וכפת הברד והשלג והכפור והגליד והמלח והקופץ ממקום למקום והעוף הפורח וטלית המנפנפת וכפינה שהיא שטה על פני המים קשר את הכפינה בדבר שהוא יכול להעמידה כבש האבן על גבי הטלית מביאה את הטומאה ואינה חוצצת מפני שמקבלת

דף י ז טומאה כההיא דמרדע שמביא בפ"ק דשבת ושנוייה בפרק י"ו

דף ל ה דאהילות ומסקינן מדברי רבי עקיבא שאדם שנשא כלי כגון מרדע וכיוצא בו והאהיל צד הכלי האחד על הטומאה אם היה בהקיפו טפח אע"פ שאין ברוחבו טפח הרי זה מטמא את הנושא ומביא לו טומאה מדבריה' גזרו על שיש בהיקפו טפח אע"פ שאין ברחבו טפח משו' שיש ברחבו טפח אבל אינו מביא את הטומא' לכלים שתחתיו ולא לשאר אדם שיאהיל עליהם ועל הטומאת

דף ל ג עד שיהא בו רוחב טפח : שנינו בפ"יב דאהלות קורה שהיא נתונה מכותל לכותל וטומאה תחתיה אם יש בה פותח טפח מביאה את הטומאה תחת כולה פירו' אע"פ שאין כולה שוה ומקצתה פחותה מטפח ואם לאו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת וכמה יהא בהקיפה ויהא בה פותח טפח בזמן שהיא עגולה הקיפה ג' טפחים ובזמן שהיא מרובעת ד' שהמרובע יותר

דף ל ה על העגול רביע ׳ שנינו שם בפ"ו דאהלות ומביאה בפרק שני

דף כ דכתובות התלוליות הקרובות לעיר הסמוכה לבית הקברות או לדרך בית הקברות אחד חדשות ואחד ישנות הרי אילו בחזקת טומאה מפני שהנשים קוברות שם נפליהם ומוכי שחין את זרועותיהם אבל הרחוקות החדשות טהורות והישנות טמאות מפרש בתוספתא שמא היו קרובות מעיר שחרבה או מדרך שאבדה ואיזהו תל קרוב כל שאין תל קרוב ממנו וישן שאין אדם זוכרו ׳ שדה שאבד בה קבר בתוכה עפרה מטמא במגע ובמשא

בפ"ח דאהלו' דף ל ו ועיו' בכו' ר"ס סס

ככית הפרס שמא נדוש הקבר בה ויהיו עצמות כשעורה בתוך עפרה וכל השדה כולה המאהיל עליה נטמא שמא האהיל על

סס בכ' י"ז דף ל ה הקבר : החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס ק' אמה שכן שערו שהמחרישה מולכת את עצמות המת ודילמא נגע או הסיט המהלך עצם כשעורה שמטמא במגע ובמשא וחששא

דף כ ח זו מדברי סופרי' היא כדאיתא בסוף פר' שני דכתובות לפיכך אומר שם בית הפרס שנירש דישה מרובה טהור שתולין להקל שכל העצמות נכתתו לפחות מכשיעור : בפרק נגמר הדין

דף מ ז בסנהדרין תניא קבר הנמצא מותר לפנותו ואם פנוהו מקומו טהור ומותר בהנאה ׳ וקבר הידוע אסור לפנותו ואם פינהו מקומו טמא ואסו' בהנאה ומעמידה שם בקבר בניין שהרי קרק' עולם אינה נאסרת ׳ קבר שהוא מזיק את הרבים מפנין אותו

כ' רבזיר דף כ' ע"א וב' ומקומו טהור ואסור בהנאה : ואמרינן בירושלמי הפוגע במת מצוה אם מצאו בתוך התחום מביאו לבית הקברות מצאו חוץ לתחום אפי' בתוך שדה כרכום קנה מקומו ויקבר במקו' שנמצא מצאו על המצר מסלקו לצדדין כל המוצא קבר או מת או דבר שמטמא באהל חייב לציין עליו בסיד ממחה ושופך ע"ג מקום הטומאה ׳ ובמועד קטן אמרי' שבחולו של מועד היו יוצאין מב"ד

רס"ת ד"ב והסוגיא בגמר' ד"ה וד"ו

דף כ ב לציין על הקברות כדי שלא יהא תקלה לאחרים בפ"ג דבכורות

דף כ ז ובפרק המפלת מסקי' האשה שמת עובר בתוך מעיה אם נעשה ראש הנפל כפיקה של שתי שקורין לימשייל בלע"ז כיון שנפתח הרחם עד שנראה הראש נטמא הבית מפני העובר אע"פ שעדיין לא יצא ׳ והאשה שהפילה שיליא הבית טמא ודאי

דף מ ב נ ז ד חזקה היא שאין שיליא בלא ולד : אמרי' בפ' יוצא דופן שאפילו קטן בן יומו מטמא בכל הטמאו' אפי' בטומאת מת שנ' ועל כל הנפשות אשר היו שם : ותניא אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים :

בפרק חרש דף קי"ד

בפ"ח דאהלות דף תשכו ור"ש מביא בפירושו פ"ז דאהלו' גר' בתוספת' בתים הפתוחים לאכסדרה והמת באחד מהן אם היה דרכו של מת לצאת בחצר הרי הבית שער והבתים טהורים ואם לאו בית שער טמא והבתים טהורין פיר' הר"ר אברהם אב ב"ד שאם יש לאותו הבית דרך לחצר מצד אחד ופתחי הבתים שהן לאכסדרה מגופין כולם טהורים והאכסדר' טהורה ואם לאו בית שער טמא שעתיד לצאת בו והבתים טהורים ובאכסדרה מקורה עסקי' והיא הבית שער עכ"ל ׳ אבל רבינו משה גורס ברישא הרי הבית שער והבתים טמאים :

בפ"ז דטומאת מת דף ת"כב

דף מ ד בפרק משוח מלחמה אמר רבי אליעזר בן יעקב הקבר והמת אפילו בלא שום אהל תופסין ד' אמות לטמאה וצריכין כהנים להתרחק אותם ד' אמות ובה"ג הביאו : שנינו בפר' אחרון

דף ל ו דאהלות מדורות הגוי' טמאים שמא קברו בו נפלים כמה ישהא בתוכו ויהא צריך בדיקה מ' יום כדי יצירת הולד ואע"פ שאין עמו אשה ואם היו עבד או אשה משמרי' אותו שלא יקברו שם נפל אין צריך בדיקה ׳ את מה הם בודקין את הביבין העמוקין ואת המים הסרוחין וכל מקום שחולדה וחזיר יכולין להלך אין

סס צריך בדיקה : עשרה מקומות אין בהן משום מדורות הגוים לפי שאין דירתם קבע לא גזרו עליהן טומאה ואילו הן אהלי הערביים והסוכות והצריפין והבורגנין ותקרה שעל העמודים ואין לה דפנות והן בתי הקיץ ובית שער ואויר' של חצר והמרחץ

סס דף תשסח ע"ג ומקום שעושין בו החיצים והלגיונות ׳ ובתוס' אמרינן שלא גזרו על מדורות העמי' בחוצה לארץ פי' לאסו' לעבור שם כהנים בח"ל דווקא בא"י גזרו שיש שם תרומות ומעשרות מן התורה : מצאתי בשם רבינו יעקב שבזמן הזה כהן המטמא בבית

פ' דף ל ח הקברות אינו לוקה ומביא ראיה מדתניא במסכת שמחות הרי שקבר את מתו ובא מת אחר כל זמן שעוסק בבית הקברות יכול לעסוק בו פירוש מן הקבר אם חזר וקבור לוקה דברי רבי עקיבא רבי טרפון אומר כל היום אינו לוקה מפני שאינו מרבה עליו ימי טומאה ובהלכות גדולות פוסק כרבי טרפון ואם כן בזמן הזה מה מרבה טומאה יש כיון שמי חטאת אינם נוהגות : משא והיסט האמורי' בכל מקום פי' רבינו שלמה

פ' עקיבה דף כ ג במסכת שבת שהמשא הוא שהטהור נושא את הטומאה אפילו נשאו בתוך בית הסתרים נטמא אא"כ נבלע הטומאה בתוך בטנו שמאז אין לו שום טומאה והיסט הוא שהטמא נושא דבר

דף קכ ד טהור ומטמאו בהיסטו ׳ אמנם בפרק העור והרוטב מקשה אטו נושא לאו מסיט הוא אלא הכי קאמר אחד הנוגע ואחד המסיט בלא נושא משמע שהיכט הוא נידנוד בלא משא ׳ וכן

דף פ ב כרע הזב טמא שכנגדו מטעם היסט בפרק רבי עקיבא ׳ וכן

דף ע א שנינו במסכת זבין פרק אחרון אחד הנוגע ואחד המסיט אחד

דף ל ה הנישא ואחד הנושא וכן משמע בפרק בכל מערבין הקיש על גבי שידה תיבה ומגדל טמאין ורבי ישמעאל מטהר ואומר דברעדה מחמרת כחו קא מיפלגי כגון שהקיש על גבי קרקע ורעדו מר סבר הוי היסט ומר סבר לא הוי היסט מאחר שלא רעדו מכחו ממש ׳ והיסט נפקא לן מאשר יגע בו הזב וכשהטמ' נושא את הטהור זה קרוי בלשון משנה נישא והוא עליונו של זב דנפקא לן מוהנשא חסר וי"ו ודרשינן והנישא כאשר יתבאר

לקמן בכו' ר"ה דף ר ל ז ע"ד וסס מקומן כל הסוגיא עד סוף במצות הזבין וכשהטהור נושא את הטמא הוא טמא מחמת מדרס הזב ׳ ומגע הוא שיגע בבשרו לטומאה אפילו בלשונו הרי זה נטמא ׳ אבל תחב אדם טומאה בכוש והכניסה לתוך גרונו של חברו הרי זה מגע בית הסתרי' וכל מגע בית הסתרין טהור ׳ הנה מצוה זו נשלמה ׳ בטהרה :

הלכות פרה אדומה דלב דלג

זאת חוקת התורה אשר צוה ה׳ לאמר דבר אל בני ישראל
ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום
אשר לא עלה עליה עול ונתתם אותה אל אלעזר הכהן וגומ׳
ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו וגו׳ ושרף את הפרה לעיניו
וגו׳ ולקח הכהן עץ ארז ואזוב וגו׳ וכבס בגדיו הכהן ורחץ וגו׳
והשורף אותה יכבס בגדיו וגו׳ ואסף איש טהור את אפר הפרה
והניח וגומ׳ וכבס האוסף את אפר הפרה את בגדיו וגומ׳ והיתה
לבני ישראל וגו׳ : הנוגע במת לכל נפש אדם יטמא שבעת
ימים הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי וגו׳ ולקחו
לטמא מעפר שריפת החטאת וגו׳ ולקח אזוב וטבל במים
איש טהור וגומ׳ והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום
השביעי וגומ׳ והיתה לכם לחוקת עולם ומזה מי הנדה יכבס
בגדיו והנוגע במי הנדה יטמ׳ עד הערב : בפרשה זו יש שתי
מצות עשה דין פרה אדומה ודין טומאת מי נדה וטהרתן׳ וכתב
כ׳ פי׳ הפרשה תנ״סי שם — בה חוקת לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר
מה המצוה הזאת לכם לפיכך כתב בה חוקה גזרה היא מלפני
דף מ ו — אין לך רשות להרהר אחריה : שנינו בתחילת מסכת פרה ר׳
אלעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתים וחכמים אומרים
עגלה בת שתים ופרה בת שלש או בת ארבע ואם היתה זקנה
כשרה אלא שאין ממתינין לה שמא תשחיר ותפסל : ויקחו
אליך לעולם היא נקראת על שמך פרה שעשה משה במדבר׳
לא מצאתיו בספרי שלנו אלא בספרי אחר שם — ועוד דורש בספרי שתהא פרה בשעת לקיחה ולא יקחו עגלה
לגדל אותה׳ ויש מפרשין שמה ששנינו
ה״תני יהכוניה בפי׳ ר״ש שם — במסכת פרה פרק שני ר׳ אליעזר אומר פרה
חטאת המעוברת כשרה וחכמים פוסלים
שנחלקו על הברה וחכמים פוסלים מטעם שאמרו אבל באם
אפילו ר׳ אליעזר מודה שהרי לא מצינו שנחלק על משנת עלה
שם — עליה זכר פסולה השנויה באותו פרק : אדומה תמימה שתהא
שם — תמימה באדמות כמו ששנינו בפרק שני דפרה היו בה שתי
שערות שחורות או לבנות בתוך גומא אחת פסולה היו בתוך
שתי גומות והן מוכיחות זו על זו פסולה היו בה שתי שערות
עיקרה משחיר וראשן מאדים עיקרן מאדים וראשן משחיר הכל
הולך אחר הנראה דברי רבי מאיר וחכמים אומ׳ אחר העיקר :
כרף מ ו — שני׳ עוד שם פרה שקרניה וטלפיה שחורות יגוד כלום׳ יחתוך׳
שם — גלגל העין והשינים והלשון אין מראיהן
שם ובכלת דחולין דף י״א ובברכת אין מעמידין דף כ ב ומכו״ה בתו׳ ובפי׳ ר״ש שם — פוסלין בפרה : הכתוב קראה חטאת
ללמד שכל הפוסל קדשים למזבח כגון
אתנן ומחיר וטריפה ונרבע וכיוצ׳ בהן פוסל
הכי איתא בכל קמא דזבחי׳ דף י״ד ובכת׳ רוכתי — בפרה אף על פי שהיא כקדשי בדק הבית׳
והמום מפורש בה שנאמר אשר אין בה מום : יתירה פרה על
(פ׳ כתר׳ דף מ״ו — הקדשים שהעבודה פוסלת בה כמו שדורש בסוטה אשר לא
עלה עליה עול ובעגלה ערופה הוא אומר אשר לא עובד בה
אשר לא משכה בעול מה עול האמור בעגלה עשה בה שאר
עבודות כעול אף עול האמו׳ בפרה עשה בה שאר עבודות כעול
אלא שהעול פוסל בה בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה
שאם קשר עליה עול אע״פ שלא חרש בה פסולה ושאר עבודות
אין פוסלות אלא בשעת העבוד׳ שאם הכניסה לדוש אינה נפסלת
דף מ ו — עד שידוש בה : ושנינו במסכת פרה פ״ב רכב עליה נשען עליה
נתלה בזנבה ועבר בה את הנהר קיפל עליה את המוסרה נתן
טליתו עליה פסולה אבל אם קשרה במוסרה לשומרה עשה בה
סנדל בשביל שלא תחליק פירש טליתו עליה מפני הזבובים
כשרה׳ זה הכלל כל שהוא לצרכה כשרה לצורך דבר אחר
פסולה : כתיב עבד וקרינן עוכד ללמוד מה עבר דניחא ליה אף
דף מ ו — עובד דניחא ליהי לפיכך שני׳ בפ״ב דפרה שכן עליה עוף כשרה

עלה עליה זכר פסולה פירוש שאם בארת להכשיר הוה ניחא
פ״א דפרה דף י״ט וי״ר מביא׳ בכ״פ דפרה — ליה׳ ותניא בתוספתא לעניין פרה אדומה הכניסה לרבקה
עם אמה ודשה כשירה פירוש שאין רצונו להטריח פרה בהורה׳
הכניסה כדי שתינק ותדוש פסולה שהרי עשה רצונו וכן כל
פ״כ דף כ ו — כיוצא בזה ורבי חננא׳ גורם לרבקה לפטמה ומביארה בפסחים
פ״כ דף) דף ו נ — ובב״מ : שנינו בפ״ג דפרה שבעת ימים קודם שריפת הפרה
מפרישין כהן השורף את הפרה ללשכה שעל פני הבירה הוא
דף ב — מקום בהר הבית צפונה מזרחה׳ ובריש מסכת יומא פי׳ כדי
להזכירו שזו כחטאת הנשחטת בצפון אף על פי שהיא נשחטת
בחוץ הילכך צריכה צפון וגם צריכה מזרח כאשר יתבאר׳
ואותה לשכה בית אבן היתה נקראת ולמה נקראת שמה לשכת
בית אבן שכל מעשיה היו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה
שם — ומפרש בתחילת מסכת יומא מאי טעמא כיון דטבול יום כשר
בפ״ג דפרה דף מ ז — בפרה אף על פי שעדיין לא העריב שמשו דתנן מטמאין היו
הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו כדי להוציא מלבן של
צדוקין שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית כי חכמים
קבלו מפי השמועה כי זה שנאמר בכל הפרשה איש טהור הוא
טהור למעשר שני אף על פי שאינו טהור לתרומה עד שיעריב
שמשו וכן כל הכלים שמכניסין לתוכן אפר הפרה כולם טבולי
יום היו׳ ומפני מה עשו בה מעלות יתירות והרחקות גדולות
דף ח — פן יבאו לזלזל בה׳ ותניא בפרק קמא דיומא שכל שבעת ימים
לא היו אחיו הכהנים נוגעים בו כדי להרבות בטהרתו וכן
דף כ — מעלות אחרות עשו בה מפני חששא זו׳ ואומ׳ שם מנא הני מילי
שצריך הפרשת שבעת ימי׳ ביה׳ה ובפרה אמר ר׳ יוחנן דאמר קרא
באשר עשה ביום הזה צוה ה׳ לעשות לכפר עליכם לעשות זה
מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכיפורים : שנינו במסכת
פ״ג דף מ ו — פרה כל שבעת ימים מזין עליו מכל הפרות שנשרפו כבר׳ לא
שם דף מ ז — מצאו משבע עושין משש מחמש מארבע משלש משתים מאחד
ומי עשאן הראשונה עשה משה והשנייה עשה עזרא ושבעה
מעזרא ואילך שמעון הצדיק עשה שתים ויוחנן שתים אליהו
עיני וחנמאל המצרי וישמעאל בן פאבי עשו אחת אחת :
דף ח — ומדקדק בפרק קמא דיומא בשלמא ראשון מזין עליו שמא הוא
שלישי לטומאה שני שמא שלישי שלישי שמא שלישי חמשי
שמא שביעי ששי שמא שביעי שביעי שמא שביעי אלא רביעי
למה לי הזאה לא בשלישי איכא לספוקי ולא בשביעי איכא
לספוקי שאם הוא שביעי נמצא שלא הזו עליו בשלישי
וליטעמך הזאה כל שבעה מי איכא והא קיימא לן הזאה שבות
ואינה דוחה שבת אלא מאי אית לך למימר לבר משבת הא
שם — נמי לבר מרביעי׳ אמר רבא הילכך כ״נ ביה׳ה דלאו בדידן תליא
מילתא דזמן הפרשתו אלא בקבועא דירחא תליא מילתא
דבתלתא בתשרי בעינן לאפרושי כל אימת דמתרמי תלתא
בתשרי מפרשי׳ ליה וכהן השורף את הפרה דבדידן תליא מילת׳
מפרשינן ברביעי כי היכי דתרמי רביעי שלו בשבת׳ נחזור
דף מ ז — לסדר המשנה חצרות היו בנויות בירושלם על גבי הסלע
ותחתיהן חלול מפני קבר התהום ומביאין נשים עוברות
ויולדות שם ומגדלות שם את בניהם וכשירצו להזות על הכהן
השורף מביאי׳ שוורי׳ מפני שכריסיהן רחבות ומניחין על גביהן
דלתות ויושבין עליהן התינוקות על גבי הדלתות כדי שיהיה
אהל מבדיל שם בינם ובין הארץ מפני קבר התהום וכוסות
של אבן בידם והולכין עד לשילוח׳ הגיעו לשילוח יורדין שם
וממלאין שאין לחוש שם מפני קבר התהום שאי׳ דרך בני אדם
לקבור בנהרות ועולין ויושבין על גבי הדלתות והולכין עד
שמגיעין להר הבית באו להר הבית יורדין ומהלכין על רגליה׳
מפני שכל הר הבית והעזרות תחתיהן היה חלול מפני קבר
התהום ומהלכים עד פתח העזרה ובפתח העזרה היה קלל של
אפר ונוטלי׳ את האפר ונותנין במים שבכוסות ומזין על הכהן
השורף

השורף את הפרה ואף על פי שהתינוקות לא היו צריכין להזות [סס] כדברי ר' עקיבא שהרי לא נטמאו במת מעולם מכל מקום היו [פ"ג דף תש"עח] מטבילין אותם שמא נטמאו בטומאה אחרת כדתני' בתוספ': [ומתני' דלעיל] וכבש היו עושין מהר הבית להר המשחה כיפין על גבי כיפין כיפה כנגדה אוטם כדי שיהיה תחת הכל חלול מפני קבר התהום שבו הכהן השורף את הפרה ופרה וכל המסעדין בשריפתה יוצאין על גבי כבש זה להר המשחה ששם היה מקום שריפתה שנ' והוציא אותה אל מחוץ למחנה: [סס] זקני ישראל היו מקדימין ברגליהם להר המשחה ובית הטבילה היה שם ומטמאין היו הכהן השורף את הפרה מפני הצדוקין שהיו אומרי' במעורבי שמש היתה נעשית סמכו ידיהם עליו ואמרו לו אישי כ"ג טבול אחת ירד וטבל עלה ונסתפג ועצים היו מסודרין שם עצי ארזים וברושים ועצי תאנה חלקה ועושין מערכה כמין מגדל ומפתחי' בה חלונות להצית את העור דרך שם וחזיתה מערבה' פי' [תוס' סבכ"ומך קדף ל"ח ע"א] בערוך שבזה הסמיכה היו מטמאין אותו שהרי אמרנו למעלה שאפי' אחיו הכהנים אין נוגעין בו' ויש מי שאומר בירו' דיומא כי מעלה בעלמ' היא בפרה כי בלא זה הוא טמא מחמת הזיותיו ורבי חנינא אימר לשם שלא היו נוגעין בו שלא יטמאו ממנו:

[כמתני' דלעי'] כפתוה בחבל של מגג ונתנוה ע"ג המערכה ראשה לדרום ופניה למערב והכהן עומד במזרח ופניו למערב והוא שוחט מימינו ומקבל את הדם בשמאלו ומזה באצבעו הימנית מן הדם שבכפו השמאלית שבע פעמי' כנגד בית קדשי הקדשים' על כל הזייה טובל אצבעו בדם ושירי הדם שבאצבעו פסולין להזאה לפיכך על כל הזאה מקנח אצבעו בשפת המזרק כדאי' בפ"ק דמנחות: [דף ז] [כמתני' דלעיל ומה שכתב שהכהן עומד ומכמר לה' וכו' בספרי פרשת חקת דף כ"ח ע"א] גמר מלהזות קינח את ידיו בגופה של פרה וירד מן המערכה והצית את האש באליתות פי' בעצים קטנים והכניסם תחת עצי המערכה והתחיל האש בה והכהן עומד ברחוק ומשמר לה עד שיצית האש ברובה ותבקע בטנה ואח"כ נטל עץ ארז ואזוב ושני תולעת הוא צמר הצבוע בתולעת ואומר לעומדים שם עץ ארז זה עץ ארז זה עץ ארז זה אזוב זה אזוב זה אזוב זה שני תולעת כו' שלשה פעמים על כל דבר ודבר והם אומרי' לו שלשה פעמים הן הן על כל אחד ואחד' פי' כל זה היו עושין לפי שמיני ארזים הם שבעה ומיני אזוב ארבעה והצבע אדום יש שצובעין אותו כפארה שקורין אותו גרנצ"א בלעז ויש שצובעין אותו בלכ"א פרק"א בלעז ויש שצובעים אותו בתולעת והתולעת היא גרגרי' אדומים ביותר דומים לגרעיני החרובי' והם כמו האוג והתולעת כמו יתוש ויש בכל גרגיר מהן לפיכך מודיע לכל ומגלה להם שהן המינין האבודין בתורה' והאזוב האמור הוא האזוב שאוכלין בעלי בתים ומתבלין בו הקדירו' וקרוי בלעז אישופ"א:

[ע דף תש"מז ע"ד] תניא בתוספתא דמנחות שני תולעת הוא התולע שבהרים [ומתני' דלעיל] שלא מן התולעת שבהרים פסולה: כרכן בשירי הלשון והשליך לתוך שריפת הפרה נגמרה שריפתה חובטין אותה במקלות היא וכל עצי המערכה שנשרפה בהן וכוברין הכל וכל שחור שאיפשר שיכתש ויהיה אפר בין מכשרה בין מן העצם כותשין אותו עד שיעשה אפר ושאין בו אפר מניחין אותו וכל עצם מעצמה שנשאר בלא שריפה בין כך ובין כך היה נכתש:

[וכל' ספ"כ דברית דף תש"עו ור"ש כיוה בכי מתני' דלעיל] אין מניחין מעפרה כלום להניח בעזרה שנ' והניח מחוץ למחנה וכל האפר מחלקין אותו לג' חלקין אחד נותן בחיל ואחד נותן בהר המשחה ואחד היה מתחלק לכל המשמרות זה שמתחלק לכל המשמרות היה ליטול ממנו בני העיירות וכל הצריכין ליטהר וזה שבהר המשחה כהנים גדולים מקדשין ממנו לפרות אחרות וזה שבחיל נתן למשמרת מגזרת הכתוב שנאמר והיתה [דף מז] לעדת בני ישראל למשמרת: שנינו בפ"ד דפרה פרת חטאת ששחטה וקבל והזה שלא לשמה פסולה ושלא רחץ ידים ורגלי' פסולה בכהן גדול פסולה פירוש שסובר שמצותה בסגן שנאמ' ונתתם אותה אל אלעזר הכהן ועדיין אהרן קיים ורבי יהודה מכשיר' ובמחוסר בגדים פסולה ובכלי לבן היתה נעשית:

[דף ו] גרסינן במנחות פ"ק שחיטת פרה בזר פסולה מפני שנ' בה אלעזר [במתני' דלעיל דף מח] וחוקה: כל העוסקי' בפרה מתחילה ועד סוף כתוב בהן תכבוסת בגדים בשוחט ומשליך עץ ארז ואזוב והשורף והאוסף ופוסלין אותה במלאכה וכל מעשיה ביום ובכהן והמלאכ' פוסלת במים עד שיטילו לתוכן את האפר' ותניא בסיפרי אין לי אלא שתהא [פרשת חקת דף כ"ח ע"ב] מלאכה פוסלת אלא בפרה' במים מנין ת"ל למשמרת למי נדה יכול אפי' קידשו ת"ל וכו': [סס וכל' טרף בקלפי דף מג] הכל כשרין לאסוף את אפר הפרה אפי' ישר' חוץ מחרש שוטה וקטן שנאמר ואסף איש טהור מכלל שאינה צריכה כהן וכאילו נאמ' אדם טהור בין איש בין אשה' [בפי"ב דפרה דף כג] וכן שנינו הכל כשרין להזות וכו'' [דף מב] וביומא פ' טרף בקלפי דרשו רבנן לעניין הזאה וטבל במים איש טהור ולא אשה טהור להכשיר את הקטן ואומר שם כי כל הפרשה משמע מוציא מיד משמע ומשמע ממילא פירש כשתדקדק בה אינך יכול לחשו' שיטת פרשת הפרה אלא במקראות יה יש מהן שמשמע מקרא זה מוציא מכלל מקרא שלפניו מה שפוסל זה מכשיר זה ויש בהן משמע ממילא כלומר שהמשמע עומד במקומו ואינו מוצי' מכלל חבירו:

[מלשון המיימוני' כ"ה דהלכו' פרה אדומה דף תקמ"ח וכן ביומ' פ"ק דכ"כ דף ט כר"ה דה"א ממשמעו' ת"כ פרש' שמיני פכ"ה] כל מקום שנאמר בתורה יכבס בגדיו לא בא ללמדנו מן הבגדי' שעליו בלבד שהם טמאי' אלא ללמד שכל בגד או כלי שיגע בו הטמא הזה בשעת חיבורו במטמאין הרי הן טמאין אבל אחר שיפרוש ממטמאין אינו מטמא בגדים' כיצד הנושא את הנבלה אחד בגד שעליו או כלי שיגע בו כל זמן שהוא נושא אותה הרי הן טמאין פירש ממטמאין אינו מטמא בגדים מפני שאינו אב הטומאה אלא ראשון לטומאה ואין אדם וכלי' מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה: שנינו [דף כ ומה שכתב עד שיעשו אפר וכו' בת"כ פרש' אחרי כ"ו ובכ' י"ב דזבחים דף ק"י וגם הבניין אב בת"כ סס ובזבחים פ"ח דף כ"ג] בפ"ח דפרה השורף הפרה ופרים הנשרפין והמשלח את השעיר מטמאין הבגדים עד שיעשו הנשרפין אפר ושידחה את השעיר שהרי הוא אומר בפר ושעיר של יום הכיפורים והשורף אותם יכבס בגדיו זה בניין אב לכל הנשרפים שמטמאין בגדים עד שיעשו אפר והפרה והפרים עצמן אינן מטמאין לא אדם ולא כלים הנוגעים בהן אלא המתעסקין בהן בלבד הן טמאין וטעונין טבילה ומטמאין בגדים כל זמן שעוסקין בהן פרשו אין מטמאין בגדים והרי אילו הבגדים שקבלו טומאה מן מ המתעסקין אומרים למתעסק מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני הארכתי בלשון המשנה כדי לפרשה:

[בספרי פרש' חקת דף כ"ב ע"ב] אין ממלאין לקידוש אלא מן המעיינות הנובעין והנהרות המושכים מהן שנ' מים חיים' ונתינת אפר הפרה על המים שנתמלאו הוא הנקר' קידוש ואותן המים שנתן עליהן האפר נקראין מי חטאת ומי [דף י ב] נדה כלומ' מי הזאה כתרגומו מי אדיותא' ותניא בפ"ק דתמורה הקדים עפר למים פסול דבעינן מים חיים אל כלי וזה שכתוב ונתן עליו מים חיים שיערב האפר במים ור"ש מכשיר' ושנינו [דף מח כל הסוגיא] בפ"ה הכל כשרין לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן' ובכל הכלים מקדשין אפילו בכלי גללים בכלי אבנים בכלי אדמה משמע [למעלה בע"ר שבכתוך] כ"ש בשאר הכלים ומה שאמרנו שכל מעשיה בכלי גללים בכלי אבנים זהו עד שתעשה אפר אבל אין מקדשין לא בדופנות הכלים ולא בשולי המחץ ולא כמגופת חבית ולא כדופניו מפני שאין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין ממי חטאת אלא בכלי:

[דף נב] ושנינו בסוף מסכת פרה אין מזין אלא ביו' משתנץ החמה וכולם [דף מט] שעשו משעלה עמוד השחר כשר: שנינו בפר"ו דפרה נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו מים לחבית של קידוש מן הקילוח היורד מההר פסולין' עלי קנים ועלי גפנים ועלי אגוזים כשרין זה הכלל כל דבר שמקבל טומאה פסול שאינו [פ"כ דף כה] מקבל טומאה כשר' ודרשינן במסכת זבחים מנא הני מילי אמר קרא אך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור הוייתן מים

המטהרין

דף כ המטהרין על ידי דבר טהרה תהא : שנינו בפרק ח׳ כל הימים
כמקוה שנא׳ ולמקוה המים קרא ימים דברי ר״מ רבי יהוד׳ אומר
הים הגדול בלכד כמקוה לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני
סס ימים הרבה: מי קרמיון ומי פוגה פסולין מפני שהן מי בצעים׳
מי ירדן מי ירמוך פסולים מפני שהן מי תערובת פי׳ בכל״אלה
מעורב טיט ועפר וחוצץ בין מים לכלי ואין כאן מים חיים אל
דף מ ט כלי : שנינו בפ״ז הממלא כידו אחת ועושה מלאכה כידו אחרת
או הממלא לו ולאחר או שמילא לשנים כאחד שניהם פסולין
בפ״ד דף מ ח וכיוצא בזה שנינו למעלה שהמלאכ׳ פוסלת במים עד שיטילו
דף מ ט במים את האפר : עוד שנינו כפרק ז׳ מי שהיו מימיו על כתיפו
והורה הוראה לאחרים או דן דין או שהראה לאחרים את הדרך
או שהרג נחש ועקרב או נטל אוכלין מן השוק להצניען הרי
אותן מים פסולים מפני שנתעסק בדבר אחר קודם שיתן את
האפר על המים : המקדיש צריך שיכוון ויתן את האפר בידו על
המים שנ׳ ולקחו לטמ׳ עד שיהא מתכוון לקידוש למילוי ולהזאה
דף מ ט לפיכך שנינו בפרק ו׳ המקדש ונפל קידוש על ידו או על הצד
ואחר כך נפל לשוקת פסול : וכן המזה צריך להתכוון ולהזות
על הטמא לטהרו ואם הזה שלא בכוונה הזאתו פסולה אבל
זה שמזין עליו אין צריך כוונה אלא מזין על האדם לדעתו
ושלא מדעתו ׳ נתכוון המזה להזות לפניו והזה לאחריו לאחריו
דף נ כ והזה לפניו הזייתו פסולה כמו ששנינו במסכת פרה פרק י״ב :
דף כ שנינו בפרק ט׳ מי חטאת ששתתה מהן בהמה או חיה פסולים
וכל העופות פוסלין במי חטאת חוץ מן היונה מפני שהיא
מוצצת ואין הדיר יוצא מפיה ומתערב במים וכל השרצים אין
פוסלין חוץ מן החולדה מפני שהיא מלקלקת בלשונה ונמצאת
דף נ א הליחה יוצאת מפיה במים : עוד שנינו שם מי חטאת ואפר
חטאת לא יעבירם ממקום למקום בנהר ובספינה ולא ישיטם
על פני המים ולא יעמוד בצד הנהר מכאן ויזרקם בצד השני
אבל עובר אדם עד צוארו במים ובידו אפר פרה או מים
מקודשין וכן אדם וכלים הריקנים שהן טהורין לחטאת ומים
שנתמלאו לחטאת ועדיין לא נתקדשו מעבירין אותו בנהר
ובספינה ׳ אבל מעבירין מים מקודשין בספינה בים הגדול
ושטין בהן על פני המים לפי שלא גזרו על מים המקודשין ועל
האפר אלא בנהר כעין מעשה שהיה שפעם אחת הוליכו כלי
שהיה בו מי חטאת בספינה בירדן ונמצא כזית מן המת בקרקע
הספינה ונטמאו המים באותה שעה גזרו ב״ד הגדול גזרה זו
(דף קיו) דף כג ומביא את הדברים בפ׳ האשה שהלכה ובפ׳ חומר בקדש ובפרק
(דף ס)-דף כג (דף ט במה אשה: שנינו בפר׳ י״א ומביאה כפ״ק דחולין צלוחית שיש
בה מי חטאת שהניחה מגולה ומצאה מכוסה פסולה שמא
אדם שאינו טהור לחטאת נגע בהן שהרי בודאי אדם כסה
אותה הניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה אם יכולה חולדה
לשתות מהם או שירד בה טל בלילה פסולה ואם לאו כשרה
מפני שיש בה ספק ספיקא ספק אדם גילה אותה ספק בהמה
או שרצים גילו אותה ואם תמצא לומר אדם גילה אותה שמא
דף נ כ טהור היה לחטאת : עוד שנינו שם מצות אזוב לטהר טמאי
מתים לוקח איש טהור ג׳ קלחים של אזוב ואוגדן אגודה אחת
וקלח שיש בו ג׳ בדין מפסגן ואוגדן פסגו ולא אגדו אגדו ולא
פסגו לא אגדו ולא פסגו כשר רבי יוסי אומ׳ מצות אזוב שלשה
קלחים ובהן שלש׳ גבעולין שיריו שנים וגרדומיו כל שהו פירוש
גרדומיו קורא באזוב וכציצית כשנפל ונשר עד שלא נשתייר
כי אם כל שהו וכציצית שישתייר כשיעור
בהלכות ציצית לעי׳ בקי כ ו דף ת ח ע״ד שביארנו שם : שנינו בפרק י״ב האזוב דף נ כ
הקצר מספקו בחוט ובכוש ואוגדו שם וטובל
במים את הגבעולין ואוחז באזוב ומזה נסתפק לו אם מן החוט
דף נ כ הזה או מן הכוש או מן הגבעול הזייתו פסולה : בפרק י״א
שני׳ כל אזוב שיש לו שם לווי פסול כגון אזוב יון אזוב כוחלית
אזוב רומי אזוב מדברי פסול ואין כשר אלא הנקרא אזוב סתם
ואזוב שהוזה בו כשר לטהר כו את המצורע :
בתו׳ כר׳ החולין דף מ ו כד״ה דאין פי׳ רבינו יעקב כי כל המקבל הזאה היה
טובל תחילה לקבל הזאה בטהרה כדאמרי׳
בכריתות מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה פ״ב דף ט
והרצאת הזאת דמים והוא ששנינו במסכ׳ פרה אין טובלין האזוב פ׳ י״ב דף
בלילה ומזה ביום אבל האדם עצמו טובל בלילה ומזה ביום ׳
ולאחר ההזאה טובל מפני שנטמא בהזאה
פרשת חקת דף כ כ ע״ב וקרכתו כסמט תן הרכוכים והוא ששני׳ בכפרי וכבס בגדיו ורחץ במים
הקדים טבילה להזאה לא יצא : טמא מת סס דף כא
שהזה עליו בשלישי ובשביעי טובל אחר
ההזאה ביו׳ השביעי ומעריב שמש׳ והרי הוא טהו׳ לערב: מסקינן
בפ״ק דיומא דרבי מאיר ורבי יוסי ור׳ חנינא סגן הכהנים סוברין דף ח
טבילה בזמנה מצוה ולא מקשינן הזאה לטבילה לבד רבי מאיר
שסובר מקשינן ׳ וכן פייט ר׳ אליהו הזקן באזהרות טבילה בזמנ׳
מצו׳ : אמנם מורי רבי׳ יהוד׳ כתב דהאידנא וכן בתו׳ סס בז דכולי עלמ׳
דף ל וגם בתו׳ סס הקוניא׳ בד״ה ושת קל כרבי יוסי בר יהודה דאמר בפר׳ המפלת
דלא אמרינן טבילה בזמנה מצוה תדע
שהרי נשים שלנו אינן טובלות אחר שבעה ימי נידות :
בפרק י״ב שנינו מזין הזאה אחת על כמה בני אדם ועל כמה דף נ כ
כלים כאחד ואפילו הן מאה ׳ נתכוון להזות על דבר המקבל
טומאה או על אדם והזה מאותה טבילה על דבר שאינו מקבל
טומאה או על הבהמה אם נשאר מים באזוב אינו צריך
לחזור ולהטביל אלא מזה מן השאר על האדם או על הכלים
הטמאין שהרי תחילת טבילתו בכשרות היתה אבל אם תחילת
טבילתו היתה להזות על דבר שאינו מקבל טומאה צריך
להטביל את האזוב פעם שנייה׳ וכן מפר׳ בתוספת׳ דתניא טבל סס פי״א דתס ע״ד ור״ס תבא׳ בפירושו
האזוב לשם דבר שאינו ראוי להזות והזה על דבר שהוא ראוי
להזות הואיל ותחילת טבילתו פסול כך הזייתו פסולה כולה ׳
ורש״י פירש בפ״ק דיומא להפך נתכוון להזות על הבהמה והזה דף יד
על האדם יש באזוב ישנה כלומר ראויים השירים להזות על זה
שצריך הזאה דלא נתכוון לו וחוזר ושונה ואין צריך לחזור
ולהטביל אבל להפך לא ישנה דהזאת בהמה אין שם הזאה
עליה והוו להו כמים שנעשית בהן מלאכה : כל הטמאין
מקבלין הזאה כיצד זבין וזבות ונדות ויולדות שנטמאו במת
מזין עליהן שלישי ושביעי והרי הן טהורין מטומאת מת
ואע״פ שהן טמאין בטומאה אחרת שנ׳ והזה הטהור על הטמא
הא למדת שהזאה מועלת לו אע״פ שהוא טמא וכן אומ׳ בפר׳ דם
חטאת שהרי נדה מזין עליה והיא טהורה אדם שנטמא במת דף נ ג
והוזה עליו כיון שנגע כל שהו מימי נדה בכל מקום מעור בשר
של טמא עלתה לו הזאתו אפילו נפלה לו מן ההזאה על ראש
אצבעו או על שפתו אבל אם נגע בלשונו אינה כלום דרכנן דר׳
אע״פ שהלשון כאיברים שבגלוי לעניין טומאה כדאית׳ במסכת
קידושין פ״ק אינה כאיברים שבגלוי לעניין הזאה וטבילה ׳ וכן דף כה
כלי שנטמ׳ במת והוזה עליו כיון שהגיע לגופו של כלי כל שהו
ממי נדה עלתה לו ההזאה : הטהור לקודש בין אדם בין כלים ב״מ אין דורשין דף י״ת
אינו טהור למי חטאת עד שיטבול לשם חטאת׳ וכן כל האוכלים
והמשקי׳ אע״פ שהן טהורין הרי הן לענין חטאת כאוכלין ומשקין
הטמאים ׳ וכן כלי הראוי למשכב או למושב אע״פ שהוא טהור
לגבי הקודש הרי הוא לגבי חטאת כמדרס הזב עד שיטבילוהו
לשם חטאת ור׳ יוחנן בן גודגדא היה אוכל בטהרת הקודש כל סס
ימיו והיה מטפחתו כמו מדרס לחטאת ׳ כל ולד הטמאות אע״פ
שאינו מטמא אדם ולא כלים לקודש הרי הוא מטמא כלים
לחטאת ׳ לפיכך שנינו במסכת פרה בפר׳ ח׳ המקדש מי חטאת דף כ
לא ינעול את הסנדל שמא יפלו משקין כל שהו על הסנדל
ונמצא הסנדל טמא שכל המשקין אפילו טהורים טמאין הן לגבי
מי

מי חטאת ויתטמא זר המקדש בנגיעתו בסנדל ונמצאו מי החטאת טמאים והרי זר המקדש אומר לסנדל מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני פי׳ שאילו משקין טהורים נופלים על האוכל לא טמאוהו עד שיהו שלש לוגין ויפלו על ראשו ועל רובו כדאיתא בפר׳ קמא דשבת כך פי׳ בערוך פי׳ משנה זו: שנינו בפ׳ עשירי קלל של חטאת שנגע בשרץ טהור נתנו על גביו רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין פי׳ שנאמר והניח מחוץ למחנה במקום טהור ואין זה מקום טהור ולא על גבי שרץ בלבד אלא אפילו הניחו על גבי אוכל שני נטמא וגם מטעם זה שני בפרק י״א שמי חטאת אין מצילין בצמיד פתיל: עוד שנינו בפרק י״א כל חטעון ביאת מים מדברי סופרים מטמא מי חטאת ואת אפר חטאת ואת המזה מי חטאת במגע ובמשא וכן מטמא את האזוב המוכשר ואת המים שנתמלאו ועדיין לא נתקדשו ואת הכלי הריקן הטהור לחטאת נטמא כל אחד ואחד מאילו במגע ולא במשא: שנינו בפר׳ י״ב הטהור לחטאת שנטמאו ידיו נטמא כל גופו ומטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפי׳ הן מאה וכן עניין זה בתוספת דפרה: הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה אם אין שם כשיעור הזאה על זה נאמר והנוגע במי נדה יטמא עד הערב ואין טעונין תכבוסת בגדים ואם היה בהן כדי הזאה מטמאין במגע ובמשא והנוגע בהן או הנושאן שלא לצורך מטמא בגדים בשעת מגעו או בשעת משאו עד שיפרוש ממנה שנאמר ומזה מי הנדה יכבס בגדיו׳ ותניא בספרי וגם בפ״ק דנדה שאינו מדב׳ במזה ממש שהרי אם טיהר את הטמ׳ קו׳ שיהא טהור הוא׳ ועוד אומר רבי׳ יצחק כי והזה הטהור משמע שאינו מקבל טומאה על ידי הזאה׳ לא בא ליתן שיעור לנוגע ולנושא שלא לצורך כשיעור הזאה שיה׳ טעון תכבוסת בגדים וכמה יהא בכלי ויהא בו שיעור הזאה כדי שיטבול ראשי גבעולים ויזה׳ וכן פירש רבי׳ משה׳ שמה ששנינו בתחילת מסכת כלים שאין נוגע צריך שיעור זהו לקבל טומאה לעצמו אבל לטמא אחרים צריך שיעור: שנינו פ׳ אחרון דמסכת פרה שמי חטאת שעשו מצותן אין מטמאין שאם הזה על הטמא ומי ההזאה שתתו לארץ אותן מים הנוגע בהן והנושאן טהור:

הלכות טומאת צרעת ושאר נגעים רלד

מצות עשה לעשות בנגעי אדם כמשפט הכתוב בפ׳ תזריע אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן ומראה הנגע עמוק מעור בשרו נגע צרעת הוא וראהו הכהן וטמא אותו: ואם בהרת לבנה היא בעור בשרו ועמוק אין מראה מן העור ושערה לא הפך לבן והסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים וראה הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעיניו לא פשה הנגע בעור והסגירו הכהן שבעת ימים שנית וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית והנה כהה הנגע לא פשה הנגע בעור וטהרו הכהן מספחת היא וכבס בגדיו וטהר ואם פשה תפשה המספחת בעור אחרי הראותו אל הכהן לטהרתו ונראה שנית אל הכהן וראה הכהן והנה פשתה המספחת בעור וטמאו הכהן צרעת היא: נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן וראה הכהן והנה שאת לבנה בעור והיא הפכה שער לבן ומחית בשר חי בשאת צרעת נושנת היא בעור בשרו וטמאו הכהן לא יסגירנו כי טמא הוא ואם פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת את כל עור הנגע מראשו ועד רגליו לכל מראה עיני הכהן וראה הכהן והנה כסתה הצרעת את כל בשרו וטהר את הנגע כולו הפך לבן טהור הוא וביום הראות בו בשר חי יטמא וראה הכהן את הבשר החי וטמאו הבשר החי טמא הוא צרעת הוא או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ובא אל הכהן וראה הכהן והנה נהפך הנגע ללבן וטהר הכהן את הנגע טהור הוא: לשון בהרת חברבורות טק״א בלעז כמו בהיר הוא בשחקים׳ ובת״כ שנינו מה לשון שאת מוגבהת כמראה הצל שהוא גבוה ממראה החמה כלו׳ שאינ׳ לבנה כבהרת׳ מה לשון עמוק עמוקה כמרא׳ החמה שהיא עמוקה ממראה הצל׳ מה לשון ספחת טפלה כמו ספחני נא אל אחת מן הכהונות לאכול לחם: הטיל הכתוב ספחת בין שאת לבהרת כלו׳ שאת וספחתה בהרת וספחתה׳ הוא ששני׳ במסכ׳ נגעים מראות נגעי׳ שתים שהן ארבע בהרת עזה כשלג שנייה לה כסיד ההיכל שאת כצמר לבן של כבש בן יומו שנייה לה כקרום של ביצה ותני׳ בת״כ יכול כשם שהבהרת שלישית לכתוב כך תהא שלישית למראות ת״ל לבנה היא ואין למעלה הימנה וכמה תהא לבנוניתה כשלג שנאמ׳ והנה מרים מצורעת כשלג יכול כל מראות השלג יהיו טמאים ושאר כל המראות יהיו טהורין ת״ל בוהק הוא טהור הוא ממנו ולמעלה טמא׳ וכל הארבע מראות למעלה ממנו: ועוד תניא שם והיה עשה הכתוב הוייתן אחד מלמד שמצטרפין זה עם זה בין להקל בין להחמיר בין בתחילת ראיית הנגע בין בסוף השבוע בין לאחר שנפטר המצורע או נחלט כיצד אחד נגע שהו׳ כולו כשלג או כסיד ההיכל או כצמר נקי או כקרום ביצה ואחד נגע שהיה מקצת הלובן כמראה הבהרת ומקצתו כמראה השאת ומקצתו כמראה הספחת הכל כמראה אחד הוא חשוב׳ ושאל רבי יהושע בנו של עקיבא את רבי עקיבא א״כ למה ירדו חכמים למניין מראות הנגעים שתים שהן ארבע ויאמרו מקרום ביצ׳ ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה אמר לו ללמד שכל כהן שאינו מכיר את המראות ושמותיהן לא יראה את הנגעים פירו׳ והוא שסומך על הוראת עצמו כמו שיתבאר לפנים: שנינו במסכ׳ נגעים ובת״כ בהרת שהיא עזה כשלג נראית כגרומני כהה ובהרת שהיא כהה נראית כבושי עזה לפיכך אין משערין הכל אלא בבינוני שאינה לא לבן ולא שחור פי׳ גרומני אדם לבן: שנינו בפר׳ ו׳ דנגעים גופה של בהרת כגריס הקלקי מרובע מקו׳ הגריס תשע עדשות מקו׳ הערשה ד׳ שערות שתים אורך ושתים רוחב נמצאו שלשים ושש שערות כשתסדרם שש שערות אורך ושש שערות רוחב ושיעור זה לכל נגעי אדם ונגעי בגדים וכל השיעורים הלכה למשה מסיני ופחות משיעור זה אינו נגע צרעת: היה במראה הלובן מד׳ מראות אילו מקצת אדמומית מעורבת בו גם זה נגע צרעת הוא שנאמר או בהרת לבנה אדמדמת והוא לשאת וספחתה וגם לספחת הבהרת וחמראית הזה שהוא מעורב מן לבנונית ומעט אודם הוא הנקרא פתוך במס׳ נגעים ובת״כ׳ וכיצד מראה הפתוך בארבעה מראות אילו באילו הן ד׳ כוסות מלאות חלב ונתערב בכוס הראשון שני טיפי דם ובשני ארבע טיפין ובשלישי ח׳ טיפין וברביעי י״ו טיפין הפתוך שבבהרת הוא המראה הרביעי והפתוך שבשאת כמראה כוס שלישי והפתוך שבספחת הבהרת כמראה כוס השני והפתוך שבספחת השאת כמראה כוס הראשון ואינו מפורש כן במשנה אלא בברייתא בשבועות פרק קמא: וכל המראות האילו בין הלבן בין הפתוך מצטרפין זה עם זה וכמראה אחד הן חשובין ובין שהיה הנגע כולו לבן ומקצתו לבן או מקצתו אדמדם הכל כמראה אחד הוא בין להקל בין להחמיר: ומראה הנגע עמוק וגו׳ תני׳ בת״כ לא שיהא ממשו עמוק אלא כראיית עין כמראה החמה שהיא נראית לעין עמוקה מן הצל: שנינו במסכת נגעי׳ פ״ג נגע עור הבשר מטמא בשני שבועות ובשלשה סימנים בשער

בשער לבן וכפסיון ובמחיה וג׳ סימנים הללו מפורשים בתורה׃ כיצד מי שנולדה בו בהרת כגרס שער לבן או מחית בשר חי כשיראהו הכהן יחליטו ויאמר טמא׳ לא היה בה שער לבן ולא מחיה יסגיר שבעת ימים ובשביעי רואה אם נולד שער לבן בבהרת או מחיה או שפשתה והוסיפה הרי זה מוחלט לא נולד בה לא מחיה ולא שער לבן ולא פשתה בעור יסגיר שבוע שיני ואם נולד בה אחד משלשתן מחליטו ואם לא נולד בה אחת משלשתן הרי זה טהור ויפטור אותו שאין בנגעי עור הבשר יתר על שני שבועות׳ ואם לאחר שפטרו וטהרו פשה הנגע או נולד בה שער לבן או מחיה הרי הוא מוחלט לטומאה זה שאם הכתוב והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור וטהרו הכהן פירושו שאם כהה מארבע מראות נגעים למטה מכולן טהור אבל עזה כשלג שכהה והרי היא כקרום ביצה אין כהה כזה טהור׳ לא כהה אלא עמד בעיניו ולא פשה ולא נולד בה שער לבן ולא מחיה הרי זה טהור וזה שאמר הכתוב והנה כהה פירושו כהה כמו שהיתה בתחילה ועמוק אין מראה מן העור׃

תלמוד התיימו׳ פ״ח דהלכו׳ טומא׳ צרעת דף תקי״ר כל הסוגיא ע״ב מתמיתעי המשכ׳ פ״ק דנגעי׳ דף ל״ז

תניא בת״כ ומחית בשר חי בשאת יכול כל שהו ת״ל שער לבן ומחית בשר חי מה שער לבן מקום שתי שערות אף המחיה מקום שתי שערות׳ יכול לא תהא טמאה עד שיהא כגרס שער לבן ומחיה ת״ל צרעת נושנת היא היא טמאה ואינה צריכה דבר אחר לסעדה וא״כ למה נאמר שער לבן ומחית בשר חי מלמד שלא תהא טמאה עד שיהא כגרס כדי לקבל שער לבן ומחית יכול שער לבן מצד זה ומחיה מצד זה ת״ל בשאת שתהא מבוצרת בשאת פי׳ כמו מבצר סביב סביב׳ נמצא מקום שתי השערות מימינה ומקום שתי השערות משמאלה וכן למעלה ממנה וכן לבטה ממנה מרובעות נמצאו שלשים ושש שערות׃

סוף פ״ב ור״ש תכיאו בכי פ״ד דנגעים

דף ל״ח שנינו במסכ׳ נגעים פ״ד יש בשער לבן מה שאין כן בפסיון ויש בפסיון מה שאין כן בשער לבן ששער לבן מטמא בתחילה קודם ההסגר אבל הפסיון אינו סימן טומאה עד שיהא אחר ההסגר אבל אם בא בתחילה וראה הכהן את הנגע שהוא פושה והולך אינו מחליט אלא מסגירו עד סוף השבוע ויראה׳ ועוד יש חילוק ששער לבן מטמא בכל מראה לובן אפי׳ במראה בוהק ואין בו סימן טהרה אבל הפשיון צריך שיה׳ ממראה אחד מארבע מראות נגעים ויש בפסיון שהפסיון מטמא בכל שהו ומטמא בכל הנגעין כשיפשה חוץ מן הנגע מה שאין כן בשער לבן שצריך שיהא שתי השערות בתוך הבהרת׃

סס יש במחיה מה שאין כן בפסיון שהמחיה מטמא בתחילה ומטמא בכל מראה אפילו במראה אודם או שחור או לבן והוא שלא יהיה חלובן מארבע מראות ואין בה סימן טהרה מה שאין כן בפסיון ויש בפסיון שהפסיון מטמא בכל שהו ומטמא את הנגעים חוץ לנגע מה שאין כן במחיה׃

סס ויש בשער לבן מה שאין כן במחיה ששער לבן מטמא בשחין ומכוה במכונס ובמפוזר מבוצר ושלא מבוצר מה שאין כן במחיה פירוש ששתי שערות לבנות שהן בתוך הנגע אע״פ שיש שער שחור ביניהם והם מפוזרות אחת כאן ואחת כאן הרי אילו סימן טומאה ואפי׳ יהיה הנגע כגרים מצומצם אין מקום שער שחור ממעטו כמו שדורש בת״כ ובין שהיו שתי השערות בתוך הבהרת והיא מקפת אותם ובין שהיו בסוף הבהרת הרי הוא טמא אבל המחיה אינה סימן טומאה אלא במבוצר כמו שביארנו למעלה׳ ויש במחיה מה שאין כן בשער לבן שהמחיה מטמאה בקרחת ובגבחת ומטמא הפוכה ושאינה הפוכה כלומר בין שקדמה מחיה את הבהרת בין שקדמה בהרת את המחיה לפי שלא נאמר בה והיא הפכה ומעכבת את ההפכת כולו לבן ומטמאה בכל מראה מה שאין כן בשער לבן׃

בכ׳ הנזכר וככי׳ ר״ש הנזכר

דף ל״ט עוד שנינו בפ״ק ד׳ שתי שערות שבנגע עיקרן משחיר וראשן מלבין טהור עיקרן מלבין וראשן משחיר טמא וכמה יהא בלבנונית רבי מאיר אומר כל שהו ורבי שמעון אומר כדי לקרוץ בזוג פירש שיהא יכולת להנטל בזוג ובפרק מי שהוציאוהו תופס ר׳ שמעון עיקר לגבי רבי מאיר׃

בע״פ דס״ס היכי כן אח בעיא היא ברך י״ו רבי מאיר ור״ש מאי וכסברת נתיקו הל׳ הל׳ כדברי המחמיר בשניהם וכן פסק רבי׳ בזה כאן בכי׳ המשכה כר״מ וגם במיימוני כרך ככי דהלכו׳ טומא׳ צרעת דתק״ר תכס שיטתו כן׃ אבן בת״כ פ״ב דף ל׳ תכחתי שנינו דברי ר׳ שמעון כל בזו תכמים והביא׳ דברי׳ שמעון בכי׳ משכה זו ע״ש׃

סס סוף פירק עוד שנינו אם בהרת קדמה לשער לבן טמא שנאמ׳ והיא הפכה שער לבן ואם שער לבן קדם׳ לבהרת טהור ואם ספק טמא׃

דף מ׳ שנינו בפ״ו דנגעים עשרים וארבע ראשי איברים באדם שאינם מטמאים משום מחיה ראשי אצבעות ידים ורגלים ראשי אזנים ראש החוטם וראש הגוידה כלומר ראש העטרה וראשי דדים שבאשה פירוש בהרת שהיתה בראש אחד מאיברים הללו והמחיה באמצע הבהרת בראש האבר אינה סימן טומאה מפני ששפוע הכתית חולק את הנגע ונמצא מקצתו שופע מכאן ומקצתו שופע ויורד מכאן ונאמר בנגעים וראהו הכהן שיהא רואה את הנגע כולו כאחד׃

בכי׳ רש״י בכי׳ יוחים פרק תזריע כל הכו׳

בפי׳ רש״י כתוב ועמוק אין מראה מן העור לא ידעתי פירושו׳ מספחת שם נגע טהור הוא׳ צרעת נושנת היא מכה ישנה היא זו ונעשית בריאה מלמעלה ותחתיה מלא׳ ליחה שלא תאמר הואיל ועלתה מחיה אטהרנה׃ מראשו של אדם ועד רגליו׳ לכל מראה עיני הכהן פרט לכהן שחשך מאור עיניו או שסומא באחת מעיניו שאינו רואה את הנגעים׳ וביום מה ת״ל ללמד שיש יום שאתה רואה ויש יום שאין אתה רואה בו מכאן שנינו במסכת נגעים ובת״כ ובפ״ק דמועד קטן חתן נותנין לו כל שבעה ימי המשתה לו ולאיצטליתו ולכסותו וכן ברגל נותנין לו כל ימי הרגל והרי הכתוב אומ׳ וצוה הכהן ופנו את הבית אם המתינה תורה לדבר הרשות שלא יטמא כליו קו לדבר מצוה׃ וביום הראות בו בשר חי יטמא תניא בת״כ בא ללמד על ראש האבר שאינו מטמא משום מחיה שאם נתגלה שיפועו ע״י שומן כגון שהבריא ונעשה רחב ונראית בו מחיה למדנו הכתוב שהוא טמא׃

בכ״ב דנגעים דף ל״ח

סס פ״ב פ״ה דף ל׳ א׳

כפ׳ הנזכר

והא לך דין נגע שחין ומכוה׃

ובשר כי יהיה בעורו שחין ונרפא והיה במקום השחין שאת לבנה או בהרת לבנה אדמדמת ונראה אל הכהן וראה הכהן והנה מראה שפל מן העור ושערה הפך לבן וטמאו הכהן נגע צרעת היא בשחין פרחה׳ ואם יראנה הכהן והנה אין בה שער לבן ושפלה איננה מן העור והיא כהה והסגירו הכהן שבעת ימים ואם פשה תפשה בעור וטמא הכהן אותו נגע הוא׳ ואם תחתיה תעמוד הבהרת לא פשתה צרבת השחין היא וטהרו הכהן׳ או בשר כי יהיה בעורו מכות אש והית׳ מחית המכוה בהרת לבנה אדמדמת או לבנה וראה אותה הכהן והנה נהפך שער לבן בבהרת ומראה עמוק מן העור צרעת היא במכוה פרחה וטמא אותו הכהן נגע צרעת היא ואם יראנה הכהן והנה אין בבהרת שער לבן ושפלה איננה מן העור והיא כהה והסגירו הכהן שבעת ימים וראהו הכהן ביום השביעי אם פשה תפשה בעור וטמא הכהן אותו נגע צרעת הוא ואם תחתיה תעמוד הבהרת ולא פשתה בעור היא כהה שאת המכוה היא וטהרו הכהן כי צרבת המכוה היא׃ שנינו בפ״ט דנגעים שחין ומכוה מטמאין בשבוע אחת בשני סימנין בשער לבן ובפשיון שאם לסוף השבוע לא היו בהן אחד משני סימנין הללו אע״פ שעמד הנגע בעיניו ולא כהה טהור׳ פיר׳ ולא כהה ממה שהיתה בתחילה ומה שכתב בפסוק והיא כהה פי׳ כמו שהיתה בתחילה ושפלה איננה מן העור׳ וחלקו הכתוב בשתי פרשיות ללמד שאין מצטרפין זה עם זה׃

דף י״ח ב׳ ימכיא׳ ית דחולין דף ח׳

סס איזהו שחין לקה בעץ באבן בגפת בחמי טבריא וכל דבר שאינו מחמת האש זהו שחין ואיזוהי מכוה נכוה בגחלת וברמץ ובכל דבר הבא

פרק ז מחמת האש זו היא מכוה : ותניא בתורת כהנים שחין יכול
מורד כלומר בתחילת חולי השחין תלמוד לומר ונרפא אי
ונרפא יכול עד שיתרפא לגמרי ויעשה במקומו צלקת תלמוד
לומר שחין הא כיצד נרפא ולא נרפא וכן הוא אומר למטה
צרבת השחין עד שתקרם כקליפת השום והמכוה והשחין
דף מ ב שוות בזה כי בשניהם שנינו בפרק ט׳ היו מורדים טהורים :
מכל״סי כי׳ תומס סס צרבת השחין כתרגומו רושם שיחנא אינו אלא רושם החימות
הניכר בבשר ׳ כל צרבת לשון רגיעה עור הנרגע בבשר מחמת
חימום כמו ונצרבו בה כל פנים רת״ריינדרא בלע״ז :

והא לך דין נגעים ראש וזקן

ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן וראה הכהן
את הנגע והנה מראהו עמוק מן העור ובו שער צהוב
דק וטמא אותו הכהן נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא ׳ וכי
יראה הכהן את נגע הנתק והנה אין מראהו עמוק מן העור ושער
שחור אין בו והסגיר הכהן את הנתק שבעת ימים ׳ וראה הכהן
את הנגע ביום השביעי והנה לא פשה הנתק ולא היה בו שער
צהוב ומראה הנתק אין עמוק מן העור והתגלח ואת הנתק לא
יגלח והסגיר הכהן את הנתק שבעת ימי׳ שנית וראה הכהן את
הנתק ביום השביעי והנה לא פשה הנתק בעור ומראהו איננו
עמוק מן העור וטהר אותו הכהן וכבס בגדיו וטהר ׳ ואם פשה
יפשה הנתק בעור אחרי טהרתו וראהו הכהן והנה פשה הנתק
בעור לא יבקר הכהן לשער הצהוב טמא הוא וטהרו הכהן :
ספל״סי סס בא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שער לנגע שבמקום בשר
שזה סימן טומאתו בשער צהוב וזה בשער לבן ושם הנגע
שבמקום שער קרוי נתק שיפול השער שבהן מעיקרו וישאר
דף מ ב מקום השער פנוי וזהו הנקרא נתק : שנינו בפ״י דנגעי׳ הנתקים
מטמאין בשני שבועות ובשני סימנים בשער צהוב דק ובפסיון
כאשר מפורש בתורה ׳ שער שחור הוא סימן טהרה בנתק׳ ואין
פרק ז זקוק להסגר : תניא בת״כ ומראה עמוק אין לי אלא מראה
עמוק מניין לרבות השוה לגבוה ת״ל והנה אין מראהו עמוק מן
העור אם כן למה נאמר עמוק יכול אם נתקו אדם יהא טמא ת״ל
מראהו עמוק מה מראה עמוק בידי שמים אף אין לי אלא דבר
שהוא בידי שמים ׳ והרב ר׳ יעקב אחי הרב ר׳ שלמה מדרו״ש
כתב דגרסי׳ מניין לרבות השוה ואת הגבוה פי׳ שאם יש בו שער
לבן טמא ת״ל ועמוק אין מראה מן העור ושערה לא הפך לבן
והסגירו הכהן הא אם הפך לבן אף על פי שאין מראהו עמוק
פי׳ דף מ ב אלא שוה לעור או גבוה מן העור טמא : שנינו בנגעים ובתורת
בפ׳ הנזכר כהנים ששער צהוב הוא דק לקוי וקצר ודומה לתכנית הזהב
כדף מ ב אבל אם היה ארוך אינו סימן טומאה : עוד שנינו שם שער צהוב
דק מטמא מכונס ומפוזר ומבוצר ושלא מבוצר הפוך ושלא
הפוך דברי ר׳ יהודה כלו׳ אפילו קדם השער הצהוב לנתק ור׳
בפ׳ הנזכר שמעון אומ׳ אינו מטמא אלא הפוך : ותניא בת״כ מיעוט שער
סס שנים בין בצהוב בין בשחור שיערו שתי שערות : ותניא בראש
או בזקן מלמד שאין מצטרפין זה עם זה יכול לא יצטרפו זה
עם זה אבל יפשו מזה לזה ת״ל צרעת הראש או הזקן הוא כשם
שאין מצטרפין זה עם זה כך אין פושין מזה לזה : ושנינו
דף מ ב במסכ׳ נגעים פר׳ י׳ איזהו הזקן מפרק של לחי העליון עד פיקה
סס של גרגרת : עוד שנינו בפ״י כיצד מגלחין את הנתק מגלח
חוצה לו ומניח שני שערו סמוך לו כדי שיהא מכיר את הפשיון ׳
פרק ט ותניא בת״כ אחרי טהרתו אין לי אלא פשה לאחר הפטור מניין
אף בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני ת״ל פשה יפשה מכל
סס מקום : שער שחור מניין אף הירוק והאדום שאינו צהוב ת״ל
סס ושער ׳ טהור הוא וטהרו הכהן הא טמא שטהרו הכהן לא יטהר :
דף מ ב שנינו בפ״י ששתי שערות שחורות שצמחו בנתק טהור הנתק
ומצילין מן הפשיון ומיד השער הצהוב בין מבוצר בין שלא
מבוצר מכונס ומפוזר אבל נשארו ב׳ שערות שחורות בנתק
אינן מצילות עד שיהו רחוקות מן הקומה שתי שערות :

דין בוהק

ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם בהרות כהות לבנות
מפל״י סס בוהק הוא פרח בעור טהור הוא׳ בוהק היא כמו לובן
המבהיק כאדם עדשן בין עדשה לעדשה :

דין קרחת וגבחת

ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא ואם מפאת פניו
ימרט ראשו גבח הוא טהור הוא וכי יהיה בקרחת או
בגבחת נגע לבן אדמדם צרעת פורחת היא בקרחתו או בגבחתו
וראה אותו הכהן והנה שאת לבנה אדמדמת בקרחתו או בגבחתו
פי׳ י׳ דף מ ב כמראה צרעת עור בשר : שנינו בת״כ ובמסכת נגעים מי שנשר
שער ראשו משפוע קדקד מלפניו קרוי גבחת ואף הצדעים
שמכאן ומכאן בכלל ומשפוע קדקד כלפי אחוריו קרוי גבחת ׳
טהור הוא מטומאת נתקים שאין קרחה נידון בסימני ראש וזקן
שהוא מקום שער אלא מטמאין בשני סימנים במחיה ובפשיון
ויש בהן הסגר ב׳ שבועות שנ׳ בהן כמראה צרעת עור בשר ולפי
כרית י״א כל הסוגיא שאין בהן שער אין שער לבן סימן טומאה בהן: בת״כ תניא נגע
לבן אדמדם אין לי אלא פתוך מניין לרבות שאר המראות ת״ל
נגע צרעת פורחת היא צרעת מלמד שהן מטמאין במחיה פורח׳
מלמד שהן מטמאין בפשיון היא למעט שלא יטמאו בשער
לבן ׳ כמראה צרעת עור בשר בב׳ שבועות ׳ כיצד היתה בהרת
בקרחתו או בגבחתו אם היתה בה מחיה יחליט לא היתה בה
מחיה יסגיר ויראה בסוף השבוע אם נולד בה מחייה או פסיון
יחליט לא נולד בה כלום יסגיר שבוע שניה פשתה או שנולד
בה מחיה יחליט לא נולד בה כלום יפטור ואם פשתה או נולד
בפ״ג דנגעים דף ל״ח בה מחיה לאחר הפטור יחליט : ושנינו שכל ימי הסגירות
שבנגעים אינן אלא שלשה עשר יום : עוד
בת״כ בפ׳ הנזכ׳ וכן במ׳ זכה דלעיל ור״ש הביאה ג״כ בפי׳ סס תניא שם בקרחת או בגבחת מלמד שאין
מצטרפות זו עם זו יכול לא יצטרפו זו עם זו
אבל יפשו מזו לזו ת״ל בקרחתו או בגבחתו
דף מ מלמד שלא יפשו מזו לזו : שני׳ בפ״ו אילו מקומות באדם שאין
מטמאין בבהרת תוך העין ותוך האזן ותוך החוטם ותוך הפה
יש ספרים גורסים והקמטים שבבטן והקמטים שבצואר ותחת
הדד ובית השחי וכף הרגל והצפורן והראש והזקן שיש בה שער
השחין והמכוה והמורדין : כל אילו המקומות אין מטמאין
בנגעים ואין מצטרפין בנגעים ולא הנגע פושה לתוכו ואין
מטמאין משום מחיה ואין מעכבין את ההופך כולו לבן לפי
שנאמר בעור בשרו וכל אילו אינן עור גלוי אלא מהן שאינו
עור ומהן שהוא עור והוא מכוסה ואינו גלוי ואם פרחה בכולו
חוץ מבאלה המקומות לא מעכבי וטהור ׳
בתוספת׳ פ״ב דנגעי׳ דף תספ״ט ע״א ואודם השפתי׳ נידון כבית הסתרי׳ ואינו מטמא
כמתני׳ דלעיל בנגעים : חזר הראש והזקן ונקרחו השחין
והמכוה ונעשו צרבת הרי אילו מטמאין בנגעי׳ ואין מצטרפי׳ זה
עם זה ואין נגע עור הבשר פושה לתוכו ואין מטמאין משו׳ מחיה
אבל מעכבין את ההופך כולו לבן אבל כל שאינו ראוי לטמא
דף מ א בנגע בהרת אינו מעכב הפריח כמו שבארנו וכן שני׳ שם ובפ״ח:
בפ״ו דף מ עוד שנינו שם הראש או הזקן עד שלא העלו שער והדלדולין
שבראש ושבזקן נידונין כעור הבשר ומטמאים בשלש סימנים
דף ל״ח ושני שבועות : שנינו בפ״ב כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי
עצמו ר׳ מאיר אומ׳ אף לא נגעי קרוביו ׳ כל הנדרים אדם מתיר
חוץ מנדרי עצמו ר׳ יהודה אומ׳ אף לא נדרי אשתו שבינה לבין
אחרים ׳ כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורי עצמו : שנינו
סס ריש פירק׳ ומה סכת׳ דאכי׳ קטן וכו׳ בפ״ק דערכין דף ג בפרק ג׳ הכל מטמאין בנגעים אפי׳ קטן בן יומו והעבדים אבל
לא גוים ולא גר תושב והכל כשרין לראות את הנגעים אלא

שהטומאה והטהרה תלויה בכהן כיצד כהן שאינו יודע לראות
החכם אומר לו אמור טמא והכהן אומר טמא אמור טהור והוא
אומ׳ טהור הסגירו והוא מסגירו שנאמר ועל פיהם יהיה כל ריב
וכל נגע ׳ ומה ששנינו בתורת כהני׳ הכהן שאינו בקי במראות
נגעים ובשמותיהם לא יראה את הנגעים זהו כשאינו סומך
דף כ על דברי החכם אלא על דברי עצמו ׳ ובפ״ק דערכין מתרץ
שלשם מדבר במסברו ליה ולא סבר ׳
ובתור׳ כהני׳ שלפנינו לא גרס כהן כלל לא (פ״כ דף לא ע״א וכ״ב דשבועות דף ז׳ גר׳ כהן ע״ש)
מלמד שאם אין בקי בהן ובשמותיהן לא
יראה את הנגעים ׃ אין רואין את הנגעים
דף לה אלא ביום שנאמר ביום וביום ׳ ושנינו בפ״ב אין רואין הנגעים
בשחרית ולא בין הערבים ולא בתוך הבית ולא ביום המעונן
לפי שכהה נראית עזה ולא בצהרים לפי שעזה נראית כהה
ואימתי רואין בשעה רביעית וחמישית ושמינית ותשיעית
כדברי ר׳ יהודה ׳ ובתורת כהני׳ ראה רבי יוסי את דבריו ׃ תניא
בת״כ וטמאו הכהן לא יסגירנו למדנו שאין מסגירין המוחלט
מניין שאין מחליטין את המוסגר ולא מחליטין את המוחלט אם
נולד בו נגע אחר ת״ל לא יסגירנו כי טמא הוא כל שנקרא עליו
טמא אין זקוק לו ׃ אין הכהן זקוק לבקש תחת אצילי ידיו של
נגוע או בין פחדיו או מתוך הקמטים שמא יש שם נגע שנ׳ לכל
מראה עיני הכהן ׳ וכן תניא בת״כ לכל מראה עיני הכהן פרט
לבית הסתרים מכאן אמרו שכשיעמוד לפני הכהן אם איש הוא
יעמוד ערום כעודר וכמוסק זיתים כעודר בבית הסתרי׳ וכמוסק
זיתים בבית השחי ואם אשה היא נראית ערומה כיושבת
ועורכת וכמניקה את בנה כעורכת בבית הסתרים וכמניקה את
בנה תחת הדד וכאורגת בעמודים שמגבהת את ידה הימנית
עד שנגלה בית השחי אם היה נגע היה הנגע נראה בהן בזמן
שהן עומדים כך הרי זה טמא ואם אינו נראה בהן כשהם
עומדים כך אין נזקקין לו ומסיים כשם שהוא נראה לנגעו כך
הוא נראה לתגלחתו פי׳ שהשער שאינו נראה בעניין זה הרי זה
תגלחת כשרה אם לא גלחו ׃ רלח

מצות עשה שיתנהג המצורע כמשפט הכתוב בפרשת
שנ׳ איש צרוע הוא טמא הוא טמא יטמאנו הכהן
בראשו נגעו ׳ והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו
יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא כל ימי אשר הנגע
בו יטמא טמא הוא בדד ישב מחוץ למחנה מושבו ׃ תניא בת״כ
איש אין לי אלא איש מניין לרבות את האשה ואת הקטן ת״ל
צרוע בין איש בין אשה בין קטן אם כן למה נאמר איש לעניין
שלמטן האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת ואין לי
אלא נתקים למשפט הכתוב בפרשה מניין לרבות שאר
המנוגעים ת״ל טמא יטמאנו לרבות את כולם ועל כולם הוא
אומ׳ בגדיו יהיו פרומים פירוש קרועים וראשו יהיה פרוע פירו׳
מגודל שער ׃ והצרוע אשר בו וגומר ואפילו כהן גדול פורע
ופורם שעשה רוחה לא תעשה ׃ ועל שפם יעטה תניא בת״כ
חופה ראשו כאבל ׳ ובמסכת מועד קטן מפרש שאסור בשאילת
שלום כל ימי חלוטו כאבל שנאמ׳ ועל שפם יעטה שיהו שפתיו
דבוקות אבל קורא ושונה ודורש ׳ ואסור לספר ולכבס כל ימי
חלוטו והריהוא מותר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל
ותשמיש המטה ׃ טמא טמא יקרא אומ׳ פרוש ׳ מניין לרבות
שאר הטמאין המטמאין את האדם שחייבין להודיע לכל שהן
טמאין כדי שיפרשו מהם ת״ל וטמא טמא יקרא כך שנינו בת״כ ׃
דף ח שנינו בפ״ק דמגילה אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא
פריעה ופרימה ואומ׳ בגמ׳ הא לעניין שלוח וטומאה זה וזה שוין
מנא הני מילי אמר רבא אמר קרא והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו
פרומים וראשו יהיה פרוע מי שצרעתו תלויה בגופו יצא זה
דף ח שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים ׃ עוד שנינו שם אין

בין טהרה מתוך הסגר לטהרה מתוך החלט אלא תגלחת וצפורים
ואומר בגמ׳ תגלחת וצפורים מאי טעמא לא בעי בטהור מתוך
הסגר אמר אביי ואיתימא רבא דאמר קרא ויצא הכהן אל מחוץ
למחנה וראה והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע מי שצרעתו
תלויה ברפאות יצא מוסגר שאין צרעתו תלויה ברפאות אלא
בימים ׃ בדד ישב מחוץ למחנה מושבו מחוץ לשלש מחנות ׳
ושנינו במסכת כלים פ״ק עיירות המוקפו׳ חומה שבארץ ישראל
משלחין מתוכן את המצורעין ׃ בדד ישב תניא בתורת כהנים
שלא ישבו אפילו טמאים עמו ׳ מושבו מושבו טמא מכאן אמרו
היה עומד תחת האילן ועבר אדם טהור תחת האילן נטמא היה
הטהור עומד תחת האילן ועבר המצורע תחתיו לא טמאהו
ואם עמד נטמא שהרי נעשה לו מושב זאת הגירסה היא במשנה
במסכת נגעים והוא עיקר ומסיים בס׳ פא וכן באבן המנוגעת
כאדם הנושא אותה פירו׳ שצריך שיעמוד אבל לא מהלך אע״פ
שהאבן אינה מהלכת ומוכיח מכאן בפ״ק דקידושין דרכוב
כמהלך ׃ עוד שנינו במסכת נגעים פי״ג נכנס לבית הכנסת
עושין לו מחיצה גבוה עשרה טפחים על רוחב ארבע אמות
נכנס ראשון ויוצא אחרון ׳ וכן שנינו שם ובמסכת כלים
שהמצורע מטמא בביאה שאם נכנס לבית בין בימי החלט בין
בימי הסגר נטמא כל אשר בבית בין אדם בין כלים ואף על פי
שלא נגע בהן ונעשו ראשון לטומאה ׃ שנינו בתחילת מסכת
כלים שהמצורע בימי ספרו אב הטומאה לטמא אדם וכלים
במגע וכלי חרס באויר ואינו מטמא במשא אבל בימי חלוטו
מטמא במשא ׳ ותניא בתורת כהנים וכבס המטהר את בגדיו
מלטמא משכב ומושב ׳ ואף על פי שבימי ספרו אינו מטמא
משכב ומושב ואינו מטמא בביאה בימי גמרו מטמא משכב
ומושב אפילו תחת האבן כזב ומטמא בביאה ובין המצורע
המוחלט ובין המוסגר שוין בזה ׃ רלז

שתי מצות עשה יש במצורע כשיטהר דין טהרתו ודין
תגלחתו שנ׳ זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו
והובא אל הכהן ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה
נרפא נגע צרעת מן הצרוע ׳ וצוה הכהן ולקח למטהר שתי
צפרים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואזוב ׳ וצוה הכהן
ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים ׳ את הצפור
החיה יקח אותה ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב
וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטה על המים
החיים והזה על המטהר מן הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח
את הצפור החיה על פני השדה ׳ וכבס המטהר את בגדיו וגלח
את כל שערו ורחץ במים וטהר ואחר יבא אל המחנה וישב
מחוץ לאהלו שבעת ימים ׳ והיה ביום השביעי יגלח את כל
שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו ואת כל שערו יגלח
וכבס את בגדיו ורחץ את בשרו במים וטהר ׃
שנינו במסכת נגעים בפרק אחרון כיצד (ריש פרק י״ד דף ח ה כל הסוגיא ע״ש)
מטהרין את המצורע מביא מזוק קרוי
בלשון משנה פיילי של חרס חדשה ׳ השותים במזרקי יין
תרגם דשתיין בפיילי חמר ובערוך פי׳ לשון לעז פיילא ׳ וטעם
חדש מפ׳ בסוטה פרק שני דומיא דמים חיים שלא נשתנו ונותן
לתוכו רביעית של מים חיים ומביא שתי
צפרי דרור ומפרש בתוספתא אלו הן הררות (פ״ח דנגעי׳ דף תס״ע ור״ש הכיולה בפי׳ מסכת זו)
בבתי׳ ושוחט הברורה שבשתיהן כך מפרש
בתורת כהנים ׳ על המים החיים שבכלי
חרס וממצה עד שיהא הדם ניכר במים וחופר וקובר את
הצפור השחוטה בפניו שהיא אסורה בהנאה ׳ ונוטל עץ ארז
ואזוב ושני תולעת שנאמר יקח קיחה אחת לשלשתן שכורך
האזוב עם הארז בלשון זהורית ומקיף להם ראשי אגפים וראש
הזנב של צפור החיה וזהו שנאמר וטבל אותם ואת הצפור
החיה

החיה וטובל ארבעתן במים שבכלי ובדם שעליהם ומזה שבע
פעמים על גב ידו של מצורע ויש אומרי׳ על מצחו וטהרת נגעי
בתים כתוב בהן עניין זה רק שהיה מזה על המשקוף של בית
תג׳ דלעיל מבחוץ: באלו לשלח את הצפור החיה אינו הופך את פניו
לא לים ולא לעיר ולא למדבר אלא אחר הזאה חוזר לעיר
ועומד בעיר זורקו חוץ לחומה שנאמר ושלח את הצפור החיה
אל מחוץ לעיר אל פני השדה וקודם שלוח אסורה בהנאה׳
שהרי שנינו המקדש בצפרי מצורע אינה מקודשת משמע
בשתי הצפרים׳ אבל לאחר השילוח מותרת לא אמרה תורה
דף כ ז והמזכה סס כרן כ ו שלח לתקלה כדאיתא בפ׳שני דקידושין:
במתני׳ דלעיל כל הבוגיא עד כוף באלו לגלח את המצורע העביר תער על
ח׳ דף ל ה ול״ב בכו׳ תמסכה כל בשרו׳ ותניא בת״כ וגלח את כל שערו
יכול אף בית הסתרים ת״ל שערו שערו לג״ש מה שערו האמור
בימי ספירו פרט לבית הסתרי׳ כאשר יתבאר אף שערו האמור
בימי גמרו פרט לבית הסתרים׳ ואחר כך וכבס בגדיו ורחץ
במים אפי׳ במי מקוה׳ וטהר מלטמא בביאה ומלטמא במשכב
ומושב ומשא אבל מטמא בשרץ במגע׳ נכנס לפנים מן החומה
מנודה מביתו שבעת ימים ואסור בתשמיש המטה׳ אבל
בפ״ב דכריתות דף ח המצורעת מותרת׳ ביום השביעי ומגלחו תגלחת שנייה
כתגלחת ראשונה כבס בגדיו וטבל וטהר מלטמא בשרץ במגע
והרי הוא טבול יום ואוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה
הביא כפרתו אוכל בקדשי׳ נמצאו שלש טהרות במצורע ושלש
פרק נכי וככי׳ ר״ם דלעיל ביולדת: ותניא בתורת כהנים וגלח את כל שערו יכול אף
בית הסתרים ת״ל גבות עיניו אי מה גבות עיניו מקום כינוס
שער ונראה לכל מניין לרבות כינוס שער שאינו נראה לכל
פיזור שער ונראה לכל פיזור שער ואינו נראה לכל ת״ל את כל
שערו יגלח פירוש ולא בא אלא למעט בית הסתרים כגון שער
החוטם שאינו נרא׳ כלל או כעניין שאמרנו למעלה האיש נראה
סס כעודר וכו׳ ראשו מה ת״ל לפי שנאמר בנזיר תער לא יעבור על
ראשו יכול אף נזיר מצורע כן ת״ל ראשו זקנו מה ת״ל לפי שנאמ׳
ופאת זקנם לא יגלחו אומר אני אף מצורע כן ת״ל זקנו מה ת״ל
ראשו וזקנו לפי שהראש בנזיר אסור במספרים כבתער וזקנו
של כל אדם אין אסור במספרים כבתער הראש מותר בכל אדם
והזקן אסור בכל אדם ולפי שיש בזה מה שאין בזה הוצרך לומ׳
סס ובמתני׳ דלעיל שניהם: שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה הנזיר והמצורע והלוים
וכולם שגלחו שלא בתער או ששיירו שתי שערות לא עשו
דף ס כ כלום: אמרינן בנגעים ומביאה בפ׳שני שעירי שתי צפורים
מצותן שיהו שתיהן שוות במראה ובקומה ובדמים ולקיחתן
כאחד ואף על פי שאינן שוות או שלקח אחת היום ואחת למחר
כשרות׳

רלח

מצות עשה לעשות בנגעי בגדים במשפט הכתוב בפרשה
שנאמר והבגד כי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או
בבגד פשתים או בשתי או בערב לפשתים ולצמר או בעור או
בכל מלאכת עור׳ והיה הנגע ירקרק או אדמדם בבגד או בעור
או בשתי או בערב או בכל כלי עור נגע צרעת הוא והראה אל
הכהן׳ וראה הכהן את הנגע והסגיר הכהן את הנגע שבעת
ימים׳ וראה את הנגע ביום השביעי כי פשה הנגע בבגד או
בשתי או בערב או בעור לכל אשר יעשה העור למלאכה צרעת
ממארת הנגע טמא הוא׳ ושרף את הבגד או את השתי או את
הערב בצמר או בפשתים או את כל כלי העור אשר יהיה בו
הנגע כי צרעת ממארת היא באש תשרף׳ ואם יראה הכהן
והנה לא פשה הנגע בבגד או בשתי או בערב או בכל כלי
עור וצוה הכהן וכבסו את אשר בו הנגע והסגירו שבעת ימים
שנית׳ וראה הכהן אחרי הוכבס את הנגע והנה לא הפך הנגע
את עינו והנגע לא פשה טמא הוא באש תשרפנו פחתת היא
בקרחתו או בגבחתו׳ ואם ראה הכהן והנה כהה הנגע אחרי
הוכבס אותו וקרע אותו מן הבגד או מן העור או מן השתי או
מן הערב׳ ואם תראה עוד בבגד או בשתי או בערב או בכל
כלי עור פורחת היא באש תשרפנו את אשר בו הנגע׳ והבגד
או השתי או הערב או כל כלי העור אשר תכובס וסר מהם הנגע
וכובס שנית וטהר׳ זאת תורת נגע הצרעת בגד הצמר או
הפשתים או השתי או הערב או כל כלי עור לטהרו או לטמאו:
דף נ״ח שנינו במסכת נגעים פרק ג׳ הבגדים מטמאין בשני שבועות
דף מ ב ובשלשה סימנין בירקרק ובאדמדם ובפסיון ובפרק י״א שנינו
הבגדים מטמאין בירקרק שבירוקים ובאדמדם שבאדומים
היה ירקרק ופשה אדמדם אדמדם ופשה ירקרק טמא נשתנה
סס ופשה נשתנה ולא פשה כאילו לא נשתנה: העומד בשבוע
ראשון בעיניו יכבס ויסגיר העומד בשני ישרף הפושה בזה
ובזה ישרף הכהה בראשון יכבס ויסגיר הכהה בשני קורעו
ושורף מה שקרע וצריך מטלית אחר לתפור במקו׳ הקרע ופוטר
שאר הבגד ומכבסו כולו כיבוס שני ומטבילו
פרשת תזריע כרון י״ר ויטהר: שנינו בתורת כהנים ובמסכת נגעים
דף מ ג ודכותה בכרגיס דווקא ולשון החייתו׳ כ׳ י״ב דטומאת צרעת דף תק״ו עם בהסגנות פרק י״א הפשיון הסמוך בבגדים כל שהוא
והרחוק כגרים או החוזר כגרים׳ כיצד הרחוק כגון בגד שהוסגר
ונולד בו נגע אחר כגרים רחוק מן הנגע שהוסגר בו הרי זה
פשיון ונשרף ואם היתה פחות מכגרים אין משגיחין בו׳ כיצד
החוזר בגד שנקרע ממנו הנגע בסוף שבוע
במייתי׳ דלעי׳ ר״ג יבת״כ דלקיון שני וחוזר בו נגע כגרים ישרף: אין מטמאין
בנגעים אלא צמר ופשתים בלבד או השתי
פרק י ב או הערב של צמר ופשתים׳ ותניא בתורת כהנים יכול יהו
מטמאין בין צבועים בין שאינן צבועים ת״ל בבגד צמר או
בבגד פשתים מה פשתים כברייתה אף צמר כברייתו אוציא
את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים ת״ל
לפשתים ולצמר מה פשתים לבנים אף צמר לבנים׳ אבל
עורות מטמאין אפי׳ צבועין לרבי יהודה שדבריו עיקר דתניא
סס בת״כ שמרבה אף עורן של שרצים מעור בעור ריבה ומסיים בה
יכול יהו מטמאין בין צבועים בין שאינן צבועים תלמוד לומר
בגד מה בגד כולו לבן אף עורות כולן לבנות דברי רבי מאיר
רבי יהודה אומר או בעור לרבות הצבועים׳ ובירושלמי דפ״ט
דף ל״ח ע״ד דכלאים אומר כי צמר ופשתים האמור בכלאים אסור אפילו
בצבועים אבל בנגעים שנה עליו הכתוב צמר צמר שני פעמים
לדרוש מה פשתן כברייתה אף צמר כברייתו: ושנינו במסכת
דף מ ב נגעים פרק י״א השתי והערב מטמאין בנגעים מיד דברי רבי
מאיר רבי יהודה אומ׳ השתי משישלק והערב מיד והאונין של
פשתן משיתלבנו וכמה יהא בפקעה ותהא מטמאה בנגעי׳ כדי
לארוג ממנה שלש על שלש שתי וערב אפילו כולה שתי ואפי׳
כולה ערב׳ היתה הפקעת מחוטין פסוקין אין מטמא בנגעים:
כפ׳ הזכר בתורת כהנים מרבה מן והבגד שיטמא בנגעים אפילו כלאים
דף מ ב בגד שהוא מן הצמר ומן הפשתים: ושנינו במסכ׳ נגעים פר׳ י״א
כל הבגדים מטמאין בנגעים חוץ משל גוים הלוקח בגדים של
גוים יראו בתחילה׳ עורות הים אינן מטמאין בנגעים חיבר
להם מן הגדל בארץ אפי׳ חוט ואפי׳ משיחה דבר שהוא מקבל
סס טומאה טמא: צמר גמלים או צמר ארנבים וצמר רחלי׳ שטרפן
זה בזה אם רוב מן הגמלים אינו מטמא בנגעים מחצה על
מחצה מטמא בנגעים וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה:
פ״ק י״ד בת״כ מרבה מוהיה הנגע ירקרק או אדמדם
כל פי׳ המקראו׳ עם מכל״פי סס שמצטרפין זה עם זה: צרעת ממארת לשון
סס בת״כ סילון ממאיר פווי״נט בלע״ז׳ ומדרשו תן
בו מארה שלא תהנה ממנו: ושרף את הבגד וגו׳ בצמר או
פרק ט ו בפשתי׳ תני׳ בת״כ יכול יביא גיזי צמר או אניצי פשתן וישרפם
עמו ת״ל באש תשרפנו אין צרי׳ דבר אחר עמה א״כ מה ת״ל בצמר
או בפשתי׳ להוציא את האומרין׳ שבו שהוא ממין אחר אומריות

סס אמריות לשון שפת אימרא: וכבסו את אשר בו הנגע יכול מקום
הנגע בלבד יכבס ת״ל אשר בו הנגע יכול כל הבגד כולו טעון
כיבוס ת״ל הנגע הא כיצד יכבס מן הבגד עמו ׳ והנה לא הפך
הנגע את עינו ולא פשה טמא הוא ואין צריך לומר לא הפך
ופשה וכבר בארנו משפט העומד והכהה על פי המשנה פחתת
היא לשון גומא כמו כאחת הפחתים כלומר שפלה היא הנגע
שמראיו שוקעין ׳ בקרחתו או בגבחתו כתרגום בשחיקותיה
או בחדותיה כשם שהקרח מאחוריו והגבחת לפניו ותפש לשון
זה מפני המדרש שהוצרך לג״ש דתניא נאמר קרחת וגבחת
באדם ונאמר קרחת וגבחת בבגדי׳ מה להלן פרח בכולו טהור
אף בבגדים אם אחר ההסגר פרח הנגע בכולו טהור: פורחת
היא דבר החוזר וצומח ׳ באש תשרפנו את כל הבגד ׳ וכבס
שנית וטהר ומתרגמינן ויצטבע לפי שכיבוס זה לטבילה אבל
שאר הכיבוסים שאינן אלא לליבון מתרגמינן ויתחור: אחד
בגד או כלי עור או השתי או הערב המוסגר או המוחלט לעניין
טומאת הרי הוא אב מאבות הטומאה כאדם מצורע לכל דבר
ומטמא במגע ובמשא ובביאה ועושה משכב ומושב אפילו
המשכב מתחת האבן והן למעלה מן האבן כדמרכה בתורת
כהנים מזאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד
ולבית הוקשו כולן יחד: ר ל ט

מצות עשה לעשות בנגעי בתים כמשפט הכתוב בפרשת
שנאמר כי תבא אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם
לאחוזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם ׳ ובא אשר לו
הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית ׳ וצוה הכהן ופנו
את הבית בטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל
אשר בבית ואחר כך יבא הכהן לראות את הבית ׳ וראה את
הנגע והנה הנגע בקירות הבית שקערורת ירקרקות או
אדמדמות ומראיהן שפל מן הקיר ׳ ויצא הכהן מן הבית אל
פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים ׳ ושב הכהן ביום
השביעי וראה והנה פשה הנגע בקירות הבית ׳ וצוה הכהן
וחלצו את האבנים אשר בהן הנגע והשליכו אתהן אל מחוץ
לעיר אל מקום טמא ׳ ואת הבית יקציע מבית סביב ושפכו את
העפר אשר הקצו אל מחוץ לעיר אל מקום טמא ׳ ולקחו אבנים
אחרות והביאו אל תחת האבנים ועפר אחר יקח וטח את הבית ׳
ואם ישוב הנגע ופרח בבית אחר חלץ את האבני׳ ואחרי הקצות
את הבית ואחרי הטוח ׳ ובא הכהן וראה והנה פשה הנגע בבית
צרעת ממארת היא בבית טמא הוא ׳ ונתץ את הבית את אבניו
ואת עציו ואת כל עפר הבית והוציא אל מחוץ לעיר אל מקום
טמא ׳ והבא אל הבית כל ימי הסגיר אותו יטמא עד הערב ׳
והשוכב בבית יכבס בגדיו והאוכל בבית יכבס בגדיו ׳ ואם בא
יבא הכהן וראה והנה לא פשה הנגע בבית אחרי הטוח את
הבית וטהר הכהן את הבית כי נרפא הנגע ׳ ולקח לחטא את
הבית שתי צפורים וגו׳: ותניא בתורת כהנים אחוזה מטמאה
בנגעים ואין ירושלם מטמאה בנגעי׳ שלא נתחלקה לשבטים ׳
רבי ישמעאל אומר אחוזתכם מטמאה בנגעים ואין אחוזת גוים
מטמאה בנגעים וכשם שאין אחוזתם מטמאה בנגעים כך אין
בגדיהם וגופם מטמא בנגעים: שנינו במסכת נגעים בפ׳ י״ב
כיצד ראיית נגע הבית בא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר
כנגע נראה לי בבית ואפי׳ ת״ח ויודע שהוא נגע ודאי לא יגזור
ויאמר נגע נראה לי בבית אלא כנגע נראה לי בבית ׳ וצוה
הכהן ופנו את הבית אפילו חבילי עצים ואפילו חבילי קנים
דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר וכי מה מטמא לו אם תאמר
כלי עציו ובגדיו ומתכותיו מטבילן והן טהורים על מה חסה
תורה על פכו ועל הרסו שאין להן טהרה במקוה אם כך חסה
תורה על ממונו של רשעים קל וחומר על ממונם של צדיקים
ואחר כך יבא הכהן לראות את הבית ׳ ובית אפל אין פותחין

לעיל בעתור פבקמיך
בל׳ חוזהו כסף דף כ
סס פר׳ י ז
סס ור״ש הביח׳ בכ׳ כ׳ י״ג דנגעים ומה סכת׳ ועושה משכב ומושב יכן לקתן בעתיד ה׳ בהכן המגע׳ דוכי כדעת ר״ת שמבי לקת׳ בע״ב והתוספו׳ בפרק י״ג דהלכו׳ טומ׳ צרעת דתקרו״ס בהשגות
פרשת מצורע כ״ג דף ל׳ ע״א ותבוה בפ״ק דיומא׳ דף י״ב וקנת׳ בפר׳ המגרש דף כ״ב
דף מ׳ ד
בת״כ דלעי׳ ובפ״ב דנגעים דף ל״ת

בו חלונות לראות את נגעו שנ׳ כנגע נראה לי ולא לי ולנרי:
וראה את הנגע והנה הנגע בקירות הבית ותנן ר׳ עקיבא אומר
שיעורו שיראה כשני גריסין על שתי אבנים לא על אבן אחת
ורוחבו כגריס: שקערורות שוקעות במראיהן ירקרקות או
אדמדמות ירוק שבירוקין אדום שבאדומין ׳ ומראיהן שפל מן
הקיר ולא ממשן: ע״כ בתורת כהנים: שנינו
במשנה אינו הולך לא לתוך ביתו ומסגיר
ולא עומד בתוך הבית שהנגע בתוכו
ומסגיר אלא עומד פתח הבית שהנגע בתוכו ומסגיר שנ׳ ויצא
הכהן מן הבית אל פתח הבית וגו׳: שנינו שם הכהה בסוף
שבוע ראשון או שהלך לו קולפו והוא טהור פי׳ קולפו שיקלף
מקום הנגע בלבד׳ הפשה בראשון חולץ וקוצה אף הטיח שסביב
אבני הנגע ׳ הקצות כמו אשר קצצו וכן יקציע מעניין זה ׳
ואח׳ כך טח ונותן לו שבוע בין הכל י״ג יום שיום השביעי עולה
לכאן ולכאן וכן בכל שני הסגירות שבנגעים ׳ ומניין שנותן לו
שבוע שנאמר אחר וטח את הבית ואם ישוב הנגע ופרח בבית
ונאמר למעלה ושב הכהן ביום השביעי מה שיבה האמורה
למעלה בסוף שבוע אף שיבה זו כן ולא הפושה בראשון בלבד
נותן לו שבוע אלא אפי׳ מצאו שעמד בעיניו בראשון ולא פשה
מסגיר שבוע שני כאשר יתבאר: נחזור לסדר המקרא ואם
ישוב הנגע ופרח בבית אחר חלץ וגו׳ ובא הכהן וראה והנה
פשה וגו׳ ונתץ את הבית לשון המשנה על זה חזר ינתץ לא חזר
טעון צפרים ׳ ותניא בתורת כהני׳ יכול יהא מקרא זה כמשמעו
שלא יהא החוזר טמא אלא אם כן פשה נאמר צרעת ממארת
בבתים ונאמר צרעת ממארת בבגדים מה בגדים טימא החוזר
אע״פ שלא פשה אף הבתים כן הא למדת שפשה האמור כאן
אין זה מקומו וסדר המצוה הוא ואם ישוב הנגע ונתץ את הבית
ואע״פ שלא פשה ׳ אם כן למה בא המקרא הזה ובא הכהן וראה
והנה פשה בא ללמד על העומד בעיניו בשבוע ראשו׳ שמסגירו
שבוע שני ׳ בא בסוף שבוע שני שהוא יום י״ג ומצאו שפשה
מה יעשה לו יכול ינתץ מיד כמו שסמך לו ונתץ ת״ל ובא הכהן
וראה והנה פשה ונאמר למעלה ושב הכהן ביום השביעי וראה
והנה פשה ושיבה וביאה הכל ענין אחד הוא מה פשה האמורה
בשיבה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף פשה האמור בביאה
חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע להסגירו כך
תניא בתורת כהנים ׳ ולשון המשנה על זה
עומד בראשון ופשה בשני חולץ וקוצה וטח
ונותן לו שבוע ולסוף השבוע אם חזר הנגע ינתץ לא חזר טעון
צפרים ׳ מקומו של מקרא זה הוא בין והאוכל בבית ובין אם
בא יבא הכהן ודבר בפני עצמו הוא ׳ סתם ולא פירש אלא בעל
פה והמקרא של אחריו ואם בא יבא בא ללמדנו שאף הנגע
עמד בעיניו בראשון ובשני שחולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע
ולסוף השבוע השלישי שהוא יום י״ט שהרי יום שביעי עולה
לכאן ולכאן וכן יום י״ג עולה לכאן ולכאן אם חזר הנגע ינתץ
ואם לא חזר טעון צפרים שאין בנגעים יותר משלשה הסגרות ׳
ולשון המקר׳ על אופניו לפי עניין זה הוא ובא הכהן ורא׳ והנה
פשה בשני וכו׳ ואם בא יבא וראה והנה לא פשה בשני ביאורת
הללו הסמוכות זו לזו על פי המדרש משפט אחד להם כאשר
ביארנו ׳ ואחרי הטוח את הבית כלומר אחר שחולץ וקוצה וטח
ונתן לו שבוע וטהר הכהן את הבית בצפרים יכול אפילו חזר
הנגע ת״ל כי נרפא הנגע לא טיהרתי אלא הרפוי שלא חזר אבל
אם חזר ינתץ׳ ופשט המקרא לפי עניין זה כי כמו אם וכמו ואת
כי שטית וטהר את הבית אם נרפא הנגע ׳ וגמרו של דבר אין
נתיצה אלא בנגע החוזר אחר חליצה וקצוי וטיחה ׳ וטהרת
הבית וטהרת האדם הכל מענין אחד כאשר בארנו למעלה ג״א
שהוצאת הבית על המשקוף מבחוץ: אף בנגעי בתים שנינו

בכ׳ י״ב ות״כ דף ת״ו
נפרק י״א
כרת סכים עשר דלעיל
בכ׳ י״ג דף ת״ר
בת״כ דלעיל כ׳ ור״ם הבי׳ בי׳ משנה כ׳ י״ב
דלעיל
בכ׳ הכזכר ובר״ם דלעיל
סס כל הסוגיה
דלעיל
נקי׳ ר ל

הפסין הסמוך בכל שהו והרחוק כגריס והחוזר כשני גריסין ופירושו כאשר ביארנו למעלה: תניא
בת״כ וצוה וחלצו הצווי בכהן והחליצה בכל אדם׳ וחלצו מלמד שאם היה כותל בינו
ובין חבירו שניהן חולצין שניהן קוצצין ארת העפר שניהם מביאין אבנים אחרות מכאן אמרו אוי לרשע אוי לשכנו׳ אבל בעל הבית לבדו מביא את העצה שנא׳ ועפר אחר יקח וטח את הבית אין חבירו מטפל עמו בטיחה׳ כשהוא אומ׳ אבנים אחרות ועפר אחר מלמד שאינו נוטל אבנים ועפר מצד זה ונותן לצד זה ואינו טח בסיד אלא בעפר׳ וכשהוא אומר אל תחת האבנים מלמד שלא יתן אבן אחת תחת שתים ולא שתים תחת אחת:
עוד דורש מכאן שאין הבית מטמא בנגעים עד שיהו בו אבנים ועצים ועפר׳ ובית סתם הנזכ׳ בתחלת הפרשה הוא דבר הלמד מסופו: תניא בת״כ צרעת ממארת היא בבית טמא הוא׳ טמא מה ת״ל וכי טהור היה אלא לפי שמצינו בבית המוסגר שאינו מטמא אלא מתוכו שנ׳ והבא אל הבית כל ימי הסגיר אותו וגו׳ יכול אף המוחלט כן ת״ל טמא הוסיף לו טומאה על טומאתו שיהא כולו טמא ויטמא בין מתוכו בין מאחוריו: דין אבן המנוגעת ועצים ועפר כמצורע לכל דבר לטמא בביאה ובמשכב ובמושב׳ ויתרין עליו שמשתלחין חוץ לעיר אע״פ שאינה מוקפת חומה: תניא בת״כ והבא אל הבית כשיכנס ראשו ורובו וצרי׳ להתישב בעניין שבארנו באהלות והבא אל האהל אפי׳ משהו׳ ובפ״ב דשבועות דורש מכאן טהור שנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו אפי׳ נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור שדרך ביאה אסרה תורה ומטע׳ זה פוטר שם טמא שנכנס להיכל דרך גגין: כל ימי הסגיר אותו ולא ימי׳ שקלף את נגעו יכול שאני מוציא את המוחלט שקלף את נגעו ת״ל כל ימי׳ יטמא עד הערב מלמד שאין מטמא בגדים יכול אפי׳ שהה כדי אכילת פרס ת״ל והאוכל בבירת יכבס בגדיו אין לי אלא אוכל שוכב מניין ת״ל והשוכב בבית יכבס בגדיו לא אוכל ולא שוכב מניין ת״ל יכבס ריבה אם כן למה נאמ׳ אוכל ושוכב ליתן שיעור לשוכב כאוכל ואח׳ השוכב או עומד אם שהה כדי אכילת פרס נטמאו בגדיו: שנינו במסכת נגעים פי״ג מי שנכנס לבית המנוגע וכליו על כתיפיו וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והם טמאים מיד פי׳ שאף בהן אני קורא והבא אל הבית׳ היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו כידיו הוא טמ׳ מיד והם שבטלין אצל גופו אינ׳ מטמאין אלא מגופו לפיכך הם טהורי׳ עד שישהא בכדי אכילרת פרס פת חיטין ולא פת שעורין מיסב ואכלרת בלפתן וכל השיעורין הלכ׳ למשה מסיני:
יש במדרש ובתוספת׳ דנגע׳ שהמספר לשון הרע באין נגעים בביתו להוכיחו שיעשרה תשובה אם עשה תשוב׳ יטהר הבית ואם לא עשה תשוב׳ ינתץ׳ ואם בכל זה לא שב באין נגעים בכלי העור שלו שהוא יושב עליה׳ ומשתמש בהם אם עשה תשובה יטהרו ואם לא ישרפו׳ ואם בכל זאת לא שב באין נגעים על בגדים שהוא לובש אם עשה תשובה יטהרו ואם לאו ישרפו׳ ואם בכל זאת לא שב באין נגעים על גופו אם עשה תשובה יתרפא ואם לאו יהא מוחלט ובדד ישב׳ ותניא בת״כ שיאמר לו הכהן דברי כיבושים בני אין הנגעי׳ באין אלא על לשון הרע שכן מצינו במרים שלא נענשה אלא על לשון הרע שנ׳ השמר בנגע צרעת וגו׳ וסמיך ליה זכור אשר עשה ה׳ למרי׳ וכי מה עניין זה לזה אלא מלמד שלא נענשה אלא על לשון הרע והלא דברי׳ ק״ו ומה מרים שדברה שלא בפניו של משה כך המדבר בגנותו של חבירו בפניו על אחרת כמה

וכמה׳ ר״ש בן אלעזר או׳ אף על גסות הרוח נגעי׳ באין שכך מצינו בעוזיה מלך יהודה שבאו נגעים עליו על כך שנ׳ ובחזקתו גבה לבו וגו׳ ויבא אל היכל ה׳ להקטיר וגו׳ וככר בארנו בספ׳ מצות לא תעשה הלכורת לשון הרע׳ וכל זה גורם דרך חטאים ומושב לצים ועל זה אמר דוד אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב כי אם בתורת ה׳ חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילרה והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעש׳ יצליח:

הלכות טומאת זבים ויולדת ר מ

מצות עשה שיהא הזב טמא ומטמא לאחרים: ר מ א
מצות עשה שתהא הנדה טמאה ומטמאה לאחרים ר מ ב
מצות עשה שתהא הזבה טמאה ומטמאה לאחרים ר מ ג
מצות עשה שתהא היולדת מטמא׳ כנדה: והא לך פרשיות שלהן: איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא׳ וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טומאתו היא׳ כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל הכלי אשר ישב עליו יטמ׳ ׳ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו ורחץ במי׳ וטמא עד הערב׳ והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמ׳ עד הערב׳ והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב׳ וכי ירוק הזב בטהור וכבס בגדיו ורחץ במי׳ וטמ׳ עד הערב וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא׳ וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמ׳ עד הערב והנושא אותה יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב׳ וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במי׳ וכבס בגדיו ורחץ במי׳ וטמא עד הערב׳ וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר וכל כלי עץ ישטף במים:

והא לך פרשת הנדה:

ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זבה בבשרה שבע׳ ימי׳ תהיה בנדתה וכל הנוגע בה יטמא עד הערב׳ וכל אשר תשכב עליו בנדתה יטמא וכל אשר תשב עליו יטמ׳ ׳וכל הנוגע במשכבה יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב׳ וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב עליו יכבס בגדיו ורחץ במי׳ וטמ׳ עד הערב׳ ואם על המשכב הוא או על הכלי אשר היא יושבת עליו בנגעו בו יטמא עד הערב׳ ואם שכב ישכב איש אותה ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא:

והא לך פרשת הזבה:

ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבי׳ בלא עת נדתה או כי תזוב על נדתה כל ימי זוב טומאתה כימי נדת׳ תהיה טמא׳ היא׳ וכל המשכב אשר תשכב עליו כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה׳ וכל הכלי אשר תשב עליו טמא יהיה כטומאת נדתה וכל הנוגע בה יטמא וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב:

והא לך פרשת היולדת:

אשה כי תזריע וילדה זכר וטמא׳ שבע׳ ימי׳ כימי נדת דותה תטמא ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא׳ עד מלאת ימי טהרה׳ ואם נקבה תלד וטמא׳ שבועי׳ כנדתה וששי׳ יום וששת ימי׳ תשב על דמי טהרה: והא לך פירושן ומשפטן על פי התור׳ שבעל פה וכבר בארנו במעש׳ הקרבנות עניין קרבנותיהן וגם טומאת הזב בראיות ותזבה בימים: רר בשרו את זובו פי׳ שזב מבשרו זוב צלול כמו ריר׳ או החתי׳ בשרו מזובו פירוש שיצא מבשרו זוב עב וסתם פי האמה: תניא בת״כ מזובו טומאתו הוא׳ מזובו אף מקצת זובו מטמא משכב ומושב להביא בעל שתי ראיורת

שמטמא משכב ומושב · זובו טומאתו טומאתו בלובן ולא בדם ·
טומאתו הוא האיש בלובן והאשה בדם · מכאן שנינו בפ' קמא
דמגילה אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן (דף ח)
הא לעניין משכב ומושב וספירת שבעה זה וזה שוין :
אשר ישכב עליו הזב יטמא יכול אף על הדלת ת"ל משכב משכב (בת"כ דלעיל ל"ב)
המיוחד יכול יטמא אף שכב על דף של נחתומין והעריבה
גדולה שלפעמים שוכבין שם ת"ל אשר ישכב המיוחד לשכיבה
ולא שאומ' לו עמוד ונעשה מלאכתנו ·אשר ישב עליו הזב יטמא (שם ותביאה בכ' אומר בקירש דף כ"ג)
יכול אפילו ישב לו על האבן ועל הקורה ת"ל כלי ולא אבן ולא
קורה יכול אפי' כפה סאה וישב עליה תרקב וישב עליה ת"ל אשר
ישב עליו המיוחד לישיבה ולא שאומ' לו עמוד ונעש' מלאכתנו
אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב מניין שכב
על המושב וישב על המשכב עומד ונשען ונתלה כגון שנכרע
בכף מאזני' מניין ת"ל יטמא יטמא ריבה : הזב ולא בעל קרי (שם בת"כ)
הזב ולא מת וטמא מת שכולן אין מטמאין משכב ומושב וכמו
כן דורש בפרק דם הנדה הזב ולא אבן המנוגעת שלא תעשה (דף נ"ד)
משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים כי אם לטמא אוכלים
ומשקין ופי' רבינו יעקב שהוא הדין שנ' הזב ולא המצורע כעניין (בת"כ שם בר"ה יכול)
זה : וכן שנינו בפ"ב דמסכת זבים הזב מטמא המשכב והמושב (דף ע)
בחמשה דרכים לטמא אדם לטמא בגדים עומד ויושב ושוכב
נשען ונתלה והמשכב מטמא את האדם בשבעה דרכים עומד
יושב שוכב נתלה ונשען במגע ובמשא · וכן שנינו במסכ' זבים (פ"ד דף ע"א)
שאם הזב בכף מאזנים ומשכב ומושב בכף שניה כרע הזב
טהורים מדין משכב וטמאים ככלים שנגע בהן להיות ראשון
כרעו הם הרי הן כדין משכב להיות אב הטומאה · ורבי' שלמה
גורס בפ' ר' עקיבא וכן בכל הספרי' כרע הזב טמאין כרעו הן הן (דף פ"ג)
טהורין וגורס אוכלין ומשקין בכף שנייה : ואיש אשר יגע (בת"כ דלעיל)
במשכבו יכבס בגדיו אבל משכב הנוגע במשכב הזב אין מטמ'
בגדים ובשעת מגעו מטמא בגדים פירוש אינו מטמא בגדים ·
מניין לעשות שאר כלים כבגדים ת"ל וטמא · יכול יטמא אדם
וכלי חרש ת"ל בגד ולא אדם וכלי חרס · וכל המטמא בגדים
בשעת מגעו מטמא אוכלין ומשקין להיות תחילה והידי' להיות
שניות ומטמא שאר כלים בבגדי' ואינו מטמא לא איש ולא כלי
חרש · לאחר פרישתן מטמאין משקין להיות תחילה והידים
והאוכלין להיות שניות ואין מטמאין בגדי' ואין צריך לומ' אדם
וכלי חרס : והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא אין לי (שם פ"ג)
אלא בזמן שיושב עליו ונוגע בו מניין לעשרה מושבות זו על גב
זו אפילו על גבי האבן כלומ' שהוא יושב על האבן והמושבות
מתחת האבן ת"ל והיושב על הכלי אשר ישב · אין לי אלא משכב
מרכב מניין ודין הוא אם מצינו שלא חילק הכתוב בין נישא
לנושא למשכב כך לא נחלוק בין נושא לנישא למרכב ·
מה למשכב שלא חלק מגעו ממשאו אבל מרכב שחלק מגעו
ממשאו כמו שיתבאר נחלוק בו בין נישא לנושא ת"ל כלי לרבו'
את המרכב : וכי ירוק הזב בטהור ונגע בו או נשאו · ומה רוק (שם)
מתעגל ויוצא אף כל מתעגל ויוצא כגון זובו ומימי רגליו ·
ותשעה משקין בזב הזיעה וחליחה סרוחה והרעי טהורים (בפ' דם הנדה דף נ"ה)
מכלום · דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמא טומאת
משקין · זובו ורוקו ומימי רגליו מטמאין טומאה חמורה זהו
לשון ת"כ · ואף ע"פ שלא מנה שכבת זרעו הרי הוא מן המניין (כרש"א ח' כים דף ל"ז ע"ב)
וכמו כן לא מנה כיחו וניעו ומי האף שמרבה שם בתורת
כהנים כרוק וכן מפרש בפ' דם הנדה ששנה רוקו וכל המתרבה (פרק נ) דף נ"ה)
ממנו · וכן בפירוש שנינו בפ"ה דמסכת זבים ובפ"ק דמסכת (דף ע"ב)
כלים הנוגע בזובו של זב ברוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו בדם (דף ד)
הנדה מטמא שנים ופוסל אחד אחד הנוגע ואחד המסיט · ובפ'
דם הנדה דורש מן המקראות : וראיה ראשונה של זב כשכבת (דף נ"ה ונ"ו)
זרע אינה מטמאה במשא כמו שדורש בת"כ מזאת תורת הזב (שם פ"ט)
ואשר תצא ממנו שכבת זרע הרי ראיה ראשונ' של זב כשכבת
זרע אבל ראייה ראשונה של מצורע מטמאה במשא שנאמ' כל
צרוע וכל זב הרי הצרוע כזב גמור לעניין ראיה ראשונה : דם (בפ' בנות כותים ד' וכן הכונ' במיין פ"א דהלכות מטמאי משכב ומושב דח')
הנדה והזבה ויולד' מטמ' לח ויבש' אבל זובו של זב ורוקו ושכבת
זרעו אינו מטמא אלא כל זמן שהוא לח כדאיתא במסכת נדה · (פ' דם הנדה דף נ"ד)
נחזור לסדר המקרא · כל המרכב ואף ע"פ שלא ישב עליו כגון (בת"כ דלעי' פ"ג)
התפוש של סרגא שקורי' ארצון בלע"ז טמא משו' מרכב והאוכף
שקורין אל"וש טומאת מושב עליו עד שינשא רובו עליו : וכל
הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו תחתיו של זב בא ולימד על
המרכב שיהא הנוגע בו טמא ואין טעון כיבוס בגדים וזה חומר
במשכב מבמרכב אבל אין יכול לומ' תחתיו של מרכב כי אפי'
זב החמור אינו מטמא כלי שטף אלא במגע כך מפרש בתורת
כהנים : עוד דורש בפ' בנות כותים עליונו של זב טמא מדכתיב (שם פ"ד) דף ל"ג)
והנשא חסר וי"ו חורש והנישא על זב יטמא בטומאה קלה
שלמעלה והמסורה קאי אשלפניו והמקרא קאי אשלאחריו
שהרי גבי נישא לא שייך אותם ·וחולק על ספרי' שלנו שבכולם (כתו' שם)
כתיב והנושא מלא בוי"ו וכן חולק בשברת נבי בני עלי שאומר (פ' כמה בהמה דף נ"ה יבתו' שם)
מעבירם כתיב וכל הספרים שלנו כתיב מעבירים ביו"ד וכן
במסורת : והנושא אותם כלל בזה כל האמור בעניין זובו ורוקו (בת"כ דלעיל)
ושכבת זרעו ומימי רגליו והמשכב והמושב והמרכב שיהא
משאו מטמא אדם לטמא בגדים · ושנינו בפ' אחרון דמס' זבים (דף ע"ב)
הנושא את המרכב והנישא עליה והמסיטו מטמא שנים ופוסל
אחד פירש מטמא אחד ופוסל אחד : וידיו לא שטף במים מפרש
בת"כ בעור שלא טבל מטומאתו ואפי' פסק מזובו וספר שבעה (פרק הנזכר)
ומחוסר טבילה מטמא בכל טומאתיו וזה שהוציא הכתו' טבילת
גופו של זב בלשון שטיפת ידים ללמוד שאין בית הסתרים
טעונין ביאת מים אלא אבר הגלוי כמו ידים : ולמעלה מזה
כתו' כל אשר יגע בו הזב והוא היסט הזב שצריך שיהיה בגלוי
כידיו · מכאן אמ' ריש לקיש בפ' יוצא דופן קנה בקומטו של זב (דף מ"ב)
והסיט בו את הטהור טהור פירוש קומטו קמטים שתחת שיחיו
או שאר קמטים ·ומכאן למדנו לכל הנגיעות הכתובו' בטומאות
שיהו מבחוץ פרט לבית הסתרים · אבל מטמא במשא אם יש
בבית הסתרים שלו טומאה · אבל טומאה בלועה אף במשא
אינה מטמאה דתנן בתוספתא דאהלות כלב שאכל בשר המת (פ' י"ג דף תשס"ו)
ונכנס לתוך הבית טהור שכל הבלועים באדם ובבהמה ובחיה
ובעופות טהורים : וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר יכול
יטמאנו מאחוריו אמרת אפי' מת לא יטמאנו ומסקי' איזהו מגעו (בת"כ פ' הנזכר)
שהוא ככולו הוי אומר זהו היסטו : וכל כלי עץ ישטף במים
אמ' רבי שמעון מה בא זה ללמדנו אם הנוגע בבשר הזב מטמא (שם)
כלי שטף במגע הזב עצמו לא כל שכן אלא בא ללמד שיעשה
על גביו מדף והוא עליונו של זב שהוא מטמא טומאה קלה
לטמא אוכלין ומשקין :

והא לך פירוש פרשת המדה :

תניא בת"כ אשה אין לי אלא אשה גמורה מניין לרבות את (שם פרק ו' ומביא בפר' יוצא דופן דף מ"ד)
הקטנ' ת"ל ואשה מכאן אמרו בת יום אחד לנדה בת
עשרה ימים לזיבה שאינה יכולה להיות זבה עד שתראה ג' ימי'
אחר ז' ימי' של נדה : כי תהיה זבה יכול זבה מ"מ תהיה טמא' ת"ל (בת"כ דלעיל כל הענין)
והיא גילתה את מקור דמיה לימד על דמי' טמאי' שאינם אלא מן
המקור ·בבשרה מלמד שמטמא' בפני' כבחוץ וככר בארנו במצות
הנדה בספ' מצו' לא תעשה ה' מראות דמים טמאי' באשה ואין לי (סי' קי"א דף ל"ח)
אלא נדה זבה מניין ת"ל זובה בבשרה ·שבעת ימים תהיה בנדתה
מלמד שאין טבילתה עולה מבעוד יום ואין לי אלא ימים לילות
מניין ת"ל תהיה לרבו' הלילו' : כל הנוגע בה יטמא יכול לא יהא (שם בת"כ)
הנוגע בה מטמא בגדים במגע ודין הוא אם מטמא המשכב
לטמא אדם לטמא בגדים במגע היא עצמה לא תטמא אדם
לטמא

לטמא בגדים במגע׳ אם כן למה נאמר כל הנוגע בה יטמא
ללמד שאין הנוגע בה מטמא אדם וכלי חרס במגע אע״פ שהיא
חמורה יותר מן הזב שהיא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא
סס פ״ח) דף ע ג — את שהוא בועל כאשר מפורש בתורת כהנים ובפ׳ אחרון דנדה:
וכל אשר תשכב וכל אשר תשב וכל הנוגע במשכבה בכולן
מפל״טי פ׳ תוספ׳ סס — כמו שבארנו בזב משפט אחד להם: וכל הנוגע בכל כלי אשר
תשב עליו יכבס בגדיו ואם על המשכב הוא או על הכלי אשר
היא יושבת עליו כלומ׳ לא הנוגע בלבד טעון כיבוס בגדים אלא
לפילו שוכב או יושב על משכבה או על מושבה אפי׳ לא נגע בו
הוא כדין המגע ליטען כיבוס בגדים כמו בזב: ותניא בתורת
סס קוף פ״ו — כהני׳ כלי לרבות מרכב ועליו נאמ׳ בנגעו בו איזהו דבר שחלק
מגעו ממשאו הוי אומ׳ זה מרכב שהמרכב אין מגעו מטמא אדם
אטמא בגדים אבל משאו מטמא אדם לטמא בגדים: ותהי
ס פ״ז ומבואר בב׳ נות כותים דף ל ג — נדתה עליו יכול יעלה לרגלה שאם בא עליה בחמשי לנדתה
לא יטמא אלא שלשה ימים כמוה ת״ל וטמא שבעת ימים׳ ומה
ת״ל ותהי נדתה עליו מה היא מטמאה אדם במגע וכלי חרס
בהיסט אף הוא מטמא אדם וכלי חרס במגעו אבל בנושא אות
הנבילה אע״פ שמטמא כל בגדים וכלים אינו מטמא אדם וכלי
סס — חרש: וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא מה ת״ל והלא כבר
שמענו שנדתה עליו אלא נתקו הכתוב מטומאה חמורה שלא
יטמא כמשכב נדה עצמה ותלאו בטומאה קלה שלא יטמא אלא
אוכלין ומשקין נמצא בו משכבו כמגעו מה מגעו לטמא אחד
ולפסול אחד אף משכבו לטמא אחד ולפסול אחד׳ והוא ששנינו
דף ד — בתחילת מסכת כלים בועל נדה מטמא משכב ומושב תחתון
כעליון כלומ׳ כעליונו של זב שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין:
עד הנה בארנו בשיטת תורת כהנים מכאן ואילך נבאר על פי
דף מ ד ומה — הלכות מסכת נדה׳ ושם מוכח בפ׳ יוצא דופן שאם היה הבועל
פחות מבן ט׳ והנבעלת פחותה מבת ג׳ אינו מטמא משום בועל
נדה ואינו אב הטומאה אלא משום נוגע בנדה בלבד שהוא
וולד ואינו אב: הנדה והזבה ושומרת יום כנגד יום והיולדת
אף על פי שלא ראתה דם כולן מטמאות למפרע מעת לעת או
דף ב והכונה בדף ד — מפקידה לפקידה וזהו הנקרא מעת לעת שבנדה בפ״ק דנדה׳
כיצד אשה שהיתה טהורה ואין לה וסת ובדקה את עצמה
בשחרית ומצאה טהורה ובחצי היום בדקה ומצאה דם הרי כל
הטהרות שעשתה משעת פקידה ראשונה עד שעת פקידה
שנייה טמאות למפרע וכן אם בדק היום ומצאה טהורה ולאחר
שנים או שלשה ימים בדקה ומצאה דם כל הטהרות שעשתה
מעת שמצאה דם עד כ״ד שעות למפרע מטמאות ואומר שם
כדף ה — שמואל שעד שלאחר תשמיש הרי הוא כפקידה ושלפני
תשמיש מפני חמהירות אינה כפקידה מפני שאינה בודקת בו
דף · כ — יפה: עוד שם בפ״ק אשה שיש לה וסת וראתה דם דייה
סס פ״ב דף י״ו כל הסוגיא עד סוף — שעתה ואינה מטמאה למפרע׳ הגיע שעת וסתה ולא בדקה
עצמה ולאחר ימים בדקה עצמה ומצאה דם הרי זו טמאה
למפרע והרי היא בחזקת נדה משעת וסתה וזו היא טומאת
ווסתות האמורות בכל מקו׳ ואם מצאה עצמה טהורה כשבדקה
עצמה אחר הווסת הרי זו טהורה׳ ואפילו לא בדקה נמי טהורה
כדאמר שם גבי דם הבא מחמת מכה אפילו בימי נדתה טהורה
דווסתות דרבנן ושם אין לבדוק אם ראתה אם לאו שהרי היא
רואה מחמת מכה ודווקא דם בדיקה מטהרת על יד מכתה
אבל דם שבשעת ווסתה לא תטהר בכך שאם כן לא תהיה
טמאה לעולם׳ וכן פסק בשאלתות
פרס׳ מצורע סי׳ פ״ט וכן פסקו ריתוס׳ סס בד״ה ורב נחמן — דרב אחאי דווסתות דרבנן שהרי רב נחמן
בר יצחק שהוא אחרון מעמיד דברי רב
כמאן דאמר ווסתות דרבנן והלכה כרב
כדאיתא בב׳ יש בכור דף מ ט — באיסורי לגבי שמואל ומעמיד גם דברי רבי יהושע ורבנן דרבי
מאיר כמאן דאמר ווסתות דרבנן אמנם צריכה לכתחלה

בפ״ק דנידה דף ה בב׳ דם הנידה דף כ ז — לבדוק: אמר שמואל משום רבי חנינא בן אנטיגנוס הרואה
כתם טמאה למפרע עד עת הפקידה׳ וכן הבגד שנמצא עליו
את הכתם טמא למפרע ועד כמה עד שתאמ׳ בדקתי את החלוק
הזה ולא היה עליו כתם ואפילו נמצא כתם לח הרי זה מטמא
למפרע עד שעת הפקידה שאנו אומרים מימים היה שם ועתה
כדף ה דלעיל — נפלו עליו מים ונעשה לח׳ וכל הנשים שדיין שעתן כתמן
סס וכדף ג — כראייתן ואינן מטמאות למפרע: כל אילו הנשים הטמאות
למפרע בין רואה דם בין מצאה כתם מטמאות משכב ומרכב
למפרע לטמא אדם ובגדים וכן דוקן ומימי רגליהן טמאין
למפרע ואפילו כלי חרס המוקף צמיד פתיל מטמאות אותו
למפרע אבל אינן מטמאות את הבועלים למפרע משום בועל
נדה אלא משום נוגע בלבד אבל הרואה כתם הבועל אותה אחר
דף ז — שנמצא הכתם טמא משום בועל נדה: עוד בפ״ק דנדה פסקי׳
הלכה כר׳ אלעזר שאומ׳ ארבע נשים דיין שעתן ואינן מטמאות
סס — למפרע ואילו הן מעוברת ומניקה ובתולה וזקנה׳ איזוהי
סס דף ט — מעוברת משיכיר עוברה׳ איזוהי מניקה כל עשרים וארבעה
חדש מיום הלידה ואפילו מת בנה בתוך זמן זה או שגמלתו
או נתנו למינקת דייה שעתה אבל אחר כ״ד חדש אף על פי
כדף ח — שמניקה והולכת הרי זו מטמאה למפרע ככל הנשים׳ איזוהי
בתולה כל שלא ראתה דם מימיה בתולת דמים אמרו ולא
בתולת בתולים כיצד אפילו נשאת וראתה דם מחמת נישואין
או ילדה וראתה דם מחמת לידה עדיין היא בתולה לענין
כ״ף ט — טומאת ודייה שעתה׳ איזוהי זקנה כל שעברו עליה שלשה
חדשים סמוך לזקנתה ולא ראתה דם ואיזהו סמוך לזקנתה כל
סס — שחברותיה קוראות לה זקנה בפניה ואינה מקפדת: תינוקת
שלא הגיע זמנה לראות וראתה דם פעם ראשונה ושנייה דייה
שעתה שלישית הרי היא ככל הנשים ומטמאה למפרע ותנוקת
שהגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה דייה שעתה שנייה
כדף ז ו׳ — מטמאה למפרע וכן מעוברת ומניקה וזקנה בראייה ראשונה
דייה שעתה ובשנייה מטמאה למפרע: חכמי׳ תקנו להן לבנות
ישראל להיות בודקות עצמן בכל יום שחרית וערבית שחרית
מפני טהרות של ערבית וערבית מפני טהרות של שחרית וכל
אוכלת בתרומה בודקת עצמה בשעה שאוכלת בתרומה׳ וכל
אשה בודקת בשעה שהיא עוברת לשמש מטתה מפני הטהרות
אבל אם לא היתה עוסקת בטהרות אינה צריכ׳ בדיקה לבעלה
שכל הנשי׳ שיש להן ווסת בחזקת טהרה הן
דף י״א ומבואר יותר בכת״ות כי׳ ק״א דף ל ז ע״ב — לבעליהן כדמסקי׳ בפ״ק דנדה: אמרינן
דף ס א — בנדה פרק האשה כל הכתמים הטמאין
מעבירין עליו שבעה סמנין ואחר כך בין
עבר הכתם בין לא עבר מטבילו וטהור שאם לא עבר כלל הרי
סס דף ס ב — הוא צבע ואם עבר או כהה הרי זה כתם׳ ותני רבי חייא אפילו
דם הנדה ודאי מעבירין עליו שבעה סמנין ומבטלו ומטבילו
ועושה על גביו טהרות:

הנה היולדת כמשפט הנדה שנ׳ כימי נדת דוותה תטמא
דף ע ב ועיי׳ בכו׳ ר״ג ובתו׳ פ׳ דבכחוס דף כ ז בד״ה סכן — ושנינו במס׳ זבין פ׳ אחרון הנוגע בזב ובזבה ובנדה
וביולדת ובמצורע ובמשכבן ומושבן מטמא שנים ופוסל אחד
פירוש מטמא אחד ופוסל אחד אחד הנוגע ואחד המסיט ואחד
מהס הביא לעיל בכו׳ כו׳ ר״לה דף רלה — הנושא ואחד הניש׳ וכן תניא בת״כ בכמה מקומו׳ שהמצורע בימי
הסגירו ובימי חלוטו מטמא משכב ומושב ומטמ׳ בביאה׳ יולדת
שלא טבלה אחר שבעת ימים לזכר וי״ד לנקבה כל דם שתראה
אע״פ שהוא בתוך ימי טוהר הרי הוא כדם הנידות לטהרו׳ בלבד
ומטמא לח ויבש שהרי לא תלה הכתוב בימים בלבד אלא
כ׳ בנות כותים דף לה — בימים ובטבילה כדאיתא במסכת נדה:
בב׳ בתר׳ דנידה דף ע א ודיולדת בזוב סופרת ז׳ נקיים בפ׳ בנות כותים דף לה — יולדת שטבלה אחר שבעת ימי׳ לזכר ואחר
י״ד לנקב׳ או אחר ספירת שבע׳ ימי׳ נקיים אם
היתה יולדת בזוב הרי היא ככל ימי טהור שלה

כ:מא שטבל׳ ועדיין לא העריב שמשו והרי היא טבולת יום נכל א תן הימים ואינה צריכה טבילה אחרת בסוף ימי טוהר ובמלאת הימים הרי היא כטבול יום שהעריב שמשו ועד שלא ימלאו הימים אוכלת במעשר ופוסלת בתרומה ומטמאה את הקדש׳ ונראה לרבי׳ משה שצריכה טבילה בסוף ימי מלאת לקדש:

בה״ה דהלכו׳ מטמאי משכב ומושב דף תקט

הנה בארנו הלכות הזב והנדה והיולדת והא לך פי׳ פרש׳ הזבה:

ספרא מצורע כ״ז דן ל׳ ט ותוספת׳ בפ׳ בנות כותים דף ל״ו

תניא בת״כ ואשה בין גיורת בין שפחה בין משוחררת בין בת ישראל׳ כי יזוב זוב דמה דמה מחמת עצמה ולא דכה מחמת אונס ולא דמה מחמת ולד כשהוא אומר זוב לרבות האונסין הא מה אני מקיים דמה דמה מחמת עצמה ולא דמה מחמת ולד׳ ואומר רבי יוסי ורבי שמעון אין קישוי יותר משתי שבתות: ימים שנים רבים שלש כי מיעוט ימים שנים ומיעוט רבי׳ שלשה יכול שנים ושלש׳ הרי חמשה וכי נאמ׳ ימים ורבים והלא לא נאמר אלא ימים רבים הא כיצד הימים האילו מרובים על השנים וכמה הן שלש: בלא עת נדתה אחר שיצאו שבעת ימי נדתה׳ או כי תזוב שלשה ימים הללו על נדתה כלומר מופלג מנדתה זו היא זבה׳ ומשפטה חרוץ בפרשה זו ולא כדת הנדה מכל וכל שהרי זבה טעונה שבעת ימים נקיים וקרבן וזו אינה טעונה כפידת שבעה אלא שבעת ימים תהיה כנדתה בין רואה בין שאינה רואה אלא ראייה ראשונה׳ ודרשו רבותינו בת״כ זו אחד עשר יום שבין סוף נדה לתחילת נדה שכל שלשה רצופים שתראה באחד עשר יום הללו תהי זבה׳ ויראה לי לפרש להפך כי על נדתה מפרש בסוף מסכת נדה שפירושו בסמוך ממש אחר שיצאו ימי נדתה וכן אנו מפרשים בכל מקום על בסמוך׳ ובלא עת נדתה הוא רחוק מנדתה׳ וכסוף מסכת נדה ובפרק בנות כותים קורא בלא עת נדתה עד בסוף אחד עשר יום: תהיה טמאה לרבות את בועלה׳ טמאה היא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא את שהוא בועל׳ כל המשכב וכל הכלי וכל הנוגע בכל אלה הדברי׳ שוין הזב והזבה והנדה והיולדת: וכלל שנינו בפר׳ אחרון דמסכת זבין שכל שיהיה למעלה מן הזב טמא בין אדם בין כלים העשויין למשכב ולמושב ולמרכב בין שאר כל הכלים בין אוכלין בין משקין כולן נקראים מדף לפי שאינן אלא ראשון לטומאה וכל שיהיה למטה מן הזב ולא יגע בו טהור חוץ מן האדם או כלי העשוי למשכב ולמושב ולמרכב וכן דרשו בת״כ אלא שהאדם ראשון והמשכב והמושב והמרכב אב הטומאה׳ ואפי׳ הן תחת האבן ואצבע הטהור תחת האבן והזב על האבן׳ וגם זה נקרא מדרס הזב בכל מקו׳ ובענין זה מדבר בפ׳ אחרון דנדה שאומר מאי משא אבן מסמא׳ ובפ׳ דם הנדה מביאה על המקרא דוהנושא אותם׳ אבל אם כלי הראוי למשכב ולמושב מתחת האבן זה מרכב בת״כ מוכל המשכב׳ ואפי׳ במרכב נוהג דין זה כדתניא בת״כ וגם בתחילת מסכת כלים שנינו שהמרכב מטמא אפי׳ מתחת אבן מסמא: פירשו רבינו שמואל ורבינו יעקב דאבן מסמא הנזכרת בכל מקום היא אבן גדולה שצריכה שומא שמביא בפרק אחרון דנדה על זה ושומרת על פום גובה וכשהזב יושב עליה. אינו מכביד כלום על מה שתחתיה מחמת כובדה: אין בכל אבות הטומאה כולן טומאה שמסטת את האדם הטהור או את הכלי הטהור ותטמא אותן אלא הזב והזבה והנדה והיולדת ואפי׳ היתה קורה מוטלת על ראש הגדר ואדם וכלי חרש על קצתה והניד הזב את הקצה השני הואיל ונתנדנדו מחמת הזב הרי זה וכלים שנגע בהן וטמאין ונעשו ראשונים לטומאה וכל שכן אם נשאן הזב: אין משכב ומרכב מטמא כלים או אוכלין או משקין אלא במגע כלבד׳ אבל אם היו כלים או אוכלין או משקין למעלה מן המדרס או שהיה המדרס למעלה מהן שנינו בפ׳ אחרון דמסכת זבין שאפילו לא הפסיק ביניהם אלא נייר הואיל ולא נגע בהן הרי אילו טהורין׳ וכן אם הסיט המשכב את הכלים או את האוכלים והמשקין הרי אילו טהורים: שנינו בפ״ג דמסכ׳ זבין זב שהכה את הטהור טמאהו שאם ימשוך הטהור הרי הטמא נופל ונמצא כאילו נשען עליו ולפיכך אף בגדי הטהור טמאין מדרס אבל טהור שהיה מכה את הזב הרי זה טהור פירוש מטומאת מדרס וכן משמע בתוספתא אבל טמא בעליונו של זב:

סם ת״כ | סם פ״מ | סם | דף ע ב | סם | דף ל ח | בת״כ דלעיל | דף ע״ה כל הסוגיא | פרק ד׳ סם פ״כ | דף ס ט | דף נ ה | פרק ז | פרק ב | דף ד | בת״כ דם הנדה דף נה בר״ה אבן | דף ס ט | בכ״ר עקיבא דף פ״ג | דף ע ב | בתוספתא סם דף תש״ע ור״ם מביאה בכי׳ סם | דף ע | ר״ש פ״ד דזבין דף תש״ע ור״ם הביאה בכי׳ בפ״ג דלעיל

הלכו׳ טומאת נבילות ושרצי׳ רמד רמה רמו

בפרשת נבלות ושרצים כתובים שלשה מצות עשה דין טומאת נבילה׳ ודין טומאת שרצים׳ ודין טומאת משקין ואוכלין והכשירן׳ והא לך הפרשיות הכתובות בפרשת שמיני׳ ולאלה תטמאו כל הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב׳ וכל הנושא מנבלתם יכבס בגדיו וטמא עד הערב לכל הבהמה אשר היא מפרסת פרסה ושסע איננה שוסעת וגרה איננה מעלה טמאים הם לכם כל הנוגע בהם יטמא׳ וכל הולך על כפיו בכל החיה ההולכת על ארב׳ טמאי׳ הם לכם כל הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב׳ והנושא את נבלתם יכבס את בגדיו וטמא עד הערב טמאים הם לכם: וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ החולד והעכבר והצב למינהו והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת׳ אלה הטמאים לכם בכל השרץ כל הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב׳ וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק או כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב וטהר׳ וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשברו׳ מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא׳ וכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם׳ אך מעיין ובור מקו׳ מים יהיה טהור והנוגע בנבלתם יטמא׳ וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא׳ וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם׳ וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנוגע בנבלתה יטמ׳ עד הערב׳ והנושא את נבלת׳ יכבס בגדיו וטמא עד הערב:

והא לך פירושן:

תניא בתורת כהנים ולאלה תטמאו במה הוא מדבר אם במיתתן הרי מיתתן אמורה פי׳ שנאמ׳ וכי ימות וי״ו מוסף על עניין ראשון אם באבר מן המת הרי אבר מן המת אמור למטה כמו שיתבאר אלא בא לרבות אבר מן החי מן הבהמה ומן החיה שיטמא׳ אבל העופות בין טמאים בין טהורין אבר מן החי הפורש מהן טהור ואין בו טומאה כלל שנ׳ ולאלה תטמאו לכל הבהמה וגו׳ יצאו עופות שאין להן פרסה׳ אבל אבר מן המת מן העוף הרי הוא כנבלת העוף שפיר׳ ממנו כמו שיתבאר בענין נבלת עוף טהור׳ יכול הבשר הפורש מן החי יטמא ת״ל נבילה מה נבילה גידין ועצמו׳ אף אבר גידין ועצמו׳: והנוגע בנבלתם יטמא עד הערב אין הנוגע מטמא בגדים אבל הנושא מטמא בגדים שנ׳ והנושא יכבס בגדיו׳ מניין לעשות שאר כלים כבגדים שיטמאו קודם שיפרוש ממנו ת״ל וטמא׳ יכול יטמא אדם וכלי חרס ת״ל כגה ולא אדם וכלי חרש: לכל הבהמה להביא את השליל שיהא אבר מן החי ממנו מטמא׳ כל הנוגע בהם יטמא להביא בהמה טמאה שלא תהא שחיטתה מטהרתה מידי טומאת נבילה: הולך על כפיו זה הקוף׳ כל הולך להביא את הקופר וחולדת הסנאין ואבני השדה וכלב הים

פר׳ שמיני פ״ח כל הסוגיא | לקמן בעשה סבכתיך | סם פ״ג

הים׳ חיה אין לי אלא חיה טהורה חיה טמאה מניין תלמו׳ לומ׳
כל ההולכת על ארבע׳ בכל החיה להביא את הפיל׳ כל הנוגע
בנבלתם יטמא והנושא את נבלתם אם נאמרו למעלה למה
נאמרו למטה אלא שהעליונים לרבות אבר מן החי והתחתוני׳
באבר מן המת: שנינו במסכ׳ עוקצין פר׳ אחרון חלב בהמה קף ע ח
טהורה אינו מטמא טומאת נבלות שנ׳ וחלב נבלת וחלב טרפה
יעשה לכל מלאכה וגו׳ לפיכך הוא צריך הכשר לקבל טומאת
אוכלין חלב בהמה טמאה מטמא טומאת נבילות לפיכך אינו
צריך הכשר: למטה הוא אומ׳ וכי ימות מן הבהמה אשר היא
וגו׳ תניא בת״כ יש מן הבהמה מטמאה ויש מן הבהמה שאינה ס פ״א ומכיל׳ כפ״ז ובחוס דף ס ט
מטמאה פרט לטרפה שנשחטה שאינה מטמאה׳ היא מטמאה
במשא ואין השרץ מטמא במשא׳ בנבלתה ולא בגידים ולא
בקרנים ולא בטלפים ולא בעור: והאוכל מנבלתה יכבס ס ומכיל׳ כפ׳ יוכח דוכן דף מ ב
בגדיו יכול כמשמעו שתטמאנו אכילתו כשהוא או׳ כנבלת עוף
טהור לא יאכל לטמאה בה בה אתה מטמא בגדים באכילתה
ואין נבלת בהמה טמאה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא
כגון אם תחבה לו חבירו בבית הבליעה והוסיף רבי׳ שלמה
ולא זז משם עד שבלעה ואם כן מה ת״ל והאוכל ליתן שיעור
לנוגע ולנושא כדי אכילה והוא כזית׳ וטמא עד הערב אף על
פי שטבל צריך הערב שמש: כתוב בפרשת אחרי וכל נפש
אשר תאכל נבילה וטריפה באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במי׳
וטמא עד הערב וטהר ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו:
ותניא בתורת כהנים שאינו מדבר אלא באוכל נבילת עוף טהור ס׳ פ״ב כל הנוג׳ כוף ומה שכתב הרי בגדי האוכל מרים וכו׳ כפ״ח דבריה דף כ
בלבד שהוא אסור משום נבילה וטריפה ולמעלה הזכיר עוף
טהור שנאמ׳ כי יצוד ציד חיה או עוף ועל חיה לא נאמר שהוא
בכלל בהמה׳ ומפרש שם שאינה מטמאה בתוך המעים ולא
בתוך הפה שנ׳ נפש אינה מטמאה אלא כשהיא בבית הנפש׳
וזה אשר נאמר תאכל ליתן שיעור לטומאה כשיעור אכילה
בכזית׳ ואינה מטמא אדם ובגדים לא במגע ולא במשא ואין
לה אלא טומאה זו בלבד והרי בגדי האוכל אומרים לאוכל
מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני׳ וטריפה האמורה כאן לא
נאמ׳ אלא לדרוש כמו שאומר שם יכול תהא נבלת עוף טמא
מטמאה בגדים אבית הבליעה ת״ל טריפ׳ מי שיש במינו טריפה
יצא עוף טמא שאין במינו טרפה׳ מניין לעשות שאר כלים
כבגדים ת״ל וטמא יכול יטמא אדם וכלי חרס ת״ל בגד ולא אדם
וכלי חרס׳ ונשא עונו אם יאכל קדש או נכנס למקדש חייב על
טומאה זו ככל שאר טמאות ועל רחיצת גופו ענוש כרת ועל
כיבוס בגדיו מלקות: ובתחילת מס׳ טהרות שנינו שלשה עשר קף נג
דברי׳ נאמרו בנבלת עוף טהור צריכה מחשבה פירוש שיחשוב
עליה לאכילה אז היא מטמאה טומאת אוכלין בכביצה אע״פ
שלא נגע בה טומאה אחרת והרי היא כאוכל ראשון לטומאה
אבל אינה צריכה מחשבה ליטמא כזית ממנה בבית הבליעה׳
ואינה צריכה הכשר׳ ומטמאה טומאת אוכלין בכביצה׳ וכזית
בבית הבליעה׳ והאוכלה טעון הערב שמש׳ וחייבין עליה על
ביאת מקדש׳ ושורפין עליה את התרומה׳ והאוכל אבר מן החי
ממנה סופג את הארבעים׳ ושחיטתה מטהרת טריפתה׳ ולא
מליקתה לדברי רבי יוסי׳ הכנפים והנוצה אף על פי שהן
נאכלין ומטמאין טומאת אוכלין אינם מצטרפין בנבלת עוף
טהור לכזית אבל המקומות הרכים הקרובים לבשר כגון
החרטום והצפורנים הרי הן כבשר ומצטרפין לכזית׳ נבלת סס
עוף טמא צריכה מחשבה׳ וצריכה הכשר׳ מטמאה טומאת
אוכלין בכביצה וכחצי פרס לפסול את הגויה׳ ואין בה טומאת
כזית בבית הבליעה׳ והאוכלה אינו טעון הערב שמש׳ ואין
חייבין עליה על ביאת מקדש וקדשיו׳ אבל שורפין עליה
את התרומה׳ והאוכל אבר מן החי ממנה אינו סופג את
הארבעים׳ ואין שחיטתה מטהרתה׳ הכנפים והנוצה מטמאין

ומיטמאין ומצטרפין׳ ובבהמה העור והרוטב והאלל והקיפה סס קף נ ד
והעצמות והגידין מצטרפין לטמא טומאת אוכלין אבל לא
טומאת נבלות: עד כאן המשנה:

והולך דין טומאת שרצים

וזה לכם הטמא בשרץ תניא בתורת כהנים ומביאה כרב׳ שמיני כ״ו דכ״י
בפרק העור והרוטב מקצתה׳ וזה להביא דמו קף קכ״ו ותכ״ו
שיטמא בבשרו מה שאין כן בבהמה החולד מושטיילא והצב
פרוייט שדומה לצפרדע׳ למינהו להביא כל מינין של צב כגון
חברבר וסלמנדרא הגדלה באור׳ כשהיה מגיע ר׳ עקיב׳ לפסוק
זה היה אומר מה רבו מעשיך ה׳ ברא בריות הגדלות בים וגדלות
ביבשה הגדלות בים אם עלו ליבשה מתות הגדלות ביבשה אם
ירדו לים מתות׳ ברא בריות הגדלות באור כגון סלמנדר׳ וברא
הגדילות באויר הגדלות באור אם פרשו לאויר מתות הגדלות
באויר אם פרשו לאור מתות מקו׳ חייו של זה מיתתו של זה מה
רבו מעשיך ה׳ כולם בחכמה עשית: אנקה הריצון בלעז׳ כח
לא איתפרש׳ חלטאה לישאוורא׳ חומט לימצא׳ תנשמת
טלפ״א׳ והעכבר יכול אפי׳ עכבר שבים תלמוד לומר על הארץ
להוציא את שבים׳ אלה הטמאים לכם בכל השרץ אין לך
מטמא בשרץ אלא אילו בלבד: שמנה שרצים אילו כל אחד בריש מכל׳ כלים דף ד
מהם כשימות הוא אב הטומאה לטמא אדם וכלים במגע וכלי
חרס באויר ואינו מטמא במשא והנוגע בו אינו מטמא בגדים
בשעת מגעו ושיעור טומאתו בכעדשה וכל השרצים מצטרפין
לכעדשה׳ כדתניא בתורת כהנים טמאים מלמד שמצטרפין סס פ״ו
זה עם זה׳ עוד מרבה שם מטמאין עורותיהן וביצת השרץ
שיטמאו כבשר השרץ כי ג׳ טמאין כתובין בפרשה: כל הנוגע סס
בהם במותם יטמא לרבות ידות הכלים׳ יטמא עד הערב ואין
האוכל אוכלין טמאים ולא השותה משקין טמאין מטמא
טומאת ערב: וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא מכל סס
כלי עץ או בגד או עור או שק וגומ׳ במה המקרא הזה מדבר
אם במיתתן הרי מיתתן אמור אם באבר מן המת הרי אבר מן
המת אמו׳ למטה הא אינו בא אלא ללמד על אבר מן השרץ החי
שיטמא בשרץ יכול הבשר הפורש ממנו מן החי יטמא ת״ל שרץ
מה שרץ בשר וגדין ועצמות אף אבר כן: מכל כלי עץ ולא כל סס
כלי עץ הרי זה בא למעט כל כלי עץ בא לרבות שלא כתב
מכלי עץ אחר שריבה הכתוב ומיעט יש לך להעמיד הריבוי
בדומה והמיעוט בדומה ונדרש מה שק שהוא מיוחד שהו׳ משמש
את האדם ואת משמשי האדם אף אני אביא את השלחן ואת
הטבלא ואת הדולבקי שהם משמשי האדם ואת משמשי האדם
וממעט אני את הסולם שהוא משמש את האדם ואינו משמש
משמשי האדם׳ וממעט אני את הקולב ואת הנחות׳ ואת המנורה
שהן משמשין את משמשי האדם ואינן משמשין את האדם׳
יכול שאני מרבה כוורת הקש וכוורת הקנין ובור ספינת
אלכסנדרית שיש להם שולים והן מחזיקות ארבעי׳ סאה בלח
שהן כורים ביבש ת״ל שק מה שק מיוחד שהוא מיטלטל מלא
וריקן יצאו אילו שאינן מטלטלין במילואן בגד מניין לעשות סס
שאר כלים כבגדים ת״ל וטמא מניין לרבות הלבדים ת״ל או בגד
מה בגד מין הגדל בארץ אף עור מין הגדל בארץ יצאו עורות
שבים׳ או עור לרבות את שחיבר לו מן הגדל בארץ כל שהו
אפי׳ חוט או משיחה ובלבד שיחברנו לו כדרך חיבורו לטומאה
יכול אף עור המצה ועור החיפה במשמע תלמוד לומר כל
מלאכה עור יצאו אילו שאינן עבודין ולא נעשה בהן מלאכה׳
יכול שאני מוציא עורות אהלים תלמוד לומ׳ כל כלי אשר יעשה
בהן מלאכה לרבות עורות האהלים: שק אין לי אלא שק סס פ״ח ובב׳ במת השה דף כ ד
מניין לרבות הקלקי והחבק והם פוייטראל וציגל״א בלע׳ של
סוסים תלמוד לומ׳ או שק יכול יטמא חבלים ומשיחות תלמוד
לומר

לומר שק מה שק מיוחד טווי וארוג אף כל טווי וארוג הרי הוא
אומר במת וכל מעשה עזים יכול יטמא חבלים ומשיחות ת"ל
בגד ועור בגד ועור לגזירה שוה מה בגד ועור האמורים בשרץ
סס לא טימא אלא טווי וארוג אף בגד ועור האמור במת כן : שק
אין לי אלא העשוי מן העזים העשוי מן החזיר מזנב של פרה
מניין תלמוד לומר שק · אין לי אלא בשרץ במת מניין תלמוד
לומר בגד ועור לגזרה שוה · כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם
ולא לכלים העושים מלאכ' לאחרים · בהם פרט לחיפוי הכלים ·
במים יובא כולו כאחת יכול אפילו מקצתו ת"ל ובא השמש
וטהר מה ביאת שמשו כולו כאחת אף ביאת מים כולו כאחת ·
סס ותבילה בכר' הערל דף ע"ד יבכ' כל שעה דף ל"ה וטמא עד הערב טבל ועלה אוכל במעשר אבל טמא הוא
לתרומה עד שיעריב שמשו : וכל כלי חרש אשר יפול מהם
אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו ותניא בתורת
כפ"ח דלעיל כהנים כלי חרש מניין לרבות כלי נתר ת"ל וכלי חרס אל תוכו
את שיש לו תוך טמא ואת שאין לו תוך טהור מלקבל טומאה
אף מגבו · כגון המטה והכסא והספסל והמנורה של חרש וכיוצ'
בהן זו העדות שהעיד חזקיה אבי עקש לפני רבן גמליאל שאמ'
משום ר"ג הזקן כל שאין לו תוך בכלי חרש אין לו אחוריים :
סס אל תוכו מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו · כלי חרש אל
תוכו ולא כלי שטף אל תוכו שאין כלי שטף מטמא מאוירו · אל
תוכו ולא כשיפול אל תוך תוכו · כיצד חבית נתונה בתנור
ופיה למעלה מן התנור השרץ בחבית אוכלין ומשקין שבתנור
טהורין · וכן אם השרץ באויר התנור אוכלין ומשקין שבתוך
החבית טהורין שנא' כל אשר בתוכו יטמא ולא שבתוך תוכו ·
יכול אע"פ שנקבה החבית תלמוד לומ' כל אשר בתוכו יטמא
וכמה שיעורו של נקב בכלי חרש בכונס משקה בכלי שטף
במוציא זתי' · כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו מלמד שאין
לו טהרה אלא שבירה · דבר אחר אותו אתה שובר לטהרתו ואי
סס פ"ט ותבוה' בכ' חולין דף ק"ל ח אתה שובר אוכלין לטהרתן · יכול אף הכלים יהו מטמאין
באויר כלי חרש תלמוד לומר מכל האוכל אוכל ומשקה מטמא
מאויר כלי חרש ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרש לפי
שהשרץ אב הטומאה והכלי שנטמא ממנו ולד הטומאה לפיכך
אינו חוזר ומטמא כלי שבתוכו · ולמדנו שהשרץ שנפל לאויר
התנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת התנור ראשון והפת
שנייה ולא נאמר רואין את התנור כאילו כולו מלא טומאה
ותהא הפת תחלה שאם אתה אומ' כן לא נתמעטו הכלי' מלטמא
סס נת"כ מאויר כלי חרש שהרי טומאה עצמה נוגעת בהן : האוכל משמ'
האוכל המיוחד פרט לאוכלי בהמה · אשר יאכל פרט לאוכל
סרוח אוכל יטמא מלמד שמקבל טומאה בכל שהו · יכול יטמא
אף לאחרים בכל שהו ת"ל אשר יאכל אוכל
בכרית בתרא' דיומא דף פ' הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים אין בית
הבליעה מחזקת יותר מביצת תרנגולת :
סס נת"כ מכל האוכל ולא כל האוכל פרט למוקף צמיד פתיל בכלי חרש
ונתון לתוך התנור · יכול אף הדלעת שנפלה לאויר התנור ולא
הוכשרה תהא טמאה תלמו' לו' אשר יבא עליו מים אין לי אלא
מים מניין לרבות הטל והדבש והיין והשמן והדם והחלב ת"ל
אשר יבא עליו מים וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא
האוכל · ונדרש וכל משקה כמו או כל משקה · אי וכל משקה
יכול מי תותים ומי רימוני' ושאר כל מי פירות יהו מכשירין ת"ל
מים מה מים שאין להם שם לווי יצאו אילו שיש להם שם לווי ·
יכול אפי' הן בבורות שיחין ומערות יהו מכשירין תלמוד לומר
בכל כלי יטמא מה כלי מיוחד שהו' תלוש מן הקרקע יצאו אילו
פ"ד דף ס"ז שהן מחוברין : ושנינו במס' מכשירין צנון שבמערה נדה
סס דף ק"ח מריחת והוא טהור העלתו כל שהו מן המי' טמא' · פירות שנפלו
לתוך אמת המים ופשט מי שהיו ידיו טמאו' ונטלן ידיו טהורות
ופירות טהורין · ואם חשב בשביל שיודחו ידיו ידיו טהורות

והפירות הרי הן בכי יותן · פי' לאחר שהעלם מן המים · ומה
פ"ק דף י"ו שמרבה במסכת פסחים דמים מחוברין מכשירין זהו לאחר
שהעלם מן המים כמו שבארנו : שנינו בתחילת מסכת
דף ס"ו מכשירין כל משקה שתחלתו לרצון אף על פי שאין סופו לרצון
או שסופו לרצון אף על פי שאין תחילתו לרצון הרי זה בכי
פ"כ דף כ"כ יותן פי' כדדרשינן בבבא מציעא ובכמה
פ"ג בכ"נ דקדושין דף נ"ט מקומות כתי' כי יתן וקרינן כי יותן מה יתן
לרצון אף יותן לרצון ותחילתו לרצון הוא
כגון שחישב בירידת מים לצורך דבר אחר וירדו על הפירות ·
כפ"ט דלעיל ובתורת כהני' דורש שצריך שיחשב בירידתן לצורך דבר תלוש
דתני' יכול אפי' חישב עליהן שירדו לבורות שיחין ומערות יהו
בפ"ב דב"מ דף כ מכשירין תלמוד לומר אשר ישתה כו' · וסופו לרצון כגון
שירד טל בלילה על הפירות ובבקר כעוד הטל עליהן ידע
סוף מתני' דכ"עי ושמח ומשקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון פי' שמטמאין
ומכשירין כאחד : עוד שנינו שם רטומן פירותיו במים מפני
כ"ך דף ס"ו הגנבים אינן בכי יותן הנותן פירותיו מפני כבדן כשבולת
דף ס"ז הנהר להביאן עמו אינן בכי יותן : ובפ"ג שנינו המוליך חטין
סס לטחון וירדו עליהם גשמים אם שמח הרי הן בכי יותן · היו
זיתים נתונין בגג וירדו עליהן גשמי' אם שמח הרי הן בכי יותן ·
סס החמרים שהיו עוברין בנהר ונפלו שקיהן למים אם שמחו הרי
דף ס"ח הן בכי יתן : ובפ"ו שנינו המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה
פי' תולעים וירד עליהן טל אינן בכי יותן ואם נתכוון לכך הרי
הן בכי יותן : אשר ישתה פרט למשקה סרוח כך דורש בתור'
כפ"ט(ג"כ)כ כהנים : עוד שם וכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא במה הוא
מדבר אם במיתתן הרי מיותתן אמורה אם באבר מן החי הרי
אבר מן החי אמור למעלה הא אינו מדבר אלא באבר מן המת ·
מנבלת' ולא מן העצמו' וגידין ולא מן השיני'
תלמוד פ"ק כבי' חומש סס תמסתעו' ת"כ כ"ח הנזכר לעיל בצמור שבכמוך ולא מן הצפורני' ולא מן השער שלח : תנור
וכירי' יותץ שאין לכלי חרס טהרה במקוה
בת"כ פ"י דלעיל בטבילה : וטמאים יהיו לכם שלא תאמר
מצווה אני לנותצם תלמוד לומ' טמאים יהיו
תלמוד פ"ק דכ"ל תמסתעו' מסכת דתקוואו' ותוק לכם אם רצה לקיימם בטומאה רשאי : אך מעין ובור מקוה
מים יהיה טהור לפי פשוטו מלקבל טומאה שאין מים מחוברין
לקרקע מקבלין טומאה · ועוד יש ללמוד יהיה טהור הטובל
בהן מטומאתו כאשר יתבאר במצות
לקמן בהכיך הדף בתחילת כי רמ"ח המקוה : ונוגע בנבלתם יטמא תניא בתורת
בפ"י דלעיל כל הכוגית כהנים הילל אומר אפילו הנבילה בתוך
מעין ובור הנוגע בה יטמא שלא תאמר הואיל והמים מטהרין
הטמא קל וחומר שיצילו הטהור מלטמא · רבי יוסי הגלילי
אומר ונוגע בנבלתם יטמא במגע הם מטמאים ואינם מטמאין
במשא · רבי עקיב' אומר ונוגע בנבלתם יטמא לרבות כלי עצם ·
רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר כל מעשה עזים
לרבות כל העשוי מן העזים אפי' מן הקרנים ומן הטלפיים ·
משאר בהמה וחיה מניין תלמוד לומ' מעשה אם כן למה נאמר
סס פ"ק י"א עזים פרט לעוף : וכי יפול מנבלתם יש מנבלתם מטמא ויש
מנבלתם שאינו מטמא פרט לנבלה יבשה שאינה יכולה
להשרות · מניין לזרעים טמאין שאם זרען טהרו תלמוד לו' אשר
סס כל הקוגיא יזרע טהור · יכול אפי' שלא השרישו תלמוד לומר הוא : וכי יתן
מים על זרע אע"פ שכבר למדנו בכלי חרש שלא יטמא הזרעים
אלא לאחר הכשר הוצרך ללמד גם על השרץ שלא יטמא את
הזרעים אלא לאח' הכשר מפני שהשרץ חמור יותר ולא היה למד
מכלי חרש · ומניין לעשות שאר משקין כמים תלמוד לומ' מים
מים לג"ש מה מים האמורי' למעלה עשה בהן שאר משקין כמים
אף מים האמורי' לבטה עשה בהן שאר משקין כמים · אין לי אלא
שנתן מים על גבי זרע נתן זרע על גבי מים מניין תלמוד לומר
טמא הוא לכם כל שהוא לצרכיכם לרבו' את ידות האוכלין כגון

עוקצי

העור והרוטב עוקצי הפירות שאם הוכשר היד הוכשר כל האוכל׳ וכן לעניין
(קי״ח) עב דקי״ז טומאה: ומניין לשומרי האוכלין כגון הקליפות שהן מתטמאין
עם האוכלין כשהן מחוברין כהן שנאמר על כל זרע זרוע אשר
יזרע כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה חטין ושעורין ועדשין
בקליפתן והוא הדין לשאר שומרים׳ זרע זרוע זריעה של מיני
זרעונים זרוע שם דבר הוא כמו ויתנו לנו מן הזרעונים: הרי
ולסון כל״טי כ׳ למדנו מפרשה זו שאין שום אוכל מקבל טומאה עד שיבא
ותם דלעיל וכן עליו מים לאחר שנתלש שאם תאמר יש הכשר במחובר אין
ומע בתכ כ׳ י״ח דלעיל לך זרע שלא הוכשר במחובר׳ ומשבאו עליו מים פעם אחת
לשון חמייותי כ״ו בתלוש מקבל טומאה ואפילו נגוב: מותר לאכול חולין טמאים
בכי׳ טומא׳ אוכלין ולשתות משקין טמאין שהרי נאמר בתורה והבשר אשר יגע
תקכב וכן בכי׳ בכל טמא לא יאכל מכלל שהחולין מותרין שהרי אינו מדבר
פ״ב דטהרות
דף כ ל אלא בבשר קדשים אם כן למה שנינו בפ״ב דטהרות הראשון
שבחולין טמא ומטמא והשני פוסל ולא מטמא לא שיהא השני
אסור באכילה אלא למנות ממנו לתרומה ולקדש כמו שאומר
שם שאם נגע שני של חולין בתרומה פוסלה ועש׳ אותה שלישי
וכן אם נגע באוכלין של קדש טמאין שהשלישי עושה רביעי
שם בקדש: רבי יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני
נעשה גופו שני לקדש ואם נגע בתרומה פסלה: האוכל אוכל
שלישי נעשת גופו שני לקדש ולא לתרומה ובאיזה חולין אתה
מוציא שלישי בחולין שנעשו על טהרת הקדש: עוד שנינו שם
דף כ ה כפ״ב דטהרות השני שבחולין מטמא משקה חולין ופוסל אוכלי
תרומה השלישי שבתרומה מטמא משקה קדש ופוסל אוכלי
ו׳ כ׳ בתרא דיומא קדש׳ פירש ר״ת כי שתי גזירות היו בפסול התרומ׳ כי מתחילה
כ׳ וכ״ח דעירובין היו אומרים כמו כן שמותר לטמא תרומה במיעיו כמו כן בחוץ
פ ב ברה״ ותכי ולא היו יודעין שבמעיו טומא׳ בלועה היא וגזרו על האוכל שתי
ביצים שיהא נפסל גופו מלאכול בתרומה וזהו שאומר בתלמוד
דף ס ד בפ׳ אף על פי על ככר שיש מהן שלש בקב חציי׳ לבית המנוגע
וחצי חציה לפסול את הגויה שהן שני בצים ובדין הוא שדי
בכביצה אלא שגזרו כן מפני שכשאוכלה נשאר ממנה בין
השניי׳ וכן החנכים ואידי דאפקוה מכביצ׳ אוקמוה אשני בצים
כיכר תזתתכין וגם הקלו שיהו שוחקות כדאמרי׳ בעירובין אבל משקה הנכנס
דף כ״ג כולו לתוך מעיו לא בעינן כי אם רביעית לפסול הגויה׳ ואחרי
בפ״ק דר״ה דף י״ו כן גזרו י״ח דבר על פסול מגע שבפה שלשם די בכביצה: מותר
כל הסוגיא לאדם ליגע בכל הטמאות ולהתטמא בהן שהרי הזהיר הכתוב
את בני אהרן ואת הנזיר מלהטמא במת מכלל שכל העם
בפ״ג מיכין דף מותרין׳ ואף הכהנים ונזירים מותרין להטמא בשאר טמאות
מג חוץ מטמאת מת׳ וכל ישראל מוזהרים להיות טהורים בכל רגל
מפני שהן נכונים ליכנס למקדש וזהו שנאמר ובנבלתם לא
תגעו ברגל בלבד ואם נטמ׳ אינו לוקה אבל בשאר ימות השנה
אינו מוזהר: מפרשה זו למדנו שהבגדים והשקים וכלי עור
וכלי עצם וכלי עץ וכלי חרס מקבלים טומאה׳ ומפרשת כלי
מדין למדנו שכלי מתכות מקבלים טומאה שנאמר אך את
הזהב ואת הכסף ואת הברזל ואת הבדיל ואת העופרת׳ כלי
פ״ק דף ט ו׳ י״ו זכוכית אין מקבלין טומאה מן התורה ואמרינן במסכת שבת
שחכמים גזרו עליהן שיהו מקבלין טומאה הואיל ותחילת
ברייתן מן החול ככלי חרש׳ ומפני שתוכו נראה כברו לא גזרו
עליהן שיטמאו מאוירן עד שיגע הטומאה בהן בין מתוכן בין
מגבן ככלי מתכות׳ ולא גזרו טומאה על פשוטיהן אלא על
מקבליהם ואין להם טהרה במקוה ואין שורפין עליהם תרומה
וקדשים שלא גזרו עליהם אלא לתלות׳ וכן שנינו בפ׳ שני דמס׳
ריש פירקא דף ה כלים כלי עץ כלי עור כלי עצם כלי זכוכית פשוטיהם טהורים
ומקבליהן טמאים נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים מקבלין
דף ס ו טומאה מכאן ולהבא׳ וכפרק המוכר את הבית אמרי׳ שפשוטי
כלי עץ טמאין מדברי סופרי׳ והוא הדין לכלי עור וכלי עצם׳
ן כתוכב׳ שם כל סוגיא ברה״ ושלמי אמנם אומר רבינו יצחק שלשם מדבר בשלחן וכיוצא בו שהוא

מתרכה בתורת כהנים מפני שהן דומיא דשק שמשמש את כריתות מחוני פ״ו
האדם ומשמשיו ואותה דרשה אסמכתא ואינו אלא דרבנן׳ במה והביאו לעי׳ בתוכוך
דברים אמורים שטומאת פשוטיהם מדברי סופרים בשאר הרף ע ב
טמאות׳ אבל במדרס הזב והזבה והנדה והיולדת מטמאין מן
התורה שנאמר כל המשכב אשר ישכב עליו וגו׳ כל העשוי
למשכב או למרכב׳ וכן אומר בפרק על אילו מומין בחנך דחזו דף לח
ומדרסות דלא איתקוש לשק׳ ואמרינן בפרק קמא דסוכה כל דף כ
המטמא במדרס מטמא טמא מת׳ ואפי׳ פשוטי כלי זכוכית
העשוי למשכב מטמא מדרס רק שטומאתו מדבריהם: שנינו
בפרק י״א דכלים כלי מתכות פשוטיהם ומקבליהם טמאים דף י״ב
נשברו טהרו חזר ועשה מהם כלים חזרו לטומאתן הישנה רבן
שמעון בן גמליאל או׳ לא לכל הטמאות אמרו אלא לטומאת נפש
כלבד׳ וטעם טומאה ישנה מפורש במסכת שבת׳ ואפי׳ כלי פ״ק דף י״ו
של מתכת שהן מחזיקין ארבעים סאין בלח שהן כוריים ביבש
טמאי׳ שנ׳ כל דבר אשר יבא באש וגו׳: כלי גללים כלי אבנים מתמתעית ככרי
כלי אדמה אין מקבלים טומאה אפי׳ טומאת מדרס לא מדברי כרש חקת דף כ ב
תורה ולא מדברי סופרי׳ ובין פשוטיהן ובין מקבליהם טהורים: ע״א ופי דכליס דף י״א ומקומות אחרים
וכן פשוטי כלי חרס טהורין מלקבל אפי׳ טומאת מדרס לא
מדברי תורה ולא מדברי סופרי׳ כמו שבארנו למעלה על פי בעמוד ב
הברייתא דתורת כהנים דכל שאין לה תוך בכלי חרס טהור:
שנינו במסכת כלים כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה פ׳כ״ה דף כב
פי׳ כגון בכלי שעתיד לשוף ולגרר דאמרינן בפרק קמא דחולין דף כה
דטהור לחשב שלא לשוף המחשבה גומרת הכלי׳ ואין עולין
מטומאתן אלא בשינוי מעשה שיתחיל לשוף וכן כל כיוצא
בזה: שנינו בפרק ו׳ דמסכת טהרות כל שאתה יכול לרבות דף פז
ספקות וספקי ספקות ברשות היחיד טמא
פ״ק דף ד׳ וילפינן מסוטה בדף ג׳ שם ובפ״ק דחולין דף ט
ברה״ר טהור׳ ואמרי׳ בנדה ובקידושין פרק
אחרון דבדבר שאין בו דעת לישאל לא דמי דף פ
לסוטה ואף ברשות היחיד ספיקו טהור
ומזכיר שם שני דברים שאין בהם דעת לישאל ועשאום חכמי׳
כמו שיש בהם דעת לישאל ואין לי להאריך בדבר הזה: ורבנן
דר׳עקיבא בפרק רבי עקיבא אמרו עבודה זרה מטמאה כשרץ דף פב
שנאמר שקץ תשקצנו׳ וארבעה אבות טומאות יש בה עבודה
זרה עצמה׳ ומשמשיה׳ ותקרובי עבוד׳ זרה׳ ויין נסך שנתנסך
לה׳ וטומאת כולם מדבריהם כדאיתא במסכת שבת בפרק ר׳
עקיבא ויש לה רמז מן התורה שנאמר הסירו את אלהי הנכר דף פ ג
אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם׳ עבודה זרה שם דף פ ב
מטמאה כשרץ במגע אבל לא במשא לרבנן
כן הוא בחיבורי׳ פ״ו דהלכות ספר אבות הטומאות דף תקי״ג ובהקדמתי לסדר טהרות דף כ ע״ד וכן נכון לפי סוגית הגמ׳ שם אכן בכל הספרים שראיתי היה אבל וכו׳
וכן משמשי ע״ז׳ ותקרובת עבודה זרה בפ״ק דחולין דף י״ג
מטמאה במגע ובמשא כנבלה שהכתוב
קראה זבחי מתים׳ וכן יין שנתנסך לה בפר׳ אין מעמידין
שהוקש לזבח שנ׳ אשר חלב זבחימו יאכלו דף ל ודהוקש לזבח בדף כט
ישתו יין נסיכם׳ אבל סתם יינם אינו מטמ׳
אלא טומאה קלה כשאר כל משקין טמאין׳
ועבוד׳ זרה ומשמשיה שבטלו טהורין:

רמז

מצות עשה שיהא שכבת זרע טמא ומטמא שנאמ׳ בפרשת
זאת תהיה ואיש אשר תצא ממנו שכבת זרע ורחץ
במי׳ את כל בשרו וטמא עד הערב׳ וכל בגד וכל עור אשר יהיה
עליו שכבת זרע במים יוכא וטמא עד הערב׳ ואשה אשר ישכב
איש אותה שכבת זרע ורחצו במים וטמאו עד הערב׳ ותני׳
בתורת כהנים איש פרט לקטן יכול שאני מוציא כן תשע שני׳ שם פ״ו דף לח ע״ד
ויום אחד ת״ל איש׳ כי תצא ממנו שכבת זרע עד שתצא ממנו
טומאה חוץ לבשרו׳ שכבת זרע פרט למעדה: נאמר בגד ועור שם
בשכבת זרע ונאמ׳ בגד ועור בשרץ מה בגד ועור האמור בשרץ
עשה שאר כלים כבגד ועור אף בגד ועור האמור בשכבת זרע
עשה

עשה שאר כלים כבגד ועור׳ אשר יהיה עליו אף על מקעתו׳ שכבת זרע מה שכבת זרע האמור למטה בשוכב עם אשה כברייתה אף כאן כברייתה פרט לשכבת זרע שנסרחה כגון הפולטת שכבת זרע לאחר שלש ימים כדברי חכמים דפליג רבי עקיבא: תניא בתורת כהנים בפר׳ אמור ומביאה בפר׳ יוצא דופן אשר תצא ממנו שכבת זרע זה בעל קרי ומניין לרבות אדם הנוגע בשכבת זרע ת״ל או איש: אשה פרט לקטנה יכול שאני מוציא בת שלש שנים ויום אחד ת״ל ואשה׳ ורחצו במים וטמאו עד הערב גזירת המלך היא ולא מטעם נוגע בשכבת זרע שהרי אין מגע בית הסתרים מטמא: ובתחילת מסכת כלים שנינו אבות הטומאה השרץ ושכבת זרע וטמא מת ומצורע בימי ספרו ומי חטאת שאין בהן כדי הזייה הרי אילו מטמאין אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ואינן מטמאין במשא׳ ובפ׳ אחרון דמסכת זבים שנינו שהנוגע באבות טמאות הללו מטמא אחד ופוסל אחד׳ ובעל קרי כמגע שרץ פירוש שהוא ראשון כנוגע בשרץ: ואין חילוק בין בעל קרי לנוגע בשכבת זרע אלא שהנוגע בכעדשה והרואה בכל שהוא׳ ובלבד שיהא כל גופו מרגיש בה כדאיתא במס׳ נדה בפ׳ יוצא דופן שכל שכבת זרע שאין כל גופו מרגיש בה אינה שכבת זרע וטהורה:

הלכות מקואות רמח

מצות עשה שיטהרו כל הטמאים במים והזב בלבד כתו׳ בו ורחץ בשרו במים חיים אבל שאר כל הטמאים אפילו במי מקוה כדתניא בתוספתא דמס׳ זבים חומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים והזבה אינה טעונה מים חיים אלא אפי׳ במי מקוה׳ ותניא בתורת כהנים בעניין הזב ורחץ בשרו במים חיים הזב טעון ביאת מים חיים ה״א המצורע אע״פ שטעון הזיית מים חיים קל וחומר לשאר הטמאים שאינן טעונים הזיית מים חיים שאינן טעונין ביאת מים חיים: עוד תניא שם וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים חיים בשרו במים חיים פרט לבגדיו אלא בגדיו בכל הטמאים במי מקוה מדלא כתיב ורחץ בשרו ובגדיו במים חיים: ותניא בתורת כהנים ומביא בפ״ק דעירובין ורחץ את בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים ׳במים במי מקוה׳ את בשרו את הטפל לבשרו וזהו שיער׳ כל בשרו במים מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה: וטבילה לנדה ולזבה למדנו מקל וחומר ממגעה שנאמר והנוגע במשכבה יכבס בגדיו ורחץ במים הם עצמם לא כ״ש׳ וכמו כן למדנו בתורת כהנים ממקרא זה בקל וחומר שהנוגע בנדה עצמה יכבס בגדיו שאין כתוב שם כי אם הנוגע בה יטמא׳ עוד פירשנו טעמים אחרים בעניין הנדה בספר מצות לא תעשה: עוד תניא בתורת כהנים כי אם רחץ בשרו במים ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים יכול יהא מרחיץ כל גופו אבר אבר ת״ל ובא השמש וטהר ולא כתב וטמא עד הערב כמו בשאר מקומות ללמד מה ביאת שמשו כולו כאחת אף ביאת בשרו במים כולו כאחד׳ ומשם נלמוד לכל הרחיצות שבתורה שיהו כאחד: תניא בתורת כהנים בפרשת שמיני אך מעיין ובור וגומ׳ יכול מילא מים על כתפו ועשה מקוה בתחילה ממים שאובין יהא טהור תלמוד לומר מעיין מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אי מה מעיין שאין בו תפישת יד אדם כלל אף מקוה שאין בו תפישת יד אדם כלל ונוציא המניח כלים וקנקנים בראש הגג לנגבן ת״ל ובור לרבות׳ פירו׳ כדתנן במסכת מקוואות פ״ב המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים

רבי יהושע אומר הרי זה ישבור את הקנקנים או יכפה אותן והמים הנקוים מהם כשרים לטבילה אע״פ שכל אילו המים היו בכלים הואיל ולא מילאן בידו כשרין אבל לא יערה שאם הגביה את הקנקנים ועירה אותן הרי כל המים שאובין ודברי ר׳ יהוש׳ אנו למדין מריבוי דבור שיש בו תפישת יד אדם: סוף הברייתא אי בור יכול אפילו בור הספינה יהא טהור ת״ל מעיין מה מעיין שעיקרו בקרקע אף מקוה שעיקרו בקרקע אי מה מעיין מטהר בכל שהו אף המקוה מטהר בכל שהו ת״ל אך למעט שדווקא המעיין מטהר בכל שהו והמקוה בארבעים סאה׳ אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת״ל אך מעיין מעיין מטהר אף בזוחלין והוא הדין באשבורן שבכל עניין נקרא מעיין והמקוה אינו מטהר אלא באשבורן והם המים שאינן זוחלים לא נקוים למקום אחד דכתיב יקוו המים אל מקום אחד: מסקינן בפרק קמא דשבת על משנתנו דפ״ב דמקוואות המניח כלים תחת הצינור תמיד בכל עת ובכל זמן אחד כלים קטנים ואחד כלים גדולים אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה ונתמלאו מי גשמים הרי אילו פוסלין את המקוה אחד המניח ואחד השוכח שאפילו שכח הכלים תחת הצינור פסולין גזרו על השוכח מפני המניח לבית שמאי׳ וא״ר מאיר נמנו ורבו בית שמאי על בית הילל ורבי יוסי אומ׳ שם לא רבו ב״ש על ב״ה׳ ומודים כולן בשכח בחצר אפילו בשעת קישור העבים שלא גזרו שם משום מניח אע״פ שבהניח פסולין הניח הכלים בחצר בשע׳ פיזור העבים ובאו עבים ונתמלאו הרי אילו כשרים כמי שהניחן בראש הגג לנגבן׳ וכן אם הניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו ונתמלאו הרי אילו כשרי׳ אם שברן או כפאן המים הנקוים מהם כשרי׳: תקנתי בספרד בכמה מקומות נסרים פשוטין מחוברין מלמטה כעין כילון לקבל מי גשמים לירד למקוה שאינן פוסלין את המקוה מפני שאינן עשוין לקבלה׳ ותנן בפ״ד דמקוואות המניח טבלא תחת הצינור אם יש לה לבזבז פוסלת ואם לאו אינה פוסלת זקפה להדיח בין כך ובין כך אינה פוסלת פי׳ לבזבז שפה מארבעה רוחותיה: עוד שני׳ שם החוטט בצינור לקבל צרורות בשל עץ בכל שהו בשל חרס ברביעי׳ ר׳ יוסי אומ׳ אף בשל חרס בכל שהו בו׳ ירדו לתוכו עפר ונכבש במקום קבלתו כשר׳ סילון שהוא צר מכאן וצר מכאן ורחב באמצע אינו פוסל את המקוה מפני שאינו עשוי לקבלה: ותניא בפ׳ המוכר את הבית ובמקומות אחרים צינור שקבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה חקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה מאחר שהיה שם כלי עליו בתלוש׳ וצריך לפרש שצינור זה חטטוהו באמצע לקבל צרורות כדי שיהא עשוי לקבלה כאשר בארנו למעלה: ודווקא שהמקוה חסר אבל אם המקוה שלם כל מים שאובין שבעולם אינן פוסלין אותו דתנן במס׳ מקוואות אחד עליון ואחד התחתון והיו בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן בעליון עד שירדו לתחתון ארבעי׳ סאה׳ וכן מוכח בכמה מקומו׳ במסכ׳ מקוואות׳ ומה ששנינו שם מקוה שיש בו ארבעי׳ סאה חסר אחד ונפל מהן כסאה לתוכו לא העלהו׳ היו מ׳ סאה נתן סאה ונטל סאה כשר׳ ומפרש בפ״ק דע״ז ועד כמה א״ר יוחנן עד רובו׳ אומר רבינו יעקב שאותה משנה מדברת במי פירות כמו שמוכיח שם למעלה אבל מים לא היו פוסלין אותו אפילו בכולו כיון שהמקוה שלם: בד״א שמי הצינור פוסלין את המקוה כשהמים נופלין מן הצינור למקוה אבל אם נופלין מן הצינור לקרקע ומן הקרקע למקוה המשכה היא ואינה כלל אם כבר יש במקוה כ״א סאה כדתניא בפ״ק דתמורה רבי אליעזר בן יעקב אומ׳ המקוה שיש בו עשרי׳ ואחת סאה מי גשמי׳ ממלא בכתף ט׳ סאה ופותקן למקוה הן טהורין מפני שהשאובה מטהרת ברביה ובהמשכה: ואומר רבינו יעקב שאף על פי שבפרק

(דף לו ובתו' סס כל הקוגיא עב בד"ה מכלל) שבפרק המוכר את הבית אמרינן דשאיבה דרבנן דווקא מקצת
שאיבה אבל כולו שאוב פסול מן התורה מדרשה דתורת כהני'
(בעמוד ג) שהבאנו למעלה ואינו דומה שתהא אותה דרשה אסמכתא אלא
דרשה גמורה היא כמו שאר דרשות שדורש שם מזה המקרא
ומפני שמולו שאוב מן התור' גזרו שיהא המקוה נפסל בהשלמת
ג' לוגין מים שאובין · ועוד מביא רבי יצחק ברבי אברהם ראיה
(רפ"ב דף תפ"ה ע"א) לדבריו מדתניא בתו' דמקוואות מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו
מלא כשר מפני שהוא ספק מים שאובין למקוה וחזקת מימי
מקוואות כשרין · עד כאן לשון התוספתא · פירוש משמע דווקא
משום חזקה היא דכשר שדרך עושות מקוואות לעשותן ממים
הראויין לטבול בהן אבל אם לא כן היה פוסל מספק דכל ספק
שבתורה הולכין להחמיר · ועוד הביא ראיה מדתני בתוספתא
(סס ע"ב) באותו הפרק שני מקוואות של ארבעים סאה אחד
שאוב ואחד כשר וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועש' טהרות
הטהרות תלויות וכשאינו מטהר מספק למדנו שכולו שאוב מן
(דף יז) התורה · והא דאמרי' בפ"ק דפסחים גבי משקה בית מטבחיא
בכלים טמאין בקרקע טהורין ומשמ' קרקע דומיא דכלי' שהוא
כולו שאוב ועוד כשמחלק שם בין דם למים ובין מים למים היה
לו לחלק בין מים שאובין למים שאינן שאובים אלא ודאי בכולו
שאוב מדבר · ואף על פי כן אומר שם בקרקע טהורין מפני שהן
ראוין להטביל בהן מחטין וצינוריות · ועוד שסתם משקה בית
המטבחיים הם שאובין · משמ' שם שכולו שאוב אינו מן התורה'
פיר' הרב רבינו משה מפונטייזא שזהו הטעם דאי אפשר למים
הנופלים לארץ שלא ימשכו לכאן ולכאן ושאיבה שהמשיכה
(ע"ק דף יב) כולה טהורה מן התורה · כי אף מדרבנן אמרינן במסכת תמו'
כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן שאיבה שהמשיכה כולה טהורה
ומאחר שטהורה לכל הפחות מן התורה במקדש לא גזרו על
שאיבה שהמשיכה ולכך אומר שם בקרקע טהורין וכמו כן מה
שאו' שם בקרקע טהורין שראוין להטביל בהן מחטים וצנוריות
אין זה מדרבנן שהרי בטלו רביעית דמקוה אלא הואיל ומן התור'
מטהר טהורין · ורבינו יצחק בר רבי שמואל היה אומר שאפילו
כולו שאוב מן התורה כשר ואינו נראה לרבינו יצחק בר רבי
אברהם אלא כמו שאמרנו : כתב רבינו
משה הורו מקצת גאוני מערב ואמרו הואיל (כפ"ד דהלכות מקוואות דף תקל"ח)
(בפ"ק דתמורה דלעיל) ואמרו חכמים שאובה שהמשיכוה כולה
טהורה אין אנו צריכין שיהיו שם רוב מים כשרים וזה שהצריך
רוב והמשכ' דברי יחיד הן וכבר נדחו שהרי אמרו בסוף שאובה
שהמשיכוה כולה טהורה ולפי דברי זה אם היה ממלא בכלי
ושופך והמים זוחלין והולכין למקום אחר הרי זה מקוה כשר
וכן כל אמבטי שבמרחצאות שלנו מקוואות כשרין שהרי כל
מים שבהם שאוב שנמשך הוא ומעולם לא ראינו מי שעשה
מעשה בעניין זה : עד כאן לשונו :
כתוב בשאלתות דרב אחאי בפרק קמא (כרם' אחרי בו' כג דף ל ט)
(דף יב) דתמורה מקוה חסר שנפלו בו שלשת לוגין
מים שאובין פסול ואם היתה משיכ' מושכת מן החוץ ע"י צינור
שקבעו ולבסוף חקקו ונפלו לתוך המקוה אינן פוסלין דכי
אתא רב דימי אמר שאיבת שהמשיכה כולה טהורה' ואיצטרופי
(סס) נמי מצטרפי לארבעים סאה דתניא רבי אלעזר בן יעקב אומר
גת שיש בו עשרים ואחת סאה מי גשמים ממלא תשע עשרה
סאה בכתף ופותקן למקוה על ידי המשכ' והן טהורין שהשאיב'
מטהרת ברבייה והמשכה כלומר כשיש שם רוב מים כשרין
והשאובין באין למקוה על ידי המשכה ואם המשיכן על ידי
(סס) צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסלין את המקוה · ותנן אין מים
(סס) שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון · ואומ' רב פפא לפי
לפי חשבון כלים ומני רב יוסף בן חוני היא כיצד מקוה שנפלו
שלשה לוגין מים שאובין מכלי אחד או משנים ושלשה כלים

מצטרפין והוא שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון אבל
מארבעה כלים אין מצטרפין · עד כאן דבריהם · משמע מתוך
דבריהם דרב דימי ורבי אליעזר בן יעקב אינם חולקין ורבי
אליעזר בן יעקב שאמר שתשע עשרה סאה שאובין שהומשכו
מצטרפין להשלים המקוה לטבול בו מיד ושאיבה שהמשיכה
כולה טהורה דקאמר רב דימי הוא פירושו שאם היה כל המקוה
מים שאובין שהומשכו לא פוסלין ולא מטבילין בהן עד שירדו
עליהם מי גשמים ארבעים סאה אבל אם לא הומשכו אפילו
שלשת הלוגין מים שאובין בתחילה פוסלין את המקוה אפילו
היה אחרי כן מ' סאה כשרין · זאת השיטה באה מחכמי לוניל
(בתו' סס כל הסוגיא ותוס' בד"ה ואלא) בימי רבינו יצחק · והשיב כי לפי דברי השאלתות הדין עמהם
וגם כל הסוגיא מתיישבת בזה' דלרבי אלעזר בן יעקב אומר ר'
חייא בר אבא מתחלה ברבייה והמשכה כשר לטבול בו מיד
אבל אם אין שם רוב של מים כשרים כי אם החצי שהם עשרי'
סאה פסול לטבול בו עכשיו אף אם ישלימנו אחרי כן לארבעי'
סאה מי גשמים ועולה על דעתו עתה שזהו פירוש משנתנו
שאומרת שמים שאובים פוסלין את המקוה לפי החשבון כלומ'
כשחשבון השאובין כחשבון הכשרי' אפי' יהיו השאובין נמשכין
ומתניתין רבי אליעזר בן יעקב היא · ומקשה אחרי כן מכלל
דרבנן אפילו ברביית של כשרים פסול לטבול בו עתה וגם
אם אחרי כן נפלו בו גשמים ארבעים סאה יהא פסול מדאוקמת
משנתנו דווקא כרבי אליעזר בן יעקב אלא הא דכי אתא רב
דימי אמר רבי יוחנן שאיבה שהמשיכה כולה טהורה כלומר
אינה פוסלת את המקוה שאם יוסיפו שם ארבעים סאה מי
גשמים כשר לטבול בו הא מני לא ר' אליעז' ולא רבנן' אלא ודאי
הא דרב דימי דברי הכל היא הלכה למעשה ולא נחלקו רבי
אליעזר וחכמי' לפסול את המקוה אלא על ידי צירוף המשכת
מים שאובין בלבד שלרבי אליעזר צריך רוב כשרים ולרבנן
אף ברוב הכשרים פסול אבל כשיהיה שם אחרי כן ארבעי' סאה
של מי גשמים יהא כשר לטבול בו לדברי הכל' ומדקדק אחרי
כן אלא מתניתין דאמרה דלפי חשבון פוסלין את המקוה ועולה
על דעתו שפירושו כשיש שם חצי מים שאובין שהומשכו שהם
כ' סאה נפסל המקוה שאין לו תקנה עוד אף בהשלמת מ' סאה
של מי גשמים מני לא רבי אליעזר בן יעקב ולא רבנן שהרי
אמרנו דההיא דרב דימי דברי הכל היא ואין לומר דפוסלין
דמתניתין היינו לטבול בו עכשיו אבל בהשלמת ארבעים סאה
מי גשמים יהא כשר אם כן מה הוא אומר פוסלין את המקוה
ממה הוא פוסל עתה ממה שהיה קודם שהיו בו השאובין שגם
אז לא היה ראוי לטבול בו שלא היה בו מ' סאה אלא אמר רב
פפא לפי חשבון כלים רוצה לומר וכאשר בארנו למעלה :
(בעמוד ד) ולפי זה מתיישב ההיא דישבר הקנקנים שבארנו למעלה
וההיא דממלא בכתף ונותן לעליון ואינו ממשיכם בקרקע בלא
כתינה לעליון מפני שזה לא יועיל לטבול בו עד שישלימו אחרי
כן מ' סאה מי גשמים כאשר בארנו · וכן פסק הרב רבי אברהם
אב בית דין : ולפי זה אומ' אני דההיא דתוספ' דטהרות שהבאנו
(בעמוד א) לפנים מקוה שאוב שהגליד ונימוח כשר להקוות עליו שמדבר
בעניין זה לחוסיף אחרי כן מ' סאה מי גשמים והושב הגליד
ונימוח כמו שאיבה שהמשיכה : אמר רבינו יצחק ברבי שמואל
(בעמוד ד) כי יש להביא ראיה למה שבארנו למעלה שהמעיין מטהר בין
(דף ח ט) בזוחלים בין באשבורן מדתנן במסכ' פרה פרק ו' המפנה את
המעיין לתוך הגנות לתוך הגבים פסולין לזבין ולמצורעים
(בפי' הר"ש סס) ולקדש בהן מי חטאות מפני שלא נתמלאו בכלי · והאי מפני
אמי חטאת ומצורעי' לבד עומד ; למדנו דלטבילת זבים דווקא
שטעונין מים חיים פסלינן אבל לשאר טבילות כשרים אף ע"פ
שנעשו אשבורן שהן בתוך הגבים או בתוך הגנות הא למדת
(בתו' כ' בה' דבכורו' דף כה בד"ה מוה) שהמעיין מטהר באשבורן : ועוד הביא רבי יעקב ראיה מדתנן
במסכת

פ״ה דס׳) דף קט במסכ׳ מקוואות ומביאה בפר שמנה שרצים כל חימים כמקוה
שנאמר ולמקוה המים קרא ימים פירוש ואין מטהרין בזוחלין
אלא באשבורן ׳ רבי יהודה אומר הים הגדול בלבד כמקוה רבי
יוסי אומ׳ כל חימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים ולמצורעי׳
ולקרש מי חטאת משמע שאין רבי יוסי חולק על מה שמטהרין
באשבורן במקוה אף על פי שחישבן כמעיין לעניין שמטהרין
בזוחלין ועוד יש ראייות אחרות ואין לי להאריך : אומר רבינו
פרשת שמיני פ׳ יצחק בר ר׳ שמואל דהא דתניא בתורת כהנים המעיין מטהר
בכל שהו והמקוה בארבעים סאה זהו מדרבנן דמן התורה די
ברביעית אם כל גוף הנטבל עולה בו כגון מחטין וצינוריות
וכשם שאומר המקוה בארבעים סאה מרבנן כך מעיין מטהר
בכל שהו אפילו מדרבנן ואף על פי שבטלו
בפ״ג מיכין דף ל״ח והסוגיא בתו׳ שם רביעית דמקוה לא בטלו משהו דמעיין ׳
פ״ק דף כ״ח ופ״ה דף ס ב וכתו׳ פ״ק דכתיס ובמשנת מסכת מקוואות משמע דכל שהו
דף ד״ג ברה הלה ממש אמנם לטבול אדם צריך אף במעיין
דף כ ב ארבעים סאה כדאמרי׳ בפרק חומר בקודש
תדע דבעינן כשפופרת הנוד דהא ארעא חלחולי מחלחלא
ובעינן ארבעים סאה במקום אחד ולשון חלחולי אינו אלא
דף ס ח ודל״ת בתו׳ שם ברה דאמר במעיין : אומר רבינו יעקב שאע״פ שבפרק במה אשה יוצאת
אוס׳ רב לטבול בנהרות שמא ירבו הנוטפין
בפ״ה דמקוואות דף ס ג והלכה כרב באיסורי בפר׳ יא בכור דף מ ט על הזוחלין והוו להו מי גשמי׳ רובה ושנינו
הזוחלין במעין והנוטפין במקוה ואין מקוה
מטהר בזוחלין והלכה כרב באיסורי מכל
מקום כזו אין הלכה כרב אלא כשמואל
שאומ׳ שם נהר מסלעו וממקורו מתברך ואף על פי שאנו רואין
שהנהרו׳ מתברכין יותר כשעה שהמטר יורד זהו הטעם כדתניא
דף כ ה בסוף סדר תעניות רבי שמעון בן אלעזר אומר אין לך כל טפח
וטפח שיורד מלמעלה שאין התהום עולה לקראתו טפחיים
מלמטה וגם משם סייעתא לדברי שמואל ולכך הלכה כמותו ׳
דף נ ה ועוד תניא בפר׳ אחרון דבכורות רבי מאיר אומר לא פרת שמו
לא יובל שמו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין מסייע
ליה לשמואל דאמר נהרא מכיפיה מבריך ואף על פי שלשמואל
כל הנהרות פרין ורבין תופס פרת מפני שהוא עיקר שהרי
עיקר הנהר שבגן עדן פרת שמו שנאמר ומשם יפרד והיה
לארבעה ראשים ׳ ומקשה והא כתיב והנהר הרביעי הוא פרת
ומתרץ הוא פרת דמעיקרא וגם בכל הנהרות מתערב פרת
פרק אין בין המודר דף מ כדאמר בנדרי׳ הנודר ממי פרת אסור בכל
דף ס ג מימות שבעולם : שנינו בפ״ו דמקוואות
דף ט׳ ומבואר בתו׳ שם ומבואר בפ״ק דיבמות עירוב מקוואות
כשפופרת של נוד בעוביה ובחללה של שפופרת שהם כשתי
אצבעות חוזרות למקומן לסבבן כנקב ברווח ׳ ודווקא כשיש
כותל מפסיק בין שני המקוואות צרי׳ שיהא שם נקב כשפופרת
לחברן יחד להכשיר מקוה חסר ע׳ כן אבל אם אין דבר מפסיק
בין שני המקוואות אין צריך אלא שיהו המים מחברין אותם
פ״ה דף ת ח ברום כקליפת השום על רוחב כשפופרת דהנן במסכת פרה
שתי שקתות המים שבאבן אחת קידש אחת מהן המי׳ שבשנייה
אינן מקודשין היו נקובות מזו לזו כשפופרת הנוד או שהיו המי׳
צפין על גביהן כקליפת השום קדש אחד מהן המים שבשנייה
דף ס ג מקודשין ׳ עוד שנינו בפ״ו דמקוואות כותל שבין שני מקוואות
שנסדק לשתי מצטרף לערב אין מצטרף עד שיהא במקום
אחד כשפופרת הנוד נפרצו זה לתוך זה על רום כקליפת השו׳
דף כ ט ועל רוחב כשפופרת הנוד ׳ ומה ששנינו בפ״ח דטהרות מקל
שהיתה מליאה משקין טמאין כיון שהשיקה למקוה טהורה
דברי רבי יהושע וחכמים אומרי׳ עד שיטבול את כולה הנצוק
והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה
הא טופח להטפיח חיבור ואין צריך רום כקליפת השום ההיא

לעניין השקה דווקא שנויה ולטהרה דומיא דלטומאה דאם יש
כאן מים טמאין ומשיקן לנהר ע׳ טופח להטפיח חיבור וכן
דף י״ו והסוגיא בתו׳ שם ברה הכונת משמע בפרק שני דגיטין דמסקינן עלה דההיא דנצוק דילמא
לעניין מקוואות ורבי יהודה היא מכלל שעד עתה לא היה
מעמידה במקוואות אלא בדבר אחר וגם כי מעמידה במקוואות
מעמידה דווקא כרבי יהודה אבל לרבנן בעינן רום כקליפת
השום על רוחב כשפופרת : כשם שמועלת השקה למים
כרשת שמיני פ׳ הטמאים לטהרם ובתורת כהנים דורשו מן המקראות מניין
שאם היה טמא יטהרנו ת״ל אך מעיין ובור וגומר מעיין יהיה
טהור ובור יהיה טהור ומקוה מים יהיה טהור מלמד שמטהרין
זה את זה ׳ כך מועלת השקה למים שאובין להכשירן דתנן
דף ס ג בפרק ו׳ דמקוואות שלשה מקוואות בכל אחד עשרים סאה
והמקוה השלישי מים שאובין אם השאוב מן הצד וירדו שלשה
וטבלו בשלשתן ועלו המים מכולם ונתערבו מלמעלה
המקוואות כשרין והטובלין טהורין שהרי נעשה הכל ששים
סאה מהן ארבעים סאה כשרין זה בצד זה ואין המים השואבין
שבצדן פוסלין מקורה שלם ולא. עוד אלא שהשאוב נכשר ע׳
השקת המקוה השלם אבל אם היה השאוב באמצע המקוואות
כמו שהיו והטובלין טמאין כמו שהיו שהרי אין כאן מקוה
שם שלם הואיל והשאוב מבדיל ביניהם : עוד שנינו באותו הפרק
השידה והתבה שבים אין מטבלין בהן אלא אם כן היו נקובין
כשפופרת הנוד משמע שאם היו נקובין כשפופרת הנוד
דף י״ז ומבואר בדף י״ח מטבילין בהן : ועוד שנינו במסכ׳ ביצה פ׳ שני ואין מטבילין
כלי טמא על גב מימיו שצריכין השקה לטהרן : מכל אלה
למדנו שמים שאובין יכולין ליטהר על ידי השקה והא דאמרי׳
דף ד בפרק קמא דמכות אמר רב יהודה אמר רב חבית מלאה מים
שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה גורס שם
כתו׳ שם רבינו יעקב חבית מלאה יין ׳ ומה ששנינו במסכת מקוואות
דף ק כ פרק שלישי כור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו
ויצאה ממנו לעולם הוא בפסולו עד שיתחשב שלא נשאר מן
כריש פ״ה השאובין שהיו בבור שלשה לוגין ׳ ובענין זה אומר שם גבי
מעיין שהעבירו על גבי השוקת צריך לפרש שם שמה שאין
הבור טהו׳ שם ע׳ חשקת האמה זהו לפי שאין מעיין מטהר בכל
כעמוד שבסמוך שהו לטבילת אדם כמו שבארנו למעלה׳ והואיל ואין מי האמה
מרובין שם שיהו ראוין לטבילת אדם אין מועלת השקתו
לחכשיר מי הבור : גרסינן בירושלמי דיומא בפרק אמר להם
דף מ א ע״א הממונה רבי שמעון בן כיכנא בשם רבי אחא אומר היום היה
בית הטבילה לכהנים לרחצה בו ׳ ומקש׳ לאו כלי הוא בתמיה
ומתרץ כההיא דאמר רבי יהושע בן לוי אמת המים מושכת לו
מעין עיטם והיו רגלי השוורים פתוחים כרמונים ומה שנעשו
כן זהו שיהו מוציאין ומביאין המים מעין עיטם ברווח כי
להכשירו על ידי חיבור המעיין היה די כשפופרת הנוד כאשר
בארנו למעלה ׳ אבל אין לומ׳ שמפני כן היו פתוחים כרמונים
דף נ ה כדי להוציאו מתורת כלי שלא יטמאוהו הכהני׳ העולין לטבול
שם וכדאמרינן במסכת שבת בפרק המצניע כלי שנפחת
כמוציא רימון טהור אין לומר כך כי הכהנים טמאין לא היו
נכנסין שם במקדש אלא כהנים טהורים הרוצים לעבוד עבוד׳
ומורי כת׳ בשם הרב רבי אלחנן לפי שכל שפע המעיין נכנס
בתוך הים והם טובלין בו לכך צריך כמוציא רימון שהוכרת כלי
פ״ד דף ת״ע״ב לגמרי ׳ ותניא נמי בתוספתא מעיין היוצא לתלמי ומתלמי
לבריכה ראשונים ראשונים הרי אילו פוסלים מפני שהם
כשאובים משמע שהתלמי הוא כלי ואפילו יש במעיין ארבעי׳
סאה מתחילה מכל מקום הואיל ועיקר הקילוח של מעיין
לתלמי הוא נכנס נחשבין שאובין ואף על פי שאומ׳ שם בסיפא
דברייתא כיצד עושה נוקבו כל שהוא התם שאני שאין טובלין
בתלמי אלא בבריכה ואין לחוש כל כך למראית העין וכו׳ שהו

לאו

לאו דווקא וצריך כשפופרת הנוד או ככונס משקה : מוכח
פ״ד ופ״ה ר״ף תסע״ה במסכ׳ מקוואות ובתוספת׳ שהלוקח כלי גדול כגון חבית גדולה
או עריבה גדולה וניקבו נקב המטהר אותו וקבעו בארץ ועשהו
דף ס ב מקוה הרי זה כשר : עוד שנינו בפ״ד חשוקת שבסלע אינה
פוסלת את המקוה היתה כלי אף ע״פ שחברה בסיד פוסלת את
המקוה ניקבה מלמטה או מן הצד ואינה יכולה לקבל מים כל
שהו כשרה וכמה יהא בנקב כשפופרת הנוד :
דף תסע״ו ושם הגירס׳ מי חטאת שהגלידו וכו׳ תניא בתוספתא בפ׳ שני דטהרות מים טמאין
שהגלידו בחורף ואין בהם משק׳ טופח טהורין
סס נימוחו חזרו לטומאתן ישנה : מקוה שאוב
שהגליד טהור משו׳ מים שאובין נמוחו כשר להקות עליו פירוש
כשר לטבול בו שהוא מקורה כשר וכן לשון התוספתא בכמרה
פ״ת דף ס״ח מקומורה וגם בתוספת׳ דשקלים מקוה שיש בו ארבעים סאה
געתו״ר כ כשר לחקות עליו ולמעלה ביארנו לשון אחר : שני׳ במסכת
ר״ף כ״ר כל הסוגיא מקוואות פרק ז׳ יש מעלין את המקוה ולא פוסלין פוסלין ולא
מעלין לא מעלין ולא פוסלין ואלו מעלין ולא פוסלין השלג
והברד והכפור והגליד והמלח וטיט הנדוק׳ כיצד מעלין ולא
פוסלין מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל לתוכו סאה
מאחד מאילו הרי זה עולה להשלימו והרי המקורה כשר ושלם
נמצאו מעלין ולא פוסלין : ואילו פוסלין ולא מעלין מים
שאובין בין טהורין בן טמאין מי כבשים ומי שלקורה והתמד
עד שלא החמיץ׳ כיצד מקוה שיש בו ארבעי׳ סאה חסר קורטוב
ונפל מאחד מאילו קורטב שהוא דבר מועט לתוכו לא השלימו
ואם נפל מאחד מהן שלשרה לוגין לתוך המקורה פוסלין אורה
המקוה : ואילו לא פוסלין ולא מעלין שאר משקין כגון דם
וחלב ומי פירות והציר והמוריים והתמד שהחמיץ׳ כיצד מקוה
שיש בו מ׳ סאה חסר אחת ונפל מאחד מאילו סאה לתוכו לא
השלימו וגם לא פסלו אם לא שינו את מראיו אבל אם שינו
את מראיו אפילו היו בו מ׳ סאה פסול : ומפר׳ שם מה יעשה אם
היו בו מ׳ סארה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיהן
למראה מים : ופעמים שאילו שאמר מעלין אורה המקוה
כמו שמפרש שם היו בו מ׳ סאה ונפל סאה מאילו ואחר כך נטל
פ״ב דף כ״ב סאה מן המקוה הרי זה כשר : אמרינן במסכת זבחים שהטיט
שהפרה שוחרה ושותה ממנו הרי זה נמדד עם המקורה ואם אין
פרה שוחה ושותה ממנו אינו נמדד עם המקוה׳ ובפרק קמא
דף י ט דסוכה אמרינן ומי איכא מידי דאיהו לא חזי ומצטרף׳ טיט
הנדוק יוכיח דאיהו לא חזי ומצטרף : ובמסכת מקוואות פרק
דף ס א שני שנינו מקורה שיש בו ארבעים סארה מים וטיט מטבילין
בטיט ובמים כדברי ר׳ יהושע באיזה טיט מטבילין בטיט הרך
שהמים צפין על גביו היו מים צפין מצד אחד והטיט הרך מצד
דף ס ד אחר מטבילין במים ואין מטבילין בטיט ובפרק ז׳ דמקוואורת
שנינו הטביל בו את המטה אף על פי שדחק רגלי המטה בטיט
העבה שבקרקע המקוה עד שצפו עליה המים מלמעלה הרי זו
טהורה שהרי לא נטבעו בטיט עד שיטבלו במים תחילה
שהמים מקדימין לאותן הגומות של כרעי המטה : שנינו בפר׳
דף ס ג ה׳ דמקוואות גל שנתלש מן הים ונפל על האדם או על הכלים
אם יש בו ארבעים סאה טהורים לחולין שאין הטובל לחולין
דף ל א צריך כוונה כדמסקינן בפרק שני דחולין שכן סוברין רב ורב
נחמן ורבא׳ וכן פוסק רבינו חננאל ולא כרבי יוחנן שמצריך
סס כוונה לחולין׳ היה יושב ומצפרה עד שיפול הגל ויטבול בו
סס עלתרה לו טבילרה לדבר שנתכוון לו׳ ואומר במסכת חולין
דף י ט ובחגיגה פרק שני מטבילין בראשין של גל הנוגעין בארץ ואין
דף ס ג מטבילין בכפה שלו מפני שהוא באויר : עוד שנינו שם בפרק
ח׳ בירת הלל אומרים אין מטבילין בחרדלית פי׳ חרדלית כמו
הר דלירת והן מי גשמים הנזחלין מדליו של הר אין מטבילין
בהם כשהם נזחלין עד שיקוו וינוחו באשבורן מ׳ סאה : שנינו

דף ס ב בפ׳ שני ספק מים שאובין שטהרו חכמים כיצד מקוה שנסתפק
לו אם נפלו לתוכו מים שאובין או לא נפלו ואפילו נפלו ספק
יש בהם מ׳ סאה ספק אין בהם או ב׳ מקוואו׳ אחד יש בו מ׳ סאה
ואחד אין בו מ׳ סאה נפל לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפל
דף ד ספיקו טהור מפני שיש לו במה יתלה : גרסינן בעירובין פ״ק
דף ס ו ובנדה פרק בתרא א״ר יצחק דבר תורה כלומר מהלכה למשה
מסיני שהרי שיעורין חציצין ומחיצות הלכה למשה מסיני׳
רובו ומקפיד עליו חוצץ מיעוטו אינו חוצץ אף ע״פ שמקפיד׳
וגזרו חכמים על רובו שאינו מקפיד גזירה משום רובו המקפיד
וכן גזרו על מיעוטו המקפיד משו׳ רובו המקפיד פי׳ רבי׳ שלמה
סס דרובו רוב שערו קאמר שכברה מביאה על עניין שער שאומר
שם נימא אחת קשורה חוצצת מפני שמהודקת יפה שתים אינן
חוצצות׳ ואמר ר׳ יוחנן אין לנו שתהא חוצצות אלא אחת׳ ואמר
רבי יצחק שאם רוב שערו קשור אחת אחת
בתוספות מס כרית קמא דעירובין ומקפיד עליו חוצץ׳ ורבינו חננאל פירש
דהוא הדין בגוף אם רוב גופו מכוסה מדבר
דף ע ח החוצץ בו וכן מוכיח בפ׳ הערל גבי נכרית מעוברת שנתגיירה
בנה אין צריך טבילרה שמקשה שם והאמר רב כהנא לא שנו
אלא רובו אבל כולו חוצץ ומתרץ שאני עובר דהיינו רביתיה׳
פ״ט דף ס ח ועוד כי במסכת מקוואו׳ נותן שיעור בחציצת בגדי׳ ואין לחלק
בין גוף הבגד לגוף האדם אלא ודאי מדבר גם בגופו או בגוף
הכלי אם היה על רובם דבר המקפיד עליו חוצץ ולאחר גזירה
בפ׳ שני דהלכות מקוא׳ דף תק״ל אף כשאינו מקפיד : ורבינו משרה כת׳ שהורו הגאונים שאם
רוב שערו קשור אחת אחת אע״פ שאינו מקפיד עליו חוצץ אבל
נראה לו ששערו של אדם כגופו הוא חשוב לעניין טבילרה
ואינו כגוף בפני עצמו כדי שנאמר רוב השער אלא אע״פ שכל
שער ראשו קשור נימא אם אינו מקפיד עליו עלתה לו טבילרה
אלא אם כן נצטרף לחוצץ אחר על גופו ונמצא הכל רוב גופו
עד כאן דבריו : מקצת דיני חציצה בארנו בהלכות נדה בספר
כ״י ק״ה דף ל״ח מצות לא תעשה ונבאר עוד כאן מקצתן
פ׳ דמקוואות דף תסע״ו ור״ש הביאה בכי פ״ט דמקוא׳ דתניא בתוספת׳ השירי׳ והנזמים והטבעות
והקטלאו׳ אוצין חוצצין רופין אינן חוצצין
פי׳ אוצין דהוקין׳ וכן בה״ג כתב שטבעת
דף כ״ה כל הסוגיא עד סוף חוצצת : ובמסכת מקוואות פרק ט׳ שנינו אילו חוצצין באדם
חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועורה שבראשי הבנות אבל חוטי
שער אין חוצצין שהמים באין בהן אע״פ שאינן רפין׳ קלקי הלב
והזקן חוצצין פי׳ שער שעליהן שנתקשר ונעשה קלקי׳ ובית
הסתרים באשה פירו׳ עד שתדיחנו תחילה מפני הזיע׳ וליפלוף
דף ל ט ע״א שחוצ׳ לעין ובהלכורת נדרה בארנו מפני
בתו׳ פ׳ כת׳ דנידה דף ס״ז בד״ה ליכלוף שסתמו יבש׳ ורבינו יעקב מפרש שאין
חילוק בחוץ לעין בין לח בין יבש׳ וגלד
שעל גבי המכרה מבחוץ פי׳ דיה היוצא מן המכה ונתייבש׳
ורטייה שעל בשרו וגלדי צואה שעל בשרו וטיט ובצק שתחרת
הצפורנים וטיט היון וטיט היוצרים וטיט הדרכים שנמצא אף
בימות החומה כל אילו חוצצין ושאר כל הטיט כשהוא לח אינו
חוצץ שהרי נמחה במים וכשהו׳ יבש חוצץ : ואילו שאין חוצצין
באדם קלקי הראש ובית השחי ובירת הסתרים באיש ולפלוף
שבעין וגלד שבמכה ולכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שתחרת
הצפרנים וצפרן המדולדלת כל אילו אין חוצצין : השיב רבינו
יצחק בתשובה אחת כי יבלת בכל מקום שתהיה בגוף ותבלול
בעין אינן חוצצין שהן בטלין בגוף וכן תלתולין של בשר וכיוצ׳
בהן ויתרת אפי׳ עומדת לחתך׳ ואבר ובשר
בתו׳ פ׳ דמקוואו׳ דף תסע״ו ור״ש הביאה בכי פ״ט דמקוואות המדולדלין באדם שנינו שאין חוצצין ונרא׳
סס אפי׳ עומדין לחתך : תניא בתו׳ הדם והדיו
והדבש והחלב ושרף תות ושקמה ותאנרה
לחים אין חוצצין יבשים חוצצין ושאר כל
השרפין

השרפין בין לחים בין יבשים חוצצין מפני שהן ליכלוך הפירו׳
פי׳ ודרך בני אדם להקפיד עליהן והוא הדין בדם שנסרך
בבשר שאפילו לח חוצץ מטעם זה וכן כתב
רבינו משה׃ אמנם בזבחים פרק כל בפרק שני דהלכות מקוואות דף תקל
הפסולי׳ או׳ שבח הוא לבני אהרן שיהלכו עד דף ל״ה
ארכובותיה׳ בדם והא קא הוי חציצה לח הוה ולח לא הוי חציצה
אלמא אף בבשר לח אינו חוצץ׃ שנינו במסכ׳ מקוואות ומביאה פ״ט דף ס״ה
בפר׳ קמא דשבת אילו חוצצין בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית דף ט׳
ובתוספתא שונה זפת מור וקימוס׳ וקימוס ד׳ מהלמור בדתני׳ פרק ז׳ דמקוואות דף תס״י
בספרי שלא יערב קימוס במור׳ וגם משם משמע דלא גרסינן
החומר אלא המור גרסינן ברוב ספרים׳ ופירש רבינו שלמה כ״ק דשבת דלעיל
דווקא זפת ומור אבל טיט ודבר אחר אינו חוצץ לפי שנופל
מאליו ואינו מקפיד׃ ואינו נראה לרבינו יצחק לומר כן
להכשיר שאר דברים החוצצין עליו בשעת טבילה אלא מפרש
דכל שכן שאר דברים שחוצצין בכל הכלים אפילו זפת ומור
שאין חוצצין בשאר כלים שדרך לזופתן בכלי זכוכית חוצצין׃
הזפת והמור שהן על השלחן ועל הטבלא ועל הדרגש אם היו במתני׳ דלעיל
נקיים חוצצין מפני שהוא מקפיד עליהם׳ נמצאו על בגדים
אם בגדי עם הארץ הם אם נמצאו משני צדדין חוצץ מצד אחד
אין חוצץ אבל נמצאו על בגדי תלמיד חכם אפילו מצד אחד
חוצץ מפני שמקפידין על מלבושיהן להיות נקי וטהור׳ וזהו
כדברי רבי יוסי שאו׳ שם בנאים מצד אחר חוצץ׳ ולמה נקראו
תלמידי חכמי׳ בנאים׳ מפרש בפר׳ ואילו קשרי׳ מפני שעוסקין דף קי״ד
בתורה שהיא בניינו של עולם כל ימיהם שנאמ׳ אם לא בריתי
יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי׃ גרסינן בפרק שני
שעירים ת״ר את משפטי תעשו דברים שאילמלא לא נכתבו דין דף ס״ז
הוא שיכתבו ואילו הן עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים
וגזל וברכת השם ואת חוקותי תשמרו דברים שהשטן משיב
עליהם ואומות העולם משיבין עליהם ואלו הם חזיר ושעטנז
וחליצת יבמה וטהרת מצורע ושעיר המשתלח שמא תאמר
מעשה תוהו הם תלמוד לומר אני ה׳ אני ה׳ חקקתים ואין לך
רשות להרהר אחריהם׃

יתברך ויתעלה השם הנכבד והנורא שעזרנו להשלים
מצות עשה שצוה אל משה בהר סיני׃

אחרי שכיימנו מצות עשה של תורה נחל לבאר מצות
עשה שהם מדברי סופרי׳ ומהם מדברי נביאים
והם חמש מצות, מצו׳ עירובין׳ מצות אבל׳ מצות תפלה בצבו׳
מצות מגילה׳ מצות חנוכה׳ וכבר בארנו מצו׳ נטילת ידים שהיא
מדברי סופרים בהלכות ברכות׃ לעי׳ בדף קי״ב

הלכות עירובין א

גרסינן בפרק שני דעירובין אמר רב יהודה אמר דף כ״א
שמואל בשעה שתקן שלמ׳ המלך עירובין
ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח
לבי גם אני׃ והשיב רב האי גאון בתשובה אחת כי לכך לא
נתקנו עד שלמה המלך מפני שהיו כל הימים במלחמות עד
שלמה שבימיו נתן הקב״ה שלום בארץ׳ ושנינו בפרק ראשון
דעירובין ד׳ דברים פטורין במחנ׳ במלחמה מביאין עצים מכל׳ דף י״ז
מקום ופטורין מרחיצת ידים ומדמאי ומלערב ערובי חצירות׃
ועיקר תקנתו היתה מפני שמן התור׳ אין קרוי רשות הרבים אלא
סרטיא והיא דרך המלך ההולכת מעיר לעיר ופלטיא הם כדאיתא בפ״ק דשבת דף ו׳
המקומות שחוץ לעיר רחבים מאד שמתקבצין שם ביום השוק׳
וכן בתוך העיר ימצא ר״ה כגון שרחוב שלה רחב שש עשר׳ אמה
שכל דברי שבת אנו למדין ממשכן ועגלות של לוים ברוחב
שש עשרה אמה היו הולכין כדאמ׳ במסכת שבת בפרק הזורק דף צ״ט
הילכך אין חשוב רשות הרבים בפחות מרוחב שש עשרה אמה
ומפולש משע׳ לשער ובוקעין בו ששים ריבוא כמו בדגלי מדבר
וכן פי׳ רבינו שלמה במסכת עירובין פרק ראשון׃ תרסי׳ בפ״ק ריש פירק׳ דף
דעירובין אמר רבה בר בר חנה ירושלם אילמלא שדלתותיה דף ו׳
נעולות בלילה חייבין עליה משום ר״ה שלה ופירוש שם ר״שי
ירושלם ר״ה שלה מכוון משער לשער ומפולש ויש בה דריסת
ששים ריבוא ורוחב שש עשר׳ אמה ואילמלא שנועלי׳ דלתותיה
בכל לילה חייבין עליה בשבת משום ר״ה אבל נעילת דלתות
משויא לה כחצר של רבים ומערבין את כולה וכל זמן שלא
עירבו הויא כרמלית ולא מחייבין עלה והכי נמי אמרינן בפר׳
בתרא דירושלים כרמלית היא׳ עד כאן לשונו׃ מכל זה אתה דף ק״א
למד כי מן התורה היה מותר להוציא מן הבתים לרחובות
ירושלם וכל שכן מן הבתים להצר ואפי׳ יש בחצר כמה בעלי
בתים מפני שהחצר רשות היחיד גמור׳ היא וכן מן החצר למבוי
שאינו מפולש שיש לו שלשה מחיצות והוא רשות היחיד גמור׳
מן התורה׃ כשעמד שלמה המלך ובית דינו וראו כי היו
בני אדם אומרי׳ כיון שהבית מיוחד לאדם אחר והחצר מיוחדת
לרבים ואע״פ כן מותר להוציא מן הבית לחצר שהיא מיוחדת
לרבים או חצר שהיא של אדם אחד מותר להוציא ממנה למבוי
שהוא מיוחד לרבים וכן מן הבתים לרחובות העיר שרבים
בוקעין בהן ובזה היו טועין לומר מעתה אין ההוצאה מלאכה
ומותר להוציא מרשות היחיד לרשות הרבי׳ גמורה׳ עמד שלמה
ותיקן שלא יטלטלו מן הבית לחצר שיש בתוכו בעלי בתים
אחרים אלא ע״י עירוב ולא יטלטלו מן הבית למבוי אלא ע״י
שיתוף והעירוב שעושין בחצרות והשיתוף שעושין במבואות
עושה הכל רשות אחד ועל ידי כן מותרין להוציא ומעתה לא
יטעו לומר שמותר להוציא מרשות היחיד לסרטיא ופלטיא
גדולה ולכל ר״ה גמורה שאין יכולין לערב שם׃ כתוב בה״ג לא
מבעיא ר״ה דאורית׳ מלכא הוא דאסור לטלטולי ד׳ אמות היכא
דליכא עירוב אלא אפילו מן מבוי למבוי וכן ממבוי לחצר וכן
מחצר לחצר וכן מחצר לבית וכן מבית לבית וכן מבית לחצר
אסור לטלטולי ואפילו במבוי גופיה אסור לטלטל ארבע אמו׳
אלא אם כן עירבו שנא׳ ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת׳
עד כאן דבריהם׃ נראה לי מתוך דברי רב יהודאי גאון כי בימי
ירמיה הנביא לא שמרו דברי גזירת שלמה המלך לערב
בחצרות ולשתף במבואות אלא היו מוציאים בלא עירוב ומתוך
כך היו מביאין מן העיירות שסביבות ירושלם כל מיני משא
מבתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהיא רשות הרבי׳ ומביאין
אותן משאות בשערי ירושלים ולכך כשהזהיר ירמיה על גוף
האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום
משא אף מן הבית לחצר אלא אם כן עירבו וזהו לשון הנביא
כה אמ׳ ה׳ השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת
והבאתם בשערי ירושלם זה גוף האסור של תורה ואחר כך אמר
ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת זו גזירת שלמה המלך
כי לבני ירושלם היה מזהיר׳ וכבר אמרנו כי מן התורה מותר
להוציא מן הבתים לרחובות ירושלם אלא ודאי על גזירת
שלמה הזהיר מפי הגבורה שעל ידי שעברו גזירתו באו לגוף
האסור של תורה׃ תניא בפרק הדר במסכת עירובין מערבין דף ע״א
לחצרות בפת ואם רצו לערב ביין אין מערבין ומשתתפין
למבואות ביין ואם רצו להשתתף בפת משתתפין ותניא בפרק
הלון בכל מערבין עירובי תחומין ומשתתפין שתופי מבואות דף פ״א
ולא אמרו לערב בפת אלא לחצר בלבד׃ כך הגירס׳ בספרים
ישנים ובפי׳ רבינו חננאל׳ ובפרק בכל מערבין אמר שמערבין וכן כתו׳ דף
ערובי תחומין ומשתתפין שתופי מבואות בכל דבר חוץ מן ס״ס
המי׳ בפני עצמן והמלח בפני עצמו אבל במים ובמלח מעורבין

יחד מערבין: בפרק חלון אמרינן שאין מערבין בחצרות אלא (דף פ)
בפת שלמה בלבד ואפילו ככר מאפה סאה והיא פרוסה אין
מערבין בה היתה שלמה והיא כאיסר מערבין בה׳ ואמר רב (שם דף פא)
חייא בר אשי אמ׳ רב מערבין בפת עדשים ומר עוקבא משמיה
דשמואל אמר מערבין בפת אורז אבל לא בפת דוחן: בפרק
מי שהוציאוהו ובפרק הדר אמר כי הבית שמניחין בו העירוב ((מ״ט) דף ע ד)
אין צריך ליתן פת אבל מכל בית ובית של אחרים גובין להם
פת אחד שלם ומניחין הכל בבית אחד מבתי החצר או אם רצה
אחד מבני החצר ליקח להם אחד משלו ולזכותה לכל בני החצ׳
הרשות בידו כאשר יתבאר׳ ובין כך ובין כך מברך המזכה (עמוד שבכתיך)
או המקבץ העירוב ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר
קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב ואומר בעירוב זה יהא
מותר להוציא ולהכניס מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים
ומבית לבית לכל הדרים בחצר: בפרק חלון מפרש כמה (דף פ)
שיעור שתופי מבואות ובפ׳ שם י״ח גרוגרות הם שעור ב׳ סעודות
לפיכך צריך שיהא בו אוכל כ״ח גרוגרות אבל גרוגרות עצמן
אם שיתף בהן צריך קב ובזמן שיש שם בעלי בתים מרובים
יתר על שמנה עשר שיעור השיתוף שתי סעודות לכולן שהן
כשיעור שמנה עשר גרוגרות וכשהם י״ח או פחות כגרוגרת
לכל אחד ואחד׳ ובפ׳ בכל מערבין מסקינן שדבר שמטבילין (דף כט)
בו כגון חומץ ומלפתין בו את הפת כגון בשר צלי שיעורו כדי
לאכול בו שתי סעודות ומפרש שם שאם נשתתפו ביין מבושל
הרי הוא כחומץ ושיעורו כדי לאכול בו שתי סעודות וזהו
רביעית כדאמר בפרק כיצד משתתפין וליקני להו רביעיתא (דף פח)
דחלא בחביתא׳ ואם נשתתפו ביין חי שיעורו ב׳ רביעיות (דף כט ללע׳)
לכולן וכן בשכר ב׳ רביעיות׳ בצים שתים משתתפין בהם אפי׳
הן היות כדאמר רב שימי בר חייא׳ ותניא רבי שמעון בן אלעזר (דף ל (בדף כט))
אומר עוכלא תבלין וליטרא ירק עשרה אגוזים וה׳ אפרסקים
ושני רימונים ואתרוג אחד ומסקינן קב גרוגרות ומנה דבילה׳ (שם)
ואמר רב יוסף תמרים בקב׳ ואמר רב נחמן תפוחים בקב׳ פי׳ (שם) שם)
עוכלא שמינית של ליטרא אמנם בתוס׳ גרסי׳ וכמה היא עוכלא
אחד מחמשה ברובע ומביאה בפ׳ הספינה׳ במה דברים אמורים (דף ל)
בתחילתו אבל בסוף הלכה כרבי יוסי דאמר שירי עירוב בכל (בפ׳ חלון דף פ)
שהו: שנינו בפרק כיצד משתתפין הנותן עירובי חצרות (דף פה)
בבית שער אכסדרה ומרפסת אי׳ עירובו עירוב והדר שם אינו
אוסר על בעל החצר שאין לו זו דירה׳ בית התבן בית הבקר (שם)
בית העצים בית האוצרות הרי זה עירוב והדר שם אוסר עליו
ולפנים יתבאר שאינו אוסר עד שיהא מקום פיתא׳ רבי יהודה (דף כ מ״ד ע״ל)
אומר אם יש שם תפיסת יד של בעל הבית אינו אוסר עליו (שם)
ומפרש שם אפי׳ אין לבעל הבית שם כי אם יתד של מחרישה (דף פו)
הרי זו תפיסת יד ואינו אוסר אפילו יהא
מקו׳ פיתא׳ והלכה כדברי המיקל בעירוב׳ (בפר׳ מי שהוציאוהו דף מו)
ואומ׳ שם בגמרא שאם הניחו השיתוף אפי׳ (דף פה לע׳)
באכסדרא ומרפסת או בבית קטן שאין בו ארבע אמות על
ארבע אמות או אפילו בחצר הרי זה שיתוף׳ אבל עירוב אין
מניחין בבית קטן כל כך דתני׳ בפ״ק דסוכה בית שאין בו ארבע (דף ג)
אמות על ארבע אמו׳ פטור מן המזוזה ומן המעקה ואינו מטמא
בנגעים ואינו נחלט בבתי ערי חומה ואין חוזרין עליו ממערכי
המלחמ׳ ואין מערבין בו ואין משתתפי׳ בו ואין מניחין בו עירוב
שמאחר שאינו ראוי לדירה אין מניחין בו עירוב אבל שיתוף
מניחין בתוכו כאשר ביארנו׳ ואף על גב דאמרינן בפרק
כיצד משתתפין שיתופי מבואות בחצר (דף פה)
שבמבוי בפרק הדר פירש רבי שלמה דכל (דף ע ג עיין בתו׳ שם בדיבו׳ המתחיל בבית דף ע א)
שכן בבית וכן משמע בירושלמי דפר׳ הדר: (דף כד ע״א)
המערב לכל בני מבוי או לכל בני חצר אם
רוצה לזכות להם משלו יזכה להם על ידי מי שאין ידו כידו׳

דתנן בפרק חלון כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית
של שיתוף ואומר הרי זאת לכל בני מבוי ומזכה להם על ידי (דף עט)
בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברי׳ ועל ידי אשתו
אבל אינו מזכה להם על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי
עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידם כידו ואומ׳ שם שאין צריך (דף פא)
להודיע לבני חצר ולבני מבוי שעירב להם וזיכה להם שזכות
הוא להם וזכין לאדם שלא בפניו: אומר
ר״ת דלרבי יוחנן דאמר גבי מציאה בפרק (בתוספו׳ שם דף ע ט בד״ה ומזכה כל הסוגיא)
שנים אוחזין לא גדול גדול ממש ולא קטן (דף י״ב וגם בתו׳ שם הסוגיא)
קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו
זהו קטן קטן ואינו סמוך על שלחן אביו זהו גדול הוא הדין
בכאן׳ וצריך להזהר שלא לזכות בעירוב על ידי בנו הגדול
שמאחר שסמוך על שלחנו ידו כיד אביו׳ ואף על גב דשמואל
חולק עליו שם ואומ׳ דגדול גדול ממש הלכה כרבי יוחנן לגבי
שמואל׳ ואין לתמוה היאך יש יד לקטן לזכות דמה נפשך אמה
העבריה קטנה היא שהרי יוצאה כשתביא שתי שערות׳ ואע״ג
דבמקום אחר אין קטן זוכה לאחרים הא אמרינן בפר׳ התקבל (דף כ ט)
דשתופי מבואות דרבנן ולכך זוכה׳ והא דאמר שמואל שם
בפרק מי שהוציאוהו עירוב משום קניין וקטן לאו בר אקנויי (דף מ ט)
הוא מפרשין שם דבבית קטן רוצה לומר׳ ואם תאמר אמה (בתו׳ בד״ה וקטן)
העבריה היאך זוכה והלא היא סמוכה על שלחן רבה ואומר
רבינו תם דבשכרה אוכלת׳ ועוד אומר רבינו יצחק דאין נחשב
כידו מפני סמיכת השלחן אלא דווקא בנו׳ והרב רבי שמשון
מפלייזא פסק כשמואל׳ וכתב רבינו שמשון ברבי אברהם
בפרק קמא דבבא מציעא ובדברי זקני הרב רבי שמשון נראה
מתוך סוגית הירושלמי דעירובין פרק חלון דאין מביא כלל (דף כד ע״ב)
שם דברי רבי יוחנן אלא מוכחת הסוגיא שמדבר בקטן ממש׳
ובירושלמי דבבא מציעא מביאו׳ עד כאן לשונו׳ וכן בהלכות (פ״ק דף ח ע״א)
גדולות דרב יהודאי גאון לא הביא כלל דברי רבי יוחנן אלא
משמע לגמרי שסוברין כשמואל׳ וכן
רבינו משה׳ ובירושלמי דמעשר שני גרסי׳ (פ״א דהלכות עירובין דף קל ז)
תמן תנינן הפעוטות מקחן מקח וכו׳ (פ״ד דף כה ע״א וכן בירושלמי דעירובין הנזכר)
והתנינן אבל אינו מזכה על ידי בנו ובתו הקטנים רבנן
דקיסרין אמרי כאן כשיש בו דעת כאן בשאין בו דעת משמע
דבעירובין קטן קטן ממש לבני ארץ ישראל שהיו תלמידי רבי
יוחנן: גרסינן בפרק חלון אמר רב נחמן נקיטינן אחד ערובי (דף פ)
תחומין ואחד ערובי חצרות ואחד שיתופי מבואות צריך לזכות׳
וכן ערובי תבשילין אמר רב יהודה אמר שמואל צריך לזכות׳ (שם)
וכן פסק בשאלתות דרב אחאי בפרשת ויהי בשלח דגם עירובי (סימן כ)
תבשילין צריך לזכות: עוד שם אמר רב יהודה חבילה של (דף ע ט)
שתופי מבואות צריך להגביה מן הקרקע טפח פירש רבינו
שלמה כשהוא מזכה אותה להם שכל זמן שהיא ברשותו אינה
זכייה׳ וכן תניא בתוספתא אם משלהם אין צריך לזכות (רפ״ו דערובין)
ואם משלו השליח מגביה מן הקרקע ואומר זכיתי לכם: שני׳ (דף כ ט)
בפרק במה מדליקין דאף בספק חשיכה (דף לד)
יכולין לערב׳ וגרסינן על זה בירושלמי (שם סוף פירקא דף ה)
אמר רבי חייא בר אשי אמר רב הדא דאת
אמרת בעירובי חצרות אבל בעירובי תחומין דבר תורה הן
ואין מערבין אותן אלא מבעוד יום: וצריך שיהא העירוב
או השיתוף מצוי ואיפשר לאוכלו כל בין השמשות ושנינו
בפרק בכל מערבין שאם אבד או נשרף מבעוד יום אינו עירוב (דף לה)
משחשיכה הרי זה עירוב ואם ספק אמר רבי יוסי אבטולמוס
העיד משום חמשה זקנים שספק עירוב כשר: ופרק הדר (דף ע״א)
ובפ׳ חלון אמרינן שהמשתתפין במבוי צריכין לערב בחצרות (דף פ)
שלא לשכח תורת ערוב מן התינוקות׳ פי׳ רבינו שלמה בפרק
חלון שלא לשכח תורת עירובי חצרות מתינוקות הבאי׳ הילכך (שם)

כ"ה דעריבין דף ת"ל מקילינן ביה להכשיר בשירי עירוב כל שהו׳ וכן פיר׳ רבי׳ משה
ונותן טעם לפי שאין מערבין בפת אלא בחצר לפיכ׳ אין התינוקו
מכירין מה הוא שיתוף המבוי לפיכך אם נשתתפו במבוי בפת
סומכין עליו ואין צריך לערב בחצרות שהרי התינוקות מכירין
דף ע"א בפת׳ עד כאן דבריו׳ וזהו כדברי האומר בפרק הד"ר דאם
נשתתפו בפת בחדא סגיא והלכה כמותו
בתוכפות סס ברי"ה בפת להקל בעירוב׳ ופי׳ ר"י בחדא סגי אם נשתתפו
דף מ"ו במבוי בפת׳ ובפר׳ מי שהוציאוהו פירש
רבינו שלמה שלא לשכוח תורת ערובי תחומין מדורות הבאים
פרק חלון דף כ"ר ע"ג דעיקר עירוב בתחומין הוא׳ ובירושלמי מפרש אמר רבי
יהושע בן לוי מפני מה מערבין בחצרות מפני דרכי שלום׳
מעשה באשה אחת שהיתה דובבת לחברתה ושלחה עירוב ביד
בנה נסבתיה וגפפתיה ונשקתיה אתא אמר קומי אימוי אמרה
הכין הות רחמא ולא הוינא ידענא מתוך כך עשו שלום ביניהן
וזה מה שאמר הכתוב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום׳
פי׳ מפני מה מערבין בחצרות אחר שנשתתפו במבוי׳ דובבת
שונאה כמו בעל דבבא׳ אמ׳ קומי אימוי ספר לאמו מה שעשת׳
לו׳ ונראין הדברים כי לא לחלוק על משנתנו בא אלא אומר
שגם טעם זה ראה עם טעם משנתנו: אומ׳ רבינו יצחק שצריך
ליזהר כשארם עושה עירוב שלא יערב בדבר שהו׳ מקפיד עליו
כגון אותן דברים שתיקן לכבוד השבת או אם יש לו ככר נאה
שקורין גאשטי"ל או פאשטידא וכיוצא בו׳
דף ס"ח ידל"י בתו׳ סס ברי"ה כיין כדאיתא בפרק הד"ר שאומ׳ אביי שלא שיתף
במבוי שלו מפני שאם היה מקנה להם פת
משלו והיה אחד מהם צריך לאכול מן השיתוף והיה שוטו ממנו
לא היה יכולת בידו לוותר את שלו בכל השבת לכך נמצא
שאין בלבו להיות להם בו חלק נמור ובטל
דף פ׳ וכל הסוגיא בתו׳ סס ברי"ה רגיל השיתוף: אמר ר"י דאע"ג דמסקינן בפר׳ חלון
דאשתו מערבת שלא מדעתו מכל מקום
אינה יכולה לזכות לאחרים שלא מדעתו׳ ואם אין הבעל והאש׳
בעיר צריך לדקדק אם יכולין בני הבית לערב כלל שהרי
כדף פ שנינו שם דנתוספו דיורין מוסיף ומזכה וצריך להודיע אם
דעתן בעירוב ופי׳ רבינו שלמה כגון שמערב משלהן: שנינו
דף ס"ט בפרק הד"ר ומפרש לה בגמרא כך אנשי החצר ששכח אחד
מהן ולא עירב עם האחרים ומחמת שהיה אוסר עליהן להוציא
מבתיהם לחצרו עמד וביטל להם רשות חצרו אבל לא רשות
ביתו או אפילו ביטל רשותו סתם כך המשפט שרשות חצרו
ביטל רשות ביתו לא ביטל לפיכך אסור להכנים ולהוציא
מביתו לחצר בין הוא בין שאר בני החצר ובתים שלהם מותרין
להוציא מהם לחצר לו ולהם׳ ואם ביטל גם רשות ביתו כל
הבתים מותרין לו ולהם שהרי לא נשאר לו רשות והרי הוא
כדף ע כאורח אצלם והאורח אינו נאסר׳ והמבטל רשותו אומר שם
רבא שצרי׳ לבטל רשותו לכל אחד ואחד שיאמ׳ רשותי מבוטלת
כדף ס"ט לך ולך ולך׳ ואם אילו הרבים שערבו בטלו רשותם לזה שלא
עירב הוא מות׳ שהרי כל הרשות שלו והם אסורין שאין אומרים
סס יהיו כאורחין אצלו שאין רבים אורחין אצל אחד: היו אילו
שלא עירבו שנים יכולין לבטל רשותם לאותם שעירבו אבל
אם אותם שעירבו בטלו להם רשותם אין מועיל להם כי
שניהם אוסרין זה על זה ואפילו חזר האחד שלא עירב ובטל
רשותו לשני שלא עירב הרי זה אסור מאחר שבשעה שבטלו
כדף ע להם המערבין היה אסור׳ היו שלשה בעלי בתים בחצר השנים
עירבו והשלישי לא עירב אם האחד שעירב בטל רשותו לאותו
שלא עירב אין זה הביטול מועיל מפני שחבירו אוסר עליו
אבל השלישי שלא עירב מבטל רשותו לאחד מאותם שעירבו
והשני שעירב יבטל גם הוא לחברו שעירב את רשותו ומסיק
כדף ע שם רב נחמן שאם מת בעל הבית יורשו מבטל רשותו:

סס דף ס"ו הלכה כרבי יוחנן שאומר יש ביטול רשות מחצר לחצר׳ וגם
כדף ס"ח אומר שם רבא אנא כרבי יוחנן סבירא לי׳
בתוספות סס דף ס"ר ברי"ה אם כן כל הסוגיא ואומר רבינו יצחק דהוא הדין מבית לבית
ומעשה בא לפני רש"י בחופה אחת ששכחו
ולא עירבו והוצרכו להוציא מבית לבית
והתיר להם ע"י שביטלו רשותם לאחד ואין זה הביטול מועיל
בעירוב שהרי בעל הבית אינו יכול להוציא כליו מן החדר
שייכב לעצמו ולא ביטלה אל רשות חבירו מפני שדומה
לקמן בסמוך כחוזר בו מביטולו כאשר יתבאר וכיון שמפסיד בדבר אם כן
לא בטלת תורת עירוב׳ וחולק היה רבינו יעקב ואומר שאין
ביטול רשות מבית לבית מאחר שלא נתפרש בדברי שמואל
דף ס"ז ורבי יוחנן׳ ועוד בפרק הד"ר באותו תינוק שהיו רוצין למולו
בשבת ונשפכו מים חמין שלו שחממו מאתמול והתירו לומר
לגוי שיביא מים חמין מתוך ביתו של רבה ואף על פי שלא
עירבו לפי שלא מצינו תקנה בעניין אחר׳ ולמה לא בטלו
כולן רשותן לאותו בית שהיה בו הקטן אלא ודאי אין ביטול
רשות מבית לבית׳ ואומר רבינו יצחק דאין משם ראיה שעל
כרחך חצרות ומבוי היו שם כמו שאומר שם והא לא ערבינן
והא לא שתפינן והיו יכולין להביא החמין על ידי ביטול דרך
חצרות ומבוי לבית שהיה בו התינוק ומה שלא עשו כן שמא
דף ס"ח מפני שלא היו שם הבעלים: איתמר בפרק הד"ר רב אמר
מבטלין וחוזרין ומבטלין ושמואל אמר אין מבטלין וחוזרין
סס ומבטלין והלכה כרב לגבי שמואל באיסורי ואע"ג דאמר רבא
אנא כשמואל סבירא לי מ"מ קיימא לן כרב אשי דהוא בתראה
דאסקיה לדרב ושמואל בפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן ומעמיד רב
כרבנן ושמואל כרבי אלעזר ש"מ דהילכתא כרב׳ וכן פסק רב
סס דף ר"ח אלפס׳ לפיכך שנים הדרים בחצר אחת ולא עירבו מבטל זה
כדף ס"ט רשותו לזה עד שיעשה צרכיו ויחזור זה ויבטל לזה: שנינו שם
מי שנתן רשותו והוצי׳ בין בשוגג בין במזיד לאותו רשות שנתן
אוסר דברי רבי מאיר מפני שדומה כחוזר בו מביטולו ור׳ יהודה
אומ׳ במזיד אוסר בשוגג אינו אוסר והלכה כרבי יהודה: שנינו
ריש פירק דף ס"א עוד שם הדר עם הנכרי בחצר או עם מי שאינו מודה בעירוב
הרי זה אוסר עליו׳ רבי אליעזר בן יעקב אומר אינו אוסר עד
סס דף ס"ב שיהו שני ישראלים אוסרים זה על זה׳ ומפרש בגמ׳ של דברי
הכל חצרו של גוי הרי הוא כדיר של בהמה ומן הדין לא יאסור
אלא קנס הוא שגזרו שיאסור כדי שיתרחקו מן הגוי פן ילמדו
ממעשיו׳ ובישראל אחד לא גזרו לדברי רבי אליעזר בן יעקב
מפני שאין זה דבר מצוי שידור ישראל יחיד עם הגוי בחצר פן
יהרגנו הגוי ועל כל דבר שאינו מצוי לא
סס והסוגיא בתו׳ סס גזרו: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה
כר׳ אליעזר בן יעקב במס׳ תענית בפרק ג׳
דף כ"ו פרקים מפרש דהלכה דרשינן בפירקא ורב הונא אומר מנהג
כר׳ אליעזר בן יעקב מפרש שם דמנהג בפירקא לא דרשי אבל
אורויי מורינן רבי יוחנן אמר נהגו העם כרבי אליעזר בן יעקב
שם מפר׳ דנהגו אוריי נמי לא אורינן אבל אי עבוד לא מחינן
דף מ"ו בידייהו׳ והלכה כשמואל דא"ר יהושע בן לוי בפ׳ מי שהוציאוהו
דף ס"ב הלכה כדברי המיקל בעירוב׳ וכן משמע בפר׳ הד"ר שסוברין
בתו׳ סס ברי"ה ואילו אביי ורב יוסף כשמואל: מתוך כך אומ׳ ר"י דאותם יהודי׳ הדרים
יחידים בכרכים המוקפים חומה שיש שם מחיצות גמורות
ודלתותיהן נעולות בלילה מותרים לטלטל בכולן בשבת מאחר
כדף ס"ב שאין שם שני ישראלים אוסרין זה על זה: אומר שם שאין
עירוב מועיל במקום גוי ואין ביטול רשות מועלת במקום גוי׳
לפיכך שני ישראלים וגוי אחד הדרים בחצר אחת אין להם
תקנה עד שישכרו ממנו רשותו ויעשה הגוי כאילו הוא אורח
עמהם וכתב בהלכות גדולות ואי מתא דגוים היא צריכין
למיזבן רשותא מכל גוים דאית ביה כי היכי דתיקו מתא כולא
ברשותא

כדף ס ה ברשותא דישראל והדר ערבי : אומר שם רבי יוחנן ששוכרין
מן הגוי אפילו בשבת שהשכירות כביטול רשות היא שאינה
שם דף ס ו ודאית אלא היכר בלבד : ואמר רבי יוחנן שוכרין מן הגוי אפי׳
נפ׳חלון דף פ בפחות משוה פרוטה ׳ ומסקינן שאשתו של גוי משכרת שלא
כדף ס ו לעיל מדעתו ׳ וכן שכירו ושמשו משכירין שלא מדעתו אפילו היה
כדף ס ד שכירו או שמשו ישראל דאמר רבא מבוי שאין הגוי רוצה
להשכיר להם רשותו ילך אחד מהם וישאל מקום מן הגוי להניח
בו חפציו ואם ישאילנו לו נעשה כשכירו ולקיטו שהרי נשתתף
בתוספו׳ שם דף ס ו בד״ה מערב עמו ברשותו ומשכיר שלא מדעתו ׳ והא דאמר רבי יוחנן בירו׳
ישראל וגוי שהיו דרין בבית אחד צריכין ישראל והגוי להשכיר
יש לפרש שלשם מדבר ששניהם שותפים בבירה ואין נחשב
כדף ס ו הישראל כשכירו של גוי : ואמר רבי יוחנן מה מערב חמשה
ששרויין בחצר אחת אחד מערב על ידי כולן אף שוכר מן הגוי
חמש׳ ששרויין בחצר אחת אחד שוכר על ידי כולן ואותו ששכר
בתוספות שם בד״ה יפה מערב עם שאר הישראלים ויותרו כולן : רבינו חננאל פוסק
כרבי יוחנן שאומר למעלה שוכרין מן הגוי אפי׳ בשבת ואחר
כך מבטלין רשותן לאחד מהם ואותו לבדו מותר להוציא אע״פ
שם ששמואל חולק עליו ואומר כל מקום שהבעלי בתים אוסרין
זה על זה היו רוצים לערב מערב שבת אין יכולין לערב כגון
שהיה שם גוי או אפילו לא היה שם גוי מע״ש שיכולין לערב
לקמן כמתוך כאשר יתבאר ובא הגוי כשבת שביטל העירוב אין מבטלין
מכל מקו׳ הלכה כר׳ יוחנן לגבי שמואל וכדברי המיקל בעירוב ׳
דף ע ורבינו יצחק פוסק כשמואל שהרי שם בפרק הד״ר מפרש סתם
תלמודא הברייתא כשמואל דתניא זה הכלל כל שנאסר למקצת
השבת נאסר לכל השב׳ כולה כגון שני בתים בשני צידי רשות
הרבים והקיפום גוים מחיצות בשבת ואומר שם זה הכלל
לאתויי מת גוי בשבת דאין מבטלין וזהו דלא כרבי יוחנן
כדף ס ז כדמוכח שם למעל׳ הדבעי מיניה רב חסדא מרב ששת שני
ישראלים וגוי הדרים בחצר אחת ולא שכרו ולא ערבו ומת
הגוי בשבת מהו לבטל זה על זה אליבא דרבי יוחנן דאמר
שם דף ס ה לע״ל כשבא הגוי בשבת ששוכרין ממנו ואחר כך מבטלין לא
תבעי לך דהשתא תרתי עבדינן שכירו׳ וביטול לחודיה מיבעיא
ודאי מבטלין כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמ׳ אין שוכרין אמר
ליה אני אומר מבטלין והמנונא אמר אין מבטלין ׳ הא למדנו
שמה שאומר סתם התלמוד זה הכלל לאתויי מת גוי כשבת
כדף ס ה דאין מבטלין שהוא דלא כרבי יוחנן : אומר שם ר׳ אפס שהגוי
שהשכיר מגוי ואין השוכר כאן אלא המשכיר אם אין המשכיר
יכול להוציא השוכר עד זמן שכירותו אין שוכרין מן המשכיר
ואם יכול להוציאו שוכרין ממנו פירש רבינו שלמה בפירושים
אחרונים שאותם ששאלו דבר זה לרב אפס היו יראים שמא
יבא הגוי השוכר בשבת ואז היה בטל העירוב אפילו יחזרו
תו׳ שם בד״ה דא״ה וישכרו ממנו ׳ ולא דמי לספינות קשורות שעירבו מזו לזו בפ׳
דף ק א הזורק ׳ שאומר שם דנפסקו נאסרו חזרו ונתקשרו חזרו להתירן
הראשון ׳ דהתם שאני שלא היו הספינות
בתוספות דלעיל בד״ה היקלעו עומדות ליפסק : ומשמע עוד שרוצה לומר
שאם לא היה בא לא היה אוסר וזהו כרבי
דף פ ו יהודה דתנן בפ׳ כיצד משתתפין המניח את ביתו והלך לשבות
בעיר אחרת אחד נכרי ואחד ישראל אוסר דברי רבי מאיר ׳
רבי יהודה אומר אינו אוסר ׳ רבי יוסי אומר נכרי אוסר ישראל
אינו אוסר לפי שאין דרך ישראל לבא בשבת ׳ רבי שמעון אומ׳
אפילו הניח את ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו
אוסר שכבר הסיח מדעתו אבל לא אצל בנו ׳ ואמ׳ רב שם הלכה
כרבי שמעון ׳ ולעניין נכרי יש לפסוק כרבי יהודה דאמר רבי
בכ׳ מי שהוציאוהו דף מו יהושע בן לוי הלכה כדברי המיקל בעירוב ואף על פי שר׳ יוחנן
חלק על זה הספק דרבי יהושע בן לוי דלגמרי כולל בפרק מי
כס׳ שהוציאוהו דרבי יהודה ורבי שמעון הלכה כר׳ יהודה אפי׳ והא

מחמיר ואפילו בעירוב מדבעי שם לדקדק דרב לית ליה הני
כללי דרבי יוחנן מדאשכחן דפסיק כרבי שמעון בההיא
דעירוב ׳ מכל מקום דברי רבי יהושע בן לוי עיקר שהרי בסדר
התנאים ואמוראים כתב יד רבינו יוסף טוב עלם פוסק כרבי
יהושע בן לוי בכל מקום אפילו לגבי רבי יוחנן כל שכן לגבי
רב ושמואל ׳ וגם מזה תוכל לדקדק שמה שאמר שמואל בפר׳
דף פא חלון כל מקום שאמר רבי יהודה בעירובין הלכה כמותו שאין
הלכה כמותו ליכא דרבי יהושע בן לוי אלא אם כן הוא מיקל :
בכ׳הדר דף סט תניא ישראל משומד המשמר שבתו בשוק הרי הוא כישראל
ומבטל רשות ׳ ומחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כגוי ואינו
דף עז מבטל רשות לישראל עד שישכור : שנינו בפרק חלון שבין
שם שתי חצרות בתוך עשרה ומפרש בגמ׳ שיהא קצת ממנו ואפילו
משהו בתוך עשרה לקרקע אם רצו מערבין שנים . כלומר שני
עירובין אילו לעצמן ואילו לעצמן ואסורין זו עם זו ׳ ואם רצו
מערבין אחד שיתנו עירובין של חצר זו באחרת ויערבו עמהם
שם ויהיו אחד ׳ וגרסינן בגמרא אמר רב נחמן לא שנו אלא חלון
שבין שתי חצרות אבל חלון שבין שני בתים אפילו למעלה
מעשרה נמי אם רצו מערבין יחד מאי טעמא כיון דאית ליה גג
כמאן דמלי דמי ובלבד שיהא בחלון ארבעה על ארבעה
כדף נט שבפחות מכאן לא יחשב פתח : בפרק כיצד מעברין אמרי׳
שכותל שבין שתי חצרות גבוה עשרה אם יש שם סולם הרי
הסולם נחשב כפתח אם רצו מערבין שנים ואם רצו מערבין
אחד אבל אם אין שם סולם אין מערבין אלא שנים : שנינו
דף פט בפרק כל גגות רבי שמעון אומר אחד גגות ואחד חצרות ואחד
קרפפות לכלים ששבתו בתוכם רשות אחד הן לטלטל מזה
לזה ואפילו הן של בעלים הרבה ולא עירבו יחד׳ ולא לכלים
ששבתו בתוך הבית והביאום לחצר ע׳ שעירבו אסור להוציאם
מחצרן לחצר אחרת או לגג או לקרפף בלא עירוב ׳ ובסוף פר׳
דף כד וכה עושין פסין מוכיח דקרפף יתר מבית סאתי׳ לרבי שמעון הוי
כרמלית לטלטול כיון דלא הוקף לדירה ׳ אלא מדבר בקרפף
שאינו יותר מבית סאתי׳ ולכך מותר לטלטל בתוכו : ובפרק
דף כג עושין פסין תניא קרפף יתר מבית סאתים שהוקף לדירה אם
נזרע רובו הרי הוא כגינה ואסור שהרי הוא ככרמלית ׳ נטוע
בפרק כל גגות דף כח רובו הרי הוא כחצר ומותר : ובגמרא תניא גג וחצר אכסדרא
ומרפסת כולן רשות אחד הן ׳ קרפף ומבוי כולם רשות אחד
בפרק עושין פסין דף כג הם לכלים ששבתו בתוכן : בית סאתים שלא הוקף לדירה
אם אורכו כשנים ברחבו שהוא מאה על נ׳ כחצר המשכן
מטלטלין בו היה אורכו יתר על שנים ברחבו אין מטלטלין
בפרק כל גגות דף כח בו אלא בארבע אמות : אמר רב הלכה כרבי שמעון והוא שלא
עירבו בני החצרות כל אחת לעצמה שעתה אין מצוין כלי
הבתים בחצר אבל עירבו חוששין שמא יבא מכלי הבתים
ששבתו בתוכן והוציאן לחצר שיוציאם לחצר אחרת ובזו אוסר
רבי שמעון ׳ ורבי יוחנן אמר מי לחשך בין עירבו בין לא
עירבו פירוש מי לחש באזניך דבר זה לומר והוא שלא עירבו
כי זה אינו כלום כי הלכה כרבי שמעון אף בעירבו ושמואל
סובר שם כרבי יוחנן וכן הלכה ׳ לפיכך
תלמוד המיימוני׳ פ״ג דעירובין דף קמ כלי ששבת בתוך החצר בין עירבו אנשי
החצר בין לא עירבו מות׳ להעלותו מן החצר
לגג ומן הגג לגג אחר הסמוך לו ומן הגג אחר לחצר שנייה
ומחצר שנייה לגג שלישי ומגג שלישי למבוי אף על פי שלא
נשתתפו בו מותר לטלטל בכולו וכן מן המבוי לגג רביעי עד
שיעבירנו בכל המדינה כולה ובלבד שלא יכנס בכלי זה לבית
מן הבתים אלא אם כן עירבו כל אנשי המקומות האילו עירוב
דף כה אחד : גרסינן בפרק עושין פסין קרפף בית שלש וקידה בו
בית סאה אמ׳ רבא אויר קרוין מייתרו מבית סאתים ולא אמרי׳
כתו׳ שם פי תקרה יורד וסותם משום דעביד כי ארזילא ׳ ור״ח גרים כי

ערסלא כמלונה במקשה מתרגמינן כערסלא דמכתותא והם
חבלים מתוחים מאילן לאילן כעין מטה שישן עליהם השומר
בלילה ותחתיהן יושב בצל ביום ותחתיהן פתוח מכל צד ולהכי
שם קאמר רבא דאויר קרוי מייתרו׳ והלכה כרבי זירא דמיקל
בעירוב דאף בענין זה אמרינן פי תקרה יורד וסותם׳ וכן
דף כ ע ד באכסדרה בבקעה בפ׳ כל גגות פסקי׳ כרב דאמ׳ פי תקרה יורד
וסותם רוח רביעית וכלישנא קמא דמיקל דאית ליה פי תקרה
אפילו ביתר מעשר שהרי כל הסוגיא כאותו לשון׳ וכן פסק
וכן כתו׳ שם בר״ה תמזי ר״ח׳ ואומר ר״ת דמשתי רוחות לא אמרינן פי תקרה במקום
שמפולשת משני עבריה כדמשמע בפ״ק
דסוכה במחלוקת דאביי ורבא גבי אכסדר׳
ושם פי׳ רש״י דלא אמרי׳ פי תקרה אא״כ יש
דף י״ח ומבואר בתו׳ שם בר״ה אכסדרה
בתקרה עובי טפח׳ ופי תקר׳ מועיל אפי׳ גבוה מכ׳: וכאיסקופת
דף ט בית בפ״ק דשבת הוצרך להעמידה בשקירה בשתי קורות ראם
בקורה אחת הייתי אומ׳ פי תקרה יורד וסותם רק שתהא רחבה
דף נד ארבעה כמו שאומר שם: ובסוף פרק כל גגות אומר דקרוין
באלכסון לא אמרי׳ פי תקרה׳ ופיר׳ רש״י שהוא בשיפוע כעין גגין
כתו׳ שם שלנו דליכא פה דהיינו כארזילא ורבינו יצחק פי׳ דמיירי כגון
שנפרץ הקרוי באלכסון עם המחיצות בקרן זוית ובעניין זה לא
אמרי׳ פי תקרה יורד וסותם: בור שבין שתי חצרות חציו בזו
וחציו בזו אין ממלאין ממנו בשבת מפני שממלא מרשות חברו
אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוה עשרה טפחים וכן שנינו בפרק
דף פ׳ ו (שם כיצד משתתפין׳ ומסיק רב יהודה בגמ׳ אליבא דבית הילל
שצריך שתהא המחיצה עשרה חוץ למים וטפח בתוך המים
דתני יעקב קרחה צריך שישקע ראשי הקנים טפח בתוך המים
שבירת הילל מצריכין היכר מחיצה מלמעלה כך פוסק רבינו
וכן כתו׳ שם חננאל ור׳ יצחק ולא כשיטת רש״י׳ ואין הלכה כר׳ יהודה שאומ׳
שם במשנה כי הכותל המפסקת בין החצירו׳ העוברת על פי הבור
עולה להן משום מחיצה׳ ועוד פוסקי׳ הלכה כרב נחמן אמר
כדף פ ו רבה בר אבוה שאומ׳ שם שאם עשו על פי הבאר קורה רחבה ד׳
זה ממלא מצד הקורה וזה ממלא מצד השני אע״פ שהרלי הולך
במי׳ מצד זה לצד זה אין לחוש שקל הוא שהקלו כמים: עוד
כדף פ ז שני׳ שם אמת המים שעמוקה י׳ ורחבה ד׳ שיש לה דין כרמלית
העוברת בחצר אין ממלאין ממנה בשבת אלא א״כ עשו מחיצה
גבוה עשרה טפחים בתוך אוגנירה על פני רחבה בכניסה
וביציאה שיהא ניכר שבשביל אמת המים נעשת מחיצה זו׳
ומחיצת החצר התלויה ועוברת על גבה אינה מועלת שאין
מחיצה תלויה מתרת כמים אלא במקו׳ שנראת שנעשית מחיצה
שם דף ד ינ זו להתיר המי׳׳ ופי׳ רב אלפס שצריך שתהא מחיצה זו משוקעת
במים להבדיל בין מים למים כמו שבארנו
למעלה׳ והוא הדין אם היה ברחבה שבתוך
החצר יתר מעשר אע״פ שאין בגובה עשרה
שצריך מחיצה שכל יתר מעשר פרצה היא
ומפסדת המחיצה וגם אסור לטלטל בחצר
לסוף התוייתו׳ כ׳ ט׳ י ר׳ הלכו׳ שבת דף כ״ט מתמהעו׳ הנתר פ״ק דערובין דף י״ב
אלא אם כן נשאר מצד הפרצה פס מכאן ופס מכאן בכל שהו
דף ע ב או פס רחב ד׳ טפחים מרוח אחת: בפ׳ הדר אמר רב נחמן אמר
כתו׳ שם רב הלכה כר׳ יהודה הסכך בכ״ף גרי׳ דרבי׳ חנינא שאומ׳ על חמש
חבורו׳ ששבתו בטרקלין אחד לא נחלקו בית שמאי ובית הילל
שאם יש ביניהם מחיצות המגיעו׳ לתקרה שצריכי׳ עירוב לכל
חבורה וחבור׳ על מה נחלקו על מחיצות שאין מגיעות לתקרה
שבית שמאי אומרי׳ עירוב לכל חבורה וחבורה ובית הילל אומ׳
בתו׳ שם בר״ה ומורים עירוב אחד לכולן: אומ׳ רבי יצחק שמה שאמר דצריך עירוב
לכל חבורה וחבורה זהו שבכל אחד ואחד יש לו פתח פתוח
לחצר שאם לא כן הייתי אומר פנימי נותן עירובו ודיו לשמואל
דף ע ה ולר׳ יוחנן שני הפנימים ראיתמר בסוף פר׳ הד׳ אמר שמואל
עשרה בתים זה לפנים מזה פנימי נותן עירובו ודיו פי׳ שכולן

נחשבין בירת שער זה לזה שהרי החיצון בלבד פתוח לחצר
וכולם דריסת רגליה עליו ופנימי דורס על כולן לפיכך כולן
נחשבין בית שער חוץ מן הפנימית׳ ושנינו שם שהדר בבית בפ׳ כיצד משתתפי׳ דף כ״ח
שער אינו אוסר׳ הילכך כשבאין שאר דיורין הפתוחין לחצר
לערב את חצרן הפנימי׳ בלבד נותן פת בעירוב והשאר אין
צריכין׳ ור׳ יוחנן אומר שני הפנימים נותנים אע״פ שהתשיעי
הוא בית שער לעשירי בית שער דיחיד לא שמיה בירת שער
לעניין זה פי׳ ואוסר הואיל ועשוי לדירה׳
והא דאמרינן בפ׳ כיצד משתתפין דבירת דף פ״ה
שער של יחיד אינו אוסר זהו בבירת שער
בתו׳ ד״ה דלעיל בר״ה ולר׳ יוחנן
שאין עשוי לדירה: ופוסק רבינו יצחק שאם יש לאדם סופר בתוספות ריבור ומורים דלעיל
או מלמד בביתו או כעין אותם בחורים הבאים ללמוד תורה
ושרוי כל אחד בחדר או בעלייה בפני עצמו לא מבעיא אם
כולן אוכלין מככר אחד שאין אוסרי׳ זה על זה אלא אפילו כל
אחד אוכל משלו וישן בחדרו אין אוסרי׳ זה על זה מאחר שכולן
משתמשים באותו הבית כל עיסקי תשמישם באפייה ובישול
ובכל דבר ונחשבין כולם כאילו אוכלין וישנים במקום אחד
אע״פ שיש להם פתח לצד רה״ר שהכל נקרא על שם בעל הבית
ועוד שאין משאיל להם רשותו לאסור עליו ולא זה על זה ויכול
לסלקם: שנינו שם שאחין האוכלין על שלחן אביהם וישינים בפ׳ הדר דף ע ו
בבתיהם צריכין עירוב לכל אחד ואחד פי׳ רבי׳ שלמה אישנים
בבתיהם והם ואביהם ואחרים עמהם דרים בחצר אחרת אם
רוצים אותם אחרים לערב עם אביהם בחצר צריכין בניו כולם
לתת כל אחד פת ומפרש הטעם בגמ׳ מגו דשאר דיורין אסרי׳ שם דף ע ב
אינהו נמי אסרי׳ ומסיים בה לפיכך שכח אחד מהם ולא עירב כמתני׳ דלעיל
מבטל רשותו אימתי בזמן שמוליכין עירובן למקום אחר אבל
אם היה העירוב בא אצל שכל עירוב בני החצר בא אצל אביה׳
לא הוזקקו לערב דאמרינן בפרק מי שהוציאוהו בית שמניחין דף מ״ט
בו עירוב אינו צריך ליתן פת והם כולם נמשכים בו׳ או שאין
עמהן דיורין אחרים שאין אחרים מזקיקין אותם לערב אין
צריכין לערב דכיחידים הם׳ ומקשינן בגמרא שמע מינה כדף ע ב
מקום לינה גורם דאי הוו ישנים בבית אביהם אפילו מוליכין
עירובן למקום אחר אין צריך לערב אלא אביהם בלבד ונימא
תיהוי תיובתא דרב דאמר לקמן מקום פיתא גרים והרי אילו כדף ע ב
אוכלין אצל אביהן וחושבן כחלוקין ומתרץ אמר רב כמקבלי
פרס שנו פירוש אינם אוכלין על שלחן אביהם ממש אלא
הוצאתם מקבלין מבית אביהם ואף על גב דמקו׳ לינה ופיתא
בבתיהם מהני מה שאוכלין משל אביהם ואם היה עירוב בא
אצלו או שאין עמהם דיורין אחרים אין צריכין לערב ובגמרא שם
מסקינן שדין תלמיד אצל הרב כדין הבן אצל האב: איתמר
בפ׳ הדר רב אמר מקום פיתא גורם ושמואל אמר מקום לינה שם
גורם והלכה כרב לגבי שמואל׳ ולפיכך מי שהיה לו בחצר שם דף ע ב
חברו בית שער שהרכים דורסים בו או אכסדרה ומרפסת או
בית הבקר או בית התבן או בירת העצים או אוצר אינו אוסר
עליו עד שיהיה לו עמו בחצר מקום דירה שהוא סומך עליו
לאכול בו פתו ואחר כך יהיה אוסר עליו עד שיערב עמו:
שני׳ בפ׳ כיצד מעברין עיר של יחיד ונעשת של רבים מערבין דף נ״ט
את כולה פי׳ עיר של יחיד שלא היו נכנסין בה תמיד ששים
ריבוא של בני אדם ואינה חשובה רשות הרבים מפני שאינם
דומה לדגלי מדבר ונעשית של רבים שניתוספו בה דיורין או
נקבעו בה שווקים מערבין את כולה כלא שום שיור שהרי היא
כחצר של יחיד׳ ותני עלה בגמ׳ אין מערבין אותה לחצאין שם
אלא או כולה או מבוי בפני עצמו פירוש אין מערבין אותה מפרש״י שם
לחצאין הואיל ומתחילה היתה אחת אוסרין זה על זה הא למה
הדבר דומה למבוי ששכחה אחת מן החצירות ולא נשתתפה
בו שאוסרת על כולם ומקש׳ הספר אם כן מבוי בפני עצמו נמי שם
היאך

תיאך מועיל למה לא יאסרו זה על זה מאחר שמתחילה היתה
של יחיד והורגלו לערב את כולה ולהיות כל אחד אוסר זה על
זה אפי׳ עשו לחי או קורה למבוי לא יועיל ומתרץ הכא במאי
עסקינן דעכור דקה דאמר רב חסדא אחד מבני מבוי שעשה
דקה על פתחו אינו אוסר על בני מבוי׳ פירוש רש״י דקה פתח
נמוך בראש כל מבוי שגלו דעתם להסתלק כל אחד מחבירו
ורבינו חננאל פי׳ דקה איצטבא׳ אמנם לפנים בריש פ׳ כל כתו׳ שם
גגות גבי בנה עלייה על גבי ביתו ועשה לפניה דקה ד׳ הותר דף פט
בכל הגגין כולן לא יתכן לפרש שם כלל אלא לשון פתח שעל
ידי שעשה אותו פתח לצד הגגין גילה דעתו שמחזיק בהן והם
לא הקפידו ומחלו אצלו: נחזור למשנתינו דפ׳ כיצד מעברין דף נט
עיר של רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אלא אם כן
עשו לה שיור ומסקינן בגמ׳ אפי׳ בית אחד שם דף ס
בחצר אחת׳ פי׳ אע״פ שנתמעטו אוכלוסיה מ״ז פ״ו בפי׳ בתחכו׳
והרי היא של יחיד אין מערבין את כולה שם
היאיל ומתחילה היתה של רבים׳ ועוד שאם יערבו זאת יבא
לערב של רבים והרי היא של רבים ואסור לערב עיר של רבים
בלא שיור שלא תשתכח תורה ר״ה ואותו שיור הרי הוא היכר
כדי שידעו שהעירוב התיר להם לטלטל במדינה זו שרבים
בוקעין בה שהרי המקום הנשאר ולא נשתתף עמהם אין
מטלטלין בו אלא אילו לעצמן ואילו לעצמן: תניא בגמ׳ עיר שם דף נט
של רבים והרי היא של רבים ואין לה אלא פתח אחד מערבין
את כולה שמאחר שאינה מפולשת לשני פתחים אינה דומה
לדגלי מדבר: רבי זירא עירב לכולה מתא דר׳ חייא ולא שבק שם
לה שיור אע״פ שהיתה של רבים אמ׳ ליה אביי מאי טעמא עבד
מר הכי אמר ליה דאמרי לי סבי דידה דרב חייא בר אשי הורה
מערב לכולה מתא ואמינא ש״מ עיר של יחיד ונעשית של רבים
היא משמע מכאן שאם עשה לה שיור שהיה מודה אביי שעשה כתו׳ שם
בטוב אע״פ שהיה סבור שעיר שהיתה של רבים והרי היא של
רבים וזהו כמו שבארנו במשנה שעיר של רבים והרי היא של
רבים שמועיל לה שיור׳ ונר׳ לי שאין הדברים אמורים שעיר
של רבים והרי היא של רבים שמערבין אותה אלא כגון ירושלם
שדלתותיה נעולו׳ בלילה ונחשבת מן התורה ע׳ כן ככרמלית
כאשר פירשתי בתחילת המצוה: מבוי שאמרנו שכשנשתתפו דף ר מ כ ע״ל
בו מותר לטלטל בכולו יש שם חלוקין מבוארין בפ״ק דעירובין דף יא
שאם היה מבוי סתום שיש לו שלשה כתלים אומר בית הילל
הכשירו בלחי או קורה ודי לו בכך מפני ששלש מחיצות רשות
היחיד מן התורה ואם הוא מפולש שאין לו כי אם שני כתלים
בלבד זה כנגד זה והעם נכנסין ברוח זו ויוצאין בשכנגדה אומ׳
שם שעושה לו צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן לתק׳ בדף ו
ואפילו ב׳ ראשין מפולשין לרשות הרבים דיו בכך ולחנניה
אליבא דבית הילל אם הם מפולשין לר״ה עושה לה דלת מכאן
שיהא ראוי לנעול אף על פי שאינו נעול ולחי או קורה מכאן
והאמוראים היו עושין שם מעשה כחנניה ולפנים גבי מבוי שם דף ח
העשוי כנדל משמע שהלכה כת״ק וכן פסק רב אלפס: מסקי׳ שם דף ק פ ח
שם לרב נחמן בפרק קמא ולרב בפרק הדר שאין מבוי ניתר י״ט ע״ב (דף ע״ג
בלחי או קורה עד שיהו בתים וחצרות
פתוחים לתוכו׳ שני בתים לחצר ושתי מ״ל ע״י שם ובפרק ר״ה דמילה דף ק ל א
חצרות למבוי׳ וכן פירש גם רבי יוחנן
בירושלמי דפרק קמא: ויהיה ארכו מארבע כדף ה׳ ע״ב דלעיל שם דף יח ע״ב
אמות ולמעלה׳ ויהיה ארכו יתר על רחבו׳ אבל מבוי שארכו
כרחבו הרי הוא כחצר ואינו ניתר אלא בשני לחיים מב׳ רוחותיו
כל לחי במשהו או בפס רחב ארבעה מרוח אחת: חצר שארכה שם
יתר על רחבה הרי היא כמבוי ונתרת בלחי וקורה׳ ומבוי שאין שם
בתים וחצרות פתוחין לתוכו או שאין ברחבו ארבע אמות אינו
ניתר אלא בשני לחיים או בפס ארבעה: אמר רבי יוחנן בפ״ק דף ח

שמותר להשתמש תחת הקורה׳ וכן אמ׳ רבא שמות׳ להשתמש כדף ט
גם כנגד הלחי כשפתוח לר״ה אבל אם פתוח לכרמלית מצא
כרמלית שכנגד הלחי את מינו שחוצה לו וניעור: ושיעור כדף יד
לחי אפי׳ דק כל שהו׳ ורוחב הקורה טפח ועוביה כל שהו והוא כדף יב
שתהא בריאה כדי לקבל אריח שהוא חצי לבינה של שלשה
טפחים׳ ומעמידי הקורה צריך שיהו בריאים כדי לקבל קורה כדף יד
וחצי לבינה: ופוסק ר״י דק״ל כרבא שהוא בתראה שאומר בפ״ק דף יב
דקורה משום היכר ולא משום מחיצה ולא אמרי׳ פי תקרה יורד
וסותם להתיר תחת הקורה אלא כשהיא רחבה ארבע׳ אבל אין
הלכה כרבא במה שאומר בפ״ק דלחי משום היכר שהרי פוסקין שם
הגאוני׳ כאביי בלחי העומד מאליו וטעמיה דאביי משום דאזיל
לטעמיה דאית ליה לחי משום מחיצה כמו שמפורש בהלכה שם דף טו
ההיא בפירוש: שנינו בתחילת עירובין מבוי שהוא גבוה דף ב׳ כל הסוגי׳
למעלה מכ׳ אמה ימעט פי׳ רש״י שהניחו הקורה למעלה מכ׳
אמה ישפילנה ובגמ׳ שם מפרש הטעם׳ ומבוי הרחב יותר דף ב
מעשר אמות ימעט שזהו שיעור רוחב סתם פתחים ויותר מכאן
אינו קרוי פתח אלא פרצה ואנו מצריכין פתח וצריך לנעוץ
קנים למעט רוחב כניסתו ולהעמידו על עשר או על פחות׳
ואם יש לו צורת פתח שהוא לחי מכאן ולחי מכאן וקורה על כדאית׳ שם דף יא
גביהן אע״פ שרחב מי׳ אמות אין צריך למעט: צורת הפתח
שאינו רחב יותר מי׳ מתיר אפילו מארבע רוחות כדאיתא בפ״ק
דעירובין גבי נעץ ארבע קונדיסין מארבע פינות השדה ומתח דף יא
זמורה עליהם וכו׳ ואומר שם אילימא בי׳ בהא לימא רבי יוחנן
בשבת לא: גר׳ בפ״ק לחי העומד מאליו כלום שלא נעשה לשם דף טו
תיקון מבוי אביי אמר הוי לחי ורבא אמר לא הוי לחי והלכה
כאביי ואומר הגאונים שזו היא הלמ״ד מסימנות יע״ל קג״ם
שהלכה כאביי לגבי רבא ומסקי׳ שם שאף אביי לא אמר שיהא
לחי אלא כשסמכו עליו מאתמול: צורת הפתח שאמרו מסקינן שם דף יא
שהקנה העליון שעל גבי הקנים אף על פי שאינו נוגע בקנה
שבצדדין או אפילו תלוי למעלה מהן באויר׳ וצריך שתהא שם
צורת הפתח בריאה כדי לעמוד בה דלת אפי׳ דלת של קשים׳
אמר ריש לקיש משום רבי ינאי צורת הפתח צריכה היכר ציר שם
מאי היכר ציר אמר רב אויא אנקתא פי׳ הוא חור שציר הדלת
סובב בו ואף על פי שאינה צריכה דלת מכל מקום צריך
שתהא ראויה לדלת׳ ואמר רב חסדא צורת הפתח שעשאה מן שם
הצד ולא על גביהן לא עשה ולא כלום
ורבי׳ משה פירש מן הצד בקרן זוית: גרסי׳ בפרק ״ו דהלכות שבת דף ק ב
בפ׳ בכל מערבין ובפ׳ כיצד משתתפין אמר דף לא) דף פב
רב יוסף אין מערבין ערובי תחומין אלא לדבר מצוה פי׳ כגון
שהיה רוצה לילך לבית האבל או לבית המשתה של נישואין
או להקביל פני רבו וכיוצא בזה׳ וזהו לשון הלכות גדולות מ״ט
מישרא שביתא בשבתא לדבר הרשות לא שרינן ומשו׳ מילתא
דמצוה עבדי רבנן תקנתא דמנח עירובא ממעלי שבתא בסוף
אלפים אמה ממתא דיתיב בגוה ומשתרי ליה לסגויי מן היכא
דיהיב עירוביה ולקמיה אלפים אמה טפי לא משתרי ליה ואי
קא מנח ליה לעירוביה למיזל לדבר הרשות או דקא מזמני
ליה למיזל לסעודת הרשות או לכל דבר
דדמי ליה לא מישתרי ליה׳ ורבינו משה בפרק ו׳ דעירובין דף ק מ ה
כתב דמשתרי ליה: ושנינו בתחילת פרק
כיצד משתתפין כיצד משתתפין בתחומין מניח את החבית ואו׳ דף פב
הרי זה לכל בני עירי לכל מי שילך לבית האבל או לבית
המשתה כל שקבל עליו מבעוד יום לסמוך על עירוב זה מותר
משחשכה אסור שאין מערבין משתחשך׳ וכמה שיעורו מזון שם
שתי סעודות לכל אחד ואחד וכו׳ על משנה זו אמ׳ רב יוסף אין שם
מערבין אלא לדבר מצוה: תניא בפ׳ כיצד מעברין שבת בעיר דף סא
אפילו היא גדולה כאנטוכיא ובמערה אפילו כמערת צדקיהו

סס מהלך את כולה וחוצה לה ב׳ אלפי׳ אמה ׳ ובמשנה שנינו מי שהיה
בעיר קטנה ונתן עירובו בעיר גדולה או להפך מהלך את
כולה וחוצה לה אלפי׳ אמה פי׳ נתחשב לו כל העיר כד׳ אמות
כאילו שבת שם ׳ רבי עקיבא אומר אין לו ממקום עירובו אלא
סס אלפים פי׳ שמחלק בין נותן עירובו לשבת ׳ ומסיק רבא לית
דף ס דחש לה לר׳ עקיב׳ שאין הלכה כמותו׃ א״ר אידי א״ר יהושע בן
לוי היה מודד ובא ממקום עירובו או ממקו׳ שבא בדרך והחשיך
לו וכלתה מדתו של אלפי׳ פסיעות בינוניות בחצי העיר אין לו
אלא חצי העיר שהעיר עולה במדות האלפים ולא ילך מחצי
העיר ולהלן אפילו אמה אחת ואם כלתה מדתו בסוף העיר
שכל העיר מובלעת בתוך האלפים נעשית לו העיר כולה כד׳
אמות ומשלימין לו את השאר כיצד היתה עיר גדולה רחבה
אלף אמה ומן העיר לעירובו פחותה מאלף אפי׳ אמה אחת או
פחות נמצאת כל העיר מובלעת בתוך האלפים תיחשב העיר
כולה כד׳ אמות וישלים תשע מאות וששה ותשעים אמות חוצה
דף מ ז לה להשלים האלפים׃ כפרק מי שהוציאוהו מסקינן הלכה
כרבי יוחנן דאמר חפצי הגוי קונין שביתה במקומן ויש להם
אלפים אמה לכל רוח ממקומן ואומ׳ שם שאילים שהביאו גוים
מחוץ לתחום למברכתא שבני מברכתא יכולין לקנות אותם
דכולא מברכתא לדידהו כד׳ אמות דמיא פי׳ מפני שמברכתא
מוקפת מחיצות וכן פי׳ רש״י בתחילת מי
שהוציאוהו הוליכוהו לעיר אחרת והרי היא
מוקפת מחיצות ׳ דומיא דדיר וסהר וספינה
דף מ כ וכי ההיא דתניא שם היה מודד ובא וכלתה

דף מ א והכוניא
בתו׳ דף מ ז דלעיל
כד״ה דכולא

מדתו בחצי העיר שמותר לטלטל בכל העיר על ידי זריקה
שעל כרחנו מדבר שיש שם מחיצות ׳ ואע״ג דנותן עירובו בתוך
דף ל כ עיבור של עיר כפ׳ בכל מערבין משמע דנותן עירובו או ששבת
שם שכל העיר כארבע אמות אע״פ שאין כאן מחיצו׳ מכל מקום
למובא שם מחוץ לתחום אינו חשוב כארבע אמות בלא הקף
בכל׳ כיצד מעברין דף כ מחיצה׃ שני׳ שם הנותן עירובו בעיבורה של עיר והם המקומות
המצטרפין לעיר שמודדין התחום חוץ מהם הרי זה כנותנו
בתוך העיר ששבת שם ולא עשה ולא כלום שאין מודדין לו
ממקום עירובו כלום אלא הרי הוא כבני העיר שיש להם אלפים
עי׳ סס בגמר׳ אמה לכל רוח העיר ׳ והנותן עירובו חוץ לתחום אינו עירוב׃
כל המניח עירובו יש לו במקום עירובו ד׳ אמות לפיכך אמרי׳
דף ל ה בפרק בכל מערבין שאם נתגלגל חוץ לד׳ אמותיו שאינו יכול
סס להגיע אל עירובו אינו עירוב׃ ובמשנה שנינו אם נפל עליו גל
או נשרף או עירב בתרומה ונטמאת מבעוד יום אינו עירוב
משחשכה הרי זה עירוב שעיקר קניית העירוב בבין השמשות
ואם ספק ר׳ יוסי ורבי שמעון אומרי׳ הרי זה עירוב שספק עירוב
כשר וכן הלכ׳ הא למדת שאם נאכל בין השמשו׳ הרי זה עירוב׃
כדף (ר״נ) דף פ (ע״ב) כבר הזכרנו למעלה מה שאמר רב נחמן כפרק חלון נקיטינן
עירובי תחומין צריך לזכות כלומר שאם עשה אחד עירוב על
כולם צריך לזכות להם על ידי אחר שתי
סעודות לכל אחד ואחד מן המערבין׳ וכשם
שמברכין על עירובי חצירות ושתופי

מלסין המייתו׳ פ׳
דעריכין דף קמ׃

מבואות כך מברכין על עירובי תחומין ואומ׳ בזה העירוב יהא
מותר לי להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח ואם היה אחד
מערב על ידי רבים אומ׳ בזה העירוב יהא מותר לפלו׳ ופלוני
דף פ א להלך ממקום זה אלפים לכל רוח׃ שנינו בפר׳ חלון אמר רבי
יהוד׳ במה דברי׳ אמורי׳ שאין מערבין לאדם אלא מדעתו בעירובי
תחומין אבל בעירובי חצירות מערבין בין מדעתו בין שלא
מדעתו לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם אלא
בפניו ובתחומין חוב הוא לו כי שמא לא ירצה לערב באותו
דף פ ב הרוח שעירב לו זה׃ תנו רבנן בפ׳ כיצד משתתפין מערב אדם
עירובי תחומין ע״י בנו ובתו הקטני׳ וע״י עבדו ושפחתו הכנענים

בין מדעתן בין שלא מדעתן לפיכך אם עירב עליהן ועירבו
לעצמן יוצאין בשל רבן אבל אינו מערב על ידי בנו ובתו
הגדולים ולא ע״י עבדו ושפחתו העברים ולא ע״י אשתו אלא
כדף פ ב מדעתן׳ ומסקינן שם שאם עירב עליהן ושמעו ושתקו ולא
מיחו יוצאין בעירובו ועירב על אחד מהן ועירבו הן לעצמן אין
סס לך מחאה גדולה מזו ויוצאין בעירוב עצמן׃ ואומר רב אסי
קטן בן שש יוצא בעירוב אמו ואין צריך להניח עליו מזון שתי
דף ל א סעודות לעצמו׃ שנינו בפרק בכל מערבין השולח עירובו
ביד חרש שוטה וקטן או ביד מי שאינו מודה בעירוב אינו
עירוב ואם אמר שיאמ׳ לאחד כשר לקבלו ממנו הרי זה עירוב ׳
סס ומעמידו בגמרא והוא שיהיה עומד ברחוק עד שיראה זה
סס הפסול מגיעו אצל הכשר׳ ועוד מסיק בגמ׳ בד״א בעירובי תחומין
אבל בעירובי חצירות קטן גובה את העירוב׃ שנינו בפרק מי
דף מ ט שהוציאוהו מי שבא בדרך וחשכה לו והיה מכיר אילן או גדר
שהוא בסוף אלפים ממקום רגליו ומשם לביתו אלפים ואומר
סס דף נ שביתתי תחתיו שלא סיים מקום לא אמר כלום ׳ ובגמרא
מפרש הטעם׳ אמר שביתתי בעיקרו מהלך ממקום רגליו עד
עיקרו אלפים אמה ומעיקרו עד ביתו אלפים אמה נמצ׳ מהלך
דף נ א משחשכה ארבעת אלפים אמה׳ ומפרש בגמרא והוא שהיה
סוף מתני׳ דלג׳ מגיע לאותו אילן קודם שתחשך אם ירוץ בכל כחו׳ ואם אינו
מכיר אילן או גדר או שלא למד הלכות תחומין ואינו יודע
שיועיל לו ולא אמר כן אלא אמר תהא שביתתי במקומי זכה
לו מקומו ויש לו אלפי׳ אמה לכל רוח׃
תניא בגמרא אחד עני ואחד עשיר מערבין
בפת ובשאר דברים אבל לא יצא עשיר חוץ
לתחום ויאמר תהא שביתתי במקומי ואחר
כך יחזור ללון בעירו לפי שלא אמר לערב

סס דף נ א כל
הסוגיא ודהלכה
כר׳ יהודה וכו׳ נ״כ
ברף ת״י סס

ברגל אלא מי שבא בדרך וחשכה לו שאין בידו פת דברי רבי
מאיר ר׳ יהודה אומר אחד עני ואחד עשיר מערבין ברגל ויצא
העשיר חוץ לתחום ויאמר תהא שביתתי במקומי ואח״כ יחזור
ללון בעירו וזהו עיקרו של עירוב׳ והתרו לו לבעל הבית לשלח
עירובו ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו בשביל להקל עליו שלא
יצטרך ללכת שם׳ והלכה כרבי יהודה לגבי ר׳ מאיר ומסיק שם
רב נחמן דאומ׳ שביתתי במקום פלוני דברי
הכל עני אין עשיר לא׃ יום הכיפורים הרי
הוא כשבת לעניין עירובי חצירות ועירובי
תחומין וכן יום טוב כשבת לעניין עירובי
תחומין אבל לא לעניין עירובי חצירות
שהרי מותר להוציא ביום טוב מרשות
דף מ ח לרשות׃ שנינו בפ׳ מי שהוציאוהו מי שישב
בדרך לנוח שהיה עיף ולא היה יודע שהוא
בתחום העיר וחשכה וכשעמד ראה שהוא

כך היא מסקנת
ההלכה כפ״ק דביצה
דף ר״פ ב והביאו
בסמ״לת בסי׳ ע״ה דף
כ ז ע״ג וכן מסתעית
הסוגיא בגמר׳ פ״ג
דכריתות דף י״ד ופ׳
בכל מערבי׳ דף ל ח
ול ט וכפ״ב דביצה
דף י״ו וי״ז

סמוך לעיר בתחומה הואיל ולא היתה כוונתו לכך לא יכנס
דברי רבי מאיר פי׳ לא יכנס לעיר להיות כאנשי העיר אלא
ממקום שחשכה לו ימדוד לו אלפים פסיעות בינוניות רבי
כדף מ ה יהודה אומר יכנס והלכה כר׳ יהודה׃ עוד שנינו שם מי שישן
בדרך ולא ידע שחשכה יש לו אלפי׳ אמה לכל רוח דברי ר׳ יוחנן
בן נורי וחכמים אומרי׳ אין לו אלא ד׳ אמות ור׳ אלעזר אומ׳ והוא
באמצען ור׳ יהודה אומר לאיזה רוח שירצה ומודה ר׳ יהוד׳ שאם
כדף מ ו ברר לו שאינו יכול לחזור בו ׳ ופוסק שם שהלכה כרבי יוחנן
בתו׳ סס דלא נ׃ כזה יעכין עמו ומעביר בגמר׳ בן נורי שמיקל בעירוב׃ אומר היה ר״ת דבאלפים של תחום
שבת וגבי עמוד גבוה עשרה ורוחב ארבעה ומעביר ארבע
אמות ברשות הרבים צריך שיהא הן ואלכסונן לכל צד ולא
דף ח הוצרך לפרש אלא בדבר שהוא עגול כגון כוורת בפ״ק דשבת ׳
דף נא וחולק עליו רבינו שמואל ואומ׳ שמה שאומר בפ׳ מי שהוציאוהו
שצריך אלכסון זהו דווקא לאלכסון העולם כיצד הרי שהעביר

ארבע

ד׳אמות בר״ה מצד מזרחית צפונית לצד מערבית דרומית אז
צריך לכוון אבל ממזרח למערב די בד׳אמו׳ וכן תפרש באלפים
של תחום שבת: הנה סדרנו עירובי תחומין כאן עם עירובי
חצירות שהוא מדברי סופרים מפני שגם עירובי תחומין של
אלפים אמה מדברי סופרי׳ כמו שבארנו בספר מצות לא תעשה דף כג
דאף על גב דשמעינן ליה לשמואל בפ׳ חלון שפוסק כר׳ יהודה דף פ א
בעירובין ואילו בפרק ככל מערבין סובר ר׳ יהודה תחום אלפים
דאורייתא גבי ספק עירוב׳ בזאת אין הלכה כרבי יהודה אלא
כר׳ יוסי שאומ׳ שם ספק עירוב כשר דתחומין דאלפים דרבנן׳
ועוד בפ׳ מי שהוציאוהו אמ׳ לי׳ רבא לאביי מכדי עירובי תחומין דף מ ו
דרבנן וכו׳׳ וכפ׳ בכל מערבין גר׳ מאן תנא דאפי׳ בדרבנן לית דף ל ז
ליה ברירה דתניא האומר לחמשה הריני מערב כו׳ ואין רוצה
לומר דקסבר עירובי תחומין דאורייתא׳ וגם אמר רבי יהושע
בן לוי הלכה כדברי המיקל בעירוב גם בתחומין׳ ובסוף פרק כדף מ ו דלעיל
כיצד מעברין אומר לית דחש ליה להא דרבי עקיבא שמחמיר דף ק א
בתחומין׳ והא דבסוף פ׳ קמא תני רבי חייא לוקין על עירובי דף י ז
תחומין דבר תורה ומחזר שם רב אשי ליישב דבריו איבא דר׳
חייא מפרש ליה ולית לא סבירא ליה אלא ודאי כן הלכה שתחום
אלפים מדבריהם כמו שמוכיחות הראיות הכתובות למעלה:

הלכות אבלות ב

המצוה השנית מדברי סופרים היא מצות אבלות: מתוך
דברי הה״ג משמע שמצוה להתאבל מן התורה
על הקרובים ביום ראשון שהוא יום המיתה ויום הקבורה וזה
לשונם׳ מי שמת לו מת ביום טוב ראשון או ב׳ט שני או בחולו
של מועד או ביום ראשון של יום טוב האחרון אינו מונה שבעה
עד אחר הרגל אבל שלשים מונה מיום שנקבר המת כדתנו
רבנן במס׳ מועד קטן: ואמרו בשם גאון שיום האחרון של יום דף כ
טוב האחרון הואיל ומדברי סופרי׳ הוא עולה למניין שבעה אע״פ
שאינו נוהג בו אבילות כלל׳ אבל מת לו מת ביום טוב אחרון
הואיל ועיקר אבלות יום ראשון הוא דכתיב ואכלתי חטאת
היום היום אסור ולמחר מותר וכתי׳ ואחריתה כיום מר ומאחר
שיום ראשון דאבל דאורייתא ויום טוב אחרון ספיקא דרבנן
אתי עשה ודאי דיחיד וחייל על עשה ספק דרבים׳ עד כאן
דבריהם׳ ויש להשיב כי משמע בפר׳ג׳ שאכלו דעשה דרבים דף מ ז
דרבנן כגון לשמוע קדושה או ברכו דוחה עשה דיחיד דלעולם
בהם תעבודו׳ ועוד כי לא מצינו אבילות מן התורה כלל אחר
שנקבר המת כי אותו המקרא לעניין אנינות וקדשים וכבר
בארנוהו בספר מצות לא תעשה׳ אף על פי שנאמר בתורה
ויעש לאביו אבל שבעת ימים ניתנה תורה
ונתחדשה הלכה׳ ועוד תניא בפרק קמא
דכתובות אם מת אביו של חתן או אמו דף ג
של כלה מכניסין את המת לחדר ואת
החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת
מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואחר כך נוהג שבעת
ימי אבילות אלמא שימי המשתה שהם מדברי סופרים דוחין
אפילו יום ראשון דאבלות לכך אין ראוי למנות אבלות
בחשבון מצות עשה של תורה׳ ואע״פ שבירושלמי דוחק להביא הנזכר לעיל
מקראות מן התורה שאבלות שבעה אינו מצות עשה מיוחדת
לכל אלא סמך למנהג מביא: אבל משנכנס יום ז׳ אפילו כל
שהו מותר ברחיצה לכל דבר שמותר אחר השבעה דקיימא לן
מקצת היום ככולו׳ ואם מת לו מת לפני הרגל יום אחד או שני
ימים אפי׳ ששה ימים אע״פ שלערב דוחה הרגל את האבלות
מעליו אין אומרים מקצת היום ככולו אלא נוהג אבלות כל
ערב יום טוב עד שיבא הרגל דאמר רב הונא בריה דרב יהושע שם

בירושלמי פר׳ בתר׳ רמ״ק דף כ ב ע״ג וכתו׳ שם דף כ תכו״ל בר״ה מת

הכל מודים שאם חל שלישי שלו להיות ערב הרגל שאסור
ברחיצה עד הערב ושלישי לאו דווקא אלא אפי׳ ששה ימים אבל
שביעי ודאי אמרי׳ מקצת היום ככולו׳ אמנם רבי׳ יצחק בר ר׳
אברהם כתב שאם מת לו מת יום אחד לפני הרגל שמות׳ סמוך
לחשכה בכל גזרת שבעה׳ ומדקדק בלשון שאסור ברחיצה עד
הערב ואינו אומ׳ עד הלילה׳ ומתוך כך אומ׳ שיוסף הכהן שמתה
אשתו בערב פסח ואמר לאחותה בבירת הקברות לכי ופרנסי
בני אחותך בזבחים פ׳ טבול יום שאותו מעשה בכניסה סמוך דף ק
לחשיכה היה והרב רבי יוסף דון בענדיט היה אומר כדבריו:
כתוב בהלכות גדולות מי שבאת לו שמועה בשבת עולה לו
שבת מן המניין וקורע באחד בשבת ומברכין לו ברכת אבלים
בשבת מידי דהוה אדברים שבצנעא דאמ׳ מר דברים שבצינעא
נוהג׳ ומר רב יהודאי גאון אמר אין מברכין ברכת אבלים
בשבת דכיון דמברכינן בשלש׳ או בעשרה לאו דברי׳ שבצינעא
הוא ואסו׳ לנהוג אבלות בשבת אלא דברי׳ שבצינעא כגון תשמיש
המטה ורחיצת בחמין אבל דברים שבגלוי
אינו נוהג: בה״ג פוסק כר׳ יוחנן דאמ׳ דברים
שבצנעא נוהג דתני׳ כוותיה בפ״ק דכתובות דף ד׳ וגם שם בתו׳ הכונ״ה
ופרשו דהא דאמרינן הלכה כדברי המיקל
באבל זהו בתנאים ולא באמוראי׳ והילכתא
שבת עולה ואינה מפסקת מאי טעמא עונג בגמר׳ שם דף י״ט
כתיב ביה רגלים מפסיקין ואינן עולין שמחה כתיב בהו׳
היכי דמי אין עולין כגון שקברו ברגל אבל קברו לפני הרגל
אפי׳ יום אחד או אפילו שעה אחת בטלה הימנו גזירת שבעה
ורגל עצמו ז׳ הרי י״ד׳ ואם קברו ח׳ ימים לפני הרגל בטלה
הימנו גזירת שלשי׳ ומות׳ לספר ערב הרגל ולאו דווק׳ שמנה אלא
אפי׳ שבעה שכך אמר אבא שאול שסובר שמקצת היום ככולו שם כל הסוגיא
ויום שביעי עולה לכאן ולכאן ואמר רבא הלכה כאבא שאול
ביום ל׳ ואין הלכה כמותו ביום ז׳ נהרדעי אמרי הלכה כאבא
שאול בזו ובזו דאמ׳ שמואל הלכה כדברי המיקל באבל׳ עוד
גר׳ בירו׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן אומ׳ הלכה כאבא שאול׳ ותניא שם דף פ״ב ע״ב
בתוס׳ לא ספר ערב הרגל אסור לספר עד שיעברו עליו ל׳ יום שם פ״ב דף ס״ז ע״ב
ברבנן דאבא שאול׳ ובירו׳ אמ׳ א״ר יוחנן אע״פ שלא גילח ערב הנזכר לעיל
הרגל יגלח לאחר הרגל׳ ר׳ אלעזר הורה לרבי שמעון בר אבא
לגלח אחר הרגל׳ וזהו כשיטת אבא שאול וכן הלכה שמיקל
באבל ועוד דמעשה רב: ותנן רבן גמליאל אומ׳ ר״ה ויה״כ לעניין כדף י ט דלעיל
זה כרגלים מאי טעמא הוקשו כל המועדים זה לזה׳ אמ׳ שמואל כדף כד
הלכה כרבן גמליאל: והקובר את מתו קודם חג הסוכות בטלה שם
ממנו גזרת שבעה וסוכות שבעה ושמיני עצרת שהוא רגל בפני
עצמו שבעה הרי כ״א יום: ואומר שם בפרק ואילו מגלחין דף יט
ומודי׳ חכמי׳ לאבא שאול כשחל להיות שמיני שלו בשבת ערב
הרגל שמות׳ לגלח בערב שבת׳ ומפרש בירושלמי כגון שהיה שם דף פ״ב ע״א
יום שמועה בשבת או גררתו חיה ונתייאשו בשבת מלבקשו:
כת׳ רבי׳ משה שאם חל שביעי שלו להיות ערב הרגל והרי הוא בפ״ו דהלכות אבל דין ת״ז כח
שבת בטלה הימנו גזירת ל׳ ומות׳ לו לגלח בתוך המועד שהרי
הוא אנוס ראי איפשר לו לגלח בשבת׳ וזהו כתנא ברא שסובר שם דף י ז
כאבא שאול לפיכך מתירו בגילוח: תנו רבנן שמועה קרובה שם דף כ
נוהגת שבעה ושלשי׳ שמועה רחוקה איננה נוהגת אלא יום אחד
ודרשוהו רבותינו מזה שנאמ׳ והפכתי חגיכם לאבל ומצינו חג שם
עצרת מיום אחד׳ ואיזו היא קרובה ואיזו והיא רחוקה קרובה
בתוך שלשי׳ רחוקה לאחר שלשי׳ דברי ר׳ עקיבא׳ ואע״פ שחכמי׳ שם
מחמירין גם ברחוקה הלכה כר׳ עקיבא שמקל באבל: אמר ר׳
יוסי בר אבין שמע שמועה קרובה ברגל ולמוצאי הרגל נעשת שם
רחוקה עולה לו ואינה נוהגת אלא יום אחד: תני אלא דמן שם
קסרין לקמיה דר׳ יוחנן באה לו שמוע׳ קרובה בשבת ולמוצאי
שבת נעשת רחוקה עולה לו ואינה נוהגת אלא יום אחד ואפי׳

שמועת אביו ואמו כך מפרש בה״ג · ועוד פוסק והלכתא יום
שלשי׳ בחול כיום שלפניו דמי יום שלשי׳ בשב׳ כיום שלאחריו
סס דף פ״כ ע״ב דמי · וכן מפ׳ בירושלמי : ובשמועה רחוקה
נחלקו רב אמר אינו קורע ר׳ חנינא אמ׳ קורע · ברף כ׳ דלעיל
ופסקו הגאונים כרב דאמר אינו קורע וכן
דף ד מוכיח בפסחים פרק קמא בעניין רבי חייא שלא מצינו שקרע
סס דף פ״כ ע״ג בשמועה רחוקה אפי׳ על אביו ועל אמו · אמנם בירושלמי גר׳
אמר ר׳ מנא יש קריעה בלא איבול שכן על אביו ועל אמו קורע
בפרק ואלו מגלחין דף כב והולך אפי׳ לאחר כמה ימים : אמ׳ רבי יוחנן הלכה כר׳ שמעון
סס באבל שאומר מי שמת לו מת קרוב ולא ידע עד שבא אם היה
במקום קרוב שהוא מהלך י׳ פרסאות שאיפשר שיבא ביום
אחד אפילו בא ביום השביעי אם מצא מנחמין אצל גדול הבית
אף על פי שנגערו לעמוד הואיל ומצא מנחמין עולה לו ומונה
עמהם תשלום שלשים יום ואם לא מצא מנחמין מונה לעצמו
וכן אם היה במקום רחוק אפילו בא ביום שני מונה לעצמו
סס דף כג שבעה ושלשים מיום שבא: תנו רבנן אבל שבת ראשונה אינו
יוצא מפתח ביתו שנייה יוצא מפתח ביתו ואינו יושב במקומו
שלישית יושב במקומו ואינו מדבר רביעי׳ הרי הוא ככל אדם:
סס דף כא תנו רבנן אילו דברי׳ שאבל אסור בהם אסור במלאכה ברחיצה
ובסיכה ובנעילת סנדל ובתשמיש המטה ואסור לקרוא בתורה
ובנביאים ובכתובים ולשנות במשנה בהלכות ובאגדות ואם
היו רבים צריכין לו מותר ובלבד שלא יעמיד מתורגמן ·
סס דף פ״כ ע״ד ובירושלמי תניא אבל שונה במקום שאינו רגיל : עוד
יש ארבעה דברים מפורשים בפרק אילו
מגלחין אסור לכבס ולספר ולזקוף ארת כיבוס וזקיף המטה
כדף י ד המטה ולשאול בשלום הכל : ומניין שאבל ברף ט ו וכמור בדף יד ושאילת שלום
אסור בתספורת שהרי הזהיר בני אהרן ברף ט ו וכא
ראשיכ׳ אל תפרעו מכלל ששאר המתאבלין
במסכת שמחות פ״ז חייבין לגדל פרע · וכשם שאסור לגלח שער ראשו כך אסור
לגלח זקנו וכל שער שיש בו · ואמרינן בירושלמי היה מגלח
כדף יח ושמע שמת אביו משלים תגלחת ראשו : מסקי׳ שם שהלכה
כדף יז כר׳ יוסי שמתיר ליטול צפורנים בימי אבלו רק שיטלם בשיניו
כמו שעשה רבי יוחנן שם והוא הדין צפורן בצפורן שהוא מותר
אבל בגנוסטרי אסור פי׳ במספרים והוא הדין בתער ופוסק
בה״ג שלאחר ז׳ אף בגנוסטרי נמי מותר וכן
משמע ההלכה ודלא כרבינו משה שאוסר ומכוחר בתו׳ שם בר״ה ובגנוסטרי
סס דף ט ו בכלי עד שלשי׳ : ומניין שהאבל אסור
לכבס בגדיו ולרחוץ גופו ולסוך שנאמ׳ וישלח יואב תקוע ויקח
משם אשה חכמה ויאמ׳ התאבלי נא ולבשי בגדי אבל ואל תסוכי
סס שמן · ורחיצה בכלל סיכה שהרי הרחיצה קודמת לסיכה שנ׳
ורחצת וסכת : וכשם שהאבל אסור בכיבוס בגדים כך אסור
ללבוש כלים לבנים חדשים ומגוהצים אפילו כל שלשים כמו
סס דף פ״כ ע״א שאומר בירושלמי גזירת שלשים גיהוץ איחוי ותספורת · ואע״ג
דף י דאמר בפ״ק דכתובות גיהוץ שלנו ככיבוס שלהם מכל מקום
משמע שם דרבא היה מחמיר כרבי שמעון בן אלעזר בגיהוץ
דף יג אע״פ שהיה בבבל : ובפ״ק דתענית פסקינן והלכתא אסור
סס לסוך מקצת גופו ככל גופו ואם להעביר הזוהמא מותר · וכן
אסור ברחיצת מקצת גופו בחמין אבל בצונן רוחץ פניו ידיו
כדף ט ו׳ דלעיל ורגליו אבל לא כל גופו : אבל אסור להניח תפילין מדקאמר
ליה רחמנא ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל שהכל אסורין ·
בדף כא כל הסוגיא והלכה כרבי יהושע שאומ׳ שם אבל שני ימים הראשוני׳ אסור
להניח תפילין משני ואילך ושני בכלל מותר להניח תפילין
סס דף ספ״ג ואם באו פנים חדשות חולץ ולרבא אינו חולץ · ופסק רב אלפס
כרבא · ואע״פ שר׳ אליעזר חולק עליו הלכה כר׳ יהושע דאמ׳ עולא
הלכה כרבי אלעזר בחליצה שאומר אם באו פנים חדשות אינו
חולץ משלישי ואילך ושלישי בכלל והלכה כר׳ יהושע בהנחה ·

פ״ו (דף ה ע״ד) אמנם שנינו במסכ׳ שמחות וכן בירושלמי דמי שמתו ובירוש׳
פרק בתרא דף כ״ב ע״ב דמועד קטן לר׳ יהוש׳ בראשון ובשני אינו נותן תפילין בשלישי
נותן תפילין באו אחרים לנחמו חולצן רבי אליעזר אומר ביום
דף כ ה הראשון בלבד · והלכה כרבי אליעזר כדמסיק רב בפרק הישן
דאבל אינו אסור להניח תפילין כי אם יום ראשון בלבד ובפי׳
דלעיל גרס׳ בירוש׳ דמועד קטן על דברי ר׳ אליעזר שאומר שם בשני
בפרק ואלו מגלחין דף ט ו נותן תפילין ורב ירמיה בשם רב אומ׳ הלכה כר׳ אליעזר : אבל
אסור בשאילת שלום כדקאמר ליה רחמנ׳ ליחזקאל האנק דום ·
דף כא מסקי׳ בפ׳ ואילו מגלחין שכל שלשה ימים הראשונים מי שנותן
לו שלום אינו מחזיר לו שלום אלא מודיעו שהוא אבל ומשלשה
ועד שבעה משיב ואינו שואל · ומשבעה ועד שלשי׳ שואל ומשיב
כדרכו אם שאלו בשלומו ואין צריך להודיעם ולכתחילה אין
סס שואלים בשלומו עד אחר שלשי׳ יום · ועל אביו ועל אמו אינו
מדבר עמו תנחומין כדרכו עד שנים עשר חדש : אם האבל
נאסר בשאילת שלום ק״ו שהוא נאסר להרבות דברים ולשחוק
סס דף כו ואמר רב פפא תנא באבל רבתי שלא יאחז תינוק בידו כדי
סס דף ט ו שלא יביאנו לידי שחוק : אבל אסור בדברי תורה מדקאמר
ליה רחמנא ליחזקאל האנק דום · ומאחר שמצינו שבא להקל
באבילות יחזקאל בדברים אחרים סברא היא שבדברים
שמחמיר עליו שהוא אסור לכל האבלים ·
בתו׳ סס דף כ א בר״ה ואסור והתיר ר״ע באב בכון מכל׳ תענית דף ל ורבי יצחק מתיר לקרות בקינות ובדברים
כדף ט ו דלעיל רעים שבירמיה כמו בט׳ באב : אבל חייב
בקריעה מדקאמר ליה רחמנא לבני אהרן
סס בגדיכם לא תפרומו מכלל שהאבלין חייבין בזה : אבל אסור
בעשיית מלאכה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור
סס דף כא בעשיית מלאכה אף אבל אסור בעשיית מלאכה: ותנו רבנן
אבל אסור בעשיית מלאכה כל ג׳ ימים הראשונים אפילו עני
המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך אם היה עני עושה בצנעא
בתוך ביתו והאשה טווה בפלך בתוך ביתה: אפילו הדברים
המותרים לעשותן בחולו של מועד אסור לאבל לעשותן בירו
בימי אבלו אבל אחרים עושין לו בדבר האבד כדאיתא בפרק
דף יא מי שהפך : ואומר שם שהאריסין והחכירים שלו והקבלני׳ הרי
אילו יעשו כדרכן · אבל החמרים והגמלים בבהמות שלו
והספנים בספינה שלו הרי אילו לא יעשו ואם היו מחוכרין או
מושכרין בקודם לזמן קצוב הרי אילו יעשו שכיר יום אפילו
בעיר אחר לא יעשה לו : האבל שהיתה מלאכת אחרים בידו
בין בקבלנות בין בשכירות לא יעשה ואם היתה מלאכתו ביד
אחרים בביתו לא יעשו בבית אחרים יעשו כדאיתא בפרק מי
סס שהפך : היה לו דין עם אדם אינו תובע אותו כל ז׳ ימי אבלות
בפרק ואלו מגלחין דף כא ואם היה דבר אבד עושה שליח · כך הורו הגאונים : האבל
יושב על הארץ שנ׳ ויקם המלך ויקרע את בגדיו וישכב ארצה:
סס דף ט ו וחייב לכפות המטה כל שבעה ולא מטתו בלבד הוא כופה אלא
כדף כז כל מטות שיש לו בתוך הבית הוא כופה ·
בתו׳ סס דף כא בר״ה אלו ועכשיו כאילו המלכיו׳ לא נהגו בזה משום
בירושלמי סס דף כ ג ע״א דאמרי׳ המתארח בפונדוק פטור מכפיית
המטה דילמ׳ אמרי חרש הוא כלום שלשם מכשפות עושה דבר
זה וכמו כן עבדים ושפחות וגוים מצויין בינינו ויש לנו לחוש
כדף ט ו דלעיל שמא יאמרו מכשפו הוא : אבל חייב בעטיפת הראש מדקאמ׳
ליה רחמנא ליחזקאל לא תעטה על שפם מכלל דכולי עלמא
מחייב · והסורר שמכסה בו את ראשו עוטה בו מקצתו מעט על
פניו שנ׳ ועל שפם יעטה ותרגו׳ אונקלוס כאבילא יתעטף וכן
כתו׳ דלעיל ראיתי בספרד נוהגים כן · אבל במלכיות האילו לא נהגו מפני
שמביא לידי שחוק גדול שהגוים שוחקין עלינו וגם השפחות
כדף ט ו דלעיל שבבית והעבדים והנערי׳ : אבל אסור בנעילת סנדל מדקאמ׳
ליה רחמנא ליחזקאל ונעלך שים ברגליך מכלל ששאר אבלים
סס אסורין · היה בא מדרך נועל והולך וכשיכנס בעי׳ חולץ מנעליו ·
אבל

סם אבל אסו׳ בתשמיש המטה שנ׳ וינחם דוד את בת שבע ויבא אליה
וישכב עמה מכלל שהיה אסור מקודם ׳
ואף על פי כן מותר להתייחד עם אשתו : כך משמע בפ׳ קמא דכתובות דף ד
סם דף כז אבל אסור לאכול סעודה ראשונה משלו
מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל לחם אנשים לא תאכל מכלל
דשאר אבלים אוכלין : וגר׳ בירו׳ דמועד קטן׳ ובירושלמי דפר׳
מי שמתו בבית האבל פרים מנחם גדול דבהון שנאמר פרשה
ציון בידיה מפני שאין מנחם לה ובשבת פרים כי אורחיה שנ׳
פרק יא ברכת ה׳ היא תעשיר ולא תוסיף עצב עמה : ובמ׳ שמחות שנינו
מברין על האיש ואין מברין על האשה רבי יהודה אומר יש לה
לעיל כע״ב בנים קטנים מברין עמהן : כבר בארנו שיש בירושלמי גזירת
שלשי׳ גיהוץ איחוי תספורת והרי הכתו׳ אומר ובכתה את אביה
ואת אמה ירח ימים מכלל שהאבל מצטער כל שלשים יום ׳
פרק ז ותניא באבל רבתי שכתספורת הוא אסור בין בשער ראשו בין
בזקנו בין בשאר שער שבגופו ׳ במה דברים אמורים באיש
אבל אשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה : ומסקינן מדברי
סס ובפ׳ אלו מגלחין דף כג רבי ור׳ אליעזר בר׳ שמעון שאסור ללבוש כלים לבנים ומגוהצים
חדשים אבל היו צבועים ומגוהצים או אפילו לבנים רק שהם
ישנים ומגוהצים מותרין : וכתב רבינו
משה כלי פשתן אין בהן משום גיהוץ ׳ וגם בפ׳ דהלכות אבל דף תשט״ו
דף יח כפ׳ ואילו מגלחין אמרו משום ר׳ יוחנן כלי
פשתן משום שמתקלקלין מות׳ לכבסן במועד והוא הדין באבל
אבל שאר בגדי׳ אף לכבס להניח אסור כמו בט׳ באב כך השיב
ובתי׳ סס דף כג בר״ה כל (סס דף כב) ר״י בתשובה אחת : איחוי כיצד שאמרו חכמים על כל המתים
כולן שולל את הקרע לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשי׳ : אע״פ
שאמרנו גזרת שלשי׳ גיהוץ איחוי תספורת אין צריך לומ׳ דברים
של שמחה כגון שמחת נישואין ושמחת מריעות שאסו׳ בהן כל
סס(סס דף כב שלשי׳ יום : מפשוטן של ברייתו׳ מוכיח שאבל אסור בנשואין
כל שלשי׳ יום ודוק׳ נישואין גמורין שיוכל לבעול אבל נישואין
כדעת המיימוני בס׳ הכוזכר לבד פעמים שמותר : ומותר לארס אפי׳ ביום המיתה אבל אין
דף מ ב עושין סעודת אירוסין ׳ ולכאורה משמע בפ׳ החולץ דאף לארס
אסור גבי שאני אבילות חדשה שאסור לארס מה שאין כן
דף כג דלעיל באבלות ישנה דתשעה באב : ומי שמתה אשתו אסור לישא
אחרת עד שיעברו עליו שלש רגלים במה דברי׳ אמורי׳ שקיים
מצות פריה ורביה מקודם וגם יש לו מי שישמשנו וגם אין לו
בנים קטנים אבל יש לו בנים קטני׳ או שאין לו מי שישמשנו
כר דיבתו׳ דף י ע״ב בדף כג (דלעי׳ דלעיל) כדאיתא בירושלמי מותר לארס ולכנוס מיד לאחר ז׳ או שמא
אפילו תוך ז׳ כמו שמצינו ביוסף הכהן ובירושלמי במקום יוסף
הכהן שונה ר׳ טרפון שאמ׳ לאחותה בבית הקברות לכי ופרנסי
את בני אחותך ומסיים בה אף על פי שכנסה לא בא עליה עד
לאחר שלשים יום הילכך אסור לו לבא עליה עד אחר שלשים
יום ׳ ומי שאין לו בנים כלל לא יכנוס עד לאחר שלשים יום
שיוכל לבעול כך כתב׳ רבינו שמשון בשם
רבינו יצחק בתוספתא דכתובות ׳ והא וכן בתו׳ פ׳ החולץ בר״ה שלכי דף מ ג
פרק ז דתניא במסכת שמחות במה דברים אמורי׳
כשיש לו בנים גדולים אבל אם אין לו בנים או שיש לו בנים
קטנים מותר לישא אשה אחרת אחר שלשים יום ועתה לישא
לאו דווקא למי שיש לו בנים קטנים דאפילו תוך שלשים יום
מותר כאשר בארנו לא לישא ולבעול קאמ׳ ואיידי דנקט לישא
שהוא דווקא למי שאין לו בנים לפירוש רבינו יצחק נקט לישא
למי שיש לו בנים קטנים : ואשה מותרת לינשא בתוך ימי
אבלותה למי שיש לו בנים קטנים כמו שמצינו ביוסף הכהן
כדאיתא בבר׳ טבול יום דף יג שמתה אשתו בערב הפסח ׳ ורבינו יצחק
ברבי אברהם אומר כי אותה כניסה היתה בתו׳ דף כ ג דלעיל בר״ה ולמר
נמי לאחר שבע׳ שהרי יום אחד לפני הרגל
בטלה הימנו גזירת שבעה ׳ וקשה קצת לפי הירושלמי ששונה ר׳

טרפון ושם לא מצינו שמתה אשתו בערב פסח : על כל המתי׳ בבר׳ ואילו מגלחין דף כ ב ובמסכת שמחות פ״ט
כולם המדחה מטתו וממהר לקוברו הרי זה משובח על׳ אביו
ועל אמו הרי זה מגונה היה ערב שבת או ערב יום טוב או שהיו
גשמים מזלפין על מטתו הרי זה משובח שאינו עושה אלא
לכבוד אביו ואמו : על כל המתים כולן רצה חולץ כתפו רצה סס
אינו חולץ על אביו ועל אמו חולץ כתפו עד שיתגלה לבו
וזרועו עד אחר שיקבר : על כל המתים כולם רוצה ממעט סס
בעסקו רצה אינו ממעט על אביו ועל אמו ממעט כעסקו :
על כל המתי׳ כולם מספ׳ לאחר שלשי׳ יום על אביו ועל אמו עד סס
שיגערו בו חביריו ובירושלמי גר׳ עד שיגדל פרע או עד שיגערו סס דף פ״ב ע״ב
בו חביריו ויאמרו צא מעמנו : על כל המתים כולם נכנס לבית כדף כב דלעי׳
המשתה לאחר שלשי׳ יום על אביו ועל אמו לאחר שנים עשר
חדש ׳ מכאן למדנו דדבר שאינו תלוי בשבעה ושלשי׳ אין רגל כתו׳ סס כד״ה עד
מפסיק ׳ וכן פוסק בירושלמי ׳ ותניא במסכת שמחות אם דלעיל) פרק ט
היתה סעודה של מצוה מותר והרב רבי יוסף ומורי רבינו יהודה
מפי רבינו יעקב ורבינו יצחק היו מתירין לבא לסעודת חתן ׳
ובירושלמי גרסינן אם היתה חבורה מצוה או קידוש החדש דלעיל
מותר ׳ מכאן התיר רבינו יעקב למי שמת אביו או אמו לכנוס
לאחר שלשי׳ יום׳ ותניא נמי סתם כל שלשי׳ יום לנישואין ואין בפ׳ ואלו מגלחין ד״כב
מחלק בין אביו ואמו לשאר מתי׳ : אמ׳ רב׳ בר רב הונא לשמחת סס דף כ ב
מריעות שחייב לפרוע אותה מותר ליכנס לה מיד אחר שבעה
אבל אם אין חייב לפורעה תניא שאסור ליכנס לה עד שלשים סס
יום : על כל המתי׳ קורע טפח על אביו ועל אמו עד שמגלה את סס
לבו ׳ ואמ׳ רבי אבהו מאי קראה ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם ואין סס
אחיזה פחותה מטפח : על כל המתים כולם אפי׳ לבוש עשרה סס
חלוקין קורע העליון ועל אביו ועל אמו קורע את כולם ׳
ואפקריסותו אינה מעכבת אחד האיש ואחד האשה רבי שמעון
אומר אשה קורעת את התחתון ומחזירתו לאחוריה וחוזרת
וקורעת את העליון ׳ רבותי׳ שבצרפת רגילין לומ׳ שהמטרונא
אין בה חיוב קריעה שהוא מעניין אפקריסותו שהוא סודר
העליון שאינו לא לצניעות ׳ אבל רבינו משה פיר׳ אפקריסותו בפ״ח דהלכות אבל דף תט״ו
שהוא בגד הזיעה הדבוק לבשרו וכן פירש
בערוך והוא פתוח בכרת פיו וכשלובשו בערך אפיקריסין דף כ א
קושרו כדאמרי׳ במסכת מקוואות הקשר של פ׳ בתרא דף כ ח
אפקריסותו שבכתף ׳ ותניא במסכת דרך ארץ הנכנס למרחץ פרק ט
כיצד עושה חולץ מנעליו ומסלק כובעו וטליתו ומתיר חגורו
פושט חלוקו ואחר כך מתיר אפקריסותו התחתונה : ומהיכן בפרק ואילו מגלחין דף כ ו
קורעו מלפניו והקורע מאחריו או מן הצדדין או מלמט׳ לא יצא
ידי חובת קריע׳ לא כהן גדול בלבד שהוא פורם מלמט׳ כדאית׳
בפ׳ אחרון דהוריו׳ : ואין צריך להבדיל שפת הבגד כרבנן דברי דף יב
ר׳ יהוד׳ אבל על אביו ועל אמו צרי׳ להבדיל : על כל המתי׳ כולן בדף כ״ב דלעיל (סס
שולל לאח׳ שבעה ומאחה לאח׳ ל׳ על אביו ועל אמו שולל לאח׳
ל׳ ואינו מאחה לעולם והאשה שוללת לאלתר מפני כבודה :
כי אתא רבין א״ר יוחנן על כל המתים קורע אף בכלי על אביו סס
ועל אמו אינו קורע לא בידו׳ אמ׳ ר׳ חייא בר אבא אמ׳ ר׳ יוחנן על סס
כל המתים כולם קורע מבפנים על אביו ועל אמו קורע מבחוץ
פירוש מבפני׳ בחדר שלא בפני העם ומבחוץ בפני העם כמו
שמפורש שם אחוי קרעא לעמא : תניא כל ז׳ קורעו לפניו ואם סס כדף כ ב
בא להחליף מחליף וקורע ובשבת קורעו לאחוריו ואם בא
להחליף מחליף ואינו קורע ׳ ומסקי׳ כי תניא ההיא משו׳ כבוד סס
אביו ואמו אבל בשאר מתי׳ אם בא להחליף מחליף ואינו קורע
שכל קרע שאינו בשע׳ חימום אינו קרע כלו׳ אין בו חיוב קרע סס
מאחר שקרע כבר ׳ שהרי הברייתא שבסמוך אומרת נזדמן לו כעזור דלקמן
חלוק בתוך ז׳ קורע ׳ וצריך לדקדק אם כן מה הקשה שם לרבי כדף כ ד
יוחנן שקרע י״ג כלים ושם משמע שלא שמע בלתי היום אם
לא נאמר שמקשה למרה הוצרך לקרוע כלי אחר כלי ומשמע

מכאן שאין צריך שיהא כל שבעה קורעו לפניו כשאר מתים ׳
כפ״ח דלעיל וכן פסק רבינו משה׃ והשיב ר״י בתשובה אחת כי החזרת קרע
אינו חוב׳ בשבת אם יש לו מנעלים ברגליו כי מנעליו מוכיחים
סס) שם דף כ עליו כדאמר רבי יוחנן גבי פריעת הראש׃ תני אבוה דרבי
זירא מי שאין לו חלוק לקרוע ונזדמן לו חלוק בתוך ז׳ קורע
לאחר ז׳ אינו קורע ענו רבי חייא בתריה במה דברים אמורים
בחמשה מתי מצוה אבל על אביו ועל אמו קורע והולך משום
סס דף כו כבוד אביו ואמו׃ ת״ר חולה שמת לו מת אין מודיעין אותו
שמא תטרף דעתו עליו ואין מקרעין אותו ומשתקין את הנשים
בפניו ומקרעין לקטן מפני עגמת נפש וקורע אדם על חמיו
סס דף כ ועל חמותו מפני כבוד אשתו׃ ת״ר כל האמור בפרשת כהנים
שכהן מטמא להם אבל מתאבל עליהן הוסיפו עליהן אחיו
ואחותו מאמו ואחותו נשואה בין מאביו בין מאמו׃ כל הקרובין
שהוא חייב להתאבל עליהן הרי זה מתאבל עמהם בפניהם
מדברי סופרים כיצד הרי שמת בן בנו או אחי בנו חייב לקרוע
בפני בנו ולנהוג אבילות בפניו אבל שלא בפניו אינו חייב
וכן בשאר קרובין שהלכה כחכמים שאומרים כן בפרק אחרון
דף כ דמועד קטן ואומר שם כי אמימר מת בן בנו וקרע עליו שלא
בפני בנו וכשבא בנו הזר וקרע עליו מיושב נזכר שטע׳ לקרוע
כדף כ מיושב וחזר וקרע מעומד׃ עוד מסיק שם שאשתו הנשואה
אע״פ שהוא מתאבל עליה אינו מתאבל עמה על שאר קרוביה
אלא על אביה ועל אמה בלבד משום כבוד
אשתו נוהג אבלות עליה׳ בפניה׃ תניא מי (סס דף י״ז ובפ״ק דתעניות דף י״ג)
שתכפוהו אבליו והכביד שערו מקל בתער
אבל לא במספריים ומכבס כסותו במים אבל לא בנתר ולא
סס בחול׳ ורוחץ כל גופו בצונן אבל לא בחמין׃ וכן מסקינן
כדף י״ז דלעיל שם מי שתכפוהו אבליו ובא ממדינת הים או מבית השביה או
שיצא מבית האיסורין או שהירה מנדה והותר או שהיה נזיר
ונשאל על נדרו והותר וכל היוצא מטומאה לטהרה הרי אילו
מגלחין בימי אבלם הואיל ותכף אותם אבל אחר אבל ולא
סס דף י״ג מצאו פנאי׳ ובמועד מותרין לגלח כל אלה אף בלא תכפו
סס דף כ״א אבליו׃ תנו רבנן האבל שלשה ימים הראשונים אינו הולך
לבית אבל אחר מכאן ואילך הולך ואינו יושב במקו׳ המנחמין
אלא במקום המתנחמין ולא יצא למקום אחר מפתח ביתו כל
דף פ״ז שבת ראשונה׃ תניא בפרק אחרון דנדרים מי שהיה לו חולה
בתוך ביתו ונתעלף וכסבור שמת וקרע ואחר כך מת אם מת
בתוך כדי דיבור אינו חוזר וקורע ואם אחר כדי דיבור חוזר
וקורע קרע אחר ומסיק שם כל תוך כדי דיבור כדיבור דמי
חוץ ממגדף ועובד עבודה זרה ומקדש ומגרש׳ וכן יש פרק יש
דף קכ״ט (כדף פ״ז דלעי׳) נוחלין׃ עוד שם אמרו מת אביו וקרע ואחר כך בתוך כדי
דיבור נמצא שהוא בנו יצא ידי קריעה׃
מי שמתו לו מתים הרבה קורע קריעה אחת (בפרק ואלו מגלחין דף כ״ו)
לכולן היה בכללן אביו או אמו קורע על
סס דף פ״ג ע״ב כולן קרע אחד ועל אביו ועל אמו קרע אחר׃ בירושלמי מי
שמת לו מת וקרע עליו ואחר כך מת לו מת אחר אם בתוך
שבעה קורע קרע אחד כלומר די לו בראשון ואם לאחר שבעה
מוסיף על הקרע הראשון כל שהו מת לו מת שלישי אחר ז׳ של
שני מוסיף כל שהו וכן מוסיף והולך עד טיבורו הגיע לטיבורו
מרחיק ג׳ אצבעות וקורע נתמלא מלפניו מחזירו סלאחריו׃
דף כו ותנו רבנן בפ׳ אילו מגלחין אמרו לו מת בנו וקרע ואחר ז׳ מת
אביו או אמו אין דילו בתוספת אלא קורע קרע אחר דאמר
סס שמואל הלכה כרבי יהודה שאומר שם כן׃ כדרך שקורע אדם
על אביו ועל אמו כך הוא חייב לקרוע על רבו שלמדו תורה
על הנשיא ועל אב בית דין ועל רוב ציבור שנהרגו ועל ברכת
השם ועל ספר תורה שנשרף ועל ערי יהודה ועל ירושלים ועל
המקדש כל אילו הקרעים קורע עד שמגלה לבו ואינו מתאחה

לעולם ואף על פי שאין מתאחין מותר לשוללן למוללן ללקטן סס
לעשותן כמין סולמות לא אסרו אלא באיחוי אלכסנדרי בלבד׃
גרסינן בירושלמי איזו היא איחוי אמר רבי אחא כל שאין סס דף פ״ג ע״ב
מקומו ניכר תנו רבנן כל הקורע מתוך השלל מתוך המלל או כדף כ ודלעיל
מתוך הליקוט לא עשה כלום אבל קורע הוא מתוך האיחוי
אלכסנדרי׳ אפילו הפך הכלי ונעשה שפתו למטה לא יתאחה סס
לדברי רבי שמעון בן אלעזר ולדברי חכמים יתאחה׳ וכשם סס
שהמוכר אסור לאחותו כן הלוקח לפיכך המוכר צריך להודיע
ללוקח שקרע זה אינו מתאחה׃ ומניין שקורע על רבו כדרך סס
שקורע על אביו שנאמר והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל
ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשני קרעי׳ מכאן
שחייב להבדיל השפה׃ ומניין שקורע על נשיא ועל אב בית סס
דין ועל שמועה שבאה שנהרג רוב הצבור שנאמר ויחזק דוד
בבגדיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר אתו ויספדו ויבכו ויצומו
עד הערב על שאול ועל יהונתן בנו וגו׳ על שאול זה נשיא ועל
יהונתן בנו זה אב בית דין ועל עם ה׳ ועל בית ישראל כי נפלו
בחרב זו שמועה רעה׃ ומניין שקורעין על ברכת השם שנאמר סס
ויבא אליקים בן חלקיהו ושבנא הסופר וגומ׳ אל חזקיהו קרוע
בגדים׳ אחד השומע ואחד השומע מפי השומע חייבין והעדים סס
אין חייבין לקרוע כשיעידו בב״ד שכבר קרעו בשעה ששמעו׃
ומניין שקורעין על ספר תורה שנשרף שנאמ׳ ויהי כקרוא יהודי סס
שלש דלתות וגו׳ עד תום כל המגילה באש ולא פחדו ולא קרעו
את בגדיהם המלך וכל עבדיו מכלל שחייבין לקרוע׳ וחייבין
לקרוע שתי קריעות אחת על הגויל ואחת על הכתב שנאמר
אחרי שרוף המלך את המגילה ואת הדברים באש׃ ומניין סס
שקורעין על ערי יהודה ועל ירושלם ועל המקדש שנאמ׳ ויבאו
האנשים משכם ומשילה ומשומרון שמנים איש מגולחי זקן
וקרועי בגדים׃ כל מי שעמד על המת בשעת יציאת נשמתו סס דף כב
חייב לקרוע אף ע״פ שאינו קרובו׃ וכן אדם כשר שמת הכל סס
חייבין לקרוע עליו אף ע״פ שאינו חכם וקורע טפח כשאר כל
האבלים׳ אבל חכם שמת הכל קורעין עליו עד שמגלין לבם
וחולצין מימין ובית מדרשו של אותו חכם בטל כל ז׳׳ וכבר סס דף כב
נהגו תלמידי חכמים בכל מקום לקרוע זה על זה טפח אף ע״פ
שהן שוים ואין אחד מהם מלמד חבירו׳
(דף ל״ג והסוגי׳ כתו׳ שם ובפ׳ ההורג דף ק״ה כדרכו׳ המתחיל הכל) והא דאמרי׳ בפ׳ אילו מציאו׳ תלמידי חכמי׳
שבבבל מקרעין זה על זה וזהו קרע שאינו
כדף כ״ה דלעיל מתאח׳ כדרך תלמיד על הרב׃ וכל הקורעי׳
על החכם שמת כיון שהחזירו פניהם מאחרי המטה שוללין׃
אמרו עליו על רבינו שלמה שקרע על מת
(בתו׳ שם דף כ בלה סכבר ודאין אומרי׳ ברכת אבלי׳ במשכה שם דף כ״ז) אחד בחול המועד׳ וכן יש אומרים שמברין
את האבלים בחול המועד רק שאין אומרי׳
ברכת אבלים ואני כתבתי בהלכות חול
בכתו׳ דף כ״ח ע״ב המועד בשם רבינו שלמה שאין צריך
(כך משמע שם דף כ״ז וכ״ה ובמגילת תענית פרק ט׳ וי״ב ומביא׳ בפ״ב דשבת דכ״א ובפ״ק דמגילה דף ה) להברות׃ ואין מספידין על המת בחנוכה
ובפורים ולא בראשי חדשים אבל נוהגין
בהן כל דברי אבילות׃ שנינו בפרק ואילו
דף כח מגלחין הנשים במועד מענות אבל לא
מטפחות ובראשי חדשים בחנוכה ובפורים
מענות ומטפחות אבל לא מקוננות לא בזה ולא בזה נקבר
המת לא מענות ולא מטפחות איזהו עינוי שכולן עונות
כאחת קינה שאחת אומרת וכולן עונות אחריה שנאמ׳ ולמדנה
את בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה׃ במה דברים אמורים סס דף כז
בשאר מתים אבל תלמידי חכמים סופדין אותם במועד וכל
שכן בחנוכה ובפורי׳ וראשי חדשים ואין סופדין אותם בימים
אילו אלא בפניו כל זמן שלא נקבר׃ שנינו בפ״ק דמועד קטן לא דף ח
תעורר אשה על מת שלשי׳ יום קודם לחג כדי שלא יבא

בירושלמי פס דף כ' ע"ד
החג והם דווים שאין המת משתכח מן הלב כל ל' יום׳ בו"א במת
ישן שכבר נשתכח אבל אם מת שלשי׳ יום סמוך לחג מעוררת:
דף ד כל הקונה
תניא בפרק קמא דכתובות מת אביו של חתן או אמה של כלה
ונתן מים על גבי בשר שאי אפשר למכור אותו מכניסין את
המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה
ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבילות
וכל אותן הימים נוהג בדברים שבצנעה לפיכך הוא ישן בין
האנשים והיא ישנה בין הנשים כדי שלא ישמש מיטתו ׳ ואין
מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום׳ והיו במקו׳ שאיפשר
למכור הבשר אף על פי שנתן עליו מים מוכר ונוהג אבילות
דף ק ב
תחילה: אמרינן בשבת פר׳ האורג כל המתעצל בהספדו של
חכם אינו מאריך ימי׳ וכל המתעצל בהספד של אדם כשר ראוי
לקוברו בחייו וכל המוריד דמעות על אדם כשר הרי שכרו על
פ"ק י ב
כך שמור אצל הקב"ה: שנינו במסכת שמחות כל שקורעין
בפ"ק דמו"ק דף ח
עליו בשעת מיתתו קורעין עליו בשעת ליקוט עצמות: המלקט
עצמות אביו ואמו הרי זה מתאבל עליהם כל היום ולערב אין
מתאבל עליהם ואפילו צרורין לו בסדינו ואין אומר עליהם
דף ל ו ע"ב
קינות וכן ישנו בירושלמי בפרק האשה בפסחים: גרסינן בפר׳
בסנהדרין דף כ
כ"ג ת"ר מקום שנהגו נשים לצאת לפני המטה יוצאות לפני
פס דף כ ע"ב
המטה ומפרש בירושלמי טעם אותו מנהג מפני שהם גרמו
מיתה לעולם ׳ ומקום שנהגו נשים לצאת לאחר המטה יוצאות
דלעיל
אחרי המטה ׳ ומפרש בירושלמי והטעם מפני כבודן של בנות
כ"פ קנא
ישראל שלא יסתכלו בהן האנשים: במסכ׳ שמחות הגוסס הרי
הוא כחי לכל דבריו ואין קושרין לחייו ואין פוקקין נקביו ואין
מניחין כלי מתכות וכלי מיקר על טיבורו שלא יתפח ולא סכין
ולא מדיחין אותו ולא מטילין אותו על החול ולא על המלח עד
שעה שימות והנוגע בו הרי זה שופך דמים למה זה דומה לנר
שמטפטף כיון שיגע בו אדם יכבה וכל המאמץ עיניו עם
יציאת נפש הרי זה שופך דמים אלא ישהא מעט שמא נתעלף
דף קנא
כדתניא בשבת בפר׳ שואל וכן אין קורעין עליו ולא מספידין
עליו ולא מכניסין עמו ארון ותכריכין בבית עד שימות: בפרק
דף י"ז יח"ד וחה בפר׳ אילו מגלחין דף כ ג
מי שמתו מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר אין לו בית
אחר אוכל בבית חבירו אין לו בית לחבירו עושה מחיצה גבוה
עשרה טפחים ואוכל אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו
ואוכל ובין כך ובין כך אינו מיסב ואוכל ולא אוכל בשר ולא
שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין מברכין עליו ואין מזמנין
עליו ופוטר מקרית שמע ומן התפילה ומן התפילין ומכל מצות
האמורות בתורה ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין ומזמן
ומברך ומברכין עליו ומזמנין עליו וחייב בכל המצות האמורות
בתורה חוץ מתשמיש המטה: גרסינן
פרק ואילו מגלחין דכ"ב ע"ב ובפרק ג׳ דברכות דף ו ע"א ומביאה בתו׳ דף י"ז וכ"ג דלעיל בד"ה ואינו מברך
בירושלמי אונן אינו אוכל ושותה כל צרכו
ואינו אוכל בשר ואינו שות׳ יין ולא מזמנין
עליו ואם ברך אין עונין אחריו אמן ואחרים
שברכו אינו עונה אחריהם אמן: עוד
בדף ה ע"ב
גרסינן שם אם רצה להחמיר על עצמו
אין שומעין לו מפני כבודו של מת ואומר שם שבחול המועד
פטור מנטילת לולב למדנו משם שבחול המועד שייך אנינות׳
פס
אמנם אומר שם בירושלמי שפטור מתקיעת שופר וחולק על
תלמוד שלנו שאומר ביום טוב ושבת מותר בכולן: מסיק
בכ׳ מי שמתו דף י"ח
שם רב אשי שמוטל לפניו [לאו דווקא אלא כיון שמוטל עליו
לקוברו כמי שמוטל לפניו דמי: ומשנקבר המת אפילו נקבר
ביום המיתה נהגו העם לבטל האנינות אע"פ שלקדשים אינו
דף ק וק א
בטל כל היום אע"פ שנקבר המת כדאיתא בזבחים פרק טבול
יום: הורה רבי יצחק הלכה למעשה על אחד שמת ותפשו
המושל ולא הניח לקוברו כמה חדשים שאין אנינות חלה על
הקרובים שאין מוטל עליהם לקוברו וכן אם האונן בבירה

האיכורים מותר לאכול בשר ולשתות יין כיון שאין מוטל עליו
בקו׳ דלעיל כל הקונה
לקוברו ׳ ומעשה אירע שנפטרה אחות רבינו יעקב והודיעוהו
בעיר אחרת שהיה שם ואכל בשר ושתה יין כי אמר מאחר שיש
לה בעל שחייב בקבורתה אינו אסור בבשר ויין ואיפשר גם אם
דף ו ע"א
היה עמה בעיר היה מיקל: אמר בירושלמי דמי שמתו
דמשנמסר המת לרבים אוכל בשר ושותה יין נמסר לכתפים
דף כח
כנמס׳ לרבי׳ דמי: מסקי׳ בסוף אילו מגלחין
זה כשו׳ מן הדכוכי׳ ומכלתיו פס בספר תוגה
האבל מיסב בראש ׳ ואין המנחמין רשאין
לישב אלא על גבי קרקע שנאמר וישבו
דף ו ע"א
אתו לארץ ׳ ובירושלמי דמי שמתו
גרסינן על הארץ לא נאמר אלא לארץ דבר שהוא סמוך לארץ
כדף כח דלעיל
מכאן שהיו יושבים על גבי מטות כפופות ׳ ואין רשאין לומר
דבר עד שיפתח האבל את פיו תחילה שנ׳ ואין דובר אליו דבר
כי ראו וגו׳ וכתי׳ ואחרי כן פתח איוב את פיהו ויען אליפז:
דף קנב
אמר רב יהודה בפרק שואל מת שאין לו אבלים להתנחם באים
עשרה בני אדם כשרים ויושבין במקומו:
בפרק ואלו מגלחין דף כ ג
כל שבעת ימי אבילות אין אומרין שמועה
ואגדה בבית האבל: וכן אמר ריש לקיש
דף ג
בפר׳ קמא דברכות אין אומרי׳ בפני המת אלא דברים של מת
אבל לעסוק בדברי תורה לפניו או בבית הקברות אסור ׳
דף קנג
ואמרינן בפר׳ שואל כל שאומרים בפני המת יודע עד שיסתום
בפרק ואילו מגלחין דף כז
הגולל: אין בוכין על המת יותר על שלשה ימים ואין
מספידין עליו יותר על שבעה ׳ ואם
במיימו׳ פי"ג דהלכו׳ אבל דף תס"כט ויכח לו תכולת רבי בב׳ הכוסא דף ק ג
היה תלמיד חכם בוכין עליו לפי חכמתו
כדף כז דלעיל
ואין בוכין עליו יותר משלשים יום: כל
שלשה ימים הראשונים יראה אדם עצמו
כאילו חרב מונחת לו על כתפו מג׳ ועד ז׳
כאילו מונחת בקרן זוית מכאן ואילך כאלו עובר כנגדו בשוק
שנאמר והחי יתן אל לבו והרי הכתוב אומר והכיתה אותם ולא
דף ב
חלו מכלל שצריך לחלות: בתחילת מסכת פאה שנינו אילו
דברים שאין להם שיעור וכו׳ וגמילות חסדים וביקור חולים
פס דף טו ע"ב
ונחמת אבלים ׳ ומפרש בירושלמי בחסד שמגופו כגון תקוני
המת והכלה׳ אבל בממונו יש שיעור
בכתובות פ׳ נערה דף נ ובפ"ק דערכין דף כ ח
שהרי אמרו חכמים המבזבז אל יבזבז יותר
במיימו׳ דלעי׳ פי"ד
מחומש: הלויה הוא החוק שחקקו אברהם
אבינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עוברי
דף כה
דרכים ומשקה אותם ומלוה אותם: וגרסי׳ בפר׳ הרואה המאריך
על שלחנו מאריכין לו ימיו ושנותיו שמא יבא עני על השלחן
וכתיב המזבח עץ שלש אמות וגו׳ ומסיים בה וידבר אלי זה
השלחן אשר לפני ה׳ מלמד ששלחנו של אדם בזמן הזה מכפר
עליו כמו המזבח: וגדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה
דף קכז
שנאמר וירא והנה שלשה אנשים וגו׳ כדאיתא בפרק מפנין:
בסוטה דלית
ולויתם גדולה מהכנסתם אמרו הכמים כל שאינו מלוה כאילו
פס
שופך דמים׳ אפילו המלוה חבירו בעיר ארבע אמות יש לו
דף מו
שכר מרובה: מפרש בסוטה פרק אחרון כמה שיעור לויה
שחייב בה אדם הרב לתלמיד עד עיבורה של עיר והאיש
לחבירו עד תחום שבת והתלמיד לרב עד פרסה ואם היה רבו
דף לט
מובהק עד שלשה פרסאות: מסקינן פרק אין בין המודר ביקור
חולין מצוה על הכל אפילו גדול מבקר את הקטן וכל המבקר
פס דף מ
את החולה כאילו נטל חלק מחוליו והקל מעליו ׳ וכל שאינו
מבקר את החולה כאילו שופך דמים: אמרינן בירושלמי
דפאה דדרך ארץ שהרחוקין אין מבקרין את החולה אלא מיום
שלישי והלאה ואם קפץ עליו החולי והכביד מבקרין אותו
דף מ
מיד: ואמרינן בפר׳ אין בין המודר שאין מבקרין לא בג׳ שעות
ראשונות ביום ולא בשלשה אחרונות מפני שהן מתעסקין
בצרכי החולה באחרונות ובראשונות מבקש רחמים ואין
מבקרין

מבקרין לא חולי מעים ולא חולי העין ולא מיחושי הראש מפני
כדף מ טהביקור קשה להם: עוד שם רבא יומא קמא דחליש אמר לא
תגלו לאינשי דלא ליתרע מזליה מכאן ואילך אמר פוקו
ואכריזו בשוקא מאן דסני ליה יחדי וכתיב בנפול אויבך אל
תשמח וגו׳ פן יראה יי׳ והשיב מעליו אפו ומאן דרחים לי ליבעי
דף י כ רחמי עלי: אמרינן בפרק קמא דשבת הנכנס לבקר החולה
לא ישב על גבי המטה ולא על גבי ספסל ולא על גבי כסא
ולא על גבי מקום גבוה ולא למעלה ממראשותיו אלא על
גבי קרקע ומבקש עליו רחמים ויצא: מי
שהיה לפניו מת וכלה מניח את הכלה
ומתעסק במת וכן הוא אומ׳ לב חכמי׳ בבית
אבל: מת וכלה שפגעו זה בזה בדרך
מעבירין המת מלפני הכלה, והכל עוברין
דף י ז מלפני המלך כדאיתא בכתובות פ״ב: עוד
שם מבטלין ת״ת להוצאת המת ולהכנסת
כלה אומ׳ מורי רבי׳ יהוד׳ דווקא בשעת הוצא׳

מלשון המיימו׳ פ״ד דהלכו׳ אבל דתנ״כש כ׳ ויתעסק בחופ״ת פ״ג דמגיל׳ דשע ע״א ותכידו׳ הראשונים בפרק י״ב דשמחות וכ״ע דלא מייתי קרא דדריש התם

דף ג וקבורה מבטלין, ובפ״ק דמגילה משמע דווקא להוצאת מת
מצוה מבטלין שאומר מת מצוה ותלמוד
תורה מת מצוה עדיף, אבל בתוספות פי׳
דלאו דווקא נקט מת מצוה לעניין זה אלא
נקטיה לדברי׳ אחרים שמביא שם, ובירו׳

שם ברה״ת מכוה וכן בתו׳ פרק שני דכתובות דף י״ז בד״ה להוכחת

דף ל ע״ב דאילו עוברין גרסינן רבי אבהו שלח רבי
חנינא בריה בטבריא אתון אמרין ליה גמול חסד הוא שלח
ליה המבלי אין קברים בקיסרין שלחתיך בטבריא כבר נמנו
בעליית בית ארים בלוד שהתלמוד קורם למעש׳ דרבנן דקיסרין
אמרין הדא דאת אמר אם יש שם מי שיעשה אבל אין שם מי
כדף י ז דלעיל שיעשה המעשה קורם לתלמוד: עוד שם מבטלין תלמוד תור׳
להוצאת המת במה דברים אמורים כשאין לו כל צרכו אבל
יש לו כל צרכו אין מבטלין, אבל אותם שאין לומדין חייבין
פ׳ כת׳ דף כז להתעסק עמו: ואמרינן במועד קטן מת בעיר כל בני העיר
אסורין בעשיית מלאכה עד שיקברוהו ואם יש חבורתא מותרין
פירוש שיש חבורות המתחלקין להתעסק במתים שמאחר שיש
כדף י ז דלעיל שם מי שיתעסק בצרכיו מותרין: תלמיד חכם שמת אם לא
היו עמו ששים ריבוא מבטלין תלמוד תורה להוצאתו היו שם
ששים ריבוא אין מבטלין ואם היה רב מלמד לאחרים אין לו
שיעור אלא מבטלין הכל להוצאתו, ופסק בשאלתות דרב
כמ׳ ל ד אחאי דמימילא שמעינן דלמאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין
אם יש לו מתעסקין כדי קבורה בעלמא: קוברין מתי גוים
ומנחמין אבליהן ומבקרין חוליהם מפני
דף ס א דרכי שלום כדאיתא בפרק הניזקין: בתי
קברות אסורין בהנאה כיצד אין אוכלין
בהן ואין שותין בהן ואין עושין בהן מלאכה
ולא קורין בהן ולא שונין בהן כללו של

במיימוני דלעיל ממסקנו׳ הגמר׳ כ׳ נגמר הדין וכ׳ בת׳ דמגילה דלקמן

דבר אין ניאותין בהן ואין נוהגין בהן מנהג קלות ראש, ובפרק
דף כט בתרא דמגילה תניא אין מלקטין בהם עשבים מפני כבוד
המתים ואם לקטן שורפן במקומן, כתב מורי דווקא כשהן על
דף יח הקברים עצמן: תניא בפר׳ מי שמתו לא ילך אדם בתוך ארבע
אמות של קבר ותפילין בראשו או ספר תור׳ בזרועו ולא יתפלל
דף מ ג שם ברחוק ד׳ אמות מותר, וכן בפרק משוח מלחמה אמר רבי
אלעזר בן יעקב מת תופש ארבע אמות לקרית שמע: אמר
דף מ ז שמואל בפרק נגמר הדין עפר הקבר אינו איסור בהנאה שאין
קרקע עולם נאסרת אבל קבר הבניין אסו׳ בהנאה אחר שנקבר
בו המת, אף על פי שפינה המת למקום
אחר: המת אסור בהנאה כולו חוץ משערו
וכן ארונו וכל תכריכיו אסורים בהנאה אבל
כלים המוכנים לתכריכין לא נאסרו בהנאה, והלכה כרבא

בפ״ב דע״ז דף כט ובפ״ק דערכין דף ו

דף מ ז שאם׳ בפרק נגמר הדין אפילו ארג בגד למת לא נאסר עד שיגע
דף מ ח במטה הנקברת עמו שאין ההזמנה אוסרת: מסקינן שם כי כל
הכלים הזורקין על המת על המטה הנקברת עמו אסורין בהנא׳
שם שלא יתחלפו בתכריכין היו אביו ואמו מזרקין בו כלים מצוה
על האחרים להצילם, ואם הגיעו למטה
הנקברת עמו אין מצילין אותם: מאימתי
יתחייב אדם באבל משיסתום הגולל אבל
כל זמן שלא נקבר המת אינו אסור בדבר
מן הדברים שהאבל אסור בהן ומפני טעם

בפ׳ נגמר הדין דף מ ז ובכ׳ ואלו מגלחין דף כ ז ופ״ר הכוגל מהמיי׳ פ״א דהלכות אבל דף ת״ג כב

זה רחץ המלך דוד וסך כשמת הילד קודם שנקבר: שנינו
פרק ב במס׳ שמחות הרוגי מלכות שאין מניחין אותם ליקבר מאימתי
מתחילין להתאבל עליהן ולמנות שבעה ושלשים משנתייאשו
לשאול למלך לקוברם אף ע״פ שלא נתייאשו מלגנוב אותם:
שם עוד שנינו מי שטבע בים או מי שאכלתו חיה רעה משנתייאשו
לבקשו, מצאוהו איברים איברים אין מונין לו עד שימצא ראשו
ורובו או יתייאשו מלבקשו: ובמועד
קטן אמרינן כי מי שדרכם לשלוח את
המת למדינה אחרת לקברו ואינם יודעין
מתי יקבר מעת שיחזרו פניהם מללוותו
מתחילין למנות שבעה ושלשים ומתחילין
להתאבל: הנפלים אין מתאבלין עליהן

פרק ג׳ ואלו מגלחין דף כ ב והכוגא׳ כדעת המיימו׳ בפר׳ הנזכר וכן הוא בירושלמי שם רפ״ב ע״ג אליבא דיחד מ״ד

וכל שלא שהה שלשים יום באדם הרי זה נפל ואפילו מת ביום
דף מ ט ל׳ אין מתאבלין עליו כדמסקי׳ בפ׳ יש בכור
והא דתנן במסכת שמחות הספקות אוננין
ומתאבלין עליהן נראה דמיירי בספק בן
תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון
דגנאי הדבר שלא יתאבלו לא זה ולא זה:
פרק ב שנינו במסכת שמחות כל הפורשים

פ״ר והכוגא׳ בתו׳ כ׳ החולץ דף ל׳ בד״ה הא לא וכפרק יוצא דופן דף מ ד בד״ה דקים ליה

מדרכי צבור והם האנשים שפרקו עול המצות והמינים
והמשומדים והמסורות אין מתאבלים עליהן אלא קרובים
לובשים לבנים ואוכלין ושותין ושמחין שנאמר באבוד רשעים
שם רינה: שנינו במסכ׳ שמחות המאבד עצמו לדעת אין מתעסקין
עמו לכל דבר ולא מתאבלין עליו ולא מספידין אותו אבל
עומדין עליו בשורה ואומרי׳ עליו ברכת אבלים וכל דבר שהוא
דף ל כבוד לחיים: בפרק אלו מציאות דרשי׳ והודעת להם זה בית
חייהם פי׳ זו אומנות את הדרך זה גמילו׳ חסדים ילכו זה ביקור
חולים אף בבן גילו בה זו קבורה ואת המעשה זה הדין אשר
יעשון זה לפנים משורת הדין ולא חרבה ירושלים אלא מפני
שהעמידו דבריהם על דין תורה:

הלכות תשעה באב ג

המצוה השלישית היא הלכות תשעה באב ותענית הרי
הוא מפורש בדברי הנביאי׳, צום הרביעי וצום
בפ״ק דר״ה דף יח החמישי וצום השביעי וצום העשירי וגו׳ צום הרביעי זה שבעה
עשר בתמוז שהוא בחדש הרביעי וצום החמישי זה ט׳ באב
שהוא בחדש החמישי צום השביעי זה שלשה בתשרי שהוא
בחדש השביעי וצום העשירי זה עשרה בטבת שהוא בחדש
דף כו ומכות׳ בגמ׳ בדף כח העשירי: שנינו במסכת תענית בפרק אחרון חמשה דברים
ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז בו נשתברו הלוחות
ובטל התמיד מבירה ראשון והובקעה ירושלם בחורבן שני
ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל, ובתשעה
באב נגזרה גזירה על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ וחרב
הבית בראשונה ובשנייה ונלכדה ביתר שהיתה עיר גדולה
לאלהים והיו בה אלפים ורבבות מישראל ובה היה מלך גדול
ובן כוזיבא שמו איש מצליח ולבסוף נה״ג הוא ועמו וכן כנ
חרש

חרש טורנוס רופוס הרשע שהיה ממלכי אדום את החיכל ואת סביבותיו לקיים מה שנ׳ ציון שדה תחרש: גרסינן בירושלמי דתענית בשבע׳ באב נכנסו גוים להיכל בשמיני היו מקרקרין בו בתשיעי הציתו בו את האור בעשירי נשרף ור׳ אבין ור׳ יהושע בן לוי היו מתענין תשיעי ועשירי: בשלשה בתשרי בו נהרג גדליה בן אחיקם ונכבה גחלת ישראל הנשארה וסובב להם גלות וצרה גדולה׳ ובעשרה בטבת סמך נבוכד נצר על ירושלם והביאה במצור ובמצוק: עוד מתענין בי״ג באדר זכר לתענית שנתענו בימי המן׳ וחילוק יש ביניהם שהרי י״ג באדר שחל להיות בשב׳ מקדימין ומתענין בחמשי שהוא י״א אבל אם חל אחד מארבע צומות הללו בשבת דוחין אותו לאחר השבת׳ ובכולן קורין בתורה שחרית ומנח׳ ויחל משה׳ ואוכלין ושותין בלילה חוץ מט׳ באב׳ ובכולן מתענין בהן בערב שבת ומשלימין כדמסקינן בפרק בכל מערבין׳ ולא עוד אלא אומר בירושלמי בשם רב הונא אפי׳ יחיד גוזר על עצמו תענית בערב שבת ומתענה ומשלים:

כך משמע בכל קמא דמגילה דף ב ע״ב בתוספות ריש פירקין

הכי איתא בפ׳ קמא דמגילה דף ה׳ לגבי ט׳ באב וה״ה לשאר תעניות

סע״ב דתענית דף סו ע״ב

בפר׳ אין מעמידין פסקי׳ הילכתא מתענין לשעות ואם השלים מתפלל תפילת תענית׳ ופיר׳ רבינו שלמה כגון שקבל עליו תענית משש שעות ומעלה שהרי כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית אמנם לא אכל בשש שעות ראשונות אבל לא לשם תענית נתכוון וכן היא בהדיא בפרק קמא דתענית׳ והא דאמר שמואל כל תענית שלא קבלו עליו מבעוד יום לא שמיה תענית ואי יתיב דמי למפוחא דמלי זיקא יש לפרש כגון דאמר מאתמול שאם לא יאכל למחר עד חצות יהא בתענית עד שתחשך׳ אי נמי יש לפרש דשמואל מיירי באדם שנדר להתענו׳ יום אחד ולא ברר באיזה יום וכשבא יום אחד להתענו׳ אם לא קבלו מאתמול אינו יוצא בה ידי נדרו׳ ומעשה באחד שעשה כמה תעניות ולא קבלם מאתמול ואמ׳ רבינו יעקב שלא הפסיד תעניותיו: וגרסינן בפר׳ קמא דתענית מאימתי מקבלה רב אמר במנחה ושמואל אמר בתפילת המנחה פי׳ שיאמר עניני בתעניתי שאעשה למחר׳ ואמר רב יוסף כוותיה דשמואל מסתברא: ובירו׳ דנדרים לקח שיטה אחרת דגרסינן שם מדר׳ יוחנן ודרבי יונה ומדרב למדנו שמתענין לשעות דרבי יוחנן אמר הריני בתענית עד שאסיים פרקי עד שאסיים פרשתי ור׳ יונה הלך לצור ושמע שנפטר בנו של רבי יוסי הגלילי אע״ג דאכל גובנא ושתה מיא אסקיה בצום כל ההוא יומא ורב אמר לווה אדם תעניתו ופורע: תניא בתוספתא דתענית יש אוכל ושותה ומתפלל תפילת תענית כגון לילה שלפני התענית ויש שרוי בתענית ואינו מתפלל תפילת תענית כגון לילה שלאחר התענית׳ אמנם לא נהגו העם לומר עננו אלא במנחה שמא יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפילתו רק שליח צבור בלבד מתפלל בבקר עננו שאי אפשר שלא יתענה אחד מן הקהל אע״פ שמתוך ההלכה אינו חושש לזה מדקאמר התם לוזיף מר וליפרע אע״פ שכבר התפלל תפילת תענית ואינו נחשב שקרן מאחר שבדעתו היה להתענות: יפה תענית לחלום כאש בנעורת ואפילו בשבת׳ ויושב בתענית יום אחר מפני שהתענה בשבת וביטל עונג שבת: גרסינן בפרק קמא דתענית היושב בתענית נקרא חוטא שנא׳ מאשר חטא על הנפש ומעמידה באדם שאינו בריא וחזק ולא מצי מצער נפשיה ואי מצי מצער נפשיה נקרא קדוש: ומסקינן שם אין תלמיד חכם רשאי לישב בתענית מפני שממעט ממלאכת שמים ואף על פי כן כשהציבור בצער חייב לצער עצמו עמהם כמו שמצינו במשה ויקחו אבן וישימו תחתיו ולא כר וכסת כדאיתא במס׳ תענית: ובירושלמי אמרינן דתענית שאין עוברות ומניקו׳ מתענות בו אין נוהגות תפנוקין אלא כדי קיום הולד: ובפרק אין עומדין גרסינן גדולה תענית יותר מן הצדקה שזה בגופו וזה בממונו: ובתוספת׳ תני׳ עיר שהקיפוה גוים וכן יחיד הנרדף מפני גוים או ליסטין או רוח רעה אין רשאין להתענו׳ שלא לשבר כחן: גרסינן בפרק ראשון דתענית תנו רבנן עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר דברי רבי ר׳ אלעזר בן ר׳ שמעון אומ׳ עד קרות הגבר והלכה כרבי מחבירו׳ וגרסינן לחד לישנא אמ׳ רבא לא שנו אלא שלא ישן אבל ישן שינה גמורה כדרך שינת הלילה אינו אוכל אבל מתנמנם אוכל׳ וגרסינן בירושלמי ובפירוש רבינו חננאל הביאו לא שנו אלא שלא התנה אבל התנה מותר אפילו ישן: שנינו בפרק סדר תעניות כיצד אין גוזרין תענית על הציבור בראשי חדשים בחנוכה ובפורים ואם התחילו אין מפסיקין׳ ומסקינן לרבנן דמתענה ומשלים ובפ׳ קמא דראש השנה מסקינן דבשבתות ובימים טובים מיתרין להתענות לפניה׳ ולאחריה׳ אבל בחנוכה ובפורים אסו׳ לפניהן ולאחריהן מפני שמדברי סופרים הן וצריכין חיזוק: בהגדת איכה רבתי משמ׳ דבתענית שפוסק מבעוד יום אף על פי שפוסק חוזר ואוכל עד שיבא השמש שאומ׳ שם דרבי יהודה בן בתירא אזל לנציבין בערב צומא דבא אתא ריש כנישתא לזמוניה אמר ליה ככר אכלי׳ ופסקי לי אמר ליה אשגח עילוי דלא לימרו ההוא רבי לא אשגח עילויה אזל עימיה ואכל מכל עיגול חד פיתות ואכל מכל תבשיל חד פם ושתה מכל חבית חד כום: שנינו בפרק אחרון דתענית משנכנס אב ממעטין בשמחה: שבת שחל ט׳ באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס׳ ומסקינן בגמ׳ דאפילו לכבס ולהניח אחר תשע׳ באב אסור: ובגמ׳ תניא חל להיות ערב שבת מותר לכבס בחמשי מפני כבוד השבת׳ ואמר רבא שם הלכה כרבי מאיר שאוסר לספר לכבס מראש חדש ועד התענית והלכה כרבן שמעון בן גמליאל שאומר שאינו אסור אלא אותה שבת בלבד ולא מראש חדש ואף אותה שבת אין אסור אלא עד התענית כרבי מאיר דלפניו אסור לאחריו מותר: שלחו משמיה דרבי יוחנן אף על פי שאמרו כלי פשתן אין בהן משום גיהוץ אסור ללובשן בשבת שחל ט׳ באב להיות בתוכה: אמר שמואל אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד פירוש בבבל שאין צריכין להתענות על הגשמי׳ אין שם חומר תענית ציבור לאסור במלאכה ולהפסיק מבעוד יום אלא ט׳ באב בלבד: שנינו ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין׳ ומסקינן בגמרא שאוכל בשר מליח אחר שני ימים ולילה אחד שעבר זמן אכילת שלמים׳ ושותה יין מגיתו כל זמן שהוא תוסס שזהו שלשה ימים: אמר רב יהודה אמ׳ רב לא שנו אלא משש שעות ולמעלה אבל משש שעות ולמטה מותר לאכול בשר ולשתות יין ואפילו הפסיק בה: ואמר רב יהודה אמ׳ רב לא שנו אלא בסעודה המפסיק בה אבל בסעודה שאין מפסיק בה מותר אפילו משש שעות ולמעלה׳ ותניא בשני הלשונות וכן הלכה וכן פוסק בהלכות גדולות וכבר נהגו כל ישראל שלא לאכול שום בשר ושלא לשתות שום יין כל היום כולו: רבינו יצחק בר רבי אברה׳ היה אוסר לאכול תפוחים מבושלים אחר תבשיל אחד בסעודה המפסקת מדאמר בירושלמי דנה״ר׳ דיוצאין בהן משום עירובי תבשילין

דף י״ב והלכה כר׳ מחבירו בפרק ד׳ דעירובין דף מו

שם דף סד ע״ג

בפסוק ויגרש כחכן סוכי דף סב וכן הביאו התו׳ בפ׳ בכל מערבין דף מ א ברה לי ותם

בפ״ק דתענית דף יב ובפ׳ מקו׳ שנהגו דף כ ר

בפר׳ בתר׳ דתענית דף כ י

וז דפס ט״ע ג · שם · ק׳ י ח לעיל · י״ח א׳ ומביאות ירושלמי בתו׳ שם ברה שהכי · ולר׳ וכל הסוגיא בתו׳ שם · שם · שם · מפלפי׳ שם · שם · פח דף ח ע״ד · כדף י כ דלעי׳ · דף י״א · כדף י״א · שם דף כר ע״ג · דף ל ב · פרק סכי דתענית דף דע״ח ע״א · שם · וכן בתו׳ דף י״ב דלעי׳ ברה כוש · דף ט ו · שם בסוף פירקין ד״ח · דף י ט · דף כ ו · שם · שם דף כ ט · שם · כדף ל · שם דף כ ט · שם · שם · שם דף ל · שם · שם · פ״ו דף ל ט ע״ב

תבשילין הילכך אם יש תבשיל אחר אסור : אמר רב יהודה
כדף ל דלעיל אמר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אילעי ערב ט׳ באב
מביאין לו פת חריב במלח ויושב בין תנור לכירים ואוכל ושותה
סס דף כט עליה קיתון של מים ודומה כמי שמתו מוטל לפניו : תניא
תשעה באב שחל להיות בשבת וכן ערב תשעה באב שחל
להיות בשבת אוכל ושותה כל רצונו אפילו כסעודת המפסקת
ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה המלך בשעתו ונהגו
רבותינו לאסור כל אותה שבוע לספר ולכבס אף על פי שנרחה
דף כל לאחר השבת : בפרק מקום שנהגו דרש רבא עוברות ומניקות
מתענות ומשלימות בתשעה באב כדרך שמתענין ומשלימין
סס ביום הכיפורים ובין השמשות שלו אסור וכן אמרו משמיה דר׳
דף ל יוחנן : גרסינן בפ׳ אחרון דמסכ׳ תענית ת״ר כל המצות הנוהגות
באבל נוהגות בתשעה באב אסור באכילה ובשתייה וברחיצה
כדף כד דלעיל בין בחמין בין בצונן ובפסחי׳ אמרינן דאפילו להושיט אצבעו
דף עח במים אסור : ובפרק בתרא דיומא אמר ר׳ יהושע בן לוי חירה
נוהג שבערב תשעה באב מביאין לו מטפחת ושורה אותה במים
דדף ל דלעיל למחר מקנח בה פניו ידיו ורגליו : נחזור אל הברייתא ואסור
בסיכה של תענוג ובנעילת סנדל ובתשמיש המטה ואסור
לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים ולשנות במשנה במדרש
בהלכות ואגדות אבל קורא הוא במקום שאינו רגיל לקרות
ושונה במקום שאינו רגיל לשנות דברי רבי מאיר ר׳ יהודה או׳
אף אינו קורא במקום שאינו רגיל לקרות ואינו שונה במקום
שאינו רגיל לשנות אבל קורא הוא בקינות ובדברים הרעים
שבירמיה ותינוקות של בית רבן בטלין משום שנאמר פקודי
ה׳ ישרים משמחי לב : ולהניח תפילין יש שמנענין מפני
שנקראו פאר אף על פי שאבל ביום ראשון מותר להניח
כדף רמ ו ע״ב תפילין כאשר בארנו בהלכות אבל : תנן
הת״ם מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה (כדף ל דלעי׳ ועיקרו בפרק מקום שנהגו דף כד)
באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין
עושין ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים
רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם יעשה אדם עצמו כת״ח :
דף ז בפרק קמא דגיטין אוסר בין זמרא דפומא בין זמרא דמנא אחר
החורבן ופירש רבי׳ שלמה לשורר בבית המשתאות משום בשיר
כתו׳ סס אל ישתו יין ׳ אמנם לשמח חתן וכלה שהוא שיר של מצוה
בב״א אין עומדין דף כג מותר ׳ ואף בבית המשתאות פירש רב אלפס בשם גאון
דדווקא שירות של אהבת אדם ושבח אדם אבל שירות ותושבחו׳
דף מט וזכרון חסדי המקום מותרין : שנינו בפרק בתרא דסוטה
בפולמוס של אספסיינוס קיסר גזרו על עטרות חתנים ועל
האירוס הוא זג המקשקש בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות
סס כלות ושלא ילמד אדם את בנו חכמה יונית ׳ וגרסינן בגמרא
אמר רב לא שנו אלא של מלח ושל גפרית אבל של הדס ושל
וורד מותר ושמואל אמר דווקא של קנים מותר ולוי אמר אף
דף ז של קנים אסור : ובפרק קמא דגיטין אמרינן כי כלילא שאומ׳
דף מט דלעיל במשנה דאסור זהו מררבנן ופירש רבינו שלמה שהוא עטרה
וכן כתו׳ סס ממש ורבי׳ יעקב פי׳ שזהו טלמ״א בלע׳ וכן פירש רבי׳ קלונימוס
איש רומי והעטרות תהיה לחלם ולטוביה בספר זכריה ׳ ומה
שכתב ולקחת כסף וזהב ועשית עטרות ושמת בראש יהושע
דף יז שני צוויים הם ׳ וטלמא שלנו מותר כדאיתא בפרק ב׳ דברכות
ר׳ אמי ור׳ אסי קטרי ליה גננא לר׳ אלעזר ותניא נמי בתוספתא
פרק בתרא דף תרע״ג ע״ב דסוטה אבל עושה הוא אפיפירות ותולה בו
כל מה שירצה אפיפירות בערוך פירש מין (בערך אפיפיירות דף כא)
אילן שעושה פירות הרבה ׳ ומבוארת בפ׳
דף מט בתר׳ דסוטה ויכול להיות שהוא כאותה שלנו : גרסי׳ בפר׳ חזקת
דף ס׳ כל הסוגיא עד סוף המכוה הבתי׳ תנו רבנן כשחרב הבית באחרונה רבו פירושין בישראל
שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין נטפל להם רבי יהושע בן
חנניה וכו׳ אומר להם בני בואו ואומר לכם שלא להתאבל כל

עיקר אי אפשר שכבר נגזרה גזירה ולהתאבל יותר מדאי אי
אפשר שאין גוזרין גזירה על הציבור אלא אם כן יכולין רוב
הציבור לעמוד בה אלא כך אמרו חכמים סד אדם את ביתו
בסיד ומשייר בה דאמ׳ מועט וכמה אמר רב יוסף אמה על אמה
אמ׳ רב חסדא וכנגד הפתח ׳ עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר
בה דבר מועט ומאי היא אמר רב פפא אפילו כסא דהרסנא ׳
עושה אשה כל תכשיטה ומשיירת דבר מועט מאי היא בת
צידעא שנ׳ אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני וגומ׳ מאי על ראש
שמחתי א״ר יצחק זה אפר מקלה הוא אפר הכירה שבראש
חתנים ׳ אמר ליה רב פפא לאביי היכא מנח ליה אמר ליה הכי
אמר רבי יצחק במקו׳ תפילין שנ׳ לשום לאבילי ציון לתת להם
פאר תחת אפר ׳ וכל המתאבל על ירושלם זוכה ורוא׳ בשמחתה
שנאמר שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה :

הלכות מגילה ד

המצוה הרביעית מדברי סופרים הילכות מגילה :
שנינו בפר׳ שני דמגילה הכל כשרין לקרות את דף יט
המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן ורבי יהוד׳ מכשיר בקטן ואין
הלכה כמותו ׳ שכל שאינו בן חובה אין מוציא אחרים ידי כדתנ׳ בפ״ג דר״ה דף כט
חובתן : ותניא בפרק ראשון דמגילה כהני׳ בעבודתם ולוים דף ג
בדוכנם וישראל במעמדם מבטלין מעבודתן ובאין לשמוע מקר׳
מגילה של בית ר׳ היו מבטלין תלמוד תור׳ ובאין לשמוע מקרא
מגילה : ומסיק רבא דמקרא מגילה ומת מצוה שאין לו קוברים סס
מת מצוה עדיף דאמ׳ מר גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה סס
שבתורה : אמ׳ רבי יהושע בן לוי נשים חייבות במקרא מגילה סס דף ד
שאף הם היו באותו הנס : ואמר רבי יהושע בן לוי חייב אדם סס
לקרוא את המגילה בלילה ולשנותה ביום ונראה לרבינו יעקב כתו׳ סס ברה חייב
דאע״פ שבירך בלילה זמן חוזר ומברך ביום
(הכי איתא בתוספות פ״ב דף ד) שעיקר הקריאה ביום דכתיב והימים האלה
נוזכרים ונעשים ׳ ואמר מר סעודת פורים בז״ק דף ז
שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו : ורבינו
(כ״א דהלכות מגילה דף ר כד) משה פיר׳ שמאחר שבירך בלילה לא יברך סס
ביום : תניא בתוספתא הכל חייבין במקרא פרק שני דמגיל׳ דף סס״ט ע״ג
מגילה כהנים לוים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים ׳
וטומטום אינו מוציא לא את מינו ולא שאינו מינו דשמא האחד
זכר והשני נקבה ׳ משמע דאף על גב דנשים חייבות במקרא
מגילה אינן מוציאות את הזכרים ואל תשיבני נר חנוכה
דאמרינן בפ׳ במה מדליקין דאשה מדלקת דמשמע אף להוציא דף כג
האיש דשאני מקרא מגילה שהוא כמו קריאת התור׳ לכך אינה
מוציאה את האיש ׳ ואע״פ שיש דברים שהקלו במגילה יותר
מבתורה בזה לא הקלו : שנינו בפרק שלישי דמגילה הקורא ריש פירק׳ דף
את המגילה עומד ויושב קראה אחד קראוה שני׳ יצאו מה שאין
כן בתורה ׳ מקום שנהגו לברך יברך שלא לברך לא יברך
אמר אביי לא שנו אלא לאחריה אבל לפניה מצוה לברך מאי סס
מברך מ״נח ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו
במצותיו וצונו על מקר׳ מגילה ושעשה נסים ושהחיינו ולאחרי׳
במקום שנהגו מאי מברך א״ר יוחנן האל הרב את ריבינו והדן סס
את דינינו והנוקם את נקמתינו והנפרע לנו מצרינו והמשלם
גמול לכל אויבי נפשינו ברוך אתה ה׳ האל הנפרע לעמו ישראל
מכל צריהם האל המושיע : מצו׳ לקרות את המגלה כולה שכך
פוסק רב בפ״ב : ושנינו שכל היום כשר לקרות את המגילה דף יט (סס דף
וחוא הדין בקריאת הלילה שכשר כל הלילה : מפרש בפ״ק דף כ
שזמנים הרבה תיקנו להם חכמים כמו ששנינו מגילה נקראת סס
באחד עשר ובשנים עשר ובשלשה עשר ב״ד בט״ו לא פחות
ולא יותר ומפרש בגמרא שיוצא זה מן המקרא שנ׳ בזמניהם סס
שהיה

שהיה לו לומר בזמנם שהוא ארבעה עשר וחמשה עשר וכתב
בזמניהם לרבות עוד שנים והוא אחד עשר ושני עשר ואין צריך
ריבוי לשלש עשר שזמן קהילה לכל היא׳ ויש לפרש שנקהלו
בו היהודים בעריהם להנקם מאויביהם ועיקר הנס היה בו׳
סס דף ס ט
וכן גרסי׳ בירו׳ יום שלשה עשר מלחמה היה׳ ואין לרבות שום
דף כ לעיל
יום אחר חמשה עשר שהרי כתוב ולא יעבור כך שיטת הגמרא:
סס דף כ וג׳
כרכין המוקפין חומה מימות יהושע אף על פי שאין להם חומה
כדף כ
עכשיו קוראין בחמשה עשר יום כמו בשושן הבירה׳ ושושן
הבירה אע״פ שלא היתה מוקפת חומה מימות יהושע קורין
בחמש עשר מפני שבה היה הנס כמו שנ׳ ונוח בחמש עשר בו׳
סס דף ע ע״א
ומפ׳ בירושלמי שתלו היקף הכרכים בימות יהוש׳ לחלוק כבוד
לעיירות ארץ ישראל שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון
ועכשיו הן חריבות שיקראו כמו בשושן ויהא להם חשיבות
בזכרון נס זה׳ אמנם לא חילקו בכל היקף כרכים אף בחוצה
כה דף ב׳ דלעי׳
לארץ׳ ושאר כל העיירות קורין בארבע עשר: בני הכפרים
סס
שאינן מתקבצים בכתי כנסיות אלא בשני ובחמישי תקנו להם
שיהו מקדימין וקוראין ביום הכניסה: וכן
כתו׳ פ׳ קמא דיבמות ברה כי אתריכן דף יד
אמר אבי אמי רבינו חיים כהן שבעידם היו
קוראין בו ביום בני הכפרים כמו שיש
רית סכי דמגילה דף ע ג ע״ב
בירושלמי׳ בן כרך אינו מוציא בן כפר
שכל מי שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתם
ופעמים שיום הכניסה הוא באחד עשר או בשנים עשר או בי״ג:
ק׳ קמא דמגילה דף ב
תניא בגמרא שבזמן הזה לא יקראו אף בני הכפרים אלא בי״ד
ונותן טעם הואיל ומסתכלין בה פי׳ למנות משם לפסח שלשים
יום ואם יקראו אילו בזמן זה ואילו בזמן זה יטעו לאכול חמץ
בפסח אבל בזמן בית המקדש היו מקדשין ע״פ הראייה ושולחין
סס דף ז
שלוחין להכריז באיזה יום נקבע הפסח: שנינו קראו את
המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר
סס דף ל
השני: מסקי׳ בגמ׳ בברייתא שאם חל זמן קריאתה בשבת אין
סס
קורין אותה בשבת אלא מקדימין וקוראין קודם השבת׳ ומפרש
בשבת מ״ט לא קרינן אמר רבה הכל חייבין במקרא מגילה
ואין הכל בקיאין במקרא מגילה גזירה שמא יטלנו בידו וילך
אצל בקי ללמוד ויעבירנו ד׳ אמות ברה והיינו טעמא דלולב
דף מ ב
והיינו טעמ׳ דשופר׳ ובפ׳ לולב וערב׳ מפרש מפני מה אין לולב
ביום ראשון דוחה את השבת ואו׳ שם משו׳ דלא ידעינן בקבועא
דירחא ומספק אין לדחות שבת וזה הטעם עצמו בשופר ויש
כתו׳ סס
לדקדק בטעם זה ואין לי להאריך ושם פירש ר״י שאין אומ׳ דלא
ידעינן עתה אלא גזירה שמא יגזרו שמד שלא ללמוד ולא נדע:
סס פירק׳ דף י ז
שנינו בפ״ב דמגילה הקורא את המגילה למפרע לא יצא שנאמ׳
כדף י ח
נזכרים ונעשים הזכירה כסדר כמו העשיה׳ ומסקינן שם שאם
קרא ושהה מעט וחזר וקר׳ ואפי׳ שהה כדי לגמו׳ את כולה יצא:
דף י״ז כדף י ח
והקורא את המגילה על פה לא יצא ידי חובתו׳ שאנו למדים
נזכרים מכתו׳ זאת זכרון בספר׳ אבל שאר דברים שבכתב לא
נאסרו על פה אלא להוציא אחרים ידי חובתן כדאמרי׳ במסכת
דף כח
תענית בפ״ג פרקים אמר ר׳ יוסי היאך יכול יחיד לקרות בציבור
על פה׳ והלל שאני שאינו אלא דברי שבח וכן מלכיות זכרונות
ושופרות שאומרים בראש השנה הם שבח מענייננו של יום וכן
כי פרה ה׳ את יעקב נתקן שם לצורך חתימה מעין פתיחה:
כדף יח דלעיל
היתה כתובה עברית וקראה תרגום הרי זה על פה: שנינו
דף י ז דף י ח
עוד שם ומפ׳ בגמ׳ היתה כתובה תרגום וקראה תרגום היתה
כתובה לעז וקראה לעז יוצאין בה המכירין באותו לשון׳ ואומ׳
כדף י ז
שם רב אשי שלעז יוני לכל כשרה: ושני׳ עוד שם הלועז ששמע
אשורית יצא פי׳ אשורית הוא לשון הקדש שלנו וכתב הקדש
כגמ׳ סס דף י ח
שלנו׳ ואע״פ שאינו יודע מה הם אומרים יצא ידי חובתו מידי
דהוה אנשי ועמי הארץ וגם אנו אין אנו יודעי׳ מהו האחשתרני׳
בני הרמכים: ומסקי׳ עוד שם שהקורא צריך כוונה לצאת
ובתוספות המסכה גמ׳ סס והעיק׳ בפ״ב דר״ה דף כ ז וכח

ולהוציא וכן השומע צריך כוונה לצאת ושאין מתכוין לא יצא:
סס דף ע ג ע״א
בירו׳ אמר דמגילה אין מדקדקין בטעיותיה משמע שאם קרא
דף י ט
אותה קריאה משובשת יצא: בפ״ב דמגילה אמר רבי יוחנן
הקורא את המגילה הכתובה בין הכתובי׳ לא יצא וה״מ בציבור
אבל יחיד יוצא ידי חובתו מכאן פסק רבי׳
סס פ״ק דר״ה וכפסק ר״ח כתו׳ סס בר״ה הוה
חננאל דמגילה בזמנ׳ ביחיד כרב אע״ג דחש
סס
ליה רב להא דרב אסי דא׳ מגילה אף בזמנה
בעשרה אין הלכה כן דאפי׳ הוו רב ורב אסי
כאחד הלכ׳ כר׳ יוחנן לגבייהו ובהלכות גדולות פוסק כרב אסי
בפרק סני דהלכות מגילה דף ר כ ו
אבל רבינו תם תופש עיקר כר׳ יוחנן: פסק רבינו משה שמגילה
אינה צריכה עיבוד לשמה ונראה לי ראייתו מדקרינן במגילה
בפ״ק דמגילה דף י י
הכתובה בין הכתובים ביחיד׳ אבל צריכה שירטוט כאמיתה
של תורה שנאמר דברי שלום ואמת וזו היא מוזה שיש בה
כפ״ב דף י ז
אמיתות מלכות שמים׳ וגם שנינו שם שצריך שתהא כתובה
דף י ט
אשורית על הספר ובדיו כספר תור׳: עוד בפ״ב אמר רב מגילה
נקראת ספר ונקראת אגרת נקראת ספר שאם תפרה שלא
בגידין פסלה ונקראת אגרת שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין
סס
כשרה׳ אמר רב נחמן בר יצחק ובלבד שיהו משולשין פי׳ ג׳
תפירות בקצה היריעה ושלשה באמצעה וג׳ בקצה השני׳ אבל
סס והכונ׳ כתו׳ סס
רבינו שלמה פירש שיהא מראש הדף עד הגיד כמגיד לחבירו׳
בפרק סני דמכות דף ט
וכן מצינו בערי מקלט שהיו משולשות שהיה מדרום לחברון
כמו מחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם
דף י׳
לקדש כמקדש לצפון: בפ״ק דמגילה א״ר אבא צריך הקור׳ לקרות
בני המן ועשרת בנשימה אחת כדי להודיע לעם שכולן נתלו
כדף י ז
ונהרגו כאחד עוד שם ושירה זו אריח על גבי אריח ולבינה על
גבי לבינה שלא תהא תקומה למפלתן של רשעים ופי׳ בהלכ׳
גדו׳ ות איזהו אריח את ואת ואת לבינה פרשנדתא דלפון
סס
אספתא שאריח חצי לבינה׳ ובעניין זה במלכי׳ דיהוש׳ ובשירת
פ׳ יקי
האזינו דמוכח במסכת סופרים שהי׳ לבינה על גבי לבינה שהן
שוות יש לפרש שלא תהא תקומה לשופכי דמים של ישראל
פרק יג
כדכתי׳ ודם עבדיו יקום: כתוב במסכת סופרים איש בראש
דפא ואת בסופה ועשרת בסוף דפא ופירש רבינו יצחק כזה

איש	ואת	ומדקדק מלשון ואת בסופה על כרחינו
פרשנדתא	ואת	בסוף השיטה ר״ל שאם בסוף הדף והלא
דלפון	ואת	אמרינן שעשרת בסוף דפא אלא בראש
אספתא	ואת	שיטה ובסוף שיטה רוצה לומר: עוד יש
פורתא	ואת	שם במסכת סופרים צריך שיהא התפר
אדליא	ואת	חוץ לכתב ולא מכפנים: כתב רב האי
ארידתא	ואת	גאון שמנהג כל ישראל שהקורא את
פרמשתא	ואת	המגילה קור׳ ופושטה כאיגרת וכשיגמו׳
אריסי	ואת	חוזר וכורכה ומברך: י״ד וט״ו אסורין
ארידי	ואת	בהספד ותענית לכל אדם בין לבני
ויזתא	עשרת	עיירות בין לבני כרכי׳ כדאית׳ במגילת

פרק כ

תענית ומביאה בפ׳ סדר תעניות כיצד
פ״י ב) דף י ח
ובפ״ק דמגילה׳ ואמר רבא לא נצרכה אלא לאסור של זה כזה:
דף ה (סס
וכמו כן אסורין שני ימים הללו בהספד ותענית באדר הראשון
דף ו
כמו באדר השני כמו ששנינו בפרק קמא דמגילה אין בין אדר
הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים׳
סס
ואומר בגמרא הא לעניין הספד ותענית וסדר פרשיות זה וזה
שוין פירו׳ סדר פרשיות אם עשו ארבע פרשיות באדר הראשון
אין צריך לעשותם בשני׳ אמנם פסקינן שם הלכה כרבן
סס
שמעון בן גמליאל דאמר שכל מצוה הנוהגות בשני אין נוהגות
בראשון ולעניין פרשיות נמי צריך לעשותן בשני ומעמיד שם
סס
משנתנו כרבי שמעון בן גמליאל וכן שונה אותה אין בין
ארבעה עשר שבאדר הראשון לארבעה עשר שבאדר השני
אלא מקרא מגילה ומתנות לאביוני׳ הא לעניין הספד ותענית

דף ה זה וזה שוין: עוד בפרק קמא כתוב מתחילה שמחה ומשתה
ויום טוב ולבסוף כתוב ימי משתה ושמחה ולא כתיב יום טוב
מלמד שלא קבלו ישראל עליהם כי אם לעשות משתה ושמחה
אבל יום טוב לא קבלו עליהם ליאסר במלאכה · ואף על פי כן
שם במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין שרב קלל אדם
אחד שראה שזרע פשתן ביו׳ פורי׳ ולא צמח הפשתן ההוא מפני
שם דף ז שבאותו מקום נהגו שלא לעשות מלאכה: תני רב יוסף
ומשלוח מנות איש לרעהו אילו שני מנות לאדם אחד ומתנות
שם דף ע ע״ב לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם: ואמרי׳ בירושלמי אין
מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט ידו ליטול נותנין לו:
דף י (דף ע״ח וכפר׳ המקבל וכפר׳ האומנין תניא מגבת פורים לפורים ואין
העני רשאי לקנות מהן רצוע׳ לסנדלו אלא אם כן התנה במעמד
אנשי העיר זו דברי רבי מאיר שאמר משום רבי עקיבא ורשב״ג
מיקל והלכה כרבי עקיבא מחבירו · אמנם יש ספרים שגורס זו
דברי ר׳ יעקב שאמ׳ משום ר׳ מאיר ולפי זה יכול להיות שהלכה
בפ׳ קמא דמגילה דף ז כר׳ שמעון בן גמליאל שמיקל בשל סופרים: אמר רבא סעודת
פורי׳ שאכלה בלילה מאמש לא יצא ידי חובתו מ״ט ימי משתה
ושמחה כתיב: ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר:

הלכות חנוכה ח

המצוה החמשית מדברי סופרים היא מצות חנוכה ·
עיקרי מצוה זו מבוארין במסכת שבת בפרק
שם דף כא במה מדליקין דתנו רבנן בעשרים וחמשה ימים בכסלו חנוכה
תמניא יומי דלא למספד בהון שכשנכנסו גוים והם מלכות יון
להיכל טמאו כל השמני׳ שבהיכל וכשגברה יד בית חשמונאי
ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד שהיה מונח בחותמו של
כהן גדול ולא היה בו אלא כדי להדליק יום אחד ונעשה נס
והדליקו בו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום שמונת ימים
בע״ב דף י טובים בהלל ובהודאה · ובמסכת ערכין ובמסכת תענית בפר׳
דף כח ש׳ שלשה פרקים א״ר יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק י״ח ימים
בשנה יחיד גומר בהן את ההלל ואלו הן ח׳ ימי חנוכה וח׳ ימי
החג וי״ט ראשון של פסח וי״ט של עצרת · ובגולה כ״א יום ח׳ ימי
חנוכה ותשעה ימי החג ושני ימים טובי׳ ראשוני׳ של פסח ושני
פ״ד דף כד ע״ב ימים טובים של עצרת · ובירו׳ דמסכת סוכה גרסינן ב״ח יום
ולילה אחת קורין את ההלל ומונה ליל פסח ויומו · פירש רבי
יעקב וכן בה״ג מה שהוא או׳ יחיד גומר בהן את ההלל אפי׳ צבור
בפ׳ תמיד נשחט דף ס״ד קרויין יחיד כיון שאין כל ישראל ביחד כגון בשחיטת פסחים
וכעין שתקנוהו נביאים הראשונים שיאמרוהו על כל צרה
בפרק ערבי פסחים דף קי״ז שנגאלים ממנה בשביל כך ישראל ביחד · והא דתניא בפר׳
(דף כח אחרון דתענית יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר פירוש אם
באה עליו צרה וניצל הימנה לא יתחיל לקרות את ההלל
ולגמרו אבל צבור דכל ישראל בכל ימות השנה אם נגאלים
מצרתן מתחילין וגומרין · נחזור להלכות המבוארות בפ׳ במה
שם דף כא מדליקין שבית הילל אומרים יום ראשון מדליק נר אחד מכאן
שם דף כג ואילך מוסיף והולך: אמ׳ רב יצחק בר רדיפה נר שיש לה שתי
שם פיות עולה לשני בני אדם: ואמ׳ רבא מילא קערה שמן והקיפה
פתילות כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם לא כפה עליה
שם דף כא כלי עשאה כמדורה ואפילו לאחד אינו עולה: הלכה היא שנר
שם ובדף כב בל׳ הסוגיא חנוכה שכבתה אין זקוק לה לחזור ולהדליקה: ואסור
להשתמש לאורה לא להרצות מעות ולא שום תשמיש אחר
לפיכך אף השמני׳ והפתילות שאין מדליקין בהן בשבת שמא
יטה מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת לפי שאסור
להשתמש לאורה · וכן סובר שם אביי שהוא בתראה · וכן רבא
אומר שם וצריך נר אחרת להשתמש לאורה: וגם או׳ בשאלתות
בסי׳ כ״ו דרב אחאי בפרש׳ וישלח יעקב שנר חנוכה שכבה בליל ראשון
בליל שני מוסיף עליה שמן כל שהו ומדליק כבר בליל שני

בליל שלישי מוסיף עליה שמן כל שהו ומדליק וכן כולם בליל
שמיני עוש׳ לה מדורה קטנה בפני עצמ׳ ושורפה והכי נקיטינן:
ובפ׳ במה מדליקין אומר ורמינהי מצותה משתשקע החמה עד דף כא
שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כביא הדר מדליק לה לא
דאי לא אדליק מדליק אי נמי לשיעורא פירו׳ שצרי׳ ליתן שמן
בנר כדי שתהא דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק:
אמ׳ רבי׳ יצחק שנהגו העם כלשון ראשון · אי נמי שמא אין אנו כתו׳ שם
צריכין לשיעור מאחר שאין אנו מדליקי׳ כי אם בפנים ואין כאן
פרסום נס אלא לבני הבית וכל זמן שאין בני הבית ישני׳ שייך
פרסום נס אפי׳ עד עמוד השחר: ת״ר נר חנוכה מצוה להניחה שם
על פתח ביתו מבחוץ היה דר בעלייה מניחו בחלון הסמוכה
לרשות הרבים: ואומ׳ שם שנר חנוכה שהניח למעלה מעשרים בדף כב
אמה פסולה כסוכה וכמבוי · וסובר שם רבא שמצוה להניחה בדף כא
בתוך עשר׳ ואע״פ שיש שם ריחוי על זה אומ׳ רבי׳ יצחק דאדיחוי
לא נסמוך ורבא לא חזר בו וכן הלכה: אמר רבא מצוה להניח שם דף כב
בטפח הסמוך לפתח · והיכא מנח ליה מסקינן הילכת׳ משמאל שם
כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל: מסקי׳ שם שהדלק׳ בדף כג
עושה מצוה מדמברכינן להדליק נר של חנוכה · ואע״פ כן אמ׳
רבא היה תופש נר חנוכה ועומד לא עשה כלום מפני שהרואה בדף כב
אומר לצרכו הוא תופש אותה: וכן אמר רבא הדליקה בפנים שם
והוציאה לחוץ לא עשה כלום שהרואה אומ׳ לצרכו הדליקה:
ומסקינן והשתא דאמרת הדלקה עושה מצוה הדליקה חש״ו לא שם דף כג
עשה כלום · אבל אשה ודאי מדלקת דא״ר יהושע בן לוי נשים שם ועיין בתו׳ דמגיל׳ דף ד ד״ה
חייבות בנר חנוכ׳ שאף הן היו באותו הנס כגון יהודית בחנוכה·
וכן אסתר בפורים: אמר רב הונא חצר שיש לה שני פתחים בדף כג
צריכה שני נרות משתי רוחות שלא יאמרו העוברים ושבים
ברוח זה לא הניח נר חנוכה · ואומר רבי׳ יצחק דלאו דווקא נקט
חצר דהא לא מצינו שיצטרך נרות בחצר אלא בבית שבחצר
קאמ׳: מסקינן שם שמותר להדליק נר של חול או קיסם מנר של בדף כב
מצוה כגון של חנוכה במקום שמדליק מאותה של חול נר של
מצוה אחרת כגון של שבת או להפך אבל אם אינו רוצ׳ להדליק
ממנה שום נר של מצוה אסור להדליק נר של חול מנר של
מצוה: אמר רב ששת אכסנאי דלא נסיב חייב בנר של חנוכה בדף כג
א״ר זירא מתחילה כשהייתי לומד בבית רבותי הייתי משתתף שם
בפרוטות בהוצאת הנרות עם בעל בית אחר שנשאתי אשה
אמרתי איני צרי׳ עוד להשתתף שהרי בביתי מדליקי׳ בשבילי:
המדליק והרואה חייב לברך והרואה זה כגון יושב בספינה שאין שם
לו בית להשתתף וגם אינו נשוי: מאי מברך אמר רב יהודה שם
המדליק יום ראשון מברך שלש והרואה מברך שתים מכאן
ואילך המדליק מברך שתים והרואה מברך אחת מאי מברך
בא״י אמ״ה אקב״ו להדליק נר של חנוכה ושעש׳ ניסים ושהחיינו
והרואה מברך נס וזמן · מיום ראשון ואילך המדליק מברך
להדליק ונס והרואה מברך על הנס בלבד: היכן ציונו רב אויא
אמר מלא תסור רב נחמן בר יצחק אמ׳ שאל אביך ויגדך זקניך שם
ויאמרו לך: גרסי׳ בפ״ק דמגילה במתניתא תנא לא מאסתים דף יא
ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה׳ אלהיהם לא
מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם חנניה מישאל ועזריה ·
ולא געלתי׳ בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק ומתתיה
בן יוחנן כ״ג חשמונאי ובניו׳ לכלות׳ בימי המן שהעמדתי להם
מרדכי ואסתר · להפר בריתי אתם בימי רומיים שהעמדתי
להם של בית רבי וחכמי הדורות כי אני ה׳ אלהיהם לעתיד לבא
שאין כל אומה יכולה לשלוט בהם: גרסי׳ במסכת מכות דורש דף כג
רבי שמלאי תרי״ג מצות נצטוו למשה בסיני שס״ה לאוין כמניין
ימות החמה רמ״ח עשה כמנין איבריו של אדם שנאמר תורה
צוה לנו משה תורה בגי׳מטריא תרי״א ואנכי ולא יהיה לך מפי
הגבורה שמענום:

הפעם

אודה את ה' ואשבח ואהלל לשמו הגדול · אשר עד כה עזרני וקיימני ודייו הביאוני ולא עזבוני כיום הזה ·
ואמץ לבבי וגם כח חבנים כחי · מאז מראשון יצאתי ועד פה הגעתי · להשלים מעלים עשה ותושיה במילים
הוראות מקום פסקי בר מצוה ותורה אור אשר חלק הגאון השר מקוצי · כי ראיתי נוראות ונפלאות אות מעלת
תהלת הלת ספרו הזה · וכופר ספר אמריו · המגביהים לשבת מתנשאי על כסא נושא גאון שאון און המצות · מחוטבות כזוית נכבותי
ממעייני הישועה ריעה את ה' · על כל מוצא פי התורה אשר שם משה מפי משה מפי הגבורה · אורה לאהלים · פיקודי ה' ישרים וסרים
בשרים נחמדים מזהב ומפז רב יקרים · יערב קרב זה ט' זה · דיני פסח בפסח ועצרת בעצרת · תפארת לעושה לאו ללאו ועשה לעשה ·
מחוברים ברורים משסה סדרים בבלי וירושלמי משניות ברייתות ותוספתות · דבר מתוך דבר בר בבר בשכבר היה לעולמים ירמהו
משנה · ונוה הדין יגיד אל מקומו אשר זורח הוא שם · אכן לפעמי' שם לו חוק במסכתא פלונית ולא יעמוד על הפרק · ויש אשר לא שם
זו ואין צריך לומר זו רבותי לא מסכתא ולא פרק · והנה מעייני הדינים רואים ואינם נראי' · כי הנם טמונים חונים על הים הגדול ורחב
ידים · יוצאים ביד רמה הלכתא בלא טעמא לא נודע למה ועל מה · וכי יהיה הריב במקומו מונח · כשים בכשים · ונזיקים בנזיקים אין
המזק שוה לה גיחם · כי באותו הסדר ימצא בקרבו באחד שעריו · האמנם כי יהיו הדינים ההם בארץ לא להם · יצאו העם ללקוט ולא
ימצאו · ובפרט בקונטו מלות ואמרים בשרות ובכרמים אחרים גבורים אשר היו לפנים מעולם אנשי שם · ובראשם שמי המאורות
הגדולים הרב מפ"ג והרמב"ם ובעלי אסופות ובעלי אסופות מחברי התוספות · וכי כערי בני ישראל התאוו תאוה לאמור כשמע פתגם המלך מה ראה
או ממה הגיע אליו · והסתר הסתיר ויאמו למצא הפתח · לכן אנכי הדל באלפי למען חפצי השגת השלימות והפקת רצון חבירי אשר
בגילי יזמותי כאשר עשיתי · להורות להם הדרך ישכון אור · ואף בנגלות לנו צייכתי ביוני רפיהם · ובנסתרו' יגעתי ומצאתי כל מקומותם
למושבותם על דגליהם · ואשר כיסה טפח גליתי טפחים · ואני בזאת לא להתנאות ולהראות העמים כבודי והודי להתנשא כמתכסם
במכסה מחשה החכמה בשמלה חרשה בקשה נפשי · כי יודעת מאוד את אשר פעלתי זאת אינה בנעימות מכר הפועל ולא לחכמה
תחשב · כי מלאכה היא ובה לא יתהלל המתהלל בהשכל וידוע · ומי האיש הירא ורך הלבב ירדוף ולא ישיג בחפשו אמתחות כל מסכתא
ומסכתא ספרא וספרי ותוספתא הבנויות על המשנה ומפנה אל פנה יערוב כי קרוב הדבר ואפשר לעשותו · וכמה קדמו אחזו להם
שערים וכיינו כיוזים כלים מכלים שונים · זה בורך בכה וזה בכה עד מקום שידו מגעת ולשונו מבעת · אכן עם היות כי הגדילו לעשות
בספא אמיץ הניחו מקו' בבטחם על בקיאותם וחריפותם · ובמקומות סתומות ותעלומות אשר המחבר מרבר ועובר מבלי הזכירו מאין
ובא עזרו · גם הם נמשכו אחריו ולא פקדו בת מלך פנימה · לתעלות ולגלות מוצאו ומבואו בשיאו · זאת ועוד אחרת שבתי וראיתי על
כל הקודמים שקדמוני איש עושה ברור כספו וזהבו בידו · ויסתר עמלו הורו ומאודו מעיני העדה · ויחשבום למעדנים לנפשותם וכל
זר לא יאכל בם · וגם המצא אתם מהביאורים לא היו למאורים · כי שמום בכליהם ויטמנום בתוך אהליהם ולא נתנו לנגוע בהם · זה
אומר רזי לי רזי לי וזה אומר סלך סלך סלי סלי ותן הסלע לא יוציאו מים להשקות כאן אביהם שבטמים · וגללו אבן על פי הבאר ·
ורבים מתלמידי בני עמינו חושקי ודופקי על שער רז רת תורתינו שתו בצמא את דבריהם ולא רוו בממאיהם · כי לא מצאו פורש להם
תהמטמון אשר באמתחותיהם · אלה העירוני ויעוררני לאמור לא כן אנכי עמהם · אבל יכתבון מילי בספר ויחוקו יתנו עיריהן ויכרקן
בעט ברזל ועופרת · תהיינה כותרת ותפארת לי מן האדם בתתי לאחרים חילי ועמלי והנמצא אתי · אשר לא זרעוהו יקצרוהו ימצאוהו
מונח בקרן זוית · כל הרוצה ליטול יטול ויברך ברכות לראש משביר · וראה ראיתי להוסיף על כל אשר היו לפני עד כי לא הנחתי דבר
קטן וגדול אשר לא מצאתי בירושלמי ספרא וספרי ומכילתא ותוספתא ותוספות ושאר הפוסקים היוצאים ביד רמה לעזרת ה' בגבורי ·
ועברתי דרכים אשר לא עבר בם איש אבל נגעים ואהילות ובזרעים זרעתי בקרשים וטהרות סקלתי המסילות · וראיתי לתקן המעוות
אשר בשכבר הדפיסו הספר הזה ונפלו בו כמה שגיאות זה דרכם הרמותי מכשול מדרך · פן תנוף באבן רגל הרץ ואץ לקרות בו ·
כי הדברים מתחלפים והרבים יבאו דחופים פוסחים על שתי הסעיפים כי נרפים הם · ואני עברתי עליהם מפי סופרים ומפי ספרים
עתיקים אשר היו לפני ערוכים ושמורים בכל · והדבר אשר יקשה על המעיין בתחילת העיון או נראה לו כסותר זה את זה בדברי
המחבר בניתי אבלו כיון · וכיון יאמר לו עיין במקום פלוני ופלו' עד ימצא מקום אשר אין שם מחסור · ויבאר לו הדין או המשפט ההוא ·
או יראה המקום אשר ממנו חוצב והנו נכב על דרך טוב · וכן כל מלאכתי זאת היתה ביגיעה רבה קברה הירועה להשיל סיפורה · לכן
כל מוצאי המשעול שגיאה ידינני לזכות ולא לחובה · כי היום קצר והמלאכה היתה מרובה ובעלי הדפוס רחקו עלי · ומה שהשתדלתי בו
אינו מעט ולא קרוב אבל מי שאין לו מלאכה אחרת וכל שכן בהתעסקו מחשבתו במלאכות אחרות מלאכות שמים כאשר עשיתי אני ·
על כן ראוי לכל מעיין לבלתי ימהר ויחוש להלעיג עלי ולהאשימני · ורק אחר עיון רב ידינני בכף השגיאה ולזכות יבחנני ויחנני · ולא
יסמוך על פני ההראות כי רץ ואץ ברגלים חוטא · יחשוב ללכוד ונמצא נלכד · ובזאת אבא אחרון להודות ולהלל לאל המהולל ·
ותושבחות וזמרה ליקר כבודו אתן על הטובה אשר גמלני והפלגות חסדו אשר הראני להשלים תאות לבי וחפצי · נאם צעיר התלמידי'
מתתיה בן לאדוני אבי כמהר"ר שלמה יצ"ו הפותח פיו בשיר חדש על חדותו ושמחת לבו ביום כלותו את מלאכתו :

ששון לבי | חדוי רצי | אשלים באל | תבל המציא
אורה שדי | היה עדי | פועל ידי | לאור הוציא
הם ציונים | שהצבתים | לסמ"ג רב מ' | שה מקוצי
גם ביאורים | יפים ברים | בהם מצא' | תי כל חפצי
אם איש יבא | לספור טובו | ילאה גם לא | יגיד החצי
לא למצא און | בית והון | היה חכלי' | תי או קצי
רק שוכנו | הרבים בו | ששון לבי | חדוי רצי

אלו הם סימני ההלכות המבוארות בספר הנכבד

הזה בשני חלקיו בחלק מצות לא תעשה ובחלק מצות עשה להורות
הדרך באיזו דף התחלת כל הלכה להקל לאיש המעיין
ומבקש את כל מוצא פי האיש משה

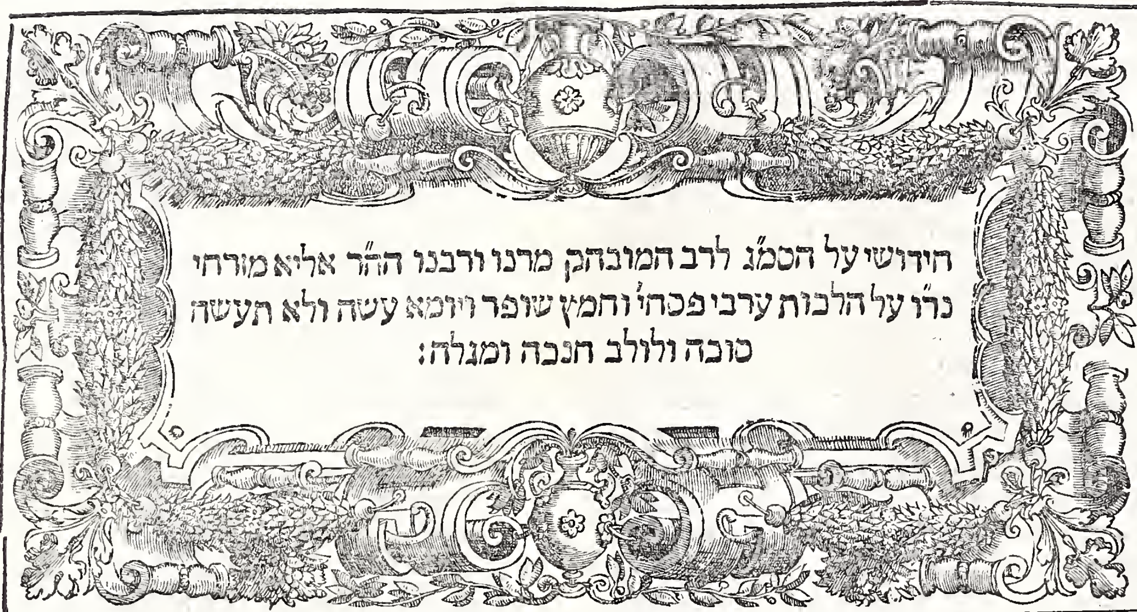
ובו נשלמו ההלכות המבוארות בחלק מצות לא תעשה

ואלו הם ההלכות

המבוארות בחלק מצות עשה

ושם

ובזה נשלמו הסימנים תהלה לאל דר מעונים, הנותן ליעף כח עצמה לאין אונים :

חדושי הלכות ערבי פסחים וימים טובים בחלק לא תעשה סוף סימן ע״ה:

א מן המנחה במנחה קטנה קמיירי דאי בגדולה הא
דמשכי תלמודא אי מהתם הוה אמינ׳ מן המנחה
ולמעלה הוא דאסיר סמוך למנחה שרי הכא
מחצות היינו סמוך למנחה היינו חצות והוה ליה למימר הכא
סמוך למנחה נמי אסיר כדאמרינן בפרק ערבי פסחים וכן פיר׳
רש״י בהדיא מן המנחה ט׳ שעות ומחצה ומהכא דייק לה׳
כמו בע״ש אף על גב דבברייתא דפרק מקום שנהגו בערב
שבת ובערב י״ט קתני אפשר דאיכא ברייתא אחריתי דקתני
בהדיא כמו בערבי שבתות ומפרש ברייתא דפרק מקו׳ שנהגו
ב מאידך ברייתא דקתני בה כמו ומשו׳ דבעי לאייתויי כל שאר
מילי דפרק מקום שנהגו נקט ברייתא דפרק מקום שנהגו:
וגוערין בו כדי לבטל אותו ממלאכתו כדכתב הרמב״ם ז״ל
ולאו היינו גערה דידהו דגערה דידהו נדוי הוא ובברייתא לא
קתני אלא אינו רואה ס״ב בלבד ודייק תלמודא ס״ב הוא דלא
חזי הא שמותי לא משמתינן ליה והא דאמרינן בפרק קמא
דמגילה כיון דלא צמח כיתניה היינו שמתיה אינו מאותם
שאמרו בהם אינו רואה סימן ברכה דפיר׳ אינו רואה ס״ב בכל
מקו׳ הוא שלא יהנה מאותה מלאכ׳ לא שיפסיד ממנה כדהתם
דההוא בכלל קללה הוא ולא בכלל אינו רואה סימן ברכה
ג אבל הרמב״ם ז״ל כתב בהלכות מגלה כל העושה מלאכה ביום
הפורי׳ אינו רואה סימן ברכה לעולם וע״כ דמפיק ליה מההיא
דלא צמח כיתניה דאל״כ מ״ל וקשה דאם כן מאי שנא גבי ערב
יום טוב דדייק תלמודא סימן ברכה הוא דלא חזי הא שמותי
לא משמתינן ליה ואלו גבי פורים אמרו ולשמתיה מר שמותי
וא״ל כיון דלא צמח כיתניה היינו שמתיה ועוד דהתם באתרא
דנהיגי שלא לעשות מלאכה קמיירי והרמב״ם ז״ל כתב בסתמא
אפילו במקום שנהגו לעשות וליכא למימר הכא דברייתא
אשכח דקתני בה אינו רואה סימן ברכה דאם כן היכי פריך
תלמודא לרב דלטייה לההוא גברא דהוה קא שרי כיתנא
ד בפוריא ולשמתיה מר שמותי ומשני כיון דלא צמח כיתניה
היינו שמתיה הא מאינו רואה סימן ברכה משמע הא שמותי
לא משמתינן ליה: אבל אין מכין אותו אין לדקדק
משנויא דפרק מקום שנהגו דקאמר אי מהתם הוה אמינא סימן
ה ברכה הוא דלא חזי הא שמותי לא משמתינן ליה מכלל
דמנגדינן דאיכא למימר הה״נ דלא מנגדינן והא דנקט שמתא
משום ערבי פסחים נקט לה וה״ק אי מהתם הוה אמינא סימן
ברכה הוא דלא חזי הא אנגודי לא מנגדינן וכל שכן דלא
משמתינן הכא שמותי נמי משמתינן וכל שכן דמנגדינן וזהו
שהצריך להרמב״ם ז״ל להאריך בלשונו לומר ואין צריך לומר
שאין מנדין אותו ואין צריך לומ׳ שמכין אותו שרצה להודיענו
בזה שפירוש ההלכה הזאת במ״ש כדפרש״י׳ אחר
חצות מנדין אותו נקט לתרי שנויי דגברא משום דאי נמי זה
ו וזה משמע׳ אם לא נדוהו כגון צורבא מרבנן דאנגודי
מנגדינן ליה שמותי לא משמתינן ליה כדאיתא בפרק מקום
שנהגו׳ מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן היינו חגיגת
י״ד דתקון רבנן כדי שיאכל הפסח על השבע מש״כ בשאר ערבי
יום טוב דחגיגה דיום טוב כיום טוב עצמו הוא׳ כדמפרש
בירושלמי דטעמא דאסור מלאכה דערבי פסחים משום קרבן
הוא׳ מתחיל מחצות ומשום הכי אין אסורו כל היום כמו
ביחיד המביא קרבן כדאיתא בירושלמי ואף על גב דשחיטת
הפסח הוא אחר תמיד של בין הערבים כדתניא בפרק תמיד
יאוחר דבר שנא׳ בו ערב ובין הערבים מדבר שנ׳ בו בין הערבי׳
ז לבד וקייכא לן דתמיד ששחטו קודם חצות פסול מכל מקום
כיון דאם קדם ושחטו קודם התמיד כשר ובלבד שיהא אחר
חצות כדתנן בפרק תמיד נשחט חשיב זמן שחיטתו מחצות
כמו שכתבו התוספו׳ בשם רשב״א וליכא לאקשויי מהא דתניא
אין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים חוץ מקרבן פסח לבדו
דמשמע דשחיטת חגיגה קודמת לשחיטת התמיד והיה ראוי
לאסור המלאכה קודם חצות די״ל כיון דחגיגת י״ד אינה אלא
כדי שיאכל הפסח על השבע והוי טפל אצל הפסח לא חשש
התנא לומר חוץ מחגיגה וקרבן פסח אי נמי אפילו אם תמצא
לומר דשחיטתו קודם התמיד מכל מקום אינו נשחט אלא
ח מחצות היום ולמעלה בתוך הזמן שמחצות עד שחיטת התמיד
שהוא שעה ומחצה בע״פ וחצי שעה בי״ד שחל להיות בשבת
כמו ששנינו בפסחים פרק התמיד אי נמי כיון דחגיגת י״ד אינו
אלא כדי שיאכל הפסח על השבע אין לאסור המלאכה אלא
בעד שחיטת הפסח לבדו והשת׳ אתיא שפיר הא דפתח בחגיגה
ופסח וסיים בפסח לבדו׳ דאם כן מתי יתקיים ואספת
דגנך דלא מצו רבנן לבטולי ברכה אבל קרא דו׳ ימים תעבד
שאינו לברכה לא רשות בעלמא אין לומ׳ בו אם כן מתי יתקיי׳

א ו׳ ימים תעבד אבל התוספות כתבו דבירושלמי משמע דביום
הקרבן אסיר מדאוריית׳ בעשיית מלאכה ואם כן קרא דואספת
דגנך להתר עשיית מלאכה בכל יום הוא דקא מייתו לה ואם
כן איכא לאקשויי למה לא הביאו דהת׳ מקרא דששת ימים
תעבוד דמשמע טפי להתירא ואם תאמר כיון דעשיית תמיד
שאינה מונעת מלאכה אינו אלא משום דאם כן מתי יתקיים
ואספת דגנך מוספי ר״ח אמאי אינן מונעין מלאכה י״ל כיון
דלא מצו רבנן לאסור מלאכה בקרבן ציבור של תמיד לא
חלקו חכמים בתקנתם אבל חגיגה ופסח אף על גב דמחייבי
ב בהו כל ישראל כיון דכל אחד מביא פסח לעצמו קרבן יחיד
הוא ולא קרבן צבור: ועכשו בזמן הזה נמי אסור כמו כן
ביום הקרבן כמו בזמן הקרבן כדאשכחן בפרק ערבי פסחים
רבי יהודה נשיאה הוה יתיב כל מעלי יומא דפסחא בתעניתא
דקסבר טעמא דלא יאכל אדם עד שתחשך משום פסח הוא
וסבר לה כי הא דאמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא מודה היה
ר׳ יהודה בפסח ששחטו שחרית שהוא כשר אף על פי שבזמן ר׳
יהוד׳ נשיאה לא היה הפסח נוהג משו׳ דכל דבר שבמנין צריך
מנין אחר להתירו כדאיתא בפרק קמא דיום טוב ודלא כהר״ז
הלוי שכתב דמכיון דמשום פסח הוא דאסיר האידנא דליכא
ג פסח לא שניא לן בין ערבי פסחים לשאר ערב יום טוב שאף
על פי שמתחלה לא גזרו אלא מפני החגיגה והפסח שלא
יתרשלו בהם מכל מקו׳ כיון שנמנו עליו ואסרוהו אין להתירו
עד שימנו עליו להתירו ומה שאנו מתירין עכשו לישא וליתן
עם הגוים אפילו ביום אידם משום דקים לן בגוייהו דהשתא
לאו עובדי ע״ז נינהו אלא במנהג אבותיהם בלבד ולא אמרינן
דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו הוא משום דמההיא
דשמואל דאמר ובגולה אינו אסור אלא ביום אידם בלבד
ומההיא דרב יהודה דשדר קרבנא לאבא ריכא ביום אידם
ורבא לבר ששך משום דקים להו דלא פלחי לע״ז משמע דאפי׳
ד בזמנם היו מקומות שלא היו עובדי ע״ז ולא גזרו אלא לאותן
מקומות שהיו עובדי ע״ז בלבד וכיון שכן הוא אין בזה משום
דבר שבמנין ומזה הטעם עצמו אין אנו נוהגין עכשו בשום
אחד מכל אותם שאסרו חכמים משום סכנה כגון במים
אחרונים משום מלח סדומית ובגלוי המשקין החמשה משום
סכנה ארס זוחלי עפר ומנקורי תאנים וענבים ושאר פירות
שנמצאו נשוכים משום שמא נשכו נחש מפני שאין מלח
סדומית ולא חמת זוחלי עפר מצוי בינינו ולא אמרינן בהו
דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו כיון דמוכחא מילתא
שלא גזרו אלא במקומות הסכנה בלבד שהרי הדבר ידוע
ה שאפילו בזמנם היו מקומות שלא היתה בהן אותה סכנה אבל
בדבר שגזרו עליו בכללות אף על פי שלא גזרו בו אלא מפני
דבר שהיה בזמנם בכל המקומות ועכשו נתבטל אותו הדבר
הגזרה במקומה עומדת דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר
להתירו ולכן אין להתיר עכשו מלאכה דערבי פסחים מחצות
היום ולמעלה אף על פי שלא אסרו אלא מפני החגיגה וקרבן
פסח דמכיון שהגזרה אז לא היתה לפי המקומות אלא בכללות
שהרי כל ישראל עסוקין בפסחיהן אף על פי שעכשו בטל
הדבר שבעבורו היתה הגזרה הוי דבר שבמנין וצריך מנין
אחר להתירו: והוא קל מחולו של מועד כדמפרש לקמיה
ו דחול המועד אסורו כל היום וזה מחצות אבל אין לפרש
משום דבחול המועד אין מביאין כלים מבית האומן ואין
מביאין זבל לאשפה ואין מושיבין שובכין לתרנגולים ובי״ד
שרו כדאיתא בפרק מקום שנהגו משום דהא דשרו היינו קודם
חצות אבל לאחר חצות לא כדמפרש לקמיה: אבל אין זה
מחוור דמכיון דאסור שניהם אחד הוא מה לי מחצות מה לי
כל היום אבל מצאתי קצת נוסחאות מהכפר מצורת הגדול

ז שגורסים סתם מוליכין ומביאין כלים מבית האומן בי״ד ואינו
מזכיר שם עד חצות ונוכל להעמידו באחר הצורת גם מצאתי
נוסחא אחרת שגורסת בהדיא מוליכין ומביאין כלים מבית
האומן אחר חצות ובמקום שאין אסורו אלא מחצות גורס ואין
אסורו והיא מילתא באנפי נפשה׳ מקום שנהגו שלא
לעשו׳ אין עושין ואי קשיא במאי קמיירי אי בטועין בו באסור
מאי אין עושין דקאמר דמשמע אפילו אחר שנודע להם שטעו
הא קיימא לן כל דבר שאינו יודע בו שהוא מותר וטועה בו
באסור נשאל ומתירין לו שאומרין לו מותר אתה ואינו צריך לא
ח שאלת הכם ולא חרטה ואי בידעי התירו ואפילו הכי נהגו בו
אסור מאי אריא ערבי פסחים אפילו ימים דעלמא נמי דאף
על גב דבטלה דעתן אצל כל אדם כדתניא בפרק קמא דפסחי׳
מאימתי אסור בעשיית מלאכה משעת האור ופר״שי ז״ל אבל
קוד׳ לכן אפי׳ נהגו בטלה דעתן אצל כל אדם ה״מ לאחריני אבל
לדידהו לא דלא גרע מנדר י״ל לעולם בידעי התירו ונהגו בו
אסור והא דנקט ערבי פסחים משום אחריני דאזלי התם נקט
לה לאשמועינן דהאי מנהגא דערבי פסחי׳ עד חצות מנהג של
עקר הוא ולא אמרינן ביה בטלה דעתן אצל כל אדם וכל
ההולך שם נותנין עליו חומר מקום שהלך שם אבל בשאר
ט ימים דווקא אינהו גופייהו אסירי מידי דהוו כשאר נודרין
דעלמא אבל לאחריני לא משום דבטלה דעתן אצל כל אדם
ודווקא מהנץ החמה אבל קודם לכן פליגו בה רבי אליעזר בן
יעקב ורבינו יהודה למר בטלה דעתן אצל כל אדם ולמר לא
בטלה אלא קודם אור י״ד בלבד דייקא נמי דקתני מקו׳ שנהגו
למכור בהמה דקה מקום שנהגו לאכול צלי מקום שנהגו
לעשות מלאכה בט׳ באב ולא כיילינהו לכלהו לומר מקום
שנהגו בו מנהג אחד עושין ש״מ לפרושי מנהגי דאית בהו
עיקר אתא לאשמועינן דהני מנהגי מנהג של עיקר הן וחייבין
לנהוג בם כל הבאים באותו מקום ולא אמרינן בהו בטלה
י דעתן אצל כל אדם׳ ואפילו במקום שנהגו אין לפרש
לא מבעיא במקום שלא נהגו דאגמור מגמרינן אתחולי לא
מתחלינן אלא אפילו במקום שנהגו נמי אגמורי אין אתחולי
לא דאם כן מתניתין דפרק מקום שנהגו דקתני רבי מאיר
אומר כל מלאכה וכו׳ צריך לומר דמיירי אפילו בלא נהגו ואם
כן חכמים דפליגי עליה ושרו לאתחולי בג׳ אומניות על
כרחינו לומר אפילו בלא נהגו וזה סותר דבריו דקאמר אלא
שלשה אומניות בלבד הם שמתחילין במקום שנהגו נהגו אין
לא נהגו לא אלא ה״ק לא מבעיא במקו׳ שלא נהגו דהתם אגמורי
נמי לא מגמרינן וכל שכן דלא מתחילינן אלא אפילו במקום
כ שנהגו דמגמרינן אתחולי לא מתחלינן׳ שמתחילין
במקום שנהגו משמע דסבירא ליה דמתניתין בנהגו בלבד
קמיירי וכן כת׳ הרמ״בם ז״ל והשיג עליו הראב״ד ז״ל דמברייתא
דפשיט מיניה תלמוד׳ דכל צורך המועד תנן משמע דמתניתין
אף במקום שלא נהגו קמיירי וליכא למימר דחכמים באגמורי
הוא דפליגי ופי׳ עושין גומרין דרבי מאיר שרי לא גמרה כל
מלאכה שהיא לצורך והכמים לא שרו אלא ג׳ אומניות בלבד
ודווקא במקום שלא נהגו דמיירי ביה מתניתין אבל במקום
שנהגו בשאר אומניות גומרין ולא מתחילין ובג׳ אומניות
אתחולי נמי מתחלינן דאם כן הוה ליה למתני אין עושין
ל אלא שלשה אומניות בלבד שכן הוא דרך הלשון כשבא
למעט מדברי ת״ק ונראה שגרסת הראב״ד ז״ל הביאתו לזה כי
נראה מדבריו שהיה נוסח הברייתא שלו כל מלאכה שהיא
לצורך המועד גומרה בי״ד ושלא לצורך המועד עושין אותו
בערבי פסחים עד חצות במקום שנהגו כי כן מצאתיה בקצת
ספרי התלמוד ודייק מינה תלמודא נהגו אין לא נהגו
לא פירוש כשלא לצורך ונהגו גומרין הא כשלא לצורך

ולא

א ולא נהגו אגמורי נמי לא שמ מתניתין דשרי לאגמורי סתמא
בין נהגו בין לא נהגו בלצורך המועד בלבד קמיירי ואם כן
חכמים נמי דפליגי עליה דרבי מאיר ושרו בג' אומניות אף
להתחיל עכ"ל בלא נהגו קמיירי ולפיכך השיג על הרמב"ם ז"ל
שאמר דג' אומניות אין מתחילין בהן אלא בנהגו בלבד אי נמי
אפילו אם תמצא לומר שגרסתו היתה כל מלאכה שהיא
לצורך המועד גומרה ב"ד ושלא לצורך המועד אסור עושין
מלאכה בערבי פסחים עד חצות מקום שנהגו כפי הנוסחא
הכתובה ברוב הספרים יתכן שהיה מפרש עושין מתחילין
ב דומיא דג' אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים שפירושו
מתחילין כמו שפירש רבינו ישעיה הרב הראשון ז"ל שאמר
כיון שהוא במקום שנהגו הוה ליה כחול ודייק מינה תלמודא
בנהגו הוא דמתחילין אבל בלא נהגו לא מכלל דמתניתא
דקתני אין מתחילין בלא נהגו ובלצורך המועד קמיירי דאי
בשלא לצורך אגמורי נמי לא ואם כן חכמים נמי דפליגי עליה
דרבי מאיר בלא נהגו קמיירי אך אם נפרש עושין דברייתא
גומרין ואתא לפרושי גומרה דרישא דמיירי בנהגו ועד חצות
דהשתא אין גומרין אלא בתרתי לטיבותא דהיינו בלצורך
ונהגו עכ"ל דמתני' דקתני גומרין אינו אלא בלצורך ונהגו כמו
ג שפירש הרמב"ם והסמ"ג ז"ל ואין כאן מקום קושיא כלל וליכא
לאקשויי אי מתניתין בנהגו קמיירי דהוה ליה כחול דעלמא
אתחולי נמי נתחיל דאיכא למימר אפילו הכי אין להתחיל
כדי שלא ימשך בה לאחר חצות דחמיר אסורו יותר משאר
ערבי יום טוב אך קשה אי הכי אמאי לא בעי תלמודא בנהגו
תנן או בלא נהגו כדבעי בלצורך תנן כו' דבשלמא לרבינו
ישעיה ז"ל דקאמ' דבנהגו הוה ליה כחול ואתחולי נמי מתחליה
איכא למימר דלא בעי לה תלמודא משום דמילתא דפשיטא
היא אלא להרמב"ם קשיא ושמא ז"ל דמההיא ברייתא גופה
דפשיט מינה תלמוד' דבלצורך המועד תנן שמעינ' נמי דבנהגו
ד קמיירי ומתוספתא דקתני וחכמים אומרים אף במקום שאמרו
אין עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות שלש אומניו' עושין
החייטין וכו' לא קשיא דכיון דלא הוזכרה הך ברייתא בתלמוד
כלל וגם מכח התלמוד משמע דחכמים דג' אומניות בנהגו
דווקא קמיירו על כרחינו לומר דהך ברייתא לא מיתניא
בי רבי חייא ובי רבי אושעיא ומשבשתא היא כדאיתא בשלהי
מסכת חולין׳ שאין העם צריכין אף על גב דמתוספתא
דקתני החייטין שכן הדיוט וכו' משמע דטעם ההיתר דשלשה
אומניות יותר משאר אומניות אינו אלא משום דאקילו בהו
רבנן כחולו של מועד אבל לא משום צורכם הרב מיהו כבר
ה פירשה רב אשי במועד קטן פרק מי שהפך שלש אומניות
דאית בהו צורך יום טוב ומישתרו נמי במועד שרו רבנן שאר
אומניות דלית בהו צורך יום טוב אף על גב דמישתרו במועד
לא שרו בהו רבנן דאם לא כן קשיא לבלר ובניין דשרו בהו
בחול המועד אגב דוחקא וב"ד אסירי בלא דוחקא: מוליכין
ומביאין זו ואין צריך לומר זו קתני אבל ליכא למימר דאף על
פי שאינו לצורך המועד דקתני בסיפא אמביאין קאי אבל
במוליכין לצורך אין שלא לצורך לא דאם כן הא דפריך בגמר'
תרצת מביאין מוליכין מאי איכא למימר הוה ליה לשנויי
כאן בלצורך כאן בשלא לצורך׳ עד דתתפני סדרא
ו מנהג פי' מנהג של אסור וכן נמי ממנחתא ולעיל מנהג של
אסור הוא כדפרשו בגמרא דההיא ברייתא דערבי יום טוב מן
המנחה ולמעלה ודמוצאי שבתות באסורא קמיירי וכדאיתא
בשבת פרק שואל ואיידי דנקט בסיפא מנהג נקט נמי בהו
מנהג וכן נמי הא דנקט נשייא לאו דווקא אלא איידי סיפא
דריש ירחא ודלא למשתי עמרא דליכא אלא בנשים נקט להו
שהרי אסורא דאפוקי שבתא עד דתתפני סדרא ואסורא

ז דממנחתא ולעיל לאנשים ולנשים הוא כדאיתא בפרק השואל
ואף על גב דקתני סתמא ובמוצאי שבתות ומשמע כל הלילה
מכל מקום אינו רוצה לומר רק עד שיבדיל כדאיתא בפרק
שואל והינו כההיא דירושלמי דקאמר עד דתתפני סידרא
דאחר הבדלת התפלה מיד אומרין סדר קדושה אי נמי מנהגא
דנקט באפוקי שבתא בלאחר הבדלת התפלה עד דתתפני
סידרא קמיירי פי' באותו זמן שבין הבדלה לסדר קדוש' דהתם
מנהגא בעלמא הוא׳ דלא למשתי חמרא ואיכא דגרסינן
עמרא במקום חמרא ואז צריך לפרש למשתי מן או בשתי או
ח בערב׳ נשאל ומתירין לו פי' אומרין לו מותר אתה ואינו
צריך לא שאלת חכם ולא חרטה׳ נשאל ואין מתירין לו בלא
שאלת חכם וחרטה אבל בשאלת חכם וחרטה מתירין לו דלא
חמיר מנדר׳

חדושי הלכות חמץ סימן ע"ו:

אסור לאכול חמץ אין לדקדק מלשון אסור דהכא דדווקא
אסורא אית ביה ולא אזהרת לאו כדדייק תלמודא
בריש פרק ב' דיומא ויקשה מן והעובר על זה לוקה מן התורה
ט דקאמ' משום דהאי לישנא דהכא לישנ' דהרמב"ם הוא שמנהגו
לומר אסור אפילו במקום מלקות כדכתב בהלכות אסורי
מאכלות בשר בחלב אסור לבשלו והמבשל כזית משניה' לוקה
אבל אין לפרש דנקט לשון אסור אליבא דכולי עלמ' דסבירא
ליה דרבי שמעון לא פליג עליה דרבי יהודה אלא במלקות
אבל אסורא מיהא איכא כדפיר' ר"י אף על גב דלגבי מלקות
פסק כרבי יהודה וכן גבי בשר בחלב נקט לשון אסור משום
הנאה דלית ביה אלא אסורא דאם כן קשיא מדידיה אדידיה
שהרי בספר המצות שלו הוכיח דהלכה כרבי יהודה מההיא
דפרק קמא דפסחי' דקאמר דכ"ע מיהת חמץ מו' שעות ולמעלה
י אסור מדאורייתא ושם אמרו דטעם אסור אכילת חמץ בששית
מדרבנן כי היכי דלא ליגע באסור תורה משמע דסבירא ליה
דלרבי שמעון מותר לאכלו עד הערב דאם לא כן אין משם
הוכחה כלל׳ מחצות היום ולמעלה כדמשמע מאך חלק
ותשביתו דמשמע אסורא׳ שהוא מתחלת שעה שביעית
כדמשמע מלא תאכל עליו דנפיק מיניה מלקות דאין בין
חצי היום לתחלת שעה שביעית שהוא תחלת נטית השמש
לצד מערב אלא משהו וההוא דפרק תמיד נשחט דאמרינן
דיניה דתמיד בו' ומחצה וקרב בז' ומחצה והפסח אחריו אינו
לא למצוה שהרי שנינו קדם ושחטו קודם התמיד כשר ובלבד
כ שיהיה אחר חצות ויש מפרשים משום דאשכחן יום שהוא יום
ולילה ואי כתב מחצות הוה אמינא מצפרא ואי כתב מתחלת
שעה שביעית ה"א מחצות הלילה נקט תרויהו וליתה דאם כן
לקמיה דנקט בין הערבים למה חזר ואמ' שהוא חצי היום׳
שבעת ימים תאכל עליו מצות אף על גב דחייב אכילת
מצות ענין בפני עצמו הוא נקט ליה הכא באסור אכילת חמץ
משום דבעי לאקשויי מיניה בסיפא תדע דהא האי לישנא
דהרמב"ם הוא והוא לא הביא בלשונו רק קרא דלא תאכל עליו
חמץ׳ שהלכה כמותו לגבי רבי שמעון נראה שלא ראה
ספר המצות של הרמב"ם ז"ל כי שם גלה דעתו ואמר ושם אמרו
ל דכ"ע מיהת חמץ מו' שעות ולמעלה אסור מדאורייתא כן מצאנו
בכל הנוסחאו' המדוייקו' שמזמן התלמוד ושם אמרו דטעם אסו'
אכילת חמץ בששי מדרבנן כי היכי דלא ליגע באסור דאוריית'
דמשמע דהא דפסק כרבי יהודה אינו מפני שהלכה כמותו
לגבי רבי שמעון דהשתא תו ליכא לאקשויי מההיא דרבא
דפסק כר' שמעון שאם תאמר שראה אותו אלא שלא נראה לו
משום דסבירא ליה דרבי שמעון לא פליג אדרבי רבי יהודה

א אדא בלאו אבל באסורא מודה ליה כדפירש ר״י דהשתא איכא
לפרושי ההיא דלכ״ע מיהת חמץ מו׳ שעות ולמעלה אסור אפי׳
אליבא דרבי שמעון קשיא דאם כן מאי ואף על פי שפירש ר״י
דקאמר דמשמע דעד השתא לאו כפירוש ר״י קא מיירי׳
משעה שראויה דזמן שחיטה קאמר רחמנא ולא כל חד וחד
כי שחיט כדאיתא בפרק קמא דפסחים ואף על גב דהת׳ אקרא
דלא תשחט על חמץ קאי מכל מקום מינה משמע דהוא הדין
נמי בקרא דלא תאכל עליו חמץ כיון דעליו אשעת שחיטה
קאי ואף על גב דלגבי שוחט הפסח על החמץ מוקמי לה להאי
ב קרא כל חד וחד כי שחיט כדאיתא בפרק תמיד נשחט מכל
מקום כיון דאשכחן שהזהיר הכתוב על השבתת המץ והזהיר
נמי שלא לשחוט על החמץ סברא הוא דבזמן שחיטה קאי
והזהיר עליה השבתה כך מצאתי בתוספות פסחים פרק קמא
ונראה לי שכך פירושו כיון שהזהירה תורה על השבתת חמץ
כתמא ולא תלה הדבר בשום פועל סברא הוא דבזמן אחד
תלייה רחמנא ואם כן קרא דלא תשחט על חמץ דם זבחי
עכ״ל דאזמן שחיטה קאי ולא כל חד וחד כי שחיט דאם כן
אין לו זמן אחר ורחמנא אמר תשביתו סתמא דמשמע בזמן
אחד תלייה רחמנא אי נמי כיון דאשכחן שהזהיר הכתוב על
ג השבתת חמץ מחצות ולמעלה כדנפקא לן מקרא דאך חלק
סברא הוא דקרא דלא תשחט נמי דמיירי שלא יהיה החמץ
קיים בעת השחיטה בזמן שחיטה קמיירי ולא כל חד וחד
כי שחיט אבל גבי אזהרת שחיטת הפסח על החמץ דליכא
למכמך אקרא אחרינא דרשינן ליה כל חד וחד כי שחיט׳
אף על פי שעליו דמצות פירוש ואין סברא לפרש עליו
דלגבי חמץ אשעת זביחתו ועליו דלגבי מצות אשעת
אכילתו כיון דתרויהו בהדי הדדי נינהו אפילו הכי הלכה
כרבי יהודה דאי עליו דחמץ אשעת אכילתו למה לי
עליו מהי תיתי לאסור בארבעה עשר ואדאצטריך קרא
ד ועליו בשעת אכילתו ולא קודם שעת אכילתו׳ ויש לתמוה
דמהכא משמע דהאי דקאמר ליה רבי שמעון לרבי יהודה וכי
אפשר לומ׳ כן והלא כבר נאמר שבעת ימים תאכל עליו מצות
פרושו ועכ לפרושי עליו קמא כעליו בתרא ואם כן כי בעי
תלמודא שפיר קאמ׳ ליה רבי שמעון מאי האי דקא מהדר ליה
ההוא לקבעו חובה בזמן הזה הוא דאתא שכל זמן שאתה בבל
תאכל אתה בקום אכול איהו קא מקשה ליה מעליו עליו ואיהו
קא מהדר ליה דהיקשא דקראי לקובעו חובה בזמן הזה הוא
דאתא סוף סוף קשיא עליו ׃ ושמא יש לומר דרבי שמעון תרתי
קאמר ליה חדא מעליו עליו ועוד דמהיקשא דקראי משמע
ה דאסור החמץ בשעת אכילתו היא ולא משעת זביחתו ומכיון
דאהדר ליה בחדא ואמר ההוא לקבעו חובה בזמן הזה הוא
דאתא תו ליכא לאקשויי קושיא דעליו עליו דאף על גב דעליו
קמייתא אינה כעליו בתריתא איכא למימר אפילו הכי כיון
דבעי לאקושינהו להני קראי לחיוב מצה בזמן הזה כתבינהו
בהדי הדדי׳ פוסק שם רבא ושמואל אף על פי שרב
שהלכה כמותו לגבי שמואל פוסק כרבי יהודה כיון שרבא
שהוא בתראה פוסק כרבי שמעון הלכה כרבי שמעון ויש
לתמוה היכי שביק רבי יוחנן דהלכה כוותיה לגבי רב ומייתי
לשמואל דלית הלכתא כוותיה לגבי רב באסורי והלא התוספו׳
ו כתבו בהדיא בפרק גיד הנשה גבי אמור רבנן בטעמא
ובשילהי ר״ה גבי אם שהה כדי לגמור את כלה דהלכתא כרבי
יוחנן אפי׳ לגבי רב ושמואל יחד׳ ולאחר זמנו נקט הכא
ולאחר זמנו אף על גב דלא קאי אלא בקודם זמנו משום דרבא
ושמואל דפסקו כרבי שמעון בלאחר זמנו קמיירי כדאיתא
התם והסמ״ג עצמו מודה בזה רק שסובר שמאחר שרבי שמעון
נקט תרויהו בהדי הדדי ואמ׳ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר

ז עליו בלא כלום אין סברא לפסוק כמותו בחצי דבריו ולחלוק
עליו בחציו האחר ואם כן מכיון דעקר הדוקיא דדייק מינה
דרבא ושמואל פסקי כרבי שמעון אף בקודם זמנו אינו אלא
מדנקט לפני זמנו בהדי לאחר זמנו נקט נמי הכא לאחר זמנו
בהדי לאחר זמנו אף על גב דלא קאי אלא בקודם זמנו אי נמי
משום דבעי לאקשויי עליה דהרמבם ז״ל אף אאסורא דסבירא
לן דלרבי שמעון אסורא נמי ליכא דומיא דלאחר זמנו נקט
נמי לאחר זמנו ואם תאמר אי הכי קשיא דרבא אדרבא דהא
בפרק קמא דפסחים בעי תלמודא דכולי עלמא מיהת חמץ
ח מו׳ שעות ולמעלה אסור מנא לן ומפיק לה דרבא מלא תשחט
על המץ זבחי וגו׳ דרבא אליבא דרבי מאיר ורבי יהודה קאמר
להו וליה לא סבירא ליה והכי נמי איכא לתרוצי גבי מילתיה
דרבא דקאמר גזרה שמא ימצא גלוסקא יפפה דאם לא כן
קשיא דרבא אדרבא אבל זהו דבר תימה מי הכריחו לכו׳ זה
דשמא בקודם זמנו סובר רבא כרבי יהודה ולאחר זמנו סובר
כרבי שמעון מכיון דהכא קאי בקודם זמנו והתם קאי בלאחר
זמנו ודוקיא דקודם זמנו דומיא דלאחר זמנו אינה מוכחת כל
כך ולא הוה ליה לאקשויי להרמבם בכי האי גוונא דזיל קרי
בי רב הוא וכל שכן שיהיה סובר שרבא פוסק בשניהם כרבי
ט שמעון ולא ימנה אותו בכלל הלאוין׳ ואף על פי שפיר׳
ר״י דהשתא ליכא לאקשויי אאסורא מכל מקום איכא לאקשויי
אחיוב מלקות דקאמר והעובר על זה לוקה דמשמע דסבירא
לן להרמבם ז״ל דהלכה כרבי יהודה ונראה שלא ראה בעל
הספר מצות גדול ספר המצות הקצר של הרמ״בם ז״ל שאלו
ראהו לא היה אומר ואף על פי שפירש ר״י דמשמע שהו׳ מסופק
בדברי הרב שמא הוא סובר כמותו שהרי מספר המצות משמע
שהרמבם ז״ל סובר שרבי שמעון מתיר לאכלו עד הלילה מן
התורה׳ ולכך מצריך שם בפרק קמא דפסחים שרפה
בשש בתרומה טהורה׳ דמדתנן בשלהי פרק קמא דפסחים
י אמר רבי יוסי אינה היא המדה מודים רבי אליעזר ורבי יהושע
ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה ואוקמוה בגמרא כרבי שמעון
ואמר רבי יוחנן מחלוקת דרבי מאיר ורבי יוסי בו׳ אבל בו׳
דברי הכל שורפין שמע מינה דלרבי שמעון נמי מו׳ שעות
ולמעלה אסור דאם לא כן אמאי שורפי׳ ואם תאמר אכתי אמאי
שורפין יסיקנה תחת תבשילו מעט מעט עד הלילה שהרי
לדידיה לא נאסר בהנאה אלא בפסח דכתיב ביה לא תאכל
וכל מקום שנאמר לא תאכל אחד אסור אכילה ואחד אסור
הנאה במשמע אבל קודם הפסח דליכא אסור אכילה כדמשמע
מאך חלקות שביתו דשמעינן ביעור שלא כדרך הנאתו דהינו
כ אכילה יכול להסיקו תחת תבשילו י״ל דהא דאצרכיה שריפה
אינו אלא מדרבנן כדי שלא יבא לאכלה כמו שתרצו התוספות
וכן כתב הראש ז״ל בהדיא דשלהי מתניתין דפרק קמא
דפסחים מוקמינן לה כרבי שמעון וקתני דשורפין תרומה
ואי שרינן באכילה עד הלילה למה שורפין אך קשה דהא
דמוקי תלמודא למתניתין כרבי שמעון אינו אלא לענין זה
דסבירא ליה דאף על גב דאזלא לאבוד לא שרפינן טהור׳ עם
הטמאה אלא זו לעצמה וזו לעצמה אבל לא לענין שריפת חמץ
בשש והא דקאמר ר׳ יוחנן בז׳ דברי הכל שורפין היינו משום
דסבירא ליה לרבי מאיר ור׳ יוסי דחמץ לפני זמנו בלאו כרבי
ל יהודה אבל איהו סבירא ליה כרבי שמעון דמתיר לאכלו עד
הלילה לא היו שורפין תרומה טהורה לא עם הטמאה ולא זו
לעצמה וזו לעצמה ועוד מדקא מוקמי למתניתין כרבי שמעון
אליבא דרבי יהושע מכלל דאיהו לא סבירא ליה׳ לכן נראה
לי שראיתו היא דמדקא מוקי רבי יוחנן לפלוגתייהו דרבי
מאיר ורבי יוסי בשש אבל בז׳ דברי הכל שורפין שמע מינה
דלרבי שמעון נמי מו׳ שעות ולמעלה אסור מדאורייתא דאי

א סד דרבי שמעון מתיר מדאורייתא עד תחלת הלילה כפי׳ בעל
המאור ובעל העטור מנ״ל לרבי יוחנן לומר מחלוקת כו׳ אבל
בז׳ דברי הכל שורפין דילמא רבי יוסי כרבי שמעון סבירא
ליה שאינו אוסרו מן התורה אלא מתחלת ליל ט״ו והא דלא
מייתי ראיה מההיא דפרק כל שעה ומשעה שאסור באכילה
אסור בהנאה אתאן לת״ק דמשמע דלרבי שמעון אסור באכילה
ולא בהנאה כמו שדקדקו התוספות דאם לא כן מנ״ל דאתאן
לתנא קמא ולא כרבי שמעון נמי דילמא רבי שמעון מתיר
עד הלילה ומתחלת הלילה אסור באכילה ובהנאה הוא משום
ב דאיכא למימר דמלשון משעה הוא דקא דייק לה דאי לרבי
שמעון מיום שאסור באכילה אסור בהנאה מיבעי ליה׳
שאינו פוסק רבא כר׳ שמעון אלא בחמץ לאחר זמנו אינו רוצה
לומר שדעת הרב היה דמילתיה דרבא דקאמר שלא בזמנו
מותר כרבי שמעון בלאחר זמנו קמיירי שהרי הוא עצמו מודה
בו ואמר כדאיתא התם וכתב אחר זה אבל מלפני זמנו שלא
מצינו שיפסוק כמותו וכו׳ דמשמע שגם הוא מודה דמילתיה
דרבא לא קאי אלא לאחר זמנו אלא הכי פרושא שדעת הרב
היה שאינו פוסק רבא כרבי שמעון אלא בלאחר זמנו דמיירי
ביה׳ אבל בלפני זמנו דלא מיירי ביה אין לנו לומר דהוא הדין
ג נמי בקודם זמנו ולהוציא פסק זה מן הכלל וכו׳ אבל לדידיה
אף על גב דמילתיה דרבא לא קמיירי אלא בלאחר זמנו כיון
דרבי שמעון נקט בלישניה לפני זמנו בהדי לאחר זמנו משמע
דתרווייהו חדא מילתא הוו ואין סברא לפסוק כמותו בחצי
דבורו בלבד אלא הוא הדין נמי לקודם זמנו וכן נמי הא דקאמ׳
וקשה על זה שהרי פוסק שם רבא כרבי שמעון שאומר שם
חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו וכו׳ אינו רוצה לומר דמילתיה
דרבא קאי אתרווייהו אלפני זמנו ולאחר זמנו שהרי הוא עצמו
סובר בהדיא דמילתיה דרבא לא קאי אלא לאחר זמנו כדלעיל
אלא הכי פירושא אף על גב דמילתיה דרבא לא קאי אלא
ד לאחר זמנו בכל מקום צריך לומר דה״ה נמי שהוא סובר כמותו
אף לפני זמנו מכיון דלפני זמנו ולאחר זמנו תרווייהו חדא
מילתא הוו כדלעיל וזהו שהאריך בלשונו לומר כרבי שמעון
שאומר שם חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו כלומר דמכיון דנקט
קודם זמנו בהדי אחר זמנו אין סברא לפסוק כמותו בחצי
דבורו ולא בחציו האחר׳ כדאיתא התם דקאמר עלה
ואזדא רבא לטעמיה דאמר כי הוינן בי רב נחמן כד הוו נפקי
הני ז׳ יומי דפסחא הוה אמר לן פוקו אייתו לי חמירא דבני
חילא משמע דבלאחר זמנו קמיירי דאם לא כן דילמא לא
סבירא ליה לרביה כרבי שמעון אלא בלאחר זמנו ומשום
ה דממילתיה דרבא לחודיה משמע דהא דפסקו כרבי שמעון
הוא לאחר זמנו משום הכי לא אדכר הכא לשמואל כדמעיקרא
אלא לרבא בלבד ומינה משמע דשמואל ורבי יוחנן נמי באשר
זמנו קא מיירי׃ ומה שהוצרכנו לכל זה אינו אלא לדעת הרב
שסובר שרבי שמעון מתיר לאכלו עד הערב אבל לדעת הספר
מצות גדול שסובר שרבי שמעון אוסרו באכילה מחצות היום
ולמעלה מאך חלק ותשביתו כמו שפיר׳ ר״י אין צורך לכל זה
דפשיטא דמילתיה דרבא דקאמר שלא בזמנו מותר כרבי
שמעון לא קמיירי אלא לאחר זמנו דאלו בקודם זמנו לא
שייך לומר מותר ויש מפרשים דמתניתין דחמץ של נכרי
ו דמיירי בלאחר זמנו הוא דקא דייק לה דמדקא מייתי עלה
מילתיה דרב ושמואל ורבי יוחנן שמע מינה בלאחר זמנו קא
מיירו ואם כן רבא נמי דפסיק כרב אינו אלא בלאחר זמנו
אבל זו אינה ראיה גמורה דאיכא למימר דהא דקא מייתי להו
תלמודא אברייתא דמיירי בין בקודם זמנו בין לאחר זמנו
הוא דקא מייתי להו׃ אין לנו להוציא פסק זה מן הכלל
שפוסק בפרק מי שהוציאוהו כו׳ גם זה ראיה שלא ראה בעל

ז הסמ״ג ספר המצות הקטן של הרמב״ם ז״ל שהרי הרמב״ם גלה
דעתו שם שמה שפסק כרבי יהודה אינו מטעם הכלל שפוסק
בפרק מי שהוציאוהו אלא מטעמים אחרים שכתב שם׳
ורבי יהודה אומר שם תלתא לאוין כתיב וכו׳ כלומר ואין
לפני זמנו ולאחר זמנו מילתא חדא עד דתקשה לך היאך פסק
רבא כר׳ שמעון בחצי דבורו משום דכיון דר׳ יהודה מפיק אסור׳
דקודם זמנו מלאו דלא תאכל עליו ואיסורא דלאחר זמנו מלאו
דכל מחמצת לא תאכלו אע״ג דר׳ שמעון כיילינהו להו בהדי
הדדי תרי מילי נינהו ומשום דקשיא ליה סוף סוף מ״מ פסק
ח רבא בחד מנייהו כרבי יהודה ובחד מנייהו כר׳ שמעון הוצרך
לומר ורבי שמעון דורש המקראות הללו לדברים אחרי׳ וסבירא
ליה לרבא ושמואל ורבי יוחנן דרשא דרבי שמעון בהא ודרשא
דרבי יהודה בהא׳ כל מחמצת לא תאכלו לאחר זמנו
נראה שבנוסחא שלו היה כתוב בשלמא לרבא היינו דקתני
ושל ישראל אסור משום שנאמר לא יראה לך אלא לרב אחא
בר יעקב משום שנאמר כל מחמצת לא תאכלו מיבעי ליה
אבל בנוסחאות שלנו שכתוב בהן לא יאכל חמץ מיבעי ליה
משמע דקרא דלא יאכל חמץ הוא בלאחר זמנו ולא קרא דכל
מחמצת׳ כגון מחמת שמרי יין שנתייבשו דאלו על
ט ידי שאור הוי חמץ טפי משנתחמץ מאליו כדמוכח בכל
המנחות באות מצה ודווקא שנתייבשו דאם לא כן הוה
ליה עיסה שנלושה ביין דאין בה אלא לאו לחודיה וכן
פירש ר״י בא בתוספות פסחים׳ ומדרשת זה המקרא בלבד
פסק רבא כרבי שמעון אבל בדרשא דקרא דלא תאכל עליו
חמץ סבר ליה כרבי יהודה דאי כרבי שמעון עליו קמא לימא
לי תיפוק לי מהקשא דבשעה שישנו בקום אכול ישנו
בלא תאכל ומצאתי בקצת ספרים שכתוב בהם ואף על פי כן
נראה שאין למנותו בלאוין כי לגמרי פוסק כרבי שמעון מאחר
שלא פירש במה פוסק ובמה אינו פוסק ומכל מקום אף לרבי
י שמעון יש בו אסור מן התורה כאשר בארנו ואם הנוסחא
הזו אמת צריך לפרש דהא דקאמר לגמרי פוסק כרבי שמעון
פירוש לגמרי סובר כרבי שמעון והא דקאמר מאחר שלא
פירש במה פוסק ובמה אינו פוסק פי׳ מאחר שלא פיר׳ סברתו
אם הלכה כרבי שמעון אף בקודם זמנו או דווקא בלאחר זמנו
דקאי עלה שאם נפרש לישנא דלגמרי פוסק כר׳ שמעון דשלא
בזמנו מותר כרבי שמעון כולל גם קודם זמנו הוא עצמו סותר
דבריו שכבר כתוב לעיל ואומר אני שדעת הרב היה שאינו
פוסק רבא כר׳ שמעון אלא בלאח׳ זמנו כדאית׳ התם משמע שהו׳
עצמו סובר דמילתיה דרבא בלאחר זמנו קמיירי וכן פירש
כ גבי מילתיה דרבא דשלא בזמנו מותר כרבי שמעון פי׳ לאחר
הפסח וכן כתב במנין המצות שלא לאכל חמץ בפסח שנאמר
לא יאכל חמץ ובארנו שם שביום י״ד מחצות ולמעלה יש בו
אסור מן התורה אבל אין בו לאו לר׳ שמעון ואם כן על כרחינו
לומר דמילתיה דרבא לא קמיירי אלא בלאחר זמנו דאם לא
כן קשיא מותר׳ והלכה כרבי יהודה שאומר אוכלין כל
ד׳ ולא כרבי מאיר דאמר אוכלין כל חמש׳ ה״ג שמא
יטעה בין חמישית וששית וכן מצאתיו בקצת נוסחאות של
הרמב״ם ז״ל ול״ג בין חמשית לששית דהא בגמרא מסיק בהדיא
דטעות דיום המעונן בין חמשית לשביעית הוא ולא בין ה׳
ל לששית ועוד דששית גופה לא נאסרה אלא גזרה משום שביעית
והיאך ניקום וניגזור גזרה לגזרה אלא הכי פרושא בין חמשית
וששית לשביעית ולא הוצרך להזכיר לשביעית משום דעלה
קאי שכבר כתב הרמב״ם למעלה מזה שמתחלת שעה שביעית
אסור מן התורה והספר מצות גדול הביא הלשון כצורתו׳
ושורפין בתחלת שש דבהא אפילו רבי שמעון דפליג עליה
דרבי יהודה ואמר בלפני זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ואין

א כו אלא אסור אכילה לפי׳ ר״י מכל מקום משום גזרה דשמא
יבא לאכלו מצריך בו שריפה אפילו בתרומה טהורה משעה
ששית ולמעלה כדאיתא בפרק קמא דפסחים והא דפסק כרבי
יהודא דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה ולא כחכמים דאמרי
מפרר וזורה לרוח או מטיל לים אף על גב דיחיד ורבים הלכה
כרבים הוא מההיא דרבא דפרק קמא דפסחים דאמר שמע
מינה אין ביעור חמץ אלא שריפה כמו שכתב הרב הברצלוני
ואף על גב דשתיק רבי יהודה אנן לא שתקינן דהא לא אתותב
אלא מדברי עצמו דפליג עלייהו דרבנן במקום אחר ואדרבא
ב איכא לאקשויי לרבנן אמאי לא ילפי מנותר הא לדידהו לא
שייכא ההיא תיובתא דאותבוה ליה לרבי יהודה וליכא למימר
משום דאיכא למיפרך מה לנותר שכן קדש דמדקא מותבי
ליה לרבי יהודה מדברי עצמו ולא מנותר שכן קדש שהוא
אליבא דכולי עלמא שמע מינה דסבירא ליה דלאו פירכא
היא כיון דחמץ ונותר שוין לכל מלייהו שהרי שניה׳ אסורים
באכילה ובהנאה ובעונש כרת ובכל תותירו מה לי קדש מה
לי חול אבל התוספות כתבו בשם ר״י משום דמשמע להו
לרבנן נותר בשריפה ואין דבר אחר בשריפה אבל מכתמא
דתמורה דסתם לן תנא כוותיה דתנא אלו הן הנשרפין תרומה
ג טמאה וחמץ בפסח אין ראיה לפסוק כרבי יהודה משום דלא
אמרינן מחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם אלא בחד מסכתא
אבל בב׳ מסכתות אין סדר למשנה כדאיתא בבבא קמא
בהגוזל קמא׳

שמשעה ששית אסור בהנאה מדברי סופרים דגזרה דאטו
שביעית שהיא מן התורה אינה אלא בששית ולא
בחמישית דבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב ולא טעו
בה אינשי אלא ביום המעונן בלבד לפיכך עשו ששית כמו
שביעית ואסרו אותה בהנאה כעין של תורה ואלו בחמשית
שאינה אלא להרחקה יתירתא לא אסרו אותה אלא באכילה
ד בלבד אבל לא בהנאה׳

והאוכל חמץ בפסח כל שהוא אף על פי שאין הפרש בזה
בין פסח לקוד׳ הפסח דהא קיימא לן כר׳ יוחנן דאמ׳
חצי שעור אסור מן התורה מכל מקום נקט פסח משום דהאי
לישנא דהרב רבינו משה בר מיימון הוא שפתח תחלה בחמץ
בפסח ואחר כך בחמץ שקודם הפסח ומזה הטעם עצמו נקט
החמץ בפסח אסור בהנאה אף על פי שאין הבדל בזה בין
הפסח לקודם הפסח׳

שנאמר לא יאכל חמץ ואכילה כל דהו משמע ואף על גב
דאינו חייב כרת או קרבן אלא בכזית שאני התם
ה דאתא הלכתא ואפיקתיה ממשמעותיה אבל לאסורא כדקאי
קאי והא דקאמר בגמרא מאי טעמא דרבי יוחנן משום דחזי
לאצטרופי הכי פרושא מאי טעמא לא מוקמי לה להלכתא
אאסורא כי היכי דמוקמי לה אעונשין משום דחזי לאצטרופי
לעבור עליו בלאו או בכרת והא דמייתי קרא דלא יאכל לאו
משום דשני בלישניה כרחזקיה דדייק הכי לענין אסור הנאה
דהא חצי שעור דאורייתא בכל אסורין שבתורה הוא ולא
בחמץ בלבד אלא משום דקאי בפסח מייתי קרא דלא יאכל
דמיירי אתוך זמנו כדאמרן׳

ו ואף על פי כן אינו חייב קרבן או כרת אף ע״ג דלענין אסורא
אמרינן דאכילה כל דהוא משמע לענין כרת
או קרבן אינו אלא כזית דאתא הלכת׳ ואפיקתיה ממשמעותיה׳
ואחד הממחה ושותה דכתיב ונכרתה הנפש לרבות השותה
דנפש כל דבר המיישב דעתו של אדם במשמע כמו אם יש
את נפשכם כדאיתא בחולין פרק העור והרוטב אבל לא משום
דשתייה בכלל אכילה היא כדמפרשי לה קצרת מרבוואתא
דלא אמרינן שתייה בכלל אכילה אלא לשתיית המשקין

שדרכן בשתייה לא לשתיית המאכל שאין דרכו בכך והוא ז
גרועי גריעה כדאיתא במסכת יומא ולא גם כן משום דבכלל
אכילה כל הנאה במשמע ואף הממחה בכלל משום דהנאת
חמץ לית בה כרת כדכתבו התוספות בפרק העור והרוטב ואלו
הממחה ושותה יש בו כרת׳

החמץ בפסח אסור בהנאה הוא הדין נמי בקודם הפסח
משש שעות ולמעלה דאפילו לרבי שמעון שורפין
גזרה שמא יאכלנו כדכתבו התוספות אלא נקט פסח כלשון
הרב רבינו משה בר מיימון כדלעיל אבל לא משום דהאי קרא
דלא יאכל דמיירי בתוך הפסח שני כלישניה כרחזקיה דהא ח
קיימא לן כרבי אבהו דאמר כל מקום שנאמר לא תאכל לא
תאכלו אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה במשמע ואם כן
מאי איריא תוך הפסח אפילו קודם הפסח נמי׳

שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה׳ פירש ר״שי
דסתם הנאות לידי אכילה הן באות שלוקח בדמים
דבר מאכל ובענין אסור הנאה לא מצאתי שום אחד מהפוסקי׳
שיאמר שהנהנה לוקה מן התורה אלא אדרבה בהלכות אסורי
מאכלות כתב הרב רבינו משה בר מיימון ז״ל בפרק תשיעי
בשר בחלב אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התור׳ ואסור בהנאה
ומי שיבשל משניהם כאחד לוקה שנאמר לא תבשל גדי בחלב ט
אמו וכן האוכל כזית משניה׳ מהבשר והחלב שנתבשלו כאחד
לוקה ואף על פי שלא בשל ואלו כמי שנהנה בהם לא דבר
כלום שמע מינה דאין לוקין אלא על אכילתן ועל בשולן אבל
לא על הנאתן ובספר המצות כתב ובחולין אמרו בשר בחלב
לוקה על אכילתו ולוק׳ על בשולו ובגמרא דמכו׳ אמרו המבשל
גיד הנשה בחלב ביום טוב ואכלו לוקה חמש לוקה משום
אוכל ומבשל גיד ומשום מבשל בשר בחלב ומשום אוכל בשר
בחלב ומשום הבערה ואלו משום הנאה לא קאמר ולא נתברר
לי הטעם שהרי כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו אחד
אסור אכילה ואחד אסור הנאה במשמע פירוש אלא שדבר י
הכתוב בהווה שהיא האכילה ובדבר הכתוב בהווה אין הבדל
בין הנכתב ובין הבא מכחו שהרי החורש בכבש עם כלב
וכיוצא בהם אף על פי שלא נכתב בתורה אלא שור וחמור הרי
הוא לוקה מן התורה כמו ששנינו בפרק ח׳ דכלאים ואם כן
אחר שאזהרת האכילה בכל אסורי התורה לאו דווקא אכילה
אלא הוא הדין נמי כל שאר ההנאות חוץ מן האכילה אלא שדבר
הכתוב בהווה כמו שכתב הרמבם ז״ל בספר המצות באזהרת
לא תבשל גדי שאין ראוי שימנה אסור ההנאה מצוה בפני
עצמה מפני שהיא והאכילה ענין אחד הוא שהאוכל מין ממיני
ההנאה ואומרו בדבר שלא יאכל אמנם הוא דמיון מדמיוני כ
ההנאה והכונה שלא יהנה לא באכילה ולא בזולתו והו׳ אמרם
כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו לא יאכל אחד אסור
אכילה ואחד אסור הנאה במשמע ולפי זה השורש אין ראוי
למנות אסור אכילה והנאה שתי מצות ואם כן מדוע ילקה
האוכל ולא הנהנה׃ אבל מצאתי בתוספות פסחים שהקשו
לרבי אבהו יהא הנהנה מחמץ בפסח בכרת דהא כתיב כי כל
אוכל חמץ ונכרתה וכי תימא אין הכי נמי אם כן לקמן דבעי
מאי איכא בין חזקיה לרבי אבהו נימא דאיכא ביניהו הך
ואומר ר״י דאוכל מלא תאכלו לא ילפינן ומשמע והיכ׳ דכתיב
לא תאכלו הנהנה בו לוקה מן התורה וצריך עיון׳ ל
אף על פי שלא אכלו ולא תימא כיון דאזהרת בל יראה ובל
ימצא אינה אלא כדי שלא יבא לאוכלו אם כן סימן ע ז וע ח
כשלא אכלו לא יהא עובר כלום׳

ואסור החמץ עצמו והשאור וכו׳ היינו לשיעוריהן דזה
וזה בכזית כבית הלל ולא כבית שמאי
דפליגי עליהו דב״ה בפרק קמא דביצה ואמר שאור בכזית

א וחמץ בכבותבת ומשום דקשיא ליה הא דפריך לבית הלל אם כן לכתוב קרא חמץ ולא בעי שאור ואנא אמינא ומה חמץ וכו׳ הוצרך לתרץ מה שתרצו בגמרא דחמץ חזי לאכילה והיינו וחמץ עצמו דקאמר ושאור חמוצו קשה והיינו שבו מחמיצים דקאמר דאם לא כן ואסור החמץ והשאור אחד הוא מיבעי ליה׳

אינו עובר משום בל יראה ובל ימצא ללקות עליהן אלא אם כן קנה חמץ וכו׳ וכן כתב הרב רבינו משה בר מיימון ז״ל ויש לתמוה דהא בשרש תשיעי מספר המצות של הרב רבינו משה בר מיימון נראה דאין לוקין שתי מלקיות
ב ולא מונין שני לאוין אלא כשהן משתי שמות אבל כששני הלאוין הן מענין אחד אף על פי שיש להם שמות מתחלפים כמו לא תעולל עם לא תפאר אינו לוקה על שניהם ואינם נמנים לשני לאוין על פי שהעובר בהן עובר בשני לאוין ואם כן גבי בל יראה ובל ימצא דענין שניהם אחד הוא כדמשמע מפרק רביעי דהלכות חמץ ומצה שהחמץ של ישראל אם הניחו ברשותו אפילו טמון וכו׳ עובר משום בל יראה ובל ימצא דמשמע דפירוש לא יראה אינו שלא יראה לעינים אלא שלא יהא נראה לעולם דהיינו שלא יהיה נמצא בעולם אמאי לוקין על שניה׳ ומונה אותם גם כן לשני לאוין ולא נתברר לי הטעם׳
ג תניא בתוספתא דביצה שאור מחמץ אחרים וכו׳ מאימתי קרוי שאור היינו אליבא דבית שמאי דמפלגי בשעורייהו וצרי׳ להכיר בין זה לזה ולא שמעתי טעם נכון למה הביא התוספתא הזאת שהיא אליבא רב״ש ושמא יש לומ׳ דאתיא כבית הלל לומר שהלכותיו של זה לאו כהלכותיו של זה דאלו חמץ שנפסל מאכילת הכלב אינו זקוק לבער ואלו שאור אף על פי שנפסל מאכילת הכלב חייב לבער לפי שהוא ראוי לחמע בו כמה עיסות והא דקתני בתוספתא פת שעפשה וכו׳ חייב לבער בפת של שאור קמיירי דאלו בחמץ לא שייך ביה לחמץ בו כמה עיסות וכן כתב גם הר׳אבד ז״ל׳
ד בזמנו בתוך הפסח בין במינו בין שלא במינו׳ איידי דבעי לפרושי דשלא בזמנו מיירי לאחר הפסח אף על גב דסתם שלא בזמנו משמע בין קודם הפסח בין אחר הפסח פירש נמי דבזמנו מיירי בתוך הפסח: שלא בזמנו פיר׳ לאחר הפסח אף על גב דסבירא ליה דרבא סובר כרבי שמעון אף בקודם זמנו מכל מקום מילתיה דרבא לא קמיירי אלא לאחר הפסח דסבירא ליה כדי שפירש דברי רבי שמעון דדווקא לאו אין בו אבל מאך חלק ותשביתו שמעינן ביעור שלא כדרך הנאתו למעט אכילתו ושוב אי אפשר לפרשו אף בקוד׳ זמנו דאם כן קשיא מותר וכן משמע נמי מההיא דואזדא
ה רבא לטעמיה דאמר רבא כי הוינן בי רב נחמן כי הוו נפקי ז׳ יומי דפסחא אמר לן פוקו אייתו לי חמירא מבני חילא׳

משם יש לרקדק שסובר בשאר אסורין כרבי יוחנן וריש לקיש אף על גב דלכאורה משמע דאדרבה מדפסק רבא בחמץ במשהו כרב ולא כרבי יוחנן וריש לקיש דאמרי בששים מכלל דסבירא ליה רכל שאר אסורין שבתורה במינן במשהו כרב ונקט חמץ לאשמועינן תרתי חדא לאפוקי מדשמואל דלא גזר שלא במינו אטו מינו ועוד לאפוקי מדרבי יהודה דאמר חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו בלאו כדפירש רש״י בחולין פרק כל הבשר ובפסחים פרק כל שעה מכל מקום
ו מילתיה דרב יהודאי דייקא טפי דאם אית׳ דנקט חמץ לאפוקי מדשמואל ומדרבי יהודה לא הוה ליה למימר לא הלכתא חמץ בזמנו כרב שלא בזמנו כר׳ שמעון כיון דלא אתא לאשמועינן דין משהו אלא מרנקט בלישניה דין משהו שמע מינה דדין משהו נמי אתא לאשמועינן ומדאשמועינן הא לגבי חמץ דחמיר טפי שמע מינה בשאר אסורין בששים כרבי יוחנן׳

ותניא בוותיהו כדי נסבא דהא תניא נמי כותייהו דרב
ז ושמואל ורש״י ז״ל נמי כשהביא ראיה לפסוק כרב ושמואל מברייתא דתניא כוותיהו דרב ושמואל חזר ואמר ואף על גב דתניא נמי כותייהו דרבי יוחנן וריש לקיש מכל מקום אשכחן לאביי ורבא דבתראי נינהו דקמו כרב ושמואל בפרק שני דעבודה זרה׳

וכן סובר רבא בפרק גיד הנשה דקאמר ומין במינו דליכא למיקם ביה אטעמא אי נמי מין בשאינו מינו וליכא קפילא בששים וקשיא לי טובא היכי שביק רב יהודאי גאון הא דרבא דפרק גיד הנשה דפסק בהדיא כרבי יוחנן ודייק
ח מההיא דפסחים שאינה אלא דוקיא בעלמא ויש פנים לכאן ולכאן ותו לרש״י ז״ל קשיא דרבא אדרבא דמהא דפסחי׳ משמע דסבירא ליה כרב ומההיא דגיד הנשה משמע דסבירא כרבי יוחנן דבשלמא מההיא דפרק שני דע״ז ליכא לאקשויי דרבא אדרבא דאיכא למימר דמיירי ביין נסך ובטבל דמודה בהו רבי יוחנן כדלקמן אלא הכא מאי איכא למימר רדוחק הוא לומר דההוא דפרק גיד הנשה פרושי הוא דקא מפרש מילתייהו דרבנן דאמור פעם בנותן טעם ופעם בקפילא ופעם בששים וליה לא סבירא ליה דאם כן מנא ליה לאוקומי מלתייהו דרבנן דאמור בששי׳ אף במין במינו דליכא למיקם
ט ביה אטעמא דילמא דווקא במין שלא במינו וליכא קפילא אבל במין במינו במשהו ויש לומר דרש״י ז״ל יתרץ בזה דההיא דגיד הנשה פרושי הוא דקא מפרש לה רבא למלתייהו׳ ולית לא סבירא ליה והא דמוקי לה להא ראמור רבנן בששים אף במין במינו משום דסתמא דמלתייהו מיירי בין באיכ׳ קפילא בין בליכ׳ קפילא ורב יהודאי ז״ל יתרץ רמשום דליכא לאוכחוי מההיא דגיד הנשה אי סברא דנפשיה היא אי לא ניחא ליה לדיוקי מההיא דפסחים ולא מההיא דפרק גיד הנשה אבל הספר מצות גדול ז״ל דמייתי ראיה ממילתיה דרבא הוא משום דסבירא ליה דההיא דרבא דפרק גיד הנשה סברא דנפשיה
י היא: ודוקא בחמץ יש להחמיר כלומר ואין לדקרק דמדפסק בחמץ במשהו כרב מכלל דסבירא ליה בכל אסורין שבתורה כרב דאיכא למימ׳ דווקא גבי חמץ יש להחמיר וכו׳ אבל בשאר אסורין לעולם אימא לך כר׳ יוחנן: לפי שחמור מאד ולא תימא דיש כמה אסורין נמי שהם בכרת מפני שחומרתו של חמץ חמור מאד מכל שאר אסורין שהם בכרת׳

ולכך מחמיר אף שלא במינו במשהו כלומר תדע דדווקא בחמץ פסק רבא במשהו ולא בשאר אסורין שהרי החמיר בו אף שלא במינו במשהו מה שלא עשה כן בשאר אסורין ועכ״ל דחמיר חמץ יותר מכל שאר אסורין וכיון שכן
כ הוא אין ללמוד ממנו לשאר אסורין שבתורה כרש״י ז״ל ועוד שאין סברא לומר דלגבי מינו נקט חמץ והוא הדין לשאר אסורין ולגבי שלא במינו נקט חמץ לאפוקי שאר אסורין׳

מה שאין כן בטבל ויין נסך שהן שלא במינו בנותן טעם כלומר וגם זו ראיה דהא דנקט חמץ אינו אלא משו׳ דחמיר טפי ואין ללמוד ממנו לשאר אסורין שהרי החמיר בו מאד לאסור אף שלא במינו במשהו מה שלא עשה כן אפילו בטבל ויין נסך שמודים בם רבי יוחנן וריש לקיש שבמינן במשהו כל שכן בשאר אסורין דפליגי בהו רבי יוחנן וריש לקיש ואמרי דבין במינן בין שלא במינן בנותן טעם׳
ל וסובר שם רבא שמין במינו במשהו אף על גב דרבא לא אמ׳ שם במשהו לא בחמץ של חיטי אסור שנתערב בעיסת שעורין אבל ביין של אסור המעורב בענבים פליג עליה דאביי דאמר במשהו מיהו מדפליג עליה דאביי משום דבתר שמא אזלינן והוה ליה מין בשאינו מינו משמע דאי הוה סבירא ליה דבתר טעמא אזלינן דהוה ליה מין במינו הוה אוסרו במשהו׳

א ואותו חמץ הוא של טבל אף על גב דחמירא דחיטי וחמירא
דשערי סתמא קאמר ומשמע מאי זה מין אסור
שיהיה על כרחך להעמידו באסור של טבל כי היכי דלא
תקשה דרבא דגיד הנשה אדרבא דפרק בתרא דע"ז ועוד
מדמייתי חמירא דחיטי וחמירא דשערי בהדי חלא דחמרא
וחלא דשכרא דמיירי ביין נסך קכתם יין של אסור של זארת
המסכתא ופריך עלה נמי מיין נסך שמע מינה דאסור חמירא
נמי באסור דכותיה קמיירי דהיינו באסור של טבל שאין בכל
האסורין שוה לאסור יין נסך במשהו אלא הטבל אליבא דרבי
ב יוחנן וריש לקיש אף על פי שאין זו ראיה דאיכא למימר דחלא
דחמרא ושכרא לאו כיין נסך קא מיירי והא דפריך עלה מיין
נסך הוא בכ"ש והא דמייתי לה במסכת' דע"ז הוא משום דבעי'
למיפרך ממתניתין דע"ז ׳
לפי שכבר פסק רבא בפרק גיד הנשה דסבירא ליה
דרבא סברא דנפשיה קאמר דאם לא כן מנא ליה
לאוקומי מלתייהו דרבנן דאמור בששים במין במינו דילמא
במין בשאינו מינו וליכא קפילא בלבד כדלעיל ובתוספתא
תמצא זה בהדיא ׳
וכן פוסק בשאלתות דרב אחאי גאון אבל בשאלתות
ג שלפנינו אין כתוב כן אלא אדרבה אמרו מדלא
יהיב רבא שעורא למילתיה שמע מינה דסבירא ליה
דאסורו במשהו ׳
אפס רבינו יעקב לא היה רוצה להקל לא שמיע לי
דמהכא משמע שאף על פי שכבר הוכיח שאסור
החמץ הוא בששי' בכל מקום לא היה רוצה להקל ואין זה אמת
שהרי לא אמר אלא זיכול להיות שרוצה רבא לומר אסור
בששים משמע שהוא כמסופק בו ׃ ועוד מאן לימ'לן שהגירסא
היא כמו הגירסא של בעלי הלכות גדולות שלא היה כתוב
בספרים שלהם במשהו כרב ׃
ד רק היה מתיר להשהותה נראה לי שאין הגרסא הזאת
נכונה משום דמהכא משמע שאלו היה אסור החמץ
במשהו לא היה מתיר להשהותה ואין הדבר כן דהא לדידיה
אפילו היה אסורו במשהו לא היה עובר עליו משום בל יראה
כדלקמן ולפיכך הוצרך לפרש אלו עוברין דמתניתין מעל
השלחן ולא משום בל יראה ובל ימצא כדפירש רשי אבל
בתוספות חולין פרק גיד הנשה כתוב וכשהיו מוצאין חטה
בתוך התרנגולת רותחת בפסח היה מצריך להשהותה כלומר
שלא היה מתירה באכילה והיא גרסא נכונה לכן ראוי לכתוב
מצריך במקום מתיר ׳
ה וכן סובר רבא לעיל כשמואל דפסק כרבי שמעון ולא
כרב דפסק כרבי יהודה ומצריך בהו שבירה ומשום
הכי פסקינן כשמואל אף על גב דהלכה כרב לגבי שמואל
באסורי ׳
כל כלי חרס נראה שבנוסחאות שלהם היה כתוב כל
כלי חרס דאם לא כן מה לי לפרושי דבכלי חרס
קמיירי הא כל הכלים סתמא קאמר וליכא למימר דמסיפא
דמילתיה דקאמר חוץ מבירת שאור דמשמע אפילו בהגעלה
הוא דקא דייק לה דאי אפילו בשל מתכת אמאי לא דאיכא
למימר דמשום חורפא דשאור וחרוסת בלעי טפי יותר מעל
ו ידי חמין ולא פליט אפילו על ידי הגעלה כדכתב רש"י ז"ל
ברחיים של פלפל וכדפירש רבינו תם אחר שחזר בו אי נמי
בלא הגעלה קא מיירי כדפירש ר"י ובעל הערוך והר"יץ גיאת
ורא"בירת אי נמי אפילו אם תמצא לומר דאפילו בהגעלה
קמיירי לא קשיא דאיכא למימר דהא דמחמיץ מה שבתוכו מן
הקמח אינו מפני פליטת החמץ שבו אלא מפני כח ריח החמץ
בלבד מידי דהוי אבית הקיבה שמקפיא החלב על ידי ריחו

ז אפילו אחרי הגעלה כמו שהורה הגסיון וחוץ מבירת שאור
דקאמר משום ריח חמוץ הוא ולא משום פליטת החמץ ו בלוע
בו וכן משמע הלשון דמותר להשתמש בהן מצה דאם לא כן
מותר להשתמש בהן בפסח מיבעי ליה וכדדייק הרב ר' יהודה
ברבי יום טוב וכן כתב הרא"ש שהרי"ף היה גורס כל כלי חרס
מותר להשתמש בהן מצה אפילו בחמין דמכיון שלא
נשתמש בהן מתחלה בחמין לא בלעי כ"ום ומשום
סיפא נקט לה לאשמועינן דבית שאור ובית חרוסת אע"ג דלא
נשתמש בהן אלא בצונן אסור להשתמש בהן מצה בחמין מפני
ח שחמוצן קשה ובלעי אפילו בצונן אבל הרי"ף ז"ל כתב כל כלי
חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהן בצונן
חוץ מבית שאור הואיל וחמוצו קשה וכן כתב גם הרב רבינו
משה בר מיימון ז"ל ודברים הללו תמוהין מאד דלמה לא
ישתמש בהן מצה בחמין הא מעיקרא לא נשתמש בהן אלא
בצונן ולא בלעי כלום ועוד אפי' נשתמש בהן מעיקרא בחמין
למה לא ישתמש בהן עכשיו בצונן הא לא פליט אלא על ידי
חמין ועוד שבירת שאור שנשתמש בו בצונן נהי דחמוצו
קשה ובלע טפי אפילו על ידי צונן מכל מקום אי אפשר לפלוט
אלא על ידי חמין והר"ן ז"ל תרץ דהא דאסיר להשתמש בהן
ט מצה בחמין משום דחמץ כיין נסך דתרוייהו אית בהו חורפא
שאף על פי שבשאר אסורין אין צריך צונן בצונן אלא הדחה
בעלמא אפילו אם נשתמש במשהו של אסור כדאמרינן בפרק
כיצד צולין הני שני דמשו' דחריפי ותקיפי אפילו בצונן בלעי
הילכך כי היכי דכלי שנשתמש בו יין נסך אם מכניסו לקיום
אי נמי אין מכניסו לקיום לא שהוא כלי חרס ותחלת תשמישו
ביין נסך אסור להשתמש בו בלא הכשר הכי נמי בכלי
שנשתמש בו חמץ בצונן אינו מותר להשתמש בו מצה בחמין
ודבריו אלה דברי הרמב"ן הן בספר מלחמות השם ואני תמיה
מאד שאם החמץ הוא תקיף וחריף כיין נסך ובלע הכלי חרס
י שנשתמש בו בצונן כמו על ידי חמין אם כן אין הבדל בינו
ובין בית שאור בענין הבליעה אף על פי שחמוצו של בירת
שאור יותר קשה מחמוצו של חמץ ואם כן למה לא אסרו
להשתמש בו בצונן כמו שאסרו בבית שאור דאין סברא לומר
דבירת שאור מתוך שחמוצו קשה בולע כל כך עד שאפילו
בצונן אי אפשר דלא פליט מידי אבל הכלי שנשתמש בו
חמץ על ידי צונן שאין חמוצו כל כך קשה נהי דבלע אפילו
על ידי צונן מכל מקום לא בלע כל כך עד שיפלוט אפילו
בצונן ולכן מה שכתב בספר מלחמות השם דכלי חרס בחמין
בלע טפי דאפילו בצונן נמי אי אפשר דלא פליט משהו ואסור
כ ובזה תרץ הקושיא שיש להקשות בכלי חרס שנשתמש בו
בחמין למה לא ישתמש בו בצונן אינו מחוור ועוד היכן מצינו
שהחמץ חריף ותקיף כמו היין הא לא אשכחן בשום דוכתא
שיאמר זה אלא גבי שאור שחמוצו קשה או בבצק השוהה
בעריבה שהוא מחמיץ טפי ונעשה כשאור ומתוך רוב חמיצותו
הוא חריף ונבלע כמו בחמין אבל בחמץ אפוי או אפילו בלתי
אפוי ולא שהה בעריבה שאינו מחמיץ כל כך לא והיא
דירושלמי פרק כל שעה דגרסינן הורה רבי אמי באלין גרביא
דכותח דממלא אותן מים שלשה ימי' מעת לעת כדי להכשירן
להשתמש בהן בפסח אף על פי שלא נשתמש בהן בחמין אינו
ל מפני שמכניסן לקיום דומיא דיין נסך כמו שכתב הרמב"ן
בספר מלחמות השם אלא משום דכותח אירת ביה מלחא
כדגרסינן בפרק כל הבשר ההוא בר יונה דנפל לכדא דכמכא
ושרייה רב חיננא משום דקסבר כי קאמר שמואל מליח הרי
הוא כרותח הני מילי באינו נאכל מחמת מלחו אבל האי נאכל
מחמת מלחו הוא ואפילו לדידיה אי אית ביה פילי אסור לפי
שבולע דרך הבקעים אלמא מלחה דידירת משוי ליה כחמין
לענין

א לענין פקעין וכיון שכן הוא לענין חמץ נמי אף על גב דנאכל
מחמת מלחו הוא מכל מקום ראוי להחמיר בו להצריכו הכשר
לא מפני שהחמץ חריף ותקיף וכן הוא דאמרינן חוץ מבירת
שאור שחמוצו קשה דמשמע דאפילו בצונן אסור להשתמש בו
מצה כבר תרץ גם בזה הרן ז"ל דווקא בכלי חרס שכל כלי
חרס שנשתמש בו חמץ בחמין כיון שאין לו תקנה אלא שבירה
אסור להשתמש בו אפילו בצונן משום דחיישינן שאם ישהה
אותו להשתמש בו בצונן יבא להשתמש בו בחמין וגם אלה
דברי הרמב"ן ז"ל והן תמוהין בעיני דמאי נפקא מינה בין כלי
ב חרס שאין לו תקנה אלא שבירה ובין כלי מתכת שיש לו
תקנה בהגעלה סוף סוף לענין תשמיש בחמין שניהם שוים
באסור והיה ראוי לגזור גם בכלי מתכות שלא ישהה אותן
להשתמש בהן בצונן שמא יבא להשתמש בהן בחמי' ואין לפר'
דהא דקאמר שמא יבא להשתמש בו פירוש שלא יבא לעבור
להשתמש בחמין מתוך שאין לו תקנה אלא בשבירה דהא
כיון דמצי לאשתמושי ביה בצונן יש לו נחת רוח בזה ולמה
יעבור ועוד אי בדשיעי עסקינן שמתוך שרואה שאין לו תקנה
אלא בשבירה יבא לעבור אם כן כל שכן כשאתה אוסרו אף
בצונן שמתוך שאין לו תקנה אלא בשבירה ואתה אוסרו
ג להשתמש בו אף בצונן יבא לעבור להשתמש בו אף בחמין
דבשלמ' לשמא ישכח ויבא להשתמש בו אתיא שפיר שבאורך
הזמן כשמשתמש בו בצונן אתי לאחלופי ביה בחמין אלא
בדשיעי אדרבא יותר יעבור בשלא תתיר לו אפילו בצונן ממה
שיעבור כשתתיר לו בצונן ועוד דכהדיא כתב הרמב"ן בזה
משום גזרה והראיה שהביא הרמב"ן מאנני דמחוזא דאסרינן
למילש בהו מצה אף על גב דלישת מצה אינה אלא בצונן
כדי לקיים בזה שבירת שאור שנשתמש בו בצונן וכלי חרס
שנשתמש בו בחמין אסיר להשתמש בהן אפילו בצונן משום
דפליט אף בצונן אינה ראיה דאיכא למימר דדוקא בצה הוא
ד דאסיר משום דמכח ריח החמץ הוא דמחמיץ וריח החמץ הוי
אף בצונן אבל לשאר תשמישין דליכא למיסר בהו אלא משום
פליטת החמץ לא אסירי אלא בחמין שיש בו פליטה אבל
בצונן לא ולפי שהרגיש בזה הרב רבי זרחיה ז"ל לפיכך לא
הקשה מהשלשה קושיות דלעיל רק הקושיא האחת דכיון דלא
נשתמש בהן אלא בצונן למה לא ישתמש בהן מצה אף בחמין
והלא כיון דלא נשתמש בהן בחמין אלא בצונן אפילו ריחא
נמי ליכא וגם מההיא דקדרות בפסח ישברו ומההיא פינקא
דאמלח בה בשרא כי ראמי ותברה כדאיתא פרק כל הבשר
ולא אמרו להשתמש בהן בצונן אין ראיה דאיכא למימר דהא
ה דנקט ישברו ותברה לישנא דקרא נקט דכתיב וכלי חרס אשר
תבשל בו ישבר דהתם עכ"ל דמותר להשתמש בהן בצונן דהא
במילי דאורייתא לא שייך בהו גזירה אלא שאמר ישברו
כלומר שאינן ראויין למלאכתן ראשונה שהוא הבשול אף
כאן קדרות בפסח ישברו כלומר שאינן ראויין למלאכתן
ראשונה ומה שתרץ עוד מפני שבית שאור בולע הרבה והוא
כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם הוה ליה כגוף האסור
עצמו ולא סגי בלא הדחה לא מיחוור משום דלא שייך הדחה
אלא בגוף האסור עצמו כשמתדבק בכלי וצריך הדחה להוציא
האסור מעליו אבל בטעם הבלוע שאינו יוצא אלא על ידי
ו חמין לא אשכחן בשום דוכתא שיצריכו בו הדחה׳
חוץ מכלי שמניחין בו את השאור דווקא בחמין אבל
בצונן לא דהא לא פלטי מידי אי נמי אפילו בצונן
ולענין ללוש בהן מצה דאף על גב דלא פליט מידי מכל מקום
הוא מחמיץ מכח ריח חמוצו׳
וכן עריבות בשל חרס דקאי עלה קמיירי אי נמי אפילו
בשל מתכות ואפילו הכי אסירי אף בהגעלה לענין להשתמש

ז בהן מצה משום דמכח הריח הנשאר בהן אחר הגעלה הן
מחמיצין ופירוש ואין משתמשין בהן בפסח ללוש בהן מצה
ולא הוצרך לפרש משום דסמך אדלעיל מיניה אי נמי אף
לשאר תשמישין משום דבבליעת שאור שחמוצו קשה לא
מהניא ביה הגעלה כדפירש רבינו תם אחר שחוזר בו אי נמי
בלא הגעלה קמיירי אבל בהגעלה משתמש בהן לכל
תשמישיו׳
מדוכין שלנו אף על פי שהן כלי אבני' דאם לא כן היכי
פריך ע"ה לקמן מכלי אבנים ואפילו הכי
ח אסרום אף בהגעלה משום דסבירא ליה דבליעת חרוסת ושאור
מתוך שחמוצן קשה אינו יוצא הטעם הבלוע בו אף על ידי
הגעלה כדפירש רבינו תם אחר שחזר בו ומפני שהנוסחאות
שלהם לא היה כתוב בהן כל כלי חרס כמו שכתוב בנוסח
הספר מצוות גדול והרי"ף ורבינו משה בר מיימון ז"ל אלא
כל הכלים סתמא דמשמע אף כלי מתכות וכלי אבני' הוכרחו
לומר דחוץ מבירת שאור נמי בכל הכלים קמיירי אף בכלי
מתכות וכלי אבנים אבל רבינו יהודה בר יום טוב ז"ל אף על
פי שבנוסחא שלו לא היה כתוב אלא כל הכלים שכולל גם
כלי מתכות וכלי אבנים מ"מ חולק עליהם כפירוש חוץ מבירת
ט שאור ואומר דלא אסרו אותן אף בהגעלה אלא לענין ללוש בהן
מצה משום דריח החמוץ הנשאר בו אחר ההגעלה הוא מחמיץ
את העיסה אבל לענין אסור החמץ הבלוע בו סגי בהגעלה
דאין סברא לומר דבליעת שאור על ידי צונן יותר קשה
מבליעת שאר אסורין על ידי חמין׳
כמו שמשמע הלשון משתמש בהן מצה פירוש ועלה
קאמר חוץ מכלי שמניחין בו שאור׳
אבל לשאר תשמישין סגי בהגעלה שאין הריח הנשאר
בו אחר ההגעלה מזיק אלא בעיסה שהוא מחמיץ
אותו אבל לשאר תשמישין דלא שייך בהו אלא אסור פליטת
י החמץ בלבד סגי בהגעלה׳
וכן פוסק רבינו יצחק שאף על פי שחולק עם רבינו
יהודה ז"ל בפי' משתמש בהן מצה שסובר שפרושו
כמו משתמש בהן בפסח דהיינו לכל תשמישיו וכפירוש חוץ
מבירת שאור סובר שפירושו בלא הגעלה אבל בהגעלה
מותר מכל מקום בענין זה הדין שוין הן דבין למר ובין למר
לענין שאר תשמישי הפסח סגי בהגעלה׳
אף לשאר תשמישין פירוש אף לתשמישי שאר ימות
השנה שאין שם אסור חמץ שאסורו במשהו צריכין
הגעלה ולא תימא כי אחמור רבנן בבית שאור ובבית חרוסות
כ להצריך הגעלה אף על פי שלא נשתמש בהן אלא בצונן הני
מילי לתשמישי הפסח שאסורין במשהו אבל לתשמישי שאר
כל השנה שאין אסורין במשהו אינן צריכין הגעלה דאי שאר
תשמישין דהכא כשאר תשמישי הפסח קמיירי הוא סותר מה
שאמר למעלה משום דמהכא משמע דאף ללוש בהן מצה סגי
בהגעלה ועוד קשיא אף דמשמע דהני דלעיל אינן צריכין
הגעלה לשאר תשמישין ויש מפרשים דהאי לישנא דומדוכות
של גוים מדברי רבינו יצחק הם והכי קאמר וכן פוסק רבינו
יצחק שאומר שם ומדוכות של גוים לאו דווקא ללוש בהן מצה
אלא אף לשאר תשמישין להתירן מידי נבלה צריכין הגעלה
ל שאף על פי שהוא חולק עם רבינו יהודה בענין לישת
המצה הם שוין בענין שאר תשמישין׳
לפי שנותנין שם והוה ליה כבית חרוסת׳
והא דתניא בתוספתא וכו' וכתם מדיחן היינו בצונן ואם
כן המדוכות של כלי אבנים למה הצריכום הגעלה׳
ההוא מדיחן פרושו כמו מגעילן אף על פי שכתם מדיחן
בכל מקום הוא בצונן׳

וכן

א וכן שונה שם פירוש שכן שונה שם למעלה מבבא זו
נבי קדשים קלים מריחן במקום מגעילן ׳

כי אפילו בתרומה שאין צריך שטיפה בצונן אינו רוצה
לומר וכל שכן בקדשים קלים דאם כן צ״ל שקדשים
קלים צריכין שטיפה בצונן וקשיא מתניתין דקתני בהדיא
קדשים קלים אינן טעונין מריקה ושטיפה אלא הכי
פרושא ולא תימא כיון שפטרן הכתוב מהשטיפה צריך לומר
דהוא הדין נמי פטרן ממריקה שהיא ההגעלה כי אף התרומה
שפטרה הכתוב מהשטיפה צריכה הגעלה כמו שיש בפרק דם
ב חטאת ׳

וכן הפי׳ אין טעונין דין מריקה ושטיפה פירוש שניהם יחד
כדין הכשר כלי בשול חטאת אלא מריקה בלבד והיינו
אלא מדיחן שאם נפרש אותו אין טעונין לא מריקה ולא
שטיפה תו לא מצינן לפרושי למדיחן דהכא מגעילן ׳

אלא די במריקה בחמין ווק לרבנן אינן טעונין הגעלה
ושטיפה יחד אלא די בהגעלה ולרבי אינן טעונין
שטיפה מבפנים ושטיפה מבחוץ אחר ההגעלה לא די בהגעלה
לבדה דלרבי מריקה ושטיפה דקרא בלאחר הגעלה קמיירי
כדאיתא בפרק דם חטאת ׳

ג ומה שאינו שונה וכו׳ כלומר ואין לדקדק דמדלא קאמר
הכא מפני שנותן טעם כמו ששונה גבי קדשים
שמע מינה דהאי מדיחן בצונן קמיירי כסתם כל מדיחן דאיכא
למימר שמפני ששנאו כבר לענין קדשים שהו׳ למעלה מבבא
זו לא הוצרך לאומרו כאן גבי כלי אבנים ׳

היורות והקומקומסי׳ מדיחן דעל כרחך לומר דהאי מדיחן
בחמין קמיירי דאי בצונן לערבינהו וליתנינהו
הכוס׳ והצלוחיו׳ והיורו׳ והקומקומסין מדיחן אבל אין להוכיח
דמדיורות וקומקומין בלעי על ידי חמין בכלי ראשון ע״כ
דהאי מדיחן אינו אלא בחמין מדכתיב כל דבר אשר יבא באש
ד תעבירו באש ודרשו רבותינו ז״ל בכלי שנשתמשו בו בחמין
קמיירי דאיכא למימר דהאי תנא סבירא ליה סתם כלי גוים
אינם בני יומן ונותן טעם לפגם מותר וסגי להו בהדחה בצונן
ועוד יש להוכיח גם כן דמכיון שאותן שבאש התירן באש
ואותן שבצונן התירן בצונן צריך לומר שאותן שבחמין התירן
בחמין ומשום הכי הוצרך הספר מצורת גדול להביא כל
אותה התוספתא כדי לדקדק זה ׳

פירוש כל זה מדברי רב אשי דאם לא כן קשיא דרב אשי
אדרב אשי רבשלהי ע״ז אמרו דהיכא דהיתרא בלע
סגי בהגעלה וגבי סכיני דפסח׳ אמרו קתייהו בטינא ופרזליהו
ה בנורא וכי האי גוונא אשכחן ביבמו׳ פרק מצות חליצה דאמ׳ ר׳
אמי מדברי רבינו נלמוד קטנה חולצת שהיא בפעוטות רבא
אמר עד שתגיע לעונת נדרי׳ והלכתא עד שתביא שתי שערות
שכל זה מדברי רבא דאם לא כן קשיא דרבא אדרבא דבפרק
יוצא דופן אמר רבא קטנה כל שנים עשר שנה ממאנת ואינה
חולצת וי״ב שנה הויא עונת נדרי׳ כדתנן התם ובודקין כל שני׳
עשר שנה אבל ר״ץ גיאת רצה לחלק בין חמץ לנותר אף על
גב דתרויהו דהיתרא קא בלעי כי היכי דלא תקשי דרב אשי
אדרב אשי והוא דחוק מאד אבל אין לפרש שהספר מצורת
גדול שפירש כל זה מדברי רב אשי הוא מפני שהיה רב אשי
ו סוף ההוראה ולא יתכן שיחלקו על דבריו דהא בכתובות פרק
הכותב אמרינן לענין שלומי שליח מאי אמר רב אשי חזינן אי
אמר ליה שקול שטרא והב זוזי משלם וכו׳ ולא היא בין כך
ובין כך משלם והתם ליכא לפרושי לה כלה מדברי רב אשי
שאין זה דומה להלכתא ׳

והא דאמר דסכין קטנה די בתחיבה זהו לחתוך בה
צונן דבשלהי עבודה זרה מצריך תחיבה עשרה

ז פעמים במקום שלשה פעמים דירושלמי ושם מעמידה בצונן
ואם כן תחיבת שלשה פעמים דירושלמי נמי צריך להעמידה
בצונן אך יש לתמוה בהא דקאמר אבל בסכין גדולה צריכה
לבון דאי לחתוך בה צונן קא מיירי בצונן לבון מי איכא
בשלמא למאן דמפרש החלוק שבין גדולה לקטנה
דגדולה איירי בה גומרת וקטנה לא שפיר מצינן לפרושי
לה אפילו בצונן משום דאין השמנונית הנכנס בגומרת
יוצא לא בתחיבה ולא בהגעלה דהגעלה לא מהניא אלא
להפליט אלא לפי הספר מצורת גדול דמפרש החלוק שבין
ח גדולה לקטנה דקטנה תשמישה בחמין וגדולה על ידי האור
ולכך צריכא לבון קשיא אבל בספר התרומה מביא בשם ר״י
שהחלוק שבין גדולה לקטנ׳ הוא בחמין דקטנה סגיא בהגעלה
וגדולה צריכה לבון משום דקטנה משתמשין בה בחמין
וגדולה באש וההיא דירושלמי נמי דסכין גדולה צריכה לבון
וקטנה די בתחיבה מעמידה ברוצה לחתוך בה חמין וקטנה
שרוב תשמישה בצונן די בתחיבה וגדולה שרוב תשמישה
באור צריכה לבון ׳

אין לדקדק היאך מגעילין כלים והלא אין מבטלין
אסור לכתחלה אף על גב דהגעלה מדאורייתא
ט היא ובגזרת הכתוב לא תפול בה שאלה מכל מקום יש לדקדק
למה לא אסרוה רבנן כי היכי דאסרי גבי תרומה אף על גב
דשרי מדאוריית׳ מיהו יש לתמוה ודקארי לה מאי קארי לה וכי
תעלה על דעתך שאין לחסיר האסור הבלוע בכלי לחשליכו
ומה הפרש יש בין זה ובין האסור שהוא בעין שאנו משליכין
אותו בחוץ ומבערין אותו מן הבית ויש לומר דבהגעלה נמי
מבטל האסור לאכלו הוא שהרי הכלי פלט הטעם הבלוע
בו במים והמים חוזרים ונבלעים בו בעוד המי׳ בתוכו כדלקמן
ונמצא שעל ידי ההגעלה אנו מבטלים טעם האסור לאכלו
ומשני דאפילו הכי יש לחלק דהתם גבי תרומה אוכל האסור
י עצמו אם היה יבש או טעם האסור עצמו אם היה לח ואף על
פי שנעשה בו שנוי על ידי רבוי ההתר שמוסיף בו שאינו דומה
טעם האסור שנפל בהיתר מועט לטעם האסור שנפל בהתר
מרובה ונמצא שכשהוא מוסיף עליו התר ממעט טעמו אפילו
הכי אסרו להוסיף בו היתר כדי לבטלו מאחר שלא
הוציאו עם זה הפועל ממדרגתו שהרי לעולם טעם האסור
עצמו הוא מה לי טעם מה לי טעם מרובה ׳ אבל הכא גבי
הגעלה הוא ממעט טעם האסור וגם משנה אותו ממדרגתו
על ידי רבוי הפליטות והבליעו׳ שהרי תחלה היה טעם האסור
עצמו בכלי וכשנפלט טעמו במים נשתנה ממדרגתו שאין שם
כ טעם האסור עצמו אלא טעמו של טעם האסור וכשחזר הכלי
ובלע מן המים שבתוכו אין הטעם הבלוע בו לא טעם האסור
עצמו ולא טעמו של טעם האסור אלא טעמו של טעמו של
טעם האסור שהוא בר בר נותן טעם והא דקאמ׳ אבל גבי כלים
אינו נעשה דבר מן המים פי׳ שאלו היה נעשה דבר מן המים
היה לנו לאסור מכיון שטעם האסור הבלוע שם הוא דומיא
דתרומה אלא שרבה בו ההתר אבל השתא שאנו משליכין
את המים ונמצא שהטעם הבלוע בכלי אחר זה יצא בתוך
חמים וכשנשפכו הם נשאר הטעם הבלוע בכלי טעמו של
טעם האסור לית לן בה ויש מפרשים שמה שאנו מתירי׳ הכלי
ל בהגעלה הוא מפני שהטעם הנפלט מן הכלי הנגעל במים
כשחוזר ונבלע בו מן המים אם היה הכלי ההוא נותן
טעם לשבח שאז אין אנו מגעילים אותו אלא אם כן היה
במים ששים כמוהו הרי כבר נתבטל הטעם שבמים בששים
וכשחזר ונבלע בכלי אין בכך כלום ואם היה נותן טעם
לפגם שאז הוא מותר מדאורייתא אם כן כשחזר ונבלע
בכלי אין לגזור בו אטו בן יומו משום דכיון דתחלת בליעתו

א זאת אינה אלא טעם שאינו בן יומו תו לא שייך ביה גזרת אטו
בן יומו ולפי זה צריך לפרש שהשוט׳ היאך מגעילין קא סלקא
דעתך שמה שאנו מתירין הכלי הנגעל אינו אלא מפני שעל
ידי רבוי הפליטות והבליעות מתמעט טעם האסור שבו ומשום
הכי הוה קשיא ליה מהא דאין מבטלין אסור לכתחלה ומשני
שמה שאנו מתירים הכלי הנגעל אינו אלא מפני שעל ידי
ההגעלה הויא בליעת הטעם בכלי בהתר ולא באסור ולא מפני
שמתמעט טעמו שאם כן הייגו מתירים לשתות המים שנפלט
בהם הטעם הבלוע בכלי הנגעל ואין הדבר כן לפי דעתו וזהו
ב שאמר שהרי אין עושין שום דבר מן המים שנפלט מהם
האסור:

שהרי המים נאסרים מחמת פליטת הכלי הנגעל ולא שייך
הכא לומר שהטעם הבלוע במים טעמו של טעם
האסור הוא ולא טעם האסור עצמו דכיון דאין במים ששים
כנגד האסור הרי נעשו מיד כל המי׳ כגוף האסור עצמו כדמפר׳
לקמן גבי הגעלת חמץ לאחר ד׳ שעות כי מיד שהחמץ נפלט
מן הקערה אל המים נעשים נבלה ומטעם זה אין מבשלין
בקדרה שבשלו בו אסור בלא הגעלה משום דסתם קדרה אין
בתבשיל שבתוכו ששים כנגדו ומיד שטעם האסור נפלט מן
ג הקדרה אל התבשיל הוא נעשה נבלה ואסור באכילה אך קשה
דפרק כל הבשר אמרינן כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב
בשר אסור וחלב מותר ומסיק התם כגון שנפל לתוך יורה
רותחת דמבלע בלע למפלט לא פלט וכגון שקדם וסלקו
ופרש״י בעוד שלא נח מרתיחותיו ואם כן היאך אנו מתירים
הכלים שמסלקין אותן מן המים הרותחין בעוד שלא נחו המי׳
מרתיחתן מאחר שהכלי הנגעל מבלע בלע מפלט לא פלט
ועוד למה לא נגעיל כלי בן יומו אפילו כשאין במים ס׳ כיוצא
בו כיון דמים בעת רתיחתן מבלע בלעי האסור שבכלי הנפלט
מהכלי ומפלט לא פלטי ולמה לא נגעיל הכלי אפילו ביורה
ד מלאה רוטב נבלה כל זמן שהיא רותחת מאחר שאותו הרוטב
מבלע בלע מפלט לא פלט ורבינו שמוא׳ ורבינו שמעיה פרשו
דהא דקאמר בגמרא מפלט לא פליט היינו עד שיהא שבע
מלבלוע אבל לאחר ששבע חוזר ופולט והא דפריך סוף סוף כי
נייח הדר פליט אינו רוצה לומר כי נייח מרתיחותיו כדפירש
רש״י אלא כי נייח מבליעתו ומשני בשקדם וסלקו פירש קודם
גמר בליעתו ומביאים ראיה לדבריהם ממה שנראה לעינים
דכשנותנים ירק בקדרה רותחת משתנה מראית המים מן
הירק וכן בשר שמן נמוח לתוכן ונראית השמנונית על המים
ולכך היו מצריכין להניח הכלי הנגעל תוך המים הרותחים
ה שעה גדולה כדי שיהא להם שהות לגמור בליעתם ולחזור
ולפלוט אחר כך כמו שכתבו התוספות בשמם אבל זהו דבר
תימא דמי בקי לידע שעור זה: ורבינו תם פירש דהא דקאמר
מיפלט לא פליט היינו מה שבלע עכשיו אבל מה שהיה בלוע
מקודם פליט והא דאין מותר להגעיל כלי בן יומו כשאין במי׳
ששים הוא משום דמים לא שייך בהו בליעה דלא בלעי
אלא שמתערב בהם האסור ולכן בקל חוזרים ונבלעים בכלי
וליכא למימר כי היכי דמפלט לא פליט מה שבלע עכשיו הכי
נמי מבלע לא בלע מה שפלט עכשיו דאין לך אלא מה שמנו
חכמים והיכא דאיתמר איתמר היכא דלא איתמר לא איתמר
ו ועוד אפילו אם תמצא לומר דמבלע לא בלע מה שפלט
עכשיו מכל מקום אסור להגעיל כלי בן יומו במים שאין להם
ששים כנגד הכלי מטעם שאינו מכניס כל הכלי במים רותחי׳
בבת אחת דאי אפשר לצמצם ויש לחוש שמא מה שכנס תחלה
במי׳ פולט וצדו האח׳ בולע דודאי פליטת עצמו לא יבלע אבל
פליטת האחר וכ״ש שאין להגעיל שני כלים בני יומן זה אחר
זה דבהגעלת הראשון נאסרו המים והשני בולע אותם המים

ז הנאסרי׳ שאינם מפליטת עצמו ואם תאמר כלי מדין שהצריכה
תורה בהם הגעלה היאך הגעילום והלא לא אסרה תורה אלא
בני יומן והרי מסתמא אין במים שבתוך הכלי הנגעל ששים
כיוצא בו דהא בכולה קדרה משערינן יש לומר דלא הגעילו
אלא כלים קטנים בתוך כלים גדולים שאז היה במים ששים
כיוצא בהן אבל כלים גדולים עצמן לא התיר הכתוב להגעילן
עם המים שבתוכן׳

אינו נותן טעם כי אם לפגם ומותר ואם תאמר והא נותן
טעם לפגם לא שרו ליה רבנן אלא בדיעבד אבל
ח לכתחלה לא ועוד מאי שנא מים מן הכלי עצמו שאסרו לבשל
בו לכתחלה אף על פי שהטעם הבלוע בו הוא פגום יש לומר
דלגבי הטעם הבלוע בכלי דאיפשר להוציאו על ידי הגעלה
מקרי לכתחלה וגזרו בו אטו שאינו פגום אבל לגבי הטעם
הבלוע במים דאי אפשר שלא יחזור להבלע בכלי ואין שום
תקנה לעשות בו הוה ליה כמו דיעבד ומותר וכן פר׳ גבי
ולשהינהו לאח׳ הפסח ולעביד בהו שלא במינן דכיון דהקדרו׳
של חרס הן ואם יהיה אסור לבשל בהן שלא במינן שוב אין
להם תקנה חשיב דיעבד כלומר ומשום הכי אין לאסור לבשל
בהן שלא במינו מטעם אין מבטלין אסור לכתחלה ואף על גב
ט דלענין אסור קדרות שאינן בני יומן אסרינן להו אף על פי
שאין להם תקנה שאני התם דאיכא אסור הרבה שמבשלים
הרבה נבלה ביחד בקדרה אבל היכא דליכא אלא משהו שאין
כל המים נבלעים בכלי הנגעל אלא מעט ובאותו המעט אין
בו מטעם הפליטה אלא משהו כיון דאין לו תקנה חשיב דיעבד
כמו שכתב ר׳ אבל לפי הרב רבינו יוסף שפרש דנותן טעם
לפגם שאסרו אותו לכתחלה אינו אלא כשנכר בו טעם האסור
אבל כשאין בו אלא משהו מותר אפילו לכתחלה כיון דאיכא
תרתי לטיבותא שהוא נותן טעם לפגם והוא משהו שלא במינו
צריך לומר דהכא נמי גבי פליטת הכלי הנגעל שחוזרים
י ונבלעים בו דליכא אלא משהו שהרי אין כל המים נבלעים
בכלי הנגעל אלא מעט ובאותו המעט אין בו מטעם הבליעה
אלא משהו וגם הוא נותן טעם לפגם שהוא מותר אפילו
לכתחלה אפילו היכא דאיכא תקנה ויש מפרשים דדווקא
גבי תבשיל דשייך ביה גזרה שמא יבשל בו בעודו נותן טעם
לשבח יש לאוסרו אפילו כשהוא נותן טעם לפגם אבל הכא
שהטעם הבלוע במים אינו אלא לפגם שהרי אם היה הכלי
נותן טעם לשבח אין מגעילין אותו אלא אם כן היו במים
ששים כנגדו ואז אין שם טעם כלל תו ליכא למיגזר ביה אטו
שאינו פגום והכי דייק טפי מלשון הספר מצורת גדול דקאמר
כ אינו נותן טעם במים כי אם לפגם ולא קאמר מפני שנותן
טעם לפגם כלומר דלא משכחת בהו נותן טעם לשבח עד
שנגזור פגום אטו שאינו פגום: שהרי יש כאן שלשה נותני
טעם אף על גב דבתרי נותני טעם נמי סגי שהרי דגים שעלו
בקערה מותר לאוכלן בכותח אף על גב דלית בהו אלא תרי
נותנין טעם שהרי הבשר נתן טעם בקערה והקערה בדגים
מכל מקום קושטא דמילתא קאמר דנדון דידן שלשה נותני
טעם יש בו אי נמי שאני דגים שהאחד רותח והאחד צונן או
דגים או קערה דלא בלעי כולי האי אבל נתבשלו יחד לא
משום דכחד טעמא חשיב שהרי גבי צנון שחתכו בסכין של
ל בשר אמרינן דאסור לאכלו בכותח אף על גב דהוי נותן טעם
בר נותן טעם משום דאגב חורפיה בלע טפי וחשיב כחד
טעמ׳ ואין להתיר אלא בשלשה נותני טעם כל שכן כשנתבשלו
יחד דלא גרע מחורפא דצנון כדפירש ר״בן בשם רבינו שלמה
יצחקי זכרונו לברכה ומשום הכי קאמר הכא שהרי יש
כאן שלשה נותני טעם וכו׳ דהשתא אפילו כשנתבשלו יחד
נמי שרי׳

כי

א כי מיד שהחמיץ נפלת מן הקערה אל המים נעשין נבלה
ולא שייך הכא שלשה נותני טעם מפני שבכל פעם ופעם
שהוא נותן טעם הוא נאסר מיד ואין להתיר לעולם אפילו
באלף פעמים זה אחר זה מפני שבכל פעם נעשה כמו
גוף האסור עצמו וזהו שאמר נעשים נבלה אבל קודם ד׳
שעות שאסור החמץ עדיין לא הגיע אין הדבר הנפלט נעשה
כמו גוף האסור עצמו מאחר שעדיין עומד בהתרו וכשיחול
אסור החמץ לא יחול בו שכבר נחלש כחו ואין בו כח לאסור
כמו שפירשנו למעלה׳ מותר להגעילו בכלי כשר פי׳
ב ואין לחוש לפליטת הכלי הנגעל שנבלע בכלי הכשר מפני
שהטעם הנפלט ממנו הוא פגום מאחר שאינו בן יומו וכמו
שאין לאסור הכלי הנגעל עצמו בשביל הטעם שחזר ובלע
מפליטתו מפני שהטעם הנבלע במי׳ אינו חוזר ונבלע כלו אלא
משהו כמו שפירש למעלה מזה הטעם עצמו אין לאסור הכלי
הכשר מחמת המים שנבלעו בו וי״מ שהטעם בזה הוא מפני
שהטעם הנפלט הוא פגום מעקרו ולא שייך ביה גזרה דשאינה
בת יומה כדלעיל׳ ויש מחמירים הם כל אותם ההולכים
אחר פי׳ ר״י שפירש שאין הטעם הפגום מותר לכתחלה אלא
כשאין בו אלא משהו וגם שאין לו תקנה דלדידיה אינו דומה
ג הכלי הכשר לכלי הנגעל דהתם אי אפשר לעשות באופן אחר
להכשירו וחשיב דיעבד אבל הכלי הכשר שמגעילים בו
שאפשר להגעילו בכלי אסור שאינו בן יומו אם נגעיל בו הו״ל
לכתחלה׳ וכן מוכח הלשון דלא אסרה תורה אלא קדרה
בת יומה דמשמ׳ כששקעה החמה שכבר עבר היום שלה נפגם
הטעם הבלוע בכלי זה שמעתי ואינו נראה בעיני דאם כן למה
הוצרך לומר ואינו אומר מעת לעת דמשמע דמדלא נקט לשון
מעת לעת הוא דדייק לה לכן נראה דמלישנא דבת יומה ליכא
לדיוקי דאיכא למימר דשיעור יום קאמר דהיינו מעת לעת
משום הכי הוצרך לומר ואינו אומר מעת לעת כלומר כיון
ד דמרגלא בפומייהו לומר לשון מעת לעת והכא שנו בלישנייה
לומר לשון בת יומה ש״מ דבת יומא דווקא קאמר ולא שיעור
יום ואי קשיא אם כן למה הוא מסופק בעת הפגימה אם היא
בתחלת הלילה או בסופה או בכלה הא כיון דמלישנא דבת
יומא משמע דווקא בת יומא ולא שעור יום אם כן על כרחך
לומר שתכף ששקעה החמה שהוא תחלת הלילה הוא פוגם
וי״ל דנהי דאיכא לדיוקי מדנקט בת יומא ולא מעת לעת שמע
מינה דהאי בת יומא לאו שעור יום קאמר דהיינו כ״ד שעות
מכל מקום אין לדקדק מהא דמיד ששקעה החמה שעבר יומה
הוא פגום דאיכא למימר דילמא סוף הלילה הוא פוגם והא
ה דנקט בת יומא ולא עד צפרא אורחא דמילתא נקט שאין דרך
לבשל בלילה ומשום הכי נשאר הדבר בספק ואמר אמנם
מאחר שאינו ידוע וכו׳ ויש לחוש מפני חסרון כיס פי׳
אף על פי שהמחמיר ומצריך מעת לעת תבא עליו ברכה מכל
מקום הני מילי לעצמו אבל לאחרים אין לאסור התבשיל
שנתבשל בקדרה שעבר עליו הלילה בעוד שהו׳ תוך מעת לעת
מפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל׳ שהרי הוא
תוך מעת לעת מה שאין כן לדברי האומר לינת לילה פוגמת
כי בעמוד השחר דלמחר שחל עליו אסור נותר כבר הוא נותן
טעם לפגם ואין טעם לשבירה ומריקה ושטיפה ומפני שיש
ו לישב גם זה בדוחק דכיון דאסור נותר ופגם שניהם באי׳ כאחת
הצריך שבירה ומריקה ושטיפה אף על גב דאסור נותר לא חל
בזמן שהוא נותן טעם לשבח כמו שהוא לדברי האומר מעת
לעת משום הכי קאמר יתישב יותר לדברי האומר מעת לעת
מהאומר לינת לילה פוגמת׳ וכיון שחל עליהם חיוב
מריקה וכו׳ כלומר ואין לדקדק מדלא משהינן להו עד שיהו
נותני׳ טעם לפגם לפוטרן משבירה ומריקה שמע מינה דחיוב

ז שבירה ומריקה דקרא גזרת הכתוב היא בלא שום טעמא ואם
כן ליכא לסיועי מהכא לדברי האומ׳ מעת לעת דאיכא למימר
דכיון שחל תו לא פקע וכולי וי״מ דהא מילתא איגרה אלא
לתרוצי קרא דמצריך שבירה ומריקה ולא משהינן להו עד
שיהיו נותנים טעם לפגם ושבוש הוא בידם דמה ענין זה לזה׳
אומר הרב דבי אליעזר אף על גב דתלמוד ערוך הוא
מכל מקום הורה אמינא דהני אמוראי מפלג פליגי ולירת
הלכתא כמאן דאמר בשל במקצת כלי אין צריך הגעלה כל
הכלי קא משמע לן דלא פליגי וכל אחד אומר אמת והלכה
ח ואם כן אם בשל במקצת הכלי וכו׳ אותה פרט לתרומה
באותה דכל זכר בכהנים יאכל אותה קמיירי ולא באותה
דהמחטא אותה דאכתי חיוב מריקה ושטיפה לא הוזכר והיכי
מצי למעוטי תרומה מנייהו׳ ולא נתברר לזה טעם וכו׳
דבשלמא בחטאת איכא למימר גזרת הכתוב היא ואין טעם
בדבר אבל הכא דליכא אלא מנהגא בעלמא על כרחך שלא
נהגו בו אלא משום טעמא דאית ביה׃ הלא מיד בעודן במים
חוזר ובולע מעיקרא קשיא ליה על חזרת הבליעה והשתא
קשיא ליה על הבלוע עצמו שהרי המים אינם נאסרים ואגב
שהזכיר שאינו בן יומו הזכיר גם בן יומו ואין במים ששים
ט אף על פי שכבר הוזכר למעלה ויש מפרשים דהא דלעיל
מיירי במים הטופחים על הכלי הנגעל והכא מיירי במים
שבתוך הכלי שמגעילין בו והכי קאמר אם שוטפים אותו
בשביל הלחלוחית שעל הכלי שלא יחזור ויבלע בו הלא קודם
שיספיק לשוטפו וכו׳ ואין לצמצם ועוד אפילו אם תמצא לומר
דיש לצמצם הלא בעודן במים חוזר ובולע ולא נהירא דאם כן
למה הצריך לומר אם מגעילין כלי בן יומו הו״ל ועוד הלא
מיד בעודו במים חוזר ובולע׃ ואם מגעיל כלי שאינו בן יומו
הוא הדין נמי בן יומו ויש במים ששים שהרי אין המי׳ נאסרים
והא דנקט שאינו בן יומו משום דמותרים בכל ענין לא שנא
י יש בהם ששים לא שנא אין בהם ששים אבל בספר התרומה
שזה הלשון לקוח משם כתוב ואם מגעילין כלי שאינו בן
יומו או כלי קטן שיש במים ששים כיוצא בו כו׳
והוא הדין שנעשה געולי גוים בקדשים אף על גב דמלשון
כגעולי גוים דקאמר משמע שהוא סובר שפירש מידי דהוי
אגעולי גוים דתלמודא הוא שהקדשי׳ הם כגעולי גוים ששניה׳
שוים ואינו צריך לומר והוא הדין מכל מקום כיון שלא אמרו
שהקדשים הם כגעולי גוים אלא עם הוא הדין אין לדון שיהיו
גם הגעולי גוים כקדשים לענין שטיפה אלא עם הוא הדין
שכמו שסמך הכתוב על הגעלה שבגיעולי גוים שיהיו גם
כ הקדשים בהגעלה כמו הגעולי גוים כן סמך על השטיפה
שבקדשים שהוא הדין שיהיו גם הגעולי גוים בשטיפה כמו
הקדשים שמה שחסר זה גלה זה׃ ואינו נראה לי שיהיה
פירוש מידי דהוי אגיעולי גוים כאלו אמר משום דהוו כגעולי
גוים כמו שפי׳ ר״י עד שתדוק מינה והוא הדין שנעשה געולי
גוים כקדשים שהרי הקדשים הם באסור מיתה וגעולי גוים
אינם רק באסור לאו ואיך אפשר שיהיו שוים זה לזה עד
שיהיה פי׳ מידי דהוי אגעולי גוים שהם כגעולי גוים כדפרש
ר״י אלא עכ״ל דפרוש מידי דהוי אגעולי גוים לא גריעי מגעולי
גוים דהשתא תו ליכא למימ׳ וה״ה שנעשה געולי גוים כקדשים
ל דדווקא קדשים דחמירי מצו למילף חומרא דגעולי גוים אבל
געולי גוים דקילי לא מצו למילף חומרא דקדשים שיהיו גם
הם בשטיפ׳ יתירת׳ כמותם והא דכת׳ הסמ״ג שאין לעשו׳ מריקה
ושטיפה בצונן כדברי רבי ולא אמר סתם שאין לעשות מריקה
ושטיפה בצונן הוא משום דאי אפשר לפרושי לישנא דמידי
דהוי אגיעולי גוים בשלילה לומר שאין לעשות מריקה בצונן
דהיינו לא גריעי אלא כשהוא מבטל דברי האומר בצונן אבל
בלולא

א בלולא זה שיש לעשות מריקה בחמין כגעולי גוים מבעי ליה
לפיכך הוצרך להזכיר בלשונו כדברי רבי האומר בצונן ואף
על גב דרבי נמי מודה דלא סגי בלא הגעלה וקרא דמורק
ושוטף באחר הגעלה קמיירי כדאיתא התם בהדיא ורבי ההיא
מריקה ושטיפה דלאחר הגעלה היא מכל מקום חכמי׳ דפליגי
עליה וסברי דאין להם תקנה אחרת חוץ ממריקה ושטיפה
דכתיבי בקרא על כרחם לפרושי דקר׳ דומורק דבחמין קמיירי
ולא בצונן כדברי רבי דהא לא גריעי מגיעולי גוים אבל
מהר״יק ז״ל פיר׳ דכתמא דתלמודא מעיקרא סבירא ליה דבין
ב לרבי בין לרבנן מריקה ושטיפה דקרא לאו בלאחר הגעלה
קמיירי וטעמייהו דרבנן דאמרי מריקה בחמין הוא מידי דהוי
אגיעולי גוים וכשהקשה ורבי חזר בו מסברתו הראשונה ואמר
ההוא בלאחר הגעלה קמיירי ופי׳ שר״י וכפר מצורת גדול לא
אמרו מה שאמרו אלא לפי הקס״ד שהיו סוברין שרבי לא היה
מצריך הגעלה לקדשים כלל אלא די להם במריקה ושטיפה
בצונן אלא שר״י היה סובר שמכיון דסמך הכתוב על הגעלה
דגעולי גוים ולא הצריך הגעלה כלל אלא ומורק ושוטף במים
דמשמע בצונן כסתם מים בכל מקום ועוד שכלל המריקה עם
השטיפה במלת מים ואין סברא שיתפרש חמין לגבי מריקה
ג וצונן לגבי שטיפה שמע מינה דאין שום חלוק בין געולי גוים
לקדשים שאם היה בהם חלוק לענין שטיפה שבגעולי גוים
סגי בהגעלה ובקדשים צריך שטיפה אחר ההגעלה לא היה
סומך הכתוב בהגעלה הכתובה בגיעולי גוים מפני שאין
ללמוד קדשים מגיעולי גוים דאיכא למימר כי היכי דדינן
חלוק לגבי שטיפה כן דינן חלוק לגבי הגעלה אלא מדסמך
אגיעולי גוים לגבי הגעלה שמע מינה שדינן שוה בכל ענין
וכמו שאנו לומדים הקדשים מגעולי גוים בהוא הדין כך יש
ללמוד הגעולי גוים מקדשים בהוא הדין וליכא למימר
דקדשים יל״פי מגיעולי גוים בקו״ דמאן לימא לן דקדשי׳ חמירי
ד מגיעולי גוים דילמא גיעולי גוים דאסורא בלעי חמירי מקדשי׳
דהתרא בלעי ואם כן לא הוה ליה לקרא לסמוך על ההגעלה
הכתובה גבי געולי גוים אם היה דינם חלוק בשום ענין אלא
עכ״ל דדינן שוה בכל ענין ומשום הכי סמך הכתוב על גיעולי
גוים וכתב ומורק שילמדו הקדשים בהוא הדין מגיעולי גוים
לענין הגעלה והגיעולי גוים מקדשי׳ בהוא הדין לענין שטיפה
סתם יתירתא שמה שחסר זה גלה זה והספר מצורת גדול ז״ל
הולק ואומר דקדשים חמירי מגיעולי גוים שהרי הקדשים הם
באסור מיתה והגיעולי גוים הם באסור לאו ואם כן שפיר
מצינן למילף קדשים מגיעולי גוים משום דלא גריעי מגיעולי
ה גוים אבל גיעולי גוים דקילי מקדשים מאן לימא לן דילפי
מניהו ואינו מחוור דמנליה לפרושי לה בקס״ד ומסקנא דילמא
מעיקרא מדע ידע תלמודא דמילתיה דרבי במריקה ושטיפה
דבתר הגעלה קמיירי וה״ק מאי טעמא דרבנן דמפרשי להאי
במים לגבי מריקה בחמין ולא כסתם מים בכל מקום דמיירי
בצונן וכל שכן שיהיה פירוש מים לגבי מריקה בחמין ולגבי
שטיפה בצונן ואמר מידי דהוי אגיעולי גוים כלומר אף על גב
דסתם מים בכל מקום צונן הוא הכא כיון דפירש הכתוב לגבי
געולי גוים שיהיה בחמין הוה ליה כאלו פרש כאן שהו׳ בחמין
דילפינן מניהו בה״ה כדפ׳ רש״י או בלא גרע כדפירש הספר
ו מצות גדול ומה שאמר ורבי אינו דרך קושיא אלא אבל רבי
יאמר לך כי קאמינא במריקה ושטיפה דבתר הגעלה ואם כן
מים דהכא כסתם מים בכל מקום הוא דמיירי בצונן ופריך
תלמודא כיון דמצינן לפרושי מריקה ושטיפה דקרא בבתר
הגעלה מ״ל לרבנן לפרושי במים דהכא בחמין ולא כשאר
סתם מים בכל מקום ומשני אם כן לכתוב קרא או מורק מורק
או שוטף שוטף מדכתי׳ ומורק ושוטף שמע מינה מריקה בחמין

ושטיפה בצונן דאי מריק׳ מכפני׳ ושטיפ׳ מבחוץ כיון דתרוייהו ז
בצונן היכי קרי לחד מריקה ולאחר שטיפה ואם תאמר אי הכי
לימא לי טעמא דמידי דהוו אגיעולי גוים תיפוק לי מדלא
כתב ומורק ומורק או ושוטף ושוטף י״ל דאי לאו טעמא דמידי
דהוי אגיעולי גוים הוינו בדחקים לפרש שנוייא דומורק ושוטף
מבפנים ומבחוץ אף על פי שאין זה שנוי גמור כדי שלא
לשנות מים דהכא מסתם מים בכל מקום השתא דגמרינן
מגעולי גוים תו ליכא לפרושי שנוייא דקרא דומורק ושוטף
מבפנים ומבחוץ מפני שאין זה שנוי גמור ועל כרחין לפרושי
מריקה דקרא בחמין ושטיפה בצונן שהוא שנוי גמור׳ ח
ולשם הוא אומר פירוש ועוד דאיה אחרת דאפילו תרומה
אינה צריכה שטיפה יתירתא דכתיב אותה פרט לתרומה ב״ש
געולי גוים שהם מאסור נבלה וחזיר׳ אמנם אומר אבי
אמי רבינו חיים דאסור תרומה קל מאסור נבלה כדמוכח
בירושלמי וכו׳ איכא לספוקי בהאי לישנא טובא הדא דהא
מילתא איתא בהדיא בירושלמי ולמה תלה הדבר באבי אמו:
ועוד האי כדמוכח כדאיתא מיבעי ליה: ועוד אדרבה ההיא
דירושלמי סיוע לדבריו הוא דמדאיצטריך לשנויי ברייתא
דתרומות בתרומות ומעשרו׳ דבית שני שקבלום מעצמן מכלל
דאסור תרומה דבית ראשון שהוא מגזרת הכתוב חמיר מאסור ט
נבלה: ועוד מילתיה דרבי חיים כהן דקאמר שאסור תרומ׳ קל
מאסור נבלה בבאי קמיירי אי בבת׳ תרומ׳ ל״ש דבית ראשון ל״ש
דבית שני מאי כדמוכח בירושלמי דקאמר הא מהתם משמע
בהדיא דתרומה דקילה מנבלה אינה אלא דבית שני שקבלות
מעצמן אבל דבית ראשון לא ואי בתרומה דבירת שני בלבד
מאי קושיא והלא הספר מצות גדול עצמו בתרומה שיש בה
מיתה קאמר ותרומת בית שני שקבלוה מעצמן אין בה חיוב
מיתה ואם כן לא היה צריך לתרץ בזה דההיא דזבחי׳ בתרומה
דאוריית׳ קמיירי מכיון שדברי הספר מצו׳ גדול עצמם בתרומה
שיש בה מיתה הם: ועוד אמאי לא מייתי ראייה מההיא י
דירושלמי דמסכת שביעית שאומר שם בהדיא רבי אלעזר
אומר מאליהן קבלו עליהן תרומות ומעשרות בבירת שני
שנאמר ובכל זאת אנו כורתים אמנה וכו׳ אבל הביא ראייתו
מההיא דמשני בירושלמי אברייתא דתרומות דדילמא דחייה
בעלמא הוא׳ ועוד תיפוק לי מברייתא גופה דקתני מגעילו
שלשה פעמים בכלי שני שמע מינה דמדרבנן היא דאי
מדאורייתא אי אפשר בלא כלי ראשון כדנפקא לן מקרא
דכל אשר באש דלא גרע תרומה מגיעולי גוים׳ ועוד האי
דאסור תרומה קל מאסור נבלה אסור תרומה מדרבנן מיבעי
ליה והאי אין זה אסור גמור איסורו מדרבנן מיבעי ליה והאי כ
אבל נבלה אסר הכתוב אבל נבלה אסור מן התורה מיבעי
ליה׳ ועוד מלישנא דאמנם אמר אבי אמי כי אסור תרומה
קל מאסור נבלה משמע שהוא פוסק שדברי זקנו סותרין את
דבריו ומלישנא דואין קשה מדברי זקני לדברי משמע ההפך
ואי אפשר זה אלא היה לו לומר ומה שאומר אבי אמי וכו׳ אינו
קשה לדברי׳ ועוד הא דכתב ולפי זה יתיישב אף בקדרה של
נחשת מה עניינו לכאן והלא הירושלמי שהביא כאן אינו אלא
להביא ראיה לדבריו ואין זה שייך בראיתו כלל: לפיכך
צריכין אנו לדקדק על זה לפרש עליו פירוש שלא ישאר בו
שום ספק בעזרת הצור׳ ונ״ל שכך פירושו שהספר מצות גדול ל
סובר שהתרומות והמעשרות אפילו בבית שני הם מדאוריית׳
כמו שכתב ר״י בתשובות שאין שום חכם שיאמר שקדושה
שנייה היתה בזמן בית שני מדרבנן למעשרות ולתרומות דלא
משתמיט בשום מקום בתלמוד שיאמר כן שום חכם אלא
משמע בכל מקום דמן התורה נהגו תרומות ומעשרות
בזמן בית שני ואף על פי שאומר רבי אליעזר בירושלמי

בפרק

א בפרק ששי דמסכת שביעית שמאליהן קבלו עליהן תרומות
ומעשרות בבית שני שנאמר ובכל זאת אנו כורתים אמנה וכו׳
וכתיב בתריה ואת ראשית עריסותינו ותרומותינו ופרי כל
עץ תירוש ויצהר נביא לכהני׳ אל לשכות בית אלהינו ומעשר
אדמתינו ללוים כבר פר״י דרבי אלעזר סובר שאף על פי
שקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא וגם לא הוטל עליהם
לקדש בבית שני אלא מאליהן קבלו עליהן לקדש מיהו כיון
שקדשום הרי הם קדושים מן התורה כדכתב בחלק עשה
במצות קל״ג ודלא כהרמ״בם ז״ל שכתב שהתרומ׳ אפילו במקום
ב שהחזיקו בו עולי בבל ואפילו בימי עזרא אינה מן התורה
אלא מדבריהם ורבינו חיים כהן אבי אמו סובר כהרמ״בם שאמר
תרומות ומעשרות של בית שני הן מדרבנן ומייתי ראייה
מהירושלמי דתרומות שסובר דמילתיה דרבי אלעזר דקאמר
מאליהן קבלו עליהם תרומות ומעשרות בבית שני הוא שהן
מדרבנן דאל״כ הא דמשני התם תרומות ומעשרות קבלו
מעצמו ולכך אין להחמיר בהן אם הם מן התורה אמאי אין
להחמיר בהן ולכך כתב בעל הספר מצות הגדול אמנם אומר
אבי אמי דאסור תרומה קל מאסור נבלה שהוא אינו סובר כל
התרומות הן מן התורה אפילו דבית שני כמו שאני סובר בכלן
ג הן מן התורה ויש בהן מיתה וכמו שפירש ר״י במצות קל״ג אלא
סובר שתרומת בית שני היא מדרבנן ואסור׳ קל מאסור נבלה
שהוא מן התורה כדמוכח בירושלמי דתרומות והא דקאמר
דאסור תרומה קל מאסור נבלה ולא אמר דאסור תרום׳ מדרבנן
משום דקאי כדלעיל מינה דקאמר דאסור תרומה חמירא
מאסור נבלה והיינו נמי דקאמר דאין זה אסור גמור ולא קאמר
דאסורו מדרבנן וכנגד זה אמר אבל נבלה אסר הכתוב כלומר
שהוא אסור גמור ולא קאמר אבל נבלה מדאורייתא ומפני
שההוכחה של הירושלמי דתרומות היא הוכחה גמורה שגם
הוא מודה בה כמו שכתב במצות קל״ג ובמקומות אחרות מביא
ד בירושלמי מאליהן קבלו לומר שתרומה דרבנן כההיא דמסכת
תרומות שהבאתי בהלכות הגעלה וקשיא לדבריו דקאמר אפי׳
בתרומה שהיא במיתה שסובר אפילו דבית שני הוצרך לתרץ
דאפילו לפי הירושלמי דתרומות שזקני נעזר ממנו נהי שהוא
הפך סברתי מכל מקום אינו קשה לדברי האמורים פרה מפני
שדברי פה אינם אלא מה שאמרו בזבחים אותה פרט לתרומה
וההיא דזבחי׳ בתרומה דאורייתא קמיירי דהיינו בבית ראשון
ומשום דמלישנא דירושלמי דשביעית דמאליהן קבלו עליהן
תרומות ומעשרות בבית שני לא מישתמע אם הן מדאורייתא
כדעת ר״י או מדרבנן כדעת הרמ״בם אלא שרבינו חיים כהן
ה דייק שהן מדרבנן מדפריך בירושלמי דתרומות אברייתא
דתרומה מברייתא דנבלה ומשני בתרומות דבית שני שקבלו
אותן עליהן מעצמן דאם לא כן לא קמשני ולא מידי לפיכך
תלה הדבר ברבינו חיים כהן וקאמר נמי כדמוכח בירושלמי
ולא כדאיתא בירושלמי אבל מברייתא דתרומות דקתני
מגעילו בכלי שני אין להוכיח שתרומת בית שני מדרבנן
משום דאיכא לאוקומי בתרומת ירק וכיוצ׳ בזה ולישנא דולפי
זה יתישב אשנוייא דלעיל קאי והכי קאמר ולפי זה התירוץ
דמוקי לה לברייתא דכלי שבשל בו תרומה בתרומה דרבנן
יתישב שיתפרש הכלי הזה לא בקדרה של חרס בלבד אלא
ו אף בקדרה של נחשת שזהו המובן מלשון הברייתא דקתני
כלי שבשל סתמא וסתם כלי כולל בין של חרס בין של
מתכת אבל אם נפרש הברייתא הזאת בתרומה דאורייתא
לא יתישב שיתפרש זה הכלי אלא בקדרה של חרס בלבד
אבל לא בקדרה של נחשת כאשר יתבאר ואין זה המובן
מסתם כלי הילכך עכ״ל שהברייתא הזאת כתרומה דרבנן
קמיירי כפי׳ רבי׳ חיים כהן ולא בדאורייתא כפירוש ר״י והספר

מצות גדול והכי פירושו ולפי זה הפירוש שפירש רבי׳ חיי׳ כהן
ז שהתרומות שקבלו ישראל מעצמן בבית שני הן מדרבנן
וברייתא דכלי שבשל בו תרומה בתרומ׳ דרבנן קמיירי מצינן
לפרושי לכלי דברייתא׳ בקדרה של חרס ואף בקדרה של נחשת
דבקדרה של חרס נימא כיון דתרומה דרבנן היא סגי בהגעלה
דשלשה פעמים אפילו בכלי שני אף על גב דהתורה העידה
על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם : ובשל נחשת
נימא כיון דתרומה דרבנן היא סגי בהגעלה השלשה פעמים
בכלי שני אף על פי שתשמישו בכלי ראשון והיינו דקתני כלי
ח שבשל בו סתמא לא שנא כלי חרס לא שנא כלי נחשת אבל
אם הברייתא הזאת דכלי שבשל בו תרומה לא קמיירי אלא
בתרומה דאורייתא כפירוש ר״י וכדעת הספר מצות הגדול תו
לא מצינן לפרושי לכלי דברייתא אלא בכלי חרס בלבד
וחמין דברייתא בכלי ראשון בלבד והא דכתיב וכלי חרס
אשר תבושל בו ישבר אינו אלא לענין קדשים בלבד אבל
תרומה כיון דסברא הוא דכל מה שעתיד הכלי חרס לפלוט
על ידי הבישול יפליטנו על ידי הגעלה דכלי ראשון וכל שכן
בשלשה פעמים בכלי ראשון ושבירה שבקדשים חדוש הוא
שחדשה תורה וליכא למגמר מינה דהכי נמי אשכחן גבי
ט טומאה דאף על גב דלא שייך בה בליעה אין לו טהרה במקוה
ואינו יוצא מידי טומאתו לעולם וכן גבי תלאו באויר התנור
דלא שייך ביה בלוע כלל בעי התם רמי בר חמא אי קפיד
רחמנא לחייבו שבירה אי לא ואין זה אלא חדוש ומחדוש לא
גמרינן הילכך דווקא גבי קדשים בעינן שבירה אבל בתרומה
לא אבל בשל נחשת אי אפשר לפרש הברייתא הזאת כלל
משום דמגעילו שלשה פעמים דקתני בברייתא לא מצינן
לפרושי לא בחמין דכלי ראשון דלא חמירא תרומה מקדשים
דסגי להו בהגעלה דכלי ראשון בפעם אחת בלבד ולא בחמין
דכלי שני דלא גריעא תרומה מגעולי גוים דלא סגי להו בלא
י הגע׳ה דכלי ראשון כדכתיב כל דבר אשר יבא באש תעבירו
באש וילפינן מינה כל שתשמישו בכלי ראשון צריך הגעלה
בכלי ראשון הילכך עכ״ל דתרומה דברייתא בתרומה דרבנן
קמיירי כדפירש רבי׳ חיים כהן ולא בתרומה דאוריית׳ כדפירש
הר״י וסמ״ג אבל רבי׳ שמשון ז״ל פירש הברית׳ בתרומ׳ דאוריית׳
כפירוש ר״י והספר מצות גדול ופירש הכלי של ברייתא בכלי
חרס בלבד ובחמין בכלי ראשון כדלעיל אבל קשה דמאי שנא
תרומה מנבלה כי היכי דלא גמרינן תרומה מקדשי׳ להצריכו
שבירה משום דחדוש הוא ומחדוש לא גמרינן הכי נמי לא
נגמר נבלה מקדשים לענין שבירה משום דחדוש הוא ומחדוש
כ לא גמרינן ואמאי קאמר ובנבלה אין לו תקנה דמשמע דבעיא
שבירה כמו הקדשים ׳ ויש מפרשים דולפי זה קאי על מה
שפירש שלשה פעמי׳ בחמין בכלי שני ויתישב קאי אירושלמי
שלפנינו והכי פירושו ולפי זה הפירוש דלעיל דשלשה פעמים
בחמין דברית׳ בכלי שני קמיירי יתיישב הירושלמי שלפנינו
לא בקדרה של חרש בלבד אלא אף בקדרה של נחשת
כפי המובן מסתם כלי דברייתא דמשמע בין בכלי חרס
בין בכלי נחשת דבכלי חרס נימא ואין למדין ממנה
לענין נבלה דאין לו תקנה ובכלי נחשת נימא ואין למדין
ממנה לענין נבלה דלא סגי בלא הגעלה דכלי ראשון אבל
ל אם יהיה פירוש מגעילו שלשה פעמים בחמין בכלי ראשון
שוב אי אפשר שיתיישב הירושלמי שלפנינו בכלי נחש׳ כלל
משום דעכ״ל דהאי ואין למדין ממנה לענין נבלה אין לו תקנה
קאמר ואי אפשר לומר כן דאדרבה גבי נבלה סגי בהגעלה
דכלי ראשון בפעם אחת בלבד ואכ״ עכ״ל שהירושלמי שלפנינו
בכלי חרש בלבד קמיירי דגבי נבלה אין לו תקנה וליתה
דאם כן מה ענין זה לכאן ומאי נפקא מינה אם יתיישב לפירו׳
בחמין

א בחמין בכלי שני אף בקדרה של נחשת: ולפיכך בחמין בכלי
ראשון בכלי חרס בלבד הילכך הפירוש הראשון הוא היותר
נכון׳ אבל מהרר ר״ק ז״ל דרך דרך אחרת ואמר שהסמ״ג
ורבינו חיים כהן אבי אמו סוברים כר״י שסובר דתרומות
דבית שני אף על פי שקבלום עליהם בעצמן מכל מקום כיון
שקדושה הל עליהו קדושה והן קדושות מדאורייתא אלא
שהסמ״ג כובר שאסור תרומה שהוא במיתה חמור יותר מאסור
נבלה שהו׳ בלאו גרידא ורבינו חיים כהן אבי אמו סובר דאסור
תרומה אף על פי שהוא במיתה הוא קל מאיסור נבלה ומייתי
ב ראיה מהירושלמי דמפרי׳ התם דגבי תרומו׳ תניא כלי שבשל
בו תרומה מגעילו שלשה פעמים בחמין פירוש בכלי שני וגבי
נבלה תניא כלי שבשל בו נבלה מגעילו באור פי׳ בכלי ראשון
אלמא נבלה המירא מתרומה ומשני תרומות ומעשרות קבלו
מעצמם בבית שני ולפיכך אין להחמיר בהן כל כך להצריכן
הגע״ה בכלי ראשון משמע דתרומה דבית ראשון אינה צריכה
הגעלה בכלי ראשון מן התורה אלא מדרבנן דאם היתה צריכה
הגעלה בכלי ראשון מן התורה לא היתה הגעלה תרומה דבית
שני בכלי שני דמאחר שקבלו עליהם חיוב תרומה פשיטא
דכעין תרומה דבית ראשון קבלוה ומשום הכי כתב הסמ״ג
ג אמנם אומר אבי אמי רבינו חיים כהן דאסור תרומה אף על פי
שהיא במיתה בכל מקום קל הוא מאסור נבלה כדמוכח
בירושלמי דאסור תרומה לא שנא דבית ראשון ולא שנא דבית
שני מדאורייתא סגי בהגעלה בכלי שני ואלו באסור נבלה
לא סגי בלא הגעלה דכלי ראשו׳ והא דלא מייתי ראיה מברייתא
דתרומות דקתני בהדיא דסגי בהגעלה דכלי שני הוא משום
דמצינן לאוקומה בתרומת ירק שהיא מדרבנן אבל בשאר
תרומות לעולם אימא לך דלא סגי בלא הגעלה דכלי ראשון:
ופירכא דירושלמי אינה ממה שהחמיר הכתוב בנבלה
יותר מתרומה דנבלה בעי הגעלה בכלי ראשון ותרומה סגי
ד בכלי שני דאם כן מאי קמשני תרומות ומעשרות קבלו מעצמן
וכולי עדין הקושיא במקומה עומדת דבתרומה דבית ראשון
סגי בכלי שני מדאורייתא דאל״כ לא היו מתירין תרומה דבית
שני בכלי שני ובנבלה לא סגי בלא כלי ראשון אלא ה״פ למה
לא חששו רבנן לתקוני בתרומה כלי ראשון דילמא אתי
למישרי נבלה בהגעלה בכלי שני אבל אמרו כלי שבשל בו
תרומה מגעילו שלשה פעמים בכלי שני וכלי שבשל בו נבלה
מגעילו בכלי ראשון: ומשני דההיא ברייתא דתרומו׳ בתרומה
דבית שני קמיירי שקבלו מעצמן ולא אתי לאחלופי בנבלה
משום דנבלה אסר אותה הכתוב ותרומה לא אסר אותה הכתו׳
ה אלא מעצמן קבלוה ואף על פי שבאותה הקבלה הל עליהם
חיוב מן התורה מכל מקום כיון דלא אסר אותה הכתו׳ בפירוש
לא אתי לאחלופי בנבלה שאסר אותה הכתוב בפירוש וזהו
המכוון מדבריו ז״ל: והוא תמוה מאד שהרי הספר מצות הגדול
עצמו כתב בהדיא בחלק עשה במצות קל״ג ובמקומות
אחרות מביא בירושלמי מאליהם קבלו לומר שהתרומ׳ דרבנן
כההיא דמסכת תרומות שהבאתי בהלכות הגעלה הרי לך
בפירוש שהספר מצות הגדול מפרש ההיא דירושלמי דתרומו׳
שהתרומות שקבלו עליהן מעצמן בבית שני אינן אלא מדרבנן
ועוד האי מדפריך בירושלמי מדבעי בירושלמי מיבעי ליה
ו שהרי לפירושו אין זו פירכא אלא שאלה: למה לא חששו
רבנן לתקוני בתרומה כלי ראשון דילמא אתי למשרי נבלה
בהגעלה בכלי שני ועוד דמההיא דירושלמי שלפנינו שהוא
מתהלף מנוסחת הירושלמי האחר משמ׳ בהדיא שהיא פירכא
ממש שמקשה שם תרומה דעון מיתה התרת נבלה דאסור לאו
לכ״ש ואין הפרש בינו ובין הירושלמי האחר אלא בלשון בלבד
אבל הענין בשניהם אחד הוא׳ דקוניא פירש רשי של חרש הן

ז וטוחין באבר: אבל חתוך עופרת מותרין בהגע״ה ודוק׳ דשיעי
דלית בהו קרדופני׳ עד שיהא בכרת פירוש דלא חשיב
זמנו לאסור במשהו עד תוך הפסח דהיינו מתחלת ליל
חמשה עשר דהוי בכרת אבל מו׳ שעות ולמעלה אף על גב
דאיכא לאו באכילתו אליבא דרבי יהודה אינו אלא בנותן
טעם שכן כתב ר״יצבא והביא ראיה מהא דאמר רב חמץ
בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו שלא בזמנו
במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם כרבי יהודה משמע
דחמץ דקודם זמנו אפילו לרבי יהודה אינו אלא כשאר אסורין
ח דעלמא דבמינן במשהו שלא במינן בנותן טעם אליבא
דרב מכלל דלדידן דקיימא לן כרבי יוחנן דאמר כל אסורין
שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם חמץ לפני
זמנו אינו אסור אלא בנותן טעם דדווקא בתוך זמנו דאית ביה
אסור כרת אחמור ביה רבנן לאוסרו במשהו אפילו בשלא
במינו אבל בקודם זמנו הוי כשאר אסורין דעלמא דבין במינן
בין שלא במינן בנותן טעם והא דרבי יוחנן דאמר חצי
שעור דאורייתא לאסור במשהו אפילו בשאר אסורין שבתורה
הני מילי בעיניה אבל הכא דלאו בעיניה לאו׳
וטעם זה שבקדרה פגום הוא לאח׳ יום ראשו׳ אבל ממילתיה
ט דרב דקדרות בפסח ישברו ולא יבשל בהן בפסח אף על פי
שטעמו פגום לאחר יום ראשון אין ראיה דאיכא למימר דאפי׳
אם תמצא לומר דבדבר שאסורו במשהו בנותן טעם לפגם
מותר הכא אסור משום דלא התירו אלא בדיעבד אבל לכתחלה
לא גזרה שאינה בת יומה אטו בת יומה והכא לכתחלה הוא
אם היה אפשר להשהותן לאחר הפסח לבשל בהן שלא במינן
אבל השתא דפריך תלמודא ולשהינהו לאחר הפסח ולעביד
בהו שלא במינן ומשני גזרה וכו׳ דליכא בהו תקנתא בשום
אופן וחשיבי כמו דיעבד כדלעיל ואפילו הכי אסרו לבשל
בהן גזרה דילמא אתי למעבד בהו במינן שמעינן שפיר דנותן
י טעם לפגם בדבר שאסורו במשהו אסור אפילו בדיעבד אבל
קצת קשה דבפרק בתרא דע״ז גבי עכברא בשכרא מספקא ליה
לתלמודא אליבא דרב אם נותן טעם לפגם אסור או מותר ואם
כן אין לפשוט דמדאסר לבשל בהו לאחר הפסח ש״מ נותן
טעם לפגם בדבר שאסורו במשהו אסור דדילמא טעמיה דרב
אינו אלא משום דסבירא ליה נותן טעם לפגם אסור אבל אי
הוה ס״ל נותן טעם לפגם מותר הוה שרי לגבי חמץ נמי אף
על פי שאסורו במשהו׳ וכרב קיימא לן בהא דקאמר
חמץ בזמנו שלא במינו בכל שהו אבל לא במאי דקאמר שלא
בזמנו במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם דרבא אינו
כ פוסק כרב אלא בזמנו אבל שלא בזמנו לא אך לא שמעתי
מה ענין זה לכאן דמאי נפקא מינה אי קיימא לן כותיה אי
לא סוף סוף איכא למיפשט מינה שפיר דגבי אסור משהו
אפילו בנותן טעם לפגם אסור וליכא למימר דהוצרך לורה
כי היכי דלא נימא דווקא אליבא דרב אבל לדידן אפילו
באסורין של משהו נותן טעם לפגם מותר דאם כן השתא
נמי נימ׳ הכי משום דהא דקיימא לן כרב אינו אלא לענין גזרת
שלא במינו אטו מינו אבל לעני׳ נותן טעם לפגם דאסור בדבר
שאסורו במשהו לא׳ אבל מורי רבינו יהודה בשם רבנו
רי ורת אומרים דבכל מקום נותן טעם לפגם מותר דאף ע״ג
ל דאסור משהו לא בטעמא תליא מילתא מכל מקום כיון שהשוה
הכתוב האסור של משהו עם האסור של נותן טעם הוו להו
כותייהו לכל מילי אף לענין נותן טעם לפגם והראיה שהביא
מפרק כל שעה אינה ראיה גמורה דאיכא למימר דטעמיה דרב
אינו אלא משום דס״ל נותן טעם לפגם אסור אבל אם היה סובר
שהוא מותר לא היה אוסר לבשל בהן אפילו במינן והא דפריך
ולעביד בהו שלא במינן פירו׳ ולבטליה בששים דהא דתנן אין
מבטלין

א מבטלין אסור לכתחלה אינו אלא בכלי נחשת שיש להן תקנ׳ ע״י
הגעלה אבל בכלי חרס כגון גבי קדרו׳ דסתם קדרו׳ של חרס הן
שאם יהיו אסורי׳ אין להם תקנ׳ חשיב דיעבד ואע״ג דלענין אסור
קדרות שאינן בני יומן חשיב להו לכתחלה אף על פי שאם
יהיו אסורין אין להם תקנה היינו משום דהתם אסור הרבה
איכא אבל הכא דליכא אלא משהו שאין רגילין להשתמש בו
חמץ הרבה אלא משהו וגם אם יהיו אסורין אין להם תקנה
חשיב להו לגביהו כמו דיעבד כדכתבו התוספות בפרק כל
סימן עט שעה בשם ר״י׳ בד״א בשאכל כזית חמץ וכו׳ וכן כתב
ב גם הרמב״ם ז״ל ואף על גב דכותח הבבלי לית ביה כזית
חמץ בכדי אכילת פרס כדאמרינן בפרק אלו עוברין הנח
לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס ה״מ בשאכלו
דרך אכילתו דהיינו ע״י טבול אבל הכא מיירי בשאכלו בעינו
דאית ביה כזית חמץ בכדי אכילת פרס ואע״ג דבטלה דעתו
אצל כל אדם מכל מקום כיון דאתא קרא דכל מחמצת לרבויי
תערובת חמץ אליבא דרבי אלעזר הרי זה חייב מלקות מן
התורה והכי משמע נמי מלישנא דבד״א בשאכל כזית חמץ
בתוך התערובת בכדי אכילת פרס ולא קאמר בד״א כשיש בו
כזית חמץ בכדי אכילת פרס אבל אין לפרש דהכא מיירי
ג בכותח דאית ביה כזית חמץ בכדי אכילת פרס בדרך אכילתו
אע״ג דסתם כותח הבבלי לית ביה כזית בכדי אכילת פרס
בדרך אכילתו דאם כן בלא רבוייא דכל נמי לוקה מן התורה
דהא קיימא לן כל אסורין שבתורה אם אכל כזית מן האסור
בשעור שהיית אכילת פרס לוקין עליו מן התור׳ מפני שבשעור
זה מצטרפות כל השהיות כאלו אכל כל הזית בבת אחת
כדאיתא בפרק אלו עוברין אבל בפירו׳ המשנה כתב הרמב״ם
שאין הלכה כרבי אליעזר ואם כן צריך לומר דהא דקאמ׳ הכא
בד״א בשאכל כזית חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת פרס
הוא בשאכלו כדרך אכילתו ואליבא דחכמים וכן כתב גם
ד הראב״ד ז״ל שהרב פסק באלו כרבנן והרמב״ם והרב שניהם
אמרו דבר אחד ובפרק ה׳ מהלכות נזירות כתב בהדיא וכן אם
שרה פתו ביין והיה רביעית יין בכדי אכילת פרס מן הפת
ואכל כדי פרס שנמצא שאכל רביעית יין הרי זה לוקה ועל זה
וכיוצא בו נאמר בתורה כל משרת לאסור דבר שנתערב בו
היין וטעמו כטעם היין והוא שיהיה טעמו וממשו וכו׳ וקשה
דהא בגמרא אמרו הנח לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכדי
אכילת פרס בדרך אכילתו ועוד מאי ע׳ נאמר כל מחמצת
דמשמע דמרבויא דכל נפקא הא רבנן לא דרשי כל ועוד בלא
רבויא נמי לוקין עליו מידי דהוי אכל אסורין שבתור׳ שלוקין
ה עליהם היכ׳ דאית בהו כזית בכדי אכילת פרס משום דשהיות
מצטרפות בשיעור זה הלכה למשה מסיני הוא כדאיתא בפרק
אלו עוברין ושמא ז״ל שחזר בו ופסק כאן כרבי אליעזר כדעת
בעל המאור ז״ל ואל תתמה שהרי בכמה מקומות תמצא כזה
בין דבריו בפי׳ המשנה ובין דבריו בספר משנה תורה׳ אבל
הר״ן ז״ל כתב בפרק אלו עוברין הרי אלו באזהרה ואין בהם
משום כרת פי׳ ד׳ מיני מדינה אלו יש מהן שיש בהן כזית בכדי
אכילת פרס אלא שאינו נעשה אלא לטיבול ושוהין הרבה
באכילתו ומשו׳ הכי אין בהם כרת ומי׳ קאי עלייהו בלאו דס״ל
לתנא דמתניתין דחמץ דגן גמור ע״י תערוב׳ אפי׳ לא אכל ממנו
ו אלא כזית עובר בלאו דהתר שבו מצטרף לאסור ונוקש׳ בעי׳ ה
נמי ס״ל דקאי עליה בלאו ובגמרא דרשינן ליה מרבויא דכל
ומשום הכי קתני הרי אלו באזהרה עכ״ד: וכן אמרו בפסחים
בפרק אלו עוברין אמר רבי יוחנן כל אסורין שבתורה אין
התר מצטרף לאסור חוץ מאסורי נזיר שהרי אמרה תורה כל
משרת וזעירי אמר אף שאור בל תקטירו כרבי אליעזר דדריש
כל ופריך התם אי הכי לענין חמץ בפסח נמי ומשני אין הכי

ז נמי אלא שכל זה אינו אלא אליבא דרבי אליעזר דדריש כל
אבל לא לחכמים שהרי אנן קיימא לן בכולי תלמודא דאין
התר מצטרף לאסור והיינו כרבנן וכן כתב הרמב״ם ז״ל בספר
מלחמות יי׳׳ שמא יבא להסתפק ממנו כגון במקום
שאינם נזהרים מפת של גוים מההיא דירושלמי דגרסינן
התם פת של גוי׳ עמדו עליו והתירוהו וגם ר׳ התיר הפת דא״לכ
מ״ש משל הקדש דלא חייש לשמא יבא להסתפק ממנו והלא
יותר הם פורשים מפת של גוים ממה שהם פורשים מפת של
הקדש שהנהנה מן ההקדש אין בו אלא מעילה והעובר על
ח דברי חכמים חייב מיתה׳ אלו ג׳ הם חמץ דגן גמור ע״י
תערובת לא שמיע לי דהא זיתום המצרי נמי אמרינן בפרק
אלו עוברין דהוי תילתא מילחא ותילתא שערי ותילתא
קורטמי אלמא חמץ דגן גמור ע״י תערוב׳ הוא׳ דהך סיפא
דקתני זה הכלל כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח הרי
אלו באזהרה ואין בהן כרת לפרושי עוברין דרישא אתי ולא
כדפרש״י ואין בהם כרת אם אכלן ואם כן מעתה שוב אי
אפשר לפרש עוברין דרישא בבל יראה כדפרש״י׳ אלא
פר״ת אלו עוברין מעל השלחן שיש לאו באכילתן פירוש אבל
להשהותן מותר דמהי תיתי לאסור וקשה מברייתא דפרק
ט קמא דשבת דלא ימכור אדם חמצו וכו׳ רבי יהודה אומר כותח
וכל מיני כותח אסור למכור שלשים יום קודם הפסח דמשמע
דלכ״ע אסור להשהותו בביתו בפסח וצריך עיון׳ דבהכי
מודו כ״ע פי׳ אף רבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר וקאמרי
הנח לכותח הבבלי ולשכר המדי דלית בהו כזית בכדי אכילת
פרס בדרך אכילתו מודו גבי שכר שלנו מפני שמשימים בו
כל כך שעורים עד שיש בו כזית בכדי אכילת פרס כדרך
אכילתו ואית ביה משום בל יראה ובל ימצא דבכי האי גוונא
הרי הוא כאלו היה בעינו ממש כיון דאית ביה טעמו וממשו
כדאמר רבי יוחנן בפרק ב׳ דע״ז כל שטעמו וממשו אסור ולוקין
י עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס ומפני שזה השכר יש בו
כזית בכדי אכילת פרס אפילו כדרך אכילתו ושכר המדי אין
בו כזית בכדי אכילת פרס אלא שלא כדרך אכילתו כתב גבי
שכר המדי בשאכל כזית בכדי אכילת פרס וגבי זה השכר
בשיש בו כזית בכדי אכילת פרס ודוק׳ דאיכא מאן
דאמר דמברכין עליה בורא פרי האדמה לא שמעתי דבברכות
פרק כיצד מברכין אמר רבי זירא אמר רב מתנא אמר שמואל
אקרא חיא ואקימחא דשערי מברכין עלייהו שהכל נהיה
בדברו וליכא מאן דפליג עליה ופלוגתא דרב יהודה ורב נחמן
אינה אלא בקמחא דחיטי׳ דהתם ודאי אשתני לעלויא
כ גם זה לא שמעתי שלא אמרו אשתני לעלויא אלא ביין ושמן
בלבד דלגבי יין אמרו אישתני לעלויא ואישתני לברכה וגבי
שמן אמרו אף על גב דאישתני לעלוייא לא אישתני לברכה
משום דחמרא סעיד מישחא לא סעיד ועוד טעמא דאשתני
לעלוייא אינו מועיל אלא לקבוע ברכה לעצמו שלא תהא
ברכתו בורא פרי העץ כשאר כל פירות האילן אלא בורא
פרי הגפן שהוא ברכה לעצמו אבל קימחא דשערי דלא קבעו
לו ברכה לעצמו אלא בורא פרי האדמה כשאר כל פירו׳ הארץ
בלא טעמא דאשתני לעלוייא נמי זו היא ברכתו׳ שנאמר
לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות כתנא
ל דבי רבי ישמעאל דפרק כל שעה ואע״ג דדרשינן ליה בפרק
ואלו עוברין לחיובו נשים במצה כדרבי אלעזר ובפר׳ כל שעת
אליבא דרבי יהודה לקובעו חובה לדורות ואליבא דרבי שמעון
לאקושי אסור אכילת חמץ להיוב אכילת מצה שבשעה שישנו
בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ וכו׳ אין בכך כלום דאין
הקש למחצה׳ הרי זה מותר באכילה דמי פירות אין
מחמיצין שאינן מחמיצין כל עיקר כדפירש ר״ת ולא כדפרש״י

גבי

א גבי אין לשין את העיסה ביין ושמן מפני שקרובה וממהרת
להחמיץ ואין אדם יכול לשמרה לפיכך אם לא תשרף מיד
ולרבי יוחנן דאמר מי פירות אין מחמיצין לא קשיא הך דאיהו
אין חייבין על חמוצה כרת קאמ׳ דלא הוי חמץ גמור אבל חמץ
נוקשא מיהא הוי כלומר רע ואותו חמוץ הן ממהרין להחמיץ
ואי אפשר לשמרו ורבנן דאמרי תאכל קסברי אפשר לשמרה
הוא דאם כן הא דאמר דבי רבי שילא ויתקא שרי ופריך עליה
תלמודא והתניא ויתקא אסיר ומשני הא במיא ומילחא הא
במישחא ומילחא ובמישחא ומילחא שרי משום דמי פירות אין
ב מחמיצין ומהאי טעמא גופא שרו להרוכי תרתי שבולי בהדי
הדדי ולא חיישי דילמ׳ נפקי מיא מהך ובלע אידך אמאי קשרו
בהי דאין באותו חמוץ משום כרת משום חמץ נוקשא מיהא
איכא אבל לפר״ת ליכא לאקשויי מיהא דתניא אין לשין ביין
ושמן ואם לש תשרף מיד דאיכא למימר ההוא בנתערב בהם
מים קמיירי דאז לא די שהן מחמיצין חמץ נוקשא אלא
שממהרין החמוץ יותר מאם היו מים לבדן וכן פירש הר״יף ז״ל
וכן מוכח בפרק כל המנחות באו׳ מצה כדלקמן אך קשה מחומץ
האדומי דרמו ביה שערי ואין שם מים כלל ותנן בפרק אלו
עוברין הרי אלו באזהרה משמע דמי פירות אף על פי שאין
ג בם שום מים כלל יש בהן משום חמץ נוקשא ואומר ר״י שאותן
שעורים שהשליכו ביין כדי להחמיץ היו שורים אותם במים
תחלה קודם שמשימים אותם ביין ׳

והלכה כמותו ולא כאביי דפליג עליה דקיימ״לן בכל מקום
אביי ורבא הלכה כרבא בר מי״על קג״ם ועוד
דמסוגיא דתלמוד׳ דפריך במנחות והא מנחת נסכים פירות הן
ומי פירות אין מחמיצין משמע דסבירא ליה כרבא ׳

ושמא הירושלמי סובר כאביי אבל לא משום דאי אפשר
ליין בלא טפת מים כדלקמיה משו׳ דקשיא משחא
דאין דרכו בכך ואמר ליה זיל גרוף אבל ר״י שתירץ קושית
ד חומץ האדומי בשעורים ששורו אותם במים קודם שהשליכום
ביין ולא תרץ משום דאי אפשר ליין בלא טפת מים ׃ יש לומר
חדא מנייהו נקט דתרוייהו אתו אליבא דהלכתא אי נמי שמא
לא היה סובר ר״י הא דרבי יצחק ברבי אברהם דאי אפשר ליין
בלא טפת מים ׳

כדי להתיר נצוק בכלי הגוי כרבא דאמר בפרק גיד
הנשה כל מין במינו ודבר אחר סלק את מינו כמי
שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו הכי נמי כיון דעל ידי
נצוק חשיב היין שבצלוחית כאלו הוא מעורב עם היין הכשר
שבחבית אם כן אם היה מים בחבית מתחלה הוה ליה מין
ה במינו ודבר אחר ואנו מסלקי׳ את היין הכשר שבחבית מתחלה
והוה ליה כאלו אינו ונמצא שאין בחבית רק אותו היין נסך
המועט שנתערב בו והמים שבו ואם היה המים רבה עליו הרי
זה מבטלו שכך כתב הרשב״א בהדיא חבית של יין שיש בה
קיתון של מים ועירה ממנה לתוך צלוחית של גוי אם יש במי׳
שבחבית לבטל היין שבצלוחית מותר לא יהא חמור מיין נסך
שנתערב בחבית שאנו אומרים רואים היין הכשר כאלו אינו
והאסור מים רבים עליו ומבטלין אותו וכן הדין בגת שהיין
יורד ממנה לבור ונגע הגוי בקלוח היורד רואין הקלוח היורד
כאלו הוא בתוך הגת ואנו מסלקים את היין שבגת כאלו אינו
ז והחרצנים והענבים שבגת רבין עליו ומבטלין אותו ׳

בלא טעם נצוק אינו חבור כלומר שלא נצטרך להתיר
היין שבחבית מטעם נצוק אינו חבור כל״ת דאפילו
אם תמצא לומר דהוי חבור כדערת רש״י והרי״ף ז״ל אפילו הכי
יש להתירו מטעם כל מין ומינו ודבר אחר ׳

ולא מצינו שהתענו מלאכול נראה שהוא סובר שדרשת
רב מתנה בפפוניא בתוך ימי הפסח היה לאחר

ז שראה שהיו לשין במים שלא לנו וכשאמר להם אגא בדביתי
קאמינא מסתמא התיר להם באותו יום ללוש במים שלא לנו
שאם תאמר שבאותו יום לא אכלו מצה אלא פירות וכיוצא
בהם למה לא הזכירו זה בתלמוד ללמדנו זה הדין ׃ וליכא
למימר שהתיר להם המצות האפויות שהיו שוגגין בלישתן
דדוקא בעברה ולשה הוא דאסר רב אשי אבל בשגגה לא אבל
לא שהתיר להם ללוש לכתחלה במים שלא לנו דמסתמא
בשטעו בדבריו וחשבו שאין ללוש אלא במים שלו בערו כל
המצות האפויות שבידם מן הבירה קודם שילכו אצלו משום
ח אסור חמץ שאם היה סובר שדרשת רב מתנה בשבת שלפני
הפסח היה כדי ללמד להם דיני המצות והלכותיה מאי ולא
מצינו שהתענו דקאמר והלא בערב הפסח שהוא ביום י״ד כבר
אכלו חמץ עד ד׳ שעות ובערב כבר יוכלו ללוש במים ששאבו
בבקר שכבר עברו עליהם י״ב שעות כדעת רש״י או במים
שישאבו בתחלת אותו הלילה עצמו שהן מותרין מיד כדעת
רבי אליעזר ממיץ ועוד שאינו נופל שם תענית על אותן שלא
אכלו בלילה מכיון שכבר אכלו חמץ בי״ד עד ה׳ שעות היום
ומצה ביום ט״ו במי׳ שנשאבו בתחלת ליל ט״ו ועוד האי שהתענו
שעברו מלאכול מצה מיבעי ליה ועוד אפילו אם תמצא לומר
ט שהתיר להם בערב הפסח ללוש לכתחלה במים שלא לנו
אכתי אין ללמוד משם ללוש לכתחלה בשאר ימי הפסח היכא
דלא אפשר דשאני התם דאיכא מצו׳ עשה דאכילת מצה בליל
ט״ו אך קשה דמ״ל דההיא דרשא דרב מתנה בתוך ימי הפסח
היתה עד שיוכיח מכאן שמותר ללוש לכתחלה היכא דלא
אפשר דילמא בשבת שלפני הפסח היתה והתיר להם ללוש
בערב הפסח כדי לקיים מצות עשה דאכילת מצה אבל בשאר
ימי הפסח דאין שם קיום מצוה אף על גב דלא אפשר אין
ללוש בהן לכתחלה ׳

בשפולו של רקיע כדאיתא בפרק מי שהיה טמא פירוש
י שהשמש אז מהלך סמוך לאופק בין ביום בין
בלילה אלא שביום הוא בשטח הקבוביי של רקיע שהוא נראת
ליושבי הארץ ובלילה הוא למעלה מן הרקיע בשטח הגבנוני
שלו שאינו נראה ליושבי הארץ מפני עובי הרקיע המפסיק
בינו לבין יושבי הארץ כדעת חכמי ישראל כדאיתא התם
ולפי כך המעינות רותחים בהכרח בין ביום בין בלילה ואין
תקנה אלא בשיפרידם ממקום חבורן להשהותן בכלי עד
שיתקררו מרתיחתן ׳

ומההיא דפפוניא אין ראיה מעתה דמצינן למימר שלשו
מהמים שבבירה שעברו עליהן י״ב שעות שבתוך
כ הבתים נמצאים תמיד מים של יום ושל יומים ׳

שהחמה מהלכת בלילה למטה מן הרקיע פירוש למטה מן
הקרקע ודתיחתן אינה אלא בלילה בהיות השמש
תחת הקרקע שאז מחמם התהום שהוא מקום הויתן אבל
ביום שהשמש למעלה מן הארץ ואינו רואה פני התהום הם
צוננים בהכרח כדברי רבי שאמר בפרק מי שהיה טמא נראים
דבריהם מדברינו שביום מעיינות צוננים ובלילה רותחים
וט״ו היה כדברינו היה ראוי שיהיו ביום ובלילה שוים ואדרבה
שיהיו בלילה יותר צוננים מביום מפני שבלילה השמש הולך
בשטח הגבנוניי של הרקיע ואינו רואה פני הארץ מחמת עובי
ל הרקיע המפסיק בינו לבין הארץ וצריך לומר שהוא סובר
שאם שאבן קודם תחלת הלילה בעוד השמש על הארץ אין
ללוש בהם מפני שצריכין להיות ביום מחוברים בקרקע
שהקרקע ביום קרה ומקררתן דאי לא תימא הכי אין ראיה
מההיא דפפוניא כלל ׃ אף לדבריו דמצינן למימר שלשו
מהמים שבבירה שנשאבו ביום מכיון שלא היו בלילה
במחובר דלדידיה אינו צריך שהיה בכלי וכן נראה מלשון

השואבן בתחלת הלילה דקאמר דמשמע הא' אם שאבן קודם
תחלת הלילה או אחריו לא ׳

שאסור לאפורה קודם עמוד השחר ואם אפו ראוי לאסו׳
האפוי ׳ פירוש עם המים שנשאבו בתחלת הלילה ׳

אלא לפר״שי שמפרש מים שלנו שיעור לינה לא לינה ממש
וקור׳ תחל׳ שאיכתן תחל׳ הליל׳ וקור׳ הי״ב שעות עמוד
השח׳ אבל לפירוש ר׳ אליעז׳ ממ״ץ אם שאבן בתחל׳ הליל׳ מותרו׳
מיד כ״ש קודם עמוד השחר ואם לא שאבן בתחלת הלילה
אין ללוש בהן אפילו לאחר עמוד השחר שהרי אין להם תקנה
אא״כ שלא יהיו בלילה במחובר ׳

ותניא בתוספתא י״ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל
לפני השבת ׳ לא שמיע לי דבהא ליכא מאן דפליג

עלה מכיון דלשם מצה היא דומיא דסוכה שעשאה לשם החג
דנפיק בה ידי חובתיה אליבא דכולי עלמא ׳

מכל אלה משמע שמצה שנעשית קודם ביעור חמץ
שכשרה תימא דמהכא משמע דמצה ישנה היא
אותה שנעשית קודם הביעור ואם כן מה צורך לומר ועל כרחיך
בי״ג מיירי אפילו תימא בי״ד כיון דנעשית קודם הביעור מצה
ישנה היא ומדיוצא בה ידי חובת מצה שמע מינה יוצאים במצה
ישנה ושמא אין זה להכרח הראיה אלא דאגב אורחי׳ קא מפרש לה׳

חמשת רבעים קמח צפריות ועוד שהן ששה ירושלמיו׳ פר״שי
ה׳ רבעים של קבים צפוריים הן שבעה רבעים ועוד
מדבריים וזהו שעור העומר שהיתה עיסת מדבר שנא׳ כה ראשית
עריסותכם חלה תרימו כדי עריסותיכ׳ שהוא עשירי׳ האיפה כיצד
האיפה שלש סאין והסאה ששת קבין מדבריות צא וחשוב עשור
ותמצא שבעה רבעי קב וביצה וחומש ביצה שהשלש סאין שהן
שמונה עשר קבין הן שבעים ושתים רבעי קב טול עשור של
שבעים הרי שבעה רבעים והשנים הנשארים שהם שנים עשר
בצים הוי עשור שלהן ביצה אחת וחומש ביצה הרי שבעה רבעים
ועוד שהוא ביצה וחומש ביצה ובירושלם הוסיפו על המדו׳ שתות
מלבר שהוא חומש מלגיו נמצא שהשש מן הראשונו׳ נכנסו בתוך
החמש מן האחרונות והרובע וביצה וחומש הנותרים נעשו רובע
אחד שהרובע ששה בצים עשה מהם חמשה בצים גדולים והבצה
וחומש ביצה נעשית ביצה גדולה שנתוסף עליה חומש מלגיו
שהוא שתות מלבר הרי ו׳ בצים גדולי׳ שהוא לוג גדול הרי עומר
המדבר ו׳ רבעים ירושלמיות וסאה צפורים עודפ׳ על הירושלמיו׳
שתות מלבר כדאמרינן בעירובין הרי ששה ירושלמיות נכנסים
בחמשה צפוריות :

תם ונשלם הלכות חמץ ומתחיל ענין ראש השנה :

ב
הלכות שופר

בחלק מצות עשה סימן מ״ב :

אף על גב דמקראי דיום תרועה
וזכרון תרועה משמע
שכל ישראל יוצאין
בתרועה א׳ כדדרשינן
בפר׳ הישן מקר׳ דכל האזר׳ בישרא׳ ישבו בסכות ׳ בסכ׳ כתי׳ מלמד
שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת ואי איפשר זה אלא על ידי
ג שמיעה מיהו לקמן ילפינן בגזרה שוה דז׳ ז׳ ליתן האמור של זרה
בזרה וקרא דוהעברת שופר דיובל כאלו הוא כתוב בראש
השנה וכיון דמהך קרא משמע תקיעה כדילפינן העברה העברה
ממשה מה להלן בקול אף כאן בקול כדאית׳ בשלהי ראש השנה
כתב מצות עשה לתקוע ולא לשמוע כדכתב הרמ״בם ז״ל דהשתא
על כרח׳ לומר דקרא דיום תרועה וזכרון תרועה נמי בתקיעה קא
מיירי ופירוש תרועה שם המין דומיא דותקעתם תרועה שאינו
רוצה לומר תרועה אחת שהרי התוקעים שנים כדילפינן בספרי
מסע ממקרא מה להלן בשני כהנים אף כאן בשני כהנים והא
דמייתי קרא דיום תרועה ולא מייתי קרא דוהעברת דמיירי
ד בתקיעה משום דעדיפה ליה לאתויי מקרא דכתיבא ביה בראש
השנה מלאיתויי מקרא דלא כתיבא ביה בראש השנה אף על גב
דגזרה שוה חשיבה כקרא אבל הרמ״בם ז״ל דסבירא ליה דגזרה
שוה לא חשיבה כקרא כתב מצות עשה לשמוע ולא לתקוע
ואף על פי שאין אדם דן גזרה שוה מעצמו אלא אם כן קבל׳ מרבו
ורבו מרבו עד משה רבינו מסיני : ובשלהי ראש השנה אמרו
ותנא מעיקרא מייתי לה מהקשא ולבסוף מייתי לה בגזרה שוה
ומשני אי לאו גזרה שוה הוה מייתינן לה בהקשא השתא דאיכא
גזרה שוה הקשא לא צריך אלמא גזרה שוה עדיפא מהקשא מכל
מקום אינה כקרא ממש ואף על פי שאין דנין גזרה שוה אלא היכא
ה דאיכא מופנה אבל היכא דליכא מופנה איכא פלוגתא דאמוראי
למר אין למדין ולמר למדין ומשיבין אף על פי כן אינו כקרא
ממש אלא דרך רמז בעלמא : תדע דהא גבי יום הכפורים של
יובל דכתיב ביה והעברת שופר תרועה פסק הרב רבינו משה
בן הרב רבינו מיימון מצות עשה לתקוע שנאמר והעברת שופר
תרועה וזאת ראיה גדולה לפרושי דאי כדמפרש לה הטור משום
דבשמיעה תליא מילתא ולא בתקיעה והביא ראיה מדתנן התוקע
לתוך הבור לא יצא והא אמר רב הונא לא שנו אלא לאותן העומדין
על שפת הבור אבל אותן העומדין בבור יצאו ואיכ׳ למימר שאני
עומדין על שפת הבור דלא תקעו אבל היכא דתקע אפילו אם לא
ו שמע יצא ׳ ועוד מאי שנא ראש השנה מיום הכפורים של יובל
דקאמר מצות עשה לשמוע הא ביובל נמי אם תקעו תוך הבור
שאין העומדים על שפת הבור שומעין אלא קול הברה בעלמא לא
קיימו מצות והעברת שופר דתקיעה של יובל סימן שלוח עבדים
הוא ולפי׳ בעינן שופר של יעל פשוט אליבא דרבי יהודה דהיינו
ידים פשוטות ותנן נמי שוה יובל לראש השנה לתקיע׳ ולברכות
ועוד

א ועוד הרי כל המצות הקוליות כמו מקרא מגלה וקריאת שמע
והגדה ווידוי ופרשת הקהל והדומים להם השומע מן המשמיע אם
שמ' קולו יצא ואם לאו לא יצא ואם היה מחוי' מזה שבשמיע' תליא
מילתא למה לא אמרו בהם מצות עשה לשמוע קריא' שמע מצות
עשה לשמוע מקרא מגילה כזמנ' מצות עשה לשמוע ספור יציאת
מצרים אבל אמרו מצות עשה לקרוא קריאת שמע מצות עשה
לקרוא המגלה בזמנה מצות עשה לספר ביציאת מצרים בליל ט"ו
אבל הרא"ש ז"ל נתעורר בזה ואמר והא דמברכין לשמוע בקול
שופר ולא לתקוע בשופ' או על תקיע' שופר כמו על מקרא מגילה
ב הוא משום דבשמיעה קול שופר הוא יוצא ולא בתקיעת שופר
כדתנן התוקע לתוך הבור וכולו ופעמים שהתוקע בעצמו לא
יצא כגון שהיה עומד על שפת הבור והכנים פיו לתוך הבור
דהיינו מילתיה דרבא והוצרך להביא ראיתו ממתניתין
וממלתיה דרבא ולא ממלתיה דרבא לחודיה משום ממילתיה
דרבא לחודי' אין ראיה דדילמא תרוייהו בעינן שמיעה ותקיעה
אבל השתא דשמעינן ממתניתין דבשמיעה לחודיה סגי
ע"כ במילתיה דרבא מיהו אלא משום דבשמיעה תליא מ
מילתא משה כשאר כל מצות הפה שהאומר עצמו אינו צריך
להשמיע לאזנו אלא לכתחלה אבל אם לא השמיע לאזנו יצא
ג דבחד מנייהו סגי או בשמיעה או באמירה אך קשה מיום
הכיפורים של יובל שכתב בו מצוה עשה לתקוע אף על גב
דבשמיעה תליא מילתא דומיא דראש השנה' כדתנן שוה
יובל לראש השנה לתקיעה ולברכות ועוד אם דעת הרב היה
משום דבשמיעה תליא מילתא שוב אין לנו לתת טעם נכון
למרי כתב הסמ"ג מצות עשה לתקוע ולא לשמוע שהוא העקר
אליבא דכולי עלמא כדמשמע ממתניתין וממלתא דרבא כדאמרן
ראיתיה ו"מ משום דאייתי מבריתא דספרי דמייתי לה ממדבר
והתם כתיב ותקעתם נקט לישנא דקרא והא נמי ליתה דלא
שייך לומר לשנא דקרא נקט אלא היכא שאינו מביא טעות בדין
ד אבל הכא דמהאי לישנא משמע דעקר המצוה היא בתקיעה ולא
בשמיעה הפך האמת לא אמרינן לישנא דקר' נקט דכי האי גונא
כתבו התוספות גבי לא נשאו לא קתני אלא לא נשאו דמשום
איידי אין לשנות טעות בסיפא ועוד דלא אמרינן לישנא דקרא
נקט אלא היכא דכתיבא בגופיה דההוא ענינא אבל הכא דלא
כתיבא תקיעה אלא במדבר לא אמרינן כיון דראש השנה יליף
מיניה הכי נמי כאילו כתיבא בראש השנה גופיה וההיא דריש
קדושין דמשני משום דבעיא למיתנידה כסף וכסף מנא ליה
גמר קיחה קיחה משדה עפרון וקיחה איקרי קנין משום הכי תנא
האשה נקנית דמשמע דאף על גב דלא כתיבא גבי אשה קנין
ה מכל מקום כיון דגמר קיחה קיחה משדה עפרון דכתיבא ביה
קנין תנא נקנית הכי פירושא כיון דגמר קיחה קיחה משד' עפרון
ומרמי להו אהדדי שמעינן דקיחה דאשה דומיא דקיחה דעפרון
היא דאם לא כן היכי גמרי אהדדי וכיון דקיחה דעפרון בקנין קא
מיירי על כרחך לומ' דקיחה דאשה נמי בקנין קא מיירי ועוד אי
לישנא דקרא נקט הוה ליה למינקט טפי לישנא דכתיבא בירה
בראש השנ' גופיה לומר מצו' עשה לתקוע' וליכא למימר דמשום
דמלשון תרועה לא משמע אלא תרועות בלבד משום הכי נקט
לתקוע שכולל התקיעות והתרועות דאם כן אין זה לישנא דקרא
ו דתקיעה דמדבר בפשוטה לחודה קא מיירי ולא בתרועה הילכך
על כרחך לומר כדפירש רש"י והראיה הגדולה על פירושי ממה
שכתב מצות עשה של תורה לשמוע תרועת שופר בראש השנה
ולא כתב לשמוע תרועות ותקיעות של שופר בראש השנה שעל
כרחך לומר שזה אינו מפני שהוא סובר שהתרועות בלבד הם מן
התורה שהרי הוא עצמו כתב שהתקיעות והתרועות מן התורה הן
ואם כן על כרחך לומ' שדעת הרב בזה אינו אלא מפני שהתקיעות
הן מכח הגזרה שוה שלמדנו שיהיו כל תרועות של חדש השביעי

ז שוות בין ביובל בין בראש השנה כמו שכתב בפרק ג' מהלכות
שופר וגזירה שוה אינה כקרא אבל הסמ"ג שסובר שגזרה שוה
חשובה כקרא כתב מצות עשה לתקוע מפני שכולל התקיעות
והתרועות יחד כדמסיים בה ותנן סדר תקיעות וכולו מיהו יש
לתמוה דאם כן לא היה לו להרמב"ם ז"ל להזכיר השופר במצות
עשה כיון דשופר לא אתא אלא מגזרה שוה דז' ז' ושמא יש לומר
דשופר כדי נסבא ומילתא אגב אורחיה קא משמע לן אבל המצות
עשה אינה אלא בשמיעת התרועה ותו לא אי נמי שאני שופר
דגזרה שוה דידיה אינה אלא לפרושי קרא דיום תרועה דכתיבא
ח בסתמא ולא פירש הכתוב אם היא בשופר או בחצוצרות ואתא
גזרה שוה ופירשה וכיון דהך גזרה שוה אינה אלא לפרושי קרא
הויא לה כקרא אבל גזרה שוה דיתן האמור של זה בזה וגזרה שוה
דפשוטה לפניה ולאחריה דלאוסופי בקרא הן ולא לפרושי קרא
לא חשיבא כקרא ויש לתמוה אם כן לדעת הסמ"ג היכי נפקינן
ידי חובתין בשמיעת השופר הא אין המצוה אלא בתקיעה ותו הא
דאמ' רבא כפר' ראוהו בית דין שמע מקצת תקיעה בבור ומקצתה
חוץ לבור יצא ואוקימנ' בתוקע ועולה ולנפשיה מהו דתימ' זמנין
דמפיק רישיה ואכתי שופר בבור וקא מערבב קלא קא משמע
לן דמשמע דאי מפיק רישיה ואכתי שופר בבור לא יצא אמאי
ט הרי כל המצוה אינה אלא לתקוע וכבר תקע ובכי האי גונא איכא
לאקשויי גם להרמב"ם ז"ל מקריאת שמע וברכות דמצותן בקריאה
כדלעיל ואפילו הכי השומע מן המשמיע יצא ואמאי הרי לא קרא
ולא בירך ולא קיים המצוה' ויש מפרשין שהסמ"ג והרמב"ם ז"ל
שניהם סוברין שכל מצות הפה עיקרן היא השמיעה ולא פליגי
אלא בלשון המצוה אם היא בלשון תקיע' או בלשון שמיעה וקשה
דאם כן מאי שנא קריאת שמע וברכות וכיוצא בהם שאם קרא
ולא השמיע לאזנו יצא ומאי שנא שופר שאם תקעה ולא השמיע
לאזנו לא יצא ולכל הפירושין קשיא מאי שנא תפלה מכל מצות
י הפה דבכלהו נפיק בהו ידי חובתיה בשמיעה לחודה ואלו תפלה
לא סגי בלא אמירה שצריך שיתפלל הוא בעצמו כדתנן כשלהי
ר"ה כשם ששליח צבור חייב כך כל יחיד ויחיד חייב שאין שליח
צבור מוציא את הרבים ידי חובתן ושמא יש לומר שאני תפלה
דכתיב בה ולעבדו בכל לבבכם אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה
הילכך צריך שיתפלל אותה בעצמו משום דבשמיע' אין בה כוונת
הלב כמו באמירה שנאמר יום תרועה יהיה לכם אין זה סיום
הראיה דמהאי קרא לא משמ' לא תקיעה ולא שופר אלא כדמסיים
ואזיל ותנן בפרק ב' דראש השנה ותניא בספרי' ואין לי אלא
במדבר בראש השנה מנין תלמוד לומר תרוע' תרועה לגזרה שוה
כ עד תלמוד לומר תקעו בחדש שופר והכי גרסינן ותנן ותניא בו"ו
והא דקאמר ותניא בספרי ולא בפרק בתרא דראש השנה דעלה
קאי משום דבפרקא בתרא דראש השנה מייתי שתי ברייתות
האחת מספרא והאחרת מספרי והוצרך להבדיל הברייתא הזאת
מהאחרת' שמכלל שנאמר ובהקהיל את הקהל וכולו'
מכלל שיש במשמע וכו' אית דמפרשי להך בריתא הכי דאי לאו
קרא דותתקעו ולא תריעו הוה מכפקא לן אם התקיעה היא מין
בפני עצמה ופירוש ותקעתם תרועה כאלו אמר ותקעתם תקיעה
ואחריה תרועה או היא מלשון הכאה והכרה בלבד שאינה מורה
על שום מין ממיני הקולות ופירוש ותקעתם הכו תרועה תרועה
ל ואין כאן אלא תרועה השתא דכתיב תתקעו ולא תריעו שמעינן
מינה דתקיעה מין בפני עצמה היא ופירושו הכו תקיעה ולא תכו
תרועה דאי סלקא דעתך דפירוש תתקעו אינו אלא הכו אם כן
יהיה פירוש תתקעו ולא תריעו הכו ולא תריעו וזה אי איפשר
דאטו תרועה לאו הכא' היא ואם כן ע"כ דפיר' תתקעו ולא תריעו
הוא הכו תקיעה ולא תרועה ויחויב מזה שיהי' פיר' ותקעת' תרועה
שתתקעו תקיעה ואחריה תרוע'' וליכ' למימ' לעולם פירו' תקיעה
היא הכאה ומאי תתקעו ולא תריעו הכו אי זו' הכאה שתרצו חוץ

א מתרוע׳ משום דו״ו דולא תריעו מדרך הלשון בשני מיני קולות
שאין האחד נכנס תחת האחר קא מיירי כאלו אמר הכו זה ולא
זה ופי׳ חוץ איננו כן כי הוא מורה שאותו שנ׳בו חוץ נכלל תחת
הכלל הראשון: ולפי׳ הוצרך להוציאו מן הכלל וא״ת אכתי מנלן
דפירו׳ ותקעתם תרועה הוא כפי׳ תתקעו ולא תריעו ולא כפירו׳
תקעו בחדש שופר שהוא מלשון הכאה יש לומר מפני שהוא
דבר הלמד מעניינו דאי אפשר שיהיה פירוש ותקעתם תרועה
מתחלף מפי׳ תתקעו ולא תריעו ששניהם בפרשה אחת: ועוד
כיון דהאי קרא דתתקעו ולא תריעו לא אתא אלא למעוטי דלא
ב נילף מקרא ממסע מה מסע תוקע ומריע ותוקע אף מקרא
כן כדאיתא בספרי שמע מינה דפירוש ותקעתם תרועה
ופירוש תתקעו ולא תריעו ענין אחד הוא ואית דמפרשי לה
להא ברייתא הכי כיון דהאי קרא דתתקעו ולא תריעו לא
איצטריך אלא משום דאיתקש מסע למקרא מה מקרא בשתי
חצוצרות ובשני כהנים אף מסע כן וה״א דהוא הדין נמי איכא
לאקושינהו לענין התקיעות שיהיו שוין לכך נאמר ובהקהיל
את הקהל תתקעו ולא תריעו לומר שלא נלמוד מקרא ממסע
לענין זה כדאיתא בספרי אם כן מכאן משמע שיש במסעם
תקיעה ותרועה ובא הכתוב של תתקעו ולא תריעו ללמד שלא
ג יכו תקיעה ותרועה כמו במסע המחנות אלא תקיעה בלבד
דאי ס״ד שאין במסע המחנות אלא תרועה בלבד ובא הכתוב
של תתקעו ללמד שלא יכו תרועה כמו במסע המחנות אם כן
ה״ל למימר ובהקהיל את הקהל לא תריעו תתקעו למה לי לא
שמע מינה שיש במסעם תרתי תקיעה ותרוע׳ ואורחא דמילתא
היא דכל היכא דבעי למעוטי חד מתרי מילי אומר הא תעביד
והא לא תעביד וזה הפירוש מסכים עם מה שפירש ר״שי בפיר׳
החומש שאמר כך הוא נדרש בספרי מה מקראות היתרי׳ אלמא
מיתורא דקרא קא דריש לה ולא ממשמעותא כפירוש הראשון
ויש מפרשים דמיתורא דולא תריעו הוא דמפיק לה ומשבשת׳
ד היא מכמה טעמי חדא דהאי קרא דובהקהיל את הקהל תתקעו
ולא תריעו לא אתא אלא כי היכי דלא נקיש מקרא למסע
שנתקע בו תרועה כמו במסע כדאיתא בספרי ואם כן קרא
דולא תריעו לגופיה הוא דאתא לומר שלא תריעו כמו במסע
ועוד אדרבא קרא דתתקעו הוא דהוי יתירא שהרי כבר כתב
בהדיא ותקעו בהן ונועדו אליך כל העדה ועוד אפילו אם תמצא
לומר דקרא דולא תריעו יתירא הוא אכתי היכי דייק מינה
מכלל שיש במסעם תקיעה ותרועה: ומנין שפשוט׳ לפניה דעד
השתא לא אשמועינן אלא פירוש התקיעה: ומנין שפשוטה
לאחריה תלמוד לומר תרועה יתקעו וליכא למימר דילמא
ה במסע דגלי מזרח ודרום דכתיב בהו ותקעתם תרועה תוקעין
והדר מריעין ובמסע דגלי מערב וצפון דכתיב בהו תרועה
יתקעו מריעין והדר תוקעין דבספרי תניא בהדיא מנין ליתן
את האמור של זה בזה נאמר כאן תרועה ונאמר להלן תרועה
מה תרועה האמור להלן תקיעה לאחר תרועה אף תרועה
האמורה כאן תקיעה לאחר תרועה ומה כאן תקיעה לפני
תרועה אף להלן תקיעה לפני תרועה הא כיצד תוקע ומריע
ותוקע ומה שפירשו התקיעה קול פשוט ולא מין אחר משאר
מיני הקולות הוא מפני שהוא הפשוט שבכלם שאינו מחובר
מקולות הרבה אלא קול אחד בלבד הוא אבל שאר כל המינין
ו כל אחד מהם מורכב מקולות רבים ותפשת מעט תפשת ואם
תאמר אי הכי בכל דהוא סגי יש לומר כיון דאקיש רחמנא
תקיעה לתרועה וכתיב ותקעתם תרועה מסתמא תרויהו חד
שיעורה הוא וכיון דשיעור תרועה כשלשה שברי׳ או כג׳ יבבות
למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה צריך לומר שיעור התקיעה
נמי הכי הוא׳ ובכלן פשוטה לפניה ולאחריה יש מפרשים
משום דיובל יליף ממדבר מתרועה תרועה לג״ש ור״ה נמי יליף
ז ממדבר מתרועה תרועה שבכלם כתוב תרועה ולא נהירא
דתרועה דמדבר ויובל כלהו צריכי להו לגופיהו וכיון שאינה
מופנה כל עיקר אי לרב יהוד׳ אין למדין הימנה ואי לרב אדא
בריה דרבא דאמר למדין ומשיבין מודה דהיכא דאיכא מופנה
מצד אחד ושאינ׳ מופנ׳ כל עיקר ולא לחאי אית ליה פירכ׳ ולא
להאי אית ליה פירכא שבקינן שאינה מופנה כל עיקר וגמרינ׳
ממופנה מצד אחד כדאית׳ בפרק המפלת ואם כן היכי שבקינן
ג״ש דשביעי שביעי דיובל וראש השנ׳ דמופנ׳ מצד אחד וגמרינן
מגזרה שוה דתרועה תרועה דיובל ומדבר שאינה מופנה כל
ח עיקר ה״ל ליובל למילף מג״ש דשביעי שביעי מה בר״ה פשוטה
לפניה ולאחריה אף ביובל כן ועוד אי הוה מצינן למילף
ביובל פשוטה לפניה ולאחריה מתרועה תרועה דיובל ומדבר
לא הוה צריך ללמוד ר״ה ממדבר עד שיסתפק התלמוד לומר
אי מה להלן חצוצרות אף כאן חצוצרות ויצטרך להעז״ר מקרא
דתקעו בחדש שופר אלא ה״ל למילף ר״ה מיובל מג״ש דשביעי
ז׳ לכל מילי בין לשופר בין ליום ולא בלילה בין ליתן האמור
של זה בזה בין לפשוטה לפניה ולאחריה דכה״ג פריך תלמודא
בפ״ב דר״ה אי מביום הכפורי׳ יליף לגמר נמי פשוט׳ לפניה וכו׳
ומשני והעברת תעבירו לא משמע ליה משמע דאי הוה משמע
ט ליה לא הוה שביק גזרה שוה דשביעי שביעי דיליף מיובל
למילף מג״ש דתרועה תרועה ממדבר וליכא למימר משו׳ דאין
למדין מן הלמד כדאיתא בפרק איזהו מקומן משום דהתם
בקדשים ובהקש קא מיירי אבל בג״ש או אפילו בהקש ואינו
בקדשים למדין ואם כן ע״כ לומר דפשוטה דיובל מג״ש דז׳ז׳ הוא
דמפיק לה אלא שלבי נוקפי דאכתי לא אשמעינן ג״ש דשביעי
ז׳ והיכי מצי למימר סתמא וכלן פשוטה לפניה ולאחריה ועוד
לקמיה דאשמועינן ג״ש דז׳ שביעי לענין ליתן האמור של זה
בזה ולענין שופר ולענין יום ולא לילה אמאי לא אשמועינן
נמי לענין פשוטה לפניה ולאחריה מיהו הא לא קשיא דכיון
י דיליף ר״ה מיובל מג״ש דז׳ שביעי לענין ליתן את האמור של זה
בזה כדלקמן הוה ליה כאלו כתיבי כל הג׳ תרועות בר״ה עצמו
וכי הדר יליף ר״ה ממדבר לענין פשוטה לפניה ולאחריה מג״ש
דתרועה תרועה למדנו שבכלן פשוטה לפניה ולאחריה: ת״ל
תקעו בחדש שופר אע״ג דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן
שאני הכא דגלויי מילתא בעלמא הוא: ת״ל ז׳ ז׳ לג״ש דמיום
תרועה דכתיב ביה בר״ה ליכא למילף דההוא למופנה לגזירה
שוה הוא דאיצטריכא ליה ותו ליכא למדרש מיניה מידי דאי
לא תימא הכי למאן דאמר אחת מן התורה וב׳ מדברי סופרים
משום דחד למופנה וחד לביום ולא בלילה בחד מניהו סגי וכי
כ פריך ואידך ומשני ההוא מיובל נפקא תפוק לי מניה וביה׳
תנן שיעור תקיע׳ כתרועה אע״פ שאין זה נוסח המשנה מ״מ כך
היא המסקנ׳ וכן לקמן גבי סדר תקיעו׳ ג׳ של שלש שלש שמונה
המשנה לפי מה שפי׳ אותה ולא לפי נוסח המשנה ממש:
ונראין דבריהם אי בעי׳ אימא משום דמקרבי פלוגתיהו דתנאי
דלדידהו לא קא מפלגי אלא בצורתא דתרועה לחודה אבל
בשיעורא לא דשיעור תשע כחות של כל שהו רצופות דמתני׳
כשיעור ג׳ שברי׳ דברייתא הוו דאם לא כן מ״ל לפרושי שביבבא
יש ג׳ כחות לא פחו׳ ולא יתר אבל לר״ח דמפרש ג׳ יבבו׳ דמתני׳
ג׳ כחות קצרות בלבד ע״ כרחך לומר דפליגי תנא דמתני׳ עם
ל תנא דברייתא בצורתא ובשיעורא ואי בעית אימא מדפריך
תלמודא והא תניא שיעור תרועה כשלשה שברים ומשני מר
סובר כו׳ בצורתא דתרועה לחודה משמע דפירכא דתלמודא
אינה אלא מצורתא לחודה כרבינו יצחק בר אשר ורבינו יצחק
בר מאיר דאי מצורתא ומשיעורא כרבינו חננאל ז״ל אם
כן כי קא משני מר סבר כו׳ לא קא משני ליה אלא אצורתא
אבל פירכא דשיעורה עדין במקומה עומדת דהוה ליה למימר

שיעור תרועה כתשע יבבות דאז שוו בשיעוריהו כדלעיל:
ואי בעית אימא מדפריך תלמודא והא תניא שיעור תקיעה
כתרועה ומשני בחד בבא וכלהו בבי דאי כר״ח דסבירא ליה
דשיעור שלשה יבבות הוא כשיעור שבר אחד שהוא שליש
השלשה שברים הוה ליה לשנויי תנא דידן דסבירא ליה
שיעור תרועה כשלשה יבבות הוי שיעור תקיעה כג׳ תרועות
דידיה שהן קצרות ששלשתן יחד הוו כג׳ שברים תנא ברא
דסבירא ליה שיעור תרועה כשלשה שברים הוי שיעור תקיעה
כתרועה אחת דידיה שהיא שלשה שברי׳ דהשתא לכולי עלמא
ב שיעור תקיעה כג׳ שברי׳: ואי בעית אימא משום דההיא דאביי
דמוקי לה בפלוגתא וקא אמר בהא ודאי פליגי לא אתיא אלא
בר״בא ור״בם דאי כר״ח לימא ליה לאוקומי בפלוגתא לימא
תנא דידן קא חשיב תרועה דחד בבא ותנא ברא קא חשיב
דכלהו בבי: ואי בעית אימא מלשון יבבא שהוא נגזר מלשון
ותיבב המורה על הבכי שהוא מחובר מקולות הרבה דאתיא
כר״בם ור״בא דאי כר״ח דמפרש ליבבא קול אחד בלבד צריך
לפרש דמלת יבבא לחוד ומלת ותיבב לחוד ואין זה נכון ומכל
מקום אמר נראין דבריהם ולא אמר שדברי ר״ח הם בטלים
משום דמצי לתרוצינהו לכלהו בשנויי דחיקי דאי משום
ג דמרחיק פלוגתא דתנאי אין בכך כלום דאף על גב דעדיף
טפי לקרוב פלוגתיהו מכל מקום היכא דמסתבר טפי לרחק
מרחיקים ואין מקפידים בו וגבי יבבא נמי מסתבר טפי לומר
שהוא קול אחד וקצר מכיון דלא אשכחן יבבא בשום דוכתא
ותפשת מועט תפשת ואי משום דלא קא משני תלמודא אלא
אצורתה לחודה איכא למימר דמשנויא דצורתא משתמע נמי
שנויא דשיעורא דסתם יללא שלש׳ כחות קצרות וסתם גניחה
שלשה כחות ארוכות ואי משום דמשני בחד בבא וכלהו בבי
ולא קאמר דלתנא דידן שיעור תקיעה כשלשה תרועות דידיה
ולתנא ברא שיעור תקיעה כתרועה דידיה משום דאית למימר
ד דאף על גב דגבי שיעור תקיעה לא קא מיפלגי מכל מקום
בהשואת התקיעה עם התרועה מיהא פליגי בה דלתנא ברא
שיעור תקיעה כתרועה ולתנא דמתניתין אין שיעור התקיעה
כתרועה ואי משום דאמר אביי בהא ודאי פליגי ולא קא משני
לה בחד בבא וכלהו בבי כדמעיקרא איכא למימר מהכא לא
מצי לשנויי הכי משום דמעיקרא אוקי ליה למילתיה דתנא
דידן בכלהו בבי והשתא מוקי לה בחד בבא דאי אפשר לומר
דגבי שיעור תקיעה כשלשה תרועות קא חשיב דכלהו
בבי וגבי שיעור תרועה כשלשה יבבות קא חשיב דחד
בבא אי נמי משום דלא מתרצא בהכי אלא פירכא דשיעורא
ה ולא דצורתא ואי משום דלשון יבבא צריך שיהא מלשון ותיבב
איכא למימר לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד כדאמרינן
בשלהי ראשית הגז דאם לא כן יהיה שיעור היבבא שהוא
התרועה כשלשה יבבות התקין רבי אבהו בקסרי: קשר״ק אף
על פי שאין בזה מחלוקת בין החכמים דלכולי עלמא התרועה
ענין בכיה היא מה לי בגניחה מה לי ביללה אלא שהללו שונים
התרועה שברים כמנהג הבכי של מקומם והללו שונים אותה
יבבות כמנהג הבכי של מקומם מכל מקום מפני שהדבר הזה
נראה להמון העם כדמות חלוקה ויש בזה משום לא תתגודדו
הוצרך רבי אבהו להתקין קשר״ק כדי שיהו כל ישראל עושין
ו מעשה אחד והא דקאמר אביי בהא ודאי פליגי לאו פלוגתא
ממש קאמר שיהו מטעים אלו את אלו אלא הכי קאמר בהא
ודאי פליגי במעשיהם דתנא דידן היה עושה התרועה יבבות
ותנא ברא היה עושה אותה שברים כל אחד לפי מנהג הבכי
של מקומו אף על פי שאין בזה שום קפידה שהרי שניהם ענין
בכי הוא ואין כאן חלוק ענין אלא חלוק מעשה כך פירש רב
האי ז״ל בתשובה: ואחר כך צוה שיהו תוקעין נראה שהסמ״ג

ז היה גורס הדר עביד במקום דהדר עביד ואי הכי קשר״ק לימא
לי במקום אי הכי דרבי אבהו לימא לי ומשום הכי קאמר כי
מסופק היה בפירוש ותיבב ואחר כך צוה דמשמע דרבי אבהו
גופיה מעיקרא התקין קשר״ק משום ספקא דפירו׳ ותיבב שמא
גניחה הוא או שמא יללה הוא ואחר כך כשהקשו לרבי אבהו
עצמו הדר וצוה שיהו תוקעי׳ גם קש״ק וקר״ק וכשחזרו והקשו לו
אפילו הכי קשר״ק לימא לי חזר והתקין הקש״רק משום ספקא
אחריתי דשמא שניה׳ יש בפירו׳ ותיבב שגנחה וגם יללה אבל
לפי הנסחאות שלנו שכתוב בהן דהדר עביד ואי הכי דר׳ אבהו
ח לימא לי צריך לפרש שהתלמוד קס״ד דר׳ אבהו התקין הקש״רק
משום ספקא דפירוש ותיבב דשמא גניחה היא או שמא יללה
היא וכשהוקשה להם ודילמא תרועה היא וקא מפסקי שברים
בין תרועה לתקיעה ודילמא גניחה היא וכו׳ חזרו מהקס״ד
ואמרו דהדר עביד דהדר עביד וכו׳ וכשהזרו והקשו אי הכי דר׳
אבהו לימא לי חזרו ואמרו שתקנת קשר״ק לא היתה אלא
משום ספקא דגנח וילילי יחד לא שחזר רבי אבהו ותקן אותה
מפני זה הטעם כדכתב הסמ״ג והשתא אתיא שפיר דאי לפי
הנוסחא של סמ״ג קשיא איך איפשר לומר שרבינא ורב עוירא
הקשה לו לרבי אבהו עצמו והשיב להם והלא רבינא ורב עויר׳
ט מסוף האמוראים הוו ורבי אבהו בזמן רבי יוחנן הוה והוה קא
אזיל אבתריה כדאיתא בברכות פרק מי שמתו ובשלהי ר״ה
ומשנולד רבי יוחנן עד שנולד רב אשי חבירו של רבינא יותר
מר״נ שנה הוו שהרי בפרק שני דיומא אמרו בהדיא שבימי
רבינו הקדוש נולד רבי יוחנן ורבינו הקדוש היה אחר החרבן
קרוב ק׳ שנה שהרי הלל שמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאות׳
בפני הבית ק׳ שנה כדתני׳ בפרק קמא דשבת ואחריהם קם
רבן גמליאל ביבנה ואחריו רבן שמעון בנו אביו של רבינו
הקדוש ומשחרב הבית עד שנפטר רב אשי הוו שנ״ה שנה
כדכתב בעל התרומה בשם רב שריראי גאון תחסר הק׳ שנה
י שעברו מן החרבן עד רבינו הקדוש נשארו רנ״ה שנה נמצא
שמרבינו הקדוש שבימיו נולד רבי יוחנן עד שנפטר רב אשי
חברו של רבינא ר״נ שנה ואם נאמר שעברו משנולד רבי יוחנן
עד הזמן שהיה ר׳ אבהו הולך אחריו כמו ע׳ או פ׳ שנה ור׳ אבהו
אז היה בן ט״ו שנה וכשהתקין בקסרין היה בן צ׳ או בן שמונים
שנה שהם בין הכל קמ״ה עדין נשארו מזמן תקנת הקש״רק עד
שנפטר רב אשי יותר מק׳ שנה וזה רחוק מאוד אבל מצאתי
בספר התרומ׳ שרבי יוחנן חי עד אחר רב אשי ואם כן איפשר
לומר שרבי אבהו ורב אשי ורבינ׳ ורב עויר׳ כלם היו בזמן אחד׳
וכשעושין תקיעה שברים תרועה תקיעה מפסקת תרועה
כ בין שברים לתקיעה ואם תאמר מה בכך הא
דרבי אבהו גופיה דחייש להפסקה אינו אלא בששהה כדי לגמור
את כלה ואוקימנא בפרק הקורא מרישא לסיפא אבל הכא
דלא שהה כשיעור אין לחוש להפסקה יש לומר הני מילי
בדיעבד אבל לכתחלה צריך שלא יהא בו הפסקה כל עיקר אי
נמי שאני הכא דאיכא הפסקת קול נכרי שמכוין בו למצוה
והוא גורם הפסקה כדאסיקנא בשמעתתא קמיתא דזבחים
בת מינה מחריב לה דלא בת מינה לא מחריב לה וי״מ שאני
הכא דכל עצמו בתקנה זו אינה אלא לתקן המנהג שלא יהא
נראה הדבר כפלוגתא ולפיכך היה צריך לתקן אפילו אליבא
ל דר׳ יהודה דפ׳ החליל דקאמר אין בין תקיעה לתרוע׳ ולא כלום
אע״ג דהלכה כרבנן: מיהו ממה שכתב אחר זה דר׳ אבהו עצמו
שתקן קש״ק אחר קשר״ק זהו מפני שסובר הפסקה מעכבת ואין
הלכה כמותו ולא משמע כן / כי שמא שניהם יש בפירו׳ ותיבב
שגנחה וגם יללה ליכא לאקשויי: דר׳ אבהו לא כמר ולא כמר
משום דרבי אבהו לא אתא אלא לתקוני מנהגא שלא יהו נראים
כסותרי׳ והוו כעין אגודות אגודו׳ וקא עברי משום לא תתגודדו

א ולכן היה צריך לתקן כל הדברים הנראים כעין ספקות אבל
חכמי המשנה ובריית׳א שלא היו מסתפקין בדבר אלא מר כי
אתריה ומר כי אתריה לא היו צריכין לזה אלא די באחד מהן
מכיון דתרויהו מין בכיה הן ׳ כתב רבינו שמשון דחייב
להאריך בתקיעות קשר״ק יותר משל קש״ק וקר״ק פירוש יותר
מתקיעות של שתיהן יחד דאי משל בבא האחרת בלבד מאי
יותר דקאמר דמשמע אפילו פורתא הא שיעור תקיעה כתרועה
קתני וא״כ עכ״ל שצריך להאריך בתקיעו׳ קשר״ק כשעור ג׳ שברי׳
ותרועה ובתקיעו׳ קש״ק כשיעור ג׳ שברי׳ ובתקיעו׳ קר״ק כשיעור
ב תרועה ויהיה שיעור כל תקיעה של קשר״ק כשיעור ב׳ תקיעו׳
של קש״ק וקר״ק ובדין היה להאריך בתקיעות קשר״ק כתקיעות
של קש״ק וקר״ק בלבד ולא יותר והא דמצריך יותר משל קש״ק
וקר״ק הוא משום דתרועה דקשר״ק היא כשלשה שברים
ותרועה והשהות שבין שברים לתרועה שכל זה נקראת תרועה
גבי קשר״ק דהוי ספיקא דגנחו ייליל הילכך תקיעה דידה
נמי כשעור שלשה שברים ותרועה והשהות שביניהם הוא
אבל גבי ספקא דקש״ק וקר״ק דליכא אלא ספיקא דגנחא או
ייליל אין שיעור תקיעותיהן אלא כשיעור שלשה שברים
ותרועה בלבד ותו לא והתוספו׳ שכתבו ונראה שחייב להאריך
ג בתקיעות של קשר״ק יותר משל קש״ק אינו אלא משום דבעו
למימר ובשל קש״ק יותר משל קר״ק אבל הספר מצות גדול לא
הביא זה המאמ׳ מפני שהוא סובר כרבי יצחק בר׳ אשר וכר״יבם
שפירשו שביבבא יש שלש כחות של כל שהן רצופו׳ כדכתבנו
לעיל ונראין דבריהם ולדבריהם הוי שיעור שלשה שברים
כשיעור שלשה יבבות אם כן שיעור תקיעה דקש״ק וקר״ק אחד
הוא אבל התוספות שדבריהם בנוים על פי דברי רש״י ז״ל
שסובר שג׳ יבבות דמתני׳ אינן אלא ג׳ כחות של כל שהן רצופות
והוי שיעור ג׳ שברים יותר משיעור שלשה יבבות הוצרכו לומר
וצריך להאריך בתקיעות של קש״ק יותר משל קר״ק כי אין
ד לחוש להפסקה ׃ אף על גב דהפסקה זו דקול נכרי חמירא
מהפסקה דשהייה בדלעיל אפילו הכי לא חייש בה רבי יוחנן
דסבירא ליה דההיא ברייתא דשמע תשע תקיעות אפילו
בסירוגין ואפילו כל היום כלו בהפסקה דקול נכרי קא מיירי
דאי אפשר שיהא עומד ודומם כל היום כלו וסיפא דקתני תקע
והריע ותקע אין בידו אלא אחת דמשמע דחייש להפסקת
קול נכרי משבשתא היא דאם לא כן קשיא רישא אסיפא
דמרישא משמע דאפילו על ידי הפסקת קול נכרי יצא ומסיפא
משמע דלא יצא אבל בקצת נסחאות מצאתי שכתוב בהן תקע
והריע ותקע והריע ותקע אין בידו אלא אחת והיא גירסא
ה נכונה ׳ והלכה כרבי יוחנן ׳ אף על גב דרב אשי דהוא בתראה
קאי כרבי אבהו דפליג עליה דרבי יוחנן כדמשמע מההיא
דפ׳ מי שמתו דמסיק רב אשי דכולי עלמ׳ אם שהה חוזר לראש
וכתבו התוספות הוא הדין דהוה מצי לאוקומי דכולי עלמא
אינו חוזר לראש ומדלא מוקי הכי שמע מינה דהלכתא חוזר
לראש מכל מקום פסקינן הלכה כרבי יוחנן משום דרב קאי
כותיה כדאיתא במגלה פרק הקורא את המגלה למפרע ואמר
רב יוסף נקוט דרב ביבי בידך ותניא נמי כותיה דרבי יוחנן
ורבנן דרבי יהודה נמי דהלכתא כותיהו שהם רבים כותיה
סבירא להו וסתם מתניתין דמגלה נמי דקתני סתמא קראה
ו סרוגין יצא לא שנא שהה כדי לגמור את כלה לא שנא לא
שהה כותיה אזלא ואיפשר שגם רב אשי כרבי יוחנן סבירא
ליה ושאני התם דגברא דחויא הוא ׃ ובהא אפילו רבי יוחנן
מודה תדע שהרי הרמב״ם ז״ל עצמו שפסק כרבי יוחנן לגבי
קרית שמע ומגלה פסק כרבי אבהו לגבי היה עומד בתפלה
ונטפו מי רגלין על ברכיו והיינו כדפרישית ׃ ובהלכות מגלה
הארכתי בזה ׃

ז ועכשו נהגו העולם לתקוע בישיבה שלשים קולות ׳
פירוש אף על גב דהלכה כרבי יוחנן דלא
חייש להפסקה וב״יב קולות בלבד שהם שלשה פעמים תשר״ק
סגי מכל מקום כבר נהגו העולם כרבי אבהו ואם תאמר אפילו
לרבי אבהו נמי בכ״ח קולות שהן ג׳ פעמים קשר״ק ואחר כך ש״ק
קש״ק קש״ק ואחר כך ר״ק קר״ק קר״ק דאי גנח ויליל הוא הרי יצא
בשלשה פעמים קשר״ק ואי גנח לחודיה הוא וקשר״ק אינו כלום
נשארת תקיעה אחרונה דקשר״ק האחרון לתקיעה הראשונה
דקש״ק הראשון ואי יליל לחודיה הוא וקש״ק אינו כלום נשארת
ח תקיעה אחרונה דקש״ק האחרון לתקיעה הראשונה דקר״ק
הראשון יש לומר דאפילו הכי בעינן שלשים משום דחיישינן
דילמא אתי לאחלופי קש״ק שני ושלישי בקש״ק ראשון וקר״ק
שני ושלישי בקר״ק ראשון ולא יתקע בהם רק שברים ותקיעה
אחרונה כמו בקש״ק ראשון ותרועה ותקיעה אחרונה כמו בקר״ק
ראשון אי נמי משום דסבירא ליה כר׳ זירא דאמר מצות צריכות
כונה ותו לא מצי לאחשובי תקיעה אחרונ׳ דקשר״ק לשם תקיע׳
ראשונה דקש״ק ולא תקיע׳ אחרונ׳ דקש״ק לשם תקיעה ראשונה
דקר״ק ותנאה לא שייכא הכא דאם כן ליכא כונה לא לתקיעה
אחרונה ולא לתקיעה ראשונה ואינו יוצא בה לא לזה ולא לזה
ט והא דתנן תקע בראשונה ומשך בשניה בשתים אין בידו אלא
אחת וקאמר בגמרא משום דאפסוקי תקיעתא לא מפסיקינן
דמשמע הא אי הוה מפסקינן היתה עולה לכאן ולכאן ׃ שאני
התם שהיה מכוין לצאת בחצי התקיעה לכאן וחצי התקיעה
לכאן ואיכא כונה אכל חדא וחדא אבל היכא דאינו מכוין אלא
לאחד בלבד ואין לו כונה מיוחדת לזו או לזו לא ׃ דקש״ק
דזכרונות וקר״ק דשופרות סותרין זה את זה שאם תייבב
גניחה קר״ק אינו כלום פירוש נראים כסותרין לא סותרין ממש
כדפרישית ׃ ואומר שדי בכך שלא לשנות המנהג ביותר אבל
אי לאו מנהגא הוה עביד שלשים קולות בתפלה כמו בישיבה
י אף על גב דהלכתא כר׳ יוחנן דלא חייש להפסקה משום דנהוג
עלמא כרבי אבהו כדכתב הספר מצות גדול לעיל ׃ בג׳ יבבות
דמתניתי׳ דכי היכי דג׳ יבבות דמתניתין הן רצופות בלתי שום
הפסק ביניהם הכי נמי שלשה שברים דבריתא צריך לעשותן
רצופות בלא שום הפסק דצריך בכל עוז לקרובי פלוגתיהו
לומר דלא קא מפלגי אלא בשיעור משך הקולות בלבד דלתנא
דידן הן קצרות ולתנא ברא הן ארוכות אבל כולי עלמא מודו
דבעינן רצופות אבל מההיא דפרק החליל דאמר רב כהנא אין
בין תקיעה לתרועה ולא כלום וקא אמר תלמודא כמאן כרבי
יהודה דאמר תקיעה ותרועה ותקיעה מצות אחרת היא ולא
כ כרבנן דאמרי תקיעה לעצמה ותרועה לעצמה דמשמע דהיכא
שהיא מצוה אחת אין ביניהם ולא כלום ואם כן השלשה שברי׳
שהן מצוה אחת צריך לומר שאין ביניהם ולא כלום אין ראיה
כלל משום דהאי ולא כלום דהכא אינו רוצה לומר שיהיו
בנשימה אחרת אלא שלא יפסיק בנתים אלא כדי נשימה
כדפירש רש״י ז״ל ׳ כמו הלל שהוא בתפלת השחר פירוש
כמו שאנו אומרים את ההלל אחר תפלת היוצר מיד מטעם
זריזין ומקדימין למצות כמו כן היה ראוי לתקוע השופר אחר
תפלת היוצר מיד מזה הטעם עצמו ׳ למה תוקעין
ומריעים כשהם יושבין וחוזרין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין
ל וכו׳ פירוש בתקיעות דתפלה לחודייהו סגי אבל אין לפרש
דבתקיעות דמיושב לחודייהו סגי משום דעיקר מצות תקיעות
אינו אלא על סדר הברכות כדתנן סדר הברכות וכו׳ ׃ ואומר
קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע וכו׳ ׳
כדי לערבב את השטן עם תקיעות דתפלה דאינו מתערבב
אלא כדשמע תניינא לפי המדרש אבל לפי הטעם שאמרו
שבלא המדרש נמי אם לא יתפחד מכל מקום זוכר של קץ
הימים

א היומים וכו' כאדם שרואה חמת וכו' צריך לומר כדי לערבב את השטן שיהא מעורבב קודם התפלה ולא יהא לו פנאי לקטרג בשעת התפלה׳

שאינו עובר על בל תוסיף בעשיית המצוה פעמים וכו' פירוש ואם כן ליכא לאקשויי אמלתיה דרבי יצחק דקאמר דתקיעות דמיושב אינן אלא כדי לערבב את השטן ולומר והא איכא משום בל תוסיף ואם תאמר והא כיון דתקע תקיעות דמיושב כבר עבר להו זמניהו ומצו' אינו עובר עליהן משום בל תוסיף אלא בזמנם כדאיתא בפרק ראוהו בית דין

ב ואם כן מאי בעשיית המצוה פעמים דמשמע שאלו היו קולות נכריות היה עובר עליהן משום בל תוסיף יש לומר כיון דאלו איתרמי צבורא אחרינא הדר תקע להו זמניהו הוא כדאיתא התם והוא הדין נמי דאיכא לאקשויי אתשע תקיעות דברכות דלכולי עלמא לא הוו מדאורייתא אלא למר ו' ולמר ג' כדאית' בפרק בתרא דראש השנה אלא דאיכא לשנויי בהו כדשניין והכי איתא בתוספות דראש השנה׳

והדס וערבה שבלולב וכו' כלומר והדס וערבה שבלולב דאינה עשיית המצוה פעמים שהרי בבת אחת הן נטלין באגודה ואפילו הכי רגילין לתת יותר מג' הדסין ולא

ג חיישי משום בל תוסיף היינו לפי שאנו סוברים כרבנן דרבי יהודה דאמרי לולב אין צריך אגד וכאלו הוא נוטלן בזה אחר זה והוו להו עשיית המצוה פעמים:

אבל הציצית שהוא בכרך אחד וכו' עובר על בל תוסיף כדתניא בספרי מנין שאין מוסיפין על הציצית תלמוד לומר לא תוסיף ובהלכות מגלה הארכתי הרבה ע"ש׳

אין מעכבין את התינוקות שהגיעו לחנוך אף על גב דמתניתין סתם תינוקות קתני מכל מקום כיון דאוקמוה בגמרא בתינוקות שהגיעו לחנוך אליבא דרש"י ז"ל הוה ליה כאלו היא שנויא בהדיא ואף על פי שהר"מבם וה"ג ז"ל

ד חולקין על רש"י ז"ל ומפרשי לה בלא הגיעו לחנוך מכל מקום הסמ"ג נטה לדברי רש"י ז"ל משום דההיא דריש ערכין דתנן הכל חייבין בתקיעת שופר ומפרש בגמרא הכל לאיתויי קטן שהגיע לחנוך כדתנן אין מעכבין את התינוקות מלתקוע ביו"ט אתיא כרש"י ז"ל וליכא לאקשויי אם כן מאי אין מעכבין את התינוקות מלתקוע דקאמר והלא האב חייב מדרבנן לחנך את בניו הקטנים משהגיעו לחנוך ואילך דיש לומר משום דוקיא דהא נשים מעכבין הוא דנקט לה׳

אליבא דרבי יוסי ולאו משום דסבירא ליה כמאן דאמר תפלין לאו מצות עשה שהזמן גרמא הן ואם כן אין

ה משם ראיה אם הלכה כרבי יוסי או כרבי יהודה דהא דומיא דאשתו של יונה שהיתה עולה לרגל קתני ורגל לכולי עלמא מצות עשה שהזמן גרמא הוא ועל כרחך לומר דהא דלא מיחו אליבא דר' יוסי הוא והכי דייק בעירובין בפרק המוצא תפילין: מכלל דלרבי יהודה מיחו פירוש אלו היו סוברין כרבי יהודה היו מוחין והאי מילתא לאו לאוכוחי מינה הלכתא היא דהא מאליבא דרבי יוסי שמעינן לה אלא לאוכוחי מינה דנשים מברכו' אמצות עשה שהזמן גרמא הוא דמייתי לה והכי פירושו מכלל דאי הוה סבירא להו כרבי יהודה היו מוחין ומכאן ראיה שהיתה מברכת בהנחתן דאם לא כן למה היו מוחין הא לא

ו שייך הכא איסור בל תוסיף כדלקמיה ומדלא היו מוחין אליב' דרבי יוסי שמע מינה דלדידיה שרי לברוכי ולית ביה משום ברכה לבטלה דהא דדרשינן בפרק קמא דתמורה אתי' אלהיך תירא שלא להוציא שם שמים לבטלה הני מילי בלא ברכה אבל בברכה לא ומשום ברכה שאינה צריכה נמי דקא עבר עליה משום לא תשא ליכא דההיא דרשה בעלמא היא דבהדיא אמרו בפרק מי שמתו ספק קרא אמת ויציב ספק לא קרא חוזר

ז וקורא ולא אסרו מספק משום לא תשא כדכתבו התוספות בשלהי ר"ה ואם תאמר למה הוצרך הסמ"ג להוציא המחוי של רבי יהודה מדוקיא דמכלל דלרבי יהודה היו מוחין נהי דאין להוציא זה מסמיכה דקתני בהדיא דלרבי דאין נשים סומכו' משום דאיכא למימר דהא דאינן סומכות מפני שנראה כעובד עבודה בקדשים כדלקמיה ולא מטעם שהיו מברכו' מכל מקום תיפוק לי ממתני' דר"ה דקתני בהדיא אין מעכבין את התינוקו' מלתקוע ודייק מינה תלמודא הא נשים מעכבין ומוקי לה אליבא דרבי יהודה יש לומר דמתקיעות נמי אין להביא ראיה

ח דאיכא למימר דטעמו של רבי יהודה לאו משום ברכה לבטלה הוא אלא משום שבות שלא במקום מצוה דאף על גב דתקיעת שופר חכמה היא ואינה מלאכה איכא שבות מיהא איכא דומיא דרדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה ואף על פי כן אסרוה רבנן כדמשמע מפרק קמא דשבת כדלקמן ומשום הכי הוצרך להוציאו מדוקיא דמכלל לר' יהודה מיהו דהתם לא שייך טעמ' אחרינא מלבד טעמא דברכה ועכשו שהוכיח מכאן דטעמיה דרבי יהודה שהיה מוחה גבי תפילין אינו אלא מטעם ברכה מצינן לפרושי נמי גבי תקיעות דאינו אלא מטעם הברכות ומשום הכי כתב הסמ"ג אחר זה ותקיעה ותפלין משום ברכה

ט לבטלה הוא אף על פי שאין זה מוכרח כדלעיל: וכן אשתו של יונה דליכא לספוקי בה משום מצות עשה שלא הזמן גרמא דרגל לכולי עלמא מצות עשה שהזמן גרמא הוא ועל כרחך לומר משום דסבר ליה כרבי יוסי הוא ולפיכך לא קאמר הכא אליבא דרבי יוסי כדקאמר גבי תפילין ומעשה רב כלומר שהמעשה דבר גדול הוא וראוי לסמוך עליו אף על פי שסתם משנה כרבי יהודה והלכה כסתם משנה: אינו משום בל תוסיף הילכך עכ"ל שמה שהיו מוחין אליבא דרבי יהודה אינו אלא מפני שהיתה מברכת כדאמרן: דאינו נראה שיהא שייך כי האי גוונא בל תוסיף משום דבל תוסיף נופל על המצו' לא על

י הגופות: ותקיעה ותפלין משום ברכה לבטלה הוא הדין נמי דאיכא למימ' גבי תקיעות משום שבות אלא נקט ברכה שהוא טעם משותף לתקיעה ולתפלין: סומא פטור מן המצות כרבי יהודה דפרק החובל: עבידנא יומא טבא לרבנן מפני שהיה סובר אז גדול שאינו מצווה ועושה מהמצווה ועושה׳

אם היה פטור מברכת הפירות כלומר מברכות כל הנהנין ומברכת המצות ואף מברכת השבחות וההודאות: לא היה עושה יום טוב משום דיצא שכרו שהיה יותר גדול בעשיית המצות בהפסדו שלא היה יכול לברך עליהן הילכך על כרחך לומר שאף על פי שהיה פטור מן המצו' היה יכול לברך עליהן

כ ואם כן נשים נמי אף על גב דפטירי ממצות עשה שהזמן גרמ' יכולות לברך עליהן ולית בהו משום ברכה לבטלה והאי אם היה פטור מברכת המצות דקאמר אינו רוצה לומר אם היה ברשותו לברך ושלא לברך דאם כן מאי יצא שכרו בהפסדו הרי ברשותו הוא לברך אלא הכי פירושא שאם היה פטור והיתה ברכה שאינה צריכה היה אסור לברך משום ברכה לבטלה ויצא שכרו בהפסדו ולכן יהיה גם כן פירו' שרי לברוכי חייב לברוכי לא שהוא מותר לברך ואם ירצה לא יברך דאם כן היה אסור לברך משום ברכה שאינה צריכה הילכך עכ"ל דפטור דברכות היינו איסוריהו והיתר דברכו' היינו חיוביהו

ל דאי לא תימא הכי היכי משמע מהכא דרב יוסף לא היה פטור מברכת הפירות ומברכת המצות דילמא לעולם אימא לך פטור היה ואפילו הכי היה עושה יום טוב מפני שהיה מברך והיה שכרו גדול מהמחוייב לברך דגדול שאינו מצווה ועושה מהמצווה ועושה כמו שהיה עושה י"ט בעשיית המצות אף על פי שהיה פטור בהן: ובתוס' דר"ה כתוב אם היה אסור במקו' אם היה פטור והשת' אתיא שפיר הא דפתח בהתר וקאמ' ש"מ דלר'

א יוסי שרי לברוכי וסיים וקאמר ומסתמא אם היה פטור דמשמע
חיובא אבל מה שכתב אם היה פטור מברכת הפירות לא
שמעתי בו פירוש נכון דבשלמא בברכת המצות איכא לספוקי
בהו משום דכיון דאינו מחויב בעשיית המצות הוה ליה ברכה
שאינה צריכא והויא לה ברכה לבטלה אבל בברכת הנהנין
שכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה הרי זה מועל היאך
יהיה הסומא פטור ושמא יש לומר דדוקא במצות לא תעשה
שהוא מבטל התורה בידים לא פטרוהו אבל במצות עשה
שהוא יושב והדבר תורה נעקר מאליו פטור והוא הדין נמי
ב ברכת הפירות שאינו מבטל בידים פטור אבל הרא״ש בפרק
כל הבשר כתב גבי טלית שאולה ומסתמא אם היה אסור לברך
בברכת המצות כגון תפילין וטלית וכיוצא בהן לא היה עושה
יום טוב ולא הזכיר שם ברכת הפירות וגם כתב אסור במקום
פטור ונראה שטעות נפל בספרים אך יש לתמוה היכי מייתי
ראיה מסומא לנשים והלא סומא אינו פטור לרבי יהודה אלא
מדאוריתא אבל מדרבנן מיהא מיחייב כדי שלא יהא נראה
כגוי מאחר שהוא פטור מכל מצות עשה שאף על פי שהוא
חייב בכל מצות לא תעשה כיון שאינו עושה בהן פועל בידים
אינו נראה בהם אם הוא יהודי או גוי וכן משמ׳ נמי ממתניתין
ג דמגלה פרק הקורא דתנן כל שלא ראה מאורות מימיו לא
יפרוס על שמע ומשמע הא ראה ונסתמא פורס להוציא אחרים
ואי סלקא דעתך דרבי יהודה דפטר ליה אפילו מדרבנן קאמר
היאך יכול להוציא אחרים ידי חובתן הא אפילו סבירא ליה
דקרית שמע היא דרבנן כדאמרינן בפרק מי שמתו מכל מקום
זה שהוא פטור לגמרי אפילו מדרבנן אינו יכול להוציא אחרים
אפילו במצות דרבנן ואלו אשה פטורה אפילו מדרבנן במצות
עשה שהזמן גרמא כדאיתא בפרק מי שמתו דאין לחוש בה
שלא תהא נראית כגויה מאחר שהיא חייבת בכל מצות עשה
שלא הזמן גרמא ואם כן היכי מייתי ראיה מסומא שהוא חייב
ד מדרבנן לנשים שאינן חייבות לא מדאורייתא ולא מדרבנן
ועוד אמאי לא מייתי ראיה מההיא דרב יוסף אף לענין הלכה
כרבי יוסי ולא כרבי יהודה דאי כרבי יהודה לא היה רשאי
לעשות המצות מאחר שהוא פטור בהן מדאוריתא וליכא
למימר משום דהוה אמינא כרבי יהודה וכגון שלא היה מברך
עליהם דמודה רבי יהודה דיכול לעשותן אף על פי שהו׳ פטור
מן התורה דאם כן לא היה עושה יום טוב כיון שלא היה
מברך דיצא שכרו בהפסדו׳

אבל, זהו דבר תימה מהו וצונו וכו׳ אבל גבי קטן שברך
לאביו אין לתמוה בו מהו וצונו והא לא קא מיחייב
ה לא מדאורייתא ולא מדרבנן אליבא דרש״י ז״ל שכתב בפרק
שלשה שאכלו קטן שהגיע לחינוך אפילו מדרבנן לא מיחייב
אלא עליה דאבוה הוא דרמי עליה לחנוכי משום דקטן עתיד
לבוא לידי חיוב מצות ושייך ביה שפיר לומר וצונו אף על גב
דהשתא לאו בר חיובא הוא׳

ו הגירסא תפש רבינו משה עקר פירוש שתהא
קושית הברייתא מיום טוב לשבת ולא מעכוב
לעסק ויש לתמוה על כל אחד מהגירסאות למה הקשה מהצד
האחד בלבד הא סיפא דברייתא מתחלפת מרישא דברייתא
בתרתי מיום טוב לשבת ומעכוב לעסק והוה ליה לאקשויי
ז מתרויהו ואיפשר לומר דמתרויהו לא הוה מצי לאקשויי מפני
שהגירסא האחת סוברת יום טוב דווקא אבל עכוב לאו דווקא
אלא הוא הדין נמי עסק והא דלא נקט מתעסקין משום דהא
ביום טוב הוא דמתעסקין אבל בשבת נהי דלא מתעסקין
מכל מקום לא מעכבין והגירסא האחרת סוברת עכובא דווקא
אבל יום טוב לאו דווקא אלא הוא הדין נמי שבת והא דלא
נקט שבת משום דהוה אמינא בשבת הוא דלא מעסקינן אבל

ז ביום טוב עסוקי נמי מעסקינן׃ אבל תרויהו בלאו דוקא
לא מצינן למימר דאם כן סיפא לימא לי הוה ליה למתני
מתעסקין בהם עד שילמודו וכל שכן דאין מעכבין ב״ט׳

רישא בקטן שלא הגיע לחנוך דלאו בר חיובא הוא
מדאורייתא ולא מדרבנן ומשום הכי אין מעכבין דקטן אוכל
נבלות אין בית דין מוזהרין להפרישו וגם מתעסקין בו ואפילו
בשבת דאף על גב דלא רמו עליה לחנוכי מכל מקום מרגילו
במצות הוא ואזהרת גדולים על הקטנים אינה אלא היכא
דלית ביה שום קיום מצוה כלל אבל היכא דאיכא הרגל
ח מצוה ואין בתקיעה אלא משום שבות בעלמא שרי אף לתקוע
להם כל שכן לומר להם תקועו׳

וסיפא בהגיע לחנוך דכיון דרמו עליה דאבוה לחנוכיה
במצות הוה ליה כמי מחוייב במצות הילכך בשבת
דלאו זמן תקיעה הוא מעכבינן וכל שכן דלא מתעסקינן כמו
הגדול וההוא דקטן אוכל נבלות אין ב״ד מוזהרי׳ להפרישו וכל
שכן גבי תקיעת שופר שאין בה אלא משום שבות מיירי בשלא
הגיע לחינוך אבל בהגיע לחנוך שאנו מחוייבים לחנכו כל
שכן שאנו מחוייבים להפרישו מן העבירות אבל ב״ט שהוא
יום תרוע׳ שהכל מחוייבים לתקוע בו עסוקי נמי מעסקי משום
ט דחייבים אנחנו לחנכן במצות ומה שתפש רבינו משה הגירסא
הזו עיקר נראה לי משום דלפי הגירסא הזו יש חילוק בין י״ט
לשבת דבי״ט שהו׳ זמן התקיעה לא שנא בהגיע לחנוך לא שנא
בשלא הגיע עכובי לא מעכבינן ועסוקי נמי מעסקינן ובשבת
דלאו זמן תקיעה הוא בלא הגיע לחנוך עכובי לא מעכבינן
ועסוקי נמי מעסקינן ובהגיע לחנוך עכובי נמי מעכבינן׳ וכל
שכן דלא מעסקינן אבל לפי הגירסא האחרת אין חילוק בין
יום טוב לשבת דבתרויהו בלא הגיע לחנוך אין מעכבין וגם
מתעסקין ובהגיע לחנוך אין מעכבין אבל אין מתעסקין אם
נפרש רישא בלא הגיע וסיפא בהגיע ואם נפרש רישא בהגיע
י וסיפא בלא הגיע אין חלוק בין יום טוב לשבת דבתרויהו בלא
הגיע אין מעכבין אבל אין מעסקין ובהגיע מתעסקין וכל
שכן דאין מעכבין ואין זו סברא נכונה דאם כן מה הפרש יש
בין יום טוב שהוא זמן תקיעה ובין שבת שאינו זמן תקיעה
וכן נרא׳ לי גם כן דמה שפירש רישא בלא הגיע וסיפא בהגיע
אף על גב דתלמודא סתמא קאמר משום דאין הפרש בין
הגדולים ובין התינוקות שהגיעו לחנוך בענין חיוב המצו׳ אלא
שהגדולים מדאורייתא והתינוקות מדרבנן ואם יפרש רישא
בהגיע וסיפא בלא הגיע כמו שפרש״י ז״ל יהיו הגדולים אסורין
לתקוע בשבת והקטנים שהגיעו לחנוך מותרין וגם מתעסקין
כ עמהם לומר להם תקועו ואין זו סברא נכונה מיהו תקשה ליה
ההיא דריש ערכין דלעיל ושמא יש לומר שבגרסת הרב לא
היה כתוב בריש ערכין אלא לאיתויי קטנים שהגיעו לחנוך
ותו לא ולולא שלא מצאתי לשום אחד מן המפרשים לומר
שיש נוסחא שכתוב בה רישא בלא הגיע וסיפא בהגיע אבל
הייתי אומר שגרסתו של הרמב״ם ז״ל כך היא דאם לא כן למה
לא תפש לשון התלמוד לומר כאן בהגיע כאן בשלא הגיע
אבל הוצרך לומר רישא בלא הגיע וסיפא בהגיע הא בנוסח
הגרסאות קא עסיק כמו שכתב ובספרים ישני׳ גרסינן ומסיים
בה וזו הגירסא תפש רבינו מייה עקר והיה לו להביא הגירסא
ל כצורתה׳

דדווקא קטני׳ שהגיעו לחנוך אין מעכבין מלתקוע ומסקינן
דמתעסקין וכו׳ אבל לא הגיעו לחנוך אין מתעסקין
בהם נראה מהגירסא הזאת דפליגא עליה דהרמב״ם בפירכא
דתלמודא ובשנוייה דידה דלפי הגרסא הזאת פירכ׳ דתלמודא
היא מעכוב לעסק ושינויה דידה היא רישא בהגיע וסיפא
בשלא הגיע ולהרמב״ם ז״ל פירכא דתלמודא היא מיום טוב
לשבת

א לשבת ושינויה דידה היא רישא בלא הגיע וסיפא בהגיע והכי
פירושא רישא בהגיע דשייך במצות ואפילו הכי אין מעכבין
מלתקוע בשבת משום דתקיעה לא אסירא אלא משום שבות
בעלמ׳ ובהא כולי עלמא מודו דאין בית דין מוזהרין להפרישו
וגם מתעסקין לתקוע בשבילו כדי לחנכו במצו׳ דשבו׳ במקום
קיום מצות כי האי גוונא שמרגילו במצות לא גזרו ביה רבנן
ומשום גזרה דרבה נמי ליכא דאין לגזור אלא לאותן שהן
חייבין בתקיעתה מפני שהכל חייבין בה ואין הכל בקיאים
בה ואיכא למיחש שמא מתוך טרדתו לצאת ידי חובתו יבוא
ב להוציאו מרשות לרשות או יוליכנו ד׳ אמות ברשות הרבי׳ כדי
לחוליכו אצל בקי ללמוד אבל לאותן שאינן תוקעין אלא
להרגיל הקטנים בלבד לא גזרו בהו רבנן משום דליכ׳ למיחש
בהו אבל סיפא דמיירי בלא הגיע אין מעכבין דאין בית דין
מוזהרין להפרישו כיון שאינו בר חיובא אבל אין מתעסקין
לתקיע בשבילו כיון דליכא בהו משום קיום מצוה שהרי אין
הגדולים מחוייבים לחנכן במצות דאף על פי שזוכין בזה
התינוקות שמרגילין עצמם במצות מכל מקום כיון שאין
הגדולים מחוייבי׳ להנכם ואינן מקיימים בזה שום מצוה אסור
דאין אומרים לו לאדם חטא אפילו בחטא של שבות בשביל
ג שיזכה חברך דהא בשבת בפרק קמא אמרו ברדיית הפת
שאינה אלא משום שבות אין אומרים לו לאדם חטא וכו׳ אבל
בהגיע לחנוך שהוא מחוייב לחנכו במצות אינו נקרא חוטא
באותה תקיעה שתקע בשבילו מאחר שהוא עצמו זוכה באותה
תקיעה שמקיים בה מצות חנוך אך קשה מההיא דפרק קמא
דשבת שלא התירו לו לרדות אף על פי שאין איסורו אלא
משום שבות ואף על פי שהוא עצמו זוכה בה כשמציל את
חבירו מן העבירה שכל ישראל ערבי׳ זה בזה ושמא יש לחלק
בין זכות להצלה מן העבירה דלגבי התעסקות התקיעות
שחבירו זוכה בה גם הוא זוכה בה ולגבי רדיית הפת שחבירו
ד נוצל מן העבירה ואין אני קורא בו שהוא זוכה בשום מצוה גם
הוא אינו נקרא זוכה בה׳

אבל משום נחת רוח דנשים שרינן להו לתקוע פי׳ אף על
פי שאין מתעסקינן לתקוע בשביל התינוקות שלא
הגיעו לחנוך משום דאין אומר לאדם חטא כו׳ והוא הדין נמי
נשים דחד טעמה הוא מכל מקום אינהו גופיהו שרינן להו
לתקוע לעצמן אליבא דרבי יוסי שאם תשאלנה הנשים אם
מותר להן לתקוע לעצמן אמרינן להו תקועו משום נחת רוח
מה שאין כן בתינוקות שלא הגיעו לחנוך דאף על גב דלא
מעכבין להו מכל מקום אם ישאלו ממנו רשות לתקוע לא
ה שרינן להו דאסור להעבירן על המצו׳ כדנפקא לן מדם ושרצי׳
וטומאת מת דכהנים וכלהו מצרך צריכי כדאיתא בפרק חרש׃
הואיל ואין בתקיעה אסור דאוריתא דדוקא במצות עשה
שהזמן גרמה שאין בעשייתה אסור דאוריתא הוא דקא שרו
רבי יוסי ורבי שמעון אבל במקום שיש בעשייתה איסורא
דאוריית׳ מודו ליה לרבי יהודה דלא שבקינן להו לעשות אותה
מאחר שהן פטורות בה ואם תאמר אי הכי במקו׳ דאיכא איסור׳
דרבנן נמי נימא הכי יש לומר כיון דאיסורא דרבנן אינו אלא
משום גזירה במקו׳ צער ורפואה לא גזרו ביה רבנן והינו דקאמר
משום נחת רוח דנשים שרינן להו לתקוע אף על פי שהתקיעה
ו שלא במקום מצוה אסורה משום שבות דדבריהם ולסמוך נמי
שרינן להו ולא חיישינן משום דנראה כעובד עבודה בקדשים
כדתניא בפרק אין דורשין אמר רבי יוסי סח לי אבא אלעזר
פעם אחד היה לנו יעל אחד של זבחי שלמי׳ והביאונהו לעזר׳
נשים וסמכו עליהם נשים לא מפני שסמיכה בנשים אלא כדי
לעשות נחת רוח לנשים אף על פי שנראה בזה כעובד עבודה
בקדשים׳

אבל אבי העזרי כתב דמותר לתקוע להם אפי׳ מי שיצא ז
ככר וגם מותר להוציא השופר לרשות הרבים כדי
לתקוע להן והרא״ש ז״ל כתב וכן נראה לי דלא גריעה אשה
מקטן שלא הגיע לחנוך דמתעסקין בהן עד שילמודו כל שכן
נשים שהן מכונות למצוה וזה אינו אלא לפי שטתם שפירשו
רישא בלא הגיעו וסיפא בהגיעו אבל לפי שטתו של ר״אם אין
הגדול רשאי לתקוע בשבילן אלא שיאמר להן תקועו בלבד׳
רבי אבהו סובר כרבי יהודה וכרבי לוי יש מפרשים שהסמ״ג
סובר דמתני׳ דכל השופרות כשרין בתרי פלוגתי
קא מיירי ת״ק דרבי יוסי ורבי יוסי פליגי לעכובא ותנא קמא ח
דרבי יהודה פליגי למצוה ומשום דממלתיה דרבי אבהו
דקאמר למה תוקעין בשופר של איל ומשני אמר הקב״ה תקעו
לפני וכו׳ משמע דלעכובא קא מיירי דומיא דאמר הקב״ה
הקריבו לפני עומר בפסח וכו׳ ואמר הקב״ה הקריבו לפני שתי
הלחם בעצרת דכלהו לעכובא פריך ליה ממתני׳ דכל השופרו׳
כשרין דמיירי לעכובא ומשני דרבי אבהו כרבי יהודה וכרבי
לוי סבירא ליה שאומר שמצות שופר של ר״ה כשל איל
כלומר שרבי אבהו למצוה קאמר ולא לעכובא ואינו נכון דאם
כן לא הוה ליה לשנויי שרבי אבהו סובר כרבי יהודה וכרבי
לוי אלה רבי אבהו למצוה קאמר ולא לעכובא הפך הקס״ר ט
אבל הפי׳ הנכון הוא שהסמ״ג סובר כהר״מבם דאוקי לה לכולה
מתני׳ דכל השופרות לעכובא דתנא קמא דרבי יוסי מכשיר
הכל חוץ משל פרה שהוא פסול אפילו בדיעבד ורבי יוסי
מכשיר אף של פרה ותנא קמא דרבי יהודה פוסל הכל חוץ
משל יעל ורבי יהודה פוס׳ הכל חוץ משל כבש ומשום דרבי
אבהו נמי לעכובא קאמר כדאמרינן ועוד דלא אשכחן שום
תנא שיאמר למצוה אלא כלהו לעכובא ואיכא לאקשויי עליה
מת״ק דרבי יוסי ומר׳ יוסי הוצרך לומר דרבי אבהו כרבי יהודה
וכרבי לוי סבירא ליה פסלי בכלהו חוץ משל איל ולא כתנא
קמא דרבי יוסי ורבי יוסי ואף על גב דמלישנא דמתני׳ משמע י
דתרי פלוגתי הוו ועוד דאטו פשוט וכפוף כתיבי בקרא ועוד
דרבי לוי דקאי כרבי יהודה מצוה קא אמר מכל מקום
יש להוכיח דרבי יהודה נמי לעכובא קאמר וכלה חדא
פלוגתא היא דאי למצוה מנא ליה לרבי לוי דשל יום
הכפורים נמי בכפופים הא לא שייך טעמא דכפופי׳ אלא בר״ה
שהוא לתפלה וכמה דכייף איניש טפי עדיף אבל ביום
הכפורים של יובל שאינה אלא לסימן שילוח עבדים בעלמא
אדרבה פשוט עדיף טפי שהוא סימן לידים פשוטות לשלח
העבדים לצאת מתחת ידיהם לא כפוף שהוא סימן שיהיו
כפופים וליכא למימר אף על פי כן אתיא ג״ש דז׳ ז׳ ומשוי להו כ
אהדדי משום דג״ש לא גמיר אלא מילתא דכתיבא בקרא אבל
מילתא דלא כתיבא בקרא דאינה אלא למצוה לא ואם כן ע״כ
דרבי יהוד׳ נמי לעכובא קא אמ׳ וקבלה היתה בידם שהשופרו׳
מהם בפשוט ומהם בכפוף אלא דתנא קמא דרבי יהודה סביר׳
ליה דר״ה בפשוש משום דכמה דפשיט איניש בתפלתו טפי
עדיף ור׳ יהודה ס״ל בכפוף משום דכמה דכייף איניש בתפלתו
טפי עדיף וכלה מתני׳ חדא פלוגתא היא ת״ק דרבי יוסי מכשיר
הכל מהם בר״ה והשאר פסולין ומהם ביובל או בתעני׳ והשאר
פסולין חוץ משל פרה שאינו כשר בשום מקו׳ ורבי יוסי מכשיר
הכל אף של פרה ונחלקו ת״ק דר׳ יהודה ורבי יהודה את״ק דרבי ל
יוסי אי זה מהם מכשיר בר״ה ואי זה מהן מכשיר ביובל או
בתעניות ת״ק דרבי יהודה סבר של ר״ה בשל יעל פשוט והשאר
פסולין ושל יובל בשל זכרים כפופים והשאר פסולין ור׳ יהודה
סבר של ר״ה בשל זכרים כפופים והשאר פסולין וביובל בשל
יעלים והשאר פסולין ומצוה דרבי לוי מצוה מן התורה קאמר
והינו לעכובא׳

ארוך

א ארוך וקצרו כשר ולא תימא דרך העברתו בעינן וליכא וכן
גבי גרדו והעמידו על גלדו נמי דחד טעמא
הוא ואם תאמ׳ מ״ש מהפכו ומרוחיב את הקצר וקצר את הרחב
דאמרינן בהו דרך העברתו בעינן וליכא יש לומר דמשמעות
העברתו אינו אלא צמיחתו הילכך כי אפכיה ככיתונא או
בשקצר את הרחב והרחיב את הקצר ששנה בזה דרך צמיחתו
פסולין אבל כשגרדו והעמידו על גלדו או כשקצר ארכו שלא
שנה בזה דרך צמיחתו אף על פי ששנה אותו מברייתו אין
בכך כלום דאצמיחתו קפיד רחמנא ולא אברייתו אי נמי אפי׳
ב אם תמצא לומר דתעבירו היינו דרך ברייתו אין לפסול בגרדו
והעמידו על גלדו ולא בארוך וקצרו משום דמשמעות ברייתו
היינו תמונתו וגרדו או קצרו אינו יוצא מתמונתו וכל זה אינו
אלא לפי הירושלמי שסובר הפכו פסול ופי׳ לא תימא דאפכיה
ככיתונא שהוא פסול אבל לשאר המפרשים דמפרשי לא
תימא דאפכיה ככיתונא וכשר צריך לומר דהפכו נמי אינו
שלא כברייתו ודוחק׳
צפהו מבפנים פסול: דקול שופר אמר רחמנא ולא קול
זהב: או במקום הנחת פה: יש מפרשים בעובי
השופר לצד הקצר ושלא במקום הנחת פה בעובי השופר לצד
ג הרחב וקשיא להו מהוסיף עליו כל שהוא פסול ותרצו דהתם
מיירי בשלא היה בו שיעור שופר ונעשה עם התוספת שיעור
שופר ולפי זה טעמא דבמקום הנחת פה וטעמא דצפהו זהב
מבפנים חד טעמא הוא אבל אין לפרש שלא במקום הנחת
פה מבחוץ סביב הפה משו׳ דצפהו זהב מבחוץ אם לא נשתנה
קולו מכמות שהיה כשר ואלו הכא מכשר סתמא לא שנא
נשתנה ולא שנא לא נשתנה ואיפשר לומר דסביב הנחת הפה
אינו נופל בו שנוי קול דאכתי לא התחילה הברת הקול אך
קשה דאם כן הוא בכלל צפהו זהב אם לא נשתנה קולו מכמות
שהיה כשר ואין לומר דצפהו זהב לפרושי שלא במקום הנחת
ד פה הוא דאם כן לא הוה ליה לאפסוקי ביניהו בצפהו זהב
מבפנים וי״מ במקום הנחת פה סביב הנח׳ פה דלית ביה הוספ׳
ופסול בכל ענין לא שנא נשתנה ל״ש לא נשתנ׳ מפני ששפתי
התוקע אינם דבקים בשופר שהזהב חוצץ בין השופר לשפתיו
ורחמנא אמר והעברת שופר כדרך התוקעים ששפתותיהם
דבקים בשופר ושלא במקום הנחת פה למטה ממקום שפתי
התוקע עד סמוך לחצי אורך השופר שאין בו שינוי קול מפני
שאין הקול מתחיל לעשות הברה אלא מחציו ולמטה שהוא
רחב משום הכי קתני סתמא שלא במקום הנחת פה כשר
וצפהו זהב מבחוץ מיירי מחציו ולמטה ששם נופל שינוי בקול
ה ולכן תלה הדבר בשנוי קול ואינו נראה דאם כן שלא במקום
הנחת פה כשר לימא לי תיפוק לי מצפהו זהב מבחוץ שאם
לא נשתנה קולו כשר כיון דלית ביה שנוי קול׳
נסדק לארכו פר״שי כל ארכו וכן נסדק לרחבו כל רוחב
הקפו וטעמ׳ דנסדק לארכו משו׳ דה״ל כשני שופרות
משמע שהו׳ סובר שנסדק משני צדדיו לגמרי וליכא לאקשויי
עליה היינו דבק שברי שופרו׳ דמצינן למימר זו ואין צריך לומ׳
זו קתני דאפילו כשהחתיכות משופר אחד חשבינן ליה כשני׳
ושלשה שופרות כ״ש כשהחתיכות של שופרות רבות ונראה
לי דהוא הדין נמי אם נסדק רוב ארכו או רוב רחבו דקיימ׳ לן
ו בכל התורה כלה רובו ככלו אבל במיעוט ארכו או במיעוט
רחבו אפילו אם לא נשתייר בו שיעור תקיעה כשר מידי דהוי
אנקב ולא סתמו דכשר אפילו בלא נשתייר בו שעור תקיעה
אף על פי שיש בו חסרון כל שכן בנסדק שאין בו חסרון ומה
שהוצרך ר״שי לפרש נסדק לארכו כל ארכו פרשו התוספות
מדלא קתני התם אם נשתייר בו שיעור תקיעה כדקתני גבי
נסדק לרחבו וי״ש מפרשים דהא דלא קתני הכא אם נשתייר

ז בו שיעור תקיעה כדקתני גבי נסדק לרחבו משום דאפילו
בכל דהו׳ פסול מפני שמחמת הרוח הבא מכח התקיעה הסדק
הולך ומוסיף תמיד עד שנסדק כלו ופסלוהו אף בסדק כל
דהוא אף על גב דלא גרע מנקב כדי שלא יבא להסדק בשעת
התקיעות ויחשוב שיצא בו אבל בנסדק לרחבו אין לחוש
לזה שהרי אפילו נסדק כל הקפו אם נשתייר בו שיעור
תקיעה כשר אבל בלא נשתייר בו שיעור תקיעה שאם
יסדק כל הקיפו פסול בנסדק כל דהוא נמי פסול כמו
בנסדק לארכו ואיפשר לומר גם כן דברחבו אין הסדק הולך
ח ומוסיף כמו בארכו דאין הקרן נסדק אלא בארכו ומשום הכי
אין לפסלו אלא כשנסדק רוב הקפו ולא נשאר בו שיעור
תקיעה אבל בנסדק מיעוטו אף על גב דלא נשתייר בו שיעור
תקיעה כשר אך קשה דאם כן מאי נסדק לרחבו דקאמר הא
לא שייך בקרן סדוק אלא בארכו׳ פי׳ מעכב את התקיעה
לאחר שסתמו דאי בקוד׳ שסתמו שוב אי איפשר לפרש מתני׳
דנקב וסתמו דקתני אם מעכב התקיעה פסול אליבא דלישנא
בתרא דרבי יוחנן לא כרבי נתן ולא כרבנן דהא רבי נתן אינו
פוסל אלא בנפחת רובו ושלא במינו אבל בנשתייר רובו אף
על פי שהיה מעכב התקיעה קודם שסתמו שאי איפשר לנקב
ט גדול כזה שלא היה מעכב התקיעה שהרי הוא קרוב לחצי
השופר כשר בין במינו בין שלא במינו ורבנן נמי דפליגי
עליה דרבי נתן ופסלי בין במיני בין שלא במינו אינו אלא
בנפחת רובו אבל בנשתייר רובו מכשרי בין במינו בין שלא
במינו דאין סברא לומ׳ דרבנן פליגי עליה דר׳ נתן בתרתי חדא
דפסלי אפי׳ במינו ועוד דפסלי אפי׳ בנשתייר רובו משום דהאי
דמפר׳ מילתיה דר׳ נתן בנפחת רובו אינו אלא מטעם שהיה סובר
שבנשתייר רובו אין ראוי שיפסל מכיון דרובו ככלו וא״כ מזה
הטעם עצמו לרבנן נמי אין ראוי שיפסל אלא בנפחת רובו וא״כ
מתני׳ דקתני אם מעכב התקיעה פסול אם נפרש אותו דמיירי
י כשהיה מעכב התקיעה קודם שסתמו דלא כמאן הילכך עכ״ל
דפי׳ מעכב דמתני׳ אינו אלא לאחר שסתמו ולפי זה אם היה
מעכב הנקב את התקיעה קודם שסתמו וכשסתמו חזר הקול
לכמות שהיה לית דין ולית דיין דכשר מכיון דתלה הדבר
בעכוב דלאחר הסתימה ותימא מאי שנא מצפהו זהב מבחוץ
דאמרינן אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול משום דהוי
קול שופר ודבר אחר ואלו הכא מכשיר אף על פי שאותו הקול
שלאחר הסתימה הוא קול שופר ודבר אחר ושמא יש לומר
שמאחר שעל ידי הסתימה חזר הקול כמו שהיה בהיות השופר
שלם אף על פי שקודם הסתימה היה מעכב ועכשו אינו
כ מעכב לא מקרי קול הסתימה אלא קול השופר השלם
ולא שייך הכא קול שופר ודבר אחר אבל לא שמעתי טעם
נכון היכא שהיה מעכב מתחלה ואחר כך סתמו ומעכב
למה יהיה פסול והלא אין כאן קול הסתימה כלל מכיון דקולו
דלאחר הסתימה דומה לקולו דקודם הסתימה והוה ליה
כאלו לא סתמו כלל והיה ראוי שיהיה כשר כמו בנקב ולא
סתמו דכשר אפילו במעכב התקיעה כדקאמר בירושלמי שכל
הקולות כשרין בשופר דבהא לא פליג תלמוד דידן אתלמוד
ירושלמי כדאיתא בתוספות ר״ה׳ ואין זה קול שופר אלא
קול הסתימ׳ אף על גב דלאו קול הסתימה הוא אלא קול השופר
ל השלם ואינו דומה לצפהו זהב כדפרישית מכל מקום איפשר
שהירושלמי פוסל אותו משום גזרה אטו צפהו זהב שהם דומים
בענין שנוי דלאחר הסתימה מקולו דקודם הסתימה: כתרי
לישני דרבי יוחנן לחומרא: דסבירא ליה דהני תרי לישני לא
פליגי אהדדי דנשתייר רובו דלישנא קמא מיירי בנשתייר בו
כחוט השערה יותר מחציו ונפחת רובו דלישנא בתרא מיירי
בנפחת קרוב לחציו דהיינו נשתייר רובו דלישנא קמא וקארי
ליה

א ליה נפחת רובו כדי להפריש בינו לבין נשתייר רובו של נקב
משהו כלומר שנפחת מהשופר כל כך פחת גדול שאין ראוי
שיקרא כשם נשתייר רובו שהוא נאמר אף על הנקב של משהו
והא דקרי לנקב הקרוב לחציו בלישנא בתרא בלשון נפחת
רובו ובלישנא קמא בלשון נשתייר רובו משום דלישנא קמא
קאי אבמינו דכשר בין בנשתייר רובו שהוא נקב של משהו
בין בנשתייר רובו שהוא הנקב הקרוב לחציו ולפיכך לא
הוצרך להבדילו מנשתייר רובו הנאמר על הנקב של משהו
אבל לישנא בתרא דקאי אשלא במינו שאינו פסול אלא
ב בנשתייר רובו הקרוב לחציו אבל בנשתייר רובו של נקב
משהו כשר אפילו שלא במינו דעד כאן לא קא מיפלגי רבי
נתן ורבנן אלא בנקב גדול הקרוב לחציו שאז הסתימה גדולה
ומשתנה הקול מחמתה דרבי נתן סבר שאינה פוסלת אלא
כשהיתה שלא במינו מפני שאין זה קול השופר אלא קול
הסתימה אבל כשהיתה ממינו כשר מפני שגם הסתימה ממין
השופר הוא ורבנן סברי אפילו היתה הסתימה ממינו פסול
משום דהוה ליה כדבק שברי שופרות אבל בנקב כל שהוא
שאין הסתימה נחשבת לכלום כ"ע מודו דאפילו שלא במינו
כשר משום הכי קארי ליה לנשתייר בו בלשון נפחת רובו כדי
ג להבדילו מנשתייר רובו של נקב משהו שהוא כשר אפי' שלא
במינו ולחומרא דקאמ' אינו רוצה לומר כלישנא קמא דמחמיר
שהרי לדבריו שתי הלשונות אחד הם אלא הפ' דהני תרי לישני
דרבי יוחנן אואם לאו כשר דמתני' אוקימנא להו דהוי לחומר'
ולא אאם היה מעכב דמתני' דהוי לקולא אי נמי הא דקאמר
לחומרא הוא לומר שפירש שתי הלשונות כלישנא קמא דהוי
לחומרא ולא פירש אותם כלישנא בתרא דהוי לקולא ורבינו
יצחק ן' גיאת ז"ל כתב בהדיא ולענין פסקא בה"ג כתב הלכתא
נקב במשהו וסתמו שלא במינו אם מעכב התקיעה פסול ואם
אינו מעכב כשר וכי קאמרינן אם אינו מעכב כשר דווקא
ד במשהו אבל טפי אף על גב דנשתייר רובו פסול ועבדינן
כתרי לישני דרבי יוחנן לחומרא במינו כשר והוא שנשתייר
רובו שלם שלא במינו פסול אף על גב דנשתייר רובו עכ"ד הרי
שחלק בין נקב משהו ובין נקב הקרוב לחציו אע"פ ששניהם
נשתייר רובו הן: דהיכא דמעכב התקיעה וסתמו שלא במינו:
פי' שהיה מעכב התקיעה קודם שסתמו ואחר כך סתמו ומעכב
לאו דוקא אלא שהיה הנקב גדול קרוב לחציו שאי אפשר שלא
יהא מעכב והיינו נשתייר רובו שנחלקו בו רבנן ורבי נתן
לאפוקי אם היה הנקב משהו דבהא כ"ע מודו דכשר בין סתמו
במינו בין שלא במינו כדפרישית ט"בא דרב יהודאי גאון אבל
ה אין לפרש היכא דמעכב התקיעה לאחר שסתמו דאם כן היכא
דסתמו ומעכב התקיעה מבעי ליה ותו קשי רישא אסיפא
דמעיקרא קאמר היכא דמעכב וסתמו שלא במינו אף על גב
דנשתייר רובו שלם פסול משמע הא סתמו במינו ונשתייר
רובו אף על גב דמעכב התקיעה כשר ובסיפא קאמר סתמו
במינו אם נשתייר רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את
התקיעה כשר הא מעכב פסול ותו אי מילתיה דר' נתן אמעכב
התקיעה דמתניתין קאי אי הכי היכא דסתמו במינו ונשתייר
רובו שלם אפילו אם עכב הנקבים שנסתמו את התקיעה כשר
אפילו ללישנא קמא דהיינו כתרי לישני דר' יוחנן לרב יהודאי
ו גאון אם כן מאי ולא עכבו הנקבים דמשמע הא עכבו פסול ואי
אואם לאו כשר קאי אי הכי מאי היכא דמעכב התקיעה וסתמו
שלא במינו דקאמר הא אפילו באינו מעכב התקיע' נמי פסול
אף על גב דנשתייר רובו שלם פסול סתמא קאמר לא שנא
מעכב התקיעה לאחר שסתמו לא שנא אינו מעכב דמילתיה
דרבי נתן אואם לאו כשר דמתני' קאי: ולא עכבו הנקבים
שנסתמו את התקיע' פי' לאחר שנסתמו לא עכבו דמעכב ואינו

ז מעכב דמתני' לאחר סתימ' קאי כמו שפירש למעלה והא דלא
קאמר אם אינו מעכב כלישנא דמתני' אבל הצריך לומר ולא
עכבו הנקבים שנסתמו הוא כדי להבדיל העכוב הזה מהעכוב
הראשון שהעכוב הראשון איירי בעכוב דקודם הסתימה
כדפרישי' והעכוב השני מיירי בעכוב דמתניתין שהוא לאחר
הסתימה ולפי זה לא משכחת כשרו' בנקב וסתמו והנקב גדול
קרוב לחצי אלא במינו ונשתייר רובו ואינו מעכב אבל במינו
ונשתייר רובו ומעכב או שלא במינו ונשתייר רובו ואינו מעכב
וכל שכן במינו ונפחת רובו ומעכב או בשלא במינו ונשתייר
ח רובו ומעכב או בשלא במינו ונפח' רובו ואינו מעכב ואין צריך
לומ' בשלא במינו ונפחת רובו ומעכב פסול: מברך על תקיעת
שופר: אין זה נוסח הברכה דאם כן ולתקוע שופר מיבעי ליה
שהרי הוא עצמו כתב בהלכות ברכות וכלל הדבר פי' הרמבם
ז"ל עשה מצוה לעצמו כגון לבש תפילין מברך להניח תפלין
נתעטף בציצית מברך להתעטף בציצית וכו' משמע שהוא
סובר כדעת הרמבם ז"ל שכתב בהלכות ברכות היתה חובה
עליו ונתכון להוציא עצמו מידי חובה ולהוציא אחרים מברך
לעשות לפיכך הוא מברך לשמוע בקול שופר אלא הכי קאמ'
כשמברך מברך על תקיעתו ולא על שמיעתו וחולק בזה על
ט הר"ם במ"ז לפי שהוא סובר שהמצות עשה של שופר היא
בתקיעתו לא בשמיעתו כדפרישי': חוץ מברכת הלחם וברכת
היין: פי' נקט לחם ויין במקום כל הנהנין מפני שהלחם הוא
עיקר כל המאכלי' והיין הוא עיקר כל המשקין וטעמא דמילת'
משום דברכת המצות הן חובה וכל ישראל ערבי' זה בזה ומשו'
הכי אף על פי שיצא מוציא דאף על פי שיצא ידי חובת עצמו
ידי חובה ערבו' לא יצא ומחוייב בדבר קרינן ביה אבל בברכת
הנהנין שאינה חובה דלא ליכול ולא ליבריך לא שייך בהו
ערבו' ואם יצא אינו מוציא דכיון דאינו מחוייב להוציא אחרים
בברכות הללו אם יבא לברך ברכה שאינה צריכה היא וקא
י עבר עלה בלא תשא: וצריך שיתכוין שומע ומשמיע כדאמר
ליה ר' זירא לשמעיה איכוין ותקע לי וכל שכן שומע ואף ע"ג
דפליגי עליה רבה ורבא והנך דשלחו לאבוה דשמואל לית לן
בה דהא מתניתין דפרק היה קורא ומתניתין דפרק ראוהו ב"ד
ומתני' דפרק הקורא ורבי יוסי שנמוקו עמו דקאמר ביחיד לא
יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע וברייתא דנתכון משמיע ולא
נתכון שומע כולהו סבירא ליה כרבי זירא ואף על גב דמתרץ
להו רבה אשנויי דחיקי לא סמכינן: אין תוקעין בשופר בכל
מקום אלא בקצת מקומות בלבד ולקמיה מפרש להו: יבא
עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם דתקיעת שופר אף
כ על גב דמדאוריתא שריא דתנא דבי רבי ישמעאל כל מלאכת
עבודה לא תעשו יצאת תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמ'
ואינה מלאכה מכל מקום אסור שבות דדבריהם איכא דהוי
בכלל לא מספקים ולא מטפחים דפרק משילין דאסירי משום
גזירה דשמא יתקן כלי שיר שהוא תקון מנא אבל לא ששום
אולודי קלא דבהדיא אמר בשלהי ערובין לא אמרו אלא
בקולו של שיר בלבד אבל משום אולודי קלא לא והא דאמר
רבא בריש פרק בתרא דר"ה מדאורייתא משרא שרי ורבנן
הוא דגזור בה כדרבה דאמר רבה הכל חייבים בתקיעת שופר
ואין הכל בקיאין בה גזרה שמא יטלנו בידו ויוליכנו וכו'
ל דמשמע דתקיעת שופר שריא אפילו מדרבנן אי לאו גזרה
דרבה צריך לומר דה"ק מדאורייתא משרא שריא בשבתות
דכולה שתא ולית בה אלא אסור שבות דרבנן אבל בשבת
שחל ר"ה להיות בה אפילו אסור שבות ליכא שיבא עשה של
תורה וידחה שבות דדבריהם ולמה אין תוקעים משום גזירת
דרבה דאי לא תימה הכי קשיא הא דפרק קמא דשבת דבעי
רב ביבי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא
לידי

א לידי אסור סקילה אי לא דמשמע דרדיית הפת אסיר׳ מדרבנן
דאין לחלק בזה לומר דרדיית הפת דהכא מיירי בלאחר אפיה
והתם בקודם אפיה דהויא כעין לישה כדפריש ר״ח דאם כן
קשיא רדייה דפרק כל כתבי דקאמר התם כשהוא רודה לא
ירדה במרדה אלא בסכין והתם בלאחר אפייה קא מיירי
שהתירו לו להציל מזון שלש סעודו׳ בלבד ותקיעת שופר נמי
דומיא דרדידה היא כדמוכח בפרק כסוי הדם דקאמר התם
תקיעה שופר בגבולין מוכיח שספקה דוחה יום טוב ואין ודאה
דוחה שבת דליכא לפרושה משום גזרה דרבה דבי״ט לא שייך
ב גזרה דרבה דאפילו יהא אותו הטומטום אשה דלא מחייבא
ביה והוה ליה הוצאה שלא לצורך מכל מקום הואיל והותרה
הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דדוחק הוא לומר דהיינו
דוקא היכא דאיכא צורך יום טוב קצת אבל הכא ליכא צורך
היום כלל: דהא כיון דאינו מכוין שלא להוליכו אצל בקי ללמוד
ולא לצורך עצמו לצורך היום קרינן ביה כמו שכתבו התוספו׳
בפרקא קמא דשבת וכן שנינו בפרקא בתרא דר״ה אין מעכבין
את התינוקות מלתקוע משמע הא נשים מעכבין אף על פי
שאין מזה ראיה גמורה דאיכא למימר דהא דמעכבין אינו אלא
ג משום ברכה לבטלה כמו שכתב הסמ״ג בשם ר״ת אך קשה דאם
כן בלא גזירה דרבה נמי לא הירה לנו לתקוע דאין לומר יבא
עשה של תורה וידחה שבות דדבריהם שלא היכא דמבטל תורה
בידים אבל היכא דיושב ודבר תורה נעקר מאליו יש להם כח
להכמים לבטל דבר תורה מפני שבורת דדבריהם דשב ואל
תעשה שאני כדאיתא בפרק מי שמתו ויש לומר דלא אמרינן
שב ואל תעשה שאני אלא היכא דליכא הכשר מצוה כמו ההיא
דשופר של ראש השנ׳ אין מפקחין עליו את הגל ואין מעבירין
עליו את התחום ולא עולין באילן וכיוצא בהן דבעידנא דקא
מעקר שבו׳ דדבריהם לא קא מקיים עשה דתקיעת שופר אבל
באסור תקיעת שופר מדרבנן דאיכא הכשר מצוה דבעידנא
ד דקא מעקרא מקיים עשה דשופר לית להו כח לחכמי׳ להעמיד
דבריהם במקום בטול תורה ולומר בו שב ואל תעשה שאני
תדע דהא בפרקא קמא דיבמות תניא יכול יהא כבוד אב ואם
דוחה שבת תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי
תשמורו כלכם חייבין בכבודי ואוקימנא כגון דאמ׳ ליה שחוט
לי בשל לי ופריך התם מה להנך שכן הכשר מצוה דבעידנא
דקא מיעקר לאו מקיים עשה כלומר ודין הוא שידחה הלאו
ההוא מפני העשה של כבוד אב ואם אף על פי שכבוד אב ואם
עשה גרידה וחלול שבת עשה ולא תעש׳ שיש בו כרת וסקילה
והינו נמי דפריך רבא לרבי לוי בריש פרק בתר׳ דראש השנ׳ וכי
ה מלאכה היא דאיצטריך קרא למעוט דמשמ׳ דאלו הויא מלאכה
הוה צריך קרא למעוטה אף על גב דשופר עשה ויום טוב עשה
זלא תעשה משום דבמקו׳ הכשר מצוה הוא אבל זהו דבר תימה
מאי אולמה דגזירה דרבה משבורת דתקיעה התם נמי נימא
יבוא עשה של תורה וידחה גזירה דרבה דהתם נמי במקום
הכשר מצוה הוא דליכא למימר דגזירה דרבה חמירא משום
דאתיא לידי אסור סקילה דהא רדיית הפת דמדמו לה רבנן
לתקיעת שופר אינו אלא משום שמא יבא לידי אפייה שהוא
אסור סקילה ואם כן תקיע׳ שופר נמי צריך לומר שלא אסרוה
אלא משום גזרה דשמא יבא לידי אסור סקילה ועוד דתקיעת
ו שופר בכלל לא מספקין ולא מטפחין דפרק משילין הוא
דטעמא דידהו משום גזירה דשמא יתקן כלי שיר דמתקן מנא
הוא ולא משו׳ אולודי קלא דבהדיא אמרו בשלהי ערובין עולא
אקלע לבי רב מנשי אתא ההוא גברא טרף אדשא אמר מאן
האי דקא מחלל שבת אמר ליה רבא לא אמרו אלא בקולו של
שיר בלבד אבל משום אולידי קלא לא ונטים המשחקות
באגוזים דאסירן אף על גב דלאו קולו של שיר הוא אינו אלא

משום דלא ליתי לאשויי גומות: זאם תאמר מאי שנא שופר ז
מלולב דבשופר אמרו כל זמן שבית המקדש קיים אין תוקעין
בשבת אלא בירושלם בלבד אבל לא בגבולין ובלולב אמרו
שהיה ניטל אפילו בגבולין כדמשמע בריש לולב וערבה כבר
תרצו התוספות בזה שאני לולב דאינו אלא טלטול בעלמא
והואיל ואשתרי במקדש לא החמירו בגבולין פירו׳ אבל משום
גזרה דרבה ליכא למיחש אי משום דבזמן שבית המקדש קיי׳
היו עולין לרגל ולומדין תורה והיו נזהרין בדיני שבת כדפיר׳
הסמ״ג אי משום דכיון דלא צריך ביה חכמה דמדאגבהיה
נפק ביה לית ביה טירדא שישכח אסור השבת אבל תקיעת ח
שופר ע״הא חכמה בעינן למיגזר טפי שמא יוליכנו אצל בקי
ללמוד וקרוב לזה הטעם תרץ הסמ״ג במצו׳ לולב אי נמי בדין
הוא שיהא לולב דוחה שבת בגבולין טפי מבשופר משום דר״ט
של ראש השנה לא היה זמן קביעותו ידוע שלא לאנשי ירושלם
בלבד אבל יום ראשון דלולב היה ידוע בגבולין כמו בירושלים
אבל מה שהקלו בשופר לאחר החרבן טפי מלולב דשופר
תוקעין אותו בכל מקום שיש בו בית דין ולולב לא כדמשמע
התם דמוקי תלמודא ההיא דמוליכין לולביהן לבית הכנסת ט
בזמן שבית המקדש קיים ובגבולים משמע דבזמן שאין בית
המקדש קיים לא הותר בשום מקום כבר תרצו גם בזה דשאני
שופר שהוא מעלה זכרונם של ישר׳ לאביהם שבשמים לפיכך
לא רצו לבטל אותו לגמרי וכיון דתקון בחד בית דין תקון בכל
מקום שיש בית דין אף על פי שבזמן הבירה לא היו תוקעין
אלא במקדש דוקא׳ או מוציאו מרשות לרשות: אף על
גב דרבה לא קאמר אלא שמא יעבירנו ד׳אמו׳ בר״ה כבר פרשי
בסוכה פרק לולב וערבה דה״הנ דהוה מצי למימר שמא יוציאנו
מרשות לרשות אלא שברוב מקומות יש לחוש להעברת ארבע
אמות ואין לחוש להוצאה כגון שהירה מונח בכרמלית בקרפף
או בגנה שאין שם אסור הוצאה דאוריתא ואיכא איסור העברה י
אבל התוספות פירשו משום דמרשות היחיד לרשות הרבים
איכא היכרא וליכא למיחש שמא יטעה בו ויוציא מרשו׳ לרשו׳
אבל ברשו׳ הרבים זימנין דלאו אדעתיה ומעבירו ארבע אמות
והסמ״ג והרמבם ז״ל נטו לדעת רש״י ז״ל וכבר הארכתי במגלה
ע״ש: היו הכל תוקעין בשבת פי׳ כל אנשי ירושלם דס״ל דהא
דתנן במקדש היו תוקעים ולא במדינה אינו ר״ל בבית המקדש
דווק׳ אבל בירושלם לא כדפרש״י שלא מקדש קורא את ירושלים
כלה ומדינ׳ קורא שאר כל העיירות שבכל ארץ ישר׳ כמו שפי׳
הרמבם ז״ל בפי׳ המשנה: ואין תוקעין אלא בפני ב״ד בלבד
זהא דקא אמרי דלא הוה שמע איניש קל אודניה מקל תקיעת׳
דיחידאי היינו מאותם שהיו באים לתקוע בפני בית דין שלא כ
שמעו התקיעה לפני בית דין דאותם שיצאו למה להם לחזור
לתקוע׳ שוב אינו צריך לומר מקראות של מוספין אף
על גב דמלישנא דובתורתך כתוב לאמר משמע דקאי אפסוקי
דמלכיות זכרונות ושופרות דאי אמוספין כמו שכתברת לנו
בתורתך מיבעי ליה ועוד הא דפרי׳ תלמודא לרבי יוחנן דאמר
הלכה כר״שבג בברכות של ר״ה וי״ה מ״ש הני אילימא משום
דנפישי קראי והאמר רב כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמר
שוב אינו צריך לאו פירכא היא דקאי בפסוקי דמלכיו׳ זכרונות
ושופרות ופריך ליה מקראי דמוספים אפילו הכי ניחא ליה
לפרושי מקרא דמוספים משום דקשיא ליה לפרושי אפסוקי ל
דמלכיות זכרונות ושופרות דאם כן הוה ליה למימר כיון שא׳
ובתורתך ובדברי קדש׳ וע״י עבדיך הנביאים כתוב לאמר שוב
אינו צריך כיון דכל חד מנייהו לא מפטר אלא במינו דדוחק
הוא לומר דחד מנייהו נקט וצריך לומר כמו כן ככתוב בדברי
קדשך ועל ידי עבדיך הנביאי׳ לפטור פסוקי דכתובים ונביאי׳
כמו שפרשו רבותיו של רש״י ז״ל או של נביאים וכתובים גם כן
נקראים

א נקראים תורה ומפטרי בובתורתך כתוב לאמר כמו שפי׳ הטור
לפי׳ פיר׳ אותו על מקראות המוספים ופירש לישנא דובתורתך
כתוב לאמר כאלו אמר כמו שכתבת לנו בתורתך ופיר׳ פירכא
דאילימא משום דנפישי קראי בקראי דמוספי ר״ח ור״ה ופסוקי
דמלכיות זכרונו׳ ושופרות ואיכא טובא והא אמר רב חננאל כו׳
דאינו צריך לומר של מוספים ומהשתא לא הוו אלא קראי
דמלכיות זכרונות ושופרות׃ ורבותי מפרשים במלכיו׳ זכרונו׳
ושופרות׃ והא דמשני אלא משום דאוושי ברכות צריך לומר
דבנוסח הברכות עצמן קאמר שהן ארוכין ומשונין ולא
ב בפסוקים שבתוכן ולכן תפש המקש׳ בלשונו לשון קראי ואמר
אילימא משום דנפישי בהו קראי והמתרץ תפש לשון ברכות
ואמר דאוושי ברכות ודוק׳

הידושי הלכות צום כיפור חלקלא תעשה סימן ס״ה׃

דליתא לדרפרם דאמר אין ערוב והוצאה ליה כלומר
הא דדייק רפרם מההיא דכריתו׳ דפרק אמרו
ג לו דתנן אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב ומבריתא דפרק
שני שעירי דתניא עתי ואפילו בשבת זאת אומר׳ ערוב והוצאה
לשבת ואין עירובו והוצאה לי״ה וכל שכן לי״ט ופליגי אמתני׳
דאין בין ליתה דדילמא מתניתין דכריתות הכי קאמר אם
היתה אף שבת והוציא חייב שתים משום שבת ומשום י״ה
ובריתא דפרק שני שעירי איכא למימר שאני שעירי י״ה
דהכשרו די״ה בכך ומתניתין דאין בין ליכא מאן דפליג עלה
ולא שמעתי מ״ל לסמ״ג לימא דהא דרפרם ליתה ויש ערוב
והוצאה לי״ה ולי״ט כמתניתין דאין בין אי משום דמסיק התם
תלמודא דהא דרפרם בדותא היא אין משם ראיה כלל דהתם
ד הכי פירושא הא דהוכיח רפרם ממתניתין דכריתו׳ ומברייתא
דשני שעירי זאת אומרת כו׳ בדותא היא שאין משם הוכחה כלל
דדילמא מתניתין דכריתות ה״ק שאם היה אותו יום כפור שבת
חייב שתים כו׳ ובריתא׳ דשני שעירי שאני שעירי יום כפור כו׳
לא שיש להוכיח משם שיש ערוב והוצאה הפך דברי רפרם
דמאן לימא לן דלא פליגי מתני׳ דכריתו׳ ובריתא דשני שעירי
אמתני׳ דאין בין הא לא אידחי מילתיה דרפרם אלא בלשון
דילמא דאינו אלא דחייה בעלמא והתוספות גם כן שכתבו
בפרק קמא דכתובות גבי מתוך שהותרה הוצאה לצורך והא
דקיימא לן בפרק אמרו לו דיש ערוב והוצאה לי״ט כו׳ דמשמע
ה דסבירא ליה שדעת התלמוד הוא כך מנא להו לומר כך דילמא
דחייה בעלמא היא ועוד מ״נל לבעלי התוספ׳ ולסמ״ג ז״ל להוציא
מההיא דאמר לו ויש ערוב והוצא׳ לי״ט והלא אפילו אם תמצא
לומר דלאו דחייה בעלמא היא אלא הוכח׳ ברורה אכתי איכא
למימר דהא דליתא לדרפרם אינו אלא בי״ה דמיירי התם אבל
בי״ט דילמא אין בו אסור הוצאה אלא גבי תחומים אבל בחצרו׳
לא והרי הרי״ף ז״ל הוא סובר כן וכתב וק״ל די״ט צריך ערובי
תחומין ואינו צריך ערובי חצרות אבל הרי״ף ז״ל רצה להוכיח
זה מהא דתניא בפר׳ בכל מערבין א״ל ב״ה לב״ש אין אתם מודים
שמערבין לגדול בי״ה אף על פי שהוא בתענית ואסו׳ לו לאכול
ו כך מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה וכתב שמעינן מינה
דבין ב״ש ובין ב״ה כלהו ס״ל דמערבין לגדול בי״ה ערובי תחומין
וערובי חצרות בשבת עכ״ד׃ ורבי ישעיה הראשון תפשו ואמר
ואינו נ״ל מה שדקדק מכאן די״ה צריך עירובי חצרות דההיא
דהתם דמערבין לגדול בי״ה לא קא מיירי אלא בעירובי תחומין
שאף י״ט נמי צריך אבל אכתי ערובי חצרות מ״נל עד כאן דבריו
ולא ידענא מנא ליה לרבינו ישעיה ז״ל לומר דההיא דמערבין
ז לגדול אינו אלא בעירובי תחומין אי משום דקאי אמערבין
לנזיר ביין דמיירי בעירובי תחומין ולא בעירוב חצרות דאלו
ערובי חצרות אינם נעשים ביין כדתניא מערבין בחצרות בפת
ואם רצו לערב ביין אין מערבין והא דתנן בכל מערבין
ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח בערובי תחומין קא מיירי
כמו שפירשו כל המפרשים דילמא ה״ק אמור להם ב״ה לב״ש אי
אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכפורי׳ ערובי חצרו׳ וערובי
תחומין א״ל אבל וכשם שמערבין לגדול בין ערובי חצרות בין
ערובי תחומין כו׳ אך קשה נהי דליכא לאוכוחי דבעירובי
ח תחומין דוקא קא מיירי מכל מקום ליכא לאוכוחי נמי דבין
בערובי תחומין בין בערובי חצרות קמיירי דדילמא בערובי
תחומין דוקא קמיירי אבל בערובי חצרות לא אך מפרק קמא
דביצה משמע קצרת דלכ״ע יש ערוב והוצאה ליום טוב דאם
לא כן לפלגו באבנים וכן כתבו התוספות בכתובות דקיימא
לן בריש ביצה דיש ערוב והוצאה ליום טוב אבל הרי״ף ז״ל לא
הביא ראיתו מההיא דביצה אבל אדרבה פסק ואמר וקיימא
לן די״ט צריך ערובי תחומים ואינו צריך עירובי חצרות משום
דלא משתמע מהתם ערוב והוצאה לי״ט אלא מדוקיא דאם לא
כן לפלגו באבני׳ וזו אינה ראיה גמורה דילמא טעמא דטלטול
ט לאו משום גזרה דשמא יוציא מרשות לרשות הוא אלא כדי
שלא יהא מעשה של שבת כמעשה של חול כדכתב הרמבם ז״ל
אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה
בחול ומפני מה נגעו באסור זה אמרו ומה אם הזהירו נביאים
וצוו שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול ולא שיחתך
בשבת כשיחתך בחול שנאמר ודבר דבר קל וחומר שלא יהא
טלטול השבת כטלטול של חול ורב יוסף דפריך התם אלא
מעתה לפלגו באבנים לא אסיק אדעתיה אלא טעמא דגזרת
שמא יוציא מרשות לרשות המפורשת בפרק כל הכלים׳
סימן סס מאחר שענש הכתו׳ כרת למי שלא התענה למדנו שמוזהרי׳
י בו על אכילה ושתיה בת״כ ובפרק שני דיומא מייתי לה מ״גש
דעונש עונש מה עונש דמלאכה לאחר אזהרה אף עונש דענוי
לאחר אזהרה רבינא אמר ה׳ קראי כתיבי במלאכה חד לעונש
דיממא וחד לעונש דליליא וחד לאזהרה דיממא וחד לאזהרת
דליליא וחד לאקושי ענוי למלאכה דבי רבי ישמעאל תנא
נאמר כאן ענוי ונאמר להלן על דבר אשר ענה את אשת רעהו
מה להלן לא ענש אלא א״כ הזהיר אף כאן כן ורב אחא בר יעקב
אמר יליף שבתון שבתון משבת בראשית מה להלן לא ענש
אלא אם כן הזהיר אף כאן כן ורב פפא אמר היא גופא אקרי
שבת דכתיב תשבתו שבתכם וקשיא לי טובא דמהכא משמע
כ כלהו סבירא להו דאי לאו הקשא לא הוה ידעינן אזהרה
לענוי ולמה לא למדו זה מהכלל שאמרו כל מקו׳ שענש הכתוב
כרת או מיתת בית דין הרי היא מצות לא תעשה חוץ ממילה
ופסח שהן בכרת והן מצות עשה כמו שכתב הסמ״ג במצות ל״ד
שלא להתנבא לשקר ובמצו׳ ר״ט אבל הרמבם ז״ל תרץ הקושיא
הזאת בשרש י״ד בספר המצות שחבר זה לשונו׳ ולפעמים לא
תתבאר האזהרה בלאו גמור אבל יזכור העונש לבד ויניח
האזהרה ואולם השרש אצלנו לא ענש הכתוב לא אם כן הזהיר
ואי איפשר מבלתי היות אזהרה לכל מה שיתחייב עליו עונש
ולכן יאמרו בכל מקום עונש שמענו אזהר׳ מנין תלמוד לומר
ל כך וכך וכשלא תתבאר האזהרה ילמדו אותה בהקש מן
ההקשים הנעשים בדינים כמו מה שזכרו באזהרת מקלל
אביו ואמו ומכה אותם שלא התבאר בכתוב בלל שלא אמר לא
תקלל אביך ולא תכה אביך אבל המכה והמקלל חייב מיתה
הנה לא ידענו שהם מצות לא תעשה והוצאנו להם ולדומים
להם האזהרה ממקום אחר בדרך הקש וזה אינו סותר אמרם
אין מזהירין מן הדין ולא אמרם בדרך תימה וכי מזהירין מן
הדין

א הדין שאנחנו לא נאמר אין מזהירין מן הדין אלא שנאסור מה
שלא התבאר אסורו על דרך הקש ואמנם כשנמצא את העונש
בביאור בתורה לעוש׳ מעשה זה נדע בהכרח שהוא מעש׳ אסור
נזהר ממנו ואמנם נוציא בהקש האזהרה בשביל שיתחזק לנו
שרש אמרם לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר שאחר שהגיע
האזהרה מהדבר ההוא חייב מי שעבר ועשה או כרת או מיתה
עד כאן דבריו׳ שנאמר תענו את נפשותיכם ולא כתיב
לא תאכלו אינו ד״ל ולא כתיב לא תאכלו במקום תענו דאם
כן אין זה שנוי משמעות בלבד שזה חיוב עשה וזה חיוב לא
ב תעשה ואיכא למימר דלהכי כתוב תענו ולא כתב לא תאכלו
כדי לחייבו בעשה ולא בלא תעשה אלא הכי קאמר ולא כתב
גם לא תאכלו לחייב בעשה ובלא תעשה בפי׳ אבל סמך על
הכלל של לא ענש הכתו׳ אלא אם כן הזהיר והיינו דריש לקיש
דפרק שני דיומא דקאמר מפני מה לא נאמרה אזהרה בענוי
משום דהיכי כו׳ לימא נכתו׳ לא תאכלו הא אכילה בכזית והא
דלא אייתי לשון הברייתא שפתח בה דקתני שנה הכתוב
במשמעו דכתיב אשר לא תענה אבל הניח לשון הברייתא
שפתח בה ותפש לשון ריש לקיש נראה לי משום דעדיפ׳ ליה
הא דריש לקיש דמיירי באזהרה יותר מלשון הברייתא דלא
ג מיירי באזהרה אך לשון ששנה הכתוב במשמעו אינו נופל רק
על לשון הברייתא שלא הוזכר שנוי בלשון ריש לקיש כלל
ולבי מגמגם׳ ושנו חכמים בשיעורו בככותבת ולא
בכזית כשאר כל אסורין שבתורה והא דשערו בככותבת ולא
בכביצה או כשיעור אחר משום דבהכי איכא יתובי דעתא
כדמפרש טעמא ביומא אי נמי שעורים הלכה למשה מסיני
כדפירש רש״י בפרק קמא ד״ט׃ ומה במלאכה לא הזהיר אלא
במקום שענש אף בענוי כן בתור׳ כהנים מייתי לה מקל וחומר
ומה מלאכה שהיא נוהגת ביום טוב ובשבתות אינו מוזהר לא
ד במקום שענש ענוי שאינו בשבתות ובימי׳ טובי׳ אינו דין שלא
יהא מוזהר אלא במקום שענש׳ כיון דחזי לאצטרופי
אף על גב דטעמיה דרבי יוחנן אינו אלא משום דאכילה כל
דהו משמע כדמשמע מדברי הסמ״ג בהלכות חמץ דהלכה
דשעורים אינה אלא לעונשים בלבד מכל מקום הוצרך לזה
הטעם להודיענו למה לא נאמ׳ שההלכה היא אף לענין איסור׳
וכבר פירשתי זה בהלכות פסח עיין שם׃ בן עשר בן י״א
שלמים קאמר דהיינו בן י״א בן י״ב בין לזכר בין לנקבה דומיא
דבן י״ג לתינוק בת י״ב לתינוקת והוא הדין נמי בן י״ג לתינוק
מחנכין אותו לשעו׳ אלא משום דבעי למימר שבת י״ג לתינוקת
היא משלימה מן התורה לא הזכיר ש״ג דזכר הוא לשעות אבל
ה ליכא למימר דבן י״ג משלים מדרבנן דלר׳ יוחנן השלמ׳ מדרבנן
ליכא׃ ולשון התוספתא נמי משמע כרבי יוחנן דסתם מחנכין
לשעות משמע׃ תם ונשלם׳

הידושי צום כיפור חלק עשה סימן ל״ב׃

ששאר ענויין כלן מדרבנן תדע שהרי אמרי׳ דסיכה
כשתיה כו׳ תמיהה לי טובא חדא מה ראיה
מביא מסיכה לשאר ענויים דילמא סיכה מדרבנן ושאר ענויין
מדאורייתא ותו דמההיא ראיה גופה דמייתי לאוכוחי מינה
ו דסיכה מדרבנן הוה ליה לאיתויי נמי אשאר ענויים דכי היכי
דאקילו רבנן גבי סיכה ואמרו מי שיש לו הטטין בראשו סך
כדרכו ואינו חושש הכי נמי אקילו רבנן לגבי רחיצה ואמרו מי
שידיו מלוכלכו׳ בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש ולגבי
נעילת הסנדל הקלו ואמרו החיה תנעול את הסנדל ועל כרחך
בדליכ׳ סכנה קמיירי דאם לא כן היכי אסרי רבנן ועוד מדקאמ׳
והלא שתיה אסור׳ כו׳ מכלל דבעי לאוכוחי שההקש של סיכה
לשתיה היא אסמכתא בעלמא דאי לאוכוחי שהסיכה מדרבנן ז
הוה ליה למימר והלא סיכה אסורה כו׳ וקשה דלימא ליה
לאוכוחי שההקש של סיכה כשתיה הוא אסמכתא בעלמא
ואחר כך להוציא מזה שהסיכה היא מדרבנן הוה ליה לאוכוחי
מעיקרא שהסיכה היא מדרבנן דאם לא כן היאך הקלו בה גבי
חטטין ותו מאי תדע שהרי אמרינן התם דסיכה כשתיה דקאמ׳
מהדר אהתרא ומייתי ראיה אאיסורא ואם תאמר כדי לפרש
שההקש הזה הוא אסמכתא בעלמא הוה ליה למימר תדע
שהרי בפרק שני דיומא תניא מי שיש לו הטטין כו׳ אלמא
סיכה מדרבנן ומינה שמעינן דהיקשא דסיכה כשתיה היא ח
אסמכתא בעלמא לכן נראה לי דמשום דבעי לאוכוחי מכח
אסיכה שהיא אסמכתא בעלמא ששאר עינויין כלן גם כן הן
אסמכתא בעלמא הוצרך להביא תחלה ההיקש של סיכה
לשתיה שהוא ממקרא מלא שנראה כדמות ילפותא גמורה כדי
שכשיוכיח שהיא אסמכתא בעלמא יוכל להוכיח ממנה לשאר
הענויין במכל שכן שאינן אלא אסמכתא בעלמא ואף על פי
שלא היה צריך להוציא הענויין מכח החטטין אלא שהסיכה
היא מדרבנן ומינה הוה שמעינן שההיקש של סיכה כשתיה ט
אינו אלא אסמכתא בעלמא מכל מקום מאחר שהראיה של
הירושלמי אינה מוכחת אלא שההיקש של סיכה כשתיה
הוא אסמכתא בעלמא הוכיח זה גם מהראיה של פרק שני
דיומא כדי שיהיו שתי הראיות מוכיחות על ענין אחד ועוד
שמפני שאין להוכיח מהסיכה לשאר הענוין אלא לענין
האסמכתא שאם ההקש של סיכה שהיא כמו מקרא מלא אינו
אלא אסמכתא בעלמא כל שכן המדרשות של שאר הענויין
שאינן אלא רמז בעלמא הוכרח להוציא מכח החטטין שההקש
של סיכה לשתיה אינו אלא דרך אסמכת׳ בעלמא כדי שיוכיח
ממנה לשאר ענויין והשתא תו ליכא לאקשויי למה לא הוכיח
ששאר הענויי׳ נמי הן מדרבנן מדאקילו בהו רבנן כמו שהוכיח י
גבי סיכה משום דגבי סיכה נמי לא הוכיח אלא שההקש של
סיכה כשתיה הוא אסמכתא בעלמא ומינה שמעינן שהיא
מדרבנן ועוד דניחא ליה לאוכוחי שכל המדרשות של שאר
הענוין אינן אלא דרך אסמכתא ממה שיוכיח שהן מדרבנן
משום דהוה קשיא לן מכל אותן המדרשות שדרשו רבותינו
ז״ל על כל אותן הענויין דמיירו שהן מדאורייתא אבל השתא
שמעינן תרתי חדא דהוו מדרבנן ועוד שכל אותן המדרשות
אינן אלא דרך אסמכתא ולא ילפותא גמורה ומשום דאכתי
איכא לאקשויי סוף סוף אפי׳ אם תמצא לומ׳ דשאר ענויין כלן
הן מדרבנן מכל מקום לא היה להם להקל בהם הוצרך לתרץ
דמתחלה כשגזרו עליהן לא גזרו אלא בדבר של תענוג אבל כ
במקום צער ורפואה לא גזרו בהו רבנן׳ שוה סיכה
לשתיה לאסור דכמו שהוא אסור לזר לשתות תרומה ככה
הוא אסור לסוך אותה אף על פי שאין אסורו של זה כאסורו
של זה שהרי אסור שתיה מן התורה ואסור סיכה מדבריהם׳
ולתשלומין שכמו שאם שתה אותה בשוגג חייב לשלם
לכהן הקרן והחומש ככה אם סך אותה בשוגג
חייב לשלם הקרן והחומש׳ אבל לא לעונש שאם שתה
אותה במזיד חייב מיתה בידי שמים כדתני׳ בפרק הנשרפים
ואם סך אותה במזיד אינו חייב כלום׃ וביום הכפורים לאסור
שאסור לסוך ביה״כ כמו שהוא אסור לשתות אף על פי שאין ל
אסורו של זה כאסורו של זה׃ אבל לא לעונש שמי ששתה
במזיד ביה״כ חייב כרת ומי שסך ביה״כ במזיד אינו חייב כלום
אבל בתשלומים לא פירש כלום מפני שאסור שתיית תרומה
ביה״כ שייך בין בשלו בין בשל אחרים וכיון דבשלו לא שייך
תשלומים אף על גב דשייך בשל אחרי׳ כגון זר שאכל תרומה
ביה״כ לא הוצרך לפרש בו דין התשלומים מכיון שיש בכלל׃
מין

א מין שאין בו תשלומי׳ אבל אסור שתיה דתרומה בשאר הימים
שאינו אלא בשל אחרים דתרומה אינה אלא של כהנים
ואסור שתייתה אינו אלא לישראל ושייך בו תשלומין הוצרך
לפרש בו דין התשלומין הרי למדנו מכאן דהך היקשא דסיכה
כשתיה דנפקא לן מקרא דותבא כמים בקרבו כו׳ אינו אלא
אסמכתא בעלמא דאס״ד ילפותא גמורה מנא לי׳ לרבנן לחלק
בין סיכה לשתיה בשום ענין והלא כבר השוה אותן הכתוב
ומשמע שהן שוין לכל דבריהם ואם תאמר אכתי היכי שמעינן
מינה שהסיכה היא מדרבנן נהי דאין זה ההקש ילפותא גמורה
ב אלא אסמכתא בעלמא מכל מקום דילמא סיכה הלכתא גמירי
לה ואסמכוה רבנן אקראי דומיא דההיא דפ״ק דסוכה דאמר
שעורין הלכה למשה מסיני וקרא דארץ חטה ושעורה שדרשו
בו רז״ל ואמרו שכל המקרא הזה לשיעורין נאמר אינו אלא
אסמכתא בעלמא וכן בפרק שני דחולין אלא מעתה שהיית
דרסה חלדה הגרמה ועיקור מנא ליה אלא הלכתא גמירי לה
וקרא אסמכתא בעלמא יש לומר ד״ר לא מפיק מההיא
דירושלמי דשוה סיכה לשתיה כו׳ אלא שההקש הזה אינו
ילפותא גמורה אבל מה שהוכיח שהסיכה היא מדרבנן הוא
מדאקילו בה רבנן לגבי חטטין כדלעיל אך קשה דאם כן למה
ג לי לאיתויי ראייתיה מההיא דירושלמי תיפוק ליה ממתני׳
דפרק רבי עקיבא דקתני בהדיא אף על פי שאין ראיה לדבר
זכר לדבר שנאמר ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו אבל
מצאתי נוסחא אחרת בקצת ספרים מספרי הרא״ש שכתו׳ בהם
ובי״ה לא לאסור ולא לעונש ולפי זה שמעינן שפיר דסיכה
דיה״כ אינה אלא מדרבנן מכיון דלית בה אפילו אסורא בעלמא
מדאורייתא אבל דאיכא הנוסחאות שכתוב בהן לאסור אבל
לא לעונש וכן סיכה דתרומה בשאר הימים שבכל הנסחאות
כתוב בהן לאסור ולתשלומים אבל לא לעונש אין להוכיח
משם דאסור סיכה היא מדרבנן דאיכא למימר שהיא מדאורי׳
ד שקבלו אותה איש מפי איש עד מרע״ה מפי הגבורה שהסיכה
של תרומה היא כשתיה לאסור ולתשלומים אבל לא לעונש
לא מלקות ולא מיתה ורבנן הוא דאסמכוה אקרא דרך אסמכת׳
בעלמא׳ יכול בתשעה מתענין תלמוד לומר בערב אי
בערב יכול משתחשך תלמוד לומר בתשעה הא כיצד כו׳ ואם
תאמר מאי קושיא הא גבי אכילת מצה נמי כתיב בראשון בי״ד
בערב תאכלו מצות ואותו ערב ר״ל ערב של ט״ו הכא נמי נמא
מאי ערב ערב של עשירי ולא קשיא ולא מידי כבר תרצו
התוספות בפרק קמא דברכות שאני התם דכתי׳ תאכלו לבסוף
דמשמע בראשון בי״ד בלילה תאכלו מצות אבל הכא כתיב
ה ועניתם קודם בערב ומשמע ועניתם ביום הט׳ פירו׳ כיון דכתב
הענוי מעיקרא אתשעה ואערב קאי: תלמוד לומר עד ערב
פרש״י ערב לילה הוא ועד בכלל אך צרי׳ להוסיף ולפרוש מעט
קודם שקיע׳ החמ׳ פי׳ קודם סוף שקיעת החמה דב׳ שקיעות הוו
הא׳ תחלת השקיעה והוא משיתחיל גוף השמש להסתר מעיני
הרואים שהוא תחלת כניסתו בחלונות של רקיע והאחרת סוף
השקיעה והוא משיתחיל לצאת מחלונה ללכת אחורי הכיפה
שכבר עבר כל עביירה של רקיע וההיא דמשתשקע החמה
דבמה מדליקין היא מסוף השקיעה שמאותו זמן עד צאת
הככבים הוא שלשה רבעי מיל ומשתשקע החמה דפסחים היא
ו מתחלת השקיעה שמאותו זמן עד צאת הככבים הוא ד׳ מילין
כדלקמיה ואי איפשר לומ׳ דקודם שקיעת החמה דהכא בקודם
התחלת השקיעה קא מיירי דהא תנן בפרק קמא דשבת ב״ה
מתירים עם השמש ומה שכתב דמשקיעת החמה ואילך הוי
בין השמשות והאריך בו אף על פי שאין כאן מקומו הוא כדי
להוכיח דאי איפשר שיהא התוספת הזה אחר סוף השקיעה
מפני שאז הוא בין השמשות שהוא בספק כרת ואלו התוספת

ז הזה אינו אלא בעשה ומכיון שאי איפשר להיות התוספת הזה
לא קודם תחלת השקיעה שהרי ב״ה מתירי׳ עם השמש ולא אחר
סוף השקיעה שהרי אז הוא זמן של בין השמשות שהוא בספק
כרת לא בעשה בלבד כמו שהיא בתוספת הזה יחוייב בהכרח
שיהיה התוספת הזה במה שבין שתי השקיעות שהוא שיעור
מהלך שלשה מילין ורביע שהרי מתחלת השקיעה עד צאת
הככבי׳ הוא מהלך ד׳ מילין וכשתגרע מהם השלשה רביעי מיל
שמסוף השקיעה עד צאת הככבים ישארו ג׳ מילין ורביע וכתב
הרמבן ז״ל על זה שהזמן הזה שבו התוספת רצה לעשותו כלו
ח תוספת עושה רצה לעשותו מקצת עושה ובלבד שיוסיף אי זה
זמן שיהא ודאי יום מחול על קדש וכן ביציאתו שיוסיף מעט
מזמן שאחר בין השמשות שהוא ודאי לילה: תמו חדושי י״ה׳

חידושי הלכות סוכה חלק עשה סימן מ״ג:

חג הסכות שבעת ימים: אף על גב דהאי קרא במצות
חחג קמיירי ולא במצות סוכה לא הוה ליה
למכתביה הכא ותני׳ נמי בפ׳קמא דסוכה ב׳ כהלכתן ושלישית
אפילו טפח רבי שמעון אומר שלש כהלכתן ורביעית אפילו
ט טפח ומפרש תלמודא דבהא קא מיפלגי רבנן סברי יש אם
למסורת בסכת בסכת בסכות הרי כאן ד׳ ופרש״י בסכת תשבו
שבעת ימים ישבו בסכות כי בסכות הושבתי ואלו קרא דחג
הסכות לא קא חשיב וע״כ לומר משום דההוא קרא במצות החג
קא מיירי ולא במצות סוכה מכל מקום נקט ליה הכא משום
דמהאי קרא למדו ר״זל לפסול לסכך כל המחובר לקרקע וכל
המקבל טומאה וכל שאין גדולו מן הארץ כדלקמן מפני
שפירוש חג הסכות חג הסכך דאם לא כן מאי שנא סכך מדפנו׳
דבדפנות כשרים כל הני דפסילי לסכך ואם תאמר אי הכי
היאך למדו מהני קראי מנין הדפנות למר כדאית ליה ולמר
י כדאית ליה כיון דמיירי בסכך: יש לומ׳ דמיתורא דקראי הוא
דבמפקי להו באם אינו ענין לסכך תנהו ענין לדפנות דמנהג
התלמוד בכל מקום להוציא הענין ממשמעותו באם אינו ענין
וכך פירש הספר מצות גדול לקמן דמיתורא דקראי דרשינן
ולא מן המשמעות ואם תאמר מנא ליה לסמ״ג לומר דפי׳ סכות
סכך ודפנו׳ נפקי באם אינו ענין דילמ׳ סכו׳ כולל הסכך והדפנו׳
יחד דומיא דוסוכה תהיה לצל יומם מחורב למחסה ולמסתור
מזרם וממטר דמיירי בסכך ודפנות יחד דאמ׳ רב מתנה טעמי׳
דרבי שמעון דאמר ג׳ כהלכתן ורביעית אפילו טפח מהכא
ופרש״י דבלא ד׳ מחיצות ליכא מחסה מזרם שהרוח מביאה את
כ הזרם דרך הדופן וכדמשמע נמי מקרא מוסכת על הארון את
הפרוכת פרכת מחיצה היא וקא קרי לה רחמנא סככא אלמא
דפנות נמי מקרו סכה יש לומר דמבדייתא דקתני בסכת תשבו
ולא בסכה שתחת סכה ומפלוגתא דרבה ורבי זירא דפליגי
בטעמיהו דרבנן דפסלי בסכה גבוהה למעלה מכ׳ אמה דרבה
אמר משום דעד כ׳ אמה אדם יודע שדר בסכה למעלה מכ׳ אמה
אין אדם יודע שדר בסכה דלא שלטא ביה עינא ור׳ זירא אמר
מדכתיב וסכה תהיה לצל יומם עד כ׳ אמה אדם יושב בצל סכה
למעלה מכ׳ אמה אין אדם יושב בצל סכה אלא בצל דפנות דעד
כאן לא קא מיפלגי אלא בטעמיהו דרבנן דמר סבר משו׳ דלא
ל שלטא ביה עינא ומר סבר משום דליכא צל סכך אלא צל
דפנות אבל כ״ע מודו דפירו׳ סכה סכך ותנן נמי זה הכלל כל
שאינו מקבל טומאה וגדולו מן הארץ מסככין בה ופירשו בגמ׳
מנא הני מילי כי אתא רב ביבי אמר רבי יוחנן דאמר קרא חג
הסכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך בפסולת גרן ויקב
הכתוב מדבר ותניא נמי חמתא מחמת סכך ולא מחמת דפנות
משמע דפי׳ סכה סכך וקרא דלמחסה ומסתור מזרם וממטר

הכי

א הכי פירושא עשה סוכה שיהיו לה דפנות סביב סביב כדי
שתהיה למחסה ולמסתור מזרם וממטר וכן קרא דוסכות על
הארון את הפרכת ה״פ דלכוף בה פורתא כי היכי דנחזי בסכך
כדמשני להתלמודא אליבא דרבנן ורבי יאשיה דאמר חמתה
אף מחמת דפנות ופירש קרא דוסכות על הארון דמיירי על
הדופן וכן רבי שמעון שאמר שלשה כהלכתן ורביעית אפילו
טפח ומפיק לה מקרא דוסוכה תהיה לצל יומם מחורב למחסה
ולמסתור מזרם וממטר דמשמ׳ דסבירא ליה דפירו׳ סוכה כולל
הסכך והדפנות יחד לית הלכתא כותיהו דק״ל כרבנן דאמרי
ב חמתה מחמת סכך ולא מחמת דפנות ׳ ומסקינן הלכתא
סוכה דירת עראי בעינן כרבא דמוקי פלוגתא דרבי יהודה
ורבנן גבי סכה גבוהה למעלה מכ׳ אמה בדירת עראי ודירת
קבע דרבנן סברי דירת עראי בעינן ורבי יהודה סבר דירת
קבע בעינן משום דסוגיא דתלמודא כוותיה אזלא כדמשמע
בפרק קמא דסוכה ומריש פ׳ הישן ׳ ולא בסוכה שתחת
האילן ולא בסוכה שתחת הבית אף על גב דפסול תחת האילן
הוא מטעם מחובר ופסול תחת הבית הוא מטעם תעשה ולא
מן העשוי מכל מקום מטעם סוכה שתחת סוכה נמי איכא וזו
ג ואין צריך לומר זו קתני ׳ אין לנו טעם נכון לחלק בין
נשר לנאותה כו׳ שאע״פ שיש לתרת טעם דלגבי נשר שוייה
ססכא מכיון שהו׳ מכוין להגן מן העלי׳ הנופלי׳ עליו והוי דומיא
דסכך שמכוין להגין בו מן החמה מ״מ כיון שאינו מכוין בו
שיהיה למגן עליו מן החמה כמשפט הסכך אלא מן העלי׳ שלא
יפלו על השלחן בלבד אין זה אלא לנוי בעלמא והוה ליה
כמו לנאותה ואם כן אין זה הטעם טעם נכון לחלק בין נשר
לנאותה ׳ אם כן בדעתו שאם ינשרו כו׳ אינו רוצה לומר
כיון שהוא מכוין להכשיר הסכה עם הסדין אם כן מעת׳ שוייה
ססכה והוא פסול מדינא דאם כן מהו זה שכתב אחר זה ודבר
ד זה אין לגזור דמשמע דפסולו אינו אלא משום גזירה דשמא
ינשרו כו׳ ונשאר הסדין במקום סכך אלא ה״פ כיון שבדעתו
הוא שאם ינשרו סדין מחזיקן ודעתו הוא להכשיר עם הסדין
לאחר הנשירה אם כן ראוי לפסלו מעתה גזרה שמא ינשרו ׳
והלכה כמותן שהם רבים אין זה מוכרח בראיה דאפי׳ לית
הלכתא כותיהו מכל מקום קשיא דרב חסדא אדרב
חסדא אלא מילתא אגב אורחיה קא משמע לן וכי האי גוונא
כתב בהלכות חמץ משו׳ הרב רבי אליעזר ממיץ דהא דמסקינן
בשלהי עבודה זרה נותן טעם לפגם מותר אינו אלא באסורין
של נותן טעם לא באסורין של כל שהו וראיה מפר׳ כל שעה
דאמר רב קדרות בפסח ישברו וכו׳ עד ומה יש לחוש אי עבד
ה בהו במינן אפילו בפסח וכרב קיימא לן בהא שאין זה מוכרח
בראיה כלל וכבר פירשתי זה בהלכות חמץ עיין שם ׳
טעם שלהם מפני שאהל אחד מפסיק בינו לסוכה פירו׳
אף על פי שאין שם סכך נופל בם דהא לנוי בעלמ׳
שוינהו ולא לשם סכך ואם כן ליכא למפסלינהו לא מטעם
סוכה שתחת סוכה ולא מטעם מקבלין טומאה מכל מקו׳ איכא
למפסלינהו מטעם אהל דאף על גב דלא הוו סככא אהל מיהא
הוו מכיון דמופלגין ד׳ ולא בטלי לגבי ססכא למהוי כסוכה
עבה וכיון דמפסקי בינו לסוכה נמצא שאינו ישן בסוכה אבל
באינן מופלגין ד׳ דאין שם סכך נופל בהם אי אחשבינהו
ו ססכה דהיינו מפני הנשר פסולה מטעם מקבלין טומאה ולא
מטעם סוכה שתחת סוכה ואי לא אחשבינהו ססכה אלא לנוי
בעלמא דהיינו לנאותה כשרה דהא לית בה לא משום סוכה
שתחת סוכה ולא משום מקבל טומאה דהא לא אחשבינהו
ססכא ולא משום אהל מפסיק בינו לבין הסכה דהא כיון שהן
בתוך ד׳ בטילי לגבי ססכא והוו כסוכה עבה ואי לאו דפירש
טעמא דפסול נוי סוכה המופלגין ד׳ שהוא משום אהל מפסיק

היינו חושבים שפסולייהו הוא מטעם סוכה שתחת סוכה או ז
מטעם שמקבלים טומאה והוה קשיא לן והא לא אחשבינהו
ססכא אלא לנוי בעלמא ומאי שנא מההיא דלנאותה דכשרה
ואלו הכא פסולה הא אף על גב דהתם מיירי בתוך ד׳ והכא
במופלגין ד׳ מכל מקום כיון דבתר דעתיה אזלינן דהיכא
דאחשביה ססכה כגון מפני הנשר הוי כססך והיכא דאחשביה
לנוי בעלמא ולא לססכה לא הוי כססך מה לי בתוך ד׳ מה לי
במופלגין ד׳ אבל לא שכיון בפירוש הטעם הזה למעוטי דלא
תימא דטעמא דידהו הוא משום דמקבלים טומאה שאז לא
קשיא דרב חסדא אדרב חסדא לאותן שפירשו הטעם של מפני ח
הנשר פסולה משום שני סככין דגבי מפני הנשר דטעמא
דידיה משום ב׳ סככין אינו אלא משום דאחשביה ססכה אבל אי
אחשביה לנוי דהיינו לנאות׳ כשרה דלית ביה משו׳ סוכה תחת
סוכה וגבי נויי סוכה המופלגין דטעם פסולייהו הוא משום
דמקבלים טומאה אפילו לא אחשביה ססכה אלא לנויי בעלמא
פסולה מכיון דמקבלין טומא׳ דאכתי איכא לאקשויי לנאותה
אמאי כשרה נהי דמשום שני סככי׳ ליכא משום מקבל טומאה
מיהא איכא ועוד מאי שנא גבי שני סככים דבעינן לאחשביה ט
ססכא וכי אחשביה לנוי כשרה וגבי דמקבל טומאה אף על
גב דלא אחשביה ססכא אלא לנוי בעלמא פסולה׃
תלמוד לומר חג הסכות שבעת ימים ליי׳ ׃ פירוש ליי׳
הקדש וכן פר״שי בפרק המביא חג הסכו׳ שבעת
ימים ליי׳ משמע כל ז׳ ליי׳ הוא הקדש ומשום דס״ל לרבי יהודה
בן בתירא דהאי ליי׳ אחג קאי ולא אסכות מפני שמלת סכות
לא באה אלא לסמיכו׳ להודיע אי זהו חג הוצרך ללמוד הסוכה
מהקשא דחג וסוכה שהיא נאסרת כהקדש היינו סכך כדלעיל
וכן כתבו התוספות בפרק קמא דסוכה בשם ר״ת שהוא מפרש
דעצים של כדי הכשר סוכה חיילה קדושה עלייהו ואסירי
מדאורייתא אבל היתר מכדי הכשר סוכה לא מיתסרי אלא י
מדרבנן וזה הלשון פירש אותו הרא״ש דבסכך מיירי והכשר
סכה דקאמר היינו מז׳ על ז׳ והיתר מז׳ על ז׳ כגון סוכה גדולה
אין אסורו אלא מדרבנן ולפיכך כתב אחר זה והא דאסירי עצי
סכה היינו דווקא הסכך אבל עצי הדפנות משרא שרו דכל מאי
דדרשינן מחג הסכות היינו דווקא בסכך דלקמן גבי פסולת
גורן ויקב ואני תמה עליו איך נעלם ממנו מה שכתבו התוספו׳
בפרק המביא בשם ר״ת דמרה שאמר מה חג לשם אף סוכה
לשם היינו לפי שעור סוכה כגון שתי דפנות ושלישית אפילו
טפח אבל אי עביד דפנות שלימות יותר משיעור סוכה לא
נפיק מקרא ואסירי מטעם מוקצה והרמבם ז״ל כתב גם כן
עצי סוכה אסורין כל שמונת ימי החג בין עצי דפנות בין עצי כ
סכך וקשה דאם כן גבי חג הסכות תעשה לך מגרנך ומיקבך
נמי נימ׳ הכי ולמה אמרו אין מסככין לא בדבר המקבל טומא׳
ולא בדבר שאין גדולו מן הארץ וכו׳ ומייתי ראיה מקרא דחג
הסכות תעשה לך שבעת ימי׳ באספך מגרנך ומיקבך בפסולת
גורן ויקב כו׳ דמשמע אבל דפנו׳ נעשות מכל דבר וכבר השיג
הרא״ש ז״ל על הרמ״בם ז״ל וכתב דלא כהרמבם שכתב עצי
סוכה אסורין כל ח׳ ימי החג בין עצי דפנות בין עצי סוכה
ושמא יש לומר דאסור דפנות לאו מקרא דחג הסכות הוא
דמפיק לה אלא משום דדפנות צריכי לה לסוכה דאי לאו
דפנות.לא קיימא ססכא והוה ליה כט״ו בטלינהו לגבי ססכ׳ והוו ל
להו כססך ואסירי מידי דהוו אסמוך לסכך דכיון דבטלינהו
לגבי סכך הוו להו כססך וכל פורתא דשקיל מנייהו סתירה
היא וכן כתב הר״ן בפרק המביא ועצי סוכה דמתסרי אף דפנות
בכללן שאף הן צריכין להכשר סוכה ׃ ואם תאמר מהכ׳ משמע
דעצי סוכה אסורין מן התורה כל ז׳ ואלו בפרק המביא אמרו
אבל עצי סוכה דחלה קדושה עליהו מיתקצו לז׳ משמע דאין
איסורייהו

א אסורייהו אלא מטעם מוקצה וכן משמע מההיא דאמרי הואיל
והוקצה למצותו הוקצה לאסורו כבר תרצו התוספו' משם רבי'
תם דהקשה דמה חג ליי' אינו אלא בשעור סוכה כגון שתי
דפנות ושלישית אפילו טפח אי עביד דפנות שלמות יותר
משעור סוכה לא נפיק מקרא ועל היותר קאמר שאסור מטעם
מוקצה ורבינו יצחק תרץ כל זמן שהסוכה עומדת שייך בה
מה חג ליי' אף סוכה ליי' אבל כשנפלה לא שייך בה מה
חג וכו' ואין אסורייהו אלא מדרבנן מטעם מוקצה והא
דלא משני תלמודא הכי גבי ומי מהני בה תנאה משום
ב דכשנפלו נמי אסורין מטעם מוקצה ולא מהני בהו תנאה
אך קשה מההיא דפרק במה מדליקין דתניא אסור להסתפק
מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג משום בזוי מצוה
דמשמע דמשום בזוי מצוה אסירי ולא משום מוקצה ואיפשר
לתרץ דכלהו איתנהו כדתירץ הרב רבינו משה בר נחמן
זכרונו לברכה דעצי סוכה כל שבעה אסורין מן התורה
כחגיגה ונויי סוכה אסורין כל שבעה משום בזוי מצוה
והיינו ההוא דפרק במה מדליקין ובשמיני של חג סוכה
ונויה אסורין משום מוקצה והיינו ההיא דפרק כירה אבל
היותר נכון הוא מה שתרץ הרב רבינו ניסים זכרונו לברכה
ג דאי משום מוקצה לחודיה מותר ליהנות מהן לכשיפלו אם
התנה בהן מתחלה אפילו אם נפלו בתוך ימי החג מידי דהוו
אכל מוקצה דעלמא דמהני בהו תנאה אבל השתא
דאית בהו משום בזוי מצוה אסירי כל זמן מצותה אפילו
בנפלו מפני שטפלו לסוכה ונעשו כמוה וכי היכי דאסירא
כל זמן מצותה אפילו נפלה נויה נמי אסירי ולא מהני
בהו תנאה כשאר כל מוקצין דעלמא אי נמי כדתרצו התוספות
בשם רבינו יצחק בפרק במה מדליקין דצריכי תרוייהו דמשו'
דאתקצאי למצותו לא הוה אסור בחולו של מועד דלא שייך
מוקצה אלא בשבת ויום טוב ומשום בזוי מצוה לא הוה
ד אסרינן להו היכא דנפלו אבל השתא דאמרינן אתקצי ובזוי
מצוה אסרינן אפילו נפלו ואפילו בחול המועד׳

אלא אפילו תלה בהם בגדים או מגדים לנאותה
אסור להסתפק מהם וכו' משום דבטלינהו
לגבי סככא והוו להו כסוכה :

עד מוצאי יום טוב האחרון של חג פירוש עד שיתחיל
יום החול כדפרשו התוספות בפרק המביא או עד
מוצאי היום הראשון של יום טוב האחרון בלבד כדפי' הרמבם
ז"ל והתוספות נתנו טעם לדבריהם בפרק במה מדליקין
משום דסוכה בשמיני ספק שביעי יתובי יתבינן ואי מתרמי
ה סעודתא בבין השמשות אכיל לה בגווה וכיון דאתקצי לבין
השמשות איתקצי לכולי יומא דלמחר שהוא ספק שמונה
ספק תשעה אבל אתרוג אינו ניטל בספק שבעה ספק שמונה
ולא אתסר בספק שמונה אלא משום דאתקצי בבין השמשות
של ז' ואע"ג דבין השמשות של שמיני נמי אסור משום שהוא
ספק יום הואיל ולא אסיר אלא משום ספק יום לא אתקצי
בכך כולי יומא מידי דהוי אביצה שנולדה בזה מותרת בזה
אף על גב דבין השמשו' דידיה אסיר משום ספק יום ספק לילה
ולבי מגמגם בזה מכמה אנפי חדא דמנא ליה לומ' דאי מתרמי
סעודתא בבין השמשות אכיל לה בסוכה דילמא דווקא בבין
ו השמשות דשביעי ספק שמיני אמרו בגמרא דאכיל לה בסוכה
משום דהוי ספק דאורייתא לחומר' אבל בבין השמשו' דשמיני
ספק תשיעי דהוי ספק דרבנן וספק ספקא דאוריית' מאן לימא
לן דאכיל לה בסוכה ועוד מאי שנה אתרוג דאתסר בשמיני
מגו דאתקצי בבין השמשות של שביעי מהפריש שבע' אתרוגין
ומוכלה למחר התם נמי נימא מגו דאיתקצי בבין השמשות
של יום מצותו אתקצי לכולי יומא דלמחר ועוד מאי שנא בין

ז השמשות של שביעי מבין השמשות של שמיני כי היכי דגבי
בין השמשות של שמיני שהוא משום ספק יום ספק לילה
לא אמרינן איתקצי בכך כולי יומא דומיא דביצה הכי נמי
בבין השמשות של שביעי שאינו אלא משום ספק יום ספק
לילה והוי דומיא דביצה לא לימא ביה מגו דאתקצי ואף על
גב דאיכא לתרוצי קושיא קמייתא דאין הפרש בין שמיני
ושביעי לענין אי מיתרמי סעודתא בבין השמשות אכיל לה
בסוכה אף על גב דבין השמשות דשביעי הוי ספקא דאורייתא
ובין השמשות דשמיני הוי ספקא דרבנן משום דלא אמרינן
ח ספק דרבנן לקולא אלא במה שעבר אבל בלהבא אפילו
בספקא דרבנן אזלינן בה לחומרא מכל מקום קשיא מאי שנא
אתרוג בשמיני מהפריש שבעה אתרוגין ומביצה לכן צריך
לפרש דלא אמרינן מגו דאתקצי בין השמשות איתקצי לכולי
יומא דלמחר אלא כשהיה האסור של בין השמשות משום
ספק לילה דומיא דעצי סוכה ונויה דאמרינן בהו בפרק
המביא מגו דאתקצו בין השמשו' דערב יום טוב הראשון משום
ספק לילה איתקצו לכל החג אבל אם היה האסור של בין
השמשות משום ספק יום שעבר לא אמרינן ביה מגו דאיתקצי
בין השמשות אתקצי למחר ומשום הכי גבי הפריש שבעה
אתרוגין וגבי ביצה וגבי אתרוג בשמיני שאין אסור בין
ט השמשות שלהם אלא משום ספק יום שעבר בארץ ישראל
דחיישינן שמא עדיין יום שעבר הוא לא אמרינן בהו מגו
דאיתקצי בין השמשות אתקצי למחר ולוי דאסר אתרוג
בשמיני בארץ ישראל לאו מטעם מגו הוא אלא מטעם גזרה
אתרוג אטו סוכה לאתרוג בשמיני לדידן לאו מטעם מגו הוא
דאסיר אלא מטעם ספק דשמא יבא אליהו ויאמר דעבורה
לאלול והוי שמיני שביעי כדכתב הרב רבינו אשר ז"ל והסוכה
בתשיעי דאסיר אינו אלא מפני שבין השמשות שלו עצמו
אסור מפני שאוכלים בו בסוכה היכא דאיתרמי סעודתא
י ואף על גב דאכילה גופה שם אינה אלא מטעם שמא עדין
יום שעבר הוא מכל מקום כיון דסוף סוף אכלינן ביה בסוכה
הוה ליה מוקצה למצותו ואסיר וכיון דאסירא בידה בגופיה
דבין השמשות אמרינן בידה מגו דאתקצי בין השמשות
אתקצי למחר זהו הפירוש הנראה לי ולא כדפרשו התוספות
דטעם אסור האתרוג בשמיני לדידן אינו אלא מטעם מגו
דאתקצי בבין השמשות דשביעי אתקצי למחר דאם כן מאי
שנא שמיני דידן משמיני דארץ ישראל׳

והוא דאמר איני בודל מהם כל בין השמשות שעדיין לא
חלה עליהן קדושה אבל בעצי סוכה וכו' פירוש
האי דקאמר ואם התנה עליהן כו' דמשמע דמהניא בהו
כ תנאה אינו אלא באומר מבעוד יום איני בודל מהם מהיות
כחי וזכותי בהם כל שהות אורך בין השמשות של ערב יום
טוב דבשעת ביאת היום שהיתה קדושה צריכה לחול עליהם
לא חלה לפיכך לא הוקצו והוא הדין נמי אם התנה ואמר כל
זמן שארצה אטול מהן כיון דבשעת ביאת היום שהיתה קדושה
צריכה לחול עלייהו לא הוציא כחו וזכותו מהם שגם היא
בכלל כל זמן שארצה אטול מהם הוא לא חלה קדושה עלייהו
ולא הוקצו ורשאי להסתפק מהן אבל אם התנה ואמר כל זמן
שיפלו אטול מהן או בחול המועד אטול מהן אף על גב דלגבי
ל סוכה דעלמא אם היתה רעועה מבעוד יום והיתה דעתו עליה
שיסיקנה כשתפול והתנא עליה שכל זמן שתפול יהא רשאי
להסיקה ונפלה מהני בה תנאה לכולי עלמא כדאיתא בפרק
המביא הכא לא משום דבשעת ביאת היום שהיתה קדושה
צריכה להול עליהם לא נפלו וחלה קדושה עליהו וכבר הוקצה
כל שבעה ושוב אינו רשאי להסתפק מהן כל שבע' אפילו אם
נפלה וכן משמע נמי מה"ג דלקמן דקאמר ואם התנה עליהם

א מתחלה בשעת שתלאן ואמ׳ כשארצה אטול מהן הרי זה מותר
אלמא לישנא דכל זמן שארצה אטול מהן מהני כאלו אמ׳ איני
בודל מהן כל בין השמשות ׳

ואם נפלו ביום טוב אסורים באכילה ומותרין לטלטלן
ממקומן כתב בעל הטורים ואיני מבין מה שחלק
לענין טלטול במקומן בין שבת ליום טוב והדין עמו שהרי
בסוף שבת מקשה מכתם משנת דיום טוב לרבי יוחנן דקאי
בשבת משמע דאין חלוק ביניהם וכל שכן לרב נחמן דריש
ביצה דקאמר שבת דחמירא ולא אתו לזלזולי ביה סתם לן
ב תנא ברבי שמעון יום טוב דקיל ואתו לזלזולי ביה סתם לן
כרבי יהודה אך מה שכתב במילתיה דבעל ה״ג דקאמר ואם
התנה עליהם מתחלה כו׳ הרי זה מותר לא קא מיירי אלא
לאחר שנפלו אבל בלא נפלו לא מהני בהו תנאה אינו מחוור
דכיון דלא חלה עליהו קדושה ולא בטלינהו לגבי סככא מאי
איריא נפל אפי׳ בלא נפלו נמי והא דנקטי במלתיהו לישנא
דנפלו אינו אלא משום דבעי לאשמועינן דין הטלטול דבשבת
אסורין לטלטלן וביום טוב מותרין ובחול אף מחזירן למקומן
אבל בהתנה עליהן דלא חילה קדושה עליהו ולא בטלינהו
לגבי סככ׳ הרי הן מותרין בכל ענין בין נפלו בין לא נפלו ׳

ג פי׳ סיפא זו לא מיירי אלא בסוכת החג יש נוסחאות שכתוב
בם הלשון הזה בלשון ההלכות גדולות אחר לשון
ואם התנה עליהם מתחלה בשעת שתלאן ואמר כשארצה וכו׳
הרי זה מותר ושבוש הוא שנפל בהם מפני שלשון ההלכות
גדולו׳ בעטורי סוכה קא מיירי ולא בעצי סוכה אבל בנוסחאו׳
אחרות כתוב בהן זה בלשון התוספתא אחר כל זמן שארצה
אטול וגם בזה אינו מתיישב דבשלמא בברייתא דפרק המביא
דקאמר תלמודא סיפא אתאן בסוכה דעלמא שפיר דמהדר
ארישא דמיירי בה בסוכה דעלמא אלא הכא סוכה דעלמא מאן
דכר שמה ׳

ד הלכה כב״ש שפוסלי׳ מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו
בתוך הבית אף על גב דקיימא לן דלית הלכתא
כשיטה ובפרק קמא דסוכה אמר אביי רבי ורבי יאשיה ורבי
יהודה ורבי שמעון ור״ג וב״ש ורבי אליעזר ואחרי׳ כולהו סבירא
להו סוכה דירת קבע בעינן שאני הכא דאשכחן לרב הונא
דקאמר הלכה צריכה שתהא מחזקת כדי ראשו ורובו ושלחנו
וא״ל רבי אבא כמאן כב״ש ואלא כמאן ואיכא דאמרי א״ל ר׳ אבא
דאמר לך מני ב״ש היא ולא תזוז מינה וכן כתב הרי״ף ז״ל ואף
על גב דמילתיה דרב הונא מיירי בסוכה קטנה כדמשמע
מלישנ׳ דמחזקת ומלתיהו דב״ש מיירי בסוכה גדולה כדמשמע
ה מלישנא דמי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית
ואם איתא מחזקת ואינה מחזקת מבעי ליה הא אסיקנן בגמ׳
ו דבתרתי פליגי וחסורי מיחסרא והכי קתני מי שהיה ראשו
ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית בית שמאי אומרים לא יצא
ובית הלל אומר יצא ושאינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושלחנו
בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין ותימה דמהכא משמע
דסבירא ליה לסמ״ג דטעמא דגדולה וקטנה אליבא דרב הונא
חד טעמא הוא גזרה שמא ימשך אחר שלחנו והא דקאמר הלכה
כב״ש שפוסלין כלומר שאינו יוצא בה ומ״ל הא דילמא טעמא
דשמא ימשך אינו אלא בגדולה אבל בקטנה היינו טעמא
ז משום דבעינן שיעור דחזי לדירה והאי שיעורא אפילו לדירת
עראי לא חזי דהשתא איכא למימר דדווקא גבי הכשר סוכה
סבירא ליה כב״ש ולא כב״ה דאמרי כדי ראשו ורובו בלבד אבל
בשיש בה שיעור הכשר סוכה והיה יושב בפתח הסוכה וראשו
ורובו בסוכה ושלחנו חוצה לה דטעמא דב״ש דקאמרי לא יצא
אינו אלא משום גזרה דשמא ימשך אחר שלחנו סבר ליה
כב״ה דלא חיישי שמא ימשך אחר שלחנו ולא כב״ש והכי משמ׳

ז טפי שהרי גבי סוכה גדולה קתני יצא ולא יצא וגבי סוכה
קטנה קתני פוסלין ומכשירין ואלו היה הטעם בשניהם משום
גזרה דשמא ימשך אחר שולחנו לערבינהו ולתנינהו מי שהיה
ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ושאינה מחזקת כדי
ראשו ורובו ושלחנו ב״ש אומרי׳ לא יצא וב״ה אומרי׳ יצא ועוד הא
דדייק מר זוטרא ואם איתא ב״ש אומרי׳ לא יצא וב״ה אומרי׳ יצא
מיבעי ליה היכי מיפרקא בשלמא הא דפריך תלמודא ואלא
קשיא מי שהיה מיפרקא בהא דקאמר בתרתי פליגי וחסורי
מחסרא כו׳ אלא הא דמר זוטרא קשיא דאף על גב דבתרתי
ח פליגי מכל מקום כיון דטעמא דידהו משום גזירה דשמ׳ ימשך
הוא דהאי לא שייכא אלא אגברא ולא אסוכה עדין הקושיא
במקומה עומדת ב״ש אומרי׳ לא יצא וב״ה אומרי׳ יצא מבעי ליה
דהא לא שייך פוסלין ומכשירין אלא אסוכה בלבד ועוד מדפתח
הספר מצוות גדול במי שהיה ראשו ורובו וסיים אלא בעינן
שתהא מחזקת כדי ראשו ורובו ושלחנו משמע דסבירא ליה
דפירוש מי שהיה ראשו ורובו בסוכה כפירוש מחזקת ואין זה
אמת דהא בהדיא קאמר תלמודא דמי שהיה מיירי בגדולה
ומחזקת לא מיירי אלא בקטנה ואף על גב דהני קושייתא
בתרייתא מצינן לתרוצינהו דפירו׳ פוסלין כלומר שאינו יוצא
ט בה והיינו פסולה ומה שפתח במי שהיה וסיים במחזקת הכי
פירושא מי שהיה יושב אפומא דמטללתא ושלחנו בתוך
הבית אינו יוצא בה אף על פי שהיא גדולה משום דחיישינן
שמא ימשך אחר שלחנו ומשום הכי בעינן שתהא הסוכ׳ מחזקת
כדי ראשו ורובו ושולחנו אבל אם היית׳ קטנה שאין בה כשיעור
הזה אינו יוצא בה משו׳ דכיון דאינ׳ מכילה ראשו ורובו ושלחנו
ישים שלחנו בחוץ והוא יושב ראשו ורובו בסוכה כדי לצאת
בה ואז חיישינן שמא ימשך אחר שולחנו ואינו יוצא בה
והודיענו בלשונו זה דין הגדולה ודין הקטנה יחד כשהיה
שולחנו מבחוץ והוא מבפנים מכל מקום קושיא
י קמייתא דלערבינהו ולתניבהו ועוד דמנא ליה הא אבל ליכא
לאקשויי מהא דאביי בפרק קמא דקאמר דטעמא דבית שמאי
הוא משו׳ דירת קבע ולא משום גזרה דשמא ימשך אחר שלחנו
משום דעל כרחך לומר דרב הונא פליג עליה בהא דאם לא
כן היכי פסק כבית שמאי הא קיימ׳ לן סוכה דירת עראי בעינן
וקשי׳ הלכת׳ אהלכת׳ והרא״ש ז״ל כתבו אבל הרי״ף ז״ל סובר דחד
טעמא הוי לתרויהו ובשניהם פסק כב״ש וכן כתב הר׳ ישעיה
דטר״אנו ואין דבריה׳ נראין דלישנא דשתהא מחזקת לא משמע
הכי ועוד מדקתני בברייתא רבי אומר כל שאין בה ד׳ אמות
עד ארבעה אמות פסולה וחכמים אומרים אפילו אינה מחזקת
כ אלא כדי ראשו ורובו כשרה משמע דומיא דארבעה אמות שגם
השולחן בתוך הסוכה ואפי׳ הכי פסל תנא קמא דאידך ברייתא
אלמא לאו משום שמא ימשך הוא עד כאן דבריו : יתר על
טפח כי היכי דלהוי עם האויר של שלשה טפחים פחות משהו
ארבעה טפחים דאין רוחב מחיצה פחות מארבעה טפחים ואף
על גב דשיעור משך סוכה שבעה טפחי׳ אתא הלכתא וגריעתה
אבל רש״י פירש ומעמידו בפחות משלשה דפחות משלשה
כלבוד דמי והוייא ליה מחיצה של ארבעה טפחים במשך
סוכה שבעה נמצא רובו של דופן עשוי ולבי מגמגם בזה דאם
כן לימא לי טפח צוחק בלא צוחק נמי סגי שיעמידנו סמוך
ל לדופן בפחות משלשה והוה ליה מחיצה של ארבעה טפחים
פחות משהו ומשך סוכה שבעה נמצא רובו של דופן עשוי :
ומסיק רבא כלישנא בתרא דקאמר וצריכה נמי צורת פתח
משום דמעובדא דרב כהנא דעבד לה טפח שוחק וצורת פתח
ואמר ליה רב אשי לא סבר לה מר להא דאמר רבא ונתרת נמי
בצורת פתח ואמר ליה לא כאידך לישנא סבירא ליה וצריכה
נמי צורת פתח משמע דהלכתא כלישנא בתרא ׳

א מפני שאין לה ג׳ דפנות גמורות אינו רוצה לומ׳ מפני שאין
כאן אלא ב׳ דפנות גמורות בלבד והג׳ ד׳ טפחים עם
הלבוד דאם כן גבי שתי דפנות זו כנגד זו שיש בו ג׳ דפנות
גמורות ד׳ טפחים ומשהו ופחות מג׳ דהוי כלבוד לא יהא צריך
לעשות צורת פתח והוא עצמו פסק גבי ב׳ דפנות זו כנגד זו
וצריך לעשות לה צורת פתח אלא הכי פרושא מפני שאין לה
שלשה דפנות גמורות באריגה אלא השני׳ מהן בלבד והג׳ אין
בו כי אם טפח דהשתא גבי ב׳ דפנות זו כנגד זו נמי כיון שאין
בו אלא שני דפנות גמורות באריגה והאמצעי אין בו אלא ד׳
ב טפחים בלבד צריך לעשות צורת פתח אבל דאם כן אלו היו ב׳
דפנות גמורות באריגה זו כנגד זו והיה גם האמצעי שבעה
טפחים באריגה דהויא לה שלשה דפנות גמורות באריגה לא
יהא צריך לה צורת פתח ואין הדבר כן דהא סתמא קתני סכה
העשויה כמבוי דהיינו שני דפנות זו כנגד זו וביניהן מפולש
עושה דופן כו׳ וצריך לעשות לה צורת פתח משמע לא שנא
אם היה רוחב המבוי שבין ב׳ הדפנות שזו כנגד זו שבע׳ טפחים
לא שנא אם היה ק׳ טפחים לעולם צריך לעשות לה צורת
פתח אף על פי שעשה הדופן האמצעי שבעה טפחים באריגה
דאם לא כן אדמצריך צורת פתח הוה ליה למימר עושה לה
ג דופן שיש בו שבעה טפחים ושמא יש לומר שפי׳ גמורות שיהיו
כלן שוות ברוחבן שלא יהיו הב׳ דפנות רחבות והשלישי קצר
מהן עד שישאר ביניהם פרוע בלתי ארוג שאף על פי שכל א׳
מהג׳ דפנות יש בו רחב שבעה טפחים כיון שהב׳ מהן יותר מז׳
טפחים והג׳ ז׳ טפחים שנשאר המקום פרוע צריך לעשות לה
צורת פתח לסתום המקום הפרוע אבל רבינו ישעיה הראשון
כתב והא דבעינן צורת פתח ה״מ בטפח צוחק דליכא דופן שלם
אבל בפס ד׳ דהוי דופן שלם לא בעינן צורת פתח דסבירא
ליה דכיון דהוי דופן שלם במשך שבעה על ידי פס ד׳ ומשהו
עם פחות מג׳ טפחים שלשה דפנות גמורות מיקרו ואינו צריך
ד צורת פתח׳

ארבעה טפחים ומשהו כי היכי דלהוי עם האויר של שלש׳
טפחים פחות משהו ז׳ טפחים דמשך הסוכה דהכא
לא סגי בטפח ומשהו שיעמידנו פחות מג׳ טפחים סמוך לאחד
מב׳ הדפנות כדלעיל משום דהתם איכא שתי דפנות דעריבן
אבל הכא לא כדמתרץ תלמודא׳

וצריך לעשות לה צורת פתח אי משום דמילתיה דרבא
דקאמר וצריך לעשות לה צורת פתח אכלהו קאי
בין אשתי׳ כהלכתן בין אסוכה העשויה כמבוי דאם לא כן הוה
ליה למנקט מילתיה דרבא קודם סוכה העשויה ואי משום
ה דטעמא דתרויהו חד טעמא הוא משום דלית בה ג׳ דפנו׳ גמורו׳
כדפרישית ואי משום דמדפריך תלמודא מ״ש הכא דסגי לה
כטפח צוחק ומאי שנא התם דלא סגי בלא פס ד׳ ומשני הכא
דאיכא דפנות דעריבן סגי בטפח התם דליכא ב׳ דפנו׳ דעריבן
לא סגי בלא פס ד׳ משמע דיתרון התקון במחיצות גרועו׳ דלא
עריבן שוה למחיצות טובות דעריבן כתקון גרוע ושקולים הן
לענין צורת פתח כדכתב האשרי ז״ל׳

ג׳ טפחים מן הארץ פסולה משום דמחיצה תלויה אינה נתרת
אלא על ידי גוד אחית מחיצתא אלא היכא שאין
הגדיים בוקעי׳ תחתיה דומיא דגזוזטרא דתנן בערובין דעושה
ו מחיצה תלויה סביב ומלא ממנה מים דבקיעת דגים לאו שמה
בקיעה אבל היכא שהגדיים בוקעים תחת המחיצה התלויה כי
הכא גבי סוכה שהגדיים עוברים תחתיה לא אמרינן בה גוד
אחות מחיצתא כדאיתא בפרק הזורק׳

אם גבוהים מן הארץ עשרה טפחי׳ כשרה ע״י גוד אסיק
מחיצתא אבל אם אינן גבוהים עשרה לאו שם גוד
עליהו דאין גוד פחות מעשרה : בין באמצע בין מן הצד
ז דהא דמכשרינן סכך פסול מן הצד עד ארבעה אמות על ידי
דופן עקומ׳ היינו משום דחשבינן ליה לסכך הפסול כאלו הוא
מן הדופן עצמו ונעקם ונכפף למעלה אבל באויר דלא שייך
בה לומר כאלו הוא דופן נכפף לא אבל אין לפרש דופן עקומה
שאנו חושבין הדופן שבצד הסכך הפסול כאלו הוא דבק עם
הסכך הכשר ונשאר הסכך הפסול חוץ מן הסוכה דאם כן גבי
אויר נמי נימא הכי ומתני׳ קתני בהדיא הרחיק את הסכוך מן
הדפנות שלשה טפחים פסולה וכן פרש״י בהדיא במתני׳ דבית
שנפחת וכן משמע נמי מלשון הסמ״ג דלקמן דכתב ויחשב זה
ח הפסול מגוף הכותל וכשרה׳

ותניא כותיה כדי נסבה דהא תניא נמי כותיה דרב וכה״ג
כתב בפסחים גבי ר׳ יוחנן ור״ל דאמרי כל אסורין
שבתורה בס׳ עיין שם׳ ומודה רבי יהודה פרש״י דאף על
גב דאי הוא מקל בשאין בהן ד׳ מודה הוא בנסר אחד ובו ד׳
שאם נתנו מן הצד שאף על פי שהיא כשרה ע״י דופן עקומה
לא ישן תחתיו פי׳ לפירושו אף על גב דלגבי סכך בנסרי׳ שאין
בהם ד׳ שחולק על ר׳ מאיר ומקל בו הוא חולק עליו בכל עניין
אף לענין שינה לגבי בסר אחד שיש בו ד׳ שמקל בו ומכשיר
הסוכה ע״י דופן עקומה מודה שלא יישן תחתיו אבל בסוכה
ט קטנה בין מן הצד פוסל בג׳ אבל פחות מג׳ כלבוד דמי וכשרה
ואף על גב דסכך פסול כליתיה דמי ונמצא שאין בו ז׳ על ז׳
מכל מקו׳ כיון דכלבוד דמי הוה ליה כאלו נמתח הסכך הכשר
שבצדו האחד ונדבק עם הסכך הכשר שבצדו האחר ונחשב גם
הסכך הפסול כסכך הכשר והוה ליה ז׳ על ז׳ וראיה מההיא
דמחצלת ד׳ ומשהו דתלי לה באמצע פחות מג׳ למעלה ופחות
מג׳ למטה וכל פחות מג׳ כלבוד דמי אלמא הוה ליה כאלו
נמתחה ונדבקה למעלה ולמטה והוי כאלו כלו ארוג דאם לא
כן אין כאן דופן גבוה עשרה ועוד ראיה אחרת מההיא דערובין
דמקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג׳ טפחים
י שאף על פי שרוחב קנה אין בו אלא אצבע ויש בין קנה לקנה
שלשה טפחים פחות משהו ואיכא פרוץ מרובה על העומד
שפיר דמי דאמרינן לבוד והוה ליה כלו עומד אלמא כל היכא
דאמרינן לבוד חשוב כעומד׳

אין ישנין תחת אותו אויר דאף על גב דאיצטרופי קא
מצטרף להשלים שיעור הסוכה לז׳ על שבעה מכל
מקום הוא עצמו אינו כשר ואין ישנין תחתיו ואל תתמה בזה
לומר ומי איכא מידי דאצטרופי מצטרף והוא עצמו אינו כשר
שכבר אמרו בגמרא טיט הנדוק יוכיח שמצטרף לארבעי׳ סאה
והטובל בו לא עלתה לו טבילה׳

כ אמר רב פפא בשחבטן הא דקשיא ליה מדברי רב פפא
אינו לפרש״י שפירש חבטן שהשפיל ענפיו למטה
על הסכך והרי הן מעורבין עם הסכך הכשר רבה עליו ומבטל
דמדאורייתא כל מילי בטילי ברובה כדתנא ממתני׳ אם היה
הסכוך הרב׳ מהן כשרה אבל לפי הרמב״ם ז״ל שפי׳ חבטן מלשון
קציצה כדמשמע מדבריו במשנה תורה ובחבו׳ המשנה תו לא
קשיא מההיא דרב פפא ולא מידי דערב דבר שמסככין בו
בדבר שאין מסככין בבלא קצצן משמע ומה שהקשה רבינו
שלמה ז״ל והמפרש חבטן מלשון תלישה או שליפה טועה
הוא דמדקתני סיפא או שקצצן מכלל דרישא במחוברין
ל קמיירי ועוד כי צלתו של אילן מרובה מחמתו אמאי לא
הוא נפלו על הסכך כבר פירש הרב רבינו משה בן הרב
רבינו מיימון זכרונו לברכה בפירוש המשנה דההיא דאם היה
הסכוך הרבה מהם כשרה הוא בתנאי שיקוץ אותן כי אם לא
קצצן יצטרף סכך כשר לסכך פסול ופסולה וההיא דאו שקצצן
כשרה בתנאי שינענע אותן ואז תהיה כשרה אף על פי שרוב
חסוכה מזה הגפן או הדלעת דהשתא תו ליכא לדיוקי מדקתני

א סיפא או שקצצן מכלל דרישא מחוברים דפירוש או שקצצן
קצצן ונענערת קאמר ורישא בקצצן לחודירת דמכיון דהסכוך
הכשר הרבה מהן תו ליכא למיחש במועט אף על פי שהוא
מן העשוי אף על גב דאיכא למיחש ביה כשהוא סכך פסול וכן
משמע נמי מיהא דכתב בפרק חמישי מהלכות סוכרת הדלרת
עליה עלי האילנות ובדיהן וסכך על גבן ואחר כך קצצן אם
היה הסכוך הרבה מהן כשרה וקושית אי תלוש צלתו מרוברת
הוא מחמתו אמאי לא נראה לי דלאו קושיא היא דהא כשצלתו
מרובה מחמתו מסתמא הסכך הפסול רבה על הסכך הכשר
ב ולא סגי בקציצרה להודה בלא נענוע כדלעיל ואף על פי
שבקציצתן הן נופלין על הסכך אין זרה נענוע דנענוע בידים
בעינן כדי שיהיה לשם סוכה והרב רבי׳ ניסים ז״ל כתב דהיכא
דחבטן וערבן ואיכא רובא סכך כשר ואין האילן צלתו מרובה
מחמתו כשר׳ שלא כדברי הרמ״בם ז״ל מפני שהו׳ סוב׳ שהר׳מבם
ז״ל מפרש חבטן כפר׳שי ז״ל ונראה שלא ראה פירוש המשנה וכן
נראה גם כן מדברי בעל הכמ״ג דאם לא כן מההיא דרב פפא
לא קשיא ולא מידי כדפרישית אך קשה דבשלמא אי הוה ס״ל
כפירוש הר׳מבם שפירש חבטן קצצן ואפילו הכי קתני אם היה
הסכוך הרבה מהן כשרה היינו דאיכא למידק מינה הא דערב
ג דבר שמסככין בו מדבר שאין מסככין בו וסכך בשניהם אף
על פי שהכשר יתר על הפסול פסולה אלא השתא דסכירא
ליה כפירוש רש״י ז״ל דפירש חבטן השפילן ועורן מחוברין
דאם לא כן לא הוה קשיא ליה מההיא דרב פפא ואפילו הכי
קתני אם היה הסכוך הרבה מהם כשרה מנא ליה למימר הא
דערב דבר שמסככין בו בדבר שאין מסככי׳ בו וסיכך בשניהם
אף על פי שהכשר יתר על הפסול פסול כו׳ אדאצטרי׳ לאקשויי
עלה הא לא אשכחן בשום דוכתא לפסול את הסוכה בערוב
הסכך הפסול עם הכשר כשהכשר רבה עליו אלא היכא דקאי
להודיה ואינו מעורב יחד עם הסכך הכשר דומיא דהעושה
ד סוכתו תחת האילן כשלא השפילן אבל כשהשפילן ונתערב
הסכך הפסול עם הכשר יחד בטיל ברובא ואדרבה בהדיא
קתני במתני׳ המקרה סכתו בשפודי׳ או בארוכות המטה אם יש
ריוח ביניהם כמותן כשרה ואוקמוה בגמרא במעדיף שהסכך
הכשר רבה עליו ומנא ליה לחלק בין סכך זה לעצמו וזרה
לעצמו לערב זה בזה׳

ואחר כך קצצן אם היה הסכוך הרבה מהן צריך לנענע
אותן אחר קציצתן נראה לי שהגירסא הזאת
משובשרת דאל״כ מאי או שקצצן דקתני במתניתין דמשמע
דסגי או על ידי זה או ע״י זה ועוד דליכא לאוקומה לא אליבא
ה דהר׳מבם ז״ל ולא אליבא דר׳שי ז״ל דלהר׳מבם זכרונו לברכה
אם קצצן והיה הסכך הכשר רבה עליו כשרה אף בלא נענען
ולר׳שי ז״ל אם השפילן וערבן יחד והיה הסכך הכשר רברה על
הפסול כשרה אף בלא קצצן ואם קצצן ונענען אפילו לא היה
הסכך הכשר רברה עליו כשרה ואלו הכא כלהו בעי קציצרה
ונענוע ורובא אבל בקצת נוסחאות של ספר מצות גדול מצאתי
שכתוב בהן התלה עליה עלי האילנות ובדיהן וסכך על גבן
ואחר כך קצצן אם היה הסכוך הרבה מהן כשרה ואם לא היה
הסכוך שהיה בתחלתו כשר הרבה מהן צריך לנענע אותן אחר
קציצתן וזו הגירסא יותר נכונה מפני שהיא מסכמת עם מרה
ו שכתב הר׳מבם ז״ל בפירוש המשנה ומה שכתב בחבורו הגדול
לפי קצת הנוסחאורת אך קשה שהרי הס״מג ז״ל סובר כר׳שי ז״ל
שפירש חבטן השפילן והן מחוברים ולדידיה אם היה הסכוך
הרבה מהן בהשפלה לחודה סגי אפילו בלא קצצן׳

דרך הסכוך להיות קל דדירת עראי בעינן׳

היתה מעובה כמין בית ואף על פי שאין הככבים נראין
מתוכה כשרה שעדין תורת עראי עליה אף על פי שאין נראין

מתוכה לא כוכבים ולא כוכבי חמה כב״ה אבל ממתני׳ דקתני ז
אף על פי שאין הכוכבי׳ נראין מתוכה כשרה ואלו כוכבי חמה
לא קתני משמע דאם אין כוכבי חמה נראין מתוכה פסולרה
ולא מצאתי שום פוסק שנתעורר בזה מלבד הרב רבינו אשר
ורבינו ניסים שהביאו הירושלמי דגרסינן התם הדא אמררה
צריכין הכוכבים להיות נראין מתוכה רבי לוי בשם רבי חמא
אמר כוכבי חמה שנו וכתב רבינו נסים דלכתחלה צריך שיהיו
כוכבי חמה נראין מתוכה פירוש מלישנא דמתניתין דייק לה
דקתני אף על פי שאין הכוכבים נראין מתוכה וסתם כוכבים
כולל גם כוכבי חמה ופרשו צריכין דירושלמי לכתחלרה אבל ח
בדיעבד כשרה אף על פי שאין הכוכבים נראין מתוכ׳ כדקתני
ממתניתין׳ כמין צריף או שסמך בו דשפועי
אהלים לאו כאהלים דמו׳ או שהגביה את הדופן
דכיון שיש שם טפח זקוף יצא מכלל שפועי אהלים ואותו טפח
הזקוף יש מפרשים שצריך שימלאהו דאין אויר חשוב נגו ויש
מפרשים אפילו בלא מלוי ככפוף דמי מטעם לבוד וכן משמע
בירושלמי דגרסינן התם מודה ר׳ אליעזר לחכמים שאם היתה
נתונרה על ד׳ אבנים או שאם היתרה גבוהרה מן הארץ פותח
טפח כשרה וכגון שהיה גובה הצריף או הדופן הסמוך לכותל
י״ו טפחים מלבד הטפח הזקוף כי היכי דלהוו עשררה מנייהו ט
לדופן ושבעה לסכך וגם שיהיה השעור הנשאר לסכך מדבר
שמסככין בו כדפירש רבינו ניסי׳ אבל מדברי התוספו׳ שכתבו
דמיירי בכי האי גוונא דלאחר שנמשך השפוע בגובה עשררה
איכא עדיין במשך סוכה רוחב שבעה דבענין אחר לא מכשרי
רבנן דהא בעי׳ גובה עשר׳ במשך ז׳ נראה שצריך שיהיה השפוע
הנשאר לסכך יותר משבעה טפחי׳ בתוספ׳ האלכסון על הצלע
לא שבעה טפחים בלבד כדברי רבינו נסים ז״ל אבל הר׳מבם ז״ל
כתב בפרק ה׳ מהלכות סוכה וכן כילה שיש לה גג אפילו טפח
אם גבוהה עשרה טפחים אין ישנים בה בסוכה ונראה שהוא
סובר דלא בעי׳ ז׳ על ז׳ בגובה עשרה שהרי הוא משתפע ועולה י
וכלה בגג טפח ואין בכל גבהו רק עשר׳ ואפילו הכי אין ישנים
בה בסוכה מטעם סוכה שתחת סוכה והוא תמוה מאד דאם כן
הא דבעינן משך ז׳ על ז׳ אינו אלא בחלל שבקרקע הסוכרה
אבל לא בחלל שבגוב׳ עשרה ואם כן למה קראו לסוכ׳ שסככה
ז׳ על ז׳ סוכה קטנה שחרושו מצומצמת שאין פחות ממנה הא
בטפח אחד נמי כשרה׳

אם יש בהקפה כדי לרבע תשעה דהיינו עשרי׳ ותשעה
טפחים וחומשיים דכל טפח ברבוערה טפח ותרי
חומשי באלכסונן ואם כן ז׳ טפחים דמשך סוכה הן י׳ טפחי׳ נכי
חומשא וכל שבעוביו טפח הקפו ג׳ הרי כ״ט טפחים וחומשיים : כ
מוכיח בפ׳ קמא דערובין כו׳ יש מפרשי׳ דהאי נוסח׳ משבשתא
היא דהא ההיא דערובי׳ דקתני דפנות הללו שרבה בהן פתחים
וחלונות וכו׳ בעומד המרובה על הפרוץ קמיירי כדמסיים ברת
ובלבד שיהיה העומד מרובה על הפרוץ והכי מוכח מיניה אף
על פי שפרוץ מרובה על העומד ועוד דהתם בשברת קמיירי
כדתניא בפרק קמא דסוכה ויתרה שבת על הסוכה שהשברת
אינה נתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ מה שאין כן בסוכה
וצריך לגרוס בפרק קמא דסוכה במקום בפרק קמא דערובין
ואף על גב דמלישנא דסוכה שיש לה פתחים הרבה שהיא
כלשון הברייתא דפרק קמא דערובין משמע שהוא לקוח משם ל
ולא מפרק קמא דסוכה לא קשיא דאיכ׳ למימר דנקט לישניה
כלשון הברייתא אף על פי שאינו לקוח משם אך קשה דאם כן
מאי מוכיח דקאמר הא בהדיא קתני לה מה שאין כן בסוכרה
דאפילו בפרוץ מרובה על העומד כשרה ואי משום ובלבד שלא
יהא שום פתח יתר על עשר כו׳ הא לא מוכח מפרק קמא
דסוכה אלא בעשר או בפחות מעשר אבל ביתר מעשרה לא

א הוזכר שם כלל לכן נראה לי שהנוסחא הזאת נכונה היא ומוכיח
בפרק קמא דערובין דקאמר לאו אפרוץ מרובה על העומד קאי
אלא אוכלבד שלא יהא שם פתח יתר מעשר אבל אם היה נרה
פתח יתר מעשר אף על פי שיש לה צורת פתח צריך שלא יהא
הפרוץ מרובה על העומד קאי רהא מילתא לא מוכחא בלא מדוקיא
דרב יוסף ומתשובתם לו דפרק קמא דערובין דמדהשוה רב יוסף
פסול דיתר מעשר לפסול דפרוץ מרובה על העומד ורצה להוכיח
ממתניתין דקתני ואם יש לה צורת פתח צריך למעט כדאמ' ליה
רב לרב יהודה שכמו שאין צורת פתח מועילה לגבי פסול דיתר
מעשר הוא הדין נמי אינה מועילה לגבי פסול דפרוץ מרובה על
ב העומד אף על פי שאותן הפתחים והחלונות פחותין מעש' וחשיבו
לו שאני פסול דיתר מעשרה דחמור מפסול דפרוץ מרובה על
העומד משמע שאף על פי שזה פוסל וזה פוסל מכל מקום יש
לחלק בין פוסל לפוסל שאף על פי שהחמירו בפוסל החמור אין
להחמיר בפוסל הקל והוא הדין נמי אף על פי שהקלו בפוסל
הקל אין להקל בפוסל החמור ולמדנו מכיון רהיכא דאיכא תרי
פסולי אהדדי כגון אם היתה הפרצה יתרה מעשרה וגם הפרוץ
מרובה על העומד אין ללמוד ממתניתין רמתיר יתר מי' בצורת
פתח למאן רמתני אין צריך למעט להתיר בצורת פתח גם ביתר
מעשרה ובפרוץ מרובה על העומד דאיכא לטימ' מתניתין דמתיר
ג בצורת פתח אינו אלא בעומר מרובה על הפרוץ שאין בו אלא
רעותא דיתר מעשרה אבל כשהפרצה יתר מעשרה וגם הפרוץ
מרובה על העומד אין צורת פתח מועילה להתיר ואם תאמ' תינח
גבי שבת דאית בה פסול בפרוץ מרובה על העומר ובפסול ביתר
מעשר אלא גבי סוכה דלית בה פסול דפרוץ מרובה על העומד
שאף על פי שהפרצה יתרה מעשר' וגם הפרוץ מרובה על העומד
אין בה אלא פסול דיתר מעשר' לחודי' אמאי לא ילפינן ממתניתין
דמתיר בצורת פתח אפי' ביתר מעשרה לומר דהו' הדין נמי בסוכ'
אף על פי שיש בה כמה פתחים וחלונות יתרות מעשרה וגם
הפרוץ מרובה על העומד כשרה בשעשה בהן צורת פתח יש לומר
ד שהספר מצות גדול סובר שהבריתא דיתרה שבת על הסוכה
בפרצות פחותות מעשרה ובפתחי שימאי קמיירי כדפירש רבינו
שלמה ז"ל דאי אפי' ביתרות מעשרה מאי בעומד מרוב' על הפרוץ
דקאמר הא אפילו בעומד מרובה על הפרוץ אינה נתרת כל עוד
שלא עשה צורת פתח לאותן היתרות מעשר והכא בפתחי קא
מיירי שימאי דאי ביש בהן צורת פתח מאי ואינה נתר' אלא בעומד
מרוב' על הפרוץ דקאמר אפי' בפרוץ מרוב' על העומד נמי כשרה
היכא שהפרצות פחותות מעשרה ויש בהן צורת פתח והיכי פסיק
ותני ואינה נתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ דמשמע אפילו
בפחותות מעשרה והלא הפחותות מעשרה כשיש בהן צורת פתח
ה הויא סתימא מעליא וכשרה אפילו בפרוץ מרובה על העומד וכיון
דבפחותו' מעשרה ובפתחי שימאי קמיירי ועלה קאמר יתרה שבת
על הסוכה שהשבת אינה נתרת אלא בעומר מרובה על הפרוץ
והסוכה אפילו בפרוץ מרובה על העומד משמע אבל ביתרות
מעשרה ויש בהן צורת פתח אין הפרש בין שבת לסוכה וכמו
שבשבת אינה נתרת היכא שהפרצה יתרה מעשרה והפרוץ מרובה
על העומד אפילו בצורת פתח משום דאית ביה תרי פסולי יתר
מעשרה ופרוץ מרובה על העומד כדמוכח מההיא דערובין
כדלעיל כך הסוכה אינה נתרת אפילו בצורת פתח כשהפרוץ
מרובה על העומד והפרצה יתרה מעשרה שאף על פי שהסוכה
כשרה בפרוץ מרובה על העומר הני מילי כשאין בה פרצה יתרה
ו מעשר אבל כשיש בה פרצה יתרה מעשר וגם הפרוץ מרובה על
העומד אינה נתרת אפילו בצורת פתח ומה שהקשה הרב רבינו
אשר ז"ל להרב רבינו משה בן הרב רבינו מיימון ז"ל ולבעל כפר
מצות גדול ז"ל על זה ואמר ודברי תימה הן דהא תנן ואם יש לה
צורת פתח אי צריך למעט ואין הלכה כרב דאמר אתנייה צריך

ז למעט ואם כן אין חלוק בצורת פתח בין עשרה ליתר מעשרה לא
קשיא דמנא ליה לומר דאין חלוק בצורת פתח בין עשרה ליתר
מעשרה עד שיוציא מזה שמאחר שבפחותות מעשרה כשרה לגבי
סוכה ואפי' בפרוץ מרובה על העומד הוא הדין נמי ביתרו' מעשרה
שיש בהן צורת פתח כשרה אפילו בפרוץ מרובה על העומד
דילמא הא דמתיר במתניתין היתר מעשרה בצורת פתח כמו
הפחותה מעשרה לא לכל מילי השוה אותן אלא לעניין שאינה
מפסדת המחיצה בלבד שכמו שהפחותה מעשרה אינה חשובה
פרצה להפסיד המחיצה כך היתרה מעשרה אם יש בה צורת פתח
ח אינה חשובה פרצה להפסיד את המחיצה אבל לענין פרוץ מרובה
על העומד דוקא בפחות מעשרה כשרה אבל ביתר מעשרה בצור'
פתח אינה כשרה אלא כשהעומר מרובה על הפרוץ ולכאור' משמע
שיש להביא קצת ראיה להר' רבינו משה בן הרב רבינו מיימון ז"ל
ולבעל הסמג ז"ל מההיא דפרקא קמא דסוכה דאמר רבא סכך
על גבי פסי בראות כשרה ויוצא בה ידי חובתו באות' שבת בלבד
במגו אבל בשאר ימים לא ואי סלקא דעתך דלגבי סוכה אף על
פי שיש בכותליה פרצות יתרות מעשרה וגם הפרוץ מרובה על
העומד אם יש להן צורת פתח כשרה כדעת הרב רבינו אשר ז"ל
בשאר ימים אמאי לא הא כיון דסכך על גבי פסי בראות ככר
ט נעשת שם צורת פתח לכל אחת מארבע פאותיו. פס מכאן
ופס מכאן וקנה על גבן שהרי הסכוך שעל גבן חשיב כקנה על
גבן כדעת המרדכי בשם ראב"יה שאמר שאם מגיעין הקנים
העומדים לצורת פתח עד הסכוך אף על פי שאין קנה על גבן
כשרה ולא דמי לפתחי שימאי דלית בהו תקרה דלא חשיבי פתח
דהתם אין לו עליו כלום מלמעלה אלא על כרחך לומר דפרצה
יתירה מעשרה אף על פי שיש לה צורת פתח צריך שיהיה
העומד מרובה על הפרוץ ומפני שהפרצות הללו שבין הפסי
בראות הן יתרות מעשר דקיימא לן כר' יהודה דאמר בין פס לפס
שלשה עשר אמה ושליש אינה מועילה הצורת פתח שבהן אלא
י באותה שבת בלבד מטעם מגו אבל בשאר ימים לא וברית' דפרק
קמא דסוכה דנעץ ארבע קונדסין באמצע הגגאו בארץ וסכך על
גבן דקתני כתמא לא שנא בעשרה לא שנא ביתר מעשרה ופסלי
בה רבנן לאו משום דסכוך שעל גבן לא משוי לה צורת פתח מפני
שענפי הסכוך עודפין וגורעין דאם כן בשלמא ביתר מעשר' איכא
למימר דהא דפסלי בה רבנן הוא משום דלית לה צורת פתח
ופרצה שאין לה צורת פתח והיא יתירה מעשרה מפסידה את
המחיצה בכללה וכאלו אין לה מחיצה כלל ופסולה אלא בעשר או
בפחות מעש' אמאי פסלי לה רבנן הא אע"פ שענפי הסכוך גורעין
ועודפין ואין שם צורת פתח מ"מ כיון שהיא פחותה מעשרה תהא
כ כשורה כדמשמע מברייתא דיתרה שבת על הסוכה דמיירי' בפחו'
מעש' ובפתחי שימאי כדפירש רבינו שלמה ז"ל ואפי' הכי כשרה
לגבי סוכה אפי' בפרוץ מרובה על העומד אלא על כרחך לומר' רהא
דפסלי בה רבנן אינו אלא מפני שהפתחים שבהן הן על פני כל
הדופן שאז אע"פ שהן פחותין מעשר וגם יש בהן צורת פתח היא
פסולה וברייתא דיתרה שבת על הסוכה דמכשרי רבנן לגבי סוכה
אפי' בפרוץ מרובה על העומד ואפי' בלא צורת פתח אינו אלא מפני
שהן במקצתן ולא על כל פני כלן כדמשמע מברייתא דעירובין
דקתני דפנות הללו שרבה בהן פתחים וחלונות וכן כתב גם
הרמב"ם ז"ל בהלכות סוכה בפרק רביעי סוכה שיש לה פתחי' רבים
ל ויש בכותליה חלונות הרבה הרי זו כשרה אף על פי שפרוץ מרובה
על העומד אבל כשהיו על פני כל הדופן אף על פי שיש בהן צורת
פתח פסולה אך קשה מההיא דפרק קמא דערובין דנעץ ארבע
קונדסין על ארבע דפנות השדה ומתח זמור' על גבן דלכולא עלמא
אם היה בפחות מעשרה הויא סתימא מעליא אף על פי שהן
בארבע רוחותיו ועל פני כלו ואם כן על כרח' לומר דההיא דרבא
דסכך על גבי פסי בראות דאינו יוצא בה אלא באותה שבת בלבד

א אבל בשאר ימים לא אינו אלא משו' דלית בהו צור' פתח שהסכוך
שעל גבן לא חשיב כקנה על גבן מכיון שענפי הסכוך גורעין
ועודפין ודלא כרבי אב"ה וכיון שאין בהן צורת פתח והן יתרות
מעשרה לרבי יהודה דאמר בין פס לפס שלש עשרה אמה ושליש
אינו יוצא בה אלא בשבת שכתוכה דאיכא מגו אבל בשאר ימים
לא ומזה הטעם עצמו פסלי רבנן לההיא דנעץ ארב' קונדסין וסכך
על גבן דמכיון שהסכוך שעל גבן לא חשיב כקנה על גבן ולית
בהו צור' פתח והוא פרוץ על פני כל הרפנו' לא שנא ביתר מעשר'
לא שנא בעשרה או בפחות מעשרה הרי זו פסולה והא דמכשרי
רבנן לגבי סוכה בפחות מעשרה אף בלא צורת פתח ואף בפרוץ
ב מרובה על העומד אינו אלא כשלא היה הפרוץ על פני כלו אבל
הכא שהוא על פני כלו ואין בה צורת פתח פסולה אפילו בפחות
מעשרה אבל אם יש לה צורת פתח כשרה אף על פי שהפרוץ
על פני כלו אם היתה פחותה מעשרה כדמשמע מההיא דפר' קמא
דערובין דנעץ ארבע קונדסין ומתח זמורה על גבן דלכולי עלמא
הויא סתימא מעליא בין לכלאים בין לשבת ואם כן אין להביא
ראיה מעתה מההיא דרבא דסכך על גבי פסי בראות
להרמבם ולסמג ז"ל אבל לרבי אב"ה קשיא ואם תאמר בשלמא
להרא"ש ז"ל דקאמר אין חלוק בצורת פתח בין עשרה ליתר
מעשרה דבתרויהו אין צריך למעט אפילו אם היה הפרוץ מרובה
ג על העומד היינו דקא דחי תלמודא בפרק קמא דעירובין גבי נעץ
ארבע קונדסין בארבע פנות השדה ומתח זמורה על גבן וכו'
לההוא דקאמר ואף ר' יוחנן סבר לה להאי דרב דאמ' צריך למעט
דאם לא כן הא דקאמר רבי יוחנן לכלאים התירו לו לעניין שבת
לא התירו לו במאי עסקינן אילימא מן הצד והא אמר רב חסדא
וכו' אלא על גבן אילימא בעשר בהא לימא רבי יוחנן בשבת לא
אלא לאו ביתר מעשר ודחו ואמרו לא לעולם בעשר ומן הצד
ובדרב חסדא קא מפלגי אלא להרמבם והסמג דקא אמרי שביתר
מעשרה אפילו בצורת פתח לא מהני' אלא בעומד מרוב' על הפרוץ
הוה ליה למימר אפילו תימא ביתר מעשר ושאני הכא דפרוץ
ד מרובה על העומד יש לומר דהוא הדין נמי דהות מצי למימר הכי
אלא דעדיפא מינה קאמר משום דגבי מן הצד אשכחן בהדיא
דשאני לן בין עשרה יתר מעשר כדאיתא התם : סוכה
שאולה וגזולה כשרה אף על גב דכתיב תעשה לך למעוטי גזולה
כדאיתא בפרק קמא דסוכה ובפרק הישן שאני הכא דלאו גזולה
ממש קאמר אלא כיון שתקף את חברו והוציאו מסוכתו כדתניא
בפרק לולב הגזול סוכה גזולה רבי אליעזר פוסל וחכמי' מכשירין
ואמר ר' נחמן מחלוקת בשתקף את חבירו והוציאו מסוכתו דרבנן
סברי קרקע אינ' נגזלת וסוכה שאולה היא ואדם יוצא בסוכתו של
חבירו כדכתיב כל האזרח בישראל וכו' אי נמי בגזל עצים וסכך
ה בהן דדברי הכל אין לו אלא דמי עצים בלבד אבל בגזל סוכה
העשויה בראש העגלה או בראש הספינה היא עצמ' נגזלת שאינה
מחוברת לקרקע ואין עליו להחזיר דמי' אלא הסוכה כמות שהיא
בנויה ואין כאן משום תקנת השבים שהרי לא טרח לבנותה ולא
הוציא הוצאות כדפירש רש"י ז"ל בפרק לולב הגזול וכיון דגזולה
היא אין יוצאין בה דכתיב חג הסוכות תעשה לך למעוטי גזולה׳
שנאמר כל האזרח בישראל ישבו בסוכות בסכת כתיב
דמשמע סוכה אחת לכל ישראל ואי אפשר שתהא
של כלם דלא מטי שוה פרוטה לכל חד וחד אלא על ידי שאלה
דקרא דתעשה לך למעוטי גוזל סוכה העשויה בעגלה עסקינן
ו כדאיתא בפרק קמא דסוכה ובפרק הישן ואף על גב דלא אתרבי
מהאי קרא אלא שאולה מכל מקום כיון דהאי גזולה דהכא
דמכשרי בה רבנן אינה אלא בתקף את חברו והוציאו מסוכתו ולא
בגזל סוכה העשויה בראש העגלה או בראש הספינה אם כן
סוכתו של חברו מקרייא דקרקע אינה נגזלת ומרבינן לה שפיר
מקרא דכל האזרח בישראל כאלו היא שאולה אבל בגזל עצים

ז וסכך בהן לא צריך דבויא דשלך היא כיון שאין לך עליו אלא דמי
עצים בלבד׳ חולים ומשמשיהן פטורין מן הסוכה ואפילו
מצטער משום בקי משום דתשבו כעין תדורו בעינן כשם שכל
ימות השנה אינו נמנע מלצאת מביתו כשהוא מצטער כך בסוכה
ומטעם זה התירו ללכת בימות החג בדרכים ולא מנעוהו מדרכו
ולא משמירת גנות ופרדסין כדי לקיים מצות סוכה כדפירש רבינו
שלמה ז"ל׳
שלוחי מצוה פוטרין מן הסוכה נראה דמיירי בהולכין ביום
ולא בלילה ואפילו הכי פטורין בחנייתן בלילה
כדפירש רש"י ז"ל דאי בהולכין ביום ובלילה מאי איריא שלוחי
ח מצוה אפילו שלוחי רשות נמי פטורין כדקתני בבריתא שומרי
גנים ופרדסין פטורים בין ביום בין בלילה ומה שהקשה הרא"ש
ז"ל ודבר תימא הוא אם יכולין לקיי' שניהן אמאי פטורי' אטו אדם
שיש לו ציצית בבגדו ותפילין בראשו איפשר בכך משאר מצות
לא קשיא דבהדיא קתני בבריתא הולכין לדבר מצוה פטורין ביום
ובלילה מדקתני ביום ובלילה לגבי פטור שמע מינה דהולכים
לדבר מצוה דקאמר בהולכים ביום בלבד קמיירי ואפילו הכי
פטורין בלילה משום דטרידי במהשבות מצותן דאס"ד בהולכי
ביום ובלילה האי ביום ובלילה דסיפא לתנייה ברישא הולכין
לדבר מצוה ביום ובלילה פטורין מן הסוכה ועוד אם הולכי מצוה
ט דקאמר ביום ובלילה קמיירי מאי איריא הולכי מצוה אפי' הולכי
רשות נמי כדתניא הולכי דרכים בין ביום בין בלילה פטורין מן
הסוכה בין ביום בין בלילה׳
והאבל חייב בסוכה אף על פי שהוא מצטער והא דאמר רב
מצטער פטור מן הסוכה הני מילי בצערא דממילא
כגון חמה או צינה או סירחא וכיוצא בה אבל הכא איהו הוא דקא
מצער נפשיה ומבעי ליה ליתוביה דעתיה לקיומי מצות׳
ואין שמחה אלא בחופה ובמקום סעודה וחופה בסוכה
ליכא אי משום ייחוד דסתם סוכה היו עושין אותה
בגגותיהן ואין דרך ביאה ויציאה שם לרבים תמיד מפני הטורח
י ושמא ירד החתן לעשות צרכיו ויתיחד אחר עם הכלה ואי משום
בצערא דחתן שהמקום פתוח שאין לה אלא שלשה דפנות ובוש
לשחק עם כלתו׳ כדכריך בר בי רב ועייל לכלה בבליעה
אחת דהיינו כביצה שנאכל בבליעה אחת כדאמרינן ביומא
כדפירש רבינו שלמה ז"ל ולפיכך גרים לימא תהוי הא דרבי
צדוק דקתני כשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה
נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו הא כביצה
בעי סוכה תיובתא דאביי דקאמר וכמה אכילה ארעי כדכריך
בר בי רב ועייל לכלה ודרב יוסף דקאמר תרתי או תלת ביעי
ואם כן אין לגרוס אחר זה ותניא כשהביאו לר' צדוק וכו' דמשמע
כ הא כביצה בעי סוכה ועוד שכבר דחו להך תיובתא ואמרו לא
בפחות מכביצה לא בעי נטילת ידים וברכה הא כביצ' בעי נטילת
ידים וברכם אבל סוכה אפילו כביצה נמי לא אבל רבינו ישעיה
הראשון פירש למילתיה דאביי דאמר כדכריך בר בי רב ועייל
לכלה קרוב לביצה ואם כן צריך לגרוס נימא תהוי תיובתא דרב
יוסף לחודיה וההיא דהייה דגמרא אליבא דרב יוסף קאמר לה
אבל לאביי צריך לפרש הא כביצה בעי' סוכה ובעי ברכה ולפי זה
אתיא שפיר הא דכתב הסמג אחר זה ותניא כשהביאו וכו' אלא
פירות חוץ לסוכה דאי איפשר לפרש איבעי לא אכיל כלל
אפילו פירות שהרי אסור להתענות כדאיתא בפרק סדר תעניות
וכדאמר בפר' ב' דביצה ובפרק אלו דברים בפסחי' גבי י"ט חלקוהו
ל חציו ליי' וחציו לכם חציו לאכילה וחציו לבית המדרש ורש"י
דכתב גבי אין לדבר קצבה אם רצה להתענות אין אנו נזקקין לו
להתענות מפת הוא דקאמר ולא' להתענות ממש חוץ מלילי יום
טוב הראשון שחייב לאכול פת שיתחייב בסוכה דומיא דמצה
בלילה הראשון של פסח שחייב לאכו' פת שיצ' כו ידי חוב' מצה׳
שוהרי

א שהרי הורש שם האזרח להוציא את הנשים ואם תאמר לימא
לי היקשא דכל שישנו להיוכי נשים במצה תפוק לי
מהכא דמראצטרי׳ האזרח לפטור נשים מסוכה מכלל לגבי מצה
חייבות דאי סלקא דעתך דגבי מצה נמי פטורות האזרח לימא לי
יש לומר דאי לאו הקשא הוה דרשינן האזרח לחיובי נשי׳ בסוכה
כמו ביום הכפורים השתא דאתא הקשא תו לא מצינו למדרש
האזרח לחיובה דאב תיתי מחמשה עשר ט״ו ממצה אי נמי איצטרי׳
האזרח דלא תימא כראביי דאמר תשבו כעין תדורו מה דירה איש
ואשה אף סוכה כן קא משמע לן אבל איפכא ליכא לאקשויי
לשתוק מהאזרח ומדאצטריך הקשא לחיובי נשים כמצה מכלל
ב דבסוכה פטורות דאי סלקא דעתך חייבות הקשא לימא לי משום
דאי לאו הקשא והאזרח הוה אמינא דתרויהו לפטורא כשאר כל
מצות עשה שהזמן גרמא׃ ולפי זה אם טעה ולא הזכיר
יום טוב בברכ׳ המזון אין מחזירין אותו דבפרק ג׳ שאכלו אמרינן
דטעמא דאם טעה ולא הזכיר של ראש חודש ברכת המזון אין
מחזירין אותו הוא משום דבראש חודש אי בעי אכיל אי בעי לא
אכיל פת שיחייבנו בברכת המזון׃ פייס כפני עצמו
כל הני מפרש להו רש״י ז״ל בפרק לולב וערבה׃

חדושי הלכות לולב בסימן מ״ד׃

ג במקדש שבעת ימים ולא בגבולין כל עיר ירושלם
קרוי מקדש ושאר עיירות ארץ ישראל קרויי׳
גבולים׳ שיהא הלולב ניטל למדינה פירוש בגבולין
שכל העיירות שבארץ ישראל מלבד ירושלם נקראים מדינה כך
פירש הרמב״ם ז״ל בפרק לולב הגזול ובמסכת מעשר שני בפרק ג׳
אבל רש״י פירש המקדש מקדש ממש והמדינה עיר ירושלם שאף
היא בכלל גבולין שכל עיירות ארץ ישראל קרויין גבולין׳
ונראה שהסמ״ג ז״ל נטה לפירוש הרמב״ם ז״ל ממה שכתב
ד בהלכות שופר אבל בזמן שבית המקדש קיים והיה
בית דין הגדול בירושלם היו הכל תוקעין כשכ׳ דמשמע כל העם
שבירושלם ואם היה סובר כפירוש רש״י ז״ל תקשה ליה מתניתין
דבמקדש היו תוקעין אבל לא במדינה׳ מוכיח שבזמן
שבית המקדש קיים היה לולב ניטל בכל מקום בגבולין יום
ראשון אפילו בשבת דתני חדא יום טוב הראשון של חג שחל להיות
בשבת כל העם מוליכין לולביהן להר הבית ותניא אידך לבית
הכנסת ומסיק תלמודא אידי ואידי בזמן שבית המקדש קיים ולא
קשיא כאן במקדש כאן בגבולין׳ בגבעול אחד אינו
רוצה לומר בד כההיא דשלשה קלחים וכהס ג׳ גבעולין מצות אזוב
ה שהוא כמו והפשתה גבעול שלא קן כדאמר רב יהודה אמר שמואל
כגון דקיימי תלתא תלתא בקינא׳ אינו כל דבר
הגדל בנחל׳ אינו רוצה לומר אף שאר אילנות הגדלים בנחל
דשאר אילנות אין שמם ערבי אלא הכי פרושא אינו כל מין ערבה
שבנחל אלא מין ידוע הוא וכו׳ והוא הנקרא כלשון תלמוד סתם
ערבה אבל שאר המינים יש מהם שהשם הפרטי שלהם צפצפה
אף על פי שגם הם מין ערבה ויש מהם שהשם הפרטי שלהם
בשם לואי כמו חלפי גילי שפרושו ערבה של גילי אף על פי שגם
הם מין ערבה וזהו ששנו בבריתא ערבי נחל הגדלים על הנחל
פרט לצפצפה הגדלה בין ההרים פרוש ערבי נחל דקרא אינו
ו רוצה לומר דוקא מאותם שהם כנחל למעוטי אותם שהם בהר
אלא שדרכן על הרוב להגדל על הנהר לאפוקי צפצפה שדרכו
על הרוב להגדל בין ההרים אבל אותן שדרכן על הרוב להגדל
בנחל אפילו אם נמצא בין ההרים כשר וזה שפירשו רבותינו ז״ל
לערבי נחל הגדלים בנחל ולא הנמצאים בנח׳ מערכי לשון רבים
הוא דמפקי לה כדתניא ערבי נחל אין לי אלא ערבי נחל של בעל

ז ושל ההרים מניין תלמוד לומר ערבי נחל מכל מקו׳ פירו׳ מדכתיב
ערבי לשון רבים והבריתות נעזרות זו מזו דמה שחסר זה גלה זרת
ואם תאמר אם כן כיון שהבריתות הללו סוברות לרבות של בעל
ושל ההרים מרבויא דערבי לשון רבים היכי מצו למילף מינית
ב׳ ערבות בלולב אחד הא מדפרי׳ בגמרא ורבנן למקדש מנא לית
ולא קמשני ליה שקול הוא ויבואו שניהם משמע דשתי דרשות
לא דרשינן מערבי כדכתבו התוספות יש לומר דהלכתא גמירי
להו כדמשני התם לרבנן במקדש מנא ליה הלכתא גמירי להו
הכא נמי הלכתא גמירי להו׃ שעלה שלה עגול אבל
הראש ז״ל פירש הבריתא דהגדלים על הנחל כלומר ממין הגדל
ח על הנחל שהוא המין שעלה שלו משוך שרובו גדל על הנחל וכו׳
למעוטי צפצפ׳ שעלה שלה עגול והאי תנא לא מצריך קרא לרבויי
של בעל ושל הרי׳ דמכלל ערבי נחל הם וכתב אחר זהוכן משמע
מדברי הרמב״ם ז״ל שכתב ערבי נחל האמורים בתורה וכו׳ ואינו
מחוור דמה ליה לפרושי מילתיה דהרמב״ם ולכך נאמ׳ ערבי נחל
ממשמעות ערבי נחל ולא מרבויי דערבי כדקתני בבריתא ת״ל
ערבי נחל מכל מקום שפירושו מרבויא דערבי לשון רבים ואולי
הנוסחא שלו הביאתו לזה שכתוב בו לכך נקר׳ ערבי נחל במקום
לכך נאמר ערבי נחל הכתוב בכל הנוסחאות שבידינו אבל רש״י
ז״ל פירש בההיא גבי ערבי נחל הגדלים על הנח׳ מצוה כזו ומיהו
ט של בעל כשרה כדלקמן כדכתיב ערבי לשון רבים משמ׳ דבריתא
דקתני ערבי נחל הגדלים על הנחל מרבויא דערבי הוא דאפיק
לה לרבויי של בעל ושל הרים ולא ממשמעות ערבי נחל׃
שתהא לקיחה תמה היינו כל הד׳ מינים שלא יחסר שום
מין דדרשינן ולקחתם שתי מלות ולקח תם לקיח׳
תמה ולא חסרה כדאיתא בהקומץ רבה ובלולב הגזול׃ לכל
אחד פירוש ועוד יש לדרוש כמנו שתהא לקיחה לכל אחד ואחד
דמדלא כתיב ולקחת לשון יחיד אלא ולקחתם לשון רבים משמע
דלא סגי באחד בשביל כולם אלא לשיקח כל אחד ואחד כדאיתא
בסוף לולב הגזול וכהאי גוונא דרשינן בפר׳ התכלת גבי וספרתם
י לכם דמדכתיב וספרתם לשון רבים משמע דבעינן ספירה לכל
אחד ואחד אבל זהו דבר תימה היכי דרשינן מחד קרא שתי דרשו׳
דילמא כולה קרא לחד מנייהו הוא דאת׳ או לשתי מלות ולקחתם
או לשון רבים דלא שייך הכא לומר שקול הוא ויבאו שניהם דהא
לאו ממשמעותא חדא קא נפקי׃ על מנת להחזיר
פירוש על מנת שיחזור ויתנהו לו בשעת חזרה במתנה אבל אם
אמר יהא שלך במתנה עד שתצא בו ואחר כך יהא שלי במתנה
לא יצא דהוי כמו שאול כך פירש הראש ז״ל וראייתו מההיא דלא
ליקני איניש לולבא ביומא טבא לינוקא משום דינוקא מקנא
קני אקנויי לא מקני ואם אינו צריך לחזור ליתנו במתנה בשעת
כ חזרה אמאי לא לפי זה תו ליכ׳ לאקשויי מה יש בין מתנ׳ על מנת
להחזיר לשאול אם מפני שאין הגוף קנוי לו מתנה ע״מ להחזיר
נמי אין הגוף קנוי כדהקש׳ לרבי׳ ישעיה ז״ל משום דגבי מתנה ע״מ
להחזיר הגוף קנוי לו דאם לא כן לא היה צריך לחזו׳ ליתנו לבעל
במתנה שלא כחזרה בעלמא כמו בשאול׃ וצריך שיחזירהו
לו פיר׳ בעל העטור האתרוג עצמו אע״ג דגבי איצטלית אמרינן מת
לי היא כהלי דמיה הכא לא משום דע״מ שתחזירהו לי אאתרוג
גופיה קאמר כדי לצאת בו׳ ויקיים תנאו ואם תאמר כיון
דאינו יוצא בו שלא כשקיים תנאו היאך יוצא בו הא כאותה שעה
שהחזירו אינו בידו וליכא למימר כשאמר מעכשיו קמיירי
ל דכשהחזירו וקיים תנאו איגלאי מילתא לכפרע והיא מהנה
מעיקרא דאם כן הוה ליה לפרושי למילתיה דבשלמא גבי כפיו׳
תנאיה איכא למימר דכמך אסתם כל תנאים שבעולם דבין
בקידושין בין בגדושין בין בכל מיני ממון צריך להיות
בתנאי ארבע דברים ולפיכך לא הוצרך לפרש אלא הכא מאי
איכא למימר׳ ויש לומר דרבא כביוא ליה כל האומר

א על מנת כאומר מעכשיו דמי ואם תאמר היכא דלא החזירו אמאי
לא יצא האתנאי ומעשה כדבר אחד הוא והתנאי כטל כדאיתא
בפרק מי שאחזו דפריך התם מכדי כל תנאי מתנאי בני ראובן
ובני גד גמרינן להו מה התם תנאי בדבר אחר ומעש׳ בדבר אחד
אף כל לאפוקי היכא דתנאי ומעשה בדבר אחד הכי נמי התנאי
ומעשה הן כאתרוג עצמו התנאי להחזירו והמעשה שיצא בו ככר
תרצו התוספות שאני התם דסבירא ליה כל האומר על מנת לאו
כאומר מעכשיו דמי ונמצא שאינה מגורשת עד שמחזרת הנייר
ואז אינו שלה וסותרין זה לזה התנאי את המעשה אבל רבא דס״ל
כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא סתרי אהדדי :
ב שקנו אתרוג בתפוסת הבית פירוש שלקחו אתרוג ממעות
ירושת אביהן קודם שחלקו׳ נטלו אחד מהם בלא דעת
חברו ויצא בו אם יכול לאכלו בלא רשותם פרש״בם כגון שיש
אתרוגי׳ הרב׳ בתפיש׳ הבית או שנמצאו הרב׳ אתרוגי׳ בעי״או שכב׳
יצאו ואין צריכין לו עוד יצא דקרינן ביה לכם שהרי כולו שלו׳
ואם לאו לא יצא דכתיב ולקחת׳ לכם משלכ׳ שיה׳ כלו שלו ולא
שמקצתו שלו והא דדרשינן בשחיטת חולין בפרק ראשית הגז
בגדיכם עריסותיכם תרומותיכם לרבות טלת שותפין ועיסת
שותפי׳ ותבואת שותפים שחייבים בציצית בחלה ובתרומה הוא
ג הדין נמי אי הוה כתיב הכא פרי עץ הדרכם הוה דרשינן ליה הכי
אבל כיון דכתיב לכם משמע דקפיד קרא שיהא כלו שלו והא
דכתיב לכם בלשון רבים אינו אלא משום דכתיב ולקחתם שהוא
לשון רבי׳ למדרש מיניה שתהא לקיחה לכל אחד ואחד כדדרשי׳
בסוכה וכתובת כהנים : ומה שנהגו כל הקהל לברך
באתרוג אחד אף על גב דהוי כאחין שקנו אתרוג בתפוסות הבית
ואין שום אחר יכול לאכלו : דעתנו מסכמת וכולי
והוי כנטלו כל א׳ בדעת כולם שאף על פי שאינו יכול לאוכלו
בלא רשותם יוצא בו : מתוך שיוצא בשאו׳ יוצא בגזול דכיון
דכיילינהו כחד קר׳ דלכ׳ למעוטי שאו׳ וגזו׳ אין לחל׳ בהם ב״ט שני
דלא כתי׳ ביה לכם שיהיה יוצא בשאו׳ ולא בגזו׳ דאית ביה טעמא
ד אחרינא לעכובא דהוי מצוה הבאה׳ בעבירה לכדרבי יצחק בר
נחמני אמר שמואל בריש לולב הגזול אלא מתוך שיוצא בשאול
דלית ביה טעמא אחרינא לעכובא יוצא נמי בגזול אף על גב
דאית ביה טעמא אחרינא לעכובא :
אף בשאר הימים משום דהוי מצוה הבאה בעביר׳ וכדר׳ יוחנן
משום רבי שמעון בן יוחאי ואע״ג דקרא דוהבאת׳ גזול את
הפסח ואת החולה דמינה ילפינן אסור מצוה הבאה בעביר׳ בקרבן
הוא דכתיבא הוא הדין נמי בשאר כל המצות כדמוכח בריש
הגוזל קמא דאמרינן הרי שגזל סאה של חטין וטחנה ואפ׳ והפריש
ממנה חלה אין זה מברך אלא מנאץ שנאמר ובוצע ברך נאץ יי׳ ואף
ה על גב דלולב בשאר ימים אינו אלא מדרבנן מכל מקו׳ כיון דמברך
ומזכיר שם שמים בדבר עבירה מנאץ הוא מה לי כמילי דרבנן
מה לי כמילי דאוריתא ואם תאמר מאי שנא לענין הדר ולענין
לקיחה תמה שיהו הד׳ מינין מעכבין זה את זה ולענין שתהיה
לקיחה לכל א׳ וא׳ דכולא עלמא מודו בהו דבעינן אפילו בשאר
הימים דאינן אלא מדרבנן דכל דתקון רבנן כעין דאוריית׳ תקון
אלו לענין לכם משלכ׳ ולעניין לקיח׳ תמה דממעטינן מיני׳ חסר
כולא עלמא מודו דלא בעינן אלא ביום טוב ראשון דהוי מדאורית׳
והא דפליגי בגזול בשאר יומי אינו אלא משום מצוה הבא׳ בעברה
דמר סבר לא חיישינן בה אלא במילי דאורייתא דומיא דקרבן
ו והלה גזולה ומר סבר כיון דמשום מנאץ הוא מה לי דאוריתא
מה לי דרבנן ככר תרצו התוספות דהיינו טעמא משום דיום
ראשון דאוריתא בגבולין ושאר יומי דרבנן זכר למקדש כדאיתא
בריש לולב וערבה הילכך בעיקר הלקיחה כגון ד׳ מינין ולקיחה
לכל א׳ וא׳ וכן בהדר תקון רבנן בשאר יומי כעין דאוריתא אבל
בחסר ובשאול לא תקון ובגזול פלוגתא דשמעתין דר׳ יוחנן סבר
דתקון משום מצוה הבאה בעבירה ושמואל סבר דלא תקון דמתוך
שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול : משום דבעינן זה אלי
ואנוהו וכן פירש רש״י ז״ל בפרק לולב הגזול פסול דבעינן מצוה
ז מהודרת דכתיב ואנוהו אבל מהדר דכתיב בההוא קרא גופיה אין
ראיה דההוא אאתרוג לחודיה קאי והא דקאמר תלמוד׳ בריש לולב
הגזול בשלמא יבש הדר בעינן וליכא פירוש מצוה מהודרת משום
ואנוהו דאם לא כן מאי שנא מלולב הגזול דלא בעינן אלא ביום
טוב ראשון : לאחר יאוש משום דהוי מצוה הבאה
בעבירה כלומר אפילו למאן דאמ׳ יאוש כדי קני אבל לדידן דקל׳
יאוש כדי לא קני כדכתיב במצו׳ ע״ג לאחר יאוש נמי אין זה לכם :
נקטם ראשו יש מפרשים דראשו לאו אלולב קאי דאם כן
מאי קא משמע לן ר״יבל דקאמר נטלה התיומת
פסול השתא נקטם פסול נטל מיבעיא אלא אכל עלה ועלה
ח שכלולב קאי וכגון שנקטמו כל ראשי העלין שלו או רובם אבל
אין הלשון סובל זה משום דכולה מתניתי׳ דלפניו ולאחריו כלולב
קא מיירי ולא בעלין הילכך על כרחך לומר אלולב קאי ור״יבל
נטלה אצטריכא ליה דלא תימא נטל הדור מנקטם אי נמי נטלה
התיומת אפילו כנטלה האחד מעלה התיומת קמיירי אבל נקטם
הכל כמשמע כדפירש הרא״ש ז״ל אי נמי תיומרת היינו גב העלים
כדפיר׳ הרמב״ם והריף ור״ח ז״ל אבל הראב״ד ז״ל פירש נקטם ראשו
היינו ראש שדרתו ולפי זה יתיש׳ יותר הא דר״יבל אבל לא ידעתי
איך יתרץ הא דרבי פרנך אמר רבי יוחנן דאם כן היינו דשמואל :
כי חופיא שם מכבדת הנקראת אישקובה שמכבדין בה את
הבירה שעושין אותה מעלין של לולב התלושין מן
ט השדרה ואוגדין מהן הרבה יחד וברוב עליו קמיירי כדאיתא
בתוספתא : או עקום באמצעו לפניו או לצדדיו אבל
לאחריו כשר מפני שדרך ברייתו בכך : כחמנק הוא
פונטרליו של סופרים שראשו מפוצל לשני ראשי׳ כך גדול הלולב
יש לו שני שדראות מחצית עליו לכאן ומחצית עליו ולכאן :
שאין ראשו מגיע לצד עיקרו של זה שהעלין שלו קצרין הן
מאד עד שאין ראש העלה האחד מגיע לצד עקרו של
העלה האחר ונשתיירו בו ג׳ בדי עלין לחין מהכא משמע דיבשו
רוב עליו דבריתא אלולב קאי וקורא כל העלין של ההדסים
האגודים בו עלין שלו כדפירש רבינו ישעיה הראשון ומוקי לה
י כשחיו הרבה בדים של הדס אגודין בו ונשתיירו ג׳ בדים שבכל
בד ובד ג׳ עלין לחין דאי אהדס קאי וקורא כל ההדסים האגודים
בלולב בשם הדס שהוא שם המין מאי ונשתיירו בו ג׳ בדי׳ דקאמ׳
שפרושו ענפים בכל מקום ונשתיירו ג׳ עלין בכל בד ובד מבעי
ליה ואם כן קשיא לסמ״ג דקאמר יבשו רוב עליו של הדס דמשמע
דעליו דבריתא אהדס קאי ושמא יש לומר שהסמ״ג סובר
דעליו דבריתא אהדס א׳ מן ההדסים האגודים בלולב קאי ופירוש
ונשתיירו בו ג׳ בדי עלין לחין ג׳ קינין שיש בהן עלין לחין דתלת׳
בחד קינה בד מיקרי על שיוצאין כאחד ממקום אחד וכל קן וקן
עומד לבדו ועל כן נקרא כל קן וקן בד כלומ׳ לבדו כדפיר׳ הרא״ש
כ אלא שהוא רצה להביא ראיה על שפירש בד קן מההיא דפרק אלו
מציאות דקתני בדי מחטין גבי מציאה ואינו מחוור דהא בגמרא
אמרו בהדיא מאי בדי שוכי ואמאי קרו להו בדי דבר דתלו ביה
מידי בד קרו ליה כי ההוא דתנן התם עלה אחד כבד אחד ופרש״י
שוכי ענפים של אילן עלה א׳ בבד אחד במסכת סוכה גבי ערבה
שנשרו מקצת עליה ונשתיירו בה ג׳ עלין לחין איכ׳ דאמרי אפילו
עלה אחד בבד א׳ כשרה ופירש רש״י שם עלה אחד בבד אחד בד א׳
וכו עלה אחד ודיו דערבה שהיו מקיפין בה בפני עצמה כל דהו
סגי ולא אמרו ג׳ טפחים אלא בערבה שבלולב אבל נראה לי
לעניות דעתי שנקרא הקן בד מפני שכל קן וקן יש לו מקו׳ לבדו
ל ומצינו שהבד פרושו לבדו כמו שדרשו רבותינו ז״ל גבי בגדי הבד
מפני שפרושו פשתן ולמה נקרא שמו בד מפני שהוא עולה לבדו
שאין

א שאין בכל קלח וקלח שום ענף יוצא מצדו כמנהג שאר הקלחים
והאדלא פירש דעליו קאי על הלולב כדפירש רבינו ישעיה ז"ל
ויהיו הכדים כמשמען משום דלמה ידבר התנא בלולב שיש בו
יותר מג׳ כיון דאינו צריך יותר ועוד דיבשו עליו אינו אלא דומיא
דנשרו עליו דמיירי בהדס ולא בלולב ועוד דהאי יבשו רוב עליו
רוב בדיו מיבעי ליה והא דאמר רב חסדא ובראש כל א׳ וא׳ פירש
בראש כל א׳ וא׳ מהבדי׳ שהן הקינין כי הג׳ עלים שבכל קן וקן הא׳
יוצא מכאן והאחד יוצא מכאן והג׳ שבאמצע מורכב על שניהם
הנקרא ראש ובו תלוי ההדר מפני שנרא׳ יותר מן האחרי׳ כדפירש
הראש ז"ל: מפרש רבי יצחק בן אלעזר נטלה בוכנתו
ב פירוש דהוה תני במתניתיה בוכנתו במקו׳ פטמתו לא כמו שפיר׳
בעל הערוך בשם רבי׳ חננאל דפטמתו הוא הדד שבראשו ובוכנתו
היינו עוקצו הנכנס בתוך האתרוג כבוכנא באסיתא ולא בא לפר׳
אלא להוסי׳ דאם כן אף בוכנתו מבעי ליה או הוה ליה למתניי׳ גבי
עוקצו לומר במה דברים אמורים בנטל עוקצו אבל נטל בוכנתו
פסול כדהקשה הרב רבי ישעיה ז"ל: והוא שושנתו
זהו לפירוש הר"יף ז"ל אבל רבינו משה כתב נטל דדו והוא הראש
הקטן ששושנתו בו פסול אבל מרת ששתף הסמ"ג את הר"יף עם
הרמ"בם אינו אלא בפירוש בוכנתו שכולל גם עוקצו בשחוסר כלו
ולא כדעת רבינו יצחק הלוי שפירש בוכנתו ועוקצו הכל בזנב
ג גם לא כדעת רבינו יעקב ב"ר יקר שפירש שבוכנתו אינו נופל רק
בחוטמו ולא בעוקצו ומתניתין דקתני נטל עוקצו כשר בכל ענין
קאמר דסתם עוקצו כולל הכל אפילו נטל לגמרי: אבל
הר"יף והרמ"בם פרשו שבכלל בוכנתו גם עוקצו בשהוס׳ כלו שהוא
כבוכנא באסיתא ולכך לא נקט חוטמו נרא׳ שהסמ"ג חושב שהר"יף
ז"ל סובר שרבי יצחק בן אלעזר לפרושי פטמתו דמתניתין אתא
ולאו לאוסופי עלה וכן נראה ממה שכתב בראש דבריו מפרש רבי
יצחק בן אלעזר נטלה בוכנתו וכתב מיד פירש הר"יף בלשון אחד
וכן רבינו משה וכו׳ דמשמע דהני כולהו סבירא ליה דרבי יצחק
פרושי קא מפרש ואין נרא׳ כן מדברי הר"יף שהרי הוא כת׳ בהדיא
ד ופירש פטמתו דד של אתרוג וכולו ופירש בכונתו קצת העץ
הנתון באתרוג שהוא תלוי בו באילן וכולו לא שהוא כולל הדד
והעוקץ ושמא יש לומר שהסמ"ג הוכרח לפרש דברי הר"יף ז"ל
שאמר ופירש בוכנתו קצת העץ הנתון באתרוג כאלו אמו׳ אף
קצה העץ שפירש בוכנתו בולל גם העוקץ משום דבהדיא קתני
בברייתא עלתה חזזית על רובו נטלה בוכנתו נקלף ונסדק וחסר
כל שהוא פסול שהוא לשון המשנה בעינו רק שבמקום פטמתו
תני בוכנתו משמע שפירוש בוכנתו הוא פיר׳ פטמתו וכאן הוכיח
גם רבינו יצחק בן גיאת ז"ל ואמר אלמא ניטלה פיטמתו דתנן
במתניתי׳ היינו בוכנתו אבל לשון הר"יף שאמר ופירש פטמתו דד
ה של אתרוג ופירש בוכנתו קצת העץ הנתון באתרוג אינו סובל
שיהיה עוקצו בכלל בוכנתו: ורבינו יצחק הלוי פירש
כדברי ר"יף שפסל האתרוג בנטל עוקצו והוסר כלו כבוכנא
באסיתא ולא כרבינו יעקב ב"ר יקר שהכשירו אפילו בנטל העוקץ
לגמרי ולא נשאר דבר בגומא אלא שהוא סובר שפירוש בוכנתו
אינו נופל רק בעוקצו הנכנס כבוכנא באסיתא ומפני שבוכנתו
הוא פירש פטמתו הוצרך לפרש גם פטמתו בעוקץ דמצינו פטמא
על העוקץ כדתנן משתשחיר הפטומת גבי סימני בגרו׳ ולפירושו
אין פסול בחוטמו כלל: רק שאומר שאין חוטמו בכלל
בוכנתו זהו לפי סברתו שחשב שהר"יף ז"ל סובר שרבי יצחק בן
ו אלעזר לפרושי מתניתין אתא ולאו לאסופי עלה אבל לפי מה
שפרשנו שהר"יף ז"ל סובר כרבי חננאל שפירש שרבי יצחק בן
אלעזר לאוסופי אתא ולאו לפרושי יהיה ההפרש שבין רבינו
יצחק הלוי ובין הר"יף והרמ"בם שהם סוברים נטל חוטמו פסול
ורבינו יצחק סובר נטל חוטמו כשר ואם תאמר והא בכלל חסר
כל שהוא פסול דקתני במתניתין הוא יש לומר דנקב וחסר כל

שהו דמתניתין חדא מילתא היא דאלו נקב ולא חסר שתחב בו ז
מחט והוציאה כשר כדקתני סיפא נקב ולא חסר כשר אבל חסר
כל שהו ולא נקב כשר כדכתב רבינו ישעיה וכל זה לדעת הרמ"בם
ז"ל שכתב נטל דדו והוא הראש הקטן ששושנתו בו דמשמ׳ שהנטל
הוא מגוף האתרוג אבל להר"יף ז"ל שכתב פטמתו הוא דד של
אתרוג והוא חוטמו והוא שושנתו שהשושנ׳ אינו מגוף האתרוג לא
קשיא ולא מידי אך קשה דאם חוטמו הוא שושנתו מאי האי
דקאמר רבא ועל חוטמו אפילו במשהו פסול הא לא שייך לומר
בשושנתו שעלתה בו חזזית אפילו משהו ׳ דאלו נקב ולא חסר
שתחב בו מחט והוציאה כשר כדקתני סיפא תימה מה ראיה היא
זו הא תני עולא נקב נקב מפולש במשהו שאינו מפולש בכאיסר
ופירש רש"י דאנקב ולא חסר דמכשר תנא דמתניתין קאי ואתא ח
האי תנא למימר דאם מפולש הוא מצדו לצדו פסול בנקב כל
שהו אפי׳ של מחט ונקב שאינו מפולש אם היה רחב כאיסר פסול
אף על פי שאינו חסר כלום כגון שתחב לו יתד עבה ומתניתין
דמכשר בפחות מכאיסר ואינו מפולש ואם כן נימא רישא
דמתניתין דפסיל בניקב ולא חסר כשהיה מפולש או בכאיסר
קמיירי וסיפא דמתניתין דמכשר בפחות מכאיסר ואינו מפולש
קמיירי ולא קשיא ולא מידי ואפשר לומר שרש"י ז"ל סובר שאי
אפשר לומר דרישא מיירי במפולש או בכאיסר וסיפא בלא זה
ולא זה דאם כן הוה ליה לתלמודא למרמי רישא לסיפא ולשנויי
רישא במפולש או בכאיס׳ וסיפא בלא זה ולא זה כמנהג התלמוד ט
בכל מקום ועוד דעל כרחך לומר דההוא דעולא לא קאי אלא או
ארישא דמתניתין לחודה או אסיפא לחודא ואם כן אכתי קשיא
רישא לסיפא דמתניתין סתמא קתני בין ברישא בין בסיפא:
אאין בו חסרון קאי הוא הדין נמי דמצי לפרושי דאיש בו
חסרון קאי אלא דניחא ליה לפרושי אאין בו חסרון
דהוי לחומרא דלא מכשר אלא בשאין בו לא חסרון ולא פלוש
ולא רוחב כאיסר מלפרושי ליה איש בו חסרון דמתכשר אפי׳ ביש
בו חסרון אם אין בו רוחב כאיסר ולא פלוש בנקב או אפי׳ בשיש
פלוש בנקב אם אין בו לא חסרון ולא רוחב כאיס׳ או אפילו בשיש
בו רוחב כאיסר אם אין בו לא חסרון ולא פלו׳ בנקב ולא מיפסיל י
אלא בתרתי לרעותא בשיש בו חסרון ופלוש או חסרון ורוחב
כאיסר אבל הרב רבי אליעזר שפרש דבריו איש בו חסרון אינו
אלא מפני שהוא סובר שכך מונחת השטה כדכתב הר"ר ישעיה
הראשון ז"ל: אתרוג הבוסר פירש רש"י קטן כפול הלבן
ואם כן רבנן דמכשרי לא כרבי מאיר ולא כרבי יהודה דתנן
שעור אתרוג הקטן ר׳ מאיר אומר כאגוז ור׳ יהודה אומר כביצה
ואלו חכמים מכשירין אפילו כפול הלבן והא דמפר׳ ליה הכי ולא
כמתניתין דקתני והירוק ככרתי ר׳ מאיר מכשיר ור׳ יהודה פוסל
כדמפרשי לה קצת מרבוואתא דהשתא אתיא מילתייהו דרבנן
כרבי מאיר ה״א מההיא דפרק מקום שנהגו דאמרינן הוא בוסר
הוא גרוע ושעורו כפול הלבן אף על פי שאין משם ראיה גמורה
דאיכא למימר דהתם בבוסר של ענבים קמיירי שגרעיניהם
קטנים אבל בוסר דאתרוג גדול הוא ואין שיעורו כפול הלבן ויש
לתמוה על הסמ"ג שהבי׳ חבריתא דאתרוג הבוס׳ דקתני ר׳ עקיבא
פוסל וחכמים מכשירין כדי לפסוק הלכה כחכמים היאך פירש
הבוסר כפירש"י ז"ל דלדידיה צרי׳ לומ׳ דחכמי׳ פליגי עלייהו דרבי
מאיר ורבי יהודה דמתניתין ושוב אין לפסוק כמותם וצריך עיון
הילכך הלכה כרבי מאיר דאמר אוגדו אפילו בחוט של משיחה
דכיון דקיימא לן כדרבנן דאין צריך אגד הוי ליה האי לחודיה
קאי והאי לחודיה קאי ואין כאן משום בל תוסיף כדאיתא בפרק ל
הנחנקין ואף על גב דזימניה הוא ואירת ביה משום בל תוסיף
אפילו בלא אגידי כדאיתא בפרק ב׳ דראש השנה שאני אגד דלא
מכוין ביה כלל למצות לולב וכבר הארכתי על זה במגילה ע"ש:
ובפרק הקומץ רבה שנינו ד׳ מינים שבלולב וכו׳ ומשום

א סיפא דקתני אבל יש לו אין מעכבין ומוקי לה בהלכות גדולות
אליבא דרבנן דאמרי לולב אין צרי׳ אגד דשמעינן מינה דהלכה
כרבנן מדמפרש תלמודא למילתייהו שהוא סיוע לדבריו דקאמר
וקיימא לן כרבנן דלולב אין צריך אגד נקט לה הכא ולא גבי ד׳
מינים הללו מצוה אחת הן דלעיל שהוא עקר מקומו והיינו טעמא
שהכניסו תוך דין האגד דלעיל מיניה התחיל בדין האגד ואמר
וקיימא לן כרבנן וכו׳ עד משום זה אלי ואנוהו ואחריו חזר עוד
בדין האגד ואמר ת״ר היתר אגדו של לולב וכו׳ ומניין
שמעכבין זה את זה משום דסיום הבריתא הוא נקט לה הכא אף
על פי שאין כאן מקומו : בהודו תחלה וסוף פירש רש״י
ב בהודו שבתחלת הפרשה והודו שבסוף הפרשה ויש מפרשים
תחילת הפסוק וסוף הפסוק : גרסינן בירושלמי וכו׳
יש מפרשים שרוצה להוציא מזה שצריך לנענע בשערת הברכה
כמו בהלל ואם כדבריהם למה לא הוציא זה מהבריתא דפרק
תפלת השחר דקתני השכים לצאת לדרך מביאין לו שופ׳ ותוקע
לולב ומנענ׳ מגלה וקורא בה וכשיגי׳ זמן קריאת שמע קורא אבל
הניח הבריתא והביא מדגרסינן בירושלמי שהוא לשון בעינו ואיך
לא נמשך אחר רבותינו בעלי התוספות שהוציאו זה מבריתא
דפרק תפלת השחר והלא מנהגו תמיד להביא את לשונם בעינו
ומה ראה כאן להניח לשונם והבריתא השנויה ולהביא לשון
ג הירושלמי שהוא לקוח מהבריתא אבל מה שהבי׳ לשון הירושלמי
אינו אלא בעבור לשון התוספות דצריך לנענע ג׳ פעמים על כל
דבר ודבר והבעיא של דבי זירא שהם בירושלמי גבי המשכים
לצאת לדרך כמו שכתב בעל הערוך בערך נ״ע ׳ אלמא
בנענוע זה חוץ ממוליך ומביא ומעלה ומוריד הוא מדקאמר וצריך
לנענע ג׳ פעמי׳ על כל דבר ודבר שפרושו על כל אחד מההולכה
וההובאה והעליה וההורדה השנוייה במנחות פרק כל המנחות
באות מצה דתנן כיצד הוא עושה וכו׳ מוליך ומביא מעלה ומוריד
ואמר רבא וכן ללולב ותנא צריך לנענע ג׳ פעמים על כל דבר
ודבר ובעי דבי זירא הכן חד והכן חד או דילמא הכן והכן חד
ד שפיר׳ ההולכה א׳ וההובאה א׳ או דילמא ההולכה וההובאה שתיהן
אחת שמע מינה ההולכה וההובאה שעושה בנענוע אינה
מאותה ההולכה וההובאה השנויה במתניתין אלא אחרת היא
שאחר שיעשה ההולכה השנויה במתניתין צריך לעשות שם
הולכה קטנה והובאה קטנה חוץ מההולכה הגדולה שעשה
בראשונה בעת שהוליך דאי סלקא דעתך דפרוש וצריך לנענע
ג׳ פעמים על כל דבר ודבר הוא שכל א׳ וא׳ מההולכה וההובאה
צריך לעשותה ג׳ פעמים מאי הכן חד והכן חד דקאמר דמשמע
שצריך לעשות הולכה והובאה על כל א׳ וא׳ מההולכה וההובאה
השנוייה במשנ׳ והלא בהולכה לא שייך הובאה ובהובאה לא שייך
ה הולכה הילכך על כרחך לומר דפירוש וצריך לנענע ג׳ פעמים על
כל דבר ודבר שינענע הלולב ג׳ פעמים בהולכה והובאה קטנה
חוץ מההולכה השנויה במשנה אלמא נענוע זה של הולכ׳ והובאה
חוץ ממוליך ומביא דמתניתין היא לא שאותה ההולכה השנויה
יעשנה ג׳ פעמים ומשום דמלישנא דצריך לנענע ג׳ פעמים על
כל דבר ודבר דקאמר ליכא למשמע מינה אם הנענוע הזה חוץ
ממוליך ומביא הוא אלא מבעיא דרבי זירא כדפרישית לפיכך
הוכרח להביא גם הבעיא כתוך ראייתו ואי קשיא אכתי נימא
דנענוע זה עם מוליך ומבי׳ הוא והאי על כל דבר ודבר אינו רוצה
לומר על ההולכה ועל ההובאה ועל העלייה ועל ההורדה אלא על
ו כל פאה ופאה מהמעלה ומטה פנים ואחור לומ׳ שבכל פאה ופאה
מהם צריך להוליך ולהביא ג׳ פעמים ונסתפ׳ ר׳ זירא אם ההולכה
וההובאה יחד נחשבות לנענוע אחד וצריך לעשות ג׳ הולכות וג׳
הובאות או לשני נענועים ודי בשתי הולכות והובאה אח׳ יש לומר
דלא שייך לומר על כל דבר ודבר על הרוחות שלא הוזכרו כלל
אלא על ההולכה ועל ההובאה ועל העלייה ועל ההורדה השנוית

ז במשנה אבל הרא״ש ז״ל כתב ואיכא מאן דאמר צריך לנענע ג׳
פעמים בהולכה והובאה חוץ ממוליך ומביא ומעלה ומוריד וגמיר
לה מגמרא דבני מערבא דגרסינן התם תנא צריך לנענע ג׳
פעמי׳ על כל דבר ודבר בעי רבי זירא הכן והכן חד או דילמא
הכן והכן חד כלומר ההולכה אחת וההובאה אחרת או דילמא
ההולכה וההובאה שניהם אחת אלמא נענוע זה חוץ ממוליך
ומביא מעלה ומוריד הוא ומפרש על כל דבר ודבר כלומר על כל
רוח ורוח שמוליך הלולב צריך לנענע שלשה פעמים חוץ ממוליך
ומביא וכו׳ כלומר אין מספיק לו ההולכה וההובאה עד שינענע
ח ג׳ פעמים בכל הולכה והובאה והירה ראוי לפרשה שיתפוס ידו
במקום אחד וינענע כל דהו ג׳ פעמי׳ לולי בעיא דרבי זירא דבעי
הכן חד וכו׳ משמע שבכל צד צריך להוליך ולהביא ג׳ פעמים
ומבעיא ליה אי הולכה אחת והובאה אחת אי הולכה והובאה
שתיהן אחת עד כאן דבריו איפשר לומר שמפני שההולכה היא
ברוח אחת וההובאה ברוח אחרת נכחית לה וכן העליי׳ היא ברוח
אחת וההורדה ברוח אחת נכחית לה קורא אותן בשם רוחות
וכשאמר כלומר על כל רוח ורוח שמוליך הלולב כאילו אמר
כלומר על ההולכה שהיא רוח אחרת ועל ההובאה שהיא רוח
אחרת ועל העלייה שהיא רוח אחרת ועל ההורדה שהיא רוח
ט אחרת לא לכל רוח ורוח מד׳ רוחות העולם דד׳ רוחו׳ העולם מאן
דכר שמייהו והא דכתב גם כן בסוף דבריו נמצא ג׳ הלכות וג׳
הובאות לכל צד וצד פירוש להולכה ולהובאה ולעלייה ולהורדה
ומה שאמר שהם בין הכל ל״ו הוא מפני שההולכה האחת היא לצד
פנים וההובאה שלה היא לצד אחור על כל פנים צריך לעשות
הולכה גם כן לצד ימין ותהיה ההובאה שלה לצד שמא׳ וכשיעש׳
עליה לצד מעלה והורדה לצד מטה נמצאו הם ו׳ פאות וכשיעשה
לכל פאה ופאה ג׳ הולכות וג׳ הובאות נמצאו ל״ו נענועים בהולכה
והובאה ואף על פי שלא הזכירו חכמים בדבריהם כי אם מוליך
ומביא פעם אחת אין חשש דמסתמא צריך לעשותם שני פעמים
י שיוליך לצד פנים ויביא לצד אחור ושיוליך לצד ימין ויביא לצד
שמאל ואחר כך שיעלה ויוריד כדי שינענע בכל ו׳ פאות והיינו
דאמר ר׳ יוחנן מוליך ומביא למי שארבע רוחות שלו דהיינו הד׳
פאות של פנים ואחור וימין ושמאל ומעלה ומוריד למי שהשמים
והארץ שלו דהיינו הב׳ פאות הנשארות שהן המעלה והמטה ואף
על פי שיש לפרש על זה פרושים רבים זהו הפירוש היותר נכון
וכן כתב הריף ז״ל גיארת ז״ל ודבי חננאל נמי הכי אמר ונענוע
זה זולתי מוליך ומביא מעלה ומוריד אלא צריך לנענע בהולכה
והובאה ג׳ פעמים זולתי מוליך ומביא מעלה ומוריד וכך קבלנו
מרבנו האיי ז״ל והעמידנו בעק׳ דבר זה מתלמוד ארץ ישראל דגרסי
כ התם תני צריך לנענע ג׳ פעמים על כל דבר ודבר ר׳ זעירא בעי
הכן חד והכן חד או הכן והכן חד פירוש הולכה והובאה א׳ הן או
ההולכה אחד וההובאה אחד ולא אפשיטא וכיון דלא אפשיטא
עבדינן לחומרא ג׳ פעמים נענוע הולכה והובאה בכל א׳ וא׳ ׳
והתם מפרש טעמא עיין מה שכתבתי על זה בהלכות
חנוכה ׳ ואשתכח דקא נפיק בלולב
שאינו שלו משום דלא סגי בחזרה בעלמא ופירש על מנת
להחזירו הוא על מנת שיחזור ויתנהו לו במתנה דאם לא כן מה
הפרש בין מתנה על מנת להחזיר לשאלה ולמה השאול פסול וזה
כשר והלא כשאול נמי הקנהו לו עד שיטלנו עיין במה שכתבתי
ל לעיל בהלכות סוכה ׳ ובכאן מצינו חילוק בין גזל גוי
לגזל ישראל דאלו בגזל ישראל אמרינן סתם גזילה לא הוי יאוש
בעלים ואלו הכא דאמרינן סתם גוים גזלנין או עתא מישראל גניבה
והוי גזל דגוי אמרינן לגזו׳ אינהו כי היכי דלהוי יאוש בעלים בידא
דידהו שהבעלים כבר נתיאשו מכל הפירות אבל אין לפרש משום
דלגבי גזל ישראל אין חילוק בין יאוש ואחר כך שינוי רשות ובין
שינוי רשות ואחר כך יאוש ואלו הכא גבי גזל דגוי אמרו לגזול
אינהו

א אינה כי היכי דלהוי יאוש ברישא בידא דידהו ואחר כך שנוי
בידא דידכו אבל לא תגוזו אתון דליהוי שינוי רשות ושנוי בעלים
בהדי הדדי וכל שכן שינוי רשות ואחר כך יאוש בעלים משום
דאינו נקרא גזלן אלא התולש הפירות לא הגוזל את הקרקע דקרקע
אינה נגזלת ובחזקת בעליה היא עומדת ואם כן אי גזו אנכרי
גופייהו אין כאן שנוי רשות כלל: אף על פי שאין
קרקע נגזלת יש יאוש לקרקע פירוש ולפי זה אפילו גזוהו אונכרי
גופיהו נמי שפיר דמי משום דהוי יאוש בעלים בידייהו דגוים
ושינוי רשות בידייהו דאונכרי: דגבי ערבה המנהג
ב היה שלא לברך כל זה אינו אלא לפי הגרסאות שכתוב בהן קסבר
מנהג נביאים הוא לחודיה אבל לפי הגרסאות שכתוב בהן קסבר
מנהג נביאים הוא ואמנהגא לא מברכינן אי נמי לפירוש רש"י ז"ל
שפירש גבי מנהג נביאים היא שהנהיגו את העם ולא תקנו להם
ונפקא מינה דלא בעי ברכה דליכא למימר וצונו דאפילו בכלל
ולא תסור ליתא דמשמע דאמנהגא לא מברכינן צרי' לומ' דבהלל
דראש חודש נמי לא מברכינן כדכתב הרמבם בהלכות מגילה
וחנוכה בפרק ג' דבכרכורת יום טוב שני קל דיום טוב שני נמי
תקנתא היא ולא מנהגא כדאיתא בפרק קמא דביצה שלחו מתם
הזהרו במנהג אבותיכם זימנין דגזרו שמדא וכו' ואף על גב דאלו
ג לא הוו נהגי בהו אבהתייהו לא הוו מזהירי בהו השתא מיהת
תקנתא היא ולא מנהגא אך קשה מאפטרתא דמנחתא דמנהגא
היא ולא חובה ומברכינן עלה כדמשמע מההי' דפר' במה מדליקין
דאמ' רב אחדבוי בר רב מתנה אמ' רב יום טוב שחל להיות בשבת
המפטיר בנביא במנחה אין צריך להזכיר של יום טוב ושמא יש
לחלק בין מנהג שהוא תוספת על החובה כאפטרתא דמנחתא
שנהגו להוסיפו על אפטרתא דשחרית שהיא חובה ובין מנהג
שאינו תוספת על שום חובה כערבה וכיוצא בה כדפירש רבינו
ישעיה הראשון ז"ל ולפי זה ראוי לברך אפי' בהלל של ראש חודש
מכיון דהוי מנהג שהוא תוספת על חובת הלל יום שבגולה:
ד צריך שיאמר על מנת שתחזירהו לי הרי הוא שלך במתנה
ואם לאו לא יהא שלך משום דבפר' מי שאחזו מוכיח
דאפילו בעל מנת מצריך רבי מאיר כפילות וכיון דקיימא לן
כוותיה גבי כפילות צריך לפסוק כמותו נ"כ לגבי על מנת צריך
כפילות אבל לא משום דלית ליה לרבא כל האומ' על מנת כאומר
מעכשיו דמי דבהדיא קאמר רבא הילך אתרוג זה על מנת
שתחזירהו לי החזירו יצא ואי לאו כאומר מעכשיו דמי היכי יצא
והא לא חלה המתנה אלא כשהחזירה ואז אינו בידו וליכא למימר
דהתם כשאמ' מעכשיו קמיירי דאם כן הוה ליה לפרושי למילתיה
בהדיא דאין זה כמו הכפלות שלא הוצרך לפרש דשאני התם
ה דסמך אסתם כל תנאים שבעולם דבכולהו בעינן כפילות וכן
כתבו התוספות בפרק מי שאחזו שבכל על מנת שבתלמוד כגון
על מנת שתחזירהו לי דאתרוג וכיוצא בו בעי כפילות ודלא
כהרמבם ז"ל שסוב' שאף על פי שהלכה כר' מאיר לענין כפילות
אין הלכה כמותו לגבי על מנ' דרב אשי ורבא סוברין שכל האומר
על מנת כאומר מעכשיו דמי וגבי במעכשיו אינו מצריך כפילות
אבל בסמצות מ"ח כתב בשם הרמבם ז"ל וכן האומר על מנת הרי
הוא כאומ' מעכשיו ואין צרי' לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה
ונראה לי דעתו בזה שאף על פי שבפרק מי שאחזו מוכיח דאפילו
בעל מנת מצריך ר' מאיר כפילות אין הלכה כמותו בזה דרב אשי
ו ורבא סוברים דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ושם
באותו ענין דמעכשיו אינו מצריך כפילות ונמצאו בזה דברי
הסמ"ג סותרין זה את זה וליכא למימ' דפירוש ונראה לי דעתו בזה
אינו רוצה לומר שנראין לו דבריו אלא שהוא מפרש דבריו כאלו
אמר ונראה לי שדעתו בזה וכו' כההיא דהלכות חמץ ומצה דקאמר
ונראה לי שדעת הרב היה וכו' ואף על פי כן חולק עליו מפני
שבעל ההגהות כתב בפר' ו' דהלכות אישות על מה שכתב הרמבם

ז כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו וכו' וכתב בספר מצות
שכן נראה לו אף על פי שבפר' מי שאחזו מוכיח שאפי' בעל מנת
מצריך ר' מאיר בו כפילות לא קיימא לן כוותיה דהא רבינא ורב
אשי אמרי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ושם מצריך
כפילות באותו עניין ושמא יש לומר שפירוש ונראה לי דעתו בזה
הוא כאלו אומר ונראה לי שדעתו בזה ופירוש שכן נראה לו דבעל
ההגהות הוא שכן נראה לו להרמבם ודוק: וההיא
דנדרים דקאמר כל מתנה שאינה שאם הקדישה וכו' נראה שהוא
סובר שפירוש שאם הקדישה אינה מקודשת בהקדישה הקדש
ח עולמית קאמר, ומשום הכי קשיא ליה אמילתיה דרבא אמאי יצא
והלא אם הקדישו הקדש עולמית אינו מוקדש דעל מנ' שתחזירהו
לי מידי דחזי לי משמע והאי כיון דאקדשיה לא חזי ליה דאין
חזרתו לעצמו אלא להקד' ותימה מנא לי' לפרושי הכי דילמא האי
שאם הקדישה בשום הקדש קאמר אפי' בהקד' דביני ביני דהשתא
לא קשיא ולא מידי אמילתיה דרב' משום דאתרוג אף על פי שאם
הקדישו הקדש עולמית אינו מוקדש דעל מנ' שתחזירהו לי מידי
דחזי ליה לנפשיה קאמר כדאיתא בפרק יש נוחלין מכל מקום
בהקדש דביני ביני דהיינו קודם שיצא בו שהוא בכחו וברשותו
אם הקדישו הוי מוקדש מכיון דכשהחזיר לו מידי דחזי ליה
ט לנפשיה הוא וההנאה שהגיע ממנו באותו זמן דביני ביני הוא
להקדש דומיא דשדה מקנה דאם הקדיש אותו הקונה כל זמן
שהוא בכחו וברשותו דהיינו קודם היובל הוי מוקדש והקדש
אוכל פירותיו כל אותן השנים שמשהוקדש עד היובל אף על פי
שמיובל ואילך חוזר לבעליו הראשונים ויש לומר דר"י ז"ל סובר
דסתם הקדש בהקדש עולמי קמיירי ומשום הכי קאמר בפרק יש
נוחלין דאי אמר ליה על מנת שתחזירהו הא אהדרי' ואי אמר ליה
על מנת שתחזירהו לי מידי דחזי לי קאמר ליה ואם הקדישו אינו
מוקדש ואי בהקדש שעה קמיירי אמאי אינו מוקדש הא מידי דחזי
ליה הוא שהרי לא הקדישו אלא לאותו זמן שהוא ברשותו שעדיין
י לא יצא בו אבל לאחר שיצא בו הרי הוא חוזר לבעלים ומשום הכי
קשיא ליה אמילתיה דרבא ואשר הביאו לזה הוא מפני שבפר' יש
נוחלין היה כתוב בגרסתו אמ' ליה רבא לרב נחמן מאי אהדר ליה
אבל לפי הגרסות שלנו שכתוב בהם רבה במקום רבא תו ליכא
לאקשויי מיניה אדברי רבא דאיכא למימר לית ליה לרבא הא
דהחזירהו לי מידי דחזי ליה קאמר אלא כרב נחמן סביר' ליה דאמר
הקדישו הרי זה מוקדש ומוחזר משום דהחזירהו לי הזרה בעלמא
קאמר כמו שכתב הרוקח: ולשון כל מתנה
שאינה מוכח נמי הכי נראה שבנוסחא שלו היה כתוב בה מלת
שאינה שלש פעמים כל מתנה שאינ' שאם הקדיש' אינה מוקדשת
כ אינה מתנה אבל בנוסחאו' שלפנינו כתוב כל מתנה שאינה שאם
הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה ומעתה אין מהם שום
הוכחא, והיכא דאקלע יום טוב הראשון של חג בשבת וכו' ואי
קושיא ומאי שנא משופר דלאחר החורבן תוקעין אותו אפי' בשבת
מכל מקום שיש בו בית דין כבר תרצו התוספות בזה שאני שופר
שעל ידו עולה זכרונם של ישראל לאביהן שבשמים ולפיכך לא
רצו לבטל אותו לגמרי אלא תקנו שיתקעו בו בכל מקום שיש בו
בית דין: אבל במקדש היה ניטל אפילו בשבת ואם
תאמר מאי שנא לולב משופר דאלו גבי שופר אמרו כל זמן שבית
המקדש קיים אין תוקעין בשבת אלא בירושלם בלבד אבל לא
ל בגבולין ואלו בלולב אמרו שהיה נטל בכל מקום אפילו בגבולין
כדמשמע בריש לולב וערבה כבר תרצו התוספות שאני לולב
שאינו אלא טלטול בעלמא והואיל ואשתרי במקדש לא החמירו
בגבולין אבל תקיעת שופר שהוא מעשה חכמה בעינן למגזר
טפי שמא יוליכנו אצל בקי ללמוד וקרוב לזה הטעם תרץ הסמ"ג
עצמו במצות לולב אי נמי בדין הוא שיהא לולב דוחה שבת
בגבולין מבשופר משום דבראש השנה לא היה ידוע קביעות
החדש

א החדש אלא בירושלם אבל יום ראשון דלולב היה ידוע בגבולין
כמו בירושלם :

חידושי הלכות מגילה

המצוה הרביעית מדברי סופרים והא דאמרינן
בפר׳ קמא דמגילה מ״ח נביאים ושבע נביאו׳
לא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה
ומפרש תלמודא מאי דרוש קל וחומר ומה מעבדות לחירות אמרו׳
ב שירה ממות לחיים לא כל שכן אינו אלא אסמכתא בעלמא דאם
לא כן מאי שהותירו על מה שכתוב בתורה דקאמר וכל שכן
לדעת הרמב״ם ז״ל שכתב בספר מצות הקצר שכל מה שלא
תמצאהו כתוב בתורה ותמצא שלמדוהו באחת מי״ג מדות אם
בארו הם עצמם ואמרו שזהו גוף תורה או שזהו מדאוריתא הנה
הוא מן התורה ואם לא יבארו זה ולא ידברו בו הנה הוא מדרבנן
פירוש ואותו הקל וחומר או הגזרה שוה אז אינו אלא אסמכת׳ בעלמ׳
וכך אמרו בהדיא בפרק הקורא למפרע אמר רבי יוחנן האידכתיב
ועליהם ככל הדברים אשר דבר יי׳ עמכם בהר מלמד שהראהו
הקב״ה למשה דקדוקי תור׳ ודקדוקי סופרי׳ ומה שהסופרי׳ עתידים
ג לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה · והא דאחשבינהו לכלהו מצורת
דמקרא מגילה ומשתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות
לאביונים למצוה אחת משום דכולהו משום פרסומי ניסא הוו
ותלה הכל במגילה מפני שהיא עיקר הפרסות וממצה ומרור ופסח
דכלהו משום זכר ליציאת מצרים הוו ואפילו הכי חשיבי למצות
רבות לא קשיא דדברי תורה לחוד ודברי סופרי׳ לחוד ואם תאמר
היכי מצו רבנן לחדש מצוה ולא חיישי משום בל תוסיף יש לומר
דאסור בל תוסיף לא שייך אלא כשהמחדש המצוה אומר שהשם
צוהו להוסיף אותה על מצות התורה אבל הכא דקאמרי בהדיא
משום פרסומי ניסא לא וכן כתב הסמ״ג במצו׳ בל תוסיף והרמב״ם
ד ז״ל בהקדמת חבורו הגדול וליכא לאקשויי מציצית דתניא בספרי
דבי רב מנין שאין מוסיפין על הציצית תלמוד לומר לא תוסיף
ומיירי אפי׳ מדידהו כדמשמע מסיפא דההיא ברייתא׳ דשאני התם
דאגידי וכשמוסיף עליהן משתנית המצוה מצורתה אבל היכא
דלא אגידי כגון ערבה והדס שבלולב דקיימא לן כרבנן דר׳ יהודה
דאינו צריך אגד אף על גב דאגדינהו משום זה אלי ואנוהו הוה לית
האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואין שם אסור בל תוסיף
כדאית׳ בסנהדרין פר׳ הנחנקין ומשום הכי רגילין לתת בהושענא
יותר מב׳ ערבות וג׳ הדסים ואין בו משום בל תוסיף וליכא
לאקשויי מברכת כהנים דתניא בסיפרי ומייתי לה בפרק ראוהו
ח בית דין מנין לכהן העולה על הדוכן שלא יאמר הואיל ונתן לי
רשות לברך אוסיף ברכה א׳ משלי כגון יי׳ אלהיכם יוסיף עליכם
וגו׳ תלמוד לומר לא תוסיף אף על גב דלא אגידי ועביר להו
מדידי׳ משום דכיון דזמני׳ הוא הוה ליה כאגידי ואף על גב דסיים
כל ברכותיו קתני כיון דאלו מתרמי צבורא אחרינא הדר בריך
להו זמניה הוא כדאיתא התם ומשום הכי היושב בסוכה בשמיני
מדידיה קא עביד ולאו זמניה הוא לא לקי ומתקיעת שופר
דתוקעין כשהן יושבין וחוזרין ותוקעין כשהם עומדים אף על גב
דאלו מתרמי צבורא אחרינא הדר תקע להו לא קשיא משום
דבעשיית המצוה פעמים אין בו משום בל תוסיף אפי׳ בזמנו וכן
אם נטל הלולב כמה פעמים ביום אין בו משום בל תוסיף אבל
היכא דזימניה הוא ומוסיף בו דבר חדש שאינו ממינו כגון ברכת
יוסף עליכם הא ודאי אסור משום דנראה כמוסיף ולפי זה אי בעי
לישא את כפיו כמה פעמים ביום לית ביה משום בל תוסיף
מאחר שאינו מוסיף דבר חדש שלא ממינו ומזה הטעם עצמו אין
להוסי׳ בלולב שלא ממינו אף על גב דאין צריך אגד והאי לחודיה

ז קאי והאי לחודיה קאי משום דכיון דזמניה הוא הוה ליה כברכת
יוסף יי׳ עליכם דאית ביה משום כל תוסיף אבל במינו אף על גב
דזמניה הוא לית ביה משום בל תוסי׳ משום דהוי כעשיית המצוה
פעמים וכיוצא בזה מצאתי בתוספות ראש השנה ואם תאמר כיון
דבזמניה חשיב באגידי מאי שנא באגידי דבין במינו בין שלא
במינו אסיר ואילו בזימניה לא אסיר אלא בשלא במינו אבל
בעשיית המצוה פעמים שהוא ממינו שרי יש לומר כיון דאגידת
הזמן אינו אלא בהמשך זה אחר זה שכל חלקי הזמן נמשכים זה
אחר זה אי איפש׳ שתשתנה צורת המצוה בעשייתה פעמים מפני
ח שבכל פעם אינה אלא כפי מצותה כי הראשונות כבר עברו מה
שאין כן באגידת המצו׳ שכלם נמצאים יחד בקשר אחד אם נוסיף
בהם כלום לא שנא ממינו לא שנא שלא ממינו איכא שינוי מצוה
ואית ביה משום בל תוסיף ומההיא דפרק לולב הגזול דתנן אין
אוגדין את הלולב אלא במינו דברי רבי יהודה וקאמר תלמודא
דטעמא דר׳ יהודא משום דקסבר לולב צריך אגד דמשמע דלרבנן
דפליגי עליה וקאמרי שאין אוגדין אותו אלא משום זה אלי ואנוהו
אוגדין אותו אפילו שלא במינו אף על גב דזמניה הוא לא קשיא
דכיון שאינו מכוין בו אלא לאגידה בעלמא ולא לשום מצוה לית
לן בה והא דאמר רבא בפרק ב׳ דראש השנה לצאת בעי כונה
ט לעבור בזמנו בעי כוונה שלא בזמנה בעי כוונה והכא זמניה הוא
הני מלי בסתמא שלא היתה בו כוונה כלל אבל הכא דמכוין בו
שיהא לאגידה ולא לשום מצוה לא ואם תאמר אי הכי לר׳ יהודה
נמי נימא הכי ואמאי אין אוגדין אותו שלא במינו יש לומר דלר׳
יהודא דסבירא ליה צריך אגד הויא האגידה עצמה מצוה ואית
בה בשלא במינו משום בל תוסיף אבל במינו לא מפני שהתורה
צותה לאוגדה ואי לאו במינו במאי ומה היא דפר׳ הנחנקין דקאמר
תפילין נמי אי עבד ד׳ בתים ואייתי אחריני ואנח גבייהו האי
לחודיה קאי והאי לחודיה קאי אלמא אף על גב דזמני׳ ושלא במינו
הוא לית לן בה משום בל תוסיף לא קשיא דהתם בחיוב מיתה
י קמיירי ואינו מחוייב מיתה בלא אגידי אף על פי שאינו ממינו
ואע״ג דלמצו׳ קא מכוין אבל בעלמ׳ אית ביה משום בל תוסיף אך
יש לתמוה על מה שכתב הסמ״ג במצות לא תוסי׳ שלא להוסיף על
התורה שבכתב או על התור׳ שבעל פה לומר שזה התוספ׳ היא מן
התור׳ כגון שאמר על ד׳ בתים של תפילין שיש לעשות מן התורה
שבעל פה חמשי׳ משמע הא אם הוסיף על הד׳ בתים של תפילין
פרשה חמשית מדידיה ולא אמר שהשם צוה עליה אין בכך כלום
אע״ג דאגידי וגם שלא במינו ועוד שדבריו אלו סותרין מה שכתב
בהלכות שופר ומתניתין דפרק לולב הגזול וברייתא דסיפרי
וצריך עיון ואם תאמר כיון דניתן רשות לרבנן לתקוני תקנות
כ מריהו וקיימא עלייהו בלאו דלא תסור כדאיתא בשבת בפר׳ במה
מדליקין אמאי לא קעברינן עלייהו בלאו יש לומר דלאו דלא
תסור אינו אלא במי שממרה בדבריהם ובהוראתם ואינו כפוף להם
כמו הצדוקים והביתוסין ודומיהן לא במי שהוא כפוף למצותן
ועובר בהן דכי האי גוונא האוכ׳ נביל׳ לתיאבון והוא מודה שהשם
אסרה לישראל לוקה מן התורה ודיו ואלו האוכל אותה מפני שאינו
כפוף במה שכתוב בתורה מיתתו בסייף וכן כתב הרמב״ם ז״ל
בהלכות ממרים כל מי שאינו עושה כהוראתם עובר בלא תעשה
שנאמר לא תסור ומסיים בו אחד דברים שלמדו מפי השמועה
וכו׳ ואחד דברים שעשו אותן סייג לתורה וכו׳ והן הגזרות והתקנות
ל והמנהגים וכו׳ וחייבים עליהם מיתה שנאמר והאיש אשר יעשה
בזדון וכו׳ וכן כתב הסמ״ג במצות לא תסור :

הכל כשרין לקרא את המגילה בלהוציא אחרים קמיירי דאי
לעצמן הכל חייבים מיבעי ליה וכן משמע נמי מדתניא
אמר ר׳ יהודה קטן הייתי וקריתיה וכו׳ ולא אמרו לי דבר ומשמע
דר״תק היו מוחין ואי לאו להוציא אמאי היו מוחין הא לא שיי׳ הכא
לומר מפני שהיה מברך והוה ליה ברכה לבטלה כדדייקינן גבי
מיכל

א מיכל בת שאול שהית׳ מנחת תפילין דשאני אשה דחייב׳ בכל
עונשין שבתורה כמו האיש ואינה יכולה לברך ברכה לבטל״ת
אבל קטן לאו בר עונשין הוא ואין בית דין מוזהרין להפרישו
ובתוספתא נמי אמר רבי קטן הייתי וכו׳ ומסיים בה מכאן
ואילך הנהיגו שיהיו קטנים קורין אותה לרבים וההיא דערכין
נמי דהכל כשרין לאיתויי נשים בלהוציא אחרים קמיירי או
אנשים ונשים כדפרש״י ז״ל וכדרבי יהושע בן לוי דאמר נשים
חייבות במקרא מגלה וכיון שהן חייבות כמו האנשים מוציאו׳
אותם ופליגא אברייתא דטומטום אינו מוצא אלא את מינו
ב ולא את שאינו מינו דשמא האחד זכר והאחד נקבה דמשמע
דנשים אינן מוציאות את האנשים ואברייתא דנשים ועבדים
וקטנים פטורין מלקרוא את המגלה דכיון דאינן מחוייבות
בדבר אינן מוציאות את האנשי׳ ידי חובתן או נשים לחודייהו
כדפירש בעל הלכות גדולות ורא״בי״ה ז״ל דסלקא דעתך אמינא
לא תהא קריאתן חשובה אפילו להוציא נשים קא משמע לן
ולא פליגא לא אברייתא דטומטום אינו מוציא וכו׳ ולא אאידך
ברייתא דנשים ועבדים וקטנים פטורין מלקרוא את המגלה
משום דאף על גב דפטורו׳ מקריאתה חייבו׳ בשמיעתה ובההיא
ג דרבי יהושע בן לוי גרסי במשמע מגלה במקום במקרא מגלה
כדאיתא בירושלמי צריך לקרותה בפני אנשים ונשים וקטנים
שאף הן היו באותו הנס ׳

חוץ מחרש שוטה וקטן אף על גב דמצינן לפרושי חוץ
מחרש לכתחלה וחוץ משוטה אף דיעבד והא
כדאיתא והא כדאיתא וכולה מתני׳ רבי יהודה וחסורי מחסרא
והכי קתני וכו׳ כדאיתא התם מיהו מדברי בעל הסמ״ג דקאמר
ואין הלכה כרבי יהודה משמע דסבירא ליה רישא רבי יוסי
וסיפא רבי יהודה וחוץ מחרש אף בדיעבד דומיא דשוטה והא
דפליגי בקטן הוא הדין נמי בחרש דר׳ יוסי פוסלו אפי׳ בדיעבד
ורבי יהודה אינו פוסלו רק לכתחלה אלא דבדרבה מיניה קא
ד מיפלגי דרבי יוסי פוסל קטן אפילו דיעבד ור׳ יהודה מכשירו
אפילו לכתחלה אי נמי לא הוצרך לאשמועינן הכא פלוגתא
דחרש שכבר השמיענו זה גבי קרית שמע אבל אין לומר דרבי
יהודה לא פליג אלא בקטן אבל בחרש אף על גב דלגבי קרית
שמע מכשר בדיעבד הכא לא אי משום דכיון דלכתחלה אינו
מוציא עצמו הוה ליה כאינו מחוייב בדבר ואינו מוצא אחרים
ידי חובתן ואי משום דלא השמיע לאזנו דבר שמיעה הוא אין
שמיעה מעכבת בו אבל חרש דלאו בר שמיעה הוא שמיעה
מעכבת בו מידי דהוי אבל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו
וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו דאם כן הא דקאמר
ה תלמודא מאן תנא חרש דעבד נמי לא ומהדר לאוקומי כרבי
יהודה ודחיק לפרושי חרש לכתחלה הוא דלא הא דיעכד שפיר
דמי ושוטה אפילו דיעבד נמי לא והא כדאיתא והא כדאיתא
לוקמיה ככולי עלמא כיון דרבי יהודה נמי מודה בחרש דהכא
דאפילו דיעבד נמי לא דדוחק הוא לומ׳ דתלמודא רבותא אתא
לאשמועינן דאפילו אם תמצא לומר דחרש דהכא הוי דומיא
דלא השמיע לאזנו דקרית שמע אפילו הכי מצינן למימר
מתני׳ כרבי יהודה והא כדאיתא והא כדאיתא משום דעדיף
טפי לאוקומי מתניתין ככולי עלמא מלאוקומיה כחד תנא :
ואם תאמר כיון דחרש זה אינו כסתם חרש שבתלמוד שהוא
ו לא שומע ולא מדבר דהא בלהוציא אחרים קמיירי והוי כפקח
לכל דבריו אמאי אינו מוציא אחרים ידי חובתן נהי דאיהו לא
נפיק משום דצריך להשמיע לאזנו וליכא מכל מקום יוציא
אחרים ידי חובתן יש לומ׳ משום דבעינן שיהו המוציא מחוייב
בדבר וליכא ואי קשיא האי קטן במאי קמיירי אי בקטן שלא
הגיע לחנוך מאי טעמא דרבי יהודה הא תנן בפרק ראוהו בית
דין כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן

ואי בקטן שהגי׳ עלחנוך מאי טעמא דרבי יוסי הא אמרינן בפ׳ ז
מי שמתו בן מברך לאביו ומוקמינא להבשאכל האב שיעורה
דרבנן דאתי דרבנן ומפיק דרבנן הכא נמי ליתי דרבנ׳ וליפוק
דרבנן כבר תרצו התוספות דההיא דפ׳ מי שמתו מיירי בשאכל
הבן כדי שובעא ואתי חד דרבנן ומפיק חד דרבנן אבל קטן
במגלה תרי דרבנן הוו ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן
דכל שאינו מחוייב בדבר דומיא דחיוב היוצאים קאמר או
תרוייהו דאוריית׳ או תרוייהו חד דרבנן או תרוייהו תרי דרבנן
וליכא לאקשויי מההיא דפרק שלשה שאכלו דאמר רבי יוחנן
אינו מוציא את הרבים ידי חובת׳ עד שאכל כזית דגן דמשמע ח
דאתי דרבנן ומפיק דאורייתא דאיכא למימר דההוא מיירי
בשאכלו גם הם כזית שהמוציא והיוצא מדרבנן כדפירש בעל
הלכות גדולות אבל רש״י ז״ל דחה את דבריו ואמר דאי אפשר
לפרש כן דהא ינאי וחבירין אכלו ושבעו ואפקינהו שמעון בן
שטח ואף על גב דאמ׳ רבי יוחנן שמעון בן שטח דעבד לגרמיה
הוא דעבד היינו משום דלא אכל כזית דגן אבל אי הוה אכול
כזית דגן הוה מפיק שפיר אף על גב דינאי מלכא אכל שיעורא
דאורייתא ונראה לי שאין מזה טענה כל כך דאיכא למימר רבי
יוחנן שאמ׳ שמעון בן שטח דעבד לגרמיה הוא דעבד לא מבעי׳
קאמר לא מבעי׳ בשתיה לחודי׳ ששת׳ שמעון בן שטח דפשיטא ט
שאינו מוציא אפילו למי שאכל שיעורא דרבנן אלא אפילו אם
היה אוכל כזית דגן אינו מוציא אלא למי שאכל שיעורא דרבנ׳
אבל לינאי מלכא שאכל כדי שובעא לא היה מוציאו אלא
לגרמיה הוא דעבד ואפילו אם תמצא לומר דההיא דרבי יוחנן
אף כשאכלו היוצאים כדי שובעא כדפרש״י לא קשיא דאיכא
למימר דההיא דר׳ יוחנן בגדול קמיירי דכיון דגופו בר חיובא
הוא אף על פי שבאותה אכילה לאו בר חיובא הוא כיון דאי
בעי אכיל כדי שובעא ומשוי נפשיה בר חיובא מחוייב בדבר
קרינן ביה אבל אשה וקטן דגופייהו לאו בר חיובא נינהו אפי׳
אם אכלו כדי שובעא אינן מוציאין למי שאכל כדי שובעא
ולפי זה מצינן לאוקומיה לקטן ואשה דפרק מי שמתו אפילו י
בשלא אכלו כדי שובעא ואפילו הכי מוציאין את הגדול שאכל
כזית ולא אמרינן דלא אתו תרי דרבנן ומפקי חד דרבנן משום
דכיון דאי בעו אכלי כדי שובעא ומשוו נפשייהו חד דרבנן
כחד דרבנן מיקרו אבל קטן במגלה דאי אפשר להיו׳ חד דרבנן
הוה ליה תרי דרבנן ואינו מוציא את הגדול דהוי חד דרבנן אך
קשה מההיא דפרק הקורא את המגלה עומד ויושב דתנן רבי
יהודה אומר כל שלא ראה מאורות בימיו אינו פורס על שמע
דמשמע הא אם ראה מאורות בימיו פורס ומוציא את הרבים
שהן מחוייבין מדאורייתא אף על גב דסומא לרבי יהודה אינו
בר חיובא אלא מדרבנן ושמא יש לומר דסומא שראה מאורות כ
בימיו נמי אפשר לו לבוא עתה לידי חיובא אם יתפקח עיני׳
אבל לפי׳ התוספות ובעל הלכות גדולות קשיא אבל כבר תרצו
התוספו׳ בזה דסומא עדיף מקטן שהרי נתחייב כבר מדאוריתא
מה שאין כן בקטן אבל רש״י ז״ל פירש ההיא דרבי יוחנן דכיון
דמחוייב מדרבנן הוא מחוייב בדבר קרינן ביה ומוציא את
הרבים ׳ יש אומרים אפילו בשאכלו כדי שובעא דמחייבי
מדאורייתא וההיא דפרק מי שמתו אף על גב דקטן שהגיע
לחנוך הוא לא מחייב מדרבנן אלא אבוה הוא דמחייב לחנוכיה
ומשום הכי אוקמוה התם בשאכל האב שיעורא דרבנן אבל ל
בשאכל שיעורא דאורייתא לא וקשה דאם כן כשאכל שיעורא
דרבנן היכי פטר האב הא לא מחייב כלל אפילו מדרבנן והוה
ליה שאינו מחוייב בדבר ועוד מאי טעמיה דרבי יהוד׳ דמחלק
בין קטן שהגיע לחנוך לשלא הגיע לחנוך הא שניהם כאחת
אינן מחוייבים בדבר ועוד קשי׳ אשה דמההיא דפרק מי שמתו
משמע דאי הוי חיובא בברכ׳ המזון מדרבנן לא מפקא לבעלה
דמחייב

א דמחייב מדאורייתא משום דלא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא
ונוכל לישב דבריו דקטן אף על גב דלגבי דאוריתא לא מיקרי
מחוייב בדבר לגבי מילי דרבנן מיהא מיקרי מחוייב בדבר
מכיון דשייך קצת במצו׳ על ידי אביו וסופו נמי לבא לידי חיוב
דאוריתא אבל אשה כיון דאי אפשר שתבא לעולם לידי חיוב
דאורייתא אף על גב דמחייבא מדרבנן לא קרינן בה מחוייב
בדבר ומשום הכי סומא שראה מאורות בימיו דאפשר
לבא לידי חיוב דאוריתא אם יתפקחו עיניו אף על גב דחיובו
השתא מדרבנן פורס על שמע ומוציא את הרבים דמחייבי
מדאוריתא ומוציא את בניו ובני ביתו מקדוש היום דמחייבי
ב מדאורייתא אי נמי משום דסומא שראה מאורות בימיו כבר
נתחייב מדאוריתא כמו שתרצו התוספות וכן מי שאכל כזית
במי מוציא את הרבי׳ שאכלו כדי שובעא הואיל ואפש׳ לו שבא
לידי חיוב דאוריתא אך קשה דאם כן מאי טעמא דרבי יוסי
דפסיל קטן שהגיע לחנוך מלהוציא את הרבים במגלה והא
קטן שהגיע לחנוך לגבי מילי דרבנן מחוייב בדבר קרינן ביה
דאין סברא לומר דר׳שי נמי אית ליה דלא מפיק תרי דרבנן
לחד דרבנן דקל וחומר הוא אם דרבנן מפיק דאוריתא כל שכן
תרי דרבנן לחד דרבנן:

חוץ מחרש שוטה וקטן לאו דוקא דהא איכא חציו עבד
ג והציו בן חורין שאינו מוציא לא את מינו ולא את
שאינו מינו ואפילו לעצמו דלא אתי צד עבדות שבו ומוציא צד
חירות שבו כדתניא בשלהי פ׳ ראוהו ב״ד אלא תנא ושייר דאין
למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ אבל ליכא
למימר שאני חציו עבד שמוציא עבדי׳ מה שאין כן חרש שוטה
וקטן אינם מוציאים כלל משום דעבדים אינם חייבים במגלה
כדתניא בתוספתא דמגלה ואף על פי שהוקשו לנשים שכל
מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה דגמר לה לה מאשה
כדאיתא בפרק קמא דחגיגה ה״מ במצות שהאשה חייבת בהן
מדאוריתא אבל במקרא מגלה שאינן חייבות בה אלא מטעם
ד שאף הן היו באותו הנס והאי טעמא לא שייך בעבדים לא אך
קשה מאי שייר דהאי שייר הא טומטום לאו שיירא הוא מכיון
דמוציא נשים ממה נפשך:

ור׳ יהודה מכשיר בקטן אפילו לכתחילה כדמשמע מההיא
דבד״א בקטן שלא הגיע לחנוך אבל קטן שהגיע
לחנוך אפילו לכתחילה שרבי יהודה מכשיר בקטן ומההיא
דקטן הייתי וקריתיה וכו׳ ומתוספתא דמכאן הנהיגו שיהו
קטנים קורין אותה לרבים:

שכל שאינו בן חובה פירו׳ בחובת היוצא כדפרשי׳ הילכך
קטן דהוי תרי דרבנן לא מפיק חד דרבנן ואף על גב
ה דרבי יהודה לא פליג אמתני׳ דפרק ראוהו ב״ד כדמשמע מהא
כתבו התוספות גבי ורבי יהודה מכשיר בקטן באי זה קטן קא
מיירי אי בלא הגיע לחנוך מאי טעמא דרבי יהודה דמכשיר
והא אמרינן בסוף פ״ב דר״ה כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא
אחרים ידי חובתן ועכ״ל שהוא סובר דלא מיקרי כל שאינו בן
חובה לא כשאינו בן חובה כלל אפי׳ מדרבנן אם היוצא מחוייב
מדרבנן או שאינו בן חובה מדאורייתא אם היוצא הוא מחוייב
מדאוריתא אבל כשהמוציא חייב מדרבנן והיוצא חייב מדרבנן
אף על פי שהמוציא תרי דרבנן והיוצא חד דרבנן לית לן בה
ו דא״לכ אמאי מכשיר בקטן שהגיע לחינוך ומלשון התוספות
נמי שכתבו אי בלא הגיע לחינוך מ״ט דרבי יהודה משמע אבל
בהגיע לחינוך ליכא למימר מ״ט דרבי יהודה ועכ״ל משום דס״ל
לרבי יהודה שכשהמוציא מחוייב מדרבנן אף על פי שהוא תרי
דרבנן מוציא חד דרבנן מ״מ הסמ״ג שסובר שכשאין המוציא בן
חובה כחובת היוצא אינו בן חובה קרינן ביה אמר שאין הלכה
כרבי יהודה אך קשה מאחר שהכל מודי׳ שכל שאינו בן חובה

ז אינו מוציא אחרי׳ ידי חובתן ולא פלגי אלא בפירושא הל״ל ואין
הלכ׳ כר׳ יהודה שכל שאינו בן חובה דמתני׳ היינו כחוב׳ היוצא
ועוד מ״ל לסמ״ג לדחו׳ דברי רבי יהודה עם הפירוש שפירש הוא
וצ״ע והא דלא פסק כת״ק מההיא דערובין פרק מי שהוציאוהו ר׳
יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי הוא משום דמאן לימא לן
דתנא קמא דמתני׳ רבי יוסי היא דילמא תנא אחרינא היא
דסבירא ליה כרבי יוסי בחרש אבל בקטן דלא אשכחן ליה לר׳
יוסי דפליג עליה דרבי יהודה דילמא רבי יוסי נמי מודה ליה
לרבי יהודה אבל רבינו ישעיה הראשון כתב ואין הלכה כרבי
ח יהודה דיחיד ורבים הלכה כרבים ודבריו הם יותר נכונים
ולא ידעתי למה לא פסק כרבי יהודה מההיא תוספתא דמכאן
הנהיגו שיהו קטני׳ קורין אותה לרבי׳ דמשמ׳ דהלכה כר׳ יהודה׳
כהנים בעבודתם לכאורה משמע דיש להוכיח דבעבודה
דרבים קמיירי דבית דין שהיו מבטלים ת״ת ובאים
לשמוע מקרא מגלה מק״ו דעבודה ופריך תלמודא מההיא
דיהושע דכתיב עתה באתי על עסקי תורה באתי ולא על בטול
תמידי׳ דרבים מיהו יש לומר דמכל שכן קא פריך לה דאפילו
מעבודה דרבים חמירא כ״ש מעבודה דיחיד וכי קא משני נמי
הא דרבים הא דיחיד ה״פ דרבים חמירא אפילו מעבוד׳ דרבים
ודיחיד קילא אפילו מעבודה דיחיד גם אין להוכיח דבעבודה
ט דיחיד קמיירי מהא דאמר רבא פשיטא לי עבודה ומקרא מגלה
וכו׳ ולפרושי עבודה דלגבי מקרא מגלה כעבודה דלגבי מת
מצוה דמיירי בשחיטת פסחו שהיא עבודה דיחיד דאיכא למימ׳
לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עבודה דצבור דאפשר להעשות
ע״י אחרים אלא אפילו שחיטת פסחו דאי אפשר ע״י אחרי׳ נדחת
מפני מת מצוה כדמשמע מפר׳ קמא דיבמות גבי רציחה דוחה
שבת מק״ו דעבודה דרבים שנדחת מפניה וקאמרי מה מצוה
תוכיח שדוחה עבודה ואינה דוחה שבת ואפ״ד שאינה דוחה לא
עבודה דיחיד אין כאן תוכיח שעבודה דיחיד אינה דוחה שבת
אי נמי רבא בשם עבודה קמיירי והא כדאיתא והא כדאיתא
י אך מבריתא דקתני וישראל במעמדם דליתא אלא בעבודה
דרבים כדאיתא בפ״ב דתעניות משמע דכהנים בעבודתם נמי
בעבודה דרבים קמיירי דכולהו מחד קרא נפקי׳
מבטלין עבודתם מלשון בטול משמע אף על פי שאין שהו׳
ביום לעבוד אחר קריאת המגילה דא״לכ מקדימין
מקרא מגלה לעבודתן מבעי ליה וכן משמע נמי ממילתיה
דרבא דעדיף דלגבי עבודה ומכל מקו׳ כעדיף דלגבי מת מצוה
ועבודה והתם לגמרי משמע דאי אפשר למי שנטמא לשחוט
פסחו אע״פ שאין זה ראיה גמורה דאיכא למימר הא כדאיתא
והא כדאיתא כדלעיל ואף על גב דמגלה מדרבנן היא שב אל
כ תעשה שאני אבל הר״ן כתב דוקא כשיכולין אחר כן להשלים
העבודה הא לאו הכי ודאי אין מבטלי׳ העבודה דאוריתא משום
מגלה דרבנן וכן נראה גם מדברי הרמבם ז״ל שכתב חוץ ממת
מצוה שאין לו קוברין שהפוגע בו קוברו בתחלה ואח׳ כך קורא
ומשמע אי איכא שהות אין ואי לא לא דאם לא כן ואחר כך
קורא לימא לי וקרא אחור העבודה ממקרא מגילה בטול מפני
שכיון שמשהאיר היום מיד הוי זמן העבודה והם מניחין תחלת
זמנה בשביל קריאת המגלה קרי ליה בטול כדכתבו התוספות
ואת כיון דבדאיכא שהות קמיירי למה ידחו אותה מתחלה
ל זמנה יעבדו עבודתן בתחלת זמנה ואחר כך יקראו המגלה
לבדם כיון דאפשר לקיים שניהם י״ל דיותר טוב לקרותה עם
הצבור משום דהוי פרסומי ניסא טפי מלקרותה הם לבדם
כדכתבו התוספות ולבי מגמגם דאם כן קרא דמשפחה
ומשפחה לא אתא אלא ללמד שיקראו אותה עם הצבור
ולא יקראו אותה לבדם אף על פי שעדין זמן קריאתה
הוא ואם כן למ״ד בזמנה ביחיד אם הוא דוקא בדיעבד צריך
לומר

א לומר דקרא דמשפחה ומשפחה לא אתא אלא ללמד שלכתחלה
צריך לקרותה עם הצבור ולא שיעבדו עבודתן בתחלת זמנה
ואח׳כך יקראו אותה לבדם ואם הוא אפילו לכתחלה צ״ל דקרא
דמשפחה ומשפחה לא אתא אלא להדור מצוה לאפושי פרסומי
ניסא ואין זה נכון מיהו איכא לספוקי בהאי מבטלין עבודתן
דקאמר במאי קמיירי אי בקודם שהתחילו בה ונקראת עבודתן
מפני שהיא מוטלת עליהם לעשותה וקתני מבטלים אף על פי
שעדיין לא התחילו בה מפני שאין שהות ביום לעבוד אחר
הקריאה או דילמא אפילו בעומד ומקריב ואין להוכיח מההיא
ב דרבא דקאמר מקרא מגלה ועבודה מ״מ עדיף מת מצוה ועבודה
מת מצוה עדיף דמשמע דבקודם שהתחילו עבודתן קא מיירי
דומיא דמת מצוה ועבודה דמיירי בהיה הולך לשחוט את פסחו
אבל בעומד ושוחט לא וכדמשמע נמי מההיא דיבמות דקאמר
מת מצוה תוכיח שדוחה את העבודה ואינה דוחה שבת אף אני
אביא רציחה ורציחה אינה דוחה עבודה אלא קודם שהתחיל
בה אבל בעומד ומקריב לא כדדרשינן מעם מזבחי ולא מעל
מזבחי דאיכא למימר הא כדאיתא והא כדאית׳ כדלעיל אי נמי
הולך לשחוט לאו דוקא אלא הוא הדין בעומד ושוחט ואורחא
דמילתא נקט דמת מצוה לא מישתכח אלא בדרכים ומההיא
ג דיבמות נמי אין ראיה דאיכא למימר מת מצוה תוכיח במכ״ש׳
דאמר מר גדול כבוד הבריות פ״רשי כגון זקן ואינו לפי
כבודו שדוחה לאו דלא תוכל להתעלם אבל ממת
מצוה דדחיא לאו דלא יטמא אין ראיה דהתם לאו משום כבוד
הבריות הוא דמעיקרא כשניתן לאו דטומאה לא על מת מצוה
נכתב כשם שלא נכתב על הקרובים אבל השבת אבידה לכל
ישראל נאמרה ואצל כבוד הבריות ניתן לידחות והתוספות
כתבו עליו ולא נהירא דאם כן כל מקום דאמרינן שעשה דוחה
לא תעשה היאך קרי ליה דחייה נימא שאינה דחייה דהתם לא
נאמר הלאו ועוד הרי מילה ותמיד ופסח דדחו שבת כדאמרינן
ד בפ׳אלו דברים אלמא מקרי שפיר דחייה ולא אמרינן לא נאמ׳
אזהרת שבת בהם: ונראה לי דלא קשיא ולא מידי דשאני
טומאה דבההוא קרא גופיה דאזהרת בל יטמא מפרש בעמיו
לאפוקי מת מצוה כי היכי דמפרש גבי טומאה כי אם לשארו
וגומר לאפוקי קרובים אבל אזהרת לא תוכל להתעלם דלא
מפרש בה מלבד זקן וכן באזהרת שבת דלא מפרש בה מלבד
מילה ופסח ותמיד הוו להו אזהרה לכל ישראל והדר מפיק זקן
ותמיד ומילה ופסח וזה הטעם עצמו צ״ל גבי עשה דדחי לא
תעשה: וא״ת אי הכי הא דאמרינן בפרק מי שמתו גדול כבוד
הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה ותרגמה רבא בר שבא
ה כל מילי דרבנן אסמכינהו אלאו דלא תסור ופ״רשי דבר שהוא
מד״ס נדחה מפני כבוד הבריו׳ וקרי ליה לא תעשה משום דכתי׳
לא תסורו ודקא קשיא לכו דאוריתא הוא רבנן אחלו ליקרייהו
לעבור על דבריהם היכא דאיכא כבוד הבריות כגון לטלטל
בשבת אבנים של בית הכסא לקנוח וכו׳ התם נמי נימא כיון
דאינהו גופייהו אחלו ליקרייהו ולא גזרו על כבוד הבריות אין
שם לאו דלא תסור י״ל דהתם נמי מעיקרא כשגזרו על טלטול
אבנים סתמא גזרו והדר אחלו ליקרייהו לעבור על דבריהם
היכא דאיכא כבוד הבריות ומקרי שפיר דוחה ללאו דלא תסור
ויש לתמוה על רש״י ז״ל היכי שביק תלמוד ערוך דפרק מי
ו שמתו שאמרנו שם גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה
שבתורה ותרגמה רבא בר שבא כלאו דלא תסור ופירש כגון
זקן ואינו לפי כבודו וצ״ע וא״ת היכי פשטינן מינה דמת מצוה
עדיף והלא אפילו עבודה שדוחה עשה ולא תעשה שיש בו
סקילה נדחת מפני מקרא מגלה כל שכן כבוד הבריות שאינו
דוחה א״א לא תעשה גרידא וליכא למימר ואף על פי כן כבוד
הבריו׳ עדיף מפני שהוא דוחה גם העבודה דאם כן האי שדוחה
ז את לא תעשה שדוחה את העבודה מיבעי ליה אף על פי שאין
זו ראיה לדחיית מקרא מגלה מפני מת מצוה שהרי גם מקרא
מגלה דוחה את העבודה ומאי אולמיה דכבוד הבריות ושמא
י״ל דאפילו הכי כבוד הבריות גדול מכלם מפני שהוא דוחה
את לא תעשה מבלתי שיהיה שום קיום מצוה בדחייתו מה
שאין כן שאר כל הדוחים שכלן יש בדחייתן קיום מצוה מיהו
אכתי איכא לאקשויי סוף סוף כיון דעבודה עם קיום המצוה
שיש מדחייתה דוחה עשה ולא תעשה דשבת ואלו כבוד הבריו׳
אינו דוחה רק לא תעשה גרידא משמע דעבודה גדולה מכבוד
ח הבריות וכיון שהיא נדחת ממקרא מגלה כ״ש כבוד הבריות וי״ל
נהי דעבודה גדולה מכבוד הבריות גרידא מיהו מכבוד הבריות
עם קיום מצוה כמו מת מצוה שיש בו ככוד הבריות וגם קיום
מצוה דקבורה יותר גדול הוא מעבודה שהעבודה אינה דוחה
אלא משום דאית בה קיום מצוה ואלו המת מצוה שיש בו גם
כבוד הבריו׳ דוחה אפילו אם לא היה בו קיום מצוה וזה שאמרו
דאמר מר גדול כבוד הבריות אינו אלא על החלק האחד משני
חלקי המת מצוה שממנו יודע חומר׳ המת מצוה על כל המצו׳:
וא״ת למה לי דאמר מר תפוק לי מדאצטריך משפחה ומשפחה
להביא משפחות כהונה ולויה וכו׳ מכלל דמת מצוה ומקרא
ט מגלה מת מצוה עדיף דאי ס״לקא דעתך מקרא מגלה עדיף
משפח׳ ומשפח׳ לימא לי תיתי בק״ו דמת מצוה דחמיר מעבודה
י״ל דהשתא דאתא משפחה ומשפחה אית לן לדיוקי אבל מת
מצוה ומקר׳ מגלה מת מצוה עדיף דגרוס מעבודה אבל אי לאו
משפח׳ ומשפח׳ לא הוה ידעינן לא הא ולא הא אבל ליכא למימ׳
דמדאצטריך משפחה ומשפחה ש״מ מקרא מגלה ומת מצוה מת
מצוה עדיף דאי סלקא דעתך מקרא מגלה עדיף לשמועינן
מת מצוה דחמיר וכל שכן עבודה דאין זה מנהג התלמוד
דלשתוק אמרינן לכתוב לא אמרינן:
שאף הן היו באותו הנס פ״רשי שאף על הנשים גזר המן
י כדכתיב טף ונשים ביום אחד ומטעם זה נשים
חייבות בשלש סעודות מפני שאף הן היו בירידת המן שעל
ידו נתקנו שלש סעודות וכן נמי חייבות בד׳ כוסות מפני שאף
הן היו בכלל הנגאלים דארבעה כוסות כנגד ארבעה לשונות
של גאולה תקנום וכן בנר חנוכה שעקר השמד בהן היה אף על
פי שמדברי רש״י גבי חנוכה משמע שהוא כמסופק אם הוא
מפני שעל ידי אשה בא הנס או מפני שבהן היה הנס שגזרו על
כל הבתולות הנשואות להבעל להגמון תחלה וכבר הארכתי
בזה בהלכות חנוכה ע״ש:
כ וליכא לאקשויי מסוכה שהיו בכלל ענני הכבוד ופטורות
ולא ממצה שהיו בכלל הנס ואי לאו הקשא
דכל שישנו היו פטורות משום דאיכא למימר דהאי טעמ׳ אינה
אלא במילי דרבנן שהם אמרו והם אמרו אבל במילי דאוריתא
לא אבל הסמ״ג פירש בהלכות חנוכה כגון יהודית בחנוכה
ואסתר בפורי׳ ופירש שאף הן היו באותו הנס שעל ידן בא הנס
ולפי זה צריך לפרש בארבע כוסות שבזכות נשים צדקניות
שבאותו הדור נגאלו מיהו קשיא אף דמשמע שהן טפלות בנס
ועוד קשיא ג׳ סעודות:
שעיקר הקריאה ביום והוו להו שתי קריאות דיום ולילה
כשתי מצות וצריך לברך זמן על כל אחת ואחת
ל דומיא דיום טוב שני של גליו׳ דמברך בו זמן אף על פי שבירך
בי״ט ראשון משו׳ דיום טוב ראשון דאורייתא ויום טוב שני ורבנן
הכא נמי חד עקר וחד טפל:
ואמר מר סעודת פורי׳ י״מ מכיון דאיתקש זכירה לעשייה
מה עשייה למפרע לא אף זכירה למפרע לא הוא
הדין נמי יש להקישו לענין יום ולא לילה מה עשייה יום ולא
לילה כדאמר מר אף זכירה יום ולא לילה וליתה דאם כן למה
לי

א לי הקישא תפוק לי מיניה וביה דכתיב והימים האלה נזכרים
ונעשים ימים ולא לילות כמו שאמרנו בהריא בפרק הקורא
למפרע אין קורין את המגלה עד שתנץ החמה מנלן דאמ׳ קרא
והימים האלה נזכרים ונעשים ביום אין בלילה לא ולימא לי
דאמר מר דלגבי עשייה אלא הכי פרושא דכתיב והימי׳ האלה
נזכרים ביום אין בלילה לא ומפרש התם למעוטי קריאה דיום
דבלילה לא ולא למעוטי קריאה בלילה דאם כן קשיא לרבי
יהושע בל״ל דאמר חייב אדם לקרות את המגלה בלילה דכתיב
ולילה ולא דומיה לי דכיון דקריאת המגילה ביום ובלילה
ב ואפילו הכי כתיב והימים האלה למעט קריאה דיום דבלילה
לא שׁמ עיקר קריאתה ביום שאלו היו קריאותיה שוות אמאי
קא ממעט קריא׳ דיום בלילה לא הא זמן קריאת המגילה ביום
ובלילה הוא והא דכתב אחר זה ואמר מר סעודת פורי׳ שאכלה
בלילה לא יצא אינו אלא סיוע לדבריו שכמו שדרשו לקרא
והימים האלה לגבי זכירה לקריאה דיום בלילה לא כך דרשו
אותו לגבי עשייה לסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא אלא
שסעודת פורים אינה נוהגת אלא ביום וקריאת המגילה נוהגת
ביום ובלילה:

ג שמאחר שבירך בלילה וכו׳ אי בעית אימא משום דלית ליה
דעקר הקריאה ביום ואי בעית אימא משום דסבירא
ליה דאף על גב דעיקר קריאתה ביום אין זה כשתי מצות ולא
דמי ל״ט שני דהתם חד דרבנן וחד דאוריתא אבל הכא תרוייהו
דרבנן׳ כהנים לויים וישראלים וכו׳ ליכא לאקשויי
הכא כדאקשינן בשלהי פרק ראוהו ב״ד פשיטא אי הני לא
מחייבי מאן כו׳ מחייבי דאיכא למימר דכהנים לויים וישראלים
דהכא בכהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם
קמיירי דסד״א עבודתן עדיפא ממקרא מגילה קמ״ל: דשמא הא׳
זכר והא׳ נקבה אין כאן ספק ספקא ספק זכר ספק נקבה ואת״ל
ד נקבה אמו׳ גם היוצא נקבה דספק ספקא בתרי גופי לא אמרינן
ואת׳ אפילו את״ל דספקא חדא הוא מ״מ כיון דמגלה מדרבנן
היא הוה ליה ספק דרבנן לקולא י״ל כיון דמגלה תקנתא דרבנן
היא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אי נמי הא דאמרינן
ספק דרבנן לקולא ה״מ בדיעבד אבל לכתחלה לא ולפי זה
אפילו ספק ספקא נמי לכתחלה לא:

משמע דאף ע״ג דנשים חייבות במגלה אינן מוציאות
הזכרים נראה שלא ראה זאת התוספתא כלה דהא
בהדיא תני בה בסיפא נשים ועבדים וקטנים פטורין ואין
מוציאין את הרבים ידי חובתן: ואל תשיבני מנר
ה חנוכ׳ מהכא משמע דס״ל לסמ״ג דההיא דערכין דקאמרי בהכל
כשרין דמגלה לאיתויי נשים בלהוציא נשים כמותן קמיירי
כדפרש בה״ג וראב״יה ולא פליגא מתני׳ דהכל כשרים אתוספת׳
ו׳ טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו דמשמע
דנשים אינן מוציאו׳ את הזכרי׳ דאי סלקא דעתך דפי׳ לאיתויי
נשים הוא שמוציאות אף את האנשים כדפרשי ז״ל ופליגא
אתוספתא דטומטום דלעיל מאי אל תשיבני דקאמר דילמא
ההיא דפרק במה מדליקין דאשה מדלקת אף להוציא אנשים
אתייא אליבא דמתני׳ דהכל כשרין ופליגא אתוספת׳ דטומטום
אבל מבדיקת חמץ דרבנן ומנקור ומליחה דאוריתא שהנשים
פוטרות את האנשים לק׳ משום דבדיקת חמץ אינה אלא
ז כדי שלא ימצא חמץ בבירה ובנקור כדי שלא יאכל הגיד
ובמליחה כדי שלא יאכל הדם הילכך מה לי על ידי אנשים
מה לי על ידי נשים אבל הנוכה בהדלקה תליא מילתא ודמיא
לקריאת מגלה דבקריאה תליא מילתא:

בזה לא הקלו משו׳ דטעם שניהם מפני כבוד הצבור הוא
והא דאינה מוציאה את היחיד אף על פי שאין שם
כבוד צבור משום דכיון שעשו אותה כתורה כי היכי דאינה

ז מוציאה שם אפילו ליחיד משום דלא שייך בה יחיד הכי נמי
במגלה אינה מוציאה אפילו ליחיד אף ע״ג דשייך בה:
מה שאין כן בתור׳ דמה שהצריכו בתורה להיו׳ בעמידה
לאו משום כבוד צבור הוא דאם כן במגלה אמאי
לא הא טעם שניהם אחד הוא אלא מפני שהתורה בעמידה
נתנה כדכתיב ואתה פה עמד עמדי דליתיה במגלה וכן מה
שאין קוראין שנים בתורה לאו משום דתרי קלי לא משתמעי
הוא דאם כן במגלה אמאי לא הא אף ע״ג דחביב׳ להו ויהבי
דעתייהו למשמע מ״מ א״א לשמוע ועוד דבשלהי ר״ה תניא מט׳
ח בני אדם כאח׳ לא יצא ומשבש לה רש״י ז״ל וגריס בה יצא משום
דקיימא לן תרי קלי מתרי גברי משתמעי ואפילו לרבי ישעיה
הראשון דלא משבש לה היינו משום דהוו תרי מיני קלי מתרי
גברי דהיינו מתקיעות ותרועו׳ אבל מין אחד מתרי גברי לכולי
עלמא משתמעי והכא אפילו במין אחד קמיירי אלא היינו
טעמא משום דאין השומעין מכונין לבם לקול שני הקוראים
מפני עירוב שני הקולות והא דפרשי ז״ל גבי מה שאין כן בתור׳
משום דתרי קלי לא משתמעי עכ״ל דהכי קאמר שאין העם
מכונים לבם לשמוע דאם לא כן קשיא מדבריו אדבריו אבל
מגלה מגו דחביב׳ להו יהבי דעתייהו למשמע דהא אפשר הוא:
ט שכך פסק רב אף ע״ג דק׳ בפרק מי שהוציאוהו רבי יהודה
ורבי מאיר הלכה כרבי יהודה וכ״ש לגבי רבי יוסי:
שכשר כל הלילה אף ע״ג דלגבי ק״ש אמרו חכמים עד
חצות ולא עד שיעלה עמוד השחר כדינה כדי
להרחיק את האדם מן העבירה הכא לא משום דחביב׳ להו ולא
אתו לזלזולי בה ומהאי טעמא גופה לא אמרו בה האי צורבא
מרבנן לא פתח בעידניה באורתא דתליסר נגהי ארבסר כמו
שאמרו גבי בדיקת חמץ:
שזמנים הרבה תקנו להם פי׳ פעמים כך פעמים כך לא כלם
יחד בי״א בי״ב בי״ג בי״ד בט״ו נקט ט״ו בהדייהו אף על
י גב דאין זה בכלל פעמים כך פעמים כך משום דלפעמי׳ שייך
בהו נמי לאקדומי בי״ד כגון כשחל יום ט״ו בשבת אף על פי
שהקדימות הראשונות לאנשי הכפרים וזאת לאנשי הכרכים:
וא״ת היכי תקון רבנן למוקפים בט״ו ולעיירות בי״ד ולכפרים
פעמים בי״א פעמים בי״ב פעמים בי״ג ולא חששו משום לא
תתגודדו בשלמא לדעת הסמ״ג דס״ל שבעירם היו קוראים לא
קשיא דלא תתגודדו לא שייך אלא בעיר אחת כדאיתא נפ״ק
דיבמות אלא לרשי ז״ל קשיא וי״ל דלא חשיבי אגודות כיון דלא
עבדי אלא מפני שנוי המקום ואם היה בא זה במקום זה היה
עושה כמותו:
כ ועקר הנס היה בו פי׳ זמן המלחמה והקשה ר״י דמ״מ בלאו
קרא מהי תיתי דנקראת זולת י״ד וט״ו דכתיבי בקרא
ועוד אדרבה ביו נח מאויביהם הדין נותן לקראתה לא ביום
המלחמה אבל לפירוש ר״ת דפירש זמן קהילה לכל היא שהיו
מתאספי׳ לתענית אסתר אתיא שפיר דהואיל ועל עסקי פורים
מתאספי׳ הוה ליה כיום הפורים וקורין המגלה בו כיום:
וכן גרסי בירושלמי יום י״ג פירוש ומכאן ראיה שפי׳ זמן
קהלה לכל הוא שנקהלו היהודים לעשות מלחמה
לא לעשות תעני׳ כדפי׳ ר״ת אבל נ״ל שאין מזה ראיה כלל משום
דההיא דירושלמי דיום י״ג מלחמה היה מסיים בה ואי אפשר
ל לרבויי קרא ואלו ההיא דתלמוד דידן דזמן קהלה לכל היא
מסיים בה ולא צריך קרא לרבויי וא״כ דברי הירוש׳ לחוד ודברי
תלמוד דידן לחוד שהירוש׳ סובר מכיון יום י״ג יום מלחמה היה
א״א לרבויי הקרא משום דלא דמיא לי״ד וט״ו דהוו ימי ניחא
ותלמו׳ דידן סובר מכיון דיום י״ג יום תענית היה הרי הוא כיום
הפורי׳ עצמו ולא צריך קרא לרבויי: ואין לרבות שום
יום אחר ט״ו כלומר ואין ל׳ פרש רבויא דקרא לאחר ט״ו:

א מימות יהושע בן נון אף על גב דג״ש דפרזי פרזי בימי משה
קמיירי מכל מקו׳ תלו הדבר ביהושע מפני שעל ידו
נכבשה הארץ : כמו בשושן הבירה כלומר החשיבום
במעלת שושן הבירה שהיה בו הנס כדלקמיה :
מפני הנס שנתן להם גם מחר לעשו׳ כדת היום ולא נחו
עד ט״ו וקבעוהו לדורות : שתלו הקף הכרכי׳
בימות יהושע פי׳ ולא בימות אחשורוש שהיה הנס בזמנו :
אמנם לא חלקו משום דלא חלקו חכמים בתקנתם בכל
מקום : שאינם מתקבצים בבתי כנסיות פי׳ בבתי
ב כנסיות שבכפרים שהיו טרודים בעסקיהם ולא היו מתקבצים
רק בב׳ ובה׳ משום קריאת התורה שצריכה י׳ וכדי שלא יטרחו
להתקבץ גם ביום הפורים לקריאת המגלה שאינם בקיא׳ בה
הכל הקל להם להקדים קריאתה ביום כניסתם דהיינו בב׳
ובה׳ שקודם הפורי׳ וא״ת והא אי איפשר שלא יתקבצו בי״ג שהוא
יום התענית לקרות פרשת ויחל ובפורים עצמו לקרות פרשת
עמלק י״ל דאין הכפרים מקפידים כל כך לא על תקון הקריאה
שתקן משה רבינו שהוא ביום שני וה׳ אבל קריאת ויחל
שבתעניו׳ וקריאת עמלק שבפורים שאינם מתקוני משה רבינו
אף על פי שהם מכח תקוניו כדתנן במגלה פרק בני העיר לא
ג קפדי בהו כולי האי מיהו יש לתמוה דהא קריאת ב׳ וה׳ נמי
מתקנו׳ עזרא הוא וי״ל דקריאת ב׳ וה׳ מימי משה רבינו היתה אך
מפני שלא היו קוראים רק ג׳ פסוקים ואתא עזרא ותקן עשרה
נקרא׳ על שמו כדאיתא בבבא קמא פ׳ מרובה ׳
שבעירם בכפרים שלהם והיינו כדעת הסמ״ג שפירש שבכתי
כניסיו׳ שלהם היו מתקבצי׳ בכל ב׳ וה׳ ולא בעיירות
כדפ״רשי והכי איתא בתוספות יבמות פרק קמא :
אינו מוציא בן כפר ואי כדפ״רשי מה תועלת להם שילכו
בעיירות כיון שאין בני העיר יכולים להוציאם :
מסקינן בגמרא בבריתא אף על גב דבמתני׳ נמי שנינו חל
ד להיות בשבת כפרי׳ ועיירות גדולות מקדימין ליום
הכניסה ומוקפות חומה למחר מ״מ נקט הברית׳ משו׳ דמילתיה
דרבה עלה קאי ׳ ויעבירנו ד׳ אמות הוא הדין נמי שמא
יוציאנו מרשות לרשות וחד מניהו נקט שכן כתב בהלכו׳ שופר
בהדיא שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים או שמא
יוציאנו מרשות לרשות אי נמי נקט שמא יעבירנו משום דלא
מנכרא מילתא וטעו בה אינשי טפי אבל הוצאה דמרשו׳ לרשו׳
מנכרא מילתא ולא טעו בה : ורש״י ז״ל כתב במסכת סוכה פרק
לולב וערבה ובר״ה פ׳ יום טוב הוא הדין נמי דהוה מצי למימר
שמא יוציאנו מרשות לרשות אלא שברוב מקומות ועניינים יש
ה לחוש מהעברת ד׳ אמות ואין לחוש להוצאה מרשות לרשו׳ כגון
שהיה מונח בכרמלית בקרפף או בגנה שאין בזה אסור הוצאה
דאורייתא ויש כאן אסור העברה ברשות הרבים או אם הגביהו
עם לטלטלו ולא להוציאו ונמלך עליו והוציאו שהוא פטור
מפני שלא היתה עקירה ראשונה לכך כדאמרינן במסכת
שבת מה שאין כן ברשות הרבים דמסתמא קודם שימצא הבקי׳
יעמוד לפוש ׳
חה הטעם עצמו בשופר נראה שהוא סובר כרי״ף ז״ל
שכתב במגלה פרק קמא ואוקימנא משום דלא
ידעינן בקבועא דירחא ומספקא לא דחינן שבת והיינו טעמא
ו דשופר והיינו טעמ׳ דמגלה וקשה להר״ז הלוי ז״ל דשופר ומגלה
לא דחו שבת מעולם אפילו במקום שלא היה להם ספק קבועא
דירחא דגבי שופר תנן במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה
וגבי מגלה תנן חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות
מקדימין ליום הכניסה ומוקפין חומה למחר ויום י״ד בשב׳ אינו
לא בזמן הראיה ונראה לי דמשופר לא קשיא ולא מידי דאיכא
למימ׳ שהרי״ף ז״ל סובר כהר״מבם ז״ל שפירש במקדש בירושלם

והמדינה כגבולין שאפילו הקרובים שהיו השלוחין מגיעים ז
שם והיו יודעים יום המועד ידיעה ברורה ביום טוב של ר״ה
היו מסופקים בו ולא היו יודעים אותו בבירור אלא הקרובים
לירושלם תוך תחום שבת בלבד שאין השלוחין יכולים לצאת
חוץ מהתחום ביום טוב ומספקא לא דחו שבת ואף את״ל שהרי״ף
ז״ל סובר כר״שי שפרש אבל לא במדינה לא בירושלם ולא
בגבולין אכתי איכא למימר שבירושלם אף על פי שהיו יודעי׳
לא היו תוקעין בשבת מכיון דאפשר להו לצאת בתקיעת
דמקדש והא דקאמר בגמרא במדינה מאי טעמא לא תקעינן
משום גזרה דרבה לא קאי אלא אגבולין שכלן נקראין בשם ח
מדינה אבל מה שהשיב הר״ן ז״ל בשם הר״מבן ז״ל לפי שברוב
השנים לא היו יודעין בשחרית שהיא שעת תקיעת שופר
בקבועו של חדש זה שהוא חג שהחדש מתכסה בו מפני שברוב
השנים לא היו העדים באים בשחרית דמשום הכי תמיד של
שחר היה קרב כהלכתו כלומר שאפי׳ באו העדים בשחרית היו
אומרים בו שיר של חול כדרכו ברוב השנים ולפיכך אמרו
שבמדינ׳ לא היו תוקעין שאם נתיר להם לתקוע כשבאו העדי׳
בשחרית לשנה הבאה גם כן יתקעו אף על פי שלא באו עדים
עדיין ויאמרו אשתקד מי לא תקע בו עכשיו נמי נתקע כשם ט
שאנו נוהגין אותו קדש לפי׳ לא רצו להתיר אלא במקדש במקום
זריזין אינו מחוור מפני שאם הטעם הוא כדי שלא יאמרו אשתקד
וכו׳ אין זו תשובה על דברי הר״ז דאם כן מה שאין שופ׳ דוחה שב׳
בגבולין כשבאו העדים בשחרית אינו מפני ספק קבועא דירחא
שהרי יודעים היו כשבאו העדים בשחרית אלא כדי שלא יאמרו
אשתקד וכו׳ ואם כן עדיין קושית הר״ז במקומה עומדת דדוחק
הוא לומר דה״ק מפני שלא יאמרו אישתקד וכו׳ ויבואו לתקוע
בספק יום טוב ועוד שבגמרא לא אמרו אלא במדינה מ״ט
לא תקעינן אמר רבה הכל חייבים בתקיעת שופר ואין הכל
בקיאים בתקיע׳ שופר גזרה שמא יטלנו בידו וכו׳ לא שמא לא י
יבואו העדים בשחרית ויאמרו אשתקד וכו׳ אבל מה שכתב
הרי״ף שמפני הספק אינו דוחה את השבת איכא למימר דה״ק
שמפני הספק גזרו בו גזרה דרבה שמא יטלנו וכו׳ אבל לולא
הספק לא היו גוזרי׳ כמו שלא גזרו בלולב ביום טוב ראשון בזמן
שבית המקדש קיים אבל אחר זה הגיע בידי ספר מלחמו׳ השם
של הר״מבן ז״ל וכתוב בו אמר הכותב הוי יודע שעקר תשובת
השאלה ששאלו רבים למה לא היה שופר דוחה שבת במדינה
שהרי עקרו מן התורה ואפילו בגבולין היא זו שאמר רבינו ז״ל
משום דלא ידעינן בקיבועא דירחא שאפי׳ כשהיה בית המקדש
קיים לא היו יודעין בקבועו של חדש זה שהו׳ חג שהחדש מתכסה ב
בו ואפילו בזמן שהעדים באים בשחרית במקדש שהיו יודעין
בקבועו של חדש זה בגבולין לא היו יודעין לפיכ׳ לא היו תוקעין
לא במקדש בלבד דמספיק׳ לא דחינן שבתא והיינו דאמר ו[illegible]
הגדול ז״ל והיינו טעמא דשופר והיא היא התשובה בעצמה
שהשיבותי אני ואחר כך כתב ובדין היה שאפילו במקדש או
במקום הועד לא נתקע שהרי כמה פעמים שהעדים משתהין
לבא ולא היו באים בשחרית קודם זמן התקיעה ופעמים שהיו
משתהין עד לאחר המנחה ופעמים שאינם באים עד למחרתו
כמו שמפורש במקומו במסכת ר״ה ואיכא משום גזרת דרבה
ומספק׳ לא דחינן שבת׳ ואפילו בזמן שהיו באים בשחרית נמי ל
שלא יאמרו אשתקד תקענו ועכשיו נתקע כמו שהיו אומרים
בשחרית שיר של חול ואפילו בזמן שבאו העדים שחרית לפי
שרוב הפעמי׳ משתהין לבא ואינן באין עד סמוך למנח׳ וכדתני׳
התם תמיד של שחר קרב כהלכתו אלא התירו במקדש שהן
זריזי׳ וכו׳ אבל מה שהקשה הר״ז ז״ל על הרי״ף ז״ל במגלה שלא
דחתה שבת מעולם אפילו במקום דליכא ספקא והשיב הר״מבן
ז״ל שכלפי מה שאמר והלא מצותו מן התורה ואפילו בגבול ן

א ואמר משום דלא ידעינן בקבועא דירחא ולא דחי שבת אלא
ודאי דדברי תורה משום הכי אמר והינו טעמא דמגלה כלומר
שאינה דבר תורה היא תשובה נכונה בלי ספק מפני זה הטעם
מספיק לכל המקומות ולכל הזמנים אבל מה שהשיב הר"ן ז"ל
דכיון דמסקנא דפרק לולב וערבה היא דמשום דלא ידעינן
בקבועא דירחא אפי' מידי דאוריתא בשופר ולולב לא דחי משום
הכי אמר והינו טעמא דמגלה שהרי מעתה טעמו של שופר
ולולב מספיק בה ואינה צריכה לטעם בפני עצמה אינו מחוור
דמכיון דאפילו במקום דליכא ספיקא לא היתה דוחה שבת א"כ
אנו צריכים שם לטעם אחר בפני עצמה ומה שהביאו לומר זה
ב אינו אלא מפני שהיה סובר שקושית הר"ז במגלה לא היתה אלא
מפני שכיון שהמגלה מדבריה' אפי' היינו בקיאי' בקבועא דירחא
לא היתה דוחה שבת כמו שכתב בהדיא בפר' קמא דמגלה ואין
הדבר כן שהרי בספר המאור אינו כתוב בו אלא מה שכתב הוא
עצמו בפרק לולב וערבה וכתב עליו הר"ז הלוי ז"ל שזה בשגגה
שלא נאמר והיינו טעמא דשופר אלא לענין גזרה אבל לענין
ספק' דקבועא דירחא אין בזה טעם לשופר ולמגלה שהרי אפילו
במקום שלא היה להם ספק בקבועה דירחא לא דחו שבת :
ויש לדקדק בטעם זה דהא אנן בקיאינן בקבועא דירחא
כדאית' במסכת יום טוב פרק קמא ׳ כדי לגמור את כלה
ג יצא דקיימא לן כרב באסורי דאמר בפרק הקורא למפרע אין
הלכה כרבי מונא דאמר אם שהה חוזר לראש ואמר רב יוסף
נקוט דרב ביבי בידך וכרבי יוחנן דלא חייש להפסקה כדאית'
בשלהי ר"ה והא דתקעינן שלשים קולות כרבי אבהו מנהגא
בעלמא הוא כדכתב הסמ"ג בהדיא בהלכות שופר ואין לדקדק
מהא דברכות פרק מי שמתו מדרבי אבהו דהוה קאזיל בתריה
דרבי יוחנן וכו' כי מטא למבואות המטונפות אשתיק וא"ל אם
שהיתה כדי לגמור את כלה חוזר לראש ואוקימנא התם דרבי
יוחנן אליבא דרבי אבהו קאמר לה אבל לדידיה לא היה צריך
לשתוק מפני הטנוף שמע מינה הא לענין הפסקה מודה שאם
ד שהה כדי לגמור את כלה חוזר לראש דאיכא למימר דהא
דקאמר רבי יוחנן לדידי לא סבירא לי בתרתי קאמר לה
חדא דאינו חוזר לראש ועוד דמניח ידו על פיו ואינו צריך
להפסיק מפני הטנוף תדע דהא בשלהי ר"ה מייתי לה להא
דרבי אבהו ובעי למפשט מינה דרבי יוחנן נמי חייש להפסקה
ומשני דרבי יוחנן אליבא דרבי אבהו קאמר לה מיהו מההיא
דפרק מי שמתו דאמר רב אשי הכא בדלא שהה קמיפלגי
אבל שהה לכולי עלמא חוזר לראש ולא קאמר לכולי עלמא
אינו חוזר לראש משמע דהלכה חוזר לראש כמו שכתבו
התוספות אך יש לחלק דשאני הכא דאינו ראוי לקרות כמו
ה שתירץ השר מקוצי ׳ אלא להוציא אחרים אבל
להוציא עצמו יצא מה שאין כן במגלה דאפילו לעצמו לא
יצא כלומר והיינו דאהני נ"ש ׳ צריך כונה לצאת
ולהוציא כדאמר ליה רבי זירא לשמעיה איכוין ותקע לי ותנן
העוברי' אחורי ב"ה ושמע קול שופר או קול מגלה אם כיון לבו
יצא ואם לאו לא יצא ואף על גב דפליגי עליה רבה ורבא
והנך דשלחו לאבוה דשמואל לית לן בה דהא מתני' דברכות
פרק היה קורא ומתני' דר"ה פרק ראוהו בית דין ומתני' דמגלה
פרק הקורא ורבי יוסי שנבוקו עמו דקאמר ביחיד לא יצא עד
ו שיתכוין שומע ומשמיע ובריי' דנתכון משמיע ולא נתכון
שומע כולהו כרבי זירא סבירא להו ואף על גב דמתרץ להו
רבה אשנויי דחיקי לא סמכינן ׳ מכאן פסק משמע
דסביר' ליה דפלגותיהו דרב ורב אסי בדיעבד אבל בלכתחלה
לכולי עלמא בעשרה ולא כרש"י ז"ל ויש לתמוה דאם כן מאי
חש לה רב להא דרב אסי דקאמר הא לדידיה נמי לכתחלה
בעי עשרה ושמא יש לומר דחש ופסל קאמר וצריך עיון ׳

ז מוקרינן במגלה הכתובה בין הכתובים וכתובים לא בעו
עיבוד לשמן ואם כן מגלה נמי דכתיבה בהדייהו
לא היתה מעובדת לשמה וקשה דהא כתובים לא בעו שרטוט
ולא תפירה בגידין ולא דיו והיכי מכשר במגלה הכתובה בין
הכתובים ביחיד אלא עכ"ל בדאיכא שרטוט וגידין ודיו הכי נמי
נימא בדאיכא עבוד לשמה וצריך עיון ׳ וזו היא מזוזה
כך פירש ר"ת ומזוזה בעי שרטוט הלכה למשה מסיני כדאיתא
פרק הקומץ רבה והיינו משום דסבירא ליה דספר תורה לא
בעי שרטוט דלא מצינו חומרא בספר תורה מבתפילין לענין
ח שרטוט אבל לפרש"י אמתה של תורה היינו ספר תורה כדכתיב
ואמת קנה ואל תמכור וסבירא ליה דספר תורה בעי שרטוט
ושרטוט דמגלה ודמזוזה לר"ת או אף ספר תורה לרש"י היינו
בין שטה לשטה אבל שטה אחת למעלה או אפילו מד' רוחות
הא קל כפר' קמא דגיטין ב' כותבין בלא שרטוט ג' אין כותבין ׳

חידושי הלכות חנוכה

המצוה חמשית מדברי סופרים היא מצות חנוכה וכו'
והם מלכות יון כדתניא בפרק רבי ישמעאל
ט מזרחית צפונית בה גנזו בית חשמונאי את אבני המזבח
ששקצום אנשי יון ותניא נמי בסדר עולם ומייתי לה בפ"ק דע"ז
רבי יוסי אומר מלכות פרס בתחלת הבית ל"ד שנה ומלכות יון
ק"פ שנה ומלכות בית חשמונאי ק"ג שנה ומלכות הורודוס ק"ג
שנה ש"מ דמלכות חשמונאי מידי מלכות יון באה לידם על
ידי הנס הזה ׳ טמאו כל השמנים שבהיכל אף
על גב דגוים בחייהם לא מטמאים בשום טומאה אפי' מדרבנן
בר מטומאת זיבה שגזרו אליהם כדתניא בפרק בנות כותיים
דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש כי יהיה זב בני
ישראל מטמאין בזיבה ואין גוים מטמאין בזיבה אבל גזרו
י עליהם שיהיו כזבים לכל דבריהם ומפרש בפרק אין מעמידין
ובפ"ק דשבת כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלם במשכב
זכור וגזירה זו עדיין לא היתה בזמן הנס הזה שהרי גזירה זו
היא מי"ח דבר שגזרו תלמידי שמאי והלל בפ"ק דשבת שהיתה
אחר הנס יותר ממאה שנה כדתניא בפ"ק דשבת הלל ושמעון
גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן לפני חרבן הבית ק' שנה והנס
הזה היה קודם החרבן ר"ו שנה כדקתני בברייתא דלעיל מיהו
אף על גב דאינהו גופייהו לא מטמאי בגדיהם מיהא מטמאי
ובחזקת טומאה הן עומדים כדתניא בתוספתא דטהרו' הלוקח
כלים מאומני גוים והמוסר כלים לאומני גוים טמאים מדרס
כ וטמא מת דכיון דגוים לא מזדהרי ממגע המת סתם כליהם
בחזקת טמאי מתים הוו ואם כן כשנכנסו גוי' במקדש מסתמא
כל הטהרות שבהיכל בספק מגע בגדיהם הוו וטמאים מספק
אבל לא משום דמההיא דפרק רבי ישמעאל דתניא מזרחית
צפונית בה גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום
מלכי יון ואמר רב ששת ששקצום לעבודה זרה משמע שכבר
נהיה הבית ההוא בית עבודה זרה ותניא בתוספתא במסכת
זבים כלי חרס שהכניס אוירן לבית עבוד' זרה טמאי' הספסלים
והקתדראות שהכניס רובן לבית ע"ז טמאים דאף על גב דע"ז
ל אינה מטמאה אלא במגע ובמשא אבל לא באהל כדאמרינן
בשבת פרק רבי עקיבא במ"מ כיון דע"א בלא תקרובת ע"ז כדאמר
בפרק כל הצלמים גבי לא יעבור תחתיה וכרבי יהודא בן
בתירה דאמר תקרובת ע"ז מטמאה באהל כדכתיב ויאכלו זבחי
מתים מה מת מטמא באהל אף תקרובת ע"ז מטמא באהל משו'
דאותם אבנים לא מיתסרי כאותו שקוץ ששקצום הגוים
מדאורייתא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא רבנן הוא
דגזור

א דגזור לאסרם לגבוה אף על גב להדיוט שרו וכן כתב רשי ז״ל
מיהו נהי דאותם אבנים לא מיתסרי משום ע״ז ב״מ מדשקצום
לע״ז מסתמא הכניסו שם ע״ז והעמידו צלם בהיכל וא״א זה בלא
תקרוב׳ ע״ז כדאמר בפר׳ כל הצלמים ומטמאה באהל וטמאו כל
השמנים שבהיכל אבל משום ספק שמא הכניסו שם טומאת
ליכ׳ למיחש דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן : שהיה מונח
בחותמו של כ״ג וא״ת וכי מונח בחותמו של כ״ג מאי הוי אה
מסתמ׳ הכניסו שם ע״ז ואיכ׳ למיחש משום הסט ט״יבא דר׳ עקיב׳
כדתניא בשבת פרק רבי עקיבא נכרי ונכרית ע״ז ומשמשיה הן
ב ולא הסיטן רבי עקיבא אומר הן והסיטן ומפרש רב אשי נכרי
ונכרית בין הן שהסיטו אחרים בין אחרים שהסיטו אותן טמאים
ע״ז שהסיטה אחרים טהורים אחרים שהסיטו אותה טמאים רבי
עקיבא אומר נכרי ונכרית וע״ז בין הן שהסיטו אחרי׳ בין אחרים
שהסיטו אותן טמאים והסט מטמא אפילו בכלי חרס המוקף
צמיד פתיל כדתנן בפ״ז דטהרות הגנבים שנכנסו לתוך הבית
אינו טמא אלא מקום רגלי הגנבים ומה הן מטמאים אוכלין
ומשקין וכלי חרס פתוחים אבל כלי חרס המוקפי׳ צמיד פתיל
טהורים ואם יש עמהם גוי כלם טמאים ומסתמא גם הע״ז כגוי
לענין זה דבשלמא מנכרי ונכרית לא קשיא דעדין באותו זמן
ג לא נגזור עליהם גזרת שמאי והלל ט״א ע״ז דאינה מאותן גזרות
דהלל ושמאי קשיא וליכא למימר כיון דהיסט מדרבנן הוא
אין לחוש לספקו כדתנן בפרק ד׳ דטהרות אלו ספקות שטהרו
חכמי׳ ספק טומאה מדברי סופרי׳ דהא במשנ׳ ספק ידי׳ דלקמיה
מפרש לה דווקא בספק ולד הטומאה דדבריהם אבל בספק אב
הטומאה כגון טומאת ע״ז שהוא אב הטומאה דדבריה׳ כדאיתא
בשבת פרק רבי עקיבא ספקו טמא וכן משמע נמי מההיא דפ״ז
דטהרות דלעיל דתנן ואם היה שם גוי אפי׳ כלי חרס המוקפים
צמיד פתיל טמאים אף על פי שהן בספק הסט דדבריהם וי״ל
דאותו הפך שנמצא חתום היה שקוע בקרקע דאי אפשר בידת
ד הסט כדכתבו התוספות דיקא נמי דקתני בברייתא מונח
בחותמו ופרשי מונח בהצנעו וחתום בטבעתו אי נמי משכחת
לה כגון שהיה פיו צר שאינו יכול להכניס אצבעו לתוכו
דאינו מטמא אפילו בהסט כדתניא בשבת פרק ר׳ עקיבא ומה
פכין קטנים שטהורים בזב ופרשי ז״ל שאינן מטמאים בשום
טומאה דזב דלמדרס לא חזו דאינו עשוי לישיבה ועוד שהן של
חרס ומדרס כלי חרס טהור כדנפק׳ לן התם מקראי ובמגע נמי
לא דאין טומאתן אלא מאוירן ואינו יכול להכניס אצבעו
לתוכו מפני שפיה׳ צר ובהסט נמי לא דאפקיה רחמנא בלשון
נגיעה לומר שכל שאינו מטמא במגע אינו מטמא בהסט ואף
ה על פי שאיפשר ליגע בחוט השער דנגיעת בשר בעינן כדכתיב
והנוגע בבשר הזב והא דקתני חתום אינו אלא משום דאיכא
למיחש שמא הוציאו קצת וטמאוהו וחזרו ונתנוהו בתוכו אי
נמי משום רוקו ומימי רגליו דמטמאי׳ ליה אף על גב דלא חזי
למגע דאף על גב דבשער הזב לא מטמו משום דבעינן ראוי
לנגיעת בשר דמבשר הזב נפקא לן טומאת שער דלא כדפירש
רשי ז״ל אבל רוקו שאני דכתב ביה בהדיא וכי ירוק הזב בטהור
ומעתה אף אם נאמר שכבר גזרו על הגוי׳ קוד׳ זה הנס לקדשים
והדור גזור תלמידי שמאי אף לתרומה אי נמי מעיקרא גזרו
אף לתרומה לתלות והדור תלמידי שמאי וגזרו עליהם אף
ו לשרוף דומיא דידים וארץ העמים לא קשיא ולא מידי :
ונעשה נס והדליקו בו ממנה שמנה ימים מפני שכל ישראל
בחזקת טמאי מתים הן וא״א עד שיעברו עליהן ז׳
ימים מיום טומאתן ויום אחד לכתישת הזתים ותקונן להוציא
מהן שמן טהור כדכתב הרמבם ז״ל והא דמעטינהו קרא לגוים
מטומאת מת מדכתיב אדם אתם אתם קרויים אדם ואין גוים
קרויים אדם כדדרש ר״ש בן יוחי לאמעטינהו אלא מאכל המת

אבל במגע ומשא לא כדאיתא ביבמות ואף על גב דהדלקת ז
הנרות דוחה את הטומאה כדנפקא לן מלהעלות נר תמיד ה״מ
בהדלקה דכתיב בה להעלות נר תמיד ולמדו מכאן שההדלקה
דוחה את השבת וא״ת הטומאה אבל שמן שהוא ממכשירי
ההדלקה לא שהרי גבי מילה דכתיב ביה וביום הח׳ ימול בשר
ערלתו ולמדו מכאן שמילה דוחה את השבת לא אמרו אלא
במילה עצמה אבל בסכין שהוא ממכשירי מילה אין להביאו
בשבת אפילו מחצר לחצר ואם תאמר היאך הדליקו המנורה
באותן ח׳ ימים שעדין היו טמאי מת הרי טמאו את השמן
בהדלקתן ומה הפרש יש בין השמן של אותו פך שנמצא מונח ח
בחותמו של כ״ג ובין שאר השמנים הטמאי׳ י״ל שהדליקו אותם
ע״י עץ ארוך שפשוטי כלי עץ אינם מקבלי׳ טומאה דב״הג תרצו
בפ״ק דחולין בטמא ששחט בקרומית של קנה ופרשי קרומים
של קנה פשוטי כלי עץ ולא מקבלי טומאה ואם תאמר מכל
מקום קשיא היאך הדליקו במנורה שהיתה טמאה י״ל שעשו
מנורה של עץ כדתניא בפרק כל הצלמים לא יעשה אדם בית
תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם חצר תבנית עזרה שלחן
תבנית שלחן מנורה תבנית מנורה אבל עושה הוא של חמשה
ושל ו׳ ושל ח׳ אבל של שבעה לא יעשה ואפילו של שאר מיני
מתכות רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף של עץ לא יעשה כדרך ט
שעשו מלכי בית חשמונאי ופרשי שמלכי בית חשמונאי
עשאוה של עץ במקדש לאחר שטמאו יונים את ההיכל ונטלו
כל כליו וגברה יד בית חשמונאי ונצחום ׳
לשנה אחרת קבעום ח׳ ימים וא״ת למה קבעום ח׳ ימים
והלא לא היה הנס אלא ז׳ ימים בלבד שהרי השמן
שבאותו הפך כבר היה בו שיעור לילה אחד י״ל שחלקו השמן
לח׳ חלקים ובכל לילה ולילה היו משימים ח׳ הפך ונעשה
בו נס והיה דולק עד הבקר ונמצ׳ שהיה הנס בכל השמנה ימים
ואף על גב דאמרינן בשבת פרק במה מדליקין תן לה מדתה
שתהא דולקת מערב עד בקר ושיערו חכמים חצי לוג בכל י
נר אפילו ללילי תקופות טבת הארוכים היינו למצוה׳ אבל
לא לעכובא אי נמי אחר שנתנו בכל הנרות שעור של חצי
לוג בכל א׳ מהנרות נשאר הפך מלא כבתחלה וניכר הנס אף
בלילה הראשון ׳ שמונה ימים טוב בהלל ובהודאה
בנוסחאות התלמוד שבידנו כתוב קבעום ועשאום וכן נראה
מגרסת רשי ז״ל ולפי זה אין לתמוה למה לא הזכירו רק ההלל
וההודאה ולא ההדלקה שהוא העקר משום דאיכא למימר
דקבעום קאי אהדלקה דלעיל ועשאו׳ קאי אהלל והודאה אבל
לפי שאר הנוסחאות והנוסח של על הניסים שבידינו שאין
בס אלא וקבעום בלבד קשיא ׳ שמונה עשר ימים כ
יחיד גומר בהן את ההלל דתקנת נביאים היא לגמור ההלל על
כל פרק ופרק ועל כל צרה שלא תבא על הציבור לכשנגאלים
ממנה פי׳ על כל פרק ופרק על כל מועד ומועד הבאי׳ לפרקים
ועל כל צרה שלא תבא לישנא מעליא נקט כלומר שאם ח״ו
תבא עליהם ויושעו ממנה אומרים אותו על גאולתן כדאיתא
בפרק ערבי פסחים ׳
שמונה ימי חנוכה אף על גב דמועד ואיקדיש בעי׳ כדנפק׳
לן מקרא דשיר יהיה לכם כליל התקדש חג ודרז״ל
בפ״ב דמסכת ערכים לילה המקודש בחג טעון שירה שאינו
מקודש בחג אינו טעון שירה ומשום הכי שבת דלא אקרי ל
מועד ור״ח דלא איקדיש בעשיית מלאכה לא אמרי׳ בהו שירה
וא״כ חנוכה דלאו מועד ולא איקדיש הוא אין לקרות בו מ״מ
ניסא שאני כדאיתא התם ודרשא דחשיר יהיה לכם כליל
התקדש חג לא קאי אלא אכל פרק ופרק אבל על הצרה שלא
תבא על ישראל אפילו בלא חג ובלא קדושה טעון שירה ויש
לתמוה למה לא נהגו בזמן הזה להדליק ט׳ ימים מספק כמו

א ב״ט שהרי במגלה אע״ג דמדרבנן היא היו מצריכין לקרותה
י״ד וט״ו מספק אי לאו משום דדילמ׳ י״ד נקבע בזמנו ואיכא בט״ו
משום ולא יעבור כמו שכתב המרדכי במגלה׃ וי״ט ראשון
של פסח בערבית בעי כ״ש מחג הסוכות דקרינ׳ כל יומא ומשני
יומי דחג חלוקים בקרבנותיהם וכשהימים חלוקים בקרבנות
חשוב כל יום מהם י״ט בפני עצמו והה״נ בח׳ ימי חנוכה איכא
למימ׳ משום דכל יומא ויומא נעשה בו נס בשמן כל יום מהם
חשוב בפני עצמו ור״ה וי״ה אף על גב דמועד ואיקדוש הן אין
קורין בהן מדרבי אבהו דאמר רבי אבהו אמרו מלאכי השרת
ב וכו׳ ופורים נמי אף על גב דבכלל על כל צרה הוא אין קורין
בו מדרב נחמן דאמ׳ רב נחמן קריאת׳ זו הללה כדאית׳ בערכין ׳
אפילו צבור קרויין יחיד כך פירשו התוספות בפרק הירת
קורא והכי משמע נמי מההיא דתעניות דסבר רב
לאפסוקינהו להנהו דהוו קרו הללה בריש ירחא אי לאו דהוו
מדלגי ואי ס״ד יחיד ממש למרת יפסיקם אי משום דתקנת
נביאים לא היה רק בכ״א יום בגולה והקורא בר״ח קעבר על
בל תוסיף אף על גב דהוי מדרבנן כדאיתא במרדכי בפ׳ קמא
דמגילה הא לא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אלא
ביחיד בלבד אבל ציבור לא אלא ע״כ דהא יחיד דהכא אפילו
ג צבור קרויין יחיד כל זמן שאין כל ישראל ביחד אבל התוספו׳
לא הוציאו מכאן ראיה אלא להא דקאמרי לאו דווקא גומר דהא
ק״ל דימים שאין יחיד גומר את ההלל אינו חובה לאמרו כלל
אפילו בדלוג ושמא משום דאיכא למימר דרב היה סובר דהא
דנקט יחיד לאו למידק מינירה אבל בשאר ימים יחיד הוא
דלא אבל צבור גומרים אלא לגופירה הוא דאתא להודיעך
דאפילו יחיד חייב לגמור בהן את ההלל דלא תימא דווקא
צבור דומיא דשחיטת פסחים בי״ד בניסן שהירה בצבור אבל
ראייתם להא דקאמרי אפילו צבור קרויין יחיד היא משום
דעקר התקנה הזאת לא היתה אלא במעמד כל ישראל ביחד
ד כמו שהיו בשחיטת פסחים בי״ד בניסן וכשאין שם כל ישראל
אפילו צבור קרויין יחיד וזה הוא מה שכתב הסמ״ג בשם רבינו
תם וכה״ג אפילו צבור קרויין יחיד כיון שאין כל ישראל ביחד
כגון בשחיטת ערבי פסחים וכעין שתקנוהו נביאים הראשוני׳
שיאמרו אותה על כל צרה שנגאלים ממנה בשביל כל ישראל
ביחד כמו בשעה שעמדו על שפת הים ובשעה שעמדו עליהם
מלכי כנען כדתניא בפרק ערבי פסחים הילכך כל צבור שאין
כל ישראל כיחד הוה ליה כיחיד לגבי כל ישראל שבם היתה
התקנה׳ כגון בשחיטת ערבי פסחים כאידך ברייתא
דערבי פסחים דקתני איפשר שישראל שחטו את פסחיהם ולא
ה אמרו שירה׳ והא דתניא בפרק אחרון דתעניות יחיד
לא יתחיל ואם התחיל גומר פירוש וקשיא לרבי שמעון בן
יהוצ׳ אבל לא להה״ג ולר״ת דבלא פירושם נמי קשיא ואדרבה
לפירושם יתיישב יותר דאיכא לאוקומיה הברייתא׳ ביחיד ממש
וההיא דרבי שמעון ב״י בצבור דוקא אלא שהוא דוחק קצת לפרש
יחיד דברייתא ביחיד ממש ויחיד דרבי שמעון בצבור וליכא
למימר דרבי שמעון נמי לא קא ממעט שאר יומי אלא לכתחלה
אבל בדיעבד אם התחיל גומר כדקתני בברייתא דהא רבי
שמעון לפרושי תקנתא דנביאים אתא ותקנתא דידהו אינה
אלא בי״ח יום כדמשמע מדרשא דליל התקדש חג ואם כן בשאר
ו יומי איכא משום בל תוסיף׳ פי׳ אם באת עליו
צרה ונוצל הימנה דרבי שמעון לא קא ממעט אלא שאר יומי
דפרקים דלא אקרו מועד ולא אקדוש ואימעוט מקרא דהשיר
יהיה לכם אבל יומי דניסי דנוצל בהן יחיד מצרתו דלא
אימעוט מקר׳ דהשיר יהיה לכם נהי דלכתחלה לא יתחיל כיון
דאין זה כעין התקנה שהיתה להצלת כל ישראל מיהו אם
התחיל גומר והא דקחשיב לח׳ ימי חנוכ׳ דהוו יומי דניסי בכלל

ז י״ח משום דקביעי בכל שנה והוו דומיא דפרקים וה״ק י״ח ימים
אלו שמהן ימי פרקים ומהן דומיא לפרקים יחיד גומר בהם
את ההלל אבל בשאר ימי הפרקים לא אבל יחיד שבאת עליו
צרה ונוצל הימנה כיון שאין זה קבוע בכל שנה דומיא דפרקים
ואף אם קבע אותה בכל שנה אינה דומיא דתקנתא דנביאים
שהיתה לכל ישראל לא יתחיל אבל אם התחיל גומר כיון דלא
אמעוט מקרא דהשיר ואין כאן משום ב״ת אך קשה דמשמעתא
דתלמודא שסדר הברייתא דלא יתחיל בתר עובדא דרב דריש
ירחא משמע דבר״ח קא מיירי ולא ביחיד שנוצל מצרתו וכן פי׳
ח רש״י ז״ל אבל הרמב״ם ז״ל פי׳ דהא דקתני לא יתחיל אפי׳ בשאר
יומי דפרקים קא מיירי כגון ר״ח וכיוצ׳ בו והא דקתני גומר ע״י
דלוג קאמר דאם לא כן איכא ב״ת ודווקא בדיעבד אבל
לכתחלה אפילו בדלוג לא משום דמנהגא אינה אלא לצבור
בלבד ולדידיה אין הפרש בין יחיד שנוצל מצרתו ובין שאר
יומי דפרקים דתרוייהו אירת בהו משום בל תוסיף אם יבא
לגמור כיון דלאו בכלל י״ח יום הוו דאם לא כן יחיד שנוצל
מצרתו אם התחיל גומר מ״ל הא גומר דברייתא בדלוג קמיירי
לדידיה אלא ע״כ דגומר דברייתא אתרוייהו קאי ואף על גב
דלא אימעוט מקרא דהשיר יהיה לכם אלא שאר יומי דפרקים
ט דשייך בהו מועד מיהו כיון דעיקר התקנה לא היתה אלא
ליומי דניסי דכל ישראל ואשכחן גבי יומי דפרקי׳ דקפדי בהו
רבנן שלא לקרות הלל אלא במועד ואיקדוש ותו לא שמעינן
מינה דה״הג ביומי דניסי דיחיד קפדי בהו רבנן כיון שאינו
כעין התקנה ולפי זה אי איפשר לפרש יחיד דברייתא אלא
ביחיד דווקא דאי ס״ד אפילו צבור לא יתחיל לכתחלה אפילו
ע״י דלוג היכי הוו קרו בבבל ע״י דלוג והיכי קאמ׳ רב ש״מ מנהג
אבותיה׳ בידיה׳ יום ראשון מדליק נר אחד מכאן ואילך
מוסיף והולך פר״י דקאי אנר איש וביתו דיש יותר הדור דאיכ׳
היכירא כשמוסיף והולך או מחסר והולך אבל אם ידליק נר
י לכל אחד אפילו אם יוסיף מכאן ואילך ליכא היכירא שיסברו
שכך יש בני אדם בביתו אבל הרמב״ם ז״ל פירש דקאי אנר
לכל אחד ואחד דסמיך ליה וה״ק יום ראשון מדליק נר אח׳ לכל
אחד ואח׳ מכאן ואילך מוסיף והולך וקשה דא״כ המנהג הפשוט
שבספרד דקאמר אינו לא כפי מצותה ולא כפי המהדרין ולא
כפי המהדרין מן המהדרין׳ נר שיש לה ב׳ פיות פרש״י
שהגרו׳ שלהן של חרס הן ומכוסין ועושין להם נקב בצדי כסוין
להכניס לו הפתילה והוא הפה ומלמעלה בכסויו יש נקב קטן
וממלאו שמן והוא נכנס דרך הנקב מעט מעט׳
כ הלכה היא שנר חנוכה שכבתה אין זקוק לה ואסור
להשתמש לאור׳ דהל׳ כרב דאמר פתילו׳ ושמני׳ שאמרו חכמי׳
אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה בין בחול בין
בשבת ולא כרב הונא דאמר מדליקין בהן בחנוכה בחול
אבל לא בשבת משום דאביי ורבא דאינון בתראי סבירא
להו כותיה דרב בהא כדכתב הסמ״ג אבל לא משום דרב חסדא
קאי כותיה דרב והלכה כרבי׳ דהא רב חסדא לא קאי כותי׳ דרב
אלא לענין כבתה זקוק לה אבל לענין אסור להשתמש לאורה
כרב הונא ס״ל וה״ל רב יחיד לגבייהו בהא אף על גב דרב רביה
דרב הונא הוא וליכא למימר דמ״ל לרבא דאמר דטעמא דרב
הונ׳ הוא משום דקסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה
ל דילמא טעמא דרב הונא משום דקסבר כבתה זקוק לה ואינו
יכול להדליקה בשבת דהשתא הוו רב ורב הונא רבים לגבי
רב חסדא באסור להשתמש לאורה והוו רב ורב חסדא רבים
לגבי רב הונא באין זקוק לה ומשום הכי הלכה כרב כבר תרצו
התוספות דאם כן לא הוה צריך למימר בין בחול בין בשבת
כיון דחד טעמא הוא אלא אין מדליקין בהן בחנוכה סתמא
דבשלמא במילתיה דרב ליכא למימר מדליקין בהן בחנוכה

א סתם משום דה״א דווק׳ בחול אבל בשבת לא שמא יטה דמסתמ׳
לא היינו סוברים ששום אדם יחמיר לאסור להשתמש לאורה
ל״א במילתיה דרב הונא בסתמ׳ סגי ור׳ ירמיהו דדייק׳ דמילתיה
דרב כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה לאו מדלא
נקט רב למילתיה בסתמ׳ קא דייק לה דהא א״א למנק׳ למילתיה
בסתמא דה״א דווקא בחול אבל לא בשבת כדלעיל ל״א מדשרי
להדליק בשמנים פסולים אפילו בשבת ולא חייש שמא יטה
או שמא תכבה ואינו יכול להדליקה׳ אבל רבי׳ ישעיה הראשון
כתב דהא דדייקינן ממילתיה דרב הונא ומות׳ להשתמש לאור׳
ב טעם יתר הוא דהא בכבתה זקוק לה סגי ודבריו תמוהים דא״כ
מ״ל לרבא לומר דרב הונא ס״ל דמותר להשתמש לאורה ופליג
אדברי רב רביה אבל יש לתמוה למה לא הביא הסמ״ג את רבי
יוחנן דהלכת׳ כוותי׳ אפי׳ כנגד רב ושמוא׳ כמו שהביאוהו התו׳ :
וגם אומר בשאלתות דרב אחאי משום דממילתיה דרבא
אין ראייה רק על אסור התשמיש בלבד הביא השא׳ לראייה
על כבתה אין זקוק לה׳ ובפרק במה מדליקין אין מזה
ראיה שאין זה אלא דחוי בעלמא ל״א משום מילתיה דר׳ הוא
דמייתי לה׳ א״נ לשעורא פי׳ שצריך ליתן שמן וכו׳ אבל
לא נתנו שעור לשמן מפני שאם הפתילה גסה צריך יותר
ג מהדקה אבל במנורה נתנו שעור לשמן משום דפתילו׳ המנורה
לא היו יכולות להיו׳ רק בשעור פיות הנרות ואע״ג דק״ל כבתה
אין זקוק לה מ״מ לכתחלה צריך שיהיה בה שעור שלא תכבה
אבל בפסולי השמנים לא קפדי בהו אפילו לכתחלה משום
דאיפשר דלא כבייה אבל בשעור השמן אי לית בה שיעורא
ודאי כביה׳ וכל זמן שאין בני הבית וכו׳ מילתא באנפי
נפשה היא כלומר כי היכי דלא קפדינן אשעורא לפי הלשון
השני מפני שאין אנו מדליקין כי אם בפנים ה״נ אין להקפיד
על הזמן שאמרו עד שתכלה רגל מן השוק לפי הלשון הראשון
מפני שאין אנו מדליקין כי אם בפנים ושייך פרסומי ניסא
ד כל זמן שאין בני הבית ישנים אפילו עד עמוד השחר :
על פתח ביתו מבחו׳ פ״רשי לא ברשות הרבי׳ אלא בחצירו
שבתיהם היו פתוחים לחצר ובההיא דחצר שיש לה ב׳ פתחים
צריכה ב׳ נירות פ״רשי שיש לבית שבחצר שני פתחי׳ פתוחים
לה ובההיא דנר שיש לה שתי פיות עולה לשני בני אדם פירו׳
למהדרין העושין נר לכל אח׳ דאי לב׳ בני אדם שבשני בתים
היה לזה מימין ולזה משמאל אבל מהניה חנוני את נרו מבחוץ
דאמר ר׳ יהודא בנר חנוכ׳ פטור דמשמע דנר חנוכה מניחו לר״ה
לא קשיא דאיכא למימר דר״שי ז״ל נמי סובר דבירה שאין לו
חצר לפניו כסתם בני חנוני׳ מניחו ברשו׳ הרבים א״נ אע״ג דאין
ה מצותו בחוץ כיון דלפרסומי מצוה קמכוין פטור הוא והיינו
דפ״רשי ז״ל דמשום פרסום הניחו שם ולא קאמר דמצותה בכך
והיינו דאמר רבינא נמי משמיה דרבה זאת אומרת נר חנוכה
מצוה להניחה בתוך י׳ ולאו לעכובא קאמר דעכובא ליכא אלא
בלמעלה מכ׳ אמה אבל רבי׳ ישעיה הראשון דחה דברי רש״י ז״ל
עם זאת הטענה ונ״ל שאינה טענה אבל התוספות פרשו על
פתח ביתו מבחוץ לר״ה וכגון דלית ליה חצר לר״ה אבל ביש לו
חצר לר״ה מניחה על פתח החצר ובהכי מיירי ההיא דחצר שיש
לה ב׳ פתחי׳ צריכה ב׳ נרו׳ וההיא דנר שיש לה ב׳ פיות עולה לב׳
בני אדם׳ היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכ׳ לרשו׳ הרבים׳
ו פ״רשי אם היה דר בעליה שאין לו מקום בחצרו להניחה שם
מניחה מבפנים כנגד חלון הסמוכה לרשו׳ הרבים אבל התוס׳
שפרשו גבי מניחו על פתח ביתו מבחוץ בשאין לו חצר לפניו
קשה דאם כן לימא ליה למתני ואם היה דר בעלייה מניחה
בחלון הסמוכה לרשות הרבים השתא בפתח ביתו שהוא סמוך
לעוברי דרכים מניחו בר״ה בחלונו שהוא גבוה מיבעיא אבל
לפ״רשי ז״ל דמפרש על פתח ביתו מבחוץ בחצרו כנגד פתח ר״ה
אתיא שפיר דאיצטריך למתנייה להא דהיה דר בעלייה לומר

ז שאם אין לו מקום בחצרו מניחה מבפנים כנגד החלון הסמוך
לרשות הרבי׳ : פסולה כסוכ׳ וכמבוי אע״ג דבמילי דרבנן
לא שייך אלא תקנתא כדאמרינן בעירובין פ״ק מ״מ גבי חנוכה
דבתקנתא דידה צריך להאריך הרבה לומר יכבנה וימעטנה
ויחזור וידליקנה דלמעטה ולהניחה כמו שהיא דולק׳ אי אפשר
כדפרשו התוספות תני פסולה א״נ מילי דתנאי לאמוראי במילי
דאורייתא לתנאי וכמו ששונים התנאים פסול במילי דאוריית׳
משום דקודם שנשנית המשנה כבר נאמרו שעוריהן מסיני
ושייך למתני בהו לשון פסול כלומר לא נעשה כתורה וכהלכה
ח הכי נמי שונים האמוראים פסול במילי דתנאי משום דקודם
שאמרו האמוראי׳ את דבריה׳ כבר נשנו שעוריה׳ בדברי התנאי׳
ושייך לומר בהו פסול כלומר שלא נעשו כמו שנשנו בדברי
התנאים כדפירש רבי׳ ישעיה הראשון : שהדלקה עושה
מצוה נפקא מינה דאם הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא
כלום כדלקמיה׳ אבל אשה ודאי מדלק׳ בפ״ק דערכין :
מפר׳ הכל דמגלה לאיתויי נשים וכר׳ יהושע ב״ל דאמר נשים
חייבו׳ במקר׳ מגלה שאף הן היו באותו הנס ופ״רשי ז״ל לאיתויי
נשים שיכולות להוציא אנשים והכא נמי לגבי חנוכה דאמר
ר״יבל נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס וכו׳
שיכולות להוציא אנשי׳ דחד טעמא הוא אבל לשאר המפרשים
ט דמפרשי ההיא דערכי׳ לאיתויי נשים שמוציאות נשים כמותן
דסלקא דעתך אמינא שלא תהא קריאת׳ חשובה להוציא אפי׳
נשים צ״ל דה״ה גבי נר חנוכה שהאשה מדלקת להוציא נשים
בלבד אבל אנשים לא והא דר׳ זירא דאמר בתר דנסיבי אמינא
השתא ודאי לא צריכנא דקא מדלקי עלי בגו ביתאי דמשמע
שהנשים מוציאות אנשים איכא לפרושה דקא מדליקי עליי
שכני דמסתמא אשתו הביאה שכני׳ והדליקו עליו אבל הסמ״ג
חלק בין מגלה לחנוכה וכתב דבמגלה אין אשה מוציא׳ אנשים
מידי דהוי אקריא׳ התורה ובחנוכה מוציאה אף לאנשים משום
דמההיא דפרק במה מדליקין דקאמר והשתא דאמר הדלקה
י עושה מצוה הדליקה חש״ו לא עושה ולא כלום אבל אשה ודאי
מדלקת משמע אף להוציא אנשים כדמשמע מלישנא דאשה
מדלקת דפרק במה מדליקין כדכתב בהלכות מגילה׳
שאף הן היו באותו הנס פירוש רש״י שגזרו היונים על כל
הבתולות הנשואות להבעל להגמון תחלה ועל ידי
אשה נעשה הנס ומלישנא דע״י אשה נעשה הנס משמע דפירו״
אף הן היו באותו הנס שהנס בא על ידן ומלישנ׳ דגזרו יוני׳ על
הבתולות הנשואות להבעל להגמון תחלה משמע דפי׳ אף הן
היו באותו הנס בכלל הגזרו׳ שגזרו על ישר׳ משמ׳ שהו׳ כבסופק
בפי׳ אף הן היו וכו׳ אבל במגילה הכריע ואמ׳ שאף על הנשי׳ גזר
כ המן כדכתי׳ טף ונשי׳ ביום אחד ולא אמר וע״י אסתר נעשה הנס
אבל הסמ״ג פירש כגון יהודית בחנוכה ואסתר בפורי׳ ובהלכ׳
מגלה הארכתי בזה׳ ל״א בבית שבחצר לפירו׳ התוספו׳ לא
לפ״רשי ז״ל׳ להדליק נר של חנוכה דלא סגי דלאו איהו
מדליק דומי׳ דאבי הבן דלא סגי דלאו איהו מהיל דמברך למול
אבל היכא דמדליק ליה איניש דעלמא נ״ל שצריך לברך על
הדלק׳ נר חנוכ׳ מידי דהוי אמל את בן חברו דמברך על המילה
וכן מצאתי כתו׳ בגליון אח׳ בתוספו׳ פסחי׳ שכות׳ ומה שהמברך
אומ׳ לבער היינו כשמברך בעל הבית וכן להדליק נר של חנוכ׳
ל וכן המל את הגרי׳ צריך לברך למול את הגרי׳ מפני שהמברך
חייב למול כמו האב לבנו׳ דלא תסור דאין הבדל בין
המצוה הכתובה בתור׳ בהדיא ובין המצוה שצוונו חכמי׳ ומאחר
שהתור׳ גזרה לשמוע מצותם שייך לומר בם וצונו אבל הרמב״ם
ז״ל כתב בהלכות ברכות שענין הדברים והצען כך הוא אק״בו
לשמוע מא״ו שצוונו להדליק נר של חנוכ׳ או לקרוא את המגלה
שמאחר שלא צונו ה׳ על המצוה ההיא בפירוש אין ראוי לומר
וצונו עליה ל״א וצונו לשמוע למי שצונו עליה׳ סליק :

ביאורי הסמ״ג שאון וחקר ותקן וחבר הרב
הגדול אשר כפטיש יפוצץ סל״ע מהר״ר יצחק
המכונה איזיק שט״ין זצ״ל:

דף ז עמוד ג
ההוא בא לעונש / רישא דקרא כתיב זובח לאלהים
יחרם דהיינו עונש / אין זה שיתוף דלא אסור
אלא בדבר אלהות: תוספות / שאם היו עונותיו וכו׳ /
אבל אם לא היה בכלל העבירות היו הזכיות מכריעות דרב חסד
עמוד ד מטה כלפי חסד: מכלל זה אתה וכו׳ / נראה לי דמדקדק
מלשון הלכות גדולות שכתבו שם שלא במקומו והוו במקום
שאינו ראוי לכתוב ולא כתבו שם שנכתב בטעות סתם:
הביא הרב רבי אליעזר ממי״ץ וכו׳ / נראה לי שאינו מביא ראייה
רק שהגליון קדוש אבל לא הביא ראייה כשנכתב בטעות דהא
בכאן לא נכתב בטעות / ויש שרוצים לומר הואיל והיו חולקים
על ירמיה ולא האמינו לו שמפי הגבורה היה כותב המגילה היו
בעיניהם כמו טעות / אם כן מה חידוש הוא שלא קרעו אלא על
כרחין היה להם לקרוע אמגילה ואדברים דאם לא כן מה הוצרך
הכתוב להזכיר המגילה והדברים אף על פי שבטעות היה נכתב
זה אשמועינן: ותניא בתורת כהנים ומביאה בפרק יש
בערכין וכו׳ / וזה לשון רש״י פרק יש בערכין יכול לא יכנו על דבר
תוכחה ולא יסרטינו היינו מכה כלאחר יד ולא יקלקלנו תלמוד
לומר בלבבך כלומ׳ אסור לשנוא את חבירו בלבו על דבר תוכחה
אבל מותר להכותו ולקללו על דבר תוכחה: וגרסינן
בפרק ג׳ דיומא וכו׳ / בסוף פרק ג׳ דיומא אמרינן שהביאו בית דין
אומנין מאלכסנדריא של מצרים לעשות להן קטורת ולחם
הפנים / ורצו לדחות של בית גרמו ושל בית אבטינוס ולא ידעו
לתקן אותם כתיקונם והוצרכו בית דין להוסיף על שכרם
ולהושיבם על כנם עליהם אמר בן עזאי בשמך יקראוך כלומר
צריכין לקרות אותך בשמך / ולהושיבך על מקומך ומשלך יתנו
לך כלומר שנתנו לך מן השמים נגזר שהוא שלך ואין אתה צריך
לאדם טובה על זה: אמנם וכו׳ / משמע שמפרש הא
דכתיב לא תשנא אחיך כל כך שלא ישנא אותו בשנאה גמורה
שהוא מן הלב / ומיירי באדם כשר / אבל בסמ״ק מפרש דאיירי
באדם רשע שמותר לשנאותו והכתוב מזהירו שלא לשנאותו כלב
ולהראות לו פנים יפות שלא יראה לו פנים שישנא לו ואילו ואילו
דף ח דברי אלהים חיים: מה אירע לדואג האדומי וכו׳ /
שהרכיל על אחימלך כהן נוב איך שפרנס את דוד והקדימו ועל
עמוד א ידו נהרגו כל כהני נוב בספר שמואל: מניין לדיין
שלא יאמר וכו׳ / גם בכלל לאו זה שלא יאמר אחד לנדון הדיין הלק ח׳ סימן כב
עשה לך שלא כדין במה שחייב אותך כדאמרינן בהגוזל קמא
בההוא מגרומתא דאתא לקמיה דרב מגרומתא / פירו׳ אחד ששחט
עמוד ב. בתוך הטבעת והגרים לחוץ ושייר מלא חוט על פי רובה: כל
מילתא דאתמר באפי תלתא וכו׳ / פירוש מותר לאמרו לאחרים:
ומסקינן שם וכו׳ / כלומר אחרי שמתרץ ההוא בממון הוא
דכתיב מקשה בגמרא וצערא דגופה לא והתניא
הנעלבים ואינם עולבים וכו׳ / ומתרץ לעולם דנקט בליכיה /

ומקשה והא אמר רבא כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על
כל פשעיו / ומתרץ דמפייס ליה ומפייס / ומפרש רש״י דנקט
בליכיה / ואם בא אחד לנקום נקמתו בקו המשפט ישתוק /
וכשיבאו לפייסו יתפייס לגמרי / ורבינו משה פירש על זה היינו
דווקא שביזוהו בפרהסייא אז אסור למחול לו בצערא דגופו כלומ׳
שחרפוהו וגלוהו בפרהסי׳ / נמצא מה שאמר ר׳ יוחנן כל תלמיד
חכם שאינו נוטר ונוקם וכו׳ פירוש שמוחל על עלבונו ואינו מניח
אחרים לנקום זה אינו תלמיד חכם אלא ינקט בלבו וינטור אם
עמוד ג׳ יבואו אחרים לנקום נקמתו או עד שיבא לפייסו: ולא
בדברים אחרים שיחת ילדים וקלות ראש כך פירש רש״י בפרק
עמוד ד׳ קמא דיומא: וזה הכלל וכו׳ אף על גב דאזהרות
אלהים לא תקלל איצטריך אזהרה שלא תקלל דיין מישראל
בדלקמן בסימן ר״ט מכל מקום יש לנו כאן דין אזהרה הואיל ויש
כאן עונש מיתה כי זה הכלל וכו׳ ולקמן בסימן ר״ט כתוב בפירו׳
כל אלה וכן למעלה בסימנין בסוף סימן ר״ט גם לקמן בהפיך
הדף בעמוד ג׳ ולקמן בריש סימן ס״ט ובסימן ר״ט כתב במקום
שעונש כרת הוי כמו אזהר׳ / וכן איתא בגמר׳ דריש אלו הן הלוקין
דגרסינן שם אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא חייבי כריתות
לא צריכין אזהרה שהרי פסח ומילה עונש כרת אף על פי שלא
הזהיר וכו׳ גם בפרק קמא דכריתות כתב מזה: גרסינן
בפרק יש נוחלין וכו׳ / חוץ ממגדף ועובד עבודה זרה לשון רבינו
ניסים בפר׳ בתרא דנדרים וחילכתא תוך כדי דיבור כדיבור דמי
וכו׳ ולא ידענא מאי שנא הני ומנא להו לרבנן הכי ונראה בעיני
דבשאר מילי דלא חמירא כולי האי כשאדם עושה אות׳ לא בגמר
דעתו הוא עושה שלא דעתו שיכול לחזור בו בתוך כדי דיבור אבל
הני כיון דחמירי כולי האי אין אדם עושה אותם אלא בהסכמת
גמורה ומשום הכי חזרה אפי׳ תוך כדי דיבור לא מהני: והוא
שלום עליך ר׳ וכו׳ / ושיעור זה של תוך כדי דבור שאמרו חכמים
דלא חשיב הפסק ויכול לחזור מפרש רבינו תם דהיינו טעמא
כשאדם מעיד עדות או עסוק במקח וממכ׳ / וחבירו נותן לו שלום
או רבו על כרחו יש לו להשיב ולהפסיק כדאמרינן הנותן שלום
לחבירו ואינו מחזיר לו נקרא גזלן שנא׳ גזלת העני בבתיכם לכך
תקנו חכמים שלא יהא זה הפסק דהא אפילו בקריאת שמע לא
חשיב הפסק דשואלין מפני היראה / תוספות בפרק מרובה
בדבור המתחיל ושיעור שאילת תלמיד לרב / והאריך וקצרתי:
דף ט׳ עוד גרסינן התם פרצופים וכו׳ / נראה דלא גרסינן בפני
עמוד א עבודה זרה גבי פרצופים דבלאו הכי אסור מפני
שנראה כמנשק הפרצופים דהוי צלם / אלפסי פרק קמא
דעבודה זרה וכן בסמ״ק / אבל יש שאין מוחקים אותו ומפרשין הא
דגרסינן בפני עבודה זרה היינו דווקא בכרכים דאי לא הוו כפני
עבודה זרה שרי שדרכן לנוי אבל בכפרים אפילו שלא בפני
עבודה זרה אסור עיין בריש פרק כל הצלמים ובטור יורה דיעה
סימן קמ״א: כתב מורי כי בהלכות גדולות וכו׳ / כלומר
דווקא דירקון אסור כדמפר׳ במרדכי בפר׳ כל הצלמים לפי שהוא
נחש בריח בשמים ושמו תלי הגדול ומושל במזלות להכי יש בו
חשד / אבל שאר צורות אפי׳ של אדם לית לן בה ומעתה מקשה
והא דחייש שם לחשד באנדרטי והוא דמות המלך זהו חי שעושין
לכבודו כאותו של נבוכד נצר אי נמי צורת המלך מת שעושין
לזכרון ומתרץ זהו כשיש בו דמות כל הגוף הידים והרגלים וכל
אשר באדם וכו׳ / אבל צורה לבד בלא הגוף אין כאן חשד אלא
בצורות דירקון ובהדיא איתא כן במרדכי / ולהכי לא נראה
להלכות גדולות לאוקמי טבעת דר׳ יהודה בדמות אדם דאין דרך
לעשות דמות כל הגוף בטבעת: כמה דברים אמורים
בעושה וכו׳ / כלומר הא דאמרינן שיש אסור בכוכבים ומזלות
היינו דווקא בעושה משום שנ׳ לא תעשון אתי כלומר לא תעשה
בדמות שמשי המשמשים לפני במרום אבל במוצא אינו אסור
אלא

אלא כחמה ולבנה ודירקון משום שיש דרך לעובדה׳ וחיישינן
שמא עבודה זרה׳ וגם קאי הכמה דברים אמורים אמרת שאמר
שאינו אסור בשוקעת אלא חמה ולבנה כוכבים ומזלורת היינו
דווקא בעושה׳ אבל במוצא אסור אפילו דירקון שהיא שוקעת
דומיא דחמה ולבנה ומזלות לפירוש רבינו תם׳ והא דאמר רב
יהודה סמי עיני דדין שמוכיח שם הגמרא שהיתה שוקעת אף על
פי שטבעתו נעשה ולא נמצא מדלא ציוה להוליכה לים המלח׳
וגם קולא אחרת היתרה שם שאחרים עשאו לו ולא הוא עצמו
כדאמרינן התם בהדיא׳ התם מיירי שרוצה לחתום בו ואז הצורה
בולטת להכי איכא חשד׳ כל זאת איתא בהדיא בפרק כל
עמוד ב הצלמים בגמרא: שלא להסית וכו׳ האי דכתיב
אחיך בן אמך ולא כתיב אחיך בן אביך מפרש בפרק עשרה
יוחסין׳ על דרך הפשט ועל דרך הדרש: מסית יחידי
וכו׳ נראה לי א׳ ב׳ ג׳ עד י׳ קרויין יחידים אבל מדיח אינו חייב
עד שידיח מרובים כמו שכתב בספר מצות עשה בסימן י״ד:
עבודה זרה הכתובה בתורה כגון פעור ונכו ובעל גד מיימוני
פרק ה׳ דהלכות עבודה זרה: כמו מר
דכנתא וכו׳ כדאמרינן בבכורות בפרק עד כמה ההוא טבח דזבן
תרבא במר דמטמא במר דכנתא פירש ר״שי תרבא דמטמא חלב
הכליות שעל הירך׳ במר דכנתא בחזקת חלב כשר כמו הדורא
דכנתא׳ במר דשחוטה כדאמרינן בפרק גיד הנשה תרנגולרת
טריפה הוה ויהבה ניהליה במר דשחוטה ומר לשון תמורה הוא:
עמוד ד ותניא בתורת כהנים בפרשת בהר סיני וכו׳ קשה פשיטא
דהוה בבל תקים הפסל אם כן דהא בקרא דמייתי
כתיב ופסל ומצבה לא תקימו ויש לומר דרוצה לומר בבל תקים
כמו שפירש לעיל במצות מ״א דבמציבה עובר בבל תקים אפילו
דף י להקריב עליה לשמים׳ וכל שכן שלא לעבדה בסתם׳ אף פסל
עמוד א נמי כן דאפי׳ לא עבדו חייב אף על גב דליכא קרא: ובית
שבנאו מתחילה לעבודה זרה וכו׳ פירוש לעבוד לבירת עצמו
וקסבר תלוש ולבסוף חברו מצי לאסור ולא קרוי מחובר גם
במיימוני פרק ח׳ דהלכות עבודה זרה פירש בית שבנאו שהבירת
עצמו נעבד: הכניס לתוכה עבודה זרה וכו׳ פירוש
שבנאה להכניס בה עבודה זרה אף כל זמן שהיא בתוכה אסור:
עמוד ב וכן גביעים שפגם וכו׳ דבשביל פגימה מועט׳ לא יניח מלעבוד
בה ע״ז כך כתב הטעם בהגהה במיימוני בסוף פרק ט׳ ובספר
תרומה׳ גם שם במיימוני שאין ביטול מועיל בספרים פסולים
דבשבי׳ פגימה מועט׳ לא יניח מלומר בו קילוס לעבודה זרה: אף
על פי שמכרו וכו׳ היינו דווק׳ שלא אמר הגוי המתן לי עד שאמכור
ע״ז׳ ואם אמר כן אסור כדמוכח בפרק בתרא׳ מרדכי מפרק אין
עמוד ג מעמידין: אף על פי שיש לדחות וכו׳ ובמרדכי
ריינוס כתוב עוד דיחוי אחר כי שמא הגוי ידע שהוא בקי ברפואה
זו ושרי משום איבה: שנאמר לא תחנם כלומר לא תתן
עמוד ד חנייה בקרקע תחנם קרינן: ובסוריא מוכרין בתים
ומשכירין שדות׳ אבל שדות אין מוכרין׳ מפרש בגמרא בסוף
פרק קמא דע״ז הואיל ובארץ ישראל דאית בהו תרתי חדא משום
חנייה וחדא משום דמפקיע ממעשר משום הכי גזרו בהו סוריא
אטו ארץ ישראל׳ אבל בתים דלית בהו בארץ ישראל אלא חדא
משום חנייה לא גזרו סוריא אטו ארץ ישראל: וכן
האומר אל תתחיל בי וכו׳ לשון ר״שי פרק ארבע מיתות כמעט
בסופו אל תתחיל בי כשבא גבאי ובא לגבות ממנו קצרת המס
אמר כבקשה ממך אל תתחיל בי לחיות ראשון בדבר הפסד
שסימן רע הוא לו׳ שחרית הוא או שהירת תובע חוב אמר לו
שחרית הוא ולא אתחיל בתחילת מעשיי כפרעון׳ ראש חדש
הוא המתין לי עד למחר מוצאי שבת ראשון לימי השבוע:
דף יא אמר רב הונא הלכה וכו׳ כך הגהתי ומחקתי אין כי כן
עמוד א הוא באלפסי ובאשרי ובהגהה במיימוני בהלכות עבודה
זרה פרק אחד עשר מוכח בכח דגרסינן הלכה׳ וזה לשונו בפרק
ארבע מיתות מוכח שהשבעת שדים אין זה כישוף דדריש
בלטיהם אילו מעשה שדים אמנם אסור מפני הסכנה כדאיתא
בפרק חלק בספרים ישנים וכו׳ ומדנקט הגהה לשון הסמ״ג וכתב
בספרים ישנים מסתמא הגה״ה מעניין הספר היא וכתב בהדיא
עמוד ב אסור מפני סכנה׳ גם הוא מלשון הגמרא בפר׳ חלק: ושניבו
בפרק אלו הן הלוקין וכו׳ לשון סימני אשירי סוף מסכת מכות
ומקום הפיאות לר׳ חננאל ז״ל מקום חיבור הלחי לצדעיו מכאן
ומכאן ושני גבולי השפה אחד מימין הפה ואחד משמאל הפה׳
ואחד מלמטה בסוף הזקן בראש הגרגרת׳ ולר״שי אחד מקום
חיבור הסנטר לעצם מימין וכנגדו משמאל׳ ואחד במקום חיבור
הצדעים ללחי מימין ומשמאל ואחד מלמטה ויש מפרשים שעצם
הצדעים המחובר ללחי הוא רחב ויש לו ב׳ פיאות הוי ארבע ואחד
מלמטה׳ וירא שמים יצא ידי כולן ולא יעבור תער על כל זקנו
ולא כאותן המניחין חוט כל שהו על הפיאות כי לפעמים אינם
דף יב מכוונים כנגד הפיאות עד כאן לשון סימני אשירי: והמנפץ
עמוד א שמנע׳ צמר או פשתן מן הדק דק שבו׳ ר״שי בריש במה מדליקין
ולשם קאי דק אפשתן אבל לקמן מפורש שהוא בין בצמר בין
בפשתן בין בדברים אחרים ולקמן משמע שקרוי מנפץ שמשבר
גבעולי הפשתן עד שהוא דק כמו מנפץ גידין שמביא שם:
המוסך מותח חוטין של שתי בתי בירין שנותן שתי חוטין של
עמוד ב שתי בתוך בית ניר: המבריך מפרש לקמן במצות
קמו: אבל בגדולים דברי הכל מותר פירוש משום
דלא אפשר לטלטל: לרבץ פירוש ששופך מים שלא
יעלה האבק אף על פי שמרבק העפר בגומורת הואיל ואינו
מתכוין דקיימא לן כרבי שמעון: שאסור לפנות בשדה
ניר כלומר שדה הנחרש ועדיין אינו זרוע אסור לעשות בו צרכיו
פן יקח צרור במקום גבוה לקנח בו ויניחנו במקום נמוך לחשוות
החרישה והוא תולדה דחורש׳ והולך לפי תומו׳
פירוש שאם היה רוק לפניו בדרך מותר לו לדרוס עליו דרך
הילוכו ואין צריך לנטות ימין ושמאל כדי שלא ידרסו כדלקמן
בדף ט״ו עמוד ב׳ דקאמר מותר לו לאדם לדדוס לפי תומו בערת
עמוד ג הילוכו על המזיקים: אילן שאין שרשיו גבוהין מן
מן הארץ ג׳ טפחים מתניתין היא פרק המוצא תפילין׳ ושרשיו
דנקט לאו דווקא אלא האילן בעצמו והענפיו הגבוהים הרברת
למעלה משלשה טפחים אסור להשתמש בו ולמטה מג׳ מותר׳
כדתניא בברייתא בגמרא בפרק בכל מערבין על המשנה דנתן
עירובו באילן למעלה מעשרה וכו׳ ויותר מזה אמרינן בגמרא
בפרק המוצא תפילין אילן שהוא גבוה הרבה ולמטה בשיפוליו
יוצאין ענפיו ממנו אותם שהם למטה משלשרת מותרין לכולי
עלמא ואותן שיוצאין ממנו למעלה מג׳ ונוטין לצד הארץ בתוך
ג׳ לרבה מותר להשתמש במקום הנטייה לתוך ג׳ ולרב ששרת
אסור וכן פוסקין הפסוקים כרבה להתיר: הדש
והמנפץ פירוש אין זה מנפץ׳ דלעיל דקחשיב באבות מלאכות
דמנפץ שהוא אב דהיינו שמנפץ צמר מן הדק דק שבו פשתן׳ או
שמשבר גבעולי הפשתן עד שנעשה דק כמו שכתבתי לעיל׳
וכמו שמוכיח לקמן בדיני מנפץ גם לשם בארתיו ומנפץ זרת
פירוש שמלקט הפשתן מתוך הגבעולין כשהן בתלוש דומיא
דדש שמלקט התבואה מן הקשין: תולדה דרבנן וכו׳
מסתמא הא דנקט שהוא תולדרת דרבנן קאי אואם יצאו מעצמן
אסורין׳ אבל אין לומר דקאי אאין סוחטין אותם דסחיטת זיתים
וענבים דאורייתא היא וחייב משום מפרק והיא תולדרת דדש
מדאורייתא כמו חולב בהמה כמו שכתוב לקמן בעמוד ד׳ ואפילו
ביום טוב מוכיח לקמן בדף כ״ה עמוד א׳ שסחיטת פירות אסור מן
התורה וגם לשם כתב שבשבת פשיטא אסור מדאורייתא:
עמוד ד וע״ז העומדת לאכילה וכו׳ אבל בהמה שהוקצה לחלבה

חלבה אסורה אפי' אם יצאה מעצמה לתוך הקדירה, וכהג"ה
באשירי בריש מסכת ביצה מביאה והיא מא"ז: ואמרינן
בפרק יום טוב דנידה מערמת וכו', פירוש שהיא ובגדיה טמאים
ואין להשום טהורים ומבקשת להטבילם: והורה
רבי יעקב לנשים מניקות וכו', פירוש שנוטלין ידיהם על מי
הרגלים שהמים נוטפים עליהם דרך נטילה ואחר כך מעבירין
המים והמי רגלים יחד כך משמע בסמ"ק וכתוב בסוף פר' שמונה
שרצים משמע בהדיא שהאשה נוטלת ידיה כפשוטה ומקנחת
ידיה בבגדה במקום המי רגלים ומתוך כך המים מתערבי' שהיו
דף יג עמוד א על ידיה תוך המי רגלים ונטהרים: ובפרק לולב
הגזול וכו' מוקי להו בגמרא דאית ליה הדס אחרינא בגמרא בפרק
לולב הגזול תנו רבנן אין ממעטין ביום טוב משום ר' אלעזר בר
שמעון אמרו ממעטין והא מתקן מנא ביום טוב הב"ע כגון שלקטן
לאכילה ורבי אלעזר בר שמעון סבר כאבוה דאמר דבר שאין
מתכוין מותר והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון
בפסיק רישיה ולא ימות, לא צריכא דאית ליה הושענא יתירה
עד כאן לשון הגמרא, וזה לשון המרדכי לשם ואם מעטן כשירה,
ואין ממעטין ביום טוב, בגמרא תנו רבנן אין ממעטין ביום טוב
משום ר' אלעזר בר שמעון אמרו ממעטין ומוקמינן לה בדאי' ליה
הושענא יתירה שאז אינו חשוב ככלי כי מה שחשוב כלי היינו
דווקא מפני שתיקון הוא אצל מצווה ועכשיו שאינו צריך לו
אינו כשר ולא דמי לכלי גמור שחייב עליו בין צריך לו בין אין
צריך לו אב"יה עד כאן לשון המרדכי מן התוספות פרק קמא
דכתובית בדיבור המתחיל האי מסוכריא דנזייתא וכו': ובפרק
כל כתבי עיקר הטעם פירוש כשחל ערב פסח בשבת אין מתיר
רבי ישמעאל לפשוט אלא עד החזה כדי שיוציא את האימורים
ויקריבום כי הם דוחים שבת ובלילה יגמור ההפשט וחכמים
אומרים הואיל ואינו מתכוין להנאות עורו אלא כדי שלא יסריח
הבשר כדמסיק התם הוי דבר שאין מתכוין ומותר כשמפשיט
חתיכות חתיכות קטנות שאין בהם כשיעור עור ביחד שיוכל
עמוד ב לכתוב עליו קמיע כך פירשו התוספות לשם כדמפרק
רישיה כו' פי' כשמולל בידיו ראשי השומי' שמתחלק לכמה ראשי'
קטנים ולשון מפרק כמו דהבא פריכא דאיזהו נשך: האופה
אמרינן בפרק כלל גדול דהוא הדין מבשל וכו', כלומר הואיל
ומבשל גם כן אב מלאכה היה לו לינקוט מבשל דהוה במשכן:
עמוד ג חייליה דרבי יונה פירוש סיועיה, התיבון ליה תמן כמו
התם כלומר הקשו לו שם: כלי
חרס בולע תבלין אין מתבשלין כלומ' אף על פי שכלי חרס בולע
מכל מקום תבלין או שאר עניינים אינו מתבשלין מחמת עירוי
כי כלי חרס בולע בקל, ומשני והא תניא אפילו בכלי נחשת כן
וכו' כלומר מי מצית למימר גם כן בכלי נחשת בולע ותבלין אין
מתבשלין, בתמיה פירוש אם עירוי אין מבשל והלא כולי עלמא
מודה דזה אינו: מכל מקום מודה שמואל וכו', זה
מן התוספו' פרק כל שעה בסופו ולשם אמרו התוספות הא דאמר
פרק כירה דשרי ליתן מים רותחים לתוך מים צוננים היינו
משום דאין מתבשלין אלא כדי קליפה והואיל והצוננין של מטה
הוא מים דבר שהוא מתערב אינו יכול להתבשל מחמת צנונת
המים: כתב מורי שמעינן מן הירושלמי דבר זה
שמעינן מדאמר בירושלמי דלעיל והתניא אפילו בכלי נחשת כן
אית לך למימר כלי נחושת בולע בתמיה וכו' ומדמתמה ואמר
שאין לומר שהכלי בולע כשהתבלין אינם מתבשלים שמע מינה
שאין כח של בליעה יותר מלעניין בישול, דאם לא כן תאמר
האמת כן שהכלי בולע והתבלין אינם מתבשלין אלא ודאי
כדפירשתי: ומפרש בגמרא לא יחזיר וכו', כלומר
בחזרה לכירה שעמדה אצל האש ולקחה משם והחזירה כזה
החמירו יותר מבנתינת הקדירה אצל האש בתחילה דגזרינן

חזרה בערב שבת אטו חזרה של שבת עצמה דאי שרית לחזור
בערב שבת אתי להחזיר בשבת אבל ליתן בתחילה בשבת לא
נחשדו ישראל כדלקמן וטעם זה מפרש כן באורח חיים בסוף
סימן רנ"ג: אבל לסמוך הקדירה וכו', כלומר דווקא על
גבי הכירה אסור לשהות אלא אם כן שיכול להתחמם קודם
חשיכה הואיל והאש תחת הקדירה, אבל לסמוך הקדירה אצל
האש מותר כדתנן בפרק כירה הכירה שהעסיקוה בגפת ובעצים
עמוד ד סומכין לה: אמנם משחשיכה אסור להטמינם ולא
להוסיף כיסוי עליהם אפילו על הקדירה וכו', כלומר לא מבעיא
פירות שנאכלות כמות שהן חיין ודעתו עליהן לאכלן מהר ויש
לחוש לחיתוי אלא אפילו קדירה שיש בה תבשיל שאינו נאכל
כמות שהוא חי אסור כשאינו מבושל כל צורכה ואפי' הוא כמאכ'
בן דרוסאי שמבושל קצת אסור אבל אם היה מבושל כל צרכו
היה מותר להוסיף כדלקמן אבל להטמין בתחילה בשבת אסור
בכל עניין: כדתנן כסהו ונתגלה מותר לכסותו וכו',
מביא ראייה שיש היתר לכסו' אחר שנתגל' ומעצמינו אנו מתירין
לגלות אותו לכתחילה ולחזור ולכסותו כי אין לנו שום לשון
שמשמע שאסור לגלותו לכתחילה והא דנקט לשון נתגלה
דמשמע לשון דיעבד דווקא דנתגלה מעצמה כדי לאשמועינן
אפילו אם נתגלה מעצמו מכל מקום אינו מותר לכסותו אלא אם
מתגלה משתחשך אבל נתגלה מבעוד יום אפילו מעצמו אסור
לכסותו משתחשך משום דדמי לתחילת הטמנה, וזהו שכתב
ולכ' נקט לשון נתגלה בדיעב' וכו', כלומ' להכי נקט לשון דיעבד
לאשמועינן דאם נתגלה ביום אפילו בדיעבד לא, ולא אשמועינן
דלכתחילה לא משתחשך, דמשתחשך אפי' לכתחילה שרי, ור'
שמשון בשם רבינו יצחק מתיר יותר ואומר דלשון מתגלה משמע
אפילו מבעוד יום כי הלשון משמע כך דקאי אלעיל ארישא
דמתניתין דלעיל דתנן לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך
כסוהו ונתגלה מותר לכסותו משמע שמדבר כסוהו ונתגלה דסיפ'
בלא כסהו דריש' מה התם מבעוד יום אף כאן מבעוד יום ולהכי
נקט לשון דיעבד לאשמועינן דווקא שנתגלה מעצמה מבעוד יום
ולא שגלהו לכתחילה מבעוד יום לכסותו אחרי שתחשך דדמי
לתחילת הטמנה ומה שפירש בסמ"ג הוא בהדיא בספר התרומה
כדפירשית ומה שפירש רבינו שמשון בשם ר"י הוא בהדיא
דף יד עמוד א בתוספות סוף פרק במה טומנין כמו שפירשתי: כרב
אשי דשרי גדי כו', גדי קשה ליה גילוי כי הרוח קשה לו בשעת
צלייה, לכן לא חיישינן שיתגלה פי התנור ויחתה הגחלים:
שריק פי' שטחה בטיט סביב הכיסוי ומתוך שצריך להארי' בגילוי
בתוך כך זוכר שהוא שבת ולא יחתה: כין לא שריק
דמכל מקם לא יפתח כיון דפתיחה קשה לבשר צלי: ר'
אליעזר אומר כדי שיקרמו פניו וכו', כי תנא קמא סובר עד
שיקרמו שני צידי לחם ואתא רבי אליעזר למימר אפי' כשיקרמו
צד התנור לבד והוא הראשון להקרמה אבל בלחם הפנים מודה
דלא קרוי אפוי לא עד שיקרים גם צד שכנגד האש והוא האחרון
לקרימה כך הוא בתוספות פרק קמא דשבת בסוף הפרק, ורש"י
פירש להיפ' כי הפשט של גמר' דידן משמע להיפך כמו שאומרי'
גם התוספות לשם: עוד מוכיח שם במעש' דאנשי טבריא
וכו', שנינו בפרק כירה אנשי טבריא הביאו סילון של צונן
בתוך אמה של חמין ופירש רש"י שהביאו מבעוד יום, וגם חמי
טבריא אינם תולדות האור ולשם אמרו חכמים במשנה מה
שנכנס בשבת הוי כמים שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה
ובשתייה, ביום טוב אסורין ברחיצה ומותרין בשתייה:
כדתניא מרחץ שפקקו נקביו מערב שבת למוצאי שבת רוחץ בו
מיד, כך הוא לשון הברייתא, ופירש רש"י שפקקו נקביו אותם
נקבים שהמרחץ מתחמם על ידיהם שהאור נסוקת מבחוץ
מתחתיו עד כאן לשון רש"י, שמע מינה אף על פי שהוחמו מערב
שבת

שבת אסור לרחוץ בו עד מוצאי שבת אף עַפ שכל מי מרחצאות
בקרקע היו מתחממי׳ כדפירש שם רשׁי לעיל מיניה ודאמבטאות
של מרחצאות בקרקע היו והאור תחתיו ובכלי יותר נראה שהיום
הוחמו מן הקרקע ויש לגזור פן יבא להחם בשב׳ פירו׳ שיביא צונן
לתוך חמין שעליו אמרו חכמים דהוי כמי שהוחמו בשבת :
ואסרו רחיצה וגם אסרו זיעה סוף הברייתא אסרו החמין והתירו
את הזיעה ועדין היו רוחצין בחמין ואמרו מזיעין אנחנו אסרו
להם אף הזיעה והתירו להם חמי טבריא ׳ ואחר כך אסרו להם
גם חמי טבריא ׳ לפי שהיו רוחצים בחמי האור ואמרו בחמי
טבריא רחצנו וכשראו שאין הדבר עומד שלא היו צבור יכולים
לקבל כל האיסורים חזרו והתירו להם חמי טבריא וזיע במקומה
עמוד ב עמד לאיסור : בירושלמי דמעשרות גרסינן מה
בין כו׳ התוספו׳ בפרק כירה פירשו בענין אחר וזה לשונם ושמע
מינה כלי שיני אינו מבשל מאי שנא כלי שיני מכלי ראשון דאי
ידו סולדת אפילו כלי שני נמי ׳ ואי אין ידו סולדת אפילו כלי
ראשון נמי אין מבשל ׳ ויש לומר לפי שכלי ראשון מתוך שעומד
על האש דופנותיו חמין ומחזיקין חומן עד זמן מרובה ולכך נתנו
שיעור דכל זמן שהיד סולדת אסור ׳ אבל כלי שיני אף על גב
שהיד סולדת בו מותר שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר עד
כאן לשון התוספו׳ אכן פירוש התוספו׳ קצת הוא מעין דברי ר׳ יונה
דירושלמי : ותולדה דאורייתא הא דאמ׳ ריש לקיש התולש
כנף כו׳ התולש כנף נוצרה גדולה מכנף העוף חי ׳ והקוטמו
לאחר שתלשו חותך ראשו שהוא רך וראוי להניחה בכר ובכסות ׳
ובצד זנבו שהוא קשה מורט שערו מכאן ומכאן ומשליך הקנה
ונותן השער בכר ובכסות : משום מחתך כו׳ דקפיד לחתוך עד
מקום שהוא ראוי וגם מן הקנה הוא אורג כובעים ועושה כובע
מכנפי העוף בלא שיער : משום ממחק דתנן גבי עור
עמוד ג הממחקו׳ רשׁי פרק כלל גדול : ודיני סחיטה מפורשי׳ כו׳ עד
שהיא תולדת ליבון היינו כחיטת מים מן הבגד כדלעיל : ויש
שהיא תולד׳ דדש היינו סחיטת שאר משקי׳ כגון יין ושמן כדלעי׳ :
ואמרינן בפרק תולין כו׳ וכן כתוב במיימוני פרק כ״ב ׳
וכתוב עוד שם וזה לשונו המכבכס את הסודר אסור מפני שהוא
מלבנו אבל החלוק מותר מפני שאין כוונתו אלא לרככו ׳ עכ״ל ׳
ומכבכסו מכפנים פרׄשי משפשפו מכפנים דלא מוכח מילתא
לאתחזויי כמלבן ומלבן ממש לא הוי דאין נותן שם מים ׳ כסכוס
דומה למכבס עכ״ל רׄשי : טיט שעל גבי רגלו מקנחו כו׳
אׄעג דלקמן בדף כ״א עמוד א׳ כתב צריך להתיישב הלכה כדברי
מי מכל מקום בקורה כולי עלמא מודי דמותר : בחדתי ואוקמי
וקפיד עלייהו כו׳ אבל בציר חד מהני מותר : אׄח סימן רצׄז :
כר שיש עליו לשלשת כו׳ פי׳ לשלשת שם דבר מיאוס כגון
רוק או ריעי או צואה : יקנחה בסמרטוט ולא יתן
עליה מים דסתם כר של בגד ׳ ובבגד אמרינן שרייתו במים זהו
כיבוסו ׳ היתה לשלשת על כר של עור דלאו בר כיבוס הוא נותן
עליה מים עד שתכלה ׳ ומיהו כיבוס ממש לא דהואיל וסתם
כרים וכסתות רכים ניהו שייך בהו כיבוס בעורות רכים ׳
ומיהו שרייתו לאו ככיבוסו ׳ וכן מפרש בזבחים פרק דם חטאת
עד כאן לשון רשׁי בפרק נוטל : אבל ישבו גבעולין
כלומר אינו מדבר שמפרק ומנפץ הפשתן מן הגבעולין׳ כי ההיא
דמנפץ ומנפט כולן מלאכה אחת הן בפרק כלל גדול ׳ כי התם
עמוד ד תולדה דדש הם : חלזון מין דג קטן שצבעו התכלת
בדמו והרשתות עשויות קשרים קשרים והן קשרי קיימא ופעמים
שהוצרכו ליטול חוטין מרשת זו ולהוסיף על זו ומתיר מכאן
וקושר מכאן ׳ רשׁי : ולפי׳ זה אסור לקשור שני
ראשי האבנט כו׳ נראה לי הפשט דפירוש זה סובר אעַפי שקשר
זה לא נעשה כלל לקיום עולם דהא לסוף יפשוט אותו מכל מקום
קרוי של קיימא הואיל ומקיימו זמן רב כגון שבוע אחת ואינו
מתירו בו ביום אם כן הוא הדין קשר האבנט במכנסיים גם כן
לפעמים מניחים יחד ואינו מתירו כב׳ או כג׳ ימים ׳ או שמא קאי
גם אאבנט ומכנסיים של תלמידי חכמים שאינם פושטים עד
שבת הבא ׳ ואף על פי שצריך לפתיחות המכנסיים בעת הצורך
מכל מקום קשורה היא באבנט והיו עושין כמו מכנסיים צרפת
וריינוס שיש להם שנצים כעין כיסים ׳ אבל לפירוש רשׁי אינו
קרוי של קיימא כלל כשודאי צריך להתירו אפילו לאחר זמן
רב כי הוא פירש מנעלי תלמידי חכמים איפשר שאינם מתירין
עולמית עד שיבלו וינעלו ויפשטו בעוד שהוא קשור ׳ וכמו
שכתבתי מצאתי בהדיא במרדכי פרק אילו קשרים :
ולא תשמט פי׳ שקושר שני ראשי החוט יחד בקשר אחד
אבל אין לפרש שעושה קשר בראש החוט מצד אחד שלא ישמט
וכן בראש השיני דאׄב היה חייב מחמת הקשרים כדלקמן בקשר
החבל : הצד את הישן ואת הסומא חייב בגמר׳ פריך מׄש
הני מהני ומתרץ הני עבידי לרבויי והני לא עבידי לרבויי ופׄרשי
סומא וישן עבידי לרבויי לישמט כשמרגישין יד אדם :
דף טו עמוד א דתנן התם צבי שנכנס עד כדמסיים בסיפא הא למה זה
דומה כו׳ לשון רשׁי בפרק האורג הא למה זה דומה מאחר
שנצוד על ידי ראשון לנועל את ביתו לשמרו ולא לצוד ונמצא
צבי שהיה כתוכו כך ׳ אף על פי שעמד הראשון אין זה אלא
כשמרו לצבי שהיה לו מאתמול : דתנן בפרק כל
הכלים כו׳ הקשו התוספות היכי פשיט הכא מיניה דמפיס מורסא
ודאי עושה פתח שמא יהא אסור ׳ ואומר ר׳י דשפיר פשיט
דמסתבר דככולי עלמא אתיא אפילו כר׳ יהודא וכיון דר׳ יהודא
דאסר בעלמא דבר שאין מתכוין אפי׳ אינה פסיק רישיה שרי הכי
משום צערא דגופא לר׳ שמעון נמי במפיס מורסא דהוי מלאכה
שאינה צריכה לגופה שרי לכתחלה מהאי טעמא משום הכי מביא
עמוד ב המחבר דברי ר׳ יהודה : נותן עליה ספוג מכפנים
כו׳ פירוש קושר כפוג על המכה וקושר גמי על הכפוג כי הגמי
אסור לקשור להדיא על הבשר משום רפואה : ואני
רגיל לפרש דלצדדין קתני כו׳ לפום ריהטא קשה שעתה מפרש
הטעם דאבל לא במדינה לחד מן הצדדים משום רפואה ולעיל
קאמר ונראה דטעם ואבל לא במדינה משום גזירה אטו להוציא
דם כו׳ ואומר אני דשיטת הכפר כך היא כל הא דלעיל מהא
דפרק המוצא תפילין תנן כהם כו׳ עד ותניא בתוספתא דכלים
כו׳ מלשון ספר תרומה הוא ׳ ולשם קאי בקושיא ולא משני מידי
כי הוא מפרש הטעם דאבל לא במדינה משום גזירת הוצאת דם
גרידה כדאמר לעיל כדי שיהא פשט של בבא זו דומיא דבבות
אחירות השנויות שם מעתה יהא קשה מפרק ב׳ דזבחים ומן
הירושלמי דמשמע שם דמשום רפואה אסור דהיינו משום שחיקת
סמנים אפילו אם לא יכוין להוציא דם דאסור משום חובל׳ כך
הוא סוגית ספר התרומה ועל זה אמר המחבר ואני רגיל לפרש
כו׳ ומעתה אפרש פשט הסמׄג דלצדדין קתני למה דחק עצמו
לפרש כן פשיטא אי לאו הך דפרק ב׳ דזבחים הני מילי לפרש
המשנה דמוציא תפילין כגמי לחלכד הואיל והוא מחלק בין יבש
ולח וקאמר דגמי יבש מרפא והלח מוציא דם ׳ אם כן כשמיירי
בלח במתניתין אז הוי הטעם דאבל לא במדינה משום הוצאת
דם ההוזכר בסיפא והוי ממש דומיא דבבות אחרות כדקאמר
בעל ספר התרומ׳ לעיל׳ אבל בפרק ב׳ דזבחי׳ מקשה לאשמועינן
שיכול הכהן לכרוך צילצול קטן על גב מכתו ׳ ולאשמועינן
שאין בו משום יתור בגדים והוי רבותא טפי מגמי ׳ ומשני הא
קא משמע לן דגמי מסי כלומר אף על פי שיש בו משום רפואה
מכל מקום לא גזרו עליו משום שחיקת סמנים אם כן משמע
שגם הוא הטעם דאבל לא במדינה ולא משום הוצאת דם דהוי
משום חובל דקאמר בסיפא ׳ מעתה לא תהא הך בבא דומיא
דאחרינא להכי קאמר בעל הסמׄג לצדדין קתני הך דאבל לא
במדינה

כמדינה ולא משום הוצאת דם דהוי משום חובל דקאמר בסיפא׳
מעתה לא תהא הך כבא דומיא דאחרינא להכי קאמר בעל הסמ״ג
לצדדין קתני הך דאכל לא במדינה כלומ׳ התנא מיירי באבל לא
במדינה בכל גמי הן לח הן יבש׳ ביבש מיירי כי היכי דקאי
שפיר ארישא דכורך נמי במקדש דמיירי ביבש לבד׳ כדמתרץ
בגמרא קא משמע לן דגמי מסי׳ ומלח נמי איירי ומשום הוצאת
דם הנזכר בסיפא כדי שתהא דומיא דבבות אחרינא׳ מעתה הוי
שפיר לצדדין קתני דבכל התלמוד כלומר הבבא דאבל לא
במדינה מיירי בכל עניין לח ויבש׳ אבל הלשון דאבל דקאי
ארישא אותה התיבה מדבר ביבש לבד דהיינו לצדדין׳ ואם
יקשה לך לפי שיטת הספר מצות גדול שמפרש שגמי לח מוציא
דם ואינו מרפא מה צריך הגמרא לתרץ הא קא משמע לן דגמי
מסי ומיירי בגמי יבש כרישא ואז צריך לומר דאבל לא במדינה
לצדדין קתני לתרץ הא קא משמע לן דגמי מוציא דם ומיירי
בלח לבד׳ ולא יצטרך לומר לצדדין קתני זה ולא קשיא דבלאו
הכי מקשים התוספות בסוף פרק המוציא תפילין על הגמרא מאי
פריך דליתני צלצול קטן מאי איסור צילצול שייך לכהן במדינה
והיכי לתני אבל לא במדינה ומפרש ר״י דהכי מקשה ליתני
צלצול קטן במקדש ובמדינה ואם להוציא בהן דם כאן וכאן אסור
עד כאן לשון התוספות׳ ואיך מתורץ לתוספות עדיין מה הודיענו
אם כרך גמי להוציא דם שאסור אלא ודאי הואיל והשמיענו
שצילצול אסור להוציא דם הוא הדין שאר דברים שאדם עושה
להוציא דם שאסור׳ וכשאינו עושה להוצי׳ דם פשיטא שבמקדש
מותר דלא גזרו עליו משום שבות שמעינן מעתה מן הסיפא הכל
וצריך לתרץ הא קא משמע לן שיש בו משום רפואה וביבש מיירי
סוף דבר בלא הסמ״ג קשה קשיא זו על הגמ׳ ואם יש לך איזו
חסרון בתירוץ זה יכילנה לתרץ בקל שמא פשיטא לגמרי דגמי
לח מוציא דם והתנא לא היה צריך להשמיענו׳ ובזה מתורצים
גם התוספות: אבל צנון אסור למלוח כו׳ שהמלח
הוא מעבדין ונעשין קשין והוי תיקון׳ אבל לטבול פעם אחת
במלח פירש אפילו יותר מחתיכה אחת מטבל בפעם אחת בשעת
אכילה ואוכל מיד׳ כך משמע מתוך פירוש רש״י בפרק שמנה
שרצים: השף את העור בין העמודים כו׳ פירש רבינו
חננאל ממחק העור על העמוד כדי להחליקו׳ וכן משמע
בירושלמי ורש״י פירש ששף קרקעות שכין עמורי חלונות ולא
נהידא עד כאן לשון התוספות סוף פרק כלל גדול׳ ובתוספות
שנ״ץ שם מפרש להכי קרוי תולדה הואיל ואינו ממחקו בכלי וגם
אינו קרוי לאחד יד כי רגילות הוא לעשות כן: ואומר עמוד ג
בגמרא דכוחלת היא כו׳ שמוליך המכחול סביב העין כסופר
המוליך קולמוס סביב האות רש״י: וילון מסך שכנגד עמוד ד
הפתח לצנועות רש״י: ולא נחית מפוריא טפח ההוא
טפח הוה קיר למיטה והמיטה נעשה לו גג׳ עד כאן לשונו בריש
פרק תולין: וקאמר שמואל בביצה פרק המביא
חותמות כו׳ חותמות כגון דלתות בור ודות ומעדה הסגורים
בקשרי חבלים מתיר הקשר דהא לאו קשר של קיימא הוא שהרי
להתיר תמיד הוא עשוי אבל לא מפקיע החבל לסתור עבותו
וגדילתו׳ ולא חותך דהא סתירה היא ויש סתירה בכניין של
קרקע ושל כלים כגון תיבה נעולה הסגורה על ידי קשרי חבלים
מתיר ומפקיע וחותך דאין סתירה בכלים׳ עד כאן לשון רש״י
פרק המביא: ובמקום אחד יקראו שניהם׳ לשון ספר דף יז
אור זרוע במסכת שבת ושנים קוראים אפילו בשני ספרים ובפרק
אחד וכל אחד ואחד יתן לב לקריאת חבירו׳ אבל עמוד א
מסדר הוא דאשי כו׳ פירש מריץ בפיו ובתוספות שנ״ץ פירש
מסדר כלבו ולא כפיו: אבל בחנוכה כשבת אין עמוד ב
מדליקין בהם משום דמותר כו׳ כלומ׳ לפי אותו מאן דאמ׳ מותר
להשתמש לאורה בפרק במה מדליקין מוכיח המחבר דחיישינן

שמא יטה בכל נירות הבית אבל הוא עצמו סובר כאביי
לרבא דאסיר להשתמש לאורה כמו שכתב בהלכות חנוכה:
עמוד ג אין אומרים לו כבה ואל תכבה כו׳ פשיטא אין אומרים לו
כבה׳ רצה לומר שאסור לו לומר כבה אכן ואל תכבה כזה רצה
לומר שאי׳ צריכין למחות בידו ולומר לו אל תכבה׳ אבל גוי הבא
לכבות נר בשביל ישראל׳ והישראל אינו חפץ בכך מותר למחות
בידו ובני אדם הנוהגים איסור ונמנעים מלמחות בעבדי׳ ושפחות
לכבות מהאי טעמא טועים הם׳ הגה״ה במיימוני פרק י״ב הלכות
שבת ולשם מביא ראייה: קטן העושה לדעת אביו׳
כקטן היודע להבחין שבשביל זה נוח לאביו ועושה בשבילו לשון
רש״י בסוף פרק כל כתבי: ובפרק המדיר קאמר למעוטי
כו׳ עד לשאר איסורי שבת׳ קצת קשה איך מתרצין הלכות
גדולות׳ מתניתין דהמדיר דהא תנן המדיר את אשתו יעמיד
פרנס שיזון אותה ומקשה בגמרא ופרנס לאו שליחותיה קעביד׳
ומתרץ אמר רב הונא באומר כל הזן אינו מפסיד׳ ומקשה והאמר
ר׳ אמי בדליקה התירו כו׳ בדליקה למעוטי מאי לאו למעוטי כי
האי גוונא שאומר כל הזן אינו מפסיד ומתרץ לא למעוטי שאר
איסורי שבת׳ עד כאן הסוגיא׳ אם כן לפי הלכות גדולו׳ דמדמין
כל איסורי שבת לדליקה׳ על כרחך אתא לאשמועינן הא דרב
הונא אם כן הדרא קושית הגמרא לדוכתא ופרנס לא שליחותיה
קעביד׳ ונראה לי כי ההלכות גדולות מתרצין המשנה כמו
שאומר שם רבא שהולך לחנווני הרגיל אצלו ואומר לו אשתי
מודרת הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה לה׳ ואז נותן לה
החנווני מזונות וחוזר ונוטל מבעלה׳ וזהו יותר סברא להיתר ממי
שאומר כל הזן אינו מפסיד׳ כמו שסובר שם רבא׳ אבל רב הונא
סובר כל שכן הוא כי יותר סברא להתיר באומר כל הזן אינו
מפסיד ממי שהולך אצל חנווני כמו שמפורש שם הגמרא אליבא
דרב הונא׳ נמצא לרבא ממעט ר׳ אלעזר הא דרב הונא ואז מצינו
דכל איסורים שוים׳ והיינו כהלכות גדולות׳ אחרי כן ראיתי
בספר מצו׳ קטן כי גם לשם מביא הגמרא דפרק המדיר וכתב
לאפוקי מהלכות גדולות כו׳ ומסיק וזה לשונו׳ ושמא הלכות
גדולות רצו לומר כל שיש לו הפסד ממון ותלמודיה ממעט דבר
שאין בו הפסד ממון עד כאן לשונו׳ בהלכות שבת:
עמוד ד ולא דמי לנוטל בנו כו׳ נראה לי׳ דאכלכלה קאי׳ דהא
בנו ואבן בידו מוקי לה בגמרא בשיש לו גיעגועין על אביו דווקא
כדאמרינן לקמן בעמוד ד׳: עוד אמר הרב ר׳ ברוך
כו׳ האורח חיים בסימן שנ״ח מביא גם דברי רבינו ברוך ומסיים
בה וכתב וזה לשונו׳ ואין נראה לי כיון דטעמא הוא שמא יתא
טרוד ויכבה אם כן מה לי בחצר מה לי בבית׳ עד כאן לשונו:
דף יז עמוד ב הואיל ויש לו לאדם לטלטל בכל המרובע כו׳ פירש הא
דאמרינן פרק הזורק ומביאו לעיל שהמעביר ד׳ אמות ברשות
הרבים חייב׳ אינו חייב עד שיעבור הן ואלכסונן׳ והעיקר כתב
לקמן בעש״יים׳ ונראה לי מה שכתב נמצא מטלטל לא בעי
למימר שמותר לטלטל לכתחילה בכל תוך האלכסון אלא מן
התורה נמצא מטלטל אבל מדרבנן אינו מותר לטלטל אלא תוך
ד׳ בלא אלכסון כמו שאפרש ואדלעיל קאי׳ כלומר הא דאמרינן
לעיל שיעוד טלטול תוך ד׳ אמות נמצא שזה פירש מן התורה׳
ולפעמי׳ שהוא מותר לכתחילה כגון שהוא תוך ד׳ גרידא וכשהוא
יותר מד׳ עד ה׳ וג׳ חומשין פטור אבל אסור והשתא אתי שפיר
שהמחבר מסיים בסוף הבבא ופחות מזה פטור ולא קאמר ופחות
מזה מותר והכי קאמ׳ ופחו׳ מזה וכשמטלטל פחות מחוץ לאלכסון
שיותר על ד׳ אמות על זה פטור אבל אסור לכתחילה וכהדיא
איתא במיימוני פרק י״ב בהלכות שבת כמו שפרשתי׳ וה אריך
עמוד ג עוד אבל קערתי: כלומר כתוך החריץ כו׳ פירש
כיון דבגופיה קשפיך מקלחי להדיא ובכח לרשות הרבים והרואה
אומר ששפכן סמוך ליציאותיו ובעי דליפקו כדאמ׳ בגמרא גזירה

שמא

שמא יאמרו וכו׳ רש"י סוף פרק כיצד משתתפין : ופי׳
רבינו יעקב לאפוקי מפי׳ הקונטריס שפירש דקאי אלעיל שצריך
עוקא׳ והכי פירש כמה דברים אמורי׳ שצריך עוקא של סאתים
והא דלא מייתי תלמודא הך ברייתא לעיל אמתניתין דעוקא
ופירש רש"י משום דקבעי לאקשויי עלה ממתניתין עד כאן לשון
תוספות פרק כיצד משתתפין כמעט בסופו : פסק
רבינו שמואל כו׳ עד פחות מד׳ אמות וכן מה שהביא לעי׳ בע"ב
ששנינו חצר שהיא פחותה מד׳ כו׳ הואיל וחצר קטן הוא לא יוכלו
המים לבלוע בקרקע וניחא ליה דליפקו לבראי שלא ללכלך
חצירו ואיתעכיד מחשבתו הלכך בעי עוקא ובעוקא ניחא ליה
דליבלעו׳ גמרא ורש"י פרק כיצד משתתפין וגם אין מטלטלין
בחצר חוץ ליס וכו׳ אלא אם כן נשאר פס ד׳ טפחים בצד הפירצה׳
או פס משהו מכאן ופס משהו מכאן כדמפרש שם בגמרא׳ והרב
עמוד ד המחבר מביאו בדף רנ"ד בעמוד ג׳ : ואם שלשה
ימים נכנס בה קודם השבת כו׳ היינו ביום ג׳ שיש עוד ג׳ ימים
שלמים עד השבת ד׳ ה׳ ו׳ ועל זה קאי הא דאמר אף לבית שמאי
וכל שכן לבית הלל׳ כלומר אפילו לבית שמאי שמחמיר לקמן
בברייתא ואוסר אפי׳ בד׳ אבל ג׳ ימים שלמים מקודם דהיינו ביום
ג׳ מותר להיות שם וללכת בתוכה אפילו בשבת בין לבית שמאי
בין לבית הלל והא דקאמ׳ אף לבית שמאי כו׳ אינו מן הברייתא
ודברי הרב המחבר הם ואדלעיל קאי ואינו מביא ראיה מן
הברייתא אלא שיש שיעור קדימה ג׳ ימים ולא פחות ויום ג׳ עצמו
דהיינו ביום ד׳ מותר לבית הלל : אין מפליגין לים
הגדול כו׳ כתב ראבי"ה יש מרבותינו שאומרים דוקא בים
אין מפליגין לדבר הרשות משום שינוי וסת׳ שאין נפשם חוזרות
עליהם עד ג׳ ימים שירגילו בכך ואין להם עונג שבת אבל שאר
נהרות בריאים הם ועונג לאדם : ותנן אין רוכבין
על גבי בהמה בשבת כו׳ גם לעיל הביאו בעמוד ג׳ דף י"ב׳ ומה
שכתב הטעם משום שמא יחתוך זמורה אינו מן המשנ׳ אלא בגמרא
דפרק משילין ומפרש טעמא דמתניתין דאין רוכבין משום שמא
יחתוך זמורה׳ וזה לשון האשירי בפרק בתרא דביצה׳ ולא
רוכבין על גבי בהמה שמא יחתוך זמורה להנהיגה׳ ירושלמי
שהוא מצווה על שביתת בהמתו׳ עד כאן לשון האשירי׳
דף י"ח חמור אסור לצאת בפרומביא כו׳ אין זה מן הגמרא אלא הכל
עמוד א מספר התרומה קצר הוא עד סוף הענין ולהכי מוכיח בספר
התרומה בתר הכי שאין אדם יכול לצמצם השמירה מדתנן הסוס
בשיר׳ ותניא באפסר ואינו מוכיח מדסוס מותר בפרומביא כי
דברי עצמו הוא׳ ופרומביא מפרש בגמרא פגי דפרזלא׳ פירש
רש"י כעין שלנו בית ראש ולחיה׳ לובדקים חמור הבא ממדינת
לוב רש"י : אבל בחוטם אסור כמין נזם נותן בתוך
עמוד ב החוטם׳ דהיינו עיר של זהב בספר תרומה׳ האריך
בו וזה לשונו ולא בעיר של זהב מפרש בגמרא בירושלים דזהב
והיינו כעין חשוק סביב הראש והוי כעין עטרה ואמרינן נמי בפרק
ב׳ דסוטה גזרו על עטרות כלות ומפרשי בירושלמי זהב׳ אם כן
עיר של זהב היינו כמין עטרת סביב הראש כי ההיא דהתם
ולכלות דווקא אסור דומיא דאפר מקלה בראש חתני׳ אבל לשאר
נשים שאין כלות שרי בחול אבל בשבת אסור דילמא שלפא
ומחוי והא דדריש לוי כלילא שרי לצאת בה בשבת היינו טס
של זהב שנותנת על פדחתא וקושרת מאוזן לאוזן׳ כדפרישית
ועוד האריך׳ וקצרתי : וטבעת שאין עליה חותם
אבל אם יש עליה חותם הוא משוי לאשה וחייבת חטאת כדתנן
שם ומביאה לקמן מעבר לדף בעמוד ג׳ : כיון דאף
לדידהו ליכא אלא חדא גזירה וכו׳ כלומר ברשות הרבים עצמו
מזומן הדבר לעשות ואינה אלא חדא גזירה דילמא יביא אליו
הכלי׳ שהוא שותה בו אבל בתכשיטין שהיא מלובשת בהן איכא
גזירה טובא אפילו ברשות הרבים דילמא שלפא ומחוי ואחר כך

דילמא מייתי להא ד׳ אמות ברשות הרבים כך הוא בהדיא בספר
תרומה ארוך אמרו אך בכרמלית עצמו ודאי גזירה לגזירה היא
כרמלית אטו רשות הרבים ורשו׳ הרבים עצמו דילמא יביא דבלי
אליו אך משום גזירה לגזיר׳ לבד אינו רוצה להתיר כי כמה פעמי׳
מצינו בדיני שבת דגזרינן שני גזירות׳ אך הואיל וכאן גבי
תכשיטין איכא גזירו׳ רבות לכן שרי וקצת קשה מה מביא ראיה
מאביי דאמר הוא הדין׳ והלא רבא פליג שם ואמר היא גופא
גזירה ואנא ניקום וניגזור גזרה לגזרה׳ והוא עצמו הביאו לעיל
בהיפוך הדף עמוד ב׳ ׳ ושמא הואיל ואביי סבר היא היא ואפילו
בכרמלית גמור שאין בה שום צד רשות הרבים אם כן ברשות
הרבים שלנו אף על פי שאינו רשות הרבים לגמרי אפילו רבא
מודה להכי נקט המחבר לישנא דרשות הרבים דידן׳
ואף על גב שגערו בו חביריו כו׳ לשון ספר התרומה עמוד ג
וגערו בו חביריו משום תכשיט משום דילמא שליף ומחוי או
אפילו לא גזרינן באיש דילמא שליף ומחוי גערו בו משום דאדם
חשוב שאני׳ עד כאן לשון ספר תרומה׳ כלומר אף על פי שלא
גזרו חכמים באיש׳ דילמא מכל מקום היה לו לאדם חשוב
להחמיר על עצמו דילמא שליף ומחוי ומפרק מי שהפך במועד
קטן׳ גבי ר׳ יודא נשיאה נפק בחומרתא דרישא מוכיח שהפשט
כן׳ לפי מה שפירש הספר תרומה, שהביא אותה סוגיא׳ ומפרש
פשט הסוגיא׳ אבל רש"י לא פירש כן כלומר שממנו נוכל לדקדק
הפשט׳ עוד שם פירוש אחר על הירושלמי על מה דקאמר וגערו
בו משום תכשיט׳ וזה לשונו אינמי המפתח היה משוי ולא
תכשיט ור"ג בחצר טילטל׳ וגערו בו משום תכשיט ויסברו העולם
דמשום תכשיט נפק והוא הדין ברשות הרבים אתי למשרי
דלא גזרינן באיש דילמא שליף ומחוי והרי הוא משוי ולא תכשיט
ואסור׳ ומקשינן אי משום תכשיט נראה לי הפשט שהמקשה היה
מסופק בטעם תכשיט למה אסור והכי קאמר אי משום תכשיט
כלומ׳ אם דעתך שרביד זהב הוא תכשיט נאה ביותר והוא שמלת
אשה ואסור לאיש אפילו בחול אם כן היה גם כן לרניאל לאסור
ואי משום משוי בשבת כלומר ואם הטעם דתכשיט שאסור משום
איסור שבת דווקא והלא הוא מחובר לכסות ונימא כל המחובר
לכסות כו׳ והמחבר הביא בעיא זו מן הירושלמי משום שגם משם
דשמע שאין אסור בשבת משום תכשיט כשהוא מחובר לכסות :
אף על פי שאין המשיחה מן הרצועה קשורה כו׳ שמסקינן
שם אליבא דרב הונא ור׳ יוחנן שבירית בשוקים כמו אצעדה
בזרוע ואצעדה מחובר בבתי הזרוע כך הבירית בבתי שוקים
להחזיק אותם שלא יפלו ויראו שוקה׳ והא דאמר המחבר כרב
הונא ורבי יוחנן׳ היינו משום דסברי שהיו בב׳ רגלים ולאפוקי
מדרבין שאמר שם בירית ברגל אחד כבלים בשני רגלים׳ אבל
הא דאמר ויוצאים בהם אינו מדברי האמוראים ומשנה הוא שם
שיוצאי׳ בבירית׳ אלא קאי ארצועה ומשיחה דלעיל כלומר מותר
לקשור לאשה רצועה סביב בתי שוקים ויוצאים בהם אי נמי קאי
אבירו׳ וקאמר אינו כמו בירית דהוי בשני רגלי׳ לדברי האמוראי׳
ששנינו שם׳ שיוצאים בהם : וזהו כשיש שלשלת
מזו לזו פי׳ כשיש שלשלו׳ בבתי שוקים מזו לזו׳ זהו מקרי כבלים׳
ואותם שלשלות מקרי תכשיט׳ ואף על פי שעושים אותם שלא
יעשו פסיעות גסות שלא ישרו בתוליה מכל מקום מקרי תכשיט
ואסורה משום שאינה תקועה היטב ושלפא ומחוי סת׳ ורש"י
פי׳ בגמרא וזה לשונו׳ דילמא שלפא שלשלת שהיא של זהב
ומחוי דכי שקלה שלשלת לא מגלי שוקה שהרי בירית במקומן
עומדין : לא קאי אלא אפילפול וכו׳ ובגמרא מפרש
דפילפל נותנין לריח הפה׳ ופירש רש"י פילפל ארוך וגרגיר
מלח בשביל חולי שינים׳ לכן נראה לי מה שאמר הכפר לא
קאי אלא אפילפל וגרגר מלח לאו דווקא נקט שניהם כי מיד כתב
הכי כתב שהוא מסופק אם צריך ליתנו מערב שבת כגרגר מלח׳
אלא

אלא כך דעת המחבר · וסיפא דקתני לא תתן לכתחילה לא קאי
לכל היותר אלא אפילפל ונרגיר מלח ולא אמוך שבמנעל אבל
עמוד ד אפשר שלא קאי אלא אנרגיר מלח בלבד · מותר לכתחילה
ליתן אגוז כו׳ · אם התקינו מערב שבת כלום שהתקין האבן ויחדו
מאתמול כך הוא לשון כת״ · אבל מטכע אין מועיל
בהן תיקון ויחוד מאתמול לפי שנראה כמערי׳ כו׳ · בין לאדם אחד
בין לג׳ בני אדם כו׳ · ואין לתמוה של ענין דאתמחוי גברא בעינן
על ידי ג׳ בני אדם ועל ידי אדם אחד לא אתמחא גברא אפילו על
ידי ג׳ קמעין וג׳ מיני חלאים משום דאיכא למימר דמזל החולי
גורם ולענין איתמחי קמיע מועיל כשריפא קמיע זה ג׳ פעמים
חולה אחד · ואף לאדם אחד ולא תלינן במזל החולי · לא דמי
דלעניין אתמחי גברא צריכין אנו למימר שמזל האיש גורם או
של רופא או של חולה · לכך צריך לאתמחוי על ידי ג׳ גברי
שיתברר שמזל הרופא גורם · אבל לענין אתמחוי קמיע יותר יש
לתלות באומנות הקמיע מבמזל החולי · כך פירש רש״י בפרק
במה אשה · וגם בעניין זה מפורש שם בתוספות ובאשירי דעדיף
דף י״ט טפי המחאת קמיע מהמחאת גברא · ואם היה בימי
עמוד א השמד כו׳ · פירש רש״י שגזרו שמד שלא יניחו תפילין וחיישינן
שמא ימצא בידו או יוודע למלכות ויהרג : מכסה
בטליתו שלא יוטלו כל כך בבזיון ומניחם שם והולך לו · ולא
יזיזם משם שמא ירגשו בו ויתחייבו למלכות : מפני
לסטים שירא להחשיך שם פן יבואו לסטים עליו · מוליכם פחות
פחות כו׳ ולא יניחם שם שלא יטלם שם הליסטים וינהגו בהן
מנהג בזיון · רש״י בלשון שיני בריש המוציא תפילין ·
אף על פי שיש בדבר לאו כו׳ · כלומר אף על פי שמחמר
איסור דאורייתא שנאמר ולא תעשה כל מלאכה וגו׳ · מכל מקום
פטור מחטאת אם עשאה בשוגג ומסקילה אם עשאה כמזיד
והמחבר פסק דלא כרמי בר חמא אלא כרבא וכר׳ יוחנן דאמרו
בפרק מי שהחשיך דפטור מכלום ומה שאומר המחבר אף על פי
שיש לאו בדבר גם הוא מדברי ר׳ יוחנן שם ואין לתמוה מה צריך
לומר דפטור ממלקות משום דניתן לאזהרה מבית דין והוא
פלוגתא במסכת מכות והא מסיק כדברי ר׳ יוחנן דאף למאן דאמר
לוקין על לאו שניתן לאזהרה מבית דין אין לוקין על לאו דמחמר
דיליף מקראי · ויש לומ׳ משום שצריך לפסוק זה במקומות אחרים
כגון כגונב נפשו או המוכרו שכתו׳ לקמן בדף נ״ח ע״ב על אותן ב׳
לאווין מפני שהן ניתנין לאזהרה מב״ד וביתר מקומו׳ כתב המחבר
כן לפסק הלכה להכי כתב גם כן לאותו מאן דאמ׳ אף על פי שאין
עמוד ב צריך לו : לאין לוקין על לאו · כגון זה פירש רש״י
פרק מי שהחשיך וזה לשונו · לאזהרת מיתת בית דין דשאר
מלאכו׳ דשבת נמי מהאי קרא ילפינן להו אזהרה הילכך לאזהרת
מיתת בית דין ניתן דלא ענש מיתה אלא אם כן הזהיר הלכך עיקר
אזהרתו למקום שיש בו מיתה אתיא ולא למלקות · והשתא
אמאי לא אמר בלא גזירה משום שביתת כלים כו׳ · ובטעינת
קורה ליכא משום שביתת כלים הואיל ואתי ממילא דהא זתים
וענבי׳ כבר היו מרוסקי׳ מערב שבת · וכן איתא בהדיא בתוספות
וזה לשונו ולרב יוסף לא תקשי אמאי לא אסרה בית שמאי טעינת
קורה משום שביתת כלים דהתם אתא ממילא טפי מכל הנך
דמתניתין עד כאן לשונו · אלא ודאי שביתת כלים שרי אם כן
שמע מינה שמוכיח מן הגמרא מדלא מתרץ כן שאפילו לבית
שמאי לית להו שביתת כלים לרבה ובתר הכי קאמר דהא בית
הלל לית להו שביתת כלים לרבה · משמע אבל לבית שמאי
אפילו לרבה אית להו שביתת כלים והנ׳ לא קשה מידי כי ודאי
לרבה צריך לומר דבית שמאי אית להו שביתת כלים במידי
דהכלי עביד מעשה כגון אין נותנים חיטים לתוך הריחים כו׳ ·
דאם לא כן הך ברייתא דתניא בגמרא וכל אשר אמרתי אליכם
תשמרו לרבות שביתת כלים · אמאן תרמית אבל מכל מקום

לא תוכל הגמרא לתרץ משום שביתת כלים כי גם מקצרת
בכורת יש במשנה דאמרו בית שמאי אפילו אין הכלי עביד
מעשה כגון אין נותנין אונין לתוך הריחים ולא צמר לתוך
היורה כי תנור ויורה אינם זזים ממקומם כי ודאי באותם כלים
אפילו לבית שמאי לית להו משום שביתת כלים לרבה ולהכי
אמר המחבר בתר הכי ומותר להשאיל איתו וקרדומו דווקא לבית
הלל כי גם אותן כלים עבדי מעשה · וזה לשון הס״ת ארוך מאי
שנא דבית שמאי שרי לטעון קורת בית הבד עד אלא ודאי שרי
כלשון המחבר וקאמר עוד שם בס״ת ואם תאמר אם כן ברייתא
דאסרה שביתת כלים מני לרבה יש לומר כבית שמאי ודווקא
באילו דעבידי מעשה והני דמתניתין איירי אף היכא דלא עבדי
מעשה כגון תנור שאינו זז ממקומו לכך קאמ׳ טעמא משום גזירה
עד כאן לשונו · גם בתוספות איתא כשיטת ס״ת ומבואר יותר ·
והא דאמר לקמן מעבר לדף בעמוד ג׳ · שנר וכלי׳ אין בהם משום
שביתת כלים מטעם הפקר ותיפוק ליה דאותן כלים לא עבדי
מעשה לא קשיא מידי דהגמרא אומר כן אליבא דרב אכי שאומר
כן שבית שמאי סבירא להו שביתת כלים דאורייתא בין דקא
עביד מעשה בין דלא קעביד מעשה אבל כתמא דתלמודא לא
עמוד ג סבירא ליה הכי : ואף על גב דאין הלכה כרשב״א
גבי מחובר כו׳ · מכל מקום הלכה במחובר דבית כמותו דאינו
דומה מחובר דשדה למחובר דבית · כך הוא פשט הסמ״ג ·
אסור לומר לגוי מערב שבת כו׳ · עוד כתב למעלה מדין זה
שאמירה לגוי שבות באיסורי שבת אפילו באיסור דרבנן הואיל
ואיסור שבת שהוא דאורייתא חמורה שהיא בסקילה והאריך
בראיות וכתב חילוק כשהוא לדבר מצוה ולקמן בדף ק״י בעמוד
ג׳ משמע שאפילו לדבר מצוה בדבר שהוא רק מדרבנן אסרו
עמוד ד אמירה לגוי : אבל בענין אכילה כמו גוי כו׳ · ומשום
בשולי גוים אין לחוש כי יש לומר דמיירי שישראל העביר האש
בערב שבת סמוך לחשיכה ובאותו האש בישל גוי בשר או דגים
וביצים משנכנס שבת ואז אין בו משום בשולי גוים הואיל
והישראל הבעיר האש : שבדבר אכילה ראוי להחמיר
יותר כו׳ · כי לבו של אדם נמשך אחר אכילה ולהוט אחריה יותר
משאר עניינים לכך גזרו ביה שמא יאמר לגוי לעשותם וכו׳ ·
משמע בס״ת ובמרדכי ריינוס פרק בכל מערבין כתב בהדיא
שהטעם כן : וכמו פירות שנשרו כו׳ · לפום ריהטא
הלשון מגומגם קצת שמביא ראיות מפירות שנושרו וכבר אמר
והוא הדין פירות שנושרו והוי כמו תולה עצמו בחגורתו · ונראה
לי דהצעת הסמ״ג כך היא שבתחילה אמר המחבר עצמו שפירות
שנשרו מאליהן בשבת אסורין ומביא ראיה מן הסוגיא מריש
מסכת ביצה דמתרץ רב נחמן היינו טעמא דביצה שנולדה
ביום טוב שהיא אסורה משום מוקצה ורב יוסף מתרץ לה גזירה
משום פירות הנושרים · ורבי יצחק מתרץ לה גזירה משום
משקין שזבו שמע מינה שיש איסור בדברים אילו כשנעשו
דף כ מאליהן ואפילו ביום טוב וכל שכן בשבת : הכי
עמוד א גרסינן בספרי׳ ישנים ובפירוש רבינו חננאל כו׳ · ולאפוקי מלשון
ראשון בפירוש רש״י שגרס הכי מתניתי׳ דיקא כוותיה דשמואל
ותניא כוותיה דרב כלומר המשנה דפרק שואל ששנינו שם אם
עשו גוים ארון וקבר יקבר בו ישראל אף על פי שלא ידענו אם
עשאום לגוים או לישראל והיינו כשמואל דתלינן לקולא · ותניא
כוותיה דרב כלומר מרחץ המרוחצת אם רוב גוים כו׳ · ואותן
מפרשים שגרסו כן סוברים שהיא ברייתא ואינה משנה ומביאין
ראיה מתנא קמא שבכל מקום הלכה כתנא קמא · מחצה על
מחצה צריך להמתין בכדי שיעשו והיינו לחומרא כרב · ורש״י
פירש שם שאותו גירסא לא נהירא ליה וגרס כגירסת המחבר אך
שגם הוא גרים תניא כוותיה דשמואל ולא גרים תנן · אך התוספות
פרשו שם שגרסו תנן ואמרו שהוא משנה במסכת מכשירי׳ ומשנה
היא

היא שם בפרק ב' המתחיל זיעת בתי שיחין ומעורות טהורו' ולהכי
הארכתי והבאתי גם גירסא שנייה כדי לישב מה שאומר המחבר
אח"כ לקמן בעמוד ב' ויש לרחות כי במת החמירו יותר' איך שייך
לומר כן והלא המחבר עצמו אמר שם לעיל מיניה שאין לחלק
ולומר שיש לו להחמיר יותר במת הואיל ודימהו למרחץ כלומר
דאי יש חילוק איך מביא ראיה לשמואל דמיקל במת ממרחץ
שמא מת חמור טפי' להכי יש לומר שדעת המחבר שיש לדחות
ולומ' כגירסא אחרת דגרס תניא כוותיה דרב ומביא ראיה מתנא
קמא דמחמיר אפילו במרחץ וכל שכן במת' והיינו דקאמר בתר
הכי ומכל מקום נכון להחמיר שאין לסמוך על הדיחוין' הואיל
ובספרים ישנים וכפירוש רבינו חננאל גרס תנן כוותיה דשמואל
אם כן על כרחך אין לחלק בין מת לשאר איסורים' ואין לסמוך
על גירסא האחרת הואיל ורוב גאונים תפסו גירסא זו עיקר'
עמוד ב אלמא ספיקא שרי כשמואל פירוש מר' יהודא מייתי ראיה
מותלי ברשות לקולא' וכן פירש רש"י בפרק שואל' ובמרדכי
סוף פרק שואל' כתב שהס"ת פסק כשמואל דפסק מותר' והאלפס
כתב כרב דפסק אסור' וזה לשון רש"י ומייתי סייעתא לשמואל
מר' יהודא דתלינן לקולא ורישא לא קשיא ליה דכיון דודאי מחצה
על מחצה ודאי בשביל ישראל וגוים הוחמו שהרי לא לאדם אחד
לבדו הוחמו דנימא ספק לגוי ספק לישראל' ונראה
דטעות סופר הוא נראה לי משום הכי איכא טעות סופר דאיך
יתיישב עלין הרחייה דילמא משום דאין מבריחין כו' אדרבה
עמוד ג היא הנותנת' מסקינן בריש פרק כל הכלים כו'
עד מותר לטלטלו לצורך גופו כו' לשון ההגה באשירי פרק קמא
דביצה הא דקיימא לן דדבר שמלאכתו לאיסור אסור היינו דווקא
שאינו לצורך מקומו ולגופו' אבל הוא צריך למקומו מותר
לטלטלו' ואם התחיל לטלטל אותו דבר בשביל שצריך למקומו
מוליכו אפילו לחדרו אם רוצה דהא חזינן הואיל וצריך למקומו
מגביה הכלי וכופהו על הביצים העתק מן התוספו' עד כאן לשון
ההגה' וכהאי גוונא כתב המחבר לקמן לעניין טילטול חלה
בדף כ"ו' בעמוד ב' אף על פי שמתיר ר"ש כו' בסוף
פרק תמיד נשחט מביאין התוספות דברי הלכות גדולו' שמתירין
וכותבין שר"י פליג עלייהו ואסר' ולשם מביאין גם דאיה זו
שכתב המחבר כאן' ועוד טעם אחר כתבו לאסור מכיבוד משום
דמזיז עפר ממקומו' והדיבור מתחיל המכבד והמרבץ'
עמוד ד גרסינן בפרק מפנין דג מליח כו' לשון רש"י בפרק מפנין
דג תפל אסור לטלטלו דאינו ראוי לכלום ולכלבים לאו דעתיה
למישדייה אבל במליח נאכל על ידי מליחו עד כאן לשון רש"י'
וזה לשון שב"ץ ותוספות תו"ך אין לי' דג תפל אסור לטלטל תימא
מדשרי בשר תפל אלמא כר"ש אתא דג תפל נמי תשתרי דהא
חזי לכלבים אף על פי שאין דעתו למשדייה לכלבים כדפירש
בקונטרס מיהו לישתרו כבשר תפל וצריך לומר דדג תפל אינו
וקשה לו ראוי לכלבים עד כאן לשון תוספות' וקיימא לן דג תפל לישתרי
דהא חזי לחתול' דעינינו רואות דחתול אוכלת דגים חיים'
ואמרינן התם בגמרא דמטלטלין מים מגולים אף על פי שאינו
ראוי אלא לחתול' ואין מקנחו בקרקע משום
אשווי גומות פירוש במתכוין אגב טירד' כמו שמפרשים התוספות
דף כא בסוף פרק תולין ולעיל הביאו בדף י"ב בעמוד ג'' מסקינן
עמוד א בפרק כל כתבי שמותר לאדם לעמוד כו' ולא גזרינן דילמא
אתי לתלוש הואיל והוא אסור מדאורייתא אבל להעמיד על גב
מוקצה כגון דבר שהיה אתמול במחובר ונתלש היום שהו' מדרבנן
גזרינן דילמא יאכל אותה בידים ויטלטל' ותניא
במכילתיה כו' זהו מן התוספות דסוף פרק כל כתבי' ומפרשינן
אף על גב דלא גזרינן מכל מקום יהא אסור משום שביתת בהמתו
לכן מביא ראייה ממכילתא שאין שייך לומר בו שביתת בהמתו
דאדרבה אם לא יעמיד אותה על המחובר לא יהיה מנוחה

לבהמתו כשהיא רעבה ומתאוה לאכול' ובמרדכי ריינוס מביאו
בביאור היטב ובאריכות: ואסור לצאת בהן משום
משוי פירוש הואיל ונפסקו ותלוין שם שלא לצורך אסורי' להוציא
וכן בציצית דלקמן הואיל וחד נפסק הוו שלשה הנשארים שלא
עמוד ב לצורך' ואותן לולאות של משי כו' פירוש רצועות
היו תלויות באבנט שבתוך המכנסיים שלהם ופעמים היו
חשובים ויקרים של משי והיו קושרין ראש השני לאנפילאות של
משי או של בגד למותחם ופעמים שהולך יחף מותר אף על פי
שנושא אותם חוטין החשובים לפי שאם יחפוץ ילבש האנפילאות
ויצטרך להם' ואפילו ביום הכפורים מותר שפעמים קושר
בהם ראשי המכנסים הנופלים למטה וזוקפם למעלה' מלשון
סמ"ת קצר: כדאמרינן בירושלמי הנשאל הרי זה
מגונה כו' מפני שהיה לו לדרוש הדיני' ברבים כדי שיהיו שגורי'
בפי כל ולא יצטרכו לשאול: והשואל שופך דמים
עמוד ג שעל ידי שהיית השאלה נסתכן: אין מולידין את
הגויה בשבת כו' אבל בחול מולידין אותה משום איבה כדאמרינן
לעיל בדף י' בעמוד ב'' בין שאמרה אינה צריכה
פירוש וחברותיה אומרות שצריכה רש"י בפרק מפנין'
ואפילו אמרה צריכה אין עושין לה כו' כסתם החולה שאין
בו סכנה היא כל אותן הימים שמז' ועד ל' אבל דבר שיש בו סכנה
ישראל עצמו עושה לה רפואה כך פירש רש"י פרק מפנין'
וקודעין את כריסה כו' ואם תאמר והא אמרינן בפרק יוצא
דופן שהעובר מת קודם לה' ויש לומר כיון שנעקר הולד לצאת
אז היא מתה תחילה' ואם תאמר הא בן פקוע היא מתה תחלה'
ויש לומר דשאני התם דהרגה על ידי שחיטה: כדפסק
בירושלמי כרבי שמעון בן אלעזר דאסר קיבולת במחובר
קרקע כו' מסתמא דעת המחבר לאו דווקא שיהא הלכה כרבי
שמעון בן אלעזר בקיבולת דהא הוא אסר אפילו למחצה לשליש
ולרביע ובזה הלכה כרשב"ג וכסתם מתניתין דפרק קמא דעבודה
זרה שמתירין כמו שאמ' לעיל בדף י"ט בעמוד ג' אך בזה כשאין
לגוי חלק בשדה והישראל נותן לו מעות לטרוח בשדה שהכל
שלו בזה הלכה כמותו שאסר ולאפוקי מרבנן דפליגי עליה
עמוד ד בירושלמי ומתירין כל קיבולת במחובר: אם אמר
לו ישראל כמה שבתות נטלת כו' דגלי דעתיה דגוי שלוחו
היה דשכר שבת הוא נוטל רש"י בסוף פרק קמא: עוד
אמר בפרק בתרא דעבודה זרה ישראל כו' עד דברים אחרים'
נראה לי דנראה כמחליף עבודה זרה בדבר אחר וכהאי גוונא
דף כב מפרש לעניין ערלה לקמן בדף נ"ד בעמוד ב': אבל
עמוד א לא רצה לומר הטעם משום לא ינוח כו' פירוש המחבר דוצה
לתרץ מאי דוחקא לפירוש זה דקאמר טעמא משום מחמר ולא
קאמר משום שביתת בהמתו לחוד דעובר משום למען ינוח כמו
שאר פירושים הראשונים דהא אמחמר אינו עובר אלא כשמניח
משא על הבהמה בשעה שהיא הולכת לפניו כדפירש שם רש"י
וגם המחבר עצמו כתב כן לעיל בדף י"ט בעמוד א' אם כן על
כרחך הבהמה עושה מלאכה ועובר נמי על למען ינוח' דוחק זה
בא ליישב המחבר וקאמר להכי לא רצה לומר הטעם דלמען
ינוח כי שמא משום גזירת איסור בהמתו לחוד שאינו תלוי בגופו
לא היו אוסרים למכור ודווקא שאלה או שכירות אסרינן משום
שביתת בהמתו לחוד משום דעושה בה מלאכה כל השבת' אבל
משום נסיוני דאין בו איסור אלא לפי שעה לא אסרינן מכירה'
אי לאו טעמא דמחמר אחר בהמתו דחמיר טפי דהוא איסור התלוי
בגופו נמי' כך נראה לי כוונת הרב המחבר וכן משמע נמי מן
התוספות דפרק קמא דעבודה זרה: מהאי טעמא שרי
התם למכור להם חיטים ושעורים משום פסידא בפרק קמא
דעבודה זר' תנו רבנן אין מוכרין להם תרסין ואומ' שם מאי טעמא'
אלימא משום דמגנא עלייהו אי הכי אפילו חיטים ושעורים נמי
לא

עומד ב לא׳ ומתרץ אם אפשר הכא נמי : וכן אמר רב בפרק
בתרא דעירובין נשים המשחקות כו׳ עד דילמא אתי לאשווי
גומות ׳ קצת קשה אמאי לא אמר הכי והכי משום אשווי גומות
ויש לומ׳ משום דעולא אוסר שם לחקיש עד הדלת משום השמעו׳
קול ורבא פליג עליה ואמר דלא אסרו חכמים אלא קול של שיר
בלבד כדלקמן ׳ ומקשה על רבא מהא דרב דאמר נשים
המשחקות באגוזים אסור ומפרש הטעם משום השמעות קול ׳
שמע מינה דהשמעות קול אסור׳ ומתרץ רבא ומפרש טעמא דרב
משום אשווי גומות ומיירי במגררת אגוזים על גבי קרקע לכן
פירש המחבר דברי רב מחמת תרי טעמי למר כדאית ליה ולמר
עמוד ג כדאית ליה׳ מכתב המהלך מתחת הצורה כו׳
כגון בני אדם שמציירים בכותל חיות משונות או דיוקנות של בני
אדם על מעשיהם כגון מלחמות דוד וגליות וכותבין תחתיהן זו
צורת חיה פלונית ודיוקנית פלונית או פלוני אסור לקרות בשבת
שמא יקרא בשטרי הדיוטו׳ עד כאן לשון הקונטרים פרק השואל ׳
אבל שאר איגרות שנשלחים לו מותר דשמא יש בהם שום דבר
דף כג מצוה : נימנו וגמרו שמותר להכניס אבנים כו׳
עמוד א התם מפרש באבנים הראוין לקנח בהם והם משופעין אז אינם
מוקצה ותורת כלי עליהן ומיירי בבית הכסא קבוע שאדם הולך
עליו בוקר וערב ושיערו מלא יד צריך אדם לקנות כי שלשה
אבנים צריך אדם לקנוח אחד תחלה כקטן ואחר כך בגדול הימנו
כי אם יקנח אדם תחילה בגדול ילכלך סביב פי הטבעת :
עמוד ב היגיעך סוף תחומי שבת כו׳ כמו הגע עצמך ובאבי״ה
מביא גם כן הירושלמי בסימן ת״ר ולשם כתב הגע עצמך כלומר
אחוז בעצמך ותנא לתמצית הדבר סוף תחומי שבת שאינן
מחוורין דבר תורה כלומר סוף דבר ומסקנתו שתחומי שבת אין
נראין שהן דאורייתא מחוורין פירוש נראין ׳ כדאמרינן ולשון זה
חיוור ׳ פי׳ נראה ׳ ר׳ מנא בעי ׳ פירוש היה בעי בעיא ׳ ניחא ׳
כמו התינח ׳ ובאשי״רי גם כן הירושלמי בספ״ק דעירובין ולשם
כתב תינח במקום ניחא כלומר לרבנן דפליגי ארבי עקיבא בפרק
כשם וסברי תחומי דרבנן התינח אלפים אמה שאין מחוורין שהם
דאורייתא אבל ד׳ אלפים מי אמרינן שהם מחוורין שהן דאורייתא
או לאו והכי סלקא דעתיה דרבי מנא דבהכי פליגי רבי עקיבא
ורבנן במו שמפורש במשנה בפרק כשם ׳ כתיב מקיר הארץ
וחוצה לה אלף אמה סביב וכתיב ומדותם מחוץ לעיר את פאת
קדמה אלפים באמה אי אפשר לומר אלף שכבר נאמר אלפים ׳
ואי אפשר לומ׳ אלפים שכבר נאמר אלף הא אלף אמה מגרש ואלפים
אמה תחום שבת דברי רבי עקיבא ׳ ורבנן סברי אלף אמה מגרש׳
ואלפים אמה שדות וכרמים ׳ ובסוף פרק קמא דעירובין ׳ תני רבי
חייא לוקין על עירובי תחומין דבר תורה ׳ ואזהרתו מלא יצא
איש ממקומו ׳ כך מפרש שם רב אשי ומסתמא תני רבי חייא
ברייתא גם אליבא דרבנן כי גם הם צריכין למדרש אל יצא ׳ ואף
על גב דאלפים דערי הלוים מצריך צריכי מכל מקום מינה
שמעינן כמה היא מקום תחונתו של אדם ומקומו ׳ והיינו ד׳ אלפי׳
אלפי׳ מכאן ואלפים מכאן ועל זה אמר קרא אל יצא איש ממקומו
כלומר אל יצא איש לצד אחד ממקומו והיינו ד׳ אלפים שהוא
מקום תחונתו של אדם ואלף אמה דמגרש לא חשיב משום דלא
חיה צריך לאדם ׳ ואינו קרוי ממקומו רק לבני העיר היו נתונים
כדלקמן במצות ערי הלוים בדף ר״ו בעמוד ג׳ נמצא שגם אליבא
דרבנן היו תחומין ד׳ אלפים דאורייתא או שמא ו׳ אלפים דאורייתא
והמגרשים גם הם מן החשבון והשיב לו ר״ש בר ביסנא בשם
ר״א אין לך מכולן מחוור אלא תחומין י״ב מילין כלומר אין לך
מכולן מחוור פירוש תחום ד׳ אלפים או ו׳ אלפים כולן אינן
מחוורי׳ אלא י״ב מילין בנגד מחנה ישראל אבל מאלפים דערי
הלוים ליכא למשמע מינה והשתא אתי שפיר דקאמר המחבר
משמע שזה מחוור אפי׳ לרבנן דהא כל הבעיא דרבי מנא היה

אליבא דרבנן כך נראה לי פשט הירושלמי ׳ עד
מוכיח שם מי שבא בדרך כו׳ ׳ מדינה פי׳ עיר ׳ כמו שמסיק
אחר כך ואומר אם נכנס כאלפים אמה קרוב לעיר וכן כל לשון
מדינה שמזכיר המחבר בעניין זה ׳ ואם כלתה מדתו כו׳ לא׳ קאי
אשל מעלה ועניין בפני עצמו הוא ׳ ובבא זו וכן ההיא דלעיל
מי שכלתה מדתו בחצי העיר כו׳ ׳ מיירי באחד שהחשיך חוץ
לתחום העיר ונותן עירובו ואלפים שניים של עירובו מגיעין עד
מקצת העיר ׳ אי נמי כי ההיא דתנן בפרק מי שהוציאוהו ומביאה
לקמן בדף רמ״ה בעמוד ד׳ מי שישב בדרך לנוח שהוא עיף ולא
ידע שהוא בתחומה של עיר וחשכה לו כיון שלא היה כוונתו
כאנשי העיר אין לו אלא ממקום רגליו אלפים אמה לכל רוח
לדברי ר׳ מאיר אף על פי שרבי יהודא חולק עליו והלכה כמותו
כדפסק המחבר כדלקמן באותו עמוד ׳ מכל מקום מפרש הדין
אליבא דרבי מאיר הואיל וגם לדידן יש נפקותא בנותן עירובו
עמוד ד כדלעיל : כמין גאם כ׳ זה ך היא אות יוונית וצורתה
ככ״ף פשוטה שלנו ונקראת גא״ם בלשון יון אין מודדין לה אלא
מן הקשת לאו דווקא מן הקשת ממש׳ אלא מן היתר ולפנים
במקום שהוא פחות מד׳ אלפים ׳ הגה״ה במיימוני פרק כ״ח
מהלכות שבת ׳ והוא מן התוספות בפרק כיצד מערבין והדיבור
מתחיל ואם לאו מודדין מן הקשת כו׳ ׳ אזהרה זו לבית דין
שלא ישרפו כו׳ ׳ גוף הלאו אצטריך לר״י ללאו ׳ ולרבי נתן לחלק
אך ממושכותיכם יתירה קדריש דהא שבת חובת הגוף ונוהג בין
בארץ בין בחוצה לארץ ׳ וממושבותיכם ליכא למשמע׳ אלא
אתיא לגזירה שוה׳ ויליף ממושבותיכם שנאמר גבי מיתת ב״ד
בפרשת הרוצחים באלה מסעי והיה אלה לכם לחקת משפט
לדורותיכם בכל מושבותיכ׳ מה התם במיתת ב״ד אף כאן במיתת
ב״ד וקאמר רחמנא לא תבערו כך נדרש בגמרא רישפ״ק דיבמות :
ובפרק אמרו לו מסיק כו׳ בפרק אמרו לו דוהרה
הראיה שמביא רפרם בפרק בתרא דיומא שאין עירוב והוצאה
ליום כפורים ומסיק ואומר הא דרפרם בדותא היא אבל בהא
דאין עירוב ליום טוב הבי קיימא לן ׳ וכן כתב לקמן בדף כ״כ
בעמוד ג׳ בשם רב אלפס והאלפס כתב כן בפרק קמא דביצה ׳
דף כד זכן האשירי ׳ ומאחר שענש כרת כו׳ כמו שכתב
עמוד ד הרב המחבר לעיל בסימן י״ו ׳ וביתר מקומות שהבאתי שם שבל
מקום שיש כרת או מיתה יש שם לאו ואף על פי שלא נכתב :
וגרסינן בירושלמי הדא אמרת כו׳ ׳ מדקאמר כמוה
וכגרעינת׳ ׳ הלא ככותבת כמות שהיא בנפח שלה שמע מינה
שצריך לכבוש ולסחוט בשר הפירי על הגרעין ולמעט את הנפח
מה שיכול ׳ ואחר כך משערין וכן כתב הסמ״ק וזה לשונו׳ כמוה
וכגרעינתא כשימשיך האוכל על הגרעין עד כאן לשונו ׳
פסק בעל הלכות גדולות דהלכתא כרבי יוחנן כו׳ בן
עשר כו׳ פירוש כאן לבריא כאן לכולה כמו שמתרץ שם על
המשנה דקתני שם מחנכין אותם קודם שנה או שנתים :
עמוד ב ובלבד שלא יוציאו ידיהם פירוש להגביה שולי חלוקו על זרועו
דאינו נראה כמלבוש אלא כנושאו על כתיפו ואמר מר היוצא
עמוד ד בטלית מקופלת כו׳ רש״י ׳ כדמוכח התם שיש בו ג׳ כלים כו׳
והאמצעי יש בו משום כלי בברה בדתניא בסוף פרק ב׳ דביצה
ומשום הכי אסור : אומר רבינו יצחק ב״ש כו׳ ׳ כלומר
גבי מכשירין אין שייך לחלק שיותר טובים הם כשמתוקני׳ ביום
טוב מבערב יום טוב ולכך אי לאו הוא הוה דרשינן לכל צורכיכם
שמותרים בכל ענין ואפילו אם היה אפשר לתקן בע״ט ׳ אבל
באוכל נפש עצמו לא נוכל לדרוש היתר אלא במה שמתקלקל׳
אם נעשה בערב יום טוב הואיל ויש חילוק בין אוכל לאוכל
מי יימר לנו שמותר יותר ממה שהוא מסתבר לכן אין לנו
היתר מן התורה אלא במידי דמתקלקל אם נעשה בערב יום טוב
והיינו משום דסתם מכשירין אפשר וסתם אוכלין מפיגין טעם
ואי

דף כה עמוד א ואי אפשר כמו שכתב ראבי"ה בסימן תש"ע והמרדכי מביאו בקוצר
בפרק אין צדין: כ"ר במוקצה מחמת איסור דדחייה
בידים כגון נר שהדליקו בו באותו שבת אבל שאר מוקצה מחמת
איסור מותר כדלעיל בדף כ' בעמוד ד': ואין חולקין
בין שבת ליום טוב פירוש שלא תאמר יום טוב חמור יותר כדלקמן
בעמוד זה, דסתמא דתלמודא מקשה לר' יוחנן,
דרבינו יצחק פסק הלכה כרבי שמעון במוקצה דשבת, והגמרא
מקשה עליו והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן אין
מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב:
אוד פירש בערוך שהוא כלי שגורפין בו את התנור,
ורש"י ורבינו תם מסכימין לזה פירוש שיש חילוק בין מוקצה
לנולד, תמרי פרסייתא פירש רש"י שטובות הם
ומבושלין כל צרכם וכל האוכל שלהם נפרש מן הגרעינים לכן
אין ראוים לטלטל, והא דפריך בסוף פרק כירה על ר' יוחנן,
פירש ר' יוחנן פסק שם הלכה כר' שמעון ומקשה עליו ומי אמר
יוחנן הכי, והאמר רבי יוחנן אסור לטלטל קינה של תרנגולת
ומתרץ דאית ביה ביצה, ופירש רש"י ומודה ר' שמעון בנולד,
ומקשה עוד, והאמר רב נחמן מאן דאית ליה מוקצה אית ליה
נולד כו' להכי קאמר המחבר אף על גב דמקשה מרב נחמן על
ר' יוחנן מכל מקום לא קיימא לן כרב נחמן, דכן הוא דעת המקשן
עמוד ב להקשות איך הכין רב נחמן ר' יוחנן: ורבינו משה
בר מיימון תפס שיטתו כו' על כרחך רבינו משה אינו מחלק
דהא לעיל אמרינן שרבינו משה כתב בהילכות יום טוב שהטעם
של קורה שנשברה דאסורה משום נולד אם כן מנלן שהתנא סתם
ביום טוב כר' יהודא אפילו במוקצה אלא על כרחך אינו מחלק
בין מוקצה לנולד: כי רב נחמן דחק עצמו לפי
שיטתו רב נחמן דחוק לומר שבית שמאי ובית הלל פליגי הכא
גבי ביצ' בפלוגתא דר' יהודא ור' שמעון דאם לא כן מאי טעמייהו
דבית שמאי דשרו והלא נולד הוא דהא רב נחמן מוקי טעם דביצה
שאסורה משום נולד, אלא על כרחך מאן דלית ליה מוקצה לית
ליה נולד, אבל שאר האמוראים שמפרשים חשמנה גזירה משום
פירות הנושרים ומשום משקים שזבו יש לומר דסברי להו דכולי
עלמא מודו בנולד: וכעניין זה נאמר כו' פי' שגם
ההיא משנה כר' יהודא ודלא כהלכתא: ומסיק
התם דמתניתין דהכא כו' פירוש מתניתין דאין סומכין את
הקדירה בבקעת אבל רטיבא דלא חזי להסקה כו' פירוש הואיל
ואינו ראוי להסקה במוקצה כיהאי גוונא אפילו ר' שמעון מודה
וכן אמר המחבר לקמן בדף כ"ח בעמוד א': ואמר
רבא הלכתא כוותיה כו', בשבת ויום טוב ובב' יום טוב של
ראש השנה רב לחומרא, ובב' יום טוב של גליות רב לקולא,
ונראה לי הא דפסק הלכתא ביום טוב של ראש השנה היינו
משום דבתר הכי אמר רבה מתקנת רבי יוחנן בן זכאי, ביצה
מותרת אף על גב דהגמרא מתרץ ר' יוחנן בן זכאי אליבא דרב
ושמואל, מכל מקום צריך לפסוק הילכתא כוותיה, כדי שאנו
דחוקים לחלק ולומר שאותם תירוצים הלכה הן שלא תאמר
מתקנת ר' יוחנן בן זכאי ביצה מותרת לכולי עלמא ודרב ושמואל
ליתא ועניין זה לא שייך לכאן כי גם בגמרא צריך לומר כן,
עמוד ג ובפרק ר' אלעזר דמילה מעמיד בשכלו כו' פי' הא
דשוחטין עגל שנולד ביום טוב מוקי לה בפרק ר' אליעזר דמילה
עמוד ד בשכלו לו חדשיו: ממלא האשה הקדרה אף על פי
כו' פירש רש"י דבחד טירחא סגי, וכן לנחתום לגבי מילוי אבל
לאפות כל ככר וככר צריך עריכה ואפייה ורדייה לעצמו:
שבזמן שהפת מרובה היא נאפית יפה כתב האשירי
בפרק ב' דביצה וכן איתא שם בהגה"ה בשם התוספות דווקא
בתנור קטן הפת משביח כשהוא הרבה, ואין מקום להחום
להתפשט, ומתוך כך הפת נאפה יפה אבל בתנור גדול או בכירה
אין לאפות יותר מכדי צורכו, וכן משמע גם שם בפירוש רש"י,
רב ארא מערים כו', פירש רש"י לאחר שמלח זו
לאוכלה היום אמרה ברתה חביבה עלי לאוכלה היום וחוזר ומולח,
דף כו עמוד ב אין גורפין תנור וכירים כו' לשון רש"י אין גורפין
תנור וכירים אם נפל לתוכה מן השפילה והטיח אין גורפין אותה
דמתקן מנא, ואתיא כרבנן דאמרי מכשירי אוכל נפש אסירי:
מכבשין משכיבין את העפר והאפר שיהא חלק ומשפילהו
ומשויהו שלא יגע בפת שמדבקים בדופנותיהם וישרפנו עד כאן
לשון רש"י: הא למדת שאסור לגרום הכיבוי משמע שדעת
המחבר שדבר זה אסור משום גרם כיבוי אף על גב דפסק לעיל
בדף י"ו בעמוד ג' דגרם כיבוי מותר שמא דבר כהאי קרוי קרובי
כיבוי, ובמרדכי פרק כירה ובפרק כל כתבי מחלק בין גרם
כיבוי לקרובי כיבוי ולישנא דלגרום הכיבוי דנקיט לאו דווקא,
ועוד יש לומר דהא דקאמר לעיל דגרם כיבוי מותר היינו דווקא
כשאינו גורם הכיבוי בידים ממש בגוף האור כדקאמר לעיל
דעושה מחיצה מצד האחר שלא במקום האור, וכן בטלית שאחז
בו האור שנותן המים מצד השיני, ואחר כך מתכבה מאליו, וגם
יכול להיות שיתכבה מאליו קודם שיגיע למקום גרמי כיבויו אבל
כאן מיד כשממעט השמן ומרחיקו מפי הנר מיד האור כהה ואינו
דולק יפה כבתחילה, נמצא שמכבה מיד בידים ועוד אפילו אותו
השמן עצמו שמוציא מכבה, דהא כשהיה בנר היה נגרר הכל אחר
הפתילה אם כן היה כאלו נאחז האור בכולו הלכך אותו דבר מועט
שלוקח עכשיו ממנו מכבה בלקיחתו, וכן תמצא באשירי פרק
יום טוב דף מ"ח עמוד ב' ובתוספו' שם, ומשום הכי אמר בתר הכי
במדורה שמותר לשמוט אותו עץ שלא אחז בו האור ואינו דומה
למסיר שמן כו', דהא לא נאחז האור בכולן וגם אותו עץ שדולק
עכשיו אין מתכהה מאורו בשביל לקיחת זה כמו במסיר שמן,
עמוד ג אמרינן בפ"ק דביצה וכו' פי' רש"י חנויות כמין תיבו' הן ועומדו'
בשוק ואינן מחוברות לקרקע: תריסין דלתות פתחיהן: ציר
באמצע כעין בליטה ותוחבין אותו בחור שבאמצע דופן פתח
התיבה: ציר מן הצד ידות לשני ראשים מן הצד כשאר דלתות:
עמוד ד אפי' בבית שהוא מחובר ושייך בו בניין וסתירה: כדי
שתיטול מעיסתה חלה בעין יפה, פירש רש"י שיעור חלה
אחד מכ"ד לכהן וכשאינה יודעת מידה עיסתה היא מקמצת
ואומרת אין כאן כל כך אבל כשיודעת מידת עיסתה יודעת
מה תפריש ועינה יפה בה עכ"ל, אמר אביי שמואל
הלכה למעשה אתא לאשמועינן, פירש רש"י הא דאמר שמואל
אסור והוא שנדה במשנתו מותר שמואל בשמעתין דאכר אכור
הלכה למעשה אתא לאשמועינן שהבא לשאול הלכה לעשות
מורין לו לאיסור ואי חזינן איניש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה
דף כז עמוד א דמותר ואין מורין כן, וכן פירש רש"י שם גבי דדדו
באגרא כו' לשון רש"י בפרק המביא דדדו באגרא כמוט על
כתפיהם לדדו ביום טוב לאותו משוי באכפא כמוט בידיהם משום
שינוי, ואפי' אינו להקל מכל מקום שינוי הוא ואינו מרבה טורח
בשינוי, עד כאן לשון רש"י, נמצא הא דנקט וכן פירש רש"י לאו
דווקא כי המחבר אומר ואפילו משנה להחמיר, ורש"י לא פירש
אלא ואפילו אינו משנה להקל אבל כהדיא פירש ואינו מרבה
טורח, והמחבר אינו מביא ראיה אלא אף על פי שאינו להקל,
עמוד ב ותלמודא מהדר ואזיל כו' כלומר מהיכא אסמכוה
רבנן דתיקנו עירוב תבשילין אבל לעולם דרבנן ואסמכתא
בעלמא הוא כך פירש רש"י שם זהרד מייתי הגמרא מהו שרש
הטעם למה תקנו עירוב תבשילין ואיפלגו בה אמוראי, וכל
שזוכה בעירובי שבת כגון בנו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו
העבדים, וכל הנך שמביא לקמן בדף רמ"ה בעמוד ב', ובאותו
עמוד כתוב המזכה העירוב לבני עירו על ידי שליח צריך השליח
לקנות העירוב בהגבהה ולומר זכיתי להם:

משום

עמוד ד משום דנמצא כקונה קניין כשבת נראה לי הואיל והירושלמי
נותן טעם לפי שהוא כקונה קניין בשבת לא מצינו היתר במקח
וממכר בשבת ׳ אבל לפי טעם של תלמודינו גזירה פן יכתוב אבל
בקידושין עצמן אין בהם שום איסור על זה יש לומר כשאין לו
דף כח אשה ובנים מותר : ושוים בקיסם שלא יקטמנו כו׳
עמוד א פירש רבינו יצחק כו׳ בהגה״ה בסמ״ק מפרש בשם ר״י רהאי ושוים
קאי אקסם שלפניו ולא על איבוס והתם סברי רבנן אם קטם
פטור אבל אסור לכתחילה ׳ ומפרש ר״י רהיינו טעמייהו דרבנן
משום רמחזי כמתקן כלי משום הכי אסור לכתחילה ׳ אבל ר׳
אלעזר סובר כשקוטמו מתקן כלי גמור הוא וחייב חטאת ובקיטום
מחמיר ר׳ אליעזר טפי ברבנן אף על גב דבנטילת קסם לחצות
רבנן מחמירין : ואמרינן התם דלרבנן קוטם כו׳
כלומר אבל לר׳ אלעזר אסור כי פליגי בפרק המביא שר׳ אלעזר
מקיל בלקיחת קסם לחצות שיניו ורבנן מחמירין כדלעיל ׳ אך
בקטימת הקוסם מחמיר רבי אלעזר וסובר חייב חטאת מחמת
תיקון כלי ורבנן סברי פטור אבל אסור וכשקוטמו להיית מאן
דמחייב חטאת לעיל סובר כאן שפטור אבל אסור ומאן דסובר
לעיל פטור אבל אסור רהיינו רבנן כאן מתירין לכתחילה ׳

גזירה שמא יקטים והוי הגט מחוסר אחר כתיבה קצוצה
עמוד ב ונתינה כדלקמן בדף קכ״ט עמוד ב׳ ׳ כגון ראשי
חדשים דווקא לנשים נתנה מצוה זו בשביל שלא פרקו נזמיהם
ועוד אמר רבי יצחק דמלאכה ככידה כגון לחרוש ולזרוע אסור אף
לאנשים מדכתיב אשר נסתרת שם ביום המעשה ותרגם יונתן
יומא דחולא והתם נבי ראש חדש קאמר וקרי לערב ראש חדש
יום המעשה אלמא ראש חדש לאו יום מעשה הוא׳ מרדכי פרק
הקורא מעומד : אבל בחנוכה וראש חדש כו׳ שני
מעשים היו אחד בחנוכה ואחד בראש חדש ניסן וממנו שמעינן
דין זה שמכרין ובהדיא הוא בירושלמי ומביאו בשמחות ׳ מהר״ם
בכימן לו׳ : מלא מחט בבת אחת כשהאומן תוחב
תחיבורת הרבה כמלא אורך המחט ואחר כך מושכו מן הבגד
ונמצא תפירה הרבה במשיכה אחת ודרכו לעשות כן כבגד צמר
והידוע לו לעשות כן הרי זה אומן רש״י ׳ אימרא בשפת
חלקו שדרך לתרת בגד עברת סביב שולי החלוק שלא יבלו
כשנגררי׳ בקרקע והדיוט אינו יודע לכוין באותו בגד שתהא השפה
מכוונת בו ולא מעקם לכאן ולכאן ועשיהו רחב במקום זה וקצור
עמוד ג במקום זה רש״י ׳ קלקולי מים שברשו׳ הרבים מים המכונסי׳
בגומו׳ לשתות מהן ׳ ונמשכים לתוכן זכל רשו׳ הרבים ומתקנים
וסותמים החריצים שבהם הולך הזכל לבור רש״י ׳ להפקיר
את הכלאים במועד קטן כפרק קמא מפרש משום הכי
עושין עניין זרת במועד כי הפועלים פנויין ולוקחין מעט שכר
שליחות ושכרם היה מתרומת הלשכה וכל מה דמצינן לצמצם
מעות דהקדש עבדינן : ועוד אמר שם דבגנוסטרי
אסור לקמן בהלכות נידה בדף ל״ט בעמוד א׳ כתב דבסכין גם כן
אסור כמו בגנוסטרי מכח שמסופק דשמא גם כן בסכין אורחיה
הוא׳ ; תרי כופייתא פי׳ כערוך כלים והיו שופכין
אותו מדעת כמתנה שלא בתנאי לכך לא היה ריבית וגם שלא
דף כט הזכירו שנותנו לו בשכר המעות : תניא בפרק מי
עמוד א שהפך כל שאסור כו׳ ׳ פי׳ אמירה לנוי שבות אף במועד וכן
כתב לקמן במצות נדה בדף ל״ט בעמוד א׳ ׳ תרביצי
גינה ׳ להרביץ במים שיגדלו הירקו׳ אף על גב דליכא פסידא
רש״י : ולא אסר התם אלא במקום כו׳ ׳ כגון בשדה
וקיימא לן למה לא נאסר להסיר גבשושית מן הבית גם כן משום
בונה כמו שאסרינן בשדה משום חורש כדאמר לעיל בדף י״ב
בעמוד ב׳ בשדה חייב משום חורש ובבית משום בונה ׳ ונראה לי
ליישב הואיל ואיסור חול המועד משום טירחא ולאו טירחא כדאמ׳
בסוף פרק מי שהפך ומייתי לעיל בעמוד ב׳ ולאו משום אם
המלאכה דומה לאחד מאבות מלאכו׳ כגון קושר ומתיר דלית ביה
טירחא׳ וחרישה יש בו טורח יותר מבבניין כמו שכתוב במרדכי
פרק הקורא מעומד גבי הא דאמרינן בגמרא ושאין בו ביטול
מלאכה לעם כגון ראש חדש כו׳ ׳ שם כתב רבינו יצחק וזה לשונו
מלאכה כבידה כגון לחרוש ולזרוע אסור אף לאנשים כו׳ ולעיל
כהיפוך דף הבאתיו שמע מינה שהזכיר חרישה שהיא מלאכה
כבידה ולא הזכיר בניין אחר כך ראיתי בספר מצו׳ קטן ומצאתי
בהגה״ה מעין זרת שפרשתי : רבא שרי לכסכוסי
קרמי כו׳ ׳ נראה לי דהיינו׳ רכותיה שמותר לחכך אפילו סודר
שאסור בשבת מפני שהוא מלבנו אבל לחכך החלוק זהו מותר
אף בשבת כמו שכתב הרמב״ם ז״ל בפרק כ״ב בהלכות שבת :
עמוד ב ואין מחשיבו דבר האבד פירוש שמא יקרענו יותר תוספות
עמוד ג פרק מקום שנהגו : כרבי יוחנן ור״ל דאמרי כל
איסורין כו׳ ׳ כל העניין כפול לקמן בדף מ״ט בעמוד ד׳ ובסוף
עבודה זרה מפרש הטעם יין נסך משום חומרא דעבודה זרה
וטבל כהיתירא כך איסורא׳ כדשמואל דאמר חטה אחת פוטרת
כל הכרי ולקמן בדף מ״ט בעמוד ד׳ כתב טעם אחר אליבא דרבי
שמעון : ולכך מחמיר אף שלא במינו במשהו כו׳ ׳
וכמינו ראוי לחחמיר הואיל וחייב עליו כרת ויתר טעמים
המפורשים לעיל ואף על פי שהוא כמו גזירה לגזירה אין לחוש
כי בכמה מקומות בתלמוד נמצא כי האי גוונא ׳ ולפעמים משנה
כולא חדא גזירה ולפעמים משנה שנויי אחרינא והכא משום
חומרא רחמץ גם כן אין לחוש : אומר רבינו יעקב
דביין נסך כו׳ ׳ נראה לי משום הכי לא פירש רבינו תם דמיירי
בחמץ בפסח דאם כן אפי׳ שלא במינו גם הוא במשהו כדפסק רבא
לעיל ׳ אי נמי כדי שאין להוכיח דחמץ בפסח במשהו ׳
ומרוכות של גוים כו׳ ׳ רצרת לומר אף לשאר ימות השנה
דף ל בלא איסור חמץ : זהו לחתוך בו צונן ומכל מקום
עמוד א בסכינים גדולים צריך ליכון אפילו רוצה לחתוך בו דבר צונן
שדרך להיות גומין בסכינים גדולים ואין מועיל בהם נעיצת
עמוד ב קרקע וכן כתב לקמן בדף מ״ח בעמוד ד׳ : כלי
שבישל בו תרומה מגעילו כו׳ ׳ נראה לי הא דנקט ג׳ פעמים
זהו דרך הירושלמי להצריך הגעלה ג׳ פעמים לפלוט בליעתו
כמו שמצריך ג׳ תבשילין להתיר קדרה שבישל בה רותח תוך
הפסח וכן כתב בירושלמי בפרק ואילו עוברין והמרדכי מביאו
בפרק כל שעה: ונבי נבילה תניא כו׳ ׳ ומאי שנא
נבילה שמצריך כלי ראשון ובתרומה סגי בכלי שני :
ובירושלמי שלפנינו אין כתוב כי אם כו׳ ׳ והיא היא
כלומר ואין למידין הימנה לענין נבילה שיהא די בה בכלי ב׳ כמו
בתרומה ׳ ומאי שנא : ולפי זה יתיישב אף בקדירה של
נחשת הואיל וג׳ פעמים בחמין פירש בכלי שני אם כן המעלה
שיש בנבילה יותר מבתרומה יש ליישב היינו להצריכו כלי
ראשון אבל לפירוש שמפרש ג׳ פעמים בחמין גבי תרומה בכלי
ראשון אם כן על כרחך צריך לומר המעלה שיש בנבילה היינו
שמיירי בכלי חרס ואין לו תקנה משום דבאיסור דאורייתא
אמרי׳ דהתור׳ העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם׳
אבל אין לפרש דלעולם בכלי נחושת איירי והיינו מעלה מתרומה
שמצריך ליבון דאין לך שום איסור בעולם שאינו די בהגעלה
בקדירות ויורות דכבולעו כך פולטו אלא על כרחך בכלי חרס
מיירי ומכל מקום גבי תרומ׳ מועיל הגעלה אע״פ שהוא כלי חרס׳
הואיל והוא מדרבנן לגמרי ואין שייך בה שום גזירה מחמת דבר
אחר כמו בכשר עוף בחלב דשייך בה לגזור מחמת בשר בהמה ׳
וכן כתוב במרדכי פרק כל שעה ג׳ מידות בכלי חרס כו׳ ׳ ונראה
לי לפי גרסת הירושלמי שלפנינו אז הפשט פשוט ׳ לפי פירוש
רבינו שמשון כלום׳ ואין למידין ממנה לעניין נבילה לומר גם כן
שם שיש די בהגעלה אלא אין לו תקנה ולאידך גירסא דמגעילו

באור

באור כך הפשט כלומר צריך חזרת כבשן / והיינו נמי אין
לו תקנה כי הראשון אזלא ופנים חדשו׳ באין לכאן / וזה הפשט
קצת דחוק לכך מביא הירושלמי גירסא שלפנינו :
ואין קשה מדברי זקיני לדברי פירוש במה שנתתי
מעלה לתרומה יותר מלנבילה או חזיר / וזקיני נתן מעלה
לנבילה יותר מלתרומה כי לשם בזבחים פרק דם חטאת אשר
בו דברתי מיירי בתרומה דאורייתא דהא רבא מצריך אותה
עמוד ג למעוטי כו׳ : פירוש ובמינו / אמר רב דאסור כי
בכל איסורים שבתורה סובר רב מין במינו במשהו כדאמר שם
בגמרא / חותך מקום פיעפועו לפי אומד הדעת כו׳ /
אבל המחבר עצמו משמע דלא סבר כאן מדקאמר לעיל בעמוד
ב׳ / חיטה שנמצאת בעופות בערב פסח והן מלוחים או צלויים
כו׳ משמע הא אם אירע כך בפסח עצמו היה אוסר במשהו :
עמוד ד כדי שיהלך מיל דהיינו רביעית משעה וחלק אחד מכ׳
בשעה / כן הוא בתוס׳ פ״ק דפסחים בדיבור המתחיל אחד אומר
בב׳ שעות כו׳ / וכן בפ׳ מי שהיה טמא דמהלך אדם בינוני ביום
אח׳ מ׳ מילין ויום אחד כתמא י״ב שעו׳ נמצ׳ הילוך מיל ברביעית
שעה וחלק כ׳ משעה / וכן דרש מהר״י ווייל : ומהיכא תיתי
לן אזהרת בל יראה יש מקשינן כאן הא אמר לעיל בתחלת
המצוה הא דמרבינן מכל מחמצת במה דברים אמורי׳ כשאכל
כזית חמץ בכדי אכילת פרס א״כ יש בו גם כן בל יראה כדפיר׳
רבינו תם לקמן בשכר שלנו / ונראה לי שהמקשי׳ טועי׳ בפשט
הסמ״ג וגם כל הסוגיא בגמרא נעלם מהם שאין יכולין להבין
פשט הסמ״ג בתחילת המצוה שכותח הבבלי וכל הנך דמתני׳
מדברי׳ בשיש בהם בכדי אכילת פרס כזית אם כן כולי עלמא
מודו בזה שלוקה אפילו לרבנן כמו שאמר המחבר עצמו
בדברי רבינו תם בשכר שלנו / ובגמרא תניא דדברי ר׳ אליעזר
לוקה ורבנן פליגי עליה / ועוד הא אמרינן בהדיא בגמרא הנח
לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס אי בעינא
קא אכיל בטילה דעתו / ואי מישטר קשטיר ליה ואכיל ליה
ביה כזית בכדי אכילת פרס / וזה לשון האשירי ריש פרק אילו
עוברין / תנו רבנן כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי
ושכר המדי וחומץ האדומי / יכול יהו ענוש כרת תלמוד לומר
כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל
עירובו לאו דברי רבי אליעזר והחכמים אומרים על חמץ גמור
ענוש כרת ועל עירובו בולא כלום / ואף על גב דאמרי רבנן
בערובו בולא כלום מילקא הוא דלא לקי אבל איסורא מיהא
איכא / וכי אמור רבנן נמי מילקא הוא דלא לקי הני מילי
דליכא כזית בכדי אכילת פרס כגון כותח הבבלי ושכר המדי
וכיוצא בו / אבל היכא דאיכא כזית בכדי אכילת פרס אפילו
לרבנן חייב פירוש מלקות מדפירש רב אלפס דברי חכמים
מכלל דאית ליה הלכה כדברי חכמים עד כאן לשונו / והאריך
עוד אב״ל קצרתי / אם כן גם המחבר סובר הלכה כדברי חכמים
כמו האלפסי והאשירי דבאין בו כזית בכדי אכילת פרס
מלקות ליכא / ומה שאומר בתחילת המצוה במה דברי׳ אמורי׳
כשאכל כזית חמץ בתוך התערובות בכדי אכילת פרס אינו
קאי על הנך הנזכרים במשנה כי אותם העניינים אין בהם
כזית בכדי אכילת פרס אלא קאי אתערובות דעלמא כלומר
הא דאמרינן שלוקה התערובת חמץ היינו דאית ביה כזית
בכדי אכילת פרס והא דנקט סדר המשנה דפרק אלו עוברין
ומסיים בה אם אכלן בפסח לוקה ואין בהם כרת שנאמר כל
מחמצת לא תאכלו והיינו דרבי אליעזר דלרבנן לא דרשי כל
כדאיתא בהדיא בגמרא וכל סדר המשנה . עד לוקה ואין בהם
כרת מדברי רבי אלעזר הוא / זה לא קשה מידי כי להכי מביא
הדרשה שדרש ר׳ אלעזר כדי להציע ההוכחה דבתר הכי שאלו
עוברין דמתניתין אין פירושו בבל יראה והיינו מדמצריך רבי
אלעזר קרא דכל מחמצת לאכילה מהי תיתי בבל יראה נמצא

שמוכיח המחבר לקמן בחוזק מדמצריך רבי אלעזר קרא דכל
מחמצת לרבויי אכילה והיינו בפחות מכזית בכדי אכילת
פרס ומתניתין דאלו עוברין נשנית אליביה כמו שכתב
האשירי ומיירי גם כן בפחות מכזית בכדי אכילת פרס אם כן
על כרחך אילו עוברין דמתניתין פירושו מעל השלחן /
כל האריכות הזה כתבתי כדי לבאר שיטת שמעתתא אבל
לתרץ שיטת הסמ״ג איני צריך לומר כי אם בקוצר הא דמוכיח
לקמן פירוש דאילו עוברין דהיינו מעל השלחן זהו אליבא
דרבי אלעזר כי מתניתין אתיא כוותיה נמצא שמיירי אפילו
דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס אם כן בל יראה מנלן וגם
סתם כותח הבבלי / וכל השנוים שם סתמא לית בהו כזית
בכדי אכילת פרס כדאמרינן שם בגמרא / ומה שאומר למעלה
במה דברים אמורים כשאכל כזית חמץ בתוך התערובות
בכדי אכילת פרס זהו אליבא דרבנן ולפסק הלכה קאמר כמו
האלפסי והאשירי ונראה לי הא דקאמר לעיל במה דברים
אמורים כשאכל כזית חמץ בכדי אכילת פרס דהוא הדין אם
לא אכל מכל מקום יש בו איסור מלקות דבל יראה / אך להכי
נקט כשאכל דאין לוקין על בל יראה משום דאין בו מעשה /
אלא אם כן שקנה חמץ בפסח כדלעיל בהי פוך הדף בעמוד ג׳ /
והמחבר רצה לדבר שיש בו מלקות בכל ענין אפילו קנאו
לפני הפסח : למדנו מכאן שמותר לקיים בפסח
דבר שיש בו חמץ כו׳ / פי׳ שאין בו כזית בכדי אכילת פרס
כגון הני דמתניתין וזה נלמד מפירוש רבינו תם לאפוקי
מפירוש רש״י שפירש שגם הנך דמתניתין עוברין עליהן בבל
דף לא יראה / ואסורים לקיים בביתו : ולא תגביה ידה
עמוד ב כלומר תהא עסוקה בבצק כל שעה / אמנם אין שייך עד ולא
לפירוש רבי אליעזר ממ״ץ כי לפירושו אין נפקותא / אלא שיהא
שאוב בטרם שהוא לילה כדי שלא יבא בלילה במחובר / ואם
עמוד ד כן מיד מותר ללוש בו באותו לילה : דברים
שנישאת עליהם מתחילה / לקמן בדף קכ״ז בעמוד א׳ /
דף לב מביא רק דברי חכמים משמע שסובר כך / כחנן
עמוד א שאומר שם כן זה קאי אמה שאמר ולא שבוע כי כן אמר
חנן במשנה ריש פרק שני דייני גזירות וגם בברייתא בגמרא
לשם : לא תמצא מי שילוה לה כו׳ לפום ריהטא קשה
הלואה מאן דכר שמיה הוה ליה למימר לא תמצא מי שיקנה
ממנה אכן לא קשה מידי כי הוא מביא פירוש רבינו יצחק
כצורתו ורבי יצחק קאי על הברייתא שמביא לשם בגמרא וזה
לשונו מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בני כהני׳
גדולים אומרים תשבע וחנן אומר לא תשבע בא בעלה ואמר
פסקתי לה מזונות נאמן עד כאן לשון הברייתא / ועלה קאי
פירוש ר״י שכתבו התוספות לשם וזה לשונם נאמן להצריכה
שבועה / ובשבועתה תגבה מה שלותה ואכלה דאי לאו הכי
לא תמצא לעולם מי שילוה שירא להפסיד אבל עכשיו שהיא
נשבעת לא יראו כלום שסומכין עליה שתשבע עד כאן לשון
תוספות ובתוספות אתי שפיר שכתבו לשון הלואה הואיל ועל
הברייתא קאי דהברייתא כתב סתמא ומצי למיירי בהלואה או
מכר וחד מנייהו נקט ופיר׳ ר״י שהביא המחבר לאפוקי מפירוש
רש״י שפירש שנאמן דקתני בברייתא על הבעל קאי שהבעל
נאמן בשבועה להוציא מיד האשה מה שנתנו לה בית דין
עמוד ב והאלפסי והאשירי הסכימו לפירוש רש״י / ורש״י פירש
בודק את הגוף כו׳ / גם המיימון פרק י״ג דאישות פירש כפירוש
קמא דסמ״ג ולשם בהג״ה כתב כלשון הסמ״ג איך שרש״י והערוך
לא פירשו כן ואף על פי כן על כל זה אני מתמ׳ והלא בהדיא
בגמרא הוא כדפרש״י כדתנן בפ׳ בתרא דכתובו׳ רשב״ג אומ׳ אף
לא מנוה רע לנוה יפה לפי שנוה יפה בודק ומפרש בגמר׳ מאי
בודק כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחילת חולי מעים / עד
כאן לשון הגמרא / אם כן מה שייך לפרש בעניין אחר או מה

שייך לתלות בפרש"י דבר שכתוב בהדיא בגמרא · ולפי דעתי צריך לומר שהוא גורס בענין אחר מגירסת הספרים שלנו :

עמוד ג' לית הלכתא ככל הני שמעתתא כו' · וכתבו התוספות שם שכהאי גוונא איכא בפרק תולין שאומר לית הלכתא ככל הני שמעתתא והוא לאו דווקא והדיבור מתחיל לית הלכתא ככל הני שמעתתא והוא בסוף הפרק ומה שכתב המחבר בתר הכי ומשתתארס האלמנה אין לה מזונות לפום ריהטא קשה אהך דתבעוה ליגשא דמשמע דווקא משתתארס ולא משתבעוה ליגשא · אכן נ"ל דלא קשה מידי ופירוש הוא אהך דתבעוה ליגשא ונתפייסה ללמדינו דמשנתארסה קרינא בה נתפייסה ולא מקודם לכן · ואם תקשה למה המתין עד עתה לומ' הפירוש יש לומר בתחילה רוצה לסדר אותן שמפסידין את המזונות כמו שהם סדורים בגמרא ובלשון של גמרא ואחר כך מפרש ותדע דהא המיימוני בפי"ח דהילכות אישות כתב גם כן כלשון הסמ"ג בהא דמשתתארס אבדה מזונותיה והדין דמשתבעוה ונתפייסה לא הזכיר ושאר כל המפסידין כתובתה נקט כסדר ששנאם המחבר אלא על כרחך בזה שכתב משנתארסה וכו' בזה כתב הדין דתבעוה ונתפייסה דאם לא כן דין זה היה מדולג במיימוני · ואם תאמר שמא לפי זה לא הזכיר המיימוני דין דתבעוה ונתפייסה משום דלא סבירא ליה והוא סובר דלא כפירוש ר"י וסובר דלית הילכתא ככל הני שמעתתא אכולהו קאי וקאי גם אתבעוה ונתפייסה כמו שסובר האלפסי לפי מה שפירש האשירי דעת האלפסי והוא דמשתתארס האלמנה משמעות אחרת יש לו ע"כ זה אינו · דהא בהג"ה במיימוני מביא פירוש ר"י דהכא אהך שכתב המיימוני ומשתתארס האלמנה אבדה מזונותיה · ואי לאו שפשט המיימוני כמו שפרשתי אהייא קאי ההג"ה דפירוש ר"י והאריך עוד וקצרתי :

עמוד ד נפל הבית או שלא כו' · זהו לשון המיימוני בפרק י"ח דהילכות אישות · ולפום ריהטא קשה דלעיל כתב נפל המדור אין היורשים חייבים לבנותו · אכן לא קשה מידי דלעיל מיירי בבניין המדור שאין כח ביד האלמנה לכוף היורשים לבנות לה אותו המדור שלה אבל צריכים לשכור לו בית אחר אם הם חפיצים יותר לשכור לה בית אחר מלבנות לה המדור שלה אבל לדחותה לגמרי אין כח בידם · ולפי שיטת הגמרא ופירוש רש"י בפרק הנושא לא משמע כן · אכן לפי הירושלמי שהביא האשירי בפר' נערה שנתפתתה כן הדין ולשם כתב האשירי שגם לגמר' דידן בפרק הנושא יש לפרש כן שחייבים לשכור לה בית כשנפל הבית או לבנות לה · וכתב שיש מפרשים כן · ומסתמא הם הרמב"ם והסמ"ג ובטור אבן העזר סימן צ"ה משמע בהדיא שכן דעת הרמב"ם כדפרישית : אמר רבא אמר רב נחמן כשתפס מחיים מפרש בתוספות ר"י פרק הכותב וזה לשונו דמהני תפיסה מחיים דבעל אפילו לרבי עקיבא דההיא שעתא לא שייכא שבועה ולא קרינא ביה הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע כו' · וכיון דאין צריכים שבועה זכו במה שבידם · עד כאן לשון התוספות :

דף לג עמוד א וההיא דכסא דכספא נעמידנה כו' · פירוש עד השתא עלה בדעתינו שההיא תפיסה בכסא דכספא שלא ברצון היתומים היתה ורבא פסק שמועיל מדלא אמר שתחזיר הכוס ושתפיסתה אינה תפיסה ואז לא היה צריך לפסוק על המזונות · אלא אמר זילו הבו לה ואינה צריכה לחזור הכוס משום הכי הוצרכנו להעמידו כשתפסה מחיים אם כן לפירוש רבינו חננאל על כרחך צריך לומר שרבא אינו סובר כרבינא · ודרבי יעקב בר נפתלי ליתא ועתה אומר המחבר שגם לפירוש רבינו חננאל יש ליישב דברי רבי יעקב בר נפתלי · וההיא תפיסה דכסא דכספא ברצון היתומי' היתה · ולא היה מחלוקת בין האלמנה והיורשים על תפיסת הכוס אלא המחלוקת היתה שהיורשים לא רצו ליתן עוד מזונות הואיל וקבלה מקצת כתובתה והיינו כרבי שמעון שסובר כן שם · ואמר שם רבא הבו לה מזונות לית דחש לדרבי שמעון גם המחבר פסק לעיל בעמוד ג' דלא כוותיה וכתב אם מכרה מקצת כתובה יש לה מזונות ואדרבה בכונה התפיסה היורשים הכוס כדי להתפיסה כתובתה במזונותיה · וכל זה שתירץ המחבר דברי רבי יעקב לפירוש רבינו חננאל · מדברי ר"י הוא בתוספות פרק הכותב דיבור המתחיל והוא שתפס מחיים · ועיין שם ותבא לתמצית הדבר ולעומק הפשט · ושם מביא דברי רבי יעקב ורבינו חננאל שאומר דדברי רבי יעקב ליתא ועליו אומר רבינו יצחק וזה לשונו · ואמר רבינו יצחק דלאו ראייה היא דאיכא למימר דההיא תפיסה דכסא דכספא הוה ברשות יתומים דשמא סבורים היו להפסיד מזונותיה על ידי תפיסה זו · לכך נראה דהכא בבעל חוב איירי · עד כאן לשון תוספות נמצא גם מה שתירץ המחבר לפירוש רבינו חננאל שההיא דהכותב אתפיסה בעל חוב קאי ולא אכתובה גם הוא מדברי ר"י וכן פשט הסמ"ג ודעת ר"י · כשפריך בגמרא גבי בעל חוב וכתובה ולרבי עקיבא דאמר ינתן ליורשים ולא לבעלי חוב ולא לכתובה וכי לדידיה לא מהניא תפיסה כלל בתמיהה ואמר רבא היכא דתפס מחיים מהני בזה קאי רבא דווקא אבעל חוב אבל כתובה אין מועיל שום תפיסה במה דברים אמורים כשהניח נכסים שאפשר שיזונו כו' עד אחר כך כגון שבשעת המיתה היו מרובים ועכשיו הוקרו מזונו' או נתקלקלו הנכסים וחסרו ואין בהם כדי מזון אילו ואילו עד שיבגרו כבר זכו בהן יורשים בשעת מיתת אביהן דקרינן בהו נכסים מרובים ויקחו הבנות חלקם המגיעם כפי שומא של שעת מיתת אביהן והבנים יקחו חלקם שהיא מגיעם באותו שעה · וכל מה שחסרו נכסים חסרו לבנים ולבנות לכל אחד כפי חלק הראוי לו · זהו לשון רבינו שמואל בן מאיר · ולשון הגמרא כך הוא פשיטא מאן דאמר מרובים ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין :

עמוד ב לפיכך אפילו בתקנת אחרונים כו' · וכן כתב המיימוני בפרק כ' דהילכות אישות וכן איתא שם בהג"ה בשם הרבה גאונים ולקמן בדף קכ"ז בעמוד ב' · כתב דנגבין מן המטלטלים ובהג"הה במיימוני דלעיל מביא שני הפכים אילו שכתב המחבר באילו שני המקומות :

עמוד ג והיינו כרבי אלעזר בן עזריה · היינו רבי אלעזר בן עזריה שמביא לעיל בעמוד ב' שלא כתב לה בעלה התוספת אלא מנת לכונסה :

עמוד ד וכשכנס כל הנכסים הידועים לה · פירוש הידועים שהן שלה :

דף לד עמוד ב מוציא הגוף מיד הלקוחות כו' · פירוש דאמר אני לוקח ראשון · ואלו הן הנסקלין עד ועל הבהמה הא דלא חשיב כאן ובמשנה ד' מיתו' גם והמביא הבהמה עליו · כלומ' במשכב זכור כדאמר לקמן בעמוד ג' עונש לנשכב מניין תלמוד לומר כו' · נראה לי משום דחד אזהרה לשניהם כדאמר לקמן בעמוד ג' אזהרה לנשכב מלשון שכבתך הנשמע גם שכיבתך וגם משמע בגמרא ד' מיתות דגרסינן שם הבא על הבהמה והמביא הבהמה עליו · לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא חטאת אחת אם עשאם בהעלם אחד שכבתך ושכיבתך חדא היא עד כאן לשון הגמרא :

עמוד ג והרגת את האשה כו' · כלומר גם מפסוק זה יש ראייה דבמקום שנאמ' הריגה פירוש נמי סקילה דהא כאן כתב והרגת את האשה וגומר · עד דמיהם בם · ולעיל אמרנו כל מקום שנאמר דמיהם בם זו היא סקילה · ואם תאמר אם כן מה צריך להביא ממסית לילף מאשה לחודיה במה מצינו · ויש לומר דאי לאו מסית הוה אמינא שאני באשה דכתיב גבי תהרוגנו דהתם דמיהם בם אבל גבי תהרוגנו דאיש לא כתיב דמיהם בם ולהכי אצטריך לאתויי מסית דגביה נמי לא כתיב דמיה' בם · וממסית לחודיה נמי לא מצי למילף דהוה אמינא דילמא דווקא הבהמה לחודיה בסקילה דכתיב עלה תהרוגנו ילפינן ממסית אבל אאיש כתיב מות יומת לא ילפינן

ילפינן להכי איצטריך לאתויי אשה דמילף מינה כי היכי
דלא חלק רחמנא בה ובבהמה דתרוייהו בסקילה הכא נמי
עמוד ד באיש לא חלק רחמנא׳ דבר זה אינו הסר כי אם
גילוי כו׳ ׳ יש להקשות הלא לקמן בעמוד ב׳ כתב שנלמד מן
המקרא שאין מזהירין מן הדין אפילו אחותו שהיא מאב ומאם׳
מאחותו שהיא מאב בלבד או מן האם בלבד ׳ ואין לך גילוי
גדול מזה דהא היא היא ואם תרצה להחזיר הילפותא לגופה
צריך אתה לומר שבעלמא אפילו ילפותא דכותה אין מזהירין
מן הדין אך אין כאן מקומו׳ ובגמרא דפרק הנשרפין ובפרק
קמא דמכות ובפרק שני דיבמות שם הוא מקומו׳ ובלא זה
קשה איך המדאיצטריך של אחותו חוזר לגופא׳
דף לה עמוד א שבזרעו מאנוסתו הכתוב מדבר כו׳ בגמרא מקשה ונימא
איפכא׳ פירוש בת בנך דממעט לבת בנה בנישואין משתעי
ומנשואה יהא פטור ומאנוסה יהא חייב ומשני בעריות כתיב
שאר בנשואה איכא שאר׳ ובאנוסה ליכא שאר:
שהנטען מן האשה כו׳ ׳לקמן בהפוך הדף בעמוד ב׳ ׳ כתב
הטעם הנטען הנחשד ויצא עליהם קול רש״י ריש פרק נושאין
עמוד ב על האנוסה׳ והלכה והיתה לאיש אחר כו׳ ׳ פירו׳
התם בסוף פרק האומר פריך מנא הני מילי שאין קידושין
תופסין בחייבי כריתות ומייתי לה מהאי קרא דוהלכה והיתה
לאיש אחר פירוש לאיש שהוא אחר אצלה ולא שהוא קרובה׳
והיתה לשון קידושין הוא שתהיה לו לאשה׳ כלומר לאיש
שהוא נכרי אצלה לו תוכל להיות לאשה ותפסו בה קידושין
ולא לאיש שהוא קרוב לה׳ ומוקמינן לה שם שאותה קרוב
דממעט בה קרא היינו אותו שנשא כבר אחותה לו לא תהיה
לאשה פי׳ אין קידושין תופסין בה ממנו׳ ומקשה שם ואימא
לאחר ולא לבן ודחי שאינו יכול לדבר שם כי אם באותו
שנשא אחותה׳ ושאר עריות יליף ממנה בהיקש׳
עמוד ג והא דלא חשיב ליה כו׳ בסוף פרק ואילו מגלחין׳ תנו
רבנן מת פתאום זו היא מיתה חטופה חלה יום אחד ומת זו
היא מיתה דחופה וכו׳ ׳ עד מת בחמשים זו היא מיתת כרת
כו׳ ׳ בחמשים ושתים זו היא מיתתו של שמואל הרמתי׳
ששים זו היא מיתת כל אדם׳ עד כאן הברייתא׳ ואחר כך
בסמוך גרים אמרי ליה מחמשים ועד ששים זו היא מיתת
כרת והחי דלא קחשיב ליה בהדי כרת משו׳ כבודו של שמואל
עמוד ד הרמתי׳ ובמקומן פירש רש״י שאין האדמה דומה לדם
אלא במקומה אבל הביאה למקום אחר נשתנית מראיתה׳
דף לו ע״ב ואם ראתה יום עשרים צריכה כו׳ ׳ וריש לקיש פליג
עליה בסוף מסכת נדה רש״י מפרש טעמא דר״ל משום דאינה
יכולה לביא לידי זבה גדולה׳ אבל אם ראתה
כלומר בזה יש חילוק שיש אומרים אפילו לרבי יוחנן אינה
עמוד ג צריכה שמור כי אם מדרבנן: רבי שמעון אומר
אחר תיטהר כו׳ ׳ כיון שספר׳ מקצת היום תוכל לטבול ולטהר
אבל אמרו חכמים אסורה ליטבול ביום כו׳ ׳ כך הא לפירוש
רש״י ולפירוש המיימוני כך הפשט אחר מעשה פירוש אחר
הטבילה תיטהר כלומר מותרת לשמש אבל אמרו חכמי׳ אסור
לעשות כן פירוש מלשמש ולדידיה צריך לומר שרבא השיב
לרב פפי שאסור לטבול ביממא משום דרבי שמעון פיר׳ הואיל
ואסור לשמש משום דרבי שמעון החמירו האמוראים בתראי
ואסרו אף הטבילה פן תבא אף לתשמיש כך הוא בהדיא
בתוספות פרק התנוקות בדבור המתחיל אבל אמרו חכמים
אסור לעשות כן׳ ובתוספות סוף פרק המפלת בדבור המתחיל
עמוד ד רבי שמעון היא׳ כדאמרינן בפרק אף על פי רבא
מנחא לה אבי סדיא כו׳ ׳ והתם קאי אהבאת כוס ואדברים של
חבה׳ ודברים אילו אסורים להביא לפניו אפילו על השלחן
אלא צריכא להניח על בי סדיא׳ או אשרשיפא כדמפרש שם
בתוספות בדיבור המתחיל מיחלפא דביתהו בידא דשמאלא׳

וגם בפרק אף על פי כו׳ ע׳ ידיו ורגליו פירוש משום נמי
אין ראייה למנהגו של רש״י ׳ ובסדר של אליהו
כלומר נמי אין ראייה לאסור אף בדבר שאינה של חיבה
כגון הבאת הפך שמן דקאמר שם ברוך המקום שהרגו דיש
לומר לא מחמת הבאה אומר כן אלא משום דדילמא על ידי
הבאה נגע בך בבשרו לבשרך אבל ההבאה לפניו או ליתן
מפתח מידו לידה ע״י נפילה או זריק׳ כמו שנזהר בו רש״י שאין
בו לחוש לנגיעה אין להביא ראיה ממעש׳ דאליהו כך מפורש
בתוספות בפרק אף על פי בדיבור דלעיל׳ בין ערה בין דף לז ע״ב
ישנה כו׳ ׳ פירוש דליכא איסור נידות׳ אבל אסור לבוא על
הישנה כדאמרינן בנדרים׳ אי נמי הכא לא לגמרי בישינה
מיירי אלא אינה ערה כל כך שתדע להשיב אם היא טהורה׳
תוספות סוף פרק קמא דנידה׳ פי׳ שאין להם עמוד ג
וסת כו׳ ׳ כלומר אף על פי שאין ההוכחה שמביא לעיל מדלא
מחלק בין יש לה וסת לאין לה וסת כו׳ כל כך חזק וראיה
מברייתא השנייה׳ מכל מקום מוכח מגוף הברייתא כמו
ששנוייה בתוספתא שמדברת אפילו באין לה וסת ועל זה
סמך הגמרא במה שאומר תניא נמי הכי ומבין הברייתא אפי׳
באין לה וסת׳ ובספר תרומה כתוב גם כן שיטת התוספתא
והתם מבואר יותר וזה לשונו ועוד ברייתא קמייתא מוכחא
דמיירי אף באין לה וסת דקתני בגופה בתוספתא מעוברת
ומניקה שראתה דם בועלה טהור ואשה שיש לה וסת ושאר
כל הנשים טהורות לבעליהן במה דברים אמורים בהניחה
בחזקת טהרה אבל התלמוד הביאה בקוצר ושאר כל הנשים
דקאמר היינו אפילו אין לה וסת דאי לרבות בתולה וזקינה
הוה ליה למיתנינהו בהדי מעוברת ומניקה׳ עד כאן לשון
ספר תרומה׳ וכענין זה מסתמא מדבר כו׳ ׳ עד בתרומה לערב
התם איירי בכהנת שנשאת לישראל ואינה רשאי לאכול
בתרומה בחיי בעלה׳ אלא כל דם שתראה כדם עמוד ד
זבה הוא כו׳ ׳ והא דאמר לעיל בא בימי זיבה הרי זו טהורה
התם מיירי בשקשת׳ שלשה ימים רצופים ובכל יום ראתה
דם ולא שפתה בין קישוי ללידה׳ אבל הכא מיירי כששפתה
מצערה מעת לעת ברביעי ואחר כך ילדה דאיגלאי מילתא
למפרע דדמים שראתה לא באו מחמת ולד הלכך הרי זו
יולדת בזוב וצריכה שבעה לבד ימי טומאת לידה כך פירש
רש״י פרק בנות כותים ובפרק קמא׳ שמתוך שהורגל
לשמש וכו׳ ׳ עד ולא ירגיש בדבר הא דאסר לשמש עונת ׳ב״א
ופ״א לפי פירוש המחבר הואיל והורגל כבר לשמש היינו דווק׳
לדידהו שהיו בועלים על דם טוהר וצריך ליתן טעם למה
תיקנו עונה ולא פחות ולא יותר׳ ויש לפרש כדי שיהיה לו
זכרון לדבר שעתה נשתנה הדבר שאם תראה עוד אסורה
לשמש ובשינוי עונה ׳די לנו לזכרון: ואותה ברייתא דף לח ע״א
כרבי אלעזר שסובר בפרק בנות כותים דימי לידה מיסתר
נמי סותרים וכל שכן דאין עולים׳ ואדרבה קשה
לפירוש רבינו יעקב כו׳ ׳ אלא על כרחך משום הכי לא מצי
למייתי ראייה מאותה ברייתא משום דבלאו הכי כרבי אלעזר
אתיא ורבא מודה אליבידה דאין עולין אם כן אין לרבינו תם
להביא ראייה מדלא קאמר שמע מינה ארבע הואיל ואין כאן
מחלוקת דרבא מודה ביה׳ שהרי צריך שבעה ימים עמוד ב
נקיים הגהתי ימים ומחקתי נקיי׳ אף על פי שברוב סמ״ג כתוב
כן כי אין לישב הגירסא ובספר תרומ׳ כתוב ימי׳ כמו שהגהתי
ולשם מביא גם כן הסוגיא דגמרא כמו הסמ״ג׳ ור״ת לא היה
מצריך כו׳ ׳ הא דפליגי ר״ת ורשב״ם היינו דווקא כשטובלת
ביום ח׳ אבל ביום ז׳ כולי עלמא מודה שלא תטבול עד שתהא
ודאי לילה בהדיא ביורה דעה בסימן קצ״ט: כדרך גדילתה עמוד ג
כדרך הילוכה ושימושה תדיר׳ כלומר שלא תדחק זרועותיה
על בשרה ולא רגליה ושוקיה זה בזה׳ ואמר רבי יוחנן בפרק

אחרון כו׳ עד שצריך נתינת טעם׳ זה אינו בגמרא ומלשון המחבר הוא׳ וקאי אדלעיל אמאי דקאמר קרצה שפתותיה כלומר אף על גב דלפנים מן השפתים בית הסתרים הוא מכל מקום ראוי לביאת מים בעינן אבל לא קאי אעמצה עיניה ואפתחה עיניה דההוא אסור משום הציצה כדפירש רש״י בהדיא בפרק בתרא דנידה וזה לשונו׳ פתחה עיניה ביותר הוה הציצה למעלה׳ עמצה עיניה ביותר הוה הציצה למטה׳ עד כאן לשון רש״י ואין לתמוה שהמתין עם נתינת טעם עד לבסוף׳ ולא כתיב לעיל אקרצ׳ שפתותיה׳ כי כן דרך המחבר לכתוב יחד בתחילה על הסדר הדינים ואחר כך מפרש הטעם׳ וכן עשה לקמן בדף מ׳ בעמוד ד׳ בההיא דכתיב בגר דחיישינן שמא ערלה כבושה היא דקאי שם גם כן אבבא דלפני פניו ולא אבבא שלפניו׳ ולשם פרשתי׳ כלומר ע׳ נפילה בפל והוא גירסת רש״י ומפרש הואיל ובנמל מתקבצו׳ הספינות ומעלות טיט חיישינן דילמא טיט היא נדבק ובעלייתה מן הטבילה נפל ממנה׳ ואנתנה תבשיל לבנה גרסינן עוד פעם אחרת ההיא גירסא דו:ע״ג דליכא השתא אימא כו׳ אבל ר״ח ור״ת גורסין אותה גירסא רק אנתנה תבשיל לבנה ולשם חיישינן דילמא היה נדבק שמנונית על ידיה בשעת הטבילה ובעלייתה נפל ממנה אבל הך דנמל טעמא אחרינא כמו שכתב המחבר׳ ולא גרסינן אבל בקרירי לא כו׳ עמוד ד

מה שכתב המחבר ולא גרסינן בקרירי כו׳ אין צריך כאן אלא הואיל והזכיר העניין מפרש גם כן הגירסא ורש״י גריס אבל בקרירי לא וזה לשונו דמשרו מזיא מקשין את השער׳ ואין לכלוכית עובר׳ דאורייתא עיוני בעלמא פירוש שם מקשה בגמרא רפיפה דאורייתא הוא ומתרץ דאורייתא עיוני בעלמא כו׳ ומה שאומר בכתובות משחא דחפיפותא כו׳ כלומר אל תטעה במאי דקאמר שם משחא דחפיפותא שמיירי בכל גוף מדקאמר בלשון משחא דהיינו שמושחין הגוף בשמן דעל כרחך ארֹאש בלבד קאי כלומר אחטטין שבראש דהא ארישא דרבנן קאמר שם שמע מינה דארישא לבד קאי והסוגיא כך היא שם אמר אביי דרדוגי דמשחא ארישא דרבנן פי׳ בבבל היו רגילין הנשים ליתן שמן בראש התלמידים בנישואי הבתולה׳ אמר ליה רב פפא לאביי משחא דחפיפותא קאמר מר כלומר וכי בעלי הפיפות הן לסוכן שמן כו׳:

דף לט ע״ב גזרו שהבא על הגויה היינו דווקא פנויה אבל באשת איש גוי יש איסור דאורייתא כדאמר לעיל בדף לה׳ בעמוד א׳

דף מ ע״א ולאו הבא מכלל עשה כו׳ נראה לי שר״ל שאל יקשה בעיניך הא דלא חשיב במצוה זו רק ב׳ לאוין דהיינו לא תתעב אדומי ולא תתעב מצרי ולאוין אילו באין להזהיר שלא להרחיקם בדור שלישי וכל שכן מב׳ ואילך ולמה לא קחשיב גם האזהרה׳ שלא לקבלם עד דור שלישי דהיינו דור א׳ או ב׳ משום הכי קאמר המחבר אותו ציווי שלא לקבלם עד דור ג׳ אינו באזהרת לאו אלא הבא מכלל עשה ואין בו אלא עונש עשה ולא בעונש לאו ולהכי לא קחשיב בעניין הלאוין:

עמוד ב אמר לו רבן גמליאל כו׳ נראה לי שבלשון תימא השיב רבן גמליאל לרבי עקיבא כלומר וכי סלקא דעתך שאף גר המצרי יהא מותר מפני שבילבל סנחריב ודעת רבן גמליאל כמו שהשיב רבי יהושע׳ של מצרים נתן שיעור ונתקבצו אחר מ׳ שנה ורבן גמליאל ורבי יהושע שניהם עונים על דברי רבי עקיבא ושניהם סוברים שגר מצרי אינו מותר אלא שרבן גמליאל עונה בקוצר וסתם דבריו׳ ורבי יהושע פירש דבריו ונדחקתי לפרש כן׳ כי לקמן בדף ס״ח בעמוד ב׳ כתב שרבן גמליאל ורבי יהושע חולקין על רבי עקיבא:

ועיקרו אחורבן נבוכד נצר קסמיך פירוש רבי עקיבא שאמ׳ טעית שכבר עלה סנחריב ובלבל את כל העולם וכן רבי יהושע שאומר כן לרבן גמליאל בפרק תפלת השחר גבי יהודא נצר עמוני וביותר מקומות בתלמוד לאו דווקא סנחריב אלא דעתם היה אנבוכד נצר׳ שנאמר וקדשתם כו׳ עד שמלותם׳ תמהני שהמחבר מביא ילפותא שאינה אלא לפי סלקא דעתך ולא לפי האמת׳ דבפרק החולץ נפקא ליה מהכא ויקח משה את הדם ויזרוק על העם וגמירי דאין הזאה בלא טבילה׳ ועוד קשה בחומר יותר שהמחבר מביא סוגיא דפ״ב דמסכת כריתות ולשם לא הזכיר בגמרא הילפותא׳ דמקרא קמא וקדשתם היום וגו׳ והביא רק ילפותא בתרא דויקח משה וגו׳ וצריך עיון׳

עמוד ג ומפרש רבינו יעקב במה דברים אמורים כו׳ עד מעיקרא פירש שמוחזק מאבותיו שהם גוים כך מפרש בתוספות ר״י פרק קמא דפסחים וכל העניין מפרש שם:

או יקח אשה פגומה כיוצא בו׳ פי׳ שהן פוגמין לכהונה וכשירה לבא בקהל כמו שם שמחשב שם כמה פגומי׳ והעיקר קאי התם על גוי ועבד הבא על בת ישראל והולד כשר׳ ומכל מקום יש נמנעים מלהתחתן בם אף על פי שכשר כי אדם חפץ יותר במשפחות מיוחסות וקאמר התם או גלי למקום שאין מכירין אותך או קח בת מינך פירש בת גוי שבא על ישראלית:

עמוד ד שב״ית הלל אומרים אין מחללין דחיישינן כו׳ אין זה קאי על בית הלל דאדרבה משום הכי היה לחלל עליו את השבת אלא קאי אדלעיל לפרש הטעם למה צרי׳ להטיף מן הקטן דם ברית׳ הלכך צריך להטיף ממנו דם ברית בחול׳ ומה שכתב המחבר לקמן בדף קט״ו בע״א שרב אלפס סובר כבעל הלכו׳ גדולות היינו בגר שצריך להטיף ממנו דם ברית׳ אבל לא בקטן שאין צריך כו׳ כי האלפס סובר בשניהם שצריך להטיף מהם דם ברית כדאיתא בהדיא באלפסי׳

דף מא עמוד א יש לפרש שמאחר כו׳ עד לא חשיב הפסק לשון התוספות בסוף פרק החולץ כיון דלאו בני בנים נינהו׳ ולא שייך מינייהו׳ ממזר לא חשיבי הפסק עד כאן לשונו׳ כלומר משום הכי לא אמרינן דלהוי ממזר מחייבי לאוין אף על פי שהן סמוכין ללא יבא ממזר בקהל וגומ׳

עמוד ב כדאיתא בפרק האומר שהולד הולך אחר הפגום׳ ומכל מקום ממזר הבא על השפחה הולד עבד ולא ממזר כי כל הנשים שאין קידושין תופסין בהם הולד כמותם כמו ששנינו במשנה פרק האומר: פירוש רבינו אליהו דנפקא ליה כו׳ והוא הדין בני ממזר נאמן לומר מהאי טעמ׳ והמחבר נקט לשון התוספות שהזכירו בפירוש רבינו אליהו רק בן גרושה וחלוצה כי הוא קאי על הברייתא בסוף פרק החולץ ולשם כתוב בדברי רבי יהודה רק כשם שאדם נאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה והמחבר מוסיף ממזר מעצמו כי חד טעמ׳ הוא והדיבור מתחיל כך נאמן אדם לומר זה בן גרושה׳ אומר לו יש לך עדים פירוש שנתגיירת בינך ובין עצמך עד כאן לשון התוספות פרק החולץ׳ כלומר רצה לחקור אם היו עדים בדבר שידעו שלא נתגייר אלא בינו לבין עצמו׳ אם כן רצה לפסול גם בניו׳ ואף על גב ששנים ראו מכל מקום אינו גר כדאי׳ לעיל בעמוד ג׳ שאפילו בדיעבד בעינן ג׳ והתם מקשים התוספות ותימא אי הא דבעינן ג׳ דווקא לכתחילה אבל דיעבד חד נמי כשר׳ אם כן אם יש לו עדים לאו בינו לבין עצמו הוא ועומדין בקושיא׳ ואי אתה נאמן לפסול את בניך כלומר רבי יהודא סובר גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר כך מפרשים התוספות בפרק החולץ׳

עמוד ג ולפי שהיו שורות תח כו׳ המחבר מביא דברים אילו כדי להודיענו שהיו שם קבוץ של תלמידי חכמים ומשום הכי ראוי לקבוע הלכה כאותן הלכות השנויות שם וכן כתב המחבר בהדיא לקמן בדף קל״ז בעמוד ב׳

עמוד ד בפני שהוא כרות שפכה טועה כלומר המפרש הא דתניא בפרק הערל ניקב הגיד פסול היינו שאסור לבוא בקהל כו׳ על כרחך טועה דהא אינו כרות שפכה הואיל

ויש לו רפואה בסתימת הנקב כדתניא נסתם כשר כו׳
תם אין לפסול האיש הזה כו׳ פירוש דההוא עובדא
דפומבדיתא שנסתם השביל כו׳ אין לפוסלו בשביל פצוע
דכא כו׳ כדמפרש ואזיל׳ ואם תאמר שמא גבי ניקב פסול
האיש משום פצוע דכא׳ דהא גבי פצוע דכא אמר דאפשר יש
לו תקנה ברפואה אך כל זמן שלא נתרפא פסול׳ יש לומר
כי ניקב הגיד לא דמי לפצוע דכא רק לכרות שפכה דומה וכן
גבי עובדא דפומבדיתא מצינו למימר דהאיש פסול משום
כרות שפכה אלא משום דאינו שייך לדמות סתימות השביל
לכרות שפכה׳ בפרק שמנה שרצים עד בנקיבה מותר
לשתות כוס של עיקרין משום שאינה מצווה על פריה ורביה׳
והוא הדין לשאר מינין׳ נראה לי משום דגזרינן זכר דבהמה
אטו זכר דאדם או שמא איסור דאורייתא הוא כמו באדם:
דף מג ע״א וכן אסרו חכמים על האיש לדור כו׳ וכן הוא לשון
המיימוני׳ ואיני יודע מניין להם שנקרא עזות פנים כי בפרק
קמא דקידושין ובפרק ר״ג ביבמות אמר בגמרא שאסור משום
חשש זנות חמותה׳ וכן כתב גם כן בעצמו לקמן בדף קכ״ה
בעמוד א׳ ולשם כתב שהעולם נהגו היתר משום דסומכין
אנהרדעא כו׳ וכן כתבו גם כן התוספות בפרק ר״ג׳ ובפרק
קמא דקידושין עוד טעם אחר להיתר כתבו התוספות בפרק
קמא דקידושין ויש ליישב דהתם מיירי בהותנרת הראשון
דאיכא חשש זנות דלבה גם יותר בראשון ולכך באחרים אינו
אלא משום עזות פנים וכה״ג קצת מחלק בפירוש רשב״ם בפרק
המוכר פירות׳ ויתעוללו בה הרשעים שתפשוהו
דרך שחוק כלומר לא תפשוהו בשביל שיפדוהו בממון אלא
שתלך אחריהם ויתעוללו בה׳ וזה לשון רש״י בפרק שני
דסנהדרין ובנה אחריה בנה קטן׳ שלא ילך אחריה לא לפניה
משום מעשה שהיה שגנבוהו פריצים מאחריה ונתנוהו בבירת
וכשחזרה ולא ראתה אותו התחילה צועקרת ובוכה בא אחד
ואמר לה בא ואראינו לך ונכנסה אחריו ועינו אותה:
עמוד ב וכן לא יתיחד איש אחד וכו׳ והיינו כפירוש רש״י
בפרק עשרה יוחסין דפירוש על הא דתנן שם מי שעסקיו עם
הנשים לא יתייחד עם הנשים׳ וזה לשון התוספות לשם׳
לא יתייחד עם הנשים פירוש בקונטרים ואפילו עם נשים
הרבה ודווקא רוכל אבל איש אחר מותר׳ וקשה לרבינו תם
דאמר לעיל אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום יחוד
משמע דאסור להתייחד עם הרבה נשים לכולי עלמא לכן
נראה לי לא תתייחד עם הנשים אפילו אשתו עמו דשרינן
לעיל׳ דכיון שהוא רוכל איכא חששא טפי עד כאן לשון
התוספות וכתבתי זאת כי גם קשיא זו קשה על הסמ״ג
מיניה וביה׳ אבל כל שעסקיו עם הנשים שמלאכת
אומנותו נעשית לנשים והנשים צריכות לו רש״י׳
עמוד ג תקנו חכמים שיהו הנשים כו׳ עד משום ייחוד שמא
ילך אדם ואם לא ישמע קול אדם יכנס ויתייחד שם׳ ותנן
לא יתייחד איש עם שתי נשים ובבית הכסא שבשורות מיירי
שהיו בתי כסאות שלהם חוץ לעיר והכל נפנין שם׳
דף מד ע״א דאמר רב הונא כל בריה שאין לה עצם כו׳ ובאשיר״י
פרק אילו טריפות מקשה ואם תאמר אמאי שרו בתר י״ב חדש
דילמא גדלי במחובר ושרץ שמת אסור׳ ותירץ הראב״ד ז״ל
כיון דאין מתקיים י״ב חדש אין בו ליחות כלל׳ והוי כעפר
בעלמא ודייק מלישנא דאינו מתקיים ולא קאמר אינו חי׳
עמוד ג ואנו מכירין שאותו עוף פלוני טהור ודבר שאנו יכולים
להוכיח ולהביא ביצי אותו עוף לראות אם דומין לאילו אינו
משקר רש״י כמעט בסוף אילו טריפות׳ ראשה אחד
כד פירש רש״י בסוף אין מעמידין רחב׳ כלומר עשויה ככד
דף מה ע״א שרחב מתחתיו בית מושבו׳ עכ״ל רש״י: ואין
זה דומה לזה אם לא נפרש כפירוש הערוך כלומר אי גרסינן
כאן מפני געולי ביצים ולא נפרש כפירוש הערוך שהפילות
מבצים בלא עתם׳ אם כן לא היו שתי הלשונות דגיעול
בענין אחד׳ ובעל כרחינו לא נוכל לפרש כאן פירוש הערוך
דהכא משמע דמיירי בבישול להכי צריך לומר דאינו מן
הגירסא׳ משמע שכמו שדם דגים וחגבים מותר
כו׳ עד שהוא מהם פירוש כשהוא ניכר שבא מן הדגים כגון
שיש בו קשקשים אבל בפני עצמו כשאינו ניכר אסור משום
מראית העין כדמסיק בפרק דם שחיטה במסכת כריתות
ומביאו לקמן בדף מ״ו בעמוד ג׳: כדמסקינן
בתמורה פרק כל האסורים כן לשון המיימוני׳ ולפי הגמרא
דסוף פרק כל האיסורים דמפרש היינו טעמא דאפרוח מותר
משום דכבר מסריח הביצה ונעשית פירשה בעלמא קודם
יצירת האפרוח צריכים אנו לפרש מפני שאין מינו טמא גם כן
בעניין זה כלומר המין שממנו נוצר האפרוח אינו טמא כי
כבר הוא מוסרח לאפוקי הביצה עצמה שגדלה באיסור בגוף
העוף אשר היא טרפה והעוף בריה בפני עצמה׳ ואסור והביצה
כמוה ואם נפרש שאין מינו טמא בע״א כלומר לא מצינו שום
אפרוח שטמא כמו ביצי׳ דאשכחן כבר ביצה טמאה כדילפינן
מבת היענה זה אינו חדא כמו שמוכח מלשון הגמרא דכל
האיסורים ועוד דהא ביצה טריפה אסורה אינה מטעם גזירת
ביצה טמאה אלא דחיישינן שמא גדלה באיסור׳ וספיקא
דאורייתא הוא כדאמר לעיל׳ אך יש לומר דכך דעת המיימוני
כמו שמפרש כפר התרומה דבית הלל אסרי ביצת נבילה
גזירה משום ביצה טרפה מעתה אומר אין לגזור אפרוח משום
ביצה עצמה הואיל ואינו מינו אבל ביצת נבילה שייך לגזור
עמוד ב משום ביצת טריפה כי הוא מינו: ורבינו חננאל
מפרש כו׳ עד ר״ל כלומר גם גמרא שלנו אף על פי שיותר
נראה לפרשה אליבא דרבי ירמיה משום חלב טמא כמו
שמתחילה שקל וטרי ומפרש טעמא דחלב כרבי ירמיה מכל
מקום דחק עצמו לפרש הגמרא לפי המסקנא משום דחיישינן
לארס שבה כרבי יהושע׳ גרסינן בירושלמי דע״ז
ומביאה מקצתה׳ פירוש הא דגרסינן בברייתא ומביאין לו
חלב מכל מקום זה אינו מביא בברייתא בגמרא שלנו ומפתמא
עמוד ג בירושלמי הוא׳ כדאמר רב אשי בפרק קמא
דבכורות כו׳ עד במינו׳ נראה לי דקאי רק אדג טהור שנמצא
במעי דג טמא כדאמר בפרק קמא דבכורות ומביארה בסוף
פרק אין מעמידין דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים׳
דף מו ע״א ולא בקיבת גוי פירוש ששחט גוי ובמקצת ספרים כתוב
עמוד ב בקיבת שחיטת נכרי׳ הרוצה לאכול כו׳ משום
דמעלו כדאמר לקמן הרוצה שיבריא כו׳ מבית השחיטה׳
שאינו מחוסר הפשט ויכול לחותכו מיד קודם יציאת הנפש
וממתין לה עד שתצא נפשה דאמרינן בפ״ד מיתו׳ מניין שאסור
לאכול מן הבהמה קודם שתצא נפשה תלמוד לומ׳ לא תאכלו
על הדם: ואחד גוי כו׳ ולא אמרינן במיתה תליא מילתא והוי
אבר מן החי הואיל ואין שחיטה מתר׳לו׳ עכ״ל רש״י פ׳ השוחט׳
ולקמן בדף קצ״ג בע״א כתוב איפכא ושם הארכתי: שאין הלכה
כמותו אלא במסוכן׳ ובגמרא בבהמה המקשה מביאה דתניא
בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי
הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף המפרש ויצא בשיירת
ר״ש בן שזורי אומר אף המסוכן׳ ופירוש רש״י אף על גב דלא
אמרו תנו דעתו שיתנו ומחמרת בהילורת נפשם לא גמרו
דבריהם: בתרומת מעשר של דמאי דתנן
תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה׳ ר״ש בן שזורי אומר
אף בחול שואלו ואוכלו על פיו ולקמן מביא בדף קצ״ט בע״ר
ושם מבואר פירוש המשנה׳ ואע״פי שדרסו זאב
כו׳ עד התירו רב אשי כלומר התירו בשחיטה אף על פי
שנטרף כבר על ידי זאב אבל לעולם שחיטה בעי משום

מראית העין כמו שכתב לעיל מיניה בשם רב אשי דאם לא כן
קשה דרב אשי אדרב אשי ובהדיא איתא כן שם בגמר' בבהמת
עמוד ג המקשה׳ תלמוד לומר לעוף ולבהמה כו' תימה
לרבינו ברוך דלא מיירי בחד צד שיש בהן איסור והיתר ועוד
שדם ביצים וחגבים הוה מצי למעט שאין בהם טומאה חמורה
אלא הא פשיטא יותר להם להתיר שאומר התלמוד ׳ תוספות
דף מד ע"ב פרק דם שחיטה כמעט בתחילתו ׳ לפי שמליח
כרותח ובלועה מדם רותח פירו' אפילו תבשיל של בשר מפני
הדם חבלוע ׳ תימא היכי קאמר אי בכלי שאינו מנוקב אפילו
בשר שמלח בו מתסר ואי בכלי מנוקב אמאי אסור לאכול בו
רותח הא קאמר רבי מאיר משרק שריק אפילו מבשר לבשר ׳
ויש לומר לעולם בכל מנוקב ובקער' של חרס דחרס בלע טפי
ולא שייך משרק שריק וגרע טפי מלגבי בשר ותרע דהא צונן
בצונן לא בלע וגבי כלי חרס אמר חזינן לה דמייתי ובלע
ואסירי פירוש דבלע אפילו בצונן ׳ עד כאן לשון הגה"ה בסמ"ק
במצוה שלא לאכול דם בסימן רט"ו : צריכים
חתיכה כו' ׳ ואין להם היתר במליחה כשאר בשר לפי שאין
המלח מפליט דם הכנוס בחוטין אם לא נחתכו הלכך אפילו
לצלי אסור בלא חתיכה דכמו שאין המלח מפליט הדם כך
אין הצלי מפליט ואפילו אם מלחו וצלאו אסור דהוי כמו
מליחה אחר מליחה׳ ודם החוטין אינו כדם הנבלע באיברים
כי הוא כנוס בחוטין ׳ ולהכי נמי גבי ראש כבש דקאמ' לקמיה
דאם לא העמידו בית השחיטה למטה שהראש מותר ואפילו
קליפה אין צריך והיינו טעמא לפי שהקרום מפסיק בין הדם
שבמוח לבשר ואין הדם נפלט לחוץ ואפילו אם קצת מן הדם
נפלט ונכנס לתוך הבשר כבולעו כך פולטו ׳ כך מפורש
עמוד ג באשר"י ׳ ואדרבה מביא ראיה שצריך מליחה
לצלי עד וביין נסך ׳ נראה לי באילו הלשונות נתפס שיהא
אסור עליו בשר ויין שהוא כבשר של קדשים או ע"ז וכן יין ׳
כלומר דבר שהוא כבשר מליח דהיינו כשר גרידא של חולין
שהוא מלוח כאותו בשר של קדשים או ע"ז וכן יין ׳ וממילא גם
הלשון משמע שהבשר ויין של חולין יהא באיסור כבשר ויין
האסור ׳ רצה לומר הרי עלי נדר העניין הדומה לבשר ויין של
איסור וכאיסור הבשר ויין של איסור כך יהא עלי דבר המותר :
אם של שמים נדר ׳ פירוש אם היה ברעתו כבשר קרבן ויין
שנתנסך ע"ג המזבח שהוא גם כן דבר הנדור שגם הם היו חול
ונתקדשו כדאמר בפרק שני דנדרים עד שידור בדבר הנדור
ולקמן מביאו בדף ע"א בע"ג אז נדרו נדר : ואם של ע"ז פירוש
שהיה בלבו שיהא בשרו כתקרובת של ע"ז ׳ הרי זה מותר כי
הרי זה כמו שאמר שיהא בשרו כבשר נבילה וטריפה׳ שאינו
מועיל׳ ומדקדק שם מליח לעולם או מליח לשעה
כלומר הירושלמי בעי הואיל ולא אמר בשר זה אלא אמר הרי
עלי כבשר מליח כלומר כל בשר שהוא כבשר מליח אם כן
על איזה בשר נדר׳ אם נדר על בשר שהוא מלוח כטוב יותר
להניחו לעולם כלומר זמן ארוך או אם נדר על בשר שנמלח
לאוכלו לפי שעה ׳ ואיזה בשר אסר עליו׳ כך היה דעת הבעיין
ופשיט ליה לאשמועינן מן הדא דאמר כו' ׳ הואיל ומליחת
בשר קדשים היא לפי שעה׳ וקאמר אי לשמים נדר נדרו
נדר ׳ אם כן על כרחך דעתו על בשר שנמלחה לשעה׳ דאם
לא כן לא היה דומה לבשר קדשים ור' אבא מרי דחי פשיטותא
ואמר שנים היא׳ כלומר שאני התם שאם משהה אותם הם
נמלחים פירוש לפעמים היו משהין האברים זמן ארוך בראשו
של מזבח בטרם שהקריבוהו כדתניא בפרק המזבח מקדש
איברים שלנו בעזרה מקטיר והולך לעולם׳ ומביאו לקמן בדף
פ"ט בע"ד ומסתמא אותן איברים מלחו כטוב שלא יסריחו אם
כן מצינו גם כן מליחה בקדשי' שהוא לעולם כדקתני מקטיר
והולך לעולם ׳ ודילמא גם כן על המלוח לעולם היה דעת

הנודר אם כן מכאן ליכא למשמע מיניה כך היא סוגירת
הירושלמי ומעתה מוכיח ר"י דע"כ לא גרס׳ וכן לקרירה אפילו
לפי מה שדחה רבי אבא מרי דהא אביי דאמר וכן לקדירה או
לצלי קאי אכיצד יעשו מביא האבר ונותן עליו מלח והופכו
וחוזר ונותן עליה מלח ומעליהו לשם מדבר מאברים שמעלים
לאלתר כדמשמע הלשון של ומעליהו ׳ ואותן האיברים לא
נמלחו אלא לשעה לכולי עלמא אם כן על כרחך גרסינן לצלי׳
כך הוא דעת ר"י ואמר המחבר בתר הכי אמנם לפי התירוץ אינו
מליח לשעה כלומר לפי מה שתירץ רבי אבא אין ראיה כי שמא
כל האיברים מלחו לעולם׳ מחמת חשש אם ילינו בראשו של
מזבח זמן ארוך שלא יסריח ושמא כל מליח קרשים היה מלוח
לעולם וכן משמע הלשון של רבי אבא מרי במה שאמר שאם
משהה אותם הם נמלחים משמע אם אירע על ידי אונס שיהו
נשהין אז הם נמלחי' ולשון רנמלחי' משמע מעצמן הם נמלחים
כי כל בשר קדשים נמלחים כך ולא שבכוונה מלחוה היטב
אותן אברי' שהיה דעתו להשהות ׳ ולהכי חזר המחבר הלשונות
של רבי אבא מרי ראי לאו הכי לא הוה ליה למימר כ"א ׳ אמנם
לפי התירוץ אינו מליחה לשעה ותו לא ומאי צריך לחזור ולומר
כמו שהוא אומ' שאם משהה אותן הם נמלחים כ"א כדפרישית ׳
לרקדק ממשמעות הלשונות ׳ שכל מליחת קדשים לעולם
היו ׳ ואם תאמר אם כן תפשוט להיפך׳ זה אינו דכל אלה אינן
אלא רילמא כלומר דילמא מליחת קדשים היא מליחא לעולם
משום דאם משהה אותם היו נמלחים׳ אכן גם יש לומר דלא
היו נמלחים אלא לשעה ולא חיישינן לאותן איברים שלנו
בראש המזבח׳ אבל אם היה הגוזל צלי׳ פירוש עמוד ד
שהוא צלי וצונן ׳ וכן כתב בהדיא לקמן בדף מ"ט בע"ג׳
משמע שאין בקעים אוסרים בדבר חי פירוש שיהא הכל
אסור זה אינו בדבר חי ׳ אבל קליפה מיהא בעי וכן משמע
מתוך הסמ"ג שכת' לקמן בע"ב וזה לשונו ׳ והגוזל שנפל לכותח
כו' ׳ עד אין שם בקעים הכל מותר בהדחה רק שיהא הבשר
חי כענין הגוזל שאמרנו ׳ עכ"ל ׳ הרי שכתב בהריא דווקא
כשאין שם בקעים אז די בהדחה אבל אם יש בקעים אין די
בהדחה אבל קליפה בעי ׳ מדאמר בפרק דף מח ע"ב
אחרון ריבמות תניא גוי שהיה מוכר פירות בשוק ׳ פירוש
בחוצה לארץ כך הוא לפירוש רש"י שאינו צריך מעשר והוא
אומר שדינו של עזיקה הם והיא עיר בארץ ישראל ׳ ופירותיה
משתמרים פירוש חשובים ומתקיימים זמן ארוך ׳ כך הוא
מפורש בפירוש רש"י בסוף מסכת יבמות׳ ולפי' רבו' מיירי
שהגוי מוכר בארץ ישראל ולעניין שביעית וגם אותם פי'
מפרש שם רש"י ומקשה עליו ומסיים שנראה לו שלעניין מעשר
מדבר׳ ואוסר כדי קליפה או כדי נטילה׳ קשה עמוד ג
לי מה זה או וכי מסופק הוא איזה מהם צריך׳ ועוד קשה איך
שייך לומר די בקליפה הא אמרינן לעיל בע"ב׳ אפילו כשהצונן
למטה בעי קליפה משום דארמיקר לה בלע גם לקמן בהיפוך
הדף בע"ג מסיק המחבר דבעי כדי נטילה ואין די בקליפה ׳
עופות שהניחן שלימים כו' עד מותרי' מה שכתב המחבר היתר
למולייתא מסתמא בדיעבד מיירי אבל לכתחילה אפילו
בלא מולייתא כתב לעיל בהיפוך הדף בע"ר שלא נכון
לצלות עוף שלם אם לא ששהה שיעור מליחה והודח
אחרי כן : אף על פי שהבשר שבתוכו חי זהו מלשון
המיימוני פרק י' דאיסור מאכלות׳ וקצת תימא מהו לשון
אפילו דמשמע כל שכן מבושל או צלי כמו שכתב בהדיא
במיימוני׳ ואדרבה בשר חי יותר מסתברא להיתר רכששניהם
חיים פליטתם בשוה ולא אמרינן מאי דפליט האי בלע האי
דהא כי האי גוונא באיסור והיתר בשער ה' מתיר דווקא
שניהם מלוחים או שניהם אינם מלוחים מסתמא כך הסברא
גם כן לעניין חי ומבושל׳ וצריך עיון ׳

עמוד ד כמו הליבון כו' עד ממנה' קשה להבין איך יועיל בהשחזה
והלא אמר חם מקצתה חם כולה לחומרא ועדיין האיסור בלוע בו
דף מ"ט ע"א וכשמשתמשין בו עוד דבר חם יפלוט האיסור' תלמוד
לומר כל חלב האי אזהרה אינו פירוש מלקות אלא איסור גרידא
מן התורה אבל אין לוקין על חצי שיעור ומכין עליו מכות מרדות
עמוד ד כדלעיל בדף מ"ח בעמוד א': ומדקדק רבינו יעקב
שבלא מין במינו כו' עד אם לא שסובר שכך הלכה לשון הגמ'
כך הוא אמר רבא אמרו רבנן בטעמא אמרו בקפילה' אמ' רבנן
בששים הילכך מין בשאינו מינו דאיתרא בטעמא דאיסורה
בקפילא מין במינו דליכא למיקם בטעמא' אי נמי מין בשאינו
מינו וליכא קפילה בששים עכ"ל הגמרא' ומדקדק ע"כ הא
דמפרש מין במינו בס' היינו שמפרש דברי חכמים כן וס"ל הכי
והיינו כר' יוחנן ור"יבל דמייתי בתר הכי בעמוד זה ולא כרב
ושמואל' אבל אין לומר שרבא לא בא אלא לפרש היכן מצינו
כל העניינים האלו דלעיל שדברו בו חכמי' בעלמא וליה לא ס"ל
דבמין במינו בס' אלא במשהו דהא הכל היה יכול לפרש במין
שלא במינו כמו שעשה ובמידי דס"ל ומה צריך להזכיר מידי דלא
ס"ל' ולהכי צריך המחבר להוכיח בזה המקום דלא תימא שרבא
אומר מידי דלא ס"ל יותר מבשאר מקומות שלא תאמ' הואיל ורבא
לא בא כאן אלא לפרש המדות שאמרו חכמים במקום אחר לא
היה מקפיד אם אמר מילתא דלא סבירא ליה: ובעניין חמץ
הארכנו בדבר זה היינו לעי' בדף כ"ט בע"ד ושם כתבתי הטעם
למה טבל ויין נסך במשהו: בשמועה של חרסן כלומר
כלי חרס של זב וזבה והתם איירי בעביט שבלע מימי רגלים
ואח"כ נתן לתוכו ממי רגלי' של טהור לענין אם בטלים מי רגלים
דזב וזבה במי רגלים הטהורים שנתן בתוכו אח"כ: על
דג טמא שבבשו עם דג טהור' פי' שהדג טמא אינו ניכר ואסור
מטעם בריה דאינה בטילה אלא באלף וכן פסק גם רבינו ניסים
דף נ גאון מהר"ם בהגהה מפרנס: אין בשלה אלא
עמוד א שלימה פי' שמבשלין הזרוע כמו שהיא שלימה ואין מנתחין אותה
לנתחים אבל חותכין אותה שלם מן האיל קודם שמבשלין אותו
ואח"כ חוזרין ומניחין אותו עם האיל תוך כלי אחד ומבשלין אותם
יחד כך הוא לחד לישנא בגמר' ולחד לישנא אליבא דת"ק מבשל
הזרוע בפני עצמו ולאותו לשון לא מצינו למילף מידי מזרוע
בשלה אלא אליבא דר' שמעון בן יוחי בלבד: ר' שמעון בן יוחי
אומר כו' כלומר מניחין הזרוע מחובר לאיל ומבשלין הכל יחד:
וזהו היתר שבמקום אחר אסור כלומר לשון הברייתא לשם וזהו
היתר הבא מכלל ומדקדק בגמר' זהו למעוטי מאי ומפרש רבא
לא צריכא אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור והכי שרי:
ואין להלק בין תערובו' כו' עד רוטב כלומר וכי תימא ההיא
דמנחות דבר יבש הוא כי אין בו רוטב להכי בטל ברוב כדין כל
דבר יבש שחד בתרי בטל: שמדקדק התלמו' למה לא נלמד
כו' עד בשלה כלומר הגמרא מקשה למה אמר תנא דברייתא' זהו
היתר בכאן גבי זרוע שאינה במקום אחר ונילף מינה שגם בשאר
קדשי' וכ"ש בחולין לא יהא הטעם כעיקר אפי' כשאין ההיתר רוב
כמו הכא ר"ל שלא יהא שום טעם כעיקר דאורית' בשום מקום'
ומשיב על זה בגמרא הואיל ומצינו גבי חטאת שטעם כעיקר מן
התורה שהרי נותנין לשלמים חומר חטאת בשביל שנתערב בהם
טעם חטאת שהיה בקדירה משם למדנו במקום אחר בין בחולין
בין בקדשים שיהא טעם כעיקר מן התורה כשאין ההיתר רוב
אבל כשההיתר רוב מותר מן התורה בכל מקום רק מדרבנן אסור
עד ס': אע"ג דדרשינן במס' פסחי' בפ' אילו עוברין ר"ת הקשה
קשי' זו בפ' גיד הנשה בדיבור המתחיל גלי רחמנא גבי חטאת כו'
ואע"ג דאין נפקותא בדין לעניין טעם כעיקר דהא מ"מ מצינו
למילף טעם כעיקר בכל מקום ממשרת כמו שאומר לקמ' בסוף
המצוה אליבא דר' אבא בירושלמי ב"מ קשיא הוא שסוגיא דגיד

הנשה הולכת בע"א מסוגי' דאילו עוברי' א"נ כך הקשה ר"ת דהא
בפ' ג' מינים מוקי לשני הפסוקי' דחטאת ודנזיר לטעם כעיקר
ואו' שם אי כת' רחמנא נזיר ה"א חטאת לא אתיא מיניה דאפילו
חרצן אסיר ליה א"כ אי סבירא לן אותו סברא דמנזיר לא מצינו
למילף וסבירא לן ג"כ כסוגית אילו עוברים דחטאת אתא להיתר
מצטרף לאיסור א"כ טעם כעיקר בכל התורה מנלן ומתרצים
שם התו' כמו שכתב המחבר בשם רבינו יצחק ברבי שמואל
דהגמר' דגיד הנשה סבר לה כגמר' דפ"ג מינין ששני המקראו' באים
לטעם כעיקר' וקאמר שם למה הוצרכו שניהם כלומר התם
עביד צריכותא הכי דאי כת' רחמנא חטאת ה"א נזיר לא אתיא
מיניה דמקדשי' לא ילפינן ואי כת' רחמנא נזיר ה"א חטאת לא אתי
מיניה דאפילו חרצן אסיר ליה ולהכי הביא המחבר זה להודיענו
מהיכן ילפינן טעם כעיקר דאוריית' לפרש הכי אף בחולין והשתא
ניחא דמאלו שנים ילפינן וכי תיפרוך אחד מנייהו אמרינן השני
מוכיח ומדקדק שם התלמוד מה ראית כו' כלומר הגמרא מק' שם
מה ראית למילף מחטאת לאסור טעם כעיקר בקדשי' וחולין
אדרבא נילף מזרוע בשלה להיתר ולשם מקשים התוס' ואומרי'
אע"ג דלחומרא מקשינן בכל התורה ומתרצי' דהכא מצינו למימר
דחטאת ומשרת שניהם באים להיתיר מצטרף לאיסור וצריכי
כדאמר בפ"ג מינין: אבל רש"י פי' כו' כלומ' הכא מותר גבי איל
כשיש לבטל: הטעם דזרוע בששים וזהו בשאר קדשים אסור
אפי' בס' כי מחטאת גמרינן שאר קדשי' לאסור נבייהו אפי' טעם
כל שהו שהוא פחות מס' שהוא אסור' וס"ק דנקט היינו למר
כדאית ליה ולמר כדאית ליה דהתם פליגי אמוראי חד אמר
דמשערינן בשר ועצמות דזרוע נגד בשר ועצמות דכל האיל
דקים להו דהוי חלק ס'' וחד אמר דמשערינן בשר הזרוע שהוא
דבר מועט כנגד בשר כל האיל והיינו חלק ק' דבזרוע יש הרבה
עצמות ומעט בשר' ונלמד מזרוע בשלה כו' עד בלא
עמוד ב בששים כלומר אע"ג דלהיתר לא מצינו למילף מזרוע דחידוש
הוא הכא ילפינן מינה להחמיר כדמסיק וזה מצינו למילף בכה
דהא אפי' גבי זרוע דקיל שאפי' לכתחילה מבשלין איסור והיתר
יחד ואפי' הכי לא מקיל בה אלא בס' או ק' כ"ש באיסור אחר שאין
להקל כך מפרש שם רש"י' והא דקאמ' המחבר בכאן של חומרא
ילפינן מזרוע גם הוא שם כן בגמר' דפ' גיד הנשה' וקש' לי על
הגמר' ועל' המחבר איך מצינו למילף איסורא מזרוע בשלה
דילמא גם בפחות מהכי מותר ומה תעשה התורה ואע"ג שהתוספו'
אומרי' שם שאינו אלא אסמכת' הוא הא דילפינן שיעור ס' וק'
מזרוע והמחבר אמר נ"כ לעי' הכי' מ"מ צריך פי' מניין לנו
האסמכת' ונ"ל הואיל ות"ק וגם רשב"י מדקדקי' לשון בשלה צ"ל שיש
כאן שינוי לשון דהיה לו לכתוב מבושל כמו גבי קרבן פסח וכת'
בשלה לאשמועינן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ולכ"ע פי'
המקרא כך הוא שצריך לבשלו עם כל האיל משמע אבל אם חסר
מקצת מן האיל היה אסור לבשלו עם הזרוע והיינו משום דאפחות
השיעור של ס' או ק'' ואע"ג דלת"ק פי' שלימה שלא יחתכה
לחתיכות וכן פי' שם רש"י נראה שג"כ הכונה כדפרשתי' שהתורה
עצה טובה קמ"ל שלא יחתכה לחתיכות פי' הזרוע ושאר האיל כדי
שלא יוציא אחר הבישול אחד מן החתיכות של האיל ויהיה
המותר פחות מכשיעור ויאסר אבל עתה כשהזרוע שלם והאיל
שלם איזה מהן שיוציא תחילה לית לן בה: ולכך תפס
דבקשים כו' עד מותר כלומ' לפי פרש"י אתא שפי' הא דאמר רבא
דבקשים אסור והכא שרי דדווק' בקדשי' אסור אבל בחולין מותר
אבל לפי פי' המחבר דלעיל והוא פי' התו' צ"ל דבקשי' דנקט רבא
לאו דווקא ונקט קדשים משום דבקשים קאי' כמו שאומ' המחבר
בתר הכי והתו' מקשי' חתם על רש"י והאשירי מביאו בפ' גיד הנשה
ומבואר בו יותר וז"ל והשתא לפרש"י צ"ל דטעם כעיקר דקאמר
הכא דאסור בקדשי' ושרי באיל נזיר לא טעם ממש קאמר דהא

בטל בס׳ או בק׳ אלא טעם כל דהוא קאמ׳ והשת׳ מי דוחקו לפרש
דטעם כעיקר לאו דאוריית׳ וקרא דמשרת וגיעולי גוים אסמכת׳
בינהו כיון דהכא לא איירי אלא בטעם כל דהו יותר מס׳ והני קראי
לא איירי אלא בנותן טעם גמור ע״כל ואינם מתרצים כלום׳ ולכך
כתבתי קשי׳ זו מן התו׳ על רש״י כי כל אדם שילמו׳ זה בכאן יקשה
לו קשיא זו : וראייתו מרבא דחוי הוא כלום׳ דדחי
למילת׳ דאביי מהכא ליכא למיפשט דטעמו ולא ממשו דאוריית׳
זמין בשאינו מינו כו׳ דמשרת כלום׳ במין במינו שאין לעמוד
על הטעם בטל ברוב מדאוריית׳ אבל במין בשאינו מינו שיש
לעמוד על הטעם כדאמרי׳ לעי׳ בע״ד ע״י כהן או ע״י קפילא אז כל
זמן שהאיסור נותן טעם אפי׳ כשהיתר רוב אסור מדאוריית׳ בין
בחולין ובין בקדשי׳ ובדבר זה חמור מין בשאינו מינו ממין במינו
אבל מדרבנן שגם במין במינו צריך ס׳ ויצא מתורת רוב וצריך
לבטל הטעם אף ע״פ שאין לעמוד על טעמו וסברי רב ושמואל
שאין במינו במשהו כי אין לומר בו שטעם האיסור נתבטל
הואיל והכל מין אחד הוא אם כן לעולם טועם ג״כ טעם האיסור
עמוד ד הואיל ואין כאן מין אחר שיבטלו : אכל
צפור טהורה בחייה בכל שהו כלומר שאין בו כזית בשר אבל
צריך שיהא בו גידין ועצמות המשלימים לכזית כי היכי דלא
תיקשי הך דאכל ציפור טהורה שהוא מרברי רב בפ׳ גיד הנשה
אדרב שאמ׳ בפ׳ גיד הנשה ומביא לעי׳ בדף מ״ו בעמו׳ ב׳ אבר מן החי
צריך שיהא כזי׳ משום דאכילה כתי׳ ביה ובגמ׳ דסוף פר׳ גיד הנשה
מפרש כן והטעם דצפור טהורה בחייה שהוא בכל שהוא פרש״י
משום אבר מן החי שחייבים עליו כשאוכל׳ם אותו חי ולהכי
חולק הכתוב אבר מן החי ובשר מן החי בשני כתובים דמחייב
אאבר אע״ג דאין בבשרו כזית ודמחייב אבשר אע״ג שאינו אבר
אבל אכלה במיתתה דאסורה משום נבילה שיעורו בכזית בשר :
וטמאה בין בחייה כו׳ פי׳ עוף טמא שאיסורו
משום שקץ בין בחייו בין במותו ולא משום נבילה לעולם איסורו
בכל שהו : והייתי יודע שר״ל בחלב אמו אלא
להכי כת׳ בחלב אמו על כל אחד ואחד לדרוש ולאסור בשר
דף נא בחלב אע״פי שאינו בחלב אמו : הדין דאכל חופין
עמוד ב ובעי למיכל כו׳ עד פתיתין בירושלמי קאי על האדתני׳ שב חגיגה
הבארה עם הפסח או שאר תבשילין העולים עם הפסח על
השולחן מתבערין עמו ומקשה שם והלא חגיגה נאכל עד שני
ימי׳ ופסח נאכל רק חצות ולמה מתבערי׳ עמו וכן שאר תבשילים
למה מתבערים עמו על זה אמר ר׳ יוסי הדא אמרה כו׳ :
עמוד ג מ״מ הואיל ואין חתיכה כו׳ עד ובניער וכיסה קשה לי והלא
מיד בתר הכי בעמו׳ זה מביא המחבר דברי ר׳ אפרים שפי׳ שבשר
בחלב גוף האיסור הוא ושורשו ובעמוד ד׳ כת׳ בשם ר״י בהדיא
שהחלב הנבלע בבשר ואח״כ חוזר ונפלט שאותו חלב קרוי איסור
מחמת עצמו מטעם זה שבשר בחלב גוף האיסור ושורשו ואע״פ
שגאונים אחרונים פליגי על ר׳ אפרים ור״י היינו דווק׳ שמחמירים
גם כשאר בליעת איסור בבשר בחלב לעניין אותם חומרות
הנזכרים שם בדבריהם אבל בהאי כ״ע מודו דבשר דינו כנבילה
שהיא אסורה מעצמה דסברא הוא שהתורה אמרה כשיתבשלו
יחד יהיו נבילה והיינו כמו שאמרה תורה כשתמות הבהמה תהיה
נבילה וכן היא מסקנת המחבר בעצמו כמו שכת׳ לקמ׳ בהיפוך
הדף בע״א וז״ל׳ ותתיכת בשר בחלב חשובה כדאיסורא מחמרת
עצמה כו׳ ועוד מי יוכל לכפור בהוכחה שמוכיח רבינו אפרים
הואיל וחייב בבשר בחלב כשיש כזית : משניהם כו׳ ונ״ל
שהמחבר אינו מדבר עתה מאיסור בשר בחלב אלא מאיסור אחר
שנפל על אחת מן החתיכות ובתחילת העניין כתב לעי׳ בע״ב וז״ל
כיצד חתיכת בשר שנאסרה מחמת טיפת חלב או דבר אחר וכו׳
ש״מ שמדבר גם מאיסור אחר שנפל על אחת החתיכות ועל זה
קאי ג״כ הכא והלשון דנקט אח״כ ג״כ באותו עמוד משמע שאינו

מדבר עתה מבשר בחלב שכתב וז״ל אפס נראה לפרש שאם
החתיכה שנפל עליה האיסור מקצתו בתוך הרוטב וכו׳ מדכת׳
שנפל עליה האיסור משמע דמיירי מדבר שהוא אסור מקודם
שנפל על החתיכ׳ וזהו דווק׳ בשאר איסורי׳ כגון חלב ודם וכי׳ צא
בהן אבל בשר בחלב לא מיקרי איסור אלא עד שנפל לתוך בשר
ונתבשל בתוכו ועל זה לא שייך לומר שנפל עליו האיסור דלא
עמוד ד׳ מקרי איסור מקודם שנפל׳ אבל מה שבלע קודם
לכן הוא פולט נ״ל שהמחבר כת׳ זאת שלא יקשה לנו מה הוצרך
לומר שיש ששים בחלב לבטל טעם הבשר הואיל ומוקמינן
ליה ביורה רותחת וא״כ החתיכ׳ אינה פולטת לכך צ״ל מה שבלע
דף נב ע״ב ככר דהיינו טעם הבשר פליט שפיר : אבל לא
לקדירה עם בשר כלומר דווקא כזה של צלי ולקדירה בלא בשר
שמותר בדיעבד בלי שום קריעה אבל קדרה עם בשר שמותר
בדיעבד אם לא קרעו אלא קצת בזה לא תניא כוותיה ואיפשר
שאסור אף בדיעבד אם לא קרעו שתי וערב וטחו בכותל :
עמוד ג בששי׳ ואחד והיא מותרת דהיינו ס״ב בדידה כך פרש״י בפ׳ גיד
הנשה ולא פירש הטעם ובמיימוני פר׳ ט״ו דמאכלות כת׳ הואיל
ובריה בפני עצמה היא הוסיפו ובשיעור׳ באשירי פ׳ גיד הנש׳ מפרש
הטעם לפי שיש בביצות קטנות וגדולות לפיכך הוסיפו בה אחת
להשלים לששי׳ בינוניות : כפק ביצה טריפה אסורה כו׳ שספק
עמוד ד אם נולדה מתרנגולת טריפה רש״י רפ״ק דביצה : אם
נפל אחד מן התערובות כו׳ עד מריבוי לרבויא כן הוא לשון
הגמ׳ בריש פר׳ התערובת והתם מדבר שנפל כוס של ע״ז לתוך
של כרי גדול של כוסות דהיינו תוך עשרת אלפי׳ ומכרי גדול
לכרי גדול ולשון הגמרא הוא ולאו דווקא והשורש כשיש ביטול
אחר ביטול אז מותר : או כפק ספיקא שהכל בגוף
הדבר כגון בפתח פתוח או כשיש בעניין הטריפות כפק ספיקא
כגון ספק אם נושכו הזאב ואת״ל נושכו שמא לא נושכו במקום
שעשהו טריפה : אינם בטלין בעיסה כו׳ עד מתירין
התם מיירי במים ומלח שהובאו חוץ לתחום ואסור לבו ביום :
והגירס׳ כך היא נכונה לאפוקי מרוב ספרים שהיה כתוב
בהן בסיפא ובדבר שאין לו מתירין מין במינו במשהו ושלא
במינו בנותן טעם ולפי אותה גירסא צריכין להגיה ברישא גבי
דבר שיש לו מתירין בין במינו בין שלא במינו במשהו וגירס׳ זו
סותר המחבר מדפריך והרי שביעית כו׳ ואי כגירסת רוב ספרים
לא הקשה כלום דהא המשנה ג״כ אומרת כן וכן מפר׳ בפי׳
המשניו׳ בפ׳ שלש ארצו׳ במס׳ שביעי׳ והוא פרקו׳ : שאם
פירש בפנינו לא הפסיד קביעותו כדמפרשי׳ התו׳ בפ״ק דפסחים
אם לקחה העכבר מן הצבורים לפנינו ולא ידענו מאיזה מהן
לקחה חמץ או מצה׳ אע״פי שפירש מן הצבורים בזה לא הפסיד
קביעותו כי דווק׳ זה קרוי פי׳ כשנמצא הדבר לפנינו אחרי
שפירש ומספקי׳ אנו מאיזה מהם פירש או שלקח אחד משום
דבר שלא בפנינו : על אותה שכתכתי למעלה כלום׳
בגמר׳ מפרש רבא הטעם על הנך שאמ׳ לעי׳ דהיינו שור הנסקל
דף נג ע״א שאסור אף בפירש דגזרינן דילמ׳ יקח מן הקבוע : ואין
הטעם מפני כו׳ עד האורחים גוים נ״ל שר״ל ליכא
למימר שאין דבר קרוי ראוי להתכבד אלא א״כ שהיה ראוי
להתכבד כמו שהוא עתה לפנינו קודם שנתבטל והיינו שראוי
להתכבד לפני אורחים גוים : שהרי חתיכת בשר
בחלב כו׳ וכזה אתא שפיר סוגית הסמ״ג כלום׳ אע״פי שאינה ראויה
להתכבד קודם ביטול לפני אורחי׳ גוים מחמת איסור הנאה מ״מ
אינה בטלה הואיל וראויה להתכבד אפי׳ לישראל אחרי שנתבטל
ונ״מ לבשר בחלב ולשאר איסורי הנאה : ואינה
ראויה אלא לזכרי כהונה אפי׳ כשנתבטל כלו׳ כי במה שהיא ראויה
לכהנים אין בזה ראוי להתכבד לפני אורחי׳ ואין כזה חשיבות כי
אין הכהנים אורחים לגבי חטאת כי לכל כהן יש לו חלק לזה כמו
לזה

לוה ואין אחד מחזיק טובה לחבירו בשבילה דלכל בני אהרן
תהיה איש באחיו ואע״פ שאין המשמר שלו מ״מ אינו כיבוד הואיל
והיא שלו כשהוא במשמרו אבל הואיל ואפי׳ נתבטל אינו ראוי לזרי׳
או לנשים אשר הם קרויים אורחי׳ לגבי חטאת כי אינה ראויה בלא
לזכרי כהונה להכי היא בטילה בחטאת טהורה כך הוא מפורש
בהדי׳ בתו׳ פר׳ גיד הנשה ובסמ״ג: אבל שלא במינו
כו׳ עד בששים נ״ל שכך הפשט שטועמין את המאכל שנתערב
בו הערלה או כלאי כרם אם יש בו טעם הערלה או כלאי כרם
אסור ואם אין בה טעם מ״מ אסור עד ס׳ וכה״ג כת׳ המיימוני בדיני
עמוד ב בשר בחלב והוא פרק ט׳ דאיסור מאכלות: ומ״ה
שאומ׳ שם בסוף מסכ׳ ע״ז כו׳ התם קאי אכלי שרת שצולין ומבשלין
בהם בכל יום ויום לכן אינו מספיק להיות נותן הטעם הבלוע
בו שיחזור ויפלוט בתבשיל וצלייה אחרת דמקמי דנהוי נותר
הוה ליה גיעול שהרי כשבשלו בו למחר פלט בליעה של אתמול
מעתה שלמים הנאכלי׳ לב׳ ימים ולילה אחד אי אפשר שיהא טעם
נותר בכלים הואיל ופולט הטעם מקמי דנהוי נותר ומקשה המחבר
מה מועיל טעם זה נהי דנותר לא הוי מ״מ יש איסור כדבר הואיל
ובלעי שלמים דהיום מטעם של אתמול קא ממעטי באכילתן של
היום דלא יהיו נאכלים אלא עד הלילה כשלמים דאתמול
עמוד ד ומתרץ מין במינו בטל ברוב מדאורייתא כו׳: וכיוצא
בזה שהוא טריפות הבא מן הבטן נ״ל מה שכת׳ המחבר טריפות
הבא מן הבטן אין ר״ל שכך נוצר בבטן אמו דא״כ למ״ד טריפה
אינה חיה איך מתור׳ והלא עינינו רואות בהמות שהם יותר על ב׳
ושלש שנים שנמצאו בהן אותן טריפות ואיך חיו כל כך זמן רב
אלא ר״ל שהטריפות גדל בבטן הבהמה זמן רב ואין לוסר כו
דף נד ע״ב העמד אותה על חזקתה דהשתא הוא דנטרפה: מ״מ
אמת הוא כו׳ כלומר אף על גב דשלח ליה רבי יוחנן לרב יהודא
שלא ידרוש ברבים שספק ערלה מותר אלא יסתפק בהצנע
היינו משום שהיו מקילין ביותר בספק ערלה כדאמ׳ התם שהיה
אמר לחבירו לקוט אתה שלא בפני ואאכול אותה כולי ספקא הוא
מ״מ אמת הוא שספק מותר ובהדיא הוא כן בגמרא ורש״י סוף פ״ק
דקידושי׳: כיצד פודין כו׳ עד אותם פי׳ משהגיע
לעונות המעשרות וגם לא כמחובר כמו שכת׳ לקמ׳ בדף ה״א כע״א
עמוד ד ועוד ללשון שני כו׳ במשנה סוף פ׳ כל הגט שנינו
בג׳ פרקים בודקין את היין בקדום של מוצאי החג ובהוצאת
סמדר ובשעת כניסות מים לבוסר ושם פרש״י בשעת כניסת מים
לבוסר כשהן כפול הלבן נקראים בוסר וכשהליחלוחית נכנסת
וגדלה בתוכה שיכול לעצור מהן כל שהוא היינו כניסת מים, לא
היו כותשין הענבים כשהן בוסר ונותני׳ לתוכן מים ונעשה חומץ
לטבול עכ״ל, נמצא שלפרש״י של אחרון לא קאי לשון מים
אליחלוחית של ענבים אלא קאי אמים דעלמא שנותני׳ בתוכה
א״כ אין כאן שום הוכחה להיות הליחלוחית שבבוסר מים:
דף נה ע״א או שהיות שנים עשר חודש מסוף ימי הבציר דאשתקד
עד האידנא כלומ׳ ולא להקל כר״ג דאמ׳ מגת לגת פי׳ מסוף הגת
לתחילת הגת שפעמים שימי הבציר של אשתקד היו חודש או
יותר וליכא י״ב חודש עד תחילת הגת של עכשיו א״נ פעמים
שממהרים להתבשל בשנה זו מבשנה של אשתקד להכי נקט
עמוד ב המחבר שני׳ עשר חודש דווק׳: אבל לפי התוספת׳
כו׳ עד ושל בצבוץ, אעקלים דלעי׳ קאי ולשון הברייתא כפ׳ בתר׳
דע״ז כך הוא עקלים של נוצרים ושל בצבוץ מנגבן כו׳: או חולטן
במי זיתים, דרך לבשל הזיתים להיות רכין להוציא שמנן:
כדאמר גבי מאני דקוניא פי׳ דגבי חמץ אסור וגבי יין נסך
מתירין כפ׳ אין מעמידין דתשמישן בצונן: ומצינו למעלה
פי׳ למעלה בגמר׳ כתב דההיא דמנא דקוניא שהולטין במי זיתים:
כלי חרס חדש צריך כו׳ עד פעמי׳ כלומר בעוד שהכלי חרש בולע
בקל אבל כשנותנו בו כבר ג״פ מים ובלע מן המים אינו בולע

עוד כל כך, כך מפרש רש״י גבי כוסות כפ׳ אין מעמידין אבל
ר״ת מפרש שמיירי בכל הכלי׳ בין חדשים או ישני׳ ומיירי לענין
עמוד ג כמה הדחה הוא צריך אחר שתיית הגוים: ומתוך
דברי רבינו משה כו׳ עד טעה כדאמר כפ׳ ר׳ ישמעאל שהורה
תינוק בן שש שנים שלמד הילכות ע״ז והורה כשיד הגוי צרורה
קשורה מותר לזרוק עמו כי ניסוך דרגל אינו ניסוך ומתוך דברי
רבינו משה משמע שאותו תינוק טעה בהוראה זו: דומיא
דמים כיין דתנן התם דהתם תנן בפ׳ בתר׳ דע״ז יין ביין מים
במים כמשהו ומיירי במי׳ שידוע שנתנסכו לפני ע״ז דאי בנגיעת
סתם ליכא איסור ודכוות׳ קתני יין שידוע שנתנסך לע״ז אבל
בסתם כס׳: וגם ראיה מאגרדמיא גוי שקידה במינקת
והעלה אדם הממונה לשער המדות כמצות המלך שלא ישקרו
בהם והוא טועם היין ונעשה סרכור ביניהם: שקדה במינקת
שנקב את מגופת החבית במינקת והעלה את היין דרך המינקת
זהוא קנה חלול המוציא ומעלה היין עד פיו וטעמו גם לקמן
בדף ס׳ בעמוד ג׳ ובדף קס״ט בעמוד ד׳ מביא לישנא דאגרדמיא
שהוא ממונה על מידות ושערים: כדתניא התם
גוי חרם פרש״י משוגע ובעל מריבה וממהר לעשות בלא כונה:
דף נו ע״א והמ׳ כשנושא הדלי כו׳ עד כתיפו דאז איכא
למיחש דילמא נגע כיין: אבל במוט וכו׳ ליכא
למיחש דילמ׳ נגע ובנוד שפיו סתום או עקום לא חיישינן
דילמא נגע אפי׳ כשהיא מליאה ולא כרב פפא דאסר פי׳ רב
פפא סובר כובא שהוא כלי גדול כשהוא חסר דליכא למיחש
לנגוע אע״פ שהוא מקרקש היין בתוכו אין זה דומה לשכשוך פי׳
באילו נגע ביין ע״י דבר אחר משום דאין קרקוש בכלי גדול
בשעה שהוא נשאו אבל נוד שפיו סתום והוא כלי קטן איפכא,
כשהוא מלא אין כאן קירקוש ונגיעה אין שייך בו הואיל ופיו
סתום או עקום אבל כשהוא חסר היין מתקרקש בו ודומה
לשיכשוך ואסור ורב אשי פליג עליה ואמר שאין דרך ניסוך בכך
ע״י קירקוש היין שבתוך הכלי בשעה שנושאו, כך מפרש בסמ״ג:
עמוד ב אם נשות מגע גוי כו׳ עד אף בשתיה פי׳ יין שלנו
שנגע כהן הגוי, אבל יין שכרותם אין להתיר מטעם זה דמ״מ הוא
אסור משום חתנות כמו פת ושלקות ומה שאמר המחבר אבנים
כו׳ לא לפסק הלכה אמר כן שיהא כדעתו שלפי ה״ג ור״ח מגע גוי
מותר אלא דרך תימא קא מתמה איך מתורץ לדבריהם למה לא
יהא מותר וכרב פשט האיסור בכל ישראל כל זאת מבואר להדיא
בסמ״ג כמו שכתבתי והתימה שמתמה המחבר מדברי ר״י בר שמואל
הוא שהקשה כן ור״ת השיב לו דלא ס״ל כדברי ה״ג ור״ח שפסקו
הלכה כשמואל אלא הלכתא כוותיה דרב כו׳: לפיכך
אין ראייה משם בסמ״ת ביאר יותר נ״ל ור״י בל לא קאי על דברי
שמואל שהרי ר״י בל עדיף וקשיש מיניה אלא עיקר דברי ר״י בל הם
עמוד ג כפ׳ החולץ כו׳: וחותם לחו אברצייהו, חותם פי
השק כלפי שוליהן: קסבר כל כלי שמכניכו לקיום
פי׳ אפי׳ אין מוסרו לגוי אלא לפי שעה גזרו בהו רבנן כיין עצמו כי
עמוד ד הכי דלא ליתי לשהויי ביד גוי עכ״ל רש״י פר׳ כת״ו ע״ז: ושני
הפסקי׳ הללו צריכי כלומר כשיש מגופה מקרקע ובישרה על פי
החבית צריכין אנו לפסוק הלכה כרשב״ג בפ׳ בתרא דע״ז דלא
חיישינן שינקוב המגופה ויחזור ויסתמינו אע״פ שהוא בלא טורח
כיון דמינכר הכתימה בשאר המגופה ואין לנו די בפסק זה כי
מודה רשב״ג אם שוהה הישראל בכדי שיש שהות לגוי שיכתור
כל המגופה ויחזור ויסתמינו היין אסור לכך צריכין לפסוק הלכה
כר׳ אליעזר בפ׳ אין מעמידין דלא חייש בזיופא אפי׳ בחותם אחד
שיטרח הגוי כל כך ויסתור החותם ויעשה אחרת במקומו, ובאותו
פסק לחוד גם אין לנו די דשמא ר׳ אליעזר סובר דווקא במגופא
של עור וכיוצא בו דאין לחוש שינקוב אותו אבל מגופת עפר שמא
מודה לכך צריך אלין שני הפסקים, ובסמ״ת מפורש בעניין אשר
ביארתי

דף נז ע״א ביארתי: פת׳ עמעמו עליו כו׳ לשון האב״יח בסי׳
תתקכד באמצע תשובה ארוכה המתחלת אמר ר׳ יוחנן פת לא
חותרה בכ״ד מהלכות עמעום פי׳ הלכות שאינם מחוורות משום
דאיכא פלוגתא בדבר והיינו כמו נחלים עוממות עכ״ל:
עמוד ב כראית׳ בדברים שבין בני בבל כו׳ פי׳ בני בבל אומדים
שמשליכים קיסם לתנור ודיו ובני ארץ ישראל אומרי׳ קיסם זה מת
מעלה ומה מוריד ואנו נמשכים אחר בני בבל ותלמודם תו׳ סוף
פרק אין מעמידי׳: חלוט של גוי פי׳ מתחילה חולטין
אותה ברותחין ואח״כ אופין ע״ג האור׳ ואי משום
גיעולי גוים דהיינו משום שנתבשל בכלים של גוי כדלקמ׳ כע״ג׳
גרסי׳ בפר׳ י״ט כו׳ לשון התו׳ כמעט בסוף פר׳ אין מעמידין
אומ׳ ר״י דמדקאמ׳ מלוחים דמשמע שאין מלוחים אסורי׳ א״כ צ״ל
דמיירי בגדולים קצת שעולים לפעמים על שולחן מלכים דאי
לא תימא הכי תיקשי לן להא דאמר איכא בינייהו דגים קטנים
פי׳ דלמ״ד נאכל כמות שהוא חי יש בו משום בישולי גוים ולמ״ד
אינו עולה דגים קטנים אין בו משום בישולי גוים והילכתא
כתרוייהו לקולא׳ וא״כ אמאי נקט מלוחים אפי׳ אין מלוחים נמי
עכ״ל: ושמואל אמר דליפתן של כלים פליטתן שפולטין
ומזיען שמנונית איסור שבלעו׳ רש״י פר׳ אין מעמידין:
עמוד ג ושנינו אותו ואת בנו נוהג בין בארץ בין בח״ל משום דבעי׳
למימר בחולין ובמקודשין ואיצטריך למילף מקראי כדילפינן
בגמ׳ תני נמי האי רש״י ריש פ׳ אותו ואת בנו:
זה שלקח ראשון ישחוט ראשון מפרש בגמר׳ דלעניין דינא
תנן שאם באו לפנינו לדין מי ישחוט ראשון אם היו שניהם
צריכין לבשר מש׳רת הדין שישחוט הראשון הואיל וקנה ראשון
וכן מפורש כפ׳ הזרוע כלומר ראשון: כשתייש בא
על הצבייה ר׳ אליעזר פוטר מדינה אפי׳ אי חיישינן לזרע האב
דהא ודאי דחיישינן לזרע האב וא״כ אינה אלא מקצת שה ואפי׳
כשבא צבי על העז מ״מ פוטר אע״ג דמצד האם ודאי חיישינן
דשמא חיישינן גם לזרע האב ומקצת שה לא אמרינן ומ״מ פוטר
רק ממלקות אבל איסורא איכא דשמא לא חיישינן לזרע האב
ושה גמור הוא ורבנן סברי כשתייש בא על הצבייה איסורא איכא
דשמא חיישינן לזרע האב ואיכא מקצת שה אבל מלקות ליכא
דדילמא לא חיישינן ובצבי הבא על העז אפי׳ מלקות איכא דממה
נפשך מקצת שה איכא דהא לכ״ע חיישינן לזרע האם והא
דמפרש׳ בגמ׳ פלוגתייהו ששניהם מסופקים אי חיישינן כו׳ היינו
משום דאיכא ברייתות אחרו׳ שמביא שם ומוכח שם שסוברים כן
אבל מהך פלוגת׳ דכוי באותו ואת בנו לבד אינו מוכח דאי כברי
רבנן ור׳ אליעזר ודאי חיישינן ורבנן סברי מקצת שה הוי שפיר
טפי ולא היה צריך לחלק בין איסור למלקות כמו שמחלק שם:
ואוסר לקשור בקרו׳ שתי פרדו׳ כו׳ דאי היה ודאי חייש גם לזרע
האב היה מותר לקשור שתי פרדות דממה נפשך כל אחד חצי
בהמה וחצי חיה מאי נפקא מינא אי מצד האב אי מצד האם הואיל
וחיישינ׳ לתרווייהו כמו שסובר חנניא לקמן וגם מברייתא אחרית׳
מוכח שר׳ יהודא מסופק דמשום הא לבד אי ס״ל ודאי אין חוששין
עמוד ד ב״ש דניחא טפי: יוס׳ טוב האחרון של חג ר״שי
שהיו מרבין בשמחה מפני שרגל לעצמו הוא וחביב עליהם:
וערב י״ט הראשון של פסח כו׳ עד ר״ה לשון תו׳ סוף פר׳
אותו ואת בנו והא דלא חשיב הכא ערב י״ט של חג אר״ת משום דכ״ע
טרידי בסוכה ולולב ואין להם פנאי להרבות בשחיטה כ״כ:
ובערב י״ה רגילי׳ לאכול עופות ודגים׳ ואין להק׳ הא בערב י״ט של
פסח נמי טרידי בקרבן פסח ומצות דלא היו טורדים בה אלא בין
הערבים וגם בי״ט יכול לאפות מה שאין כן בסוכה ולולב:
זה חכלל בכל מצות לא תעשה כו׳ עד לוקה וכן לקמן בדף
קפ״ח בע״א כתו׳ כהאי לישנא ונ״ל האי דלא קיימו לא דווק׳ אלא ר״ל
שביטל העשה שאי איפשר לקיימו עוד דבפ׳ אילו הן הלוקי׳ פליגי
ר׳ יוחנן זריש לקיש בלאו הניתק לעשה ד״רי סבר כל זמן שלא
נתבטל העשה שאיפשר לקיימו עוד כמו שלא מתה האם אזי אינו
לוקה ור״ל סבר כל זמן שאינו מקיים העשה לוקה כגון שהתרו בו
קדים לקיים העשה ולא קיים לוקה ושם כברייתא בגמ׳ גריס ר׳
יוחנן כטלו ולא בטלו ור״ל גריס קיימו ולא קיימו ומסתמא הלכ׳
כר׳ יוחנן ותדע דהא המחבר כת׳ כאן ושחטה וכן אם מתה קודם
שישלחנה לוקה היינו שבטל העשה וכן לקמ׳ בעמוד ג׳ שכת׳ וז״ל
הגוזל או העושק כו׳ עד ואין לוקה על לאו זה שהרי הכתו׳ נותקו
לעשה שחייב להחזיר כאשר ביארנו בספר מצות עשה ואפי׳ שרף
את הגזילה אשר גזל אינו לוקה שהוא חייב לשלם דמיה וכל לאו
שניתק לתשלומין אין לוקין עליו עכ״ל והיינו כר״י מדכתב ואפי׳
שרף את הגזילה וכו׳ וכן לקמן בדף ס״ב ע״ב כת׳ לגבי השבת העבוט
וז״ל עבר המלוה ומשכן את הלוה אינו לוקה שהרי ניתק לעשה
של השבת העבוט ואם אבד המשכון לוקה הואיל ואי איפשר לו
לקיים העשה עכ״ל׳ הרי שכתב בהדיא כר״י׳ גם לקמן בדף
פ״א בע״ד כת׳ וז״ל אין לוקין על לאו של לא תכלה אלא א״כ אבד או
נשרף כל הקציר אשר קצר שמעתה אין יכול לקיים עוד העשה
דף נח ע״א שבה: וכתי׳ במשקלו׳ כו׳ עד עושה עול כלומר
הואיל ומצינו שכת׳ תועבה גבי משקלות מעתה כל הלשונות
האילו כהם דגבי תועבה נמצאו כל אילו הלשונות ר״עם שח״ת׳
והאריך עוד וקצרתי׳ ומה שכת׳ המחבר כאן מלמד שהמודד נקרא
דיין אינו צריך אלא מחמת שכתב כתר הכי וגורם חמשה דברים
מטמא את הארץ וכו׳ דאותן ענינים כתובים דווקא גבי דיינים
כמו שפי׳ רש״י בפרשת קדושים ולקמן מביאו בדף פ״ח בע״א אבל
מחמת ע״ס שח״ת אין צריך דהא תועבה כתיב במשקלות עצמן:
לעבור משעת הרתחה כלומ׳ על כרחך הפסוק בא לאסור דווקא
כדרב יקר שהרתיחה שלו שוה פרוט׳ דאם לא כן מאי איסורא איכא
וא״כ תיפוק ליה משום לאו דלא תגזול לא אתא לאשמועינן דעובר
משעת שעושה הרתיחה ואע״ג שעדיין לא מדד כך מפ׳ כתו׳ בס״פ
עמוד ד הספינה: אינו פסול אלא מדברי סופרים ק׳ לי מה
היה ק׳ לרב המחבר שמא משום הכי כשר מן התורה הואיל ושוגג
הוא ומפיק לא תחמוד בלא דמי כמו שפירשו התו׳ כהדי׳ כפ׳ איזהו
נשך בדיבור המתחיל שטר שיש בו ריבית כו׳ וגם הוא עצמו כת׳
לקמ׳ בדף ס״ו בע״ג כשהעבירה אינה כ״כ ידוע וקרוב העושה להיות
שוגג שצריך להזהירו וא״כ יפסול ז״ל שדעת הרב המחבר הואיל
והתם תניא הוסיפו עליהם החמסנים כלומר מדבריהם דווקא
משמע בכל עניין שהוא מדרבנן אפי׳ אם התרו בהם והאריך עוד:
ולפי דבריו החמיר כו׳ לפי שאסור בבית רעך אפי׳ תאות
גרידא שהיא בלב ובאשת איש כתב לא תחמוד ולא אסר אלא
דף נט ע״א חימוד דהיינו דווקא שעשה מעשה: כדאמרינן כפ׳
הנשרפי׳ בגוסס בידי שמים כו׳ עד חייב כלומר שגוסס מחמת
חולי׳ אבל בגוסס בידי אדם מחמת שהוכה או מאיזה סיבה שהוא
פליגי התם אמוראי אם חייבים עליו מיתה מי שהרגו מר מרמה
דף ס׳ ע״א להורג את הטריפה ומר מרמה לגוסס: ומזה כלבד
מביא תניא כוותיה דרבא פי׳ על שתות קנה ומחזיר אונאה ולא
עמוד ב על יתר משתות ולא על פחות משתות: ויש שפוסק
כרב וכו׳ עד באיסורי׳ כה״ג מביא האשירי בפ׳ שור שנגח ד׳ וה׳
וכתב שם מה ראו חכמי׳ ומאיזה טעם פסקו בכולי תלמודא הלכה
כרב באיסורי וכשמואל בדיני שורש הטעם משום שרב היה רגיל
להורות תמיד לרבים בדיני האיסור והיתר לכך היה מדקדק בהם
ויורד לעומקן להורות כהלכה וכן שמואל היה רגיל להורות
דינים לרבים והיה מדקדק בהם: תניא בפ׳ הזהב
עמוד ג כו׳ עד אין לו עליו אונאה׳ ר״ל כפי׳ התו׳ לשם וז״ל הנושא ונותן
באמנה פרש״י כו׳ עד נדמה דנושא ונותן באמונה היינו שמאמינו
בכמה קנה ונותן לו כך ויותר מעט והשתא שייך שפיר אין לו עליו
דף סא ע״ב אונאה עכ״ל׳ אבל אם בא בעה״ב של יעקב כו׳ עד על
שמעון׳

שמעון · כלומר אף חצי דמי הקרקע המגיע לחלק ראובן לירושה
מאביו יעקב צריך שמעון להחזיר לו ולא מיבעיא חצייה השנית
המגיע לחלק שמעון בירושה מאביו שצריך להחזיר לראובן דמי
אותו החלק דהא מחמת שמעון טרפה הבעל חוב הואיל והוא
ירושה מיעקב כך נ״ל הלשון דבכל הדמים והוא מלשון המיימוני
בסוף פר״ט מהלכות מכירה והיינו לפי שיטתם דגרסי בעה של
יעקב אביהם ומפרשי דראובן ושמעון אחים הם ושניהם ירשו
הקרקע מיעקב אביהם אכ אין כאן חידוש בדמי חלקו של שמעון
שצריך להחזיר לראובן כמו שקבל אחריות להכי אמר בכל
הדמים פי׳ אף דמי חלקו של ראובן צריך להחזיר לו שמעון
אבל לפי פרשי שמפרש שראובן ירש השדה לבד מאביו יעקב
ושמעון אינו אחיו של ראובן אינו צריך לחלק בעניינים אילו:
וראובן לא קבל לשמעון אחריות של אחרים כלל פי׳
עמוד ג אחריו׳ דבעח של יעקב דיעקב כאחרים דמי: ומ״ח
שאמ׳ בפ׳ הזהב כו׳ עד יחד · לשון הברייתא׳ בגמ׳ סוף פר׳ הזהב ת״ר
המאנה את הגר עובר בג׳ לאוין והלוחצו עובר בב׳ לאוין מ״ש
מאנה דכתיבי ג׳ לאוין וגר לא תונה וכי יגור אתך גר בארצכם
לא תונו אותו ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא
לוחצו נמי ג׳ כתיבי וגר לא תלחצינו וגר לא תלחץ ולא תהיה
לו כנושה אלא אחד זה ואחד זה בג׳ לאוין עכ״ל הגמ׳ · לפי זה
פשט הסמ״ג כך הוא במה שאומר כולל כל הלאוין יחד ר״ל שני
הלאוין הכתובי׳ בגר מצטרפים ללאו הכתוב בישראל לא תונו
איש את עמיתו וצריך ליתן טעם איך מצטרף הלאו אחר דגר
דהיינו לא תוננו והוא מדבר באונאת ממון והתם בברייתא בגמרא
מיירי באונאת דברי׳ כדפרשי שם ועיי׳ במיימוני פי״ד דהלכות
מכירה: ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך
כלומר שנלמד ממצרים איזו עבודה קרוייה עבודת פרך:
עמוד ד וגם האב אינו יכול למוכרה כו׳ עד התם ר״שי מחליף
השיטה וגרים ר׳ עקיבא במקום ר׳ אליעזר ובמקום ר׳ עקיבא ר׳
אליעזר ולפי גירסת המחבר כך הפשט לר׳ אליעזר בבגדו בו
לשו׳ בגד כיון שפירש האדון טליתו עליה וידעה אע״פ שגרשה בגט
שוב אינו יכול למוכרה האדון לאחר · וכשם שאין האדון יכול
למוכרה כך אם חזרה לאב אחר שגירשה ועדיין היא קטנה אין אב
האב יכול למוכרה עוד לשפחו׳ ולר׳ עקיב׳ לשון בגידה כיון שמכרה
אות׳ האב פעם אחת לשפחו׳ ויצאה ממנו בשנים או בגירעון כסף
שוב אינו יכול למוכרה עוד לשפחות אבל אחר אישות מצי
למוכרה כשהשיאה בעודה קטנה ונתאלמנה: שכיר
שעות של יום גובה כל היום ושכיר שעות של לילה גובה כל
הלילה וכל היום פרש״י · שכיר שעות דיום גובה כל היום ולא
הלילה משום דאין לילה הולך אחר היום אבל שכיר שעות דלילה
גובה כל הלילה וכל היום שהיום הולך אחר הלילה הואיל
ושכירותו בליל יום זה ולא דמי לשכיר יום דאתמול שאינו גובה
אלא כל הלילה עכ״ל: דקיימא לן כשמואל בדיני
שמפרש כן · הנה הרב המחבר פסק בשכיר שעות כשמואל דגובה
כל הלילה וכל היום א״כ כמאן פסק בשכיר חודש ושכיר שנה
דאם יצא בלילה דאינו גובה אלא בלילה והלא תנן בהדיא אם יצא
בלילה גובה כל הלילה וכל היום וצ״ע גדול לישב שיטת הסמ״ג
והאריך מאוד וקצרתי ואני הקטן הקורא הגהתי שם וכל היום כי
דף סב ע״ב כן מצאתי בספר מוגה: ת״ל לעבוט עבוטו בחוץ
כלומ׳ אפי׳ בחוץ כתי׳ לא תבא לעבוט או מכפל הלשון יליף
לעבוט עבוטו: ותניא בביתו אי אתה נכנס וכו׳
פי׳ רש״י לביתו של לוה כמלוה אי אתה נכנס אבל אתה נכנס
למשכנו חוב אחר שאינו מלוה עכ״ל: ובעל חוב
אף בחוץ כו׳ עד שמואל פי׳ אומר שם בגמ׳ שגם שליח ב״ד אסור
למשכנו בביתו ומרבינן מוהאיש שהשליח כמלוה לאפוקי
מאותם שמבינים הברייתא׳ שלומדת מוהאיש שהשליח יהיה

כלוה ונכנס לביתו למשכנו כמו הלוה שהוא בביתו אצל
משכנותיו כך ילך אליו שליח ב״ד לביתו: ואף על פי
שיש תנאים כו׳ דאומר התם תנאי היא ואיכא נמי תנאי דסברי
כשמואל ולכך פסק המחבר הלכה כשמואל שלא ימשכינו בפני׳:
שבדבר הנראה יש לנו להעמיד הריבוי כלומר
אף על פי שיש לנו לרבות מוהאיש שיהיה שליח ב״ד לגברי
כמלוה שאף בחוץ לא ימשכינו בעל כרחו אלא דמוקמינן אמילת׳
עמוד ג דמיסתבר דהיינו דווקא בפנים: צמ״ד בקר לשון
עול או לשון זוג בקרים: או כגון שאמר לו דע אם
בא איש פלוני ממקום פלוני · לשון המיימוני פ״ה דהלכות מלוה
ולוה · המלוה את חבירו לא יאמ׳ לו דע אם בא איש פלוני ממקום
פלוני שתכבדיהו ותאכיליהו ותשקיהו כראוי וכן כל כיוצא בזה
משמע שדעת הרמב״ם שלא יאמר המלוה ללוה שיכבד איש אחד
בשבילו וקודא אותו רבית דברים הואיל ואין כופהו רק מדבר
עמו לעשות והרשות ביד הלוה אם ירצה ומ״מ אסור כי הלוה ירא
להשיבו רקם ואני שמעתי שגורסי׳ דע שבא איש פלוני ממקום
פלוני ול״נ אם וכך הפשט אם בא איש לעיר שהוא אוהב למלוה
לא ילך אליו הלוה ויבשרו שבא אוהבו לפי זה הלשון רבית דברים
מיושב שפיר טפי: שני לשונות יש כו׳ · פי׳ בהא דאמ׳ מתני׳
מלוין לגוים בריבית: לא סגי דלאו הכי כו׳ פרש״י
וכי בא הכתוב לצוות עלינו ליתן ריבית לגוים כו׳:
עמוד ד שאין הלכה כר׳ מאיר בקנסותיו · כלומר אע״ג דאמרינן בגמרא
דסוף פרק אף על פי דהלכה כר׳ מאיר בגזרותיו · היינו דווקא
בגזרותיו ולא בקנסותיו כך מפרשי׳ התוספות בפרק איזהו נשך ·
ובאשירי פרק המניח · לאותן שדרכן למנות
בחמשיות או בעשריות לשון הגמרא בפרק איזהו נשך היכי דמי
בכדי שהדעת טועה אמר רב אחא בריה דרב יוסף בעשוריית׳
ובחמישיית׳ · וזה לשון רש״י עשוריית׳ וחמושיית׳ אם יש לחלקם
למעורת העודפות להוציאן עשר׳ עשר׳ · או ה׳ ה׳ ואין א׳ או ב׳
עודפות שאין באות לכלל ה׳ · יש לומר שטעה בחשבונו וכו׳ · עד
אבל אם עודפות על חמישיות א׳ או ב׳ או ג׳ וד׳ שאינם מגיעות
לה׳ · לא טעה כלום · וכולם מתנה · עד כאן לשון
רש״י וזהו לשון התוספות בעשוריית׳ וחמושייתא׳ הם היו רגילין
בה׳ כדרך שאנו מונין א׳ א׳ · ולדידן הוי בכל ענין בכדי שהדעת
טועה · עד כאן לשון התו׳ · ולפי זה צריך לומר מה שכת׳ המחבר
באחד ושתים רצה לומר במקום שמונין א׳ א׳ הכל בכדי שהדעת
טועה ואין הפירוש דאחד ושתים וה׳ וי׳ דהתם כשהמותר אינו
נמנה בב׳ או בה׳ או בי׳ · אז המותר הכל של מקבל המעורת אבל
כשמונין א׳ א׳ הכל בכדי שהדעת טועה · ואין למקבל כלום ·
אמר שמואל המלוה את חבירו כו׳ · בפרק הגוזל קמא
מפרשים התוספות אליבא דר׳ שמעון דווקא כשקצץ עמו בשעת
הלוואה שיתן לו מעות כי מטבע שנפסלה לא שמה מטבע אבל
הלווהו בכתם נותן לו מה שהלווהו ואף אם נפסל:
דף סג ע״א פסקינן שם פירוש אדלעיל קאי · שהביא המשנה דאין מושיבין
חנווני למחצית שכר כלומר פסקינן שם בגמרא כו׳ · כי שם פרק
איזהו נשך סמוך לאותה משנה ולעיל מיניה גרסינן אמר רבא
לית הלכתא בשטרי מחוזנאי דזקפי ליה לרווחא אקרנא וכתבו
ליה בשטרא מי ייםר דהוה רווחא · עד כאן לשון הגמרא והיינו
עמוד ב הך שהביא המחבר כאן · שלא אסרה תורה אלא
ריבית הבא מלווה למלווה · והני מילי שלא נתנה לו הלוה אבל
נתנה לו הלוה יהיה נראה כשלוחו ואסור מרדכי ותוספות מאלפס
עמוד ג פרק איזהו נשך: משכנתא דסורא מותרת אפילו
לצורבא מדרבנן כו׳ · עד כמי שלקח פירותיה בפחות משכנתא
דסורא כתבי ביה במשלם שניא אילין תיפוק ארעא בלא כסף
והקשו התוספו׳ מה בין זה למשכנתא בנכייתא כי זה דוחק לומר
דבנכייתא אין רגילין לנכות אלא דבר מועט אבל במשכנתא
דסורא

דסורא דגילין היו לשום כפי שווירה דמשמע דמשום דכתבי הכי שרי׳ ומפרש״י דהכא הוי דרך מקח וממכר והתם גבי נכיית׳ הוי דרך הלווא׳ תוספו׳ פרק איזהו נשך בדיבור המתחיל במשלם שניא אילין׳ ומשכן לו בית או שדה כו׳׳ הנה דעת המחבר שמשכנתא דסורא מותר אף בבתים אף על פי שפסק לעיל בעמוד זה שנכייתא אסור בבתי׳ וכתב שדברי ד״ת תמוהין הן שהתיר נכייתא אף בבתים׳ אבל בסמ״ק כתוב שאף משכנתא דסורא דווקא בשדה ולא בבית׳ וזה לשון הסמ״ק משכנתא בנכייתא שרי וירא שמים יזהר מזה וכיוצא בזה אבל משכנתא דסורא שרי לכל אדם דכתיבי הכא במפיק שניא אילין תיפוק ארעא בלא כסף וזה דווקא בשדה וכרם אבל בחצר לא ששנינו המלוה את חבירו לא ידור בחצירו חנם ולא ישכור המינו בפחות מפני שהוא ריבית כו׳׳

עמוד ד אמנם דבר ששמו אותו שכך כו׳׳ עד כדתניא בתוספתא כלומר הואיל ותחלת המכר לגורן והוא מזדלזל אצלו כדי שיתן לו המעות מיד שאינו חייב לו אלא עד הגורן הוה ליה כמרבה על השכר שגם שם היה לו חייב הרבה לאחר זמן ולוקח מעט כדי שיתן לו עתה כל כהאי גוונא אינו ריבית׳ ואם תאמר אם כן פרדיסא שמביא לקמן בעמוד זה דהלכתא אסור כרב כו׳׳ והלא גם שם כהאי גוונא שמזדלזל אצלו כדי שיתן לו המעות מיד׳ יש לומר הואיל ומזדלזל אצלו בעד חצי המעות כדאמרינן שם שנותן לו שוה כ׳ דינרי׳ בדינר להכי מוכחא מילתא טפי ונראה כריבי׳ כדאמר לקמן בההוא עניינא אבל שוה חמש בעשר כו׳׳ עוד יותר חלוקים להחמיר כתבו התוספות בפרדיסא דרב ושמואל בפרק איזהו נשך בדבור המתחיל מה שעזי חולבות מכור לך כו׳׳ ונקט להו שוקא לשון התוספות פרק איזהו נשך נקטי להו שוקא דאי לאו הכי הוה אסור אף על פי שאחריות הדרך על רב חמא שהרי היו טורחים לו להביא סחורתו ולמוכרה בשכר ההלוואה אבל השתא דנקטי להו שוקא בחזרה הוי בשביל טורחן ושרי

דף סד ע״א עכ״ל: ואחת באחרונ׳ משלך הרי זה אסור וזה לשון התוספ׳ אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא ריבית פי׳ בקו׳ כל אחריות נכסים על המקבל ושם אותו במעות עליו וכל זמן שאינו נותן לו מעותיו חולקין השכר ואף על גב דמשנה יתירה היא דהא תנא ליה אין מושיבין חנווני למחצית שכר משום דמקבל עליה פלגא דהפסד וכל שכן הכא דמקבל עליו כל האחריות נקט ליה משום סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן הגוים ולפירושו לא הוי ריבית זו אלא מדרבנן כו׳׳ עד ונראה כמו שפירש רבינו תם דמתני׳ דהכא מיירי בריבית דאורייתא שפסק בדמים על הצאן וגם פסק על דמי השבח וקיבל עליו לתת בכל שנה דבר קצוב בין שיהיה בין שלא יהיה והיינו

עמוד ב ריבית קצוצה כו׳ ומביאין ראייה מן הירושלמי: ומי שיחזור בו מקבל מי שפרע הרבה דקדקתי למצא בגמרא ובתוספות ובפוסקים שורש דין זה מאין יצא ומהיכן לקח אותו בעל הספר ולא מצאתיו ולפשט הסמ״ג מיניה וביה קשה להבין וצריך עיון׳ ומה שכתבתי לקמן בע״ב קצת הוא בדדומה אך אינו מעין הטענה׳ ורש״י פירש דפוסק על שער הגבוה אכולא מתניתין קאי לשון המשנה פרק איזהו נשך ופוסק עמו כשער הגבוה רבי יהודא אומר אף על פי שלא פסק יכול הוא לומר תן לי כזה או תן לי מעותי ופרש״י שער הגבוה היינו שער הזול שנותנין פירות הרבה בדמים מועטים: וקאי אכולה מתניתין פירוש שצריך לפסוק עמו שאם יזלו ויפחתו דמי השער ויגבה שער הפירות שיתן לו כשער הזול לשון התוספות לשם יכול לומר לו או תן לי כזה או תן לי מעותי אין זה מעמיד מלוה על גבי פירות כיון דבתורת מקח נתן לו המעות תחילה ואפי׳ מי שפרע ליכא דדעתיה דאיניש אתרעא זולא כשנותן מעות על מנת לקבל פירות לאחר זמן׳

לא היה לו מאותו המין כלום או לא יצא השער׳ כאן הגהתי ולא במקום או לא׳ כדמוכח לעיל מיניה שאינו אסור ללות סאה בסאה אלא כשאין לו מאותו המין וגם שלא יצא השער והמיימוני מסייע לי׳ וזה לשונו בפרק י׳ דהלכות מלוה ולוה לא היתה לו מאותו המין כלום ולא נקבע שער השוק עדיין או שלא ידעו שער השוק הרי זה אסור ללות סאה בסאה הרי שכת׳ כמו שהגהתי והמחבר נקט כאן ממש סדר המיימו׳ בבבות דלקמן אכן בכל הספרים כתוב או לא יצא השער׳

עמוד ד ולית נגר ובר נגר דיפרקיניה: אמרינן שהאיש שאנסוהו כו׳׳ עד לדעת׳ בריש פרק הבא על יבמתו מפרשים התוספו׳ כגון שמדבקין אותו על הערוה ואי אפשר לו להשמט אם לא על ידי שיהרג צדיק למסור עצמו להריגה אם ידע שאי אפשר לו שלא יתקשה דאין קישוי אלא לדעת וחשיב מעשה ומשום הכי אמר המחבר שהיא זו מיתת ב״ד הואיל והיא אחת מן המצות שיהרג ואל יעבור אכן אין ממיתין אותו בית דין׳ כדאמר לעיל במצוה זו אבל איסור מיתת ב״ד יש בו אבל האשה אפילו מיתת ב״ד אין בה לפי שבעל כרחה אלבשה יצר בתחילת ביאה והיא לא עשתה מעשה׳ לכן אנוסה גמורה היא׳ אף כשאמרה הניחו לו כפירש לקמן בדף קס״ב בע״ב׳

דף סה ע״ב ומנלן דאי מתפקר גבי שליחא דבי דינא וכו׳׳ לשון הפי׳ שהעיז פניו בשליח ב״ד וחירף ב״ד ובא השליח והגיד לב״ד לא הוי רכיל:

עמוד ב מנדה לעצמו ומיפר לעצמו פירוש מנדה את עצמו ובעצמו יכול להפר נדויו אף על פי שבנדרים לא יוכל להתיר נדר לעצמו הכא יש כח בידו: לאדם שאינו בשעת הזמנה בעיר׳ כלומר הזקא כשאותו פלוני אינו בעיר בשעה שיאמרו לשכנים כשישיב פלוני אמרו לו לבא אבל כשהוא בעיר לא משמתינן ליה דחיישינן שמא ההיא איתתא או שכביו לא עבדי שליחותייהו דאמרי ביה דינא אשכחוה ואמרו ליה׳ וכי אתא לדינא קרעינן לפיתחא אבל עד דלא אתא לא קרעינן ואף על גב דאמ׳ אתינא אתינא: וכן על מאן דלא ציית כו׳׳ עד קרעינן מיירי שכתב עליו פתיחה על דלא ציית בפסק דין שאמרו לו צא תן לו ולא קיים וכשאומר צייתנא קרעינן לאלתר׳ דדילמא לית ליה השתא זוזי וטרח אבל באתינא לדינא בל כמה דלא אתא אפקירותא היא׳ כל זאת מן הגמרא ורש״י

דף כו ע״א פרק הגוזל בתרא׳ ומפרש רבא בגמרא כו׳׳ עד של חבירו זה קאי על דברי ר״ש דלעיל ואתחילת דברי רבי עקיבא שאמרו שאינה בתורת הזמה עד שיזומו כולן על זה מפרש רבא בגמרא הני מילי כשהעידו כולן זה אחר זה בתוך כדי דיבור של חבירו אבל העידו ב׳ או ג׳ ואחר כך העידו יותר עדים שלא בתוך כדי דיבור של ראשוני׳׳ אם הוזמו הראשונים ולא האחרונים יש בהן תורת הזמה בראשונים׳ אף על גב שלא הוזמו האחרונים כי עדותם מוחלקת הואיל ולא בתוך כדי דיבור העידו ולא נוכל לתלות הזמת הראשוני׳ באחרונים לאמ׳ עדות אחת היא ולא הוזמו עד שיזומו כולן זה לא אמרינן כך משמע בהדיא בגמרא פרק קמא דמכות ובתוספות לשם וגם בפירוש אלפס פירש כן בהדיא אבל על הא דאמר רבי עקיבא ומה ב׳ אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול כו׳׳ לא קאי הא דרבא דמשנה רבי עקיבא רשומה בגמרא אחרי דברי רבא וקצת תימא שהמחב׳ כתב הא דאמ׳ רבא על בבא זו דמה ב׳ אם נמצא כו׳׳ אכן יש לומר שאינו רוצה להפסיק בדברי ר׳ עקיבא שקאי על דברי ר״ש ואחרי שמסיים דברי ר״ש ורבי עקיבא מביא המחבר דברי רבא שהוא קאי על דברי רבי שמעון ועל תחילת דברי רבי עקיבא כדפרישית לעיל׳ אמר רבי יוסי במה דברים אמורים כו׳׳ זהו מסדר המשנה דפרק קמא דמכות והוא קאי על דברי רבי עקיבא שאמר אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול כו׳׳ על זה אמר רבי יוסי דווקא בדיני

נפשות

נפשות: רבי אומר אחד דיני ממונות כו׳ עד בהן פירש הקונטרים שהתרו הקרוב או הפסול בעובר עבירה דגלי דעתיה שאף הם נעשים עדים אבל התוספות אומרים דרבי שהזכיר התראה לאו דווקא דהא בדיני ממונו׳ לא שייך התראה אלא לא בעינן רק שנדע שנתכוונו להעיד: ואין הדיינים מכירים רשעו דאי היו מכירים לא היו מניחין אותו להעיד׳ ובזה לא הוצרך להזהיר העד: ויודע שעד השיני עד שקר׳ נראה לי שהעד יודע שחבירו משקר בעדות זו כלומר שיודע שחבירו לא ראה ולא ידע בעידות זו׳ אעפ״י שהחזיר בו וכו׳ עד או שגנב׳ כי חזרה גרידא אינה מועלת בגנב וגזלן עד שישובו תשובה שלימה כדלקמן

עמוד ב בעמוד ג׳ ופסולים הם למפרע כאביי׳ אבל גבאי מכת המלך רש״י ממונה למלך לגבות מס מישראל׳ וכן סוחרי שביעית לשון הקונטרים הואיל וחמוד ממון מעבירו על דברי תורה הוה ליה כרשע דחמס׳ ודבר שנגמרה מלאכתו פי׳ רש״י דמשוי נפשיה כפועל

עמוד ד ומורי בה התירה׳ וסבר לא קפיד׳ אשכחן אבות לבנים כו׳ עד להדדי׳ נראה לי דמדקדק מלשון אבות לבנים דמשמע האבות שהם אחים כדקאמר בתר הכי שהבנים שני בשני׳ דהיינו שני בני אחים וקאמר דשני האבות פסולים לשני הבנים דהיינו ראובן לבן שמעון ושמעון לבן ראובן אם כן כל שכן האבות להדדי שהם אחים׳ והא דקאמר התם הלכה כו׳ עד מוסיף הוי כלומר וכי תימא הואיל וכתב המחבר אי לאפוקי מדרבה מוסיף הוי משמע שדעתו שגם הלכה כרבא הואיל ולא רצה שיהא לאפוקי מדרבא׳ יש לומר כך הפירוש אינו קאי על הדין רק הלשון דחוק כי מלשונות אילו לא משמע שבא לאפוקי מרבא במה שפסק הלכה כרבי אבא הואיל ורבא אינו אלא מוסיף כלומר הואיל ורבא בא לפסוק ולומר שרבי אבא בעצמו מדבר גם בשלישי בראשון׳ והא דאמר שלישי בשיני שמא מעשה שהיה כך היה כדפירש רשב״ם׳ ולא בא רבא לומר דבר בפני עצמו ולפלוג׳ אך להוסיף אם כן במה שפסק כרבי אבא לא נשמע לאפוקי מדרבא׳ כי שמא דעת המחבר הלכה כרבי אבא וכדפירש רבא ואם בא לומר לאפוקי מדרבא היה לו לומר לית הלכתא כרבא במה שפיר׳ דברי רבי אבא אפילו בשלישי

דף סז ע״ב בראשון׳ פירש רבינו משה כו׳ עד וחטאת׳ כלומר הא דאמר רבי אלעזר אין לנו אלא תפילין פירש רבינו משה בדבר שאין בו כרת וחטאת אין לנו אלא תפילין אבל בדבר שיש בו כרת וחטאת מודה רבי אלעזר כך פירש רבינו משה: ואי סבירא לן דצריך אגד גרון ועומד הוא׳ כלומר הואיל וצריך אגד ובתחילת עשייתו אגד בו תוספות אם כן תחילת עשייתו בפסול היה ומעולם לא אתכשר ולא איקרי נורע אלא כשנודע מה שהיה כשר כבר ולא יוכל למצא אלא תפילין אף על פי שנעשה בהכשר ולא אגד אלא ד׳ פרשיות מכל מקום מה שמוסיף בו אפילו בלא אגד פסל את הראשונים והתם מקשין התוספות לימא שאגד בתחילה ג׳ מינים בלולב שנעשה בהכשר והדר אגד בו דבר אחר׳ ועוד יותר קשיות מקשין ומתרצים ובסוף הלאוין בעמוד אחרון

עמוד ג כתב בשם ר״י בש כעניין שפרשתי: לפיכך נחשב בלאו כו׳ כלומר הואיל ויש כאן בקללת אביו ואמו מיתת ב״ד הוי כאילו כתוב כאן לאו מיוחד׳ כדלקמן בעמוד זה וכן בהרבה מקומות בסמ״ג כתב מידה זו ולעיל בדף ח׳ רשמתי

דף סח ע״א מקצת׳ אלא מן המשיאין לכהונה וזהו ממשפחות

עמוד ב המיוחסות בישראל: והיה בהניח כו׳ עד השמים׳ קשיא לי דבפרק שני דסנהדרין אמר שנצטוו למחות זכר עמלק קודם בניין בית המקדש ולקמן מביאו בדף קצ״א בע״ד׳ ובדף ל״ח בעמוד ג׳׳ ובגמרא דריש פסוק זה דוהיה

בהניח על דוד המלך דגרסינן שם וכן בדוד הוא אומר ויהי כי ישב המלך בביתו וה׳ הניח לו מכל אויביו סביב ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה אנכי יושב בבית ארזים וגו׳ משמע דבימי דוד נתקיים מצוה זו ושמא בימי דוד נמחו כל אשר נמצאו מעמלק באותה מדינה ובמדינות אחרות נשארו יותר ועליה אנו מצווים לימות המשיח שיבא במהרה בימינו׳ וכן בפרק החולץ גרסינן כו׳ עד צריכין להם שנינו שם מי שהיה בשוי לשני נשים וכת או ביאתה או חליצתה של אחרת מהן פוטרת צרתה היתה אחת כשירה ואחת פסולה אם חלץ חולץ לפסולה ואם מייבם מייבם לכשירה ופ״לשי כשרה לכהונה׳ פסולה׳ כגון שנתגרשה מאיש אחר ועל זה אמר שם רב יוסף בגמרא כאן שנה רבי כו׳ כלומר שלא יחלוץ הכשרה ויפסלנה לכהונה: מוניני ציר של דגים קטנים רש״י׳ ולר׳

ע״ג) עד יוסי מרבינן אף מוכת עץ׳ במוכת עץ סובר רבי יוסי כרבי מאיר ורבי יהודא ולא פליג בארוכה כדאיתא בהדיא בפרק הבא על יבמתו׳ אמנם היא בעיא בפרק ידיעות כו׳: עד למלקות כלומר דווקא לקרבן בעי שהייה כדי השתחואה אבל למלקו׳ אפילו בבציר מהכי שמא חייב שהייה בחוץ פירוש חוץ לעזרה כגון כהן בקבר שמא חייב אפילו שהה כל דהו ודווקא בעזרה צריך שישהא כדי השתחוייה כשאינו טהור כך הסוגיא בפרק ידיעות הטומאה וכפול לקמן

דף סט ע״א בדף ער בע״ד: ובא חבירו ופרע עליו גג השידה פירוש מדעתו של כהן כמו שכתב לקמן בדיני נזיר בדף ע״ד בעמוד ג׳׳ והרי טומאה וביאה באין כאחד׳ אבל נכנס כדרכו הרי טומאתו קודם לביאתו שמעתו שיכנס בו הוטמו או אצבעות רגליו נטמא ואינו חייב משום ביאה עד שיבא כולו כך מפרש לקמן בנזיר בדף ע״ד בע״ג׳ והוא שיהא ידוע

עמוד ב לג׳ בני אדם דמידי דירעי ביה ג׳ הוי מפורסם׳ ענש שמענו דכתיב בתריה והשיב את הגזילה אלמא קמה ליה ברשותיה להתחייב אפילו באונסין משעת וכיחש עד דעביד השבה וזהו עונשה רש״י פרק הגוזל קמא: עונש שמענו דכתיב בתריה חומש ואשם: תלמוד לומר לא תשקרו כו׳ דהיינו אזהרת שבועת שקר דסמיך ליה לא תשבעו בשמי לשקר ומלא תשקרו נפקא לן דבשבועת כפירת ממון משתעי דכתיב איש בעמיתו כמו וכיחש בעמיתו בפקדון רש״י פרק הגוזל עצים׳ ולפי שנאמר בעניין הכפירה כו׳ עד אזהרה מניין כלומר עד השתא מדבר מן העונש ואזהרה דהכחשה בממון ועתה מדבר בעונש ואזהרה דשבועה שנשבע על ההכחשה והכפירה: מארבע מיני שבועות׳ שבועות שוא שבועת ביטוי שבועת הפקדון

עמוד ג שבועות העדות: ולא דמי להההיא דפרק השולח כו׳ גבי אחד שהפקיד אצלה דינר ונפל לה בכד של קמח ונתנה לעניים ולא ידעה שהיה הדינר בתוכה והתם אישתרשו לה מקום הדינר ונשבעה שלא היתה נהנת ממנה והתוספות מפרשין התם הואיל והיה פקדון בידה הוי לה להזהר ולשמרו היטב והוה לה לאפוקי אדעת׳ שתבא לידי שבוע׳ אם תאבדינו ומשום שלא שמרה כראוי וגרמה לעצמה שבאתה לידי שבועה לכך נענשה׳ וההיא דסוף ד׳ אחין כו׳ עד שקורי משקר׳ רבי חייא ובר קפרא קפצו ונשבעו זה כנגד זה בדברי רבי איך שמעו ממנו וסוגית הגמרא מדקדק והולך עד שמקשה וכי סובר רבי חייא שבר קפרא שקורי משקר ומפרש המחבר אינו מקשה איך עשה לעונש שבועתו אלא מקשה וכי טעה עצמו כל כך׳ אבל

עמוד ד שבועות הבאי אסורות כדפסקינן התם׳ בפירוש נדרים מפרש בשבועות החמירו דכתיב בה לא ינקה ותנן נמי בפרק השולח נמנעו מלהשביעה התקינו שתהא נודרת כו׳ עד כאן לשונו׳ ולשון הסמ״ג קשה להבין גם לא שגם דעת המחבר

ומחבר כן שצריך לדקדק יותר כי העזמדי׳ שם דעתם שאין אדם
מדבר בלשון שבועה דבר שאינו דווקא׃ נשאל לחכם
אחר והאידנא אין מומחה שיתיר הנדר ביחיד אשירי פרק ד׳
דנדרים׃ כשאט לשון זילזול והוא לשון המקרא
דף עו ע״א ביחזקאל׃ ואינו עושה שליח להשאיל לו על נדרו׳
משום שאין חכם יכול לחקור על ידו כמו בעצמו מהגה במיימוני
אבל הבעל יורע דעת אשתו על בוריו ויכול לברר חרטה שלה׃
אבל לא יקבץ אותם להתיר לה לכתחילה כדי שלא יצטרך
לקבצם ולפרסם הדבר כי שמא אין דעת אשתו שיודע הדבר
לרבי׳ ומיירי בנדרי׳ שאינ׳ עינוי נפש או ששתק כיום שומעו׃
הלשון התלמוד אומר לו וכו׳ ׳ כלומ׳ אחד משתי הלשונות אומדים
לו׳ ושניהם לשון חרטה הן כדמפרש בתר הכי בעמוד זה׃
וגם נשאלים נדרים בשבת וכו׳ גם הוא מדברי רב נחמן בפרק
נערה ׳ כל הני דפסק רב נחמן מעומד וביחידי ובלילה ובקרובים
כולם רבותא אשמועינן אפילו מעומד אפילו יחידי אפילו בלילה
אפילו בקרובים וכל שכן מיושב כדאיתא בפרק נערה המאורסה
ובפרק הדר בהדיא׳ ובמיימוני פרק ו׳ בהלכות שבועות נתן טעם
לדבר משום ראין ההיתר של נדרים דין וכן איתא גם שם בגמרא
אך בהגהה לשם איתא וזה לשונה בתוספתא דסנהדרין פרק ו׳ ׳
תניא אין נשאלין לנדרים אלא מעומד׃ במדין נדרת
וכו׳ ׳ התם יליף מהא דכתיב ויאמר יי׳ אל משה במדין לך שוב
מצרים כלומר מה צריך לומר במדין אלא לאשמועינן שאמר לו
הקב״ה צריך אתה להתיר נדרך במדין כלומר כשאמר לו הקב״ה
מתוך הסנה ועתה לכה ואשלחך אל פרעה וגו׳ ׳ עד סוף כל
הפרשה ונתרצה משה לילך באותו פעם אמר לו הקב״ה צריך אתה
לשוב קודם אל יתרו ולהתיר נדרך שנשבעת לו לשוב אצלו כמו
שנ׳ ויואל משה לשבת את האיש וגו׳ ׳ וזהו לשון שבועה שנאמר
ויבא אותי באלה וכן עשה משה שנאמר וילך משה וישב אל יתר
חותנו וגו׳ ׳ נמצא שחזר למדין על זה אומר בפסוק שאחרין
ויאמר יי׳ אל משה במדין לך שוב מצרימה וגו׳׃ דקאמר
ליה פרעה ליוסף וכו׳ ׳ עד אביך ומפרש האשירי בפרק השולח
דהכי שמעינן דלא בעינן לפניו כשלא עשה לו טובה מראמר
עמוד ב פרעה ליוסף זיל אית שיל אשבועתך ׳ אלמא היה יכול להתיר
שלא בפני יעקב עד כאן לשונו׳ ור״י חולק על
זה במצות קדושין׳ היינו לקמן בדף קכ״ו בעמוד ד׳ ומסתמא
המחבר דאה דברי ר״י כאשר הביאו לקמן כאחד מן התוספות או
דף ע״א ע״ב מן החבורים וכאן אתא לאשמועינן שראה דבדי ר״י בעניין אחר
ממה שכתב רבינו שמשון בשם ר״י׃ אין הקדש טעות
הקדש כיצד אמר שור שחור שיצא מביתי יהא הקדש ויצא לבן
וסברי בית הלל אינו הקדש מעתה כשמתיר החכם מוצא חרטה
עמוד ג ועושה אותו הקדש טעות מעיקרא כפול לקמן בדף קצ״ז בעמוד
ד׳׃ וכינויי הכינויין כגון מקניא מנא מקנחתא
מקונסנא תרקיא חרפיא כו׳ ׳ האומר לחבירו נשכים
ונשנה כו׳ פירוש שצריך לעמוד בהשכמה אתא לאשמועינן דלא
תימא הואיל ולא אמר בלשון נדר היה דעתו לאו דווק׳ קא משמע
לן דצריך להשכים ובגמרא לומד מן המקרא ׳ וכן האומר
אשנה פרק זה ׳ גם הוא לשם מדברי רב גידל קמייתא וכו׳ ׳
בפרק קמא דנדרים אמר רב גידל אמ׳ רב מניין שנשבעין לקיים
את המצות שנ׳ נשבעתי ואקיימה ופריך והלא מושבע ועומד מהר
סיני פי׳ ואין שבועה אחרונה כלום והוי בה משום מוצא שם שמים
לבטלה כי ודאי אם לא קיים שבועתו פטור הוא מן הקרבן ומלאו
דשבועה כדמוכח בפרק ב׳ ואמאי אתא קרא לומר שנשבעין ׳
ומשני הא קא משמע לן דשרי ליה לזרוזי נפשיה ואין כזה הזכרת
השם לבטלה עד כאן מלשון הרב ר׳ משה בר חסדאי זצ״ל ׳ בפרק
קמא דנדרים ׳ ומדקדק ר״י מדמקשה וכו׳ ׳ עד אשנה
פרק זה ׳ פירוש אף על גב דלא כתב בדברי רב גידל שנשבע
לשנות פרק זה רק האומר אשנה פרק זה ׳ אפילו הכי צריך לומר
דמיירי שנשבע מדפריך מאי קמשמע לן וכו׳ ׳ הא קמ״לן אעפ״י
שאינו נשבע אלא רק אומר זאשמעינן דידות שבועה כשבועה בלא
על כדחך כנשבע מיירי כן הוא מפורש בפירוש נדרים מיסוד
עמוד ד הרב רבי משה בר חסדאי ז״ל ׳ עוד שם תניא המפקיר
שדהו וכו׳ ׳ עד לחזר בו ׳ לגבי מעשר מדתני׳ וג׳ ימים הראשוני׳
יכול לחזר בו והוי ברשותו וחייב במעשר אף על גב דמיום ראשון
הוי הפקר חייב במעשר עד ג׳ ימים עד שיהא הדבר מפורסם
שהפקירו ולא יאמר העול׳ טבל הוא אכל לאחר ג׳ ימים אינו יכול
לחזור בו ׳ ולא הוי ברשותו ומפורס׳ הדבר והעולם ידע שהפקירו
ופטור מן המעשר כדין שאמרה תורה דגנך אין הפקר לא ׳ אבל
לענין מודר הנאה מחבירו אין צריך פרסום ומותר למודר ליהנות
מיד אחר שהפקירו המדיר וזהו שאמר לעיל בעמוד זה הרי הוא
כמו נדר שאינו יכול לחזור בו בין בקרקעות בין במטלטלין ובסוף
אין בין המודר מפרש בפירוש נדרים כמו שפירשתי׃
דף עב ע״א צריך להתיישב בההיא דחכונס וכו׳ עד לא ידע התם תנן
נפלה לגינה והזיקה משלמת מה שנהנית כלומר הזיקה עשבים
שנפלה עליהם ונהנית מן אותן עשבים שלא נפלה על הארץ ׳
ומקשה בגמרא למה תשלם מה שנהנית מאי שנא ממבריח ארי ׳
ומתרץ מבריח ארי מדעתו הוא האי לאו מדעתו הוא׳ אי נמי
מבריח ארי לית ליה פסידא האי אית ליה פסידא ׳ וזה לשון
התוספות לשם לית ליה פסידא וכו׳ ׳ ואם תאמר והרי פורע
חובו דחשבינן ליה מבריח בריש אין בין המודר אף על גב דאית
ליה פסידא׳ ויש לומר דהכא הכי פירושו מבריח ארי מנכסי
חבירו מדעתו׳ וכיון דמדעתו אפילו אית ליה פסידא כמו פורע
חובו חשיב מבריח ארי האי שלא מדעתו׳ אי נמי מבריח ארי
מנכסי חבירו אפילו כשאינו מדעתו ׳ בלא חבירו מבריחו להבריח
ארי מעדרו לית ליה פסידא למבריח האי אית ליה פסידא וכיון
דאיכא תרתי שלא מדעתו ואית ליה פסידא לא חשיב מבריח ארי
אבל מדעתו ׳ אפילו אית ליה פסידא או שלא מדעתו ולית ליה
פסידא חשוב מבריח ארי ואינו נותן לו אפילו שכרו׳ עד כאן
לשונו ׳ ודין זה כפול לקמן בדף קע״ט בעמוד ד׳׃ וכן
ישנה בתוספתא דבבא מציעה׳ מאן דחזי הך תוספתא יעלה
בדעתו ׳ כשמקדיש המקדיש את ביתו מותר לשוכר לדור בו
כשמעלה שכר להקדש ׳ אכן לא כך היא דהא לקמן בדף קצ״ו
בעמוד ג׳ כתב בהדיא שמעל השוכר אם דר בו ׳ גם סוגיא הגמר׳
בפרק האומר איתא הכי ׳ וזה לשון הגמרא לשם ׳ ומקשה אהך
תוספתא הקדישה משכיר היכי מצי דייר בה ׳ במעילה קאי ותנו
מעלה שכר להקדש כיון דמעל ביה נפק השכר לחולין דאמר
לכשיבא שכרו לידו יקדש עד כאן לשון הגמרא ׳ ומסיק שם
דאתיא כר׳ מאיר דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ׳ הרי
שהגמרא מסיק שמעל השוכר אם דר בו אחרי שהקדישו משכיר ׳
ומוקי התוספתא שלא הקדיש אלא השכירות כשיבא לידו ׳ לפי
מה שמוכיח המחבר מכאן שיש חילוק בין נדר להקדש כלומר
שהקדש חל על השכר מד[illegible] שאין כן בנדר שלא מצי המשכיר
לאסור על השוכר כשלא שייר לעצמו כלום אינו מוכיח מגוף
התוספתא דהא התם לא מיירי שהקדיש הבית אלא השכירות
לאחר שבא לידו וכרבי מאיר ואפשר גם בנדר מצי לרבי מאיר
לאסור המשכיר השכירות בלשון נדר ואיסור אחרי שיבא לידו
אלא עיקר ההוכחה מן המקשן שהקשה היכי מצי דייר במעילה
קאי ׳ שמע מינה שהמשכיר מצי להקדיש ביתו והמחבר הביא
תחלת הענין ושבקיה וכן דרכו בכמה מקומות גם התוספות פרק
אעפ״י בדיבור המתחיל שזה שמשכנתי לך וכו׳ והאשירי דנדרים
פרק השותפין מביאין מן המקשה שהמשכיר יכול להקדיש ביתו
והאריכו שם אכן לפי הירושלמי שהביא המחבר משמע דפליג
אגמרא דידן ולא מיירי שהקדיש השכירות אלא הבית עצמו דהא
מסיים

מסיים בה במה דברים אמורים בזמן שלא הקדים לו שכרו אבל
הקדי' לו שכרו דר בחינם· שמע מינה שהירושלמי מביא הברייתא
כפשוטה שהשוכר מעלה השכר להקדש ודר בו ומילתא דתמוה
עמוד ב הוא׳ הלכות אלו מבוארות בפרק השותפין פירוש הלכות
אילו דקחשיב ואזיל אחרי כן שנים שנאסרו הנאה כו׳ כל
אחד ואחד כו׳ ובמקום שהיה דרכו כו׳ כגון שהיה עוסק
במלאכתו׳ ומחמת האבידה צריך לבטל מלאכתו אז מותר
ליטול שכר: ואם אין בה דין חלוקה כו׳ עד
לביתו כו׳· פירוש אף על פי שהולכים דרך החצר שהם בשותפות
מכל מקום מותר דכל אחד יכול לומר בשלי אני נכנס: ובין
כך ובין כך כו׳ עד בחצר זו משום דהרבה בני אדם באים שם
לטחון ברחיים ולאפות בתנור׳ וכן התרנגולים מתפשטים בכל
החצר ואין שייך להתיר שם מטעם ברירה ועוד שגם מקודם
יכול למחות בו שלא יעמיד תנור וריחים ואם אחר הנדר יניחנו
להעמיד נמצא מהנהו׳ כך היא בפירוש נדרים׳ כופין
את הנודר למכור חלקו שלא יבא חבירו לידי מכשול וברישא
כששניהם מנודרים זה על זה לא חיישינן דכיון דשניהם אסורים
מצו למזדהר אבל כאן שהאחר מותר׳ וכשיראנו חבירו נכנס
יש לירא שגם הוא ישכח ויכנס׳ ובפירוש נדרים מפרש שבבא
זו אתיא כרבנן דלרבי אלעזר בן יעקב אין כאן איסור אם כן
המחבר שסובר כרבי אלעזר בן יעקב כמו שכתב בהדיא אחר
כך בעמוד זה יש לפרש בבא זו גם לרבי אלעזר בן יעקב׳
והיינו כפירוש האשירי שכתב בריש פרק השותפין וז"ל הא
דקתני וכופין את הנודר למכור חלקו משמע דקאי אף ארבי
אליעזר בן יעקב דאף על גב דשרי למודר ליכנס מכל מקום
חיישינן שמא ישתמש בו תשמיש של איסור כגון העמדות
ריחיים ותנור׳ וגידול תרנגולים׳ עד כאן לשונו׳ ומה שכתב
המחבר דכפינן למכור הנודר את חבירו יותר מהמדיר עצמו
מחבירו האשירי מפרש הטעם משום שיותר ראוי לקנוס הנותן
מכשול לפני חבירו מהמביא עצמו לידי מכשול׳
היה אחד מן השוק אסור כו׳ בבא זו צריכא דלא תימא
הא דמתיר רבי אלעזר בן יעקב מטעם שיש ברירה היינו דווקא
לבעל החצר משום שלא יפסיד חצירו אבל לאחר מן השוק לא
קמ"לן׳ והרי ויתור מותר לקמן בדף קכ"א פירשתי
עמוד ג הלשון דויתור כמודר הנאה׳ ואפילו אמר אילו
הייתי יודע כו׳ עד מותרים׳ הואיל ולשונות אילו לא הזכיר
כבר אלא אמר עליכם קרבן בכלל הדברים האחרונים עקירת
הראשונים׳ אבל כשאומר אילו הייתי יודע אמרתי כולכם
אסורים חוץ מאבי׳ בזה לא החליף ועקר דברים הראשונים כי
בתחילה אמר גם כן בכלל רק הוסיף עתה חוץ מאבי והולכין
אחר תחילת דבריו מה שאמר גם כן בסוף כולכם אסורים
ואמרינן דלא הוי עקירה אבל רבא סובר בין אמר פלוני ופלוני
כו׳ או כולכם חוץ מאבי׳ דכל לשונות אילו הוי חילוף ועקירת
הראשונים ואומר שבית הלל סוברים דאף בגמר דבריו של אדם
נתפס במה שאמר בסוף חוץ מאבי עקר דבריו הראשונים והולכין
עמוד ד גם אחר סוף דבריו של אדם׳ הלכות אלו מפרש
בפרק הקונס׳ פירוש הלכות הכתובות אחרי כן הנודר שאין
טועם היום כו׳ עד שיהא הרי זה אסור עד שיצא
דכיון דידע ימי משיכתו ואמר עד שיהא עד שיהיה ימי משיכתו
קאמר מה שאין כן בקציר ובציר דזה ממהר לכלות מחבירו לא
נתכוין זה אלא לתחלתן משיתחילו העם לקצור׳
ודחי ליה דילמא לכתחילה הוא דלא׳ כלומר הא דמקדש
בערלה מיירי דווקא בדיעבד אם עבר וקדש שהיא מקודשת
אבל לכתחילה לעולם אסור לקדש והבעיא בגמרא מהו
בחלופיהם מיירי לכתחילה אם מותר ליהנות לכתחילה
דף ע ג ע"א בחילופיהם׳ שאין הבעל מיפר נדרי ארוסתו אחר

שניסת אפילו ביום שמועה האב כלומר אפי' אם בו ביום שניסת
שמע האב הנדר והפיר חלקו קודם שניסת ואחר שניסת שמע
הבעל הנדר ועדיין הוא באותו היום מכל מקום אינו יכול להפר
הואיל וניסת וכן אם שמע הבעל אחר כלות היום של שמיעת
האב והפרתו אפילו אם עדיין היא ארוסתו ולא ניסת מכל מקום
אינו יכול להפר כי בעינן יום שמיעת הבעל שתהא ביום שמוע
עמוד ב האב כדלקמן בעמוד ג׳ או עד שנעשית יתומה
מחיי האב כגון שהיתה ארוסה ונדרה ולא שמע לא אביה ולא
ארוסה ואחר כך נשאת לאותו ארוס או שמת הארוס ואחר כך
נשאת לבעל אחר ומת גם הוא ונתארסה לאחר והכל בעודה
נערה׳ ואחר כך שמעו האב והארוס האחרון אז נדריה קיימין
הואיל ויצאה מרשות אביה כשהיתה נשואה ולעולם אין כח ביד
הארוס להפר יחידי בלתי האב אבל אם לא נישאת בנתים אפי'
נתארסה למאה האב והארוס האחרון מפירין אפילו מה שנדרת
בפני הארוס הראשון הואיל ולא באתה מעולם לרשות עצמה רק
שלא שמע האב ולא אחד מן הארוסין עד עתה כדאיתא בפרק
נערה המאורסה והמיימוני האריך בדיני' אילו בפרק י"א בהלכות
נדרים: אבל מיפר משום דברים שבינו לבינה כלומר
אף על פי שאין לה עינוי נפש בנדריה הואיל ויש לו היזק בזה
הנדר יכול הפר: וכן נדרה שלא אתן מים לפני
בהמתך ותבן לפני בקרך וכו' משמע שאינה חייבת ליתן לפני
בהמתו ולעיל בדף ל"ג בעמוד ג' כתוב ונותנת תבן לפני בהמתו
ולא לפני בקרו ואין לחלק בין מים לתבן דהא רש"י פירש הטעם
עמוד ג דחיישינן לרביעה וצריך עיון׳ מכלל שאשת
האמורה למעלה כו׳ והיינו כמו שפירש רש"י בפירוש חומש׳
וז"ל ואם היה תהיה לאיש זו ארוסה או אינו אלא נשואה כשהוא
אומר ואם בית אישה נדרה הרי נשואה אמור וכאן בארוסה ובא
לחלק בה שאביה ובעלה מפירין נדריה עד כאן לשונו׳

הלכות שעטנז

דף פ ע"ג שנינו עוד שם אין אסור כו׳ עד וארוג׳ ארוג לאו
דווקא אלא מחובר כעין ארוג בשתי תכיפות
כדלקמן׳ שנאמר לא תלבש שעטנז׳ לפרושי דבעינן
שוי אתא ולא לפרושי דבעינן ארוג דלאו משעטנז נפקא׳
נלוז ומליז׳ לשון עיקום׳ מלשון אל יליזו מעינך׳ בפי'
המשניות כלומר מעקם ומרחק אביו שבשמים מעליו לפי
שהמצוה קלה בעיניו ומתלוצץ לומר מה תועלת בהרחקת חוט
זה׳ וכן פירש רבי שלמה בפי' חומש׳ האמת רש"י
פי' כן בפרשת קדושים ומביא הך דחזיין לנזי דאית בהו׳ אך
קשה לישב הכוונה דהתם בפרק מי שהפך קאי אהך דרב יהודא
שרי למיעקר שומשמי בחול המועד ומקשה שומשמין למאי חזו
ומשני חזי לנזיי דאית בהו׳ ורש"י פירש שם נזי גרעינין שבתוך
הקליפה ועל שם הערבוב קורא אותן נזי ולא שם הגרעינין עצמן
נזי ואם כן צריך לומר ששומשמין אינן מאותו המין שאנו קורין
בלשון אשכנז מוה"ן׳ או אול"ל מאג"ן וכלאו הכי שמעתי כבר שהו'
לפירוש הקונטרים מין אחר׳ ומה ששנינו במסכת
כלאים אין חייבין משום כלאים פירוש המשנה כתבתי לעיל
בעמוד זה והוא מפי' המשניות והירושלמי אינו מפרש המשנה
כן על דעת המחבר אך לפי מה שפרשתי הירושלמי לקמן לא
פליג על פירוש המשניות שהוא כפי' רבינו תם׳
וצריך להתיישב בפירוש הירושלמי׳ לשון ירושלמי
ומביאה בפי' המשניות בפרק בתרא׳ נתני שוע ולא נתני טנז
אילו תנינן שוע ולא טנז הוינן אומר טווי מותר׳ מתניתין לא
אמר כן אלא אין איסור משום כלאים אלא טווי וארוג׳ נתני

שעט

שעט ולא ניתני נוז׳ אילו כן הוינן אמרין נוז מותר מתניתין
לא אמרה כן אלא פיף של צמר ושל פשתן אסור מפני שחוזרין
לאריג׳ ניתני טנז ולא ניתני שוע׳ אילו כן הוינן אמרין שוע
מותר מתניתין לא אמרה כן אלא חלבדין אסורין מפני שהן
שועין׳ עד כאן לשון הירושלמי׳ הוי אמרינן טוי מותר כו׳׳
וכן כל הני מותר דנקט ואזיל צריך לפרש הוה אמינא אין כן
נפקות׳׳ ואינם גורמין איסור׳ אי נמי הירושלמי סובר כאתקפת׳
דרב אשי בעמוד זה דכל אחד לבדו אסור שוע או טווי ונוז׳ והכי
קאמר אי לא כתב טנז ה״א טוי לבר מותר וממתניתין נשמע
דלבדו אסור הואיל והתנא תלה טעמו בטוי לבד כי אריג לאו
דווקא כמו שפירש רבינו תם׳ וכן כולם אבל אין לפרש הוה
אמינא רטווי טווי תגרום ההיתר וכן כולם׳ חדא דסברא הפוכה
בס׳ ועוד לפירוש הקונטרים היה לנו ליאסר כל שכן כשאינו
טווי או שוע או נוז הואיל ואיצטריך שעטנז לרבויי גם אילו דלא
תימא מותרים הם אם כן אין כאן מיעוט : פיף של צמר הוא
כמו שעושין האורגין בסיום הבגדי׳ מחוטים עבים כדי שתתקיים
האריגה ואינו נארג עם הבגד אלא תחוב בשפתו׳ תוך האריגה
וכשהן כלאים בבגד אסורים שהן חוזרין לארג ומקיפין ומקיימין
האריגה והוא חבור הבגד שלא יתפזרו חוטי האריגה ובערוך פי׳
לשון צלצול צמר בינדי״ל בלע״ז׳ ע״כל פירוש המשניות בפרק
בתרא׳ ונראה לי שהמחבר מבין הירושלמי כך׳ מדתנא אסר
פיף הואיל והוא חיזוק לאריג שמע מינה בעי בכלאים וזה אסור
משום שמחזיק האריג אף על פי שהוא רק תחוב בו והואיל וכתב
המחבר וצריך להתיישב כפי׳ הירושלמי׳ אם כן נתן רשות לכל
אדם לדבר בו׳ ונראה לי לפרש הירושלמי אילו אמר שעט ולא
נוז הוה אמינא לא בעינן שזור כדפירש רבינו תם׳ ומתניתין
אמרה פיף כו׳׳ כלומר הואיל והוא חוזר ומקיף ומקיים האריג
צריך שיהא חזק שזור אם כן שמע מינה שהתנא תלה טעמו
עמוד ד בשזור׳ ר׳בי הנינא בן גמליאל אומר מניין שלא
יקשור סרק׳ אונין הבאין ממסרק כצמר או פשתן קרוין סרק׳
מפי׳ המשניות ונדיל שפירש המחבר מסתמא גדיל הבא מאותו
סרק אך הלשון דחוק שכתב סרק פירוש גדיל׳ ועוד
תניא בברייתא אחרת בתוספתא כו׳׳ עד אסור׳ ואם תאמר
לפירוש רבינו שמשון שהחוטין זה בצד זה מאי אתא לאשמועינן
התם קאי אהא רמותר לטרוף צמר גמלים ורחלים כו׳׳ ותניא
בתוספתא דווקא צמר דצמר בטל אבל לא חוטין בצמר והיא

מעין התוספתא שמביא המחבר אחר כך בעמוד זה וכפי׳ המשני׳
מביא התוספתא דחלוק שכולו צמר כו׳׳ ועיין שם׳ והוא כמו
שפירשתי׳ מפני שהוא מולל עד שלא קושר׳
כלומר היו מתקנין חגורות של ארגמן׳ והיו תופרין אותו על
החלוק של פשתן׳ ומוללין לשון תפירה כמו מולל ושולל וכך
פי׳ המשנה לפי שהוא מולל כלומר בטרם שקושר וחוגר עצמו
היה בוללו על הכתונת לפיכך אסור׳ אבל אסורים מפני מראית
דף פ״א ע׳ העין מפני שהם רומין לצמר מפי׳ המשניות׳ ואפילו
לגנוב את המכס׳ לפי שאין נותנין מכס מבגדים שארם לובש׳
עוד שם תכריכי המת׳ מפני שמת פטור מן המצות :
ומרדעת של חמור מפני שקשים הם ולא חזו ללבישה מפירוש
המשניות׳ אומר רבינו יצחק כו׳׳ עד בחייהם כלומר
לכל בגדיהם היו ארבע כנפות והיו להם ציצית בחייהם לכן היה
לועג טפי אבל כלאי׳ אין נראה כל כך׳ לכן אינו לעג כציצית׳
ובזמן הזה הואיל ואין לנו ד׳ כנפות בבגדים שלנו׳ נמצא למי
שלא לובש ציצית בחייו יהא לעג שלובש אחר מיתתו יותר
מבחייו וכן איתא בהדיא באשירי בהילכות׳ ובתוספות סוף פרק
כל שעה מפרש רבינו תם תירוץ אחר מאי שנא כלאים מציצית׳
בתחילה היו מטבילים כלים על גבי נירות מיתות וכו׳׳
כלומר כשהיתה נידה בשעת מיתה היו מטבילין כליהם שנגעו
בה סמוך למיתתה משום נידות׳ אף על פי שלא נגעו בה בשעת
מיתתה שלא הוצרכו טבילה מטומאת מת והיו הנידות חיורת
מתביישות שאפילו אחר מיתתם משונות משאר נשים׳ התקינו
שיהו טובלים כל הכלים שנגעו בכל הנשים סמוך למיתתן׳
ואינו מביא ראיה מנדו׳ על הסרת של ציצית אלא מתוך שחוששין
לביוש מקצת בני אדם משוויים כולם׳ אסור לכרוך
החבלים בידו משום כלאי חבלים התם מוקי לה שכרכן ואחר
כך קשרן׳ ושם פי׳ הקונטרים׳ דבר שאין מתכוין אסור׳
עמוד ב וגרס׳ בירושלמי׳ תנן אין מדקדקין במת פירוש אין
מדקדקין להחמיר לחודיע שיש מת בבירת המדרש שישתוק
מלדרוש לפי שאין שואלין הלכות לפני מטתו תוך ד׳ אמותיו׳
וזהו לשון הברייתא׳ בירושלמי׳ אין מרקרקין במת ולא בכלאים׳
בבית המדרש וכך מפרש בפירוש המשניות בסוף כלאים באורך
וקצרתי וגם בא״ז מפרש כן׳ א״ל רבי אמי׳ שלח
מאניך והב ליה כלומר לא היה לך להגיד לו ועתה הואיל והגדת
לו צריך לפושטם לכן תן לו בגדיך׳

תם ונשלם הביאורים מהלאוין

דף צו ע"א **אלהיך** אשר הוצאתיך מארץ מצרים · כהגהת
בסמ"ק בתחילת הספר ביאור הפשט ·
כלומ' מאחר שאנכי ה' אלהיך כתוב בי'
דברות וכל הדברות צויין הן ע"כ מצורת אנכי גם כן צווי הוא
עמוד ב ומלמדנו להאמין וכו' : ואמרו רבותינו שחול שוחק ·
לשון אבי"ה בסימן קס בפרק הרואה שחול שוחק · לא
כפירו' רבותינו לשון שחיק ושמחה אלא לשון שחיקת סממנין
וקורקבן טוחן דק · וכן מוכיח במדרש אגדה דגרסינן כל מה
שברא בעולמו · כנגדו ברא באדם וכו' עד ברא רחים של גרוסות
בעולם · וכנגדו באדם טחול שוחק ברא את הטוחנות וכנגדו
קורקבן טוחן · עכ"ל · והא דקאמר לא כפי' רבותינו וכו' היינו
עמוד ג רש"י שפי' כן בפרק הרואה : אבכל מאודך לב נפש
עמוד ד מאד גימט' ודאי שקולים · כדאמרינן ביומא פשעים
אלו המרדים · היינו הא דכתיב מלך מואב פשע בי פי' מרד בי :
דף צז ע"א אין מתיר לו אלא בפניו · יש לפרש דשפיר מועיל אם
מתירו גם שלא בפניו אלא לכבודו של המנודה אמרו שכמו
שביישו לפניו כך יש לכבדו ולפייסו בפניו ואף על פי שנידהו
כדין כדאמר בסמוך ושרא לה באפה ואף על פי שנידה אותה
בדין אי נמי בעי למימר דכיון שנידהו בפניו אליהם הנידוי כ"כ
שלא תועיל התרה שלא בפניו כעין שנידהו ודכוות' אמרי' בגיטין
כל מילת' דמתאמרה באפיה עשרה צריכה ביה עשרה למשלפיה
עמוד ב עד כאן לשון תוספות פרק קמא דנדרים : שנאמר
ובו תדבקון וכו' ומסיים בפסוק שנאמר ולדבקה בו · לא קשה
שהאחד בא למצות עשה ללמוד ממעשיהם · והשני בא שמצוה
להתחבר אליהם בכל עניני חבור · והאריך מאד וקצרתי :
עמוד ג ואני אומר שאין זו כי אם עיצה טובה וכו' · כלומר למעלה
אמרינן מדאמר התלמוד השתיקה דווקא בשוגגין ש"מ דבמזידין
צריך להוכיח על זה אמר דמזה אין ראיה דבשוגגין עיצה טובה
קמ"ל דהיינו מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין · ומשום הכי
אמר התלמוד דבריו בשוגגין והוא הדין במזידין חוברה לשתוק
כדאמר בפרק הבא על יבמתו וכו' · אבל אין לפרש דזהו עיצה
טובה מאי דקאמר לעיל דחייב להוכיח המזידים משום עשה
דהוכיח תוכיח דהא בתר הכי כתב שיש חוברה לשתוק אף
במזידים אם כן ליכא למימר עיצה טובה נגד החיוב :
עמוד ד שנאמר ראה למדתי אתכם היום חוקים ומשפטים כאשר
צוני וגומר · הא דמותר ליקח שכר שימור מתורה שבכתב ולא
מתורה שבעל פה פי' רש"י בפרק אין בין המודר משום דסתמא
דמלתא דקטנים לומדים תורה שבכתב שצריכין שימור וגדולים
שלומדין תורה שבעל פה אין צריכין שימור : תיפלות פי' בערוך
חיבור של אנשים כמו קב ותיפלות : שמתוך שלא לשמה בא
לשמה וכו' · והוא בריש פ' מקום שנהגו ולשם מקשי' התוספו' וז"ל
תימא דרבא גופיה אמר בפרק שני דברכות כל העוסק בתורה
שלא לשמה נוח לו שלא נברא · ואמר ר"י דהתם מיירי כגון
שעוסק כדי להתייהר ולקנטר חביריו ולקפחם בהלכות ואינו
לומד על מנת לעשות אבל הכא מיירי דומיא דההוא דלעיל יש
שפל ונשבר דלא עביד כולא שבתא ולא בטולי שבתא שאינו
מתכוין לשום דעה אלא מתוך עצלות ואפילו הכי עד כאן הכל
עד כאן לשונו : ואגרא דפירקא ריהטא כו' · עיקר
דף צח ע"א קיבול שכר של בריות הרצים לשמוע דרשה מפי חכם · היא שכר
המרוצה שהרי רובם אינם מכיני' להעמיד ולומר השמועה לאחר
זמן מפי החכם שיקבלו שכר תלמוד : אגרא דכלה שבתא
שלפני הרגל שהכל נאספים לשמוע הלכו' הרגל : אגרא דשבעתא
סברא שהוא יגיע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר : אגרא
דתעניתא צדקה שנותן לערב לפרנסת עניים שהתענו
היום : דלויי להרים קול בלשון נהי ועגמ' נפש שיבכו השומעים :
מילי לשמח את החתן בדברים : ובפרק הדר אמר לבו
מורי וכו' · ר"ל כשלמדו פרק הדר וגרס שם אמר רב יודא לא
איברא לילה אלא לשינתא אמר ריש לקיש לא איברא סיהרא
אלא לגירסא וכו' · וכשהיה עומד באותה הלכה אמר להם ההיא
דגרסי' בב"ר אמר רבי יוחנן אין גרנה של תורה אלא בלילה :
ודלא כרבי יוסי הגלילי דאמ' יניק וחכי' וכו' לשון הברייתא
ת"ר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן יכול אפי' מפני זקן אשמאי
תלמוד לומר זקן ואין זקן אלא חכם שנאמר אספה לי שבעים
איש מזקני ישראל רבי יוסי הגלילי אומר אין זקן אלא שקנה
חכמה שנ' ה' קנני ראשית דרכו וכו' · עד איסי בן יהודא אומ' מפני
שיבה תקום כל שיבה במשמע : לשון הגמרא רבי יוסי הגלילי
היינו תנא קמא איכא בינייהו יניק וחכים · תנא קמא סבר יניק
וחכים לא ורבי יוסי הגלילי סבר אפילו יניק וחכים : לשון רש"י
כל שיבה משמע אפילו זקן אשמאי ותנא קמא סבר יניק וחכים
לא והכי קאמר תנא קמא אין זקן אלא זקן שהוא ת"ח שנאמר אספה לי
שבעים איש וגו' והתם זקנים וחכמים הוו · ורבי יוסי הגלילי
דמטני ליה להאי קרא ממשמעות זקנה ממש ודריש ליה בלשון
נוטריקון זה שקנה חכמה סובר אפילו יניק וחכים :
ומזהיר ליניק וחכים כו' כלומר כיון דסבר רבי יוסי הגלילי
אפילו יניק וחכים ע"כ צריך לומר הא דנקט קרא בלשון זקן אתא
לאזהורי נמי ליניק וחכים לכבד את הזקן וחכם כששניהם שוים
בחכמה אבל אם היניק מופלג בחכמה והזקן אינו מופלג אינו
עמוד ב צריך לכבדו עכ"ל התו' ועיין שם · דאם כן היינו כאיכא
וכו' לשון האשר"י סוף פרק קמא דקידושין איסי בן יהודא אומר
כל שיבה במשמע כיון דסבירא ליה כל שיבה במשמע על
כרחך דריש זקן זה קנה חכמה ליניק וחכים כרבי יוסי הגלילי
וכן הלכה · והיינו דכתב בסמ"ג אחר כך ומדפסק רבי יוחנן כאיסי
למדנו שגם הלכה כרבי יוסי וכו' וקש' על הסמ"ג וגם על האשר"י
דילמא איסי לא דריש לשון זקן כלל כי היכי דלא דרש רבי יוסי
שיבה דהא לר' יוסי לא תלה מידי בלשון שיבה רק לשון זקן דריש
לחודיה הכי נמי איסי לא תלה מידי בלשון זקן וצריך עיון :
בפ"ק דקידושין שני חומשין וכו' · וכן הוא הגירסא בפרק קמא
דקידושין · וז"ל רש"י לשם שני חומשין שני חמשיות של כפר ·
שניתי לו מדרש אגדתיו עכ"ל רש"י · אמר רב אשי
עמוד ג והוא דמופלג בחכמה וכו' פי' רבינו שמואל היכא דמ פל"ג תרוייהו
חכם וזקן זה בחכמה וזה בזקנה וזקן חכם קצת בשיבה הלך אחר
החכמה · ובמסיב' הל"ך אחר הזקנה חכם מופלג וזקן אינו מופלג
הלך אחר החכמה ואפילו במסיבה זקן מופלג וחכם אינו מופלג
הלך אחר הזקנה ואפילו בישיבה אע"פ שהחכם חכם ממנו לא
מופלג לא זה ולא זה בכל מקו' הל"ך אחר הזקנה לפי שאין לבייש
את הזקן והחכם אינו בוש בכך מאחר שזה זקן ממנו יודע הוא
עמוד ד שבשביל זקנתו חולקין לו כבוד : ולדברי רבי יאשיה
מעשרה ועד מאה וכו' · שבפחות אינה נקראת עיר אלא כפר ·
דף צט ע"ב ורוב שבט אינו נקרא עיר אלא כרך גדול : כי שב אפי
ממנו וכו' · מהם לא נאמר אלא ממנו כך לשון הגמרא פרק בתרא
עמוד ג דיומא : אומרים בני אדם מה מועיל לו זכותו ·
קשה איך שייך לומר כן ואיך יבחן בזה רשעו והלא כתיב ארץ

אשר יאהב יי' יוכיח ולקמן בעמוד זה מביא פסוק זה׳ גם אמרינן
בפרק ואלו מגלחין חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא
במזלא תליא מילתא אם כן באיזה פורענות יבחנו מעשיו׳ ויש
לחלק בין יסורין של אהבה ליסורין שאינה של אהב' כדאמר פרק
עמוד ד קמא דברכות׳ שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד׳ כשם
שאין כלבך אלא אחד כך אין כלבנו אלא אחד׳ כל
האוכל ושותה ואחר כך קורא קריאת שמע וכו'׳ תנו רבנן בפרק
קמא דברכות אל יאמר אדם בערב אוכל קימעא ואשתה קימעא
ואישן קימעא ואחר כך אקרא קריא' שמע ונמצא ישן כל הלילה׳
ולא קורא קריאת שמע ומתפלל קודם שיאכל׳ ואמר מר משמיה
דרבי אליעזר בן יעקב כל האוכל ושותה ואחר כך קורא קריאת
שמע עליו הכתוב אומר אותי השלכת אחר גיוך ומיהו ברייתא
סוברת תפילת ערבית חובה כדמסיים כרת וכל העובר על
דברי חכמים חייב מיתה: עם הנץ החמה ושיעור
דף ק ע"א זה כמו שיעור שעה קודם שתעלה השמש: מכאן
פוסק רשי שקריאת שמע שעל מטתו עיקר וכו'׳ יש מקשים
למה מביא ראיה מסוף הירושלמי תיפוק ליה דהירושלמי תנא
בהדיא לעיל הקורא את שמע קודם יציאת הכוכבים לא יצא ידי
חובתו ועוד לתנאי דריש ברכ"ת מגליה להוכיח דקריאת שמע
שעל מטתו עיקר׳ וקשיא זו גם כן קשה בתוספות ובאשירי
ובמרדכי כי גם הם הביאו דברי רשי בכה"ג עם דברי ר"ת וכל
השיט' ונ"ל שדעת רשי שטוב יותר לומר שק"ש שמע שאחר צאת
הכוכבים עיקר דהיינו שעל מטתו לדידן כדי לצאת ידי כל הדעו'
כלומר אפילו לירושלמי וזה סובר בלי שום הוכחה אך זה רוצה
להוכיח שלא תאמר מן המנהג אנו רואים שאותו ק"ש שבבית
הכנסת עיקר הואיל ואנו קוראים אותו בברכותיו ראיה מן
הירושלמי דזה אין שום הוכחה דהא הירושלמי תנא בהדיא
שהקורא ק"ש קודם צאת הכוכבים אינו יוצא בו ידי חובתו ומכל
מקום גם שם היה המנהג כמו לדידן דהא אמ' אם כן למה קוראין
אותו קודם לכן בבית הכנסת וכו'׳ והיינו כמו שאנו עושין
שקוראין אותו בברכותיו קודם תפילת ערבית ומסתמא בלילה
לא חזרו וקרא אותו עוד פעם אחרת בברכותיו אלא רק על מטתו
כמו שאנו עושים כך הבי' רשי שיטת מנהג הירושלמי אם כן גם
לדידן יש לומר שעל מטתו עיקר׳ ובבית הכנסת אנו קוראין אותו
כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה אך ר"ת סותר הוכחה זו
ואומר שאותו ק"ש קודם מנחה היה כמו שאנו אומרים אשרי׳ אבל
ההוכחה דהואיל ובבית הכנסת אנו קוראין אותה בברכותיה
במקומה עומדת ומסתמא לדעת רבינו תם לפי הירושלמי היו
קוראין אותה בלילה בבית הכנסת בברכותיה כדי לצאת ידי ק"ש
מלבד הקריאה שהיו קוראין מפני המזיקין על מטותיהן כמו
שכתב הירושלמי במקום אחר׳ ולא ינוד הנח׳ ולא יניח הנד׳
פירוש נח כגון א'׳ ונד ע'׳ פירוש אחר נח שוא׳ ונד שאר
עמוד ב אותיות: הגה"ה ומשיב מפני הכבוד וכו'׳ ופסק רבינו
שמעיה דבמקום שאסור לכפר אסור אפילו בלשון הקדש ומאחר
דהלכה כרבי יהודה משיב מפני הכבוד אפילו באמצעיתו אם כן
נראה לי ולראבה דמותר לענות קדיש וקדושה באמצע ק"ש׳
דאין לך מפני הכבוד גדול מזה׳ אבל בתפילה אין לענו' דמשמע
לקמן דבין גאולה לתפילה אין לענות וכל שכן בתפילה עצמה:
ורבינו תם היה רגיל להמתין בעושה פלא לענות קדיש או
קדושה עם הצבור והיה סבור דאפילו שהה כדי לגמור הכל אינו
חוזר לראש׳ אבל האלפס חולק עליו משום רב האי גאון׳
ואומר דאם שהה כדי לגמור את הכל חוזר לראש מרדכי׳
בכדי אכילת פרס שיעור ארבע ביצים לגדול הוא נקרא אכילת
עמוד ד פרס: ויסב חזקיה פניו אל הקיר וכו'׳ מה שמצרפין
למניין מבית הכנסת לאותן שבמגדל היינו לפי שגג בית הכנסת
מצרפין: ואם לא הזכיר טל אין מחזירין אותו וכו'׳

פירוש שאינו מזכיר בברכה שנייה מוריד הטל והיינו כמו שכתב
המחבר לעיל שכל ימות החמה אומר מוריד הטל בברכה שנייה:
שאם לא אמרו אין מחזירין׳ דבר זה מביאין התוספות בסוף
פר' תפלת השחר ושם מסיימין וכן עמא דבר׳ שמע מינה דסביר'
דף קא ע' להו שכן המנהג׳ ויש ספרים שאינו שם בגמרא וכו'׳
נראה לי דזה קאי אהא דקאמר וכן אם שכח במוסף וכו' עד שהרי
תפילת המנחה לפניו׳ כי מסתמא בזה פליגי בתראי אם גם כן
בבא זה בברייתא דסוף פרק תפילת השחר׳ דהא האשירי כתב
לשם דלא סמכינן ממוסף אמנחה׳ דדווקא ביוצר ומוסף הוא
דסמכינן מתפילה לתפילה משום דרגילים להתפלל כאחת׳
והגירסא באשירי כך היא תניא טעה ולא הזכיר של ראש חדש
בשחרית אין מחזירין אותו מפני שתפילת המוספין לפניו אמ' ר'
יוחנן ובצבור שנו: ללא התפלל כלל וכו'׳ פירוש שלא
התפלל אלא שש ברכות׳ וזו אינה תפילה בשום מקום׳ אבל
עמוד ב תפילת י"ח תפילה הוא כשאינו ראש חדש: דהא רב
ששת עצמו אומר שם שהתפלל מעומד לשון הגמרא כך הוא רב
ששת ורב חסדא הוו קאזלו באורחא קם רב חסדא ומצלי׳ אמר
ליה רב ששת לשמעיה מאי קעביד רב חסדא אמ' ליה קם ומצלי
׳ אמר ליה אוקמי לדידי נמי ואצלי׳ אמר ליה מהיות טוב אל
תקרי רע׳ נראה לי שהמחבר לא מצי להביא ראיה ולא מהא דקרי
לעמידה טוב ולהליכה רע׳ אבל אין להביא ראי' מהא דרב ששת
נמי עמד׳ דמשמע משום שלא רצה להקל לפני רב חסדא עמד
עמוד ג אבל אי הוה יחידי שם לא היה מחמיר: כמאן דאמר
דחוזר למקום שפסק וכו'׳ והיינו כשלא שהה כדי לגמור כלו
אבל אם שהה כדי לגמור את כולו׳ האמר רב אסי דכולי עלמא
מודו דחוזר לראש: כדי שיהא כוסו נקי וכו'׳ פירוש
בטנו וכן קבלתי ממהר"ר טעביל ז"ל מנוירנבערג׳ אחרי כן
כשלמדנו מסכת בבא בתרא מצאתי כן בפרק מי שמת בשיטת
שושבנות דגרסינן שם׳ אמר אביי נהוג בי גננא עד זוזא אתא
בכוסיה אכליה׳ ופירוש רשב"ם בכוסיה בבטנו׳ כמו בית
עמוד ד הבוסות: רב ששת הוה כרע כחיזרא דדיקלא וכו'׳
כשבט שביד האדם וחובטו כלפי מטה בבת אחת׳ וזקיף כחויא
בנחת ראשו תחילה ואחר כך גופו שלא תהא נראה עליו כמשוי׳
כחויא הנחש הזה כשהוא זוקף עצמו מגביה ראשו תחילה ונזקף
מעט מעט רשי׳ סוף פרק קמא דברכות: מעשה באחד
ששחה יותר מדאי וכו'׳ וקבלה בידי דהיינו כשהוא שוחה כל כך
עד שיהיה פיו כנגד חגור של מתניים שאינו דרך כבוד׳ אז:
כל העוסק בצרכי צבור כאילו עוסק בדברי תורה וכו'׳
משמע שרוצ' לומר שצרכי צבור רבותא היא ופטרו מתפילה וכבר
כתב שתורה אינו פוטרו אם לא שתורתו אומנותו׳ והלשון דקאמר
רבי ירמיה כאילו עוסק בדברי תורה משמע כעוסק גרידא ולא
כמי שתורתו אומנותו׳ ונראה לי אף על פי שצרכי צבור אינו אלא
כעוסק בתורה גרידא׳ מכל מקום פטור מתפילה דטעמא מאי
אינו פטור מתפילה העוסק בתורה משום דבלאו הכי כשיש לו
שום עסק מבטל גם כן תורתו הכא כשעוסק בצרכי צבור והוא
שקול כעוסק בתורה הרי הוא כאילו תורתו אומנותו דאם על
תורתו אינו חס אבל תורת חבירו צריך לחוס׳ אם כן כשעוסק
בצרכי צבור אינו יכול למחול על צרכי חבירו לכך פטו' מתפילה:
דף קב ע"א שבשבת אין אומרין כי אם שבע ברכות נמצא חסר לג'
תפילות ל"ג ברכות ולכך תקנו לומר כנגדן בשבתו' וימי' טובי' אין
כאלהינו שיש בה ד' פעמים אמ"ן ברוך אתה׳ הרי כ' וז' ברכות
של מוסף וד' של ברכת המזון מסעודה היתירה וב' של קידוש הרי
ל"ג: וכשיכנס בבית הכנסת יכנס שיעור ב' פתחים:
יש מפרשים שני פתחים ממש׳ ולא נהירא לר"י דמאחר שהוא
יושב בבית הכנסת מה לי סמוך לפתח מה לי אינו סמוך׳ אלא
הכי פירושו׳ שלא ימהר להתפלל מיד כשיבא לבית הכנסת
אלא

לא יושב ושוהה מעט כשיעור הילוך שני פתחים כדי שתתיישב דעתו עליו ושלא יהא נראה עליו כמשאוי · מרדכי פ"ק דברכות :
עמוד ב וכך הגירסא בסדר רב עמרם וכו' · נראה לי כך הפשט ברוב ספרים גרס · אמר רב יהודה אמר שמואל · השכים לשנות עד שלא קרא קריאת שמע צריך לברך · קרא קריאת שמע אין צריך לברך שכבר נפטר באהבה רבה · אמר רב הונא למקרא צריך לברך · לתלמוד אין צריך לברך · רבי אליעזר אומר אף לתלמוד צריך לברך · למשנה אין צריך לברך · ור' יוחנן אמר אף למשנה צריך לברך · עד כאן לשון הגמרא · נמצא לפי גירסא זו לא קשה מידי · וכולהי אמוראי מיירים בלומד קודם ק"ש וקאי אדלעיל דאמר רב יהודה אמר שמואל וכו' · וכן פירש שם רש"י בהדיא · אבל רב עמרם גורס כדבריהם לחזור ולברך אז על כרחו מדברים בלומד אחר ק"ש · ומעתה קשה וקצת תימה שאמר המחבר שרבי יוחנן אף לתלמוד אמר והם דברי רבי אליעזר ור' יוחנן לא אמר כן · ונראה לי שדעת המחבר כך היא הואיל ורבי יוחנן אמר אף למשנה אם כן גם בתלמוד מודה דאם לא כן מאי אף ועוד דכל שכן דאזיה מרבי אליעזר דאית ליה תלמוד ולא משנה · וזה משמיענו המחבר שרבי יוחנן אית ליה שעל כל דבר צריך לחזור ולברך · דבלאו הכי לא היה קשה מידי דמצינו לתרץ הא דקאמר בירושלמי דאין צריך לחזור ולברך מיירי לרבי אליעזר במשנה · ולרבי יוחנן בתלמוד להכי קאמר המחבר של רבי יוחנן מיירי בכל מילי אם כן קשה · וכן דרך המחבר בכמה מקומות שמשנה דברי האמוראים לצורך הענין · כשאינו נוגע האמת · והאריך עוד וקצרתי :
עמוד ג כל המתפלל אחורי בית הכנסת ואחוריו לבית הכנסת נקרא רשע וכו' · פירש רש"י כל פתחי בתי כנסיות היו למזרח ואחוריהם למערב · והמתפלל אחורי בית הכנסת למערב ואינו מחזיר פניו לבית הכנסת נראה ככופר במי שהצבור מתפללים לו · ולא נהירא לר"י · אדרבה במיהדר אפיה לבי כנישתא מחזי כשתי רשויות שהקהל מתפללים למערב · והוא מתפלל למזרח · על כן נראה אחורי בה"כ מי שהוא אחורי העם במזרח והעם משתחוים למערב והכי קאמר דלא הדר אפיה וכו' · ודווקא הם שהיו מתפללים לצד מערב אבל אנו מתפללין לצד מזרח שאנו במערב של ארץ ישראל וכתיב והתפללו אל השם דרך ארצם וכמו שפירש להם צד מערב כך תפרש לנו צד מזרח ·
עמוד ד מרדכי פ"ק דברכות : בפני יושבי קרנות כו' פירוש יושבי חנויות כל ימות החול ועוסקים בסחורה ואין קורין בשני ובחמשי ותקון בגינייהו קריאה יתירתא · רש"י בסוף פר' מרובה · וכן איתא לקמן בדף ק"ח עמוד ב' · הג"הה · ולא יקרא הקורא פחות מג' פסוקים וכו' · אסור לקרות בתורה בסמיכה דאמרינן בירושלמי רבי יוחנן איקלע לההוא אתרא חזא דההוא גברא דקרי בסמיכה · אמר ליה אסור לך שנאמר ואתה פה עמוד עמדי · אמ' ליה בעל בשר אני והתיר לו · משמע שאר אדם אסור · רוק"ח וכ"ש בתפלה ולקמן בדף רי"ג עמוד א' אומר ר"י שצריך לעמוד
דף קנ"ג ע"א הקורא בתורה ואפילו מוטה אסור : וכשהוא מהדקו מהדקו מבפנים וכו' · הגולל ס"ת מעניין לעניין והוא יחידי וס"ת מונח על ברכיו גוללו מבחוץ העמוד שהוא חוצה לו יקח ויגלול מצד חוץ לצד פנים · שאם יאחז עמוד פנימי ויגל לצד חוץ יתפשט החיצון ויפול לארץ · וכשהוא מהדקו · כשגמר מלגוללו והוא בא להדקו יאחז בפנימי ויהדקנו על החיצון כדי שלא יככה את הכתב שבזרועותיו שמצוה להראות הכתב לעם כשמהדקו ·
עמוד ב במנחה קורין בעריו וכו' · שכשם שמצוה לנו שלא לגלות הערו' כך לא תגלה ערותינו ביום הזה · רוקח ·
עמוד ג שחייב אדם להשלים פרשיותיו עם הצבור נראה דכל השבוע מכיון שהותחל' הפרשה דהיינו בשבת במנחה ואילך הכל נקרא עם הצבור אע"ג דלעניין גיטין לא מיקרי קמי שבת עד ד' בשבת ומצו' מן המובחר להשלים בשבת קודם אכילה · בדאמרינן דציוה רבינו הקדוש את בניו אל תאכלו לחם בשבת עד שתגמרו כל הפרשה וכתב רבינו יצחק אור זרוע ז"ל · וראיתי מורי רבינו יהודה החסיד זצ"ל ואת מורי רבי אברהם שהיו קורין שנים מקרא ואחד תרגום בבית הכנסת בשעת קריאת התורה · לכן נראה לי דאותם מלמדי תינוקות הפרשיות יוצאו ידי חובתם עד כאן לשון המרדכי : שקורא לכבוד שכינה מלאך וכו' · ובפר' ב' דקידושין מפרש רש"י הברייתא בענין אחר ופיר' המחבר על הברייתא כביאים שם התוספות בשם רבינו חננאל ומסיימין בו אלא מתרגמינן וחזו יקרא דאלהא דישראל · ולשון התרגום בחומשים שלנו וחזו ית יקר אלוה דישראל · דאיתקש לנזיר וכו' · יש מקשים מה צריך להקיש דנזיר לימא משום דאיתקש למשרת שגם הוא אסור ביין והמחבר מביאו לעיל בדף פ"ג עמוד א' דהא בלאו הכי צריך לבא לאותו הקיש דמשרת להתירו בחרצן · ונראה לי דלא קשה מידי כי הרב המחבר סדר הגמרא נקט ואזיל וכך היא סוגית הגמרא בריש פרק בג' פרקים שיכור אסור בנשיאת כפים מנא הני מילי אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא למה נסמכה פרשת כהן לפרשת נזיר לומר לך מה נזיר אסור ביין אף כהן מברך אסור ביין · מתקיף לה ר' אושעיא בריה דרבי זירא אי מה נזיר אסור בחרצן אף כהן מברך אסור בחרצן · אמר רבי יצחק אמר קרא לשרתו ולברך בשמו מה משרת מותר בחרצן אף כהן מברך מותר בחרצן · אי מה משרת בעל מום לא אף כהן מברך בעל מום לא · הא איתקש לנזיר ומאי חזית דאיתקש לקולא נקיש לחומרא · אסמכתא דרבנן היא ולקולא · נמצא ב' אמוראים תירצו בסוגיא זו הראשון תירץ מנזיר והשני תירץ ממשרת ועל התרצן ראשון לא קשה מידי שתירץ מנזיר למה לא תירץ ממשרת הואיל ובעל כרחינו אנו צריכין לבא להקיש דמשרת מחרצן זה לא קשה כי גם לנזיר אנו צריכין לבא מחמת בעל מום וחד מנייהו הביא · כי שקולים הם כי בכל אחד יש צד חמור וצד קל מלבד החומרא דיין שאסור בשניהם · בנזיר איכא קולא דבעל מום והומרא דחרצן · ובמשרת לאידך גיסא נמצא שצריך תרוייהו · ואי הוה חד מאן דאמר בגמרא המתרץ הסוגיא היה קשה למה לא הביא המחבר למוד אחד נזיר או משרת ונלמוד ממנו מה שנוכל עד שנדחק ללמוד השני והיה לו להתחיל בתחילה מברך איתקש למשרת לאיסור יין ולהתר חרצן · ולקושי' דאם כן בעל מום יאסר היה לו לתרץ להכי איתק' גם לנזיר · ומשום עמידה היה לו להתחיל בלמוד דמשרת הואיל וגם אותה החומרא ילפינן מיניה לרבי נתן · אך הואיל וסוגית הגמרא כך היא לא קשה מידי ועל התרץ ראשון עצמו לא קשה למה לא התחיל במשרת משום עמידה דהתם לא הזכיר דין דעמידה כלל או שמא סובר כסוגיא דאלו נאמרין דיליף עמידה מן ואלה יעמדו לברך כדלעיל ואפשר אפילו אם היה הכל מאן דאמר אחד · מכל מקום לא קשה מידי הואיל וסוף סוף צריך לב' הלימודים · ומשום ששמעתי שיש בני אדם עושים חומר גדול
עמוד ד מחסרון זה הארכתי בו ללא צורך כי לא קשה מידי : וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים וכו' · לשון הגמרא בפרק אלו נאמרים · אמר רבי יהושע בן לוי כהן שאינו עולה בעבודה · פירוש האלפסי ברצה שוב אינו עולה · שנאמר וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטא' והעולה והשלמים · מה להלן בעבודה אף כאן בעבודה איני והא ר' אמי ורבי אסי סליקו רבי אמי ורבי אסי מעקר הוו עקירי ממטא הוו מטי · וכדתניא רב הושעיא לא שנו אלא שלא עקר את רגליו · אבל עקר רגליו עולה · עד כאן לשון גמרא פירשו האלפסי והאשירי בפרק בתרא דמגילה וזה לשונם ואף על גב דלא מטי ליה לדוכן אלא לאחר עבודה :
דף קנ"ג ע"ב אין צריך לשרטט בין שיטה לשיטה ומיירי כשיכול לכוין השיטה בלי שירטוט ואם ישרטט נקרא
עמוד ג הדיוט כדלקמן בדף ק"ו בעמוד ב' : אטבא של ספרים

פירש רש״י סדוק תנושק כדפי׳ הקונטריס שלא יכפלו :

עמוד ד

דימינא תלתא רישי דשמאלא של ד׳ רישי וכו׳ ׳ זה לאפוקי אדלעיל דקאמר יעשה ממין הקורא וכו׳ ׳ דשימושא רבה קאי אימין ושמאל המניח ׳ דהא עינינו רואות דכל תפילין שלנו יש ג׳ רישין לש״ן דימין המניח וד׳ רישין לשמאל המניח וכן הוא בהדיא בספר תרומה ארוך וזה לשונו וכתב בשימושא רבה בעי דליצוד בקפלא דביתא בצורת ש״ן דימינא ג׳ רישין ודשמאלא ד׳ רישין ואי איפכא לא מפסיל ונרא׳ כי ימין ושמאל דקאמר היינו של מניח כי כמו שפרשתי כתוב בתיקון אחר ׳ עד כאן לשון ספר תרומה ארוך ובספר תרומה קצר כתב יעשה מימין הקורא בקמט עור דפוס הבתים ש״ן של ד׳ רישין וכו׳ ׳ והיינו כדלעיל : בהגהה ואם כדברי המחבר נאמר שכתב הלוחות על ימין המניח מה שכתב שלדברי המחבר היה הש״ן של ד׳ ראשין היינו לפי שהוא מבין מה שכתב המחב׳ דימינא ג׳ רישין קאי אדלעיל והיינו ימין הקורא אכן אינו כן כמו שפרשתי לעיל :

דף קה ע״א

כל אמתא ברבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה וכו׳ ׳ כלומ׳ המחבר בא לפרש דברי רב המפרש הברייתא מאי אתא לאשמועינן דכך הכוונה ׳ דב כא לומר הא דתניא תפילין מרובע׳ אין די אם אינם עגולות ויש להם זויות ׳ אלא צריכין שיהיו מרובעות לגמרי שלא תהא ארכה יתר על רחבה כדי שיהא לחן אותו אלכסון שאמרו חכמים כל אמתא בריבוע אמה ותרי חומשין באלכסונה ׳ וכן הוא בהדיא בספר תרומה ארוך : ולא מן אולפנין וכו׳ בעירובין פרק הדר גרסינן תא שמע דאמר רב חנין בר אמי משמיה דאולפניה ׳ ופירש רש״י שם דאולפני ששמע מרבו ורבו מרבו ׳ וברוקח בסוף סימן ש״ע מביא זה הירושלמי ומפרש ולא מן אולפנין פירו׳ שלא מן ההלכה ולא מן המנהג ׳ ושם פירש יותר דיני מנהגינו ׳ ובמרדכי בהלכות תפילין כתב פירש שלא מן הדין : עד אצבע צרדה וכו׳ מפרש רש״י בפרק הקומץ כמעט בסופו צרדא צרא דדא צרה של אגודל דהיינו אצבע סמוך לגודל ׳ וכן מפרשים התוספות בפרק עושין פסין ואומרים שכן הוא במסכת יומא בפרק קמא ומתמיהים שם על רבי אליעזר הקליר שיסד בסילוק אז ראית דהיינו סילוק דפרשת שקלים שאצבע שלישי הקרוי אמה הוא אצבע צרדא והדיבור מתחיל אחד מג׳ אלפים וכו׳ ׳ והוא בשיטת מגילת עפה׳ ובאורח חיים כתב גם כן כרבי א״לעזר שכורכה ג׳ פעמים כאצבע שלישי :

עמוד ב

וראשו השני מחובר למפרק וכו׳ ׳ אצילי ידיו מתרגמינן מרפיקי ידיו ׳ אציל ומפרק שקורין קוד״א היינו הך שאנו קורין בלשון אשכנז איל״בוגן ׳ ובתוספו׳ סוף פר׳ המפלו׳ מפרש יפה ושם פירוש ר״ש אצילי ידיו איישיל״ש והיינו בית השחי׳ שאנו קורין אונ״טר דע״ן אכש״ילן והתוספות הקשו עליו והרבה קושיות וסתרו ופירוש שכתבתי לעיל גם ברש פרק המוצא תפילין מפרש כן : במקום שמוחו של תינוק רופס וכו׳ ׳ כך פירש רש״י בפרק המוצא תפילין כלומר שתהא מונחת על המוח שהוא מכוון כנגד האויר שבין עינים מלמעלה כדלעיל בדף צ״ו עמוד ג׳ :

עמוד ג

אין צריך קשירה בכל יום קשה לי לוכח מרישא שאין צריך קשירה בכל פעם הנחתן דאם כן לא היה איסור בחדשים משום קשר של קיימא הואיל וצרי׳ להתירן בכל יום כמו שכתב המחב׳ לעיל בדף י״ד עמוד ד׳ ׳ ובמרדכי פרק אילו קשרים ׳ וביתר מקומות שאין קרוי קשר של קיימא אלא העומד לעולם ׳ ואפילו קשר העומד ח׳ ימים אינו אסור אלא מדרבנן לפירוש ר״י ולכ״ע מותר לקשור דבר שמתירין בכל יום : שמברך על של יד להניח וכו׳ ׳ דבשל יד מתחיל להניח ׳ ועל של ראש על מצות ׳ דעכשיו גומר את המצוה ׳ כך פירש רש״י בפר׳ הקומץ רבה ׳ והוא גרס במצות תפילין ׳ ולא על מצות ׳ ובגמרא ראיתי אשר קדשנו במצות תפילין ׳ ולא כתב במצותיו וצינו : שמא יישן בהם וכו׳ ׳ ויסיח דעתו בהם ׳ כך מפורש בספר תרומה

דף קו ע״א

וביתר מקומות : בירושלמי פוסק רב גם כן דפתוחה כשרה וכו׳ ׳ פירוש צריכה שתהא פתוחה ׳ וכן איתא בספר תרומ׳ וזה לשונו אמר רב הלכה כדברי האומר מזוזה פרשה שלה פתוחה והיינו דקשה רב אדרב ובהדיא אומר בספר תרומה דמשום הכי קשה רב אדרב :

עמוד ג

ואחד שערי חצירות ומדינות וכו׳ ׳ יש מדינה מוקפת הרים ויערים בכמה פרסאות ואין יוצאין ממנה אלא דרך שערים ׳ כמו ארץ הגר רש״י פרק קמא דיומא : שהרי הבתים שדרים בהן השומרים שחייבים במזוזה פתוחים להם ׳ נראה לי שטעם זה אינו צריך אלא אשערי מדינות כי שם אין בתים שחייבין במזוזה פתוחים לתוכם לכן צריך לפרש משום בתי שומרין אבל שערי חצירות ועיירות חייבים במזוזה משום בתים הפתוחים לתוכן שהם חייבין במזוזה וכן משמע במיימוני פרק ו׳ ׳ ואם נפשך לומר אם כן למה אין אנו עושים עתה מזוזות בשערי רחובותינו יש לתרץ כמו שמתרץ בגמרא פרק קמא דיומא דמקשה שם אביי לרב ספרא אבולי דמחוזא מאי טעמא לא עבדי בהו רבנן מזוזה וכו׳ ׳ עד אלא אמר אביי משום סכנה ׳ שלא יאמר המלך כשפים עשיתם בשערי עירי ׳ דתניא מזוזת יחיד נבדקות פעמים בשבוע וכו׳ ׳ ומעשה באחד שהיה בודק מזוזות בשוק העליון של צפורי ובא קסטור אחד ונטל הימנו אלף זוזי מהאי טעמא נמי ניחא שאין אנו עושין מזוזות מרחובות שלנו שעלילות המושל מזומנות תמיד ׳ אף כתיבה בגובה וכו׳ ׳ מה קשירת תפילין בגובה הראש כדאמר בהאי פירקא מקום שמוחו של תינוק רופס אף נתינת מזוזה בגובה הפתח רש״י פרק הקומץ : שיהא שמע שלה רואה הפתח וכו׳ ׳ שמופך התחלת שיטת שמע לצד האויר שבין המזוזות ולא לצד הפן החוד העתק :

עמוד ד

דומה קצת לנ״ון כפופה היינו כאידך לישנא דרש״י בפר׳ הקומץ וזה לשונו כי איסתוירא ׳ כי היכי דמקום חיבור השוק והרגל הרגל שוכב והשוק זקוף למעלה כזה ⌊ ׳ כך הנחה למזוזה כשירה הואיל וראשה אחד זקוף ׳ עד כאן לשון רש״י ׳ וכשהוא יוצא לא יטלנו בידו ויצא וכו׳ ׳ ומעשה באחד שנטלה וקבר את אשתו ושני בניו : ואם הבית של גוי הוא יטלנה ויצא וכו׳ ׳ ולשם בפרק השואל כתבו התוספות וזה לשונם ואף על גב דאמר שמואל דמתירין מבגד לבגד ׳ גבי מזוזה אסור לפי שהמזיקים באים בבית שאין בו מזוזה וכשיטלנה כאילו מזיק אותם שידורו בבית ׳ עד כאן לשונם ׳ והדיבור מתחיל לא יטלנה ויצא ׳ והוא כמעט בסוף הפרק ׳ שנשתקע הדבר ולא נאמר וכו׳ ׳ כלומר הדבר נשתקע כפי יש אומרים וסברו שכן הוא אבל לא נמצא כן בירושלמי וטעו : נשים חייבות במזוזה כו׳ ׳ בגמרא פריך פשיטא ומתרץ דהוה אמינא איתקש מזוזה לתלמוד תורה ׳ פירש רבינו יצחק כאדם שלקח ספר תורה מוטעה מדכר לאפוקי היכא דהגיה ספר תורה שאינו שלו וטעמא משום דכתיב כתבו לכם ׳ וזה לשון האשירי מעלה עליו הכתוב כאילו כותבו לפי שהיתה אצל הראשון באיסור שהשהה בביתו ספר שאינו מוגה ׳

דף קו ע״ב עמוד ד

כי אם בתחילת שיטה וכו׳ ׳ ובתחילת השיטה לא יכתוב חוץ לגליון אפילו אות אחת : ואם יניח שיעור ט׳ אותיות בסוף השיטה ׳ וכן בתחילת השיטה יצא ידי שניהם וכו׳ ׳ הכל דברי רבינו תם הוא ׳ כדאיתא בהדיא בספר תרומה ׳ ולשם מפורש דלא גרע בהכי ׳ אם מניח חלק בראשה ובסופה ׳ לכן יצא ידי פתוחה לכולי עלמא בין לפי הברייתא ובין לסידור הקדמוני ׳ וקשה לי מה צריך להניח ט׳ אותיות בתחלת שיטה אם מניח ט׳ אותיו׳ בסופה וג׳ בתחלת׳ יוצא ידי שניהם ׳ ולפ״ה בספר תרומה אינו מזכיר שיעור ט׳ אותיות כדברי ר״ת ׳ וזה לשונו ואם יניח בתחילת שיטה ובסוף שיט׳ יצא ידי שניהם ׳ ודוחק לומר שדעת המחבר במה שאמר וכן בתחילת שיטה דקאי רק על מה שאמר שיניח חלק אבל לא על השיעור

אך

אך כי האי גוונא מצינו בגמר׳ בריש כתובו׳ דפריך הא וכן קתני׳
ומשני אביחול ואפרכוס וכו׳ ׳ וכן בריש בבא בתרא דמקשה
הא וכן קתני ומשני אגויל ואגזית ׳ עוד שם בספר תרומה וזה
לשונו מה שפיר׳ רבינו תם דכשהגיה חלק בסוף השיטה ובתחלת
השיטה יצא לעשות פתוחה לא מיקרי בהכי סדור דהיינו דווקא
כשמתחיל בשטה שלמטה הימנו כנגד מקום ההנחה של שיטה
שלמעלה ממנו זו נקראת דווקא סדורה שנרא׳ הכל כתוב בשיטה
אחת אבל אם אינו מתחיל לכתוב כנגד ההנחה שלמעלה אלא
דף קח ע״א
מתחיל קודם לכך אז אחר כך נקראת שפיר פתוחה : ניקב
בירך של אות וכו׳ לפום ריהטא משמע שנפסק הירך כזה׳ ח
כלומר רגל ח׳ ׳ או נפסק באמצעיתו ונשתייר מקצתו למטה אם
אינו כן דבכי האי גוונא מיירי לעיל ׳ וכתב אם הנקב קטן כל
כך שהדיו עוברת עליו וכו׳ ׳ והכא הפירוש כדמפרש המיימוני׳
וזה לשונו נקב בירך האות עד שנפסק אם נשתייר ממנה מלא
אות קטנה כשר והוא שלא תדמה לאות אחרת עד כאן לשונו ׳
פירוש שנפסק תחתית הרגל לגמרי ונרקב ׳ ורש״י מפרשו אקודם
כתיבה בפרק הקומץ בעובדא שאירע כך והביאו תינוק וכו׳ ׳
ומפרש כשרוצה לכתוב ולמשוך רגל של וי״ו אירע במקום נקב
ונראה כמו יוד : למה תלוי רגלו של קוף וכו׳ ׳ מצאתי
לשמצה בקמיהם ׳ העומדים על הפקדים ׳ הסופרים מגיעין
הרגל בשני הקופין הללו כזה ק קבלה איש מפי איש הוא :
עוד אמרינן דקוצו של יוד מעכב פירש רש״י דזהו רגל ימין
כפוף ׳ וקשה דפשיטא הוא דזהו גוף האות וכו׳ ׳ עד לפיכך
פירש רבינו תם שראש שמאל של יוד כפוף מעט וכו׳ ׳ עד
אלמא דיש לה תג למטה לצד שמאל וכן למעלה ׳ ויכול להיות
שקוצו של יוד דפרק הקומץ היינו אות שלמעלה ׳ הג״הה
עמוד ד
במיימוני פרק ב׳ דהלכות תפילין ועיין שם : כדי
לעשו׳ עניבה על שאר החוטין או על אחד מן החוטין וכו׳ ׳ כלומ׳
התלמוד מסופק אי בעינן שיהא ארוך כל כך שיכול לענבם כל
ח׳ חוטין בהדדי ׳ דהיינו שיעור גדול ׳ או אם יש די שיכול לענב
חוט אחד בפני עצמו ׳ כך פירש רש״י בריש פרק התכלת ׳ וכן
הוא בהדיא במרדכי : הג״הה דבא מקשה כתיב הכנף מין
כנף וכו׳ ׳ תשובת מהר״ם ז״ל ׳ וזה לשונו ועל טלית של משי
ששאל מורי איזה ציצית יטיל בה ׳ כבר דקדקנו ואין לה היתר
אלא במינה לדידן דלית לן תכלת ׳ ואי אפשר בציצית דכלאים
צמר ופשתים יחדיו דהא בעינן או הכנף מין כנף ׳ או צמר
ופשתים יחדיו דסמיך ליה גדילים תעשה לך ׳ דהיינו כלאים
בציצית ׳ הלכך של צמר אי בעי רמי ביה ב׳ חוטין תכלת ושני
חוטין צמר לבן דאף על גב דליכא כלאים צמר ופשתים יחדיו
פוטרים מטע׳ הכנף מין כנף דאידי ואידי מין כנף הם ואי משום
דצבוע תכלת מה בכך מידי צבעא קא גרים ׳ ואי רמי בירה שני
חוטין תכלת וב׳ חוטין לבן פשתים הפוטרים כשל צמר הא נמי
שפיר דמי דקרינן ביה צמר ופשתים יחדיו ׳ גדילים תעשה לך
מהם ׳ ובטלית של פשתי׳ נמי אי רמי ביה ב׳ חוטי תכלת ושני
חוטי צמר לבן ׳ אף על גב דלאו מין כנף הם שפיר דמי דכיון
דכלאים הם בטלית וקרינן צמר ופשתים יחדיו ׳ גדילים תעשה
לך שהטלית והציצית צמר ופשתים יחדיו הן ׳ וכל שכן אי רמי
ביה ב׳ חוטין תכלת וב׳ חוטין לבן פשתים דשפיר דמי דקרינן
ביה גדילים תעשה לך מהם אבל בטלית של משי שנהגו העולם
להטיל בו חוטי צמר לא הכנף מין כנף ולא צמר ופשתים יחדיו
איכא ׳ הלכך אומר אני שאין להטיל בו ציצית אלא במינו וכן בכל
טליתות לדידן דלית לן תכלת אי אפשר להטיל צמר ופשתים
דף קט ע״א
יחדיו לא פטר אלא מינו עד כאן לשון מרדכי ׳ טלית
שהקטן מתכסה בה ראשו ורובו והגדול יוצא בה עראי כלומר אף
על גב שהגדול אינו יוצא בו אלא עראי ׳ מכל מקום חייב הואיל
והקטן מתכסה בו ראשו ורובו ׳ אבל אין הפשט שהגדול יוצא

בו ארעי נקט לשיעורא פירוש שצריך שיהא בו גם אותו שיעורא
או די בו כשיש בו אותו שיעור ׳ ושיעור בפני עצמו הוא וראיה
מן הסיפא ׳ ומקשה ולא יהיה אלא לבן ׳ כלומ׳ מאי איכפת
לן אם הוא קלא אילן לא גרע משאינו צבוע דהא אמר בגמרא אם
אין לו תכלת מטיל לבן : הג״הה שהיו התלמידים
נמנעים מלהטיל ציצית בסדין גזירה משום כסות לילה ׳
כתב מהר״ם וזה לשונו פליאה הוא בעיני על המתעטפים בטלית
של פשתים כי לדברי ר״ת ומקצת שאר גאונים אז הוא ברכה
לבטלה המפרשים סדין בציצית בית שמאי פוטרין אפילו במינו
והיכי שבקי היתירא ומכניסין ראשם במחלוק׳ הגאונים ׳ עד כאן
לשון המרדכי : מדברכינן להתעטף בציצית וכו׳ ׳
דאי הוה חובת טלית היינו מברכין לעשות ציצית ׳ דבספר׳ התכלת
אפליגו בה אמוראי אי מברכין לעשות ציצית ׳ ומסקינן דבהא
פליגו דמאן דאמר מברכין לעשות סבר׳ חובת טלית ׳ ומאן דאמר
אין מברכין סבר חובת גברא ׳ והיינו דקאמר המחבר לקמן בעמוד
ב׳ ׳ כל מצוה שאין עשייתה גמר מצותה ׳ כגון ציצית לא יברך
עליו בשעת עשייתה ׳ היינו משום דקיימא לן ציצית לאו חובת
טלית משום הכי עשייתה לאו גמר מצותה : ואינהו
עמוד ב
סברי משום כסות לילה וכו׳ ׳ גבי תלמידי דר׳ יהודה בר אילעי ׳
כשהיו מתחבאים לפניו לפי שהיו להם סדינים שאינם מצוייצין ׳
ומפרש הגמרא מאי טעמייהו שלא היו מצוייצין משום כסות לילה
שמע מינה שהמחבר סובר וראיתם אותו ׳ בא למעט כסות לילה ׳
ולא כסות סומא ׳ דאי בא למעט כסות סומא ׳ מהי תיתי למעט
כסות לילה ׳ דהא מוראיתם ממעטינן חד מינייהו ולא שניהם
כדאמר שם בגמרא בסוף שיטה שלש על שלש : אפילו
יש באותו כנף אמה על אמה וכו׳ ׳ נקט לישנא דאפילו כי התם
קאי אפלוגתא דרבי מאיר וחכמים דפליגי בטלית שנקרע תוך
שלש ׳ ומסיק ושוין שלא יביא אפילו אמה על אמה ממקום אחר
וכו׳ ׳ ונוסח הברייתא כך הוא ׳ תניא טלית שנקרע חוץ לשלש
יתפור תוך שלש רבי מאיר אומר לא יתפור וחכמים אומרים
יתפור ׳ ושוין שלא יביא אפילו אמה על אמה ממקום אחר וברה
תכלת ותולה בה : כדשמואל וכן היה נוהג רבה וכו׳ ׳
דווקא כשרוצה לתלותה בבגד אחר מתיר שמואל אבל כשאינו
רוצה לתלותה בבגד אחר לכולי עלמא אסור להתירה מן הבגד ׳
תוספות פרק במה מדליקין והדבור מתחיל רב אמר אין מתירין :
ארץ חמדה טובה ורחבה ברית ותורה כגון על בריתך
שחתמת בבשרינו ועל תורתך שלמדתנו ואין אומר ברית ותורת
חיים ומזון מרדכי : וצריך שיאמר בה הודאה תחילה
וסוף וכו׳ ׳ נודה לך יי׳ אלהינו ועל הכל יי׳ אלהינו אנו מודים לך כל
עמוד ד
זה במרדכי פרק ג׳ שאכלו : ובברכות מפרש טעמא
דשבת ויום טוב וכו׳ ׳ וכן כתב גם כן בדף ק״ו בעמוד ד׳ ׳ ונראה
לי יום טוב דקאמר הכא והתם אי אפשר להעמידו אלא בליל
ראשון של פסח ושל סוכות ׳ כדמוכח לקמן בסוף הלכות סוכה
בדף ק״כ עמוד ג׳ ׳ ודוחק שהמחבר הוציא כאן דווקא חול המועד
ושמא מילתא דפסיקא נקט ׳ וכן מצאתי בתשב״ץ בסימן רל״ט ׳
ומיהו רבי יהודה פסק דביום טוב מחזירין אותו אף ביום ׳ ובהג״ה
בסמ״ק בהלכות סוכה מייתי גם כן הך פירושא דרבי יהודה :
דף קי ע״א
לשמוע צריכות כוונה וכו׳ ׳ כתב מהר״ר מאיר
שי׳ ׳ סופר מברך ובור יוצא צריך שיכוין הסופר להוציאו וגם
הבור יתכוין לצאת בברכתו ׳ דבעינן שיתכוין שומע ומשמיע
מרדכי פרק ג׳ שאכלו ׳ ונ״ל לפרש ׳ כמה דברים אמורים לצאת
כלומ׳ בדבר שאדם יוצא בינו לבין עצמו ׳ אבל מה שהוא ענייני
שמיעה בעי כוונה ׳ כי היכי דלא תיקשי המרדכי על המחבר וגם
המחבר עצמו כתב כן לקמן בדף קי״ט עמוד ב׳ דבעינן שיכוונו
שניהם שומע ומשמיע : חזן אחד מפסיק לשנים
וכו׳ ׳ לשון הסמ״ק והיכא שקדמו שנים ואכלו ׳ דין הוא שיפסוק

השליש סעודתו עד שיגמרו ברכה ראשונ׳ ואחר כך יחזור למקום
שפסק ויתחיל נודה לך ונראה דהיינו דווקא היכא דלא אכל פת
אחרי כן · אבל אם אכל פת אחרי כן נראה שצריך להתחיל הכל
עד כאן לשונו · ולשם בהגהה כתוב וזה לפירוש הקונטרס ומיהו
לפירוש אחר יתחיל לראש · וצריך עיין כסמ״ג · וזאת ההגהה
שייך אמה שכתב לעיל בסמק יחזיר למקום שפסק · נמצא
עמוד ב שלכולי עלמא אם אכל פת אחרי כן שחוזר לראש : כדמוכח
בגיטין פרק הניזקין וכו׳ · פירוש לעניין קריאת התורה בבית
הכנסת · וזהו רבותא דכבית הכנסת אתי יותר לאינצויי מבסעודה
כדגרסינן שם בפרק הניזקין הבוצע הוא פושט ידו תחילה ואם
בא לחלוק ככוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו · ואמר
מר לא שנו אלא בסעודה אבל בבי כנישתא לא דאתי לאינצויי ·
ואמר רב מתנה הא דאמרת בבית הכנסת לא · לא אמרן אלא
בשבתו׳ וימים טובי׳ דשכיחי אנשי אבל בשני ובחמשי לא עד כאן
לשון הגמרא ומביא עניין זה לקמן בדף ר״א עמוד א׳ :
דאין סיכת שמן בידים מעכב וכו׳ · שהיו סכין ידיהם בשמן
קודם מים אחרונים כדלקמן בדף קי״ב עמוד ב׳ · וקא משמע לן
דמברכין תכף אחר נטילה אף על פי שלא סך בשמן · ובסוף אלו
דברים בברייתא בגמרא פליגי בה תנאי אי סיכת שמן מעכב :
במאן מקבלין השתא סהדותא מעם הארץ כרבי יוסי וכו׳ ·
דאמר כפר׳ חובר בקודש מקבלין עדות בעם הארץ כדי שלא יהא
עמוד ג כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו וכו׳ : כדי לחנכו
במצות וכו׳ · רש״י מביא הך ברייתא בסוף פרק בכל מערבין
ומפרש שם ואף על פי שהוא לא טעם לא בנין שפיר דמי ואף על
פי שהוא בידך המוציא והתם קאי אהא דאמר שם שאין המברך
עצמו צריך לטעום בשטועמין אחרים : וכן משמע
מעובדא דינאי מלכא וכו׳ · דאמרינן התם ינאי המלך ומלכתא
כרוכו רפת׳ בהדי הדדי ולא הוו להו אינש לברוכי ושלח לשמעון
בן שטח ושתא כסא ומברך להו והיה מוציא אותם · ומסיק
שם שמעון בן שטח דעביד לגמריה הוא דעביד דאמר רבי חייא
בר אבא אמר ר׳ יוחנן לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן
עד שיאכל כזית דגן : מאי ברכת אבלים ברכת
רחבה וכו׳ · פירוש כשמברין את האבל סעודה ראשונה משל
אחרים והיו מברכין בבית העומד ברחבה של עיר · כלומר
במרחסיא ברכת אבלים דהיינו ברוך מנחם אבלים אותה ברכה
להבראה בעי עשרה · אבל לאחר מכאן מברך ברכת אבלים כל
שבעה אפילו בג׳ או ביחיד ואומר אל אמת וכו׳ · כך משמע
ביורה דעה בסימן שע״ח · אבל בגמרא פרק קמא דכתובות
וברש״י לשם משמע בענין אחר ולשם קורא ברכת רחבה הברכות
שאומרים המנחמים נגד המת ונגד האבל ונגד כל ישראל כמו
עמוד ד שמפרש שם : והלכתה כמותו לגבי רב שחולק עליו
לקמן בדף קי״ג עמוד ג׳ מביאו דאמר דסגי בהזכר׳ השם בלבד :
דף קי״א ע״א אחד מברך לכולן מברך דלכתחילה וכו׳ · התוספות הקשו
מאי שנא ברכה דלכתחלה אחד מברך לכולן ולא ברכה שבסוף ·
ויש לומר דשאני ברכה דלכתחילה כל אחד מרויח שמות לאכול
אבל בשכבר אכלו לא תצטרף : ולא מהניא להו
הסיבה וכו׳ · וזה לשון מרדכי בפרק כיצד מברכין כל הסבורה
מטות שטוחים על צדי שמאל על המטה ואוכלין ושותין היא
הסיבה · כל אחד מברך לעצמו דאין קבע סעודה בלא הסיבה ·
והני מילי לדידהו שהיו רגילין בהסיבה אבל לדידן ישיבה שלנו
קביעות לנו כהסיבה שלהם עד כאן לשונו : גדול
העונה אמן יותר מן המברך הטעם לפי שהמברך אינו מזכיר
כי אם שם אחד והעונה אמן מזכיר שתי שמות שכן אמן עולה
בגימטריא כמנין אדני יהוה · ועוד טעם אחר שמעתי
שהמברך אינו אלא כמי שכותב את השטר ואינו חשוב כלום עד
שיחתמו בו העדים כדאמרינן אין השטר מתקיים לא בחתימתו ·

אבל מיד כשנחתם יד העדים עליו אז הוא שטר חשוב והגון וכן
הדין למברך שאין הברכה חשובה כל כך כמו אחר שענו אמן
מיד אחריה כי אז היא התומה כי אמן הוא חיתום הברכה · כך
קבלתי · א״ל מלך נ״אמן לשון תוספות · שנ״ץ · לכוין זה בלבו
בשעה שעונה אמן · וכן בתוספות שלנו פרק כל כתבי ורש״י פירו׳
כך מעיד על בוראו שהוא אל מלך נאמן : חביצה הוא
פרורים המדובקים של דבש או של דבר אחר · סמ״ק : ומתוך
כך נהג רבי׳ יצחק לברך וכו׳ · כלומר הואיל ורבינו חננאל נתן
טעם זה שמע מינה שחותמין גם על היין על הארץ ועל הפירות
ולא על הארץ ועל פרי הגפן · והעיקר לקמן בדף קי״ג עמוד ד׳ :
עמוד ג ורבינו יצחק בר שמואל היה מסופק בנילוש וכו׳ · פירוש
היה מסופק שמא קביעות סעודה גורמת להם ברכת המוציא אף
על פי שאינו כגובלא לעניין חלה כי גובלא תחילתו סופגנין
וסופו עיסה וזה תחילתו וסופו סופגנין · מכל מקום היה נמנע
מלקבוע סעודתו משום ספק ברכה שלפניו · אי נמי משום הכי
נמנע כי שמא אותן נילוש קרוין לחמניות ומשום הכי צריכין
ברכת המוציא בשקובעין סעודתו עליהם · ומשום הני תרי טעמי
נמנע מלקבוע סעודתו עליהן כדי שלא להכניס עצמו בספק
ברכה : אמנם חזר בו רבי שמשון לסוף ימיו וכו׳
הלשון מגומגם שכתב שחזר בו ודבריו הראשונים לא הזכיר
וכהאי לישנא כתב לקמן בדף ר״ג עמוד א׳ · וכתב המרדכי
שבתחילה פירש רבינו שמשון כרבי יוחנן ובסוף ימיו חזר בו :
כעין כיסין פירוש מלאים צוקרא ושקדים ומיני בשמים כך
עמוד ד פירש בערוך בשם רבינו חננאל : אבל אם מברך
לפניו מותר אף קודם ברכת המזון בכאן מביא המחבר דברי רש״י
ורבינו חננאל עד שיברך לפניו וכן המסקנא בתוספות ובאשירי ·
ובפרק כיסוי הדם וכן יש באלפסי ובתוספות פרק ערבי פסחים ·
ולעיל בדף ק׳ עמוד ד׳ כתוב כיון שאמר בעל הסעודה הב לן
ונבריך הרי הן אסורין לאכול עד אחר ברכת המזון · והיינו כפירו׳
רשב״ם בפרק ערבי פסחים · ואין לחלק בין לאכול או לשתות
דהא בגמרא אמר אסור למיכל ולמשתי גם במקצת סמ״ג כתוב
לעיל אסור למשתי או למיכל עד אחר ברכת המזון וצריך עיין ·
אם נלך אחר פתיחה ומחזירין אותו וכו׳ · אבל אם פתח
בברכת שכר כלומר על דעת לברך על שכר ונזכר שהוא יין
נראה שפשיטא אין צריך לחזור דהא אם גמרו היה יוצא אפילו
ליין כדאמר ר׳ יוחנן לקמן בדף קי״ג ע״ג · גמרא פר׳ קמא דברכו׳
במעט בסופו : בעל הבית מברך המוציא · טעם שבעל
הבית בוצע לפי שבוצע בעין יפה ואורח מברך כדי שיברך לבעל
דף קי״ב ע״א הכית : בא להם שינוי יין כל אחד מברך הטוב
ומטיב וכו׳ · שינוי יין היינו מחבית לחבית כדאמר רבי על כל
חבית וכו׳ · ופירש רשב״ם כגון שהאחרון משובח · ור״י פיר׳ אפי׳
האחרון גרוע · ורא״ה פסק בסימן ק״ו שאם הביאו לפניו יין טוב
ויין גרוע כאחת מברך על הטוב בורא פרי הגפן ופוטר את הגרוע
ואל יברך על הגרוע תחילה כדי לברך הרבה ברכות כי לעולם
יש לברך על החביב ועל העיקר מתחילה · כדאמר פרק ג׳ שאכלו
גבי פרגיות · וכן מברך על פרוסה של חיטין פטור שלימה של
שעורי׳ ועוד כתב רא״ה נרא׳ היכא דשתה יין חדש וישן מבעי ליה
לברוכי בורא פרי הגפן · ולא הטוב ומטיב לא בשינויי יין דחדשים
או דישנים · מרדכי : אף על פי שאין ברכת
המזון צריך יין · הכא משמע שאין ברכת המזון טעון כוס · ולקמן
בדף קי״ו בעמוד א׳ מביא הגמרא דערבי פסחים שברכת המזון
טעון כוס משמע שסובר המחבר כן שטעון כוס כאותו גמרא ולא
כמד בברכות פרק אילו דברים שאינו טעון כוס · ונראה לי לחלק
כאן ביחיד כאן בשלשה וחילוק זה איתא באשירי פרק ע״פ ·
אך מסקנת האשירי לשם בשם הר״ר יחיאל מפריש דאפילו
עמוד ב ביחיד טעון כוס · וראייתו מפורשת לשם · שתהא
היד

היד סולדת במיימוני פרק ששה דהלכות ברכות מפרש הטעם
משום כשהיד סולדת בהן אינם יכולים לשפשף ואינם מעבירין
עמוד ג את הזוהמא ותרוייהו מודים דאין נוטלין מהם: וזהו
שכתוב בספר והזהיר יש מוחקין הו״ו דוהזהיר וטעות הוא כי שם
הספר והזהיר · ובן נקרא גם כן ברוקח בסוף סימן פ׳ · ובשמחות
מהר״ם בסימן ל״ח · גם באשירי בפרק כל הבשר נקרא כן:
עמוד ד צריך לשפשף ידיו וכו׳ · פירו׳ שמחכך יד אחד בחבידתה
כדי לרחצם היטב זהו קרוי שפשוף · ובפירוש המשניות בפרק ב׳
דף קי״ג ע״ב דמסכת ידים פירש בעניין אחר: פירוש זמית שלמוריא
בלעז לעיל בדף מ״ז עמוד ג׳ כתב מי מלח מרובין פירוש שיש
הרבה מלח נימוח במים זה קרוי שלמוריא וכן מפרש ג״כ באורח
חיים בסימן ר״ב וכתב שם שרב האי מפרש שהוא הקצף העולה
על רתיחת הקדירה: דכתם בליהם אינן בני יומן
וכו׳ · צריך ליתן טעם מה שייך דין זה לכאן · ונראה לי דזה
הטעם שפירש לעניין בדכה גורם נמי דין זה · כלומר הואיל
ויבש הוא הפסיד טעמו משום הכי מותר גם כן אם נפסק בסכין
של גוים כשהן יבשין אבל אי לאו האי טעמא הוה אמינא דיש
להחמיר אפילו כשאינם בני יומן והוי לן לדמויה לקורט דם של
חלתית וצנון לדברי רבינו ברוך · ומביאו לעיל בדף נ״ג עמוד ב׳:
עמוד ג ומברך עליהם בסוף וכו׳ · ובן כתב המיימוני כלומ׳ ברכה
אחרונה מברך שהיא ברכה שלבסוף דאין לפרש ברכה ראשונה
דאם כן לשתוק מלבסוף ולימא בלען ומברך עליהן · אך זה דוחק
שאין פירש מברך זה במברך דלקמיה גבי פירות מאוסין ואין
מאוסין · אכן יש ליישב דלשנא דבסוף מוכיח עליו שאין פירושו
כאותן דלקמיה · וכן פירוש רבינו חננאל שאינו מברך ברכה
ראשונה כלל אחרי שבלען · אבל האשירי כתב שמברך ברכה
דף קי״ד ע״א ראשונה אחרי שבלען: אלא בדבר הבא מזמן לזמן
וכו׳ · רב שרירא גאון קאי על עניינים שאינם מתחדשים אלא
משנה לשנה והם גידולי קרק׳ ואף על פי שלא אכל אותם בכמה
שנים אבל אינו פליג אדלעיל אקונה בית וכלים · וכן מוכח
מסמק ובהג״הה במיימוני: מלך מהולל בתושבחות
ורוב ההודאות וכו׳ · באלפסי פרק קמא דתענית מביא נוסח
ברכה זו של גשמים · ולחד מאן דאמר חותמין ברוך רוב ההודאות
ולחד מאן דאמר ברוך אל ההודאות · ומסיים ביה · אמר רב פפא
הילכך נימרינהו לתרוייהו · וזה לשון התוספו׳ מאלפסי והמרדכי
לא ידע רבי טעמא מאי כיון דאמר אל ההודאות משמע כל
ההודאות למה לי למימר תו רוב ההודאות דנמצא עכשיו סותר
את דבריו · ועוד תימא מאי חתימה הוא ברוך רוב ההודאות
בשלמא אל ההודאות שפיר מברך שמו של הקב״ה שהוא אל
ההודאות אלא ברוך רוב ההודאות היכי הוי חתימה ואי הוה אמר
ברוך ברוב ההודאו׳ הוי שפיר טפי וכמו כן אנו עושי׳ שאנו אומר׳
בישתבח ברוך אתה יי׳ אל מלך גדול בתושבחות אל ההודאות
גדול בתושבחות היינו רוב ההודאות · עד כאן לשונו:
עמוד ב הרואה שש מאות אלף אדם כאחד וכו׳ · אמ׳ עולא נקטינן
אין אוכלסין בבבל לשון הגמרא · חכם הרזים פירוש היודע מה
בלב כל אילו לשון רש״י בברכות: וניצים עולים מברך
וכו׳ · וחזי אילני דמלבלבי פעם ראשונה בשנה בשעה שמוצאים
פרחים · וכתב הרב יוסף דהוא הדין אם לא ראה עד כי כבר גדלו
הפירות שצריך לברך כן מרדכי פרק כיצד מברכין: אם
בטרודים פי׳ ר״י טרודים שלא נתפזרו העבים מופסקין שנתפזרו:
הרואה את הים הגדול וכו׳ · בתשובות הרא״ש בחיבור של ש״ע
סימן תשע״ה כתב שזהו ים אוקיינוס · ולא הים שאנו עוברים כי
מחוצה לאר׳ לארץ ישרא׳ · עוד לשון הרא״ש בתשובה בסימן תשנ״ה
בחיבור ש״ע ששאלת מברכת הים והקשת שאין הוזכר בתלמוד
בשום אחד שם ומלכות אם צריכין שם ומלכות · דע לך רבותינו
כתבו כן וגם נוהגין כן להזכיר בהן שם ומלכות · דאין ברכה בלא
שם ומלכות דלמה ישתנו ברכות אלו מכל שאר ברכות ואין
לחוש לדברי הראב״ד ז״ל בדברים הללו · והתלמוד קיצר נוסח
הברכה כמו שקיצר ברכות אחרות ולא הזכיר בהם שם ומלכות
אף על פי שצריך להזכיר בהם · ע״כל · גם באורח חיים כתוב
כן בסימן רכ״ו ורכ״ז והאריך עוד וקצרתי: עד ששה
עשר בחדש וכו׳ · ולא ששה עשר בכלל שנעשה כולה שלם וחני
יו״ו מונין משעת המולד ולא מיום קביעות החדש א״ח בסימן תי״ו:
עמוד ג ולא שמת חלקי מיושבי קרנות וכו׳ · פי׳ בערוך היושבים
בקרנות העיר ועוסקין בדברי שיחה ומשמע שם שהוא לשון
קרנות המזבח או קרן זויות · כלומר שיושבים בצידי העיר:
עמוד ד אבל אם בירך קודם שיטול וכו׳ · מכאן אתה למד שהמברך
אחר שעשה בלא ברכה מברך על העשייה: ולא
דף קט״ו ע״א נפסק הלכה כמי זה קאי אאנדרוגינוס דאיפליגו ביה חכמים ור׳
יהודה בפרק רבי אלעזר דמילה: דאילו מילה
מותרת וכו׳ · וקצת קשה שלמעלה אמר המחב׳ ומי שנולד בחדש
השמיני אינה דוחה את השבת · ונראה דלא קשה מידי לעיל
מיירי שלא נגמר בריתו כמו שכתב בהדיא קודם שתגמור
בריתו · ובכאן מיירי שנגמר כל צורתו ושערו וצפרנו · ואז יש
להסתפק שמא בן ז׳ הוא ואשתהה · כמו שפירש ר׳ יצחק לקמן · וכן
כתובות שתי הבבות זו אחר זו במיימוני פרק א׳ דמילה · כמו
שכתובות כאן ולשם כתב בהדיא בבבא שנייה · מי שנולד בחדש
השמיני אם היה שלם בשערו ובצפרניו וכו׳ · ומה שכתב המחבר
אחר זה כספק בן ז׳ ספק בן ח׳ מלין אותו בשבת בו׳ · מדבר שנולד
בשמיני לטבילתה · ובעלה היה אצלה תמיד שלא נוכל לידע
מתי נתעברה · אי נמי שנולד בתשיעי מכל מקום קרוי ספק
כדאמר רשב״ג בפרק רבי אלעזר דמילה כל שלא שהה ל׳ יום
באדם קרוי כספק נפל · ומקשה שם היכי מהלינן בשבת דלמא
נפל הוא ומשני ממה נפשך אי נגמר שפיר קמהיל ואי לא נגמר
מחתך בשר הוא · והמחבר מביאו לראיה אהא דלעיל · ועדיין
אינו מיושב מה שאסור לקמן לטלטל מי שנולד בשמיני · ומתיר
למול דאם נגמר צורתו למה אסור לטלטל ואי לא נגמר למה
מילתו מותרת וצריך לומר שהתירו מילה אף על פי שאסור
לטלטל · ופסק זה פליג על פירש ר״י שפירוש שמותר לטלטל אפי׳
עמוד ג בן ח׳ ודאי: מפני שסכנה היא לו וכו׳ · לפני המילה
אפילו על ידי גוי · אסור להחם חמין כדמוכח פרק הדר כההוא
עובדא דאישתפיך חמימי כו׳ · אבל לאחר המילה ביום השלישי
וכל שכן ביום הראשון כיון דסכנה היא לו אפילו ישרא׳ מבעיר
האש ומחמם המים וכל הזריז הרי זה משובח · אשירי פרק ר׳
אליעזר דמילה · וכן איתא בתוספות פרק קמא דגיטין בדיבור
המתחיל אף על גב דאמירה לנכרי שבות · ולעיל בדף כ״א בעמוד
עמוד ד נ׳ מבואר יותר: ולא נודע למה וכו׳ · קשה למה לא
נודע והלא לקמן בעמוד א׳ כתב בשם הלכות גדולות ואין מקדשין
אשיכרא · אפילו במקום שהוא חמר מדינה ודוחק לחלק בין
קביעות סעודה אשיכרא ובין במקום שהוא חמר מדינה ולא שכיח
שם חמרא כלל כי עניין אחד הוא · ויש ליישב דבשביל כך אין
למחקו כי שמא כך הפשט שקאי לא אמרן על הסיפא לבד ואין
אומר הבא כוס לברך אלא על היין על זה כתבו הלכות גדולות לא
אמרן כו׳ · והיינו כמו שכתבו לקמן דמבדילין על השכר ומסתמא
ברכת המזון לא עדיף מהבדלה: פורס מפה על
השלחן ומקדש וכו׳ · ועתה נראה שבאתה הסעודה לכבוד שבת
כמו שמפרש המחבר לקמן מעבר לדף בעמוד ג׳ · וטעם זה
אינו שייך על מה שאמר לקמן פורס מפה ומבדיל · ושמא אגב
קידוש נקט האי לישנא נמי גבי הבדלה אבל מצי להבדיל אף
בלא פריסת מפה · ולא קאמר שם אלא שצריך להבדיל מיד
כשודאי חשיכה · ואינו רשאי לגמור סעודתו קודם שיבדיל:
והבדלה חדא מילתא היא וכו׳ · דתרווייהו משום קידוש

יום טוב ניהו דגם הבדלה מזכיר בה קדושת יום טוב המבדיל בין קדש לקדש כך פירש רשב״ם / ומאד תמוה שהמחבר מביא קשיא זו בשם ה״ג / וכריש ע״פ מקשה הגמרא קשיא זו ומתרץ תירוץ זה / וגם המחבר עצמו אמר הכי מסקינן בע״פ אם כן למה הזכיר ה״ג:

דף קי״ו ע״א

מ״לא לוגמא יצא וכו׳ / וכדמפרש ביומא והמחבר הביאו לעיל בדף כ״ר ע״א / כל שאלו מסלקו לצד אחד יראה כמלא לוגמיו והוי פחות מרביעית / כדאמר התם אבל מלא לוגמיו אמר התם דהוי יותר מרביעית תוספות פרק ערבי פסחים: ורבי יהודא מתיר מפני שמשביחו וכו׳ / פירוש שמשביחו שהוא מתקיים יותר וכן כתוב בפירוש המשניות פרק בתרא דיומא / וכן פירש המחבר לקמן בדף קצ״ח בעמוד א׳ / אבל לשתייה טוב יותר שאינו מבושל מן המבושל כדתנן בפרק ב׳ דתרומה והמחבר מביאו גם כן שם ומכל מקום מצינו למימר דשפיר אקרי השתנותו לעילוי הואיל ומתקיים יותר כי אפשר בשביל כך מבריא הגוף יותר משאינו מבושל כי גם במקום אחר לענין הטוב והמטיב מצינו שיין לבן שהוא מבריא את הגוף אקרי טוב אפי׳ כשהוא גרוע הרבה יותר מן הראשון האדום לשתייה׳ כמו שכתב במרדכי ובתוספות מאלפס פ׳ ע״פ / ואפילו אם אין ברור לנו שהמבושל טוב לגוף יותר משאינו מבושל מכל מקום בשביל טיבות׳ זו שמתקיים יותר מצינו למימר שאקרי אשתני לעילוי לענין ברכה ואף על פי שאינו טוב לשתייה כמו שמצינו לעיל לענין הטוב והמטיב אף על פי שלשתייה אינו טוב מכל מקום בשביל מעלה אחרת מברך הטוב / הוא הדין כאן בשביל מעלת קיומו אקרי נשתנה לעילוי /

עמוד ב

הל״כך הלכה וכו׳ / במרדכי פ׳ ע״פ / כתב בשם רבינו פרץ הטעם למה אין מקדשין על שאר משקין אפילו כשהם חמר מדינה / לפי שאין עליהם שם יין וגבי זכירה כתיב זכרו כיין לבנון / ובאשר״י פרק ע״פ / ומביא גם כן פסוק זה ועוד פסוק אחר נזכירה דודיך מיין: סדר הבדלה במוצאי שבת יב״נה / יין בשמים נר הבדלה וכו׳ / השיב רבי אפרים בר יצחק מי שאינו מריח ומברך לעצמו על הבשמים ברכה לבטלה היא / וגם להוציא אחרי׳ אינו יכול דלא דמי לקידוש ואבדלתא וברכת הלחם ומצה דהני חובה והאי מנהגא בעלמא / מרדכי וכתב מהר״ם דעל כל מיני ריח טוב קנה וקנמון ונגלין מברך עליהן בורא מיני עצי בשמים ועל ריח אגוז מושקט ברוך אשר נתן ריח טוב בפירות כיון דריח טוב הוא הוי כאתרוגא וחבושא: ועל כולן מברך עובר לעשייתן: נוטל היין בימינו וכו׳ / ומינה שמעינן דכל דבר מצוה ראוי לאוחזו בימין / וכן בהבדלה אוחז היין בימין ומברך בורא פרי הגפן ושוב נותן היין בשמאל וההדס לימין עד שיברך על ההדס ומחזיר את היין לימין ומברך הבדלה / אבי״ה / מרדכי פרק כיצד מברכין: הואיל ותחילת בריית׳ הוא לאפוקי נר של גיהנם שנברא בשיני בשבת כדאמר בפרק מקום שנהגו:

עמוד ד

אמנם המדליק עצמו וכו׳ / בה״גה במיימוני פרק ה׳ בהלכות שבת משמע שדעת המחבר מרתניא אין מניחו על גבי מנורה אלא מניחו בארץ שמע מינה שאסור במלאכה המדליק עצמו / והתם מקשה על המחבר שמא התם שאני הואיל וגמר מלתקוע וזו היא קבלת שבת: ועיין שם: אלא מניחו בארץ וכו׳ / וכן הדין בעניית ברכו / הלכך מי שלא התפלל וענה ברכו עם הקהל הואיל ועשאוהו קודש לא יעשנה חול אלא מתפלל של שבת שתים כך כתב הרב רבי ישראל מבנב״ערג מרדכי: אבל לאושפיזא לית לן בה / היינו כלשון ראשון דרב כהנא אליבא דר׳ אלעזר בר צדוק אבל כלישנא בתרא אומר שם אפילו לביתיה / וכל שכן לאושפיזא ורש״י מפרש הטעם כלישנא קמא משום שכועס על בני ביתו כשלא הכינו לו כדי סיפוקו אבל לאושפיזא אינו סומך עליהם ונושא מזונותיו עמו / וכלישנא בתרא לא אמרינן שאדם נושא מזונותיו עמו / אם כן יותר מסתבר שלא יבא סמוך לשבת לאושפיזא שלא יוכלו עוד להכין מזונות / אבל בביתו אין נפקותא כל כך / והאשר״י פסק כלישנא בתרא: ורבינו יצחק בר רבי שמואל כו׳ / תמיה שכתב זה בשם רבינו יצחק ובתוספות שם ובריש פרק בנות כותים כל זה מדברי רבינו תם:

דף קי״ז ע״א

לשתי״יה לאיסור ולתשלומין וכו׳ / פי׳ לענין זר הסך שמן של תרומה שחייב לשלם קרן וחומש כאילו שתה יין של תרומה כדתנן במסכת תרומות בפרק ו׳ ומביאו בפרק הזהב האוכל תרומה בשוגג משלם קרן וחומש אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך וכו׳ / והמחבר מביא לעיל בדף ע״ה עמוד ג׳ וכן לאסור שהזר אסור לסוך שמן של תרומה כמו שאסור לשתות יין של תרומה: ימים טובים מניין תלמוד לומר תשבתו וכו׳ / תימה גדולה שכתב המחבר בתחילה ביום טוב מנין ואחר כך שבת / והסברה אפכא כי שבת יותר מסתבר לרבות מי״ט / וגם בברייתא בפרק בתרא דיומא הגירסא איפכא וכן באלפסי ובאשר״י הגירסא איפכא ומתוך דברי המחבר עצמו מוכח שהוא גרים גם כן איפכא שהביא מה שכתוב שם בברייתא אחר כך מכאן למדנו שבכל מקום שנאמר שבת שמוסיפין מחול על הקודש והיינו לפי מה שמהופך הגירסא ושילפינן שאר כל יום טוב משבתכם ומגופו דמשמעו׳ הפסוק לא מצי לרבות יום טוב משבתכם / כי שבתכם לשון יחיד הוא וגם הלשון דשבתכם משמע שבת ולא י״ט להכי צריך לומר כל מקום שנאמר הלשון דשבת מוסיפין מחול על הקדש אבל אם היתה הגירס׳ מהופכת שמתשבתו היה יליף י״ט ומשבתכם שבת לא היה צריך לדחוק לכל מקום שנאמר שבת כי שפיר היה משתמע שבת מגופא ריתורא דשבתכם:

עמוד ב

ואע״ג דאמרינן בנדרים וכו׳ / זהו מדרבנן כרבי יהושע בן לוי דפליג אדר׳ יוחנן בסוף פ״אין בין המודר ואמ׳ דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר וטעמא דאמר בפני ג׳ כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידים והא מילתא לא שייכא הכא בחמץ וראם פירש כל״ת על״כל הג״ה במיימוני פרק ב׳ דהלכות חמץ:

עמוד ד

השב״תתו בכל דבר כו׳ / והא דתנן שורפין בתחלת שש פירש ר״י מדרבנן קאמר אבל מדאורייתא לא בעי שריפה אלא השבתתו בכל דבר עד שעת ז׳ שהוא אסור מדאורייתא אז בעי שריפה דאורית׳ הג״ה בסמ״ק:

דף קי״ח ע״ב

או שלקן יותר מדאי וכו׳ / בריש פרק ב׳ דביצה פי׳ רש״י ותוספות דשלוק פירו׳ מבושל הרבה באר גבי עירוב תבשילין בברייתא דקתני תבשיל זה של עירוב אפילו כבוש אפילו שלוק אפילו מבושל: אפילו עצם ובישולו נחשב ב׳ תבשילין: הג״ה ונהגו ביצה וזרוע ביצה שאין להפה כי נכתמו פיות שונאינו / וזרוע / כי בזרוע הוציאנו הקב״ה:

עמוד ג

אם שמע הלל בבית הכנסת כו׳ / שכך היו נוהגין לקרות בלילה בב״ה להוציא את שאינם יודעים / מרדכי סוף פרק ערבי פסחים:

דף קי״ט ע״ב

נס״רק לארכו פסול היינו דווקא כשנסרק על פני כל אורך השופר / ויש מפרשים אפילו בכל שהוא ופירוש זה עיקר / אבל אם דבקו רצה לומר שרבקו לגמרי שלא נשאר בו שום סדק אפילו כל שהוא קודם שנסדק על פני כל אורכו כשר לכולי עלמא / נסדק לרחבו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר דחשבינן מן הסדק ולמטה כאילו ניטל / ואם לאו פסול והיינו בנסרק רוב רחבו / אבל מיעוט הוה ליה כנקב בעלמא וכשר / אשר״י פרק כל השופרות: שנסתמו התקיעה הרי זה כשר וכו׳ / בפרק ראוהו ב״ד שנינו ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר עד כאן לשון המשנה ובברייתא בגמרא ת״ר נקב וסתמו בין במינו ובין שלא במינו פסול / רבי נתן אומר במינו כשר שלא במינו פסול /

עכ״ל

עכ"ל הברייתא ׳ ועלה קאי שם בגמרא ׳ ואמר במינו כשר
ואמר רבי יוחנן והוא שנשתייר רובו מכלל דשלא במינו אף
על פי שנשתייר רובו פסול ׳ איכא דמתני לה אסיפא שלא
במינו פסול ׳ אמר ר׳ יוחנן והוא שנפחת רובו ׳ מכלל רבמינו
אף על פי שנפחת רובו כשר עד כאן לשון הגמרא ׳ ופסק דרב
יהודאי גאון דקיימא לן בתרי לישנא דרבי יוחנן לחומרא ׳
פי׳ בהנך תרי לישנא דרבי יוחנן קל"ל לחומרא וסברינן הלכה
כלישנא קמא ׳ וכן מפרש בהדיא באשירי שהלכות גדולות
עמוד ג שהם רב יהודאי גאון פסקו כלישנא קמא : מלכות
לדברי רבי יוסי וכו׳ ׳ בגמרא פליגי רבי יוסי ורבי יהודא אם
יוצאין בפסוק ראשון של ק"ש במלכיות כי שם טורח למצוא
ד׳ פסוקים בתורה שהם שייכים למלכיות : והלכה
ששליח צבור מוציא את הרבים פירוש אפילו בקיאין כדאיתא
עמוד ד בגמרא פרק בתרא דראש השנה : ומסקינן
הלכתא סוכה דירת עראי בעינן ׳ פירוש צריכה שתהא בנויה
שתוכל לעמוד בבניין עראי דהיינו שאינ׳ גבוה כ׳ אבל למעלה
מכ׳ לא תוכל לעמוד אם לא שהבניין בניין קבע ׳ כך משמע
בריש מסכת סוכה ׳ ובריש פרק הישן ׳ או כמו שמפורש לקמן
בעמוד שבסמוך שאין הלכה כרבי דאמר דירת קבע בעינן
וצריך שיהא בה ד׳ אמות על ד׳ אמות ׳ והאשירי האריך בריש
מסכת סוכה : וכן כל כיוצא בזה לאפוקי שנעשה
לצניעות בעלמא ולא להגין מן החמה : והלכה כמותן שהן
רבים וכו׳ ׳ נראה לי שהמחבר כתב זה כדי לפסוק הלכה אבל
מחמת הראיה שמביא לרב חסדא לא צריך דהא ראיה יש אפי׳
לא הוי הלכתא כוותיהו רא"לכ קשיא מרב חסדא מדידיה
דף קב ע"א אדידיה : אבל בעצי סוכת החג וכו׳ ׳ נראה לי
הא דנקט סוכת החג לאפוקי סוכת פסח ועצרת כדאמרינן
בפרק המביא שמועיל בהם תנאי כשנפלה ב"ט דליכא סתירת
אהל וגם שהיתה רעועה דאיכא למימר שהיה מצפה מתי
תפול ׳ ואינה אסורה משום מוקצה ׳ אבל סוכת החג כשהיא
עומדת בבין השמשו׳ קמאי אז חל עליה איסור הגיגה׳ כדלעיל׳
כל ז׳ הימים דהוו כיומא אריכתא ובין השמשות אסורה משום
סתירת אהל מעתה אסורה בעל כרחך כל שבעה ולא מועיל
בה תנאי כך מסיק בגמרא פרק המביא : ב"ט
אסורין באכילה ומותרין לטלטלן ממקומן וכו׳ ׳ גם באורח
חיים בסימן תרכ"א מביא לשון הלכות גדולות כבעמוד ׳
וכתב וזה לשונו ואיני מבין מה שחלק לענין טלטול ממקומן
בין שבת לי"ט ׳ עכ׳ ׳ אך במרדכי פרק קמא דסוכה מביא
לשון הלכות גדולות בעניין אחרת וזה לשון בעל הלכות
גדולות פסק עטורי סוכה שנפלו בשבת או ביום טוב אסורין
באכילה ואסורין לטלטלן ממקומן נפלו בחול מותרי׳ לטלטלן
ואסורין באכילה מפני שהוקצו למצוותן : וצריך לעשות
לה צורת הפתח וכו׳ ׳ ורבו דעות המפרשין בתקון צורת פתח
זו ׳ רשי מפרש שמחלק אותו טפח לשנים ומעמיד חצי הטפח
בצד הדופן ׳ וחצי הטפח בצד השיני בסוף הדופן ׳ ואף על גב
שבכל מקום די בקנה משהו מכאן ומכאן ׳ הכא הואיל ואין
המחיצה כתיקונה הצריכו חצי טפח בכל צד ׳ אבל מסקנת
האשירי שמעמיד קנה משהו בצד השני בסוף הדופן ומניח
קנה העליון על הטפח ועל הקנה שבסוף הדופן וצד השני
מתכשר בלבור פחות מג׳ ׳ ובסוכה שיש לה ב׳ דפנות כמבוי
ופס ד׳ ומשהו בצד השלישי ׳ אזי מניח קנה העליון על הפס
ועל הדופן ׳ ובגמרא מקשה מאי שנא הכא דסגי בטפח ׳ ומאי
שנא הכא דבעינן פס ד׳ ׳ ומשני הכא דאיכ׳ ב׳ מחיצות כהלכתא
דהיינו כמין גא"ם ׳ ואין אויר ביניה׳ סגי בטפח ׳ והכא בעשויה
במבוי וב׳ מחיצות אינן כהלכתן ׳ כי האויר ביניהם בעינן
פס ד׳ ומסתמא גם בזה מיושב ׳ מאי שנא גבי העשוי כמין גא"ם
דלא בעינן סתימת צורת הפתח בכל הדופן וסגי דאמר לבוד

בין הטפח והדופן והתם בעינן מן הפס ד׳ לדופן ולא סגי
בלבוד ׳ היינו משום דב׳ מחיצות לא עבידי כהלכתן :
עמוד ב פוסק רב אלפס הלכה כשמואל וכו׳ ׳ לשון המשנה פרק
קמא דסוכה מסככין בנסרים דברי רבי יהודא ורבי מאיר אוסר
ובגמרא אמר רב מחלוקת בנסרים שיש בהם ד׳ אבל בנסרים
שאין בהם ד׳ דברי הכל כשירה ושמואל אמר כשאין בהם ד׳
מחלוקת ׳ אבל יש בהן ד׳ דברי הכל פסולה ׳ ורב פפא
מפרש דברי שמואל פחות מג׳ דברי הכל כשיר׳ יש בה ד׳ דברי
הכל פסולה כי פליגי מג׳ ועד ד׳ נמצא מה שכתב המחבר בתר
הכי ושאין בהם ארבעה רבי יהודא מכשיר׳ היינו כמו שמפרש
שמואל דברי ר׳ יהודא אבל לרב מכשיר רבי יהודא בשיש בהן
ד׳ ולהכי צריך לפסוק הלכה כשמואל וגם כרבי יודא :
אם היה הסיכוך הרבה מהן צריך לנענע וכו׳ ׳ כאן צריך
להגיה אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה ׳ ואם לא היה
הסיכוך שהיה מתחילה כשר הרבה מהם צריך לנענע וכו׳ ׳
אף על פי שלא מצאתיו בשום טופס מכל מקום מוכח
מיניה וביה שכן הוא מדקאמר אם היה הסיכוך ולא אמר אפי׳
אם היה הסיכוך ׳ ועוד דבמיימוני פרק ה׳ כתוב כן ׳ ולשם
בהגה כתוב שהסמ"ג כתב לשון המיימוני׳ עוד כתב שם באותו
הגה"ה דליכא מאן דמצריך נענוע כשהסכוך הרבה מהן וגם
קצצן מעתה אין ספק בדבר שצריך להיות כמו שהגהתי ׳ :
והסופר דלג ממהן קמא למהן בתר׳ והבא לקיים גירכת הספר
צריך לפרש אם היה הסיכוך הרבה מהן ׳ שהיה רוב הסיכוך
מסכך פסול כלומר מעלי האילן הנקצצין אכן לשון הסמ"ג
אינו משמע כן כי סיכוך משמע סכך כשר כדאמר ברישא
וסכך על גבן ׳ ובפרק קמא מוכח שהפירוש כמו שפירשתי
ובאותה הגה הקשה על המיימוני למה לי קציצה כשהסכך
כשר הרבה הלא תנן וכו׳ ׳ ולא תירץ כלום : ואני הקטן הקורא
יגעתי ומצאתיו בב׳ סמ"ג וע"ל פי שנים עדי יקום דבר והגהתיו
עמוד ג שם במקומו : שכל ישראל ראוים לישב בסוכה אחת
וכו׳ ׳ בסוף פרק הישן בברייתא בגמר׳ פליגי ר׳ אליעזר וחכמי׳
ר׳ אליעזר סובר שאין אדם יוצא בסוכתו של חבירו שנאמר חג
הסוכות תעשה לך משלך ׳ וחכמים דורשים מכל המזרח שכל
ישראל יוצאין בסוכה אחת ואי אפשר שיש לכולם שוה פרוטה
בסוכה אחת לא בשאולה מיירי : וגזולה שמכשיר היינו שתקף
ארת חבירו בחזקה והוציאו מסוכתו הבנויה בקרקע משום
דקרקע אינה נגזלת ׳ והוה ליה סוכה שאולה דכשרוה לרבנן
בריש פרק לולב וערבה ׳ ובפרק הישן מפרש דרבנן דרשי
האי לך גבי סוכה לאפוקי סוכה גזולה וכגון שהיא סוכה
העשויה בראש האילן או בראש הספינה שהיא תלושה׳ ואינה
מחובר׳ לקרקע שאז היא נגזלת וחייב להחזיר׳ כמו שהיא שהרי
לא קנאה בשינוי וגם אין בה משום תקנת השבים שהרי לא
טרח לבנותה וגם לא הוציא יציאות עליה ובהגהה באשירי
בסוף פ׳ הישן מפרש יפה כל העניין והוא מן הא"ז ׳ וכן מפורש
גם כן במיימוני׳ סוף פרק ה׳ בהלכות סוכה : שלוחי מצוה
פטורין מן הסוכה וכו׳ ׳ כגון ההולכים בדרך לשמוע דרשה
פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה ואע"פי שאין הולכים
אלא ביום משום דטרידי ודואגים במחשבת מצוה ותיקונה
בדאיתא פרק ב׳ דסוכה : ואין ישנים עראי וכו׳ ׳
הגה"ה ׳ מה שיש בני אדם שאינם ישינים העולם סומכין על
זה שיראים אנו מן הצינה והוי כחולי שאין בו סכנה דפטור
עמוד ד מן הסוכה ׳ מרדכי פרק הישן : והלכתא אומר זמן
וכו׳ ׳ מצאתי קבלה מר׳ מנחם כשהיה מקדש בלילה ראשונה
היה מאחר ברכת שהחיינו עד אחר ברכת לישב בסוכה כדי
שיפטר בזמן אחד אקידוש הרגל ואזמן דסוכה ובלילה שנית
דאין לברך תו זמן אישיבת סוכה כי אם אקדוש הרגל היה
מקדים זמן לברכת סוכה והיה אומרו מיד לאחר קידוש
להודיעך

להודיעך דלא בא ברכת זמן אלא אקידושא׳ ולא אישיבת
סוכה דמשבירך עליה זמן לילה ראשונה אין צריך יותר׳ וכן
היה נוהג הר"ר שמואל בר אבדהם הלוי׳ ורא"ביה כתב דיש
לברך גם בליל שיני כמו בליל ראשון דיקנהז יוכיח דלא קאי
זמן אהבדלה ואף על פי כן מברך זמן לבסוף מרדכי :
יוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחול המועד׳ לאפוקי
מר׳ אליעזר שחולק על חכמים בברייתא בגמרא בפרק הישן
ואמר דאין יוצאין מסוכה לסוכה ואין עושין סוכה בחול המועד
ויליף מדכתיב חג הסכות תעשה לך שבעת ימים בעינן סוכה
אחת לשבעת הימים ולהכי אוסר לצאת מסוכה לסוכה כלומר
שיאכל וישב בסוכה זו היום ובסוכה אחרת למחר וכן מי שלא
ישב בסוכה יום ראשון אסור לעשות סוכה בחול המועד
דבעינן סוכה אחת לשבעת הימים כך פירו׳ שיטה זו בברייתא
דף קכ"ה ע"א ובר"שי : וכולן נקראין מצות לולב וכו׳ בפרק לולב
הגזול׳ ת"ר לא מצא אתרוג לא יביא לא פריש ולא רימון וכו׳
כתב רא"ם בספר יראים אף על פי שפסלנו יבשים בלולב הדס
וערבה׳ אנו אלולב והדס מברכין אפילו יבשים׳ משום דלא
אפשר לן והוא שעת הדחק כדתניא בההיא ברייתא יבשים
פסולים׳ ר׳ יהודא אומר יבשים כשרים׳ אמר רבי יהודא מעשה
באנשי כרכים שהיו מורישים לולביהם לבניהם׳ אמרו לו
אין שעת הדחק ראייה׳ אלמא בשעת הדחק אפילו רבנן מודו
דמברכין׳ ופסק רא"ה דהוא הדין אתרוג כמוש וחסר׳ ומביין
שמעכבין זה את זה תלמוד לומר ולקחתם לשון רבינו יצחק
אור זרוע׳ השיב ר׳ יעקב מאורליינש זצ"ל למי שאין לו אתרוג
שיטול שאר מינין ויברך ביום שיני שאר מינים לא מעכבין
זה את זה אלא ביום טוב ראשון׳ מידי דהוה אאתרוג חסר׳ ואין
נרא׳ לרא"ה דשאני התם אף על גב דאתרוג חסר ד׳ מינין איכא׳
ואני המחבר נר׳ בעיני הלכ׳ למעש׳ כדבריו שהרי דרשינן
ולקחתם לקיח׳ תמה לד׳ מינין׳ שמעכבין זה את זה׳
הלכך כי היכי דלקיחה תמה הפוסלת אתרוג חסר דווקא ביום
טוב ראשון הכא נמי לקיחה תמה המעכבת בד׳ מינין דווקא
ביום טוב ראשון וכן הלכה עכ"ל אור זרוע : אלא
בוכנתו ועוקצו הכל בזנב במשנה שנינו נטלה פטמתו פסול
ובגמרא תנא דבי יצחק בר אלעזר נטלה בוכנתו פסול׳ ופירש
האלפסי וכן שאר הגאונים דבוכנתא ופיטמא חד הוא ולא
בא רבי יצחק לאפלוגי אמתניתין׳ עוד שנינו שם נטל עוקצו
כשר׳ והגה האלפסי ורבינו משה פירשו שגם זנב האתרוג
שבו הוא תלוי ומחובר לאילן שקורין בלשון אשכנז שטי"ל׳
קרוי בוכנתו ואם נטל כולו פסול׳ והיוצא חוץ לאתרוג קרוי
עוקץ׳ ורבי׳ יעקב בר יקר סובר רק החוטם שאנו קורין פיטמא
הוא נקרא בוכנתא וכל הזנב קרוי עוקץ ואם ניטל כולו כשר׳
ורבי יצחק הלוי סובר שמן החוטם שאנו קורין פיטמא לא
דברו במשנה ובברייתא׳ רק בזנב לבד דברו ומה שהוא בתוך
הגומא קרוי פיטמא ובוכנתא׳ ומה שחוץ לגומא קרוי עוקץ :
ובתוספות מאלפס בפרק לולב הגזול מבואר היטב׳ וגם
במרדכי לשם׳ ומה שכתב המחבר ולפי דברי רבינו יעקב
הוא רבי׳ יעקב בר יקר דלעיל ולא כיש טופסים שכתוב בהם
ולפי דברי רבינו תם וטעו הסופרים שסברו שרבי׳ יעקב דהכא
עמוד ב הוא רבינו תם : דלקיחה על ידי סודר שמה לקיחה
וכו׳ היינו שאוחז בלולב על ידי סודר כעין צבת׳ כגון שכורך
הלולב בסודר׳ ואוחז בסודר שהסודר מסייעו להחזיק׳ וכי האי
גוונא לא הוי חציצה אבל אם כורך ידו בסודר ולקח הלולב
תוך ידו והסודר הוא מפסיק בין ידו ללולב בכי האי גוונא
הוי חציצה ואסור׳ ולהכי צריך לומר כי דייץ לולב בהושענא
ינתרי עלין שאינן חוצצין משום דהוי מין במינו׳ אבל אי לא
הוה מין במינו היה חוצץ׳ דהוי ככורך ידו בסודר ולוקח הלולב
בידו׳ תוספות סוף פרק מקום שנהגו׳ ומכל מקום אם לוקח
הלולב בכלי כגון שהניחו בקערה ואוחז הקערה בידו אף על
פי שהיא כעין צבת מכל מקום דרך בזיון הוא שלוקחו בכלי
עמוד ג ולא שמיה לקיחה כדאמר לקמן בסמוך : אלמא
ניענוע זה חוץ ממוליך ומביא וכו׳ נראה לי דהיינו לפי מה
שהביא דגרסינן בירושלמי צריך לנענע שלשה פעמים על כל
דבר ודבר דהיינו הולכה והובאה׳ ומדקתני שצריך לנענע
על כל הולכה והובאה׳ שמע מינה שהנענוע והולכה והובאה
תרי מילי נינהו ובעי רבי זירא אי בעי לנענע שלשה פעמים
על ההולכה וההובאה כלומר על שניהם רק שלשה פעמים או
צריך לנענע על כל אחת מהן שלשה פעמי׳ ובהגה במיימוני
כתב הואיל ולא איפשיט עבדינן לחומרא׳ ולפי סוגיא זו אינו
צריך להוליך ולהביא אלא פעם אחת לכל רוח ומנענע ג׳ פעמי׳
על ההולכה ושלשה פעמים על ההובאה׳ וכן כתב המיימוני
בפרק ז׳ בהלכות לולב׳ וז"ל מצוה כהלכתה שיגביה אגודה
של ג׳ מינין בימין ואתרוג בשמאל מוליך ומביא מעלה ומוריד
ומנענע לכל רוח ורוח שלשה פעמים כיצד מוליך ומנענע ראש
הלולב שלשה פעמים ומביא ומנענע ראש הלולב ג"פ׳ וכן
בעלייה וכן בירידה עכ"ל : ונענוע זה אינו כסדר הניענוע
שאנו נוהגין באשכנז׳ כי לשם נוהגין לעשות הולכה והובאה׳
ג"פ לכל רוח ג׳ הולכות וג׳ הובאו׳ וגם אין נזהרין כל כך לנענע
מלבד ההולכה וההובאה׳ אלא ההולכה וההובאה הם הנענוע׳
ונראה לי דסדר הנענוע באשכנז לפי ההגה שבמיימוני׳ עיין
שם׳ וכן כתב גם כן באשר"י שם ובתוספות פרק כל המנחות
דף ס"ב והאריך עוד וקצרתי : וכאן מצינו חילוק בין גזל
דגוי לגזל ישראל וכו׳ נראה לי שרצה לומר אף על פי שפירשנו
לעיל בדף כ"ח בעמוד ד׳ דגזל גוי אסור כגזל ישראל׳ מכל
מקום לענין להחשב מצוה הבאה בעבירה כגון הכא דלא גזלה
בעצמו אלא בא ממקום גזול׳ זה שייך דווקא היכא דנגזל
מישראל ולא מגוי וכן פירש רש"י בריש לולב הגזול׳ אדברי
רב הונא דאמר להנהו דזבני אסא וכו׳ עד מאי טעמא סתם
גוים גזלי ארעתא נינהו׳ ופר"שי ארעתא דישראל דווקא׳
וכן משמע נמי לקמן בדף קצ"ז בעמוד א׳ ור"שי פי׳ בגמרא ב׳
פירושים׳ פי׳ ראשון דלהכי צריך יאוש בידא דידהו ושנוי רשות
ביד ישראל כי יאוש גרידא לא קני ואתא בגזל ליד ישראל׳
ולפי פירוש זה אין חילוק בין ישראל לגוי׳ עוד פי׳ רש"י פירוש
אחר אי נמי יאוש כדי קני מכל מקום מצוה הבאה בעבירה
היא להכי נקט המחבר ובכאן מצינו חילוק וכו׳ ולא קאמר
ובכאן יש חילוק משום דר"ל אפשר שיש חלוק׳ דהיינו אי
סבירא ליה לרב הונא דיאוש כדי קני כפי׳ אחרון של רש"י :
ואם תאמר איך יעלה על דעת המחבר שיהא סובר רב הונא
דיאוש כדי קני והלא פלוגתא דרבה ורב יוסף היא בפרק
מרובה ולקמן בדף ק"נ בעמוד ב׳ משמע שהמחבר עצמו סובר
הלכתא דיאוש כדי לא קני כרב יוסף׳ יש לומר אף על גב
דסובר הלכתא כרב יוסף מכל מקום הואיל ורב הונא לא דבר
מזה שפיר שייך לומר אליביה׳ אי סבירא ליה כרבה דהא רב
ושמואל וריש לקיש כולהו סבירא להו כרבה׳ וגם בפרק יש
נוחלין אמרינן דהלכתא כרבה בכל מקום נגד רב יוסף חוץ
משדה עניין ומחצה : והאשר"י פסק כרבה פרק מרובה
כשהוא לחומרא כגון שקדש הגזלן אשה בדבר שיש בו יאוש
לבד׳ גם מצינו הכא לפעמים שהוא לחומרא כגון שלא היה
שם גוי או יהודי אחר לקצור אלא הוא שרוצה לצאת בו אם כן
כשאין כאן אלא גזל גוי ויאוש קני שרי ליה לקצור בעצמו ולא
מיקרי גזל נמצ׳ הואיל ושרי ליה חייב הוא לקצור׳ אע"פי
שאין קרקע נגזלת יש יאוש לקרקע וכו׳ כלומר ירושלמי זה
פליג על דברי רב הונא ולדידיה אין נפקותא אם היהודי עצמו
קוצר הערבה או ההדס׳ גם לקמן בדף ק"נב בעמוד א׳ מביא
ירושלמי זה וכתב שם שהוא חולק על תלמוד שלנו ואף על גב
שכתב

שכתב שם שגם לירושלמי נשתקע איסורו מדרבנן ׳
מכל מקום לענין להחשב מצוה הבאה בעבירה אין חוששין
כל כך ׳ הואיל ואיכא יאוש מדאורייתא גם לקמן בדף קצ״ו
בעמוד א׳ ׳ כתב שמשמע שבזמן הזה אין להקפיד על כך :
עמוד ד אע״פ שחכמים חולקים על זה בסוף פ׳ הפועלים וכו׳ ׳ לא
נמצא שם שחכמים חולקין עליו אלא שלשם מביא הא דתניא
אבא חלפתא איש כפר חנניא אומר משום ר׳ מאיר תנאי קודם
למעשה הרי זה תנאי ׳ מעשה קודם לתנאי אין זה תנאי ודעת
המחבר מדתני בשם רבי מאיר מכלל דאיכא חכמים שחולקין
עליו כמו שמדקדק כי האי גוונא בכמה מקומות בתלמוד ׳ וכן
דעת התוספות שם ובפרק מי שאחזו בדיבור המתחיל לאפוקי
הכא ׳ ובמשנה בקידושין בפרק האומר פליג רבי חנינא בן
גמליאל על רבי מאיר אבל לא נכתב בלשון חכמים ;
ואני הקטן הקורא יגעתי ומצאתיו בפרק מי שאחזו דף
ע״ו בלשון חכמי׳ בברייתא דעל מנת שתשמשי את אבא וכו׳ :
או משום דויתור אסור במודר הנאה וכו׳ ׳ רבי אליעזר הוא
שאומר כן דאפילו דבר שמותרים בני אדם ולא קפדי עלייהו
אסור למודר הנאה מפירוש נדרים ודרבי אליעזר ממ״ץ ׳
גם רשב״ם פירש כן בפרק חזקת הבתים כמעט בסופו ׳ ולעיל
בדף ע״ב בעמוד ב׳ מביא רבי אליעזר בן יעקב דאמר ויתור
מותר ׳ וגם שם מביא המעשה דבית חורין ׳ ומה שמביאו כאן
לאו דשייך הכא דין ויתור אלא לדמיון בעלמא נקטיה ׳ דכי
היכי דמחמיר רבי אליעזר בנדרים טפי מבדיני ממונות דאילו
דיני ממונות דריסת הרגל שריא וליתא משום גזל ואילו מודר
הנאה אסור ליכנס בהצירו הכא נמי נהי דקני על מנת להקנו׳
לעניין דינא קני משום חומרא דנדרים אמרינן דלא קני מפירו׳
רבינו ניסים כוף פרק השותפין בנדרים ׳ יש מהן עושין
פירות כגון אתרוג ותמרים ׳ רש״י פרק הקומץ רבה : אומה
זו לגפן נמשלה שנאמר גפן ממצרים תסיע אילו ישראל :
דף קכו ע״א וחכמים אומרים חצי מעה וכו׳ ׳ סלע צורי כ״ד מעות
כסף ׳ ובו ד׳ דינרים כל דינר ו׳ מעה כסף וחצי דינר ג׳ מעה
כסף וזה נקרא איסתר׳ ונקרא סלע מדינה והוא שמיני שבסלע
צורי ומעה כסף ב׳ פונדיונין ׳ ופונדיון ב׳ איסורין איטלקין ׳
עמוד ב והאיסור ח׳ פרוטות : הוא הנקרא שירי הלשכה
וכו׳ ׳ בתוספות פרק האיש מקדש האריכו מאד בסדר הבאת
שקלים ׳ והדבור מתחיל מעלין בחדתין עיין שם :
קודם יום טוב או אחריו כלומר בכ״ט באלול או יום אחד
אחר ראש השנה ׳ וכן הוא במשנת מסכת שקלים :
עמוד ג כדי שלא ישכח ויתרום דבר התרום כבר רוצה לומר שלא
יתחיל לתרום מן הקופה שהתחיל בה כבר כיצד צריך לסדר
שבאילו ג׳ פרקים יתן מכל קופה גדולה לתוך קופה קטנה
אחרת שלא נתן בה כבר מקופה זו נמצא שנתן מכל קופה
גדולה לתוך קופות הקטנות ; ובמיימוני בפרק ב׳ דשקלים
מבואר היטיב : ובראש חדש ניסן תורמין מתרומה
חדשה שנאמר זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה ; אמרה
תורה חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה וגומ׳ ׳ שנה שנה
מניסן דכתיב ראשון הוא לכם לחדשי השנה עכ״ל גמרא פרק
קמא דראש השנה : ולשון של זהורית שקושרין בראשו ׳
היינו אותו חוט שקושרין בראשו מיד אחר הגורל כדי שיהא
ניכר שהוא משתלח ׳ אותו חוט היה בא מתרומת הלשכה ׳
אבל הלשון של זהורית שנקשר בין קרניו וכשרוצה לדוחפו
מן ההר היה חולק אותו לשנים חציו בין קרניו וחציו בסלע
אותו חוט בא משירי הלשכה כדלקמן בדף רכ״ג בע״ב ׳ וקצת
תימא שלא הזכיר הלשון של זהורית הנקשר נגד בית שחיטתו
של שעיר העולה לשם כדלקמן בדף רכ״ב בע״ב ׳ ולא פיר׳ מאין
הוא בא לא בכאן ולא לקמן ; ושמא אותן שני חוטין הנקשרין
בפעם אחת האחד בראשו של משתלח והשני נגד בית שחיטת

עמוד ד של שעיר לשם עניין אחד הוא : לפי שבישול
התבואות והפירות אחר תקופת החמה הם הולכים פי׳ ומעתה
כשהוא בקי בחשבון תקופת החמה והמזלות אזי יודע עתידות
בבשול התבואה והפירות אם לזול אם ליוקר ׳ והיינו החכמה
והבינה לעיני העמי׳ שגלוי ומפורסם ואין לכפור בו כשהחכמה
והמזלות מעידים כדבריו כלומר כשחישב השנה תהא גשומה
ופירותיה מתוקנים ונמצא כדבריו ׳ או שאמר שחונה תהא
ונמצ׳ כן׳ וכי האי גוונא פרש״י בסוף פ׳ כלל גדול אהא דגרסינן
שם מניין שמצוה לחשב תקופות ומזלות שנאמר ושמרתם
ועשיתם וגו׳ ׳ וז״ל רש״י לעיני העמים שחכמה הניכרת היא
שמראה להם סימן בהילוך החמה ובמזלות שמעידים כדבריו
שאומר שנה זו גשומה והיא גשומה שנה זו שחונה והיא שחונה׳
שכל העיתים לפי מהלך החמה במזלותיה ומולדותיה במזל ׳
הכל לפי השעה המתחלת לשמש בכניסת החמה למזל ׳ עכ״ל
דף קכו ע״א רש״י : בליל ב׳ ה׳ שעות ר״ד חלקים כו׳ ׳ ר״ל הלבנה
היתה נזופה מלשמש ז״ט תרמ״ב ׳ ומאחר שאנו מונין שנים
מתשרי צריכים אנו לדמות כאילו היתה הבריאה למפרע ו׳
חדשים כדי שנמצא המולד של תשרי קודם הבריאה ׳ ואותן
ו׳ חדשים היו גם כן כאילו היתה נזופה דהא עדיין לא נברא
העולם ולא שמשו המאורות ׳ ואם כן צריכים אנו להשליך
ב״ד תל״ח על אותו מולד של תוהו ולמצ׳ העת שהתחילה הלבנ׳
לשמש דהיינו ד״ט תרמ״ב שהבריאה היתה בתחילת ד׳ והיתה
נזופה ז״ט תרמ״ב ׳ והז״ין נשליך לחוץ וחוזר המולד על יום ד׳ ט׳
שעות ותרמ״ב חלקים ׳ וכשנעשה מולד לתשרי של תוהו כדי
למצוא תחילת שמושה של לבנה ׳ דהיינו ט׳ שעות תרמ״ב
חלקים אחר תחילת יום ד׳ ׳ על כרחך אותו מולד היה בהר״ד
וכשתשליך ב״ד תל״ח על בהר״ד תמצא ד״ט תרמ״ב אבל אם לא
היתה הנזיפה אז היה מולד ניסן ד׳ ומולד תשרי של תוהו
א״ט תרמ״ב ׳ ויש טועים ומפרשים כוונת המחבר במה
שכתב וכשתוסיף למפרע ב״ד תל״ח כו׳ ׳ דהיינו האחור
מב״ד תל״ח שהוא די״ט תרמ״ב ונשליך אותו על ד״ט תרמ״ב
ונמצא בהר״ד ואינו כן מכמה טעמים ׳ דלמפרע ואחור תרי
גווני הן ׳ וגם היה לו לומ׳ הלמפרע של ב״ד תל״ח והיה לו לדבר
בלשון השלכה ולא בלשון הוספה כמו שאמר לעיל תשליך
עליו א״ב תשצ״ג ׳ וגם לא היה לו לומר לז״ט תרמ״ב אלא על
ד״ט תרמ״ב דכשמשליכין על ז״ט תרמ״ב אז הפירוש של
הז״ין שבת ׳ וגם עד השתא לא השמיענו המחבר מחושבנא
דאחור על יתרונות כלום ואין דרכו לדבר בסתימות ׳ ועוד
יותר הוכחות שכוונת המחבר כדפרישית לעיל ׳ ונלאתי
עמוד ב להאריך : צריך לדחותו ליום של אחריו כו׳ ׳
אינו רוצה לומר לדחות ניסן בעניין שנעשה אדר מעובר כי
כל החדשים קבועי׳ בחסרונם ומילואם מלבד מרחשון וכסליו
אלא רוצה לומר שצריכים לעשות מרחשון או כסליו מלא כדי
לדחות תשרי הבא מיום המולד שהוא ב״ח וממילא גם ניסן
נדחה ליום שאחריו ׳ וכל עיקר דחיות ניסן שהוזכרו כאן אין
נפקותא ואין צריך לדחותם מחמת ניסן עצמו אלא מחמת
מולדו של תשרי הבא ולא הוזכרו אלא לסימנא בעלמא כלומר
צריכי׳ אנו לידע כשבא מולד ניסן באחד מן העיתים הנזכרים
אזי ודאי בא תשרי אחר כך בעת שצריך לדחותם כמו שאמר
המחבר עצמו ׳ גם מטעם זה לא הזכיר הרמב״ם עיקר דחיות
של ניסן כמו שאומר אחר כך הואיל ואינם אלא אות וסימן
לתשרי וכן הדחיה של בד״ו אין בה נפקותא מחמת ניסן אלא
מחמ׳ אד״ו של תשרי : שלא יבא מולד תשרי בגט״רד׳ והטעם
של תשרי בגשלא״ה דהיינו גט״רד שאינו לפני אדר העיבור
שהוא נדחה מיום ג׳ היינו משום שהמולד של תשרי אחר כך
לשנה הבאה הוא ז״ח והוא מולד זקן וצריך לדחותו על יום
שני שאחריו אם כן יהיה בין ראש השנה לראש השנה ששה
ימים

ימים׳ וזה אי אפשר בשנה פשוטה לכך דוחין ר״ה דגטר״ד על
יום ה׳ ויהיה ד׳ ימים בין ר״ה לר״ה ויהיה החדשים כסדרן׳
והקביעות ה״ך פשוטה׃ פי׳ אם יהיה מולד ניסן בשבת
בי״א שעות וקנ״א חלקים כו׳ ׳ והטעם של בט״ו תקפט של תשרי
אחר העבור שהוא נדחה מיום ב׳ ׳ היינו משום שהמולד של
תשרי שעבר שהיה בתחילת שנת העיבור היה ג״ח׳ והיה מולד
זקן והיה נדחה על יום ה׳ שאחריו נמצא אם יניח ר״ה של בט״ו
תקפ״ט ביום המולד דהיינו יום ב׳ ׳ ולא נדחינו על יום שלישי
שאחריו אזי לא היה בין ר״ה לר״ה אלא ד׳ ימים וזה אי אפשר
בשנת מעוברת לכן דוחין ר״ה דב״טו תקפ״ט על יום ג׳ ויהיה ה׳
ימים בין ר״ה לר״ה ויהיו החדשים חסרים ׳ והקביעות ה״ח
מעוברת והטעם של ז״א קנ״א דניסן שאחר חדש העיבור הגורם
דחייה משום דמולד תשרי שאחריו הוא בט״ו תקפ״ט׃

עמוד ג ואם תמצא ביגיהם ששה יהיו שלמים אכן לעיל מעבר
לדף כשהזכרתי עניינים אילו כתבתי ר״ה אחת בכלל הימים
וכן כתבו כל עברנים׳ ונתנו סימן גר״ח חכ״ש ה״וז חכ״ש׳ והיינו
כמו שכתבתי ואין שום נפקותא בדבר זה ולא כתבתי זאת
אלא שלא יקשה לקורא כתיבתי מתוך הספר׃ ותגרע מן
הכל זט״ תר״מב כו׳ ׳המחבר לא כתב להגרע כי אם זט״ תר״מב
ובכל ספרי עברנו׳ כתוב להגרע י״ב כ׳ ר״ד י״ב ימים כ׳ שעות ר״ד
חלקי׳ דהיינו ה׳ תר״מב וט״ו תר״מב והנה אין ביניה׳ חילוק ומר
אמר חדא ומר אמ׳ חדא ולא פליגי ספרי עברנו׳ ׳ התחילו מניין
התקופו׳ מתשרי לכן הוצרכו לפחות גם ה׳׳ תר״מב מחצי שנה
של תוהו דהיינו חצי י״כא ר״ד וזהו הטעם דכשאנו מוני׳ מבריאת
עולם ומוסיפין לכל מחזור א״תפ״ה׳ היינו משו׳ ד״יט פעמי׳ י״כא
ר״ד וז׳ פעמים כ״ט י״ב תשצ״ג שהם ז׳ עיבורים של מחזור אחד
הולך שוה בשוה מלבד א׳ תפ״ה יתירים י״ט פעמים י״כא ר״ד
על ז׳ כ״ט י״ב תשצ״ג וכל זאת לא תמצא אלא כשיש י״ט שנים
שלמים אזי יגיע יתרון י״כא ר״ד לחמה לכל שנה אבל כשתנכה
חצי שנה ראשונה של בריאת עולם שהיה תוהו והמאורות לא
שמשו כ״א חצי שנה בשנה ראשונה נמצא שבאותו שנה לא
היה יתרון החמה אלא חצי י״כא ר״ד דהיינו ה׳ תר״מב מניסן עד
תשרי וה״י תר״מב של תוהו צריכין לפחות מן החשבון לפיכך
בשמחשבין היתרונות מבריאת עולם דהיינו בהר״ד ועושין כל
מחזור י״ט שני׳ מתשרי של תוהו עד תשרי של עכשיו אזי צריכין
לפחות מן היתרונות ׳ ה׳ תר״מב של תוהו וזט״ תר״מב של נזיפה
דהיינו י״ב כר״ד ׳ אבל המחבר לא חשב סיום מחזור אלא מניסן
לניסן מעתה לא הוצרך לפחות אלא זט״ תר״מב של נזיפה ואין
עמוד ד ביניהם כלום׃ והשאר תשליכם כחדשי הלבנה כו׳ ׳
היינו משום חדשי העיבור שבאים למלאות יתרוני החמה׳
ולא נשאר מן היתרונות אלא מה שהוא פחות מכ״ט י״ב תשצ״ג׃
קח לכל שנה ושנה יום אחד ושש שעות וכו׳ משום דלד׳
תקופות של שנה אחד מגיעים שלשים שעות לכל תקופה ז׳
דף קכד ע״א שעות ומחצה דהיינו יום אחד וששה שעות׃ וכבר
בארנו על פי הקבלה שהפרוטה משקל חצי שעורה כו׳ ׳ היינו
לעיל בדף קכ״ב ב ע״א ׳ כי מעה משקלה י״ו שעורות בינוניות
ול״ב פרוטות עולות על המעה דהיינו משקל חצי שעורה
לפרוטה אחת כי מעה היא ד׳ איסרים ואיסר ח׳ פרוטות׃
כרב הונא דאמר חופה קונה בפרק קמא דקידושין כמעט
בתחילתו סובר רב הונא שחופ׳ קונה׃ באשה בלי שום קידושין
ויליף בק״ו ומה כסף שאינו גומר אחר כסף קונה חופה שגומר
אחר ככסף אינו דין שתקנה׃ מלמד שהשליח עושה
שליח לשון רש״י ר״יש פר׳ האיש מקדש ושלחה בגיטשין כתיב
ושלחה מביתו מדלא כתיב וגרשה ללמדינו בא שהאיש עושה
שליח להוליך גט לאשתו׳ ושלחה מלמד שהאשה עושה שליח
לקבל גיטה קרי ביה ושלחה לא מפיק ה״א ושלח ושלחה שני
פעמים אמור בעניין עכ״ל רש״י׳ ושני פעמים נאמר בפרשה

ושלחה מביתו אחד בבעלה הראשון אשר לא תמצא חן בעיניו
והשני בבעל השני שנאמר ושנאה האיש האחרון וגומ׳׃
עמוד ב נאסר בכל הנשים שבעולם כו׳ ׳ אבל בכל אדם אין
לאסור ולקדש ולחוש שמא זו היא שקדשה השליח דאם איתא
דנתקדש׳ לא היתה חוזרת ומתקדשת׳ אבל האי אסור מלקדש
שמא שלוחו קדש לו אחת מקרובותיה׳ ואפילו כולן באות
ואומרות שלא נתקדשו לא סמכינן אדיבורא בעלמא ולפי
זה מותר לקדש אשה שכל קרובותיה נתקדשו לאחרים דאם
איתא דקידש אחת מהן השליח לא היו חוזרות ומתקדשות׳
ואסור בכל הנשי׳ שבעולם היינו דווקא נשים דיש להם קרובות
פנויות׳ עכ״ל תוספות פרק התקבל׃ קדשה בגזל של
אחרים כו׳ ׳ בגזל שלה יש חילוק בין שידך ללא שידך׳ כיון
ששידך כבר מחלה׳ ומיירי הכל קודם יאוש׳ ולא מבעיא
גזל דעלמא שאינה מקודשת אלא אפילו בגזל שלה דהוה לן
למימר כיון דקבלה מחלה׳ ובגזל אחרי׳ לא מועיל כלום אלא
יאוש דקודם לכן אינו שלו והכי אמר בגמרא פ״ב דקידושין׃
עמוד ד דהלכה כרבי מחבירו כו׳ ׳ כלומר רבי מוקי פלוגתא דרבי
יוסי ורבי יהודא במרבר עמה על עסקי קירושין׳ ור׳ אלעזר בר
שמעון מוקי פלוגתא אפילו כשאינו מדבר עמה על עסקי
קידושין והלכה כרבי לגבי רבי אלעזר בר שמעון כך מפרש
בגמרא ריש פרק קמא דקידושין׃ וצריך להודיעו גם
פסק זה דרבי יוסי כלומר אם לא ידע שהלכה כרבי יוסי לא
יהא לו עסק עם גיטין וקידושין׃ ובין היא ובין
אביה יכולים לעכב כו׳ ׳לשון הגמרא איתמר קטנה בחיי האב
שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר רב בין היא ובין אביה
יכולין לעכב׳ ופרש״י הואיל ובשעת קבלה לא נתרצה האב
אם באתה לחזור קודם שנתרצה האב חוזרת׳ ולא מהני תו
ריצוי האב עכ״ל רש״י׃ בין נתקדשה בפניו כו׳ ׳
אינו מלשון הגמרא אלא מלשון המיימוני בפ״ג דהלכו׳ אישות
כלומר אפי׳ קידשה בפניו מכל מקו׳ אינן קידושין׳ הואיל ולא
אמר שמדעתו הוא׳ ולכאור׳ קשה זה דרב אההיא דלעיל שפסק
שאינו מועיל ריצוי האב אפילו אם לא חזרה היא ובלאו הכי
צריך לתרץ ההיא דלעיל שכתב אפילו נתרצה האב אחר
הקידושין׳ כי הוא נגד כל הסוגיא דפרק ב׳ דקידושין דשם
סברי רב ושמואל כשנתקדשה שלא לדעת אביה חיישינן
שמא נתרצה האב ואצרכוה גט׳ ולשם אמר רבה בר רב שימי
בפירוש אמר מר לא סבר להא דרב ושמואל ופירוש רש״י מר
רבינא׳ בפירוש שמעתי ממנו דלא סבר לה להא דרב ושמואל
דאמרי חוששין שמא נתרצה האב עכ״ל רש״י נמצא שגם רבינא
מודה אם נתרצה דהוי קידושין׳ אם כן כמאן פסק לעיל דלא
הוי קידושין׳ אפילו נתרצה האב׳ אך לא קשה מידי כי פסק
דלעיל מדברי רב אלפס הוא׳ וכתב עליו הראב״יה והמרדכי
הביאו בפרק ב׳ דקידושין׳ וזה לשונו מה שפסק רב אלפס
כרבינא דלא הוי קידושין בין נתרצה האב בין לא נתרצה בזה
לא ישרו דבריו בעיני דוודאי היכא דנתרצה לא פליג רבינא׳
ואם באנו להעמיד דבריו צריך לומר כגון שנתאכלו המעות
של קידושין בשעת ריצוי האב כדאמרינן ביבמות פרק בית
שמאי כו׳ ׳ עד וכן פסקו רבינו אבי״ן ורשב״ם עכ״ל מרדכי׃
דאמר התם שהיא מקודשת מדין ערב לשון הגמרא כמעט
בריש פרק קמא דקידושין׳ ואמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש
אני לך מקודשת מדין ערב׳ ערב לא אף על גב דלא מטיא
הנאה לידית מקני נפשיה הכא נמי האי איתתא אף על גב
דלא מטיא הנאה לידה קא מיקניא נפשה׳ עכ״ל הגמרא׳ רש״י
ואקדש אני לך וכשנותנו לו אומר לה התקדשי לי מקודשת
ואף על גב דלא מטיא הנאה לידה׳ מדין ערב ממה שמצינו
בתורה שהערב משתעבד למלוה אנו יכולין ללמוד עכ״ל׳
וכי האי גוונא איתא גם כן לקמן במקח וממכר בדף קנ״ז ב ע״א׃
כל

דף קכ"ה ע"א כל העושה שליח לקבל קידושין · פירוש אפילו האב
שעושה שליח לקבל קדושין לבתו הקטנה : אין צריך
לעשותו בעדים כו' · עד לפיכך אם הודו השליח וכו' · כל
אלה הביא האשירי בפרק ב' דקידושין בשם הרמבם ז"ל וכתב
עליו וזה לשונו · והראב"ד ז"ל כתב תמיה היא זו כיון דפסקינן
המקדש בלא עדים אין חוששין לקידושין ואפילו שניה' מודים
אם כן מרת מועיל הודאורת השליח והמשלח כיון דהוראתם
חיובא לאחריני ויש לחלק דודאי בגמר הדבר שהיא נאסר לכל
אדם הוא דלא מהני הודאתם שאין דבר שבערוה פחו' משנים ·
אבל למיהוי שלוחו לקרשה מהניא הוראתם כמו בשאר
שליחות · אמנם צריך לדקדק' מאי שנא דמהני הודאות האיש
ושלוחו לנתינת הקידושין ולא מהניא הודאת האשה ושלוחרת
לעניין קבלת קידושין · עכ"ל האשירי · ונראה לי הואיל
וכתב בהאי לישנא אמנם צריך לדקדק מאי שנא דמהני וכו' ·
אם כן יש בדעתו שיש לדקדק ולחלק · אמרתי כלבי לפי
עניות דעתי · שכך יש לחלק ולומר שבזה הדבר תלוי הא
דאמרינן אין דבר שבערוה פחות מב' · ל"ל הואיל ואשה זו
מותרת לכל קודם שנתקדשה אין כח לאסור אותה לעלמא לא
בהודאתה ולא בשום דבר כ"א על פי שני' עדים ששמעו ממנה
שעשתה אותו שליח ושנתרצתה להתקדש ולהיות אסורה
לעלמא אבל כשהאיש עושה שליח לקדש אף על פי שאין
עדי' במינוי השליח רק שיש עדי' כשיבא השליח לקדש האשה
ושמעו שנתרצה לקבל הקידושין ולאסור עצמה לעלמ' די לנו
כשהאמינה לשליח שהבעל שולחו וגם הבעל מודה שתיאסר
לעלמא הואיל והיו עדים בשעה שנתרצית לקבל הקידושין ·
אבל אם כשהיא עושה שליח בלא עדים לקבל קידושיה אפילו
אם השליח מקבל הקידושין לפני עדים · וגם היא מודה אחר
כך מה בכך הואיל ולא היו עדים קודם נתינרת הקידושין
ששמעו ממנה שנתרצירת ליאסר לעלמא ולקבל קירושיה
הואיל וזה היתר שהכל תלוי בו לפי מה שפירשתי לקמן ברף
קל"ג בע"א · שמביא עוד דין זה · ולשם כתב שיש בירושלמי
שצריך בגט לעשות השליח להולכה לפני ב' עדים ומביא לשם
תשובת ר"י שכתב כמו הירושלמי · ותימא שכתב כאן בשם ר"י
שאין צריך למנותו בעדים : הגה"ה בארץ המערב רגילין
כו' · הכי אמר רב שלום גאון מקום שאין בקי לברך ברכת
אירוסין או נישואין · אלא החתן לבד · חתן מברך לעצמו אבל
אם יש אחר לברך אל יברך החתן משום דמיחזי כיוהרא · כן
מצא רש"י בתשובת הגאונים · מחידושים של מרדכי ארוך :
עוד הגה"ה · כתב הרמבם ז"ל בפרק עשירי דהלכות אישות
שאין נושאין את האשה עד שתטהר וגם אין מברכין לה ברכת
חתנים עד שתטהר · וכתב האשירי בריש פרק אף על פי דלא
נוהגין כוותיה · וכתב שם מאיזה מקום דקדק הרמבם זה הדין
ודחה ראיתו · ושם בהגהה כתב מן המרדכי בשם ר"י שצריך
עמוד ב להודיע לחתן כשכונס אם היא טהורה אם לאו : אבל
האיש שאנסוהו שיקדש בעל כורחו הרי זו מקודשרת לאמימר
וכו' · גם המיימוני כתב בן בפרק ד' דהלכות אישות וז"ל
ההגהרה לשם אמנם בספר המצות כתב שהגאונים תופשים
עיקר דברי מר בר רב אשי דאמר לא הוו קידושין · וכן ראבי"ה
כתב כמר בר רב אשי · ותימא לי על דברי ספר המצו' שפירש
פלוגתא דאמימר ומר בר רב אשי בכי האי גוונא · ובגמרא
משמע דאיירי כגון שדחק אשה ואנסה לקבל קידושין דקאמר
הוא עשה שלא כהוגן · ואפקעינהו לקידושין מיניה · וכן פיר'
דף קכ"ו ע"א רשב"ם וכן ר"י עיין שם עכ"ל ההגהה : הגה"ה מה היא
ברכת חתנים כו' · יש נוהגין שלא לומר ז' ברכות על כוס של
ברכת המזון דאמר בריש ערבי פסחים שאין אומרין ב' קדושו'
על כוס אחד אלא מביאין לו כוס אחר · ואין מברכין על השיני
בפ"ה כיון שכבר בירך על הכוס של ברכת המזון כי אין נכון
לברך ב' פעמים · אך רבינו משולם היה אומר הכל על כוס
אחד · דלא דמי לברכ' המזון וקידוש דתרי מילי נינהו כדאיתא
בערבי פסחים אבל הכא חד מילתא היא דבה"ה גורם לברכרת
נישואין · אבל ברכת האירוסין וברכת הנישואין נהגו לומר
על ב' כוסות וטעמא דרגילין לומ' זה בלא זה כדאמר בכתובות
מברכין ברכ' אירוסין בבית אירוסין וברכת חתני' בבית חתני' ·
ועוד דנהגו לקרות הכתובה בנתיים · והוי הפסק ולכך מברכין
עמוד ב על ב' כוסות · עכ"ה : אף במקום שכותבין הרי זה
מותר לבעול וכו' · משמע דווקא יום או יומים עד שיהא לו
פנאי לכתוב אבל לא זמן ארוך וכן אנו כותבין בכתובה
דאירכסא ואמור רבנן דאסור ליה לבר ישראל לשהויי עם
אנתתיה בלא כתובה אפילו שעה אחת · וכן המנהג שאין
שוהין עם נשותיהן בלא כתובה כלל · ולפום ריהטא יש
תימא · מאי נפקא מינה אי אירכסא הכתובה · הא גם כן
המנהג פשוט בכל אילו הארצות להגבות אשה כתובתה
אפילו בשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה · אם כן מאי
נפקא מינה אם אירכס כתובתה · ונראה לי דלא קשה מידי
דאף על גב רגבין בתנאי בית דין כשאין כתובה בידה · מכל
מקום לא סמכה רעתרה דאמרה כי תבענה ליה לדינא אמר
פורעתיך הלכך בעילת זנות היא · הואיל ולא סמכה דעתה כי
כל הסוגיא דפר' אף על פי שקיל וטרי בהכי כשסמכה דעתרה
או לא · ובהדיא איתא שם בגמרא · ובפירוש רשי כדפרישית
דגרסינן שם · אחתיה דרב אמי בר פפא וכו' : ארוסה
שמתה אין לה כתובה ואינו חייב לקוברה · כלומר אין לה דין
כתובה · כי קבורת אשתו היא תחת כתובתה שהוא יורש ממנה
נדוניירת בירת אביה וארוסרת אינרת יורשה ולכך אינו חייב
עמוד ג בקבורתה : האחד מהן עיקר כתובה אף על גב שכתב
לעיל שכתובה דאורייתא היא שמא הכא מדבר מכתובת
אלמנה · אף על פי שאמר בין בתולה בין אלמנה מכל מקום
יכולה להיות אלמנה מן הנשואין שלא נבעלה · שאמר לעיל
שכתובתה מנה · אי נמי דבר זה מדרבנן שאסור לשהותה בלא
כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה · והלשון משמע
כן שכתב יתחייב לה בעשרה דברים כלומר חייב לכתוב לה
כתובה דמן התורה אם מחלה לו כתובתה מותר : לא
תגבה עד שתשבע בנקיטת חפץ בפרק השולח כתבו התוספו'
וזה לשונם · אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ·
ואם תאמר והא לא נתנה כתובה לגבות מחיים ואמ' ריש לקיש
בפרק קמא דבבא בתרא דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו ·
ואמר התם דהילכתא כוותיה · ואפילו מיתמי ליפרע בלא
שבועה ויש לומר דהני מילי בעל חוב · אבל אלמנה ראית
לה בתנאי בית דין מתפיס לה צררי · ואפי' בתוך זמנו והאריכו
עמוד ד ואני קצרתי : וזהו כמו אומדנא כו' · כלומר הואיל ובזמן
הזה רגילים להשיא במטלטלין הוי כמו שאמדנו לאב שדרכו
בכך · שסובר רבא כרבי יהודא באמידניה פירוש שמואל ורבי
יהודה סברי היכא דידעינן דעתו דאב אז אנו עושין לבת זרת
כאילו היה אביה קיים והתם מפריך בגמרא מימרא דשמואל
לרבי יהודא דפריך שם בפר' מציאות האשה מה שצריך שמואל
לומר בפרנסה שמין באב לימא הלכה כרבי יהודה ומשני ושם
פסק רבא הלכה כרבי יהודה והמסקנא אליבא דרבא כך היא
היכא דאמרינא לאב כגון שגר בינינו ועמדנו על סוף דעתו
אם היה וותרן או קמצן אזלינן בתר דעתירה דאב אבל היכא
דלא אמרינ' כגון שלא ניכר לנו טיב האב אז יהיבנ' לה עישור
נכסים ממקרקעי דווקא כמו שאמר רבא בהדיא בפרק נערה ·
וכל אלה מן התוספות דפרק נערה בדבור המתחיל ממקרקעי
ולא ממטלטלי · ולפי מה שפירש רבינו חננאל ומביאו לעי'
בדף ל"ג ע"ב · דהא דשמין באב היינו דווקא לגרוע כח הבת ·
אבל לא לחוסיף על עישור נכסים וכן סוברים הרבה גאונים ·
צריך

צריך לומר הא דפסק רבא דמתיל שומת האב כדי להגבורת
אותם ממטלטלין היינו משו' דעיקר התקנ' בתחילה כך הייתה
בין ממטלטלין בין ממקרקעי' כי רובא דעלמא משיאין את
בנותיהן בין ממטלטלי בין ממקרקעי' נמצא הא דמגבין אותם
ממטלטלי' בשידעי' באביה שהשיא את בנותיו.ואף ממטלטלי'
אין זה קרוי הוכפדה הואיל ודרך העולם כך הוא וגם עיקר
התקנה כך היתה' והא דאמ' רבא בפרק נערה דווק' ממקרקעי'
היינו בלא ידעינן דעת האב' וחיישינן דילמא אין דרכו לתת
לבנותיו אלא ממקרקעי' והמוציא מחבירו עליו הראיה אבל
להוסיף על עישור נכסין מזובת אומדנא דאב זה לא אמרינן
הואיל ורוב העולם אינם עושים כן ומתחילה עיקר התקנ' רק
על עישור הנכסים היתה ולא יותר ולעיל בדף ל"ג בע"ב כתב
שאין נגבית אלא ממקרקעי לדברי ר"ת: דאנן מטלטלי
אגב מקרקעי מקנינא ובאגב הוי דין מטלטלין כדין מקרקעי
כדאמר בפרק חזקת הבתים אמר רבה אקניליה מטלטלין
כדין מקרקעי כו': ואהני דלא כתב אגב כו' כדי שיוכל
למכור מטלטלין בלי רשות אשתו ואין כח בידה לטרוף מן
הלקוחות ודבר זה נעשה מפני תקנת השוק כדי שיוכל הבעל
לישא וליתן במטלטלי' שלו אבל אי כתב אגב הוי דין מטלטלי'
במקרקעי ותטרוף לקוחות' ודבר זה מפורש היטב בא"ביה
במשפט הכתובה: אלים מירושה דאורייתא דמיורשי
דאורייתא' מפקינא למזון אשה ובנות ולא ממקבלי מתנות
ובאלפסי פרק יש נוחלין האריך: שלא תהא כתובה
קלה בעיניו היינו תקנה דשמעון בן שטח כדאית' בסוף האשת
שנפלו שמתחילה היו מיהרים להם מטלטלים לכתובה ולא
שעבדו קרקעות וכשכועס עליה אמר לה טלי כתובתך וצאי
דף קנ"ו ע"א עד שבא שמעון בן שטח כו': על פילכה או על
עיסתה כו' בברייתא בגמרא פרק הכותב מפרש דרבי אלעזר
מיירי בסתם נשים שלא עשאום בעליהם הנווניות או
אפטרופסות' ומשום דאין לך אשה שאינה אפיטרופסית שעה
עמוד ב אחת על פילכה ועל עיסתה: ואם לאו תדחה
מפני בעל חוב לפום ריהטא קשה הך מילתא דאמימר
אדלעיל שכתב המחבר בעמוד ז"ה אם לאחר שנשא ולוה
קנה קרקע כולן חולקין בשוה וכן מה שכתב לקמן שבלשון
אחר פירש רבינו חננאל יחלוקו כמו לוה ומלוה כו'
וצריך לומר שהמחבר מפרש הך דאמימר כמו שכתב האשירי
בפר' הכותב דמיירי כששני השטרות נכתבו ביום אחד דבעי
שודא דדייני דאמרינן ינתן לבעל חוב הואיל והוציא מעותיו'
אבל כשהשטרות נכתבו זה אחר זה' ובכל מקום אין בהן דין
קדימה כגון שקנה הקרקע אחר שנשא ולוה אז דינא הוא
שיחלוקו ובמרדכי פרק הכותב האריך מאד: אבל
הגרושה לא תמכור אלא בבית דין מומחין בפרק אלמנה
ניזונית מפרש לחד מאן דאמר משום דהיינו טעמא גבי אלמנה
דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ובגרוש לא איכפת
ליה' ולאידך מאן דאמר מפרש בעניין אחר וקצרתי:
עמוד ג אבל אם השניים בחיים בהדיא לא אשכחנא' בהגהה
במיימוני בהלכות קידושין בפרק י"ט כתוב' וזה לשונו נראה
דטעמא דרבינו חננאל משום דהתם איכא למיחש מפני
לאינצויי' כיון שבני הנשארת אין נוטלין כתובת אמן: ול"ר
נראה דאפילו התם נוהג מדנקט לשון קדימה גבי דידרת כמו
יורשיה שמע מינה מקדם קדמה הא איכא שקלא וכן כתב
עמוד ד בספר המצות עכ"ל הגה"ה' ועוד האריך יותר שם: דלא
ניתנה כתובה ליגבות מחיים כלומר סתמא דמילתא אין אדם
משלם כתובת אשתו בחייו: אל לא ניתנה ליכתב ר"שי
מפרש הבעיא אם רשאין לכתוב הואיל ולא קנו מידם ופשט
דלא ניתנו ליכתב פן יטרפו משעבדי ולפירושו לא קשה
דף קנ"ח ע"א דרבינא אדרבינא: שאמרה פירות אילו פלוני
כהן תקנם לי' לשון התוספות פרק המדיר פלוני כהן תיקן
לי את הכרי הזה כו' היה יכול לומר דאיכא עדים שהאכילתו
דבר שאינו מעושר אלא דלא שכיח עכ"ל תוספות' שאל
אותו פלוני ואמר לא היו דברים מעולם' משמע שהם נאמנים
על פיהם ואף בלא עדים' והאשירי לא כתב כן בפר' המדיר'
וזה לשון סימני אשירי' ואילו יוצאות בלא כתובה המאכילתו
דבר איסור ונודע לו אחר כך כגון שאמרה פלוני תקן לי את
הכרי או קצץ לי חלה' או טיהר לי הדם ונמצאת שקרנית'
כגון שהעידו עדים על אותו שעה שאותו פלוני לא היה בעיר'
וכן יש עדים שהיא אמרה כך לבעלה' אבל אם אין עדי' בדבר
והיא כופרת שלא אמרה או מכחשת את החכם נאמנת עכ"ל
סמני אשירי' ובאשירי מביא ראייה מן הירושלמי שהדין כך'
ונותן טעם לדברי הירושלמי משום שאין מפקיעין ממון ע"י
עד אחד והמחבר עצמו הביאו לקמן בעמוד ז"ה מן הירושלמי
שעוברת על דת צריכה עדים משמע שגם הוא סובר כמו
האשירי שאין החכם או הכהן נאמנים להפסיד כתובתה בלא
עדים' ונראה לי מה שכותב לקמן' וזה לשונו אמר בירושלמי
ובמסכת סוטה פרק ארוסה' שהעוברת על דת צריכה התראה
ועדים וכו' והנה המחבר כולל שני הדברים יחד' שצריכה
התראה ועדים ומשמע ששני הדברים נשמעים מן הירושלמי
ומן הגמרא שלנו במסכת סוטה אמנם אינו כן כי ראיתי בפרק
ארוסה במסכת סוטה ולשם לא הזכיר כי אם שצריכה התראה
אבל מעדים לא כתב לשם כלל' ובאשירי פרק המדיר
מביא הירושלמי שכתב שצריכה עדים' אכן התראה לא
הזכיר לשם לכן נרא' לי שדעת המחבר שמן הירושלמי ומפרק
ארוסה נשמעין שני הדברים היינו שנשמע מן הירושלמי
שצריכים עדים ומפרק ארוסה שצריכה התראה' וכתבתי זאת
להודיע האמת: או שחיתה טווה בשוק' וורד כנגד
פניה' פיר' רש"י טווה בכפה על יריכה והחוט מתרדד נגד פניה
של מטה: והתוספות מביאים פירוש רבינו חננאל טווה וורד
צמר אדום היא טווה שיפול מזהרוריתו על פניה' וזהו עזות
מצח ופריצות: אז ודאי כופין אותו להוציא' וכן כתב
המיימוני פרק כ"ד דהילכות אישות' נראה לי הא דכתב אם
רוצה לא יוציא ר"ל אם רוצה לעשות שלא כדין ורוצה לקיימנה
אין כח בידינו לכופו לגרשה ויהיה גט בעל כרחו של בעל כי
אין העבירה כל כך גדולה שנוכל לכופו הואיל ומבעיא לן
במסכת סוטה בפרק ארוסה בעוברת על דת אם רצה הבעל
לקיימה אם יכול אם לאו ולא איפשיטא' אכן אין הרשות
בידו לקיימה ומצוה לגרשה כשהיא עוברת על אחרת מדתי
משה או דת יהודית ונקרא רשע כשאינו מגרשה וכן כתוב
בהדיא בשם מהר"ם בהגה במיימוני לשם בפרק כ"ד דהלכות
אישות ובמרדכי פרק המדיר וכתב שדבר פשוט הוא לגרשה
בעל כרחה כי רבינו גרשון מאור הגולה לא תיקן לעכב על
ידו מלעשות מצוה ומדמיהו להא דאמר בשילהי מסכת גיטין
אדם רשע שרואה אשתו יוצאה וראשה פרוע כו' גם באשירי
פר' המדיר כתב שמצוה לגרשה: ונשאת אחר כך לרוכל
כלומר הא דתניא בגמרא א"ר הואיל ומכוער הדבר תצא'
ארוכל יוצא ועל כל הני דלעיל זה מפרשי' דקאי אבעל כלומ'
תצא מבעל' אבל רבינו תם פירש תצא מרוכל אם נישאת לו
אחר כך ומתוך דברי המחבר משמע לא כדברי זה ולא כדברי
זה אלא תצא משמע בלא כתובה אם רוצה להוציאה:
עמוד ב אם ראה אותה בעצמו מכאן מוכח שמותר להשביע אחד
לחבירו אף על פי שידוע בודאי למשביע שנשבע לשקר כמו
בכאן' שראה אותה דשמא על ידי שבועה תפרוש' אכן אם
תשבע לא יפטר הבעל מעונש המבואר לקמן בדף קצ"ג בע"ב:
אינו יכול להשביע אלא על ידי גילגול ונראה לי היינו דווקא
כשיש רגלים לדבר קצת שזינתה כדלקמן בדף קס"ח ע"ד:
ואם

עמוד ג ואם תצא הבת למרחץ כו׳ פירוש מחוץ לעיר׳ ומעתה אומר שפיר אח״כ׳ והוא שלא היה שם מרחץ בעיר׳ כי אם היה המרחץ בעיר היה שומע מאחרים ונתפיים וגם מחוץ לעיר אם היה לו שום קרובה שם שיוצאת לשם היה לו לבדוק בה׳

עמוד ד ומבעילה ראשונה ראתה דם׳ קשה לי אפילו בתחילת נישואיה למה לא נאמר גם כן נסתחפה שדיהו כדאמר לעיל בעמוד ג׳ כשנולדו המומין אחר האירוסין דאמרינן נסתחפה שדיהו׳ וכל שכן אחר הנישואין ויש לחלק׳ ולא כרשב״ג וכו׳ שנינו בפרק המדיר וזה לשון המשנה׳ האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא אמר רשב״ג במה דברים אמורים במומין הקטנים אבל במומין הגדולים כופין אותו להוציא ע״כ המשנה׳ ולשם בגמרא אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים׳ וכן פסק המחבר ודלא כרבא בר יעקב אמר רבי יוחנן הלכה כרשב״ג׳ צא מהן שנים שבחוצה לארץ׳ משמע שרוצה להביא ראיה דלא כרבינו משה ורב אלפס׳ וצריך עיון איך נשמע׳ ונ״ל הואיל ואמר בירושלמי ותני כן חלה הוא או שחלתה היא וכו׳ משמע שדעת הירושלמי דהא דאמר צא מהן י׳ שנים שעשה בחוצה לארץ מדבר כמו הך דתניא חלה הוא וכו׳ מדאמר ותני כן והך דחלה וכו׳ מדבר בכל אדם׳ אם כן הא די׳ שנים דחוצה לארץ מדבר גם כן בכל אדם ולא באברה׳ לבד׳ וכך רוצה לומר כמו שחוצה לארץ מעכב בכל אדם מטעם עונות כך חולי מעכב בכל אדם אבל אי חוצה לארץ לא קאי אלא על אברהם מה אומר׳ וכן תניא חלה הוא כו׳ מה עניין זה אצל זה דילמא הא דחוצה לארץ מעכב גבי אברהם היה מטעם שטבעו היה רק להוליד בארץ ולא בחוצה לארץ וזה היה רק באברהם לבד משום שברכתו נאמרה דווקא בארץ׳ אבל שמא אונס אינו מועיל׳ ושמא כל ששהה י׳ שנים צריך להוציא ולא תלינן במידי אלא על כרחך גם הטעם דחוצה לארץ מטעם אונס עונו׳ וזה שוה בכל אדם: ומסתמא הא דנקט בברייתא או שהלך בעלה למדינת הים לאו דווקא מדינת הים שהוא חוצה לארץ דאם כן אפילו אשתו עמו נמי אלא רוצה לומר שהלך הבעל למרחקים ולא היה אצל

דף קכ״ט ע״ב אשתו: אבל לא בדבר מועט פירוש שחותך מעט מן הגט אחרי שנכתב כדי ליפותו מחמת זה אין לפסול הגט׳ והוא מן הגליון בתוספו׳ סוף פרק כיסוי הדם׳ ושמעתי שצריך לחתוך אותו מועט לחתיכות דקות דאז נראה שליפותו התך ממנו ולא לצורך הקלף: מעפר עיר הנדחת דיותר נראה מחובר גט בקלף גדול מחיבור עפר עיר הנדחת כך מפרשים התוספות בפרק ב׳ דגיטין: ואמרינן בפרק כיסוי הדם כו׳ בסוף פרק כיסוי הדם אמרינן דמותר לכסות דם בעפר קרקע עיר הנדחת׳ אף על פי שכתוב ואת כל שללה תקבוץ וגומ׳ וצריך שריפה ואסורה בהנאה׳ משום דדרשינן מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה׳ יצא קרקע זו שמחוסר תלישה קביצה ושריפה: ולמחר תהא מותרת בלא עדים צריך לומר הפשט׳ מה ד״ל וכי טעמי תורה בא לפרש׳ והלא ג״ש גמורה היא דילפינן דבר דבר ממון׳ ונראה לי שבא לומר דאף לרבי מאיר דאמר עידי חתימה כרתי׳ ודבר דבר הוה מקוים שפיר בעידי חתימה מכל מקום מודה דבעי גם עידי מסיר׳ מכח הך סברא והיינו כמו שכתב לקמן בע״ג בשם ר״י ורבי שמואל ואין להקשות למה כתב זה בשני מקומות ותרי זימני למה לי׳ כי כן דרך המחבר בכמה מקומות:

עמוד ד ולכך אין נקראות אותיות עד שזיינין כו׳ מכאן מוכיח שכשעושה אדם מלאכה גמורה בשבת ודעתו לעשות בה עוד דבר אף על פי שאינו לצורך מכל מקום אינו חייב:

דף ק״ל ע״א כיצד יעשה כו׳ לשון התוספות בריש פרק קמא דגיטין כיצד יעשה לרבנן שתנשא לכתחילה או אם נישארת שלא תצא אבל לולד אין צריך שום תקנה׳ דבלא תקנה לא הוי ממזר דלית להו כל המשנה וכו׳ ולרבי מאיר כיצד יעשה קודם נישואין׳ אבל אחר נישואין נראה דאין תקנה דכיון דהולד ממזר אם כן כל הדרכים האילו בה׳ ותצא מזה ומזה׳ וכל הנהו דתנן לקמן בהזורק ע״כ וכהאי גוונא כתבו גם כן התוספות בפרק הזהב דף נ״ה:

עמוד ב אל רבא והא לא חזרה שליחות אצל הבעל כו׳ שליח שחזר ונעשה שליח למי שנשתלח לו ניתק משליחות הראשון עד שלא היה שהורה לחזור אצל שולחו הראשון׳ ולומר לו עשיתי שליחותך׳ ושליחות שאינה ראויה לחזור ולהגידה אינה שליחות לשון רש״י פרק התקבל:

עמוד ג מכאן מדקדק ר״י שאם לא קראוהו כו׳ כלומר רבי יצחק מדקדק הא דאמר בגמר׳ שצריך לקרותו פירושו צריך ואם לא קראוהו פסול׳ אפילו בדיעבד שלא תאמר רק לכתחילה צריך: והיא אינה יכולה לשומרו׳ פירוש הקונטרים נהר או גבשושית מפסיק בינה לבין הגט ואם היה בא כלב ליטלו אינה יכולה להציל ומיירי אפילו קרוב לה העתקה: היה משנה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה כו׳ שכתבו רק השם שנוהג במקום כתיבת הגט ולא היו מקפידים לכתוב שניהם כשהיו לו שני שמות רש״י בריש פרק השולח:

דף קל״א ע״א ואם כן אותם משומדים ואותם שכופין כו׳ נראה לי שדעת המחבר מדנקט אותם משומדי׳ כלומר אותם משומדי׳ המצויין בינינו בעו״ה שמענגים נשותיהם ואינם זנים ומפרנסים אותם אבל אם היה משומד חפץ באשתו ורוצה לנהוג עמה כראוי מחמת רשעתו אין בידינו לכופו שיגרש את אשתו כמו שכתב מהר״ם ומביאה בהגה״ת במיימוני בפ׳ כ״ה בהלכו׳ אישות והטעם משום דרוב משומדי׳ שעכשיו אינם כופרים אלא מחמת שרוצים תאות לבם ורובם אחר כך חוזרים בתשובה ולכך אין נחשבין כל כך כגוים׳ וגירסא זו תופס רבינו משה עיקר כו׳ בפרק השולח נקט במילתיה דרב נחמן גט גופיה מי בטיל משמע דלא מצי להיות בטל ובפרק האומר בקידושין נקט במילתיה דרב נחמן מתורת גט לא בטלין משמע אבל אם בטלו מצי לבטולי׳ ושתי הגירסות פליגו אהדדי כדאיתא בהריא בתוספות ובספר תרומה׳ ותפסו הגאונים כגירסא דפרק האומר ואחר כך מביא המחבר דברי רב ששת דפרק האומ׳ משקלי עלי שיכול לבטל הגט שלא בפני העדים מעתה קשה מה מועיל ביטול מודעא בשעת נתינה הואיל וקיימא לן שאינו יכול לחזור ולגרש בו כשבטלו:

עמוד ב יכול לבטל זה שלא בפני זה כו׳ כלומר אף על פי שר׳ סובר שיכול לבטל השליח שלא בפניו היינו משום דאתי דיבור ומבטל דיבור אבל כשמצוה לערים לכתוב דהיינו לעשות מעשה מודה רבי דלא מצי לבטל אלא בפני כל אחד ואחד דאין דיבור מבטל מעשה: ורוצה לומר כי לא יוכל לבטל גוף הגט לא אחר שנכתב כלומר רבינו ברוך ד״ל כן׳ נמצא כך סדר הסוגיא לפירוש רבינו ברוך כשהתחילו העדים לכתוב ועדיין לא נגמר לא מצי לבטל אלא בפניהם ואם בטל הגט בפניהם אז אינו מועיל ביטול מודעא וגם אחר שנגמר אם ביטל הגט בפניהם לא מצי לגרש בו שני דרכים אילו אמרינן דמודה רב נחמן דאינו חוזר ומגרש בו אך בזה מחולקים ב׳ דרכים אילו שאחר שנגמר כתיבת הגט יש כח ביד הבעל לבטלו שלא בפני העדים הואיל וגמרו מעשיהם ועל זה מועיל בטוב ביטול מודעא נמצ׳ הא דהצריכו רב יהודה ורב ששת גט אחר מיירי שבטל הגט בפני העדים׳ והא דרב ששת בפרק האומר משקלי דמועיל ביטול מודעא מיירי שבטל הגט שלא בפני העדים אחר שנגמר או מיירי שבטלו קודם שדבר לעדים לכתוב והלך לעדים אחרים ואמר מה שאני רוצה לצוות לעדים לכתוב גט לא יועיל׳ לכל אלה מועיל ביטול מודעא וכל זאת מבואר היטב בספר תרומה׳

שמזה לא היה יכול לתרץ כלום׳ בפרק כל הגט גרסינן

ההוא

ההוא גברא דשדר גיטא לדביתייהו׳ אמר ליה לשליח לא
תיתביה ניהליה עדתלתין יומי וכו׳ עד וניחש שמא פייס כו׳
עד אמר רבא אם אמרו בנישואין יאמרו בארוסה פירוש אם
חיישינן שמא נתפייס בנשואה שהיא חביבה עליה יאמרו גם
כן בארוסה וההיא עובדא דלעיל מיירי בארוסה: ונראה לי
שהמחבר מדקדק מכאן שבדיבור בעלמא אינו יכול לבטל׳
דאי מועיל דיבור גרידא היה לנו לומר גם כן בארוסה אבל אם
צריך מעשה לבטל הגט כדפרש״י דחיישינן שמא בא עליה או
עניין אחר: יש לומר כולי האי לא חיישינן שהטריח בארוסה
והיינו מה שכתב שמזה לא היה יכול לתרץ כלום פירוש כי
מחששא זו אם מועיל דיבור גרידא לבטל לא היה יכול לתרץ
אם אמרו בנשואה כו׳ ומה שפירש רבינו שמשון וניחש שמא
פייס ובטל את הגט׳ ר״ל שבטלו כהלכתו אבל לא בדיבור
גרידא אך המעיין שם בתוספו׳ ובתוספות מאלפס אז לשונות
הסמ״ג דחוקים׳ וקשה ליישבם על מכונם׳ ומה שכתב ה״ל
רבינו שמשון וכל העניין דשמא פייס הוא מן התוספות דפרק
עמוד ג ב׳ דגיטין בדיבור המתחיל שמא פייס: אע״פ
שאינו מקום עיקר דירתם׳ כלומר שאין לכתוב הגט אלא
בעיר שהעדים שם בשעת כתיבה ושם אותו העיר יכתוב בגט
עמוד ד כמו בסופר וכן איתא לקמן בעמוד זה: אנו
מעמידין אותם בפרק מי שאחזו בדכפליה לתנאיה לעיל בדף
קכ״ד בע״ב כתב בשם רבינו משה דעל מנת כאילו אומ׳ מעכשיו
דמי ולא בעינא שיכפול תנאו ובריית׳ דמי שאחזו מוקי דלא
כהלכת׳ וקצת תימא שלא הביא גם לשם דברי ר״י כמו שהביאם
כאן: כגון קידושין וגירושין ושבועת סוטה כו׳ בסוף פ׳
שבוע׳ העדות ובפ׳ האומ׳ בקידושין מתרץ ליבא דר׳ מאיר חנקי
כתיב כי בפרק האומר במשנה אומר רבי מאיר דבעינא תנאי
כפול ובגמרא מקשה עליו מפרש׳ סוטה דכתיב ואם לא שטית
טומאה תחת אישך הנקי ממי המרים האלה שמע מינה דלא
בעינא תנאי כפול אלא מכלל לאו דאם לא שטית וגומר אני
שומע הן הא אם שטית לא תינקי ומתרץ הנקי בלא יו״ד כתיב
דמשמע נמי חנקי וקאי אפסוק דלבתריה ואת כי שטית וגומר
כלומ׳ אם לא שטית הנקי׳ חנקי ואת כי שטית דהוי נמי תנאי
כפול: אלא להוציא שתויי יין ופרועי ראש כו׳
גבי שתויי בפרש׳ שמיני כתיב יין ושכר אל תשת ולא תמותו
הא אם תשתו בבואכם אל אהל מועד תמותו׳ ופרועי ראש
ילפינן בהיקש משתויי יין דאיתקשו יחד בספר יחזקאל
כדלעיל בדף פ״ג בע״א׳ ושם אין תנאי כפול אלא מכלל לאו
אתה שומע הן: אבל באונס דשכיח ולא שכיח כו׳ כגון
חולי כדמפרשים התוספות בריש פרק קמא דכתובות׳ ובפרק
דף קל״ב ע״א מי שאחזו ועיין לקמן בדף קנ״ט בע״ג: שאלה
בעלמא מותר המחבר מבין שהגברא מיירי בשאלה שהשאיל
לה חדר כדי לקנות הגט אגב החדר והצריך רבא להחזיק
בחדר כדי לקנות השאלה ודבר זה התירו חכמים משו׳ עיגונה
שלא תיזקק ליבם׳ ואף על גב שקנתה הגט לגמרי אין בו
נפקותא כל כך הואיל ונקנה אגב השאלה ובלאו הכי מוכח
דההיא עובדא בשאלה מיירי כמו שפירש ר״י לשם בתוספות
בדבור המתחיל מה שקנתה אשה קנה בעלה׳ ואפילו
לר״ת שמפרש שם שיכול לדבר בקניין גמור ולא בשאלה לא
בא לפרש אלא שאינה מוכח שמדבר בשאלה מחמת אותה
קושיא שהקשה בתוספות מפרק חזקת הבתי׳ כו׳ אבל מחמת
הקשיא שהקשה בגירסא בתוספות למה לי הקנה לה החדר
בחליפין׳ צריך לומר דבשאלה מיירי ושאלה אין נקנית
בחליפין כמו שמפרש שם בגירסא: בודקין אותו בפירי
דימות הגשמים בימות החמה׳ לשון התוספות בפ׳ מי שאחזו
אין לפרש ששואלין לו אם רוצה פירות של ימות הגשמים
בימות החמה או איפכא ואמר הן כי זה אפשר למצוא בכבושין

בדבש או בעניין אחר אלא ששואלין לו אם רוצה שילקטו מן
עמוד ב האילן עכ״ל התוספות: אדם מקנה דבר שלא בא
לעולם יכיר למה לי כו׳ לשון המשנה בפ׳ עשרה יוחסין האומ׳
זה בני ממזר אינו נאמן כו׳ עד רבי יהודא אומר נאמן לשון
הגמרא כדתניא יכיר יכירנו לאחרים׳ מכאן א״ר יהודא נאמן
אדם לומ׳ זה בני בכורי וכשם שנאמן אדם לומ׳ זה בני בכור כך
נאמן לומר זה בן גרושה וחלוצה׳ והחכמים אומרי׳ אינו נאמן׳
אמר רב נחמן בר יצחק לרבא בשלמא לר׳ יהודא היינו דכתיב
יכיר יכירנו לאחרים׳ אלא לרבנן יכיר למה לי בצריך היכירא׳
למאי הילכתא אילימא לתת לו פי שנים אלו בעי למיתב
ליה במתנה מי לא יהיב ליה׳ לא צריכא בנכסים שנפלו לו
לאחר מכאן׳ ולרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא
לעולם יכיר למה לי׳ בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס׳ לשון
רש״י על הגמרא אינו נאמן אפסולה קאי אבל לעניין בכורה
לא פליגי׳ בצריך הכירא קרא לבכורה הוא דאתא וכגון שבא
ממדינת הים דלא חחזק לנו הבכור אלא על פי אביו ופרכינן
למאי הילכתא אשמועינן קרא דאביו נאמן עליו ליטול פי
שנים פשיטא דנאמן למת לי קרא מינו דאי בעי למיתב
ליה כוליה נכסיה יהיב ליה׳ מהימן נמי למתבינהו ניהליה
בדיבור בתורת בכורה׳ לאחר מכאן לאחר שאמר בכור הוא
נפלו והוא רוצה לילך לדרך רחוקה ומעיד עליו שאם נפלו
נכסים של אבי או אחד ממורישי לו לפני בחיי יטול זה בה
חלק בכורה דלהני׳ ואי לא דאשמועינן קרא לא מהני דליכא
מגו דאיבעי למיתבינהו השתא ולא מצי יהיב דאין אדם מקנה
דבר שלא בא לעולם׳ והשתא שקיל להו בתורת ירושה׳
כשהוא גוסס לאחר שהעיד בו אהני ליה שאם יפלו לו נכסים
כשהוא גוסס יטול זה בהן חלק בכורה ואי לאו דהימנית
קרא לאב להכירו משום מגו לא זכי בהו׳ דמודה רבי מאיר
באומר נכסים שיבואו לי כשאהיה גוסס נתונים לפלוני שלא
אמר כלום שהרי בשעה שבאים לעולם לאו בר מתנה הוא׳
ולהכי נקט כשהוא גוסס ולא נקט לאחר מיתה דהנהו אפילו
בחזקת בכורה לא מהני ליה דבוריה׳ דאין הבכור נוטל
בראוי כבמוחזק עכ״ל׳ ומסתמא מה שהקשה המחבר בתר הכי
לרבינו חננאל הוא הדין הוה מצי להקשות לפרש״י כי גם הוא
פירש שאינו בר מתנה כשהוא גוסס והוה מצי לשנויי כמו
שמשני לפי׳ ר״ח אך שרבינו חננאל פירש דבריו יותר׳ שהוא
חשוב כמת לכך נשא ונתן אליביה׳ ואם גירשה בגט ישן
תינשא כו׳ נראה לי שההעתקות מחולקות אם כלשון ראשון
שבפרק הזורק אמר רבי אבא אמר שמואל אם ניסת לא תצא׳
או כלשון אחרון אמר רבי אבא אמר שמואל אם נתגרשה
עמוד ג תנשא לכתחילה: רבי יוחנן אומר שלא יחפה
על בת אחותו פירוש להצילה שלא תיחנק בבירת דין כדין
אשת איש המזנה תחת בעלה: וגם בזמן הזה
מועיל זמן שלא יטהרו ממזרים כלומר אף על פי שאין דנין
דיני נפשות מכל מקום יש תועלת לכתוב זמן בגיטין שלא
יטהרו ממזרים׳ ובאשירי בריש פרק ב׳ דגיטין האריך בענין
עמוד ד זה: אף הוא מחתימו בעדים כשירים כו׳ ראיתי
בירושלמי וקאי התם על רבי מנא דחייש שמא חתם בו
פסולים ועליו אמר רבי אבא לא חיישינן שקילקלה בידי
שמים הואיל ולא מצי לקלקלה בבית דין שמתוך שיודע שאם
בא ועירער עירעורו בטל׳ אף הוא מחתימו בעדים כשירים׳
ע״כ סוגית הירושלמי׳ והמחבר מביא ראיה ממנו שהבעל אינו
דף קל״ג ע״א נאמן לפוסלו׳ ומזה לא הביא שום ראיה כלומר
מן הירושלמי דלעיל שדקדק ממנו שצריך למנות השליח
בעדים לא הביא רבינו יצחק ראייה: והשיב
עמוד ב ר״ת כי מאחר שהורגלו העולם עכשיו כו׳ מכאן משמע שכל
דבר שיש בו נפקותא בשטרות קצת׳ והעולם רגילים לכותבו

אם

עמוד ג אם שינה אחד ולא כותבו שהוא פסול: ואינדת כלומר ואי זנתה ואם כן הוי משמע דווקא אם זנירת תהוי מגורשת ואי לא לא ובערוך פי' נואף אשה חסר ל"ב תרגום מן דגייר איתתא׳ לא תנאף תרגום ירושלמי עמי בני ישראל לא תהוון גיורין׳ עוד יותר מקומות הביא וקצרתי׳

דף קל"ד ע"א אחד בגבה ואחד בכריסה פר"שי תחת אותו מקום אם כן קשה לבדוק שם ואיפשר שהיה שם שיעור קטון שאינו נראה׳

עמוד ד הוא הדין לחליצה דהוה דבר שבערוה שאינו נאמן ולקמן בדף קל"ז בע"א כתב דסגי אם הוחזקה גדולה בשנים על פי הגבירות והשכינות ואין צריך להביא עדים על השנים:

דף קל"ה ע"א דילמא אתי לאחלופי בגט פר"שי שיכתבינו סופר בור בגט גירושין לגרש בו אשה: ותקנו לכתו' בקוצר כאשר בארנו למעלה לעיל בע"ד שאין כותבין אלא ביום פלוני מאנה פלוני' בת פלוני בפלוני בעלה בפנינו כך מפר' הלשון ביבמו' פ"ב"ש: ובפרק שיני דגיטין פסקינן הלכה שבונין ג' חדשים מיום הנתינה וכו' בפרק שני דגיטין פליגי בה רב ושמואל רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה וסתמ' דתלמודא פסק הילכתא ובמקצת גמרו' כתוב והילכתא משעת נתינה ובמקצת כתוב משעת כתיבה כי הבתראים מחולקים בגירסת הגמרא: שמא יזיק הולד בשעת תשמיש כו' וכן כתב המיימון פרק י"א דהלכות גירושין ותימא גדולה הוא שכתבו טעם זה שאינו עומד במסקנה׳ ומניחים האמת דמסיק התם דסתם מעוברת למניקה קיימא וחיישינן דילמא מעברה ומעברת חלבה וקטלה ליה׳ אבל דידיה ממסמסא בחלב ובצים׳ וכן האלפס והאשירי מביאים רק טעם זה העומד במסקנא וטעמא קמא דדילמא יזיק הולד לא הזכירו׳ אחרי כן מצאתי בתשובת מהר"י מו"לין ז"ל בסימן קד' שמוהר"ר כ"ץ ז"ל הקש' קשיא זו למהררי מו"לין׳ בתוך שאלה אחריתי הבתחלת אביר הרועים׳ והשיב לו משום הכי הביאו טעם זה משום שהוא שוה באלמנה וגרושה דבשניהם שייך טעמא דיחסא אבל טעם דמניקה לא שייך בגרושה הואיל ואינה משועבדת להניק׳ ומשו' הכי כתב רבי' שמשון דגרושה מנקת מותרת לינשא׳ ורבינו תם הולק עליו וכתב ז"ל דהא למאי דהוה בעי למימר דטעמא משום סנדל או משום דיחסא לא היה חילוק בין אלמנה לגרושה׳ והוא הדין להאי טעמא דאין חוזר בו אלא מהטעם בלבד׳ עכ"ל תוספ' פ' החולץ בדיבור המתחיל כתם מעוברת למניקה קיימא׳ ומעתה יש לומ' שגם הרמבם והר"ם סבירא להו כרבינו תם ומשום הכי הביאו טעם זה דמיניה מוכח שגם גרושה אסורה לינשא כמו שכתבו התוספות בשם רבינו תם ובתשובת מהר"י מו"לין ז"ל כתוב בסתימות ובקיצור׳ ואני ביארתיו יותר: (וכבר האריך בזה גם הרב רבי דוד פיצ'גטון בהקדמתו להרמבם:)

עמוד ב עוד מסופק שם עם טעם עד' אחר כו' ואם היה זה הטעם אם כן במלחמה חיישינן דילמא היא לא דייקא כי אומרת ודאי מת במלחמה ולא היה נאמן עד אחד במלחמה כמו האשה כי תרווייהו אמרי בודמי׳ או דילמא טעם דעד אחד נאמן בעלמא משום דלא משקר במילתא דעבידא לגלויי אם כן הוא הדין במלחמ' נמי לא אמר דבר כשאינו יודע בודאי הואיל ועביד לגלויי׳ אף בקברתיו אם המלחמה ידועה במיימוני פרק י"ג בהלכות גיטין כתב הלכות אילו ולא כתב שם בלשון הזה דאם המלחמה ידועה והמחבר הוסיפו מעצמו׳ ונראה לי כי המחבר מפרש דעת המיימוני כן כי בזה כולא עלמא מודה ואין ספיקא בדבר׳ אבל כשאין המלחמה ידועה והיא מחזקת המלחמה כלומר שלא היינו יודעים שיש מלחמה באותה מדינה אלא מפיה בעיא היא לשם אם נאמר שתהא נאמנת במיגו דאי בעיא אמרה שלום בעולם ומהימנא או דילמא הכא ליכא למימר מיגו דאי בעי לשקורי׳ דאיה גופא לא מיכוונה לשקורי אלא כיון דאיתחזק מלחמה אמרה בדדמי דסבורה היא שמת והתוספות האריכו שם בענין מיגו׳ גם רש"י האריך שם: בדמוכח

עמוד ג במעשה דההוא גבר' דטבע בדגלת דהיתיר רבא לינשא אשת אשתו שטבע ונמצא אחר ח' ימים והכירו עד אחד: ותניא כוותיה ובשל סופרים הלך אחר המקיל וכו' אף על גב דאשת איש איסורה דאוריתא מכל מקום קורין דין זה שפיר בשל סופרים כי מן התורה די בעדו' זה כי עדות יפה הוא כמו שאמר בתר הכי שלא הצריכה תורה דווקא שני עדים ושאר חומרות של עדות כגון מפיהם ולא מפי כתבם וכו'׳ ולי"ש דעות קרוי עדות זה שנמצא כתוב מפי כתבם׳ מכל מקום כל זאת לא מזיק הואיל ועביד לגלויי׳ ואין אדם נחשד לכתוב דבר שקר במילתא דעביד לגלויי׳ להכי נאמן אפילו עבד אפילו שפחה וזה לא גרע מעדות עבד ושפחה:

עמוד ד אם יודע בודאי שכלו לו חדשיו כו' נ"ל שאין לידע בודאי בא שמת אביו או שהיה בבירת האסורים מיד אחרי שבא על אשתו פעם ראשונה כי על הטבילה אין לסמוך כלל כמו שכתב לעיל בדף קט"ו ע"א:

דף קכ"ו ע"א מי שזינה עם האשה כו' עד וחולצת ולא מתייבמת זהו מדברי המיימוני בפר' ג' דהלכו' יבום וחליצה ומביאה במרדכי פרק ב' דיבמות ומסיים ביה וז"ל וצריך לומר דמתניתין כגון שהיו חבושין בבית האסורין עכ"ל מרדכי׳ והמרדכי בא לפרש דברי המיימוני במאי דכתב שכשם שזינתה עם זה כך זינתה עם אחר׳ והתנן בפרק ב' דיבמות מי שיש לו בן מכל מקום פוטר את אשת אביו מן הייבום ומפרש בגמרא מכל מקום לאתויי מאי אמר רב יהודה לאתויי ממזר והמחבר הביארו לעיל בעמוד ד' שמע מינה דלא חיישינן לשמא זינתה עם אחר׳ ומפרש המרדכי דהמיימוני צריך לומר דמתניתי' מיירי שהיו חבושין בבית האסורין: תו"ר יבמה שלשת חדשים הראשונים וכו' שאינה יכולה לינשא מחמת בעלה ניזונית משל בעל שכן כתב לה את תהא יתברה בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותייכי בביתי: מכאן ואילך אינה ניזונית לא משל בעל ולא משל יבם ואינה דומה לשאר אלמנה דהתם כל זמן שלא ניסת לאחר ואמרה מחמת פלוני בעלי שכבודו גדול עלי אני יושבת יש לה מזונות׳ אבל הך אגודה ביבם׳ לפיכך אין לה על נכסי בעלה מזונות׳ ולא משל יבם עד שתיכנס לחופה עמד בדין שתבעתו בדין או כנוס או פטור וברח ניזונית משל' יבם דקנסינן ליה עכ"ל רש"י: פי' רבינו תם במה שיורשי האב עיקר דהיינו נכסי מלוג כו' כלומר פלוגתא דב"ש וב"ה דווקא אסיפא קאי כך מפרשים התוס' פ' החולץ ובפ' האשה שנפלו ומדקדק מדלא נקט יחלוקו סתמ' דמשמע אכל מילי ומדנקט יורשי הבעל עם יורשי האב ותלה יורשי הבעל ביורשי האב ועשה יורשי האב עיקר זהו בנכסי מלוג׳ וכן אמר אביי בפרק החולץ בכתובה דמתניתין לא פליגי וכי קתני יחלוקו אנכסים הנכנסים ויוצאים עמה: אבל בשאר נכסים מודים כו' בכתובה ובנכסי צאן ברזל שהם בחזקת יורשי הבעל׳ ומה שאמרו ב"ה הנכסים בחזקתן הן עומדי' ר"ל נכסי צאן ברזל בחזקתן והיינו בחזקת הבעל שעמדו כבר בחזקתו ובאחריותו עד עתה: וכתוב' בחזקת יורשי הבעל פירוש מנה ומאתים גם הם בחזקת יורשי הבעל כמו נכסי צאן ברזל׳ ומעתה צריך ליתן טעם הואיל ושניהם בחזקת יורשי הבעל למה חלקם בתרי בבי הירה לו למתני נכסים וכתובה בחזקת יורשי הבעל אלא לפי שצריך טעם יותר למרת נכסי צאן ברזל בחזקת הבעל ממנה ומאתים דדבר פשוט הוא שהם בחזקת הבעל לפיכך חילקם ותנא הנכסים בחזקתן הן עומדי' כלומר בחזקת אותם שעמדו כבר והיינו הבעל שצריך לקבל אחריו' עליהם והדר תני וכתובה בחזקת יורשי הבעל דמילתא

עמוד ב דפשיטותה היא בלי שום טעם׳ וקבורתה תחת כתובתה

כו׳ נראה לי שר״ל אף על פי שכתובה בחזקת יורשי הבעל
דמתניתין פירוש מנה ומאתים מכל מקום וקבורתה תחת
כתובתה שהזכרנו לעיל בדף קכ״ו בע״ג צריך לומר שהתם פיר׳
נדונייתה שקבל עליו אחריו׳ ונעשו צאן ברזל ולא מנה ומאתי׳
דהא אין אדם חייב בקבורת ארוסתו ומ״מ יש לה ממנו מנה
ומאתים: ומדקדק עוד מדברי ב״ש כו׳ עד הרי הם בחזקת
יורשי הבעל כלומר ר״ת דיקדק אע״פי שבפרק מי שמת פליגי
אמוראי אהא דקתני נמי התם הנכסי׳ הרי הן בחזקתן גבי נפל
הבית עליו ועל אשתו בחזק׳ מי׳ ואיכא למ״ד בחזק׳ יורשי הבעל׳
ואיכא למ״ד בחזקת יורשי האב׳ ואיכא למ״ד יחלוקו׳ מ״מ כולי
עלמא מודה הכא שהנכסים בחזקתן כב״ה פירוש בחזקת יורשי
הבעל׳ וגם ב״ש מודו לב״ה׳ כל זאת מפרש באר היטב באריכו׳
בתוספות בפרק האשה שנפלו בדיבור המתחיל נכסי׳ בחזקתן׳
וביבמות בפרק החולץ בדיבור המתחיל וב״ה אומרים הנכסים
בחזקתן׳ וכל העניין כפול לעיל בדף קכ״ה בע״ב: מתה אשתו
מותר ביבמתו דהוי ליה יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה
תחזור להיתרה הראשון ומאן דאסר משום דכיון שאין אני
קורא בה יבמה יבא עליה כל זמן זיקתה הרי היא כאשת אח
עמוד ד שיש לה בנים: למידחשיה לדחוק רגלו בקרקע
רש״י: ואחר כך מקרינן ליבם לא חפצתי לקחת׳ הג״ה נראה לי
דהכי נמי צריך לומר לאחפצתי שתי תיבות אילו יחד בלא
הפסק שלא יהא משמע שרוצה לומ׳ לא כאשר אמרתם חפצתי
לקחתה: עונין אחריה בית חלוץ הנעל כאן הגהת׳
בית חלוץ הנעל כי כן כתב לקמן בהפוך הדף בע״ד בטופס
גט חליצה וגם הרמב״ם כתב כן בזה המקום וברוב מקומות
תפס המחבר שיטת הרמב״ם: שלשה פעמים
משמע אבל היא עצמה אינה אומרת כ״א פעם אחת אבל בה״ג
כתב ומביאה בה״גה במיימוני שגם היא צריך לומר ג״פ׳ וז״ל
הה״גה׳ רב יהודאי כתב שהיבמה אומרת שלשה פעמים חלוץ
הנעל וכן הדיינין וכל העומדים שם אומרי׳ הכי ומפרש הטעם
בה״ג וז״ל מפני מה חולצת נעלו שכך אמר הקב״ה לאשה אמור
אל היבם שלא ירצה ליבם רשע בגופך הייתה יכול לקיים
מצוה ומאנת לפיכך תחלוץ מנעליך כאבל וכמנודה שדרכם
להיות יחפים וגם מטיפה סרוחה שבגופך היית יכול לקיים
לאחיך זרע לכך וירקה לפניו טיפה סרוחה והדיינין עונים
חלוץ הנעל כאבל׳ חלוץ הנעל כמנודה׳ חלוץ הנעל כמורד
דף קל״ו ע״א במצוה עכ״ל: ליכא חזקה דרבא דאמר קטנה
שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה
סימנים ומוקי לה דווקא למיאון אבל לחליצה בעי בדיקה:
עמוד ב ופלא הוא בעיני כו׳ כלומר מתמיה אני על מה שכתב
הספר תרומה ואם בדקוה שהדדים שוכבות ומטין אז היא
גדולה בודאי והלא אמר רבי הלכה כדברי כולן להחמיר ולא
להקל אם כן מה מועיל דדין שוכבין לקולא הלא שאר התנאי׳
פליגי על אותו סימן ולעיל הביאם בדף קל״ד בע״ב׳ וקשיא זו
ק׳ דווקא לפי׳ רבינו משה שפירש דפליגי אפילו לעניין נעדות
כלומר לעניין גדלות ולכל אחד מן התנאים סבירא ליה
דבלא סימן דידיה עדיין קונה היא להכי אמר וחוזרני לומר
שהדין עמו׳ כלומר חוזר ואומר שהדין עם בעל תרומות כי
גם לעיל מסיק המחבר דפליגי דווקא לעניין בגרות אבל
להחשיבה נערה וגדולה מודה כל אחד לדברי חבירו׳ והיינו
דלא כפי׳ רבי׳ משה׳ נמצא דלא ק׳ מידי ולעיל הביאו בביאור
היטב: אע״פ שיש לחלק היינו כדלעיל בדף מ״א ע״ג שהביא
דברי ה״ג ור״ת שחלקו ותירצו המשניו׳ וזה שכת׳ כאן הוא מדברי
עמוד ג ס״ת אות באות: קיימ״ל לן דאין תנאי בחליצה כלומר
אע״פ שהתניתה עמו לתת לו כך וכך כדי שיחלוץ לה ואינה
מקיימת לו התנאי מכל מקום החליצה כשירה שמע מינה
שמטעים אותו לחלוץ: כתנאי בני גד ובני ראובן
בתו׳ פרק המדיר מקשה וז״ל תנאי שאי איפשר לקיימו על ידי
שליח כו׳ ואם תאמר ומה סברא יש כאן דלא גמרי מהתם
אלא לעניין מה שהוא סברא דהא לא ילפינן מהתם דלא מהני
תנאי אלא בנתינת קרקע ויש לומר דהיינו טעמא דהואיל
והמעשה כל כך בידו שיכול לקיימו על ידי שליח סברא הוא
שיהיה כמו כן בידול שוויי ביה תנאה אבל חליצה שאין בידו
לקיימה על ידי שליח לא הויא בידו נמי למירמי ביה תנאה
ואפילו לא נתקיים התנאי יהיה המעשה קיים׳ עכ״ל התוספו׳
וז״ל ר״שי לשם דאיפשר לקיומי למעש׳ של תנאי דהיינו ונתתם
על ידי שליח כי התם שהרי משה צוה ליהושע לתת להם את
הארץ שהיה שלוחו של משה והוא נתנה אבל חליצ׳ לא איפשר
לקיומה על ידי שליח שאין יכול לומר לשלוחו אם תתן לך
פלונית מאתי׳ זוז חלוץ לה הילכך לא תנא׳ הוא לבטל החליצה
עכ״ל רש״י: שאם אמר לה אחר כך התקדשי לי
בזיקת יבמין כו׳ כלומר אם חלץ לה חליצה בלא תנאי או
שנתקיים התנאי שהתניתה עמו ואחר כך קידשה בכסף ואמ׳
לה התקדשי לי על ידי כסף זה בזיקת יבמין אין הקידושין
תופסין בה אפילו מדרבנן דהוא סבר שקידושי יבמה תופסין
בה ולא נתכוון לקנותה אלא מכח יבומי אחיו והא פקעי להו
אבל אם יש תנאי בחליצה ועדיין לא נתקיים מהני התנאי
דאכתי איכא עלה זיקת יבמין לעניין דכי אמר לה התקדשי
לי בזיקת יבמין דצריכה גט מדרבנן דלא אתי חליצה דהות
על תנאי ומפקע לזיקה לגמרי אבל אם לא קידש׳ אחר החליצה
שהייתה על תנאי כולי עלמא מודה שמותרת לעלמא על ידי
החליצה אף על פי שלא נתקיים התנאי מטעם דאין תנאי
בחליצה׳ כך מפורש היטב ברש״י פרק ר״ג ובתוספות פרק
המדיר בדיבור המתחיל תנאי דאי איפשר לקיומי ע״י שליח:
דף קל״ח ע״ ואינו דומה המתבייש מאדם חשוב כו׳ כלומר גדול
הבושת שבא מאדם רק וקל מן הקלים מהבושת הבא מן
עמוד ב המכובד כדאמר לקמן בדף קמ״ז בע״א: ופרשו השמלה
לשון כבוד כשמלה מחוורת כך מחוורין הדברים כך הפירו׳ של
עמוד ג ופרשו השמלה: והעיד עליה שנבעלה מאותו
הנואף שקינא לה כבר ממנו אבל אם העיד עד אחד שנבעלה
מאחר שלא קינא לה כבר עליו אינו נאמן: ופסול
לעדות בעבירה מדברי סופרי׳ אבל הפסול בעבירה דאורייתא
זהו גרוע יותר מעבד ואשה׳ כדאמר לעיל בדף קל״ה בע״ב׳
עמוד ד כדי לייגעה כי אף על פי שכבר נמחקה המגילה אם הייתה
מודה ואמרה נטמאת אין משקין אותה כמו שכתבתי בע״א
לקמן ממשנת פרק היה נוטל: ומקשה ואינו
חוצץ במ״ס והא אינו חוצץ׳ ומתרץ אין יצר הרע כו׳ וכך הפשט
כלומ׳ מה מועיל המפה עדיין מכוער הדבר ומתרץ הואיל ולפי
שעה הוא די הוא בחציצת מפה׳ והפשט כן מדלא קאמר ואינו
דף קל״ט ע״ חוצץ בתמיה וגם מדלא קאמר אלא בתירוץ: ומ״שקין
אותה בעל כרחה אבל אמרת טמאה אני אפילו אחר שנמחקה
המגילה אינה שותה כדאמר במשנה פרק היה נוטל דדווקא
כשאמרה איני שותה משקין אותה בע״כ אחר שנמחק׳ המגילה:
עמוד ב שיה״ג חרוקות פר״שי מליאות פגימות וחריצין: ויהא החרק
מובלע בה כלומר חריצין תכופין וסמוכין ומובלעים זה בזה:
דף קמ״ ע״א הג״הת שחזקת הסכין שנפגמה בדבר הקשה כו׳ ואם נמצא
חיתוך בעצם המפרקת במקום שהסכי׳ נפגם שם ר״ibק ורבינו
שמריה מתירין כי מחשבין אותו כשבירת עצם׳ ויש אוסרין
ואומרים כי אין לתלות בשבירת עצם אלא כשהכח בכח:
עמוד ב הג״ה אבל ראוי שידע ההיא דשהיות מצטרפות כו׳ כתוב בא״ז
ובא״ה שאין השוחט חייב לידע אלא ה׳ הלכות ובדיקת סכין׳
וכיסוי הדם׳ ובמה שיסתפק ישאל לחכם׳ ואם אין חכם
דף קמ״א ע״ יחמיר: הג״הת שחט ולא בירך או ערום ששחט כו׳
במרדכי כתב השוחט בלא ברכה פיגל ושחיטת אשה או סרים

או זקן בן פ׳ שנה או נער פחות מי״ח שנה אסורין לשחוט
דף קמ״ב ע״ב וחומרא בעלמא הוא וכן פי׳ התוספות: ה״ה ופירש
רבינו שלמה שאם אין ניכר בה שום הפרש גמור כו׳ ריאה שיש
עליה ספק כעין חיסרון כיון שעולה בנפיחה כשירה וכן פסק
רבינו קלונימוס הזקן תוספות פרק אילו טריפות:
מוגלא היא ליחה סרוחה נראה לי סרוחה לאו דווקא דהא
אפילו ליחה שאינה סרוחה טריפה בכוליא כדאמרינן לקמן
מעבר לדף בע״א ואיפשר המחבר נקט סרוחה לרבותא דריאה
דשם אפי׳ ליחה סרוחה כשירה ועוד שמעתי ד״ל דלקמן מיירי
בתוך הכליות עצמן דאפילו בליחה שאינה סרוחה טריפה
והכא דקאמר מבחוץ מיירי כעין העלתה צמחים דהיינו מבחוץ
קאמר דדווקא בסרוחה ותדע דהכי הוא דאם לא כן מאי מק׳
אהעלתה צמחים דהוא מבחוץ והא דרב מתנה דקאמר טליא
מוגלא הוא מבפנים אלא ע״כ נמי מיירי מבחוץ סביבו׳ הכוליא
שמלאה אבעבועות מלחות סרוחות סביבה דבהכי שייך נמי
לשון דמלא׳ ומים זכים דקאמר הכא מיירי אפי׳ בתוך הכוליא
כדמשמע הלשון אף בכליות אם כן ד״ל זכים שאינם סרוחים
אבל לא בא להוציא עכורים מהר״יץ: אם באה לפנינו
שלימה כו׳ כגון שבדקוה בנפיחה ואין שום רוח יוצא
ואחר כך נמצא מחט בתוך הריאה׳ סמ״ק בסימן ר׳ ושם האריך
מאד בדיני מזק וחילק בין ריאה לכבד בכמה גווני
עמוד ג בעניינים אשר לא חילק בהן הסמ״ג: ניקב הקורקבן
זהו החיצון׳ וכיס שלו קיים זהו הפנימי סמ״ק בסימן ר׳:
דף קמ״ג ע״א ואם נשתייר בו כעובי דינר זהב כשר פי׳ אפילו במקום
העב לא אמרינן דניקב טריפה׳ גלא שניקב לגמרי ויצא המחט
לחוץ׳ אבל אם נשתייר כעובי דינר שלא ניקב כשירה:
אמר רכיש בר פפא לקתה בכוליא כו׳ בגמרא מפרש רש״י
לקתה כגון שמליא מוגלא׳ והאשירי מביאו׳ עוד מפרש
האשירי שזהו קרוי לקותה כגון שנתמסמס הכוליא׳ וכן פירש
המיימוני בפרק ט׳ בהילכות שחיטה והיורה דעה בסימן
מ״ו שזהו קרוי לקותה בכוליא כגון שנתמסמס עד שאם יאחוז
אדם במקצתם מתמסמס ונופל׳ עוד שם שצריך שיגיעו הלקות
והמים העכורים עד הלבן שבה׳ ובהג באשירי כתב כשיש
מוגלא בכוליא אפילו לא הגיעו למקום חריץ טריפה:
ומסתמא כשנתעבלו גיביו בבהמה זה הלשון קאי על
לשון הגמרא בפרק אילו טריפות דהתם איפליגו אמוראי אי
שמוטת רגל בעוף טריפה אם לאו ומסיק הלכה רווחת בישראל
דשמוטת ירך בעוף טריפה׳ ומפרש המחבר הא דאמר בגמרא
שמוטת ירך בעוף טריפה מסתמא במיעכל גיביה מיירי דאם
לא כן היה טריפו׳ בעוף יותר על בהמה והתם תניא כל טריפו׳
שמנו חכמים בבהמה כנגדו בעוף׳ וכן פרש״י בגמרא׳ וכן
התוספות וכל הפוסקים לבד רבינו אלחנן שפירש בעוף
טריפה שמוטת ירך אף בלא מיעכל גיביה: אע״פ
שיש לשון אחד שמקיל יותר היינו רב פפא דלקמן שמביא
אחר כך דמתני מילתא דרב כמו שאמר עולא ואמוראי בינהו
עמוד ב אליבא דרב: כך פרש״י גבי רוב עביו ורוב היקיפו׳
בפרק בהמה המקשה מסיק שצריך שיהא עור ובשר חופין
רוב עובי השבירה ורוב היקיפו׳ ושם פרש״י למאן דאמ׳ שתולה
ברוב עוביו לבד איזהו נקרא רוב עוביו לבד כגון שלא יצא
רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט חלל העצם נגלה ורובו
נכסה׳ ואיזהו נקרא רוב היקיפו למאן דאמר שתולה ברוב
היקיפו לבדו היקיפו ממש׳ אבל עוביו של עצם לא מע״לה
ולא מוריד אם רוב היקף הבשר שסביב העצם על השבר קיים
אפילו נהפך חלל ויצא דרך נקב קטן כשר׳ ואם רוב היקף
העצם שסביבת השבירה מגולה אפילו כיוונה בלישנא ראש
השבירה לצד בשר הקיים והרי כל חלל העצם נכסה אפי׳ הכי
טריפה ובמסקנא בעינן רוב עוביו נכסה שלא יצא רוב החלל
דרך נקב הבשר ושיהא רוב היקף הבשר שעל היקף העצם
רובו קיים׳ וז״ל התוספות׳ רוב עוביו ואמרי לה רוב היקיפו
זימנין דמשכחת לה זה בלא זה שאין העצם עגול לגמרי אלא
מרחיב מצד אחד ומיצר מצד אחד׳ ובקונטרים פירש בע״א:
אם רוב הבשר קיי׳ על השבר כו׳ כגון שעור ובשר חופין את
רובו כדלעיל׳ והא דלעיל משנה היא בפרק בהמה המקשה׳
ורב מוסיף בגמרא׳ דבין בהמה ובין האבר מותר או אסור כמו
שמפרש המחבר כאן: שהלכה כרב ולא כשמואל שחולק
עליו שמואל סבר בין מלמעלה בין מלמטה אם רוב בשר קיים
זה וזה מותר ואם לאו אבר אסור ובהמה מותרת:
עמוד ג ובסימנין עד שיאדימו אפילו במשהו׳ כלומר בבנ
מעיים שהן רכים חיישינן שמא נקבו אפילו כשלא האדימו
עצמן אלא הבשר שכנגדן אבל בסימנין שקשים אין נאסרים
אלא עד שיאדימו אבל אם האדים הבשר כנגדן והם עצמן לא
האדימו כשירים והוא מדברי רב זביד בפרק אילו טריפות:
דף קמ״ד ע״ב רב יהודא אמר בגפיה רגליה היינו כנפיה׳ פירוש רב
יהודא מודה בדרשה דמשלחי רגל אלא רגלים של זה העוף
הם הכנפים כן הוא בהדיא בגמרא ולשם פרש״י ב׳ פירושים
בלשון אחד פירש שפליגי דלרב הונא צריך שיאחזנה ברגליה
וישלחנה ולרב יהודא צריך שיאחזנה בגפיה וישלחנה׳ ובלשון
שיני מפר׳ דרב יהודא סובר אינה קרויה שלוח אלא כשישלחנה
הציפור שלם בעוד שיש לו כנפי׳ לאפוקי שלא יגוז לו בראשונ׳
הכנפים שלא יוכל לעוף ואחר כך ישלחנה׳ ורב הונא סבר
דשפיר קרוי שלוח כשיש לו רק הרגלים ואף על פי שגוז לו
הכנפי׳ שלא יוכל לעוף וכשהלך העוף שנים או שלש פסיעות
מותר לו לחזור ולתופסה ופירוש אחרון נראה לו עיקר משום
דמייתי עליה עובדא מההוא דגזינהו לגפיה ושלח׳ והדר תפסה
ונגדיה רב יהודא והצריכו להחזיקו עד שיגדלו לו הכנפיים
וישלחנ׳ שינית׳ והיינו רב יהודא לטעמיה ועוד לפי פי׳ ראשון
אין הלשון מיושב דהתם פירו׳ משלחי רגל השור שהשור והלך
עמוד ג ברגליו׳ וכאן הפי׳ שיאחזנה ברגליה כל זאת פרש״י: והגנב
וגזלן פירוש גנב שמודה מעצמו דאינו משלם אלא קרן בלבד:
עמוד ד אבל בדברים אחרים לא הקילו לתפוס כו׳ וכתב רבינו תם
דווקא אי תפס אדות המזיק עצמו הכלב או השונרא דבמזיק
הקילו אבל במידי אחרינא לא דאי בכל דבר שיתפוס לא
מפקינן מיניה אתי לידי תקלה׳ דהיום או למחר יגזול
כל אשר לו ולא מפקינן מיניה משום דאין דנין דיני קנסות׳
ולמה יפסיד יותר על מה שהזיק ולא יכולתי לעמוד על דבריו
דאי לקח יותר מכדי נזקו יכולין בית דין לדון כדי שיחזיר לו
המותר ולא מיקרי דיני קנסות בבבל שהרי נפרע כבר מנזקו
בתקנת חכמים שאמרו לא מפקינן מיניה ואין אנו דנין אלא
להחזיר המותר׳ הלכך נראה לי דכל מידי דתפס לא מפקינן
מידי׳ ואי תפיס יותר מכדי נזקו מוציאין מידו המותר׳
דף קמ״ה ע״א עכ״ל האשירי פרק קמא דב״ק: ובגמרא גרסינן
דמי שעורים בזול פירוש שעורים השוים זוזי מערכינן בשני
שלישי הזוז׳ ואומ׳ בעל הבהמה לא נהניתי כי אם דמי שעורים
שהאכלתי לבהמתי ואפילו שעורים לא האכלתיה כי אם
שמצאתי לקנותם בשער הזול׳ ולמר רק דמי עמיר כי אומר
בעל הבהמה לא האכלתי לבהמתי אלא תבן דהיינו עמיר:
שנינו שם בהמה שאכלה מתוך הרחבה׳ פירוש שאכלה
בו״ה ברחוב העיר: ואפילו חזרה על צידי הרחבה פי׳ שעמדה
בתוך הרחוב ומחזרת ראשה לצידי הרחוב שהוא כו״הי דצידי
הרחוב דינן כרשות היחיד להתחייב בו שן ורגל׳ אבל אם
הניחה את הרחבה וכו׳ הואיל ועמדה כולה בצידי הרחוב הוי
כאילו הלכה בבית ואכלה שם כי אין לה רשות להלוך ולעמוד
בצידי הרחוב׳ אבל מה שיכולה לאכול בחזרת ראשה לצידי
ר״ה והיא עומדת בו״ה כדרכה פטורה ואינו משלם אלא מה

שנהנית׳ וכן הדין נמי בפתח החנות הסמוך לר״ה דינו כר״ה
אבל מתוך החנות אין לה רשות: שור שקשורו בעליו
עמוד ב במוסירה ונעל פרש״י אונעל: שאין דנין נזקין
אלא על פי עדים כשרים כו׳ בגמרא מפורש לאפוקי מודה
בקנס ואחר כך באו עדים: בני חורין ובני ברית חדא למעוטי
עבדים וחדא למעוטי גוים׳ וצריכא דאי אשמועינן עבד משום
דאין לו חייס כו׳ ואי אשמועינן גוים משום דלא שייך במצות
כו׳: ובתוספתא לא גרסינן על שפת הנהר׳ כלומר
אין נפקות׳ בזה היכן הם רועים ע״ג הנהר או במקום אחר אלא
גרס׳ שהיה רועה׳ והאי דנקט שהיה רועה משום דדרך שוורים
הרבה להיות לשם ואיכא לספוקי בשוורים טובא כך פי׳ רשב״ם
עמוד ג בריש פרק המוכר פירות: לפיכך זה האדם שהשיך
בו הנחש פטור ממיתת בית דין לשון המשנה בפרק הנשרפין
שסה בו את הכלב שסה בו את הנחש פטור׳ השיך בו את
הנחש רבי יהודא מחייב וחכמים פוטרין ולשון הגמרא לשם
אמר רב אחא בר יעקב כשתמצא לומר לדברי רבי יהודא ארס
של נחש בין שיניו עומד לפיכך מכיש בסייף ונחש פטור׳
לדברי חכמים ארס של נחש מעצמו הוא מקיא לפיכך נחש
עמוד ד בסקילה והמכיש פטור עכ״ל: החופר בור ברה״י ופותחו
לר״ה חייב בפרק הפרה מפרש רש״י במשנה וכל שכן אם חופרו
בר״ה ופותחו לר״ה: פסק רב אלפס שאף על פי שרב
יוסף חולק שם על רבה קיימא לן כו׳ רב יוסף מפרש התם
דבבור בר״ה כולי עלמא לא פליגי דחייב מאי טעמא בעל
הבור אמר רחמנא דאית ליה בעלים׳ וכי פליגי בבור בר״ה רבי
ישמעאל סבר בור בר״ה נמי חייב דכתיב כי יפתח וכי יכרה
דף קמו ע״ב כו׳: אין הלכה כאחד מהם והטעם הוא שבדבר
שמסיק שם תמיד צריך להזהר יותר כו׳ לכאורה צריך עיון
מה ענין זה אצל זה אם פסקו האמוראים כאן בפרק הכונס
כר׳ שמעון דאמר הכל לפי גובהה של דליקה ולא כהנך תנאי
דפליגי עליה ונתנו שיעורים קצובים לדליקה בין גובהה בין
נמוך׳ ור״ש מחייב יותר מהנך תנאי דפליגי עליה כמו שמוכח
שם בהדיא במשנה ובגמרא דפרק הכונס׳ וכי בשביל כך
שפסקו כאן האמוראים הלכה כר״ש יהא גם כן הלכה כמותו
בפרק לא יחפור ושם פליגי דרבנן סברי אף על גב שבנה
המעזיבה כתיקנה ושהרחיק התנור כשיעור שאמרו חכמים
שצריך להרחיק בתחילת הבניין ובפחו׳ מכן חבירו מעכב עליו
מכל מקום אם הזיק משלם מה שהזיק׳ ור״ש סובר שם שלא
נאמרו אותן השיעורים דהרחקת תנור ובניין המעזיבה אלא
שאם הזיק פטור מלשלם נמצא שרבנן עצמן החולקים על
ר״ש בפרק הכונס מודים שפטור כשמניח כשיעור ולא ע״ד אלא
שפוטרין יותר מר״ש הכא בפרק לא יחפור חולקים על ר״ש
ואומרים שחייב אם כן מאיזה טעם נאמר שיהא גם כן הלכה
כר״ש ומה צריך רב אלפס דבריו פשיטא שאין ללמוד הלכה
דלא יחפור מהלכה דהכונס וגם רב אלפס בעצמו מוכיח שם
סברתו שהביא המחבר משמו שיש חילוקי׳ משום דהכא שכיח
והכא לא שכיח מדרבנן פליגי עליה דר״ש בתנור דקיהיב
שיעורא לפטור והם סוברים אפילו הכי חייב׳ ובפרק הכונס
אינהו גופייהו קא יהבו שיעורייהו לפטור כמו שכתבתי
אכן נראה לי דלא ק׳ מידי כי רב אלפס בא להשמיענו שלא
תאמר הואיל והאמוראים פסקו בפרק הכונס הלכה כר״ש אם
כן שמע מינה שהלכה כהך מתני׳ דפרק הכונס כשאדם מרחיק
הנזק כשיעור דתו אינו חייב בניזקין בין לר״ש בין להנך תנאי
דפליגי עליה׳ אם כן ע״כ ממילא צריך לומר שאין הלכה כהנך
חכמים דפליגי עליה דר״ש בפרק לא יחפור אלא כר״ש שאומר
שם לא נאמרו שיעורים הללו אלא שאם הזיק שפטור מלשלם
להכי אומר רב אלפס שיש חילוק בין דליקה לתנור משום
דהך תדיר וצריך ליזהר והך לא תדיר וחידוש הוא הואיל

והרחיק כשיעור ע״כ מן השמים נגזר והאריך עוד וקצרתי:
או דרך הרבים פירוש שהוא רחב י״ו אמה כדלעיל בדף פ״א
עמוד ד בע״ג: ודבר זה תקנה היא למזיק ונפקא מינה אם אמר
המזיק אי איפשר בתקנה זו שומעין לו׳ וכן כתב הרמב״ם
בפרק שני דהלכות חובל ומזיק׳ וה״ל בר״א כשרצה המזיק
תקנה זו אבל אם אמר המזיק אין רצוני בתקנה זו לא ארפאהו
דף קמו ע״ דבר יום ביומו שומעין לו: וחצי דינר כסף נראה לי
כמו או חצי דינר כסף ואו קתני דסלע צורי הוא ד׳ דינרין
של כסף: ונזקי שור באדם פירוש שור שהוזק מאדם:
עמוד ב שה״רי כפי׳ ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין כו׳
אף על פי שחייב מלקו׳ משום לאו דלא יוסיף כדלקמן בעמוד
ג׳ אם כן הוא הדין בה״ה גם כן׳ ובפ׳ אילו נערות בגמרא האריך
עמוד ג בו והעיקר כתב המחבר לעיל בדף ס״ד בע״ג: הורה
החובל כו׳ משלם ה׳ דברים כו׳ היינו דווקא בא״י שדנין דיני
קנסות אבל בח״ל אין משלמין לא שבת וריפוי משום שבאילו
שני דברים חסרו ממון אם לא יתנם לו כמו שכתב מיד בתר
עמוד ד הכי ולקמן בדף קפ״ז בע״א כתב בהדיא דין זה: וכתיב
כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע לשון הגמרא פרק
השואל גם ענוש לצדיק לא טוב אלא רע וכתיב כי לא אל
חפץ רשע אתה צדיק אתה השם לא יגור במגורך רע:
דף קמח ע״ תו״א במאמינו למזיק כלומר שמאמין בעל השטר לשורף
שכך היה כתוב בו כלומר לכל הפחות כפי מה שמודה המזיק
צריך לשלם: לדברי רבינו יעקב כאשר יתבאר מעבר
לדף בע״ג פירש רבינו תם כי עשו תקנת נגזל במסור כשאין
עמוד ב יודע המסור במה הפסידו: מרגניתא בכספתא פי׳ ארגז
שמניחים בו כספים ואין רגילין להניח בה מרגליות: לא ודאי
אפי׳ באונס חייב ואין להקשו׳ שמ׳ הא דאם נשא ונתן ביד חייב
מיירי גם כן בשאנסוהו להראות ממון סתם והוא הראה לו ממון
זה כמו שמפורש בירושלמי ד״ל האלפס מבין הברייתא בחדא
מילתא סיפא דומיא דרישא וז״ל הברייתא תניא ישראל שאנסוהו
גוים והראה ממון חבירו פטור ואם נשא ונתן ביד חייב
ומסתמא הרישא בהראה דפטור מיירי לכל הפחות בממון זה
ואפילו אם תמצא לומר דמיירי גם בממון סתם׳ מכל מקום
מיירי מכל שכן בממון זה ועלה קאי ואם נשא ונתן ביד חייב
אפילו בממון זה דהא לא מחלק בברייתא׳ ובאב״ח בסימן
אלף ומ׳ מביא דברי האלפס עם כל ראיות שלו ושם מביא
דברי רבינו שב״ט שסותר ראיות של הרב אלפס וגם מביא שם
הירושלמי ופי׳ רבי׳ חננאל שהכל חולקי׳ על האלפסי׳ והאריך
מאד וקצרתי: אבל העמיד האנס על הממון מתחילה
כו׳ לשון רש״י בפ׳ הגוזל בתר׳ ה״מ דאם נשא ונתן ביד חייב הכי׳
דלא אוקמינהו לגוים על הממון מעיקרא על ידי האונס אלא
הלך ונטל ונתנו להם אבל הכא משעה דאוקמינהו על חיין
קלייה׳ ומההיא שעתה פטור הוא דכי אמטי תו דידהו אמטי
עכ״ל כלומר בתחילה הראה להם ועל זה אינו חייב דהא תניא
כשהראה על ידי אונס שהוא פטור וכשנותנו להם אחר כך
גם כן פטור דמשעה שהראה להם והעמידם על הממון הוי
כנשרף וגם האשירי פירש כן: אבל משנה שעברה
מאחר שנתפייס המלך אין לו לעבוט ודווקא במס של אותו
שנה יש כח לגבאי המלך לעבוט אחד על חבירו הואיל והמס
שייך למלך או לשר המדינה ודינא דמלכותא דינא הוא׳ אבל
כשעבר השנה כבר פרע הגבאי למלך כל הקצבה שקיבל עליו
על השנה שעברה ומעתה המס שלו ואין לו כח למשכן את זה
עמוד ג על חבירו כך מפרש רש״י בפרק הגוזל בתרא: דאמר
רבא טלאי׳ כדמעיקרא דמים כדהשתא נראה לר״י דהכי פירוש
דלעניין עגל ונעשה איל או כחושה ונעשה שמינה או איפכא
משלם כפל נמי וכן ד׳ וה׳ כדמעיקרא כמו קרן אבל דמים
דהיינו יוקרא וזולא כשל עכשיו׳ ששמין אותו טלה של שעת
גניבה

גניבה לפי גדולתו או לפי קטנותו שהיה בשעת הגניבה לפי
יוקרא וזולא דהשתא וטעמא דטלאים משום דא״ל תורא גנבי
מינך דיכרא גנבי מינך׳ והוא הדין כחושה והשמינה דא״ל
שמינה גנבי מינך אבל לגבי דמים אין שייך לומר יוקרא
גנבי מינך דשמא בעיר אחרת היתה יוקר אפילו באותו זמן
עכ״ל התוספות בפרק מרובה וזהו דווקא לפי׳ ר״י אבל רבינו תם
דף קמ״ט ע״ג פירש בע״א ופליג על ר״י׃ אבל לוקחין מהן חלב
או גבינה במדבר׳ דאין דרך בעלי׳ לילך לשם וליטלם והרועה
נוטלם׃ אבל לא בישוב שדרך להביאם לבית בעל הבית רש״י׃
כגון נשים שמכרו כלי פשתן בגליל זהו מלאכת הנשים והן
עצמן עושות ומוכרו׳ ולדעת בעליהן הוא׃ או עגלי׳ מן הרועים׃
בשרון ברחבה לעין כל ומדמוכרין בפרהסיא לא גנבום׳ לא
שרון מקום׳ ומקום גידול עגלים הוא ולוקחין עגלים בזול
ומגדלין אותן ושלהם הם ולשון זה עיקר דתניא במנחות פרק
כל הקרבנו׳ אלים ממואב כבשים מחברון עגלים משרון רש״י׃
מוכין שהכובס מוציא הרי אילו שלו הכובס מוציא מבגד
צמר דבר מועט על ידי שטיפה ואין בע״ה מקפיד ומן הדין הוא
שלו והמקפיד אין קפידתו קפידה׳ ושהסורק מוציא על ידי
קוצי׳ שקורין קרלטן בלע״ז רש״י׃ ואם היה אצל בע״ה פירו׳
עמוד ד שהיה שכיר יום אצלו׃ כיבש אחד לארבע מאות ונראה
בעיני משום דמן הלח נשאר בכלי ולא מן היבש הלכך בעי
הכרע יתירה טפי מיבש׳ עכ״ל רשב״ם׃ לא ימוד בגסה
כו׳ דהוי פסידה דלוקח כי לא יהיה לו כי אם הכרע אחד׃
למחוק לא יגדוש ויוסיף בדמי׳ כו׳ התם יליף מקראי דאין לשנו׳
ממנהג מודדי העיר׃ וממחה משקלותיו פי׳ מקנח כמו
ומחה ה׳ דמעה מעל כל פנים׳ משקלותיו אבני משקל ששוקל
בהן לח כגון בשר׃ אין עושין המחק צידו אחת
עבה וצידו אחרת קצר העב איני נכנס בדוחק ואינו מוחק כל
כך כמו צידי הקצר׳ וכשלוקח מוחק בצד העב וכשמוכר מוכר
בצד הקצר׃ ולא ימחוק בבת אחת כו׳ לא יוכל למחוק יפה
כל המדה בפעם אחת׃ ולא ימחוק מעט מעט שמוחק טפח
ומגביה וחוזר ודוחק ומוחק טפח אלא בפעם אחת ובנחת׳ או
עד חצי המידה וחוזר ומוחק הצי האחרת׃ ומתרץ
תני אין נענשין עליה כו׳ פירוש אם אין בית דין טורחין עם
הממאן עד שיקיים כמו בשאר מצות עשה דאם אומרים לו
עשה סוכה או לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו
כדאמר בהכותב ובפרק הזרוע הכא אין נענשין הב״ד אם אינם
טורחין כל כך אבל מוזהרין הן להעמיד אגרדמים ולעשות
שאר תקנות שאינם צריכים טירחא כל כך כך מפורש בתוספו׳
שבת״ן פרק קמא דבבא בתרא ובתוספות שלנו הוא גיר׳ גבי הא
דף קנ׳ ע״ב דכפייה לרב נתן וכו׳׃ או שגזל עבדים והזקינו
לפי המסקנא׳ רוצה לומר משום דבמשנה פרק הגוזל שנינו
בהמה ועבדים שהזקינו משלם כשעת הגזילה ורבי מאיר אומר
בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך והלכה כחכמים ובגמרא
במסקנה מהפך הגירסא וחכמים סוברים שבעבדים אומרים
לו הרי שלך לפניך׃ חייב להחזיר לו דמיה כשעת
הגזילה כדברי רבי שמעון שאומר דבר הגורם לממון כממון
דמי׳ מחקתי כאן מן הספר מה שכתב כדברי ר״ש כו׳ כי בגמרא
פר׳ הגוזל קמא מביא הך דרבי שמעון אגוזל חמץ לפני המועד
ובא אחר ושורפו אחר המועד לשם שייך שפיר הא דר׳ שמעון
אבל כשנשרף החמץ ביד הגזלן שלא על ידי אחר אין שייך
עמוד ג הא דר״ש׳ וברוב תוספי סמ״ג אינו׃ כמו שמביא
כאן על כל דבר פשע כלומר בההו׳ ענייגא בסוף פרק המפקיד
יליף מעל כל דבר פשע אליבא דב״ש דההושב לשלוח יד
בפיקדון חייב שמע מינה דהחושב פירוש דיבור וב״ה פליג
דף קנ״א ע״א מוכתיב אם לא שלח ידו׃ ואין לנו לומר מיגו
בעניין זה׳ זהו כפי׳ ר״י בפרק חזקת הבתים בדיבור המתחיל

הוי מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע כו׳ דאומר דווקא כששני
הדברים יחד שצריך לישבע להכחיש העד לא אמרינן מיגו
דכולי האי לא חציף אינשי׳ אבל להכחיש העד גרידה בלא
שבועה אמרינן מיגו כך איתא בהדיא שם בתוספות׳ וקצת
תימא שכתב המחבר כפי׳ ר״י והלא התוספו׳ הקשו שם על פי׳
עמוד ב ר״י ומתרץ אותו ואין להאריך׃ שיאוש שלא
מדעת לא הוי יאוש כאביי כו׳ ברייתא היא ומקשינן מינה
לרבא שסובר יאוש שלא מדעת הוי יאוש וזה לשון הגמרא
והברייתא לפי גירסת ר״י׳ ת״ש שטף נהר קוריו ועציו ואבניו אם
נתייאשו הבעלים הרי אילו שלו׳ הא סתמא לא׳ ומתרץ הב״ע
ביכולין להציל׳ וכך הפשט של הברייתא לפי׳ ר״י אם נתייאשו
הבעלים דהיינו שהיו שם בשעת שטיפה ולא רדפו ואפילו
אומרים שאינם מתייאשי׳ אין בכך כלום דודאי הם מתייאשים
בלבם׃ הא סתמא שלא היו שם הבעלים כשעת שטיפה ולא
נתייאשו עד שנודע להם ששטפם נהר ואז כבר אינו יכול
לחציל לפי שאין בו סימן׳ לא דכשנמצא באיסורא אתו לידיה
שהבעלים לא ידעו עדיין׳ אלמא יאוש שלא מדעת לא הוי
יאוש׳ ומשני ביכול להציל אפילו אחר שטיפה כגון שיש
באבידה סימן שהבעלים אינם מתייאשים כשידעו׳ כל אלה
מלשון התוספות׳ וכתבתים כדי לבאר הפשט דיאוש שלא
מדעת׳ שהוא קאי על הבעלים כל יאוש שאינו מדעת הבעלי׳
פירוש שלא ידעו מן האבידה בשעת שבאתה ליד המוצא
שיוכלו לייאש זהו קרוי ייאוש שלא מדעת כמו שפי׳ שם רש״י
וכמו שכתב המחבר לקמן בדף קנ״ד ע״א שלא יטעה הטועה
וידקדק מה שכתב כאן המחבר ואם אין ידוע אם נתייאשו
שזהו קאי יאוש שלא מדעת׳ כי זה קאי על המוצא ועל כל
העולם שאין ידוע להם אם נתייאשו הבעלים׳ ולפום ריהטא
משמע כן׳ אבל אינו כן׳ אלא כמו שפירשו התוספות הואיל
ואין ידוע לנו אם כן ע״כ מיירי שלא היו שם הבעלים שיוכלו
לייאש ומכח זה קרוי יאוש שלא מדעת׃ ואף על פי שמתוך
משמעות ההלכה משמע כו׳׳ גם זה הוא מן התוספות שם׳
ובאים להשמיעינו שלא נטעה הואיל ולאביי שהלכה כמותו
בדין זה מדבר הברייתא באין יכול להציל כמו שמבין הס״ד
שמקשה לרבא׳ אין הפשט שאין יכול להציל כלל דלא היה
אומר על זה הא סתמא לא דהא דרשינן שם אשר תאבד ממנו
ומצאת היינו שאבודה ממנו ומצויים אצל כל אדם יצא זו
שאבודה ממנו ומכל אדם כדלקמן בהיפוך הדף ע״ד ואפי׳ אם
לא ידע שנאבד היה של מוצאו׳ וזה הדין רוצים להשמיעינו׃
והיזנים של בעלי כרמים הם׳ ורש״י פירש שם לפי שפורחים
עמוד ד מכרם לכרם ושטים הרבה׃ ולא יתנגה לא לבנו
כו׳ פרש״י אפילו לאחר שנשבע׃ ובספר רב אלפס
גרסינן רבה ונראה לי כך הפשט דאי גרסינן רבא היה הלכה
כמותו לפי שהוא בתראה׃ אלא יבא הנגזל ויטול את
השאר הואיל ואין כאן עוד חיוב שוה פרוטה אלא פחות משוה
פרוטה אבל בבבא שנייה כשפורעו או מוחלו עד שוה פרוטה
שלימה בקרן וחסר לו עוד שוה פרוטה חייב להוליכו אחריו
דף קנ״ב ע״ב או ליתן לבית דין׃ ובלבד שיתן לבעלים רביע הקרקע
או שליש המעות כלומ׳ אם קנה ד׳ אמות קרקע בעד ג׳ זהובים
צריך להחזיר לנגזל אמה אחת דהיינו רביע הקרקע׳ או יתן
לו זהוב אחד דהיינו שליש מן המעות שהוציא כבר כי לעולם
דרך שהרוצה מוזיל במקחו חלק רביעי שנותן שוה ד׳ בג׳׃
דף קנ״ג ע״ב ואם אמרו בשביל פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו רבי׳
שמחה הקשה מאי קמשמע לן ברישא פשיט׳ כיון שמחלו להם
מחלו לאמצע׳ ופירוש שותפין שבקש אחד מהם למחול לו
ומחלו לו מחלו לאמצע כאילו היה שלוחם ואם אמרו בשביל
פלוני מחלנו שמעצמם אמרו כן בלא שום פיוס שלא בקשום
על ככה אז מה שמחלו מחלו לו אשי״רי פרק הגוזל ובתשובת

מהר"ם בסימן ש׳ : מחשבין לפי המשאוי אם השליך
זה מאה לטרין זהב ישליך זה משקל מאה ליטרין ברזל רש"י :
לפי שאינו מחזירה עד שיתן סימנים מובהקים׳ וכן
הא דאמר בתר הכי והמדה או המשקל או המניין או מקום
האבידה סימנים מובהקים הם׳ כל הני לאו דווקא מובהקים
ממש אלא רוצה לומר שהם סימנים טובים שמחזירין אבידה
למי שמגיד אותם לאפוקי סומקי וחיורי שאין מחזירין עליהם
אבידה׳ והשתא אתי שפיר מה שאומר המחבר אחר כך כי
מדה ומשקל וכיוצא בהם שמחזירין אבידה על ידיהם הם
סימנים שאינם מובהקים׳ כי שם רוצה לומר שאינם מובהקין
גמורין כמו נקב בצד אות פלוני שהוא סימן מובהק גמור אף
לעניין איסורא׳ והמחבר מביא ראיה מן הגמרא שקורא סימן
מובהק לאותו סימן שהו׳ הגרוע מבכולם רק שהוא סימן שלכל
הפחות מחזירין אבידה על ידו לאפוקי סומקי וחיורי :
גבי מאי לא אמר סימנים וכו׳ התם בפרק שני רוצה
לפשוט שמכריזין אבידה בסתם כלומר מי אבד אבידה ולא
שמכריזין מי אבד גלימא מהא דתנן שם אמר האבידה ולא
אמר סימניה הרי זה לא יתנו לו אי אמרת בשלמא אבידה
מכריז הא קמשמע לן אף על גב דאמר סימנא גלימא כמאן
דלא אמר סימנין ולא יהביה ניהליה׳ אלא אי אמרת גלימא
מכריז האי קאמר גלימא והאי קאמר גלימא צריכה למימר דכל
כמה דלא אמר סימני׳ דלא יהביה ניהליה׳ ודחי לעולם גלימא
מכריז ומאי לא אמר סימניה דלא אמר סימנים מובהקים
דידיה עד כאן לשון הגמרא׳ פירוש ומאי לא סימנין לא אמר
שום סימן שעל ידו מחזירין אבידה אלא אמר רק סימן סומקא
או חיורא׳ ולזה קורא שם סימנין מובהקים שמע מינה שדרך
הגמרא לפעמים לקרות מובהק לסימן גרידה רק שעל ידו
מחזירין אבידה אף על גב שאין לו שום מעלה הילכך לפי מה
שמסופק רב אשי בפרק קמא דבבא מציעא אם צריך סימן
מובהק בגט לא קאי אלא על נקב בצד אות פלוני ולא על שאר
הסימנים כי מובהקים שלהם לאו דווקא ושורש אילו הדברים
כתבו התוספות בפרק שני והדיבור מתחיל ואנא יהיבנא
עמוד ג סימנים מובהקים : שאין דבר זה מצוי ותדיר התם
קאי כשנכנסי בעל אבידה אכורין על המחזיר אם רשאי להחזיר
לו וליהנות פרוטה דרב יוסף ומסיק דהוי אסור אם לא מטעם
שדבר שאינו מצוי הוא פרוטה דרב יוסף ואינו קרוי כל כך
הנאה ובהדיא הוא בתוספות פרק שני דבבא מציעא ובתוספות
האלפס מפורש בביאור יותר : אלא שאינו נחשב
שומר שכר בכך כיון דלא שכיחא כך מפרשים התוספות
בפרק אילו מציאות בדיבור המתחיל ד"ה וה"ג פסקו דהלכה
כרב יוסף דף כ"ט : כרבי אליעזר שהוא שמותי
בפרק קמא דנידה פרש"י שברכוהו ורבינו תם פירש דשמותי
היינו דהוה מתלמידי שמאי ומביאין ראיה מן הירושלמי :
לדברי רבה ורב יוסף כל העניין כפול לקמן בדף קע"ו בע"א
ושם שיטת הסמ"ג לפי הסוגיא דפר׳ האומני׳ וכאן השיטה לפי
הסוגי׳ דפ׳ שבוע׳ הדיינין ועניין אחד הוא ולקמן ביארתי הסוגי׳ :
עמוד ד ולעולם לא ילמד בהן לכתחילה פי׳ דבר שלא למד כבר
שצריך עיון רב ומשהה אותו לפניו כך פרש"י : ולדברי
רבה שפסקנו כמותו ע"י כן חייב בגניבה ואבידה׳ פירוש לרבה
שסובר שומר אבידה הוא שומר חינם דווקא ע"י כן שיש לו
רשות להשתמש בו נעשה ש"ש אבל לרב יוסף בלאו הכי הוה
דף קנ"ד ע"א ש"ש : שורי באסור בא לידו ומה שכתב לעיל מיניה
הילכך דבר שיש בו סימן מכריז ודבר שאין בו סימן זכה בו
עמוד ב הוא מן המיימוני בריש פ"ט בהילכות גזילה ואבידה : וגם
העלו חלווה דאי לאו הכי הוי ספק הינוח ואסור ליגע בו
כדלעיל בע"א וגם הוי מקום סימן כך פי׳ התו׳ : ואם נמצא
תוך הכותל מלא הן חולקי׳ זה לא קאי אסכין ואכים לא אתיכ׳
כסף או חפץ אחר אשר שנינו עליו אם נמצא מחציו ולחוץ
שלו מחציו ולפנים של בעל הבית ותני עלה ברייתא בגמ׳ אם
עמוד ג היה הכותל ממולא מהן חולקין : משמע שאין צריך מיד
ליד כו׳ וזהו מסקנת המחבר שהדין כן כדלקמן בדף קנ"ז בע"א
ובתו׳ האריכו בדין זה בפ"ק דקידושין בדין ה"מ בהמה גס׳ נקני׳
דף קנ"ה ע"ב במסירה : עוד תניא שם בתחילה אחד שוגג ואחד מזיד
כו׳ כלומר תחילת משפט כל הרוצחין לגלות ואפי׳ מזידין והתם
יליף מקראי כמו שפי׳ שם רש"י : שולחין ומביאין אותו משם׳
שולחי׳ אחריו ומוציאי׳ אותו מערי מקלט אשר נס שמה ומחזירי׳
אותו לעיר אשר הרג שם ודנין אותו שם להריגה או להצלה
ואם חייב ממיתין אותו ואם זכאי פוטרין אותו׳ ואם ימצא בדין
שחייב גלות מחזירין אותו לערי מקלט אל המקום ההוא אשר
הוציאו אותו משם׳ ושולחין עמו ב׳ תלמידי חכמי׳ להחזירו אל
עיר מקלטו אשר היה שב בתחילה׳ והת"ח אומרים לאנשי עיר
מקלטו שאל ינהגו בו מנהג שופכי דמים כי נמצא ע"פ בית דין
שבשוגג בא מעשה לידו כך מפרש בהדיא במשנה וברייתא
בגמרא ובפרש"י פ׳ אילו הן הגולין : ואפילו בירידה שהיא
צורך עלייה אינו גולה כו׳ מאד יש לתמוה שפסק לפטור
בירידה שהיא צורך עלייה׳ ובריש פר׳ אילו הן הגולין שנינו
בברייתא בגמרא או השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך
עלייה לחיוב גלות׳ ואח"כ בעי שם ר׳ אבהו מר׳ יוחנן היה עולה
בסולם ונשמטה שליבה תחתיו ונפלה והרגה מהו כה"ג עלייה
היא או ירידה היא׳ א"ל כבר נגעת בירידה שהיא צורך עלייה׳
ופרש"י והא רבינא לה לחיובא׳ ואח"כ מקש׳ לר׳ יוחנן מברייתא
אחת׳ ומתרץ רבי יוחנן מה שתירץ והביא ראייה מהך ברייתא
דקצב וד׳ בבות שנויות באותה ברייתא וכלם לחיובא בירידה
שהיא צורך עלייה׳ א"כ ממש׳ איפכא ממה שכתב המחבר אכן
אח"כ אמר שם לימא כתנאי ומביא תנאי דפליגי בעולה בסולם
כו׳ ומתר׳ דכ"ע עולה בסולם פטור משו׳ דעלייה היא והא דתנא
חייב מיירי לנזיקין דאדם מועד לעולם אבל לעניין גלות כ"ע
סברי דפטור ומסתמא דעת המחבר הואיל והגמרא מוקי דכ"ע
סברי פטור מגלות לכן פסק כן׳ אע"ג שעוד יותר תירוצי׳ מתרץ
שם עד לימא כתנאי מ"מ תפס המחבר הך תירוצא עיקר׳ ועוד
אפי׳ לשאר תירוצים יש ליישב דברי המחבר שמדבר בסולם
ששליבותיו מהודקים יפה והוא עץ חזק שלא התליע כי סתם
סולמות כן הם לכך לא הוצרך המחבר לפרש בהדיא הואיל
וסתם סולמות הם כן׳ אך זה ק׳ א"כ זה שכתב וכל שימו׳ בחזרת
שהיא עלייה מאחוריו וירידה מלפניו גולה׳ זה אינ׳ לכ"ע דהכל
מודים בעלייה שלאחריו שהוא פטור דהא בהדיא שנינו כן
בברייתא׳ דקצב שהו׳ פטור וליכא מאן דפליג׳ ואדרבה בתירוץ
ראשון שתפס המחבר עיקר פוטר אפי׳ ירידה׳ שהיא צורך עלייה
שמחייב בברייתא דקצב׳ זה הכלל בברייתא דקצב כל ירידות
מחייב ואף אם הם צורך עלייה׳ וכל עליות פוטר ואף אם הם
צורך ירידה׳ ויש ליישב שהמחבר סובר דהא בהא תליא
הואיל ובתירוץ ראשון שהמחבר תופסו עיקר קאמ׳ שכ"ע סובר
ירידה׳ שהיא צורך עלייה פטור׳ ה"ה כ"ע סובר עלייה שהיא צורך
ירידה׳ ואיפשר שהמחבר גורס ברייתא דקצב בעניין אחר
ממה שגורס רש"י וממה שהיא כתובה בספרים שלנו כי רש"י
כתב בתחלת הברייתא ה"ג ובכל מקום שרש"י כתב
כן מסתמא ישנה גם כן גירסא אחרת׳ ואין לתמוה במה
שכתב המחבר ואפילו בירידה שהיא צורך עלייה אינו גולה
כיצד היה עולה בסולם כו׳ משמע דעד השתא לא דיבר מירידה
שהיא צורך עלייה והלא כתב כבר וכל שימות בהולכה שהיא
הגבהה מלפנים וירידה לאחריו אינו גולה עליו ואותה ירידה
גם היא צורך עלייה׳ י"ל שהמחבר תפס שיטת הגמרא שלא
כתב ההוא לשון דירידה צורך עלייה כ"א על סולם והברייתא
דריש פרק הגולין שכתב או השליך עליו להביא ירידה שהיא
צורך

צורך עלייה כתבה בכתם ואיפשר שגם היא קאי על כולם · ואף על גב שרשי פירש שם בענין אחר ז"ל שרשי פירש לפי הבעיין שבעי על כולם ונתן לו דיעה איך הבין הברייתא · ובמיימוני
עמוד ג פרק ו' דהלכות רוצח ושמירת נפש כתב בלשון הסמ"ג : בין לדעת בין שלא לדעת פירוש בין שברח שם לדעת קליטה בין שברח שם שלא לדעת קליטה שהוא לא היה יודע שהיא קולטת :
עמוד ד מוליכין הגוף אצל הראש לפי שהראש מלך על כל הגוף ובגמרא פרק עגלה ערופה מפרש לחד מ"ד שהראש במקומו עומד
דף קנ"ו ע"א והגוף הוא דרהט ממקומו ונפל שם ע"ש : בבור שלשה טפחים ובבית גובהו עשרה פירוש אם הבור עומד ב"ה עושה לו מעקה גובה ג' טפחי' אבל אם עומד הבור בביתו או בחצירו עושה לו מעקה גובה י' טפחים וכן כתב המיימון בהילכות רוצח ושמיר'
עמוד ב נפש פרק י"א : וכן ישנו בירושלמי דתרומות והחלב וחציר והדבש כו' צ"ע דהא במשנה פרק קמא דקידושין שמביא בתר הכי ובפרק קמא דחולין מביא בגמרא תנן ג' משקין אסורי' משום גילוי המים והיין והחלב ואילו דבש וציר לא תנן · וקתני מניינא דמשמע הני דווקא ותו לא : ומפרש בירושלמי מתחת אוזן הכלי כו' · תמיהני למה מביארין הירושלמי ומניח תלמוד שלנו והלא גם תלמוד שלנו מפרש כן בפ"ק דחולין :
עמוד ג בתרנגול ביגוני שאינו ממהר קריאתו ולא מאחר כך פירש
עמוד ד רשי בסוף פרק קמא דיומא : השונא שאמרה תורה פירוש כי תראה חמור שונאיך וגו' אותו מצוה של פריקה מיירי בשנאה מחמת דבר עבירה · אבל הא דלעיל הפוגע בשנים באוהב ושונא מיירי בשונא דעלמא ששונאו בלבו כי בשנאה דקרא ששונאו לשם מצוה אין בו כפיית ייצר · וכן פירשו התוספו' בסוף פרק אילו מציאות וז"ל · לכוף את יצרו ואם תאמר כיון דבערבי פסחי' מוקי לה בישראל שמותר לשנאתו כגון שראה בו ערות דבר מה שייך בו לכוף יצרו · ויש לומר דלא מיירי בשנאה דקרא ובתוספו' ע"פ מפור' בביאור יותר וז"ל · ויש לומ' כיון שהוא שונאו גם חבירו שונא אותו דכתיב כמים פנים לפנים כן לב האדם באדם ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר · ע"כל · ומסתמא דעת התוספו' באילו מציאות כמו שכתבו בע"פ · ומה שכתבו ויש לומר דלא מיירי בשונא דקרא ר"ל אינו שונאו משום דבר עבירה לבד אלא מלבו גם כן שונאו הואיל וגם חבירו הרשע שונאו מתוך כך מתעורר ומגדל הריב ביניה' תדיר ויהא השנאה מן הלב · וק"ק מהיכא יליף המחבר שהזהירה תורה לרחם על הרשעים ולעזרם · והלא הפסוק מיירי בפריקה ויש כאן צער ב"ח והתם מסיק דצער ב"ח דאורייתא · וליכא למימר שהמחבר אומ' דבריו על טעינה כגון שפוגע באוהב ושונא כדלעי' שהתורה לא דברה מזה הענין רק ברייתא הוא בפר' אילו מציאו' · אבל שונא דקרא מדבר בפריקה ובטעינה כתיב כי תראה חמור אחיך וגו' ושמא יש לומר דעיקר הראייה מדכתיב אם ימדו תנ' ·
דף קנ"ו ע"ב אך הלשון אינו משמע כן : יכול שמעון לומר לראובן טול קרקע זו במעות שאני חייב לך וזהו רבותא דאף אם אינו יכול לחזור בו מכל מקום צריך לומר למה לא יאמר לו שמעון טול קרקע זו במעותיך למאן דמפרש אפילו אי אית ליה זוזי מצי לסלק ליה לבע"ח בשאר דברים · וכהאי גוונא אמרינן בריש פר' המוכר פירות גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן ומשמיענו כאן שזה לא דומה לשור נגחן דהתם שורה מעותיו כיון דאייקר בישרא · כל זאת מפרשים התוספות בפרק קמא דבבא מציעא בדיבור המתחיל עד שלא החזיק בה וכו' : וכן אמר רבא אם אסף המוכר סל פירו' ונתן ללוקח קנה כו' · כפול לקמן בדף קס"א בעמוד ד' ולשם מביאו לעניין שתועיל הגבהת הכל ממוכר ללוקח כמו חזקה של ג' שנים שטוען ראובן קניתי השדה משמעון ונתתי לו המעות ושמעון טען לא היו דברים מעולם וכן הוא בגמרא פרק חזקת הבתים כמו שכתבתי שם לשון הגמרא

ומה שפיר' עליו רשבם · אבל שתועיל הגבהת כל ממוכר ללוקח לעניין חזקה דלא מצותו למיהדר בהו כמו נעל וגדר ופרץ זה אינו בפרק חזקת הבתים · גם מה שאומר לעיל מזה המוכר צחיח סלע כו' · ומפרשו גם כן לעניין חזקת קניין שלא יוכלו לחזור בהן · ובפרק חזקת הבתים מפרש בהדיא דקאי על חזקת ג' שנים דגרסינן שם אמ' רבא אכלה כולה חוץ מבית רובע כו' כמו שפירש שם רשבם בהדיא · גם מה שאומר המוכר קרקע לחבירו ונכנס בה הלוקח וזרעה או נרה או שאסף פירות האילן וכו' · וכן לקמן בדף קס"א בעמוד א' כתב הלוקח קרקע מחבירו והחזיק בה באכילת פירו' קנה · גם זה לא מצינו בפר' חזקת הבתים שתועיל זריעה או אסיפת פירות לעניין חזקת קניין כמו נעל וגדר · ולהפך פירש רשבם על האיך דאמר רב יהודה האי דשדי ליפתא בר פילי כו' · וז"ל · ואכילת לפירות לא הוי חזקה · דאכילת פירות אינה חזקה ולא הוי חזקה לקנות שהרי אינו עושה בלקיטת הפירות ולא באכילתו שום תיקון בקרקע · שיהא דומה לנעל וגדר ופרץ וכו' · עד והכי נמי אמרי' לקמן בשמעתין והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה לעניין חזקת ג' שנים להיות אכילת הפירות של ג' שנים עומדים במקום השטר ובנכסי הגר לא קנה כלום לגבי לקנות קרקע מיד כדין קרקע שנקנה בכסף ובשטר ובחזקה דנעל וגדר לא הוי חזקה · ע"כל · הרי פירש בהדיא שאסיפת פירות ואכילת פירות לא מועיל לעניין חזקת קניין כי אם לעניין חזקת ג' שנים · אע"ג ששם קאי על נכסי הגר ושם צריך קניין עדיפא מבקניין נכסי חבירו הואיל וליכא דעת אחר' מקנה כמו שכתב לקמן בדף קס"א בע"א מ"מ משמע מתוך לשונו' רשבם שאינו מועיל בשום מקום כי אם בחזקת ג' שנים · ואפילו אם נמצא בשום מקום שקונה · מכל מקום קשה שהמחבר מביא זה מפרק חזקת הבתים · ובפה"ח לא קאי כלל על עניין הקרקע מיד · כי אם על ידי חזקה ג' שנים כדפרישית · אחרי כן עיינתי בטור חושן המשפט ומצאתי בסי' ר"א וז"ל · כתב הרמבם ז"ל המוכר שדה כו' · ממש כלשון הסמ"ג עד · והראבד השיג עליו וכתב דהעמדת בהמה ואכילת פירות לא מיהניא אלא כנגד טענה · אבל למיקניא ביה ארעא לא מקניא · אלא במידי דמהניא לארעא כגון נעל גדר ופרץ · והכי מסתבר ע"כל חושן המשפט · נמצא
עמוד ג שכיוונתי דעת הראבד ז"ל ותו לא מידי : הרי הן כמטלטלין לקניין ויש להן אונאה כו' לאפוקי קרקעות שאין בהן אונאה כדתנן בפרק הזהב והביאו לעיל בדף ס' בעמוד ב' : משוך לקנות אינו מועיל · לשון הגמרא לקנות מי קאמר ליה קני : והילכתא צבורין לא בעינן ואגב וקני בעינן · זה קאי אדלעיל שפסק דלא בעינן צבורים אבל אגב בעינן כי על אותו עניין אומרים שם בגמרא והלכת' צבורים כו' · ולא קאי אקרקע כל שהוא והמחבר הביא הדין דקרקע כל שהוא
עמוד ד לעיל לאשמועינן כמה יהא הקרקע שקונין על גביו : לא קנה כלים שעליה עד שימשוך הכלי' עצמם שעליה · בפרק קמא דבבא מציעא פירשו התוספות למה לא יקנה בטעם חצר כיון שהשאיל לו הבהמה לקנות על גבה והדיבור מתחיל משוך בהמה וקני כלים שעליה כו' · ובאותו דיבור מפרשין התוספות אם אמר משוך קופה וקני כלים שבתוכה דקנה : ומסירה אינה קונה אלא ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם דבאותן מקומות לא תועיל משיכה · דמשיכה אינה מועלת אלא בסימטא או בחצר של שניהם כמו שאומר המחבר ובמקום שמשיכ' מועלת שם לא תועיל מסירה כדלעיל בתחילת המצוה : כיון שקיבל עליו הנפקד לזכות בהן ללוקח כו' רשבם מביא תוספת' זו בפרק הספינה ובזה מחולקת גירסו' התוספת' מגירסת הברייתא לפי מה שפירש רשבם שבברייתא שנה לדין רשות המוכר והנפקד בשוה ובתוספתא מחלק ביניהם בזה שמועיל ברשות הנפקד כשמקבל עליו לזכות בהן ללוקח · אבל ברשות

המוכר לא תועיל אלא הגבהה או שכירות מקום : והיתה
המידה של סרסור כו׳ · בפרק הספינה מפר׳ רשב״ם משום דדעת
הסרסור כל זמן שלא נתמלא המידה שתהא המיד׳ שאולה למוכ׳ ·
ואחרי שתתמלא תהא שאולה ללוקח · ולמי שהיא שאולה היא
קונה לו · כשהכלי עומד בסימטא או בחצר של שניהם דהיינו
במקום שיש להם רשות להעמיד הכלי · אבל ברשות הרבים או
ברשות שאינה שלהם שאין להם רשות להעמיד שם כלי · אז
הכלי אינו קונה לבעליו כדאמר שם רבי יוחנן כיליו של אדם
קונין לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו : וכן
פירות שהיו צבורין כו׳ · אותה בבא היינו בבא קמא · אלא שבזה
אתא לאשמועינן אף על פי שהמוכר מודד בעצמו מכל מקום
כשנתמלאת המידה הרי הוא של לוקח · ולעיל מיירי שהסרסור
מודד עוד שמעינן מבבא זו · דדווקא כשהמדה אינה של שניהם
אז כשנתמלאת המידה הרי הוא של לוקח משום שהכלי שאול
ללוקח כשנתמלא וקונה לו · אבל אם היה הכלי של מוכר
והמוכר מודד אינו מכור אף על פי שהוא מערה המדה לארץ
אינו קנוי ללוקח עד שיתן הפירות לכליו של לוקח והיינו כרבי
זירא · ודלא כרבי אסי אמר רבי יוחנן דאומר שם כשהפירות
צבורים ומונחים בסימטא והמוכר מודד בכיליו ונותן הפירות
ממדתו על גבי הקרקע בסימטא אזי קונה הלוקח ודווקא כשמודד
המוכר אבל אם מודד הלוקח אפילו כשהכלי של מוכר כשמערה
הפירות מן הכלי ונותנן על הקרקע קנוי ללוקח כך מפרשים שם
התוספות : אם פסק את הדמים כו׳ דכשלא פסק
הדמים הדבר שאין דמיו קצובין אין אחד מהן גומר המקח בדעתו
דדילמא לא יוכלו להשוות יחד : מסקנת ההלכות
בפרק הזהב ובקידושין פרק קמא כל הנישום דמים באחר כו׳
לשון המשנה פרק קמא דקידושין כל הנעשה דמים באחר כיון
שזכה זה נתחייב זה בחליפין כיצד החליף שור בפרה או חמור
בשור כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין · גמר׳ כל הנעשה דמים
מאי ניהו מטבע · שמע מינה מטבע נעשה חליפין · אמר רב
יהודא הכי קאמ׳ כל הנישום דמים באחר כיון שזכה זה נתחיי׳ זה
בחליפין · דיקא נמי דקתני כיצד החליף שור בפרה או חמור
בשור שמע מינה · ולמאי דסלקי דעתך מעיקרא מטבע מאי כיצד
הכי קאמ׳ פירות נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור בפרה
או בשר חמו׳ בשור כיון שזכה זה נתחיי׳ זה בחליפין · הניחא לרב
ששת דאמ׳ פירי עבדי חליפין אלא לרב נחמן דאמ׳ פירי לא עבדי
חליפין מאי איכא למימ׳ הכי קאמ׳ יש דמים שהן כחליפין כיצד
החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור מאי טעמא דרב נחמן
סבר לה כרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומאי טעמא
אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמ׳ לו נשרפו חטיך בעליה · מילת׳
דשכיחא גזרו ביה רבנן מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן
ע״כ הגמרא · והילך לשון רש״י · כל הנעשה דמים באחר שדרכו
לתתו בדמי׳ כשקונין׳ חפץ אחר והשתא קא סלקא דעתא דמטבע
אתא לאשמועינן · כיון שזכה זה נתחייב זה כחליפין דהיכא
דנותנו זה בתורת חליפין ולא בתורת דמים אלא כעין שקונין
בסודר כעין שלף איש נעלו כיון שזכה בו המקנה ומשך זוז אחד
מיד הקנה בתורת חליפין נתחיי׳ הקונה באונסי חליפין בכל מקום
שהם אם מתו או אבדו עליו לשלם מעות שפסק עמו לתת לו לפי
שכשמושך המוכר את הסודר או את הזוז בתורת חליפין נקנה
המקח ללוקח בכל מקום שהוא · החליף שור בפרה כיון שמשך
בעל הפרה את השור ניקנית הפרה ללוקח בכל מקום שהיא
ואונסה עליו ובגמר׳ פריך מאי כיצד הואיל והוי אתי לאשמועינן
דמטבע נעשה חליפין שאף על פי שבתור׳ דמים קיימא לן דמעות
אינן קונות אלא משיכת המקח כי יהבינהו ניהליה בתורת קניין
סודר קנו כי סודר הוה ליה למיתני כיצד החלי׳ מעות בפרה · גמ׳ ·
מאי ניהו מטבע שהוא הניתן דמים באחד בכל מקום ואשמעינן

מתניתין דאף על גב דבתור׳ דמים קיימא לן דלא קנו כי יהבינן
בתורת חליפין קנו : שמע מינה כו׳ ואנן קיימא לן בפרק הזהב
דאין מטבע נעשה חליפין : כל הנישום דמים באחר כל דבר
שאם בא לתתו דמים באחר צריך לשומו בדמים דהיינו כל
מטלטלין בר ממטבע : כיון שזכה זה כו׳ · אם נותנו בתורת
חליפין ללוקח במשיכה שמשך בעל המקח את זה ואשמועינן
דתורת חליפין במטלטלין ולמימרא דאף על גב דליתנהו כלי
אלא מטלטלין בעלמא הוי חליפין · ולא מטבע אתא לאשמועינן ·
דיקא נמי דלאו מטבע אתא לאשמועינן : מאי כיצד הוה ליה
למיתני כיצד החליף מעות בפרה · הכי קאמ׳ כו׳ תרתי אשמעינן
נקט ברישא מטבע והדר אשמועינן שאר מטלטלין : ופירי נמי
כו׳ כל מידי דלא הוי כלי פירי קרי ליה לעניין חליפין ומשום
דפירי שכיחי נקט פירי : עבדי חליפין עושין תורת חליפין ולא
אמרינן נעל דווקא : בשר שור וכל שכן שור חי דעדיף טפי דדמי
לכלי שמשתמשין בו : הניחא לרב ששת איכא לתרוצי למתניתי׳
בין למאי דסלק׳ אדעתיה מעיקרא בין למאי דתריצנא כל הנישום
אלא לרב נחמן מאי כיצד למאי דסלקא דעתך מעיקרא ואף למאי
דאוקמינא נמי ליתא · פלוגתא דרב נחמן ורב ששת בפרק הזהב ·
הכי קאמ׳ יש דמים כחליפין בולה כמתניתין חדא מילתא היא
קאמר ובמטבע עסיקינן · והכי קאמ׳ כל הנעשה דמים באחר
דהיינו מטבע פעמים שדמים קונין כמו חליפין דנעל כשנותנו
בתורת דמים : כיצד החליף דמי שור בפרה מכר לו שור במנה
ומשכו ונתחייב לו זה המנה · אמר לו המוכר יש לך פרה ליתן לי
בדמים אמר ליה הן · שמאה לו במנה או בפרס אמר ליה מוכר
השור הרי המעות שאתה חייב לי נתונין לך בדמיה מעות הללו
קונין בלא משיכת הפרה כחליפין דכלי מאי טעמא שני משאר
מעות : סבר לה תנא דמתניתין כרבי יוחנן דאמר כו׳ · ומשיכה
מדרבנן איתא שמא יאמר המקבל מעות נשרפו חיטך בעליי׳ ואי
מתרמי׳ ליה דליקה לא טרח לאצולינהו סבר לא בשריפתן אפסיד
ולא בהצלתן אשתכר · להכי אוקימנא ברשותיה להיות הפסד
השריפה עליו והשכר לחזור אם נתייקרו דלימסר נפשיה ל
לאצולינהו : במילתא דשכיחא שאר נתינת מעות במקח · מילתא
דלא שכיחא שיהא מחוייב לו המעות מקודם לכן : לפיכך עמוד ג
אין למדין ממנו לדין אחר כגון אם יש לו שטר ביד אחר ויקנהו
לאחר במעמד שלשתן כמו שמפרשי׳ התוספו׳ בפרק קמא דגיטין
בדיבור המתחיל תנו מנה לפלוני ומת כו׳ או אם יקנה לגוי גם זה
לא מועיל כך מפרשי׳ התוספו׳ בפר׳ קמא דגיטין בדיבור המתחיל
במעמד שלשתן קנה וכן כתב גם כן לקמן בדף ק״סא בעמוד ב׳ ·
או אשה שמקנה חוב כתובתה לאחר דדילמא לא אתי לידי גביית
כגון שהיא מייתה ברישא גם על זה לא תקנו כך מפרשים
התוספות בפרק קמא דגיטין בדיבור המתחיל תניהו לפלוני
במעמד שלשתן כו׳ ולקמן בדף ק״עו בעמוד ג׳ כתב עוד מדין זה :
שאומר בדרב הונא אמר רב קמיפלגי כו׳ מסיק התם דרבי
מאיר וחכמים בתרתי פליגי במקדש אשה במלוה שיש לו על
אחרי׳ בשטר או בעל פה במלו׳ בשטר פליגי בהכי דכ״ע אית להו
דשמואל דאומר המוכר שטר חוב לחבירו וחוזר ומחלו מחול ·
ובאשה סמכ׳ דעתא קמיפלגי · מר סבר אשה סמכ׳ דעתה ומימר
אמרה לא שביק ליה לדידי ומחיל ליה לאחריני · ומ״ס אשה נמי
לא סמכה דעתה · ובמלוה ע״פ פליגי בדרב הונא אמר רב · דאמר
רב הונא אמר רב מנה לי בידך תניהו לפלוני במעמ׳ שלשתן קנה
מ״ס כי קאמר רב בפיקדון אבל במלוה לא · ומ״ס לא שנא מלוה
ולא שנא פיקדון · ובתוספות פ״ק דגיטין מפורש באריכות בדיבור
המתחיל תניהו לפלוני במעמד שלשתן כו׳ : גרסינן
בפרק הספינה בה״ג ופירוש רבינו חננאל וכשערי דרב האיי כו׳ ·
כלומ׳ כל אילו הגאונים סבירא להו שהגירס׳ כן לאפוקי מרשב״ם
דגריס אמר אמימר הילכתא אותיות נקנית · ומה שהזכיר המחב׳

נם כן הלכות גדולות דהיינו רב יהודאי גאון כמו שכתב לעיל
בדף י״א בעמוד ג׳ ׳ במרדכי בפרק הספינה לא כתב כן בשם רב
יהודאי גאון גם בתוספות שם מביא גירסת ה״ג בעניין אחר ממה
עמוד ד שכתב המחבר: כיון שהחזיק בקרקע נקנה השטר בכל
מקום שהוא זהו לפירוש רשב״ם שפירש בפרק הספינה ובפרק מי
שמת ׳ דבסתמא אמרינן רלדעת כן מכר לו המוכר דלכשיחזיק
הלוקח בקרקע שיקנה גם השטר אגב קרקע: ונראה
לר״י שמדבר בעניין שאומר לו אגב כו׳ משמע שר״י מבין הגמרא
שאומר לו בפירו׳ אגב ולא בסתמא כפירש רשב״ם ׳ אכן מה שכתב
המחבר בשם ר״י לא מצאתי בתוספות פרק הספינה ולא במי
דף קנ״ט ע״א שמת ׳ ואיני יודע מקומו: כמו שישומו אותו בית
דין של שלשה אפילו ע״פ שנים כו׳ ׳ הואיל והזכיר לשון שומא
ובית דין דהיינו דרך בית דין לעשו׳ שומא ׳ כי הם חכמי׳ ויודעים
השומא דעתו כדין בית דין שרובו ככולו ׳ אבל כשאומר כמו
שיאמרו שלשה דהיינו אמירה בעלמא וגם לא הזכיר בית דין
דעתו אבני אדם דעלמא ולא תלה דעתו ברוב מהם ׳ להכי צריך
שיאמרו כולם ׳ אבל כשהם ד׳ אפילו אמר לשון שומא דעתו
אכולם ולא ארובא ׳ כיון דיצא מתורת בית דין והזכיר יותר מג׳
אמרינן לרוב דעות קנחית ׳ ורש״י לא הזכיר בית דין בגירסת
הגמרא רק כלשון שומא ואמירה מחלק כמו שפירשתי:
עמוד ב פירוש אתן לך קרקע כפלים מערכונך ׳ אבל אין ר״ל
שיחזור לו כפלים במעות דאם כן למה יקנה כמקח לרבי יהודא
עמוד ג כנגד ערבונו: כיצד הרי שהתפיס שטרי או שוברי
בבית דין וקנו מידו כו׳ דעת המחבר שלא יועיל קניין אז בבית
דין חשוב כשאר אסמכתות דדווקא בזה מועיל׳ כדמפרשי׳ התוס׳
בפרק ד׳ דנדרים שאינו אלא הודאה שמודה ששטר שלו פסול או
ראייתו שקר והבל׳ והאשירי מפרש בפרק ד׳ דנדרים שהוא
מטעם מחילה וצריך לפרש הגמר׳ דפר׳ ד׳ נדרי׳ הכי דגרסינן התם
ההוא גברא דאיתפס זכוותא בבי דינא ואמר אי לא אתינא עד
תלתין יומי ליבטלו הנך זכוותא איתניס ולא אתא׳ ואמר שם
רבא אנוס הוא ואנוס רחמנא פטריה׳ ורב הונא אמר דמבטלין
זכוותא ומקש׳ לרב הונא מהא דתנן מי שפרע מקצ׳ חובו והשליש
את שטרו ואמ׳ אם איני נותן מכאן ועד שלשים יום תן לו שטרו ׳
ר׳ יוסי אומר יתן ר׳ יהודה אמר לא יתן׳ ואמר רב נחמן אין הלכה
כר׳ יוסי ומשני שאני הכא דאמר ליבטלן זכוותי׳ ופירשו התוספו׳
והאשירי כדפרי׳ לעיל ומסיק והילכתא אסמכתא קניא והוא
דלא אניס והוא דקני מיניה בבית דין חשוב׳ ומפרש המחבר
דהך הילכתא קאי אעובדא דלעיל דווקא ולא בשאר אסמכתות
וכן מפרש ג״כ האלפסי בשם גאון בפרק גט פשוט וכן המיימוני
בפרק י״א דמכירה׳ והאשירי הביא מפרשים אילו בפרק ד׳ נדרי׳
וראייתם׳ ודוחה ראייתם ומפרש שהילכתא קאי על כל
האסמכתו׳ ׳ ונראה לי שגם רבינו שמשון דלקמן בעמוד זה אית
ליה שהילכתא קאי על כל האסמכתות דקאמר כל קניין הוי
מעכשיו ואפילו הכי אינו מועיל בשאר אסמכתות אלא בבית דין
חשוב ׳ מיהו בדאיתא ב״ד חשוב קנה אף בשאר אסמכתות שמע
מינה: ואם עכבו הנהר או החולי כו׳ האי עיכובא
דנהר מפרש האשירי שגדל הנהר ממי גשמים והפשרת שלגים
דלא הוי שכיח כאונס דפסקא מברא דהא מקשינן מהה׳ דפסקא
מברא על רבא ׳ ומשני שאני התם דאונס דשכיחא ׳ והאי אונסא
דמתפיס זכוותיה הוה חולי ׳ או עיכוב נהרא כמו שמפרש המחב׳
וכתבתי זאת כי היכי דלא תיקשי הך דהכ׳ דמועיל אונס דעיכוב
נהר אהך דמייתי לעיל בדף קל״א בעמוד ד׳ דלא מועיל אונס
דפסקא מברא לכל הלשונות ׳ ואין לומר דהתם מיירי לעניין
גיטין ושאני התם דלא מועיל האונס משום צנועות ומשום פרוצו
דהא מפרשים התוספו׳ בפר׳ מי שאוחזו בריבור המתחיל איתיביה
רבינא לרבא דאונס דשכיח לגמרי כגון האיך דפסקיה מברא
לכ״ע אינו מועיל אף למאן דלא גזר משום צנועות ופרוצות ׳ וגם
המחבר עצמו כתב כן לעיל: והוא שיהא בבית דין
חשוב וז״ל האשירי פרק ד׳ נדרים וב״ד חשוב היה אומר ר״ם היינו
הני דגמירי דיני אסמכתא וידעי דלא קניא אלא מכח הפקר בית
עמוד ד דין: כידוע שהיא נטרפה קודם שחיטה וצריך
דף ק״ס ע״א המוכר להחזיר לו הדמים כדלעיל בד״ס בעמוד ד׳: ורום
כל בית ובית כחצי אורכו וחצי רוחבו כבניין ההיכל שהיה אורכו
מ׳ ורוחבו כ׳ דהיינו ס׳ וגובהו שלשים: שתי גרופיות
שני ענפים כדי שיחזור ויצמח למוכר ׳ והיינו טעמא דכולהו וכל
אחד הנזכר יש לו טעם שזה צומח בכך וזה צומח בכך וקצרתי ׳
ותמיהני שהזכיר המחבר זיתים שתי גרופיות בלשון ת״ר משמע
שגם הוא בברייתא לשם ואינו כן דהא דזתים משנה היא לשם
עמוד ב והאחרים בברייתא הם שנויים שם: וה״ג שיש לו
מעקה עשרה טפחים פירוש אפילו כשיש לו מעקה גובה עשרה
עמוד ג טפחים דאילו בפחות מכן הרי הוא בכלל הבית: החזיק
בשדה זכה בכולן כו׳ אבל במכר שנינו שם מכר את השדה לא
מכר את האבנים שאינם לצורכה ולא את התבואה התלושה מן
עמוד ד הקרקע כו׳: שמא ימכור בזול מפני שדעתו נוטה
אחר המעות כו׳ האשירי מפרש הטעם בפרק מי שמת דדווקא
בנכסי אביו שייך הטעם שאומר המחבר דחיישינן שמא ימכור
בזול מפני שדעתו נוטה אחר המעות ׳ אבל בקרקע שקנה יכול
למכור׳ דהא אין דעתו נוטה אחר הממון הואיל וכבר קנה הקרקע
בעד מעות ולפי זה הטעם נראה לי אם נתן לו קרקע במתנה
שהיה דינו כקרקע שירש דגם שם יש לחוש דילמ׳ דעתו מקרבת
לגבי זוזי הואיל ולא ראינו שנתן מעות בעד קרקע ׳ ובשם ר״ת
כתב שם האשירי שאין חילוק בין קרקע שירש לקרקע שקנה
והכל לא מצי למכור׳ ונכסי אביו דנקט בגמ׳ אורחא דמילת׳ נקט
שמא ימכור בזול ׳ רוצה לומר אע״פ שעינינו רואות שמכר ביוקר
מכל מקום אין ממכרו ממכר דלא חלקו חכמי׳ דחיישינן שמא
לפעם אחרת ימכור בזול ׳ וכן הוא בהדיא בגמרא פרק מי שמת
דגרסינן שם וליטעמך זבין שוה חמש בשית הכי נמי דזבינית
דף קס״א ע״א זביני כו׳: ואינן מקנה אותה לישראל אלא בשטר
כו׳ והיינו הא דאמרינן גם כן בפרק ח״ה ומביאו לקמן בדף קפ״ד
בעמוד א׳ ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי כו׳: עושין
כפי משפט המלך דדינא דמלכותא דינא ומלכא אמר לא ליכול
ארעא שום מחזיק אלא בשטר פירוש אא״כ יש בידו שטר מן המוכר
והיאך יקנה זה המחזיק הואיל ואין לו שטר מן הגוי אלא לוקח
ראשון יקנה בדינא דמלכות׳ לכי אתא שטר הגוי לידיה רשב״ם:
כיצד הלוקח קרקע מחבירו והחזיק בה באכילת פירותיה
כו׳ לעיל בדף קנ״ז בעמוד ב׳ הבאתי זאת והארכתי לשם:
אמה או יתר כנגד הפתח קנה כו׳ רשם יותר נראה לנוי ׳
אבל במקום אחר טפי מאמה בעי: הצר צורה׳ צורת חיה או עוף׳
אבל סיוד וכיוד דאמרינן לעיל אמה כנגד הפתח לאו היינו צורת
ברייה אלא ציורים בעלמא מעשה צעצועים ופרחים׳ אבל צורת
חיה או עוף חשיב ודי באחת ולא בעינן אמה ולא כנגד הפתח:
המציע מצעות ושכב שם על הקרקע׳ ואע״ג דלאו היינו נעל וגדר
ופרץ שלא תיקן שום תיקון בקרקע אלא שנהנה גופו מן הקרקע
עמוד ב ששמשתו הקרקע הוי חזקה רשבם: שאסור לישראל
ליתן לגוי מתנת חינם שנאמר לא תחנם פירוש לא תתן להם
עמוד ג מתנת חנם: כדמפרש טעמא בירושלמי דפרק
מציאת האשה במרדכי ובאשירי פר׳ קמא דקידושין בפרש הטעם
בשם הירושלמי דלכך תיקנו שיהא מציאת אשה לבעלה שלא
תגנב משל בעלה ותאמר מציאה מצאתי׳ אבל מתנה ליכ׳ למיחש
להכי שתגנוב ממנו ותאמר במתנה ניתן לי דמתנה אית לידה
קלא: ואומר שלרבנן כשנותנו לעבד ולאשה על מנת
שאין לאדון וכו׳ במשנה פרק קמא דקידושין פליגי רבי מאיר
וחכמים

והכמי׳ ר״מ אומר אין עבד קונה את עצמו ע״י עצמו בכסף וחכמים אומרי׳ קונה עצמו על ידי עצמו בכסף׳ ובלבד שיהא הכסף משל אחרים וטעמא דרבי מאיר משום דאין קניין לעבד בלא רבו משום הכי כשאחרים נותנים הכסף לעבד שיפדה את עצמו מיד קנאו האדון׳ ורבנן סברי דיש קניין לעבד בלא רבו׳ ומפרש שם רב ששת פלוגתייהו כשאמרו לעבד על מנת שאין לאדון רשות בו׳ ומכל מקום סברי רבנן דיש כח לעבד לפדות עצמו׳ ורבי אליעזר מפרש פלוגתייהו כשאמרו לעבד על מנת שתצא בו להירות: עד שיאכל משל אביו ומשל אמו׳ והיכי דמי שהוא של אמו ולא של בעלה׳ זה מפרש שם דאקני לה אחר כו׳: לעניין אם משלה היתה הבהמה כו׳ התם תנן האשה שנדרה בנזיר והפרישה את בהמתה ואחר כך היפר לה הבעל׳ אם משלו היתה הבהמה תצא ותרעה בעדר ואם משלה היתה׳ בהמה חטאת תמות והעולה תקרב עולה ושלמים יקרבו שלמים כו׳: דאמר רב אם אמר לה מה שאת נותנת לפיך כו׳ התם תנן המודר הניית חתנו מבנו הוא רוצה לתת לבתו מעות אומר לה הרי מעות אילו נתונות לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך׳ עכ המשנה׳ ואומר שם בגמרא אמר רב לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך כלומר לזה דווקא יהיה נתון לך דבהכי אפילו לדידה לא גמר ונתן מתנה גמורה להכי לא קנה הבעל אבל אם אמר לה מה שתירצי עשי קנה יתהון בעל ושמואל אמר אפי׳ אמ׳ מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל מתקיף לה רבי זירא כמאן אולא הא שמעתא דרב כרבי מאיר דאמר יד אשה כיד בעלה׳ ודמיגהי כו׳: דאי כרבי אליעזר לא היה מועיל מה שאת נותנת לפיך לרבי מאיר דהא ר׳ אליעזר מוקי פלוגתייהו בעל מנת שתצא בו לחירות והיינו כמו שאמר מה שאת נותנת לפיך דכולי לישני לא משתמע דנותן אפילו לדידה מתנה גמורה ואפילו הכי קאמר רבי מאיר דלא מועיל:

וזה אינו מועיל לר׳ אליעזר פירוש אפי׳ לרבנן והוי שמואל דלא כמאן: אם כן על כרחך צריך לומר דסובר כרב ששת והוי אתי כרבנן דהא רב ששת מוקי פלוגתייהו בעל מנת שאין לרבו רשות בהן והיינו כמו שאמר מה שתרצי עשי ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהן דבתרווייהו לישני נותן להם מתנה גמורה קמוקי דמועיל לרבנן: ואף על פי שיש דוחקים לחלק בין אשה לעבר כו׳ כלומר כל הראיות שהביא המחבר שמועיל הלשון שאין לבעלה רשות בה היינו דווקא באשה האמר בעבד אינו מועיל דהא פלוגתייהו דרבי מאיר ורבנן בפרק קמא דקידושין בעבד ועלייהו קאי הפלוגתא דרבי אליעזר ורב ששת׳ אבל באשה שמא כולהו מודי דמועיל על מנת שאין לבעלה רשו׳ בה דהא יותר יד העבד כיד רבו ממה שיד האשה כיד בעלה כדאמרינ׳ לעיל בעמוד זה׳ וכמו שפרשתי מצאתי אחר כך כהורי׳

עמוד ד בהגה במיימוני פרק ג׳ דהלכות זכייה: דשליח מתנה כשליח גט כשם שיכול לחזור ולבטל השליח והגט בטרם יגיע הגט ליד האשה כך יכול לחזו׳ במתנתו קודם שתגיע המתנה ליד המקבל והיינו טעמא במתנה משום דהולך לאו כזכי׳ כך מפורש בגמרא ריש פרק השולח: משום דעבד ליה בייח נפשיה ונגמר ומקני ליה נראה לי דקאי על הא דתנן בפרק קמא דגיטין האומר תנו גט לאשתי ושחרור זה לעבדי דקא סברי הכמים דחזר בגט ואינו חוזר בשיחרור: אבל הגוי אינו זוכה הואיל ואינו ראוי לשליחות כו׳ כמו שכתב לקמן בדף קס״ו בעמוד ב׳: כשם שאין ישראל כו׳ זהו בבא חדשה ואשמועינן שאין כח לישראל להיות זוכה לעירך גוי׳ וכל העניין מן הגמרא דפרק איזהו נשך אחר מתניתין מלוה ישראל מעות של נכרי כו׳: לפיכך אמר לשלשה כו׳ אין זה כלום׳ כלומר אפי׳ ג׳ שהם בית דין מכל מקום אין להם כח למסור מילי שנמסרו להם לאחר׳ ובזה פליגי רבי מאיר ורבי יוסי אבל שנים אפילו רבי מודה כך מפרשי התוספות בפרק כל הגט כדיבור המתחיל ומילי לא ממסרן׳ וכן כת׳ גם כן במרדכי ס״פ התקבל׳ אכן מכל מקום בזה אין מיושב הלשון כ״א כדוחק דהא דיש חילו׳ בין ב׳ לג׳ היינו דווק׳ כשאומר להם תנו גט לאשתי אזי סובר רבי מאיר לב׳ אין כח לדבר עם אחרים ולג׳ יש כח הואיל והם בית דין אבל כשעשאן שלוחים ואמר להם בפירוש שיאמרו לאחרים זה תלוי בפלוגתא דאמר אמרו שהביא המחבר לעיל בדף ק״ל בעמוד ג׳ אם כן כך לי ב׳ כמו ג׳׳ מכל מקום יש לומר דנקט ג׳ הואיל ושורש פלוגתא דר״מ ור׳ יוסי בג׳ נאמרה׳ גם בתר הכי כתב המחבר וכן אמר לב׳ כו׳ והוא הדין אם אמר לג׳ כתבו וחתמו אינם יכולים לומר לסופר׳ דהא מסקינן בפרק המקבל ובפרק מי שאוחזו דסבר רבי יוסי כן בגט מכל מקום נקט המחבר ב׳ הואיל ודיבר עמהן שיהו עדים אין דרך שידבר עם ג׳׳ אבל כאן עשאן שלוחים או בית דין שהם ישתדלו בדבר שיבא גט לאשתו כהאי גוונא דרך הוא שידבר עם ג׳: מפני שהיא מסותרת׳ כלומ׳ במקום שמוכח מילתא שהוא אנוס בנתינה בתרייתא אזי הוי נתינה קמייתא כמו מסירת מודעא על נתינה בתריית׳ אף על גב שנתינה קמייתא מסותרת הייתה מכל מקום הואי מודעא לבתריית׳ כך מסיק שם בגמרא בפרק חזקת הבתים

דף קסב ע״א ובפירוש רשבם האריך בה בביאור יותר: שוחדא דדייני שוחדא דדייני פירוש בדיין תולדת הדבר שיכול ליתנו לאותו שחביב לו׳ כלומר כאילו קבל שוחד ונותן לו׳ ובתוספות פרק חזקת הבתים פיר׳ רבינו תם כדברי הירושלמי וסתר פירוש רשי מכמה מקומות מן התלמוד גם בתוספות פרק קמא דגיטין: ובפרק קמא דגיטין מוכיח דשודא שייכא אף במטלטלין גבי שליח בסוף פרק קמא דגיטין תני׳ כשאחד אומר לשליח הולך מנה לפלוני וכשהלך מצא שמת ובטרם יחזיר מת גם המשלח אומר שם לחד תנא מה שירצה השליח יעשה ולקמן בהיפוך הדף בעמוד א׳ מביא ברייתא זו אבל אינו מביא דעת אותו תנא לפי שהוא אינו סובר כן מכל מקום מוכיח הך סברא ממנו: אבל כתב כל נכסיו לבן בין הבנות וכו׳׳ אותה בבא איתא בגמרא פרק יש נוחלין ולא אוכל ליישבה אלא לעניין עישור נכסים דבעניין אחר בלא כתיבא הכל לבן׳ ואין לומר דאיירי בבני בנים כגון שהיו לו שני בנים ומתו והאחד הניח בן והאחר הניח בנות׳ דהא מסיק בפרק מי שמת דלא קרו אינשי ברא לבר ברא׳ ואם דעת המחבר דבן היינו זכר בנות היינו נקיבות׳ אם כן לא היה פירוש דבן בין הבנות ככן בין הבנים׳ ואי תימא גם בן בין הבנים פירוש כן׳ כלומר זכר בין זכרים והם בני בנים או בני אחים אם כן היה דוחק שהניח דיני חגמ׳ ששם מיירי בבן בין הבנים גרידא כדמוכח שם׳ ומפרש דיני זרים שאינם מן חג׳׳ לא מחוורת כדפרישית לעיל: גרסינן בירושלמי פרק ב׳ דייני גזירות מי ששלח כלים למדינת הים כו׳ ירושלמי זה מביא רשבם וגם האשירי כמעט בריש פר׳ מי שמת גבי ההוא גברא דשדר פסקי דשיראי כו׳ ולא פירש עליו כלום׳ ונראה לי כששולח דרך דורון אמרינן לבניו ולבנותיו נתכוין אבל בשעת מיתה אמרינן להנאת בניו ובנותיו נתכון להצילן מכתובת אשתו ומבעלי חובתיו ולא נתן דעתו וכוונתו זה לבן וזה לבת רק שישאר לזרעו אב ממילא יפה כח חבנים מבנות׳ אף על גב דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב״ח כדלקמן בדף קעו בעמוד א׳׳ וכן כתובה לא ניגבית אלא במקרקעי בזמן חכמי התלמוד כדלעיל בדף קכו עמוד ג׳ מכל מקום מצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם או אם תפש ב״ח מטלטלי׳ מחייס שהוא גובה מהן

עמוד ב כדלקמן בדף קעו בעמוד א׳: המשיא בנו הגדול כו׳ קנה הבית ובמסכת גיטין מוקי לה כשיש לאביו בעיר בית אחר לדור בו רשבם: אבל הבית לא קנה דכיון

דמשמש

דמשמש האב בתוך הבית לא הוציאו מחזקתו ולא מיקני׳ ליה
עמוד ג לבנו רשב״ם: גרסינן בפרק התקבל המפר׳לים והיוצא
בשיירא והיוצא בקולר׳ לשון מרדכי בסוף פ׳התקבל ירושלמי
היוצא בקולר אמר רבי מנא ולא סוף דבר בקולר של סכנה
אלא אפילו בקולר של ממון׳ שכל קולר בחזקת סכנה׳ מה
בין מסוכן ובין חולה׳ חולה כדרך הארץ׳ מסוכן כל שקפץ
עליו החולי׳ בדרך כל הארץ הקרובים נכנסים אצלו מיד
והרחוקים לאחר ג׳ ימים׳ ואם קפץ עליו החולי אילו ואילו
נכנסים אצלו מיד׳ ולפי זה יש להסתפק באיזה מסוכן אמ׳רבי
שמעון בן שזורי אף המסוכן במתניתין עכ״ל׳ וז״ל מרדכי בפרק
מי שמת׳ פסק האלפסי הני ארבע דתנא בגיטין דאינון יוצא
בקולר ומפרש לים ויוצא בשיירא ומסוכן כולהו בצוואה דידהו
כשכיב מרע דמצוה מחמת מיתה נינהו׳ כתב הר״ר חיים בר
יצחק הצרפתי הא דחשיב הכא מסוכן כמצוה מחמת מיתה׳
לאו באומר בפירו׳ ויי ליה דמית שאם היה אומר ויי ליה דמית
מאי קמ״ל אלא טעמא משום אומדנא שאנו אומדין דעתו שהוא
מצוה מחמת מיתה וראיה מפ׳התקבל גניבא יוצא בקולר הוה
כי הוה נפיק אמר ד׳מאה זוזי לרבינא כו׳ ומסיק שאני גניבא
דמצוה מחמת מיתה הוה׳ וכן פסק מהר״י זצ״ל׳ וכן הסכימו
כל גדולי אשכנז וצרפת׳ ובה״ג כתב מצוה מחמת מיתה היכא
דאפיק בפומיה דקא מיית׳ מתנת ש״מ היכא דאמ׳ סתמא ולא
אפיק בפומיה מחמ׳מית׳ ומהר״ם זצ״ל כתב דאף הבריא שאמר
ינתן לפלוני כך וכך מנכסי אם אמות היינו מצוה מחמ׳מיתה:
דף קסג ע״ב נוטלת כאחד מבניו ולעיל מעבר לדף בע״א כתב מה
תהא על כתובת׳ כשכתב כן׳ אי נמי הכא מיירי שאומ׳שתיטול
כחלק אחד מן הבנים לבד מכתובתה כך פירש רשב״ם:
ואמר רבי׳ יעקב דווקא בשליש כו׳ פי׳ הא דקאמר גם בבריא
שמת מצוה לקיים דברי המת היינו דווקא בשליש כו׳ ועיקר
דברי רבינו תם כמעט בסוף פר׳ קמא דגיטין בדיבור המתחיל
והא לא משך: אין לשיני אלא מה ששייר הראשון
שם בפרק יש נוחלין תניא נכסי לך ואחריך לפלוני וירד
ראשון ומכר ואכל השיני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשב״ג
אומר אין לשיני אלא מה ששייר ראשון בלבד׳ ואומר שם
עמוד ד שהלכה כרשב״ג: כי כל הראיות שמביא סייעתא
ללשון ראשון הם קשות ללשון שיני שתי לשונות יש בגמרא
וללשון ראשון היזק ראייה לא שמיה היזק וללשון שיני שמיה
היזק: הכל כמנהג המדינה רוצה לומר כמו שאומר
אחר כך מיד או גויל או גזית או הפסיק כו׳׳ דדווקא זה תלוי
במנהג׳ אבל שיעור עובי החומות לאו במנהגא תליא מילתא
אלא בשיעור המפורש במשנתינו ואם נהגו ביותר לא כפינן
ליה דקים להו לרבנן דלא צריך טפי ואם נהגו בפחות מנהג
גרוע הוא ולא אזלינן בתריה דקים להו לרבנן דבציר מהכי לא
קאי׳ אשר״י ותוספות מסכת בבא בתרא ולשם כתוב בתוספו׳
שמכאן מוכח דיש מנהגים שאין לסמוך עליהם אפילו היכא
דתנן הכל כמנהג המדינה: ועושה חזית כמו
אמה כו׳׳ חזית לשון קצה פירוש בראש הכותל עושיהו׳ כל
חזית לשון קצה הוא וכן שנינו בתמיד גבי מערכה וחזיתה
מזרחה ראשי הגיזרין רש״י׳ הכי נמי נעשה בראש הכותל
בסיד: מבחוץ לצד חלק חבירו ואם היו עושין אותו לצד חלק
שלו חיישינן שמא גם חבירו יעשה ככה אבל לקיפול הסיד לא
דף קסד ע״א חיישינן: ורבינו שלמה פירש בחלוקת בור
כלומר הא דאמרן בגמרא עד שיהא בה כדי שימלא הפועל זה
קאי אבור של שני שותפין שבאים לחלק הבור ולא קאי על
חלוקת השדה: בד״א בכרך אחד פירוש משום
ביזיון כתבי הקדש: אבל בשתי כריכות אם רצו לחלק
חולקים אבל אם אינם רוצים אין אחד יכול לכוף את חבירו
לחלוק ולהעלות בדמים אם אחד טוב מחבירו׳ וכן כל הדברים

דתרווייהו צריכים למר ותרווייהו צריכים למר דכי האי גוונא
לית דינא דגוד או אגוד אלא דווקא כשאומר גוד אתה הכל או
עמוד ב אגוד הכל: כופה את חבירו לעשות לו בית שער
ודלת שבונין כותל נגד השער עגול סביב ועושין באותו היקף
פתח קטן מן הצד משום היזק ראיית בני ר״ה שלא יראו תוך
החצר רש״י בריש ב״ב: שלקח בית בחצר אחרת
פירוש הסמוך לחצירו רשב״ם: אינו יכול לפתוח
פתחו לחצר השותפין שלו פירוש אפילו ביתו אסור לפתוח
כדי שיכנס ממנו לחצר השותפין׳ תוספות ס״פ ח״ה׳ וכן מה
שכתב אחר כך אפילו בנה עלייה על גב ביתו לא יעשה לה
פתח לחצר הוא הדין לפותחו תוך ביתו אסור דהא מרבה
עליהם דריסת הדיורין ונקט לחצר איידי דרישא והכל מלשון
המשנה דח״ה ולא תמצא היתר תוספ׳ בניין לפותחו לחצר אלא
כמו שכתב המחבר אחר כך אבל בונה עלייה באמצע גובה
ביתו פי׳שמחלק גובה ביתו לשנים כגון שבונה מעזיבה בחצי
גובה ביתו ונמצא עלייה בנויה מאליה׳ וכן הוא שמחלק חדרו
שיש לו כבר לשנים פי׳שמפסיקו בדופן והכל מלשון המשנה
והגמרא דסוף פח״ה׳ ופירש רבינו שמואל וכו׳ זהו נתינת טעם
למה התירו לו להפסיק ביתו בדופן או במעזיבה משום דבלאו
הכי היה רשאי למלאות ביתו אכסנאי׳ אם כן מה בכך אם
מפסיק ביתו וכן פירוש רשב״ם בהדיא בסוף פרק ח״ה:
ואם היה דר באותה העיר עמהם כו׳ נראה לי דאתא
לאשמועינן אף על פי שלא דר בעיר שנים עשר חודש כמו
שכתב מיד אחר כך וכל הדר בעיר שנים עשר חודש או שקנה
בית דירה וכו׳ שמע מינה שמדמה מי שיש לו בית דירה לאותו
עמוד ג שדר בו שנים עשר חודש: אבל אם שכחוהו גבאי
המלך לכותבו באינדסקי שלהם והוא לשון הגמרא בפרק ח״ה
כמעט בסופו והני מילי דאצילתיה מתא אבל אינדסקי
סייעתא דשמיא הוא עד כאן לשונו׳ וזה לשון רשב״ם והני מילי
דמסייע ליתן במס הקהל כגון דאצילתיה מתא׳ עבדי המלך
היו תובעים אותו לברו והם הצילוהו והקילו משאו בטענותם
שאמרו עליו שאין לו ממון ומתוך כך נתרבה מס שלהם
והכביד עולם יותר כגון שהמלך רגיל ליקח מכולם מס קצוב
לשנה ובאו לתבוע לכל אחד כפי אומד דעתם עד שיעלה
גבויים לחשבון מס הקצוב לשנה׳ והיו שואלין לזה יותר מדאי
והם הפרצוהו ופטרוהו ומה שפחתו מזה יגבו מן השאר׳ אבל
אינדסקי ממוני׳ של מלך רגילים לגבות מכל בית ובית ומכל
איש ואיש עד שיעלה החשבון למס הקצוב ושכחו לזה או לא
רצו לשאול לו כלום בשביל שהוא אדם בטל וסבורי׳ היו שאין
לו ממון וגבו כל המס מן השאר׳ אף על פי שהכביד עליה׳ המס
בכדי שהיה לו לזה ליתן פטור׳ דסייעת׳ דשמיא הוא לו׳ עכ״ל׳
לשון תוס׳ אינדסקי פירוש כותבי שטרות המלך דדיסקא הוא
שטר כדאמר כו׳: צריך להרחיק הכותל מכנגד
החלון ד׳ אמות כו׳ שאין הכותל האחרון מהלך לאורך כותל
ראשון אלא מן הצד הוא בא לו אם זו בא לו ממזרח למערב זו
בא מצפון לדרום וראש עוביו כנגד החלון ומאפיל׳ דהכא
ליכא למיחש לדוושא דההוא פורטא׳ עכ״ל רש״י׳ וכך סוגית
הגמרא בפרק לא יחפור ודעת המחבר הא דמצרכינן הרחק ד׳
אמות מחמת אורה לא משכחת לה אלא בבא מן הצד דאז
משום דוושא דההוא פורתא מעובי הכותל ליכא למיחש ולא
היה צריך להרחיק כלום׳ אי לאו משום סתימת אורה׳ אבל
כשבונה כותלו נגד כותל חבירו אורך נגד אורך צריך להרחיק
ד׳ אמות משום דוושא אף על פי שאין כאן חלונות:
דף קסה ע״א לאחר ז׳ החזיק׳ כך הוא בגמרא פרק קמא דב״ב ומפרשים
התוספות שהוא לאו דווקא דבשמיני עצרת לא יוכל לסתור:
עמוד ב מפני שהיו מנדנדין האפדנא שניבנית אחר כך וכו׳
כלומר ולשם נבנית בהיתר דהא בירת הבד היתה קודם
האפדנא

האפדנא כמו שאומר המחבר בהדיא שנבנית האפדנא אחר כך: לא אסרו אלא בעשן תדיר והיינו דווקא לעניין שאין לו חזקה אבל לכתחילה כל קיטרא יכול למחות, טור ח"ה בסימן ק"ם: הבכור נוטל שני חלקים שלו כאחד שנאמר פי שנים כו' כפול לקמן בדף קפ"ה ע"א, ובפרק קמא דב"ב מקשים התוספות למה לי קרא תיפוק ליה משום מדת סדום, ומתרצים לפרוש שלא נתן לו הכתוב כח אלא כשני אחים ואילו היו ב' אחים רוצים להשתתף לא היו כופין לשלישי לתת להם חלקם ביחד, ועוד דבכורה מתנה קרייה רחמנא כדאמר ביש נוחלין ואין לכוף את הנותן:

עמוד ג ושכן קרוב פירוש שהוא שכינו במקום אחר כגון שיש להם שני בתים סמוכים בעיר והם חלוקי' עתה מחמת קרקעות על השדה: או הלוקח מן הגוי לשון הגמרא פרק המקבל זבן מגוי וזבין לגוי לית בה משום דינא דבר מצרא זבן מגוי דא"ל לאו אריא אברחי לך מנכסיך, זבין לגוי גוי לאו בר ועשית הישר והטוב הוא ומשמתינן ליה עד דקביל עליה כל אונסא דאתי ליה מחמתיה, עכ"ל הגמ', ותמיהני שהמחבר כתב בתר הכי דין זה דמכר לגוי שצריך לו לקבל האונס כו' מפרק הגוזל בתרא ומניח פרק המקבל דשביק מיניה: אם טען הלוקח ואמר קבלן אתה לשדה זו כו' פירוש שאומר לו הקרקע שלך שאתה אומר שבשבילו אתה מצרן לשדה זו שלקחתי, אותו שדה אינה שלך אלא קבלן אתה כו':

עמוד ד עד שיתערבו שתי השדות כו' אם יכול להכניס המצרן תלם אחד משדיהו לתוך שדה זו, תלם שורת המענה פי' שאין הרכב והבניין מפסיקין לגמרי בין שתי השדות אלא קצת יש חלק בין השדות שיוכל להכניס תלם: כדין כל השלוחים, משמע דהלוקח הוי כשליח של בעל המצר כדלעיל בע"ג וכדלקמן בעמוד זה: אא"כ קנו מידו, בגמרא פרש"י היינו טעמא דצריך למיקני מיניה דאי לא קני מיניה מצי א"ל משטה הייתי בך כדי להעמידה על דמיה הראויים לה שאם באתי אני אצל הבעלי' היה מעלה לי בדמיה בשביל שחביבה עלי, עכ"ל רש"י, ונראה לי שרוצה לומר אלא אם כן קנו מידו אחר שקנהו, אבל אם קנה הלוקח מיד המצרן קודם שקנהו, כתב רבינו שמחה במרדכי שלא יועיל הקניין כי קניין דברים הוא כי אין למצרן כלום בקרקע קודם הקניין של הקרקע

דף קט"ו ע"א שיוכל הלוקח לקנות מירו: ומכרו לשנים ממכרו בטל, מפורש שם בגמרא ור"שי משום דלא ניחא ליה דליפשו עליה שטרי דצריך ליתן לכל אחד שטר מכר בפני עצמו על

עמוד ב חלקו: ואפילו היו השלוחים שנים אין עדותם מועלת כו' בגמרא פרק האיש מקדש אמר כשהשלוחים שנים שאומרי' נתננו המעות למלוה אשר שלחתנו אליו הם נאמנים דמיגו דאי בעו אומרים שהחזירו ללוה והשתא דתיקון דרבנן שבועת היסת ואי אמרי אהדרינהו ללוה בעו אשתבועי ליכא מיגו דכשאין צריכים שבועה כשאומרים אהדרינהו אזי אין נוגעים בעדות לכן הם נאמנים כשאר עדים אבל כשצריכים שבועה כדאמרי אהדרינהו ללוה אזי אין כאן מיגו דאיכא למימר לפיכך אומר שנתנום למלוה כדי שיפטרו מן השבועה וכיון דעדים לא הוו הרי דין זה כדין הקצוב בשבועה גבי חנווני על פנקיסו, כך הסוגיא בגמרא ובפר"שי לשם, והתו' מקשים לשם וזה לשונו ואם תאמר מכל מקום למה לא יהיו העדים נאמנים לאחר שנשבעו ואומר ר"י דלכך אין נאמנים משום דרחמנא אמר ע"פ שנים עדי' יקום דבר דמשמע הנאמני' בדבורם בלבד אבל העדים הטעונים לישבע קודם שיאמינו לדבריהם אין מכש בעדותם, עכ"ל התוספות: השולח בנו הקטן אצל החנווני כו' משנה היא לשם וזה לשונו השולח את בנו אצל חנווני ומדד לו באיסר שמן ונתן לו איסר ושיבר הצלוחית ואבד את האיסר החנווני חייב, וזה לשון רשב"ם:

מצאתי הגהת רבינו זקני אבי אמי מנוחתו כבוד השולח אדת בנו אצל חנווני ופונדיון בידו שהו' שני איסורין להביא לו שמן באיסר ואיסר יתן לו החנווני וכן עשה מדד לו שמן באיסר ונתן לו החנווני לתינוק את האיסר להביא לאביו השמן והאיסר, ואם תאמר לתנייה לפונדיון במתניתין, לא הוצרך, שכן דרך רוב סחורתו' ואיסרות לא היו מצויין בפונדיות כמות אנו במחציות, שנותן פשוט ומקבל מחצה ואוכל בדמי מחצה, וכתב שם שיש עוד פירושים אחרים וטעות הם, עוד האריך יותר וקצרתי:

עמוד ג ואם לאו אתן לך שכר מעט פירוש בפי מדה שנהנה בו שהראה בבירת חמיו שהיה חפץ לשלוח להם דורון: בין בהליכה בין בחזרה חייב לשלם בפ"ד נדרים ובפרק האומנין מפרש רב נחמן היינו טעמא דחייב בין בהליכה בין בחזרה כשנוטלו למוכרו משום דאם בא לידו כי שיקנה ממנו אותו אפילו בחזרה היה מוכרו לו, גם לעיל בדף קנ"ח בע"א כתב כהאי גוונא: ואם לא כתב לו כך אינו יכול לדון עמו כו' בפרק מרובה כתב המרדכי כו' וזה לשונו, הקשה הרב רבי יואל לחמיו ראב"ן והא שלוחו של אדם כמותו, ותירץ דוודאי כל זמן שהמשלח חי לא מצי מדחה את השליח אבל אם מת יאמר לשליח לאו בעל דברים דידי את דהא נפלי זוזי קמי יתמי כההיא דלקמן פרק הגוזל קמא דילמא מדאתית שכיב רבי אבא והתקבלתי דידיה לאו כלום הוא, ובפרק הגוזל קמא אמר דאין תקנה אלא דלקני ליה אגב קרקע ושוב אתו נהרדעי ותיקנו דאין צריך אגב קרקע אלא זיל דון וזכי ואפיק לנפשך מועיל כאילו הקנה לו אגב קרקע עד כאן לשונו, גם מהרי"ח כתב בהג"ה באשר"י פרק הגוזל קמא דאהני הרשאה כי מת משלח אבל דווקא כשהקנה לו אגב קרקע: הרי זה דן על הכל הואיל ודן על חלקו כו' ונראה לי הטעם כמו שכתב האשר"י בפרק מי שהיה נשוי והקשה על הרמבם במידי אחריני בתרי שותפי שיש להם דין על אחד, וזה לשון האשירי לשם מצי אמר ליה האי אם ארד לדין עמך על חחצי ואזכה בדין אצטריך לחלק אותו עם שותפי משום דא"ל מאן פלג לך הילכך כיון שאינו יכול לזכו' בחלקו אם לא שירד עמו לדין על הכל צריך להשיב לו על הכל, עד כאן לשונו, ואף על פי שהמיימוני לית ליה האי סברא, וגם הטור ח"ה הכריע כדברי הרמבם בסימן קפ"ה היינו דווקא בתרי שותפי שבא אחד לתובע הכל בלי ידיעת חבירו, ואם יפסיד השותף מצי חבירו שאינינו שם לומ' אין רצוני במה שטען חבירי נמצא שהנתבע יכול להפסיד ולא להרויח בחצי העסק וזה הטעם עצמו כתב הטור ח"ה משום הכי בראים לו דברי הרמבם, אבל הכא בבא בהרשאה אף על פי שלא כתוב בה זיל ודון ואפיק כו' אם ירצה הנתבע וישיב לו על תביעותיו ויפסיד המורשה לא מצי המרשה לסתור הדין בזה כולי עלמא מודי, וכן כתב האשר"י בפרק מרובה, ותדע שיפה כוונתי דהא כתוב בטור ח"ה בסימן קכ"ב וזה לשונו, וכתב הראב"ד דווקא שליש או רביע, אבל אם כתב לו מאה דינרים ממה שיש לי ביד פלוני יהא שלך אינו דן אלא על ק':

עמוד ד לא חיישינן מדרב נחמן דאמר רב נחמן אומר היה רבי מאיר אפילו מצא גט באשפה חתמו ונתנו לה כשר:

אינו אומר שם דליתיה כדבר זה האריכו התוספות בפרק שני דכתובות בדיבור המתחיל והאמר רב פפי האי אשרתא דדייני כו', ובפרק כל הגט בדיבור המתחיל הכי נמי מיחזי כשיקרא ובדיבור המתחיל ליתא לדרב פפי, ובמאי דקאמר המחבר וכן פירש רבינו יצחק כו' רוצה לומר שהגמרא מתרץ אף על גב דאיתא לדרב פפי מכל מקום לא קשיא מיניה על דברים האחרי' כמו שמפורש בתוספות ולאפוקי מיש מפרשי' וליתא להך דרב פפי כלומר דלא סבירא לן כוותיה:

דף קס"ז ע"א ומתרץ שאין לו קרקע, הרבה תמיהות יש כאן למה שינה שיטתו

שיטתו משיטת התוספות דפרק ח"ה שכל העניין שהביא כאן הוא יוצא משורש התוספות דחזקת הבתים · והתוספות סותרין זה הטעם דאין לך אדם שאין לו ד' אמות כו' מהא דגרסינן שם בגמרא וליחש דילמא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי · ושקיל וטרי בקושיות ופירוקים וסוף תירוץ לא צריכא דאמרי עדים ידעינן ביה בהאי דלא הוה ליה ארעא מעולם · עד כאן לשון הגמרא ואם כן למה מניח המחבר ההוכחה מן הגמרא דח"ה אשר עליה קאי שיטת התוספות והביא הוכחה אחרת מפרק הזהב · וע"ק אדרבה ההוכחה אשר הביא מפרק הזהב אין בה ממש · כמו שכתבו התוספות שנ"ץ אשר מהם ינק הספר מצורת גדול בכל מקום · והתוספות מט"ך לא ראה כדמוכח בכמה מקומות בסמ"ג ואיפשר שהסמ"ג קשיש יותר מרבינו אליעזר מט"ך שסידר תוס' שלנו · וזה לשון תוספות מש"נץ · דלא הוה ליה ארעא מעולם · מכאן תשובה לאומרים דמה שנהגו לכתוב בהרשאה כו' עד ומהיא דפרק הזהב דאמר היה עומד בגורן דקאמר דלית ליה ארעא אין ראייה דהתם אפי' יש לו קרקע במקום אחר אין מועיל לו כלום · דאין לו מעות להקנו' בכסף ועדי' נמי אינם מזומני' לו להקנות לו בשטר · ע"כ תוס' מש"נץ · ואיך מביא המחבר קושית התוספו' · וכתו' פ' הגוזל קמא בדיבור המתחיל אגב אסיפא דביתי' מקשים התוספות על פירוש רבינו תם מהא דפרק הזהב למה לא חקנה לו קרקע ואף על גב שלא היה לו קרקע הני מילי להודות שיש לו קרקע כדפירש רבינו תם · ומתרצים אותו · גם ההוא דח"ה ודפרק מי שמת אאיסור גיורא מתרצים אליבא דר"ת · אכן כל אותה הסוגיא של תוספות גם כן אינה מכוונת לפי שיטת הסמ"ג ואדרבה ממש להיפך : ולמה יפטר שאין זה הבא בהרשאה זו דרועת כו' פירוש מי שמביא הרשאה מאחר שאין לו קרקע כי הטעם דלעיל שיש לו קרקע בארץ ישראל ושאר טעמים אין בהם כל כך ממשות · כך הוא בהדיא במיימוני בפ"ג דהלכות שלוחים ושותפים : ובמלוה ע"פ שכפר בה לא תקנו שיכתבו עליו הרשאה · אבל מלוה בשטר או בעידי קניין הוי כמו כפירת שיעבוד קרקעות וכותבים עליו הרשאה כך מפרש במיימוני פ"ג דהלכות שלוחים ושותפים :

עמוד ב ומפרש רב המנונא אפילו לקחו מהם שור לחרישה כו' האי אפילו קאי אדלקמן כלומר אף על גב שאחר שלקחוהו לחרישה שיבח השור ונעשה שמן וטוב והכבימו ושחטוהו · מכל מקום הואיל ותחילת קנייה הייתה לחרישה חולקים בשוה · ולאפוקי מדרבה דפליג התם ומפרש מילתיה דשמואל דווקא בשור שלקחוהו לחרישה ועומד לחרישה כלומ' שחורשי' בו ואותו שכר חרישה או שמכרוהו חיים ומרויחים בו חולקים בשוה · אבל אם נמלכו אח"כ וטבחוהו זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו : ורבינו משה כתב אף לקחוהו מתחילה לטביחה כו' כלומר שלקחוהו מתחילה לשחיטה ואחר כך נמלכו ומכרוהו חי אם מרויחים או מפסידים השכר והפחת לאמצע אבל אם לקחוהו לשחיטה ושחטוהו היה נוטל כל אחד לפי מעותיו · כך כתב הרמב"ם כפירוש בפרק ד' דהלכות שלוחים ושותפים :

ואינו מחלק באיזה עניין שיהיה כלומר הברייתא כתב סתמא ומשמע בין שלקחוהו לחרישה ועומד לחרישה בין שלקחוהו לחרישה ועומד לטביחה והתם מקשה מברייתא זו לרבה ורבה מתרצה שמיירי בעומד לחרישה דווקא ומקשה עליה אי הכי אתני סיפא לקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו · זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו לפלוג וליתני בדידיה כו' ורבה דוחה שם ומתרץ נעשה כמי שלקח זה בשלו וזה בשלו כו' והיינו

עמוד ג שנויי דחיקא : פוסק רבינו יצחק כו' שיהא כל האחריות על הלוה כו' גם במרדכי פרק הגוזל קמא כתב לשונות אילו ונראה לי לפרש דבריהם שקיבל כל האחריות אם ישנה ממה שציוה לו המלוה אבל אם לא שינה כלום ואירע שום הפסד מה שהוא בזה לא קיבל אחריות דאם לא כן לא היה כאן שום טעם להיתר וכן הוא בהדיא כתו' פרק הגוזל קמא וגם האש"רי לשם כתב כלשון התוספות · גם מתוך הסמ"ג משמע שהפשט כן שכתב בסוף עמוד זה מאחר שאם היה עושה מה שציוה לו

עמוד ד כו' משמע שמשום ששינה נתחייב באחריות : אלא או כולן חיטין או כולן שעורי' ראיתי בתוספת' דבבא מציעא ואין הברייתא שנוייה שם כסדר שהביאה המחבר · ובתרי בבות היא שנוייה וגם היא מהופכת · וסדר הברייתא כך היא שנוייה שם · הנותן מעות לחבירו ליקח מהן פירות למחצית שכר לא יהא לוקח בשלו חיטין ובשל חבירו שעורים אלא או בכולן חיטין או בכולן שעורים · כדי שיהו מעות שניהן שוות בחבילה · ע"כ הברייתא · ואחר כך מפסיק בעניינים אחרי' בתרי בבות ארוכות ואחר כך שונה הנותן מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר רשאי הלוקח ליקח לו מאותן המין' כשהוא מוכר אין מוכר כולן כאחד אלא אילו בפני עצמן ואילו בפני עצמן · עד כאן לשון התוספות · וכך הוא פירושא כפי הנראה לי הא דקתני בסיפא שרשאי ליקח לעצמו מאותו המין · מיירי שרוצה ליקח לעצמו ממעות שיש לו בביתו שאינן מן השותפות · וקמשמע לן דלא חיישינן לחשדא שמא יחשדינו חבירו שהרויח פירות אילו במעות של שותפות · והא דקתני שלא יקח לעצמו חיטין ולחבירו שעורין · מיירי במעות השותפות · שלא יאמר אקח בחצי המעות חיטין וארויח לחלקי · ולחבירי אקח שעורים וארויח לו לחלקו · וצריך לומר שדעת חבירו היתה לחלק דאם לא כן לא היה רשאי לחלוק בלתי רצון חבירו כדלעיל בע"כ כדי שיהיו מעות שניהם שווים בחבילה כלומר שיהא מוכר פירות שניהם בשוה ולא יחשדיהו חבירו קנית לעצמך מידי דקפיץ עליה זביני ולא לי :

דף קס"ח ע"א השותפים נעשים שומרי שכר זה לזה כו' במרדכי פרק חזקת הבתים כתב בשם מהר"ם דשותפים פטורים אפילו מפשיעה בבעלים פטור ובגמר' דפרק ח"ה פריך אהאי דנעשו ש"ש זה לזה אמאי שכירה בבעלים היא ומתרץ דא"ל שמור לי היום ואני אשמור לך למחר · ונראה לי הא דכתב המחבר כאן וגם לקמן בע"ג דשותף חייב בגניבה ואבידה כש"ש היינו שאחד מן השותפין מקבל העסק והשיני אינו מתעסק במידי · אבל הך דמהר"ם מיירי ששניהם עוסקי' ומשום הכי אקרי שמירה בבעלים ופטורים אף מפשיעה : כלומר לפי כובד המלאכה שהיה מתעסק בה כו' לשון הברייתא בפרק איזהו נשך · תנו רבנן כמה שכרו · בין מרובה בין מועט דברי רבי מאיר · ר' יהודא אומר אפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו · ר"ש בן יוחי אומר נותן לו שכרו משלם · ע"כ הברייתא : דמשנה דאיזהו נשך רבי מאיר היא · כלומר המשנה ששנה בה אין מושיבין החנוני למחצית שכר אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל · וקאמר שם בגמרא תנא כפועל בטל · מאי כפועל בטל אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכ' דבטל מינה · ע"כ הגמרא · ובתוספתא שונה כמו במשנה ומסיים בה דברי רבי מאיר · ובדברי ר"ש שונה כלומר באותה תוספתא שונה גם כן דברי ר"ש בן יוחי דברייתא ומסיים בה אבל אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל · לפי פירוש זה צריך ליתן לפועל זה כל שכרו לר"מ ולסתם משנה · דכשאומדים כמה יניח אדם משכרו כדי שלא יעשה מלאכתו הכבידה ויעשה מלאכה קלה אינו מניח מריוח שלו כי אם דבר מועט · נמצא שישלים לו שכר טורח בחלקו של בעל הבית עד קצה האחרון ויותר כי אין אדם מניח מריוח שלו כפי הערך מה שהמלאכה כבידה טורחת אותו יותר מן הקלה אלא הרבה פחות מניח · כמו שפירש רש"י שם וכמו שכתבו שם התוספות אליבא דר"שי אבל לר"ש שהתוספתא מפרשת דבריו אינו דומה עושה מלאכה ליושב בטל סובר הוא לפי פירוש האלפס שאותו יושב בטל פירוש בטל לגמרי כאדם

שאינו

שאינו עוסק בשום מלאכה אֿכ מניח מויות שלו כדי שישכ בטל
לגמרי נמצא שלא ישולם לפועל כל שכר טירחו שטורח בחלקו
של בעל הבית / אבל מכל מקום מיושב הלשון דשכרו משלם
הואיל ונעשה לפועל כל רצונו ויותן לו ולפי ערך מה שהמלאכה
כבידה טורחתו יותר ממי שיושב בטל כי רבי שמעון אינו מחשב
טורח חנור—ת לכלום / כך הסוגיא לפירוש האלפ״סי :
ורבינו יצחק פירש להיפך / כלומר מפרש שלרבי שמעון
נותנים יותר לפועל מלרבי מאיר ואם כן צריך לומר שגם לפי
המשנה נותנים לו כפועל בטל שיושב בטל לגמרי / כי על כל
פנים צריך לומר שהמשנה כרבי מאיר אתיא הואיל ומסיים
בתוספתא דברי ר׳ מאיר ומה שכתב המחבר כאן כשם ר״י / הם
סתמא דתוספו׳ דפר׳ איזהו נשך בדיבור המתחיל ונותן לו שכרו
כפועל בטל כו׳ / והתוספות מאריכין שם בעניין זה / וכל המשא
ומתן שלהם לפי מה שהם מכינים שלרבי שמעון נותנים לפועל
עמוד ב יותר מלרבי מאיר והיינו כפירוש ר״י דהכא : ולבסוף
חזר ר׳ שמשון כו׳ למה שכתו׳ במקצ׳ סמ״ג ולבסוף חזר בו ר׳ שמעון
כו׳ קצת הלשון מגומגם לפים ריהטא שכתב ולבסוף חזר רבינו
שמשון ועד השתא לא הזכיר רבינו שמשון אכן נראה לי דלא ק׳
מידי / כי מה שכתב כאן בשם רבינו שמשון הוא שם בסתם
התוספות בדיבור דלעיל בסופו / ורבינו שמשון משנ״ץ הוא
אשר סידר התוספות אשר היו לסמ״ג ולשאר פוסקים הישנים /
ואיפשר שהתוספות שלנו שסידר רבי אליעזר מטוך לא היו
בימיהם / מעתה מה שכתב רבינו שמשון בתחילת הדיבור דלעיל
ידע המחבר שכתבו בשם ר״י / ואיפשר שבמקומות אחרים נמצא
בהדיא כן בשם ר״י ובסוף הדיבור כתב מעצמו כמו שכתב כאן
המחבר ושייך שפיר לומר דלבסוף חזר רבינו שמשון אכן ברוב
ספרים אינו : מדקאמר הנותן מעות ליקח בהם
פירות ונפיש טירחא וכו׳ בבות יתירות שנויות שם במשנה
בעניין עיסקא דמחצית שכר / ועושה שם צריכות בגמרא אי
אשמעינן חנווני הוא דסגי ליה כפועל בטל משום דלא נפיש
טירחיה אבל מעות ליקח בהם פירות דנפיש טירחא אימא לא
תיסגי כפועל בטל כו׳ : אבל כרבי מאיר יכולין
לסבור שהוא אומר בין מרובה כו׳ היינו לפיר׳ רבינו יצחק דלעיל
שלרבי שמעון נותנים יותר לפועל מלרבי מאיר ולא כרב אלפס
דלעיל : אין טורחו נוסף בשביל בהמה אחרת כו׳
לשון התוספו׳ בפרק איזהו נשך דאמרי אינשי גביל לתורא גביל
לתורי ואם תאמר מהאי טעמא לשתדי אפילו לית ליה בהמה
לדידיה דהא צריך לטרוח לעצמו משום פלגא דמלוה / ויש לומר
דלא דמי דאי לית ליה בהמה לדידיה אין צרי׳ לטרוח בבהמ׳ של
שותפו׳ בכל יום אלא כל אחד יטרח ביומו / עד כאן לשון התוספו׳ :
עמוד ג ובעל המעות רביע כו׳ בפרקו׳ דהלכות שלוחים ושותפים
האריך המיימוני וחולק עם רבותינו ומבין דבריו ודבריהם ברין
זה כשהתנו שיטול המתעסק ג׳ חלקים ובעל המעות רביע :
וראשון ראשון נשבע כו׳ פירו׳ בתחילת העניין ישבע כו׳ /
וצריך לישבע שנאבד כמו שטען דדילמא לא נאבד והרויח הרבה
עמוד ד וברצון רוצה לשלם הממון : ותיטול מה שאתה ראוי
להרויח בו כו׳ כדי שלא יצטרך לשלם בהפסד אלא חציה ובריוח
יקבל ב׳ שלישי׳ וזהו בכל עיסקא שקיבלו סתמ׳ שיטול המתעסק
ב׳ שלישים בריוח ואינו מקבל אחריות אלא בחציה כדלעיל בעמוד
א׳ אי נמי כשבעל המעות קיבל תרי תילתי בהפסד ופלגא כאגר
מכל מקום מרויח הפועל וקל להבין : שרגלים לדבר
שאינה מקפדת כזנות שהרי קיבלה ונסתרה לעיל בדף קכ״ח
דף קנ״ט ע״ב בעמוד ב׳ כתב מרין זה בסתימות ובארתיו לשם : הנמכר
לגוי מסיק שם רב ששת שאין לוה וגואל כו׳ אם לא השיגה ידו
מעצמו אינו רשאי ללות מאחרים ולגאל עצמו / וגם אינו נגאל
לחצאים אם הגיעה ידו לדמי חצי גרעונו לא יתנם וימעט חצי

שניו כדלעיל בדף ע״ח בעמוד ב׳ גבי מכירת שדה אחוזה ולקמן
בדף קצ״ה בעמוד ב׳ בדיני הקדש שדה אחוזה אין הדין כן ולשם
כתב שיכול ללות וליתן דמי חצי שניו של שדה אחוזתו :
ולא תבואה וכלים שנאמר כסף ממכרו כו׳ כן כתב נמי
המיימוני כשיט׳ הסמ״ג בפ׳ ב׳ דהילכות עבדים / והרבה יש לתמוה
האחד שכתב שנאמר כסף ממכרו / ובגמרא כתב מכסף מקנתו
גם כתב אחר כך בכסף הוא יגאל ולא בתבואה וכלים ומעמידה
דבה כו׳ ובגמרא הכל קאי אקניין ודורש בכסף הוא נקנה ואינו
נקנה בתבואה וכלים / ועליה קאי פלוגתא דרבה ורב יוסף / אף
על גב שאין זה כל כך קשיא דדין אחד להם דיליף שם איפכא
קניין מגאולה לעניין שוה כסף מדכתיב ישיב גאולתו לרבות שוה
כסף כשהוא שוה פרוטה לרבה ורש״י פירש שם דאיתקש להודי
מדכתיב ישיב גאולתו מכסף מקנתו / מכל מקום דוחק הוא שלא
הביא המחבר כל זאת אקניין כמו שעשתה הגמרא ולמה שנה /
ויש ליישב שרוצה לאשמועינן דדין אחד להם / והשלישית על
כולם שכתב לאחר כך / מסיק שם רבה כי הרב שמחל כו׳ משמע
שאותה מימרא כתובה אצל הא דלעיל מדכתיב ומסיק שם וזה
אינו כי יותר מד׳ דפי׳ כתוב הא דרבה בתר עניין הראשון / ואף
על גב רגם בתר הכי כתוב קצרת מעניין הראשון מכל מקום
אינו דומה ששייך לכתוב מסיק שם / ומה שכתב המחבר שאינו
נגאל בתבואה וכלים כשאין בהם שוה פרוט׳ צריך לומר הפשט
כשעבד העבד עד שנגרע פדיונו על פרוט׳ ונתן לו כלי או תבואה
שאין בו שוה פרוטה או שנגרע פדיונו עד י׳ פרוטות ונתן לו י׳
כלים וכל אחד אין בו שוה פרוטה או ט׳ פרוטות וכל אחד אינו
שוה פרוטה וקמ״ל דלא [illegible] הואיל והנאתו קרובה יחשב כל
דף קע״א אחד כאילו הוא שוה פרוטה אכן הראשון ניחא יותר : שאין
הלכה כדברי המכריע אלא במתניתין אבל בברייתא לא ונראה
לי הטעם משום דבמתניתין השמות כתובים בדיקדוק כל אחד
במאמרו אבל בברייתא יש לחוש דילמא אחליף דברי אחד לדברי
חבירו / ויש לחוש דילמ׳ המכריע תלמיד היה ואין הכרעת תלמיד
הכרע כדאמרינן שם בפרק כירה / וכהאי גוונא פירש רש״י בפרק
מי שהוציאוהו גבי הא דאמר רבי יוחנן שם רבי מאיר ורבי יהודא
הלכה כרבי יהודא כו׳ ואף על גב דבפרק כירה קאי על פלוגתא
דרבי מאיר ורבי שמעון / ור׳ יהודא הוא המכריע / ושם אין אחד
תלמיד כי כולם חבירים / יש לומר אי היה ר׳ מאיר או ר׳ שמעון
המכריע הוה דינו כתלמיד לגבי רבי יהודא דטעמיה דמכריע
שהלכה כמותו פירש רש״י שם וז״ל לשון מכריע מכביד ומטה
כף מאזנים ומכריע את שכנגדו כגון הכא בחמין אסור / השתא
הוה ליה רבי שמעון בחמין יחיד במקום רבים שהרי רבי יהודא
עם רבי מאיר שוים לאיסור בצונן מותר / הוה ליה ר׳ מאיר בצונן
יחיד במקום שנים נמצא רבי יהודא מכביד את כף המשקולות /
עכ״ל / אם כן הואיל וזה הטעם מחמת רוב הוי ר׳ מאיר ור׳ שמעון
נגד רבי יהודא כמאן דליתא דהתם בפרק מי שהוציאוהו פסק
רבי מאיר ורבי יהודא או רבי שמעון ור׳ יהודא הלכה כששניהם
עמוד ב יחד / כדאמרינן לעיל בעמוד ד׳ : ואין העבד משוחרר
הטעם הואיל ונחית לשיורא שייר נמי בעבד ואינו כן יתנית :
עמוד ג לא קנה גופו ונפקא מינה שאינו צריך גט שיחרור או אם
יברח ממנו ונתגייר מותר בבת ישראל / רש״י פרק השולח :
דכוותיה קיימא לן כו׳ לקמן בעמוד ב׳ כתב בשם האלפ״סי
שרב האי גאון פסק הלכה כר׳ עקיבא דבעינן דעת בעלים ודלא
דף קע״א ע״ב כרבי ישמעאל : המפקיד מעות אצל שולחני או
אצל חנווני כאן כתב או החנווני בסתמא ולא כתב לרבי יהודא
דהא רבנן פליגי עליה במשנה פר׳ המפקיד וסברי החנווני כבעל
בית משמע שהמחבר כר׳ יהודא ולקמן בדף רכ״ג בעמוד ב׳ כתב
חנווני לרבי יהודא ולא כתב חנווני סתמא : כך
פסק רב אלפ״ס בשם רב האי גאון נראה לי שרב אלפ״ס פליג על

מה

מה שפסק לעיל בע״ג כרבי ישמעאל דלא בעינן דעת בעלים ׳
גם האשיר״י כתב בפרק המפקיד שרב אלפס פסק כרבי יוחנן
שפסק כרבי עקיבא דבעינן דעת בעלי׳ ואין להקשות אמה שכתב
המחבר בעמוד זה כשפותה ספרים בגללו הוי שולח יד בפיקרון
וחייב באונסין דאיכא לאוקמיה בכל זמן שלומד בו אבל אחרי
שמחזירו למקומו שמא פטור כדלעיל : וכן עמוד ד
שומר שמסר לשומר כו׳ פי׳ וכן פסק רבא גם דין זה שהלכה כמ״ד
שומר שמסר לשומר חייב והטעם שאמר המחבר מפני שאומר
המפקיד אין שומר השיני נאמן כו׳ גם הוא מדברי רבא שם :
שהרי הוציא השומר את הדבר מידו ליד השומר השיני כו׳ ומעתה
כלתה שמירה ראשונה שהייתה בבעלים מאת שמירה אחרת
היא שלא הייתה בבעלים ועל מה שאירע לבהמה ביד שומר
השיני חייב שומר הראשון ומכל מקום קשה להביא מן השורש
והלא פסקנו לעיל דאפילו פשיעה בבעלי׳ פטור ואם פשע שומר
הראשון והניח הבהמה לעמוד ברפת פרוץ או ברחוב; מכל מקום
פטור ׳ וכי גרע זה שמסרה לשומר אחר ממי שלא שמרה לגמריי
אכן יש לומר הואיל ואותו פסק דין דפשיעה בבעלים דפטור אין
לו טעם למה פטור רק גזירת הכתוב הוא דכל פושע כמזיק בידי׳
הוא כמו שכת׳ לקמן בע״א בשם רבי׳ משה ואפי׳ הכי פטור בבעלי׳
כמו שפסק רבינו משה עצמו בהילכות שכירות בפ״א אם כן
אמרינן הבו דלא להוסיף עליה וכהאי גוונא מצינו בכמ׳ מקומות
בתלמוד וחד מינייהו בפרק כל הנשבעין ומביאו לקמן בדף קע״ז
בע״ג; אבל אין לפרש דמשום הכי חייב דדילמא שומר שיני אכל
אותה כי אינו נאמן בשבועה על הבעלים כדלעיל דהא עתה
מרבר אף כששומר השיני נאמן על הבעלים או שיש כאן עדים
דהא כתב לעיל אמנם אם יש עדים כו׳ ׳ עד והוא שלא ימעט
שמירתו כיצד כו׳ נמצא שכתב אף על פי שישנן כאן עדים או
שרגיל להפקיד אצלו מכל מקום צריך שלא ימעט שמירתו כמו
שמפרש ואזיל : ואם הביא השומר השיני כו׳ הרי
זה פטור ׳ אין להקשות למה יתחייב שומר הראשון מטעמא
דתחילתו בפשיעה וסופו באונס חחייב דהא המחבר קורא אותו
פושע כמו דמיעט שמירתו ׳ ולעיל בעמוד זה וכהיפוך הדף בע״ד
פסק כמאן דאמר תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב דדווקא
בדבר שנוכל לומר אם לא עשה הפשיעה שמא גם לא אירע
האונס כגון גבי צריפא דאורבני שהביא לעיל דמצינו למימר
אם לא פשע לעניין שריפה ולא הניח הפיקרון בצריפא שמא גם
כן לא נגנבה אבל הכא שמתה הבהמה מעצמה כדרכה אמרינן
בגמרא לרבא דכל שיטת הסמ״ג כאן אליביה מלאך המות מה
לי קטלא הכא מה לי קטלא התם ׳ וכן שאר אונס שבוודאי אירע
גם כן בבית שומר הראשון לא אמרינן שם תחילתו בפשיעה
וסופו באונס חייב אף למאן דאמר תחילתו בפשיעה וסופו באונס
חייב כך מפרשים התוספות בהדיא בפ׳ המפקיד בדיבור המתחיל
אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ועוד אחר כך בדיבור המתחיל
את מהימנית לי בשבועה ׳ ובאותו דיבור פסקו גם כן התוספות
כרבא ולא כר״ח דפסק כאביי דלדידיה אף אם מתה כדרכה
בבית שומר שיני חייב דנוכל לומר דילמא הבלא דבית זה קשה
מהבלא של בית זה כדמפרש שם היטב בתוספות בדיבור
הראשון דלעיל פלוגתא דאביי ורבא ׳ וכהאי גוונא כתבו התוספ׳
עוד בריש פר׳ האומני׳ בדיבור המתחיל וחמור בהר פטור :
שאין שאלה בהקדש משום שהגיזבר המשאיל אותה דף קע״ב ע״א
מוציאה לחולין בשאלה זו ׳ כדלקמן בדף רכ״ג בע״א :
ותניא כוותיה כפרק השואל כו׳ גם בפרק מרובה גר׳ תניא כוותיה
ונראה לי דנקט פרק השואל משום רבעי למימר ואין הלכה
כרב הונא כו׳ והיא דרב הונא בפ׳ השואל הוא ולא בפ׳ מרובה :
שאין אומרי׳ מיגו לפוטרו משבוע׳ אלא לפוטרו מלשלם הלשון
דחוק שמשמע שאין שום מיגו יכול לפטור שבועה בשום מקום׳
ובכמה מקומות מצינו איפכא ובפרק שבועת הדיינין תנן מנה
לאבא בירך והלה אמר אין לו אלא חמישים פטור מפני שהוא
כמשיב אבידה ׳ גם בפרק קמא דבבא מציעא ובפרק שבועת
הדיינין אמר רבה מפני מה אמרה תורה מקצת הטענה ישבע פי׳
היה לנו לפוטרו במיגו דאי בעי כפר הכל כמה שכתב המחבר
עצמו לקמן בדף קפ״א בע״ג גם בריש פרק קמא דבבא מציעא
גבי סלעים דינרים אמר רבי עקיבא אינו אלא כמשיב אבידה
ופטור משבועה במיגו דאי בעי אמר שתים ועוד הרבה מקומות
יש ׳ ונראה לי מה שכתב שאין אומרים מיגו לפוטרו משבועה
לאו כללא הוא ודווקא במקום הזה לא אמרינן מיגו לפוטרו
משבועה או בכי האי גוונא משום דגם אם כפר לו השמירה
היה צריך לישבע שבועת היסת כדין כופר הכל ׳ ואף על פי
שאותה שבועה היא דרבנן ושבועת שומרים דאורייתא
לשבועה דרבנן לא אמרינן מיגו והכי איתא בתוספתא פרק ח״ה
אבל המשנה דשבועת הדיינין וגם הברייתא דסלעים דינרים
שנשנו בימי התנאים ועדיין לא נתקן שבועת היסת כדאמרינן
בפרק האיש מקדש והמחבר הביאו לעיל בדף קנ״ט בע״ד ׳ גם
רבה דאמר מפני מה אמרו בא לפרש טעמא דקרא למה לא יהא
נאמן במיגו דמן התורה כופר הכל פטור ׳ אם כן הואיל ויכול׳
לטעון טענה שהיא טובה יותר ובאותה טענה טובה היה פטור
משבועה וכי בשביל שטען האמת ומחייב עצמו לשלם יותר
יתחייב שבועה פשיטא באותן מקומות מועיל מיגו גם לפוטרו
משבועה ולשון הסמ״ג לאו דווקא וכוונת המחבר כך היא בכל
מקום שיש חיוב שבועה כשטוען טענה טובה שפוטר עצמו
מלשלם אף כשמחייב עצמו במקצת לא פטרינן אותו משבועה
דחיישינן דילמא איערומי קמערים כדאמר בריש ב״מ ראי ס״ד
שתיים חייב בשלש היכי פוטר רבי עקיבא דילמא איערומי
קמערים כו׳ ׳ והמיגו אינו מועיל אלא לפוטרו מלשלם כלומר
כשטוען טענה פחותה ויכול לטעון טענה חשובה מאמינים אנו
לו שטוען אמת במיגו דאי בעי טוען הטענה טובה אבל צריך
לישבע שאמרה טען נמצא שהמיגו מועיל אותו בממון שאנו
מאמינים לו מה שטען אבל שבועה צריך כדי שלא יערים ׳ וכן
פרשב״ם בהדיא כמה פעמים בריש ח״ה בענייני חזקה גבי נסכא
דרבי אבא וקודם לכן ואחרי כן כל זה פירשתי מדעתי כדי ליישב
הקושיות שהיו קשים לי אם באנו לפרש כפשוטו ׳ אכן אחר כך
ראיתי באשירי ריש פ׳ כל הנשבעים ובטור ה״ה בסימן צ״ב שכתבו
שגם הר״מבם והרבי יוסף הלוי סוברים כמו הסמ״ג ושם משתמע
שדעתם כפשוטו ולא כדפרישית אכן האשיר״י השיג עליהם :
שבאותה הנאה שמאמינו גמר ומשעבד נפשיה קצת תימא
דלעיל בע״ד אמר גבי קרקעות ועבדים ואם קנו מידן חייב
באחריותן משמע אבל קניין לא מהני תנאי גרידא ולמה לא
נאמר גם שם באותה הנאה כו׳ : וכולל בשבועתו עמוד ב
שלא שלח בו יד כו׳ קצת תימא דלעיל בעמוד א׳ גבי הא דאמר
השומר הא ביתי קמך לא הזכיר הגילגול אלא רק השבוע׳ שנשבע
שאמר כך : ונפלה לשיבולת הנהר פירוש עיקר עמוד ג
של שביל המים והוא מלשון שיבולת מים שטפני כך מפורש
בפי׳ המשניות סוף פרק קמא דמסכת מכשירין ובערוך ונראה לי
שטעות סופרים במה שכתוב בשני הספרים ושיבולת מים כי
בפסוק במזמור ס״ט לא כתב מים אלא ושיבולת שטפני ׳ ולשם
גם כפרש״י וזה לשונו ושיבולת הוא שטף חוזק הנהר :
ואפילו מעוברת שהיתה מניקה פי׳ שמוליכה עמה תינוק
היונק ונמצא שיש כאן שלשה גופים רוכבים כך מפרש שם רש״י
בגמרא: ומפרש לה שמואל כן שהלכה כמותו בדיני
הא דשמואל קאי לעבודת המלך ופליג עליה שם רב ומפרש
לא שנו אלא באנגריא חוזרת ושמואל אומר שם בין שהיתה
חוזרת או אינה חוזרת אם בדרך הליכתה וכו׳ אבל והבריקה

דתנן

דתנן שם דאפליגו שם אמוראי בפירוש לחד מ"ד שנתעוור ולחד
מ"ד שהתליעו רגליה׳ לאו שמעת קמפרש לה אלא אמוראי אחריני
פירשוהו׃ אם נלקחה כדרך הליכתה כו׳ לשון רש"י בפ׳
האומנין אם כדרך הליכת׳ נטלה שהאנגריא הולכת בדרך שהית
זה רוצה לילך אמר ליה הרי שלך לפניך שכן דרך אנגריא נוטל
חמורו של זה ומהלך בעלה אחריה וכל חמור שפוגע ראשון נוטלו
ומחזיר לזה את שלו והשני הולך אחר חמורו עד שפוגע באחר
הילכ׳ אמר ליה הואיל ואף מולך גרם שכור חמור אחר ולך אחריו
עד שיפגע בחמור אחר עד כאן לשון רש"י וכתבו שם התוספות
שנראה להם כפירוש רבינו חננאל שפיר׳ בעניין אחר ועיין שם׃
עמוד ד המשכיר בית לחבירו כבירה גדולה׳ בירה גדולה הוא בית
ארוך מאוד וחלוק בתוכה להרבה חדרי׳ קטנים והשכיר לזה אחד
מהם׃ בזיזיה בזיזים היוצאים מכותליה׃ ובכותליה בחורי הכותלי׳
על פני ארכה מבחוץ עד ד׳ אמות אף שלא כנגד ביתו׃ ובתרביץ
שכך דרך בונה בירה חשובה להניח לה כנגד פתח הטרקלין
החשוב שבה כעין גינה קטנה לאויר ועולין בה דשאי׳ ויפה המרא׳
לעינים׳ וברחבה כל היקף שאחורי הבתים קרויה רחבה׳
ושלפני הבתים קרוי חצר׳ בעובי הכתלים אם השכיר לו עלייה
דף קנ"ע ע"א רש"י כריש פרק קמא דבבא בתרא׃ איני רוצה
שתהיה בביתי כפנים ואני אהיה בחוץ כן הוא בגמרא פרק השואל
והאשירי מפרש כל זאת דפרק השואל מיירי כשמשכירו בסתם
כמו שכתב גם המחבר לעיל בעמוד זה המשכיר לחבירו בירה
סתם כו׳ ועל זה נאמרו כל השיעורים דימורה דחמרה והחורף
דעיירות וכרכים וגם על זה אמר בגמרא אם נפל בית של משכיר
שהשוכר צריך לצאת ממנו אבל המשכיר בית לחבירו לזמן ידוע
כגון לשנה או כהאי גוונא אינו יכול להוציא׳ כל זמן משך השכירו׳
משום דשכירו׳ לזמן קצוב כמוכר דמי ואם נפל בית של המשכיר
שהוא בעצמו צריך לו או אפילו אם העני המשכיר וצריך למוכרה
אינו יכול להוציאו כל זמן משך השכירו׳ אכן המכר קיים והלוקח
עמוד ב צריך להניח השוכר בבית עד כלות זמן השכירות׃ זאת
אומרת מנהג מבטל הלכה ואם תאמר הכא אמרינן בירושלמי
מנהג מבטל הלכה גמורה כגון הכא גבי פועלים דמדאורייתא
חייב הפועל להעריב כדיליף בגמר׳ מקרא דיצא אדם לפעלו וגו׳
מכל מקום אם נהגו שלא להעריב אינו יכול לכופו ולעיל בדף
קכ"ט בעמוד ד׳ כתב בשם הירושלמי דפרק אלמנה לכ"ג אם
ההלכה רופפת בידך הלוך אחר המנהג משמע דדווקא כשהיא
רופפת אבל הלכה גמורה לא מבטלינן מקמי מנהגא ונראה לי
דלא קשה מידי דהתם בפר׳ הפועלים מיירי לעניין ממו׳ ויש כח
ביד חכמים להפקיע ממונא׳ והפקר בית דין הפקר׳ אף על גב
שדין תורה להיפך׳ וכן מצינו בפרק איזהו נשך האי סיטומתא
קנייא ובאתרא דנהגי למיקני כו׳ וכן בכמה מקומות בתלמוד וכן
כתב לעיל בדף ק"ס בעמוד ג׳ וז"ל והוא עיקר גדול בכל משא ומתן
הולכין אחר לשון בני אדם של אותו מקום ואחר המנהג׳ ע"כ
הסמג׳ אבל בירושלמי דאלמנה לכ"ג מיירי לעניין איסורא
וראייה שהמחבר הביאו לעיל בהילכות גיטין׳ ובאיסורא אין
שייך להתיר דבר האסור מחמת מנהג ולהכי אמרינן אם הלכה
רופפת הלך אחר המנהג רוצה לומר כשאנו מסופקים במילי
דאיסור והיתר איך הדין רואין אנו איך נוהגין מקדם כי מסתמא
הראשונים נהגו וקבלו כל אחר מאביו ומרבו עד משה רבינו עליו
השלום׳ וכן איתא בפסחים ריש פרק אילו דברים׳ אכן לפעמים
מצינו גם בעניין האסור והמותר שהמנהג עוקר ההלכה כגון שיש
דיעות לכאן ולכאן ולחד גיסא איכא רוב דיעות מלאידך גיסא
או סוגיית התלמוד מסייע לן וספרים אחרים כתבו נגד התלמוד
כגון סיפרא ופסיקתא או מסכת סופרים וכהאי גוונא וכשנוהגין
כאותן הספרים או כדיעות המעטים אין בידינו לעקור המנהג
ונאמר גם כן שם המנהג עוקר הלכה וכן איתא בהג"ה במיימוני

פרק ג׳ דהילכות תפילות׃ תניא ומפרש לה דכא
כן השוכר הפועלים והטעו את בעל הבית כו׳ לשון הברייתא בגמר׳
דריש פרק האומני׳ השוכר את האומנים והטעו את בעל הבית או
בעל הבית הטעה אותן אין להם זה על זה אלא תרעומ׳ בד"א שלא
הלכו חמרים אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה ופועלי׳ ומצאו
שדה שהיא ליחה נותן להם שכרם משלם אבל אינו דומה הבא
טעון לבא ריקן עושה מלאכה ליושב ובטל׳ במה דברים אמורים
שלא התחילו במלאכה אבל התחילו שמין להם מה שעשו כיצד
קיבלו קמה לקצור בשני סלעים קצרו חצייה והניחו חצייה כנגד
לארוג בשני סלעים ארגו חציו והניחו חציו שמין להם מה שעשו
היה יפה ו׳ דינרים נותן להם סלע או יגמרו מלאכתן ויטלו שני
סלעים ואם אינו יפה אלא סלע נותן להם סלע׳ רבי דוסא אומר
שמין להם מה שעתיד להעשות כיצד היה יפה ששה דינרים נותן
להם שקל או יגמרו ויטלו ב׳ סלעים׳ ואם סלע נותן להם סלע׳
במה דברים אמורים בדבר שאינו אבוד אבל בדבור האבוד שוכר
עליהם או מטען כיצד מטען כו׳׃ לשון רש"י׳ אין להם זה על זה
אלא תרעומת דהכי אמר להם תשכירו עצמכם לאחרים׳ ואינהו
נמי אמרו ליה כי הדרי בהו צא ושכור אחרים ומיהו תרעומת
איכא שיהיו צריכים לחזור [illegible] אחר פועלים וזה אחר
שוכרים ותביעת ממון ליכא דהא דברים בעלמא נינהו׳ במה
דברים אמורים דאין להם על׳ וממון אם חזר הוא׳ כשלא הלכו
למקום המלאכה ובבוקר אמ׳ להם חזרני בי׳ אבל אם הלכו אצל
המלאכה כגון אם חמרים הם ששכרן להביא לו תבואה ממקום
אחר והלכו ולא מצאו או אם פועלים הם ששכרן לעדור שדיהו
והלכו ומצאו שדיהו שהיא ליחה כמים ואינה ראויה לעדור׳ נותן
להם שכרן של כל היום משלם כפי הראוי להם כדמפרש ואזיל׃
אבל אינו דומה הבא טעון להבא ריקן׳ ואומדים לחמרים כמה
אדם רוצה לפחות משכרו של אותה מלאכת הדרך ולבא ריקן
מלבא טעון׃ עושה מלאכה ליושב ובטל ואומדין את הפועלים
כמה אדם רוצה ליטול שכרו פחות ולישב בטל מלעדור כל היום׳
וליטול כך וכך׳ במה דברים אמורים שלא התחילו במלאכה
ארישא קאי ועד השתא פריש מידי דשכירות והשתא פריש מידי
דקבלנות׳ והאומנין דלעיל ברישא׳ משמע בין בשכיר יום בין
בקבלנות׃ במה דברים אמורים דהיכא דחזרו בהן או הוא
חזר בו דאין להם זה על זה אלא תרעומת בזמן שלא התחילו
במלאכה׳ אבל התחילו במלאכה יש דין ביניהם ומהו הדין שמין
להם מה שעשו כפי התנאי ויקבלו כפי חשבון שעשו׃ ארגו חציו
ומגיע לשכרן סלע לפי תנאי הראשון׃ היה יפה ו׳ דינרים שאם
היה בא לשכור שכיר לחצייה אינו מוציא בפחות מו׳ דינרי׳ ונמצא
נפסד בה כמה שעתיד להעשות אפי׳ הכי אין הולכין אחר העתיד
להעשות׳ אלא שמין להם את מה שעשו לפי חשבון תנאו ונותן
להם סלע דלית ליה להאי תנא הא דתנן במתניתין כל החוזר
בו ידו על התחתונה׳ ואם סלע ואם אין יפה אלא סלע ונמצאים
פועלים לעשות חציה השנית בסלע נותן להם כמה שעשו סלע
ובגמרא פריך פשיטא׳ שמין להם את העתיד להעשות ר׳ דוסא
סבירא ליה כתנא דידן דאמר כל החוזר בו ידו על התחתונ׳ ויעכב
שכר מה שעשו כדי לשכור פועלים ולגמור כפי תנאי הראשון׃
היה יפה העתיד להעשות ו׳ דינרים נותן להם שקל כדי שתהא
נגמרת בב׳ סלעים׃ במה דברים אמורים דאין החוזר נפסד אלא
לפי חשבון רבי דוסא ולרבנן מקבלין במה שעשו׳ עד כאן לשון
רש"י׃ ורב פסק הלכה כרבי דוסא בקבלן וכרבנן בפועל דגבי
שכיר יום איתא להאי טעמא דעבדי הם ולא עבדים לעבדים׳
אבל קבלנות אין זה עבד אלא לעצמו ולהכי מפסי׳ הקבלן כשחוזר
עמוד ג ולא הפועל׃ וכן שנינו השוכר את האומנים וחזר
בו בעל הבית ידו על התחתונה כו׳ נראה לי דהאי וכן לאו בלשון
ראייה איתמר דאין הנדון דומה לראייה אלא ארלעיל קאי דקאמר

אם חזרו הפועלים ידם על התחתונה ׳ וכן שנינו גם כן כשבעל
הבית חוזר ידו על התחתונה אכן יש חילוק בין חזרת הפועל
לחזרת בעל הבית דלעיל פסקנו כרבנן בפועל פירו׳ בשכיר יום
דמצי לחזור׳ והכא בין שכיר יום וקבלן כשחוזר בעל הבית בהם
ידו על התחתונה כדאמר בתר הכי ואומנים משמע בין שכירים
בין קבלנים וסברא הוא דכך לי פועל כקבלן לעניין חזרת בעל
הבית בהן׳ אבל לענין חזרת הפועלים בבעל הבית יש חילוק
כמו שביארתי לעיל מעבר לדף בשם רש״י : ופרש״י שיתן להם
כמה שעשו כלומר לכל הפחות : ואם הוזלו כו׳ בריש פ׳ האומנין
אומרים התוספות על רש״י דבדין פירש באופן זה וזה לשון פירו׳
הקונטרים דאם הוזלו כו׳ עד ולא רצה לפרש דידו על התחתונה
כשהוקרו פועלים ויתן להם סלע וחצי שלא על חצי שעשו כמה
ששוה עכשיו ׳ שאין זה סברא כי למה יתן להם בעל הבית יותר
ממה שהתנה עמהם כיון שאין מפסידים בחזרת בעל הבית
ואדרבה יותר מרויחי׳ שעתה ימצאו שיתנו להם סלע וחצי לקצור
חצי קמה והוא לא היה נותן להם אלא סלע עד כאן לשון התוס׳
וכתבתי זאת כדי שלא יקשה לנו למה לא פרש״י גם לעניין אם
הוקרה וגם כדי לבאר שכל הענין מדבר כשמצאו פועלי׳ להשכי׳
עצמם במקום אחר דאי לאו הכי צריך ליתן להם כל שכרם
כפועל בטל כמו שכתב לעיל בשם ריב״ם בהיפוך הדף׳ ובמקצת
סמ״ג אינו : ודין זה במלמד שחלה תלמידו בין
דרכו להיות חולה כו׳ כלומר גם יש חילוק בין דרכו להיות חולה
בין לאין דרכו ובין אם המלמד מכיר בטיב הנער לאינו מכיר
ודינו כמו בהפסיק הנהר : אינו מחלק כאן בין
ביקר ללא ביקר לעיל מההיא מימרא דרבא בגמרא אמר רבא
האי מאן דאגר אוגרא לדפקא פירוש לחפירה ואתא מיטרא
בלילא ומליא מיא אי סרייה לארעא מאורתא פסידא דפועלים
ואי לאו פסידא דבעל הבית כלומר עליו לתת לב להראותם
מקורה שאינה ליחה ולהגיד להם שאם תמצא ליחה שלא יוכלו
לחפור שלא יתן להם כלום כי הם אינם יודעים אם דרך של
שדהו שתהיה לחה למנוע החפירה ואמ׳ המחבר והוא מן התירוץ
האחרון של תוספות דגבי חפירה אין להם לפועלים לתת לב
שדרך שדהו להיות לחה כולי האי למנוע החפירה אבל בדוולא
אף על פי ששכרם להשקות שדהו רוב השדות מתמלאות
בהם יאורים על ידי מטר ולא היה לו לידע יותר מפועלים ולא
פשע במה שלא הוליכם שם : ובין הנהר עשוי לבא לאינו עשוי
לבא כלומר מה שכתב המחבר והוא ממימרא דרבא כשבא הנהר
והשקה השדה מעצמו פסידה דבעל הבית בכל עניין לא חילק
בין אם דרכו לבא כמו שחילק לעיל בהפסק הנהר וגם לא
חילק אם הפועלים מאותה העיר שגם הם יודעים אם דרך הנהר
להשקות שדהו משום דסתם נהר דרכו לבא דרך החריצים
העשויים בשדות להוליך המים מן הנהר על פני כל השדה
ואפילו אם איתנהו הפועלים מאותה העיר אין להם לידע עניין
שדהו אם יבא הנהר לתוכו׳ אבל הפסקת הנהר אם דרכו אם
לאו ידוע לכל בני העיר כל זאת מפורש יפה בתוספות בדיבור
המתחיל דאוגר אגורי ׳ ובדיבור עביד דפסיק : ומקשה עמוד ד
המחבר והא בעי השוכר למשוך התספורת פירוש בעל הבית
קרוי שוכר שהוא שוכר את הספר ובעי למשוך את התספורת
מן הספר כדי לקיים השכירות דלא מצי למיהדר ביה ומה שכתב
אחר כך המשכיר סופר כו׳ ולשם הזכיר הבעל בית בלשון משכיר
ולא שוכר היינו משום שרבינו תם כתב כן כהאי לישנא בתוספו׳
וכולא חדא היא : השאילני היום ואני אשאילך למחר
האי היום ולמחר דנקט גבי שאילה אגב שמור לי היום נקט
דבאותו היום לא משו׳ דהוי שמיר׳ בבעלי׳ אבל גבי שאלה אין כאן
שדה בבעלי׳ אפי׳ באותו היו׳ דאין המשאיל מסייע לשוט במידי
וכן פי׳ רש״י בפ׳ האומנים : כולם נעשו שומרי שכר אף השואלים

משום דאין כל ההנאה שלהם שכל אחד צריך להשאיל לחבירו :
דף קעד ע״א א״ע״ג דשבשתא ממילא נפקא לשון התוספות בפרק המקבל
וספר מתא כמותרין ועומדין פירוש בקונט׳ משום דשבשתא כיון
דעל על לכך חשיב פסידא דלא הדר וליתא דרבא גופיה אירת
ליה בפרק לא יחפור דשבשתא ממילא נפקא אלא להכי קרי
ליה פסידה דלא חדר לפי שבאות׳ שעה שלמדו השיבושי׳ נתבטל
לו לימוד של אמת עד כאן לשונו : נאמן לומר
שכרתיך ונתתי לך שכרך בפרק כל הנשבעים מקשים התוספות
תימה מה מועיל כאן מיגו אלא לעניין שלא לחושדו שמשקר
במזיד אבל הכא שפיר מהימנינה ליה שודאי סובר היה שפרע
אלא שאנו תולין ששכח לפי שהוא טרוד בפועליו דאטו מטעם
מיגו הרי נזכר יותר ולא שייך כאן מיגו כלל כו׳ עד ויש לומר
דהכא כיון דאין טוען שמא לא בר[י] ואמר ודאי שלא שכח אין לנו
להחזיקו כמשקר׳ כיון דאית ליה מיגו אבל כשאין לו מיגו אינו
נאמן שמא שכח מחמת שהוא טרוד בפועליו ומחמ׳ שסבור ש׳ פרע
טוען ברי אף על פי שמסופק עד כאן לשון תוספות בדיבור
המתחיל כתוך שיכול לומר כו׳ : היה לו עד אחד
ששוכרו אינו מועיל כלום נראה לי שזה אינו מן הסמ״ג דמשמע
שיש כאן מיגו אף על גב דכשטוען להד״ם צריך לישבע נגד
העד ׳ ולעיל בדף קנ״א בע״א כתב בפי׳ ר״י שפי׳ בפרק ח״ה שאין
כאן מיגו כשצריך להחציף פניו כולי האי שצריך לישבע כנגד
העד אכן מן המיימוני הוא בפרק י״א דהלכות שכירות והוא סובר
כפי׳ ר״י כ״ם שהוא מסקנת התוספות שם ולעיל בדף קנ״א הבאתיו
עמוד ג והארכתי יותר ׳ ותניא היה משמר ד׳ או ה׳ עריסו׳ של ד׳ או
עמוד ד ה׳ אנשים רש״י פרק הפועלים : מכאן ראייה שאדם המזיק
פטור מאונס גמור כגון קדמה שינה לכלים שזה אונס גמור
כדמפרש לעיל בדף קמ״ו בע״ד : ואם יצא לבקר
המשוי כו׳ אין שמירה בבעלים לשון המרדכי פרק השוכ׳ למיסר
טעוניה הוא דנפק פר״ח לראות שלא יכבד המשוי על בהמתו
והגביהו לראות כמה משקלו ולהנאתו עשה ולא לסייע השוכר
וכן פסק ראב״יה דאם השאיל לו סוסו ותפס לו האשטר״יר בלע״ז
וב״לא שטע״גרף זהו לתקנת בהמתו וכן מצאתי דאין זה נקרא
עמו במלאכתו אלא היכא דהשואל בקש מן המשאיל עשה לי
דבר פלוני וכן כולם ׳ אשקיין מיא זיל אפיק לן דלעיל אבל אם
מעצמו׳ עשה אין זה עמו במלאכתו עד כאן לשונו :
דף קעה ע״א השאילני קרדומך היום כו׳ זה הדין דהשאילני קרדומך
איגו בגמרא ובגמרא אמר שותפין ששאלו ונשאל לאחד מהן ׳
או ששאל מן השותפין ונשאל לו אחד מהן כו׳ וצריך ליתן טעם
למה לי קרוי שאלה בבעלי׳ כשאמ׳ השאילני קרדומך היום כו׳ נהי
דאין עמו במלאכתו בשאילת קרדום שמשאילו למחר הואיל
ואינו בשעת שאלה של היום מכל מקום עמו במלאכתו בשאר
ענייני שותפות כמו שאמר ככר שותפין ששאלו זה מזה הרי זה
שאילה בבעלים ומצאתי כתוב טעם דחוק כשאמר השותף
ואשאלך למחר גילה בדעתו שהיום לא יהיה עמו בשום מלאכה :
עמוד ד ואינם צריכים לימלך׳ בו וכו׳ הואיל ויפה כחו לעשות
קניין רצה שיכתבו לו : חזקה היא שאין אדם פורע
דף קעו ע״א בתוך זמנו לקמן בעמוד א׳ בהיפוך הדף כתב אם נאבד השטר
אף על פי שעדיין לא הגיע הזמן לחיפרע פטור דחוששין שמא
פרע תוך הזמן הואיל והדברים נראים בו שאין השטר בידו :
עמוד ב ודוהאי רב נחמן ואמר דבין כתובת אשה ובין ב״ח שניהם
גובין שלא בפני הלוה כדלקמן בע״ד : הרי המלוה
עמוד ג נשבע תחילה שבועת שומרין שאינו ברשותו וכו׳ היא בפרק
שבועת הדיינים בסופו ומביארה בריש המפקיד ושם מפרש רב
אשי המשנה שהמלוה נשבע תחלה שאינו ברשותו׳ שאם ישבע
הלוה תחלה כמה הוא שוה דילמא אחר כך יוציא המלוה הפקדון׳
ופרש״י ויכחישנו ויפסלנו לעדות ולשבועה והקשו התוספות שם

על רשי דכ"ש כשישבע הלוה תחלה שה"א ידקדק יותר לישבע
באמת כדי שלא יפסלנו המלוה וכי עבדינן תקנתא לרמאי ורבינו
תם מפרש כפירוש ר"ח משום שבועה לבטלה׳ וגנאי הוא לישבע
היכא שהדבר מתברר אחרי כן כשהמלוה מוציא את הפקדון׳
גם בפרק שבועת הדיינין פי׳ התוס׳ כן׳ ומפרק המפקיד מבואר
יותר׃ ומיתוקם נמי דרבה כרבי אליעזר דשמותי הוא וכו׳
לשון המשנה בסוף פרק האומנים המלוה על המשכון שומר שכר
עכ"ל המשנה׳ וזה לשון הגמרא לימא מתניתין דלא כר׳ אליעזר
דתניא המלוה את חבירו על המשכון ואבד את המשכון ישבע
ויטול דברי ר׳ אליעזר ר׳ עקיבא אומ׳ יכול לומר לו כלום הלויתני
אלא על המשכון ועכשיו אבד המשכון אבדו מעותיך אבל הלוהו
אלף זוז בשטר והניח לו משכון עליהם ד"ה אבד המשכון אבדו
מעותיו אפילו תימא רבי אליעזר ולא קשיא כאן שמשכנו בשעת
הלואתו כאן שמשכנו שלא בשעת הלואתו׳ והא אידי ואידי
הלוהו על המשכון קתני אלא לא קשיא כו׳ עד לימא בדלא שוה
משכון שיעור זוזי ובדשמואל קמיפלגי דאמר שמואל האי מאן
דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ואנח ליה קתא דמגלא עלויהו אבד
קתא דמגלא אבדו אלפא זוזי אי בדלא שוי משכון שיעור זוזי דכ"ע
לית להו דשמואל והכא בדשוי שיעור זוזי ובדרבי יצחק קמיפלגי
דא"ר יצחק מניין לבעל חוב שקונה משכון שנ׳ ולך תהיה צדקה אם
אינו קונה משכון צדקה מנא ליה מכאן לב"ח שקונה משכון
ותיסברא אימור דאמר רבי יצחק היכא דמשכנו שלא בשעת
הלואתו משכנו בשעת הלואתו מי אמר אלא משכנו שלא בשעת
הלואתו דכולי עלמא אית להו דרבי יצחק והכא במשכנו בשעת
הלואתו ובשומר אבידה קמיפלגי דאיתמר שומר אבידה רבה
אומר כשומר חינם דמי ורב יוסף אומר כשומר שכר דמי לימא
דרב יוסף תנאי היא דמר אית ליה דרב יוסף ומר לית ליה דרב
יוסף לא כשומר אבידה דכולי עלמא אית ליה דרב יוסף
והכא במלוה צריך למשכון קמיפלגי מר סבר מצוה קעביד
שהלוהו והוי שומר שכר ומר סבר לאו מצוה קעביד שלהנאתו
נתכוין והוי שומר חינם עד כאן לשון הגמרא בסוף פר׳ האומנין׳
וגוף המימרא דשמואל בסוף שבועת הדיינים וזה לשונו אמר
שמואל האי מאן דאוזפי אלפא זוזי וכו׳ ומקשה הגמרא לימא
כתנאי המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון׳ ישבע
ויטול מעותיו דברי רבי אליעזר וכו׳ ומתרץ אפילו תימא
רבי אליעזר והדר מקשה ומתרץ כל הקושיות והפירוקים כמו
שכתבתי כאן עד סוף הסוגיא׳ ולעיל בדף קנ"ג בעמוד ג׳ הביא
אותה הסוגיא דפרק שבועת הדיינים לעניין שומר אבידה׃
שאין הלכה כרב יוסף וכו׳ כלומר טעמא דרבי יוסף משום
דפטור מליתן פרוטה לעני להכי הוא שומר שכר ורבה פליג
עליה ואמר דמשום הכי לא הוו ש"ש כדלעיל בדף קנ"ג בעמוד ג׳
ומאחר דהלכה כרבה דלא הוי ש"ש בהכי אם כן צריך ליתן טעם
על המשנה דפרק האומנים ועל ר׳ עקיבא ומתרץ משום דאמרינן
שתפסו לגבות חובו אם כן דין הוא דהוי ש"ש עליו׃
שמאחר שיש שטר אם כן לא לזכרון תפסו כי אם לגבות
בו וכו׳ לעיל כתבתי לשון הברייתא וזה לשון התוספות דס"פ
האומנים ד"ה אבד המשכון אבדו מעותיו׳ פירוש לכך מודה רבי
אליעזר משום דהוי שלא בשעת הלואתו וקני משכון שטר דנקט
לאו דווקא׳ אלא לומר דאיירי שלא בשעת הלואתו דכיון שעשה
שטר מסתמא לא לקח משכון בשעת הלואה עד אחר כך׳ אבל
רישא דפליגי היינו בשעת הלואה וכו׳ עד ועל פי הקונט׳ דפירש
בשילהי שבועת הדיינים דמשום שטר מודה רבי אלעזר בסיפא
דכיון שיש שטר לשם משכון קבל ולא לזכרון דברים בעלמ׳ כמו
ברישא׳ תימא דאי ברישא לא נקיט משכון אלא לזכרון דברים
בעלמא משום דליכא שטר׳ אם כן אמאי לא יהא משמט וכו׳
זאת כתבתי כדי להודיע מה בא המחבר להשמיענו כפי׳ ר"י והג׃

עמוד ד יפטר שלא חייב עצמו בכלום וכו׃ נראה לי דבר זה
דומה להא דאמרי רב נחמן ורבי יוחנן בסוף פרק קמא דכתובות
ובפרק הגוזל בתרא ומביאה לקמן בדף ק"ף בע"ג מנה לי בידך
והלה אמר איני יודע אוקי ממונא בחזקת מריה ונשבע זה שאינו
יודע פטור וקיימא לן הילכת׳ כוותיה אבל אם אמר המלוה יודע
אני וכו׳ ודין זה כפול לקמן בדף קפ"א בע"ד׃ ופסקינן
כוותיה בהניזקין וכו׃ וכמה בריית׳ מקשה מהן בפרק הנשבעין
שהיה יכול לתרץ ביתומים גדולים אי לאו דסבירא להו דאביי
דף קע"ו ע"א קשישא׃ ואינו יכול לישבע וכו׳ וקשה לי תיפוק
ליה דבלא הך טעמא דמחוייב שבועה ואינו יכול לישבע׳ מכל
מקום חייב לשלם דאינו נאמן לומר פרעתי הואיל וכבר כפר
דכל האומר לא לויתי כאילו אמר לא פרעתי דמיא כדאמר רבא
בפרק שבועת הדיינים וכדאמר רבי יוחנן בפרק קמא דבבא
מציעא ולקמן מייתי להו בדף קפ"ב בע"ב ויש לחלק אי לאו הך
סברא דמחוייב שבועה ואינו יכול לישבע כלומר כשאינו מכחיש
העד בשבועתו אז לעולם עד אחד טוב בשנים בכל מילי והוה
אמינא שלא הוחזק כפרן הואיל ולא הכחישוהו עידיו והוי מצי
למימר שהפליג אותו בדברים במה שטען בתחילה להד"ם והיה
יכול לחזור ולטעון פרעתי׳ דרבא ור׳ יוחנן מדברים כשמכחישין
אותו ב׳ עדים וכן אמר המחבר לקמן בדף קפ"ב בע"ב לעולם לא
הוחזק כפרן עד שיכפו׳ בב"ד ויבואו שני עדים ויכחישו אותו במה
שכפר׃ עוד אמר שם שכל האומר לא לויתי ובאו עדים שלוה
כאומר לא פרעתי דמי׳ וכן מוכח עוד לקמן בדף קפ"ב בעמוד ג׳
מהא דתניא בפרק זה בורר וכדאמר רבא לשם׳ שאנו
חוששין שמא פרעו וכו׳ לשון בדף קע"ט בע"א שמי שאבד או
נשרף שטר חוב שלו אין כותבין לו שטר אחר דחיישינן שמא
פרעו או מחלו׳ וכאן לא הזכיר מחילה׳ ונראה לי דהוא הדין
למחילה חיישינן כאן׳ אכן לא צריך להזכירו כאן דלעניין
מחילה כך לי קוד׳ זמן הפירעון כלאחר זמן׳ אבל לעניין פירעון
רבותא היא דסד"א הואיל ואמר ריש לקיש בפרק קמא דבבא
מציעא ומביאו לעיל בהיפוך הדף בעמוד א׳ חזקה אין אדם פורע
תוך זמנו א"כ לא ניחוש לפירעון קמשמע לן הואיל ואין השטר
עמוד ב בידו חיישינן דילמא פרע׃ כך הגירסא בספרים
ישנים הנושנים׳ לאפוקי מאותן ספרים דגירסא בפרק שבועת
הדיינים אינו נאמן׳ והמיימוני הביא אותן הדיעות בפרק ט"ו
דהילכות מלוה ולוה וסתר אותן וכן האשירי בפרק שבועת
הדיינים׃ או יעיד זה על עצמו שלא בפני הלוה שקיבל
כל החוב שיש לו אצל פלוני וכן הוא הלשון במיימוני פרק ט"ו
בהלכות מלוה ולוה׳ ונראה לי שר"ל שלא האמינו אלא בעדי
פריעה אבל לא בעדי הודאה כלומר אם יאמרו עדים בפנינו
פרע לך נאמן המלוה לומר שלא פרעו אבל אם יאמרו עדים
בפנינו הודית שפרע לך על זה לא האמינו למלוה׳ וחילוק זה
בהד׳יא באשירי פרק שבועת הדיינים בשם רבינו יהודה ואפשר
שאותו רבי יהודה הוא רבו של בעל הסמ"ג שנזכר כמה פעמים
בסמ"ג לכך נקט כלישניה שלא בפני הלוה׳ כלומר שהודה
מעצמו פלוני הלוה פרע אותי ועידי פריעה אי איפשר לא בפני
הלוה כלומר שהעידו בפנינו פרע אותך הלוה׳ ומסתמא אם
העידו שהודה בפני עדים וגם בפני הלוה שנפרע אין זה נפקותא׳
והמחבר לא דיקדק בלשונו אלא שלא יעידו דרך פירעון׃
עמוד ד היה מקויים בהנפק לשון הערוך בערך הנפק ולמה נקרא
הנפק שכך כותבין בו שטרא דנן נפק לקדמנא ואשרנוהו
וקיימנוהו עכ"ל׃ אע"פ שאי אתה יכול להזימה וכו׳
קשה לי דהא לעיל בדף ס׳ בעמוד ד׳ ולקמן בדף קץ בעמוד ג׳
כתב בשם הירושלמי ורב אלפס שלא יהיו העדים קרובי׳ לדייני׳
מטעם דהוי עדות שאי אתה יכול להזימן וכי תימא התם
מיירי בדיני נפשות זה אינו מכמה טעמים חדא דכל העניין שם
מיירי

מיידי בדיני ממון · ועוד באשירי פרק ב׳ דכתובות גבי עד ודיין מצטרפין מביא הירושלמי דפר׳ שבועת העדות שלא יהו העדים קרובים לדיינים כשמעידים לפניהם לפי שאינם מקבלי׳ עליהם הזמה והתם מיירי בדיני ממון · וכן כתב המרדכי פרק זה בורר שלא יהיו העדים קרובים לדיינים בדיני ממון · ויש לישב דבכל המקומות שהבאתי מיירי בלכתחילה שצריך שלא יהו העדים קרובים לדיינים מטעם הזמה · אבל הכא מיירי בשטר שנכתב בדיעבד בלא הזכרת המקום או שטרי המאוחרים שבאו לפנינו · ואיפשר משום הכי אין לפוסלם ואם תאמר אם כן למה תירץ האשירי כן אההוא דעד ודיין דהתם נמי איפשר דמיירי בדיעבד · יש לומר דעדיף מצי לתרץ דלגמרי לא שייך התם טעמא דהזמה כשאחד מן העדים החותמים על השטר קרוב לדיין החתום על ההנפק הואיל ועדים אחרים העידו לפני הדייני׳ על עידי השטר דדווקא עד המעיד לפני הדיין צריך שלא יהא קרוב לו משום שאינו מקבל הזמה עליו · ובתוספות פרק ב׳ דכתובות פירש ר״י דיכולים עדים להעיד בפני דיין הקרוב להם יאמר דשפיר קרוי עדות שאתה יכול להזימה הואיל ובני הזמה בבית דין אחר :

שמכרן לשעתו וכו׳ · פירוש אפילו לשעתן שמכרן רק על זמן שנה או שנתים ולא ממכר עולם ואפילו הכי לא יוכל הבעל חוב לטרוף אותם כל ימי ממכרן ולקמן בזה העמוד כתב עוד לישנא דלשעתה ושם מבואר בהדיא כמו שפרשתי :

דלא כאסמכתא וכו׳ · פירש רשב״ם משום דכל שעבוד דומה לאסמכת׳ אם לא אפרע לך תגבה מכאן הלכך צריך לכתוב בפירוש לאלומי שטרא · ודלא כטופסי דשטרי · פירש רשבם הוא שטר העשוי להעתיק ממנו שטרות ולא נכתב לגבות בו ואין בו ממש · וכן הוא גם כן במשפטי כתובה דראבי״ה לשם הוסיף עוד וכתב שהוא כמו רפוס· כי רפוס ותפוס חד הוא · כלומר כמו רפוס שהוא עצמו אינו ראוי לכלום · רק שמתקנים דבר אחר על ידו · שרואה הדפוס לפניו ועושה בדרמי לו · כך טופס השטר שמעתיקין שטר ממנו גם לעיל בדף קט״ט בעמוד ג׳ · כתוב שטופס לשון דפוס : דף קעה ע״ב

עד שיעשו פשרה ביניהם וכו׳ · פליאה נשגבה שמניח מה שכתוב בהדיא בגמר׳ בסוף פרק מי שהיה נשוי ומפרש דין אחר שלא נכתב שם אף על גב שגם דין זה יש לדמותו לדינא דגמרא שהוא כן מכל מקום לא היה לו להניח העיקר · ואם תרצה ליישב ולומר שהמחבר מבין מה שכתוב בגמר׳ בעל חוב ושני לקוחות כפירושו · ולא כדפירש רש״י שם שמיירי באחד שמוכר לשנים וחובו נגר שניהם כו׳ · זה היה דוחק גדול דאם כן היה לו להזכיר לכל הפחות גם דעת רש״י וגם ראיתי כי התוספו׳ וכל הפוסקים כולם מפרשים כמו שפירש רש״י ואין אחד מהם מזכיר דין זה לבר המיימוני בהלכות מלוה ולוה בפרק י״ט שכתב גם כן דין זה׳ אכן גם דינא דגמ׳ כמו שפירש רש״י הביא גם כן · ואי לאו דמסתפינא משבשת׳ אמינא דטעות סופר הוא וכל הספרים שכחו מחד עד שיעשו פשרה ביניה׳ עד האיד׳ · ואז היה כמו שכתוב במיימוני גם כתוב במיימוני אחר׳ וכן האשה בכתובות והוא שיהא החוב כנגד ב׳ שדות · גם זה דלגו הסופרים מאחר שדלגו הא דלעיל כי אין לך מקום שקאי עליו · אך אין לתמוה כל כך כי אפשר שהמחבר הביא הגמרא כפירושו · ואינו חושש על פירוש רשי ולא שאר הגאונים :

כולן חולקין בשוה וכו׳ · חלוקה זו כתב ממה ששנינו בפרק מי שהיה נשוי · מי שהיה נשוי ג׳ נשים ומת והיתה כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו ג׳ מאות אם אין שם אלא מנה חולקות בשוה · היה שם מאתים של מנה נוטלת חמישי׳ של מאתים ושל שלש מאות שלשה של זהב · כלומר כל אחת ג׳ דינרין זהב דהיינו ע״ה דינרין כסף · היו שם ג׳ מאות של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה ושל ג׳ מאות ששה של זהב והתם בגמר׳ מפרש טעמא דמתניתין והתם בברייתא פליג ר׳ על המשנה ואומר כשיש שם רק שני מאות כולם חולקות בשוה וכפירו׳ דרבי פליג׳ רש״י ול״ו · והמיימוני פסק כרב אליבא דרש״י ומביא גם כן דעת ר״ח · ועיין שם והוא בהלכות מלוה ולוה פרק כ׳ :

עמוד א מסלקין אותו · פירוש מעבירין את הדיין שפסק כן כדפסקו שם רבא ורב חנן בפרק גט פשוט כמעט בסופו· ולעיל בדף קע״ו בעמוד ב׳ כתב העיקר מדין זה · וחצי השבח כדלעיל בהיפוך הדף שבעל חוב גובה חצי השבח כשהשביחו הנכסי׳ מהמת הוצאה :

דף קעט ע״א שכתובה כמעשה בית דין דמיא ואין להם לחוש לכך · מעשה בית דין חיוביה משעת פסק דין הוא ואף על גב דלא איחתים· הלכך אין שם הקדמה וכתובה נמי משעת כתיבה · דנכנסה לחופה דקירוב התנות הוא דחייל שיעבודי׳ ואף על גב דלא אחתים :

אף על פי שנמסרו לכם הדברים בהיני וכו׳ · פי׳ כתבו בתוך השטר מקום שאתם יושבים בו בשעת כתיבה · כלומר במקום פלוני זה כך כתבנו מה שראינו במקום אחר :

וכתב השוכר בזמן הפרעון וכו׳ · לפום ריהטא קצת קשה על הלכה זו הואיל והרשות נתונה לעדים לכתוב שטר מאוחר בלתי דעת הלוה׳ אם כן מנא ידע הלוה שיכתוב השוכר סתם בלא זמן אמנם לא קשה מירי · דסדר הגמרא בפרק גט פשוט כך הוא · גבי הא דאמר שם דשטרי מקח וממכר אף במאוחר פסולין · ופריך אי הכי שטרי הלוואה נמי זימנין דיזיף מיניה בניסן כו׳ · ומשני קסבר אין כותבין שובר · ומקשה והאידנא דכתבינן שובר היכי עבדינן שטר מאוחר · ומשני בכתבי בשטר מאוחר שטרא דנן לאו בזמניה כתבניה אלא איחרנוהו וכתבנוהו · ומקשה והאידנא דלא עבדינן הכי · ומשני דאמרינן לעדים אי ידעיתו זימניה דשטרא כתובו · ואי לאו כתובו סתמא וכו׳ · ומקשה והא האידנא לא עבדינן הכי · ומשני תקוני תקינו מאן דעבד עבד ומאן דלא עביד איהו הוא דאפסיד אנפשיה עד כאן סדר הגמרא ומיושב גם כן שיטת הסמ״ג בהאי עניינא :

יש לחוש לקנוניא כמו שמפרש שם וכו׳ · פירוש שאם יכתוב לו שטר אחר חיישינן דילמא אתי בעל חוב של המוכר וטריף ליה לאותו שדה מן הלוקח · ואחרי שנטרפה מידו אזיל בהאי שטרא שכתבו לו שנית וטריף ללקוחות שקנו אחר שקנה הוא ויעשה קנוניא עם הבעל חוב שטרף השדה מידו ויאמר לו תחזיר לי השדה ותניחני יושב בתוכו לבטח עד אח׳ ב׳ או ג׳ שני׳ כדי שתתיישן ותשכ׳ דבר והדר אתי תניינות ותערער עלי׳ זימנא אחריתי׳ וטרוף השד׳ מינאי וכן יעשה הבעל חוב והדר אזיל הלוקח ויטרוף לקוחות אחרות שקנו אחריו בשטר הראשון · ומקשה עלה בגמר׳ לשם איך יוכל הבעל חוב לבא ולטרוף והלא קרעינן ליה שטר חובו בפעם ראשון כשבא לטרוף וכתבינן לי׳ אדרכתא וטורפא וכו׳ · ומשנינן לא צריכא דאתי מכח דאבהתיה כלומר הא דאין כותבין ב׳ שטרות על שדה אחד לאו משום דחיישינן לבעל חוב שיבא מכח ההלוא׳ אלא שמא יבא אחר לערער שד׳ זו נגזל מאבותיו והמוכר גזלה מהם ויביא עדים ששדה זו של אבותיו היתה שהמוכר גזלה מאבותיו והבעל חוב יוציאה מידו ויעמיד אותה ביד המערער ויכתבו ללוקח שנטרפה מידו כדי שיוכל הלוקח לטרוף לקוחות שקנו אחריו מן המוכר ואחר שטרף לקוחות יאמר להמערער שיניח השדה בידו ב׳ או ג׳ שנים עד שישתכח הדבר ויבא שנית ואז יטרוף הלוקח שנית עם שטר השני כדלעיל · לפיכך אין כותבין שני שטרות על שדה אחת :

עמוד ב שלא יכוף אותו בדין פעם אחת לגבות הכל דכי יפרע לו חצי השטר ידאג הלוה ליקח שובר ממנו שירא פן יפסד השובר ויתבענו שנית :

אינם יכולין להוציא שטר חוב זה על זה וכו׳ · שיכול הלוה לטעון שטר זה שבידך אני החזרתיו לך כשהחזרת לי ממון שלוית בו ממני :

נמצא לאחד בין שטרותיו שטר של יוסף בן שמעון שיש לו עליו פרוע פירוש נמצא ללוה אחד בין שטרותיו שובר אחד שהשטר שהיה נושה בו יוסף בן שמעון

פרוע והיו שני יוסף בן שמעון נושים בו ׳ יכול לומר לכל אחד
שבא להיפרע ממנו שובר זה נכתב על שטר חוב שלך ׳ וכפרש
רשבם שאם שניהם באים בהרשא׳ זה מזה על הלוה יכולין לגבות
אחד מן השטרות מכל מקום אם לא שטען הלוה לשניהם פרעתי
עמוד ג והשובר נכתב סתם על שניהם : שעשו אותו בית
דין ערב וכו׳ ׳ היינו כפירוש המיימוני דפירש אי נמי דאמר בפני
בית דין אני ערב לא משתעבד אלא אם כן היו בית דין רוצים
לגבות מן הלוה כגון שהם בית דין של יתומים או כהאי גוונא ואמ׳
להן הניחוהו ואני ערב לכם הואיל ויש לו הנאה שהאמינוהו ב"ד
באותו הנאה משעבד עצמו ובטור חשן המשפט פיר׳ בסימן קכ"ח
דהיינו שנעשה הערבות בבית דין : וקבלן דכתובה
חייב וכו׳ ׳ אף על פי שלא קנו מידו ׳ ואיזהו קבלן זהו שאמר
לאשה הנשאי לזה ואני נותן כתובה זו ׳ מיימוני פרק י"ז דהלכות
עמוד ד אישות : במקום שאין פסידה לאחרים וכו׳ ׳ בסוף
פרק יש נוחלין בגמרא בעי בעיא זו דהאשה שלוות׳ על פה ואחר
כך נישאת וכו׳ ׳ אם הבעל יורש הוא בנכסי אשתו ומלוה על פה
גובה מן היורשין או לוקח הוא ומלוה על פה אינו גוב׳ מן הלקוחו׳
ופשט שם רבא ממשנה וברייתא דיורש הוא ׳ ואחר כך אמר רבא
בעצמו דלוקח הוא מהא דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו
האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד
הלקוחות ׳ שמע מינה דלוקח שוינהו רבנן לבעל ׳ ועוד יתר
אמוראים שם שנושאים ונותנים בדבר ׳ ובסיומא דמלתא מפרש
רב אשי לתרץ כל הסוגיא דפעמים שוי להו כיורש ולפעמים
כלוקח מקום דאיכא פסידא לאחרינ׳ והוא דלא היה להם להעלות
על לב דמצינו למימר דאפסידו אנפשייהו שוינהו כיורש ׳ כגון
מי שהניח אלמנה ובת ׳ והאלמנה ניזונית מנכסי בת כל ימי מגר
אלמנותה ׳ מתנאי כתובה ׳ ואם נשאית הבת והכניסה הנכסים
לבעל האלמנה ניזונית כבתחילה ׳ ואפילו אם מתה הבת חייב
הבעל לזון האלמנה עד שתנשא או עד שתתבע כתובת׳ כמו שמפר׳
שם רבי יהודא שהוא אמורא והוא היה בן אחותו של רבי יוסי בר
חנינא ׳ ואף על גב דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים
משועבדי׳ והכא אי אמרינן שהבעל היה לוקח והנכסי׳ משועבדים
תחת ידו לא היינו מוציאין המזונות מתחת ידו ׳ אלא אמרינן
יורש הוא והיורש חייב לקיים כל תנאי כתוב׳ היינו משום פסידא
דהאלמנה אמרינן הכי שלא הפסידה לנפשה כי מה היה לה לעשות אבל גבי אשה שמכר׳ בנכסי מלוג שלה לא היה ללקוח׳
לקנות נכסים מאשה היושבת תחת בעלה וראוי ליורשה ולהכי
יפסידו ׳ וכלוקח שוינהו רבנן כל זה מפרש שם רב אשי ובעיא זו
דאנן קיימין בה ׳ לא איתפרשא בגמרא לאיזה מהן מדמינן לה
ואמ׳ המחבר וגם הוא באלפסי ובמיימוני ובאשירי וביתר פוסקים
דגם הכא שוינהו כלוקח ולא חיישינן לפסידה דמלוה שהלוה
לאשה זו איהו דאפסיד אנפשיה ׳ אבל רשב"ם פירש שם כשם
רבינו חננאל וכתב שנראין לו דבריו שגם שם כיורש שויוה משום
פסידה דמלוה ולא שוינהו כלוקח אלא בנכסי מלוג דלעיל ׳ או
לעניין שאין צריך להחזיר ביובל מה שיורש מאשתו ׳ וכהאי
גוונא ביתר מקומות שמפרש שם שאין בהם פסידא לשאר בני
אדם והיינו מה שכתב המחבר אחר כך כלם בשם רבינו שמואל
וכו׳ ׳ ובמקצת סמ"ג אינו ׳ ונראה לי גם כן שאינו מן הסמ"ג דאם
כן היה קשה דברי רבינו חננאל דידיה אדידיה דמתחילא מביא
המחבר דברי רבינו חננאל בסתמא כאילו הוא פליג ׳ ואחר כך
כותב בשם רבינו חננאל ורבינו תם דווקא אם היו מעות ההלואה
קיימים וכו׳ ׳ ואפשר שבזה כולי עלמא מודים לכן ודאי אינו מן
הסמ"ג ׳ ובעל הספר לא הביא רק מה שכתוב אחר כך׳ אמנם אם
היו מעות ההלואה קיימין וכו׳ ׳ כי הוא מפר׳ דברי רשבם ורבינו
חננאל כך שמדברים בהכי כי היכי דלא נימא שהם חולקים על
האלפסי וכל הפוסקים ׳ וכן משמע במרדכי רייב"ם ׳ וגם מביה

זביה מוכח שאינו כתוב בסמ"ג דהאמנם אינו קאי על שלפניו ׳
דף קף ע"א אלא אלפני פניו ׳ וזה אינו מדרך המחבר ׳ וצ"יך
שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונ׳ זהו שאנו כותבין וקנינא
מן פלוני בר פלוני ככל מה דכתי׳ לעיל וכו׳ ׳ והא דצריך שיחזור
כו׳ ׳ פירש רשבם צריך שלא יהא כתוב בשיטה אחרונה שום דבר
חידוש ושום תנאי שהשטר תלוי בו ׳ שאינו כתוב למעלה :
היו העדים מרוחקין מן הכתב פסול וכו׳ ׳ ואפילו אם יש
עדים שלא נוסף דבר זיוף כו׳ ׳ מכל מקום האי שטרא חכפא
בעלמא הוא שלא נעשה כתקון חכמים וכל העניין מיירי כשאין
כתוב בסוף השטר שריר וקים ׳ רשבם ריש פרק גט פשוט :
בכתב ידי העדים וכו׳ ׳ פירוש שכתב העדים גדול יותר
מכתב ידי סופר וסתמא דמילתא לא כל המזייף יודע לאמן ידו
ולכתוב כתיבה כמו הסופר וגם אינו הולך לסופר עצמו לזייף לו
כי שמא לא יאבה ולא ישמע אליו ׳ לכך אמרו אותן שני שיטין
צריכים להיות שיעור כתב עב וגדול ככתיב׳ ידי העדים כך פי׳
רשבם : ולא על גופו של שטר וכו׳ ׳ כלומר שיעידו
בפנינו נמחק בטיוט ובדיו ולא יחשדו בעל השטר אבל לא יעידו
אעיקרו של שטר רשבם : ואם היה המחק במקום שריר
וקים ׳ כלומר אחר שכתב במנא דכשר למקניה ביה ׳ וכשיעור
שריר וקים ׳ וכל שכן אם שיעור המחק יותר וחזר ומקיימו בריוח
שבין הכתב והעדים כלומר חיישינן שמא הניח ריוח ב׳ שיטין
בין הכתב והעדים ומחק שריר וקים ראשון וכתב מאי דבעי וחזר
וקיימו בשיטה שלפני שיטה אחרונה ׳ ואחר כך כתב בשיטה
אחרונה וכפל מעייני של שטר הראשון כי היכי דנילוף משיטה
שקודם שיטה אחרונה ׳ ומשום הכי גם כן לא כתבינן ב׳ פעמים
שריר וקים כי שמא אם הניח שני שורות חלק ימלא הב׳ שורות
כתב ויחזור ויכתוב שריר וקים ׳ אי נמי כל העניין מיירי שהניח
שיטה אחת בין הכתב והעדים ׳ מכל מקום חיישינן שמא ימחוק
שריר וקים ׳ ויכתוב מאי דבעי ויקיים בשיטה אחרונה ׳ ונילף
מאותה שיטה אחרונה לדידן דכתבינן לעולם שריר וקים ושפיר
ילפינן משיטה אחרונה כמו שכתב רבינו תם ומביא לעיל בדף
קל"ג בעמוד ב׳ ׳ ומשום הכי גם כן אין לכתוב שני פעמים שריר
עמוד ב וקים הואיל וילפינן משיטה אחרונה : שמא תמחק
וכו׳ ׳ פירוש הואיל ובסוף השטר חוזר וכופל דבריו כעין שכותבין
ושונין ואחריות ממון זה כך וכך קבלתי עלי ועל ירתי רשבם :
עמוד ג ואף מדמי שעורים פטור ׳ רשי ותוספו׳ בפרק המניח פי׳
הטעם דפטור אף מדמי שעורים דהא אמר ליה ותובע לאו
שעורים יהיב ליה ואהולי אחיל גביה : פירוש חיוורא
בפרק בהמה המקשה כפול לקמן בדף קפ"ב בעמוד ד׳ ובפרק
בהמה המקשה מיירי בעניין צומת הגידין כשנתלכנו קצת אף
על פי שלא נתלכנו לגמרי : ויטול או ילך לו וכו׳ ׳
אין להקשות היינו מה שכתב רבינו משה לעיל דאין מהפכין
שבועת הנשבעין ונוטלין כי דין גדול יש ביניה׳ כי לדברי רבינו
משה צריך התובע לישבע שבועה בנקיטת חפץ כעין של תורה
כמו שכתב בתחילת המצוה או ילך לו ׳ ולדברי הרי׳ אבן מג"ש
אינו צריך לישבע כי אם שבועת היסת גרידא כמו שכתב בהדיא
מחייבין התובע להשבע היסת ויטול או ילך לו ׳ או שמא רבינו
עמוד ד משה מודה לו כשטוען התובע כהאי גוונא : לצאת
ידי שמים חייב לשלם וכו׳ ׳ זה קאי גם אדלעיל כשתובעו מנה
לי בידך בודאי והלה אמר איני יודע אם יש לך בידי ׳ דפסק
המחבר כרב נחמן ור׳ יוחנן דפטור מלשלם אבל לצאת ידי שמים
חייב לשלם ׳ וכן אמר רבי יוחנן בהדיא בגמרא בסוף פרק הגוזל
דף קפ"א ע"א בתרא ׳ והאשירי לשם כתב באר היטב כדפרישית : אף
על פי שחזקה שאין אדם תובע א״א אם כן יש לו עליו יותר ברור׳
וכו׳ ׳ נראה לי כך הפשט בפרק שבועת הדיינים אמר
רב נחמן כופר הכל משביעין אותו שבועת היסת משום דאין
אדם

אדם תובע אלא אם כן יש לו׳ ופריך אדרבה אין אדם מעיז
פניו בפני בעל חובו׳ ומשני אשתמוטיה קמשתמיט׳ ומעתה קשה
למחבר הואיל וחזקת אין אדם תובע טוב יותר למה לא מתרץ
תירוץ טוב׳ להכי אין לא מגו משום דאינו טוען ברצון נגד החזקה
אבל כשמוד׳ לו מעט אז נשכר אותה חזקה כי זה אינו נגד החזקה
שיש לו תביעה על חברו אם תובעו יותר ממה שחייב לו׳ ומתרץ
הא דחזק׳ דאין אדם מעיז גרוע היינו בכופר הכל משום דאיכא
למימר משתמיט׳ כמו שמתרץ רב נחמן אבל כשאנו דנין
אאותו מקצת שהודה שהוא מסתמא ברשותו׳ למה שהודה אז
חזקה יותר סכרא דאין אדם מעיז הואיל ואין שייך בו אשתמיט׳
ונראה לי הוכחה לדבריו מדאמר אדרבה חזקה אין אדם מעיז
שלשון אדרבה משמע שהיא חזקה יותר ומתרץ אשתמיט׳ אבל
(עמוד ד) בלא אשתמיט הוא טובה יותר׃ לפיכך שטר שיש בו
עד אחד וכו׳ לרבינו תם מיירי דווקא בשטר הלוואה׳ דאי בשטר
פקדון אפילו אם היו בוב׳ עדים קיימא לן המפקיד אצל חבירו
בשטר אין צריך להחזירו בעדים כדלעיל בדף קע״ב בעמוד ב׳׳
ובדף קס״ה בעמוד ג׳׳ אבל כפרן בעד אחד אפילו בפקדון צריך
לשלם דאין כאן מיגו׳ אבל בפקדון אפילו בשטר יש כאן מיגו
דנאמן לומר פרעתי מיגו דבעי אומר נאנסו כדלעיל בדף קע״ב
בעמוד ב׳ ׳ולעיל בדף קע״ז האיכתי׃ וכן כפרן
שהעיד בו עד אחד׳ פי׳ בתחילה כפר ואמר לא לויתי וכשהכיא
עד אחד חזר וטען פרעתי או החזרתי הפקדון ולעיל בדף׳ קע״ז
בעמוד א׳ כתב כן בהדיא׃ לפיכך המלוה נשבע
ונוטל מדמי המשכון וכו׳ מסופק אני אם רוצה לומר שנשבע
בנקיטת חפץ כדלקמן בהיפוך בדף בעמוד א׳ או שמא מדלא כת׳
בפירוש בכאן בנקיטת חפץ כמו שכתב שם׳ רוצה לומר שבועת
היסת גרידא בלי אנקוטי חפצא׳ ושאני הכא הואיל והלוה מודה
שהוא משכן ביד המלוה והמלוה טוען על המשכון כדי דמיו קרוי
המלוה שפיר כופר הכל ונשבע הסי׳ גריד׳ ולא קרוי נשבע ונוטל׳
אבל התם שזה אומר חפץ זה שבידך שלי הוא והשאלתיו לך ואין
לך בו כלום והלה טוען משכון הוא בידי ומודה לו דשלו הוא רק
שהוא משכון בידו׳ והשני אינו מודה לו שיש לו בו כלום׳ קרוית
שרוצה להחזיק בו נשבע ונוטל׳ להכי צריך לישבע בנקיט׳ חפץ
כדין כל הנשבעין ונוטלין ויותר נראה לי סבר׳ ראשונה כי חלוק
דק הוא׳ ובטור חשן המשפט בסימן ע״א כתב בשם הגאוני׳ שצריך
לישבע בנקיטת חפץ׳ ובשם הר״מבם שאינו נשבע אלא היסת׃
ואמרו שהוא כתב ידו הרי זה הוחזק כפרן ומשלם׳ כלומר
אם טוען אחר כך פרעתי אינו מועיל אף על גב דמצי לטעון
פרעתי על כתב ידו כשלא הוחזק כפרן כמו שכתב לעיל בשם
האלפסי בדף קע״ה בעמוד ד׳׳ הכא לא יוכל לטעון הואיל והוחזק
(דף קפב ע״ב) כפרן׃ רבי שמעון בן גמליאל אומר צריך שניהם
וכו׳׳ מסתמא זאת היא גירסת הירושלמי׳ אכן בתלמודא דידן
בפרק גט פשוט גרים איפכ׳ שרבי סובר צריך לברר ורשב״ג סובר
שנדון בחזקה לבד׃ עכברא דשכיב אדינרי עשיר שאינו
נהנה מממונו כעכבר זה ששוכב על דינרי זהב ואינו נהנה
(עמוד ג) מהם׃ ובא והודה לפניהם וכו׳ רשי פירש הואיל
ונעשו דיינים ועמד בדין נעשה כמלוה בשטר שגלויה לכל׳ וגם
פירש הפקר ביתדין הפקר ויכולים לשנות מלוה על פה למלוה
בשטר׃ שאין לחוש שמא יתן לו ונמצא תובעו פעם
שניה בקרקעות פירש רש״י משום הכי כותבין כיון דהודה לו
(עמוד ד) דידיה הוא ולא מחסרא גוביינא אבל כשמודה לו במטלטלים או
במעות הואיל ומחסרי גוביינא מלוה על פה הוא ולא ניתן ליכתב
אם לא שקנה מידו שסתם קניין לכתיבה עומד׃ והיה
כולו כתוב בלשון ב״ד דוכרן פיתגמייא ולא דוכרן סהדותא׃
שאינו כאומר לו לא לויתי מעולם׳ שהביא המחבר לעיל
בעמוד ב׳׳ וקצת תימה אפילו אם אמר לא לויתי מעולם מכל

מקים תועיל עדותו דהא לעיל בדף קע״ז בעמוד א׳׳ הוכחתי
מכמה מקומות דלא אמרינן כל האומר לא לויתי כאילו אמר לא
פרעתי אלא היכא שמכחישין אותו עדים ואומרים שלוה וחוזר
ואומר פרעתי וכן כתב המחבר עצמו לעיל בעמוד ב׳ ובעמוד ג׳׳
אלא הרי הוא ככל הכלים כו׳ זה הכלל לפירו׳ המיימוני (דף קפב ע״א)
כל המטלטלים כגון כלים ובגדים מחזיקין בהם ונשבע עליהם
היסת מי שהם ברשותו׳ אבל יורות גדולות וכלי נחשת מוזהבים
וכיוצא בהם שאינם עושיים אלא להשאיל ולהשכיר אינו מועיל
בהן חזקה דאמרינן שאולי׳ הם והוא הדין בשאר סתם כלים שאנו
רואים בזה שמשכירין ומשאילין תדיר והוחזק בעיר שרגיל
לעשות כן תמיד שג״כ דינם כדברים העשוים להשאיל ולהשכיר׳
ונשבע התובע בנקיטת חפץ ונוטל׳ אבל כלים שנפסדין
כשמשתמשין בהן אין דרך כלל להשאילם ולהשכיר׳ כגון סכין
של שחיטה וכהאי גוונא׳ ואף על פי שראינו שהשאילם והשכיר׳
מכל מקום ליכא למימר בהם שהם עשויים לכך׳ ואומר אני
שבאקראי נעשה הדבר׳ או שמא אותו פלוני היה חביב עליו׳
ודינם ככלי׳ סתם שיכול להחזיק בהם אותו שהם ברשותו ויכול
לטעון לקוחות הן בידי׳ ורבינו תם אינו חולק עליו אלא בזה
שסובר שגם סתם ספרים עשוים להשאיל הואיל ומצוה קעביד׃
אלא שאני הרחבתי ראיה שלו וכו׳ כלומר המיימוני
הביא כל הא דלעיל בספרו מה שפסק רבא׳ ומה שדקדק בו (עמוד ב)
בפרק ח׳ בהלכות טוען ונטען רק המחבר הוסיף זה שכתב׳ ואף
על פי שמצוה להשאילן כדאמר בכתובות וכו׳׳ באותו סברא
הרחיב ראייתו׳ וכן ראיתי במיימוני שמביא רבא וכל הא דלעיל
אות באות עד ואף על פי שמצוה וכו׳׃ וכולהו אפילו
לא יהא שם אחד מארבע דברים וכו׳ לשון התוספות בפרק כל
הנשבעים בקונט׳ גרים לא אמרן אלא בדברים העשוים להשאיל
ולהשכיר פירוש הא דאינו נאמן׳ וקשה לרבינו תם דקאמר
בסמוך דרבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגרת׳ מיתמי כדברים
העשויים להשאיל ולהשכיר משמע דמההוא טעמא לחוד אפיק׳
ונראה לרבינו תם כגירסת רבינו חננאל׳ ושערי דרב האי גאון
דגרים ובכולהו לא אמרן אלא בדברים שאינם עשוין להשאיל
ולהשכיר אבל דברים העשוין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן והכי
פירוש ובכולהו לא אמרן דנאמן לומר לקוחות הן בידי אלא
בדברים שאינם עשוין להשאיל ולהשכיר וכגון דהוי איניש
דצנועה או דברים שדרכן להטמין או בעל חבית׳ אבל דברים
העשוין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן אפילו איכ׳ כולהו לטיבותא
וכן כתבו גם כן התוספות בפרק חזקת הבתים בדיבור המתחיל
דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחות הן בידי אינו
נאמן׃ שאין אדם חצוף לגדור דקל שאינו שלו וכו׳
פירוש בית דין מניחים אותו ללקוט בלא עדים ושטר אחר שאין
הבעלים מוחין בדבר קודם לקישה כך פי׳ רשב״ם׃ ופסק (עמוד ד)
דבא שהדין עם התובע בגמרא אמרינן בהאי לישנא עביד איניש
דזבין דינא כלומר רגיל אדם להוציא מעותיו כדי שלא יצטרך
לבא לדין וכן עשה זה נתן לזה מעותיו שהוציא כדי שלא יצטרך
לריב עם הגזלן׃ שטר חבירו שהוא מזויף וכו׳
במרדכי בתוספות מאלפסי מפרש לאו דווקא מזויף דאם כן אין
כאן מגו׳ ובגמרא אמרינן דנאמן מיגו׳ דאי בעי אמר טוב הוא׳
ואי אמר מזויף הוא מצי למימר הביא עדים ויקיימנו אלא אמר
שטר אמנה הוא אבל העדים לא ידעו כלום׳ והוא מפורש שהביא
רשב״ם בפרק חזקת הבתים בשיטה זו׳ אם הגביה
סל מלא פירות מקרקעו לאלתר הוי חזקה וכו׳ לשון הגמרא פרק
חזקת הבתים׳ אי דלי ליה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה׳ וזה
לשון רשב״ם אם יש עדים שהגביה המערער צנא דפירי מקרקע
זו על כתפיו של זה המחזיק שטוען לקוחו׳ הן בידי מאחר שסייע
לו להוליך פירותיו לביתו שוב אינו יכול לטעו׳ ולומ׳ שלא מכרם

לו שלא היה לו לסייע בלקיטת הפירות אלא היה לו למחות׳ ויסייעו המכיר וכמודה לו דמי עד כאן לשונו׳ אם לא אמר לפירות הורדתיך כלומר הוא אריס שלי למחצה לשליש ולרביע ונתתי לו חלקי בפירות דגרסינן התם אמר רב זביד אי טעין ואמר לפירות הורדתיו נאמן׳ והני מילי בתוך שלש אבל לאחר שלש לא׳ עד כאן לשון הגמרא ולעיל בדף קנ״ז בעמוד ב׳ מביאו לענין קניין פירות שמועיל כשמגביה המוכר ללוקח הסל שלא יוכל אחד מהם לחזור בו׳ ובגמרא אינו כן׳ ולעיל הארכתי:

דף קפ״ד ע״א

שכבר אמר בטענה ראשונה מפלניא זבינתיה התם מיירי שלא טען בראשונה מפלוני זבינתי׳ דזבין מינך בפני דאם כן היה לו מיגו טוב כדאמרינן התם בגמרא׳ והמחבר הביאו לעיל בעמוד ד׳ שלא אמר סתמא מפלוני זבינתיה דזבין מינך כלומ׳ סבור הייתי דזבניה מינך׳ כך פירש רשב״ם לשון הג״ה באשר״י לא אמרינן בכל מקום מיגו אלא היכא דההיא שעתא דקטעין זה טענה זו אפשר לו לטעון טענה יותר טובה׳ אבל אם תחלה הודה ולאחר שעה טוען משום טענה אין להאמינו במיגו׳ דאי בעי לא הוה מודה מתחילה דהשתא מיהא הודה כגון ההיא דפרק שבועת הדיינים׳ מנה לי בידך והלה אמר הן למחר אמר תניהו לי נתתיו לך אינו נאמן ולא אמרינ׳ יהא נאמן במיגו דאי בעי לא היה מודה כלל אתמול׳ וכן כל כיוצא בזה עד כאן לשון הג״ה באשר״י פרק הכותב׳ ובתוספות פרק חזקת הבתים בדיבור המתחיל לאו קמודית דהאי ארעא דידי הוא כתבו גם כן כהאי גוונא:

בפנינו הודה המערער לאבינו שמכרה לו וכו׳ והטעם מפרש בגמר׳ דנאמן במיגו דאי בעי אמ׳ מינך זבינתיה אבל בגזלן אינו מועיל הודאתו דאיכא למימר מחמת יראה הודה כדאמר שם אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולחמריה לשחוור׳ אבל כשאמר בפנינו מנה לו המעות דאפילו אם מכר מיראה מכל מקום ממכרו ממכר׳ כדרבא דאמר תלוה וזבין וכו׳ ובעל הסמ״ג סובר כפירוש התוספות דלא גרסינן בגמרא דאמרי עדים בפנינו הודה לו:

אין לו חזקה אלא אם כן ימסור לו הגוי השטר שעשה לו הישראל אף על גב שיש עדות שהגוי אכלה ג׳ שנים מכל מקו׳ אינו מועיל עד שיש לו שטר מן הישראל כי חזקתו אינה חזקה דסתם גוים אלמים הם וישראל ירא למחות הלכך לא תקנו בהם חזקה׳ וישראל הבא מחמתו אין לו כח יותר מן הגוי עצמו כך מפרש רשב״ם בפרק חזקת הבתים׳ ולעיל בדף קס״א בעמוד א׳ מביא מעין דין זה:

עמוד ב

והרי זה גובה משבחה מה שטען׳ כאן הגהתי בשבועה במקום משכחה׳ ואף שבכל הטופסים מצאתי כן כי בלתי ספק שטעות סופר הוא׳ ובמיימוני פרק י״ד דהלכות טוען ונטען כתב בלשון הסמ״ג אות באות וכתב שם בשבועה במקום שכתוב כאן משבחה וזה לשון הג״הה לשם ובספר התרומ׳ כתוב לשון רבינו המחבר דגובה בשמועה עד כאן לשונו׳ הרי נראה בהדיא שבעל ההגהות גריס כאן בשבועה כלשון המיימוני ומינה וביה קשה ליישב הלשון דמשבחה דמה שייך כאן שבחה דהא מגוף הקרקע גובה מה שגובה ואי בעי למימר אפילו משבחה אם כן לימא אפילו עוד כתוב שם באותו הג״הה׳ ואם תאמר אם כן מאי מהני ליה המיגו תירץ בא״ביאסף דמהני ליה שיכול לתפו׳ הקרקע מיד ולגבות את שלו אף על פי שהן קטנים דכי אסתליק המגו הוצרך להמתין עד דגדלי יתמי עכ״ל׳ ואין לומ׳ מיגו במקום קול פירוש אינו טוען ברצון נגד הקול אבל אי טוען ברצון נגד הקול היה נאמן כך מפרשי׳ התוספות בפר׳ חזקת הבתים בדיבור המתחיל לקוח בידי לא מצית אמרת:

עמוד ג

כל נכסי אשתו על פי הקבלה וכו׳ פירוש שהיה מקובל כל אחד מרבו והוא מדרבנן׳ וכן איתא לעיל בדף ל״ב בעמוד ג׳׳ וכן משמע הלשון כאן שכתב ואסמכוה למדרש המקראות׳ וכן משמע גם כן לעיל בדף מ״א בעמוד א׳ ובדף מ״ג בעמוד ב׳ ובדף נ׳ בעמוד א׳׳ וכן כתב גם כן לעיל בדף קכ״ו בעמוד ג׳ שירושת הבעל מדרבנן׳

וכן כתב גם כן הרמב״ם בהלכות אישות פרק י״ב׳ ובספר נזיקין בהלכות נחלות בפרק א׳ והיינו כרבי אלעזר דסוף פרק יש בכור ודלא כרבי מאיר וכו׳:

עמוד ד

אבל בן בין הבנים אם אמר ירש הכל דבריו קיימין כרבי יוחנן וכו׳׳ הרבה תמיהות יש כאן אחת שכתב וכן מה ששנינו בפרק יש נוחלין המחלק נכסיו וכו׳׳ כאן כתב שהוא בפרק יש נוחלין ומשנה קמייתא דאם אמר פלוני לא יירש וכו׳ שהביא כתב סתמא ולא פירש מקומה ואותה משנה גם היא בפר׳ יש נוחלין ולא עוד אלא שהיא רישא דמשנת המחלק נכסיו כי אותן שתי בבות שניות זו אחר זו׳ ועוד קשה לפי הסמ״ג אשר לפני׳ וכן הוא ברוב המדוייקים שלא כתב שום תירוץ על הקושיא שהקשה ממשנה דאם אמר איש פלוני לא יירש וכו׳׳ אם כן איך מתורץ הקשיא שהקשה דברייתא דאבא חנן תנא דיש רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה ובמשנה קתני לא אמר כלום ואין לומר שזהו התירוץ מפני שהתנ׳ על מה שכתו׳ בתורה דההוא מלשון המשנה הוא אות באות ואם היה כוונ׳ המחב׳ שזהו התירוץ מה התחיל להקשות דכל מי שיודע הרישא יודע גם כן הסיפא׳ ואם תרצה לומר שהכל לשון קושיא הוא עד אין הלכ׳ כב׳ המשניו׳ וזה התירוץ קאי על הכל אם כן קשה מה צריך לפרש לעיל מדת השוה להן את הבכור שאפילו לא נותן לו וכו׳׳ הואיל ועודינו עומד בקושיתו גם לפי הספרים אחרים דגרסי התירוץ׳ לא אדע מאי קאמרי דמשמע דבהכי תליא מילתא בב׳ המשניות כשיש כאן ירושה דאורייתא במקצת נכסיו אז׳ יש כח לאב להוריש המותר ברצונו ולא מצאתי חלוק זה בגמר׳ ולא ברשב״ם ולא בשום מקום בפוסקים או בתוספות כהאי עניינא ובכתובות בנין דכרין יש אותו חילוק דבעינן מותר דינר טפי מב׳ הכתובות כדאיתא בפר׳ מי שהיה נשוי כדי שתתקיים ירושה דאורייתא ומביאו לעיל בדף קכ״ז בעמוד ג׳ אכן בהאי עניינא לא מצאתי לו חבר׳ נמצא שגם זה קשה דקאמר בתר הכי שאפילו לא נתן לו בפשוט אלא משהו משמע הא אם נתן כל הירושה לפשוט אין כח בידו אפילו אם אמר בלשון מתנה דהא שאפילו לא נתן קאמר׳ ואיני יודע מאין לו דין זה ויותר מכל׳ אלה קשה לי לב׳ הטופסים דקאמר בתר הכי אין הלכה כב׳ המשניות שבבא זו והיינו משנה ראשונה דאם אמר איש פלוני לא יירש עם אחיו ומשנה אחרונה דהמחלק נכסיו על פיו וקאמר דאין הלכה כאותן ב׳ המשניות אלא בבכור בלבד דמשנה אחרונה דלשם צריך לשון מתנ׳ אבל בשאר מועיל אף לשון ירושה אפילו במשנה ראשונה כשאמר פלוני לא ירש׳ וזהו נגד הרשב״ם וכל הפוסקים כי כולם מפרשין שאף רבי יוחנן בן ברוקא מודה בזה כשאמ׳ פלוני לא יירש שלשון זה אינו מועיל משום שהתנה על מה שכתוב בתורה דכתוב בתורה שבן או בת במקום שאין בן יורשין והוא אמר לא יירש זהו לא מצי למימר דבשלמא כשאמר על בן אחד בין הבני׳ או על בת אחת בין הבנות שיירש יותר מכדי חלקו או יירש הכל שפיר מצי למימ׳ הכי לרבי יוחנן בן ברוקא דהלכת׳ כוותיה משום דמאי דקאמר פלוני יירש הכל בזה לא עקר דין דאורייתא דהא יורש הוא׳ רק בזה שינה שהוסיף לו וזה אינו קרוי עקירה הואיל ושורש תחילת דבריו כדי היו אבל כשאמר לא יירש בעיקר תחילת דבריו עיקר מה שכתו׳ בתורה לכן באומר על אחר שאינו יורשו שהוא יורש אותו אמרינ׳ גם שם בפרק יש נוחלין שאינו מועיל כשאומר בלשון ירושה ואף לרבי יוחנן בן ברוקא דלא מצי להתחיל ולומר פלוני יירש כשיש יורש קרוב ממנו והוא אינו ראוי לגמרי בירושה זו׳ ובטור חשן המשפט בסימן רפ״א מבואר שפיר ואפילו אם תרצה לומר שבעל הסמ״ג חולק על כלם וסובר שאליבא דר׳ יוחנן בן ברוקה מועיל הכל אם כן הלשון רחוק מינה וביה דכתב בתר הכי אבל בבן בין הבנים אם אמ׳ האב שירש הכל דבריו קיימין׳ כרבי יוחנן בן ברוקא שפסקנו כמותו׳ ואי סבירא ליה דגם כשאמר לא יירש דמועיל לרבי יוחנן בן ברוקא הוה ליה לאשמועינן רבותא דאפי׳

כשאמר

כשאמר לא יירש דמועיל דאין לומר שהמחבר סובר שאין חילוק
בין זה לזה ואפילו רבותא איני דהא מסתמא הוא ידע מה שפירש
רשבם והמיימוני בפרקו' דהלכות נחלות ושם כתב בהדיא
כדפרישית · גם אין לומר שהמחבר קאי כמאי דקאמר אין הלכה
כב' המשניות רק על משנה אחרונה דמחלק נכסיו על פיו וקרא
אותה ב' משניות דהיא שתי בבות אחת מדבר' בבכור ואחת מדבר'
בפשוט על כרחך זה אינו דהיה לו לומר ב' בבות ומשנה אחת ·
אבל ב' משניות בבבא זו לא משמע כן כלל · ועוד מה זה שאמר
אין הלכה כב' המשניות והיינו בבכור ובפשוט · ולפי האמת שהלכה
רק כההיא דבכור היה לו לומר אין הלכה כבבא דפשוט · בשלמא
בשקאי על ב' המשניות שפיר קאמר אין הלכה כב' המשניות לא
בחד ענייני דלפי האמת יש בכל ב' המשניות דבר שלא כהלכתא
דהיינו משנה ראשונה לגמרי ומשנה אחרונה בחד ענייני דהיינו
בפשוט ומי יתן וזכיתי לדעת דעת המחבר והפשט על אמתו :

דף קפ"ה ע"א נוטל חלק בכורה שלו זה היורש מחמתו וכו' · לשון חשן
המשפט בסימן ר"עז בסופו · לשון הרמבם וכן הדין בבני האחין
ובבני אחי האב ובכל היורשין אם היה אבי האחד מן האחין בכור
נוטל חלק בכורה שלו זה היורש מחמתו עד כאן · ואיני מבין
דבריו דלא שייך בכור אלא בבן היורש את אביו ולא בשאר
היורשים · ע"כל חשן המשפט · ונראה לי שקשה קצת יותר בחוזק
ממה שהקשה בחשן המשפט כי מסתמא הא דאמר וכן הדין בבני
האחין מיירי כגון הנוך בן ראובן וימואל בן שמעון בירושת לוי
בן יעקב וכבר מתו ראובן ושמעון בחיי לוי אז נוטל חנוך ב' חלקי'
בנכסי לוי כי הירושה באה מלוי על ראובן ושמעון מכח יעקב
אביהם דאלו יעקב חי במיתת לוי היה הוא קודם לכל יוצאי
ירכו ואע"פי שכבר מת יעקב בחיי לוי מכל מקום חולקין נכסי
לוי כאלו באו מלוי ליעקב ומיעקב לבניו ראובן ושמעון דהיינו
לראובן ב' חלקים ובן נוטל בנו חנוך ובבני אחי האב כגון חנוך
וימואל בנכסי גרשון בן לוי וכדל"עיל אם כן היאך כתב הרמבם
שנוטל הבן הבכור ב' חלקים ואפילו אם תמצא לומר שלא נחוש
על הברייתא שמביא רשבם בפירו' המשנה דבנות צלפחד שהיא
בהדיא להיפך לפי פשט התוספות לשם מכל מקום יש להקשות
מיניה וביה שהוא בעצמו כתב להיפך מיד אחר כך בתחילת פר'
ג' דהלכות נחלות אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראוין לבא
אחר מיתת אביו אלא בנכסים המוחזקין לאביו שבאו לרשותו שנ'
בכל אשר ימצא לו כיצד היה אחד ממורישי אביו שמת לאחר
מיתת אביו הבכור והפשוט יורשין כאחד ע"כל · ולעיל לוי וגרשון
כולן מורישי יעקב הם ואם מת יעקב אביהם לפניהם למה יקח
בן הבכור פי שנים: נוטלו בשני מקומות וכו' · כבר
כתוב דין זה בבכור ויבם בדף קס"ה בעמוד ב' · ושם כתבתי מן

עמוד ב התוספות וה"ל כופין אותן על מידת סדום : כבר
בארנו שהמתנה בלשון ירושה וכו' · היינו לעיל בעמוד א' והלשון
קצת מגומגם דלעיל לא דבר מזה לגמרי רק בבכור שרוצה ליתן
חלק הבכורה לפשוט וזה אינו קרוי ירושה אכן הדין אמת הוא ·
ובהדיא שנינו כן בפר' יש נוחלין האומ' איש פלוני יירשני במקום
שיש בת בתי תרשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על
מה שכתוב בתורה ע"כל המשנה · גם במיימוני פרקו' דנחלות
מביאה אכן המחבר לא הביאה לעיל ומה שכתב עוד ואם כתב
לשון מתנה בין בתחילה ובין בסוף וכו' · זה קאי בגמרא רק על
בכור ובמיימוני כת' אותו דין גם כשמנחיל מי שאינו ראוי לנחלה
אם מזכיר לשון מתנה בין בתחילה בין בסוף שמועיל : בין

עמוד ד בתו במדינה פירש רשבם בארץ מולדתו : ואפילו
קרוב מחמת אחי האם אין מורידין וכו' · כגון יוסף בן רחל מיעקב
היה הקטן ובנימין בן רחל מנחשון וראובן בן לאה מנחשון אין
מורידין ראובן לנכסי יוסף שמא יאמר נכסים אלו נפלו ליוסף
ובנימין אחיו מאמו ונכסים אלו הגיעו לחלק בנימין וירשתיו כי

אחי הוא מאב כך פירש האשירי ופירוש הקונט' דחוק : לא
שביק גירסיה וטרח לאחריני והוה כאילו התנה ואמר ראו וכו' :
אם מחמת האחין לאחין וכו' · שהיה מנהג העיר ליקח
ממונים ושוטרים לפי ערך ההגים : והיו אונות
פירש רשי בפרק המגרש שטרי מכירה : רבה אמר
ראיה בעדים וכו' · שיודעין שירש מאבי אמו או ממקום אחד :
ראיה בקיום השטר שהבית דין כתבו הנפק על אותו השטר
אז ודאי כדקו הדבר שאמת הוא כל מה שכתוב בתוכו שהמעות
שלו ולולי זה לא התעסקו בדבר : יורשין הן ויש
ברירה כו' כלומר אמרינן הוברר הדבר שבתחילה קודם חלוקה
היה חלק זה שלו כאלו חלק אותו אביהן בחייו ואמ' חלק זה לבני
פלוני אבל כשאמרינן לקוחו' הן אמרינן בתחיל' היה הכל מעורב
וכל אחד אמר הילך חלק זה בעד חלק זה ומה שנפל לך בחלקך
משלי יהא מכור לך בעד מה שקבלתי בחלקי משלך וקשה לי
על מה שכתב פירש רבינו תם שאינו מטעם רב שסובר אחין
שחלקו יורשין הן וכו' משמע שדעת ר"ת שרב בעצמו ע"כ סובר יש
ברירה מדאמר בגמר' קסבר יורשין וכו' · וכתוספו' סוף פר' השולח
ובפ' יש בכו' מפ' ר"ת דיורשין לאו דווק' אלא כיורשין לעניין שבטלה
מחלוקת ויהיו לוקחין באחריות ולא שלא באחריות כשמוע' אבל
לא יורשין גמורין כי רב מודה דאין בריר' וגם לשם אמרו התוספו'
דגרסינן בפרק קמא דבבא קמא ובכל המקומות רב סבר כיורשין
ולא גרסינן יורשין בלא כף · ויש לומ' בדוחק שכך דעת המחבר
במה שאמר שאינו מטעם רב כלומר אין זה מטעמו של רב אלא
רב מוד' דאין ברירה כלל כי הא נפסק בפ' יש בכור והלכת' בטלה
מחלוקת בזה לא פסק שטעמו של רב דיש ברירה וכתוספות פרק
קמא דבבא קמא מקשים התוספו' למה קאמר רב בטלה מחלוקת
כי משמע דלא מצי מסלקי ליה בזוזי ולקמן בדף קצ"ו בעמוד א' ·
נכפל דין דברירה ובדף קצ"ט בעמוד ג' ולעיל בדף ס' בעמוד ג' :

דף קפ"ו ע"א שבעניין זה יכריחו הדיינים להראות לעדים אם הוא זה
וכו' · הכל הוא כתוספות ובמרדכי פרק איזהו נשך ומאד האריכו
שם בקושיות ופירוקים · וזה לשון המרדכי אחר שהקשה כמה
קושיות על כן נראה לי מה שאנו חוששין כאן בדבר המסוים
דילמא אתי ויהיב סימנא ושקיל להו וזהו שיביא בעל החפץ עדים
שהפקיד לזה כלי שכך וכך סימן יש בו וכיון שמצאו בית דין
אותו סימן בכלי אין להם להעלים אלא יש להראות לעדים
ויכירו אם הוא זה אף על גב שצריך לשלם לבית דין מה שהלוו
עליו במשכנתא דהא איכא משום תקנתא בשוק כדאית' כפרק
הגוזל בתרא מכל מקום יפסידו הריוח שהעלו המעות וגם לזמן
מרובה שמא יבואו עדים שהלוה קנאו אחר שהופק' בידו בעדים
ויצטרכו בית דין לשלם הכלים אם היה שוה יותר מן המעות עד
כאן לשונו : מעמידין להם אפוטרופוס ליתומים לחוב
על מנת לזכות · כלומר אע"פי שאין רשות לאפטרופוס לדון כדי
לזכות במקום שאפשר לבא לידי חוב אבל בית דין יש להם רשו'
דאם לא כן מאי כח בית דין יפה וגבי חלוקה שייך גם זכות
וחובה דאיכא דניחא ליה בהר ואיכא דניחא ליה בבקעה · שנאמ'
נשיא אחד נשיא אחד כפרשת אלה מסעי ונשיא אחד ממטה
תקחו לנחול את הארץ שמע מינה שהיה כח לנשיאים לברור
חלקים לכל ישראל ומעשיהם היה קיים כך מפורש בגמרא ורש"י
ריש פרק ב' דקידושין : ובשבתות וימים טובים

עמוד ד היו יושבים בבית המדרש בהר הבית מפני שהעם רב והלשכה
היתה צר להם ולקמן בדף קצ"א בעמוד א' כתב ובשבתות וב"יט
יושבין בחיל ושמא היא היא שבי' המדר' של הר הבית היה בחיל :
אבל בלילה כותבין ואין עושין דין · פירוש אפילו שלשה
כותבין ואין עושין דין וכן הוא לשון הגמרא בפרק יש נוחלין
דהוו להו עדים ואין עד נעשה דיין כלומר הואיל ונכנסו
לבקר בלילה ובאותה שעה לא היו ראוין להיות דיינין דלילה

לאו זמן דתחלת דין הוא אם כן לא באו אלא להעיד: ואין עד נעש׳
דיין אבל כשיבואו לבקר ביום רצו עושין דין דג׳ נינהו דדנין
ואומרין כך הדין שפלוני יטול חלק פלוני ופלוני יטול חלק פלוני
שדמיהם מכוונין בשוה וכותבין להן פסק דין ואף על גב שאין
כאן אדם שמעיד בפניהם הא אמרינן בראש השנ׳ לא תהא שמיע׳
גדולה מראיה וכיון שהן רואין את החולה דמחלק נכסיו בפניה׳,
הודאת בית דין כמאה עדים דמי ולצורך מה יעידו עדי׳ בפניה׳
דף קפז ע״א כל זה מעין פירש רשב״ם, אלא שקצרתי: ואדם
שחבל בחבירו אין גובין את הנזק וכו׳, אף על גב שיש בו חסרון
כיס משום דלא שכיח׳ שאדם חובל בחבירו עד דאפחתי׳ מכספיה
אבל שבת ורפוי שיש בו חסרון כיס ושכיח כדאמר בהחובל
דמצינו ריפוי בלא נזק כגון דהוה כאיב ליה מידי וסליק ואייתי
ליה סמא חריפא ואחווריה לבשריה דצריך לאותבי ליה סמא
לאנקוטיה גוונא דבשרא, ושבת כגון דהדקיה באינדרונא:
ורבותינו שבצרפת חלקו מה שדנו בפרק שור שנגח ד׳ וה׳
וכו׳, כלומר היו מחלקים דלא תקשי אהא דלעיל הא דשור שנגח
ד׳ וה׳ דתנן בישא שנותן סלע דמי בושת, וכן הא דרב נחמן
שקנס לההוא גברא וגבה ממנו ההוא אפדנא שבנה בקרקע
יתומים אף על גב דלאו דינא הוה ליקח ממנו כל האפדנא כי
התם איירי בתפוס או שקבעו לדינא בארץ ישראל וגם רשי פי׳ בפר׳
שור שנגח ד׳ וה׳, אההוא דתנן בישא שמיירי בתפס דאם לא כן
לא גבו קנס בבבל: דאגביה רב נחמן לאפדניה
מגזלן אחד וכו׳, דגרס התם ההוא גברא דבנה אפדנא אקילקלת׳
דיתמי אגבינהו רב נחמן לאפדניה מיניה וכו׳, עד מעיקרא
קרמנאי הוו יתבי בה ויהבי להו ליתמי דבר מועט ואמר לו רב
נחמן זיל פייסינהו ליתמי ולא אשגח אגביה רב נחמן לאפדנא
מיניה עד כאן לשון הגמרא הרי שרב נחמן דן דיני דקנסא וקנס
ליה ולקח ממנו לכולא אפדנא בשביל דבר מועט שחייב לפייס
ליתומים ולא אשגח ביה: דאגביה ביה כי כשורא
לצלמי וכו׳, כלומר פרעון גמור מן העידית כקורה זו הנבחרת
עמוד ב משאר קורות לעשות בו צורות ודיוק נאות רש״י: כשנשא
ונתן ביד וטעה בשיקול הדעת וכו׳, מקשה עליו מן המשנה,
דתנן דיני ממונות מחזירין בין לזכות ובין לחובה כלומ׳ אם טעה
הדיין ומתרץ רב חסדא כאן שנשא ונתן ביד כדלעיל שערכן עם
פירותיו בידו ולעניין זיכה את החייב שנטל המשכון מיד המלוה
ונותנו ליד הלוה וכן כולם והמשנה איירי שלא נטלו ונתן ביד,
ורב ששת מתרץ כאן שטעה בשקול הדעת אז קם דינא והמשנה
איירי שטעה בדבר המשנה להכי הדר דינא, ובפרק קמא מקשה
על רבי אבהו דאמר שנים שדנו אין דיניהם דין מן המשנה דדן
את הדין דמשמע אפילו אחד ומתרץ ההוא איירי בקבלוהו עליהם
להכי קם דינא ומקשה אם כן אמאי משלם, ומתרץ דאמרו ליה
דייני לן דין תורה׳ גם לשם דוחקו יותר עד שצריך לתרץ דמיירי
גם כן שטעה בשקול הדעת ולא בדבר משנה: שנים
שנתעצמו לדין וכו׳, שנעשו קשים זה לזה רש״י בסוף זה בורר:
מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וכו׳, לשון הגמרא בפר׳
הגוזל בתרא אמר רב יהודא אמר שמואל מקבלין עדות שלא בפני
בעל דין אמר מר עוקבא לדידי מפרשי ליה מיניה דשמואל כגון
דפתחו ליה בדינא ושלחו ליה ולא אתא אבל לא פתחו ליה
בדינא מצי אמר ליה לבית דין הגדול אזלינא, ומקשה
כי פתחו נמי מצי אמר ליה לבית דין הגדול אזלינא וכו׳:
עמוד ג אף על פי שזאת הסוגיא אינה במסקנא וכו׳, כלומר
בתחילה רצה לאוקמא מתניתין דזה בורר לו אחד בכהאי גוונא,
שאחד מבעלי הדינין בורר לו ב״ד אחד כגון בי דינא דרב הונא
ובעל דין שיני בורר לו בית דין אחר כגון בית דין של רב חסדא
ומקשה על זה בגמרא שעל כרחך המשנה אינה מדברת בכהאי
גוונא אלא מדברת זה בורר לו דיין אחד וזה בורר לו דיין אחד,

ושניהם בוררים להם עוד דיין אחד׳ מכל מקום הסבר׳ אמת כלומ׳
הדין הנשמע מדוקיא קמא במקומו עומד הואיל ולא הקשה על
הדין כלום רק מטעם אחר מלשונות המשנה כותר תירוץ ראשון
מי קא מטרחנא לך מאי הפסדתיך אין לך טורח יותר ליל״ך לבי
עמוד ד דינא דרב חסדא מלבי דינא דרב הונא: בית דין
של שלשה שנחלקו וכו׳, בגמרא שם מקשה וזה לשונו סוף סוף
לרעה על פי שנים לא משכח׳ לה אי י״א מזכין וי״ב מחייבין אכתי
חד הוא אי י׳ מזכין וי״ג מחייבין תלתא הוו, אמר רבי אבהו אי
אתה מוצא אלא במוסיף וכדברי הכל ובסנהדרי גדולה ואליבא
דרבי יהודא דאמר שבעים עכ״ל הגמרא, וכתבתי זאת כי קושיא
זו לפנינו היא והתירוץ אינו פשוט: עושין בית
דין שקול לכתחילה וכו׳, בסוף פרק קמא מביא מימרא דר׳ אבהו
גבי שאר מימרא דרבי אבהו, וקאי אהאי דתנן בפרק היו בודקין
י״א מחייבין וי״א מזכין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינים עוד
שנים וקאמר רבי אבהו דעושין בית דין שקול לכתחילה דהא
השתא בית דין שקול הם, ומקשה עליו פשיטא, ופירש רשי
פשיטא דהכי בהדיא תנן וכמה מוסיפין שנים שנים וכיון דהאי
אומר איני יודע הוו להו בית דין שקול ואי אמר טעמא שמראה
פנים לזכות ומראה פנים לחובה, עכ״ל רש״י שם: ודבר
זה אינו אלא בדיני נפשות וכו׳, המחבר נותן טעם לדברי רבינו
משה שהביא הגמרא שאמר שאם אמר טעמא לא שמעינן ליה,
היינו לחובה משום דבדיני נפשות מה שנוכל להציל עושין להכי
לא שמעינן דבריו לחובה הואיל ונסתלק פעם א׳ כמ״ש איני יודע
נמצא שהוא כאחד מן התלמידי׳ דין התלמידי׳ כן ששומעי׳ דבריה׳
לזכות ולא לחובה בדיני נפשות כדלקמן, אבל אי איירי בדיני
ממונות נהי דלא יוכל עוד להיות מן המנין, הואיל ואמר איני
יודע מכל מקום היה לנו לשמוע דבריו והגמר׳ אמרה לא שמעינן
ליה דמשמע דמשתיקין אותו כדתנן בדיני נפשות בפרק היו
בודקין אמר אחד מן התלמידי׳ יש לי ללמוד עליו חובה משתיקין
דף קפח ע״א אותו: נזדקן הדין בגמר׳ מפר׳ חכים דינא ופירוש רשי
כה עמדנו על בריו: זה שאנו מונין האב עם הבן
בין כאחד בין בשנים וכו׳, אינו קאי אבשנים דלעיל דטהרות
וטומאות דהתם מונין אותו בשנים לכל דבר אלא אדיני ממונות
ונפשות ומכות קאי דקתני ודיני ממונו׳ ודיני נפשו׳ ומכו׳ כו׳ מונין
אותו כאחד ולא כשנים אותו א׳ או ב׳ שאנו מדברים בו אם האב
והבן נמנין בו היינו דווק׳ בשעת משא ומתן כדאמרינן לעיל שהיו
ג׳ שורות של תלמידים יושבים לפני הסנהדרין ואם היה האב
בסנהדרין והבן בתלמידים והיה אומ׳ יש לי ללמוד עליו זכות או
חובה אז צריך לשמוע דבריו אם רוצה ללמוד עליו זכות בדיני
נפשות או אפילו חובה בדיני ממונות ומכות כדאמרינן לעיל
אשמועינן התנא דנמנין באחד ולא בשנים ונפקא מינה אם רבו
המזכין ונפטר ויוצא או אם היו שוין שאחד אומ׳ איני יודע וצריך
להוסיף עוד שנים כדלעיל אבל בשעת גמר פסק דין אין פוסקין
הדין בקרובים ואפילו לישב אצלו ולישתוק אסור אלא צריך
לעמוד ולילך כדפירש רשי להכי נקט המחבר מה שאנו מונין
האב ובנו ולא הזכיר גם הרב ותלמידו, משום דאפילו בגמר דין
אין איסור כדבר אם נמנין כאחד כבראשונה בשעת משא ומתן,
אבל האב ובנו אפילו באחד אין נמנין אלא צריך לעמוד נמצא מה
שאמר המחבר בין באחד בין בשנים רוצה לומ׳ הא דשייך למנות
הבן עם האב בין באחד בין בב׳ אם היה הדין כן שהיו נמנים
בשנים בדינין כמו בטהרות וטמאות היינו דווקא בשעת משא
ומתן וכו׳ וזה לשון רשי בפרק אחד דיני ממונות המטהרו׳ והמטמאו׳
שהוראתו כיחיד ואין בהם מנין אלא אם כן חלוקין וצריך לעמוד
למניין אם רבו המטהרין או המטמאין מונין האב ובנו או הרב
ותלמידו כשנים אבל דיני ממונות ונפשות ומכות שמנין שלהם
אף בתחילת הדין ומן התורה שזה צריך ג׳ ודיני נפשות כ״ג וכן
קדוש

קידוש החדש דמשפט כתיב ביה שנאמר כי חק לישראל הוא
משפט לאלהי יעקב וגו' ומוקי לה בקידוש במסכת ראש השנה
וכן עבור השנה דצריך ג' או ה' וז' אין האב ובנו כשירים זה עם זה
ולא הרב ותלמידו במנין אלא אחד וסיפא דברייתא לא ישב בצרה
ואפילו שותק אלא עומד והולך עכ"ל, והמדקדק בלשון רש"י יבין
שכתב אין האב ובנו כשירים זה עם זה משמע לגמרי לא ואפילו
באחד אינן במנין כי על רב ותלמיד כת' ולא הרב ותלמידו נאמנין
אלא באחד ולא כתב לישנא דכשירים אלא ודאי דעת רש"י אגמר
סוף דין, ומה שפירש עוד וסיפא דברייתא וכו', גם אאב ובן לבד
קאי וזה לשון התוספות בפרק אחד דיני ממונות אין מונין להם
אלא אחד משום קידוש החדש ועבור השנה איצטריך דלעניין דין
עמוד ב פשיטא דהא אין פסולין כשרים לדון עכ"ל: מה לנו
ולצרה הזאת כלומר להכניס ראשינו בדאגה הזאת ואפילו על
האמת הלא כבר נאמר והוא עד עליכם מוטל חובה ונשיאת עון
אם לא תעידו מה שראיתם ושמא תאמרו מה לנו לחוב להיות
מחייבין ברמו של זה נוח לנו לעמוד בואם לא יגיד, והלא כבר
נאמר באבוד רשעים רנה אם רשע הוא אין כאן עונש רש"י:
עמוד ג סקל יסקל או ירה יירה וכו', סקול יסקל פירוש באבנים
כמו שנאמר וסקלוהו כל אנשי עירו באבנים וירה פירוש דחיפת
והשלכת גופו כמו ירחבים הפכו על מתניו שכשהוא מושכב
פרקדן הוא מגונה יותר רש"י: סודר קשה בתוך
הרך וכו', כורכין סודר קשה בתוך סודר רכה מפני שהרכה אינה
חונקתו לפתוח פיו וקשה מחבלת את גרונו ומגוללתו לפיכ' קשה
מכפנים, ורכה מבחוץ להגין רש"י: והם הרוצח
ואנשי עיר הנדחת וכו', תימא למה הזכיר בכאן איזה הם הנהרגי'
יותר מבנסקלים ונשרפים ונחנקים, ובמשנה דפרק ד' מיתות
אינו ובמיימוני גם כן אינו, ואם תרצה לומר שרוצה לפסוק אגב
גררא שאלו הן ובעלמא איכא מאן דפליג על זה הנה ראיתי
בפרק הנשרפים במשנה ובגמרא וליכא מאן דפליג ואפילו אם יש
פלוגתא בשום מקום מכל מקום לא הוצרך המחבר להזכירה כאן
דהא לאחר מכאן בעמוד ד' מזכירם עוד גבי שאר חייבי מיתות
עמוד ד וצריך עיון: ותולין אותו סמוך לשקיעת החמה כו'
שאם יתלוהו בהשכמה שמא יתרשלו בדבר הואיל ואיכא זמן רב
וישכחוהו מלקברו: כדי שלא יהא מחוסר קציצה,
והתורה אמרה כי קבור תקברנו מי שאינו מחוסר אלא קבורה יצא
זה שמחוסר קציצה וקבורה: אם נקרעו נקרעו ואם
נפרמו נפרמו וכו', פירו' קרע בגופו של בגד שלא במקום התפר
פרימה במקום התפר ערוך בערוך פרם: במניין
שהוא סוכם ארבעים שגורם לומר אחריו ארבעים כך פירש רש"י
דף קנ"ט ע"א בפרק בתרא דמכות: והמקלל בקוסם וכו', זהו
לשון המשנה וזה לשון הגמרא על המשנה, תני רב יוסף יכה
קוסם את קוסמו, ורבנן אמרי ואיתימא רב מרי אמר יכיהו קוסם
לו ולקונו ולמקנו, ופירו' הערוך וזה לשונו תני רב יוסף יכה קוסם
את קוסמו פירוש מקלל בקסם שלו שם המיוחד, וכינה השם
בקוסמו ומחזי כמברך את השם, ורבנן ואיתימא רב מרי אמרי
יכה קוסם לו ולקנו ולמקנו, פירוש מחשב הקסם באלוה ומקלל
בו חבירו, הוי דן את חבירך לכף זכות לא בדיין, ובעל דין
מדבר אלא ברואה את חבירו עושה דבר שיש להכריעו לצד חובה
ולצד זכות מדבר: השתדל לדונו יפה יפה וכו',
כלומר למשדי תגרא ברישא זה קרוי השתדל לדונו יפה כך מפר'
שם בגמרא: לכתוב אלא ועמדו האנשים וכו', להכי
צריך דרשא זו בברייתא כי פשטיה דקר' משמע דקאי רק אבעלי
דינים ולא אעדים דהא כתיב אשר להם הריב דהיינו בעלי
דינים ולהכי צריך לדחוק ולהוכיח שקאי גם אעדים: אבל
בעדים דברי הכל בעמידה שנאמר ועמדו וכו', כן הוא לשון
הגמרא ונראה לי דלהכי אמר שרבי יודא מודה בעדים שצריך
עמידה כי ועמדו אין לפרש בעניין אחר אעדים אלא שלעולם
צריכים לעמוד אבל ועמדו שנדרש על בעלי דינים מפרש ר' יודא
התם שלא יהא אחד עומד ואחד יושב אבל אם שניהם יושבים
שרי: אין לנו כח להעמיד כל הדברים בקו המשפט
וכו', נראה לי הואיל ואנו שרויים בין הגוים צריכים אנו להסיד
כל מחלוקיות מבינינו כדי שנוכל להיות קיימים בשלוה בינינו
ולפעמים באים מחלוקיות והקפדות כשאומרי' לעדים או לבעלי
דינין שיעמדו: שאין זה גמר דין גמור וכו', זה לשון עמוד ג
התוספות פרק קמא דבבא מציעא חייב אתה ליתן לו וכו', הכא
משמע דחייב אתה ליתן לו לא הוה פסק דין גמור כי אם צא תן
לו, וכן משמע במרובה, וקשה דפרק קמא דסנהדרין אמ' היכי
דמי גמר דין פלוני אתה חייב פלוני אתה זכאי, ויש לומר דהתם
איקרי גמר דין לענין שאסור לבצוע לפי שיודע להיכן הדין מטה
עכ"ל התוספות: שלא יעשה סניגרין לדבריו, אם
דן דין ולבו נוקפו לומר שהוא טועה לא יחזיק להביא ראיות
להעמיד דבריו שהוא בוש לחזור אלא לכל צד דין יחזור להצדיק
דין לאמתו רש"י: ועוד לדיין שהוא יודע בדין שהוא
מרומה שהוא לומר מתוך דברי העדים שאין עדותן אמת רש"י:
אמר ר' שמעון בן יוחאי בריך רחמנה דליכא חכים מידון עמוד ד
פירוש שהיה משבח שבטלו דיני ממונות מלדון דין תורה כלומר
הדיינים לא קבלו עליהם עוד לדון דין תורה ולכך היה משבח
כדי שינצל מעונש אם היה טועה מלדון ככתו' ובטור חשן המשפ'
בסימן י"ב מביא גם שם דברי רבי שמעון בן יוחאי ולא גרסינן
בריך רחמנא אלא כך כתוב שם אמר רבי שמעון בן יוחאי ליכא
דחכים מדון כלומר אין עוד אדם חכם שיכול לדון דין תורה:
ושאלת אינו מן המניין ודרשת וחקרת היטיב, ודרשת
היטב ודרשו היטב מאילו ז' תיבות למדנו ז' חקירות אבל ושאלת
לא משמע חקירה אלא עד דכתיב היטב בחדיא: והדברים
האלה נקראים חקירות כך הגהתי חקירות, וכן מוכח מתוך שיטת
הסמ"ג ומתוך הדין דהא כתב אחר סיום ז' החקירות יתר על הז'
היו חוקרים אותם מכירים אתם אותם התריתם בו וכו', הרי
שהמחבר קורא אותם חקירות מדקאמר חוקרים אותם, ועוד
מדקאמר אח"כ מה בין חקירות לבדיקות כו', עד בבדיקות אפילו
שניהם אומרים אין אנו יודעים עדותן קיימת ואם לא מכירין
הנדון או שלא ידעו אם התרו בו בהא כולי עלמא מודה דאין
עדותן קיימת, גם במיימוני פרק א' דהלכות עדות כתב בהדיא
שדברים אלו נקראו חקירות: לשם מדבר במעידים
סתם, פירוש דחיישינן שמא העדים לא יעידו כך ואינו בתוך דף קנ"ז ע"א
השטר אלא יעידו מעצמם כך כמו שיהיו זכורין על פי הכתב,
דרחמנא אמר מפיהם לא מפי כתבם גם הוא מלשון הגמרא
ותירוצא הוא דהתם גרסינן אמר רב כהנא אמר רב חרש שיכול
לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו ומקשה מהא דאם
לא יגיד ומתרץ שאני ערות דרחמנא אמר וכו': ואם
ידוע שבעל דינו אלם כו', בתוספות סוף פרק ב' דכתובות פירש
שאין אדם יכול לומר על חבירו שהוא אלם אם לא שיש רגלים
לדבר: אומר אני שהראשונים נחתמין בו לעיקר
העדות דהתם בגמר' כשחתם קרוב בתחילה שהגט פסול אף על עמוד ב
גב שכמה כשרים חתומים אחר כך, ומקשים התוספות מהא
דאמר חזקיה מלאוהו בקרובים כשר דמשמע בהדיא בפרק
המגרש דמילתא דחזקיה גם במלוי שני שיטים שהרחיק מן
הכתב אתמר דאמרינן בגט פשוט הרחיק מן הכתב שני שיטין
פסול, ומתרץ רבינו תם דכיון דעידי הגט אין חותמים זה בלא זה
סברי שהראשונים הם עיקר העדות לפי שחתומים ראשונים
לפני כל העדים אבל התם בשאר שטרות שרואים שקרובים
חותמין תחילה יאמרו אותן שנמצאו תחילה חתמו או אחר כך
חתמו למלוי עד כאן לשון התוספות, כלומר מסתמא לעולם

מהדר אדם בתחילה אחר עיקר העדות הכשר ואחר כך חותם בשביל כבוד או מלוי אם צריך לו מעתה בשאר שטרות אפשר שכשרים חתמו תחילה רחוק מן הכתב כלא מתכוין ואחר כך החתים הקרובים אבל בגט כשהם יחד ליכא למימר הכי דהואיל וכולם יחד אמרינן חתמו כסודרן זה אחר זה והעיקרים בתחילה :

ואמרינן בפרק שיני דכתובות כו׳ ׳ עד שמא זייף את הכל בו׳ ׳ כל זה איני מבין כי משמע שחוששין גם אותן השנים הוא כותב וזייפם אבל אם ידענו שאותן שני שטרו׳ כשרי׳ לא חיישינן והגמדא לא אמרה כן ׳ וזה לשון הגמרא בפרק ב׳ דכתובות אמרי נהרדעא אין מקיימין את השטרות אלא משתי שדות או משתי כתובות והוא שאכלום בעליהם ג׳ שנים ובשופי ׳ אמר מר בר רב אשי וביוצא מתחת ידי אחר אבל מיד עצמו לא ׳ מאי שנא מתחת ידי עצמו דלא דילמא זייפי זייף מתחת יד אחר נמי אזיל וחזא ואתא וזייף כולי האי לא הוה מצי מכוין גביה דידיה מצי מכוין גבי אחר לא מצי מכוין עד כאן לשון הגמרא וז״ל ר״שי שם ׳ וביוצא מתחת ידי אחר שהשטרות הללו שמקיימין את השלישי מהן יוצאין מתחת ידי אחר ולא מתחת ידו של זה המוצא את השלישי ׳ זיופי זייף הסתכל בכתב של אותן שטרות וכיון וחתם הוא בעצמו את השלישי דוגמת אותן חתימות ׳ מכוין מצמצם כתב ככתב הואיל ואינו לפניו ׳ עד כאן לשון ר״שי נמצא שכתב בהדיא אפילו כששני שטרות ידועין לנו שהם בשידים ׳ מכל מקום חיישינן שמא זייף השלישי ביוצא מתחת ידו ׳ עוד קשה לדילפי משמעות הסמ״ג שחוששין שזייף הכל אם כן מה קשה לו על רבינו תם במה שפירש כשאנו מכירין מטביעת עין כתב ידם דליכא למיחש שהוא זייפם ׳ והוא בעצמו כתב לעיל בדרך הדאשון מן הה׳ דרכים שהדיינים מכירין חתימת העדי׳ והלא אין לנו קיום טוב יותר ׳ אלא כשמכירין כתיבת ירי העדים בטביעת עין ועוד איך שייך לומר שזייף גם השנים והלא על ידם אכלו הבעלים פירות שדיהם ג׳ שנים בשופי אך אם כתב פן זייף את השטר ולא כתב הכל וכתב השטר במקום הכל ׳ היה מיושב כל העניין ואז היה שפיר ק׳ לו על פירוש רבינו תם כי רבינו תם קאי על הגמרא כמה שאמרה אבל מידי עצמו לא דדילמא זייף ׳

וקאמר רבינו תם כשאנו מכירים בטביעת עין בלא דמיון חתימת אילו השטרות תו ליכא למיחש ׳ על זה הקשה המחבר הואיל ויש כבר שני חתימות בידו למה לא חיישינן שזייף התימרה זו מתוך שתי אלו כי כן נעשה לרבא בההוא עובד׳ דההוא שטרא דחתימה עלה רבא ורב אחא בר אדא דסבר רבא שהיו חתימה שלו ולא היתה והדיבור של רבינו תם בפרק ב׳ דכתובות מתחיל דילמא זייופי זייף אמר רבינו תם דווקא היכא שאין אנו מכירין החתימ׳ אלא על ידי דמיון וכו׳ ׳ וכן במיימוני פרק ו׳ דהלכות עדות כתוב

עמוד ג
גם כן ׳ כבעמוד אות באות : אלא אם כן הזיר התובע ת״ח וכו׳ ׳ המחבר תפס שיטת המיימוני וז״ל בפרק ח׳ דהלכו׳ עדות אבל אם הזכיר אותו התובע עצמו אף על פי שנזכר אינו מעיד ׳ מפני שזהדומה בעיני בעל דין כאלו העיד לו שקר בדבר שלא ידע ׳ לפיכך אם היה התובע ת״ח והזכיר התובע הזה את העד ונזכר הרי זה יעיד לו שת״ח יודע שאלו לא זכר הדבר לא היה מעיד עכ״ל נמצא שמפרש הא דאמר בגמר׳ ואי צורבא מרבנן הוא אפילו עצמו ׳ קאי אתובע אך ר״שי פירש בעניין אחד : שמשלמין בממון כפי מניין העדים כל אחד ואחד חלק

עמוד ד
המגיע לו לשון המיימון : דלמ״אן דאמר אין נהרגין לוקין אף על גב דלעיל בעמוד זה פסק כרבה מדהביאו לבד בלי מחלוקת דאמר עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגים כשהעידו בנפש אם כן מנ״מ בפסק זה ׳ יש לומר דנשמע לדידן כשמעידין ושהוא כן גרושה וחלוצה והוזמו דלוקין כדלקמן דלא תימ׳ הואיל ניתן לאזהר׳ מיתת בית דין במקום אחר לא נלקה כמו שאומרי׳ בשאר מקומות בלאו הניתן לאזהרת בית דין בשום מקום דאין לוקין עליו כלל קא משמע לן : שנים שהצדיקו את הרשע וכו׳ ׳ משמע שהפסוק מדבר בב׳ עדיות שהעידו על אחד שהוא בן גרושה ונמצא שאינו כן והעידו עוד על אחד שהוא כהן ונמצא שאינו כן׳ ולשון הגמרא בפרק קמא דכנהדרין ובפרק קמא דמכות אינו כן וז״ל הגמרא רמז לעדים זוממים שלוקין מן התורה מניין שנאמ׳ והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע משום דהצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בין הכות הרשע אלא עדי׳ שהרשיעו את הצדי׳ ואתו עידי אחריני והצדיקו את הצדיק דמעיקרא שוינהו להנך רשעים והיה אם בן הכות הרשע ׳ עכ״ל הגמרא ׳ וז״ל ר״שי עדים שקרים שהרשיעו את הצדיק ובאו עדים אחרים והזימו׳ והצדיקו את הנדון שהוא צדיק ׳ והרשיעו את העדים הדשעים כו׳ עכ״ל ר״שי נמצא שמוכח בהדיא מן הגמרא ור״שי שמדבר רק בעדות אחת שהעידו על אחר שהוא בן גרושה ובאו כת אחרת והזימום והצדיקו אותו ונשאר כהן כשר והערים נשאדו רשעים וזהו מה שאמר הכתוב והדשיעו את הרשע ׳ וצ״ע ׳ למה ש׳נה המחבר משיטת הגמרא וגם מיניה וביה קשה ליישב כי לפי דעתי שלא נמצא בשום מקו׳ אם העידו על אחד שהוא כהן והוזמו שלוקין אותן ׳ וגם הוא עצמו מסיק ואומר אף על פי שלא הרשיעו הצדיק להלקותו והיינו צד אחד כשהעידו על אחד שהוא בן גרוש׳ אבל צד השיני לא הזכיר :

דף קצ״א ע״א
זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה׳ פירוש כשהכחישה זו את זו בעדות זו מכל מקום מעידין כת זו או כת זו בעדות אחרת ולא אמרינן פסולים הם אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו לא לכך אמר בפני עצמה בך פירוש הקונטרים :

ובשבתות וימים טובים יושבין בחיל מפני שחעם רב והלשכה היתה צר להם וכפול לעיל בדף קפ״ו בעמוד ד׳ :

עמוד ב
ונחלקו שם ולא פשטו לא דברי זה וכו׳ ׳ וזה לשון התוספו׳ בפרק קמא דע״ז ׳ ויש לומר כגון שחלקו בבית המדרש או שהיו דברי המתיר תחילה עכ״ל התוספות : כמו שאומר שם שנצחום ב״ש את ב״ה בחרבות וברמחים אל יטעה אדם לומר שהכו זה את זה ח״ו אלא שמאי נעץ חרב בבית המדרש ואמ׳ הנכנס יכנס והיוצא אל יצא כדי להרבות תלמידי חכמים ולירד למניין לעשות רוב ׳ והואיל והטריחו חכמים כל כך אין לבטל כמרת שקבעו הלכה באותו פעם :

עמוד ג
ולא מכריע על דבריו פירוש ר״שי אם חלק עם אחד בדבר הלכה לא יאמר נראין דברי פלוני והרמ״ה כתב זה אין צריך דהיינו סותר את דבריו אלא אפילו נראין לו דברי אביו אין לו לומ׳ נראין דברי אבא שנראה כמכריע דברי אביו אלא אם יש לו תשובה על החולק ישיב עד כאן לשון יורה דיעה סימן רמ״ג : שכל היצאה משל אביו כו׳ ובן הא דלקמן אפילו נטל כיס שלו נראה לי דמיירי שהכים היה של אביו וזה ראוי ליורשו וז״ל סימני אשירי פרק קמא דקידושין ראה אביו זורק ארנקי שלו לים והוא ראוי ליורשו אל יכלימנו כו׳ ולפי זה הלשון דחוק שכתב כיס שלו והיה לו לכתו׳ כיס שלהם אך בגמרא אין זה הלשון :

עמוד ד
אבל לא במלאכי בית דוד לפי שנאמר בית דוד דינו לבקר משפט ואי לא דיינין להו אינהו היכא דייני לפי שנאמ׳ התקוששו וקושו כדמפר׳ לעיל בדף קפ״ו בעמוד ג׳ : נשים הראויות לו מבית שאול המלך ומי הן מירב ומיכל כו׳ ׳ יש מקשים מהא דכתי׳ בירושלמי והמחבר מביאו לעיל בדף לד״ בעמור א׳ שדוד נשא רצפה בת איה פילגש שאול נמצא שדוד נשא אלמנתו של מלך שאול ׳ ונראה לי דלא ק׳ כ״ב דיש לומר דווקא אלמנה שהיתה אשתו אין נושאין ׳ אבל פילגשו נושאין דהכא מחמת חשיבות המלכות מונעין מלישא אלמנותו ובפילגשו ליכא חשיבו׳ אבל לעיל דקאי על איסור ביאה מוכח שפיר דליכא איסור דאורייתא באשת חמיו מדוד שנשא רצפה בת איה דלענין איסור ביאה איפשר שאין חילוק בין נשים ופילגשים אך זה דוחק קצת למה שינה הכא מדלעיל דמוקי הכא

קרא

קרא דנשי אדוניך רק אמירב ומיכל הורה ליה למימר אמירב
ומיכל ורצפה בת איה / ומה שכתב מירב ומיכל לאו דווקא כי
מירב לא נתננה דוד אלא לעדריאל המחולתי אלא שבדעת שאול
היה לתתה לו ובעת שנתעסק ליתנה לדוד נתגלגל הדבר ונתנה
לעדריאל / כך מפורש בהדיא במקרא וברש״י בספר שמואל :
דף קצ״ב ע״ב שנאמר כל איש אשר ימרה את פיך יומת רק חזק ואמץ
וגו׳ / כלומר רק מיעוט הוא וממעט עוסק במצו׳ כדאמר בעמשא
עמוד ב שהיה דורש אכין ורקין בסוף פרק נגמר הדין : נצטוו
שלא יקיפו אותם מד׳ רוחותיה וכו׳ והיינו דכתיב ויצבאו על מדין
כאשר צוה יי׳ את משה פירוש כך נצטווה שלא להקיף העיר מד׳
רוחותיה כך מפרש במיימוני פרק ו׳ דהלכות מלכים ומלחמות :
עמוד ג שבמלחמות אי אין לומר בה ושבית שביו כי עליהם נאמ׳
עמוד ד לא תתגם לשון רש״י בפירוש חומש : מכאן שלא
ילחצנה במלחמה וכו׳ / שלא ילחצנה פירש רש״י בפרק קמא
דקידושין לבא עליה / ושם מפרשים התוספות שדעת רש״י שלא
יבא עליה אפילו ביאה ראשונה קודם שנתגיירה והוא כרבי יוחנן
דירושלמי שמביא לקמן ורבינו תם פירש דקאי אביאה שנייה
שלא יעשנה במלחמה והיינו כרב בירושלמי / ולשון הסמ״ג קצת
מגומגם שאמר שלא יחלצנה במלחמה לעשות לה המעשים וכו׳
ואיפשר שדעתו כפירוש רש״י שלא יבעלנה במלחמה ואחר כך
יעשה לה המעשים הכתובים בפרשה ודוחק / ונראה לי שהוא
מבין הגמרא כפשוטה שלא ילחצנה ויכוף אותה בהכאות וגזיפות
במלחמה עד שתלך עמו ותקבל עליה המעשי׳ הכתובים בפרשה
אלא והבאתה אל תוך ביתך דרך הבאה פירו׳ בנחת ובדברי רצוי
ופיוס וכן מצאתי בפירוש רש״י אחד שהיה מדויק שכתוב בו שלא
ילחצנה במלחמה / להביא אותה בנזיפה לבא עליה ואף על גב
שפירש להביא אותה בנזיפה לבא עליה ולא פירש להביא אותה
בנזיפה לעשות לה כמו שכתוב בפרשה / יש ליישב שרש״י פירש
סיומא דמילתא דהיינו לעשות לה כמו שכתוב בפרשה ואחר כך
לבא עליה כמו שכתו׳ ובעלתה אכן מן התוספו׳ לא משמע שדעת
רש״י כן וזה לשון המיימוני בפרק ח׳ דהלכות מלכים ומלחמות
ומניין שלא ילחצנה במלחמה שנאמר והבאתה יכניסנה למקום
פנוי ואחר כך יבעול עכ״ל : אלא הייתה בת אשתו
מן הגוי קודם המלחמה / פירוש שהייתה מעוברת בשעה שכבש
דף קצ״ג ע״א אותה תוספות פרק קמא דקידושין : אבר בשר
הפורשים ממנה אסורים לבני נח ולא לישראל כו׳ / גם במיימוני
כתב כן בפרק ט׳ דהלכות מלכים ומלחמות והיינו כרב אחא בר
יעקב שאמר כן בפרק ב׳ דחולין / ותימא שמביאו לפסק הלכה
ובגמרא שם מסקינן דלא כוותיה דקאמר שם תניא דלא כרב אחא
בר יעקב הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה כו׳ / עד אחד
גוי ואחד ישראל מותרים בו׳ והוא עצמו הביא אותה ברייתא לעיל
עמוד ב בדף מ״ו בעמוד ב׳ לפסק הלכה : וכל מי שנתחייב
שבועת הדיינים בין שהייתה מן התורה בין שהייתה מדבריהם
כו׳ / נראה לי האי שבועה דדבריהם רוצה לומר כגון הני שהזכיר
לעיל הפוגמת כתובתה וכיוצא בה דבעו גם כן בנקיטת חפץ
ומעתה לא ק׳ מה שאמר בתר הכי בסוף המצוה וז״ל אף על פי
שאין מאיימין איום זה לא בשום טענת ספק ולא בשבועת היסת :
דף קצ״ד ע״ב וכבר הוסיפו עליו ארבע מעות כו׳ / כלומר הוסיפו על
חשקל ד׳ מעות שמשקלם ששים וארבע שעורות נמצא שמשקל
השקל שפ״ד שעורים והיינו סלע האמור בפדיון הבן שנותנין ה׳
סלעים לכהן במשקל הזה / וכפול לקמן במצו׳ פדיון בכור ברף ר״ד
בעמוד ב׳ ולעיל ברף קפ״ב בעמוד א׳ ובדף קפ״א בעמוד א׳ ולקמן
בעמוד ד׳ : שנאמר לא לכם ולנו לבנות את הבית
פסוק זה בספר עזרא נאמר שהיו הגוים מתנדבים ורוצי׳ לסייעם
בבניין בית שני ואמר להם נחמיה בן חכליה לא לכם ולנו וגו׳
כי אם לנו לבדינו : ומה יעשה בהן יבדוק הגוי כו׳

אם נדר על דעת ישראל כו׳ פירוש שישראל יוציאוהו לאיזה דבר
שירצו וכן לקמן לענין תרומה ברף קצ״ו בעמוד ד׳ וברף ר״ז בעמו׳
ג׳ כתב עוד מדיני נדרי גוי לצדקה : אלא הרי הוא
כמת כו׳ / דהיינו כמו שמסיים הפסוק לא יפרה מות יומת :
ועד היכן הוא חיד לעניין זה עד חעציל׳ פי׳ ערלבוגין באשכנז׳
ולעיל בדף קה בעמוד ב׳ הבאתי מן התוספות : ואפילו
פירות כלומר כפחות שבכל המינים הנמכרין במשקל :
דף ר״ב ע״ג עד שתתגלגל בחיטין ותטמטם בשעורין / גילגול שייך
בחיטין שכקל מתערבין אבל השעורים אינם נדבקים בגלגול
ומתפזרים וצריך לטמטם ביד כדי לחברם ולעשות גוש אחד /
ולקמן בהיפוך הדף בעמוד ג׳ מפרש שגילגול אקרי כשלא עשה
אלא תערובת מים ומלח וקמח ולא נילושא בטוב : שומע
אני שלא יפריש מן הלחם כו׳ נראה לי כך הפירוש הואיל וכתיב
ראשית עריסותיכם משתתערם / הוה אמינא דווקא בעוד שהוא
עיסה תלמוד לומר כתרומת גורן כלומ׳ התורה ריבתא עוד הרמה
אחרת כשאינה עיסה ונעשית לחם : נוטל כדי חלה
עמוד ד מעיסה שלא הורמה חלתה כו׳ / משנה זו מתחלת רבי אליעזר
אומר ניטלת מן הטהור על הטמא כיצד עיסה טהורה ועיסה
טמאה נוטל כדי חלה כו׳ וקאי אמשנה שלמעלה ממנה דלעיל
מינה שנינו שיעור חלה אחד מכ״ד / נטמאה העיסה אחד ממ״ח
ועלה קאי משנה זו וקתני נוטל עיסה טהורה שיש בה כדי שיעור
חלה המגיע לעיסה הטמאה ואותו עיסה צריכה שתהא טבולה
לחלה כדי להפריש מן החיוב על החיוב / וכך פירוש המשנה
כשיש לאחד עיסה טמאה ועיסה טהורה ורוצה להפרי׳ מן הטהורה
על הטמאה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה שצריך שתהא
העיסה הטהורה טבולה לחלה שלא הורמה חלתה ואז נוטל ממנה
כדי שיעור מן הטמאה דהיינו אחד ממ״ח ונוטל כדי חלה מעיסה
כו׳ דקתני קאי אעיסה טהורה ראשונה דקתני שתי עיסות אחד
טהורה ואחד טמאה כלומר אותו עיסה טהורה צריכה שתהא
כשיעורה כו׳ / ואינו מדבר מעיסה שלישית כך מפורש בפירוש
המשניות בפרק ב׳ / ופירש רש״י בפרק כשם במסכת סוטה / וכן
כתוב לעיל ברף לא בעמוד ג׳ שנוטל מעיסה הטהורה :
כדי לתרום מן המוקף כלומר שתהא מצורף להיות עיסה אחת /
וכן בעמוד זה כדי שיטול מן המוקף הכי פירש / וכן איתא בהדיא
בפרק ב׳ ובפרק ג׳ בפירוש המשניות ובאשירי לא משמע כן :
המפריש חלתו קמח אינה חלה וכו׳ / דראשית עריסותיכם כתיב
ואף על פי שתרומה ומעשר קדשי בשיבולין התם רביה קרא
כדפרישית בסוף פרק קמא דתרומות וגזל היא ביד כהן שלקחה
מישראל שעל דעת כן נתנה לו והישראל שתהא עיסתו פטורה מן
החלה והרי אינה פטורה / ובפרק האיש מקדש מייתי לה גבי
פלוגתא דרב ושמואל דמקדש אחותו עכ״ל הפירוש : שיהיה
בה עם שאור זה שיעור עיסה כו׳ / כלומר שתהא העיסה השניה
שמביא ושאור זה שמעורב תוך העיסה הפטורה הכל חמשה
רבעים הכי קתני בתוספ׳ / ואין לתמוה שהרי העיסה הפטורה
מפסקת בין השאור לחלה דהכי תנן בפרק בתרא דבר שהורם
חלתו אינו מפסיק : הסופגנין והדובשנין כו׳ / סופגנין
עשויה כספוג : דובשנין מטוגנין בדבש : אסקריטין עיסה
שנילושה כדבש ולשון אותה רכה מאד / כצפיחית כתרגמין
כאסקרטין : חלוט של בעלי בתים לפי שמעגנים הם עושים
אותה במחבת / מחבת מתרגמין מסריתא : והמדומע כאה תרומה
שנפלה לפחות מק׳ סאה חולין וכולהו ילפינן מקראי : תחילתה
עיסה וסופה סופגנין לפעמים אדם מתחיל לעשות עיסה בעניין
דף ר״ג ע״א אחד ונמלך לעשותה בעניין אחר : ובלבד על ידי
משקה פירוש שנאפת על ידי שמן או דבש : פירש
רבינו יצחק דווקא בבלילתו רכה וכו׳ / רבינו יצחק פירש הא
דרבי יוחנן דבלבד על ידי משקה שמיירי בבלילתו רכה וממתני׳
דסופגנין

דסופגנין לא תקשה לר׳ יוחנן דהתם משמע שפטורים מן החלה
הואיל והאור מהלך תחתיהן ואף על פי שאין אפייתן על ידי
משקה דרבי יוחנן מוקי לההוא משנה בסופגנין שנעשו בחמה
דתניא יוצאין בסופגנין שנעשו באור ואין יוצאין בסופגנין שנעשו
בחמה וההיא ברייתא דיוצאין בסופגנין שנעשו באור לא תקשי
לריש לקיש כי הוא מוקי לה בשהיתה האור מהלך מן הצד כך
מפורש בפירוש המשניות בשם הירושלמי בפרק קמא דחלה:
וחזר רבינו שמשון בסוף ימיו מפסק זה כו׳ כלום בתחילה
פסק כדלעיל שחייבין בחלה ומברכים עליה המוציא ׳ ולבסוף
חזר בו ׳ ובמרדכי מביא שני הפסקים בשם רבינו שמשון והלשון
קצר מגומגם שכתב וחזר בסוף ימיו ולא כתב קודם דבר בשמו
ולעיל בדף ק״יא בעמוד ג׳ כתב גם כן כהאי לישנא: רבן
גמליאל אומר שלש ארצות לחלה וכו׳ ׳ לשון האשירי ג׳ ארצות
חלוקות בדין חלה מא׳ ועד כזיב פי׳ ר״ש כל ארץ ישראל עד כזיב
שהיא רצועה היוצא׳ מעכו לצד צפון והיא מא״ ממש וכבשוה עולי
בבל כדמפרש בפרק ד׳ דשביעית: מפרישין חלה אחת ונאכלת
בטהרה ׳ מכזיב ועד הנהר לצד מזרח ומכזיב ועד אמנון לצד
המערב ואינו ארץ ישראל ממש כי כבשוה עולי מצרי׳ ולא כבשוה
עולי בבל קדושה ראשונה בטלה משחרב הבירה מפרישין שתי
חלות ראשונה נשרפת והשנייה נאכלת ׳ ומפרש בירושלמי
שאם לא היו מפרישין אלא חלה אחת אם היתה נאכלת יאמרו
תרומה טמאה נאכלת כי זו הארץ טמאה היא כארץ העמים כיון
שלא כבשוה עולי בבל ׳ ואם הייתה נשרפ׳ יאמרו תרומה טהורה
נשרפת כי רואים את בני הארץ נשמרים בטהרה הלכך תיקנו
להפריש ב׳ חלות ודבר תימה הוא בעיני הרואה ונותן אל לבו
להבין טעם הדבר ואם אינו יודע לחבין ישאל ויגיד לו ׳ של אור
יש לה שיעור מפור׳ בירושלמי של אור יש לה שיעור מפני שהיא
מדברי סופרים אלא שנראית כשל תורה הואיל והיתה מקודשת
מתחילה הילכך יפריש כשיעור עיסה טמאה אחד ממ״ח: מן
הנהר ועד אמנון לפנים פירוש מתחילת הנהר ולפנים הימנה וכן
מתחילת אמנון ולפנים הימנה הוא ח״ל ממש הילכך מרבה
בנאכלת כי אין בשתיהן ריח תורה ומוטב להרבות בנאכלת ׳
ע״כל האשירי בהלכות חלה ותימה שכתב בשם הירושלמי שחלת
האור שיש לה שיעור לא משום שהיא דאורייתא אלא שנראית
כשל תורה׳ ובפרוש המשניות הביא הירושלמי אהך מתניתין דר״ג
וכתב שחלת האור דאורייתא ובסמ״ג בכאן נמי משמע שהיא
דאורייתא: מפרישין בה חלה אחת בטהרה וכו׳ ׳
כדין חלה דאורייתא לכל דבר ואף לטמא מת שאין טומאה יוצא׳
מגופו אינה נאכלת עד למחר הזאה שלישית ושביעית:
עמוד ב אין כאן הפסד לשום אדם וכו׳ ׳ גם זה לשון משנה הוא
וקאי אמשנה דלעיל דר״ג אמר ג׳ ארצות וכו׳: וטבול
יום אוכלה פירוש לזו של כהן כו׳ ׳ זה קאי אדלעיל כשמפרישין
ב׳ חלות בסמוך לא״י אבל במקומות הרחוקות אפילו טבילה
אינה צריך באכילת חלה השניה כדלקמן בעמוד זה:
שקלא ליה בריש מסא כו׳ ׳ דכמה דאיפשר לאיזדהורי
מזדהרין מליגע בה מאחר שקרא לה שם ר״שי: אף
עמוד ג אם לא ימצא כהן פירוש קטן או כהן גדול טהור: כשיגמור
כל תיקון העיסה כו׳ ׳ כי בלשון קושיא קאמר בירושלמי לש אין
עירס לא׳ כי לעיל בהיפוך הדף בעמוד ג׳ מביא הא דתני׳ בסיפרי
ראשית עריסותיכם משתתערס וכאן אמר עירס לא ׳ ומשני הא
דקאמר עירס לא מיירי בעיסה טמאה׳ אבל בעיסה טהורה דאיכ׳
למיחש פן תיטמא העיסה אז מפרישין משתתערס: וההיא
דירושלמי עיסה טמאה דארץ ישראל ׳ נראה לי הפשט דאי הוי
מיירי בעיסת חוצה לארץ היה מותר לטלטלה ואפילו לאכול
כדאמרינן לעיל תרומת חוצה לארץ וחלת חוצה לארץ אוכל
עמוד ד והולך ואחר כך מפריש: דאין לו כח לחייב עיסתן

בלא רשותן וכו׳ ׳ והיינו כריש לקיש דלקמן ׳ אי נמי מיירי
שדעתו לחלקה לבסוף פירוש בעוד שהוא בצק ׳ וזה פטור לכ״ע
פירוש שסובר שערבן הנחתום שלא מדעתן כלומר ריש לקיש
שהקשה ממשנה זו לרבי יוחנן סבר דמשום הכי קתני דפטור
הואיל ועירבו בלא דעתן: ומתרץ רבי יוחנן כו׳ ׳פירוש לאו היינו
טעמא דמתניתין אלא משום דדעתו לחלקה בצק ומשום הכי
פטור׳ ומקשה וכן הנחתום שעשה עיסה כו׳ ׳כלומר הואיל וסבירא
לן שיש כח ביד הנחתום לערבו בלא דעתן אם כן מאי נ״מ אם
דעתו לחלקו בצק זכי בזה דין הנחתום כדין בעל הבית כשעושה
לחלקו בצק דפטור והתנן נחתום שעשה שאור כו׳ ׳ומשני נחתום
לא בדעתו כו׳ הא דתנן התם דבנחתו׳ חייב מיירי בסתם נחתום
שעשה למכור ויש לחוש שמא ימצא לקוחו׳ כו׳ אבל הכא שהעיסה
של ב׳ נשים וכו׳ ׳ מיירי שדעת הנחתום ונשים לחלקה בצק או
אפילו כשדעת הנשים לבד לחלקה בצק בזה לא פליג רבי יוחנן׳
ואפילו נילושה ונתערבה שלא מדעתן נטבלה אליבא דרבי יוחנן
היינו כשאין דעת הנשים לחלק לא לאכול יחד כדלעיל דסליק
מיניה כך נראה לי לפרש הירושלמי ושיטת הסמ״ג: איזהו
זרוע מן הפרק של ארכובה היינו פרק התחתון הנמכר עם הראש
עד סובך של רגל דהיינו פרק האמצעי שמארכובה עד הקולית
כך מוכח מפירוש רש״י דפרק הזרוע ומההיא שמביא לקמן בדף
ר״טו עמוד א׳: שנאמר הזרוע המיומן שבזרועות מן
הזרוע יתירה דהזרוע דריש להו מקשה בתר הכי בגמרא הא
דהלחיים והקיבה מאי דרוש בהו ומשני לחביא הצמר כו׳:
ושעל הקיבה פירוש דאייתרא ודאקשתא שניהם מפורשים
לעיל בדף מ״ט בעמוד ב׳ ואמר שם שאסורין הם באכילה משום
איסור חלב לבני בבל ולנו ׳ ולבני ארץ ישראל דאייתרא מותר ׳
ודאקשתא אסור לכולי עלמא ואינו אלא למשוח עורות ולשאר
דף ר״ד ע״א צרכים: אף על פי שהיא נשואה לישראל כו׳ ׳
פירוש שנותנין מתנות לכהנת כדאמר בגמר׳ עולא יהיב מתנתא
לכהנתא: ולא עוד אלא אפילו הבעל כו׳ ׳ כלומר אינו גזל בשאכל
הוא מתנות של בחמורת שלו או אפילו של אחרים שנתנו לו
המתנות אע״פי שאשתו לא היתה צריכה להם: דאמרינן
כל חד וחד לא תיבצר ליה מה׳ סלעים שיעור ראשית הגז לפחות
משקל ס׳ סלעים ונותן משקל סלע לכהן דהיינו אחד מס׳ ׳ אבל
אם יש לו גיזות הרבה לא יתן לכהן אחד פחות מה׳ סלעים וכזה
פטר ה׳ גיזות וזה ילפינן מדסמך ליה לעמוד לשרת כלומר
שיוכל לעשות כהן הפחות שבבגדי כהונה דהיינו האבנט:
עמוד ב וכבר ביארנו במקום אחר שהמעה היא משקל שש עשרה
שעורות בינוניות כו׳ ׳ ולעיל בדף קצ״ד בעמו׳ ב׳ ביארנו דכל סלע
משקל שפ״ד שעורות כסף נקי נמצא ה׳ סלעים משקל י״ט מאות
ועשרים שעורות כסף נקי ׳ מצאתי בקובץ אחד ׳ וז״ל באגודה
פרק קמא דכתובות מצאתי בשם רבינו תם דמנה היא זקוק כסף
עמוד ג וכן אני מחשב שקלי פדיון הבן וכל החשבונות עכ״ל: ולא
בכוי זה הבא מתיש הבא על הצביה: דרגיל להכא
ורגיל להכא׳ פירוש עדיף משקל ופחות מסלע: הלוקח
עובר חמורו של נכרי והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי ׳ פירוש
כדתניא בפרק קמא דעבודה זרה שאין מוכרין בהמה גסה לגוי
עמוד ד וכפול לקמן בדף רכ״ג בעמוד ג׳: משום דמפקע
להו מקדושתייהו ואפילו מקדושת כהן רש״י פירש ללשון ראשון
משום הכי נענש דמפקע להו מידי קדושת בכור ומיד הכהן
דהמטיל מום בטרם שיצא לאויר העולם אף על גב דמקדושת
מזבח אפקעיה מידי כהן לא אפקעי׳ והוי כבכור בעל מום הניתן
לכהן דחייב כהן לנהוג בו קדושה שלא יגוז ויעבוד׳ וכשהוא
שוחטו אינו נמכר באטליז ואינו נשקל בליטר׳ הכא מכי מקני ליה
לגוי לא חיילא עליה שום קדושה ׳ אע״ג דרב מרי היה נוהג בו
קדוש׳ הוי כנוהג קדוש׳ בחולין גמרין כך סוגי׳ רש״י בפ״ק דבכורו׳
ולקמן

לקמן במצות קדש לי כל בכור בדף ר"כג בע"ג הביא שיטת רב
דף ר"ו ע"ג מרי באריכות כמו שהיא בגמרא: והעומר עשירית
האפה הוא אפה היא י"ח קבין כדלעיל בדף ר"ב בעמוד ג' וקשה
לי דהא לשם כתב דבין לבית שמאי או לבית הלל העומר היינו
ב' סעודות: ואפיק מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה
בפרק נערה שנתפתת' ובפרק קמא דבבא בתרא מפרשי' התוספות
שכפה אותו כרבים ועוד פירושים אחרים מפרשים שם:
והתמחוי לעניי עולם והקופה לעניי אותה העיר בלבד'
לשון האלפס פר' קמא דבבא בתרא מפני מה קופה בשתי' ותמחוי
בשלשה שהקופה דבר קצוב הוא על כל אחד ואחד ואין הגבאין
מוסיפין ולא גורעין אבל תמחוי אינו דבר קצוב אלא לפי צורך
שעה הוא נגבה לעניי עולם וצריכין לקצוב על כל אחד ואחד
כראוי לו ונמצא כדיני ממונות ולפיכך צריך שלש: זה
פורש לשער וזה פורש לחנות וגובין' כלומר זה הולך לכאן וזה
לכאן וגובין' ופירש רש"י בפרק קמא דבבא בתרא ובלבד שיראו
דף ר"ח ע"ב זה את זה: אלא מאכילין אותו מעשר עני כו'
לשון הברייתא והגמרא כך היא הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים
ואינו מוצא למכרן מאכילים אותו מעשר עני עד מחצה' והוי
בה מר היכי דמי אלימא דזל ארעתא דכולי עלמא ודידיה נמי זל
בהדייהו אפילו טובא נמי ליספו ליה דהא זל דכולי עלמ' נמי לא
דאייקר דכ"ע ודידיה איידי דעייל ונפיק אזוזי זל ארעית אפילו
פורתא לא ליספו ליה' ואמר מר עלה לא צריכא כגון דביומי
דניסן יקרן ארעתן וביומי תשרי זיילי' ונטרן כולי עלמ' עד ניסן
ומזבני והאי הואיל וצריכי ליה זוזי זבין כדהשת' עד פלגא אורחה
למיזל טפי לאו אורח למיזל עד כאן לשון הגמרא' וזה לשון רש"י
מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה' שוה מאה זוז וקרקעותיו
ימכור במאה זוז דטפי מפלגא לא זיילי לעולם והרי יש לו מאתים
זוז: והוי בה מר והיינו רבה: אפילו טובא נמי ליספו לי שהרי
עכשיו אינן שוות מאתים זוז ותנן היה לו מאתים זוז חסר דינר
אפילו נתנו לו שוה אלף דינר בבת אחת יטול: אפילו פורת' לא
ליספו ליה שהרי שוות קרקעותיו מאתים זוז: וביומי דניסן יקרי
ארעתא מפני שהלוקח נירה נרה וחורש אותה בימי הקיץ וזורעה
בתשרי ובמרחשון: וביומי תשרי זילו שאין כפק לזורעה כאותה
שנה: זבין כדהשתא בתשרי משום דאצטריך לזוזי הילכך עני
לא הוי דיטול שוה אלף דינר הואיל וביומי ניסן שוורת מאתים
ועשיר לא הוי הואיל ורכ"ע כי הני נמי לא שוין השתא מאתים
הילכך משלימין לו עד מאתים והיינו מחצה עד כאן לשון רש"י'
להכי כתב המחבר אחר כך שנראה לו כרב אלפס דמפרש הך
סוגיא בעשירועד מחצה היינו עד שימצא שיקנ' אותה לכל הפחו'
בחצי דמיהן ולכך מהפך רב אלפס הגירס' לפי פירושו' ובתוספו'
ריש מסכת בבא קמא מביא פירוש האלפסי ושאר גירסות מבואר
היטב והדיבור מתחיל אי דאייקר וכו' עוד שם בתוספות בדיבור
שלפני הדיבור דלעיל וז"ל מי שהיו לו בתים כו' לא מיירי בבתים
שהוא דר בהם דהא תנן בסוף פארת דאין מחייבין אותו למכור
דף ר"י ע"ג את ביתו וכלי תשמישו: אדמקיפנא אדרי איעול
כהא בעוד שאני מקיף על כל שורות הבתים הללו אכנס כאן
לקצור דרכי רש"י כמעט ס"פ הרואה: וקיימא לן
כר' עקיבא דרבא קאי כוותיה כשהפך אביי סידור הלבנים שעשה
דבא נכנס רבא וסידרם כבתחילה ואמר מאן האי דקמצער לי
אנא כרבי עקיבא סבירא לי דאמר אחד זה ואחד זה אסור:
ואין משכירין בתוכה בתים אין משכירין בעלי בתים את
בתיהם ברגל לעולי רגלים אלא בחינם נכנסים לתוכם' רש"י
ובפר' קמא דיומא תניא אין משכירין בתים בירושלם לפי שאינם
שלהם כו': שאין נכנסין לשם אלא בשעת צרכיהם
כו' פירוש שאין ישראל נכנסים לשם כי אם לצרכיהם לשחיטה
דף רכ"ג ע"ג כו וכן איתא בהדיא בפרק קמא דכלים: הלוקח עובר

פרתו של נכרי והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי כדתניא בע"ז
שאין מוכרין בהמה גסה לגוי' ולעיל בדף ר"ד בעמוד ג' כפלתיו
כי גם שם כתב עובדא דרב מרי: והמקבל ממנו שמקבל ממנו
בהמות על עשר שנים לתת לו כל שנה סך מעות לבעל הבהמות
והוולדות יחלוקו ביניהם: שלשים מדבר בראינות
חולבת קודם לידה וכו' וכגון שראינו' חולבת וידעינן שלא ילדה
ואחר כך ראינו אותה בהמה מניקה כך מפרש האשי"ר פרק
הלוקח בהמה: כמו שגזר רבי מאיר לפי שחש
למיעוט' בתחילת פרק כל הצלמים אמר רבי מאיר כל הצלמים
אסורים בהנאה הואיל ובמקומו של רבי מאיר היו עובדים להם
פעם אחת בשנה וגזר בכל המקומות אטו מקומו משום דחייש
למיעוטא: יקנה העובר לגוי במשיכה שימשוך
הגויאת הבהמה כו' אבל זה אינו מועיל שיזכה הישראל הבהמה
לגוי על ידי אחר דהא זוכין לאדם שלא בפניו' משום דאין זכייה
מועיל לגוי כמו שכתב לעיל בדף קס"א בעמוד ד' והעיקר בגמר'
דפרק איזהו נשך אחר מתניתין דמלוה ישראל מעותיו של נכרי
דף רכ"ד ע"א מדעת הנכרי וכו': אבל מפני חשכת אבידה לבעלים
וכו' היינו הכהנים שנקראי' בעלים שאם לא ימצא כהן ליתנו לו
ואם שחט אותו שמא יסריח הבשר לכך תקנו שיהא רשאי לקיימו
ל' יום' ואי לא משכח תוך ל' יום שוחטו ומולחו שלא יסריח עד
שימצא כהן רש"י' ולשם בגמרא מפרש שאותן ל' יום מתחילין
מיום שנולד בו המום ואף תוך שנתו כלומר שאם נולד בו מום ט"ו
יום קודם כלות השנה משלימין לו ט"ו יום אחר השנה' והיינו הך
דאמר רבי אליעזר בכור נותנין לו ל' יום כו' עד ואע"פי שבתאחר
עמוד ב לאחר שנתן: שהקדשים נשחטין ונמכרין באיטליז
כו' פירוש אחר שנפל בהן מום' משום שהנאתן להקדש ולהכי
נמכרין באיטליז כי היכי דליקפצו עלייהו זבינא ונמכרין ביוקר:
ויש להם פדיון חוץ מבכור ומעשר שאף על פי שהוממו אינם
יוצאים מקרושתן דבכור כתיב לא יפדה ובמעשר לא יגאל רש"י:
דף רמ"א ע"א דשאובה דרבנן היינו דוקא מקצת שאיבה כו' תימה
דבמרדכי כתב וז"ל ורבינו תם כתב בספר הישר וכן פירש ר"יבן
פרק הגוזל דג' לוגין הלכה למשה מסיני' ואמר ר"י דהא לא
אשכחן בשום דוכתא עד כאן לשונו לפי זה קשה ר"ת אר"ת וצריך
עמוד ב עיון: ותנן אין מים שאובין פוסלין את המקוה בג"א
לפי חשבון עד כאן לשון המשנה בפרק קמא דתמורה' וזה לשון
הגמרא לשם מאן תנא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן רבי
אליעזר בן יעקב היא דתנן ר' אליעזר בן יעקב אומר מקוה שיש
בו כ"א סאין מי גשמים ממלא בכתף י"ט סאין ופותקן למקוה והן
טהורים שהשאיבה מטהרה ברבייה ובהמשכה מכלל דרבנן בברי
ברבייה ובהמשכה לא אלא דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן שאיבה
שהמשיכה כולה טהורה מני לא רבנן ולא רבי אליעזר בן יעקב
אלא אמר רב פפא לפי חשבון כלים ויוסף בן חוני היא דתניא
שלשת לוגין מים שאובין שנפלו למקוה בשנים ושלשה כלים
ואפילו בארבעה וחמשה כלים פוסלים את המקוה יוסף בן חוני
אמר בב' וג' כלים פוסלין את המקוה בד' וה' כלים אין פוסלים
עד כאן לשון הגמרא' וז"ל רש"י' ממלא בכתף מים שאובים י"ט
סאה ופותקן למקוה שלא יערה מן הדלי לתוך המקוה דאפילו
בג' לוגין מיפסל המקוה בכה"ג אלא יעשה חריץ וגומא למרחוק
ויערה מן הדלי לתוך הגומא ויקלחו המים דרך החריץ לתוך
המקוה והיינו המשכ' והן טהורין כלומ' כשר לטבול בו: שהשאיבה
מטהרת ברבייה ובהמשכה והן טהורין כשהרוב ממי גשמים
שנפלו לתוכו מעצמן והמשיך מיעוט של שאיב' לתוכו דרך חריץ
מטהרת השאיבה והיינו לפי חשבון דמתניתין דאין השאובין
פוסלים למקוה דרך המשכה אלא אם כן היו שם עשרים סאים
מכלל דרבנן וכו' כלומר מדקאמר מתניתין רבי אליעזר בן יעקב
היא ולא רבנן ומתניתין לקולא דבלישנא דקולא נקיט לה דקתני
אין

אין מים שאובי׳ פוסלי׳ אלא לפי חשבון מכלל דרבנן לחומרא פליגי
ואלא הא דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן שאיבה שהמשיכה כולה
טהורה שאפילו כל המקוה ממים שאובים דרך המשכה כשר ׳ לא
רבי אליעזר ולא רבנן ׳ אלא אמר רב פפא רבנן לקולא פליגי
והא דכי אתא רבין רבנן היא ומתניתין לאו כהכי קמיירי דתימא
רבי אליעזר היא ורבנן לחומרא פליגי אלא לפי חשבון כלים ויוסף בן
חוני היא שנפלו למקוה מן הכלי לתוך המקוה שלא בהמשכה׃
בשנים או שלשה כלים שנפל לוג שלם מכל כלי פוסל אבל בד׳
או בה׳ כלים דאין לוג שלם כאחד לא פסלוהו ולפי חשבון דמתני׳
עמוד ג נמי הכי קאמר עד כאן לשון רשי׃ המפנה את
המעיין לתוך הגת פי׳ גומא בקרקע ׳ וכן שנינו בפרק ו׳ דמסכת
פרה שרפה חוץ מגתה ומפרש בערוך גומא היתה בקרקע מתוקנ׳
לשריפת הפרה וכן שנינו גם כן בפר׳ בתרא דזבחים גבי ירקרק׃
כל הימים כמקוה וכו׳ ׳ ואין להם תורת מעיין לשום דבר
ורבי יהודה סבר דווקא ים הגדול דינו כמקוה הואיל והוא איקרי
מקווה דביה משתעי קרא ׳ ורבי יוסי סבר לעניין זבים ומצורעים
ומי חטאת דינו כמקורה הואיל ואיקרי מקורה אבל מכל מקום
מטהרים בזוחלים הואיל והנחלים זוחלים אליהם וזה דרכן׃
ולשון חלחולי אינו אלא במעיין והתם קאי אמקוה שחולקו
בסל וגורגתני והטובל שם לא עלת׳ לו טבילה ומיירי שאין שיעו׳
לא בזה ולא בזה ואף על פי שהמים מחוברים בין אויר הנצרים
אין זה חיבור ׳ ותדע כו׳ דהא ארעא כולה מחלחלא והמים הנובעין
כאן כאין מנהר גדול ולא חשבינן ליה חיבו׳ ובעינן מ׳ סאה במקום
אחד׃ ומקשה והא כתיב והנהר הרביעי הוא פרת
ובחד מינייהו חשיב ליה ואת אמרת דמיניה קאתו׃ הוא פרת
דמעיקרא פירש הוא פרת הנזכר למעלה ונהר יוצא מעדן וגו׳
שהשלשה נהרות נפרדים ממנו׃ שהם כשתי
אצבעות החוזרות למקומן לסבבן בנקב בריוח ׳ פי׳ שמתהפכין
בריוח ובחור עגול קמיירי כדמשמע לשון שתי אצבעות החוזרות
ואין צריך שיהא שתי אצבעות מרובעות כך מפרשים התוספות
עמוד ד סוף פרק קמא דיבמות׃ ההיא לעניין השקה דווקא
שנויה ולטהרה דומיא דלטומאה ולאפוקי מפירוש רבינו תם
דמפרש בסיף פרק קמא דיבמות דהאי חיבור לטהרה רוצה לומר
לעניין עירוב מקוואות ומפרש ר״י לשם שאין נראה לו ומביא
כמה ראיות וזו אחת מהן דכשמיירי לעניין השקה אזי חוי לטהרה
דף דמ״ב ע״ב ממש דומיא דלטמאה׃ פירש רבינו שלמה דרובו
רוב שערו קאמר כו׳ ׳ פירוש אבל בגופו מיעוטו ואינו מקפיד
חוצץ ׳ ורבינו חננאל פירש כי הוא חוזר בגוף פירוש גם בגוף
צריך רוב ׳ וכן מוכיח בפרק הערל כו׳ פירוש דאי כפירוש רש״י
הוי ליה למימר כי אמר רבי יצחק שערו ׳ בשרו מי אמר ׳ והתם
בפרק הערל כך הסוגיא דמקשה התם אמאי אין צריך טבילה ׳
אילימא משום דר׳ יצחק דאמר רבי יצחק דבר תורה רובו ומקפיד
כו׳ ׳ והאמר רב כהנא לא שנו אלא רובו וכו׳ ׳ ושם פירש רש״י וז״ל
משום דר׳ יצחק דאמ׳ דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ והכא לא
קפיד בהא חציצא דהאי ולד דרביתיה הוא ולאו חציצה היא ואף
על גב דאמרינן התם גזרו על רובו שאינו מקפיד וכו׳ הכא אוקמו׳
אדאורייתא הא אמר רב כהנא אבל כולו חוצץ אף על גב דלא
קפיד והכא כולו הוא מכוסה ׳ דהיינו רביתיה ולא חציצה היא
עכ״ל רש״י ׳ אלא ודאי מדבר גם בגופו או בגוף הכלי אם היה על
רובו דבר המקפיד ׳ פירוש גם על גופו חוצץ דווקא רובו ומקפיד
ולאחר גזירה רובו ואינו מקפיד ׳ אבל מיעוט ואינו מקפיד שפיר׳
רש״י שחוצץ על הגוף אף מדאורייתא ׳ זה אינו כן אלא אפילו
מדרבנן אינו חוצץ ׳ כך פירוש שיטת הסמ״ג והכל מן התוספות
דפר׳ קמא דעירובין ופר׳ בתרא דנידה מביאין בגירסא כתוספות
ובתוספות מקשה עוד על פירוש רש״י ז״ל ׳ ועוד אי בשערו דווקא
על ברחך כשנאמ׳ למשה בסיני הוצרך לומר שערו ורובו ומקפיד

עליו חוצץ אם כן שערו הוי הלכה למשה מסיני ואמאי צריך קרא
לשיער וכהאי גוונא פריך בכמה דוכתא עכ״ל תוספות׃
עמוד ד אלא ודאי על גזירת שלמה הזהיר מפני הגבורה כו׳ ׳ נמצא
שלפי זה יש לאו של דבריהם בעירוב חצירות כמו שכתב לעיל
בדף ס״ב בעמוד א׳ שיש לאו של דבריהם כהלנת פעולת שכיר
אחר יום ראשון שנאמר אל תאמר לרעך לך ושוב ודבר זה נראה
לי חידוש כי לא ראיתי בשום מקום שיש רמז לעירובי חצירות
דף דמ״ה ע״ב מן התורה ואפילו מדברי קבלה׃ בפני שמברכתה
מוקפת מחיצות כו׳ כל העניין מן התוספות בפרק מי שהוציאוהו
בדיבור המתחיל דכולה מברכתה כד׳ אמות דמי ׳ וז״ל סוף הדיבור
וצריך ליזהר בדבר הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל דמותר
לישראל אחר או שבא בשביל גוי שלא יטלטלוהו חוץ לד׳ אמות
בעיר שאין לה מחיצות מוקפת לדירה עכ״ל ׳ וכן כתב גם שם
עמוד ד האשירי׃ ורבי אליעזר אומר והוא באמצע ׳ פירוש
שיש לו ב׳ אמות לכל צד רש״י במשנת מי שהוציאוהו׃ ולא
הוצרך לפרש אלא בדבר שהוא עגול כגון כוורת בפרק קמא
דשבת ׳ הא לך לשון התוספות סוף פר׳ מי שהוציאוהו רבינו תם
פירוש דלכל צד נותנין האלכסון בזריקה ובהעברה ובתחום שבת
ועמוד נמי צריך שיהיה בו ז׳ טפחי׳ פחו׳ ב׳ חומשי׳ והא דמזכיר בכל
דוכתא ד׳ היינו משום דמינייהו נפיק האלכסון וכוורת בפרק קמא
דשבת שהיא עגולה ואין לה אלכסון נקט רוחב ששה ואי נקיט ד׳
הוה משמע דלא בעי אלכסון עכ״ל ׳ גם באותו דיבור מביאין דברי
רבינו שמואל דהכא ומסקנת התוספות כרבינו שמואל ולעיל בדף
ל״ז בעמוד ב׳ כתב המחבר לפסק הלכה כדברי רבינו תם משמע
דף דמ״ו ע״א שסובר כמותו ושם הארכתי׃ וצריך לדקדק אם כן
מה הקשה שם לרבי יוחנן וכו׳ ׳ לכאורה לפי מה שפיר׳ רש״י בפר׳
ואילו מגלחין כמו שמבינים רוב העולם דשעת שמועה קרוי
שפיר שעת חימום קשה להבין מה דעת המחבר כזה שאמ׳ וצריך
לדקדק א״כ ׳ כלומר אם כן כמו שפירשנו דבשלא היה לו חלוק
כבר אז צריך לקרוע אפילו שלא כשעת חימום כשנזדמן לו אחר
כך תוך ז׳ ׳ מעתה קשה מה מק׳ מר׳ יוחנן כו׳ ׳ והלא אפילו אם
אין הפירוש כן אלא לעולם אינו צריך לקרוע כשאינו בשעת
חימום אפילו כשלא היה לו חלוק כבר ׳ מכל מקום ק׳ מה מקשה
מרבי יוחנן לפי דעת המחבר שרוצה לפ׳ הגמ׳ שמק׳ מבגד ראשון
עדיין קשה מה מקש׳ והלא כדין קרע הואיל ולא שמע כלתי היום
ואיכא שעת חימום ׳ ולמה לא היה לו לקרוע בגד ראשון אכן לא
קשה מידי כי מסתמא המחבר סובר כרבינו חננאל שפירש דכל
קרע בשעת שמועה שלא בשעת חימום קרי ליה ולא הוי שעת
חימום אלא כמוך לפטירת המת ׳ ובכך יתיישב שיטת הסמ״ג שפיר
כלומ׳ בשלמא אם היה דעת שמואל שאמר כל קרע שאינו בשעת
חימום אינו קרע אפילו כשלא היה לו חלוק כבר מקשה שפיר מר׳
יוחנן אפי׳ מבגד ראשון דלמה לו לקרוע הואיל ורק שעת שמועה
היה ולא שעת חימו׳ הא אבל עתה שפירשנו כשלא היה לו חלוק
לקרוע ונזדמן לו צריך לקרוע אפילו שלא בשעת חימום ׳ אם כן
מה מקשה מרבי יוחנן דהא עתה שמע ולא היה יכול לקרוע כבר
וכדין קרע ׳ גלל כן צריך לדחוק ולומר שהקשה למה לו לקרוע
בגד אחר כנגד ׳ ובא״ז פרק ואילו מגלחין מפרש באריכות ולשם
מביא פירוש ר״ח ומפרש בהדיא דלפי פירושו צריך לומר דהגמרא
מקשה למה לו לרבי יוחנן לקרוע בגד אחר בגד וגם מביא שם
פירוש רש״י ׳ ויש לפרש קצת לשונות רש״י כפירוש רבינו חננאל ׳
אך הא״ז דחק עצמו שם ומפרש פירוש רש״י שסובר דשעת שמועה
קרוי שפיר שעת חימום כמו שעת פטירת המת ׳ וע״ש כי מאוד
דף דמ״ט ע״ב האריך׃ הקורא את המגילה עומד ויושב וכו׳ ׳
פירוש אם רצה עומד או אם רצה יושב׃ קראוה שנים יצאו ולא
עמוד ג אמרינן אין שתי קולות בשמעין כאחד׃ תיקנו
להם שיהו מקדימין וקוראין ביום הכניסה כו׳ כלומ׳ קאי אדלעיל
שאמר

שאמר בני הכפרים שאינן מתקבצין בבתי כנסיות משמע שהיו להם בתי כנסיות בעיר אחת בפני עצמן שלא הלך בו אדם אלא כשהם מתקבצין ביום הכניסה ומתפללין שם ׳ ומסיים שיהו מקדימין וקוראין כלומ׳ הם עצמן קורין ׳ וכן אמר אבי אמי רבינו חיים כהן שבעירם המיוחדות להם היו קורין ׳ ומביא ראיה מן הירושלמי שעל כרחך תצטרך לומר שבעצמן קראו ולא בן כרך קרא להם ולא תאמר שבני הכפרים לא ידעו לקרות ומעתה מצינו מימר גם כן שקראו בעיר בפני עצמן ולא הלכו לכרך ׳ ועיקר דברי רבי חיים כהן בפרק קמא דיבמות כדיבור המתחיל וכי אמרינן לא תתגודדו והתם דחק לפרש כן כי היכי דלא תקשי היאך קראו בני הכפרים ביום הכניסה בהקדמה ואחר כך קראו בני אותה העיר בזמנה בי״ד והלא נראה כאגודות ׳ ותירץ כי בעירם היו קורין בעיר המיוחדת להם לבדם להתקבץ שם בשני ובחמשי ובאותו העיר לא קרא אדם כי אם באותו יום לבד שנתקבצו שם ׳ וגם שם מביא הירושלמי ׃

סליק ביאורי מהר״ר אייזיק שטיין מאור הגולה ז״ל
תם ונשלם שבח לאל עולם ׃

ויען כי בספר הנכבד הזה ובמורה מקום שנתוסף בו לרוב פעמים לא הוזכרו בו כי אם שמות הפרקים לבד ובאולי יש בתלמידים אחד מני אלף שלא ידע מקום תחנות איזו פרק באיזה מסכתא הוא אמרנו להדפיס בסוף הספר מספר צבא כל המסכתות ולקרא בשם כל פרקיהם למען יהיה הספר הזה שלם בכל תועלתיו והיו בו אותות אותתיו וכל דורשיו לא יחסרו מכל טובותיו ׃ ותפכנו בהם הדרך איש איש על דגלו באותות אשר סידר ומסר לנו ראש החכמים וסוף התנאים רבינו הקדוש ע״ה בהעלותו על ספר ענן הכבוד ספיר ספירי אמרי משנה בשית סדרי זכר לדבר והיה אמונת ׳ עתך ׳ חוסן ׳ ישועות ׳ חכמה ׳ ודעת ׳ והם זרעים ׳ ומועד ׳ נשים ׳ נזיקים ׳ קדשים ׳ וטהרות ׳ וסימניך זמן נקט וחלקם לס״ג מסכתות וסימניך כלא נקוט בידך ולבך יהא ג״ס בהן ׳ והמסכתות חלק לתקכד פרקים ׳ וסימניך על קדשך ותפארתך ׃

הסדר הראשון

הוא סדר זרעים חלק לאחת עשרה מסכתות והמסכתות לשבעים וארבעה פרקים הראשונה היא מסכת ברכות נחלקת לט׳ פרקים

פ״א מאימתי קורין — פ״ב היה קורא
פ״ג מי שמתו — פ״ד תפלת השחר
פ״ה אין עומדין — פ״ו כיצד מברכין
פ״ז שלשה שאכלו — פ״ח אלו הדברים
פ״ט הרואה

פיאה שמנה פרקים

פ״א אלו דברים שאין להם — פ״ב אלו מפסיקין
פ״ג מלבנות התבואה — פ״ד הפיאה ניתנת
פ״ה גדיש שלא לקט — פ״ו בית שמאי אומרים
פ״ז כל זית — פ״ח מאימתי כל אדם

דמאי שבעה פרקים

פ״א הקלים שבדמאי — פ״ב אלו דברים מתעשרין
פ״ג מאכילין את העניים — פ״ד הלוקח פירות
פ״ה הלוקח מן הנחתום — פ״ו המקבל שדה
פ״ז המזמן את חבירו

תרומות אחד עשר פרקים

פא חמשה לא יתרומו — פ״ב אין תורמין
פ״ג התורם קישות — פ״ד המפריש מקצת
פ״ה סאה תרומה — פ״ו האוכל תרומה שוגג
פ״ז האוכל תרומה מזיד — פ״ח האשה שהיתה
פ״ט הזורע תרומה — פ״י בצל שנתנו
פ״יא אין נותנין דבילה

שביעית עשרה פרקים

פ״א עד אימתי חורשין — פ״ב עד אימתי חורשין
פ״ג מאימתי מוציאין — פ״ד בראשונה היו אומרים
פ״ה בנות שוח — פ״ו שלש ארצות
פ״ז כלל גדו׳ אמרו בשביעי׳ — פ״ח כלל גדול כל המיוחד
פ״ט הפיגם והירבוזין — פ״י שביעית משמטת

כלאים תשעה פרקים

פ״א החטים והזונין — פ״ב כל סאה
פ״ג ערוגה שהוא ששה — פ״ד קרחת הכרם
פ״ה כרם שחרב — פ״ו איזה הוא עריס
פ״ז המבריך את הגפן — פ״ח כלאי הכרם
פ״ט אין איסור משום כלאים

מעשר ראשון חמשה פרקים

פ״א כלל אמרו במעשרות — פ״ב היה עובר
פ״ג המעביר תאנים — פ״ד הכובש והשולק
פ״ה העוקר שתלים

מעשר שני חמשה פרקים

פ״א מעשר שני אין מוכרין — פ״ב מעשר שני נתן
פ״ג לא יאמר אדם — פ״ד המוליך פירות
פ״ה כרם רבעי

חלה ארבעה פרקים

פ״א חמשה דברים — פ״ב פירות חוצה לארץ
פ״ג אוכלין עראי — פ״ד שתי נשים

ערלה שלשה פרקים

פ״א הנוטע לסייג — פ״ב התרומה
פ״ג בגד שצבעו

בכורים ארבעה פרקים

פ״א יש מביאים בכורים — פ״ב התרומה והבכורים
פ״ג כיצד מפרישין הבכורי׳ — פ״ד אנדרוגינוס

הסדר השני הוא סדר מועד נחלק לי״ב מסכתות ושמוני׳ ושמונ׳ פרקי׳

שבת עשרים וארבעה פרקים

פ״א יציאות השבת — פ״ב במה מדליקין
פ״ג כירה שהסיקוה — פ״ד במה טומנין
פ״ה במה בהמה — פ״ו במה אשה
פ״ז כלל גדול — פ״ח המוציא יין
פ״ט אמר רבי עקיבא — פ״י המצניע
פי״א הזורק — פי״ב הבונה
פי״ג רבי אליעזר האורג — פי״ד שמונה שרצים
פט״ו אלו קשרים — פט״ז כל כתבי
פי״ז כל הכלים — פי״ח מפנין
פי״ט רבי אליעזר דמילה — פ״כ רבי אליעזר תולין
פכ״א נוטל אדם — פכ״ב חבית שנשברה
פכ״ג שואל אדם — פכ״ד מי שהחשיך

עירובין עשרה פרקים

פ״א מבוי — פ״ב עושין פסין
פ״ג בכל מערבין — פ״ד מי שהוציאוהו
פ״ה כיצד מערבין — פ״ו הדר עם הנכרי
פ״ז חלון — פ״ח כיצד משתתפין
פ״ט כל גגות — פ״י המוצא תפלין

פסחים עשרה פרקים

פ״א אור לארבעה עשר — פ״ב כל שעה
פ״ג אלו עוברין — פ״ד מקום שנהגו
פ״ה תמיד נשחט — פ״ו אלו דברים
פ״ז כיצד צולין — פ״ח האשה בזמן שהיא
פ״ט מי שהיה טמא — פ״י ערבי פסחים

שקלים שמנה פרקים

פ״א באחד באדר — פ״ב מצרפין שקלים
פ״ג בשלשה פרקים — פ״ד בתרומה מה היו עושין
פ״ה אלו הן הממונין — פ״ו שלשה עשר שופרות
פ״ז מעות שנמצאו — פ״ח כל הרוקין

יומא שמנה פרקים

פ״א שבעת ימים — פ״ב בראשונה
פ״ג אמר להם הממונה — פ״ד טרף בקלפי
פ״ה הוציאו לו — פ״ו שני שעירי
פ״ז בא לו כהן גדול — פ״ח יום הכפורים

סוכה חמשה פרקים

פ״א סוכה שהיא גבוה — פ״ב הישן
פ״ג לולב הגזול — פ״ד לולב וערבה
פ״ה החליל

ביצה חמשה פרקים

פ״א ביצה שנולדה — פ״ב יום טוב
פ״ג אין צדין — פ״ד המביא כדי יין
פ״ה משילין פירות

ראש השנה ארבעה פרקים

פ״א ארבעה ראשי שנים — פ״ב אם אינן מכירין
פ״ג ראוהו בית דין — פ״ד יום טוב של ראש השנה

תענית ארבעה פרקים

פ״א מאימתי מזכירין — פ״ב סדר תעניות כיצד
פ״ג סדר תעניות אלו — פ״ד שלשה פרקים

מגילה ארבעה פרקים

פ״א מגילה נקראת — פ״ב הקורא את המגילה למפרע
פ״ג הקורא עומד — פ״ד בני העיר

מועד קטן שלשה פרקים

פ״א משקין בית השלחין — פ״ב מי שהפך
פ״ג ואלו מגלחין

חגיגה שלשה פרקים

פ״א הכל חייבים — פ״ב אין דורשין
פ״ג חומר בקדש

הסדר השלישי הוא סדר נשים נחלק לז׳ מסכתות ושבעי׳ ואחד פרקי׳

יבמות

יבמות ששה עשר פרקים

פ"א חמש עשרה נשים — פ"ב כיצד אשת אחיו
פ"ג ארבעה אחין — פ"ד החולץ
פ"ה רבן גמליאל — פ"ו הבא על יבמתו
פ"ז אלמנה לכהן גדול — פ"ח הערל
פ"ט יש מותרות — פ"י האשה שהלך בעלה
פי"א נושאין על האנוסה — פי"ב מצות חליצה
פי"ג בית שמאי — פי"ד חרש
פט"ו האשה שהלכה — פט"ז האשה שהלך בעלה וצרתה

קדושין ארבעה פרקים

פ"א האשה נקנית — פ"ב האיש מקדש
פ"ג האומר לחבירו — פ"ד עשרה יוחסין

כתובות שלשה עשר פרקים

פ"א בתולה נשאת — פ"ב האשה שנתארמלה
פ"ג אלו נערות — פ"ד נערה שנתפתתה
פ"ה אף על פי — פ"ו מציאת האשה
פ"ז המדיר את אשתו — פ"ח האשה שנפלו
פ"ט הכותב — פ"י מי שהיה נשוי
פי"א אלמנה ניזונת — פי"ב הנושא
פי"ג שני דייני גזירות

גיטין תשעה פרקים

פ"א המביא גט ממדינת הים — פ"ב המביא תנינא
פ"ג כל הגט — פ"ד השולח
פ"ה הניזקין — פ"ו האומר התקבל גט
פ"ז מי שאחזו — פ"ח הזורק גט לאשתו
פ"ט המגרש

נדרים אחד עשר פרקים

פ"א כל כנויי נדרים — פ"ב ואלו מותרין
פ"ג ארבעה נדרים — פ"ד אין בין המודר
פ"ה השותפין שנדרו — פ"ו הנודר מן המבושל
פ"ז הנודר מן הירק — פ"ח קונם יין
פ"ט רבי אליעזר פותחין — פ"י נערה המאורסה
פי"א ואלו נדרים

נזיר תשעה פרקים

פ"א כל כנויי נזירות — פ"ב הריני נזיר
פ"ג מי שאמר הריני נזיר מגלח — פ"ד הריני נזיר ושמע חבירו
פ"ה בית שמאי — פ"ו שלשה מינין
פ"ז כהן גדול ונזיר — פ"ח שני נזירים
פ"ט הגוים אין להם נזירות

סוטה תשעה פרקים

פ"א המקנא לאשתו — פ"ב היה מביא
פ"ג היה נוטל — פ"ד ארוסה
פ"ה כשם — פ"ו מי שקנא
פ"ז אלו נאמרים — פ"ח משוח מלחמה
פ"ט עגלה ערופה

הסדר הרביעי הוא סדר נזיקין נחלק לעשרה מסכתות וע"ד פרקים

בבא קמא עשרה פרקים

פ"א ארבע אבות נזיקין — פ"ב כיצד הרגל
פ"ג המניח את הכד — פ"ד שור שנגח ד' וה'
פ"ה שור שנגח את הפרה — פ"ו הכונס
פ"ז מרובה — פ"ח החובל
פ"ט הגוזל עצים — פ"י הגוזל ומאכיל

בבא מציעא עשרה פרקים

פ"א שנים אוחזין — פ"ב אלו מציאות
פ"ג המפקיד — פ"ד הזהב
פ"ה איזהו נשך — פ"ו השוכר את האומנין
פ"ז השוכר את הפועלים — פ"ח השואל את הפרה
פ"ט המקבל — פ"י הבית והעלייה

בבא בתרא עשרה פרקים

פ"א השותפין שרצו — פ"ב לא יחפור
פ"ג חזקת הבתים — פ"ד המוכר את הבית
פ"ה המוכר את הספינה — פ"ו המוכר פירות
פ"ז בית כור — פ"ח יש נוחלין
פ"ט מי שמת — פ"י גט פשוט

סנהדרין אחד עשר פרקים

פ"א דיני ממונות — פ"ב כהן גדול
פ"ג זה בורר — פ"ד אחת דיני ממונות
פ"ה היו בודקין — פ"ו נגמר הדין
פ"ז ארבע מיתות — פ"ח בן סורר ומורה
פ"ט אלו הן הנשרפין — פ"י אלו הן הנחנקין
פי"א חלק

מכות שלשה פרקים

פ"א כיצד העדים — פ"ב אלו הן הגולין
פ"ג אלו הן הלוקין

שבועות שמונה פרקים

פ"א שבועות שתים — פ"ב ידיעות הטומאה
פ"ג שבועות שתים תניינא — פ"ד שבועת העדות
פ"ה שבועת הפקדון — פ"ו שבועת הדיינין
פ"ז כל הנשבעין — פ"ח ארבעה שומרין

עדיות שמונה פרקים

פ"א שמאי אומר כל הנשים — פ"ב רבי חנינא סגי' הורקס ע:

פ״ג כל המטמאין | פ״ד אלו דברים מקולי ב״ש
פ״ה ר׳ יהוד׳ אומ׳ ששה דברי׳ | פ״ו רבי יהודה בן בבא
פ״ז העיד ר׳ יהושע ור׳ צדוק | פ״ח העיד ר׳ יהושע בן בתירא

עבודה זרה חמשה פרקים

פ״א לפני אידיהן | פ״ב אין מעמידין
פ״ג כל הצלמים | פ״ד רבי ישמעאל
פ״ה השוכר את הפועל

אבות ששה פרקים

פ״א משה קבל | פ״ב ר׳ אומר
פ״ג עקביה | פ״ד בן זומא
פ״ה בעשרה מאמרות | פ״ו שנו חכמים

הוריות שלשה פרקים

פ״א הורו בית דין | פ״ב הורה כהן משיח
פ״ג כהן משיח שחטא

הסדר החמישי הוא סדר קדשים והוא נחלק לאחד עשר מסכתות ותשעים ואחד פרקים

זבחים ארבעה עשר פרקים

פ״א כל הזבחים שנזבחו | פ״ב כל הזב[ח]ים שקבל דמן
פ״ג כל הפסולין | פ״ד בית שמאי
פ״ה איזהו מקומן | פ״ו קדשי קדשים
פ״ז חטאת העוף | פ״ח כל הזבחים שנתערבו
פ״ט המזבח מקדש | פ״י כל התדיר
פי״א דם חטאת | פי״ב טבול יום
פי״ג השוחט והמעלה | פי״ד פרת חטאת

חולין שנים עשר פרקים

פ״א הכל שוחטין | פ״ב השוחט
פ״ג אלו טרפות | פ״ד בהמה המקשה
פ״ה אותו ואת בנו | פ״ו כסוי הדם
פ״ז גיד הנשה | פ״ח כל הבשר
פ״ט העור והרוטב | פ״י הזרוע והלחיים
פי״א ראשית הגז | פי״ב שלוח הקן

מנחות שלשה עשר פרקים

פ״א כל המנחות שנקמצו | פ״ב הקומץ את המנח׳ לאכול׳ שיריה פ״ג הקומץ את המנח׳ לאכול דבר והו׳ הקומץ רבה
פ״ד התכלת | פ״ה כל המנחות באות מצה
פ״ו רבי ישמעאל | פ״ז אלו מנחות נקמצות
פ״ח התודה היתה באה | פ״ט כל קרבנות צבור
פ״י שתי מדות | פי״א שתי הלחם
פי״ב המנחות והנסכים | פי״ג הרי עלי עשרון
פ״ט מ[...]

[...]ורות תשעה פרקים

פ״א הלוקח עובר חמורו | פ״ב הלוקח עובר פרתו
פ״ג הלוקח בהמה | פ״ד עד כמה
פ״ה כל פסולי המוקדשין | פ״ו על אלו מומין
פ״ז מומין אלו | פ״ח יש בכור
פ״ט מעשר בהמה

ערכין תשעה פרקים

פ״א הכל מעריכין | פ״ב אין נערכין
פ״ג יש בערכין | פ״ד השג יד
פ״ה האומר משקלי | פ״ו שום היתומים
פ״ז אין מקדישין | פ״ח המקדיש שדהו
פ״ט המוכר שדה

תמורה שבעה פרקים

פ״א הכל ממירין | פ״ב יש בקרבנות
פ״ג אלו קדשים | פ״ד ולד חטאת
פ״ה כיצד מערימין | פ״ו הכל אסורין
פ״ז יש בקדשי מזבח

מעילה ששה פרקים

פ״א קדשי קדשים | פ״ב חטאת העוף
פ״ג ולד חטאת | פ״ד קדשי מזבח
פ״ה הנהנה | פ״ו השליח

כריתות ששה פרקים

פ״א שלשים וששה | פ״ב ד׳ מחוסרי כפרה
פ״ג אמרו לו | פ״ד ספק אכל
פ״ה דם שחיטה | פ״ו המביא אשם

תמיד שבעה פרקים

פ״א בשלשה מקומות | פ״ב ראוהו אחיו
פ״ג אמר להם הממונה בואו | פ״ד לא היו כופתין
פ״ה אמר להם הממונה ברכו | פ״ו החלו עולין
פ״ז בזמן שכהן גדול

מדות חמשה פרקים

פ״א בשלשה מקומות | פ״ב הר הבית
פ״ג המזבח היה | פ״ד פתחו של היכל
פ״ה כל העזרה

קנים שלשה פרקים

פ״א חטאת העוף | פ״ב קן סתומה
פ״[ג] בד״א בכהן

הסדר הששי הוא סדר טהרות נחלק לשלש׳ עשר מסכתו׳ וקכ״ו פרקי׳

כלים שלשים פרקים

פ״א

פ״א	אבות הטומאה	פ״ב	כלי עץ וכלי עור
פ״ג	שיעור כלי	פ״ד	החרס
פ״ה	תנור תחלתו	פ״ו	העושה שלשה
פ״ז	הקלתות	פ״ח	התנור שחצצו
פ״ט	מחט או טבעת	פ״י	אלו כלים
פי״א	כלי מתכות פשוטיהן	פי״ב	טבעת אדם
פי״ג	הסייף והסכין	פי״ד	כלי מתכות כמה
פט״ו	כל כלי עץ כלי עור	פי״ו	כל כלי עץ שנחלק
פי״ז	כל כלי בעלי בתים	פי״ח	השידה
פי״ט	המפרק המטה	פ״כ	הכרים והכסתות
פכ״א	הנוגע בכבד	פכ״ב	השולחן והדולפקי
פכ״ג	הכדור והאמום	פכ״ד	שלשה תריסין
פכ״ה	כל הכלים יש להם	פכ״ו	סנדל עמקי
פכ״ז	הבגד מטמא	פכ״ח	שלשה על שלשה
פכ״ט	נימי הסדין	פ״ל	כלי זכוכית

אהלות שמונה עשר פרקים

פ״א	שנים טמאים	פ״ב	אלו מטמאין
פ״ג	כל המטמאין	פ״ד	מגדל שהוא עומד
פ״ה	תנור שהוא עומד	פ״ו	אדם וכלים
פ״ז	הטומאה בכותל	פ״ח	יש מביאין
פ״ט	כוורת שהיא	פ״י	ארובה שהיא
פי״א	הבית שנסדק	פי״ב	נסר שהוא נתון
פי״ג	העושה מאור	פי״ד	חזיז מביא
פט״ו	סגוס עבה	פי״ו	כל המטלטלין
פי״ז	החורש את הקבר	פי״ח	כיצד בוצרין

נגעים ארבעה עשר פרקים

פ״א	מראות נגעים	פ״ב	בהרת עזה
פ״ג	הכל מטמאין	פ״ד	יש בשיער
פ״ה	כל ספק נגעים	פ״ו	גופה של בהרת
פ״ז	אלו בהרת	פ״ח	הפורח מן הטמא
פ״ט	השחין והמכוה	פ״י	הנתקים מטמאין
פי״א	כל הבגדים	פי״ב	כל הבתים
פי״ג	עשרה בתים	פי״ד	כיצד מטהרין

פרה שנים עשר פרקים

פ״א	ר׳ אליעזר אומר עגלה	פ״ב	רבי אליעזר פרת
פ״ג	שבעת ימים קודם	פ״ד	פרת חטאת
פ״ה	המביא כלי חרס	פ״ו	המקדש ונפל
פ״ז	חמשה שמלאו	פ״ח	שנים שהיו שומרים
פ״ט	צלוחית שנפל	פ״י	כל הראוי לטמא
פי״א	צלוחית שהניחה	פי״ב	האזוב הקצר

טהרות עשרה פרקים

פ״א	שלשה עשר דברים	פ״ב	האשה שהיתה כובשת
פ״ג	הרוטב והגריסין	פ״ד	הזורק טומאה
פ״ה	השרץ והצפרדע	פ״ו	מקום שהיה
פ״ז	הקדר שהניח	פ״ח	הדר עם הארץ
פ״ט	זיתים מאימתי	פ״י	הנועל בית הבד

מקואות עשרה פרקים

פ״א	שש מעלות	פ״ב	הטמא שירד
פ״ג	רבי יוסי	פ״ד	המניח כלים
פ״ה	מעיין שהעבירו	פ״ו	כל המעורב
פ״ז	יש מעלין	פ״ח	ארץ ישראל
פ״ט	אילו חוצצין	פ״י	כל ידות הכלים

נידה עשרה פרקים

פ״א	שמאי אומר כל הנשים	פ״ב	כל היד
פ״ג	המפלת	פ״ד	בנות כותים
פ״ה	יוצא דופן	פ״ו	בא סימן
פ״ז	דם הנידה	פ״ח	הרואה כתם
פ״ט	האשה שהיא עושה	פ״י	תנוקת

מכשירין ששה פרקים

פ״א	כל משקה	פ״ב	זיעת בתים
פ״ג	שק שהוא מלא	פ״ד	השוחה לשתות
פ״ה	מי שטבל	פ״ו	המעלה פירותיו

זבים חמשה פרקים

פ״א	הרואה ראיה	פ״ב	הכל מטמאין בזיבה
פ״ג	הזב והטהור	פ״ד	רבי יהושע
פ״ה	הנוגע בזב		

טבול יום ארבעה פרקים

פ״א	המכניס חלה	פ״ב	משקה טבול יום
פ״ג	כל ידות האוכלים	פ״ד	אוכל מעשר

ידים ארבעה פרקים

פ״א	מי רביעית	פ״ב	נטל לידו
פ״ג	המכניס ידיו	פ״ד	בו ביום נמנו

עוקצין שלשה פרקים

פ״א	כל שהוא יד	פ״ב	זתים שכבשן
פ״ג	יש צריכין		

ישתבח אדון כל המציאות אשר חננו והפלא חסדו עמנו להגיענו עד הלום לתשלום הספר המפואר הזה על אופניו ותקוניו מבורר ומסוקל ממוקשי הטעיות והשגיאות אשר היו נמצאים בדפוסים הראשונים מגויין ומגומן בכל הלכותיו חקיו ומשפטיו ודיניו להראות הדרך ילך בה כל מבקש למצא מטמוניו סתריו ומצפוניו עד כי לא חסרנו דבר מכל הטוב אשר ייטיב לכל נפש שוקק וכומה לרוות במאו ממנו והוספנו להדפיס עליו גם השני ביאורי המאורות הגדולי׳ אשר האחד ממזרח שמש מבואו הרב המובהק כמה״רר אליה מזרחי והשני כחלק לכמה ניכוחות מהשפטים יפוצץ כ״לע האלוף כמהר״ר איזיק סטי״ן הם הגבורים אשר ירדו לעומק שכלו והוציאו לאור תעלומיו השם יאיר עינינו במאור תורתי ויקרב יום ימלא הארץ דעה את ה׳ כמים לים מכסים כה תפילת הגבר הוקם על המלאכה קורנ״ליו בר ברוך אד״ל ק״ומר לבית הלוי:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]